COMMENTARIORVM VRBANORVM RAPHAELIS VOLATERRANI, OCTO ET TRIGINTA LIBRI, ACCVRATIVS QVAM

antehac excusi, præmissis eorundem Indicibus secundum Tomos ut ab autore conscripti fuerunt: quibus accessit nouus, res ac uoces in Philologia explicatas demonstrans, quo superiores editiones carebant hactenus.

Item Oeconomicus Xenophontis, ab eodem Latio donatus.

FRO BEN.

BASILEAE M D LIX.

AD IVLIVM II. VRBIS ROMAE EPISCOPVM SANCTIS. SVMMVMQVE Pontificem Raphaelis Volaterrani Procemium.

RES ORBIS Platonicum ferè illud, ſed informe Pandocheum, ex mille penè utriuſq; linguę uoluminibus quocũq; modo cõſtipatas, Beatiſſime Papa Iuli, quando his dei prouidentia præſides in humani generis faſtigio conſtitutus: ac eas in urbe tua conſcripſi, iure tibi cognoſcendas miſi: cui trita iam ſcriptorũ orbita protinus loco præfationis encomium facere per tuã naturam non licuit, quæ nihil habet ſanctius, quàm hoc totum genus reſpuere: nihil uero magnificentius, quàm libertatem omnibus concedere, quam proximis annis exulantem, nunc tandem reducem fuiſſe Roma ſimul cum patribus ac populo gauiſa eſt, ac ueſtem quam ob filiorum tot cædes orbata mutauerat, priſtinam quoq; recuperauit hilaritatem. Ex quo etiam contigit, ut meus hic labor ſolutus omni metu tuis nunc prodeat auſpicijs: qui ſi quam eſt hominibus adlaturus utilitatẽ, id autori omniũ deo optimo maximo, qui nos idoneos facit, tum multorum ingenijs, qui hanc corniculã decorauerunt, referendũ: ſi uero quicquã deſiderabitur, meæ tenuitati. Nam cũ in altũ imprudenter ingreſſus maria undiq; & undiq; cœlũ circumſpicerẽ, audaciã meã incuſaui, qui repugnante Minerua oram ſoluiſſem: durandũ tamen quando cœperã par animo potius q̃ uiribus cenſui. Quippe cũ mecũ ipſe cogitarẽ, quantum ex uniuerſali hiſtoria, rerũq; uariarũ cognitione ſacroſancta eccleſia, ac mens illuſtretur humana, ſatius his, q̃ lyricis, aut inutilibus lectionibus animũ (quo nihil diuinius in terris poſſidemus) adplicare ſum arbitratus. Enimuero nõ ſolũ bonorũ, ſed improborũ exempla mentẽ admonent ſapientum, ut ex illorũ ruina ac fine infauſto cautiores ſe præbeant ad euitandũ quod minime legentes ꝓbauerint. Felix profecto diſciplina quæ alienis ediſcit periculis. Adde, quod in rebus publicis ac priuatis, & ad conſulendũ & deliberandũ, tẽpeſtiuius contingit. Cæca ſine dubio mortaliũ uita ſine rerũ præteritarũ memoria: quas qui probe tenuerit, priorũ quoq; uitã ſe uixiſſe poterit exiſtimare. Id aũt iure meo adfirmauerim, in hac tam uaria cũ principũ uirorũ cenſura, tum rerũ cõponendarum diſſidentia, ubi præterire quicquã indiligentis, omnia cõſectari difficillimũ, iudicare periculoſum eſt uiſum: ita ſum conatus, ut ingenio fidẽ, prudentiæ libertatẽ admiſcerẽ, ac nemo meũ niſi ambitioſus expoſtulet officiũ. Enimuero ſingula numeroſius alibi, hic aceruatim oĩa uidere cõmodius licebit. Qualiacunq; igit̃ hæc candidis ante omnes ad bene beateq; uiuendũ edidi parata documenta, curioſis ingenij pabulũ: Ariſtarchis aũt interpolãdi curã ac diligentiã, ut quæ Opica lingua meo more exaſciaui, ipſi Romana quãdoq; dolent. Nam & Antigenides muſicus dulcius ad populũ canere ſuos diſcipulos putabat, ſi mali prius audirẽt. Sic malis æque ac bonis debẽt ſcriptorib. literæ, ſi per malos boni excitati gratiores fuerint.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER PRIMVS.

LIBRI XXXVIII. tribus conſcripti ſunt tomis. Primus Geographiã ueterẽ continet ad inſequentium temporum indicaturã interpolatam, ac diuiſam in cõmentarios XII. cum breuiario antiquę recentisq; hiſtoriæ uniuerſi orbis prouinciatim deſcriptæ. Lib. II

Segmentorũ cœleſtiũ breuis explicatio. Ratio gnomonis & umbrarũ ex Plinio & Ptolæmeo. Abacus ad deprehendẽdã nobiliũ locorũ longitudinẽ & latitudinẽ. Prouinciarũ principia, media & fines, De Periœcis, Antœcis, Antichthõib. Periſcijs, Amphiſcijs, Heteroſcijs, Antiſcijs. Quantũ orbis habitet̃, & eius generatim dimenſio. Hiſpaniæ omnis enarratio cũ locis & geſtis in ea Gothorum, Saracenorũ, Hiſpanorumq; regum. Lib. III

CAPITA TOTIVS OPERIS.

I litera

A

batau

C

mamertum

philace

Q

R

S

Finis tabulæ primi tomi, de locis & populis insignibus.

HOMINES CLARI

carcinus

critolaus

primus

y 3 ſigisbet

turcius

DOCTRINA ET ERVDITIONE CLARI VIRI RECENtiores aliquot, quorũ nulla fit mentio in superiore catalogo.

PRINCIPES Romani

diocletianus

mergus

PLANTAE

A

B

C

D

E

pultes

spina

Finis tabularum secundi Tomi.

TRACTATVS Tertij Tomi

INDEX RERVM ET VOCVM IN PHILOLOGIA TRACTATARVM, QVARVM CAPITA SOLVM AVCTOR

annotauit, nunc primum opera Leodegarij Grimaldi conſcriptus: ubi prior numerus paginam (ſicut in præcedentibus elenchis,) poſterior uerſum paginæ notat.

alueolus

exedra

satrapicæ

terræ

FINIS.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER II.

Segmentorum cœlestium breuis explanatio.

IN TELLVRE metienda quale ac quantum considerari solet. Primum chorographi est: aut cuiusuis grãmatici seu periti regionum simul & picturæ: singula enim sectat̃, maria, mõtes, flumina, portus, oppida, queq; citra proportionis curã describendo. Secundũ uero cosmographi tantum, aut mathematici: ubi orbis magnitudinẽ ad cœli rationem accommodare: præterea dierum noctiumq; uarietatẽ, ac incolarũ situsq; differentiam & naturam inspicere oportebit. De hoc igitur paucis ex Ptolemæi, tum aliorũ libris autorũ ante omnia disserẽdũ: ut planè hoc deuorato tædio liberũ sit loca ipsa quod ad reliquã pertinet historiã enarrare. Quartã sphæræ partẽ specie chlamydis ponit habitã, longitudine ab insulis fortunatis usq; ad Sinarũ regionem in partes quas Græci μόρια, nostri uero mathematici gradus uocãt, clxxx. spatio segmẽtorũ meridianorũ xxxv. quinq; gradus quolibet obtinente, tertiaq; horæ parte distãte. Gradus itẽ xv. hora qualibet habente dissimiles, alioqui nec eodẽ omnes spatio, ob segmentorũ angustiã, quãto magis polo propinquant. Horũ igit̃ graduũ differentiã per remotionẽ ab insulis ipsis fortunatis, tẽporis uero à ciuitate Alexandrea siue ad ortũ, siue ad occasum accipit: horarũ æquinoctialiũ xij. spatio, Marini Tyrij mensurã interpolãdo, qui xv. scripserat, nimiũ orientẽ transgressus. Totã itaq; nostri orbis longitudinẽ super æquinoctiali xc. mil. stad. metitur, quæ miliaribus cõstant xi. millibus ac ccl. Super segmento aũt maxime septentrionali, qui per Thylen scribit̃, stad. xl. mil. Dcccxlviij. Super Syenes lxxij. Super Rhodi segmẽto qui mediã ferè latitudinẽ tenet lxv. latitudinẽ uero à Thyle ad ęq noctialẽ gradibus lxiij. terminauit, & ultra quicquid ad oppositũ Meroes segmentũ protrahit̃: Marini similiter descriptione interpolata, qui usq; ad capricornũ processerat. Climatis insuper vij. segmentis uero (Sic enim Pli. lineas uocat parallelas) xxi. distinxit incuruis ob sphæræ obliquitatẽ: ac horis viij. differentibus. Gradus aũt nõ sicut in longitudine sunt inæquales, sed eodem oẽs cum æquinoctiali obtinent portionem, tm̃ numero discreti. Nam polo uiciniora climatũ segmenta paucioribus distant gradibus, ex quo minus habent telluris, plus uero tẽporis diurni. In primis sub æquinoctiali dies semp xij. horarũ esse uoluit. Longitudinis uero sub eo gradus unus lxij. ac semis miliaria cõtinet, id est, stadia quingenta. Transit aũt per Æthiopum regionẽ, Taprobanen, & Chersonnesum auream. Primũ segmentũ horis xij. xv. gradibus ab æquatore iiij. xv. Secundum segmentũ horis xij. xxx. gra. ix. xv. Tertiũ segmentũ principiũ primi climatis horis xij. xlv grad. xij. xxx. Gradus unus in eo longitudinis continet mil. lx. Quartũ segmentũ mediũ primi climatis Dia Meroes horis xiij. grad. xvi. xxx. Transit per Meroẽ & extremos Arabiæ fines ac initiũ Gangetici sinus & magni. Quintũ segmentũ principium secundi climatis, & finis primi horis xiij. xv. grad. xx. xiiij. Sextũ segmentũ, mediũ secundi climatis Dia Syenes horis xiij. xxx. grad. xxv. li. Vnus in eo lõgitudinis gradus milliaria ferè lvij. continet. Transit per Getuliã & mediã Indiam extra Gangem. Septimum segmentum principiũ tertij climatis, & finis secundi horis xiij. xlv. grad. xxvij. xij. Transit per Libyã interiorẽ. Octauum segmentũ medium tertij climatis Dia Alexãdreas horis xiiij. grad. xxx. xij. Vnus in eo longitudinis gradus mil. ferè liiij. continet. Transit per Mauritaniam Tingitanam, Africã minorẽ, Syrtim magnam: Arabiæ Petrææ medium, Ostia Tygridis, sinum Persicum, Carmaniã, Drangianã, Aracosiam. Nonum segmentũ principium quarti climatis horis xiiij. xv. grad. xxxiiij. xviij. Transit per montes Atlanticos, Africæ littoralia, sinum Numidicũ, mediũ Babyloniæ & Persidis, ac extremã Asiæ partem. Decimũ segmentũ medium quarti climatis Dia Rhodu horis xiiij. xxx. grad. xxx. Vnus in eo lõgitudinis gradus continet milliaria L. Transit per fretũ Herculeum, Sardiniæ finem, Lilybæum, Strophades, mediã Peloponnesum, mare Adriaticum, Myrtoum, Rhodũ, Halicarnassum, Patara, sinum Issicum, Mesopotamiam, Assyriam, Parthiã, Paropanisades. Vndecimum segmentum principiũ quinti climatis, horis xiiij. xlv. grad. xxxviij. xxxvi. Vnus in eo longitudinis gradus continet mil. xlix. Trãsit per Beticã, pelagus Balearicũ, Pelorũ, Siciliæ insulas, Veliã Calabriæ promont. Epirum, Thebas, Clazomenas, Tripo

lim, Iconiũ. Duodecimũ Seg. Dia Romes siue Hellespontu mediũ quinti climatis, horis xv. gra. xli. lvi. Vnus in eo lõgitudinis gradus cõtinet mil. xlvij. Transit per Lunæ mõtẽ, qui sinũ recipit Vlyssiponensem, Toletũ, Segobricã, Barcinonẽ, Corsicę partẽ septẽtrionalem, Romã, Misenũ, Neapolim, Garganũ montẽ, Dyrrachiũ, Candauiæ montes, Lẽnum, Hellespontũ, Troadis regionẽ, Antitaurum, Armeniam minorẽ, Caspios, Hyrcanos, Scythiam extra Imaum, Sericam. Decimumtertiũ Seg. principiũ sexti climatis per Byzantios horis xv. xv. grad. xliij. xv. Vnus in eo longitudinis gradus milliaria xlv. cõtinet. Trãsit per Brecaros, Vacceos, Masburgos, Calagurium, mediũ Iberum, Tolosam, Arelate: Massiliam, Alpes Italiæ: Genuam, & eius littora: Lucã, Perusiam, Firmũ, insulas Diomedeas, Traguriũ, extremã Mœsiã superiorẽ, Byzantiũ, Paphlagoniã, Cappadociam, Ponti oram, Trapezuntẽ. Decimũquartũ Seg. Dia Pontu mediũ sexti climatis, horis xv. xxx. grad. xlv. ij. unus in eo lõgitudinis gradus cõtinet milliaria xliij. Trãsit per Callæcos, Astures, Cantabros, Aquitanos, Aruernos, Auscios, Allobrogas, Alpes, Venetias, Benacũ: Tergestum, Illyricũ, Pannoniæ inferioris extrema. Daciæ partẽ, Danubiũ, Pontum: Mare Caspium, Sacarũ regionẽ. Deinceps ex semihora differentia. Decimũquintũ Seg. septimi climatis Dia Borystheneos, horis xvi. grad. xlviij. Vnus in eo longitudinis gradus continet milliaria ferè xli. Transit per ostia Ligeris, Galliã Lugdunẽsem, Parrhisios, Remos, Argentoratũ, Eremũ Eluetiorum, Marcomãnos, Borysthenis ostia, Tauroscythas, Tauricã Chersonnesum, Scythiã extra Imaũ Decimũsextum Seg. horis xvi. xxx. grad. li. xxxij. Vnus in eo longitudinis gradus mil. ferè xxxviij. cõtinet: trãsit per ostia Sequanæ, Bellouacos, Atrebates, Coloniam Agrippinã, Longobardos, Poloniã minorẽ, Mæotidem, Sericã regionẽ. Decimũseptimũ Seg. horis xvij. grad. liiij. Vnus in eo lõgitudinis gradus cõtinet milliaria xxxvi. Transit per Cantios, Londinũ, ostia Rheni, partem oceani Germanici, Phrisios, Poloniã maiorẽ, Roxolanos, Tartaros, ostia Tanais, partẽ Sericæ regiõis. Decimũoctauũ Seg. horis xvij. xxx. gra. lvi. Vnus in eo longitudinis gradus cõtinet milliaria xxxv. Transit per mediã Britanniã, Saxones, ostia Albij & Vistulę fluminũ, Phennos, Gythones, conuersionẽ Tanais, Rha flumen, Scythiã intra Gangem, Sericam regionẽ. Deinceps ex hora differẽtia. Decimũnonũ Seg. horis xviij. grad. lviij. Vnus in eo longitudinis gradus milliaria ferè xxxiij. cõtinet. Transit per Iberniæ & Scotiæ Britannicæ partẽ, Cimbricã Chersonnesum, insulã Scandauiam, Oceanũ germanicum, Leuonios, Ripheos: ubi aræ Alexandri. Vigesimum Seg. horis xix. grad. lxi. Vnus in eo longitudinis gradus milliaria cõtinet ferè xxxij. Transit per extremam septentrionalem Iberniã, & Oceanũ Deucaledoniũ & Sarmaticũ, Hyperboreos, & extremos Scythiæ populos. Vigesimum primum Seg. per Thylen horis xx. grad. lxiij. unus in eo lõgitudinis gradus cõtinet miliaria xxviij. Et hæc quidẽ segmenta, quæ cũ æquatore erũt numero xxj. cumq; indice mox abaci sequẽtis cõuenient. Inter climata uero interualla sunt huiusmodi. Primum stadiorum quinq; millium ccccxv. Secundũ quatuor milliũ Dcccc. Tertium quatuor millium cccxvi. Quartũ trium millium Dxxxviij. Quintũ trium milliũ cl. Sextum duum millium Dcxxvi. Septimum duum millium cclxxv.

Ratio Gnomonis & umbrarum ex Plinio, ac Ptolemæo.

PLINIVS uero umbris & Gnomone, quem umbelicum uocat, hæc interualla distinxit, ut quarta pars Sphæræ xc. gradibus cõstans, ita uariet Gnomonem, ut quãto is à Sole recesserit, maiores faciat umbras. Ex quo in Ægypto ac eius parallelo æquinoctij tempore, umbra paulo plus quàm dimidiam Gnomonis mensuram efficit. In regione Venetiæ & eius parallelo, qui gradibus xlv. distat ab æquinoctiali, eo quod medium spatium quartę sphærę partis corripit, umbra par est Gnomoni. In urbe Roma quæ gradibus prope xlij. attollitur: nona pars Gnomonis umbræ deest quod nona pars de partibus lx. deficiat, quæ mẽsura superest umbræ in parallelo per Borysthenẽ gradibus propè xlix. distante. Nos tamen posteriores qui in hac arte diligentius scripserunt sequemur. Quapropter ex Ptolemæi editione magna, quã Almagestum uocant lib. ij. indicem pulcherrimũ subiũxi: qui res huiuscemodi demõstrat. Primo climata vij. Lineas parallelas xxxix. Latitudinẽ cuiuslibet circuli ab æquinoctiali. Nomina locorum supra quæ transeunt lineæ. Quantitatẽ umbrarum per partes Gnomonis sub prędictis lineis existẽtes in signis æquinoctialibus & tropicis. Pręterea in quibus regionib. umbra est meridionalis, & nulla. Nã quando Sol distat à tropico Cancri tot gradib. quot ponun-

ponuntur in linea, umbra est nulla: tunc enim supra uerticē cōsistit. At quando pauciori bus distat, tunc umbra est meridionalis: quādo uero pluribus, est septentrionalis usq; ad secundum clima quod transit Dia Syenes. Deinde septentrionales tantū umbræ scribūtur usq; ad lineam xxiij. inde reliquæ facile deprehendi possunt ex adnotatarū proportio ne usq; ad lineam xxxiij. Postea uero insequentibus usq; ad polum umbræ uoluunt. Et ideo mensibus & non horis linea quælibet adnotatur. A linea uero xxxiij. usq; ad xxix. adnotantur horæ. Ab ea uero usq; ad xxv. semihoræ. Quæ deinde sequuntur usq; ad pri mam lineam, quartæ horarum partes. Gnomon autem constituitur partium lx.

	Lineæ parallelæ	Longitudo horarum Ho	M	Latitudo linearum G	M		Partes gnomonis in æquatore		In Cancro		In Capricorno		Vmbra meridiō. & nul.	
Circulus æquinoctialis	1	12	0	0	0		0	0	26	2	30	26	30	
	2	12	15	4	15	Taprobane	4	21	21	20	32	0	57	30
	3	12	30	8	15		8	50	16	30	37	54	69	
Principium	4	12	45	12	30		13	20	12	0	44	40	47	46
pri. climat.	5	13	0	16	27	Meroe	17	45	7	45	51	0	54	
Prin. ij. cli.	6	13	15	20	14	Napata	22	10	3	45	58	41	31	
Vmbra sep.	7	13	30	25	51	Syene	26	30	0	0	65	50		
Prin. iij. cli.	8	13	45	27	12	Thebais Ptolemais	36	50	3	30	74	10		
	9	14	0	30	22	Alexandrea	35	5	6	50	83	5		
Prin. 4. cli.	10	14	15	33	18	Phœniciæ medium	39	30	10	0	93	5		
	11	14	30	36	0	Rhodus	43	36	12	55	103	26		
Prin. 5. cli.	12	14	45	38	36	Smyrna	47	50	15	40	114	55		
	13	15	0	40	56	Hellespontus Roma	52	10	18	30	137	50		
Prin. 6. cli.	14	15	15	43	15	Massilia Byzantium	55	55	20	50	140	15		
	15	15	30	45	1	Pontus Venetia	60	0	23	15	155	5		
Prin. 7. cli.	16	15	45	46	51	Danubij fontes	63	55	25	30	174	35		
Medium	17	16	0	48	32	Borysthenis ostia	67	50	27	30	188	35		
	18	16	15	50	15	Meotidis medium	71	26	29	55	208	20		
	19	16	30	51	30	Britanniæ maio. australia	75	25	31	25	229	20		
	20	16	45	52	50	Rheni ostia	79	5	33	20	253			
	21	17	0	54	1	Tanais ostia Londinum	82	35	34	55	278	45		
	22	17	15	55	0	Brigantium	85	20	36	14	304			
	23	17	30	56	0	Britanniæ maioris mediū	88	50	37	40	335			
	24	17	45	57	0	Britanniæ maio. borealia	92	25	39	20	372	40		
Media hora	25	18	0	58	0	Britanniæ mino. australia	69	0	40	44	419	5		
	26	18	30	59	30	Britannię minoris mediū								
	27	19	0	61	6	Britanniæ mino. borealia								
	28	19	30	64	0	Supra insulas boreales								
Deinceps hora.	29	20	0	63	0	Thyle								
	30	21	0	64	30									
	31	22	0	65	30									
	32	23	0	66	0									
Vmbræ uoluuntur.	33	24	0	66	10									
	34	M.	0	67	0	37 M. 0 78 20								
	35	M.	0	69	30	38 M. 0 84 0								
	36	M.	0	73	20	39 M. 0 90 0 Polus Articus.								

Abacus alius ex eodē autore ad deprehendendā nobiliū locorū longitud. ac latitud.

Loca	Longitudo		Latitudo			Longitudo		Latitudo	
Ex Hispania	G	M	G	M		G	M	G	M
Sacrum promontorium	2	30	38	15	Anæ flu. ostia	4	20	37	30
Betis flu. ostia	5	20	37	0	Menestei portus	5	30	36	30

	Longitudo		Latitudo	
	G	M	G	M
Calpe mons	7	36	36	15
Iulia regia	8	30	38	0
Corduba	0	20	38	20
Caridemũ promontoriũ	11	20	36	30
Neli flu. Cãtabrorũ oſtia	12	0	40	10
Carthago noua	13	0	37	30
Pallantiæ flu. oſtia	15	0	39	30
Iberi flu. oſtia	15	30	39	20
Taraco	16	20	41	0
Barcinon	17	15	41	0
Ex Gallia				
Garumnæ flu. oſtia	18	30	46	30
Burdegale	16	0	59	0
Aruerni	21		45	
Rothomagus	21	30	51	0
Sequanæ oſtia	23	0	50	30
Lugdunum	24	15	45	20
Lutetia Parrhiſiorum	24	30	48	30
Moſæ oſtia	25	30	53	30
Itium ꝓmon. Morinorũ	23		53	
Rhedones	21	45	47	20
Aueldæ	24		45	30
Viſontium	27		45	45
Forumiulium	27	20	43	30
Vari flu. oſtia	28	20	43	0
Maſſilia	25	30	43	
Ex Germania				
Rheni oſtiũ occidentale	27		53	15
Agrippinenſis	28	45	51	30
Rauricum	29		48	
Amaſi oſtia.	28		55	
Amaſi fontes	34		56	
Viſurgis oſtia	35		51	
Viſurgis fontes	34		52	
Viſtulæ oſtia	45		55	
Ex Pannonijs				
Flexum	40		42	
Theutoburgium	44	15	25	20
Taururum	45	0	45	0
Cibalis	43		45	30
Sirmium	44	30	45	
Arauiſci ubi Buda	43		48	
Ex Illyrico				
Sicum	43		43	
Salona	43	20	43	30
Lyſſus ultimum	45		41	
Arba	40	20	43	20
Corcyra Nigra	44		41	
Scorda	45	20	41	
Ex Italia				
Genua	30		42	30
Mediolanum	30	30	44	20
Ticinum	30	30	44	0
Parma	32	10	43	30
Bononia	33	20	43	30

	Longitudo		Latitudo	
	G	M	G	M
Florentia	33	30	43	0
Piſa	33	20	42	30
Arretium	34	20	43	30
Sena	34	20	42	20
Fauentia	34	10	43	30
Ariminum	33	10	43	30
Roma	36	30	41	30
Priuernum	37	50	41	30
Cumæ	36	10	41	30
Capua	36	30	41	20
Parthenope	40	0	41	0
Petilia	40	30	38	30
Tarentum	41	30	39	30
Hydruntum	43		39	
Iapigium ſiue Salentinũ promontorium	41	20	38	30
Brunduſium	42	30	39	20
Ex Sicilia				
Pelorus promon.	31	40	38	30
Drepanum	36	30	36	20
Lilibæum promont.	37	0	36	0
Panormus	37	0	37	0
Hibla mons	38	20	37	0
Ætna	39	0	38	0
Agrigentum	38	30	36	20
Syracuſæ	39	30	37	
Pachinus promont.	36	0	36	20
Ex Sarmatia				
Boryſthenis medium	53	0	30	40
Boryſthenis oſtia	57	30	48	30
Riphei montes	63	0	57	30
Tanais oſtium orientale	67	0	54	30
Occidentale	66	20	45	10
Ex Thracia				
Neſſi oſtia	51	30	41	30
Abdera	52	10	41	30
Rhodope mons	52	30	41	30
Byzantium	56	30	43	0
Ex Macedonia				
Pindus	47	40		
Phæſtus	47	18	39	20
Antigonea	46	40	41	20
Strimonis oſtia	50	15	41	20
Penei oſtia	50	30	39	20
Olympus	50	0	39	20
Oſſa	50	40	29	40
Othrys mons	50	0	40	30
Pelion	51	10	39	20
Lariſſa	51	20	38	30
Athos	51	0	38	40
Lemnos inſula	53	20	40	30
Scyros inſula	54	0	39	0
Ex Epiro				
Acrocerauni montes	44	20	39	10
Butrotum	45	30	38	20

	Longitudo G	M	Latitudo G	M
Acheron flu.	47	10	38	20
Ambracia	48	0	38	10
Actium	48	15	37	30
Leucas promont.	48	20	37	40
Acheloi insula	48	30	37	30
Ithaca insula	48	0	37	30
Ex Achaia				
Calidon	48	0	37	40
Eueni ostia	48	0	37	30
Cyrrha mons	50	0	37	30
Delphi	50	0	37	40
Parnassus	51	0	37	30
Thespiæ	51	20	37	40
Orchomenus	51	20	37	40
Cytheron	52	30	37	40
Eleusis Athenæ	52	20	37	10
Aulis	53	30	37	30
Chalcis	53	30	38	0
Chersonesus	54	30	38	10
Caphareus promon.	55	0	37	20
Delus insula	55	20	37	20
Olearus	55	20	37	30
Seriphus insula	55	0	36	30
Ex Peloponneso				
Strophades insulæ	47	20	36	10
Alphei ostia	49	20	35	35
Pilum	48	40	36	0
Elis	49	10	35	30
Trœzen	49	10	35	20
Lacedæmon	50	10	35	30
Eurotæ ostia	50	30	33	10
Epidaurus	51	1	37	30
Inachi ostia	51	30	35	30
Corinthus	51	15	36	30
Isthmus & Nemea	51	1	36	20
Argos	51	20	36	10
Mycenæ	51	30	36	10
Aegina	52	20	36	30
Ex Africa				
Tingis Cæsarea	6	30	35	20
Atlas minor	6	0	33	20
Vtica	23	0		
Carthago	34	30	32	40
Syrtes paruæ	38	30	32	0
Triton palus	38	40	29	40
Syrtes magnæ	43	10	31	0
Cyrenæ	56	0	31	20
Ex Aegypto				
Alexandreia	60	30	31	20
Canopus	60	30	31	0
Nili primum ostium	60	30	31	1
Vltimum	63	15	31	10
Thebe	63	30	25	30

	Longitudo G	M	Latitudo G	M
Memphis	62	0	29	20
Heliopolis	62	30	28	30
Syene	62	0	29	20
Ex Asia minore				
Abydus	55	20		
Ilium	55	30	41	0
Tenedos	55	0	30	30
Lesbos	55	0	40	0
Mytilene	55	40	39	40
Gnidus	56	15	36	0
Smyrna	57	20	38	20
Colophon	57	40	38	20
Ephesus	57	40	37	40
Meandri ostia	57	40	37	20
Pergamum	57	20	39	30
Samus	57	0	37	20
Cous	57	0	36	20
Rhodus	57	20	35	20
Miletus	58	0	37	0
Laodicea	59	30	38	40
Antiochea	59	30	38	
Tarsos	67	40	36	30
Thermodontis ostia	67	0	43	15
Tanais	67	30	54	30
Phasidis ostia	72	0	45	0
Colchis	75	30	30	0
Ex Syria				
Carmelus	66	20	22	20
Ptolemais	66	30	33	0
Iordanis	67	40	32	30
Tyrus	67	0	33	20
Sidon	67	0	33	30
Libanus	68	30	34	10
Casius mons	68	30	35	20
Damascus	69	0	33	0
Ex Iudæa				
Iotapa	65	40	32	30
Azotus	65	15	31	30
Ascalon	65	0	31	40
Sebasta	65	40	32	30
Hierosolyma	66	15	30	10
Ex Assyria				
Ninus	78	0	36	40
Babylon	79	0	30	0
Ctesiphon	80	0	35	0
Cambisis flu. ostia	81	10	42	30
Ex India				
Bactra	116	0	41	0
Oxiana	117	10	44	40
Bragma	128	0	19	0
Ganges	129	0	17	20
Gangis primum ostium	144	30	18	10
Quartum	307	14	18	10

Prouinciarum principia, media & fines

Ex Europa	Longitudo GGG P	M	F	Latitudo GGG P	M	F
Hibernia	7	13	18	82	58	57
Albion insula	14	22	30	62	56	51
Hispania Betica	4	8	12	40	38	36
Lusitania	2	6	12	41	36	37
Tarraconensis	4	12	20	45	39	34
Aquitania	17	16	21	55	51	43
Lugdunensis	16	20	24	51	45	39
Belgica	22	25	29	55	43	49
Narbonensis	21	25	29	45	43	42
Germania magna	27	36	46	59	52	48
Rhetia	29	30	31	47	46	45
Vindelicia	32	33	34	47	46	45
Noricum	34	35	36	49	47	45
Pannonia superior	37	42	48	47	46	45
Pannonia inferior	41	43	45	47	44	42
Illiricum	36	42	49	45	39	34
Delmatia	37	41	46	44	42	41
Italia	28	36	44	45	41	38
Corsica	30	34	39	41	40	39
Sardinia	29	31	33	39	37	35
Sicilia	36	38	40	39	36	43
Sarmatia	47	59	72	68	54	41
Taurica	60	62	64	48	47	46
Iazyges	43	44	45	48	47	46
Dacia	43	51	59	48	45	43
Mœsia superior	45	47	49	44	43	42
Mœsia inferior	47	52	57	48	45	43
Thracia	51	53	56	44	42	41
Chersonnesus	54	0	55	41	0	41
Macedonia	44	49	54	48	43	38
Epirus	44	46	49	39	37	36
Achaia	48	50	53	38	37	36
Eubœa	52	53	55	38	37	36
Peloponnesus	46	49	51	35	2	34
Creta	52	53	55	55	44	34
Ex Africa						
Mauritania Tigitana	6	12	18	35	30	26
Mauritania Cęsarien.	11	18	26	36	31	20
Africa minor	26	36	46	14	30	20
Numidia	20	33	46	38	32	26
Setia	156	166	177	51	44	47
Cyrenæ	47	49	51	31	26	21
Marmarica	51	58	65	39	31	23
Ægyp. mediterranea	52	58	65	39	31	23
Libya interior	1	24	41	33	19	5
Æthiopia sub ęgypto	59	70	82	22	11	1

In longitudinis & latitudinis gradibus.

	Longitudo GGG P	M	F	Latitudo GGG P	M	F
Meroe	61	73	85	12	14	16
Æthiopia interior	10	45	80	12	14	16
Ex Asia						
Pontus & Bithinia	56	59	62	43	41	40
Asia minor	55	58	62	48	41	35
Lycia	59	60	61	37	36	35
Galatia	61	63	66	44	41	38
Pamphilia	61	62	64	38	36	35
Cappadocia	62	65	68	51	44	37
Armenia minor	65	68	71	42	39	39
Cilicia	64	66	69	38	37	36
Sarmatia Asiatica	64	75	87	55	50	46
Colchis	71	72	74	46	45	44
Iberia	74	75	76	46	45	44
Albania	77	81	85	47	45	44
Armenia maior	71	75	76	44	41	38
Cyprus	61	64	67	36	34	33
Syria	66	69	73	39	33	30
Palæstina & Iudęa	64	65	67	32	31	30
Arabia Petrea	65	67	69	31	29	28
Mesopotamia	72	75	79	44	39	34
Arabia deserta	72	75	79	35	32	29
Babylonia	28	59	80	35	22	29
Assyria	76	79	82	39	37	35
Media	80	89	99	43	36	34
Susiana	80	84	88	38	34	30
Persia	85	89	94	35	32	29
Parthia	94	97	100	42	40	38
Hircania	94	97	100	42	40	38
Arabia felix	65	69	74	39	30	11
Carmania	94	99	104	29	23	18
Margiana	101	103	106	43	41	39
Bactriana	111	115	119	44	41	39
Sogdiana	117	120	124	45	43	41
Scythia intra Imaũ	91	97	104	48	45	43
India intra Gangẽ	109	128	147	37	24	11
Aria	103	106	111	28	35	33
Paropanisus	113	116	119	38	35	33
Drangiana	103	107	111	32	30	28
Aracosia	112	115	118	32	30	28
Gedrosia	105	111	118	28	22	17
India extra Gangẽ	137	154	172	35	18	1
Aurea Chersonn.	145	157	169	9	5	2
Sinarum regio	175	177	180	26	10	2
Taprobane	116	125	135	12	6	1

DE PERIOECIS, ANTOECIS, ANTICHTHONIBVS, Perifcijs, Amphifcijs, Heterofcijs, Antifcijs.

SED locus expofcit ut de terra deq; habitatorib. eius pauca in uniuerfum referam. Terrã ipfam ftabilẽ rotundamq; ob naturalẽ grauitatẽ in medio conquiefcere par eft: quæ res in primis eft argumento, fphæricã effe, quũ fit neceffe undiq; ab extremis æque abeffe, ut in libris fcribitur Meteororum. Ex quinq; aũt zonis, quũ duæ fint omniũ cõfeffione tẽperatiores, ex ijs Cleomedes de orbibus cœleftibus quatuor facit habitationes. Primã dimidiam apparentem uerfus arctũ, quã nos homines cogniti colimus. Alterã dimidiã in eodem climate terræ nobis circumuerfæ, quã incolere ij quos uocat Periœcos, id eft, circumcolas putantur. Tertiam habitationẽ qui alterã temperatã uerfus auftrũ colũt, uocatq; Antœcos, id eft, anticolas & antomos, q̃ humeros nobis obuertant. Quartã qui Antœcis aduerfam fub terra colũt regionẽ, quos Antichthones fiue antipodas nominat, q̃ nobis è diametro ueftigia uertant. Noftri uero Periœci non nobis è diametro ueftigia, fed Antœcis noftris obuertunt. Cũ Periœcis cõmunia habemus, Primo quidẽ eandẽ incolimus temperatã. Deinde eodẽ tẽpore hyemẽ atq; æftatẽ, aliaq; anni tẽpora habemus, incrementa itẽ diminutionesq; dierũ ac noctiũ. Differentiã uero tantũ in diebus ac noctib. quòd luce apud nos exiftente, apud illos noctẽ effe oportebit, & cõtra. Nõ tamen exacta ratiõe fol illis orit̃, quum nobis occidit. Nam hoc pacto apud nos lõga dies apud illos lõga foret nox, & quatuor anni tẽpora apud nos uariarent auctu & diminutione noctiũ. Sed quũ terrã fphæricam fol circũagat, eos ex ordine paulatim illuftrat, quibus terræ tumoribus fuppofitus radios primũ inijcit in itinere. Quare adhuc fupra terrã nobis cernit̃, quum alius alijs exorit̃. Cum Antœcis uero cõmunia fimul nobis, q̃ unũ quidem illis & nobis eft hemifphæriũ & dies, uerũ apud nos maximus eft dies, apud illos minimus, & cõtra. Variat̃ aũt inter nos anni tẽporibus & auctu diminutioneq; dierũ & noctiũ. Cum antipodibus nihil omnino cõmune habemus, fed omnia cõtraria. Pofthæc è quinq; zonis tris habitationes ex umbra Solis nominat idẽ Cleomedes. Perifcios primũ uocat eos q̃ fub uerticibus cõftituti funt, fi modo funt ulli, quibus annus in unũ diẽ, unãq; noctẽ diuidit̃, fexq; figna perpetuo eadẽ funt fupra terrã, & totidẽ fubter. Vmbræ igit̃ illis molarũ more circumuoluunt̃. Alterã habitationẽ fub æquinoctiali Amphifcios uocat, quos Sol trinis umbris uerberat: una per cathetũ, alteris utrinq; difcedẽs. Tertiã uero habitationẽ, quæ terras tẽperatiores cõprehẽdit, noftrã uidelicet & antœcorũ, q̃ alterã tãtum umbrã habemus, nos ex uno polo, illi ex altero, appellatq; Heterofcios. Sunt & Solis Antifcij, qñ in anno in fimilẽ Sol incidit parallelũ, uerbi gratia XIX. pars Leonis eft Antifciũ primæ partis Tauri, & prima Geminorũ eft Antifciũ XXIX. Cancri. Sed hæc nihil ad habitatores, nifi q̃ fecũdũ Mathematicos magna in Genefi & rebus humanis portẽdũt momẽta. Pręter hęc aũt umbrę maiores & minores, dextræ ac finiftræ dicunt̃. Minores quũ Sol eft in meridie, maiores uero quũ eft in oriẽte aut occidẽte, ut Virg. Maiorefq; cadũt altis de mõtib. umbrę. Dextras q̃q; nos habemus, q̃ polũ arcticũ habitamus. Siniftras q̃ meridiẽ. Nã oriẽs unde initiũ eft Solis & aftrorũ, feptẽtrionẽ dextrorfus habet, Siniftrorfus uero meridiẽ. Luca. Ignotũq; Arabes & uos uenistis in orbẽ, Vmbras mirati nemorũ nõ ire finiftras. Ex quo aufpicia feptẽtrionẽ uerfus feliciora putabant̃, ut Verg. Intonuit læuũ. Lęuũ enim ex parte noftri orientẽ refpicientiũ, ex parte ipfius oriẽtis dextrũ eft.

Quantum orbis habitetur, eiusq; generatim dimenfio.

NVNC habitatæ finis fpectãdus, quam Ptolemęus ex parte arcti & auftri ac orientis terra terminat incognita, nõ tam confcientia rei quam mathematica putauerim ratiõe perfuafus, ut ex quartæ partis defcriptione omnia perfectius mõftraret. Nã uniuerfam terrã cognitãm, oceano uelut infulam, circumfufam effe, in cõfeffo non folum apud Homerum, fed & Orpheum ita canentem. Κύκλον ἀκαμάτου καλλιῤῥόου ὠκεανοῖο, ὃς γαῖαν δαίρετι πήριξι ἀμφιελίξας. Et Dionyfium poetam. Πάντη δ' ἀκαμάτοιο φέρεται ῥόος ὠκεανοῖο, Εἷς μὲν ἐὼν, πολλῆσι δ' ἐπωνυμίῃσιν ἀγηρώς. Quod quidem experimentis cognitum Diui Augufti, feptentrio totus ad Scythicum pelagus remigatus, ac tefte Plinio conterminæ Cymbrico Cherfonnefo Gleffariæ funt infulæ, à Græcis Electrides ab electri copia uocatæ, quas Noruuegiã ac Suetiam hodie

putamus esse. Altera uero parte ex Indico pelago ad mare Hircanũ Macedonũ armis Seleuco atq; Antiocho regnantibus nauigatũ. Circa Caspiũ quoq; multa oceani littora explorata. Ex parte autẽ occidentis magna pars meridiani sinus lustrata Alexandri Magni uictorijs, Hanno quoq; Carthaginensis uir potens à Gadibus ad Arabum finem circumuectus, nauigationẽ eam scripto prodidit. Sed iã ueterum testimonio nõ egemus, dei prouidentia ac felicitate nominis Christiani longe lateq; nobis orbe patefacto, quũ insulas Britannicas & ultimã Thylem olim inadcessas, priscã exutas immanitatem adiri atq; frequẽtari quotidie, tũ diuinis personare laudibus, uideamus. Ad Zephyrũ prorogatus itẽ terminus, regis Hispaniæ uirtute, ultra fortunatas multis partibus, ad nostros Periœcos nauibus transgressis ac insulis repertis. Ad austrũ uero regis Lusitaniæ nautę ultra Capricornum præteruecti Antœcos cõtigerunt. Idẽ quoq; mediam Zonam, hoc est, totã sub zodiaco partem habitatã esse mõstrantes, poetarum & Aristotelis ipsius falsam de hac opinionẽ patefecerunt. Cõtinens tñ nullum ultra zodiacum uersus meridiẽ ab eis repertum, præter insulam quandam, neq; sanè aliud credere par est q̃ hoc apparens, quod aquę locus nõ esset si decuplo terram ex ipsius philosophi sententia superet. Qui autẽ sub æquinoctij catheto sunt, coloratiores (ut ait Ptolemæus) existunt, minus autẽ pro portione recedentes. Verum quid causæ sit quod sub eodem parallelo alijs magis alij sint atri, ut Mauritani magis q̃ Indi, Strabo siccitati, aquarumq; penuriæ adscribit, quæ in oriente magis scatẽt. Ipse igi Oceanus à littoribus suis cognominat, Athlãticus, Libycus, Indicus, Sarmaticus, Germanicus, Britannicus, Gallicus. Eodẽ modo & sinus quos efficit, ut Persicus, Arabicus, Gãgeticus, Magnus. Reliqua uero Maria aut à prouincijs dicunt, ut Asiaticum, Phœnicium, aut ab insulis, ut Carpathium, Cyprium, Sardoum, aut à gẽtibus, ut Ausonium, Delmaticum, Ligusticum, Tuscum, aut ab oppidis, ut Adriaticum, Corinthiacum, Tyrium: aut à casibus, ut Myrtoum, Hellespõtiacũ, Ionium: aut à moribus accolarum, ut Euxinum. Ex ijs uero quæ à terra cingunt maius Indicum pelagus est. Secundum uero nostrum mare, quod mediterraneum uocant. Tertium Hircanum. Præterea sinuum insignium, primus Gangeticus, secundus Persicus, tertius is qui Magnus dicit, quartus Arabicus, quintus Æthiopicus, sextus Ponticus, septimus Ægæi pelagi, octauus paludis Mæotidis, nonus Adriaticus, decimus sinus Propõtidis. Insularũ uero seu peninsularum prima Taprobane. Deinde Albion insula Britannorũ. Deinde Aurea Chersonnesus. Quarta Iuuerna siue Ibernia, quinta Pelopõnesus, sexta Sicilia, septima Sardinia, octaua Corsica, nona Creta, postremo Cyprus. Atque hæc quidem, ex Ptolemæo. Longitudo autem uniuersæ terræ habitabilis Straboni LXX. milium stad. Pli. autem LXV. LXVIII. mil. pas. Latitudo LIIII. LXV. Hoc est, quinquagies quater centena sexaginta millia. Cum igi hoc spatium tribus partibus cõstet, Asia cõiungit Africæ per dorsum Arabiæ supra Nilum, Europæ uero per dorsum supra Mæotidẽ iungit. Africa ab Europa disiungit Herculeo solum freto, per seipsam Europæ nulla parte contigua. Igitur ab occidente exordiri par est tanquam à sinistra in dextram, nisi forte Dionysii poetæ more ordinem peruertere uelimus, cum ille ab Africa, ceu à patria sua cœperit. Quatuor itaq; magni sinus Europæ Plinio ponunt. Primus à Gadibus ad Lacinium usq; promontorium Italiæ. Secundus à Lacinio ad Acroceraunia, inde ad Hellespontiacum. Quartus ab Hellesponto ad Mæotidis ostia. Ex occidente igitur Hispania primum sese offert, ab hac initium sumam.

HISPANIA.

HISPANIAM (quã Græci Iberiã uocant) corio bubulo similem Straboni, & à Gallia mõtibus discretã Pyrenæis, ueteres pleriq; in tris diuidunt partes, Beticã, Lusitaniam, Tarraconẽsem. Rufus uero in prouincias sex, Tarraconẽsem, Carthaginẽsem, Lusitaniã, Calleciam, Beticam, Transfretanã. Nam insula Africæ Hispaniarum est, quæ Tingitana cognominat. Ex his Betica & Lusitania consulares, cæteræ præsidales sunt. Nõnulli recentiores in quinq; Carpetaniã, Beticam, Lusitaniam, Calleciam, Tarraconensem. Plinius in citeriorem & ulteriorẽ. In ulteriore igitur Betica omnis cum parte Lusitanię tantum cõtinetur. Hanc Anas fluuius à Lusitania diducit, Betis uero mediã abluit. Ex oriẽtis parte Murgi & Vrci oppida usq; terminant. Capella ab Vrcitano inquit fine citeriorẽ intrat. Eius longitudinis

dinis Pli. à Castulone facit mil. pas. ccl. Latitudinē à Carteia ccxxxvi. In hac cōuētus ponit iiij. Gaditanū, Cordubensem, Astigitanū, Hispalensem: oppida uero clxxi. In his colonias vij. municipia xviij. Latio antiquitus donata xxix. libertate vi. fœdere iij stipēdiaria cxxi. Strabo Betica inquit, populo attribuit. Ad quā prætor mittit: qui legatum habet & quæstorē. Reliqua Hispania Cæsaris est, qui duos mittit legatos, prætoriū & cōsularem. Prætorius legatū habet, q̃ Lusitanis uicinis ius dicit. Columen totius eam esse Hispaniæ apud omnis in cōfesso est. Plin. in ultimo lib. secundum Italiam extollit. Nam salubritate aeris & pulchritudine regionis, magnitudine fructuū, & ingeniorū fœcunditate facile cæteris antecellere uidemus. Nā & in uicino Hesperio mari fortunatorū insulæ iacent. Subest & quarto climati, quod optimā ad omnia temperiem præstat. De diuitijs eius regionis Anacreon insuper testis. οὔτ᾽ ἄρ ἐγὼ τ᾽ ἀμαλθίης βουλοίμην κέρας, ὄυτε τὰ πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ταρτησσοῦ βασιλεῦσαι. Tartessus em̄ olim Betis appellatus est. De quo Mar. Betis oliuifera crimen redimite corona Aurea qui nitidis uellera tingis aquis, Quē Bromius quem Pallas amat. Rufando enim uelleri aptissimū dicunt. In ora igit̃ prius insula parum à continenti remota Gades, à Græcis Gadera appellata penul. prod. cuius situs etymo cōuenit: collo qđ δέραρ illi uocāt similis, angustaq́ & oblonga uittæ modo, Dionysio poetæ Cotynusa uocata, qđ oleastro abūdet. Scribit Ælianus de uaria hist. apud Gaderā aras esse duas: alterā anno, alteram Mensi, ut longiori & breuiori tēpori dicatam. Præterea templum senectuti, quod maxime ætatem utpote magistram rerū uenerent̃. Alterum item morti, ut cōmuni quieti & portui miseriarum post exantlatos labores. Sed & paupertati & fortunæ sacra etiā cōstituere, ut per hæc altera placet̃: altera fortuna remediū paupertati obueniat. Hæc ille. Templū insuper Herculis in ea notissimū cui & Annibal antequā Alpes trāscēderet profectionem uouit, & Lucullus decimas rerum suarū dedit. In hoc Strabo fontem esse dicit cōtraria maris natura: cum enim illud augescit hic decrescit, & cōtra: eodēq́ autore Gaditani originem suam à Tyrijs repetūt, iam inde à Philistene cōditore qui Phœnicis filius fuit, frater Beli patris Didonis ac Pygmalionis: feruntq́ in eo tēplo aureā Pygmalionis oliuā esse, præterea Græcorum multa esse monumenta: qui ea loca adierunt, præsertim Atheniensium, quāobrē Menesteo regi Atheniēsium sacra faciunt, ut testat̃ Philostratus in uita Apollonij. Huic proxima Erythrea insula quā eandē esse cū Gadibus Pherecydi placet. Strabo tantæ eam fœcunditatis dicit, ut pecudes pabuli copia sit necesse excretione sanguinis purgari: cuius rei gratia ea fingunt̃, quæ de Gerionis armētis dicunt̃. Hanc insulam Aristoteles, ut tradit Ælianus, negat esse, neq́ inde boues Herculē abegisse, sed ex Hypate, ut ex antiquo epigrāmate in columna ibi reperta demonstratur: ubi Erythum eum locum cognominatū dicit. A Gadibus ad fretū stadia Dccl. ubi Herculis columnæ, Briarei olim dictæ, ut Aristoteles apud eundē testat̃ autorem. Duo sunt hæ promontoria, Calpe & Abyla. Silius, At laudibus olim Terminus Herculeis Calpe: hūc postea Zibaltar locū munitissimū Saraceni cognominauerūt. Iuxta est Carteia, dicta ab eisdē Tariffa. Hic etiā regnauit Arganthonius, q ut Plinius refert cxx. uixit annos, ut Silius trecentos, qui eius meminit in tertio li. Arganthoniacos armat Carteia nepotes. Rex proauus fuit humani ditissimus æui, Terdenos decies emensus belliger annos. Ilipa cognomine magna Plinio. Ilipula mons, Belo fluuius & oppidū ab acuitate dictū eidem. Malaca itē ꝓpe & Melaria oppidū, Ptolemæo Meralia flagitiose scribitur, à mellis copia. Nunc Begerra de Melana uocat̃. In hoc tractu Turduli sunt inter quos Granatæ regnū continebat̃, cuius Metropolis Eliberi, quam quidam nostri temporis eruditi Granatam existimant, à cocco postea qđ in ea regione abundet cognominatā. Prope Turdulos Bastuli, quorū Sex, Abdera, Ilurgis, Obulco q & ab Hispanis Vbida. Sexi enim & Hexi græce dici potest, salsamentis nobile apud Strabonem: apud etiam Plinium Sexitani pisces cōmemorantur, libro xxxij. Interius uero Hispalis colonia. Hic Carpophorus presbyter & Abūdius sub Maximiano martyres fuere. Corduba itē colonia patricia Plinio. Straboni aūt a Marcello deducta. Astygis, Carmona nomina adhuc retinēt. Atuetā uero nunc Hispani Atuagiā. Castulon. Italica Silij patria. Mūda ubi Pōpeij liberi à Cæsare debellati, quę sit hodie nō satis cōstat. Nōnulli Xeritiū oppidū esse cōtēdūt. Iulia regia nūc Baena esse deprehēdit̃, ex antiqua scriptiōe in eo loco repta. Vriū ab Vrio amne Beticæ Strabōi Oria uocato,

hodie

hodie ciuitas Aurienſis. Aſta nomẽ retinet. In hoc etiã tractu Turditani interiere, gens diues, ut quæ à Carthaginẽſibus quondã inuenta ſit præſepibus utens argẽteis, uti Strabo cõmemorat. LVSITANIA à luſu Liberi patris Plinio à Septẽtrione & meridie duobus fluminibus Ana & Doria, ab occidente autẽ oceano clauditur. In ora ciuitas regia Vlyxipo Plinio uocata, Antonino in Odœporico Vlyxipona: Straboni uero Vlyxea, q̃ una cũ Mineruæ tẽplo Vlyſſis indicabat errores, & exercitũ huc delatum, ut idem teſtat̃ autor: tandem eiecti, quod ad piraticã ſe cõuertiſſent. Hæc urbs nõ diu Metropolis facta cũ prius Cõpoſtellano ſubeſſet præſuli. Pax Iulia parũ à mari remota, Pacẽſis nũc ciuitas. Oſſonoba nunc Siluẽſis, quantũ cõijcere licet, non longe à ſacro promontorio, quod nũc ſanctũ Vincentiũ uocant. Colimbrica Plinio memorata nomen retinet. Caurium item & Emerita Auguſta: Merida ab Hiſpanis uocata, & Auguſti uictoria nobilitata. Ebora itẽ Plinio & Antonino, Elborenſis nũc urbs. Egitania quoq; ac Siſapones duæ, noua & uetus, altera iuxta flumẽ Duriã ſita Zamorẽſis putat̃ ciuitas. Cicero in Antoninum. Qui Siſaponã tanquã Miſenũ tenebas. Selium, Sentica, Salmantica nũc Salmanca. Sunt itẽ plurima quę in briga terminant̃, qđ antiqua Hiſpanorũ lingua oppidũ ſignificabat. Hinc Laccobriga, Mirobriga, Arcobriga, Arabriga, Talabriga, ſicuti & Burgi apud Germanos & bria apud Thracas, ut autor eſt Steph. Celtici in Luſitania ad oceanũ ſiti ſunt, quæ gens antiquitus Gallica q̃ ex Celtiberis eo fluxere, ut ait Pli. Montes Luſitania nõ habet, ut Strabo. Tantũ in maritimis mons Lunæ q̃ recipit ſinũ Vlyxiponenſem. Lunariũ uero ꝓmontorium eſt in Laletanis. Barbaricum ꝓmontorium è regione montis lunæ. Cuneus Græce σφῦν ab acuitate dictus, ſacro promontorio uicinus. Flumina quoq; Munda. Vacus. Tagus ramentis aureis celebris. Chalybs iuxta Aradũ & Pacẽ Iuliã fluens, Durius Ptolemæo Doria dictus è Tarraconẽſi orit̃, & per fines Celtiberorũ labens ad Luſitanos in Oceanum deſinit. Silius, Hic certãt Pactole tibi Duriusq; Tagusq;. Hæc eſt Luſitania quondã breuior, nũc regũ auſpicijs amplior, ultra Lethen etiã ꝓrogata, quę pars citeriorẽ attingit de qua iam dicam. TARRACONENSIS ſiue Citerior Hiſpania utrunq; cõplectit̃ littus Aquitanici uidelicet & Balearici maris, omniũ ampliſſima, lõgitudine Plinio à Pyreneis ad Caſtulonem mil. paſ. DCVII. latitudine à Tarracone ad alterũ littus CCCVIII. è radicibus Pyrenei ubi curuat̃ anguſtijs, inter duo maria: paulatim ſeſe pandens, qua cõtingit ulteriorẽ. Diuidit̃ autem in cõuentus VII. Carthaginenſem, Tarraconenſem, Cęſarauguſtanum, Clunicenſem, Aſturum, Lucenſem, & Bracharenſem, Cõtinet oppida CCCXIII. in quib. coloniæ XII. Oppida ciuiũ Ro. xiij. Latinorũ ueterũ xviij. Fœderatorũ unũ. Stipendiaria ccxxij. Nũc uero ad unũ regnũ omnia redacta, paulo ante in plura diuiſa. Nauarræ, qđ inter Cantabros cõtinet̃. Caſtellæ, quod inter Callæcos & Aſtures. Aragoniæ, quod inter Celtiberos ac Tarraconenſes. Igit̃ primũ Callæci Lucenſes & Brechari cognominati inferiora tenẽt littora uſq; ad Neriũ promontoriũ. Horum eſt Flauium Brigantium Ptolemæo: Antonio autẽ Brigantium tantum, nunc Compoſtella, prope quam S. Iacobi oraculum. Huc adit̃ ex omnibus populis eo præſertim anno more Iobilei, quo ipſius feſtũ die domini co celebrat̃. Lucus Auguſti frequens urbs nunc Lucenſis dicta. Lucus Aſturum oceano ꝓpinquior. Brachara Auguſta Ptolemęo & Antonino: cuius Pręſul metropoliticus ſimul & primas appellat̃ regni Luſitaniæ. Iuxta eſt Ira Flauia. è regione Nerij promontorij, q̃ nunc ſancta Maria finis terræ dicitur, inſulæ ſunt Caſſiterides Ptolemæo numero x. à ſtanni copia quæ iam deſiit, & in proxima Britannia nunc cernit̃. Aſtures Callæcis proximi auri fodinis, & equis quondã nobilitati: ab Aſtyre, Memnonis auriga, extincto domino eo adplicãte originẽ habuere. Silius his carminibus omnia notat, Venit & auroræ lacrymis perfuſus in orbem Diuerſum patrias fugiens cum deuius oras, Armiger eoi non felix Memnonis Aſtyr. His paruus ſonipes nec Marti natus, & idem Aut in cõcuſſo glomerat ueſtigia dorſo, Aut molli placata celer trahit eſſeda collo. Plinius itẽ de his. In eadẽ Hiſpania gens Aſturia eſt, equini generis, quos Tieldones uocant, minori forma appellatos Aſturcones gignunt, quibus nõ uulgaris in curſu gradus, ſed mollis alterno crurũ explicatu glomeratio. Mar. Hic breuis ad numerum rapidos qui colligit ungues, Venit ab auriferis gentibus Aſtur equus. Aſturconis itẽ Tranquillus in Nerone meminit. Eos nũc proxima Britãnia mittit, ſic tẽpore ſoli natura uariante. De auro

idem

idem Silius sic ait, Sed scelerũ causas aperit deus, improbus Astur Visceribus laceræ telluris mergit imis, Et redit infelix effosso cõcolor auro. Montibus hi muniuntur arduis: quibus se quondã à Saracenis cæterisq; barbaris tutati sunt, semperq; inuicti fuere. Horũ urbes Augusta Asturica: nunc Asturicẽsis. Legio Germanica nũc Legionẽsis. Brigetium, Veca, nunc Ouetensis ciuitas, ubi Saracenorũ tẽporibus multa Christianorũ templorumq; ornamenta adseruata sunt. Ex horũ finibus plura nascunt flumina, Auus, Nibis, Tamara, Meabus, Narius, Minius, Lethe. Minius eñ in mare oceanum è montibus Asturum delabit, eius ferè coloris, per quẽ nomẽ habet, ut Isidorus testatur. Lethen uero cæteri, Ptolemæus Limũ appellat. Silius, Inferni populis referẽs obliuia Lethes. Strabo nominis causam dicit, quod cũ Galli atq; Turduli socijs ad id flumẽ armis peruenissent, eo traiecto seditione orta dissidentes, eorũq; duce extincto: obliti qd' in Hispanos mouerant belli, iuxta flumen resedere. Hunc etiã D. Brutus cõtra Callæcos ,pfectus primus in exercitu religionẽ fluminis expauescẽte trãsmisit. Cantabri in eodem littore orientaliores Asturibus sunt, tuti & ipsi situ locorũ, ultimi sanè Hispanorum ab Augusto subiugati. Horat. Cãtaber sera domitus cathena. Horũ Iuliobriga itẽ in montib. & Velica. Propius aũt Pyreneo Vascones sequunt gens fortissima, q in proximã Galliam migrauerunt, Sine galea pugnãt. Silius li. iij. Aut Vasco insuetus galeæ ferre arma. Horum est Põpelon, quasi Pompeij ciuitas, ut ait Strabo, nũc Pampilona regni Nauarræ caput: præterea Calaguriũ Quintiliani patria. Interius aũt Secontia nũc Segũtina urbis. Iacca. Masburgi gens Ptolemæo positi ubi nũc Burgensis ciuitas. Vaccei, quorũ Tyde à Diomede post bellum Troianum de nomine patris Tydei regis Ætoliæ ædificata. Silius, Et quos nunc Grauios mutato nomine Graiũ Oeneæ misere manus, Ætolaq; Tyde. Dicitur & Tude sicut hodie, regibus Hispaniẹ subiecta. Pallantia nũc Pallentia: flumen eius nominis haud lõge à Valentia est, quod equidẽ miror tam procul ab oppido disiunctũ: præterea Cauca, Visontiũ nunc Viseum. Toletum clarũ Ildefonso Præsule & monacho ac Leocadia uirgine & martyre sub Diocletiano. Huc conuenit ad concilium, & episcopus secundũ regem primus habetur. Duæ quoq; procul etiam ab his ciuitates nouis appellatæ nominibus, Placentina & Ciuitatensis, quẹ olim fuerint nõ satis ausim iudicare. Alterũ Tarraconensis littus Catalani nunc appellati totũ una cũ Celtiberis possident. In his igit occidentaliores sunt Bassetani: quorũ Vrci Accij, Carthago noua Hasdrubalis ædificiũ Straboni: uetus autẽ Teucri Telamonis. Silius. Dat Carthago uiros Teucro fundata uetusto. Scombraria promontoriũ à scombris capiendis. Orospeda mons, Staberis itẽ & Alonæ fluuiorum ostia: intus Bigerra, Albula nomina retinent. Setabis lino tenuissimo nobilitata: unde sudaria Setaba à Catullo cõmemorata. Hanc abluit Sucro è mõtibus oriens Orospedanis. Silius inter Sedetanos, quos Ptolemæus Edetanos uocat, eũ cõstituit. Sedetana cohors, quã Sucro rigẽtibus undis, Atq; altrix celsa mittebat Setabis urbe. Inter Sedetanos itẽ Saguntũ à mari recedens in colle, clarũ fide in Romanos & Annibalis expugnatione, nũc oppidi parua monstrant uestigia. E regione Valẽtia est in ora, quã Turia interluit, Ptolemæo Turulus appellatus. Claudianus, Floribus & roseis formosus Turia ripis. Cicero in ultima contra Verrem actione, Valentinorum inquit hominum honestissimorũ testimonio. Meminit & Dianij, ut urbis claræ, & Valentiæ uicinæ. Sallustius in quarto historiarũ libro, Castra hostium apud Sucronem capta, & præliũ apud Turiã: & dux hostium C. Herennius cum urbe Valentia & exercitu deletus. Campus Spartarius, ut Plin. à littore Carthaginis nouæ minus xxx. milliaria in lõgitudinẽ porrigitur, magno accolarum quẹstu. Iuncus est sponte nascens, unde carbasa funesq; cõficiunt. Post hos Cosetani, quorũ Tarraco Scipionis ædificiũ, indicio marmoris ibi adhuc extantis huiusmodi inscriptione. Vrbs Cosetanorum. Plin. itẽ hanc regionẽ Cosetaniam uocat. Barcino & eidem cognominata Fauentia, cuius Præsul ac ciuis Pacianus Hieronymo inter sanctos scriptores cõmemoratur, obijt sub Theodosio seniore. Intus uero Ilercaones, quorũ Ilergetum, Ilerda Petrei & Afranij clade nobilitata, Sicori abluitur amne è Pyreneis fluente. Lucanus, Colle tumet modico, leniq; excrescit in altũ Pingue solum tumulo, super hoc fundata uetusto Surgit Ilerda mari, placidis perlabit undis, Hesperios inter Sicoris non ultimus amnes. Saxeus ingenti quem pons amplectit arcu, Hibernas passurus aquas. Celtiberorum quoq; gens maxima est in hoc

tractu

tractu. Eorũ urbes CCC. à T. Graccho ſubuerſas ſcribit Polybius. origo ex Gallia uenit, Gallos em̃ Græci Celtas uocant, qui cum Iberis cõmixti Celtiberi appellati ſunt. Lucanus li. IIII. Profugiq́ꝫ à gente uetuſta Gallorum Celtæ miſcentes nomen Iberis. Silius lib. III. Venere & Celtæ ſociati nomen Iberis. Hanc partem nunc Viſcaiam nominãt. Horum ſunt Numãtia quæ iam interijt, clade à L. Mumio accepta inſignis. Valeria Ptolemæo poſita nunc Concha. Bilbilis patria Martialis cum Salone fluuio ferri tẽperatura inſigni. Flauona. Cæſarauguſta Aragonẽſium regni caput. Secobriga Vrgeſa Ptolemæo poſita, Nunc Vrgellenſis quantũ cõijci licet. Secouia. Caſcontum, Dertoſa Antonino poſita, Oſca, Auſa, Tyroſon apud Pliniũ. Vicus aquarius: nũc Vicenſis urbs, apud Antoninũ quoqꝫ & uicus Spacorum & uicus Cominarius, aquæ calidæ apud eundẽ, & aquæ Quintianæ, Quernæ, Celenæ, originis Bilbilitanorũ Terebellicæ. His ꝓximi Caſtellani & Leletani, ubi uinum teſtimonio Martialis illaudatum. Quorũ in ora Betulon Ptolemæo: iuxta quẽ fluuius Betulus, intus Gerunda Rubricata. Ceretani quorum Emporiæ oppidum Phocenſiũ. Silius, Phocaicæ dant Emporiæ. Strabo tamẽ Maſſilienſiũ dicit, cũ & ipſi eandẽ habuerint originẽ: nominis & loci ueſtigia adhuc reſtant, abluit flumine Sãbroca ab Hiſpanis Sãbuca appellato: cui miſcet̃ alter fluuius Clodianus Ptolemęo uocatus, à nõnullis Alba, orientalior ꝙ̃ Sambroca, è Pyreneis in mare Balearicũ fluens. Rhoda Rhodiorũ colonia Plinio, & itẽ Hieronymo in epiſtolã ad Galatas. Straboni aũt Rhodope uocata. Templũ Veneris apud Pyreneos Ptolemæo: Straboni Aphrodiſiũ appellatũ, terminus eſt Hiſpanię citerioris, quam Iberus amnis mediã abluit: orit̃ inter Cantabros in agro Iuliobricenſi, ac in itinere Sicori Cingaq́ꝫ fluminibus augetur. Lucanus. Cinga rapax fert̃ fluctus & littora curſu Oceani pepuliſſe ſuo, nã gurgite uaſto, Qui præſtat terris aufert tibi nomẽ Iberus. Iubedæ mõtes perpetui è littore Tarraconenſi ad interiora penetrant. Pyrenei Hiſpaniã à Gallia diſterminãt à Pyrene Bebrycia uirgine, ab Hercule in eo loco uitiata, ut Silius in III. Pyrene celſa nimboſi uerticis arce Diuiſos tellus late ſpectabat Iberos, Atqꝫ à terra tumet. magna diuortia terris. Nomẽ Bebrycia duxere à uirgine colles, Hoſpitis Alcidæ crimẽ, ꝙ̃ ſorte laborũ Geryonis peteret cũ lõga tricorporis arua, Poſſeſſus Baccho ſæua Bebrycis in aula Lugẽdã famæ ſine uirginitate reliquit Pyrenẽ, uel ἀπὸ τοῦ πυρός, qđ ut ait Diodorus, impoſito ibi à paſtoribus igne uaria metallorũ genera eruperũt. In Pyreneo trophæa Pompeij Straboni ponunt̃. Inſulæ adiacent Tarraconẽſi Baleares, etiã Gymneæ, qđ æſtate nudi in eis degãt, Liuio uocatę: altera maior appellat̃, ubi Palẽtia & Palma: minor altera, ubi Mago & Iana. Has uicit Metellus cognomine Balearicus. In eodẽ ꝓpe pelago alteræ duæ Pityuſæ appellatæ à copia pinuũ. Ophiuſa, & Ebuſus. Fiſcus apoſtolicus ciuitates in tota Hiſpania metropoles ſex in ſacro codice deſcripſit. Tarraconẽſem cui ſubijciunt̃ Barcinonẽſis, Gerundenſis, Vicẽſis, Ilerdẽſis, Vrgellenſis, Maioricenſis, Dertoſenſis, Valentinus. Cæſarauguſtanã: cui ſubiectæ Oſcenſis, Tyroſonenſis, Pompelonienſis, Calaguritana, Segobricenſis. Toletanã cui Secontina, Oxouienſis, Secouienſis, Burgenſis, Palẽtina, Conchenſis. Cõpoſtellanã: cui ſubiectæ, Abulenſis, Placentina, Salmantica, Cauriẽſis, Legionẽſis, Cordubenſis, Malachitana, Carthaginẽſis, Gadicẽſis, Eluenſis. Bracharenſem, cui ſubiectæ Colimbrienſis, Lemacẽſis, Viſenſis, Aurienſis, Tudẽſis, Lucẽſis, Aſtoricenſis, Mindouienſis. Vlyxiponenſis quoqꝫ haud diu facta metropolis. In Granatę olim regno urbes iiij. Granatenſis, Rondenſis, Malachitana, Almerienſis.

GESTA IN HISPANIA VSQVE AD GOTHOS.

PERCVRSIS Hiſpanię locis, reliqua nũc hiſtoria breuiter ſubijciẽda. in qua pleraqꝫ ex his quæ ſupradicta ſunt, clarius uidebunt̃. Nam cũ tres uiri Præſules Hiſpanã ſcribant hiſtoriam, Lucas Tudenſis, & Rhoderici duo, Toletanus & Palentinus, ego quę potiora mihi uidebunt̃, ac pluribus probatiora, tũ uero ſimilia, ex omnibus conabor adducere. Gentis originẽ ab orientalibus Iberis prouenīſſe Plinio placet, quibuſdã uero à Phœnicibus, qui primo Gades incoluerũt. At Beroſo aliter, ſi modo uerus eſt eius qui fertur libellus, quẽ mihi ueriſimile non uidet̃ Pliniũ qui eius alibi meminit quo ad hunc locum latuiſſe. Tubalem quẽdã ex Arameis qui Perſæ ſunt, profectum in Hiſpaniam dicit: deinde Iberum ſucceſſiſſe, poſtea Iubedam, Brigum, Tagum, Bethum, Gerionẽ, Hiſpalũ, Herculem, Teſtam, Romanum

manum, Palatinũ, Cacũ, Erythiũ. Postremo Gorgorim: qui & Habis dictus. Sed de hoc apud Trogum mentio in huiuscemodi sentẽtiã. Gorgorim, inquit, apud Hispanos mellis inuentorẽ fuisse: cui cũ nepos è rapta filia natus esset, ac necari iussus nullo pacto potuisset, inter greges ferarũ & ceruorum haud illis uelocitate inferior relictus est. Tandẽ uti fera laqueo forte in uenatione captus ac cognitus aulæ regiæ restitutus est: Habisq; deinde appellatus, qđ regnũ habuisset, adeptusq; fuisset, Hispanos postea demeritus, et boues aratro domando, & fruges serere docẽdo. Post aliquot deinde successores Hispaniam primi Carthaginenses occupauere, qui missis cõtra eos auxilijs pro Gaditanis cõsanguineis suis maiorem Hispaniæ partem subegere. Demũ per Amilcarem & eius generum Asdrubalem: postremo Annibalem, penè uniuersam in potestatẽ redegere. Post hæc Carthaginensibus bello Romanorũ occupatis Romani missis eò Scipionibus primo Pœnos prouincia expulerunt, postea cũ ipsis Hispanis grauia bella gesserũt, nec nisi ab Augusto penitus sub iugũ missi. Florus omnẽ breuiter Hispaniæ statum Romanorum tẽpore percurrit, dicẽs in eo CC. annos dimicatũ à primis Scipionibus usq; ad Augustum: quanq; non continuo, sed ut causæ lacessiuerãt, nec initio cũ Hispanis, sed cum Pœnis in Hispania. Primi Scipiones per Pyreneũ iugum Hannonẽ Asdrubalemq; fratrẽ Annibalis cecidere, captaq; eo impetu fuisset, nisi illi occubuissent. Africanus successit: qui statim capta Carthagine Hispaniã stipendiariam Romanis fecit, omnẽq; ultra citraq; Iberum amnẽ imperio subiecit, primusq; Romanorũ uictor ad Gades & Oceani ora peruenit. Celtiberos primus aliquot prœlijs fregit M. Cato Cesorinus. Deinde Graccus pater Graccorum eos urbiũ euersione mulctauit. Deniq; sępe deficiẽtibus Numantia ciuitas eorum bellum annos xiiij. sustinuit, uictoq; per Megaram fortissimũ ducem Romanorũ exercitu Pompeium aggressi fœdus maluere cum debellare potuissent. Hostilium deinde Mancinum fregere, cum hoc quoq; fœdus maluere, cõtenti armorũ manubijs, cum ad internicionẽ sæuire potuissent, sed fœderis ignominia deditus Hostilius fuit. Postremo Scipio minor urbẽ euertit, cũ sese suaq; omnia igni traderent. Beticã Fabius Max. Cos. oppresserat, sed à successore Popilio uiolata uictoria est: qui conficiendæ rei cupidus fractũ ducem per fraudem & insidias & domesticos percussores aggressus est. Turdulos Metellus Macedonicus uicit. Vacceos Lucullus, de quib. Scipio ille posterior cũ rex fuisset singulari certamine prouocatus opima retulit spolia. Lusitanos uero & omnis Callæciæ populos D. Brutus latius domuit, simul formidatum militibus fluuium obliuionis trãsmisit usq; ad ultimum occidentẽ. Eos autem Viriatus erexit, qui annos xiiij. cũ Po. Ro. uaria uictoria pugnauit. Cuius ea uirtus & abstinentia fuit, ut consulares exercitus quũ sæpe uicisset, tantis rebus gestis non armorum, non uestis cultum non deniq; uictum mutauerit, sed in eo habitu quo primũ bellum cœperat perseuerauerit, ut quiuis gregarius miles ipso imperatore opulẽtior uideretur. Tumultuantes etiam Hispanos M. Iunius Sylanus pacauit. Deniq; oẽs occasione belli Sertoriani per L. Metellum & Pompeiũ Magnum in deditionẽ accepti sunt. Postea prorogato in quinquennium imperio Pompeio attriti sunt. Ab Augusto tandẽ Cantaber omniũ ultimus subiugatus est, una cum reliqua Hispania in prouinciæ formã redacta, eoq; modo per Prætores administrata: deinde per Comites usq; ad Honorium principem. Quo tẽpore primum Vandali, & Alani, mox Gothi: postremo Saraceni locũ eũ diuersis cladibus diripuerunt. Vandali quidem Beticæ partẽ occupauere: quæ adhuc apud eos Vãdalia, corruptoq; uocabulo Vandalusia dicitur apud Hispalim, paucisq; immorati annis, & à Gothis expulsi in Africã penetrauere, de quibus cũ de Sarmatis scribã mentionem faciam, originẽ gestaq; ipsorum breuiter repetendo. Alani loca tenuerũt, quæ hodie Cathalani appellati, unde nomẽ eis inditum quasi Gothalani: quòd utriq; in ea parte consederint.

GOTHORVM GENVS ET GESTA.

NVNC uero de Gothis qui usq; in hanc diem per successiones regũ Hispaniam tenuerũt, dicã, initio à gentis origine sumpto. Horũ uaria traduntur genera. Tacitus ante oẽs in historia Germanica Gothinos inter Germanos ponit. Huic cõsentire uidet Ablauius Gothus, qui genus suũ ex insula maris Germanici ꝓdire narrat. Extat & Gothlãdiæ, nomẽ insulæ. Spartianus aũt in uita Cæsarũ, Getas eos esse dicit, quorũ CCC. millia Claudius II. princeps

apud Martinopolim in Mœsia prælio deleuit. Procopius uero Græcus autor qui sub Iustiniano scripsit historiam: dicit Gothos & Visigothos & Vandalos & Alanos uno Sarmatarū nomine appellari: eandēq; esse nationē, tantum ducibus quorū nomina accepere discretos: cæterū albos esse, coma flaua, magnis oculis, eisdēq; penitus legibus, secta Ariana, & lingua Gothica appellata. Idem li. v. dicit: Famam esse primū Gothos ex Cimmerijs, qui ad Tanaim habitāt, uenisse iuuenes quosdam, ac ceruum insectādo fluuium traiecisse: reuertentes deinde suis agrum optimū se uidisse renunciauerunt. Illi armis freti cum exercitu ad Istrum usq; uincendo peruenerunt. Atq; hi sunt qui postea cū Rom. Imperatore fœdus inierūt, demū in Italiam, postremo in Hispaniā penetrauere. In hāc ille sententiam. Ego uero hos esse Cimbros putauerim, qui olim à Mario uicti fuere: ex Germanico mari uti suprà memoraui prodeuntes: Visigothosq; dictos, id est occidentales. Ostrogothos aūt, id est orientales, eos esse, quos Florus dicit ex reliquijs Marianæ uictoriæ ad Mæotidē consedisse, ex quo nomē & gens Gothorū inter Tartaros in eadē hodie parte cōspicitur. hi sunt q duce Theoderico postremo uenerūt. Recte aūt utriq; Sarmatæ appellati, Græcis aūt Sauromatę: q; ita barbaras eas omnes Germanis uicinas nationes uocet antiquitas: inter quos Cimmerios Homerus ponit, à nobis Cimbros appellatos. His itaq; de causis Gothos Getas esse qui longe in Pōto habitāt uerisimile nō fuerit. Sed quid hi gesserunt in Italia, ex ipsius Procopij, tū aliorū qui huiusmodi scripsere, historia breuiter ante omnia narrabo. Igitur hi tēpore Valētis principis ad Danubij ripam iuxta Mœsiam ea conditione consedere, ut non ultra procederēt: & una Christiani fierent. Itaq; Valens missis ad eos Arianis, quorū sectę se addixerat, cūctam gentem eo dogmate pollutā reddidit. Post aliquot uero annos, q; gens barbara nō posset à maleficio cōtineri, coactus Valens aduersus eos ꝓficisci, superatus atq; interfectus est. Qua uictoria illi elati Constantinopolim cū exercitu cōfestim petiere: & cū Dominica, quæ Valentis fuerat cōiunx, muliere sapientissima pecunia transegerūt, ac domum pacati se receperunt. Hos igiť ausus Gratianus qui oriētis imperio successerat reprimere cupiēs, nec bello satis aptus, Theodosium ex Hispania accersiuit. qui pluribus postea pręlijs cū eis initis, postremo pacem fecit. Qua fretus Atanaricus rex eorum Cōstantinopolim urbis uisendæ studio profectus, honorificeq; à Theodosio exceptus, ibidē paucis post diebus morbo extinctus est. Gothi igitur rege carentes Theodosio tunc militare cœperūt. Sed fraude Stiliconis, ut dicitur, eos Italiā inuadere cupientis, exauctorati rege Alarico creato è Baltonū nobili familia Pannonias & Illyricū occupātes incōmodis omnibus adfecerunt. Anno salutis CCCCVII. coniuncti cum Radagaso altero Gothorū rege de inuadenda Italia cogitarūt. Radagasus itaq; primum ingressus ad Apenninum circa Fesulas cōsedit: ubi angustijs locorum ac montium fameq; oppressus à Stilicone cū toto exercitu superať & capitur. Alaricus rex alter subsecutus in agro Rauennate occurrentem cum copijs Stiliconem habuit, qui cum triennio bellum cum eis duceret potius quàm gereret, iussu Honorij pacem fecit hac conditione: ut in Galliæ parte cōsidere possent. Post aliquot deinde annos Stilico cōtra fœdus Gothos in Gallia per Saulē Hebræum in die paschæ incautos & ex religione resistere non audentes adoritur. Postero uero die Alaricus Saulē cū toto exercitu insectatus sustulit. Deinde Stiliconi ab Honorio auxilium petenti missus est successor: qui eum ob temeritatē quā gesserat obtruncauit. Alaricus rebus feliciter successis, in Italiam hostiliter ingressus omnia ferro igniq; uastat: Vrbemq; nemini defensam facile occupat. Anno CCCCXII. Vrbis autem cōdi. M. CIIII. Iussitq; primum ad templa cōfugientes saluos esse, inde magna ciuium facta strage post diem tertium discessit: ac per Campaniā iter faciēs populabundus apud Cōsentiam ciuitatē correptus morbo interijt. Ataulphus successit: qui & ipse Vrbē ingressus siquid erat reliq diripuit, rapta insuper Placidia Honorij sorore: cuius nuptias discedens apud Forum Cornelij celebrauit. Dicitur & Barbari pectus eius cōsortio delinitū, ut nō ea patraret, quæ sæuiter in Romanos cogitauerat. In animum enim induxerat Romam Gothiam uocare. Itaq; relicta Italia in Galliam se recepit: quē postea Theodosius Iunior bello petens cōpulit relicta Narbone & omni Gallia in Hispaniā confugere, ubi breui deinde tēpore à suis interfectus est: q; urbi Romæ pepercisset. Cui Segericus succedens, & ipse quoq; q; pacē cū Imperatore fecisset à suis necatur. Vallias post hunc re-

gnum

gnum ſuſcipiens fœdus cum eodem iniuit, ut ſedes ei apud Toloſam in Gallia darẽtur, Placidiamꝗ uiduam remiſit. Aduerſus inſuper alios barbaros, qui Hiſpaniã occupauerant opes & auxilium pollicitus. His igitur fretus Honorius Conſtantinum ducẽ aduerſus Alanos & Vandalos miſit, qui totam Hiſpaniã præter Cantabros uaſtauerant, & ꝗ ꝗ fuſi fugatiꝗ apud Emeritam fuiſſent, paulo poſt uires redintegrabant. Itaꝗ uno tẽpore Gothi, Alani, Vandali, Hiſpaniam poſsidebãt. Valliæ extincto Rodericus ſucceſſit, qui inito cũ Aetio fœdere Valentiniani principis duce in campis Catalaunicis in Gallia cõtra Attilam Hunnorum regem è Pannonia Italiam petentem in prælio occubuit. Cui Turiſmundus filius ſucceſſit, qui ab Aetio in Hiſpaniam in regnum paternũ remiſſus, paulo poſt à Theodorico fratre interficitur. Re poſtremo Romana ad Auguſtulum deducta, Gothi rurſus excitati quum tertiam agri partẽ in Italia peterẽt: Oreſtes Auguſtuli pater minime cõſentiens eis ad Ticinum occurrẽs in prælio occubuit. Odoacer autem eius miles uir Italicus Gothorum ſimul & Erulorum auxilijs, ut ait Procopius, fugato Auguſtulo & om̃i nobilitate Romã inuadit, tenuitꝗ annos XIIII. Donec Theodericus rex à Gothis appellatus, amicitia Zenonis principis fretus, à quo etiã ſtatua honoratus fuerat, petijt urbis Romæ imperium, ſi Odoacrum expelli ab eo cõtingeret. Quo impetrato in Italiã cum maxima manu ingreſſus eundẽ ad Aquileiam occurrentẽ prælio ſuperauit. Ille Romam reuertẽs, ac clauſas offendens portas, Rauennam petijt, quã breui tempore per Theoderici obſidionẽ relinquere coactus eſt. Specie deinde cõcordię inuitatus ab eodem ad cœnam, contra iuſiurandum interficitur. Theodericus poſt hæc tota potitus Italia Romam pacificus adijt, templisꝗ ac rebus alijs cum omniũ gratia reſtitutis Rauennã reuertitur, quam regiam ſibi delegerat. Eaꝗ animi magnitudine ſimul & manſuetudine fuit, ut nemini barbarus uideretur: quippe qui Germanũ præſulem Ticinenſem uirum ſanctiſſimũ in Burgundiam cum pecunia ad redimendos captiuos miſerat, aliaꝗ pietatis opera obiuerat. Quo uita functo eius filia Amalaſunta cũ paruo filio Atalarico regnũ adminiſtrauit adhibito Theodoro ꝓpinquo, cuius opera mox interfecta eſt. Ipſeꝗ ſolus regno potitur. Miſſus interim Belliſarius à Iuſtiniano in Italiã cum exercitu ad ulciſcendã Amalaſuntam cum filio ac Romam tyrannide Gothorum liberandam, Theodorum interfectũ offendens urbem capit. Gothi itaꝗ tãto priuati imperio qui ad eã diẽ annos XLVIII. regnauerãt in Italia: XXXVIII. ſub Theodorico, VIII. ſub Amalaſunta & filio, ac duos ſub Theodoro: Vectigẽ regem ſuffecerunt, nõ regio ſanè genere, ſed probata militia, qui Amalaſuntæ filiam Theodorici neptẽ in matrimonium duxit. Hic ad urbis obſidionẽ cum CC. mil. proficiſcitur, ac primum molis Hadrianæ ambitum cingit, mox Portuenſe caſtrũ, unde cõmeatus prohibebat. Aquæ ductus XIIII. rupit. Quare Belliſarius intus piſtrina in Tyberi cõſtituit, q mos adhuc durat. Liberiũ Pont. quod Gothis fauere uideret in exiliũ miſit, ſuffecto Vigilio. Cũꝗ diu reſiſteret, ac multis Vectigem prælijs peteret, profligatum ad extremũ cũ toto exercitu cepit, ac Conſtantinopolim in triumphum duxit. Creatis poſt eũ Ildebaldo, deinde Alarico regibus, ad poſtremũ Totila regnum accepit, cuius pater Tauriſcis regnabat, qui cum Belliſario uarijs prælijs cõgrediens, uictor tandem urbẽ cepit, ac eueſtigio Pelagium Pontificẽ ad Iuſtinianum Conſtantinopolim oratorẽ de pace mittit, qui rediẽs retulit imperatorẽ nihil aliud reſpondiſſe, quàm ſe Italiæ res ſemel Belliſario delegaſſe, cum eo tranſigeret. Totila furiatus tertiam murorum partem urbis diſiecit. Capitolium incendit, ac omnia diripit, ex quo dei flagellum cognominatus eſt. Hunc Totilã Procopius magnis extollit laudibus, ut liberalitate ac alijs animi uirtutibus præditũ: cum alij crudelem ac ſingulari arrogãtia uirũ taxent. Duces plures ſub ſe habuit, inter quos Barbatia princeps nominatur. Poſtquàm ab urbe diſceſſit: Belliſarius eam recepit, mœnibus ædificijsꝗ refecit, portas reſtituit, earũ clauibus imperatori miſſis. Totilam Vrbem repetentẽ, ac ui magna obſidentem repulit. Verum cum apud portum poſtea in ualetudinem incideret, resꝗ paulatim iterum amitterẽtur, omni ſtudio per Antoninã uxorem reditum à Iuſtiniano impetrauit, atꝗ ita poſt annos V. quàm uenerat, reuerſus Diogenem cum tribus millibus Romæ in præſidio dimiſit, qui Totilæ furorem non expectãs Centumcellas aufugit. Ille rurſus Vrbẽ ingreſſus mitius ſe geſſit, multaꝗ ab ſe prius uaſtata reſtituit, quod fama eſt diui Benedicti contigiſſe beneficio, qui cognitum Totillã

iuxta Cœnobium eius prætereuntē placauerit. Iuuit etiam Pelagij pontificis occurrentis cū ſago & lacrymis adſpectus uenerabilis. Ea tempeſtate plures Iuſtiniani duces per Italiam diuiſi magnis uiribus reſiſtebant, ut ſcribit Procopius. Ioannes circa urbē tutandam. Iuſtinus Florentiam, Cōſtantinus Rauennam, Cyprianus Peruſiam, Beſſas Spoletū, Mundus Illiricum tuebatur, ubi poſt Salonas receptas multasq; de Gothis uictorias ad extremū perijt. Germanus poſtremo Iuſtiniani patruelis in Italiā miſſus, & ipſe breui tēpore interficitur. Deinde Conon qui Anconæ præfuit. Itē Vitalianus Belliſarij fratris filius. Poſt annos IX. quàm Totila urbem ſecundo ingreſſus eſt, cum Narſete ac iuuantibus Longobardis apud Brixellum prelio congreſſus interficitur. Narſes interea q Belliſario ſucceſſerat iterū urbē recuperat. Deinde Teiam poſt Totilā regnantē in Apuliam conſectatus prælio interfecit. Atq; ita demum poſt annos XVIII. bello Gothorū finis impoſitus, qui ab initio regni Theoderici Italiam annos LXXI. tenuerant. Anno ſalutis DLXII. Pax deinde Gothis data, ac uolētes permiſſi circa Padū remanere. Qui tamē non contenti ſæpe Francorum auxilia quęſiuere, ut Agathius qui poſt Procopiū ſcripſit, teſtatur, ac omnē eorum poſtq; regno Italiæ ſunt eiecti, proſequitur hiſtoriam. Ego uero cum tantū quid in Hiſpania geſſerint ab initio ſcribere propoſuerim, neceſſe habui hęc altius explicare, ut eorum in ea res geſtæ melius appareāt. Nam Theodericus (quem ſupra diximus in prælio Hunnorū cecidiſſe) tres reliquit liberos, Turiſmundū, Theodericum, & Henricum. Turiſmundus ulciſcēdi patris Hunnosq; bello perſequendi cupidus, Aetio prohibente deſtitit, ac in Hiſpaniā ad regnum paternū redijt, qui poſt annos tres à Theoderico fratre interficit̄. Henricus uero alius frater regno Hiſpanię ſuccedens ad annos XVIII. tenuit. Leges primus ſcriptas Gothis tradidit, ſedente Simplicio, imperante Leone primo, filiumq; hæredem reliquit Alaricum II. qui ex cōceſſione & hæreditate patrui Theoderici Toloſæ in Gallia regnum obtinuit, ubi & ſedem cōſtituit. Inde poſtea expulſus à Clodoueo Francorum rege prelio ingenti amiſſis omnibus quæ in Gallia poſſidebat intra Hiſpaniam ſe recepit, ubi regnauit annos XVI. Interfectus demū à Childeberto Francorū rege, quod Clotildē coniugē eius ſororem Arianæ ſectæ repugnantem male tractaret. Poſt hunc Tenda annos XVII. quo à ſuis trucidato Theodegoſilus annos XII. qui ob libidinem in matronas item interficitur. Agla annos IX. Hic aduerſus Cordubam bellum ſumpſit, in quo eius filius interficitur. Nec multo poſt ipſemet à ſuis apud Emeritam. Atanagildus annos XXII. & ipſe apud Toletū interfectus. Lenogildus cū Luiba fratre, & poſtea ſolus annos XLVI. Regni fines dilatauit, Cantabria deuicta, & Andecam regem Sueuorū è Gallæcia expulit, cuius maiores annos CLXXVII. in ea parte regnauerant. Filium Hermogildum, quod à ſecta parentum abhorreret, ac Childeberti Francorum regis orthodoxi filiam duxiſſet in matrimonium, bello perſecutus, & in poteſtatem redactū ſupplicio adfecit, quē pro martyre colunt, anno ſalutis DLXXXII. circiter ferè tēpora Gregorij primi. Recaredus alter filius patri diſſimilis uir Chriſtianiſſimus conciliū Toleti celebrauit, ubi Arianā ſectā improbauit, à Leandro & Fulgētio Præſulibus rite ab incunabulis in fide inſtitutus. Cū Francis bellū geſſit, ex eisq; XL. millia in campis Catalaunicis interfecit. Poſt hūc Luiba ſucceſſore Veterico interficitur. Gundamidus deinde regnauit annos XXVIII. Vaſcones domuit, Romanorum exercitū fugauit. Deceſſit Toleti. Siſebathus orthodoxus dicitur fuiſſe, præterea Iudæos omīs expuliſſe: aduerſus Romanos & Africā feliciter dimicaſſe. Quo fautore permotus Iſidorus Præſul Hiſpalenſis concilium habuit cōtra Acephalorum ſectā. Recaredus II. huic ſucceſſit. Deinde Suitilla in bello exercitatus, quo duce uſus eſt olim Siſebatus rex in ꝓpulſando Ro. exercitu. Primusq;, ut ait Lucas Tudēſis, Hiſpaniæ Monarchiam eſt aſſecutus. Deinde Siſenādus, Suitilla ſecundus, Tulgas, Videſuindus, Recēſuindus rex optimus, annos XIII. cuius tempora diuus Ildefonſus monachus ac Præſul Toletanus illuſtrauit. Bamba rex bonitate præditus ab Heringio ſucceſſore propinatus memoriā amiſit, regniq; deinde adminiſtratiōe prohibitus ſe Cœnobio addixit, in quo uixit an. VII. cū prius regnaſſet VIII. Dum tamen ſenſus uiguit, res præclaras ac indignas tali calamitate geſſit: primum Vaſcones, deinde Nemauſenſes rebelles, pręterea Narbonenſes perdomuit. Ducē quoq; Biterrēſem in Gallia res Gothorum infeſtantē ſuperauit. Saracenorum naues CCLXX. ad Hiſpaniæ littus primum applicantes

plicantes

plicātes magna ui animi classe ingēti obuiā missa, partim cepit, partim depressit. Postremo Toleti conciliū XVII. celebrauit. Heringius annos XIII. Egicam generum, successorem reliquit, qui annos XIIII. regnauit. Fafilam ducem Tudensem ut eius uxore potiretur interfecit. Vitizam filiū ei ciuitati præfecit, qui postea regno successit, uir admodum facinorosus. Nam Theodebertum Recensuindi regis filiū paruū olim relictū cui regnum debebatur oculis priuauit. At ille diuina benignitate ac prudentia ducta nihilo minus uxore Rodericū genuit, qui postea regno successit, auxilioq; Pelagij patrui Vitizam una cum filijs captum reddita talione Cordubæ relegauit.

SARACENORVM INITIVM BELLI.

Is igitur Rodericus tres annos regnauit, cuius fœda libido finē attulit Gothorū nō tam generi quàm pacifico imperio, Saracenis superuenientibus. Nam cum filiam cuiusdam Iuliani præfecti, qui Tingitanā administrabat prouinciam, uitiasset, dolor domesticus patrem ad ultionē sollicitauit, loci fretū cōmoditate. Quare Iulianus clam ex Africa Saracenos euocat. Qui anno salutis DCCXIIII. duce Muza misso à Miramomelino eorum tunc rege, per angustias Herculei freti ingresso, biennij spatio omnē ferè Hispaniā occupāt, præter Astures natura loci munitos. In quo temporis spacio dicūtur ad DCC. hominum milia in eo bello utrinq; absumpta. Rex ipse qui filium Sanctium cum parte copiarum obuiā præmiserat, atq; is occubuerat, ad Xeritium oppidū occurrēs cū reliquo extinctus est exercitu. Saraceni tanto potiti Imperio cum late ferro ignicq; omnia uastassent, regna inter se plura, ac sedes constituere. Primum Cordubæ quod Abenalibeti regnū uocauerūt, Alterum apud Hispalim, Tertium apud Carthaginem nouam usq; ad quorundam principum tēpora quos uocāt Almorades. Eaq; potestate usq; ad Ferdinandum tertium regē perseuerauerunt. Hic demū anno M.CCXVI. Toleto, Corduba multisq; alijs recuperatis locis, Saracenos regnis ex magna parte deiectos cōpulit Granatā ac Malacam, quæ prius sub Cordubæ regno fuerāt, sese recipere, ac usq; ad ætatem nostram retinere. Vnde tādem dei benignitate ac Ferdinādi regis uirtute nuper expulsi sunt. Hæc cōpendio dicta paulatim per regum gesta & successiones explicāda. Pelagius igit͡ Roderico fratris filio successit. Is ab initio ubi Theodebertū patrē oculis mulctari uidit, furorē Vitizæ fugiens in Cantabria latitauit, ubi magno forte fuit adiumēto rebus collapsis. Nam post à Saracenis cladē illatam cum ijs qui supererant ex exercitu profligato, partim etiā operis & colonis, Asturiam se recepit. Astures enim & Callæci montibus & natura loci muniti tantum incolumes permansere. Legioneq; in primis capta annos ibi XX. quib. regnauit bellum gerendo, multa etiam recuperando paulatim effecit, ut afflicta gēs, aliquantulum resipiscere uideretur. Hanc sedem posteri Castellam nouā uocauere, ueteris differētia quæ circa Cordubā & Hispalim fuerat. Sic eñ Hispani regiā & munitū circa locū appellant. Dictiq; post hunc nō Gothorū sed Hispaniæ siue Castellæ reges qui magna uirtute res patrias quotidie recuperauerunt. Fafila Pelagio patri succedens paucis post annis extinctus est, dū uenaret͡ ab ursa petitus, Imperāte Leone III. quo tēpore alij Saraceni qui in oriēte imperabant Constantinopolim obsedere. Hic cū uirili prole careret, Alfonsum generū regno asciuit cognomēto Catholicū, quod relicta Ariana secta, qua Gothi omnes infecti erāt, celebrato concilio fidem orthodoxam sequeretur. Is eñ Petro Cantabriæ duce natus, è genere Recaredi Gothorū regis, multū amissi regni recepit, multaq; oppida ac tēpla restituit, tum donis ornauit. Regnauit annos XIX. Friola Alfonsi filius Saracenos qui Callæcos infestabāt, prælio ad L. milia cecidit, Vascones rebellātes in officio cōtinuit: interfectus deinde à fratre Aurelio post annos regni XII. Cōstantino VI. cum Irene matre imperante. Aurelius per parricidium regnū consecutus, sex tantum annos postea uixit, Cuius tēpore serui in Hispania cōtra dominos arma corripuere, quē tumultū ipsemet sedauit. Silo gener Alfonsi Catholici regnauit annos VIII. Pacē cum Saracenis ignominiosam quidē fecit, sed fœdus rumpentibus bello restitit. Callæcos rebellantes perdomuit. Muregactus Alfonsi Catholici filius nothus an. V. auxilio Saracenorū regnum assecutus paternū. Quapropter illis ex fœdere uirgines certas quotannis pro tributo mittebat, impar oñino patrijs uirtutibus. Veremūdus Alfonsi Catholici ex Bilimarao filio nepos cum esset Diaconus regnū iniit, tactiq; postea

pœnitens,ſeſe ſponte abrogato monachum egit, eiuſq; cōſobrino ſurrogato, qui apud Cantabros agebat:regnauit annos II.Ramiro & Garſia puerili ætate relictis. Alfonſus II.cognomēto Caſtus Alfonſi Catholici ex Friola filio nepos,cognominis cauſam aſſecutus,quod uir religioſiſſimus fuerit,& uxorem quam habuit nunquam attigerit, inſuper uictorijs glorioſiſſimus Ouetenſis ac Aſturicenſis ciuitatum Baſilicas cōſtruxit,ſimul & donis locupletauit.Cum auxilia Caroli magni per legatos peteret,procerum indignationem excitauit,paſſim dictitantium præſtare Hiſpanos mori,quàm Gallis ſubijci,aut per eos eſſe incolumes.Itaq; coactus eſt fruſtra per eoſdem legatos rem detractare,cum ille cū Rolando cæteriſq; ducibus Pyreneum iam ſuperaſſet: ex quo magnas in Hiſpania ſtrages hoſtium magnaq; facinora fecit,ut in Gallorum hiſtoria & Caroli uita continetur.Toletanus autem negat hæc uera omnino, ſed tantum partem eum Vaſconiæ territaſſe, deinde ab Hiſpanis obuiam factis recipere ſe confeſtim in Galliam coactum.Regnauit annos LII.In Ouetenſi templo prodigiū in aurea cruce quam donauit fama eſt uiuentem oſtendiſſe,quod ſine artifice factam eueſtigio compererit. Ramirus Veremundi regis filius fratrem Garſiam, quāquam ætate paruum regni conſortem uoluit.Normandorum ingentem claſſem Callæco littori adpulſam nauibus LX.ſuccenſis repulit. Saracenos apud Calagurium uicit, oppido ipſo in poteſtatem redacto, in quo prælio dicitur in equo albo apparuiſſe ſanctum Iacobum auxiliarem. Regnauit annos VI.Imperatore Ludouico Pio.Ordonius Ramiri filius Vaſcones iterum rebellātes cōpeſcuit,à quo bello reuertens,Arabes,quos late populantes offendit,commiſſo prælio cum Muza eorum duce confregit. Sed & Muzæ filium apud Toletum in deditionem cū oppido recepit. Deceſſit anno regni decimo,quinq; ſuperſtitibus liberis, Alfonſo, Veremundo, Nunio, Ordonio, Friola, ex quibus Alfonſus III. cognomento magnus rem ſuſcepit paternam anno DCCCLXXXIII.De Saracenis ſæpe triumphauit,ciuitates Luſitaniæ Colimbricam & Viſeum recuperauit. Vaſcones Nauarroſq; qui tunc à Saracenis dominabantur ſæpe depopulatus.Hæc tamen opera egregia domeſtica crudelitate fœdauit, quatuor eius fratribus qui in eum conſpirauerant euulſis oculis. Sub eo Bernardus quidam è Carpia militaſſe commemoratur. Regnauit annos XL. Suſcepit Garſiam, Ordonium, Froilam. Hunc etiam Alfonſum ſcribit Toletanus templum ſancti Iacobi primum excitaſſe,tum alterum Ouentenſe Metropoliticum conſtituiſſe. Ad eū inſuper Io.VIII.ſcripſiſſe,Io. ſeruus ſeruorum dei Alfonſo regi Chriſtianiſsimo, ex cuius autoritate ſcripti,Hiſpaniæ regem in primis Orthodoxum exiſtimant. Præterea cum Carolo Caluo in ualle Roſada prælio fuiſſe cōgreſſum.Garſias natu maior rem paternam aſſecutus,Arabum regem, Aiolam in bello cepit,cuius ſpolia Ouetenſis templi tholo ſuſpendit,ubi & ſepultus eſt,cum regnaſſet annos tres, imperante Carolo Caluo. Ordonius II. Garſiæ fratri ſucceſſit. Legionenſe templum ædificijs ac donis ornauit,aduerſus Saracenos infeliciter dimicauit,captis in bello nonnullis præſulibus, inter quos Aſturicenſis etiam martyrio affectus,iuſſu Abderæ regis eorum.Poſt hæc Ordonius quatuor Caſtellæ comites qui bellum id detrectauerant, iuſſos ad ſe uenire, & incolumes fore pollicitus,necari mandauit. Ob quam perfidiam Caſtellani, qui tunc Legionenſi ſuberant regi, rebellauerunt, factiſq; inter ſe magiſtratibus ac iudicibus, rem ipſi adminiſtrabant. E quibus poſtea reges deſcenderunt. Regnauit annos VII. Froila II.alter Ordonij frater,Alfonſi magni filius ultimus, crudelis admodum habebatur, ut qui multos è nobilitate interfecerit. Quare lepra correptus, morte ærumnoſa abſumptus eſt,ſuperſtitibus quatuor liberis,Alfonſo,Ramiro,qui patri ſucceſſere, Item Ordonio,& Froila.Regnauit annum. Alfonſus quartus, ſeſe regno ſponte abdicato, monachum egit ſurrogato fratre Ramiro, deinde per inconſtantiam ad regnum redire conatus, à Ramiro capitur, atque illata cæcitate mulctatur, quam ille poſtea crudelitatem cuius pœnitebat, pietate conſtructi ab ſe templi penſauit, ubi eum tumulauit. Contra Areſſam Saracenorum regem, cum quo Ferdinandus Hyuarienſis & Didacus Nunij comites conſpirauerant,dimicauit,quo expugnato,comites cepit, eoſq; amicis rogantibus condonauit.Sanctius cognomento Craſſus,frater Ramiri & Ordonij, portentoſa dicitur obeſitate fuiſſe,ac ualitudini contraria. Quamobrem pace facta cum Abderamo Saracenorum rege medicinæ perito, ut ab eo curaretur: Cordubam profectus eſt.

Interea domi per eius absentiam, Ordonius cognomento Malus, filius Alfonsi illius cui lumina diximus adempta, auxilio procerum regnum inuadit. Sanctius uerò Saraceni auxilio, amissum recuperat. Præterea Ferdinandum Castellæ comitem, eiusq; successores, à Iurisdictione regis Legionensis in perpetuum immunes esse uoluit. Decessit anno salutis circiter nongentesimouigesimo octauo, regni undecimo. Ramirus puerili ætate post eum annos rexit uigintiquinque. Quo tempore Normandi ad littus Callæcum cum classe ualida applicuere, quibus comes Gundisaluus Sanctij restitit. Arabes quoque rupta pace, quam olim cum Ramiro puero fecerunt, omnia depopulabantur. Quapropter Callæci contempta regis ætate, Veremundum regis Ordonij filium, apud Compostellam regem declarant. Contra quem Ramirus bellum mouet, prælio commisso, utrinque sine uictoria discessum. Almanzor item Saracenorum rex cum ingenti exercitu aduersus Hispanos pugnans, à Ferdinando Gundisalui comite magna uirtute repulsus est, imperante in Italia Berengario tertio. Veremundus secundus, Ordonij filius iuuante Garsia Ferdinandi Castellæ comite aduersus Almanzorem mouet: prælióque primo uictor decessit. Mox Saracenus redintegratis uiribus, Veremundum fugere ad Asturum montes cum sanctorum reliquijs coegit. Inde Legionem per obsidionem expugnat, ac diruit. Mox Lusitaniam ingressus Compostellanam euertit Basilicam. Diui tamen Iacobi sacellum attingere non est ausus, territus (ut aiunt) quodam diuinitus fulgore. Cui bello dysenteriæ morbo correptus finem fecit. Post hæc Veremundus & Garsias iunctis castris apud oppidum de Canatannazor magnam Almanzori cladem intulere. Ex quo ille animi dolore prostratus, pòst paulo decessit. Veremundus hac uictoria elatus, cum domum reuerteretur, superbè nimis ac crudeliter omnis habuit. Tum Compostellanum & Ouetensem Præsules in carcerem coniecit. Ouetensem paulo pòst uiso portento quodam, admonitus liberauit, facinusq; suum detestatus, alijs cõpensauit officijs, pia diui Iacobi loca à Saraceno diruta instruendo. Regnauit annos septem. Alfonsus quintus, Veremundi filius adolescẽs regnum inijt, tenuitq; annos triginta septem. Sororem Tyresiam Abdalæ Saraceno Toleti regi locauit, ut ei contra Cordubæ regem auxilio foret. At uirgo sancta, infidelis uiri cõsortium ac congressum detrectauit, quamuis sæpe precibus, sæpe minis uexata. Mox eo extincto, liberata sese Deo in cœnobio perpetuo dicauit. Alfonsus interea dum Viseum, quod tunc Saracenorum erat, obsidet, sagitta uulneratus interijt. Veremundus tertius Alfonsi filius, sine liberis, anno regni quarto decessit, quod ad Ferdinandum sororium eius deductum est. Is Sanctij maioris Castellæ comitis, filius fuit, ac Sanctiam filiam Alfonsi Legionis, sororem Veremundi supradicti duxerat, ex quo Legionis regnum iure uxoris hæreditario assecutus, primus omnium utrunque tenuit regnum anno millesimo decimoseptimo. Nam ad hunc usque diem Castella per comites regebatur, quum titulus tantum Hispaniæ regni post ingressos Saracenos apud Legionem esset. His etiam Nauarræ regnum adiecit, quòd interfecto Garsia fratre arripuit. Tanta itaque potentia fretus Columbricam, partemq; Lusitaniæ recuperauit. Decessit anno regni quadragesimo. Hoc tempore Rodericus Cidus dux exercitus inuictissimus in Hispania claruit: Cuius res gestæ maximæ celebrantur. Hunc genus à comitibus Castellæ ducentem, Ferdinandus quinque terris præfecit, quas à totidem Saracenorum ducibus fortissimè dimicando defendit. Martinum Gometij ducem, qui regis Aragonum nomine Calagurium recuperauerat, cum toto exercitu subiecit. Regem Hispalensem qui Alfonsi Legionis regis uectigalis erat, obsessum à rege Granatæ liberauit. Castrum de Alcozer fugatis ducibus regibus Saracenis, qui Alfonsum obsederant, recepit. Postremò Valentiam nobilem ciuitatẽ recuperauit, anno millesimo trigesimo, quam Vnes rex Saracenus potenti ex Africa classe delatus, recipere conatus, repulsus, amissa magna nauium parte domum reuertit, ubi dolore animi paulo pòst moriens, fratri Buchari mandauit uti bellum instauraret. Ille itaq; redintegrata classe potentissima (nam eius nauigia Gilbertus qui historiam scripsit Africanam, ad trecenta fuisse tradit) non meliorem & ipse tulit exitum quàm frater antea tulerat, fusus fugatusq; cum triginta millibus partim cæsis, partim mari depressis fuisse memoratur. His itaque gestis Rodericus reuertens, Alfonsum sextum Ferdinandi huius filium apud Legionem

obuiũ habuit,propeq́ dexterã collocatus,in perpetuo maximoq́ apud eũ honore perseuerauit.Ab hoc dicũt domũ de Mendoza clara stirpe descẽdisse.Ferdinãdus igit quũ XL.an.regnasset, excessit Sãctio & Alfonso filijs superstitibus. Sãctius Alfonsum fratrẽ fugauit,ille Toletũ ad regẽ Saracenũ se recepit,donec eo mortuo à populis reuocatus ad regni successionẽ,nõ prius à Saraceno dimissus est,q̃ iureiurando affirmauerit se perpetuò in eius amicitia permãsurũ,quod minimè seruauit.Sed inito regno,statim Toletũ,expulso Saraceno,recepit,Mesquita(sic eñ eorũ templa uocãt)ei tantum cõcessa, quã postea Bernardus Presul,& regina adeũtes, ea loca ingressi, Saracenis expulsis,diuæ Genitrici cõsecrarũt.At Saraceni oratores questũ iniurias ad Alfonsum mittũt.Qui cõfestim iratus,iurauit se sine ulla uenia in suos animaduersurũ,neq; precib.ullius facilè assensurũ. At illi presentientes,astu pœnã uitauere,missa regis filia obuiam,quę mulctã eis precaretur.Quapropter rex iuramẽto solutus,illis se cõciliauit. Hoc tẽpore Saraceni è Carthagine in Hispaniã excurrentes,omnia uastabant, quibus obuiam infans cum septẽ comitibus missus,interfecti ad unum omnes fuere apud Alcazar de Cõsuegra, locusq́ adhuc Septẽ comites appellatus. Quare rex hoc animis mollitia nimia corruptis adscribens:Toleti balnea illecebrasq́ alias uoluptatum, à Saracenis apud ea loca quõdã instituta omnia sustulit, ac ad pristinã populos seueritatẽ reducere conatus est. Post hæc Toletanã Burgẽsemq́ Basilicam donis plurimis locupletauit atq; auxit. Viracã filiam Raimũdo comiti Barcinõis locauit.Ex qua ille Alfonsum VII.genuit, qui postea regno successit. Mortuo uiro,illa iterũ Alfonso Aragonũ regi nupsit, qui quũ uir sacrilegus esset ac iniustus,in ærumnis ac sine liberis perijsse dicitur.Alfonsus autem de quo nũc dicimus,cũ regnasset annos XLIII.sine uirili prole decessit.Alfonsus VII.Alfonsi VI.è filia nepos,iterũ regna diuisit:Castellã Sanctio: Legionẽ Ferdinãdo filijs tribuẽs. Beatricem filiam Ludouico VII.Francorũ regi locauit,qui diui Iacobi templũ salutatũ ueniens,à socero magnificẽtissimè apud Burgensem ciuitatem exceptus fuit, Toletiq́ eius gratia cõuentus habitus,ubi legitimũ genus Beatricis uxoris,quæ notha prius putabat,declaratũ est.Hic Alfonsus potẽtissimus omniũ q̃ ante se fuere est habitus. Quare Imperator Hispaniarũ appellabatur. Cordubam, Almariã,Baionã recepit,quæ loca quũ adiret in itinere sub arbore quadã repentinò excessit, Frederico primo imperante. Sanctius III.Alfonsi filius,cognomẽto Desideratus,q intempesta & immatura morte decedẽs,ob eius egregios mores iustitiãq́ in omnes, desideratus à populo fuerit: fratrẽ Ferdinandũ Legionis regẽ ab eo dissidentẽ cepit, ac rursus in regnũ restituit. Blãcham Garsiæ regis Nauarræ filiã duxit uxorem,ex qua Alfonsum VIII.genuit. Ferdinandus secundus apud Legionẽ regnauit, Sanctij frater, cuius filiũ pupillũ Alfonsum eius iuri ac regno subijcere sacramẽto fidei adactũ conatus est. Quod animaduertẽs Nunius unus è tutorib. puerũ in arce ac præsidio collocatũ ab iniustitia patrui asseruit. Regnauit Ferdinandus an. XXXI. Alfonsus igitur octauus,cognomento Bonus,ex Helionora Ricardi regis Anglię filia,plures suscepit liberos,inter quos Henricũ,qui postea regnauit: Blanchã quæ nupsit regi Gallorũ, ex qua diuus postea Ludouicus genitus est: Berengariam quæ Alfonso regi Legionẽsi,ex qua Ferdinãdus tertius:Hieracã, quæ Lusitaniæ,& Helionorã,quæ Aragoniæ reginę fuere.Igitur Alfonsus,quum semel aduerso Marte pugnaret cõtra Saracenos, temeritate & arrogãtia ducis Didaci de Haro principis de Viscaia,apud locũ de Halarcos instaurato prelio iterũ congressus,insigni eos clade afflixit,cæsis ferè CC.millibus, ubi crux ei è cœlo ueluti magno Constãtino quondã apparuisse dicitur. Eadẽ ferè tempestate Romã misit Rodericũ præsulem Toletanũ,ad impetrandas in expeditionem Saracenorum collationes.Excessit anno M.CLX.regni autem LIIII.Post quem rem tenuit Alfonsus IX.Ferdinandi regis Legionis filius,annos XXVIII.Cui successit Henricus Alfonsi VIII.regis Castellę filius,puer admodũ, impulsoreq́ Aluaro comite tutore,consobrinam eius Lusitaniæ regis filiam, incõsulto Pontifice in matrimoniũ cepit. Quod postea ab Innocentio III.diremptum fuit. Perijt unà cum pueris ludendo & gulæ casu, apud Palantiam urbem, anno secundo quàm regnare cœperat.Ferdinãdus tertius, Alfonsi VIII. filius, patris ac patrui sine liberis decedentis regna obtinuit,omnium Hispanię regum felicissimus,simul & potentissimus. Nam post illam Saracenorũ irruptionem,primus Hispaniam ferè omnem restituit.Hi-

ſpali, Corduba Vandalia, Beticaq́ꝫ magna parte recuperatis. Saracenosq́ꝫ in angulum quaſi quendam Beticę, quem Granatæ regnum appellabant, concluſit. Tanta alioquin iuſtitia & religione, ut ſtatuā ei à principibus oblatam, moriens nullo pacto ſtatui mandauerit. Eius geſta perſequitur Rodericus præſul Toletanus, qui ad hæc uſqꝫ tempora peruenit: ex Beatrice filia ducis Brabātiæ ſuſcepit Alfonſum X. qui poſt eum regnauit, è ſecundo matrimonio plures alios. Huius quoqꝫ auxilio hoc tempore rex Tarraconēſis Iacobus cepit inſulas Baleares, uti refert Cuſentinus, anno M. CCLII. Alfonſus X. Ferdinandi filius, Violātam Iacobi Aragonenſis filiam duxit, qua ob ſterilitatem abdicata, Chriſtianam Daciæ regis filiam, cōſpicua forma, in matrimonium accerſiuit. Quæ dum in itinere eſſet, præter ſpem, repentè grauida apparuit, ex quo ab Alfonſo ante nuptias abdicata eſt, quā poſtea regis frater Philippus abbas Valliſoleti, & de Caueis rubeis, ſimul & pręſul Hiſpalenſis, ſpreta religiōe ac ſacerdotio duxit in matrimoniū, grauiter ferente fratre. Alfonſus igitur plures ſuſcepit poſtea liberos, Ferdinandū qui Blācham diui Ludouici filiā duxit, cuiqꝫ pater ſuperſtes fuit, Sanctium qui poſtea regnauit, Ioannem, Iacobū, Petrum, Beringarium, & Helionorā. Ex concubina uerò Beatricem, quæ locata Alfonſo Luſitaniæ regi Dionyſium peperit. Ex his igitur Ioānes multa aduerſus Saracenos bella fortiſſimè geſſit, uxorem duxit Margaretam Marchionis Montisferrati filiā. Ad Alfonſum redeo, cuius domi, & in ocio, multa præclarè geſta memorant. Leges à maioribus in Hiſpania cōditas, immēſum opus, in ſeptē digeſſit uolumina, quæ partitas appellant. Edidit, aliorū tamen ingenio, hiſtoriam orbis, quā generalē Hiſpani uocant. Canones item in aſtrologia, quas tabulas nominant Alfonſinas, unde aſtrologi cognomen eſt adeptus. Prædicatur præter hæc liberalitas publicaqꝫ eius munificentia: quippe qui in Ferdinandi & Blanchæ nuptijs cōgiarium populo dedit, pauperes omnes ueſtibus uiritim donauit, Imperatorē Conſtantinopolitanū à Soldano captum ære ingēti collato redemit. At idem foris nō æqua felicitate res geſſit. Nam Saracenus Granatæ rex, rupto cum eo fœdere, Murtiæ quædā loca, tum Xeritiū oppidum, poſt longam obſidionē conſecutus eſt: quo bello pulcherrimū facinus Garſiæ Gometij Carillo, qui arci pæerat, memoratur. Hic extremā expectans ruinam, ac ſolus interfectis cæteris reſtitans, in hoſtes ruit, ſtragemqꝫ circa ſe fecit, aliquandiu irruptionē impetumqꝫ moratus: tandem uiuus captus, ob fortitudinē uenia donatus, & ad Alfonſum incolumis remiſſus eſt. Sed & regni proceres paſſim rebellantes, ac cū Granatæ rege cōſpirantes habuit. Cauſa diſcordię diminuta regni iuriſdictio, quod Dionyſiū ex filia nepotē Luſitanię regē qui antea regi Caſtellæ ſuberat, à tributo & uectigali immunē fecerat, illis in concilio reclamātibus. Dum de Frederici ſecundi abrogatione ageretur, delectus ipſe Imperator à bona Electorū parte in Germaniā profectus eſt: uerum ſpe fruſtratus, paulo pòſt redijt, nihilo meliora domi offendēs, morte filij Ferdinādi de la Cerda comperta: reges quoqꝫ Granatæ & Belamarini, per ipſius abſentiæ occaſionem magna Beticæ Vandaliæqꝫ incōmoda intulere, cecidereqꝫ Sanctiū Aragoniæ infantē pręſulem Toletanū, ac Nunium de Larca. Sanctius item eius filius ſecundo loco genitus, regno occupato, patrē uenientem excluſit, qui Hiſpali ſubſiſtēs ex animi dolore deceſſit, Sedente Alexandro IIII. Sanctius quartus Alfonſi filius, annos XI. regnauit. Cum Saracenis feliciter dimicauit, quibus Tarifam, quondam Carteiam uocatā, ademit. Regem de Phez Machometū appellatum, ac Benyrizaph ex Africa contra Hiſpaniā maxima claſſe ſoluentes, per Benedictum Zachariæ Admiratū, bello nauali ſuperauit. Patrem redeuntem è Germania, regno occupato, nō admiſit. Sæuus natura fuiſſe traditur, in diſciplina præſertim militari minima de cauſa milites plectendo. Apud Pacemiuliā, quatuor hominum milia trucidari iuſſit, quod in tumultu quodā exorto, Alfonſum fratris filiū, regē appellauiſſent. Ferdinādus quartus Sanctij filius, ex Maria coniuge, Alfonſi de la Molina fratris Ferdinandi III. filia, Anno M.CCXCV. extincto patre, puer in genetricis tutela remanſit, cuius prudentia multa euaſit pericula. Nam cum Alfonſo de la Cerda, qui ſe Caſtellæ regē dictitabat, ac regibus Nauarræ, Luſitaniæ, & Aragonū grauia bella per Legatos geſſit. Sed & huius mulieris non minor religio narratur, diuēdita lautiore ſuppellectile, ut egentibus ſubueniret, ipſa fictilibus frugiqꝫ uictu & abſtinentia ſingulari eſt uiſa. Cœnobia ſeptē egregia conſtruxit. Ferdinandus igitur dum

per

per ætatem licuit, ex Cõstantia regis Lusitaniæ filia, Alfonsum XI. genuit, qui Castellæ regno successit, & Helionorã quam Alfonso Aragonũ regi locauit. Zeliam oppidũ ex Saracenis recepit. Delatoribus dicitur aures præbuisse, quare duos nobiles uiros è familia Carutial necari sola suspicione iussit. Regnauit annos XV. Alfonsus eius filius anno M.CCCX. aduersus Saracenos Almohazen Machometem & Hynzeph reges Ballamarini & Granatę feliciter dimicauit, subiugatis oppidis Alcala de Bencai, quam nunc Regalem appellant. Gundisaluum Martini magistrum de Calatraue uirum maximum, & de Hispanis bene meritum, leuibus de causis necari mandauit. Ipse uerò dum oppida Sarant & Zibatar obsidere cœpisset, pestilentia castra passim occupãte excessit, superstite filio Petro. In ea obsidione res mira, & Scæuolæ Romani exẽpli æmula narratˉ. Saracenus quidam patriã cæde regis liberaturus, ex oppido egressus, gladio clàm sub ueste abdito per castra inimicorũ ad Hispaniæ regem contendit. Captus, ubi res detecta, & gladius manifestatur, rex hominis uirtutem & audaciã admiratus, incolumem remisit: qui ut domum peruenit, regis sui uitare iram nõ potuit: quod clam eo rem fuerit aggressus, statim necatur. Regnauit Alfonsus annos XL. Petrus autem filius XVIII. qui omnes Hispaniæ reges crudelitate, parricidijs, ac scelere superauit, cunctam nobilitatẽ, tum proximos quoq; alios alia de causa matre frustra uociferãte necãdo: Inter quos Petrum Stephani magistrũ de Calatraue, Rodericum Gundisalui de Casanda: Alfonsum Tellem Alfonsum, & Martinũ. Postremò aduersus fratrem Henricum sæuire cœperat, ille ad Aragoniæ regem cõfugiens, eius auxilio Hispaniã repetit. Toletum obsidet, Petrum ad oppidum Montiel confugientem, in arcem persequitur, ibiq; obsessum tãdem interfecit, regnoq; potitur, tenuitq; annos VIII. M.CCCLXIX. Ante omnia proceres humanitate ac liberalitate deuinxit, ex Ioanna coniuge suscepit Io. & Helionoram, quę Nauarræ fuit postea regina. Sepultus apud S. Dominicum de la Calzada Calaguritanæ diœceseos. Ioãnes filius qui ei successit, ex Helionora Petri Aragoniæ filia suscepit Hẽricum III. regni successorem, & Ferdinandũ qui postea Aragonię rex fuit. Duo grauissima bella gessit. Primum cum Lusitanis, quod defuncto Ferdinando socero, ei ratione uxoris succederet. Illi uerò suffecto quodam Ioãne notho ordinis equestris ex stirpe regia Ioanni restiterunt, à quo etiam uicto, & in morbo iam constituto, per oratores pacẽ impetrare non potuere, ea arrogantia dicitur fuisse. Interea dux Alencastriæ ac Clocestriæ regis Angliæ filius Castellæ ac Legionis regnũ ad se pertinere dictabat iure uxoris Constantiæ Petri Aragoniæ filiæ. Igitur Gallæciam ingressis Anglis, iuuantibus Lusitanis, Ioannes cum exercitu occurrit, pugnatumq; diu est: post aliquantulum tempus bellum id sedatum, & animi conciliati ob matrimonium Catherinæ ipsius ducis filiæ, & Henrici Ioannis huius filij. Perijt autem Ioannes lapsu equi, cui Henricus ipse ex ordine tertius successit, regnauitq; annos XVI. M.CCCXC. Ex Anglicano matrimonio quod suprà commemoraui, Ioannem II. præter omnium spem edidit, cum longo prius interuallo Mariam & Catherinam suscepisset, quarum primam locauit Alfonso fratris Ferdinandi filio, mulierem lõgè sapientissimam, quæ annos XXV. Aragoniæ regnum uiro absente, res in Italia gerente, administrauit. Excessit autem ipse Toleti, Ioanne II. filio successore in cunis relicto, ac Catherina matre, & Ferdinando patruo, Alfonsi patre, illius qui postea rex Siciliæ fuit, tutoribus adhibitis. Is quum primum per ætatem licuit, ex Mariæ ipsius Ferdinãdi patrui filiæ matrimonio Henricum IIII. Ex Helisabeta uerò Ioannis regis filia Alfonsum & Helisabetam suscepit. Cum Saracenis bella gessit: Aluarum de la Luna præcipuum inter amicos habuit, cuius gratia multa passus bella à propinquis regibus quibus ille infensus fuerat: qui pulsus tandem, deinde reuertens, ad extremum ob nimiam arrogantiam regi ipsi inuisus, capite plectitur. Bellum maximum sustinuit, Alfonsi & Ioannis Aragonensium eius cognatorum, ad quod componendum legatus Cardinalis de Fuxo missus à Martino V. adhibitis utrinque pacificatoribus atque arbitris rem composuit: inter quos Præsul tunc Valentinus Alfonsus Boria, qui postea Calistus tertius fuit, partes Alfonsi Aragonensis tutabatur. Vincentius uerò ordinis pędicatorũ, qui postea inter sanctos relatus fuit, alterã fouebat partem. Quo etiam impulsore, Ioannes ipse Iudæos omnes relictis bonis, ex Hispania discedere iussit, nisi qui Christiani fieri mallẽt. Bona igitur pars, metu amittendę rei,

sacro

ſacro fonte abluti: clàm uerò paternis legibus inuigilantes, peſſimum genus hominum euaſere. Hi ſunt quos Marranos hodie uulgus appellat. Ioãnes igiť rebus cõpoſitis, extinctus eſt quũ regnaſſet annos XLVII. Hẽricus IIII. uiuo patre in regno cõfirmatus, cum prius Aſturibus, aliјsq; regni paterni populis præfuiſſet. Anno M. CCCCLIIII. Oppida nonnulla per legatos ex Saracenis recepit: Zibalthar per Murciæ ducẽ (Nam huiuſmodi oppida ſæpe utrinq; uariabant) Eſtiponam prope Malacam, per Ioannem Pachachum Marchionẽ de Villera, Archidonam per Petrum Giron magiſtrum de Calatraue. Inter pręcipuos habuit aulicos Petrum de Mendoza Pręſulem Secontinum, in patrum poſtea collegium eius opera cooptatũ, miſſis ad hoc ad Caliſtũ III. oratoribus, inter quos fuit Rodericus Præſul Valentinus, quẽ uidimus Pauli tẽpore molis Hadrianæ præfectum. Henricus deinde Nauarræ regnum per Caroli mortẽ Ioannis Aragonis filij, armis adſecutus eſt. Ex coniugio nihil liberorũ ſuſcepit, quod eum inhabilẽ ueneri, ac uirilitate deficere conſtãs eſſet fama. Filiam ſpuriam, quam ſuam eſſe ſibi perſuaſerat, regni hæredem inſtituerat, ſi per proceres licuiſſet, qui omni ſtudio reſiſtentes, Heliſabetam eius ſororem illi prætulerunt. Cui præſul Toletanus, cæteriq; nobiles, Ferdinandum Ioannis Aragonẽſis regis filiũ, eius propinquũ, in matrimoniũ accerſiuere, cõciliatisq; nuptijs, cuius rei gratia miſſus à Sixto Põtifice Rodericus Boria legatus, ac Romanæ eccleſiæ Vicecancellarius fuerat, anno M. CCCCLXXI. pax ac concordia inter reges inita, & Henrici conſenſu Ferdinandus unà cum coniuge, legitimus regni utriuſq; hæres eſt inſtitutus, ac poſt eius mortẽ rem ſuſcepit, nulli maiorum ſuorum felicitate ac potentia ſecũdus: ut qui limites imperij, gloriæq; Hiſpaniæ propagauerit, & gentẽ Saracenicam quæ Granatæ regnum, Beticæ partem, annis iam propè DCC. occupauerat, ſuis armis ac uirtute anno M. CCCCXCII. penitus expulit, ex quo ſectam ac potẽtiam eorum debilitauit, ut nemo dubitet paruo negocio reliquias quę Africam tenent, euerti poſſe. Religionẽ præterea in tota ꝓuincia magnopere auxit, expulſis pſeudochriſtianis, quos Marranos uocãt, de quibus ſuprà mentionẽ feci. Deinde eiectis omnibus qui in ordine minorũ citra illius obſeruantiam ac inſtituta uiuebãt: quorũ ingens numerus, multaq; milia diſceſſere. Sed & regijs auſpicijs nautæ nouum ingreſſi pelagus noſtros Periœcos luſtrauere, ac ignotas orbi inſulas, de quibus alio loco dicã, Hiſpanorũ gazæ adiecerũt. Luſitaniæ regem de finibus tumultuantẽ, breuiter armis cõpreſſit, ac in uniuerſa Hiſpania mores populis, ociaq; ferro dedit. Pro quibus meritis ſuarũ animos gẽtium obſequẽtiſſimos habet, & ab Alexandro Põtifice, ac patribus rex Catholicus appellatus, ac omnium cõſenſu, lauream inter principes Chriſtianos meritis & autoritate maiorũ hodie refert. Nõ minor Heliſabeta uirtute, animoq; uirili matrona uiſa eſt, anno ſuperiore extincta, quæ mater caſtrorũ honoris gratia, nõ modò dici poterat, ſed & religiõis, et Hiſpanicę quietis, cũ uiri ſapiẽtiſſimi cõſilijs omnib. in rebus prę ſtò fuerit. Hos igiť ad beatas ꝗdoq; ſedes deducturus deus omnipotẽs, in hac uita exercuit ac orbitate mulctauit, unico filio adoleſcẽte amiſſo regni principe, ſpeq; nominis tãti. Verũ diuina ꝓuidẽtia nõ minoris indolis generũ regnis adoptauit Philippũ archiducẽ Maximiliani Cęſaris filiũ, cui pater habenas poſt ſecula tradat. Ferdinãdus poſt hęc cũ Frederico regi Sicilię, ꝓpinquo ſuo expulſo ſubuenire pararet cõtra Gallorũ regẽ, in eã concordiã uterq; rex uenit, ut Apuliã atq; Calabriã ſibi retineret omni ditione, reliqua Gallus. Verũ exorta poſtmodũ inter eos de finib. cõtẽtio eſt, magnoq; ſe ambo iudice tuẽtes, ad arma deuenerũt. Gundiſaluus Ferdinãdus Hiſpanorũ dux, ꝗ ut alter Viriatus uirtute armiſq; nuper effulſit, primũ laceſſitus, ac Baroli obſeſſus, ea fuit animi cõſtantia, ut paulatim emergens, parua admodũ & collectitia manu maiores Gallorũ copias fuderit, ac eorum ducẽ Viceregẽ appellatũ interfecit. Fama deinde uictoriæ peruagata diuerſis in locis, uarijsq; prælijs ſuperior ſemper apparuit, donec oppidatim ui cũcta ſubegit, ac Neapoli demũ recepta, munitiſſimã illã & inexpugnabilem arcem breui pòſt tẽpore in poteſtatẽ redegit, muro ponteq; Hiſpanorũ ſolertia ſuperatis, ac cuſtodib. partim cęſis, partim captis. Summa deinde belli ad Caietã redacta, quo ſe Gallorũ reliquiæ ad octo milia ex fuga receperãt, clauſiſq; obſidiõe, ſupplementũ poſt annũ armatorũ ferè decẽ milia ſuperuenere, magnis machinis, belliciſq; operib. inſtructa, quibuſcũ Italici principes nõnulli aderãt. At Gundiſaluus quanq; uenientibus occurrere animus nõ deeſſet, maluit

tamen

tamē Fabianis artibus bellū ducere,atq; hoc modo lenta obsidione sine cæde potiri: ꝙ fortunam periclitando,ac militū sanguine abutendo,repentina hostem clade superare. Quod proculdubio euenit.Nam ad ultimā redacti famem Galli, & à suis ob metum appropinquare nolentibus frustra auxilium præstolantes:primū hi, qui montē Caietæ uicinum tenebāt,deditionem fecerūt:post hos uerò ciuitas tota anno M. D. IIII. Gundisaluus igitur uix toto triennio elapso,Siciliæ totius regno potitus,Neapolim se recepit: ubi rebus in pace constitutis,pro rege præsidet,iuraq; populis dicit.In quo factū periculum nunquā Hispanum ducem feliciorē quàm Romano milite fuisse. Nam Prosper ac Fabricius Columnenses,maximū uictoriȩ pondus accessere:nec cōtrà hoc tēpore Romanus unquā fortior ꝙ Hispano duce:ut ex Italicis XIII. cōspeximus, qui in eo bello cum totidē Gallis congredientes,toto spectante exercitu superiores fuere. Ferdinādus itaq; rex his rebus per hunc gestis tributum Pontifici misit,album equum,ad quē Alex. VI. Ferdinandū reliquo remisso,taxauerat. Quūq; satis animi,uiriumq; ad reliquas Italiæ oras inuadendas habere posset:cupiens tamen arma ciuilia,quæ coactus suscepit,in crucis inimicos conuertere,triennales cum hoste inducias pepigit, hoc animo, ut in Africanam expeditionem se accingat:cuius iam initia dedit. Quod utinam eo diutius superstite absolui contingat,ut res Christiana tot principū ambitione atq; discordijs tamdiu lacessita,unius saltem religiosissimi prouidentia,uirtuteq; resipiscat.

De regnis Nauarræ, Aragoniæ, & Lusitaniæ.

NE QVID autē Hispanȩ desideretur historiæ, cæterorū regnorū in ea natione quæ fuerint initia,par fuerit paucis explicare. Ac primū Nauarrȩ regnum:quod inter Vascones partim etiā Cantabros cōtinetur: cœpit circiter annum DCCCCLXI. à quodā Eneco comite Bigorræ. Hic è mōtibus Pyreneis in uicinā Nauarræ planitiē cum exercitu descendens, omnē eam regionē à Saracenis liberauit:pro quib.meritis,rex in eo loco primus appellatus,successorem habuit filium Garsiam : postea Sanctiū cognominatū Abarcam, qui cōtra Saracenos res gessit magnas,Arragonēseq; regnū magna ex parte adauxit.Garsiā & ipse filium successorē dimisit,cognomento Tremulentum:hic deinde Sanctium filiū cognomento Maiorem,quintū Nauarræ regem, qui duxit in matrimonium Eluiriam comitis Castellȩ filiam pariter & hȩredē:ex qua Sanctius Castellæ rex postea uocatus fuit, sicut suprà in Castellæ regibus cōmemoraui. Tris hic liberos suscepit,Ferdinādū, cui Castellæ, Garsiam cui Nauarræ, ac Ramirum ex cōcubina, cui Aragonense regnum dimisit. anno M.XVI.à quo Aragonenses postea reges.Ipse uerò Ramirus in debellandis Saracenis maiorū suorum uirtutem magnopere referebat. Nō minor etiā gloria filij ac successoris Sanctij:qui in Oscȩ obsidiōe,sagitta uulneratus interijt: relictis Petro Alfonso, & Ramiro filijs:è quib.Petrus successit:qui Oscā, & nōnulla oppida Aragonensi adiecit imperio. Hic à Roderico Cido, q̃ Valentiā cepit,dū Saracenis auxilio ueniret,in bello captus,deinde dimissus ex liberalitate fuit:anno MLXVIII. ut in Alfonso VI.suprà diximus:cui ille militabat.Igitˉ primis duobus fratribus sine hȩredibus defunctis,regnū ad Petrū quēdā priuatū,bonū alioqui uirū existimatū,deferūt:sed breui tēpore cū minimè satisfaceret,eo abrogato,tertiū fratrē Ramirū monachū in cœnobio agētē,regē cōstituūt,qui unicā filiā in regno susceptā Viracā nomine Raimūdo Barcinonis comiti locauit.Hic postea soceri loco Aragoniȩ regno successit,cui Barcinō patrio iure accessit. Deinde ex successione Iacobus circiter annum M.CCL. annis XL.id regnū tenuit,qui Alfonsi X.Castellæ regis socer fuit:ac,ut refert Cusentinus,maiorem & minorē insulas Balearicas recepit. Valentiā quoq; olim,ut diximus,à Roderico Cido recuperatā, deinde deperditā,rursus regno Aragonensi restituit:quo tēpore Ferdinādus Castellæ rex etiam recuperauit Hispaniam, præter Granatam. Petrus huic filius deinde successit, ille cui Nicolaus III. Pontifex cōcessit regnū Neapolitanū: quiq; nauali prælio cum Gallis decertauit, & ex uulnere occubuit, relictis Iacobo cognomento Dongiano, & Frederico filijs : de quibus etiam in rebus Siciliæ dicam.Fredericum Clemens V.Sardiniæ regem fecit,hac cōditione,ut Saracenos inde depelleret, cum diu Genuenses ac Pisani de ipsius imperio decertassent: anno M.CCCXIII. Res deinde Aragonensis ad Martinum Iacobi filium deducta, qui superstite tantum una filia regi Castellæ nupta moriēs

in disce-

in disceptatione populos dimisit cum alij ad comitẽ Vrgellensem, alij ad Ioannẽ II. Castellæ regem, nonnulli autem ad ipsius Ioannis patruum Ferdinandũ rem deferrent. Vicit itaq; Ferdinandus, ac omniũ consensu rex Aragon. declaratur: anno M.CCCCVII. arbitris postea iudicãtibus, Petro Luna, qui postea Benedictus xiij. Põt. & Vincẽtio ordinis prædicatorũ. Hic igit Ferdinãdus Ioãnis primi filius fuit, frater, Hẽrici iij. patruus Ioãnis Castellæ regũ, ac pater Alfonsi illius, qui postea Siciliæ rex fuit, uir magnus admodũ bello ac pace, tutor quoq; Ioãnis fidissimus. Schisma eius temporis exortum, ut tolleretur omni studio conatus est, Cõstantiense conciliũ procurãdo: Petrumq; Lunã, quanq; amicissimũ, & ciuem suum, ut se pontificatu abdicaret, quãdo precibus compellere non potuit, ab se expulit. Saracenorum in Granatæ regnum penetrando, magnam edidit stragẽ, Antequedra oppido per uim recepto. Sed hoc fortitudinis: illud etiã modestię fuit, quod Ioãni fratris filio Castellę regi uictoriã adscripsit. Adsecutus Aragonẽse regnum, eò cõcessit cum uxore & filio natu maiore Alfonso: reliquis Ioãne ac Petro apud Castellam relictis, quibus patrimoniũ suum diuisit, regiq; Ioanni fratris filio commendauit. Alfonsus deinde patri successit: quo uiuẽte, Mariam Henrici iij. patrui filiam in matrimoniũ duxit, quæ uiro in Italia res gerente, annos XXV. summa prudẽtia Aragonense regnum administrauit, sterilis alioqui: quapropter Alfonsus è stupro mulieris nobilis Valẽtinæ Ferdinandũ genuit, quẽ postea Siciliæ, Ioannẽ uero fratrẽ Aragoniæ successores dimisit: qui pater Ferdinãdi nũc regnãtis fuit: ac Blanchæ uxoris, quæ Martini regis coniunx extitit, iure hæreditario Nauarræ regnum adsecutus, Carolum ex ea susceptũ ei pręfecit: litesq; inter patrẽ & filiũ de re postea fuere, quas ipsius Caroli mors immatura diremit. Is Io. natura bonus: alioquin infortunatus, ac bellis & laborib. exercitus plurimis, orbatus insuper luminibus in senectute: annis hinc XXX. decessit. Cuius uices perpetua filij nũc Hispanię regis felicitas cõpensat. Nauarrenses cum uacui regni diuersis cõpetitoribus aliquandiu armis restitissent, in potestatẽ tãdem Henrici iiij. Castellæ regis, cuius supra mentionẽ feci, uenerũt: ac sub eius hodie successore feliciter degũt. Deinceps pauca de regno Lusitanię, quod circiter annũ M CX. cœpit hoc modo. Hẽricus Lotharingię comes è Gallia ueniẽs, magnas aduersus Sarracenos res gessit, pro quibus meritis Alfonsus vi. Castellæ rex permotus filiam nothã nomine Tyresiam ei locauit: Gallæciæ partem quæ in regiõe Lusitaniæ continetur, pro dote assignãdo. Ex eo postea matrimonio natus Alfonsus, qui primus Lusitanię rex appellatus est. Primus itẽ qui Vlyxiponã a Sarracenis recepit, quorũ quinq; simul regibus uno prælio superatis, quinq; scutorũ insigne facti monumẽtum posteris reliquit. Verũ hoc decus in matrem crudelitate fœdauit, quã, quod post uiri mortẽ nupsit, in uincula coniecit, nec ut eam dimitteret, tunc per legatũ à Pont. missum, cõpelli ulla ratione aut interdicto potuit. Quapropter materna in eũ ira atq; imprecatio causa fuit, ut ab hostibus caperetur. Huius cõtinenter ex ordine successores usq; ad ætatẽ nostram xiiij. numerantur. Post Alfonsum Sanctius, Alfonsus ij. Sanctius ij. cognomẽto Capella, Alfonsus iij. Dionysius, qui fuit è filia nepos Alfonsi, x. regis Castellę, ab eoq; impetrauit perpetuã ab omi uectigali immunitatẽ, cum prius reges Lusitanię Castellę regibus subijcerent. Alfonsus iiij. Petrus, Ferdinandus, Ioannes nothus ex ordine ac religione militari uocatus ad regnũ, animo ingẽti, ciuitatẽ Septensem è Sarracenis bello recepit, felix septena liberorũ prole, inter quos Eduardus, Ferdinãdus, Ioãnes, Petrus, Henricus, & Eduardus fuere. Ferdinãdum uitæ abstinẽtia pariter & religione inter beatos referũt. Is eñ bello Sarracenorũ captus ea patiẽtia in custodia apud eos uixit, ut molæ (ea enim uiuere cogebatur) cum famulo quanq; per se sufficiente suas partes obiret. Ioanni filię tantum duæ fuerũt, quarũ altera Alfonso, altera Ferdinãdo ex fratre Eduardo filijs locatæ. Petrus Petrũ alterũ Aragonũ regem genuit, qui sine successore decessit, & Ioannẽ regem item Cypri: tertium uero Iacobũ, qui in patrum postea collegiũ cooptatus, sanctis moribus ac fama conspicua sub Pio ij. Florentiæ excessit, ac tumulatus est. Henricus infans in Athlantico primus Pelagõ nouas insulas reperit, de quib. in Aethiopia postea latius dicã. Eduardus aũt rex natu maior Ferdinandum genuit, & Alfon. v. qui post parentem regnauit. Hic Zeliam, Tigem, & Alcazar Africæ ciuitates prelio expugnatas regno Lusitanię adiecit. Ex sororibus alterã Io. Castellæ regi, alterã Helionoram Friderico iij. Imperatori locauit, ex qua

Maximilianus nunc Cæsar est genitus: uir sane foris domiq; preclarus, & ingenijs maxime fauit. Cuius rei gratia præcipuos inter aulicos habuit Georgium summum theologum, qui nunc agit Romę eius opera Cardinalem Vlyxiponẽsem. Ioannes Alfonso patri successit, qui ætate florente lapsus ex equo, sine liberis decessit. Post quem Emanuel eius frater rem hodie tenet.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER III.

GALLIA.

GALLOS omneis & Germanos uno uocabulo ueteres Græci Celtas, Romani Gallos appellabant. Nã & Germaniã Comatam Galliã dicebant. Postquam uero Rhenum transiere, inq; Gallorum finibus constitere, ab inita quodam modo adfinitate, Latini Germanos uocauere. Gallos deinde Gręci Galatas, ab Herculis filio. Hercules ẽm, ut scribit Diodorus li. ij. deuicto Geryone, in Galliã ueniens Alexiam condidit ciuitatẽ, ac è uirginis cuiusdã eius loci indigenæ cõplexu Galatẽ genuit, qui regnũ obtinens incolis nomen dedit. Isidorus quoq; ἀπὸ τ̃ γάλακτος dicit appellari, quod Gallorũ corpora ob immensa frigora modo lactis albescant. Quòd sane nõ discrepat à uersu Vergiliano. Virgatis lucent sagulis, tum lactea colla. Romani triplicẽ fecere, Togatã, eandẽ & Cisalpinã in Italia, à Toga cum Latio cõmuni. Comatã, quo nomine, ut ait Plinius, omnẽ transalpinam Galliã uocabant, ab intonsis crinibus, ut Lucani etiã carmẽ testatur. Crinibus effusis toti perlate comatæ. & Brachatã olim quæ nunc Narbonensis, teste itẽ Plinio dicta est à Brachis, id est, femoralibus prolixis, quibus utebãtur, ut est author Strabo, qui etiã præter hæc sagis & uestibus breuibus, quib. uix nates tegerẽt, eos utentes dicit, quod & nostra uidimus ætate. Femoralia uero adhuc durant, quanq; sunt qui & brachas aliud genus uestis dicãt, nulla tñ authoritate. Rufus Gallias cũ Britannijs in prouincias xviij. diuidit. In Alpes maritimas. Massiliensem, quæ & Prouincia dicit̃, Ambianensem, Vienẽsem, Narbonẽsem, Nouempopulanã, Aquitanias duas, Alpes Graias, Maximã Sequanorũ, Germanicas duas, Lugdunenses duas, Belgicas duas. In Britannia maxima Cæsariensi, Britanniã primã, & Britanniã secundã. Cęsar in Celtas, Aquitanos, & Belgas eos diuisit. Augustus in quatuor, Aquitaniã, Lugdunensem, Belgicã, & Narbonensem, & hæc quidẽ quæ antiquitus de Galliæ diuisione tradunt̃. Nunc sigillatim loca repetẽda.

DE ALPIBVS.

ALPES primũ quas cõtra barbaros Italiæ deus obduxit, patẽt longitudine à Varo ad Arsiam Istriæ fluuiũ pass. mil. cccel. altitudine uero infra famã, ex quo traijcere Annibali non tam difficile fuit q̃ authores cõmemorant, ut Polybius testat̃. Alpinos prædones omnes esse cõstat, ac à Iulio Cęsare quondã per legatum Serg. Galbã perdomitos, dein à Tyb. Cæsare uiuẽte Augusto, ut ex arcus inscriptiõe in eo loco apparebat. Imper. Cęsari Tyb. Diui fil. Aug. Pont. Max. imper. xxiiij. Trib. pot. S.P.Q.R. Quod eius ductu auspicijsq; gẽtes Alpinę omnes quæ à mari supero ad inferum pertinebant, sub imperium populi Ro. sunt redactæ. Ad eos igit̃ quatuor adit̃ uijs, una per Ligures mari proxima, altera per Taurinos, qua Annibal & Hercules trãsmisere, quorũ gratia Pœninæ & Graiæ appellatæ, eædem & Cotiæ, in quibus xij. fuisse ciuitates Plinius testatur, regnũ quondam Cotij regis, qui perdomitis Gallis eas cõstruxit militibus uiatorib. accõmodas. Is Marcellino teste Cæsaris Augusti amicissimus fuit. Cotus autem Thracię rex alius, qui, ut legitur in Cęsaris cõmentarijs, Pompeianas partes fouit. Alpibus hodie mons Cinesius nomen est, tenditq; in Prouinciã & Hispaniam citeriorem. Tertia uia per Salassios, quas Cęsar summas

mas appellat, ac latronibus purgauit, nunc S. Bernardi, nõ quidẽ illius abbatis celebrati, sed cuiusdã Augustensis archidiaconi, qui in eo monte inter nemora persancte degisse dicitur. Hæ igitur in Lugdunensem Galliam ducunt. Quarta uia per Rhetios, quę & Rhetiæ dicuntur Alpes, & agro Tridentino ac Veronensi adiacent, nunc S. Gothardi appellatæ, quæ ad circumrhenanos Danubianosq́ populos ducunt, quas Iulias nõnulli esse dicũt. Alij Iulias post Rhetias, ubi mons incipit Adrius, qui Illyriam à Pannonijs diuidit, quarum meminit Hiero. Inter Alpes, inquit, Iulias & Constantinopolim. Gentes Alpinas has Strabo cõmemorat, Sallies, Albienses, Taurinos, Cẽtrones, Caturiges, Veragros, Vennones, Lepuntios, Nantuatas, Tridentinos, Rhetios, Vindelicos, qui omnes partim interiere, partim nomina mutauere, moxq́ à me in Narbonensi dicenẽ. Vuindelicos autem & Rhetios dicam in Germania.

DE NARBONENSI.

POST Alpes prima pars Galliæ Narbonensis occurrit, quæ terminatur ab oriente Adula mõte & Alpibus, usq́ ad Vari fontes: Ab Austro mari Gallico, ab occidente Pyreneo, è septentrione Iura monte. Qui proprie Celtę Straboni appellanẽ. Patet Agrippę longitudine passuũ mil. cccclxx. latitudine cclxxiij. Regiones uero his hodie cõtinet nominib. appellatas. Sabaudiam, Prouinciã, Delphinatum, & Prouinciã Tolosanam. Sabaudios enim ex Sabatijs uadis ac populis, Ptolemæo cæterisq́ inter Alpes positis putauerim nomen accepisse. Hi nunc agros tenẽt, qui quondã Vocontiorum, Veragrorũ, Caturigum, Centronũ, Lepontiorumq́ fuerant ad Alpes pertinentes. Eorũ urbes Tarantasiensis olim Nantuates existimati, deinde Lausanenses olim Latobrigi, præsuli subiecti. Gebenna urbs Genua Cæsari appellata, apud lacũ Lemanũ, ubi Cathaldum eius urbis præsulẽ ac professorẽ adorant. Forũ Neronis Tricastini nomen adhuc seruat. Dinia nũc Dignensis urbs. Vocontijs ac monti Cinesio proximũ est oppidũ Ciuario, quò initio belli Cæsar quoq́ legiones traduxit, cuius etiã meminit Plinius nepos in quadã epistola, hodie quoq́ Viuariensis ciuitas nominaẽ. Veragri in montibus S. Bernardi, caput gentis uicus ubi cœnobium S. Mauritij Sedunensis diocœseos: per hos Cæsar in Galliã penetrauit. Seduni adhuc nomen retinent. Sabaudiæ duces è Saxonũ ducibus ac stirpe Augusta originem ducunt, annos prope CCCC. Inter quos Amedeus Aimonis comitis filius ab imperatore Frederico III. dux primus fuit appellatus. Qui defuncta uxore, relictaq́ regni cura Ludouico filio, cũ paucis suorũ secessit in agrũ Gebennensem studio rerũ diuinarũ, prope lacum Lemanũ cœnobio constructo. Deinde ob abstinentiæ, clariq́ nominis famã, inuitus, in concilio Basiliensi pontifex factus, mox concordiæ gratia sese sponte abrogans Nicolao quinto sedente, cardinalis ac legatus remansit, simul cũ his quos ipse cardinales prius creauerat. Huius filia Maria Philippo Mariæ Vicecomiti nupta qđ è uomica circa fœmina laboraret, uiro nunquam congressa est, quapropter eo extincto, cœnobio uirginũ, quod ipsa construxerat, sese dicauit, patris animũ imitata. Ludouicus alter filius ex Anna Iani Cypri regis filia septem mares præter fœminas nõnullas genuit. Quorũ maior natu Amedeus aui nomen ac uirtutẽ referens, sanctitate maxime claruit, morbũ comitialem quo laborabat usq́ ad extremũ patientissime tulit, tẽpus quoq́ suæ mortis prædixit. Rogatus quondã à quibusdã oratoribus, qui tunc aderant, si quos haberet canes uenaticos ostenderet, annuit ut postera die redirent. Cũ uero adessent Amedeus pergula ingentẽ ab latere ædium mendicorũ multitudinẽ eis ostendit, unà discumbentiũ. Atq́ hi sunt, inquit, Canes mei, quos alo quotidie, quibusúe cœlestẽ gloriã me spero uenaturũ. Ludouicus eius frater Ludouici filius rex Cypri fuit, Carlotta Ioannis regis unica filia simul cũ regno in matrimoniũ sumpta, de quibus postea clarius in historia Cypri. Amedeus igitur uxorẽ duxit Violantã Caroli VII. Gallorũ regis filiã ex qua quanquã abstinentissime cũ ea uiuebat, quatuor suscepit mares, aliquot etiã fœminas. inter quos Philibertus patri succedens breui tẽpore sine coniugio & prole Lugduni decessit. Carolus deinde frater rem tenuit, qui ex Blanca Guilelmi Montisferratensis filia Ioannẽ Carolũ Amedeũ appellatũ genuit. Hic aũt sextus ex ordine Dux, in puerili admodũ decedens ætate, Philippo patruo rem dimisit. Ipse postremo Philiberto filio ex filia Ducis Borbonij suscepto, qui à Maximiliano Cæsare nuper gener adscitus, Marga-

rita eius filia in matrimoniū accepta, anno ſuperiori deceſſit. Domū igitur nobilitate ac meritis florentē nolui ſilentio præterire. In ora uero Gallici maris Prouinciæ urbes ex parte magna ſitæ ſunt. Poſt Varū fluuiū Antipolis & Forumiulij Octauianorū colonia Plinio nomē ſeruāt. Poſt hæc Argenij oſtia, Olbia, Citharista promontoriū, Turoentiū antiqua ſane nomina. Deinde Maſſilia Sallyū Metropolis. Sallyes enim à Sextio Duce Romanorū perdomiti teſte Liuio fuere. Maſſilia uero ipſa Phocenſiū colonia, ubi authore Strabone, portus templaq; Epheſiæ Dianæ & Delphici Apollinis, ſtudiū quoq; Græcarū literarū nobile ſecundum Athenas fuerat. De hac Hieronymus in epiſtola ad Galatas. Maſſiliā Phocenſes condidere, quos ait Varro trilingues eſſe, quod græce loquant̃, latine & gallice. Hæc ciuitas Pompeij partes ſecuta, à Cæſare per uim expugnata fuit. Libertate antiqua utebat̃, nec prætoribus prouinciæ parebat, ut ait Plinius. Etymū urbis tradit Euſtat. ἀπὸ τοῦ μάσσειν, quod lingua Aeolica ligare dicit̃, καὶ ἁλιέως, id eſt, piſcatore, quod gubernator Phocenſis eo applicans, uiſo piſcatore ſtatim ex omine ligare rudentē iuſſit: poniturq; ab eo inter Ligures trāſalpinos. Decorat̃ inſuper diua Marta eo aduecta, cuius uirtute lucus dracone liberatus oſtenditur. Vinū Maſſilienſe Martialis uituperat. Arelate urbs etiā inter Sallyes, Plinio colonia Sextanorū dicta, quod è ſexta Leg. milites coloni eo deducti ſint. Harū coloniarū author Cæſar, qui Tyberij patrē è III. uiris præfecit, qui colonias deducebāt, eosq; agros uiritim diuidebāt. Arelate præſules habuit ſanctos Honoratū & Hilariū. Sequunt̃ oſtia Rhodani, & Foſſę Marianæ, quas aquas mortuas noſtri nautæ appellant, opere C. Marij C. paſſ. à Rhodani oſtijs deductæ Plinio. Deinde Agathopolis cū parua è regione inſula Agatha, quam Stephanus ἀγαθατύχην, id eſt, bonā fortunā appellat. Agathopolim nonnnulli Montē Peſſulanū, ſiue ex eius ueſtigijs eſſe cōtendunt, quod oppidū ornat̃ Rocho eius loci principe. Hic defunctis parentibus anno uigeſimo, relictis omnib. ignotus Chriſti cauſa peregrinatus uenit in Italiā, ubi plura prodigia in curanda peſtilentia monſtrauit. Demū poſt annos multos in patriā reuertēs, cum omnia bellis turbata inueniſſet, pro exploratore captus, carceriq; incluſus, ibi tandē deceſſit, Anno M.CCCXIIII. Cui ante hos annos Romæ tēplum ex ære collecto, dicatum in uia flaminia prope mauſoleum Auguſti cōſpicitur. Poſtremo Narbo, quæ ob claritatē nomē regioni dedit. Hanc Plinius coloniā Decumanorū uocat, quod decimæ legionis milites in eam deducti ſint. Reperit̃ & Narbo fluuius ſupra Meotim. Intus autē aquæ Sextiæ, nunc Aquēſis ciuitas, quam Sextius dux (ut ait Liuius) redactis in poteſtatē Sallyibus ędificauit, ubi erāt aquę calidæ. Arauſio colonia ſecundanorum, ubi ſecundę Legionis milites traducti, nūc Auraſiccēſis ciuitas, Glanū nunc Glandantenſis. Alba Eluorum Plinio, nunc Eluenſis. Beterrę Plinio & Antonino, nunc Biterrēſis. Cauillio Ptolemęo, nunc Cauallicēſis. Allobroges iuxta ſunt inter Iſarum & Rhodanum ſiti, quos domuit Cn. Domitius. Horum legati Romæ cum Catilina cōſpirauerant, nūc Delphinatus appellatur potius quàm Sabaudiēſis, cui præſidet pro tēpore regis filius natu maior. Caput gentis Vienna, ubi Antonij uenerabile tēplum, & Mamercus ac Maurus eius urbis præſules ſanctiſſimi colūtur, unà cum Adiuto & Deſyderio martyre præſule Lugdunenſi ibidē ſepulto. Auenio Col. quā Ioanna Siciliæ regina Clementi Pont. uendidit. In ea ius dicit Vicegerens. Is fuit ætate noſtra Nicolaus Liſcius Volaterranus unicum iuſtitiæ ac ſeueritatis exemplum. Valentia item Col. Plinio. Vaſio antiquum retinet nomen. Carbantorate Plinio, quod Carpentoratum uocāt. Toloſana prouincia pars fuit olim Hiſpaniæ citerioris, teſte Hieronymo, quam Maſſiliēſes occuparūt, poſtremo Gothi. Inter hos Tectoſagæ gens triplex Pyreneis propinqua mōtibus ex aquilonis latere, tanta multitudine habitātes, ut neceſſariū eis fuerit in colonias exire, & occupare finitimam Cappadociæ & Paphlagoniæ Phrygiam. Horum, ut ait Plinius, Rhoda eſt Rhodiorū Colonia, unde dictus Rhodanus fluuius, ut Hieronymo placet. Volcarum item in hac parte gens, quorum Illiberis oppidū & fluuius. Ruſcino etiam Plinio, Straboni, Ptolemęo, quem Galli Ruſcinionem & Perpinianum uocant, de quo inter Galliæ Hiſpaniæq; reges longa quandoque contentio. Carcaſo, Ceſſaro, Nemauſum, Toloſa, priſca nunc quoq; retinent nomina. Toloſa nāq; ipſa urbs quondam florētiſſima, ubi nobile templum gaza refertū antiqua fuerat, quā ſi quis attigiſſet exitu infelici plectebatur; cōpertum id in Cepione, alijsq; ducibus Romanis

manis, ex quo prouerbium in his quæ causa sunt aduersitatis, Aurum Tolosanum: authores Gellius & Plinius. Hæc Gothorum sedes diu fuit, deinde à regibus Gallorũ pulsi, intra Hispaniam se continuere. Facta est autem Metropolis à Ioanne XXII. Hæc igitur quæ de tota comperi antiquitate. Nunc quæ de Narbonensi in fisci codice adnotantur hodie subijciam. Primum Metropoles sex, Narbonensis, Tolosana, Ebredunensis, Aquensis, Arelatensis, Viennensis. Narbonensi rursus subest Bitterensis, Agathensis, Magalonensis, Electensis, Vticensis, S. Pontij, Eluensis, Venacẽsis, Antipolitana. Arelatensi subest Massiliensis, Auenionensis, Tolonensis, Cauallicensis, Vapiensis, Tricastinus, Carpentoratensis. Viennensi subest Valentiana, Dignensis, Viuariensis, Gratianopolitana, Mauranensis, Gebennẽsis. Tolosanę subest Apamiarũ, Montisalbani, sancti Pauli, Riuensis, Lombriensis, Mirapincensis, Vaurensis. FLVMINA uero in Narbonensi hæc præcipua, Rhodanus omniũ maximus ac rapidissimus ex Alpibus per fines Allobrogum orientem uersus fluit, usq; Lugdunum, inde conuersus tribus ostijs in mare Gallicum desinit. Eius etymum Plinius & item Hieronymus noster à Rhodiorũ colonia urbe citerioris Hispaniæ uenire uolunt. Dicitur à nonnullis alter Eridanus. Nã una commiscentur ex Alpibus fluentes, scissus alia uia in Oceanum, alia in Adriaticum sinum descẽdit: quod Apollonius in IIII. Argonauticorum pulchre describit. Οἶομ ἰδ' αὖ κραίσατες ὕδασιμ ἀμφιρέοντο, Ἐκ δὲ τόθεν ῥοδανοῖο βραδὺν ῥόομ εἰσεπέβησαν, Ὅς εἰς ἠριδανὸν μετανάσται ἄμμιγαδ' ὕδωρ. & quæ sequuntur. Araris, itemq; Dubis ex eodẽ quo Rhodanus monte exeuntes, atq; una corriuantes in Rhodanum iuxta Lugdunum commiscentur. Arar uero lenis adeo fluit, ut nescias in utram partem descẽdat, clarus ponte Cæsaris uno die militum opera fabricato. Isara quoq; & Druentius ex eodem orti loco Rhodano corriuant. Apud Isaram Quintus Fabius Maximus XXX. uix milibus, CC. Gallorum milia cecidit. Vltra uero Rhodanum è montibus Cemenis fluunt in mare Gallicum Ptolemęo Orobius, Araurius, Straboni Raurarus appellatus. Is enim prope Massiliam Petrosus uocatur, quod lapidibus sit maxime refertus. Sulgas paruus amnis Rhodano etiam commiscetur, ubi Cneus Domitius Aenobarbus complura Gallorum milia uertit in fugam, ut Strabo cõmemorat. Nunc Surgam uocant Petrarchæ carminibus celebratum. Ruscenas Straboni, Ruscino Ptolemæo dicitur: & Illiberis. è Pyreneo exeũt in mare Gallicum, uterq; eiusdem nominis urbem habens. Rusceniũ item efficit lacum, ubi Cestriæ optimæ aluntur. Atax Straboni. Atagis Ptolemæo appellatus prope Bliteram ciuitatem fluit. Orobis Straboni, Orobius Ptolemæo uocatus è Cemenis montibus in meridiẽ iuxta Agatham descẽdit. Sigius mons Straboni, Setius Ptolemæo, duos disterminãs sinus: maior Gallicus appellatur, in quem Rhodani ostium erumpit: minor usq; ad Narbonem & Pyrenẽ spectat. Aphrodisius ueneris promontorium, in quo eius erat templum. Iura Sequanos ab Heluetijs diuidit, Ptolemæus Iurassum uocat. Is nanq; ex Alpibus usq; ad Cemenos montes, & fontem Sequanæ pertinet. Cemeni enim montes continui sunt inter septentrionem & occidentem incedentes. Insulæ autem in hoc mari è regione Antipolis, IIII. Stœchades ex ordine uocatæ. LVGDVNENSIS nunc attingenda Gallia, quæ ab occidente Garumna flumine disterminatur ab Aquitanis à septentrione Britannico Oceano, ab oriẽte Sequana & Matrona, à meridie flumine Arari. Quæ regio has habet hodie prouincias siue principatus. Ducatus Britonũ, Burgundiæ, Borbonensem, Aurelianẽsem, Valesij, à quo recentes Francorũ reges. Comitatus autẽ Niuernensem, Antissiodorẽsem, Montisbellicardi, Ferretẽsem, Caropolitensem, Matisconensem, Blesnensem, Campaniæ. Ante omnes Britones summum occupãt ad mare locũ. Hos Procopius ex Britãnia insula colonos esse dicit. Beda uero hos potius in Angliam traijcientes insulæ nomen dedisse. Plinius Britãnos populos in hoc Gallorum littore nominat. Strabo etiam Britãniam urbem inter Aquitanos Britonibus uicinos ponit. Cæsar in commentarijs scribit Gallos proxima Britanniæ littora ad prædandum occupasse. Gens est nunc bello fortissima, sæpe Gallorũ regibus formidolosa. Postremo in Italiam à Gregorio undecimo missi, res gessere, ut postea dicam. His patrum memoria imperauit Ioannes Dux, uir domi militiæq; clarus, ut qui patrios fines uincendo dilatauerit. Huic Ioannes, Arturus & Ricardus nati fuere. Ioanni autem totidẽ,

Franciſcus, Petrus, & Aegidius. Horum primi duo ex ſucceſſione, rem patriam tenuerunt. Aegidius uero pro martyre apud eos colitur, interfectus ob inuidiã, opera (uti fertur) F. fratris: quod æqui ſeruantiſſimus, in adminiſtratione rerum, cunctorum ſibi gratiam populorum cõciliaſſet. Poſt hos res ad Arturum patruum deducta: qui regis Caroli ſeptimi magnus Coneſtabulus, & dux inuictus Francorum gloriam ab externo hoſte tutatus eſt. Anglos ſæpe irruentes duce Talboto bello repreſſit, Cumq́ non toto biennio regnaſſet hæredem Franciſcum ex Ricardo fratre nepotem reliquit, de cuius geſtis poſtea referam. Hic Anna filia tantũ ſuperſtite deceſſit, quæ deinde Caroli octaui Gallorum regis ſimul cum paterno imperio in matrimoniũ uenit. Viro defuncto rurſus Ludouico ſucceſſori nupſit. Eorum populi olim Cenomani, quorum urbs Mediolanum: hi in Italia colonias plures fecere, poſtea præſulẽ habuere Iulianum ab ipſis Apoſtolis cõſtitutum, cuius feſtum pridie Nonas Martij colunt, Redones, Nannetes, Curioſolitę nunc Conſopitenſes, Veneti, Tricorij, Seſſuuij, Oſſiſini, Vnelli, Aulerci, Diamblintres, Ambiliates. Quos ferè omnis Cæſar nauali prælio cum Venetis geſto in poteſtatem redegit. In Mediterranea quoq́ nomina recentiora, Maclouienſes, Dolenſes, quibus præfuit Samſon epiſcopus & profeſſor ſub Iuſtino iuniore. Leonenſes. Armoricæ autem Lexouij & Turones nomen adhuc retinẽt. Horum præſul Arnulſus à ſancto Remigio baptiſmate ablutus inter profeſſores relatus eſt. Andes quoq́ nunc Andegauenſes, quibus præfuit Albinus patria Venetus primus Abbas. Hos ſimul & Turones diuus Ludouicus rex Galliæ Britanniæ principatu exemit, & alteris Metropolim conſtituit, alteris Andegauenſibus fratrẽ ducem præfecit, qui poſtea à Nicolao tertio in Italiã ad Siciliæ regnũ accerſitus fuit. Hi optimo abundant uino, quod in totam maritimam & Normandorum & Britonum eo carentem exportatur. Senonum dein regio ſequitur, ſedes & ipſa Metropolitica, ubi Columba uirgo & martyr ſub Aureliano principe paſſa eſt, & ſepulta: prius enim ex lupanari, quo per contumeliam adducta fuerat, diuinitus euaſit. Hic & Patroclus martyr ſub Valeriano etiam fuit. Et Lampertus, ac Valfranius uiri ſancti Dagoberti regis tempore præfuere. Eorum oppida Agedicum, Velaunodunũ. Carnutes quoq́, quorum oppidum Gennabum. Pariſii, quorum Lutetia ad Sequanam poſita, ubi nunc regia Gallorum, concilium quod Parlamentum appellant, & ſtudiũ literarum Caroli magni opus. Sanctorũ inſuper complura corpora, Germani, Eligij, Peregrini, Aureæ, Genoueſæ: hæc enim uirgo Pariſien. tẽpore S. Germani præſulis cœnobio dicata, ob uitæ abſtinentiã pluribus annis ex lepra laborauit, ſepulta apud ſanctum Dionyſium. Sunt & in hac parte Burgundiones inter Sequanos, intra Ararim & Iuram montẽ ſiti, quorum originẽ è Germania Oroſius ultimo libro his uerbis repetit. Valentinianus Burgundionum nouum nomen oppreſſit, qui plus quàm LXX. milia (ut fert) armatorũ ripę Rheni inſederant. Hos quõdam ſubacta Germania à Druſo & Tyberio per caſtra diſpoſitos in magnã coaluiſſe gentẽ, atq́ etiam nomẽ ex opere præſumpſiſſe, quia crebra per limitem habitacula conſtituta Burgos uulgo uocãt: hodieq́ præualida manus in Gallia, quamuis prouidẽtia dei Chriſtiani omnes modo facti manſuete uiuãt, non quaſi cum ſubiectis Gallis, ſed cũ fratribus Chriſtianis. Hæc ille. Burgundiones Plinius, itemq́ Ptolemæus ultra Viſtulam Germanis proximos ponũt. Ea gens priſcũ adhuc robur & animũ ſpirat. Duces habuit è Gallorũ regibus prognatos, quibus poſtea ſæpe aduerſa fuit, deq́ imperio paribus auſpicijs contendit. Ex hac diuus Sigiſmundus fuit à Gallis interfectus. Proximis uero tẽporibus, anno M.CCCCXXII. Philippus eorum Dux decedẽs filium Ioannẽ reliquit patrem alterius Philippi. qui ætate noſtra unà cum Carolo filio Lodouico Gallorum regi maxime fuit aduerſus: quod Carolo eius fratri profugo Philippus faueret, bellum ingens exortum, cuius poſtea inter reges mentionem faciam. Poſt hoc Alodium Carolus obſedit, quod ſuæ ditionis dicebat eſſe, cũ oppidanis deinde pecunia trãſegit, ac ſe in Dinantios ex eadem cauſa cõuertit, quo pater Philippus iam ſenex & inualidus ſe trãſferri uoluit, urbẽ cepit ac diripuit: Interim extincto Philippo, Carolus Alodienſes, quod Dinantijs auxiliũ tuliſſent, iterũ obſedit, iuuãte quoq́ Ludouico rege, quẽ ſibi cõciliauerat. Vrbẽ expugnauit, ac diripuit, nulliq́ nec ordini nec ętati pepercit. Terror fuit ſuo tẽpore Galliæ, ſæpeq́ Regi, quanquã nõ ęquo

imperio

imperio formidolosus. Extinctus tandē in bello, quod aduersus Renatū Renati nepotem Lothoringiæ Ducem mouerat, ac ibidē ab hoste honorifice sepultus est superstite tantum filia Maria ex Margarita Eduardi regis Angliæ sorore, quæ postea Maximiliano Cæsari nupta, paternum pro dote imperium attulit. Ex his genitus Philippus Archidux appellatus, q nuper Hispaniæ regi gener, ac successor adscitus, dum illac iter in Hispaniam haberet, aui materni corpus supplex repetijt. Renatus uero supra dictus cū tanto hospiti nihil denegare posset, maluit honoratissimi hostis trophęis, ac perpetuo facti monumento priuari, quàm excellētissimæ charitati deesse. Vt esset omnib. mortalibus documento maiorū se indolem animo retinuisse, nec minora domi per pietatē gessisse, quàm antea in bello per fortitudinem gesserat. Ciuitates uero Burgundionum, Visontium nunc Bisontium Metropolis, ubi plura ueterum ædificiorum uestigia cernuntur, & Claudij præsulis ac professoris sedes, qui anno sexcentesimo uigesimo sexto cura ecclesiæ alij delegata in Cœnobium sancti Agēdi ad duriorē uitam secessit, tantum oleribus cōtentus, ubi & sepultus. Id hodie sanctus Claudius uocatur. In eodem agro Bisuntino locus Salinensis uocatus, ubi duo sunt fontes, alter aquæ dulcis, alter unde sal igne densatum conficiunt candore præstans, ac maximum eius nationis uectigal. Matisco, cuius meminit Antoninus in itinere. Eduēses Romanorum amicitia clari: horum urbs opulētissima Augustodunum in Cemenis sita montibus. In finibus quoq; ipsorū erat Alexia expugnatione Cæsaris memorabilis, nunc ad uicum redacta, putaturq; ea quam uocāt Alsetum. Est & Nouiodunum: Cabalio Antonino Straboniq;. Hodie uero Cabilo, quē honestat Syluerius eius loci præsul & professor. Gergobina, ubi Cæsar Heluetiorū bello impedimenta collocauerat, Heduis confidens. Bibracte prope ciuitatem Heduēsem ad exiguum nunc uicum redactum, olim celebre oppidum, in quo Cæsar conciliū Galliæ totius coegit. Longones, nunc Lingones, unius literæ tantum mutatione, quorum erat Adunentinum. Bellio Plinio nunc Bellicensis urbs. Lugdunum ipsum ad Cemeni radices, ubi Arar Rhodano congreditur. Colonia hæc est à Planco deducta. Flagrauit Senecæ temporibus, ut ipse in quadam epistola refert, Templum habebat Augusto dicatum, aramq; uenerabilem, ubi inscripta gentiū nomina numero Sexaginta, earumq; singularum statua una. Hanc urbem Imperatores Romani nobile Emporium statuerunt, ubi etiam monetam cudebant. Hæc Strabo. Hæc deinde urbs ornata sanctis præsulibus fuit Nicetio & Eucherio, qui sub Valentiniano secundo emicuit. Supra uero inter montes Meldæ Ptolemæo ponuntur, Meldensis adhuc urbis nomen seruantes. Hic Pharo & Ildenricus ex successiōe præsules sancti præfuere. Vessones & Augusta Vessonum. Viromāduos quoq; Ptolemæo in hac parte positos Virdunēses putauerim esse. Hos prope Campania nunc appellata, ubi Catalanensis est urbs noua nomine, clarissima clade Attilæ Hunnorum regis ab Aetio superati. Fisci codex has habet hodie Metropoles descriptas in hac parte. Lugdunensem, cui subest Parisiensis, Carnutensis, Aurelianensis, Antisodorensis, Trecensis, Meldensis. Turonensem, cui subest, Cenomanensis, Redonensis, Andegauensis, Nannetensis, Baiocensis, Trecorensis, Leonensis, Dolensis, Maclouiensis. In Burgundia, Tarantasiensem, cui subest Sedunensis, Augustensis, Bellicensis. Bisuntinā: cui subest, Basiliēsis, Lausanēsis. Aquitania tertia pars Galliæ ab occidēte Oceanum, à septentrione Ligerim fluuium. Cæsari uero Garumnā. Ab oriente Lugdunensem & partem Narbonensis. A meridie Pyreneum & Narbonēsis partē. Aquitani enim à cæteris Gallis corporibus & lingua differunt magis Hispanis similes, quibus finitimi sunt. Eos subiugauit Crassus Cæsaris legatus, ut narratur in commentarijs. In sequētibus tēporibus duces habuerunt: qui cum Carolis Martello & Magno internecinū ac diuturum bellum gessere cōtraq; eos ex Hispania Saracenos quandoq; uocarunt, tandē succubuerunt, ac una cum cętera Gallia regibus Francorū nunc parent. Comitatus inter eos hodie IIII. Armeniaci, de Bigorra, de Fusso, ac Pictauēsis. Ciuitates eorum pleræq; in cōmentarijs nominantur: Pictones, nunc Pictauenses. Taruisatij, nūc Tursæ. Tarbelli, nūc Tarienses ad Aturi ostia prope Pyreneos. Bigerones, nunc Bigerrenses, ubi castrum Bigorram dicunt in Vasconia. Prætiani. Garietes, qui nunc Lectoriēses esse putantur. Garumni, Cocosates, Sibuzates, Ausci, nūc Auxitani:

unde regio cognominata.Horum ſunt Vaſſarij Ptolemæo, nũc Vaſſatẽſes.Armeniaci comes ſub Caliſto tertio,propriam germanam duxit ſororẽ, reclamanti autem regi uir ſceleratus literas apoſtolicas falſas oſtendit:itaq; ipſe ſacris interdictus, de his uero qui eas procurauerant ac ſcripſerant ſub Pio poſtea ſumpta eſt pœna. Fluſſates, quibus de Fluiſſo comites nũc appellati diu præſidẽt,ex qua domo duo Cardinales noſtra memoria fuere,iunior tamen longe fama uirtuteq; inferior deceſſit Innocentij tempore. Sanctones nomẽ etiam ſeruãt,quorum urbem Mediolanum Strabo & Ptolemæus ponũt. Sonciates, Bituriges: hi uno die uiginti urbes incenderunt, ut Cæſarem commeatu & pabulatione prohiberent.Horum oppidum Auaricum,cuius Cęſar in cõmentarijs meminit.Præterea Nouiodunum:alterum eſt huius nominis, proximũ Pariſiis,in prouincia Remẽſi:tertium Heduorum.Petrocorij, quibus ciuis & præſul Fronto uir ſanctus à Petro baptiſmate ablutus. Burdegalenſes inter Garumnã & Auſcios:è Burgedale fuit Auſonius poeta. Vaſcones gẽs Hiſpana uetuſtiſſima, Pyreneis & Aquitaniæ uicina in hæc Galliæ loca traiecerunt. Quo magis miror à Pio & Blondo ſcriptum Vaſconiam quaſi occidentalem Gothiam eorum lingua appellatam, quod in his locis cõſentiente Honorio Vallia rex Gothorum cõſederit.His igitur Librettenſis imperat princeps tantum dominus appellatus.Itaque unum aiunt eſſe in Gallia dominum Librettenſem. Vnum Armeniaci comitem. Vnum denique Britonum ducem,qui potentia poſt regem antecellant.Sunt & in ea urbes Aquenſis,olim Aquę Auguſtæ Ptolemęo Plinioq;:Cõſeranenſis,Olorenſis,Papincenſis, Laſcurrenſis, Rigonenſis, Adurenſis, Bigorrenſis, Maleacenſis,Sarlatenſis,Agenenſis,ſic etiam Antonino uocata. Ptolemæo Agennas. Conuenarum urbs olim Coueni ad fluuium Aturiam inter montes ſiti Pyreneos:apud hos Lugdunum altera colonia Ptolemæo ponitur.Præterea Ruteni nunc Rutenenſes. Lemouici & Aruerni nomen ſeruant, inter Aquitanos & ipſi ac trans Ligerim à Geographis poſiti.Ex Lemouicenſibus quatuor ex ordine pontifices olim fuere, Aruernorum autem ut gentis fortiſſimæ plurima apud authores mentio.Hi,ut ſcribit Strabo,cũ milibus ducentis olim cum Aemiliano Maximo ad Iſaris &Rhodani cõfluenta,poſtea cum Domitio Aenobarbo,ubi Sulgas cũ Rhodano coniungitur prælijs cõgreſſi ſunt. Eorum oppida Auguſtonemetum & Gergouia in monte ſita, ubi pugnatum eſt à Cæſare.Deinde apud Alexiã propinquum oppidum, ab eodemq; poſt longam obſidionẽ expugnatum ſuperato Vercigentorige Gallorum duce. Nunc uero Aruerni ſub duce Borbonio agitant, ac Caroli ſeptimi quondam temporibus adſcitis ſibi Lemouicenſibus ac Pictauis grauem ſeditionem excitarunt, Ducem ſibi quendam Buuorium deligentes.Itaq; paſſim graſſando nobilem quemque uirum impune obtruncabant,quem tumultum Biturigum dux cum exercitu regio compreſſit.Aruernorũ præſul & martyr ſub Cõſtantino Iuniore, ut ait Sigiſbertus, fuit Proiectus. Sed & in reliqua Aquitania nomina quædam etiam recentia.Claromontenſis,Sanctiflori,Tutelenſis,Mimotenſis, Albienſis,Caſtrenſis, Anicienſis, Vabrenſis. Metropoles omnino tres, Bituricenſis, Burdegalẽſis,Auxitana.Flumina in ea Liger potiſſimus,qui prouinciam eam à cætera Gallia diducit,Cluentellus,Garumna,Eginanus, Aturus:omnia à Cemenis montibus in mare Aquitanicum procurrentia.BELGICA ſequitur,in qua prouinciæ ſunt, huiuſcemodi nominibus hodie uocatæ,Picardia,Flandria,Lotoringia,Normandia. Eſt autem à cætera Gallia Matrona & Sequana diuiſa, magna ex parte Germanorum moribus & catalecto,eo præſertim tractu,qui Oceano ac Rheno proximus eſt,cum ab illis hæc loca ſint occupata. Populos enim Transrhenanos M. Agrippa citra flumen teſte Plinio traduxit.Syluam Arduennam in hac parte prius cõmemorabo totius Galliæ maximam.Hæc à Rheno incipit, per fines Treuerorum, Eburonũ, & Menapiorũ D. paſ. mil.in longitudinẽ per mediam Belgiam in Oceanum tendit.Populi autem ex Oceani parte poſt Britones, Picardia cui comes imperat. Hanc ætate noſtra Ludouicus undecimus rex Philippo Burgundo pignori dederat, quæ deinde recuperata cauſa belli maximi inter utrunque fuit.In hac parte Ambiani Ptolemæo ponuntur.Nunc etiam Ambianenſes ſanctis ornati præſulibus duobus Firminis martyre & profeſſore, ac Honorato & Saluio. Is ultimus Chilperico regi Francorum Arriana ſecta infecto, reſtitit.

Attrebates quoq; quos Vedastus eius urbis præsul sanctissimus maxime exornat. Dein Cameracẽses ueteres sane populi. Nam & Cameracum apud Antoninum tantũ reperio. Postea Morini, in quorum littore Icium promontorium Ptolemæo Cęsariq;. Gessoriacum quoq; portus Plinio Tranquilloq; in Claudio, unde in Britanniã facili transmissu Claudius penetrauit. Is nunc à Britanniæ regibus tenetur, Calesium appellatus, quãquã & Caleti populi, Straboni in hac parte ponuntur. Sequũtur Bellocassii Ptolemęo, ubi nunc Flandria. Huic olim à regibus Francorum præfectus mittebatur, quẽ Forestarium appellabant, qua administratione cum Balduinus quidã fungeretur, cõtigit ut Iuditham Caroli Calui filiam pactã Adoulpho Angliæ regi, illac transeuntẽ raperet: quæ post longam discordiam, patre consentiente, in iusto matrimonio apud eum remansit, proq; dote Flandria recepta, de Forestario comes factus est. Nunc ei successit Maximiliani Cæsaris filius Philippus Archidux, cuius supra mentionem feci. Tongri ubi nunc Brabantia cui dux imperat. Menapij nunc Iuliacenses putati. Eburones uero iuxta, nũc Alodienses Syluæ Arduenæ uicini inter Mosam & Rhenum. Hi sunt qui Cottam & Tітureium Cæsaris legatos cum toto exercitu per colloquium circumuentos absente Cæsare trucidarunt: apud hos oppidum Vegerra, nunc Aquisgranum, Caroli Magni sepulchro nobilitatum. Prope uicus est etiam Luppia. Neruij ubi nũc Tornacenses Belgarũ fortissimi Cæsaris exercitum in maximũ discrimẽ adduxerunt, ita ut uni militum detracto scuto, ipsemet in acie primus inter pedites procedentes, labantes suorũ animos confirmauerit. In mediterranea quoq; penitiore Normandi ad mare ex Mediterranea pertinent, usq; ad promontorium Cobeum Ptolemæo nuncupatum, nunc autem Tubalena: iuxta castrum est Mons sancti Michaelis, cum arce regio præsidio munita, quod sit eius orę uniuersæ tutela. Normandos enim aduenas, ut nonnulli recentiores tradũt minime constat esse: neq; enim apud ullos receptos authores Normandorũ nomen aut in Germania, aut in Scythia usquam nominari contingit. Itaq; indigenas loci esse uerisimilius est, eos uidelicet quos Ptolemæus parua literarũ mutatione Romãduos uocat. Hi seculis insequentibus, Rollone duce, Carolo tertio imperatori bellum mouerũt, postremoq; cum eo fœdus & affinitatem inierunt. Præterea in Italiã cum Tancredo duce migrasse, & Siciliæ regnum primi constituisse dicuntur: quandoq; etiam Angliam sub rege Guilielmo tenuerunt. Nunc uero regibus Gallorum sine controuersia parent. Horum historiam in Carolo tertio, partim etiam in Sicilia repetam. Eorum urbes Rotomagum uetusta ciuitas. hanc ornat Lanfrancus homo Papiensis, qui sub Honorio tertio Pontifice hic ludimagister fuit: incidẽs in latrones, cũcta bona amisit, ex quo postea in Cudonensi Cœnobio monachum agitans claruit sanctitate. Augusta Romãduorum, quam postea Constantius Cæsar de suo nomine Constantiam appellauit. Est alia item inter Sueuos & Heluetios. Sunt noua item nomina, Lexouiensis, Briocensis, Ebricensis, Abrincensis, Sagiensis. Bellouaci autem nunc Beluacenses. hi nostra ætate obsidionem Caroli Burgundi plurimos dies passi sunt, in quo bello cuiusdã puellæ uirtus prædicatur, quæ in mœnibus consistens, à milite Burgundo murum ascendente, uexillũ extorsit, tandiu luctando donec auxilium adesset. Triberi Ptolemæo, quorum urbs Augusta Triberorum, nunc Treuerensis, quæ Ildebertum habuit præsulem, prius Cenomanensem uirum sanctissimum. Maximum item. Is enim Athanasium, Cõstantium eo fugientem, hospitio excepit. Rhemi erga populum Romanum fidelitate cõspicui Cæsari in cõmentarijs. Apud Rhemenses ex ampulla sancti Remigij rex oblini, deinde diademate iam inde à Clodouæo primo christiano redimiri solet. Eorum fuit oppidum Samarobrina, ubi Cæsar Gallorum cõciliũ indixit, impedimentaq; reliquit. Postremo Lotoringia inter Belgas sita est, à Lotario Lotarij Imperatoris Caroli Magni nepotis filio cognominata, quod in fratrum diuisione hæc in portionem cederet. In hac parte dominati sunt Gottifredus & Balduinus Baliões, felices illi fratres, qui Hierosolymã primi ex Saracenis receperunt sumpta mutuo pecunia & oppigneratis terris. Proximis autẽ seculis successit Fredericus comes Vademontis, qui ex Violanta Renati Siciliæ quondam regis filia Renatum Iuniorem genuit uirum fortissimum, qui nunc uiuit, ac Carolum Burgundum aduersus uaniẽtem cum toto exercitu sustulit, uti supra commemoraui. In hac cõtinentur Mediomatrices nunc Metenses. His Theodericus Othonis primi

propinquus

propinquus, & ante eum Godericus circa Gregorij primi tempora ſancti præſules præfuere. Leuci quorum oppidum Tullum Ptolomæo nunc quoq; Tullenſe appellatũ. Liberi omnes populi ac tantum Imperatoribus ſubiecti. Tullenſiũ ciuis & præſul Gerardus fuit Henrici iij. tempore, relatusq; à Leone ob uitæ merita in profeſſorum numerũ, ut Vincentius ſcribit. Flumina in Belgica, Moſa, Tabuda, Phrudis, omnia in Oceanum exeuntia, Ptolemæoq; poſita haud ſane magna.

GALLORVM REGES AC GESTA.

De locis hactenus. Nunc hiſtoria ſubiungenda. ac priſcos quidem Galliæ reges ab ipſo qui fertur Beroſi libello, ne neſcius tantum præterire uidear, mutuabor. Ille Samotum tempore Beli primum in Gallia dominatum fuiſſe tradit. Deinde filium eius Magum, poſtea Sarron Dryum Galatem Bardum Longonem Lugdum Allobrogem Romum Lemannum Galatẽ iuniorem Nannetem Francum. De quibus nulla ſanè cognitio præter nomina & nonnullorum etymologiam populorum, deprehenditur. Tantum hæc diligentioribus perſcrutanda relinquo, & ad ea quæ pluribus notiora ſunt authoribus ueniam. Ante aduẽtum Annibalis in Italiam Gallos quinquies Alpes traieciſſe compertum eſt. Primum, ut ait Liuius, dulcedine uini adlecti Celtæ duce Bellouaſo excitis Biturigibus, Heduis, Ambianis, Carnutibus, Aulercis, regnante Priſco Tarquinio, mutandi melioris ſoli gratia in agro Inſubrium, augurio pagi Heduorum ſic cognominati, Mediolanum ædificarunt. Cenomani deinde Celitonio duce ueſtigia priorum ſecuti eodem fauente Bellouaſo cum tranſcendiſſent Alpes, ubi nunc Brixia & Verona loca tenuere. Poſtea Boij Liguresq; tranſgreſſi cum intra Padum & Alpes omnia tenerentur, Pado ratibus traiecto non Hetruſcos modo, ſed Vmbros inde pellentes intra Appenninum ſeſe tenuere. Poſtremo, ut ait Polybius, Senones omnium potentiſſimi ad mare Adriaticum Senam urbẽ incoluere, ac ab Vfente fluuio ad Atheſim fines habuere. Hi ſunt qui Brenno duce Cluſium obſedere, ac inde cum eſſent legatorum temeritate laceſſiti, Romam properantes incenderunt, fuſo apud Alliam exercitu, quos diſcedentes Camillus opprimens ſigna & aurum ablatum retulit. Rurſus cum paucis poſt annis legatos Romanorum interfeciſſent, ut ait Liuius libro duodecimo, L. Cæcilium prætorem contra eos miſſum cum toto exercitu trucidauerunt. Iidem in Græciam traijcientes, ac Delphos ſpoliare conati, imbre grandineq; Phœbo quodammodo ultore (uti putabatur) extincti ſunt. Et, ut Strabo ait, qui reliqui fuere in Aſia cõſidentes Gallogræci ſiue Galatæ dicti ſunt. Polybius uero, cuius authoritatem ſecutus, reliquam eorum percurram hiſtoriam, ſcribit, quod Galli poſtquam Delphos euaſere, nequaquã in Aſiam tranſiuere, ſed loci opportunitate adlecti circa Byzantium conſtitere, ubi deuictis Thracibus, & Thyle rege conſtituto, Byzantijs bellum intulere, qui tributo annuo lxxx. talentorum ſe redemerunt uſq; ad Clyari tempora, quando Gallorum genus defecit à Thracibus funditus eradicati. At hi qui in Italia remanſere, poſt Allienſem cladem annos xlij. Albam cũ exercitu ſe recipientes Romanos occurrentes habuere, eosq; terga uertere perterritos coegerunt. Deinde pace facta annos xlij. quieuere. Poſtea Hetruſcis coniuncti aduerſus Romanos profecti cum ingẽti præda incolumes domũ rediere. Quarto exinde anno cum Samnitibus denuo Romanos inuadũt, plurimos eorum cædũt. Paucis poſt diebus iteratò aggreſſi iuxta Sentinatum regionem prælium ineunt, plurimos obtruncant. Poſt annos decem comparato exercitu in Hetruriam profecti Aretium obſident. Romani auxilium ferentes procul à mœnibus dimicarunt, ubi ſuperati amiſſo etiam Lucio Coſ. Manium Curium ſuffecere. Is ſtatim legatos in Galliam ad redimendos captiuos miſit, quibus contra ius gentium interfectis Romani indignati, nouo delectu habito in Galliam penetrant: ubi parum proceſſum, obuios Senones prælio commiſſo obtruncãt, reliquos ſedibus ſuis eijciunt. Nouam ipſi coloniam inducunt, eamq; ueteri nomine quo primum à Gallis habitatam appellant. Boij uero exemplo Senonum ſibi timentes Hetruſcis in auxilium uocatis bellum aduerſus Romanos mouent, in quo Hetruſcorũ magna pars, Boiorũ pauci effugere. Nec ita tamen animis cecidere, quin redintegratis uiribus proximo anno prælium rurſus inirent, in quo ita profligati fuere, ut penè ad internicionem delerentur. Qua clade perterriti, fœdus cũ Romanis per legatos percutiũt. Hic

erat

erat annus tertius quo Phyrrhus in Italiam uenerat, & quintus post eam cladem quam Galli apud Delphos passi sunt. Ex illo Galli tot cladibus uexati, à bellis deinde XLV. annos quieuere. Quum postea ex lege C. Flaminij promulgata, ager ubi Senones fuere militibus dederetur, indignati Boij uicini Gallos transalpinos exciuere, Congolitanũ & Anerestem reges circa Rhodanum habitantes ac præcipue Gesatas cũ peditibus L. milibus, equitibus & curribus duobus mil. præter auxilia Cisalpinorum Gallorum & Insubrium & Gallorum qui circa Padum habitant. Nam ex Venetis Cenomanni tantũ cum Romanis consenserunt. Romani igitur tantæ multitudini & terrori occurrere parantes, ex omni Italia septies centena peditum milia, equitum uerò lxxx. milia sine transpadanis coegerunt. Ea uis tunc erat Italiæ, aduersus quos Annibal paulo post uix cum xxx. millib. ausus est alpes transcendere. Hoc itaq; militum numero partito, ut de aduẽtu ipsorum acceperunt L. Aemylium Cos. Ariminum misere. At illi per Hetruriam iter facientes ad Clusium obuios Romanos habuere, quos fugere stratagemate simulantes insectati, ad sex milia ex eis cæsa sunt. Reliqui in proximum tumulũ sese recepere. Aemilius Cos. cognito eorum itinere ex Arimino Romã uersus contra eos proficiscitur. Galli consulis aduentu formidantes tumuli obsidionẽ, per littus Hetrusci maris remeare statuunt, relictis impedimẽtis quo tutius pugnarent. Aemylius descendentes persequitur, nec tamen congredi audet. C. Attilius Regulus alter Cos. qui nuper à Sardinia Pisas uenerat, miratus subitum eorum discessum, ut forte interclusum eorum uidit exercitum prælium cõmisit, atq; ita utrinq; à Coss. ad unum omnes cæsi fuere. Vtebãtur gladijs oblongis, cuspide obtusa, & paruis clypeis. At Romani contrà paruis & acutis gladijs & oblongis scutis, ut cominus magis ualerent. Terrori tamen fuere nuda Gallorũ corpora & pulchritudo torquium aurea, & uirgata sagula, quibus toto corpore coruscabant. Post hanc uictoriam Aemylius Paulus per Ligures in Boiorum agrum tendẽs omnia uastabat, paucis post diebus triumphans urbem ingressus est, ærariumq; ex gaza ditauit. Post hæc P. Furius & C. Flauius Coss. creati contra Insubres profecti, ac uicti sese in Cenomannorum agrum receperunt. Rursus redintegratis copijs cum longe superioribus numero prælium ad Adduã fluuium instaurant, ubi Romani Cenomannos, quibus non satis fidebant præmisere, ac eis ponte rescisso necessitatẽ pugnandi fecere. Quamobrem uictores Coss. cæsis ex eis L. milibus discessere. Insubres tanto accepto incommodo pacem anno proximo petiere, omnia pollicentes, quæ Coss. M. Claudius & C. Cornelius minime concessere. Quare illi cõductis triginta milibus Gesatis ultimam periclitantur fortunam. Coss. Acerris urbe inter Padum & Alpes post obsidiones potiuntur. Deinde apud Clastidium collatis signis hostes fugant, fugientes Mediolanũ persequuntur, atq; in potestatem postremo redigũt. Quo bello Galli ex Italia penitus sublati sunt. In hanc Polybius it sententiã, qui monet non timendos esse Gallos aut barbaros, si uiribus suis aut prudentia Italia experiatur. Transalpinos post hac diuersis attritos tempestatibus & bellis, Q. Fabius primum Allobrogas, deinde Cn. Domitius Aruernos perdomuit, ducto in triumphum Batuto eorum rege: ad ultimum Iul. Cæsar decennali bello sub iugum omnes misit.

FRANCORVM ORIGO AC SVCCESSIONES.

GALLOS dein paulatim occidente Imperio, circa Honorij tempora barbari diuersarum nationũ, ut etiam cæteras inuasere prouincias: è Scythia Gothi, Alani: ex Hispania Vascones: è Germania Sueui, Burgundiones, Franci, De his igitur ultimis dicendum, qui rerum potiti cæteros expulerũt. Horum originẽ annales Gallorum iam inde à Franco quodam Hectoris filio repetũt, qui post Troiæ occasum in Germaniã primũ applicuerit: gentemq; ex eo paulatim propagatam in Galliam migrasse, de quo sanè apud nullum legi ueterẽ authorẽ. Posteriorũ quidẽ primus qui Frãcorum mentionẽ faciat, Agathias græcus author, qui circa Iustiniani tẽpora scripsit historiam his uerbis: Francorũ natio est Italiæ proxima, & terminis iuncta. Veteres tamen hos Germanos dixere. Nam circa Rhenum habitãt, Galliarumq; magnã partẽ occupant, qui quanquã ut reliqui Germani sunt barbari, Romana tamẽ politia & alijs institutis utunt. Sunt etiã Christiani & rectissimæ opinionis. Et paulo inferius. Eorum reges longos post terga crines gerũt, non more Turcarũ atq;

Alanorum

Alanorum incõptos atq; inordinatos, sed pulchre discriminatos unguẽtoq; delibutos. Reliqua uero turba circũtonsa crinib. Hæc Agathias. Ex quo satis cõstat ex ea natione migrasse quæ trans Rhenum nũc quoq; Franconia dicta est. Franconũ enim uetustum nomen Cicero quoq; in epistolis ad Atticũ meminit. Hi posteris tẽporibus anno salutis circiter CCCCXX. Theodosio Iuniore imperante exagitati à uicinis, simul & mutandi melioris soli gratia in proximam Galliam Belgicam cum eorũ rege Clodio traiecere, locaq; Metẽsium primo ac Tullensium tenuere, ubi Aetio duce Imperatoris, dein de Gothis & Aquitanis, postremo Normãdis ac Longobardis uaria successiõe, ac magna uirtute superatis, tota paulatim Gallia potiti sunt, & ad hunc usq; diẽ inclytũ inter Christianos regnũ cõstituere, ac barbaris nationibus magnopere pro Christi religione restiterunt. Reges uero, ut ex eorũ, tum etiã aliorũ historia accepi, ordine ac cõpendio referam. Primum igitur genealogias eorum in tris diuidunt progenies. Prima à Pharamundo usq; ad Childericum III. quæ durauit annos CCCXXX. usq; ad annum salutis DCCL. Secunda à Pipino usq; ad Ludouicum VI. Lotharij filium, quæ durauit annos CCXXXVIII. usq; ad annum DCCCCLXXXVIII. Tertia uero ab Vgone Capeto comite Parisiensi usq; ad ætatem nostram. Itaq; duces primum uti tradunt in Germania cœpere post Francum, quem supra dixi Hectoris filium ab eis dictũ. Huius deinde natum Marcomirum patrem Pharamundi, qui primus ab eis rex dicitur constitutus anno CCCCXX. Regni uero XI. interijt. Nutrire comas instituit ut à Gallis discernerentur, quam consuetudinem, ut ex Agathia supra memoraui, Reges tantũ usurpauere usq; ad Petri Lombardi pręsulis Parisiensis tempora, quo reclamãte postea desiere. Clodius cognomento Capillatus ob promissam longe cæsariem, Pharamundi filius atq; successor, Anno regni XX. extinctus est, Imperãte Theodosio iuniore, primusq; traiecto Rheno cum copijs in proximam Belgicam uenit, Tornacẽsem, Camaracẽsem, Tullensem, Metensemq; ciuitates occupauit, Meroueumq; filium regni successorẽ reliquit. Hic annos XI. rexit. Attilam in Galliam uenientem fugit in ciuitatem Aurelianensem. unde iunctis cum Aetio duce Romanorũ castris ac Attila pulso paulo post in regiã remigrauit. Post eũ Childericus natus annos XXXIII. Leone primo imperãte. Hic ob libidinem in matronas regno expulsus, deinde restitutus fuisse tradit̃. Clodoueus rex V. Childerici filius, anno CCCCLXXXIIII. Clotildem Gũdebaldi Burgũdi regis filiam mulierẽ sanctam duxit in matrimoniũ. Quam cum ad Christi religionem exhortantem audire nollet, tandem cũ Alemanis prælio cõcurrens uotum uouit, si cõpos fuisset, se uxori obtemperaturum. Igitur re feliciter gesta accersito Remigio præsule Rhemensi primus regum Francorum una cum tribus milibus è populo sacro fonte abluitur anno regni XI. Quo tẽpore diuino miraculo missa cœlitus ampulla per columbã dicitur, ubi Chrisma quo est oblitus inerat. Seruataq; deinde in cœnobio S. Remigij ad idem in posterũ officium regibus exhibendum. Regnãte in Italia Theodorico rege, ferũtur & alia huius uiri prodigia, Proficiscẽs aduersus Alaricum Gothorum regẽ, qui Tolosæ regnabat, Ligerim fluuium qui inũdatione creuerat eius precibus nocte ita decreuisse, ut uado trãmitteretur, & apud Pictauos castrametaretur, Gothosq; una cum rege cecidisse, ac Galliæ penitus regno & antiqua possessione expulisse. In basilica S. Martini diadema ab Anastasio principe accepit. Morit̃ anno XLV. Regni XXX. superstitib. liberis Theoderico, Clodomiro, Clotario, Childeberto, qui omnes ex successione regnauere. Sepultus Parisii in Aede S. Petri à se constructa, quẽ Galli perpetuo colunt, ac pro sancto uenerãtur. Theodoricus maior natu regnauit annos XXIII. apud Metensem ciuitatem, partitis alijs cũ fratribus locis. Huius maxima gesta cõmemorãtur. Turingiã cum rege sibi subiugauit, in Italiam cũ armatis LXXX. milli. traiecit, Bellisarij copias repentino impetu fregit, Transpadanã omnem regionẽ subiugando, mox inopia pabuli coactus est dimisso in Italia Bucello & Amingo ducibus, qui & ipsi superati à Narsete apud Cãnetum in Campania fuere. Decem Burgundionum milia auxilio Gothis misit, quorũ rex Theodoricus sororem eius olim in matrimonium duxerat. Demũ per seditionem interfectus dum de imperio cum patruis certat, anno regni XIII. superstite Theodebaldo filio, qui post eum regnauit annos X. Deinde ad Clodomirum Clodouei filium Theodorici fratrẽ res peruenit. Qui apud Aurelianensem ciuitatem regnauit, prouin-

ciamq;

ciamq; ac Burgundiã bello ciuili acquisiuit, hoc modo. Gundebaldus Burgundiæ rex Chilpericum fratrem maternũ Clodomiri auum interfecerat, quamobrẽ eum ulcisci statuens bello aduersus Gundebaldum moto è duobus eius filijs alterum Sigismũdum in prœlio cepit, alterum Gothimarum interfecit, regnoq; eorũ potitur. Sigismũdi præclara est fama sanctitatis, quem captũ atq; in puteum unà cum uxore & filijs demissum, & post aliquot dies extinctum, ac sepultum in cœnobio Aganensi apud ciuitatẽ Sedunẽsem, quod ipse cõstruxerat, febricitantes inuocãt. Childebertus tertius, Clodouei filius fratri successit diuiso cum alijs regno, apud Parisios regiam ipse constituit, Cenomannos, Pictauos, ac Normandos sibi adiudicauit. Clotildem sororẽ Amalrico Gothorum regi locauit: quæ cũ à uiro minimè Christiano tum iurgijs, tum uerberibus ob Christi fidem incesseretur, questa apud fratrem eum ad ultionem cõpulit. Quamobrem profectus in Hispaniam cum exercitu, Almaricũ in prœlio apud Toletum commisso, ad templum quoddam fugere contendentẽ obtruncat, urbemq; diripit, ac sororẽ reducit, quæ in itinere morbo correpta interijt. Post honestissimũ facinus animum ad parricidiũ cõuertit, duos fratris defuncti filios pupillos, quos mater eius Clotildis apud Parisios alebat, ad se aliud simulãdo uenire iussos necauit. Quorũ cadauera relata Parisium ab auia mœstissima ac sanctissima muliere multis cum lacrymis contumulata fuere. Childebertus unà cum fratre Clotario puerorum inter se regna partitus, expeditionẽ postea in Hispaniam sumpsit, ac magna ui Valentiam obsidenti urbis Præsul extra mœnia egressus cum dalmatica S. Vincentij occurrit, quam ei dono dedit. Quo facilè munere delinitus, domum reuertit. Quo postea dono templũ S. Germani prœsulis Parisiensis, qui eo forte tẽpore decesserat, ac miraculis florebat, ornauit, ubi postremò & ipse decedẽs sine prole sepultus est, Anno salutis D X V. Clotarius igitur frater superstes omnium suorũ Monarchia Galliarũ potitur. Cum Conabro Britonũ duce bellum gessit, eumq; interfecit. Crominum eius filium nothum suppetias ei ferentẽ, captum in prælio cum uxore ac liberis igne cremauit. Cœnobiũ sancti Medardi Suessionense ædificauit, in quo & sepultus est. Anno regni quinquagesimoprimo. Quatuor superstitib. liberis partito inter se regno Chilperico Suessiones, Ariperto Parisij, Gũtiano Aurelianẽses, Sigisberto Metẽses obuenere. Aripertus igitur ex omnibus fratrib. patrio successit regno, apud Parisios regia constituta. De quo nihil aliud memoratur, quàm quod ob amorẽ in ancillas cõiugem abdicauit. Quamobrẽ frustra sæpe admonitus à sancto Germano Prœsule tunc urbis sacris tandem interdictus, ac sine liberis extinctus est. Guntianus frater regnũ inijt, qui Aurelianis imperabat. Hic fessus quondam uenãdo obdormisse dicitur in campis, & ex somno thesaurus ei antiquæ gazæ manifestatus, quem quum esset nactus cum reliquis facultatibus egentibus distribuit, ad regnum immortale aspirando. Decessit sine liberis Sigisberto fratre cum eius filio Childeperto successore dimisso. Anno regni uigesimoquinto, salutis D L X I I I I. Apud Francos inter sanctos relatus. Sigisbertus Clotarij filius, & Guntiani frater apud Metensem ciuitatem regnauit, quæ ei ex patris hæreditate sorte obuenit, regnum Austrasiæ appellatum. Brunchildem Atanagildi regis Hispaniæ filiam duxit, quam Ariana secta inquinatam ad ueram religionem reduxit. Bellum cum fratre Chilperico gessit, in quo filius illius Theobertus post multa ab eo crudelitatis exempla fœdè perpetrata occubuit. At Chilpericus pater fratrem quũ sectaretur ab eo fugatus, se Tornacum recepit, ubi obsessus, uxoris Phrigundis opera, quæ clam satellites aliud simulando ad Sigisbertum obsidentem interficiendum miserat liberatus est. Mox Parisium ueniens, Brunchildem Sigisberti extincti uxorem cum filiabus Rotomagum relegauit, bonis eorum direptis. Tunc denique confirmato statu, uxorem duxit Glosindam Brunchildis sororem Atanagildi Gothorum regis filiam, quæ ex Ariana secta in fidem orthodoxam uersa persanctè uixit. Dolis tandem agitata pellicis Phrigundis, relictis bonis ac coniugio, sæpe in patriam redire frustra tentauit: tandem illius insidijs noctu à uiro iugulata miraculis dicitur clarere. Sed & eiusdem Phrigundis opera Andouera prima Chilperti coniunx abdicata est, quæ treis peperit liberos, quorum natu maior Marouęus eiusdem concubinæ insectatione bonis dimissis, & abdicata coniuge Brunchilde, quondam patrui sui uxore monachum egit. Postremò tot illa malis perpetratis, necem addidit uiri, cui ad ultimum se suspectam co-

gnoſcebat. Redeuntem itaqꝫ è uenatione, eius opera duo ſatellites eum incautum aggreſſi trucidarunt, Anno regni trigeſimotertio, relicto paruo filio Clotario, quẽ ex ipſa Phrigundi primum concubina, deinde uxore ſuſceperat. Interim Childebertus ſecundus Sigisberti filius, poſt patris ac patrui mortem regnauit in Auſtraſia unà cum Brunchilde matre annos uiginti, quæ mulier, quòd crudeliter & acerbè adminiſtrabat, populo fuit infenſa. Viri etiam ſui fratris filium in matrimonium quõdam accepit, quæ tamẽ omnia religione compenſabat, cœnobia, templa, ſacras ædeis ędificando, muneribusqꝫ immodicis ornando. Huius Childeberti ſoror Inguldis Hermogildo Lemogildi Gothorum regis filio locata fuerat, quæ uirum ad religionẽ orthodoxam deduxerat. Quãobrem à patre Lemogildo poſt carcerem & uincula ſecuri percuſſus martyr occubuit. Theodebertus Chilperici filius ex concubina ſucceſſit, contra quem eius ex matrimonio frater Theodericus ab auia Brunchildi compulſus bellum mouit, fugauitqꝫ Coloniam ciuitatem: ubi obſeſſus, ac ciuium proditione interfectus eſt. Theodericus ſecundus uictoria potitus, ac fratris filijs interfectis, pacificus cum omnia gratia reuertit. Nec multo poſt aduerſus Clotarium patruum de regno eadem Brunchilde adhortãte dimicauit, tandem in regno cõfirmatus, fratris ab ſe interfecti filiam in matrimonium duxit, multumqꝫ reclamantem Brunchildem conſanguinitatis iura eſſe uiolata, contumelia ac minis repreſſit, tot ſcelerum eius adhortationes exprobrando. Quamobrem illa indignata eum ueneno necari, deinde ſex liberos eius trucidari mandauit: quæ omnia ſanctus Columbanus abbas, dum eum à libidine cuperet auertere, prædixerat. Ob quam cauſam à Brunchilde ex Galliæ finibus expulſus in Italiam aufugit, ubi ſupra Ticinum cœnobium inſtituit. Hunc Theodericum eiusqꝫ fratrem ſanctus Gregorius per literas monuit, ne ſimoniæ crimen in regno permitterent, cum ipſorum indulgentia par crimini patrantium haberetur. Iam enim huius contagio uitij ſerpere cœperat apud eos. Clotarius eorum patruus rex Francorum octauus, ex his qui recta ſtirpe ſucceſſere, regnauit annos quadragintaquatuor. De quo quod dicam nihil reperio, quàm quæ ſuprà dicta ſunt. Tum quod ex Bertunde uxore genuit Hiltidem filiam, ex qua & Amberto coniuge Herchenoaldus eſt genitus: unde Pipini, & Carolorum genus deſcendit. Dagobertus filius hæres regni, nonus recta genealogia, uiuẽte patre regnauit annos ſedecim. De Saxonibus triumphauit. Conſortem regni fratrem Aripertum fecit conceſſa ei Aquitania, ac regno Toloſæ, cum quo tamen quandoqꝫ in diſcordiam uenit. Quapropter eum fugientem ad Dionyſij templũ inde nulla ui auellere potuit. Ex illo locum ueneratus inſuper cœnobio magnifico decorauit, ubi tandem ſepultus eſt, qui ob beneficentiam & religionem dicitur poſt mortem ex uiſo cuiuſdam uiri ſancti liberatus à cœleſti iudicio, in quo multis accuſatus criminibus ſpiritus eius cõparuit. Ex filijs ſuperſtitibus duobus Sigisberto & Clodoueo Sigisbertus ſecũdus rem ſuſcepit. Is quum prolem minimè ſperaret, ſeptem cœnobia magnificè extruxit. Poſt hæc Dagobertum filiũ ſuſcepit, quem moriens Grimoaldo Pipini filio præfecto prætorij, ſiue, ut Galli appellant, Maioridomus commendauit. Grimoaldus per proditionem interfecto pupillo filium ſuum Auſtraſiæ regno præfecit: quam iniuriam eſt ultus Sigisberti frater Clodoueus ſecundus, Grimoaldum interficiendo. Is enim rebus Francorum ſuccedens, anno ſexcẽteſimo quadrageſimo ſexto, regnauit annos ſedecim. Vxorẽ duxit Batildem mulierem ſanctiſſimã è genere Saxonum, quæ quõdam ante matrimonium in peregrinatione tranſmarina capta fuit, ac ſalua uirginitate redẽpta ab Herchenoaldo Maioredomus regię. Peperit uiro treis liberos, poſt eius mortẽ cœnobio ſe perpetuò dicauit Pariſienſi, quondã à ſancta Clotilde extructo primi Clodouei uxore: claruit poſtea miraculis, cuius feſtum celebratur quarto Calendas Februarij. Extruxit & ipſa quoqꝫ cœnobia duo: alterum ſolo, alterum uerò reconcinnauit, donisqꝫ ornauit. Cæterum his temporibus creatus nouus magiſtratus Maiordomus, authoritate maxima, quippe quũ per regum luxuriam atqꝫ ignauiam eò res deducta eſſet, ut nulla regni cura aut populorũ, niſi propriæ libidinis eſſet, neceſſe fuit huic magiſtratui res cunctas obire, bella gerere, domi foriſqꝫ prouidere, omnia pręterea regis munera citra regni titulũ gerere. Clodoueus igitũ quũ aliquãdo ſancti Dionyſij corpus minus atqꝫ deceret reuerenter retexerit, atqꝫ attrectarit, brachiumqꝫ propterea ipſius aliquãtulum fregiſſet, dicitur in inſaniam inci-

diſſe

disse: biennioq; pòst excessisse superstitibus Clotario Theoderico & Childerico filijs, qui oẽs ex successione regnauerunt: ac primo Clotarius III. annos treis. Deinde Thedericus frater succedens breui tempore ob morum insolentiam regno deijcitur, quem secutus est Childericus tertius frater, qui crudelitate insigni præditus, Leodegariũ præsulem Augustodunensem apud Lexouium relegauit. Bodolonem maximũ inter Francos uirum ligari ad stipitem ac cædi iussit, à quo mox ipse rex unà cum uxore reuertens à uenatione trucidatus est. Post quem Theodericus rursus supradictus rex undecimus ex his qui recta stirpe successerant, quem diximus semel à regno pulsum, iterum succedere permissus nihilo mitior fuit fratre Childerico. Ab initio quidem Leodegarium ab exilio reuocauit, eiusq; consilio multa gessit. Deinde potentiã ueritus cuiusdam Ebroini qui sese stirpe natum regia iactabat, in concordiã cum eo ueniens Præsules nõnullos inter quos Leodegarium ipsius adhortatione necauit. Regnauit annos octodecim, sepultus in ęde sancti Modesti Atrebatensis, quam ipse construxerat. Hoc siquidem tempore Pipinus senior Maiordomus fuisse traditur. Clodoueus tertius, Theoderici filius regnauit annos quatuor. Decessit anno primo imperij Anastasij secundi. Dagobertus secũdus Childeberti filius, anno quinto decessit, secũdo imperij Leonis, filiumq; paruũ Theodericum fidei tutelæq; Caroli Martelli Maiorisdomus commisit. Chilpericus cognominatus Daniel, regnum inuasit, contraq; Carolum insurrexit Eudonis Aquitaniæ regis auxilijs nixus. Tãdem ab ipso uictus, regnoq; pulsus, ac Theodericus imperio restitutus est. Sunt qui dicant, quòd fugato Chilperico Carolus Clodoueum S. Batildis filium è stirpe regia regno pręfecerit. Theodericus quartus Dagoberti filius, post quem Clotarius, postremò Chilpericus, breui inter se spatio successere. Hic ultimus quũ esset natura segnis, populisq; malè per eum consuleretur: abdicatus regno, in cœnobio monachum egit & Pipinus nunc Maiordomus hortãte ac probãte Zacharia summo pontifice rex surrogatus primus ex ea familia postquam Merouengorum prolapia defecit: quæ regnauit annos CCXCVI.

PIPINI ET CAROLORVM GENVS AC GESTA

PIPINVS itaq; rex anno DCCLI. secundam inter Francos incepit progeniem. De qua pauca dicendũ: initio à maioribus sumpto. Genus siquidem à regibus Francorum iactant. Ambertus enim uir magnus, ex Hiltide Clotarij octaui regis filia Herchenoaldum genuit, patrem Pipini, qui Grimoaldum suscepit, patrem alterius Herchenoaldi. Ex quo natus alter Pipinus cognomento Breuis à staturæ breuitate. Hic igitur Maiordomus sub Theoderico III. fuit: rebus in Germania feliciter gestis, belli gloria floruit: excedens Carolum Martellum, & Carolomanum filios hæredes dimisit. Martellus officio paterno succedẽs in aula regia res gessit item præclaras. Leone secundo siquidem Imper. anno DCCXVIII. Sequana transmisso aduersus Aurelianos mouens uno impetu hostes fudit: Rhenum deinde traijciens Saxones, Alemanos, Sueuos, Bauaros, regno Francorum adiecit: Saracenos ab Eudone duce in Aquitaniã uocatos apud Turonem memorabili clade adflixit. CCCLXXXV. milibus partim cæsis, partim fugatis. Post item aliquantulum temporis Amorreum alterum eorum regem ex Hispania suppetias Athimo apud Narbonem obsesso ferentem cum toto exercitu trucidauit. Hinc Gothos, qui Hispaniam citeriorem & Galliæ partem trecentos iam annos turbabant, deleuit præter paucos: qui ad Barcinonensium opem & loca confugere. Expulsis igitur exteris nationibus, Galliam omnem Francorum regno subiecit: & paulo pòst mortuo Theoderico rege, ut Childericus eius germanus ei succederet, curauit. Decessit ex morbo in Gallia, Carolomano & Pipino liberis superstitibus: quorum alter ut in Bauaria, Alemania, & Metensi: Pipinus autem ut in Burgundia, Francia & Aquitania dominarentur, mandauit. Carolomanus Romam petijt, & Zacharia pontifice salutato in cœnobio Casinnensi in Italia monachum egit. Pipinum uerò alterum filium, de quo nunc agitamus, Franci adhortante eodem pontifice, deiecto ob ignauiam Chilperico, regem crearunt. Anno salutis DCCLI. Hic igitur Stephano II. pontifici ab Aistulpho Longobardorum rege oppresso, & in Galliam fugienti suppetias tulit, bisq; traiectis Alpibus in Italiam cum exercitu properans, Aistulphum coegit, rebus primum à Põtifice repetitis: deinde

exarchatu Rauennate, & quicquid ferè in Italia ceperat Petri Cathedræ cedere, frustra tunc reclamante Imperatoris Protospatario. Inde postquã in Galliam reuertit, Taxillum Bauariæ ducẽ sibi subiecit. Cum Aquitanis VIII. annos decertauit, Manfredo primo prælio in fidem accepto: quem postea rebellantem Carolus filius domuit. Moriens duos omnino filios reliquit, Carolomanũ & Carolum, cui postea Magno cognomentum fuit. Huius igitur prima militia post obitum patris cõtra Aquitanorum regem Himuldum fuit, quẽ in deditionem accepit. Adcersitus in Italiam ab Hadriano pontifice contra Longobardos, Desyderio eorum rege per obsidionem Papiæ in potestatem recepto, eos ex Italia annos ferè CCIIII. possessa eiecit. Inde domum reuersus, bellũ Saxonum quod annos ferè XXXIIII. cum Francis durauerat, quamuis interpellatum prosequitur: quibus tandem sub iugum missis eam omnem gentem ad Christi cultum redegit. Post hæc aduersus Aigolandũ Saracenum, Hispanosq́ malè de Christo ob Arrianam sectam sentientes, expeditionem sumens, breui tempore subiugatos, Pampilone, Cæsaraugusta, & quibusdam alijs oppidis expugnatis rectè sentire coegit. Redeuntem in Galliam Vascones, qui in insidijs erant, adorti clade adfecerunt, Rolando cum parte militum cæso. Eam expeditionem sicut & reliqua gesta Caroli Turpinus præsul Rhemensis, qui rebus interfuit, scripto tradidit: ubi Catalogum procerum qui eum sunt comitati, hunc ferè enumerat. Rolãdus comes Cenomanensis ex Millone & Berta Caroli sorore genitus, cum quatuor milibus bellatorum. Oliuerius comes Gebennensis filius Rainerij cum tribus milibus. Arastagnus dux Britonum cum septem milibus. Euleus dux Aquitaniæ, Gauserus dux Burdegalensis, Gundebaldus Phrysiæ, Gellius comes Nanetensis, Ranaldus de Ballauda, Naaman dux Bauariæ, Ogirius dux Daciæ, Lambertus princeps Bituricensis, Sanson dux Burgundorum, Garinus dux Lotoringiæ, Constantinus præfectus Romanus. Testatur quoq; Turpinus ingentẽ fuisse exercitum, magnumq́ telluris spatium duorum ferè iter dierum amplexũ. De his multa posteris fabulosa sunt tradita: ueritas tamen, ut & uiribus, & corporum proceritate cæteris mortalibus præstiterint. Italiam postea Carolus rursus repetens, Beneuentanorum, qui duce Araiso in Romanum pontificem bellum parabant, tumultus compressit. Taxillonem Bauariæ ducem impellente uxore, quæ filia Desyderij fuerat, res nouas molientem sola legatione sedauit: acceptis etiam obsidibus. Hunnos qui Pannoniam diu occupauerant, plurimis utrinq; acceptis incommodis, tãdem clade maxima adfecit: amplissimisq́ deinde spolijs onustus in Galliam reuertens, Gottifredum Normandorum ducem, Francorum socios uexantem in potestatem redegit. Leonem tertium põtificem à Romanis expulsum, ac eius auxilium implorantẽ, per legatos confestim, deinde per se, tertio ueniẽs in Italiam, cõpressa seditione, ac repulsis inimicis restituit. Pro quibus meritis ab ipso Imperator primũ consalutatus: & nomẽ quod annos ferè CCCXXX. cessauerat, occidenti restituit. Domum postremò repetẽs non minore dignitate ociũ gessit, artes liberales magnopere colendo. Quarum studiũ Parisij primus instituit. Tum sacra loca exædificãdo: inter quæ XXIIII. cœnobia in antiqua Chronica nominata cõperio. Tum nobile illud templũ sancti Martini Aquisgrani: ubi etiam ex pleuresi decessit. Anno ętatis LXXII. Imperij decimoquarto. Salutis DCCCXV. Liberos VI. genuit, Cotrudem, Bertam, Gillam fœminas. Mares uerò Ludouicũ, Carolum, ac ex cõcubina Pipinũ, quem Hadrianus pontifex Romæ de sacro fonte leuauit. E quibus tantũ superstes Ludouicus, ac imperij successor fuit. Bernardum uerò ex Pipino filio nepotẽ Italiæ regem creauit. Traditur Carolus omnia quæ pater Pipinus pontifici dederat probasse. Est & autor Iocobus de Voragine, cum auxilio Genuẽsium instructa cõtra Saracenos classe profectum Hierosolymã recuperasse: cui minimè cæteri adstipulantur: quod etiã Florentiã ædificijs restituerit, nullus est idoneus author. Illud sanè inter omnes constat, cum Imp. Cõstantinopolitano de imperij diuisione cõuenisse, Venetosq́ legibus proprijs uti permisisse. Traditur & in uictu delicatior fuisse. Venationis etiam quadãtenus studiosus. Corpore procero uiribusq́ uastis pręter humanã consuetudinẽ, omnes eum fatentur fuisse. Præterea ob ingentia erga religionem merita liberalitatemq́ ac misericordiam in pauperes, apud Aquisgranum, itemq́ Parisium, pro sancto, quamuis in catalogum non relatũ, uenerantur. Ludouicus cognomẽto Pius, accepto de patris morte

nuncio

nuncio extẽplo uenit Aquisgranũ:ubi Leonis Imperatoris Græci legatione audita fœdus cum eo renouauit. Bernardum Italiæ regem primo quidẽ probauit: mox ubi comperit imperium adfectare, captum securi percussit: eius fautoribus, inter quos præsules multi fuere, diuersis in locis exilio mulctatis. Quatuor suscepit omnino liberos, quorũ natu maximũ Lotharium in Bernardi locum suffecit: Pipinum Aquitaniæ, Ludouicum Bauariæ: Carolum uerò cognomento Caluum, ex alia uxore susceptũ, Franciæ Burgũdiæq; reges cõstituit, à quibus multa deinde incõmoda passus, et in carcerem coniectus est. Deniq; post annum ab eisdem in dignitatem pristinam restitutus. Quæ omnia ciuiliter tulisse, & cum illis clementer egisse postea fertur. Stephanũ IIII. Pont. Galliam petentem magna populorum celebritate spectatũ properantiũ, magnificè excepit: à quo mox diadema apud ciuitatem Aurelianensem accepit. Conuersus deinde ad bella Viomarcum tyrannũ Britanniæ regnum occupãtem in prælio obtruncauit. Bulgaros Pannoniam inuadentes repulit, ac petentibus pacẽ dedit. Michaelis Imperatoris Græci Legatos de imaginibus referẽtes ad Romanũ Pont. reiecit. Ab eisdem legatis libros Dionysij Ariopagitæ in latinũ sermonem conuersos ei adlatos, ut autores sunt Landulphus de Columna, & qui ante eum de rebus Francorum scripsit Eginardus, templo illius dicauit. De pietate ipsius in Ro. Põt. multa Bibliothecarius refert. Ciuitates quas ei dono dedit, enumerat. Ego quoq; ex antigrapho uetusti libri, quod in Bibliotheca Vaticana hodie continet̃, ubi eius enarratur donatio, apographũ excerpsi. IN NOMINE domini dei omnipotẽtis patris & fil. & spi. S. Ego Ludouicus Imperator concedo tibi beato Petro principi apostolorũ, & per te Vicario tuo Domno Paschali summo pont. successoribusq; eius in perpetuum ciuitatẽ Romanã, cũ sua iurisdictione, omnibusq; circa terris, ciuitatibus, portubus, ac maritimis locis Hetruriæ. In ea deniq; mediterranea Vrbẽ ueterem, Balneoregium, Viterbium, Soanam, Populoniam, Rosellas, Perusium, Maturanum, Sutrium, Nepe. Versus Campaniam, Ananiam, Signiam, Ferentinũ, Alatrum, Patricum, Frusinonem, cum omnibus circa oppidis & uicis. Necnon exarchatum Rauennæ integrũ, sicuti piæ recordationis Carolus pater, & item Pipinus auus noster beato Petro dudum cõcessere: uidelicet Rauennã, Bouium, Aemyliam, Forumpopuli, Forum Liuij, Fauẽtiam, Imolam, Bononiam, Ferrariam, Comaclum, Adriam, Ceruiam. In marchia Pisaurũ, Fanum, Senogalliam, Anconam, Auximum, Numanã, Esium, Forum Sempronij, Feretrũ, Vrbinum, territorium Valnẽse, Calliũ, Luceolos, Eugubiũ. In Cãpania Soram, Aquinũ, Arpinum, Theanum, Capuã. Patrimonia quoq; ad nostrã pertinentia ditionem, Beneuentanũ, Salernitanum, Calabriæ inferioris & superioris, ac Neapolitanum: Ducatũ insuper Spoletinũ, Tuder, Otriculum, Narniam: reliquaq; eius ditionis. Insulas quoq; inferi maris Corsicã, Sardiniam, Siciliã. Quæ omnia piæ memoriæ Pipinus auus, deinde Carolus Imp. genitor noster per Atherium & Mainardum Abbates ad hoc sponte missos beato Petro, eiusq; successoribus scripto concesserunt: nos itẽ probamus atq; cõcedimus. Præterea summi põtificis deligendi Romano cõcilio potestatẽ esse uolumus, modò sine discordia fiat: ac post cõsecrationẽ legati ad nos successoresq; nostros reges Francorũ conciliãdæ charitatis & amicitiæ causa mittant̃, sicut temporib. Domni Caroli ataui, & Pipini aui, & postremò Caroli genitoris nostri mos fuit. Hanc igitur nostrã uoluntatem scripto ac iureiurando firmamus: & per Legatũ S.R.E. Theodorũ Dõno Paschali misimus, manuq; ꝓpria me subscripsi. Ego Ludouicus. Subscripsere quoq; tres eius filij, episcopi X. abbates VIII. comites XV. Bibliothecarius, Mãsionarius, Hostiariusq; unus. Insequẽte deinde tẽpore Otho Imp. apud eundẽ librũ sub Io. XII. in hæc se subscripsit, Ego Otho Imp. ꝓ animæ nostræ filijq; ac parentũ nostrorũ salute hæc omnia supradicta, tibi beate Petre successoribusq; tuis libẽter cõcedo: subscripsereq; epis. X. Abbates duo, Comites V. Optimates octo. anno sal. DCCCCLXII. Indicti. V. Sub Hẽrico aũt subscripsere epis. XIIII. Abbates IIII. Duces III. Comites VIII. Optimates VIII. Hæc igit̃ quæ de Ludouici donatiõe cõperi in uetusto codice iã à cõcessu patrũ admisso, quo nullũ hodie potius testimoniũ habemus. Ludouicus reliquã sibi præter ea quæ dedit reseruauit Hetruriã. Decessit anno imperij XXV. eodẽ ferme mense, quo & Michael Græcus Imp. sub Gregorio quarto. Lotharius post mortem parentis cum fratribus de imperio dimicans in hanc cum eis opera Sergij pontificis pacificatoris

cificatoris cõcordiam uenit, ut Carolus Galliam, Ludouicus Germaniam teneret, reliqua sibi Imperiali nomine atq; autoritate cederẽt. Tres suscepit liberos: Ludouicũ, Carolum & Lotarium. Huic ultimo ea pars obtigit quæ inter Austrasiam & Prouinciã sita de suo postea nomine Lotaringia dicta est. Post hæc cũ orbi annos XV. præfuisset relicta Ludouico rerũ cura, quẽ quinquẽnio antea imperij consortẽ elegerat: sese imperio abdicauit: & in cœnobio monachũ egit. Ludouicus II. uiuẽte patre anno DCCCLVI. Romam profectus à Sergio Pont. diadema sumpsit: filios habuit Carolum & Ludouicum, qui Francis Germanisq; præfuerunt. Amãtissimus ante alios Nicolai primi: cuius creationi Romæ interfuit: deq; cõmuni consilio ambo cuncta gerebãt. Imperauit annis XXI. Decessit Mediolani: ubi etiam tumulatus. Carolus II. cognomento Caluus Ludouici Pij filius. Huic ab initio Gallia in portionẽ cessit: in qua regnauit an. XXXIIII. Filios Pipini fratris in Aquitania regnantis duos Carolos res nouas quærentes relegauit, monachosq; coegit esse. Sed & ex totidem proprijs filijs eiusdem nominis alterum regnum perturbantẽ, eodem modo tractauit: alterum in singulari certamine, cum quodam milite exercitationis gratia pereuntem amisit. Vocatus Romam à Leone IIII. in auxilium contra Saracenos, qui iam mœnia tenebant urbis, præstò adfuit. Consecuta deinde uictoria in Galliam reuersus, post aliquot annos audita Ludouici Imper. morte Romam statim repetijt: & à Ioanne VIII. Pont. successor imperij factus diadema suscepit anno DCCCLXXX. uixitq; annis postea tantum VI. Nam Ludouicus frater qui in Germania regnabat, ægrè ferens se in Imperio posthabitum, bellum ab initio parabat: Sed statim extinctus liberis superstitibus Carolo Crasso & Ludouico Balbo natu maiore, qui postea imperarunt. Hi aduersus patruum ingenti exercitu uenientes obuiũ eum apud Veronam armatũ habuerunt: qui profligatus Mantuam se recepit, ubi in ualetudinem incidens, ueneno à quodã Sedechia medico Hebręo dato dicitur assumptus: cuius adhuc ibidem sepulchrum extat. Vir fuit inani iactantia, ambitioneq; infinita, plura sibi quàm fas est adscribẽdo, ut ait Sigisbertus. Nam oppidũ in Gallia Carolopolim appellauit. Eius aduentus in Italiam testem habeo Marmoris inscriptionẽ, quę adhuc legitur in tẽplo sancti Michaelis Romæ apud Vaticanum, & huiuscemodi uictoriam indicãs, quam ponere mihi uisum est. Tempore Leonis IIII. imperãte Carolo Magno eo tempore, quo beata Basilica à Saracenis capta fuerat: tũc deniq; pro totius mũdi capite turbato, Gallia omnis cum rege Carolo ad tuendam Italiã uenerat, ubi cõtra inimicos domini certando quidã mortui sunt: & in crypta iuxta Neronis palatium sepulti: eodemq; tempore à Leone Papa & rege Carolo ad honorẽ Michaelis archãgeli supra illos facta ecclesia. His itaq; peractis rex in Apuliã abijt, eamq; beato Petro & Romæ subiugauit. In quo in primis notari licet, cur Imperatore Carolo Magno dicat, cũ multis antè annis eum decessisse cõstet: putandũ igiť ex auspicijs primi cõditoris omnes ex ea familia Carolos appellare uoluisse. Prosequitur deinde inscriptio monstrans, quemadmodũ in reditu Caroli in Galliam ex Apulia nobiles quidam è Phrisia Germani corpus S. Magni Fundis repertum, secum ferentes apud Sutrium admoniti sunt in somnis ut in urbẽ Romam id referrent. Itaq; iuxta idem Michaelis templũ id collocauerunt cõstructo in eodẽ loco Xenodocheo annuoq; uectigali adsignato, quo eius natiõis pauperes refugiũ haberent. Omnia nunc auaritia nostrorũ pessum iere. Verum deinde ædificatũ S. Spiritus alterũ in Saxia, ea de causa dictũ, quod Phrisij Saxones ut supradixi in eam se partẽ reciperẽt. Sed ad reliquos reges reuertar. Ludouicum igitur Balbum cognomento qui Galliam regebat, patruo successorem Ioannes XIII. Pont. elegerat, nisi multa ui à Romanis Carolum Crassum fratrẽ, qui tunc Germaniæ præerat ei pręponere coactus fuisset. Biennio tamen unà cum Carolo imperauit, mox ueneno sublatus Carolum cognomento Simplicem Franciæ regem & Carolomanũ patrem Arnulphi qui postea Cæsar fuit, liberos reliquit. Carolus Crassus interim imperium cõtinuauit annos X. Hoc tempore Normandi qui annos XL. bellis assiduis Francos uexauerãt, apud Carnutes prælio memorabili uicti sunt à Ricardo Burgũdiæ duce & Roberto comite Parisiẽsi patre Odonis eius, qui postea regnum Francorũ administrauit. Normandorum enim eo tempore duo fuerant duces, Rollo & Gello: quorũ Rollo idem & Gottifredus appellatus, inita cum Francis cõcordia Caroli huius filiam in matrimoniũ duxit, & per Robertum

comitem

comitem ſacro fonte ablutus Roberti nomen accepit. Is igitur primus dux Normandorum Chriſtianus genuit Gulielmum patrem Ricardi III. & Roberti Guiſcardi, qui Robertus Apuliam & Siciliã in Italia acquiſiuit, ac Alexium imperatorem bello uicit. Hic deinde Gulielmum ex concubina genuit, qui Aroldum Anglorum regem interfecit. Gelloni aũt alteri Normandorum duci tradidit Carolus rex montẽ Bleſenſem, in quo ille caſtrum munitiſſimum ædificauit, genuitq; Theobaldum patrem Odonis Campanienſis, ex filia Conradi imperatoris. Odo uero alterum genuit Odonem patrem Theobaldi iunioris. Hæc igitur genealogia comitum Bleſenſium. Carolus autem Imperator poſt hæc geſta cum paulatim mẽte laberetur, ei uiuo ſurrogatur Arnolphus Carolomani filius Lodouici Balbi nepos, qui annos XII. imperauit: Normandos iterum tumultuantes ingenti prælio pacatos reddidit, ultimusq; è Gallis Cæſar fuit cum annos prope centum imperaſſent: translatum deinceps ad Germanos imperium, ut in alia imperatorum narrauimus hiſtoria. Quanquã Ludouicus filius à Gallis patri ſurrogatus nec à Pontifice probatus VI. annos imperauit, à Berengario deinde imperatore ſuperatus atque interfectus. Regno deinde Francorum Carolus Simplex Ludouici Balbi filius puer poſt patris obitum natus ſucceſſit: cui tutorem adhibuerunt Odonem filium Roberti Pariſienſis illius qui contra Normandos ſtrenue pugnauerat, de genere Saxonum. Hic poſtquam annos IX. regis nomine ſumma fidelitate adminiſtraſſet regnum, pupillo reſtituit, pro quibus meritis ab eo parte imperij donatus eſt. Carolus igitur ſumpta regni cura Edinam Eduardi regis Angliæ filiam in matrimonium duxit: cumq; annos XXVII. regnaſſet à Roberto Odonis tutoris iam defuncti fratre bello petitur, eo quod fratris ei ditionem abſtuliſſet: hoſte tandem in prælio interfecto apud urbem Sueſſionem ea potitur. Verum paulopoſt ab Eriberto ſororio amice exceptus apud caſtrũ Petroream dolo captus eſt, ac in cuſtodia demum extinctus. Edina uero uxor cum paruo filio Lodouico ad patrem Eduardum in Angliam confugit. Rodolphum poſt hæc Ricardi ducis Burgundiæ filium regem delegerunt, quem olim Carolus Simplex ſacro fonte abluerat. Hic, ut ait Sigisbertus, ab Italis contra Berengarium uocatus uictoriam adeptus eſt, regnauitq; annos III. Ludouicus puer interim ex Anglia cum matre reuocatus regnauit annos IX. E Giſberta primi Othonis ſorore Carolomanum, Lotarium, & Carolum genuit: Infenſos ac rebelles habuit regni proceres. Poſt quem Lotharius eius filius annos XXXI. qui in ordine regum trigeſimus fuit: ſub quo Vgo Magnus comes Pariſienſis factus eſt dux Francorum. Hic enim fortiter aduerſus Normandos dimicauit, à quibus captus demum fuit, & Rotomagi in cuſtodiam traditus: deinde auxilijs Othonis imperatoris cuius ſororem duxerat liberatus, nunc demum Francorum regebat exercitum. Liberosq; ſuſcepit Othonem, Henricum & Vgonem. Lotarius interim deceſſit ex ueneno uti putatur ab uxore adultera dato. Cui Ludouicus filius ſucceſſit biennio, & ipſe eodem fato ſublatus Blanchæ coniugis opera, poſtremus ſanè in Caroli familia.

TERTIVM FRANCORVM GENVS.

VGO interea cognomẽto Capet quod capitia ſic gallice appellata per iocũ alijs auferre ſoleret, filius Vgonis Magni comitis Pariſienſis, cum Francorũ ductaret exercitum, contra Carolum Ludouici patruum rebellans bellum geſſit annos IIII. quem tandem in cuſtodiam apud ciuitatẽ Aurelianenſem miſit, mortuoq; demum ſucceſſit, ac regnauit annos IIII. Hũc ſiue huius patrem Dantes cur lanium fuiſſe dicat nõ ſatis ſcio, cum manifeſto ſit falſum, niſi forte Galli ſic per iocum appellant eum qui pecuniariam aut macelli annonã nimium curat. Robertus Vgoni patri ſucceſſit annos XXXIIII. qui ſacerdotio prius erat addictus, quapropter non minore in regno quoq; religionis ꝙ militiæ ſtudio tenebatur. Horas canonicas quotidie obibat, ferturq; ex eo prodigiũ in cuiuſdam oppidi obſidione, irruptiõe hoſtiũ nunciata nõ prius occurriſſe quàm cœptas horas abſoluiſſet, ex quo hoſtes nihilominus fugauit & oppido corruentib. muris potitus eſt. Solebat & in ipſis horis plerũq; choro S. Dion. intereſſe, amictuq; monachorũ ſerico uti. Loca plura religioſa excitauit: apud Aurelianũ cœnobiũ ſãcti Aniani. In ſylua Aquilina ſancti Me

dardi,& sancti Leodegarij in Viteraco castro,sancti Regalis in ciuitate Syluanectēsi:apud Augustodunũ,sancti Cassi cœnobia. Solebat & hymnos ipse cōponere. Quondã profectus Romam aræ basilicæ Petri chirographum obtulit, ubi responsorium erat cũ musicæ ratione ab eo cōpositum,putãtibus omnibus magnũ aliquid dedisse,antequam res appareret:liberalis alioquin in pauperes:uerum clam uxore, quod reclamantē uideret. Ex Henrici ducis sine liberis moriētis testamento Burgundiã adsecutus eam postea Landerico ad se pertinere dictitanti restituit. Henricus filius regnum deinde adsequit, quanquam aduersante matre Constantia ad opes & auxilium Roberti regis Normãdorum confugiendo. Cum eius postea successore bellũ gessit: Aedem Parisiis sancto Martino construxit:in qua ciuitate pauloante multa ædificia flagrauerant. Hoc tempore Burgundi ad Conradum Imperatorem defecere cũ annos CXXX. Gallis paruissent. Henricus cum regnasset annos triginta, moritur superstitibus liberis Philippo & Vgone, q Magnus cognominatus est. Philippus primus huius nominis regnauit annos Quadraginta octo,ciuitatē Bituricēsem à comite Arpino emit uiro strenuo pariter & religioso: qui ad expeditionē Hierosolymitanã una cum Petro eremita proficiscens pecunia maxime indigebat:nonnulli emptã ab Henrico patre dicunt. Vgonis Magni Philippi fratris inclytum nomē est in armis,inter duces & ipse sacræ expeditionis. Ludouicus Philippi filius & hæres,cognomento Crassus ob uasti corporis molē, construxit sancti Victoris cœnobium prope mœnia Parisia. Cum ad extremũ morbo premeretur ea fuit religione,ut exurgere ac obuiã sacerdotibus eucharistiam ferentibus proficisci contenderit. Excessit anno regni uigesimo secũdo, sex liberis relictis:Philippo qui equo lapsus interijt. Ludouico q postea regno successit. Henrico Beluacēsi præsule:Petro & Philippo Archidiacono Parisiensi. Ludouicus igitur post Ludouicũ patrē regnauit annos Quadraginta octo. Hic ex uota probante Eugenio Pont.qui tunc in Gallijs agebat,ad expeditionē Hierosolymitanam una cum Conrado imperatore & ingēti multitudine profectus parum feliciter rem gessit:per Syriam siquidē iter faciens fame oppressus una cum alijs eodem anno domũ reuertit re infecta. Cum iam sexagenarius liberis careret,iussit omnes subditos uota pro sobole facere:quo factum est ut anno sequenti filiũ susciperet Philippum:qui postea Augustus cognominatus est,quod rem Gallicam auxerit:annos XLIIII. regnauit. Patris imitatus exemplum expeditionē eandem & ipse cum Ricardo Angliæ rege multisq; alijs principibus sumpsit. Itaq; soluens à Brundusio & cum Saladino primum concurrendo feliciter aggressus exitum habuit infelicem:cum in discordiam cũ Anglo uenisset, domũ & ipse re infecta reuertit,Angliæq; bellum mouit. Decimas imperauit, Innocētio IIII. una cũ clero Galliarum reclamante: at ille irritatus magis etiam instabat. Itaq; & Ricardum primo,deinde ipsius filium Ioannem in bello superauit. Sed & de Othone Imperatore uictoriã apud Belgas adsecutus, Victoriæ nomine cœnobium apud Syluanectum excitauit:ciuitatē Andegauensem dirutam restituit:Iudæos omnes expulit:moriēs anno millesimo ducētesimo uigesimo tertio,multa religiose legauit. Ludouicus Philippi filius nulla re alia clarus, quàm quod sancti Ludouici pater,qui post eum regnauit,extitit:quanquã & ipse uita continentissimus fuisse traditur: Auenionem expugnauit, quod eum transitu à Biturigibus uenienti prohibuissent. LVDOVICVS puer in tutela matris Blanchæ relictus est non sine procerum indignatione,quod mulieri tantum regnum committeretur. Quapropter in eos cōiuratum: re detecta Ludouicus coniuratis ueniam petentibus benigne concessit. Iuuenis adhuc non procul ab Isaræ fluuio cœnobiũ Montisregalis extruxit collocatis in eo monachis Cistertientibus. Quotidie Centum uiginti pauperes alebat: mendicos ulcerososq; manibus attrectando ad osculum usq; dignabatur: uenientem ad se Henricum Angliæ regē summa comitate excepit: dimissa insuper ei Aquitania, ea lege ut Normandia, Andegauia,& Cenomano ipse quoque cederet: ob quas terras ingens olim inter Francos & Anglos contentio intercesserat. Engeranum maximũ in eo regno uirum qui res administrabat,quod quosdam nobiles adolescentes leui de causa cruci adfixisset, exulare iussit in Syria,ubi opem ille aduersus Christianos quæsiuit. Probante quoque Innocentio IIII. qui tunc in Gallijs aderat: ad expeditionem Hierosolymitanam cum Roberto & Carolo fratribus ac coniuge haud felicius quàm prior Ludouicus profectus est: ac primo Syriam

mo Syriam ingressus Pelusium nunc Damiatam in Aegypto cepit, uariisq; exinde præliis cum Saracenis habitis, tandem superatus capitur: pro cuius redemptione Damiatā reddi necesse fuit. Domum deinde reuersus, omnes fœneratores Iudæos, aleatores, ac impia in deum uerba dicentes, discedere iussit. Petrum Britonū comitē, à quo bello lacessebatur, simul cum eius auxiliari Henrico Angliæ rege superauit. Alteram postremo in Carthaginem contra Saracenos expeditionem tentauit: duobus secum filijs adolescentibus & Theobaldo Cāpaniæ comite ductis: ubi prospere primum dimicauit. Deinde pestilentia passim castra occupante ipse una cū Ioanne filio interijt octauo Calendas Septembris M. CCLXX. cum regnasset annos quadraginta tres. Carolus interim frater subsidiariam classem in Africam ducens, ubi rem iam senescere ac omnia turbata uidit: pacem hosti certis cōditionibus dedit. De Lodouico insuper traditur & illud pietatis exemplum: cum CCC. milites à Saraceno captos è suis ipse redimeret, ac per hostis perfidiam luminibus postea priuatos animaduerteret, totidem cellas Parisii extruendas curauit, ubi ex uectigali eis adsignato perpetuo alerētur. Quod adhuc Xenodocheum durat. Ex Margarita Rendi comitis Prouinciæ suscepit mares quatuor, Ludouicum qui iunior decessit, Philippum qui post eum regnauit, Petrum de Alansone, Ioannem Niuernensem, Robertum Claromontensem comites: fœminas totidem, Isabellam Theodebaldo regi Nauarræ: Blancham Ferdinando Castellæ regis filio, Agnetem duci Burgundiæ, & Margaritam duci Brabantiæ nuptas. Relatus est in catalogum sanctorum à Bonifacio octauo, cuius festum die colunt qua ex hac uita migrauit. Philippus cum patre profectus in expeditionem Africanam, statim post eius mortem ad rem suscipiendam domum reuertit: ac Viterbio iter faciens Cardinales qui eò conuenerāt Alexandro quarto Pontifice defuncto consalutauit: cum Petro Aragonēsi pro regno Siciliæ nauali prælio cōflixit, in quo superior etiam recepta Gerunda discessit: interq; Genuenses & Venetos post longum & maximum bellum pacis author fuit: regnauit annos quindecim. Philippus cognomento Pulcher, & nominis & regni successor annos uingintiocto. Iudæos expulit: graues cū Bonifacio inimicitias exercuit: sacris ab eo interdictus, quod eius nuncium ad expeditionem in Saracenos, regem alioquin lentum, acerbius exhortantem, in carcerem coniecerit. Quamobrem Sarram Columnam tunc forte Bonifacij inimicum ac profugum in littore Massiliensi cognitum ac redemptū à piratis cum ualida triremi contra pontificem mittit: quem ille Anagniæ in domo paterna captum Romamq; deductum in carcere necauit. Hoc tēpore Flādrenses à rege Galliæ defecerunt, & Templariorum ordo sublatus. Philippi filij tres omnes ex successione regnauerunt: Ludouicus primum cognomento Glutinus, annos duos. Deinde Philippus cognomento Lōgus annos quinq;: postremo Carolus V. Ex quibus nihil aliud dignum memoria legitur, nisi quod Ludouicus Engeranum, quem supra nominaui, cruci adfixit. Iudæos quoq; quos pater expulerat reduxit. Philippus Valesius filius Caroli comitis de Valesio, qui Carolus Philippi Pulchri regis germanus fuit: deficiente reliqua sobole uti proximus cognatus regno successit. Reclamante Eduardo Angliæ rege, ac Galliæ regnū expostulante iure Isabellæ filiæ Philippi Pulchri, quæ Eduardo eius patri nupta fuerat: Philippo quoq; Pharamundi primi Francorū regis lege se tuente, quæ iubebat ut uirilis tātū succederet proles. Itaq; uentū ad arma: Anglus adscitis Flandrensibus prelio ubi supra triginta milia cecidere, Philippum superat: eisq; Gessoriacum portum nūc Calesium abstulit. Philippus Vienensium principatū dicitur emisse. Huic successit filius Ioānes, qui cum ante omnia bellum cum Anglico instaurasset, ipse una cum Philippo filio capitur: dimissusq; certis cōditionib. tributi, quibus minime stetit. Quare ab Eduardo postea terra mariq; magnis adficitur incōmodis. Sed cū neq; æs alienum quod cū Parisiensibus pro sua redemptione contraxerat exoluere curaret: illi rebellauerunt duce rege Nauarræ, quem tunc captum Parisii è custodia liberauerūt. exoluto tandem ere res cōposita. Tempore quo captus in Anglia tenebatur, Carolus filius regnum administrabat: ubi primum dimissus statim Burgundiam ob Philippi tunc mortem adsequitur: ante uero bellum Anglicum cū rege Nauarræ pugnauit: quē deinde per insidias cepit. Caroli post hunc tres ex ordine successere. Primus Ioānis supradicti filius Burgundiam quæ patri obuenerat, fratri Philippo regendā dedit. Imperatorem Carolū ad se ue

nientem

nientem magno ſumptu excepit. Moriens Carolum & Ludouicum pueros comiti An
degauenſi tutori commiſit, è quibus Carolus ſextus ſuccedens, contra Flandrenſes, qui
deſciuerant, bellum geſſit. Ad hunc in Galliam cõfugit Leo rex Armenię à Turcis ex-
pulſus qui omnibus uijs conatus eſt inter eum & Angliæ regem, inter quos bellum erat
pacem componere, ut de communi conſilio in Turcas iretur. Cæterum Aruernos cum
multis Aquitaniæ populis tumultuantes compreſſit. Iudæos expulit. Nouum in Gallia
uectigal tentauit, cęteris conſentientibus, Pariſiis cum nonnullis alijs tantum reclaman
tibus ac penè tumultuantibus, neceſſe fuit ab incepto deſiſtere, loco tamen uectigalis ei
Francorum centũ milia ex omni Gallia ſubſidio belli ſponte tributa ſunt. Dicitur & in
mentis ualetudinẽ incidiſſe, cuius rei ſigna quędam oſtendit. Nam contra Britones ſine
ulla belli cauſa de improuiſo cũ exercitu profectus admirantibus illis: inde in Norman-
dos iter faciens perterrefactus ſtrepitu armorum militum ſuorum obuios omnis hoſtes
putando necabat. Quapropter cura regni neceſſarijs tradita ipſe tantum cerebrum pur
gare Melancholiamꝗ iocis rebusꝗ alijs curare nitebatur. Pannonijs itemꝗ Conſtanti-
nopolitano imperatori contra Turcas auxilia petentibus præſtitit. Catherinam filiam
Henrico Angliæ regi locauit, unoꝗ tempore ſocer & gener (erat tũ Philippus Burgun
diæ dux) extincti ſunt anno Milleſimo quadringenteſimo uigeſimo ſecundo. Carolus
ſeptimus ſuperioris filius bellum Henrici regis Angliæ Henrici filij diu ſuſtinuit: cum
ille Galliam iure ſuo expoſtularet: tandem conciliatus inſuper ei ſuppetias cõtra hoſtes
tulit. Normandos bello oppreſſit: Rotomagum cepit, Burdegalenſes rebelles diruit:
Magdalenam filiam Ladislao Pannoniæ Boemiæꝗ regi locauit: Ludouicum filiũ Del-
phinum appellatum bis rebellem ſenſit, quod paterno ciuiliꝗ animo tulit. In Gallię cõ-
cilio pragmaticam inſtituit ſanctionem, rem quidem impiam ac pontificũ poteſtati ad-
uerſam: per quam ipſemet Præſulatus cæteraꝗ officia ſacerdotalia ius conferendi ſibi
uindicabat. Quondam dum in rerum ſtatusꝗ eſſet turbatione, uenit ad eum uirgo no-
mine Ioanna, annorum uiginti, inter Gallos ruſticos orta, dictitans ſe à deo miſſam eius
cauſa tutandi ſtatus. Itaque more Amazonis terras obibat, exercitum ductabat: tandẽ
à Burgundionibus ac Ioanne Lucenburgo capta, & Anglis diuendita ab eis cremata
eſt, non tam hoſtili odio quàm quod magicam artem fœmina uirili habitu & audacia
præ ſe ferre uideretur. Ludouicus undecimus, Caroli ſeptimi filius immiti uarioꝗ & in-
conſtanti ingenio ſemper fuit, bis patri rebellis, & poſtremo Delphinatu fortunisꝗ om
nibus priuatus ad Burgundiæ ducem Philippum confugit, apud quem decennio mora
tus fruſtra ſæpe reconciliatione per oratores tentata. Dum ille ſibi conſcius ad patrem
quanquam indulgentẽ uenire partim metueret, partim etiam diſſuaderetur ab ijs qui re
gis ęmuli fuerant, diſſidiumꝗ optabant: patre interim defuncto regnum inijt, multis ab
initio bellis agitatus. Carolo fratri apud Burgundum agenti, & eius auxilio res nouas
molienti, magna ui militum reſtitit. Ioannem Cardinalem Andegauenſem Baluam co-
gnominatum, quẽ ex humili loco ad eam fortunam euexerat: quod clam Burgundi par
tibus ſtudere literis interceptis deprehenderet, capi iuſſit, ac annos ferè duodecim in cu
ſtodia ſeruari: fruſtra per oratores à Paulo Pontifice repetitus, Sixti IIII. demum pre-
cibus condonatus cũ Iuliano Cardinale S.P. ad uincula legato Romam uenit. Cum eo-
dem Burgundo patre Philippo primum, deinde filio Carolo diuturnum bellum geſſit,
fruſtra Niceno Græco Cardinale atꝗ Legato rem componere ſtudente. Cum Frãciſco
Britanniæ Gallicę duce habuit de finibus cõtentionem: unde periculoſiſſimum omniũ
bellum ortum. Nam cum rex apud Turonem proceres regni in cõcilium uocaret huius
rei gratia, illi non pro rege, ſed contra clam in eo coniurant, abſentesꝗ alios ad id indu-
cunt. Fuere autem hi capita. Carolus Biturigum dux regis frater, Carolus Philippi filius
Burgundus. Franciſcus ipſe Britannus, Ioannes Borbonienſis, Ioannes Alanconienſis,
Ioannes Andegauenſis Renati filius, Carolus Nemorſinorum, duces omnes. Præterea
comites Carolus Andegauẽſis Renati frater Cenomanorũ, Ludouicus Montiſpẽſerij,
Ioannes Armeniacus, Ioannes Alebretenſis, Ioannes Duneſinorũ. Britannus igitur his
fultus auxilijs, ne cõiuratio ante tempus detegeretur, dum ſe pararent pacẽ cum rege fa
cturũ ſimulat: dũ agitur de cõditionibus dux Borboniẽſis agrũ uaſtare cœpit: ex altera
parte Burgũdus ingẽti exercitu ad Pariſiũ obſidẽdũ pergit. Rex eo ſe ualociter recepit:

cinctusꝗ

cinctusq; ex omni parte ab hostibus, ducis Francisci Sfortiæ auxilium petijt, extẽploq; Galeatio eius filio cũ magna manu adueniente ita resipiscere cœpit, ut iã hostes de ineunda concordia cogitarent. Itaq; Burgundus primum cæteros conciliauit, instituitq; ut inuitati omnes in cõuiuio iurarẽt se post illa regi fideles futuros. Atq; hoc pacto post biennium res cõposita anno millesimo quadringentesimo sexagesimo sexto. Fuit Ludouicus ingenio uario ac inconstãti, sæpe Romanis Pontificibus contumax, idem cum aliquid aduersi pateretur obsequentissimus. Cum diu sine liberis fuisset, tandem ex Carlotta Lodouici Sabaudiensis filia Carolum octauum genuit, qui post eũ regnauit, cuiq; uiuẽte patre, Margarita Maximiliani regis filia pacta fuerat, qua postea abdicata, & Maximiliano post discordiam conciliato, Annam duxit, Francisci Britanniæ ducis filiam, ac patrij regni hæredem, repugnante ex Britonibus procerum parte, bellum usq; sustinentium: Ex quo Carolus potitus omni Gallia, patre iam defuncto, ad antiquum regni Neapolitani ius ante omnia repetendum animum adiecit, ad quod etiam sollicitabat à Ludouico Mediolani duce ob inuisum sibi Ferdinãdum regem. Igitur cum in tota Gallia, tum Britãnia insula delectu habito, anno millesimo quadringẽtesimo nonagesimoquarto, mense octobri, cum equitum uigintiquinque, peditum quindecim millibus, instrumentorum quoq; bellicorum curribus centum, regni uero principibus Philippo Sabaudiæ duce eius auunculo, & alijs nonnullis iter ingressus per Alpes, ubi primum in Subalpina regione cum tanta multitudine apparuit, timor omnibus incussus, quod sciebant ferocissimam gentem non posse à maleficio contineri: præsertim cum in domibus ciuium habitarent, passimq; cum familijs miscerentur, nemo non fuit qui nõ tam de re, quàm de libertate, de pudicitia, deniq; de uita sollicitus fuerit. Ex Asta itaq; urbe per fines Galliæ Cisalpinæ Parmam uenit, inde in Ligures Apuanos ac regionem Lunensem, ubi quæ ditionis erant Florentinorum tradita sunt ei à Petro Medice oratore obuiam procedente. Inde Pisas petijt, quas in libertatem excitauit, ut in ipsa ciuitate narraui, postremo Florentiã, ubi aliquot immoratus dies, tantũ impetrata pecunia, saluis rebus, discessit. Inde Romam ubi appropinquauit, Alexander sibi ac urbi timẽs, transitum primo prohibuit, deinde Romanis nolentibus bellum sustinere, admisit, pridie Calẽdas Ianuarij, ædesq; diui Marci ad habitandũ concessit, ubi se rex dies aliquot cõtinuit, donec inter eos concordia iniretur. Petebat autem tria, molem Hadriani, obsidem filium Cæsarem Cardinalem, & Turcarũ regis fratrẽ captiuũ. Ex his ultima duo tantũ concessa: Re hoc modo transacta, è uestigio Pontificem salutatum in Vaticanum uenit, apud quem in eodem palatio dies reliquos substitit, deq; fide ac officio seruando, more principum Christianorum, pręter omnium opinionem satisfecit. Nam eo animo dicebatur uenisse, ut statum etiam sacerdotum moribus corruptum componeret in melius, cõspirantibus præsertim ex patrum ordine nonnullis. Facti tunc demum regis causa cardinales duo, Gulielmus præsul Macloujensis, qui inter regis comites fidissimus omnium uenerat, et Philippus Cenomanensis, ambo Britones. His obitis post dies uigintiseptem quàm uenerat, rex per urbem mediã ordinibus militum comitantibus discessit, tanto uestiũ discriminatarum, armorumq; lucẽtium sumptu, ut Polybij cõmemoratio de aduentu Gallorum in Italiam sumptuoso, tum uersus Vergilianus de Senonibus fidem habuerit. Virgatis lucent sagulis: tum lactea colla Auro innectuntur. Cæsar cardinalis obses è medio itinere aufugit. Ille usq; Neapolim nullum habuit aduersarium, cum Ferdinãdus iunior (ut in rebus Siciliæ dixi) metu aufugisset. Antonello principi Salernitano, qui Ferdinãdo seniori rebellis in Galliam secesserat, possessionem restituit. Columnensibus qui eũ ab initio secuti fuerunt, fundos cum multis circà oppidis dono dedit, limitesq; ditionis eorum ampliauit. At Vrsinorum factio quæ cum Neapolitano cõspirauerat, magno in metu uersabatur, sed paulo post facta mutatio, ut hi in gratiam redirent, illi uero ademptis ijs quæ acceperant, ab amicitia discesserint. Verum à Ferdinando postea reuertente in regnum restituti, illi rursus depressi, quorum princeps Virginius etiam in carcerem coniectus ac extinctus est. Hoc in statu cum Carolus Neapoli menses ferè quatuor moratus esset, deficiente paulatim exercitu, ac partim morbis, partim cędib. debilitato, iam sibi timere cœperat, eo magis quod Ludouicus dux, quẽ cœpti iã pœnitebat, ac Veneti non æquo animo Gallos Italiã inuasisse patiebantur, omnibusq; uiribus ad eũ expel-

lendum

lendum conspirauerant. Rex itaq; cum redire in Galliam statuisset, Romam calendis Iunijs repetijt, pontifice uacuam, qui de industria in Vrbem ueterem secesserat. Deinde Pisis iter faciens, prope Parmam ad Tarum fluuium, Ludouici Venetorumq; occurrentes acies habuit. Horum Franciscus Gonzaga, Mediolanensium uero Io. Franciscus Seuerinas duces: legatus Venetorum Melchior Triuisanus, fuere. Equitum quoq; ac peditum numero ferè quinquaginta milia, maiorq; diu in Italia non uisus exercitus. Galli numero inferiores, sed uiribus ac instrumentis bellicis superiores extitere. Itaq; pugna cōmissa, pro eis uictoria non omnino incruenta stetit, ex quibus ferè mille, ex nostris uero duo milia cecidere. Inter quos hi principes fuere, Rodolphus Gonzaga, Francisci patruus, Rinucius Farnesius, Io. Picininus, Galeacius Regias, Robertus Strotius, Vincentius Corsus, Bernardinus Fortebrachius, quorum postea liberos Veneti memores officij, parentum loco succedere uoluerunt. Vxoribus uiduis etiam salaria constituere. Defunctos quisq; suos per unius diei inducias honorifice tumulauit. Regij uero exercitus duces, duo potissimum Italici fuerant, Ioannesiacobus Triultius unus exul Mediolanēsis, alter Nicolaus Vrsinus Petiliani comes, qui ab initio belli captus, deinde dimissus, regisq; militiæ fuit authoratus. Verum ad Venetos in prælio transfugiens, causa fuit eorum aciem collabentem restituendi. Dum igitur integris adhuc rebus hostium prohiberi posset, permittentibus tandem illis, rex incolumis in Galliam penetrauit, ubi biennio post, morbo extinctus est, ætatis anno uigesimo quarto, regni quintodecimo, salutis millesimo quadringentesimo nonagesimo septimo. Corpore fuit breui, ore inuenusto, natura haud sane liberalis. Etenim nec Romę basilicis, nec in toto itinere quicquam præterquam ea quæ supra dixi, Columniensibus donauit. Ingenio præterea magis bardo quàm adroganti: nam cardinalibus neq; aduenientibus de more adsurgebat, neque discedentes adspiciebat. Procul alioqui à cęteris uitijs, quibus pleriq; principes tenent, religiosisq; maxime hominibus deditus. Huic igitur sine liberis decedenti, Ludouicus duodecimus, dux Aurelianensis, ex stirpe regia, sine controuersia successit. Cui Carolus in Italiam proficiscens, regni totius curā delegauit, Astæq; in præsidio dimisit. Hanc ille iure dotis auitæ ceperat, Nouariam insuper inuaserat, quam hostes post regis reditum multis mensibus obsederūt. Tandem fame coactis Gallis, cupidisq; se ad suos recipiendi, ciuitatem certis conditionibus receperunt. Huic auus item Ludouicus Aurelianensis fuit, qui cum gratia & authoritate in regno magnopere polleret, à Io. Burgundiæ duce ob inuidiam interfectus fuerat. Quumq; eius uxor Valentina Io. Galeacij Vicecomitis filia uirago, multis lacrymis ac querelis in concilio proceres ad ultionem excitasset, bellum inter utrosq; populos pestiferū est ortum, quod in Gallia diu postea durauit. Huius Carolus filius olim in bello Anglorum captus, cētum se milibus scutorum redemit. Mediolani deinde principatum post Philippi ducis mortem, iure matris hæreditario petebat. Verum cum nec illi nec postea filio Ludouico, quē ex matrimonio Cliuensiū ducum familiæ suscepit, satis uirium ad id sibi uendicandum fuisset, res aliquandiu conticuit. Ludouicus enim paternis ipse simul & auitis laboribus ac periculis successit, primū regi Carolo suspectus, quod ad se hæreditas nominis tāti post eum pertineret. In Britonum bello contra eum uenit, simulq; cum toto exercitu profligatus, uulneratusq; inter iacentes uix cognitus fuit, in custodiam quoq; ductus, post quadriennium uix amicis supplicantibus liberatus est. Rex deinde factus, Annam à Carolo relictam illico duxit, dimissa ipsius Caroli sorore, quæ olim puero pacta fuerat, Alexandro Pont. permittente. Nihilq; prius aut antiquius habuit, quàm ut animum ad res repetendas intenderet. Itaq; anno regni secundo, salutis uero M.CCCCXCIX. delectu habito, exercitum equitum peditumq; ferè XII. milliū misit, qui Asta primum capta, Alexandriam propere uenit, ubi munitiones, roburq; omne militum ducis Ludouici fuerant: qua celerius omnium opinione in potestatem redacta nihil cunctatus Ludouicus, cum thesauro quem antea præmiserat, in Germaniam ad Maximilianum Cæsarem eius necessarium confugit, cedereq; ad tēpus maluit furori hostili, quàm, licet posset, fortunā periclitari. Galli Mediolanum ingressi, quanq; à cædibus & rapinis tēperauerunt, nauseam tamē (uti solent) ac fastidiū ob morū discrepantiā generātes, sexto q̄ uenerāt mense expulsi fuere, ac Ludouicus reuocatus. Rex igitur maioribus rem uiribus aggressus, cōtra rursus exercitum

mittit

mittit, qui non minori potentia munitũ reperit hostem apud Alexandriam ei occurrentẽ. Pugna cõmissa Ludouicus ab Heluetiorũ peditatu, quib. maxime fidebat, proditus ac captus, unà cũ toto regno in manus hostis uenit. Ascanius itẽ Cardinalis eius frater, qui cum CCC. equis suorum, partim ciuiũ Mediolanẽsium aufugerat, à Carolo Vrsino in itinere cõprehensus, iussu Venetorum, regi quorũ illi cõfœderati erant traditus est. Rex itaqꝫ ambos custodiæ adseruari iussos, breui deinde tẽpore ex humanitate atqꝫ misericordia latius uagari ac mitius tractari ex eorũ dignitate permisit. Ascanium etiã post Alexãdri mortẽ ad noui creationẽ Pontificis Romam unà cum Rothomagensi remisit, qui post hanc calamitatẽ nouos adhuc in Italia tumultus si per eius mortem licuisset (nã biennio post ex pestilẽtia decessit) excitauerat, adeo multis indocilis est quies. His gestis Ludouicus post biennium Neapolitanũ insuper regnũ Francorũ diu familiæ debitũ reposcere statuit. Verum cum Hispaniȩ regẽ propinqui sui causam tueri paratũ animaduerteret, cum eo trãsegit, ut regnũ ipsum inter se diuiderent. Igitur exercitus armatorum X. miliũ ab eo missus, nullũ usqꝫ Capuam habuit resistentem. Ea demum uiribus atqꝫ operibus post dies aliquot expugnata atqꝫ direpta est, armatis tãtũ in ea cæsis omnibus. Inde Neapolim procedẽs, sine cõtentione illico rege Frederico fugiente obtinuit, antiquis illius legibus, & ciuiũ iuribus seruatis: proceribus etiã regni in antiqua possessiõe permissis. Hispanus uero Apuliæ ac Calabriæ partes uno tẽpore eadẽ facilitate accepit. Verũ non diu res inter eos quieta fuit, de finibusqꝫ statim certatũ, ubi Gallus succubuit, ut in Hispania latius narratum, non tam uirtutis inopia, quàm ducũ negligentia: quum omnes gentes nouerint eã gentẽ uetere belli gloria florere, & in sequentibus temporibus maximo Christianis præsidio fuisse, nec ullum hodie magis nomẽ Turcarũ natio potentissima metuat. Hoc igitur in statu res Gallicæ in Italia uersanť, in Gallia uero pacatissime ipsius Ludouici uirtute ac prouidentia: cuius ea est animi moderatio, ut cũ ablata signa referre, & aduersus hostes se facile uindicare posset, quieti tamen uniuersorum (quod ita res exposceret) suã ad tempus posthabuerit ambitionem. Fredericus autem primo in Aenariam, deinde in Galliam ad regis misericordiam confugit, ubi pro regis dignitate susceptus, quadriennio post excessit.

BRITANNIA.

BRITANNIA quæ Albion à ueteribus etiã appellať, Diodoro ac Straboni, forma triãgulari, lateribus inæqualibus, ac trib. erecta promõtorijs est, Cantio, Heleno, & Orcha. Sita etiã è regiõe Galliæ, circuitu XXII. milibus stadijs Straboni, duobus millibus passuum Cȩsari, duob. mil. ac sexcẽtis Bedæ. Lõgitudine uero DCCC. Latitudine, CCC. milibus Plin. Tellus frugifera, pecore abundans, auro, argẽto, ferro, plumbo, pellibus, mãcipijs: canibus etiã uenaticis præstantibus. Straboni, Diodoro etiã stanni uena, quã iuxta Helenũ promontoriũ effodiunt, quod nũc Cornubiam uocant, adhuc ea durante. Cæsar uero sic describit. Insula natura triquetra, cuius latus imum est cõtra Galliã: huius lateris alter angulus, qui est ad Cãtium ad orientẽ solem, inferior ad meridiem spectat. Huius latus tenet circiter millia passuum quingẽta. Alterum uergit ad Hispaniam, atqꝫ occidentem solẽ, qua ex parte est Ibernia dimidio minor, ut existimatur, qꝫ Britãnia, sed pari spatio trãsmissus, atqꝫ ex Gallia est in Britanniã. In hoc medio cursu est insula quȩ appellatur Mona. Complures præterea minores obiectæ insulȩ existimanť, de quibus nõnulli scripserũt, Dies cõtinuos XXX. sub bruma esse noctes. Nos nihil de eo percõctationib. reperiebamus, nisi certis ex aqua mensuris breuiores esse qꝫ in cõtinenti noctes uidebamus. Hæc Cæsar. Solinus scribit in ea nasci paruas ac decolores margaritas, ex quib. Iulius Cæsar thoraca fecit, quẽ Veneri genitrici dicauit. Tacitus in uita Agricolæ, Britanniam aurum & argentũ ac alia metalla gignere scribit, & oceanum margaritas, sed subfuscas & liuẽtes. Cicero tantũ ab his uidetur dissentire in epistola ad Trebatium, ubi eius insulæ sterilitatem cõmemorat: ut ne scrupulam quidẽ argenti in ea reperiri dicat. Præterea nec musicam. Nos tamẽ hodie & diuitias in ea maximas, & musicã absolutã conspicimus, eamqꝫ à paucis antiquitus aditam, nũc mercatoribus nostris ita frequentatã, ut XIII. die nuncij, tabellarijqꝫ ex ea frequẽtes adferanť. Oleo uinoqꝫ caret, pro quo ceruisia utũtur, quã ab Hispanis Plinius repertã dicit: pecore maxime abundãt, lanisqꝫ mollissimis, quoquo

uersus exportatis,magno insulæ cōpendio:quod signū, simul & cornua boum īngētia, cœli tēperatioris,uerū humidioris est.Nam insulę ferè omnes humidiores,tepidioresq́ cōtinēte sunt,Ea demū causa, quod Germaniæ uel Galliæ quædā loca minus septētrionalia sunt frigidiora. Viuaria animaliū ad tria milia in tota insula cernunt̄, damis et cuniculis ex parte magna referta,tum pro mœnib. palis circūsepta ligneis.Iuuētus uenationis,tū sagittādi studio tenet̄,quo sese quotidie exercēt.Cygnos ad Tamesis ripā,nō minus quatuor millibus cōtinuo nutriūt.Rex ad mille ferè homines domi alit,Sūptuseius annuus ad marcas Britannicas X.milia.uectigal XCVII.milia, DCLXVII. quod partim ex portorijs,partim ex procerū cēsu, tertio ex agrorū locationib.cōstat.Gulielmus enim rex,de quo postea dicā,deuicta Britannia, omnē agrū fisco addixit,tantum exceptus is quē ipse tū eius successores sacerdotibus,religioniq́ adsignarūt.Cęterum educit in bellū,armatorū XL.milia,mēsem ei totū sine stipēdijs militantiū.Defuncto rege, qui armis potētior fuerit,potitur.Insulā totā sicuti olim in tria promōtoria seu tres angulos, in totidē deinde regna diuiserunt,ubi Cantium & Londinū Angliterrā appellant, quæ loca maritima uersus Galliam & humaniora continet, ex Anglis Saxonibus appellata, quia eā partē occupauerūt.Deinde ad latus occidētale Scotiæ regnū, ubi insula ingens Caledonia,& mare Caledoniū illi uicinū,Ptolemæo cęterisq́ Geographis ponit̄.Quę pars ab Angliterra mōtib.est arduis diuisa, simul & duobus maris euripis LX. passuum milib.inter se distātib. qui uado trāsiri possunt, insuper & muro à Seuero principe cōstituto.Scotiā Angli Albaniā uocabāt.Ptolemęus Britanniā minorē,nā reliquā maiorē appellat.Rufus uero Britāniā secundā nominat.Reges Scotorū se liberos semper fuisse iactāt.Anglici cōtrà,eos aliquādo tributarios extitisse ferūt.Gēs bello ferox, & arcu ualida,alioquin hospitalis,ac bifariā distincta: in proceres primū. quod ruri & in uillis habitēt,Scoti syluestres appellant̄.Regē ad bella comitant̄,muneraq́ regni tutelę subeūt. Reliqui mercatores & opifices sunt, qui urbes frequentāt.Reges eorū Iacobi appellati iam nūc usq́ sextā generationē,arces habitāt munitas.Metropolim unā sanctū Andreā habēt.Tertia pars Britāniæ uersus Iberniā Vuallia dicit̄,ubi Brigātes quōdā populi fuerāt,simul & Helenum promontorium, quod nunc Cornubiā diximus uocari,ubi stānū effodit̄. Vuestualiam uero partē Vualliæ occidentalē dicunt quod Vuest occidentem appellant. Vnde & Vuestosaxones,& Vuestoangli etiā uocant̄.Distincta hæc pars ab Anglia ex orientis parte uallo ingēti,quod Offa rex fecit, à septentrione hæc, à meridie uaga fluminib.à Britānis uocatis.Regnum igit̄ Vualliæ usq́ ad Eduardū III.MXXX. incolume fuit.Is demū sublato rege, locū omnē Angliæ regno subiecit, Cui regis filius natu maior(quē principē uocant)præficitur.Diuisa est rursus insula in tribus XXXII. quas Scheras uocāt,cum totidē præfectis.Ciuitates præcipuæ atq́ antiquæ, Cantiū cui comes præficit̄,Eboracum cui dux,Lōdinum ubi regia ad Tamesim fluuiū, reliquæ nouis ac Barbaris nominib. Hodie uero in codice fisci, metropoles in toto regno duæ descriptæ.Prima Cātuariēsis subditas habet Londinēsem,Roffensem,Cicestrensem,Vinctoniēsem,Oxoniēsem, Vellēsem,Batoniēsem,Lincolinēsem,Serasbiēsem, Vigorniēsem,Erfordiensem,Cōuentrensem,Licofeldensem,Noruicēsem,Helensem, Manerien sem,Assariēsem,Asloriēsem,Laudanēsem,Bangorēsem.Eboracēsis altera metropolis: habet Dunelmēsem,Carolēsem,Cādidę casæ.Aedes uero parœchæ ad XX.milia ferun tur.Has omnes simul cum præsulatib.cōcessum regi iam ex ueterata licētia,tū quod lōge sepositus,sine iussu Pōtificis dispēsare. Insulæ aūt Britanniæ minores, primum inter Angliam & Iberniā,Mona nūc Man à Britānis uocata regi Scotiæ subiecta, altera Anglesia nunc dicta regi Angliæ.Ibernia uero ipsa Ptolemæo uocat̄, Plinio autē Iuuerna, dimidio minor q̄ Britānia Cæsari. Hodie Irlandia barbaris appellata. Pars quæ Angliæ propinquat,humanior,reliqua ferino cultu,ligneis ac stramineis utēs ædificijs,bona etiā pars simul cū pecore in cāpis ac cauernis degunt, discalciati ferè omnes, ac latrocinijs dediti.Metropolitanum tantū Armachanū præsulē habent, quē primatē appellāt. Tellus nihil omnino fert,præter frumētū &equos uectorios pręstātissimos, quos Vbinos uocāt,celeriores Anglicis:quorū q molliores ingressu,cādidioresq́ sunt,Asturcones antiqtus uocabant̄, qđ ex Asturibus Hispaniæ uenirēt:nūc uero ex ꝓxima eis Britānia,soli natura mutata.Ibernia suis & ipsa lætat̄ sanctis,pręsertim pręsulib.Malachia,

Cataldo

Cataldo, & Patricio, qui Christianos eos fecit, deinde Scotiæ præsul: Gulielmo Ocham prædicato illo dialectico ordinis Mi. sub Io. XXII. insuper Cardinale Armachano, qui anno MCCCLIII. multa doctrina scriptisq; uoluminibus claruit. Hinc orientẽ & septentrionẽ uersus Orcades in orbem constitutæ numero XXX. Plinio, Regi Scotorum subiectæ, ultima uero Thyle orbis habitati.

DE POPVLIS AC REGIBVS BRITANNIAE VARIIS.

RELIQVAM deinceps Albionis insulæ historiam usq; in hodiernum diẽ ex annalibus eorum exceptã prosequar. Primũ Beda Britanniã appellatam simul & habitatã esse dicit à Britonibus colonis ex proximo Aquitaniæ littore quæ gens Armoricarum est: nam & Plinius Armoricam appellatam fuisse Aquitaniam dicit. Post hæc Pictos in Iberniam (quæ tũc à Scotis tenebatur) tempestate appulsos. Ibiq; postquã aliquamdiu consedissent, unà cum Scotorum auxilijs partem Britanniæ septentrionalem occupasse, atq; eo pacto tres in ea insula populos, antequã à Romanis dignoscerentur, fuisse. Pictos enim Angli nominant populos è Sarmatia europea prope Oceanũ profectos. Danos uero ex Dacia proxima, quam illi Daniam uocant, olim Cimbricã Chersonesum. Sed prima initia penè fabulosa, dicunt enim Albinã quandã Syriæ regis filiam unà cum XXXII. sororibus, interfectis ab se uiris, à patre expulsam, in hæc loca appulisse, nomen insulæ de suo Albioni dedisse. Cõiugia deinde sibi ac sororibus expetisse, ex quibus nati sunt homines quidã proceri atq; immanes. Hos deinde pulsos à Bruto fuisse, qui & Britãniam ab se cognominauit. Hũc igitur Brutum Ascanij Aeneæ filij ex Syluio nepotẽ ferũt fuisse, liberosq; genuisse tres, qui totidẽ sibi regna cõstituerũt. Locrum, à quo Locria. Cambrũ, à quo Cambra, nunc Vuallia, & Albanactum, à quo Albania, quæ Scotia postea dicta est. Locrus igit̃ fratrib. superstes, solus Britannia potit̃, post quẽ Maddan annos quadraginta, deinde post Memprijcus filius Malyn fratre interfecto: huius deinde natus Ebraticus annos sexaginta: cõdidit duas urbes, Caerbranke ultra Vmbrã. alterã uersus Albaniã Montisagned. quæ nunc dicitur Castrum puellarũ. Brutus deinde filius annos duodecim, Leil, qui cõdidit Caerleil. Rudibibras, annos uigintinouẽ, condidit Cantium, Vinctoniũ, & oppidum montis Paladur, quod Cosconium dicitur. Bladud cõdidit Caerbladud, quæ nũc Bladum dicitur. Leyr annos sexaginta, condidit Lencostrum. Post quẽ Cunedagius fratre Morgano interfecto, regnauit annos trigintatres, quo tempore Roma dicit̃ cõdita. Kinellus deinde filius, post quẽ magna regni discordia inter fratres nepotesq; multos annos tumultuantes, quousq; Dunuallus ex regia Britonũ stirpe, collecto exercitu, seditionẽ diremit, interfectisq; regibus ipse successit annos quadraginta. Hic instituit, ut ad tẽpla cõfugientes salui essent, sepultus in æde Cõcordiæ, quã erexerat. Belinus ac Brẽnus eius filij fuere, quib. inter se dimicãtibus Brẽnus superatus, ac mox Allobrogũ auxilijs redintegratus, rursus prælio cõgredit̃: pacificati tandẽ matris interuentu, Brẽnus quidẽ fratri Britanniam cessit, ipse in Italiã cum exercitu uenit: eumq; dicunt fuisse, qui Gallorum dux Senonũ Romã cepit. Suruintbartheruk Belini filius regem Dacorũ, qui apud Cimbricã Chersonesum sunt, tributũ cõsuetũ dare negantẽ, interfecit, cui filius Scutelinus, deinde Siselinus, huic quoq; Biuarus filius, cui Dauius frater, deinde Moruidus, Gorbanianus, Artgallus, Elidurus, Gorbauias, Morganus, Cumanus, Idualas, Kiuo, Gerõtius, Etellus, Coillus, Porrex, Cherin, Fulgerius, Eldanus, Androgeus, Vrianus, Beldulo, Coap, Cenus, Sisilius, Bladebred, Archinal, Eldel, Keddidiõ, Kederthius, Samuel, Peninsil, Pir, Capnir, Digneilus, Heli. Hic tres suscepit liberos, Cassibellianũ, Lud, & Kenidnũ, quorũ maior natu Lud Londinũ ædificauit. Cassibelliani tẽpore Iul. Cæsar in Britanniã traiecit, eamq; tributariã fecit. Themiantius, Kendelnus cuius tẽpore natũ dicũt dominum nostrũ. Ginderius, Armingus, qui tributũ olim à Cæsare imperatũ, Romanis negauit, ex quo Claudij principis eo cũ classe aduenientis bellum sustinuit. Aluiragus, Melrius, quo tẽpore rex Pictorũ Albaniã deuastauit. Coillus cui successit filius Lucius primus Christianus, anno salutis CLVI. missis in Britanniã ab Eleutherio Pontifice, Fagato & Damiano religiosis atq; doctis, qui regẽ cum omni familia apud Trinouãtiũ urbem baptismate abluerũt, quẽ secuta deinde maxima pars regni est. Tẽpla cõdi cœpta, & sacri ritus celebrari. Extincto demum rege sine hærede, uarie fluctuatũ est inter pro-

ceres, donec Seuerus Imperator eo cũ exercitu profectus, primo quidẽ uicit, sed mox re pulsus magna suorũ strage fuit. Murum cõstituit inter Deirã & Albaniã, hoc est, Scotiã, qui Romanos fines à Britãnicis tueretur, cuius adhuc dicũt uideri uestigia. Carentius post uarios tumultus Lucio successit, haud magno inter Britãnos loco natus, q ex urbe Roma imperãte Antonino Bassiano, ꝓfectus, paulatim loca maritima inuadere cœperat, quo sublato mox à Romanis legionib. Britanni maturauere successorẽ creare Asclepiodotũ Cornubiæ ducẽ, qui Alexiũ ducẽ Romanorũ cum tribus legionibus sustulit. Huius tempore Maximianus Herculeus missus à Diocletiano principe, in Britannia uniuersaq; Gallia Christia. uarijs supplicijs adflixit. Asclepiodotus interim ab eius nepote interficit̃. Cui Coel successit, qui Coelestriã oppidũ condidit. Constantinus Cęsar ab urbe mittit̃, cui ea loca cũ Gallia obuenerãt, Britanniã Romanis pacauit, regnumq; id solus administrauit, ducta in matrimoniũ Helena, Coel regis qui ante eũ regnauerat, filia. Ambrosius tamẽ hanc stabularij, id est, cauponis filiã fuisse dicit. Cui successit Constãtinus magnus, cuius gratia Anglici postea reges imperiali diademate sũt usi. Hoc igitur Romæ imperiũ ineunte, Octauius dux Suetiorũ regnum occupauit, interfecto Trahero Helenæ auunculo, quã Constantinus regẽ in Britannia fecerat. Hic usq; ad Gratiani Valentinianiq; tempora feliciter regnauit. Post quẽ Maximianus eius gener, Cõstantini magni auunculus, rem Britannicã inuasit, cũ quo Codanus Octauij regis filius, ut iustus hæres, bello cõgressus, tandẽq; pacificatus paribus auspicijs rem administrauit, amboq; expeditione sumpta in Galliã, Romanũ imperium infestauerũt multis subiugatis populis: imperatorq; iã in Gallijs Maximianus habitus, demum per proditionẽ à fautoribus Gratiani principis interficit̃. Codani interea iussu, Diuotus dux Cornubiæ, quem Maximianus discedẽs regno pręfecerat, XI. milia uirginũ in Galliã ad militũ matrimonia misit, quę ab exercitu quẽ Gratianus in Galliam contra Maximianũ miserat, ad unã omnes interfectæ fuerũt. Interea is qui à Maximiano in Britanniã ad resistendũ Gratiani militib. missus fuerat, regnũ occupante, paulopost interficit̃. Grauius uero ac Melgo duces Britannici regnũ & ipsi inuadentes, contra Scotos, qui Britanniã uastabãt, à Romanis frustra auxilia petierũt. Quare indignati murum quem à Seuero principe factũ diximus, deiecerũt, Romanosq; finibus expulerũt. Inter hæc Constantius quidã tumultus Britanniæ sedat, regnũq; adsequit̃. Huic ex Romana cõiuge tres fuere liberi: Constans, Aurelius & Ambrosius. Constans se primũ Deo cœnobioq; dicans, mox regnũ repetẽs à Vortigerno Gerseorũ rege, qui regnum adripuit, de medio tollitur. Hoc tẽpore Engisto duce, Saxones nouas quærentes sedes in Britanniã applicuere, qui quanquam minime Christiani, à Vortigerno in regni partẽ excepti sunt, auxilioq; ei cõtra Pictos, & Scotos fuere. Didonis insuper dicunt̃ usi astutia, ut agrũ mercati quantũ pellis bubula operiret, hac in tenues postea diuisa partes, urbẽ cinxerint in gyrũ, quã sua lingua à pellis nomine Tangrastel nominauerũt. Mox Engisti filio cũ alia classe superueniẽte omnia cõpleuere, regẽ Vortigernum paulatim cõmercijs ac cõuiuijs delinierũt, ut in matrimoniũ Engisti filiã duceret, reclamãte Lupo tunc præsule sanctissimo. Britanni itaq; fessi, ad filium Vortigerni cõfugiũt. Is præstantior q̃ pater indole, Engistum per colloquiũ circumuentũ capit, locaq; omnia occupata dimittere cogit. Quorũ omniũ euentus longe antea Vortigerno, à quodã uate Merlino pędictus fuerat. Is enim more philosophi, nationes eas Britãnicas ac Gallicas peragrabat, abstinẽtia singulari, multaq; uera prædicebat. Aurelius inter hæc regis olim Cõstantij filius regnũ adsequit̃, qui ante omnia patris fratrisq; Constantis cædem ulturus, Vortigernũ bello persequitur, superatumq; postremo interficit. Deinde ad fugãdos Saxones conuersus, Othonẽ Engisti filiũ ad Eboracum obsessum, supplicẽ ad se uenire coegit, cui non solũ ueniam, sed regni partẽ quã Cathenesiam uocant, concessit. Interea ægrotantẽ Aurelium, Saxo quidam à Pascẽtio Vortigerni regis filio inductus, ueneno inter medicinas de medio sustulit. Cui successit Vther, qui Occam Engisti filiũ interfecit. Huic deinde Arturus qui bello magna gessit, reliquias Saxonũ contregit, Noruegiã, Daciam, Galliæ partẽ, Pictos, Iberniã, Scotiam, omnem deniq; Britanniam cum adiacentibus insulis ac pelagis perdomuit. Lucium ducem Romanorũ in Britanniam uenientẽ, cum toto exercitu deleuit. Domi quoq; luculentus mẽsa inter proceres utebat̃ rotũda, ne quod his discrimẽ ex ambitione foret. Ipse

tandem

tandem in bello contra Madredum occubuit. Hoc tempore anno ſalutis MXLII. uarij generis ac factiōis in Britannia principes per annos LX. fuere. Arturo enim Cōſtantius ſucceſſit. Deinde Aurelius Vortiporius, Malgigo, Carētius, Comanus, Hely, Caduanus, Caduallo, Baduallodrus, Etelbertus, qui regnauit apud Cantium, quo tēpore Sanctus Gregorius Pont. Auguſtinum uirum ſanctitate præditum, in Britanniā Euangelij cauſa miſit. Deinde Caduanus, poſt hunc Atelſtanus primus è gente Anglorum his tēporibus in Britanniæ parte, quam occupauit, regnare cœpit. Echeualdus autem in reliqua inſula Etelberto ſucceſſit. Sycobertus eius filius regni hæres natū & ipſe Egbertū ſucceſſorē dimiſit, q fratris filios, quos patre extincto educabat, pueros necauit. Egberti Lotarius frater ac ſucceſſor, in bello cōtra Saxones occubuit, quos fratris filius cōtra eum duxerat. Poſt eum Edricus Egberti filius. Deinde Vadredus anno DCCX. Deinde Egbertus alter, Etelbertus, Egfridus, Cudredus, Vadredus. Saxonū alia manus hoc tempore uenit Cerditio duce, qui ſuperato Vadredo, regnū tenuere in parte inſulæ occidentali, ex quo Vueſtoſaxones appellati: & hoc pacto Cantiæ regnum quod annos CCCLXV. ſteterat, ad eos translatū. Huic Cenricus, Ceuallinus, Colricus, Coluphus, Kinegulphus, qui primus dicitur Chriſtianus fuiſſe. Chineualcus qui templū Vinctonienſe conſtruxit, Sexburga, Eſtiuarius, Cadualdus, qui poſt annum tertium regno deſerto, Romā Chriſti cauſa ꝓfectus à Cuniperto Longobardorum rege comiter ſuſceptus moxq; à Sergio Pontifice factus baptiſmate Chriſtianus, Petri nomen adſumpſit, ac ibi deceſſit, in Petri Baſilica ſepultus. Iuo ſingulos Britanniæ lares, Sancto Petro ſingulos denarios quot annis pēdere iuſſit. Cœnobiū Glaſton cōſtruxit. Demum imitatus Cadualdum, ſuadente Etelberga uxore, cōceſſit Romā relicto regno, ubi cultu plebeio priuatus ac pauper Chriſti cauſa cōſenuit, anno ſalutis DCCXXVII. Deinde Atelardus, Curredus, Sigebertus, Sinulphus, Butricus, Egbrutus. Ad reges Saxonum reuertor, qui in eadem inſula regnabāt. Poſt mortem ſiquidem Engiſti primi eorum regis, anno ſalutis DCXLVII. ſucceſſere Daale, Etelria, Etelfridus, Eduinus, Cōnuſus, Oſualdus, Ofnoy, Eſuinus, Egfridus, Alfridus, Ofridus, Kiuredus, Oſricus. Eolimphus, qui monachū egit, Eburtus, Oſtulphur, Adeualdus, Alredus, Abalredus, Alnoldus, Ofredus, Aidulphus, Oſtrutus, Olle. Præterea Cribat, Viba, Cerilus, & Peandes, Penda qui & Chriſtianus, Volferus, Etelredus, qui monachum egit, Kenredus qui Romam Chriſti cauſa profectus eſt, Ceokedus, Adeluoldus, Beouredus, q ab Offa rege fugatus eſt. Offa rex memorabilis, qui Vueſtoſaxones in Britānia ſubiugauit. Templū Batoniēſe fundauit, ubi & diademate redimitus eſt. Sancti Albani cœnobiū conſtruxit, ipſius eò corpore tranſlato. Poſt eū Egfridus filius, Kenulphus, qui cœnobiū de Vinchetorabe ædificauit, Keuelmus, Eolmephus, Bernulphus. Dani poſtea huius partē regni, quę cōfinis eſt Scotię, ubi Eboracum, occupauere multos annos, de quibus populis ſupra narraui. Rurſus ad Saxones per Edredum regē reuerſum. Anglorū autē reges Calualdus rex Chriſtianus, deinde fidei deſertor. Corualdus, Sigisbertus, qui etiā Chriſtianus. Anna quatuor filiab. ſanctis memorabilis, Sexburga, Etelburga, Eteldreda, Virburga. Poſt hunc Stelterus, Etelualdus, Adulphus, Alnoldus, Beorra, Etteluidus, Etelbertus, martyrio clarus cōiugis iuſſu tolerato. Edimūdus martyriū & ipſe ſub Danis paſſus, pro ſancto colitur. Nūc ad Butricū redeo Vueſtoſaxonum regē, quē ſupra nominaui. Hic enim eiusq; ſucceſſores in Viloshire, Barakshire & Dorſen quib. olim præfuit præſul Ghibornēſis, nūc autem Sarenſis regnauerūt. Butrico igitͬ Egbrutus filius ſucceſſit, qui expulſus à patre, ad Offam regē cōfugit, inde in Galliā: defuncto patre ad regnū reſtitutus, anno DCCC. imperāte Carolo magno, inter principes laudatos inuētus eſt, ut qui bello regnū Vueſtoſaxonū ampliauerit, inſulāq; uniuerſam in poteſtatē redegerit. Regib. alioq regnare permiſſis ad extremum cū Danis infeliciter pugnauit. Cuius ſucceſſor Edeluulphus regna omia quæ pater ſubiugauerat reſtituit, tātū ſibi occidentaliū Saxonū regno retēto, decimas omniū fructuū deò beatæq; Mariæ offerri iuſſit. Romā deinde profectus ad Leonem IIII. minorē filium Alfredum ſecū duxit, & tributū duorum denariorum à ſingulis exactū domibus, quod hodie quæſtoribus apoſtolicis eò miſſis penſitās, primus beato Petro obtulit. In reditu Iudit Caroli Calui filiā duxit, pauloq; poſt diem apud Vinctonium obijt, ubi & ſepultus eſt. Cui tres ex ordine filij ſucceſſere, è quib. ultimus Alfredus,

is qui cum patre Romæ fuit, studium literariũ Oxoniæ instituit. Cœnobia plura cõstruxit, apud Adelingeniã, apud Vinctoniũ, apud Caphthoniã uirginum cœnobiũ. Tempus dicitur trifariã dispertijsse, ut octo horas legendo, orando, meditando animo tantũ traderet. totidem regni negocijs, reliquas corpori. Auidissimus insuper lectitandi, studiorumq́;, quanquã idiota, librosq́; propterea plurimos in suam linguã cõuerti fecerat. Eduardus Segnior cognomẽto, anno DCCC. patre quidem Alfredo literis inferior, potentia tamen & dignitate maior, Danos qui multos annos Angliã ferè omnẽ opprimebãt, bello expulit, plures suscepit liberos, Atelstanũ nothum, & Edimundũ: Edredum, & Edimum ex matrimonio, Filiam uero Carolo Crasso Imperatori locauit. eius mater Etelfrida post primum partũ semper abstinuit à uiro, inq; beatarũ numero cõscribitur. Atelstanus Edimundum adolescentẽ in nauigio sine remige fluctibus perdendum uno tantũ comite permisit. Ille præ dolore sese in medios fluctus præcipitem dedit, à comite cadauer exportatũ, ac in urbem reductũ. Atelstanus uero facti pœnitens VII. annis facinus expiauit. Constantinũ regem Scotorũ & Vallensium sub regibus Angliæ misit, aliquot cœnobia cõstruxit. Edimundus frater regni hæres reliquias Danorũ expulit, exceptis hæredibus, quos ut indomitos Melcolmo Scotiæ regi, cũ eo tractu quẽ occupauerant, cõcessit. Interfectus demũ à latrone quodã tumulatur à S. Dunstano abbate apud Glaston, cuius tẽplum dotauerat. Regno frater alter Edredus successit: felix duorũ commercio sanctorum, à quorum altero Odone præsule Cantuariẽsi sumpto diademate, initium regni auspicatus est, ab altero Dunstano abbate apud Vinctonium cõtumulatus. Eius filius Eduinus ab eodẽ sancto, regni itẽ diadema accepit: Dunstanum uero impellente Algina concubina, ob cuius consuetudinẽ ab illo obiurgabatur, in exiliũ misit: ob quã rem regno & ipse pulsus à suis est, surrogato Egdro, siue Edgaro fratre, qui remp. ad ocium & quietẽ reducere conatus est, fures & grassatores maxime insectatus, usq; etiã animalia noxia. Nam Caduallíæ regi tributũ quotãnis CCC. luporũ imperauit, classem insuper ad tutandam oram maximã comparauit. Filium postremo Eduardum II. in regnum instituit inuita Alfrida nouerca, quæ cũ filiũ Eceldredum adhuc septennẽ regnare cuperet, Eduardum uenatione fessum, poculum propinando excepit, alium uero incautũ confodit. Hunc igitur apud Gerson sepultũ pro martyre colunt. Eceldredus itaq; per parricidiũ regnum iniens, iam inde à puero indolem ignaui principis diuo Dunstano dare uisus est, quod quondam dum sacro fonte ablueretur cacauerat. A Danis multa passus est. Regnauit Londini, ubi apud ædem S. Pauli tumulatus est. Filios è prima cõiuge suscepit, Edium Ferreũ latus, sic enim appellabatur, & Ecelstanum: è secunda filia ducis Normandiæ, Alfredum & Eduardum regẽ, qui in Normãdia exulauit. Edius ferreum latus successit parte procerum Cuntonẽ Daciȩ regem pȩferente, qui olim regnum inuadẽs, ab Eceldredo expulsus fuerat. Itaq; singulari certamine cum Edio concurrẽs, cum se inferiorẽ cõspiceret, cessit hosti. quẽ cum postea Edricus interficeret, ac Cuntoni caput facturus rem gratã referret, ab eodem facinus detestante, obtrũcatur, haud absimili exemplo Dauidicæ mansuetudinis, animaduerso Saulis capite. Edius igitur Eduardum genuit, qui exul in Pannonia decessit. Et Margaritã Scotiæ reginã, unde Matildis nata, regis Henrici primi uxor Augusta. Cũto interfecto Edio, regnauit Lõdini annos XX. uniuersam Angliã, Scotiam, Daciã, Noruuegiã obtinuit. Cœnobia quatuor construxit. Tria ordinis sancti Benedicti, quartũ diui Eduardi regis. Suanum filiũ Noruuegiȩ, alterum Daciæ regem constituit. Anno M. Romã cum Christi causa petijsset, ingentia dona Petri Basilicæ obtulit. Domũ deinde reuertẽs, pridie Idus Nouemb. extinctus est, ac Vinctonij sepultus. Aroldus eius filius nothus successit, cõtra quẽ Alfredus Etelredi filius natu maior, q exulabat, cũ classe ueniẽs, humaniter primo exceptus, mox à Cãtij duce captus atq; oculis priuatus est, eius uero comites ad unum necati. Andebundus Cuntonis filius legitimus, fratrẽ Aroldũ refossum in mare proijci iussit. In cõuiuio quõdam tantũ uini exhauserat, ut repẽtino extinctus ceciderit. Quater in die dicitur epulas regias apparasse, tantũ gula imperãte. Eduardus III. Etelredi filius, quẽ dixi apud Normãdos exulare, ad regnũ accersitus, sanctitate ac miraculis claruit: uxorẽ cum duxisset, nunquã attigit. Matrẽ Euinã ob pudicitiã suspectam, ex Vinctoniensis Pȩsulis cõsuetudine, ablatis omnibus bonis in cœnobiũ relegauit, quã illa infamiã postea miraculo

soluit, nudis supra ignitos uomeres plantis ambulãdo. Quare Eduardus facti pœnitẽs, eam restituit: regnauit annos XXIIII. Sepultus in æde Vuenonon, quã ipse cõstruxerat. Decedens sine liberis, Gulielmum Normandiæ auunculum suum regni dimisit hæredem. Aroldus dux Vuestosaxonũ id annum usurpauit. Gulielmus cum exercitu Angliam ingressus, Aroldũ in prælio interfecit, quòd causa mortis fuerit Alfredi cognati sui Etelredi filij, quodq; hæres ipse in testamento fuisset. Dicitur nocte quæ pugnã præcessit, Normandos uigilijs precibusq; uacasse, ac contrà, inimicos uino & cãtibus. Traditur insuper eum procera statura, uastisq; uiribus fuisse, tum uenatorẽ maximum, adeò ut XXX. circa uillis, tẽplisq; dirutis, syluas coalescere ubi feræ alerentur permiserit, pœna capitis eas attingentibus indicta. Omnem præterea agrum confiscauit, ut ex illo sint ferè omnes in ea insula regi uectigales. Varijs quoq; moribus fuit. Tẽplorũ modò euersor, modò conditor. Nam cœnobia plura extruxit in Com Sutsaxon, ubi pugnatũ fuerat, alterũ de Berdinonsay prope Londinum. Tertiũ apud Seuy haud lõge ab Eboraco. Excessit anno salutis M.LXXXXV. regni uerò XXXI. conditus in cœnobio Cadani, quod ipse excitauerat, reclamante quodam milite, quòd eum locũ ab eo per uim abstulisset. Ex quo necesse fuit Henrico filio, qui tunc aderat, centũ libris militi traditis, uexationem & infamiã redimere. Eius liberi plures, partim in Anglia, partim in Normandia successere. Fuit hoc tẽpore S. Osmũdus præsul Sarẽsis, regis cancellarius. Gulielmus iunior patri successit in Anglia: cũ Roberto natu maiore, cui Normãdiæ principatus obtigerat, quiq; cõtra eum exercitũ iam ducebat, trãsegit pactione tributi. Auaritiæ maxima laborauit infamia, ut qui uectigalia præsulũ, tẽplorũq; plurimorũ usurparet. Ex quo decedẽtis spiritus ab Eucelino uiro sanctissimo dicit̃ uisus corã sancto Albano Angliæ protomartyre pœnas scelerũ dare. Henricus primus cognomẽto Clericus fratri successit, Matildem Scotiæ regis filiã duxit, diuo Anselmo tunc præsule Cantuariensi nuptias conciliante, ex qua Gulielmũ & Matildem genuit. Robertũ fratrem hostẽ habuit, quẽ in bello captũ, oculis auulsis, in custodia pedore mori coegit. Hic ille Robertus, quẽ suprà memoraui, quiq; decora multa in Hierosolymitana expeditiõe dicit̃ gessisse. Henricus præterea Scotorũ ac Vualliæ reges sibi subegit, Hely præsulatu decorauit, cœnobium apud Redyung erexit. Nouum item præsulatũ apud Celeul constituit. Excessit in Normãdia quũ regnasset annos trigintaquinq;. Stephanus eius nepos ex filia Matilde Imperatrice, Henrici Imperatoris filius regni hæres fuit, sepultusq; in cœnobio Stenersyrum, quod ipse cõstruxerat. Henricus II. ex Augusta genitus uir maximus regno successit, ut qui Scotiã, Iberniã, insulas Orcades, Normandiã, Aquitaniã, Cenomanos, Pictauos, Vasconiamq; suo adiecerit Imperio, quã gloriã scelerata deinde cæde diui Thomæ præsulis Cantuariensis obscurauit, quod facinus corã duobus legatis ab Alexãdro III. missis, quibus obuiam ex bello, quod gerebat in Ibernia profectus est, excusauit tãquam minimè ab se iussum. Addita nihilominus expiatio, ut ducentos tunc armatos in Hierosolymitanã expeditionem mitteret, ipse uerò primo quoq; tẽpore ad eandẽ proficisceret̃, quod minimè præstitit. Sed & Heraclio patriarchę Hierosolymitano, pro auxilio tunc amissę urbis ad eũ profecto, pecuniã est pollicitus, dictitans se saluis regni sui rebus discedere nõ posse. At ille, ducẽ, ait, quęrimus, nõ pecuniã, ꝓbrisq; in eum multis iactatis iratus discessit. Ricardus eius filius ad expeditionẽ Hierosolymitanã ꝓfectus, Anno M.CLXXXI. cum Philippo Galliæ rege, alijsq; principibus classem coniunxit. Pulsus tẽpestate in Cyprũ, cum portu prohiberetur, iratus insulã eam sibi subegit. Post hęc aliquot expugnatis oppidis in discordiã cũ Philippo ueniens, soluto bello, rebusq; infectis in Angliã reuersus est. Cũ Guidone Lusignano rege quondã Hierosolymitano atq; expulso conuenit, ut sibi Cyprũ haberet, ac ei iura regni Hierosolymitani traderet. In reditu captus ab Austriæ duce, Henrico Imp. custodię tradit̃: qui dum pluribus rebus insimularetur, omnia diluit crimina, ex quo liberatus est. In obsidione demum castri de Chalionelo percussus interijt, quũ regnasset annos X. Ioannes eius filius Comes Meretonij cũ graui bello à Ludouico Gallorũ rege premeret̃, de quo in Galliæ historia dixi, ex uoto Angliã Iberniãq; Rom. Pont. uectigales fecit, ut auri marchas LXX. quotãnis pẽderẽt, an. salutis M.CCVII. Hẽricus III. eius filius puer octo annorũ succedẽs, remp. an. LVI. feliciter administrauit, pręterq; quòd cũ regni proceribus semel in discordiam

inde ad certamẽ uenit. Ipſe cũ fratre Ricardo rege Alemanię, & filio Eduardo capti fuere, donec res cõpoſita. Huius anno tertio facta translatio Thomę martyris, per Stephiũ præſulem Cantuarienſem. Quinq; dierũ feſto celebrato, omnibus accedẽtibus, toto itinere cõmeatus ſubminiſtrati, ac uini riui, ſiphonesq; diſpoſiti. Hoc etiã tempore quidã Iudæus cum apud Teuksburi in cloacã ſabbato cecidiſſet, ob diei obſeruationẽ extrahi noluit. At comes eius loci nec inſequente die permiſit, ob dominicæ diei reuerentiam, ex quo extinctus eſt. Eduardus IIII. Hẽrici ſupradicti filius, an. M. CCLXXII. Scotos ſubegit, ac rebellantes deinde memorabili pugna ad officium reduxit, ubi dicuntur cecidiſſe hoſtium ad LX. milia. Anglorum uerò tantum ſeptem milia. Quapropter imperandæ pecuniæ gratia, conſilium, quod Parlamẽtum uocant, Londini celebratum. Hoc tẽpore ordinis Prædicatorũ profeſſores tunc primum in Angliã uenientes, caſtra Baynarbi mercati ſunt, & Iudæi omnes expulſi. Vixit an. XXXIIII. ſepultus apud Vueſtmon, cui filius Eduardus V. cognomine Kaeruaruã apud Vueſtmon accepto diademate ſucceſſit. Corpore decorus, animo nequaquã, quippe qui magis uoluptarios homines, quàm regni proceres audiuerit. Iſabellam Galliæ regis filiam duxit, cuius poſtea filium hoſtẽ habuit, procq; diſcordia cõponenda, uxor ad fratrẽ profecta eſt. Eduardus à Vallenſibus ad quos cõfugerat captus, in concilio procerum regni deijcitur, qui breui pòſt tẽpore, dum ex eo loco ad alium transfertur, pluribus in eius liberationẽ cõſpirantibus, ueru ignito à tergo trãsfixus interijt, cum regnaſſet annos XX. Eduardus VI. eius filius adoleſcẽs, patre uiuẽte, ac iam deiecto, ad regnũ delectus, annos L. quibus regnauit, longè alius à patre, maximum decus uniuerſę Britannię peperit. Philippum Gallorum regẽ apud Flandriæ portum bello nauali ſuperauit, deſideratis ex eius exercitu triginta milibus, anno M.CCCVIII. Benedicto XI. fruſtra ſæpe damnãte, ac utriuſq; paci ſtudente. Alterã uerò cladem poſt annos XLIII. ei apud Caleſium intulit, quod oppidum lõga obſidione unà cum Philippo & filio cepit, quos certis cõditionibus dimiſit, quibus illos deinde minimè ſtantes Pariſium uſq; obſedit. Alij dicũt Philippũ captum, & in cuſtodia in Anglia extinctum, deinde ad ſepulturam remiſſum. Ex illo igitur, Gallis imperatum uſq; ad certum tempus, certæq; ſummæ tributum quotannis Anglię regi pendendũ, quod minimè obſeruatum. Hoc tempore fuit Ioannes Haucutus Anglicus, qui domi & in Italia res plurimas bello geſſit. Ricardus II. Eduardi filius admodũ puer, quòd malè rẽ adminiſtraret, à regni proceribus fame necatus eſt. Hẽricus IIII. cognomẽto Bollyntybroke dux Erfordenſis, regnauit annos XIII. Imperatorẽ Conſtantinopolitanum in Angliam uenientẽ, magnificè excepit. Hẽricus V. eius filius expeditionẽ in Normandos ſuſcipiens, primum caſtrum de Harfleur cepit, reuertẽs per Picardiam, ac ab ingẽti Gallorum exercitu interclusus, ferro uiam aperuit, ex eis undecim milibus interfectis. Rurſus poſtea altera expeditione eos aggreſſus, Rothomagũ, adiuuãte Carolo Gallorũ rege, cuius filiam Catherinã in matrimonium duxerat, cepit atq; diripuit. Anno M.CCCCXXIIII. Proceres uerò qui cum eo in prima expeditione exierũt, fuere duces Clarentiæ, Glonę, Oxonij: comites Marchię, Himling, Veruik, Caron: Domini Leroos, Pherum, Vyllughby, Fizbug, Talpot, Haringdõ, Burdeueny, Rodolphus, Leuel, & alij cõplures. Inter hos autẽ Talboti magna uirtus, & in armis gloria commemoratur, qui cum Arturo Gallorũ duce congreſſus, magnas hoſtium ſtrages edidit, poſtremò in obſidione Burdegalæ unà cũ filio interfectus. Deceſſit Henricus apud Pariſiũ anno regni XI. Hẽricus VI. eius filius infans nouẽ menſiũ ſucceſſit, accepto ex Cardinale Vinctonienſi apud Vueſtmo diademate. Caleſiũ armis Philippi Burgundi petitum ui ſuorum tutatus eſt. Normandiam quã pater acquiſiuerat, amiſit. Margaritam Renati regis Andegauenſis filiam duxit, ex qua Eduardũ ſuſcepit. Hic igitur Henricus qui graue bellum ſuorum ſuſtinuit, & ad ultimũ expulſus eſt, cuius rem geſtam paucis enarrabo. Duæ eiuſdem regiæ familiæ factiones fuerãt, altera ſigno roſæ albæ utebat̃, altera rubræ, quæ fuerat Henrici: qui dum regnabat, ducis Eboracẽſis alterius factionis armis petitus, primũ quidẽ in prælio uictor fuit, occumbẽte ipſo duce cum bona procerũ manu. Ab Eduardo aũt Marchiæ comite ipſius ducis filio paternum exercitũ redintegrante capitur, cuſtodiæq; Lõdini traditur. Interim Ricardus Comes Veruik, qui parti prius Eduardi ſtudebat, accepta poſtea in matrimoniũ Henrici filia, de eius liberatione cogitabat,

tabat, ac cum cum rege Henrici adfine, ac eius uxore Margarita, & filio Eduardo, qui apud regem exulabant, clandestino inito consilio de improuiso Londinum cum maximo uenit exercitu, Henricum liberat, Eduardus fugatur: qui nec multo pôst mutata iterum fortuna, rursus comparato exercitu, conciliatoque sibi fratre Ricardo, qui alteri studebat parti. Anno millesimo quadringentesimo sexagesimosecundo, die Iouis sancti, rege absente, Londinum armatus ingreditur, ac Henrico qui delectus habendi gratia discesserat, cum Comite Veruik, multisque procerum armis aduersus uenienti, cum exercitu occurrit, & apud sanctum Albanum prelio asperrimo commisso, fit superior. Henricus capitur, ac iterum custodiæ traditur. In prelio ex Eduardi partibus tria tantum milia desiderata, hostium multo plura. Londinienses fortunam secuti, eum pro quo uictoria steterat, magna gratulatione exceperunt. Interea uxor Margarita & Eduardus filius reliquias exercitus refouentes, bellum rursus mouent, in quo Eduardus cum omnibus ferè copijs occubuit. Margarita cum nonnullis proceribus capitur, cæteri ferè omnes uenia donati, ac missi. De Ricardo comite, & eius fratre supplicium sumptũ. Reginam benignè tractauit, optima oblata cõditione, si manere uellet. At illa ad suos in Galliam redire maluit. Henricus interim in carcere, audita suorum rursus strage, ob animi dolorem dicitur perijsse. Vir mitissimus, & æqui seruantissimus, ac omnia passus quæ peior fortuna potest. Quapropter pro sancto colitur à plerisque, à nonnullis uerò ut imperita simplicitate animi præditus, taxatur: ut est hominum consuetudo, pleraque sæpe non boni consulere. Eduardus autem superatis hostibus, sancti Pauli templum salutatũ de more nouorum regum solenni pompa processit, cæteraque pacata præter Calesium habuit, quod tandem auxilijs Caroli Burgundi, cui sororem Margaretam locauerat, adsecutus est: pro quibus meritis ei postea contra Ludouicum regem suppetias tulit: præterea tributum pendere solitum condonauit. Vir fuit alioqui ingenio manuque promptus in bello sæpe militis partes obibat, paruaque manu ingentes hostium copias fudit. Erga uictos clementia fuerat Cæsariana: præterea liberalitate magnitudineque animi reliqua, tum in administrãdo prouidentia par summis ac laudatis principibus. Reliquo tẽpore XXV. annorum, quibus regnauit, pacificus uixit. Decedens duos in tutela Ricardi fratris liberos dimisit, quibus ille necatis regnum inuasit. Cuius parricidij gratia infensus populis Anglorum animos ad defectionem sollicitauit, Henrico VII. prælato, tunc exule ex Henrici supradicti factione: à quo bello petitus, ubi spes nulla fuerat, sumpto capiti diademate (tanta fuit illi usque ad extremum ambitio) in prælio dimicando interfectus est, anno regni tertio. Henricus VII. qui nunc regnat, rem suscepit, Anno MCCCCLXXXIIII. cuius felicitatem cum humanitate coniunctam laudant. Fortunam belli præter primum paucis ante annis magno Britanniæ fauore periclitatus est, reiecto Petro, qui Eduardi ultimi se filium finxerat, similem Pseudophilippi apud Macedonas, & Alexandri apud Iudæos commentus historiam. Procerum enim nonnullorum, tum Maximiliani Cæsaris apud quem agebat auxilijs coniunctis, in Angliam ingressus est, ac in prælio captus: maxima deinde Principis clementia dimissus, inter aulicos uersabatur. Sed quum iam rursus res nouas moliretur, iterum captus est, & in carcere necatus. Post hæc Henricus Scotiæ regem generum sibi adsciuit, Ferdinandi quoque regis Hispaniæ filiam quæ nato ducta fuerat, eo extincto alteri filio Henrico locauit. Rationem sumptuũ à Lodouico rege expostulauit, quos ipse ac eius antecessores in auxilia Gallorum fecissent, resque non procul ab armis aberat: quum inter eos transactum, ut ea quotãnis pensionibus certis exolueretur. Primus præterea regum hoc tempore qui oratores de prestando officio Iulio nouo Pont. miserit, maxima in Apostolicã sedem obseruantiæ significatione. Inter oratores uerò eius, & Hispaniæ regis, inter sacra de sedendo orta est contentio, quæ etiam sub Alexandro cœperat. Iulius quanquam rem minimè cognouit, locum honoratissimum Anglis pro tempore adiudicauit.

Finis tertij libri.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER IIII.

ITALIA.

ITALIA inter horã sextã & primã Brumalẽ incedit, ut Plí. ait, id est, inter meridiẽ & hibernũ solis exortũ ꝑtendit. Nã apud eos sexta semper meridies erat, Querno folio ab eodẽ cõparata: ac tribus ueluti peninsula circũfusa maribus, supero, infero & Ionio. A Salassis, qui locus nunc Salutiarũ, & Mõtisferrati est, ubi Alpes initiũ capiunt, Rhegium usq; per Capuã passuũ mil. mille XX. Latitudine uerò maxima à Varo ad Arsiã amnem in Foro Iuliensi regione CCCCL. Quinq; appellata nominibus. Saturnia à Saturno primo habitatore, Trogo. Italia à rege, Plinio. Ausonia à parte Italiæ, quæ apud Cales oppidũ Campaniæ fuerat, Liuio. Oenotria item à rege Arcadiæ, Dionysio. Hisperia magna Virgilio ad Hispaniæ differentiam, quæ item Hisperia dicta est: uti Seruio placet. Quæ ab autoribus utriusq; linguæ de origine ipsius traduntur, satis in uulgus edita. Colonos habuisse prius Italiã, partim Barbaros, partim Græcos, Oenotrios, Morgetas, Siculos, Ausonios, Aborigines, Pelasgos, Auruncos, & Dionysius & Plin. itẽq; Antiochus Syracusanus qui de antiquitate Italiæ scripsit autores sunt. Ianũ quoq; eum primũ tenuisse collem apud Vaticanum, qui Ianiculus appellatus est: Saturnumq; alea aduectũ excepisse. Huic Picum, Faunum, Latinũ, successisse, quo tẽpore Euãder, pauloq; pòst Aeneas uenere. Quæ omnia in Latij, tum aliarũ regionum descriptione clarius explicabo. Ad recẽtiora ueniam: cũ subiugata à Romanis sociorũ nomine dignata est, in municipia & colonias tota ferè diuisa. Coloniarum autẽ Latinarum, ut Pedianus tradit, duplex genus, quãdo uidelicet noui coloni ex Latio deducebãtur: alterum quãdo ueteribus colonis ius Latij dabatur, ut possent habere ius, quod cęteræ coloniæ, id est, petẽdi magistratus, ut ciuitatẽ Romanam adipiscerent: sicuti Põpeius Strabo Transpadanis fecit. Italia igitur cõsulum tẽpore proprętoribus & prefectis cõmittebatur. Imperatorum uerò procuratoribus, postea comitibus iam inde usq; à Theodosij tẽporibus. Deinde uariarum gentium barbari, Eruli, Hunni, Gothi, Auari, Lõgobardi, Saraceni, Pannonij irruere: de quibus in alijs suprà prouincijs dixi, partim in reliquis dicam. Expulsis Gothis Exarchus regebat Italiã, postremò Lõgobardi rerum potiti, in quatuor ducatus eam diuisere: Foro Iulij, Hetruriæ, Beneuenti, Spoleti, Ticini, ubi etiã regia cõstituta, usq; ad Carolũ Magnũ, quo primũ tẽpore res cœpit resipiscere, Bernardo eius nepote Italię rege declarato. Varia deinde introducta reipublicæ forma, alijs atq; alijs hinc inde dominãtibus, partim ui, partim iusto imperio Cæsarum cõcessione, ut postea narrabo. De laudibus eius Plin. in ultimo lib. nõnulla ponit, tum Virgilius in Georgicis. E Gręcis uerò Aristides in Encomio urbis & Plutarchus De fortuna Romanorũ. Aelianus quoq; De uaria historia sic ait, Italiã multi incoluere, nec ulla magis terra frequẽtata, quod ob terrę fœcunditatẽ, aquarũ adfluentiam, maris cõmoditatem, portuum dispositionẽ, præterea hominum mãsuetudinem, ciuiumq; humanitatem, cæteris regionibus antecellat. Fuereq; antiquitus in ea ciuitates mille centũ sexaginta sex: hæc ille. Hyginus autẽ eas septingentas tantum fuisse scribit. Plinius adeò frequentẽ, ut nũciato Gallico tumultu, sola sine exteris aut transpadanis octuaginta equitũ, peditũ uerò septingẽta millia armauerit. Idem ferè Polybius, uti suprà in Gallia narraui. Nostra uerò tempestate hęc regio à desidia solitudineq; maximè occupata, pręda Barbarorum omnium facta est. Quotquot uerò duces abhinc annis trecentis fuere, nullam ei utilitatẽ attulere: nec tam per eos custodita, quàm dissidijs crebris atq; discordijs inter se, bellis quasi ciuilibus agitata. Quod autem nunc superest, quadruplici regitur politiæ forma: Monarchia ut regnum Neapolitanum, & Mediolani, cæterorumq; principatus. Aristocratia, ut Venetorum, ubi optimates cum principe regunt. Democratia, ut Florentinorum, Senensium, Lucensium, ubi ad magistratus &

consilium

cōsiliū populus sine discrimine admittit̄. Tyrānide, ut est ex parte sacrosancta Pōtificis iurisdictio à diuersis occupata dominatorib. Strabo in octo partes eā diuisit. Venetiā, Liguriā, Picenū, Lucaniā, Tusciam, Romā, Campaniā, Apuliā. Antoninus in itinere, in prouincias XVI. Cāpaniā, Tusciā cū Vmbria in qua est Roma. Nursiā in qua est Reate. Flaminiā in qua est Rauēna. Picenū in quo est Asculū. Liguriā in qua est Mediolanum. Venetiā cū Istria in qua est Aquileia. Alpes Cortias & Apenninū, in quibus est Genua. Samnium in quo est Beneuentū. Apuliā cum Calabria in qua est Tarentū. Brutiū cum Lucania in quo est Regiū. Retiam primā. Retiam secundā. Siciliam, Sardiniam, Corsicam. Fiscus autē apostolicus has prouincias in sacro codice descripsit. Marchiam Taruisinam siue Venetiā. Istriam in qua Foroiulienses. Lombardiam siue Transpadanā. Liguriam, Romandiolam siue Galliam Cisalpinā. Ducatum Spoletanum siue Vmbriam. Aprutium siue Samnium. Campaniam siue Latium. Terram laboris siue Campaniam, aut Leborias. Calabriam siue Lucaniam, Apuliam, terram hydruntis siue Salentinos.

LIGVRIA.

LIGVRES plures ab autorib. scribunt̄. Alpini, Transalpini, Ingauni, Apuani, Salturi, Deciates, Exubij, Buriates. Trāsalpinorū meminere Trogus & Eustathius, qui scribūt Massiliā inter Ligures esse. Alpinorū uerò Cicero de lege Agraria. Ligures, inquit, montanos duros atq; agrestes docuit natura ipsa loci, nihil ferendo, nisi multo labore quęsitū. Apuanos, Deciates & cæteros populos iam extinctos, teste Liuio lib. VII. de bello Ma. M. Aemilius Lepidus, & Cn. Flaminius Coss. domuerunt. De uniuerso autē genere Florus sic ait, Peracto punico bello, sequitur Ligustricum. Ligures imis Alpium iugis adhærentes inter Varū Macrāq; impliciti dumis syluestribus uictitabāt, quos penè maius fuit inuenire, q̄ uincere: tuti occasione locorū, latrocinia magis q̄ bella factitabāt. Itaq; quū diu multumq; eluderēt, Salturi, Deciates, Exubij, Buriates, Ingauni, tandē Fuluius latebras eorū igne sepsit. Bebius uerò in planū deduxit, Posthumius ita exarmauit, ut uix relinqueret ferrū quo terra coleret̄. Liuius item in IX. Nulla prouincia magis militem exercuit. Post Varum fluuiū Nicea Massiliensiū colonia, Straboni Tropea Augusti, nunc Torpia. Monœci portus, quod solus ibi Hercules coleret̄: idē hodie, Monachus. Intemelium nunc Vintimiliū. Albigaunū abluit̄ flumine Merula Plinio à Ptolemæo memorato, obsidionem Bernardini Vbaldini, qui Philippo duci Mediolanēsi militabat, passum, tandē oppidanorū uirtute post mēses quatuor liberatū. Sauona cuius meminit tantū Liuius lib. VIII. secundo bello aduentum Magonis in Italiā referens. Sauonæ, inquit, oppido Alpino, prædā deposuit, Cæteri ut Plinius, Strabo, Mela, in eo ferè loco uada Sabatia ponunt. Vltra est oppidū Altilia à Trāquillo cōmemoratum, hodie quoq; Alteiola uulgo appellata, deinde Genua, de qua paulo pòst. Portus Delphini Plinio nunc etiā portus Finus dicit̄. Deinde uici nouorū nominum, Siestrum, Lauania, Rapala. Portus post hęc Veneris nomē adhuc seruat. Spedia item Ptolemęo, quāuis corrupto uocabulo Specię uocēt. Castrum S. Romuli prope Rumbā fluuiū, palmis nobilitatū. Sequit̄ Lunensis regio, partim citra partim ultra Macram consistens: magna ex parte à familia Malaspinarum possessa, nobili ac uetusta: de qua regione in Hetruria dicā. Genuā nunc ipsam Metropolim repetam, quæ unde originem habuerit incertū. Nōnulli Transalpinæ Genuæ quā in Gallia cōmemoraui, coloniam esse putant. Eius meminit Liuius libro XXI. ubi Publiū Scipionem dicit cum admodū exiguis copijs Genuā petijsse: libro item XXIX. Lucretio prorogatum imperium, ut Genuam oppidum à Magone Pœno destructum ædificaret. Fuit igitur sub imperio Romanorum usq; ad annum salutis, sexcentesimum sexagesimum, quo tēpore Rotaris rex Longobardorum per uim eam cepit ac diripuit: Imperio deinde restituta unà cum cætera Italia à Carolo, ac annos centum per comites administrata. E quibus Ademarus ab eodem propinquo suo missus Corsicā Saracenis oppressam liberauit: quo demū ab illis interfecto, Genuenses nihilominus uictores remansere, nauibus Saracenorū tredecim partim captis, partim pressis, ac illā in hunc usq; diem tenuerunt. Sed & aliæ insequētibus tēporibus res ab eis maximæ terra mariq; gestæ cōmemorant̄, quas literis mādauit Iacobus de Voragine pręsul eorū, qui usq; ad duces scripsit historiā. Nā anno millesimo cētesimo sexagesimo ad expeditionē Hierosoly-

mitanam cum ingẽti classe profecti, Tripolim ac Cęsareã deperditas ac hostibus ademptas, Balduino regi tradiderunt, ex qua præda Catinũ preciosum smaragdinũ, ac cineres Ioannis Baptistæ retulerunt. Rursusq; hortãte Eugenio, cum CLXIII. nauigijs Armeniam cõtra Saracenos, qui Christianos infestabant, profecti: ad extremũ X. millibus hostiũ captis & interfectis, domũ redierũt. Cum Pisanis antiquũ ac perpetuum odium exercuerũt. Anno M.CXXVIII. Plumbinũ eorum oppidũ, ac plures naues ceperunt. Anno deinde insequẽte Pisas annali obsidione cinxerũt. Paratis tandẽ hostibus omnẽ recipere conditionẽ, iusserunt uti tecta usq; ad primam contignationem deijcerẽt. Anno M.CCLXXXV. prouocati classe CXXX. triremium instructa apud Melorã insulã, cladem eis maximam intulere, captis eorum XLVIII. triremibus. Anno M.CCXCII. rursus bello nauali cõgressi, Liburnum oppidũ cum arce munitissima instar Phari paulo distante à portu diruerũt, quam postea Pisani pace facta restituere. Cum Venetis nõ minorẽ gessere discordiã. Anno M.CCLVIII. in oriente capta occasione Tyri & Ptolemaidis, quas quũ annos LXIIII. unà cũ Pisanis & Venetis tenuissent, negociãdi causa tandem ad euitandam quandoq; litem inter se diuisere. Cœnobiũ S. Sabæ Ptolemaidis Genuensibus adiudicauit eius populi beneuolentia. Indignati Veneti ad Tyrũ unà secedẽtes, adscitis sibi Pisanis, & Mãfredo Siciliæ duce Genuensiũ classem in portu Ptolemaidis incẽderũt, eosq; ulciscẽdi gratia aduersus uenietes, rursus instaurata classe apud Tyrum superauerunt. Genuenses tanto accepto incõmodo, ad Michaelem Palæologũ Imperatorẽ confugiũt, cuius auxilio, Gazam, aliaq; Venetorum loca diripiunt, & portum incendunt, Raimundumq; ducẽ aduersus cum classe uenientẽ capiunt. Versus etiã Septentrionẽ imperio prorogato, ad Tanaim loca, & in Taurica Chersoneso Caphã, quæ olim Theodosia dicta est, diu inter immanissimas Tartarorũ gentes possederunt, à Turcis deinde annis hinc ferè XXX. occupatã. Anno aũt M.CCCXXVII. domi nouũ creant magistratũ, perpetuũ ducem more Venetorũ: primusq; factus Dominicus Fregosus, qui classe in Cyprũ missa cũ Petro profectus eius fratre, uniuersam insulã in potestatẽ redegit. Petrũ Lusignanũ regẽ captiuũ cum regina pręgnãte secũ Genuã abduxit, quos paucis pòst mẽsibus sub tributi cõditione missos fecere: Famaugusta tantũ adempta, quã historiam latius in Cypro prosequar. Post hanc uictoriã bellum cum Venetis repetit instructissimũ, ubi Petrus à Nicolao Pisano pręfecto Venetorũ, bello nauali superatus est. Genuenses incõmodum acceptũ ignauiæ principum adscribentes utrunq; fratrẽ magistratu abrogato in carcerẽ coniecerunt, ac Lucianũ Auriam classi præfecerunt, qui ut cladẽ Dominici leniret, classe XXII. triremium instaurata, extemplo Iaderem Venetorũ urbẽ contendit, prædaq; deinde abacta, in portum se recepit Polentinũ, ubi cõgressus cũ Nicolao Pisano fit superior, captis ex hostibus duobus milibus: in quo prælio Lucianus ipse occubuit. In cuius locũ Petrũ Auriã surrogauerũt, qui adaucto nauiũ numero ex portu Genuẽsi soluẽs Iaderẽ applicuit: inde Venetias rursus tendẽs, Gradum, Comaclũ, circaq; oppida diripit. Vlterius uerò tẽdere in portũ cathenis ꝓhibitus, Clodiã fossam petit ac diripit, sex mil. hominũ interfectis: pudicitia tãtũ muliebri seruata. Inde aliquot etiã oppidis captis, ad urbẽ rursus cõtendere conatus, angustijs Euriporum prohibitus, simul & à bellicis instrumentis repulsus, Clodiã reuertit: quã dũ munire studet, interclusus à Carolo Zeno Venetę classis pręfecto, pugna cõmissa occubuit. Cuius morte cõsternati animo Genuẽses, pace facta domũ reuerterũt. Post aliquot deinde annos, Nicolaũ Guascum ducẽ delegerũt, qui classem auxilio Coloioanni Imp. Cõstãtinopol. misit, cui Franciscũ Catalusiũ pręfecit, qui rebus feliciter pro Imperatore gestis, donatus ab eo insula Mitylene fuit, quã ipse posteriq; ipsius tenuere, usq; ad annum M.CCCCLIIII. quo tẽpore post amissam Cõstantinopolim, capta est. Nicolao post annos IX. Antoniottus Adurnus successit, an. M.CCCLXXXI. uir lõgè prudentissimus. Pacẽ inter Ioannẽ Galeatiũ & Florẽtinos, quæ multos annos durauerat, summo studio cõponendã curauit. Cui defuncto Genuenses neminẽ postea subrogauerũt: ob Gibellinorũ Guelforumq; factiones magistratu ferè corrupto. Quapropter ad tutelã Caroli, VII. regis Francorũ, Anno M.CCCCIIII. confugerũt, qui annos plurimos per præfectum regiũ remp. administrauit nomine Bulcialdũ. Hic statura roboreq; ingẽti, singulariq; certamine à Galeatio Gõzaga ꝓuocatus ac uictus est. Deinde Dertonẽ tẽtauit, po

stremò

stremo Mediolanum, unde à Fazino cane turpiter reiectus est, reuertētiq; portas Genuenses ei clausere, perosi Gallorũ superbiã: ac sese Ioanni Mariæ duci Mediolanẽsi dedidere, in eoq; statu usq; ad annum MCCCCXXXV. durauerunt. Quo tempore à duce Philippo desciuere. Causa fuit quod cum eodẽ anno auxilio ꝓfecti Caietanis obsessis Alfonsum Aragonem ducẽ aduersus uenientẽ cum classe ui cepissent, ducíq; captiuum misissent: is statim donis insuper cumulatũ dimiserit. Quare indignati octo capitaneos libertatis, autore Frãcisco Spinula, creauerũt: quib. paulopost abrogatis, Isnardũ Guarrum ducẽ cõstituere, uirum septuagenarium, quo paucis post diebus remoto, quod inutilis uideretur, Thomam Fregosum Petri qui Cyprum subegerat filium, ducẽ delegerunt. Hic fratrẽ habuit Baptistam, à quo primum pulsus: deinde uictor, in pristinum redijt magistratũ. Horum itẽ frater Io. pater fuit Pauli cardinalis & præsulis & ducis Genuensis qui ante hos annos Romæ decessit. Thomas igitur adscito cõsilio Frãcisci uiri prudentis, Guidonẽ Torellum ducẽ copiarum Philippi, per agrũ uagãtem iuuantibus Florentinis repulit. Chium in Græcia à Venetis: & in Italia Albigaunũ à Nicolao Picinino pressum defendit. Tandem ipse cõiuratione Ioannis Antonij Flisci deiectus magistratu. Raphael Adurnus MCCCCXLIIII. suffectus nepos Antonio cti, qui ante eum dux fuerat, breui & ipse tempore ob seditionẽ sese magistratu abdicauit, ac Barbana eius patruelis suffectus, quẽ uix mensem totum regnantem Ianus Fregosus iuuante Ioanne Antonio Flisco supradicto de imperio deturbauit. Cui post bienniũ frater eius Ludouicus successit, qui nec ipse diu post à Perino Fregoso eius patruele expulsus est, uiro singulari audacia, qui Nicolaũ fratrẽ doctrina moribusq; insignẽ ob suspicionẽ adfectati principatus, adcersitũ in curiã interfici iussit. Fuit nobilitati maxime inuisus, quã primũ ex urbe fugauit. Deinde pulsus & ipse cum Gallorum auxilijs urbem repeteret, ab eadẽ nobilitate statim interficit. Paulus uero urbis præsul supradictus, eius frater, locũ ducis inuadens, Gallos ex urbe pellit. Carolus interim Galliæ rex audita defectiõe, eò Ioannẽ Renati Neapoli tunc expulsi filium, cum classe septemq; armatorũ milibus mittit. Huic Paulus obuiã cum exercitu fit: pugnaq; commissa superior discessit. Prosperum Adurnum, quæ familię concordes erant, patriæ ducem, cõsentiente populo, creat. Amborumq; uiribus Castelletũ, quod in regis erat præsidio, expugnatur, adscito in auxilium Francisco Sfortia duce, qui Ferdinandi regis gratia, quẽ regnare malebat quàm Gallos, è uestigio suppetias mille militum misit, cõsentiẽte etiã Ludouico ipsius Caroli filio, qui tũc patri maxime aduersus fuerat. Anno deinde MCCCCLXXVIII. defuncto Galeacio factione Fliscorũ impellente rebellarũt. Sed Adurnorũ Spinularũq; contraria rursus in potestatẽ Mediolanensiũ rediguntur: pauloq; post iterũ Prospero Adurno autore tumultuantes, rursus Ioannes pupillus cũ matre Bona, misso exercitu XII. milium armatorũ adorti sunt: quibus Genuẽses duce Roberto Seuerinate occurrẽtes, magnam ex eis fecere stragem. Post eam uictoriã è uestigio domum redeuntes, arcem, quam Castelletum uocãt, deiectis Mediolanensium præsidijs receperũt. Verum quum Prosper urbem occupare conaretur, à Francisco Fregoso cæterisq; eius partiũ ex urbe pellit, ac Baptistinus Fregosus Perini olim ducis filius dux creat. Vir in primis mãsuetus ac bonus, quẽ cum Obiectus Fliscus sæpe de magistratu deijcere frustra tẽtasset, tandem à Paulo Baptistini patruo Cardinale, quẽ supra cõmemoraui, repulsus etiam urbẽ relinquere coactus est. Hoc sanè tẽpore unà cũ reliquis Cisalpinis rursum in potestatẽ uenere Gallorum. Pręter uero familias iam supradictas, Grimaldi quoq; inter eos nobilissimi. Nam Antonius Grimaldus classis cõtra Venetos, & Io. Grimaldus alterius classis præfecti, auxilio Philippi ducis ad defendendam Brixiam missi fuere. Grimani uero Venetijs clari, præsertim nunc Dominico S.R.E. cardinale eruditissimo uiro. Eandem tamen prosapiam esse dicunt, & è Constantinopoli ex illustribus uiris olim profectam, ac in hos duos postea populos diductam.

REGIO SVBALPINA.

POST Liguriam regio Subalpina uersus Mediterraneã occurrit, quã Padus Straboni mediã diuidit, à cuius ulteriore ripa Ticino, à citeriore uero Trebia, duob. quasi brachijs ab latere septẽtrionis includit. A meridie & occidẽte montibus, Igitur inde Transpadani, hinc Cispadani dicũtur Alpibus & Li

guriæ uicini. Quorum post Trebiā Derto est ciuitas, deinde Tanarus fluuius in Padum influens Plinio. In hoc auri ramenta Antonius Trottus eques Alexādrinus legit, unde torquē factum ostentat. Ab eodē abluitur noua urbs Alexandria, cuius origo sic se habet. Post dirutum à Frederico Aenobarbo Mediolanū, pauloq; post restitutū, Statyelli Ligures qui uicatim cis Apenninum incolebāt, relictis proprijs sedibus, ad uicū cui Roboreto nomen, cōmigrantes, urbem condidere, quam primo Cęsaream uocauere, ut apparet in annalibus Alexandrinorum, in quibus Xistus in dedicatione faciēda Cęsarienses eos uocat: deinde expugnato Frederico, Venetorū & Mediolanēsium auxilijs, Alexander III. pont. eius inimicus, quod populus arma pro eo sumpserit, ob memoriā officij eam urbem Alexandriā appellauit. Secundū flumē, aquæ Statyellæ sunt Plinio Straboniq;, quamquàm in eo loco menda est. Vltra Tanarū ad Padi ripā Augusta Bacienorum Ptolemæo Plinioq;, nunc Bassinianum oppidū. In eadem ripa paulò remotius Forum fuluij, quod Valentiam Plinius dicit appellari, sicuti & nostra ætate, nobilitatū Geraldi ordinis minorū natalibus ac sanctitate. Inferius uero Asta colonia, Alba Pompeij à Tanaro abluta nomē adhuc seruans. Hinc uersus Sabbatios iter facienti, Ceua Pli. uetus oppidū, ac castra familiæ Carrectensis, ueteris ac nobilis, quæ ab urbe Genua originē ducūt. Aemylia uia à Dertone, itēq; Pisis usq; ad Sabbatios erat, quā Scaurus strauit, author Strabo. Alia Aemylia quę Flaminiā intercipit, de qua postea. Trans Padū uero Subalpinorū hæc loca sunt. Ad ripā ferè exorientis Padi Iria Ptolemæo, quæ fuerit, mihi uestiganti incompertū. Augusta Taurinorum nunc Taurinum, quod Plinius ex antiqua Ligurū stirpe ducit, Stephanus grammaticus Massiliensium coloniā ait esse à Tauro appellatā, quo signo adnauigantes eo Massilienses in naui utebant̃. Morgus fluuius Plinio ex Alpibus in Padū profluens, hodie quoq; Orchus appellat̃. Eporedia plurali numero, apud Ciceronē epistola quædam data Eporedijs scribitur. Plinius sic ait: Oppidum Eporedia à populo Romano cōdi iussum, Eporeticos enim Galli bonos equorū domitores uocant. In sacro nūc fisci codice Hyporigiensis ciuitas nominat̃. Amnis Doria Ptolemæo, Duria Plinio nomē adhuc retinet, ex Alpibus in Padū defluēs. Hic idem dicit author duas esse Alpium fauces, Graias & Pœninas, hinc Pœnos, illinc Herculem trāsisse. de Alpibus supra satis dixi. Vercellæ Libycorū à Sallyibus Galliæ uicinis populis ortæ Plinio, aurifodinis quondā claræ Straboni, ornatæ quoq; præsule Eusebio in sacro eloquio doctissimo, regia nūc Sabaudiensiū ducū. Prope urbē Sessites fuit Plinio, nunc itē Sessia ab accolis uocatus. Nouaria ex Vertacomoris Vocontiorum originem habet Plinio, patria Albutij Sili oratoris & Dulcini ac Margaritæ Gazarorū sectæ authorū, an. MCCCVIII. Inter se more pecudū promiscue coibant, aliaq; nefanda perpetrabant. Cumq; diu latuissent inter prærupta montium, tandem deprehensi, meritas supplicio dederūt pœnas. Pollētia uersus Alpes XVI. pas. milibus à Nouaria distans uetus oppidum Plinio, nunc Pallantiā uocant, ubi Cn. Plancus à M. Antonio superatus interfectusq; fuit. Banderate Plinio nomen retinet. Sallassi populi post Taurinos olim ferocissimi, & aurifodinis insignes, domiti aūt ab Augusto ut ait Strabo, & sub corona partim uēditi, partim in Augustā prætoriā ciuitatē ab eodē in eo tractu ædificatā translati. Hos nunc esse Sabaudienses nōnulli dicunt, unde nomē auspicatū. Alij potius Monferratenses qui ad Alpes usq; pertinent, quorum originē principum simul & successionē uacat paucis explicare, ne nobilissima Italiæ familia silentio prætereatur. Anno siquidē DCCCCLXXXVI. Aledranus è gente ducū Saxoniæ ex Alasia Othonis primi propinqua seu filia, quatuor suscepit liberos. Othonē, Gulielmum, Thetem, & Bonifaciū, ꝓq; dote marchio primus huius regionis ab eodē factus imperatore, moriēs Gulielmū successorē reliquit, cæteris fratribus reliquas distribuit terras, Ceuam, Salutias, Boschū, Ponzonū, quę oppida deinde per manus succedētibus tradita marchionibus fuere. Gulielmus itaq; ex filia ducis Clocestri Anglici Bonifacium genuit, qui cœnobiū S. Marię de Locedio excitauit. Is deinde Gulielmū II. qui religione sanctisq; morib. præditus, iuuenis extinctus est, dimisso Rainerio patre Gulielmi Senis. Hic Gulielmus primū militia clarus cū Cōrado imp. sororio suo ad Hierosolymitanā expeditionē ꝓfectus est. Ex Iudita S. Leopoldi Austriæ marchiōis, quatuor mares suscepit, Bonifaciū, Gulielmum Longaspathā, Raineriū, & Fredericū: fœminas, Iordanā, & Agnetē. decessit an. 1178.

Longa-

Longaspatha apud Hierosolymã in demortui patris locũ atq; gloriã uenit, Balduiniq; leprosi regis Hierosolymitani Sibyllã sororẽ duxit, cuius adfinitate simul & uirtute propria primũ in ea expeditione locũ sibi uendicauit. Morienti filius superstes Balduinus fuit, qui in Balduini regis & aui tutela relictus, mox ei, ꝙ liberis careret, in regni iure successit. Verũ paulopost in ętate puerili decedente, Rainerius patruus Gulielmi frater, regni titulũ hæreditario sibi iure uendicans, Chyri Mariã Manuelis imp. Constant. filiam in matrimonũ duxit, Thessaliæ regno pro dote accepto. Quo sine liberis moriente, Bonifacius minor frater hæres institutus, statim Hierosolymã proficiscit, ubi & suos mortuos, & Sibyllã fratris quondam uxorem Guidoni Lusignano nuptam uidisset, una cũ ipso Guidone cõtra Saladinũ arma sumpsit, in quo prælio cum esset captus, a Conrado & Gulielmo filijs liberatur. Nã hi accepto patris nuncio, e uestigio cõparata classe, Hierosolymã petiere, tempestateq; delati Cõstantinopolim casu tũc obsessum imperatorẽ liberauerũt. Deinde sequẽtes breui fortiter pugnando patrẽ recuperauerũt. Conradus deinde Tyrũ cepit, spõte se dedentibus ciuibus, ut à Saladino Turcisq; eius præsidio defenderẽtur, Isabellamq; deinde uiduã filiam olim Balduini regis cum Hierosolymitani regni titulo in matrimoniũ accepit, interfectus mox à duobus Saracenis in medio foro, patrẽ Bonifacium adhuc superstitẽ reliquit, qui exercitui succedẽs, cõtra imperatorem Constantinopolitanũ, quẽ filius olim obsidione liberauerat, ꝓ regno Thessaliæ sibi debito dimicauit: quod tãdem adsecutus, Margaritã Pannoniæ regis filiam duxit, ex qua quũ nullos reciperet liberos, decedens Gulielmo alteri filio rẽ dimisit. Is Gulielmus dũ hæc agerenť, rem paternã domi administrabat. Perijt in Græcia ueneno, relicto Bonifacio, qui regno Thessaliæ successit, & ex Cõstantia Amedei comitis Sabaudiæ filia, Gulielmũ cognomẽto Magnũ, qui patrio imperio Vercellas, aliaq; oppida adiecit, ex Beatrice regis Hispaniæ filia Ioannẽ, trisq; filias suscepit, quarum unam Andronico imperatori, alterã Alfonso Castellæ regis filio, tertiam Poncello Vrsino Vrsi filio, procerũ Romanorũ nuptui tradidit. Ioãnes Margarita Sabaudiensi ducta, sine liberis decessit anno MCCCV. fineq; attulit uniuersæ prosapiæ. Quapropter populus de cõmuni sententia, rem Andronico Palæologo, ut adfini, regendã obtulerũt. Is Theodorũ ex Iolanta Montisferratensi filium eò misit, qui antiquæ possessioni nõnulla etiã pugnando adiecit, uicecomitibus fauit, ex Argentina Opecini Spinulæ filia Ioannẽ suscepit ac Iolãtam, quæ nupsit Aimoni Sabaudię comiti. Ioãnes ex sorore Iacobi regis Maioricẽsis suscepit secundum Othonẽ, Ioãnem, Theodorum, Gulielmũ, & Margaritã. Ex his secũdus Otho successit adhuc puer, huic deinde Ioãnes frater, ꝗ in expeditiõe Neapolitana extinctus est. Theodorus demũ alius frater gubernacula paternæ ditionis accepit, æque præstans uirib. corporis ac religione, ut qui hastæ cõcursu præcelleret, & cœnobia multa cõstruxerit. Duas ex successione duxit uxores: ex prima Ioãna Roberti ducis Bari filia Ioãnẽ Iacobum & Sophiã: ex altera Margarita Amedei principis Achaiæ filia nihil liberorũ suscepit, ex quo illa post uiri mortẽ cœnobio se perpetuo dicauit. Ioãnesiacobus uir militiæ domiq; clarus, à Sigismũdo imp. uicarius totius Italiæ factus est, Philippo Mariæ duci amicissimus, adiutorq; in cõstituendo imperio fuit, reddita ei Alexãdria, quę illius quondã familiæ adẽpta fuit. Ex Ioãna Amedei primi ducis Sabaudię filia, suscepit Ioannẽ, Gulielmũ, Bonifaciũ, & Theodorum, duas uero filias, quarũ alteram Amedeã regi Cypri, alterã Hisabetham Salutiarũ marchioni locauit. Ioãnes cum primũ successisset, & ex Margarita Sabaudiæ ducis filia nihil liberorũ habuisset, fratri Gulielmo rẽp. dimisit, ꝗ nostra ætate princeps quodãmodo militaris disciplinæ habebať. Sæpe & Venetorũ & Mediolanensiũ copias duxit, domi in ocio cum dignitate fuit, Casale oppidum patriũ tẽplo præsuleq; ornauit. E tribus uxoribus nulla suscepta uirili prole, decessit anno MCCCCLXXXIII. Bonifacius frater hæres ex secunda cõiuge Maria Stephani Seruiæ Despoti filia duos genuit, Gulielmum, & Sangeorgium, quorũ primus puer adhuc extincto patre imperiũ hodie tenet, matre prudẽtissima rempub. administrante. Theodorus aũt à Paulo II. in patrum collegium cooptatus, proximis annis ex uulnere à ministro dum cœnaret obsonium concidente dexteræ porrectæ casu illato, in ualetudinẽ incidit, ex qua demum post annũ extinctus est. Illius & mansuetudinem & humanitatem curiæ populoq; Romano perspectam omnes collaudant.

REGIO TRANSPADANA.

TRANSPADANAM regionẽ Strabo in tris diuidit partes, Subalpinã, & Venetiam, in qua est Mediolanũ, usq; Aquileiam: deinde Istriam. Plinius autem Subalpinam partim cum Liguria coniungit, secutus diui Augusti diuisionẽ. Deinde Transpadanam, in qua Mediolanum est, quam nonam regionẽ constituit: postea Venetiam, quam decimam. Postremo Istriam undecimã. Ego uero itidẽ. De Subalpina igitur quæ utramq; ripam adtingit, diximus. Nũc eam partem quæ post Ticinũ usq; ad Atesim continetur, exequar. Ticinum ex Alpibus in Padum fluens, oppidum sui nominis habet, nunc Papiam, quod Plinius ait conditum à Leuijs & Maricis Gallica gente. Dirutum deinde ab Attila Hunnorum rege, atq; iterũ restitutũ ab incolis, Odoacer rex rursus diripuit, cum in ea Orestem Augustuli imperatoris patrẽ obsessum captumq; interfecit. Post hæc annos ferè centum, Balduinus post longã obsidionẽ uictor ingressus, ac delere statuens, equo in primo limine collabente, admoneri quodã modo uisus, impij sententiã animi mutauit, sedẽq; eam sibi ac successoribus cõstituit, q diuersis ędificijs ac muneribus exornauerũt. Ex quo Lombardiæ toti regioni nomẽ inditum, quasi Lõgobardia, quod etiam deiectis illis durauit. ornatiorẽ tamen eam urbẽ reddidit Epiphanius eius præsul Aquileia oriundus, qui ad redimẽda sex milia captiuorum Mediolanensium, regẽ Gallorum impulit. Hinc & Io. Pont. XVIII. fuit. Ticinum tertio uastauerunt Pannonij, igni ferroq; grassantes, quum in Italiã irruerunt, tempore quo Rodulphus Burgundus Italiæ regnum occupauit. Arcẽ in eo excitauit Ioãnes Galeatius dux primus, cui sorte Ticinũ obuenit. Cœnobium quoq; Carthusiensium extra muros ingẽti addito paradiso, nemora saltusq; claudendo, ubi feras spectaculo uenationis priuatæ delicię uiderẽt. Post eius mortẽ Papienses studio partiũ Gibillinarũ excitati, cuius factionis Beccharia familia princeps habebatur, Fazinum Canẽ cum exercitu in urbẽ introduxerũt, pacti fortunas Guelphorum: ille uero nemini pepercit: querentibusq; Gibillinis respõdit eos saluos satis esse, eorũ uero bona q Guelpha sint, militibus se in prædam concessurũ, lepide cauillatus hoc modo in utriusq; factionis insaniam. Supra uero Ticinum S. Columbanus oppidum, ubi ille cœnobiũ extruxit. Ab latere occidẽtis oppidum alterum etiã noui nominis Medœcia, in quo Cæsares diademate primũ ferreo redimiri cõsueuerũt, iam à CCCC. cõsuetudine annorũ, muneribus ornata Theodorici regis, tum Theodelindæ reginę Longobardorum, quę Ioannis Baptistæ templũ in ea magnifico excitauit opere, thesauroq; immodico locupletauit. Vegeuenũ nouũ & amœnum oppidum secessus ducũ Mediolanensium, ab eis & ædificijs, & aquis intro ductis nobilitatus. Nec minus Petro Candido Nicolai V. Pon. ab epistolis ministro, qui Appianum cõuertit. Sequit Mediolanum de quo postea. Regio uero, quę ultra Mediolanum Alpes cõtingit, tota ferè ignobilis, ubi post Adulam montem, qui pars Alpium Rhetiarum est, uocaturq; hodie Mons Bralius, Telina uallis appellata, iacet lõgitudine mil. pass. LX. ditionis Mediolanensiũ. Huic & aliæ ualles cõiunctæ, Agnedina, Camonica. In his oppida cõplura seu uici potius, inter quæ Burmium. Larius primo à septentrione, in ortum hybernũ excurrit, inde in duo brachia diffundit: altero Comum inter meridiem & occasum petit: altero ad orientẽ Leucũ, ubi Adduam amnem emittit. Circa Larium oppida, Glarea, Suricum, Domasium, Grauedona, Musecha, Mussiũ lapidicinis insigne, Arona, Menasium: ex aduersa Larij parte, post Adduæ ostia Collicũ. S. Nicolai fanum, Corenũ: Delphus, Bellanum, Varena, Vallis saxina: præterea Mandellum Leucumq; oppida munitissima, ducis Philippi Marię insignẽ olim obsidionẽ passa. Cõtra Leucon, Malgratia, Orium, Ciuenna, Vessena, Bellasium, Vici, Nexũ, Toriũ lanificio clarum. Pars autem Larij quæ ab Menasio Comũ pergit, uici sunt, Griantum uino laudatum, Iremetiũ, Letium, Sala, Colona, Arzena, Briona. Castra Lugariũ, Alium, Caratum, Moluasium, Ceruobium: præterea qui uicus appellat, ubi fanum humiliatorũ, quo in loco olim Rufi uillã in epistolis Plinij celebratã fuisse constat. Assis uicus & uallis Assina ad montem Brigãtium uocatum pertinet, ubi Assium, Cantium, Cassilinum, Scarena. Lamber amnis Incini plebem appellatam illabitur, à mõtibus Lario imminentibus cadit cũ Eupilo excipitur. Eum lacũ uulgo recẽtiores accolæ à Lusiano uico, qui propinquus est cognominauerũt. Inde emissus Medœciã iuxta, lõgeq; duobus paſ. mil.

à Me-

à Mediolano perfluit in Padũ. Inter Lambrũ & mõtẽ Brigantiũ sunt Lugarũ, Inuergũ, Mõgutiũ, & supernè ad mõtes Peucianũ, Pusianũ, Boxisiũ, Cornelũ. Cis Lambrũ Canturium uersus Fabrica, Brutianũ, Cassianũ, Albesium, Carcanũ, Herba, Orzanicũ. Noua sanè cunctorũ nomina. Comum uero prope Larium Orobiorũ ædificium, ut author est Cato apud Plin. quorum originẽ ab eo ignoratam, Cor. Alexander ortam è Græcia dicit, & nominis etymum à mõtibus traxisse in quibus degunt. Trogus tamen unà cum cæteris ciuitatibus trans Padum à Gallis id oppidum censitũ dicit. Strabo autẽ sic: Comum deuastatũ à Rhetijs. Pompeius Strabo Magni pater colonis eò deductis restituit: deinde Scipio tribus hominũ milibus: postremo Cæsar quingẽtis militibus auxit, quos ciuitate donatos Nouocomẽses uocauit, & oppidũ Nouumcomũ. Hinc Addua plura circuit loca, Brugnanum, Trilinium, Riuoltam. Vetus insuper oppidum Laudem Pompeiam, quam Boij teste Plinio ædificarunt: qua demũ extincta alteram ad tertium lapidem Fredericus Aenobarbus, ut Mediolano damna inferret, extruxit. Suprà Bergomũ est inter duos paruos amnes, Orobiorum & ipsum ædificium sicuti Comum Plinio, de quibus supra dixi. Nunc harũ ciuitatum factiones paucis repetam. Extincto siquidem Ioanne Galeatio, qui eas inuaserat, prępotẽtes olim qui extorres fuerunt in antiquam dominationẽ redierunt, Rusconi Comum, Vignatæ Laudem Pompeiam, Soardi Bergomũ. Hanc enim ciuitatẽ prius Ioãnes Picininus uicecomes ex sorte tenebat, qui Coliones antiquã familiam ex ea expulerat. Pulsus & ipse tandẽ à Ioanne Soardo uiro audacissimo fuit: qui cum cõmode rempub. cõtra hostes uicecomites tutari se posse minime uideret, eam Pandulpho Malatestæ uẽdidit, ac ad hospitium Io. Fran. Gonzagæ ueteris amici se recepit, ibiq; usq; ad extremum uixit. Postremo ab ipsis uicecomitibus per Ioan. Galeatium recepta, ciuẽ habuit nostra ætate Bartholomæum Coleonẽ, qui rebus multis in Italia præsertim Trãspadana gestis decessit anno MCCCCLXXV. ac Bergomi sepultus. Brixiam urbẽ Cenomãni ædificarunt, qui post Insubres in Italiã uenerunt, Liuio Polybioq; testibus. Hãc expulso Pãdulpho Malatesta uicecomites ceperũt. Deinde Veneti cõtra Philippũ ducẽ septimo obsidionis mẽse receperunt anno MCCCCXXVI. prodente portam Petro Aduocato ex familia Mantuana olim extorre. Deinde Philippi ipsius lõgam passa obsidionẽ, à Francisco Barbaro eius loci præfecto magna uirtute defensa est. In eius agro Ludroniũ & Romanũ castra sunt, Vnde Ludronum familia Brixiæ. In qua Paris Venetis cõtra Philippum militauit. Est item in eodem Carauagium, ubi nobilem illam cladẽ Frãciscus Sfortia Venetis intulit. Præterea Mercaria, Candum, Lamacum, Clarũ, Soncinum, Martenengum, Casalemaius, Ollium flumẽ ex Sebino lacu in plana descendens, primo Brixianũ agrũ à Bergomatibus, deinde Mantuanũ à Cremonẽsibus diuidit, donec Padum illabitur, crebris hinc inde castellis & agris feracissimis munitum: inter quę Platina est. Inter Ollium, & Padum, Cremona, Ro. col. Liuio lib. XXI. frequẽtibus adflicta ruinis. Primũ Antonianis tẽporibus quãdo ab Augusto rerũ potito ager est militibus datus. Deinde Vitellianis apud Bebriacũ peracta pugna: Gothorũ quoq;, deinde Longobardorũ sub Gedulpho rege an. DCXXX. euersa: Frederici etiã Aenobarbi uim pertulit usq; mœnibus deiectis: postremo Francisci Sfortiæ, qđ ei iure dotis Blãchæ uxoris Philippo duce socero cõcessa fuerit, deinde rebellauerat. Factiones in ea tres, Caualcaboues, Donariẽses, & Ponzoni. An. MCCCXII. Gulielmus Caualcabos pulsis Donariẽsibus, qui Gibillinarũ erant partiũ, dominationẽ patriæ Henrico imp. cõsentiẽte corripuit, pluresq; tenuit annos. Cũq; reliquos eiusdẽ factionis, qui ad oppidũ Soncinũ cõfugerãt prælio tentasset, superatus captusq; atq; currui adligatus misere discerptus est. Quo deinde exẽplo usi sunt in reliquos Guelfos qui tunc aderant. Inter quos Venturinus Fundulus fugiẽs à Vicario unà cũ tribus filijs capitur, ac curribus prius tractus securi percutitᷣ. Anno deinde circiter MCCCCVI. Vgolinus Caualcabos adscitis Ponzonibus extincto Ioanne Galeatio, primũ patrię tyrannidẽ inuasit: qui postea reiectis Ponzonibus aduersis, Crabrinum Fundulum ex oppido Sonzino uirum impigrum exercitui pręfecit. Is igitur in spẽ dominationis erectus ipsum Vgolinũ è Laude Pompeia cum Carolo cęterisq; eius fratribus redeuntẽ aggressus trucidat. Cessit dein Philippo Marię duci, multa pecunia oppidoq; Castiliono donatur. Verũ cum mox res nouas moliretur, prodẽte Oldrado Lampugnano eius necessa-

rio captus Mediolanũ adducitur, in medioq; foro securi percutit̃. Ornatur insuper hæc urbs ingenijs M. Furio Bibaculo poeta. Quintilio Varo Vergilij familiari. Gerardo Subloneta medicinæ, astrologiæq;, tũ Chaldæarũ Arabicarũq; literarũ peritissimo, qui Auicennã Rasimq; siue Almansorẽ cõuertit. Sequit̃ Mincius amnis, qui lacũ Benacũ efficit. Inter quẽ & Ollium Mantua sita est, de qua postea. Inter Mantuã & Cremonam Brixellũ. sunt & noua oppida: Carauagiũ Venetorũ clade insigne, ubi XII. milia equitum, peditũ IIII. à Francisco Sfortia profligata. Riuam à sanguinis corriuãtis profusione dictã uolunt, ꝙ in eodem loco Grimoaldus Longobardorũ rex Francos Tridẽto in Italiã ingressos magna cęde repulerit. Subloneta ex qua comites Persiceti prodiere. Pręterea Calcinatũ, Carpinetum, Capriana, Godium, Vallegiũ, alto in colle situm Mincio amni incubãs, hinc murus interiectis turribus per aliquot passuum milia usq; ad Tartari paludes se extẽdit: hoc tractu Villafrãca media planicie sedet, locus opere magis q̃ natura munitus. Vrgatiũ, Scalana insula, Sanguinetũ. Secũdum Padum uersus mare quædam etiã noua castra locaq;, cœnobiũ S. Benedicti opulentissimũ Matildis ædificium, in quo hospites cum quãtauis comitũ turba triduo excipiuntur. Ostilia & Nugarolum Veronensiũ ædificia, unde Nugarola familia Veronæ, ex qua Leonardũ protonotariũ summum theologum olim Ferrariæ magna facũdia disserentẽ uidi. Francolinum, quod Estenses ad tutãdos eorũ fines posuere. Ferraria mari propinquat inter ostia ferè ac brachia Padi, de quo postea. Padus ipse apud Plin. in hanc ferè sententiã enarratur. Etymũ trahit à picea frequenti apud eius fontẽ, quæ Gallica lingua pades dicit̃. A Græcis Eridanus uocat̃. A Liguribus Bondingus, quod significat fundo carens. Cui rei est indicio ꝙ ibi iuxta Bondicomagũ uetusto nomine oppidum est, ubi amnis præcipua exist̃it altitudo. Hic Phaetontis fabula & electrũ sudantiũ populorum, quas lacrymas eius sororum dicũt. XXX. generosos amnes in Adriaticũ trahit. Quorum præcipui ex Apennino Tanarus, Trebia Placẽtinus, Tarum, Nitia, Gabellium, Scultemna, Renus. Ex Alpibus, Stura, Morgus, Duria, Sessites, Ticinũ, Lamber, Addua, Ollius, Mincius, Athesis. Atq; hi lacus inclytos XI. procreãt, è quibus præcipuos Benacum Mincius lõgum stadijs D. latum XXX. Verbanũ Ticinus longum stadijs CCCC. latum minus q̃ Benacus. Larium Addua, longũ stadijs CCC. latum XXX. Sebinus Ollium. Ostia eius ꝙ largius uomant septẽ maria dicuntur facere. Primum ostium Padusæ uocatur ubi angusta fossa trahitur Rauennã. Proximũ Vatreni, quod Vatrenus amnis ex agro Forocorneliẽsi auget, quo Claudius Cæsar à Britãnia triumphans prægrãdi illa naui Adriam intrauit. Hoc ostium spinetum ab alijs dictum est ab urbe Spina. Proximũ deinde ostiũ Caprasium: deinde Sagis: deinde Volane, inter hæc fossa Philistina, quã alij Tartarum uocãt. Accedit his Atesis è mõtibus Tridentinis & Tongisonus ex Patauinorũ agro. Pars eorum proximũ portum facit Brundulum, sicut Adronum Medoacus & Fossa Clodia. In hanc ferè sententiã Plin. Hodie nostri nautæ sex ostia notauerũt. à dextra primariũ olim Vatrenum à flumine appellatũ. Ab læua Volanen. inter hoc & primariũ Comaclina stagna ostiũ habent, imò portum potius quẽ Magnum uocãt. Sed æstuaria illa maris sunt, quod ex salis cõcretione dignoscitur. Ex ea itẽ parte ubi Adriã abluit duobus ostijs elabitur in mare. Id quod Volanæ propinquum est Albatum dicitur, reliquũ uero Goriũ. Maioris autẽ huius ostiũ quod Adriæ sinistrã attingit Fornaces accolæ uocant. & hæc quidẽ de Pado. Comaclum, fossa Clodia, ubi prælium obsidioq; Genuẽsium, de quo in eorum historia narraui. Adria Tuscorũ ædificium quæ & mari nomen dedit, ut Plin. refert. Hanc Pisani cum classe ad sacram expeditionẽ parata ceperunt. Spinam aũt in hoc littore idem author à Diomede dicit ædificatã: Strabo uero à Thessalis: Dionysius à Pelasgis, qui ijdem ferè sunt. Ambæ sanè iam diu interiere, quanq; Adriæ quædã appareãt uestigia: Spinæ penitus nulla. Ex harũ ruina Aquileia creuit. Est & altera Piceni Adria.

RES MEDIOLANENSIVM.

AD Mediolani nũc reuerto Ferrariæq; ac Mantuæ reliquã historiã, quam ideo distuli, ut principũ successiões sine interpellatiõe uideremus. Mediolanũ igitur sicuti de eo deq; plerisq; trãs Padũ inter res Gallicas latius scripsi, Insubres Galli ędificarũt ex nomine relicti ab eis Mediolani, ꝙ Ptolemęus inter Cenomãnos ponit. De his Liuius li. XX. ait, Gallos Insubres circiter annũ urbis CCCCLX.

subiugatos

ſubiugatos fuiſſe à Romanis. Rurſus lib. XXXI. L. Furium prætorem Gallos Inſubres rebellantes & Amilcarẽ Pœnum in ea parte molientem acie uiciſſe. Amilcareq́ꝫ occiſo milia hominũ XXXVI. fuiſſe interfecta. Et lib. XXXII. L. Furiũ Purpureonẽ & Claudium Marcellũ Boios & Inſubres Gallos ſubegiſſe, Marcellumq́ꝫ triũphaſſe. Poſt quẽ triumphũ annos ferè D. Mediolanũ pacatiſſimũ fuit, ac principũ Romanorũ ſeceſſus, et quoddã quaſi diuerſoriũ amœnum à Traiano uſq́ꝫ ad Valentinianum. Quã felicitatẽ & quietẽ Arriani primũ interpellauere per Ambroſii tẽpora. Poſt hæc Attila in Italiam ingreſſus cũ omnẽ depopulatus eſſet Venetiã, Mediolanũ euertit: quod paulopoſt reſtitutum parumper quieuit. Agitatũ rurſus bello Gothorum & ducũ Iuſtiniani, tandẽ deditionẽ facere coacti ſunt. A Longobardis etiam incõmoda pertulit, quib. ex Italia pulſis annos CCCLX. ſub imperatorib. quaſi liberũ floruit, donec Fredericus Aenobarbus an. MCLXV. penitus dirutũ colonis per uicina loca diſperſis reddidit. Exinde anno ferè VI. Frederico in bello occupato quod cũ rege Gallorũ gerebat, Mediolanẽſes quaſi reſipiſcẽtes inita cũ finitimis urbib. ſocietate ſolũ antiquũ repetũt, urbẽ triẽnio reficiũt, annosq́ꝫ hoc pacto CL. cõtinuo creuere uſq́ꝫ ad annũ MCCXXVII. quo tẽpore uicecomites pulſis Turrianis urbe ſũt potiti. Poſt mortẽ uero Philippi Mariæ populus in libertatẽ ſe erexit, ſed bello fameq́ꝫ obſeſſi à F. Sfortia deditionẽ fecere. Fuere ex hac urbe uiri præclari tres pon. Alexander II. Vrbanus III. Cæleſtinus IIII. Mediolanẽſis præſul Stephano VIII. ſedẽte & Henrico III. imp. Romano ſe põtifici ſubiecit, cũ antea cõtẽdiſſet. Hic preterea factiões potẽtiſſimæ Vicecomitũ & Turrianorũ. Huius ultimæ Martinus princeps nomine, ac potẽtia clarus, Ecelinũ quondã Italiæ terrorẽ ad necẽ uſq́ꝫ cõpulit. Deinde Philippus, Neapuleo, Guido ſucceſſores. Sed preter hos in ea nobiles familiæ Lampugnani, Gottæ, Petraſancta, Tuſcani, Porri, Caimi, Marliani, Boſſi, Triulci. Nũc uero Vicecomitũ inſequẽtiũq́ꝫ principũ proſapiã resq́ꝫ geſtas breuiter uideamus. Authores generis Vbertus & Berta anno circiter MCCL. quatuor ſuſceperunt liberos Othonẽ Mediolanẽſem, Vbertũ Vintimiliẽſem præſules, Iacobũ & Gaſparẽ. Iacobo tãtũ Theobaldus filius fuit, qui Matthæũ Magnũ & Vbertũ genuit. Ex Vberto Ioannes, Vercellinus, Otho fuere. In Matthæo res ſe primũ extollere cœpit, qui & Maſeus eſt appellatus, & à rerũ ac animi menſura magni nomẽ adeptus, uelut alter C. Marius fortunæ uices periclitatus. Anno ſiquidẽ MCCCXII. à Turrianis aduerſa factione, cuius Guido caput erat, expulſus diu latuit inter paludes lacunasq́ꝫ Benaci piſcationibus uacãs. Per Henricum deinde VII. Lucenburgenſem imp. qui tunc Mediolanũ uenerat eiusq́ꝫ parti fauerat, ſpiritus adſumpſit, inimicosq́ꝫ ſe ulciſcẽdo extorres reddidit. Huius filij ex Bonacoſa uxore Galeatius, Ioannes, Luchinus, Stephanus. Galeatio nomẽ inditum auſpicio Gallorũ, qui nocte qua natus fuerat maiori ſolito garrulitate cecinere. Is cum eodẽ imp. Romã profectus magiſter equitum eſt. Acciũ & Marcũ filios ſuſcepit, imp. Ludouico Bauaro pecunias imperanti acerrime reſtitit: quapropter ab eo captus & cuſtodiæ traditus, filiusq́ꝫ eius domo pulſus eſt. Caſtrutij deinde Lucenſis precib. Galeatius cõdonatus paulopoſt exceſſit. Accius uero reditũ pecunia impetrauit, patriæq́ꝫ tyrannidi ſuccedẽs Bauarũ iterum Mediolanum obita Italia redeuntẽ minime recepit. Res geſſit, & admodũ belli gloria floruit. Miſſus quondã à patre auxilio Caſtrutio cõtra Florẽtinos, coniunctis caſtris prope Fucetiũ cũ inimicis cõgreſſi ſuperiores fuere: qui uictoria elati apud Florẽtina mœnia caſtrametati multos dies ocioſe cõſederũt nemine ex oppidanis egrediente. Prima hæc expeditio Vicecomitũ in Florentinos imperãte Bauaro. His geſtis Altumpaſſum in eodẽ agro deinde Bononiã eodẽ Caſtrutio iuuãte debellauit. In qua expeditiõe memoratur, dum in caſtris meridiaret, in galeã uacuã quã prope poſuerat uiperã ingreſſam quieuiſſe: mox cũ ſurgeret, galeãq́ꝫ capiti aptaret, uiperã inde innocuam per ora dilabaſſe. Ex quo poſtea ſigna ſumpta. Alij uero dicũt quod ex eorũ familia quidã contra Saracenos res gerẽs, anguẽ ex hoſtis deuicti galea ademerit. Accio igitur ſine liberis decedente, Ioãnes præſul Mediolanẽſis & Luchinus patrui hæredes fuere, quibus primũ ut uicarijs Mediolanũ à Benedicto XII. cõceſſum, quod uacãte imperio per Bauari tyrannidẽ eius iura ad Ro. pont. pertinerent. His igitur domi imperãtibus, tres è fratre Stephano nepotes, Matthæus, Barnabas, & Galeatius nouẽ annos exularũt, Ioãnes præſul animo fuit indomito, armorũ potius quàm ſacrorũ ſtudioſus, ut qui con-

tinenter Italiam bello uexauerit, Parmam, Laudem Pompeiam, Cremonā, Bergomū, Genuā, Sauonā, aliaq́ loca trans Padū subegerit, quæ omnia in elogio sepulchri in ęde maiore cōtinent̄. Mortuo fratre Luchino fratris filios ab exilio reuocauit an. MCCCL. in parteq́ regni adhibuit. Post cuius mortē Barnabas unà cum fratribus remp. suscepit, opesq́ inter se diuisere. Bellum Bononiense diu cum diuersis pontificibus gessit, quā ciuitatē pro iure suo sibi uindicabat. Cessit tādem pactione pecuniæ. Regium à Feltrino Gonzaga LX. milibus nummis aureis mercatus est. Sarzanā Carrariā & reliqua in Lunensi parauit, aduersus Genuenses qui rebellauerāt iuuante Galeatio fratre dimicauit, pax data pollicentibus DC. aureorū milia. Vxorē duxit adhortāte patruo Ioāne pręsule Mastini Scaligeri filiā, quæ quoniā fastosa & imperiosa esset, Regina est cognominata, ex qua XV. suscepit liberos, mares IIII. Ludouicū Cremonæ, Carolum Parmæ, Rodulphum Bergomi, Mastinū Laudis Pompeiæ principes cōstituit: reliquas fœminas, quarū Viridis nupta Leopoldo Austriæ duci auo Frederici III. imp. Tadea duci Bauariæ. Valētina Petro regi Cypri. Catharina Ioanni Galeatio uicecomiti. Antonia Frederico regi Siciliæ. Magdalena duci Bauariæ. Agnes, Frācisco Gonzagæ. Helisabeta Ernesto duci Monachi in Bauaria. Angelesia Frederico iuniori. Lucia Ludouico duci Andegauiæ primo filio regis Gallorū: deinde Baldassari marchioni Misnēsi: postremo Admundo comiti Cātiæ Henrici Angliæ regis filio. Singulis uero centū aureorū milia dotes adsignatæ. Nothos habuit, primū fœminas IIII. Bernardā, Ricciardā, Helisabetā, Margaritam. mares V. Ambrosiū, Nestorē, Lancilotū, Galeottū, Sacramorū: huius ultimi progenies adhuc durat: nā ex eius filio Leonardo Sacramorus alter natus, qui tris & ipse genuit, Petrum, Franciscum, & Leonardum S. Celsi abbatē. Nunc ad Galeatium Barnabę fratrē, ex quo reliqua fluxit progenies, quæ ad hunc usq́ diem regnauit. Is postquā cum Barnaba in patriā restitutus est ex Blancha Aimonis Sabaudiensis filia Ioannem Galeatium, & Violantā genuit, quæ Leonello duci Clarentiæ regis Anglię filio cū dote quingentorum milium aureorū nupsit. Aduētu uiri nuptiæ celebratæ tanta cōuiuij pompa, tantoq́ sumptu ferunt̄, ut nullæ similes postea. Ad singulos intermissus munera ingētia fuere data, ubi adfuit & Petrarcha. Verū cū huiusmodi gaudia semper dolor aliquis comitetur, ille quinto q̄ uenerat mense extinctus est. Ioannes Galeatius uero Papiā liberā tunc ciuitatē per obsidionem cepit, ubi & māsit arce in ea quę nunc extat excitata, uiuarioq́ haud longe à mœnibus & cœnobio Carthusiensium, tum in ciuitate tēplo maiore cōstructis. Is comes Virtutum & dux Mediolani primus appellatus omniū suorum memoriā rebus gestis superauit, quanq́ à parricidio fuerit auspicatus. Nam Barnabā socerum simul & patruum, ad quē simulatione salutandi Mediolanum ueniebat, obuiā prodeuntē in itinere adortus per proditionē cepit, in carceremq́ cōiectū mori coegit Mediolani imperio, cuius medietatē prius tenebat, occupato, filijsq́ partim necatis, partim eiectis. Cuius facinoris causam Catharinā uxorē dicūt, paternas in eū prius insidias manifestātē. Lōge lateq́ imperij fines armis propagauit, om̄i penè Italia subacta. Bononiā quæ authore Ioāne Haucut rebellauerat ui recepit, ubi Actius Vbaldinus & Iantodeschus alijq́ duces profligati fuere. Veronā Francisco Carrariensi ademit. Senē, Grossetū, Clusiū, Perusiā, Pisas, Lucā, Vercellas: deniq́ ciuitates XXIX. in Italia possedisse dicit̄. Florentinorū perpetuus hostis cum quib. annos XII. bellū gessit: in quo bello proceres Italiæ primiq́ duces memorant̄, Paulus Vrsinus, Lucas Canalis, Brachius Mōtonius, & Sfortia. Extinctus est an. MCCCCII. Nō diu anteq̄ decederet dux primus à Vēceslao imp. factus: cui pecuniā multā per Cretensem præsulē miserat, qui postea Alexāder V. pont. fuit. Duos omnino mares ex Catharina reliquit, Ioannē Mariā, & Philippū Mariā: fœminā uero unā, quam Lud. Aurelianensiū duci unà cū Asta ciuitate dotis nomine in matrimoniū locauit. Horū primus regnauit fera truculētior, ciues quotidie uarijs supplicijs necādo: matrē quoq́ facta acerbius obiurgātē in arce Modœcię mori coegit, dictitās in magna ꝓsapia homines om̄is generis esse oportere. Ipse tādē dū sacrificaret, à suis interfectus est. Cuius ignauia cōtigit, ut pleræq́ ciuitates rebellarēt. Cremonā tunc Vgolinus Caualcabos & Ponzoni occuparūt. Otho bonus Parmā pulsis Roscijs, Bergomū Soardi. Comū Rusconi. Laudē Pōpeiā Vignatenses. Vercellas Alexādriāq́ Facinus Canis. Filij Barnabę patriæ restituūt̄. Omnis deniq́ Italia res nouas spectabat.

Philippus

Philippus Maria fratri succedit, Anglus cognominatus. Angleria em̄, uti supra dixi, castellū ꝓpe Mediolanū est, unde se originē uicecomites habuisse dicūt. is Papiā prius regebat: anteq̃ om̄ia Beatricē Facini Canis inclyti belli ducis defuncti uxorē in matrimoniū duxit, quanq̃ imparē nobilitate, ut terras plurimas trans Padū ei hæreditarias adsequeretur. Quapropter auctus uiribus Barnabæ filios reuersos, è Mediolano iterū expulit, è quibus Nestorē in expugnatione Medœciç interfecit. Deniq̧ rem paternam solus obtinuit. Cremonā antiquam familię possessionē Crabrino tyranno interfecto recepit. Bononiā, Forumliuij, Forumcornelij pōtifici restituit. Genuam subegit, deinde amisit. Brixiā expulso Pandulfo Malatesta est adsecutus, quæ mox à Venetis recepta, lōgi fuit inter utrosq̧ materia belli, nec lōga obsidiōe superata: ubi duces fuere Venetorū, F. Carmignola, Ioānes Malauolta, Gacta Melata, Ioānes Frācīscus Gōzaga, & Nannes Strotius eques Flo. à duce Ferrariēsi missus. Philippi uero Frācīscus Sfortia, Angelus Pergulēsis, Nicolai duo Guerrerius, & Picininus, Florauātus Perusinus. Alfonsi regis Neapolitani quē captū olim dimiserat amicitia perpetuo simul & auxilio est usus, prouocatus etiā ipsius beneuolentia qui in mortis periculo eum hæredem quondā instituerat. Martinum V. item amicissimū à concilio Constantiensi redeuntē magnificētissime excepit. Duces copiarū habuit imprimis Nicolaum Picininum, Italianum Foroiuliensem, quē postremo, quod in bello contra Florentinos cum inimicis cōsentire clam cōperisset, securi percussit. Ciarpelionē quoq̧, qui sub Francisco Sfortia merebat, transfugā sibi cōciliauit. Deinde ad antiquū officium redeuntē inita inter duces ipsos cōcordia per Frācīscum apud Firmū cepit, ac capite mulctauit. Ipso deniq̧ Frācīsco multis in bellis usus est, cui & filiā Blancham quam solam ex concubina susceperat, locauit, quū ex secunda coniuge Maria Amedei Sabaudiensis filia nihil liberorū tulisset. Decessit tandē ex animi dolore cæcus penè factus, anno MCCCCXLVII. Nam ad extremum fortunā commutatam uidit, Genuam amissam, N. Picininum spem eius unicā defunctum, exercitum suū ad Casale maius iuxta Padū duce Micheleto Carmignola ab hostibus fusum. Postremo Venetos Addua fluu. trāmisso in agro Mediolanēsi castrametātes. Quodq̧ his omnibus deterius, nullum his malis subuenientē. Nam post acceptā Casalensem cladē Carolo Francorum regi per oratorē Thomam Thebaldum Astā urbem promiserat, quæ ad Carolum Aurelianensem ducē tunc dotali matris iure pertinebat, si suppetias ferret, sicuti postea anteq̃ moreretur biduo tradidit. Alfonsus rex unicus & fidissimus inuētus qui se ad iter cum exercitu accinxerat, quapropter hæres ab eo institutus est. Verū Carolus quē supra memoraui ꝙ ex matre uicecomite natus esset legitimū se hæredē appellabat. Fredericus item imperator imperij rem sibi uindicabat. Instabat & Franciscus iure uxoris. Deniq̧ Mediolanenses lacerato testamento sese in libertatē uindicauerūt, XII. ex plebe uiris reip. cōstituēdæ gratia creatis, simul & Carolo Gonzaga exercitus duce clam accersito trāsfuga è Francisci castris. Hi magistratus magnā nobilium cædem fecerunt qui rebus Francisci studere uidebātur. Is enim Sfortiā Attendulum patrem habuit, qui apud Cotignolā Flaminiæ uicū natus ex humili loco, lixa quōdam in exercitu, ob præstātes corporis uires, & ꝙ cæteris æqualibus in præda uim adferret, id cognomē est adsecutus: paulatimq̧ uirtute effecit, ut è lixa gregarius miles, deinde equo adscriptus, postremo exercitū duceret, ea laude ac felicitate ut ea tēpestate tātū Brachio Mōtonio summo duci par haberetur: cum Alberici Cunij comitis ambo disciplina enutriti essent. Extinctū ferunt in amne Aterno, quē Pescarā nominant, dū puero è ministris eius uni periclitāti cupit succurrere. Frācīscus deinde patris quē in cunctis expeditionib. fuerat secutus, quanq̧ adolescēs relictus, disciplinā ac gloriā longe superauit, non solū nostrorū sed superiorū tēporū ducibus cōparandus. Res gessit cū aliorū tum Venetorū potentię sępe formidatas. Cosmę Medicis, q̄ tūc in patria florebat, familiaritate est usus, cuius opibus etiā creuit. Venetorū exercitū, cū esset Mediolanensiū copiarū dux, apud Carauagiū memorabili clade superauit, captis eorū uexillis. Post id pręliū Veneti pacatis rebus ac finib. statutis, eū semper in honore habuere, ac sibi om̄ib. uijs cōciliauere stipēdia dādo. Elatus dein animo Frācīscus, & in spē principatus erectus, in Mediolanēses, quib. semper militauerat, tādē uires cōuertit: quos cū dura obsidiōe diu premeret, illi urgēte fame auxilioq̧ Venetorū diē de die trahētiū desperato, legatū eorū Leonardū Veneriū

spe uana

ſpe uana populum eludentẽ ad poſtremũ in medio foro interfecerunt, Franciſcumq; in urbem & ducem receperunt. Qui confirmatis initio rebus Mediolanenſibus cũ Venetis & Alfonſo bellum ſuſcepit, Renatum ſibi regẽ auxilio aſciſcendo. Pax tandẽ opera cuiuſdam monachi facta inuito Alfonſo. Ducib. copiarũ eſt uſus Tyberto Brandolino, Nicolao Guerrerio Parmenſi Othonis III. filio, Florauanto Peruſino, Dulcio Anguillario è gente Vrſina, Michaele Attendulo, Carolo Cãpobaſſo, & Roberto Seuerinate. Poſtremo Iacobo Picinino, quẽ ſibi generũ adſciuit Druſiana filia notha pacta, quæ antea Iano Fregoſo duci Genuenſi locata fuerat. Moxq; miſſum ad Ferdinandũ Siciliæ regẽ captũ inſidijs utriuſq; dicũt perijſſe. Nam patri eius N. Picinino ſemper æmulus fuerat, paternas imitatus ſimultates, q̃ Brachius cuius ille alũnus fuerat, ſemper Sfortię fuerit aduerſus. Itaq; cũ Eugenio in rebus cõcilij Baſilienſis occupato Franciſcus eius perpetuus hoſtis Picenũ inuaſiſſet, Alfonſi regis bellũ uictor ſuſtinuit a Pont. miſſi. Erat cũ Alfonſo Nicolaus Picininus, quẽ Franciſcus per tubicinẽ coram rege ſingulari certamine prouocauit, iuſſitq; appellari unũ omnium ignauiſſimũ hominẽ ſimul & proditorẽ. Ille cõmotus ſtatim ante oppidum quod cinxerãt cõparuit, at Frãciſcus egredi nuſquã eſt uiſus. Capti in eo bello Iacobus & Frãciſcus Nicolai filij, qui ſpoliati bonis Philippi ducis precib. condonati ſunt. Nicolaus igit̃ ubi ſuos captos uidit, re infecta domum abijt, animiq; mœrore paulo poſt deceſſit. Franciſcus aũt exceſſit anno MCCCCLXIIII. corpus eius triduo luctus gratia ab uxore adſeruatũ, ſuperſtitibusq; unà liberis Galeatio, Ludouico, Aſcanio, Philippo, Octauiano, & Hippolyta Maria, quę nupſit Alfonſo duci Calabriæ Ferdinãdi Siciliæ regis filio, Galeatius primus inter fratres in Gallia militans regi Ludouico, accepto de patris morte nũcio ſtatim reuerſus, dux creat̃: qui quo uixit tempore quanq; peritus rei militaris & impiger uideret̃, nihil omnino geſſit, ut q̃ partã in ſumma quiete ditionẽ accepiſſet, luxuria ac libidine omnis generis alioquin tã ta, ut omnis anteiret, ſuiſq; propterea & odio & cõtemptui eſſet, a quibus tandẽ interfectus eſt, Ioanne Andrea Lampugnano Mediolanenſi aulicorũ uno coniurationis capite ſimul & percuſſore, ac Georgij Lãpugnani nepote, qui poſt Philippi mortẽ inter authores populi libertatis & ipſe interfectus fuerat. adeo hæc eis indoles uti Brutis inſita uidebat̃. Is igitur eũ aggreſſus in æde ac feſto diui Stephani in medio ſpiculatorũ tribus uulneribus confodit. Statim trucidatus eſt, haud abſimilis ſeruo illi qui in Hiſpania Aſdrubalẽ ſimili quoq; præſidio ſtipatũ interfecit. Poſt eius mortem Ioãnes filius puer admodum ſucceſſit anno MCCCCLXXVIII. in tutela Bonæ matris Sabaudię ducis filię & Cicchi relictus. Is Calaber ex humili loco ob ſolertiam & rerũ prudentiã apud Franciſcũ auũ pueri creuerat, remq; Mediolanenſem diu adminiſtrauerat. Defuncto Galeatio apud quẽ etiã in honore fuerat, eius fratres in exilium miſit. Imperiũ puero cõſeruauit, ſed reuocato à populo Ludouico cõfeſtim capite plectitur: Bona expellit̃: puer interea adeo lentus fuit ut annos XXII. quibus regnauit cuncta authore patruo Ludouico ſint acta. Cuius auſpicijs ac prudẽtia Mediolanenſiũ dignitas ac opes cõſeruatæ fuere. Decedente adhuc adoleſcente Ioanne à populo dux declaratus tutelã Franciſci pueri ſuſcepit, quẽ Ioãnes ex Iſabella Alfonſi regis Neapolitani ſuſceperat. Blanchã fratris Galeatij filiã Maximiliano Cæſari locauit. Ipſe uero ex Beatrice Ferrarienſis ducis filia prolẽ etiã procreauit. Vir ore probo, moribus humanis, ingeniorũ amantiſſimus, æqui ſeruantiſſimus. Nam & ſæpe ius dicebat, lites longas & inextricabiles breuiter cognoſcendo. Poſtremo fortunam, quæ centum doctorũ hominum conſilia uincit, aduerſam habuit, in bello Gallorum proditus ac captus, uti ſupra inter res Gallicas memoraui.

RES MANTVANORVM.

MANTVA uerſu & genere Virgiliano notiſſima à Mãto fatidica Tireſiæ filia Tyberis coniuge, quæ in hãc regionẽ uenit, à Tuſcis item originem habuit, quorũ hæc una ex colonijs trans Padũ miſſis. Hic quoq; ut authores tradunt XII. Lucumones qui magiſtratus Hetruriæ fuerãt, annuiſq; imperijs Hetruriam regebant, habitauere. Sed clarior hic locus ante omnia ſanguinis prodigio, qui ex corpore dominico fluxit, & à Lõgino martyre ex humo collectus, ac in ſacellũ Andreę apoſtoli conditus. Locus deinde Gonzagarũ munere ædificijs auctus. Quæ tũc res Caroli Magni temporibus Leonem III. pontificẽ ab urbe Roma uiſendi ſtudio prouocauit

uit. Ipsius uero Longini diu corpus ignoratũ, ab Adelberto uiro sanctissimo, diuino admonito spiritu egesta humo repertũ dicitur. Hic conciliũ Nicolai II. de deligendo à cardinalibus tantũ pontifice celebratũ. In quo Matildis eius urbis domina dicit̃ interfuisse. Postremo de expeditione cõmuni aduersus Turcas à Pio conuentus Christianorũ habitus. Hac urbe principes familiæq; diuersæ potitæ sunt. Prius imperatorũ cõcessiõe Matildim dicũt eã possedisse, cœnobiũq; uicinũ S. Benedicti D. Anselmo instãte extruxisse, ubi uterq; conditus. Anno deinde MCCXX. Sordellus Mantuę princeps habebatur, uastitate corporis ac uiriũ nulli sua ætate secundus. Sæpe cum fortissimis cõgressus ex prouocatione uictor fuit. Adcersitus à rege Gallorũ cum primũ corã adesset, negaretq; rex per iocũ eum esse Sordellũ, e uestigio discessit, reuocatusq; ac interrogatus cur abiret, ut, inquit, Mantua testes adducã qui de me probẽt. Ecelini Veronę principis sororem duxit, ab ea magno studio per amorẽ expetitus, cum clã incognita Mantuã usq; ueniret. Ecelinus huius occasione adfinitatis Sordellũ postea sępe de Mantuę proditione frustra tẽtauit: tanta illi uiro dominãdi cupiditas fuit. Hic enim ex patre monacho appellato Theutonico, q sub Othone IIII. bello Italico meruit, natus unà cũ fratre Albrico tantos spiritus adsumpsit, ut Italiæ regnũ adfectauerit. Crudelissimi alioqui ambo, quibus mater Adelaita sæpe malum uaticinata est exitũ. Itaq; cum apud Romanum uicum transpadanum nati essent, Paduam primo, deinde Taruisium, Vicẽtiam, Veronam, Brixiam sibi subiugauerũt. Ecelinus itaq; relicto domi Albrico, ad obsidionẽ Mantuæ proficiscitur, eã triennio grauissimo bello pressit. Tandẽ cum rebus infectis discederet, ac Mediolanũ postea contra Martinum Turrianum eius urbis principẽ tentaret, in prælio uulneratur, deductusq; permittente Martino Sontium, ibi morit̃. Pauloq; post etiã Albricus frater de medio tollitur. Mantuani igitur post Ecelini obsidionẽ, id agri, quod medium est inter Mantuã & Padum, claudere fossa ac uallo statuerunt, quod accolę Seralium uocant, triangulari forma, circuitu XXX. milliarium, ne per obsidionẽ hostium cõmeatu prohiberẽtur, cum sit pars ea telluris feracissima. Post hæc inter Mãtuanos & Cremonenses ortũ beliũ de Olij possessione. Familiæ Mantuę illustres, Poltroni primũ qui Cabrosos eiecerũt. Mox, Arlotti, Cassalodi, Grossolani, Agnelli, ac omniũ potentissimi Bonacolsi. Quorum princeps Pinnamontes, qui prædictarũ omniũ simul familiarum passus olim cõiurationẽ, omnes facile superauit. Hic enim ab initio Mantuæ magistratum trimestrẽ obtinebat, qui uitæ necisq; habebat potestatẽ unà cum collega Othonello magno sanè uiro, quo per dolũ de medio sublato solus patriæ tyrannidẽ exercuit annis XVIII. summa tamẽ omnium beneuolentia. Cui successit Bardelarius publicum odiũ. Dein Botesella ciuibus dilectus. Huic demũ frater Passarinus. Cui filius erat Franciscus, q Philippino Aloisii Gonzagæ filio familiaritate maxima cõiunctus fuerat, postremo infensus qđ in suspicionẽ adamatæ uxoris uenisset. Quapropter comiter eũ salutanti olim Philippino iratus respondit, se quandoq; talionẽ redditurũ, uxoremq; eius in medio foro cõstupraturũ. Quæ res egregio iuueni ac insonti uisa indigna, apud Guidonem fratrẽ reliquosq; suos primum questus est, illi de cõmuni consilio tollere de medio familiã statuunt. Itaq; re dissimulata Canis Scaligeri clam auxilio cõuocato die quodam de improuiso coniurati tumultum in foro faciunt, Passarinũ apud curiam obuiũ & ad ædes suas clausis foribus frustra intrare properantẽ interficiũt: ea demũ causa, quod postea Gõzagæ in tumultibus præsertim, fores cõtinuo iubẽt esse apertas. Passarino interfecto reliqua sanè turba diffugit. Gõzagæ imperio potiunt̃, illi pulsi, cũ imperassent annos LIII. In uictos pater Gonzagarũ Aloisius uti clementia iussit, nec persequi ulterius, Franciscum sceleris authorẽ capite tantum mulctauerunt. Nunc Gonzagarũ genealogiam simul & res gestas breuiter narrare cõtendam. Ea siquidẽ sicuti & plerięq; Italiæ nobiles ex Germanis huc olim profectis originẽ sumpsit. Quorũ princeps Aloisius anno MCCCXXVIII. filios habuit, Guidonẽ, Philippinum, & Feltrinum. Ex secundo matrimonio totidẽ, Cõradum, Albertum, & Fredericũ. Postremo ex tertio quod fuit ex familia Malespinarũ totidẽ, Aetium, Iacobum, & Ioannẽ. Eodẽ igit̃ tẽpore tres nuptiæ celebratę patris Aloisii, filij Cõradi, & Vgolini nepotis ex Guidõe, quorũ alter Mastini Scaligeri sororẽ, alter Papiẽsem uirginẽ è gẽte Becaria duxit, ubi omnis ferè regio Trãspadana ad celebritatẽ cõcurrit, ac dona ingẽtia adlata. Aloisius itẽ & ipse CXX. equos

donauit

donauit. Philippinus post hæc sub Lodouico Pannoniæ rege meruit, in Italiã contra regem Neapolitanum ueniente. Domi interim ortum bellum à uicecomitibus ex adulterio Isabellę uxoris Luchini uicecomitis, & Vgolini Gõzagæ Guidonis filij. Hęc simulata apud uirũ religionis causa Venetias ad Ascensionẽ eundi, iter ingressa Mantuã uenit, ubi in domum Gonzagarũ hospitum & amicorũ uiri diuertit. ibi post cœnam clam noctu Vgolinum in cubiculum uocat, amorẽ aperit, eius se causa eò profectam dicit, secum cubare unaq; iter facere secum uelit obsecrat. Quod facinus post iter confectũ ubi compertũ est, Luchinus Transpadanos suosq; omnes in ultionẽ excitat, rem indignã, uiolatum hospitium queritur, euestigio Mantuã obsidione cingũt. Guido pater insons dolore penè exanimatus paulominus, quin ipsemet meritas à filio pœnas morte experteret: res tandẽ cõposita ac sedata interuenientibus pacificatoribus, utriusq; partis amicis. Interim Aloisius moritur annorum XCIII. felix prole liberorum ac nepotum. Guido natu maior rem paternam administrabat: liberisq; tribus susceptis: Vgolino, quẽ supra nominaui, Francisco, & Ludouico, hi duo ultimi indignati, quod pater tantũ primo habenas tradidit, cõtra Vgolinum coniurant. Itaq; Franciscus eum ad cœnã inuitat, interim Ludouicus de improuiso adest, Vgolinũq; in mensa cõfodit, conantiq; resistere, alter Franciscus qui prope aderat uulnus iterat. Tulit pater infelix acerbo rem animo, simul & tota ciuitas. Quẽ luctum liberalitate ac ludis sedare quæsiuerũt in nouis nuptijs Francisci habitis: qui filiã Guidonis Polentæ Rauennatis principis ea tẽpestate duxit. Barnabas interim uicecomes ægre ferens parricidiũ fratrum, uindicare bello statuit, eo quod uxor trucidati Vgolini sua neptis fuerat, quã subito domũ reduxit. Itaq; obsidione Mantuã cingit. Illi ad Caroli imperatoris hospitis auiti præsidiũ confugiunt, qui tũc in Italia res gerebat, ac ab Aloisio quondam honorifice exceptus fuerat, cũ ad diadematis solennia proficisceretur. Res tandem per sequestros trãsacta. Paucis post annis Franciscus moritur, post eum Guido pater, quem uti parẽtem ciuitas luxit. Ludouicus itaq; rem tenens, ædes in quibus nunc habitant successores extruxit. Franciscum filiũ ex Alda uxore suscepit, cui adhuc impuberi Agnetẽ Barnabæ filiam locauit, ipse in adulterio deprehensus capite à Mantuanis plectitur. Franciscus anno ætatis XIII. salutis uero MCCCLXXXII. rei paternæ succedẽs, quod ducis Ioannis Galeatij fœdus ac societatẽ belli negasset cupiens in pace uiuere, in eius contumaciã uenit, ex quo anguẽ tunc è signis Gonzagarũ deleuit, quẽ ex obseruantia uicecomitum acceperãt. Hinc itur ad arma. Annum Galeatij obsidionẽ magno periculo sustinuit, ubi multum militũ, ac hominum fortium consumptum est. Fuere duces partium Gonzagarum Guido Torellus & Bertolinus Gonzaga uir fortissimus. Hostis uero Vgoloctus Blancardus. Tandẽ auxilio Venetorum qui Ioannẽ Barbum cum classe miserant, & sequestro pacis Carolo Malatesta uiro omnium ea tempestate iustissimo res cõposita. Dicitur in eo bello Galeatiũ Gonzagam uirtutẽ maxime ostẽtasse. Hic uelut alter Hercules uastis uiribus ac corpore, plures ex prouocatione uicit: inter quos Buccialdum ingentem Gallũ tunc Genuæ præfectum. Frãciscus post hæc eidem duci cõtra Bononiẽses & Ioannem Bentiuolum militauit, ubi cepit Iacobũ Carrariẽsem, proq; eo captiuo spopondit libere Mantuæ uagari permisso. Ille humanitate principis abusus aufugit: unde querela magna exorta. Extincto duce cõtra Carrarios Venetis militauit, eosq; de statu rerũ omniũ penitus deiecit. Morit̃ anno MCCCCVII. relicto Ioãne Frãcisco ex Margarita Malatesta filio puero XIIII. annorum. Is initio principatus cœnobium Cartusiense absoluit. Paulam Malatestę Ariminensis filiam, laudatam ac religiosissimam mulierẽ duxit, ex qua Ludouicum suscepit cum reliquis fratribus. Cui Barbaram marchionis Brandeburgẽsis filiã locauit. Hæc adfinis erat Sigismũdi imperatoris, quẽ hospitio excepit, simul & ab eo marchio primus factus. Decessit anno MCCCCXLIIII. principatu quadrifariã diuiso. Ludouico maiori Mantuã, Marturiam, Godium, & quicquid ad Veronenses uergit. Carolo Regiolum, Gonzagam, Luzariã, & quicquid de Cremonensibus possidebat. Ioanni Lucido qui gibbosus erat, Caprianã, Voltam, Redengum, Feresariam. Alexandro religioso Cannetũ, & quicquid ex Brixianis tenebat, reliquit. Ludouicus igit̃ patri successor ac diu cõtumax fuit. Nam in bello Brixiensi cum Venetis militaret ad Philippũ hostem trãsfugit, ubi sub Nicolao Picinino militiæ rudimẽta accepit: quod pater ita ægre

tulit

tulit, ut eius & cōgressum & aspectum & mentionē penitus interdixerit, uixq; tandem biennio antequam decederet reconciliatū admisit. Adsecutus hæreditatē cum Carolo fratre bellū de imperio gessit. Is enim Carolus uasto uir corpore simul & robore, satis etiam eloquentiæ, animo tamē malo prauoq;. In bello quondam inter Franciscū Sfortiā & Mediolanenses bis utrinq; transfuga, ac Francisco tandem cōciliatus spondente Ludouico fratre fuerat. Cumq; promissis minime stando res nouas moliretur, Ludouicus indignatus castra omnia quæ ex patrimonio possidebat ei eripuit. Ille Venetorū quib. militabat, auxilijs armatus cōtra fratrē uenit. Res aliquādiu timori Mātuanis nec pcul à periculo fuit. Tandē Ludouicus superior captis cæsisq; plurimis apparuit. Ille fugiēs senex postea in paupertate decessit. Rebus deinde cōstitutis Ludouicus imperatorem Fredericū III. primū Romā petentem hospitio excepit, eiusq; adfinem Margaritā Bauariæ ducis filiam accepit, ex qua genuit Fredericum, qui ditioni successit, Ioannē Franciscum, Rodolphum & Franciscū cardinalem à Pio Pont. factum, qui nostra ętate apud ædis Laurētianas habitabat. Vir iocis & ocio natus, luxu regio ac pręter facultates, alioquin uerax, & inter patres cōsilio haud inutilis. Decessit admodū iuuenis ex intēperantia. Frederico autē natus Franciscus cum fratribus patrium nunc imperium continuat.

RES FERRARIENSIVM.

FERRARIA à Smaragdo patricio exarcho Italiæ dicitur mœnibus circundata, uocataq; à ferro pręsulibus Rauennatibus quibus subdita erat, sicuti Argenta & Aureolū uicina oppida ab eius generis metallis: eam occupatam ab Henrico III. imperatore, pōtificis hoste, Matildis comitissa Venetorum Rauennatumq; auxilijs uindicauit. Estensiū deinde familia, quę ex Estensi oppido trans Padū uenerat, ciuitate potita est, cuius princeps Actius rempublicam administrabat, Frederici II. imperatoris tempore. Is dicitur in quadā historia Matildem post uiri mortem cepisse in matrimoniū, quod non sanè conuenit, cum illa anno MCXVI. decessisse appareat, Henrici II. ex Beatrice sorore neptis. Vocatus deinde ad Veronæ imperiū à factione comitū S. Bonifacij, mox ab Ecelino tyranno pulsus, armis Mantuanorū restitutus est. Prælio deinde apud Veronā instaurato & Actio interfecto Ecelinus potitur, anno MCCXXV. Huic Aldobrandinus filius, qui iuuenis admodum extinctus successorē fratrē habuit Actium II. qui domo pulsus à Frederico II. Ferrariam occupante, inducto tyranno Salinguerra Ferrariense ad Gregoriū Montelongum Italiæ legatū tunc agentem Bononiæ confugit. Legatus e uestigio comparatis auxilijs Venetorum ac Mantuanorum, tum etiam Ecelini, qui Actij sororē duxerat, Salinguerram expulit, urbēq; Actio loco Romani pontificis regendā tradidit, Gregorio IX. probante. Is deinde Caroli II. regis Neapolitani filiā Beatricē secundo matrimonio duxit, cum è primo Friscum suscepisset. qui patri iratus ob inductam nouercam, simulq; dominandi cupidus, eum in carcerē coniectum mori coegit, auxilioq; Venetorum urbe potitur. Ferrarienses ob facinus indignati Palagurram tunc legatum in ultionē tanti facinoris sollicitauere. Legatus Friscū Venetosq; sacris interdicit, quos desistere nolentes armis expugnare decreuit: Diegumq; Catalanū impigrum ducē cum exercitu mittit, qui tumultus authores quos habere potuit, capite mulctauit. Friscus truculentior factus statim aduersarū partiū homines cunctos trucidat, urbēq; ex parte magna incēdit. Quare populus concitatus illū ad portam leonis insecutus iugulauit, probāte Dalmatio Guascone Clementis IIII. in ea urbe uicario. Nec Venetos tamē prohibere potuit quin dimidiam ferè urbis partē tenerēt. Frisco igitur sublato Rainaldus frater alter Actij filius qui succedebat, in carcere etiā extinctus, Obizonem paternę rei successorē reliquit, qui primus extra nidum paternū lacertos mouit, Regium Lepidi, ac Mutinā bello sibi subiugauit. Huic Actius III. filius successit, qui in bellis & ipse frequenter fuit, Parmā, Bononiāq; tentauit: cumq; liberis careret, duobus imperiū ex fratre Aldobrandino nepotibus dimisit. Rainaldo qui prior regnauit, & Nicolao. Rainaldus igitur ampliandorū finiū cupidus, Argentā Rauennatis præsulis oppidum Passarino Bonacolso auxiliante occupauit. Deinde cum Scaligeris iunctis copijs castrū S. Felicis in agro Mutinensi obsedit, quod oppidum Manfredus rex cū alijs XXX. castellis Carolo Boemiæ regis filio cōmendauerat. Quamobrē Carolus ipse ac Manfredus cum Beltrando copiarum pon-

tificis duce obsidentes castrũ adoriuntur, partimq; fugant, partim capiũt. Inter quos fuit Nicolaus Rainaldi frater. Legatus igitur pontificis successu rerũ auctus animo & uiribus, his rebus superuenit, Ferrariã uersus tendens eam obsidere cœpit. Rainaldus princeps Nicolai frater qui urbis custodiæ remãserat, egressus mœnibus hostes prælio superat, ac duces ferè omnes cepit. Galeottum Ariminensem, Franciscum Ordelaphum, Ricardum Manfredũ Fauentinum, Hostasium Polentanum quẽ cum Nicolao fratre commutauit, quos omnes iuratos ne amplius cõtrauenirẽt liberos dimisit. Post hęc Ferrariensium precibus cõmotus, qui sacris interdicti fuerant, Argentam pontifici sponte reddidit. Decedens ad extremũ Obisonem II. ex Nicolao fratre nepotem reliquit successorem. Hic à Benedicto pontifice per legatum Ferrariæ, Mutinæ, ac Argentæ S. R. E. uicarius tributi conditione X. milium aureorum primus eorum constituitur, Parmã Mastini Scaligeri urbem ab Accio Coregiate qui eam tueri nõ poterat, sponte traditã recepit, quam & ipse paulo post cum contra Philippum Gonzagam cuius perpetuus hostis ob Regiũ Lepidi fuit, tueri minime ualeret, Luchino uicecomiti tradidit. Ad extremũ decessit Nicolao & Alberto filijs superstitibus. Nicolaus II. pontificũ perpetuus fuit amicus atq; adsertor, cũ Barnaba uicecomite sæpe bello cõgressus plures retulit uictorias, inter quas illa memoratur, quam apud montẽ Morlanum in agro Brixiensi adsequutus est. Fauentiam urbem à Ioanne Haucut duce Anglico XX. milibus numũm aureorum, deinde Bagnacauallum emit, quam ciuitatẽ haud multo post Astorgius Manfredus per proditionẽ adeptus est. Ferrariã diuersis muneribus ornauit. Postremo cũ sine liberis esset, Alberto fratri imperiũ patrium annis XXXV. ab se rectum reliquit, qui & ipse cum legitima careret prole, Nicolao III. spurio filio rem dimisit, anno MCCCXCIIII. Is puer admodum in cura tutorũ relictus, ab Accio è familia Estensium ut nothus impugnatus, à Venetis, Florentinis, & Bononiensibus defensus est. Qui Actiũ non solum urbe submouerũt, sed etiam captum in Cretam relegauerunt. Igitur Nicolaus dum per ætatem licuit Othonem III. tyrannum Parmensem inimicum habuit. Quapropter operã dedit, ut specie colloquij circumuentus à Sfortia obtruncaretur, Regiũq; Lepidi ac Parmã quibus ille dominabatur, in suam redegit potestatẽ: inde ad publica domi munera mentẽ applicans, in uico Stellata munitissimã arcem, alteramq; item è regione Ficarolum extruxit, ubi & catenam ex utraq; trahi uoluit, quæ Padi ripas cõmuniret. Belreguardum item amœnum Estensium secessum ædificijs ornauit, uxorẽ duxit Ziliolam filiam Francisci iunioris Carrariensis, cui & cõtra Venetos auxilium tulit, quamobrem & durissimum postea eorum sustinuit bellum. Concilium Ferrarię sub hoc tempore ab Eugenio celebrari cœptũ est. Liberos è diuersis pellicibus Leonellũ & Borsum ex successione dimisit hæredes. Suscepit itẽ duos alteros ex secũda uxore è marchionibus Salutiarum orta Herculẽ & Sigismundũ. Decessit Mediolani postquàm regnasset annos XLVII. uir admodum inter Estenses præterquàm quod literis caruit felix. Leonellus è Stella pellice ortus annos IX. rexit eleganti uir ingenio. Ferrariam ex parte Padi nouis auxit mœnibus, uicos urbis renouauit, uias munijt. Moriens Nicolaum filium puerum quẽ ex uxore Ioannis Francisci Gonzagæ filia susceperat Borso cõmendauit, ut hæreditatẽ illi quam ab eo acciperet, dimitteret. Borsus itaq; ex pellice Senensi Ptolomęorũ familiæ genitus, inito principatu ne qua inter fratres nasceret inuidia, Herculẽ & Sigismundum quos Neapolim Leonellus relegauerat, adcersiuit, simulq; cũ Nicolao aluit, mœnibus urbem restituit, Cartusiensiũ nobile cœnobium extruxit, ubi & se cõtumulari post fatum mandauit. Ingenijs magnopere fauit, quæ undiq; excita domi alebat, inter quæ Titum Strotium poetam Florentinum, Ioannẽ Aurispam, Vgonem medicum, Petrum Bonum lyristen egregiũ. Dux Mutinę factus à Frederico III. dum illac iter ille haberet. Postremo apostolorum basilicas ac pontificẽ magna comitum pompa nobis spectãtibus salutatũ uenit, à Pauloq; magnifice exceptus paucis post dieb. abijt. Excessitq; anno sequẽti, quo tempore & Paulus ipse, anno MCCCCLXXI. Hercules deinde rem suscepit auxilio Venetorũ, cum Nicolaus Leonelli filius qui ex pacto quo pater cũ Borso cõuenerat, successurus uidebatur, urbẽ aliquandiu tenuisset, sed pulsus tandẽ ad Ludouicũ auum maternum Mantuã confugit, ibiq; post annos tris reditum tentans obæratos circiter octingẽtos armauit, captaq; occasione per absentiã Herculis nocte Ferra-

giam

riã ingressus de improuiso forũ inuadit, magno fragore uela uela clamitãdo, quod eius tessera fuerat. Cũq; nullus per aliquot horas amicorũ insurgeret: Sigismundus Herculis frater collecta rusticorũ & oppidanorũ turba eos eiecit, persecutusq; extra urbẽ Nicolaum in quadã palude delitescentẽ cepit cũ XX. comitibus, ac ad Helionorã Herculis uxorẽ duxit. Illa statim uirum è Belreguardo euocat: qui post diem tertium Nicolaũ securi percussit: maneq; post funeris põpa atratus honorauit, sepulchroq; maiorũ intulit. Post hoc à Florẽtinis, qui à Sixto Pont. & Ferdinãdo rege Neapolitano oppugnabant, dux exercitus delectus. Anno deinde tertio in dissensionẽ cum Venetis uenit, quod nõ seruare uetus cũ illis fœdus diceret. Qua propter bello ab eis petitus, usq; adeo fame ac armis diu premebatur: ut nisi Sixti ac ducũ prædictorũ ingẽs ac pertinax fuisset auxiliũ, ꝓculdubio succubuisset, ut alibi narraui. Ex Helionora Ferdinãdi regis filia ꝓlẽ habuit: in qua primus Alfonsus reb. paternis successurus, Alexãdri Pont. q toti Æmyliȩ suis tributarijs bellũ indixerat, uexatiõi occurrit, ducta nup eius in matrimoniũ filia Lucretia.

VENETIA REGIO.

SEQVITVR secunda Transpadanȩ pars quam Venetiam appellant: hodie uero Marchiã Taurisianã. Longobardi enim Italia potiti eã partim Ducibus, partim Marchionibus cõmiserunt: qui lingua eorũ perpetuũ magistratum & hæreditariũ significãt, cum duces nõ ex successione fuissent. à Carolo aũt magno Dalmatia supra mare hæc pars appellata. Termini eius Athesis usq; ad Timauũ qui supra Aquileiã fluit. In quo tractu Foroiulienses sunt. Venetorũ aũt origenis Straboni duplex fama: aut à Venetis Galliȩ Belgicȩ, aut ab Enetis Paphlagoniæ populis, qui post bellũ Troianũ unà cum Antenore hæc loca petierũt. Plin. uero autoritate Catonis Troiana stirpe ortos esse dicit. Igit̃ ad ipsum Athesim urbs maxima VERONA à Cenomãnis unà cum Brixia uti supra dixi, ȩdificata. Clara Catullo, Plinio, Æmylio Macro, ex recẽtioribus uero Zenone urbis Præsule sanctissimo: præterea Luchino Verme q Cretã Venetis rebellẽ sua uirtute recepit: deinde in Turcas profectus Christi causa certãdo perijt. Iacobus Vermes eius filius collabentẽ sȩpe Ioãnis Galeatij exercitũ restituit. Armoricarũ Comitẽ & Ioannẽ Haucut aduersus Mediolanũ eo tẽpore ueniẽtes prelio apud Alexandriã cõserto ꝓfligauit, Comitẽq; cepit. In eadẽ urbe duȩ sunt omnino factiões, Mõticulẽses, & Comites S. Bonifacij. hi Mõticulẽses creato Accio Estẽsi urbis Tyranno deiecerũt: q ab Ecelino postea pulsus, inde restitutus: tandẽ cõmisso bello, & Accio interfecto Ecelinus potit̃ an. MCCXXV. immanissimus Tyrãnus: ut q CC. Veronẽses in carcere cremauerit. Cũq; audisset de Paduȩ defectiõe, XII. millia Paduanorũ, quos militiæ prætextu obsides secũ duxerat, diris adfectos cruciatib. Veronæ necauit. Quo extincto apud Soncinũ oppidũ, Veronẽses S. Bonifacij comitibus reuocatis in libertatẽ erecti aliquot annos quieuerũt. DEINDE Scaligeri ciues Veronenses patriȩ Tyrannidẽ occupauerunt: quorũ author Canis grandis Alberti filius Mastini Capitaneorũ nepos, primus ex ea familia qui lacertos ditionis extenderit. Tribunus populi quẽ Capitaneũ uocant, creatus annos ferè XX dominatus est. Ciuitatesq; Cremonam, Parmã, Regium, Vicentiã, Paduã, Fertinũ, Taurisium, in potestatẽ redegit: Gonzagis auxilio fuit, ut eiecto Passarino Mantua potirent̃. Decessit sine liberis relicta fratris Alboini filijs tyrannide Alberto & Mastino: quorũ Mastinus defuncto breui tẽpore fratre præfuit annos XVII. nõ minori atq; patruus animi magnitudine: ut qui Bauaro imperatori formidini fuerit: imperioq; maiorũ Bergomũ & Brixiam uicecomitibus, & Parmam Roscijs ademptas adiecerit. Dein Lucam, Vicentiã, Paduam, eius principe Vbertino expugnato recepit. Quare iam uicinis inuidiosus bello petitur á Venetis primo: deinde à Luchino uicecomite: qui pacem poscenti hac conditione dederunt, ut & uicecomites & Vbertinus suas possessiones reciperent, Ipse Veronam, Vicentiam, Parmam, Lucãq; teneret. Sed cum eas tueri nõ posse animaduerteret an. MCCCXLIIII. Lucam Florentinis uendidit. Parmã uero Carrarienses abstulerunt. Filios suscepit Canem grandem Cansignorũ & Alboinum. Filiã uero Viridem Beatricẽ quam Barnabæ uicecomiti locauit. Ex pellicibus uero plures alios. Canis igit̃ iunior Tyrannidẽ annos XLII. tenuit. Quo aliquãdo absente Friganus eius ex cõcubina frater capta occasione Veronã inuadit: quẽ reuertẽs Canis cum exercitu obsedit: deniq; potitus de fratre deq; seditiosis suppliciũ sumpsit: uerum insequente anno à Cansignoro Albuinoq; fratribus

ciuibusq; unà conſpirantibus Verona expellitur. Canſignorus uero poſtq̃ dominatus aliquot annos fuiſſet, circa annum MCCCLXXVII. extinctus eſt, relictis Antonio & Bartholomæo filijs: q æquo iure annos V. regnauerũt. Antonius per ꝓditionẽ & ſcelus fratre à ſe interfecto paulopoſt à Frãciſco ſeniore Carrarieñſi bello petit̃. Cũq; expugnari nõ poſſet, Ioannẽ Galeatiũ uicecomitẽ ducẽ contra ſe adcerſitũ nõ ſuſtinuit. Itaq; ipſius Ioãnis Galeatij fidei Verona tradita Antonius exulauit. Cuius filius Gulielmus mortuo Ioãne Galeatio, ac rebus trans Padũ turbatis ad regnũ paternũ recuperandũ animũ adplicuit, fretus auxilio Florentinorũ quib. militauerat, ac unà cũ filijs Veronã nocte quadam ingredit̃, eadẽq; ab ipſis Carrarieñſibus captus eſt, ac ueneno ſublatus. Brunorus uero & Antonius eius filij cũ annũ in pace Veronã poſſediſſent, ab Iacobino Carrarieñſi in uetus Caſtellũ uocati ꝑ dolũ cõficta cauſa necati ſunt. In qbus Scaligerorũ familia defecit, quę annos ferè LXX. regnauit. In eadẽ urbe in exteriori porta Burſariorũ hęc hodie inſcriptio cernit̃: Colonia Aug. Verona noua Gallieniana. Vall. II. Nõ. Apriliũ dedicari Pr. Non. Decẽb. Iubẽte ſãctiſſimo Gallieno Aug. Inſiſtẽte Aurelio Marcellino. V. P. Duc. Curãte Iulio Marcellino. Nũc ad reliqua trãſeamus. Secũdũ flumẽ Atheſim, uerſus eius ortũ, Tridẽtũ eſt oppidũ, à Rhetis unà cũ Fertino & Berna ędificatũ Plinio. Inferius uero Benacus uarijs ornat̃ caſtellis: Peſcara, Lunato, Lagiſio, Bardolino, Garda: unde lacui nomẽ, Turri, Malſenno. Ex alia parte, Sirmio Catulli patria, Riuoltella, Minorbio, Feliciano, Parluaſio. Poſtremo Salodi totius regionis capite: ex his Peſcara & Lunatũ antiquæ Mantuanorũ poſſeſſiones arbitro F. Sfortia ineundæ cõcordię gratia Venetis ceſſere, Ludouico Gonzaga ægre ferente. Inter lacũ quoq; & mare optima terra in inſulæ modũ pandit̃, oppidis etiã nouis referta: de qua paucis ab hinc annis ingẽs inter Ferrarienſes & Venetos orta cõcertatio, tandẽq; Veneto ceſſit. In hac Rouigo, Eſtũ unde Eſtẽſiũ familia. Propius aũt mari Polẽta, unde totus hic tractus cognominat̃. Hinc etiã familia de Polẽta quę Rauẽnę quãdoq; dominata eſt, ut in eo loco dicturi ſumus. Vltra duæ nobiles urbes Vicẽtia & Padua. prima Gallorũ eſt ædificiũ, media duorũ fluminũ Teſſinę & Bãbilõis Plinio. Hęc ſeſe ante alias ſpõte Venetis dedidit. Hinc & Palęmon nobilis grãmaticus fuit Tranquillo & Euſebio teſtibus. PADVA & Patauiũ antiquitus dicta Antenoris ædificiũ, cuius ſepulchrũ adhuc oſtentãt, triplici circũdata muro. Medoaco amne ab accolis Brenta uocato, nõ ut quidã putant, Timauo. Huc nauigat̃ è portu Medoaco nomine eodẽ quo flumẽ, ut ait Strabo. Euganei ꝓpe colles & populi, qui uaticiniũ habere credebãt̃: eos Plinius à generis nobilitate Græcã etymologiã traxiſſe dicit. Prope & Aponus uicus Liuij patria, ubi & aquæ calidæ morbis uarijs aptæ, Claudiani elegiaco carmine laudatæ, & à Theoderico Gothorũ rege mœnibus cinctę, teſte Caſſiodoro. Hic & Arquata itẽ uicus, ſeceſſu Petrarchę notiſſimus. Vrbs aũt inter alios Prodocimũ habuit eius urbis præſulẽ natione Græcũ, Petri apoſtoli diſcipulũ, qui an. XCII. uixit, ibiq; ſepultus eſt: recentiores quoq; Lunactũ & Muſactũ iuriſperitos. Tum Marſiliũ & Ioannẽ Horologiũ medicos. Pileũ de Prata & F. Zabarellã Cardinales. Macrobius de Sa. ubi de fide ſeruorũ tractat, dicit imperante Aſinio Pollione tributũ Paduę, quũ omnes latitarẽt nullũ ſeruũ fuiſſe inuentũ, qui libertate propoſita dominũ proderet. Pedianus ait Patauinis bene de rep. meritis, datum fuiſſe ius coloniarũ & Latij in magiſtratibus & ſuffragijs. Cic. in Philippicis Patauinos Romanorũ amiciſſimos fuiſſe teſtatur, ꝙ remp. difficillimis tẽporibus & armis & pecunia iuuerint. Hanc urbẽ Attila rex Hunnorum an. CCCCXXX. ferro igniq; abſumpſit: à Narſete deinde & Rauennatibus inſtauratã Longobardi iterũ uaſtarũt, quo tẽpore Patauini Riualtũ Venetijs ædificarũt. Quieuit multis poſtea ſeculis ea urbs uſq; ad Fredericũ II. tũc ab Ecelino tyranno dominata eſt: cui extincto Carrarienſes ſucceſſere, qui tribunatus titulo, quẽ capitanatum uocãt, patriæ tyrannidẽ annos ferè centũ exercuerũt, mœnib. cæteriſq; ædificijs urbẽ quaſſam reconcinnauerũt. Ex eis primus Marſilius urbẽ ac domũ illuſtrẽ reddidit, pater patriæ dum uixit, appellatus. Canis grandis potentiã quandoq; ueritus ſponte dominationẽ reliquit. Poſt eius mortẽ remp. repetẽs magna cũ gratia geſſit, moriẽs ſine liberis Vbertinũ cognatũ hęredẽ inſtituit, qui Paduã in pace tenuit an. ſex. Deinde à Maſtino Scaligero pulſus, paulopoſt Venetorũ ope reſtitutus eſt, pace inter eos facta. Demũ excedẽs remp. Marſilio iuniori reliquit, q eodẽ anno ab Iacobino cognato interficitur. Is quoq; quũ poſt parricidiũ an. quatuor adminiſtraſſet, tandẽ à Gulielmo filio no-

tho &

tho & ipse obtruncat̃, nullã aliam ob causam, ut aiunt, nisi ob dolorẽ & uerecundiam nataliũ patris causa inflictã. Habuit itẽ alterum ex matrimonio Franciscũ seniorẽ, qui annos XI. magna cũ beneuolẽtia rexit, Paduã uarijs ornauit muneribus. Demũ cũ Barnabam socerũ suũ ab Ioanne Galeatio captũ defendere ac liberare statuisset, regnum & uitam amisit. Nã ab eo in prælio uictus ac captus Medoeciæ in carcere extinctus est, An. MCCCLXXXXIII. Corpus filio Frãcisco iuniori petenti concessum ac magnifice tumulatũ. Qui post aliquot annos paternũ inimicũ metuẽs ad Bauarũ Imperatorẽ confugit, auxiliantib. postea Florẽtinis ac Venetis ignotus Paduã clã ingressus omnia pręter arcẽ fauẽtibus etiã ciuibus obtinuit, qua paulopost Ioãnis Haucut ducis Florentinorũ auxilio obtenta regnauit an. XV. Mortuo Ioãne Galeatio magno ueluti terrore sublato audacius egit. Gulielmũq; Scaligerũ exulem unà cũ filijs Brunoro & Antonio Veronã introduxit, callido cõsilio, ut urbẽ tumultuantẽ sibi subijceret, quod euenit. Nam eis postea ꝑ insidias de medio sublatis, Veronã diu optatã suo adiecit imperio, Iacobinoq; filio regẽdã tradidit. Post hęc Brixiã tẽtauit, sed ab Iacobo de cruce & Octobono III. ducis Mediolani cõmilitonib. repulsus est. Vicẽtiã quæ Venetorũ est lacessiuit. Quãobrẽ illi Frãciscũ Gonzagã cũ exercitu misere, qui breui tẽpore Veronã expugnauit capto Iacobo filio, Paduã deinde tradentib. ciuibus cepit, ac cũ Francisco egit, ut ipse unà cũ filio Iacobo supplex Venetijs ueniã peteret pręteritorũ, Qui cũ obtẽperasset, à Venetis cũ iurgio excepti & custodię traditi ambo, necatiq; sunt an. MCCCCVI. Cal. Decemb, superstites filij duo Marsilius & Vbertinus captã cernentes patriã ad Hetruscos cõfugerũt. Atq; hic finis nobilis familię Carrariensiũ, haud multo post fatũ Scaligerorũ secutę.

HINC reliquas Venetię terras exequar: iuxta littus Adria quã supra narraui, Agedum, Platuũ, Belunũ, Opitergiũ, Altinũ, Cõcordia colonia, Fertũ. Antiqua sanè omnia. Opiterginorũ meminit Cęsar in cõmẽtarijs, deprehensos in naui à sese mutuis uulnerib. petitos occubuisse, ne in manus Põpeianorũ uenirẽt: Opitergio à Rotari Lõgobardorũ rege deleto, eius urbis Præsul Magnus post an. XIII. ad stagnum confugiens Seuerino Pontifice ac Heraclio Imp. probantibus ciuitatẽ Heracleã cõdidit. Altinũ item corruit, cuius Præsul Paulus eodẽ ferè tẽpore unà cũ populo q̃ superfuerat ex eiusdem Pont. autoritate sex oppida ædificauit, Torcellũ, Maiorbũ, Burianũ, Amorianũ, Aimanũ & Cõstantia cũ iuxta Torcellũ, à Constante Heraclij filio Imp. cognominatũ cum ille in Italiã uenisset. Erat & propè oppidum Montisilicis uocatũ, quo illorum etiã temporũ iniuriã passo Montisilicẽses inter stagna cõstruxere Albiolam & Metamaucũ, ubi quondã Medoacus portus fuit, & Palæstinã ubi Philistinã fossam Plin. appellat, & Fossas Clodias antiquũ oppidũ renouarunt, quod Festus ait à Clodio duce Albanorũ olim ædificatũ. Cõcordia colonia item Plinio, qua unà cũ alijs sublata, oppidani inter stagnantes aquas Caprulas oppidũ excitauerũt. Fertũ & incolę Fertini Plinio, hodie Feltrũ Rhetiorũ oppidum. Inferius uero secundũ flumẽ Silum Taurisci oppidũ nunc Taruisiũ, ubi pater Totilę regnauit, ex Tauriscis qui Norici sunt, ut ait Strabo: propè uero in ora ipsę Venetię, de quib. postea. Flumina pręcipua Silus, Tiliauentũ, ex Rheticis montibus Liquẽtia, ex Opiterginis Alsa, omnia prisca nũc retinentia nomina. Itẽ Varianus, Natiso è Carnorũ iugis: prope quẽ Aquileia XII. mil. pass. à mari distans: de qua mox pluribus. Postremo Timauus Venetiæ finis. A Tiliauento enim hucusq; Canorum regionẽ Plin. Straboq; uocãt. Nos hodie Foroiuliensem & Patriã dicimus. Quæ iuncta Iapidię est regioni Dalmatiæ, quã nunc Carinthiã uocant. Vnde Timauus fluit nouẽ oribus, & uno magnoq; ostio in mare labit̃, ut Strabo, Mela, Vergilius, unde per ora nouẽ, & rursus, & Iapidis arua Timaui. Forumiulij uero antiqua ciuitas, cuius incolas Plin. Foroiulienses uocat. Est aliud Iuliũ Carnicũ supra ad montana pertinẽs, cuius colonos Iulienses Carnorũ appellat, qđ nunc putauerim Golitiã esse, cui comes præsidet duci Austriæ subiectus. Foroiulij duces Lõgobardorũ præficiebant̃. Ex his Gisulphus dux tẽpore quo Agilulphus regnabat & Phoca imperabat à Cacano Auarũ duce captus atq; interfectus est. Romalinda dein uxor oppidũ quod diu obsessum tuebat̃, Cacano ob amorẽ matrimonij pactiõe prodit. Ille & oppido & mulieris amplexu per cõiugiũ potitus: iã fide liberatus eã mox ꝓstituit atq; necauit, haud absimili exẽplo Tarpeię Romanę, quę armillarũ gratia simul & amoris Sabinis Capitoliũ prodidit, unde & ipsa præcipitata. Filiæ uero matre castio-

res crudis pullis sub mammis religatis, stuprum inferre uolentes fœtore absterruerũt. In hac item regione nouum oppidum Vtina, à ducibus (ut ferunt) Austriæ circiter annum MCC. ædificatũ. Aquileia, inquit Strabo, à Romanis condita incumbentibus opposita Barbaris, Emporiũ Illyricarum gentiũ. Plin. item & Liuius de bello Macedonico, Aquileia Colonia Latina eodẽ anno in agro Gallorũ deducta. Hęc enim urbs nõ prius caput extulit q̃ subactis Pannonijs: ex quibus tanquã claustris ad Danubiũ patefactis, tutum id cœpit esse iter: quod teste Tranquillo Augustus sæpe frequẽtauit. Deficientibus eñ cæteris Adriatici maris ciuitatibus, eò multitudo ob mercaturã cõueniebat. Cui postremo deficiẽti Venetię successere. Aquileiensiũ fides Romanis probata Maximinorũ patris & filij bello, ut scribit Capitolinus, cũ deficiẽtibus neruis ad sagittas emittendas capillis mulierũ uterentur. Quod ante Romæ factũ in bello Senonũ: unde in matronarũ honorẽ Veneri Caluæ tẽplum dicatum. Itẽ Annibalis tẽpore, matronæ aurum gẽmisq; in mediũ cõtulere. Apud Aquileiam hæc inscriptio legitur. Cæs. August. Aquileiensiũ restitutor & cõditor uiam quoq; geminã à portu usq; ad pontẽ per Tyrones iuuentutis nouæ Italiæ sui delectus posterius longi tẽporis labe corruptã restituit. Vrbẽ tam uetustam & nobilẽ Attila rex Hunnorũ diruit: neq; unquã ei postea resipiscere fuit. Coloni migrantes Gradũ tunc oppidũ in insula Gradensi uocitata exstruxerũt. Ex quo patriarchatus eius diuisus an. DCX. Agilulphus dux Foroiuliẽsis elegit Ioannẽ abbatẽ Patriarcham ueteris Aquileiæ, Candiano superstite Patriarcha nouæ Aquileiæ, quę apud Gradum iam erat à Rom. pont. cõstituta. Conuenitq; inter eos, ut qui esset Aquileiæ patriarcha, omni continentis regioni præesset pariter & imperaret. Qui aũt apud Gradum, omni Venetiarum ducatus regioni præesset. Ex illo, Præsulis ditioni Aquileia subest.

RES VENETORVM.

VENETIAS ipsas Laurentius monachus scribit cœptas ędificari anno salutis CCCCXXII. vij. Cal. April. nonnulli CCCCLVI. quo tempore Attila Aquileiã cęterasq; urbes diruit, quas paulò supra cõmemoraui: quarúmue ruina resurrexere. Quæ aũt forma reip. quibúsue initijs creuerint breuiter ex eorũ cõmẽtarijs repetã. Primus in ea magistratus Tribuni fuere, annos ferè CCXXXII. postea duces creati. Quorũ primus Paulutius Heracleanus apud Heracleã à Senatu populoq; lectus præfuit annos XX. Post eum Marcellus Heracleanus annos IX. Vrsus itẽ ex Heraclea annos XI. Deinde per seditionẽ interfectus. Ab hoc Exarchus, qui ad eum Venetias cõfugerat hortatu Gregorij pontificis, restitutus in Rauennæ sedem: unde à Limprando fuerat per obsidionẽ expulsus. In prælio captus Ildeprandus eius nepos & dux Vicentinus auxiliaris. Deinde antiquatum ducatus nomen, ac magister militum annuus creatus cum ducatus potestate: fuereq; hi uiri quinq; ex successiõe: Dominicus Leo, Felix Cornicula, Theodotus Vrsi filius ab exilio reuocatus: Iulianus Hipatus, Ioannes Fabritianus. Hic magistratu deiectus ac oculis mulctatus. Post hęc orto inter Insulanos & Heraclenses bello, relictis ob cladem his sedibus simul cum Equitio Medoacũ migratũ est: ubi anno DCCXLII. res ad ducẽ redijt: ac Adeodatus Vrsi quondã ducis filius dux creatur: qui in suspicionẽ ueniens tyrannidis magistratu deijcit̃, ac oculis erutis mulctat̃. Cuius successores Gablaus siue Gabla & Dominicus Monegarius uiri ambo facinorosi, breui tẽpore eundẽ penitus sortiti sunt exitũ. Mauritius Heracleanus an. DCCXLVII. Ioannẽ filiũ principatus cõsortẽ malo quidẽ exemplo primus adsumpsit. Ioannẽ Patriarchã Gradensem consentiente Senatu expugnatũ de alta turri præcipitauit, surrogato Fortunato Patriarcha: tandẽ uterq; magistratu deijcitur. Obelerius Tribunus Medoacẽsis dux delectus ac per seditionẽ pulsus Taurisium aufugit: ubi ab exulibus Venetis iterum dux creatur. Post eum Beatus & Valentinus ex successione fratres simul annis V. Quo tẽpore Pipinus Caroli filius Italiæ rex Venetos oppugnabat: ac Medoacum sustulit. Ex quo Veneti in Riualtum cõmigrarũt. Angelus Particiacus Heracleanus dux primus in Riualto factus palatiũ ducale nũc extans ædificauit: ac urbs ipsa Riualtũ appellari cœpta. Deinde Heracleã breuiore ambitu reficiẽs appellauit Nouã ciuitatem. Cœnobium item S. Zachariæ exstruxit: ubi & eius corpus condidit. Duos administrationi filios adhibuit: quos ambos in Riualto successores habuit. Prius Iustinianum an. DCCCX. Quo tempore corpus diui Marci à mercatoribus ex Alexan-

ex Alexandria delatum est. Ioannes Particiacus, dein frater eius an. XXIII. reipublicæ præfuit. Tẽplum diuo Marco à Iustiniano fratre inchoatũ absoluit. Medoacũ ciuitatem destruxit, dum Obelerium nouũ ibi ducem creatũ bello persequitur. In Galliã adcersitus à Ludouico Gallorũ rege, profectus, indeꝗ bona cũ gratia reuersus est. Mox Carosio potente ciue simul cum cõiuratis qui in eum absentẽ cõiurauerant necato, cũ Mastalitię familię nobili aduersaret̃, captus apud Gradũ relegat̃, ubi in Cœnobio reliquũ uitę tẽpus p̃sancte monachũ egit. Petrus Tradonicus ex Pola ciuitate, an. DCCCXXXVI. dux sanctus Ioannẽ filiũ consortem administrationis habuit. Templũ S. Pauli extruxit: à Michaele Imp. Constan. rogatus naues LX. cõtra Saracenos, qui ex Africa in orã Heturię applicuerãt, Saba duce misit, quę ab illis partim captę, partim depressę fuere. Is orto tumultu apud sanctũ Zachariã uesperi trucidat̃, ibiꝗ sepultus, postꝗ administrasset an. XXIX. Vrsus Particiacus an. DCCCLXV. Ioannem filium secum adhibuit. Saracenos qui Anconã occupauerant expulit. Quare ei à Basilio Imp. Constan. gratię actæ, ac Protospatharius factus. Vrsus uero muneris loco XII. tintinnabula ærea magni põderis ei remisit, quæ prima fuerunt apud Græcos. Ioannes Particiacus Vrsi filius rexit an. VI. Comaclum oppidum Rauennatibus ademit. Vir tamẽ togæ magis quàm armis natus ac mira facundia præditus: cum in ualetudinẽ incidisset longã, inutilisꝗ reipublicæ uideretur, spõte se magistratu abdicauit. Petrus Candianus annum durauit, aduersus Illyricos bellum gessit, alteroꝗ apud Muranũ superatus atꝗ interfectus, & in tẽplo Gradensi cõtumulatus est. Ioãnes Particiacus licet mutus factus magistratũ repetijt, donec ob cladẽ ab Illyricis illatã populum leniret tumultumꝗ sedaret: post menses sex iterum cessit. Petrus cognomento Tribunus an. DCCLXXXIII. Pannonios, seu potius Hunnos ad consanguineos suos in Pannoniã secundo uenientes, ac oram Venetorũ populantes, terra mariꝗ cõpressit. Nam fossam Clodiam Heracleamꝗ nouam ciuitatẽ deuastauerãt. Pręterea urbis partẽ à Riualto ad sanctã Mariã in Iubanico muro cinxit, ad euripũ maiorẽ crate ferrea clausit. Vrsus Badoarius siue Particiacus an. salutis DCCCXV. magistratus uero XIX. ab Imp. Conrado nummi signandi ius obtinuit, cõpositisꝗ patrię rebus magistratu se abdicãs in cœnobio diui Felicis Ammiani usꝗ ad extremũ tempus persancte uixit, multisꝗ claruit miraculis. Petrus Cãdianus rem annos quatuor administrauit. Hic filius illius Petri qui in Bello Dalmatico occubuit, filiũ habuit eiusdem nominis. Prothospathariũ Albertum & Berengarij III. Imp. filium qui tunc Rauennæ dominabatur, & auxilio Comaclensium & Iustinopolitanorũ mercatores Venetos infestabat, bello superauit. Comaclum oppidum expugnauit, atꝗ incendit. Itẽ eos qui uirgines quasdã Venetorum die nuptiarũ rapuerãt, apud Caprulas insigni prælio uictos subiugauit, recuperatis uirginibus, ac centũ uini cadorũ censu pollicito. Post hunc duo Petri ex successione creati, alter Vrsi Badoarij, alter Petri Candiani filius, quorum nihil extat memorabile. Hic Candianus à patre olim in collegam adsumptus ob insolẽs ingenium deiectus imperio & in exiliũ actus auxilio Alberti Berẽgarij Imp. filij classem cõtra patriã armauit, uerum paulo post patri ob animi dolorẽ defuncto successit. Vxorem optimã fœminam, ex qua filium Vitalem susceperat, ob ætatẽ iam grauẽ abdicauit, Vaderta Alberti supradicti filia ducta. Deniꝗ cum esset omnibus intolerabilis ob libidinẽ ac improbos mores, populum in se cõcitauit. In prætorioꝗ inclusus unà cũ filio infantẽ necatur ac corpus in carnificinam delatum membratimꝗ cõcisum: in quo tumultu templum diui Marci & domus supra trecentas dicunt̃ flagrasse. Petrus Vrseolus, DCCCCLXXIII. dux XXIII. uir optimus à populo iudicatus cum religiosissimus, ut qui sæpe clanculum cubicula pauperũ ægrotantiũ adire soleret ac rogare siquid opus: Gradũ ciuitatẽ muro cinxit, templum diui Marci incendio absumptũ restituit, propiusꝗ Xenocheum nobile extruxit. Deniꝗ cõpositis patrię rebus magistratu se abdicãs, cũ uxore, quam post susceptum filium ex uoto utriusꝗ nunquã attigit, ex urbe in Aquitaniã se cõtulit, ubi cœnobio perpetuo dicatus miraculis claruit. Cuius exẽplo Ioannes Maurocenus monachus promotus, & ipse sancti Georgij cœnobiũ maxima impẽsa ampliauit. Vitalis Candianus Petri Cãdiani ducis frater statim inito magistratu in ualetudinẽ incidit. Quãobrẽ officio se abdicãs monachũ & ipse egit, ac quarto post die morbo inualescente decessit. Quo tẽpore ipsius interfecti filius Pręsul Grandẽsis quẽ pater abdicaue

rat,& ad Othonē II.cõfugerat, ad uindicandā patris sui hospitis & necessarij cædē incensum mitigauit, Venetisq; amicum reddidit. Tribunus Memmus quũ orta esset inter duas nobiles familias Caloprinos & Maurocenos discordia magistratu se abdicare coactus in cœnobio monachũ egit:ubi paucis post dieb.ex animi (ut credit̃) dolore excessit.Petrus Vrseolus magnopere remp.auxit: à Basilio & Cõstantino Imp.impetrauit,ut immunes essent à portorijs Veneti. Omnē ferè Illyriā cum insulis in potestatē redegit: Othonē II. Venetias ex uoto clā uenientē noctu excepit:ab eoq; multa Venetis impetrauit.Petrũ filium ab eo chrismate perunctum, Othonē deinde nominauit,quē postea cũ alio fratre Constantinopolim misit ubi à Cõstantino & Basilio Imp. decora & honores retulere.Cũ Ioanne Præsule Belunēsi qui res Venetas infestabat fœdus iniuit. Cum Narentanis Dalmatiæ populis perpetuis hostibus,uastatis eorũ finibus,pacē fecit. Gradũ instaurauit:Corpora Fortunati,Hermagorę,Hermogenij, Dionysij nouo cõdidit sacrario.Hoc tēpore Falerij q Venetijs nobilitate pollebāt,cœnobiũ S.Benedicti extruxerũt simul & locupletarũt.Vrseolus aũt postq; annos duodeuiginti præfuisset moriēs mādauit se tantũ in atrio tēpli S.Zacharię citra funeris pompā cõtumulari.Otho Vrseolus eius filius Adrianos,quod eorũ classem in Hierosolymitanā expeditionē impediuissent,maxima clade adfecit.Gradũ ciuitatē à Pepo Aquileiēsiũ Patriarcha dolo captā & dirutā ex S.C.instaurauit.Postremo quibusdā de causis magistratu deiectus, Cõstātinopolim in exiliũ ab ingrato populo mittit̃ cũ an.V.solus administrasset. Quē penitus exitum successor eius Petrus Cētranicus cõsecutus est. Vrsus Patriarcha Gradensis frater Othonis Vrseoli autoritate senatus præfuit tantisper dum Otho ab exilio reuocaretur. Quumq; ille interea perijsset, Vrsus ortā in patria seditionē cõposuit:mox anno elapso adstante populo magistratu se abdicauit,ut propriæ saluti cõscientięq; cõsuleret:cui pariter & reip.nequaq; uacare posset.Dominicus Vrseolus per tumultũ & seditionē adeptus principatũ tertia die coactus est ob populi metũ Rauennā cõfugere: ubi in ærũnis decessit.Dominicus Flabanicus iā decrepitus ob sapientiā dux factus:cuius opera & cõsilio Otho Vrseolus pulsus fuit.Statuit cõsentiēte senatu ne quis in futurũ dux successorem sibi deligeret,cũ eò res uenisset ut essent omnia uenalia.Itē quod nobilis Vrseolorũ familia tanq; tumultuosa & patriæ seditiosa expelleret̃,quæ nunquā postea reuixit.Dominicus Cõtarenus dux XXX. exstruxit cœnobium Sancti Nicolai de Lido.Iaderenses ad Salomonē Pannonię regē deficientes, bello cõpressit.Cum Roberto Guiscardo Normādo bella gessit:extinctus est post an.XXVI.in patrum ac plebis gratia.Dominicus Syluius MLXVIII.cunctos ante se duces authoritate superauit.Quapropter sororem Nicephori Cõstantinopolitani Imperatoris duxit: eiusq; gratia contra Robertum Guiscardũ à Michaele expulso contra Nicephorũ euocatũ ac Dyrrachium obsidentē classem armauit. Vnde magno accepto incõmodo rediēs magistratu deiectus est.Eius uxoris delicias ac ingentē mollitiem Petrus Damianus & Vincentius Gallus cõmemorant:Rore collecto lauabat̃,unguētis iugiter oblita: ex quo diuina prouidētia uices & ipsa experta in ualetudinē incidit:ex qua tabido corpore in ęrumnis decessit.Vitalis Faledrus classem instauratā,iterum auxilio Imperatoris Alexij,qui expulso Nicephoro imperio successerat,cõtra Robertũ mittit: quę rursus uicta ac ꝓfligata est.Ab Alexio ipso obtinuit ut Dalmatiæ Curuatiæq; imperiũ, quas Piratis ademissent, Venetis perpetuo cõcederet.Ea ferè tēpestate corpus diui Marci antea ignoratũ, sese in eadē æde manifestauit,brachio exerto extra humũ.Ex illo igit̃ loco postea augustiore reconditũ est, solis duci & procuratoribus manifesto. Vitalis Michael subsidiariā classem nauiũ centũ, quam in expeditionē Hierosolymitanā miserat,cum Michaele filio pręfecto amisit.Cõtra Pisanos aduersus Venetos apud Rhodũ nõ satis apparente de causa uenientes feliciter dimicauit,superata eorũ classe nauiũ XXV.Ordelaphus Faledrus uir animo ingenti & industria exercitatus bella plurima gessit:inter quę cõtra Dalmatiā nauali pugna:ubi multis oppidis in potestatē redactis,ad ultimũ interfectus fuit.Ea tēpestate Venetijs tēpla nõnulla simul cũ ædibus flagrauere, terræmotusq; ingēs urbē totā cõcussit. Ciuitas etiā Medoacensis maris inundatione pariter & incendio deuastata est.Cõcessumq; Clodiensibus,ut ex eius ruinis ædificia publica cõstruerent. Quo tempore etiā Gradonicorum familia Cypriani templũ ac cœnobium Mariani ædificauerunt, ut eò se trāsferrent

uirgines

uirgines, quæ in æde eiusdem diui apud Medoacũ fuerãt. Badoarij quoq; ei proximum Crucis delubrum cum cœnobio excitarunt. Croatiam quoq; cum plurimis Dalmatiæ locis rebellibus perdomuit, expugnata insuper Iadere mœnibus usq; deiectis, quæ ante ad regem Pannoniæ Colomanum defecerat. In Syriam aliam classem ad eas terras reliquas religioni parandas misit. Patauinos bello ui etiam superauit, cum eisq; fœdus sequestro Henrico Imperatore iniuit. Quumq; interea Pannonius exercitũ instaurasset, Ordelaphus in prælio uictus occubuit domumq; relatus in æde Marci sepelitur, pax Venetis per oratores impetrata. Præfuit annos XIX. Dominicus Michael rogãte Calisto pont. quum Balduinus rex Hierosolymitanus esset captus, cum classe CC. nauium profectus à Turcarum obsidione liberauit, Tyrumq; recepit. Iussus tandem ab Emanuele imperatore qui Caloioanni successerat, ac tantæ uictoriæ inuiderat, reuerti, ob irã in itinere multas ipsius insulas diripuit, sed & Spalatrum & Tragurium Pannonijs ademit. Corpus sancti Theodori martyris Venetias ex Chio insula quam expugnauit adlatum, ac in æde Marci sacello quod partim Narses ex manubijs consecrauit collocatũ. Ex Petra quoq; corpus sancti Donati in templo Venetijs à quodã Marco Iuliani cõstituto positum. Aedes etiam Charitatis hoc tempore excitata: præfuit annis XI. Petrus Palanus Iustinopolim imperio Venetorum adiecit: in qua expeditione interfectus est domumq; relatus, ac in cœnobio sancti Cypriani sepultus. Ea tempestate Seruatoris ædes dicata, cui uicarius præerat Bonfilius Michael. Prẹterea Petrus Gatilusus Clementis templum excitauit. Xenodocheũ apud Maiorbum impensa Vrsi Badoarij magna ex parte extructum. Contra Rogerium Guiscardi perpetuum Venetorum hostem auxilio Imperatoris Emanuelis, cui Cercyram plurimasq; insulas ademit, uictor pugnauit, eiq; imperium semiamissum restituit, ubi etiam interfectus est, cum regnasset annos XIX. Dominicus Maurocenus studijs pacis deditus, urbem magis ornauit ædificijs quàm auxerit imperio. Inter cætera opera turrim tintinabulorum diui Marci excitauit: præfuit annos IX. Vitalis Michael II. contra Emanuelem Imperatorem cum classe profectus Chium cepit, moramq; nectendo peste prohibitus nõ ultra sequi, quæ aquis infectis opera hostiũ adscribitur: ubi Iustiniani omnes ad unum periere qui in ea expeditione fuerant, relicto uno tantum iuuene Nicolao monacho: qui pontificis consensu uxorem duxit Annam filiam ipsius ducis, unde reliqua soboles orta. Vitalis igitur infecta re domum reuertens populum quoq; peste infecit. Cumq; pro cõcione se excusare uellet, à quodam uulneratus interijt. Cædem eius successor Sebastianus Zianus est ultus, creatis decemuiris qui quæstionem de hoc cæterisq; similibus exemplis agerent. Is pro Alexandro III. bello nauali pugnando Fredericũ Aenobarbum profligauit, Othonemq; filium eius captum Venetias duxit, ex quo pax secuta. Alexander donis plurimis ducem ac Venetias munerauit, ut plumbatis literis uti possint, ut medius Pontifex inter Imperatorem & Ducem sederet. Ornatum quo nunc duces utuntur tribuit. Veniam quoq; delictorum in ascensionis festo concessit. Sebastianus post hæc cum in ualetudinem incidisset, in cœnobium sancti Georgij se transferre iussit, ubi post aliquot menses obijt relictis cœnobio plurimis fundis: quo tẽpore Norandinus quoq; in oriente extinctus est, quum præfuisset annis XXVIII. Aureus Mastropetrus successit, qui paulo ante magistratũ eundem recusauerat, Sebastianoq; supradicto cesserat ob modestiam Dux XL. Annos XIIII. obito feliciter magistratu se sponte abdicans in cœnobio S. Crucis reliquum uitæ tempus persancte monachus exegit. Henricus Dandalus classem subsidiariam expeditioni Hierosolymitanẹ misit cum Præsule Rauennate prẹfecto. Iaderẽ ciuitatẽ quarto rebellantem subiugauit. Orator quondã profectus ad Emanuelem Imperatorẽ questum ab eo uiolatum esse ius gentium, tamdiu coactus est ẹra candentia aspicere donec luminibus orbaretur. Quamobrem ex illo Veneti inimici Græcis fuere & Gallis auxiliares ut Constantinopolim caperent, ubi postea & ipsi ex conuentione ius etiam dicebant, Prætoremq; unum creabant: quorum primus fuit Martinus Zenus. Cretam à Bonifacio Monferratensi permagno emit: decessit Cõstantinopoli, sepultus in atrio S. Sophiæ. Petrus Zianus Sebastiani ducis filius Cercyram, Methonem, Coronam, quę loca piratarum fuerãt, cepit: sed & priuatis ciuibus diripiendas occupandasq; insulas Gręcorum odio dedit. Cretam rebellantẽ in officio continuit. Constantiã filiã Gulielmi regis Siciliæ duxit uxorẽ. Cũ præfuisset annis XXII. se magistratu sponte abdicãs secessit in

ædem S. Georgij. In Cretã hoc tẽpore noua Colonia Candax ducta est: ex quo postea tota insula cognominata. Iacobus Tepulus author fuit, ut XXV. triremes auxilio Michaeli Palęologo cõtra Theodorũ Lascarim mitterent: ex quo superata captaq; hostili classe obsidiõe Cõstantinopolis liberata est. Quo tẽpore Imperator cũ pecunia magnopere indigeret, à Venetis eam mutuatus est: locoq; pignoris lanceã ac spõgiã Crucis dominicæ monumẽta misit. Iacobus præterea Pontificis partes secutus incõmoda multa passus est: præfuit annis XX. Marinus Maurocenus author, ut Innocentius diui Marci Primicerio indulgeret, ut is Pontificalibus insignib. uti posset. Quamobrẽ primus meruit in porticu diui Marci ducali ornatu cõtumulari. Rainerius Zenus an. MCCL. pontem in Riualto cõstruxit, platęã strauit, bella cũ Genuensibus adscitis in societatẽ Pisanis gessit. Laurentius Tepulus Iacobi ducis filius an. MCCLX. uirtute simul & humanitate effecit, ut Ceruiẽses sese Venetis spõte dederẽt. Inducias quinq; annorũ cũ Genuensibus pepigit, quũ diu pugnatũ esset, pacificatore Clemẽte IIII. q utriusq; partis legatos Viterbiũ adsciuit: præfuit annis sex. Iacobus Cõtarenus cõtra Bononienses, q toti penè Flaminiæ dominabanẽ, bellũ inuitus suscepit: cũ esset pacis in primis studiosus, tum natura quietus. Trienniocq; uaria decertauit fortuna: demũ utriq; fessi pacẽ hac conditione fecere, ut Bononienses castellũ quod in ostio Padi construxerãt diruerẽt, eius ostij cura simul & imperio Venetis relicto. Nõnulli hoc bellũ Genuense sub hoc Laurentio Tepulo gestũ dicunt. Sub Cõtareno aũt bellũ Anconitanũ portoriorũ item causa: qui senio iam confectus, quũ se non satis utilẽ reipublicæ uideret, magistratu se abdicauit, priuatus uiuere statuens, paucisq; post dieb. extinctus est. Ioannes Dandalus bellũ contra Genuenses renouauit, deinde cõtra Anconitanos se cõuertit, qui mercimonia cõtra fœdus in Dalmatiã exportarẽt. Tandẽ Veneti post multa incõmoda utrinq; accepta, Nicolao III. iubente, pacẽ ęquis cõditionib. fecere, mox cũ Imperatore, ut aureũ nummũ, quẽ ducatũ appellãt, signare liceret, obtinuit. Cũ Istris rebellibus biennio pugnauit. Cũ patriarcha Aquileiensi, qui illis fauebat, bellũ renouauit. Ptolemais quanq̃ acriter defensa diripiẽ à Soldano. Petrus Gradonicus an. MCCLXXXX. Baiamontis Tepuli nobilis & seditiosi ciuis tumultũ exortũ in patria cõpressit. Quo tẽpore Decẽuirale consilium cõstituit. Hic enim Baiamontes, uelut alter Catilina necare senatũ, tyrannidemq; cũ cõiuratis inuadere, statuta die cõspirauit. Post hæc Petrus Perã Genuensiũ classe delatus in Græciã inuasit. Reuertẽs inde ab eis in Adriatico sinu maxima clade adficiẽ, nauibus sexaginta desideratis, ex qua illi triũphantes domũ rediere. Deinde Ferrariã Frisco Estensi cũ patre Accio cõcertante cepit. Interdictus ꝓpterea sacris à Clemẽte: præfuit annis duodecim. Marinus Georgius, q̃ ob probitatẽ Sãctus est cognominatus, interdictus & ipse ob eandẽ causã. Ditissimus alioquin: cœnobiũ sancti Dominici sua impensa extruxit. Præfuit annũ tantũ. Ioannes Superantius MCCCXIII. Iacobi Quirini & Marini Barotij ciuiũ seditiosorũ tumultũ extinxit. nonnulli Petro Gradonico supra memorato hoc referũt. Propterea procuratores sancti Marci sex ex S.C. constituit, qui remp. curarẽt. Ferrariã, ut interdicto seq; ac remp. liberaret, probãtibus restituit. Missus huius rei gratia orator Frãciscus Dandalus in Galliã ad Clementẽ Pont. qui pont. eum ante mẽsam humi proiectũ cõsistere, uinculis in collo iniectis, iussit. Quapropter Franciscus ex illo Canis cognominatus est, ꝙ ueluti canis, causa patrię, sit factus. Ioannes insuper Spalatrũ, Tragurũ, Sibinicũ & alia cõplura Dalmatiæ loca spõte se dedentia recepit. præfuit annis XVI. Franciscus Dandalus quẽ supra nominaui MCCCXXX. Polentinos etiã sponte se dedentes, in fidẽ accepit. Classẽ rogatu Andronici Palæologi, & Ioãnis XXII. Pontificis cõtra Turcas tunc Imperatori infestos misit. Aduersus Mastinum Scaligerũ dimicauit, Petro Roscio Parmensi ductore exercitus. Paduãq; ei ademptam Carrarijs dedit. Bartholomæus Gradonicus prudentia magis q̃ armis rem auxit. Primus societatẽ cũ Florentinis, qui iam potentes esse cœperãt iniuit. Præfuit annis II. Sepultus in diui Marci porticu. Andreas Dandalus Cretẽses deficiẽtes bello nauali cõpescuit. Clemẽtis Pont. rogatu, triginta triremes cõtra Saracenos Hispaniã uastantes armauit. Aduersus Genuenses tertiũ bellũ renouauit. Apud Bosphorũ nauali prælio pugnans, primũ uictor: deinde uictus à Philippo Auria eorũ duce discessit, in quo Chiũ amisit: Euboiã uix tenuit. Vrbẽ ædificijs magnopere ornauit, quã pestilẽtia maxima infecta lugubrẽ reddidit. Nõnulli dicunt non in Saracenos Hispaniæ triremes, sed in Turcas

octo

octo naues armasse, ex icto fœdere cũ Clemente. Pręterea ab Aegypti Sultano impetrauit, ut in eius regionẽ naues merciũ gratia traducere posset, cõsentiente pontifice. Cum Genuensibus iterum Veneti prælio congressi apud Calarim Sardinię ciuitatẽ, uictores fuere, Antonio Grimaldo eorum præfecto superato. Ex quo illi fractis uiribus, se Ioãni præsuli uicecomiti dedidere. Postremo ab eisdem, quibus Paganus Auria pręerat, Pola prius direpta, deinde apud Sapientiam insulam prope Methonẽ singulari clade adfecti fuere, capto Nicolao Pisano Venetæ classis præfecto. Andreę igitur post annos duodecim successit Marinus Falerius uir facinorosus, ut qui remp. inuadere uoluerit, quare à senatu post mensem septimũ captus, & ad scalas curiæ securi percussus, reliqui cõiurati crucibus adfixi. M. Cornarius interrex tantisper factus, quousq; Ioannes Gradonicus dux deligeretur. Cuius tẽpore seditiosorum reliquię ex Mariniana cõiuratione ad Panoniæ regem Ludouicum confugerunt, quorum impulsu rex in agrum Taurisianũ populabundus, cum XL. millibus armatorũ uenit, Innocentio tunc pontifice frustra pacẽ componere conante, quamobrẽ Venetos multis adfecit incõmodis. Gradonico interim post annũ & duos menses extincto, sufficitur Ioannes Delphinus, qui prouisor fuerat bello Taurisino. Is e uestigio pacem à Ludouico impetrauit, præfuitq; annis quinq;. Laurẽtius Celsus uir rei naualis peritus, ut qui antea bellis maritimis pręerat, dux factus absens, quum legatione apud Carolum regem Galliæ fungeretur. Cui pater dicitur obuiam unà cum reliquo senatu ire noluisse, ne filio caput aperire cogeretur. Cretã iterum rebellantẽ bello compressit. Ex qua uictoria ludi pro tẽplo diui Marci sunt acti, concursu hastarũ, quibus interfuit rex Cyprius, tũc fortè è Gallijs reuertẽs. Præfuit annis propè quatuor. M. Cornarius MCCCL. eloquio præstans, ut qui sæpe missus orator fuerit, multa ob facundiam impetrauerit, Dux factus bellum contra Ludouicum regem renouauit: à Carolo imperatore, apud quẽ orator fuit, eques factus est. Andreas Contarenus pater patrię merito uocatus, alterq; Venetiarũ conditor, quod eam à maximis inimicorum periculis liberauerit, inter quæ Genuensium maximũ fuit, qui ob Tenedum eis ab Andronico Imp. concessum, & à Venetis eis ademptum, quartũ bellum excitauerũt, adscitis sibi Ludouico rege & patriarcha Aquileiensi, ac Carrariensibus. Clodiã post longam obsidionem diripuerunt. Ante hęc cum Leopoldo Austrię duce cõflixerunt. Itaq; pace cum eo primum facta, Clodiam per Nicolaum Pisanũ qui in Polę perditione inuidia ac calumnia quorundã in carcerẽ coniectus fuerat, deinde in tanto discrimine liberatus, recuperauit. Taurisium grauiter à principe Carrariensi, qui Ludouico regi militabat, obsessum, iuuãte Leopoldo Austriæ duce, cui oppidũ dederat, incolume defendit. Pace demum cum omnibus facta, excessit, anno magistratus XIIII. Iaderem quotidie deficientem ac tumultuantẽ tandem à Ladislao rege Pannoniæ emit. Michael Maurocenus pestilentia post menses quatuor absumptus. Antonius Venerius Franciscũ Gonzagam ab obsidione maxima Ioannis Galeatij per ducem eius Carolũ Malatestam ex fœdere liberauit. Clodiam à Genuensibus semidirutam restituit. Præfuit annis XVIII. Michael Stenus Vicentiam hortatu ducissæ Mediolani Catharinæ, post mortẽ uiri Ioannis Galeatij, quod se à Carrariensibus tueri nõ poterat, sponte deditã acquisiuit. Deinde Paduam & Veronã per bellum, Francisco cum filio in carcere necato, præfuit annis XIII. Thomas Mocenigus dux absens factus, quũ legatione fungeretur apud Cabrinum Fundulum, Carolum Malatestam Aponi ducem fecit, ad tuendum Venetorũ statum contra Sigismundum imperatorẽ, qui ueniens in Italiam ad ferreũ diadema suscipiendum, Taurisium aliaq; loca ceperat, Veronam in officio continuit, Turcas classe ingenti superauit, Piratas æquore toto fugauit, Pannonios quotidie tumultuãtes bello repressit. Præfuit annis X. Franciscus Foscarus MCCCCXXIIII. inter principes uiros uirtute & rerum gestarum gloria cõmemorandus, cui nihil ad uirtutem aut felicitatem præter literas defuit, Rauennam, eius principe Hostasio Polentano expulso, ac ciuibus sese dedentibus, recepit. Contra Genuenses apud Chium insulam prospere pugnauit: Brixiam duce F. Carmignola, & Bergomum, & Cremam adsequutus est. Ipsum uero postea ducem, ut infidum, quod bellum Brixense ducere comperisset, ut Philippo urbem seruaret, securi in medio foro percussit. Postremo iam nonagenarius postquàm præfuisset annos trigintaquatuor, quod propter æuum iam inutilis reipublicæ uideretur

retur, ab ingrata patria ſe magiſtratu abdicare iuſſus, ex animi (uti putať) dolore paulo poſt deceſſit. Fertur em̃ eius patri qui in Aegypto negociabatur, prophetã ex illis quendam prædixiſſe habiturum eum filium, qui princeps quandoq; patrię foret. Foſcari temporibus theſaurũ S. Marci Stamatus Cretenſis homo ſubripuit miro quodã modo. Ingreſſus ſiquidem cum Borſo Eſtenſi ueluti unus è comitibus ſpectatũ, noctibus poſtea incluſus in templo marmoreã tabulam (nam marmoribus incruſtati parietes ſunt) euulſit: deinde noctibus clam murũ perfodit, interdiu tabula repoſita. Tandem ad ſacrariũ penetrans, inde res æſtimatione uicies centum millium aureorũ abſtulit. Re igitur communicata cum ſocio Cretenſi ſub ſacramento, ab eodẽ proditus eſt. Paſchalis Marimpetrus annos IIII. princeps. Chriſtophorus Maurus cum Pio pontifice ad bellum contra Turcas ire accinxerat, unà cũ alijs principibus, ſi per ipſius pontificis uitã licuiſſet, XL. tamẽ aureorũ milia ei à patribus miſſa fideliter Matthiæ regi mittenda pro ſtipendio curauit. Nicolaus Thronus MCCCCLXXII. Herculem Eſtenſem multis reſiſtentibus Ferrariæ principem conſtituit. Regnum Cypri reipublicæ parauit: cuius hiſtoriã in Cypro explicabo, pręfuit menſes uiginti. Nicolaus Marcellus apud Scodrã Illyrię oppidũ obſeſſum Turcas ſuperauit per Antoniũ Lauretanũ claſſis præfectum: præfuit annum, menſes tres. Petrus Mocenigus dux LXX. Scodram prius obſeſſam cum prætore Veneto liberauit. Quamobrẽ procurator ſancti Marci abſens, deinde dux creatur. Poſt eũ Andreas Vendraminus, ſub quo Turca Carnorũ regionẽ plures dies depopulatus eſt, ad Scoritium caſtris poſitis & Tiliauento uſq; tranſmiſſo: ad quã cladem ſero iam Carolum Montonium, quem paulo ante exauctorauerãt, ex Hetruria adcerſiuerũt. Ioannes Mocenigus Petri ducis germanus, cum Turca à quo annos XXVII. uexati fuerant, pacem tandẽ his conditionibus fecit, ut Venetus Scodrã cum Tænaro Laconiæ promontorio, & Lemno inſula Othomano Turcæ relinqueret, & penderet illi quotãnis VIII. aureorũ milia: Ille uero liberam Ponti nauigationẽ ei permitteret. Deinde ut Conſtantinopoli magiſtratus Venetus eſſet, qui iura Venetis diceret. Ioãnes præterea bellũ aduerſus Herculẽ Eſtenſem rupti cauſa fœderis geſſit, in quo eius uires oſtenſæ, quod ſolus contra totã ferè Italiam pugnauerit. Pax demũ facta Polentano acquiſito. Gallipolim & Brunduſiũ data mutuo pecunia regi Ferdinãdo pignoris loco accepit. Quumq; apud Marcum curiam incendio abſumptã reſtituere cœpiſſet, morte præuentus eſt, anno principatus VII. Marcus Barbadicus anno MCCCCLXXXV. non toto biennio: cui Auguſtinus Barbadicus frater ſucceſſit, anno MCCCCLXXXVII. Cum Sigiſmundo Auſtriæ duce pugnatum ad Roboretum Venetorũ oppidum in Rhetis ob ferrifodinas quas uterq; ſuas faceret, in quo perijt dux illorũ Robertus Seuerinas: diſceſſum tandem æquis cõditionibus. Carolus rex Venetis item armis ex Italia pulſus, de quo ſupra mihi narratũ. Turcæ iterum in Foroiulienſes excurſione facta, milia hominum ſeptem capta apud Tiliauentum, quum eum ob inundationẽ uado tranſmittere nõ poſſent, interfecerunt. Paucis poſt menſibus Naupactũ, Coronẽ Methonemq; ceperũt, in cuius defenſione Antonium Grimanũ claſſis præfectum exilio mulctauerunt, quod iniuſſus ante tempus diſceſſerit, quodq; in militum ignauiã non animaduertiſſet. Cui Melchior, huic uero Benedictus Peſaro ſucceſſit, qui Aeginã, Zacyntum, Cephaleniam hoſti ademit, ſimul Hiſpano auxiliante per Gundiſaluũ Fernandũ. Deinde Lesbum aliquot dies fruſtra oppugnauit cũ ſocijs Gallis, qui iniuſſi diſcedentes DCCC. ex eis naufragio periere. Interim Barbadicus moriť, anno ducatus XV. cui Leonardus Lauretanus ſufficitur, dignus maiorũ indole, & ſub quo proſpera reipublicæ cuncta ominãtur, cuius rei initium Peſaro dedit expugnato, Nerito expugnato, quod nunc S. Maura eſt, tantũ euripo à Corinthijs diſcretum. Quo demũ hoſti reddito, pax cũ eo facta eſt, anno MDIII. ac Venetis tuta quocunq; nauigatio permiſſa. Deinde quũ Pandulphus Malateſta poſt Alexãdri pont. mortẽ Ariminũ recepiſſet, iterũq; à Cęſare Borgia eijcereť, & demũ Guidone Feretrano ſuppetias ferẽte, tertio reuerſus, in reliquũ tẽpus ſibi timeret, urbẽ Venetis tradit, eius tractus pactiõe qui Ciuitatula in agro Patauino appellať. His igiť uiris ac rebus geſtis, Venetię florẽt, quas ſi citra inuidiã priſcis cõparemus, ꝓculdubio imaginẽ quandã reip. Ro. in eis perſpiciemus, ac in eã quandoq; magnitudinẽ peruẽturã fuiſſe, ſi per Turcarũ quib. tot annis ſoli reſtiterũt, bella licuiſſet. Nam nec fortitudo defuit,

ſi cum

si cũ aliorũ, tum Caroli Zeni, & Nicolai Taurisani gesta recensebimus: nec dicendi gloria si Iustinianos, Barbaros, Bẽbos, Donatos aliaq; clara ingenia memorabimus. Postremo nec rerũ bonarũ copia, quũ prẹter publicã tutelã ab externo hoste omnis Italia eius remige rebus abundet, adnauigantibus nautis ex Syria quotannis, unde aromata cõuehunt, ex Ægypto margaritas, ex Tanai pelles, ex Britannia lanas, ex Hispania coccum.

ISTRIA.

POST Timauũ Istria uelut peninsula pãdit̃ latitudine Plinio passuũ MXL. circuitu CXXII. cũ Liburnis & amne Titio terminat, ad quẽ ab Aquileia sũt pass. CC. Mil. ut Tuditanus, qui Istros subegit, in statua sua ibi inscripsit. de causa uero nominis huius Plinius hęc scribit. Istriã cognominatã tradũt à flumine Istro ex aduersa Padi fauce, contrario eorũ percussu mari interiecto dulcescente, ut pleriq; falso dixere, & Nepos Cornelius etiã Padi accola: nullus eñ ex Danubio in mare Adriaticum amnis effundit̃: deceptus credo quoniam Argo nauis flumine in mare Adriaticũ descendit, nec procul Tergeste, nec iam cõstat quo flumine: humeris traiectam Alpes diligentiores tradunt. Subijsse aũt Istro: deinde Sauo, deinde Nauporto. Cui nomen ex ea causa est inter Æmoniã Alpesq; exorienti. Hæc Plin. Hãc quidem Æmoniã nunc ciuitatẽ nouam putant, prope quam sunt ostia Nauporti fluminis, nunc Labati in quẽ ex Alpibus Iulijs descendentẽ Plinius dicit nauem fuisse demissam. Eustathius grammaticus dicit eo tempore Istrum habuisse aditum ad mare Adriaticum, postea præclusum siue alueũ mutatũ. Istrię caput Tergeste colonia Romana nunc ditionis Imperatorum, sita in sinu nominis sui. In qua urbe legitur hæc inscriptio, Cæs. Cos. Desig. Tert. III. uir R.P.C. Iterum murum turresq; fecit. Post eam quoq; sex passuum milibus Formio fluuius: nunc Cisanus uocatus. Deinde Ægis, Parentium Plinio, quod nomen adhuc priscum portumq; retinet. Pola in extrema Italię ora à Colchis condita, ut Plinius & Mela. Strabo addit, quod Colchi aduersum Medeam fugientẽ missi, cum minime cõpotes essent, redire frustra timentes, hunc locum ædificauerũt, Polamq; quæ lingua Colchorum exilium significat appellauere. Deinde à Iustino Iustiniani principis filio ad tuendam Istriam, oramq; Italiæ contra barbarorum incursiones Iustinopolis condita, ut plane ex antiqua inscriptione, quę adhuc ibi legit̃, apparet: hoc modo. D. N. Cæs. Iustinus P. Sal. Pius Felix uictor triumphator semper Aug. Pont. Max. Fran. Max. Gotth. Max. Vandalic. Max. Cos. iiij. Trib. vij. Imp. v. Conspicuam hanc Ægidis insulam, intimã Adriatici maris commodiss. interiectam uenerandæ Palladis sacrarium quondam & Colchidum Argonautarum persecutorum quietẽ, ob gloriam propagandam Imp. S.C.Q. in urbẽ sui nominis excellentiss. nuncupandam: honestiss. P.P.P. designauit, fundauit. C.R.P.Q. & gente honestiss. refertã. Ex hac urbe Petrus Paulus Vergerius patrũ memoria nominatur iuris scientiæ peritissimus philosophus & orator, qui nonnulla & ipse monumenta reliquit. Arrianum de Gestis Alexandri cõuertit. Decessit in Pannonia contubernalis Sigismundi Imperatoris.

GALLIA TOGATA.

GALLIAM togatã Ptolemæus Pliniusq; eam tantũ uocant, quæ intra Padũ Rubiconẽ & Apenninũ est, quod Boij Galli dudum hunc tractũ occupauerint, cultuq; Romano ac toga uterẽt̃. Boij eñ (ut in Gallię principio dixi, partim etiã in Hetruria dicã) uenientes in Italiam: hic primũ pulsis Hetruscis cõsedere. Cic. in Philippicis florẽ Italiæ ac robur Galliam uocat. Dicta est Æmilia, & Flaminia, quod ut ait Strabo li. v. M. Lepidus, & C. Flaminius Coss. & uictores Ligurum strauere: Hic quidem Flaminiã è Roma per Tusciam & Vmbriã usq; ad Ariminũ: Alter reliquã usq; Bononiam quæ Flaminiã intercipiebat, & à Bononia usq; Aquileiã. Liuius uero aliter: cui magis standum. In hanc enim sententiam lib. x. de bello Ma. scribit: M. Æmylius Lepidus, & Cn. Flaminius Coss. deuictis Liguribus Apuanis, pace uicinis data, ne in ocio militẽ haberent, alter à Bononia ad Arretiũ uiam Flaminiã, alter à Placentia ut Flaminiæ cõmitteret, usq; Ariminum Æmyliã perduxit. Videtur & Tranquillus huic assentiri, qui ait Augustum non autẽ Flaminium à Roma ad Ariminũ uiã strauisse. Romandiola quoq; à recentioribus postea dicta. Cuius nominis causam paulo post dicã. Primũ Rauenna est in ora, de qua Strabo, Rauẽna à Thessalis condita perhibetur, qui quũ Tuscorũ iniurias ferre nequirent, Vmbros quosdã ultro

adſumpſerunt, qui & hoc tēpore urbem inhabitāt. Illi uero domū rediere. Plin. aūt Sabi
norum coloniā dicit ante urbem conditā. Hanc Auguſtus ad tuendā Illyrici orā claſſe
muniuit ut legit̄ apud Trāquillū. Poſtea Tyberius muros recōcinnauit, ut ex inſcriptio-
ne antiqua ſupra portā apparet. Quos poſtea Valentinianus iunior Imp. reſtituit, qui
multos ibi moratus eſt annos. Poſtremo Theodericus rex an. XXIIII. quibus eam in-
coluit, ædificiis baſiliciſq; luculētis ornauit. Viſitur adhuc eius monumentū ab Amala-
ſunta poſitum. Hinc & magiſter eius Caſſiodorus fuit. Hęc & ſedes quondam Exarcha
tus, qui magiſtratus cœpit An. DCXX. à Iuſtino primum excogitatus, ut Imp. quodam
modo uicarius in Italia foret, eaq; fuit autoritate, ut Pontifex Romæ creatus ab eo pro-
baretur. Durauitq; an. CLXIIII. Quo tēpore Aiſtulphus Rauennā cepit. Primus Lon
ginus à Iuſtino miſſus qui Romā nec adiuit unquā, nec curauit, niſi per ducem qui con-
ſulis dignitatē referret. Deinde Smaragdus & Romanus. Deinde alij. Eius ditiōis fuere
Rauenna, Ceſena, Ceruia, Forumliuij, Forumtruentinorum, Forumcornelij, Bononia,
Mutina, quæ omnia Pipinus Aiſtulpho ſuperato, qui eas occupauerat, Romano Pont.
tribuit, quod & Carolus, & eius poſtea filius Ludouicus cōprobauere: uolvereq; hanc
partē Romandiola dici ex urbis Romæ nomine cui fidiſſima ſemper coniunctaq; fuit.
Præſul Rauennas primus qui pallio decoratus ab imperatore fuerit, unde cæteris exem
plum, ſæpeq; quū Romano Pont. ſubeſſe refugeret, tandem ſuccubuit. Bernardinus &
Hoſtaſius de Polenta fratres Rauēnę dominationē occupauere, tenuereq; annos uigin
ti tres, cōiecto in carcerē patre, Guidōe, quod delirare cœpiſſet. Poſt aliquot deinde an
nos Hoſtaſius defuncto fratre, ſolus potiebatur, qui cum deſidiā atq; ignauiā paternam
præ ſe ferret, à Rauennatibus urbe Venetis tradita, eiectus in Creta exulauit. Aer Ra-
uennæ, quanquā inter paludes, innoxius Straboni, quod latas exhalatiōes campeſtres,
& maritimas habeat. Sapis fluuius inter Rauennā & Ceſenam Plinio, Iſapis Straboni,
ab accolis hodie Sapiens appellatus. Ad cuius oſtia portus, ubi Auguſtus teſte Trāquil
lo claſſem ad tuendā oram Illyricā tenebat. Ceſena urbs uetuſta, Malateſtę nouelli poſ-
ſeſſio, mox ad Romanum reuerſa Pont. Poſtremo Cæſari Alexandri filio, unà cum cæ-
teris uti uicario ceſſit. Tempore Britonū, qui ad tuendas Pontificis partes in Italiam uo
cati fuerant, magnum paſſa incōmodum: ibi quum ſe Ceſenam cum legato recepiſſent,
à ciuibus eorū quotidie iniurias ferre nequeūtibus, mille trecēti ex eis una die trucidati
fuere. Legatus re diſſimulata aliquantulū deinde adiūctis Anglicis, eos aggreſſus, tria
millia oppidanorū nullo ordinis aut ætatis diſcrimine habito interfecit. Ceruia nouum
urbis nomen (quanquā Pontificum iuris) à Venetis occupatur. Forumiulij unū è quatu
or Æmyliæ foris, cuius ciues Martini IIII. Pontificis tēpore defecere, cōtra quos miſ-
ſus à Pontifice Guido de Appia uir gallicus, qui cum toto exercitu fuſus fugatusq; eſt:
Guidone Bonacto ciue Foroliuienſi mathematico, horā pugnę, ut dicitur, ſuis ex horo
ſcopo conſtituente: quanquā huiuſmodi prædictiones uanæ plerunq; ſunt: quam cladē
poſtea Guido Feretranus eſt ultus, miſſus item à Martino, qui uictis bello Foroliuienſi
bus, urbis mœnia diſiecit. Floruere in ea ciuitate uiri literati, Guido quem ſupra dixi: Ia
cobus de turre medicus. Rainerius Arſendus Bartholi præceptor, & ætate mea Blōdus
hiſtoricus. Militares uero Brandolinus Tibertus Branduli Moſtarda, præter omnes au
tem Ordelaphi, quorū familia à patriciis Venetis orta, multos eſt annos dominata. Inter
quos Franciſcus & Sinibaldus Ordelaphi: hi enim an. MCCCXXIIII. cum Imp. con-
tra Pontificē conſpirauerant, & poſt Clementis V. obitum, urbis tyrannidem occupaue
rant: poſtea ad Pontificis fidem redeuntes, à Benedicto uicarij creati ſunt. Iidē in quo-
dam prælio à Rainaldo Eſtēſi capti, ac poſtea dimiſſi fuere. Scarpetta Ordelaphus dux
Alborum eiectorum Florentia, qui Foroliuiū ſe receperant. Cicchus Ordelaphus item
uicarius. an. MCCCCIIII. dum in lecto ægrotaret, à populo unà cū filio paruo ob eius
intolerabilem tyrannidē interfectus eſt. Pinus Ordelaphus noſtra ætate, uti ſolus regna
ret, Franciſcū fratrē trucidauit, eius filijs in exiliū pulſis. Deceſſit an. MCCCCLXXIX.
infante filio notho tantum relicto in tutela uxoris Conſtantiæ, è Mirandulę comitibus.
Quumq; Galeoctus Manfredus Fauentię princeps Franciſci ex ſorore ſua filios exules
reducere conaretur, Conſtantiā obſedit, quæ ſeſe in arcem una cum priuigno & Anto-
nio fratre recepit. Interea Fredericus Vrbini dux à Sixto Pontifice cū exercitu miſſus,
blanda effecit oratione, ut Conſtantia ciueſq; urbem Hieronymo de Riario Sauonenſi

Imolæ

Imolæ comiti, ipsius Sixti alumno sponte traderēt, uti uicario regendā. Puer interim nō sine suspiciōe ueneni mortē obijt. Hieronymus itaq; accepta ciuitate, paucis post annis à ciuibus cōiuratis, inter suas ædes trucidatur, superstitibus liberis, una cū matre Catharina Galeatij ducis ex pellice filia, uirili animo muliere: quæ per dolū arcē ingressa ac urbe uicecomitū auxilio potita, de coniuratis suppliciū sumpsit. Verū nō multo post tēpore ab Alexandro cū auxilio Gallorū bello petita, postq̃ obsidionē aliquādiu acriter pugnando sustinuisset tandē in arce capit̄, Romamq; ducta diu in custodia fuit. Cęsar uero Alexādri filius ei ac Forocornelij uicarius surrogat̄, quo deinde deiecto Iulio pont. ciuitates receptæ. Padusa fluuius nō longe ab his finibus, de quo supra in regiōe Venetię dixi. Fauentia & Fidentiola, quarū meminit Liuius li. lxxxviij. Sulla Carbonē cū exercitu ad Fauentiā Fidentiolamq; Italia expulit. Spartianus quoq; dicit Ceioniū Cōmodum, q & Ælius Verus est dictus, natū maioribus Fauētinis. Capitolinus matre tantū Fauentina, patre Hetrusco. Hanc urbē Gothi sustulerunt, atq; restitutā Fredericus Ænobarbus rursus deleuit, Anno uero inde C C. Britones in Italia militantes tertio diripuere. In hac Manfredi diu dominati sunt. Quorū Ricardus Māfredus primus ex Capitaneo à Benedicto Pontifice, sicuti & reliq, Fauentiæ Imolæq; uicarius, M C C C X X X I I I I. factus est. Guidacius & Astorgius muris urbē restituerūt. Astorgius deinde pro Nicolao Estensi contra eius necessariū Accium, de Ferrariæ regno decertantē, fortiter dimicauit. Ea de causa ab Alberico Cunij comite Fauētia expulsus, à legato deinde Pontificis restitutus fuit. Postremo deprehensus, quod legati cōsilia Foroliuiensib. proderet, & ad defectionē eos sollicitaret, captus in foro securi percutit̄, relictis magni nominis filijs, Carolo & Galeocto. Hic pulsus à Carolo natu maiore, Venetis militauit: quorū potentia, Anno M C C C C L X X X. Carolo eiecto, ciuibus admodū infesto, restituit̄. Duxit uxorem Ioannis Bentiuoli filiā, quæ quū ab eo sperneret̄, simulata ualetudine, inter medicos sicarios admisit, qui eū in cubiculo ad ægrotantē uenientē adorti cōfoderūt. Huius filius Astorgius, egregia indole adolescēs, quū longam obsidionē Cæsaris ab Alexandro Pont. patre missi sustinuisset, tandē expugnatus, ductusq; nuper Romā, & in Tyberim nocte quadam præcipitatus est. Nūc uero ciuitas hæc unà cū Arimino, à Venetis etiā inuito Pontifice occupat̄. Thadæus è Māfredis, singulari, ut aiūt, desidia uir, Forocornelij, quod ei ex hęreditate obtigerat, à Galeatio duce ejcit̄, ac Hieronymo de Riario genero pro dote cōcedit̄. Ea urbs à militibus Narsetis diruta, deinde à Clephi crudelissimo Longobardorū rege Imolæ nomine restituta est, ut Rauennatibus in fide pop. Ro. perseuerantib. opponeret̄. Flumen habet Vatrenū iuxta labens in Padi ostia deflues̄ Plinio. Hinc fuit Ioānes decimus. Mutillum oppidum, hodie Mutiliana appellatū. Liuius X X I. Per Vmbriam quā Tribum Sabinianam uocant, Boios inuadere iussit. Deinde ad castrū Mutillum. Hæc comitū Guidorum familiæ possessio, qui annos iam sexcentos in Flaminia & Hetruria floruerunt. Forūpopuli Grimaldus Lōgobardorū rex, iratus oppidanis quod eum in transitu impediuissent, sabbato sancto mane, populo in re diuina & cōsecrando chrismate occupato, diripuit ac solo ęquauit. Instauratūq; postea à Foroliuiensibus, Ægidius Cardinalis legatus iterum deleuit, An. M C C C L X. Forumtruentinorū Plinio appellatū, inter quatuor Æmyliæ fora, nunc Brectonorū, interq; Pontificis ciuitates quas Fredericus Ænobarbus accepit, in pacis fœdere Alexādro tertio redditū fuit. Huc Præsul Foropopulensis post ruinā eius loci se recepit, unusq; nūc utriq; præest. Bononiā coloniā Hetruscorū Pli. scribit solam relictā fuisse ex his duodecim, quas illi trans Appenninum duxere, Felsinā tunc uocatā. Deinde à Boijs qui eam Hetruscis ademerāt, Boioniam, & per paragrāmatismū Bononiā. De his multi autores, ut in Gallia Comata diximus. Liuius li. xxij. Q. Mutius inde in agrū legiōes duxit, Boiorū exercitus haud multo ante traiecerat Padū, iunxeratq; se Insubribus & Cenomanis. Et inferius: Boij in agrū suum Tannetū profecti. Tannetū enim ultra Regiū est, quod nunc Cannetū uocant, unde Cannetulorū familia Bononiæ: ex quo patet Regienses & Mutinēses ea circa omnia loca occupasse. Idē autor lib. xxi. Boij sollicitati ab Insubribus, nec tam ob ueteres in pop. Ro. iras, q̃ q nuper circa Padum, Placentiā, Cremonāq; colonias in agrū Gallicū deductas ægre patiebant̄. Tres uiri ad deducendas colonias missi, Placentiæ mœnib. diffisi Mutinā confugerūt. Legati ad Boios missi uiolati sunt, Mutina obsessa. Item lib. xxxvi. P. Cornelius Scipio Nasica Cos. Boios Gallos uictos in deditionem accepit, de quibus

triumphauit. Lib.xxxvij. dicit Coloniã à Romanis deductã, agrumq́ eum fuisse captũ. Hanc ciuitatẽ Ludouicus Lotarij imperatoris filius sub Sergio Pont. cũ exercitu peteret, magna clade adflixit, mœniaq́ disiecit: quod in trãsitu à ciuibus incõmodũ ei fuerat illatũ. Deinde breui tẽpore restituta adeo creuit, quod an. MCCLXX. aduersus Venetos, à qbus maris Adriatici libertate impediebãt, tribus annis bello cõtenderũt ad ostia Padi cũ armatis quadraginta millibus. Pax tandem his conditionibus facta, ut ostiorũ Padi Venetis imperio relicto, Bononiẽsibus tãtũ sal ac frumẽta per ea sine portorio deferri liceret. Sequẽte anno orto in ea tumultu, pars quæ imperatori studebat, eiecit Lambertacios, Asinellos, de Andolo comites, Patricos, Carbonenses, Storletos, de Albesio, Dela Fracta, Dela Mola, De rusticanis familias, q quũ se Foroliuiũ recepissent, obsessi à Bononiensibus aduersarijs, tandẽ uictores fuere, septẽ millib. interfectis. Obsessa uerò Bononia deinde sæpe à Vicecomitibus fuit, Accio primũ, deinde Ioanne pręsule, q demum eam ex Iacobo Pepulo Thadei filio, urbis tũc domino, libris ducẽtis millibus Bononiensibus mercatus est, rexitq́ per uicariũ suum Ioannẽ Olegium, qui filius eius putabatur. Missusq́ olim ad populandũ agrum Florentinũ fuerat, à quo illi multa incõmoda passi sunt. Hi tandem defuncto Præsule, quũ in discordiã cum suis uicecomitibus uenisset, ciuitatẽ legato tunc Pont. tradidit, Firmumq́ in Piceno cõmutatione recepit. Quũ iterũ postea à Barnaba uicecomite adscitis sibi Florentinis urbs obsideretur, Gregorius XI. absens Britonum X. millia ad resistendũ cum Bernardino duce ex Gallia misit. Res deniq́ cõposita inter eos. Ioãnes Galeatius postremo, omnibus uehemẽtius eã pressit, aduersantibus tamẽ Florẽtinis: potitus nihilominus se dedẽtibus Bononiẽsibus, per Io. Gentiacũ exercitus ducẽ Ioannẽ Bentiuolũ q unus omnino resistebat cõprehensum iugulauit. Is eñ patriæ dominationẽ occupauerat, ex gẽte patreq́ admodũ paupere genitus: iuuãte Nanne Gozedino potẽte tũc ciue, solertia simul & audacia breui tẽpore effecit, ut imperiũ q̃d illi parare sperabat̃, sibi retineret. Verũ pulsus à Iãbecchariorũ factione fuit, cũ iam patriæ dominus omniũ cõcessione uocaretur. Breui deinde post tẽpore, Carolo eius factione principe extincto redijt. Post mortẽ Ioannis Galeatij, quũ Philippus dux Bononiã, cæteraq́ ablata Pontifici redderet, Antonius ipsius Ioannis filius ad cõsequendã patriã dominationẽ tumultus excitauit. Ex quo ab Eugenio Pontifice per Nicolaũ Picininũ comprehensus, ac securi percussus est, urbisq́ custodiæ Franciscus Picininus N. filius adhibitus. Is enim cũ Annibalẽ Antonij filiũ nothũ autoritate pollentem in patria uideret, simulata uenatione atq́ cõuiuio, eum cũ primoribus in arcẽ S. Io. ducit. Sed post epulas, cæteris dimissis, cũ Gaspare & Achille Maluitijs, retinuit, ac in arcem Varanẽsem adduxit. Vnde clã Galeatij Marescocti, & Virgilij Maluitij opera Annibal effugiẽs, Bononiã redijt, ac libertate conclamata, statim Picininũ cõprehendit: simulq́ arcẽ Bononiensem, quę à præsidio Picinini tenebat̃, auxilijs Florentinorũ Venetorumq́, qui Simonetũ de Castropetro miserãt, expugnat. Exercitũ insuper à Philippo missum unà cũ Ludouico Vermio duce profligat. F. demum pro Maluitijs captis cõmutat, ac Iambeccharijs expulsis, Cannetulos exules reuocat, Baptistã & Galeoctũ fratres, cũ quibus simul & Maluitijs cõmuni auspicio remp. rexit cũ Venetis ac Florentinis societate inita. Verũ inuidia atq́ instigatiõe Philippi ducis Baptista impulsus, dum Annibal Frãcisci Gislerij Cannetulorũ clientis simulq́ cõiurati filium de sacro fonte leuat, ac dexterã Frãcisco initæ necessitudinis gratia porrigit, incautus à Galeocto Baptistæ fratre trucidat̃. Cuius parricidij paulo post & ipse pœnas dedit, à populo interfectus, in foroq́ unco tractus. Quũq́ Annibalis paruus filius superstes Ioãnes nondũ aptus regno uideret̃, Sanctus Bentiuolus sufficit̃. Hic natus ex cõcubina Hercule patre, Ioãnis filio, Antonij fratre, q in Hetruria res gessit, & Eugenij iussu sublatus est: Florentiæ tũc filius pauper agebat fulloniã factitãs. Igitur à Bononieñ. ad remp. adcersitus, ex opifice princeps subito factus, sese minime degenerẽ ostẽdit. Exules qui mœnia iam tenebãt extemplo adreptis armis, præter spẽ omniũ repulit. Is Herculẽ & Constantiã liberos reliquit, quorũ alter uiuit, altera Antonio ex comitib. Mirãdulę nupta ꝓximis annis Romæ decessit, matrona pulchritudine incõparabili: tũ ingenio indoleq́ prosapiã referẽs. Ioãnes nunc potit̃ Annibalis filius, eiectis Maluitijs, cũ quib. summã habebat necessitudinẽ, solusq́ in tota Æmylia, Alexãdri Pont. uiribus restituit. Vrbs itẽ ea tot passa uarietates ab hinc annis circiter XC. à Pontificis Præfectis mœnibus restituta fuit. Censetur & claris

ingenijs L.Pōponio Atellanarū ſcriptore, ut ait Euſebius, Ruſticello oratore, ac L.II. pontifice.Inter recentiores uero Ioannæ Andreæ,& Calderino iuriſperitis. Inter Bononiam & Forumcornelij Claterna antiquū oppidum, Plinio Straboniq;,cuius nunc parua uidēt̃ ueſtigia. Amnes quoq; Renus & Sauena,nūc Quadena uocata.Inter Forūcornelij & Fauentiā,Senius & Vatrenus Straboni,nunc Santernus. Iuxta Fauentiam uero Anemo Plinio:nunc Lamonem uocant.Mutina colonia Ro.deducta unà cum Piſauro & Parma, ut Liuius teſtatur lib. XXXIX. In hanc nihil reperitur ſæuitum Gothis aut Longobardis, nec eius etiam mentio omnino. Quam hodie cernimus,aliam eſſe à uetere cōſtat,ædificatam circiter annum MC.De hoc oppido ſupra multa adtulimus:nullus enim æque à ueteribus memoratur locus.Hic Bruti & Cæſaris bellum ciuile,nunc uero ditionis Eſtenſium.Prope Scultenna fluuius ex Alpibus in Padum labitur:ubi autē extenditur in finē ac accolis Panara uocatur.Illuſtratur illa ciuitas Geminiano pręſule ſanctiſſimo,ſub Iouiniano principe.Regium Lepidi ab ipſo Lepido Triumuiratus tempore conditum,cuius meminit Frontinus,itemq; Plinius,qui Reginenſes eos uocat:Rheginos uero apud Brutios.Reginates etiā in hac parte cōmemorat, fortè nunc Coregiates:unde nobilis eiuſdē nominis etiā familia,quæ res multas in Italia geſſit, de qua paulo poſt dicam.Ornatur hæc ciuitas Maximo urbis ciue,ac Præſule uiro ſanctiſſimo,qui Venetias deinde trāslatus fuit. Sunt alia nouis nominibus oppida partim ex ueteribus corruptis.Inter quæ Carpi:quod id putauerim quod Straboni in ea parte ponitur,Campi Macri,ubi dicit quotannis mercatum fieri ſolitum. Huic Piorum familia iamdudum dominatur.Item Mirandula quę proprios habet oppidi nomine principes.Parma colonia deducta unà cum Mutina & Piſauro,ut Liuius in XC.Eius agri caſtella,factionesq; urbis à quatuor paulo ante tenebant̃ familijs,Roſcijs,Coregiatibus,Palauicinis, & Vitalenſibus. Qui uni quondam parebāt duci Mediolanenſi diſſidentes inter ſe. Hanc olim urbem adſecutus eſt Guido Coregias, Philippini Gonzagæ auxilio,pulſus deinde ab Accio Corregiate fratre,Eſtenſium uiribus freto. Accius uero quū eam tueri non ualeret,Obizoni Eſtenſi tradidit,Obizo rurſus Luchino uicecomiti. Poſt hæc Otho tertius tyrannus, eam eiectis Roſcijs inuadit, quē ad extremū Nicolaus Eſtenſis per Sfortiā in colloquio circumuentū,ut ſupra dixi de medio ſuſtulit.Poſtremo urbs hęc uicecomitibus ceſſit,nunc uero cum reliquo ſtatu Gallorū regi. Abluitur ab eius nominis flumine.Ad familias redeo.Inter Corregiates, præter ſupradictos fuit Giſbertus Coregias q̄ dux Senenſium exercitus,uenit in ſuſpicionē,nec Picinino tunc hoſti ſtuderet: quapropter à Senenſibus in urbem adcerſitus è curiæ feneſtris præceps deijcitur.Inter Roſcios uero Petrus Marſilius,& Rolandus.ex his Petrus Venetis olim contra Maſtinum Scaligerū militauit:in quo bello occubuit,ſingularis modeſtiæ uir,ſimul & prudentię,quippe qui ſuos in ſeuera diſciplina retineret, ac diceret, ut à ſtupris ac furtis, præter omnia, abſtinerent. Huius nepos Petruſmaria Roſcius Venetis itē in bello Ferrarienſi militās cōtra Herculē Eſtenſem Parmā uexabat,ut ducē Mediolani ab eo diuerteret bello. At ille Nucetū & Candidā arcem,eius oppida,ei eripuit. Quo extincto,Veneti memores officij eius fratrē Iacobum ſtipendio XXX. milium aureorum ſuſtentarūt. Tannetum, de quo ſupra mentio.Hic Narſes,conductis decem millibus Longobardorum Totilam prælio ſuperatū interfecit.Brixillum apud Mutinam Plinio ponitur.Id oppidum quum ſubeſſet Rauēnatibus,Rotaris rex captū diruit,eodēq; bello ab ipſis Longobardis materia,turribus,ac pluteis munitū,Rauennates iniecto igne penitus deſolauerunt. Tarus fluuius ultra Parmā Plinio nomē adhuc retinet,ex Apennino in Padum fluens.Deinde Fidentiola à dextera uetus oppidum, ab læua nouo nomine oppidū Bobiū ad Apennini iuga ſitum, ubi nobile cœnobium à Theodolinda regina Longobardorū extructū. Hic an.milleſimo CCCCXCIIII. huiuſcemodi libri reperti ſunt. Rutilius Naumatianus.Heroicum Sulpitij carmē.LXX.epigrāmata. Terentianus Maurus de literis,ſyllabis,& metris omnis generis. Cęſius Baſſus: Velius Lōgus de orthographia. Adamātius Martyrius de b litera & muta,v uocali.Probi catholica:Cornelij Frōtonis elegātiæ Latinę.Sergius Grāmaticus de litera liber,perſimilis Iulio Polluci de uocabulis rerum,ſed hoc amplius,Latina Græcis uocabulis reſpondēt. Caſuus Sacerdos de octo partib.orationis.Paraphraſis ſuper ſex Virgilij libris. Trium Æclogarū Virgilij enarrationes. Dracontij uariū opus.Prudentij hymni.Cōputus,ſic eſt inſcriptus,Græcorū & Latinorum.

Alter liber, cõputus digitorũ inscribitur. Agenius Vrbicus de controuersijs agrorũ. Higinius de limitibus agrorũ, & metatiõe castrorum. Baldus de nominibus mensurarũ. Vitruuius de Hexagonis, Heptagonis, & id genus. Frontinus de qualitate agrorũ. Cæsarũ leges Agrariæ, & coloniarũ iura: quorũ bona pars his annis proximis à meo municipe Thoma Phædro bonarũ artiũ ꝓfessore, est aduecta in urbẽ. Placẽtia colonia deducta à quatuor uiris, Cornelio Scipiõe, & Tito Sempronio Lõgo Coss. deductis eò sex milib. colonorũ, ut opponeretur Gallis qui eam partẽ tenebãt, ut autor Pedianus. Liuius lib. xxi. Agro Gallorũ capto, coloniæ deductæ sunt Placentia & Cremona. Placẽtinos Cic. de se benemeritos in orationibus uocat, quod pro reditu suo cũ tota Italia certauerint. Hinc fuit T. Tinca orator, ut Cic. in Bruto. Gregorius etiam Decimus, uir sanctus, qui Ludunense concilium celebrauit. Hæc an. MCCXIX. à Palauicinis tunc primũ tyrannis post Lõgobardos, cũ antea libera fuisset occupata fuit: uarijs deinde agitata casibus post Ioãnis Galeatij mortẽ sępe direpta est. Frãciscus Sfortia dux Mediolanensiũ exercitus extincto Philippo, eam ad Venetos deficientẽ per longam obsidionem, etiam naua li prelio, cum Padus excreuisset, captã diripuit. Proceres in eo bello fuerãt, Iacobus Picininus Guidaccius Manfredus, Ludouicus Vermes, Carolus Gonzaga, omnes aũt sub duce Francisco. Apud Placentiam Trebia flu. uetus retinens nomẽ, clade quoq; Romanorũ insignis, ex Apennino in Padum fluit. Clastidiũ Straboni, haud longe à Dertone.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM

LIBER QVINTVS. HETRVRIA.

HETRVSCOS dicturus, nihil habeo potius præfari, quàm quæ Liuius libro v. Tuscorum ante Romanorum Imperiũ late terra mariq; opus patuere. Mari supero inferoq;, quib. Italia insulæ modo cingitur, quantũ potuerint, nomina sunt argumento: quod alterũ Tuscũ, cõmuni uocabulo generis, alterũ Adriaticũ mare ab Adria Tuscorũ colonia uocauere. Italiæ gentẽ Græci eandẽ Tyrrhenã & Adriaticam uocãt. Hi in utrunq; mare uergentes incoluere urbibus duodenis terras: prius cis Apenninũ ad inferũ mare, postea trans Apenninum totidẽ quot capita originis erant colonijs dimissis, quæ trans Padũ omnia loca, excepto Venetorũ angulo, qui sinũ circumcolũt maris, usq; ad Alpes tenuere. Alpinis quoq; gentib. eadẽ haud dubio origo est, maxime Rhetis: qui loca ipsa efficiũt, nequid ex antiquo præter linguę sonũ, nec eũ incorruptũ retineãt. Dionysius uero Halicarnasseus ait, Hetruscorũ originẽ, alij indigenas, alij aduenas putant. Qui indigenas uolunt, à minutis ædificijs ac paruis, quæ lingua eorũ sicut & Græcorũ Tyrses dicunt. Qui uero aduenas dicũt, Tyrrhenũ Atyis regis Lydorũ filiũ huc cũ classe aduectũ uolũt. Xanthus Lydius qui Lydorũ scripsit historiã, neq; Tyrrheni alicuius, neq; Hetruscorũ mentionẽ facit. Sed Lydũ & Torebũ Atyis filios dicit, totidẽ populos inter se diuisos ab se cognominasse. Hellanicus Lesbius scribit Pelasgos tantũ in hanc partẽ uenisse, ac eos postea Tyrrhenos cognominatos, dictosq; postea Tuscos à sacrifico ritu, quos Thyoscos Gręci uocant. Placet tamẽ Dionysio esse populos, licet cõfusos, postea uno Tyrrhenorũ nomine uocatos. Multa eñ dicit oppida à Pelasgis ædificata, quę postea à Tyrrhenis occupata, Tyrrhenorũ dicta sunt, ut Agilina, Pisa, Faleriũ, Fesceniũ. Indiciũ uel maxime barbaros hic quãdoq; habitasse, sermo peregrinus. Nam autor Liuius, cũ ad syluã Ciminã à Fabio cõsule uicti essent Hetrusci, quidã eos per syluã insecutus, qui linguã Hetruscam probe nouerat. Idẽ quoq; in nouo scribit, Romanos pueros antiquitus Hetruscis literis sicuti postea Gręcis erudiri solitos. Plin. Ilicẽ uetustã dicit fuisse Romę æreis literis Hetruscis inscriptã. Volaterris quoq; nuper reperta saxea imago longę uetustatis cũ literis circa (uti putamus) Hetruscis, quę nulli hodie dignoscunt. Augustus itẽ apud Tranquillum Mecœnatẽ suũ uerbis Hetruscis exagitat, Esar eũ id est deũ Hetruriæ uocans. Hinc Romanis ornamenta triũphalia, & deorũ cæremonię: & primus aruspex Tages, & Piscus turbæ repertor: & Ludio adcersitus in Theatra. Hinc Mezentius rex diuûm cõtem

ptor

ptor,qui uini mercede Rutilis auxilium tulit,deinde Porsena:nec alia gẽs magis Romanos ab initio exercuit.Tandẽ duobus ultimis pręlijs uicti succubuere.Primo ad syluam Ciminam à Fabio consule, uti supra dixi. Deinde ad lacum Vadimonis à Papyrio dictatore:ubi CCC.milib.prælio deletis,Hetruscorũ uires penitus interiere.Bis postea defecere.primũ in bello punico ad Magonẽ.Liuius xviij. Cor. Cos.in Hetruria iudicijs agitauit eos q ad Magonẽ respiciebãt.Deinde bello sociali,quorũ principes Arretini,quo tẽpore Romani Arretiũ & Clusiũ uastauerũt.Post hæc in officio usq; ad Honorij principis tẽpora durauere.Ex illo multa à Gothis,plura à Longobardis incõmoda passi sunt: quorũ imperio sub ducibus agebãt, quib. demũ pulsis ab imperatoribus, per Castaldiũ magistratũ nouum cœpit Hetruria regi.Eius ciuitates Ludouicus Pius cũ Paschali pontifice diuisit:ut Arretium, Volaterræ,Pisæ, Clusium,Pistorium,Luca,Luna imperio adiudicarentur,reliquę Pontifici.Postquã uero imperium ad Berengariũ Germanosq; uenit,pressa Hetruria unà cum reliqua Italia uarijs calamitatibus fuit:interq; cæteras anno MCCCCXL. ab irruentibus Pannonijs direpta est: à Vandalis item circa Populoniam Leone imperatore: postremo à Saracenis,qui Sardinã tenebant.Ipsius termini Macra, Tyberis,& Apenninus.In ora igitur post Macrã,Luna prima offertur cum portu quondam nobili,iam usq; Lucani tẽpore deserta, Vates placuit adciri,quorũ qui maximus ęuo Aruns incoluit desertæ mœnia Lunæ. Ex huius ruinis nouum oppidum ac uicinum Sarazana excitatum,pręestq; utriq; præsul unus,Nicolai V.qui inde fuit oriundus prouidentia. Hæc cũ oppido unico Petrasancta à Florentinis adempta Lucensibus tenebatur:per aduentum uero Caroli regis an.MCCCCXCVI.ad antiquos dominos ambę redierũt.Petrasancta enim Lucensium est ædificiũ. Quo tempore de finibus illi cũ Genuensibus litigabant:appellaruntq; ex cognomine uiri Mediolanensis, qui ab imperatore arbiter eò missus locũ illũ Lucensibus adiudicauit. Ex ruinis illius oppidi excitatũ putatur,quod Lucus Feroniæ uocatũ Ptolemæo ponitur.Nonnulli Fanũ Herculis putant.Hinc Macræ fluminis accolæ cum tota Lunensi regione antiquitus Apuani uocabantur Ligures ab Apua oppido,quod satis putauerim esse Pontremulũ ex coniectura uerborum Liuij lib.x. Sempronius è Pisis in Apuanos Ligures uastando aperuit saltus usq; ad Merã fluuiũ & Lunæ portum. Merã enim apud eum flagitiose scriptũ puto pro Macra.Nã Meræ amnis hic nullus alius mentionẽ facit:Auseris Lucensiũ est nõ Mera, ex multa coniectura,ut alibi narrabo. In hac parte plurima castra nouo nomine,magna ex parte Malespinarũ familię subiecta.Tantum Carrea Plinio nominatum. Nunc fortè Carrara:unde marmor nobile Romanorũ ædificijs expetitũ. Iuuenalis: Procubuit uelutiq saxa Ligustica portat.Fossas Papyrianas Ptolemæus etiã ponit: ex cuius ruinis Fossonouum à mari aliquantulum recedẽs ædificatũ existimauerim. Similiter & Tiguliam ab eodem hic locatã, quam nunc Lagulam uocant.Castro autem Nuceto,iuglandes in eius agro frequentes nomẽ dedere.Fiuizanũ cum paruis uicis tantum hic hodie Florentinis possessium.Post Lunensium regionẽ Liburnus est portus Ptolemæo uocatus,Ciceroni autem Labro.scribit enim ad Q.fratrẽ in Epistolis ad Atticum:Hominẽ cõueni,& ab eo petiui, ut quãprimũ rediret: statim dixit:erat enim iturus,ut aiebat,ad III.idus,ut aut Labrone,aut Pisis cõscenderet. Antonino in itinere Salebro dicit̃. Vada hinc Volaterrana Straboni Plinioq;.Ostia fluminis Cecinæ, qui per agrũ Volaterranum fluit initiũq; à Monterio prope Massam habet Populonia notissima uetustate,hãc Niceas patricius Cõstantinopolitanus classis imperialis præfectus,regnãte in Italia Bernardo Caroli nepote,igni ferroq; deleuit.Huc quoq; Vãdali mari excurrẽtes,à Basilisco Leõis III. pręfecto repulsi sunt: quẽ postea locum Plumbini princeps Corsis refersit,q̃ totã Hetruriæ orã deprædabant̃. Portum habuit, qui iamdudũ desertus ab accolis, nunc Baractus uocitat̃,prædonũ recessus.Contra hunc ex alia dorsi parte portus Traianus Ptolemæo: ubi nunc Populinũ est, quasi parua Populonia, ex eiusq; ruinis excitatũ possessumq; ad hũc usq; diem Appianorũ familiæ. Cuius princeps Iacobus Appianus scriba Pisanorũ, qui Petrũ Gambacurtã ciuitatis principẽ dominumq; suum per proditionẽ interfecit, Imperiumq; sibi adripuit. Huius filius Gerardus,minime aptus rem paternã tueri,Pisas Ioanni Galeatio uendidit Plũbino sibi retento.Ex hoc & Paula Martini pontificis sorore ortus Iacobus II. uir admodũ mitis:qui cũ sobole careret,cõcubinã ex Æthiope eius tympanistę grauidam ex se putans, uicinarũ urbiũ legationes ad puerperiũ baptismaq;

inuitauit: illa uero interim puerum toto corpore atrum pariens, patrem referentē, risum inuitatis, pudorēq; Iacobo excitauit. Hoc demũ extincto Rainaldus Vrsinus eius gener successit, qui grauē Alfonsi regis obsidionē passus quod Floretię inimicos eius fouisset, magno se animo defensitauit, regemq; tandem re infecta discedere coegit. In quo bello Galeatij Baldasini Siculi, militis Alfonsi, memorãdũ tradit facinus: ter hic muros ascendere conatus, ter è summo deiectus est, quater cũ hoste ex prouocatione uictor. Armatus sinistra ephippium equi, dextra tenens hastam, in equũ insiliebat: defuncto Rainaldo Catherina eius uxor metuēs regē, missis ad eum oratoribus, aureũ poculum, vi. pondo quotannis dare promisit. Post hanc populus quendã Mannetum Appianũ solum ex ea familia superstitē, qui apud Troiã Apulię cum uxore iam senex & inglorius agebat, ad imperiũ accersiuerunt, qui bona cum gratia multos præfuit annos, censum Alfonso pendendo. Moriens duos ex cõcubina filios reliquit, quorũ minor Iacobus III. maiori à populo prælatus patri successit, uir sęuus ac libidinosus dũ uixit. Et ipse decedēs superstitem filium reliquit simul & successorem Iacobum IIII. quo nuper ab Alexandro pulso, Cæsar eius filius oppido potiebat: eoq; mox deiecto, ille rursus patriæ restitutus est. In horum agro ac ditione duo parua oppida paulum à mari remota, Scarlinum & Suberetum, quę fortasse fuerint ex colonis his quos Scatones & Subertanos in ora Hetrurię Plin. uocat. In littore Senensiũ sunt Vmbronis ostia nauigiorũ capacis, ut idē est autor. Labitur ex montibus qui sunt inter Arretiũ & Senam recto tramite. Telamon portus à Telamonio Teucro huc adplicante post bellũ Troianũ, ac extincto fratre diuersa exilia querente. Huc & Marius etiã ex Africano exilio reuertens peruenit. Deniq; apud hunc nobilis illa Romanorũ cõtra Gallos uictoria, Æmylio Lepido, & Attilio Regulo Coss. teste Polybio. Prope hunc etiã portus Herculis, quod nomen nõ mutauit, & Ansidonia cũ portu quæ dicitur Fenilia iam extincto. Marsilianũ: montes quoq; Acutus, Ianutius & Argentarius, Senensium & pontificis Romani terminus. De Ansidonia prodigiũ fertur, quũ à Carolo Magno contra Longobardos difficilius cęteris expugnaret, adducta S. Anastasij caluaria, castrisq; prælata, statim in potestatē uenisse. Quapropter hæc cum nõnullis etiã supradictis littoralibus dono eius cœnobio Romę ab eo cõcessa, cuius rei monimentũ in eodē tẽplo marmorea tabula inscriptũ legitur. Post hæc Grauiscę à Geographis ponũtur, quæ iam interiere. Deinde Castrumnouũ, quod Cornetũ esse diligentiores putant. Nam & pars hodie ciuitatis eo nomine appellatur. Vocabatur & castrum Inui, uti Seruius in uersu Vergiliano lib. vij. testatur. Pometios castrumq; Inui, Bolamq; Choramq;. Inuus enim Pan seu Faunus dicitur, ab ineundo, ob eius libidinē. Is uero corniger quum sit, nõ mirum Cornetũ postea locum fuisse appellatum. Amnis hic labit̃ Minio, è mõtibus uicinis, recta in mare profluens semita. Virgilius. Minionis in aruis. Paulum uero à mari remota Tarquiniorũ uestigia uisuntur, nomē priscum adhuc retinentia. Tarcõtis ædificiũ, illius qui duodecim Hetruriæ ciuitates cõdidit: uti Strabo. Huc applicans Demaratus Corinthius, Lucumonē genuit qui Tarquinius Priscus uocatus. Blera Plinio Ptolemæoq; uestigia & oppidi & nominis retinet: Pyrgi uero ciuitas uetus putatur. Virgilius, Et Pyrgi ueteres. Centumcellæ, quarum meminit Plin. in quadam epistola: Hadrianus inquit, princeps centum iudicibus totidem cellas ędificauit ad audiendas præsente se causas institutas. Hic etiam Augustinus librum de trinitate scribens, prodigium pueri, cocleari pelagus euacuare conantis uidit. Postremo portus Ro. à Claudio extructus, deiecta naui maxima, quæ olim magnum obeliscum adduxerat, ut ait Tranquillus. Absoluta iam ora, ad interiora reuertar, initio à Pisis sumpto.

RES PISANORVM.

PISAS Dionysius à Pelasgis conditas dicit. Plin. Virgilium secutus, à Piseis Peloponnesi, sitasq; inter Arnum & Auserim scribit. Strabo aũt sic: Pisę ab his conditæ sunt Pisanis, qui è Peloponneso cum Nestore aduersus Iliũ militauerunt: remeantes errore disiecti, hi quidem Metapontum, alij Pisanũ tenuerunt agrum. Duos autem inter amnes sitę sunt in eorum congressione, Arni & Esaris, quorum alter ex Arretio multus delabitur: non tamen integer, sed trifariam diuisus, alter ab Apennino. Confluentibus autem illis unum in alueum, adeo tolluntur mutuo alterius impetu, ut qui in amborum ripis extent, se inuicem adspicere nequeant: hæc Strabo. Qui autem hi amnes simul confluentes sint, sanè alios non

uidemus

uidemus, quàm Eram & Elsam nunc uocatos in Arnum cõfluentes, Eramq́; uiciniorem Pisis ab eo Esarẽ uocari necesse est. Plin. uero inter Auserim & Arnum dicit. Est aũt Auseris flu. prope Lucã, cuius olim pars riuus ille qui iuxta Pisas nũc labitur fuit. Hunc etiã forte Strabo intelligit, ac pro Auseri Esarẽ ponit, nam Era, nec ex Arretio, nec Apennino labit: quod si de Auseri dicit, necesse fuerit eũ quãdoq; in Arnũ alio cursu influxisse. Pisanorũ terra mariq́; res diu floruere. Anno siquidẽ DCCCCLXII. Otho primus quũ primum Pisas ueniret, septẽ Germanorũ familias in eo loco reliquit habitare uolentiũ, Quas & facultatib. & honoribus ornauit. Quæ sunt huiuscemodi, Casamacta, Orlandi, Ripafracta, Gatani, Gusemarij, Vicecomites, Dodi. Nõ multis post annis, quũ à põtifice edictũ esset, ut cuiq; Christianorũ liceret Sardiniã possidere, modo à Saracenis eã liberasset, Pisani eam expeditionẽ aduersus Musactum eorũ regem fecere. Interea Lucẽses, qui superiore anno ob quasdam incursiones in discordiã uenerãt, adiunctis Transpadanis in agrum Pisanũ inuadunt, Valdeserchium ceperunt, quos Pisani statim remeantes usq; ad Ripamfractã fugauerunt, nec multo post cum classe Regium obsederunt. Musactus è Sardinia Pisas inuadit atq; incendit, multitudine ad uicinos se montes & loca proxima trãsferente. At Pisani cum uictoria remigrantes, ac incensam urbẽ ingressi die sancti Sixti, an. M V I. restituere in primis ædificia curarũt. Post annum deinde sextum Cardinale Ostiensi à pontifice misso, tum Lamberto pręsule Pisano populũ impellentibus, Christi causa Sardiniã rursus repetẽtes, uictoria potiunt, insula capta atq; incensa, fugatoq; Musacto. Verũ post trienniũ ab eodẽ irruptione facta, unà cum cęteris Christianis pulsi eam amiserunt, eodẽq; anno cũ Genuensibus societate facta recuperauerũt, ex cõuẽtis præda illis, Pisanis uero insula cessit. Quæ ab eis in quatuor diuisa est partes, Arboream, Calarim, & alias duas, quibus singulis magistratus præfecerunt, quos iudices appellabant. Carthaginẽ dein an. M X X X. classe ceperunt, regẽ captum ad pontificẽ duxere, quẽ Christianũ factum, ac diademate redimitũ, tandem remisere. Post an. X X. Musactus antiquã Sardinię possessionẽ recepit, multis castellis & ædificijs ornauit. At Pisani rursus impulsore Pontifice eandem expeditionẽ tentantes, ac in Corsicã tẽpestate delati, eam deinde Sardiniã ceperunt, quã Musactus ante fugã prius cum bonis his quæ exportare nõ poterat incendit. Anno post hęc Panormũ in Sicilia Saracenis ademerũt, ex cuius uictorię manubijs, Præsulis ædis ac basilicã ædificare cœperunt, ubi prius ædes diuæ Reparatæ fuerat: uectigali adsignato partim quod Beatrix Hetruriæ comitissa Pisis sepulta, ac eius filia Matildis ei adsignauerant: partim quod Henrici III. cõcessio, à quo per legatos impetratũ, ut Papiniani & Reguli in ualle Serchi redditus ei dicarẽtur. An. M L X X. bellum Genuensiũ occasione ablatæ eis Corsicæ sustinuerunt, nec multo post X I I. ipsorũ triremes Arni ostia ingressas, die item S. Sixti superauerunt, ex quibus V I I. mercibus onustas Græciã petentes ceperunt. Ex quo Pisani inter fastos eum diẽ retulerunt, bis iam cõsecuta uictoria, tẽplumq́; ei extruxerunt. An. M X C. in expeditionẽ Hierosolymitanã unà cum Gallicis proceribus & ipsi cũ ingenti classe profecti, Caloioannem Imp. qui in itinere cõmeatum ac transitum impediuerat, multis adfecerũt incõmodis, insulis insuper nõnullis ademptis: cum quo pacẽ hac conditione fecerunt, ut cœptũ iam Pisis templum, cum sacris ædibus, sua absolueret impensa. An. M C V I I I. in maiorẽ & minorẽ insulas Baleares adhortãte Paschale I I. Pont. expeditionẽ suscipere, ubi menses à profectione X X V I. labores famẽq; ac naufragia experti: semestri tandẽ obsidione eas cepere, ac Pisanos in eo bello mortuos tumulo cũ elogio rei gestæ Massiliæ in æde Victoris honorauerũt, quod adhuc extat his uersibus: Verbi incarnati de uirgine mille peractis annis bis centum, bis septẽ connumeratis. Vincere maioricas Christi famulis inimicas Tentant Pisani Maumeti regna prophani. Mane neci dant: multi tamen his sociantur, Angelicæ turbæ cœliq; locãtur in urbe. Terra destructa classis redit æquore ducta, Primum ope diuina simul & uictrice carina. O pia uictorum bonitas, defuncta suorum Corpora classe gerunt, Pisasq; reducere quærũt. Sed simul adductus ne turbet gaudia luctus, Cęsi pro Christo tumulo clauduntur in isto. Ex ea igitur præda portas ligneas retulere, quæ nunc in templo Pisano cernuntur, paruamq; columnam supra portam maiorem stantem. Duas insuper columnas porphyreticas, quas postea Florentinis ob merita seruatæ ab eis, Pisanis absentibus, urbis contra Lucenses dono dedere. Quæ pro foribus templi diui Ioannis hodie cernuntur. Sed & rege Saraceno Maioris interfecto

fecto, reginã captam cũ paruo filio Pisas in triumphũ duxere: ubi ab urbis Præsule Christianus simul & canonicus factus ad postremũ rex Maioris in paternũ regnũ dimittit. An. MCLXVIII. Americo regi Hierolymitano cõtra Saracenos qui Alexandriã occupauerũt, XL. triremes miserũt, cõsecutaq; uictoria, gratię eis actæ per legatũ. Humaniq; & hospitales in Ro. pont. fuere. nam his ferè tẽporibus Gelasiũ III. Henri. III. Imp. irã fugientẽ, dein Calistũ II. è Burgundia Romã illac iter habentẽ, qui & Sardiniã Pisanis cõcessit, exceperũt. Innocentiũ II. item eiectũ Pisas duxerunt, ac eius causa unà cũ Imp. Sicilię regnũ Rogerio auferre cõtenderunt. Quo tẽpore Neapolim annis VII. simul cũ oppidis circa multis præsidio tenuerũt, inde iuris ciuilis Pãdectis, quę nũc apud Florentinos sunt, Pisas traductis: Salernitanãq; deniq; ciuitatẽ obsederũt, pro quib. meritis ille pacẽ inter ipsos & Genuenses primũ cõstituit. Deinde Pisanũ præsulem Metropoliticũ fecit. Postremis uero tẽporib. Gregoriũ XI. ex Gallia Romã redeuntẽ, quanq̃ interdicti sacris ab eo ob Florentinorũ societatẽ fuissent, gemina triremi iuuerũt. An. MCLV. fœdus cũ Gulielmo Rogerij filio iniuerũt, à quo plurimis donati muneribus fuere. Ædem diuo Barptolomæo dicauerunt, ac pars urbis quæ Chinsica uocatur flagrauit. An. autem MCLIX. cum Frederici Ænobarbi partib. studerẽt, Palarius consul, qui postea Palario castro nomẽ dedit, cũ Gerardo comite ac nobilibus Pisanis auxilio ipsi Imperatori, q̃ Mediolanũ obsidebat profectus est. Rursus eidẽ ad expugnationẽ urbis ueteris cũ exercitu adfuere. Paucis deinde post annis Cõcho cõsule multa ędificari publica cœpta ędificia, & Rainerius homo Pisanus ac rusticus, q̃ terrã arabat, om̃is ueneris expers, ac iustissimus sanctitate florebat. An. MCLX. cũ classe Albigaunũ ceperunt, ex quo Genueñ. bellũ in se cõcitarunt, qui cũ LII. triremibus in ostio Rhodani conflixerũt, ac demum uicti & reb. spoliati, liberi precibus ducis cõdonati fuere. Deinde Gregorio viij. sequestro, q̃ ea tẽpestate Pisas uenerat, pax inter utrumq; populũ facta: mox ad Hierosolymitanã expeditionẽ, cum eodem Frederico classem L. triremiũ unà cum Vbaldo Lanfranco urbis præsule miserunt, qui Imperatore in flumine casu demerso, statim domũ reuertit. Sub eodẽ præsule Campũ sanctũ dicauere, ex terra quã Hierosolymis adduxerãt iniecta nuncupatũ. Idem quoq; Præsul in Gorgonã insulam Othonis Imp. furorẽ aufugit, q̃ eum ut Pontifici rebellẽ Innocentij III. iussu Pisis publice sacris interdixerit. Post hęc Pisani Frederico I. põtificis hosti magnopere fauerũt, cuius causa Cardinales quosdam à Gregorio viij. ad conciliũ cõtra eum ex Gallis adcersitos apud Malorã depresserũt. Malora eñ saxea moles seu scopulus instar insulæ aquis abditus V. pass. mil. in mari procedens recessu cauo ac brachijs portũ efficit Pisanũ. Huius igit̃ sceleris haud multo post diuina ultione pœnas dedere, superati in eodẽ ferè loco, memorabili clade à Genuensiũ classe, dũ de Corsicæ imperio decertarẽt, ubi triremes XLIX. hominũ uero XII. milia desiderauerunt. Sed ab eisdẽ iterũ paucis post annis alia sustinuere incõmoda, portu ac turri apud Liburnũ captis atq; incẽsis. Ab eodẽ item Gregorio Sardinio titulo priuati nõ destitere quin omnibus uirib. perseuerarẽt, traderentq; & ipsi suis proceribus facultatẽ insulã eam quoquo modo cõsequendi, quã ad postremũ Bonifacius viij. Aragonum regi tributũ pollicenti, reliquis exclusis concessit, cũ quo rege etiã postea bello cõtenderũt, multisq; demũ acceptis incõmodis, pacem certis cõditionibus fecerunt. Manfredi etiã Sicilię regis Frederici filij partes contra pontificẽ iuuerunt, Quo postea crimine à Clemente IIII. expiati fuere. Paulo uero ante, anno uidelicet MCCLVIII. cũ Venetis cõtra Genuenses societatẽ iniuerũt an. X. duraturã. Qua etiã tẽpestate apud Acconem in Syria contra eosdẽ pugna nauali cõmissa superiores fuere præfecto classis ac duce Sigerio Saxecta cõsule simul & Hẽrico Gataneo capitaneo Pisano. Statũ uero reip. uarius magistratus administrauit. Primo unus cõsul, deinde Antiani cũ potestate, ac capitaneo, postremò dux: uerũ ex his nõnulli tyrannidẽ occupabãt, populo nõ diu tolerati. Anno siquidem MCCLXXXII. Vgolinus comes eorũ ciuis, qui oppida quædam in agro Pisano retinebat, multos annos in patria dominatus cũ partiũ putaret̃ Gibellinarum, Guelphis tamẽ & Florentinis faueret, ab Vbaldis, Gualãdis, Lanfrãcis, Orlandis simul cõiuratis expulsus, ad Florẽtinos cõfugit, quorũ auxilio multa patriæ damna intulit. Demũ post aliquot annos reuocatus ac autore Rogerio præsule ciuitatis è familia Vbaldorũ per proditionẽ captus, unà cũ filijs fame absumptus: cuius adhuc familię cernuntur reliquię, in agro Pisano Gerardescam possidentium, ab eo Gerardo uocitatam, quem

quē supra auxilio missum à Pisanis dixi. Sed & eadem tēpestate alij quoq; ex urbe pulsi à factione Vicecomitū ad Florētinos itē se recepere. Inter quos Nerius Gallura, eorūq; simul & Lucensiū auxilijs multas in patria excursiones fecere. Demū Pisas portu pontibusq; occupatis obsederunt. Pisani tot pressi angustijs Guidonē Feretranū accersiuere, cuius uirtute, simulq; dei benignitate respub. restituta, ac Pontadera multaq; alia amissa recuperata fuere. Guidoni Fredericus itē Feretranus in exercitu successit, cuius tunc opera Balnea ad aquas ædificijs habitationibusq; ornata fuere. Post hæc Pisani mandata quædam imp. Rodulphi, qui Miniate morabat̃, spernentes, plane ad defectionē tendere uidebant̃. Quare uicarius eius bellum inferēs, Pisas adeo diripuit, ut uix postea resipiscere fuerit. Vgutius deinde Fagiolanus è Flaminia oriundus uir fortissimus, capitanei nomine ad regendā remp. accersitus, Lucę dominationē inuasit. Florētinos plurimis adfecit incōmodis, præsertim an. MCCCXI. apud montē Catinū uallis Neuolę, Pistoriensibus ac Volaterranis sibi adscitis. Sed quū ex parente tyrānus factus esset, primū Lucenses filiū eius Nerium ex urbe pellunt, quod Castritiū nobilem adolescentem è Castracanum familia in carcerē duci iussisset. Vgutio igit̃ in eos prodeunti, ac inde paulopost re infecta redeunti, eodē die Pisani portas clauserunt, ille ad Malespinas unà cū filio confugit, ubi tentato sæpius nequicq̃ reditu ad solum paternum reuertit. Pisani deinde Gerardum è comitibus Donorciatici reb. præficiūt: post uero hunc Fatiū comitē: hic ciues ad cōcordiā induxit, uir unus omnino iustissimus putatus: decessit post an. III. ex pestilentia, maximo omniū desiderio de se relicto. An. MCCCXXXIX. Pisis studiū literarum institutū, probante Pontifice. Deinde renouantibus bellum Florentinis, Ioannē Haucutum ex Anglia uocauerūt, cuius ductu Florentinos adeo presserūt ut omnibus circa oppidis captis, ad portas urbis sint castrametati. uerū duce, ut dicit̃ corrupto, illius periculū uitauere, paucisq; post annis cōmutata fortuna duce Galeocto Malatesta, Pisanos insigni clade adfecerūt, ex eisq; ad mille captos in triūphū duxere. Pax deinde subsecuta Innocentij Pont. legato pacificatore. Pisani id Gambacurtarū, qui tunc urbis potiebantur, auaritiæ referentes, eos ex urbe pepulerunt: ac Ioannē Agnellum nobilē uirum Pisanum ducem primū nouo tunc magistratu constituerunt, An. MCCCLXV. Cuius item nō longa felicitas. Post annos siquidē IIII. dum Lucę quo salutatū Carolum Imp. ierat, ludos spectat, ruina podij, crus perfregit: ex quo magistratu se coactus est abdicare, Filijq; Gualterius ac Frācīscus in eius locū in tēplo ab uniuerso populo surrogati. Verum illis inuidiosum recusantibus magistratū, Antiani ad palatij cōsessum, antiquāq; rediere potestatē. Carolus interea Pisanis septē aureorū milia singulis mensibus donec esset in Italia imperauit. An. MCCCLXIX. Petrus Gābacurta cū Guidone fratre ac filijs XII. aureorū milib. Carolo datis, reditū in patriam impetrauit, ubi tāto exceptus cū honore, quāto nemo unq̃. Hic igitur Florentinorū fuerat amicus: quūq; aliquandiu rem tenuisset ab Iacobo Appiano uiro Pisano scriba reip. rerū omniū cōscio per scelus interficitur. Iacobus rerū potitus, post an. IIII. remp. filio Geraldo dimisit. Hic uidens urbē minime tueri posse, anno dominationis III. Ioanni Galeatio Vicecomiti uēdidit plūbino oppido sibi reseruato. Galeatius uero decedēs, hāc in portionē Gabrieli filio suo notho testamento reliquit, q̃ & ipse diffisus uiribus, eam rursus Florētinis uenundedit, illi statim urbem capiūt. Pisani indignati, Io. Gambacurtā exulē reuocant, eoq; duce facta irruptiōe, Florētinos urbe deijciūt, bona diripiunt, sese in libertatē omnino uendicantes, atq; ut id tutius agant, Agnellorū factionē urbi etiā restituunt: ac cū Gambacurtis conciliāt, ante aram Eucharistia inter utrūq; familiæ principē diuisa. Mox rupto fœdere, Gambacurta Io. Agnellum per proditionē cędit, ac postremo Florētinis aliquot mēses Pisas obsidentibus uendidit. illi an. MCCCCV. in urbē recepti, Gino Caponio primo prætore. Huius postea Ioannis filius Gerardus Gambacurta, dum Ferdinādo Siciliæ regi aduersus Florentinos uenīēti, castella quatuor in Apennino sita, quę pater à Florētinis merito proditionis acceperat, tradere cupit, per suorū proditionē decipitur, castellis Florentinis traditis, ex quo ille regē pauper diu ac miser secutus est. Captas igit̃ Pisas, Florētini usq; ad annū millesimū quadringentesimū nonagesimumquintū tenuere. Aduentu tunc demū & hortatu Caroli regis Gallorū, illac iter contra regem Neapolitanū facientis, sese iterū in libertatē uendicantes, nō solum magistratus, sed eorū antiquas in urbe familias expulerunt, bonaq; diripuerunt. Se quoq; tuendi gratia in fidem Venetorū dedidere. Quorū

auxilio

auxilio excurſiones in hoſtili crebras auſi facere, ab eis tandẽ Turcarũ bello imminente deſerti, ſuis nũc auſpicijs uiuunt nequicꝗ ſępe ab hoſtibus bello laceſſiti, magna ui animi potius, quàm uiribus annis iam prope XII. reſiſtunt. Luca Romanorũ colonia. Liuius xxi. Annibal in Ligures, Sempronius Lucã conceſſit. Frontinus lib. iij. C. Domitius Caluinus cũ obſideret Lucã oppidum Ligurum, nõ ſitu tantũ & operibus ſed etiã propugnatorũ præſentia tutum, circuiri muros iubet. M. Varro dicit eam à Lucentibus clypeis dictã, quibus eorũ turres erant munitæ. Nulla ciuitas tam breui tẽpore plures experta dominos. Nam à Gothis poſſeſſam ante omnia, Narſes VII. obſidionis menſe in poteſtatẽ redegit: deinde à Bonifacio eius urbis ciue dominata, qui ex Beatrice Henrici Imp. filia Matildem genuit, coniugẽ Gotifredi magnę ditionis hæredẽ, deꝗ Chriſtiana religione optime meritã. Deinde Vgutius Fagiolanus quẽ ſupra in hiſtoria Piſana pulſum unà cũ Nerio filio dixit. Dein Caſtritius à Caſtracanũ familia, ex captiuo patriæ dominus factus. Res multas in Italia geſſit, Galeatio uicecomiti, & Accio eius filio familiariſſimus. Florentinorũ acerrimus ac perpetuus hoſtis. Poſt eius mortẽ filij à Ludouico Bauaro Imp. eiecti fuere, quũ ille patriã ſuis hoſtibus fauentẽ reperiſſet. Poſt Bauari diſceſſum Teutonici, qui in præſidio Lucæ erãt, cum Marco uicecomite, quẽ miſſum à Bauaro obſidem tenebãt, ciuitatẽ Florentinis precio LXXX. milium aureorũ obtulerũt: illis autẽ renuentibus iterũ diſcedente Marco, minore ſatis precio Gerardino Spinulæ Genuenſi dedere, qui uix accepta poſſeſſione, à Florentinis obſidione premit̃. Tandẽ unà cũ ciuibus rebus deſperatis, Ioannẽ Boemiæ regem, qui tunc forte in Italiã à Brixienſibus adcerſitus uenerat ad tutandam remp. euocat: ille dominatione accepta, Lucã ab obſidione quinꝗ menſiũ liberat. Poſt hęc diſcedens, Petro Roſcio Lucã & Parmam cõmiſit, ille ex cõuentione quadam Maſtino Scaligero tradidit: Maſtinus uero Florentinis uendidit, qui nouẽ tantum menſes eam poſſederũt. Piſani reminiſcentes Lucã eorum potius eſſe iuris, uti rebellem Imp. ab Henrico ſibi conceſſam, urbem obſidione duriſſima cingunt, agrũ ſimul undiꝗ cum caſtris occupant, fruſtra Roberto tunc rege, eos tanꝗ à poſſeſſione ſua diſcedere mandante: tandẽ poſt aliquot menſes pax certis conditionibus facta. Nec diu poſtea Carolus Imp. Ioan. regis ſupradicti filius in Italiã ab Vrbano pont. adcerſitus, Lucã diuertendo accepit, ubi aliquandiu moratus eſt: diſcedẽs Cardinalem quendã Gallicum in eo loco reliquit. Qui urbẽ Lucenſibus XXI. aureorũ mil. uendidit, à Florẽtinis mutuo acceptis, à quibus & ciues nõnulli ſolertes ad recõcinnandam remp. eorũ, miſſi fuere. Arx item quã Caſtritius olim excitauerat, eueſtigio diruta, in eoꝗ ſtatu uſꝗ ad Paulum Guiniſiũ fuere. Hic cum multas poſſideret opes ac patriæ tyrannidẽ occupaſſet, infelicẽ habuit exitũ, ut mox dicã. Florentini poſtremo Lucenſes obſident per Nicolaũ Fortebrachiũ, ægre ferẽtes quod Ladislaus Pauli filius Philippo duci, eorũ hoſti militaſſet. Illi ad opus Philippi confugientes, Franciſco Sfortia, & Nicolao Picinino ducib. ab eo miſſis non ſolum peſtem à domo pepulerũt ſed ultro auſi Florentinos inuadere, quibus Guidãtonius Vbaldinus dux fuerat, prælio cõmiſſo ſuperiores fuere, ubi hoſtium equitũ quatuor, peditũ tria milia deſiderata fuere. In eo bello, quũ Paulus rebus Florentinorũ clàm ſtudere deprehenderet̃, à populo captus, ac Franciſco traditus ab eodem Mediolanũ ad Philippũ ductus, atꝗ in cuſtodia extinctus eſt. Filius uero Ladislaus ꝗ eodem tẽpore ſub Franciſco patrię militabat, ubi patrem eſſe captum accepit, ilico aufugit. Aliquot deinde poſt annis, clàm noctu Lucã ingreſſus, ſeſe magiſtratibus oſtendit, flens atꝗ obteſtans, uti iam inſontis laborũ miſererentur: quod ſi per eos minus in patria uiuere, ſaltẽ mori liceret, ſeſe paratum eorum iuſſu ſuppliciũ ferre. Illi miſericordia cõmoti, humaniter caſtigãt, hortãturꝗ uti ſortẽ æquo animo perferat: neu ciuitatis amplius hoc pacto ſtatũ perturbet, datiſꝗ comitib. & pecunia, abire iuſſerunt. Hinc fuere Pontifices duo, Lucius III. & Alexander III. hic & Phridianus Præſul ante omnis colitur, cuius meminit Gregorius: cũ in alijs de Lucẽſibus benemeritus tum quod Auſerim amnẽ agros inundatione uaſtantẽ diuinitus cõpeſcuit, ex quo pars ſ ea quæ Auſeris nũc dicitur ab eo diducta adſpicitur. Hæc & Agnelli mei patria uiri moribus, ac literatura ornatiſſimi. Prope Lucã fanũ Herculis, cuius oppidi parua nunc extant ueſtigia. Deinde Feroniæ lucus Ptolemæo, qui nũc Bientina cum lacu forte fuerit, nõnullis uero Petraſancta, uti ſupra mõſtraui: alter enim Feroniæ lucus apud Soracten. Fucetiũ oppidũ cũ altera lacu: ſunt qui hos Focẽſes appellare uelint, ex Deſiderij regis

marmore

marmore, Viterbij reperto. Dein Piſcia, Pratũ, noua nomina, de quibus alijſq; in Florentinorũ epitome mentionem faciam. Piſtorium propius Apennino, cuius meminit Salluſtius in Catilinario. Nullum æquè oppidum Florentinis negociũ fecit, acriusq; reſtitit, cũ ſępe uictũ fortius reſurgeret, ſocietate auxilioq; maxime Caſtritij Lucẽſis freti, cuius etiã adhortatione ac uiribus Philippũ Titicẽ Piſtorieñ. tyrannũ patriæ cõſtituerũt: Florentinis magnopere aduerſum, ipſius Caſtritij generum: tandem an. MCCCLI. penitus ſuccubuit, ut in Florentinorũ referam hiſtoria. Hæc ciuitas mater ſeditionum totius Hetrurię, ab ipſa nanq; Alborũ & Nigrorum factiones Florentiã deflexerũt. Deinde Cancellarij & Pantiatici crebris tumultibus urbẽ implicuere. Ii quum diu quieuiſſent, proximis annis ita ſunt excitati, ut omnia cruore, cæde, incendioq; referſerint, nec finis adhuc eſſe uideatur, Cancellarijs nũc potientibus. Hic Nicolaus Forteguerra cardinalis Theanenſis Atheneũ nobile ac religioſum cõſtituit pauperibus doctrinæ operã dare cupientibus refugiũ. Feſulas ex una Pleiadum ferunt eſſe dictam, inter XII. Hetruriæ, cuius adhuc ueſtigia uiſunt, cũ nobili cœnobio à Coſmo Medice ædificato, ſubiugata à Florentinis an. MXXIIII. locus memorabilis clade Redagagis Gothorum regis à Stilicone ſuperati. Hinc Minio fluit amnis ad mœnia uſq; Florentina. Supra in Apennini iugo caſtra Florentinorũ notiſſima. Inſuper & terra Paſumenna, quam Strabo dicit ab Arretio eſſe cæteris remotiorẽ, qua Annibal iter ad Traſimenũ fecit, licet alia uia facilior aſcẽſu Arimino deinde per Vmbriã foret, à præſidijs Romanorũ tamẽ magis tenebatur. Quibus uerbis Caſentinũ deſcribere uidetur. Sequitur pars quam Liuius in deſcriptione itineris Annibalis, omnium fructuum feraciſſimam eſſe dicit inter Feſulas & Arretium, quam uallem Arni ſuperiorem appellant: tunc paludibus occupabatur, obicibus ſaxorum curſum Arno remorantibus: quæ in ſequentibus temporibus Inciſæ oppido in ea parte ædificato nomen dedere. Arretium inter XII. item ponitur, bis rebellauit. Liuius XXVI. C. Terentius Varro obſides ab Arretinis ſenatorũ filios cepit. CXX. Item bello ſociali autores fuere Hetruriæ defectionis ſimul cũ Marſis & Picẽtibus, Quapropter Sylla in eos acrius ſæuijt proſcriptis ciuibus antiquis, nouam deducendo Coloniã: indicio eſt marmoris inſcriptio, quę adhuc in ea urbe cernit̃, Arretini ueteres duplici R. Pli. Arretini ueteres, Arretini fidentiores: proceſſu deinde tẽporis uaria cũ Florentinis bella geſſere, quanq; Guelphi & ipſi fuerunt earundem partium uſq; ad Fredericũ II. Verum poſtea Tarlati Vbertiniq; Gibellini extorres, reducti Manfredi Siciliæ regis tẽpore aduerſari cœperunt, primuſq; Gulielmus Vbertinorũ princeps, patriæq; pręſul ſimul & Tyrannus, ac duci propior q̃ ſacerdoti, Florentinis ſæpe bellũ intulit, poſtremo Guidone Feretrano ſimul & exulibus Florentinis auxiliantibus, cũ eiſdem Carolũ II. Siciliæ regẽ ſocium habentibus, congreſſus in prælio apud Bibiennam occubuit, ubi Aretinorum tria millia cæſa: capta autẽ duo milia fuere. Guido deinde Petramala Tarlatorũ caput, ſacerdotio ac tyrannidi ſuccedens anno MCCXVIII. à Florentinis & Roberto rege bello ſuperatus, cum eis cõuenit, ut urbis imperio penes Robertum relicto, ipſe urbis adminiſtrandæ, creandorumq; magiſtratuum ius haberet. Deinde gliſcente imperij cupiditate, cum Tifernũ Pontifici abſtuliſſet, à Ioanne XXII. præſulatu deijcit̃. ex Aretina inſuper diocœſi Cortona deducitur, primo præſule in ea ex Vbertinorũ familia cõſtituto. Quam ob rem Guido iratus, Vbertinorũ caſtella euertit. Poſtremo pręter pontificis autoritatẽ Ludouicum Bauarũ eius hoſtem diademate ferreo Mediolani de more redimiuit, Dumq; reuertit, febre correptus, in itinere apud Nigrum montẽ deceſſit, uir armis natus magis quàm religioni. Aretiũ, Burgum, Tifernum, Caſtilionẽ, Terramnouam in ſuam poteſtatem redegerat: Arretium mœnibus reſtituit, Viam quę ab Anglari ad Burgum ducit, latiorẽ reddidit, ubi quondam Nicolaus Picininus à Florentinorum & Pontificis exercitu ſuperatus eſt. Hoc extincto, res ad Petrum cognomẽto Saccone eius fratrẽ peruenit: hic quoq; in diſſenſionem cum Vbertinis, quanquã eiuſdem factionis uenit, cauſaq; fuit, ut Vgutij Fagiolani liberi caſtra quidẽ amitterẽt: at illi reddito talione, ut Sacco Tifernum, & Burgum, quibus deperditis, neceſſe fuit cedere Florẽtinis. Itaq; eis Arretiũ uendidit, caſtris ſibi quibuſdã reſeruatis. Mox in ſuſpicionẽ ueniens, captus ab eiſdẽ & in carcerẽ cõiectus, direptis eius bonis. Qui ędibus incẽſis liberatus poſtea à Gualterio Florentinorũ tyranno, in dominationẽ rurſus redijt. Bellum Florenti-

nis Perusinisq; intulit. Castra Vallisarni, Ficinum atq; alia incendit, & in Montemuar-
cum se recipit. Iterum ab Arretinis eiectus, ad Carolum Imperatorē frustra cōfugit. De-
mum apud Bibiennam oppidum suum excessit octogenarius, eo robore, ut etiā par iu-
uentuti arma indueret, omniaq; militis munera obiret. Liberos nōnullos reliquit, quib.
paulo post Bibienā cæteraq; oppida ademerūt, impulsoribus pariter & adiutoribus, Fa-
rinata, & Ario Vbertinis, qui in gratiā nuper cum Florentinis redierant, ob egregiā eo-
rum in bello Theutonico nauatam operā, in quo & Biordus ex eorū familia cecidit. In-
terea Arretini post Gualterij Florentinā tyrannidem, in libertatē se iterum uendicaue-
runt, ac LX. ciues creati, remp. aliquandiu feliciter administrauerunt. Verum inter suc-
cessores postea discordia nata, pars altera Carolo Pānoniæ regi, qui aduersus Ioannā Si-
ciliæ reginā tunc in Italiā uenerat, urbem tradidit: quo paulo post discedente, Sacconis
filij simul cū Vbertinis reliquisq; Gibellinis rursus in urbem aduersarijs expulsis reuoca-
ti ob metum & ipsi mox contrariam iterum reuocant factionē, qui simul unā postea ur-
bem diripuerunt. Arretiū post hæc Engeranius Ludouici Andegauensis dux XII. mi-
lium ex Gallia supplementum adferens in itinere, auxiliantibus Sacconis filijs extorri-
bus diripit, arcē uero cum oppugnare cœpisset, adlato de morte Ludo. nuncio, desistēs,
urbem Florentinis, anno MCCCCLXXXV. L. milibus aureis uendidit. Paucis dein
post annis Ioannes urbis pręsul à Gregorio XI. instigatus, bellū eisdē mouit, uictus tan-
dem ac fugatus est, ædes crematæ, ꝓpinqui interfecti. Res deinde Aretinis pacata, usq;
ad annū MDII. fuit. Quo tempore illi impulsore Vitellotio Tifernate à Pontifice cū ex-
ercitu misso, rebellauerūt: captaq; arce & magistratu, res cito deferbuit, autoritateq; Lo-
douici regis Gallorum Florentinis amici, sedata est: ac urbs propterea ciuibus ob metū
diffugientibus, penitus uiduata, in misera nunc cernit̃ cōditione: sed de his pluribus cū
ad res uenero Florentinas. Arretina testa apud ueteres in precio, cuius meminit Martia-
lis, ea nunc terra præstantior apud Dirutā uicinum castrū reperitur, ubi & Figlina fiunt:
ita & soli natura sæpe tempore mutatur, & Saguntina quondam apud maiorē insulam
nunc exercentur. Censent Arretium Leonardo, Carolo, & Ioanne Tortellio bonarū ar-
tium peritissimis, ac Francisco iuriscōsultissimo, necnō Guidone etiā musico supra hæc
tempora, qui totā melodiam sex notis in manus articulis inuenit, Sed præter omnis Do-
nato martyre urbis præsule sub Valentiniano imperāte: is ut apparet in tabulis antiquis ʒ
apud ecclesiam Arretinā existentibus: Zenobiū tribunum Landerici filium senatorem
Romanum diuitem ac potentem Christianum fecit, qui Aretinam postea dotauit basili-
cam, ubi multa oppida nominantur ab eo constructa, quę nunc Senensiū sunt. Hinc fue-
re Mecœnas teste Macrobio, & Laurentinus ac Pergentinus duo fratres martyres sub
Diocletiano, in eadēq; iacēt urbe. Cortona prius Corithū: Silius. Arreti muros, Corithi
nunc diruit arcem. Dionysius Cortonē prius dictam ait: deinde factam Romanā colo-
niam, Cortonam cœpisse uocari. Hanc conditā prius à Pelasgis Tyrrheni occupauere,
hinc Dardanus fuit Troianę gētis cōditor. Virg. Hinc illū Corithi Tyrrhena à sede pro-
fectū. Eam insequentibus seculis Arretini expugnauerūt, à quibus diu possessa fuit, ab-
latā deinde Pontifex ab eis deiecto Guidone, pręsulatus honore (uti supra dixi) decora-
uit. Deinde Vgutius tyrannus eā possedit, qui à Florētinis desciendo Io. Galeatio adhæ-
serat: tandem ob libidinē in fœminas, est à ciuibus interfectus, superstitibus liberis, qui
exularunt, ac religiosis patrię locis annuis pensionibus relictis, quę adhuc durāt. Postre-
mo illac Ladislao Siciliæ regi transeūti, sponte ciues se dedētes ille admiratus, per cauil-
lum interrogauit, an apud eos esset copia ueruecinæ: deniq; nō multo post, eandem Flo-
rentinis uendidit. In hoc agro Petramala, unde Arretij familia, à Florētinis diruta: & Ci-
uitella Guidonis præsulis ædificiū, quod Minutius quidam per bellū Io. Galeatij tene-
bat. Procedendo Trasimenes reperitur notissimus, ac clade Romanorū nobilitatus. Pe-
rusia in Apennini parte, ciuitas Hetruriæ ab Achæis ædificata, ut Trogus scribit, ut Ap-
pianus de bellis ciuilibus, ex XII. Hetruriæ. Hæc in Augusti uenit potestatē, compulso ꝗ
ad ultimā famē L. Antonio triumuiri fratre, mœnibus insuper ab eo restituta Augusta
est appellata. Septem deinde annis obsidionē crudelissimi Totilæ passa, ad ultimū dire-
pta est, interfecto eius præsule sanctissimo Herculano, natione Germano. Insequentib.
deinde tēporibus, sub Bonifacio VIII. sicut & multæ aliæ Italiæ ciuitates, quum Ioanni
Galeatio

Galeatio Vicecomiti se dedisset, per Vgolinum Trincium tyrannum Fulginatē ab eodem Pontifice cum exercitu missum, ad officiū reducta est. Secutę postmodum Raspantum qui Gibellini erant & Gentilominū factiones. Hi postremi nobiles, annis uiginti quatuor exules fuere: plebis partes Biordus Michelectus tunc tuebatur, uir autoritate uirtuteq; armorum inter suos potens: qui cum iam ferendus ob morum insolentiā non uideretur, à Guidoloctorum coniuratione qui & ipsi grati pollebant incautus trucidatur cum omni fere familia præter Cicolinū eius fratrē. Hic equo conscenso urbem percurrit, clientes excitat, uiuum adhuc fratrē non interfectū esse simulat. Hisq; adeo effecit, ut Guidoloctos omnis armata multitudo petitis eorū domibus de medio tollerent. Verum paulopost eiectus & ipse à Brachio Montono, ac demū resistens captus in prælio atq; interfectus fuit. Is enim Brachius ob singularem uirtutem electus à populo Princeps, nobilitatem plebi cōciliauit: è Montono uico Perusiæ finitimo fuit, militia clarus, cuius gestis Campanus librum dicauit. Alberici primū Cunij Comitis disciplinæ se tradidit. Deinde Alfonsi regis autoritatem secutus eius iussu Aquilam Martini Pontificis oppidum, quem Alfonsus in adipiscendo regno aduersum senserat, obsedit, in qua obsidiōe à Iacobo Cadola Martini duce superatus occubuit. cuius postea cadauer effossum Pontifex in urbem perduci, ac extra portā sancti Laurentij in loco profano, quod sacris esset interdictus, tumulari iussit. Dum uixit aduersa semper factione cum Sfortia fuit, cū ambo ex eiusdē ducis disciplina prodijssent. Filium Odonē reliquit, qui breui post tempore à Guidone Torello apud Aretiū interfectus est. Alterū item filium Carolum diu superstitem uidimus, qui quanquā patriam indolem referebat, infortunatus usq; ad extremum fuit, anteq; hos annos Venetis militans contra Turcas apud Forumiulium in prælio cecidit. Ex eius item ludo Nicolai duo prodiere, alter Fortebrachius appellatus siue Stella, quod è Stella eius sorore sit genitus, alter Picininus ex eadē urbe ob corporis breuitatē dictus. Hic multis sæpe in prælijs uictor ad extremū missus à Philippo duce aduersus Florentinos eorū agrū late uastauit: idemq; Comite Puppi sibi adscito per Appenniū Perusiam peruenit. Perusini uerentes ne tyrannidem occuparet datis ei aureis nummis L. milibus uexationē redemerunt. Mox Tifernum, postremo Anglare Florentinorum oppidum peruenit. Ibiq; cum eorum copijs quibus Eugenius Pontifex per Ludouicum Patriarcham Aquileiensem legatum auxilio fuerat, infeliciter cōflixit. filium habuit Iacobū cognomine paterno, non minore fama ac indole, qui tanto fuit Italicis principibus terrori, ut non prius conquiescerēt quàm eum per insidias de medio tollerent, ut in rebus Siciliæ regū narraui. Franciscus alter filius Bononiæ captus mihi inter Bononienses iam dictus. Deinde secutæ duæ aliæ factiones, Oddorum & Balionū. Hi diu præualuerūt, pulsis ad extremum Oddis. Quorum princeps Fabricius protonotarius Simonis filius nothus, cum reditū tentasset mediam percurrens urbem armatus, nullo ciuium consequente trucidatur, reliqui uero admodum multi qui cum eo erant, laqueo suspēsi. Baliones uero iam inde à Gotifredo Baliono primo rege Gallico, qui Hierosolymas recuperauit, genus suum iactant, & usq; à Frederici Aenobarbi Cæsaris temporibus mœnia Perusina summa autoritate tenuisse, multasq; in Italia tū pro patria res gessisse. Inter quos Odo claruit, qui Nellum genuit, & Malatestā. Nellus dum uixit, gratia nomineq; cunctos gentiles antecessit. E Malatesta uero & Iacoba Brachij Montoni nepte quinq; superstites filij: Brachius, Carolus, Sfortia, Guido, Rodulphus. Ex his Brachius senioris Brachij nomen potius quàm uirtutem referebat: Nam trucidatis uno die in medio foro per insidias Rodulpho patruele Nelli filio: ac eius nato Francisco creuerat. Quo facinore non diu gauisus & ipse unicum filium Gryphonem, in quo summa spes fuerat, interfectum uidit. Proximis dein annis Rodulphi filius Ioannes Paulus Carolum, Odoni Caroli filio natum per discordiam domo pepulit. Cumq; nuper contra Cæsarem Alexandri filium Æmuliæ ducem unà cum Vrsinis conspirasset, ab eodem fuit patria eiectus Carolo restituto, quo paucis post mensibus defuncto Alexandro Pontifice, rursus expulso alter reuertit. Fuit hinc inter cæteros V. C. quos alibi attigimus Constantius martyr sanctissimus. Sequitur inferius Vrbs uetus: huius origo non satis constat quum nouum sit uocabulum, urbs autem uetusta appareat, ob quam rem minime assentior Blondo, siue Aretino, qui eam à Florentinis originem habuisse dicit.

Sed potius his qui Herbanum esse putant,quod Ortano uicinum Plinio nominis etiam propinquitate quadam corruptioris.In hac quoq; factiones duæ, Merulinorum,& Musatorum , multam quandoq; seditionē excitauerunt.Templum etiam nobile cũ ædibus in ea uisitur, Vrbani V.ædificium.Clusium prope Glanem in monte situm,regia quondam Porsenæ,qui in ea Labyrinthum pro monumento extruxit,ut Plin.ait, qui & Clusinos ueteres & nouos ponit . Meminit huius urbis Plutarchus in uita Syllæ his uerbis. Sylla deleto Carbonis exercitu apud Clusium,Fauentiam,& Fidentiam, ipse Carbone Italia pulsa proposita tabula omnē Italiam cędibus inuoluit,ac Volaterras in deditionē accepit.Item Clusium Sylla petijt,& prope Glanem prælium inijt, dein prope Saturniā reliquias hostium profligauit. Carbo habuit apud Clusium ad XXX. hominũ milia, & duas Damisippi legiones , & nonnullas alias cum Carino & Martio . Postremo illi qui Clusij relicti fuerāt XX.milia numero à Pompeio prælio superantur. Hæc ille interpellatim.Nunc quoq; in ualle Arbiæ multa ferramenta reperiuntur à fossoribus.Senam,urbem antiquā esse autores multi demonstrant.Polybius ait,Senones pulsos à Romanis, aliam coloniam eius nomine Senæ, quam apud Adriaticum reliquerũt,condidisse Ptolemæus Senam etiā in Hetruria ponit, quod nonnulli non putantes in exemplari Græco scriptum maxime errant,quũ nos in antiquissimo Bibliothecæ Vaticanæ uolumine id legerimus.Plinius Saniensem coloniam uocat. In lib.quoq; Coloniarũ nuper inuento Saniensis colonia nominatur.Festus ait,populi qui supra & infra Romā habitabant, quòd rebellassent,moxq; ad officiũ redijssent,Sanates appellati sunt. Apianus libro primo bell. ci. Pompeius aũt Martium circa Senas debellauit, urbemq; diripuit hostiliter. Cic.quoq; pro Cælio balneas Senias cōmemorat. Blondus testat̃ se in Cœnobio S.Georgij Venetijs in quodam libro legisse Ioannem XVIII.ex senis diœcesibus uicinis illi partes addidisse,ex quo Senas cognominasse urbem.Quod quantũ sit uerisimile,ex supradictis autoribus deprehendi potest. Nam Ioannes ipse Senā præsule diocœsiq; decorare potuit,nomē uero antiquius multo apparet,uti supra ostendi.Extāt hodie tabulæ apud Aretiũ donationis Zenobij Tribuni Landerici filij Senatores Romani potentis ac diuitis,ecclesiæ Aretinę factę temporibus Damasi Pontificis.In quibus cōmemoratur ecclesia S. Mariæ apud Castrũ Senense ab eodem Zenobio ædificata, ac ecclesiæ Aretinæ simul cum alijs concessa.Hic autem locus est hodie Senæ ad portam S.Marci, in parte quæ dicitur Castellũ uetus,ubi adhuc extāt aliqui parietes semidiruti,cryptæq; & cuniculi . In eisdem tabulis dicitur Castrum ipsum Senense ab Romanis ædificatum. Quòd sanè intelligendum,dum coloniam accepit.Præterea multa cōmemorantur templa ab eodē Zenobio constructa,simul & oppida quę hodie Senensium sunt.Inter quę templum cum castro S. Quiritij in Osenna, Corsilianum, Corsiliani,Corsi filij ædificiũ, Fuuianũ quem Venatorum appellat Landerici patris Zenobij , Politianum , Lucinianum, Secianũ à uiris omnia Romanis cognominata. Præterea Balnea Arapulana quæ nō procul à Corsiliano,quod Pientia est,deinde à Pio Pontifice illic oriundo cognominata.Multa quoq; ad Vmbronē & Vrciam quæ iuxta S.Quiritium,& ad Axum, qui iuxta Turranoriũ fluunt appellata.In cōmentario quoq; Benedicti dei Florentini scribuntur hæc oppida Senensium à Florentinis occupata fuisse, uidelicet,Politianum,Fuuianum,quod Foianum nunc uocant.Ciuitellam,Reddam,Roncinum,Boniciũ,Castellinam,Brolium,Caccianũ,Collem,& sanctum Geminianum. Senenses Christiani primũ ab Ansano qui fuit Tranquillini ciuis Romani filius, facti sunt . Is XII. annorum ætate clā patre à Protasio presbytero sacrosancto fonte ablutus,atq; à Maxima uirgine è Tonagritano pago ex eodem fonte ablutus fuit,amboq; postea iussu Maximiani principis martyres.Maxima quidē fustibus cæsa.Ansanus uero è carcere fugiens uenit Balneoregium. Inde Senam, ubi dum Christum prædicaret à Lysia proconsule in ignē proiectus incolumis euasit : ductus tamē ad flumen Arbiā securiq; percussus ibiq; sepultus est cal. Decembris . Hæc aũt ex ipsius historia traduntur.Senenses Florentinorũ perpetui sunt hostes,iuncti quondā eorũ exulibus Gibellinis, nobili apud Arbiā uictoria potiti sunt. Nostra memoria Iacobum Picininũ hostem habuere multa eis incōmoda inferentem, quod petenti mutuo per oratorem iure paternæ amicitię XX.mil.aureorum negassent: ille Castilionũ Pescariæ , quod est oppidũ agri Senensis uersus mare: continuo inuadit,

unde

Vnde tandem Calixti Pontificis auxilio pulsus est. Gisbertum Corregiatem eorum ducem suspectum, ac Picinini partibus clam studentẽ, accersitũ in curiam è fenestris præcipitem dederunt. Quo tempore ciues multos partim capite, partim exilio mulctauerũt, inter quos Patricius fuit uir ea tempestate literatus. Nostra uero ætate anno MCCCCLXXI. ingentẽ rursus seditionẽ excitauerunt, tribubus quas montes uocãt inter se dissidentibus. Antonius Belantes, qui princeps eius fuerat Senatus, unà cũ quibusdam nobilibus apud arcem Alcinoi securi percussus: utraq; pars breui tempore uarietatẽ experta fortunæ, nunc demum ob exulum tenuitatem, & horum qui potiuntur potentiam, quiescit: quorum princeps Pandulfus Petrutius. Is hodie patriam omnium ferè consensu ob eius sapientiam & animi magnitudinem optimis regit institutis. Borghisium socerũ, facta imprudentius corrigentem, de medio sustulit, cumq; nuper contra Cæsarem Æmyliæ ducem unà cum Vrsinis conspirasset, bellum ab eo periculosum passus est, quũ iam agri partem captam maioraq; indies hostem minantẽ animaduerteret, seruandæ patriæ causa sponte cessit. Re sedata paucis post mensibus ingenti ciuiũ lætitia reuocatus est. Fuere hinc pontifices Alexander III. & duo Pij. Volaterras primã Hetruriæ ciuitatem priusq; ędificatam inter xij. fuisse, plura sunt argumento: ante omnia nomẽ ipsum, quasi Volatyrrhenorum hoc est Hetruscorũ urbem appellatã. Nam Tuscos ueteres uola oppidum aut arcẽ uocasse indicãt multa apud eos, Volsinij, Volcæ, Volæ, Voltumna Hetru. dea. Tyrrhenos quoq; græci Hetruscos uocant à Tyrrheno Lydorũ duce huc applicante, ac xij. ciuitates constituente annis ante bellum Troianum ferè centum, ante uero urbem conditam quingentis. Deinde locus natura munitus. Nam teste Thucydide tũc ob piratas frequentes & toto orbe latrocinia, altiora loca ac munitissima occupabant. Deinde autoritas Plinij, qui Volaterranos appellatos esse dicit Hetruscos. Post hæc in antiquis ipsorum diarijs quæ ad manus meas uenerunt, comperio, Hetruriam oppidũ nobile ad oram eos diu possedisse, Rebellantemq; quandoq; Tuscinatũ cognominasse, ac ob inundationem in mare abijsse, uadaq; iuxta ædificata: hodieq; ferunt accolæ uestigia sub aqua per maris tranquillitatem clarissime conspici, Præterea multa hic nuper refossa ueterum monumenta simul & statuæ cum literis Hetruscis, quę Liuio Plinioq; testibus in precio apud Romanos fuere, nec usquã alibi locorũ cõspiciuntur. Deniq; Petrus apostolus hanc ut in Hetruria primã ante omnis ad fidem uocauit, misso Romulo sanctissimo uiro, qui per Herculis portã ingressus sicuti scribitur, ubi eos Christianos fecit, Fesulas abijt, ac urbis utriusq; Præsul est constitutus. Hanc hodie portam ad Arcũ esse putauerim ex nominis corruptione, tum antiquitatis uestigio. Quæ uero post illos priscos ab autoribus traduntur adducam. Volaterrani teste Liuio Scipionis classem in Africam proficiscentis frumento iuuerũt, quod eorũ ager latissimus, ut ait Strabo, usq; ad mare procederet, qui nunc est magna ex parte Pisanorum. Idem ait stad. XVI. ad oppidum conscendi. Hic etiam Marianos proscriptos constitisse, tandem triennio à Sylla obsessos locum reliquisse. Sylla uero postea rerum potitus agrum eum publicauit, quẽ Cæsar deinde primo suo consulatu in perpetuum liberauit, ut est autor Cic. in epistola quã pro municipibus Volaterranis cõmendatitiam Q. Valerio propretori scribit, quũ ille antiquã Syllæ legẽ renouare uellet. In Oratione item Pro domo sua, Volaterranos non solum ciues, sed optimos ciues urbe Roma frui dicit. Et in epistola ad Atticũ se gloriatur in cõsulatu Volaterranos & Aretinos quorũ agros Sylla publicauerat nec tamẽ diuiserat, in antiqua possessione retinuisse. Tẽpore uero triũuiratus ex municipio colonia facta est. Sic enim in lib. scribit Coloniarũ. Volaterræ lege triumuirali in centurijs singulis iugera CC. Decumanis & Cardinibus est assignata, quã omnẽ ueterani in portionibus diuisam pro parte habent, in quos limites cepit interualla pedũ CCCC. de quibus centurijs unusquisq; miles accipit iugera XXV. & LXXXV. & LX. Irruentibus deinde diuersarũ gentium in Italiã barbaris, nullam eam iniuriã passam simul cum Florentia reperio usq; ad Pannonios, quos postea dicã: præterquàm breuem admodũ Vandalorum excursionẽ, quum ad Populoniã Leone. III. imperante applicuere, quo tempore Iustus presbyter ex Africa ubi erat ortus in Vandalica illa insectatiõe pulsus unà cũ Clemẽte fratre Octauianoq; itẽ presbyteris ac Regulo pręsule socijs eadem naue aduectis in proximũ Hetrurię littus applicuit, ac Volaterris consedit, eumq; populũ secta

ut multa Italiæ tunc loca, infectū Arriana, sua doctrina restituit. Insuper ciuitatē obsidio
ne Vandalorū liberauit iactis de mœnibus panibus medicatis, qui & hostes adfecerūt,
& opinione copię à spe potiundi terruerunt, pro quibus meritis Præsul est à populo ele
ctus: ac mox extinctus prope mœnia cū fratre contumulatur, ubi uallis prius nemorosa
fuerat, locūq; pœnitentiæ sibi delegerat. Procedente tēpore Alcus uir potēs in ea ciuita
te in eodē loco gemina tēpla constituit. Maurus uero Præsul Senensis alterū Iusto dica
uit: alterū uero Clementi, in quo postea Camaldulensium cœnobiū patrimonio cuius
dam sancti monachi qui in eodē loco situs est excitatum conspicit̃. Octauianus uero so
cius procul omni cura in eremo uixit urbi uicina, ubi eius nūc cernit̃ templū eodē ferè
tempore cōstructū. Postea uero Longobardorū duces in Hetruria hanc sibi sedē uti tu
tiorem delegisse ex cognomine nobiliū familiarum cōperimus, quę Longobardi hono
ris gratia ueluti reliquiæ priscæ gētis appellabant̃. Ex his Amerigus, qui siue ui, siue Im
peratorū permissu, in hac etiā regiōe dominabat̃, Hetruriæ Comes appellatus. Hic igit̃
ut Berengario primo Italiæ regi qui eum expellere nitebatur resisteret, Pannonios, qui
tunc primū ex Hunnis uenerāt nondum Christiani, in Italiā uocat. Illi uero ante omnia
præter fœdus Hetruriā eius domū inuadunt, omnemq; flamma atq; ferro euertūt, bona
diripiūt. Quo sanè tēpore reperio Volaterras desolatas, atq; ab eisdē incensas: paucisq;
deinde post annis ab Othone primo qui Pannonios expulit, in eum qui nūc cernit̃ mu
rorum ambitum breuiorē restitutas fuisse, missis eò Germanis simul cū antiquis eius lo
ci familijs ad incolendū: ac ex eius nomine Othoniā appellatam, quā posteri corrupto
uocabulo Antoniā uocauere annis hinc prope sexcentis. Vicinioribus uero seculis im
peritante Frederico II. duo Consules unà cum eius uicario remp. regebāt, Morbo & ip
si partiū adfecti Gibellinarum Pisanis adhæserāt: Capitaneumq; ex eis accersebant atra
scuta cū alba cruce depicta præferentes. Post mortē uero Frederici, quū Florentini sub
iugū omnis penè uicinos misissent, illac quoq; cū exercitu transeuntes prælio tumultua
rio ac de improuiso superatos, liberos tamen dimisere. Guelfi tantū, tradentibus portā
Acceptantibus, reducti: Familiæq; admodū nobiles Gibellinorū eiectę, Bomparentes,
Alegretti, Topi, Ciacci, Aliocti, Ardingelli, Magalocti, Ciafarones, Moricōes: Guelfo
rum uero omnia, Belfortes, Tignoselli, Bonaguidi, Acceptātes, Baldinocti, Marchesi,
Manecti: præterea Gabretani, Libiani, Quercetani, ex castris quę tenebāt appellati. Hi
omnes unanimes remp. administrabant, curiamq; quò nunc unà cū prętore conueniūt
ædificarunt, uexillo Grypis assumpto. Post aūt an. XX. pace sequestro Rainerio Belfor
te præsule ciuitatis inter utrosq; facta exules reducti sunt: sed quū per eorū impotentiā
ex æquo uiuere nō esset, autore Magistro Fide ciue uno sanctissimo populus aduersus
nobilitatē caput extulit. Magistratus duos creauit, XII. populi defensores, & XV. bo
nos uiros curandi ærarij, ac crucis rubrę in albo clypeo signa sibi assumpsit, sexcentorū
cōsilio constituto quos in rubro codice conscripserūt. Nobiles aūt ad familias XLIII.
in albo: atq; ita coegerūt ut dupla præter alios pœna tenerentur, si quē è populo uiolas
sent. Verum hæc nō diu per eosdē potentes licuere, paulatim in pristinam resurgentes
tyrannidē, inter quos duo tunc utriusq; factionis capita pollebant: Alegretti, & Belfor
tes. Huius itē Belfortes, alterius Baro iudex principes fuere. Quumq; Baronis filius Ri
nucius in præsulatu Rainerio successisset, essentq; Gibellini gratia inferiores, per tumul
tum à Belfortibus cum suis ac clientū familijs pellitur, domusq; incēduntur. Illi uero in
Castrū Berignomē se recipiūt, unde postea bello sunt eiecti. Belfortes igitur qui è Ger
manis originē habuere, soli potentes uno tēpore undeuiginti milites, ac ijdem uirtute
duces fuere. Ex his Octauianus eques Belfortis filius ac Rainerij pręsulis supradicti fra
ter, primus inter suos factione paucorū populi Capitaneus eligit̃: ea uir gratia apud om
nis, ut quū filium Belfortem equitē domi faceret, omnes Hetrurię legationes gratulatū
cum donis uenerint, diebus XV. epulū populo partim in foro, partim in Basilica proxi
ma dederit. Ludouico Pannoniæ regē illac è Neapoli redeuntē hospitio pro dignitate
suscepit, eiq; Philippū filium ducendū ad pont. dedit, qui mox in præsulatu ciuitatis Ri
nucij successor fuit. Intermissa hæc dominatio parumper per Gualterij regnū Florentię,
Rursus eo extincto, nec illius uicario qui urbi præerat resistere ualēte, statim reuixit, tu
multu cædeq; tota urbe facta. Quumq; in dies magis in ciues populūq; partim suspicio
ne, par

ne, partim auaritia sæuirẽt, Ioannes Ingerannus præcipua in XII. magistratũ autoritate collegas ad se uindicãdos animat, qui tradita sibi à populo de tota rep. cõstituenda potestate, an. MCCCCXI. libertatem conclamant, Belfortes capiunt, eorũq; principem Bochinum equitẽ in foro postera die securi percutiunt. Reliqui se ad Florentinos recipiũt. Nam hi quũ unà cõspirassent, per oratores urbis patrociniũ sumũt, pacem inter utrosq; constituunt, nõnullos primorum auro corruptos ad ea quæ uoluere pacta traditis portarum clauibus fœderatorum tamen nomine deducunt. In quibus non diu perseuerauerunt nouo grauãtes tributo. Iacobo demũ Ingeranno Ioannis supradicti nepote uociferante iura prodi ac uiolari, eaq; de causa in Stinchas Florẽtinas cõiecto, res procul à defectione non erat, quapropter ab incepto destitere. An deinde MCCCCXXX. occasione rursus imperatę pecuniæ Iustus Antonini concitata plebe Prætorem inuadit, urbem ad defensionẽ sollicitat: quod quũ esse ex rep. nõ uideretur, accersitus in consilium, è fenestris deijcitur. Rainaldus Albizus qui iam cũ exercitu aderat compressum tumultum inueniens agrũ tantum castellaq; ademit, quę anno insequente reddita sunt. Frustra deinde sæpius tentati primũ ab Imp. Sigismũdo iuxta prætereunte, deinde ab Alfonso Aragone qui agri partem tunc ceperat: an. demum MCCCCLXXI. lacessiti à Laurentio Medice, quod aluminis tunc inuenti partem sibi uendicare uellet, desciuerunt, non tam Florentinorum fœdus quàm illius tyrannidem detrectantes. Ex quo primũ in ciues qui unà cum eo conspirabant cæde animaduertũt, cincti demũ obsidione à Frederico Feretrano post dies XX. certis cõditionibus deditionẽ fecerunt. Florentini præter pacta urbem euestigio diripuere, profana sacraq; omnia miscẽtes, ac sacrosanctũ Præsulis tribunal cum ædibus euertentes eodẽ in loco arce constituta, agrũ deniq; ademere. Hæc uero antiqui fœderis restitutionẽ, ut est non solum regium, sed æquũ, omnibus officijs nititur mereri. Nam & cæteris hoc tempore deficientibus & summa deditionis cõmoditate sola fidem seruauit, sponteq; auxiliũ qualecunq; misit. Præsules hic olim utranq; exercuere potestatẽ, ex quibus unum forte tumultuosius agentẽ ad basilicæ portã ciues interfecere, quo piaculo annis XXVII. pastore caruerũt. Ornauit autem eam cathedram post Iustum Vgo Præsul sanctissimus. Hic ex Agnani uicini castri nobili Saladinorũ familia, quum Volaterranus simul & Paduanus esset Canonicus, ob uitæ modestiã ac iuris pontificij scientiã promotus, uarios labores & ærumnas ab infestis ciuibus ob ecclesiæ libertatẽ & res conseruandas est passus, quæ omnia patientia superando ad senectutem sine querela peruenit. Decessit anno MCCCCLXXXIII. inhumatus diebus X. à populoq; adoratus ob uisa ex eo prodigia, deinde cõditus in eius urbis basilica fuit. Cẽsetur eadẽ & claris uiris, Cecinnarũ prosapia Romæ illustri. A. Persio, & Lino Pontifice quos alibi cõmemoraui. Ager metallorũ feracissimus, æris, melantherię, aluminis, sulphuris, salis qui ex aquis puteanis in plumbeis lebetibus igne paulatim cõdensaт̃ miro candore toti ferè Getruriæ suppeditans. Aquarũ insuper calidarũ quę morbis plurimis medentur. Inter eius castra ripa Maranci ædificiũ in alta rupe Comitũ S. Floræ è quibus Marãcius fuit, mœnib. deinde à Volaterranis cinctũ, quod mea ætate Alfonsus Arago diripuit: ab eisdẽ quoq; Comitibus simul & Senensibus montẽ Feltranũ ademptum Petrus Belfortes eques per uim recepit, deinde inuitis Volaterranis, Florentinis uendidit, quod paulo post muris deiectis redditũ nunc Minutiorũ familia possidet. Silanũ quod Bomparentes ex urbe pulsi tenuerũt, deinde eorũ affines Petronij ciues Senenses per proditionẽ acquirentes arce in ea excitata demũ Florẽtinis & ipsi uendidere. Lustignanũ, quod à tyrãnis Castilionensibus direptũ Rolandus Africãtes à Volaterranis missus mœnibus cinxit, iuxtaq; frater ipsius Rainerius eodẽ mãdato Volaterranũ Castellũ condidit ob uicinorũ discordiã. In antiqua Desiderij Longobardorũ regis inscriptione quę adhuc Viterbij cernit̃ literis Lõgobardis, legũt̃ ab eo cõstructa Geminianũ, & Miniatũ: Foscẽsesq; in eadẽ nominãt̃, quos nõnulli Fucetiũ oppidũ esse cõtendũt. Aliqui uero lucũ prope Geminianũ ex flumine regionẽ eã perlabẽte dictũ. cũ his etiã Radacomalũ in agro Volaterrano ab eodẽ ędificatũ, notissimũ nũc oppidũ. In agro aũt Senensi Rusellę colonia Pli. uocata inter XII. urbes, cuius adhuc uestigia ꝓpe Alcinoi mõtẽ cernũt̃. Suana urbs & Suaneñ. Pli. nũc ditiõis Senẽsiũ. Lucinianũ itẽ, q̃d arbitris Bononieñ. adiudicatũ Florẽtinis initio belli cũ Io. Galeatio, paulopost ad Senenses antiquos dños

defecit. Politianũ uero oppidum quum olim sponte ad Florentinos uenisset, proximis annis in aduentu Caroli regis simul cum Pisis rebellauit fugato prætore, arceq; disiecta. Longo dein obsidione ac bello fortissime resistens in pace nũc ac fœdere Senensiũ degunt. Vetulonia ubi nunc Massa quidam uero iuxta Viterbium esse contendunt, quod sanè ex Ptolomæi abaco & descriptiõe esse nõ potest. Hic haud diu aluminis uena reperta, Cerbonem præsulem celebrant. Prope locantur Volcæ Ptolemæo Plinioq;, ubi nũc Crassetum, Cosæ item quarum uestigia uidentur ubi nunc Orbitellum. Verg. Quiq; urbem liquere Cosas. Perierunt ob muriũ multitudinẽ teste Plin. quod fatum & Smintæ insulæ in Ægeo accidit. Deinde Saturnia colonia Ptolomæo Saturniana appellata uestigia ueteris & nominis & ædificij retinet ad breuẽ murorum ambitum redacta. Quiritium in Osenna aliud oppidum in antiquis tabulis uti supra memoraui uocatur. In agro item Senensi flumina Vmbro, de quo supra, præterea Alma apud Antoninũ in itinere, nunc Arbia appellata. Prilla apud Plinium, nunc Palia. Nominum uero recentiorũ Vrcia, Formio, Albengia prope Saturniã labens. Sequitur, quod patrimoniũ Petri appellant à Matilde cuius supra mentionem feci relictum. In quo, quam uocant Aquampendentem Ptolemæus Aquulam, unde Aquulenses Plinius & Aquasenses uocãt ex manifesta loci coniectura. Deinde Volsinij de quibus Liuius x. Cos. Posthumius Hetruriam exercitu primum uastauerat Volsiniensiũ agros, deinde cum egressis ad tuendos fines haud procul mœnibus pugnauit. duo mil. CCC. Hetruscorum cæsa. Item apud eundem & Cæcilium Volsinienses auxilium contra seruos, qui ab eis temere manumissi contra dominos insurrexerant, à Ro. petierunt: Missus itaq; Decius Murena. Hic Christinam uirginem & martyrem adorant. Lacus iuxta est, quem apud Columellam tantum lacũ Volsiniensem nominatum reperio. Insula hic amœnissima est, quam Farnesiorũ nobilis familia, cum nonnullis circa uicis notissimis uini generositate, possidet. Balneoregiũ Desiderius item rex Rodam appellare uidetur. Plin. Straboq; in hac parte decẽ pagos ponunt. hoc oppidum natalibus Bonauenturę nobilitatur, cui proximis annis Gabriel Cardi. Agriensis ordinis minorum templum excitauit. Tuscanenses Plin. nunc Tuscanella oppidũ. Falisci gens & populus & oppidũ Straboni in hoc tractu longe sequuntur, & Faliscum Plinio gentis caput quod procul dubio Mons Flasconis ex certis argumentis apparet. Nam in colle est, quod nullum aliud inter Faliscos uidemus. Ouidius ubi de festo Iunonis ibi celebrato scribit, ac Aleso cõditore auriga Agamemnonis: Difficilis aditus huc uia præbet iter. Iamq; pererratis profugus terraq; mariq;, Mœnia felici condidit alta loco. Ille suos docuit Iunonia sacra Faliscos. Præterea ex copia fructuũ & loci amœnitate, in eodẽ carmine pomiferos faliscos idem uocat. Deniq; nominis uestigium cum uetere cõuenit. Ouidius item in fastis. Venerat Atridis fatis agitatus Alesus: A quo se dictam terra falisca putat. Plin. eum Hetruriæ lucum dicit appellari, ob syluam forte Volsiniensem eo usq; pertinentem, siue ob sacra prædicta. Aequos autem faliscos Seruius ait dici, quod Rom. ab eis quasdam acceperint leges supplemẽto XII. tab. Hos Camillus expugnauit, cuius iustitia populos eos sollicitauit, ut deditionẽ facerent, quũ ille magistrum ludi, filios principum ciuitatis prodentem uinctum remisisset, autor Liuius VI. Lino etiam, sicuti & nunc, semper abundauere. Silius, Induti sua lina falisci. In hoc item oppido Flauianus præfectus eiusdẽ sub Hadriano martyre narratur, cuius hodie caluariam ostendunt. Viterbiũ uero ipsum inter faliscos etiam palam est fuisse Longulam appellatum. Liuius enim ait libro IX. Dictatorem Papyrium traducta sylua Ciminia ad terrorẽ cum exercitu Longulam peruenisse. Et deinde paulo inferius, cũ Hetruscis ad lacum Vadimonis dimicasse dicit: quod sanè præter nomen urbis etiam de lacu indicat, eum esse qui in campis Viterbij uenientibus Romam detrorsus relinquitur. Non autem ut Blondus apud Rosolum. Nam uerisimile non est, ut semel Hetrusci à sylua Ciminia per Fabium fugati ulterius cum exercitu progrederentur. Apud Viterbiũ Vetuloniã etiam fuisse quidam nuper scriptor tradidit, quod sanè ex Ptolemæi positione, ut alibi dixi, esse non potest: neq; etiã uerisimile duas ciuitates adeo contiguas fuisse. Hic & Desiderij regis marmoreã tabulam repertã habent literis Longobardis, quæ beneficia in Viterbienses & nonnulla Hetrurię loca commemorat. Ego tamen ad propinquiora ueniam. Quum eius tyrannidem Vicorũ familia, quę uico Eluij proximo dominabatur

nabatur, annis ferè C C. exercuit, quorum ultimus Franciscus uicus urbis Pręf. sub Eugenio sublatus unà cũ reliquis sacrosanctæ ditionis prædonibus à patriarcha Vitellico, dominationis habuit successorẽ Captorum familiam, cuius caput Ioannes senior olim, ac deinde filius eius Principalles, dum sub Nicolao V. Viterbium reuertit in itinere ab inimicis trucidati fuere. Nec diu post Gulielmus Captus Calisto sedente noctu domi fuit interfectus, ciuitasq; propterea cædibus partim ac tumultibus tota exarsit: quæ tandem sedata quum diu quieuisset, sub Alexandro, anno M C C C C X C V I. nouas excitauit seditiones interfecto Ioãne Capto Iuniore potẽtiæ successore ipsius opera Pontificis simul & aduersarũ partium. Quem paulo post ulti Columnenses cędes plurimas domorumq; direptiones fecere. Triennio deinde post, his rursus ab Vrsinis pulsis, & aducrsa factione restituta, noua crudelitatis exempla, ciuiumq; calamitates uisæ fuere. Necdum finis. Est & altera apud Samnites Longula. Agillina quæ postea Cære appellata est à Pelasgis condita. Tyrrhenis enim eam oppugnantibus quum unus ad mœnia accedens quod nomen urbi rogasset, responsum est à Thessalo nescio linguæ Hetruscæ χαῖρε, id est, salue, quod Tyrrheni postea dempta aspiratione uocauere, autor Strabo. Acron uero in uersu Horatiano, Dignus Cærite cæra, dicit: Cærites populi erãt Hetruscorũ, quibus deuictis Ro. omnibus iuribus & utendi & condendi leges priuauerunt. Huius oppidi quoq; habitati Vrsinorum ditionis cernitur uestigium, natura loci munitum, quod his temporibus obsessum diu Alexandri Pontificis copijs restitit. Sunt qui Ceruetérum dicant proximum illi oppidum ex argumento nominis, tum loci indicio antiquũ Cære fuisse. Forum Claudij Straboni, Plinio, ubi nunc Tolfa est & alumen Pij II. temporibus inuentum, Ioannis Castrensis hominis transpadani opera atq; ingenio. In hac parte & præfecturę Claudij & uia Claudia. Lacus Ciminus cũ mõte & sylua antiquitus inaccessa, ubi Fabius tot milia Hetruscorum fugauit. Liuius I X. Sylua erat Cimina, magis tunc inuia atq; horrenda quàm erant nuper Germani saltus: nullus ad eam diem ne mercatorum quidem abdita ea intrare præter ducẽ ipsum audebat. Capta aut cæsa eo die Hetruscorum X L. milia. Virgilius. Et Cimini cũ monte lacus. Nunc lacus uici est, & sylua succisa longe minor, permeabilisq;: nam prius uia Cassia Vetrallã uersus iter faciebant. Vicus hic Castrum Præf. urbis possessio, qui uicus Eluuij dicitur Antonino. Sutriũ & Nepet olim in Hetruria potentia floruere, quapropter cum his Rom. societatẽ iniuere. Sutrium Liuius claustra Hetruriæ uocat, ob locum bellis opportunum contra Hetruscos. Sutrinorũ Camillus audita defectione, teste Liuio ob celeritatem iussit milites cõmeatum trium dierum secum exportare, ne ea res causa moræ esset. Itaq; in prouerbiũ uenit Plautinum, Quasi eant Sutrium: de his qui ad plures dies cibaria sibi exportãt. Pro redactis autem ad officium contra reliquos Hetruscos eos lacessentes feliciter pugnatum à Fabio apud Ciminiam syluam, uti supra monstraui: Nepesinos quoq; qui cõtra eosdem auxilium implorauerant, ac sese postea excusantes hostibus dediderant. Nepet ex marmoribus Sutrij repertis, quanquã & apud autores & Nepe & Nepete corrupte inuenitur. Surianum castrum Vrsinis Nicolaus tertius Pontifex tradidit, ubi arcem excitauit, ac demum defunctus est. Hoc Britones qui uenerant in Italiam diu tenuerunt, iter obsidentes, quousq; Martinus V. id in potestatem redactũ Pontifici subesse uoluit. Alexander uero ab initio Pontificatus ex eo Vrsinis reddito primus incõmodum sensit, quum bellum aduersus eos suscepit. Vetralla Forumcasij putatur. cuius meminit Antoninus in itinere, ex argumento præter alia, quòd ædes diui genitricis mœnibus proxima sancta Maria in Cassia dicatur. hac quondam iter in Hetruriam. Cicero in Phil. Via, inquit, cassia quæ Hetruriã discriminat. Ortanum oppidum & Ortani incolæ Plinio. Virg. Ortanæ classes. sicut Byzantium & Byzantij. Ferentia Ptolomæo, Ferentium Plinio Straboniq;. Quanquam apud quosdam Ferentinum male legitur. Ferentini autem incolæ. Oppidum Faliscorum est cuius adhuc uidentur uestigia, unde Otho Imperator fuit: Ferentinum uero inter Hernicos, cuius dicuntur Ferentinates. Falerij & Falerium oppidũ Faliscorum, cuius adhuc stant parua mœnia simul cum prisco nomine. Fescennia Plinio, & Fescennium Straboni his propinquum ponitur, siue potius inter eos. Idq; putauerim esse nunc Ciuitatem Castellanam. Vnde olim carmẽ nuptiale. Veientum populi intra X X. ab urbe lapidẽ sunt apud Liuium V. apud Pli. X V I. è regione Crustumiorum

medio Tyberi. Qui antiquariorũ iudicio apparent esse castra quæ partim procerũ Ro. partim Cœnobij sancti Pauli sunt. Videlicet Fianum, Naccianũ, Laprignanũ, Turrita, Ciuitella, Arignanũ, Castrum nouum. Veij autem ipsi inter hos omnino putantur ubi nobilia ueteris oppidi uestigia sub Vrsinorũ ditione apparẽt, quæ adhuc Veiana appellantur. Faliscos Veis uicinos Liuius ponit lib. v. Capinatũ, inquit, & Faliscorũ aduentu Veijs adauctũ bellum. Hi enim populi, quia proximi regione erãt, deuictis eis, se proximos esse periculo credebant. Capinates hodie Canapinam castrum existimant. Syluam quoq; Mesiam dicit Veiẽtibus ademptam fuisse: & rursus Arsiam syluam apud eos memorat, quæ forte Bachane fuerat: nam eo usq; imperiũ prorogabant. Hi Ro. bellũ æstates x. sustinuere, deinde à Camillo subiugati, de quibus alio in loco narrabitũ diligentius. Bacchana apud Antoninũ in itinere legitur. Stagna sabatia unde aqua sabatina Romæ, lacus Anguillariæ circaq; fons, argumento loci in medio lacus, quia adhuc Sabatinum uocatur. Alsium unde Alsietina Romæ aqua & lacus, quẽ Brachiani quidam esse putant: & oppidum prope Vicarellum, cuius aquæ Veneris ex inscriptione reperta uocatæ formarumq; uestigia uisuntur. Plin. tamen & Ptolemæus in littore ponunt ubi nũc S. Seuera, esseq; nõnulli arbitrantur ipsum ex coniecturis cum alijs tum propinquitatis. Nam Strabo XIIII. miliario distare dicit. Fregenas uero nõ aliud putauerim, ut eruditis etiam quibusdam placet, quàm Brachianã, ut quasi Fregianum corruptius dicatur. Ex argumento etiã carminis Silij, Alsiũ, & obsessæ campo squalente Fregenæ. Obsessas uocat & campum squalentem siue ob aquarum salientium penuriam, quæ in eo est agro, siue ob lacum subiectum olim nemoribus cinctũ. Vicus Aurelij nunc Vicarellus: omnia sane uicina sunt inter se loca. Soracte uicinus urbi mons, Syluestri Pontificis secessus, ubi olim Apollo colebatur, cuius sacerdos Virgilio & Strabone testibus ex Irpinorũ familia nudis plantis ardẽtes prunas perambulabat. In hac parte duo item oppida sita Straboni sunt, Flauianum & Feroniæ lucus. Virg. Flauinia quiq; arua colunt: horum nulla uestigia, nisi tantũ hodie sancti Syluestri oppidum apparet. Cremera fluuius existimatur qui nunc uicinus primæ portę V. ab urbe miliario. hic enim Fabij cũ Veientibus prælio congressi periere.

RES FLORENTINORVM.

FLORENTIAM ob eius historiam ultimo loco reseruaui. Hanc Arretinus à Syllanis cõditam dicit: quod omnino esse falsum liber Coloniarũ nuper inuentus manifesto demonstrat. Nam Coloniam quidem Romanorũ esse, uerum à IIIuiris deductã ostendit. Sic enim scribitur: C. Cæsaris & M. Antonij & M. Lepidi Colonia Florentina deducta à IIIuiris, adsignata lege Iulia. Centuriæ Cæsarianæ in iugera per Cardines & Decumanos: termini rotundi pedales, & distant à se pedes MMCCCC. Sic igitur existimandum quando de hoc certa principia haberi non possunt, quod etiam Vallæ in quadam epistola placuisse uideo, ut Fesulani & ex uicinis montibus homines ad loca mitiora descendentes iuxta Arnum habitationes inceptauerint, dictiq; ab initio teste Plinio Fluentini, quod præfluenti Arno fuerint appositi. In receptione uero coloniæ quam supra commemoraui, quod plerunque nomina mutarent, Florentini appellati. Nam Florentia Ptolemæo, Procopio, pluribusq; ueterum nominatur. Ad hanc postea magnitudinem paulatim peruenit, ter diuersis temporibus mœnibus prorogatis, ut incolis facile dignosci potest. Furorem Totilæ ut autor est Procopius quanquam sæpius tentata, dei benignitate incolumis euasit. Eorum res gestas, quod his omnia referta sint, quanquàm superfluum est narrare, breuiario tamen percurram, his tantum præteritis quæ in cæteris Hetruriæ ciuitatibus commemoraui, initioq; à Frederico II. Imperatore sumpto quum omnia ferè ex illo cœperint. Nam quum perpetuum eum ac acerbissimum hostem continuo metuerent, satis habebant intra mœnia se incolumes tantum continere. Hoc extincto XII. uiros Anno MCCXX. creauere, quos Antianos uocauerunt, nihilque potius eis fuit quàm Guelfos quos expulerat Fredericus in cunctas Hetruriæ ciuitates reducere. Quorum gratia Pistoriensibus primum bellum indicunt, breui admodum prælio lacessentes dum suspectos in exilium pellunt. Et in Apennino Catianum exulum timore munierunt. Montariam item castrum, uti suspectum solo æquauerunt.

Mox

Mox Aretinos, Piſanos, Miniatenſes, Volaterranos cũ exercitu magis terrentes quàm debellantes coegerũt partibus eiſdem ſtudere: Volaterras tamẽ improuiſa pugna tranſeundo ceperũt liberas dimittentes. Interea Gibellini omnes Florentini qui expulſi fuerant, quorũ princeps Farinata Vbertinus fuerat, Senam ſe recipiunt, indeꝗ; ad Manfredum Frederici filiũ Siciliæ regem, qui tunc autoritate ac potentia in Italia maxime pollebat, oratores mittunt ſubſidia poſtulatum, dictitantes ſe huiuſcemodi incõmoda eius cauſa patris ue partium ſuſtinere. Ille quum reſpondere cunctaretur, tandem cohortem tantum unam Germanorũ cum ſuo uexillo miſit auxilio, qui cum in prælio ante omnes caderẽt, uexillo direpto, ac probris omnibus ab hoſtibus tracto, Manfredũ incenderũt, ut Iordanem ducem cum M. D. equitibus ſupplemento mitteret, qui unà cum exulibus Florentinis, Senenſibusꝗ;, ac Piſanis apud Arbiam flumen prælio cõmiſſo memorabilem illam cladem hoſtibus intulere, ubi dicuntur ex eis ad XXX. milia partim cæſa, partim capta: quem exitum fertur Tegianus Aldimarus eques Florẽtinus ſatis præuidiſſe, & ſæpe fruſtra in ſenatu reclamando prohibere uoluiſſe. Poſt hanc uictoriam illi in patriã redeunt, ac Guelfos expellunt, qui Bononiã ſe receperunt: Mutinenſibusꝗ;, ac Regienſibus auxilio fuere partes fugiẽdi aduerſas. Inter hos tumultus Foreſius Aldimarus qui caput eorũ fuerat, fortiſſime pugnando cecidit. Duce dein ex eis Guidone Guerra cõſtituto Clementis V. Pontificis amicitiam ſibi conciliant, ſignaꝗ; domeſtica eius ſibi aſſumunt, aquilam uidelicet rubram ſub pedibus lutheum tenentẽ ſerpentem, ſeꝗ; dein Carolo tunc primũ aduerſus Manfredum uenienti auxilio fore pollicentur. Interea Gibellini antequam Iordanes ad Manfredum rediret conſilium apud Emporiũ oppidum uicinum habent, ubi Senenſes, Piſaniꝗ; conſulunt omnino delendam eſſe Florentiã ſi ſe ſaluos eſſe uellent, nec aliter unquã aduerſarijs licere cõquieſcere. Tunc Farinata patriæ incenſus amore, Meliora deus, inquit, nõ ego unquam patiar pulcherrimã urbem, quã ipſe nõ condidi, deſtruere. Inde diſcedentes Florentini XXXVI. uiros cõſtituunt, qui cum Guidone Nouello remp. curent. Hi cum multos ex plebe adminiſtrationi promouiſſent, indignata nobilitas unà cum Guidone ſeceſſionem facit: primũ Alberti tumultum excitant, ac unà omnes pro æde diui Ioannis in armis conſiſtunt. Plebs itẽ apud Timothei templum cogitur: quã Guido fruſtra conatus inuadere eadem die Pratũ ſeceſſit, poſtea reuertens clauſas reperit portas. Interim intus formidantes Guelforũ potentiam ac nouam Caroli amicitiam, eos inita cõcordia reuocant, adfinitatesꝗ; inter ſe iungunt nullo plebis nobilitatiſue diſcrimine. Quę res quanquã æqua, turbas nihilominus paulopoſt excitauit. Bondelmontes nobilis eques quũ ob plebeiam ſponſam à ſuis obiurgaretur, eamꝗ; propterea abdicaſſet, in ponte dum equitaret interficitᷣ. Ruſuſꝗ; res turbatæ, ac partes excitatæ. Demum Guelfi Gibellinos iterum expellũt, rebelles uindicant, bonisꝗ; omnibus priuant uſꝗ; in hunc diem odio perſequentes, magno quidẽ piaculo illius reipub. tum probro Chriſtianæ religionis: quodꝗ; peius, tolerãte Ro. Pontifice. Iurant noui magiſtratus ante omnia ſe ſtudia partium ſeruaturos, ac contra fraternã charitatem facturos. Inſuper & memoriã nefandi principis horum ſcelerũ autoris ac illius reipub. perpetui hoſtis, quã omnibus modis delere debuerãt, hoc peſſimo diſſenſionis inſtituto quotidie renouãt. Igitur his expulſis ſtatim partis Guelfæ Capitaneũ externum ac nobilem creant, primusꝗ; fuit Lucius Sabellus. Sed paulatim ad ciues ac plures idem magiſtratus poſtea redactus. Dein Gregorij X. illac Lugdunum Concilij gratia proficiſcentis, ac ciues ad reducendum exules, utꝗ; cõmuni concordia cum alijs ad Hieroſolymitanam expeditionem cogerentur exhortantis, iuſſa contemnentes triennio ſacris interdicti fuere, à quo nec etiam in reditu prope mœnia trãſeunte, ſed tantum à ſucceſſore ſoluti fuere. Sub Nicolao III. recreati aliquantulum: is Latinũ Cardinalẽ Vrſinum miſit, qui reducta exulum parte rem ad ociũ deduxit, XIII. uiris qui reip. inuigilarent creatis, quibus diu bene uiuere non licuit per mortem Nicolai, ex quo alia reip. forma mutata. Priores enim artium tres primum creati: deinde ſex, ſinguli è ſingulis tribubus, quæ ſex tunc erãt: poſtea XII. poſtremo VIII. qui adhuc durant. Inter hæc à Gibellinis Bonitium oppidum occupatum Flo. expugnant, ſoloꝗ; æquant, ad habitandũ incolis tantum ſub monte planities conceſſa ubi nunc cernitur. Eodemꝗ; tẽpore Vicarius Rodolphi Cæſaris Miniate morabatᷣ, cui minime parebant. Anno quo interijt Carolus

rex

rex quem ſupra nominaui,urbis mœnia ampliata,uiæq́ ornatæ ultra Arnũ.Hoc tempo
re Nerius Gallura cũ reliquis exulibus Piſanis à patria expulſus ad Florentinos ſe rece-
pit,quorũ auxilio damna plurima Piſanis,ut in eorũ hiſtoria cõmemoraui,clades etiam
illa memoranda apud Bibienã Aretinis illata : de qua,deq́ rebus Aretinorũ cũ ad eum
locũ ueniam dicam.Quumq́ plebs tunc à nobilitate premeretur,neceſſariũ duxere Ve
xilliferum iuſtitiæ creare:quo etiã tempore Ianus Dolobella tanq̃ tribunus Plebis inſur
rexit,uir admodũ bonus ac uenerabilis, permotusq́ patriæ charitate magiſtratu ac po-
pulo cõſentientibus legẽ rogauit,qua familiæ nobiliũ XXXVI. ſeditioſorũ notabanť,
hoc eſt ab adminiſtratione reip.penitus eijciebantur.Mox facta quadã cęde per eos po
pulus tumultũ excitat,Ædesq́ poteſtatis huius cauſæ mali incendit.Ianus confeſtim ut
autor ſeditionis inſimulatus in exilium mittitur, ubi demũ extinctus eſt.Nobilitas itaq́
erecta magiſtratũ rogat legem iniquam contra eos latam antiquari, plebs cõtra rogat,
uentũ ad arma , in quibus aliquot dies belli ſpecie citra pugnã conſtitere.Et hæc quidẽ
omnia ſpatio annorum. Anno uero MCCXCVIII. condita à Florentinis apud Arni
ripam oppida duo, S.Ioannis, & Ficinũ, & curia ubi nunc habitant priores exædificata,
in quo loco prius Vbertinorũ domus dirutæ fuerant.Anno deinde poſt altero quo fuit
Iobileum,Piſtorij Cãcellarij in duas diuiſi partes Albos & Nigros:Florentinã etiam ur
bem contaminarũt,quũ ſtudio componendæ pacis ex eis quidam eò ueniſſent. Hi quũ
utriuſq́ factionis eſſent,domos in quas diuerterãt in ſuam quilibet ſectã deduxerũt . Al
bi apud Veriũ Cuchiũ,Nigri apud Corſum Donatũ.Hic primũ cum ſua factione depel
litur.Carolus Valeſius regis Galliæ frater ad res cõponendas à Bonifacio VIII.accerſi
tus,q legatus eò miſſus nihil ꝓfeciſſet. Dum Florentiæ poteſtas ei facta eſſet,ecce Cor-
ſus irruptione facta per portã Feſulanam quam refregerat cum auxilio urbem ingredi-
tur Magiſtratib. deiectis alios creat, omniaq́ cõmutat,atq́ miſcet. Carolus poſt quinq́
menſes quàm uenerat abijt aliqua ex parte renormata republica . Corſus igiť aliquãdiu
toleratus,cũ demũ omnia per uim agere ſimul & Vgutionis Fagiolani gener nuper fa-
ctus ad Tyrannidẽ planè tendere uideretur,iuſſus eſt à Magiſtratibus in curiam uenire:
quo negante ædes obſidentur,atq́ expugnantur,demũ fugiens populo cõſequente in-
terficiť. Hic exitus uiri. Sed ab initio poſt eius reditũ ſtatim Albi expelluntť, inter quos
Dantes Alengerius poeta fuit,qui eo tempore legatione apud Bonifaciũ fungebať.Ni
colaus Pratenſis Cardinalis ſumma tunc uir autoritate mittiť legatus , is in partes XX.
Populũ diuiſit,plebi fauebat,exules Albos Gebellinosq́ unà reducere querebat,demũ
rebus minime impetratis interdicta ſacris ciuitate diſceſſit , egitq́ cũ Bonifacio ut XII.
uiros principes Nigræ factionis accerſiret, quibus obtẽperantibus alij exules qui erant
apud Arretiũ,certiores facti clam per Nicolaum,numero VIII.milia cum auxilijs Flo-
rentiã uſq́ portas irruentes repulſi ſunt. Bonifacio tandem utriuſq́ factionis principes
uocãti Verius Alborũ partium minime paruit, dictitans ſeſe nullam habere inimicitiã.
Itaq́ malum hoc ei inde adſcriptũ. Poſt hæc Florentini facta cum proximis ciuitatibus
ſocietate,Lucẽſibus, Volaterranis,Senenſibus,Piſanis,de cõmuni cõſilio Robertũ Ca
roli regis filiũ adoleſcentem ducem exercitus euocant,cum quo Piſtorium obſident.Et
iam quintus erat menſis quũ duo legati opera Nicolai ſupradicti à Pontifice mittuntur
ut ab obſidione diſcedant.illi quamuis Roberto obtemperante ac in Galliã diſcedente
bellũ nihilominus proſequentes XI. obſidionis menſe anno MCCCVI. Piſtorium ſal-
uis ciuibus in deditionem accipiunt.Mœnia ſtatim diruunt,urbemq́ inter ſe & Lucen-
ſes diuidunt. Verum poſtea Lucenſibus ex ueteri odio rogantibus ut portæ funditusq́
omnia diruerentur, nõ ſolum nõ ſunt aſſenſi,ſed Piſtorienſes ut ſe defenderẽt ultro ſunt
hortati,eoq́ liberos dimiſere.Deinde in Arcianũ caſtrum Vbaldinorum quo ſe recepe
rant exules cõuertunt , idq́ uaſtantes Scarpariam poſtea in eo loco caſtrũ ædificauere.
Interea legatus Neapulio Vrſinus à Clemẽte mittiť ex Gallia,qui rebus & ipſe infectis
reuertit.Deinde Arretinos,q tũc opera Vgutij Fagiolani Tarlatos Vbertinosq́ ac reli
quos Gebellinos reuocauerãt,bello laceſſũt . Quo ferè tẽpore certos armatos cohiben
di cauſa in agrum miſere Volaterranorum,qui de finibus cum Geminianenſibus cõten
debant,iamq́ ad arma uenerant.An.deinde MCCCXII.Henricus VI.Imp.petijt per le
gatos à Florentinis, primũ quod ei in Italiam maxima cum gente Florentia iter facturo

commea-

cõmeatum,cæteraq́; necessaria præpararẽt:deinde ut ab Arretinorũ qui sui essent,bello abstinerẽt.Quibus responderũt,primo se nõ putare posse,cũ Romanorũ sit imperator, Italiã quã cõseruare debuerat,tãta multitudine eũ uelle opprimere. Deinde sese eũ pro dignitate proq́; facultate(modo ueniat amicus) suscipere paratos. Arretiũ uero nõ dominãdi,sed pacis cõcordiæq́; inter eos cõponendæ gratia debellare.Interea Robertũ regem certis cõditionibus quinquennio dominũ ciuitatis accersunt.Henricus igitur cum Mediolani diu substitisset:inde Romã,postea Florentiã uenit:apudq́; S.Saluium castra locat cũ ingenti exercitu & exulibus Florẽtinis, inter quos Dantes erat. Quũq́; uicinæ iam terrę rebellarẽt,intusq́; maxima trepidatio esset,nõ defuit eis deus ac fœderatorum fides:qui fuerãt,Lucẽses,Volaterrani,Senenses, Bononienses:quorũ auxilijs tãto periculo restiterunt.Demũ ille post dies XL.incẽsis tentorijs media nocte discessit:Ignis autem cũ nondum intellectus terreret ciuitatẽ,mane re cognita exhilarauit.Inde apud Cascianum proximũ castrum, ac in Hetruria mensibus aliquot consumptis,postea domũ reuertit.Post cuius discessum facile omnia recuperarũt,ac Pisanis bellũ intulere, quibus dux erat Vgutius Fagiolanus:à quo cladem maximã apud montem Catinum sustinuerũt,ubi Roberti regis frater ac nepos cecidere.Roberto tẽpus imperij triẽnio prorogatum.Pace facta cũ Pisanis Castritius,qui Lucæ Vgutio expulso successerat, Florẽtinos adsiduo bello uexabat,ausus cũ Accio uicecomite ad Paretolã altero à Florentia lapide castra ponere. Post triduũ inde discedens Montemmuriũ cepit:prius Signiam ceperat. Pistorienses sibi adsciuit:inter eosq́; Philippum Tidicẽ ciuem eorum tyrannum Florentinis aduersum cõstituit. At illi misso exercitu eũ de rep.deiecerũt oppido capto, quod Castritius deinde per obsidionẽ iterũ recepit.Post hæc Florentini Carolũ Roberti filiũ, eisdẽ cõditionibus quib.ante patrẽ ad regendã remp.per Donatũ Acciaiolũ equitẽ oratorẽ adcersunt. Is em̃ Donatus autoritate ac prudentia princeps tũc patrię fuerat:quũq́; ob ciuiũ charitatẽ de exulib. reducẽdis ageret,in exiliũ missus Baroli extinctus est.Huius germanus Nicolaus Cardi.ac uicecancellarius magna item existimatione Pisis An. MCCCCVI. decessit. Eodẽ ferè tẽpore alter Angelus eiusdẽ familiæ, ord. præd. patriæ præsul florebat, & Nicolaus etiã eques Neapoli apud Ioannã Vicerex potentissimus: qui & Francũ gentilem suũ ad regẽdas Athenas,quæ iuris reginæ fuerãt, misit.Is postea dux eius loci factus annis ferè XXX. successoribus eum reliquerat:desitũ tandẽ, Turcarũ aduẽtu.Postremo siqd ornatus deerat,Donatus iunior familiæ cumulauit. Sed ad publica rursus reuerto.Florẽtini insuper Pistoriẽsib.fuere auxilio, ut Guelfos extorres reducerent.Hi demũ per ciuilẽ discordiã sese Florẽtinis dedidere his cõditionibus, quib. nunc utunť.Post Castritij mortem Lucam diu obsedere:cuius exitum belli deq́; Lucensiũ cũ Florẽtinis rebus gestis in Luca narraui. Baldi quoq́; & Friscobaldi nobiles quod uim externã magistratui attulissent,à populo expelluntur.Ioannẽ Olegiũ Ioannis Præsulis uicecomitis ducẽ,auxiliante Saccone Aretino Scarperiam obsidentẽ,per Albertacium Recasolanum repulerunt: quæ uictoria Ioannis & Syluestri equitũ ex Medicũ familia subsidio uenientiũ uirtuti est adscripta. Ipsi aũt Recasolani exules hosti adhærentes,unà cum eorũ oppido Vertine sublati sunt.Sacconẽ bello cõpresserunt,filiosq́; ipsius patria ditione eiecerũt.Paulopost & Albertos:quorũ domus & Cardinale uno & Baptista est honestata, uiro antiquario tum doctrinis omnibus ornatissimo.An.MCCCX. mœnia postremo prorogata fuere,portæq́; ubi nunc existunt. Primũ nanq́; trans Arnũ circa ueterẽ pontem tantum suburbana ædificia & uillæ hortis permixtæ sine mœnib. fuere.Deinde producta urbs à tẽplo,olim Martis, nunc S. Ioãnis Baptistæ ad Thermas publicas & theatrũ uetus.Secundo productum pomœrium,ex una parte ad ripas fluminis:ex altera usq́; ad S.Laurẽtij ædẽ. Gualterius Gallicus dux Athenarũ appellatus:qui sub rege Carolo Remp.Florentinã administrãte meruerat,in urbem eodem quo Carolus imperio adcersitur:qui quũ tyrãnum magis q̃ rectorẽ ageret in curia residendo,magistratu eiecto, omnibusq́; minima de causa minitãdo intolerabilis factus,à populo domi obsideť:tãdẽ sequestro Angelo Acciaiolo Pręsule post X.mẽses imperio se abdicare coactus,tantũ incolumis relictis om̃ib.in Galliã se recepit.Deinde Pandulfo Malatesta duce aliquandiu usi memorabilẽ illam obsidionẽ Io.Haucuti ducis Pisanorũ passi sunt, qui ad S.Saluiũ castrametatus est.Paucis post annis ignominiã duce Galeocto itẽ Ma-

latesta inclyta uictoria cōpensauere, captis ex eis mille in triūphumq́ ductis. Ipse uero Io. Haucutus qui post Pisanos Gregorio XI. cōtra Bononienses una cū Britonib. militabat, opera Barnabæ ad Florentinos trāsfugit: quū pauloante Rodulfus Varanus q in Florētinorū exercitu Pādulfo supradicto ut pigro duci exauctorato successerat ad Gregoriū trāsfugisset: à quo sacris interdicti fuere quod auxilia unà cū Barnaba Bononiēsibus tulissent: per Vrbanum II. postea reconciliati: quo tēpore Carolus Pannoniæ rex q pro Siciliæ regno cōtra Ioannā uenerat, à Florentinis auxilium diu pollicitū repetebat: quē & illi à suis ceruicibus XI. mil. aureis depulerunt. Mox Arretiū ab Ingeranio Ludouici Andegauēsis duce L. mil. emerunt. Sed & alia quoq́ loca omnia tunc forte cōsecuti sunt, quæ post Gualterij tyrannidem in libertatē se reduxerant. Volaterranos spōte in fidem deditos ob discordiam ciuilem habuere. Miniatenses item paulo ante Caroli aduētum, uerum paulopost uenientib. eò Teutonicis rebellauere. Deinum in potestatē redactis per Bernardonē ducē, haud multopost Benedictus Mangiadorus patriæ princeps, è Miniato tunc exul, in oppidum irruptione cū paucis facta magistratum Florentinū interfecit, libertatē cōclamando, nemineq́ prosequente eadē subito uia incolumis regressus est. Geminianū & Collem paulopost, spōte item ob dissensionē sese dedentib. oppidanis, habuere. Pratū ex regina Ioanna & Ludouico Andegauēsi mercati sunt, cōciliante rem Nicolao Acciaiolo equite supradicto. Cortonē à Ladislao Siciliæ rege LX. milium etiā cōmutatione acceperunt. Vallem Arni superiorem eiectis Vbertinis Pactijs simul & Comitibus Guidis qui ea loca tenebāt. Comites enim Guidi annis ferè CCCC. initiū habuere hoc modo. Otho Imp. quū quondam in tēplo die S. Io. Baptistæ in solennibus adesset, spectaretq́ quādā puellā nomine Baldracā admodum forma præstātem, alioqui de plebe & pauperē, parente tentata in spē ea potiundi uenit: illa acerbissime renuit, malleq́ se pauperē esse dictitans q̄ impudicā. Quamobrem imp. nobile respōsum admiratus decreuit eā pro uirtute munerare, Guidoniq́ uni ex suis nobilibus adolescenti eadē hora locauit: iussitq́ domū magna procerū frequentia comitari, pro dote castris plurimis & apud Vallē Arni & apud Casentinum cōcessis. Hinc comites Guidi appellati: ex quib. Guidū Guerrā Guelforū ducem supra memoraui: quumq́ per tyrannidem cuncta agerent, sublati unà cū castellis eorū sunt: ac ex his partim Terranoua in Arretino ædificata. Vltimus sanè ex eis Frācíscus Roberti filius: qui quū Puppium castrum in Apennino teneret spe potiūdi Casentini se Nicolao Picinino tūc hosti dedidit: ex quo a Florentinis deinde expugnatus saluis rebus ac liberis ex cōditione discessit. Anno MCCCLXXX. orta seditio ob legem monitoriā latā: qua multæ familiæ monebant, hoc est, ab administratione reip. & magistratibus obtinendis reijciebātur: quā quum Syluester Medices Vexillifer antiquasset, plebs in autorū legis domos impetum faciunt: post hæc Syluestro successorē ipsimet creant de plebe Michaelem Lādi: sed planè repugnante nobilitate, ac infimos homines ad magistratus admittere nolēte, plebs ad S. Mariā nouellā secedit, suosq́ ibi dies aliquot creauit magistratus, in forū deinde armata prodijt, cui Michael equū conscendens sequentibus bonis partim ui, partim propriæ dignitatis aspectu occurrendo, rem ad ocium & concordiā deduxit. Post hæc externa nascitur turbatio per tempora Caroli IIII. Imp. Morialis genere Gallus miles S. Ioannis, prædonis modo in Casentinū cum equitū octo milibus irrupit: quo facile repulso, nō diu post alter itē prædo insequitur, Conradus Lindus homo Germanus, qui quū ab Apēninicolis circū obsideretur, oratores tunc Florentinos ad eū missos retinuit, stratagemate usus donec paulatim illis fauentib. se in tutū recepisset. Deinceps bellū insecutum Mediolanense, quod Florentini XII. annis aduersus Ioannē Galeatiū magna perseuerātia ac animi magnitudine gesserūt ex sententia Ioānis Riccij equitis, qui lōga oratione populo persuasit, hostis tyrannidi ac cupiditati dominandi, omnibus uijs ac uiribus occurrendū, iniurijs eius plurimis cōmemoratis: ne & ipsi sicuti reliqua ferè Italia in miserā eius inciderent seruitutē. Nam Vicecomitū aliorum prius arma potuisse superari monstrauit, quū Præsuli Ioanni & eius duci Ioāni Olegio sæpè restitissent. Igitur Galeatius ex omnibus eius terris Florētinos discedere iussit. Duces utrinq́ plures. Ioānes Haucutus Florētinis in medio ferè belli tēpore extinctus: statua in templo equestri Florētiæ honoratus cōtumulatur: cui Bernardonē Guasconem suffecerunt, qui olim dux Britonū in Italia à Gregorio

gorio

gorio XI.missus ad tuendā eius ditionem,se in patrimonio adreptis quibusdam Pontificis castris cōtinebat.Deinde Orlādus Malauolta nobili inter Senenses genere Florentinis adhæsit, quare à suis ciuibus qui partes Vicecomitis sectabāt exilio cum tota familia mulctatus est.Huius successor Ioānes Malauolta duci postea Philippo in bello Brixiensi militauit.Vicecomiti uero Ioātedescus nepos Sacconis Aretini se autorauit.Cui initio belli extincto Ioānis Accij filius Vbaldinus successit, Albericus itē de Barbiano,Octobonus Parmensis.Adcersita etiā Florentinis externa auxilia, Robertus Imp.cui uenienti Venetias missus Io.Medicis Cosmi pater ad exoluenda CC.mil.Iacobus Comes Armoricarū & Stephanus Bauariæ dux per Ioan.Riccium & Rainardū Bonfiliacium equites legatos,ambo exitu infelici. Nam alter dum auxilio Florentinorum Frāciscum Carrariensem Paduæ à Galeatio ablatæ restituere conaretur,spe pacti stipendij frustratus redijt domum.Alter Iacobus dum Alexandriā nitit̄ inuadere, à Iacobo Verme duce se in castra post pugnam recipiens de improuiso à tergo petitur,ubi magnam suorum cædem passus etiā ex uulnere paucis post diebus extinctus est. Cum de pace Genuæ cōuenirent apud Antonium Adurnū ducem,roganti oratori Ioanni Galeatij quis pro hac sponderet:Guido Delpalagio Thomæ equitis filius, uir moribus integerrimis unus ex legatis,Hic ensis ait,qui utriusq; uires expertus est.Verū paulopost rupto utrinq; fœdere bellum repetitū,nec diu post intermissum.Anno uidelicet MCCCC. ob pestilentiam Florentiæ maximam insecutam qua ad XXX.hominum millia periere: quando & Rinucium Farnesium qui eis militabat extinctū magno honore sepelierunt.Bellum igitur post hæc maioribus uiribus infeliciter instauratum apud Casaletium Bononiensium uicum,ubi copiæ Florentinorum omnes periere Bernardone etiam duce capto,& Bononia quæ ad eam diē in societate populi Florentini fuerat sub iugo Mediolanensiū missa. Iam prope mœnibus ipsis Florentinis timebatur,nisi interim morte Galeatij ex morbo contracta reip.diuina prouidentia subuenisset. Consumpta traduntur in eo bello ad decies cētena & ducenta aureorum millia.Post eius obitum Philippi filij factionibus etiā aduersi fuere,cum quo primum apud Senogalliam male re gesta duces ille suos in Apēnino uaria Florentinorum oppida direptū misit:at Florētini inita cum Venetis societate causa fuere ut ab illis Brixia occuparetur: contraq; item Picininum ad eam urbē obsidendam ab eo missum,Nannem & ipsi Strotium cum CCC. equitibus miserunt:ille rursus pro Lucensibus aduersus eos Picininū,Franciscum Sfortiam. Post Mediolanēse Pisanum renouatur.In principio belli Bertoldo Vrsino & Comite Caui ducibus sunt usi, quibus quod apud Vicum Pisanū mensem iam cōsumpsissent,bellum ducere uisis,successorem miserunt Ludouicū Melioratum Innocentij VII.fratris filium, qui Angelum Pergulensem Pisanorum ducē cum M.D.equitibus apud Volaterras profligauit,alterū dein ducem Gasparē Vbaldinum fregit.Quoniam uero reliquā hanc historiam in Pisanorum descriptione cōmemoraui,tantum hæc ultima repetam. Cum Ginus Caponius missus à Florentinis Sarazanam ex Gabriele Vicecomite CC.aureorum millibus Pisas mercatus est,ex illo ciuitatem capientes mox inde irruptione facta reiecti,cōclamataq; à populo libertate obsessio rursus renouatur:interim Burgundiæ ducis orator ad Ginū qui unà cum Maso Albizo equite,bello præfectus erat,in castra uenit nunciatum,ut ab expugnatione suorum dedititiorū abstineat: quumq; neganti audacius minitaretur,Ginus euestigio iratus eum in Arnum comprehensum deijci iussit. Post itaq; mēses XIII. urbē Ioanne Gambacurta prodente consequitur,in eaq; primus Prætorius dixit, ac cōcionem habuit ad populum ad bene sperandū adhortans,qua cunctorū animos demulsit.Cui Bartholomeus Ciampolinus uir facūdia autoritateq; prẹditus dicit̄ respondisse. Florentinorū deinde remp.Nicolaus Vzano administrauit, uir opibus potēs in bello, qui auxilium Bononiensibus contra Ioannem Galeatiū ferēs captus, & Papiæ in carcerem coniectus est.Cui Pallas Strotius eques successit,qui orator Fauentiā ad componēdam cum Philippo & Venetis ac Florentinis pacē profectus est,quò partes cōuenerāt. Huius prosapia maxime præpolluit cum diuitijs tum equitibus,Nanne quē supra diximus,Thoma,Philippo & altero Pallāte.Ferrarię quoq;, quò se pridē recepere per exilium, ꝓpagauerūt,ubi Titus etiā Strotius Elegiarū scriptor,sed & ædes inuidiosæ Philippi Strotij nuper exstructæ,priuatorū ædificia cunctorū in Italia antecellūt.Igitur Pallā-

tis potentia, Cosmum Medicem expulit, qui post annum quo Paduę exulauit à ciuibus reuocatus, talionem & ipse aduersariis reddidit. Huius pater Ioannes Riccius mercator in patria diues memoratur: maiores itē equites illustres mihi supra nominati, quos omnis aliosqꝫ simul ætate sua Cosmus rebus gestis antecelluit, neqꝫ unquā priuato talis potentia, neqꝫ inerudito sapiētia par, neqꝫ deniqꝫ mercatori tot cōtigerūt diuitiæ, neqꝫ illis quod magis mirandum, quisquā & magnificentius & religiosius est usus, egentibus opitulando, templa plurima per orbē construendo, ac reip. subueniēdo. Quumqꝫ unus omnia posset, non omnia uoluit, quantoqꝫ ei plura licuere, tāto magis infra suam fortunam uictitando sibi denegauit. Eoqꝫ prudentiæ fama peruenit ut eius dicta factaqꝫ pariter celebrent. Francisci Sfortiæ maxime amicus, tū Baldassaris Cossæ olim Ioannis XXIII. cuius Thesaurarius fuit. Eius tempore concilium Florentiæ ab Eugenio celebratum: & basilica Reparatæ ab eodē Pont. dedicata: cuius rei gratia pons ligneus mira celeritate exstructus ab æde prædicatorum ubi ille habitabat, usqꝫ ad Basilicā forte pertingebat, aulęis ab lateribus supraqꝫ opertus: quod opus nō magnificū solū, sed necessariū uisum ob mortalium multitudinē uias replentium, qui ad eam celebritatem cōuenerāt. Cuius etiam Pontificis Cosmus postea auxilio nobilem illam uictoriam apud Anglarē oppidum cōtra Nicolaum Picininum à Philippo duce missum adsecutus est, quibus meritis pater patriæ fuit à ciuibus appellatus: decessit anno ætatis LXXX. salutis MCCCCLXIIII. Petro potentiæ successore relicto, quem simul & Ioannē ex Contessiuæ matrimonio ex Auerniorum familia susceperat. Is igitur moderato quietoqꝫ fuit ingenio, missusqꝫ quondam uiuēte patre legatus una cum Dietisaluio Nerone, Angelo Acciaiolo, & Nerio Gini ad Franciscum Sfortiam nouum Mediolani ducem de gratulatione. Iidē postea uiri præter Nerium in eum anno MCCCCLXIIII. coniurauerunt autore Luca Pycto. Is in rep. & popularitate celebris & ætate iam grauis indignum ducebat iuueni cedere, ac tyrannidem eo modo in libera ciuitate ex successione continuare. Angelum dolor repulsæ matrimonii sollicitabat, quum ille filium eius generū nobilitate primarium præ alio recusasset. Dietisaluium uero uetus in eam familiam odiū. Igitur hi Nicolaum Soderinum eiusdem factionis uirum nacti, summum tūc Magistratuum obtinentē, Decemuiratum abrogauerunt: cui dandorum adimēdorum magistratuum erat potestas. Planeqꝫ hoc modo effecerant, ut partes Pyctanę pręualerēt, ac quæsitam ab initio libertatem in suā libidinem atqꝫ potentiam cōuerterēt. Petrus uero à suis etiā excitatus cum Nicodemo tunc ducis Mediolanensis Florētiæ legato agit, ut eius opera ducis, familiæ Medicum iustis de causis amicissimi, auxilia propere sibi mittantur. Illi contra ex Borso Estensi Ferrariæ duce suppetias conquirunt. In hoc tumultu quum utræqꝫ copiæ prope urbem in armis cōsistentes imperata expectarēt: Soderinus iam magistratu functus, ac consilio & audacia promptus, ut rem ad manus quandoqꝫ deduceret, cum trecētis Germanis armatis, è diuersis tabernis conquisitis, ad domum Lucæ se cōfert, eo animo ut reliqui coniurati cum suis quisqꝫ uiribus eò conuenirēt, indeqꝫ in Petri domum uno impetu irrumperent. Verum Luca prohibēte, qui iam antea clam placatus rem animo detrectare cœperat, nō ulterius processum, paulatimqꝫ magistratu publico & amicis utriusqꝫ interueniētibus in concordiā uentum. Petrus ut inuidiæ cederet populari, se in uillā suā Caregium transferri iussit, morbo articulari impeditus, quo toto ferè tempore dum fuit in potētia laborauit. Aduersarii interea minime quiescētes, ut qui tēporis necessitate cōcordiā magis simulauerint ꝙ ex animo iniuerint, Borsianos milites qui in loca uicina se receperāt cōuocare, ciuesqꝫ rursus ad studia libertatis animare cœperūt. Petrus certior factus in urbē reuertit. Sfortianos & ipse quos iam domum remiserat propere reuocat, clientelasqꝫ subditorum undiqꝫ cōquirit. Quumqꝫ iam & auxiliis & ciuiū studiis superior appareret, inimici paulum retardati, tum res ad ociū rursus deduci uidebatur. Petro interim & Luca sollicitantibus populus in forum in concionē quam parlamentum uocāt cogitur, ubi Decēuiratus restitutus, ac de nouo XIIII. uiri creati, qui exilii necisqꝫ ciuiū potestatē haberēt, Lucæ uero ut ciuitatis liberatori publice priuatimqꝫ actę gratię. Quod factū aduersarii cū manifesto in sua capita redundare animaduerterēt, sumptis quæ poterant bonis celeriter ex urbe profugiunt: Angelus Neapolim, Soderinus Ferrariā, Dietisaluius Bergomum, ad ueterē amicum atqꝫ hospitem Bartholemæum Coliū, qui tunc

patriæ

patriæ princeps armorũ gloria ac militiæ disciplina in Italia florebat, eumq; ad reducendos exules animat, mõstratq; ex re ac gloria eius, tum Venetorum quibus esset auctoratus, fore, eorũ partes Florentiæ præualere. Ille senatu Veneto cõsulto suis exulumq; auspicijs negocium suscipit, ac quantum maximũ potest equitum peditumq; numerũ scribit, dissimulans se nunc regẽ Neapolitanum, nunc Mediolanẽsem ducem petiturũ. Hi enim ambo in amicitiam atq; auxilium Florentinorũ conuenerant, ac Fredericũ Vrbini ducẽ cum exercitu miserant, qui per uallem Anemonis, quæ est agri terminus Florẽtini Aemyliã uersus, itinere facto in Fauentinũ populabundus irrupit, quod Astorgius Manfredus princeps eius urbis Florẽtinorum militiæ auctoratus ad Venetum defecisset: quumq; Colium, qui planè uiribus ac numero superior erat, aduersus uenientẽ conspiceret, progressus ulterius loco munitissimo castra posuit: eo quidẽ animo, ut copias sociales quæ iter dicebantur ingressæ, minori periculo expectaret: nec tamẽ propositũ tenuit, quum hæ diutius tardarẽt quàm credebatur, & munitionibus castrorũ aduersus potentẽ exercitum fidendum non iudicaret. Itaq; hunc quoq; locum dimittẽs inter oppidum cui Bononiense cognomẽ est, & forum Cornelij consedit: quorũ alterum Bononiensiũ diœceseos erat, altera ciuitas Thadæi Manfredi, quos ambos pro socialibus sentire tũc erat opinio. Bellum hoc modo aliquot annis protractũ lacessentibus utrinq; potius quàm dimicantibus inter se hostibus, cũ nullibi conatus succederent, ac uirtus militum propè par esset: nam omnes ferè Italiæ duces utrinq; cõuenerant. Post hæc Dietisaluius se Ferrariã recepit, ubi aliquandiu moratus demũ Romã uenit: ibiq; breui post tempore apud filium Zenobiũ excessit annorũ ferè LXXX. situsq; in æde Mineruę ingrediẽtibus dextrorsum, uir animo inquietus, ingenio sagax, alieni appetẽtissimus, sui parcissimus: nam ad XXX. millia numûm aureorũ digrediẽs secum extulit. Quatuor item eius fratres, inter quos præsul fuit Florentinus, in exilio pariter extincti sunt. Petrus autem Medices soluto bello Coliano paucis post annis excessit, articulorũ doloribus consumptus: cuius gratia domi se diu cõtinuerat. Laurentius eius filius adolescẽs, unà cũ Iuliano fratre ex coniugio Lucretiæ Tornabonę genitus, rei priuatę ac publicæ hæreditatem adiuit, auo similior q̃ patri, autoritateq; iam in ea ætate constantiaq; senili, quæ unà cum annis creuit: nec solum familiæ, sed patrię lumen attulit, ut illa inter orbis terras nõ solum pulcherrima sed felicissima ac potentissima haberetur. Eius item adiecit imperio Sarazanam ac Petramsanctam in regione Lunensi, propagatis etiam in parte Aemylię finibus. Passus & ipse coniurationes uarias, sed Pactianam inter alias periculosissimam, quæ hoc modo se habuit. Romæ duo Francisci Pactius & Saluiatus Præsul Pisanus autores fuere: Hic quod in honoribus ac adipiscẽda pręsulatus possessione Laurentiũ aduersum habuerat, alter quod quum se nobilitate, ingenio ac propè diuitijs, parẽ esse cõspiceret, non ęque potentia, dolebat. Igitur hi cũ Hieronymo Riario Sixti IIII. necessario rem cõmunicant, quod ei pariter inuisum illum sciebant. Nam quum thesauri Pontificij custos ab initio fuisset, in Tiferni obsidione Nicolao Vitellio Tifernati auxiliũ ferre clandestinum cõtra Pontificem deprehensus fuerat. Conscio igitur & adnuente Pontifice Pisas primum, deinde in uillam Pactianam profecti dies aliquot in ea substiterunt dum reliquos coniuratos adhiberẽt, remq; omnẽ ordinarẽt. Inde uero X. Calend. Maij die dominico an. MCCCCLXXVIII. coniurati specie rei diuinæ Florentiã ueniunt simul cum Raphaele legato Hieronymi propinquo, qui unà seu forte seu cõsilio aderat, è schola Pisana nuper factus cardinalis. In ædẽ omnes Reparatæ mane ad sacrificiũ conueniunt. Saluiatus interim cũ suis clam armatis templo discedẽs, in curiam ut Cæsarem Vexilliferũ alloquat̃ alio simulato negocio proficiscitur, eo tamẽ consilio, ut orta cęde in tẽplo ipse pręsto esset, qui curiã simul cum magistratibus inuaderet. Igitur dato signo cum Eucharistia attolleretur: Bernardus Bandinus primus, Iulianum Laurentij fratrem confodit: Antonius Volaterranus, qui primas sibi partes depoposcerat odio ductus ueteris in Volaterranos iniuriæ, Laurẽtiũ ex alia parte aggredit̃ post tergum, paululumq; intra iugulum ferit, quum ille statim ad clamorem cõuersus ictum uitaret, ac iterare uulnus uolentem propere subterfugit in ædis sacrarium proximũ, ubi à suorũ multitudine exceptus ac seruatus est. Fama interim eum esse uiuum peruagante, animus Laurentianis additur. Coniurati alij aliò diffugiunt præter Iacobum Pactiũ equitem, qui equo ur-

bem percurrens ad libertatem populum excitabat, quumq; neminem prosequentē uideret, protinus egressus porta Fauentina fugam adripuit. Legatus è templo à ciuibus in curiam ductus ac custodiæ traditus, tum pro uiri dignitate tractatus est. Interea Saluiatus qui cum Vexillifero de industria sermonem protrahebat ut finē expectaret, statim comprehensus & ipse eodem die cū omnibus suis sontibus & insontibus, simul & Francisco Pactio, Iacobo Saluiato, ac Iacobo Poggij filio, qui & ipsi inter coniuratos erant, ad Curiæ fenestras suspensus fuit. Postridie uero eius diei Renatus Pactius (nam is tantum cōscius fuit, in uillamq; abijt ne rei quam minime probaret interesset, tantum ei nocuit ingenij opinio quo cæteris gentilibus præstabat, & quo potissimum formidatus erat) sequenti uero die Iacobus Pactius simul cum Ioanne Baptista Montesecio è fuga retractus eundem exitum habuere. Is enim Ioannes Baptista miles erat Hieronymi, cui datum ab initio negotium Laurentium inuadendi: Verum, qua mente aut consilio nescitur, rem eodem die detractauit, eiusq; officio delegatus Antonius quem supra nominaui: nec tamē propterea supplicium euasit. Antonius uero octauo die in cœnobio pro[pe] Potestatis ædes repertus simul cum Stephano idem subijt fatum: erat autem Stephanus Iacobi Pactij scriba, qui Antonium sequi remq; iuuare se receperat, ac minime præstiterat. Adfuit eodem die è coniuratis Ioannes Franciscus Tollentinas ex agro Forocornelienſi cum peditibus mille, totidemq; Laurentius Tifernas ex alia parte, qui ubi rem infectam uiderunt, magno se periculo domum receperunt. Hoc nuncio Pontifex accepto Laurentium sacris interdicit, quod dei sacerdotes legatumq; attigisset. Ille uero ut eius placaret animum, legatum remisit. At Pontifex nihilominus bellum Florentinis ob eum aperte decreuit, sociumq; ad id regem Siciliæ Ferdinandum adsciuit, qui simul Alfonsum regis F. Calabriæ, & Fredericum Vrbini, duces cum exercitibus miserunt, ut agrum eorum Senis uicinum popularentur. Laurentius uero in republica cōfirmatus, ac à populo potestate accepta, Herculem Estensem cum copijs in occursum mittit, qui apud montem, qui dicitur Imperialis, constitit. Hic enim mons tanquam cōpedes ex ea parte iacet, naturæ munimine ulterius procedere uolentes facile prohibēs. hostes itaq; iam Castellana, Brolio, Cacciano, nonnullisq; circa Castellis expugnatis, hūc monte petentes post dies aliquot superauere. Inde ad oppidum Collem castrametauere. quod etiam paucis diebus quanquam munitissimum in potestatem receperunt, præter partem superiorem, quæ reliquis ædificijs arcis modo supereminet: quam si expugnassent nihil erat reliquum quàm ad mœnia Florentina procedere. Laurentius uero cum iam periculum imminere cōspiceret, ultro decreuit ad regis hostis misericordiam confugere. Itaq; ad suos oratione habita, ac professus se reipublicæ causa periculo obiecturum, itinere per mare Tyrrhenum facto Neapolim celeriter adplicuit, ubi humaniter exceptus supplex ueniam petijt, ac cum rege annui census pactione transegit, paucisq; post diebus incolumis ad suos regressus est ac bellum dissolutum. Quod factum pontifex quanquam grauiter tulit, quod se neglectum præteritumq; uiderit, auxilijs tamen destitutus pacem coactus est facere. Quamobrem oratores XII. ad eum missi qui ueniam præteritorum peterent, ac populum Florentinorum communi causa expiarēt. Fuere autem hi, Franciscus Soderinus, præsul Volaterranus, Antonius Rodulfus, Ioannes Ianfiliatius, Petrus Mimerbertus, equestris ordinis omnes. Guidantonius Vespucius iureconsultus. Masus Albizus. Ginius Caponius. Iacobus Lanfredinus. Dominicus Pandolphinus. Ioannes Tornabonus, & Antonius Medices. Ex his Præsul caput legationis orationem in senatu habuit, ueniamq; petijt pręteritorum. Die deinde dominico primo aduentus, anno MCCCCLXXX. omnes mane in porticum basilicæ Petri conueniunt, Pontificem atq; patres præstolantes. Ibi Pontifex pro foribus templi procumbentes ad genua, uiritim de more uirga conuerberatos terga expiauit, ingressi deinde basilicam sacrificio interfuere, quo peracto domum reducti sunt omnium patrum familijs comitantibus. Nam prius Vrbem nemine de more obuiam procedente ingressi fuerant. Post hæc Laurentius defunctus periculo resipiscere paulatim, maioreq; postmodum apud suos ciues esse autoritate, ac Tyranno propius agitare, cum sicarijs incedere, excubijs ac nuncijs diligentius inuigilare, Deniq; amissas in bello facultates undecunq; recuperare cœpit, Vir aspectu tristi, ore truculento, sermone ingratus, animo

animo factiosus, in curis agitans cõtinuo præter unum musicæ solatium, natura tamen non uti mõstrabat inclemens aut inciuilis: Nam cũ Saluiatis post eam coniurationem adfinitatem iniuit. Mihi quoq; quem Antonij supradicti fratris mei grauis causa suspectum reddere debuerat, epistolam humanitatis ac officij plenissimã scripsit, adeoq; elegantem ut eam à Politiano scriptam omnino putauerim, nisi ille postea iurasset Laurentij ingenio dictatam, qui paucis, si quãdo à curis esset uacuus, in hoc genere cederet. Ingeniorum alioqui cẽsor fuit atq; amator: nam Pisis scholas liberalium artium instituit, Florentiæ quoq; Græcæ disciplinæ, Demetrio uiro doctissimo adcersito. Ex matrimonio Claricis Vrsinæ Petrum, Ioannem, & Iulianum, fœminasq; tris suscepit, quarum una Magdalena Francisco Innocentij VIII. Pontificis filio locata, causa fuit ut Ioannes frater Cardinalis fieret. Excessit ex morbo annorum ferè XLV. in uilla sua Carigiana IIII. Idus Aprilis M. CCCCLXXXXII. Paulo ante prodigiũ uisum, tactum de cœlo templi culmen diuæ Reparatæ: inde saluo cætero ædificio marmor quadratum, ingenti uastaq; mole, ad imum deiectum, ita politis lateribus sicuti antea positũ fuit, lataq; in uertice fenestra apparuit, quod præsagium pleriq; postea duxerunt partis imperij Florentinorum per Laurentij mortem ruituræ. Petrus rem deinde suscepit sæuus natura, quam ab initio dissimulare conatus, postea manifesto ostendit, in proximos ac propinquos primum erumpendo, partemq; eorum nullis ac leuibus de causis in exilium mittendo, partem etiam grauioris supplicij pœna territando, aliaq; præter moderationem suorum maiorum tentando, quæ liberi populi status iam ferre non poterat. Itaq; quum Carolus Galliæ rex eo tempore contra regem Neapolitanum proficiscens transitũ peteret, ipse factionem Vrsinorum suorum sectatus qui Neapolitano adhæserant, manifesto negauit ægre populo ferente. Imminente deinde periculo, & hoste appropinquãte, sibi metuens unà cum Paulo Vrsino (qui tunc Florẽtinis militabat) senatu aut populo minime consulto, regi obuiam profectus Sarazanæ circaq; oppidorum arces munitionesq; tradidit. Florentini uero se suggillatos ac neglectos aspicientes grauiter tulerunt, primusq; Franciscus Valorus uir annis ingenioq; grauis uociferari cœpit, rem indignã iuuenem pati rempublicam administrare, cui nec metus ullus, nec ciuium respectus, aut sanum sit consilium: quem etiam secutus Tanaus Nerlius homo diues ac animo libero, populum animauerunt, ut nouam post eum legationem ad regem mitterent, cuius caput Hieronymus Ferrariensis ordinis prædicatorum, de quo plura postea dicemus. Hic sese regi excusat, culpamq; præteritæ contumaciæ in Petrum reijcit, populum per se eius maiestati deuotissimum semper extitisse. Petrus igitur reuertens quum iam mitius omnia tentanda ac humanius fore conspiceret, ultro in Curiam uenit magistratibus rationem rerum à se gestarum redditurus, quos quum prandentes offendisset, post prandium reuertit turba suorum comitatus: quem procul uenientem quum Iacobus Nerlius unus ex magistratibus adspiceret, ad fores cum lictoribus proruit, eumq; se admissurum dixit, si solus ingrediatur, Petro uero instanti fores clausit. Ille ubi se uidit exclusum, propere domum redijt, metuq; maioris mali quanta potuit celeritate equo conscenso discessit. Post hæc Galli Florentiam ingressi quàm maximum omnibus incusserunt timorem, quod præsertim in ciuium domibus habitarent: nihil tamen eorum quæ expectabantur euenit, saluisq; rebus ac pudicitia mulierum post diem octauum discessere. Respublica deinde ad popularem redacta statum æque se habuit aliquandiu, exules omnes reducti, à cædeq; temperatum, quæ in rerum huiusmodi mutationibus fieri solet: consilij locus ampliatus, auctusq; numerus usque ad ciues mille & quingentos. Quumq; tempore procedente ex infima plebe homines administrationi adhiberentur, nobilitas autem suspecta esset, paulatim ciuitas diuisa, clandestinæq; discordiæ cœperunt, ex quo reipublicæ autoritas diminuta. oppida etiam quædam rebellare cœperunt. Politianum quod sæpius tentatum nunquam receptum, Sarazanaq; ac Petrasancta ad antiquos dominos redierunt. Pisani item de quibus paulopost dicam, rebellauerunt. Petrus autem quum post annum reditum in patriam per uim frustra tentasset auxiliante Virginio Vrsino, iterum post annos aliquot idem expertus maioribus copijs ad mœnia prope adcessit nullis resistentibus, præterquam quod clausas offendit portas. Conspirauerant enim quinque ciues de eo reducendo, qui compre-

hensi ac securi percussi sunt, quorum nomina Bernardus Niger, Nicolaus Rodolphus, Ioannes Cambius, Iannocius Puccius, & Laurentius Tornabonus. Quiescentibus tandem aliquandiu ab externis bellis non defuerunt intestinæ discordię exortæ ob Hieronymum Ferrariensem quendã ordinis prædicatorum. Is enim astutia singulari, mediocri doctrina, sermone facundo, ambitione immensa, prophetã se esse simulabat: palãq; in templo cõcionando semper aliquid quod populo nouis tunc calamitatibus adflicto ac suspẽso placeret, prædicãdo paulatim effecerat, ut opinionẽ de se maximã apud omnes generaret: eoq; res processerat, ut nõ solũ in rebus diuinis, sed in administranda rep. à ciuibus passim cõsuleretur, nihil omnino publici aut priuati nisi eo autore fieret. Pars uero ciuium saniore cõsilio, eum uti subdolum ac ueteratorẽ reijciebat: nec tamẽ manifeste, multitudinis periculo. Itaq; non solũ ciuitas, sed priuatæ domus omnes discordes inter se fuerant. Iamq; ipse metu aduersæ partis non religiosis, sed militum gladijs atq; lictoribus stipatus ad templum diuinumq; uerbũ prædicandũ accedebat, magistratibus præterea sui ordinis Pontificiq; maximo cõtumax. Nam Alexandro minime obtemperandum dicebat, sacris ipse ab eodem interdictus nihilominus sacrificabat. Vrbem Romam, quam omnes Christiani uenerantur ac religionis causa petunt, fugiendam esse minimeq; adeundam suadebat. His igitur persuasionibus atq; exemplis nõ procul aberat à cõstituenda noua hæreseos secta, nisi diuina prouidentia subuenisset. Eò enim insanię uenerat ut prodigia se facturum iactaret, ac per medios ignes incolumem transiturum. Quod sanè quum res magna uideretur, decretum publice est ut de ea re periculũ fieret. Itaq; statuta die igne in medio foro succenso iussus uenit cũ Eucharistia, seq; hoc modo ignem petiturum dixit: Cognita uero astutia minime cõcessum. Ille ubi se deprehẽsum animaduertit, sibi timens cum suis fautoribus ad ædem S. Marci ubi habitabat propere reuertit. At magistratus certos ad eum expugnandum mittit: ille munitus se instrumentis omnibus bellicis defensitat, tãdem expugnatus ac captus in custodiam ducitur. Post dies aliquot ex autoritate Pontificis cum duobus alijs eiusdem ordinis qui cũ eo cõsenserant in medio foro crematur, reliqui uero sectatores eius populi furorẽ uix euitarunt. Frãcisco aũt Valorio penes quẽ inuidia ferè totius facti fuerat, domus bonaq; direpta, uxor etiam interfecta, ipse quoq; iussus in curiã uenire in media uia trucidatur. Post hęc Alexander Pontifex cupidus filio Cæsari late imperium propagandi, oppida Florentinorum in Hetruria tentat, ac Vitellocium Tifernatẽ eorum hostem ob interfectum fratrem, simul cum Petro Medice Arretium cum copijs mittit, qui breui tempore à ciuium magna parte coniurata intra mœnia recepti: Gulielmũ Pactium eius loci pręfectum capiunt: Cosmumq; filium eius urbis præsulem in arcem fugientẽ paucis post diebus arce recepta similiter cõprehendunt, aliquotq; insontes ciues Florentinorũ amicos cum paruis liberis miserãdo spectaculo trucidant. proximãq; castri Bactifolis arcem expugnãt, interfectis ad unum omnibus colonis qui pertinacius restiterant. Mox etiam Cortona Cardinali Medici eodem modo se tradidit. Idemq; ferè omnia circa oppida usq; Ficinũ fecere. Deinde Vitellocius ac Petrus Puppium Apennini oppidum obsedere, quumq; pertinacius instarent, ecce regis Gallorum mandata superueniunt, quæ iubẽt eos ab amicorũ & in fidem receptorũ iniuria ac bello abstinere. Itaq; regis procuratori iussu põtificis omnia tradita. Ille uero post dies aliquot Florentinis adsignauit. At Medices Arretiniq; spe fraudati, hi quidem ob metũ familiæ ferè XI. fugientes coloniã mutauerũt. Illi autẽ rebus infectis in urbem Rom. remigrarunt. Florentini igitur hoc tanto casu admoniti ad creandum nouũ ac perpetuũ magistratũ, qui eandem ferè quam Dux Venetiarum, habeat potestatẽ, animũ induxerunt: quod quanquã libero populo res noua ac dura uideretur, tamen considerantes quod longe melius per unũ res administraretur ꝗ cõtinuo rebus inuigilaret, ac de his quæ emergũt ad senatũ referret, in tanta præsertim Italiæ perturbatione, oẽs publicam salutem priuatis cõmodis ac ambitionibus prætulerunt. Itaq; anno MDII. centuriatis comitijs ac omniũ ferè tribuũ suffragijs Petrũ Thomæ equitis filium Soderinum, absentẽ, ac Arretij præfectũ uirum sine prole, ac magnopere sapientia, nobilitate, diuitijs, in ciuitate pollentẽ, perpetuũ uexilliferum elegerũt. Cuius uirtute simul & felicitate, adhibito præsertim consilijs Francisco fratre præsule Volaterrano longe prudentissimo, bene reip. totiq; Hetruriæ, tum de rebus Pisanorum optatum

optatum breuiter finē se cōsecuturos sperarēt. Hi enim ut in eorum loco narraui, quod se ꝑditos Florētinis ab initio dicerēt atq; iniusta seruitute grauatos, sub ipsum Gallorũ aduentũ rebellauerunt, magnosq; hostium impetus in hũc usq; diem ope magis diuina q̃ humana tolerauerunt. Duces uero cōtra eos missi plures. Inter quos Paulus Vitellius quũ ducere bellum deprehenderet, captus ac Florentiæ securi percussus est. Petrus igit quum ante omnia nihil deliberatius habuerit q̃ cœptum bellum totis uiribus prosequi, rem nouam atq; arduam cōmentus, ut amnis cōmoditate hostem prohiberet, Arni alueũ aliò traducere aggressus erat, si per impetum fluminis ruptis obijcibus licuisset. Frequentes tamē hostium excursiones repressit. Bartholemæũ Aluianum nuper ab eis adcersitum, ac uicinorũ populorũ præsertim Senensium auxilijs nō contemnenda manu instructũ, apud S. Vincentiũ non lōge à uadis Volaterranis transitu prohibuit, toto ipsius profligato exercitu, captisq; ex eis ferè mille cũ impedimentis, ubi Herculis Bentiuoli ducis & Marci Antonij Columnę magnopere uirtus emicuit. Hi nullum perterritis dare tēpus oportere existimantes, e uestigio cum exercitu XX. millium ad oppugnãda mœnia Pisana profecti sunt, quæ corona simul ac operibus uno tēpore aggressi iam disiecta murorum parte, nulla ui tamen obstinatum ꝓ libertate hostem superare uoluerunt: quin ocyus telis ac machinis repulsi tum pedites qui obiter urbem per Arnum ingressi fuere partim cæsi sunt, partim ob metũ terga dedere. Itaq; nullo iã succedente conatu, iuuantibus pręsertim Hispanis quorũ autoritati se Pisani tradiderãt, exercitus relicto obsidione nondum exacto autumno ad hyberna se recepit Anno belli undecimo.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM

LIBER SEXTVS.

LATINI, VOLSCI, HERNICI, EQVI.

LATIVM antiquũ à Tyberi usq; Circeos erat, deinde usq; ad Lirim protractũ Plinio. Horum caput Romã (teste Dionysio) Siculi gẽs indigena prius tenuere, ante hos nulla memoria. Deinde Aborigines Siculis pulsis lōgo bello, qui in mōtibus prius habitauere sine muris uicatim. Venere postea Pelasgi & alij Græci, q auxilio Aboriginibus fuere, & subiugãdis finitimis & ædificãdis urbibus à Tyberi usq; ad Lirim, uocatiq; Aborigines usq; ad bellũ Troianũ: sub Latino aũt rege Latini, postremo à Romulo Romani. Aborigines eñ ipsos alij indigenas fuisse, ac nominis causam ex montiũ habitatione traxisse: nōnulli uero gentē uagã, & sine laribus: Cato & Sempronius Græcos eos dicũt ex Achaia ortos ciuitate (uerior sermo habet ex Arcadia aduectos) duce Oenotrio Lycaonis filio, multos ante bellũ Troianũ annos cũ Peucetio socio. Hæc ex Dionysio. Trogus aũt lib. XLVII. sic ait: Cultores Italiæ primi Aborigines fuere, quorũ rex Saturnus iustitia prææditus fuit, ut nihil sub illo quisquã priuatæ rei habuerit. Ob cuius exẽpli memoriã cautũ est, ut in Saturnalibus ex æquali omniũ iure, passim in cōuiuijs serui cũ dominis recumbãt. Itaq; Italia regis nomine Saturnia appellata, & mōs ubi habitauit Saturnius, in quo nunc ueluti à Ioue pulso sedibus suis Saturno, Capitoliũ est. Post hũc regnasse Faunum ferũt, sub quo Euander ab Arcadiæ urbe Pallãteo in Italiã uenit, cui Faunus montē, quē ille Pallanteum postea de nomine patriæ uocauit, cōcessit. In huius radicibus tēplũ Lyceo, quē Græci Pana, Romani Lupercal uocãt, cōstituit. Hæc Trogus. Liuius itē Herculē dicit paucis post annis deuicto Geryone, cũ bobus huc cōcessisse, exceptumq; ab Euandro, & arã ei maximã sub radicibus Auentini positã. Virgilius quoq; in VIII. pulcherrime hãc originē repetit. Hæc nemora indigenæ Fauni nymphæq; tenebant, cum his quæ sequunt. De nomine aũt ipsius Vrbis Festus hæc scribit. Cephalus Gergitius q de aduētu Aeneæ in Italiam scripsit, ait Romã à comite quodã Aeneæ in monte Palatino ædificatã simul & nominatã. Apollodorus à Romo filio Aeneæ & Lauinię. Atteius qui scripsit res Cumanas, à Sicyone huc ob inopiã domiciliorũ delatos quosdã multo

errore

errore Aborigines uocatos, mõtemq́ Palatinum, in quo consederunt, à robore suorum & uiribus Valentiam appellasse: quod nomẽ postea ab Euãdro aduenientе, Græce appellatum ῥώμην. Agatho Mycenarum historię scriptor, Aeneam ex uaticinio Heleni in Italiã cum Roma ex Ascanio nepte adpulsum, in Palatino urbem de illius nomine condidisse. Gellius post obitum Aeneæ imperium Italiæ peruenisse ad Latinũ Telemachi Circesq́ filium, & ex Roma filios suscepisse Romum & Remum, urbemq́ in Palatino cõditam ex Romi nomine uocasse. Liuius & pleriq́ alij, hos duos ex Ilia uestali & Marte natos, à Numitore auo expositos, & ab Acca Laurentia Faustuli uxore nutritos, lupę nomine, quod meretrix esset: alterum Romulum ex auspicio uiso XII. uulturũ, urbi nomen dedisse. Hæc de Romæ origine apud ueteres cõperta. Ipsius natalem quo palilia Romulus celebrauit, Ouidius XII. Calend. Maij tradere uidetur, nonnulli XI. dicunt. Quo horoscopo sanè incertũ, quum alios alij ponãt. Ante salutẽ annos ferè DCC. post Ilium captum CCCXXXIII. Olympiade VII. ut ait Dionysius. Tribus in ea XXXV Pedianus fuisse scribit, à tributo (ut inquit) dando, uel quod tres tantum à principio fuerint. Tatiensis à Tatio, Ramnes à Romulo, Luceres à Lucumone, aut luco quẽ Asylum Romulus appellauit. Tribuum autem nomina ex uarijs autoribus collecta, huiusmodi sunt: Romulia. Tatiensis, Saburrana, Palatina, Exquilina, Collina, Claudia, Lemonia, Pontia, Crustumena, Scaptia, Stellatina, Sabatina, Tomenina, Armensis, Papyria, Pupina, Pupilla, Pollia, Galeria, Falera, Veturia, Aemylia, Cornelia, Vfentina, Mẽtina, Pontina, Publicia, Anthesis, Velina, Aniensis, Terentina, Volicinia, Metia, Faucia. Quas Plutarchus nomina Sabinarum nuptarum dicit fuisse, apud alios tamen autores diuersas ob causas. Vrbis autem regiones XIIII. fuisse ex scriptione quæ pro ædibus hodie Capitolij cernitur palam est, quam mihi ponere uisum est. Imperatori Cæsari diui Traiani Parthici filio diui Neruæ nepoti Traiano Hadriano Aug. pont. max. Trib. pot. XX. Imp. II. cons. III. P P. Magistri uicorum Vrbis regionum quatuordecim. Has igitur in quodam uetusto libello repertas, cui nuper quidam P. Victorem seu Fabium inscripsit, compendio percurram. Prima Capena cõtinet areas, Virtutis, Honoris, Spei, Carsucæ, Panaria, ædes camœnarum, Apollinis, Martis, Mineruæ, Tempestatis. Lacum Promethei & Vipsani. Balnea Volani & Mamertini, Thermas Seuerianas & Commodianas, Vicum Vitrariorum, Arcus tris, Drusi, Veri Parthici, & Traiani Principum, mutatorium Cæsaris, Almonem fluuium. Regio secunda, Mons Cœlius continet Templũ Claudij, Macellum magnum, lupanaria, Antrum Cyclopum, Cohortes uigilum, Castra peregrina, caput Africæ. Arborem sanctam. Domus Philippi, Victilianam. Ludum matutinum & Gallicum. Micam auream. Regiam Tulli Hostilij. Regio tertia, Isis & Serapis continet, Monetam, Amphitheatrum, quod capit loca CCCXXXVII. Mil. Ludũ magnum & Dacium: Domum Bruti, Suburram, lacum pastorum, Scholas quæstorum & Capulatorum, Thermas Titi & Traiani. Porticum Liuiæ, castra Misenatiũ. Regio quarta, Templum pacis continet Vlcani aream, Buccinum, Apollinem. Sandalarium, templa Remi, Veneris, Faustinæ, Horreum Carthaceum, Tigillum sororium, Colossum altum ped. CCII. Metam sudantem, Viam sacram, Basilicam Pauli, forum trãsitorium, Carinas, Domum Pompeij, balneum Daphnidis. Regio quinta, Exquilina cum turri, Nympheum diui Alexandri, Hortos Mecœnatianos & Plancianos, Herculem Sullanum, Amphitheatrum Castrense, Campum Viminalem sub aggere. Mineruam medicam, Isidem patriciam, templum Iunonis Lucinæ, macellum Liuiani, Cohortes septem. Regio sexta, Alta semita cõtinet templa Salutis, Serapis, Floræ, Quirini, capitolium uetus, statuam Mamuri, thermas Diocletianas & Cõstantianas, decem tabernas, Gallinas albas, aream Callidi, Cohortes tris uigilum, Hortos Sallustianos, gentẽ Flauiã. Regio septima, Via lata continet lacum Ganymedis, Arcum nouum. Nympheum Iouis, Aediculam Caprariã, porticũ Cõstantini, templa Solis, Spei, Fortunæ, equos Tiridatis regis, forum suariũ, hortos Largianos, Mãsuetas, Lapidem pertusum. Regio octaua, forũ Romanum cõtinet, Rostra, comitium, columnã cum statua M. Ludij, Senaculum aureum, equum Cõstantini, atriũ Mineruæ, fora Cęsaris & Augusti, & Traiani, cũ templo & columna Colchide alta ped. CXXVIII. habẽte intus gradus CLXXXV. fenestras XLV. Basilicã argẽtariã, umbilicum Romæ Græcostasim, Porticum Iuliã, templa Iani, Mineruæ, Ve-

uæ, Vestæ. Cocidę, Saturni, Iouis tonantis, Castoris, Cõcordię, & Romuli, Ludum Aemylium: equum ęneum Domitiani, Oratia pila, Lacum Curtium, Aedẽ Herculis rotundam, sacellum pudicitię patricię, Aedẽ Matutę, Capitolium, Asylum, Horrea Germanica. A quã, cernẽtem quatuor Scauros sub æde, Antrum Caci, Vicũ Iugarium, Porticum margaritariã, Vicum unguentarium, Elephantum herbarium. Regio nona. Circus Flaminius cõtinet stabula quatuor, factionũ octo. Porticum Philippi. Mimitias duas, ueterem & frumentariã, Gryptã Balbi, theatra tria, in primis quod capit loca XI. Mil. DX. Pompeij quod capit LXXX. Mil. Marcelli quod capit triginta milia, Campum Martis trigariũ, Ciconias nixas, Pantheon, ædes Bellonę, ante quã columna est, unde ad bellũ ituri duces hastã iaciunt, Basilicas Neptuni, Macidij, & Martiani, Templum diui Antonini, columnã Cochlidem altam pedibus CLXXVI. habẽtem gradus CCVI. Fenestras LVI. Thermas Alexandrinas & Agrippinas, Porticum Argonautarum: Isæum & Serapæum, Mineruã Chalcidicã, Mineruium, insulã Phelidis, carcerem Claudij decemuiri. Regio decima Palatium cõtinet, Casam Romuli, Aedem matris deûm, Aedem Apollinis, Curiã ueterẽ, Pentapylum, domum Augustanam, Tyberianam, Ciceronis, Auguratorium, Arcam Palatinã, ædem Iouis uictoris, Fortunam respiciẽtem, Septizonium, uictoriam Germanicianã. Regio undecima. Circus maximus qui capit loca CCCLXXXVI. mil. cõtinet tẽplum Solis & Lunæ, ædem matris deum, Iouis arbitratoris XII. portas. Templum Mercurij, Cererẽ, Ditem patrem, portam Trigeminam, Apollinẽ cœlum respicientem. Herculẽ Oliuarium, Velabrum, Fortinium, arcum Constantini, forũ olitorium in quo erat columna lactaria, ad quam infantes lacte alendos deferũt. Regio duodecima, Piscina publica continet aream Radicariã, uiam nouam, Fortunã mammosam, Isidem Atenodoriã, Aedem Bonæ deę subsaxanæ, Thermas Antoninianas, Septẽ domos Parthorũ, Campum lanatariũ, Domum Chilonis Cornificij, Priuata Hadriani, Cohortes quatuor uigilum. Regio decima tertia Auentinus cõtinet Armilustrũ, Templum Dianę ac Mineruæ commune, Templum libertatis, Scalas Gemonias, Nymphetria Thermas Syriacas, & Varianas, & Decianas. Priuata Traiani, Dolacrum, Mappam aureã, Horrea Platonis, Galbæ, & Anicetiana. Porticum Fabariam, Scholã Caisij, Forum Pistorium. Regio decimaquarta Trãs Tiberim hortos Neronis, Ianiculum, Manias. Balneum Ampelidis, Priscidianæ, statuã Valerianam, Caput Gorgonis, fortis Fortunæ, Coriariã, Herculem cubantem, Campum Brutianum, Aream Septimianam, Thermas Septimianas, Ianum Septimianum. Hactenus uetera, quibus ego mõstratiunculas nõnullas ex antiquorum opinione subijciam, non tam ut multis, præsertim eruditis incognitas, quàm ut omnibus uel peregrinis cognoscendas, ne princeps terrarum ciuitas, per indiligentiam minime degustetur. Plin. libro tertio, spatium urbis à miliario ad singulas portas, quę tunc erant, mil. dicit esse per directũ ferè XXX. Ad extrema uero tectorum cum castris prætorijs ab eodem milliario per uicos omniũ uiarũ paulo amplius septuaginta. Cõpita item larium (nam singularum male apud eum scribit̃) regionum omniũ CCLV. existere: quin & ausus ipse tectorum altitudinem in spatio cõputare. Erat enim milliariũ signum in fori Romani capite, unde principiũ itineris ad oẽs portas omneq́ iter capiebat̃. Vrbis circuitus sub Valeriano q̃ mœnia restituit, fuit teste Spartiano milliaria quinquaginta, quod sanè uerisimile nõ uidetur, nisi ex iuriscõsulti sentẽtia iudicabimus, qui Romã aliam ab urbe facit, Vrbem tãtum intra mœnia esse, Romam uero sacrum etiã pomœrium suburbanaq́ cõprehendere. Nam ab Otricoli ponte usq́ ad mœnia uia plena ædificijs erat. Itaq́ peregrini se tunc Vrbẽ ingredi putabant, ut accidit Cõstantio principi, teste Marcellino, quũ primũ Romã cum Ormisda uenit, & ubi mediũ esset urbis percõtanti. Romulus ab initio Palatiũ, tribus tãtũ cinxerat portis, Mugonia ab animalium mugitu inde exeuntiũ, Carmẽtali ab Euandri matre, quæ postea Scelerata ob egressos CCCVI. Fabios uocata, & Pandana seu libera, quæ in Asylum tendebat, quod augendæ urbis gratia, criminosorũ refugiũ instituerat. Liuius scribit triginta septẽ fuisse, puto ueteres cõnumerando, quæ intra auctam restiterant urbẽ. Quæ uero nunc apparet, Flumẽtana Populi porta, ex antiqua Flumentana quæ ignorat̃. Nam ipsius Liuij tẽpore, qui illius meminit, populi porta nõ erat, quũ mœnia Collinã nõ excederet̃. Hic igit̃ nefãdi Nerõis sepulchrũ tẽplo diuę genitricis cessit, & Via Flaminia inter quã

& ripam

& ripā Tyberis, nūc quoq; uestigia Augusti sepulchri cōspicimus, quē Hadrianus ęmulatus è regiōe simile in Vaticano excitauit. Porta Collatina, quæ Collatiā Sabinorū oppidum ducebat, dicta etiā Procopio Pinciana, à Pincio senatore, unde Gothorū olim irruptio. Mons Pincius collis dicebatur hortulorū, quod pars inferior humida, accōmoda hortis existeret. Deinde Salaria, à sale in Sabinos exportādo: seu Quirinalis, à Quirini sacello: eadē & Collina, à Colle Quirinali, qui & tricepsis, & quinquecepsis Varroni ex capitū colliū numero dicit̃. Festo aūt & Agonius, quasi sine angulis esset. Ex q̃ uerisimile Circū deinde Flāminiū, Agoniū posteros appellasse, quod modo Circi maximi angulis ex omni parte careret: quāquā apud Varronē Acgonius scribitur, nisi forte sit mendum. Vsq; ad hāc portā Collinam mœnia fuerāt, quæ illi usq; ad pontem Miluium prorogare cogitarūt. Verū aruspices prohibuere, quod intra urbē nec habere comitia, nec legere milites ꝓ exercitu liceret. Deinde Viminalis, seu sanctæ Agnetis à uiminum multitudine. Neuia, seu porta maior. Exq̃lina, seu Tyburtina, seu sancti Laurētij. Cœlimōtana nūc clausa, prope sanctū Stephanū rotundū. Asinaria, seu sancti Ioānis. Latina antiquitus nō nominata, sed tātū uia. Capena, seu sancti Sebastiani, ubi Appia uia. Trigemina sancti Pauli existimatur, quomodo tamen haud satis scio, quū Liuio teste Horatij qui cū Curiatijs pugnauerunt, porta Trigemina sint ingressi, quo tēpore nō erat hæc pars Auētini, nisi forte ex uetere porta huic inditū nomen. Aurelia, seu sancti Pancratij. Portuensis & Vaticana satis notæ. Septimiana etiā trans Tyberim, ubi Septimij Seueri inscriptio, anteq; ab Alexandro reficeretur, legebatur. Triumphalis cū ponte è regione sancti spiritus interijt, quanquā de hac diuersæ sentētię. Pontes uero primum insulę, Fabritius & Cestius quorū alterū Valentiniani & Gratiani, alterum Lepidi, & Marci Canij nomine restitutū, inscriptio adhuc indicat. Sublicius ab Anco Marcio, postea lapideus ab Aemylio factus Aemylius est dictus: atq; is est, cuius exstāt fundamēta ad eā pertinentia ripā, ubi nunc Naualia sunt. Aurelius, qui & Xistus postea ab autore restituendi dictus. Aelius ab Hadriano apud eius molē. Vaticanus seu Ianuclēsis prope sanctū spiritum, iā desiit. Sunt q̃ diuersos esse dicunt. Moluius ab omnib. cognitus. Palatinus seu sanctæ Mariæ, qui in palatium ducit. Extra urbem uero Mammeus à matre Alexandri imp. instauratus, quē Antoninus pius fecerat. Nomētanus quò itur Nomentū, à Narsete factus, ut eius carmine indicat̃. Aquæ ex Iul. Frōtino dicendę, q̃ aquarum curæ à Nerua delegatus fuit. Igit̃ nouē ab eo ponunt̃. Appia post initium Samnitici belli inducta ab Appio Claudio censore, qui & uiā Appiā à porta Capena Capuā usq; strauit, cōcipitur in agro Lucullano, q̃ nunc Tusculanus putat̃, uia Prenestina. Anienem ueterem M. Curtius censor, cum L. Papinio annis quadraginta post Appiā perducendam de manubijs è Pyrrho captis curauit. Concipit̃ supra Tybur XX. mil. Extra portā Ro. Martia à L. Martio rege in capitoliū perducta, concipit̃ uia Valeria ad mil. XXX. prope Sublacum, quā ait suo tempore Frōtinus in Auentinum à Traiano perductā, Traianam fuisse dictā, ut etiā effossum nuper marmor, quod nos uidimus, indicat. Tepula, quā ex agro Lucullano Seruilius Cepio, & P. Cassius Lōginus cēsores in Capitolium perducendā curauerunt. Iuliā M. Agrippa ab inuentore uocatā, introduxit ex Tepula uia subterranea, supra terrā uero fictili structione, opere arcuato. Idē Virginē itē ex Lucullano perduxit, sic appellatā, quod quærentib. aquā puella uirgo uenas ignotas mōstrauit. Concipit̃ uia Latina mil. VIII. in locis palustribus. Claudia, quā Caius princeps introduxit ex fontibus Curtio & Ceruleo, mil. XLVI. uia Sublacēsi, Claudius absoluit opere arcuato. Titus deinde restituit, ut ex inscriptione adhuc portæ maioris apparet. Huius uestigia maxime cōparent, trāseunt per Cœlum formę nunc & olim appellatæ. Anio nouus, hic ex fonte purior q̃ uetus deductus. Ambo uero, simul & Claudia, in urbē cōfundebant̃. Duę regioni seruiebāt transtyberinæ, quorum unà Alsietina uia Claudia mil. XIIII. è lacu Alsietino cōcepta, ob frigiditatē minus salubris, quæ ab Augusto fuit introducta. Altera Sabbatina è stagnis Sabbatijs post Frontinum memorata: de utrisq; quid sentirē, supra narraui. Harum quoq; hodie uisunt̃ uestigia formæ unius extra portā Branchatij, quā Sabbatinā putauerim, alterius apud sanctum spiritū. Almo is existimatur, qui apud portam Capenam urbem usque ad Circum Max. nunc profluit. Ex quo Iuuenalis, Madidamq; Capenam. Lucanus. Et lotam paruo reuocant Almone Cybelem. Viæ extra

tra urbẽ, Appia, Latina, Præneſtina, Tyburtina, Salaria, Nomentana, Oſtienſis, Laurentina, Labicana, Ardeatina, Flaminia, Caſſia, Cimina, Valeria, Claudia, Aurelia. Omnes ſanè notæ, & alibi mihi deſcriptæ. Viæ uero in urbe, Suburra notiſſima à foro Traiani ad Martini & Agathæ tẽpla. Via ſacra, ubi ſanctæ Mariæ nouæ tẽplum. Via noua, quę à circo Max. ad portã uſq; Capenam. Alta ſemita, regio & uia à thermis Cõſtantini uſq; ad portã Viminalem. Via lata regio & uia, ſatis monſtratur ex æde nũc S. M. in uia lata. Via triumphalis citra Celſi tẽplum, è cuius regione pons erat, rectà per Floræ nũc campum, uſq; ad Velabrũ. Carinę apud Petri uincula, unde & auguria captabantur. Piſcina, publica regio & uia circa Xiſti templum, & thermas Antonianas. Vaticanũ, ut ait Varro, à uatum ibi reſponſis, ſeu quod deus Vaticanus, qui puerorum uagitibus pręerat, ibi coleretur. Fora Romana, in primis ab arcu nunc Seueri ad tris nunc extantes columnas pertinens, cõtra Coſmum & Damianum, apud quas equeſtris Domitiani ſtatua, Statiana fuerat. Hoc forum Cæſar, deinde Auguſtus, teſte Trãquillo, ampliarunt: ex quo Martialis ait, Atq; erit in triplici par mihi nemo foro. Neruæ, idem & tranſitorium, quod ad Traiani inde ad alia fora tranſibãt, quod ne ſpatio fraudaretur, pars Quirinalis eſt exciſa: huius adhuc extãt ueſtigia. Boarium apud ſanctum Georgium ex arcus uicini inſcriptione, quod ibi bouis eſſet ſtatua. Ouid. Area quæ poſito de boue nomen habet. Erat & piſcarium haud longe à Boario, ut ait Varro, ruſticorum & cupedinis, & holitoriũ, et piſtorium iuxta ædem Veſtæ. Campus Martius, qui Tarquinij fuit ager, quod extra urbem eſſet in confeſſo apud omnis, quamobrem & Pantheon & circus Fla. extra fuerãt. Columnæ cochleę duæ, altera Traiani, ubi depictum bellum Dacicũ, cui apud Parthos res gerenti dedicata fuit à ſenatu. Altera Antonini Pij in reg. colũnæ, cuius egeſtio fundamenti uti quorundam eſt opinio, uicinum fecit mõtem, qui acceptorius dicitur. Quidam antiquiorẽ faciunt, Citatorumq; prius dictum, quò citatæ ad comitia tribus ſe recipiebãt. Thermæ Diocletianæ notæ. Cõſtantinianæ apud equos Tiridatis. Alexãdrinæ, quæ antea Neronianæ fuerãt, apud S. Euſtathiũ. Agrippinæ apud Pantheon: Titi poſt S. Martinum, dicunturq; hodie, Capoces, quaſi capaces aquarum. Apud has hoc anno MDVI. Felix Romanus ciuis, dum arcum diu obſtructũ in uinea ſua recluderet, Laocoontem Virgilianum cum duobus filijs inuenit à Plinio lib. XXXVI. capite V. his uerbis memoratũ. Laocoon in Titi Imperatoris domo, opus omnibus & picturæ & ſtatuariæ artis præponendũ: ex uno lapide eum & liberos draconũq; mirabiles nexus de conſilij ſententia fecere ſummi artifices Ageſander & Polydorus & Athenodorus Rhodij. Viſum igitᷣ noſtris par opus famæ, quapropter pontificis iuſſu in ædes Vaticanas traductum, quando hæc cura adhuc animos cõtaminat. Thermæ Domitianę apud Syluestri, Nouatianæ apud Pudẽtianæ, Gordianæ, Euſebij. Olympiades apud Paniſpernæ tẽpla. Varianæ autẽ & Syrianæ & Decianæ in Auentino. Templa etiam quædam deprehendimus. Aeſculapij inter inſulæ pontes quod S. Ioanni, ex altera parte Iouis, quod S. Bartholemæo, nunc dicata uidimus, nec alia ueſtigia apparent. Ouidius, Iunctaq; ſunt magno templa nepotis auo. Ipſam uero inſulam teſte Liuio aggeres frugeſq; in eum locũ conſtipatæ fecerunt, quæ ex agro Tarquinij in Tyberim deiecto cõuenerunt. Herculis apud ſcholam Gręcam ſub Auentino, ubi ærea ſtatua mea ætate reperta, quę in ædibus Cõſeruatorũ uiſitur. Aedem Herculis rotundi ad forũ boarium Liuio, quæ nunc S. Stephani rotundi iuxta Tyberim ſatis habetur argumẽti eſſe, propeq; ædiculam Pudicitiæ patriciæ inter ſcorta & uinopolia nunc S. Mariæ Aegyptiacæ dicatã. Veneris Erycinæ extra portam Collinã ex uerſu Ouidiano. Templa frequẽtari Collinæ proxima portæ. Nunc inter uepres monumenta quædam apparent. Hic teſte Liuio ludi quãdoq; facti Tyberi circum fluminiũ inundante. Aliud itẽ Veneris apud Circũ maximum. Solis ab Aureliano cõditi, quidã exiſtimãt eas eſſe ruinas, quæ ſupra Columnenſium ædes apparẽt. Apollinis & Martis, ubi febris ſacellum, in Vaticano. Martis item extra portam Capenam ad tertium lapidem bello Gallico à Camillo uotũ, iuxta quod lapis Manalis uocatus conſiſtebat, quòd per ſiccitates in urbẽ relato pluuia ſtatim manabat. Hodie S. Mariæ prunetæ imago ſiquando Florentiam transfertur, idem ſed cultu efficit ueriore. Martis ultoris ſupra memoraui. Neptuni in ripa Tyberis id eſſe opinabantur, unde his annis ꝓximis ꝓpe S. Blaſiũ ingẽtes lapides ſunt effoſſi. Dianæ ubi Priſca in Auentino.

Iouis ultoris, quod & Pantheon notissimũ. Capitolini supra narratur. Floræ in Quirinali post sanctã Susannã ex Martialis carmine, Qua uidet antiquum proxima Flora Iouem. Nam Capitoliũ uetus prope Susannam cernit̃ ubi descẽderis, è regione uero horti Sallustiani. Templũ Castoris & Pollucis, nũc Cosmi & Damiani ex Ouidij carmine: Fratribus illa die fratres de gente deorum, Circa Iuturnæ constituere lacus. Hic lacus prope sanctũ Gregorium in specis cõspicitur. Hi fratres Tyberius & Drusus fuere, qui templum, quod Posthumius bello latino uouit, & filius dicauit, illi restituerunt. Cõcordiæ quod Manlius prætor in Gallia uouit in arce dicatum: alterũ Flauius scriba in area Vulcani. Tertium Liuia cõstruxit ob uiri cum ea concordiam. Idq́ꝫ putatur quod in hortis S. Mariæ nouæ cõspicitur. Templum pacis iam notissimum. Aram pacis prius fecerat Augustus, quàm auxit Agrippina. Iani apud S. Georgium quadrata nũc ruina. Ouidius. Quum tot sint Iani, cur stas sacratus in uno? Hic ubi iuncta foris templa duobus habes. Templum Bonæ deæ à Claudia uestali in Auentino deinde à Liuia restitutum. Saturni in foro, ut describitur à Macrobio, ubi ærarium erat: id existimamus ex cõiectu ris, quod sub Capitolio Hadriano martyri postea dicatum cernimus. Iunonis Monetæ, ubi ædes Seruatoris, & olim domus Manlij. Vbi autem locus damnatorũ Iuppiter: ubi Ara cœli arx fuerat ex cõiectura altioris loci & subterranei quem nos uidimus. Post arcem Busta Gallorũ, qui Liuio teste in obsidione Capitolij peste absumpti ibidẽ cremabantur. Iuxta uisitur Iuppiter Panarius siue Pistorius ingenti statua, nũc cubitanus memoria iactorum panum à Manlio, opinionẽ copię facientium. In Capitolio ciuium nullus post Manlium damnatum habitabat: Ter autẽ flagrauit, ad id gradibus sicuti nunc ascendebatur. Carcer Tullianum uocatus apud sanctum Nicolaum: Eruditioribus tamen hic carcer Claudij triumuiri seu latomiæ sunt: Tullianum uero ubi sanctus Petrus sub Capitolio, ex indicio quod teste Varrone Tullus Hostilius hũc foro Romano imminentẽ cõdidit. Templum Vestæ rotundum instar pilæ quod Vesta terram significet, Ouidio teste, Numa inter Palatium & Capitoliũ dedicauit, quod & Cicero indicat. Lucus inquit Vestæ ad radices Palatij deuexus in uiam nouam: nũc sanctæ Mariæ liberatricis, ubi plurima uestaliũ sepulchra uidimus eruta. Nã in ea parte uia noua multis uiæ sacræ coniungit̃. Templum Faustinæ & Antonini apparet ex inscriptione prope Cosmũ & Damianũ. Libertatis in Auẽtino ex mulctatitia pœna à Tito Sempronio Graccho Gracchorum auo. Matutæ à Seruio Tullio in foro, deinde à Camillo refectum. Fortunæ uirilis, ubi nudæ uirgines inspiciebantur. Ouidius. Vt tegat hoc cæletq́ꝫ uiros, fortuna uirilis, præstat. Amphitheatra duo: primũ Titi, notissimũ fontes habebat duos ad recreandum æstu laborantẽ turbã: alterius sanè fontis nũc in uia inter amphitheatrum & arcum Constantini supersunt uestigia. Vidiq́ꝫ ego iam uetus numisma habẽs à tergo amphitheatrum cũ his fontibus. Alterũ Tauri Statilij ex hortis cœnobij sanctæ crucis ostẽditur. Theatra tria: Pompeij apud ædes Vrsinorũ in Floræ campo, ubi stabula sunt equorum, aperte nũc cernitur, quapropter non temere fortasse posteritas hunc locũ de ipsius amicæ Floræ nomine appellauit. Marcelli Cæs. cœptum, ubi Sabellorum ædes. Balbi ignorat̃. Bibliothecæ XXIIII. sed præcipuæ Palatina & Vlpia. Obelisci sex potissimi, in circo maximo duo, quorũ unus adhuc mõstratur obrutus. In campo Martio unus, qui horas ostẽdebat. In Vaticano adhuc incolumis Augusto & Tyberio dicatus, ut ex inscriptione apparet. Hic omnino teste Plinio in sui molitione effractus est, nauis quæ eũ ex Aegypto iussu Augusti adduxerat, in portus cõstructione submersa est, & arbor quatuor complectentium ulnis crassitudine fuit. In Mausoleo itẽ Augusti duo alti singuli ped. XLIII. Arcus etiã plures, ex quibus tantũ apparent Titi, Constantini, Seueri, Galieni ad S. Vitum, & Domitiani, qua itur per Flaminium ad Populi ædẽ. Circi quatuor ostendunt̃, Flaminius, & Maximus, & apud tabernas obscuras appellatas, ubi funes torquentur: quartus apud sanctũ Sebastianum, ob prætorianorũ exercitationem cõditus, uti putatur. Naumachiæ quinq́ꝫ, ex quibus una Domitiani monstratur, è regione arcus eius inter uinearũ caua dextrorsus euntibus ad ædem Populi. Curiæ siue senacula quatuor traduntur. Pompeij prope theatrũ ipsius. Alia in capitolio esse conijcitur, ubi adhuc columnarum inscriptio uisitur: S.P.Q.R. incendio consumptũ restituit. Hostilia cum regia Tulli, ubi sancti Ioannis & Pauli ædes. Vetus apud Petri uincula. Nam

& Curiæ, ſicuti pleraq; opera publica dedicabantur, non tamen omnia dedicata ſacra. Exquiliæ, ubi Sancta M. maior, prius ad præſepe dicta, ab excubijs Serui Tullij qui habitauit. Armiluſtrũ id putauerim ſpatij quod in Teſtatia nunc eſt, nam in regione Auentini ponitur, nec ſanè aptior locus recenſendis armis ac militibus oſtenditur. Fuere & in eodẽ fornaces Argiletũ & ficus Ruminalis, prope ambo ſub palatij parte, ab latere Sancti Georgij. apud etiam templum Velabrum fuerat. Lupercal ex alia item parte ſupradicti montis, quæ Septizoniũ ſpectat Seueri Imperatoris, opus ſepulchri gratia cõditum. Tyburis locus adhuc durat, ubi Martialis domus ex eius indicio carminis. Inſuper & cloacis aqua ſubterlabẽte, urbs penè tota pẽſilis erat, ut ex libro tertio epiſtolarũ Caſſiodori cõijcimus: inter quas cloaca maxima teſte Liuio à Tarquinio Priſco facta, quę adhuc hodie mõſtratur è taberna quadam in Iudæorum platea, & in ripa Tyberis. Id autẽ ædificij, quod apud Angeli templum cernitur, ædes apparet reſtituta à Seuero & Antonino filio, ut ex inſcriptione cernitur. Nõnullorum etiam priuata deprehenduntur. Domus Neroniana, teſte Tacito incipiebat inter Cæliũ & Palatinũ circa ferè arcum Conſtantini, tendebatq; in exquilias. Domus Cæſariana, ubi Liuia porticus, poſtea templũ pacis. Ouidius. Diſce tamen ueniens ætas ubi Liuia nunc eſt Porticus, ingentis tecta fuiſſe domus. Tranquillus uero ait, Templum pacis, ubi Liuię quondam porticus. Domus Ciceronis in palatio iuxta forum. In eadẽ parte Vellia eſt, à uellendis olim pecoribus, attõdendisq; gregibus in eo loco, ut ait Varro, ubi & ædes Publicolæ dirutæ. Turris Mecœnatiana cũ hortis, unde Nero ſpectauit incendiũ, inter thermas Diocletianas, & baſilicã ſanctæ Mariæ Maioris loco eminentiore. Priuata Traiani, id eſt, ædes cũ thermis in Auentino, teſte P. Victore: ea nunc apparent, quæ in uinea noſtra cõprehenduntur: nam eo uſq; aqua item Traiana deducebatur, ut ex marmoreis literis repertis cõſpeximus. Hic enim Martius frater uetuſtatis curioſiſſimus, alta effoſſa tellure, cameras, lithoſtrata, ſolia balnearũ, latiſſimasq; reperit habitationes. Prata Mutia, & Quintia trãs Tyberim, quorum altera prata uidemus appellari, altera Quintia, quæ Q. Cincinnatus arabat, cõtrà ubi tunc Naualia erant Liuius dicit eſſe. Naualia autem ipſa nunc Ripam uocamus. In Cœlio præter aquarum formas, ædes Lateranorum, propeq; æreã ſtatuam pacificatoris M. Antonini uidemus, ut alibi narraui. Nymphea in urbe undecim, erant enim loca principum uirorum, amœna aquis inductis. Mutatoria item magnorũ priuatæ domus ad ſeceſſum & delicias. Baſilicæ etiam plures, quò ſe reciperent diuerſi litigãtes. Reliqua ſic tradũtur. In urbe tota ædiculę CCCXXXIX. Domus Mil. CCCXCVI. Inſulæ XLV. Millia DCII. uici CXX. uicomagiſtri DCXXIIII. curatores uiarum XXIX. Officinæ piſtoriæ CCLIIII. Cohortes prætoriæ X. urbanæ IIII. uigilum VI. Menſæ Oleariæ Duo milia, CCC. caſtra, equitum ſingulariorum, Peregrinorum, Miſenatium, Rauennatium, Tabellariorum, Lecticariorum, Victimariorum, Silicariorum. Prætoriana, ubi nunc caput bouis in uia Appia à Tyberio ibi in præſidio dicata, primusq; tyrannicum morem exercuit. Domus hic etiam maioris ædificij, ac magnorum uirorũ notantur. Reliquæ inſulæ. Templum ſiue ædem quum erat incolumis, quum uero ſemidiruta aut obſoleta, areã dicebãt. Cœmiteria ſacra, Priſcillæ in uia Salaria apud ſanctum Syluestrum, Prętextati in uia Appia apud ſanctum Ianuarium: Catecumbę apud ſanctum Sixtum. Domicillę in uia Ardeatina apud ſanctam Petronillam. Ad duas laurus in uia Labicana Balbinæ: item in uia Ardeatina Calopodij, in uia Aurelia apud ſanctum Caliſtum. Ad urſum pileatum, apud ſanctam Bibianã. Cõmodillæ in uia Oſtienſi. Thraſonis in uia Salaria. Apud ſanctum Saturninũ. In cliuum cucumeris apud S. Ioannem. Baſilæ in uia ſalaria. Ad inſalatas in uia portuenſi. Apud ſanctũ Felicem Baſiliei in uia item Ardeatina. De cæteris uero religioſis locis, quæ in primis cõmemorare fas erat, inter põtifices mihi dicetur. Reliqua item profana, curioſorũ ſcholę diligẽtius perſcrutanda relinquo, cum priſca urbis facies nulli ſatis dignoſcatur, tot paſſę barbarorum iniurias. Igitur his generatim proſpectis, ad reliquam Latij deſcriptionẽ ueniam, quod quatuor in primis cõſtat gentibus, Latinis, Equis, Volſcis, Hernicis, omnibus inter ſe cõfuſis, ut uix dignoſci ſit. Priſci Latini appellati, teſte Feſto, qui ante urbem conditam fuerant, ac ferè omnes interiere. De horum itaq; aliorumq; bellis Romanis alibi ſimul cõfertim dicemus. Nunc oram ex ordine deſcribam: primũq; Oſtiam quæ ab An

co Martio extructa, teste Liuio, militiæ omniumq; munerum uacationē habuit præter dies XX. in aduentu Annibalis, quo Reipub. subueniretur. Euersam quōdam à Saracenis Leo Quartus restituit Corsis colonis inductis. Martinus Quintus deinde turrim in ea excitauit, quā Iulianus Sauonensis cardinalis eius loci præsul magno sumptu nostra ætate refecit, occupatāq; à Gallis hostibus, Alexander iterum per uim receptam, fidentiore munimine restituit. Antiū Romana colonia, ut Liuius in octauo: horū naues deuictæ excisis rostris, suspensisq; foro nomen debere. Hic & fortunæ templum nobile, & portus à Nerone extructus, qui Antiatibus militiæ uacationē dedit captus loci amœnitate, Tranquillus author. Hoc oppidum expugnatum olim à Mario & Cinna Liuius LXXX. testatur, qui inter Volscos id connumerat: ex eius ruina ędificatum postea Neptunum in littore, Columnēsium castellum. Nymphei fluminis ostia, clostra Romana, Asturia cæde Ciceronis insignis. Hic etiam Coradinus Imperator Henrici filius captus à Carolo primo Siciliæ rege, ac securi percussus est. Mons Circeius, ubi Circe translata homines mutabat in feras, teste Vergilio. Terracina quæ sacrosanctā uacationē habuit, in aduentu itē Annibalis suspensam, ut Liuius XXVI. Eius portū refecit Antoninus Pius, ut Spartianus ait. Hæc antea Trachina teste Strabone ab asperitate appellata, ob saxa & imminentē collē. Palus huic pontina propinqua, quam duo efficiunt amnes, Aufidus, & Vfens: primi Strabo, alterius etiā Virgilius meminit. Et in mare uoluitur. Vfens. dicta autem Pontina à Pometia urbe uicina, quæ interijt. Hęc palus XXIIII. urbiū loca occupabat, ut ait Plinius ex autoritate Mutiani, exsiccata tandē à Cor. Cethego Cos. cui ea prouincia obuenerat, agerq; ex ea factus, ut Liuius libro XLVII. Insequentibus deinde seculis iterum exsiccata à Theoderico rege Gothorum, ut ex eius inscriptiōe in eo loco cernitur: dicta etiā lingua Volscorū Anxur teste Plinio, causam refert Seruius Grāmaticus, quod Iuppiter puer, Anxurus cognominatus, in ea coleret, quasi ἄνευ ξυροῦ, id est, sine nouacula, & imberbis. Hoc in loco mari adiungitur Appia uia, strata à Roma usq; Brundusium, ut Strabo. Hodie uero ob paludes deserta est: ab læuaq; petitur euntibus Neapolim. Præterea Capenates populi & oppidū Satura, iam extincta omnia, conspiciebatur: & Feroniæ deæ fons atq; lucus à ferendis fructibus dictus, ob agri fertilitatem, quò Annibalē diuertisse Liuius dicit. In hac ora Amyclæ fuere à serpētibus deletæ Plinio, originē à Laconicis Amyclis habuere. quare tacitæ sint appellatæ, Seruius causam reddit, quod irruētibus hostibus, ne urbs terreretur, cōticuere: uel quod à serpentibus sine hostium tumultu sint deletæ. In hac item Oscorum terra, tot antea seculis extincta, felicitatem tamē eā adsecuta, quod in theatris atq; poematis Romanis eius linguæ uestigia remāserunt. Formiæ, quas Lacones condidere, prius Hormiæ à portus cōmoditate appellatæ Straboni, Villa quondā Ciceroniana insignis: id oppidum nūc Mola uocatur. inter hāc & Sinuessam Strabo Minturnas ponit, Marij quondam latebras, nūc Traiectus castellum esse dicūt. Eas unà cū Fregellis interluit Eris amnis: postea Clanis dictus, qui ex agro Vestino Apenninisq; montibus defluit: Ptolemæus aliquātulum à mari recedentes Minturnas ponit: Romanorū colonia fuit, unà cum Vestino deducta, Sacrosanctamq; uacationem habuit ob cœli grauitatē. Liuius X. Caieta cum portu nobili, Lestrigonū patria. Silius. Et regnata Lamo quondam Caieta. Etymū ab Aeneę nutrice trahit Virgilio Straboniq;. Sinui Caietano cōtinuus Cecubus mōs & ager, uitibus laudatus, cui adiacēt Fundi uia Appia. Quæ oppida sanè omnia Fredericus rex Columnēsibus paulo ante dono dederat, deinde à Ludouico Gallorū rege ablata. Liris amnis ex Apennino fluit, nūc Garilianus ab accolis uocatus: haud lōge ab eis ostijs Sinuessa, aliud à Suessa, celebris quondā urbs, nunc uicus paruus, in sinu locata, unde nomē accepit: atq; hæc quidē in ora Latinorum loca præcipua. Nūc à littore remotiora attingam, Post Romā proxime ager Laurens, oppidumq; Laurētum, Latini regia, à lauru in eo loco inuēta Seruio: iuxta Lauiniū à Latini fratre. Lauinia uero ab Aeneæ coniugis nomine, eodem teste authore. Dionysius autem treis diuersos ac ꝓpinquos populos ponit, Laurētinos, Lauiniēses, & Lanuuiatas. Antoninus in itinere ab Ostia Laurentū XVI. mil. pass. unde Lauinium totidem. Lauiniū, nūc Castellum Columnensium ciuitas diuina existimatē, testimonio reperti quondā marmoris à Prospero ex ea familia cardinale. Municipes erant, quibus ciuitas ob antiquitatem data, sacraq; addita, insuper & bello

ut Liuius

Latino pepercerunt,ut Liuius in VIII. Lanuuij & Lanuuium ciuitas, ubi eodem teste authore templũ erat Iunonis sospitæ, cui omnes Cos.ex omnibus ciuitatibus sacrificabant.Numicius amnis Aeneæ morte insignis:quem undis immersum,pro Ioue indigete colunt.Ardea,Turni & Rutulorum regia, à Danae Persei matre ædificata , quæ adhuc exstat.Alba Ascanij ædificium ante urbem conditam annos CCC. ubi reges longo ordine usq; ad Numitorem & Amulium successere:hic mons & lacus,& templum latialis Iouis Tarquinio Prisco impulsore ædificatum, quò ad ferias latinas quotannis cõueniebant,uisceratioq; fiebat,id est,carnis distributio singulis petẽtibus, iuuenisq; sacrorum princeps ex eadem gente constituebatur.Cicero pro Milone: Vos Albani tumuli. Nam hodie quoq; ab Appia porta usq; ad Albanum sepulcra tota ferè uia uisunt:unde paucos ante annos effossam ac delatam ad ædis conseruatorũ magno miraculo uidimus mulierem integro corpore oblitam crasso unguẽto,supra annos M.CCC. quãtum ex erutis uicinis marmoribus conijcere poteramus extinctã. Albani uicti à Tullo Hostilio fuere,ac in Cœlio monte permissi habitare:oppidum à Romanis dirutum,atq; iterum restitutum Henricus tertius Imperator rursus deleuit.Nunc autem Sabellorum ditionis.Prope etiam Sabelli castri uestigia uidenẽ,unde gens ea originem duxit, ubi cœnobium antiquum refecit ętate nostra Ludouicus Patriarcha Aquileiensis.Aritia urbs quondã nunc Riccia uocata in breue redacta castellũ à Syluio Sabello possessum.Huic proximum Dianæ Tauricę templum fuerat,quod Artemisium uocabant CLX.stad.ab urbe distans,hodie Cinthianum putatur ex Dianæ nomine adhuc uocatum Columnẽsium castrum.Hic plurima licia ac uittæ superstitiosorũ pendebant: hic uallis inter utrunq; oppidum ubi Aegeriæ Numæq; collocutio dicitur fuisse. Hic Hippolytus Virbij nomine postquã reuixit translatus, Orestes quoq; & Iphigenia ex Taurica regione cum deæ simulacro aduectæ,templum id constituerunt:ubi rex Aricinus sacerdos nefario ritu præficitur,qui regem ante se & hostiam humanam prius mactauerit. Itaq; fugitiuus est aliquis semper necem & ipse continuo ac insidias cauens:autores Strabo, & Sillius.Cinthiano item proximus est lacus in alta ualle nemoribus cinctus, in quo demersam antiquitus nauim Prosper Card.Columnẽsis patrum memoria extrahi iussit,quam Baptista Albertus uir planè antiquarius ac doctus, existimabat de industria collocatã, ut inde fons oppido subministraretur.Nemus item aliud oppidum uicinum sub eadem familia. In Nemorensi Cæsar uillam inceperat loci amœnitate captus, ut Tranquillus. Tusculum clarum uilla Ciceroniana & Catonum genere,ædificium Telegoni Vlyssis & Circes filij.Sillius.Mœnia Laertis quondam regnata nepote. Videmus nunc eius uestigia supra castrum Frascati, fontemq; ex eo usq; Romam manantem. Tusculani Frederici Aenobarbi Imperatoris quondam coniuncti copijs,Romanos insigni clade adfecere,ut postea relipiscere nõ esset.Romani itaq; memores iniuriæ post aliquot annos tanta in eos ira perciti sunt,ut uix urbis fundamenta relinquerent.Algidum in alto mõte situm ex aeris algore propterea dictum, nunc Roca papæ ex ueteris situ descriptionis existimatur, syluaq; proxima adhuc Alij sylua cognominatur.Collatia prope Romam uia Tyburtina,ubi stuprum Lucretiæ,nunc nulla uestigia.Gabij uia Prænestina distant centum stadijs ab urbe æque ac Præneste,ut ait Strabo. Id Zagarolum quidã existimant,quod mihi nõ probatur, cum propinquiores urbi ex supradicta autoritate deprehendantur,potius autem interiere.Lacus Regillus nunc S.Seueræ.Columna oppidum cuius adhuc uestigia uidentur. Præneste uero ipsum in conspectu urbis orientem uersus autorem habet Cæculum Vulcani filium apud Virgilium. Strabo Polystephanum,Plinius Stephanem appellat, dicitq; Præneste ob lẽtisci copiam postea uocatum, quod Græci πρίνον dicunt. Festus autem,quod montibus præstet,ubi situm est. Hic Sulla XII.hostium milia una cum ipso Mario iuniore interfecit. Templumq; fortunæ condidit,unde sortes petebantur.In eoq; lithostrata primum cœpere,ut autor Plinius.Hoc oppidum insequentibus temporibus etiam dirutum, primum à Bonifacio VIII. deinde Eugenio IIII. Versus autem meridiem Labici oppidum, quod nunc Vallismontonum comitum ditionis, quidam eruditi putant. Ser. dicit hos à Glauco Minois filio etymum trahere: Nam cum is in hæc loca ueniret, uidissetq; discinctos, zonam tribuit, qua sese clypeosque accingerent, quasi ἀπὸ τῆς λαβῆς. Virgilius & picti scu-

ta Labici.Liuius in IIII.Q. Sulpitius Priſcus oppidum Labicos corona aggreſſus ſcalis captum diripuit.Cenſuitq; ſenatus frequentem coloniam deducendam,coloni ab urbe C.L.miſſi iugera acceperunt.Tybur XVI.ab urbe mil.Argeo poſitum colono.Corax alterius autor oppidi diſtantis XX. paſſuum millia. Tyburtini & Tyburtes dicuntur, apud hos multa uetuſtatis monumenta, Hadriani & Marij Vopiſci uillarum, Tyburtinus lapis, Anio flumen cum Albunea, qui apud eos cataractis impellitur magno impetu è ſublimi in præceps.Dicitur apud ueteres,tum Martialem,ebur ac dentes candidos reddere: apud Pauſaniam uero frigidum primo ingredientibus, deinde caleſcere: oritur Tacito è montibus Sympruinis,coniungitur Tyberi,tertio ab urbe lapide.Tibur dirutum quondam à Frederico Aenobarbo Imp.poſt aliquot annos reſtitutum eſt. Via Tiburtina ultra Anienem III. mil. cõſpicitur mons ſacer quod Ioui ſacratus eſſet, ut ait Feſtus. Huc plebs Romana olim ſeceſſit. Velitræ,incolæ Veliterni & Velitrani Auguſti genere inſignes;hodie ditiſſima ciuitas.Deinde Nympheus fluuius. Hinc uolſci incipiunt. Inter orientem uero & Septentrionem Fidenas inter Anienem & Tyberim ac Eretum fuiſſe deprehendimus, quod Plinio teſte Tyberis eos à Vaticano ſicuti Cruſtuminios à Veientibus diuidebat. Diſtitiſſe præterea XL. ſtadijs tantum ab urbe Dionyſius dicit. Coloni enim Veientum fuerant. Contra quos poſt Sabinos primum bellum geſſit Romulus.Liuius IIII. ſcribit eos Veientum conſanguineorum ſuorum bello irritatos,Romanos legatos interfeciſſe,quorum ſtatuæ in roſtris ob honorem poſitæ fuerunt. Mox Fidenis expugnatis necatiſq; fontibus, noui coloni inducti, quibus Fidenates interfectis rurſus rebellauere. Iterũ ab Aemylio Dictatore captæ deſolatæq; ſunt. Fidenis, ut ait Tranquillus, ruina theatri hominum XXII. millia periere. Cruſtuminij paulo ſupra Fidenates. Ager Cruſtuminius & Caletranus dicitur Plinio oppidorum nomina tenere.Cruſtuminium oppidum Colonia Albanorum Dionyſio eſſe dicitur.Liuius quoq; ſcribit hos populos ſimul & Ceninẽſes & Antennates, indignatos ex raptu Sabinarum,contra Romanos profectos fuiſſe Acrone duce, ex quo uicinos fuiſſe apparet.Ideo Plinius inter Sabinos ponit. Strabo autem inter Latinos. Inter Cruſtuminios Eretum oppidum,nunc mons Eretundus. Virgilius,Ereti manus omnis. Iuxta hoc Nomentum ponunt caſtrum hodie notiſſimum, uiam habet ab eo cognominatã: omnia ſanè ditionis Vrſinorum. Plinius cõnumerat populos LIIII. in antiquo Latio, iam uſq; ſuo tempore interijſſe,inter quos Fidenates,Collatiam,Gabios,Cruſtumium, Antennam,Ceninam,Bolas,Coriolum,quo ſe Martius Coriolanus exul receperat: oppidaq; huiuſmodi teſte Liuio Romanis ademit,Satrium,Longulam,Coriolos, Nouellam,Poluſtram,Corbionem, Veteliam,Trebiam,Labicos,Pedum.De hoc Liuius.Ad urbem à Pedo ducta,& ad foſſas Claudias & Bouillas ab urbe paſſus mille populatur. Pedi autem quod hic cõmemoratur Horatius meminit. Quid dicam te nũc facere in regione Pedana. Hernicorum nũc populos Campaniam uocant,ſunt autem Allatrium, Anagnia, Fruſino, prope quem Coſas labitur fluuius Straboni. Verulum, Signia, uini auſteritate notiſſima.Ferentinum.Hernia enim ſaxa ipſorum lingua uocãt, quibus horreſcit tota regio, de his Liuius in VIII. Martius Tremulus Longus omnem gentem Hernicam in deditionem adcepit.Et paulo ulterius. Anagninis qui arma Romanis intulerunt ciuitas quæ ſine ſuffragij latione data fuerat adempta, & magiſtratibus præterquam ſacrorum curatione interdictum. Volſci ſeptentrionem uerſus cum Marſis terminant, quorum Sueſſa caput: quam ultra Lirim ſitam Tarquinius Priſcus adſcitis Hernicis expugnauit,una cum Pometia,è cuius manubijs templum Ioui latiali apud Albanum excitauit.Pometiæ uero urbs & agri Pometij in hac parte frequens apud autores mentio, quæ iam & ipſa interijt.Huius enim coloni Sueſſam migrarunt, ex quo Sueſſa Pometia dicta, deinde Veſtinorum. Supra uero Caſinum præclara ciuitas latinorum nouiſſima,inquit Strabo,nunc oppidum cum Cœnobio S.Germani diui Benedicti commoratione nobilitato. Silius. Nymphiſq; habitata Caſini Rura euaſtantur. Sora colonia quæ tempore Annibalis defecit ad Samnites interfectis Romanis colonis: uicta deinde à M. Pœtelio & Gn. Sulpitio Coſs. ac Samnitibus ſecuri percuſſis deducta noua colonia, ut Liuius. Poſtremo à Frederico Aenobarbo, ſedente Gregorio VIII.diruta eſt. Noſtra ætate Ducem habuit urbis præfectum Sixti pont. fratris filium

Sub Sora inter Liris fluenta,ueluti insula Interamna continetur Plin. In hac parte est illa insula amœna, de qua loquitur Cicero de legibus. Hic etiam Fregellæ olim urbs florentissima cum à Romanis defecisset diruta, & ad uicum iam usq; à Strabonis tempore redacta.Ea nunc siue ex eius ruinis Ponscoruus oppidum existimatur. Silius: Et quæ fumantem texere giganta Fregellæ. Aquinum iuxta est,quod Melpha fluuius abluit Straboni:Et Arpinum.Quorum alterum diui Thomæ,alterum Ciceronis & C.Marij natalibus gloriatur:ex quo Arpinates hodie ob honorem tanti municipis tris literas M.T.C. pro signo publico conscribunt. Liuius in IX. eo anno Sora & Arpinum recepta à Samnitibus: & libro X. Arpinatibus & Trebulanis ciuitas data. Atina inter Liris & ipsa confluenta.De qua sic in libro Coloniarum scribitur.Atina muro deducta Colonia.Deduxit Nero Claudius. Iter populo non debetur. Ager eius pro parte in lacinijs & strigis est adsignatus. Virgilio quoq; Atina potens in catalogo dicitur. Scaptum iam interijt.Frabateria quæ nomen adhuc retinet.Meminere Silius & Iuuenalis. Venafrum bacca nobile.Setia. Priuernum Camillæ patria. Virgilius: Priuerno antiqua Metabus cum excederet urbe. Proxima huic Sermoneta nouo nomine oppidum. Cui Caietanorum familia paulo ante dominabatur:qua sublata ab Alexandro ea terra cum uicina circum regione Lucretiæ filiæ concessa.Atrium in eo est itinere,nunc Itrium. Atriani inter priscos Latinos à Dionysio commemorantur qui rebellauere. Hos autem populos confuse ab autoribus positos,est difficile sanè iudicare inter quos fuerint,sicuti supra narraui. Nam & Antium urbi uicinum,& Velitras Liuius inter Volscos ponit. Volscis enim,inquit,uictis Veliternis ager ademptus:& Velitras coloni ab urbe missi.Et alibi Sp. Cassius Cos.Antiates Volscos fundit,fugatq;,compulsos in oppidum Longulam persecutus, mœnibus potitur. Equi etiam qui fuerint populi non facile distinguuntur, commixti alioqui Latinis & Volscis. Verba tantum Liuij ponam ex libro VI. ut per ea sit cuiq; perspicere. Camillus, inquit, uictor ex Volscis in Equos transit, & ipsos bellum molientes cum exercitu eorum ad Bolas oppressit, ac urbem aggressus, primo impetu cepit:& item libro X.Soram atq; Albam Coloniæ deductæ.Albam in Equos VI.milia Colonorum scripta.

VMBRI, SABINI.

VMBROS Plinius uetustissimos Italorum ponit, quasi ὀμβρίυς,quod inundatione terrarum imbribus superfuissent.Prius Siculos ait, Liburnosq; expulere,qui agrum Præcutianum Adrianumq; inuaserāt. Demum & ipsi à Tuscis expulsi sunt CCC. eorum urbibus expugnatis. Tusci uero deinde à Gallis. Stephanus grammaticus ex autoritate Aristotelis scribit in Vmbria ter in anno animalia parere,arbores biferas fructus ferre:Mulieres plerunq; geminos parere. Termini eorum hinc Tusci,inde Sabini. Ex aquilonis autē latere longo tractu usque ad mare Adriaticum Straboni protenduntur. Nunc uero Apenninum non transeunt.Primum igitur post Latium oppidum Otriculum in monte situm.Quod quidam inter Sabinos ponunt, ut Strabo, Plinius inter Vmbros. Ameria urbs antiquissima condita annis DCCCCLXIIII. ante Persicum bellum, ut Plinius ex autoritate Catonis. Ager Amerinus, ut scribitur in libro Coloniarum, lege Augusti est designatus,& ueteranis est quidem adiudicatus, & pro extimo libertatis legem sunt secuti, ubi termini ambiguum nunquam circa ipsum oppidum, sed extra tertium milliarium Lex Cæsariana operta est,in absoluto termini siti sunt,id est, SS.P.S. De. D.CCC.P.S.XII. Tuder, Silius: Et gradiuicolam excelso in colle Tudertem. Martem enim colebant. Nunc quoque natum ad arma populum uidemus, & continuis seditionibus ad nihilum pene redactum. Iturum Strabo hic commemorat. Plinius uero Arnates, Casuentinos, Carsulos, quam nunc Cascinam uocant. Sunt & nouis nominibus Cæretum, Mons falcus, Pontum, clarum Ludouico iurisperito: Meuania clara Propertio & Clitumno amne dealbandis iumētis memorabili. Eam quoq; Tines paruus fluuius præter labitur,ut Strabo & Silius. Spoletum Colonia Romana teste Plinio in lib. Coloniarum scribitur. Ager Spoletinus in iugeribus & limitibus intercisiuis est adsignatus ubi cultura est. Cæterum insolutus est montibus, uel subsitius, quæ reip. alij Cessa Censita sunt. Nā & multa loca hæreditaria accepit eius populus. Hic Theodericus rex nobile pretorium

rium extruxit,cuius successores Gothi oppidum id euerterunt,restitutum deinde à Narsete.Hic etiam ducẽ Longobardi cõstituere,unde hæc regio tota apud posteros cognomen accepit.Asisium & Asisinates incolæ,Plinio,Ptolemæo, clarum Diuo Frãcisco eiusq; templo nulla materia constructo.Huic mons imminet Asis, qui oppido nomẽ dedit,quin & fluuius simul putatur ex uersu Propertiano, subiectumq; montibus Asisinis esse,quem Chiagium nunc uocãt.Tifernum prope Tyberim nunc ciuitas castelli, ut ex Plinio coniicimus,qui ait Tyberim per Vmbros nõ longe à Perusia Tiferno ac Otriculo ferri:Tifernatesq; inter Vmbros collocat. De hoc scribitur in libro Coloniarum. Ager Tifernus in Cẽturiis fuit adsignatus, postea iussu imperatoris Tyberii Cæsaris quis prout occupabat miles.Deficientibus his aliis pauciorib. est adsignatus,termini pleriq; qui ratione obseruationis tantum ascendunt quantum rectura limitũ.Hodie in ea ciuitate Vitelliorum factio prępollet.Nicolaus eius familiæ princeps à Sixto pontifice pulsus:deinde populi fauore restitutus arce disiecta,tãdem multa quondam in patria cæde facta facili morbo decessit.Filii pariter extincti. Camillus in prælio.Paulus quod bellũ aduersus Pisanos cœptum ducere putaretur,captus à Florẽtinis quibus militabat, ac securi percussus. Vitellotius deniq; natu minor idem secutus fatum sub duce Valentino Alexandri Pontificis filio,cuius exercitum ductabat:quum aliquando transfugisset, reconciliationis deinde simulatione Senogalliæ, una cũ cæteris captus & trucidatus est. Qui uix tyrocinio posito iam pene toti Italiæ tum Gallorũ regi formidolosus cœperat esse, Cuius cæde accepta fratri notho patriæ præsuli in oppidum redeunti, Tifernates portas clausere,ac sese antiquo ecclesiæ iuri Alexandroq; pontifici permisere. Oppidũ Burgi sexto hinc milliario. Quod mœnibus auxit Guido Petramala Arretinus præsul, ditionis ecclesiæ ab Eugenio IIII. Florentinis ob duodecim millia aureorum mutua pignori datum.Fulginia urbs Silio appellatur.Plinius Fulginates nominat, & Foroflaminienses:Strabo tantum forum flaminii. Historia recentior habet, quod à Longobardis id oppidum dirutum fuerit,ubi Forum flaminii, aliudq; prope instauratum quod nunc cernitur. Huius loci tyrannus Vgolinus Trincius sub Bonifacio IX. fuit, eiq; Perusiam quandoq; rebellem subdidit. Eius successor Conradus cum Brachianas partes sequeretur Martino V. pontifici aduersas,per Franciscum Sfortiam ei bellum mouentem ad ipsius Pontificis ecclesiæq; autoritatem se conuertere, ex datæ pacis conditione cõpulsus est. Ispellum in codice situm Straboni Plinioq; antiqua Brachianorum possessio.Nuceria in Apennino sita. Quatuor eius nominis in Italia, alia in Campania, tertia item in Apennino prope Mutinam:Quarta in Apulia, Nuceria Apulorum Ptolemæo uocata,aliis Luceria.Gualdum nouum oppidum Pontificis, sequitur factiones Perusinorum.Inginum.Plinius inter Vmbros Ingininos ponit & Arnates.De his urbibus Silius sic ait:His urbes, Arna, & lætis Meuania pratis. Ispellum, & duro monti per saxa recumbens Narnia,& infectum nebulis humentibus olim Inginum, patuloq; iacens sine mœnibus aruo Fulginia. Inginum quidam Eugubium falso putant, quum de lino Eugubino Plinius mentionem faciat,quapropter antiquum & ipsum, quod decorauit Vbaldus eius urbis & ciuis & præsul sub Alexandro III. uir sanctissimus. Hãc ex pontificum ditione primus occupauit Antonius Feretranus.In hac prouincia ponunt & Saxoferratum,de quo plura mox in Piceno. SABINI iuxta Vmbros ponuntur, dicti Plinio quasi Seuini à deorum cultu. Strabo antiquos esse Sabinos, & indigenas dicit, ab eisq; & Samnites,quos etiam Sabellos uocant, & Picentes descendisse: ac uiam salariam strauisse,quæ à porta Collina incipit, & in quam Nomentana incidit apud Eretum Sabinorum oppidum,supra Tyberim iacens.Cato à Sabino Sangi filio ortos.Dionysius commixtos Laconibus dicit, qui fugientes duritiem legum Lycurgi in Italiam circa Terracinam Feroniæ Templum constituere,ex eisq; pars ad habitandum cum Sabinis profecti, puritatem uiuendi, moresq; laconicos docuere. Silius à Sabo & Sancto uidetur originem repetere. Ibant & genti pars Sanctum uoce canebant Autorem generis, pars laudes ore ferebant Sabe tuas, qui de patrio cognomine primus Dixisti populos magna ditione Sabinos.Sanctus hic,ut ait Ouidius,tribus appellabatur nominibus:Sanctus,Fidius,Semipater. Quærebam Nonas Sancto Fidio ne referrem, An tibi Semipater:cum mihi Sanctus ait.Cuicunq; ex istis dederis,ego munus habebo.Nomina

mina terna fero, sic uoluere Cures. Cures enim Sabinorum quondam metropolis interiere, Tatij Numæq; patria, unde & quirites dicti Straboni. Sabini igitur Nare & Aniene fluminibus interluuntur. Nar enim, ut Plinius ait, è monte Fiscelli defluens iuxta Vacunæ nemora & Reate: ex alia parte Anio ex monte Trebanorum Plinio ortus Lacus tris amœnos ambo faciunt, qui Sublaqueo quod & Sublacum dicitur, nomen dedere. Tacitus è Sympruinis montibus ait Anienem oriri. Farfarus amnis ubi Cœnobium celebre ac notissimum. Virgilius: Et amœnæ Farfarus undæ, proximus est. & Allia itē paruus amnis clade Rom. insignis, nunc Curresius ab accolis dicitur. Cæteros Sabinorum populos Plinius latiores facit quàm Strabo. Nam ab Anieni propinquis incipit, in quibus sunt Fidenates, Crustumij, Eretum, Nomentū, & huius generis, de quibus inter Latinos dixi Strabonem secutus. Reate Sabinorum urbs Italię medium Plinio. Hic prope campus Roseæ, & lacus Velinus, qui ab oppido nunc Pedeluco nomen accipit. Virgil. Et Rosea rura Velini. Plinius scribit, cum Vopiscus causam apud Prætores ageret, campos Roseæ dixisse Italiæ sumen esse, in quibus perticas pridie desectum gramen operiret. E Reate orti Sacrani sunt appellati, ut inquit Festus, qui è Septimontio Ligures Siculosq; eiecerunt. Nam uere sacro erant orti. Festus Arcades esse dicit, qui cum pestilentia laborarent sacrum uouerunt uer. Virgilius: Sacranæq; acies. Reatinos mulos Strabo magnopere commendat. Præterea Narniam, Trebulam, Interamnam, Nursiam, circaq; loca, Plinius inter Sabinos ponit, Strabo inter Vmbros. Narniam, Nar amnis interluit. Nequinum antea dictum, ob loci iniquitatem ac asperitatem, Plinio. Hinc fuit Captamelata Dux inuictissimus, & qui plures Venetis uictorias peperit, quamobrem ab illis equestri statua est honoratus. Adiacet & Narniæ Tetricus mons asperrimus, unde Tetrici homines seueri dicuntur Festo. Virgilius: Qui Tetricę horrētis rupes amnemq; seuerum, Casperiosq; colunt, Forulos, & nomen Imelli. Qui populi iam interiere simul cum Amiterno, cuius Plinius, & Alfatenia, cuius etiā Liuius meminere. Interamna prata adeo irrigua habet, ut quater in anno secentur, Plinio. Post hanc Interamnæ duæ eidem ponuntur autori, inter Præcutinos, ut alibi dixi, quæ Liuio Interamnis dicitur libro IX. ac inter Latinos. Trebula hodie Treuium. Plinius ait hanc Mutiscas, & Suffenates prius uocatas. Virgilius: Oliuiferæq; Mutiscæ. Fluuius autem prope oppidum Tinna Plinio memoratus existimatur, Silio Timia uocatus, Timiæq; inglorius amnis. quidam hunc chiagium potius. Nursia cunctis borealior: hic Sanctulum presbyterum ac confessorem colunt, qui tempore Gregorij primi fuit. Nursinos Augustus grauiter mulctauit, quod in tumulo suorum, qui apud Mutinam ceciderunt, pro libertate extinctos inscripserunt. Huic uicinum oppidum Carsuli Plinio, unde Carsulani, quod Cascinam nunc uocant.

PICENTES.

PICENTES numerosi quondam populi: CCCLX. eorum oppida in potestatē populi Romani uenisse, ortos præterea à Sabinis uoto uere sacro autor est Pl. Straboq; eosdē dicit usos Pici ductoris auspicijs, unde Picentes dictos & regionem Picenum: cur autē nūc Marchia dicatur superius in regione Venetię dixi. A populo Romano & hi unà cum Marsis defecere, in quos demum uictor Pompeius Strabo Magni pater acriter animaduertit. Siti sunt trās Apēninum ad mare usq; Adriaticū longe magis quàm late porrecti, ut ait Strabo: à Rubicone usq; ad Homatriū fluuium ac Adriam oppidum. Rubicon ipse nūc Pisitella, paruus quidem amnis, sed memorabilis quod terminus Gallorum ac Ro. prouincię fuerit, nec legionib. ultra trāsire licebat, ut ex inscriptione eius loci huiusmodi: P.R. Im. miles, tiro, comilito, quisquis es manipularieue cēturioue, turmæúe legionarie'ue, sistito uexillum, nec ultra hunc amnem Rubiconem signáue ductū cōmeatumúe traducito. Si quis huius iussionis ergò aduersus ierit, feceritúe, adiudicatus esto hostis pop. Ro. ac si cōtra patriam arma tulerit, penatesq; è sacris penetralibus asportauerit S. P. Q. R. Sanctio plebi sciti. S. V. C. Ariminum Liuius XIIII. coloniam dicit in Picenum cum Beneuento deductam. Rursus lib. XIIII. Sempronio prætori Ariminū prouincia obuenit. Strabo Vmbrorum dicit Coloniam. Hæc prius à Cæsare occupata, initiū belli ciuilis dedit. Hucusq; uia Flaminia munita fuerat, ut in Gallia dixi. Hic & cōcilium celebratū, quod Hiero-

Hieronymus improbatum dicit. Ornatur hæc urbs præsule simul & martyre Gaudẽtio sub Cõstantio principe, ob Arrianos ei aduersos. Patria fuit Ephesinus sepultusq; in eadem regione, ubi templũ simul cum Cœnobio dicatũ ei postea fuit. In porta urbis hæc legitur inscriptio: Imp. Cæsar diui Iul. Fi. Augustus Pont. Max. Cos. XXIII. Trib. Pot. XXII. P P. murum dedit curante L. Turno Secundo Aproniani Præf. urbis Fi. Acteio. V. C. Correctore Flam. & Piceni. Insequentibus temporibus à Vitige Gothorum rege obsessum, Ioannes Vitaliani Dux Iustiniani Cæsaris defendit. Quumq; exarchatui subesset una cum uicinis oppidis Romano cessit Pontifici: postremo in Malatestarũ ditionem uenit. Quæ familia à Malatesta initium sumpsit temporibus Othonis III. cuius amicitia atq; autoritate plura ille obtinuit loca. Ex hoc nati Mastinus, Pandulphus & Galeoctus. Hic ultimus cognomento Vngarus appellatus, dux belli clarissimus fuit anno MCCCXXXIIII. Clementi VI. Contra Nicolaum Estensem militauit: Quamobrem Arimini Vicarius est factus. Tris & hic liberos suscepit, Carolum, Pandulfum, Galeatium. Carolus res in Italia magnas gessit, sæpe Florentinis, sæpe Venetis militando, moribusq; ac grauitate fere Catoniana, Galeatius Pisaurum & Forũ Sempronij tenuit. Quorum alterum Francisco Sfortiæ, alterum uero Forum Sempronij, Vrbini Comiti uendidit. Pandulphus & ipse militia clarus apud Mediolani ducem Ioannem Galeatium multa strenue gessit. Brixiam, & Bergomum in suam potestatem redegit, diuq; tenuit, tandem omnia pulsus à Venetis amisit. Tris item hic genuit liberos: Robertum, Sigismundum, & Malatestam: quorum primus natu maximus Ariminum possedit, uir sanctitate ac miraculis clarus, uxorem quam duxit nunquam attigit, nihilq; ei potius fuit, quàm egentibus opes distribuere, ac pudicitiam perpetuo cum iustitia & uitæ abstinentia colere. Quondam à pontifice quædam loca ad eum pertinentia reddere iussus, confestim obtemperauit. Cum coorta in eum seditione quod minus rem curare uideretur strictis gladijs peteretur, ante omnia effusis ante deum precibus, foras mox egressus sese illis inermem tunicatumq; tradidit. Ad cuius adspectum omnium animi deliniti ac furor compressus. Malatesta Nouellus appellatus Cesenam Ceruiam Britonorum possedit. Sigismundus quum prior esset ætate Roberto extincto Arimino successit, quum ante Fanũ Senogalliamq; teneret, uir facinoribus coopertus & maioribus dissimilis, cuius atrocia facta satis in oratione Pij pontificis cum cõdemnatus fuit, manifesta sunt. Dux alioqui belli haud obscurus. Hic tamen (quis crederet) leui morbo ac facili perijt, præteritorũq; pœnitere monstrauit, relicto filio Roberto Magnifico cognomento. Qui ex duorũ bellorum uictorijs ostendit iuuenis quãtum cæteris præstitisset nostri seculi ducibus si per immaturam mortem licuisset. Altero cum Neapuleonem Vrsinum à Paulo II. missum cum ingenti exercitu sociali ad Ariminum expugnandum, cum longe paucioribus ipse superauit. Altero uero Alfonsum Calabriæ ducem contra Sixtum pontificem summa ui proficiscentem, collatis signis in prælio fugam turpissimam adripere compulit, captis omnibus fere eius exercitus principibus uiris. Roberti deinde filium nothũ Pandulfum, postquam is aliquot annos sine controuersia patriam tenuisset ditionem, nuper Alexander pontifex expulit, Cæsare filio surrogato: quo deiecto ille statim reuersus quum ciuibus non satis fideret, urbem Venetis tradidit, qui eam ad hunc usq; diem quanquam reclamante pontifice retinent. Fuit & ex eadem familia Baptista Malatesta, cui & Leonardus Arretinus, & plurimi eo tempore eruditi, ut fœminæ doctissimæ scripta plurima dicabant. Post Ariminum sequitur in ora castrum Durãtis à Gulielmo Duranti decano Carnotensi ædificatum, illo qui speculum iuris composuit, cum illuc thesaurarius à Martino IIII. missus esset. Pisaurum ciuitas ab Isauro fluuio proximo, nunc Folia appellato, Romana colonia simul cum Mutina & Parma deducta, ut Liuius XXXIX. Inter colonos autem qui traducti fuerant, Accius Tragœdiarum scriptor ab Eusebio memoratur, & iuxta fundus Accianus ab eo cognominatus. Totilę & hæc ruinam passa. Deinde à Belisario restituta, posteris temporibus à Malatestis, ut dixi, dominata, à quibus diuendita Sfortię & Alexandro fratri concessa est. Huius postremo filius Constantius Ioannẽ filium nothum successorem habuit. Is ab Alexãdro pont. generascitus, spreto mox matrimonio ac dirempto ab eiusdẽ exercitu nuper expulsus, ac filius surrogatus est, quo rebus excidente Io. statim reuocatur. Prope Isaurum Crustumiũ torrens est.

rens est.Lucanus.Crustumiumq; rapax,hodie Conchliam uocant.Focaria item promõtorium cum IIII.paruis oppidulis.Fanum fortunæ similem passum ruinam,& ab eodē restitutum,Cardinale nunc suo Iulij beneficio decoratur Gabriele iurisperitissimo. Metaurus amnis cæde Asdrubalis memorabilis.Senogallia à Senonibus condita.Silius,Et Senonum de nomine Sena. Hanc Sixtus præfecto urbis fratris filio regendam concessit.Esis fluuius qui & oppido Esio nomen dedit Plinio,nunc Flumesinus dictus.Ancona è situ quod quasi cubitum in Adriaticum promineat. Syracusanis qui Græci Dorici erant Dionysii tyrānidem fugientibus,ædificata Stra.Lucanus. Quam Dorica sustinet Ancon.Eius humilior pars à Gothis quondam obsidentibus disiecta, Conone Iustiniani duce male defendente:ab altero deinde duce Narsete,& obsidione liberata,& ædificijs restituta,profligatis ab eo LXVII.Gothorum nauibus. Postea à Saracenis Lotarij Imp.Sergij Pont.temporibus post Venetorum naues in Tergestino sinu incēsas, oram omnem depopulantibus Ancona capta atq; incensa est. Portum in ea excitauit Traianus princeps ex marmoris eo loco inscriptione:Imp.Cæsari Diui Neruæ F.Neruæ Traiano optimo Aug. Germanico Dacico. Pont. Max. Trib. Pl. XIX. imp. XI.Cons. VI. P P. Prouidentiss. princip. S. P. Q. R. Quod adcessum Italiæ hoc etiam addito impensa sua portu,tutiorem nauigantibus reddidit.In libro autem Coloniarum sic scribitur: Ager Anconitanus limitibus græcanicis in centurijs est adsignatus. Post Anconam Numana sita est,quidam Humanam dicunt in marmore legisse,ueteris uestigia nominis tenens à Siculis item condita.Plinius meminit,etiam Silius. Cupra uetusta urbs Tuscorū ædificium,ubi templum Iunonis erat quod Cupram Iunonē appellabant,ut Strabo:Silius quoq;:Quis littoreæ fumāt altaria Cupræ.Castrum nouum, uetus etiam oppidum, hodie Flauianum.De his scribitur in lib.Coloniarum.Ager Cuprensis,Truentinus,Castranus, Aternensis lege Aug.sunt adsignati. Ager Palmensis in hoc tractu Plinio memoratur:nunc quoq; turris palmæ. sequitur fluuius Truentus cum oppido eiusdem nominis,quod solum Liburnorum in Italia reliquum est, ut ait Plinius. Deinde Matrinus fluuius Ptolemæo,Omatrinus Straboni,Vomanus Plinio,apud quem Adria est Picentium sita, VII.millibus passuum à mari distās,Romanorum Colonia.Liuius lib.XI.Sena & Adria Colonię deductæ.Aliam in Venetia dixi.Silius.Atq; humectata Vomano Adria.Intus autem Asculum, Piceni nobilis Colonia inter Truenti brachia:ultima fere Picentium in ea parte ac Capua,ut Antoninus in Itinere.Captum in bello Marsico,maiorem alijs sustinuit animaduersionem, incensa urbe quod legatos Asculani interfecissent.Censetur claris uiris Beturio Borro oratore, Ventidio Basso, qui de Barthis triumphauit.Recentioribus uero Nicolao IIII.pont. & Ciccho mathematico. Iosias autem nobilis adolescens sub Calisto III.tumultus in ea excitauit,Ioannem F.Sfortiæ fratrem qui Asculanos defensitauerat interficiendo.Quare passus exilium, tandem cū nec quiesceret,captus à Roderico legato pontificis propinquo,ac Romam ductus est. Firmum antiquum oppidum,cui præfuere diu præsules è Capranicensium familia, donec Ioannes Baptista Pantagathus ultimus in matrona deprehensus atq; eiectus: cum aliquandiu exularet,tandē inexplorato redire ausus interfectus domi à populo fuit. Nuper uero id oppidum Liberoctus Firmanus inuasit.Is haud sane ex loco magno miles Cęsaris Alexandri filij fuerat,eiusq; fauore,tum etiam Vitellotij Tifernatis auxilio, cū quo adfinitatem iunxerat,Firmum ducentis fere comitantibus armatis profectus, necessarios ac propinquos quos putabat dominationi posse obsistere,ad eum salutatum uenientes de improuiso septem numero trucidauit:urbisq; iam Tyrannus arcē quam olim Franciscus Sfortia in ea inceptauerat (nam & id oppidum una cum reliquis in Piceno aliquādiu F.tenuit)absoluere conabatur:uerum ultore deo sequenti anno,eodemq; die S.Syluestri quo facinus ipse perpetrauerat, à Cæsare contra quem conspirauerat, una cū Vitellotio cęterisq; per proditionē captus atq; interfectus fuit. Vrbs Saluia Antonino,Plinioq;,ubi nunc modica sane uestigia Vrbisaltæ castri.Potentia flumen & oppidū, olim Traiana potētia quæ Plinio & Ptolemæo in littore ponit̄,nūc uero sub Recinensibus. De qua in lib.Coloniarum:Ager Potentinus,& Recinensis,& Pausulensis,eidem sunt adsignati.Ricinēsium Plin.itē meminit:eorū urbs Helia Ricina ab Helio Seuero principe ædificata:deinde à Gothis diruta.Coloni prope ædificarūt Racanetum & Maceretum.

tum.Nam & Maceretí hodie inſcriptio legitur huiuſmodi.Imp.Cæſari I. Veri Auguſti
filio,Diui Pij nepoti, Diui Hadriani pronepoti, Diui Traiani abnep. Diui Neruæ at-
nep.L. Septimio Seuero Pertinaci Auguſto Parthico Max. Arabico Adiabenico põt.
max.trib.pot.XIIII.Imper.XI.Conſ.III.PP.Colonia Helia Ricina conditori ſuo.Sen
tinum Straboni:unde Sentinates Plinio,in quorũ agro,ut Liuius X.ſcribit, Decius pa-
tris exemplum ſecutus,pugnando aduerſus Hetruſcos, Vmbros, & Gallos ſe deuouit.
Hoc oppidum Longobardorum quoq; uim pertulit: è cuius ruinis duo uicina oppida
Fabrianum,& Saxoferratum cõſtructa ſunt, prope quod ad mille paſſus iuxta fluuium
Sentinum adhuc uocatum,cernuntur ueteris ueſtigia ciuitatis:multaq; ſæpe reperta no
miſmata, lithoſtrata, pauimentaq; nobilia. Fluuius hic hodie terminus Picini & Vm-
briæ,ex hoc oppidum inter Vmbros ponunt. Fabrianum uero ultra ſex milibus paſſuũ
inter Picenos, antiqua Clauellorum poſſeſſio fuit. Horũ familia nobilis ad Baptiſtam
poſtremo Thomæ filium redacta. Is cum auare crudeliterq; imperaret, odium publicũ
cœperat eſſe:cumq; primores in eum coniuraſſent,hora ſtatuta in templo ſigno dato,in
ter ſacra illa ſymboli uerba,Et incarnatus eſt de S.S.pariter inſurgentes eum trucidaue-
runt,è ueſtigioq; ad ædis properantes,uniuerſam familiã,nulli neq; ſexui neq; ætati par
cendo ſuſtulerunt:nec defuit per intemperantem libidinem, qui cum una ex illis uirgi-
nibus etiam interfecta rem haberet. Quapropter tanto ſcelere perpetrato,cum magnã
ſibi populus inuidiam contraxiſſet,ac libertatem quam conclamauerat, non ſatis ei tu-
tam animaduerteret, ſeſe in Franciſci Sfortiæ fidem tradidit: nunc pontificum regitur
auſpicijs,chartarum officinis ex magna parte uectigal quærens. Auximum in bello ci-
uili,in poteſtatem Cæſaris uenit.Deinde à Gothis captum à Belliſario demum poſt lon
gam obſidionem receptum eſt. Cingulum Straboni mons, Plinio uero oppidum à T.
Labieno, qui è partibus Pompeianis fuit ædificatum. Camerinum ſitu loci munitiſſi-
mum,in Apennini iugo Varranorum genti diu poſſeſſum,in qua maxime Gentilis cõ-
memoratur,pluribus in Italia rebus geſtis: cui Rodulphus filius ſuccedens, quatuor &
ipſe ditionis ſucceſſores liberos dimiſit, Gentilem Pandulphum & Berardum ex pri-
mo: ex ſecundo uero matrimonio Petrum Gentilem, & Ioannem. Primi duo in ſecun-
dos conſpirauerunt,corrupto Patriarcha Vitellio uiro factioſo, qui tunc legatus Pice-
num adminiſtrabat. Hic cum eos adcerſeret, alter tantum Petrus Gentilis comparuit:
quem ſtatim monetæ adulterinæ accuſatum capite plecti iuſſit. Alter uero Ioannes,qui
domi remanſerat ob ſuſpicionem,à fratribus interim trucidatur, clam in cubiculũ qua-
ſi collocuturis conuocatus. Tantum igitur ſcelus Camertes auerſati non tulerunt, bre-
uiq; poſt tempore unà impetu in eos facto,Gentilem Pandulphum & Berardi filios ob
trucant.Nam Berardus pater Tollentini quod oppidum in portionẽ eius ceſſerat,pau-
lo ante interfectus fuerat. Protinusq; libertate conclamata, ſeſe Franciſco Sfortiæ, qui
tunc Picenum occupauerat,tradiderunt. Sed diuina poſtea prouidentia factum, ut ex-
tinctorum inſontium filij patriam poſſiderent. Ex quibus Iulius Ioannis filius, cum in
ſumma felicitate in ea iam conſenuiſſet,ad poſtremum Priami exitum habuit.A Cęſare
nanq; Alexandri pont.filio unà cum oppido, & tribus filijs, Venantio, Annibale & Pe-
tro captus,atq; in arce Pergulenſi,quò ducti omnes fuere,interemptus, uno tantum ſu-
perſtite Ioanne Maria natu minore, quem pater initio belli cum gaza Venetias uelut
Priamus Polydorum in Thraciam,meliore tamen fato miſerat, qui rebus Cæſarianis at
tritis Pio III.ſuccedente in patriam ditionem pacificus redijt. Tignum urbs antiqua,de
qua Cæſar in Com. Interea certior factus, Termum pr. cohortibus V. tenere Tignum.
Nunc S.Maria in Georgio.Farſina,ſic enim repertum in antiquis marmoribus in eo lo
co,non Sarſina,ut iam conſuetudo,clara Plauto alumno,& copia lactis,ut Silius teſta-
tur,olim inter Vmbros ponebatur:Matelica,Tollentinũ,Pollentia,Eſium,Feretrũ,Vr
binum,Forum Sempronij,oppida antiqua ſanè omnia,unde Matelicates,Tollentina-
tes,Eſinates,Pollẽtini,Feretrani, Vrbinates,Foroſempronięſes appellati Plinio.Luceo
li apud Calliũ oppidum à Longobardis dirutũ: cuius ruina Candianum alterũ oppidũ
excitatũ de nomine Candiani uicini fluminis.Luceolis enim Narſes audita Totilę mor
te caſtra poſuit:hic & Eleutherius Exarchus quod ad imperiũ aſpiraret ab exercitu Ra
uennate interfectus.Iuxta Candiani ripam uiæ Flaminiæ pars cernitur, ſaxũq; CC.paſ.
lon.&

lon.& VIII.alt.perforatũ ac peruium curribus, Forulũ ex ea causa appellatum cum T. Vespasiani conditoris inscriptione.In hac parte multa sunt oppida à Feretranis Vbaldinisq; possessa.Inter quæ Pergula,S.Angelus ubi mercatus, Carda, Massa,Trabatia, qui locus prope Apenninũ ex abiegna materia,ac trabibus ædificijs aptis, nomen auspicatur.Cesanus quoq; flu.cum Mondaino castro post Metaurũ. Callium nouũ nomen.Vrbinũ cuius meminit Tacitus in bello Vitelliano. Plinius ait Vrbinates cognomine Metaurenses. Dum teneretur à Gothis Belisarius,post longã obsidionem tandẽ in deditionem accepit:quod fons intus per æstatẽ aruerat. Postremo in comitum Feretranorũ potestatem uenit.princeps eius familiæ Guido,Bonifacij VIII.temporibus res multas in Italia gessit,partes imperatoris Conradini secutus contra Manfredũ.Progenitores eius iam inde usq; à tempore Frederici Aenobarbi cœperunt à quodam Oddantonio,cuius successores Galeatius,Guidantonius,Fredericus,Nolfus, Fredericus:deinde Guido supradictus, cuius ex fratre Feltrano nepotes Ludouico Bauaro militantes ab eodẽ Ro. pont.aduersario,& in omnibus eius terris uicarios constituente alter Callio,alter Calaffus Vrbino præficiunt:cui deinde successere Monfeltranus Boncontes,Monfeltranus alter Antonius,qui post Guidonẽ caput extra nidum exeruit: Eugubiũ rei patriæ adiecit.Franciscum Cantiani principẽ suum aduersariũ,à legato Florentinorum pacis causa ex constituto corã deductum uulnerauit:quapropter à Florentinis ob iniuriã bello petitus,ac ad æquum conuenire coactus est.Odonẽ habuit successorem. Is quũ matronas per libidinem sectaretur populari tumultu iuuenis interficit: uncoq; in forũ tractus, ac secta genitalia mordicus tenens.Guido filius,primus Vrbini dux, parente melior, deo rebusq; sacris propẽsior, q̃ armis,ad postremum amictu ordinis Minorũ efferri uoluit: Ante coniugium prolis cupidus Fredericũ Bernardini Vbaldini filium infantẽ loco filij educauit.Deinde ex Columnensi matrimonio filio suscepto:Fredericum in bellis militiaq; foris ablegauit:hunc domi nutriebat: quo puero extincto Fredericus in urbẽ reuocatus,ac princeps factus est,qui postea fautoribus &alumnis non fuit pœnitẽdus:ea in eo uirtutum semina,ut nulli ducũ suo tẽpore cesserit:alter Philippus Macedo , si parua licet cõponere magnis:non solũ alterius oculi amissione, quo priuati ambo à cõmilitonibus suis fuere: sed humanitate sermonisq; facundia hostes demerendo ac superando militiæ simulq; morũ monstrator egregius:quibus caterua nobilium puerorũ ex tota Italia tanquam in officina uirtutis apud eũ erudiebatur.Non minus domi liberalibus artibus intentus, ædis magnificas ab se constructas bibliotheca ornauit. A Sixto IIII. dux è comite factus ei tributo si quod debebat remisso.In castris demũ Venetis militando ex morbo decessit,relicto filio Guidone,qui nunc uiuit, potentiæ nõ felicitatis successore.qui his proximis annis dũ Alexãdro Pont. cõtra Vrsinos militaret, ab hostibus captus profligato exercitu XXX.mil.aureorũ se redemit.Deinde à Cæsare Alex.F.per proditionẽ pulsus,ut in Alexandri gestis narraui: demũ illo rebus excidẽte à ciuibus reuocatus incolumis nunc agit:uir alioqui ingenti humanitate, ac literatura mediocri.Et quoniam Feretranorũ mentionẽ fecimus de Vbaldinis,unde genus ipse Fredericus traxit,pauca dicã.Hi ab initio ciues Florentini fuere,ac in agro Mugellano castra plurima possedere:secutiq; Imperatoris Frederici Aenobarbi partes agrũ Florentinorum quotidie populabantur:quo extincto,gens ab ipsis sublata,cum oppidis Montaria, Accianico,Collereto & quibusdã alijs,ac Scarperia nunc appellata oppidum munitissimũ excitatum.Clara in primis militia domus,Ducibus Guidanto,Accio,Ioanne, Gaspare,Bernardino Frederici patre,Octauiano etiam cardinale, qui missus legatus ab Innocentio IIII.Neapolim ut Manfredo regi resisteret re tamen infecta domum reuertit.

PRAECVTINI, MARRVCINI, VESTINI, MARSI, Ferentani,Peligni,Samnites.

VLTRA Picenum, ut inquit Strabo, Vestini sunt,& Marrucini,& Marsi,& Ferentani,& Peligni,& Samnites populi omnẽ regionem montanã incolentes. Nunc uno nomine Aprutium uocãt, quasi Præcutiũ & Præcutini populi in ea parte Ptolemæo positi: Plinio uero Præcutiani appellati.Hi terminos habẽt Apenninũ & mare:ab occidente uero Picentes ab oriẽte populos usq; ad amnem Fiternum,ubi quasi cubitus in mare prominet. Neq; enim ulla

æque regio populis freq̃ues ob aeris salubritatem. Igitur post Vomanũ Marrucini: quorum Theata Plinio, cuius præsul Theatinus in sacro codice descriptus durat. Straboni male scribitur Tegeate. Fluuij autem plures, Albula, quem Libratam uocãt. Salinus, Iuuantius Plinio, nunc Tordinus, in quem Viciola & Flumicellus appellati torrentes influunt, qui Interamnæ dant nomen, omnes sanè ex Apennino uenientes. Deinde Aternus nunc Pescara, qui Marrucinos à Vestinis diuidit, Straboni. Vestini enim usq; ad Lirim, & Suessam durant, quorum Amiternum: de quo Liuius x scribit, P. Cornelium alterum Cos. Amiternum oppugnatum de Samnitibus cepisse. In eodem colle VIII. mil. distat oppidum Furconium etiam celebre: utriusq; sanè apparent fundamenta: alterum iam pridem interijt: Furconium uero Longobardi eruerunt, ex quorum ruinis Aquila V. mil. Amiterno uicina est ædificata, situ auis illius instar prædominãte. Penna Plinio, unde Pennenses, adhuc durans. Angolus Ptolemæo. Angula Plinio, nunc S. Angelus uestigium nominis seruat. Beretra Ptolemæo. post Aternum Peligni sunt, qui à Frentanis Sagro Straboni, Saro Ptole. hodie sanguine fluuio appellato diuisi sunt, cuius uestigia nominis nunc Pelenum pro Peligno retinent. iuxta est mons niger. Pelignorum Metropolis olim Corfinium. Hoc oppidum in bello Marsico Italicum appellauere, tanquam commune uniuersis Italis receptaculum & propugnaculum contra Pop. Ro. ut scribit Strabo: loci adhuc exstant uestigia: captus hic primum à Cæsare locus cum Domitio. Sulmo Ouidij patria, qui eius in Fastis scribit originem. Huius erat Solymus Phrygia comes unus ab Ida, à quo Sulmonis mœnia nomen habent. Aufidena Pto. Liuioq; ix. qui ait. Bouianum inde aggressus, nec multo post Aufidenam ibi cepit. Sunt & circa flumina, Auentinus, Viridis, Trinium etiam Plinio portuosum uocatum: sunt qui oppidum dicant, unde forte Tranium uicinum in Apulia: præterea Lentus, Forus item amnes, Maela mons. Caramaricum, Cantalupum, Montorium oppida. Propeq; Aternum oppidum, ubi saxum, sub quo fons olei Petronici uocati manat, multis quæsitum. Deinde Populium natura loci munitum, ac frequens. In ora uero Pelignorum Orton Pto. Ortonium Straboni, qui inter Frentanos id ponens ædificium, & domicilium esse dicit ex naufragijs eò se recipientium nautarum. Huc adplicatur è Dalmatia in Italiam mercatus gratia, qui apud Anxanum Ptolemæo uocatum proximum oppidum hodie fit. Plinius Anxium uocat & Anxinos populos, nunc Lancianũ. Vectigal Ortonæ portus Carolus Siciliæ rex Basilicæ principis Apostolorum urbis Romæ cõdonauit. Frentanam etiam urbem Ptolemęo in hoc loco Villafrãca corruptius appellata nunc refert. Post hæc Fiternus amnis: horum populorum terminus & Apuliæ initium. Mersorum uero gentes & Samnitum omnes in iugis Apennini sunt sitæ. Marsi originem à Marso habuere Circes & Vlyssis filio Plinio. Silio autem à Marsya, qui uictus ab Apolline huc concessit & regnauit. Sed populis nomen posuit metuentior hostis, Cum fugeret Phrygias trans æquora Marsya Crenas, Mygdoniam Phœbi superatus pectine Loton. Gens haud magna, alioqui ferox. Initium defectionis Italiæ à Marsis cœpit, qui nõ impetrata libertate, & communione ciuitatis cæteros exciuere: ex quo sociale bellum Marsicam appellatum exarsit. Victi demum à P. Sulla fuere, sub quo tunc Cicero militauit. Caput eorum Marruuium prope Fucinum lacum à Marro conditore uocatum, ut Silius, & Virgilius. Quin & Marruuia uenit de gente sacerdos: quod sanè interijt. Alba, unde Albẽses: altera in Latio, unde Albani, ut Plinius ait: est alia in regione Subalpina. Hæc Marsorum siue Equorum, ut Liuio placet, simul cum Esernia Coloniæ Romanorum sunt, C. Genutio, & Sergio Cornelio Coss. deductæ, ut Liuius in vij. Prope est Fucinus lacus, nunc Marcę, cum oppido Celano, cuius emissarium Claudius fecit. Per hũc aqua Martia Romam uenit. In hoc lacu piscem Plinius ponit, qui octonis natat pinnis: cum cæteri tantum quaternis. Hic nemus Angitiæ, id est, Medeæ ab angendis serpentibus, ut Seruius. Medeam enim hic quandoq; habitasse, & uim soporiferam serpentum Marsos edocuisse dicũt, Valeria Regio hic Straboni ponitur, quæ à Tiburtinis initium capiens, ad Marsos & Corfinium ducit: in ea urbs Valeria patria Bonifacij IIII. iam extincta. Carseoli. Quod oppidum Plin. & Ptolemæus inter Equiculos ponunt: quæ gẽs ad Marsos pertinebat: simul cum Clastidio, qui sanè omnes interiere: ex horumq; ruinis excitata sunt noua oppida uicina Taliacotium, Vicouarum, Celanum.

SAMNIVM IN QVO AVSONII, ARVNCI, Sidicini, Hirpini.

SAMNITVM populi longe sequuntur in Apennino, qui & Sabelli dicti diminutiuo uocabulo, quod à Sabinis orti sunt Plinio Straboniq;, q ait, Duce Tauro in hæc loca uenerunt Opicis eiectis. De ijs Florus lib. primo sic ait. Samnitũ populos ualentes, attamen fœdifragos, ut qui sæpius à Romanis rebellauerint, cladibus ipsis animosiores, L. annos per Fabios & Papyrios patres, eorumq; liberos urbs Romana subegit: postremo primos ad Annibalem deficientes iterum perdomuit. Igitur à septentrione cum Appulis: à Meridie cum Campanis & Lucanis terminant. Caput eorum Boianum Ptolemæo, Bouianum Plinio Quod adhuc exstat. Liuius in VIII. Inde uictor exercitus Bouianũ ductus. Caput hoc erat. In libro Coloniarum sic scribitur. Bobianum oppidũ lege Iulia milites deduxerunt: sit iter Colonis: populo iter amplius non debetur q ped. X. Ager eius per Centurias & scamna est adsignatus. Nunc uero Beneuentum prępollet, olim Maleuentum Plinio. Liuius xiij. eam coloniam una cum Arimino deductam dicit. In libro Coloniarum dicit: Beneuentũ muro ducta Colonia Concordia: deduxit Nero Claudius Cęsar: iter populo non debetur. Ager qui lege Triumuirali Veteranis est adsignatus. Seruius id à Diomede cõditum dicit: multas deinde passum cum uarietates, tum calamitates constat. Nam euersum quondam à Totila rege, deinde restitutum à Longobardis ducibus, Annosq; CC. possessum, Saraceni demum Garganum montem tunc tenentes, excursibus huc delati solo æquauerunt. Constantinus itẽ Imperator, quando in Italiam uenit è Cõstantinopoli, Longobardorum ciuitates inuasit: Nuceriam Appulorum diruit, Beneuentum obsedit: cui præerat Romualdus dux. filius statim euocato patre, q aberat, obsidionẽ soluit. Hoc præterea Gulielmus Normandus occupauit: breuiq; tempore eo pontifici cessit: ob quam rem Siciliæ rex ab Hadriano IIII. appellatus est. Postremo ab Othone II. direptum, dum ciues eos plectit, qui eum in bello Apuliæ contra Imper. Constantinopoli tanum deseruerãt. Sabatus fluuius iuxta labitur ex Apennino, in quẽ Calor influit. Esernia Colonia adhuc durat, quæ una cũ Alba deducta est, ut Liuius lib. vij. In lib. Coloniarum: Esernia Colonia deducta, lege Iulia. iter populo debet ped. X. limitibus Augusteis est adsignatus. Sepinum adhuc integro & nomine & oppido, unde Sepinates Plinio. inferius uero contra Apenninũ Alifa, quæ adhuc durat, olim clarum oppidum, unde Alfani. Theanum Sidicinum: hoc tantum è Sidicinis restat Plinio, Alterũ est Appulũ. Hęc colonia deducta à Cæsare Augusto, iter populo debetur ped. LXXX. Ager eius limitibus Augusteis militibus est adsignatus. Trebula municipium: altera est Sabinis Plinio Straboniq;. Cales municipium muro ductum: Iter populo non debetur, ager eius limitibus Græcanicis antea fuerat adsignatus, postea iussu Cæsaris Augusti limitibus nominis sui est renormatus. Hoc oppidũ prius ab Ausonibus habitatum fuit, ut Liuius & Festus referũt, uicinumq; Theano urbi. Originem uero habuit à Calai Boreæ filio, post reditum Argonautarum in ea loca adplicante. Silius. Quem genuere Cales, nõ paruus cõditor urbi, ut fama est, Calais. Calenum enim uinum prædicatũ. Nolã Liuius inter Samnites ponit libro xciij. Sulla Nolã in Samnio recepit, & agros eius militibus diuisit: de hac tamen in Campania dicã. Calidium, & Calateriam Stra. in hac parte dicit esse, in itinere euntibus ab urbe Capua, Beneuentum & Brundusium: Calidiũ enim nunc Calitrũ uocatur, paruum oppidum. Est & Atrium. Sunt alia prisca à Liuio cõmemorata Batala, Rufræ, Bouillæ, Murgantia, Romulea, Calaria, Caudini, Tifernum, Volana, Palumbinum, Herculaneum, Thelesia, Marmoreæ, Melæ, Fursulæ, Orbitaniũ, Cessenia, Herdonia, Milonia, Aquilonia, Duronia. Quorũ nulla sunt hodie uestigia. Caudinæ Furcæ, ut Liuius dicit, duo fuerant saltus alti & angusti & syluosi, ubi exercitus Romanorum magnam ignominiam passus T. Caluino, & Sp. Veturio Coss. quam aboleuit L. Papyrius cursor Samnitibus cum duce Pontio Herennio sub iugũ missis. locus hic Caudium nũc uocatur, prope Beneuẽtum VI. mil. Sunt & alia recentia nomina, de quibus nihil ausim adfirmare, ut Casertani, Ariani, Matalonenses, quibus Carafarum nobilis familia dominatur: pręterea Melfitenses, Trecaricenses, Rapolani, Monspilosi, Troiani. Troia enim hæc ædificata à Bubagano quondam fertur Henrici II. tempore: Anno M. VIII. Græcis co-

cis colonis inductis, in locū qui castra Annibalis Pli. uocatur. Arianum nonnulli Aram lani dicunt prius dictā, nullo tamen antiquitatis uestigio: hic Othonem quendā Romanum Eremitam huc secedentē adorant. HIRPINI quoq; & Ausones, & Arunci, & Sidicini parte Samnitum cōmixti censebant. Hirpini ex lupo dicti, qui eis in ducēda Colonia dux oblatus est: Samnites enim Hirpum lupum appellant. Confines aūt eorum & in mediterraneis habitant. Hæc Strabo. Pli. inter hæc ponit Beneuentū, Aquiloniā, Cōpsam, Auellinates, Caudinos, & eius tractus loca. Compsæ nomē & mœnia habitata restant, de qua Liuius li. II. de II. bello. Annibal adcitus in Hirpinos à Statio se pollicēte Compsam traditurū. Auella quoq;, alia ab ea quæ in Campania est: unde Auellinates à Plinio dicti. In codice uero Fisci hodie Auellinensis, in altera uero Auellinus præsul cōscribitur. Ausoniā, ut ait Festus, appellauit Auson Vlyssis & Calypsus filius eam partē Italiæ, ubi urbes Beneuentum, & Cales: deinde paulatim tota Italia, quæ Apennino finitur, dicta est Ausonia ab eodem duce, à quo etiā urbem Auruncam conditam ferunt. hæc ille. Liuius uero li. viij. Ausonum gens magis nouo q̃ magno bello fuit insignis. Cales enim urbem incolebant. Sidicinis finitimis arma coniunxerant: unoq; prælio haud memorabili duorum populorū exercitus fusus. L. Papyrio Crasso & Cæsane Duilio Coss. De Sidicinis autem & Aruncis idē in eodem lib. sic scribit. Inter Sidicinos & Aruncos bellum ortum, T. Manlio Coss. deditionem accepit. Sed priusquam à Roma auxilium mitteretur, fama adfertur Aruncos oppidum deseruisse, profugosq; cum coniugibus ac liberis Suessam conuenisse, quæ nunc Arunca appellata. Mœnia antiqua, eorumq; urbem à Sidicinis deletam Sulpitio Longo & T. Aelio Peto Coss.

CAMPANIA.

CAMPANIAE tractus tribus constat finibus, ad Sinuessam, ad Misenū, ad Neapolim, quē Cratera ex forma dicunt. Termini eius usq; ad Sarnum fluuium, antiquitus uero usq; ad Silarū protrahebatur. Straboni ex occidēte Lirim, è septentrione Samnites habet. In quo spatio Leboriæ & ager Leborinus situs est, hodie terra laboris uocatus, omniū feracissimus. Cicero de lege Agraria contra Rullum. Campani semper superbi bonitate agrorū, & magnitudine fructuū: salubritate aeris, & pulchritudine regionis. Ex hac copia nata illa arrogātia, quæ à maioribus nostris alterū consulē postulauit. Igiť in ora prius ad Liris ostia Sinuessa muro ducta. Iter populo nō debeť. Ager eius in iugeribus limitib. intercisus: militib. est adsignatus. Liuius li. xl. Volumnio & Appio Claudio Cos. duæ coloniæ circa Vestinum & Falernum deductæ: una ad ostium Liris, quæ Minturnę appellata: altera in saltu Vestino, Falernum contingente agrū, ubi Sinope dicitur Gręca urbs fuisse, Sinuessa deinde à Romanis colonis appellata. Falernus enim ager non oppidū erat, ubi uinū nigrū prædicatū nunc sanè desiit. Vulturnus fluuius cum oppido eiusdē nominis, nunc castellum Vulturni uocatū. In hunc aūt Cusanus Calor cæteriq; circa amnes omnes influunt. Sabatus etiam in se receptos euomit: cuncti autem ex Apēnino. Pontia insula ex aduerso unde paludem Pontinā falso quidam dictam putant. Bauli oppidum. Massicus mōs uitibus laudatus: nūc Arx Mondraconis dictus. Paulum uero ultra Gaurus mons alter & oppidum, Bacchi fama non inferior, qui priscum adhuc retinet nomen: dicitur & εὐπλοία ab optimo portu. Papinius. Et placidum limē nimiumq; Euploea carinis. Silius itidem. Illic Nuceria & Gaurus naualibus apta. Omnia uero nō procul à Vulturno. Liternum Scipionis uilla notissima. Cumę à Cumęis Euboicis orti, qui unà cum Chalcidensibus uenere, ut Liuius in viij. siue ἀπὸ τῶν κυμάτων. Deinde Misenum ab Aeneæ socio promontoriū, ubi receptus erat Ro. classiū amplissimo sinu. Post hoc Baiarū portus, à Baio Vlyssis socio illic sepulto. Silius. Ore giganteo sedes Ithacensia Baij. ubi & lacus erat et aquæ calidæ, amœnissimus Romanorū secessus. Hic & Acherusia palus, & Auernus, et Lucrinus, & fossa locaq; subterranea, cū antro Sibyllæ à Cimmerijs appellato habitata. Ad quæ loca dicit Strabo ex Ephori autoritate, per sacrificia prius intrabať placatis numinibus, quod sulphurea sint & cauernosa. Aderant sacerdotes ductores intrantiū. Fōs ibi quē ex aquarum fœtore Phlegetontē putabāt. Hi hospites ad oraculum excipiebāt: uictumq; ex metallorū effossione, tum uaticiniorū mercede quęritātes: propterea Homerus dicit solem eos nullo tēpore adspicere. Homines ipsi deinde à quodā rege deleti

quod illis nequaquã successerit oraculi fides. Nũc ædes ipsa aliò trãslata permanet. His annis cum Auerni lucum succideret Agrippa, concisaq; usq; ad Cumas subterranea fossa omnia fabulæ apparuerũt. Hæc ille. Cicero in Academicis. Et Cimmerij, quibus aspectum solis, siue deus aliquis, siue natura ademit, siue eius loci quem incolunt situs, ignes tamen adorant. Apud Baias amœnitas illa prædicata & secessus Romanorũ: apud Lucrinum uilla Cæsaris, ubi Euripus exciso mõte magna impensa admissus, teste Virgilio. Puteoli prius Dicarchea à iusto imperio dicta, quod Cumæorum fuerat Emporiũ. Annibalis tempore nomen mutauit, à puteorum quidam dicunt putore, qui in toto illo tractu existit. Hæc Strabo. In lib. Colon. sic reperio. Puteoli colonia Augusta iter populo Romano debet ped. XXX. Ager eius in iugeribus Veteranis & tribunis legionarijs est adsignatus. Campus Phlegręus apud Cumas Straboni ponitur, ubi Hercules Gigantes superauit, nullam ob aliam causam nisi quod terra ipsa suapte natura bellorum concitatrix est, ut ipse ait. Pausilypum promontoriũ prope Neapolim locus amœnissimus, hic longa est cauerna quam Seneca Cryptam Neapolitanam uocat: hic uilla Virgilij & Luculli, qui montẽ maiore impensa excidit quàm uillam extruxerat, ut ait Plinius: ex quo peruius teste Strabone factus erat curribus. Nonnulli hanc uillam Castellũ oui esse uolunt, eius opera à continenti diuisum. Sequitur Neapolis in sinu locata, quẽ ex similitudine Cratera Strabo uocat, originem & ipsa à Cumæis & Chalcidensibus habet, prius Parthenope dicta à Sirenis sepulchro. Quinquennale hic gymnicum & musicum certamen, iubente oraculo celebratũ. Hic secessus frequens Romanorũ, præsertim studiosorum aut uita molliore degentium. Hæc Strabo. Solinus uocatam esse Neapolim ab Augusto, sed hoc falsum, cum Cicero Neapolitanorum & alij ante eum mentionem faciãt. Neapolitani semper fideles Po. Rom. fuere. Nam bello Punico XL. pateras auri magni ponderis eò attulere, ut Liuius refert, frustra ab Annibale sæpe tentati. Insequentibus tẽporibus multa sunt passi. Genserico Vandalorũ regi, qui ex Africa urbem Romam Capuamq; euertit, magna ui restitere. Paucis post annis à Belisario duce diu obsessa per lapidem aquæductus cauum intromisso milite in eius uenit potestatem. Deinde cum Saraceni omnem oram à Caieta usq; Rhegium obtinuissent, Neapoli quoq; sunt potiti annos XXX. quousq; Ioan. X. iuuante prælio ad Minturnas cõmisso eos expulerunt. Nulla æque ciuitas tot sanctis præsulibus claret. Aspreno ante omnis à Petro constituto, deinde Seuero, Athanasio, Ioanne, Gaudioso, cõfessorib. omnibus. Pręterea Ianuarij pres. Beneuen. & Agnelli abbatis insuper, & Restitutæ uirginis & martyris cui dicata Basilica, Candidæ uiduæ Neapolitanæ Petri discipulæ corporibus decorata. Sub Nicolao V. Pon. tremuit, multaq; milia periere. De reliquo eius statu & regibus in Sicilia dicam. Palæpolis urbis uestigia adhuc uidẽtur prope Neapolim mille passus. De hoc Liuius lib. VIII. sic ait. Palæpolis fuit, haud procul ubi Neapolis nunc est, duabus urbibus idẽ populus habitabat, Cumis erãt oriundi. Et inferius. Palæpolim P. Plancio captã fuisse, Neapolim uero auxilio Nolanorum Ro. deditam. Vltra Neapolim promontorium Herculis, deinde Pompeij urbs quã Sarnus abluit, ut Strabo dicit. Nũc id putatur quod castellum Græci appellant. Iuxta Vesuuius seu Veseuus est mons qui arsit tempore Titi, ubi Saleius Bassus & Plin. periere, autor est in epistola eius nepos. Nũc Summa uocatur. Inde Græcum uinum Romam exportatur, quod Plinius Pompeianum appellat, quod iuxta Pompeios oppidum sit. Postremo Stabiæ nunc Castellum maris. Nam pręsul hodie Stabiensis in codice Fisci adnotatur. De qua urbe Plinius sic refert. In Cãpano agro Stabiæ oppidum fuit usq; ad Gn. Pompeiũ Cos. pridie Cal. Maij, quo die Sulla legatus bello sociali id deleuit, quod nunc in uillas abijt. Sarnus uero fluuius una cũ oppido priscũ retinet nomen. Deinceps mediterranea Campaniæ quæ ante omnes Osci tenebãt, quorum tantum lingua Theatris ac poematis Romanis remansit. Opici quoq; quorum lingua rudis & inculta erat, quare opicus pro rustico & indocto ponitur apud Gelliũ XI. & Iuuenalis. Opicæ mandat amicę. Casilinum clarum olim oppidum apud fluenta Vulturni, nunc Castellucium uocatum. Vicus sanè paruus, quidam Arnonem putant. Sustinuit annum obsidionem Annibalis post uictoriam Cannensem, defendẽte cohorte Perusina, ubi uires eius fractæ, modius tritici uenditus CC. & qui uendidit fame perijt. Hic error illius qui Annibalem Casilinũ pro Casino duxit, ex quo supplicio pœnas erroris

dedit. Liuius lib. XXII. Fabius Gallicanum montem, & Caſilinum occupat, quæ urbs
Vulturno flumine dirempta Falernum à Campano agro diuidit. De Capua uero gẽtis
capite uariæ ſententiæ. Liuius in IIII. Eo anno Vulturnum Hetruſcorũ urbs, quę nunc
Capua eſt, à Samnitibus capta: Capuaq; à duce eorum, uel quod propius eſt uero, à cam
peſtri agro eſt appellata. Trãquillus ſic. Cum in Coloniã Capuã deducti lege Iulia colo
ni ad extruendas uillas ſepulchra uetuſtiſſima reuellerẽt, tabellam æneam in monumẽ-
to inuenerunt, in quo ſcriptum erat: Capys cõditor Capuæ. Seruius dicit Hetruſcos cõ-
perto falcone accipitre, qui lingua eorum uocabatur Capys, coloniam in eum locũ de-
duxiſſe. In libro Col. ſic. Capua muro Colonia Iulia felix iuſſu Imperat. Cæſaris à XX. ui
ris eſt deducta: iter populo debet in ped. C. Ager lege Sullana fuerat adſignatus. Poſtea
Cæſar in iugeribus, militibus pro merito diuidi iuſſit. Legimus enim quod hæc à Iulio
deducta refragante Cicerone. Hæc primum poſt Cannenſem pugnam ad Annibalẽ de
fecit, eiusq; ferocem animum mollijt. Alterum Coſ. per T. Anniũ à Romanis petijt gra-
uiter increpante atq; reſiſtẽte Torquato. Victi paulo poſt a Fuluio Coſ. Senatus omnis
necatus eſt, præter nonnullos, qui antea rebus deſperatis, celebrato inter ſe conuiuio,
inter ebrietatem uenenum ſumpſerunt. Poſteris deinde temporibus Capua à Genſe-
rico rege igni ferroq; abſumpta eſt. Gothis poſtea eiectis cum refici habitariq; cœpiſ-
ſet, poſt annos circiter C. à Longobardis ſub XXX Ducibus degentibus iterum deleta
eſt. Inſtaurata poſtremo ab eo loco procul duobus millibus paſſ. Nec ſatis conſtat à qui
bus aut quomodo. Abella ſupra Neapolim uerſus Septentrionem, dicitur & Auella. nã
inter B. & V. adfinitas, ut ait Lucianus, unde Auellanæ nuces Macrobio. Virgilio. Et q
maliferæ deſpectant mœnia Abellæ, putauerim potius legẽdum quàm bellæ, quanquã
ex apocope euphonię cauſa ſtare poſſit. Miror q; Seruium dixiſſe, Virgiliũ uoluiſſe No
lam dicere, nec eam nominare quod non receptus olim in eam fuerit, idq; argumẽto eſ-
ſe: Nolam malis abundare. Nam Abella malis etiam abundat. Atella non longe ab A-
uella: unde Atellani, hi enim Oſcis prognati dicuntur, clari in Rom. Theatris & poema
tis laſciuo fabularum modo. Atellanarum ſcriptor T. Pomponius Bononienſis, qui fuit
tempore Ciceronis: de his Liuius, Valerius, Iuuenalis, Vrbicus exodio riſum mouet A-
tellano. Altera eſt, noua tamen, apud Venuſiam: quam Carolus rex Galliæ nuper debel
lauit. Ex huius autem ruinis Aduerſa ciuitas exiſtimatur à Roberto Guiſcardo ædifica
ta, dum aduerſus Neapolim & Capuam pugnaret, caſtris ibi poſitis aliquot annos: pri-
musq; omnium Neapoli potitus regnum Neapolitanum cum Sicilia coniunxit. Acer-
ræ, unde Acerrani Plinio. Hodie quoq; Acerrarũ præſul in Codice Fiſci deſcriptus eſt:
his Glanius non æquus à Virgilio dicitur: eſt enim aqua haud magna ſtagnans, & ferè
paluſtris quæ quãdoq; inundatione officit regioni. Liuius libro VIII. Acerrani Roma
ni facti: lege à Papyrio prętore lata, qua ciuitas ſine ſuffragio data eſt. Nola his proxima
quam Liuius in Samnio ponit. Trogus ab Iapygis conditam dicit, cepit uero C. Iunius
Coſ. ut Liuius XXXIII. & XCIIII. Sulla Nolam in Samnio recepit, & agros eius mili
tibus diuiſit. In libro coloniarum: Nola muro cincta Colonia Auguſta, Veſpaſianus de
duxit. Iter populo debetur ped. CXX. Ager eius limitibus Sullanis militibus fuerat adſi
gnatus. Apud Nolam Marcellus docuit primus Romanorum Annibalem poſſe uinci.
Nuceria Campaniæ, altera in Vmbris. Hæc Saracenorum dicta eſt, quod ab illorum ex
Italia pulſorum reliquijs diu ſit poſſeſſa. Sunt præter hæc oppida plura, ab autoribus no
minata, quæ iam interiere, inter quæ Celenna. Virgilius. Tifata Liuio plurali numero.
Sic enim libro XVIII. Samnites cum imminentes Capuæ colles firmo præſidio tenuiſ-
ſent, deſcendunt inde quadrato agmine in planiciem, quæ Capuam Tifataq; interiacet.
Feſtus quoq; ait Tifata locũ eſſe iuxta Capuam. Sed de alijs item Liuius libro XXIII.
Combulteriam, & Trebulam, & Auſticulam, urbes circa Capuam quæ ad Pœnum de-
fecere, Fabius ui cepit. Poſtremo agri tres in Campania celebrati, Leborinus, Falernus,
& Stellates. Hic ultimus Ager & Campus dicitur ultra Capuã, circiter mille paſſus, duo
uerſus oram, quem hodie Mazonem accolæ uocant. Liuius in IX. Eodem anno in Cã-
pum Stellatẽ agri Campani excurſiones factæ: eius apud Ciceronem de lege Agraria
mentio, apud me item alibi.

Picentini

PICENTINI, LVCANI, BRVTII.

PICENTINORVM Lucanorumq; tractus longe protrahitur. Ex his Picentini à Sarno usque ad Silarum procedunt, quò uetus olim Campania protendebatur, prognati ab his qui Adriam in Piceno colunt. Quos Romani colonos huc traduxere pulsis Lucanis, qui ipsi antea Sybaritas indigenas eiecerant, ut autor Strabo, qui etiam Metropolim eorum Picentiam fuisse dicit. Igitur post Sarni fluuij ostia Surrentum est, de quo in libro Col. Surrenti ager ex occupatione tenebatur à Græcis ob consecrationem Neruæ, sed & montes Sirenaicos limitibus pro parte Augustianis est adsignatus. Cæterum insoluta re mansit, iter populo debetur. Vbi Siren est. Sequitur deinde Mineruæ promontorium, Vlyssis ædificium, adhuc nomen retinens. Intus uero Salernum, quod Romani munierunt in Picentes & Lucanos ob initam cum Annibale societatem. Supra uero S. Seuerinum, nouo nomine oppidum nigri uini præstantia celebre, quod Romam mari exportatur, olim Amineum. Virgilius: Sunt & Amineæ uitis firmissima uina: coniectura ex Macrobio est, qui ait Amineum quondam oppidum, ubi nunc Salernum fuisse. Hinc Seuerinatum familia nobilis prodijt, ex qua Robertus cum filijs nostra ætate res multas in Italia gessit, fortis in bello, magis quàm felix. Cecidit in prælio dux exercitus Venetorum aduersus Eluetios, qui ob necessitudinem Sfortianorum magnopere autoritate ac opibus creuerat. Initium gentis à Gallis fuit, iam inde sub Carolo primo, quo Beneuentum obsidente, ac iam cum exercitu terga dante: procerum unus ex hoste forte interempto sublata sanguinolenta interula pro uexillo aciem firmauit. Vnde postea rubræ lineæ signa posteri absumpserunt. Sylarus fluuius è Samnitum defluens montibus, proprietatem hanc habet, ut ait Strabo, quod uirgulta in eum dimissa lapidescant. LVCANI post Silarum habitant, usque ad Laium fluuium, à Samnitibus orti, qui duce Lucio, ut uit Plinius superatis bello Possidoniatibus, eorum potiti sunt urbibus. Hi cum alio tempore populari statu regerentur, ingruentibus bellis regem magistratusq; ipsi deligebant. Nunc gens tota Romana est. Post Silarum Iunonis Argiuæ templum ab Iasone constitutum, deinde ad stad. quingenta Possidonia Sybaritarum ædificium, quæ deinde Pestum dicta est, & Sinus Pestanus, & Possidoniates ijdem ut Strabo & Plinius: hodie parua uidentur uestigia, celebris indicium loci, è cuius interitu uicina urbs Polycastrum excitata est in medio sinu. Paulo autem supra uersus mediterraneam nouum oppidum, Caputaquense: Malfitanum quoq; oppidum, de cuius nomine regionem hodie cognominant, Pij Pontificis propinqui tenent mercedem quondam lati Ferdinãdo regi auxilij. Ego Malfitanos eos esse putauerim, quos Plinius Afellanos in hac parte uocat. Elea urbs, unde Eleates. Elienses uero ab Elide Pisea. Hinc Zeno stoicus, & Parmenides fuere. Hãc Plinius Phocensium ædificium esse dicit, uocatamq; suo tempore Veliam. E regione duæ sunt insulæ Oenotriæ. Deinde promontoria Palinurus, & Pixuntes, qui etiam & portus & amnis est. Ex altera parte à Scyllaceo usq; Metapontũ Buxentum ciuitas, & Florentum nobile quondam, paruum nunc oppidum, nomen retinet, cuius Liuius meminit. Potentiam & Acherusiam nonnulli inter Lucanos, Plinius inter Brutios ponit: fluuium Laium cum oppido eiusdem nominis hic constituunt. BRVTII tractum, quẽ nunc Calabriam uocant, occupabant post Laium fluuium incipientes, & in fretum Siculum modo peninsulæ excurrentes. Lucanorum hi pastores & transfugę fuere, lingua enim Lucanorum Brutij rebelles, fugitiuosq; significant. Annibalis, deinde Romanorum, armis attriti traduntur. In ora primum Tempsa quam Ausonij condiderunt, ut Strabo & Plinius, quorum ætate dicunt dictam esse Themesam. In Cypro autem alia Themesa. Vtraq; ærifodinis prædita. De hac Liuius Tempsa, & Croto coloniæ deductæ. Ager Tempsanus de Brutijs captus erat. Deinde Terinam, quam quum Annibal defendere posse desperaret, solo æquauit. Pandosia regia quondam Oenotriorum, ubi Alexander Molossorum rex trucidatus est, Dodonæo deceptus oraculo, Acherontẽ & Pandosiam caueret, quum simili appellatione loca in Thesprotis sint Straboni. Nam & hic Acherusia aqua & ciuitas, cuius præsul Acherontinus in sacro codice describitur

tur. Deinde in ora Hippo Plinio, Hipponium Straboni, Locrorũ Colonia, quã uterq; autor dicit à Romanis Vibonẽ, deinde Valentiam appellatam: urbs adhuc extat ſinũq; efficit Hipponiatẽ. Portus Herculis. Menaurus amnis, alter eſt Piceno. Medua itẽ fluuius Plinio: Straboni aũt Medama oppidum. Dein Rhegium Chalcidenſium colonia à caſu etymũ trahens, quum Sicilia à continenti Italia diſcinderetur, ἀπὸ τοῦ ῥηγνῦσαι, ut ait Strabo. E regione in orientẽ nauigantibus, promontorium Leucopetra inuenitur à colore appellata. Finis hic Apennini. Cic. Quum me uenti ad Leucopetram quod eſt promontoriũ agri Rhegini detuliſſent. Locri poſtea ſequũtur, promontoriumq; Locrorũ Zephyrium uocatũ. Locrenſium Græcorum hi coloni ſunt, uiuebantq; iuſtis ac ſanctis legibus, quas Zaleucus cõſcripſit, ut ait Ephorus. Seceſſit apud eos Dionyſius eiectus tyrannide: Vnde tandem ob libidinẽ & crudelitatem expulſus eſt, filiabus eius à populo proſtitutis, deinde trucidatis: ob quas diuturnam eius obſidionem pertulerunt. Alex fluuius Reginũ agrũ à Locrẽſi diſterminat, nomẽ adhuc retinens, ubi Cicadæ cãtare dicuntur in ripa Locrenſium ob ſicciorẽ regionem, in altera uero ripa minime, ut ait Strabo: apud quẽ & Dionyſium ſcribitur Alex alecis, ἐπὶ προχοῦσιν ἄληκος. apud Theocritum uero, Ales aletis. εἰς δὴ ἄλεντα εἵρπομες. Idem Plinio Carcinas appellatur. Pauſaniæ uero ac Aeliano Cecinus. Euſtathius inquit, Locrenſes Italici ſerui erãt Locrenſiũ Ozolarum, qui apud Criſſeum ſinum inter Græcos ſiti ſunt, ac dominis in bello cõmorantibus matronis concubuerunt. Timentes deinde iram dominorũ aufugerũt in Italiam Euanthe duce, paulo poſt cõditam Crotonẽ, uocatiq; Epizephyrij, quod uenientibus ab occaſu portum habent accommodum. Apud eos ſtatua Eunomij cithatœdi cum cicada facti memoriã teſtans, quod illa abruptæ caſu chordæ ſuccederet. Hæc ex Euſtathio. Liuius li. VII. Locros in Brutijs Criſpinus oppugnare cœpit. & rurſus: Annibal à Butroto amne haud procul ab urbe Locris. Poſt Locros Sagra fluuius. Deinde Caulonia, prius Aulonia quaſi Vallonia à uicina cõualle dicta, ab Achæis ædificata Straboni, qui ſuo tẽpore uacuã fuiſſe dicit. Caulonis oppidi, Plinius etiã meminit. Itẽq; Virgilius: Caulonis ad arces. Liuius etiã: In Brutijs Caulone oppugnatione ſub aduentum Annibalis. Nũc uero ueſtigia remanẽt apud Locros. Poſt hanc Scletiũ oppidum Athenienſium Colonia qui Meneſtei comites fuere. Hoc etiã tẽpore, & urbis, & nominis extant ueſtigia. Hinc Scleticus ſinus cognominatus, qui ad Hipponiatem ſinũ Iſthmum facit, quẽ Dionyſius quãdoq; mœnibus munire cogitauit. Peteliã quam ſupra nominaui, Strabo Lucanorum Metropolim dicit è Philoctete & Meliboeo profugis ædificatã. Plinius uero inter Brutios, itẽq; Liuius in III. de II. bello. Petelia in Brutijs quæ una ex Brutijs manſerat in amicitia Romanorũ, aliquot poſt mẽſibus quàm cœpta eſt oppugnari, ab Himilcone expugnata eſt: deinde recepta Petelia ad Conſentiã aſcendit. Ex huius occaſu putat̃ uicinũ oppidum Altamura ædificatum. Conſentia Brutiorum metropolis. Liuius li. V. In Brutijs ex XII. populis qui ad Pœnũ defecerãt, Conſentini & Turij in fidem populi Romani redierunt. Et rurſus: Ad Gn. Seruiliũ Cos. qui in Brutijs erat Conſentia, Vffugium, Vnargo, Beſſidiæ, Etriculũ, Argẽtanũ, Dampetia: multiq; alij & nobiles populi defecere. Itaq; loca hæc hodie cernimus, iam mutata ſeu potius interẽpta. Ex eorum ruinis noua excitata. Catacenſe, Biſinianẽſe, Roſſanenſe, interius uero Cariacẽſe, Strãgulenſe, Vmbriaticenſe, S. Seuerinę, multaq; alia in ſacro codice deſcripta. In hac ora urbs uetuſtiſſima Croto eſt Achæorũ colonia, ex oraculo Miſcello duce, quo tẽpore Archias Syracuſas ædificauit, ut in Sicilia dicã. Cenſet̃ Pythagoricis multis, & Milone ac alijs athletis, quos ſeptẽ unà Olympionicas uidit. Extra mœnia ad tertiũ lapidem templum habuit nobile Iunonis Laciniæ: prope & promontoriũ, Laciniũ. Iuxta Crotonẽ Aeſarus labit̃ fluuius Dionyſio, κρότων ἐπὶ αἰσάροιο προχοῇσι. Poſt Crotonẽ Sybaris urbs ab Achæis & ipſa condita inter duos ſita fluuios Crathidem & Sybarim: ingens quondam opibus XXV. ciuitatibus ſubiectis. Sybaritæ ut nimium molles ac delicati taxantur, quum eò proceſſerint, ut uel equos ad ſymphoniæ cantum ſaltantes haberent. Quę res cauſa fuit Crotoniatum contra eos uictoriæ, dum equi eorum ad tubæ ſonitũ ſaltare cœperunt. A Crotoniatibus demum direpti, dein etiã ab Athenienſibus funditus deleti, aliam prope ædificauerunt ciuitatẽ, quam Turios uocauerũt à fontis uicini nomine. Turij quoq; ipſi poſtea in Lucanorũ uenere poteſtatẽ: poſtremo cũ à Tarẽtinis delerent̃ auxilia, Romanis

nis petentibus misere colonos, nomineꝗ urbis mutato Copias uocauerũt. Hęc Strabo. Crathim uero ipsum à pastore eius nominis dictũ, qui capellã adamauit, & utriꝗ post fatum cõditum sepulchrum, ut ait Aelianus. Strabo ait proprietatem dealbandi capillum habere. Post hæc Plin. itemꝗ Strabo duos ponunt amnes nauigabiles, Acirim & Sirim, inter quos Troia quondã ciuitas fuit, quæ tẽpore procedẽte inductis colonis Tarentinis Heraclea dicta est. Postremo Metapõtus in sinu Tarẽtino, reperit à Pylijs ædificata, qui post bellum Troianum cum Nestore nauigauerũt, deletum à Samnitibus, ut ait Strabo. Ephorus uero Daulium Crisæ Delphis finitimæ tyrãnum, eam cõdidisse dicit. Antiochus, Metapontum post Locros, à filio Sisyphi eiusdẽ nominis, quẽ Barbari Metabum cognominabãt, appellatũ quandoꝗ Siritim: præterea à Pylijs esse ædificatũ, & in agricultura felices Metapontinos aureã ætatẽ Apollini dedicasse. Hæc Eustathius in Dionysium & Strabo. Hodie nanꝗ in eo loco paruum cernitur ædificatum castellum. Idem Mamertum oppidum cum sylua Brutiæ picis feracissima ponit.

IAPYGIA, MESSAPIA, PEVCETIA, Daunia, Salentini, Apulia.

SEQVITVR tractus à Tarẽto usꝗ ad Hydruntem, & ab eo per littus usꝗ ad montẽ Garganũ, qui regiones senis appellatas nominib. inter se adfines cõtinebat, Iapygiã, Dauniam, Messapiã, Peucetiã, Salentinos, Apuliã, quæ nostro tẽpore uno Apuliæ nomine censentur. Et ultra Apenninum sitæ omnes, subiugatæ uero à C. Sulpitio, & Q. Aemylio Coss. ut Liuius in VII. & item in IX. per Q. Iunium Bubulcum Brutum. Contigua primum Metapontinis Iapygia est usꝗ ad Brũdusiũ, isthmo inclusa XXXII. mil. pass. à Iapyge Dædali filio. Qui dux Cretensis in hęc loca adplicuit, ut Strabo. Eadẽ & Messapia dicta à Messapo duce, ut idẽ. Quã & ipse & Ptolemæus diuersam à Peucetia faciunt, eã magis septẽtrionalem ponendo. Pli. uero, Messapiã dicit, quæ antea Peucetia dicta est à Peucetio fratre Oenotrij. Oenotrius enim Lycaonis filius, ut scribit Dionysius Halicarnasseus, ex Arcadia unà cum Peucetio socio, cum multos annos ante bellum Troianum in Italiã adplicuisset, Brutios & Lucanos usꝗ ad sinum Possidoniatem tenuit, quam Oenotriã cognominauit eiectis Ausonijs. Peucetius uero Apuliæ partem quã tenuit, Peucetiã dixit. Deinde pars utraꝗ tantum usꝗ ad Possidoniam, sinumꝗ eius latissimum, ex Italo rege Italia dicta est. Postremo tota & Italia, & Oenotria appellata. Igitur in hac parte duæ tãtum nobiles urbes, Tarentum, & Brundusium: altera colonia Laconum est sinum Tarentinũ efficiens, maxime importuosum, à Tarẽto heroe, Straboni, qui originẽ eius hoc modo repetit. Lacedęmonij quũ aduersus Messenios rebelles bellũ gererẽt, nec redire nisi bello confecto statuissent, misere domum iuuenes lectos, qui uirginibus cõmixti proli & ciuitati consulerent: hi qui deinde nati Partheniæ uocati eiecti sunt tanquã nothi, ab ijs qui post annos XVIII. cum uictoria redierunt. Illi uero duce Phalantho egressi huc adplicuerũt, eiectis Cretensibus qui loca ea occupauerant. Tarentini quondã potentia ac rebus gestis, terra, mariꝗ floruerunt, exteros duces plures adcersiuere. Cõtra Messapios & Lucanos, Alexandrũ Epirotarũ regem, & ante cum Archidamum Agesilai filiũ, postea Cleonymũ & Agathoclem, postremo Pyrrhum aduersus populum Romanũ. Nã teste Liuio XII. quũ à Tarentinis classis Ro. direpta esset, eius occiso præfecto, legati à senatu ad eos questũ de iniurijs missi, pulsati fuere. Ex quo bellum eis indictũ. Pyrrhus semel uictus, rursus ex Sicilia in Italiam reuertens, per Curium superatur In Annibalis deinde uenere potestatẽ, à Fabio postremo recepti. Sale abundãt cãdidissimo, atꝗ fossili. Pli. Brundisiũ lingua Messapiorũ cerui caput significat, cuius similitudinẽ refert, portu & fama Appiæ uiæ hucusꝗ stratæ nobilis. Hinc Romanorũ classis orientẽ petitura soluere solebat. Hodie sub ditione Venetorũ est, à rege Fernãdo pecunia mutua cõmutatum. Finis hic Adriatici sinus, prope aũt uersus orientem breui tractu & angusto Calabri sunt, Ptol. uocati, in quibus Rudiæ Ennio poetæ nobiles. Silius: quẽ Rudiæ genuere uetustæ. Strabo, Rhodiam uocat. Nihil hodie uestigiorũ apparet. Lupiæ, deinde Aletium, oppida Ptolemęo posita. Est tamen Aletium nunc paulum ab antiquo remotum. Sequunt Salentini in peninsula siti. Hi, ut ait Festus à salo, id est, mari dicti sunt: populi ab initio Cretenses & Illyrici, qui una cum Locrensibus in hanc oram Italiæ adplicuere.

Metropolis

Metropolis eorũ Hydrũtes,unde cognominata eſt hodie tota regio,ſita è regiõe Apolloniæ,ſpatio L.paſſ.mil.quod interuallum cõiungere põtibus Pyrrhus prius excogitauit,poſt eum M.Varro cum bello Piratico ſub Pompeio præfectus eſſet, utrũq; aliæ impediuere curæ.Plinius. Traiecit huc ætate noſtra Maumethis Turcæ claſſis, oppidani omnes necati,matresfamiliâs cõſtupratæ.Quæ res tãto terrori nobis fuit,ut niſi poſt annum tertium ob Maumethis mortẽ diſcedere coacti eſſent, nulla mora quin totã Italiã inuaſiſſent.In hoc medio curſu parua inſula Saſina eſt Ptolemæo Plinioq;,nomẽ adhuc retinẽs.Neritum Salentinorum urbs Ptolemæo,adhuc durat. Eſt & aliud prope Corinthum.Leuca promontorium antiquum in quo nunc caſtellum S.Mariæ de Leuca. Gallipolis Græca urbs Pomp.Melæ. Plinius autẽ Senonum dicit, quod ipſa nominis indicatio monſtrat,& apud utrũq; per G.ſcribitur: uidẽtur tamen pugnantia, quod eadem & Græca ſit,& Gallica. Vxentum oppidum Plin.in ſacro codice præſul Ogẽtinus ſcribitur.Soletum deſertum Plinio,cuius adhuc ueſtigia uiſuntur.Manduri urbs. Liuius in VII.Q.Fabius Cos.oppidum in Salentinis Manduriam ui cepit.Nunc quoq; Mandurinum uocatur. APPVLI autẽ uerſus occidentalem extenduntur plagam uſq; ad Garganum & amnem Fiternum, ijdem Dauni appellati à ſocero, ut ait Plinius.Diomedis, cuius in hoc tractu plura ſunt ędificia.Feſtus autẽ hunc Daunum clarum uirum ex Illyrica gente,propter patriæ ſeditionẽ huc conceſſiſſe dicit,regionemq; hãc cum Diomede diuiſiſſe.Igitur in ora primũ Egnatia,Plin.Ptole.& Horatio,ex cuius occaſu nouum iuxta oppidum excitatum Monopolis.Barium Plin.quod dicit antea Iapygem uocatũ à Dædali filio Iapyge.Ex Bari nunc nomine tota pars ea terraq; cognominatur.Salapia Annibalis meretricio amore notiſſima,ut autor idẽ, & item Liuius. De hac Vitruuius ſic ſcribit:In oppidũ Salapia uetus,quod Diomedes condidit,ſiue ut quidã dicunt, Elephias Rhodius.Incolæ,quotãnis ualetudine laborantes à S.P.Q.R.per M.Hoſtiliũ impetrauerũt,ut inde quatuor paſſ.mil.mœnia trãsferentes, ſecundũ mare ſalubrius habitarent.Erat in eodẽ littore paulo recedens Salpa,quæ iam interijt.Deinde recẽtia nomina Melfita,Tranium,quod Trinum Plin.poſitũ fuiſſe exiſtimauerim.Circa uero locum ubi nunc Barolũ,Cannæ fuerunt Romana clade inſignes.Hodie quoq; præſul Cannenſis in ſacro codice reperitur:qui ueteris ueſtigium nominis uſurpauit. Deinde Aufidus amnis è montibus Hyrpinis defluens iuxta Canuſium,quò ſe recepit Terentius Varro cum reliquijs exercitus Cannẽſis à Buſa muliere exceptus.Interius uero Venuſia,unde Calor fluit.iuxta Ampſanti colles Virgilio deſcripti ex ſentẽtia Donati.Atella alia à uetere quæ eſt prope Neapolim.Aſculũ,Satrianũ,ubi equi præſtantiſſimi. Horatius: Me Satrianæo uectari rure caballo.Bituntũ unde Bituntini Plin.adhuc durat.Mateola unde Mateolani Plin.nunc Matera urbs & præſul Materanus. In Appennino autẽ Theanum Appulum,ut dignoſcatur à Sidicino.Liuius in VIII. ſic ait:Ex Apulia Theanenſes Canuſiniq; populatiõib. feſſi, obſidibus L.Plaucio datis in deditionẽ uenere.Theanates quoq; Appuli ad nouos Coſs.fœdus petitũ cõceſſerunt. Nam Florẽto nobili oppido Iunius potitus erat.hæc ille. Hoc enim Florentũ de quo inter Samnites mentionẽ feci,adhuc cernitur. Luceria Daunorum oppidum Stra. Plinioq;, Ptolemæo autẽ Nucerio Appulorũ.Hæc diruta à Cõſtantio imperatore,quando à Conſtantinopoli in Italiam uenit.Poſt Aufidum Garganus mõs,qui ueluti dorſum Adriatico prominet.ſuper eo ipſum oppidum S.Angeli,ubi uiſum prodigium quod in ſacra legitur hiſtoria. Hũc etiam Saracenos occupãtes Grimoaldus rex Longobardorũ ſingulari in Chriſtianos beneficio expulit.Inde poſt annos centũ,iterum tenentes Carolus Magnus fugauit.Intus uero Hyriũ,Arpos,poſtea Argyppa à Diomede condita Straboni,cuius tẽpore deleta erat:Nũc Mãfredonia in eodem prope loco à Manfredo Siciliæ rege cernitur excitata.iuxta & Sipontum,olim Sipûs Straboni Plinioq;,à ſepijs capiendis. Hanc partem tenuit Diomedes olim,ubi monumẽta reliquit:E regione nãq; inſulæ ſunt Diomedeæ, numero V.ubi ſocij ipſius dicuntur in aues conuerſi,quæ teſte Aeliano de auibus, Græcis adplaudere,alios inſectari quodammodo uidentur. Nunc uero in eiſdem locis Cœnobium nobile canonicorum reg.S.Aug.uiſitur. Larinum municipiũ parum à mari diſtans,à Theano autem mil.XVIII.ut ait Cic.pro Flacco,adhuc durat regiturq; ab Vrſinorum familia.

Inſulæ

INSVLAE TYRRHENI MARIS.

TYRRHENI siue inferi maris insulæ secundum Siciliam de qua postea dicam, Sardinia & Corsica sunt. De origine Sardiniæ Aristoteles περὶ τῶν θαυμασίων ἀκουσμάτων. In Sardinia, inquit, insula Gæcorum antiquorũ uestigia apparent, multa quoq; decora, & templorum testudines adfabre elaboratæ. Has ab Iolao Iphiclis filio factas esse constat, qui una cũ Thespiadis ad hæc loca adnauigauit. Vocabatur aũt prius ex forma Ichnusa, humano similis uestigio. Feracitate fructuum felicissima. Hic Aristeum illum agri studiosissimũ dicunt dominatũ fuisse. Nunc autẽ nihil tale fit, quod in manus Carthaginensium uenerit, qui indigenas quicquam agriculturæ attingere prohibuerũt, ipsi sedulo ei rei studentes. Hæc ille. Diodorus item Iolaũ plures in ea ciuitates cõdidisse dicit. Pausanias, Eustathius, & Capella à Sardo Herculis filio dictã uolunt, habitatã prius ab Hispanis, deinde ab Heraclidis & Thespiadis, postea ab Carthaginẽsibus, quibus Romani successere. De ijsq; uarij sunt annales. In alijs L. Cæciliũ Metellum uicisse Sardos & Corsos legimus, teste Festo Rufo: in alijs L. Cornelium Scipionẽ diruta Calari Sardiniæ urbe & Hannone superato de Sardis & Corsis triumphasse, ut autor est Liuius. Sardi itẽ à T. Graccho perdomiti totq; captiuorũ ab eo ducti, ut prouerbium fuerit, Sardi uenales. Insequẽtibus tẽporibus Saraceni subditã tenuere: sæpe à Pisanis recuperata, sæpe deperdita, ad postremum in Hispanorum uenit potestatẽ. per Iacobum Aragonem prius recepta. Tres in ea metropoles, Turritana, & Arborẽsis sub qua S. Iusta, & Ciuitatẽsis. Tertia Calaris, sub qua Sulcitana. Doliensis, Snellensis: recẽtia sane nomina, præter Calarim ac Sulcã, & in codice Fisci adnotata. Insula tota cœli grauitate infamatur. Pausa. dicit eam serpentes herbasq; habere innocuas, præter herbã quandam similem lappæ, quã edentes ridendo pereunt, ex quo prouerbiũ in sanitate desperata, σαρδώνιος γέλως, Sardonius risus. Itẽ insulam totam constare longitudine M. C X X. stad. Latitudine C C C C L. Hæc ille. Corsica uero Cyrnos olim, ut ait Dionysius, quod montibus tanquam capitum uerticibus abundet: Corsas enim tẽpora Græci appellant. Melle illaudato referta est. Tantum uina commendata, quæ Romã exportantur. hominum, sicuti canum & equorum ferox genus, ac tantũ latrocinijs natum. Hoc fermè tẽpore, quod iter Hetruriæ omnẽq; orã maritimam infestabãt, expulsi ex urbe Roma subiectisq; terris ab Alexãdro fuere. Ciuitates Plinio Mariana à C. Mario, Aleria à Sulla Dictatore deductæ Coloniæ: quarum nomina cum mœnibus durant. Tota insula lõgitudine à Septentrione in meridiẽ porrecta mil. pass. C L. latitudine L. Circuitu C C C X X X I I. ut idem testatur autor, qui ait, X X X I I I. olim in ea urbes fuisse. Corsicæ prope sunt Ilua Chalibum generosa metallis, Aethala à Græcis dicta ob ferri officinã in eo loco flagrantis: Plinio item & Stephano. Præterea Oglasa, Capraria, quã Græci Aegilion uocãt: Igilium uero cõtra Telamonẽ, unde nobile uinum rubrũ. Gorgona. Planasia quod fallax nauigantibus sit ęqualis freto uisa. Plinio in Antiano Stura, Palmaria. In puteolano Pandataria, Prochita: Aenaria eidem à statione nauium Aeneæ, ab Homero Inarime dicta, à Græcis Pithecusa, non à simiarum multitudine, ut aliqui putant, sed à figlinis doliorum. Hodie uero Ischyam uocant, puto ex robore munimento loci. In Surrentino Megaris, Capreæ quam Apraxopolim Augustus uocare solebat, ob amœnitatis recessum inertem. Leucothoa, Parthenis, ex Sirene. In Formiano Pontia. In Compsano Dianium, quam Artemisiam uocant. In Viponensi Menaria, Colubraria, Veneria. Inter Sardiniam & Corsicam insulæ paruæ Cunicularię uocatæ Plinio.

SICILIA.

DE Sicilia Thucydides in hãc ferè sententiã. Primi dicuntur eam incoluisse Cyclopes & Lestrigones, quorũ origo nusquã reperitur. Post hos Sicani genere Hispani, à flumine Hispaniæ Sicori a Liguribus eiecti: & adhuc Sicani partẽ insulæ ad occasum spectãtẽ incolũt. Deinde pleriq; Troianorũ capto Ilio in finibus Sicanorũ cõsedere, qui dicti sunt Elymi. Vrbes eorũ Eryx & Egesta: his accolæ adcesserũt quidã Phocenses. Post hos Siculi ex Italia fugientes Opicos, uictis bello Sicanis Siciliam appellauere: ante uidelicet Græcorũ aduẽtum annis C C C. Deinde Phœnices partem quæ ad Aquilonem uergit negociandi causa tenuere

nuere, ac Motyam Solontem & Panormũ, finitima Elymis oppida inhabitauere: unde breui traiectu Carthagini forent uicini. Tot igitur barbari Siciliam incoluere. Grecorũ primi Chalcidẽses ex Eubœa transeuntes cum Theocle illius deductore Coloniæ Naxon incoluere. Insequẽti anno Archias ab Hercule prognatus è Corintho ꝓfectus: Syracusas tenuit pulsis prius ex Italia Siculis: Iidẽ Chalsidenses Theocle duce post annos VII habitatas Syracusas, Leontinos Siculis eiectis: deinde Catinã incoluere, cum ipsi Cartinenses Euarchũ fecissent Colonię autorem. Lampis ea tempestate è Megaris in Siciliam uenit, & supra flumẽ Pantacium loco quodam (cui nomen Trogilo) incolas collocauit. Illinc digressus positis in Tapso incolis: post eius mortẽ duce Hyblone è Tapso migrantes, qui regionẽ prodiderant Megaras incoluerũt. Qui Hyblæi sunt dicti, quiq; post CCL. annos à Gelone rege Siculo expulsi sunt. Philistus scribit LXXX. annis ante bellum Troianum Siculum Itali filium ex Liguribus in Siciliam adpulsum insulæ nomen dedisse. Trogus lib. IIII. plura de Sicilia scribit, quod Italiæ pars quondam fuit terræ motibus diuisa Rhegio proximo promontorio, quod græce abruptum dicĩ, cauernosa tota sulphurea subterraneisq; meatibus uentis penetrabilis: ex quo miracula ardẽtis Aetnæ & Vesuuij montis Scillaq; & Charybdis, cæteraq; monstra: quæ ob eam causam fingunĩ, quod nauigãtes ad pelagus propter angustias eius undarũ exurgentiũ sonitus quasi latratus, & uoraginẽ expauescunt. Diodorus item Sicaniam prius dictã fuisse dicit ex autoritate Timæi à Sicanis antiquis indigenis, quibus ob frequentes ignes deuastantes, insulã deserẽtibus Siculi ex Italia ꝓfecti occuparunt, pauloq; post colonijs Græcorum eò deductis, & linguã Gręcam & cultum elegantiorem didicere. Ab ijs deinde fabularum cõmenta de Cerere & Proserpina, & commonstratis ab ea frugibus & arãdi modo, quod fœcundissima sit tellus, & horreum pop. Rom. à Cicerone appellata, quæ sæpe maximos eorum pauerit exercitus: Frumẽtarijs uero & negociatoribus Ro. magno fuerit cõpendio. De qua idem Cic. in Verrẽ multa cõmemorat. Nostra uero tẽpestate proximis his annis urbem ingenti fame leuauit, cum aureis iam XXX. modius uenisset. Circuitus insulæ totius Plinio mil. pas. DCXVIII. Nunc qui eam ab initio tenuere breuiter attingam. Trogus in eodem lib. itemq; Thucydides (uti supra cõmemoraui) eam Cyclopum atq; Lestrigonum patriam ante omnes fuisse adfirmant, quorum originis nullus habetur autor. His extinctis Aeolus regnũ occupauit, qui, ut ait Diodorus, quod uelis uti nautas instituerit, & tẽpestates uentosq; prenoscere docuerit, Ventorum deus est habitus. Post quem singulæ ciuitates in Tyrannorum imperium cõcessere, cũ Carthaginensibus sæpe uarijs prælijs dimicauerunt. Deinde Atheniẽses specie ferẽdi auxilij Catanensibus contra Syracusanos, Nicia, Alcibiade & Lamacho Ducibus profecti necessitatẽ inimicis fecere adcersendi auxilia Gilippi Lacedęmoniorũ ducis, cuius uirtute Syracusani obsidiõe liberati fuere: rursusq; petiti adiuti sunt à Peloponẽsibus, tũc Atheniensiũ inimicis, ut in Thucydidis historia uidere licet. Per aliquot deinde annos à Carthag. expugnata atq; dominata est, superato Agathocle, rursus à Dionysio recepta: quo sublato Hiero caput extulit, qui dux Syrac. pulso Artemidoro alterius factionis duce à suis rex appellatus est, ut Polybius refert: Dũq; cõtra Mamertinos ueniret ab Appio Cos. uictus est: Mamertinis partim se Romanis, partim Carthaginẽsibus dedentibus, ex quo causa & initium fuere primi belli Punici. Deinde pax regi, & Syracusanis data & amicitia inita. XXXIIII. post annos rebellauere Syracusani cæsa prole Hieronis. Itaq; eò M. Marcellus missus non prius redijt quàm captis ac direptis Syracusis. Nunc loca breuiter enarrabo.

LOCA SICILIAE.

TRinacria enim quũ ex tribus promontorijs dicta sit, Peloro Italiam, Lilybęo Græciã, & Pachyno Africam respiciẽtibus: Messana primum in ora est post Pelorũ, instar Phari Alexãdrini turrim habẽs, Zancle prius uocata. De qua Thucydides in hanc sententiam. Zancle originẽ habet à latronibus Cumęis ex urbe Chalcidica profectis Periemene & Cratemene ducibus, sic appellata quod falcis speciem præferat Siculo uocabulo. Iidẽ postea à Samijs eiecti sunt. Nec multo post Anaxilus Rheginorum tyrannus exterminatis Samijs urbem indiscretis hominibus frequentem reddidit, & à sua quondam patria Messenam appellauit. Hęc Thucydides.

Polybius

Polybius aūt hos Mamertinos postea uocatos fuisse dicit. Qui destituti legionibus Romanis, quæ Rhegij morādo Siciliæ urbes tuebant̄, à Syracusanis postea nunc Carthaginēsiū partibus studētibus, duce Hierone bellū passi sunt. Romani Appio Claudio Cos. Mamertinos primū, q̄q̄ noxios & sceleris cōscios sponte in deditionē acceperūt. Dein Syracusas ceperūt, ex quo primi belli Punici exarsit origo. Messanę itē hodie monumētū ueteris inscriptiōis huiusmodi cernit̄. Senatus populusq́ R. Claudio. Q. Fabio Coss. altero Messanā Siciliæ ciuitatē classe ꝓfecto referante percepit. Hieronē Syracusanorū regē, Pœnorūq́ copias Hieroni cōiunctas tā celeriter superauit, ut Appium Claudium Cos. ad hāc rem gerendā potius ciuitas suæ uirtutis admiratorē q̄ belli susciperet adiutorē. Nam rex Pœniq́ urbis nō tam multitudine ac animosa nobilitate propulsi uictos q̄ sese didicere cōgressos, qui ante consulis aduentū ultra Leontinum profugi pacē exposcentes, Romanorū gloria, Messanensiū nobilitate, propria mulcta centū taleta ærario soluēda supplices impetrauerūt: ob quod statuit urbē ipsam titulis nobilitatis extolli alijsq́ ꝓuinciæ ciuitatis eiusq́ ciues Romanorū honore Siciliæ caput illic fungi potestate Romana, lapides eius à Leontino usq́ Phędas extendi. Nā id spatiū cęteris deficiētibus Romanæ ditioni seruauit. Chirographū hoc fastis Romanis adiunctū laudē ciuitatis ostentās adscribi, Romanāq́ gratitudinē merito respondere. Adprobatū est præsens decretum patrum à Cn. Calatino Tri. Pl. post urbē condi. an. CCCCLXXX. remp. primo bello Punico turbāte. Ibidem altera inscriptio: S. P. Q. R. Seruio Fuluio Flacco P. Calpurnio Pisone Coss. urbē Messanā à prouinciæ coloniæ tributis cuiuslibet uectigalis fixi mobilisq́ pondere per omnia secula liberauit: quia dum Sicilię graue formidabileq́ bellum seruile multitudine cōspirantiū, instructa copiarū potentięq́ magnitudine subiugasset, quod prius Ro. disperserat cōsulesq́ terruerat, seruos Messana sagaciter habitos pace maturè frenatos, quin uno P. Calpurnio Cos. designādo luem Siculis: Ro. Po. stimulos, & à se profuturū compar abstulit nocumētum, atq́ se uili seruitute eripuit, preciosa libertate gauderet. Ex hoc em̄ præsens Chirographum fastis Romanis adiunctum laudem ciuitatis extentā decreuit adscribi, ut gratiam meritis Romana circunscriptio coæquaret. Adprobatū est hoc patrum decretū ab Octauio Pl. Tribuno post urbē conditā an. DCCXX. remp. bello seruili turbāte. Festus aliam quoq́ Mamertinorū causam repetit hoc modo. Quum pestilētia laborarēt Samnites, uer sacrū ex oraculo: id est quæcūq́ uere proximo nata essent, immolaturos uouerūt. Quo facto pestilētia minime cessante, cōsultus iterū Apollo respōdit nōnullos animo uiolatos expelli oportere. Hi itaq́ in Siciliā uenientes atq́ ibi cōsidentes cum auxilio in bello Messanensibus essent, ab eis ob meritū in partē urbis atq́ agri accepti sunt, uocatiq́ Mamertini, qđ collectis in sortē duodecim deorum nominibus Mamers sorte exierit, quo lingua Oscorū Mars significat̄. Huius historiæ autor est Alsius in lib. primo belli Carthaginēsis. Messanenses postremo cū rebellassent Valerio Messalæ à quo subiugati fuere cognomē dedere. Nuper extinctus est Cōstantinus Lascaris in ea urbe, qui in Græca disciplina ꝓfitebat̄. Aethna his proxima, Inesia prius dicta, mons cū oppido, ubi miraculū flammę. Alia em̄ Enna uocata est, ubi Proserpinę raptus, de qua paulo postea. Adranū urbs cū fluuio eiusdem nominis & Argentū, unde Adrani & Argētani Plinio: Taurominiū in eodē littore Naxū uocatū. Thucydides ait: Chalcidēses duce Theocle incoluisse Naxū & extra urbē posuisse aram appellatā Archigenæ, cui nauigaturi sacrificarēt. Strabo dicit: Zancleos ex Hybla cōdidisse Taurominiū: deinde Romanorū coloniā fuisse. Idem ait Charybdim ante Taurominiū & Messanā apparrere ꝓfundū immēsum ubi freti inundatione & uorticibus nauigia periclitant̄. Centuripæ, Aetnæ & Symetho proximę, urbs quā Augustus ædificijs restituit. Catina ædificiū Naxiorū sub radicibus Aetnæ, eam Hiero renouatis colonis Aetnā uocauit, post eius mortē pristinū recuperauit nomē. Silius. Tū Catine nimiū ardenti uicina Typheo: Et glomerasse pios quōdam celeberrima fratres. Hi fuere, ut ait Strabo, Amphimon, & Anapias: cū clades patriæ inferretur, parētes humeris sustulerunt. Nūc multo celebrior Agathæ uirginis natalibus. Apud hanc Symethus labitur fluuius. Paulum uero ab ora recedētes, sunt Megara & Leontini duæ clarissimæ quondam urbes. Deinde Syracusæ. Quas Archias à Corintho aduectus cōdidit: qui una cum Miscello ex oraculo eis ꝓpositis diuitijs, & salubritate, ut alterū eligerent,

Archias cũ diuitias prætuliſſet Syracuſas omniũ rerũ fertiles habuit. Alter uero Miſcellus prælata ſalubritate Crotonẽ ædificauit. Syracuſani itaq; adeo creuerũt opibus, ut in prouerbio ſit cum ad diuites loquimur, Vobis ne decima quidem Syracuſanorũ adeſt: Hæc urbs Archimede Mathematico cenſetur, qui Marcelli expugnationem ſuis inſtrumentis triennio diſtulit. Nunc autem Lucia uirgine gloriatur. Agrigentũ quod Græci Acragantẽ uocant, Geloi incoluere anno C V I I I. poſt cõditam Gelam ducibus Ariſtono & Pyſtilo ab Agrigento uicino fluuio cognominatã, ut autor Thucydides. Quẽ fluuiũ in forma ſpecioſi pueri pinxit antiquitas, ut Aelianus autor ſcribit: itẽ Duris, ꝙ pleræq; ciuitates Siculæ à fluminibus nomẽ habent, ut Gela, Syracuſæ, Himera, Selinũtes, Phoimanites, Erycum, Camyrum, Alycum, Therinũ, Camerinũ. Polybius & flumen & urbem Acragantem à regione Acrage uocari uult, ἀπὸ τῆς ἀϋγάορ. Sunt & aliæ in Thracia, in Eubœa, in Cypro, in Aetolia. In hac equos optimos naſci Vergilius etiã teſtať. Acragas generator equorum. Agrigentinorũ pręterea eſt ſumptuoſe & ædificare & epulari. Quapropter Plato, ut refert Aelianus de uaria hiſtoria, in eos cauillabať, Agrigẽtinos ædificare, ut ſemper uicturos, epulari ut ſemper morituros. Hic Phalaris imperauit crudeliſſimus tyrãnus, tauro à Perillo inuẽto ciues cruciabat. Quapropter à populo unà cũ cõiuge & filijs crematus eſt: poſt quẽ Alcamenes, huic uero Alcãdrus uir mitis ſucceſſit. Ex latere occidẽtis Panormus urbs, & ſtagnũ, de quo Polybius. Aulus Aquilius & C. Cor. Coss. cũ claſſe C C X X. nauiũ intra ſpatium trium menſium ædificata in Sicilia primo bello punico Panormum quod tũc à Carthaginenſibus tenebatur, debellauerũt, è duobus lateribus aggreſſi primã urbis partẽ primo captam Neapolim, deinde urbemueterẽ aliam partẽ: altera eſt in Creta Panormus. & item alibi. Sic enim Græci nominãt locum nauibus applicãdis accommodum. Himera urbs & fluuius deducta ab Euclide Suno & Sarono. In hanc diuertit Hercules cũ Geryonis armẽtis, ubi aquas calidas prouenïſſe Palladis iuſſu ferunt, in quibus Hercules mẽbra labore ſordida abluerit, molliora q; reddiderit, ex quo Himera appellata. autor Stephanus. Hinc Ergoteles Olympiõica fuit. cuius uiri ſimul & urbis Pindarus in Pythicis meminit. Himera aũt flu. à Nebride mõte fluit, q̃ ut ait Solinus à Nebridibus, id eſt hinnulis dictus eſt quibus abundat. Eryx mõs & urbs, à filio Veneris ab Hercule uicto, ubi Veneris Erycinæ tẽplum: loci adhuc ueſtigia uideň. Entella urbs ab Entello qui apud Vergiliũ cum Darete hortãte Aceſte pugnauit. Entella Hectoreo dilectũ nomẽ Aceſtę Myle in ora. Ouidius in Faſtis: Sacraq; Myle paſcua læta boũ. Hybla mons & oppidum, ubi mel conficitur hybleum. Selynis urbs prope Lilybœũ. Vergil. Et ſyluis palmiſq; onuſta Selynis. Dicitur & Selinus. Gela quã Antiphemus è Rhodo, Eutimus è Creta ſuam uterq; coloniam ducẽtes, pariter cõdidere, an. X L V. poſt habitas Syracuſas: ex Gela fluuio uicino appellata, cũ Lindij uocarẽť. author Thucydides. Stephanus dicit Gelã fluuiũ appellari, ꝙ glacie cõcreſcat, quã Opica & Sicula lingua Gelã uocãt. Camarina cõdita à Syracuſanis, autoribus Daſcone & Menecle, ut refert Thucydides, eiectoſq; aliquãto poſt ob defectionẽ à Syracuſanis dominãtibus Gelo tyrãnus accepit pro redemptione Syracuſanorũ, quos habebat captiuos: Tum ipſe colonię deductor factus eos in terra Camarina collocauit. Et cũ rurſus ſedib. eiecti fuiſſent, tertio ſunt ab eodẽ collocati. Eſt & palus Stephano quę pręter naturam aliarũ immota melior eſt q̃ mota. Vnde prouerbiũ, μὴ κίνει καμαρίναν. Vergil. Et fatis nunq̃ cõceſſa moueri, Apparet Camarina procul. Palicen Ducetius Siculorum dux C. Nautio Rutilo, & Lucio Minutio Carutiano Coss. condidit. Theophilus aũt in deſcriptione Siciliæ fontem dicit. Prope autẽ templum Palicenſium erant V. dæmones quidã, quos Aeſchylus in Ethnis dicit Iouis & Thalię filios fuiſſe. uocabanť Palici, ꝙ mortui ſemel iterũ reuixerũt. Ratio ꝙ ibi fons ſit ſenis altus cubitis aquã eructans, quẽ Crateras appellãt, ut uideatur campus ei ſubiectus aquis immergi, rurſuſq; poſtea apparere. Locus præterea ſacer iureiurãdo. Nã quod iurant in tabella deſcribũt, eamq; fluuio proijciunt: Si ſanctum & inuiolatũ, aquis ſupernatat: ſi falſum & iniuſtũ, deprimitur. Silius. Et q̃ præſentẽ damnat periura Palici, Poſcũt ſupplicia. De quibus in Macrobio plura. Triochala ubi ſeruile bellum concitatũ eſt. Silius. Et mox ſeruili uaſtata Triochala bello. Cic. in Verrẽ lib. V I I. In Triochalino quẽ locũ fugitiui ante tenuere. De ſeruili bello hæc Florus. Fugitiui duce Syro fractis ergaſtulis ad L X. mil. cõiurauerũt. Præ

torum

torũ castra exuperata, Manilij, Pisonis, Lẽtuli, Hypsei. M. Perpẽna uicit, & obsessos Aetnæ cõsumpsit. Hinc ouans urbẽ ingressus. Post paulo idem incendiũ excitauit Themiso Cilix pastor, interfecto domino ergastula aperuit. Prætoriana castra Seruilij & Luculli succubuere. M. Aquilianus exẽplo Perpennę, & ferro, & fame maceratos cepisset, nisi metus supplicij fuisset. Itaq; magna ex parte mortẽ sibi cõsciuere. Dux aufugit. Drepane falcis figura, qđ eò falx Saturni genitalibus abscissis eiecta sit, ut ait Strabo. Egesta ubi aquę multę Philoni, ab Egesto Troiano: Segesta deinde uocata. unde Segestani Plinio, hodie quoq; uestigia apparẽt. Enna urbs in monte umbilicus Sicilię dicta qđ in medio sit. Strabo dicit Syracusas & Erycẽ duas maris arces in medio Ennã retinere. Hic fabula Proserpinæ raptæ à Plutone, specusq; adhuc uisitur, unde dicitur ad inferos cõtendisse. Liuius de bello Macedonico, Regionẽ eam amœnã, ac perpetuo flore uernantẽ appellat: hodie quoq; castrum Ennæ dicitur, ubi conciliũ totius insulæ cũ opus cogitur à Præside. Deinceps ex ordine literarũ Aceste, ab Aceste Troiano, Arbela, Abace, Abola, Abatana, Agiũ, Agyrena, Acre, Bucina, Bremia, Biclus, Crastus urbs, unde Epicharmus poeta, & Lais meretrix, ut Anthus testaĩ, de uiris illustrib. Cephalodũ Pli. hodie quoq; Præsul Cephalodẽsis appellaĩ. Camirus urbs, ubi Cocalus regnauit, Oebali filius. Eugea sita in mõte huic proxima. Cocali regia, ubi Minos perijt, & cuius militib. Minœa cõdita Plinio. Hãc Heracleã Liuius dicit uocari. Epipole locus pręceps & altus, uicinus Syracusis. Helorus media producta ab Heloro flumine, ubi Apollodorus in Chronicis dicit esse pisces mãsuetos, qui è manu pascunĩ, labitur è Pachyno. Est altera in Macedonia urbs. Metaurus Locrensium ędificiũ. Motya, Macariũ: unde Macarenses Plin. nunc item nomen retinent antiquũ. Morgentia, unde Morgentini apud eundem autorẽ. Omphace. Thermæ oppidum ubi primũ reperta comœdia. Silius. Litora Thermarũ prisca dotata Camœna. Solinus quoq; hic primũ, ait, inuenta est comœdia: hic & cauillatio mimica in scena stetit. Oratoria etiã in Sicilia inuenta. Tapsus clade Romanorum insignis Et undantẽ Rutulorũ sanguine Tapsum. Altera in Africa, huius colonia. Tyndaris, Tarchila, Philistro, & Tarchialis regio. Altera in Macedonia. Tiche prope Syracusas Ephoro. Tychũ uero mons in medio Prœtiæ & Eretriæ. Tisse cõdita à Siculis à qua Thissinẽses Plinio, Silio. Hicarũ, Philisto. Hicara uero Apollodoro in Chronicis dicta. meminit & Thucydides, Selynis ꝓpe Lilybęũ. Verg. Et syluis palmisq; onusta Selynis. Dicunĩ & Selynuntij & Selũtij incolæ, quoniã Gręcis σελινὸς dicit: hãc urbẽ hodie Mazarã appellãt. Sũt & noua oppidorũ nomina: Mõs regalis & Augusta, quorũ primũ Gulielmus rex Siciliæ cognomẽto Bonus cõstruxit, patris Gulielmi, q̃ Malus cognominatur, infamiã ac latrocinia cõpensando. Hic instituit, ut pauperibus esset refugium. Templũ ubi cathedrale cũ amplissimo uectigali cõstitutum, apud quod canonici regulares nullius unquã horæ intermissione alternãtes deum collaudant. Augustam uero Fredericus II. Imp. excitauit, ut inscriptio portæ Tetrastichi clare indicat. Flumina pręcipua, Plẽmirius, Symetus, Himera, Gela, Helorus, Alabys, Hypsa, Vagedrusa, Pãtagia, Achates, ubi lapis teste Plinio eius nominis reperitur. Hipparis ꝓpe Camarinã nauiũ capax ex monte oriẽs materia abundãte, quã Camarinei excidẽtes in subiectũ amnẽ ꝓijciũt, deuehendam fluctibus in urbem sine nauigio: meminit Pindarus in Pythicis. Καὶ σεμνὸς ὀχετὸν ἵππαεις οἷσιν ἄρδ' ἐκολλᾶ πυγάδιων θαλάμων λάχεως. Insulæ autem Siciliæ primũ Aeoliæ, quæ (ut ait Plin.) & Lipareæ & Vlcaniæ à Latinis, Ephestiades à Græcis appellatæ sunt numero VII. Lipara, Thermissa. Strõgile, Didyma, Ericusa, Phœnicusa, Euonyma. Plin. Aeolias dicit appellatas quod ibi Aeolus Iliacis regnauerit tẽporibus. Aeolides uero aliæ sunt in Aegeo ex Aeolica lingua cognominatæ. Aliæ itẽ Cenys iuxta Pelorum Stephano. Cosyra in medio spatio Lilybæi, & Clupeæ, & Carthaginẽsis oppidi Straboni. Melite. Ouid. Melite sterili uicina Cosyrę. Bucuna cuius meminere Stephanus & Dionysius poeta: clara morte Pontiani Pontificis sub Alexandro Cæsare. Aegusa tantum cæteris: Ptolemęo duę sunt: Aethusa & Aegusa. Sirenussæ tres insulæ Sirenibus dicatæ ad sinũ Possidoniatẽ seu Pestanum Straboni, nonnullis ad Pelorum Siciliæ. Ptolemęus eas Sirenũ insulas appellat. Acradina insula ciuitates habet ꝓpe Syracusas, quas expugnauit Claudius Marcellus. Est & pars Syracusarũ. Charax autẽ regionem eam uocat & insulã. Ex his igitur omnibus ciuitatibus & locis cũ pleraq; interempta, plurima etiam mutata sint

tata sint, ut superius ostendi: Codex fisci hodie XII. tantū præsules descriptos habet. Cephaludēsem, Panormitanū, Agrigentinum, Cataniensem, Mazariensem, Militensem, Massanensem, Maleuitanum seu Maleensem, Montis regalis, sancti Marci, Pactensem.

SICILIAE RELIQVA AC POSTERIOR HISTORIA.

ENARRATIS igitur Siciliæ cum initijs tum locis, ea nunc dicenda restant, quæ post captas à Marcello Syracusas sunt secuta, quādo Sicilia in prouinciæ formam redacta per prætorē à Romanis administrabatur. Deinde sub Imperatoribus usq; ad Caroli tēpora. Tunc igitur partito inter utrunq; imperiū orbe Sicilia omnis cū Calabria & Apulia Cōstantinopolitano cessit. Cui sine cōtrouersia paruit usq; ad Nicephorum Imperatorem cognomēto Thomam, quo tēpore Saraceni Apuliam, Garganum mōtem, Luceriam, & nōnulla circa loca occupauerunt, an. DCCCCXIIII. Vnde sæpe postea factis excursionibus Calabriam, Neapolim, Lirimq; adusq; flumē, & loca urbi uicina penetrauere. Quibus Ioannes X. Pōt. una cum Alberico Hetruriæ comite occurrendo ui maxima restitit, illi ad Garganum se recepere. Deinde post annos ferè C. q̃ Italiam tenuissent, penitus expulsi sunt. Quomodo autem, aut à quibus expulsi sint duplex est fama. Otho Præsul Phrysingensis de gestis Frederici primi, dicit Robertum cognomēto Guiscardum quod erronē eorum lingua significat quoniā telluris multum uictor obiuerit, inter Normādos natus, in Italiā ad quærendas nouas sedes tūc primum uenisse: ubi Apuliā colonis paucis atq; ignauis habitatam aspiceret, suos domo asciuisse cum exercitu: breuiq; tempore omnem eā regionē ac Siciliam expulsis Græcis simul & Saracenis, in suam potestatē redegisse. Altera est fama, crebrior quidem inter autores. Tancredus Normandus armorum gloria insignis cum numerosa prole finibus suis egressus in Italiā, in Aemyliæ regione cōsedit, & iam principem Salernitanū bello lacessiuerat, cū filius eius Gulielmus cognomēto Ferrabas cum Molocho præfecto Michaelis Catalaici Imp. Cōstantinopolitani, qui Calabriæ Siciliæq; præsidebat, ac principibus Capuano & Salernitano trāsegit, ut si Apuliā à Saracenis recuperasset, eā in parte possideret. Qua demū armorum ui potitus, ac spe cōditionis deceptus paulopost una cum XL. milibus Normādorum, qui ad expeditionem Hierosolymitanā eo tempore se accinxerāt, Siciliā, Apuliā, Calabriā cepit: ac Melphim edito in colle, quo impedimenta cōgereret, ædificauit. Atq; ita imperium moriēs reliquis ex successione fratribus dimisit, qui comites Siciliæ dicti XLIII. annorum spatio, magna cum felicitate creuerūt. Inter quos Drogo fratri successit, an. VII. qui primo reiectus ab exercitu Michaelis Etheriaci Imp. mox apud Aufidum amnē uictor discessit. Post quem Hunfridus, mox quartus Gottifridus, inde Robertus Guiscardus successere. Is igit̃ ultimus res bello magnas gessit: Apuliā per se, Siciliam per Rogerium fratrē rexit. A Nicolao II. Pontif. dux atq; Feudatarius constituitur: Normandorū auxilijs ei cōcessis, quibus rebelles proceres in officio cōtineret, ac Beneuēto restituto, quod frater eius Gulielmus occupauerat, de quibus omnibus apud Aquilam in cōcilio cōuenere. Gregorium VII. Romæ obsessum per portam Flaminiā irruptione facta, ab Imperatoris Henrici III. iniuria asseruit. Quare ab eodē Apulia rursus hac conditione concessa, ut Anconā, Picenūq;, quod gens eius occupauerat, redderet. Neapolim primus possedit longa obsidione ui expugnatā. Postremo contra Alexium Imperatorem, qui Christianis aduersabatur, profectus in Græciā plurimis locis captis apud Casiopem insulam interijt, an. M.LXXXVI. ætatis uero LXII. uir alioqui laudatus. Tantum ab Antonino Florentino Præsule, ut dominationis nimium cupidus taxatur. Inter liberos eius Rogerium & Boemundum exinde bellum exortum, cum prælatum in regno Rogeriū alter quereret. Itaq; haud longe à Beneuento prælio commisso Boemundus uictus principatum tātum Tarentinū interuenientibus paternis amicis pacificatoribus tenere permittit̃. Paulopost deo militans ad expeditionē Hierosolymitanā ubi res magnas gessit proficiscit̃. In itinere cum Alex. Imperatore paterno quondam hoste, fœdus & amicitiam inijt, donatus ab eo muneribus ac liberaliter exceptus: discedens uero fidem irritam habendo eius oppida multa inuasit. Quare in reditu pertimescens, cū eius imperij trāsitum uitare non posset, se mortuū finxit, atq; in arca clausum deferri. ubi domum peruenit, euestigio Dyrrachium classe aggreditur, locaq; imperij nōnulla: tandem pax inter eos

eos facta.Rogerio interim post annos regni XXV. uita functo Gulielmus filius succedit:qui statim inito principatu, Alexij Imp.iam defuncti filiæ nuptias expetẽs, Cõstantinopolim cõtendit,statu prius rerũ suarum Calisto II.Pont.cõmendato.Rogerius inter hæc Rogerij fratris filius,capta absentis occasione spretoq; Põtifice regnũ inuadit. Gulielmus spe nuptiarũ frustratus, regnoq; simul eiectus sese ad principẽ Salernitanũ recepit.Ibiq; priuatus ex animi mœstitia diẽ sine liberis obijt.Rogerio itaq; secũdo per uim principatũ occupanti,Calistus bellum indicẽs,dum eius rei gratia se Beneuentũ cõfert, paulopost morbo correptus interijt.Innocẽtius II.deinde causam prosecutus, cũ eo apud S.Germanũ uictor cõflixerat,nisi paulopost duce Calabrię Rogerij filio cũ supplemento ueniẽte captus fuisset:à quo & patrẽ captum dimittere ac om̃ia quæ circa regnũ optauerat,præterq; regis nomen cõcedere cõpulsus est.Post hęc Anacleti Pseudopõtificis partibus fauẽs,ab eo utriusq; Sicilię rex declarat̃,aduersus quẽ Innocẽtius iuuante Lotario Imp.cũ exercitu profectus,eum regno deiecit,quod ille statim Pontifice defuncto recuperauit.Belli gloria clarus est habitus, ac inter cæteras expeditiones Africanã Christi causa sumpsit,in qua Tunim tributariã fecit:cum Imp.Cõstantinopolitano dimicauit.Demũ è Sicilia reuertens,amissis opera Venetorũ quibus hostis erat XX triremibus fuga euasit,ac Panormi extinctus est superstite filio successore Gulielmo II.qui regnauit annos duodecim. Is igit̃ rex primus ab Innocẽtio quarto creatus est: Magnusq; ob eã causam appellatus. Sed mox immemor beneficij terras Põtificis apud Beneuentum occupat,ille iratus eum regno abdicat:Emanuelẽ Imp.cõtra eum excitat,ipse interea aduersus cũ exercitu ire pergit. Quẽ cum om̃ia superantẽ & proceres eius à quibus ad hoc excitatus fuerat cũ eo cõsentientes animaduerteret,inuitis patribus, qui bellum malebant,de pacis cõditionibus egit. Gulielmũ supplicẽ ac humi proiectum ueniã petentẽ in regnum rursus restituit. Is ad extremũ decedens filiũ Gulielmũ tertium reliquit hæredẽ.Qui rex an. XXV.partibus Alex.III.Pont.maxime fauit, pecunia fugientẽ iuuit.Hierosolymitanę deniq; expeditioni opibus cõtra Saladinum pręsto fuit. Sicilię tãtum ꝓfuit,quantũ pater ante nocuit:Montẽ regalẽ urbem extruendo,pauperes fouendo,quibus meritis Boni cognomentũ accepit patris cõparatione qui malus est appellatus. Hoc demũ sine liberis extincto Tancredus q̃dã è genere Guiscardi nothus eligit̃: Clemente & eius successore Cælestino III.acriter obsistentibus, ac res repetẽtibus. Ille interea cædib.& rapinis omnia cõplebat.Cælestinus ut aliò rem trãsferret,Cõstantiam Rogerij regis filiã deo dicatam è Cœnobio Panormitano Henrico Frederici Imp. filio simul cũ regni iuribus matrimonio tradit. Henricus igit̃ Tancredum bello persequens Neapoli demũ obsessum interfecit,regnoq; unà & imperio successit,ac utrũq; mox Frederico II.filio reliquit.De quibus in alio li.inter Imperatores dicã.Res ad Manfredum Frederici II.filiũ nothum deducta,uirũ facinoribus coopertũ.Qui euestigio loca Pont. inuasit:Inno.IIII.Alexand.III.& Vrbano IIII.maxime infensus,ac regno abdicatus, euocato cõtra eum Carolo,diui Ludouici Frãcorũ regis fratre,Andegauensiũ duce,cui regnum cõcessum.Quod ꝓbatũ deinde à Clemente IIII. hac lege fuit,ut XL.mil.nummũ aureorum quotãnis Pontifici pẽderet.Igit̃ an. M.CCLXIII. Carolus traiectis Alpibus quum diu uarijs prælijs cũ Manfredo cõcurreret, eũ tandẽ apud Beneuentũ superatum interfecit.Deinde Cõradinũ Imp. Manfredi fratris filium auxilio uenientẽ, post multa prælia,postremo apud lacũ Fucinũ,cũ Hẽrico patruo rege Sardinię,& toto exercitu sustulit.Carolus itaq; superatis hostibus,uindicatoq; sibi citra ultraq; Pharũ Siciliæ regno Romã uenit,ubi senator factus rem urbanã aliquãdiu suo arbitratu disposuit, Vrsinis maxime inuisus.Pace itaq; in Italia cõstituta in Africã proficiscitur,suppetias fratri Ludouico ferẽs,q̃ Christi causa res ibi gerebat, quo paulopost extincto cum Saracenis reddita Tuni quã ceperat,tributi cõditione pacem fecit:mox in Italiam reuersus omnia turbata offendit.Nicolaus III. gentis Vrsinæ ob ueterẽ familiæ simultatem eũ senatorio munere deiecerat,simulq; Petrũ Arragonẽ sollicitauerat,ut iure hæreditario Cõstãtiæ uxoris quæ Manfredi regis filia fuerat, regnũ Siciliæ inuaderet. Petrus itaq; hac spe erectus,cũ classe quasi aliud simulãs Sardiniæ ꝓpinquat: Siculos statim Gallis infestos clã ad defectionẽ sollicitat. Qui ad unum oẽs,uesperi dato signo,ex ea natione utriusq; sexus interficiũt. Quo perpetrato Petrus statim Siciliã occupat, an.M.CCLXXXIII.

Carolus itaq; in hoc tumultu aduersus ire parãs, extinctus est Neapoli superstite Carolo II. filio. Hic paternã expeditionẽ ꝓsecutus, pugna nauali apud Siciliã cõgrediens superat̃ atq; capit̃. Martinus quartus Põt. interea Gallicis fauẽs Petrũ sacris interdicit, regnoq; paterno abdicat, bona diripiẽt. cõcedit. Quæ oĩa eius successori Honorio IIII postea ꝓbata fuere. Quapropter Philippus Caroli patruus Galliæ rex inito prælio cũ Petro Gerũdã ꝓpe abstulerat, nisi pestilẽtia excessisset: quem & ipse Petrus secutus paulopost ex uulnere interijt, relictis Iacobo & Frederico filijs: quorũ Fredericus ex Hispania cũ classe delatus in Siciliã à Roberto Caroli filio uexatã, nõ solũ Siciliã totam, sed & Calabrię partẽ assecutus est. Iacob uero domũ reuertẽs regnũ paternũ inijt, Sicilia dimissa sese apud Bonifaciũ de fratris iniuria excusando. Quare ab eodẽ rex Sardiniæ creat̃, modo eã à Pisanis liberaret. Carolus aũt quẽ supra captũ in prælio dixi, statu eius interim Neapoli à legato apostolico incolumi seruato, quadriennio post à Frederico dimittit̃, pacificatore Carolo Valesio Philippi regis fratre, ea de causa cũ exercitu in Italiam profecto. Cõditiões fuere ut Siciliã Fredericus, dum uiueret sibi haberet, dimissis Carolo quæ in Italia ceperat, daretq; operã ut sua impẽsa Põtificis cõsensum his reb. impetraret. Dũq; hæc peragerent̃, duos interim filios obsides tribueret. His actis Carolus paucis post annis de uita decessit, relictis ex Maria filia regis Pãnoniæ maribus XIIII. ęq; bus notiores VII. fuere. Carolus Martellus, q̃ rex postea Pãnonię fuit, & pater Andreę, q̃ successit in regno Apuliæ Roberto fratri & interfectus à Ioãna fuit. Diuus Ludo. qui Pręsul Tolosanus ordinisq; minorũ, & inter sanctos relatus fuit. Robertus dux Calabrię qui regno successit. Philippus Princeps Tarẽtinus pater Ludouici Ioãnæ reginæ cõiugis. Raimundus. Ioãnes princeps Pelopõnesi. Petrus comes. Duas uero filias alterã Blãcã Iacobo Aragoni, Leonorã aũt Frederico Iacobi fratri locauerat. Regnauit an. XXXIII. Vir quidem domi felicior q̃ foris, liberalis in primis habitus regiæq; naturæ, unico tantũ libidinis uitio senectutẽ fœdãte. Robertus post mortẽ patris Clemente V. ꝓbante regnum inijt, an. M.CCCVIII. tenuitq; XXXIII. uir domi forisq; admirabilis. In primis liberales artes coluit, doctisq; præsertim Petrarchæ magnopere fauit, unicus Florẽtinorũ & omniũ Guelphorũ amicus. Henricũ VII. Imp. Italiã turbantẽ bello ꝓsecutus est, Fredericũ Aragonẽ finitis inducijs cũ tota Sicilia afflixit, filiũ suũ Carolũ Florẽtinis à Castrutio Lucẽsi bello pressis, ac sine cõtentione dñm petentib. misit: q̃ paulopost ætate florẽte decessit superstite filia Ioãna, quæ postea regnauit. Nõ præteribo rẽ miram quę hoc tẽpore cõtigit. Nicolaus quidã Calapiscis cognominatus, ex Apulia oriundus à puero in mari assuetus agebat, interq; marinas beluas illæsus plures dies cõtinuos uersabat̃ profunda pelagi penetrãdo. Nautis sæpe uisus tanq̃ marinũ monstrũ apparebat, futuras quoq; tẽpestates prædicebat. Extincto Roberto Andreas Caroli Pãnoniæ regis filius rẽ suscepit an. MCCCLXII. qui Ioannã in matrimoniũ duxit, eiusdẽq; dolis q̃ ignauus uideret̃ interfectus, post annũ tertiũ, q̃ regnare cœperat, superstite filio Carolo cognomẽto Paruo: illa uero alteri nupsit cõsobrino, Ludo. filio Philippi Tarẽtini principis fratris Roberti. Quod scelus Ludouicus Pannonię rex, Andreæ frater, ulturus, in Italiã cũ exercitu uenit, illisq; fugientibus in Prouinciam Neapoli potitus est mẽses aliquot. Inde pestilẽtia cõpulsus decessit relictis Pannoniorũ in ea præsidijs. Ioãna interea redijt ex Gallijs, & à Clemente Pont. Neapolis unà cũ uiro Ludouico regni sceptrũ diademaq; accepit, ac feudi debiti loco Auenionẽ põtifici ex patrimonio tradidit. Insequẽte deinde tẽpore prospera semper est usa fortuna. Decedẽte Ludo. Ludouicũ alterũ ducẽ Andegauẽsem regis Galliæ fratrẽ in regnũ adoptauit. Quapropter à Carolo nepote Ludouici Pãnonij, qui cõtra Ioãnã pauloante uenerat Vrbano Põt. impulsore, prælio superata est, ac puluillo ori iniecto necata. Cõtra hũc Carolũ paulopost Ludouicus ipse Andegauẽsis cũ LV. mil. Gallorũ traiectis Alpibus uenit, ac ꝑ Hetruriã iter faciẽs biennioq; cũ Carolo frustra dimicans in Apulia morbo perijt. Andegauenses reliqui eius exercitus Arretio quod Ingeranio duce cũ supplemento uenientes ceperãt, Florẽtinis LX. mil. aureis uẽdito, ad summã redacti egestatẽ palantes domũ sese receperunt. Carolus igit̃ tertius potitus interfecta regina, & superato Ludouico quatuor rexit annos. Deinde ad Pãnoniæ regnũ à ꝓcerib. accersitus paulopost reginæ uiduæ dolis sublatus est, superstitib. Ladislao & Ioãna liberis. Ladislaus principatũ inijt, an. M.CCCLXXXVI. tenuitq;

tenuitq; an. XXIX. Cuius initio reliquię exercitus Ludouici Andegauēsis, quiq; ei parti studebant, mortuo Carolo statim tumultū excitātes, pulsis inimicis Neapolim tenuerunt. At Vrbanus VI. uerū regni successorem Ladislaum adolescētē declarauit, iussitq; Caitæ quæ sola in officio permanserat sumi diadema, simulq; Albericū Cunij comitem magnū regni Conestabilē creatū cū exercitu Neapolim misit, qui breui pulsis Andegauensibus Ladislaū in regnum restituit. Hūc deinde regē Ro. fugato Inno. VII. ad cōponendum tumultū in urbē cōuocauerūt. Qui breui post tēpore pacatis rebus discessit. Iterumq; reuertēs absente Pont. dum Pisis cōciliū celebratur urbē occupat, profligatis ducibus Ioan. XXIII. usq; ad regni fines. Pont. postremo Florētiæ morāte, tertio urbē inuadit. an. MCCCCXIIII. pro quibus iniurijs ab Alex. V. primum regno abdicatus est, & Ludouicus Ludouici Andegauēsis filius posthumus surrogatus, q hæres postea à Ioanna regina institutus fuit: Ladislaus uero usq; ad extremū sese defensitando incolumis durauit. Florētinorū pręterea maximus hostis, à quorū duce Malatesta Pisaurēsi uictus est. Decessit admodū iuuenis ex uulua amicæ medicata, opera Florēt. q si per uitā licuisset tota Italia breui tēpore potiturus uidebaẗ. Nā pręter regnū, urbē Romā, Perusiā, Assisiū, Cortonā quā postea uēdidit Florentinis, in potestatē redegerat. Huic soror Ioāna sine liberis extincto successit MCCCCXV. regnauit an. XXI. tēpore schismatis ac Constañ. concilij, Hadriani molē in urbe tenuit: ad quā oppugnādā cū Brachius Montonus ueniret, paulo post superueniētibus ipsius reginæ copijs duce Sfortia repulsus est: Ro. tantū neutrā sequētibus partē. Variæ fœminæ fortunæ, tū etiā inconstantiæ fuit: ut quæ prius Iacobū quēdā Marchiæ comitē è Gallia stirpe regia oriundū in matrimoniū uocauerat, quē paucis post annis oīa suo arbitratu administrare uolētē eiecit, ac Alfonsum Aragonē adoptauit. Qui post aliquot annos ingeniū animaduertens in arce Neapolitana eā obsedit: illa implorato Sfortiæ auxilio ad Alfonsum fugit: tandē potita Ludouicū Ludouici Andegauēsis filiū, quē supra memoraui, hęredē instituit: quā quidē institutionem prius Alex. V. & deinde Ioāni XXIII. probatā, Martinus rursus ratā habuit, reclamāte Alfonso. Interim moriẗ Lud. cui Renatus frater à Ioāna surrogaẗ, cū qua regnauit an. VI. Tandē ab Alfonso pulsus in arcē nouā primū se recepit: quūq; Genuenses amici cum aliquot nauib. frustra auxiliū tulissent: Florētiā, deinde Pisas, inde Narbonē peruenit, ubi cōsenescēs nō lōge ante hoc tēpus decessit, uir in oīi fortuna festiuus, uacuusq; à curis, & qui quondā late dominabaẗ. Nam præter regnū Neapolitanū, Andegauēsib. Lotaringiæ ac prouinciæ ferè toti imperabat, ad extremū amisso filio Ioāne sine liberis moriēs, titulū iusq; regni Neapolitani Carolo ultimo eius nominis Gallorū regi, eius necessario, reliqt. Qđ ęgre ferēs postea Renatus iunior dux Lotaringię, eius ex filia Violāta & patre Frederico comite Vademontēsi nepos, se exhæredatū, in Galliæ regno tumultū frustra excitare conatus est. Hic etiā postea magna adolescēs uirtute Carolū Burgundū Gallię terrorē ac Ludo. regi formidolosum, aduersus uenientē manu sua interfecit, opimaq; ex hoste spolia retulit. Alfonsus igiẗ inter nostri seculi pceres maxime emicuit, nō solū armis, sed etiā sapiētia summis uiris cōparādus, cuius dictis factisúe priuatim uolumē dicauit Antonius Panormita. Hic Ferdināndo patre Aragōię rege defūcto, cū aliquādiu regnū prudēter administrasset, adoptatus in filiū à Ioāna Neapolitanorū regina dissuadentib. amicis expeditionē in Italiā sumpsit. Reginæ opē tulit. Ludo. Andegauensem ducē, qui regnū sibi hæreditario iure debitū adfirmabat, pluribus prælijs afflictū expulit. Reginā adoptionis pœnitentē minimeq; pmissis stantē armis coercuit. Renatū regni ęmulū bello superatū cedere cōpulit. Ioānē Vitellescū Alexādrię Patriarchā magnis copijs cōtraueniente regno fugauit. Caietā bis cepit, semel acri pugna deuictā, & iterū ab altera ciuiū factiōe cū defecisset. Neapolim à Renato defēsam tādē expugnauit, ingressus urbē p tubos occultos, à fabro quodā cemētario mōstratos: sicuti & olim Belisario cōtigit. In ea expugnatiōe Petrū fratrē amisit. Alterū uero Ioānē fratrē Nauarræ in Hispania laborātē periculo exemit. Massiliā urbē noctu inuadēs cepit ac diripuit. Ac insulā Gerbini quā ueteres Lothophagiten appellauerūt, à cōtinēti Africę quatuor miliaribus distantē, obsidione cinxit. Bophoriū prouincię regē cū copijs aduentantem in proximo littore uictū ex minoribus castris ad maiora cōpulit, nec diu post ab eisdē Barbaris tributa suscepit. Eugenio Pōt. qui sibi de regno aduersarius fuerat, quas uoluit

pacis dedit cõditiones.Franciſcum Sfortiam ex agro Piceno armis expulit.In Albania
quoq; per legatos Turcarũ potẽtiæ reſtitit. Prælio nauali unà cũ Io . fratre multisq; pro
ceribus captus à Genuenſib.& ad Philippũ ducẽ adductus,ab eoq; liberaliter dimiſſus,
regno tandẽ potitus eſt.Cui gratus adeo fuit,ut eum teſtamẽto hæredẽ ſcripſerit in peri
culo quondã mortis.Florẽtinos bis bello petijt , primo cũ auxilio Philippi Mediolanũ
cõtra Venetos proficiſcereť,interimq; ille decederet,copias om̃is in Hetruria cõuertit,
quũ illi Venetis auxiliares fuiſſent. Ripã Aranciãq; ac nõnulla parua caſtra in Volater
rano cepit:rurſusq; poſt aliquot annos fœdus cũ Fran.Sfortia Alfonſi hoſte ineũtes per
filiũ ſuum Ferdinandũ uexauit,qui Fuuianũ Caſtillionũq; ac alia quędã tunc ex eorũ di
tiõe cepit,poſt eius aũt diſceſſum ſtatim recuperata.Fuit corpore ſtaturaq; breui,natura
hilari,humanitate liberalitateq; omnis ſui ſeculi principes exceſſit.Accumbẽti oẽs ſine
diſcrimine adſiſtebãt,loquendiq; libertas tunc omnib.ſimiliter data.Deceſſit iam ſenex
anno regni Italici XXII.Salutis MCCCCLVIII.Ferdin.eius filius nothus,quem ſupra
à patre miſſum cum exercitu dixi,regno iam ab Eugenio inſtitutus ſucceſſit , diadema-
tis inſignib.à Latino Vrſino legato ſuſceptis.Felix proculdubio princeps,q; ter in ſum-
mum periculũ adductus euaſerit.Nã ſtatim in ipſo exordio Ioannẽ Renati Andegauẽ-
ſis filium cum claſſe aduerſus uidit uenientẽ adſcitis Genuẽſibus: deinde Marino duce
Sueſſano,Ioãne Antonio principe Tarẽtino,Antonio Iacobi filio Cadola,q inter Præ-
cutinos dominabať:Duce Sorano,Nicolao Campobaſſo,Ioãne Vitimilio genere Sicu
lo,Crotonis Marchiõe.Sed hic ab initio captus à rege fuit, & Iacobo Picinino ſimul cũ
Aquilanis.Hos itaq; omnes una cõtra cõſpirãtes habuit . Auxiliares uero Piũ in primis
Pontificẽ ſpe nuptiarũ ſpuriæ filiæ, quã Antonio ſororis ſuæ filio ſimul cũ Genlano &
Amalfitano principatu recepit.Is em̃ Simonetum:deinde Robertũ Vrſinum impigros
duces eò miſit. Fran. etiã Sfortia per Alexandrum fratrẽ ac Robertum Seuerinatẽ cum
exercitibus ſubuenit.Igiť prima apud Sarnum pugna feliciter geſta,multi ex regis exer
citu cecidere unà cũ ipſo duce Simoneto. Inde ad Troiã inſtaurato prælio Picininus cũ
ſuis eſt fuſus.Rex poſtea cũ Barolum ſe recepiſſet,quod oppidũ ſimul cũ Trinio fidiſſi-
mum in toto regno habebat,præſto ei adfuit Georgius Scanderbechus Caſtriota,regu
lus è proxima Macedonia à Pio uocatus. Hic quod adiutus quondã in bello Turcarũ à
patre Alfonſo fuerat,omnibus uiribus regẽ in eo loco obſeſſum iam ab hoſtibus libera-
uit.Quũq; paulatim ille ſuperior fieret:Andegauẽſis iam belli fortunæ diffidens , ſimul
quod Gallos Genuę pulſos uiderat,rebus infectis ſexto anno q; in Italiã uenerat in Gal
liã reuertit.Reliquos uero aduerſarios Ferdinãdus,ſequeſtro ſimul & ſponſore Alexan
dro Sfortia cũ ſibi cõciliaſſet,regni totius potitus eſt,uerũ cõciliatus fidem Punicã pre-
ſtitit.Sueſſanus ante omnes eum ſalutatũ in caſtra profectus,ſtatim cõprehenſus eſt, cu
ſtodiæq; traditus.Deinde per Præcutinos , Frentanosq; iter faciẽs Cadolarũ in eo loco
dominantẽ familiam ſuſtulit.Poſtremo uero Picininũ.Is nanq; è Sulmone quẽ tenebat,
eo tẽpore Mediolanum nuptiarũ Druſianæ Franciſci filiæ ſpurię cauſa uenerat,eoq; de
inde adhortãte Neapolim regẽ ſalutatũ una cũ Franciſci legato tutelæ gratia profectus
eſt.Quũq; in itinere Sulmone quaſi cũctabundus ſubſtitiſſet, Bocardus Comes uir Cre-
monẽſis ſuperuenit è Neapoli,quẽ Picininus unũ ex omnib. fidiſſimũ eo cuncta explo
ratũ præmiſerat,rex quoq; de induſtria donis honoribusq; auxerat . Hoc itaq; moras ca
ſtigãte,ſecuraq; ac læta omnia pollicente, ille iter ingreſſus obuiã etiã regẽ honoris gra
tia procedentẽ habuit.Poſt dies aliquot in roſa ludisq; cõſumptos in arcẽ nouã ad pran
diũ inuitatus,poſt epulas ultimũq; à rege digreſſum,captus eueſtigio fuit,dieq; tertia,ut
eſt omniũ ferè opinio in carcere necatus.Ferdinandus interea literas excuſationis Fran
ciſco ſtatim miſit,Picininũ ingratitudinis accuſando,qui nec rebus præteritis ac inſecta
tionibus cõtentus adhuc noua moliretur:quare non ſolũ propriæ , ſed Italiæ totius ſalu
tis cauſa eũ cepiſſe dicebat.Franciſcus igitur ægre rem ferre uiſus,Hippolytã filiã, quæ
ad nuptias regis nurus proficiſcebatur,iuſſit aliquandiu in itinere ſubſiſtere: Triſtanũq;
filiũ ad repetendũ properare.Rex defunctũ iam ei ac refoſſum oſtẽdit,cauſamq; mortis
retulit,q; Io. Andegauẽſem ex Aenaria,quã Iſchyã uocãt, inſula tumultu ac clamore ex
orto Picininus in carcere uidẽdi cupidus ad altã per ſubſellia cõſcẽdit feneſtrã:unde ca
dẽs crure perfracto paucis poſt diebus obijt.Res tandẽ cõciliata nuptięq; nurus cõcele
bratæ

bratæ. Bracchiani omnes iam tũc ab initio capto Picinino iussu regis spoliati ac direpti fuere. Drusiana uero uxor, quę interim Sulmonem uenerat, tãtum incolumis cũ suis remissa. Post hæc Ferdinãdus tris fecit expeditiones, unam in Florentinos simul cũ Sixto Pontifice, ut Laurentiũ Medicem inde pellerent, in qua uictor illum cõpulit Neapolim supplicẽ uenire, cum eoq; clam annui tributi conditione transegit, ut in historia Florentinorũ latius narraui. Deinde in Sixtum IIII. Pontificẽ adscitis sibi Columnẽsibus: ubi pugna cõmissa in campo mortuo inter Velitras & Coram, Alfonsus filius cũ omnibus copijs à Roberto Malatesta profligatus, turpiter fugere solus coactus est: proceres eius uniuersi capti, ac Romã ducti. paulopost cõciliatis rebus gratis dimissi fuere. Tertiã expeditionẽ in Turcas habuit, qui Hydruntem inuaserant, ubi militũ flore consumpto regni uires adeo exhausit, ut præter auxilia sacros templorum thesauros attingeret. Facileq; tunc animaduersum non ei pecuniam, aut potẽtiam esse, quæ in opinione prius hominum fuerat, quam opinionẽ auxerat eius auaritia. Tanto igitur periculo Turcarum principis interitus finem imposuit: præsidium quod erat Hydrunti, in regis se fidẽ saluis rebus conditione dediderunt, quã Ferdinandus minime seruauit. Post hæc proceres regni rursus in eum conspirauere: authore Antonello principe Salernitano. Innocentiũq; Pont. an. I. pontificatus eius ad hoc adsciuerũt: qui authorato Roberto Seuerinate cũ à militibus ac suis deciperet, pacẽ ea cõditione fecit, ut rebelles uenia cõcessa cõseruaret, ac tributũ Pontifici debitum penderet, quod neutrũ rex seruauit. Itaq; procerũ pars aufugit, ut princeps Salernitanus: pars capta, ut Anelius q orator Romæ diu ipsius fuerat, Antonellus Auersa eius scriba, nõnulliq; alij quos omnis de medio sustulit. Reliquis autem in moribus, mente fuit subdola, nemini fidus, minimeq; aperte irascẽs. In uenationibus frequẽs. Nam CCC. solebat accipitres cum totidem magistris alere, ubi obiter & legationes audiebat, & negocia plura obibat. Ex Isabella ducis Suessani filia liberos suscepit, Alfonsum Calabriæ ducẽ, Fredericũ, Io. Cardi. & Franciscum. Fœminas uero Helionoram, quã Herculi Estensi, & Beatricem, quam Matthiæ Pannoniæ regi, tertiam uero spuriam Antonio Pij pontificis propinquo locauit. Henricũ item spurium ex quo genitus Aloysius, qui neptem Innocentij pontificis pactam matrimonio prius habuit: mox Pontifice defuncto abdicata, Cardinalis Tarraconensis est à successore creatus. E regijs filijs Frãciscus & Ioãnes Cardinalis, ac Henricus iuuenes admodũ defuncti patre superstite, q demũ & ipse ex morbo ferè sexagenarius decessit, an. MCCCCXCIIII. regni autem XXXIX. Alfonsus rem paternã suscepit ex Card. Montis regalis legato Alexan. Pont. propinquo, diademate suscepto, magno quidem apparatu lætitiaq;, quam paulo post in luctum cõmutauit, ob Carolum Gallorum regem aduersus ueniẽtem: Quapropter timore perculsus, simulq; quod infensum se populis esse cõspexerat, uix toto uertẽte anno ubi se regno abdicarat, eoq; filio Ferdinando permisso, cũ bonis quibus potuit in Siciliam aufugit, ubi in cœnobio Montis regalis, inter monachos agens abstinendo, ueteris uitæ pœnitẽtia libidines ac scelera præterita, quib. maxime fuerat obnoxius, magnã ex parte uidetur expiasse. Bięnioq; tantũ postea uixit. Dux fuit alioqui in bello magis infortunatus ꝙ imperitus, exactorq; ac uindex disciplinæ militaris seuerus, nonnullis uero potius crudelis. Ferdinandus igitˉ iunior ita ut dixi à patre institutus, ætate annorum XX. in ipsam Gallici tumultus flammã incidit, quam proculdubio nõ expectauit, sed spõte cedere statuẽs cum gratia atq; indole suos omnis antecederet, regni proceres ad se uocatos in hanc sententiã est adlocutus. Quãdo deus ita iuberet se furori Gallorũ cessurũ, ne quod uiribus impar esset illis potius ꝙ sibi incõmodum pariat. Nam secum agi longe felicius putare, regẽ in bello per fortitudinem mori, quàm priuatum per ignominiã uiuere. Quod si amor ullus Arragonensiũ apud eorũ corda remaneret, eum quandoq; si forte superstes fuerit post eam calamitatẽ, in patriam reuocarent, sperarentq; nõ regẽ sed regni laborisq; sociũ habituros. His dictis omnes amplexus ac lacrymãs discessit. Carolo uero post menses VIII. in Galliã reuertente in regnũ rursus reuocatus, post bięniũ decessit sine liberis, Frederico patruo successore relicto. Pulsus & ipse post annũ sextũ à Ludouici Gallorũ regis exercitu in Aenariã proximã insulã cum tota familia cõfugit: inde in Galliã cõcessit, seq; ipsius regis misericordię permisit: cuius hũanitate seruatus incolumis nũc uiuit, ac apud eũ pro regia maiestate tractatˉ. Hic Argonẽsiũ finis,

qui

qui præter ipsum cũ filio omnes periere. Regnũ deinde ipsum, inter Galliæ Hispaniæq; reges diuisum, minime seruatis limitibus, eosdẽ in hodiernũ diẽ diuersis agitauit discordijs atq; prælijs, quæ omnia in historia cũ Gallorũ tum aliorũ latius aliquãtulũ narraui.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER SEPTIMVS.

GERMANIA.

GERMANORVM q̃ latissima & libera natio: exteros quidem nunq̃ admisere, quin potius alienas ipsi prouincias occupauerunt. Nã Franci, Cimbri, Longobardi, Vandali, Burgundiones, Germani om̃es, ut postea narrabimus, magna in terris peregrinis regna excitauere. Primi Ro. Drusus Nero & Germanicus in suis eos sedibus lacessiuere, magis q̃ subiugauere, ut ait Tacitus. Carbonẽ, Cassiũ, Scaurũ, Aureliũ, Seruilium Cepionem, M. Manliũ quoq; fusis quinq; simul consularibus exercitibus Po. Ro. attriuerunt. Quintiliũ Varũ tresq; cum eo legiones etiã Augusto abstulerunt, nec unq̃ postea sub iugũ missi. Ciuitates eorũ alijs aliæ reguntur politijs, seu duces, seu comites, seu leges habẽtes proprias, partim etiã imp. Ro. de quibus alio loco dicetur. Gens fidelitate conspicua. Nam Phrisiorũ legatio, ut Tacitus scribit, tẽpore Neronis Romã ueniens, cum in spectaculis quosdã legatos in orchestra sedentes cõspicerent, audirentq; ob fidem in Ro. hunc eis honorẽ adiudicari, subiratos respondisse fert, nullos esse mortales Germanis fideliores. Quare & ipsi ex eo loco promoti in orchestra cõsederunt. Iul. etiã Cæsar eos castitate cõmendat, ac mares ante an. XX. fœminæ usum ignorare, præterea casei lactisq; auidissimos dicit. Sed & quod nostra cernimus tempestate circa æris ferriq; officinas miro ac callido ingenio uersantur. Nã instrumenta bellica, machinas, pręterea ferreos literarũ characteres, eorũ nuper inuentũ omnes facile norunt. Loca eorũ quanquã difficile perscribere, quod ex magna parte sicut & cætera nomina ædificiaq; mutauerint, tum quod Ro. non sæpe accessa, quæ tamẽ inueni ac deprehendere ex autoribus partim etiam ex locorum indigenis potui, in medium adferam.

DE DIVISIONE ET POPVLIS CITRA RHENVM.

IGITVR Germanię longitudo cũ Rhetia, & Norico Plinio ex autoritate Agrippæ pass. MDCLXXXVI. latitudo CCXLVIII. Ptolemæo aũt latitudo ab Alpibus usq; in Oceanũ, longitudo intra Rhenũ & Vistulã fluuios. Straboni usq; ad Albim tantũ. Plinius ultra Vistulam Sarmatiæ partẽ prope Borysthenẽ intra limites eius cõtineri dicit̃. Nã uniuersam in quinq; diuidit genera. In Isteuones proximos Rheno, quorũ sunt Cimbri mediterranei. Hermiones quorũ sunt Sueui, Hermãdui Catti, Cherusci. Ingeuones pars Cimbri Teutones ac Caucorũ gẽtes. Vindelos, quorũ sunt Burgundiones, Varini, Guthones, Peucini, Basternæ Dacis cõtermini. Ptolemæus in tres eos diuidit partes, in Germaniã superiorẽ, inferiorẽ, & magnã: ut qui ad Rheni fontes habitãt Italiæ uicini usq; ad Vangiones nunc Vuormacięses superiorẽ: qui uero uiciniores Oceano septẽtrioniq; sunt inferiorẽ teneãt: magnã trans Rhenũ penitiores uocat populos usq; ad Albim. Igit̃ in Germania superiore gẽtes hæ finitimæ inter se sunt, Rhetij, Vindelici, Norici, Boij, Heluetij, & qui Pãnoniã superiorẽ nũc Austriã colunt: Qui oẽs prope Alpes Rheniq; fontes ac citra Danubiũ regiones tenẽt. Rhetij, ut Trogus scribit, à Rheto duce Hetruscorũ, q̃ expulsi à Gallis in proximis Alpibus cõsedere. Rhetios & Vindelicos hodie inter Sueuos ponũt, antiquitus aũt Sueui loca inferiora & latiora occupabãt. De quibus postea dicã. Horũ ciuitas Augusta Vindelicorũ nomẽ adhuc retinẽs priscũ: Vlderico Præsule sanctissimo decorata, eiusq; nomini basilica dicata. Cõstãtia à Cõstãtio principe dicta, Pto. Gaunodurũ, celebris cõcilio, ubi Martinus V. tribus abrogatis Pont creatus est. Sequunt̃ Norici, & Boij. Quorũ regionẽ Bauariã nostra ætas uocat, quasi Boiariã. Nã in eo loco ponũt̃ Pto. Boij, & Bononia urbs. Strabo est autor q̃d Boij relicta Italia regionẽ Noricorũ incoluere. De his itaq;

atq;

atq; alijs in hanc sententiã scribit. Rhetij, & Heluetij Vindelia & discreta Boiorũ regio ad Istri fontes prope syluã Ercyniã sunt usq; ad Pannonios. è quibus Heluetij, & Vindelici in montibus cãpos habitant. Rhetij uero & Norici usq; ad Alpiũ summa tenẽt & Italiã uersus inclinant, hinc Insubribus, inde Carnis & Aquileiæ tractui. Idẽ lib. v. Priscis tẽporibus plurimæ Gallorũ gentes Padũ incolebant, è quibus amplissimi fuere Boij, Insubres, & qui olim cũ Gessatis Senones Roma per uim potiti sunt. Hos Romani posterioribus annis perdiderunt. Boios uero è finibus eiecerunt, inde migrantes circũ adiacẽtia Istri loca cũ Tauriscis habitarunt. Hæc Strabo. Tauriscos enim Noricos uocat. Plinius itẽ. Aenus enim fluuius Baiarios à Vindelicis, & hos à Rhetijs Lycus diducit. Neq; est (ut ait Strabo) nũc deserta regio, sed populis frequens. Nã sunt Bauaris siue Noricis nunc ciuitates Badacũ, hodie Salczaburgensis, à fluuio quã Salczan uocant, qui ab Aeno profluit. itẽ Ratispona metropolis eius, Etelburgiũ, ubi schola literarũ cui comes Palatinus dominatur, elector Imperij ex Bauariæ ducibus. Is nunc cũ Maximiliano bellũ gerit: amisitq; nuper auxilia in prælio Boemorũ sex milia. Hos sequitur Pannonia superior, nunc Austria, cuius longitudo sex dierũ iter extenditur, latitudo duplo minus. Tellus aquis irrigua, uitibus consita, unde uinũ in Boemiã, Morauiã, Slesiã exportant: Danubio uicina, ducibus subiecta, quos omneis repetij dũ inter imperatores de Maximiliano mentionẽ facio. Eius oppida Vienna, olim Flexũ quantũ ex Ptolemæi collocatione cognoscere possumus. Itẽ Noua ciuitas, ubi Australes Fredericũ ab Italia redeuntem obsederunt, Ladislaũ puerũ regẽ postulantes. Heluetij quos nunc Suizeros uocant, circa Rheni fontes habitant. agros etiã in Italia possident, citra montẽ qui S. Gothardi appellatur Mediolanensis diœceseos, prodiga gens animæ, ac bellacissima: breui utuntur armatura, pectore tantũ uerticeq; ac parte interiore lacertorũ contecti. Hos ad CCC. mil. olim transire conantes in Galliã, Cæsar in Heluetiorũ bello cõpressit, amotis equis & ponte uno die supra Ararim constituto. His annis multa eorũ milia cũ Carolo Francorũ rege in Italiã uenientia uidimus, qui seditionẽ Romæ magnã excitauerunt. Nuper etiã Germanorũ inclytũ fidei nomen infamauerunt, prodito Ludouico Sfortia Mediolani duce, quẽ ei militantes captũ in acie hosti Gallo repetenti tradiderunt. Oppida eorũ Lucerna, olim Nasiũ: Berna nomen adhuc retinens antiquũ: incolæ Bernenses, quorũ meminit Pli. Forũ Tyberij Suntia. Turegiũ olim Tugurinũ. Curia & Curienses antiqui populi, & alij cõplures pagi, liberi alioquin & indomiti, & dũ hæc proderẽ Imp. Maximiliano aduersi. Proximi Heluetijs citra Rhenũ Raurici Plinio Ptolemæoq; appellati. Quorũ ciuitas Augusta Rauricorũ, nunc Basilea uocata imperatoria urbs. ubi perniciosum illud conciliũ Germanis sollicitãtibus uix tandẽ magno negocio Eugenij IIII. periculoq; sublatũ est. Hos iuxta in eadẽ ripa Argentoratũ nunc ciuitas Argentinensis. Deinde Spirensis, & Vangiones nunc Vuormacienses. Macontia cũ nunc Maguntia, Præsuli subiectũ. Hic Martinũ colũt, in cuius etiã festo mercatũ celebrant. Præterea Cõfluentia, ubi confluunt amnes, & Lucenburgeñ. noua urbiũ nomina. Proxima Colonia est Agrippina M. Agrippæ monumentũ, qui hos populos à se uictos ac uolentes in citeriorẽ ripã traduxit. Hic corpora triũ Magorũ è Mediolano Frederici cõcessione trãslata, maxima eius populi religione adorantur. Deinde Cliuensis ducatus, olim Butonodorũ, & Vetera castra Ro. Ptol. Trans Rhenũ uero nõ lõge omnes hi ferè populi sunt, Vbij, Bataui, Phrisii, Sicambri, Tencaterij, Vsipetes, Cherusci, Catti, Hermandui, Cauruni, Longobardi, Sueui. Quos nũc Hollandia, Selandia, Gelria, Assia, Marchia Badensis, Istualia, Francones, & Sueui usq; ad Albim fluuiũ occupant. Hos omnis Drusus & Germanicus bellis olim lacessiuere. Bataui enim, ubi nũc Holãdia, propinqui Oceano inter duo quasi Rheni brachia insulæ modo ciuitatẽ habent Traiectensem, ubi Pto. Naualia ponit: cui Præsul dominatr̃ tantũ Imp. subiectus, alioquin potẽtissimus, ut qui XL. armatorũ milia ad bellũ educit. Hic etiã Martinũ præcipue colunt, cui & basilica dicata ob coerciti Rheni in eius festo prodigiũ, qui agrũ maximo periculo Traiectẽiem inundauerat. Præfuere huic urbi tres Præsules. unus martyr Gregoras an. CLXXII, alter Lãbertus regnãte Pipino, III. Seruatius Hebręus Hieronymi tẽpore: ambo cõfessores. Prope est Selandia ferè ultima Germaniæ tellus inter septẽtriones & occidentẽ Rheni óstijs obiecta. hæc Phil. archiduci una cũ Flãdria & Brabãtia paret, urbs eius Mitelbur.

negoci-

negociatorũ locus. Vbij trans Rhenum Straboni, ubi nũc Marchia Badensis sub duce Cliuẽsi. Tres enim in Germania Marchiæ sunt, hæc de qua loquimur, altera uetus inter Saxões, tertia noua prope Pomeraniã, de quib. postea. Istualia & Istuali populi quos Pl. Isteuões uocat proximos Rheno è regione Coloniæ utrãq; tenẽt ripam. Visurgi amne quẽ hodie Veserã uocant ab oriẽte terminãt, à meridie uero mõtibus Anobis Assię cõiuncti. Cũ Istualis Carolus Magnus pro fide dimicauit, donec eos Christi religionẽ subire coegit: Sæpe uero rebellantes & ad pristinã seditionẽ redire conãtes cohercuit, quosdam inter eos clandestinos iudices cõstituẽdo, quos Scabinos uocabat, quib. potestas plectẽdi foret. Assia inter Isteuones & Frãcones montana regio, quę à Rheno in septẽtrionẽ porrecta Thuringæ iungitur uersus Anobos montes. Thuringi enim his proximi sunt, eosq; putauerim esse quos Pli. Cimbros mediterraneos uocat. Sicambri quoq; Gelrẽses hodie putati, quos Cæsar traiecto Rheno se fugasse dicit in cõmentarijs. Hi ut ait Strabo, duce Melone cũ Ro. dimicantes ac uicti, datis obsidibus pacẽ fecerunt, quã uis illis proditis rebellauerint. Vsipetes & Tẽcaterij, ut scribit Cęsar, à proximis Sueuis exagitati traiecto Rheno Menapiorũ loca in Gallia occupauerunt. Sueui antiquum retinent nomen. Non una gens est, ait Tacitus, sed maiorẽ Germaniæ partẽ obtinent proprijs nationibus & nominib. discreti. Insigne gẽtis obliquare crinẽ: hi partim ultra, partim citra syluã habitant, quorum uetustissimi, Senones, Longobardi, numero quidẽ minores, sed armis superiores. Inter Sueuos etiã Rhetios hodie ponunt, sicuti supra cõmemoraui. In quibus Cõstantia urbs supradicta, Vlma quoq; cõtinetur quæ Alcimenis uidetur Ptolemæo uocari supra Vindelicos sita. Deinceps de Frãconibus, postea de Lõgobardis dicã: nomina utraq; antiqua. Francorũ meminit Cic. in epistolis ad Atticũ. à meridie Sueuos & Bauaros habent, ab occasu Rhenũ, ab ortu Boemos, Alluitur regio flumine Megano, Ptolemæo Menio uocato, in Rhenũ defluente. Plures eorũ ciuitates ac claræ. Inter quas Herbipolensis, cui dominatur Præsul idem & dux Franconiæ. Qui dum sacrificat strictũ ensem in ara collocat. Hic emporiũ nobile quo ex utraq; Germania conuenitur. Hic etiam mos est Imperatorem deligere. Herfordẽsis urbs nobilis Maguntino Præsuli subiecta, literarumq; studio celebris. Bambergensis ad Regantũ nouo fluuium nomine sita, quam Henricus I. Imp. quem ciues pro sancto colunt exstruxit. In ea situs est & Berengarius Cæsar qui Italiæ regnum occupauit. Habet & arcẽ munitissimam, in quam narratur olim Albertus Franconię dux se recepisse contra obsidionẽ Ludouici regis, deceptusq; ab Othone pręsule Magũtino cũ aliter expugnari nõ posset, in eius fidem ac iusiurandum ad Ludouicum ineundi fœderis gratia discessisse: quumq; aliquantulum spatij processissent, hortante ipso præsule ambos ad prãdium redisse, quod ieiunos proficisci ob morã forte longam futuram nõ oporteret. Pransi igitur iterũ egressi quum ad Ludouicũ uenissent, Albertus euestigio trucidatur frustra præsulis fidẽ implorans: at ille sese uti promisit semel eũ incolumẽ reduxisse aiebat. Nurenburgeñ. quoque in Franconia potentissimi. Nonnulli item præsules, oppida cõplura, ciuitates quas imperiales appellant Imp. tantum subiectas retinent, dux tamen Bambergensis Franconiæ primus habetur. Ex hac igitur natione Franci prouenerunt qui nunc rerum in Gallia potiuntur, quorum supra in eorum historia memini.

RES LONGOBARDORVM.

NVNC ad Longobardos ueniã quos Ptolemæus in hac parte haud longe à Rheno ponit: Tacitus itẽ in descriptione Germanię inter eius populos cõmemorat. Paulus aũt Foroiuliẽsis qui genus ab eis ducebat, è Scãdia Germanici maris insula profectos dicit. Horũ historiã scripsere Isidorus secundus Tridentinus & Paulus supradictus, quam cõpendio operepræciũ fuerit explicare. Hi siquidem, Anno salutis DXX. finibus egressi Pannonias primo occupauerunt, ac an. XLII. tenuerunt duce Andoino, qui cũ Turismundo Gepidarum rege bellũ gessit eiusq; filium interfecit: Alboinũ ex Rodelinda genuit. Hic postea succedẽs Narseti contra Totilã in Italiã auxilia misit. Tandẽ ab eodem ob indignationem in Iustinum clam sollicitatus Italiã inuasit, an. DLXVIII. ac primũ Foroiulio capto ducẽ Sisulphum in eo loco præsidio reliquit: Venetiã omnem breui subegit: Papiã post triennale obsidionem recepit, ibiq; regiã cõstituit. Guimundi Gepidarũ regis filiã Rodisuidã in matrimo-

matrimonium duxit, quumq; socerũ cum tota gente deleuiſſet uxori caluaria patris propinauit: quamobrẽ illa indignata operam dedit, ut à ſatellite quodam uir necaretur: ex quo pulſa à Longobardis unà cũ filia Alſunda ad Longinum tũc Exarchum Rauennatem ſe recepit, ubi pauloport ſeſe ambo ueneno necauerũt. Alboino igitur qui regnauit annos XXVI. XV in Pannonia, & XI. in Italia, Cleph filius ſucceſſit, qui regnauit menſes VIII. Quo demũ à ſuis interfecto, interregnũ inter eos decennio durauit. Quo tempore Burgundiones Galliã ingreſſi depopulati ſunt. Auctaris deinde filius rex declaratur, Flauius cognominatus, quod poſtea cognomen poſteri uſurparunt, hic Brixellũ in oſtio Padi ſolo æquauit, Childebertũ Francorum regẽ cum ingenti exercitu cõtra eum uenientẽ ſuperauit. Quo extincto Agiulphus dux Taurinenſis regnauit annos XXV. Theodelindã Bauari ducis filiam uxorem duxit, cum Smaragdo Exarcho miſſo à Mauricio imp. bellum geſſit, eiusq; filiã cepit, ob quam rem multa Romanis Italiæq; intulit incõmoda, regnauit annos XXV. Theodelindæ uxoris ingenium ſapientiaq; in primis commendatur. Huic Gregorius pont. lib. Dialogorum dicauit, quibus uirũ eius mitiorem erga religionem reddidit. Hæc poſt uiri mortem an. X. cum filio Adoaldo ſumma pudicitia ac ſapientia rexit imperium. Cœnobium Bobienſe ædificauit. Medœciæ templum nobile S. Ioãnis Baptiſtę, pręterea quoq; extruxit in quibus Paulus Foroiulienſis dicit depictos fuiſſe ornatus Longobardorũ, crinibus tantũ anteriore parte ad ora propenſis, ac utrinq; diſcriminatis, occipitio uero raſo ceruicẽ nudabant: ueſtibus laxis maxime lineis quales Saxones Angli habere conſueuerũt: quę ornatę inſtitis ac fimbrijs latioribus fuerant uario colore cõtextis, calceis uſq; ad ſummũ pollicem penè apertis, & alternis loris ac nodis obligatis. Huius tẽpore Cacanus Auarũ rex Foroiulium cepit Giſulpho duce interfecto. Igiť poſt Theodelindam & Adoaldũ filiũ Arioaldus XII. deinde Rotaris XVI. annos regnauerunt an. DCXXXVI. Hic Rotaris Arriana inquinatus ſecta totam deinde gentem cõmaculauit, Arrianis ubiq; præſulibus cõſtitutis. Qua de cauſa Theodorum Exarchum bellum ei mouentẽ apud Scultemnam Mutinæ amnem ſuperauit, maioresq; exinde adſumẽs ſpiritus Ligures debellauit, Genuamq; urbem & apud Venetias Opitergiũ miſeris modis diripuit. Rodoaldus aũt eius filius, VII. annis quibus regno præfuit nihil memorabile geſſit. In libidine deprehẽſus cũ matrona interfectus fuit. Huius hæres Aripertus annos IX. regnauit, de religione benemeritus. Nam Cottias Alpes in quibus Genua, & quicquid citra Alpes uſq; in Gallias cõtinetur, quæ omnia Rotaris abſtulerat, diuo Petro reſtituit impulſore Ioãne III. pont. Huic Gundipertus filius ſucceſſit, q cũ fratre Pertari de regno dimicauit, poſt annũ uero à Grimoaldo duce Beneuentano auxilij ſimulatione interficiť, cuius poſtea ſororẽ ipſe Grimoaldus in matrimoniũ unà cum regno accepit: in quo confirmatus ante omnia ad Cacanũ Auarum regem mittit, ut niſi hoſtis eſſe malit Pertarim Gundiperti fratrem qui ad eum profugerat minime foueret. Pertaris igitur ſupplex ad eum accedens ueniã impetrauit. Deinde in ſuſpicionẽ iterum ueniens, ad Clodoueũ Gallię regem confugit. Clodoueus itaq; auxilio cũ ingenti exercitu properans pulchro ſtratagemate apud Aſtam ciuitatẽ uinciť, ut ait Paulus. Nã Grimoaldus ſimulata fuga illos inſolentes ac ſecuros reddidit, ac demum uino ocioq; indulgentes de improuiſo adortus magnã ſtragẽ ex eis fecit, ut collis ille poſtea Tumulus Gallorũ uocaretur. Forumpopuli quod eum in tranſitu læſerat, dum rediret ſabbato ſancto occupatis mane circa ſacra oppidanis diruit. Opitergiũ funditus deleuit. Fines Foroiulienſibus, Tauriſanis & Ceruienſibus cõſtituit. Alzecum Bulgarorũ regem ſuis ſtipendijs in Italiam uocauit, locaq; aſſignauit circa Beneuentũ, Bobianum, Eſerniã. Pro ducibus Guaſtaldos mutato nomine terris præfecit, ut ſcribit Paulus qui ad hæc uſq; tẽpora peruenit. Defuncto Grimoaldo Pertaris profugus in regem reſtitutus annos VII. regnauit ſolus, ac tres cum filio Cuniperto. Ducem Tridentinum rebellantẽ magno longoq; bello apud Adduam fluuium ſuperatum interfecit. Cunipertus Cadualdum Anglorum regem uenientẽ in Italiam magnifice excepit. Huic filius Limpertus ſucceſſit admodũ puer cum eius tutore Ariſprando, quẽ Regimpertus apud Ticinũ prælio ſuperauit, regnauitq; annum. Huius quoq; natus Aripertus II. annos IX. Cum quo Ariſprãdi filius Sigiprandus de regno dimicauit, captoq; demũ oculos eruit, ſimul & uxorem eius naſo auribusq; truncis dehoneſtauit. Lintprandũ quoq;

fratrem in custodiam misit, qui statim post Aritperti mortem regnauit an. XXXII. religiosissimus quidē princeps, ut qui corpus diui Augustini è Sardinia, quod uideret eam insulam à Saracenis diripi, Papiam perduci iussit. Romā apostolorū limina salutatū uenit imperante Leone III. & sedente Gregorio II. qui obuiā regi processit. Bauariæ magnam partem subiugauit. Rauennam per obsidionem cepit. Vrbem Romā ab obsidione qua cinxerat, hortatu Caroli Martelli & Zachariæ pont. liberauit. Huic Rachis successit uir mitissimus, à quo Zacharias ipse om̄ia quę optauerat impetrauit. Deinde post an. VI. regno se sponte abdicans monachum egit Aistulpho fratri relicto imperio. Hic contrà immitis & Ro. pont. hostis dum uixit extitit. Rauennā cum toto Exarchatu per uim cepit. Quumq; subiugata omni penè Italia urbem Romā dura obsidiōe premeret, Gregorius III. coactus est Pipini Francorū regis auxilium implorare: cuius successor Stephanus II. ea de causa in Galliam profugit. Aistulphus aduenięte Pipino cū exercitu perterritus, terras se recipit ablatas pontifici restituere: q̄d minime præstitit: cuius perfidia exciuit Pipinū Alpes traijcere cū exercitu, eumq; ui cogere pactis stare. Desiderius eius successor eodem penè furore Romā obsidēs, Carolum Magnum ad succurrendum pontifici prouocauit, à quo superatus est: Papia recepta bello gentiq; Longobardorū finis impositus, anno DCCC. sedente Hadriano. Illi se in subalpinam Italiam recepere. Aldegisius uero Desiderij filius ad Imp. Constantinopolitanū confugiens eiusq; potentia fretus aduersus Carolum bellum mouit, à quo demū captus ac in custodia mori coactus est. Et hæc quidem de Longobardis, nūc alios prosequar. Post Batauos iuxta Oceanū Phrisij sunt, antiquū retinentes nomē, ab oriente Saxones, ab occidēte Traiactenses habent: quos inter Phrysios etiā ponit Otho pręsul Phrisingensis, qui res Germanicas scripsit: gens alioquin ferox ac libera, quanquā Philippus Burgūdus eos sibi subiectos esse dictaret, pecoris abundantes omnis generis. Fimum inopia ligni comburunt. Albertū tum quondam præsulem Maguntinum, qui Fuldense cœnobium extruxit, apud eos de Christi fide concionantem martyrio adfecere.

Saxones, Cimbri, populiq; usq; ad Vistulam.

VLTRA Albim ad oceanum item Saxonum gens maxima. Habent ab occidente Visurgin, ab aquilone Cimbricā Chersonnesum, à meridie Francos Boemosq;, ab oriēte Slesitas & Prutenos: in quo situ cōprehendunt̄ Thuringi, Lusatij: Pomerani, orientalia Saxonū colunt. Ducem habent unū ex electoribus. Oppida uero Vismariam, Sundim, Gripsualdam, Stetinum, & Rostochium, ubi studium literarium simul & negociatorū locus. Caminum amplissima urbs, cui præsul dominatur, non minor Maguntiaco, ac tantū Romano pontifici subiectus. Teutones Plinio Teutonari Ptolemæo, alijs uero Teutonici. Hi sunt qui in Italiam contra Romanos irruerunt, & à C. Mario uicti. In Saxonia salinæ uberrimæ sunt. Præterea argentifodinæ apud Goslardā ab Othone primo inuentæ. Hi deniq; sunt qui cū Carolo Magno ac Francis annos ferè XXX. bellū gessere, tandem sub iugū missi Christi fidem suscepere. Ab his etiā Britannia occupata nomen Anglię sumpsit. Creuere etiā magis & gēte & authoritate postquàm imperiū ad Germanos peruenit. Inter hos Marchia uetus & noua. Prima inter Oderā & Albim fluuios consistit, ubi ad Albis ripā sunt Stendulum, Gadeolū, Soltuedleum, & Ostroburgiū noua oppida, præterea Misna amplissima ciuitas ac regia: ubi & alia sunt. Merseburgiū olim Martinopolis. Lipzg, nobile Thuringorum emporiū. Numburgiū duci Saxoniæ parens. Nouam Marchiā influunt Odera, Spreda, & Ortellū flumina: huius metropolis Brādeburgū. ciuitas, cui marchio præest unus ex electoribus. Apud Oderæ ripā Francfordia est, diues emporiū. Spredæ Berlinum, Ortello Auelpurgiū nobilisq; plaga Prigetuteza uocata adiacēt. Inter Saxones quoq; Madeburgenses, Bremēses, Alberstadenses, Ildemēses, Verdenses, Brenuicēses, Amburgēses, Luneburgenses, Lubicenses. Madeburgēses enim ex Caroli Magni instituto ius ciuile Ro. lingua Saxonū compendio reductū habent, quo cæteris eius regionis populis ius dicūt. Alberstadij tēplum idem Carolus extruxit cū amplissimis & prouentibus & officijs, ubi quotannis institutum conspicitur inauditum. Die nanq; cinerū peracto sacrificio facinorosum quempiam sordidatum & operto capite tēplo eijciūt. Is die noctuq; discalceatus urbē sacra templaq; salutando perambulat, tantū post mediam

noctem

noctẽ in plateis aliquantulũ quiescit. Deinde inuitatus (omnes enim eum inuitãt) quicquid apponitur taciturnus uescitur: demũ in die cœnę dominicę in templum adcersitus absoluitur, pecuniaq; collata cumulatur, ac eum Hadamũ nominãt. Brunsuica celebris urbis ædificijs, insignis præsertim sobole Othonum imperatorũ. Bremenses Daciæ uicinam gentẽ olim Cimbricã se quondam ad fidem Christi deduxisse gloriantur. Lubicũ Saxonię ciuitas imperialis ab Vmbodo Vitigo Cimbrorũ duce ędificata, in eo loco quẽ Venedes adhuc Saxoniæ partẽ tenentes Lucconiã dixere. Hanc quũ Fredericus Ænobarbus obsedisset, Hẽricus eius urbis præsul pace impetrata cõstructione Basilicę ornauit, eiq; ab eodẽ imperatore multa decora, prĕterea immunitates obtinuit. Quapropter adeo creuit ut Lubicensium auxiliũ sæpe Daciæ reges ad suos in officio cõtinendos implorauerint. XII. uiri reip. præsunt, quos cõsules appellãt, quorũ perpetua potestas est. Plebs siquid graue patiatur ad Cęsarẽ prouocat. Extra huius mœnia nobile cœnobium S. Brigidæ conspicitur. Sunt quoq; inter Saxones multi principes & ciuitates quæ uocantur imperiales, pleriq; uero urbibus dominãtes præsules. Misna aũt, tum Thuringiæ, Lusatiæ, ac Frãconię magna pars, ducibus Saxoniæ parẽt. Cimbri aũt uicini Saxonibus ad oceanũ sunt, & Cimbrica Chersonnesus gens notissima Romanis cladibus. Qui, ut scribit Florus, ab extremis profugi, cum terrã eorum oceanus inundasset, in Italiã traijcientes, ad senatũ miserunt ut sedes eis darentur: qui exclusi, primo Silanum, deinde Manilium, tertio Cepionẽ expulerũt, postremo & ipsi à C. Mario uicti sunt. Inde redeũtes qui superfuere ad Mæotidem cõsedere paludem. Hos Gręci teste Strab. Cimmerios uocãt, quorũ Homerus meminit in Odyss. ponitq; inter Sauromatas. Nũc sane Cimbricã Chersonnesum Daciã uocant, cui rex præest qui Suetiam & Noruegiã peninsulas in eodem mari obtinet, Ptolemæo & antiquis minime positas, quod ignotę atq; incõpertę tũc essent: nobis aũt ob Christi fidem, quæ ad hæc loca penetrauit, omnia patefacta: lateq; septentrio pulsa barbarorũ superstitione diuinis nunc laudibus frequentatur. In Suetia regnauit patrũ memoria Valdimarus: in Noruegia Aquinus eius gener, quibus extinctis Margarita uxor utriq; regno successit usq; ad senectam. Postremo Henricũ puerum Pomeraniæ ducem sibi adoptauit, eiq; filiam locauit. Is quum an. LV. sine prole regnasset tandem Frederici III. Imp. tẽpore regno deiectus est à populis, & Christophorus Bauariæ dux suffectus, eius sororis filius, qui auunculum Henricũ in insula proxima quã Gothiã uocãt, regnare permisit. Christophoro defuncto populus quendã Carolũ sibi præficiunt, uirum in primis sacrilegũ ac scelestũ. Quare & ipse nõ diu toleratus regno pellitur, & Christiernus surrogatus qui hæc tria regna simul possedit. Hunc ego Sixti IIII. tempore ad urbem uoti reum uenientẽ uidi, honorificeq; exceptũ. Noruegiæ Innocentij VIII. pont. cõcessione permissum sine uino calicem sacrificare, quod ob immensa frigora uinum in ea regione importatũ acescat. Cuius rei gratia legatio missa. Deinceps ultra Vistulam regiones ad Sarmatiã pertinent, uerum nonnullę ex his Germanorũ sunt, Plinio Tacitoq;. Inter quas Gythones, Phenni, Ombrones, Varini ad mare Venedicũ. In quibus hodie locis sunt Pruteni, Massagetę, Lituani, Varini, Leuonij, Poloni, Moscouij. Igitur Prusię regnũ, & Pruteni populi ripam utranq; Vistulę accolunt barbara omnino gens, idolorumq; cultores usq; ad Frederici II. tẽpora fuerant, tunc Christiani amissa Ptolemaide Syriæ ciuitate, Teutonici fratres S. Mariæ quib. eam ciuitatẽ colere permissum fuit, expulsi in Germaniã rediere. Quumq; armis potẽtes & præsenti animo essent, ipsius Frederici cõcessiõe hęc loca omnia pulsis infidelibus receperũt, deinde templa ac loca religiosa cõstituere: & trans Vistulã, Pomeranensem, Culmensem, Sambiensem, & Varnensem, sedes cũ præsulibus ordinauerunt. Mariæburgũ oppidum in loco eminenti extruxerunt, regiã magni magistri qui cæteris præsidet. Duo itẽ alij inferiores magistri apud eos, quorũ alter Leuoniam, alter Alemaniæ conuentum regit. Horũ officium, fidem armis tueri: nec ullus adsciscitur nisi Teutonicus ac nobilis. Barbã nutriũt, exceptis his qui sacrificio præsunt: literas minime discunt, orationẽ dominicã pro canonicis iterant horis, originẽ uero eorum exactius in Hierosolymorũ descriptione dicam. Hi patrum nostrorũ memoria cum Vladislao Poloniæ rege graue & internecinum bellum gessere, excitis utrinq; uicinorũ auxilijs: sub iugũ tandem cum tota gente missi oppidis item omnibus, præter Burgum S. Mariæ deperditis, à Sigismũdo postea imperato-

re in pristinũ regnum restituti fuere. Frederico deinde III. imperante seditione orta in-
ter milites eius ordinis & plebẽ, à legato tunc Nicolai v. pont. plebs sacris interdicta, ac
ꝓpterea indignata, L. oppida euertit, seseq; Cazimiro Poloniæ regi Vladislai filio dedi
dere, qui ob memoriã paternæ possessionis rem aggressus aduersus magistrũ uenit. Hi
uero se auxilijs Slesię ducis adcersitis defendere. Varia pugna & anceps diu fortuna bel
li. Tandem Cazimirus desideratis suorũ sex millibus profligatus discessit. Narrat̃ & de
eisdem perbellum quoddã exemplum. Quondam defuncto magistro quũ de successo-
re deligendo ageret̃, quidam rogatus sententiã dicere seipsum delegit, ac omnibus præ
tulit, dictitãs aliorum se mentes ignorare, suam probe nosse, utilem se futurũ omnino si u
præsit. Quare omnes adsensere, resq; uti promiserat fideliter, ac prospere omnib. cessit.
Lituania his proxima regio ad mare Balteũ sita, palustris ferè omnis. Huic dominabat̃
Victoldus Vladislai frater eius, qui ad Polonię regnũ uocatus fuit, tanta uir crudelitate
ut dicto nõ audientes insutos in pelle ursina ursis adhuc nutritis obijceret. Is deinde ex
duce rex à Sigismũdo imperatore factus, ante decessit q̃ diadema indueret. Eius succes-
sor Sindrigal ursam dicitur aluisse, quæ cibũ è manu caperet, è sylua mane ostiũ cubiculi
ipsius adire solitã, ac pedibus pulsantem admittere consueuisse: quæ res occasionem po
stea dedit quibusdam contra eum conspirandi, qui ursæ simulatione mane ingressi eum
interfecerunt: quo extincto res Lituana ad Cazimirũ Poloniæ regem peruenit. Eorum
regio tantũ mercatoribus aditur, qui pelles emunt Zibillinos ab Italis appellatas: his lo
co pecuniæ qua carent omnia cõmutant. Viuunt lacte, carne, ac melle, quo abundãt ex
apibus syluestribus. Venant̃ ursos, & bonasos, qui bobus syluestribus ferè similes sunt
periculo, quod ut uitent hunc seruant modũ: locum in quo uersantur sepiunt, uno tantũ
relicto aditu, qui in uallem imam deducat. Feræ per eum de industria perunctũ ac lubri
cum in uallẽ ruũt. Ibiq; aliquot dies fame debilitatos ac mansuefactos facile capiũt. Ido-
la non multos ante annos adorabant, postquàm uero Vladislaus ex eis regnũ Poloniæ
unà cũ fide suscepit, ipsi quoq; ex magna parte à superstitione discessere. Testatur Pius
pontifex se à quodã Hieronymo monacho Pragẽsi, uiro literato ac plane sancto, q̃ eas
partes adeundo ad religionẽ deducere conabatur, audisse, quæ monstra uiderat à Litua
nis culta: à quibusdam serpentes, ab alijs ignis, à nonnullis sol, & malleum ferreum, quo
quidam gigas turrim perfregisset, in quo sol diu per nubilum absconditus à rege quodã
per uim inclusus fuisset. Alij uero syluas, quas quum Hieronymus succidere iuberet, fœ
minæ totius tractus ad regem questum uenere, sacra religionẽq; eis auferri. Quamobrẽ
re infecta de regno decedere iussus est. Sermone utunt̃ semidalmatico, ut ferè Sarmatia
omnis Europea. Ciuitates in ea, Vilnensis gentis caput, Chiouiẽsis, Mednicẽsis, Luceo
riensis, quib. nunc præsidet Alexander Poloniæ rex, Ioannis Moscouiæ ducis gener, si-
mul & hostis dum hæc proderẽ, cum quo de finibus tantum concertatio. Cum Tartaris
autem uicinis internecinũ bellum gerit, de quibus post paulo dicam. Varini sequunt̃ in
eodem tractu, quos Plinius cõmemorat, quamuis hodie Varnos dicant. Horum præsul
fuit Pius, paucos ante menses quàm pontifex crearetur. Is quum ditionis sit Prutenorũ
solus illorum præsulum eorum habitũ nõ gestat. Sunt & Massagetæ in hac parte alij ab
ijs qui in Sarmatia ponuntur, parua admodum terra, unius iter diei, uerũ longa à Prute-
nis usq; ad Leuonios pertingens, neq; adhuc Christiana, Polonorũ regibus subiecta. Po
loniam autẽ ipsam inferius dicemus. Leuonij postremi Germanorum ad littus Venedi
cum ad parallellum ferè Scandauiæ insulæ, unde originẽ habere uident̃. Nam in ea Pto-
lemęus Leuonios populos ponit. Hi à Prutenis uicinis debellati Christi fidẽ suscepere.
A Tartaris sæpe infestantur, eorũ metropolis Rigensis ciuitas. Hoc littore expedito ad
mediterranea Germaniæ ueniam, ubi Slesia est, quã Odera perlabitur longitudine mil.
LXXX. Caput gentis Vratislauia ad ripam Oderę sita. Factiones in ea multæ, quondã
orto tumultu consules ciuitatis è prætorij fenestris deiecti sunt: cuius criminis autores
postea Sigismũdus imp. capite mulctauit. Sermone utunt̃ Teutonico, quãuis trãs Ode
ram Polonicũ sapiẽs. His uicini Boemi, & Moraui, de quibus paulopost. Alemani teste
Asinio uiro Italico, qui res Germanorũ diligẽter perscripsit, in Germania genus aduen
titium est ex uaria colluuie gentiũ, quod sanè nomen indicat ἀλέμεναι, id est, errare. Hos
insuper Theodoricus Gothorũ rex tributarios imperio fecit. Deinde in Francorum ue
nere

nere poteſtatem, ut tradit Agathius Græcus autor. Nunc de ſylua Ercinia pauca narrabo. Hęc uaſta magnitudine ab Heluetijs & fontibus Danubij oriens iter dierũ LX. continet, ut Mela ſcribit, alia mutando nomina ſecundũ populorum diuerſitatẽ. A fonte Nigra ſylua ab incolis appellať: à Necari fluuio uſq; Menũ Germanis Octenual: à Meno ad Loriã amnem propè Confluentiã Veſterbulũ. In occidentẽ primo tendit, deinde in Orientẽ flectitur. Franconiã ab Aſſia & Zhuringia diducens, iterũ ſe mediam aperit & circuli modo recipit Boemiã, eamq; à Saxonibus diducit. Inde in mõtes Morauiæ tranſiens, perq; mediã Pannoniorũ regionẽ à dextra, & Polonorũ lęua, uſq; ad Dacos, & Getas penetrat. Bacenis altera ſylua trans Rhenũ Sueuos à Cheruſcis diuidit. Nunc Sylua nigra haud procul à Badẽſi agro. Veniã ad flumina, quorũ princeps Rhenus è Rheticis fluẽs montibus aquilonẽ uerſus in Oceanũ tribus erumpit oſtijs. Lacus duos efficit, Venetũ, & Acroniũ: hodie lacus Bodinæ & Cellenſis uocatos. Corriuať Meno, Necaro, Limago, Moſella, Moſa fluminibus. Vidrus è montib. fluens Anobis in Oceanũ, Phriſios à Batauis & Gelrẽſibus diuidit. Amaſis in mõte Meliboco ubi Trophęa Druſi ſunt, Padeburnã & Monaſteriũ urbem ac Phriſios abluẽs fertur in mare. Viſurgis, hodie Veſera, ex eodẽ monte naſciť. Salas, apud quẽ Druſus uictor extinctus eſt. Albis à montibus qui Sleſiã à Boemia diuidunt. Madeburgenſem & alias Marchiæ & Saxonię ciuitates abluit, & prope Amburgam in Oceanũ fertur. Oderã ſupra memoraui. Viſtula Sarmatiã à Germania diſterminat. Deinceps de inſulis & mari Germanico quod Timæus Analcũ uocat, Philemon Mortuũ, Euſtathius etiã Croniũ, quod ibi Saturnus ob frigiditatẽ regnet. Quapropter in idem abſciſſa eius genitalia proiecta dicũtur. Apollonius poeta Cronicũ mare appellat etiã receſsũ Ionici ſinus, à quadã inſula Cronia uocitata. Huius igiť Germanici maris inſulæ quædã ab antiquis cõmemoranť. Xenophon Lampſacenus à littore Scytharũ tridui nauigatione inſulam eſſe magnã Baltiã tradit, quæ & mari Balteo nomẽ dedit. Eandem Pytheas Baſilicã uocat. In his uaria hominũ monſtra feruntť, alij ouis animaliũ uiuere, alij uero Hippoderes equinis eſſe pedibus. Sinus præterea duos efficit, quorũ alter Plinio Cedanus, Ptolemæo Venedicus appellať. Hic inſulæ ponunť, quarũ clariſſimæ Plin. Scandauia & Emingia: locus præterea, quẽ alterũ orbem eſſe dicũt, ubi Billeuionũ gens habitat. Alter ſinus cõterminus Cimbris, ubi inſulæ Romanis armis cognitæ, interq; Gleſſariæ uerſus Britanniã Electriades à Græcis uocatæ, quod ibi electrũ naſcatur, à Barbaris Auſtrania dicta eſt. Hęc Pli. Ex quo forte ueriſimile fuerit eã partẽ Germaniæ, quã nũc Auſtriã uocãt, hinc nomẽ & coloniã accepiſſe.

BOEMIA.

BOEMIA nũc ac Polonia deſcribendę, quę unà cũ Pannonia quanq̃ diſiunctæ regiões ſimili catalecto uiuendiq; inſtitutione quodãmodo utunť, ſæpeq; euenit ut deficiẽte utrobiq; regia ſobole ab horũ aliquo populorũ ſucceſſor, potius q̃ uel à uicinis Germanis uel alijs gentibus acceſať, ac quandoq; unus cũcta poſſederit. Quare prius de Boemis quæ in eorũ annalib. qualibuſcũq; q iam autoritatẽ ſibi uendicauerũt, cõperio: deinde quæ ipſe apud ueteres de his inueſtigauerim. Dicũt em̃ ex Croatiæ populis in Dalmatia duos egreſſos eſſe fratres, Czechiũ, & Lechen. Alterũ uerſus orientẽ & ſeptentrionẽ tractũ tenuiſſe, ubi planities latuſq; campus erat, quẽ eorũ lingua Pole dicunt, ex eoq; Poloniã terrã cognominaſſe. Alterũ Czechium in Germaniã ad Albim fluuiũ conſediſſe, montanaq; loca circa occupaſſe, ubi mulier fatidica Libyſſa nomine agebat: locũq; Boemiã ex eo uocaſſe, q̃d ſic uaticiniũ ipſi appellarent. Ego uero originẽ habuiſſe à Dalmatia ob morũ & linguæ ſimilitudinem nõ negauerim, uerum eos uetus tenuiſſe nomen, ueriſimile magis fuerit q̃ nouũ mutuatos. Nam Bemos in ea parte Ptolemæus gentem maximã eſſe dicit. Iuxta uero Marcomãnos & Quados gẽtes bellicoſiſſimas, à Traiano, deinde à M. Antonino debellatos, & hucuſq; Romanũ prorogatũ imperiũ. Hi Morauiã circaq; adiacẽtes Boemorum populos cõprehendebant, Germani ſanè omnes. Verũ nunc gens hæc aduena, regionis eius natiõis antiquę robur ac uires mutuata, res maximas bello geſſit. Sterilitate uini oleiq; ſicuti & pleraq; Germaniæ loca laborãt: pabulo, frumento, pecoreq; abundant. Latitudo eius longitudini par, trium fortè dierũ iter. Sylua Ercynia undiq; cincta, Albi fluuio media irrigať: ab oriẽte Morauos, ab arcto Saxones: ab occidẽte Noricos, à

meridie Auſtriã & Bauariam habet. Oppida uero Pragam, Cadanũ, Bruxiã, Sclakenu-
endum, Cuticinũ. Nunc ad reliquã eius regni ſucceſſionẽ ueniam: poſt Czechiũ quem
diximus primũ è Croatia ueniſſe, Cracus dux à populo deligitur, quẽ dicunt uirũ fuiſſe
iuſtum & æqui ſeruantiſſimũ, qui Cracouiã apud fluuiũ Cudacam ab incolis appellatũ
cõdidit. Craco filia Libyſſa ſucceſſit. Hæc uirgo fatidica & uates erat, ob eamq; cauſam
ſapientiſſima exiſtimata: quare à populo coacta nubere, Primislaũ quendã in agro bu-
bulcum ſibi delegit, quẽ ſciret & bonitate & iuſtitia præſtare. Hæc ante omnia arcẽ mo
dicã ad Vicegradũ excitauit, quã poſtea mœnibus latius cinxit, appellauitq; Pragam,
ſumpto auſpicio à primo obuio opifice qui limẽ portę faceret, qđ lingua eorũ eo uoca-
bulo appellatur. Ædificauit & Libũ caſtellũ ubi ſepulta eſt. Primislaus uir ſolus poſtea
regnauit, imperio fœminarũ, qđ tẽpore Libyſſæ magnopere inualuerat propulſo. Illæ
igitur rep. deiectę duce Valaſca muliere fortiſſima cõiurant, ac hora cõſtituta necatis ui
ris ac parentibus, abreptis equis & omni gaza, proximũ occupant collẽ, ubi caſtro Die-
uino exædificato regẽ ad certamẽ prouocant. Tanta deniq; audacia fretę multos annos
more Amazonũ aſſiduis armis bellũ ciuile excitauerũt. Ad extremũ uicta Valaſca inſi
diјs Primislai imperiũ uiris reſtitutũ. Primislao Numislaus: huic Mnatha, cui Voinus fi
liј parẽtibus ſucceſſere: Voino aũt nati duo fuere, Vinslaus, qui Pragę dominatus eſt, &
Vratislaus, ꝗ Lucẽſis princeps, poſtea Enezacẽſis dictus fuit. Vinslao Grezomislaus,
qui & Neclam cognominatus, uir ignauus. Hũc Vratislaus patruus de regno deturbare
quærẽs bello inter eos orto interficitur, quũ prius cõdidiſſet ciuitates Medriã & Pube-
cham, quæ deinde de ſuo nomine Vratislauia eſt appellata, Sleſiæ nunc caput. Neclææ
deinde Hoſtiuitus, Hoſtiuito Borſinous filius ſucceſſit, ꝗ cũ Ludimilla cõiuge quã pro
ſancta colunt, primus Boemorũ Chriſtianus, à Methodio Morauiorũ pręſule factus eſt
an. DCCCCXCVIII. Huius duo filiј Spitigneus & Vratislaus ex ſucceſſiõe poſtea re-
gnauerũt. Vratislao duo nati Venceslaus & Boleslaus, ueluti Cain & Abel alteri fuere.
Nam Venceslaus uir ſanctus, regniq; ſucceſſor, ab altero per proditionẽ & ſcelus truci
datur. Nec minore flagitio eorũ mater Draomiria necis cõſcia fuit, quæ & Ludimillam
ſocrũ ſanctiſſimã apud quam Venceslaus fuerat educatus, necari iuſſit. De Venceslao
traditur, perpetuo caſtitatẽ ſeruaſſe, horas canonicas quotidie obiјſſe, noctibus per bru
mam ac medias niues diſcalceatũ templum petere ſolitum. Inde prodigium fertur, ueſti-
gia cruenta fuiſſe interdiu animaduerſa. Baſilicã Pragenſem ab ſe extructam S. Vito di-
caſſe: Dotimaro Saxoniæ uiro ſanctiſſimo primo eius præſule cõſtituto: poſt quẽ Adel
bertus Boemus uir non minore ſanctitate præfuit, qui poſt Stephanũ Pannonię regem
& multos Dalmatię populos ad fidẽ deductos, à Prutenis tandẽ ſupplicio adfectus eſt.
Sed & alia Venceslai memorant̃, pauperes eius regni ex magna parte ſuſtentabat: ducẽ
Curuenſem contra fas regnum inuidentem, ac eum prouocantẽ, ſingulari certamine di
uinitus ſuperauit: interfectũ poſtremo, ut dixi, à fratre, poſteri pro martyre colunt: cui tẽ
plum Poloniæ primũ dicatũ. Igitur poſt Boleslaũ filius Boleslaus iunior rem ſuſcepit.
Cuius frater Stratiquates cœnobio ſe addixit, uir incõſtantia tũ ambitione maxima prę
ditus, ut qui poſtea Cracouiẽſis præſul eſſe magnopere adfectauerit. Boleslaus deinde
tertius, ſecũdi filius regni hæres, cui Moſcho rex Poloniæ Cracouiã per fraudẽ eripuit:
unde cauſa inter eos magni exorta eſt belli. Boleslaus demũ ſimulatiõe colloquiј circũ-
uentũ, Moſchonẽ luminibus effoſſis mulctauit: deinde Cracouiã obſedit. Boleslao fra-
ter erat Odalricus, ꝗ apud Henricũ imp. exul nutritus fuerat: armis Cæſarianis munitus
repente adeſt, patriq; regnũ recepit: ac Iaromiro aliј fratri ob regni adfectati ſuſpicionẽ,
oculos euulſit. Boceriã puellã, quod Beatricẽ interpretãt̃, è plebe natã ob amorẽ in ma
trimoniũ duxit, ex qua Bizetislaũ ſuſcepit. Is deinde Iuditham Othonis imp. filiã deo di
catam, è cœnobio in uxorẽ ſibi iunxit: unde ortũ bellũ inter generũ & ſocerũ apud Bo-
leslauiã Boemię oppidũ, qđ interuẽtu ipſius puellę ueluti quondã Sabinarũ diremptũ
facile fuit. Bizetislaus poſt hæc defuncto patri ſucceſſit, cũ antea in Morauia tantũ per-
mittẽte genitore dominaret̃. In primis bellũ Polonis intulit, Cracouiẽſem Gneſnẽſemq;
diripuit ciuitates an. ſal. MXXX. ob quam rem ab Henrico III. fruſtra ſæpe admonitus
bello ſuperat̃, ac ſupplex ueniã petere tum tributa pendere cogit̃. Pace hoc modo facta
deceſſit: quinq; ſuperſtitib. liberis, Spitigneo, Vratislao, Cõrado, Iaromiro, Otorio: quo
rum

rum Spitigneus regnũ paternũ:reliqui Morauiã obtinuere. Vratislaus à fratre Spigneo bello petitus in Pannoniã ad Andream regẽ confugit: eiusq; filiam uxorẽ duxit: ac paulopost fratri uita functo successit. Iaromiri alterius fratris diaconi magna leuitas narratˇ, qui præsul Pragensis factus, cupijt & Morauiẽsis esse expulso Ioan. præsule, quã rẽ legatus tũc à pont. missus & Matildis comitissa sedauerũt. Hic Vratislaus Leopoldũ Austriȩ ducẽ bello superauit. Morauiã, Poloniã, Slesiã, Lusatiã Henrico IIII. imp. iuuãte, Boemiæ regno adiecit, an. MLXXXVI. Post hunc Cõradus frater tertius, deinde fratris filij sine regio cuncti nomine successere præter Vratislaũ Vratislai filiũ, qui à Fred. I. ob eius egregia in eũ merita, rex appellatus est. Nam operã ei magnopere in expugnatione Mediolani nauauerat. Nobilẽ deinde pontem supra Multauiã extruxit, XXIIII. munitum arcubus, qui magnã Pragam paruæ cõiungit. Sobieslaus post hunc an. V. regnauit: deinde Fred. Vladislai filius: postea Conradus qui in Apulia in bello occubuit: mox Bizetislaus, q Henricus appellatus est, prȩsul idẽ & dux Pragensis: demũ Venceslaus eius frater, atq; hi omnes ducali nomine. Primislaus uero successor rex Boemiæ III. appellatus, ex eis q diadema acceperint, quod à Philippo Frederici II. fratre ac imp. cõsecutus est. Huic filij successere Venceslaus & Othocarus, q & Primislaus dictus est rex V. Boemiæ. Huius itaq; Othocari felicitas & res bello magnȩ cõmemorantur. Austriã ex hæreditate Margaritæ uxoris adsecutus est: ab Vlrico duce Carinthiã emit: Stiriã, Prusiam, Tartaros uicit: Cunispergiũ oppidũ ædificauit: oblatũ imp. nomẽ cõtempsit: in discordiam cũ Rodolpho Cæsare ueniẽs tandẽ adactus parẽdi sacramẽto & adfinitate inter eos inita cõciliatˇ. Quãobrẽ ab uxore Margarita obiurgatus q per metũ & ignauiã pacẽ fecisset, iterũ prȩlio cõcurrẽs à Cȩsaris exercitu profligatˇ atq; occiditˇ: regno nihilominus Venceslao puero eius filio tradito. Hic ille Vẽceslaus alter quẽ pro sancto colũt & portẽtis clarere dicũt, socer Gẽtilis Vrsini, quiq; filiũ Venceslaũ iuniorẽ omnia sibi dissimilẽ habuit. Nã is & uino & luxuriȩ tm̃ deditus apud Morauiã in prȩtorio interfectus est, annos agẽs XXII. Henricus deinde Carinthiæ dux regnũ obtinuit, quẽ Albertus imp. expellẽs filiũ suũ Rodolphũ regẽ cõstituit: quo mortuo res ad Henricũ reuertitˇ. Cõtra quẽ Ioan. filius Henrici VII. Lucenburg. an. CXXXV. usq; ad Sigismundũ imp. id regnũ successoribus tradidit: in Italiãq; uenit: ciuitates principesq; multos tutatus Lud. Bauaro & Fred. Austriæ duce inter se de regno dissidentibus circiter an. MCCCXXXI. Brixiam quoq; Bergamũ, Lucã, Parmã, Mutinã in potestatẽ recepit. Poloniã regnũ cũ id tuto tenere nõ posset, Cazimiro acceptis XX. mil. marcharũ argenti cõcessit. Postremo aduersus Anglos regi Francorũ militãs pfectus cũ toto exercitu in prȩlio cecidit die S. Rufi nefasta Boemis, cũ regnasset an. XXXV. Carolus eius filius q cũ patre in Italia res gesserat imp. ex rege factus est Romȩ diadematis de more solennib. obitis. Pragã tẽplis & ædificijs prȩsertim regia domo pulcherrima ornauit: scholã liberaliũ artiũ in eadẽ ciuitate instituit: pontẽ lapsũ refecit: Pragẽsem basilicã metropoliticã fecit: primus q filiũ Vẽceslaũ uiuẽs successorẽ sibi cõciliatis electorib. malo quidẽ posteris exẽplo instituerit. Vẽceslaus itaq; ingenio socordi, captus in bello à Io. duce Lusatiȩ ut redimeretˇ marchio Morauiæ tũc captiuus liberatus est: iterũ à fratre Sigismundo captus è custodia fugit: tandẽ imperio abrogatus ab electorib. ac Sigism. eius frater surrogatus est: post quẽ regnũ ad Ladislaũ puerũ regẽ itẽ Pannoniȩ, de quo in Pãnonia dicemus, peruenit. Hoc extincto Boemorũ pars Cazimirũ Cazimiri Poloniȩ regis filiũ iure adfinitatis q sororẽ ipsius Georgius duxerat, pars uero Matthiã Pannoniȩ regẽ legerũt: tandẽ Georgiũ Pogebratiũ regno præfecere uirũ autoritate principẽ, qui rem diu pro Ladislao puero administrauerat, Hussitarũ tamẽ secta inquinatũ. Post Georgij mortẽ ad Vladislaũ Cazimiri fratrẽ Poloniȩ regẽ res Boemica puenit: deinde ad Io. Albertũ: postremo ad Alex. qui dum hȩc proderẽ uiuebat. Et de Boemia quidẽ satis. Morauia illi ex oriẽtis parte cõtinua montib. tm̃, & amne Morauia discreta, uini frumẽtiq; feracitate mollior aliquantulum q Boemia: gens latrocinijs dedita, ad quã nõ securus illi adcessus. Caput gentis Volagradensis ciuitas, quȩ Olimicensis postea dicta est. Oppida uero Brũna & Znoymia, ubi Sigism. imp. decessit: hic igitur multos annos regnatũ. Nam Boemi, Roxolani, Poloni, Morauio regi quandoq; paruere. Rex aũt ipse Romano imp. Ex his Suadoplucus regum penultimus, primus Christianus fuit, à Cyrillo fratre Methodij præsule Dalmatiæ

cum tota gente multisq; Dalmatarũ populis in fide institutus. Quũ Arnulpho imperatori tributũ solitum negaret: uictus ab eo in prælio clam fugam mutata ueste adripuit, solusq; per saltus errans cum tribus eremitis tandẽ incognitus usq; ad extremũ per sancte agitauit, sese tantũ in morte prodẽs. Successit huius filius Arnulphi liberalitate, quanq; indignus. Is ubi de patre accepit, ab eremo corpus relatũ honorifice tumulauit. Verũ irreligiosus homo usqueadeo sacerdotes despexit, ut Methodiũ præsulẽ sanctissimũ, quẽ supra nominaui, quod eum mane post longam moram è uenatione redeuntẽ non expectauerat ad sacrificiũ, cõtumelijs incesserit, pauloq; minus manibus abstinuerit. Quare Methodius fugiens, eum sacris interdixit. Quo paulopost mortuo regnum Morauię ad Cæsares peruenit, è quibus Sigismundus eam genero suo Alberto regendã dedit: rebellantẽ ipse Albertus magno illato incõmodo subiugauit. Proceres in hac regione ex magna parte Hussitarũ secta cõtaminatos Ioannes Capistranus nostra ætate frequentibus cõcionibus emendare conatus est. Ea siquidem hoc modo cœpisse traditur: tẽpore Venceslai ultimi Ioannes Viklef è schola Oxoniensi nouos quosdã codices, in quibus hæc hæresis scripta cõtinebatur, in Boemiam attulit: adscitisq; ad hoc facinus Ioanne Hus & Hieronymo Boemis doctrina linguaq; potẽtibus, res late serpere cœpit, usq; adeo ut uocati ij duo in conciliũ Constantiense ad causam dicendã non solum errorem non posuerint, sed summa pertinacia supplicium ignis pertulerint. Cineres ne à sectatoribus colerentur, in profluentẽ iactati. Hinc Vickleuistæ & Hussitę appellati. Dictitabant officiũ cõcionandi aut docẽdi euangelij, uel cuiuis licere exercere, pręterea sub utraq; specie sacramentũ suscipere, tum sacerdotes more Christi omnia cõmunia habere oportere. Sed & hic aliæ ex alijs (uti fit) exortæ sectæ, Adamitæ, Taboritę, Orphani, qui Ziska & Procopio ducibus facũdis & assertorib. acerrime illata refellebãt Iacobellus, Cõradus, Rocazana, Petrus Anglicus corruptores pro ueritatis magistris ab eis culti. Quatuor reges Venceslaus, Sigismundus, Albertus, & Ladislaus, pestẽ hanc extinguere cõtinuis bellis non ualuere. In locis enim natura munitis montibusq; ingenti multitudine sese abdiderant, calicem pro uexillo in acie præferentes, unde facile deijci non erat. Ex quo malum non impune usq; ad hoc seculum serpit.

POLONIA.

POLONIA utrãq; Vistulæ possidet ripã ex parte Germaniæ, Slesiæ, Morauięq;: ex parte Sarmatię Lituanis, Leuonijs, Gythonibusq; cõiungit̃. Eam in minorẽ & maiorẽ diuidunt: minor ubi Cracouia, secunda ubi Posnania. Gnesna septẽtrionalior. De ipsius origine quoniã in Boemia quę ferebantur dixi: pauca quę restãt ex eius regibus referã. Hic Vandali primũ fuere: deinde à Craco, quẽ ex Croacia uenisse & autorẽ generis ac primũ ducẽ fuisse tradunt, usq; ad Boleslaũ per duces remp. administrauerũt: deinde Boleslaus dux quũ Othonẽ imperatorẽ multis officijs demereretur, ad postremum eum ad se uenientẽ apud Posnã magnifico sumptu recepit. Ex quo rex primus ab eo ex duce factus est. Lõga deinde regum successione, an. MCCCC. quum rex superstite tantum filia decessisset: hanc Gulielmus Austriæ in matrimoniũ unà cum regno accepit, qui cũ minime Polonis homo Germanus satisfaceret, adcersitus Vladislaus ex Lituania tunc minime Christianus, qui statim inito principatu fidẽ recepit. Ex quo Lituani Roxolaniq; ex magna parte regno adiecti Polonię sunt. Cũ Tartaris feliciter dimicauit. Prutenos bello maximo sibi subiecit. Ex secũdo matrimonio duos genuit liberos, Vladislaũ, & Cazimirũ: quorũ Vladislaus maior natu patri defuncto successit. Is ille qui post ad Pãnoniæ regnũ uocatus est, quiq; in clade Varnensi unà cũ Iuliano Cæsarino legato contra Amurathen Turcã extinctus est. Cazimirus alter frater qui Lituaniã ex hęreditate acceperat, Polonię fratri successit. Is demum habuit liberos Vladislaum, qui Poloniæ rex ac post Matthiæ regis mortẽ à Pannonijs adcersitus est, Cazimirum, de quo mox dicam: Ioannem Albertum qui Boemiæ Poloniæq; successit: Alexandrum qui Lituaniã primo, postremo Ioanne Alberto nuper defuncto utrumq; regnum obtinuit, ac Fredericũ qui pręsul Cracouiensis ab Alexandro VI. pont. in patrũ collegium deinde cooptatus. Ante hunc Pij pontificis tẽpore præfuit ei ciuitati pręsul alter ac cardinalis Spitigneus, uir literis legitime imbutus. Cazimirus aũt quẽ supra memoraui perpetuo cœlebs ac castus uixit, nihilq; prius habuit quàm

quàm fidem, abstinentiã, ac iustitiam colere, res ei cunctas à patre delegatas in regno sapientissime obiuit, demũ annorum XXV. decedens, ac Lituaniæ sepultus, in beatorum est numerũ relatus. Sed omnis facile superauit fama sanctitatis diuus Stanislaus eiusdẽ urbis præsul anno salutis MVIII. interfectus à rege Boleslao, cuius hodie corpus in basilica Cracouiensi conditũ uenerant̃. Vltra Vistulã Masouiæ ducatus & Podolia regio & Drauaniza fluuius, ab eis dictus, Masouiã à Lituania diducens ad Polonos pertinentes. Et Gnesnẽsis & Posnaniensis urbes in sacro codice cõscriptæ. Ad hos Callimachus Geminianensis meus familiaris penetrauit, ubi & literis & ingenij solertia, ex paupere diues magnopere apud eos reges quibus erat dilectus, ante hos annos decessit.

SARMATIA EVROPEA.

SARMATAS Græci Sauromatas uocant. Omnes enim teste Plinio, qui extremi gentiũ ac ignoti propè existentes mortalibus degunt, tam Europeos quàm Asiaticos, cõmuni uocabulo ueteres Scythas appellauere: uerum à posteris Græcis diuisi, ut Sauromatæ usq; ad Rha fluuiũ dicantur. Et ex his Europei tantũ, qui inter Vistulam & Tanaim continentur. Ex parte uero austri montibus Sarmaticis: à septentrione aũt sinu Venedico, & terra incognita. In hoc igitur spatio ij principales populi ab autoribus nominant̃, Venedici, Phenni, Vindeli, Varini, Gythones, Burgundiones, Peucini, Basternæ, Omani Roxolani, Sauari, Bessi, Budini, Amazobij, Geloni, Geuini, Alani, Agathyrsi, Arimaspi, Tauri, Tartari. Flumina uero Borysthenes, Tyra, Hypanis, Aiaces, Tanais, & palus Mæotis. Mõtes Riphei, Arympei, Aræ Cæsaris, Alex. De huiusmodi Sarmatis primus Romanorũ triumphauit Domitianus princeps, cruẽta tamẽ uictoria, cęsis apud eos duobus inclytis ducibus Aurelio Fusco & Oppio Sabino. Postea longo interuallo Claud. II. itẽ princeps cæsis ex eis ad millia CCC. His in uniuersum enarratis singula nunc uidenda. Primum ex his plures in Germania diximus, ut Phẽnos quos mira fœditate populos Tacitus dicit, nũc Prutenos aut Lituanos putauerim. Varinos, nunc Varnos, seu Varnenses. Gythones Ptolemęo, Guthones Tacito: ijdem populi nõ procul à Vistula collocant̃. Omani prope Polonos, nũc Comanos eos appellãt, qui regibus & nationi Pannoniorũ sæpe molesti fuere. Burgundiones de quibus Plin. & Ptolemæus, hos in Galliam migrantes quum Galliam scripsi, enarraui. Sauari Ptolemæi, ij sunt quos recentiores Auaros uocãt, qui multas in Europa regiões depopulauerũt. Ad postremũ in Italia Foroiuliũ duce Cacano pulsis Lõgobardis ceperũt. Peucinos Tacitus dicit, à quibusdã Bastarnas uocari, sermone cultuq; ut Germani: in hac parte & Vindilos ponũt, ubi nunc Poloni, de quibus mox dicã.

RES VANDALORVM.

VINDELI Plinio Ptolemæoq; hi sũt, quos ætas posterior Vãdalos appellauit, qui olim Gandarico duce, filio Modigilli, q̃ regnauerat prior annis triginta: ex primo uidelicet anno Gratiani imperij, sollicitati à Stilicõe anno salutis circiter CCCC. paucis ante annis q̃ Gothi Ro. caperent Gallias inuasere. Inde in Hispaniã traiecto Pyreneo, penetrãtes: loca circa Beticam, quæ Vandalia postea dicta est, occupauerũt: ubi capta Hispali quũ Gandaricus templũ profanare uellet, subita morte corruisse dicit̃. Cui Gẽsericus successit. Ex Hispania post aliquot annos, iubẽte Honorio, à Gothis item expulsi in Aphricã traiecerũt: quã tunc Bonifacius comes ab Honorio missus administrabat. Ante omnia Hipponẽ obsident, ubi Augustinus noster septimo obsidionis mense decessit. Potiti tandẽ cum omnia diripuissent, breui post tempore Hetruriã inuadunt classe ad Populoniã applicantes: unde à Basilico duce Leonis primi, è Græcia cũ ingenti classe ad succurrendũ in Italiã misso, expulsi fuere. Gensericus post hæc ex Africa uocatus Romã in Eudoxia Theodosij iunioris filia, Valentiniani item iunioris uxore, cõtra tyrannidẽ Maximi, q̃ urbis imperiũ occupauerat, omnia in urbe diripuit, Maximo lapidib. interfecto. Post dies XIIII. Eudoxiam cum filia Eudocia & Phacidia secum in Africam abduxit: matrẽ sibi, filiam alteram Honorico nato, alterã Placidiã Olibrio, q̃ post imperator fuit, matrimonio iunxit. Præter hęc secta Arriana omnia cõpleuit, ut testat̃ Iustinianus in Codice De officio pręfecti proconsulis Africæ. Deniq; quum regnasset an. XLVIII. moriens Honorico reliquit habenas, qui haud patre melior in oppugnanda fide post an. VIII. pediculari morbo misere

bo misere perijt. Deinde Guntabūdus Genserici ex Gunzone filio nepos an. XXVI. Is Ildericū ex Eudocia & Honorico natū hæredem relinquens, iureiurando adegit, ne orthodoxis ullo pacto faueret: at ille mortuo patre pio periurio cōfestim omnes huiuscemodi ab exilio reuocauit. Post eū Gilimer, V regnauit annos, uir in primis crudelis, qui nec parentib. pepercit: uictus demū à Bellisario ac in triumphū ductus, an. LXXIIII. ex quo Gensericus in Africam ingressus est. Hic Vandalorū finis, ut autor Procopius. Nunc cæteros exequar. Alanos, Ptolemęus in parte Scythię ponere uidet̃: Capitolinus in parte Daciæ: Marcellinus itemq; Pli. & Diony. poeta in hac Sarmatia Europea. Iosephus li. ult. ait, inter Tanaim & Mæotidē habitare, ac inita cum Hyrcanis societate Medos suo tēpore fuisse depopulatos. Hi demū fuere, qui uno fuere tēpore cum Vandalis in Gallias, deinde Hispanias petierūt: sed breui & ipsi à Gothis, cū quibus eandē ferè gentem & linguā esse Procopius dicit, expulsi regnum amiserunt. Agathyrsas & Gelonos populos, Agathyrsis & Gelonus Herculis filij cōstituerunt, ut est autor Eustathius. Ex his Agathyrsos dicit Herodotus cultu præstare, esseq; ab origine Græcos, agri cultores quoq; & optimā incolere terrā. Mela dicit eos, ora fuco inficere, qui nulla deletur aqua: ex quo Virg. Pictiq; Agathyrsi. Hi deniq; Bacchum ex India redeuntē excepere. Roxolani Plinio Ptolemæoq;: Roxani Straboni: hodie uero Ruteni. Hi quondā aduersus Mithridatis Eupatoris duces dimicarūt, quibus imp. prę erat Tasius, ut ait Strabo. Sed Christiani nunc sunt, Gręca tamē secta, lingua semidalmatica, sicuti ferè & Lituania & Polonia uicinæ regiones: bifariam autē diuisi, qui dicuntur Albi, uicini Lituaniæ, ex nomine fluuij Moscouij dicuntur, ac Mosquam regiam habent, cui pręsidet Ioannes dux, qui ex Helena Andreę Palæologi Despoti sorore plures suscepit liberos. Hic ad mare usq; Venedicū postremus omniū imperat. Ex quo Strabo ait supra Roxolanos neminē habitare. Ibi ingēs sylua, & homines syluestres pellibus tantū ursorum quos uenantur tecti: natura alioqui simplices, melle uictitātes, ac mercatoribus eò adnauigātibus pro frugibus pelles preciosas cōmutantes. Retinent insuper urbem maximā, quam Nogardiam, hoc est nouū castrū, eorū lingua uocant, quæ Græcū solet habere præsulem. Is fuit ætate nostra Isidorus card. Rutenus ab Eugenio factus. Hic lapis in medio foro quadratus, quē dum ciuitas erat libera qui ascēdere poterat, neq; inde deijci, princeps habebat̃. Huc aditur tantū pelliū causa: moneta utuntur nō signata. Alteri Ruteni, rubri appellati, Orientaliores, ac Boristheni propiores sunt. De Tartaris locus iā exposcit, his uicinis populis atq; infestis, loqui. Hos Plin. Tactaros uocat, ponitq; inter Tauros, de quib. paulopost dicam. Hi an. MCCXXI. Batone duce finibus egressi ad mare usq; Balteū defluxere, uicinosq; accolas Roxolanos, Gazeos, q̃ & Lazi Procopio dicunt̃, præterea Polonos depopulati, postremo ad Pannonios penetrātes, omnē eam regionē triennio uastauerūt, ut in Pannonia dixi. Inter Borysthenē & Mæotidem campos habitant inadcessos, quū aqua, tum frugibus, tectisq; ac omnibus necessarijs carētes, pecore abundāt. Vitā in tentorijs ducunt, equorum inutiliū sanguinē potant, cæteriq; utiles equi inter niues ungulis herbas radicesq; perquirunt, breuiq; cibo longas tolerāt excursiones. Lege ac lingua omnes utuntur Mahumetana, ac cum Turcis uicinis adfinitates ineunt. Septenis agunt sub principibus quos Cæsares appellāt. Ex his unus Lituanis Rutenisq; uicinior ac infestus, Cæsar Caphensis dicitur, quod prope Capham loca teneat. Est enim id castellum iuxta mare in Taurica Chersonneso munitissimū, ditionis olim Genuensium, nunc Turcarum. Cęterū Tartari ore sunt tetro & horrēdo, raso sincipite à medio uertice ad utrūq; tēpus, oblongis post tergū capillis, lata facie, pressis naribus, ore abraso, præter labrum superius. Deinceps ad reliquos Sarmaticos. Budini ἀπὸ τῶν βοῶν καὶ δινεύειν, quod in curribus ut pleriq; Scythę agūt, à bobus tractis. Amaxobij simile ferè genus, ἀπὸ τῆς ἁμάξης καὶ βίου. Melāclęni quod atris uestibus utant̃, Anthropophagi em̃ sunt Herodoto teste. Neuri eorū regionē olim ob serpentes reliquerunt. Incantatores perhibentur esse, in lupum sese aliaq; animalia cōuertentes, ut Eustathius in Dionysiū. Hylea regio mari quo abluitur nomē dedit, ut Plin. Herodotus etiam sic ait, Traiecto Borysthene, à mari in primis est Hylea regio. Valer. poeta, Mouit & Hylea supplex cum gente Syenē. Stephanus tamē eam regionē Ponti facit. Cimmerij & Oretæ inter Sauromatas. Ii in Odyssea nominantur. Hi secundū Diony. Achæi sunt, qui secuti Agamemnonē, siue Ialmonem filium

Martis

Martis,regem Aſplendonũ,huc tempeſtate delati.Pli.Cimmerios poſt Arimpæos ponit.Eſſedones Pli.Iſſidones Hecatco,Aſſedones Alcmani poetę idem populi.Arimaſpi in hac parte Plinio ponunť iuxta Riphæos,quos Dionyſius Arimaueas uel Arimannos uocat.Æſchylus uero μονώπα στρατὸν, id eſt, monoculũ exercitũ,quod ſagittarij quũ ſint optimi,alterũ inflectunt oculum,ut à paruis aſſueti altero melius cernant,unde etiã nomen auſpicati ſunt Herodoto,Nam Ari Scythice,unũ ſignificat,& Maſpos oculum. Idem dicit autor, ſuper Arimaſpos Grypes eſſe aurũ ſeruantes. Hos prope Riphei ſunt montes:ultra uero Arimpæi habitant,iuſti & mites.Pli.dicit eos in nemoribus agere ac baccis uictitare:quos ſatis puto ex eorũ genere ſylueſtrium hominũ ſupra mihi memoratorũ,ſub Moſcouiæ duce degentiũ. Ad Ripheos uſq; curſus Alexandri, ubi eius aræ ponuntur.Supra uero Hyperborei ſunt montes,quos nõnulli in Aſię principio ponũt, de quibus mox in Aſiatica Sarmatia. Nunc aũt uerſus mare Ponticũ deſcendendo Tauros gentem maximã percurram:dicuntur enim non à monte,ut quidam eruditus nuper nullo autore ſcripſit,ſed ab animali,quod ibi Oſyris docuerit boues aratro iũgere,ut tradit Euſtathius. Nam Oſyris dicitť uniuerſum orbem agricolationẽ monſtrãdo obiuiſſe. Horũ igitur Pli. XXX. populos fuiſſe dicit,inter quos Tactaros ponit de quibus ſupra dixi.Apud hos Diana Taurica, cui Iphigenia præeſt,& uictima humana ſacrificatť.Hic Tauroſcythę qui montana tenẽt,& curſus Achilleius, & Taurica Cherſonneſus oblonga,in mari protenſa modo uittę mille ſtad. Eo uſq; dicunt Achillem proſequutũ Iphigeniam fuiſſe, raptam ex Aulide in Scythiam à Diana, quũ ceruam pro ea ſuppoſuit,ibiq; moratũ cum ea rem habuiſſe. Nonnulli alium Achillem eius regionis regem illius amore captũ fuiſſe dicunt.Hæc Euſtathius in Diony. Pli. ait hanc peninſulam ad formã eſſe gladij in tranſuerſum porrectã, & ab exercitatione Achillis cognominatã eſſe Achillis Curſum.Ab hac CXX. milia inſula in Ponto eſt,Achillis Tumulus appellata,de qua in Ponto dicam:& promontoriũ Achilleum contra Cimmerium Boſphorum,Ptolemæo Cherſonneſus Taurica moribus & elegãtia Græca,libertate quondã à Romanis donata,ut autor Plin.In hac urbes nobiles,Theodoſia,& Penticapeum metropolis Boſphorianorum,à Panticapeo Ætę regis filio ædificata, quę poſtea Phanagoria eſt appellata, quod phanarium ſit ac forum circa incolentiũ Europeorum, Euſtathio.Præterea Nympheum,Partheniũ:Charax mons,ſinus Carcinitus.In Iſthmo Noua mœnia,Boſphorus Cimmerius lat. XX.ſtad. qui os Mæotidos appellatť. De Mæotide uero ipſa in Põti deſcriptione dicã:Erullos inſuper fortiſſimã gentem in Sarmatia flumen ſupra Iſtrum habitare Procopius de Bello Goth. ſcribit,qui, ut ait,ſenio cõfectos, ſeu morbo adfectos ob pietatẽ interficiũt:uxor defuncti iuxta tumulũ laqueo ſe ſuſpendit, infamis qui huic deſit officio. Lõgobardos olim uicinos Anaſtaſio imperãte ac duce Rodulpho infeſtauerunt, qui dux cum eſſet ab iniuria belli aliquandiu quieſcens,à ſuis uti ſegnis inſimulatus pugnare rurſus coactus cum multis eorũ millibus cecidit.Exercitus reliquię antiquam patriam repetentes cum Rogis conſiſtere.Deinde in Italiã unà cum Gothis commixti uenerunt:poſtremo ob famem pars Gepidarũ gentis uicinæ militiæ ſe authorauerunt,pars in Thylen inſulam ſe cõtulere.Iuſtinus princeps eos primũ Chriſtianos fecit, eorũ ſæpe auxilijs uſus.Gothos quoq; Trazaitas Procopius hic ponit & Hunnos.Flumina hic,primũ Tanais Europæ terminus, Græco uocabulo porrectus extẽſusq; dicitť, quod longe fluat,Barbaris quandoq; Silis nũc Vola uocatus. Nam pleriq; fluuij Barbara ſibi uſurpãt nomina,ut Nilus,Thermodon,Araxes,Eridanus. Tanais igitť è Ripheis montib. oritť Ptolemæo,è Caucaſo Dionyſio,è magna uero palude Herodoto,quibuſdam alijs nullum certũ habet principium.Hic Græcorũ colonia quondam fuit à Polemone Colchorũ rege diruta, quum minime obtemperaret.Cõmune id emporium eius regionis:nunc in eodem loco caſtellũ eſt Venetorũ Tana,unde pelles & mancipia exportantur,quæ Sarmatæ mercantur,appellãtq; Carcaſos. Boryſthenes ingẽs Sarmatiæ fluuius à montibus exit Venedicis,& per fines Sarmatię in Pontũ Ptolemæo:Plinio autem & flumen eſt & lacus & oppidũ & gens,uocaturq; à Barbaris Neper,qui Tartaros à Lituanis diuidit:præterea Tira & Axiaces,quẽ Hypanim etiam uocant,Barbari uero Neſter,ex Peucinis montibus in Pontum fluunt. Flumina præterea è montibus Venedicis in ſinum eiuſdem nominis,Ptolemæo,Chrones,Rubon,Truntus,Cherſinus.

Sarmatia

SARMATIA ASIATICA.

SARMATIAE Asiaticæ limites Ptol. intra Tanaim & Rha fluuios mōtesq́;
Caucasum & Hyperboreos cōcludit, in quo fermè spatio populi clari sunt
Rhombitani, Melancleni, Zygi, Hunni, Turcæ, Amazones, Hyperborei,
Gerri, Hippophagi, Flumina uero Rha, Rhombites, Rhymniũ, unde mō-
tes Rhymnici. Rha in primis maximus amnis, apud quẽ, inquit Arrianus,
radix nascit̃ medicamẽto nobilis, quod Rha ponticũ, seu Rha barbarũ uocāt. Oritur ex
Hyperboreis, Flexiones facit similes Tanai inter se aduersas, ab Alex. alter Tanais pu-
tatus. De Hyperboreis q̃ supra Rhipheos habitāt, Pli. dicit eos inter Antipodũ solis oc
casus & nostrũ orientẽ, putari à nonnullis semestrẽ diẽ habere, maneq́; serere & uesperi
metere. Domus his nemora, nullũ morbum, perpetuā salubritatẽ, ætatem quàm longā
ad mille annos, ꝓcul à lite & iniustitia. Herodotus cōtrà, nullos esse Hyperboreos dicit:
aut si sunt, necesse & Hypernotios quosdā esse. Possidonius esse quidẽ eos adfirmat, ue-
rum habitare iuxta Alpes Italiæ. Polybius ait, supra Tanaim uersus septentrionẽ ignota
esse omnia, somniareq́; si qui de his loquunt̃ aliquid aut scribūt. Rhombitani accolæ flu
uij sunt Rhombitis, Strabo. Ptolemæus maiorẽ & minorẽ ponit Rhombitẽ, paulopost
Mœotidem ex Rhomborũ frequentia nominatũ. Zygi de quibus Marcellinus ait, Im-
mani diritate Zygos & Napas. Dionysius poeta præter Zygos ponit etiā Sindos inter
Sarmatas. Hunnos supra Caspios & Albanos ponit Dionysius. Simocatus quidā est au
thor Eustathio in descriptione orbis, Hunnos circa Boreā & orientem consistere, eosq́;
Turcas à Persis appellari. Alij sunt Hunni Europei, de q̄bus Procopius li. v. sic ait, apud
Mæotidem Cimmerij habitant antiquitus nominati, nunc aũt Hunni, quibus olim rex
quidam imperabat qui duos habebat filios, Vturgurũ, & Cutrigurum: hi inter se regno
diuiso utramq́; ripā Mæotidis ostij incoluerunt, donec paulatim Istrum traijciẽtes cum
ualido exercitu loca imperij Romani populati sunt: horũ alter Vturgurus domũ postea
reuersus circa eandem cōsedit paludem: Cutrigurus aũt Romano imp. negociũ facesse-
bat, occidentẽ uersus late loca occupauit. His uicini apud Mæotidem sunt Gothi Tra-
zitæ appellati, remoti ab alijs Gothis, qui Visigothi dicunt̃. Hos traijcere conātes Istrũ
Hunni sæpe repulerunt. Vsq́; ad pontum habitant Euxinũ, iter dierum XX. Arrianam
colunt sectam, misereq́; ad Iustinianũ anno eius imperij XI. oratores quatuor, ut præsu-
lem eis mitteret, quũ alter apud eos esset extinctus. Hæc Procopius diuersis in locis in
eodẽ libro, ex quibus deprehẽdimus Hunnos, qui Pannoniā ceperũt, Europeos fuisse:
colonos fortè Hunnorum Asiaticorũ de quibus scribimus: hosq́; simul eandẽ esse gen-
tem cum Turcis & Lazis & Zanis qui à Iustiniano superati sunt per Theodorum, ut au
thor est Agathias. Verũ diuersis cognominibus appellati, ex ducibus pleriq́; nomen ha
bentes. Reliqua Hunnorũ in historia Pānoniæ prosecuti sumus. Amazones apud Rha
fluuiũ sitæ, hodie quoq́; à nostris Cosmographis in insula ponunt̃ Edil fluuij, quẽ Rha
dicunt esse. De his Trogus lib. II. ait, duo fratres Scythæ cũ exercitu apud Rha flumen
constitere: ibiq́; post multos annos cōspiratione uicinorũ, quibus erant infesti, trucidan
tur. Horum uxores qui cum eis aderant in aduena terra sumpta mulierũ manu sese tuen-
tur contra uiros: quibus tantũ cōcubitus causa admissis, mares filios interficiebāt, fœmi
nis dextram adimebant mamillam, unde nominis etymologiā sumpserunt. Primæ earũ
reginæ Marpesia & Lampedo: his Orithyia & Antiope successere, cōtra quas profecti
Hercules & Theseus uictoria sũt potiti, Menalippe & Hippolyte sororibus Antiopes
captis: deinde Pantasilea Orithyię succedens & in bellũ Troianũ profecta, cũ toto exer
citu trucidatur. Hoc itaq́; modo ex successione usq́; ad Alexandrũ Magnum durauere.
In hanc ille sententiā. Strabo autem lib. XI. eas dicit indicio esse late quondā dominatas
fuisse ciuitates ab earũ reginis cognominatas in Asia, ut sunt Ephesus, Smirna, Myrina,
Paphe, & alię complures. De Thalestri regina, quod in Hyrcania cũ Alexandro prælio
concurrerit, ut quidā scriptores tradunt, nō adseuerat. Herodotus de hoc genere refert,
Amazones Thermodonta Paphlagoniæ incoluerũt, quæ quũ in sedibus suis à Græcis
essent debellatæ, cōgregatæ unà pontum Euxinũ cōtra eos traijcientes, à uentis reiectę
in Mæotidem descendentes, omnẽ eam regionẽ depopulatæ sunt. Quumq́; essent spe-
cie pulchræ pacem cũ iuuentute ob Venerẽ fecerunt, simulq́; Tanaim transeuntes iter

trium

trium dierum uersus orientē consedere, ubi nūc sunt apud Sauromatas: ut uero quidam uolunt, Istrum traijcientes contra Græcos usq; ad Ariopagum uenere: unde nomē ab illis locus tanquam à Marte reiectis adsumpsit. Hæc Herodotus. Dionysius quoq; poeta eas Thermodonte huc migrasse dicit, ἀμάζονες πλαγχθεῖσαι πάτρηθεν ἀπόπροθι θερμώδοντος. id est, Amazones profugæ patria procul à Thermodonte.

RES TVRCARVM.

TVRCAE in hac parte inter Sarmatas Asiaticos supra Caspias portas commemorātur Plinio, Melęq;. Qui uastas dicit eos colere solitudines, aliq; uenando. Ptolemæo Tusci in eadem parte ponūtur. Simocatus historicus, ut tradit Eustathius, ait Hunnos à Persis Turcas uocari. De his itaq; Scilix Græcus author, qui historiā scripsit Constantinopolitanā, sic refert: Turcarum genus Hunnicū est circa Caucasum montē, gens maxima atq; libera: quū Saraceni late dominarētur in Asia, atq; inter se dissiderēt, Maugmet princeps Persidis & Mediæ contra Imbraelem item Saracenū Babyloniæ principem, auxilia Turcarum accersiuit: illi duce Mucaleth, uictoria potiti, ad imperiū Persiæ aspirare cœperūt: præsidiaq; in Araxis ponte constituta à Saracenis, ne Scythæ transirēt in Persiam, cū amouere conarentur prohibiti, manu ualida prædone duce Strangolice cōtra exercitū Maugmet ueniūt, ac tandem potiūtur. Totius Persiæ Strangolix Sultanus efficitur: ruptisq; Caucasi claustris Turcas alios euocat: uicinis bellum suscitat: Babylonē Pissasirio rege superato in potestatē redigit: contra Carbessem Arabiæ Principē bellum primū per Cuelmam legatum, deinde per Asan fratris filiū infeliciter gessit, amissis copijs ac profligatis: uerū alij atq; alij insurgentes huius nationis totā Asiam occupauere. Hæc Scilix. Otho autē præsul Phrisingensis dicit eos egressos è finibus anno sal. DCCLX. regnante apud Francos Pipino: Asiam occupauere, ac cum Saracenis de una lege cōuenere, quum prius uti reliqui Scythæ idola colerent. Insequētibus deinde tēporibus diuersi ex his duces ac principes loca diuersa cepere. Solimanus Niceā usq; ad Hellespontum & Tarsum Ciliciæ, qui in prima expeditione Hierosolymitana expulsus à nostris cum tota familia fuit. Ducath Damascū omnemq; regionē Decapoleos: Assungur Alapiam, Anexianus Antiochiā cum modicis finibus: nam usq; Laodiceam Syriæ Calypha Aegypti è gente Saracenica possidebat regiōes. Post annos circiter LXXX. regnāte apud Hierosolymas ex nostris Almerico Syracinus Noradini Damasceni principis dux simulatione ferēdi auxilij Caliphæ Aegyptio qui tūc à nostris oppugnabatur, eum obtruncauit, Sultanūq; se primū Aegypti cōstituit. Huius Saladinus successor Hierosolymę Syriæq; regnū nostris expulsis in potestatē recepit, processuq; temporis & ipsi Saracenicum nomē ex Turcis, quod inter Arabes uersarentur usq; in hodiernum diem accepere: perpetuaq; postmodū lege sanxere, nequis Turca aut in secta Mahumetana natus Sultanus esset, sed ut Christianus fidei desertor, aut alterius natiōis captiuus ac seruus. Insequentib. deinde seculis an. circiter MCCL. quatuor è Perside familiæ cū totidē ducibus ac exercitibus late per Asiam, perq; Europā uagati sunt, Asambeci, Candelori, Caramani, Othomanni. Candelori Sinopem, regionemq; circa Pontum ceperunt. Caramani Ciliciā, quorū ultimus Abramus auxiliū contra Othomannos à Pio pont. per oratores petijt. Vtraq; igitur familia à Mahumete Othomāno pulsa ad opes Asambeci confugit. Hic Asambecus Vsuncasan appellatus, una ex quatuor familijs in Perside regnabat omniū potētissimus: apud Tauros ciuitatem ab eis uocatā regiā cōstituerat, ac Othomannis plures ademit urbes: cum Venetis ex ea causa fœdus iniuit: oratorq; Venetorū Catherinus Zenus ad eum missus anno MCCCCLXXII. multas eius opes testabatur se uidisse: contra Othomannū ad septingenta hominū millia coegisse, ipsum in castris uenari solitū equos syluestres quibus uescebantur. Prusiæ ac Nataliæ regiones hostiū depopulatū esse. Deinde Cappadoces, Armenos, Mesopotamios, uicinosq; circa populos omnis subegisse. Aliæ quoq; literæ Securani Genuensis, qui apud eas nationes negociabat̃, ad Sixtū pōt. eodem ferè anno idem testabātur: præterq; etiā Sorochum nepotem magni Tamberlani ab eo expugnatum, apud mare Caspiū Samorcantē urbem proximā Amazonibus tenentē. Hiemsalē regē Babyloniæ cum toto exercitu superatum: Aegypti Sultanū ob formidinem ad fœdus ineundū compulsum. Quæ omnia post eius mortem desciuere, filijs nō pari uirtute

aut felicitate ſuccedentibus. Ex quo Othomanni, ac alij, multa de eorũ imperio abſtule runt. Nuper uero an. MDII. excitatus eſt in Perſide uir bubulcus & idiota, nomine Sophi, qui ſe prophetam dei nominat, reſpõſaq; dat: opertaq; facie more Moſeos populos audit: magnoq; cũ exercitu ingreſſus uicinas nationes ſubegit. Othomãnis maxime aduerſus quibus multa iã abſtulit, eaq; antiquis poſſeſſoribus & dominis Aſambeci nepotibus tradidit. Armenos Chriſtianos ultrò obuiam ob metũ procedẽtes bona ſpe iuſſit eſſe. Othomanni aũt, quos è quatuor deſcripſimus familijs, eodem tempore Othomanno duce in Aſiam primum minorẽ irrupere. Hic enim ex humili fortuna ob uirtutẽ rei militaris magnum ſibi nomẽ in Turcarum gente parauerat: cuius filius Orchanes ſupra nidum paternũ in Thermodõtem & Bithyniam tranſgreſſus, caput extulit: huius item Amurathes rem maiorum adauxit: duobus ſiquidem de imperio Græcorũ certantibus ab altero auxilio adcerſitur, pacta Callipoli: quam adſecutus primus Turcarũ paulatim per diſſenſionem principum Græcorum in Europam, in Thraciã primo, deinde in reliquã Græciã, manus iniecit. Huius è duobus ſuperſtitibus liberis, alter Solimanus breui deceſſit, alter Pazaites paterno ſucceſſit imperio, maiorum fama non inferior. Thraciã Mœſiamq; magna ex parte ſubegit: maiora facile cõſecuturus, ſi per eius infelicẽ exitũ licuiſſet. Captus ſiquidẽ à Tamberlano, de quo uiro inter Parthos poſtea dicemus: in caueaq; uinctus cathenis modo feræ circunducebat̃. Filij hac clade accepta è ueſtigio per Thraciã fugientes à Græcis capti ſunt, è quibus Celapinus natu maior, inutili quidẽ noſtrorum conſilio, ad recuperandum paternũ regnum dimiſſus obijt, ſuperſtite filio Orchane pupillo, quẽ tutor ac patruus eius Moſes cupiditate adrepti imperij de medio ſuſtulit: quod deniq; & ipſe ſine liberis extinctus, fratri Mahumeti reliq̃t. Hic igit̃ primus Danubium traiecit: multaſq; eorũ ciuitates tributarias fecit. Huic Amurathes filius ſucceſſit: quẽ aliquandiu Græcus imperator in Aſiam traijcere conantẽ interclusit: demũ ubi eò penetrauit, Muſcapham Pazaitis filium regno paterno ſpoliatum egentẽ contra eum excitauit: quo uicto Amurathes ſolus rerum potitur: Theſſalonicam ui captã diripuit: Epirumq; ac Aetoliam ſubiugauit: Sinderouiam Georgij deſpoti Seruiæ ſoceri ſui urbem expugnauit. Cum centum armatorum millibus Pannoniã ingreſſus obtinuiſſet, niſi cõmeatus per anni penuriã defuiſſent. Bis tamẽ Pannonios bello fudit: ſemel apud Varnam, in qua Vladiſlaus rex cũ duce Ioanne Hunadis & Iul. Cæſarino legato profligatus fuit: de quo quid deinde fuerit incertum, non amplius uiſus eſt. Ioannes ut peritus rei militaris fatum prædixerat: nõ creditus ſeſe ante finẽ pugnæ in tutum recepit. Legatus fugiẽs dum aquaturus equum in amnem ingreditur, à latronibus Pannonijs trucidatus in medio campo iacuit. Poſt quam uictoriam Amurathes ſimul cũ alijs rebus geſtis, iam ſatis gloriæ peperiſſe putans, uitæ trãquillitati conſulere deinceps ſtatuit. Itaq; cura rerũ Mahumeti puero & eius magiſtro Callibaſſę tradita, ipſe imperio ſe abdicãs ſecretum petijt. Reuocatus paulopoſt à ſuis contra Ioãnem Hunadis iterũ aduerſus euntem rurſus uictoriam retulit, atq; iterũ ſeceſſit. Moritur apud Pruſiã Bithyniæ ciuitatẽ, quæ erat ante captam Cõſtantinopolim Othomannorũ regia. Mahumetes igitur defuncto patre, inſtituta maiorũ pro ingenio correxit: rem domi foriſq; legibus ordinauit: Cõſtãtinopolim expugnauit. Auctus deinde uiribus ad Albã inter Danubij & Saui confluẽtes caſtrametatus, magnã à noſtris plagã accepit XXX. ferè mil. è ſuis deſideratis. Fuere in eo exercitu tres Ioãnes, Vaiuoda dux regis Pãnoniæ, Io. Caruagialla legatus, & Io. Capiſtranus ordinis minorũ, ſub Caliſto III. Poſt hæc Seruiam inuaſit: eius Deſpotus Georgius relicto defenſioni filio in Pannoniã aufugit: Trapezuntẽ deinde ac Boſinam fugatis eorũ principibus ſubegit: omni deniq; ferè Græcia cum Peloponneſo, Macedoniaq; ac Illyrico potitus, in Italiam ad extremũ penetrauit, Hydrũto capto: in quo bello per triennium geſto, flos omnis Italiæ abſumptus eſt: benigne nobiſcũ egit dei prouidẽtia, authore inter hæc de medio ſublato. Ad cuius nunciũ mortis Sixtus pont. qui iã de fuga in Galliã, & alma urbe beatis apoſtolis qui eam tuerẽtur, relinquẽda cogitauerat: cum patribus ac plebe deo gratias agẽs, tabernas claudi: iuſtitium ac triduale ſacrũ indici iubet. Mahumetis igitur filius Pazaites qui nũc imperat, rem paternã ſuſcepit, expulſo Zizimo fratre, qui Rhodum primo, deinde in Galliã, poſtremo in urbem Romã ad Innocentium VIII. captus cum cuſtodibus Rhodiorũ militum uenit: obuiam Frãciſco

pont.

pont.filio procedente:exceptusq; publice in senatu,pontificẽ, deinde patres more suo consalutauit:mox custodiæ traditus est,donec ab Alexandro successore ablatum Carolus VIII.rex Gallorum hinc secum Neapolim duxit,qui paucis post diebus ueneno extinctus,maximi initium mali nobis fuit:nam rem tutã fore Christianis frater per oratorem pontifici receperat eo incolumi.Igitur an.MCCCCXCVIII.excursiones in Carnorum regionem transmisso Taliauento fecit:multa fidelium milia trucidauit.Biennio deinde post longa obsidione Methonem cepit,omnibus ad unum oppidanis cum præsule necatis subuenientibus Venetis. Postremo Gallorum classem suppetias ferentem apud Lesbum perdidit:quæ singula alijs etiam in locis mihi repetita.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER OCTAVVS.

ILLYRICVM.

ILLYRICI ab Illyrio Cadmi & Hermiões filio ut tradit Eustathius cognominati,quorũ sepulchrũ prope Ceraunia cernit̃. Huc enim è Thebis profecti in serpentes mutati fuerũt, postq; Cadmus Martis draconẽ,qui Dyrcẽ custodiebat, interfecit. Ratio fabulæ ut idẽ dicit,quod homo Græcus & politicus mores induerit barbaros, & uictum ferinũ. Appianus aũt aliã repetit originẽ: Polyphemo uidelicet & Galateæ tres fuere filij, Celtus, Galatus, & Illyrius,qui totidẽ constituere populos.Illyrio deinde filij,Achilles, Autarius, Dardanus,Medus,Taulantius,Perrhebus:filiæ quoq; Partha,Daorta,Dasara:à quibus Taulãtij,Perrhebij,Achillei,Autarici,Dardani,Medi,Partheni,Dasarici,Darsii prodiere.Autario ipsi Pannonius,uel Pæonus potius,& Scordiscus filius fuit.Pæoni uero Tribalus, à quibus pariter nationũ cognomina traducta sunt.Hęc ille.De Illyrijs Florus ait,quod primo bello Punico,regnante Teuca muliere,populationibus nõ cõtenti,licẽtię scelus addiderunt,legatos Ro.securi percusserunt,præfectos nauiũ igni cremauerũt,idq; quo indignius fieret mulier imperabat.Itaq; Cn. Centimala duce,late superati fuerũt.De eadẽ regina quæ Agronis regis uxor fuit,Polybius sic ait:Illyrij sæpe eos qui ex Italia nauigabant,& ex Phœnice mercatores deprædabant̃.Romani conquestũ ad Teucã reginã P.Iul.& T.Coruncanũ miserunt:alterũ eorũ liberius locutũ, postea discedentẽ in itinere iussit interfici contra ius gentiũ.Ita missus Cn.Centimala cũ exercitu Teucam superauit,illa sese in urbẽ Rhizonẽ recepit, & procul à mari in ipsa Rhizonis fluuij ripa pacẽ fecit,hac conditione ut tributũ daret,omni Illyrico excederet, paucis exceptis locis, ut nõ ultra Lissum ei nauigare liceret.De Illyrijs postea,uti Liuius testat̃, L. Anicius prætor capto Gẽtio rege qui rebellauerat,triũphauit.Deinde Scipio Nasica cons.expugnato Delminio,unde Delmatæ dicti sunt, amplissima ciuitate.Mox Q.Metellus cognomẽto Delmaticus.Postremo Asinius Pollio Augusti tẽpore,Salona oppido munitissimo in potestatẽ recepto.Insequentib.uero tẽporibus Sclaui dicti sunt,à Gręcis aũt Sclaueni,de quorũ origine Procopius Græcus author sic scribit: Sclaueni gens Scythica Iustiniani tẽpore in Illyricũ irruere,multasq; strages ediderunt,cõtra eos imperator exercitũ misit Germanorũ,qui multos ex eis interfecerunt.Sclaueni nihilominus prædas egerunt,& incõmoda multa uicinis intulerunt:Istrũq; nequeuntes transire,se domũ recesserũt.Postea uero paulatim Gepidis militantes supra capita omniũ emersere,ac Istrum transeuntes imperij Ro.loca occupauere,interq; Illyricos consistere.Catalecto utuntur semiscythico ac proprio in sacris usq; literis ac sacrificijs,cõcessione pon.ac sancti præsulis eorũ Cyrilli.Magistratus ac principes Banos appellant. Dominant̃ nunc partim à Pannoniorũ regibus partim a Venetis:ligneis habitãt plerũq; ædificijs culmo cõtectis, præter paucas littorales urbes in quibus humanius degũt: tellurẽ optimã colunt: ubi teste Aristotele, bis grauidæ pecudes & quater in anno tondent̃. Regionẽ omnẽ Ro. ut est author Rufus,in prouincias XVII.diuisere Noricorũ II.Pannoniorũ totidẽ, Valeriam,

riam, Samensem, Delmatiã, Mœsiã, Dacorũ II. Sub ditione Macedoniæ sunt VII. Macedonia, Thessalonicẽsis, Achaia, Epiri II. Latitudo totius Illyrici Pl. pas. mil. CCXXV. ab Arsia usq; ad Drinũ DCCC. Adrius mons Straboni mediã, ut Apenninus Italiã diducit, hinc Adriaticũ, inde Pannonias respiciens. Mutat aũt Ptolemæo in itinere nomina, Ocra, Carnus, Bebius, Albanus, Adulas, Getius, Scardus, ꝓ uarietate regionũ appellatus. Hũc præter Rufum diuus Hieronymus, Alpes Iulias uocat, quendã describẽs locũ. Inter Constantinopolim, inquit, & Alpes Iulias. Duobus principalibus abluit tota regio fluminibus, Sauo, & Drauo: citra Adriũ uero alijs minoribus, Edanio, Ticio, Narone, Rhizone, Drilone, Drino, omnib. in Adriaticũ erumpentibus sinũ. Populi aũt inter idem mare ac mõtes hi ferè nominanť, Iapydes, Liburni, Illyrici, Dalmatę, Dryopes, Cerauni, Iatæ, Chelidonij, Hyelles, cõfusi ferè oẽs. Iapydũ, & Liburnorũ ciuitates XIIII. conuentũ Scardonitanũ petebant. Ius Latij habebãt, ut author Plin. Iapides ex Gallis Illyricisq; nati cũ latrocinarenť uicti ab Augusto, ut idẽ refert, fuere. Hyelles Chersonnesum habẽt teste Apollodoro, qui Hyllis appellatur, habens ciuitates XV. Ad hos Argonautæ descenderunt, ab ijs etiã Iason didicit tripoda Phœbi eò aduectũ abscondere, ꝙ fatũ erat illã terram inexpugnabilẽ fore ubi tripos esset: dicti ab Hyllo Herculis filio, & Melitus Aegei fluminis filiæ: qui apud Phæacas natus nõ tulit esse sub Nausithoo. Itaq; cũ parte Pheacum uenit ad Croniũ mare, author Eust. Dalmatarũ oppida ad LX. fuisse, ex magna parte ab Augusto incẽdio uastata testať Pli. ex his in ora post Arsiã ponunť Ptolemæo, Aluona, Flamona, ubi flumẽ hodie uocant. Senia, nũc Signia, qua breuiore itinere ex Italia transmittũt Pannonias petituri. Enona nunc Nona. Phanates, qui sinui Phanatico nomẽ dederũt, ius Latij habebant. Iadera colonia, pro qua bellũ diuturnũ inter Venetos & Pannonios. Scardona incolumi adhuc nomine, ubi olim cõuentus. Sicũ nũc Sibinicũ. Spalatũ, Plinio cõmemoratũ, olim Diocletiani palatiũ. Eusebius in Chronicis. Diocletianus haud longe à Salona in uillæ suæ palatio moriť. Hinc Halmissa octo ferè passuũ mil. procul, arce nobilis, Ciclodie uocata: inter quã & Spalatũ tractu maritimo ad montes usq; pertinet gens, quæ ꝙ Diocletiani genere se ortã iactat, eorũ locũ politicã quasi remp. appellãt, iuribusq; suis uiuunt in hodiernũ diem, senatu Veneto permittente. Sinus deinde panditur Chelonius: Narona colonia Plinio, hodie Narẽta ad nihilum ferè redacta. Naro quoq; fluuius eidem poniť, Ptolemæo Narbo, & Straboni Varo, in utrisq; menda. Epidaurum à Gothis dirutum colonia Rom. è cuius ruinis Ragusia iuxta ędificata, libera nũc ciuitas, tm̃ Turcis tributaria. Hoc Epidaurũ Pausanias & Strabo Limirã cognominãt, ꝙ portuosum sit: alterum Epidaurũ in Peloponneso, ubi Aesculapij templum. Rhiziniũ Plinio, Polybio autẽ Rhizo oppidum ciuium Rom. & amnis, ubi nunc Catharum cernitur, arce Venetorũ renouatum oppidum. Butuauium Plinio, Ptolemęo Butua, priscũ retinet nomẽ, à Cadmo Aegyptio cõdita: dicta ꝙ bubus ad currum iũctis huc cõmigrauerit, uel à Buto Aegypti ciuitate. author Stephanus. Antibaris nouo nomine urbs metropolitana, quæ ex Docleatiũ uicina ciuitate ruinis creuit. Præsul est unus nũc utriusq;. Olchiniũ, quod antea Colchinium dictũ est, à Colchis conditũ, ut author Pli. nunc Dulcinẽsis ciuitas: deinde Drino fluuius, Pli. Ptolemæo Drilo: is est quẽ Bolianã Dalmatæ appellãt. Post eũ Drinus Dalmatiæ Albaniæq; terminus. Est itẽ alter iuxta minor, eiusdem nominis, qui lacum efficit, in Drilonẽq; exit. Post Drinũ uero Lissum oppidum ciuium Ro. ab Epidauro C. mil. pass. distans, ut author Pli. nũc Alexieusis dicitur ciuitas: de qua deq; alijs in Albania locis (nã & Albanos eos Ptol. uocat) in Macedonia dicemus. Intus aũt sunt oppida, Scodra ciuium Ro. à mari XIX. pas. mil. distans, ut Pli. nunc Scutarensis ciuitas, ante hos an. XXX. à Venetis possessa: deinde à Mahumete Turca ingenti obsidione pressa, ac demũ in pacis conditione recepta. Delminium, unde Delmatę appellati, supra Liuio cõmemoratũ, nũc Damna uocatũ haud longe à Scodra Salona à Pollione, ut supra dixi, expugnata. Tribullũ Pli. nũc Tribuniẽsis præsul in codice descriptus. Diocleatę, ubi nũc Dioclensis urbs diruta, falsò à quibusdam Diocletiani ędificiũ existimata, quãdo Plinio ponuntur. Supra Istros Carni sunt, ita regio, à Foroiuliensibus incipiẽs atq; ad montana pertinẽs: Germani eam Carinthiã uocant, quasi Carnithiã, corrupto uocabulo, quanquã nonnulli alteram faciunt: eadem tamẽ est gens, Dalmatica quidem, & ducibus Austriæ subiecta. In hac Iulium Carnicum

Ptolemæo Plinioq́, quod ex loci situ Golitiam quidam esse cōtendunt: cui præfuit ætate nostra Henricus comes uir turpissimus, æque corpore atq; animo, qui filios indolis longe melioris, ac matris nobilitatem referentes reliquit. Est etiam in hac Labatum oppidum ex nomine fluuij uicini, quē Plinius Neuportum appellat, unde descendit Argo nauis ad Istros. Dalmatæ Lublanam hoc oppidum uocāt ex Lugea uicina palude. Hāc regionem in primis bonam fertilemq́ esse Ludouicus imperator monstrauit, qui ei Arnolphum primogenitum filium ducem cōstituit. Modrusa quoq; nouo nomine ciuitas in hac parte inter montes sita est. Magistratum habent Carniti archiducem, Australibus hodie subiectum. Morem præterea hunc barbarum, ut non solum in furto deprehensum sed furti suspectum extemplo suspendant: post triduum de suspicione iudicāt. Si iure mortuum animaduerterunt, pendere eum sinunt: si minus, contumulant, eiq; iusta faciunt. Proxima huic Iapidia, quam Stiriam nunc uocant, licet Pius pontifex eam Valeriam putat: ego uero ex descriptione Rufi, Valeriam potius Croatiam dixerim, inter Danubium & Drauum. In hac Cilia est ad Saui ripam, urbs, uti apparet ex uestigijs, antiqua. Nam inscriptiones in ea plures nominum Rom. apparent: oppidani à Sulla conditam dicunt, uocariq; Sullacem, nulla tamen authoritate quam sciam. Nam fortè ea fuerit aut ex eius ruinis, quam Ptolemæus non longe ab hac ponit, Celiam appellatā. Huic comes imperat Australibus ducibus subiectus. Is fuit ætate nostra Fredericus uir facinorosus, qui pellicis causa nobilem ac probam uxorem interfecit. Quumq; sub Nicolao V. Romam ad iubileum uenisset, nec melior propterea factus esset, rogatus quid ei profectio contulisset, ut non prioris sim oblitus artis inquit: Nam & sutor meus ad crepidas item redijt, qui mecum iter fecerat. Filiam habuit Barbaram, quæ Sigismundo imperatori nupsit, filiumq; Vlricum haud patre meliorem. Is est qui tutor postea Ladislai pueri fuit, de quo in Pannonia mentionem faciam. Ex Stiria sal in Germaniam asportatur.

DE INSVLIS ILLYRICI

INSVLAS autem Illyrici amplius mille frequentatas Plinius dicit. Potissimæ nunc Tragurium. Alterum in ora fuisse Strabo & Ptolemæus tradunt. Arba, Pharus: antea Parus, Plinio: Ptolemæo autē Pharia, uetera omēs seruantes nomina. Est in eodem mari Lissa, Plinio & Antonino, & in hodiernum diem uocata: & Issa, Isseo quondam uiro clara, ut Strabo & Atheneus scribunt. Est & Chissa quæ eadem fortè fuerit cū Gissa, sicuti Issa & Lissa. Antoninus tamen duas his uerbis facit, Bractia, Issa Lissa, Corcyra. Melite. Gissam putāt quam hodie Pagam nomināt, quoniam uestigia in pago adhuc extāt Gissæ appellatæ. Meliten, Ptolemęus Meliginā uocat, Polybius Melitusam. Hinc canes Melitei in delicijs, ut Plinius refert. Corcyra, quam Melænam uocat eodem teste, nunc Cursula: altera uero quæ ante Epirū est, Corcyra dicitur. Bractia ab Antonino usq; in hodiernū diem uocata: Venetis unà cū alijs seruit. Polybius tamē Brectiā dicit, & Brectianos colonos. Stephanus Elaphusam ait à Græcis uocari, & etiā à quibusdam Brectanis, Crepsam, & Apsorum, Ptolemæus in eadem insula ponit. Hodie eiusdem nominis duas uocāt insulas, quas prętor unus Venetus regit. Portunata, quæ hodie Vigilia, seu Vegia dicitur, quanquā sunt qui Vegiam eam esse uolunt, quam Ptolemæus & Plinius Curitā uocant. Ego tamē potius existimauerim eam dici, uel eius esse colonos, quæ à Ptolemæo Vectia scribitur in ora. Sunt item in eodem mari Apsyrtides insulæ eorū qui Apsyrto duce à Medea trucidato, non adsequuti quod iussi fuerant ab Aeta rege, formidantes reditū in hoc partim loco, partim in Illyrico circa Ceraunia consedere. Apollonius in Argonauticis rem omnē explicat. Deinceps pars Illyrici, quæ ultra Adriū est, ubi Drauus & Sauus amnes maximi in Danubium fluunt, alter ex Noricis uiolentior, Sauus ex Alpibus currens. CXV. mill. pass. interuallo. Amnes quoq; nō ignobiles, Colapis, Bacūtius, Valdanus, Vrpanus, in Sauum omnes miscentur. Inter hos igitur Dalmatię populi plurimi Pannonijs immixti sunt. Ex his sunt Iapides siue Stiriæ pars campestris. Præterea qui loca Valeriæ tenēt: de quibus Rufus sic ait: Marcomanni, & Quadi de locis Valeriæ, quæ sunt inter Danubium & Drauum, pulsi à Tyberio sunt, & limes ab Augusto inter Romanos & Barbaros per Vindelicum & Noricum, Pannoniam, & Mœsiam est constitutus. Hanc hodie par

tem Croaciam uocant, regibus Pannoniorum ſubiectam, eiq; adſcribitur præſul Croa-
cenſis. Amantini quoq; populi, quos Rufus item deuictos à Tyberio dicit, unà cũ Pan-
nonijs, in hoc ferè ſpatio fuerãt, ubi etiã antiqua urbium nomina, Segeſtica, Sciſcia, Syr-
mium, Taururum, nunc Belgradum, uictoria illa inclyta Pannoniorum contra Turcas
duce Ioanne Hunnadis nobilitata. Situm eſt in Saui & Danubij confluentibus. Vbi ue-
ro Teutoburgium Ptolemæo, in Draui & Danubij coitu ponitur, Quinq;eccleſienſem
ciuitatem nunc uidemus. In ripa Saui ulteriore, eſt etiam Cibalis Ptolemęo, non ignobi
lis urbs, patria Decij imperatoris. Omnia nunc Pannoniorum regibus dominata. Ante
quàm ab Illyrico diſcedam, ciuitates apud Fiſcum apoſtolicũ in tota regione deſcriptas
ponere uiſum eſt. Tres omnino metropolitanæ Iadrenſis, Raguſina, Antibarenſis. Sub
prima Tragurienſis, Pharenſis, Signanus, Scardonenſis, Arbenſis, Nonenſis, Croacen-
ſis, Titienſis, Sibinicenſis. Sub Raguſina Stagnenſis, Roſſenſis, Tribulienſis, Buduari-
enſis. Sub Antibarenſi Dulcinenſis, Dinaſtrenſis, Suatinenſis, Polacenſis, Albanenſis,
Sardenſis, Scutarenſis. Catharenſis uero ſub Stranenſi, pleraq; corruptis, uti demonſtra
ui, nominibus, quorum nonnulla inter Albanos ſunt, de quibus poſtea dicemus. Nunc
ad Pannonios tranſeam.

PANNONIA.

AD PANNONIAM ſpectat quicquid eſt agri ultra Sauũ. Hanc Tyberius
Cæſar uiuente Auguſto, ſubacto rege Bathone, ac per Alpes Iulias itinere
facto biennio domuit, quum nullus ad eum diem auſus fuiſſet ad Danubiũ
arma transferre, quãuis ſæpe inſultantibus Barbaris. Multis deinde ſeculis
Romanis principibus ſubditam exterarum gẽtium diuerſæ nationes inua
ſere, domiciliumq; primum ac quaſi pontem in ea cõſtituere, unde facile in urbem Ro.
inuadentes latinum nomẽ, quod tantopere cupierunt, euerterent. Igitur prima irruptio
Gothorum fuit: paulo antequàm urbem occuparent, illac iter populabundi fecere, quũ
Illyricũ etiam penè omne uaſtarunt. Poſt hos Lõgobardi: deinde Hũni: mox Auari: po
ſtremo Tartari omnem eam regionem uexauerũt, quod accõmoda ſit ad primos impe-
tus excipiendos, ab ijs præſertim nationibus, quæ è Scythia egrediuntur. Pannoniam à
Græcis Pæoniam uocari ſcribit Appianus, & Pannonios Pæonas: cæteri uero ſcripto-
res Pæoniam diuerſam faciunt, eamq; apud Axium fluuium in Macedonia conſtituũt.
Duas Pannonias Ptolemæus poſuit, alteram ſuperiorẽ ubi nunc Auſtria, de qua in Ger
mania diximus: & hanc de qua nũc ſcribimus inferiorem, cuius limites multo breuiores
ꝙ imperium: nam & Iaziges, qui Trãſyluani: & Daci, qui Valacchi: & Valeriæ populi,
qui Croacij nunc ſunt: præterea Amantini ex magna parte ipſorum regioni ſubijciun-
tur. Eius quidem ciuitates, quod uicatim potius habitent, & ligneis ædificijs, ueteres nõ
poſuere: ſed gentes quæ Straboni ſunt, Breuei, Audizeti, Ditrones, Piruſcæ, Deſitiacæ,
quibus Batho quondam imperauit, & alij cõuentus ignobiles in Dalmatiam uſq; diſtẽ
ti ſunt: & Sardiei ad meridiẽ pertinentes, qui Sardiates Plinio uocantur, nunc uero Sar-
denſes, reliqui ex magna parte interiere. Nec ſanè quæ à Ptolemæo ponuntur urbes di-
gnoſci nunc poſſunt, mutatis nominibus & locis: hodie nãq; in ſacro fiſci codice ciuita-
tes XIII. adnotantur. Metropoles omnino duę, Strigonienſis, & Colocẽſis. Sub prima
Agrienſis, Nitrienſis, Vacienſis, Iaurienſis, Quinqueeccleſienſis, Verſprimienſis. Sub
Colocenſi, Zagabrienſis, Tranſyluanus, Varadienſis, Sirmienſis, Canadienſis: ex qui-
bus ultra Danubium ſunt Agrienſis, Vaciẽſis, Syluanus. Qui Iazyges ſunt Metanaſtæ,
id eſt, migratores, & coloni eorum qui apud Mæotim ſunt: ulteriora Daci poſſidẽt, qui
nũc Valacchi, de quibus poſtea. In medio fermè tractu in ſinu Danubij, ac ferè peninſu
la, Buda Pannoniæ regia cõtinetur. Inter hos tantũ Agriẽſes quos Appianus Agrianos
uocat, antiqui ſunt. Deſcripta iam in uniuerſum regiõe, reliquã adijciam hiſtoriã, ubi &
urbium nouarũ, quas paulò ſupra cõmemoraui, origines pro uirili parte uidere licebit,
priuſq; de moribus pauca dicam. Igitur habitu & catalecto ferè illyricizant, uti & cõſan-
guinei Boemi & Poloni, artium omnium indociles pręterquàm militaris, quam naturę
feritate ita exercent, ut ne per brumã quidem uacent, magnoq; adiumẽto nomini Chri-
ſtiano tuendo contra Barbaros fuerint. Villis atq; uicis abundant ſtramineis, quas ſępe
reficiunt ad ſubitam inimicorum incurſionem, uel alia leui de cauſa flagrantes. Nos id

ſumus

sumus periclitati, quo tempore cum cardinale Aragonẽsi legato proficiscebamur, serui negligentia per noctem lucerna totum uicum comburentis: itaq; Turcas adesse putantes, ac humo surgentes, ubi strati passim cubitabamus, quisq; trepidus uia, quæ sibi primum in tenebris offerebatur, properabat. Ego uero in cauerna quadã solus aliquot horas delitui, donec ueritas patefacta. Cæterũ inculti ac procul à delicijs, hyeme, ut reliqui Aquilonares pelliti in pyriterijs agũt, potui ciboq; plus iusto uacantes. Mirandumq; id in primis, cum merum, aromataq; præter cæteros mortales frequentẽt, iuuentutem tamen esse castam, & absq; scortis agere: uitibus, pecoreq; abundant, olea nequaquã. Regis uectigal admodum tenue. Cura regni præsulibus, ac proceribus traditur: hi iussi à rege extemplo L. armatorum millia suis stipẽdijs exhibent. Pompam seruorũ præferũt, argenteis splendoreq; uestium utuntur. Dum equitant, arundinem in manu gestant. Id insigne nobilitatis, quod & Germanis commune. cætera plebes sordida. hominem interficere leui de causa promptũ habent, idq; impune licet. Iidem religiosi, magnaq; pars antelucanas uigilias ac sacras obeunt horas: in tẽplis errare, aut aliud agere quàm supplicare dum sacrificatur, pro crimine ducunt. Sextam feriam sacram habẽt, ieiunioq; uenerantur. Excitata est ea natio ante paucos annos, singulari & eleganti ingenio Matthiæ Regis, qui artes bonas, tum Italicos magnopere adamauit, quorum commercio & affinitate, in cultũ splendidiorẽ omnia restituit. Nunc quibus Pannonia ab initio creuerit auspicijs, sub quibusúe regibus usq; in hodiernum diem fuit, quantum ex eorum annalibus licet deprehẽdere, breuiter attingã. Postquàm, ut dixi, à diuersis principio Barbaris regio percursa est, Lõgobardis inde postremo discedentibus Hunni successere, è Sarmatia Europea egressi: quorum genus in Sarmatiæ descriptione narraui. Ex his postea Hungari, quasi hunnari appellati. Hi siquidem anno salutis circiter CCCC. duce Keue Pannoniã ingressi ad Tulmam Austriæ locum cõtra Romanos uictores fuere, in quo prælio dux ipse occubuit. Cui Attila rex successit, ingẽti uir animo, qui ad propagãdum imperium intentus, cura Pannoniæ Budæ fratri, unde oppido nomẽ delegata, ipse cum copijs in Galliam traiecit, Aurelianumq; obsedit. Inde cum Aetio duce, ꝗ adsciuerat in societatem Theodericum Gothorum regem, tunc Galliæ Narbonensis partẽ tenentem, apud campos Catalaunenses, collatis signis concurrens singulari clade adfectus est, in quo prælio Theodericus cecidit. Igitur tanto accepto incommodo se in Trecas recepit, ubi præsulem Lupum uirum sanctissimũ obuium habuit: à quo oratiõe placatus reclusis portis recipitur. Rhemenses uero, quod contra eum cõspirauerant, deleuit, ubi Nicasium urbis præsulem cum Eutropia sorore, qui religione incensi in oculis hostium manserunt, martyrio adfecit. Quos exitu consimili mox secuta est Vrsula, Britanniæ regis filia, unà cum XI. mil. uirginum, ab eodem in expugnatione Coloniæ interfecta. Demum reuersus fratrem Budam, qui regnum occupauerat de medio sustulit. Post aliquot deinde annos rursus redintegratis uiribus, itinere per Illyricum facto Aquileiam triennio obsedit, ubi per ciconiam cum pullis è ciuitate migrantem deprehendit magnam esse intus famem, quapropter instando uicit, eamq; ab solo diruit. Post hæc alias Padi terras depopulatus ad Mintium castra posuit, ubi à Leone primo põtifice eò profecto sola oratione delinitus, cum pace discessit, ducta in matrimonium Honoria Honorij principis filia, cuius nuptias dum reuersus in Pannoniam celebrat, uino grauis ac luxuria è sanguine è naribus obrupta uena defluẽte extinctus est. Post eius mortẽ filijs quos ad LX. dicunt fuisse de principatu contendentibus, res est ad duos deducta, Chabam & Adalarium. Chabas tandem cum reliquis fratribus prælio uictus, Constantinopolim aufugit. Pars eius exercitus cum ducem ꝓfugum sequi nollet inter Iazyges, ubi nunc Transyluani cõstitere, ac propter Hunnorum odium gentis, sese uicinis infensos animaduertentes, Zetel cognominauerunt, qui latine Siculi dicuntur. Hi in hodiernum usq; diem perseuerãt suis tantum utentes legibus, ore truculentiores quàm Vngari, tum barba & capillis promissis terribiliores. Hac igitur Attilæ successiõe annis fere CCC. in Pannonia regnarunt. Deinde anno salutis fere DCCXLIIII. à morte Attilæ CCC. imperatore Constantino V. sedente Zacharia pontifice, Hunnorum alia manus finibus egressa cõtra consanguineos suos in extrema Pannonia bellum mouit apud locum qui Herdel appellatur, septem ducibus exercitu partito. Quorum primus Herpad

ad Albã castrametatus, hostiũ duce Zuataplugo interfecto, Pannoniã uictor obtinuit.
inde post annos VI. uicinos infestare cœpere. Carniam, Stiriam, Carinthiã, quibus po-
pulis Gregorius patriarcha Aquileiensis tũc potens auxilio fuit, tentauerũt. Deinde in
Bulgaros aliquot factis excursionibus, in Italiam anno ferè D.CCCCIX. cum XVI. ar-
matorum millibus traiecere, Paduam igni ferroq́ diruerũt: quibus Berengarius primus
eius nominis ad Forumiulij occurrẽs primo quidem superatur, mox per Venetiam de-
bacchantes adortus cõpulit annui fœdere stipendij ad sedes proprias remeare: q paulo
post promissis minime stãtes sollicitati ab Alberigo Hetruriæ comite cõtra Romanos,
iterum duce Toxone auo diui Stephani, reuersi; primum cõtra fœdus Hetruscos ado-
riuntur, captisq́ multis mortalibus post aliquot annos eodem terrore repetẽtes, si quid
erat reliquum asportauerũt. Quos Berengarius secundus imperator magna ui pecuniæ
placatos remigrare cõpulit. Toxoni Geyca filius successit diui Stephani pater. Stepha-
nus rex primus diui Henrici imperatoris opera, cuius neptem in matrimoniũ duxerat,
Christianus simul & rex factus, iuuãte quoq́ diuo Adalberto præsule Pragẽsi à quo ba-
ptisma suscepit, sanctitate ac miraculis claruit: nec tamẽ ab armis remotus, quippe q plu
rimas ex hostibus præsertim infidelibus, uictorias retulit: & Keam ducẽ Bulgarorũ in
prælio interfecit. Inde gaza multa redacta, ex cuius manubijs basilica Alberegalis ab eo
extructa, muneribusq́ ornata. Filium Emericum ducem, sanctitate & ipsum præditũ a-
misit. Hic à teneris annis ætatulam suã deo uouit, supplicijs ieiunijsq́ intentus, præterea
uini ac Veneris expers florẽte ætate decesserat. Cuius mœrore obitus pater in ualetudi-
nem incidit pedum, unde extinctus est, quũ regnauit annos XXXIX. sepultus in æde
Alberegalis, ab eo, uti supra dixi, constituta. Vazulem patruelem suũ instituit hæredẽ,
quem antequàm decederet Keilla regina eius coniunx comprehensum exoculauit: Pe-
trumq́ consanguineũ suum instituit. Petrus igitur diui Stephani ex sorore nepos, patrẽ
habuit Gulielmum diui Sigismundi Burgundiæ regis ex fratre nepotẽ: qui Sigismũdo
interfecto Venetias aufugit: ubi ducta in matrimoniũ imperatoris sorore Gertrudi, filiã
suscepit Keillam reginam. Defuncta Gertrudi, sororem diui Stephani duxit: ex qua hũc
Petrum suscepit: qui ob libidinẽ & sæuitiam, & præsertim quod homo Germanus, quæ
natio est odio Pãnonijs, triẽnio postquàm regnauit pulsus est, suffecto Aba rege: ac ad
Henricum imperatorẽ in Bauariam confugiens, dum belli uires redintegrare molitur,
Pannoniorum arma cõtra se excitauit, qui Bauariã omnem depopulati sunt. Aba nihi-
lo melior Petro, Canadini quadragesimæ tempore omnem nobilitatem in cõsilio uoca
tam necauit: multũ reclamãte Gerardo, eius urbis præsule sanctissimo. Quare Pannonij
adcersito auxilio Abam fugant: Petrum exulẽ restituunt: Christi religionẽ delere con-
tendunt: præsulibusq́ ciuitatũ ad unum omnibus necatis, inter quos fuit Gerardus ipse
clarus miraculis ac sanctitate. Boni igitur omnes secessione facta, Endrã, Leuenthã, &
Belã, filios Vasulis patruelis Stephani regis, quẽ diximus à regina exoculatũ, in Polo-
nia exulantes statim reuocãt. Ex his Endra, Petrum cũ manu Teutonicorum in Austri-
am cõfugientem, in itinere adortus cepit, oculisq́ orbauit: qui post paulò decessit anno
III. quàm ad regnum restitutus fuerat: sepultusq́ apud Quinque ecclesias, quam urbẽ
ipse construxerat, ac principi apostolorũ dicauerat. Andreas, qui & Endra prius diceba
tur, anno MXLVII. apud Albam accepto diademate, initio regni nihil habuit potius
quàm desertam, ac paulatim destitutam Christi religionẽ populis restituere, ac cogere
ad ea seruanda, quæ diuus Stephanus persancte præceperat. Cõstituto imperio ac mor
tuo fratre Leuentha, tertiũ fratrem Belam regni cõsortem ac ducem fecit: regis Ruthe-
norum filiã in matrimonium duxit, ex qua Salomonẽ & Dauid genuit. Bela uero Gey
sam & Ladislaum. Henricus interim imperator Petrum regem, quẽ interceferant ultu-
rus, fines Pannoniorũ cum exercitu ingreditur, sed paulopost cõditio connubij pacem
fecit: Salomoni regis filio Sophia filia collocata, nuptiæ apud Mornã fluuiũ celebratæ.
Post hæc Andreas cupidus gloriæ, Salomonẽ tunc puerum quinquennẽ diademate ius-
sit redimi, excusatione q nouũ exemplũ causa pacis populorũ introduxisset, cum præ-
sertim fratrẽ tunc Belã suspectũ haberet: quem cum nullo pacto placare posset, tollere
de medio constituit. At ille ad Miscam Poloniæ ducem socerũ suum cõfugit. Andreas
item filium Salomonẽ ad socerũ eius imp. misit. Igitur Bela Polonorũ copijs instructus
apud

apud amnem Tibiscum, qui hodie à Barbaris Tissa appellatur, cum Andrea cõcurrens prelio fit superior, Andreas in Germaniã fugit: sed ad portas Musini captus atq; interfectus: est: sepultus in cœnobio S. Amani, quod ipse construxerat: regnauit an. XI. Bela regno per fratris cędẽ potitus, bonus alioquin princeps habitus, populos à multis uectigalibus immunes fecit: primus Byzantios nummos argenteamq; monetã pcussit: mercatum die Saturni cõmunem instituit. Decessit lapsus equo, fractusq; membra post annos regni tris, sepultus in cœnobio S. Seruatoris ab eo cõstituto. Huius quoq; illud per sancte factum cõmemorandum, quod Pannonijs petẽtibus iterum à fide desciscere, & cædẽ facere præsulũ, respondit se tempus ad deliberandum uelle: interim multos ex eis sceleris authores interfici iussit. Decessit superstitibus Geisa & Ladislao filijs. Salomõ, quẽ diximus apud socerum Henricum imperatorẽ exulare, è uestigio Bela extincto, soceri armis in regnum restituitur. At Geisa Belę filius qui in Poloniam confugerat, cõparata Polonorũ manu aduersus eum profectus, apud Monsum castrum munitissimũ in armis cõstitit: donec per pacificatores concordia inter eos inita, Geisa, & Ladislaus duces in Pãnonia remansere. Post hæc Salomon Hunnos, ingenti multitudine Pannoniæ fines ingressos fudit, fugauitq;, anno regni eius XIII. Tertiũ deinde molit̃ bellũ periculosissimũ cõtra Græcos Bulgarosq;, qui Zanam fluuium traiecerãt, quos aduersus proficiscẽs in Albam Bulgaricã locum munitissimũ se recipere coegit. Salomon oppidum obsidiõe trimestri circũdat, illi auxilio Saracenos, quos Bessos uocãt, adcersunt: his Pannonius uenіẽtibus, cũ armis occurrit: eisq; ad unum omnibus corã trucidatis, spem defensionis oppidanis adimit: tertio tandẽ mense uirgo captiua. Pannonia oppidũ incendens causa fuit belli finis, unde præda ingens domũ relata: cuius cupiditas discordiã rursus inter regẽ & fratres duces excitauit: itaq; se ad arma accingunt. Rex Germanorum, illi Polonorũ auxilijs instructi descendunt in campos Vaciæ, ubi sylua erat tũc inaccessa, soli tantum eremitæ cuidã sancto Vacz nomine frequentata: unde Geisa postea rex ex illo urbi nomẽ indidit, tẽplo etiam maiore cõstituto. Igitur primum duces hic armis decernere statuunt. Alacer inter alios Ladislaus, angelorũ uti fert̃ ac diuinitatis instinctu fratrẽ bono esse animo adhortatur: inito prælio duces superiores fiunt tãta cæde, ut uires illius regni quodãmodo exhaustæ fuerint. Rex ad Cõson, & Poson castra sese ex clade recepit, ubi gazam ac familiã cõdiderat: uenientem mater increpuit, arguitq; inscitiæ rei militaris, ex quo indignatus ille uix ab ea manus abstinuit. A Ladislao tandẽ apud Posonẽ obsessus, in singulare cum eo certamen uenit: in quo, ut dicunt, territus diuini quasi oris aspectu hosti cõcessit. Post hanc uictoriã Geisa adsumpto sceptro, triennio regnauit. Quo extincto, Salomon indulgentia Ladislai iterũ restitutus, dum, in Bulgaros & Gręcos mouet, ac Danubiũ cum exercitu traijcere maturat, ab imperatore Cõstantinopolitano fugatus, in quoddam castrũ citra Danubiũ se recepit: in quo obsessus & cũ paucis relictus, clam in desertũ locum alia re simulata secessit, ubi præterita facta, perpetua pensauit abstinentia: sepultus est apud Polam Istrię ciuitatẽ. Ladislaus uir sanctus ea modestia fuit, ut superatum ab se inimicũ iterum regnare permiserit: quin si per proceres licuisset, qui eum ad rem suscipiendã magis precibus compellebãt, regnum in perpetuum recusasset, tantũ ducis nomine contentus, præter uitæ sanctitatem, qua emicuit, etiam bello pręclarus. Hunnos iterũ traiecto Tibisco in Trãsyluaniã irruentes acri prælio superauit. Rhutenos itẽ, qui olim Roxolani dicebãtur, in fines ingressos fortiter restitãdo compulit pacẽ spõte petentes ad proprias sedes remigrare. Polonos infestos coercuit oppido Cracouia tribus mensibus obsesso, quod ad deditionẽ cõpulit opinione castrensis copiæ stratagemate deceptũ, quum Ladislaus montes farina integi iussisset. Inde agros Boemorum depopulatus est, quod propinquũ eius Cõradum, imperatoris Othonis filium eiecissent. Adcersitus ad expeditionẽ Hierosolymitanã alacri se animo accingebat, si p mortẽ licuisset: extinctus est anno sal. millesimo nonagesimoquinto, tertio calẽdas Augusti, regni uero decimonono, nullis relictis filijs. Sepultus Varadini in cœnobio diuæ genitricis ab eo cõstructo. Nam & basilicã Varadinẽsem fundauit, ac locum ciuitatis Varad appellauit, apud parœchos castri Bior prope fluuiũ Keures. Erat enim Varad eremita sanctissimus, qui in eodẽ loco agebat, ubi tũc sylua ingẽs fuerat. Dicitur diuus Ladislaus quũ sine legitimo decederet hærede, regnum diuæ genitrici reli-

ci reliquisse: quapropter eius imaginē posteri in nummo: ex altera uero parte regis percusserunt. Colomanus Geisæ filius patruo Ladislao successit antea præsul Varadinēsis ab eo cōstitutus, sed suis omnibus superstes apostolica indulgentia reginā à patruo relictā ducere permissus, ut unà & regno & proli cōsuleret. Horas tamē canonicas semper obiuit. Cum Rhutenis bella gessit. Dalmatiæ regnū, Petro eorum rege montē Hadriū hostiliter trajciente in prælio interfecto, Pānoniæ regno adiecit: classem uti cū Venetis cōuenerat ad Aquileiæ expugnationē misit, quæ postea ab imperatore capta fuit. Improbo dicit ore fuisse, luscus, claudus, gibbosus, lingua blęsus oīa denicp Ladislao dissimilis. Initio quidem regni peregrinos ad expeditionē Hierosolymitanā illac iter habētes prohibuit, incōmodocp adfecit: his addidit parricidiū Almo fratri luminibus ademptis. Hic em quum basilicā Demesiensem construxisset, regem in ea cōsecranda adcersiuerat, ubi proditionis apud eum insimulatus, ac interfici iussus, ad aram confugit, à qua nullis uiribus diuino miraculo auelli potuit, inde postea ad imperatorē se recepit, ubi et diē obijt. Colomanus uero decessit anno salutis M. C X I I I I. regni X X V. sepultus apud Albam Stephano & Ladislao filijs superstitibus. Stephanus I I. regnauit an. X V I I I. sepultus Varadini, monachi habitū iamiam moriturus accepit, perpetuam cū Comanis pacē habuit, inuitis Pannonijs, quibus maxime inuisi fuerant. Erat & hæc gēs Scythica quæ prope Polonos consederat, nō procul à Tartaris, quę regnum cōtinuo infestabat. Bela I I. Almi illius quem exoculatum fuisse diximus filius, & ipse quocp cæcus seruabatur à Pannonijs in regnū, quod Stephanus sine prole decedisset. Duxit uxorem Helenā regis Seruiæ filiam, ex qua Geisam, Ladislaum, Stephanū, & Almum suscepit: mulier sane ingenio uirili, quæ coacto procerū cōcilio de cæcitate illata uiro quæstionē habuit, deprehēsi criminis authores, statimcp necati. Sed nec tumultus ex alia parte defuit principum Pannoniorum ei aduersantiū, ac Borichum filium Colomani nothum ei obijciētium. Is igitur coacta Polonorū & Rhutenorū manu multas ei turbas intulit, postremo uictus in prælio atcp interfectus est. Post hāc uictoriam Bela in regno confirmatus reliquo tempore ocio, animocp indulsit ad temulentiā uscp, qua sæpe corruptus nihil dicit petētibus uel turpe negasse: regnauit annum: sepultus apud Albā M C X V I. Geisa Belæ cæci filius natu maior rē suscepit, qui cum Germanis in Pannoniam irruentibus graue & periculosum gessit bellum, primo uictus: deinde uictor ad Ludouicū Galliæ regē legationē misit, ut Borichus hostis paternus ad quē ille confugerat dederetur: quod minime impetrauit, ne libertas regni uiolaretur. Mox ipsum Ludouicū illac iter in expeditionem Hierosolymitanā habētem honorifice excepit, cumulauitcp donis: Cōrado uero imperatori minime debuit: qui paulopost eodem itinere ad idem bellum proficiscēs Pannoniā, non religiosi, sed prædonis more ingressus fuerat: regnauit an. X X. sepultus apud Albam. Stephanus I I I. Geisæ filius & hæres omnium consensu, patruos habuit initio ex successione regnū usurpantes Ladislaum, deinde Stephanū Belæ I I. filios qui breui tēpore interiere. Regnauit annos X I. sepultus Strigonij, I I I I. nonas Martij, M. C L X X I I I. Bela I I I. Stephani filius, Geisæ nepos, regnauit an. X X I I I. sepultus apud Albam: huius tātum memoratur in prædones furescp acris animaduersio. Emericus Belæ I I I. filius Constantiā natam rege Aragone pactam habuit, quæ mox uiro superstite apostolica indulgentia nupsit Frederico imperatori. regnauit an. V I I I. decessit M. C C. pridie calend. Decēbris, sepultus apud Agriam urbem. Ladislaus Emerici filius mēses V I. dies V. sepultus apud Albā. Andreas cognomēto Hierosolymitanus, filius Belę I I I Emerici frater, post Ladislaū ex fratre nepotē successit: initio regni, iussu pontificis, uotum olim paternū de profectione Hierosolymitana absoluit, uti testat Decretalis, licet, de uoto & uoti redemptione. Paucis post mensibus redijt, multas inde sanctorū reliquias asportans, quas ad hunc uscp diē in Pannonia uenerant. Ex Getrudi uxore Germana genuit Belam, Colomanū, Andream, & diuam Elisabetam: quam locauit duci Turingiæ Lantgrauio, qui in expeditione Hierosolymitana extinctus est: cuius uiri festū ob p merita Hierosolymis à Christianis celebratur. At uxoris gesta religiocp apud oēs notissima nationes. Andreas obijt anno salutis millesimo C C X X X V I. regni trigesimo: sepultus in cœnobio de Egnis. Bela quartus Andreæ patris successor, Tartarorum illam nobilem cladem passus est: qui cum quingentis millibus armatorum Pannoniam inuaserunt

ſerunt anno MCCXLI. His rex ad flumen quod Saium ipſi uocãt apud Agriam ciuitatem occurrẽs, in prælio ſuperatur, in quo omnes Pannoniæ uires cõſumptę. Inde ad mare cõfugiens delituit in Dalmatia, quò gazam ab initio, familiãq; miſerat. Hoſtes igitur debacchati igni ferroq; late omnia uaſtarũt: deinde Vaciam, poſtea Varadinũ diripuere: in hoc etiã fœminas in templo clauſas omnis cremauerunt. Ad poſtremũ Strigoniã obſidẽt, quò totius regni reliqua multitudo cum bonis tanq; in arcẽ, quod citra Danubiũ eſſet, ſe cõtulerat, turribusq; ac uallo ſe munierat. Illi flumen glaciatũ pedib. equisq; auſi traijcere, oppidum breui expugnauerunt, quũ cæterorũ facta cædes, tum CCC. matronarũ, quæ ſe primũ miſericordiam quærentes obtulere. Triennio igitur hac ſæuitia utentes, tandem fame coacti Pannoniã deſeruerunt. Bela in regiam reuertẽs, poſt hæc duo bella geſſit, alterũ aduerſus Fredericum Auſtrię ducem in quo ipſe cecidit, alterum uero aduerſus Othocharũ Boemiæ regem, in utroq; infeliciter geſto fuſus fugatusq;: regnauit annos XXXV. ſepultus Strigoniæ unà cũ coniuge Maria filia imp. Cõſtantinopolitani, ac filio duce, cũ hoc elogio. Dum licuit, tua dũ uiguit rex Bela poteſtas, Fraus latuit: pax ſumma fuit: regnauit honeſtas. Stephanus V. Belæ filius Otocharũ Boemiæ regem cum auxilio Germanorum magnis uiribus fines ingredientẽ apud fluuiũ Rapſcham appellatum fugauit: præterea Bulgaros cũ eorũ rege, ac Buda oppido expugnato ſuperauit: regnauit an. II. ſepultus in inſula Budẽſi in æde diuæ genitricis. Ladislaus IIII. Stephani filius, cognomẽto Kiuilaizlo, bellum cũ Comanis geſſit: duce Oldamur apud lacum Hood. Prælio inito tandẽ uictor diſceſſit, cũ imber aduerſo in hoſtem uento diuinitus iactaretur. Poſtea cum eis pace facta, eorũ inſuper ſuperſtitione ſe cõtaminauit. Sed & erga uxorem Caroli regis filiam, nõ minus irreligioſe ſe habuit, pluribus ei pellicibus inductis. Quare ad eum caſtigandũ miſſus legatus à ſummo pont. Philippus Firmanus, qui quãuis parũ in hoc genere profecerit, barbas tamẽ quas ad eum uſq; diẽ promiſſas gerebant ponere, cultiorẽq; ſumere habitum eis perſuaſit. Cæterũ ſiue ob regis mores, ſiue præterita, & etiã inteſtina bella, hoc tẽpore res Pãnonia magnopere inclinata uidebatur, eoq; deducta, ut rex ignobiliũ equorum biga tantũ ueheretur, interq; cætera eius probra Comanorũ amicitiam ſeruaret, à quibus demum iuſta ultione interfectus eſt: nõnulli à ꝓceribus regni dicũt, nulla relicta prole. Andreas III. Andreæ Hieroſolymitani nepos, cognomẽto Venetus, poſt Ladislaũ rem ſuſcepit: cuius ꝓſapia ſic ſe habet. Quũ Andreas Hieroſolymitanus è peregrinatiõe rediret, in Italia ab Eſtenſiũ familia hoſpitio laute exceptus, marchionis filiã poſt primum matrimonium duxit, quę poſt mortem uiri in Italiã grauida remigrans, paulopoſt filium Stephanum in domo paterna peperit, quẽ Pãnonię regem appellabant. Is quod in auum maternũ conſpiraſſet, Ferraria profugus ad Iacobum Aragonẽ in Hiſpaniã ſororis ſuæ uirum: deinde rurſus in Italiã Rauennã, poſtremo Venetias uenit. Ibiq; ducta uxore principis uiri filia, hunc Andreã ſuſcepit. Qui poſtq; creuiſſet fretus quum propinquorũ tum Venetorũ potentia, in Pannoniã Ladislai tempore cũ magna manu uenerat, pauloq; poſt Ladislao interfecto, eius iuuãte factione, ut diui Stephani genus ſucceſſit. Non defuere ꝓceres qui pont. per nuncios ſollicitarẽt, uti Carolus puer ad regnũ mitteretur: cuius origo huiuſcemodi eſt. Rex Stephanus V. Belæ IIII. filius Mariã ex ſe natam Carolo Tardo Caroli primi Siciliæ regis filio locauit, ex qua ille Carolum Martellum patrẽ huius Caroli ſuſcepit. Igitur ea de cauſa miſſus unus & item alter legatus in Pannoniã, rem tentauit: interea Andreas in pace morit̃ anno M. CCCCI. ſepultus Budæ in æde diui Ioannis. Ladislaus ſiue Venceslaus, Venceslai Boemiæ regis filius, à magna procerũ parte lectus inualeſcente quotidie Caroli factione, ſeſe auxilio patris in Boemiã recepit: poſt quem Otho Bauariæ dux à procerũ cõcilio ſurrogatus, breui & ipſe tempore à Carolanis expellitur. De hoc narratur, dum fugeret, diadema diui Stephani, quod in œnophoro cõditum metu inimicorum ferebat, in itinere cecidiſſe, moxq; ab ijs qui id iuſſi quæſitum ierant, repertum in uia fuiſſe. Hoc poſtea à Ladislao Vaiuoda unà cum Othone, dum illac iter haberet, interceptum eſt: ſed iuſſu legati mox in coronando Carolo reſtitutum, cautum enim fuerat ei nationi, ut nullum abſq; illo regem admitterent. Carolus igitur plures annos abſque regni poſſeſſione nequicquam fauentibus amicis, demum pulſis Ladislao & Othone, iuuante quoque legato apoſtolico Gentile ordinis Minorum obtinuit

tinuit an. MCCCX. sedente Clemente IIII. Tris ex successione duxit uxores, Mariam Poloniæ regis, Beatricem Lucenburgensem Henrici imperatoris filias, & Helizabetã. Ex hac ultima tris liberos suscepit, Ladislaum, Ludouicum, & Andream. Passus cõiurationem admodum magnam fertur cuiusdam Feliciani, unius procerũ qui è fece à Matthæo Palatino fuerat eductus. Is calendis Maij regem cum tota familia in regia prãdentem nactus, clam propinquans stricto gladio petit, primũq; dextræ uulnus inflixit, ac reginæ sanctæ mulieris manũ obijcientis quatuor cõcidit digitos. Tumultu statim excitato à circũstantibus trucidatur, & in totam eius familiam sæuitum. Carolus deinde in Italiam mari aduectus, Andream filium septennem ad eius patruelem Robertũ Siciliæ regem, qui eum petierat, duxit: cui postea Ioannam neptem locauit. Redeuntẽ breui post tempore adierunt Ioannes Boemiæ cum Carolo filio, & Poloniæ, reges ad renouãdum cum eo fœdus: in quibus excipiendis multorum dierum pompa ac sumptus prędicant. Paucis inde post annis Locka dux Ruthenorum ad ineundam societatẽ: postremo Cazimirus eius sororius, qui Ludouicum Caroli filiũ tunc puerũ, quod ipse sine liberis esset, in Polonię regnũ adoptauit. Ipse uero bellum unum cõtra Valachos duce Bazarad Vaiuoda rebellãtes, idq; infeliciter gessit. Apud Vicegradum cõmorari solebat: laborabat sæpe ex pedibus. Decessit anno regni XXXII. sepultus apud Albã in æde diuæ genitricis: quã tempore suo flagrantem, saluis diuorũ reliquijs, ac in turri quadam locatis, restituerat. Et ferè tẽpestate magna uis locustarũ omnes eas regiones inuaserat. Ludouicus anno M.CCCXLIII. uiuẽte patre Carolo duodeuiginti natus annos regnum inijt: primum bellum aduersus Saxones qui Transyluaniam infestabant feliciter gessit. Alexandrũ, Vaiuodam, qui & Valachis & patri Carolo semper hostis fuerat, ultro se dedentem habuit. Tartaros, Transyluanos, Siculos infestantes per Andreã Loezk Vaiuodã Alexandri filium repressit. Gregoriũ Curiaci & Viliptiũ Croaciæ principes, qui Croaciam unà cum magna parte Dalmatiæ ad defectionẽ sollicitauerant, cũ exercitu ad Byhegh oppidum castrametatus ante ullum prælium obtemperare cõpulit. Gregoriũ iterum rebellantẽ per legatum compescuit: cum Venetis parum feliciter dimicauit. Iaderẽ enim oppidum olim Pannoniæ unà cum copijs amisit, oppidanorũ ingenti facta cæde. Interea cum Andreas frater in Italia apud Aduersam ciuitatem reginæ Ioãnæ coniugis dolo de medio sublatus esset: Ludouicus rex cum exercitu ualido in Italiam ad ulciscendam iniuriam properauit: cuius aduentu Ioanna unà cũ Ludouico uiro principe Tarentino, qui se regẽ Siciliæ uocabat, trans Alpes in prouinciã tribus triremibus aufugit. Ludouicus Neapoli potitus omnes noxios mulctauit, regemq; ex illo se Sicilię ac Hierusalẽ appellauit: anno insequẽte demũ remigrãs Stephano Laczk filio Vaiuodę & Volfrado Teutonico regni Neapolitani curã delegauit, qui rebelles plurimos bello uictos securi percusserũt. Mox Vernerium ducem à Ioanna & Ludouico contra eum missum cum quingẽtis militibus Conechium, cepit. Deinde Ioãna ipsa cum uiro Ludouico magno instructa exercitu ueniẽte, Ludouicus certior factus cõfestim iterum in Italiam traiecit, Barioq; & Canusio ac Aduersa tribus mẽsibus expugnatis, res paulũ intermissa est, qd' annus instabat iubilei. Quare Romã religionis gratia iter conuertens à Bonifacio IX. magnifice in palatio exceptus est: quotidie Veronicã uisere uoluit, quatuor aureorum millia aræ principis apostolorũ obtulit. Paucis post diebus domũ reuertit, præfecto rebus Italicis Andrea Vaiuoda relicto: ipse Veronæ in itinere exolutis stipẽdijs exercitũ dimisit. Deinde ab Innocẽtio VII. per legatũ iussus regnum Neapolitanũ in eius arbitrium uti cõtentiosum dimittere, obtemperauit: insuper & proceres quos obsides secũ duxerat, missos fecit. Post hæc, cõtra Tenetos quod oram Dalmatiæ ei abstulissent, bellum prosequitur. Quamobrẽ tertio profectus in Italiam Taurisium, multaq; eorũ oppida partim ui partim deditione accepit: Iaderẽ recuperauit. Demũ pace facta ac oppidis quæ Venetorũ prius fuerãt restitutis, sub cõditione ne quis subditus plecteret, in Panoniã redijt. Veneti nihilominus postea & subditos, & Marinũ ducẽ cũ nõnullis q' regi adhęserãt, capite mulctauerũt. Taurisini itẽ cõtra fœdus sese mulctatos adspiciẽtes Leopoldo Austriæ duci Lud. ꝓpinquo se dedidere, quos ille rursus Frãcisco Carrario dedit, cõcordię inter eos ineũdę gratia. Post hęc mortuo Cazimiro auũculo iure hereditario Ludo. Polonię regnum accepit: rebelles ubiq; coercuit: cũ Roxolanis, Lituanis, Valachis

Iachis, Bulgaris, prospere pugnauit. Romano Pōtifici Gregorio, Innocētio, Bonifacio, auxilia misit. Iudęos ex toto regno expulit, cœnobia cōplura exstruxit, sancti Pauli primi eremitæ ossa è Venetijs abducta, iuxta Budā in monte collocauit, monachos augendo, quos iam Carolus pater introduxerat. Eius tēpore & idē persuasione Comani facti Christiani. Patareni quo Bosnensium secta per Peregrinū Præsulem eorū ab errore depulsi. Ex Helizabeta Stephani Bani filia tris tantum filias suscepit, Catharinam, Mariā, Aduigam, è quibus Mariā Sigismundo Brandeburgensi locauit, quem generum sibi ac regno adoptauit. Extinctus est anno regni XL. Salutis MCCCLXXXII. sepultus apud Albam. uir fuit animo ingenti circa disciplinā militarem quam studiosissime coluit, munera militis sæpe obeundo. In Italia in Canusiæ expugnatione primus murū ascendens, lapidis ictu in uallū deiectus diu semianimis iacuit, deinde in obsidiōe Aduersæ iaculo alterū pedem uulneratus admodum elanguit. Helisabeta eius mater post mortē Caroli uiri Romā uenit, partim religionis causa, partim ut Andreas filius uir Ioannæ, Siciliæ regno restitueretur, quam rem frustra sæpe absens cum Pontifice tentauit. Excepta honorifice Veronicā bis, scalam ascendendo, uisere propius uoluit. Inde Neapolim profecta est, ubi reginę Ioannę nurus delicijs ac fastidio offensa, cito discessit. Maria inter Pannonię reges cōscribitur, ultima proles diui Stephani, patre adhuc uiuo regina facta est, adcersito uiro Sigismundo celebrandis nuptijs: pars tamē procerum stirpem uirilem diui Stephani requirens euocauit Carolū cognomento Paruum, filiū Andreę olim dolo Ioannę interfecti, qui Carolus regnū Neapolitanū iam fuerat adsecutus. In hunc igitur uenientē extemplo & Maria & mater eius Helisabeta cōiurauere. Adcersitusq; specie cōsilij à Palatino comite uulneratus, unde paulo post obijt, diuq; inhumatus iacuit, qđ interdictus olim sacris à Pontifice fuerat, ob negatū regni Sicilię cēsum. Vltor ei nō defuit Ioānes Horuath Banus, q̄ sontes illac iter secure faciētes adortus cū aliquot militib. cepit, Palatino comite prius necato, mox regina Helisabeta prima mali causa in Danubiū proiecta: Mariā uero usq; ad aduentū sponsi Sigismūdi in Pannoniā reseruatā promissā demū impunitate dimisit. Illa igitur apud Albam uiri nuptijs celebratis breui post tempore moritur. In his tumultibus ferè triennio regnū post Ludouici mortē agitat̄. Sigismundus Caroli II. Romani Imperatoris filius natione Boemus annos ferè L. regnauit, uir cū liberalitate tum animi magnitudine clarus, maiestate insuper corporis uenerabilis, bello tantū infelix, sæpe à Turcis & Boemis in acie fugatus. Mariæ uxoris, itemq; socrus ac Comitis Palatini iniuriā ante omnia capto Ioanne, quē supra memoraui, ac trucidato, est ultus. Post hæc proceres XXXII. Pānonios necari iussit, ob quā rem ipse postea captus ac traditus uiduæ, cuius maritū interfecerat, eloquētia & blanda persuasiōe effecit, ut ab ea dimitteretur. Maria cōiuge amissa Barbaram duxit ex Comitibus Ciliæ cuius ope regnum recuperauit, & uiduæ filijs gratus fuit. Multa ipsius egregia in religionem cōmemorantur. Pontificatum in tris partes diuisum apud Constantiā ad unū redegit, aditis ea de causa quaquauersus per orbem prouincijs. Prusiā, quā Poloniæ rex militibus Teutonicorū per uim ademerat, restitui iussit. Vitoldum ex duce regem Lituaniæ fecit. Cum Venetis duce Pippone Florētino grauia bella gessit: Venceslaū Boemiæ regem fratremq; suū, quod regno præesse nesciret, coniecit in uincula, quāuis negligenter custoditū, magno Reipublicæ damno quidā Boemi liberauerint. Boemia post multos labores potit̄. Marchiā Brandenburgensem Frederico Burgrapho Nurimburgensi dono dedit. In Italiam demū sedente Eugenio IIII. atq; inuito traiecit, resistentibus etiam per Nicolaum Tollentinatē Florentinis. Arnum fluuiū transmisit adiuuante Antonio Pontadera, & per agrū Volaterranū iter faciēs, sex mensibus Senis substitit, ubi frustra cum Florentinis pace tentata abijt Romā, ibiq; de more diademate suscepto è Basilica Petri euestigio in Lateranū cōtendit, Eugenio usq; ad pontem prosequēte. Inde in Germaniā reuertens Mantuæ à Ioanne Francisco Gonzaga magno sumptu exceptus, propinquā suam Barbarā Ludouico filio in matrimoniū dedit, Marchionēq; Mantuæ primum creauit. Vbi domum peruenit, nihil potius habuit quàm conciliū Basiliense sollicitare: uerū breui post tempore moritur apud Morauiā sine liberis, relicto regnorū successore Alberto Austriæ duce genero suo, ac deinde imperatore. Post eius mortē quasi metu liber Eugenius cōcilium Ferrariæ celebrari iussit. Item in Pannonia Budæ excitatus tumultus: in causa fuit Teutonicus quidam clam interfectus, ex quo inter utranq; na

tionem coorta cõtentio,uentumꝗ ad arma:quæ Iacobus Picẽs ordinis Minorũ uir san-
ctus qui tũc forte aderat,ſublato ac circũducto crucis uexillo, uociferãdo ſedare fruſtra
conatus,paulopoſt in ædem ſancti Ioannis unde exierat ſe recepit.Ea ferè tẽpeſtate ru-
ſtici ſeruiꝗ ducibus Antonio & Martino diuerſis & locis & temporibus bellũ contra re
gem Pannoniæ excitauere:alter in Trãſyluania: alter Martinus in terra Nyr & Zamoſ-
kenz,regesꝗ ſeſe appellabant: magnã ſtragẽ quaquauerſus edentes.Quibus tandem à
regni procerib.bello ſublatis ea peſtis cõticuit,Albertus Auſtriæ dux regnis Pãnoniæ,
Boemiæꝗ, pauloposſt & Imperatoris nomini ſucceſſit. Boemos rebelles Morauiosꝗ
bello domuit:Polonos ultra regni fines uagantes coercuit:contra Turcas profectus,ut
Sinderouiã Raſciæ ciuitatẽ ab eis obſeſſam tutaretur, prius amiſit quàm ad locũ perue-
niret.Dum Auſtriã repetit,in itinere apud locum, qui Villa longa appellat̃, dyſenteriæ
morbo deceſſit,poſtq̃ biennio imperaſſet:relicta uxore Heliſabeta prægnante,quæ po
ſtea Ladiſlaũ peperit. Vladiſlaus Polonię rex poſt mortẽ Alberti à Pannonijs ad regnũ
ac matrimoniũ uiduę eſt adcerſitus:quẽ illa grauate quidẽ accepit.Quumꝗ interea La-
diſlaũ poſthumũ pareret,eum cuius nondũ nuptias celebrauerat,recuſauit. Hinc graue
bellũ inter eos poſtea exortũ : ad quod cõponendũ miſſus Iulianus Cæſarinus legatus.
Mater igitur,ut filius ſtatim diademate redimeret̃ apud Albam operã dedit.Quo pera-
cto unà cum proceribus ad Vicegradi arcem properauit. Hoc enim oppidũ iuxta Da-
nubiũ eſt alto in loco ſitũ:quo condi diadema diui Stephani ſolebat.Huc ueniẽs regina
proceres fallendo adulterinã ac ſimilẽ repoſuit, uerã ſecum, cum puero ad Imperatorẽ
Fredericũ III.confugiens unà cum filio paruo cuius ille propinquus erat,eius fidei tra-
didit,ut ſeꝗ ac pupillum tueret̃.Mortua Heliſabeta Pãnonij ſtatim ad Vladiſlaũ ipſum
defecere:qui cum primũ diadematis ſolennia obire uoluiſſent,muliebrẽ fallaciã depre-
henderũt.Quapropter neceſſe fuit reliquijs ipſius Stephani loco diadematis uti.Percre
bruit eñ apud eos uetus religio, ut nullus abſꝗ illius diademate rex rite factus uideat̃.
Vladiſlaus inito regno ante omnia expeditionẽ in Amurathem Turcam apud Varnã
ſumpſit,unà cum Iuliano legato ſupradicto:ubi uterꝗ occubit cum uix toto triennio re
gnaſſet.de quo bello cum inter Sarmatas Turcarum mentionẽ feci, ſatis dixi. LADIS-
LAVS puer Vladiſlao rege extincto à Pannonijs proceribus omnium ſuffragio com-
probatur:apud patruũ Fredericum uſꝗ ad annũ XII.manſit, quamuis à ſubditis fruſtra
per legatos ſæpe repetitus:tandẽ quũ Fredericus ex urbe Roma cum puero rediret,ob-
ſeſſus apud Nouam ciuitatẽ ab Auſtralibus, ui puerũ reddere coactus eſt:nequicquam
Imperatoris partes iuuare conantibus, & Nicolao Cuſa Legato à Nicolao miſſo,& Æ-
nea Piccolomineo,Imperatoris oratore,Receptũ proceres extẽplo Vlrico Ciliæ Comi
ti,eius auunculo,in fidẽ ac tutelã tradidere. Durante ætate pupillari, tres uiri eius regna
adminiſtrarunt:Ioannes Hunadis Pannoniã : Georgius Pogebratius Boemiã: Vlricus
Auſtriã.His itaꝗ rectoribus fultus regna obibat.Quumꝗ in expeditione ea cõtra Tur-
cas apud Albã intereſſet, territus inde ſpecie uenatiõis in Auſtriã ſeceſſit : bello deinde
feliciter geſto,cum reuertens in Pannoniã illac iter haberet, oppidũ ingreſſus,ut recen-
tem uictoriam lętus contemplaretur:Vlricus eius tutor in conciliũ interim adcerſitus à
Ladiſlao Ioãnis Hunadis filio incautus trucidatur. Rex uero Ladiſlaũ deinde excuſan
tem ſe non contra regem,ſed tyrannũ hęc feciſſe,æquo animo audiuit:iramꝗ diſſimula
uit, donec illum ſponte ſecũ inter comites Budã duxit : ibiꝗ paucis poſt diebus unà cũ
cæteris fratribus captus ipſe ſecuri percutit̃. Matthiã minorem natu ſecũ in Auſtriã du-
xit,cuſtodiæꝗ tradidit.Inde in Boemiã profectus celebraturus nuptias filiæ Caroli Frã
corum regis: in medio rerũ apparatu atꝗ gaudio paucis poſt diebus nõ abſꝗ ueneni ſu
ſpicione mortẽ obijt annũ agẽs duodeuigeſimũ,magno fragilitatis humanę indicio.Fa
cie fuit decora,heroũ fronte,roſea ceruice,criſpantib.& oblongis more patrio crinibus.
MATTHIAS,Ioãnis Hunadis ſiue Vaiuodæ filius opera Georgij Pogebratij cõfeſtim
poſt mortẽ regis rex Auſtriæ cuſtodia liberatus ac in Boemiã ductus, à procerũ ſenatu
apud Peſtẽ coacto Rex declarat̃,Michaele Zilagi eius auunculo, & armis, & eloquẽtia
inſtante,ac merita patris cõmemorante.Igit̃ hic uarietatẽ fortunæ uicesꝗ humanas ad-
ſpicere licet.Duorũ pari ætate adoleſcẽtiũ, alterũ dominũ & in ſumma rerũ felicitate al
terum ſeruũ & captiuũ,tam breui tẽpore hunc ſimul creſcere,illũ penitus occidere.Mat
thias itaꝗ inito regno,cũ Frederico Imperatore, qui diadema Stephani tenebat, ac pro
iure ſuo

iure suæ Pannoniæ regnũ sibi uendicabat, sex annos bellũ gessit. Cum eoq; tandẽ cõuenit, ut rex donec uiueret esset, hæredẽ uero nullũ instituere posset: diadema his cõditionibus redditũ, solenniaq; de more obita. Cõuersus ad bella Turcarũ regẽ Maumethũ ab obsidione Iayeze Rasciç armis remouit. Transyluanos post Ladislai mortẽ rebellantes compescuit. Traiectisq; Alpibus Mondauiã, Valachiam, superato Stephano Vaiuoda relatisq; plurimis signis ad officiũ reduxit. Septẽ iugiter annos cõtra hęreticos Boemos dimicauit. Post mortẽ Georgij rex Boemiæ electus fuerat. Nõ defuere tamẽ ei domestici inimici Strigoniẽsis & Quinqueeclesiensis Præsules, ex humili loco eius liberalitate prouecti. qui Cazimirũ Cazimiri regis Poloniæ filiũ clam sollicitabant, eiq; oppidũ Nitrense tradiderant. Quod Matthias simul cũ Cazimiro expugnauit, sed in Poloniã, sese ulturus, bellũ mouens ad Vratislauiã statiua habuit, quo paucis post diebus Cazimirus pater ad colloquiũ in castra cum Matthia descendit, unde utrisq; cum concordia discessum. Post hęc castrum Turcarũ Sabacz ad ripã Saui fluminis media bruma expugnauit. In ciuitate Olomicensi conuentũ habuit, ubi Vladislaus Poloniæ regis filius cũ multis mortalib. adfuit. Vxores duas omnino habuit, primã Georgij regis Boemiæ filiã, alterã Beatricẽ filiã Ferdinandi Siciliæ regis. Quę uiro superstes sine prole legitima defuncto, instantib. Pannoniæ proceribus Vladislaũ Cazimiri Poloniæ regis F. in matrimoniũ simul & regnũ adcersiuit, deinde q; hęc natio Italico generi sit maxime infesta, breui post tẽpore ab eo iã in regno cõfirmato abdicata Strigonię secessit, ut litis huius euentũ sub Alexãdro ab Vrbe expectaret: uicta tandẽ à potẽtia succubuit ac mœsta in patriã reuertit. Vladislaus interea maiorũ indolem referẽs, eos populos magna sapientia moderat̃, tum nuper una cum Petro Siculo Car. Regino ac legato Turcas prælijs aliquot fugauit.

D A C I A.

DACIA, quã nunc Valachiã appellãt, Pannonijs uicinã ac subditã, quã fecerit mutationẽ postea dicã, nunc quid in ea sit obseruatũ antiquis breuiter referã. Dacos & Getas Strabo uicinos ponit, sed hos oriẽtales ac uersus Põtũ: Dacos Germaniã uersus & Istri fontes. Hos duos olim uocatos fuisse putat, ex quo Athenis Dauorum & Getarum nomina seruorum. Getas item Græci Thraces esse opinati sunt, ut idẽ est autor, qui quidẽ utrunq; Istri latus incolebãt, ut & Mœsij, & Thraces sanè utriq;, à quibus Mysij sunt illi qui inter Lydos & Phrygas habitauerũt. Plin. aũt Getas à Græcis, Dacos à Rom. appellari dicit, eundẽ faciẽs populũ. Possidonius ait Getas Mœsios & eius tractus homines religiõi deditos ab animalib. abstinere cõsueuisse, melle tantũ & caseo ac lacte uesci, puresq; etiã Thraces q sine mulierib. agũt: propterea Homerus eas gẽtes ἀβίους uocat, quasi sine uita, q; cœlebs uita dimidiata sit, ut & ipse de Protesilai domo alibi testat̃, quã religionẽ à Zamolsi uiro inter Getas nato traxerũt. Hunc Pythagoræ discipulũ ac seruũ dicũt, fuisse, & ad Ægyptios cũ eo penetrasse, eosq; ritus deinde in patriã deduxisse, ex quo Getæ uti deũ eum uenerant̃. Regẽ itẽ habuere Bœrebistã uirũ Græcũ, q fines Getarũ traiecto Istro prorogauit, in Thraciã ingressus: & usq; in Macedoniã, & Illyricũ penetrãs magnos Romanorũ exercitus superauit, fretus tãtũ augurio cuiusdã Cetiei nomine magicę dediti. Dromochetes alter rex eorũ Lysimachũ uiuũ qui cõtra eũ exercitũ duxerat, cepit. Deinde quanq̃ barbarus, clemẽtia fretus dimisit. Herodotus eos partẽ Thracię putat esse, fortissimosq; Thracũ simul iustissimos, debellatosq; olim à Dareo quando ex Asia in Thraciã traiecit. Ad eos quoq; Alexandrũ quãdoq; penetrasse, ac munerib. donatũ cito reuertisse. Iulianus princeps scribit in quadã oratiõe, Getarũ gẽtẽ fortissimã ob uirtutẽ, tũ ob Zamolsim quẽ uenerant̃, esse, cũ nõ mori, sed migrare putẽt. Florus ait. Daci mõtib. inhærẽt quotienscũq; cõcretus gelu Danubius uinxerat ripas, discurrere solebãt & uicina populari. Visum est Cæsari Augusto gentẽ aditu difficillimã submouere. Misso igit̃ Lẽtulo ultra ulteriorẽ repulit ripã: citra, præsidia cõstituit: sic tũc Dacia summota atq; dilata est. Hæc ille. De Dacis & Cattis primus Domitianus duplicẽ triũphũ egit. At Traianus princeps, ut autor est Rufus, penitus eã gentẽ in potestatẽ redegit, qui traiecto Danubio & uicto Decebalo rege Daciã trãs Danubiũ in solo barbarico, puinciã fecit, quę in circuitu habet decies cẽtena millia pass. Sed sub Gallieno principe amissa, & p Aurelianũ trãslatis eò Roma. colonis, duæ Dacię in regiõib. Mœsię & Dardanię factæ sunt: hæc Rufus. Mediã Daciæ regionẽ Tibiscus abluit in Danubiũ profluẽs, à Barbaris nũc Tissa appellatus, è mõte profluẽs Car

pato Ptolemæo, unde etiam Vistula: sed hic mare Germanicum, ille in Pontũ exit. Idem
mons paulo ulterius Peuca dicitur, unde Tyra & Aiaces etiam fluunt. Sub Carpato Ia-
zyges sunt, quos Transyluanos esse diximus: ubi septem Castra. Dicuntur autem Meta
nastæ, quod ex his qui in Dacia sunt, huc migrarũt. Vltra Tyrã inferior Mœsia est, nũc
Mõdauia. Inter Dacas Ptolemæus Cistobocos ponit, quos Marcellinus Cistobocas uo
cat: eosq; in Europea ponit Sarmatia Capitolinus item. Cæterum usq; ad Tyram solitu-
do maxima Straboni: Vergilius item deserta Getarum dicit. Nunc uero (ut dixi) tota re
gio Valachia appellatur in duas diuisa partes. Prima Montana dicitur cõtinua Metana
stis: nunc Transyluanis inter Danubium & Carpatũ montem: altera cui Mondauiæ no
men est à flumine appellatæ. Antiquitus inferioris Mœsiæ pars erat, protẽditurq; inter
Istrum & Tyrã usq; in Pontũ. In his hodie regionibus, eo quod Romanos, ut dixi, acce-
pere colonos, pleraq; uocabula loquuntur lingua semiitalica, argumẽto est nomen. Va
lachiam enim appellant, quod Valach Italicum lingua ipsorũ dicatur. Ex hac Matthias
rex Pannonię nostra ætate se genus habuisse iactabat è Coruina Romanorũ gente, quã
ob rem Coruũ pro signo habuit: cuius adhuc filius nothus Ioannes Coruinus patriis uir
tutibus instructus magnum Pannoniorũ gentibus præsidium præstat. Robur igitur pri
scum in bellis hęc natio refert, simul & nomen. Nam pro Dacis Danos factionem quan
dam in ea gente nunc appellant. Aleram uero factionẽ Dragulas, qui cum Danis impa
res essent, Turcas auxilio quondam uocauere: quorũ armis Danos penè ad internecio-
nem deleuere, quos Ioannes Hunnades Matthiæ regis pater Pannoniorũ potentia fre-
tus restituit: ac Turcis ereptos, una cum agris occupatis, sibi suisq; tum nomini Christia
no acquisiuit. Nũc Valachię pars Turcis, pars Pannoniæ regibus obtẽperat: cuius prin
ceps Comes Palatinus Valachiæ nuncupatur: ducem eligunt, quẽ Vaiuodã appellant.
Eam à Tartaris quondam captã Ludouici regis tempore recuperauit Bagdã Vaiuoda,
qui ab ipso postea Ludouico desciuit. Iterũ Sigismundo regnante, duce Stephano Vai-
uoda, Dania, & Valachia, & omnis trans Danubiũ regio rebellauit: uerum armis regiis
compulsus Stephanus fuit sese conciliare, ac ueniam petere præteritorum.

MOESIA SVPERIOR ET INFERIOR.

MOESIAS duas in Europa post Illyricũ & Pannonios superiorẽ & inferiorẽ
Ptolemæus ponit: unde qui Asiaticas habitãt Mysias prouenisse dicunt. Illę
Mysiæ, hæ Mœsiæ nominantur: ex inscriptione marmoris uia Tyburtina, T.
Planci Proprætoris Mœsiæ, qui in ea plura, q̃ centũ milia ex numero Trãsda
nubianorũ ad præstanda tributa cum cõiugibus, ac liberis & principibus, aut regibus
suis traduxit. Græci aũt utrasq; Mysias dicunt. Has igit̃ Augustus per L. Pisonẽ eorum
unum, ad quos Horatius Poeticã scribit, in potestatẽ redegit. Ex his deinde alterã Aure
lianus princeps, ut supra dixi, traductis eò Romanis colonis Daciã appellauit: alterã ue
ro inferiorẽ Getę, ut ait Strabo, incoluere. In qua Valachiæ pars est: quã uti dixi Monda
uiã appellãt. Insuper & Danubii ostia: de quib. paulopost. In ora Põti Istriopolis, & To
mis, ubi Naso exulauit: quod ibi Medea concerpserit Absyrtidem fratrẽ. Bulgari quoq;
in hac parte sunt, quos Triballos antiquitus putauerim esse. Nã in eo ferè ponũt loco, à
Romanis & ipsi unà cũ reliqua Mœsia subiugati. Bulgarorũ gẽs ferox est, ut quę multas
in Europa clades uicinis intulit: Cõstantinopolitanis quoq; imperatoribus tũc Illyricis
formidini sæpe fuerint. Nõnullis placet nõ indigenas, sed aduenas esse è Scythia egres-
sos, anno salutis DCLXX. Agathone primo sedente Mœsiã, deinde Pãnonias cepisse.
Reliqua eorũ gesta, & quũ Christiani sint facti in historia imperatorũ Constantinopol.
cõmemoraui. Locus expetit, ut de Danubio nũc pauca dicã. Hic ut Plinio describit̃, ex
Arnobi mõtis iugis, ex aduerso Rauraci Gallici oppidi, ubi sylua incipit Ercynia, nascẽs
per Germanię, Pãnoniæq; populos Danubii nomine decurrit: ubi ad Illyricũ in Austrũ
deflectit, Ister appellat̃. Deinde in septẽtrionẽ cõuersus in Pontũ exit, sex ostiis uariis ap
pellatis nominib. Primũ sacrũ nominãt: quod Peucen insulã facit: unde Peucini populi:
de qua Eratosth. in III. Geographiæ sic ait: in Istro insula est forma trigona instar Rho-
di, quã Peucen dicunt ob Peucarũ, id est muricũ frequentiã in eo loco confluentiũ: pri-
mamq; trigoni cuspidẽ uersus fluuiũ Anconem uocãt. Basim uero eius uersus Euxinũ.
Circa insulã ostia duo: Arecũ & Pulchrũ, in quo uelociter Absyrtis cũ Colchis adnaui-
gauit. Apollonius poeta dicit Istrũ ex montib. Hyperboreis currere per mediã Scythiã,

& Thraciam

& Thraciam, ubi scinditur, partim in mare fluere Ponticū, partim Adriaticū: per quem dicit Argonautas uenisse: quod nunc minime apparet. Dionysius poeta Istrū Pentistomum appellat. Herodotus uero septē ostijs sicuti & Nilum describit: inter quæ ostiū Sacrum, ubi Peuce est insula: id Dareū pontib. iunxisse trāmissurū in Daciā: sicuti Xerxes Hellespontū. Strabo dicit eum quandoq; uocatū à Barbaris Metoan: quod græci ἄσινον, id est innocuum dicunt, quando Scythæ ipsum transeuntes nihil passi fuerāt. Ex calamitate aūt eis proueniente ex eius transitu, Danubiū uocauerūt: quod eorum lingua causa malorū dicit. Mœsia superior inter Danubiū, & montes Macedonicos cōtinet: in quo fermè spatio tres nunc regiones sunt Bosna, Rascia, & Seruia. Bosna prope fluuium, qui Moscus appellatur Ptolemæo: apud hos Manichæorū secta colitur: duo rerū principia, alterū bonorū, alterum malorum dicunt. Nec Romanū Pontificem primū, nec Christū homousion putant. Cœnobia in abditis montiū cōuallibus habēt: ubi matronæ quę ex aliquo morbo euaserūt, sanctis uiris certo tēpore ex uoto seruire se dicunt: atq; ita inter monachos mixtæ unà uiuūt: quę quidē labes adhuc durat. Rex Stephanus (hoc em̄ nomine reges eorū uocāt) à Ioanne Caruaialla S. Angeli Cardinale Baptisma de more accepit. Is fuit germanus Bosnę reginę: quę à Turcis expulsa, Romę nostra memoria Pontificū misericordia uictitabat, & extincta est. Rascia uero ac Seruia hūc tenēt tractū, quē olim Dardani. Dardanos em̄ uersus Macedoniæ mōtes ueteres ponūt. Seruię regiā Sinderouiā uocāt: cuius Despotus Georgius uir Græcanica fide, paulo supra memoriā nostrā filiā Amurathi regi Turcarū locauit. Nec multo post par sceleri meritum adsecutus est. Immemor ille adfinitatis aduersus eū duxit exercitū. Georgius relicto filio Gregorio defensioni, ipse cū reliqua familia & gaza in Pānoniā aufugit: expugnata tandē Sinderouia, filius luminib. effossis plectit. Ioānes Huniadis, cū deinde Seruiā diuersis prælijs recuperasset, Georgiū in patrium regnū restituit: quamuis ut suspecto ac minus fido Christianus arces nōnullas minime crediderit. Ille igit tanti postea beneficij immemor Ioannē ex clade Varnensi fugientē in Seruiā cepit, & reliquas ei terras reddere cōpulit. Ioānes tūc iussa facere coactus, iterū post aliquot annos ab eo proditus, ac deceptus est, hosti Amurathi cōsilia belli patefaciente. Ex quo cladem Ioannes quā inferre sperabat accepit. Cum aūt postea Maumethes Amurathis filius capta Cōstantinopoli in Seruiā moturus esset: iterum in Pannoniā Georgius fugit ad Ladislai regis presidiū. Erat nonagenarius iā senex: quē cū Ioannes Capistranus ordinis minorū in fidē Orthodoxā deducere conaret, respondit, q̃ in ea religione in qua uixit ad eum usq; diem mori malebat, q̃ à subditis populis à quibus infelix putabat, delirus insuper haberet. Reuersus tandem in patriā, paulo post ex uulnere à quodā extra bellū illato extinctus est. Cui Lazarus filius successit, Gregorio natu maiore quem dixi à Turcis captum atq; oculis mulctatum præterito, & frustra Maumethis auxiliū contra fratrē implorante. Lazaro mortuo de regno uaria cōcertatio fuit: Ioannes Caruaialla legatus impulsoribus Pannonijs eò profectus est rogatum eius regni proceres, ut arces Rascianæ quę Turcis aditū intercludunt, aut sibi, aut Pannonijs traderetur. Tandem re infecta non sine periculo reuertit.

THRACIA.

THRACIAM Euripides domicilium Martis appellat: dicēs eam εὔοπλον, εὔιππον, ἀρεϊκάτοχον γένος. & Herodotus Thracū Martē pulchrū esse dicit: eos adfirmat multitudine post Indos esse, si cōcordes ad unū regi pareāt. Vespasianus princeps latissimā eorū regionē diuisit. Hi quondam Bryges sunt appellati: trāsfretantes deinde in Asiā Phryges dicti: qđ uerisimile Xenophontis autoritas facit: qui ait Asianā quandā Thraciā esse incipientē ab ore Ponti usq; ad Heracleā à dextra nauigantibus. Idem & Arrianus sentire uidet, qui ponit Thraces alios Asianos ex Europa in Phrygia & Mysia cōstitisse: una cū Petauro duce, eiectis Cimmerijs qui Asiam pcurrerant. Præterea regionē hanc Percam appellatā quandoq;, mutasse nomē ex Nympha Thracia: quæ cū saga & pharmaceutria ut altera Medea fuisset, ab omni ea regione colebatur. Esse insuper latissimā plagam, ut quę numerosas cōtineat nationes: Daciā omnē atq; Mœsias. Pli. quoq; eos ualidissimā gentē uocat: diuisosq; in Strategeas L. Polybius scribit Thracas & Lacedæmonios quanq̃ ferū genus, filios suos musica erudire solitos, usq; ad annū XXX. ut animi adsueti duro cœlo, & frigoribus rigidi, aliquātulū per eam lenirentur, cultioresq; moribus fierēt. Quare spectacula chorearū & ludorū quotannis

iuuentuti citra lasciuiã præbent. Thraciã omnẽ in prouincias sex populo Romano ad-
quisitas, Festus Rufus diuidit. In Thraciã, Hemimontiũ, Mœsiam inferiorẽ, Mœsiam su
periorẽ, Sythoniã, Rhodopeã, & Constantinopolim: quæ omnia occasione belli Mace
donici Romani domuere. Marcus Didius uagantes Thracas repressit: Marcus Liuius
Drusus intra suos fines cõtinuit: Marcus Minutius Rufus in Hebri fluminis glacie uasta
uit. Per Appiũ Claudiũ Proconsulẽ, hi qui Rhodopen incolebãt, uicti sunt. Rhodopes
maritimas urbes Romana classis obtinuerat. Marcus Lucullus in Thracia cũ Bessis pri
mus pugnauit, ipsamq; caput gentiũ Thraciã uicit: Hemimõtanos uicinos & Olympia
dã, quæ nũc Philippopolis dicit̃, & Vschodoniã, quę Hadrianopolis nominat̃ in ditio-
nẽ populi Romani redegit: Cabylã cepit, supra Pontũ positas ciuitates occupauit: Apol
loniã, Calatiã, Parthenopolim, Tomos, Istrum: ad Danubiũ usq; perueniens. Romana
Scythis arma monstrauit. Hęc Rufus. Sed quã ꝓprie Thraciã uocamus, Plinius hoc mo
do circũscribit. Ister & Mœsia inferior à septentrione: ab ortu Pontus Propontis à meri
die Ægeum mare: ab occasu Mœsia superior. Oram igitur prius attingam, in qua post
Nesi fluminis ostia sita est primũ Abdera, ab Abderito Erini filio: Democrito ciue clara:
altera est in Hispania Betica. Maronea Ciconũ urbs uino laudata, cuius meminit Home
rus. Diodorus lib. IX. ait hanc ciuitatẽ à Marone ædificatã, quem Osyris Ægyptius re-
gem cõstituit, expulso Lycurgo. Hebri ostia ex Rhodope fluentis. Iuxta est Ænus, Pol-
tyobria uocata Strabõi in VII. alia est in Thessalia in Locris Ozolarũ. Est & insula adia-
cẽs felici Arabię, & locus in terra opposita Rhodo. Hęc uero, de qua nũc scribimus ex-
pugnata fuit, an. MCCCCLXX. à Venetorum classe, cui præerat Nicolaus Canalis, tam
Turcis q̃ nostris qui aderãt ad unũ interfectis, & oppido ad postremũ incenso. Aphrodi
sia ad ostia Nigri fluminis Ptolemæo. Selymbria item ciuitas. Sequit̃ deinde Byzantiũ
ad os Põti: ante Ligos Pli. dicta uero à Byzãte filio Certhessæ Isidis filię, uel à Byze præ
fecto classis Megarensiũ: qui Byzantiũ ex oraculo cõstituere. Hũc uirũ iustissimũ dicũt
fuisse, eumq; uniuersæ oræ Thraciæ usq; ad Ænũ imperitasse. Vocata est etiã à Constan
tino magno, qui eã primus Ro. principũ incoluit, Æthusa & Constantinopolis & noua
Roma & Agios. Ante uero Cõstantinũ à Seuero & eius filio Antonio Antonia uocita-
ta. Hęc Eustathius. Trogus uero dicit eã Lacedæmonios cõdidisse duce Pausaniã. Ælia
nus de uaria historia scribit, Byzãtios ut uino deditos Menãdrũ poetã notasse dũ dicit;
Ebrios mercatores, βυζάντιον ὅλον ἔπινε τὴν νύκτα. Et Leonidas dux eorũ quũ obsessa ciuita-
te ab hostib. quõdã uideret murorũ custodiã ganeis præuerti: œnopoliũ apd' mœnia cõ
stituit ut in officio milites cõtineret, ut idẽ est autor. Hæc tandẽ & ipsa à Maumethe ex-
pugnata an. MCCCCLIII. Reliquã eius historiã inter Imp. cõmemorauimus. Huic ꝓxi
ma Perinthus Plinio, nũc Pera uocata. de qua alibi plura. Apollonia deinde, Anchiala
Strabõi, ab Apolliniatis cõdita. Mesẽbria Megarẽsiũ colonia, quã antea Menebrã uoca
bãt ueluti Menopolis, id est Menę ciuitas: eius eñ ędificator Menas dicebat̃. Bria enim
sermone Thracio ciuitas nominat̃: sic Selyos oppidũ Selymbria dicta, quã supra cõme
moraui, autor idẽ. Phthinopolis Strabõi Ptolemæoq;: ꝓmõtoria uero Thinia & Philia.
Intus aũt ex ordine literarũ Ænea urbs. Theon in Lycophronis enarratiõe: Æneas eñ
post captũ Iliũ eã condidit, ubi & patrẽ tumulauit. Ænia uero ꝑ i, ciuitas est Perrhebiæ,
& eiusdem fluuius, Ænius Stephano. Æsa prope Pallenen. Argillus prope Strimonẽ, ut
Thucydides in viij. à murib. cognominatus. Argillus eñ Thracia lingua mus dicit̃. Nã
in hoc loco mures in mœniũ fundamẽtis inuenti sunt cõcertantes, ut Stephanus ait. Æ-
syma, de qua Hom. τὴν δ' ἐξ Αἰσύμηθεν ὀπυιομένη τέκε μήτηρ. Aphite urbs prope Pallenen, quæ
Apollinis Manteũ habebat. Thucydides in primo Aphitẽ dixit: dicit̃ & Aphitia. Ab-
synthus urbs, & Absynthis regio, quę absynthio abũdat: quo, ut ait Theophrastus, oues
pascunt̃ in regiõe Pontica felle carẽtes. Amphipolim quidã in Thracia scribũt, ego aũt
ex Ptolemæi descriptione in Macedonia. Bistonia urbs. Bizya Thraciæ regia Terei ne-
fando crimine inuisa hirundinib. ut ait Plin. Cicones gens Thracũ, à q̃bus Vlyxẽ multa
passum fuisse scribit Homerus. hinc Orpheos duos natos tradit antiquitas. Horũ ciuitas
Maronea est. Grescouia regio prope Macedoniã Thucydidi II. Gerania, ubi Pygmeo-
rũ quondã genus à gruib. sublatũ Pli. Flauiopolis ubi antea Zela oppidũ fuit eidẽ. Olyn
thus orationibus Demost. nobilitata, quas Olynthiacas uocauit. In ea adipiscẽda Athe
niensiũ eius tẽpore magna cõtentio, quã eis Philippus abstulerat. Odones gẽs Thracię

ut Dionysius

ut Dionys.in Bassaricis. Μαίδονες ἀγχιαφύλακ καὶ ἄδονες ἐγχεσιπάλλοι. Odrysij populi, quorũ imperiũ ab urbe Abderorũ ad Pontũ usq; Euxinũ tẽdebat. Eis imperauit Sitalces Terei filius, q̃ in bello cõtra Triballos cecidit: cui successit Sentes fratris filius. autor Polyb. Philis Thraciæ regio Herodoto in VII. Est & fluuius Bithyniæ. Pallene urbs forma triangulari ꝓpe Mesembriã, dicta prius Phlegra, ubi bellũ Gigãteũ cõmissũ. Theogenes in Macedonicis gigantes ait nõ cũ dijs, sed cũ Hercule pugnasse. Verũ fulgurũ & tonitruũ modo prçliũ cõmissum. Philippopolis ad Rhodopen mõtẽ quã eandẽ cũ Hadrinopoli & Trimontio Ptolem. ponit. Rursus cõtra hãc Olympiada. Vscodoniã uero Hadrianopolim nominatã, & utranq; à Marco Lucullo subiugatã dicit, uti supra cõmemoraui. Hæc urbs post cædẽ Deciorũ principũ patris & filij, unde illi fuerant oriundi, capta est à Scythis, intraq; eius mœnia iugulata fuerãt hominũ centum milia. Potideã Stephanus urbẽ Thraciæ dicit, alibi uero in Macedonia, in qua & ego supra posui, quã Cassandriã uocatam dicit, nisi forte duæ sint. Mõtes uero nobiles Ænus, & Rhodope. Flumina Nelus, & Athyra: sed in horũ medio notior Hebrus. Nũc ad Chersonnesum ueniã. cuius Isthmos hodie, sicut Corinthiacus, Examiliũ uulgo appellat̃. Hũc à Cardia ad Pactyã Milciades, ut testat̃ Herodotus, muro sepsit. Est eñ Cardia urbs in ora ab latere occidẽtis, ædificiũ Hermocharis, q.dũ sacrificaret, ab auspicio cordis à coruo rapti & huc delati locũ appellauit, ut Stephanus. Ex latere Bosphori Sestus, & Calipolis. Chersonesi itẽ quatuor principales, Thracia, Taurica, Cimbrica, Aurea, oẽs Europeæ, præter Aureã. Sũt itẽ aliæ quæ sunt oppida: ut in Creta: in Caria: in hac ipsa de qua loquimur. In Isthmo Chersonnesus est una è centũ ciuitatibus, ut scribit Ælianus, cuius incolæ Chersonnesij dicunt̃. Hi ex turrib. gesta Atheniẽsibus, sub quib. erãt, significabãt. autor Steph. Alopeconnesus itẽ urbs hic prope Ptolemæo ponit̃. Quã Steph. ait ex oraculo cõditã ex catulis uulpiũ ibi repertis, ut planè nomen indicat.

MACEDONIA.

MACEDONIA omnis in medio duorum marium Ionij ab occasu, & Ægei ab oriente describit̃. ab aquilone Dalmatiæ partẽ & Mesiã superiorẽ: à meridie Epiri habens. Diuisa præterea Plinio in partes duas, quarũ alteram prouinciam idem, Strabo aũt superiorẽ & liberã appellat: eam uidelicet, quæ per sinũ Ionico littore protendit̃, Illyrico ac Italiæ proxima: Altera uero ultra Candauiæ montes Macedonicis regibus seruiebat, quibus sublatis uniuersa in potestatem Pop. Rom. peruenit. Quater enim Macedones in bello XX. annorum, ut scribit Liuius. uicti fuere. Primo post secundũ bellum Punicum Philippus Demetrij filius à T. Q. Flaminio, qui post uictoriã omnes ciuitates Græciæ quæ sub illo fuerãt saluas & liberas esse iussit. Deinde Perseus à P. Æmilio Paulo, qui lxxij. ciuitates: ut ait Plinius uno die diruptas uendidit. Tertio pseudo Philippus à Q. Cæcilio Metello. Postremo pseudo Perseus à T. Æmilio. Pars igit̃ prima gẽtes habet Albanos, Parthinos, Taulantios, Orestas: oẽs catalecto & cultu partim Illyrico, partim Grçcanico utentes, neutris tamẽ satis intellecti; ac imperio hodie Turcarũ subiecti sicut & cæteri. Hos cum Epirotis Strabo & Plinius confundũt nomine ac rege tantũ diuisos, cçteris similes. Albani hi sunt, quorũ hodie nomen durat, Ptolemæo tantũ ex ueteribus positi. Taulantij, ut ait Appianus, à Taulantio Illyri filio, à quo Illyrici dicti. Orestæ populi, & Orestis regio, ubi Orestes imperauit ab insania liberatus, ob pudorẽ huc secedẽs, cui filius eiusdẽ nominis successit, Orestasq; populos appellauit. Ipse uero pater ab aspidis morsu petitus secessit in Arcadiã, ibiq; decessit. Hæc Theogenes in Macedonicis. Verũ uti supra dixi, Albanorũ nũc oẽs nomine censentur, Drino flumine ab Illyricis diuisi. Vbi primũ Scodra occurrit, nũc Scutaris, & Delminiũ nũc Denna: & Olchiniũ quondã Colchiniũ, ut ait Plin. nunc Dulchiniũ: ad Drinonis ripam, qui à Drino flu. & lacu Scodræ ꝓfluit. Deinde post Drinonẽ, Lissum nũc Alexiũ, quç oĩa inter Illyricos attigimus. Deinde littorales urbes: Dyrrhachiũ, olim Epidãnũ, memorabile fama Cçsaris in eo loco superati. Apollõia quõdã insignis nũc interijt, ubi Octauius adolescẽs cũ Cçsar fuit interfectus dabat operã literis, inde accersitus ad magnũ nomẽ suscipiẽdũ. Huius nominis plures à Steph. cõmemorãt̃, in Libya, in Acarnãia, in Creta ꝓpe Gnosũ, in Sicilia ꝓpe Leõtinos, in Phrygia, in Mysia ꝓpe Rhindacũ flu. in Tharso, in Phocide, quã Hom. Cyparissũ uocat. Aulon Ptol. nũc Velona, quã falsò quidam Apolloniã putant, quũ Apolloniã Plin. vij. mil. à mari distare testetur. Prçterea Corinthiorũ esse colõia dicit̃ Aulon & Aulona: sicuti Caulon & Caulona, Iader, & Iadera.

Hanc Pazaites ex Othomannorū familia primus occupauit. Deinde rebellantē Amurathes cōpescuit, Deniq; Maumethes filius superioribus annis, ut in gestis eorū alibi mētionē fecimus, per eam in Italiā traiecit, Hydruntūq; cepit. Plures etiā huius nominis Stephanus recenset, in Arcadia, in Creta, in Arabia. Amantiā idem, & item Plinius ponunt prope Oricum in hac parte quasi Abantiam, quoniā Abantes populi redeuntes à bello Troiano hic cōstitere. Alios Amātinos quos Tyberius superauit, Ptolemæus inter Pannonios collocat. Deinde Oricū cum portu nobile quondā oppidū, intus uero Antigonea. Altera itē Macedonia in sinu Toroneo, ędificata ab Antigono Gonata, tertia in Arcadia quæ prius Mantinea dicta est, ut Pausanias refert, quarta in Bithynia ꝓpe Aciliū, quinta in Syria prope Antiochiā. Oppidū deinde in alto cōspicit̄ loco, nūc Croiam uocant, quod Troiam fuisse putauerim, quā Stephanus in Chaonia ponit huic finitimā loco. Domnenses etiā hic collocantur, & Doberienses, quos Didras nostra uocat ætas.

QVANDO huc uentū est, anteq̄ ultra progrediamur, repetenda breuiter huius tēporis historia. Tres præcipue familiæ hæc omnia loca simul cū Epiro, de quo postea dicā, possidebāt, quas oēs Romæ uidimus à Turcis expulsas. Comneni è nobili Cōstantinopolitanorū genere loca littoralia tenebāt. Dirrhachiū, Aulonā, aliaq; cōplura. Arianites ex ea familia re incolumi ac in pace decessit: filij pulsi, è quib. Cōstātinus heroica uir specie ac fortitudine post longā in urbe morā ad administrandā Mōtisferrati in Subalpina Italia ditionē est accersitus. Altera familia Castriotarū est, è quibus Ioannes Dibras siue Doberiēsis Troiam nōnullaq; alia loca interius obtinebat. Quūq; ab Amurathe Turca bello peteret̄, tributi cōditione liberat̄ obside filio Georgio puero nouē annorū dato. Hic igit̄ & indole, & uirtute creuit heroica, & robore corporis incomparabili: quapropter Amurathes eū in suā sectā asciuit, uocauitq; Schenderbech, qd' lingua Turcarū Alexandrū dominū siue magnū significat. Hic plures ei prouincias acquisiuit, inter quas & Mœsiā adsecutus, Georgio Vncheruch Despoto ac Nouomōte eius regiōis Metropoli expugnato, ubi auri argētiq; fodinæ dicūt̄ esse. Extincto patre ac fratre Caragusio natu maiore, q erat obses apud Adrianopolim, Amurathes ei regnū paternū tradidit. Interea Eugenius IIII. audita fama hunc per nuncios & literas ad nostros, & fidē pristinā traducere conat̄. Ille cōfestim obtēperat: ac rebellās tot pro religione res gessit quot antea cōtra, ac de improuiso Croiā, Sfetigradū, Stelusiū, Modrisiā, & Ternaciū, oppida in ea regione occupat. Amurathes contra eum Asambech, fratris eius filiū primo, deinde Vranum duces cū copijs mittit. Croiam quatuor iam menses obsidebāt, cum morit̄, ac filius Maumethes missis totidē ducib. quos Bassas uocāt frustra uires instaurat, cū ille semper parua manu ingētes hostiū cateruas fūderet, ac fugaret. Sed & uno tēpore Venetos quoque bello lacessebat. Causa fuit, ꝙ illi pactā pecuniā maiorib. suis ob ablata Albanię oppida pēdere negabāt. Itaq; Dyrrhachiēsem, deinde Dāniensē, Scodrēsem, & Drinastensem agros late populatus est. Venetorū exercitū ad Drinū fluuiū occurrētē fugauit: tandē inter eos cōuentū sequestra pace ꝑ Antoniū Veneriū Albanię ꝓuisorē, ut illi Scodra & agro quē ceperat cedēti mille q̄ngētos aureos quotānis tribuerēt. Post hæc cū Pij II. Pōt. nuncijs sollicitatus auxilio Ferdinādi regis in Italiā traijceret, eum Baroli à Io. Ant. principe Tarentino, Ioāne quoq; Renati regis filio Andegauię duce, ac Ia. Picinino obsessū e uestigio liberauit. Romā deinde cū uenisset, mox domū remeauit, ubi paruo post tempore ueneno absumptus dicit̄. Vir Pyrrhi quidem successione, aut Alexādri cognomento sine controuersia dignus, in tot periculis aut prælijs mirū nullum in corpore uulnus repertū, præterq̄ humerū effractū. Vxorem filiā Arianitis, quē supra cōmemorauimus, duxit, quę adhuc Neapoli uiuit, ex qua filiū suscepit, qui post mortē patris pulsus et ipse ab Maumethe peregrinat̄. Tertia familia quā diximus expulsā, despotorū Epiri est, his finitimi regionibus, quē Artam nūc uocant, de quo inferius latius dicemus. Hi Tocchi appellati, ex agro Beneuētano, ac ut ipsi dictitāt ex Totila Gothorū rege genus ducētes, an. prope CC. hæc loca tenuerūt simul cū Ætolia & Acarnania, Cephalenia quoq; ac toto quondā Pyrrhi & Vlyssis imperio, nomiuib. tantū Leonardo & Carolo sibi adsumptis. Hic qui pauloāte Romę agebat Leonardus, filiū & ipse Carolo reliquit, à Maumethe olim pulsus ad Sixti IIII. Pont. opē ac misericordiā cōfugit. Nunc reliquā Macedonię partē ꝓsequimur. Cuius ferè loca omnia interiere, uetera tamen repetā. Ex parte primū orientis, & Ægei maris post Nesi fluminis ostia, qui Thraciā à Macedonia dirimit

mit, Edones sũt, q̃ sinui nomẽ dederũt. Amphipolis Atheniẽsiũ olim ditiõis, quã coloniam duxit Agnõ Niciæ filius expulsis Edonibus, uocauitq; Amphipolim, quũ prius Nouẽuię appellaret: qđ pręter fluẽte utrinq; Strimõe cingeret, ductoq; à flumine ad flumẽ muro, mare uersus coloniã collocauit. Hãc urbem Brasides dux Lacedęmoniorũ bello Pelopõnesiaco occupauit, datoq; negocio Thucydidi Olori filio historico, q̃ tũc in ꝓxima regiõe magistratũ gerebat uti subueniret, ille cũ VII. nauib. sero iã uenit. Hęc ex lib. IIII. Thucydidis. Hãc deinde Philip. Atheniẽsib. abstulit. Steph. Cradẽnã & Ariadraomũ antiqtus uocatã dicit: pręterea esse aliã Amphipolim in Syria apđ Euphratẽ à Seleuco cõditã, quã Turmedã Syri uocãt. Supra uero aliquantulũ apđ Strimonẽ fluuiũ in eadẽ regiõe Edonica Philippi ciuitas prius Crenides, ut Artemidorus in Epit. X. ciuitatũ. Καὶ πόλις φιλίππου ἡ παλαιὸν κρηνίδες. Et urbs Philippi antiqtus Crenides. Philip. Macedo nomẽ mutauit ob merita lati ab se auxilij cõtra uim Thracũ expugnare urbẽ conantiũ. Hic Brutus ab Octauio superatus. Augustus deinde mutatis colonis, Neapolim eã uocauit. Sequit̃ sinus ipse Edonicus: in quo Arethusa est urbs, alia Syrię, tertia Eubœa. fõs itẽ in Italia. Proconnesus cũ duobus promõtorijs: Atho in septentrionẽ, & Nymphæo in Austrũ spectãtibus. Athos em̃ ciuitatẽ sui nominis habet. Coloni Athoitæ dicunt̃ ab Atho gigãte incolẽte, ut Nicãdrus in V. Europę. Iacit umbrã CCC. stadiorũ, ut ait Steph. Hũc olim fama Xerxẽ aceto sparso cõplanasse, ex quo Iuue. Credimus olim, Velificatus Athos. Prope Athon Singus est oppidũ, qđ Singitico sinui nomẽ dedit in q̃ Stratonicea est urbs ab uxore Antiochi, deinde ab Hadriano principe Hadrianopolis appellata, ut Steph. Chalcidicã hic Ptolem. regionẽ cõstituit, Stephanus & Chalcidẽ urbẽ, esseq; alias huic homonymas in Chalcide Eubœę cõmemoraui. In eodẽ sinu Acãthus urbs ab spinæ similitudine, uel ab Acantho homine quodã. Alia in Ægypto est: itẽ Emporiũ in mari rubro. In hac Macedonia cicadę dicunt̃ tacere, ex quo ꝓuerbiũ apud Simonidẽ in minimũ loquẽtes, ἀκάνθιος τέττιξ. Ampelos ꝓmontoriũ Torones: alterũ in Samo, in Cyrenaica tertiũ. Torõe urbs iuxta sequit̃, unde sinui Toroneo nomẽ, dicta à Torõe Neptuni & Phœnicis filia. In hoc sinu Antigonea est ab Antigono Gonata cõdita. Casandrea, Potidea, cuius Demost. sæpe in orationib. meminit. Patalia ut Steph. ut Ptolemæus Patalene. Therma urbs, unde sinus Thermaicus, ubi Thessalonica, prius Halia nũcupata, Casãdri ędificiũ, sub Philippo Amyntę filio nomẽ mutauit: uel qđ ille in eo loco Thessalos uicerit: uel ut Lucius Tarręus dixit, q̃ librũ de ea ciuitate cõposuit, ex Thessalonica filia appellauit, ut placet Straboni, uxore, nõ filia. Liberæ fuit olim cõditionis, ut Plin. Ira Theodosij q̃ XII. mil. ciuiũ in ea necauit maxime cognita: sed multo magis epist. Pauli. Hæc deinde cessit in hæreditatẽ Andronico Manuelis imp. Cõstãtinopolitani filio: sed Ioannis fratris odio q̃ patri successerat, eã Venetis tradidit. A Venetis uero Amurathes Turca bello eripuit. Apollõia Achedoro tãtũ fluuio à Thessalõica diuisa. Canastrũ Stephano, ex quo Sophocles Canastręũ ꝓmõtoriũ cõmemorat. Strabo Calastra scribit, in sinu Thermaico. Et hæc qdẽ in ora, Intus uero reliqua ex ordine literarũ ponã à Stephano ex parte magna mutuatus. Æane ab Æano Elyminthi filio regis Hetruriæ, q̃ huc adplicãs hãc urbẽ ædificauit. Alorus penultima ꝓducta, ad Axij fõtes. Æræ, unde Æreus, alia in Ionia, tertia apud Hellespontũ, cuius incolę Æratę dicunt̃. Acese. Acesamene ab Acesameno Pierię rege, ut tradit Theogen. Alãte, est itẽ altera in Arcadia. Theopõpus in Philippicis Allantrũ dixit. Almopia regia iuxta fõtes Erigõis. Lycophron de Ænea loquẽs. ἐκ δ' ἀλμωπίας παλιμπλανήτην δέξεται τυρσηνία. Dicit̃ ab Almopo Neptuni & Helles filio. Alponus media ꝓducta, altera in Locris Epicnemedijs. Anthemus, altera in Syria. Andrea: altera apud Eleã. Ædesse inter cõfluentia Erigõis & Axij, alia in Mesopotamia Azorus penul. ꝓducta, Ptolemęo Azorũ: Arriano aũt Azoricũ urbs ꝓpe Thessalonicã. Ægea urbs iuxta mõtẽ q̃ supra Pindũ eleuat̃, olim Melobotera uocata ex ubertate pastionũ. Bisaltę gẽs libera Pli. intra Strimonẽ & Edonicũ sinũ. Steph. Bisantẽ uocat, coloniãq; eã Græcã à Samijs deductã. Bryges Macedonũ populi prope Illyricos, quos Macedones Phryges uocãt, ut Steph. Berga, quã Beram idem uocat: ad Chabrij fluenta. Berœa ad Citarũ montẽ iuxta Haliacmonẽ sita, apud Ptolemæũ cognominata à fœmina eiusdem nominis nepte Macedonis ex Bereto filio. Est alia in Syria, unde Bassianus nobilis orator fuit. Steph. Calliteræ Ptolem. inter Bisaltas: Cydna Theogeni ponit̃ Duriopus. Emathia regio in finib. Macedoniæ iuxta Thessaliã ab Emathione rege, ut Trogus

quo

quo nomine Macedonia quondã tota est appellata. Eius urbs Europus ad Erigonis sita fontem. Stephanus ab Europo Macedonis filio dictã ait, esseq; aliã in Syria, tertiã in Caria. Elimeã Strabo in octauo lib. cõmemorat. Eordane regio, alia in Iberia, tertia in Thracia. Euporia ab Alexandro ædificata: ex rerũ copia nomẽ auspicata Emporiũ. Heracleę in Macedonia duæ: altera Sintica apud Strimonẽ fluuiũ, quæ à nonnullis in Thracia ponitur, altera ad Erigõis fluẽta ab Amynta Philippi ædificata, ultima ex XXIII. huius nominis ciuitatibus. Gastronia regio Theopompo. Gordinia in mõte Citaro: alia in Creta Gortynia. Gomphi. Idomene. Ichnæ Herodoto in VII. Eratosthenes singulari numero protulit, quanq̃ Philetas eam esse aliã scribat. Dicitur à Themidis uestigijs, quæ Iuppiter adsectatus est, ut Stephanus. Lete ad Axij ostia, à Latonæ tẽplo ꝓpe cõstituto, ut Theogenes. Incolas, Letæos appellat Nicarchus Alexandri comes. Museũ locus circa Olympum, Eretriensiũ colonia quã Philippus diruit, ubi & ab Astere milite sagitta petitus alterũ amisit oculũ, ut Stephanus. Olyra, Ossa ad Athon urbs. Horma ad fontes Erigonis. Homoliũ. Pella Alexãdri patria ad Axij ostia, paulũ à mari recedẽs, olim Bunomus, & Bunomea uocata. Sunt & aliæ, in Thessalia, in Achaia, in curua Syria. Parthenopolis à uirginib. Cerasti Mygdõis filiabus, ut Theogenes in Macedonicis, q; memorabili castitate & uictus abstinẽtia fuerint. Pelagonia regio inter Andaristũ & Erigonẽ amnẽ Ptolemęo posita, Plinio quoq; & Strabõi cõmemoratur. Pieria regio inter Pharibũ & Haliacmonẽ Ptolemæo. Hic, ut ait Pausanias, Pierus regnauit, pater puellarũ quæ de cantu cũ musis contenderunt. Physcus alijs, Ptolemæo Physcæ dicitur ciuitas ad fontes Chedori: altera in Caria, tertia Locridis, & in Rhodo palus. Sintia regio & ciuitas prope Thraciã. Phila quã Ptolemæus Philiren, ædificiũ Demetrij Antigoni Gunatæ filij iuxta Peneũ, quã à matris nomine uocauit. Est & insula Ægypti Herodoto in IIII. iuxta magnũ fluuiũ, cui Tritoni nomẽ, q ostia in paludẽ Tritonidẽ emittit. Pæones ꝓpe Peneũ & Peleũ in Thessalia mediterraneos nõnulli ponunt. Herodotus aũt in Thracia iuxta Strimonẽ fluuiũ collocat, atq; per horũ fines Axiũ amnẽ fluere. Eorũ ciuitas Amydon, iã deleta, ubi fontẽ Dionysius poeta innuit esse: cuius unda lucida ea tellus abluit: cõfluitq; in Axiũ fluuiũ, qui pluribus auctus uti torrẽs fertur. Strabo ex Pæonibus dicit Axiũ & Strimonẽ fluere, putatosq; à qbusdã colonos esse Phrygũ, ab alijs Archigetas. Pæones usq; ad Pelagoniã & Pieriã extẽdi dicuntur, ac multa de Macedonia tenuisse usq; ad Propontidẽ progressi. Pausanias Pæonas ad Axiũ flumẽ ponit, uocatosq; dicit à Pæone Endymiõis filio. Appianus in Illyrico dicit Pannonios à Græcis Pæonas uocari, eosdemq; omnino esse populos. Hos Homerus in Catalogo Pyrechmen & Steropæũ ait duxisse ad Troiã: quorũ à Patroclo alter, Steropęus ab Achille postea interfectus fuit: & hęc qdẽ de Pæonibus. Praxilus, & Pydna cuius Demost. sæpe in oratiõib. meminit. Sintia regio, & urbs prope Thraciã: apud hanc Aristoteles de miraculis scribit fluuiũ nomine Pontũ labi, in quo lapides quidã feruntur qui ardentes cõtrariã carbonib. retinent naturã: uento extinguntur, in aqua uero flagrant, tetrumq; odorẽ modo bituminis reddunt, ut nulla reptilia prope consistant. Stimphalia, Scotusa, ad Strimonẽ sita: altera in Thessalia. Strobis iuxta Erigonẽ quã Stephanus Strombũ uocat, dicitq; Romanorũ esse coloniã. Mõtibus Macedonia perpetuis cingitur. Sũt aũt Candauiæ Plinio, Straboniq; ex occidẽtis latere, Ptolemæo aũt Camelæi appellati. Est & Olympus alter. Flumina, Strimon iuxta Thraciam qui in sinum Edonicũ influit: Axius, Erigon, & Haliacmon in Thermaicũ exeunt sinũ.

THESSALIA.

THESSALIAM Eustathius in Homerũ sic fere in uniuersũ describit. Cãpus est maximus ac curuus, undiq; mõtib. cinctus: ab oriẽte Ossã, & Pelion mõtes habet: ab occasu Pindũ, à q̃ Peneus amnis exiẽs orientẽ uersus tẽdit: ab aquilõe Olympũ, à meridie uero Othryn. In hac itaq; Deucalion, ut ait Strabo, primus imperauit, q locũ Pyrrheã de uxoris nomine dixit. Hemõ uero Hemoniã, Huius uero filius Thessalus Thessaliã uocauit. Successores deinde Phthius Pelasgus, & Achęus, totidẽ in ea cõstituere populos. In partes quoq; quatuor idẽ autor diuidit, Phthiotiã uersus austrũ, Estiotiã uersus occidẽtẽ, Thalassiotiã siue Marinã ac Pelasgiã. Montes quoq; cõtinuos in ea terrẽmotu quondã disruptos, fabulæ uero ab Hercule uolũt. In Thessalia Pli. XXIIII. nobilissimos esse ãnes tradit. Mõtes quoq; quorũ principes Olympus, Pieris, Ossa: cuius ex aduerso Pindus, Othrys, Lapytharum sedes ad occasum

casũ uergẽtes. Ad ortũ uero Pelius, oẽs inter se cõtinui, & theatrali modo inflexi, caueatis ante eos LXXV. urbibus. Flumina, Apidanus, Phœnix, Enipheus, pluresq; alij: ante oẽs clarissimus Peneus, oriẽs iuxta Gõphos interq; Ossam & Olympũ nemorosa ualle defluens quingẽtis stadijs, dimidio eius spatio nauigabilis. In eo cursu Tempe uocant, quinq; miliũ pas. lõgitudine iugis sese leuiter attollẽtibus, iuxta quę labit Peneus, undis lucidis amœnus, uiridanti riparũ gramine, canoro auiũ cõcentu. Memorant & Tempe Teumesia, quæ ab Ouid. Cygnea dicunt: sicuti in Sicilia Heloria etiã Tempe, ex amnis nomine: deniq; uocabulũ hoc Grȩci ad omnẽ piscosi loci ac uirẽtis amœnitatẽ traducũt. Sed ad Thessalos reuertamur. Eos in primis lautos fuisse morib. declarat Menander his uerbis: Non Corinthus, nõ Lais ô Syre, nõ lautorũ manus Thessalorũ. Magna quoq; & lauta bucella, ut Pausanias ait, Thessalus intermissus dicebat. Thessalæ itẽ alæ, propter similes uestes. Et Thessalicę bigę, ut cæteris præstantiores. Thessalicũ quoq; ingeniũ ob astutiam illis innatã. Equitandi deinde palma in bello Thessalis data, ex quo Centauros prodijsse poetæ finxerũt. Thessalæ deniq; sagæ plurimũ cõmemoratę, quod hic magnopere magica ueneficiaq; uiguerint. Nunc urbes attingã. Argos in primis nobilis ac uetusta Thessaliæ ciuitas, Larissa appellata, inter Pelasgos ponit. Decẽ huius nominis à Stephano describũt. Primũ Peloponnesiacũ. Amphilochicũ. Deinde hoc Thessalicũ, in Cilicia qđ nũc Ægiopolis. In Nisyro una ex Cycladibus: apud Trœzenẽ. In Macedonia, in Scythia, in Caria, in Phæacia. Incolæ Argei dicunt & Argiui, sicut Achæi & Achiui. Sed & Argolici & Argolæ etiã dicti apud Euripidẽ. Argissa prope Peneũ cõdita à filijs Larissæ. Deinde Argura uocitata. Est itẽ Argura locus in Eubœa. Æson urbs ab Iasonis patre. Ætices gens Thessala mediterranea siue Perrhebiæ. Æmonia regio ac ciuitas, ut Pausanias, ab Æmone Lycaõis filio. Alopa à filia Cercyonis siue Actoris eiusdẽ nominis, sita inter Larisã & Echinũ. Incolæ Alopẽses: memorant & aliæ in Attica, in Ponto, unde Pãtasilea fuit. In Eubœa, apđ Delphos, apđ Locrẽses, & apud Mysiã, de qua dicũt loqui Homerũ. ἰλθόντες ἐξ ἀλόπης, ὅδ᾽ ἀμαζονίδων γένος ἐστίν. Amyrus iuxta Melibœã, ab uno ex Argonautis appellata, ut alij à filio Neptuni: hãc Suidas in Genealogijs Amyricẽ uocat. Antron urbs. Zenodotus ἀγχίαλον ἀντρῶνα dicit: fert locus esse antris cauernisq; frequẽs, tũ optimos ad molas habere lapides, quarũ onus asinus subit, qua ꝓpter ꝓuerbiũ ὄνος ἀντρώνιος. Aperantẽ urbẽ Polybius in primo cõmemorat. Asbotus media ꝓducta. Asterion. Homer. οἵτ᾽ ἔχον ἀστέριον, τιτάνοιό τε λευκὰ κάρηνα. q̊d in alto sita mõte ueluti astrũ fulgeat, ut tradit Eustathius, q nũc eã Persiã dicit uocari. Est & altera in Syria: & Asteris insula in medio Sami & Ithacæ. Asterusia itẽ in Creta. Atrax & Atracia in Pelasgiotide ab Atrace Peuci filio, incolę Atraces dicunt. Lycophron, καὶ δεύτερος ἔπεμψαι ἄτρακας λύκους, Achne unde fuit Cleodamas, q̧ de cura equorũ scripsit. Est altera in Bœotia unde Achneus. Azoriũ in Pelasgiotide. Aphete Magnesiæ urbs in sinu Pagaseo, quã cõmemorat Apollõius, dicta ut eius enarrator scribit, ἀπὸ τῆς ἀφέσεως, id est à dimissiõe, qđ ibi Herculẽ Argonautę dimiserint. Amphilacę ædificiũ Amphilaci unius ex Æoli filijs. Hic Iphiclũ suscepit, q Phylacũ genuit patrẽ Pœantis & Iphicli: quorũ Pœas Methonẽ & Philoctetẽ liberos habuit. Iphiclus uero Astiochẽ Protesilaũ & Podarcẽ. Hęc Eustathius in Homerũ. Ænea urbs Perrhebiæ. Incolæ Æniades, q̧ prius iuxta Ossam, postremo ꝓpe Ætolos habitauere, dicti ab Ænio fratre Gunei, quẽ Homerus in Catalogo ponit eius gẽtis ducẽ uenisse. Alios Æniatas Strabo ponit in regiõe Põti, quos tũc Parthios appellari dicit. Alios Achaiæ & Phthiotidis urbs, sub Othryos mõtis finib. distãs ab Itone stadijs VI. ædificata ab Athamante, à sale ibi reperto appellata. Huius nominis duæ, altera Maliaca sub Achille, altera sub Protesilao fuerat, ꝓnunciat & utroq; sexu. hæc Stephanus. Eustathius idẽ ferè ædificatã dicit ab Athamante dũ per insaniã erraret: nõnulli cum adspiratione scribũt, dicentes à mari etymũ trahere: quidã ab ancilla Athamantis nomine Alos, quę Inò primũ semina urere nunciauit. Cuius ob merita ciuitas in eius honorẽ cõdita. Erat & altera Alos in eadẽ Thessalia, quã Homerus sub Protesilao posuit. primũ uero sub Achille, quã Maliacã Halon Strabo uocat, quæ ad Maliẽses pertinebat, q̧ populi ꝓpe ac cõtra Eubœen & Thermopylas siti sũt. Hęc Eustathius. Budea media producta ciuitas Magnesiæ à Budeo cõditore, unde & Budea Minerua in honore apud Thessalos, cuius meminit Lycophron, ἃ πολλὰ δὴ βούδειαν αἴθυιαν κόρην ἀρωγὸν ἀνδ᾽ἀξασα ταρροθον γάμων.

Homerus

Homerus aũt Budeium protulit, ὃς ῥ' ἐν Βουδείῳ εὐναιομένῳ. Eſt & Budea ciuitas Phrygię, & Budei Medorũ, & Budini Scythiæ populi. Bœbeis ſtagnũ Theſſalię Straboni ꝓpe mare ad Phæras. Bœbe aũt eidẽ eſt oppidũ iuxta Bœbeidem, Homerus. Βοίβην καὶ Γλαφυρὰς καὶ ἐϋκτιμένην Ἰαωλκόν. dicit & alibi Bœben inter ſeptẽ eſſe ciuitates quas Demetrius Poliorcetes deduxit in Demetriadem: uocatũ aũt Bœben à Bœbo filio Glaphyri qui Glaphyras oppidũ ædificauit. Eſt & Cretẽſis Bœbe, & in Macedonia itẽ ſtagnũ, hęc Euſtathius. Cythinã urbẽ ponit Theon enarrator Lycophronis, unde Cythineus eſt, & Cythinium una ex tribus Doricis. Corope unde Coropeius: Nicandrus in Theriacis. Αἴεν ἀπόλλων Μαντείας κοροπαῖος ἐθήκατο καὶ θέμιν ἀνδρῶν. Coronea parũ à ſinu Pelaſgico diſtans in Phthiotide ſita. Quinq; tradũt. Prima Bœotię. Deinde Meſſenię. Tertia hæc eſt. Quarta Cypri eſt: & apud Ambraciã arx. Cranon in Pelaſgiotide. Hic Callimachus, & Theopompus rem mirã narrant: Coruos tantũ duos eſſe pro tẽpore, totidemq; ex ſucceſſione, illis deficientibus. Eſt & Cranon alter diſtãs à Crotone ſtadijs C. Straboni. Crimene in Pelaſgiotide, à Pelea Phœnici dono data, cuius incolas Homerus Dolopas uocat, ſicuti Sintias Lemnẽſes & Troianos Ilienſes. Cynocephale collis Theſſaliæ. Polybius lib. XIX. ἦν δ' ἐκ χωρίον Θηβῶν, ἀφ' οὗ Πίνδαρος Δαϊφάντου παῖς βοιώτιος, ἐκ κυνοκεφαλῶν μελῶν ποιητής. Demetrias in ſinu Pelaſgico, quam gentẽ Demetrius Poliorcetes uictor à nomine ſuo appellauit, VIII. in eam colonijs deductis, quæ ſunt Straboni, Pagaſe, Sepie, Bœbe, Iolcos, Rizus, Hormeniũ, Olizo, Nelia. Altera Demetrias in Macedonia, tertia Perſidis ꝓpe Arbelũ. Demetria quoq; urbs Æolidis. Dipnias Theſſaliæ uicus circa Lariſſam, ubi dicũt Apollinem cœnaſſe, cũ primũ à Tempe purgatus redijt. Hic puerũ eò forte uenientẽ mos eſt cum lauro in eo loco epulari. Callimachus. Δειπνιὰς ἔνθεν μὶν δεδέχαται. Dia urbs Æaci ædificiũ. Sunt & aliæ, in Macedonia, in Eubœa, in Peloponeſo, in Luſitania, in Italia, circa Alpes, in Scythia circa Phaſin, in Caria, in Bithynia. Sunt item quatuor in Ægeo inſulę Diæ appellatæ. Dolopes gẽs in Theſſalia à Dolope Mercurij filio, qui in Magneſia extinctus eſt, eiusq; ſepulchrũ iuxta in littore cernebatᷓ, ut Cleon Curieus in primo Argonauticorũ, quem Apollonij enarrator allegat. Ipſe etiã Apollonius meminit. Παρθενίαι Μαγνησσία δ' ὑπεύδιος ἠπείροιο, αὐτὴ καὶ τύμβος Δολοπήϊος. Drongillum locus Theſſaliæ, cuius meminit apud Stephanũ Theopompus VIII. Philippicorum. Echinum urbem Ptolemæus in ora Theſſalię ponit: Stephanus in Caria, & Echinas in Ætolia. Erethria prope Othrin paulum à mari recedens. Eſt & alia in Eubœa. Ethyeſtæ gens ab Ethyeſto, uno è filijs, Neoptolemi, ut Rhianus ſcribit. Elacateũ mons: ubi templum Iouis Elacatei. Euryme ne, ut Hecatęus in Europa. Hellas ciuitas in Phthiotide ab Hellene Phthij filio: Phthius aũt ex Achęo genitus, ut Steph. placet, ex quo tota olim Gręcia Hellas dicta, autor Thucydides in procemio. Homerus itẽ nunq̃ alio nomine q̃ Hellenas, Danaos, Achęos, aũt Myrmidonas, Græcos uocat: ꝓprieq; partẽ eam quæ prope Peloponeſum eſt, Hellada nominat. Poſt Homerum uero oẽs, ut ait Plin. à Gręco rege Græci appellati. Hanc uero Theſſalicon, Homerus Καλλιγύναικα uocat. Strabo ſcribit quod Pharſali dirutã ciuitatẽ oſtendunt, quam Hellada dicunt fuiſſe. Idem dicit nõnullis putari unam tantũ ciuitatẽ, quibuſdam uero tantum Phthiotida. Helona cõdita ab Hercule in monte Centaurorũ, deinde Limena cognominata ob nobile in eo loco pratũ, Perrhębię & ipſa ciuitas. Cõphi urbs ſub ipſis mõtibus. Glaphyræ, Homerus. Βοίβην καὶ γλαφυράς, à Glaphyro filio Magnetis, Stephano: Euſtathio aũt à memorabili in ea ciuitate ponte. Eſt & uicus Cicilię diſtans à Tharſo XXX. ſtadijs, in quo fons eſt. Gyrton, quem Homerus Gyrtonã uocat, ſicut Iton & Itona: urbs eſt Perrhębiæ in Theſſalia à Gyrtone conditore Phlegiæ fratre. Vnde Gyrtonios Phlegias primo uocatos eſſe frequens hiſtoria declarat. Gonnus urbs Perrhebię, à Goneo Cyphi: ut Hom. Gonuſa. Ithome media ꝓducta urbs Pelaſgiotidis. Homerus. Οἵ τ' εἶχον Τρίκκην, καὶ Ἰθώμην κλωμακόεσσαν. Vocatᷓ & Thomæum: locus ſane aſper & ſalebroſus ex argumento nominis per ablationẽ primæ literæ. θῶμος enim cumulus aut aceruus dicitᷓ. Eſt & altera Ithoma in Meſſenia Euſtathio, Stephano aũt Ithon. Homero: Ἰθωνά τε μητέρα μήλων. Hic Minerua Ithonia celebratur: memorantur & aliæ in Italia, in Epiro, in Bœotia, in Lydia. Iros urbs. Lycophron. Ἶρόν τε καὶ Τραχῖνα περραιβικήν. Incolæ Irotę. Iolcos in ora ab Iolco filio Amyci, à quo & Amycus campus. Hãc olim ampliſſimã fuiſſe urbem teſtatur Strabo, ſeditione poſtea deletã in paruosq; redactã uicos ſtadijs VII. à mari

à Mari Demetriade ſitos. Lamia urbs ad Otrys radices, à Lamo Herculis filio: alij à Lamia muliere, quæ imperauit regioni Trachiniorũ, in qua Lamiacũ bellum dicit̃ geſtũ. Eſt & alia in Lycia. Lariſſa tertia Theſſaliæ ciuitas putat̃ prope Peneum ſita, quã Acriſius preterfluit. Eſt alia Pelaſgica in Oſſa mõte, alia Troadis, quã Homerus λαρίασαν ἐριβώλακα, id eſt, Lariſſam fertilẽ uocat. In Creta, item & Attica & Macedonia aliæ ponuntur. Lapithæ populi q cum Centauris in Perithoi nuptijs dicunt̃ dimicaſſe. Eſt & in eadẽ Theſſalia ciuitas Lapithe. Lytæ locus prope Tempe, qui ab aqua ſoluta, & Neptuni inundatiõe nomẽ accepit. Libethris fõs Magneſię Plinio muſis dicatus. Vnde Libethrides dictæ. Meliboea patria Philoctetis. Melithęa, quã Ptolæmeus Melitarã uocat, haud longe à Pelio monte. Methonæ quatuor. Prima Theſſalica. Homerus, οἳ δ᾽ ἄρα μηθώνην καὶ θαυμακίην ἐνέμοντο. quã ſub Philoctete poſuit duce. Alia in Macedonia Eretrienſium colonia. Tertia in Thracia, ita uocata à uini ubertate, quod μέθην ebrietatẽ dicãt, ſicuti & Methymna eiuſdẽ etymologiæ. Quarta in Meſſenia Peloponeſi. Minyę populi à Minyo, q in ea regiõe imperauit, cuius innumeræ filię magnos Heroas genuere, è quib. Argonautę pleriq; fuere, quãobrẽ Minyę ſunt appellati, hiſtoriã in his uerſib. Apollonius refert.

Τόσσοι ἄρ᾽ Αἰσονίδῃ συμμήστορες ἠγερέθοντο	Tot igit̃ cõmilitones Aeſonidæ coacti ſunt.
Τοὺς μὲν ἀριστῆας μινύας περιναιετάοντες	Hos quidẽ ſtrenuos Minyas circũhabitantes
Κίκλησκον μάλα πάντας, ἐπεὶ Μινύαο θυγατρῶν	Vocabant omnes, quoniam Minyæ filiarum
Οἱ πλεῖστοι καὶ ἄριστοι ἀφ᾽ εὐχετόωντο	Plurimi & optimi è ſanguine gloriabantur
Ἔμμεναι, ὡς δὲ καὶ αὐτὸν Ἰήσονα γείνατο μήτηρ	Eſſe, ſic & ipſum Iaſona genuit mater
Ἀλκιμέδη Κλυμένης μινυηΐδος ἐκγεγαυῖα	Alcimede, Climenem Minyæ filiam enixa.

Eſt & Mynia ciuitas eorũdẽ. Itẽ altera Phrygiæ. Miſgomene urbs Steph. Mopſeum in Pelaſgiotide Straboni in ix. Mopſopia uero locus in Attica. Magneſia regio in littore Pagaſeo, inter Peneũ & Pelion. eius loca Plin. plura cõmemorat, fontẽ Libetrũ, oppida Ormenium, Pyrrhã, Dorion, Maliã, Methonẽ. Eſt altera Magneſia apud Meandrũ. Hæc à Magne uno Aeolidarũ dicta, ut Euſtathi. Narrat̃ & à Pindaro de Magnete, uiro è nubibus ꝓfecto, equis Theſſalicis cõmixto, unde genus centaurorũ fluxit. Malienſes populi & Malia urbs eorũ. Hinc ſinus Maliacus: dicunt̃ & à Malo Amphitryõis filio, ut Stephanus. Malea uero ꝓmontoriũ Laconicæ, & Mali Indiæ populi, & Malloes locus in Lesbo, ubi tẽplum Apollinis. Myrmidonia, cuius coloni ex Aegina uenerũt, qđ ſcribit Strabo. Peleũ interfecto fratre ex Aegina fugientẽ, Phthiã ad Actorem Myrmidones ſecutos eſſe, atq; ibidẽ ex Polymela Actoris filia, Achillẽ & Polydorum genuiſſe: ex fabula uero notũ eſt Aeacũ Pelei patrẽ populo in Aegina ob peſtẽ conſumpto rogaſſe patrem Iouẽ uti formicæ homines fierent, inde Myrmidones dicti. Veritas quod cũ locus ille ſterilis fuerit, ac ſaxis exciſis cauernoſus, coloni ſub terra habitarũt more formicarũ, ſpatiũ frugib. & agricolationi relinquere uolẽtes, parcẽtes etiã lateribus, ne tellurẽ abſumerẽt, Hæc Euſtath. Olizon. Hom. καὶ πτύφαν ἔχον καὶ ὀλιζῶνα τρηχεῖαν. acuit̃ apud Gręcos ad differentiã alterius huius nominis Barytoni: paruũ ſanè oppidũ, ex argumẽto nominis Olooſſus. Hom. πόλιν τ᾽ ὀλοοσσόνα λευκὴν. urbs eſt Perrhębię, Stephano inter Magneſiæ urbes ponit̃: ea forte eſt, quæ nunc Elaſſon barbarica uoce dicit̃. Olympus Theſſalicus: pręter hũc alij quinq; ab autorib. cõmemorãt̃, Macedonię, Myſię, Ciltcię, Elidis & Arcadię. Ormeniũ urbs media inter Pheras & Lariſſã, dicit̃ ab Orminio patre Amyntoris, cuius filius Phœnix altor Achillis, Strabo ait, ſuo tẽpore Orminiũ uocari: utrunq; eſſe ſub Pelio mõte iuxta ſinũ Pagaſſeũ, unã è ſeptẽ colonijs à Demetrio deductis, ac Iaſonis patriã fuiſſe. Oechalia apud Argos Pelaſgicũ in Theſſalia. Hom. οἵ τ᾽ ἔχον οἰχαλίην πόλιν Εὐρύτου οἰχαλιῆος. Idẽ alterius Oechaliæ meminit ſuperius in Pylienſiũ catalogo, recẽtiores in Euboea eã cõſtituũt. Alia in Meſſenia. Tertia in Trachina. Quarta in Arcadia. Hanc Theſſalicã ſubiugauit Hercules, Iole rapta regis Euryti filia. Hic Eurytus, ut Theocricus deſcribit, Herculẽ ſagittãdi artẽ docuit. Orta, graui tono ꝓnũciãda ad differẽtiã Epicteti, apud Grecos urbs eſt Perrhębię, Corſea cognominata, quod modo capitis cuiuſdã ſita, tẽpora ꝓferre uideat̃. Homole apud Pauſaniã Theſſaliæ mons eſt, & locus apud Thebas Boeotiæ, in quo Iuppiter Homolius colebat̃. Oſſa mõs præter oẽs altiſſimus ſinui proximus Thermaico. Othryn Sperchius abluit ſimul & Oetam montes, ubi Herculis fatũ. Pindus Theſſaliã ab Epiro diſterminat. Pelius contra Oſſan erigitur,

ex utroq; Peneus fluit.Est itē Pelius in ea regione ciuitas. Pyrrhea pars Thessaliæ prius uocata.Perrhebi gēs à quodā Perrhebo,qui ei regioni imperauit:hi,ut ait Strabo,iuxta Olympū habitauere,Lapithas qui cāpestria incolebāt,& sub quibus quādoq; fuere for midātes.Phęstus urbs Ptolemęo in Pelasgiotide:altera in Creta,tertia in Peloponneso. Pherę urbs.Hom.οἳ δὲ φερὰς ἐνέμοντο παραὶ βοιβηίδα λίμνην.Duę fuerūt,nouę & ueteres, VII. inter se stadijs distātes.Sunt itē tres aliæ in Aetolia,& apud Parthicos. Strab.scribit Phe ras Thessalicas ad Magnesiā pertinere,terminūq; Pelasgorū finiū esse,eorūq; nauale Pa gasas uocari.Pagasę enim urbs est Demetriadis in ora,quę sinui Pagaseo nomen dedit, à multitudine fontiū ibi scaturientiū appellata,ut Eustathius. Pteleon urbs, ab ulmorū frequentia dicta:alia in Ionia,tertia in Troade.Pyrasus Phthiæ urbs, quod frugifera sit, quasi Pyrophorus.Quapropter Hom.templū Cereris in eo fuisse tradit. Phthia ciuitas & regio.Phthiotas in bello Troiano regebat Vlysses,Protesilaus,& Philoctetes. Pelasgi,gēs diffusa & erratica,sicut & Lelegæ,& Caucones.Eorū prima regio apud Larissam Thessaliæ,sed omis penè maritima Ionia Pelasgos habuere colonos.Eos etiā cōstat ante Lydos in Hetruriā uenisse. Sed & teste Herodoto tēpore belli Persici,Lemnō & Imbrū ædificauere.Dicti & Argiui quod Argos habitauerint: deinde Danai,ubi Danaus ex Aegypto aduenit.Phylace urbs.Hom.οἳ δ' εἶχον φυλάκην καὶ Πύρρασον ἀνθεμόεντα Pharsalus à Pharsalo Acrisii filio.Posidiū in ora Ptolemæo; altera in medio Ciliciæ & Syriæ. Spalathre quā Hellanicus apud Stephanū Sparathrā uocat, Spalathrū uero in Illyrico est. Symetha urbs, & Symethus Siciliæ fluuius. Scotusa locus Thessaliæ Pelasgiæ iuxta Olympū montē.Sperchius amnis à Pindo rectà in sinū Maliacū fluēs.Sperchia itē urbs in eadē ora prope Thebas.Theogoniū,Titaniū Stephanus ciuitatē dicit,Hom.montē: Τιτάνοιό τε λευκὰ κάρηνα.Canū habere caput dicit,ut declarat Eustathius,quasi cinereū,qđ Titanū cinerē seu puluerē in ea regione appellēt, in quē redacti sunt Titani in eo loco fulminati. Tricca à filia Penei fluminis dicta: ꝓpe hunc locū tēplum cernit Aesculapij antiquissimū,Dolopibus ac Pindo uicinū. Huius ciuitatis præsul fuit Heliodorus, is q historiā Aethiopicā scripsit:uocari dicunt hodie Tricala. Thaumacia urbs Magnesiæ. Hom.οἳ δ' ἄρα μηθώνην καὶ θαυμακίην ἐνέμοντο, dicta à Thaumaco Peantis patre, à quo insula etiā eiusdē nominis est,& ciuitas altera iuxta sinū Maliacū,ubi tēplum Thaumātię Dianæ,ut Stephanus. Trichin siue Trachin,ciuitatē & hāc Thessaliæ dicunt ab Hercule supra Oetā ædificatā,à loci asperitate:nōnulli eā dicunt,quæ postea Heraclea est appellata,Lacedæmoniorū colonia distans ab antiqua Trachine stadijs VI.prope Thermopylarū angustias.Idē.Hypata urbs ad fontes Penei. Hyperea fons in media Pherēsiū ciuitate ab Hyperito filio Lycaonis, Est & in Sicilia urbs. Hyperesia uero ciuitas Achaiæ, ut idem.Strabo duos ponit fontes Meseida, & Hyperiam prope ciuitatem Hellada.

EPIRVS.

EPIROTARVM regionē,uti Trogus lib. XVI.scribit, Molossi primū habitauere. Troianis uero tēporibus rexit Vlysses, ut apud Homerū deprehēditur. Post quē res ad Aeacidas peruenit,sub quibus longe propagatū imperiū.Nā primus ex ea gēte Pyrrhus Achillis filius,per discessum ad Troiam amisso paterno regno,in his locis cōsedit,à quo Molossi Pyrrhidæ deinde Epirotę dicti sunt.Hic demū Andromache captiua, quæ sibi obtigerat,Heleno Priami filio cessit, ob uaticinādi artem, Chaoniæ insuper regno tradito.Ipse uero Delphis perijt inter altaria dei,insidijs Agamēnonis cæsus. Successit ei Pilades, deinde lōgo ordine Thyrba,cuius natus Neoptolemus pater fuit Olympiadis parētis Alexādri illius q in Italia à Samnitibus apud amnē Acherontem uictus occubuit, oraculo deceptus ambiguo. Post hunc frater Aeacidas regnū obtinuit.Ex quo Pyrrhus genitus, qui auxilio Tarentinorū cōtra Ro. uenit:ultimus ferè qui ex Aeacidarū genere nomē habebat inclytū. Deinde locus is ad Romanos,postremo ad Cōstantinopolitanos peruenit Imp.& eorū cōcessione ad Despotos,quorū mētionē in Macedonia feci,genusq; enarraui.Situs Epiri Ptolemæo: ab arcto,Macedoniā:ab ortu,Achaiā:ab occidēte,littus Ionij maris: à meridie, Adriaticū adtingit.Gētes in eo Chaones,Thesproti,Tymphæi,Tarauli,Amynei,Acarnanes, Cassiopi,Molossi,cōpluresq; aliæ de qbus mox uidebimus.Ambracia Thesprotiæ urbs ab Ambracia Thesproti filio,prius Eponia & Paralia dicta,sinū efficit Ambraciensem,cū

natura

natura, tũ arte munitum, ut refert Polyb. duplici muro extructo: ita undiq; paludib. clausus, ut unũ duntaxat aditũ eumq; angustissimũ habeat, nobilitatus ciue quõdã Cleobulo, qui perlecto Phędone de immortalitate animi sese pręcipitẽ dedit. Amyctę gẽs Thesprotica: ut Aristot. in repub. Epirotarũ scribit. Argyrini Epirotica gẽs. Lycophron. εἰς ἀργυρινοὺς καὶ κεραυνίων νάπας. Argyra quoq; metropolis in India. & Argyripa ciuitas Apuliæ. Authoriatæ populi Thesprotici Plin. Acarnanes, Curretes, & Abãtes, ijdẽ ferè sunt. Nã hi Eubœã quã Abantidẽ appellatã fuisse postea dicemus, incoluisse tradũt, bellũq; cõtinenter de Lilãteo cãpo cũ uicinis gerentes: tandẽ ab hostib. in pugna crinibus anterioribus appetitos, ac deuictos, sinciput postea rasisse relictis tãtũ occipitio capillis: unde Curetes dicti ἀπὸ τῆς κουρᾶς. Quapropter Hom. Abãtes post terga comãtes, dixit. Hos postea migrãtes in Aetoliã atq; Epirũ uocatos esse Acarnanas, quasi minime rasos, qđ detõsos crines succrescere permiserint: hęc ferè Strabo. Amymnęi gẽs Epirotica ut Arrianus. Amphilochi gẽs Epirotica. Thucyd. ipsum scribit Amphilochũ post eius à bello Troiano reditũ, cũ Argiuis inuisus esset, in Arcananiã secessisse, & accepto à fratre Alcmeone regno oppidũ in sui nominis memoriã Argos Amphilochicũ cõdidisse. Actiũ ciuitas Acarnanię, in latere sinus Ambraciẽsis, Augusti colonia, ipsius uictoria insignis Hic Apollo colebať Actius, in cuius honorẽ Trieteria fiebãt, Gymnicũ certamẽ. Alycionα uicus Acarnanię, ut Strabo. Anactorea: neutri generis, Corinth. colonia Stephano. Thucydidi aũt in iiij. li. Anactorius dicit. Metapa Acarnanię. Polyb. in v. unde Metapęus. Alyzea eiusdẽ est regiõis. Aegilips ꝓxima Crocylęę in Epiro, ut Homerus. Bunema media producta, Epiri urbs, ab Vlysse cognominata, ex boue prius immolato: cũ huiusmodi uaticiniũ accepisset. ἐλθεῖν πρὸς ἄνδρας οἳ οὐκ ἴσασι θάλασσαν, id est, ꝓficisci ad uiros qui nõ norunt mare. Brysiniũ Thesprotiæ. Calathi uicini Thessaliæ. Steph. Butrotus insula & ciuitas inter Cercyrã & Epirũ, quæ sinui nomẽ dedit: eius etymum Stephanus huiusmodi adfert. Heleno Troiano, qui in eã regionẽ post bellũ adnauigauit in littore sacrificãti bouẽ, uictimã aufugisse ex mari in cõtinẽtẽ, ex quo auspicio, loco nomẽ est inditũ. Cãmania Thesprotiæ pars, dominata quõdam, ab Heleni priamidæ filio Cestrino, q̃ eã Cestrinã appellauit: abluiť ab amne Cadmo, ut Steph. Chaonia regio, unde Chaones & Chaonij dicti. Cassiopea regio media ꝓducta, Herod. Casopũ dixit, scribiť etiam dupli ci ss. Chauni Thesprotica natio. Rhianus in Thessalicis. Κισρηνοί χαῦνοί τε καὶ αὐχήεντες ἐλινοί. Chytũ Epiri uicus. Euphorion in XIX. cõmẽtariorũ, è Clazomenis uenisse colonos ad habitandum Chytã in Epiro. Dexamenæ pars Ambraciæ, à Dexameno Mesoli & Ambraciæ è Phorbãte genitæ filio, unde Dexamenęus, ut Arist. in rep. Ambraciotarũ. Dexari gens Chaonũ Stephano. Dodona Molossorũ ciuitas, ubi oraculũ & officina æris, qđ cũ magnopere resonet, ac sentiať, in loquaces erat prouerbium χαλκεῖον Δωδωναῖον: ut Steph. De oraculo aũt Dodonæo apud Herod. in hãc sententiã scribiť. Aegyptij sacerdotes dicũt è Thebis Aegyptijs colũbas nigras uolitasse, unã in Molossis in fago cõstitisse, uoceq; humana monuisse, hic habẽdũ Iouis oraculũ. Alterã idẽ in Libya fecisse: ubi Ammonis oraculũ. Ego uero, inquit, putauerim has duas fuisse puellas, uocatasq; colũbas ob barbariẽ, lingua locutas humana: ac deposita barbarie, ita demũ eleganter respõdere cœpisse. Helenia regio ab Heleno, quẽ supra diximus in hac regnasse. Ephyra Thesprotica, quæ postea dicta est Corcyra, urbs est mediterranea ab Ephyro filio Amaraci Thesproti filij. Thesprotus uero natus Pelasgo est, qui Lycaone satus Gegenea suscepit Arcadis patrẽ. Ex hac igiť Ephyra Astiochea mater fuit Tlepolemi. quẽ Hom. dicit Rhodios ad Troiã duxisse. Hãc Astiocheã raptã dicit apud flumina Selleentis: ex q̃ hãc Ephyrã Thesproticã intelligũt dicẽtes flumina Selleentis apud hãc esse. Aliæ sunt etiã Ephyræ apud Corinthũ. & ipsa Corinthus, de qua Homerũ locutũ esse in catalogo putãt: alia Thessalia Cranis dicta. alia in Arcadia. & uicus in Aetolia: hæc ferè Eustathius. Aelianus de uaria historia tradit: in hac Ephyra primũ regnasse Periandrũ, deinde Bacchæũ patrẽ triũ filiarũ & septẽ filiorũ, qui simul cũ nepotibus Bacchidæ appellati sunt. Mardones Epiroticum genus. Eupolis Πόλεσι, καὶ χαόνων καὶ παιόνων καὶ Μαρδόνων. Mylaces Thesprotię populi. Lycophrõ. Κράθης δὲ γείτων, ἠδὲ Μυλάκων ὄρος. Nicopolis, in situ Ambraciẽsi ab Augusto post uictoriã cõdita. Alia in Thracia, alia in Cilicia: in Ponto. Orestas Molossicũ genus Strabo facit: ego supra in Macedonia secundũ Ptolemęi descriptionẽ

posui.Onchesimus & Panormus:duo portus post Acroceraunia Straboni & Ptolemęo Possidiũ urbs.Tripolites Straboni,Stephano aũt Tripolissi ex autoritate Rhiani.Tymphæi gẽs & mõs Straboni. Mõtes Epiri. Acroceraunia quæ in sinum Ionicũ ꝓminent. Mirũ qđ de his Dionysius poeta scribit: duas esse petras, quæ turbatiõe futuri alicuius belli,aut tumultus mutuo cõcurrunt modo Symplegadũ. Promontoria Casope:qđ,ut ait Strabo,Phalacrũ uocant.Leucas clarũ fama belli Actiaci. Amnes nobiles quatuor, Thyamis,q̃ & promon.Acheron,Arachtus,& Achelous Epiri finis, qui Acarnaniã ab Aetolis diuidit,Thoas prius uocatus à celeritate:nomẽ sub Acheloo rege mutauit q̃ cũ Alcmeone è Thessalia ꝓfectus apud eum cõsedit. Victus in palęstra ferẽ ab Hercule altero adẽpto cornu,quod flexuosos fluminis sinus, agros circa uastantes,recto cursu cõpescuerit.Sirenas hic Hom.ponit,dulci nautas cãtu decipientes: quod loca sint quædã ac diuersoria ad quæ applicantes ob elegantiã uoluptatẽq; fœminarum:facultates absumunt:ac reditus obliuiscunẽ. AETOLI ab Ætolo Endymionis filio dicti,qui è Pisa profugus in his cõsedit:de quo inferius in Corintho mẽtionẽ faciam, quidam ex eo dictos putant:quod funditores maximi sint & lõge iaculenẽ. Fertur eñ Pyræchmes antiquus Ætolus Degmenũ Epeum singulari certamine superasse,ut Eustathius. Polybio quoq; teste Ætoli ferox hominũ genus more ferarũ degentes,nullo amicitiæ,aut fœderum iure tenenẽ.Hi tamẽ quamdiu Antigonus uixit,cuius iamdudum pacẽ cum Græcis ægre ferebãt,quieuerunt.Post eius mortẽ,quum Philippus in regno successisset ętate puerili spreta,belli occasionẽ cũ Pelopõnẽsib.quærere cœperũt,à M. Attilio Glabrione,ut Liuius de bello Ma.testatẽ subiugati fuere:causa,qđ ab amicitia pop.Ro.deficiẽtes societatem cum Antiocho iunxere,q̃ Gręcis bellum intulit,quiq; cõpluribus urbibus captis ad extremum apud Thermopylas uictus,ac Gręcia oĩ expulsus fuit. Diuisa est autem oĩs Ætolia Straboni in Calidoniã ab Oeneo regnatã, & Pleuroniã. In ora igiẽ prima Calydon urbs à Calydone Endymionis uel Ætoli filio. Hic aper ira Dianæ in sacrificio præteritę immissus Herculeus labor.Olenus,de quo Strabo sic ait,Ætoli Olenum deleuere ꝓpe Pleuronẽ sub Aracyntho:ut ne uestigia quidẽ appareãt. Est & Achaicus Olenus.Aracynthus urbs,& mõs Bœotiæ.Naupactum à naufragio dictum Heraclidarum Straboni:nunc Lepanthum uocatum,à Turcis an. M.CCCCXCVIII. ex imperio Venetorum captum. Pleurona domicilium Curetum dicunt fuisse: nã & Pleuronij Curetes dicti à Curio mõte illis imminente, ut Eustathius.Pylene quã Pleurona nouã dicũt: nam & uetus reperiẽ Pleuron.ambę in Ætolia ciuitates:ut idẽ. Molicria urbs Straboni. Thucyd.autẽ Molycreon. Bonni colles in Ætolia, accolæ Bõnenses Thucididi in III. Mõtes in Ætolia Plinio. Medimnus, Achates, Panetonius. Fluuius aũt Euenus Ptolemæo,q̃ Ætoliam à Locris discriminat. LOCRENSIUM OMNIS regio quæ Locris dicta est in duas Straboni diuidiẽ partes:altera in occidentẽ spectans,quæ Parnaso occubat,mõti,pertinetq; ad sinum Crissæũ,Phocidi cõfinis,ubi Locrẽses habitant, q̃ Hesperij & Ozolæ dicti sunt ἀπὸ τῆς ὄζης: quoniã pastores quũ sint,hircinis pellibus olidis amiciebanẽ,quorũ coloni postea in Italiã adnauigarũt. Pausanias uero huius cognominis alias adsignat causas.Altera pars in oriẽtẽ spectans ad mare desinit Ægeum:atq; hi rursus in duas diuisi partes:hi qđẽ Opuntij à metropoli dicti,ubi Opoes regnauit:alteri uero Epicnemidij, quod Cnemidi subiaceãt mõti Maliẽsib.cõfines.Amphissa & Emphissa diciẽ urbs Locrẽsium,Ozolarum mõtibus occubans.Est & minoris Armeniæ regio Amphisena, Augeæ urbs Locrẽsium.Hom. κὴ αὐγείας ἐρατὰς: altera in Laconia. Bessa campus nemorosus.ex argumẽto nominis,& Nape collis qđ sit arborib.cinctus:utriusq; autor Strabo.Calliarus.Cynos à Cyno Locrẽsi Opuntis filio ciuitas est, & promõtorium iuxta Opuntẽ distans à Cnemide mõte stadijs L. Opuntẽ aũt ipsam metropolim cõstat esse stadijs quindecim à mari recedentẽ:ut idẽ. Physcum Stephanus & Eustathius inter Locrẽses cõmemorant. Strabo & Daphnuntẽ, & Scarpham prope Thermopylas nũc Pharygẽ ait uocatam in alto sitam mõte cum templo Pharigeæ Iunonis. Tharpha ex argumento nominis locus nemorosus creberq; materia. Thronium urbs in mediterranea inter Cnemidios.quam Boagrius,quem Manem uocant,torrens pręterfluit ut Strabo: & item Homerus de tribus his, τάρφω τε θρόνιόν τε βοαγρίε ἀμφὶ ῥέεθρα.

PHOCENSES Pausan.nõ à Phoco Æaci filio,sed Ornythionis uiro Corinthio, qui huic

huic regiõi imperauit, cognominatos dicit, inter Bœotios & Locrẽses cõstituti, ex magna parte sinũ Corinthiacũ tenẽt. Lata gẽs, ut q colonias diuersas uel in Galliã Massiliã deduxerunt, Atheniẽsibus in omĩ semper fortuna fidissimi. Cũ Thebanis decẽ annis ꝑ tẽplo Delphico bellum gessere qđ sacrum appellãt: siue Amphictyonicum ab Amphictyone Deucalionis filio. Is primũ instituit ut uicini populi Delphis ad sacrũ cõcilium cõuenirent, cõuenientesq; Amphictyones uocati sunt. Phocẽses igiť cum ob discordiã à Thebanis eò uenire ꝓhiberenť, bello exorto multorum annorũ inferiores fuere. Verum post decenniũ ob merita defensæ Græciæ cõtra Brennum Gallorũ ducem pristinę dignitati sunt restituti. Aduersum in eo bello Philip. Macedonẽ semper habuere, q plures eorũ ciuitates ferro flãmaq; diruit, Lilæã, Hyampolim, Anticyram, Parepotamios, Daulida, & Panopeas. Nec pauciores urbes Xerxes ex eis incendit: uidelicet Erochiũ, Charadrã, Amphicleam, Neonas, Tethroniũ, & Drymeam. Lõgo tandẽ post tẽpore resipiscere cœperunt, omniaq; restituerunt, ac Gallos eò adueniẽtes magna ui repulerunt: hæc Pausanias. Nunc loca excurrã. Asplendon ab eodẽ posita urbs li. viij. hanc Eustathius uocatã Apricam dicit quod hybernatione locus amœnus: tum ad differentiam alterius cuius meminit Ho. in Bœotiorum catalogo. Amphrysa unde Amphrysus est & Magnesiæ fluuius. Anemorea quæ nunc Anemolea uocať. Homer. οἵ τ' ἀνεμώρειαν καὶ ὑάμπολιν ἀμφινέμοντο. A uento nomẽ auspicať: quo agitať in altissimo sita loco, uicinitateq; Parnassi mõtis magnopere uexata. ut ait Strabo. Crissa urbs, quã diuinã Homer. appellat ob sacrum Cereris in ea, uel Apollinis tẽplum, ut ait Eustathius. Strabo uero tris urbes uicinas in ora Phocidis ponit, Crissam, Cirrham & Anticyrã. Pausanias Cirrham ait esse nauale Delphicorũ, distans à Delphis LX. stadijs: uocariq; ab Homero Crissam, ubi colebať Apollo Crisseus: meminit in Iliade & hymno Apollinis. Alteram Anticyrã Stephanus apud Malienses in Thessalia ponit. Hic helleborũ aptum insaniæ nasciť. Cyparissus ciuitas in Parnaso iuxta Delphos. Homer. οἳ Κυπάρισσον ἔχον Πυθῶνά τε πετρήεσσαν à frequẽtia eius arboris dicta. Paus. ait, hanc postea uocatã Anticyram ab Anticyro Heroe qui Herculis tẽpore fuit. Est & Cyparissus Triphiliæ, & Cyparissus Messenię, ciuitas. Dryopes à Dryope Lycaonis filio, gens uetusta, prope Parnasum siti, olim debellati ab Hercule ac traducti in Peloponnesum: ut ait enarrator Apollonij poetæ. Sunt & alij in Illyrico Dryopes. Daulis oppidulũ in mediterranea post Delphos, ubi Tereũ Thracem dicunt regnasse. Ibiq; de Philomena & Progne fabulã cõfictã fuisse, ut ait Strabo. Quapropter Pausan. scribit Daulide lusciniã nõ parere. Hom. δαυλίδα καὶ πανοπῆα. Drymici, ubi Cereri nobile tẽplum. Pausanias in IX. Δήμητρος δὲ Θεσμοφόρου δρυμίης ἱερὸν ἐστιν ἀρχαῖον. Delphi apud Parnasum ubi celebre Apollinis templum, & adytum quinq; tantum lapidibus cõstructum esse cõstat, opus Agamedis & Trophonij: nominis etymum hinc uenit, qđ eò Phœbus Delphino similis adnauigauerit: tẽplum Galli Senones cum diripuissent, tempestate cœli occubuerunt. Hanc urbem Hom. Pytho appellat, Πυθοῖ ἐν ἠγαθέῃ. & petrosam in catalogo dicit: quòd Parnaso occubet mõti asperrimo. Python eñ uocatã ob interfectum ab Apolline Pythonem: uel ἀπὸ τοῦ πύθεσθαι τὰ μέλλοντα, id est, futura sciscitari ꝓpter oraculũ: unde & Pythius Apollo, & Pythia festa, & propheta eius tẽpli Pythias, πυθιάζειν idẽ quod respõsa dare. Elatea maxima Phocidis urbs poniť Straboni: est & alia Thessaliæ, tertia Thesprotiæ, quã & Elatream uocant & Elatrienses. Lilææ, Lycophrõ. πάτραν λίλαιαν κἀνεμωρείας πέδον. Ex hac ut ait Strabo Cephisus amnis oriť. Onchoæ urbs: Onceum uero locus Arcadiæ, & Onceæ Thebarũ ciuitas. Medeon urbs, tres huius nominis, Phocẽsis, Bœotica, & Epirotica. Panope urbs, incolę Panopenses. Strabo eos esse adfirmat, qui tunc Phanotẽses dicebanť, patria fuit Epei equi Troiani cõditoris. Hinc etiam cõmemoraui ortam de Titio & Latona fabulam. Hyampolis ab Hyantibus Bœotię populis originẽ duxisse ferť. Nec satis exploratum antiquis, an sit quæ Anemoreæ quã supra memoraui, cõtinuet, ut ait Stephanus. Parnasus ut idẽ scribit autor, Larnasus prius dictus est, qđ Deucalionis larnax, id est, arca eò delata in diluuio fuerit. Polyhistor uero apud eundẽ ubi de oraculo Delphico tractat, ait Parnasum quendam primum in eo loco uaticinatum fuisse. Hunc & bicipitẽ & sacrum musis dicunt, quod Delphica urbs apud eum sita sit. Mons enim perpetuus, Atticam uersus protenditur: ubi Cytheron appellatur. Cephisus amnis inter Oetam Callidromumq; montes oriens, interq; Othryn

ac Parnasum tanquam utrinq; muros delapsus recta in occasum ad Platæas tendit. Inde scissus amisso nomine fluminibus Ismeno & Asopo in mare egreditur Euboicum. Quare à Strabone septem Cephisi nominanť, & Atticus & Argiuus, Sycionius, & Bœotiæ stagnum Cephisium: iuxta uero accolæ Circumcephisii.

BOETIA sola ex omī Græcia tria respicit maria, Pelopōnesiacum, Siculum, & Adriaticum, totidēq; in partibus colonos habet. Res ex Pausania sic se habent. Bœotius Itoni ex Amphictyone geniti filius regionē primum de se appellauit. Post quem Cadmus è Phœnicia Cadmeam ciuitatē in Bœotia cōstruxit, quo abeunte ad Illyricos, filius eius Polydorus regno successit: quo tēpore Pentheus Echionis filius inter Bœotios potētia & autoritate apud regē pollebat, uir alioqui crudelis & impius, ut q sacra Dionysii dicitur spreuisse. Polydoro duo ex ordine filij successere, Labdacus & Laius sub Lyci tutela relicti. Quo tēpore Amphion & Zetus cum exercitu ueniētes Thebas ꝓpe Cadmeā ædificarunt, ut Hom. etiam meminit. οἱ πρῶτοι Θήβας ἕδους ἔκτισαν ἑπταπύλοιο. De lyra nullam mentionē facit: nam fabula est ex musica muros ædificatos, quod alter nobilis esset musicus. His postea infeliciter ac sine liberis decedētib. regnū ad Laium peruenit, cuius historiā ex Diodori li. v. breuiter enarrabo. Is quum ex uxore Iocasta, Creōtis regis filia post lōgam sterilitatē filium suscepisset, ex oraculo respōsum tulit, eum exitialē domui futurum, quare infantē iussit traiectis ferro pedibus exponi: unde Oedipus appellatus. Ministri uero minime obtēperantes cuidā seruæ mulieri nomine Polichæ nutriendum tradidere. Quum iam uir factus deum qui essent parētes sui cōsulere statuit. Pater item Laius de eodem Apollinē cōsulturus, iter ingressus: quum ambo apud Phocidē inuicē obuiam facti cōgrederenť, Laius quod illum de uia angustiore decedere mandasset, ab Oedipo filio nescio interficiť. Eo tempore tradunt Sphingem belluam biformē uenisse Thebas, proposuisseq; ęnigma: qđ qui nō solueret periret. Ex quo plures ob rē dubiam perierunt: soluenti pręmiū Iocastæ cōnubium & Thebarū regnum propositum erat: uerum nullus præter Oedipū id soluere ualuit. Id erat huiusmodi. Quod animal bipes idē tripes ac quadrupes foret. Solus Oedipus ait, id esse hominē, q infans quatuor iret pedibus, auctus ætate duobus, iam senior factus tribus: nam baculo tanquā tertio pede sustētareť. Sphinx suo iudicio uicta, sese è loco celso præcipitē dedit. Oedipus ex pacto pręmio matrē ignotā in matrimoniū accepit, & hos ex ea genuit liberos, Eteoclem, Polynicē, & Ismenem. Hi quū ad ætatē peruenissent, domestica impietate cognita, Oedipum coegerūt ob dedecus nō egredi domum. Ipsi sumpto regno fœdere inuicē sanxerūt, ut singuli alternis annis imperarēt, Primusq; imperij annus Eteocli cederet maximo natu. Is exacto anno petēti ex fœdere renuit fratri regnū tradere, Quāobrem Argos ad Adrastū regē cōfugit. Hoc tēpore Tydeus Oenei filius, quum apud Calidonē Alcatū & Lycotheum nepotes occidisset: ex Ætolia aufugit Argos. His Adrastus benigne exceptis, quodā respōso permotus, se aprū & leonē generos habiturū, qđ Tydeus apri Calidonij pelle, alter leonina succincti fuerāt, Polynici Argiā, alteri uero Deiphilen filias locauit. Quū à rege probarenť, magnaq; uirtutis expectatio uidereť, ambos in patriā se pollicitus reducturū. Verū quū censereť primū debere Polynicen restitui, ferunt regē Thebas destinasse Tydeum, eūq; L. uiros ab Eteocle in insidijs positos occidisse, Argosq; pręter opinionē redijsse incolumē. Hęc Adrastū impulerūt, ut quę ad bellū spectabāt pararet. Adsciuit aūt ad belli societatē Capaneū, Hippomedōtē, Parthenopeū. Suadebant amici Polynicis, ut ad bellū Amphiaraus uates duceret. At is quū præuideret se in eo periturū, idq; propterea recusaret, ferūt Polynicē aureū torquē, quē Hermionæ Venus dederat, Amphiarai uxori Eriphylæ, ut belli societatē uiro persuaderet donasse: eo tēpore Amphiaraū Adrastūq; de regno dissidentes, ad Eriphylen sororē omē litis iudiciū retulisse. Illa pro Amphiarao sentētiā tulit, adijciēs ut belli Thebis inferēdi socius adiutorq; esset. Amphiaraus existimās se ab uxore proditū, ad bellū spopōdit se iturū, sed Alcmeoni filio imperauit, ut post obitū suū Eriphylē perimeret, qđ patris mādatū postea exequutus, facti cōsciētia in insaniā uenit. Adrastus igiť Tydeus, ac Polynices ad bellū ituri, quatuor elegerūt duces. Amphiaraū, Capaneū, Hippomedōtē, & Parthenopeum, q oēs magno exercitu aduersus Thebas ꝓfecti sūt. Eteocles & Polynices mutuis uulneribus cōfossi cōciderunt. Capaneus magno impetu scalis murū ascēdens mortē oppetijt.

Amphiaraus

Amphiaraus in terrę hiatum cum curru delatus, nunquã postea uisus est. Eodem modo & reliqui duces oẽs præter Adrastum, multiꝗ præterea mortales occubuerũt: quorum sepeliẽdorum facultas à Thebanis cum denegata esset, inhumatos relinquẽs Adrastus Argos rediit. Quum nullus alius auderet, Athenienses soli qui cęteros uirtute anteibãt, omnes sepeliere, crematis prius pyra corporibus, in quã Euadne uirum Capaneũ secuta dicitur sponte se iniecisse. Hactenus Diodorus. Pausanias prosequitur, ubi fratres simul conciderunt, Laodamas Eteoclis filius puer successit, cui Creon rex auus tutor adcessit: ubi uero per ætatẽ rẽ administrare cœpit, Argiuorũ arma iterũ in se ꝓuocauit, & in prælio Aegialeum Adrasti filium interfecit: uictus & ipse tãdem, nocte sequẽti cum Thebanorum manu uoluntariorum in Illyricum secessit. Thebæ interim destruuntur, regnũꝗ Thersandro Polynicis filio traditur. Is cum à bello Troiano reuertens in Mysiam tẽpestate deferretur, à Telepho interficit, iacetꝗ apud Elæam in foro sub dio. Peneleus post eum regno successit, per ætatẽ Potisameno Thersandri filio nondum regnante. Quũꝗ secundo classem cõtra Ilium Alexandrumꝗ ducẽ pararet, ab Euripylo Telephi filio obtruncat̃, regnoꝗ Thebanorũ Thersandrus Amphiarai & Demonassæ filius surrogat̃. Haud deinde multo post regibus sublatis Thebæ in Remp. sese longe melius atꝗ ante cõstituerunt: ac sæpe Atheniẽsib. sæpe Lacedęmoniis, tum Xerxi restiterunt: postremo ab Alexandro Magno longo bello superati, iterũ Thebæ destructę, quas postea Casandrus Antipatri filius refecit. In hanc ille sententiã. Castor uero & Musæus in Titanographia, ut tradit Eustath. scribunt à Cadmo cõditore Bœotiã originẽ habuisse, qui ex oraculo bouem in sedibus mutandis habuerit ducẽ: sunt etiã qui ex ingenii pinguedine sic uocatos putẽt: unde sus Bœotica apud Pindarum prouerbium: & apud Pliniũ Bœotia Hyantis ob eandem causam appellata. Pherecydes ait. Postquam Cadmus è Phœnicia Thebis sedem mutauit, dentes quosdã serpentis quos partim à Marte, partim ab Aeeta rege dono accepit, seuisse dicit̃: unde nati armigeri qui mutuis uulneribus omnes occubuere, præter paucos qui post eum regnauere. Vocabat̃ & Aonia, & Mesapia, & Ogygia ab Ogyge antiquissimo rege ei regioni primũ dominante, & Cadmeis ut Thucydides, & Hyantis ab Hyante rege, ut Plin. & Pindarus. Ephorus, ut idem dicit Eust. scribit Bœotios circa palæstrã, reliquasꝗ gymnicas exercitatiões ualde probari, sicuti Athenienses in naualibus, Thessalos in equestri, Cyrenæos in Ephectica sciẽtia. Lacedæmonii uero in legum institutis. Et hæc quidẽ de his reperi. Deinceps situs ac loca. Bœotia sola ex omi Græcia tria respicit maria, Peloponnesiacũ, Siculũ, & Adriaticũ, totidẽꝗ in partibus colonos habet. Arna urbs Bœotiæ. Homerus: οἵ τε πολυστάφυλον ἄρνην ἔχον, a muliere eiusdem nominis dicta, quod illa ex patre agnis & pecore abundante nata fuerit, quę ex Neptuno Bœotum nomine genuit, qui regioni nomen dedit, ut Eust. Est alia Thessalica, altera Achaiæ, & Leontarna circa Heliconem, ut Stephanus. Ascra ꝓpe Heliconem Hesiodi patria, qua Cumã pater cõmutauit, ut ipse scribit. Anthedon, Hom. ἀνθηδόνα τ' ἐσχατόωσαν. Etymũ habet ex florẽte fertiliꝗ agro, uel ex Anthedone Neptuni ꝓgnato, habitata quõdã Thracibus, ut Lycophron. ἀστῶ σύνοικος Θρηκίας ἀνθηδόνος. Hinc Glaucus fuit deus marinus, & Leonidas pictor, & Auenicon Pancratiastes. Strabo describit Antedonẽ in ora Bœotiæ ciuitatẽ portuosam. Est item altera in ora prope Gazã. Aulis in ora cõtra Eubœã in Euripo Chalcidico usꝗ in hunc diẽ priscũ retinẽs nomẽ, uel à cõmoratione Classis Grecorũ Troianis tẽporib. uel ab Aulide filio Euonymi Cephiso nati: portũ habet L. nauiũ capacẽ, quò adplicat̃ ex omni Græcia tanquã in cõmune diuersoriũ Strabo adstipulãs Homero ait, Aulidem saxis asperã esse. Alaæ, ut Pausanias in V. Est & Ala apud Argiã. Halæ uero iuncta aspiratione, & Haleiũ & Haleice in regiõe Ciliciæ, ut Stephanus. Alalcomeneũ à cõditore eiusdẽ nominis dictũ, q & Minerua Alalcomeneã ibidem colendã statuit. Asplendon cuius meminit Homer. in catalogo, alterã apud Phocenses supra cõmemoraui. Harma ut Pausanias IX. uicus prope Mycalessum à curru Amphiarai illò adsectatores fugiẽtes: uel quod illic fractus fuerit, dũ quęsitus ad bellum Thebanũ lateret. Est & in Attica locus Arma apud Tanagreã, habens arcem inexpugnabilẽ. Haliartus quod locus piscibus & paludibus abundet: quapropter Home. ποιήεντ' ἁλίαρτον, id est, herbosam dicit. Ptolemæo Haliartus in Elide ponit̃: scribit̃ & sine aspiratiõe si à Thersandri filio originẽ habeat, ut Eust. Acręphia fœminini generis, Pausaniæ neutri, nõnullis Acræphnia, ubi Apollo Acræphnius colebatur. Eust. Coronea à

Coro filio Therſandri.In hac talpa nõ gigniť,quo fermè animali tota Bœotia ſcatet:al-
lata uero nõ uiuit.Sita eſt ut ſcribit Strabo in altiſſimo ꝓpe Heliconẽ loco.Hic Pãbœo
tia erant ſolita celebrari.Quatuor eſſe Coroneas ſupra in Theſſalia memoraui,Cirrã ſu-
pra inter Phocẽſes ex autoritate Strabonis poſui.Suida grãmaticus in Bœotia collocat
prope Delphos ſtadijs xxx.Cirreum etiã cãpum.Chæronea uicus eſt prope Cythęro
nem montẽ,incola Cheronæus,unde Plutarchus fuit.Claros , ubi Apollinis Clarij tem
plum,ἀπὸ τοῦ κλήρου,quod ei ex ſorte hic locus inter cæteros deos obtigerit . Cabiri gens
Bœotiæ Pauſaniæ ix.Sunt item Cabiræi in Ponto.Cope urbs, incolæ Copei dicuntur
ab uſu remorum,quib.indigenæ utunť,nauigantes inter loca paluſtria:ex quo Plateę ci
uitas uicina eadem ratione cognominať. πλάτη idem enim quod κώπη,quæ dictio tria ſi
gnificat:ciuitatẽ ipſam,remũ,& capulũ enſis.Coparum meminit Home.κώπας εὔτρητον.
Creuſa contra Megara Straboni.Pto. Delium oppidũ prope Aulida parum à mari rece
dens Stephano.Eutreſis quã paulo ante in uerſu Homerico cõmemorauimus, clara A-
pollinis oraculo uocata ἀπὸ τοῦ Εὐρήσεως,ob concurſus & deductiones multorũ inter ſe ui-
corum:adiacet uiæ qua Theſpijs Plateas itur,ædificata à Zeto & Amphiõe ut Euſtath.
Strabo ſcribit Eutreſin caſtrũ eſſe Theſpienſiũ,ubi Zetus & Amphion habitauere,ante
quã Thebis dominarenť.Eteonus penultima ꝓducta ſitus in colle iuxta Aſopũ fluuiũ.
Home.πολύκνημόν τ' ἐτεωνόν.dicit enim Polycnemon quod origano abundet:nam Argiui
κνημὸν,origanũ uocant.Hoc oppidũ nũc Scrapha uocatũ Euſtath.Erythræ. Home.εἰλέ-
σιον ἠδ' ἐρύθρας,ſitæ ſunt ſub Cythærõe:alię quoq; in Ionia,in Lybia,in Locride,in Cypro,
quã nũc Paphũ dicũt.Eleutheræ ab Eleuthero Apollinis filio:alię in Creta,in Ponto,in
Lycia.Eleũ locus Bœotiæ paluſtris ex argumento nominis . Gliſſa in ſummo ſita colle.
Græa nõnullis Tanagra eſt,alijs uicinũ oppidum.Nã cum Græę Home.meminerit,Ta
nagræos ad Troiam minime ueniſſe Eupnorion dicit: uocatur & Pœmandria apud Ly
cophronẽ.Ariſtoteles uero Græã ait,quod nũc Oropũ dicũt eſſe, diciq; à uetulæ cuiuſ-
dã cura,hæc Euſt.Strabo ſcribit Græã locũ eſſe Oropo ꝓximũ ubi tẽplum Amphiarai,
Narciſſiq; Eretriei ſepulchrum uiſiť,quod taciturni cognominatur: quoniã illò accedẽ
tes tacere ſoleant:cauſam non refert,dicit autẽ Tanagrã ab læua eſſe Thebis Argos pro
ficiſcẽti . Ileſium Homero ſupra nominatũ,unde Ileſienſes.Mycaleſſus in mediterranea
ut Thucydides viii.diciť à mugitu Gorgonũ ibi ortarũ,uel bouis ꝙ hucuſq; Cadmũ ſe
cutus diciť.Eſt & alter in Cariaci Iouis tẽplo.Mons quoq; Mycaleſſus cõtra Samũ. My
caleſſum uero Tanagricũ uicũ cõmemorat Strabo.Eſt & Mycale Cariæ ciuitas.Medeõ
à Medeone filio Pyladis & Electrę,ut Strabo:eſt alter in Phocide ꝓpe Criſſalũ, diſtãs à
Bœotia ſtadijs cl.unde hæc de qua nũc ſcribimus,Medeõ colonia deducta eſt. Midia
quę & Argia,& ciuitas Perſei uocať:altera apud Tyrintha.Niſa tẽplũ habuit Dionyſii,
originẽ uero à quodã Niſo:eſt & Niſea Megarẽſiũ nauale à Niſo Pandionis filio dicta.
Qui poſt Homerum fuere, dicũt nullo pacto Niſam eſſe Bœotiæ,ſed Iſum: quapropter
ſcribendũ cenſent apud eum,ἴσον τε ζάθεον ἀνθηδόνα τε.Hęc Strabo.Orchomenũ Bœotię ci
uitatẽ idem teſtať in primis locupletem ac potentẽ fuiſſe in plano prius ſitã, aquarũ de-
inde inundatiõe in montẽ translatã,tẽplumq; in ea Gratiarũ fuiſſe: eſt & Orchomenus
Arcadiæ quę Polymelos à pecoris copia diciť.Hic de quo loquimur Minyus cognomi
nať,à Minyo ſiue flumine,ſiue rege.Euſt.Oncheſtus urbs magna Pauſaniæ ix. ſitus in
monte Straboni,habebat Neptuni tẽplum ut Homer . ὀγχηστόν θ' ἱερὸν ποσιδήιον ἄλσος. Oc-
chalee diciť & Oechalia , ex eo qđ inde Thebas celeriter perueniť , uel à flumine iuxta
currẽte:tenet hiſtoria quod in medio ſit Haliarti & Alcomenij inuicẽ ſtadijs xx. diſtã-
tiũ,quã fluuius eiuſdẽ nominis præterfluit.Euſt.Plures eſſe Oechalias in Theſſ.dixi.O-
ropus in ora lõge protenſa cõtra Eretriã Euboeæ,ubi anguſtiſſimũ efficit Euripũ.Ogy
gia dicta eſt omnis Bœotia ab Ogyge rege.Eſt & inſula uetuſta ubi Vlyſſes quõdã nau
fragio ſeruatus eſt.Dicunť & Lydi Ogygij:& omnis deniq; Attica,ut Charax ſcribit in
Chronicis,Ogygia quondã dicebať.Euſt. Peteon uicus Thebaidis Straboni , iuxta uiã
qua itur Antedonẽ,de quo nihil ſanè tradiť à ueteribus,niſi ꝙ à Peteone quodã originẽ
duxit.Pharæ urbs Bœotiæ , alia Meſſeniæ,alia Achaiæ Plateas nume. plurali Herodia-
nus profert & acuit.Home.uero Plateã cũ accentu in antepenultima.οἵ τε πλάταιαν ἔχον,
utrunq; ſanè reperitur ſicut Theſpia & Theſpiæ.Etymũ trahiť ἀπὸ τοῦ πλάτης, quod inter
paludes is locus ſitus, remis inuicẽ adnauigauerint.Huius ciuitatis plura apud ueteres:

Inter quæ & trophæa de rege Persarũ, totq; uirorũ fortiũ corpora liberantiũ Græciã: ex quo templũ ibi Iouis liberatoris constructũ, & gymnicũ certamen in honorẽ defunctorũ institutũ, sita apud Asopũ est inter Cythæronẽ & Thebas. Eust. Potniæ urbs cuius & Home. meminit. Thebę metropolis Bœotiæ à filia Asopi, uel ἀπὸ τοῦ θεῦσαι, id est, cucurrisse usq; eò bouẽ ducẽ Cadmi. Homer. οἵ θ' ὑποθήβας εἶχον ἐυκτίμενον πτολίεθρον. Nõnulli poetæ uerbũ sub unione legunt Hypothebas: quod Thebani ad Troiã non uenerint, nuper ab Argiuis direpti. Quidã uenisse dicunt, sed hos fuisse qui ciuitatis ruinã in locis cãpestribus alteras Thebas ædificauerunt, ac Hypothebas nominauerunt, hæc Eust. Stephanus nouẽ Thebas diuersis in locis nominat: primas Bœotias, deinde Aegyptias, Thessalicas, in Lycia, prope Troiã in Ionia, iuxta Miletũ, in Attica, in Chaonia, in Italia, in Syria. Thespea. Home. θέσπειαν γραιάν τε, scribit̃ etiã per i sine diphthongo, ut θέσπεια θέσπιαι. Dicit̃ à Thespiade siue Thespio Teuthrantis filio. Hinc Narcissum fuisse ferũt Cephisi fluuij filiũ: hic & Cupido Praxitelis nobilitatus, ꝓpter quẽ Thespiæ uisunt̃. Est & Thessalica & Sardiea Thespia. Thisbe. Homer. πολυτρήρωνά τε θίσβην, dicta à filia Asopi, portum habet colũbis adamatũ, ut uersus ipse monstrat: à mari recedit, uicina Thespiensibus, ab austro pertingens ad Heliconẽ ut Strabo: ciuẽ habet Ismeniã nobilẽ tibicinẽ. Tanagra, quã Homerus Græã in catalogo uocat, ob loci uicinitatẽ, dicebatur prius Pœmandria. Lycophron. ἣν εἰς βαθεῖαν λαιμίσας Ποιμανδρίαν, τὴν δὲ γραῖαν οἵ οι λέγουσι, τὸ νῦν τῆς θηβαικῆς καλούμενον ἔδαφος. Tegyra ubi Apollinẽ dicunt natum, unde & Tegyreus Apollo: quanquã alij in Delo, ut Eustat. Scolus uicus Bœotiæ sub mõte Cithærone, uel iuxta Plateas asper et inadcessus, unde prouerbiũ, Scolum neq; ipse adcesseris neq; euntẽ sequaris. Pentheũ dicunt illò profectũ discerptũ à Bacchis. Ferũt hic panes laudatissimos fieri, ex quo statua Cereris Megalartæ erecta conspiciebatur: est & Scolus Olynthiacus, Eust. Schœnus à uiro eiusdẽ nominis uel à iuncis ibi prouenĩetibus, eidẽ Straboni in Thebaica regione ponitur, distans à Thebis stadijs L. quẽ fluuius eiusdẽ nominis abluit. Stephanus Schœneũ in Arcadia ponit. Hyettus uicus ἀπὸ τοῦ ὑετοῦ, quod imbri sit maxime obnoxius. Hyle locus in Bœotia quod syluosus sit. Hyria regio prope Aulidẽ, quondã uero oppidum. Alia est iuxta Isauriã alia circa Iapygiã Italiæ Cretensiũ colonia. Strabo testat̃ Hyriã primo in Tanagrea fuisse, deinde Thebaide prope Aulidẽ ubi Orionis incunabula. Montes Bœotiæ, Aracynthus ubi Minerua Aracynthia colebat̃, ut Rhianus hoc uersu testat̃. κλῦθι μοι εὐχάων ἀρακυνθίας εὐπατέρεια. Cithæron haud procul à Thebis desinit. Iuxta quẽ Asopus fluit eius partẽ inundãs, ut Strabo. Theumessum quoq; montẽ ex Ori poetæ autoritate Steph. ponit. Helicon Phocidi uicinus haud ꝓcul à Parnasso, illi & altitudine & circuitu ꝙ similis: hic Hippocrene, id est fons Caballinus, & Libethridũ spelunca Nympharũ. Hic etiã Permessus & Olmeus amnes in unũ exeuntes, in Copaidẽ lacũ iuxta Haliartũ incurrũt. ATTICA post sinũ Corinthiacũ reperit̃: quã Strabo ab Actione rege appellatã dicit. Attidẽ uero ab Attide Cranai filia, seu uerius à littore qd' protẽsum angustũq; à Megaris usq; ad Suniũ habet, Atticã putat uocitatã. Megarẽses enim in parte Atticæ ponit, quorũ regio Megaris, ciuitas Megara, tota qdẽ sterilis sicuti & reliqua regionis Atticæ. Hinc secta philosophorũ Megarensis emersit ab Euclide Megarensi. Hinc & Theognes ille qui Hypothecas scripsit quæ nũc exstãt. Oppida eorũ Aegirusa Straboni Aegosthena Pausaniæ. Polichna & Nisea quæ Homero cõmemorant̃ in Megarensi catalogo. Nisea eñ nauale ipsorũ est à Niso Pãdionis filio Straboni. Hellanicus in primo sacrorũ καὶ Νισαίαν εἷλε καὶ Νῖσον τὸν Πανδίονος, τὴν Μεγαρέα τὸν ὀγχίστου. Eleusis oppidũ in ora ubi Cereris tẽplum & sacra Eleusina. Ilissus fluuius unde rapta fuit Orithyia Erecthei regis filia à Borea Thraciæ rege. Munychia nauale Atheniẽsiũ in Chersonnesi speciem muro uallata, Pyreũ aliasq; habitationes cõplectẽs, in quib. Armamẽtariũ Philonis Architecti opus, & statio nauiũ CCCC. capax. Pyreus portus & oppidũ ubi tẽplũ Iouis Soteris & Mineruæ Poliadis cũ igne perpetuo, & uirginũ domo. Muri Pyrei deiecti fuere primum à Lacedæmonijs, deinde à Sylla cum Pyreũ per obsidionẽ expugnauit. Suniũ promõtoriũ. Intus uero Athenę apud Ilissum, de qbus paulopost. Marathõ nobilis Milciadis uictoria de Persis, & tauro Marathonio regionẽ uastãte, ac à Theseo superato Oropus inter Bœotiã & Atticã, de quo sæpe inter eos cõtẽtio fuit. Brauron ubi Diana colebatur, ut ait Pausa. Tricorinthũ populus & tribus Atheniẽsiũ. Deniq; CLXX. populi seu tribus in Attica Straboni fuerant, Fontes uero Plinio, Cephisia Calliroe, Enneacrunos. Mon

nos. Mõtes, Brilessus, Agialus, Icarius, Lycabettus, Hymettus, melle insignis. Deinceps de Athenis ipsis, quarũ loca Lyceũ Aristotelis, Academia Platonis schola, Leocoriũ tẽplũ quod Leos cõstituit ex tribus filiab. immolatis, oraculi iussu si ciuitatẽ saluã esse uellet, ut ait Aelianus de uaria historia. Areopagus arx ubi iudiciũ sanguinis ferebatᷣ, uti nominis etymũ indicat, quasi martiali ferro locus cõtaminatus. Philochorus de Attide apud Stephanũ ex eo uocatũ dicit, qđ in eo loco Halirhothiũ Neptuni filiũ Mars interfecerit, ut uim eius filiæ Alcippæ adferret. Nũc originẽ eius ciuitatis & statũ percurrã. Ac primũ tribus eius X. ex regũ nominibus ferè oẽs Pausaniæ lib. I. huiusmodi cõmemorantur. Hippotoon Neptuni & Alopes Cercionis filiæ. Antiochus ex filijs Herculis & Medeæ Phylãtis filiæ. Aiax Telamonius, Leos Erectheus, Aegeus. Oeneus Pandionis filius nothus. Acamas Thesei filius. Attalus, Ptolemęus. Reliqua itẽ, ut ait Strabo, nomina ipsa regũ ostẽdũt. Nã ab Attione, Atticã dicũt. Mosopiã à Mosopo. Ioniã, ab Ione Xuthi filio, Possidoniã, à Neptuno. Athenas, à Minerua. Cecrops primũ multitudinẽ in ciuitates XII. habitãdas digessit, quarũ nomina Cecropia, Tetrapolis, Epatria, Decelea, Eleusis, Aphidna, Thoricus, Brauron, Cythærus, Sphetus, Cephesia, Phalerus. Theseus postea XII. illas in hanc unã coegit, hæc Strabo. Primi Athenienses Remp. cõstituere, arcẽq; teste Thucydide πόλιν, id est ciuitatẽ uocauere. Aristophanes poeta, καὶ προσκυνῶ γε πρῶτα μὲν τὸν ἥλιον, ἔπειτα σεμνῆς Παλλάδος κλεινὴν πόλιν. Trogus li. II. scribit, Atheniẽses ante Deucalionẽ regẽ habuere Cecropẽ quẽ bifrontẽ prodidere, q; primus marẽ fœminæ cõiugio iũxit: huic Cranaus successit, cuius filia Attis regioni nomẽ dedit: post hũc Amphiteõ rex Mineruę urbẽ cõsecrauit, Athenasq; uocauit. Cuius etiã tẽpore diluuiũ fuit, quiq; ex Gręcia superfuere ad Deucalionẽ Thessaliæ regẽ ratib. adnauigauere: ex quo genus ab eo conditũ dicitᷣ. Erichthonius deinde ex successionis interuallo regnũ obtinuit, sub quo frumẽtatio apud Eleusin à Triptolemo Cereris alũno reperta: ꝓ quib. meritis in eius honorẽ noctes initiorũ sacratæ. Huius Pandion filius regno successit: ad Aegeũ res deinde peruenit, à quo ꝑ diuortiũ Medea ob adultã priuigni ætatẽ Colchos cũ Medo ex eo suscepto discessit. Post hũc Theseus, cuius filij Mnestheus & Demophoõ auxiliũ Græcis cõtra Troianos tulere. Codrus tãdẽ genere Thrax Melãthi filius regno potitus pro Atheniensiũ salute oraculo admonitus in bello caput deuouit. Post Codridas, leges quoq; latę autore Solone usq; ad Pysistrati tyrãnidẽ: cuius filius ꝑ cõiurationẽ Aristogitonis regno pulsus Dareo sese obtulit ducẽ cõtra Athenas ueniẽtĩ. Eiectis Pysistratidis Persicũ bellũ cõflatũ, uictus Dareus à Milciade apud Marathonẽ. Deinde Xerxes filius cũ primo premeret Atheniẽses portũq; incendisset, à Leonida Spartano apud Thermopylas, à Themistocle quoq; bello nauali superatus est. Mardonius insuper eius dux reliquias belli refouẽs cũ toto exercitu sublatus, finẽ tunc bello Persico fecit, cui Peloponnesiacũ successit: quod hoc modo se habuit. Lacedæmonij decennio bellũ aduersus Messenios gessere: quũq; ab initio socios Athenienses adsciuissent, suspectos deinde habuere. Id ægreferẽtes Atheniẽses bellũ mouere. Lacedæmonij excitata tota Peloponneso aduersus iere. Primi duces Atheniẽses fuere Pericles, & Sophocles: quo durãte bello Syracusanis quoq; auxilia inimicis ferentib. bellũ intulere Nicia & Demosthene ducib. qui à Gylippo Lacedæmonio Syracusanorũ duce magna clade repulsi sunt. Hoc igitᷣ bellũ quod durauit annis plurib. Thucydides VIII. libris persequitᷣ: inde Xenophon post eũ absoluit in ijs quæ Paralipomena inscripsit, utraq; incolumis hodie historia. Eo uero huius belli anno quo Dareus Xerxis filius moritᷣ, & Dionysius Syracusis fugatᷣ, Lacedæmonij uictoria potiti, Pyreũ incenderũt duce Lysandro, qui xxx. deinde tyrãnos Athenis cõstituit. Hi post aliquot annos eiecti sunt, ac decẽ per Thrasibulũ creati. Mox & ipsis à Pausania Lacedęmoniorũ duce fugatis, ad pristinã rediere Athenienses libertatẽ: ἀμνηστείᾳ lege inter eos lata: qua memoriã iniuriarũ delerẽt sempiternam. Prytanos insuper crearũt, ꝗ ut ait Pausanias li. I. decima pars erat Senatus numero L. Senatus aũt D. Prytaneũ locus quasi pyritaneũ, ἀπὸ τοῦ πυρὸς, q; ibi frumẽtũ seruaretᷣ. Pax deinde in Gręcia fuit iussu Artaxerxis, ꝗ tẽpore Roma à Gallis capta est. Emersit paruo post tpe Phi. Macedo ꝑpetuus Athenarũ hostis, unico Demosthenis eloquẽtię fulgore tãtis armorũ uirib. occurrẽte. Captæ demũ ab Antipatro Alexãdri successore: ac quãq; uim passæ nõ tamẽ à solita gubernãdi forma, antiquisq; institutis discessere. Ex illis regibus amicissimũ habuere Cassandrũ, ꝗ Demetriũ Phalereũ Theophrasti discipulũ urbi præposuit,

posuit, optime Reip. cõsulentẽ, Demosthene ac Lysia interfectis. Post hęc Romani succeßere reb. Atheniensiũ per C. Flaminiũ Imp. post uictũ in Macedonia Philippũ: eos tamen proprijs uti legibus permisere: uerũ Mithridates rex Põti rebus tũc auctus, cũ illis etiã dominaret, quos uoluit tyrannos apud eos cõstituit: è quibus Aristonẽ qui ciuitatẽ lacerabat, Sulla tũc uictor cõtra Mithridatẽ Pyreo incenso p obsidionẽ expugnatũ supplicio adfecit, urbi uero pepercit. Perseuerauerũt deinde Atheniẽses magno in honore apud Rom. quibus iamdudum leges XII. tab. dederãt. Studiũ quoq; sapiẽtiæ doctrinarumq; omniũ Latiæ iuuentuti præbuerunt. Eorũ res claras plurimi scriptores literis mãdauere: inter quos Aristides encomio nobili qd' exstat. Atticã Amurathes Turca patrũ nostrorũ memoria primus inuasit, præter Athenas ipsas. Hę quoq; amißę expulso duce ex Acciaiolorũ genere, de quib. alibi narraui. Athenas Isocrates orator, ut ait Aelianus, cõparabat meretrici, quę forma quoscunq; uel nobiles ad eius cõgreßum primo trahit, ad cõmorãdũ uero nequaq;. Sic quoq; Athenę aduenã adlectabãt: Ciues & incolas minime ob primorũ inuidiã & ęmulationẽ. Atheniẽses Phil. Macedo Hermis cõparabat, qui præter os & uirile nihil haberẽt: sic illis eloquentiã supereße tantũ & audaciã. Athenis in monte cõtra Palladis arcem ad Aram Tranini hæc adhuc legit inscriptio. αἵδ' εἰσ' Αθῆναι Θήσεως πόλις, αἵ δὲ εἰσ' Αδριανȣ̃ κὴ ȣ̓ Θήσεως πόλις. Legitur & Festi Rufi memoria procõsulis Græciæ, ad columnã in arce Athenarũ ante Palladis tẽplũ. Τῷ λαμπροτάτῳ ἀνθυπάτῳ τ῀ ἑλλάδος Ρȣ́φῳ Φήστῳ κὴ ἀρειοπαγείτῃ, ἡ ἐξ ἀρειοπάγȣ βȣλὴ τ῀ τριακοσίων, κὴ ὁ δῆμος ὁ Αθηναίων εὐνοίας καὶ εὐεργεσίας ἕνεκα, id est Splẽdidiß. Procos. Græciæ Rufo Festo, & Areopagitæ Areopagi Senatus trecentorũ, & populus Athenieñ. beneuolẽtiæ ac beneficentię gratia.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM

LIBER NONVS.

PELOPONNESVS.

PELOPONNESVS inter Ioniũ et Aegeũ pelagus cõstituta, plura nomina ex colonis accepit diuersis. Nã prius Apia ab Apio Phoronei filio, de quo in Arcadia postea dicã, à Pelasgis, deinde Pelasgia: mox Argos ab Argiuis: postremo Peloponnesus à Pelope dicta est. Nã hæc ut reliquus Gręciæ tractus à Barbaris quõdã tenebat, ut Hecatæus & Milesius, Straboni, sũt autores: cũ & Pelops ipse ex Phrygia uenerit, Danaus ex Aegypto: dein Dryopes & Caucones & Pelasgi & Leleges terras oẽs intra atq; extra Isthmon occupauere. Atticũ agrũ Thraces cũ Eumolpo ueniẽtes tenuere, Daulidẽ uero Tereus, Cadmeã aduecti cũ Cadmo Phœnices: Bœotiã ipsam Aones & Hyantes. Præterea sunt argumẽto nomina ipsa barbara: ut Cecrops, Codrus, Cotys, Drymas, q Græcis imperauere. Describit Straboni forma platani folio similis: circuitu Pli. DLXIII. paß. mil. In eo regiones VIII. Corinthia, Sicyonia, Argia, Laconica, Meßenia, Pisea seu Elidis, Achaia, Arcadia. Montes uero LXXVI. Maria tot ferè quot sinus ac Chersonnesi panduntur. Quare à Pindaro πολύγναμπτος πελοπόννησος, id est, sinuosa appellatur: sed & arx Helladis quondã dicta, quòd Isthmo coniungeret Helladi. Hellas enim in Isthmi angustijs incipit, Atticamq; cõprehendit: quo sanè nomine omnis olim Græcia uocabat. Græcia deinde à rege Græco uocari cœpta Plinio. Pausanias scribit q apud Isthmũ Isthmia celebrant, ubi theatrũ & stadiũ erat albo lapide, & Neptuni tẽplũ nobile cũ sylua pinuũ quibus coronabant Athletę. Neptunũ enim Corinthij solũ existimãt unà cũ sole circũagere mũdũ. Est & alter Isthmos Cardiacus in Thracia, de q supra dixi: uterq; sanè Hexamiliũ hodie ex loci distãtia nominat. Hũc muro frustra qdã cinxere Imperatores Cõstantinopolitani, postq; Turcę in Gręciã ingredi sunt ausi. Hũc & olim pfodere plures infesto semp omine tẽtauere. Demetrius primo rex: Iulius Cęsar Caius, & Nero principes: postremo Adriani tẽpore Herodes Atticus nõ tam tẽtauit q frustra excogitauit, ut in eius uita cõmemoraui. Amurathes Turca hũc tãdẽ cepit subacta Theßalõica, Bœotia, & Attica, dedẽtib. se Pelopõnesiacis. Nostra uero memoria filius eius Mahumetes omi Pelopõneso pręter pauca oppida potitus est, eiecto Thoma Paleologo:

leologo: quē cū filijs ac capite diui Andreæ ex hostib. ereptis Romā ad Piū cōfugientē uidimus. Nūc uero infelicius à Pazaithe filio Mahumetis qđ in ea reliquū expugnatū cōspicimus. CORINTHIORVM regio post Isthumū primo occurrit: ubi Corinthus ciuitas quæ & Ephyra dicebaẽ & Acrocorinthus & Heliopolis ob soli siccitatē. Huc omnis Græciæ deliciæ cōuenerāt, ut in locū ad effœminādos animos ob mulierū elegantiā paratissimū. Hic ut ait Strabo li. viij. Veneris tēplū fuerat: ubi mille circiter nobilia scorta parata se prostrare uenientibus hospitib. inter quę ab autorib. nominanẽ Lais, Cyrene, Leęna, Sinope, Pyrrhine, Sicione: ex q̃ ꝓuerbiū κορινθιάζειν, id est, lasciuire. Et illud quoq; οὐ παντὸς ἀνδρὸς εἰς Κόρινθον ἔσθ᾽ ὁ πλοῦς, nō cuiusuis est adire Corinthū. Præterea æs ob pręstātiā Corinthiū, & columna Corinthia forma & mēsura longe diuersa. Duplici erat ꝓuentu munita: quapropter diuitē uocat eā Homerus ob mercatorū cōcursum. Thucydides etiā emporiū totius Græcię uocat. Philippus Macedo, ut ait Macrobius, tres Græcię ciuitates Corinthū in Achaia, Chalcidē in Eubœa, & Demetriadē in Thessalia: tres Græciæ cōpedes ob locorū munitionē appellabat. Iuxta est Acrocorinthus, quē ἔσοπτρον. i. speculū uocāt, ꝙ in hac Sisyphus Iouē, Aeginā rapientē uiderit. Pausanias hos Corinthi reges dicit fuisse: primū Sisyphum, q Bellerophontē & Ornythionē suscepit: ex primo Glaucus qui cū Diomede arma cōmutauit genitus: ex Ornythione aūt Phocus q Phoci di regioni imperauit, ac Thoas natu minor q Corinthi: huius posteri successores Damophon, Propodas, Doridas, Hyacinthidas. Sub his duobus fratrib. Dores duce Alete Corinthi imperiū inuaserūt. Aletis igiẽ usq; quinta generatio usq; ad Bacchin regnauit, à q̃ expulsi Bacchidę itē totidē successionib. durarūt: tandē & ipsi à Cypselo tyrāno Phetionis filio eiecti fuere. Sustulit Corinthū L. Mumius, ꝙ cū Aetolis cōspirās Critolao duce à Romanis rebellauerat. Restituit eā Augustus missis eò colonis libertini generis, & in medio foro tēplo Octauiæ cōstituto: autores Pausanias & Strabo. Per eā toreumatū uasorūq; luxuria Romę introducta, sicuti gemmarū Asia deuicta per L. Scipionē. Ephyra iuxta Corinthū, cuius meminit Homer. alias in Thessalia diximus: & Thesprotia Cenchrea in ora sita, ubi portus Cēchreus. Lecheū oppidū itē cū portu in ipsa Isthmi angustia. Crēmyon Corinthi uicus ubi Crēmyana sus, mater Erimanthei & Calydonei apri est, & in Libya Cromion ꝑ o literā Stephano. Asae itē uicus, Genea ciuitas, Incolæ Geneatæ, Hinc ex loci felicitate natū prouerbiū: εὐδαίμων ὁ κόρινθος, ἐγὼ δ᾽ εἴην γενεάτης. Fœlix Corinthus, at ego sim Geneates, autor idē. Asopus fluuius è Chronio mōte mediā pręterfluēs Corinthi regionē, in sinū labiẽ Corinthiacū. Inter Corinthū & Achaiā Sicyonia regio, cuius Sicyō urbs, dicta etiā Straboni, Methone quādoq; & Telchinia, ꝙ Telchinas habuerit colonos: hāc iuxta labiẽ Asopus, diuitēq; esse prouerbiū mōstrat antiquū, εἴη μοι τὰ μεταξὺ Κορίνθου καὶ Σικυῶνος. Eustat. Pausanias aūt regū genealogiā hoc modo enumerat. In hac primū regnauit Aegialus indigena loci, deinde filius eius Europs & huius itē Telchin, q genuit Apin: q in Olympiā ueniēs, ante Pelopē, Apiā Peloponnensum appellauit. Huius postea Telexion filius Aegyrū suscepit patrē Eurymachi, ex quo Leucippus genitus, q Percito nepoti ex Calchine filia reliqt imperiū: qđ usq; ad Coracū peruenit, q sine liberis decessit. Ac Epops è Thessalia ueniēs successit: ex quo & Antiopa, Zetus & Amphiō geniti. Subiugata hæc regio quādoq; ab Arato Achæorū duce. Distat à mari paucis stadijs Sicyon ciuitas in colle prærupta, oleo lauroq; abūdat. Sicyonia calceamēta in delicijs apud hos q studebāt elegātiæ, ut autor Cic. in Bruto. Phlius urbs ꝓpe Sicyonē à Phliūte Dionysii filio ut Pausanias, siue ἀπὸ τοῦ φλεῖν, id est, ꝓducere siue procreare fructus, ꝙ sit solo feraci. Lacedæmonij enim Phliunta mēsam eū uocāt, in quo floret fructus, Hæc Arethyrea prius dicebaẽ à muliere eiusdē nominis, ut Ethnographus Stephano est autor. Strabo sic ait: Arethyrea quæ nūc Phliasia, ciuitas Phliuntis inter Sicyonē & Argiā, Celosse quondam dicta à regione sic uocata, qua deleta coloni tēpore post Phliūta ędificauerūt inde stadijs XXX. remotā. ACHAIA Sicyonię & Elidis media duodecim olim urbib. habitabaẽ, quas Polybius has esse cōmemorat: Patras, Dymas, Pharē, Tritean, Laertiā, Aegirā, Pellenen, Burā, Cerauniā, Carymnā, Olenū, Helicen, integras sanè oēs usq; ad eius tēpora præter duas ultimas, quas solidas terræmotus absorbuit. eorū nomē gloriaq; deficiētibus Macedonib. cepit: socij semper Romanorū, nihilq; studebant nisi suæ ac Græciæ totius libertati: quare per unū ducē Remp. eorū administrabāt. Ex his fuit Aratus Sicyonius q annos fere XX. Achæorū Remp. feliciter rexit, nec solū eis sed

eis sed toti penè Græciæ restituẽdo: floruit aũt circa finem primi belli Punici. Incipit ab Isthmo ut Plinio placet. Aegialos antea uocata ꝓpter urbes ex ordine in littore dispositas. At Pausanias ab Aegialo dictã ait primo rege è Thess. ueniẽte, ac patre Achei qui regioni nomẽ dedit. A Nerone principe uniuersa libertate donata; quã postea Vespasianus eripuit, & ad pristinũ uectigal reduxit, ut idẽ est autor. Aegialus urbs Achaiæ in medio Sicyõis & Buprasii. Hom. κρῶμνάν τ' αἰγιαλόν τε. Dicta aũt postremo Ionia ꝙ Iones habuerit colonos ab Atheniẽsib. missos. Hoc etiã nomine tota Achaia appellata, uti supra dixi. Est altera in Ponto Aegialus iuxta Carambũ ꝓmontoriũ, præterea in Thracia, in Aethiopia. Aegira media ꝓducta quã Pausanias in VII. dicit Hyperesiã prius uocatã, mutasse aũt nomen ex stratagemate, ꝙ Hyperiẽses adueniente aduersus Sicyoniorũ exercitũ formidãtes caprarũ greges coegerunt, eorũq; cornib. igne per noctẽ adligato ipsas occurrere cõpulerũt, hostesq; eo timore & auxilij specie fugantes, Aegirã suã patriã uocauere. Aegiræ meminit Homer. in catalogo. Aegion ubi dicunt Ioue à capra educatũ fuisse, quã uocat Aratus Oleniã, ꝙ Olena siue Olenus huic proxima fuerit, quã iuxta amnis Selinous fluit Stephano. Aroa quã Pausanias cõmemorat in VII. nomine ab aratro sumpto ꝙ frugifera sit. Aegas Homerus scribit simul & Helicen. εἰς ἑλίκην τ' αἰγὰς δῶρ' ἀνάγουσιν. Helice enim urbs terræmotu corruit, simul & illud nobile Neptuni tẽplum in quo Iones solebant Panionicũ celebrare, ut mõstrat uersus Homericus a me conuersus, Mugijt ante Helices diui bos tractus ad arã. Bura. Lycophron. Δύμης τε βουραίοισιν ἡγεμὼν σόλου. Hinc Potheas fuit nobilis pictor, cuius opus Elephas Pergami in muro pictus, ut ait Philo. Dymas supra in Lycophronis uersu memoraui. Olenus. Sophocles in Hippone. ἐξ ὠλένου γῆς φορβάδος κομίζομαι. Etymũ ducit ab Oleno Iouis & Anaxithoę Danaidis filio, ut Istrus Stephano est autor. Patræ urbs martyrio diui Andreæ nobilitata, ex q̃ Pausanias ait, Hadriano permittẽte Patris heros Iudæus colebat̃, quod de ipso apostolo nõ dubiũ intelligere uoluisse. Idẽ sic ait. Hic regnauit Eumelus loci indigena, qui Triptolemũ habuit filiũ, à quo terra culta Aroa dicta est, & ex eius filiæ nomine Anthya ædificata. Mesatis quoq; urbs tertia in medio Anthyæ & Aroæ exstructa. Post hæc uenit Patreus ex genere Agenoris, q̃ Patras ciuitatẽ quã incoluit nominauit. Per fines huius urbis Glaucus fluuius currit. Patrensib. solis Augustus libertatẽ restituit, cũ prius Achaia tota à L. Mumio, unà cũ Corintho subiugata esset. Pellene urbs à Pellante, uno ex Titanibus Pausaniæ in alto sita monte LX. à mari stadijs recedens, apud quã optimæ fiebãt lænæ, certaminib. præmia ꝓpositæ ut Strabo, ut etiã Aristophanes in Ornisi. Home. οἳ Πλευρῶν' ἐνέμοντο καὶ Ὤλενον, οἳ δὲ Πελλήνην. Palenẽ uero ꝑ a literã Thraciæ ciuitatẽ esse dixi. Flumina Achaiæ: Crios à nomine Titani fluit super Pellenen prope Aegyrã urbẽ, ut Pausanias Peneus fluuius Elidẽ ab Achaia diuidit. Gonoessa mõs Pellenes, quapropter dicit̃ ab Homero. Gonusa uero ciuitas Perrhebiæ, & Gomnus in Thracia. ELIS urbs & regio inter Messenios & Achæos Siculo mari abluit̃ Straboni. Homer. tantũ regionẽ dicit uicatim habitatã, diuinamq; eã appellat ob sacra Olympię certamina. Incolę, Elei & Epei appellati, & Elis ipsa Epia dicta Eust. Herod. duas alias ponit, in Aetolia, & in Arcadia. Vrbs ipsa à mari recedit ad mõtes sita iuxta Peneũ: haud lõge ab hac Olympus est mõs, & Olympia, & Pisa ludis notissima. De uetustate aũt & regib. huius urbis & regionis Pausanias sic refert, In Elide primũ Aethlus regnauit, Iouis filius ex Protogenia Deucalionis filia: huic Endymiõ filius fuit, q̃ Lunã adamasse dicit̃. Endymioni uero Pæon, Epeus, & Aetolus filij fuere, qui in Olympia cũ de regno decertassent, Epeus potitus est, Epeosq; Elienses cognominauit. Pęon uero ob dolorẽ secedẽs ad Ardũ flumẽ populis Pęonijs nomẽ dedit. Aetolus cũ fratri Epeo successisset ac certamine ludorũ Apidẽ interfecisset, à filijs eius in iudiciũ adcersitus secessit in eam partẽ quę Aetolia dicta est. Epeo igit̃ tñ unica filia superstes fuit: quę Phorbanti Lapithi filio nupsit: ex quib. natus est Actor q̃ regnauit in Elidis ciuitate Hymminea à nomine matris dicta. Post Aetoli discessum regnauit in Elide Eleus Neptuni filius ex Euricyda Endymionis filia, Epeosq; antea, de suo nomine Eleos dixit. Huius itẽ filius Augeas ob armentorũ multitudinẽ, cunctã regionẽ fimo cõpleuerat, pactusq; Herculi mercedẽ fimũ auferenti nõ pręstitit, & Phileũ unũ ex filijs cui patris iniuria infensa erat expulit. Quẽ mox Hercules deuicto Augea in sede patris collocauit, ac eius precib. Augeã cõdonauit. Phileus aũt postea in Cephaleniam secessit, ubi imperauit dimisso Eleorum regno fratri Agastheni & Amphimaco

Ecteati ac Thalpio, filijs Eurythi & Actoris nepotibus: q ambo unà cũ Polyxeno Agasthenis filio naues Eliẽsiũ ad Troiã duxere, ac in bello ceciderũt. Polyxeno tantũ superstiti filius fuit Amphimachus q Eleũ alterũ genuit, sub quo Doriensiũ classis cũ filijs Aristomachi pro reditu in Peloponesum certauit. Apud Pisam uero ciuitatẽ regnũ alterũ fuit Oenomai primũ qui Martis à poetis filius dicitur, uere aũt Alexionis. Hic Pelopem Tantali filiũ ex Asia tunc uenientẽ generũ sibi adsciuit, tradita filia Atlãta, quã ille superatis Myrtilo cæterisq; procis in certamine, meruit uxorẽ: anteq; oĩa Mercurio sacrificauit ad eum ob filij Myrtili mortẽ placandum. Et hæc quidem ille. Nunc cæteras uideamus urbes, Alesiũ ab Alesio filio Silleũtis, unius è procis Hippodamiæ: est & Alesius cãpus in Epiro, & mare Alesiũ, & promontoriũ, & fluuius. Aleiũ quoq; campũ Lyciorum Hom. cõmemorat. Amythaonia pars Elidis ab Amythaone Crithei filio ut Stephanus. Arena Triphyliæ est & Messeniæ. Homer. ἀρήνην ἐρατεινήν. amœnã uocat, q flumine Mineio abluat, ut Eust. Buprasium ciuitas, & fluuius & regio Elidis, à Buprasio cõditore, nũc minime apparet. Hom. οἳ δ' ἄρα Βουπράσιόν τε καὶ Ἤλιδα δῖαν ἔναιον. Brysiæ & Augeę inter Locrenses alię. Oleniam petram Strabo montẽ in Elide ponit, quem tunc Scollin uocabant. Qui uero ethnica scribit Olenũ Achaiæ ciuitatẽ ponit ab Oleno Iouis filio, unde origo forte montis, Olenij fuerit. Myrsinus urbs. Home. καὶ Μύρσινος ἐσχατόωσα. Hæc postea Myrtoriũ dicta est. Myrtusa uero mons Libyæ, ut Eust. Pylũ Nestoris patria XXX. stadijs à mari sitũ, quod secundũ Homer. latã habebat regionẽ, quando septẽ urbes illi uicinas Agamemnon Achilli promittit. Ex quo tres Pyli in Peloponneso uicini Straboni ponunẽ, in Triphylia, in ora Pisæa, in Messenia ad Coryphasiũ, quæ nũc Venetorũ est. Triphylia pars Elidis, quod è tribus constet populis: Epeis, Minyis, & Eleis, ut Strabo. Lepreum urbs iuxta Alpheum montesq; sita à Lepreo, quẽ Hercules interfecit, siue à lepra qua curabantur ibi quodam in flumine lauantes, ut Steph. Est alterum in Arcadia teste Pausania. Thryon quod Thryœssa etiam dicitur, Elidis urbs à iuncis ibi prouenientibus, sita iuxta undã Alphei unde pedibus transmitti potest, ut Strabo. Stephanus uero, & qui scribit Ethnica in Messenia ponunt. Thryus uero urbs Achaiæ mihi dicta est. Ichthys promontoriũ regione Pisę urbis describiẽ Ptolemæo. Alpheus fluuius ex Arcadię montibus oriẽs mediã percurrit Elidis regionem in Triphyl. postremo lapsus pelagus. Eius aqua, ut Strabo memorat, impetiginẽ quæ Alphos diciẽ curat: unde etymũ trahit. Dicitur & hac unda Melampus curasse filias Prœti ab insania. Nota fabula, eũ subterlabentibus undis Siciliæ fontem Arethusam dilectã cõmaculare. MESSENIA florẽtissima quondam, & quæ Lacedæmoniorũ uiribus annos fere XVI. restitit cõtinuo bello. Hinc Colonia in Siciliã missa in eam ciuitatẽ quæ Zancle prius dicebatur. Asine in ora sinus Messenij pristinũ retinens nomẽ, quã à Venetis nuper Turca surripuit: secunda in Laconica: tertia in Cilicia. Amphigenea urbs in qua Latonæ tẽplum, ubi Apollinem diciẽ peperisse, ut Steph. Amphea urbs Pausaniæ in IIII. Andania urbs Homonyma regioni, sic enim Messenij quondã uocabant, ἀπὸ τῶν μὲν αἰδάνων. Hinc Aristomenes ille inuictissimus fuit, qui pro Messenijs decertãs tot annos uictoriã Lacedæmoniorũ distulit, pluribus eorũ exercitibus trucidatis: tandẽ uictus ac interfectus, inuentus est cor hirsutũ habere: autores Herodotus & Plutarchus. Aepy ab altitudine loci dictum Straboni. Hom. καὶ Θρύον Ἀλφειοῖο πόρον, καὶ ἐΰκτιτον Αἰπύ. Cyparisseis urbs. Homer. καὶ Κυπαρισσήεντα, καὶ Ἀμφιγένειαν ἔναιον. Cyparissus autẽ in Parnaso. Strabo hunc Cyparisseenta flumen esse, Cyparissum uero iuxta flumen urbem ponit. Pylum in ora Messeniæ, alterum à Pylo patria Nestoris. Corone & Methone ciuitates in ora nomina retinentes. Pausanias dicit Methonem ante bellum Troianum Pedasum appellatã, deinde à filia Oenei Methone nomen mutatum cum Oeneus post bellum eò se receperit: siue à Methone lapide qui in littore angustum efficit portum. Hæc urbs annis proximis MDVII. Id. Augusti à Turcis post menstruam obsidionem fuit expugnata, oppidanosq; aiunt ad unum omnes hostili gladio interemptos. In quibus erat homo doctus Andreas Salcus eius urbis præsul, meus quondã ex Andronici schola condiscipulus. Ithome urbs ad Selam fluuium posita, alterius Thessalicæ supra memini. Promontoria Acrite Ptolemæo, & Coryphasiũ Thucydidi in V. Fluuius Sela qui Messeniã ab Elide diuidit, & Panisus ex Alpheo in sinũ exiens Messenicum. LACONICA partim in orientem spectans, centum olim urbibus habitabatur: quapropter Hecatompolis sicuti & Creta dicebaẽ, ibiq; primũ Hecatomba

sacrificium

sacrificiũ in ciuitatũ salutem institutũ, ut tradit Eust. eorũ quoq; nomẽ in multis usurpatum. Nã & Laconicũ Galenus memorat Lauacri genus. Balneis utebãtur frigidis, pueritiaq; passim uerberibus adsuescebant, ut uitæ duritatẽ utiles publicis rebus redderent in Lycurgi legibus. Est & laconicum saltationis genus, & modus in bello, & breuitas in dicendo. qua illi plurimũ utebantur, ut apud Plutarchũ legitur. Et ferrũ Laconicũ, ut refert Demarchus de instrumentis bellicis, utile fuerat limis, terebris, machinis, lapidibus: sicuti lydiũ, cultris, nouaculis, iaculis. Calybiũ Sinopicũ fabrilibus instrumẽtis. Et canes lacones, Plautus. Nos parasiti lacones sumus. Laconicus item ager liberę gentis erat, ut Plin. testat̃. Nunc ex Pausania Lacedæmoniorũ statum, regumq; successionẽ ex ordine referã. Lelex primus in Laconica regnauit indigena loci, ex quo Leleges dicti sũt. Huic Myles & Polycaon filij fuere. Myleti successit filius Eurotas, qui flumẽ à se cognominauit Eurotã, qui nimis profluentem frenans intra mare cõpulit: postremo cũ uirili prole careret regni successorem Lacedæmonem reliquit ex filia Sparta generũ. Ex ijs igit̃ nomina regionibus prouenerũt. Lacedæmon Amyclam genuit, qui & ipse ciuitatẽ de suo nomine condidit. Amyclæ filius Hyacinthus fuit puer forma præstanti, qui in florẽ sui nominis conuersus est Apollini dilectus. Argalus eius frater natu maior rem suscepit. Huius filius Cynorea fuit, pater Oebali qui ex Gorgophone filia Persei Argiui Tyndarũ genuit. Hic demum ab Hippocoonte & Icaro per seditionẽ pulsus confugit in Messeniã ad auunculũ Apharea, ubi filios genuit ex Leda Castorẽ & Pollucẽ, Helenã & Clitẽnestrã, quos fabula dicit ex gemino ouo ex Leda & Ioue ortos. Tyndarus cũ sub Hercule patriũ regnũ repetijsset, filijs & Menelao ex Helena genero dimisit. Menelao aũt Orestes Agamemnonis filius eius ex Hermione gener successit. Deinde Tisamenus eius filius sub quo Heraclidę in Laconicã descenderũt, ac rerũ status immutatus. Tisamenus in Achaiã secessit. Aristodemus regno Lacedæmoniorũ successit. Deinde duo eius filij Procleon & Euristhenes in duas regnũ partes diuiserunt: alij Lacedæmoniã, alij Argos & Messeniã tenebant. Insequẽtibus uero temporibus Agesilaus Lacedæmone potitus est, cuius tempore Lycurgus leges dedit. Deinde Archelaus, Teleclus, Alcamenus, Polydorus, sub quo Lacedæmonij colonias miserunt in Italiã Crotonẽ & Locros, sub eodemq; bellũ cõtra Messenios illud diuturnũ incepere. Sub Euricrate aũt sub iugum eos misere. Deinde Anaxander & Euricrates II. Cleomenes & alij. Hactenus Pausanias. Lacedæmon & Lacedæmonia apud Hom. legit̃. Ciuitas est & regio. Quod regio, hoc carmine. τά οἱ ξεῖνος Λακεδαίμονι δῶκε τύχης: quod ciuitas itẽ alio. οἳ δ' ἷξον κοίλην Λακεδαίμονα πρὸς τὰ δώματα Μενελάου. Dicunt & Lacedæmonios, λ literam scutis inscripsisse, primã uidelicet ipsius urbis nominis: quod item imitati sunt eorum uicini Messenij prælata μ, litera. Lacedæmona curuã appellat superiore uersu Hom. quod Taygeto & Parthenio circũdetur montibus. Cæterum terræmotibus obnoxia est, cauernosa, abundare etiã nepeta tellus dicitur. Lacedęmonij, ut refert Thucydides, primi corpora ad athleticam nudauerunt & oleo unxerũt, cum olim etiã in olympia subligaculis pugnando Athletæ uterẽt̃. Hinc in pueros libido exarsit, ut ait Cicero. Aristoteles ait in Politicis Lacedæmonios ita instituisse Remp. ut regẽ perpetuũ crearẽt, qui belli tẽpore summũ haberet imperiũ, & Ephoros qui uitæ & necis potestatẽ. De Lacedæmoniorum uero scytala alibi dicã. Spartã alij eandem cum Lacedæmone uocant. Herodotus ait in Lacedęmone regione Spartam esse ciuitatem: quod aũt fuerit Laconicæ regia, manifestat Strabo dicẽs, quod Heraclidæ diuidentes Laconicã in partes sex, unam ex ijs excellentẽ Philomelo qui eis Laconicam prodidit dedere. Spartam aũt regiam sibi retinuere. Eust. ex Comici sententia Spartam à sparto ibi fruticante dictam indicat. Amyclæ una è centum Laconicæ urbibus Apollini sacra, cuius etymologiam supra diximus. Est & Amycleũ portus & oppidum, & portus in Creta. Amyclaides uero genus calciamenti ab Amycleis inuentũ, & Amyclæ in Campania Italiæ horũ Colonia. Stephanus. Aegys urbs, incolæ Aegytæ Pausaniæ. Lycophron de Helena loquens, καὶ πάντα τλήσεσθ' οὕνεκ' αἰγύας κυνὸς, τῆς θηλύπαιδος τριαόρχου κόρης. Aethea una è centum Laconicis, incola Aethæus, ut Thucydides in primo. Aepea. Homerus καλήν τ' αἴπειαν ἠδὲ πήδασον. Incolæ Aepiatæ. Athæa. Aulon è centum, altera in Arcadia, in Creta, in littore sinus Ionici, in Italia, quæ postea Caulonia dicta est. Step. Crocea penultima correpta una è centũ. Chene unde Cheneus ut Plato in

Protagora.Hinc Myson Cheneus unus è septē putatus.Derra locus Laconiæ ubi Diana Derreates colit̃,ut Steph.Gerãthe urbs,incola Geranthiota Pausanię.Gytheō urbs in ora Lycophron.δυσὰς σκλάμβας κἀπὶ γυθείου πλάκας. Ptolemæo Gythiũ uocat̃. Genesa urbs.Geneta aũt flumen Sophocli.Genea uero Corinthi ciuitas.Helos.Homer. καὶ πτελεὸν καὶ ἕλος καὶ δώριον,dicit̃ quod in paludibus sit. Incolæ Helotæ,id est, εἱλῶται. Elei autē & Eleatæ diuersi Straboni. Helos est regio latissima apud Alpheũ, unde Elotæ dicti infesti quondã Messenijs,cũ etiã Lacedæmonij qui tanquã serui degētes, atq; excurrētes inde nomen acceperint.Elotæ igit̃ apud Lacedæmonios,sicut Penestæ apud Thessalos, Cillicyrij in Creta,Mariandyni apud Heraclem Ponti,Arotę.Syracusis,Eustath.Mycenę, Hom. οἵ τε Μυκλώας εἶχον,à Nympha Laconica uocatæ, uel ἀπὸ τοῦ μυκήσασθαι, quod mugierit in eo loco Io.Inuenitur & singulari numero Mycena:ueritas habet historiæ Perseũ Mycenas ædificasse, deinde Steneleo,postea Euristheo & Atreo ac Agamēnoni possessas. Demum post bellum Troianũ ab Argeis,à quibus funditus deletæ fuerũt.Eust. Mesoa media correpta locus & trib.Laconiæ Straboni in sexto.Mesapeæ urbs,ubi Mesapæus Iuppiter colebat̃, ut Steph. Malea promontorium quæ sinui Maliaco nomē dedit.Las urbs.Lycophrõ.ἐς λᾶν πρήσεις.Hom.Laan dixit. οἵ τε Λάαν εἶχον, ἠδ' Οἴτυλον,utroq; sexu enunciatur.Dicitur à petra altissima super quã sita est. Hanc urbē Castor & Pollux expugnarunt,ac funditus euerterũt,ex quo Lapersæ appellati.Pausanias ab Achille & Patroclo expugnatas dicit.Oetylus urbs.Homer.οἵ τ' Οἴτυλον εἶχον.Oenus οἶνος paruum in Laconica oppidũ Stephano.Pephnon urbs.Scoticia media producta locus Laconicę,ubi Iuppiter Scoticias colebatur.De quo Pausanias in primo sic ait:Est locus quercu plurima fœcundus,cui nomē Scoticiæ non opacitas arborũ,sed Iuppiter cognomēto Scoticias indidit.Theramne urbs quã nonnulli Spartã dicunt, tēplũ habebat Castoris & Pollucis,quos Dioscuros appellãt,quare ἀπὸ τοῦ θεραπεύειν θεοῖς dicta est.Tyrea media correpta terminus Laconicæ & Argiæ,de qua inter ipsos populos quãdoq; decertatũ est. Potest & plurali numero enunciari Stephano.Mons Taigeta qui orã Laconicã à Messenia disterminat.Fluuius Eurotas mediã abluit regionē in sinũ exiēs Laconicũ.Deinceps Pausanię Pephnus ciuitas in qua Dioscuri dicunt̃ interijsse, in hac nascuntur formicę albæ. Leuctra ciuitas XX.stadiorũ à Pephno distans ubi Aesculapius extra colit̃.Cardamyle oppidum cuius meminit Homer.in promissionibus donorũ Agamemnonis:erat quõdam Messeniæ,ablatum ab Augusto.Teuthrona à Teuthrante Athenien. Tęnaron promontoriũ marmorib.clarũ,ubi fons erat & locus cauernosus.Hinc aditũ in Infernũ finxerũt.Cynorenses populi Laconicę à Cynoro filio Persei.Aug.Lacedęmoniorũ quod eius partes sectati fuerant,ciuitates XVIII.liberauit,multasq; à Messenijs illis aduersis ablatas ei tradidit.Sunt aũt hę:Gythion,Teuthrona,Las,Pirrhicus:in Tęnaro autē Cenæ uacua ciuitas,Oetylus,Leuctra,Thalamę,Alagonia,Gerenia:prope mare aũt Asopus,Acrię,Bolę,Zarax,Epidaurus Limera,Brasię,Gerontię,Marnis:hęc ex Pausania.

ARGOS & regio dicitur & ciuitas,& Argi & Argiui populi à Latinis usurpatum,sicuti Achæi & Achiui.Iidem & Argoli à Persis dicti,& Argolis regio. Thessalicũ, supra diximus,& Amphilochium omnis deniq; Pelopõnesus,ut ait Strabo,præsertim Laconica, Argea appellata:ex quo Helena ab Homero Argea dicta est.Propter igitur frequentiã ac uarietatē nominis huius manauit Gręcũ prouerbiũ in uiros gloriosos & sycophãtas ἄργεια φορά.Argos uero Pelopennesiacum de quo nunc sermo,Sophocles Doricũ etiam uocat:diuersis etiam uocabulis censetur,ut ait Eust.Nam & Aegiala dicitur,Hippobotum ac Hippiũ,& Iasium,& Dipsium ob aquæ inopiã. A Cyclopibus ædificatũ quidam uerius tradidere q̃ à Siculis,qui tres cum essent,ut alij,septem numero, Chirogasteres ideo dicti sunt,quod opifices essent,manuumq; opera uictitarent:fabula uero refert eos unum tantũ in fronte oculũ,manusq; uentri iũctas habuisse.Ab ijs etiã speluncæ Cyclopeæ in Argea regione cognominatę,ut idē testat̃.Aelianus autē de uaria historia refert consuetudinē apud Argeos fuisse,si quem in ocio uiderint,ab eo rationē quęrere,unde uiuat.Tota aũt hæc regio sita est in parte Peloponnesi quæ respicit orientē.De regib.eius Pausanias sic ait.Phoroneus primus Inachi fluuij filius, hic initio dispsos populos in urbē coegit,appellauitq; Phoronicũ:huius filia Niobe fuit quę Argũ peperit,qui regno succedēs de suo nomine populos appellauit.Ex Argo Pirasus & Phorbas,ex Phorbãte Triopas

Triopas:ex hoc Iasus & Agenor, ex Iaso, Io:quæ in Aegyptũ abijt, pro deaq́ colitur. Ex Aegenore Erotopus, ex hoc Stenelas, ex Stenela Gelanor, quem Danaus ex Aegypto ueniẽs regno priuauit, alteráq́ sobolẽ cepit:ex eo eñ filiæ L. uiros & patrueles simul interfecerunt Lyncei filios, & post Danaũ Lynceus frater. Ex hoc Abas, ex quo Acrisius q regnauit apud Argos, & Prœtus q Tyrinthũ & Argiæ maritima tenuit, cuius filiæ errãtes ob insaniã, curatæ sunt à Melãpo Amithaonis filio. Acrisius aũt Danaen habuit filiã, cuius prolẽ ex responso Apollinis formidãs in turrim relegauit, ubi ex fabulis Iuppiter in auri gutta per tegulas descendẽs ex ea Perseũ genuit uirũ fortissimũ, q Acrisio interfecto successit, Mycenasq́ ædificauit: ex Acrisio Megapẽtus, q ubi patrẽ interfectũ uidit, Perseo cessit. Ex Megapẽto, Argeas, qui Anaxagorã genuit, cũ quo simul Melanthus & Bias filij Amithaonis regnauerũt. Sub ijs igit Argiuorũ regnũ diuisum, ex Biante regnauerunt quinq́ uiri, in generationes quatuor usq́ ad Cyanippũ Aegiali filiũ, ex Adrasto geniti: ex Melantho aũt generatiões sex homines totidẽ usq́ ad Amphilochũ Amphiarai filiũ. Plus enim Anaxagoridæ regnarunt: ex Anaxagora enim Alector fuit, ex hoc Iphis & Capaneus unus è septẽ ducibus, ex quo Steneleus qui Iphi patruo successit. Amphilochus aũt post Iliũ captũ migrauit in eos populos, q de suo nomine nunc Amphilochi dicti sunt. Cyanippo uero sine liberis moriente Cylarabis Stenelei filius regnũ solus obtinuit Argiuorũ. Quo etiã sine liberis decedente, regnũ peruenit ad Orestem Agamẽnonis, deinde ad filiũ eius Tisamenõ ex Hermione: sub quo Heraclidę Peloponnesum inuaserunt, expulerũtq́ ex Argo & Lacedæmonia Tisamenũ, & ex Messenia Nelidas, id est, Nestore prognatos: uidelicet Alcmeonẽ Sillæ filiũ Taspedis nepotem, & Pysistratũ Pysistrati, & filios Pæonis filij Antilochi Nestore nati: & cum eis Melanthũ Andropompi, qui Bori, qui Penthili, qui Periclimenis fuit. Tisamenus igitur cũ filijs & exercitu in Achaiam nunc appellatam: Nelidæ aũt præter Pysistratũ, qui nõ cõstat quò ierit, Athenas uenerunt. Hinc Athenis Pæonidum & Alcmeonidũ genus. Melanthus uero regnũ tenuit quod ex Thymœte Ozynthi filio abstulit. Thymœtes eñ ultimus Theseidarũ regnauit Athenis. Septem ex Argo duces uno tẽpore cõtra Thebas filios quidẽ habuere qui uictoriæ successere. Aegialeus Adrasti, Promachus Parthenopei, Polydorus Hippomedontis, Polynicis Thersandrus, Amphiarai Alcmeon & Amphilochus, Diomedes Tydei, Steneleus Capanei. Et hæc quidẽ ex Pausania. Eusebius aũt dicit reges Argiuorũ XIIII. regnasse annos DXLIIII. primũq́ Inachũ fuisse Phoronei patrẽ annos LX. Isaac usq́ ad Acrisiũ tempore Delboræ iudicis: deinde Perseum Acrisii filiũ Mycenas regnũ transtulisse, huius Steneleũ filium patrẽ fuisse Euristhei patris Atrei: deinde Agamemnon, Aegisthum, Orestẽ, Tisamenum, Penteum, Cometem, usq́ ad Heraclidarũ ascensum. Deinceps loca percurrã. In ora primũ Nauplia à sinu Argolico, dicta ἀπὸ τ̃ ναυσὶ προσπλεῖσθαι, id est, quod huc nauibus adplicetur, ut ait Strabo: uel qđ hic Nauplius Neptuni & Amymones filius regnauit, qui postea coloniã in Caphereũ Euboeæ mutauit. Seruit & hæc urbs Venetorũ imperio, uocaturq́ corrupto uocabulo Neapolis Romaniæ. Epidaurus Limera uocata, qđ pratis abundet, uel quasi limenera quod ualde fuerit portuosa. Item Milesia & Aemera à sanguinis effusione, tũ pecudum, tum taurorũ quibus aram Aesculapij uenerabantur, unde etiã Epidaurus dicta, ut Steph. Strabo etiã Epicarũ uocatã dicit, quod Cares etiã tenuerint. Sita est in recessu Saronici sinus, natura munita, montibus circundata, nobilis alioquin tẽplo Aesculapij, referto tabellis ab eo curatorũ. Cõsuetudo fuerat ut noctu ægroti in eo dormirẽt, atq́ hoc modo in somnis à numine curari dicebant: quæ superstitio deinde Romã trãslata in insula ubi adhuc eius tẽpli uestigia uisuntur. Hermione urbs. ἀπὸ τ̃ ὁρμίζειν, mutata o in e, q̊d huc Iuppiter cum Iunone è Creta adplicuerit, ubi & nobile Iunonis uirginis templum. Strabo hanc inter claras ponit Argeæ ciuitates. Trœzena nobile oppidum mari superstans Chersonnesi specie stadijs XV. dicta quandoq́ Aphrodisia & Sarona, & Possidonia, & Apollonia, portũ habet q πώγων dicebat, id est, barba, ubi coloni barba capilloq́ promisso squalebãt: ex quo natũ prouerbiũ apud Gręcos, Adnauiga Trœzena, ut Eust. Athenæus quoq́ scribit: Vinum Trœzeniũ si mulier prægnans degustauerit abortũ faciet. Saronicus sinus in hac parte est cognominatus à Sarono flumine Trœzenes. Nã à Trœzene ipsa Saronica uocata est, uel à Sarone uenatore ibi submerso dũ ferã insecta-

tur, uel quasi Syronicus ἀπὸ τοῦ σύρεσθαι, quod Scylla Niso patre Megarensiũ rege necato à Minoe, cuius gratia patrẽ prodiderat, ac eũ secuta fuerat, undis ꝓiecta, ac deinde à mari huc tracta, & sinui Saronico & Scyllaceo promontorio q̊d iuxta est, nomẽ dederit: hæc Eust. Plin. uero aliud adfert etymum, quod is sinus querno nemore fuerit redimitus, sic antiqua Græcia quercũ appellãte. Et hæc quidẽ ora. Intus aũt Argos ipsum de quo satis dictũ est. Asinæ unde sinus Asinæus. Hæc enim & Hermiõe domicilia fuere Dryopũ, q loca circa Sperchiũ amnẽ in Thessalia deserentes, in hæc loca migrarũt. Cleone urbs in uia est ex Argis Corinthũ proficiscentib. in mõte sita. Apud hãc sylua est Nemea appellata, in qua Hercules leonẽ interfecit. Ludi quoq; Nemea celebrãt ob Archemorũ, apij corona ꝓposita. dicta est urbs à Cleone ab Hercule superato: uel ut ait Pindarus poeta, à Cleone Asopi & Meropes filia, Eust. Herodotus quoq; alteras in Atho monte Cleonas ciuitatẽ esse dicit. Eionas Strabo tantũ dicit oppidũ esse quod Mycenei siue Athenienses desolantes nauale fecerunt. Est & singulari numero Eion Cheronia ciuitas apud Thucydidẽ. Est & Strymonia, & itẽ alia Pieria Eion, ut Eust. Limenæa uicus, unde limneus Thucydides bissyllabũ protulit. Melimna urbs ubi Venus Melimnæa colit̃. Lycophron. τὼ κασανίαν τε μελιμναῖαν τε θεόν. Midea urbs olim, nũc uicus paruus, prius Persei ciuitas à Midea filia Alopis, legitur & penultima cũ diphthongo & sine, ex quo apud Latinos media fit syllaba. Est & altera Bœotiæ. ut Hõ. οἵ τε πολυστάφυλον ἄρνην ἔχον, οἵ τε μίδειαν. Est & in Libya tertia. Ornias uel Orneas quod est magis usitatũ cõmuni lingua, uicum esse apud Argos Strabo scribit. diciq; à flumine homonymo iuxta currẽte celebrẽ quõdam urbẽ in qua Priapus Orneates colebatur, ut Eust. Oene urbs. Orus historicus Oenen scripsit trissyllabũ, & incolas Oenatas ubi & Minerua Oenata colebat̃ à Prœto rege templo extructo, ut Steph. Inachus fluuius è montibus Arcadiæ meridiem uersus in sinum Argolicum exit Argeam à Laconica diuidẽs. Ex quo Argeorũ regio Inachia dicta est, ut autor Stephanus. ARCADIA in medio Pelopõnesi sita, ab Arcade Iouis filio nomen accepit, dicta & Pelasgia & Parrhasia, & Lycaonia, & Azania, & Gigãtis, & Pania Eustathio. Proselini quoq; Arcades autore Lycophrõe appellati, quasi ante lunã geniti, quod uetustate cæteris præstẽt. Causa est quod in diluuio Deucalioneo soli ad mõtes uicinos euaserint. Pausanias dicit in Arcadia primum regnasse Lycaonem Pelasgi filium. Huius multos fuisse filios qui nomina terris dedere, in primis Callisto filiã, quæ ex Ioue Arcadem genuit, qui Arcadiæ nomen dedit. Ipsa in ursam conuersa, in septentrione lucet. Apidaneas etiam eos Dionysius poeta uocat. Strabo aũt Apidonas ab Apide Phoronei filio, ex Epiro ob serpentum multitudinẽ in Peloponnesum migrante, à quo Peloponnesus Apia dicta est, per exochen uero Arcadia, ubi ipse habitauit. Huius Apidis meminit Aeschylus. ἆπις ἐλθὼν ἐκ πέρας ναυπακτίας. dicitur & Azenis à siccitate usq; in hunc diem, ait Eustathius. Narrauit & de pileo Arcadico ab alijs diuerso: & eos Arcadas imitari qui miserantur alienam calamitatem, ut Plato in comœdia quadam planè indicat. Quoniam Arcades bellicosissimi cum sint, alijs uictoriæ laudem referunt, exẽplo Herculis qui Euristheo laborum gloriam dicauit, ut idem est autor. Nunc oppida dicã, quæ Strabo testat̃ magna ex parte interijsse. Plura uero ex eis à Lycaonis filijs, uti diximus, ędificata. Azania pars est ab Azano Arcadis filio. Eudoxus lib. sexto Geographię Arcadiam tradit diuisam in Parrhasiam, Azaniam, & Trapezũtios. Azaniam ciuitates habere XVII. quas sorte adsecutus est Azea. Idem adfirmat esse in eadẽ parte Azaniæ fontem, quem degustãtes tetro arcent̃ odore, cuius lympha Melampus Prœtides curauit Stephano. Acacesium urbs ab Acaco Lycaonis filio Pausaniæ in VIII. Acontium urbs item à Lycaonis filio, Acontia Stephano. Aemylium urbs Pausaniæ in VII. Alea, Aliphyra, Caphyra, Cynetha, Diopa, Eparithe, Euthea, Enispe, Homer. καὶ ἠνεμόεσσαν ἐνίσπην, uentosam appellat, quod in montibus sita, iam interijt, ut Eust. enarrat. Gatheæ Lycoa urbes Pausanię in VIII. Lycosura, Lycea, Mathirea, Melæne à filio Lycaonis eidẽ. Mãtinea & Mãtina sicuti Zelea & Zela à Mãtino Lycaonis filio habitata, ut ait Strabo, ab Argæis nobilitata trophęis Epaminõdę, q Lacedęmonios in eo loco sup̃auit, ipseq; unà extinctus est: dicta est ab Hõ. amabilis, & amœna, quoniã uitifera, ut enarrat Eust. Megalopolis, unde fuit Polybius historicus, & Amesidorus q de ciuitatib. scripsit: aliã in Põto diximus. Nonacria urbs in parte Azanię, Neda Steph. Euphorioni aũt Nedea.

Orestasum

Oreſtaſum ab Oreſtaſio Lycaonis filio Stephano. Pauſaniæ autē Oreſteon ab Oreſte Agamemnonis filio. Onchæum itē. Orchomenũ pecoroſum, paſcuisq; idoneũ ab Homero dicit, ad differentiã alterius Bœotiæ cuius ſupra memini. Parrhaſia regio & ciuitas, à Parrhaſio Lycaonis: uel quaſi Parrhabaſia, id eſt, nefas & ſcelus quo Lycaon in louē eſt uſus: fabula à Lycophronis enarratore deſcribit. Phalantus ciuitas & mōs Pauſaniæ in VIII. Phigalea penultima correpta urbs. Rhianus in V. Meſſeniacorũ. τὴν μὲν ἄνοιγετ' ἄκριτιν ἐπὶ κρανάλῳ φιγαλίαν. Dicta eſt deinde Phialea ſine g, penul. producta, eſt altera in Bithynia Stephano. Pallantiũ urbs à Pallāte Lycaonis, ut Heſiod. ſcribit. Hinc Romæ Pallanteum & Pallantium. Pholus mōs, à Pholo centauro. Pharæſia urbs Pauſaniæ in VIII. Pylæ locus Arcadiæ. Parorea item, ſcribitur & Parotrea cum diphthongo. Pheneus Azaniæ urbs. Homerus. οἳ φενεόν τ' ἐνέμοντο καὶ ὀρχομενόν. Ad montem ſita Cyllenum. Strabo ſcribit hinc Stygis aquam letiferam, quam ſacram putāt, manare. Herodotus uero apud Nonacriam ciuitatē hāc dicit modicam quidem uideri è petra in uallem defluere: qui tamen minime diſcordes ſunt, cum eadem Arcadiæ pars, & Pheneus & Nonacris & Azania ſit. Rhipa, quam ait Strabo interijſſe, regionēq; tantum Rhipida uocari. Stratia urbs, de qua & Rhipa ſic ait Ho. ῥίπην τε στρατίην τε καὶ ἠνεμόεσσαν ἐνίσπην. Stymphalus urbs & fons & campus & palus Arcadiæ, ubi Diana Stymphalia. Hic Strabo memorat Herculis de auibus fuiſſe Tropæum. Schœnus à iuncis ibi prouenientibus. Tegea. Ho. Καὶ τεγέην εἶχον καὶ μαντινέην ἐρατεινήν. Hāc ditiſſimam Strabo teſtatur, ſimul & antiquũ prouerbiũ. εὐδαίμων ὁ κόρινθος, ἐγὼ δ' εἴην τεγεάτης. felix Corinthus: ego tamen ſim Tegeata. Pauſanias dicit Mantineum, Tegeaten & Menalum, Tegeam & Mantineam ædificaſſe, apud Tegeam quoq; Mineruæ ſimulacrum fuiſſe Scopæ opus pulcherrimum, quod Auguſtus poſt Actiacã uictoriam ablatum Romæ in foro poſuit. Telphuſa, Lycophron. δίκην ἐάσῃ πάῤῥοθος τλφουσία. eſt & Thelphuſum Bœotiæ ciuitas Straboni Tricolonum à Tricolono Lycaonis Thynæum. Thiſna Pauſaniæ. Trapeza urbs prope Tricolonum Stephano. Hypſus urbs Pauſaniæ VIII. Montes Arcadiæ Apſoris, Cynoſura, Erimanthus, apri ab Hercule ſuperati fama nobilis. Pholoe. Cyllene, ubi dicunt albas eſſe merulas ac canoras, quas noctibus per lunam capiunt, ut Euſtathius. Flumina quoq; præcipua, Melas, Crathis, Ladon.

INSVLAE IONII ET AEGAEI.

MARE quod Thucydides primo lib. Græcũ, noſtri nautæ Archipelagus appellant, in hoc cōprehendi mediterraneo palàm eſt, uarijsq; ex cauſis uaria ſibi nomina uſurpare. Inſulis inſuper plurimis refertum, late regiones non ſolum Græcorum, ſed partim barbarorum obire. Romani, ut Plinius refert, hæc omnia maria duobus nominibus appellant, Macedonicum, quādocunq; Macedoniam & Thraciam, Græcienſe quod Græciam abluit. In hoc ſpatio Ionium eſt à Laucopetra, ubi Adriaticum deſinit, uſq; ad Iſthmon Corinthiacum, dictum ab Io, quæ bos illud tranauerit. Poſt Iſthmon uero Ægæum, Creticum, Mirtoum & Icarium. Ægæo nomen dedit ſcopulus inter Tenedum & Chium, uerius q̃ in inſula, extracto nomine à ſpecie capræ, ut Plinius ait. Alij ab inſula quam Ægeas Hom. uocat. οἵ τ' εἰς ἑλίκην τε αἰγάς. Hæc ſacra erat Neptuno, qui ut ſcribit Nicocrates phantaſmatis quibuſdã nocturnis incolas infeſtabat. Pherecydes ipſum Neptunum Ægæum appellatũ fuiſſe dicit: unde & mare ab eo cognominatũ. Hoc pelagus ſanè procelloſum ob frequētes inſulas ab autoribus deſcribit. Eſt & Ægæus campus in Phocide à fluuio Ægea nominatus Euſtathio. Igit de Ionici prius inſulis dicendũ, quæ Epiro adiacent in mari Theſprotico, quarum potiſſimæ Cercyra, Cephalenides, Echinades. CERCYRA à Græcis appellat: nunc Corfiniũ, diuerſa à CORCYRA quæ parua eſt inſula in Adriatico Venetis poſſeſſa, Oblonga eſt milibus paſſuum nonagintaſeptem. Cum portu & ciuitate eiuſdem nominis libera, & oppido CASIOPE templum Iouis olim habēte, itemq; promontorijs Phalacro & Amphiboli: uocata ab Homero Phæacia & Schæria, à Callimacho Drepanum, ut Plinius refert. Euſtathius in Dionyſium ſcribit, hanc quondam potentia nauali floruiſſe, & bello Perſarum toti Græciæ communi ſexaginta triremes armaſſe. Eſſe præterea Corinthiorum ædificium. Cuius rei originem enarrator Apollonij poetæ hóc modo refert BACCHIAS filius Dionyſii Corinthi agebat, cuius ſucceſſores Bacchiadæ

appellati nobilitate ac potẽtia polluerunt. Cumq́ interfecissent Acteonẽ magnũ apud Corinthios uirũ, Melissus pater de repub. benemeritus ad ultionẽ populum cõcitauit. Pauloq́ post ex nimio dolore pręcipitẽ se è loco sublimi dedit. Igit̃ cũ expellerent̃ Bacchiadę, unus ex eis Chersocrates cum socijs Cercyrã tenuit expulsis ueterib. colonis, q fugiẽtes ac Ceraunia & Epirum prætereũtes ad Oricum in Illyrico peruenerunt, eaq́ loca ubi Abytes sunt tenuere. Hic Alcinoi cũ Nausicaa filia regnum hospitiumq́ Vlyssis & horti celebrati: nunc omnia in Venetorum cõcessere potestatem, qui eam insulam simul & uicinas proximis annis cõtra tot milia Turcarum diuinitus defenderunt. Cephaleniam Plinius Melenam prius appellatã dicit, Hellanicus & Dulichium. Strabo autem nõ idem apud Homerũ uocari, præterea tetrapolim esse, sed suo tẽpore ad nihilũ redactam, C. Antoniũ cum hic exularet & penè dominaret̃ restituere conatũ fuisse. Eustath. in Hom. dicit Cephalenidas insulas Teleboas & Taphios, de quibus post paulo dicam, tenuisse, donec Cephalus progenitor Vlyssis ab Athenis ex Amphitryone missus eos expugnauit, donoq́ habuit ac Cephalenidas à suo nomine appellauit. Ex successione deinde cũ ad Vlyssem uenirent, ab eodẽ Troianis tẽporibus ducti fuere, ut Ho. in catalogo ostendit. inter Cephalenidas SAME insula est altera à Samo Ionica. Hom. δουλίχιόν τε σάμην τε καὶ ὑλήεντα ζάκυνθον. Huius coloni Samei appellant̃: alij Samij Straboni. Adiacent Cepheleniæ & ECHINADES insulæ ab echinorum frequentia dictæ, sicuti Sepiades à sepijs. Lagusæ à leporibus. Phycusæ ab alga. Pithecusæ à simijs. Pityusæ à pinis, ut Eustat. Strabo quoq́ inter Echinadas & Zacynthũ insulas ὀξείας, id est, ACVTAS ponit, ab Hom. θοὰς, id est, celeres uocatas, dicitq́ per Troiana tẽpora per Megetẽ Phylei filiũ, & illas Echinadas tenuisse. Phyleum em̃ iratum à patre Augea Elidis & Epeorum rege discessisse, atq́ hæc loca cum Epeis occupasse, Dulichiumq́ cõdidisse. Hom. Μέγης, ὅν τίκτε διὶ φίλος ἱππότα φυλεύς, ὅς ποτε δουλίχιον δ' ἀπενάσσατο πατρὶ χολωθείς. ASTERIA inter Cephaleniam & Ithacam, Asteris ab Hom. dicta. Ἔστι δέ τις νῆσος μέσσῃ ἁλὶ πετρήεσσα, Μεσσηγὺς ἰθάκης τε σάμοιό τε παιπαλοέσσης, Ἀστερὶς οὐ μεγάλη. DVLICHIVM & Dulichia dicitur à Dulicho Triptolemi filio: est & insula Doliche in Lycia, altera ciuitas in Cãpania Stephano. Strabo aũt hanc circuitu centum sexaginta stadiorum esse & originem à Phleo quem supra memoraui habuisse dicit. ITHACA clara tantum Vlysse, sterilis alioquin ac parua etiã Ciceronis testimonio in orationibus his uerbis. At si uos, id qđ iure debet, uestra patria delectat, cuius tanta uis est ut Ithacam illam in asperrimis saxulis tanquam nidulum affixam uir sapientissimus immortalitati anteponeret. In ea Neritus est mõs quẽ in primo Odysseæ idẽ poeta νήειτον δενδρόεσσαν uocat. Hinc Leritius heros Vlysses appellatus est. altera in Syria Ithaca Eustath. CROCYLIA plurali numero & singulari Crocyliũ memorat Thucyd. nec solum insula est, ut ait is qui scripsit Ethnica, sed pars Ithacæ diuisæ in partes quatuor. Prima ad meridiẽ & mare pertinet, secunda ad nauale, tertia ad Crocylium, quarta ad Ægilipa quam Tracheam Hom. uocat. Eustat. ZACYNTHVS à Zacyntho filio Dardani, alia in Hispania, tertia in Libya Stephano. Apud Hom. utroq́ genere profert̃. καὶ ὑλήεσσα ζάκυνθος, καὶ ὑλήεντα ζάκυνθον. TAPHIAS insulas ꝓpe Echinadas etiam Strabo ponit, quarum caput Taphus: ijs Taphij & Teleboæ imperauerunt de quibus huiusmodi repetit originem enarrator Apollonij poetæ. Perseo ex Andromeda, ut narrat Herod. quatuor fuere filij, Alarus, Steneleus, Mestor & Electrion, q simul regnauerũt. Ex Hippotoe Mestoris filia, & Neptuno Pterelas genitus: ex Pterela Telebos & & Taphus, à quo Taphus insula, in qua Teleboæ ac Taphij cõmuni nomine & imperio fuere. Igit̃ ij Hippotoes eorũ auiæ pecuniam, ab Electriõe eorũ necessario qui ꝓ ea spopõdit, repetebãt: qua negata ad arma uenere, armẽta abegerũt, ipsum deniq́ & filios sustulere. Alcmena Electrionis filia patrẽ ultura, Amphitryonẽ Thebanũ hominẽ potentissimũ in matrimoniũ accepit, atq́ hoc pacto bello inter eos cõflato ab eodẽ Amphitryone deleti sunt, eorũq́ regnũ Cephalo ꝓfugo Atheniẽsi q exercitui pręerat donatũ. Quod ad Vlyssem è successiõe ꝑuenit. Hęc ille. Ex quo apparet Teleboas & Taphios omnib. ijs insulis imperasse. In eodẽ mari è regione Eleorũ duæ cernunt̃ insulæ STROPHADES appellatæ antiquo Harpyiarũ receptaculo claræ: unde ἀπὸ τοῦ στρέφειν nomen auspicatæ, quod huc conuersæ sint à Zetho & Calai è Phinei mensa fugatæ. In quarum altera Cœnobium hodie diui Basilij uisitur, altera Ornithonis usum monachis suppeditat

ditat, tanta Grecis alioquin feueritas, & in hac parte religio, ut turpe Christi seruis existiment auiaria huiuscemodi aut leporaria propter coitum ob oculos uersari.

CYCLADES ET SPORADES.

ADIACENTES Ægeo Creticoq; mari Cyclades sunt & Sporades, hæ quod sparsæ, illæ quod in orbẽ cõsistant, appellatæ. Has alias alij ac penè innumerabiles faciunt. quæ oẽs partim in Venetorũ, partim in Turcarũ uenere potestatem, magnaq; ex parte nomina mutauerũt. Antiqua Samus, Samothracia, Imbrus, Pathmos, Anaphe. Tenedos, Cia, Chius, Tenus, Thasus. Cycladum prima Delos est ob Phœbi nomẽ. Cum cæterę mouerent, hęc sola stabilitate donata, ut ait Pind. poeta: dictaq; à manifestatiõe sui, quod statim in mari apparuerit Plinio. Strabo apud hanc Cynthum mõtem & Inopum paruum fluuiũ ponit. Ortygiam nõnulli eandem cum Delo ponunt, alij uicinã. Plin. Ortygiam dicit à Latonæ sorore, & Asteriam ab astri similitudine Delum appellatã: apud hanc Cenchrius amnis labit, ubi dicunt Latonam peperisse, oleamq; mõstrari ubi post partũ quieuit Straboni. PARVM quidã ex ARCADIA cõdidit, ut ait Callimach. Nicanor aũt in Antonomasiis dicit eam uocatam esse Practiã, & Demetriada, & Zacynthum, & Hyriam, & Hylessam, & Minoiam: Cabarnen à Cabarno quodã, qui raptũ Proserpinę Cereri indicauit: postremo ab Iasonis nepote Parũ. Hæc quõdam in deditionẽ Milciadis ducis Atheniensium ueniens, promissis nõ stetit, statimq; rebellauit, ex quo apud Græcos prouerbium in fœdifragos, ἀναπαριάσαι. autor Steph. Gignit marmor candidissimum, qd' Lychnium uocant: quoniã ad lucernas effodiat. Eo sunt usi primi omniũ Dipetus & Scylus marmorarij. Plin. De Pario uero Propontidis ciuitate in Phrygia dixi. Naxos eadẽ & Strongile, & Dionysias dicta Plinio, sacra Baccho: hodie uero pręsulem metropolitanũ habet, & ducẽ è gente Veneta, qui plures in eo pelago insulas possidet. Mycõ Plinio, Myconus Straboni. in hac sepulti dicũt gigãtes ab Hercule interfecti: ex quo prouerbiũ, Πάνθ' ὑπὸ μίαν Μύκωνον. In eos qui ea quę natura sunt diuidẽda, sub una scriptiõe ducũt. Vocãt & Myconios caluos, q eorũ regio sit huiuscemodi, Syrus prima ꝓducta, quam Hom. in Odyssea Syriã uocat. Hinc fuisse tradit Pherecydes philosophus. Est itẽ Scyrus addita c litera, ante Macedoniam insula Lycomedis, clara Homeri sepulchro, & latebris Achillis pueri, dum peteret ad bellum Troianum: dicta quasi σκληρός, à loci asperitate. Scyri capræ mirabiles ferunt, & lapides uario colore præstãtes. Eustath. Seriphus locus asper, & aptus exilio. Hic dicit Ælianus de animalibus, Perseũ cũ capite Medussæ fessum quieuisse apud paludẽ, excitatũq; à ranis perpetuũ illis silentiũ ante Iouẽ patrẽ imprecatũ: ex illo ranas ibi obmutescere. Tenus, ubi olim duo sepulchra, Zethi & Calais filiorũ Boreæ, quorũ alterũ Borea flãte mouebat, ut ait enarrator Apollonij. Arist. de miraculis dicit in ea φιάλων cõmixtionẽ esse, unde ignẽ facile accendant. Et Athenæus in dipnosophistis fontẽ in eadem esse, cuius aqua uino minime cõmisceat. Steph. hanc Ophiusam dicit appellari: præterea alteram esse Tenum Laconiæ, unã è centũ. Thera è Cycladibus una, quã Euphemus Argonautarũ unus, iacta in mare gleba cõstituit, ac Calisten uocauit, incoluitq; Sesanius ex eius prognatis. Postremo Theras Authesionis filius, qui eò è Sparta uenerat, de suo nomine appellauit. Quã historiã ijs uersib. explicat. Εὔφημος βῶλον δὲ θεοπροπίῃσιν ἰανθεὶς ἧκεν ὑποβρυχίην. τῆς δ' ἐκ δ' ἔθι νῆσος ἀέρθη Καλλίστη, παίδων ἱερὴ τροφὸς Εὐφήμοιο. οἳ πρὶν μὲν ποτὲ δὴ σιντηΐδα Λῆμνον ἔναιον, Λήμνου τ' ἐξελαθέντες ὑπ' ἀνδράσι Τυρσηνοῖσι, Σπάρτην εἰσαφίκανον ἐφέστιοι. ἐκ δὲ λιπόντας Σπάρτην Αὐτεσίωνος ἐῢς πάις ἤγαγε Θήρας, Καλλίστην ἐπὶ νῆσον. ἀμείψατο δ' οὔνομα Θήρης ἐξ ἕθεν. ἀλλὰ τὰ μὲν μετόπιν γένετ' Εὐφήμοιο. Euphemus glebã, augurijs lætus Misit summersam: hanc extra insula exorta est Calliste, natorũ sacra alumna Euphemi. Qui ante olim Sintiada Lemnon habitabãt. Lemnoq; expulsi à uiris Tyrrhenis, Spartã ꝓfecti sunt incolæ: deserentes uero Spartã, Autesionis bonus filius eduxit Theras, Callisten in insulã: mutauit autem nomẽ Therę ex se, sed hæc q̃dẽ facta sũt post Euphemũ. In hac insula Eustath. ex aliorũ autoritate tradit, quinquagenarios & septenarios homines moriẽtes infletos esse: hos q limẽ uitæ attingẽtes ignorẽt quales futuri sint: illos q satis diu uixerint Anaphe, ꝓpe Therã, prius Mẽbliarus dicta à cõditore eiusdẽ nominis, q̃ cũ Cadmo socius missus ad inquirẽdã Europã fuerat: deinde cũ Argonautis in mari per tẽpestatẽ errantib. hæc insula opportuna apparuisset, uocata ab eis Anaphe, ἀπὸ τοῦ ἀναφαίνεσθαι. Eust. Hippurus, nõ ꝓcul itẽ à Thera

à Thera. Antissa, est & altera Indiæ, quã Philo & Demades Milesius scribunt, tertia Lesbi ciuitas. Cythnus prius & Ophiusa, & Driopis uocata. Cythnicus caseus, & Cythnicus pictor in precio. Idẽ. Nisyros dicta ἀπὸ τοῦ νέω καὶ σύρω. id est nato, & traho: quod tridente Neptuni abscissa ab eo insula fuerit tracta à gigãte Polybote natãdo: molari lapide tota cõstat. Vinum pręterea Nisyrum laudatissimũ, ut Eustath. Strabo aũt & Steph. dicunt Polybotem Gigantẽ à Ioue fulminatum, hic natantẽ, & Neptuno tridẽte petitũ frustra: ictam Co insulę partem, hanc insulã fecisse. Ho. οἳ δ' ἄρα Νίσυρόν τ' εἶχον. Giarus asperitate situs, & cœli inclementia infamis. Antigonus Carystius scribit in hac mures letali esse morsu, ita ut ferrum usq; rodant: arborem si attingant, aridam reddunt. Circa mare Creticũ insulę potissimę: Siphnus, Sosandra, Melos, Cythera, Calabria: ubi perijt Demosth. Siphnus prius Merope. Sosandra à salute nomen auspicata, qđ à piratis incursantibus incolas seruauerit. Steph. Cythera urbem habet eiusdem nominis, unde Venus nomen sumpsit: ut apud Hesiod. fabula, à Cythero filio Phœnicis: uocabat̃ aũt Porphyrusa, ob pulchritudinem frequentiãq; purpurarũ, ut testat̃ Aristot. Est & Cythera populus Athenis Pandionis tribus. Steph. Calabria ubi Asylum Neptuno dicatum, quò cõfugit olim Demosthenes illæsus, nisi sibi mortẽ ueneno cõsciuisset. Dicit̃ hanc Neptunus cõmutatione Deli habuisse, dum insulas eas dij sortirent̃: sicuti etiam ꝓ Pytho Tænarũ recepit: unde prouerbium in spõte receptis, & cõmutatis carmen illud. ἶσόν τοι Δῆλόν τε Καλαυρείαν τε νέμεσθαι, Πυθῶ τε ἠγαθέην καὶ Ταίναρον ἠνεμόεντα. Est & altera in Italia Calabria. Idem. Thasus ædificium Pariorum Straboni. Arriano autẽ Thasii filij Neptuni. Eustath. hanc insulam Auream quõdam uocatã fuisse dicit, ob inuẽtas aurifodinas à Phœnicib. q ex Thaso Phœnicio huc habitatum uenere, unde nomen insulæ inditum. Cimolus media ꝓducta, ex qua Cimolia terra apta nitro præparando Srraboni. Hæc eñ alba est, linteaq; candidissima reddit. Lerus. hic Phocylides pessimos agere colonos refert, his uerbis, Λέριοι κακοί, οὐχ ὁ μὲν, ὃς δ' οὔ. πάντες, πλὴν Προκλέους· καὶ Προκλέης Λέριος. Therasiam Strab. ꝓpe Theram ponit: hodie Sanctorinum, cui dux idem ac Naxo præsidet, è gente Veneta. Casos oppidum habet sui nominis: circa illam plures insulæ Casiæ uocatę Straboni. Ho. οἳ δ' ἄρα Νίσυρόν τ' εἶχον Κράπαθόν τε Κάσον τε. Eustath. hinc coloniã traductam in Syriam dicit, quæ nomẽ dedit Casio mõti, uocatãq; prius Astraben. Helena inter Sporadas, quò primum adplicuit Helena post bellum Troianum: uocat̃ & Macris è lõgitudinis forma Stephano. Strabo hanc esse putat, quã Ho. Cranaen appellat: ubi primum Menelaus Helenæ concubuit. Νήσῳ δ' ἐν Κραναῇ μίγη φιλότητι καὶ εὐνῇ. Icariã inter Sporadas Dionys. poeta iam usq; suo tẽpore desertam fuisse dicit: ab hac Icarium mare, Quidam ab Icaro Dædali filio huc cadẽte, dictum putant. Coniungit̃ eñ à septẽtrione Carpathio mari, ab austro Aegyptio, ab occasu Cretico & Aphrico Straboni. Carpathus insula tetrapolis est, quarũ una Nisyrus eodẽ nomine cum insula supra nominata. Carpathium hic pelagus, quod à meridie Icarium habet. Eustath. dicit quod hæc Porphyris dicta est, à purpurarum frequentia. fert etiã ferrum. Prouerbium in eos qui male rem gerunt, ut cœpti pœniteat, Carpathius leporẽ: eo quod insulares primum lepores eò importantes: paulo post quum uidissent eos segetes depasci, expulerunt. Amorgus inter Sporadas habet ciuitates tris, Arsenẽ, Minoiã, Aegialen: uocabat̃ aũt Pancaie & Psythia, & Carsia à Carsio quodam qui eam tenebat. Nicolaus Amorgen eã uocat. Hinc uestis Amorgina, propriũ habebat colorẽ. Oenoe prope Euboeam, postea Sycinus dicta, à filio Thoantis & Oenoes Naiadis. Historię meminit Apol. Φύγε δ' ὃν μὲν ἐς Οἰνοίην ἐρύσατο πρόσθεν ἄπερ Συκίνου τεμεθύσεος αὐδηθεῖσαν Νῆσον ἐπακτῆρες Συκίνου ἄπο, τὸν ῥά Θόαντι Νηιὰς Οἰνοίη τέκεν εὐνηθεῖσα. Astipalea ab Ancei matre appellata, alia in Co insula, alia in medio Cretæ, quarta in Samo, mons est prope Atticam. Steph. Calidnas etiã insulas, quæ ꝓpe Lectum ꝓmontorium sunt, Hom. inter Sporadas ponere uidetur. οἳ δ' ἄρα Νίσυρόν τ' εἶχον Κράπαθόν τε Κάσον τε, καὶ Κῶν Εὐρυπύλοιο πόλιν, νήσους τε Καλύδνας. Harum potissima Calidna, nonnulli Calimnam scribunt ubi mel nascit̃ cum Attico certãs. Aegles, ubi Aegleti Apollinis fuerat templum. Anaphe finitima Straboni. Ceos, Cea, & Cia: tribus enim modis hæc insula inter Cycladas ab autoribus ponitur, Ptolemæo Cia, Straboni & Plinio Ceos, quamuis Coos mendose apud Plinium legat̃, qui dicit à nostris hanc insulam Ceam uocari, unde Simonides fuit, & uestis delectationi fœminis uenit. Ex quo Cea ueste, non Coa apud Propertium legi debet. Hanc

hodie Permarini Venetorum patricia familia tenēt: autor uterq; tetrapolim facit, è quibus duæ restāt: Carthea uidelicet, & ea quā Iulidē uocant. Apud hāc quoq; insulam mos barbarus erat, ut maiores natu annis LX. qui se inutiles reipub. sentirent, ueneno uitam finirent. Autores Strabo & Ælianus de uaria historia. Est & Cius oppidum Mysiæ, & Chius, itemq; Cos insulę in eodem mari, de quibus mox. Sunt & aliæ, Andros, Olearus, Ascania, Cynara, Dolyche, Astragile, Pathmos diui Ioannis exilio nobilitata.

ATTICAE, IONICAE, AEOLICAEQVE INSVLAE.

CYCLADVM quoq; ac Sporadum extimæ q̃ multæ, inter quas Atticas, Ionicas, Æolicasq; Ægæum cōtinet, usq; in Hellespontū Atticæ sunt, Ægina & Salamis: Ægina penultima correpta, quāuis apud Homerū metri causa producat̃. Eius amplissima apud autores mētio, cognominata ab Æsopi filia Aegina Aeaci matre, quū prius Oenoe diceret̃: nobile quondā emporium omnibus in eo mari negociantibus. Argentum prius ibi factū atq; signatū esse Eustath. testat̃, obolūq; Aegineum reliquis præstare. Hic Aeacus regnauit pater Thelamonis, & Pelei: horum fratre notho interēpto, alter Salamina, Peleus uero in Thessaliā fugit. Aeaco defuncto Triacon quidā Argiuus uacuā rege insulā inuasit: ex quo illa Argiua & Dorica lingua partim censebat̃. Hic & Aeacia fiebant in Aeaci honorē, & Manteū erat Iamidarū. Iusti eñ Aeginetæ prædicabāt̃, & hospitales, apud quos Iupiter hospitalis coli à Pind. dicit̃, ἔνθα σωτήειρα ξενίου πάρεδρος ἀσκεῖται θέμις. Hinc & Alcmedon & Timosthenes nobiles athletæ: hic in Nemea, ille in Olympia uictor, ut idē poeta testat̃. Altera est Aegina ꝓpe Epidaurū in cōtinenti: quapropter nōnulli Homeri carmē loco ubi dicit̃: quiq; tenēt Aeginā, legēdū putāt, insulaq; Aegina ut enarrat Eustath. Salamin cōsequēter lōgitudine LX. stadiorū ciuitatē eiusdē nominis habēs: dicebat̃ Pityusa à pini frequētia, & in bello Troiano Atheniensibus adhæsisse, ut monstrat Ho. στῆσε δ' ἄγων ἵν' ἀθηναίων ἵσταντο φάλαγγες. Sistit ducens, ubi Atheniensiū cōstitere phalāges. Quē uersum à Solone seu Pysistrato q̃ Homerū interpolauit, additū nōnulli suspicant̃, ut autoritate Homerici carminis, ea insula de qua inter Megarenses & Athenienses acerrime certatum fuerat, in Atheniensium potestatē ueniret, quib. antiquitus militasset: ut autor idē narrat. Salamis altera apud Cyprum, quā Teucer superiore relicta post bellum Troianū ædificauit, nominata quandoq; Cenchrea, à uiro eius nominis, q̃ eā tenuit, Ophis ex morib. cognominatus: expulsus deinde ab Eurylocho est: autor idem. Hanc etiā Boccarus rex potentissimus tenuit, à quo classis præfecto Lycophrō poeta Xerxem superatum fuisse dicit. Scyronides petræ ubi Scyrō tyrānus de saxo prætereūtes præcipitabat: sublatus deinde à Theseo fuit. Strabo. Samus Ionica insula, prius Parthenias, postea Anthemus, deinde Melāphyllus, postremo Samus dicta à quodā Heroe, q̃ colonos ex Ithaca deduxit. Ciuitates in ea XIIII, Tymbro & Patroclus cōdidere. Eustath. eam felicē quōdā fuisse, Iunoniq; dicatā, ꝓuerbiū quoq; esse ꝓpterea: Samum lac gallinaceū ferre. Paulatim deinde ob tyrānos eius defecisse: pręsertim Sylosonta fratrē Polycratis. Parthenius hic fluuius labit̃, qui postea Imbrasus est dictus, ut indicat Callimachi uersus: ἀντὶ γὰρ ἐκ λίθης ἴμβρος παρθενίου. Ex Samo laudata fictilia. Auson. Atq; abacum Samio sæpe onerasse luto. Hāc patriam Pythagoras ornauit, q̃ Sylosontis tyrannidē pertęsus abijt in Aegyptū. Rediēs aūt cum nihilo melius rē inuenisset, secessit in Italiā. Samios Athenienses nō obtēperantes graui obsidiōe mulctarūt: ac colonos ad duo milia miserunt. Strabo. Samothracia quondā Dardania, qđ Dardanus ex Hetruria fugiens hic substitit: mox in Troiā traiecit, ut Eustath. qui etiā ex autoritate Aristotelis de rep. Samothracię dicit Leucosiā uocatā: deinde à Sao Mercurij & Rhenes filio Samus, Thracibus postremo habitata, Samothracia appellata. Hāc Apollon, primo Argonautarū Atlātidos insulā uocat, q̧ ut ait eius enarrator, Electra Atlātis filia eā habitauerit, quā incolę Strategeda uocabant. Hanc dicunt ex Ioue tris filios genuisse, Dardanū quē supra diximus, Iasiū q̃ à Ioue fulminatus fuit, & Harmoniā q̃ duxit Cadmus, quæ à matris nomine portas Thebarū Electridas uocauit. In Samothracia mysteria quędā celebrāt: quib. initiati nautę maris securitatē auspicabant̃: ad hāc iussit Orpheus Argonautas descēdere: hęc ille. Chius ciuitatē habet eiusdē nominis portuosam, capacēq; nauiū lxxx. Promōtorium Melenā, Mōtē Palmæum, Aruisiā, locū asperū & importuosum, qui uinū fert gręcanicorū optimū: hęc Strab. Verg.

Vina

Vina nouũ fundã calathis Aruisia nectar. Hæc nostra ætate adiectiõe unius literæ Maruisia dicimus, quæ prius è Chio, nũc è Creta optima ueniũt. Fert & nigrũ laudatissimũ. Plin. dicit hãc liberã fuisse ciuitatẽ & Echaliam antiquitus appellatã, ex Metrodori uero & Cleoboli autoritate à Chione nympha cognominatã. Hãc deniq; Andronicus Palæologus Imp. Cõstãtinop. Genuẽsibus à quib. imperio fuit restitutus, cõcessit. Caunus à Cauno dicta, adamato à sorore Biblide, quę se prę dolore suspẽdit: unde prouerbiũ in amores incõcessos, Καύνιος ἔρως: pestilẽs alioqui locus ob inclemẽtiã cœli. Ex quo narrat Stratonicus citharœdus illac iter habẽs, ac respiciẽs colorẽ hominũ ob pallorẽ, ꝓpe sub uiridẽ dixisse illud Homericũ lib. vi. Iliados, οἵηπερ φύλλων γενεὴ, τοίη δὲ καὶ ἀνδρῶν, id est, Talẽ quidẽ genus est hominũ, quale & foliorũ. Refellẽtibusq; eius cauillũ, addidit nõ minus urbanum: quõ eos dicã morbibos, ubi mortui ambulãt? Lesbos Aeolicarũ metropolis, mil. stad. circuitu, clara pręsertim uulgata capitis Orphei fabula, quod extinctũ, huc undis aduectum, ac locutũ tradũt: ratio, quod post Orpheũ in ea insula celeberrima ingenia eloquio claruerũt, quorũ de numero Arion, Pyttacus, Sappho, Alcæus, Terpãdrus. Eius ciuitates plures. Lesbus homonyma insulæ, Mytilene, Erassus, unde Theoph. fuit: Methymna, uini feracissima: Pyrrha, Antissa, Sigriũ promõtoriũ. Mitylenen hodie unã cũ tota Lesbo Metellinũ appellãt, quondã Francisci Catalusii Genuensis, cui Caloioannes Imp. Cõstantinop. quod eius auxilio classis ad imperiũ restitutus fuerit, dono cõcessit: nuper uero dũ nostri eã inuadere uellent, à Turcis maxima clade reiecti. Inter Lesbũ & Asiã Insulæ circiter XL. Hecatonesi dicunt Straboni, in quib. Apollo colit Hecatæus ab Homero appellatus, id est, lõge iaculans: inter quas præcipuæ Smyntha, Gryniũ, Cilla, Tymbra, ubi Smynthæus, Gryneus, Cillæus, Tymbræus Apollo colit. Tenedos uocata quãdoq; Leucophrys, deinde à Tenide puella Tenedos, quę odio nouercę calũniã apud patrẽ passa, qđ à tibicine cõpressa fuisset, in pelui ab eodẽ posita, & fluuio Cydno permissa, delata est in hãc insulã: ubi Neptuno tẽplum dicauit, in quod tibicines ob puellæ infamiã ex lege nõ ingrediunt. Hæc Ælianus de uaria historia: hodie quoq; nomen antiquũ retinet. Lamnos cõtra Troadẽ iacet, nunc Steliminũ appellatũ, ubi Vulcani officina, & urbes duæ, Myrina, & Ephestia. Hom. Lemnios Sinties appellat, ubi Vulcanũ è cœlo claudũ cecidisse, primo Iliados dicit. Lemniades mulieres uiros interfecisse ad unũ oẽs, præterq; Hypsipylen, quæ Thoanti patri pepercit: cum alij tum Apol. in Argonauticis refert. Causa fuerat, quod cũ Venus à uiris in sacrificio despiceret, tetrum odorem uxoribus immisit. Illę propterea despectę, in uiros è Thracio bello cum captiuis pellicibus sibi adiunctis redeũtes cõiurauerũt. Hęc insula à Ludouico patriarcha Aquileienses, qui à Callisto III. cũ classe aduersus Turcas fuerat missus: ex hostib. recepta fuit, statimq; post eius discessum deperdita. Gnidus geminos portus habet, ac in frõte insulam VIII. stad. circuitu: altã & aggeribus iunctã cõtinenti, facientẽ Gnidum quodammodo biurbem: nã maxima eius pars insulam habet, utrunq; cõtingentẽ portum. Fuere hinc Eudoxus mathematicus Platonis sodalis, Theopõpus historicus, Ctesias medicus & historicus. Strab. Cos ciuitatẽ eiusdẽ nominis habet. Ho. Κῶν Εὐρυπύλοιο. Euripalus enim Herculis & Caliopes filius in ea regnauit, dicta quõdã Merope à Meropũ genere mihi habitãtiũ, uel à Merope cuius filia Co nomẽ insulę dedit. Incolę Coi dicunt: clara Aesculapij tẽplo & Apellęa Venere imperfecta, quã Coi Augusto dono dedere: pręterea Hippocrate medicorum principe, & Philete elegiarũ poeta: tum Nicea tyrãno. Hãc hodie Langoum uocãt, in Rhodiorũ quãdoq;, postremo in Turcarum potestatẽ cõcessit. Tænarus insula in hoc mari dicta Stephano à Iouis filio Tænaro, qui & tẽplum Neptuno in hoc loco cõstituit: clara insuper marmoribus. Ante Magnesiã insulæ sunt Straboni, Isus, Peparethus, Scyathus, Halonesus, à sale quod ibi cõficitur dicta, Proconnesus antea, ut ait Stephanus. Ante Thraciã Imbrus sacra Cabiris Thracum numinibus: & Mercurio, quem Imbrum fortunati uocant, ut autor idem dicit.

HELLESPONT. PROPONTIS, BOSPHORVS, EVXINVS.

POST Ægeum Hellespontus, Propontis, Bosphorus, & Euxinus cum eorum insulis sub uno aspectu cõsiderandi. Hellespõtus em̃ nunc Brachiũ S. Georgij cognominatus: ab Helle Phryxi sorore in eo demersa, nomẽ olim auspicatus: lõgitudine ꝓcedens: hinc Sesto & Callipoli, inde Abydo & Lampsaco, spatio

co, ſpatio ſeptē ſtad. freto diremptis, quod Xerxē pontibus iunxiſſe dicūt. Propontis uero eſt ubi paulatim mare ex anguſtijs ſpatiat̃. In hoc om̃is Aſiaticę Myſię ſita eſt ora, hic etiam Cyzicus inſula eſt duob. pontibus iuncta cōtinenti, cum urbe eiuſdē nominis, gemino portu, & naualibus: iuxtaq́ mōtē Arctacē habet Straboni, ubi nutrices Bacchi in urſas fuere cōuerſę, ex argumēto nominis: ueritas aũt quod hic mōs maxime feris abundat. Euſtath. Cyzicus aũt de nomine regis etymũ trahit, q̃ ut eſt apud Apolloniũ, Argonautas honorifice excepit: deinde cum in prælio cũ Dolionibus cōgrederet̃, per imprudentiã ab ipſis Argonautis eſt interfectus. Cuius genealogiã hiſtoriãq́ in Onomatologia latius deſcripſi. Diogen. Cyzicenus qui res patrię ſuę cōſcripſit, dicit in Propontide has eſſe inſulas. Proconneſum, Phœnicem, Halonē, quæ & Prochone uocatur: Phyſcũ, Ophieſſam, Besbicũ. Sed & aliæ quoq́ Stephano recenſentur. Artabicia, Balcea, Harpagia ἀπὸ τοῦ ἁρπάξαι, unde raptus Ganymedes. Aphnitis palus, Terea mōs. Preterea Doliones populi, & Macrones, omnes Cyzico adiacentes. Sunt monſtroſi quidam, quos Idæos dactylos uocãt, ſtatura gigantea: quibus Cyzicus imperat, & Argonautæ pugna reſtiterant. Macrones enarrator Apollonij à longis crinibus dictos eſſe uult à Macronibus populis Eubœę, quorũ coloni ſunt. Strabo tamen hos inter gentes Ponticas ponit. Euſtath. in Dionyſiũ, dicit ſuo tēpore Zanos appellari, regionēq́ eorum in ponto Zaniam. Idem & Procopius. Zanos enim & Lazos in dextera Ponti ſupra Trapezuntios ponit: & hæc quidē de Propontide. Rurſus igit̃ mare in arctũ & anguſtias coit, & Thracius Boſphorus uocat̃, latitudine D. paſſ. quã Dareus Xerxis pater copias ponte tranſuexit, ut ait Plin. Duo in his ora deſcribuntur, exterius alterum & Boreale, alterum interius & auſtrale. Memorantur & Boſphori præter hunc duo alij: Cimmerius, & Indicus. De hoc autem Arianus ſic ſcribit, Πόρθμος ὁ κατὰ χαλκηδόνα καὶ βυζάντιον ὁποτὲ μύσιος, διότι μύσιοι ἀντιπέραν ᾤκουν τῆς θράκης. ὕστερον δὲ βόσφορος, ἐπὶ τῇ συμφορᾷ τῆς ἰοῦς. hoc eſt, Porthmus qui iuxta Byzantium & Chalcedonē eſt, aliquando Myſius dictus, quòd Myſij prope habitauerint: poſtremo dictus Boſphorus in trãſitu, à calamitate Ius bouis. Aliqui uero nõ ab Io, ſed ab alio boue, quem è uaticinio quidam è Phrygia Byzantiũ transfretantes, ducē ſecuti ſunt: eius deinde pro tali beneficio æneam icona ſtatuerunt, quē Chalcidonenſes etiam templo honorauerunt. Poſteris deinde tēporibus dictus & Boſphorus ab oratoribus per quandã paraphoram, quod Philippus Macedo in expugnatione Byzantij noctu clam cuniculũ effoderet, quo milites introduceret. Ciues igitur beneficio lunæ per rimas cuniculi fulgentis fraudem animaduertentes, ſeſe munierũt. Hæc Euſtath. in Dionyſiũ. Dicit̃ etiã huiuſmodi maris anguſtia, ex Græco & recepto uocabulo Porthmus, & Porthmea, ſicuti terræ anguſtia duo maria dirimētis Iſthmos. Sequit̃ Pontus, q̃ inter duos Boſphoros, Cimmerium, & Thraciũ D. mil. paſſ. Polybio diſtantes. Dicitur & Euxinus, quod Hercules hunc locũ purgauerit, hoſpitalemq́ reddiderit, cũ prius propter uicinos Scythas inhoſpitales, Axenus à Sophocle & ab alijs uocaret̃: Hũc Herodotus maximũ eſſe pelagus dicit: duoq́ ibi inter ſe aduerſa promontoria, ueluti columnas geminas Pontum modo Scythici arcus contenti, qui cornibus coniungatur, coarctãt: alterum ex his auſtrale Carambis uocat̃, quod ad terrã Paphlagonũ: alterũ Criumetopon, quod ad Cimmeriũ pertinet, quare euenit, ut nauigantibus ex oriente in occidentē, ſeu ex aduerſo longe cōſpicientibus, finem ſe putent pelagi uidere, iuxta uero propinquantes, plixius q̃ putauerint protendat̃, ex quo duo freta à Sophocle ſunt appellata. Habet pręterea Pōtus Cyaneas petras, quas Stra. ſcribit paruas eſſe inſulas inter ſe aduerſas: alteram in Aſiam, in Europam alterã ſpectantes, ab Europa XX. ſtad. diuiſas. Pindarus fabulam ſecutus, uiuere eas dicit, extinctasq́ tũc demũ cum Argo pertrãſijt. Scribit̃ & de his in Odyſſea. Dionyſ. & Herod. eas πλανητὰς appellãt, quaſi mobiles & erraticas. Dicuntur Cyaneæ à colore nigranti, ab undarũ cōcurſu & nauigiorũ: dicunt̃ & Symplegades à mutuo cōgreſſu, de quibus apud poetas mētio. Eſt & in eodē Ponto Thynias Ptolemæo, & item alijs: cuius perimetrũ Euſtath. ex aliorũ autoritate VII. eſſe ſtad. tradit, à nympha quadã Heracleotica eiuſdē nominis dicta. Calliſthenes in Periplo eam Thynida à Græcis uocari & inſulam & regionē, à Barbaris uero Thyniã. Strabo item in eodē mari prope Paphlagoniã duos eſſe ſcopulos dicit, à colore Erithynos uocatos, quod tellus in ea parte rubricare uideatur. Stephanus eos tamē inter Paphlagoniæ ciuitates ponit, &

nit, & Homerus in Paphlagonū catalogo collocat, ὑψηλοὺς ἐρυθίνους. Apol. in Argonauti-
cis, αἰπεινούς τε παρθένιόν τ᾽ ἐρυθίνους. Inuenit & piscis Erithynus ob eandē coloris causam co
gnominatus. Cimmerius Bosphorus ab oppido Cimmerio uocatus, latitudine xxx. lō-
tudine lx. stad. Straboni. Mæotis eñ ipsa quasi Ponti mater dicit̃. Mæa eñ nutrix Græ-
ce. vij. mil. stad. spatiū cōtinet, & intus Alopeciā insulam: nam ut ait Polyb. cū multi am-
nes in Asia atq; Europa in eam influant, euenit ut repleta palus per ostiū suū in Pontum
effundat: Pontus ipse in Propontidē. Effluxus causa est multitudo amniū in alueos per-
meantiū: cum cōtinuo humore augeat̃, necesse est & efferri per ostia: altera q; multitudi
ne & concursu arenarū quas cōtinue defluentes in Pontū ac Mæotidē augent, usq; adeo
aluei replent̃, ut superferri humorē necesse sit. Quare opus ut ueniat quandoq; tēpus, ut
utriusq; terræ prorsus æquet̃: quod quidē ex parte factū apparet: qppe Mæotis iam ferè
repleta est, altissima nanq; pars eius quinq; uel ad summū septē ulnis extēdit̃, ex quo ma
ioribus nauigijs transfretari nō possit, nisi nautis sex malum trahentibus. Cumq; ipsius
aquam olim fuisse sapore q̃ simili marinæ omnes autores cōsentiant, nūc palus q̃ dulcis-
sima reperit̃. Quod & Ponto euenturū quandoq; eadem ratione uerisimile est. Hæc de
Ponto & Męotide Polybius. Nunc ad insulas maiores Ægei reliquiq; maris Mediterra
nei transeundū: Eubœam uidelicet, Cretam, Rhodum, Cyprum. Eubœa primū ab occi-
dente longo Euripo, qui pōte cōiungitur, à Bœotia diducitur: à meridie Myrtoū, quod
ab insula eiusdem nominis cognominatur simul & Atticā ex uicino promontorio Ge-
rasto: ex altero uero promōtorio Caphareo Hellespontū prospicit, lata ut maxime XL.
longa CL. in circuitu CCCLXV. pass. mil. Plinio cōputata. Dicta quoq; ab Asopi filia
eiusdem nominis, seu ab Io, quæ in bouem olim uersa, antrū prope insulā hanc nacta, pe
perit Epaphū: inde ab ipsa mugiente locus nomen auspicatus, ut tradit Eustath. Strabo
alteram in Macedonia ponit, tertiā in Sicilia, quartam apud Argos, Atq; oēs ab hac pro
fectas. Quæ à Turcis capta fuit, anno MCCCCLXX. Die quo Paulus II. Pont. apud ba
silicam Lateranen. pro ea liberanda supplicationes una cū senatu populoq; Ro. habuit,
in quib. & seruatoris imago prælata, & nos aderamus. Eubœæ quā hodie Nigropontū
uocāt, metropolis Chalcis est, deinde Erethria. Vtriusq; mœnia Troianis tēporibus an
tiquiora posuisse dicunt̃ Athenienses Straboni. Homerus utriusq; meminit. χαλκίδα τ᾽
εἰρέτριάν τε πολυστάφυλόν θ᾽ ἱστίαιαν. Est altera in Italia apud Cumas, huius colonia: præterea
apud Corinthū, in Ætolia, in Syria: unde fuit Iamblicus philosophus: apud Athon mon
tem: postremo Chalcidis insula contra Calcedonē, ubi sunt ęris metalla. Steph. Erethria
in ora sita Menelais prius dicta à patre Erythi: deinde Erithreo, Phaetontis filio. Illam
quam supra dixi, Erethriā ab Homero memoratā, iam deletam esse Strabo monstrat, di
cens: Hæc quæ nūc Erethria prope Oropū, ciuitas maxima Eubœæ post Chalcida me-
tropolis est totius insulæ, sita in ipso Euripo, cōtra Aulida, uocata quandoq; Arotria ob
præcellens frumentū farinamq; candidam. Altera Athenis Erethria fuerat, ubi nunc so
rum: unde hanc Euboicā originē habuisse uolunt. Est item Thessalica Erethria alia circa
Pharsalum. Istiæa & Estiæa dicit̃, quę postea Oreus uocata: unde Istiæenses. Istiotę uero
coloni ab Istiæa Thessalica. Erat aūt hæc mulier filia Hyriei, quæ an dederit ciuitati no-
men, an acceperit, incertū. Sita est in excelso mōte supra petrā, ideoq; Oreus appellata
mutata ο in ω ab Homero: nonnullis placet Orionem hic educatum loco nomē dedisse.
Regnauit hic Philistides tyrannus, quem Athenienses sustulerūt. Eustath. Cæterū uino
bono hūc locū abundare testat̃ Homerus, cū πολυστάφυλον eam uocat. Ellopia ab Elopo
filio Titoni, Cerynthus quādoq; uocata, quā fluuius ambit, seu Budoras eiusdē cū mon
te Salaminio nominis. Hoc oppidum esse Istiæensiū, & in ora situm testat̃ Strabo. Dion
in excelso Cynæo Eubœæ promontorio sitū: quare ab Homero dicit̃: Dij mœnia celsi.
Est aliud in Macedonia, ubi certamen erat olympicū. Testatur insuper Strabo, apud O-
reum, de quo supra dixi, Athenien. duxisse coloniam, quam Diada appellauerūt. Præte
rea Dias esse plures meminimus in Thessalia. Carystus in ora sub Oche monte sita, dicta
etiam Ægæa ab Ægæone rege, à quo & Ægæum pelagus, in eaq; templum Apollinis
marmorei, tum nobilis marmorū lapidicina. Itē lapis quē pectunt, nent, texūt: inde man
tilia cōficiūt, ea ubi sordescūt, in flammā proiecta nitescunt. Strabo, Plinius. Nos quoq;
huius generis linum Romæ uidimus non absumi. Sita est contra Chium ad Myrtoū pe
lagus

lagus, dicta à Carysto Chironis filio, à quo Chironia quandoq; uocata. Vinũ Carystium nõ hinc laudat̃, sed ex Carysto Laconica Straboni. Styra prope Carystũ direpta olim à Phædro Atheñ. duce. Styrachiũ uero mons Cretę est. Adepsa urbs Straboni, IX. sita ad aquas Herculis calidas, ubi æris & ferri metalla. Calim. Δαιδάλου ἐν δ' λαχὼν εἰμὶ ἔργα σιδήρου. Euboici ferè oẽs huic officinæ intenti, fabriq; omnes: nam & Epaphroditus testatur ibi primum ęra fuisse inuẽta: Curetasq; qui cum Ioue cõuenerunt, huic operi uacasse. Abantis quondã Eubœa, dicta ab Abãte Argiuo, uel filio Neptuni & Arethusæ. Aristoteles ait, ꝙ Thraces ex Aba Phocensium urbe profecti incoluerunt insulam colonosq; Abantes cognominauerũt. Reperitur eñ quædã de Abantibus, deq; Dio huiuscemodi apud Eustath. genealogia. Erictheo Pandiõis filio fuere filij, Cecrops, Orneus, Pandorus, Motion. Orneus Peteonũ cognomento Mnestheũ regẽ Atheniensiũ genuit. Pandorus Eubœã incoluit. Cuius alter filius Dias Dion ædificauit, alter Alcon, Abantes tenuit. Huius igit̃ Calchodon Elephenorem suscepit, quem Homerus regem Abantiũ uenisse ad Troiam scribit. Eteonũ urbs. Hom. πολύκνημόν τ' Ἐτεωνόν. nũc Scarpha, ut ait Eustath. uocatur, in monte sita. Memorantur & illa parua oppida, Camæ, Elymnium, Marinariũ, Tryche, Amarinthus. Mõtes quoq; Cotyleon, Dyrphis, Oche omiũ maximus: unde & ipsa Eubœa quandoq; dicta est Oche, uel ἀπὸ τοῦ ὑπερέχειν, ꝙ altitudine excellat, uel ἀπὸ τῆς ὀχείας, id est, concubitu Iunonis & Iouis, uel ἀπὸ τῆς ὀχῆς, id est, pabulo quo pecudes late pascunt̃. Promontoria uero Ceraitũ, quod Atticã: & Caphareũ: quod Hellespontũ prospectat. Hic dicit̃ Nauplius Palamedis pater ignes noctu protulisse ultores, quib. adlecta classis Græcorũ naufragiũ passa est. Flumina duo pręcipua Strabo cõmemorat: Careũ & Neleũ, eorũq; altero albas, atras altero pecudes epotas fieri, quod in Cratide flumine Brutiorũ in Italia dicit etiã euenire. Creta à Curetibus, qui primo insulã habitauere: inde per syncopen dicta, siue à Crete Iouis & Idæę Nymphę filio ut Steph. ut uero Plin. ex autoritate Dosiadis, ait, à Creta nympha Hesperidis filia: Anaximander à rege Curetum, Philistides Æriã, deinde Euretã quondam & Macarem à cœli temperie dicit appellatã. Terminat̃ Ptolemæo ab occasu Adriatico, à septentrione Cretico, à meridie Punico, ab oriente Carpathio maribus. Patet longitudine Plinio pass. mil. cclxx. latitudine. l. Centum olim urbibus habitatã fuisse sanè inter omnis cõstat autores, apud Homerũ uero tantũ xc. Nam in Odyssea ἐννενηκοντόπολις appellat̃, quoniã Leucias, cuius Lycophron meminit, decẽ in ea ciuitates deleuit post bellũ Troianũ. Tradit Euphorus decẽ fuisse ædificatas, sed omnino cõstat secundũ eum atq; alios, Homeri tẽpore centũ fuisse ciuitates. Cretensium remp. antiquissimã omniũ Minos iustissimus legib. cõstituit, ut est autor Ælianus de uaria historia, idq; probare uidet̃ Homerus, cũ ciuitates eorũ εὐναιετώσας appellat, id est, bene cultas atq; habitatas: & Archilochus cauillans in quosdam ait, νόμος δὴ κρητικὸς διδάσκεται, quasi optimę leges Cretẽsiũ fuerint. Potẽtes mari quondã fuisse, prouerbiũ Græcũ est argumẽto, quod per ironiã dicit̃: Quasi Cretensis ignorat mare. Alterũ eos agitat ꝓuerbiũ, quod in quenq; astutũ iactamus, κρητίζεις, id est, Cretizas, qđ huiusmodi sint illi natura. Hic Iouis infantiam Curetes dicunt̃ occultasse, crepantibus armis. Quod genus hominũ & in Eubœa, & in Ætolia, & in Acarnania sparsum, in unũ tamẽ redigit̃. De quibus, deq; eorum origine nonnulla in Epiro & Acarnania dixi. Nam ut ait Strabo, & Curetas & Coribantes, & Cabiros, & Idæos dactylos, & Telchinas eosdem esse populos, nonnulli uero cognatos inter se dixerũt. Cretam in potestatẽ redegit primus Romanorum Metellus Creticus, insequentib. deinde tẽporibus sub Imperatorib. Cõstantinopolitanis diutius fuit: postea cõcessa Bonifacio Montiferratensi, à quo demũ Venetis magno diuendita fuit, anno MCXCIIII. sub Henrico Dandalo duce rebellans. Deinde MCCCXLIII. per Andream ducẽ sub iugum missa. Vrbes nunc in ea decem cũ Præsulibus cernunt̃, inter quas metropolis una, quã Candiam uocant, ubi & Prætor Venetus ius dicit, & portus est: reliquię Rheteniũ, Cania, Sitia incolumes: cęterę semidirutę, Chisanum, Ariũ, Milopotamũ, Arcadia, Chersonnesus, Hierapetra, omĩa ferè mutata nomina. Nũc uero ad antiquas ueniamus, inter quas Cnosus, Cortyna, Cydon urbes mediterraneę Straboni ponunt̃ à Minoe ędificatæ. Cnosus prius Ceratus à flumine dicta est, eã Homerus in Odyssea Minois regiã uocat, ubi ille nouem annos regnauit, descendẽs in antrum: unde se mandata legesq; à Ioue haurire dictitabat. ἔνθα τε Μίνως Ἐννέωρος βασίλευε

Διὸς μεγάλυ ὀαεισύς. Sita est in plano contra Peloponnesum: Romanam postea coloniam
accepit. Cortyn siue Cortyna diu sine mœnib. fuit, per se munita, donec Ptolemæus Phi
lopater eã muro cinxit, cõplectens ambitũ LXX. stad. Strabo. Hic prope Labyrinthus,
cuius dicunt adhuc extare uestigia, ut retulit mihi noster Georgius Alexander, eius in-
sulæ præsul, qui locũ adiuit. Mons est effossus, ac undiq; cõcauus, una tantũ & angusta
uia aditur. Dux loci peritus præcedit cũ ardente funali, inextricabilem errorẽ per tene-
bras monstrãdo. Nõ longe distat mõs alter accessu difficilis, situ inexpugnabilis, qui lu
cus Ioui antiqua superstitiõe sacer fuerat, hodie Themenos ab incolis appellatus: ut idẽ
Georg. dicebat. Lyctus, itemq; Lycastus urbes. Hom. λύκτορ μίλητόν τε, καὶ ἀργινόεντα λύκα-
στορ. albentẽ uocat Lycastum: quod terrã habeat albescentẽ: est & alia in Ponto Stepha-
no. Phæstus cum acuto profert, ad differentiam Phæsti grauitoni. Dicitur à uiro eiusdẽ
nominis, Herculis ex Ropalo filio nepote, distat, à Cortyna stad. lxx. à mari. xx. aliã in
Peloponneso Phæstum supra memorauimus. Dion, Rhytium, Polyrenum, ἀπὸ τῦ πολλὰ
ῥήνεα, hoc est, multas oues habere, qđ fœcundus sit, & idoneus pecuariæ locus. Arcadia
Stephano ex autoritate Demetrij, nunc semidiruta, cui prẹerat Georg. Alexãder supra
memoratus, q paucis ante annis Romẹ profitebat̃. Eleutherẹ, prius Aorus dicta à nym
pha quadã Stephano, sita ad Catactũ fluuiũ. Oaxus urbs in monte sita: unde (ait Stepha
nus) nomẽ accepit. ὄαξος eñ apud plerosq; Græcos præruptos, præcepsq; dicit̃. Herod.
ait, in hac regnasse Erearchum Batti Cyrenarum conditoris filium. Oaxi meminit Ver-
gilius. Cretẹ ueniemus Oaxum. Olerus, de quo Zenon in Creticis ait, ante sacrã Pytnã
Olerum fuisse ciuitatẽ in alto monte sitam, ac sacra Penei cum deæ faciunt: Oleriam ap
pellãt celebritatẽ. Lampe urbs Agamẽnonis ædificiũ, alia in Acarnania Steph. Bienus
urbs ἀπὸ τῆς βίας, quod hic Mars uim sit passus ab Oto & Ephialto Neptuni filijs, à quibus
etiam ibi sacris est honoratus, quæ Hecatonphonia uocabant. Per siccitatẽ olim coloni
hanc urbem relinquentes, Hydruntẽ in Italiam applicuere, ibiq; nondũ mœnibus cõdi
tis, responsum accepere, ut loca palustria maxime peruestigarent. In Asiã igitur tenden
tes, apud Rhydam fluuium in Galilæẹ regione urbem ædificauerũt: Biamq; uocauerũt,
ob quandam apud eos uirginẽ Bamiam ab hiatu terræ absumptã. Cuius Eusebius in ec
clesiastica meminit historia. Stephanus. Atq; hæc quidem mediterranea, littoralis autẽ
regio meridiem uersus: Hierapitna urbs, nunc ad uicum redacta, quã Hierapetrã in co-
dice fisci appellant, præsulem habentẽ. Eritheum. Leon promontoriũ. Asterusia mons:
unde coloni Asterusiani ciuitatẽ supra Caucasum ædificauerunt. Stephanus ad septen-
trionem uero Heraclea, Panormus, Dium, Rhithyna contra Atticam, quã hodie Rhe-
tinum in fisci codice scribũt: præsulem habet. Cysaneũ urbs item ad uicum redacta, præ-
sulem tamen habet: hæc Plinio urbs dicitur: Ptolemẹo promontoriũ. Cydon Laconicã
spectans, tertia post Gnosum & Gortynã nobilitate connumeratur, à quibus æque ab-
est stad. lxxx. Straboni. Amphimala, quæ sinui nomen Amphimalo dedit. Minoum. Di
ctamum. Aptera urbs, cuius etymum Steph. huiuscemodi adfert. Sirenes de cantu in eo
loco cũ musis certantes ac uictæ, depositis ex humero alis, albo se inficiẽtes, in mare pro
iecerunt, ex quo Aptera locus, quasi sine alis. Insulẹ uero iuxta Leucæ appellatæ ex ad-
sumpto colore. Ptolemæo quoq; in hac parte mõtes Leucos ponit. Pantomatiũ. Drepa
num promontoriũ. Ex orientis parte Camera urbs, & Zephyrium promontoriũ. Ex oc
cidente Chersonnesus. Coryx. Criumetopon itẽ promontoriũ, quod arietis speciẽ præ-
beat. Est & aliud circa Pontum Euxinũ. Montes uero prẹ cæteris nobiles, Dicte, & Ida,
apud hunc Panacra & mons alter: cuius meminit Callim. ἰδαίοις ἐν ὄρεσι, ἅτε κλείυσι Πανάκρα.
Est & Cypri urbs. Rhodus sicuti & Cyprus in Asia est, uocabaturq; prius Ophiusa: po-
stea Telchinis, eo q Telchines eam incoluerũt, genus hominũ maleficũ & fascinatoriũ:
qui ex Creta primũ in Cyprũ, deinde huc cõmigrauerunt, & ferrum prius & æs exercue
runt. Post Telchinas Abliades successere: ex quorũ uno Cercapho & Cydippe cõiuge fi
lij procreati sunt, qui urbes de nominibus suis cõdiderũt: Lindũ, Ialysum, & Camirum.
Quidam putant à Tlepolemo ædificatas, Herculis & Astiochiẹ filio, eisq; nomina filia-
rum Danai indidisse. Hæc Strabo. Homerus Tlepolemũ hunc Rhodios ad bellum Tro
ianum duxisse dicit, autorem generis, & illarum trium ciuitatum, λίνδορ, ἰήλυσόρ τε, ἠδ' ἀρ-
γινόεντα κάμειρορ. ob eam causam Pindarus Tlepolemi insulam eam uocat, dicitq; à Rho-
do nym-

do nympha Solis ac Veneris filia dictam. Rhodios quoq; Mineruę primũ sacrificauisse statim ubi è Iouis illa processit ceruice. Ioue͂ propterea loco beneficij in ea auro pluere iussisse, ex quo diuitijs insula referta est. βρέχε θεῶν βασιλεὺς ὁ μέγας χρυσέοισι νιφάδεσσι πόλιν ἀνι χαφαῖς τέχναισι. De diuitijs eius etiã Homer. Chara Ioui tellus hominũ regi atq; deorum: Quiq; & opes illi multas diffundit & amplas. Hæc omnia fabulosa referunt, ut planè terra cõmendetur, quæ reuera fortunata fuit, quaqua uersus ad hominũ salute͂, aut etiã Colonias nauigando: unde & in Hispaniam usq; profecti, Rhodũ ædificauere. Rhodij Dores sunt, eorũ dicendi genus Quintilianus cõmendat, dicens esse mediũ inter Asiaticũ & Atticũ. Æschynes cum à rep. excidisset, eò doctrinã Athenarumq; studia primus intulit: ac adeo is locus literis refloruit, ut deserta plurimi patria, undecunq; tanq̃ ad cõmune gymnasiũ eò cõuenirent, mallentq; se Rhodios appellari, ut duob. Apollonijs alijsq; cõtigisse memoriæ proditũ est. Duri sanè atq; asperi taxantur, uel ob dicendi genus, uel è situ regionis difficili. uestigia Apollinei te͂pli adhuc monstrant̃, ubi Colossum Cares Lindius altũ cubitis DCC. ex ęre extruxisse fama fert, quo terręmotu postremo corruente, hostis Sultanus Ægypti, quũ insulam inuasisset XC. camelos ex eo dicit̃ exonerasse. Hęc insula post amissas Hierosolymas in potestate͂ militũ S. Ioannis peruenit, à quib. sæpe contra impetũ Barbarorum defensa, patrum nostrũ memoria ab Habusato Ægypti Sultano bellum quinq; annorũ pertulit: deinde à Calisto III. Ludouicus Patriarcha Aquileiensis eò cum classe missus, Rhodum à Turcarũ longa obsidione soluit, eorum triremibus apud oppidum S. Petri depressis, ac Lemno recepto. Postremo Sixti IIII. tempore periculosissimũ eorundem hostiũ sustinuit bellũ, mœnib. penè deiectis, quod tandem diuina ope, & militum uirtute euasit, ubi & quædam auxilio nostris ferunt uisa portenta, duce ipso ac Magistro pro mœnibus astante, ac ad extremũ pro fide, proq; patria ad laborem, sui exemplo cęteros inuitante. De ipsius urbibus tribus nihil nũc restat nisi Ialysus, qui Rhodus appellat̃ eode͂ cũ insula nomine, quo cæteræ cõmigrarunt usq; Plinij tempora. Lyndus enim in monte sita, nobile Mineruæ templũ habebat à Danaidibus exstructum. Hinc Cleobulus unus è septe͂ dicitur fuisse. Cyprus, Crypta prius Stephano uocabatur, quod à maris undis uideat̃ abscondi, & Cerastes ob montes frequentes, quasi cornua quædã prætendentes, & Amathusia & Minois & Achamantis, circuitu Straboni trium milium & ccccxx. stad. Plinio ccclxxv. pass. mil. similis Eustathio. Posita uero Ptolemæo ex parte septe͂trionis Issico sinui proxima, à meridie Ægyptio pelago, ab occidente Rhodo. Insula mollis alioqui, & Veneri dicata: nã ex eius nomine Κύπριν Venere͂ appellãt Græci. Trogus scribit, Cyprios uirgines suas prius nautis in littore p̃stituere solitos: deinde matrimonio collocare. Nos in urbe Roma uidimus Carlotę reginę comites, haud famæ priscę nequitia cedentes. Habuit & tyrannos olim Græcos: Teucrũ primo qui cõdidit Salamina, eiusq; prole͂ usq; ad Euagorã & filiũ eius Nicocle͂, ad que͂ est Isocratis oratio. Verũ postea, ut ait Strabo, iuuantibus Romanis in manus uenit Ptolemæorũ: quorũ postremus, q̃ parum gratus uideret̃ erga rempub. sublatus est. Causa fuit P. Clodius Pulcher: captus olim à piratis, Ptolemæo scripsit ut precium ei ad liberatione͂ mitteret: quod admodũ paruũ ei missum piratæ spreuerũt, liberũq; gratis dimisere. Creatus inde Romæ Tribunus euicit, ut M. Cato prætor in Cyprum mitteretur, eam regi oblaturus, quod cum rex præsensisset, uenenum sumpsit. Cyprus prætoria prouincia deinde facta, quãq̃ Antonius Cleopatrę & eius sorore Arsinoe eã tradiderit, post eius morte͂ ad remp. redijt. Hæc ille. In eandem ferè sententiã: Rufus Cyprum, inquit, famosam diuitijs pop. Ro. paupertate sollicitus occupauit. Eam rex fœderatus regebat, sed penuria ærarij lege lata per P. Clodiũ trib. pl. Cyprus cõfiscari iussa est: quo accepto nuncio, rex uenenũ hausit, quo uitã priusquã diuitias, amitteret. Occide͂te deinde imperio, Cõstantinopolitani Imp. eam tenuere, quos primũ è possessiõe eiecit Ricardus Angliæ rex. Hierosolymã classe petens, eò te͂pestate delatus cũ portu prohiberet̃, indignatus, arma quę in Saracenos parauerat, in eos cõuertit, in potestate͂q; insulã redegit, præsidioq; firmauit. Nec diu posteà Guidoni Lusignano uiro Gallico, q̃ de Hierosolymitano regno pulsus fuerat, permisit, cõmutatiõe tituli regni Hierosolymitani. Igit̃ hanc ille acceptã suis per manus tradidit. donec regnũ longa successione ad duos perueniret fratres: quorũ alter nomine Petrus cũ classe instructa Hispanis & Gallis Alexandriã inuadit, ingenti

dit,ingenti inde abacta præda,paulopost reuersus à fratre trucidat̃,qui paricidij pœnas mox dedit.Nam in conuiuio quod sumptuosum parauerat an. MCCCLXXII. inuitati Genuenses & Veneti iudices,quos Baliuos appellant,ac de consessu & loco cõcertan-tes,Genuenses ægre tulerunt,quod regis sententia Veneti essent prælati,quapropter in eum cõiurauere.Re patefacta,rex coniuratos quotquot aderant una die è fenestris præ torij deiecit, reliquis ad unum, qui Cypri agebāt ex ea natione,necatis.Genuenses hoc accepto nuncio,classem armant:ex improuisoq́; insulam confestim inuadunt:regem cũ coniuge capiunt:ac domum cum præda ingenti in triumphum ducunt.Regina,q̃ præ-gnans esset,in custodia peperit,Ianum nomine:quod Genuæ, quam Ianuã corrupte uo cant,natus esset:tandẽ uterq; dimissus sub tributi conditione, & Famaugusta quod Cy-pri est emporiũ,sibi retenta.Ianus igitur patri succedens,à Sultano Ægypti Melchella, ob memoriã paternæ inimicitiæ simul & iniuriæ inuadit̃,dumq́; classi classe occurrit,ca pitur ab hoste unà cũ Nicosia:urbs diripitur atq; incenditur,ipse postea CXX.milli.au-reis sese redemit, tributũ pendere pollicitus. Huius duo fuere liberi Ioannes, & Anna, quam Ludouico Ludouici Sabaudiensis ducis filio locauit:Ioannes aũt regno successit uir singulari mollitia præditus,qui ex Helena Theodori Despoti Ioannis Palæologi im peratoris Constantinopolitani fratris filia Carlotam tantum suscepit,ex cõcubina uero Iacobum. Filiã Ioanni cuidam ex genere Lusitanorũ regio locauit, qui soceri regni res cunctas administrabat:demum ueneno sublatus est opera cuiusdam,qui causa illius re-bus ac loco,quem præcipuum apud regem tenebat,deiectus fuerat. Carlota deinde Lu douico Ludouici Sabaudię ducis filio eius patrueli tunc absenti iterum nupsit.Iacobus uero præsul Nicosien.à parẽtibus factus pontifice minime probante.At ille post mortẽ eorum spreto sacerdotio regnũ inuadit. Ludouicus interea Carlotæ uir è Gallia accersi tus ac classe instructus Iacobum de regno deiecit. Hic ad Sultanum cõfugiens eius ope restituitur,Ludouicum in arcem Nicosiæ confugientem expugnat.Regnũ quoq; inte-grum cum Famaugusta,quã ad eam usq; diem Genuenses tenuerant,adeptus:utq; per-petuo munimento firmaretur,Catharinam Marci Cornarij patricij Veneti filiam in ma trimonium duxit,quam senatus in filiam adoptauerat dote adsignata.Hęc post annum uidua ac prægnãs relicta posthumũ pepererat infantem. Quo breui tempore pereunte regnum iure hæreditario ad Venetos peruenit an. MCCCCLXX. Ludouicus interea ad sedes paternas remeauit. Quumq́; ocio magis diuinisq; rebus q̃ imperio natus esset, in solitudinẽ apud Ripaliã supra lacũ Lemannũ usq; ad extremũ se recepit. At Carlo-ta uirago minime quiescens dum obsideret̃,statuit in Italiam Romã ad Sixti pontificis opes confugere:à quo pecunia tantum adiuta ad Sultanum inde in Ægyptũ transfreta uit,apud quẽ triennium auxilij expectatione quũ frustra triuisset: re infecta Romam re uertit,ubi unà cum Cyprijs comitibus honesti ordinis eiusdem Sixti liberalitate ac mise ricordia usq; ad extremũ uitæ tempus uixit.Cyprum & Rhodũ Sultanus suę ditionis ac regni Hierosolymitani esse dictitat.Turcarum uero rex Othomannus de Rhodo quod proximus sit eius littori tantum contendit.Ciuitates Cypri plurimę nominant̃ quę iam interiere.Hæ solum in codices fisci relatę.Nicosiensis metropolitica,Paphensis,Famau gustana,Anteradensis,Limothonien.Ex his Paphum cõdidit Agapenor,qui dux clas-sis Arcadum in bellum Troianum in reditu in Cyprum appulit,autor Pausanias.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM

LIBER DECIMVS. ASIA.

ASIA deinceps pscribẽda par reliquis duabus, Tanai & Nilo ac Bos-phoro Thracio discreta:dictaq́; nõnullis ab Oceani filia:Herodoto autem à Promethei matre:Lydis uero ab Asięo Atyis filio,unde & gens quædã Sardis Asia dicitur, ut tradit Eustathius.Hanc uniuer-sam Taurus diuidit, diuersis uijs flexuosus ac numerosis nominib. ad cognata Ripheorũ iuga ex oriente perueniẽs.Imaus prima par te sui:deinde Egidis,Paropanisus,Circius,Çãpodes,Pharphārides,

Cora

Coraxes, Orages, Oromades, Niphates, Turus. Atq; ubi brachia emittit ſubinde tentanti maria ſimilis, Sarpedon, Ceraceſius, Gargius, iterumq; Taurus, portarum tamē nomine unitatem ſibi uendicans, quæ alibi Armenicæ, alibi Caſpicæ, alibi Ciliciȩ nominant. Quinetiam maria effugiens & confractus: diuerſis ſe gentium nominibus miſcet, à dextera Hircanis Caſpijs: ab lȩua Pariedrus, Moſcius, Amazonius, Coraxicus, Scythicus appellatus in uniuerſum uero Græce Ceraunus. Arrianus autem lib. VI. de geſtis Alexandri magni per Pamphyliam & Ciliciam, in Armeniā tendere ait, & hinc in Mediam flectere ad Partiæos uſq; & Choraſmenos, & Bactrianos exuperans congreditur cum Paropaniſo, quod Caucaſum uocant. Hunc primus è Syriæ regibus Seleucus pater Antiochi magni, ut ait Polybius, auſus eſt tranſcendere, ac late dominari. Pars Aſiæ potiſſima ac colonijs Græcis frequētiſſima, Aſia proprie appellata eſt, quȩ modo magni Cherſonneſi duobus utrinq; eò coarctantibus æquoribus Iſſico & Pontico in mare prominet, ubi Ponti regio continetur. Simulq; Calcedonia, Bithyniæ duæ, Phrygiæ duæ, Myſiæ duæ, Ionia, Æolia, Caria, Lycia, Iſauria, Lycaonia, Lydia, Pamphylia, Cilicia, Armenia: omnes cis Taurum præter Pamphyliam, Lyciam, Iſauriam, & Ciliciam. Ponti regio plures continet prouincias, Paphlagoniam, Galatiam, Cappadociam: tempore uero Theodoſij VIII. ſub eius diœceſeos uicario, Pontum Polemoniacū, Pontum Amaſiam, Honoriada, Bithyniam, Paphlagoniam, Armenias duas, Cappadociam. Ab Heraclea uſq; ad Colchidem Strabo dextram Pontum, læuam Thraciam uocat. In hoc Mithridates XXII. gentibus quarū linguas nouit imperauit. A Romanis per Sullam, Murenam, Lucullum, & Cottam conſules ſuperatus, fortior reſurgebat, niſi per Pompeium penitus ſuccubuiſſet: annis quadragintaſex bello cōfecto, ſuis tandem ob crudelitatem inuiſus, quum fruſtra uenenum ſumpſiſſet, ab amico mortem impetrauit: de quo uiro alibi plura. Pompeius Pharnacē eius filium ſocium populi Romani eſſe uoluit: Boſphori regem conſtituit: Pontum prouinciam fecit. Pharnacis in pugna contra Cæſarianos occubantis regnum Cæſar Mithridati Pergameno, cuius opera in bello Ægypti uſus erat tradidit. Poſt hæc Polemon Ponti magnam tenuit partem, quo extincto Pithodoris eius uxor duobus eius filijs regnum adminiſtrauit: poſtremo ſub Nerone Pontus omnis in prouinciam redactus eſt. Nouiſſimis uero temporibus Turcȩ ea loca recuperauērunt è familia Candelorum, abhinc annos ferè CCL. qui haud diu ab Othomannorum gente nunc omnes late dominante expulſi fuere. Prima igitur ciuitas ac metropolis occidentem uerſus Heraclea eſt. Cuius Homerus non meminit, ſicuti neq; Amaſtris neq; Sinopis, quod uidentur poſt eum fuiſſe. Huius nominis plures fuere in Sicilia, Lybia, Sardinia, Italia, Gallia, Creta, & alijs locis pluribus, quæ à Stephano commemorantur. Deinde Paphlagoniæ ſequuntur populi, unà cum Ponticis mixti, ſeu pars potius Ponti. Paphlagoniam, Plinius Pylemeniam dictam fuiſſe ait, à Pyle flumine, quod inter Mariandynos & Paphlagonas fluens fertur in Pontū. Euſtath. uero & Stephanus, à Paphlagone Phinei filio dicunt. Eam Philemenes amicus Po. Ro. ut ſcribit Rufus, tenuit: ſæpe à Mithridate expulſus: deinde reſtitutus: ſtirpe deniq; regia deficiente Neronis tempore prouincia facta eſt. Gens alioquin Barbara, quamuis mixta Græcis, à lepore tamen eorum procul. Cauillus exagitat comicus quendam, ut Paphlagonem uiſum, quod in cōcionibus lingua ſemibarbara uteretur. Euſtathius. Horum populi Mariandyni ſunt, oram habitantes uſq; ad fluuium Parthenium: quos Strabo dicit à Thracia profectos. Horum meminit Eupolis antiquæ comœdiæ χρυσογένῳ. ὁρῶ θεῶ τὴν μαριανδύνιαν. Apud eos tibicines canere primum Threnos ſunt ſoliti: unde prouerbium, Μαριανδύνων μίμνησαι θρηνητῆρος. Threnetici & Cares: unde Carica Threnetica dicuntur. Huiuſcemodi ſunt etiam Phryges & Myſij. Quare Æſchylus ait: βοᾷ τὸν μύσιον. Ferunt autores Mariandynū filium Tityi threneticam ornaſſe melodiam, eamq; patrem Marſiæ tibicines docuiſſe. Hinc Mariandyni autorem ſui generis imitati ſunt: quem etiam uenando extinctum quotannis in æſtate lugent. Hæc Euſtathius. Apud eos urbs nobilis altera Heraclea eſt, Megarenſium colonia, Herodoto: Straboni uero Mileſiorū, circa quam Acheruſia Cherſonneſus, ubi dicunt Herculem ex inferis Cerberum extraxiſſe. Arrianus uero ſic ait: Mariandyni Paphlagonum gens Sangario fluuio uicini, ubi Heraclea eſt, apud quam Cimmerij, qui more patrio ueſcuntur herba, in aconitum incidentes adfecti ſunt, quod

genus herbæ ſpuma Cerberi ab Hercule extracti, in terrã collapſa dicitur peperiſſe. Ex quo ſcomma iacit: Cerberũ nõ minus incõmodi ſuperis attuliſſe q̃ inferis. Caucones populi Straboni, q̃ iam interiere, orã habitauere poſt Mariandynos uſq; ad Partheniũ flumen. Hic eñ per fines Paphlagonũ fluit, à lenitate quaſi uirgo ſexu, ꝙ Diana ibi latuerit ut indicat Apollonius in Argonauticis. Eſt & Partheniũ mons in Pelopõneſo. Euſt. Amaſtris iuxta ſequit̃ Paphlagoniæ metropolis: hodie quoq; nominis ueſtigia retinẽs, dicta ab uxore Dionyſij Heracleæ tyranni, filia Oriactis Darei regis fratris, ut ait Strabo. Ea ſiquidẽ è triũ urbiũ incolis facta dicit̃: Seſanio, Citoro, & Cromna. Citorus enim à Citoro Phryxi filio, ut Strabo, olim Sinopenſiũ emporiũ: nonnulli Cidorũ ſcribunt. Hanc frequentem buxo Strabo tradit. Virgil. Et undantem buxo ſpectare Citorum. Cromna nunc ipſa Amaſtris eſt Ægialus, promontoriũ, ut Apollonius poeta indicat, habet & uicum eiuſdẽ nominis: apud Græcos antepenultima acuitur ad differentiã portus. Eſt alter Ægialus, qui ſub Agamemnonis erat imperio, in medio Sicyonis & Bupraſij, ab Ægialeo Inachi filio, eſt & Thracius Ægialus iuxta Strimonem: Æthiopicus quoq; Ægialus iuxta Ægyptum. De hoc autem Paphlagonico Homer. κρῶμναν αἰγίαλόν τε καὶ ὑψηλὰς ἐριθύνας. Quidam Crobialon ſcribunt. Apollonius ſic ſcribit. Crobialumq; ac Cromnam frondoſumq; Citorũ. Qui ethnica ſcribit teſtatur Crobialũ paruũ eſſe oppidũ. Seſaniũ promontoriũ Amaſtridis, ubi primo Phineus rex habitauit. Strabo Didymus aũt inſulã hãc dicit eſſe. Dicitur aũt à Seſanio ibi fœcunde ꝓueniente: Euſt. Erithynnos Strabo, in mari Pontico ꝓpe Paphlagoniã duos eſſe ſcopulos dicit à colore appellatos, qđ tellus in ea parte rubricare uideatur. Stephanus ciuitatem Paphlagoniæ ponit, quam Homer. in Catalogo ὑψηλὰς ἐρυθύνας. Apollonius in Argonautis. αἰπεινάς τε παρεξένεόντ' ἐρυθύνας. Inuenitur & piſcis Erithynus, ob eandem coloris cauſam cognominatus. Eneti, quos Hom. producere mulos teſtat̃, ἐξ ἐνετῶν, ὅθεν ἡμιόνων γένος ἀγροτεράων. Sed & equi magnopere laudantur. Enetis enim equis in Olympia Leonem Lacedæmoniũ uiciſſe, autor eſt Euripides. Enetus fuit Myrmex Dialecticus cuius meminit Diogenes in II. Hanc gentẽ ſuo iam tempore extinctam, teſtatur Strabo: hinc Venetos habuiſſe originem in Italia dixi. Pelamidia portus & ſtatio Paphlagoniæ, ubi pelamides piſcant̃, Strabo. Secunda apud Calybes. Tertia apđ Byzantiũ. Æginates oppidũ & fluuius. Steph. Armenon uicus: meminere Menippus in Periplo & Xenophon in aſcenſiõe. Tius urbs à Tio ſacerdote Mileſio, ut ait Philo. Demoſthen. uero hiſtoricus in Bithyniacis dicit originẽ à Pataro quodam habuiſſe, qui in Paphlagonia res geſſit, ciuitatemq; Tion quaſi Dia, quod Iouẽ maxime coleret. Steph. Tij & Pomponius meminit. Callichorus fluuius apud Heracleã Paphlagoniæ, quã ſupra narraui, ſacer Dionyſio, quod ibi chorũ cõſtituit reuertens ab Indis. Apollonius. Ὠκα δὲ καλλιχόροιο παρὰ προχοὰς ποταμοῖο ἤλυθον, ἔνθ' ἔπεσι Διονυσήιον υἷα, Ινδῶν ἡνίκα φῦλα λιπὼν κατενάσσατο θήβας Ὀργιάσαι, στῆσαί τε χορὸς ἄντροιο πάροιθεν. Valerius Flaccus è noſtris Callirrhoon uocat: Triſtes Acheruſidos oras Præterit, & feſta uulgatum nocte Lyei Callirhoõ, nec uana fides: hic Bacchus & undis Abluit Eoo rorãtes ſanguine Thyrſos. Callirhoes alter in Attica fluuius Plinio. Sinope urbs Græca, Mileſiorum colonia, quam Polybius hoc modo deſcribit: In dextra parte Ponti, ubi Phaſidis ingreditur mare, in quadã Cherſonneſo protendente in pelagus, difficilis aditu à mari uenientibus. Sinopenſibus Mithridates bellum intulit, qui ſubſidium à Rhodijs petierũt. Strabo nobilem eam Paphlagoniæ ciuitatem uocat, à Mileſijs ædificatam, ac bis captam, primum à Pharnace, deinde à Lucullo, gymnaſio, porticibus & foro egregie ornatã: Inde quoq; Sinopicam rubricã è Cappadocia eò aduectã prouenire. Vrbis etymũ à puella Sinope ferũt, quæ à Ioue amata in hoc loco reperta eum iurare coegit daturũ, quod ipſa peteret. Petijt autem perpetuã uirginitatem. Apollonius hanc fabulam pluribus uerſibus comprehendit. Alia uult fabula ab Apolline cõpreſſam, ex qua natũ Syrũ, qui Syriæ nomẽ dedit. Sinopẽſis Regulus quidã Hiſmael Græcanica ſecta noſtra memoria ſe ſpõte Mahumethi Turcarũ regis dedidit. Hęc urbs clara Diogene Cynico eſt. Deinceps ſunt Halys fluminis oſtia, nomẽ habentis à ſalibus quorum præterfluit fontes: labitur multus in occidentẽ, deinde cõuerſus in Septentrionẽ per Galatas & Paphlagonas hos Leucoſyros terminat. Hæc Strabo. Euſtath. eius etymũ potius ἀπὸ τοῦ ἀλήμεναι, id eſt, errare exiſtimat, quod uagus diuerſis abeat itineribus, ex quo ſine aſpiratione ſcribendum, primo

autem

autem modo nequaquã. Herodotus dicit eum à monte Armeniæ oriri, ac per Cilicũ terras boreã uersus tendere, ac exeuntem in Phasidem nomẽ amittere. Adstipulatur & Polybius, qui Sinopem prope Phasidis ostia, nõ Halys collocat. Cis Halym, terras omĩs ac regiones usq; ad Taurũ Brœsum possedisse idem est autor: eundẽ quoq; fluuiũ cauendũ ei Pythias respondit, Κροῖσος ἅλυν διαβὰς μεγάλην ἀρχὴν διαλύσει. Crœsus Halyn superãs dissoluet nobile regnum. Amisus urbs insignis distans à Sinope ad stadia noningenta: Milesiorũ, postea Cappadocũ principum colonia: hanc Mithridates Eupator muris exornauit. Hæc Strabo. Plin. uero ait, Eupatoriã à Mithridate uocatam, quã cum Amiso cõiunxit: eo demũ à Pompeio deuicto Pompeiopolis utrunq; oppidum uocatũ. Deinde à Phanarea est pars optima Ponti: post eam orientalior Pariadra, sub cuius radicibus Cobira sita sunt, stadijs cl. q̃ Magnopolis australior. Hęc Mithridatis regia erat. Ad cc. hinc stadia Petra est oppidũ, locus altissimus & saxo subsistẽs circumsyluosus & inaccessus. Ex ea Pompeius thesauros Mithridatis Romã exportauit, Cabiraq; Diospolim nominauit, quam postea Pythodoris rex auxit, Augustamq; appellari uoluit. Post Pharnareã Comana Pontica, & Zela urbs ab eodem rege possessa super aggere Semiramidis constructa, ubi templũ Anaitidis, quæ ab Armenijs colit̃. Hæc Strabo. Iuncta huic Amazonum regio, de quibus in Scythia diximus: unde huc cõmigrarunt, & apud Thermiscirã & Sidinã oppida, ac amnem Thermodontem constiterunt. Hic ex Antitauro profluẽs in Pontũ semper glacialis uel æstate, ex quo nominis etymũ trahit, crystallũ quoq; producit, ut ait Eustath. Iris etiã non minor illo ex Phanarea fluens Straboni: eandem planitiem irrigat præterfluẽs Comana Põti (Nã altera in Cappadocia Comana) & Amasum Strabonis patriã, assumptis sibi Scylace & Lyco apud Thermiscirã Thermodonti cõmixtus in pontũ exit. Lycus enim ex Armenia per fines Cappadociæ, hæc Cæsareãq; abluens ꝓgredit̃, donec in Pharnarea cũ Iri cõcurrat. Post Sidinã Pharnacia est oppidũ munitissimũ. Deinde Trapezus gręca ciuitas. Ante uero ex Amiso nauigãtibus in ora duo promontoria inueniunt̃. Herculaneũ, deinde Iasoniũ, deinde sinus in quo sunt Cerasus & Hermonassa mediocres habitationes. Hæc Strabo. Herodotus aũt Cerasuntẽ & Trapezuntem Sinopensiũ colonias dicit. Eustath. uero ex hac fructũ eius nominis à Lucullo in Italiam exportatum, postq; uictoriã Pompeij, Megalopolim appellatam esse, testatur. Strabo in hoc littore Phazemoniticã ponit, eamq; à Pompeio Megalopolim dictã, & iuxta Phazemonem uicum ampliatis mœnibus Nicopolim appellatũ. Trapezus Imperatorem Christianum nostra ætate habuit à Mahumethe Turcarũ rege expugnatum: originẽ à Cõstantinopolitanis imperatoribus ducebat, iam inde ab Alexio propinquo Andronici senis Palæologi, quẽ primum hæc urbs Imperatorẽ habuit. Censetur & uiro doctissimo, Georgio Trapezuntio, Peripatetico quẽ Romę audiui. Trapezunti autem imminẽt Tibarni, Chalybes, Heptacometæ, antiquitus Mosynœci appellati, qđ turres μοσύνας uocant. Nam hoc genus in turribus & arboribus habitat: hi tres Pompeij cohortes obtruncarunt, dum montana pertransirent. Hæc Strabo. Dionysius uero poeta δουρατέους μοσσυνοίκους, id est, ligneos Mosynœcos uocat, quod in arborib. seu ligneis habitabant ædificijs: Xenophon, eos uti adipe Delphinorũ pro oleo, & nucibus iuglandibus minime scisso putamine, uino austero: præterea corporib. esse teretibus, longitudine ac crassitudine æquali. Calybes, gens pauca & subiecta Mosynœcis uicinis, uictumq; ex ferri metallis quo abundat quæritãtes, ut ait Xenophon. Hos dicit esse Eustath. quos Hom. Halybes, & item Halyzonas uocat, quos Dius & Epistrophus ad Troiam duxit, & satis ostendere dum oram dicit uenis argenti abundare. τηλόθεν ἐξ Ἀλύβης, ὅθεν ἀργύρου ἐστὶ γενέθλη. Strabo aũt Calybes dicit suo tempore Chaldæos uocatos, ab Homero autẽ Halybes: sed Halyzonas nequaquã, dicens eos cis Halym esse. Stephanus item uult, Halyzonas Homerũ inter Cares & Lydos posuisse, dictos à iactantia diuitiarũ quas possident, ἀλάζων enim latine iactans. In ora quoq; Ponti Stephanus Calathim ponit, à Calatho ibi reperto sacrificijs apto. hinc & Istrum fuisse poetã, qui de Tragœdia scripsit. In eadem ora Melas & fluuius & sinus & pontus, cuius meminit Eudoxus, apud Sarpedoniam petram: dictus à Melane Phryxi fratre ibi demerso. Apollonius. Μέλανόν τε διὰ βένθεα πόντου, ἵξονται, τοῦ μὲν θρηίκων χθόνα τῆδε περαίην. Nunc Ponti mediterranea dicenda, quæ Galatæ, Cappadocesq; tenent. Galatæ enim Paphlagonibus uicini ad austrum sunt, ac

cis Ha-

cis Halym. Tres eorũ gẽtes Trogmi, Toliſtobogi à ducib. dicti. Tectoſagi à gente Gallica. Hãc regionẽ poſt multos errores, Galli occupauerũt, ex quo Galatia, ſeu Gallogręcia dicta eſt. Deinde res ad tres duces delata, ut Strabo teſtat̃: poſtremo ad unũ Deiotarum regẽ à Põpeio factũ, cui ſucceſſit Amyntas, qui pro Antonio in caſtris fuit, deinde ad Auguſtũ transfugit. Quo extincto à Romanis ſimul cũ Cappadocia, ac Ponto prouincia facta. Rufus aũt ſic de his. Galatas Cn. Mãlius Cos. qđ Antiochũ iuuiſſent perſecutus, & fugientes partim in Olympum, partim in Ancyram, quæ nũc Mediacus dicit̃, de arduis in plana detruſit, uictos in perpetuam pacem redegit. Gallogręciã Deiotarus rex nobis permittentibus tenuit, ad extremũ ſub Octauio Auguſto in formã prouincię redactam eam primus M. Lollius Paulinus adminiſtrauit. Galatię ciuitas Ancyra, nonnullis Phrygiæ: nam & uicina Galatiæ Phrygia maior eſt. Apollinis in VII. Caricæ de hac urbe ſic refert: Mithridatem & Ariobarzanẽ Neclydas auxiliares fuiſſe Galatis in bello, quod à Ptolemæo Ægypti rege paſſi ſunt, cuius naues cum Mithridates cepiſſet, tris urbes facti memoriã teſtãtes poſuit: Ancyrã ab ancoris nauibus ereptis, alterã Peſſimuntem, tertiã Taniam à nominibus ducũ qui ei bello præerant. Arianus aũt Peſſimuntem ἀπὸ τοῦ πεσεῖν, id eſt, cadere è cœlo ſimulachrũ matris deûm: unde illa Romã aduecta. Tanaim alij Tabiam uocant. Ad Ancyram, Synodus Ancyrana celebrata, ut in iure ſcribitur Pontificio. Sequitur Cappadocia, quã Halys ab occidente terminat, Thermodon ab oriente, à meridie Cilicia, mediãq; Iris interluit Ptolemæo. Plinius à Cappadoce eius regionis fluuio uocatam dicit, cum Leucoſyria prius diceretur, eandẽ eſſe Strabo quoq; adfirmat. Arianus ſcribit Cappadoces uſq; ad Euphratẽ quondã Syros uocatos, deinde nomen à Cappadoce Nini filio mutaſſe. Plutarchus, Cappadociam, Syriam uocari dicit, à Syro Apollinis & Sinopes filio. Cappadoces, ut ait Rufus, primum ſocietatẽ Po. Ro. ſub Ariarathe petierũt, cuius deficiente ſtirpe, lectus rex Ariobarzanes, & à Mithridate ſæpe pulſus: Romanorũ armis reſtitutus eſt, cuius itẽ tertia deficiente prole Archelaus fauente Antonio rex factus, quẽ Tyberius ſub Auguſto oratione defendit. Imperio deinde ſuccedens eiuſdem, blande Romã accerſitum non remiſit, ac Cappadociã in prouinciã per Germanicũ redegit, quæ ſimul cũ tota regiõe teſte Strabone à ſenatu in X. diuiſa eſt pręturas: uidelicet quinq; Taurũ uerſus, quę ſunt, Melitina, Cataonia, Cilicia, Tyanenſis & Iſaurienſis. quinq; reliquæ Lauinaſina, Sargaſina, Serauina, Chamameriena, Rhemnena, poſtea addita & undecima Prætura, regio uidelicet Caſtabalis, & Cydiſtre uicina uſq; Derbam Antipatri piratæ ſedem. Idem ait autor, Perſas primũ Cappadociã in duas Satrapias diuiſiſſe. Deinde Macedonas in duo regna. Quorũ alterum proprie Cappadociam appellabant prope Taurum, alterum Cappadociã magnam prope Pontum. Arianus ſcribit Cappadoces omnis uſq; ad Euphratẽ Syros primũ fuiſſe uocatos: deinde à Cappadoce Nini filio nomẽ accepiſſe. Euſtath. Leucoſyros dicit eſſe nominatos, ad differentiam Syrorum, qui extra Taurum ſunt collocati. Mazacam Euſebius ait, pulſo Archelao Tyberium, Cæſarem appellaſſe, unde Gregorius Nazianzenus præſul & Baſilius fuere. Eſt & Cæſarea Apameæ, & Cæſarea Palæſtinæ. Eſt item Mazara ciuitas Seluntinorum. Hæc uero apud Argeum montem ſita Straboni & Martiano, apud quam ad ſtad. XI. Melas fluuius currit ex humili loco naſcens, & in Euphratẽ emittens, qui diu retentus quibuſdam lapidũ obijcibus: poſtea ruptis torrente adeo repleuit, ut uicinas regiones multorũ milium talentorũ, ut ait Strabo damno adfecerit. Comana Cappadocię plurali numero Emporiũ nobile quondam, & altera Corinthus frequentia mulierum & laſciuiarum: hic Lunæ fanum quod menſem Pharnacis uocant, & Reges ipſi maxime uenerantur. Huc undiq; ad Deæ feſtum cõuenitur. Altera Pontica, ſupra commemoraui. Plinius has ponit urbes, Archelaidem coloniam Claudij Cæſaris quam præterfluit Hylas fluuius, Neocæſareã quam Lycus. Sebaſtopolim & Sebaſtam in Colopena regione, quę Blaſio Præſule ac Martyre decorat̃. Melium à Semiramide conditũ nõ procul ab Euphrate. Tyanam inter Cappadociã & Lyciam Tauro occubantẽ, Apollonij philoſophi patriam: alteram Stephanus in Ægypto ponit. Armenia minor à ſeptentrione & occaſu Cappadociam, ab oriente Euphratem & Armeniã maiorem, à meridie Taurũ montẽ habet: interſecatur aũt ab Antitauro: regio tota in præfecturas diuiſa. De eius origine autores diuerſa tradidere. Eudoxus in Geographia colonos eam habuiſſe

Phryges

Phryges ab initio dicit, moribusq; adhuc Phrygijs pleraq; apud eos agi. Herod. ab Armeno, q ex Armenia Thessaliæ urbe cũ Iasone in his locis gessit. Antipater III. Rhodiacæ historię scribit ab Armeno heroe Rhodio dictã. Iustinus deinde princeps, ut tradit Eust. omnẽ Armeniã in partes IIII. diuisit: Primã Heptapolim cuius metropolis est Bizarus, quę prius Leõtopolis dicta est: pręterea Theodosia colonia, Trapezus, Cerasus: secũdã in Pentapolim: quarũ Sebasta metropolis: tertiã Hexapolim, quę aliquando uocata est Armenia secunda: cuius metropolis Melitene. in hac & Comana & Chryse: quartã Zophanẽ & Bebitenã appellatã sub diuersis Satrapis cõstituit. Xerzene sicut Cambilene, urbs à Xerze in Armenia ædificata Stephano. Nicopolis urbs à Põpeio cõstructa, ubi Euphrates Armeniã minorẽ ab Acesina disterminat Straboni. Armenia maior à septentrione, Cholcidem, Iberiã & Albanos: ab occasu partem Cappadociæ, ab oriente partẽ Hircani maris: à meridie Mesopot. & Taurũ. Hanc & item Mediã Strabo ab Iasone originem habuisse docet. Eum siquidem Armeniũ quendam ex Armenia Thessaliæ (quę inter Pheras & Larissam sita est) secũ duxisse, qui res in hoc loco gessisset, gentemq; de suo nomine uocasse. Sed & autor idem recẽtiora refert, Persæ uidelicet, Armeniã tenuere, postea Macedones, deinde Orõtes ex Indarni genere unius è septẽ Persis: postremo duces Antiochi magni, qui eam sibimet permittente rege diuisere: Artaxa Pariada: Antiocho tandem à Rom. superato illi reges appellati sunt. E genere Artaxę fuit Tigranes qui eam habuit quę proprie Armenia dicitur, Medis Albanis Iberis cõtigua. E Pariada Artanes Sophinus qui australes tenuit partes, eas maxime quæ ad occasum uergũt. Hic à Tigrane expulsus est, qui quanquã rerum potitus uaria tamẽ fortuna est usus: nam initio apud Parthos obses fuit: deinde se redimens ac auctus Parthorum regionẽ uastauit: præterea Mesopotamiã, Syriam, Phœniciã cepit, Euphratẽ transgressus. Mithridati auxilium cõtra Ro. tulit, à Lucullo demũ pulsus à Tigranocertis urbe regia euersa, ab eius successore Pompeio procumbens ad genua restitutus est, ducto in triumphũ filio ingratissimo qui in eum conspirabat. Artabazus alter filius quamdiu in Po. Ro. amicitia mansit, fortunatus est uisus: sed cum Antoniũ in bello Parthico inimicis prodidisset, pœnas perfidiæ dedit. Nã uictus ab eo & Alexandriã ductus atq; interfectus fuit. Post Artabazum multi reges successere, Ro. omnes subiecti usq; ad Neronem. Regnum tunc demũ ad Tiridatẽ Vologesi Parthorũ regis fratrẽ peruenit. Is à Corbulone duce obsessus impetrauit ad Neronem posito prius ad statuã diademate supplex uenire, cum Parthorum equidem tribus milibus, quẽ cum Neapoli cõuenisset, iussus acinacẽ, id est, ensem ponere, nõ paruit, sed clam uaginæ adfixit, humiq; procumbẽs Imp. adorauit. Data ei uenatio in qua duos ipse tauros uno ictu cõfixit. Inde Romã ducto, ludi epulumq; datũ theatro uno die inaurato, ille uero cum diademate reuertẽs Neronea festum instituit. Nec tamẽ diu Armenij in fide permãsere, sed à Parthis iura regni accipiebãt. In hos Traianus profectus Artamiserim regẽ obuium cum muneribus habuit, equũ ducentẽ ita edoctũ, ut Traianũ adoraret: Cognita illius causa ac pro meritis multatus, ob quę Traianus est optimus appellatus. Igitur omni mole in Parthos uersa legatũ Armeniæ præposuit, eamq; prouinciã cum Syria & Mesopotamia fecit. Hadrianus causatus, ꝙ ægre retineri posset, Armeniæ regẽ permisit. Parthi rupto fœdere eã rapuere. Antonius Verus per Statiũ & Priscũ Artaxatis captis recepit, delatumq; Antonijs Armeniacũ nomẽ. Artaxata in hac metropolis ab Artaxa supra memorato. Is hanc urbẽ cõdidit suadẽte Annibale, q ad eũ deuicto à Ro. Antiocho cõfugerat. Postea Macrinus uindex Seuero principe expugnauit. Niphates mons Armeniam ab Assyrijs diuidit: ex quo Lycus & Caprius orientes in Tigrim profluũt. Araxes ex eo monte quo Euphrates nascit, cõtrario tamẽ ei cursu uersus orientẽ prius tẽdẽs usq; ad Atropatiã: deinde in Boreã cõuersus Azarã ac Artaxata præterlabẽs in mare desinit Hircanũ Straboni. Herodoto aũt cõtra, qui ait ex Matiana ostijs eũ LX. in paludes fluere, uno tantũ in Caspiũ mare. Idem scribit hũc nõ esse minorẽ Istro, insulasq; maximas habere. Steph. & itẽ Strabo dicũt ἀπὸ τῶ ἀράσσειν uocari, ꝙ opa Iasonis & labore modo Penei Thessalici montiũ cõtinuationẽ disrupit. Armeniorũ magistratus Megistanes sicuti magi Persarũ appellati. Armeni Christũ etiã colũt, uerũ citra ritũ orthodoxũ, à grecis quoq; differẽtes, pręsulẽ habẽt quẽ Catholicũ uocãt, q sacerdotibus populoq; uniuerso præsit, sacrificãt & more ferè latinorũ, una tantũ utunť lingua,

natalem

natalem dominicũ minime celebrant, sed nec ipsius baptismũ, dictitantes Christũ expia
tione nõ egere. Quadragesimã seuere colũt abstinẽtes uel à piscibus oleo & uino, quã-
uis fructibus & leguminibus quantumuis interdiu uescẽdo ieiuniũ minime seruẽt. Die
ueneris carne uescunt, ut Græcos nõ uideant imitari, aquã sacrificio nõ admiscẽt. Olim
pollicentes Ro. Pontificis autoritati obtẽperare, quãdo uidelicet rex eorũ à præsule Ma
guntino diadema simul cum regno accepit, cõsentiente Henrico Imp. minime præstite
runt: Sed & sub Eugenio IIII. Florentiã ad cõciliũ uenere rursus Christianæ religionis
documenta postulatũ. Deinceps Bithynia, quæ ab Heraclea Ponti usq; ad os protendit
quo ex occidẽtis parte terminat, ex oriẽte Sangario flumine, ab austro Epicteto, Ponto
uero ab aquilone. Hæc prius Bebrycia Solino appellata: deinde Mygdonia, postremo
ex regis nomine Bithynia. Strabo Bithyniã prius Mysos habitasse dicit: quod sanè pro
bare uidetur & Dionysius poeta & Arianus, qui dicunt Bosphorũ Thraciam apud quẽ
Bithynia est, Mysiũ quandoq; Bosphorũ appellatũ. Idem quoq; Arianus scribit Mysum
& Thynũ duos fuisse fratres Phinei filios, qui totidem populos cõstituere Mysios & Bi
thynios. Steph. ex Bithynio eorũ primo rege Iouis & Thraces Titanidis filio: alijs ex Bi
thy fluuio Thraciæ, apud quẽ incolentes Bebrycij huc migrarũt. Adsentit Herodotus
qui dicit Thraces in Asiam trãsuectos Bithynios esse appellatos, tẽplumq; & uaticiniũ
Martis habuisse, & à Bosphoro usq; Rhebam flumen regionẽ tenuisse. Dicuntur & opti
mum incolere solum, rerum omnium feracissimũ, materiæ ac lapidum copiam, tum cry
stallum in montibus ferẽs. Eorum regnum ad Eumenem, deinde ad Prusiam peruenit,
qui ubi Perseum sororium suum superatum à Ro. uidit, capite raso pileoq; sumpto Ro-
mam ultro uenit se libertũ Senatus appellans, ueniaq; & iterũ regno donatus, successo-
rem filiũ Nicomedem, à quo fuit interfectus, habuit. Hic item Nicomedẽ cognomento
Philopatorem: cuius filius hæredem populum Ro. ex testamẽto dimisit. Gentes habet
Chalcedonios & Bebrycios. Chalcidonia enim regio Chalcedonem urbem habet, sicut
Babylonia Babylonẽ. Hæc sita ubi Bosphorũ transfretaueris è regione Byzantij, Me-
garensium colonia Straboni. Megabysus Persarũ dux, ut ait Herodotus, solebat Chal-
cedonios cæcos uocare, qđ dimissa meliore tellure hanc peiorẽ elegissent. Arianus scri
bit Doriẽses colonos Chalcedoniã incoluisse, nomine à Chalcedone fluuio propinquo
sumpto. Eorum item colonias esse Byzantiũ & Mesembriam in Thracia. Idem est autor
eos diem XXI. mensium omniũ nefastam habere, in qua die Pharnabazus Persa Darei
præfectus, uictor eorũ pueros fecit eunuchos in Persidemq; misit. Acone insula parua
contra Chalcedonẽ, unde cotes optimę ueniũt, quas Græci ab eius nomine Aconas uo
cant. Post Chalcedonios Arianus Bebrycios dicit esse originẽq; à Bebryce trahere una
filiarũ Danai: quæ una cũ Hypermestra præter iussa patris uiro pepercit: quare fugiens
parentẽ unà cum uiro in hæc loca ritus docuit Ægyptios: pro quibus meritis regionem
ab eius nomine appellatã. Tenebant olim totum tractũ usq; ad Ephesum & Magnesiã
ut scribit enarrator Apollonij, Charontem adducens autorem, qui dicit Lampsacenorũ
regionem olim Bebryciã appellatam. Hic regnauit Amycus qui in ultionem Lyci à Pol
luce cæstibus interfectus dum Argonautæ illac transirent, statura præter humanam cor
poreq; toto ac uiribus monstrosis. Aranthas itẽ Bebrycius Eustath. octonis cubitis lon
gus tradit. Olbia in ora Chalcedonię nymphę nomine, alia in Italia, tertia in põto, quar
ta in Pamphylia, pręterea locis alijs Stephano. Chrysopolis urbs. Ephorus in li. XXIII.
Tradere belli socijs Calcedoniensium Chrysopolim. Dionysius Byzãtius de ipsius ety-
mo sic ait. Κέκληται δὲ χρυσόπολις ἐπὶ τῶν περσῶν ἡγεμονίας, ἐνταῦθα ποιουμένων τῶν προσιόντος ἀπὸ τῶν
πόλεων χρυσοῦ τὸν ἀριθμόν. Est in Cilicia altera Polyhistori, incolæ Chrysopolitæ. Nicome-
dia in sinus recessu, de regis nomine dicta: multiq; in eadẽ successores eodẽ nomine ap-
pellati, sicuti & Ptolemæi in Ægypto. Hic multos sub Maximiano martyres fuisse legi-
mus. Nicomedeum Emporiũ Bithyniæ Arianus V. Bithynicorum cõmemorat. Nicea
urbs Bithynię metropolis iuxta lacum Ascanium Straboni, prius Ancora: deinde Anti
gonea appellata ab Antigono Philippi filio: postremo à Lysimacho de nomine uxoris
filij Antipatri Nicea uocata. Altera Locrorũ Epicnimidiorũ, tertia Galliæ. Sunt itẽ aliæ
alibi Stephano. Ex hac fuere uiri illustres: Antigonus, Asclepiades, Parthenius, Apollo
dorus, Epithersus grammaticus. Hic conciliũ primum publice celebratũ, ubi explosus
Arius

Arrius. Hãc nostri expeditiõe prima Hierosolymitana in itinere expugnauerũt, expulso inde Solimãno Turca q eã tenebat. Nicopolis urbs Bithyniæ, altera in Epiro, tertia in Armenia. Astacus urbs in ora, qui signũ à se cognominat Astacẽsẽ, ab Astaco Neptuni & Olbiæ nymphæ filio, apud Arrianũ in Bithynicis. Strabo Megarensiũ coloniã eã dicit. Est & Astacus apud Byzantiũ, & itẽ ciuitas in Acarnania, Cephaleniorũ colonia. Bithyniũ urbs Bithyniæ Pausaniæ. Incola Bithynicus. Bithynopolis cuius Arrianus in Bithynicis meminit. Apamea in ora Propõtidis, prius Myrlea dicta à quodã Myrlo duce Colophoniorũ, nõnullis à Myrlea Amazone. Nicomedes deinde rex Prusiæ filius à matris nomine eã uocauit. Hinc Asclepiades Myrleanus fuit Stephano. alia Apamea in Syria, alia in Epicteto, alia ad Tigridẽ. Prusias Bithyniæ Chius antea uocata, quã Polyphemus in Mysia relictus ab Argonautis ædificauit, à flumine uicino appellatã. autores Charis in iiij. Chronicorũ, & Apollonius in iiij. Argonauti. Ἀλλ' ὁ μὲν ἐμ μυσοῖσιν ἐπικλεὲς ἄστυ πολίσσας, Νόστου κυδοσύνῃσιν. ἰβηδὴ ζύμενος ἀργῶ, Τῆλε δ' ἠπείροιο, τέως ἐξίκετο γαῖαν Ἀγχιάλων χαλύβων, τόθι μιν καὶ μοῖρ' ἐδάμασσεν. Strabo tñ uult q à Chio Herculis socio à Colchis redeunte ædificata, à Demetrio postea euersa, ac à Prusia rege illo qui Annibalẽ excepit restituta, Prusias appellata est. Prusienses ob fidẽ Romanos demeriti, libertate donati sunt, cũ Apamienses quos suprà cõmemoraui coloniã reciperẽt. Apud hãc Argãthonius mõs, iuxtaq fons, ubi fabula de Hyla Herculis socio & à nymphis dũ aquas hauriret rapto. Altera Prusias inter Mysios in Olympo condita, ab illo Prusia qui cũ Crœso bellũ gessit. In hãc ille sententiã, à qua Steph. dissentire uideẽ. Nam Chiũ & Argathonẽ apud Olympũ ponit ab uxore regis Rhesi, & Argathoniũ incolam, & Agathonẽ dici, & Agathoniũ sine r. Hæc hodie Prusias Bursia est appellata corrupto uocabulo, emporiũ Turcarum, in quorũ unà cum reliqua Asia uenit potestatẽ. MYSIOS Homerus in Asia ponere uideẽ, nõnulli dicũt Mysiorũ meminisse in Europa sitorũ ultra Istrum, quos Mœsios ex autoritate ueterũ marmorum uocari diximus, quãquã à Grẹcis ambo Mysii appellẽẽ. Mysiorũ asini inæquali dorso ferunẽ, unde prouerbiũ apud Eustath. in obtortos, ὡς ὄνος μύσιος. Arrianus dicit Thynũ & Mysum duos filios Agathones nymphæ totidem cõstituisse populos. Sunt præterea cum Phrygibus mixti sicuti Mæones & Lydi, ut uix discerni liceat, ex quo prouerbiũ Grẹcum, πόρρω τὰ μυσῶν καὶ φρυγῶν ὁρίσματα, id est, procul Mysorũ & Phrygũ termini. Duas ponũt sicuti & Phrygias, maiorẽ & minorẽ. Nã ut ait Stra. altera Olympica Mysia est, Bithyniæ & Epicteto cõtigua, quã Artemidorus à Mysis, qui trãs Istrũ sunt, dicit habitatã, ubi Olympus est. Altera circa Caycũ & Pergamenũ agrũ usq; in Teutraniã & Caistri ostia. Olympus eñ mons syluosus, adeoq altus, ut hora tertia noctis ex eo sol aspiciaẽ. Hũc Cleõ pr̨edo insanus amicus Antonij tenebat, ut idẽ Stra. autor: apđ hũc Prusiadẽ urbẽ esse dicimus, paulũ à mari recedentẽ. Etsi & Cẹsarea ibi sita, quẹ Olymp. Cẹsarea cognominaẽ. Halizonas Steph. inter Mysiã & Lydiã collocat. aliqui in Põto. De quib. deq; Halyba eorũ ciuitate, ubi argẽti uenas Ho. dicit, supra in Põto mẽtionẽ feci. Assus urbs in alto sita loco, in quẽ Nicostratus citharœdus cauillabaẽ. ἄσσον ἰὼν θᾶσσον ὀλέθρου πείραθ' ἵκηαι. Assum Cor. Alex. scribit Milesiorũ esse coloniã, sitãq; in Mysia ꝓpe Hellespõtũ, ubi Sarcophagus gigniẽ lapis. Altera Lydiæ, tertia in Epiro. Ex hac Asso fuit Cleãthes successor Zenõis. Atarna urbs prope hãc poniẽ. Astyra uicus ꝓpe Adramytũ Stra. est & Phœniciæ urbs iuxta Rhodũ, in qua Minerua Astyris diciẽ: in Bœotia quoq; ꝓpe Potnias, & in Italia in ora Cãpan. Steph. Teuthrania urbs à Teuthrãte patre Telephi, qui & heros Teuthrãtius appellatus. Phrygia minor eadẽ & Epictetus appellata, ambitũ protẽdit in Hellespontũ occasum uersus Dionysio. Altera orientalior quẹ maior diciẽ & Paria, in qua Midas regnauit prope Sangariũ flumẽ, ubi Rheã deũm matrẽ uenerabãẽ, quã regionẽ ipse Dionysius populosam appellat, Arrian. & diuitẽ & antiquiss. Est & Europẹ locus prope mõtẽ Oetã, qui Phrygia diciẽ. Plin. habet autores qui dicãt Europa & Mysos & Bryges & Thynos trãsfretasse in Asiã, populosq; cõstituisse, à quib. Mysii & Phryges & Bithynij appellãẽ. Post res Troianas, coloniæ græcorũ & Lydi & Persæ & Macedones, postremò Galatæ oĩa excursionib. turbauerũt: nec solũ ob rerũ mutationẽ res ipsæ incertæ sunt, sed etiã ob diuersas scriptorũ sentẽtias, q de ijsdẽ reb. diuersa tradidere. Hinc Phrygiẹ, Cariẹ, Lydiæ, Mydiæ, loca uix distingui ualẽẽ. Huc accedit quod Romani ea diuiserũt nõ per natiões, sed fora & præ-

turas ubi iura dicuntur.Igitur minor Phrygia Troadem regionẽ cõtinet, quãuis Hom. in Catalogo abducere ab ea uideat̃, Æſchylus tñ & oẽs qui poſt eum fuere, eandẽ eſſe gentẽ dicunt.Hæc em̃ & Aſia propriè Ptolemęo dicit̃,tota occubans Helleſpon.XII. claris habitabat̃ urbibus, quæ ſunt huiuſcemodi: Abydũ,Iliũ,Lyrneſſus,Pedaſus,Thebe,Zelea,Adraſtea,Pitya,Percote,Arisba,Chryſe,& Adramictũ.Has omnis Achilles unà cum reliquo Græcor.exercitu quũ ad Troiã uenit præter Ilium expugnauit,præda inter ſe diuiſa:ĳs omnib.Priamus dominabat̃.Cuius regnũ Stra.in ix. partes diuiſũ ſub totidẽ ducib.belli tẽpore tradit. Dardanos ſub Ænea,Lycios ſub Pãdaro, Zeliẽſes ſub Aſio,Iliẽſes ſub Hectore, Cetios &Lyrneſſios ſub Pileo.ultra hęc miſſa eò externa auxilia ex Thracia & tota Cherſonn.Ciuitates præterea Troadis & Æolidis permixtę,cũ cõſtet Troianos omnis Æolicã eſſe gentẽ.Quoniã uerò de Helleſpon.deq; cæteris pelagis alibi diximus,reliqua Troadis nunc exequar loca.ac primum Abidum.Græci em̃ hæc ciuitatũ nomina fœminini generis & in us enũciãt.Apud Hom.uno in loco τὸ ἴλιομ αἰπύ.quod Ariſtarchus nõ probat Hom.eſſe carmẽ,ut ait Euſt.Abidum igit̃ primum in ora Helleſpõti ſitum è regione Seſti,ſpatio ſtad.VII.quod Xerxes dicit̃ pontibus iunxiſſe.Hinc prouerbium in Abydenos,μὴ δ' εἰκῆ τὴν ἄβυδον πατεῖν, id eſt, Ne temerè Abidũ calces.Hãc ut Lesbĳ Seſtum,ſic Mileſĳ cõdiderunt, Gyge Lydorũ rege permittẽte, ut ait Stra.nam ea loca, & tota Troia ſub illo tunc erat, ex quo promõtorium quoddã iuxta Dardaniã Gyges dicit̃.Abydẽſes molle & effœminatũ genus, & ſycophãtæ maximi,unde prouerbiũ in Sycophãtas ἀβυδοκόμεις.Hic Leandri Abydeni amores in Seſtiam Ero, quos hexametris deſcripſit Muſæus adhuc extãtib.unde Ouidĳ epiſt.materiã ſumpſit.Puellã em̃ dicit apud Seſtum fuiſſe, ubi tẽplum ſacraq; Veneris Leander fortè diuerat.Abydus altera in Ægypto huius colonia.tertia in Iapygia Italię Steph.Ilium Troiani Acten prius uocabãt,deinde ab illo rege Ilium. Duos habet ad Propõtidem pertinentes colles,ubi Arx cum tẽplo & Palladio.Nouum Ilium Alexan.prope antiquũ inſtaurauit Alexãdreã uocatũ.hoc poſtea Auguſtus, quod inde originẽ duxit,ædificĳs& donis auxit,ut ait Strabo.Plin.uerò Troas Antigonea,quã nunc uocãt Alexandreã coloniam Rom.Aliud in Maced.Ilium,ædificium Heleni Troiani,quod Troiã nunc corruptè diximus uocari.Aliud in Theſſalia,itemq; in Thracia Steph. Reges Ilienſes originẽ à Dardano ex Hetruria profecto habuere, quos ordine in poetica dicã. Patriã uerò prodidere, ut Dares teſtat̃, Polydamas, Antenor,Æneas, Amphidamas,Dolõ,quorũ poſtea domus incẽdio ſeruatæ.Lampſacũ in ora prope Abydũ à Lãpſace uirgine, Phocenſiũ ædificiũ olim Pityuſa,ab Hom. aũt Pityea dicta, ut placet Deichoro Cyziceno, ob frequẽtes pinus.Optimũ ferre uinũ dicũt,ex quo Themiſt.dono datũ à rege Perſarũ fuit,cũ ad eum profugit Demoſt.ob eam cauſam à Priapo Veneris & Dionyſ.filio ædificatum eſſe dicit,hinc Priapus urbs ipſa appellata, Lampſacũ Euſt.ἀπὸ τοῦ λάμψαι, quod oraculo habuerit ibi ædificari,ubi primo ſol λάμψῃ,id eſt,fulſerit: appellata & Abarnus ἐκ τοῦ ἀπαρνήσασθαι,id eſt, diſperdere Venerẽ grauidã ex Dionyſ.Iunonis opera, ex quo illa informẽ fœtũ dicit̃ peperiſſe,quẽ Priapũ appellauit.Steph. Inter Lampſacũ & Abydũ, Practius amnis fluit,Strab. Zela urbs ſub Idæ radicibus à Zelio cõditore, iuxta quam Æſopus &Tarſius fluũt,haud ꝓcul à mari.Hom.οἳ δὲ ζέλειαν ἔναιον.eſt & caſtellũ huius nominis in Cyzico Diogeni in III.Cyzicenorũ, & Zela urbs Põti. Adraſtea ab Adraſto cõdita cũ tẽplo Nemeſis, Ad raſteæ dictę à Poetis. Alĳs à nymphe eiuſdẽ nominis filia Miliſſi geniti ex Ida, q̃ primus regnauit in Troia:nõnullis ἀπὸ τοῦ μὴ διδράσκειν,id eſt, à nõ fugiẽdo.Hanc Plin.Pariũ uocatã dicit. Pariũ em̃ Strab.oppidũ in Propõtide ponit̃. de Paro & Pario inſulis diximus. Pitya Pityea appellata à frequenti pinu, ſita apud Æſopũ.Percote media producta Hom.καὶ πάλαι περκώτη. Arisba urbs Iaſĳ regia, ex quo Diã Arisbam Hom.uocat.Arisbus item fluuius Thracię in Hebrum fluens.Multa em̃ loca nominaq; Troiæ ac Thraciæ ferè cõmunia erant,ut ait Strabo.Arisbas alias eſſe in Leſbo cõmemoraui. Chryſa in aqua Apollinis tẽplũ cũ eius ſimulachro, murẽ ei ſacrũ ad pedes tenente.Quapropter diuina ab eodẽ Poeta appellat̃ χρύσηντε ζαθέην. Huius ſacerdos Chryſes expugnata ciuitate &filia Chryſeide rapta ab Agamẽ.cauſa peſtis demiſſę Græcorũ caſtris fuit:ex quo coactus Agamẽnon eã reddere,& illius loco Bryſeida Achillis rapere.Hinc initiũ Iliad.Homeri. Chryſas alias Steph.cõmemorat, apud Scyrũ,

apud Lesbũ,in Bithynia,in Caria. est & insula Oceani,sic à Dionys. uocata ob auri copiam. Est & aurea Chersonnes.in India, quã χρυσῆν Grȩci uocãt.Lyrnessus,unde Achilles Briseida rapuit. Adramictũ iuxta Caicũ à filio Haliatti Crœsi fratre eiusdẽ nominis: Adramyctis uerò insula Lyciȩ. Apesum ciuitas & flumẽ in medio Lãpsaci & Parij,quo deleto coloni Lãpsacũ migrarũt,cũ utræq; urbes Milesiorũ essent coloniæ.dicit̃ & Pæsus & Apæsus ab Home.sicut & Atarna & Tarna,ut scribit Eust.Pergamũ nobilis urbs Troadis in mediterranea,quã Caicus prȩterfluit.Hic Attali,& Eumenes regiã cõstituere,de quib.in Onomatologia scripsi,q nobilẽ hic bibliothecã cõstituere,ubi cœptũ prius chartis hœdinis scribi,quæ pergamena postea sunt appellata.Scepsis,cuius etymum ἀπὸ τῆ σκέψεως τῆς Ρέας.hoc est à cõmẽto quo Rhea est usa cũ partui pro Ioue lapidẽ supponeret,ut ait Steph. Ex hac urbe Metrodorus Epicuri socius, & Neleus discipulus ac successor librorũ Theophrasti. Antãdrus in ora Troadis sub Ida mõte prope Mysiã, ab Antãdro duce gentis Æolicæ. Aristoteles ait hanc quãdoq; dictam Edonida, cũ Cimmerij eã annos LXXXXX.incolerẽt.Prope Atandrũ Traianopolis urbs. Attalia à Pto. Philadelpho ædificata.Cylla urbs in qua Apollinis Cyllei templum. hanc Cylleus fluuius præterlabit̃ ex Ida mõte deflués per agrum Antandrum. Et Cylleus item mons in eadẽ parte Straboni,Stephano autẽ utrunq; Cyllenum appellat̃.Smyntha,ubi item Apollo Smytheus apud Hom.Myrina in ora Æoliȩ urbs ab Amazonis nomine dicta apud eundẽ in II.Iliadis. Est alia in Lemno. Grynium urbs Myrineorum Straboni, ubi & nobile Grynei Apollinis etiã tẽplum.Lygdamũ,Apollonia,Elea. Achilleum oppidum iuxta tumulum Achillis.Cuma ciuitatũ Æolicarum maxima Straboni,dicta sicut Myrina de nomine Amazonis: Hesiodi patria ab eius patre relicta,ut ipse testat̃. Huic ciuitati Telephanes præfuit uir iustissimus, qui regionẽ eam pinis arboribusq; cõseuit, autor Heraclides de Politijs.Lycij Troadis populi,quib.præfuit Pandarus Lycaonis filius,ubi & Apollo Lycius colebat̃:In quo lupus Apollini cõsecratus cernebat̃.Sunt & alij extra Troadẽ Lycij,de quib. paulo pòst dicemus, qui ducibus Sarpedone & Glauco Troianis auxilio uenere.Lyceũ quoq; gymnasium Athenis Aristot.schola. Dardanium ciuitas & promõtorium LXX.stad.ab Abydo distans.Inter hæc Rhodius amnis emittit,ad quẽ,ut ait Strabo,in Chersonneso est Hecubæ sepulchrũ,quod Grȩci κυνόσσημα uocãt. quidã Rhodium dicunt in Æsapum emittere. Dardanium prisca res est, & adeò spreta,ut Imp.Romani Abydum transtulerint, alij rursus in pristinã habuerint cõditionẽ.Hic quõdam Sulla & Mithridates ad colloquium cõuenere. Dardanios à Troianis Homerus diuidere uidet̃, & ijs quidem Hectora,illis uerò Æneam præficere.Dardania prius Teucris uocabat̃.De quo Musæus historicus apud Stephanum huiusmodi repetit originem. Dardanus ex Hetruria cum Harmonia & Iasio fratrib. surrepto Palladio ex tẽplo Mineruæ in Samothraciã uenit,ubi Cadmus Agenonis filius inita cum eo amicitia,& defuncta uxore Harmoniã duxit:Dardanumq; in Asiã cum manu sociorum ad Teucrũ regẽ misit: à quo gener regno adscitus eius filia Batia ducta, Teucridẽ post soceri mortem Dardaniã appellauit.Arrianus eum è Samothracia uenisse dicit ad Troadẽ,& Neso, deinde Batiã filias regis Teucrorum duxisse: ex Neso Sibyllam, quæ uates fuit:ex altera Erichthoniũ,& illum qui post eũ regnauere suscepisse.Sunt & Dardanij alij apud Illyricos.Elea Æolica urbs,nauale Pergamensiũ, quondã Danais dicta, Menestei ȩdificiũ.Est & altera prope Mysiã nauale Bithyniȩ.tertia in Phœnicia in medio Sidonis & Tyri.est deniq; in Æthiopia palus cum tribus insulis. Cenchreæ urbs,in qua moratus Hom.didicit ea,quæ scripturus erat circa Iliada.alia nauale Corinth.tertia in Italia. Azania siue Azoniũ urbs Straboni ex XII. Herodotus Æzano protulit cum diphthõgo ab Æzano Tãtali filio.Ascania,quã Nicolaus in IIII.historiæ dicit ab Ascanio Æneæ filio cõditã esse.Est ẽm urbs & regio,ac palus in Troade Eustathio.Hom. Τῆλ᾽ ἐξ ἀσκανίης ἐριβώλακος ἦλθον ἀμοιβοί. Pedasus urbs in Ida mõte,quã inter XI.Achilles expugnauit.In eiusdẽ mõtis uertice Gargara plurali numero urbs Æolica,ubi Leleges quondã habitauere:à Gargaro Iouis filio è Larissa Thessaliȩ Steph.Epaphroditus uerò ait Gargara montẽ esse,neutriq; generis ꝓferre oportere. Gargarus aũt ciuitas fœminini.Hellanicus Gargasum scribit ciuitatẽ,putat̃ tñ mẽda in litera.Garganus aũt in Apulia mõs.Gergis urbs,unde Sibylla Gergithia. Phlegõ in Olymp. scribit apud Gergith.

tēplū esse Apollinis Gergithij, in qua Sibyllæ sepulchrū est: eius imaginē Gergythij in numis percusserūt Steph. Eumenea quā Attalus in honorē fratris Eumenis cōdidit, altera in Caria, tertia in Hircania. Aphne urbs prope Cyzicū, altera in Libya, & Aphneis palus prope itē Cyzicū. Artace urbs Milesiorū colonia. Demosth. poeta, νάσσατο δ᾽ ἀρτακίοις ἐφέσιος αἰγιαλοῖσιν. Sic enī Venus apud eos uocabat̄. Demetrius aūt insulam esse dicit, & Timosthenes montem prope Cyzicū. Memorant̄ & aliæ Epicteti urbes ab autorib. Lampronea Hellanico, Pelichna, Traianopolis, Attalia Steph. Docimeiū Eudæmoni, Myrmissum Polemoni, Sigęū Straboni, Siga Hecatęo, Polyena Steph. qui Eucarpiā in hac regione ob fertilitatē appellatā esse dicit. Mōtes quoq; in eo nobiles. Ida ad Lectū promōtorium pertinens ambitu stad. DX. est altera in Creta, unde Troiana hæc habuit originē. Terea, mōs in ora Cyzicena, cōterminus Zelę, Straboni positus ἀπὸ τοῦ τηρεῖν, id est, seruare, quod in alto sita loco facile omnia contuet̄. Sicut etiā de Ida nōnullis ἀπὸ τοῦ ἰδεῖν, propter late aspectū. Terea uerò Leucosyrorū est urbs. Phalacra mōs Idę dictus ab arbotū raritate & caluitie, ob perpetuas in eo niues. est & promōtorium in Cercyra, ut Artemidorus in V. Deniq; quicunq; locus sterilis, ubi nihil uirētiū sit, Phalacra dici potest Steph. Lectū, Sigęū, de quo supra. Agamea mōs & palus, dicta ꝙ in eo loco exposita sit marino mōstro. Hesione innupta. Reperit̄ & Agamus circa Heracleā Pōti Steph. Rhœteum à Rhœtea filia Promethei Eust. Flumina item Epicteti Practius inter Lāpsacum & Abydū fluens Straboni. Rhindacus inter Epictetū & Bithyniā, in cuius ostio sepulchrū Ægęonis herois Mysi, quē Hesiodus in Theogonia filiū Cœli & terrę uocat, q & Gyges & Briareus dicit̄ Eust. Scamādrus fluuius ex nomine filij Hectoris. Xanthus fluuius Troadis & urbs Lyciæ. Simois & Scamander: quorum alter Sigæo, alter Rhœteo proximus, ambo in conspectu noui Ilij concurrunt. Atq; hæc quidem Epicteti siue Phrygiæ minoris loca.

PHRYGIA MAIOR.

PHRYGIA maior cum Galatia à latere septentrionis terminat̄, occidētis cū minore, austri cū Lydia, oriētis uerò cum Cappadocia. Eius urbs Necolia in refluxu Sāgarij fluminis Straboni. à Nacole nympha dicta Steph. dicit̄ & Nacoleia Gręca diphthōgo, id est νακόλεια, sicuti Heraclea, Apamea. Ptolemæo aūt Nacolia. hodie uetus retinet nomē, regia Turcarū in Asia ante quā Constātinopolis caperet̄. Berecynthus urbs, Berecynthia regio sacra deûm matri. in eadem parte Berytis. Berytus uerò Phœniciæ urbs. Synada, quā dicunt Acamātem cōdidisse, qui post bellum Troianū cùm erraret in Phrygia, nactus quendā qui in ea regione locū expugnabat, cui auxiliaris adscessit, à quo & loco postea donatus, primūè Gręcia coacta multitudine mortales ad habitādū inuitauit, quorū cōcursu Synagā prius ipse appellauit, postea literę mutatiōe Synada uocata Stephano. Hic marmor Synadicū purpureis maculis, tracto colore è sanguine Atyis pueri, cū sese illo castrasset ex fabula. Papinius in syluis. Ipse cruētauit maculis lucentib. Atys. Acamantiū ædificiū Acamantis. cui Theseus iuuanti bellum cōtra Solymos hunc locum donauit. Parthenius in Aphrodice Acamātida hanc urbē uocat. est & Acamantis tribus Attica. Æmonia urbs in eadem Phrygia Polyhistori, & Æmoniū nemus in Ponto prope Thermodontē, ubi Mars dicit̄ Harmoniā genuisse. Steph. Alabastra urbs Herodoto, unde Steph. lapidem gigni Alabastritē testatur. Andrea penult. producta, urbs in qua lapis inuenit̄, qui cōbustus ferrū efficit̄, admixtus cū cymino, distillat argentū adulterinū: postremo permixtus, fit orichalcū Straboni xiij. Sipylus urbs, ubi fabula in saxū conuersæ Niobes, quæ se Latonę fœcūditate prętulit. Philemoliū, Dareon, Amorion. Manesiū, Aphneon, urbes oēs. est alterū Aphneon in Lydia, & Aphnitis palus apud Cyzicū Medeon, Myde urbs: Midea uerò apd' Argos. Metropolis urbs à deûm matre ibi culta, Polyhistori. Sūt aliæ in Lydia, in Thessalia, in alijsq; locis. Tēbroum urbs, Characi Tymbrū, Menandro Tembreum. Siassus Phrygiæ uicus, in quo ab initio coloni Cimmerij magnā uim frumenti sub terris cōditam inuenere, ex quo diu uictitarūt, nomenq; loco ex auspicio tali indiderunt ἀπὸ τοῦ σίτου, Steph. Charax locus est citra Celenas, ubi Alexander res gessit, propeq; Alexādriā urbē ædificauit. Alia in Caria, in Ponto, in sinu Nicomediæ nobile Emporiū. Steph. Dresia urbs, Dionys. in Bassaricis. βουδίαν δρεστήν τε καὶ οὐ μηλώδεα γαῖαν. Apamea insigne Emporiū, ac secūdum post Ephesiū, cōmuneq; Italorū Gręcorūq; hospitū,

ſita in Marſyæ fluminis oſtijs, qui urbẽ mediã præterlabẽs exit in Mæandrũ. Hanc Antiochus Soter à nomine matris appellauit. Hic fabula Marſyæ & Apollinis de muſica cõcertatiũ: ſita eſt in mediterranea, dicata Neptuno, Celeneq́; appellata à Celeno Neptuni & Celenus unius ex Danaidibus filio. Hęc ferè Strabo. Pli. uerò hãc Apameã à Seleuco cõditã dicit, uocatãq́; prius Dameã, ꝙ ferociſſimas gẽtes domaſſet: quo tẽpore Eratoſthenes ait corruiſſe in Aſia Solymorũ & Lelegũ, & Bebricũ, multorũq́; populorũ gẽtes. Laodiceã quidã in Phrygia ponũt, alij in Lydia, de qua inter Lydos dicã. Geranea urbs Phrygiæ, eſt alia in medio Megaræ & Corinthi, quò ſe recepit Ino Athamãtem fugiẽs. Gerenia uerò in Laconica urbs, itẽ Gerãthe. Steph. Doeantes cãpus Phrygię. Almona & Doeãta fratres fuiſſe memorãt, à quib. duo nobilitata nemora Doeantiũ & Almoniũ. Idẽ. Mõs Didymus matri deûm ſacer: unde fluuius Sãgarius in pontũ fluit Euxinũ. nõnullis Sãgarõ uocat̃. Hermogenes in Phrygiæ deſcriptiõe ait quandã Sangã nomine uenerãtẽ Rheã in hoc flumine cõuerſam ei nomẽ reliquiſſe. Marſyas, de quo paulo ſuprà. Gallus, de quo Polyhiſtor in 2. de Phrygia ſcribit, Gallũ & Atyn genitalib. ſibi adẽptis, Gallũ iuxta Teriã flu. ad habitandũ ueniſſe: cui Gallo nomẽ indidit. Hinc omnis poſtea caſtratos appellari. Hæc Steph. Ouid. uerò in Faſtis Atyn puerum dilectum Cybeli ob pudicitiã ſibi genitalia ademiſſe, & in hoc flumine lauaſſe, ex quo Gallos eunuchos ſacerdotes Deæ uocari.

AEOLIA, IONIA, LYDIA.

POST hæc intra Taurũ reſtãt regiones in eadẽ Aſia deſcribẽdæ. Æolia, Ionia, Lydia, Caria, Lycaonia. Æolos eſſe Troadas palã eſt, qui maxime per Ægęũ littus extendunt̃ uerſus meridiẽ cum Ionibus terminãtes. Sed & ad ſeptẽtrionem olim peruenerũt & Phrygiã, Armenos, Matianos, Ciſſianos cõprehendebãt, ut Strabo teſtat̃: quorũ linguã clara illuſtrauere ingenia poetica, præſertim Sappho. Etymũ trahũt ab Æoli filijs, unde genus id prouenit, uel quod ex αἰόλα, id eſt, uaria gẽte ac promiſcua creuerint. Nã Æoles quondã etiã Dores appellatos eſſe cõpertum eſt. Nec ſolũ eos, ſed oẽs intra Iſthmon Peloponneſiacũ, præter Atticos & Megarenſes uocati ſunt Æoles. Quamobrẽ Pindarus cũ dorice ſcribat uocat αἰολίδα μόλπην. Igit̃ Aſiatici oẽs Æoles ab ijs qui in Europa ſunt Æolibus profecti uident̃. Eorũ ciuitates ad XXX. fuiſſe Strabo eſt autor, quas in Phrygia atq́; Myſia, tũ inſulis Ægæi maris ex magna parte attigimus. ad Ionas tranſeã, qui eodẽ littore ſequunt̃, uſq́; ad Phoceam. Iones appellati Euſtathio ab Ione filio Xuthi, quẽ Euripides cõditorẽ Aſiaticæ telluris appellat: uir eñ Atticus fuit, ex quo Attici prius Iones uocati: & in Attica Ias condita regio. Strabo aũt ſcribit Melanthũ Codri filiũ ex Athenis in Aſiã cõceſſiſſe, ibiq́; partim a nepotibus, partim ab alijs xij. ædificatas eſſe ciuitates, quæ Ionicæ ſunt appellatę colonię. Epheſum ab Androdo, Myuntẽ à Cydrelo, Erythrã à Gnopo atq́; his trib. Codri filijs: Miletũ uerò à Nedeo, qui genere Pylius fuit: Lebedũ ab Andropõpo, Colophonẽ ab Andremone Pylio, Prienẽ ab Epiro Nedei filio: Teũ ab Athamãte, Phoceã ab Athenienſibus cũ Philogene, Clazomenas à Paralo, Chiũ ab Ogertio, Samũ à Timbrione. Ælianus aũt de uar. hiſt. Neleũ Codri filiũ fuiſſe dicit, & has omnes cõdidiſſe urbes. Vitruuius ait Atheniẽſes ex reſpõſo Apollinis xij. colonias in Aſiã deduxiſſe, tradito negocio Xutho eiusq́; filio Ioni. Sed & adeo poſtea creuere, ut Plin. ad lxxx. fuiſſe per cũcta maria teſtet̃. Quãdo Lydorũ urbes Iones ferè ſunt, pariter & Lydia deſcribet̃, quę ut ait Pli. perfuſa flexuoſi Męãdri curſib. ſuper Ioniã ꝓcedit: Phrygię ab exortu ſolis uicina ad ſeptentrionẽ Myſiæ, ex meridie Cariã amplectẽs, Męonia antea uocata. Eius in primis ciuitas (ut placet Herod.) Epheſus Ionicarũ clariſſima, à nomine & ipſa Amazonis appellata, plurib. ante nominib. dicta, Vrychia, Ortygia, Ptelis, Arſinoe ab uxore Lyſimachi. Olim diluuio abſũptã ipſe Lyſimachus alio in loco cõmuniuit, cuius calamitatis Durici Elaici extat epigrãma. In hac tẽplũ Dianæ celeberrimũ à tota Aſia annos CC. ędificatũ, tãta ueneratiõe, ut Epheſii in quodã bello, humano ſubſidio deplorato, funẽ à forib. tẽpli ad urbis mœnia ſuſpẽderint, ciuitatẽq́; quaſi ſoli Deę tuendã permiſerint. Eius incẽſor Eroſtratus, quãq́; cautũ fuerit ne quis eũ nominaret, finẽ tñ cuius gratia flagitiũ perpetrauit uidet̃ adſecutus, eius nomine ad nos uſq́; per tot ſecula deducto. Smyrna in ora Ioniæ à Tãtalo prius ędificata, dicta Naulochus, deinde ab Amazone ſicuti & plereq́; Aſię ciuitates appellata Stephano. Stra. refert porticũ eã, & portũ, & bibliothecã, &

gymnasiũ habuisse cum Homeri tẽplo ac statua. Numumq; æreum Homerũ appellant, quoniã Smyrnenses eum ut ciuẽ suũ maximè sibi uendicant. Passi & ipsi terræmotũ ueluti multæ in eo tractu ciuitates M. Antonini principis tẽpore, à quo restituta urbs fuit: meminit Philostratus in uita Sophistarũ. Huc ẽ tota Asia literarũ gratia cõueniebatur. Erat eñ Smyrna portus cõmodissimus, quò undiq; ẽ Græciæ atq; Asiæ regionibus oẽs confluerẽt, gymnasiũ & philosophorũ & oratorũ quondã fuit celeberrimũ: nobilissima quoq; hinc orta ingenia. Teos in media ferè Ioniæ ora Herodoto, Athamãtis ædificiũ, ex quo Athamãtida eã Anacreõ uocat. historia sic se habet. Athamas quõdã locũ cõsiderãs ubi ædificaret, iam parata materia, interrogatusq; à Marte quousq; meditaret: respõdit τέως, id est, donec tibi ciuitatẽ ac tẽplum constituã. est homonyma in Ægypto, alia in Scythia, in qua palus esse dicit referta piscibus, ex quib. per serenũ oleũ manat in summa aqua tãta copia, ut colligi in uasa possit usib. aptũ. Hęc Steph. Strabo Teos dicit in peninsula sitã, portũq; habere. hinc quoq; fuisse Anacreõtẽ poetã, Apelicone, Hecatæũ hist. Clazomene clara & ipsa Ionię urbs, quæ insulas quõdã habitatas in frõte septẽ habebat. Prope Clazomenas Erythra prius Gnopopolis dicta à Cnopo cõditore: ẽ homonyma in Libya, in Locride, in Bœotia, in Cypro, quæ nũc Paphus dicit. Steph. Stra. autẽ Erythrã portũ, & Coricũ montẽ adiacentẽ dicit habere. Sibyllamq; hinc Erythreã tẽpore Alexãdri ortã. Colophon, unde Homerũ pleriq; putãt esse. Priene prope Ephesum parũ à mari recedẽs. Myus, id est, μυὸς inter Ioniæ urbes prope Magnesiã. Stra. Stephano Cybelea urbs Ioniæ. Herod. Cybelen dicit ciuitatẽ esse Phœnicię: est & Cybela Phrygię & Cybelũ tẽplũ, unde Rhea Cybele dicta, in eo loco culta siue nata. Steph. Sillon, Buchia, Glaucia parua Ioniæ loca. Lydię regia Sardis, posterior reb. Troianis: huic imminet Tmolus mõs in uertice exedrã cãdido lapide extructã habẽs, nobile regũ Persarũ opus, unde latè pspectus ex altissima specula est. Hinc Pactolus fluit aureis (ut ferũt) ramẽtis, ex quo diuitias Crœso puenisse. Hũc prope Astyra etiã urbs sita, ppe etiã Arima siue Inarima (utroq; dicit modo) ubi sepultũ dicũt Typhoeũ à Ioue fulminatũ, ut scribit Ho. nõnulli dicũt in Syria, alij in Pythecusis Tyrrheni maris. Steph. Tmolo etiã uicina Asteria siue Asteris, ut Xanthus in IIII. Lydiorũ scribit. Est & Asteria inter Cycladas. Asia urbs Sardibus proxima, & Asius cãpus prope Caystrũ. Hom. ἀσίῳ ἐν λιμῶνι καϋστρίου ἀμφὶ ῥέεθρα. & Asianæ insula Æthiopiæ, & Asis Ismos. Dionysius poeta. ὑπὲρ τανοῦ ἄσοντος αἴης. Et Asia maior & minor. Herapolis inter Lydiã & Phrygiã: ubi sunt aquæ calidæ: dicit sacra, q multis referta sit tẽplis: hinc clari uiri fuere, inter quos Serapion Stoicus. Est alia in Creta, alia in Syria. Philadelphia Attali Philadelphi ędificiũ, de qua inter Lydos & Mysos certatũ aliquãdo est. Stra. Alia in Ægypto, alia in Syria. Mastaura urbs ubi Rhea colebat. Cuius etymũ tale Steph. recẽset. Cũ Ma uni ex ancillis Rheę traderetur à Ioue Dionysius nutriendus, interrogata illa à Iunone, cuius esset, respõdit Martis: quare apud eos & omnis Cares Dionysius Massari appellat, & Rhea Ma, cui taurũ sacrificãt, unde nomẽ inditũ ciuitati, quã Chrysaoras flu. præterfluit. Magnesia Męãdro uicina, colonia insignis è Thessalica Magnesia orta: abest ab Epheso XXV. mil. antea Thessalonica appellata. hæc Plin. Ælianus de uaria hist. de his sic refert. Magnesij, qui iuxta Męandrũ accolũt, cùm aduersus Ephesios pugnarẽt, quisq; eques suũ canẽ uenatorẽ, et seruũ habebat speculatorẽ: primoq; cõcursu canes dimissi, qui hostiũ ordines turbabãt, serui deinde subsequẽtes iaculis & spiculis debilitabãt: tertio loco equites superuenientes iã fessos hostes ac turbatos facilè superabãt. E Magnesia fuere Egesias orator, & Simõ musicus. Æthiopiũ locus Lydię iuxta Hylũ, ubi Diana Æthiopica colebat, q Dianã agẽtẽ apud Æthiopas Apollo reduxit. Nõnullis uerò quod eandẽ cũ luna putẽt ἀπὸ τοῦ αἴθειν Callimacho. Quidã eñ Hecaten fatẽtes, à ferẽda face dictã Æthiopicã putãt, ut Eratosthenes. Quędã alia oppidula locaq; Straboni Stephanoq; in hac regione ponũt. Melampea, Magiste, Agra, Mesogis, Thyessus, Cyalus, Lycosthene, Laodicea nobilis Lydiæ ciuitas, cui mõs imminet Cadmus, unde Lycus fluit. Hãc exornãt Zeno orator & Polemon eius filius, qui ob uirtutẽ regnũ meruerũt, prius Antonio, postea Augusto cõcedentibus. Hęc Strabo. Plin. uerò, Laodicea prope Lycum prius Diospolis, deinde Rhoas appellata. Eustath. aũt, Laodicea Lydiæ, opus Antiochi Stratonices filij, in honorẽ eius uxoris ex Apollinis respõso. Hæc inter septẽ Asiæ ciuitates à D. Ioanne apostolo

stolo

stolo cõmemorat. Trallis urbs Lydiæ, prius Anthea à florum frequẽtia dicta, uocata & Erymna Steph. Trallianos & Thessalos, Tyberius cognoscente Augusto oratione pulcherrima defendit, ut Tranq. ait. Colossis urbs apud Lycũ fluuiũ, cuius meminit Herodot. Strab. in 12. Colossem & ex urbe appellat coloris genus naturalis in lanificio, quo abundant. Plinius colorẽ hunc etiã cõmemorat. Huius urbis meminit item noster Hieronymus. Ad hos igitur epistolæ sunt Pauli, non ad Rhodios, ut uulgus putat. Flumina Lydiæ Pactolus, de quo supra. Iardanus, cuius meminit Hom. ἰαρδαίȣ ἀμφὶ ῥέεθρα. Hermus Æoliam ab Ionia disterminans. Cayster ex Ioniæ mediterraneis in mare tendit Ægeum ἀπὸ τ κεκαυμένης χώρας, quod regionẽ iuxta habeat cõbustam. Huic adiacens dicit campus Caystrius Stephano. Mæander omnium maximus, & flexuosus labitur, ex quo contortos amnes reliquos Græci Mæandros uocãt ex huius similitudine. Itẽ Prienem olim in ora sitã longo proschomate mediterraneam Mæander fecit. Strabo. Plin. uero eum ex mõte fonteq; Aulocrene oriri dicit. Mõtes in hac regione, qui famã habeãt, nulli præter Cadmũ, unde Lycus.

CARES, LYCAONIA.

TRANS Mæãdrũ omnia ad Cares spectare Strabo dicit, eosq; fuisse quãdoq; sub Minoe, & tũc Lelegas appellatos, & insulas habitasse: deinde in cõtinentem uenisse, & multa maritimæ oræ ac mediterraneæ colonis abstulisse Ionibus & Doriensibus, multaq; rursus perdidisse. Eis semibarbarã esse linguam Eustath. testatur, quod passim per Græciam sparsi merebant, uel quod à Doriensib. originẽ habuerint, à quibus Halicarnassus ædificata est, ab Atheniensibusq; Miletus, Caricæ nũc ciuitas: ex quo Cares aliqui atticissare, sicuti cõtra, Atheniẽses nõnulli carizare uidentur. Primos omnium Græcorũ stipendijs militare docuisse, prouerbium hoc mõstrat, ἐν καρὶ τὸν κίνδυνον, ad illos qui cõmercium habent aliquod cum hominib. parcis & auaris. Igitur Miletus urbs Cariæ, ut diximus, mediterranea, Ioniæ caput, Nelei Codri regis Atheniensium filij ædificium Herodoto. Straboni uerò Mileti Cretensium ducis, uocata quãdoq; Lelegis, quod Leleges eam incolerent: & Pityusa à frequẽtia pinuum. Locus Mileti apud Branchiadas, quẽ Didyma uocant, ubi oraculũ Iouis Didymæi, qđ Xerxes unà cum cęteris incẽdit. Templum postea construxerunt omnium maximũ ac subdiale, quod propter laxitatem & magnitudinem sine tecto remãsit. Hæc ciuitas bis direpta, à Xerxe prius, deinde ab Alexãdro, cum eũ accipere nollet, sicuti Halicarnassus. Milesii colonias uaria in loca miserunt. Nam & Nilum XXX. triremibus nauigantes, apud eius ostia murũ condiderunt. Apud item Istri ostia, & apud Euxinum, & Calypso insula quandoq; Miletus dicta est. Eius deniq; potentiæ testis illud apud Aristoph. in Pluto prouerbium πάλαι ποτ' ἦσαν ἄλκιμοι μιλήσιοι, id est olim potentes erãt Milesii, in eos qui ex magna fortuna ceciderunt. Vellera item Milesia laudant, ex quo prouerbiũ ϛρώματα μιλήσια. Fuere hinc Thales, Æschines, Timotheus citharœdus: Cadmus prosaicę orationis inuẽtor. Halicarnassus totius Carię regia à quodam Athe originem ducit, qui à Trœzene huc migrauit, sedemq; iuxta mare locauit ἀπὸ τ ἁλὸς κὴ νάσατο, uocabatur & Isthmos & Zephyra Philoni. hinc Dionysius fuit historicus & Herodot. Hic & Hecatominus pater Mausoli, Idræi, Pissidori, Artemisiæ, & Adæ regnauit: ab Alexãdro direpta, quod eũ non receperit. Hic & Mausoli sepulchrũ ab Artemisia conditũ, inter VII. orbis miracula uisit. Hic & Salmacis fons à Nympha eiusdẽ nominis, quã qui bibisset, uitio impudicitiæ mollesceret Straboni. Festus fabulæ causam adsignat, quod cum eius aditus parietibus angustis esset, occasionem iuuenib. potantib. dabat uiolandorũ puerorum, ac puellarũ. Ennius, Salmacida spolia sine sudore & sanguine. Alabãda urbs, ab Alabando Euthippi filio dicta Characi: sed & aliã Alabandã scribit Steph. in eadẽ Caria felicissimã, ex prouerbio uetere uocari, ædificiũ Caris, qui eã de nomine filij Alabandi appellauit, quem ex Callirhoe Mæãdri filia suscepit: Alabandus enim Carũ lingua, e quo uincens dicitur. Ala equus, & Banda uictoria. Mycale mõs & urbs Herodoto ἀπὸ τῶ μυκηθμȣ̃, quod hic Gorgones reliquæ Medusæ caput ululatu cõquerebantur, uel ἀπὸ τῶ μυχȣ̃, quod in recessu Carici maris est. Mycalessus uero Bœotię est mons cõtra Samum arboribus densus, uti supra docui. Phocea Mycali opposita Phocensium Grecorũ colonia prope Hermi ostia, initiũ Ionię Straboni. Myndus urbs in ora Steph. Hinc fuere Apollonius & Zenon grãmatici. Myndones uero gẽs Lybica est. Bargila prope Myndũ

& Iassum quã Cares Andamũ uocatã esse dicunt: Achillis ædificiũ à Bargilio nomen adepta, quẽ ab equo pegaso interfectũ Bellerophõ hac ciuitate honorauit. Steph. Hinc sinus Bargilicus appellatus. Iassus Carię ciuitas in insula regionẽ habet sterilẽ atq; pisco sam, de qua inter insulas Ionij diximus. Cariãda oppidũ in insula & lacus. hinc fuit Scylax historicus. Hidassus urbs à filio Bellerophontis. Steph. Chrysaoris, quæ postea Hadrias dicta Apollonio in Caricis. Sunt qui Cariã oẽm Chrysaorida uocẽt. Suãgela, ubi sepulchrũ Caris, ut indicio nomẽ est. Suangela eñ lingua Carica regis sepulchrũ dicit. Octo eñ urbes in hãc unã cõtulit Mausolus. Syrna ædificiũ Podalirij medici Machaonis filij, cuius huiusmodi Steph. historia narrat. Podaliriũ tempestate iactatũ, pastor quidã Bypasus nomine in littore excepit, duxitq; ad Damethũ Cariæ regẽ, cuius filiã Syrnã forte eo tẽpore à tecto collapsam Podalirius curauit, pro quib. meritis eandẽ ei locauit Chersonneso pro dote tradita, in qua ille duas cõstituit urbes, Syrnã in uxoris, & Bypasum in pastoris, qui eũ exceperat memoriam. Sunt & illa minora oppida, Hecatesia, Euonyma, Curopolis, Momasus, Mylasa, Triopũ, Teladrus, Alma, Amos, Arconesus, Harpassa, Bargassa, Balbe, Dælmesa. Caunus in insula. de qua inter insulas Ægæi dixi. Phthir Cariæ mons prope Miletum, eo quod locus pinis abũdet, quarũ flores Phthires Græce appellant, quod quãdã similitudinẽ cum pediculis habeãt. Et de Caria quidem hæc. NVNC LYCAONIA, quæ tota mediterranea est, Tauro à Cilicia Trachea diuisa, à septẽtrione Cappadocię cõtermina, ex qua parte Tetrarchiã habet ciuitatũ XIIII. inter quas celeberrima Iconiũ, Thebasa in Tauro, Idea in cõfinio Galatiæ atq; Cappadociæ. Iconiũ enim prope Taurũ est dictũ ex imagine siue idolo, quod Prometheus & Minerua iussu Iouis hic finxerãt secundũ fabulas post diluuiũ Deucalionis, uẽtoq; inde inspirãte animatũ. Steph. Apud hanc urbẽ Imperator Conradus, dum expeditionẽ haberet Hierosolymitanam, insidijs est petitus Manuelis Imper. Constantinopolitani.

LYCIA, PAMPHYLIA, CILICIA.

NVNC regio Chersonnesi extra Taurũ, quæ Straboni in angusta ora est à Lycię mõte Dedala incipiẽs, usq; ad orã Issici sinus, quæ præternauigatio stad. M.D.CCXX. admodũ portuosa, ubi Lycia, Pamphylia, & Cilicia, adiacentesq; ei regiones Pisidia, Cybira, Cabalia sitæ sunt. Lycios Dionysius ꝓpius mari ponit, Lycaones uero magis oriẽtales & mediterraneos, quorũ Hom. in Catalogo nullã fecit mentionẽ, sed tantũ Lyciorũ, quos duob. in locis ponere uidet. alteros in Troade, quos supra cõmemoraui, alteros in Caria, de quib. nũc loquimur: incertũ utris utri originẽ dederint. Strabo tamẽ dicit, quod è Troia Lycij in Syriã migrãtes locũ hũc occupauerũt. Herod. Lycios, qui apud Cariã sunt, ex Creta aduenisse dicit, duce Sarpedone Minois & Rhadamãthi fratre: ac tũc primũ Tremylas, cũ prius Solymi dicerent: postremo adueniẽte Lyco Pãdionis filio regis Athenarũ, & in partẽ regni à Sarpedone recepto Lycios dictos, genus alioqui ferũ ac durũ, belloq; natum, Sagittarios optimos, corneis utẽtes arcubus, & telis arũdineis, pellib. humeros caprinis amictos, & capite coronas gestãtes. Eos in bellum Troianũ Sarpedon duxit Bellerophõtis & Laodamiæ filius, alius à superiore Cretẽsi, ut Hom. Sarpedon Lycios, Glaucusq; in bella uocabatẽ Lycia longe Xanthi prope prata fluẽtis. Longe è Lycia dixit ad differentiã Lyciæ, quæ apud Troiã est, cuius uiris præerat Pãdarus, ut enarrat Eustath. Tremyle aũt (uti supra memoraui) Lycia dicta, & Lycij Tremylẽses, à quodã Tremylio, cuius originẽ Paníasis poeta, apud Stephanũ pulcherrime his uersib. notat, Ἔνθα δ᾽ ᾤκει μέγας Τρεμύλος, καὶ γῆμε θύγατρα, Νύμφην ὠγυγίην, Πραξιδίκην καλέουσιν, Συμβρῷ ἐπ᾽ ἀργυρέῳ ποταμῷ πρὰ δινήεντι. Τῆς δ᾽ ὀλοοὶ παῖδες Τιμῆλος Ξάνθος δὲ Πίναρος, Καὶ Κραγὸς, ὃς κρατέων πάσας ἐλήιζετ᾽ ἀρούρας. Lyciam olim LXX. oppida habuisse, Plin. testatur, suo tempore aũt, XXXVI. In hac Strabo sex maximas dicit esse ciuitates. Xanthũ, Patara, Pinaram, Olympum, Myram, Tion. Ii cum iusti uiuerẽt libertate donari à populo Ro. meruerũt, uiderũtq; euersos uicinos & Isauriã & Cilices. Xanthus urbs & fluuius à Xantho quodam, qui ea incoluit loca: est & Troię fluuius & ciuitas in Lesbo. Steph. Patara urbs & promontorium Lyciam à Caria diuidens, plurali numero, de qua Eustath. huiuscemodi narrat historiã: Patarus & Xanthus filij Lapeonis piraticã primi exercuerũt: tandem finito errore in Lyciorum terra consistere, quorum alter Xãtho, alter Pataris nomẽ dedit. Aliud etiam etymum repetit ἀπὸ

πατάρεον, quod est uenter uel arca. Dicunt enim arculã quandã, ubi erãt picta Apollinis arma, sagitta, arcus & lyra, uẽto in mare Lycium deportatã, inde in Chersonnesum delatam, unde & Chersonnesus ipsa Apollini sacra & Patara nomẽ accepere. Sunt & qui à Patara Apollinis filio uelint appellatum. Hinc S. Nicolaus præsul fuisse traditur. Pinara ciuitas Lyciæ maxima, occubans Crago monti, à Pinaro Tremiletis filio ædificata, ut dixi. In huius regionis exordio Olympus mons, Coricus oppidũ in ora munitissimũ. Phaselis in ora sita, tribus porticibus ornata Straboni. Hic ut ait Pausanias, tẽplum Mineruæ, ubi lancea Achillis seruabatur. Deinde Olbia urbs. Deinde Attalia ad ostiũ Cataracti fluminis, ab Attalo Philadelpho ędificata, & in Corycum uicinã habitationem trãslata. est & Attalis in Lydia. Chelidoniæ insulæ tres Lyciæ sex stad. spacio adiacẽtes Strabo. Ptolemæoq́; Est & Chelonia insula in mari rubro, & Chelonij populi Illyrij. Assus urbs in alto sita loco, de qua inter insulas dixi. Sura, Manteũ Lyciæ, Drepane, Chimera, Phellus, Antiphellus, mediterranea sunt oppida Strab. Mõtes Lycię Dedala, Cragus à Crago filio Tremiletis patris Praxidicæ nymphę Polyhistori in Lycianis apud Stephanum. Anticragus, Solymus, Olympus. Flumẽ uero Cataractus è Tauro meridiem uersus in mare Pamphylicum labens Pamphyliam à Lycia disterminat Ptolemæo Straboniq́;. ADIACENT præterea Lyciæ, Ciliciæq́;, Pisidæ, Cabalenses, Cybirenses, Solymi, Isaurici. Pisidarum oppida Strabo hæc cõmemorat, Selgã, Segalasum, Petnilisum, Biaden, Cremnam, Pityasum, Ambladam, Anaburã, Sindam, Arasum, Tarbasum, Termessum. Ex ijs alij sunt omnino mõtani, alij ad montium ima descendunt, ex utraq; parte, & in Pamphyliam, & in Myladem Phrygibus, Lydis, & Caribus finitimi. Horũ potentissima Selga Lacedæmoniorũ ædificiũ. Alexandrum uenientem præter alios, nõ ut serui, sed ut amici ceperũt, ut Strabo etiã dicit: ex eorum montibus Eurymedem, & Cestium flumina in Pamphylium labi pelagus, & apud eos Storacẽ paruam arborẽ nasci, è cuius scobe corrosa à uermiculis fit succinũ eius nominis. Præterea eos iuste degere argumento est nomen, quod Gręci ἀσελγεῖς, addita a improbos significant, ut ait Stephanus. Termessus quoq; Pisidiæ ciuitas, Cybiræ imminens, & Telmessis promõtorium prope Anticragũ cum portu Straboni. Eustathio autẽ Termessum hunc Pisidiæ uocari: Telmessum uero Cariæ ciuitatem deprehẽdimus, ubi magicę artis originem fuisse, & Cicero & Plinius sunt autores. Est enim Aristophanis Drama τελμισσεῖς. ex quo duplici ss, Stepha. Telmessum scribẽdum putat. Sed & Termessum Pisidię geminum dicit, maiorem & minorem uocatum, alterumq́; alterius coloniam esse. Termessum etiã Bœotiæ montem. Strabo item dicit Telmessenses, sicuti & Cabalenses, Solymi putant esse à Solymo mõte illis imminente: proximum & Bellerophontis uallum, & Isandri filij sepulcrum, qui in bello cecidit contra Solymos. unde Homerus ait, δεύτερον αὖ Σολυμοῖσι μαχέσατο κυδαλίμοισι. & de filio Isandro sic ait, οἱ υἱὸν ἄρης ἆτος πολέμοιο μαρνάμενον Σολυμοῖσι κατέκτανεν. Ex quo apparet Solymos alios à Lydis fuisse. Ęos Strabo putat Mylios esse. Mylia ẽm urbs montana, quæ ab angustijs Termessi ad Apamearum regionem pertinet. Cabaliam enim & Cabalienses populos in mediterraneis Lydorum Plinius ponit, quorum tris urbes dicit Balburam, Bubonem, Oemadam. Straboni uerò Oenoandum: Quarum conuentus adiuncto Pisidio Telmisso, Tetrapolim uocari. Cybirã uerò & Tabas duos fratres cõdidere. Cybira & Marsyas. Hic in loco arduo supra petrã ex argumẽto nominis ciuitatem uocauit. Tabam enim Græci molarem dicũt Stephano. At Cybirenses Cabalensem agrum incoluere, unde coloni in Ciliciam uenere. Strabo. Cybirẽsis administratio inter maximas totius Asiæ cẽsetur. Quatuor enim linguis utebantur Pisidarum, Solymorum, Græcorum, & Lydorum. Isauria regio & ciuitas Lycaonib. finitima prope Taurum sita mõtem, latrocinijs & ipsa uacans à P. Seruilio cognomento Isaurico expugnata. Fuit eius etiam oppidum Derba & Derbẽses populi. PAMPHYLIA restat & Cilicia ex Chersonneso. Pamphylios è socijs Amphilochi & Calchantis, qui è Troia sunt secuti, ex argumẽto nominis esse, ex ijsq́; alibi alios dispersos, & ex uaria gẽte huc collectos, autores sunt Herod. & Strabo. Cognominatã uerò Mopsopiã, & cum Cilicia cõiunctam, & mare item Pamphyliũ cum Cilicio. Plinius. Eorũ urbes Sida Cumanorũ colonia cum Palladis templo. Aspẽdus, ædificium Argiuorum, olim clara. Hic ueneri suibus sacrificabant, eo quod autor eius generis Mopsus ex Argis huc proficiscens primũ obuiũ sacrificare uouerat; occurrit autẽ sus, ut ait Stephanus. Arrianus autem de gestis

Alexandri

Alexãdri ſcribit hãc gentẽ affecto incõmodo Alexãdri exercitu, ei L. talẽta equosq; totidẽ, quos nutriebãt, regi dare promiſiſſe: à quib. deinde fœdera frãgentib. pro L. centũ ab Alexãdro exacta fuiſſe. Cilices aũt à Cilice Agenoris filio ꝗ, qui ad inquirendã miſſus Europã, ad piraticã ſe cõuertit: tãdẽ partis opib. hãc ſibi ſedẽ cũ ſocijs delegit. Quapropter Cilices piratę dicuntur primi, autoris flagitio ad poſteros manãte. eos Cn. Põpeius trimeſtri bello ſuperatos partim relegauit, partim ſupplicio adfecit, mariaq; ꝓpterea liberosq; undiq; cõmeatus reddidit. Ciliciã in formã ꝓuinciæ redactã rexit quãdoq; M. Tull. nõ ſine magno repetendę urbis deſiderio, ut in eius apparet epiſt. Strabo & itẽ alij in Trachiã quæ ad mare & Iſſicũ ſinũ uſq; protẽdit̃, ac cãpeſtrẽ, quæ cum Iſauria ac Lycaonia terminat̃, diuidũt. Cilicię partes Caramãni è Turcarum genere ac familia, annos propè CCL. occupauerũt, unde ab Othomãnis eiuſdẽ ſectæ noſtris temporib. pulſi, ex eiſq; Abraamus Caramanus ad Piũ II. Põt. imploratũ auxilia miſit. Inter Ciliciæ urbes Tarſus nobiliſſima: ędificiũ Sardanapali. Argiuorũ deinde colonia fuit ſedẽ quęrentiũ. Etymũ eius à Tarſo prouenit, id eſt, parte pedis equi Pegaſi in eo loco cadẽtis cõfracto, uel ἀπὸ τ̃ τέρσαι, id eſt, errare, qđ poſt diluuiũ ibi primũ terra cœperit, ꝓpe Tauricos mõtes exiccari. Tarſus em̃ apđ Gręcos multa ſignificat, partẽ ſupremi pedis iuxta digitos, ordinẽ remigãtiũ, uolucrũ alã, calathũ, in quo caſeus coagulat̃ aut cõdit̃: addita uero adſpiratiõe audaciã. Cãpũ habet quẽ Hom. ἀλήιον uocat, id eſt, erraticũ, ubi ſcribit Bellerõphõtẽ poſtq; ex equo cecidit, claudũ, ac mõte lapſum procul ab hominib. erraſſe. Prętere ab amne Cydno abluit̃. hęc ex Euſtat. Strabo gymnaſiõ ibi fuiſſe, ſtudiũq; literarum magnopere uiguiſſe tẽpore pręſertim ſuo teſtat̃: fama ſecunda poſt Alexãdriã. Tarſi cõplures fuere eloquio inſignes, qui in ſophiſtica facultate claruerũt: quos in Onomatologia adnotaui: omniũ tñ obſtruxit luminib. uas electiõis, doctorq; gentiũ Paul. noſter. Liberã eſſe gentẽ Plin. teſtat̃. Solœ urbs à Solone, qui leges dedit Atheniẽſib. cũ exularet à patria hic colonos cõſtituit. Cũ uero Atheniẽſiũ linguã Barbari paulatim inqnaſſent, Solœcizare dicti ſunt, eorũ exẽplo, qui corrupte loquerent̃, ut Euſtat. Strabo aũt dicit Argiuorũ opus eſſe, & Rhodiorũ, qui à Lindo uenerũt. Scribit̃ in antiquis uoluminib. Solœ pro Soli, quemadmodũ & apud Tull. in III. De nat. deor. reperit̃ Canephorœ ꝑ Canephori, ratione diphthõgi Græcæ ſeruata. Ea & Põpeiopolis appellata, quod Pompeius deuictos piratas, quos uenia dignos putauit, hic collocauerit. autor Strabo. Adana urbs neutri generis. hãc incoluere Adanus & Sarus, cum Tarſenſib. bellũ gerentes: ac potiti ea regione, alter Adanã ciuitatẽ, alter Sarũ flu. uicinũ (quod prius Cæranũ uocabat̃) de ſuis nominib. appellauerunt. Terra ipſa parum à mari recedit, inter Sarũ & Pyramum. Sarus em̃ adeo rapide fluit, ut in eum proiecta procul in ripã more teli repellat. Steph. Anchiala, Dionyſio Anchialea appellata, ſicut Theſſalonica & Theſſalonicea. Anchialã Sardanapal. ſimul cum Tarſo uno die ædificauit, ubi & ſepulcrũ & eius ſtatua cum epigrãmate Aſſyrijs literis, de quib. in onomatologia dixi. teſtis Ariſtob. Strab. Nõnulli ab Anchiale Iapeti filia, ex qua filius Cydnus ortus, qui fluuio nomen dedit, autor Euſtat. Mallus in ora et alto ſita mõte à Mallo cõditore, ut Steph. ex autoritate dicit Callimachi. Strab. uero aliter, Mopſum uidelicet & Amphilochũ hunc locũ ædificaſſe: ſed Euſtat. oraculo admonitos dicit: ubi coruus Mallõ, id eſt, lanã ore ferret. Sunt & Malli Indorum populi, apđ quòs Alexãder de uita periclitatus eſt. Amaxia urbs Thracię, Ciliciæ Straboni. Incola Amaxeus. Anazarba intus ſita, nunc Cæſarauguſta Plinio, unde Dioſcor. medicus, & Aſclepiad. grãmaticus, qui de fluminib. ſcripſit. Coricum oppidũ, portus, & ſpecus: unde crocum Coricium Plin. de hoc poſtea dicemus. Eſt & mõs apud Erythrã Ioniæ. tertium paruũ Mithridatis oppidum in põto. Pania nauale Cilicię circa cãpum Aleium, eſt itẽ ſpelunca Paleſtinæ Steph. Rœzus nauale apud oſtia Sari fluminis. Eleuſa inſula Ciliciæ, quæ nunc Sebaſta. Mopſus apud Pyramum flu. Mopſi ædificium Straboni, Incolæ Mopſeatæ, unde fuit Heraclides Mopſeata nobilis grãmaticus. In hac urbe fuerat nobile tẽplum Veſtæ ab Hadriano ædificatum, quod ex lapidis inſcriptione Græca deprehẽdimus nuper effoſſi ad radices palatij: ubi tẽplum Veſtæ Romę fuerat his uerbis à me conuerſis. Imperatori Cæſ. diui Hadriani F. diui Traiani Parthici Nepoti. diui Neruæ pronepoti. T. Ælio Hadriano Antonin. Auguſto põt. Max. Trib. põt. III. Cos. D.D. Seruatori Hadrianę Veſtę, quę apud Mopſum eſt Ciliciæ ciuitatem liberam & amicã ac ſociã Romanorum S.P.Q. ob diuinã eius iuſtitiam in iuribus illius

firmiter

firmiter ab initio conseruatis. Præterea Castabala, Aphrodisias, Zapyrus appellata Stephã. altera inter Lydiã & Cariã & in Africa prope Cyrenẽ, in Scythia, in Cypro, in Æthiopia, in Hispania. Sũt & insulæ duę apud Alexãdrũ, Aphrodisię uocatę. Issus qui & sinui nomẽ dedit, idẽ & Alexãdria dicta Plin. ubi Dareus supatus ab Alexãdro fuit. Coracesiũ, Holmus, Seleucia, Mõtes, Olympus, Amanus Tauri pars, Ciliciã à Syria disterminãs. Dicũt huc Orestẽ cũ Iphigenia & Dianæ simulacro uenietẽ à furore desiisse. Nã amanis apud Grecos sine insania dicit̃. Sunt & apud Arabes populi Amanitę uocati Iosepho: apud hũc uerò portæ sunt Ciliciæ, claustra quædã ad Syrios aliasq; Barbaras natiões arcẽdas. Hũc primus trãsgressus Seleucus pater magni Antiochi, & ipse quoq; Antiochus intra hunc se ex fœdere cõtinere iussus est à senatu. Promõtoria, Sarpedõ, Zephyriũ, ppe Calicadni fluuij ostia, per quẽ Seleucia adit̃. Flumina Pyramus & Cydnus ex Tauro in mare ꝓfluunt Pãphyliũ: Pyramus & Cydnus & Pinarus dicit̃, de quo uaticiniũ huiusmodi antiquũ Apollinis fert̃. ἔσεται ἐσομένοις ὅτι Πύραμος εὐρυδινὴς, ἠίονα πρόχεται ἱερὼν εἰς κύπρον εἵκηται. Cydnus Plinio recipit amnes LX. Torrẽtes amplius cẽtũ. Hũc frigiditatis nimiæ infamauit Alexãdri quõdã morbus inde cõtractus. ABSOLVTO Chersonneso breuiter quæ nostra hic ætate gesta sunt attingã. Hæc loca à Caramanis occupata fuisse: deinde ab Othomanis supra cõmemorauimus. Veneti igit̃ añ. M.CCCLXXII. inito cũ Casano Persiæ rege fœdere littora Ciliciæ classe infestarũt, & ut ex literis quas ad Antoniũ Donatũ oratorẽ apud Sixtũ Põt. miserunt apparet, cepere oppida quædã, inter quæ Sechir appellatũ, & Coricũ antiquũ & munitissimũ, quæ Caramanis ac Casano restituere. Testabant̃ quoq; Casanũ cum maximis copijs Euphratẽ trãsmisisse, uenisseq; in Capadociã per eã partẽ, quæ patet à Syria. cepisseq; simul & diripuisse Cæsareã, atq; Sebastiã maximas urbes, quarum altera Caramani erat, abestq; à Corico iter quinq; dierum. Indeq; ire cõstituisse ad Iconium, inde cõtra Othomanum. Castellum autẽ Bir, quod est in Syria, cum aliquãdiu obsedisset, fretus Sultani auxilijs, tãdem pugna commissa Othomanus fugat̃, tantoq; in hac terrore repellitur, ut Euphratis ponte impetum non sustinendo dirupto, bona pars fugientium submergeretur. Hæc summa epistolæ.

R. VOLATERRANI COMMENT. VRBAN. LIB. XI.

SYRIA.

SYRIA lata quidẽ regio, quæ numerosos cõtinet populos diuersis appellata nominib. ut plane docẽt Herodot. Ptolemæus, Strabo. Nã & Comagena est, & Phœnicia, & Seleucis Syria, & Cœlosyria, & Leucosyria, & Palęstina: Plin. uerò addit & Mesopotamiã, & Babyloniã nomine Syriæ cõtineri. Dionys. poeta Syriã uocari dicit circa Libanũ & Casium mõtes usq; Sinopẽ, inde postea Assyriã incipere. Eratosthenes Syros ait appellari ἀπὸ τοῦ σύρειν, quod in ijs regionib. maria sint tumida, in cõtinentemq; limum trahãt fructib. admodum utilem. Plutar. in Paralellis Syriã uocari dicit à Syro Apollinis & Sinopes filio. Terminat̃ eñ Amano mõte, à septẽtriõe: ab Austro, felici Arabia: ab occidẽte, Ægyptio pelago: ab oriente Euphrate. Igitur post Amanum & Ciliciã Comagena est, cuius caput Samosata Straboni. Seleucis Tetrapolim cõtinet. Quę quatuor clarissimis cõstat ciuitatib. in totidem antiquitus Satrapias diuisis, Antiocheã, Seleuceam, Apameã, & Laodiceam, quas omnis condidit Seleucus Nicator, primus è Seleuciorũ familia uir maximus: quapropter in monte Casio ei ut heroi solennia celebrant. Primam ac maximam patri ædificauit, secundam atq; fortissimã sibi, tertiam uxori, Leodiceam uero matri, ut idem scribit autor. Ex ijs Seleucia sita est in ora ad Orõtis ostia, cui mons adiacet Pieria Ptolem. Stratoniq; appellatus. Polybio uero Coryphasius. Orontes enim flu. Typhõ prius est appellatus ob Typhonem apud eum fulminatum, ut scribitur de Crimis in Iliade: dein de mutato nomine, ab illo qui in eo pontem fecit Orõtes est appellatus. Ex Libano eñ oriẽs per agrũ Apamiẽsem prope Antiochiã & Dephnẽ in mare Seleuciæ proximũ defert̃. hæc Strab. Polyb. insalubres eum aquas humanis corporib. & accolis dicit habere.

Antiocheia

Antiochea xij.mil. paſ.à mari recedit mõtib.clauſa:portũ habet ad Orõtis oſtia,qui ſancti Simeonis hodie appellat̃. Hic Syriæ totius Metropolis erat,regiaq; Seleucidarũ in quã omnis uires Nicator cõtulit, prius Ræblata dicta eſt in lib. 4. Reg. quò Sedechias rex captus ad Nabuchodonoſor Babylonię regẽ perductus,atq; oculis priuatus eſt.Eã ſeruos Abraami ędificaſſe ſacra docẽt uolumina.Poſtremo Iuſtiniani principis tẽpore, Theopolis eſt dicta.Romani eã cum reliqua Syria per L. Scipionẽ uicto Antiocho recepere,floruitq; ſub eorũ imperio annos ferè mille. Deinde unà cũ Hieroſolymis capta à Saracenis:demũ poſt annos centũ,ſedente Vrbano II.iterum unà cum ipſis recuperata à principib.Chriſtianis, & Boemundo tradita.Rurſus aũt à Saladino triũ ſpacio menſium expugnata,nec unq; poſtea recepta.In qua expugnatione nõ pretereundũ memorabile facinus uirginũ religioſi cuiuſdã cœnobij.Hę ſiquidẽ cum primũ urbẽ captã conſpicerent,miſeraq; omniũ cæde cõpleri,nec uitę cuiuſq; nec pudicitiæ parci,adhortatione inter ſe mutua,gladijs ora ſibi dehoneſtarunt,fœdamq; hoſtibus laniatis uultibus,ac manãte cruore ſpeciẽ præbentes,libidinẽ formidatã auerterũt,quãobrem ad unam omnes ſalua pudicitia necatæ.Hic prima cathedra principis Apoſtolorũ, Chriſtianiq; primũ appellati,cũ antea diſcipuli dicerent̃.Sub Antiocheno patriarcha XX.,puincię 14. Metropolitani CLIII.præſules,& in urbe CCCLXVI.tẽpla fuere.Sex uero urbes ſub duob.primatibus,quos catholicos uocabãt,habebat.Quorũ alter Irinipolitanus,id eſt, Baldacenſis,quæ ciuitas quondã Babylõ dicta eſt. Alter uerò Ancẽſis, qui Perſidis primas appellabat̃.Plures Antiocheas Stephanus cõmemorat,In Lycia ab Antiocho Epiphane ædificatã,in Meſopotamia Mygdoniam appellatam, à Barbaris uerò Niſibis:in Arabia Semiramidis opus,in Lydia prope Pyramũ fluuium, apud Pieriã,quã Aradum Syri uocãt,& alijs nõnullis etiã locis.Apamea tertia Tetrapoleos intus ad Orontis ſita fluenta,uocata Cherſonneſus,ob aquarum circũfuſionẽ, & Pella ab Alexãdro cognominata,ex patriæ nomine,quod huc milites Macedonũ conuenirẽt,& equi alerent̃.Tenuit eam Tryphõ,cui cognomentũ Diodoro,natus Coſianis caſtello Apamienſiũ,educatus Apameæ & regi cõmendatus.Cepit etiã Cæcilius Baſſus exul cum duab. legionibus,duoſq; exercitus Romanos ſuſtinuit.Tandem conditionib.quas uoluit,tranſegit. Strabo.Laodicea quarta Tetrapoleos,prius Leuca,& lõge antea Rhamata ab Hebręis uocata, ut Philo teſtat̃. Ex matre deinde Seleuci Nicatoris nomine mutato à Barbaris poſtremo Lyche appellata eſt,terra fructuũ omniũ,tũ uini feraciſſima, qđ abunde Alexãdrinis ſuppeditat.Eam nõ paruo incõmodo adfecit Dolobella in eã cõfugiẽs, & expugnatus unà cũ ciuitate atq; interfectus à Caſſio: ultima ſanè à noſtris in Hieroſolymitana expeditione capta. Tãcredus princeps Antiochenus eã die quo Apameã ſubegit. Alia eſt in Lydia,tertia in Lycaonia,quarta in Media. Daphne urbs amœna prope Antiocheã religione ſacra,ubi fons & lucus,tẽplumq; Dianæ & Apollini.Quorum feſtum mos Antiochẽſib.huc cõuenientib.celebrare,ut ait Strabo.Caſius mõs Seleucidẽ à Tripolitana regione diuidit,iuxta mare ſitus,nomẽ regioni Caſſiotidi dedit.Alter in Ægypto. In hoc textæ nobiles & arte laboratę ueſtes,quę Caſianę dicunt̃ Euſtathio.Reges nunc Syriæ proſequar,quos Appianus in Syriaco,in hãc ſentẽtiã cõmemorat. Primus Syriæ rex poſt Alexãdrum,Seleucus Antiochi è ducib.Philippi Macedonis,& Laodices filius cognomẽto Nicator,eo quod corpore ingẽti ac robuſto fuerit, taurũq; ſylueſtrem in Alexãdri ſacrificio olim elapſum uinculis, ſeſe opponẽs,utraq; manu tenuerit, quod in ſtatuis conſpicit̃,quib. cornua deſuper adiecta ſunt. Vrbes autẽ cõdidit Antiocheas XVI. in memoriã patris.in honorẽ uero matris V. Laodiceas. nouẽ ſuo nomine Seleucias.quatuor ſuis uxorib.dicauit,tris Apameas,& Stratoniceã unã.Quarum ætate noſtra,illuſtriores adhuc extãt:Seleucia quæ in maris littore ſita eſt, & quæ ſupra Tigrim fluuium. Laodicea uero in Phœnicia. Sub Libano mõte Antiochea. Syriæ quoq; Apamea.Huius itẽ meminit & Trogus lib.16.Multa feliciter bella geſſit, Babylonẽ cepit,Bactrianos expugnauit,ad Indiã uſq; penetrauit.Quæ poſt Alexãdri mortẽ, ueluti iugo ſeruitutis excuſſo,pręfectos eius occiderat.Cõpoſitis in oriẽte rebus,cum Lyſimacho cõgreſſus,eum prælio uicit atq; occidit.Lætus itaq; tali uictoria, cũ ſe pręſertim ſolum de Alexãdri exercitu uictoris uictorẽ remãſiſſe cõſpiceret,neſcius fati.poſt menſes ſeptẽ & ipſe à Ptolemæo,cuius ſororem Lyſimachus in matrimonio habuerat,per inſidias

dias circumuentus,occidit,anno ætatis LXXIII.Regnūq; Macedoniæ,quod Lysimacho eripuerat,cum uita pariter amisit. Hæc ille.Huic Antiochus filius cognomēto Soter,teste Apiano in eodē li.successit.Is Stratonicen nouercā adamatā, indulgētia patris obtinuit,ut author Valerius. Gallos ex Europa in Asiā transgressos expulit,Antiochū filium cognomento Deum,regni hæredē reliquit.Hunc igit uxor Laodice ueneno,ob inductam alterā Berenicen,Ptolemæi sororem necauit.Eius item tempore Parthi,uelu ti perturbato iā Seleucidarum regno, deficere cœperūt.Ex hoc geniti:Seleucus cognomēto Callinicus,& Antiochus.Seleucus natu maior Syriæ regno præfuit,nouercā Berenicen cū paruo filio in oppidū Daphnes fugauit. Quare Ptolemæus ad ulciscendā sororē cū exercitu ꝑfectus,post aliquot illata damna,pacē cū eo statuit. Antiochus uero minor frater,q̃ apud Antiochiā regnabat,exercitum quē in fratris auxilium adduxerat, cōtra eum per proditionem conuertit,ex quo breui tempore pœnas dedit,expugnatus paulo post ab Eumene Bithyniæ rege,coactusq; ad Ptolemæū cōfugere,inimico se potius q̃ fratri credens.Ptolemæus uero eum in custodiā cōiecit,unde furtim elapsus à latronibus fugiēdo interficit.Seleucus autem ijsdem ferè diebus,ex equo lapsus excessit, duos relinquēs natos, quorū Antiochus interfecto fratre,imperium arripuit. Hic ergo ex argumento rerum gestarū,magnus appellatus,Babyloniam,Ægyptum,Iudæam,aliasq; urbes patrio adiecit imperio:postremo Græciā tentauit,in eam cū LX.mil. ingressus,Ætolis ei fauentib.cōtra Romanos, quod Philippū in Macedonia dimisissent. Iratis igit Græcis auxilium petentibus, M. Attilius Glabrio Cos.cum exercitu uenit: qui eum,quanquam ab initio rebus feliciter gestis,paulatim in luxum,ob amorē præsertim uirginis Chalcidensis,ꝓlapsum,demū signis collatis apud Thermopylas clade adfectū, occisis XL.mil.cōpulit in Asiam remigrare. Iterū ab Æmylio Regillo nauali prælio uictus,Apameā confugit cum uxore & filia, ubi Seleucus filius erat.Postremo aduentātibus Scipionibus cōtra eum,rex legatos de pace, simulq; filium Scipionis captū, dono ei misit.Scipio ob priuatā causam nihilo remissius cum eo agens, datis cōditionibus & nō acceptis,eum apud Sypilum mōtem cōmisso prælio superauit,atq; ijsdem quas prius offerebat legibus,ultra Taurum mōtem relegat,qui tandem à sodalibus,quos in cōuiuio pulsauerat,occidit,relictis Seleuco Philometore,& Antiocho: qui obses à patre Romanis est datus.Seleucus igit regnauit an. XI.quādo Ptolemæus Epiphanes in Ægypto.Ad hunc Simō prępositus tēpli cum muneribus uenit,ut sibi principatum uēdicaret,& indicans multā esse gazam in ærario. Heliodorus ad hāc surripiendam missus, diuinis ostētis trepidus refugit,de quib. latius in Maccab. II.Hoc extincto,Antiochus frater obses,à Romanis ad regnū dimittit,cui filius Antiochus Epiphanes,siue illustris successit,q̃ Ptolemæo Philometori tunc à patre relicto,& Ro.cōmendato,bellum intulit.A.Popilio igit legato admonitus,ac respōsum differēs, uirgula circūscriptus, statim mandata se facturū est pollicitus,Demetriumq; Seleuci fratris filiū obsidē dedit.Is post auum Antiochum magnum, suorum ignauia collapsum restituit regnū. Hierosolymā cepit sub Onia optimo sacerdote,cuius frater Iason patriæ ꝓditor,summus sacerdos ab eo factus,ut regi placeret, oīa polluit,leges paternas irritando. Missus ab eo Menelaus Simonis supradicti frater cum tributo & donis,omnia in suā gratiā cōuertit: quapropter reuertēs,expulso Iasone,sacerdotium usurpauit,ꝓ quibus malis ultore deo, Antiochus tabe lōga cōsumptus,misere perijt,relicto Antiocho Eupatore filio.cum Lysia tutores,q̃ insectationē paternam in Iudæos continuauit:ambos uero Demetrius,qui Romæ obses erat,clā fugiens,sumpto exercitu,interfecit,Et hic Iudæis inimicus,cū crudeliter imperaret,ab Alexādro,q̃ erat de stirpe regia,adiuuantibus Syris, bello superatus ac interfectus est,cum regnasset añ. XII. Huius item Demetrius filius patrem bello est ultus,auxilio Ptolemæo Philometoris, cuius filiam Cleopatrā prius Alexandro pactā, deinde ob inimicitiā negatam duxit: quapropter cum ille ad regem Arabum Zabdielē cōfugeret,ab eodē ꝓditus, capite abscisso, ac ad Demetrium misso:hunc & Antiochus Alexandri filius postea est armis insectatus. Res ad Antiochū cognomēto Eusebiū postremo deducta,q̃ à Pompeio regno deiectus,Seleucidis finē imposuit,à quo ad primū Seleucū intercessere anni ferè CC.Phœnices in eodē littore sequunt.qui multarum atq; uariarū artium magistri perhibent,uel Homero teste,Arithmeticæ inuentores, & nau-

ticæ, & mercaturæ, & literarũ. Cadmus eñ ex eis in Græciam eas attulit, Palmã item arborẽ inde esse adductã Callistheni placet, Aristoteli minime, sed ex Phœniceo una insularũ Æolicarũ. In Phœnicea Tripolis urbs est, & regio tribus clarissima ciuitatibus, Tyro, Sidone, & Arado. Duas primas à Phœnicibus originẽ habuisse Trogus lib. xviij. testat̃, qui terræmotu uexati, relicto patrio solo, in proximo littore Sidonẽ ædificauerũt, à pisciũ multitudine, quo uocabulo Phœnices piscẽ uocãt. Multis post annis deinde expugnata, Tyrũ urbẽ uicinã ante bellum Troianum cõdiderunt, ubi serui dominos interfecerunt, prẹter unum Stratonem, cui seruus misericordia pepercit. Igitur cum inter eos cõueniret, ut is rex esset, qui primus orientẽ solem uidisset, reliquis omnib. in orientem cõuersis, Strato in occidentẽ respiciens, primus solis radios uidit. Hęc Trogus. Plin. scribit Tyrum insulã quondã fuisse à mari diuisam passibus LXX. Deinde Alexandri Macedonis oppugnãtis operibus cõtinens facta est simul & diruta, cum eũ non reciperet, parens quõdã Vticæ, Leptis, Carthaginis, Gaderæ. Has oẽs eius esse colonias Strabo dicit. Tyrum ob decus purpuræ quã fert, libertate donatam à Romanis fuisse. Hanc Hebræi Sur appellãt. Balduinus rex primus Hierosolymitanus, ut eã facilius obsideret, oppidum in eodẽ littore à Tyro quinq; pass. mil. distans exstruxit, qđ hodie Sandalium appellãt: tandem post obsidionẽ quadrimestrem, re infecta discessit. Dũ uero secũdus rex Balduinus de Burgo captus apud Saracenos esset, patriarcha Hierosolymitanus cũ alijs præsulibus, & comite Tripolitano, ac duce Venetorũ, cũ XL. triremibus eam terra mariq; oppugnantes, quinto tandẽ mense in deditionẽ acceperunt añ. M.CXXIIII. Sidon & Tyrus, utra sit Metropolis Phœnicæ ambigit̃, utraq; colonias per diuersas orbis partes misit. De Sidone frequens apud ueteres mentio. Sidonios Hom. ἀπολυγέμνυς appellat. Tyri nunquã meminit. Aradus Tripoleos ciuitas in insula iuxta littus. Cuius prima Straboni campum habet, qui Macra appellat̃: in quo Possidonius scribit uisum esse serpentẽ mortuum iugeri lõgitudine, crassitudine tanta, ut hominẽ equo insidentẽ hiatu reciperet, exuuiarum squamã quolibet clypeo maiorẽ haberet. Apud Aradum princeps apostolorum matrẽ S. Clementis mendicantẽ offendit, christianamq; fecit ac restituit. Sic eñ in Odœporico Clemẽtis scriptum inuenimus, in quo etiã de duabus columnis uitreis in eodem loco miro opere ac sumptu erectis mẽtio fit. Antaradũ ciuitas ante Aradum sita, hodie Tortosa dicit̃, in qua sacellum diuæ genitrici primus omnium excitauit princeps apostolorũ, ex ære Christianorum collato, in quo primum sacrificasse dicit̃. Hanc urbem Pictauensis & Blesensis comites, Gallici principes, post receptas Hierosolymas sepulchrũ dominicũ adeuntes, ex itinere ceperũt, ac comiti Tripolitano regnandam tradiderunt. Tripolis est etiã ciuitas in regione & ora Tripolitana, una è quatuor principatib. eo tẽpore christianorũ. Hanc pòst captas Hierosolymas Raimundus princeps Tolosanus diu obsedit, castellumq; è regiõe, quod peregrinorum hodie uocatur, eo qđ à peregrinis sit ædificatum, ad cõmodiorem urbis expugnationem extruxit, Quo morte præuẽto, filius eius Bertrandus obsidionem cõtinuando, ciuibus eã tradẽtibus recepit, Balduino regi Hierosolymitano, q eũ bello iuuerat, tributũ dare pollicitus. Marathus antiqua Phœnicum ciuitas in ora Straboni, quã Aradij possident. Huic proxima Orthosias, & fluuius Eleutherius, quẽ pleriq; terminũ Phœniciæ & Curuæ Syriæ putant. Hic oriẽs è Libano in septentrionẽ prius tẽdens, dein flexus in occidenẽ, in mare ꝓfluit. In eadẽ ora Balanea. Gabala, quę hodie Gibel dicta est. Plinius promõtorium esse dicit. Posidium, Sycaminum, Sarepta quoq; antiqua urbs ꝓpe Sidonẽ, ubi Helias adlocutus est uiduã ligna colligentẽ: in cuius facti monumentum, apud portã ciuitatis christiani sacellum extruxerũt. huius etiã urbis meminit Plinius. Vina quoq; Sidonius poeta cõmendat ijs uersibus. Vina mihi nõ sunt Gazetica, Chia, Phalerna. Quæq; Sareptano palmite missa bibas. Biblus in eadẽ ora nũc Gibelet. hic ut tradit Strabo Cyniræ regia, quẽ magnus Pompeius capite percussit. Templum item Adonidis: propeq; Adonis fluuius erat: cuius etymi rationẽ Eustathius dicit: uel qđ in ea libri regionis eius incorrupti seruarent̃: uel quod Isis ex Ægypto peregrinata, in eo loco Osyrim fleret, in capite biblinam, id est, papyraceã coronam ex Ægyptio biblo gestãdo. Stephanus hanc esse antiquissimã ciuitatem dicit, iam inde à Saturno cõditam. Comes postea Tripolitanus Bertrandus cum triremibus Genuensiũ auxiliaribus LXX. sibi & socijs subiugauit

uit. Huius urbis in sacris libris mẽtio freques̃. Ezechiel. Senes Biblij pręparauerũt ligna & lapides ad ædificationẽ domus dñi. Berytus Ptolemęo, Barutus Straboni, urbs antiqua, quæ à Tryphone tyranno & dominata & diruta est: recepta deinde & instaurata à Romanis, cõstitutis ibi à M. Agrippa legionibus, ut Strabo. Eustath. uero portũ habere dicit: etymi rationẽ simul adsignat, qđ Berũ ex autoritate Helladij lingua Phœnicũ robur significat, quasi urbs in loco inexpugnabili ac robusto sita. Botrys, incola Botryęus Pausaniæ, hodie Boteron appellat̃. Simina neutri generis Ptolemæo, Steph. aũt Syminum, urbs in ora Phœnicæ. Palæbiblus inter Libanum mõtem, & Eleutherũ amnẽ. Epiphania ꝓpe Rhaphaneas citra Orontis ripam uocat̃ Arcesirata, hoc est, Arcesi ædificium. Hinc fuit Euphrates Stoicus: secunda Cilicię, tertia apud Tigridẽ amnẽ Stephano. Palmyra Syriæ totius arx in mediterranea, & regio Palmyrena, olim causa discordię inter duo imperia, Romanorũ & Parthorum, ut Plinius. Steph. eã dicit ab Hadriano principe restitutam, & Hadrianopolim appellatam. Propius intra Palmyrę solitudines Stellendena regia est, dictaq; iam Hierapolis, & Berœa, & Chalcis Plinio. Ad mare uero ꝓmõtoriũ Faciesdei. Ptolemais colonia Claudij Cęsaris, prius Ace uocata Plinio, ac Herculis medicina, q̃ ab hydra percussus, ex oraculo habuit, ut ex herba in eo loco inuenta, quę hydrę similis esset, sibi mederet̃, ut ait Steph. Hãc Balduinus primus rex Hierosoly. Genuensium ac Venetorum auxilio triremium, bello trimestri expugnauit, anno, M C.

COELOSYRIA, PALAESTINA.

SEQVITVR curua Syria, quam Gręci Cœlosyriam uocant, quod inter duos mõtes claudit̃, Libanum & Antilibanũ, inter quos Chrysoroas labit̃ amnis, lateq; in hac Palæstina cõprehendit̃. In his Decapolitana regio est, decẽ continẽs urbes, quæ sunt ex Plinio: Damascus, Philadelphea, Raphana, Scythopolis, Gadara, Hippodion, Pella, Galasa, Gamala. Has septem Tetrarchiæ regnorũ instar cingunt, Traconitis, Paneas, Abila, Arca, Ampeloessa, Gabe, Iturea. Damascus maxima urbs à filio Mercurij Homonyma, qui ex Arcadia colonos huc traduxit. Steph. Philadelphea trans Iordanem est, prius Ammana uocata, ut idem est autor, mutatũ deinde nomẽ à Ptolemęo Philadelpho. Raphana inter Orontem & Eleutherum fluuios. Scythopolis prius Nysa à Baccho in honorẽ suæ nutricis ibi defunctæ cõdita, eoq; Scythis deductis, autor Plinius. Hãc ciuitatem teste Iosepho de bello, dum Florus procurator expugnaret, memorabile facinus cuiusdã Simonis Sauli filij narrat̃, qui capta urbe, utrunq; parentem primo, deinde filios & uxorẽ, postremo se ipsum interfecit. Gadara, quæ & Antiochea, & Seleucia uocata est Plinio. Iosephus itẽ scribit hoc oppidum à Iudæis dirutum, Pompeiũ restituisse, Demetrij Gadarensis liberti sui gratia. Gãdara uero uicus Macedonię. Gadera insula Hispaniæ. Gamala urbs curuæ Syriæ Straboni & Ptol. Iosephus de bello, eã hoc modo describit, Iugũ ex alto mõte deductũ, mediã ceruicem erigit, & ubi supereminet, in longitudinẽ tẽditur, tantũ contra decliue, quãtum à tergo est, ut cameli similitudinẽ præferat, unde etiam nomẽ accepit. Dium curuæ Syriæ Alexandri magni opus. hanc urbem parũ salubres habere aquas, antiquũ monstrat epigrãma. Νάμα τὸ δίννον γλυκερὸν πότον, ἂν δὲ πίῃς, Πάυσῃ μὲν δίψης, εὐθὺ δὲ καὶ βιότου Hippus Palæstinæ Ptolemæo. Hippodion Plinio. Hippeon Iosepho appellata, id est, ciuitas equitum qui huc ab Herode rege in coloniã missi sunt. Pella ab Alexandro dicta, prius Buthis. Amatha. Gesara Palęstinæ Iosepho, neutri generis. Hãc Plin. Galasa uocat unã decapoleos. Galada Arabiæ pars itẽ Iosepho. Ioppe in ora curuæ Syriæ in mõte sita, cum portu quo adplicat̃ cum itur ad dominicũ sepulchrum, nũc Zappha à barbaris appellat̃. Hic Strabo dicit Andromadem mõstro marino fuisse expositã, & à Perseo liberatam. Steph. dicit appellari ab Æoli filia Cephei uxore, quæ urbẽ ædificauit. Gaba urbs Galilææ. Iosephus in V. antiquitatis, item in VI. Gabanopolim prope ponit. Gabã inter Tetrarchias Plinius describit, cuius etiã Pausanias meminit. Abila ꝓpe Iordanis fontes, Aphila uero in Phœnicia, est, unde Diogenes fuit sophista nobilis Aphileus nõ Abileus, ut quidam putant. Arca urbs antiquũ retinens adhuc nomẽ inter barbaros. eius meminit Iosephus V. antiquit. Ituream & Traconitidem regiones, Plinius inter Syriæ Tetrarchias cõmemorat. Sũt & Arabes Traconitæ appellati. Paneas in parte Phœnicię, cui sylua adiacet eiusdẽ nominis, iuxtaq; Cæsarea Paneæ dicta. Huic urbi ter mutatũ nomẽ. prisco nanq;

ſeculo Leſer dicebatˇ:deinde Dan,poſtquã à filijs Dan recepta fuit. Poſtremo à Philippo Tetrarcha ſenioris Herodis filio,in honorẽ Tyberij Cæſarea Philippi appellata eſt: nũc uulgo à Barbaris Belina uocitatˇ. Hic olim terminus promiſſionis ex parte ſeptẽtrionis,ut ſacri teſtantˇ libri,à Dan uſq; Berſabee.eſt em̃ Berſabee , quã Ptolemæus Berſanã uocat,prope Aſcalonẽ x.mil.paſſ.in finibus Iudæę & Aegypti,terminus telluris ſanctæ ex parte auſtrali.Hęc ceſſit in partẽ tribui Simeon,interpretantˇ eam Iudæi fœderis puteũ,quem Abraamus fodit in ſignũ fœderis icti cum Habimelech,uocatˇ hodie Gibelina barbaris.Hæc igitur tellus mil.paſ. C L X.protẽditˇ.Neq; Dauid & Salomon præter illos quos poſt uictoriã in amicitiã receperunt,plus poſſediſſe,& ſacri libri,& diuus teſtatˇ Auguſtinus.Cæſarea Palæſtinæ,prius turris Stratonis,ab Herode Aſcalonitâ in honorẽ Auguſti nomine mutato dicata eſt,ut Ioſephus & Hieron. poſtremo Flauia colonia à Veſpaſiano deducta, ut Plinius autor eſt.Hęc ſtatim poſt Hieroſolymas à noſtris recepta fuit:hic Paulus apoſtolus in cuſtodia tenebatˇ, quum ad Cæſarem ꝓuocaſſet,ac Romã mittendus eſſet:quanquã in ora ſita portu cõmodo caret,hortorũ alioquin & aquarũ amœnitate,præterea piſciũ omniũ copia referta. Idumæi in littore Palæſtinæ uerſus Ægyptũ & Arabiã ſiti ſunt, gẽs ex Nabathæis uicinis Arabiæ populis ꝓfecta, quæ ut ait Strabo,in ijs locis cõſtitit inter Iudæos,eorũq; legibus cõmunicãt. Inter hos oppida ſunt Philiſtinorum ab Hebręis appellatorum,cum ijdem cũ Palęſtinis mutatis literis ſunt.Idumęorum urbs Aſcalon in ora,haud magna Straboni.De hac Xanthus in hiſtoria Lydorum in hanc ſententiam ſcribit,Tantalũ & Aſcalũ Hymenęi filios fuiſſe,ex his Aſcalum à rege Lydorum Aciamo, ducem exercitus in Syriam miſſum, ibi res geſſiſſe, uirginẽq; adamaſſe,ac urbẽ de ſuo nomine condidiſſe.Eadem ferè & Nicolaus in hiſtoria ſua.Apud Aſcalonẽ,teſte Diodoro libro iij.lacus eſt, ubi templum deæ Syri colunt, quã Dercetô uocãt,ore uirgineo,reliqua piſcẽ: cuius filia Semiramis à colũbis educata ferˇt,quam ob rem ſacram hanc illis eſſe auẽ.Quod Tibullus poeta illo carmine demonſtrat.Alba Palæſtino ſancta colũba Syro.Hæc urbs una è quinq; Philiſtinis, quæ captæ à Dauid in littore fuere,& ultima ferè à rege Hieroſolymitano in prima expeditione recepta,cũ eſſet una omniũ munitiſſima,& loci natura,& operibus,tandẽ & ipſa deditionẽ fecit.Hinc genus ſæpe Aſcalonicũ appellatũ. Fuere & doctiſſimi uiri,inter quos Antiochus,Soſus,Cygnus,Dorotheus hiſtoricus,Artemidorus,ꝗ Bithynica ſcripſit. Azotus inter Aſcalonẽ & Ioppã, quã, ut ait Steph. condidit quidam è mari rubro profugus ex nomine uxoris ſuæ Azes Azotũ,& capellam interpretãtur:producitur media. Hæc eſt & una è quinq; Philiſtinorũ quondam clariſſima , nunc paruus uicus.eſt & Azotus Achaiæ.Gaza itẽ una è quinq; Philiſtinorũ, quã rex III. Balduinus dirutã mœnibus reſtituit,ac tẽplarijs reſtituendam tradidit.Diſtat aũt parum à mari,ab Hieroſolymis, prope Berzanã.Steph.eam Azam à Syris uocari dicit, ab Azono Herculis filio. dicunt nõnulli à Ioue cõditam,& Gazam quam Perſæ theſaurum dicunt,in ea cõſtituiſſe, uocata ab eodẽ Io,quod in eo loco in uaccam ſit mutata : inſuper & Minoia, quod à Minoe ſit quandoq; poſſeſſa.Hinc Cretęi Iouis templum apud eos.Gazi quoq; Indorum ſunt populi.Anthedon una ex quinq; Philiſtinis in colle ſita , nũc Geth appellatur,ſemidiruta. ex eius lapidibus Fulco III.rex Hieroſolymitanus arcẽ excitauit in eodẽ loco, quã Hibelim uocant,tradiditq; cuidã ex ſuis nobili Balliono, cuius ſucceſſores hodie de Hibelim uocantˇ,ut haberẽt noſtri quo Aſcalonẽ è regione oppugnarẽt . Antipatris urbs ab Herode in honorẽ patris Antipatri ædificata , à noſtris in prima expeditiõe poſt Hieroſolymas capta.Raphace inter Palæſtinos Plinio, quæ ab Hebræis Rama. Iudæa uerſus mediterraneã cõtinetˇ in regione Palæſtinæ.Continet aũt Galilæã,Samariã,ac regionẽ trans Iordanem.Ex parte Boreali Galilæa eſt , quã Ioſephus in inferiorẽ & ſuperiorẽ diuidit.Iudææ latitudo ex Iordane fluuio uſq; ad Ioppen eſt.Lõgitudo uero à mõte Libano uſq; ad lacum Tyberiadis.In medio ferè ſpacio Hieroſolyma eſt.Diuiditur autem in Toparchias decem Plinio.In Hiericuntẽ,Hemaum,Lyddam,Ioppicam,Acrabathenã, Gophniticã,Thamniticam,Bethleem,Tephenem,& Orinen.Ioſephus autem XI. nominat,uidelicet ipſum caput Hieroſolymam,Tepham,Acrauaten,Thamnam, Lyddã, Hemaum,Pellam,Idumeam,Engadam,Herodium, Hiericũtem. Poſt quas Iamnam & Ioppen dicit finitimis præeſſe.Præter eas Gamaliticam & Bathaneam. Iotapata ciuitas

Galilææ, quam Veſpaſianus magna obſidiõe expugnauit deleuitq;. Cui præerat Ioſephus hiſtoricus inter captiuos ductus. Bethleē Plinio cõmemorat̃ & Ioſepho, clarũ ob incunabula Seruatoris noſtri, quãobrē à Balduino II. rege ex autoritate Paſcalis Põt. præſule ornata eſt, quũ antea in ea cœnobiũ tãtũ canonicorũ regulariũ uigeret. Supra uero ingreſſu Galilęæ occidentē uerſus, oppidulũ Nazaret Hebræis uocatũ, ab antiq̃s nõ mihi exploratũ. hinc breuis ad urbē Hieroſolymã uia. In medio ſanè itinere fons eſt, ubi reges exercitus recenſere cõſueuerunt, propter aquę & pabuli copiam. Hęc ob domini noſtri originē, metropolitico præſule decorata eſt. Hebron paruus ꝓpe Hieroſolymam uicus, olim Arbe dicebat̃, in qua Adami & Noei, triũ quoq; patriarcharũ, ac Saræ & Rebeccę ſepulchra in ſpelũca duplici eſſe adfirmãt. Ob uenerãdam igitur ſacrę uetuſtatis memoriã, & ipſa præſule à noſtris ornata eſt, quũ prioratus antea canonicorum regularium tantũ fuiſſet. Hanc Ioſephus Cheloris monumẽtũ uocat, antiquioremq; eſſe dicit uel Ægyptia Memphi, Abraamiq; hic ſedem primã fuiſſe poſtquam è Meſopotamia diſceſſerit. Pręterea hic ꝓpe ad ſtad. ſex, arborē terebinthũ eſſe, quã memorant ab initio creati mũdi adhuc extare. Hiericus oppidũ & campus, ut Strabo ſcribit, modo theatri montib. circundatus ſtad. C. totus irriguus, coloniſq; frequens, ubi palmetum, & balſami uiridarium, quod hic ſolum naſcitur Straboni Plinioq;. Sodoma metropolis XIII. urbium igni & terræmotu abſumptarum Straboni, quod locus is bitumine & ſulphure ſubterraneo cauernis abundet. Polyhiſtor uero de his ſic refert. Lõge ab Hieroſolyma receſſus triſtiſſimus pandit̃: quem de cœlo tactum teſtat̃ humus nigra, & in cinerem ſoluta. Duo ibi oppida, Sodoma & Gomorra, apud quæ pomum quod gignit̃, habeat licet ſpeciem maturitatis, mandi non poteſt. Ioſephus ob eorum impietatem periſſe dicit. At ſacri libri hæc loca ob incolarum libidinē in mares, ultore deo extẽplo flagraſſe teſtantur. Eſſeni tenent interiora Iudææ, quæ ad occidentem ſpectant. Hi præditi memorabili diſciplina, à moribus gentium reliquarum procul abſunt. Omnis primũ ueneris expertes, quippe qui remoti à fœminis degunt, pecuniã ſpernũt, palmis uictitant. Ex æquo indies conuenarum turba renaſcitur, tam fœcunda illis aliorum uitæ pœnitentia eſt, nemo admittit̃ uel leuis culpę ſibi conſcius. In hanc Polyhiſtor Pliniuſq; ſententiã. Ioſephus eadem ferè refert, eoſq; inter tria philoſophorum Iudæorum genera ꝓbatiores eſſe dicit: animam immortalem putant migrare in regionem quãdam beatorum, haud aliter q̃ poetæ dixerunt de inſulis fortunatorum. Phariſæi uero animã item ſempiternam dicunt, ſed malorum cruciari, bonorum uero in alia migrare corpora. Deo ac fato omnia referunt, magna ex parte res humanas diuinitus iuuari, ac regi, nõnihil etiam fato agitari, quod εἱμαρμένην uocant. Sadducęi ſanè his omnibus deteſtabiliores, neq; pręmium, neq; iuſtitiam ponunt. quanquam fatum tollentes, deo ꝓprięq; uoluntati cuiuſq; referunt omnia, minime inter ſe humani, minime officioſi. hæc ille. Hemaus quē aquas calidas Ioſephus interpretat̃, inter Toparchias à Plinio refert̃, clara Chriſti peregrini cũ diſcipulis cõgreſſu. Samarienſis regio inter Iudææ & Galilæam, à uico Cinea in Acrabathenam deſinit Toparchiam, ſitu & loci natura, aquarũ pecoriſq; copijs nihil à Iudęa diſcrepans, lege tãtum diuerſa. Oppida eius Neapolim ponit, antea Mamortham uocatã. Sebaſten in mõte altiore. Ioſephus itemq; Strabo dicunt Herodem Aſcalonitam Samariam urbē cognominaſſe Sebaſten in honorē Auguſti. Hæc præſule caret, ſubiecta abbati templi dominici: apud hãc Ioannis baptiſtæ & Heliſæi, item Abdiæ prophetarum ſepulchra hodie uiſunt̃. Hic Sichar urbs fuit, ubi puteus Iacob, apud quē geſta Seruatoris cum muliere Samaritana legimus. Mõtes Iudææ, Libanus, Antilibanus, Carmelus. Iordanis aũt ex Antilibano per fines Iudææ in auſtrũ fluit, tris efficiens lacus: primus ad Carmeli radices, Genaſera Plinio ac Ioſepho appellatus, in ſacris aũt libris Geneſareth, ab oppido eiuſdē nominis, quod Titum dicit expugnaſſe: fructuũ omniũ feracitate, & aeris ſalubritate feliciſſimum. Irrigatũ pręterea fonte uberrimo, quem Capernaum indigenæ uocant, uenamq; Nili à quibuſdã putatũ. Lacus ipſe lõgitudine paſſ. MXVI. latitudine VI. aqua paluſtri ac dulci, piſcibuſq; om̃is generis referta, amœnis circumſeptus oppidis ab oriente Iuliade & Hippo, ab occidente Tyberiade aquis calidis ſalubri. Vltimus lacus Aſphaltites uocat̃, qui nihil præter bitumē gignit, unde nomē trahit, noxius alioquin animalibus, longitudine paſſ. milium centum, latitudine ubi maxima XXV.

Habet à meridie Macherūtē, Iudææ post Hierosolymas arcē, & fontē Callirhoen medicæ salubritatis, ut autor Plinius. Nō prætereunda & nostri Hieronymi descriptio. Iordanis, inquit, ad radices orit Libani, & habet duos fontes, unū nomine Ior, alterū Dan, qui simul iuncti, Iordanis nomē efficiunt. Hierosolymā postremo loco distuli dicēdam, unde initiū nostræ salutis effluxit: tot annos ignauia Christianorū uidua facta domina gentium. Hūc siquidē locū Hiebuseos ab initio, & Melchisedech summū dei sacerdotē incoluisse, ex authoritate non solū Geneseos, sed Iosephi, Egesippi, Nicolai quoqꝫ enarratoris habemus. Huic & Abraamus ex hostiū uictoria occurrēs, decimas dicit ex spolijs obtulisse. Hic & filiū suū immolare deo iussus. Hic Iacob scalam in cœlum tendentem, angelos descendentes uidit. Deinde per famē Iacob cū filijs in Ægyptum secedente, ac eius successoribus postea reuertētibus, pulsis indigenis, primo per iudices, deinde p reges, demū per sacerdotes, postremo amissa libertate per annuales pōtifices Rēp. administrabant. Quæ quoniā in Antropologia post hæc ex ordine recēsere est animus, tamē hic à Maccabæorum tēporibus, ex Iosepho de bello, repetam, deinde ad nouissima procedā. Quum Ptolemæus sextus de tota Syria cum Antiocho illustri decertaret, inter Iudæorum primates seditio agitatur, ac Onias unus è pōtificibus Tobiæ filios ex urbe expulit, Qui ad Antiochū cōfugerunt, auxilioqꝫ fuere, ut ille Hierosolyma cū exercitu potiret. Onias interim ad Ptolemæū cōfugit, qui in urbe Heliopolitana, alterā Hierosolymam cum tēplo dicitur cōdidisse. Quumqꝫ Antiochus omni crudelitatis & libidinis exemplo uteret, templum spoliando, ac Iudęos contra leges patrias cogendo, pro quibus & illi septē fratres unà cū matre, & deinde Eleazarus nonagenarius porcinā edere iussi suppliciū pertulere, ignesqꝫ è cœlo ac portēta futurorū malorū pręsagia uisa fuere: Matathias unus è genere sacerdotū, è uico Madein, animo uir ingenti cū filijs quinqꝫ, Iuda, Eleazaro, Ioanne, Ionatha & Simone nō passus talia, manu domestica coacta, in proximos urbi mōtes se recepit. indeqꝫ Bacchidē primo Antiochi ducē finib. eiecit. Pro quibus meritis, princeps à Iudæis cōstituit. Cui mox defuncto, filius eius Iudas natu maior successit. Hic statim inito cū Romanis fœdere, clarissimis cōtra Antiochū est usus uictorijs. Sed deinde cū eiusdē defuncti filijs cōgressus, in pugna interficitur, simileqꝫ fatum Ioanne & Ionatha cōsecutis, res ad Simonē ultimū redacta. Is demum uictoria potitus, ab Antiocho ac Macedonibus post aū. CLXX. omnem Iudæam penitus liberauit. Ob quæ merita Pōtifex declaratur. Moritur tandē insidijs Ptolemæi generi sui, qui eum ad cœnā inuitatum, unà cum duobus filijs capi iussit. Ioannes tertius filius, cui Hircano cognomentum fuit, quum insidias subterfugisset, populi fauore Pontificatui paterno successit. Nō ausus Ptolemæum cōtra cōtendere, ob matrem fratresqꝫ captos, quos ille ex alta specula ostētabat hosti, cōuerberatosqꝫ deinde necauit. Hircanus ad reliquias Antiochi belli cōuersus, feliciter rē gessit, moritqꝫ anno Pōtificatus XXXIII. cui uni omnium cōtigit, ut princeps, pontifex, & propheta sanctissimus esset. Post eum Aristobolus filius è principe sese regem fecit, post annos CCCCLXXV. ꝙ redissent è seruitute Babylonis, fratremqꝫ Antigonum regni consortem fecit, dein falso insimulatum interfici iussit. Aristobolo frater alter Alexander successit, annos XXXII. Huic deinde Alexandra uxor animo matrona uirili cū duobus paruis filijs Hircano & Aristobolo, quorum tutelam agebat. Ex his Hircanus maior natu rē postea gessit, uir mitis & imbellis, qui ab Aristobolo, magna adolescente audacia, pulsus unà cū Antipatro Idumæo, uiro domi potentissimo, simul & amicissimo ad regē Arabiæ Aretā in oppidum Petrā, deinde ad Pompeium, qui tunc in Syria res gerebat, cōfugit. Pompeius cum exercitu, capta Hierosolyma, & Hircano restituto, Aristobolum Romā misit, cum filijs, è quibus Alexander elapsus, negociū Hircano fecit. Post aliquot deinde annos & ipse Aristobolus aufugiens, bellum Hircano intulit, captusqꝫ à Gabinio Syrię pręfecto, Romā iterum cum Antigono filio in custodiam mittit, mox à Cæsare uicto Pompeio liberatus, nec multo post ueneno sublatus est. Antipater interim Cæsaris amicus, res gestas ꝑ eo cōmemorādo, & uulnera ostentando, obtinuit ut regnante adhuc Hircano, totius Iudææ procurator efficeretur. Is filiā habebat Salomen, mares uero quatuor, Phaselum, Herodem, Iosephum, & Pherorā, quibus diuersas distribuit regiones. Ex his Herodes post mortem patris cum uirtute præstaret, à M. Antonio, pro quo multa obiuit, rex Iudææ creatur, sed

uicto

uicto apud Actia cum Antonio, ad Augustum qui Rhodi tunc erat, supplex ueniã oratum uenit, dictitans sese amici de se benemeriti partibus studuisse, nunc eo defuncto, itidem se erga eum facturum. Quare ob fidem non solum ueniam, sed gratiã meruit. Is tris Hierosolymis turres extruxit, primã Hippicon ab amico, secundam Phaselon à fratre, tertiam Mariammen ab uxore cognominauit. Templũ restituit, atq; auxit. Ioppæ portũ fecit. Anthedonem ædificijs ab se ornatam Agrippiam appellauit, Antipatridem & Cyprum in parentum honorem, castellum supra Hiericuntem, Herodiumq; uersus Arabiam oppida ædificauit. Hircanum redeuntẽ è Parthis interfecit. Liberos septẽ suscepit, Alexandrũ, Aristobolum, Antipatrũ, Archelaum, Philippũ, Herodẽ cognomento Antipã, & Lysaniã. Ex his tris primos, ut sibi suspectos, necauit. Cui deinde sceleri adiecit innocentiũ cædem. Ad extremũ crudelitatis dedit pœnas, multis excruciatus dolorib. sibi manum adferendo, relictis Archelao regni successore, cæterisq; cum singulis tetrarchijs. Inter hæc Alexander quidam Iudæus apud quendam libertinũ Sidone educatus, Alexandrum Herodis filium à patre interfectũ ore referebat. Romamq; propterea profectus, quũ multos decepisset, ac ad auxiliũ regni paterni adipiscẽdi prouocasset, ab Augusto cognitus ac repulsus est. Archelaus igitur rex, quũ crudeliter imperaret, legatiõe à Iudæis ob eam causam Romam missa, ab Augusto in exiliũ Viennã pellitũ, eius regno in prouinciæ formã redacto. Herodem deinde Tetrarcham Agrippa eius ex fratre Aristobolo & Berenice nepos, Romæ apud Tyberiũ accusans, non solum non auditur, sed in carcerẽ conijcitur. Verũ mox Tyberio defuncto, à Caio, cuius amicitiæ causa captus fuerat, statim rex factus, addita ei fratris Philippi defuncti Tetrarchia. Herod. uero Herodiadis uxoris hortatu. Romã & ipse regnũ impetraturus uenit: sed Caij principis minis & iurgijs territus, in Hispaniã fugit, Tetrarchia eius Agrippæ concessa. Post hæc Agrippa Claudij etiã principis, cui Romę adiumẽto ad imperiũ fuit, fauore speq; erectus, limites regni prorogauit: muros Hierosolymæ ampliare cœperat, si per mortẽ licuisset. Regnauit annos sex, Reliquit filias tris, è Cypro uxore susceptas, Bernicẽ, Mariãmen, & Drusillam, filiũ quoq; Agrippã. Postremo Claudius Iudæam in prouinciæ formã redactam, tm̃ procuratoribus cõmisit. Hi ex successione, Felix, Albinus, Festus, Florus, sed ante hos Põtius Pilatus à Tyberio Cæsare missus, ex tẽpore quo post pulsum regno Archelaũ prouincia fieri cœperat. Interim defuncto Herode, qui apud Chalcidẽ regnabat, Agrippa iuuenis, Agrippæ regis filius, in auunculi sui regnũ à Claudio sufficitũ. Cui deinde Nero princeps quatuor urbes reddidit, in ea primũ regione Abilam & Iuliadẽ, in Galilæa Tarichẽa & Tyberiadem, reliqua Felici procuranda tradidit. Ex quo Agrippa in amicitia Romanorũ permansit, ac procuratoribus, tũ Vespasiano postremo ad cõponendos rebelles uenienti, adiumento præstoq; fuit, Iudæos prehensando, obeundo, præsertim in obsidione Gamalæ, ut à pertinacia cœptisq; desisterẽt, usqueadeo, ut à muris lapidibus peteretur. Et hoc quidẽ de regibus. Flori autem procuratoris tempore, Eleazarus princeps latronũ, qui Iudæam cum uiginti milibus depredabatur, sublatus est. Sed aliud mox latronũ genus crudelius, Hierosolymis in turba atq; in pace uersabatur, Sicarij appellati, qui clam ignoti homines cõfertim permixtos interficiebãt, inter quos Ionathan Pontificẽ. Tempore uero belli, Zelotę noua secta in eadem urbe orta, qui specie zeli, charitatisq; seruandæ legis, tyrannidem occupauerant, pontificatus, principatusq; passim sibi uindicabant. Igitur quũ Iudæi tanto malo resistere cuperent, è rure quẽdam Ananum adcersunt, Pontificẽq; faciunt, eo quod sapientia præstare uideretur. Hic demum & oratione, & opera id gessit, ut Zelotas, qui omnibus erant iam odio expelleret. Et hæc quidẽ ex Iosepho. Defectionis causam Trãquillus in Tito adfert. Percrebuerat, inquit, oriente toto uetus & constans opinio, ut eo tempore Iudæa profecti, rerũ potirentur. Id de Imperatore Romano, quantum postea euentu pauit, prædictum Iudæi ad se trahentes rebellarunt. Quæ uerba paucis considerata sanè indicant, & de Christo, & de fama, quæ simul cum stella magos potuit excitare. Ad hunc tumultum Vespasianus à Nerone missus, infra duas æstates omnia cepit, præter Hierosolymam, ad cuius obsidionem relictus Titus, die sabbati, repletis fossis, fameq; oppressis, partim cepit, partim interfecit: qui teste Iosepho, ad uicies centena milia, & D C C. milia fuerant, quum ad diem azymorũ eò ex omni Iudæa cõuenissent, quando solis epulari non licebat, sed plu-

res uicini simul ad hostias cæsas cōueniebāt. Fuit deinde Hierosolyma sub Ro. imperio, usq; ad Heracliū principem, tunc Cosroes rex Persarū capta urbe, prędam cum cruce se cum in Persidē abduxit, quā postea idem princeps superato Cosroe recuperauit. Cum deinde Mahumethe duce Saraceni caput extulissent: Homar eius successor Hierosolymā occupauit. His in uniuersum breuiter percursis, de ipsius receptione restat scribēdū, si prius de ipsius nominib. ac situ pauca subiecero. Igitur prius Hiebus uocata, qđ Hiebusei eam incolerent: deinde Salē, postea Solyma à Solymis, ut quidā putant, Lycię populis huc cōmigrantibus. Hierosolyma deinde & Hierusalem, ex sacri nominis additione uocata: sed & Buza & Bethel, postremo Helia ab Helio Hadriano, qui partē eius ędificauit, ut inferius dicemus: ipsa uero urbs triplici circundata muro, circuitu stad. XLIII. cū trib. turribus, quas Herodes ædificauit, uti Ioseph. scribit. HIEROSOLYMA sicuti ego accepi, ex antiquo uolumine docti planè uiri, qui reb. gestis interfuit, hoc modo recepta est. Petrus Eremita uir Gallicus, singulari abstinētia præditus, diuinitatis instinctu, Vrbanū II. Pont. impulit, ut de recuperandis Hierosolymis cōciliū Lugduni celebraret, an. MLXXXV. Negociū hi principes suscepere, dux Normādorū, comites Tolosę, S. Aegidij, Flandrię, Blesiæ, Carnotensiū. Præterea Hugo magnus regis Gallorum frater. Gothifredus Bulion dux Lotaringiæ cum Balduino fratre, è regno quoq; Sicilię Boemundus cū Tancredo cognato. Summa belli Gothifredo credita. Primus uero Eremita coacta omnis generis multitudine, per fines Germaniæ ac Pannoniæ iter fecit, ubi à Pannonijs multa passus incōmoda, trāsitu eum prohibere uolentibus, tandē è suis decē milibus desideratis ex pugna Cōstātinopolim peruenit, quò cæteri etiā diuersis uijs cōuenerant, Ibiq; Alexio Imperatore iuuante, Hellespontū unà oēs transmittētes, Niceam adplicuere, quam ante omnia Solimano Turca eiecto, per uim cepere. Inde terrestri longoq; itinere, ad Antiochiam prima statiua constituere, quā nono fermè mense VII. Non. Iunias in potestatē redegere, constitutoq; in eo loco patriarcha, eam Boemūdo regendā tradidere. Hierosolymā hinc uersus exercitu traducto, operibus primo expugnare contēdunt, muros demū corona aggressi, an. MXCIX. per uim receperunt, eiq; regē Gothifredum præfecere. Vbi autem nostri tanti uoti compotes extitere, deo gratias agere, oppidis præsules constituere, alij alia loca capere, pars etiam ex eis domū redire. Itaq; omnem breui tempore regionē, à Pelusio ad Laodiceam usq; Syriæ littora, omnia deinde mediterranea usq; Edessam & Carras in Mesopotamia sibi subiugarūt. Quapropter in omni Syria & capta regione, quatuor cōstituere principatus: Hierosolymitanū, Antiochenum, Edessanum, Tripolitanū. Deinde Berytus, Sidō, Caipha seu Porphyria iuxta montem Carmelū, Cæsarea Arsur, Hibelin, singulos dominos recepere. Princeps quoq; Galilææ totius & Tyberiadis, comes Montisregalis & totius terræ trās Iordanē, Comes itē Ioppes, & Ascalonis alijq; alijs in locis constituti: atq; hi fermè oēs regi Hierosolymitano subiecti tributū pendebant. Ipsi uero reges huiuscemodi habuere successiones. Primus Gotifredus Lotaringiæ dux, q̃ fuit ea modestia, ut aureā coronā induere recusauerit, ubi dominus IESVS spineā tulisset. Cui post annū morbo extincto, frater Balduinus successit, qui cū Saracenis urbē recuperare conātibus, prælio temere cōgrediens, magnā sibi suisq; inflixit plagā, captis in eo Boemūdo duce, & Blesensi ac Burgūdiæ comitibus: ipse se Hierosolymā ex fuga recepit, breui tamen post tēpore ignominia Ptolemaidis expugnatione pensauit. Tancredus Boemūdo necessario suo precio redēpto Antiochiæ imperium, q̃d pro eo interim administrauerat, incolume restituit. Huic alter successit Balduinus, qui in prælio unà cū nōnullis alijs principibus capitur à Parthorum regis exercitu, qui suppetias Turcis attulerat, cum quibus bellū gerebat. Redēptus, paulo post Antiochiam cū eius principis proles iam interisset, Hierosolymitano addidit imperio. Decessit morbo post annos XXIII. unica filia superstite. Fulco Andegauensis comes eius gener habenas suscipiens, rem feliciter gessit, aliquot Turcarū milia in prælio fudit. Equi tandē lapsu forte occidens, regnum Balduino filio reliquit, q̃ tenuit annos uigintiquinq; cum magna satis gloria: quippe qui Gazam restituit, & militibus templarijs regendā tradidit. Insuper Ascalonē diu oppugnatā, tandem in deditionē accepit: Norādinū Turcā Damasci principē, bello repulit. Extinctus est sine liberis, fratre Almerico superstite ac regni successore. Hic cōtra Suar Aegypti Calyphā, bellū mouit, quod

uit, quod tributū dare consuetū negauerit. Itaq; capto iam Pelusio, Norandinus Turca, à Calypha in auxilium adcersitus adest. Regē auarum ab obsidiōe pecunia auertit. Ipse per dolum Calypha interfecto Aegypti dominationem inuadit. Huic Balduinus filius successit cognomento Leprosus, qđ eo morbo usq; ad extremū laborauit, non intermissa tñ regni cura diligenti: quamobrē in cœlibatu castissime uixit. Sorores duas habuit, quarum alterā Isabellam cuidā Gallico Horfrido: alteram Sibyllā maiorē natu Gulielmo Longę spathæ Mōtisferratensi locauit, ex qua ille Balduinū suscepit. Mortuo uiro, Sibylla iterū Guidoni Lusignano principi nupsit. interim Leprosus morit̃, regnūq; ac sororis filiū Balduinū puerū Raimundo principi Tripolitano cōmendat. Sed morte pupilli paulopost subsecuta: Guido iure uxoris hæreditario regno successit, qui qđ mors pueri occultata citra suspicionē esse non uideret̃, bellū à tutore Raimundo sustinuit, in quo ille Saladinū Aegypti Sultanū auxilio uocauit: magnū ꝓfecto nefas exordiūq; ruinæ totius orientis terrarū, à nobis summo labore partarū. Saladinus potēs armis ac nomine, Ptolemaidē primo, deinde Azotū, Berytū, Ascalonē, omnes deniq; in ora ciuitates cepit. Postremo ipsam Hierosolymā aggressus, ad deditionē faciēdā breui tempore his conditionib. coegit, ut omnib. cum his quæ secū exportare dorso poterant migrare liceret. Ergo misera caterua secuta Herculiū Patriarchā flens egressa mœnib. dirū omnibus spectaculum præbuit: inde Tyrū, alij Alexandriā, alij quoq; alia loca petiere. Ille cōfestim tintinnabula è turrib. sustulit, templa profanauit, atq; incendit, pręter unum Salomonis. Hæc Hierosolymæ postrema ruina nunquā postea restituta, licet diuersi principes Christiani summo conatu terra mariq; sæpe fuerunt periclitati, inter quos Ricardus Angliæ, & Philip. ac diuus Ludo. Galliæ reges, ut alibi narraui. Sed ad Guidonē regem redeamus, qui amissi semel regni titulū, cum Ricardo rege tradita Cypro, quā per uim ille occupauerat, cōmutauit. Eo demū Sibyllaq; uxore extinctis ad Isabellā alterā sororē res hæreditaria Hierosolymæ peruenit. Hæc quater nupsit, Horfredo primum Gallico, Conrado Montisferratensi, Henrico Cāpaniæ comiti, & Americo Guidonis Cypri regis fratri: q quū inutilis uideret̃ regno, Tyri amotus, ac Ioannes de Bregna Gallicus quidā uir strenuus ad regnū adcersit̃, Iole Isabellæ & Conradi Montisferratensis filia una cum titulo Hierosolymitano in matrimoniū sumpta, qui quū sibi plura ꝙ par erat adrogaret, à cardinale Colūnensi grauiter obiurgatus, relictis reb. in Galliā reuertit, alia sumpta uxore filiāq; quā ex Iole susceperat, Frederico II. Imp. unà cum eodē titulo pro dote locauit, qui Neapolitanis postea regib. per manus est traditus. HACTENVS de Hierosolymæ principū statu. Nunc de sacris religioneq; uideamus. Primus in ea præsul Iacobus frater dñi gladio interfectus. Imperante aūt Iustiniano, in Synodo Cōstātinopolitana Patriarchatu decorata, quarto post Ro. ecclesiā loco fuit. Quatuor subditos habuit Metropolitanos: quorū primus Tyrensis, totidē habuit suffraganeos: Acconensem, Sidoniēsem, Berythēsem, Zeneadensem. Secundus Metropolitanus Cæsariēsis, Sebastiēsem tm̃, cui Prophyria seu Caypha oppidū subest. Tertius Metropolitanus Nazarenus, Tyberiensem tm̃. Quartus Patracensis unū tm̃, in monte Sina tēplo diuæ Catharinæ & monachis eius cœnobij præsidentē. Habet itē Patriarcha præter hos etiā Bethlehemiticū, Hebronensem, & Lydensem ilico subiectos præsules: sed & abbates & priores baculo ac mitra decoratos. Caluariū montē, & Golgatha, & dominicum sepulchrū, extra mœnia sita loca, Helius Hadrianus princeps muro cinxit, Heliāq; appellauit tēplo ibidē Antinoo cōcubino dedicato, ut testat̃ Hier. In Caluario cœnobiū erat ad cuius priorē ac religiosos electio patriarchæ pertinebat. Sion itē mōs ciuitas Dauid appellata, ꝙ eiectis Hiebuseis eā Dauid muro circūdederit. In q cœnobiū cū abbate ordinis S. Augustini est. In Oliueti mōte abbas itē eiusdē ordinis, & ad eius radices atratæ uirgines S. Benedicti. Vltra est castellū Bethania, Marthę ac Magdalenę memoria cōspicuū. Est et altera trans Iordanē Bethania, ubi quondā Ioannes baptizabat. In ualle Iosaphat ꝓbatica est piscina, & itē alię uirgines atratæ. Tabor mons, ubi dñica trāsfiguratio in regione Galilæę, haud lōge à Nazareth, abluit̃ à torrēte Cyson. Vicini & mōtes Gelboe ubi cœnobia Cistercensiū & Præmonstratensiū. Carmelus mons locus Heliæ ꝓphetæ solitudinis, ubi cœnobiū ordinis caput. Est & locus ꝑpe desertus, Quarētena cognominatus dominici ieiunij memoria clarus. Restat tēplū ipsum à Nicolao diligētissime descriptū.

Huc

Huc à Iudæis aurũ ex orbe toto quotãnis mittebatˀ, ut Cic. pro Flacco testatˀ. Hoc attingere seu spoliare modestia Pompei uictoris nõ est passa, quod postea Crassus cõtra Parthos proficiscens diripuit. Hic statuam Caij principis Pontius Pilatus collocare conatus, ut est autor Iosephus, tumultum excitauit ingentem, nec procul à rebellione res abfuit. Idem Caius quod illac iter habens, templum adire neglexerit, ab Augusto grauiter obiurgatus est. Apud hoc templum cœnobiũ erat, cui abbas præerat ordinis S. Augustini. Apud hoc & templarij cœpere, de quorum, deq́ S. Ioannis ac Mariæ Theutonicorũ religionibus quæ Hierosolymis cœpere, alijs in locis mihi narratur.

DE SECTIS SYRIAE.

ANTEQVAM è Syria discedã, nõnullas eius sectas cõmemorabo, in primisq́ Iudæorũ. Bifariã olim diuisi, uti supra memoraui. Deinde duplici contra nos peruicacia innitentes, primũ legẽ scriptã perperã interpretando, deinde quæ nõ scripta superstitiose addẽdo. Talmutũ hunc uocant, in cuius initio Moses Aegyptius his uerbis à fido Hebræo cõuersis sic procœmiat. Quanquã hęc lex mentalis scripta nõ fuerit, Moses tñ eam docuit totã in collegio LXX. senũ, Eleazar & Phinees, & Iosue, hi tres à Mose acceperunt. Iosue uero alios docuit senes, à quib. postea Hely, à quo Samuel, à quo Dauid accepere. Et sic ordine plurimos narrat ꝑ manus, donec Rabbi eorũ ac doctores eã in codicẽ reduxere. Nitunˀ itẽ Cabala, quæ legis scriptæ interpretatio quædã interlinearis seu glossemata, à doctoribus eorũ notata & intellecta, quæ legẽ omnino peruertit, & arma cõtra ueritatẽ acuit. Syri eodẽ quo & Græci ducunˀ errore. Spiritũ sanctũ dicunt tantũ à patre procedere. In eorũ tẽplis una tantũ ara, in qua semel in die sacrificant hora sexta, pane fermẽtato, quẽ à sacerdotib. manib. sublatũ, plebs uultu demisso adorat, dictitãs se illius aspectu indignũ. Sacerdotibus licet uxoribus uti iam ductis, ducere non licet, subdiaconatũ sacrũ ordinẽ nõ habent. Confirmationẽ uel cuiuis addere dicunt licere. Purgatoriũ aũt mediũ locũ non admittunt. Sabbato carnibus uescuntur. IACOBITAE à Iacobo quodã Alexandri Patriarchæ discipulo initium habuere. Hi quondã à Patriarcha Cõstantinopolitano sacris Græcorũ interdicti, maiore Asiæ partẽ & Syriã, & Iudæã, & Aethiopiã superstitione referserũt. Nã cũ oẽs in his locis partim à Matthęo, partim à Thoma Christiani fuerint facti, paulatim cõuersatiõe infideliũ desciuerũt. Hi in primis Hebræorũ more recutiti sunt. Deinde occulta quædã admittũt, & teste tm̃ deo, nullũ putãt delictũ. Baptismum nota ignis excipiũt, nitẽtes illi dominicę sentẽtię, Ille uos baptizabit in spũ sancto & igni. Præterea Eutychiana hęresi infecti, unã tm̃ in Christo naturã diuinã post resurrectionẽ fuisse adfirmãt, Quare crucẽ uno tm̃ digito figurãt. Lingua utunˀ diuersarũ nationũ, ubi eos agere cõtingit, Chaldęa potissimũ & Arabica. Sacerd. uero eorũ aliũ quẽdã à uulgo distinctũ habẽt sermonẽ: sacrificãt uino tm̃ delibato suꝑ ara, reliq sacerdotes humi interim cõsidunt, plebs sacrificãtẽ exosculatˀ. MARONITAE à Marone autore, q Macarij Antiocheni præsulis secutus errorẽ, unã tantũ in Christo uoluntatẽ ponebat: Monothelitæ sunt appellati, de quibus alibi diximus. Habitãt ex magna parte circa Libani iuga, haud lõge ab urbe Biblide, maximi in bello sagittarij sunt. Sub Innocẽtio III. uenit eorũ Patriarcha ad consiliũ Lateranense, & ex illo Latinorũ postea cerimonijs sunt usi, cũ cęteri oriẽtales põtifices, nec mitra, nec annulo, nec in tẽplo tintinnabulis utanˀ: sed tm̃ baculi pulsu turba excitetˀ. Literis utũˀ Chaldęis, uulgo aũt lingua Saracenica. Assisini in ꝓuincia Phœnicis circa fines ciuitatis Anteradẽsis, q̃ hodie uulgo Tortosa appellatˀ. Hi quædã castella possidẽt loci natura munitissima. Intus amœnas habẽt sedes. Regẽ deligũt senẽ industria exercitatũ, q pueros in secessu q̃dã nutrit, docetq́ diuersas linguas: deinde adultos tanq́ emissarios mittit, q diuersis hominũ cõmercijs ꝑ eas regiões cõgrediẽtes, clã ignoti cultro abdito sese turbę miscẽt, ac regis inimicos, aut ꝓprios interficiũt, siue etiã alios amicorũ aut pecunię causa, eoq́ modo felicitatẽ se cõsecuturos sperãt. Hæc secta ab initio è Perside in Syriã uenit, scripturãq́ habẽt ex Chaldęa & Hebręo ꝑmixtã. Nã Edesseorũ sectę adhęrẽt, q putãt post mortẽ nec gaudij, nec pœnę locũ esse. Beduini ex Arabũ ac Saracenorũ secta alijs addicti opiniõib. sũt, qua ꝓpter hęretici sunt ab eis appellati. Ii nullo respectu inermesq́ unà cũ Saracẽis in bellũ ruũt, dicẽtes mortẽ uitari nõ posse, fatoq́ oĩa referũt. Hircinis amiciũˀ pellib. Solẽ oriẽtẽ adorãt. Gorgiãos uero inter Iberos postea dicemus

Armenio-

Armeniorũ itẽ sectã in Armenia cõmemoraui. Mesopotamia quoq; inter Syriæ partes à Pli. refert ex argumẽto nominis, ꝙ inter Euphratẽ ab Austro & Tigrin ab oriẽte claudat, è septẽtrione aũt Tauro, quo ab Armenijs dirimit. In hac igit tres potissimæ urbes, Edessa, Carræ, Nisibis. Edessa ἀπὸ τῶν ὑδάτων Steph. ꝙ inter impetus aquarũ sit. Hanc Hebræi Harac uocant, ubi Abagarus olim dicit regnasse, qui datis ad Iesum literis, responsum meruit accipere. Ad hãc quoq; Tobiã misisse filiũ ad Gabellũ sacræ testant literæ. Edessenus princeps unus olim è quatuor, cũ Syria nostri potirent, habebat Metropolitanos tris sub Patriarcha Antiocheno constitutos, Edessanũ, Geropolitanũ, & Corycensem. Hanc etiã Haraph Turcarũ dux, quãdo Balduinus eã tenebat Eugenij III. Pont. & Cõradi Impe. temporibus cepit, trucidatis omnibus Christianis, nobilibus matronis super aram diui Ioannis Baptistæ constupratis. Carræ antiqua urbs. Lucanus de Crasso. Assyrias latio maculauit sanguine Carras. Spartianus in Caracalla, Lunæ templum colebatur, quam si quis fœminæ nomine adoraret, subigi & dominari ab uxoribus putabatur. Si quis aũt Lunum deum maris nomine coleret, uxoribus imperare, ac dominari credebatur. Hanc, ut scribitur in Pentateucho Abraamus incoluit, cum primũ Hur Chaldæorum est egressus. Nisib. Stra. Nisibis Steph. qui lapides cumulatos lingua Syrorum dicit significare, sub Tauro enim sita est. Zerbis flu. in Tigrim Pli. fluit. Babylonia Mesopotamiæ cõiuncta inter Euphratis ipsius cõuersiones australior est: Syriã tñ Ptolemęo Plinioq; nõ excedit. Hic Babylon gẽtis caput: Semiramidis ædificiũ post uiri mortẽ, cuius muri inter septẽ orbis miracula cõmemorantur, bitumine, quod in eo loco prouenit, ex parte magna constructi: latitudine pedum L. altitudine CC. Quadrigas inter se occurrẽtes recipiebant. Intus horti pensiles, & aureũ Beli templũ. Hic Assyriorum regia. In Babylonia Chaldæorũ natio, gens maxima & uetusta, sectaq; potius. De qua sic ait Diodorus li. iij. Chaldæi mũdũ sempiternũ esse adfirmãt, neq; principium habuisse, neq; finẽ habiturũ. Annos quib. uacasse Astrologiæ dicũt, nõ facile qs crederet, ante uidelicet imperiũ Alexãdri XLIII. mil. Hier. noster in epist. ad Ro. Chaldęorũ, inqt, uetus traditio est, huius uisibilis formatioq; mundi, fuisse inuisibilẽ & informẽ ac sempiternã materiã nulla ꝓductione, quã Græci hylen & Chaos uocauerũt: Moses uero abyssum. Quinetiã & annorũ circiter triginta quatuor mil. supra DC. ante regnũ Macedonũ fuisse testant, quos si qs retro ab Alexãdro cõputet, perueniet ad Adamũ primũ: q̃d ꝓfecto Moses in omni eorũ scientia eruditus cõscripsit, & q̃d erroris erat elisit, dicẽs, In principio creauit deus cœlũ & terrã, quæ erat inuisibilis & incõposita, quia tenebræ erãt super faciẽ abyssi. Q̃d si nobis obijciunt Chaldæi, id Mosen nõ probasse: in prõptu respõsio est: qa nec ipsi suã positionẽ firmãt, sed ex opiniõe scribũt. Est aũt omni opiniõe certior fides, quę & rationi magis cõsentanea. Neq; ẽm par est aut uerisimile, ut natura inferior, par duratione superiori fiat. Hæc itaq; Hieronymi sentẽtia cũ Diodoro cõuenit, præterq; in annorũ numero. Chaldæos Steph. Cephenas prius fuisse scribit, à Cepheo patre Andromades uxoris Persei, in ea regione regnãte. Hellanicus in historia Persica scribit: post mortẽ Cephei exisse cũ exercitu finibus suis in Persidẽ, nec amplius deinde Cephenos, sed Chaldęos uocatos à quodã rege Chaldæo. Sophocles in Tympanistis Chaldæos alios ꝓpe Colchos ponere uidet. Κόλχος τε ϗ Χαλδαῖος τε ϗ Σύρων ἔθνος. Ignẽ in primis adorãt, q̃d Abraamus q̃ ex eis erat refugisse dicit. Mathematicæq; & Astronomiæ addicti. Cuius rei Cicero causam adfert, ꝙ in montib. uersant altissimis, ubi Olympo propius facilior sit astrorũ obseruatio. Linguã habẽt propriã, qua etiã Aethiopes utunt usq; in hodiernũ diẽ: nã Romæ uidimus Aethiopas religiosos sacras horas obire Chaldęorũ catalecto ac literis. Hãc Hier. cũ ꝓbe nosset, librũ Danielis cõuertit, in cuius prologo querit cũ fuerit eleganti Latinorũ Græcorũq; lectioni adsuetus, anhelantia stridentiaq; uerba uix superare potuisse. Habuere scriptores è suis, Naburianũ, Sudunã, Seleucũ, Berosũ: potẽtia ac rebus gestis florentẽ Nabocodrosorũ teste Strabõe. Hũc ego putauerim Babyloniæ regẽ in sacris libris cõmemoratũ fuisse, literis quibusdam permutatis, qui captiuos Iudæos duxerit, aut certe ex eo prognatũ. Idem autor plures eorũ gentes adsignat Orchanos, Borsippenos, itemq; alios. Est aũt Borsippa (ut ipse ait) urbs Dianæ & Apollini sacra, in qua maximũ lanificiũ. Nã in hac regione sicut & apud Phryges sunt opere tenui & eleganti uestes discriminatæ. Mar. Texta Semiramia quæ uariantur acu. Zeuma urbs apud Euphratẽ Satraparũ regio appellata, quo tributa conferebantur Plinio.

ASSYRII

ASSYRII post Euphratē loca tenēt, amne tñ à Babylonijs diuisi. Herod. eosdē populos cū Syris esse dicit: sed à Græcis Syrios, à Barbaris Assyrios uocari. Iosephus de antiq. ab Assur cognominatos esse, qui & Ninū cōdidit ciuitatem. Assyriorū sunt Adiabena, Ninus, Ctesiphon, Teredō, Apollonia, Arbela, Seleucea. Adiabenos, & Satropedas memorat Strabo. Marcellinus li. XIII. dicit, Adiabena quæ priscis tēporibus Assyria dicta est. ἀπὸ τοῦ μὴ διαβαίνεσθαι, id est, à nō permeãdo qđ ibi Euphrates sit minime uado pmeabilis. Hos à Seuero principe superatos fuisse, mōstrat adhuc arcus eius triūphalis ad radices Capitolij. Ninus iuxta & ultra Tigrim Nini ædificiū, & regia, octo annorū spatio denis hominū milib. extructa, cuius modica adhuc extāt uestigia. In sacris libris Niniue appellaṫ, quæ Ionæ uocibus diciṫ obtēperasse. Eadē & Nisibis postea nōnullis, Strabo tamen diuersas facit. Supra Ninū uero quē Abraami tēpore idē autor tradit fuisse, omnis incerta historia, nec facile Berosi qui ferṫ libello, uel cuiquã alij præter ꝙ receptorū historicorū autoritati credendū: nec uerisimile tot Græcos Latinosq; eruditissimos uiros, qui hæc prætierunt ignorasse: tantū Nini patrē Belū Pli. adducit syderalis sciētiæ inuentorē tēpluq; ei Babylone dicatū. Durauit Assyriorū regnū an. CCXL. successione regū XXXVI. Quorū ultimus Sardanapalus. Hinc p Arbacū ad Medos, demū ad Persas translatū, ut in Trogo late narraṫ. Secundū etiã fluuiū Ctesiphō iuxta & ultra Tigrim, clara urbs terminus olim populi Ro. quò Traianus peruenit, fatoq; quodã uidebaṫ eã transire non licere sine incōmodo, ut est animaduersum in Probo principe, & eius nōnullis successoribus. Hãc ciuitatē Pli. dicit ædificatã à Parthis, ut Babyloniã iuxta positã oppugnarēt. Seleucea metropolis Assyriæ à Nicatore ædificata: prima huius nominis & magnitudine & potētia Straboni, quã itē Plin. suo tēpore Babyloniã uocatã dicit, à Traiano primū, deinde à Parthis occupata, rursus à L. Antonino Imperatore recepta. Hic iuxta regū solet esse hybernatio. Nã in Bactrianis æstiuare dicunṫ. Eust. Nūc flumina restant. Tigris oriṫ in regione Armeniæ maioris, fonte cōspicuo in planitie: claros secū amnes trahit, inter quos Lycū & Caprū, qui à Niphate monte nascētes in medio Adiabenã & Arbelitim regionē retinent. Tigris itē à celeritate dictus, quod Medi Tigrin sagittã appellant, ut Pli. refert, ob quã celeritatē à Græcis quondã Sylax dicebaṫ, quasi raptim ferreṫ. Huius appellatione deceptus est olim Iulianus princeps, ut Therã fluuiū caueret ab oraculo iussus: nam & hic Theræ nomē retinet. Euphrates longe maior & occidentalior est, oriṫ è Paryarde Armeniæ monte: primo in occidentē labēs, deinde flexus in meridiē Antitaurū intersecat, maiorēq; Armeniã à minore diuidit. Hinc Babyloniã in sinu cōplexus, deinde in orientē cōuersus Tigri cōiungitur, amboq; Austrū uersus delati in sinū Persicū duobus ostijs exeūt. Hi amnes unà cū Nilo & Gãge in Paradiso terrestri à sacris uoluminibus ponūtur, ob fertilitatē circà culturæ: mutatis tñ nominibus. Ferṫ eñ Emphrates Nili modo regiones quotãnis irrigare.

R. VOLATERRANI COM. MENT. VRBAN. LIB. XII.

PERSIA.

PERSIA à septentrione Mediam, ab occasu Susianam, ab oriente duas Carmanias, ab austro partē Persici sinus habet. Persæ toti quidē Asiæ imperauere: Lydi uero nō toti, sed cis Halim tantū. Idq; usq; Crœsum qui à Persis superatus fuit. In Græciam traijcientes sæpe in pugna inferiores fuere, donec à Macedonib. uicti succubuere. Gens alioqui multitudine potentior ꝙ uiribus: sicuti pleriq; Asiatici, uestium mensarūq; mollitie occupati. Iuuentus nasturtio, & sale, cū pane & aqua uescit, ut ꝑ Strabo, Cicero. Eorū sapiētes Magi, quorū mos matrib. coire. Stra. Catullus. Ex matre ac nato Magus nascaṫ oportet. Hi cū alia tū hoc seruãt institutū, ut se iubeãt post mortē insepultos auibus lacerãdos dimitti. Nec nisi ex eorū numero rex creaṫ. Persarū omniū cōsuetudo, maximis de reb. in uino cōsultare, equitãdi studiū magnopere habere: præterea mētiri omniū turpiss. existimare: ꝓximū huic, debere. autor Herod. Adorãt solē, cui

uix

uix mundum ipsum sufficere dicunt, propterea templorū ac simulacrorū omnium euer sores sunt, autores Strabo, Cic. in Verrem, Pedianus. Posteris uero temporibus cum regnum hoc cū Parthis confusum fuerit, inter Parthos mox subsequentes multa de Persis dicemus. Nūc uero tantū loca. Achæmenia pars Persidis ab Achæmeno Ægei filio Stephano. Arbela & Gaugamela dicitur Marcellino, ubi Dareū Alexander uicit. Plin. Arbelitis ubi Dareū Alexander debellauit. Cyrupolis quæ à Persis Cyrecbata dicitur Stephano. Cachenū cuius meminit Polybius. Drangę gens Persica & Drāgena regio Straboni. Elymei & Elymea siue Elymais regio Persidis in Susiana. Persepolis regni caput ab Alexādro diruta. Pli. Laodicea in extremis finibus ab Antiocho cōdita. Gaucamela urbs quā in sustentationē Cameli ueteris & defessi Dareus cōdidit. Nam uox ea Persarū lingua, domus Cameli dicit̃ Straboni. Gordiça regio à Gordięo Triptolemi filio ex Argo in Syriā ad inquirendā Isidē profecto. Steph. Mases Plinio à Mase mōte. Ptolemæo Casus scribit̃. Panchaia regio à rege Pāchæo dicit̃ Probo grāmatico. Pasagarda oppidū & regio Straboni à Cyro conditū, ubi prælio uicit Astyagem. eo siquidē uerbo Castra Persarū significari tradidit Anaximenes. Hic Cyri sepulchrum esse Strabo dicit. Sitace urbs & Sitacena regio Persidis Pli. Ptolem. Susiana itē regio ex occidentis parte quanq̃ Ptolemæus hanc à Perside disiūgat. In hac Susana ciuitas neutri generis, regia Persarū à Dareo Hidaspis filio condita Plinio. Straboni uero Titoni patris Memnonis ædificiū. Cognominata Stephano à fontibus quibus locus abūdat, hoc enim uocabulo fontē in ea regione nomināt. Incolæ uero Susij qui & Cissij, ut ait Strabo, appellant̃ à matre Memnonis in ea regione sepulta, quā Æschylus Cissim uocat. Vxij gens maxima, & Vxia regio Strabōi, ex qua Coaspes fluuius orit̃. Hos ego putauerim quos uulgus nūc Vxios siue Cinganos uocat, q per orbē, maximeq́ per Italiā sparsi degūt, more ferarū, nulla lege, nullis artibus, tantū futura prædicentes, cū oēs fere populi orientales præsertim uicini Chaldæis, Mathematicæ sint addicti: autorē habeo Silacem qui historiā scripsit Constantinopolitanā. Dicit Michaelem Traulum Imperatorē ex uaticinio Vxiorū adeptū imperium fuisse, quæ secta per Mœsiā ac Europam sparsa, passim omnibus futura prędicebat. Et hæc quidē de locis. Deinceps de regibus. PERSARVM regnū post Assyrios & Medos Cyrus primus omniū excitauit. Cuius historiam Trogus libro primo in hanc fere sententiā repetit. Astyages Medorum rex futuram ex filia prolem uatū prædictiōe formidabat. Quare Cābisi obscuro loco inter Persas nato eam locauit, natūq́ mox puerum Harpago amico mandauit, ut eum necaret: ipse uero miseratus infantē exposuit inter armenta, quē pastor inuentum canis ubere forte educatum, pro suo aluit: Cyri nomine indito à Cyro flumine, quod circa Pasegardas per curuā Persiā fluit, ut autor Strabo libro XV. Crescente igitur quotidie uirtutis indole rex inter pastores per ludum constitutus magni uiri speciē præ se ferebat. Tandem agnoscit̃ Astyagis nepos, sollicitatusq́ ad regnum per Harpagum, Astyagi bellum auxilio Persarum mouet, ubi captum tantū regno priuat, imperiūq́ Medorum, quod annos CC. durauerat, in Persas transfert. Deinde Babylonios, Crœsumq́ Lydiæ regē eorum auxiliarē superat, armaq́ post in Crœsum uertens, uictū eum in regno remanere permisit, uerum paulopost rebellantem unà cū regno sustulit. Postremo subacta Asia ac toto oriēte Scythas tentauit, ubi primo contra Thomirim reginam uictor, mox captus atq́ interfectus ab ea, & in sanguinis utrem missus, ut humano cruore, cuius auiditate expleri nō poterat, plenius exaturaret̃, postq̃ regnasset annos XXX. Sepulchri eius epigramma Plutarchus in Alexandro & Strabo XV. ponunt. Lactantius ait hoc ferè tempore Tarquinij fugam fuisse, ut pariter Romæ occiderit, & apud Persas cœperit regnum. Hic & Iudæis amicus, uasaq́ templi restituit. Cambises Cyri filius deinde regnauit, ingenti & ipse animo, qui patrijs rebus Ægyptum adiecit, sed offensus illorum superstitionibus Apis cæterorumq́ deorum ædes dirui iussit. Ad Ammonis quoq́ templum expugnandum exercitū misit, qui tempestatibus & arenarū motibus oppressus interijt, ut ait Trogus. Seneca uero libro septimo de ira: Cambises fertur in Æthiopas iugum detrectantes, quumq́ inexplorato per arentia exercitū duceret: deficientibus cæteris alimentis, decimū quemq́ inter se in cibum sortiti sunt: durauitq́ adeo talis seueritas, donec & ipse ne reuocaretur ad sortē pertimuit, receptuiq́ signum cecinit. Dicit item filium sagitta interemisse. Lucanus autem in X.

Vesanus ad ortus Cābises, longi populos peruenit ad æui, Defectusq; epulis ac pastus
cæde suorum Ignoto te Nile redit. Sub hoc, ut autor est Beda, historia Iudith cōscribit.
Cambises enim regno Assyriorum à patre iam uiuente præpositus fuit: appellatusq; Na
bocodrosorus secundus apud Historicos. Nam de primo apud Strabonē inter Babylō
nios dixi. Idem & in Esdra Artaxerxes uocatur, qui templi restitutionē sub Cyro cœptā
impediјt, tributaq; imperauit. DAREVS Histaspis filius, ut autor Trogus, unus è septē
Magis fuit, qui Persis post Cambisem septē annis præfuerūt. Tandem inter eos conuen
tum, ut cuius equus primū soli orienti adhinniret, rex salutaretur. Quod sane Dareo cō
tigit astutia cuiusdā Cebaris equisonis, uti Valerius refert, qui admissam intra equæ ge
nitalia manum, cum ad constitutū uenisset, naribus equi admouit, quo ille irritatus odo
re ante omnis hinnitū dedit. Babylonios statim rebellātes perdomuit. Ionas nauali præ
lio superauit. Postremo aduersus Athenienses cū potentissimo exercitu mouens à Mil
ciade in cāpis Marathonijs terrestri pugna superatus est desideratis millib. CC. Dumq;
uires instaurare conatur, in ipso apparatu excessit anno regni VII. ab urbe condita
CCCLXV. Hic ille, ut refert historia supradicta, qui Zorobabelem extulit, regnū ei ua
ticinanti, templiq; cœptam restitutionem permisit. XERXES Darei filius regni hæres,
ut apud Trogum lib. II. maximus omnium regum Persarum fuit. Ægyptum quæ à pa
tre desciuerat recepit. Expeditionem etiam quam Dareus in Athenienses parauerat, V.
annorum apparatu prosequens, decies centena hominū milia traduxisse dicitur. Quem
numerū, ut Valerius itemq; Hieronymus testantur, de alta prospectans specula, fleuisse
fertur, quod post C. annos nullus eorum superesset. Hac igitur multitudine accinctus, ut
omnes referunt autores, & maria perstrauit, & Athon montem aceto diruptum uelifica
uit, ac compedes Neptuno apud Isthmon iniecit, aliaq; mira edidit, hyperbole poetarū.
Victus demum à quatuor milibus apud angustias Thermopylarū, nauale certamē cum
Themistocle tentauit, à quo itē apud Salamina superatus, turpiter cū paucis parua cym
ba aufugit, relicto Mardonio præfecto cū CCCC. milibus, qui & ipse profligatus apud
Bœotiā fuit. Athenienses interea expectatione ac metu Xerxis ex oraculo Pythiæ, quę
ligneis muris sese tuerentur respondit, naues plurimas in tota Gręcia cōparauerūt. Post
igitur annos aliquot, tertiam cum Cimone duce Xerxes pugnā instaurans, haud melio
rem sortitus est exitum: demū cum se ocio socordiæq; relicta militia tradidisset, teste Va
lerio, prǽmium genus luxurię nouum inuenientibus proposuit. Quamobrē à suis spre
tus paucis post annis ab Artabano præfecto suo in regia interficitur, cū regnasset annis
VIII. Artaxerxes igitur patrem ulcisci cupiens cum Artabano, qui regnauit annis VII.
loricā de industria quodam die permutauit, eoq; modo inermē aggressus interfecit: au
tores Trogus libro VI. & Herodotus VIII. regnauit annis XLI. sub hoc gesta quæ de
Hester & Mardochæo cōscribuntur, ut testatur Nicephorus Græcus autor. Dareus co
gnomento Nothus, patri Artaxerxi succedēs Tisaphernem militiæ præfectum fecit, ad
quē Alcibiades olim exul confugit, in gratiamq; ipsius & pręstantia corporis & ingenij
elegantia peruenit, adeo ut eum ex amico minime amicum Lacedæmonijs, à quibus su
spectus ipse Alcibiades aufugerat, redderet. Hic Artaxerxe & Cyro minore filijs reli
ctis, morit anno regni XXIX. eodē quo Athenas Lacedæmonij subegerūt, & XXX.
Tyranni fuerunt constituti. Cyrus autē minor Ionia Lydia, quibus locis loco Tisapher
nis Alcibiades fuerat præpositus: Artaxerxes uero natu maior regno successit, Mnemō
cognominatus, qui statim defuncto patre à fratre Cyro clàm insidijs petitur. Quod cū
cognouisset, adcersitū ad se blande aureis cōpedibus uinxit. Matris dein precibus uita
condonata dimissus palàm bellum indicit, adscitis in auxiliū Lacedæmonijs, qui memo
res Atheniensi bello eius opera se adiutos excusationē apud Artaxerxē reddendæ gra
tiæ habuerunt. Cōmissa igitur pugna prior Artaxerxes uulneratur, quem cum equi fu
ga periculo subtraxisset, Cyrus à cohorte regia oppressus, interficitur. Sicq; prelio X. mi
lia Græcorū auxilio Cyri fuere, qui reuertentes per tot itineris spatia inter barbaras gen
tes & inimicas se incolumes uix in patriam receperunt. Hæc ferè Trogus libro quinto.
Ad hunc Artaxerxē Alcibiades iterum exul cōfugit, petitusq; & in cubiculo crematus
est, iussu XXX. Tyrannorum. Ad hunc item Conon dux Atheniensium male re contra
Lacedæmonios gesta, metu suorum ciuium se recepit. Cyrus autem is fuit sub quo Xe
nophon

nophon philosophus militauit, eiusq; pædiam ac uitã descripsit. Ad Artaxerxẽ redeo, quem Eusebius cum esse testatur sub quo liber Hester conscribit: eundẽ quoq; Trogus libro X. liberos C X V. ex pellicibus suscepisse scribit, tres tantũ iusto matrimonio, Dareum, Ariarathem, & Ochum, quorum Dareũ quem regẽ constituerat, quod ab eo unà cũ L. filijs alijs insidijs peteret, interfecit, atq; hoc modo rex quàm pater felicior decessit anno regni X I. sceptro Artaxerxi filio Ocho cognominato relicto. Is itaq; ab initio cõiurationem formidans cæde atq; strage principum regiam refersit, nulla sexus aut ætatis reuerentia, ne uidelicet fratribus parricidis esset scelere inferior. Atq; ita demũ rebus domi pacificatis, bellum Armenijs intulit: autor Trogus libro decimo. Post Ochũ, qui regnauit annis X X V I. Narses filius rẽ tenuit annis quatuor. Is, ut est autor Herodotus, prolem habuit etiam numerosam, interfectus demum à Bagoo Eunucho, postquam regnasset annos quatuor, surrogato Dareo qui ex stirpe regia nõ erat, ut ait Strabo: uir enĩ Persa Codemanus antea uocatus, milesq; ac Arsani filius fuerat, egregiamq; bello contra Armenios regi suo operam nauauerat. Quare ob uirtutem & merita Ochi interfecti successor à Bagoo Persisq; cõstitutus: Darei nomine nequid regiæ maiestati deesset indito. Bellũ cum Alexandro Magno uaria fortuna gessit, postremo uictus, & à suis proditus interfectusq;, post quam regnasset annis sex, uitam pariter cum Persarum regno finiuit. Quod teste Strabone annis C C L. durauerat. Hic dicit dũ fugeret ingruente bello ab Alexandro, cursu calefactus cœnosam bibisse aquã, iurasseq; nihil unquã iucundius bibisse: autor etiam Cic. in Tuscul. Ælianus autem Artaxerxi Cyri fratri hoc dicit contigisse. Reliquos Persarum reges, & historiam mox in regione Parthorũ repetam. Nam ex Persis ad Macedonas, à Macedonibus ad Parthos, rursus uero ad Persas regnũ reuersum. PARTHOS nunc exequar, qui ab occasu Mediam, à septentrione Hircaniam, ab oriente Ariam, ab austro desertam Carmaniã habent montibus cincti. Finis inter eos & Romanos Euphrates, regni caput Hecatompylos Plinio. Ctesiphon uero regia ciuitas eis ædificata ad Euphratis ripam, de qua in Assyria dixi. Parthiæi populi Parthorũ è Scythia profecti, quos eosdem cũ Parthis Steph. esse dicit. Nysei campi, & Nysei equi iuxta Parthos laudatissimi Straboni. In uniuersum uero Parthi regionem frugiferam colunt, omniaq; præter oleam ferentem. Præterea genus hominum bellicosissimũ. Sagittæ præsertim, quam post tergum mittunt, & equorum celeritate insignes. Trogus refert eos omnia publica, priuataq; officia equitando obire. Quæ res tantum nobilitatẽ à uulgo distinguit. Magnũ quoq; imperiũ in Asia tenuere. De quibus deq; eorũ origine breuiter ex Strabone, Trogo, & Herodiano referã. Post Dareũ illum cui regnũ Alexander abstulit, per multos annos Macedones ipsi q̃ Alexandro successerant, diuisis inter se regionibus imperarunt. Sed ortis inter eos discordijs attrito Macedonũ robore Arsaces uir Scytha & ignobilis, uirtute bellica adeo claruit, ut collecta manu exulũ Scytharũ quos eà lingua Parthos uocãt, à Theodoto, qui Alexãdri ordinatiõe Bactrianorũ mille ciuitatibus præerat, deficiens, breui tempore ipsum cum tota gente in seruitutẽ, deinde Seleucum Syriæ regem, postea Hircanos redegerit: Dasa etiã urbe in excelso monte ædificata. Ita paulatim breuibus initijs gentem maximam cõstituit, & Romanis postea sæpe formidatã, pro quibus meritis reges deinde Parthorum Arsaces, & Arsacidę populi appellati. Quarta ab eo successione regnũ ad Mithridatẽ uenit, quo tempore Eucratides apud Bactrianos regnũ propagauit. Hic subactis Medis regnũ Parthorũ à monte Caucaso multis populis in deditionem redactis usq; ad Euphratem protulit, morbo demũ senex extinctus est, haud Arsacis primi rebus gestis inferior. Cuius filium Phraatem successorem regni ad bellum aduersus Scythas profectum ac cum toto exercitu trucidatũ, filius eius Mithridates alter ulciscitur: qui etiam ob auctum Parthorum imperiũ & Armenios bello petitos, nunquam tamen sub iugum missos magnũ est nomen adsecutus: ob crudelitatem tamen à senatu Parthico expulsus, fratrem Orodem successorẽ habuit, qui confugientem Babylonem persecutus, oppidanis in deditionem compulsis fratrẽ quanquam supplicem, in conspectu omnium trucidauit. Post hæc cum Romanis bellũ gerens Crassum imperatorẽ cum filio, & toto exercitu deleuit. Huius filius Pacorus ad persequendas Romani belli reliquias in Syriã profectus, post magnas res gestas, in Parthiã patri suspectus reuocat: quo absente exercitus Parthorũ relictus in Syria, à Cassio

quæſtore Craſſi cũ omnibus ducibus trucidat̃. Iis itaq; geſtis bello ciuili uigente Pom-
peianis auxilio Parthi uenerunt, & ipſis deuictis Caſſium aduerſus Antoniũ & Augu-
ſtum iuuerũt, ac bello confecto rurſus Pocarus inita cum Labieno ſocietate Syriam &
Aſiam uaſtauit. Caſtraq; Ventidij, qui poſt Caſſium abſente Pacoro exercitũ Parthicũ
fuderat, magna ui aggreſſus cũ toto exercitu perijt, ex quo nobilẽ Ventidio triumphũ
præbuit. Quibus rebus in Parthia nũciatis Orodes pater paulo ante Craſſi cæde elatus,
ſubita rerum mutatione, filijq; magnopere dilecti dolore perculſus, in furorẽ uertit̃, no
ctes dieſq; Pacorum clamitãs, ac fortunam ſuam diuoſq; incuſans. Paulo deinde poſt à
Phraate filio cum reliquis liberis interficit̃. Cum hoc Phraate Antonius quod auxilium
inimicis aduerſus eum & Auguſtum tuliſſet, bellum cum XVI. legionibus ſuſcepit, ſed in
grauiter multis prælijs uexatus à Parthia refugit. Autoritate deinde permotus Auguſti,
Phraates militaria ſigna Romanis adẽpta una cũ filijs obſidibus Auguſto remiſit. Sub
Nerone Vologeſus regnũ occupauit, fratremq; Tiridatem Armeniæ regẽ fecit. Roma
nis bellum intulit. Duas Peti legiones adflixit. Domitius Corbulo cum altero exercitu
præſto adfuit, qui Tiridatẽ premebat. Traianus eos plurimis adflixit bellis, terminis Ro
mani imperij uſq; ad Tigrim prorogatis. ſub Hadriano illi paulũ reſipiſcẽtes uſq; ad Eu
phratẽ proceſſere. Lucius Antonius cum Auidio Caſſio præfecto eos bello uicit: Seleu
ciamq; recepit ac triũphauit. Seuerus itẽ princeps, & deinde Baſſianus filius dum ſe fin-
git regis generũ eſſe uelle, inermem exercitũ cæcidit. Is enim Artabanus ultimus Arſaci
darum fuit, quẽ Artaxerxes Perſa eius miles interfecit, regnumq; Perſis reſtituit, annis à
ab ultimo Dareo qui uictus fuit ab Alexãdro DXXXVIII. Regeſq; deinceps Perſarũ,
nõ Parthorũ dicti. Is itaq; ſumpta cidare (eſt enim id Perſarũ regum geſtamen) uicinaq;
omni barbarie ſubacta, Romanum iam laceſſebat imperium. Ad quem comprimendũ
Alexander Imperator profectus, uictoria potitus eſt. Artaxerxi autem poſt annos XV.
ſucceſſit Sapores unus omnium crudeliſſimus: regnauit annis XXXI. Ab hoc Valeria
nus captus ac oculis priuatus in miſera uixit ſeruitute. Sub Galeno Perſæ Meſopotamia
Syriaq; potiti ſunt, ſed Odenatus his recuperatis uſq; ad Cteſiphontẽ proceſſit. Carus
princeps caſtris ad Tigrim poſitis Cteſiphontẽ penè ceperat, ſed in ipſa uictoria fulmi-
ne ictus interijt. Maximianus cum Narſete rege inter Callinicũ & Carras cõgreſſus, pri-
mo uictus, poſtremo uictor ingẽti laude ad Diocletianũ redijt. Hic Narſes plures è di-
uerſis matrimonijs liberos accepit, inter quos Saporẽ & Ormiſdã. Sapores igit̃ regno
prælatus cũ fratres eieciſſet, & Ormiſdam etiã in uincula cõieciſſet, ille elapſus in caſtra
ad Conſtantiũ magni Cõſtantini filiũ uenit, qui tunc Sapori bellũ inferebat, & iam iam
ſuperaturus uidebatur niſi ad ciuile bellũ contra Iulianũ redire coactus fuiſſet. Iulianus
rerum potitus bellum proſecutus aliquot oppida cepit. Caſtraq; apud Cteſiphontẽ ha-
buit: dumq; forte incõſulte ſeſe hoſtibus offert, interficit̃, ut Eutropius refert, qui comes
eius expeditionis fuit. Iouianus ab eodem Sapore duobus prælijs uictus, pacem ignobi
lem, ſed neceſſariã fecit amiſſo Cteſiphonte. Iuſtinianus bella mouentes per ſuos duces
prælijs plurimis compreſſit, poſtea ad Euphratẽ, eius exercitu pulſo & per Belliſarium
damno compenſato fœdus inſuper cum eis inijt. Zeliorbus Hunnorũ rex intra Scythiã
manentiũ cum multis militibus auxilio Coſroę regi contra Iuſtinianũ uenerat, ſed à re-
ge ipſo ob proditionẽ confoſſus magno tunc metu imperatorẽ liberauit. Coſroes item
ſub Phoca principe Meſopotamiam occupauit, ac paulopoſt Palæſtinã cum Hieroſoly
ma, ac DCCCC. mil. Chriſtianorum euertit, partemq; crucis ſecum aſportauit. Heraclio
imperante demum Ægyptum, Alexandriam, Carthaginẽ, Lybiamq; occupauit. Hera-
clius qui fruſtra diu pacẽ petierat poſtremo apud Azotũ tris eius duces, Sabarim, Saim,
& Razatenem prælio fudit, XXVII. ſigna militaria retulit. Coſroes poſtremo iam ſe-
nex cum filium Medorſen regem conſtituiſſet, interficit̃ ab altero filio Syroche, quod
natu maior fuiſſet præteritus. Hic Syroches ubi regnũ inijt, captiuos una cum cruce do
minica Heraclio remiſit. Quo decedente filius eius Adeſer annum tantũ imperauit, cui
Ormiſdas ſuffectus à Saracenis, q duce Mahumethe ea forte tẽpeſtate caput extulerãt,
interficitur. Regnũ deinceps Perſarũ ad Saracenos tranſlatum. De quibus deq; eorum
geſtis in Arabia dicam. His ſucceſſere Turcæ, qui uſq; in hodiernũ diem late per Aſiam
atq; Europam diuerſis quidẽ familijs ac regnis dominantur. De quibus item alibi dixi,
originemq;

originemq; & gesta eorum repetendo. Tantũ hic ponam quæ haud diu gesta fuere anno uidelicet M C C C C. Tamberlanes enim quidam nomine, seu Tartarus, siue è Turcarũ genere (nam eiusdem erat sectæ) primo bubulcus, deinde miles gregarius uirtute paulatim effecit, ut regno gentis suæ potiretur. Scythas, Medos, Albanos, Mesopotamiam, Parthiam, Persiam, Armeniam sibi subiugauit: traiecto demum Euphrate cum D C. peditum, equitum uero C C C. milibus, Asiam minorem obtinuit, regem Turcarum ex Othomannorum familia tunc potissimum Pazaitem, cum non pene minore exercitu fines tuentem, prælio cepit, ac in cauea more ferarum coniectũ secum circumferebat. Castra tentorijs primũ albis metari solebat, mõstrando ueniã obsessis se daturũ si se prima die dederent. Secundo purpurea preferebat, notando in patresfamilias, ac proceres tantum se animaduersurum, si alterum expectassent diem. Tertia atrata, exitium omnibus miserabile ac totius urbis ruinam facturum significabant. Is quondã in obsidione cuiusdam oppidi, cum tertia die pueri cũ uirginibus oleas in manu gestantes aggressi, illi supplices occurrissent, ad unum omnes interfici iussit. Admonitus à quodam Genuensi uti mitius cum populis ageret, sic eum facilius imperaturum: respondit se orbis esse calamitatẽ, proinde ocyus se inde ab eo proriperet, nisi & ipse quoq; hanc periclitari uellet. At ille statim subterfugit. Tamberlani Assembecus successit, Suncasam cognominatus, è quatuor Turcarum familijs quæ è Scythia sunt egressæ, de quibus omnibus in Europea Sarmatia iam diximus.

M E D I A.

MEDIA à septentrione partẽ Hircani maris, ab occasu maiorem Armeniã & Assyriam, à meridie Persidem, ab oriente Hircaniam & Parthiã habet. Inter Medos & Parthos Caspij mõtes sunt, ubi & portæ Caspię Straboni, Ptolemæoq; ponunt. Plinius causam nominis adfert, quod interruptis angusto trãsitu iugis, ita ut uix singula meẽt plaustra, longitudine V I I I. mil. pass. toto opere manufacto. Medos Dionysius poeta à Meda dicit originem habuisse, quæ ueneno filio quẽ ex Ægeo susceperat necato, huc ex Athenis aufugit. Trogus aũt aliter. Iason cum deuicta Colchide domum redijsset, rursusq; à Peliæ filijs peteretur insidijs, cum Medea coniuge quam repudiatã iterum recepit & Medo priuigno Colchos repetijt, resq; gessit, ac omnis circa orientis populos post Liberum patrẽ & Herculem subiugauit, socerumq; regno pulsum restituit. Moriẽs deinde Medum priuignũ huiusmodi regioni præfecit. Strabo quoq; in eandem ferè sententiam. Media primũ Assyriorum regibus, deinde Persis paruit: Sub Astyage floruit: Durauitq; annos C C C L. De tota regione Strabo sic scribit: Media est in partes duas diuisa, quarum alterum maiorem uocant, cuius metropolis Ecbatana, magna urbs, neutri generis, & Medici imperij caput, à Seleuco condita, qua nunc etiam Parthi regia utunt̃. Nam reges ibi æstiuãt quod frigida sit, hyemant uero Seleuciæ, quæ secundum Tigrim est prope Babylonẽ. Hæc igitur Medię pars montana, frigida, sterilisq; & infructuosa. Altera pars est Media Atropatia, ab Atropato duce nominata, qui ne Macedonibus ea subiugaretur obstitit, cũ maioris Armenię pars esset. Is postea rex declaratus eam à Media separauit. Hæc Armenię & Matianæ adiacet ad orientem: Medię uero maiori ad orientem, utriq; ad aquilonem. Eorum urbs æstiualis Gazaca in campo sita, munitissimũ oppidum, quod Antonius in Parthica expeditione obsedit. Cetera Mediæ regionis opulenta sunt, maxime quę sub Caspijs portis: & circa Matianã campestris & aprica ac uitifera, ubi nihil prẹter oleũ desyderat̃. hinc mala Medica, & succus Medicus, qui ex laserspicio est ibi proueniẽte: Cyrenaico tamen deterius. Matiana enim regio & Matianus lacus qui cerulanus dicit̃ nõ minor Mæotide progreditur usq; ad Atropatiã. Sũt & in Media urbes à Macedonibus conditæ. Laodicea, Apamea, Rhaga, quam Nicator condidit & Arapũ nominauit. Parthi uero Arsaciam: ducitur autem eius etymum è terræmotibus qui in ea parte frequentes sunt. Zagrius mõs, Medos Babyloniosq; disterminat. Is enim ab Niphates à latronibus colitur Mardis, qui à Ruso Mardomedi appellantur: Cyrcijs, Cadusijs, & nonnullis alijs. Flumina uero, Medus, Amardus, Cambises, Cyrus, omnes ex Caspijs montibus orientem uersus fluentes in mare desinunt Hircanum, Straboni Plinioq;.

COLCHIS, IBERIA, ALBANIA.

COLCHIS, Iberia, & Albania, finitimę inter se regiões ac sub eodẽ ferè parallelo, montib. tantũ inter se discretę à septẽtrione Sarmatiã habẽt, à meridie Armeniã maiorẽ & Moschios montes, ab occasu pontũ Euxinũ, ab oriẽte mare Caspiũ. Colchi, ut Herodotus & Dionys. tradunt, coloni Ægyptiorũ sunt, argumẽto uidet̃ esse ꝙ utriq; leuiter colorati & lõgis crinib. ac uestib. lineis apparẽt. Cognominãt̃ aũt à Colcho Phasidis filio. Capras habẽt apud Phasim fluuium uellera ferẽtes, unde magnũ faciunt cõpendium, ut dicit Eustath. Plin. has Tragelaphos uocat inter capras & ceruos similitudine. Hinc ortũ cõmentũ aurei uelleris. Hęc regio post Æetã & Iasonẽ Mithridati cessit, qui eam per procuratores administrabat: post eum Polemoni, quo mortuo Pythodoris simul cũ Trapezunte & Pharnacia tẽpore Strabonis obtinebat. Colchorũ metropolis Dioscurias in ora sita quondã florentissima, nunc deserta, ut ait Plin. in ea nationes descẽdisse tricenas quæ dissimili lingua uterentur, & postea à nostris CXXX. interpretibus negocia ibi gesta. Sunt qui dicãt conditam eam ab Amphito & Telchio Castoris & Pollucis aurigis, unde nomẽ inditũ urbi: à quibus & Eniochorũ gentẽ feram originẽ habuisse constat. Hæc ferè idẽ autor. Sunt & aliæ, Neapolis, Sebastopolis, Æa, ædificiũ Æetæ regis stad. XXX. à mari distãs, Hippo & Cyaneo fluuio irrigata, & ferè peninsula sita. Est & altera in Thessalia cuius meminit Sophocles, est & fõs in Macedonia, Ætus appellatus, ut Antimachus in Thebaide. Propertius Ææã Circen appellat. Amarãthi gens Colchica per quos Phasis fluit, inde Phasis Amarãthius dictus est à poetis. Insula Martis ubi uellus custodiebat̃. Coraxi populi & Coraxici montes quibusdam Eniochi dicti. Cyta urbs, de qua Apol. II. Argonau. πύργους εἰσόμεθα κυταιέος αἰήταο. Propertius: Posse Cyteinis ducere carminibus. Moschi quoq; gens Colchica propinqua Mantineis, Stephano, & mõtes Moschi qui disterminãt Colchos, Iberos, & Albanos: tum Armeniam maiorem à minore. Regio etiã Moschitis dicta Straboni. Flumina ex montibus Caucaseis, Corax, Glaucus, Phasis, Hippus, Cyaneus. Ex ijs Phasis maximus & Hippum & Glaucum recipit Plinio. IBERI orientaliores sunt Colchis, & ab occidentalibus Iberis profecti, ut placet Dionysio. τῷ δ' ἐπὶ ναιετάουσιν ἠώθινον ἔθνος Ἰβήρων Οἵ ποτε πυρρήνηθεν ἐπ' ἀντολίην ἀφίκοντο. Apud nonnullos uero utri utris originem dederint ambigit̃. Hos Pompeius Magnus unà cũ Albanis & reliquis orientis populis in potestatẽ redegit. Post eum Domitius Corbulo à Nerone missus, ut Plin. refert. Eos Christianos esse iam inde à Magno Constantino Rufinus est autor, ꝗ ait Becurium eius gẽtis regẽ Hierosolymis cũ eodẽ Rufino familiariter cõgressum narrasse quonã pacto fidẽ receperint: Mulier, inq̃t, captiua Christiana cũ supplicijs uigilijsq; quotidie per sancte incũberet, multaq; pręterea uitæ abstinẽtia fideq; miracula præ se ferret, reginãq; inter cætera morbo adfectã curasset, effecit ut illa primum Christiana fieret, deinde eius hortatu uir. Quare tẽplũ illico apd' suos, religionẽq; publice obseruãdã cõstituerũt. His ꝓximi siue (ut nõnullis placet) ijdẽ sunt Georgiani, quæ gẽs & ipsa Christiana bello fortissima & uicinis formidata, cognominata ut ferũt à diuo Georgio, cuius uexillũ in bello cõtra infideles gestãt. Ego tamẽ nõ minus putauerim eos esse posse, quos Plin. Georgos appellat, in ea ferè regiõe. Igit̃ ij ꝙ ꝓcul sint, à ritu orthodoxo aberrãt, Grecorũ ferè sectãtes errorẽ, eadẽ & in sacris libris lingua utentes. Sacerdotes eorũ diro squalore petasati incedũt, crinibus oblõgis, barbaq; ad pectus promissa: sacrificãt etiã more Græcanico, in calice molliũt offã, quã prius sacerdos ipse cocleari argenteo delibat, deinde uolẽtib. delibãdã modo simili prębet. Venere quondã ad Corradinũ principẽ Damascenũ dũ nostri obsiderẽt Damiatã, questũ, sese cũ Christiani sint ab eo neglectos, ac in expugnata tũc Hierosolyma minime uocatos. Sepulchrũ dominicũ immunes adeũt ab omni uectigali, cũ & ipsi quoq; Saracenis uicinis beneficiũ cõpẽsent. nostra memoria miserũt legationẽ ad Piũ II. Pont. cũ è cõuentu Mantuano sese in urbẽ reciperet. ALBANI sequunt̃, quorũ originẽ Italicã Trogus repetit. Albanos Herculẽ ex Albano mõte cũ ille Gerione extincto armẽta eius per Italiã duceret, secutos fuisse, & originis Italicę memores exercitũ Põpeij bello Mithridatico uti fratres salutasse. Albania sub imperio Persarũ fuit, postea Macedonũ, postremo Romanorũ. Sed Traianus princeps ijs regẽ cõstituit: Hodie uero haud satis exploratũ cui pareant, quanq̃ sub magni Canis imperio degere

credantur

credañt. Habeo autorẽ qui dicat Albanos quos in Macedonia Ptolemæus ponit, ab ijs esse profectos, nullius tamen & ipse nititur autoritate. Sacasani Albanis iunguñt. Hi in Pontũ usq; penetrauere, aliquando Sacę appellati, & Armenię parte maxima (cui & nomen dedere) potiti sunt, autor Strabo. Plinius eos Phucasanas uocat, nisi menda fuerit.

HIRCANIA, MARGIANA, BACTRIANA, SOGDIANA.

HIRCANUM mare seu Caspium, ut Ptolemæo describiť, pedibus obiri potest, cũ nec alio cõmisceať freto. Idem adfirmat Herod. Dionys. poeta prouenire ex mari Cronio seu glaciali scribit. Eustat. uero eius enarrator hos cõposuit ex antiquorũ sententia, ex mari quidẽ Cronio descẽdere probat, sed uia subterranea atq; occulta. Dionysius idem magnũ hoc pelagus facit, uerũ quod trium mensium nauigatione absolui possit, crystallũq; & gẽmas producere, neq; rotundũ (ut quidã ponunt) sed fundę simile dicit. Hircani accolæ populi appellati, & Hircania regio cui Caucasus mons imminet, Promethea seruans, q assiduã multo pectore pascit auẽ. Hic portę Caucasiæ nõ Caspiæ, dictæ, uti Plinio placet, ꝙ præruptis quaquauersus montib. unum tantum & eum angustum exitum præbeant, ad quas ex Iberia perueniť. Mardorũ gens Hircanis uicina latrocinijs dedita: Item Margiana regio in alto sita loco & uitifera. In ea Alexander urbẽ de suo nomine cõdidit: ut refert Plin. Quã dirutã à barbaris Antiochus Seleuci filius restituit, Seleuciãq; uocauit, circuitu stad. LXX. Hæc deinde Antiochea dicta posita itẽ Ptolemæo. Margus per hãc fluit qui regioni nomẽ dedit: è Tauro duob. fontibus exiens, ad unum Oxum fluuiũ corriuans in mare prorumpit Hircanũ: hic Orodes Romanos clade Crassiana captos deduxit. Pli. Bactrianorũ deinde ac Sogdianorũ regio. Vltimi sunt Scythę, Bactrianorũ ciuitas Zariastis, quę postea Bactra à flumine dicta. Idẽ. Apud Bactrianos Strabo dicit inexpugnabilẽ esse arcẽ quã uocãt Petrã: quã tamen Alexander per proditionẽ cepit, in eaq; Roxanen Oxiartis regis filiã cõsecutus in matrimoniũ accepit. Aliã item Petrã in Sogdiana, aliã apud Ochum fluuiũ cepit. Circa hæc loca Branchiadarũ urbẽ sustulit: quos Xerxes secũ sponte è ꝓpria terra secutos ibi collocauerat. Tradit insuper Alexandrũ in Bactriana & Sogdiana urbes VIII. cõdidisse, nõnullas etiã euertisse. Idem. Prope etiã Emodi mõtes & Paropanisades pars Tauri, unde Oxus & Iaxartes per fines Sogdianorũ in mare tendunt Hircanum. Apud Oxum dum castrametareť Alexander, fons olei apud eius tabernaculũ diciť manasse, Responsum à uatibus felicẽ exitum rerũ eum habiturũ, uerum cũ labore, ut Strabo. Plin. quoq; refert ꝙ in finib. Sogdianorũ ad portas Caucasi Alexãder urbẽ de suo nomine cõdidit: ac aras imitatione Herculis, Liberi patris, Cyri, & Semiramidis in eo loco constituit. Vltimũ uero iter est ex ea parte quod fluuius Iaxartes includit, omniũ septẽtrionalissimus, quẽ incolæ Scythopilũ uocant. Alexander milites q; eius Tanaim putauere. Transcẽdit eum amnẽ Demonax Seleuci & Antiochi regũ dux, arasq; Apollini Didymæo statuit. Plin. Nysea ad Hircaniã pertinet: nõnulli eam per se ponunt. Hircania usq; ad mare, Ocho, & Oxo fluminibus irrigať. Quorũ Oxus Nyseã præterfluit: quidã Ochum in Oxũ dicunt emittere. Aristobolus ostendit Ochum maximũ esse omnium fluuiũ, quæ ipse in Asia uiderit, præter Indica. Ex eisdẽ montibus & Iaxartes fluit in Hircanũ mare, quẽ Tanaim nominauerũt. Strabo. Plin. aũt Derbicas in ijs proximos ponit, per quos dicit Oaxum fluuiũ labi, ortũ ex lacu Oaxo, huius uero apud alios nulla mentio. Inter Derbicas & Hircanos Tapyros Strabo ponit. Plinius refert, autore Claudio, id terræ spatiũ quod inter Mæotim & Hircanũ pelagus iacet CL. mil. pas. cõtinere, idq; perfodere excogitasse Seleucũ Nicatorem. Cornelius Nepos tamen idem spatiũ CCL. millium passuũ dicit.

SCYTHIA.

SCYTHAS Trogus lib. ij. pluribus uerbis cõmemorat, quod uetustiores omnibus populis uel ipsis Ægyptijs sunt. Eorum regio in orientem porrecta includitur, hinc Sarmatia Asiatica, hinc regione Serarum, à septentrione terra incognita, à meridie Sacis, Sogdianis, & ijs coniunctis populis. Imaus autem mons uniuersam intersecat. Quapropter intra atq; extra Imaum Scythia bifariam diuiditur. Fines autem inter se gentibus nulli, neq; enim agros colunt, aut domos ædificant, tantum armenta pascentes, ac sedibus semper incertis errantes. Aurum & Argentum spernunt, furtum abhorrent, lacte & melle uescuntur, pellibus ferinis arcent fri-

gora.Cyrũ cum exercitu trucidauerũt. Dareum fugauerunt, Alexãdri Magni ducẽ Zo
pyriona cũ omnib.copijs deleuerũt.Romanorũ tantũ audiuere arma.Parthicum,& Ba
ctrianũ imperiũ ipſi cõſtituerũt.Primus in Scythas bellũ intulit Veſores rex Ægyptius,
quo repulſo Aſiã uectigalẽ M D.annos uſq; ad Ninum regẽ fecere.Strab.aũt li.xi.ſic ait:
Scythas omnis ac Celtoſcythas q ſeptentrionalẽ haberẽt regionẽ olim Græci uocabãt.
Qui uero prius diſtinxere,eos q̃ ſupra Euxinũ & Iſtrum, & Hadriã habitant,Hyperbo-
reos, & Sauromatas, & Arimaſpos, appellauerunt. Eos uero q ultra mare Caſpiũ ſunt,
partim Sacas,partim Maſſagetas. Itẽ Scythæ q à Caſpio mari incipientes magna ex par
te Dai appellant,qui orientaliores Maſſagetę & Sacę, Vniuerſi frequentius Nomades
uocant. Herod.lib.iiij.eos dicit duodetriginta annos ante Medos Aſiæ ſuperiori impe
rauiſſe. Diodorus Scythas ab Araxe fluuio Armeniæ ueniſſe dicit paruis initijs,Scytha
duce fortiſſimo,Imperiũ deinde dilatatũ poſteris tradidiſſe.Ex hoc igit duos deſcẽdiſſe
Napũ,&Plaitonẽ,q totidẽ cõſtituere imperia.Sub quib.populi diuerſis appellati nomi
nibus.Apud Scythas Aræ cõditę Liberi patris, Herculis,Cyri,Semiramidis,poſtremo
Alexandri magni: quæ metas domiti oſtendũt orbis ex parte ſeptentrionis.Plin.ſcribit
Scythas uocatos eſſe Sacas à Perſis,lingua uero Perſica Arameos.At Perſas ipſos à Scy
this Corſarios uocari dicit.Scythica omis regio pręſertim circa Pontũ Euxinũ,ut tradit
Herodotus,idiotas,craſſo ingenio pducit homines,tantũq; Anacharſim unũ è ſeptẽ ex
eis nominari. Contra uero Polyb. ſcribere uidet,qui ait, Scythas & pecunia & robore,
tum reliqua ſolertia ac prudẽtia ſi ſint cõcordes cęteris pręſtare mortalibus.Pręterea aſi
nos minime gignit ob frigus huic animali inimicũ. Inter Scythiæ populos,quanq̃ pene
innumerabiles, principales ponuntur,Sacæ, Maſſagetæ,Hircani, Bactriani,Margiani,
Mardi,Derbices,Tapyri,&alij nõnulli mihi partim ſupradicti.Qui quãq̃ pprias ac per
ſe diuerſas habeãt regiões,Scytharũ tamẽ &morib.&inſtitutis cõmunicãt.Sacas inuen
tores ſacarũ,quę ſcuta apud Gręcos appellant, unde illis nomẽ,potẽtes olim fuiſſe con
ſtat,ueniſſeq; ad Euxinũ uictores,ac quandã terrã Armeniorũ ab ipſis Sacacenẽ uocatã
cepiſſe.Cyro cladẽ intulere: mox exultãtes ob uictoriã ab eo ſunt uicti,qui diẽ illũ inter
faſtos retulit deo patrio,Saceaq; appellauit.Perſę Herod.teſte Scythas omnis Sacas uo
cant.Ælianus de uaria hiſtoria ſcribit,Sacas quas optãt ſpõſas prius in pugna ſuperare,
ſi quãdo uicti ſunt,ppetuo ſerui facti in cauernis lugẽt.Maſſagetæ ſenio cõfectos inter-
ficiunt, atq; edunt, morbo extinctos pijciunt feris.In hac Scythiæ parte Cataiũ ponunt
noſtræ ætatis homines,locũ qui multas cõplectit regiões.Cui ſicuti & reliquæ Scythię
præſidet hodie rex, quẽ Magnũ canẽ appellãt. Ad horũ ciuitatẽ metropolim adiuit no
ſtra memoria Nicolaus Venetus uir magna ſolertia. Qui Pio Pontifici retulit urbẽ inue
niſſe quęCabaleſcia uocabat,circuitu XXXII.mil.paſ.In cuius medio arx munitiſſima
erat in qua rex habitabat: Alterã quoq; in eo tractu urbẽ XV. dierũ iter ab hac diſtantẽ
adiuiſſe Neptai appellatã,paulo ſupra ætatẽ noſtrã à regib.eius gentis ædificatã,circui-
tu mil.paſſ.XXX.In utraq; domus ædificia tẽpla cæteraq; ornamenta Italicis ſimilia ui-
diſſe teſtatus eſt:præterea homines modeſtia & urbanitate pręditos,inſuper & locuple
tes eſſe.Quæ quidem res mira ſatis uidet,cõtraq; famã Scythicæ feritatis & uitæ noma-
dicæ.Comari ab oppido Bactrianæ Comara: hos Ptolemæus Margianis uicinos facit.
Plin. Comanos uocat.Mela Coamonos.Comano uero in ponto altera,in Cappadocia
tertia. Omani aũt apud Viſtulam fluuiũ. Hemicynes gens Scythica prope Maſſagetas
& Hyperboreos,de quorum moribus Apollonius in Argonauti.ſic refert. ἡμικύνων τ' ἐόν
σα περιόσιον ἀνδρῶν, τοῖς ὤμοισιν ὕπερθεν ἐϋστεφέων κώνισμα κρατὸς ἔτραφε γαμφηλῇσι περικρατέουσιν ἐρυμ
νῶς. τῶν μὲν θώς τε κυνῶν ὑλακὴ πέλει, οὐδ' ἔτι τοίγε ἄλλων ἀγνώσσουσι βροτῶν ὄνομα κλυτὸν αὐδήν.Henio-
chea regio Scythiæ quã aurigæ Caſtoris & Pollucis inhabitauere.Neuri qui eorũ regio
nem olim ob ſerpentes reliquerunt incantatores maximi ſunt: ex hominibus in lupos ſe
uertẽtes.Euſtath.Abij quos ait Polyhiſtor ex Abiano flumine dici,iuxta quod habitãt:
uel nonnullis φ ſine uita ſtabili aut domicilio ſint in curribus agentes.Horum meminit
Hom. γαλακτοφάγων ἀβίων τε δικαιοτάτων. Iuſtiſſimos enim uocat φ in pace ſine bello de-
gant,uel φ extemporali uictu utantur.Idem dicit Æſchylus in Prometheo, eos Gabios
addita G.uocans. Ἔπειτα δίζῃ δῆμον ἐνδικαιότατον Γαβίους. ἵν' οὔτ' ἄροτρον, οὔτε γήπονος τέμνει δικέλλη
ἄρουραν, ἀλλ' αὐτόσποροι γαῖαν φέρουσιν βίοτον ἄφθονον βροτοῖς. Pleraq; enim Scytharũ nomina ex
moribus

moribus edita cōmētataq; sunt, ut Galactophagi, Anthropophagi, Abij, Aœci, Homobij, Amaxobij, Melāchleni: & alij cōplures. Seres ad oriētē æstiuū sicuti & Galli ad occidentē itē æstiuū siti, atq; extremi in ea parte sunt, sub codē ferè parallelo quo & Scythę. Hos Pli. dicit liberos esse ab omni noxio flatu, eadē qua Hyperboreos tēperie degere. De ijs priuatim edidit uolumē Amometus, sicuti Hecatæus de Hyperboreis: mites alioqn & hominū cōuersationē refugiētes in cōmercijs mercaturę, scribūt in saccis rerū preciū atq; in littore ponūt. Mercatores eò aduecti si placet, preciū adnotatū adponūt. Herodotus similē huic cōsuetudinē dicit esse apud Herculis colūnas: Carthagin̄. cū mercib. circū littus eorū adnauigāt, aduētus signū fumo ostendūt. Illi adcurrūt, auroq; in littore adposito statim migrāt: Carthaginēses cōuenientē auro adposito relinquūt in littore mercem, ex quo iustissimos utrosq; cōstat esse. Dicunt Seres annos uiuere C C. Sericū folijs depectunt, qđ uermiculus pcreat uocatus à Pausania Ser, q̄ ex folijs mori arboris uiuit. Id genus in semine allatū ad Iustinianū principē à quibusdā monachis uenit Constantinopolim, ut Procop. est autor: de quo etiā alibi mētionē feci. Ad Seras rari mortaliū adcedūt: repertus nostra memoria Nicolaus Venetus quē supra memoraui, q Pio II. Pontifici retulit, sese mare Indicū cū mensem penè ultra Gangē nauigasset ad Rhatā fluuiū peruenisse, eoq; sex dieb. emēso ciuitatē eiusdē nominis inuenisse: inde per deserta iuga, quę Tauri partē fuisse crediderim, duodeuiginti dieb. in cāpestria descēdisse: quib. duabus hebdomadis magno labore peragratis, flumē ingens offendisse ad magnitudinem ppè Gangis, qđ ab accolis Daua dicebat. Atq; in eo mensis nauigatione absoluta, ad ciuitatē nobilē adplicuisse, stad. C X X. circuitu cui nomē Dua. Hic lasciuiētes fœminas & libidini deditas repperit, uiros aūt una cōtentos uxore, Copiā pręterea elephātorū, quorum X. mil. Rex bello nutriret. Ipse albo uehebat elephāto: cui cathena aurea gēmis uariata, colloq; circūdata ad pedes usq; pendebat. Tā uiros q̄ fœminas uarijs colorib. corpora pingere, Idola colere. Strato surgētes q̄ primū ad orientē se solem cōuertere: Trini dei opē implorātes. Serpentes assatos in cibis pro delicijs habere, rubrasq; formicas paruis Cāmaris similes: ac animal ibi nasci suillo corpore, bouis cauda & unico in frōte cornu capitali modo elephāti, quo cū cōtinenter bellū gerit. Hæc de Macino appellato Nicolaus: quā regionē inter Indię mōtes & Catagiū demonstrās, sine dubio Sericas nationes significare uidebatur.

ARABIA TRIPLEX.

ABSOLVTO iam oriēte æstiuo ad hybernū, pcedendū ad meridiē uersus, ubi Arabū Indorumq; ac postremo Sinarū populi conscribunt. Arabia igitur primum & sinus Arabicus reperitur. De hac scripsit Vranius historicus, & Iuba rex ad Claudiū Cæsarē: deq; ipsius expeditiōe ac situ. Hęc triplex est, Petrea, deserta, & felix. Petrea Ægypto Iudæęq; cōfinis Ptolemęo, Straboni aūt ac Plinio Nabathea dicitur. Cuius metropolis Petra, quæ hodie dicitur Arach. in sacris autem libris Petra deserti appellata. Esaias. Emite agnum dominę dominatorē terræ de Petra deserti. Hac iter Hebręi ex Ægypto fecere. Ipsa, ut ait Strabo, in plano sita, circunsepta rupibus altis, inter quas fontes uberrimi sunt: extra uero circuitū regio ex magna parte deserta & sine aquis, præsertim uersus Iudæam. In hac enim parte nihil memorabile, ut ait Plin. præter Casiū montē uersus Ægyptū, ubi sepulchrū magni Pompeij. Nos tamen memorabilius putamus in regione Sinā montē nostris appellatū, Ptolemæo autē Melanē, ubi & sepulchrū diuæ Catharinæ, & lex Mosi diuinitus cōcessa. Hāc Arabiæ partē subiugauit primus Romanorū Ælius Gallus ab Augusto missus, ut in Æliorū nominib. dixi. Horum populi Agręi, Gerræi, Ammanitę, quorū Ioseph. meminit, ab Ammano Lothi filio. Elana & sinus Elaniticus apud mare rubrū. Teredon, hanc in Persiæ maritimis collocat Dionysius poeta. Περσίδος εἰς ἁλὸς οἶδμα θολὸν ἀποζεύγεται ἀχυλῶ, ὅσα τίης προχοῇσι, Τερηδόνος ἐγγὺς ἰδ' ὕδωρ. Ipsum uero mare rubrū sinu cōtinet Arabico ab Erythro rege eius regiōis nomē accipiēs, qđ apud Latinos rubrū significat cū minime rubescat: autores Curtius & Philost. in uita Apollonij. Post Petreā Arabia deserta Ptolemęo uocata, Straboni aūt Scenetis, ubi & Scene urbs. Plinio, ἀπὸ τῶν σκηνῶν dici placet, qđ gens uaga & sine ædificijs, in tentorijs habitet. Hæc à meridie montib. Arabię felicis cincta est, a septentriōe Mesopotamiā habet, ab occidente Petreā. Arabia felix, meridiē uersus inter duos sinus Arabicum & Persicū, ueluti peninsula excurrit: quæ, ut Strabo scribit, bis ut India seritur ob

fœcundita

fœcunditatẽ. Fluminibus ſcatet quæ in campo abſumunt̃, omniũ fructuũ tum pecoris
abundans præter equos, mulos & porcos. Auiũ etiã omnium præter anſerẽ & gallinã.
Oues albę, boues nigri. Aromatũ oĩs generis feraciſſima, quib. oĩa permutãt. Cuius
opulentiæ teſtis Alexand. qui eam uti fama eſt regiã facere inſtituerat, poſtq̃ ex India re
uertiſſet. Vrbes ſine mœnib. colũt, quod in pace maxime degant. Oleo ſeſamino utunt̃.
Ore ſunt oẽs raſo, præter labrũ ſuperius. Pli. Populi aũt in ea pene innumerabiles, ſed ij
pręcipui memorant̃. Sabęi in littore rubri maris, Charaeni, Ataceni, Gebbanitæ, quorũ
caput Thoma Pli. Edumæi, Atramitæ, Achomeni, quorũ caput Achomę, Vranio in A-
rabicis. Mobeni & Moba. Partes aũt Meridionales tenẽt Ichthyophagi qui piſcib. uicti
tãt, & Troglodytę q̃ in cauernis habitãt. Septẽtrionales uero Syraceni & Saraceni, Pto
lemęo. Sed quãdo ad hos uenimus, ipſorũ geſta paucis percurrã. Saracenorũ igit̃ gente
Arabię felicis numeroſa ac bello potẽtiſſima, nulla magis Chriſtiãos exercuit: eius Pto
lemæus & Marcellinus in primis meminere. Ii diu regib. Perſarũ una cũ reliqua Arabia
ſeruierunt uſq; ad Heraclij principis tẽpora, annũ uidelicet ſalutis DCXX. Tunc primũ
Machumetes ex eis caput extulit, quẽ ut refert Bibliothecarius, humili genere natũ de-
functis parẽtib. captiuũ Abdemonaples Iſmaelitici uir generis emit, ſibi gratũ ob formã
& ingeniũ. Quapropter mercimonijs ac negocijs ab eo pręficit̃. Frequẽtabat ea tẽpeſta
te domũ Abdemonaplis Sergius monachus, q̃ ob ſectã Hæreſeos è Cõſtantinopoli in
Arabiã fugerat, Machumetemq; ob ingeniũ ualde diligebat. Interim herus ſine liberis
morit̃, uxor uidua & quinquagenaria hunc ſibi in uirũ capit. Is igitur cum ſæpe in aliena
tionẽ mẽtis ſe uenire oſtentaret, & tanq̃ qui morbũ patiat̃ comitialẽ, corpore proſterne
ret̃, admirãte uxore: Deſine, inquit, mirari, hoc mihi ex ipſius dei ſpiritu me corripiente
ꝓuenit, q̃ mihi futura ſuggerit. Seq; plane prophetã dictabat, atq; hæc oĩa iuuãte & cõ
ſulẽte Sergio agebat. Paulatimq; uulgata fama: nec multo poſt hæres ab uxore moriẽte
inſtitutus, opibusq; adauctus ſimulq; autoritate, inter ſuos legẽ cõdere cœpit: nouamq;
ꝓpterea ſectã edidit, ab Hebręis nõnulla mutuãdo, partim etiã à Chriſtianis. Circũciſio
nem & abſtinentiã porcinę ſimul & uini præcepit. Ieiuniũ menſem cõtinuũ ſeruare, tan
tumq; noctibus ueſci, diurnam abſtinentiã longa crapula cõpenſãdo. Veneris diem co
lunt, quod in hac ille rex factus: uel (ut quidã aiunt) ut Hebræis Chriſtianisq; diſſentiãt,
eademq; de cauſa ad meridiẽ conuerſi deo ſupplicant. Vxores quod ꝓ facultatib. licet,
fas ducunt habere: quarũ zelotypi ſolent eſſe, adulteras capite plectendo: nullã fœminã
niſi operta facie foras ꝓdire, mancipijs pro libidine uti, uoluptates corporis futuræ feli
citati minime officere. Tris tantũ prophetas admittũt, quos Razales uocãt, Mahumetẽ,
Moſem, & Chriſtũ, quẽ minime deum alioquin eſſe putãt, & angelos, ueterẽ etiam legẽ
recipiũt. Hæc reliquaq; præcepta in uolumine cõſcripſit, quod Alcoranũ appellãt, atq;
in latinũ ſermonẽ conuertit Ioannes Hiſpanus in cõcilio Conſtantienſi Martini V. tem
pore. Idq; Chriſtianis argumentationibus publice refellit. Cõtra hoc item Ricardus or-
dinis Pręd. ſummusq; Theologus librũ cõdidit: quẽ Demetrius Cydonius in Græcũ ſer
monẽ cõuertit. Hac igit̃ ſuperſtitiõe armatus Mahumetes obtẽperãtes Saracenorũ ani
mos ad rebellandũ contra Perſas excitauit: uixit an. XL. Moriẽs pręd́ixit ſe iturũ in cœ-
lum, quod diu expectantes tandẽ tetro coacti odore ſepulchro mandauerũt apud Me-
cham ciuitatẽ, quę adit̃ ab eis ut à noſtris Hieroſolyma. Poſt eius mortẽ plures è ſucceſ-
ſiõe principes eius gẽtis, partito inter ſe exercitu alibi alij regnauerũt, uarijs etiã nomini
bus appellati, Calyphæ, Amorræi, Admirati, Miramemelini, Sultani, quæ eſt apud eos
ſumma poteſtas. Homar igit̃ à Mahumete tertius poſt Perſas ſubiugatos, Hieroſolymã
omnẽq; Syriã cepit anno circiter DCLXX. ſedẽte Agathone & Cõſtantino IIII. Imp.
Deinde Ægyptũ inuaſere cõſtituto apud eã Calypha. Res itaq; incolumis Saracenorũ
uſq; ad Mauguet Perſidis principem durauit: hic cũ Himbraelẽ Babyloniæ regẽ ex ea-
dem ſecta expugnare uellet, inter ſe quoq; diſſiderẽt, Muchaletũ Turcã ex Scythia ad-
cerſiuit: à quo poſtea Perſidis Imperio exutus fuit. Hinc Turcę quaqua uerſus pręualen
tes etiã Ægypto potiti ſunt per Syracinũ qui Calypham interfecit Almerici regis Hie-
roſolymitani tẽpore: Sultanusq; appellatus eſt, cui Saladinus ſucceſſit. Verũ Saraceni
ex Aſia pulſi, alij alia loca petiere: in Africam trãſgreſſi apud Carthaginem regiam con
ſtituerunt: inde in Siciliam Sardiniamq; ac nonnullas Tyrrheni maris inſulas ſimul &

Baleares

Baleares inuaserũt. Anno D C C X X X. duce Miramomelino Hispaniã petiere, quod bellum in eius descriptione cõmemoraui. Eodẽ ferè tẽpore Zulemone duce in Thraciam traijcientes, Cõstantinopolim Leone IIII. imperãte classe potẽtissima obsidione triennali cinxerunt, quã relinquere tandẽ diuinitus coacti sunt, peste maxima fameq́ cõsumpti. Anno D C C C L V I I I. sedente Leone IIII. ex Africa soluentes Siciliã omnẽ occupauerũt: In Italiã quoq́ trãsfretantes Apulia capta apud Nuceriã sedem constituerũt multos annos, egressiq́ inde Ostiã usq́ cursitauere. Indeq́ agrũ populati, basilicas etiã apostolorum dicuntur incendisse, quibus Leo cũm Rom. iuuentute occurrẽs eos repressit. Haud multo post, anno uidelicet D C C C C X V I I. iterũ oram percurrentes Io. X. Pontifex ad Minturnas nobili prælio fudit. An. D C C C C X X X V. ex Africa soluentes Siciliã, Sardiniã, Baleares, insulasq́ Hetruriç plures occupauerũt: orãq́ eius omnẽ, simul & Genuam populati sunt. Ad loca quoq́ in Adriaticũ uergentia penetrantes Lotario Imp. & Sergio sedẽte Anconã adplicuere, toto ferè Piceni littore occupato: unde apđ Crotonẽ uictores Venetorũ classis fuere. Qui uero in Hispania erãt, conati in Galliã traijcere, ab Eudone Aquitaniç duce cõtra Frãcos uocati, à Carolo Martello clade memorabili, adflicti interfectis ex eis ꝓpe C C C. mil. Insequentib. deinde tẽporib. Hispaniç regnũ, præsertim Ferdinandi nũc regnãtis uirtute ex Europa penitus pulsi sunt: qui quãuis Africæ nunc quoq́ dominent̃, uiribus tamen ac uetere belli gloria magnopere ceciderunt. Duplex eorũ hodie qui restant genus in Africa, q̃ urbes colũt, & Nomades qui foris armenta pascũt, quotidieq́ per agros incerta sede uagant̃: quorũ est prçcipua cõditio, formidiniq́ urbanis sunt, à quib. & uectigal certũ exigũt. Annis ab hinc X X V. Cidianus quidã prophetç nomine inter eos cœperat ad spem gentẽ ꝓfligatã reuocare opiniõe uitç uirtutisq́ sed breui tẽpore pereuntis hominis uanitas animaduersa. Saraceni Arabesq́ oẽs lingua utunt̃ Arabica & propria, illorũ sectæ cõmuni, uerum indigenæ longe puriore.

INDIA.

INDIAM tertiã orbis partẽ esse tradidere Alexãdri comites, in coq́ tractu quç subegerunt oppidorũ esse X V. mil. Indi propè soli nunquam suis finibus migrarũt, ut Plin. & Strabo ad eos, inquit nullũ præter Liberũ patrẽ, Herculẽ, & Alexandrũ cum uictoria profectũ esse, quãuis à Cyro & Semiramide tentatos. Indiã Possidonius ab çstiuo solis ortu ad hybernũ metit̃, aduersam uidelicet Galliæ quã ab occidente æstiuo solis ad hybernũ, item contra Mauritaniã statuit. Eandem à septentrione Tauri extrema terminant, qui ab indigenis diuersis appellatur nominibus: Paropanisus, Emodus, Imaus, Caucasus: ab occidente Indus fluuius. Australe uero & orientale latus, quæ ambo lõge sunt alijs maiora, in Atlanticũ pelagus procurrunt, ex quo regio rhombi figuram præ se ferre uidetur: Nam utrumuis maiorũ laterum contrariũ sibi latus tribus mil. stad. exuperat. India eadem fert aromata quç Æthiopia & Arabia, quod his solo persimilis sit, differat tamẽ aquarũ copia, qua & India & Ægyptus magis referta est. Sol enim moderatum ex ijs humorem tantum absumit, nutrimentum opportunum terræ relinquit. Ex quo nec crispis crinibus, nec colore tam atro, sicut Æthiopes sunt. Nõ enim calor nigredinis causa, nam eo pacto albi nascerentur. Sed sol qui propter nimiã humoris extractionẽ aridos relinquit Æthiopiæ campos: ex quo nigriores proueniũt. At in India & item Ægypto cũ minime pluat, ager tamen fluminibus abluitur. Hçc Strabo. Qui & Onesicritũ adducit aliam causam adferentem ac dicentem: Aquam tantum causam esse proprietatũ in animalibus, quoniã peregrina pecora sçpe ex epotis diuersis fluminib. colores immutãt. Theodectẽ uero utrumq́ refellit, qui ait solis propinquitatẽ, causam nigredinis esse. Citra Indũ fluuiũ, Indoscythç habitant, ultra uero Gymnosophistæ: quorũ duo genera Straboni, Bragmanes & Hermanes: ij ultimi dicti quod in syluis habitẽt, frondib. & fructibus syluestribus uictitãtes, & libris arborum sese amicientes, uini & ueneris expertes. Brachmanes uero in ciuitatibus habitãt, reges colunt, Natalem putant mortis diem ijs, qui philosophati essent & caste sobrieq́ uixissent: nihil eorum quæ homini accidũt aut bonum aut malum esse, cum uideamus alijs alios gaudere pariter ac dolere. Aristobolus qui Alexandri comes fuit, scribit se uidisse duos Brachmanas ad Alexandri mensam post cœnam: & alterum seniorem supinum diutius feruentem solem nudo capite tolerasse; alterum iuniorem uno

stantem

ſtantem pede lignũ tricubitale manib.ſuſtentare,& ambos quotidie perſeuerare.Ex ijs poſtea ſeniorẽ Alexandrũ ſequutũ uita molliore utentẽ,interrogatũq; cur à ſecta diſcederet reſpondiſſe ſe XXXVI. annos cõpleſſe quos promiſerat: nam poſt id tẽpus uita mitior cibusq; cõmunis permittebatur. Sed ex ijs omniũ mirabiliſſimus Calanus nomine,qui Alexandrũ uſq; ad Perſas ſequutus,ibiq; conſtructã pyram perunctus aſcẽdens, alacris atq; immotus ſecundũ eorum inſtitutũ comburitur.Plutarchus.Nicolaus Damaſcenus teſtatur ſe uidiſſe Antiochiæ legatos Indorũ, qui à Proro rege miſſi ad Auguſtũ cũ donis & epiſtola Græca fuerãt,ubi ille ſcribebat ſe quanq̃ ſexcentis regibus imperaret,amicitiã Cæſaris magnipendere. Similẽ legationẽ ad Claudiũ principẽ ueniſſe tradit Antonius Plocamus,qui maris rubri uectigal à fiſco redemit, miratũq; dicit orientẽ ſolem à dextris naſci & umbras ſuas hic iaci.Plin.Strabo uniuerſam multitudinẽ eorum in VII.genera diuidit:in philoſophos,agricolas,paſtores, opifices,milites,præſides,cõſiliarios. Eos alioquin bonos eſſe uiros in uniuerſum ac parcos & abſtemios,potum ex oriza conficientes:præterea illiteratos. Arundines quoq; incredibili craſſitudine apud eos,& hominũ animaliumq; nonnullorũ monſtroſam ſpeciẽ,idem teſtatur autor ex autoritate Megaſthenis.Nec alibi maior ſcriptorũ licentia,cũ minus multa credere q̃ inueſtigare oporteat.Dardæ populi apud eos qui Dionyſio reſtiterũt,ubi autorib. Plinio & Strabone formicę uulpium magnitudine aurũ effodiũt:quod uicini clam rapiẽtes,exportant,carnibus in itinere diſpoſitis,ut cibus inſequẽtes formicas quas formidãt morentur. Taxilla magna ciuitas, ubi Taxillus eorũ rex Alexandrum humaniter excepit.Inter Hydaſpem & Aceſinem eſt Pori terra multa ſanè & opulenta CCC.ferè ciuitatũ.Apud Hydaſpem Alexander ubi Porum ſuperauit,duas cõdidit urbes.Nicæã à uictoria, & Bucephaliã ab equo,qui in eo prelio cecidit.Nyſa urbs à Baccho cõdita,& Nyſei populi:eſt & alia Æthiopica, Arabica, Bœotia.Pactala inſula: Pactalena regio. Apud Pliniũ Petala legiẽ.Praſij,Aſtaceni,Muſicani,Aſſacani,Hypaſij,Malli,apud quos Alexander in expugnatiõe oppidi uulneratus fuit.Cathei & Cathee regio Sophitis regis à quo CL.ferocibus canibus donatus Alexander eſt,qui leonibus congreſſi ſunt. Præter hæc Pãde,Paliobothra,Darſania,ubi lanificiũ maximũ,teſte Dionyſio in Baſſaricis. Idẽ Gazum urbem lineos habere muros dicit à Libero patre expugnatos ijs uerſibus. Γηρέων τε ῥόδων τε καὶ δὴ λινοτείχεα γάζον, τοῖον μὴν κλαυθεῖο λίνου περὶ τεῖχος ἔεργεν, ἀσύφηλον δ' ὕσσοισιν καὶ παχάλεον ἦεν.Sunt & populi Oxidrachi,ubi uiri ſancti ac religioſi precibus tantum ad deum mœnia tuentur,autor Philoſtratus in uita Apollonij.Populi item eodem teſte apud Indum fluuiũ qui lineis amiciunẽ ueſtibus. Linum aũt in agris plurimũ naſci: Calciamen uero ex arborũ corticibus geſtare,nobiliores aũt byſſo indui. Byſſum uero ex arbore naſci quæ altitudine populos æquet,folijs aũt ſalici æquiparatur. Flumina uero Indiæ potiſſima,Ganges,Indus,Hydaſpes,Hypanis,Aceſines.Ganges mediam interluit oriẽs à Sacarum montibus,uerſusq; meridiẽ in ſinũ Indici maris qui Gangeticus appellaẽ,quinq; oſtijs erumpit:uti & Nilus exuberat campis.Ex hoc uniuerſa diuidiẽ India, altera intra, altera extra Gangem appellata: latitudine ubi maxima XX.paſ.mil.inſtar maris. Indus aliquantum minor,undeuiginti fluminibus maximis augetur:inter quę potiſſima Hypanis & Hydaſpes Plin.Inſulę innumerabiles ſparſę in hoc tractu.Petala quã ſupra memoraui in ipſis faucib. Indi eſt triquetra figura CCXX. paſ. mil. latit. Extra oſtium Indi Chryſe & Argyre fertiles metallis,ut idẽ autor exiſtimat,ex argumẽto nominis.Sed omnium maxima & auſtralior Taprobane inter Antœcos noſtros exiſtimata,longitudine ſtad. VII.miliũ,latitud. V.ut tradit Eratoſthenes.Ptolemæus hanc ſub ariete ponit,Dionyſius poeta ſub cancro:ex quo uenereos omnis eſſe in eadẽ dicit, molliciaq; muliebri: regem creant,qui ſine liberis,ne fiat hæreditarium regnum. Canopum latiſſimã ſtellam meridionalem uident,Septentrionis nihil:uiuunt annos ut modicũ centum: hæc de Taprobane cõperta ex ſeruo Antonij Plocami qui eò tẽpeſtate delatus fuit. Reſtat Aurea Cherſonneſus dicta,ſiue quod aurum inde effodiatur, ſiue quod prope orientem nobis ſi ſol inde roſeus aureusq; apparet, Euſtathius. Dicendũ nunc,quæ ex latere tam orientis quàm occidentis Indiæ iunguntur.Straboni itemq; alijs ex oriente tantũ ponitur mare; Ptolemæo aũt Sinarum regio,quę æquinoctialem tranſgreſſa uſq; ad Antœcos protenditur:uerum poſt hos autores multi comperti populi ex ea parte, ac inſulæ, ut facile eſt

uidere

uidere in orbis hodie descriptione, quartā sphæræ partē Ptolemæo positam excedente. Ex occidente uero Pli. ait non Indo flumine sed nōnullis ultra Satrapijs Indiā terminari quosdā putare, quæ sunt, Aria, Gedrosia, Aracosia, Paropanisis, Carmania. Aria & Arij populi ab Ario flumine Arrianus autor & Strabo, qui etiā à Medis profectos eos dicit. Regionē colunt solibus exustā, & ut Dionysius poeta sterilē atq; arenosam: coraliū tamen ferentē dei prouidentia, ut habeant unde uiuant. In hac Arbies populi & Arbis fluuius & Oritæ & Ichthyophagi sunt Plinio, Straboni. Præterea proxima Indo montana Capisseni tenent, quorū urbs Capissa, quā diruit Cyrus. Aracosia cū oppido & flumine eiusdē nominis, quod quidā Cutim dixere à Semiramide conditū ut Plinius. Dionysius aūt Aracosas λινογχλαίνας uocat, id est, lineis utentes uestibus, sicut & nigris Melanchlæni Scythię populi. Drangiani ijs finitimi & Carmani, ab Indi ostio Carmania est ultima. Cuius promontoriū ad austrum in mare magnum expositum est, multum quoq; in mediterraneā, inter Gedrosiam Persiamq; porrigitur, magnaq; ex parte Carmanorū mores Persici sunt. Carmania uero deserta, Parthis est contigua ab latere Septentrionis.

AFRICA.

AFRICA freto Herculeo ac Nilo cæteris orbis partibus diducit̃, Libya & Hesperia à Græcis appellata. Hanc ab initio, ut ait Sallust. habitauerūt Getuli & Libyes asperi incultiq;, quibus cibus erat caro ferina atq; humi pabulū ueluti pecoribus. Vniuersam uero Rufus in sex diuidit prouincias, Proconsularē, in qua est Carthago, Numidiā consularem, Bizaciū, Tripolitanam consularem, ac duas Mauritanias Cæsariēsem & Sitiphensem præsidales. Cæteri Geographi præsertim Ptolemæus ijs regibus atq; hoc ordine distinguit. Primo duabus Mauritanijs, Massylia, Numidia, Africa minore, Cyrenaica, Marmarica, Aegypto. Sub Tingitana Aethiopas Athacas ponit. Sub Cæsariensi Atlantē & Getuliam, sub minore Nigrates Aethiopas, & ijs inferiorē Libyam. Sub ea quoq; Aethiopiā interiorem æquinoctialem transgredientem. Postremo sub Aegypto Aethiopiam sub Aegypto appellatam. Nunc partes resumam. Nam post Atlanticum pelagus de cuius ac reliquis circà insulis postea dicemus, Mauritani siue Mauri primū occurrūt. Vtroq; em̄ modo à Latinis, à Græcis uero Maurisij appellati. Hos freto tantū Herculeo ab Hispania, à Getulis Atlante, à Numidis Ampsaga flumine diuisos, Caius princeps in Tingitanā quæ Sitiphēsis à loco antea dicebatur, & Cæsariensem uti refert Plinius distinxit. Eorum celebre quondā nomen & latam regionem Strabo ponit fluminibus lacubusq; irrigatam, gentē uita Nomadicam, dentium alioquin unguiūq; ac capilli studio deditam, colore quo Aethiopes & Indi, ad quorum sunt ferè parallelū. Bochus quōdā his imperauit, cui Iuba successit, qui in causa belli ciuilis à C. Cæsare superatus mortē sibi consciuit, cuius filius admodum puer Romā in triumphum ductus. Is fuit qui postea scripsit historiam singulari ingenio ac doctrina præditus: & Augusti demum liberalitate ad regnum paternum remissus, successorē Ptolemęum ex Antonij & Cleopatræ filia natum habuit, quo per Caligulā interfecto Mauritania in duas est prouincias diducta. Claudius princeps primus Romanorum Mauritanis bella intulit, per Suetonium Paulinum, regionesq; eas subegit, colonos nouos deduxit, nomina ciuitatum mutauit, & in prouincię formam redegit. Nūc uero penitus abolitæ genti Saraceni successere ex eo tēpore quo & reliquæ Africæ. Vtriusq; Mauritaniæ longitudo DCCCXXXIX. latitudo uero CCCCLXVII. pas. mil. In ora igitur primum Tinge quæ regioni nomen dedit, quā Plinius ab Antæo cōditam dicit, Deinde à Claudio cum coloniam faceret Cæsaream appellatam. Lixus Straboni. Sillius poeta, Audit non paruo diuisus gurgite Lixus. Lix flumē & oppidū Plinio, Melæ. Antoninus quoq; in itinere Lix ait colonia distat à Zili XXX. mil. pas. Zilis enim oppidū Antonino dicit̃, Ptolemęo Zelia. Strabōi Zelis, hodie Arzilla, recepta ab ultimo Alfonso Lusitanię rege unà cum Tinge oppido. Abyla, quam alteram dicunt columnam, mons est ab Hispanis Simica ob simiarum copiam uocata, Septemq; prope mōtes fratres à simili proceritate appellati simul iūcti ciuitati Septensi nomē dedere. Elephātis referta tellus, ut ait Plin. recepta quoq; & ipsa ab Ioāne Alfonsi auo. Exilissa Ptolemęo, Plinio uero Iulia traducta dicit̃. Abest à Belone Betici littoris mil. pas. XXX. hodie longe minus dicunt, uocaturq; Alcazar ab eodē Alfonso acquisita: prope promontorium Cotes Ptole

mæo dicitur, nunc ab Hiſpanis caput ſparti ob ſpartū ibi prouenieſ appellatū. Salas fluuius & oppidū. Phtuth oppidū Ptol. Ioſeph aūt Phuth nominat. Phuth Chami filius, cuius pater Noe, Phuthæos in Mauritania populos ꝓduxit. Malua fluuius ultra quē Maſſyli ſunt, ab Atlante maiore per fines Mauritanię ferè recta in Ibericū prolabit̃ pelagus. Cōtra hunc alter fluuius Salluſtio & Plinio Mulucha in idē ferè mare. Ampſaca Ptolemæo Mauritaniæ terminus. In hoc eodē littore olim Saracenorū regia fuerat, quā Maroch appellabant. Atlas maior & minor, cuius alibi fabulā narraui. Ad eius loca præter Herculē & Perſeū Hanno Carthagineñ. ut ait Pli. primū ex barbaris penetrauit cū exercitu, coloniasq; eò deduxit, ac cōmētarios de his edidit. E noſtris uero Paulinus quē ſupra memoraui, ætate Plinij Atlantē tranſgreſſus, librū & ipſe de his quę uiderat cōpoſuit. Verticē ipſius mōtis altiſſimū, ſemper niuibus etiā æſtate opertū, arborib. præterea ignotis refertū. Accolas eius Canarios uocari. quippe quib. uictus caninus & diuidua ferarū uiſcera ſit. Iubas rex Ptolemæi pater quē ſupra memoraui, de Atlāte deq; Euphorbia noua ibi reperta herba priuatim uolumē edidit. Hic & Citri arbor, unde menſarū luxuria Romę. Atlas enim maior per uniuerſam Africā uſq; ferè in Aegyptū protendit̃, in medio duobus quaſi cornib. ſeptētrionē uerſus inſurgens. Herodotus poſt Garamātas x. dierū iter ponit Atlantas populos à monte cognominatos, quos dicit ab animalib. abſtinere & ſomnia nō uidere. De ſomnijs Arrianus etiā affirmat. Hic & mari uicino nomē dedit Atlātico, ubi in medio eſt parua inſula Gerionis Erythra Ptolemęo, Erythrea Plinio, q ait Tyrios huc migraſſe, ex Erythreo mari originē habētes. Et paulo inferius, citra ęquinoctialē fortunatorū inſulę quinq;. quas Homerus fabulęq; uolunt his deberi, qui bene beateq; uixerint hominib. ubi ęuo perpetuo procul ab omibus malis ſub benigna cœli tēperie degant. Hę nunc inſulę Capitis uiridis appellātur à nautis noſtris deprehenſę, uti poſtremo dicā. Sub Atlante meridiē uerſus Getuli ſunt gēs maxima. Hos Athenodorus Gartheas appellat, dicitq; apud eos maximos aſparagos naſci, craſſitudine calami cyprij, lōgitudine bicubitali, autor Athenęus in Dipnoſophiſtis. Domiti fuere Getuli ſub Auguſto à L. Coſſo, qui Getulicus eſt cognominatus, uti ſcribit Florus.

NVMIDIA.

NVMIDAE longe in littore uſq; ad ſinū Numidicū & oſtia fluminis Ampſacę extendunt̃. De quibus ait Salluſtius quod Perſæ fuere, qui defuncto in Hiſpania Sale ab exercitu eius cū Medis in Africā nauigarunt, ubi deficiēte materia ad domos ædificandas, alueos nauium inuerſos pro tugurijs habuere. Et quoniā huc illuc uagabāt̃, Nomades dicti ſunt, id eſt, paſtores deinde Numidæ à Latinis. Regionē alioqui uberem ac diuitē colunt. Mapalia cohabitāt (id eſt breues tegetes) eorū lingua. Inter hos inſigne marmor Numidicum Romanis in precio. Eorū urbs Cirtha paulo à ſinu remota. Maſſyli inter hos habitant, quos Maſſyliēſes Polybius uocat. Nominis etymū Steph. ex autoritate Timæi narrat, quod gubernator adnauigans, cum animaduerteret piſcatorem iubentē iunco terreſtri μάσαι, id eſt, adligare lingua Aeolica, ἀπὸ τοῦ ἁλιέως τοῦ μάσαι cognomen accepiſſe. Hinc Ampſaca flumen in ſinū Numidicū ex Atlante fluēs. Deinde minor Africa, cuius caput Carthago, quam Græci Carchedonē uocant à Carchedone cōditore, uti Appianus in Libycis ait, & Carchedonius carbunculus dicit̃ ex eius littore adductus, uti Pli. Trogus aūt lib. x. Carthaginis originē explicat, quam Tyrij coloni tenuerūt, à Pigmalione ob auaritiam ſororis Elyſſæ uiro interfecto: quæ ob metum huc fugere cum ſubſtantia cōpulſa locū mercata eſt, quantū corium bubulum circundaret, quod in tenuiſſimas ſectū partes maius exiſtimatione ſpatium cōplexum eſt: locumq; Byrſam propterea dictum, ubi urbē condidit Carthaginem annis LXXII. ante urbē Romā. Quæ ut refert Polyb. eò potentiæ uenit, ut omnem oram quæ à mari noſtro abluitur ab Aris Philenorum haud multū diſtantib. à magna Syrte uſq; ad columnas Herculis teneret, quæ lōgitudo eſt LX. mil. ſtad. Trāſgreſſi per uim fretum, quod inter Africā & Europam interiacet, cū omni Hiſpania uſq; ad Pyreneū potiti ſunt: uerum poſt tertium bellum Punicum Romani in formā prouinciæ redactā Maſiniſſę tradiderūt. Saraceni poſtremo inuaſere, regiāq; eā ſimul cū Tuni conſtituerunt. Hic fuit Clitomachus philoſophus qui Carneadē annos XXVIII. audiuit, ignarus ab initio primorum elementorum. Hinc quoq; ut ex tota Numidia ac præſertim

fertim Maſſylia,prẹſtãtes equi curſu ueniũt,qui uirga tãtũ regunt. Strabo. Martialis. Et mihi Maſſylum uirga gubernet equũ. Hæc ætas barbaros hos uocat. Tunis oppidũ uetus adhuc nomẽ non amiſit in ſinu Carthagineſi. De quo Polyb.ſic ait. Romani Attilio Regulo duce ad Mercurij promontoriũ, qđ è regione Siciliæ eſt, adplicantes,uictoriã naualem adſecuti ſunt,inde Tunim oppidũ ex pugna receperunt. Ibiq́ꝫ, quod cõtra Carthaginẽ eſſet,poſitis caſtris prẹlio terreſtri regionẽ depopulati ſunt. Cũq́ꝫ ſpes eſſet omnia potiri,ueritus Attilius ne ſucceſſor ſibi ueniret,pacẽ fecit. Hanc Saraceni poſtea ſibi regiã conſtituere,quã diuus Ludouicus Gallię rex cũ iam per uim cepiſſet,poſt obitum ſtatim amiſimus. Vtica in eodẽ littore morte Catonis nobilitata, Tyriorũ colonia ſecũda poſt Carthaginẽ Strabõi. Tapſus ubi Scipio à Cæſare uictus fuit. Sillius. Et Zama & uberior Rutulorũ ſanguine Tapſus. Hippões duæ,una quã Græci διάῤῥυτον dicũt,id eſt, aquis & paludibus circũfuſam, Ptolemæo Plinioq́ꝫ. Altera regia appellata itẽ Plinio. Sillius. Tũ Vaga, & antiqs dilectus regibus Hippo. ab equitio nomẽ accepit. Huic prẹfuit diuus Auguſt. Clupea ſiue Clypea urbs,quã(ut ait Solinus) Siculi ædificarãt,a Romanis primo bello Pu.capta duce Regulo,paulopoſt ab hoſte ꝑ obſidionẽ recepta,ut Polybius ait. Hic & Aſpis ꝓmontoriũ ex clypei forma dictũ in mare prominẽs. Aliud quoque ꝓmontoriũ Mercurij.ante omĩa ab eodẽ duce captũ,apud qđ M. Aemylius & M. Fuluius naues Carthaginenſiũ ſibi obuias ceperunt,ut idem refert autor. Aegimuros à Carthagine XXX.mil.paſ.diſtãs Liuio & Antonino in itiner. Tagaſta oppidum unde fuit Auguſtinus. Antoninus in itiner. Ab oppido Tagaſta Zama, apud quã Annibal à Scipiõe uictus. Plin.lib.xxxi.fontẽ hic eſſe dicit ex autoritate Varronis, ex quo canoræ uoces efficiunt. Tripolis Africana,quã Solinus eſſe dicit Taphrã, Abrotanũ, & Leptim magnam. Abrotanum urbs: quam Strabo in vi. Neapolim etiã uocari dicit: nonnulli in Libya Phœnice eam collocant. Leptis magna una ex Tripoli, altera parua quæ & Neapolis dicit inter duas Syrtes,ubi Lotophagi habitãt hoſpitales homines,de quib.ſcribitur in Odyſſea Vlyſſem errãtem excepiſſe. Sabathra inter Syrtes. Sillius. Sabathra, tum Tyrium uulgus, Sarranaq́ꝫ Leptis. Ptolemęo Tabraca ponit. Steph.autẽ & Polybio Tabathra. Ityca in hac etiã parte Tyriorũ colonia,unde Dionyſius fuit Itycæus, qui de ſitu orbis ſcripſit. Byzantes gens prope Carthaginem,à quibus urbs Byzãtium in Thracia. Herod.autẽ non bene Gyzantes ſcripſit,ut ait Steph. Polybius uero Byzalada regionẽ eſſe ait circa Syrtes,cõprehendentem XII.ſtad.ſpatium, unde optimæ ueſtes afferunt. Dulopolis in eadem parte,in quã ſeruus confugiens liber fit,ex argumento nominis,ut ait Stephanus. Flumina uero, Bagradas ex Libycis montibus longe ductus prope Carthaginem fluit,ubi ſerpẽtẽ Regulus CXX.pedum adhibito exercitu interfecit. Liuius. Plin, Gellius. Cynips inter duas Syrtes in mare per Macas populos fluit,ut Herod. Sillius. Cyniphij didicere Macæ,ſqualentia barba Ora uiris, humerosq́ꝫ ligant ut lumine capti. Triton palus mediam Africam minorem interfluens in Syrtis paruæ receſſum exit. Hic Argo ſublatã humeris ſcribit Apollon.lib. iiij. Αὐταρ ἐπὶ προτῆλε μάλ᾽ ἀσπασίως τριτωνίδος ὕδασι λίμνης Ὡς φέρον,ὧς εἰσβαίντες ἀπὸ στιβαρῶν δίσαν ὤμων, Λυσαλέοις θ᾽ ὕπο τα ἴκελοι κυσὶν ἀίσσοντες. Tritones omnino tres, Libyca de qua nunc loquimur, ubi Mineruã natam uolũt, Bœotia, & Theſſalica. C. Seruilius & Cn. Sempronius Coſs. Africam nauigantes in Lotophagorũ inſulam peruenere,quæ Menynx dicit,non longe à Syrti parua, ubi magno periculo claſſis conſidit,uixq́ꝫ reducto onere depoſito redijt: autor Polyb. Inſulæ inter Siciliam & Numidiã Cercina: cõtra paruam Syrtem, Aethuſa, Lopaduſa, Melita, Iunonia, Tigle, Herculis tẽplũ, Glauconis, Gloſyra, Menynx: in Syrti magna, Pontia, Gea, Muſinus. Inter Sardiniam & Numidiam Colacha. Locis iam obitis breuiter hic delibãda Numidarum hiſtoria, ſed prius Carthaginis. Primum bellum Punicum cœpit annis ab urbe CCCCXC.durauit XXIIII.prius in Sicilia occaſiõe lati à Romanis auxilij Mamertinis contra eos & Hieronem per Claudiũ Caudicẽ. Deinde per Leuinũ Agrigento ſimul cũ Hãnone expugnato. Mox etiã Panormo cũ Amilchare per Atti. Calatinũ: per Regulum uero,qui primus claſſe in Africã transfretauit terra ſuperati, oppidis fere CC.receptis. Per Duilium ad extremũ claſſe ſimul cũ Himilcone apud Aegadas inſulas ſuperati,icto fœdere quieuere annis uiginti, in q̃ bello ſemel utrinq; D. quinqueremib. & iterum paulominus cõcurſum. Quum præter fœdus Annibal Iberũ ad oppugnandũ

Saguntũ trãsisset, principiũ II. bello Pu. dedit, de quo in Annibale scribã. Fine tãdẽ per Scipionẽ an. XIX. imposito, annis L. in officio tributi permansere. Deinde cũ Carthaginenses ut Masinissæ cũ quo de finib. erat cõtentio resisterent, exercitũ & classem præter pacta cum Ro. struere per X. legatos hoc uestigatũ missos deprehenderent: Cato summẽ dũ III. bellũ delendãq; Carthaginẽ cõtra Nasicæ sententiã suasit. Quapropter anno ab urbe DCI. à Mãlio Martioq; Coss. obsidione pressi, ut bellũ auerterẽt in duces animaduerterũt, armaq; tradiderũt: quũ iussi excedere ac alibi habitare fuissẽt, animo resumpto hostib. restitere, simul & Calp. Pisone Cos. superato ab Aemylio demũ expugnati, sex etiã dieb. intra mœnia pugnauere. ferro flãmaq; deniq; urbs absumpta an. DCC. postq; cõdita fuit, quinto uero post bellũ cœptũ. Nimidiæ uero regnũ Syphax tenuit, qui Scipioni amicitiã Ro. per Læliũ pollicitus, postea Cartha. adhæsit per Asdrubalẽ q ei filiã locauit. Victus itaq; atq; in triũphũ à Scipiõe ductus Tyburti in custodia decessit, eiusq; regnũ Masinissę Massylorum regi traditũ. Hic ẽm auxilio Ro. fuit in Hispania, olimq; à Scipione amicissimo obiurgatus, q Sophonisbã captiuã Syphacis uxorẽ cõseruauerit atq; amauerit: uir alioquin tãta corporis dote ut LXXXVI. annorũ filios genuerit, teste Liuio, tũ Cicerone, ut sine pulmẽto uesceret. Eius nati Micipsa Gulussa & Manastabal fuere, quib. regnũ cõmune dimissum, ut Scipiõis Aemyliani, cuius adspectu recreatus fuerat, arbitrio diuideret. Micipsæ itẽ filij Iẽpsal & Adherbal, à Iugurtha Masinissæ fratris filio, q in pari hæreditate relictus ab eo erat, regno spoliati cõtra etiã iussum Ro. fuere. Quamobrẽ quatuor ex successione Imp. cõtra Iugurthã missi, Calp. Bestia qui pacẽ cũ eo iniussu senatus fecit, deinde A. Postumius Albinus, qui infeliciter cũ eo pugnauit: postea Metellus eo fuso uniuersam Numidiã in potestatẽ redegit: postremo per Mariũ superatus, cũ ad Bocchũ eius socerũ, qui præliũ non probauerat, cõfugisset, ab eodẽ opera Syllæ quęstoris traditus, in triũphũ ductus in custodia excessit. Quũ olim Romã uenire fide publica iussus esset, ut fautores suos, quos corruperat, ostenderet, & propter cædẽ admissam in regulum quendã Massiuam nomine causam capitis dicere iuberet, clã profugit, ac cedens urbe dixisse fertur, O urbẽ uenalẽ & cito perituram si emptorẽ inuenerit. Liuius XXIIII.

CYRENAICA.

CYRENAICA regio subdita Ptolemæis erat, dicta Plinio Pẽtapolis à numero ciuitatum, quæ in ea cõtinẽtur, Cyrene, Apollonia, Barce, Arsinoe, Berenice. Hic fons solis Apollini sacer adeo felix, ut poetæ Græci finxerint ex eo cœlũ ornatum: nocte ẽm calidus, interdiu frigidus erat. Horti etiã Hesperidum paulum ab hac ora remoti Ptolemęo, nõnullis uero in littore Hesperij maris, quarum aurea poma superato dracone custode tulit Hercules, cuius simulachrum in ædib. cõseruatorum hodie Romę, mea ætate in ruinis aræ maximę effossum, uisit. Pręterea Ammõis oraculum hic Plinio ponit. Cyrenẽ ipsam dicunt à Batto cõditã, quẽ Callimach. ait pgenitorẽ suum fuisse, ex nomine Cyrenes Hissei filiæ, ut Pindaro placet. Post Dareum superatum ab Alex. hæc aliquãdiu potẽs liberaq; fuit. Deinde sub regib. postremo ab Augusto capta & in formã puincię redacta ac cum Creta cõiuncta. Dion. poeta εὔιππον uocat, q̃d à Pindaro mutuatus est, qui bonis ait eã equis abundare, ex Amycleis Laconib. originẽ habentibus. Herod. etiã fertilẽ uocat, ut octo cõtinuos menses fructus habentẽ. Ornata est Callimacho poeta & Synesio oratore. Barce quę postea Ptolemais dicta est Straboni. Herod. eius originẽ à Batto repetit. Steph. dicit ædificatã à Perseo Zacinthi filio Aristomedõte nato, totãq; lateritijs cõstare ædificijs: prouerbiumq; de ijs ferri, Barcęos à Neptuno nutrire equos, à Pallade uero regere currus didicisse. Arsinoe à nomine sororis Ptolemæi Philadelphi: huius nominis plures à Stephano cõmemorant. Berenice à cõiuge alterius Ptolemæi prius Hesperis dicta Callimacho in epigrãmatis. Has etiam plures Steph. recẽset. Sub Cyrenaica Libya est, latissima gẽs diuersisq; immixta populis, quapropter Ptolemæo Libyophœnices & Libyægyptij ponunt, & interior Libya sub Aethiopibus Nigritis. Iuxta hos Nasamones populi & Garamãtes, & paulo supra Marmaridę ad Aegyptios pertinẽtes. Oĩa sanè armis Romanorum superata per Cornelium Balbum, eius Cornelij Balbi fratris filium, qui Gadibus natus ciuitate Romana donatus est, ut Pli. qui & Nasamonas etiã dicit antea Mesamones à Græcis uocatos, ex argumẽto loci, medias inter arenas sitos: habere præterea domos è silice constructas

ctas, ab hisq; Troglodytas hyberni occasus plagã iter dierum quatuor tenere, cũ quib. cõmercium gemmæ quã carbunculum uocant ex Aethiopibus aduectæ habẽt. De Nasamonibus itẽ Dionys. ait domitos à Ro. ob trucidatũ ab eis Lentulum ducẽ ad eos cõfugientẽ. Autor eius gentis Nasamon prognatus à quodã Garamante Amphithemide cognomento, ex quo & ijdẽ Garamãtes dicti. Polyhistor uero de his aliter. Mercuriũ uidelicet & Apollinẽ Acacallidi nymphæ cõcubuisse, & ex Mercurio Cydonẽ, unde Cydonia urbs Cretæ, ex Apolline genitũ Nasamonẽ. Apollonius in iiij. rem omnẽ his uersibus cõmemorat. Υἱωνὸς φοίβοιο λυκωρείοιο Κάφαυρος Κούρης τ᾽ αἰδοίης Ακακαλλίδος, ἥν ποτε Μίνως Ες λιβύην θυγατέρα σφετέρην. ἡδ᾽ ἄγλαον υἱέα φοίβῳ Τίκτεν. ὃν Αμφίθεμιν Γαράμαντά τε κικλήσκουσιν. Αμφίθεμις δ᾽ ἄρ᾽ ἔπειτ᾽ ἐμίγη τριτωνίδι νύμφῃ, ἡδ᾽ ἄρ οἱ Νασάμωνα τέκε, κρατερόν τε Κάφαυρον, Ος ποτε Κάνθον ἔπεφνεν. Garamantes dicit Strabo Carchedonijs lapillis abundare, equis magnopere studere: habitant in locis syluestribus, congressum hominum uitantes. ab armis abstinẽt et bello. Certa matrimonia non habẽt, passim coeuntes. Eos domuit primus Romanorũ C. Turmius, qui Garamantici cognomẽto ob modestiã abstinuit, ut Florus ait. Asbestę Libyæ populi, ubi Ammonis oraculũ, de quo supra in Dodonæo Epiri diximus, duas colũbas ex Aegypto uolitantes totidẽ constituisse oracula: in hoc Iupiter in arietis forma colebatur. Alexander Macedo, ut refert Callistratus, imitatus Herculem & Perseũ hoc expertus est coruis ducibus: ubi uocatus à tẽpli sacerdote παῖ διὸς, id est, fili Iouis, pro παιδίον, id est, fili barbarice: quod omen accipiens Alex. ex illo in opinione fuit se ex Ioue esse natum. Huc & Cambises cum toto exercitu proficiscẽs extinctus est. Apud hos Solis fons, ut tradit Herod. qui frigoris & caloris momenta singulis noctibus & diebus capit. Solis etiam fontis meminit Plinius: sed & aliũ quoq; dicit in eadẽ regione fontẽ à medio die ad mediam noctẽ aquis feruentibus, totidem horis ad mediũ diem rigentib. Blemmyes etiam Libyæ, quibus traditur caput monstrosum, oculosq; pectori adfixos esse. Satyri quibus præter figurã nihil sit moris humani. Aegipanes quoq; quales uulgo pinguntur forma. Himantopodes, Cortipedes traduntur. De quibus omnib. autor Plinius. Psylli innoxij à serpentibus degunt, pueros suos an degenerẽt eis admotis probãt. Sinui proximo nomẽ dedere, de quo Hecatæus in Libyæ descriptione. Steph. est autor Psyllicum sinum ingentem atq; profundum trium dierum nauigatione absolui.

AEGYPTVS.

AEGYPTVS Africæ uersus oriẽtẽ tenẽt extrema, in duas diuisa partes, Delta ex forma literæ, quæ Ptolemæo itẽq; Plinio Aegyptus inferior etiã uocat̃. Altera quæ secundũ Nilũ Aethiopiæ cõtermina, meridiẽ uersus usq; ad Syenẽ procedit, Thebais appellata. Dicta aũt uniuersa prius Aeria. Stephano uocata quasi ἠερόεσσα, quod fusco & caliginoso sit aere, & Heptapolis à septẽ primis urbibus. Quatuor uidelicet Thebaidos quę sũt, Panopolis, Antinous, Lycopolis, Hermopolis: tribus uero quæ sunt Arcadiæ, Heraclea, Oxyrinchus, Memphis. Arcadia enim regio est, ab Arcadio dicta Imperatore, antea Heptanomus à septẽ Nomis, id est, præfecturis: hæc Steph. De Aegypti antiquitate ac disciplina sacerdotũ (quos prophetas uocant) innumerabilia penè ab autoribus cõmemorant̃. Huc Dędalus, Melãpus, Pythagoras, Homer. Solon, Musæus, Plato, Democritus, Apollonius Tyaneus, cõpluresq; alij eruditionis causa profecti, dogmata in suã quisq; patriã retulere. Primi siquidẽ omniũ Aegyptij immortalẽ esse animã, ut est autor Diodorus, dixere, eamq; de corpore in corpus uagari. Hinc campos elysios & impiorũ pœnas, & obolos Charõtis porthmeos, & Eleusinia ac Dionysii sacra, & labyrinthi Dædalei imitationẽ fluxisse, idẽ testat̃: Geometriã quoq; primos inuenisse ob dimensionis exuberãtis Nili obseruationem, sicuti & Arithmeticẽ Phœnices. Primos etiã recutita gerere præputia cœpisse, unde postea Phœnicibus uicinisq; multis mos traditus. Illis etiã duplex scribẽdi genus unũ quod uulgo discunt: alterũ quod sacras literas appellant, soli sacerdotes attingũt à parentibus per manus traditas, quas ab Aethiopibus primũ accepere. Nõ enim literarũ compositione aut à literis uerba exprimuntur, sed animalium aut aliarum rerũ imaginibus: scribunt enim Accipitrẽ, quæ rem sacram denotet, Crocodilum ut malum, oculum ut iustitiam, manum dextram passam ut liberalitatem, cõpressam ut auaritiam, & ijs similia. Deniq; à dextro ad sinistrum scribũt latus, dicũtq; se hoc fermè modo recte scribere:

Græcos uero contra. In hanc ferè sententiā Diodorus. Ex quo deprehendimus magnā
ijs moris Iudæorum fuisse partē, & prophetarum nominibus, & pręputij & modi scribē
di institutis. Potius tamen existimandū hæc Aegyptios ab eis mutatos fuisse, dum simul
quandoq; uiuerēt. De animalium autem cæterisq; notis exemplaria manifesto nūc Ro
mę, in quibusdā adhuc obeliscis ab Aegypto aduectis uidemus. Regio tota in pręfectu
ras diuisa est. Dotes eius, soli fertilitas, messium copia, faba, lens, papyrus. Morus quoq;
quæ Sycomorū fructum specie ficui gustu malo similem facit. De piscibus ibi deq; cæte
ris monstris in libro De animalib. dixi. De Nilo deq; regibus Aegypti postea. Nūc loca
ipsa percurram. In ora primū pollet Alexandrea, cuius situm ad chlamydis figuram me
tatus est Dinocrates architectus, quam ut scribit Arrianus de Gestis Alexandri cum fa
rina primum ob albæ terræ penuriam humi deliniasset, ea à uolucribus depasta omē de
dit, ciuitatem eam horreum quandoq; uicinis circa regionibus futurā. In ea Musæum re
ges Ptolemæi constituerunt habens ambulationē & exedram, & maximā domū in qua
cœnaculum erat eorum, qui Musæi participes erāt, hominum circa disciplinas uersanti
um. Hic cœtus cōmunes habebat facultates & sacerdotem, qui Musæo præerat: à Cæsa
ribus deinde res aucta. Autores Strabo & Philostratus. In eo quoq; scribit Spartianus
Hadrianum principem cum Sophistis quandoq; disseruisse. Erat item Romę Atheneū
ad huius æmulationē à Claudio principe institutum, teste Trāquillo, ubi historiæ ab eo
editæ quotannis recitarent, quò & Hadrianus ipse etiam quandoq; conuenit audiēdo-
rum poetarum & oratorum gratia. Alexandriæ insuper nobilis bibliotheca à Philadel
pho instituta fuit, quæ p obsidionē postea Cæsaris flagrauit. Iuxta in portu Pharus erat
insula & turris Sostrati Gnidij Architecti opus, ut eius loci indicat inscriptio Gręca, q̄d
Alexandrum fuisse passum miratur Plinius. Hæc specula nauigātibus præsidiū erat. Cæ
teri quoq; huius exemplo huic similes Phari appellati ἀπὸ τ̃ φάνειν, & ex manifestatione
etymo sumpto. præter hanc Steph. Alexandrias numerat XXII. Hāc ego cum doctissi
morum hominum literarumq; omnium, tum martyrum multo magis parentē domicili
umq; appellauerim, ubi teste Eusebio uno mense Diocletianus XVII. Christianorū mi
lia trucidauit. Decorata præterea Marco præsule totq; laudatis successoribus, tū cathe-
drā regente Origene. Idothea, cuius meminit Dionysius poeta, mons est & specula altis
sima Pharo opposita: quā sepulchrū dicūt esse Osyridis & Idotheæ filiæ Protei. Proteus
enim (ut dicit Herod.) è Thracia Pellena à filijs, qui hospites interficiebāt, discedēs, una
cum Idothea filia in Aegyptū uenit, ex quo ut deus colebat̃, de quo in Odyssea dicitur.
A Pharo autē stad. XXX. Nicopolis oppidum Straboni: uictorię Augusti de Antonio
& Cleopatra monumētum. Paretonium ciuitas & portus XL. ferè stadiorum. Mareotis
lacus & urbs. Deinde Canopus CXX. stadijs ab Alexādria distans, quem Menelaus eò
cū Helena aduectus in honorē Canopi sui gubernatoris ibi extincti ædificauit. In quo
Serapidis templū, qui idē cum Osyride & Api est, uisebatur. Huc ex Alexādria ad ora-
culum uentitabāt per fossam arte deductā, die noctuq; nauiculis plenam, & utroq; sexu
impudice canente ac saltante, præsertim ijs qui iuxta fossam diuersoria haberent. Dicit̃
& Canobus, quæ etiam stella est Canobitis apparens, Græcis nusquā uisa. Heracliū seu
Heracleopolis ubi tēplum Herculis: Altera apud Pelusiū. Tertia item in Aegypto, un-
de fuit Theophanes physicus. Hostiū hic primū Canobicū patet in dextera parte Liby-
am attingente, post hoc Bolbiticum, Sebēniticū, Phatniticum, Mendesiū, Taniticū, po
stremo Pelusiacum in sinistra parte Arabiæ cōtermina, ab oppidis omia cognominata.
A Canobitico aūt ad Pelusiacum spatij CLXX. passuum milia Plinio. Inter hæc Saitica
præfectura est, & Sais Metropolis ubi Mineruæ tēplum, & Psamnitici regis sepulchrū
Straboni. Hic plures hippopotamos esse Plinius scribit. Nicander quoq; ἢ ἵππερ τὸν νείλου
ὑπὲρ σαίρων θάλασσαν βόσκει. Naucratis & fluuius & urbs itē Saiticę, Milesiorū colonia. Se-
benitica pręfectura, in qua Hermopolis seu Mercurij ciuitas & Mendes, ubi Pan colit̃
& hircus (ut ait Pind.) Hic coeunt hirci cū mulierib. Leontopolis ubi leo adorat̃. In Bu
siritica pręfectura Busiris Cynopolis, ubi canis specie Mercuius colit̃. Memphis Aegy
pti quondā regia, ubi & regum pyramides, & nobile templum Vulcani cum eius sacer
dotibus. Pelusium à militibus Pelei regis conditum, uel ἀπὸ τοῦ πηλοῦ, quod locus paludib.
sit obnoxius, Stephano. Hoc in sacris uoluminibus à prophetis Belbeis appellatur. ho-
die

die uero Damiata à noſtris quandoqꝫ recepta, deinde una cum Hieroſo. amiſſa. Bubaſtus Heroum ciuitas Straboni Ptolemęoqꝫ uocata: Stephano autem Heroopolis quod idem eſt, & Æmon à ſanguine Typhonis fulminati. Hāc Ioſephus ait olim Ioſeph patri Iacob aduenienti cōceſſiſſe, quam ſacra uolumina Hieſſen appellant. Sinum facit, ut ait Plinius, Heroopolitanū. Prope itē eſt alter ſinus Elaniticus ab Elana ciuitate, ambo in Arabico, ſicut Heliopolis ubi Solis templum, & Meuim bouē in ſepto quodam nutriunt, ſicuti Memphitæ Iſidem uaccā. Hic & obeliſci nobiles & ſacerdotes ſapientię profeſſores. Babylon caſtellum, ut ait Strabo, natura munitum à Babyloniꝭs huc cōmigrantibus cōditum: una hic è tribus erat legionibus, ut idem ait, quę Ægyptum cuſtodiebāt. Ptolemæus hāc quoqꝫ Babylonium uocat, hodie uero Cairum appellāt Sultanorum regiam, quæ nō caſtellum, ſed urbs maxima eſt plures cōplexa populos, ut frequentes inde Chriſtiani redeuntes indicant. Acanthus urbs. Miris lacus Miridis regis opus. In Arſinoitica præfectura Arſinoe, ubi Crocodilus domeſticus quem Sulchum uocant alitur atqꝫ adorat̃, apud Heracleopolim Ichneumon, apud Oxyringum item Oxyringus piſcis, apud Lycopolim lupus. Panopolis ubi linum exercet̃. Ptolemais maxima Thebaicæ urbs. Arſinoe & Berenice Ptolemæorum ædificia ex fœminis. Abydus Memnonis regia. Tentyra ubi crocodilum reſpuunt, atqꝫ perueſtigatum cōficiunt. Coptum contra crocodilo ſtudet. Thebais regio & Thebe urbs maxima prius regibus habitata, eadem & Dioſpolis uocata, ſed & alię quinqꝫ Dioſpoles, ut ait Stephanus, etiā dictæ: uocata et Hecatonpylos Homero, deſtructa quōdam ab Cambiſe. Cato eſt autor hanc uicos habuiſſe ad tria millia, portas centum. Crocodilorū urbem in Mœride Nili inſula rex quidam Ægyptius ædificauit, qui quum equo inſidens forte in Mœridem paludē caderet, à crocodilo adiutus atqꝫ à periculo liberatus fuerat. Taricheæ urbes plures, Mendeſiæ, Saiticæ, Canobicæ, à cetariꝭs dictæ. Tarichea uero neutri & plurali, urbs Indiæ Ioſepho. Menelaus urbs. Syene ubi puteus in ꝓfunda ualle cētum ſtad. hinc ſolſtitium ſupra uerticem uidetur, quod hæc loca tropico cancri ſint ſubiecta. Eleplantia inſula terminuſqꝫ Ægypti & Æthiopiæ iuxta Cataractas Nili: id eſt, locus ubi è plano aqua ſaxoqꝫ alto in præceps cum impetu ruit. De Nilo autem ipſo Eudorus & Arrius peripatetici Auguſti temporibus ſcripſere, nomen à Nileo rege ſumpſit, quum antea Ægyptus & ipſe quoqꝫ uocaret̃, ut ſcribit Diodorus qui in eo D C C. inſulas ponit. Plinius ſcribit Iubam regem ortum eius primum deprehendiſſe ex paludibus mōtium inferioris Mauritaniæ nō ꝓcul ab Oceano. Primo ex occidente in orientem labit̃, deinde in ſeptentrionem cōuerſus ſeptem oſtiꝭs in mare mediterraneum exit, quæ ſupra commemoraui. Creſcit in ortu caniculæ X L. diebus, totidemqꝫ remeat. Euſtath. autē Syrim ab Æthiopibus uocari dicit, quod per Syrium ſtellam creſcat. Nili ſimulacrum exprimi figura humana teſtat̃ Ælianus, qđ nos uidimus Romæ. Mox de regibus ſermo. Primos in Ægypto (ut ait Diodorus) dicūt deos & heroas regnaſſe paulominus X V I I I. millibus. Homines uero paulominus X V. millibus uſqꝫ ad C X X. Olym. ultimumqꝫ Ptolemæum nomine Dionyſiū. Fuere autē magna ex parte indigenæ, nam Æthiopes quatuor diuerſis temporibus annis X X X V I. in ea regnauerūt. Poſtmodū Perſæ duce Cambiſe annis C X X X V I. quorum in deos patrios impietatē Ægyptiꝭ damnātes, ab eis deſciuerūt: poſtremo Macedones & q̄ ab eis manarunt annis C C L X X. Igit̃ inter deos eorū Apim cōnumerant, quē & Serapim & Oſyrim uocant è Græcia ꝓfectū, & Iſidem cōiugem ob beneficium monſtratæ agriculturæ, alterū tauri, alterā uaccæ ſpecie. Solem item & Lunā, ut ait Plutar. putātes. Inter homines Menas primus regnauit uir ſanè magnificus, q in cultū ſplendidiorē Aegyptū reſtituit. Deinde Gnefactus Vacchoridis ſapiētis pater. Is in Arabiā cū exercitu ingreſſus infauſtū habuit euētū à ſuis deſertus. In reliquū uitæ tēpus delicias damnauit, humi cubitās, paruoqꝫ cōtentus: hāc quoqꝫ diſciplinā in eorū libris ſcribi iuſſit, ac in tēplo Iouis Thebis collocari. Ex huius deinde ſtirpe homines L I I. regno potiti, añis M. X L. nihil ſanè memorabile reliquerūt. Deinde Buſiris, à q̊ poſteri V I I I. regnauerūt, quorū ultimus itē Buſiris urbē magnā Theben cōdidit, in qua ſepulchra regū C L X. fuere, inter quę Simādi regis tumulus ſtad. X. in cuius ingreſſu periſtyliū erat, cuius latera ſingula, iugera quatuor cōplectebant̃ cū admirādis ſtatuis. Ogdous poſt hunc q Memphim cōdidit à filia cognominatā, quę à Nilo in forma tauri cōpreſſa peperit Aegyptū,

qui nomẽ regioni dedit.Huius Danaus frater fuit,qui in Græciã uenit. alij uero Beli ex
Epapho ac Iside geniti hos esse filios dicũt, de quibus eorũq; ꝓle in poetica postea nar-
rabit̃.Post Ægyptum prole XII. res ad Mirim peruenit, qui lacũ Miridem supra stad.
XIIII.fecit,cui prole septima Sesostris successit omniũ superiorũ,nõ solum Aegyptio
rum,sed aliorum maximus.Is eñ ea loca uersus Indos & Aethiopas ac Scythas penetra
uit,quæ nunquã Alexander:postremo cõuersus in occasum in Thracia finem cõstituit,
indeq; redijt ad propria.Lucanus: Venit ad occasum mũdiq; extrema Sesostris. Et pha-
rios currus regũ ceruicibus egit.Apud populos q fortissime restitissent trophæa cũ co-
leis erigebat,quos aũt minime resistẽtes uicisset,muliebri genitali cõstituto notabat,ho
rũ quidẽ ignauiã,illorũ uero fortitudinẽ significando.Eius itẽ trophęa apud Aethiopas
ante ædẽ Vulcani sacerdos à Dareo nõ passus est auelli, dictitãs eũ nõ æque res gessisse
atq; Sesostrim,quod & Dareus dicit̃ cõcessisse.Sed & domi nõ minor operum magnifi
cẽtia fuit,in quibus omĩbus inscripsit se nullo Aegyptiorũ incõmodo ea fecisse. Demũ
captus oculis sibi mortẽ cõsciuit,relicto eiusdẽ nominis filio,quẽ Herod. Pheronẽ uo-
cat.Is nulli famæ aut uirtuti paternæ,sed tãtũ cęcitati successit: cui curę quũ matronã ca
stã ex responso adhibendã esse intelligeret,nullã in tota Aegypto reperit,à propria uxo
re incipiẽdo,pręter cõiugẽ pauperis olitoris,quã in matrimoniũ accepit, cæteras oẽs
igni dãnauit.Hunc secutus est Amasis homo uiolẽtus & crudelis,quapropter ab Acti-
sana Aethiope cũ exercitu ueniẽte captus cũ toto est regno,deficiẽtib.ab eo Aegyptijs.
Hic igit̃ Actisana alienigena aliquot annis dominatus,sontes tãtũ narib. incisis plecte-
bat,relegabatq; in ciuitatẽ ab se ædificatã, quã de nariũ nomine Rhinocorurã uocauit.
Post hũc Miris uir Aegyptius rẽ tenuit,nõnullis Maro appellatus.Hic labyrinthũ ꝓse-
pulchro sibi cõdidit,ad cuius instar Dædalus,q in Aegypto fuit, alium in Creta ædifica
uit.Huic post quintũ genus Ceres successit quẽ Græci Proteũ uocant,qui in uarias for-
mas se transferre solitus dicit̃,eius ingenij uarietatẽ significando.Proteo septẽ successe-
rũt ex ordine sine memoria reges ob ignauiam, prætereq; Nileus q flumini nomẽ dedit:
nam prius Aegyptus uocabat̃.Deinde Chemis,post eius frater Cephus,deinde Myce-
rinus,Bocchorus,Sabacus Aethiops q dãnatos nõ interficiendo,sed uinctos cõpedib.
operibus delegãdo plectebat.Res postea ad XII.duces redacta annis XV.è quib.unus
Psamniticus Sates regnũ sumpsit uir potentissimus,q primus cũ Græcis inijt fœdus,fili
osq; Gręcis literis erudijt.Aegyptus prius ob paludes inadcessa,ut omniũ rerũ importa
tiõe exportatiõeq; frequẽtaret,effecit.Rhodopẽ scortũ Ægyptiũ ob pulchritudinẽ ma
trimonio sibi iunxit. Aprieus deinde quarta ꝓgenie regnauit annis XXII.q Cyrenensi
bus bellũ intulit ꝑ Amasim uirũ Aegyptiũ fortissimũ ducem, qui cũ inimicis cõspirans
eorũ auxilio rex factus expulso Aprieo regnauit annis LV.Hic omĩũ felicissimus fuit,
rẽ in pace & honore tenuit,mores restituit, magistratibus per suã ditionẽ mandauit, ut
quotannis à quocunq; rationẽ uiuendi exquirerẽt: ut si malis artib. degeret,eũ puniret:
si bonis,muneraret.quã legẽ postea Solon ab eis mutuatus Atheniensib.tulit.Negocio
ab aurora usq; in finẽ tẽpus tradebat,deinde cibo atq; iocis inter conuiuas scurrã agens
atq; morionẽ:mirãtibusq; amicis arcus exemplũ ꝓposuit,qui si uiolentius ducit̃, facilè
rumpit̃: qd' etiã Antoniũ suis monachis enarrasse ferũt. Græcorũ & ipse amantissimus
fuit,eisq; Naucratẽ urbẽ ad incolẽdũ dedit. Colossum Vulcani eius templo dicauit.In-
terim Cãbises aduersus eum mouit,quo tẽpore Amasis decedens,metu ne inimicus ca-
dauere potiret̃,mandauit in orè sepulchri apud Memphim seruũ condi,qui pro dño ab
inscijs caperet̃,quod tandẽ euitare nõ ualuit.Nã iussu Cambisis reuulsus & stilis ob cõ-
tumeliã cõfossus est.ex quo Lucanus ait:Nõ mihi pyramidum tumulis auulsus Amasis.
Corpus eñ sale cõditum more Aegyptiorũ fuerat: demum ob probrũ igne tunc crema
tum,cõtra legẽ eorum,qui ignẽ animal putant,nec fas ducunt se animalibus tradi.Persę
uero nec ipsi cremant ꝗ deũ existiment,nec decere dicunt deos corporib.uesci.Psamni
ticum uero Amasis filiũ Cambises in honore habebat (Nã Persæ regum filios regno eie-
ctos restituere fas putant)uerũ cũ ipse minime fidelẽ cõperisset,interfecit. Aegyptiorũ
mos est modicis dum uiuunt ædibus habitare,post mortẽ tãtum magnifica curãt sepul-
chra,ubi se dicunt perpetuo futuros:præterea detecto adsuescunt capite.Persæ uero cũ
pileo & tiara: quapropter debiliores lõge sunt capite,illi uero firmiores.Et hæc qdẽ de

Aegyptijs

Ægyptijs regibus ex Diodoro & Herodoto. Deinceps Ptolemæos igit̃ ꝑsequar, quos Strabo li. XVIII. citra gesta cõmemorat, dicitq; tres primos tantũ laudatos. Ptolemęus Lagi filius primus ex Alexãdri ducib. Ægyptũ, Cyprũ, & Phœniciã obtinuit, ut autor Trogus li. XV. Pausanias ait, Perdiccã cum Aridęo Philippi filio expugnauit, Seleucũ ab Antigono deiectũ suscepit, parabatq; quõ ipsum Antigonum oppugnaret, Lysimacho in societatẽ adscito: quod ubi Antigonus nouit, dum ille in bello cõtra Cyrenaicos rebelles occupat̃, Syriã Phœniciãq; cepit, filioq; Demetrio regendas dedit: quem ubi à Ptolemæo ꝓfligatũ accepit, cõtra eũ profectus est minime sustinentẽ ac se in Aegyptũ recipientẽ. Antigonus demũ spe frustratus Aegypti, cũ iã Cyprũ & Demetriũ euertisset, cõtra Eumenem fessus belli lõgitudine decessit: quo extincto Ptolemęus Cyprũ Syriãq; iterũ recepit. Iudęos cũ ipsis Hieroso. die sabbati uacãtes cepit, captiuosq; ad multa millia duxit: ex quo ille Hieroso. postea cõuentus Iudęorũ ex omĩ natiõe, apud actus apostolorum. Vxorẽ habuit Eurydicẽ Antipatri filiã, deinde Berenicẽ Philippi nothã, ex qua maxime dilecta Philadelphũ, Arsinoen, & Lysandrã genuit. Decessit in rerũ gestarũ gloria, cũ paulo ante regni sese abdicãs administratiõe, regẽ filium cõstituisset Philadelphũ. Is igit̃ Seleucũ in primis, ꝙ Arsinoes sororis suæ uirũ Lysimachũ interfecerit, in bello superatũ occidit, sororẽq; eandẽ matrimonio sibi iunxit, ut autor est Pausanias: qua paulo post in exiliũ pulsa necatisq; priuignis Macedoniæ regnũ inuasit: eodẽq; teste autore fratrẽ Argeũ ei insidias parantẽ interfecit, alteriq; fratri Magæ, q Cyrenis imperabat & ad Antiochũ socerum cõfugerat, bellũ intulit: unde ꝑ antiphrasim Philadelphus appellatus. Pharũ apud Alexandriã excitauit, Iudæos liberos esse iussit. Eleazaro sacerdoti mãdauit, ut sacros libros in Græcũ sermonẽ uersos traderet, quos bibliothecę dedicaret, quã nobilissimã DCC. circiter milliũ uoluminum Alexãdriæ cõstituerat: quę postea perijt dũ Alexandria à Cæsare diripit̃, nõ spõte sed forte ab auxiliarijs incẽsa. Postremo podagra uexatus ac ualetudinarius ocio se magis ꝙ̃ bello tradidit, artes fouẽdo liberales, adcersitis undecunq; ingenijs. regnauit annis XXXVIII. relictis Euergete & Berenice liberis ex Arsinoe nõ qdẽ sorore, sed altera Lysimachi filia. Euergetes igit̃ Seleucum Callinicũ multis adfectũ incõmodis & Syriæ parte & Ægypti imperio omni priuauit, ultus iniurias sororis Berenices, quæ à patre olim eius uiro abdicata fuerat. Recuperata Ægypto deos omĩs quos olim Cambises rapuit, referre curauit, ut Trogus libros XXVII. testat̃, ꝓ quib. meritis ab Ægyptijs Euergetes est dictus. Ipsam uero Berenicẽ sororẽ adamatã in matrimoniũ duxit: ꝓ qua Callimachus elegiã edidit, ut autor etiã Solinus. Pausanias hũc dicit ob audaciã in bellis cognominatũ fuisse Ceraunũ, quasi fulmineum. imperasseq; Macedonię, ac postremo cũ Gallis Senonibus q Macedoniã inuaserãt cõgressum in pugna clade maxima superatũ fuisse. Regnauit annis XXV. Philopatore filio superstite. Is itaq; ex facinore patre fratreq; cũ amicis omnib. interfectis id cognomẽtũ, ut ait Trogus, est adsecutus uti regnũ tutius iniret: ratus domi foris etiã omnia fida: Antigono & Seleuco uita functis: receptis in regnũ Antiocho & Philippo pueris. Quare luxuriæ se totũ tradẽs nulla inter suos autoritate esse cœperat: uitæ insidiãtes plurimos habuit, inter quos Cleomenẽ Lacedæmoniũ q ad eius patrẽ ꝓfugus cõfugerat. Iudęã diu ab eius familia possesã amisit, ac omĩa flagitiose egit. regnauit annis XVI Epiphanes eius filius cũ Antiocho Illustri bellum gessit, à q tãdẽ cõciliato sororẽ ipsius Cleopatrã in matrimoniũ ac Iudęã in dotẽ accepit. Nã sub hoc & sequẽte Machabęorũ gesta fuere: regnauit ãnis XXV. liberis Philometore & Cleopatra relictis. Philometor igit̃ pręlatus à populo regnauit una cũ matre Cleopatra ãnis XXXV. quã postea interficiẽdo cognomẽtũ & ipse per antiphrasim accepit, flagitioseq; præter spẽ omniũ uixit. Nã in ipso regni exordio puer adhuc bellũ Antiochi Illustris æmuli sui sustinuit: liberatur deinde à populo Ro. Cleopatrã filiã pactã prius Alexãdro Syrię regi, Demetrio inimico locauit, unde ortũ bellũ: in quo Ptol. oblato ei Alexandri capite ab Arabum rege ob gaudiũ expirauit, autor Trogus. Huic etiã Aristobolus Iudæus Philosophus peripateticus cõmẽtarios in Mosen dicauit. Cui Euergetes secũdus filius, siue ut quibusdã placet frater successit, q ob crudelitatẽ pulsus, Romã uenit à senatu auxiliũ petitũ. de quo Val. de humanitate sic scribit: Rex Ptolemæus à minore fratre spoliatus regno petendi auxilij gratia Romã clãm squalore obsitus uenerat, ac in hospitiũ pictoris Alexandrini

diuerterat senatusq; sese excusauit qđ uti mos erat, Quæstorem obuiã non misisset aduentu clandestino, Quęstoriq; negociũ dedit, uti quotidie muneribus & alijs officijs eũ honoraret. Liuius itẽ in epitome: Ptol. inquit, Euergetes ob nimiã crudelitatẽ suis inuisus, incensaq; ꝓpterea à populo regia, clàm in Cyprũ profugit: & cũ sorori Cleopatræ, quã eius uirgine filia cõpressa in matrimoniũ ductã repudiauerat, ob regnũ à populo datũ esset infestus, filiũ quẽ ex ea susceperat in Cypro occidit, caput eius manus ac pedes matri misit. Val. aũt de luxuria, etiã cista coopertum ꝓ munere natalicio missitasse dicit. Strabo li. XVII. siue hũc dicat, siue successorẽ eius, ait Physconẽ fuisse cognominatum, tanta alioquin crudelitate, ut multitudinẽ quãdoq; ad spectacula cõgregatã, orta subito seditione incautã suis militibus trucidandã obiecerit. Quo etiã regnãte ferunt Polybiũ historicũ Alexandriã uenisse, detestatũ mores ipsius uersum homericũ pronũciasse. Durũ iter & longũ Ægypti perducit ad oras. dicuntq; hoc ferè tẽpore Ciceronẽ & Pomp. natos fuisse. hæc ille: Hic Pop. Ro. regni Cyrenaici hæredẽ reliquit, cui successit Ptolemęus Auletes, nõnullis Alexan. cognominatus. De quo Strabo in eodẽ libro. Auletes, ait, ideo uocatus, qđ præter alia flagitia choraulã etiã exercuerit: nec uerebat̃ tibicinũ certamina in regia celebrare, ad quæ ipse cũ nõnullis cõcertaturus ꝓdibat. Eum nõ diu passi Alexãdrini eiecere, & è tribus liberis Cleopatrã natu maiorẽ ut legitimã reliquis eiectis maribus regno præposuerunt. Auletes Romã uenit, quẽ apud Põpeiũ diuertentẽ senatus supplicẽ excepit. de cuius reductione cœpit agere, deq; nece legatorũ qui supra centũ cõtra regẽ uenerãt, quorum princeps fuerat Dion. Itaq; à Gabinio reductus Cleopatrã filiã & Archelaũ Archelai Cappadocię regis filium quẽ matrimonio illa sibi iunxerat interfecit, sed non multo post morbo absumptus est, relictis duobus filijs totidẽq; fœminis, quarũ grandior erat Cleopatra. Alexandrini itaq; & puerũ natu grandiorẽ & ipsam Cleopatrã expulere. hæc ille. Ptolemæus igit̃ is Dionysius cognominatus, puer admodũ cũ Cleopatra sorore ab Aulete patre in tutelam Pop. Ro. dimissus est: ad quẽ, ut ait Val. de fide, Senatus M. Æmiliũ Lepidũ Põt. Max. tutorẽ fide ꝓbatissimum misit. Hic postea Põpeiũ hospitẽ paternũ ad eũ cõfugientẽ per proditionẽ interfici iussit, autore Achilla, Cleopatrã deniq; sororẽ eiecit, quã deinde Cęsar post Pharsalicã pugnã in Aegyptũ ueniẽs restituit, interfecto Ptolemæo. Ex eaq; adamata Cæsarionẽ suscepit. Hãc etiam post Cæsaris mortẽ Antonius Asiã petens matrimonio sibi repudiata Octauia iunxit, demũq; ab Augusto superatã mamillis aspidibus sibi admotis extinctã legimus.

AETHIOPIA.

AEthiopia ab Æthiope Vulcani filio post Atlãtia dicta Plinio. Res Aethiopicas literis mãdauere, Daulion, Aristocleon, Bion, Simonides etiã minor quinquẽnio in insula Meroes moratus, omniũ uero nouissimus Heliodorus pręsul Trecen. VIII. libris, quos adhuc incolumes habemus Gręco sermone scriptos. Eorũ natio per meridiẽ ex occidẽte in orientem lõge lateq; uarijs adsumptis cognominibus diffundit̃. Quare Hom. in primo Iliadis, bipertitos Aethiopas esse dixit ad orientẽ & occasum. αἰθίοπες τ' οἳ δίχθα δεδαίαται ἔσχατοι ἀνδρῶν. Nam & Aethiopes sub Aegypto sunt & Leucoæthiopes, & Erembi, & Nigritæ, & Atacæ, & Hesperij, & Macrobij, & Brachobij, & Automolæ. Aethiopes oẽs: de quib. antequã dicã pauca de uita & institutis eorũ è diuersis autoribus in uniuersum adducã: Magna ex parte pastoralẽ & inopẽ uitã ducũt, cũ ꝓpter soli tenuitatẽ, ac cœli intẽperiẽ, tum quod lõge sepositi sint. Contra Aegypti uiciniores mitius degunt ac ciuilius, & loci felicitate & hominũ sapiẽtia: uiuũt præterea milio & ordeo, è quibus etiã potũ cõficiunt, nõnulli herba & loto & calami radice lacteq; & caseo. Canes ac greges pusillos habẽt: Reges sicuti deos colunt, Magnã temporis partẽ clausi domi sedent. Domus eorum palmaceis segmentis sunt cõtextę. Salẽ fossilem habent uti Arabes. Abundant Persico, Hebeno, Siliquastro: uenant̃ Elephãtos, Leones, Pardales. Hæc ferè Stra. Diodorus uero in hãc sentẽtiã. Aethiopes antiquissimos hominũ se esse gloriant̃, Argumẽto ꝙ indigenę semper q; liberi fuerũt. Nec eos unq; Cãbises, Semiramis, Hercules, aut Dionys. expugnare potuerũt, Adfirmãt Aegyptios eorũ esse coloniã, ab Osiride deductã. Nã plura ad eos ex Aethiopũ disciplina sunt profecta, & usus statuarum magnarum, & literarum characteres quæ animalibus constant. Hæc ille. Colorati sicut Indi sunt, licet magis alijs alij.

Atram

Atram quoq; genituram corpori cōcolorē emittūt, ut tradit Herodotus, qđ Aristot. in libris de animalib. manifesto refellit: homines alioquin imbelles ac fugaces. Eos una cū Cādace regina perdomuit P. Petronius præfectus Ægypti ab Augusto missus. Nam Æthiopes Syenes præsidio expugnato Cæsaris statuas subuerterūt, captiuos duxerūt, Petronius cū paucioribus x. mil. peditū & equitib. DCC. aduersus xx. hominū millia primū cōpulit Pseliā Æthiopicā urbē cōfugere, deinde cum oppido in potestatē eos recepit. Inde Napatha ꝓgressus quę Cādaces regia fuerat, ubi eius filius morabať, e uestigio cepit ac diruit puero fugiēte, ratusq; ulteriora inuia esse cū spoliis regrediť Alexādreā, præsidio relicto. Ex captiuis mille Augusto è Cātabris reuertēti & deinde legatos de pace q ad eū uenerāt cū ducibus itineris, qđ uiā ac Cęsarē se dicebāt ignorare, misit: q ab illo in Syriā ire parante quæ uolebāt facile inpetrauere. nā & tributa eis remissa fuere. in hāc ferè sententiā Srabo li. xvii. Hodie uero Prestoioanni obtēperant. Qui cū magna populorū parte Christum colit, quāuis lōge sepositus nōnihil aberret. Eius oratores ad Sixtū Pōt. uidimus Romā ueniētes religionis documēti gratia, quod & retulerūt. Nōnulli in urbe paulo ante agebant ordinis Præd. ꝓfessores qui ex Æthiopia sub Ægypto sunt, horas canonicas literis Chaldæis obibāt. Horū igiť Meroe caput insula Nili & ciuitas clypei figura à sorore Cambisis ibi extincta Straboni. Cambises eñ hęc oīa loca cū Ægypto subiugauit atq; euertit: In ea sunt aurariæ, ferrariæ, ærariæ, & preciosorū lapidū genera: post hāc Napata, Pselia & Prēna supra nominatæ. His proximi Troglodytæ, q sub terris in cauernis ob nimios calores agūt, unde & nomē adsequunť, ἀπὸ τῶ τρώγλας ἐισδεδυκέναι. Hos Plin. Leucoæthiopas, Diony. & Hom. Erembos uocāt, διὰ τὸ ὑπὸ τὴν ἔραν βαίνειν. Sunt & alij in Europa Troglodytæ apud Triballos, alij circa Caucasum, ij ob ingētia frigora, quos & Verg. in Georg. cōmemorat. Nomades eñ sunt. Sub Ægypto quoq; & Automolæ appellati Pomp. Melæ (Ita eñ Gręci perfugas uocāt) hi sunt q supra Meroen in insulā Esar Plinio dictā se receperūt, q Psamnitici regis crudelitatē ex Ægypto fugerūt, ad hominū penè cc. millia: autores Plin. Herodotus, Strabo, Diodorus. Sunt quoq; in eadem parte Astarte & Gypseis insulę & Homeritæ gens & Aroma urbs, quarū omniū meminit Capella. uinū Aromense cōmendat etiā Strabo. Æthiopes Nigritæ sub Africa minore ponunť, à Nigro flu. appellati. Cuius eadē ratio quæ & Nili, iisdē ferè tēporibus augescit & exuberat, calamū & papyrū ꝓducit Plin. Oriť ex monte Thala inferioris Libyæ Ptolemęo, Æthiopes occidētales Hesperios Ptol. appellat. Herod. Macrobios esse dicit, eosq; lacte uesci ac auri plurimū habere, abundare præterea hebeno & elephantis. Cerna quoq; insula apud Æthiopas, cuius meminit Dionys. uocatq; τίμπια, id est, aquosam & palustrē, sicuti & tēpe Thessala & Medica. Aliqui hāc orientalē ponūt, alij occidentalē. Dionys. australē. Stra. dicit Erastosthenē Cernā insulā aliaq; loca nusquā reperta nominare. Lycophron quandā Cernā occidētalē uersus Tyrthenū mare cōmemorat. Hāc itē Plin. simul & Topazon insulas, unde lapillus, in mari ponit rubro. Blēmyes. Dionys. ꝓpe Cernā hāc Æthiopiæ ponit, à Blēmyo quodā duce Deriadis regis, qui restitit Dionysio in Indicā expeditionē proficiscenti. Duo hic promontoria ceu duæ cataractæ sunt, unde Nilus diciť uenire. Brachobios Æthiopas Dionysius ait, nō ultra annos xl. uiuere. Strabo, itē Ho. duo ponit eorū genera: Sidonios q Straboni apud mare rubrū habitāt, unde Sidonij Phœnicū uenere: Alterū Erembos quos idem se putare dicit esse, uel Troglodytas ex argumento nominis quod sub terrā eant, uel certe Arabes sic Homeri tēpore appellatos. Mela dicit locū esse in Æthiopia apparatis epulis semper refertū quibusuis uesci uolentibus: & quę passim adposita sunt adfirmāt innasci subinde diuinitus, quapropter Heliotrapezan, id est Solis mensam eā appellant. Herodotus li. iii. in Æthiopia, inquit, fuisse pratum omniū quadrupedū carne refertū, quā magistratus per noctem illic ponere festinabāt, & ubi illuxisset, cuilibet licebat degustare, quapropter existimabať diuinitus hæc copia ꝓuenire. Ad quā uisendā Cābises legatos misit. De hac etiā Hieron. in procœmio Sacrorū uoluminū mentionē facit. Mibe Æthiopū & ipsi populi his uersib. Sillio describunť. His simul immitē testātes corpore solē Exusto uenere Mibæ, nō ęrea cassis, Nō lorica riget ferro, nec tendiť armis. Tēpora multiplici mos est defendere lino, Et lino munire latus, sceleratq; succis, Spicula dirigere, & ferrū infamare ueneno. Nā lino Xylino tota regio scatet amiciturq;:

LOCA NVPER REPERTA.

AETHIOPIAM interiorem Ptolemæus æquinoctialem transgredientem ponit, terramq; ex ea parte ignotã, quod quidem Eustathio teste Polybius probare uidetur, dicens quod ea regio quę iuxta Æthiopiã est, ubi Asia atq; Africa iunguntur, usq; ad ætatem suam erat ignota, haud aliter q̃ quæ supra Tanaim est, somniareq; siqui de his uel loquunt̃ aliquid uel scribunt. Verum cõtra nunc uidemus, multaq; post eum & adita & reperta hac præsertim ætate: quapropter antequã finem faciam, uisum mihi ea loca cõmemorare, quæ Lusitanorum inclyti reges in Hesperio mari ad Æthiopas Hesperios pertinentia: postremo in Indico reperta adsecuti sunt, quemadmodum mihi pater amplissimus Cardinalis Vlixiponẽsis, qui regibus familiarissimus fuit, retulit, scriptoq; tradidit. Henricus infans Ioannis regis filius & ultimi Alfonsi patruus, uir ingenti animo, ausus primus omnium lõge pelagus uestigandi studio transfretare, ad sexcẽta ferè pas. millia insulam reperit nomine Maderã penè desertam, in qua soli natura temperata magna uis sacchari conficit̃ in arundinibus nascentis, candore atq; nobilitate Siculo præstantius, quod exportat̃ magno usui toti Europæ. Vlterius uero ante promontorium Caputuiride uocatum Insulas fortunatorum cõtigerunt, nunc Capitisuiridis dictas, ultra Cancrum sitas: nã hæ plures sparsæq; sunt, aliæ alijs australiores, in quibus omnis poetarũ uanitas de his apparuit. Nam desertas inuenerunt, uacuasq; colonis, præter unam quæ fert fructus, & quod Plinio Xilinũ linum, hodie cotonum uocat̃. Paulo ulterius aliam in littore terram, ubi utriusq; sexus homines coloratos nudosq; agere repererunt, nulla lege aut pecuniæ cõmercio, sine literarũ notitia, ueluti pecora uino frumentoq; carentes, ac radice quadam pingui quę abunde suppeditat uescentes. Hinc seruitia purosq; Lusitani mercant̃, eosq; uili utpote aut cõchis marinis aut peluibus ęreis cõmutant. Apud eos præterea Elephãtorum copia, tũ animalium eorũ quæ Zebethũ uulgo appellatum procreãt, quod ego animal Catobleptum supra mihi enarratũ ex argumentis putauerim. Insuper psitatorum insolita species, quos Romæ adductos uidimus, ac serpentes mille passibus lõgitudine, q̃ certo anni tempore armenta, tũ pastores ipsos solidos deuorant. Post hæc insulas alias quas partim deleuerũt, partim desolatas esse animaduerterunt ob serpentũ, tũ etiã murium magnitudinẽ. Longius uero meridiẽ uersus procedendo, deuentũ ad gentes qui auri uenas habẽt in scobe extractas, quã scobẽ uilibus rebus cõmutant. Quare reges Lusitani in eo loco ut tutius agat̃ arcem constituere. Visa etiam ab eis in ea parte sæpius Oceani monstra, speciem equorum, uitulorum, luporũ præ se ferentia, quæ aduentu nautarũ in littus exiliunt. Postremo uasto in pelago nauigãtes cõtigere ciuitatem, quam Mauigongum nominant, uallo ꝓ mœnibus circundatã, quæ uiros ad centena millia procreat. Huic rex præsidet qui aduenientes Lusitanos comiter inuitauit, septemq; atris ex eo loco uiris donauit, q̃ sese corã honoris gratia spõte interemere, quorũ capita deinde cocta iussu regis respuẽtibus Lusitanis oppidani depasti sunt. Vescẽtẽ regem, magna ministrorũ mulierumue, tum canentiũ atq; saltantium multitudo circumsistebat, spectaculo etiã multis millibus cõuenientibus. Mos etiã illis, extinctũ regẽ chariores unà omnis ministros morte sibi cõscita consequi, putantes hoc amoris & meriti gratiã. Has igitur omnis Gymneæ terras appellãt, quod nudi forte ex magna tẽporis parte in eis agãt. Sed nuper anno M.D. auspicijs Hemanuelis regis Lusitaniæ gloriosissimi, rursus hoc iter cum XII. nauib. repetentes, ignotum seculis omnibus pontũ terrasq; olim inadcessas attigerunt, ac ꝓcul à promontorio Capitisuiridis milliaribus M C C. inter zephyrum & austrum, ultra uero Cancrũ partibus X I I I I. insulam nouã ac maximam inuenerũt, quam S. Crucem appellauere. In hac homines degũt Anthropophagi, nudi, capillati, colore rufo potius quàm atro, sine morib. sine legibus, sine deo, more ferarũ: incolumes alioquin ac diu uiuentes, materia omnis generis, herbisq; abundant quibus panes cõficiunt. Quod aũt uti quidã scribit, qui in eo se dicit itinere fuisse, hæc terra partibus etiã L. ultra æquinoctialẽ ad alterã arcton perseueret, hoc Lusitani non affirmãt: multoq; minus mihi uerisimile, quod ipse ꝑpe ad eandem arcton partibus X V I I. adcesserit, quũ ob glaciem rigentem nullus ad nostram ad X X X V I I. propinquare ualeat, nec enim diuersa est antarcticus natura. Ego uero nullũ extra zodiacũ continens uersus meridiem ex autoritate doctorum hominum

minum puto, neq; si esset, habitabile omnino foret ob solis humilitatẽ ex absidis opposito apud eos cõstituti, ut satis in Astrologia disserui. Inde uero nautæ soluẽtes ad ultimũ sane per Atlanticũ mare promontoriũ, idemq; terrarũ ex ea parte postremum, ad antœcos nostros pertinens, die XII. peruenere, quod Bonæ spei appellãt, tribus millibus & sexcentis milliaribus ab eadẽ insula distans. Vltra uero æquinoctialẽ partibus XXXI. Vnde per Æthiopicũ littus cõuersi, tempestate sex naues disiectæ sunt: sexq; tãtum ad Zaphalã incolumes adplicuere. Hanc esse putant ex argumentis, quę Salomonis libris Ophir appellat̃, ob auri uenas magna copia repertas. Hic etiã nudi degũt sine lege, aut deo, atro colore, modica uoce, & anthropophagi: aurum tantũ ferẽtes, quibus dominat̃ rex Quilloæ, urbis sitæ in littore Arabico, ad quã inde peruenerũt: ex eiusq; in amicitiã cõciliati literis Arabicis, ad regem postea Melindæ in eodem littore, qui ambo citra rubrum mare in finibus presbyteri Ioannis cõsistunt, quẽ Abecum uocãt, quod ferratum significat. Nã ferro candente ac stigmate in ore notati loco baptismatis existunt. Melindæ igit̃ regis fauore duceq; Callicuti portũ contigerunt, sexto postq; domo discesserãt mense, itinere milliariũ XII. millium, eo lõgiore, quod nõ recto, sed obliquo cursu procedere sit opus. Hoc enim emporium Indiæ primum est, quò ex Taprobana uicina, cæterisq; circa nationibus, aromata, mercesq; aliæ cõuehunt̃: situm supra Canticolpũ, sinum Ptolemęo uocatũ, ubi sunt Indi fluminis ostia. Inter Melindam uero & Callicutũ per idẽ littus regnum est Magadassi, quę urbs equis optimis abundat. Deinde angustia maris rubri sex fermè miliariũ, quę insulam habet Zugaterram: ulterius uero in ore maris Persici altera insula Culphar, deinde Agramutiũ: his duabus rex Saracenus ac Mahumetanus imperat, copiaq; margaritarum & equorum reperit̃. Post has Cambaiæ ciuitatis rex potentissimus, simul & merciũ omniũ opulentia ditissimus in Indiæ Arabiæq; cõfinibus, q̃ proximis ante annis ex idololatra factus est & ipse Mahumetanus. Lusitani igit̃ quũ ad Callicuti portum peruenissent, acceptis obsidibus regem adeunt, eiusq; amicitiã donis sibi conciliant: fuere autem aurea, argẽteaq; uasa, aulæa affabre picta, puluilliq; & umbraculũ ex aureo panno. Pauloq; post ob mercatorũ ibidẽ degentium inuidiam, falsa referẽtium, in suspicionẽ uenere, eorumq; causa Christiani per tumultum plures cæsi fuerunt. Quare inde soluentes naues regias X. incẽderunt. Deinde ulterius milliaribus CXX. urbẽ Colchinum petiere: nam & Colchinum sinum & Colchos alteros in hac parte Ptolemæus ponit: huius regẽ amicum reperiũt, alteriq; inimicum, eius auxilio negocia transigunt. Hic em̃ magnum Christianorum numerũ S. Thomæ uocatorum uidere licet, quorũ sacerdotes in magna degunt uitæ abstinentia, inq; tẽplis eorum crux tantũ reperit̃: sacrificant pane azymo, ac uino ex uua passa & aqua expresso, quod cætero careant. Apostoli corpus hinc procul CCCL. milliaribus sitũ est apud oppidũ Mailapur, haud sanè magnũ, gentibus Sultano subiectis custoditũ, quod oraculi causa uicinis populis magnopere adit̃, præsertim Malchinæ urbis apud Gangẽ fluuium sitæ, ubi aloes & fictilium pulcherrimorũ tum gemmarũ copia conspicit̃. Lusitani autẽ ubi naues LXX. eorũ hostis Callicuti regis aduersus uenientes uidissent, subito cõsilio abire coacti cum obsidibus Colchini, & sex tantũ saluis nauibus mercibus oneratis XVI. mense q̃ discessere domum reuerterunt. Hemanuel uero IIII. obiter naues, priores uestigatum, quatuor ante mẽsibus præmiserat. Hæ duas primo naues Saracenorũ cõprehensas, deinde aliã regis Callicuti mercibus plenã cremauerunt, ausæq; cum maiore illius classe cõgredi uictrices discessere: nec mirũ quũ illæ ex arundinibus magna ex parte cõtextæ sint: locoq; clauorum bitumine cõnexæ: nostris autem collatę longe robore inferiores existũt. Eodem insuper anno rex idem naues misit XXV. armis munitas cum Petro Aluezcabrale præfecto, q̃ primis etiã præfuit: quarũ sex ad oris maris rubri obsidionem remansere. Cæteræ iter sequentes ubi aliquãdiu Callicutum terra mariq; populãdo infestauere, Colchini regẽ repetũt: ac redditis obsidibus, acceptisq; quos ipsi admiserãt, donis insuper cumulauerũt. Fuere autẽ, corona aurea gẽmis ornata, uasa duo argẽtea, serici purpurei copia ad uestes, duo tapetia, totidẽ aulæa pulcherrime discriminata, tentoriũ castris idoneum opere sumptuoso, quibus ille libẽter acceptis domũ eorũ procuratori perpetuo adsignauit. Insuper Hemanueli dona & ipse alia remisit. Ex his itaq; decẽ partim apud Callicutũ, partim apud Cananorũ mercibus onerant. Est enim

hoc aliud Indorũ emporiũ in eodẽ littore uersus Arabiam, cui rex item idololatra præest, cuius regẽ post Colchinum amicissimum habuerũt. Cum his itaq; anno insequente domum reuertunt: reliquæ ex mandato regio, ut bellum cõtra Callicutũ prosequerent relictæ, quæ maxima in eius portu incõmoda intulere, naues Saracenorum XXXVII. mercibus plenas diuerso tẽpore cremauerunt, ex quarũ præda onusta domum IIII. remiserunt. Quumq; ad colloquium de pace cum rege uenissent, minime cõuenere: petebant em̃ ante omnia, ut duos Romanos transfugas redderet. Naues autem quę mare rubrum obsidebant, testabant̃ omnẽ oram fama perterruisse. Hemanuel interea XII. rursus alias in Indiã eodẽ misit itinere, quæ Melindo regi in primis muneribus gratias referrent. Fuere aũt equi phaleræ cũ ephippio & calcaribus, ex serico, argẽtoq; & auro laboratæ: pannus russatus, & sericũ purpureũ: quantũ ad uestem amplissimam satis: puluilliq; & thoral & umbraculũ ex aureo fulgentiq; panno: quibus ille lætatus ac in littore ariete more suo immolato, VII. festos egit dies: in quibus Lusitanos rerũ omniũ copia gratis pauit, pręterq; panibus, quibus carẽt. Mox de moribus, de situ Callicuti supra narraui. Latitudo eius poli X. partiũ existit, sine mœnibus domus sparsæ, attamen marmoreæ pleræq;, calceq; cõstructæ, ac palmis cõtectæ. Fructibus omnis generis abundant, præterq; olea, folijs nunquã deciduis, cynnamomum inter ligna urentes: arborq; apud eos una, unde oleum, mel, uinũ, acetũ, funes quoq; demetũt. Fructũ insuper citri magnitudine ficus habent, ager aquis saliẽtibus irriguus. Homines semicolorati. Rex simul & omnis nobilitas nudi superiora incedunt, tãtũ pubetenus serico aut tenuibus amicti linteis, cũ scuto & stricto ense in summo latiore: barba quoq; depexa ac pileo. Fœminæ eodem item modo uestitæ sparsis tamen crinibus. Bis in die uescunt̃, oriza, lacte, butyro, saccharo, ac fructibus: aquamq; potant. Virgines ante connubiũ prostituunt̃, prima nocte cum sacerdotibus iacent, una pluribus collocat̃. Rex tamen duas habet: quę illo absente cũ sacerdotibus & ipsę cubitãt: quapropter nõ filij, sed fratris filij succedũt. Vterq; uero sexus tanta corporis munditia, ut ter quotidie ex lege lauent: gemmas ex auribus perforatis pendentes habent. Rex lectica defert̃, magna musicorũ turba comitatus: nemine tamen præter certos appropinquante, uulgus nec etiã uidet aut adloquitur. Adloquentes autẽ ore demisso, oppositaq; ori manu fant̃. In funere autem rex nobilesq; cremantur: plebes aũt tumulat̃, cinere caput humerosq; sparsa. Adorant idola, incantationibus dediti: scribunt stylo ferreo in folijs palmarũ: literis utunt̃ Arabicis & Chaldæis. Bragmanes eorũ philosophi, sic hodie quoq; appellati, ueterem retinẽt ritum in rerum omnium abstinentia uiuentes. Iudæos (nam & hoc eò genus etiã fluxit) male tractãt: at cõtrà, Christianos honorant: eisq; de uia decedunt. Cæterum inquilinorũ aduenarumq; negotiatorũq; magna ibi copia, ex Mecha, Babylonia, Ægypto, Persia, aromata, fictilia, gẽmasq; uendentiũ. Inter hos Guzerati quidã uocati, idololatræ, corporeq; atri, bubula omnino abstinent, bouẽq; occidere nefas putant. Estq; hodie puer Indus in domo cardinalis Vlyxiponẽsis, ex ea regione aduectus, hac adeo obstinatus superstitione, ut nullo pacto abduci queat. Numis utuntur Venetis aureis. Mense aũt Nouemb. inde naues soluentes mercibus oneratæ Mechã tẽdunt, metropolim in Arabico littore, ubi corpus Mahumeti. Inde quoq; Babylonẽ Ægypti, post Alexãdriam, postremo Venetias. Versus autẽ mediterraneã in Callicuti finibus Narsingua est oppidum, equis, elephantisq; referta, in qua cõiuges in uirorum sepulchris cremantur. Hæc igitur om̃ia dei optimi benignitate & Hemanuelis regis uirtute nobis patefacta, quæ iã ex fama peruulgata, partim etiã ex ipsius regis epistola quadã deprehendunt̃, qui ad ultimũ naues etiam XXX. eò misit, mãdans uti aliquo modo, Taprobanam, quam Cielam nunc uocãt, explorent: quo tandẽ cursum quandoq; dirigere spes erit haud longa. Sultanus autẽ Ægyptius ereptum sibi dolens uectigal reliquorũ iam Christianorum, Alexandream huius gratia mercis adeuntiũ, proximis annis ad Iulium pontificem oratorem denunciatũ misit, nisi abstineant, se quoq; Hierosolymitanũ iter prohibiturũ. Huius itaq; laudis æmuli nautę Hispani, qui sub Ferdinandi regis auspicijs agunt, duce Christophoro Columbo, anno MCCCCXCVI. à Gadibus soluentes ad DCCC. milliaria inter Zephyrum & austrum, unam ex fortunatis Canariã repererunt, canibus magnis, ut ait Plinius unde nomen accepit, tum palmis cariotas ferentibus, nuceq; pinea ac melle refertam. Nunc aũt

in ea

in ea saccarum cõficiunt. Rursus uero à Gadibus peregrinantes, quum per Scythiæ clima remigare prohiberent, per Alexandriæ ferè parallelum, non ad antœcos, ut Lusitani, sed parœcos nostros cursum dirigentes die XXXIII. plures inuenerunt insulas parum inter se distantes, ultra fortunatas XX. ferè partibus sitas. Ex his uni Hispaniæ nomen indidere, præsulemq; nuper cõstituere: alias uero Ioannam, Cãnibulam, Iamacam, Dairam nominauere. In omnibus autẽ nudi agunt, tantum palmarum frondibus tecti, colore albi: herbis uictitãt, sine lege, sine deo, in quibusdã etiã anthropophagi. In Canibula uero Amazonidum repertum genus, sic etiam sine uiris degunt, eos tantum causa prolis adcersentes, armis deniq; sese tuentes: perhibent & auri plurimum hæc etiã ferre loca, sed præter omnia, quam nunc bombycem, seu cotonum uocãt, lignumq; sulloniũ, quod uerzinum appellant. Mõstra enim de quibus tam multum scriptoribus licet, nusquã uisa. Ad hos igitur Macedonum seu Romanorum, neq; arma, neq; nomen penetrauere. Apostolorum autem uoces peruenisse quis credat? sed credere fas est: etenim in omnem terram exiuit sonus eorum: nisi forte ex Hieronymi sententia uaticinium id dies luculentius aperiat, ut iam perspicimus hoc tempore piẽtissimorum regum amborum uirtute ac prouidentia, qui ad hos omnis religiosos miserunt uiros. His accedit Ferdinãdi regis catholici noua gloria, qui hoc anno MDV. classe in Africã cum Petro Ferdinando missa, ac in maris Hesperij littore portu Saracenorum munitissimo idibus Septẽbr. mira celeritate per uim recepto, spem planè dedit huic seculo, omnem paulatim Africã cum reliqua orbis ignota barbarie ad Christi synotidem, ac Romani pontificis autoritatem, breui tempore deuenturam.

AD IVLIVM II. EPISCOPVM VRBIS ROMAE SANCTISS. R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER XIII.

ABSOLVTAE iam locorum simul cum rectoribus & gestis nomenclaturæ, homines deinceps reliqui gentium omnium ac temporũ, qui materiã qualemcunq; scriptoribus de se loquendi tradiderunt, adijcientur. Clarius enim ad humanæ uitæ frugem comminisci nõ fuerit, si ab exordio bonorum atq; improborum typũ in primis fratribus conspiciamus: ac eos per unam ecclesiam, quæ, ut ait Gregorius, à primo Abelo iusto cœpit, usq; ad extremum orbis electũ duratura, multis laboribus & ærumnis aduersus impios restitando iugiter eminentem: cuius per omnes ætates fuere participes & philosophi multi, & alij moribus præditi, deum optimum maximum colentes: ac quod post fatũ ex eis restaret, tutum ipsius fore prouidentia putantes. Atq; ut alios, iam receptos prætereaam: quis ex Græcis Pythagoram, Socratem, Aristidem, Apollonium: ex Latinis item, Numam, Nasicam, Paulum Æmilium, & Æmilianum filium: Catones duos: deinde Senecam, Traianum, Titum, quorum modestiæ tam multa nobis exempla traduntur: nõ existimauerit curæ Deo fuisse dum uiuerent: ut uerum sapientiæ lumen, quod nunquam etiam ex sententia Platonis in uita serũ est, quandoq; adipiscerentur: & cum postea defunctis mitius actum extitisse? Nunc autem cum dei benignitate, ac seculi felicitate, tam lata nobis ad uirtutes ac sedes beatorum uia sit aperta: ab eadem cupiditatibus omnibus occupati, cõtra illorum auertimur disciplinam, qui sanguine nobis hanc patriam peperere suo: quibus profecto si per eos, quorum erat officium occursum his temporibus fuisset, non tot bellis ardentem Italiam, aut duces tot militũ sanguine abusos uidissemus: nõ tot regnorum ac familiarum euersiones, tot stupra, incendia, ruinasq; lugeremus. Sed iam tuę partes erunt beatissime papa, rem quassam dudum synodi celebratione sarcire: unico maioribus nostris in rebus afflictis remedio: quo sine, magnopere uereor, ne dominicum de uinea transferenda uaticinium nostris iamiam ceruicibus impendeat.

RATIO TEMPORVM.

ABELVS, Chainus, Seth ex protoplaſto, qui annis uixit DCCCCXXX. Ex ultimo ætate CXX. annorũ ſuſcepto deinceps genealogiæ, Enos, Chainan, Malalchel, Iaret, Enoc tranſlatus, Matuſalẽ qui uixit annis DCCCCLXXIX. Lamec. Noemus, à quo ſecunda ætas finem continet, annorum duo mil. CCXLII. Sem, Arphaxat, Salem, Heber, unde Hebręi: Phalec quãdo turris & uox multiplex: Reu, Saruc, Nacor, Taran, Abraamus, à quo tertia ętas finem continet annorum tria mil. CLXXXIIII. Iſaacus, Iacob, Leui, Cahat, Amram, Moſes, à quo uſq; ad Abraamũ DXL. uſq; ad Dauid CCCC. Ieſu Naue, Iudas. Gotoniel, Aiot, Sangar, Delbora matrona contra Siſaram. Gedeon, Abimelec, Thola, Iaher, Iepte ſpurius qui filiam immolauit, Abeſſam, Abialon, Abdon, Samſon, Heli. Samuel, Saul rex primus, Dauid, à quo quarta ætas finem continet: annorum quatuor mil. CXXIIII. Salomon, Roboã, Abia, Aſa, Ioſaphat, ſub quo Micheas, Helias, & Heliſeus fuere. Ioram, Ocozias, Gotolia mater Ocoziæ, Ioas, Amaſias, Azarias, qui & Ozias. Sub his fuere Amos, Oſia, Ionas, & Ioel: Ioathã, Acham, Ezechias, ſub quo Eſaias. Manaſſes, Amon, Ioſias: ſub quo fuere Hieremias, Sophonias, & Baruc. Ioachim quẽ Pharao cepit: eiuſq; filium Heliachin regem conſtituit, uocauitq; Ioachin. Huius alter Ioachin ſucceſſor capit̃ & ipſe à rege Babyloniæ, cõſtituto Sedechia patruo rege, unde cœpit quinta ætas: ad quẽ, uſq; à Dauid rege fuere anni CCCCLXXX. Sedechias igit̃ quum rebellaſſet à Nabuchodroſoro illata cęcitate mulctatur: ac cum tota gente captus Babylonem ducitur, ubi ipſe ac ſucceſſores annis fuere LXX. ſub regibus Aſſyriorũ, Nabuchodroſoro, Maradac, & Baltaſſare. Deinde ſub Aſtiage Medo: poſtea Cyro, Cambiſe, Dareo Hiſtaſpis filio, cuius anno ſecundo populus reductus, & tẽplũ renouatũ. Dareus regnauit annis XXXVI. Xerxes XX. Artabanus VII. Artaxerxes XLI. ſub quo Mardochei & Heſter hiſtoria. Sogdoanes menſibus VII. Dareus nothus XIX. Mnemon XL. Ochus XXVI. Narſes IIII. Dareus Arſani VI. Alexander XVII. Ptolem. Lagi XL. Philadelphus XXVIII. Euergetes XXV. Philopator XVII. Epiphanes ſiue Illuſtris XXV. ſub quo geſta Maccabæorum: Auletes XXVII. Dionyſius XXX. Cleopatra XXII. Auguſtus quando natus dñs, ad quem à Sedechia capto anni ſunt DC. à mundi origine quinq; mil. CC. apud Iſiodorum. Apud Nicephorũ Gregorã quinq; mil. D. Reges itẽ X. tribuũ, & ſuccedẽtes ſacerdotes repetã. Hieroboã poſt Salomonẽ, Nadab, Bahaſa, Hela, Zambri, Acab. & eius uxor Iezabel: ſub quibus Helias prædixit claudi cœlũ, & ſacerdotes Bahal interfecit. Ocozias, Iorã, ſub quo Heliſeus: Hieu, qui Iezabelem impiã de feneſtra præcipitari iuſſit: & nihilominus tumulari, qđ eſſet de ſtirpe regia. Ioas, ſub quo Heliſeus aduerſus Aſſyrios uictoriã prædixit. Ieroboã, ſub quo Ionas. Zacharias, Sellũ, Manahen, Phaceias, Phacee filius Romeliæ, Oſee filius Hela, quẽ Salmanaſar rex Aſſyriorum captiuũ duxit, cum tota Samaria, & populo Iſrael, præter Hieroſolymam & tribum Iudam, regnãte apud eos Acham. Simul ſacerdotes. Aaron ſeptimus ab Abraamo: Eleazarus eius filius, ſub quo defunctus Moſes, & tabernaculũ teſtimonij fixũ in eremo. Phinees, Abiud, Achito: ſub quo Samuel: Heli, Abiathar ſub Dauid: Sadoc, Achimas, Azarias, ꝗ Ozã ingreſſu ſancta ſanctorũ prohibuit: Vrias, qui apud Eſaiam fidelis deſcribitur. Gonnias uir nequã ſub Ezechia rege. Eleachin, Chelcias ſub Ioſia rege. Soras ductus Babylonẽ inter captiuos morabat̃. Ieſus eius filius qui reuertẽs tẽplũ refecit. Ioachim ſub quo Neemias mœnia reſtituit. Ioãnes, Iad, ſub quo Alexandri regnũ cœpit. Onias, Simon Iuſtus ex factis cognominatus. Eleazarus, ſub quo LXXII. interpretes. Manaſſes, Onias, Simõ: cuius ut benemeriti de lege Hebræorũ, ac tẽplo exornato, meminit Ieſus in ſua ſapientia. Huius Onias & Iaſon. Ex his Oniã ſacerdotem optimum, Simon templi præpoſitus homo ſceleratus euertere cupiens, ad Seleucum uenit, eiq; perſuaſit, ut Heliodorũ mitteret ad ærarij gazã ſurripiẽdam. Ille uero prodigio apparentis equi armati, proſtratus humi, ac calcibus petitus, ipſius Oniæ precibus ad deũ reuixit. Interim re ſopita: Iaſon Oniæ frater, homo itẽ nefarius, ad Antiochum illuſtrẽ, qui Seleuco ſucceſſit, cum Tobiæ filijs, quos Onias expulerat, adceſſit: ab eoq; pecunia ſacerdotiũ impetrauit: quũq; poſtea Menelaũ Simonis prædicti fratrem ad regẽ oratorẽ de ſuis rebus mitteret: ille fauore in ſe cõuerſo, eũ ſacerdotio ſpoliauit. Simone rurſus poſt paulo deiecto, Lyſimachus eius frater ſur-

ter ſur-

ter surrogatur. Huic demū Alcimus alienigena. Menelaus interim corrupto pecunia rege reuertiť: ac ut frater Onias supradictus, qui cōponendæ rei gratia ad Antiochū ꝑfectus erat, & in exiliū Daphnē missus fuerat, interficereť cū Andronico egit. Rex uero optimi uiri necem, morte Andronici est ultus. Igiť quū hi quatuor ex ordine sacerdotes omni libidine puerorum, gymnasiorum, præputiorū, ac alieno ritu sacrificandi patriam legē causa regis, cui urbem tradiderunt, fœdassent: Matathias Maccabęorū pater non passus talia, legatum regis interfecit, arma corripuit: eū sequentibus qui saluam patriam esse uellent. Quumq; quodā die sabbati mille è suis uacātibus interfecti essent, instituit, ut deinceps ea die minime ab armis uacarent. Huius filij fuere, Iudas, Ionathas, Simon, itē Ioannes Simonis filius Hircanus cognominatus. Aristobulus eius filius, qui primus se regem fecit post reditum è Babylone annis CCCCLXXV. Alexander Aristobuli frater, Alexandra uxor, Aristobulus eius filius, qui Hircanum fratrem expulit, quem Pompeius restituit Aristobulo Romā ducto, sub quo Iudæi tributarij facti. Tēpore procedēte, sub Tyberio pōtificatus annualis ac uenalis factus est. Reliquam Iudæorū historiam in geographia, ubi de Hierosolymis narraui, percurri. Hoc tantū ad tēporū annorumúe rationē. Sub Abraamum Ninus rex Assyriorū fuit, quem supra omnis ignota historia, pręter sacram, cuius successores per uiros XXXVI. annis, ut ait Augustinus MCC. durauere usq; ad Sardanapalū. Sub Isaac, Phoroneus primus Argeorum rex. Sub Mosen, Cecrops primus Atheniēsiū rex: à quo usq; ad Codrū ultimū anni fuere CCCCXXIX. à Codro cœpere magistratus perpetui, durauereq; annis CCCLXXXII. Deinde magistratus X. annorū cœpit à Charopo Aeschyli filio, q̄ fuit tempore urbis conditæ. Sub Iosue Mosis successore anno uidelicet ter mil. DCCLXX. fuere Ianus, q̄ primus incoluit Latium, Saturnus: Minos rex primus Cretensiū: Dardanus ex Corintho Iliensiū autor. Cadmus, & Phœnix duo regna cœptarūt, Thebanorum, & Phœnicū. Atys Lydorum rex, pater Lydi, & Tyrrheni, è quibus Tyrrhenus anno ter mil. DCCCLXXX. primus in Hetruriam nauigans, ciuitates in ea cōdidit. Sub iudices item anno ter mil. DCCCCXXX. Argonautæ fuerūt. Post annos uero XXX. uidelicet ter mil. DCCCCLX. septē duces. Anno quater mil. bellū Troianum. Euander, & Hercules in Latiū uenerunt. Anno quater mil. CL. sub Salomonē Carthago cœpta, diruta DCC. post annos. Anno quater mil. CCCLXXX. Caranus primus Macedonū rex: cuius successores usq; ad Alexandrum uiri XXXVII. annis ferè quingentis Anno quater mil. CCCCXX. prima olympias. Anno quater mil. CCCCXL. urbs Roma cōdita. Sub urbem conditam Charopus Æschyli supradictus, & L. ferè ante annis Esaias, & Ezechias rex. Sub Ancū Martium Hieremias. Sub Numam Pherecydes. Sub Seruium Tullū Pythagoras. Sub Tarquinium Superbū Crœsus rex ultimus Lydorum, Cyrus, Solon, Pysistratus: pauloq; post Pericles, & Sophocles. Ab urbe cōdita ad reges exactos CCXL. ad decemuiros CCCI. ad aduentum Gallorum CCCLXX. ad Alexandrum magnum CCCCXL. Quando item Athenis Plato, & Aristoteles, & X. oratores, quorum principes Demosthenes, & Isocrates. Ad Pyrrhi aduentum CCCCLX. ad initium primi belli Punici CCCCXC. ad initiū secundi DXXXII. ad initium tertij DCI. ad bellum ciuile DCC. ad Augusti mortem DCCL. ante uero annis XV. natus est Christus.

ABLABIVS genere Ægyptius ex humili loco, præfectus prætorij Constantini principis in magna fuit, eo uiuente, dignatione: adeo ut unà cum Constantio filio imperij rector relinqueretur: ac se non satis acceptum successori animaduertens, in Bithyniam secessit: ubi tandem interfectus ab eo, ut autor Eunapius in uita Ædesii. Alter huius nominis genere Gothus educatus Rauennæ, scripsit de bello Gothorū, temporū illorum historiam cōplexus. Achæus Eretrieus poeta tragicus olym. LXXIIII. paulò iunior Sophocle, tragœdias XLIIII. docuit: uicit aūt una. Fuit & alter iunior item tragicus, qui & unam ipse reliquit. Suidas Achatius orator egregius è Cæsarea Palestinæ, sodalis Libanij sophistæ, ad quē sunt plures eius epistolæ, uehemens in dicendo, & modum referens antiquū, ætate admodum adolescens, ita ab hominibus suspiciebatur, ut iā senex & Libanij famā superaturus: de quo uiro pluribus scribit Eunapius: unde hæc sumpsimus. Hūc Hieronymus scribit factū postea Christianum, ac præsulem Cæsareæ, multa scripsisse, magnaq; apud nostros autoritate fuisse,

sub Constātino principe, uocatūq; μονόφθαλμον, ꝙ altero captus esset oculo. Suidas dicit synodū eū Nicenā recepisse, libellumq; de fide orthodoxa edidisse. Aliū quoq; Achatiū idē Suidas ponit patriarchā Cōstantinopolitanū maximo in honore apud Leonē imp. Accius & Pacuuius poetæ in tragœdijs grauissimi, grauitate sententiarū, uerborūq; pōdere, ac autoritate personarū. Cęterū nitor, & summa in excolēdis operib. manus magis uideri potest tēporib. defuisse, q̄ ipsis: uiriū tamē Accio plus tribuit. Pacuuiū uideri doctiorem, qui esse docti adfectāt, uolunt. autor Quintil. Valerius aūt tanta eū cōfidentia fuisse ait, ut Cæsari uenienti in collegiū poetarum non adsurrexerit, ꝙ maiore se in eo loco putaret autoritate. Idē statuā in æde Camœnarū maiorē se posuit, cū ipse breuis esset. T. Accius Pisauriensis, cuius accusationi Cic. respondit ꝓ A. Cluentio, inter claros oratores ab eodē in oratore ponit̃. Accius Nauius, de q̃ Cic. primo De diui. sic ait: Quū hic olim ob paupertatem sues puer pasceret, una ex his amissa uouisse dicit̃, si recuperasset uuā se deo daturū, quæ maxima esset in uinea. Itaq; sue inuēta, ad meridiē spectās, in ulnea media dicit̃ constitisse. Cūq; in quatuor partes uineā diuisisset, trisq; partes aues abdixissent, quarta parte quæ erat reliqua regiōe distributa, mirabili magnitudine uuā inuenit: qua re celebrata, cū uicini oēs ad eū de rebus suis referrēt, erat in magno nomine: ex quo factū est, ut eū ad se rex Priscus accerseret. Cuius cū tētaret scientiam: accuratius dixit ei cogitare se quiddam, id posset ne fieri cōsuluit: ille augurio acto posse respōdit. Tarquinius aūt dixit, se cogitasse cotē nouacula posse præcidi. Tūc Acciū iussisse experiri: ita cotē in comitiū adlatā, inspectāte & rege, & populo nouacula esse discissam. Ex eo euenit, ut & Tarquinius augure Accio Nauio uteret̃, & populus de suis reb. ad eū referret: cotē aūt illā & nouaculā defossā in comitio: supraq; impositū puteal accepimus. Attilij diuersa Ro. cognomēta sumpsere. L. Attilius Calatinus cos. aduersus Carthaginen̄. profectus, maximis & munitissimis ciuitatibus Ætna, Drepano, Lilybæo, hostilia præsidia deiecit: Panormū cepit: totā Siciliā peruagatus, paucis nauibus magnā hostiū classē cū duce Amilchare superauit. Cūq; in locū iniquū temere duxisset exercitū, à Pœnis circūsessus M. Calphurnij tribuni militū uirtute ac opera euasit, q̄ cū CCC. militibus eruptiōe facta, hostē in se cōuertit, ac pugnās in prelio cecidit: semianimusq; demū à cōsule inuentus ac sanatus est. Idē Attilius ante clausum Ianū, Sardos tumultuātes uicit, ac de his triūphauit: idemq; dictator primus qui extra Italiā exercitū duxerit. Liui. XVII. & XIX. M. Attilius Regulus cos. fusis Salētinis triūphauit: primusq; Romanorū ducū in Africā classe traiecit: Amilcharis quassata classe, naues lōgas tris & LX. oppida CC. & totidē hominū millia cepit: absente eo, coniugi eius, & liberis ob paupertatē sumptus publice dati. Mox arte Xanthippi Lacedęmonij mercēnarij militis captus, & in carcerē missus. Legatus de ꝑmutandis captiuis Ro. missus, dato iureiurādo, ut si nō impetrasset, ita demū rediret, in senatu cōditionē dissuasit: reiectisq; ab se cōiuge & liberis, Carthaginē remigrās, ibiq; in arcā ligneā cōiectus, clauis introrsum adactis, uigilijs oculos ad solē uersando, ac dolore extinctus est. Cæcili. Hūc Attiliū Liuius scribit in Africa portētosæ magnitudinis serpētē cū maxima militū clade occidisse: & cū prospere aliquot prę lijs cōtra Carthag. pugnasset, successorq; ei nō mitteret̃, id ipsum per literas questus est, in quibus inter causas erat, ꝙ agellus eius à mercennarijs uastaret̃. M. Attilius Seranus, L. Valerius Flaccus, L. Val. Tappo triūuiri Bononiā Latinā coloniā deduxerūt: ex S.C. tria hominū mil. sunt deducta, quib. LXX. iugera: cęteris quinquagena sūt data. Liuius. M. Attilius Glabrio cos. Flaminio successit in bello Macedonico, legatos secū duxit M. Porciū Catonē, & L. Val. Flaccū, cōsulares ambos: Antiochū, & Ætolos eius auxiliares insigni clade apud Thermopylas, auxiliante Philippo bello nauali uicit. Dūq; reuersus triūphū peteret: ei P. Sēpronius Gracchus, & Rutilius trib. pl. diē dixere ob prędā regiā interuersam, necq; in ęrariū relatā: testimonio grauissimi uiri Catonis, q̄ cū eo legatus fuerat, absolutus est, triūphus ei decretus. Causa accusatiōis inuidia fuit, ꝙ homo nouus tā cito creuisset. Liui. de bel. Mac. C. Accil. miles C. Cæsaris nauali ad Massiliā prælio, iniecta in puppim hostiū dextra, & abscissa, eā læua apprehēdit, nec ante dimicare destitit, q̄ captā ꝓfundo mergeret: factū illud memorabile Cynigeri Atheniēsis imitatus, q̄ idē in cōsectāda Xerxis classe fecerat: autor est Val. de for. & Trāquil. in Cæs. Acilinus itē miles Belisarij ad portā Pincianā solus impetū Gothorū repressit, ut autor Procop.

Acilinus iunior mihi inter Mãtuana fcribit. Achillas Statius Alex. fcripfit de Leucippo & Clitophõte, aliaq; amatoria: poftea Chriftianus factus pręful eiufdẽ ciuitatis ordinat: omimodã deinde hiftoriã edidit, aliaq; cõplura. Fuit alter hoc nomine præfectus regis Ptolemæi, q Põpeiũ interfecit. Acylas philof. de fyllogifmo cõmẽtarios edidit. Fuit itẽ alter grãmaticus, & muficus. Sui. Acrõ Agrigẽtinus medicus Athenis unà cũ Empedocle philofophatus eft: fuit antiqor Hippocrate: fcripfit lingua Dorica de medicina librũ unũ. In huius fepulchrũ Empedocles, ut alij uolũt, Simõides lepido difticho lufit ἄκρον ἰατρὸν ἄκρον, πάτρης ἀκράγαντος ἄκρου, ἀκροτάτης κορυφῆς τύμβος ἄκρος κατέχει. Sui. Acrõ Ceninẽfium dux, à q deuicto Romulus retulit opima fpolia Ioui Feretrio. Li. Acrõ grãmaticus q Horat. poetã enarrauit. Acufilaus Athen. Romæ ludũ aperuit rhetorices. Suid. Hadrianus fophifta Phœnix genere, patria Tyrius, Athenis pfecit: et docuit magno cultus uictusq; fumptu, M. Ant. principi magnopere dilectus: qui cũ Athenis audiuit, Romãq; deinde duxit: poftremo Cõmodus epiftolis prefecit, cũ excufatiõe q nõ prius. Morbo tandẽ iã fenex correptus, cũ mufis, uti folebat, litaffet: adorata imp. imagine in tabella, fuper ipfa expirauit, annos natus LXXX. Ex Philoft. Hadr. martyr fub Maximiano apud Nicomediã cuius feftũ VI. Id. Sep. Adraft. rex: uide in geographia, ubi de Bœotia narrat. Admetus rex apud Pheras ciuitatẽ, cuius armẽta Apollo ex fabulis irã fugiẽs populorum Theffalię q crudeliter imperaffet, dicit pauiffe, ac ei à Parcis uitę progationẽ impetraffe, fi p eo alter moreret. Tẽpore igit adueniẽte, cũ eũ fata expofceret, nemo nec etiã parẽs inuẽtus qui p illo mori uellet, præter Alceftẽ uxorẽ, pro qua Admetus annuũ inftituit luctũ melicũ, ex quo puerbiũ in triftib. per antiphrafim, ἀδμήτου μέλος. ex Tarręo. Aelios cũ diphthõgo, & Helios cũ afpiratiõe fcriptos: utroq; modo in antiqs marmoribus inuenimus. Aeliorũ familia Ro. pauprima fuit: adeo ut XVII. Aelij uno tẽpore eadẽ domũ habitauerint: unũ tm̃ habẽtes agrũ Veientanũ, & locũ fpectãdi in circo. Valer. Sex. Aeliũ Catũ, cũ legati Aetolorũ in cõfulatu prãdentẽ in fictilib. uidiffent, miffa ab his uafa argẽtea nõ recepiffe, neq; aliud habuiffe argẽti ufq; ad fupremũ uitę diẽ, q duo pocula quæ focer eius L. Paul. ob uirtutẽ deuicto rege Perfeo donaffet: autor eft Pli. li. xxiiij. ca. xi. Hic ille qui prudẽtia & iuris ciuilis fciẽtia preditus ab Enniano celebrat carmine. Egregie cordatus homo Catus Aelius Sextus. Cẽfurã cũ M. Cethego egit, in qua in fpectaculis fenatũ fecreuit à populo, cũ pmifcue prius fpectaret, cuius rei gratia plebs maxime indignata. Liu. Valerius itẽ de eodẽ. Sex. Aelius Tubero iurecos. nobilis & paup admodũ filiã Pauli Aemylij principis tunc ciuitatis duxit. Filiũ is habuit: de quo Cic. in orat. ait. Qm̃ ftoicorũ facta eft mẽtio, Q. Aelius Tubero fuit illo tẽpore, L. Pauli nepos, nullo in oratorũ numero, fed uita feuerus & cõgruẽs cũ ea difciplina quã colebat, paulò etiã durior, qui quidẽ in triũuiratu iudicauerit cõtra Africani auũculi fui teftimoniũ: fed ut uita fic oratiõe durus, incultus, horridus, itaq; honorib. maiorũ refpõdere nõ potuit. Fuit aũt cõftans ciuis & fortis, in primis Graccho moleftus, qd' indicat Gracchi in eũ oratio. Sũt etiã in Gracchũ Tuberonis. Fuit igit mediocris in docẽdo, doctiff. in difputãdo. De eodẽ rurfus Cic. p Mur. mẽtionẽ facit, ubi dicit q cũ effet pretor in funere Africani pop. Ro. ad epulũ inuitauit: pellib. hœdinis & teftis Samijs mẽfis paratis, tãq; Diogenes Cynicus effet mortuus, & nõ diuini hominis Africani mors honeftaret. Ex q populus indigne ferẽs, eũ prætura deiecit: dictitãs Ro. publicã magnificentiã diligere, priuatã uero luxuriã odio perfeq. Huius etiã nepos Q. Aelius Ligariũ apud Cæf. accufauit q legatus in Africa tẽpore belli ciuilis cõtra eũ fuiffet. quodq; ipfũ cũ patre fuo ea puincia quã forte fuerint adfecuti phibuiffet. Defendit à Cic. luculẽta oratiõe. Pedianus. Aelius Gallus primus Romanorũ. ut ait Pli. li. VII. Arabiæ bellũ intulit, miffus ab Augufto, oppida diruit antea nõ nominata. De eodẽ itẽ Strabo li. xvi. mẽtionẽ facit: ficuti in geographia in Arabię defcriptiõe narraui. Aelius grãmaticus cognomine duplici: nã & Preconinus, q pater eius pręconiũ faceret, uocabat: & Stilo, q oratiões nobiliffimas cuiq; fcribere foleret, tãto optimatũ fauore, ut Metellũ Numidicũ comitatus fit in exiliũ. ex Trãquil. Aelius Meliffus, de q Gelli. noftra memoria fuit Romę Aelius Meliffus fummo inter grãmaticos loco: fed maiore iactãtia & σοφιστεία, q opa. Is pręter alia quę cõplura fcripfit, librũ edidit de loquẽdi pprietate: ubi matronã eã effe dicit, quę femel pepit, quę uero fępius matrẽfamilias: ficuti fuẽ quę femel pepit, porcariã: quę fępius, fcrophã. Aelianus fophifta Ro. à Philoftrato magnopere laudat, q Ro. homo tã probe atticiffauerit,

tamq; eleganter peregrinã à patria retinuerit uocem. Scripsit de animalibus, de uaria historia, de re militari: quæ omnia ad nos peruenerunt. Fuit auditor Pausaniæ sub Hadriano. Decessit annorũ LX. sine liberis, quũ cœlebs fuisset. Aeliodorus philosophus, quẽ Hadrianus in summa dignatione habuit, teste Spartiano. Aeliodorus sophista ponit̃ à Philostrato. Aeliodorus præsul Tricẽsis, quę ciuitas Thessalię est, tẽpore Theodosii, uti refert Socrates historicus, scripsit Græce Aethiopicã historiã libris XI. quos habemus. Edidit & περὶ τοῦ χρυσοποιήσεως, id est, de auro factitio, ad Theodosium, uersu iambico, ut testatur Gregor. Alius item presbyter, deinde præsul Altinẽsis, ad quẽ scribit Hieron. noster cuius ingeniũ hoc modo taxat. Aeliodorus domũ amplissimã per modicũ foramen respiciens, tentãsq; ostia conclusa, clauesq; nõ habens, pauca ad lucẽ prodere ualuit, sed quod narrare potuit, hoc fideliter egit. Aemyliorũ genus scribit Plutar. à dulci facundia leporeq; dictum. αἱμυλία enim lepiditas siue placabilitas dicit̃, unde etiã Lepidi cognomen sibi apud eorũ plures adsumpsit: apud alios & Pauli & Scauri & Mamerci. Mamercus enim, ut ait Festus, prænomẽ est Oscum: eo q̃ hi Martẽ Mamercũ dicunt. Aemylius Mamercus ter dictator: Fidenates deficientes in potestatẽ cum oppido recepit: censurę honorẽ qui antea per quinquenniũ gerebatur, anni & sex mẽsium spatio finiuit: ob eãq; rem à cẽsoribus notatus est. Liuius lib. iiij. L. Aemylius Paulus Cos. cum Terentio Varrone, temeritate collegę inire pugnã cum Annibale coactus, apud Cãnas cecidit: cuius cadauer inuẽtum, hostis honorifice tumulauit. Huius filius L. Aemylius Paulus, primo cõsulatu quẽ post tris repulsas adeptus est, de Liguribus triumphauit: rerũ gestarũ ordinem in tabula pictum publice posuit. Iterum Cos. Perseũ Macedoniæ regẽ apud Samothracas cepit: quem uinctum fleuit, & adsidere sibi iussit, demũq; in triumphũ duxit. In tanta lætitia duos filios cũ amisisset, postridie in senatu gratias fortunę egit, q̃ si quid aduersi reip. imminebat, sua esset calamitate cõsumptũ: ob hęc omnia à populo & à senatu concessum est, ut ludis Circensibus triumphali ueste uteret̃. Ob huius abstinẽtiã & paupertatẽ, post mortẽ eius dos, nisi diuẽditis possessionibus, nõ potuit exolui. Hęc Cæcil. Apud uero Liui. legitur, q̃ procos etiã in Hispania aduerso primũ cũ Vascetanis & Lusitanis Marte pugnauit apud Lyconẽ oppidũ, ubi sex mil. de eius exercitu cecidere. Anno deinde sequenti eosdem Lusitanos fudit: cæsis XVIII. mil. captis uero tribus mil. ac CCC. Ob quã rem supplicatio à senatu decreta. L. Aemylius Regillus classe Annibalẽ tũc præfectũ Antiochi regis uicit. Cui reuertẽti in æde Apollinis cũ senatus datus esset, auditis rebus gestis eius, quantis cũ classib. hostiũ dimicasset, quot inde naues mersisset, quot cepisset, cõsensu patrũ triũphus ei decretus. Liu. lib. viij. de bello ma. M. Aemylius Lepidus Porcina, his tẽporibus quib. Serg. Galba paulò minor natu, summus orator est habitus. In hoc primũ apud Latinos lenitas illa Græcorũ apparuit, hũc audiuimus adolescẽtes duo ꝓpè æquales, C. Carbo, & Ty. Gracchus. Cic. de oratore. M. Aemylius Lepidus pont. max. Cos. cum Catulo, partium Marianarũ aduersus collegã Catulum Sullanum ducẽ insurgẽs, rediuiuos bellorũ ciuiliũ tumultus excitauit: cumq; uellet exules reuocare, ex urbe pellit̃, ac in Hetruriã ꝓfectus, mox cum exercitu reuersus ad obsidionem urbis Ianiculũ occupauit, Miluiũq; pontẽ transierat: cum Catulus Cos. & Põpeius ipsum pellunt: hostis demum iudicatus in Sardiniã abijt, ibiq; dolore rerumq; inopia pariter perijt. Florus lib. iij. Pli. quoq; hunc Aemylium dicit Catuli in consulatu collegam primum limina è Numidico marmore in domo sua magna reprehẽsione posuisse, anno urbis DCLXVI. Huius filius M. Aemylius Lepidus triũuir fuit cum M. Antonio & Octauio: Africam sortitus est cum XX. legionibus, quapropter elatus imperio, primas sibi partes uendicabat, Octauiumq; spernebat: nec auxilium cõtra Sext. Pomp. petentẽ iuuit: ex quo ab eodẽ & exercitu spoliatus, & supplex cõcessa uita apud Circeios relegatus in perpetuum fuit. Hic Paulum Aemylium Lepidum fratrẽ ante om̃is proscripsit, q̃ ab eodẽ prius ipse hostis iudicatus fuerat, autor Appia. Aemylius Segestę in Sicilia tyrãnus, cuius meminit Plutar. Aemylios Scauros, uide inter Scauros. Tertia Aemylia uxor Africãi maioris laudatissima. Aedesia mulier Alexãdrina Syriani philosophi ꝓpinqua, magna & castitatis, & doctrinæ fama à Suida cõmemorat̃. Aegemon poeta qui bellum Leuctricũ Thebanorũ & Lacedæmionorũ uersib. scripsit. Demosthenes in Bithynicis. Aeschynes Atheniẽsis orator secundã incœpit sophisticã, ut alibi diximus: de qua hæc considerauimus. Populus Atheniensis in duas omnino partes diuisus. Altera regi Persarum fa-

rum fauebat, ubi princeps erat Demosthē. altera Philippo, ubi Aeschynes, utroq; pecunia corrupto: nam & rex rebus Persicis metuens, per Atheniēsiũ bellum Philippi expeditionē contra eum morabatur. Philippus uero nisi prius Athenis debellatis, se ad regē penetrare posse minime sperabat. Quæ quidē dissensiōis causa inter hos duos oratores fuisse tradit̃: sed ut mihi quidē uidetur, potius morũ diuersitas, qua nihil magis odiũ solet accendere: nam & Aeschynes potator erat, & dulcis, remissus, facete pronunciās, in tragœdia quoq; histrionib. graue sonantib. substitutus. Ille cōtrà, sobrius, grauiq; supercilio, insuper aquā potans, ac propterea uti difficilis & morosus taxabat̃, quā morũ famam auxit eorum contubernium, quum apud Philippũ ambo legati essent: altero legationis socijs ocioso dulciq; uiso, altero duro studiosoq;. Percrebruit hæc discordia eorũ sermone apud Philippũ habito super Amphipoli, quādo Domest. oratione excidit: Aeschynes uero nunq; ex his qui scutum abijceret, sed recordatus operis in Tamyris, quo Bœotios uicere Atheniēses, quũ alia fecit, tum incredibili celeritate uictoriā nũciauit, cuius gratia publice coronā meruit. Accusatus à Demosthene, ut autor incōmodi Phocensis absolutus ab Atheniensibus fuit. Super condēnato Antiphōte iudicatus, ac à cōsilio Ariopagi pro templo in Delo legatione fungi prohibitus, Pylagorasq; pronũciās apud populũ neutiq; infamiā uitauit, quin Philippum in Elatiam introduxisse putaret̃. Dulci oratiōe Pylæā cōmouēs, Athenis discessit minime iussus, sed uti obsisteret ignominiæ, quā tulerat suffragijs excidens in accusatione Demost. & Ctesiphontis. Primo si quidem cursu Ephesum ad Alexandrũ cōtēdit, ut Babylonē, Susaq; statim iturus, quũq; interim de ipsius morte acciperet, ac sibi res Asiæ clausas cerneret, Rhodi substitit: locũ nactus opportunũ sophistico studio, ibiq; ocio & musis uacās, Dorica Atticis morib. cōmiscuit, extēporaleq; orationē cum copia primus inueniēdo, magnā est adeptus laudē. Nam in procinctu dicere rem siquidē antea inattentatā, dono quodā diuino adflatus uidebat̃. Auditor & Platonis & Isocratis, longe plura ex suo ingenio adduxit. Nam & perspicuitatē in dicendo retinuit, mollitiēq; & ornatũ, ac simul cum grauitate iucunditatē, & in totũ forma eius orationis melior q̃ imitatiōe subigi possit. Ex orationib. eius quarta, quæ Deliaca dicitur, eius linguā & stylum mentiri uidet̃. In tribus aũt omnis eius dicendi uis animaduertit̃. Cōtra Timarchũ, in defensione illius de legatione, in accusatione Ctesiphontis. Quartũ eius monumentũ adiecerim, epistolas quasdā optima refertas disciplina. Insuper Rhodijs pulcherrimũ de morib. uolumē dicauit. Legēs quandoq; publice eam quā aduersus Ctesiphōtē habuerat orationē, admirātib. sane Rhodijs, quonā modo tanta facundia conuicta fuisset, Athenienses q; improbum tulisse iudicium putātibus. Atqui, inquit, nulla uos teneret admiratio, si Demosthenē contra hæc disserentē audissetis. Quare non solũ inimici collaudauit eloquentiā, sed etiā sententias iudicũ excusauit. Hæc ex Philostrati sophistis cōuersa. Aeschynes quoq; alij narrant̃ Diogeni. Primus, philosophus Socratis discipulus. Secũdus, q̃ artē oratoriā scripsit. Tertius, hic orator. Quartus, Mitylenæus: quē flagellũ oratorũ uocabāt. Quintus Neapolitanus philosophus academicus Melādi Rhodij discipulus. Aesopus philosophus Phryx genere, cōditione seruus, tēpore Crœsi Lydorum regis, cui suas fabulas dicauit. Aesopus anagnostes Mithridatis eruditissimus, scripsit de laudib. Mithridatis, & de Helena. Suidas. Aesopus tragœdus amicitia iunctus Ciceroni, sæpe cum eo ad uidendũ in curia pronũciātē Hortēsiũ adijt, teste Vale. in maximas opes ex histrionica peruenit, adeo ut sestertio centies ei patina steterit, filiũ reliquerit adeo diuitē simul, & prodigũ, ut is uniones aceto liquefactos cœnis adponeret. Pli. Aeschron Mitylenæus uersificator, inter Alexādri Macedonis comites expeditionis, Aristotelis familiaris, maximeq; ei dilectus, ut tradit Menāder Alexādrinus in li. de discipulis Arist. Aeschylus tragicus Atheniensis: de quo dicit̃ etiā in Thespide: hic primus teste Horat. grauitate ꝑsonarũ, & coloris distinctiōe usus est. Deinde inuenta pœna Naxiorũ, quā Icria uocabant, Athenis excidēs, in Siciliā uenit: quũq; audiret in fatis esse, ut ex ictu superne ꝓueniēte mori oporteret, tectũ euitādo, sub dio manebat aperto capite: ubi testudinis ictu, lapsæ ex unguib. aquilę pretereuntis, extinctus, ut autor est Valer. anno ætatis LVIII. Quinti. de eo sic refert: Aeschyl. in lucem primus ꝓtulit tragœdias. Nā & subtilis, & grauis, & grādiloquus sæpe usq; ad uitium. Aetius, quadrisyllabũ ex Antiochia Syriæ fuit, Eunomij præceptor, Constanti-

ni magni

ni magni temporibus: pauper natus, ab initio aurificinã ob inopiã exercuit: paulopost ob nobilis præceptoris cõmoditatẽ, qui nuper è Tyro aduenerat, ſeſe literis & eloquentiæ ſtudijs tradidit. Quum Chriſtianus eſſet, & à Leontio præſule Antiocheno diaconatus ordini aſcitus eſſet, Eunomianorũ, Arrianorũq; ſectę ſe addixit: quapropter Atheos uocatus, & ex Antiochia pulſus eſt. Eius uitã Eunapius Græcus autor, unde hæc excerpſimus, proſequit̃. Scripſit complura, medicina tantum eius ad nos peruenit, quę cernitur in bibliotheca Vaticana. Aeneas ſapiẽtia apud Troiãos, uti Hector fortitudine, præſtitit. Itaq; is manus, ille ſenſus putabatur: ambo ætate ſtaturaq; æquales: autor Philoſtratus in heroicis. Dictys aũt Cretenſis dicit, Aeneam & Antenorẽ Ilium prodidiſſe Græcis: domos eorum in direptiõe incolumes fuiſſe: poſtremo in Italiã ambos adnauigaſſe. Dares item Phrygius, Polydamãta, Hectorem, Dolonẽ, & Aeneã proditores enarrat. Dicitq; Aeneam è Græcis Amphimachũ & Nireum interfeciſſe: Homerus ponit eũdẽ cum Diomede cõgreſſum in pugna, ac iam deficiẽtem Veneris matris auxiliũ habuiſſe: quæ demum & ipſa uulnerata apud Iouem queſta, hanc accepit reſponſionem apud eũdem: Τέκνομ ἐμὸμ ὀυ σοὶ δέδοται πολεμήια ἔργα, ἀλλὰ σύγ' ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα γάμοιο. Non tibi bellorum partes mea nata dabuntur, Dulcia coniugij ſad tantum uincula cura. L. Afranius poeta Comicus, teſte Cicerone in Bruto, homo peracutus in fabulis, & diſertus. Quint. inquit, quod in togatis excellit: utinãq; non inquinaſſet argumẽta puerorũ fœdis amoribus, mores ſuos faſſus. Horatius. Dicitur Afrani toga cõueniſſe Menandro. Auſonius quoq;. Qui toga facũdi ſcenis agitauit Afrani. Huius etiã illud: Mala ætas nulla inuenit delinimenta. L. Afranius alter dux Pompeianus notiſſimus. Agatho philoſophus Pythagoricus ac diſertus, frequens antithetis, adhibitus quondã conuiuio ab Archelao rege, cuius erat familiariſſimus: interrogatusq; ab eo, cum iam eſſet annorũ LXXX. ſi robur adhuc ullũ ſeruaret: Sanè, inquit, Nam nõ ſolum uer, ſed autumnus ſolet bona & ꝓſperitatem adferre, autor Aelianus de uar. hiſt. Agatho Athenis alter uir monſtroſę fortitudinis, ſimul & magnitudinis, tẽpore Hadriani principis & Herodis Attici. De quo Philoſtratus in uita ipſius Herodis ait, ꝙ adoleſcẽs hic erat in prima lanugine ſimilis ingẽti Gallo, magnitudine octonũ pedum, uaſta coma, hirſutis oculis ac iũctis, ut unus uideret̃, lęta facie, naſo aquilino, ceruice toroſa, pectore uaſto, pulchreq; cõpacto, crurib. breuibus, ac extra incuruatis. Erat ei tegmen lupina pellis: certamenq; cũ apris, thois, lupis, tauris: quorũ omniũ uulnera oſtẽtare ſolebat: ueſcebat̃q; lacte aſinino libentius, qđ ei leuius iucundiusq; uideretur. Cratera ei iuſſu Herodis adlatum reſpuit, dicẽs haud purum eſſe, quod odore muliebri offenderetur, cũ eſſet caſtiſſimus: ſciſcitãs deinde Herodes cõperit, in eum mulierẽ lac mulſiſſe, mirũq; omnibus uiſum: hæc è Philoſtrato. Agathones item duo uiri ſancti: alter martyr ſub Decio apud Alexãdriam: alter abbas alibi dicit̃. Agatha uirgo Cathanenſis & martyr ſub Gallo mamillis torta. Agathocles tyrannus Syracuſanus annis ferè L. poſt Alexandrũ apparuit, patre figulo ex humili genere: teſte Trogo li. xij. ac ſtupris probriſq; omnibus adoleſcẽtia peracta, forma pręcellẽti, eloquẽtia ſumma: uir factus piraticã exercuit: poſtremo dux patriæ cõtra Carthaginẽſes ſæpe pugnauit: ad extremum regnandi cupidus, dum ab Tarentinis adcerſitur, in Italiã uenit: pauloq; poſt exceſſit felicitate non æqua priori ſubſecuta. Agathias Scholaſticus Smyrnæus patria. ſcripſit poſt Procopiũ res Iuſtiniani principis eiuſq; ducũ Beliſarij & Narſetis: tũ in Italia quoq; & Africa, ac apud Byzãtiũ res geſtas, quorũ tẽpore ipſe fuit. Compoſuit & quæ uocãtur Daphnica, opus elegantiſſimum, coegitq; in uolumẽ diuerſa epigrammata Græca nobiliũ poetarum: hæc Suidas. Eius hiſtoria cernit̃ hodie in bibliotheca Vaticana à priore S. Balbinæ conuerſa. Epigrãmata quoq; quæ coegit caſtrata fuere à Maximo Planude monacho reſectis laſciuioribus: ſunt aũt quę nũc uulgo circumferuntur. Agapius Alexandrinus educatus in eloquentiæ ſtudijs. In medicinam cõmẽtarios edidit: Byzãtij ludũ aperuit, magna doctrinę fama, ingenijq; ſolertia: unde gloriã ex ea arte opeſq; ſibi parauit ingẽtes. Fuit itẽ alter Atheniẽſis philoſophus poſt Proclũ, Marini Neapolitani doctiſſimi uiri diſcipulus: autor utriuſq; Suid. Agapitus apud Pręneſte puer XIII. annorũ ſub Aurelião principe martyriũ paſſus. Ageſilaus Lacedæmonius dux, uir maxima autoritate, iã ſenex, ſæpe ꝑ brumã uiſus eſt diſcalciatus ac ſine tunica, opertus tantum ueſte domeſtica. Dicẽtibuſq; eidẽ, quod iuuenili nimiũ incitaretur exem-

tur exemplo, quin dixit: Iuuenibus potius exemplũ præbeo patientiæ. Autor Aelianus de uaria historia. Agesidamus Locrensis Epizephyrius nobilis Olympionices, in quē pugilatu uincentē, Pindarus hymnũ cecinit illum: τὸν ὀλυμπιονίκαν ἀναγνῶτέ μοι ἀρχεστράτου παῖδα. nam eum prius ab inimico prope uictũ ponit. Deinde ex oratiõe Ilæ alyptis eius certamini fortius incũbens hostē superauit. Itaq; haud aliter debuit Ilæ, q̃ Patroclus Achilli: cuius armis aciem Græcorum corruentem restituit, uel Cygnus Marti, cuius auxilio Herculē prope uictorē uicit. Pindarus. Agesias Syracusanus Olympionica Sostrati filius. Agesias, alter Cyrenaicus philosophus Platonicus: ꝓhibitus à Ptolemæo in scholis docere, aut legere: quoniam immortalitatē animæ suadendo multos ad mortem cõpelleret, ut Cleombroto Ambraciotæ accidit. Cicero in Tuscul. Aglaophron, Phrylus pictores. Olymp. xc. Pli. Agoracritus statuarius Parius Phidiæ discipulus ei ætate gratus, itaq; è suis operibus pleraq; nomini eius donasse dicit̃, ut in Nemesi Rhamnusia, id est, apud Rhamnuntem x. cubitorum, à Phidia facta, ut est autor Tarræus in ꝓuerbijs. Habuit & cõdiscipulũ Alcmanen Atheniensem: cum quo in Venere fingẽda certauit: uicit Alcmanes non opere, sed ciuitatis suffragijs contra peregrinum suo fauentis. Plin. Agrippæ plures. Primum legimus Meneniũ Agrippam cognomine Lanatũ. Qui dux electus aduersus Sabinos, de his triumphauit: & cũ plebs à patribus secessisset in Auẽtinum, quod tributum & militiam toleraret, nec reuocari posset, Agrippa apud eã orans, inquit, humani artus cum uentrem ociosum uiderent, ab eo discordarunt & suum illi ministeriũ negauerunt. Cum eo pacto & ipsi quoq; deficerent, intellexerũt uentrem cibos acceptos per omnia membra diuidere: & cum eo in gratiam redierũt. Sic senatus & populus quasi unum corpus discordia pereũt, cõcordia ualent. Hac fabula conciliatus populus, creauit tamẽ tribunos plebis, ut libertatẽ suã aduersus nobilitatẽ defenderẽt. Menenius aũt in tãta paupertate decessit, ut eum populus collocatis quadrantib. sepeliret, locum sepulchro ut senatus publice daret. Cæcilius. M. Agrippa in pedes dicit̃ ex utero egressus: unde nomen auspicatus unico felicitatis exemplo, quanquã ille plurima sit passus duabus susceptis Agrippinis: quibus C. & Nero principes totidẽ humani generis faces geniti: pręterea breuitate uitę, quinquagesimo raptus anno, in tormẽtis adulteriorũ coniugis, soceri pręgraui seruitute luisse pręposteri ortus auguria existimat̃. Meruit tñ Augusti gener adsciici, coronaq; nauali ab eo donari bello Actiaco. Pantheõ Ioui ultori Cos. tertium fecit. Aquas in urbẽ introduxit. Plinius. Coloniã itẽ duxit Agrippinã in sinistro Rheni latere. Huius filiũ Agrippã, Augustus primo adoptauit: deinde ob ingenium ferox ac sordidum reiecit. Tranquillus. Duarum uero Agrippinarũ eius filiarũ, quas supra cõmemoraui: una nupta Germanico fuit: mater Caij principis, cuius monumentum Romæ adhuc uidemus in Capitolio pro ædibus conseruatorum cũ huiusmodi inscriptione: Ossa Agrippinæ, M. Agrippæ filiæ, diui Augusti neptis, uxoris Germanici Cæsaris matris Caij Cæsaris Augusti Germanici principis. Altera uero nupta Domitio Neroni primum, ex quo Neronem principẽ suscepit. Deinde Claudio Cęsari, quẽ postea boleto sustulit. Agrippa cognomẽto Castoris, uir imprimis doctus, contra XXIIII. Basilidis hęretici uolumina, quæ cõtra euangelium ille scripserat, acerrime disseruit. Hieronymus. Agricola & Vitalis eius seruus martyres sub Maximiano Bononiæ passi, & sepulti à beato Ambrosio, qui eorũ corpora diuinitus ei patefacta, in eadẽ urbe tumulauit, ut ipse testat̃. Agricolæ uirã soceri sui Tacitus scribit. Albini plures cognominati: quorũ primus, Lucius Albinus de plebe Romana legit̃ apud Liuiũ V. qui fugiens Gallos, ex rheda uxorẽ filiosq; descendere iussit: & Vestales, quę cum sacris & ipsæ pedibus fugitabant, imposuit. A. Posthumius Albinus, qui cõsul cũ L. Lucullo fuit res Romanas Græco sermone scriptitauit. In cuius exordio primũ scriptum est, neminem succensere sibi conuenire, si quid in his libris parũ cõposite, aut minus elegãter scriptũ foret: Nã sum, inquit, homo Romanus, Græca oratio à nobis alienissima est. Ideoq; ueniam, gratiãq; si quid esset erratũ, postulauit. Ea cum legisset Cato senex, cuius ille tẽporibus fuit: næ tu, inquit, Aule, nimium nugator es, cũ maluisti culpã deprecari, q̃ culpa uacare. Nam petere ueniã solemus, cũ aut imprudentes erramus, aut cũ cõpulsi peccauimus. Te oro, q̃s impulit, ut id cõmitteres, q̃d prius q̃ faceres, peteres ut ignosceret̃? authores Gel. Cor. Nepos, Suidas, Macrob. Sp. & L. Albini, duo Mumij filij inter oratores

tores referuntur à Cicerone, qui extare amborum orationes dicit: ex eisq; Luciū simplicem & antiquum esse: Spurium uero doctum ex disciplina Stoicorū, eiusq; extare multas orationes. Alcmanes statuarius Atheniēsis Phidiç discipulus. Cuius opera Athenis plura memorant̄, Pli. De hoc item diximus in Agoracrito. Alcman poeta lyricus Laconicus siue Messenius circa olym. XXVII. inuētor amatorij carminis, scripsit lingua Dorica, Suidas. Aelianus de uar. hist. dicit hunc seruum fuisse Agesidis: ac propter ingeniū liberum factum. Alcmeon Crotoniata Pythagoræ auditor, plurimū in medicina uersatus: uidet̄ aūt primus qui de naturæ ratione scripsit, ut Fauorinus in omnimoda historia est author. Animam immortalē dixit, moueriq; iugiter modo solis. Diogenes. Alcmeonem filiū Amphiarai, uide inter heroas. Alcæus poeta lyricus Athenien. primus, ut quibusdā placet. Est & alter Mitylenæus, priscę comœdiæ poeta, qui docuit fabulas X. hęc Suidas. Quintilianus aūt de lyrico hæc scribit: Alcęus in parte operis, aureo plectro merito donatur. Tyrannos insectatus, multum etiā moribus profuit. In eloquēdo breuis ac magnificus & diligens. Homeri similis: sed in luxus & amores descendit, maiorib. tamē aptior. Alcidamas Eleates philosophus scribit de musica, discipulus Gorgię Leontini. Suidas. Alciphron Magnesius iuxta Mæandrū philosophus. Idē. Alcimenes Megarensis poeta tragicus. Idem. Alcinous philosophus Platonicus epitomen cōposuit decretorum Platonis, à præsule Tropiensi postea in Latinū conuersam. Alcinoum Cerciræ regem uide inter heroas. Alcibiades Atheniensis non solū dux inclytus, sed in dicēdo eloquētissimus fuit, ut & Demosthenes & Theophrastus autores: magna dein authoritate in repub. Niciæq; tū principis gloriæ obnoxius. In Siciliā primo cum triremib. missus: ab eo bello paulopost reuocatus ad iudiciū, fuit accusatus opera inimicorū, qđ Cererē & arcana mysteria uiolauerat: condēnatus, ad Lacedæmonios confugit, eosq; cōtra Athenienses cōcitauit: quos tandem suspectos habens, ad Tisaphernē Satrapē Darei prçfectum sese recepit. Postremo reuocatus in patriam, magno ciuium fauore, dux deligit̄ contra Lacedæmonios, qui à Lysandro eorū duce superatus, in suspicionē Atheniensiū uenit: ex quo imperium ei abrogatū, suffecto Menādro: Alcibiades uero ad Artaxerxē Persarum regem profugit: Lysander interim potitus classe Athenis, atq; ad persequēdū Alcibiadē profectus, eum in quodam oppido cū Timandra meretrice inclusum oppressit, atq; confodit. Vt autē Trogus tradit in domo circumsessus atq; crematus. Moribus fuit alioquin elegans & urbanus, sed luxu procacitateq; ingēti. Canes equosq; alere solitus, Traditurq; Socrati præceptori imprimis ob formam dilectus: cōmonstratāq; modulandi artem tibiarum, à pueris tunc ingenuis frequentatā, spreuisse, buccarū & oris inflationis deformitate offensus. T. Albutius: quē M. Varro dicit scripsisse satyras Luciliano stylo. Nam & Lucilius eum ut Græca miscentem uerba notat: Græcū Albuti quàm Romanum atq; Sabinum, municipem ponti Tritanum centurionum. Et demū χαῖρε. Albutium alium Seneca in Declamationibus, dicit suo tempore fuisse nobilē declamatorē. C. Albutius Silus, Nouariensis orator Romam uenit, receptus in Planci oratoris contubernium. Iam uero senior ob uitium uomicæ Nouariam rediit, cōuocataq; plebe causis ꝓpter quas mori destinasset in cōcione redditis, abstinuit cibo: ex Trāquillo. Alphenus iuriscōs. Ser. Sulpitij discipulus, rerūq; antiquarū curiosus. Alexis Thurius, quę prius Sibaris uocabatur, poeta Comicus ante Menandrū reliquit plures fabulas: habuit & filiū Stephanū poetam & ipsum Comicū. Suid. Alexis Ro. quem Alexium uocāt, filius Euphemiani magni uiri, Honorij principis tēpore, nobilis adolescens patriq; unicus, diuino instigatus spiritu clā relictis omnib. atq; etiā uxore, quæ paulò ante ei pacta fuerat, Edessam Mesopotamiæ urbē petijt, ubi inter mēdicos hominū misericordia uictitabat: post annos uero XII. cū Laodiceā se conferre uellet, uēto ad Ostiæ littus impulsus est. Mansit reliquū uitę tēpus ignotus peregrini habitu ac pauperis in domo paterna in Atino, ubi nobile nunc ipsius cernit̄ templū: sub quadā scala posita statione, cognitus tantum post mortē ipsius ex chirographo sese manifestāte, ac inter sanctos relatus. Tēplū insuper ex ipsa domo ei ac Bonifacio martyri dicatū, ꝙ eius ædes propinqua esset: dein de Ostiæ, tum aliorū oppidorum munere auctū monachis est traditū. Verum cū abbas olim cōtra pont. agere deprehēderet̄, eiecti ac Hieronymi eremitę introducti bonis ex magna parte ablatis. Alexādri Philippo Macedone nati, & uitā & gesta, innumerabiles pene

pene Græci posteritati tradidere: è quibus Clitarchus, Polycratus, Onesicritus, Antigenes, Istrus, Aristobulus, Chares, Hecateus Eritreus, Philippus Chalcidensis, Duris Samius, Ptolemæus, Anticlides, Philo Thebanus, Philippus, Hysangelus, Antisthenes, Menæchmus Sicyonius, Nymphis Heracleotes, Potamõ Mitylenæus, Sotericus Asites, Arrianus, Plutarchus, è nostris uerò Q. Curtius. Ego aũt epitome breui percurram. Igitur natũ scribit Plutarch. VIII. eidus April. Ab eo aũt qui in Latinũ illum conuertit: circa eidus Augusti scribit. quod sanè cuius sit error nescio. Ætatis & disciplinæ rectores, Leonidam Olympiadis matris necessarium, & Lysimachũ Halicarnasseum, habuit. Deinde Aristotelem præceptorẽ, à quo eruditus fuit, perseueranter amauit: scientiaq; physicæ delectatus, quandoq; ad eum per literas questus est, quod libros eam disciplinam continentes uulgo ediderit. At ille respõdit, editos quidẽ: sed tanq; non editos ob eorũ obscuritatẽ fore. Annũ agẽs XVI. à patre profecto in obsidionẽ Byzãtij, ad regni curam dimissus domi est: post eius uerò mortẽ annos XX. natus imperiũ iniens, primã in Thebas expeditionem fecit: easq; bello superatas euertit. Cum Atheniẽsib. pacem fecit, quanq; Thebarum casum moleste ferentibus: Ad Isthmon uenienti omnes obuiam præter Diogenem Cynicum uenere: miratus Alexãder ad eum in sole apricãtem uenit, rogãs si quid opus: at ille, ut paulũ, inquit, à sole absis. Alexander deinde ad suos uersus, se Diogenem esse uelle dixit, si Alexãder nõ esset. Cupidus igitur late imperandi patrimoniũ omne inter amicos diuisit, Antipatro domi relicto: in Hellespõtumq; primo traiecit ac Ilium peruenit: ubi animaduerso Achillis sepulcro, felicẽ appellauit, cui præco laudum Homerus contigisset. Deinde contra Dareum profectus ad Granicũ flumen, quod Asiæ porta sit quædã, præfecti regis occurrentes pugnã conserunt, ubi uictor traditur fuisse cæsis Barbarorũ XX. mil. ex Macedonib. XXXIIII. tãtum. Deinde ad maritimã oram descendẽs, Pãphyliæ, Ciliciæ, Phœniciæq; regiones: deinde Paphlagones, Cappadocesq; subegit: in trãsitu Cydni fluuij frigidissimi morbo correptus, bello super sedit: uerũ paulopòst à Philippo medico curatus in castra uenit: atq; rursus cum Dario, qui DC. hominũ milia armauerat, in prælium descẽdit, quem demũ superauit cæsis hostium XI. mil. castris insuper potitus regẽ fugientẽ per V. stadia insectatus est: uxorẽ, filiasq; captiuas ad se perductas honorifice ac pudice habuit. Ab hac igitur in littore quoq; Ægypti, loci amœnitate delectatus Alexandriã urbem cõdendam mãdauit. Ipse ad Iouem Ammonẽ per loca uasta solitudine post Cambisem secũdus adcessit. hic multa millia è suis obruta arenarũ ui austro perflãte fuere: ubi uerò templũ attigit à sacerdote persuasus Iouis filiũ se putauit. Postremo, tertio Dareũ uires redintegrantem petens uicit, atq; omnino profligatũ unà cum regno sustulit Persarũ. Hinc Babylonios cum tota regiõe subegit: mox Dareũ persecuturus audiuit à Besso illius familiari eum captũ à suis, atq; interfectum: quem regijs intectum uestib. matri eius tumulandum remisit. Bessum uero interfectorem supplicio adfecit. Dareus aũt moriens deos precabatur, uti Alexandrum secundarẽt, quem hostẽ clementiorem q̃ suos inuenisset. Deinde in Parthum mouens superato Orexarte fluuio (hic enim Rha est, quem Alexander Tanaim alterũ putauit) Scythas lacessiuit: ulterius fluxu uentris correptus insequi destitit. In his locis occurrentẽ habuit Thalestren Amazonum reginã, teste Iustino. XXXV. dierum itinere cõfecto, quæ ex ipso pregnãs dicitur discessisse. in Indiam postremo profectus suos exhortatus est ne animo deficerẽt: parui temporis laborem Macedonib. orbis imperium, ac perpetuã gloriam pariturum: ubi primũ Taxilem regem obuium cum munerib. habuit: superatoq; Idaspe fluuio Porum alterum regem occurrẽtem cum maximo exercitu uicit: quẽ in prælio uictũ ac captum dimisit uti prius liberum. Erat Porus quatuor cubitis & palmo procerus, in quo prælio Bucephalũ amisit: In cuius honorẽ supra Idaspẽ Bucephaliã urbem cõdidit. In ea sanè regione cum multis collocutus gymnosophistis dicitur. Inter quos Calanus nomine eũ secutus sese uiuum cõstructa pyra cõburi iussit. Alexander deinde dextrũ Indiæ latus adnauigari perquiriq; iussit: classi Onesicrito præfecto, ac Nearcho duce cõstitutis. ipse per mediterraneã remigrans, quum alui dolore uexarẽt Babylonẽ repetijt: Ibiq; febri correptus excessit, nullo ueneni signo ann. ętatis XXXIII. & à Ptolemęo Alexandriã regia funeris põpa delatus. Fuit uini auidus adeo ut per ebrietatẽ præcipuos amicos interfecerit: Clitũ qui in mensa Philippũ Alexãdro

pretulit:Philotã,& Parmenionẽ, insidiarũ suspicione necari iussit:Callisthenẽ philosophũ Aristotelis propinquum, quẽ inter charissimos habuerat: deinde in Hermolai coniuratione suspectũ, quodq; adorandum Alexandrũ esse negaret, misere affectum cęsim necauit. Castitate alioquin tanta, ut præter uxorem, & Bersanen è Damasco uiduam, ac regiam mulierẽ, nullam aliam cõplexus fuerit. Rhoxanem uxorẽ Oxiartis regis filiam, non prius attigit, q̃ perfectis ex ordine sponsalibus solennibus: sed & Aristobolus deipsius ebrietate scribit omnia falsa esse: uerũ quia inter bibendum ualde loqueretur, eam contraxerit famã. Cibi etiam parcissimum fuisse, quod prandij condimentum, nocturnum iter solebat appellare: cœnę, frugi ac breue prandiũ. In rebus obeũdis summa alioquin diligẽtia, nullam amittendo occasionẽ, declarãt maximæ res breui tempore gestæ. Mane ante omnia sacrificabat. Si quãdo uacaret, aut uenationi, aut lectioni se tradebat: præsertim Homeri, quẽ etiã nocte puluillo subijcere solebat. Interdum cõuiuijs animũ exhilarabat: ut post Dareum uictũ quisq; suorum amicas ad epulas inuitauit, inter quas Thais fuit Atheniẽsis genere: quã postea Ptolemæus magnopere adamauit. Hæc cum in cœna rogasset Alexandrũ, ut Persarũ regiam, quia patriã suam incẽderant, cremaret, statim mãdauit. Puerorum insuper abstinentissimus omnino, quorum XXX. millia ad disciplinã militarem erudiendorum nutriri mandauit: quin & quendam pollicentem se pulchrum ei empturũ puerum acriter obiurgauit, solebatq; dicere coitum ac somnium duo maxima mortalitatis esse signa. Post eius mortem inter duces regnũ dispartitum: Ptolemæus Ægyptũ, Lysimachus Thraciam, Antigonus Phrygiam, Seleucus Syriam est adsecutus. Antipater ut omnium fidissimus relictus domi custos, simul & tutor Alexandri, quẽ Herculem uocabãt, Alexandro nati, regnũ Macedonię inuasit. Perdica Arideum Philippi filiũ spurium, semistultũ ex Olympiadis potione factũ, in exercitu tanq̃ regni munimen ac uerum hæredem prætulit: & contra Herculem prędictum animauit: quẽ Ptolemęus Lagi ex hoc se peti uidẽs, bello fugauit: ex quo ille postea à Macedonibus spretus, ab Antigono demũ interfectus est. Is em̃ Antigonus Philippo patre natus Philippi regis miles fortissimus fuit, ac altero captus oculo, quẽ olim in obsidiõe Perinthi catapulta trãsfixum amisit: nec prius eam euelli passus est, q̃ hostem fugatum intra mœnia compulisset. Alexandri deinde comes, ut auarus ac deceptor, & qui pecuniam falso pro eo creditã simulando extorsisset, ab eodem aulà eiectus est, deinde precantib. amicis reuocatus. Post eius mortẽ primus omnium suis finib. non cõtentus, Seleucum parte Syriæ priuauit, qui restitutus demũ Ptolemæi Casandri Lysimachiq; bello sociali fuit: in quo ipse Antigonus occubuit uix euadente Demetrio Poliorcete filio. Is enim prius à patre missus cõtra Ptolemæũ adolescẽs fuit, captusq; ab eo & ex liberalitate patri cum omnib. ablatis remissus fuerat: sed paulopòst pater alio prælio uictor, ablata rursus eis reddẽdo, beneficiũ restituit. Interim cũ Antipater Athenas occupauisset, Casandrũ filiũ reliquit. Hũc olim Alexãder capite parieti illidit, quod Barbaros rideret cõtra naturã Macedonum Alexãdrum adorãtes. Idẽ post mortẽ patris uti succederet Olympiadẽ cum Arideo priuigno & Herculẽ interfecit. Hanc enim filius Alexãder sępe per literas rogauit, ut à bellorũ regniq; nimia cura abstineret, eiusq; acerba respõsa sapiẽter ferebat, usq; adeo ut lõga Antipatri cõtra eam epistola cõscripta dixerit, nescit Antipater quod una matris lacryma omnis literas obscurabit. Nam & Epirũ post eius mortem occupauit: & Rhoxanẽ ob suspicionẽ dati Alexandro ueneni in puteum proijci iussit: & Cleopatrã item interfici. Casander igitur moriẽs, Antipatrũ & Alexandrum dimisit inter se dissidẽtes, quapropter Antipater Thessalonicã matrem, quod alteri magis faueret, de medio sustulit: itur ad arma adcersitis utrinq; auxilijs. Re tãdẽ Lysimacho Antipatri socero suadente cõposita, Alexander Demetrio, qui uocatus ab eo sero cũ exercitu uenerat, gratias egit: redeũtemq; comitatus, post cœnã per proditionẽ est ab eo interfectus: quo facto Demetrius statim regnũ occupat, legatisq; Macedonũ sese excusat, q᷑ idem facinus prius in eum ille meditatus esset, ac una tantũ nocte pręuetus fuerit. Illi & uiri uirtute permoti, & perosi Casandri parricidiũ, & q᷑ iam Antipater alter frater metu cesserat, eum ut legitimũ Macedoniæ hæredem suscepere: ex quo postea usq; ad Perseum ultimũ regum genus manauit. Vir fuit dubium fortitudine maiore, an libidine: captus Lamię mulieris illecebris: insuper Athenis postq; ab Antipatri Casandriq; tyran-

nide

nide liberauit, in suā potestatem blāda oratione corripuit, traditis ab illis portu & arce: ubi quum alia flagitia perpetrasset, tum Democlem pulcherrimū adolescētem, eius stuprum sæpius abnuentē, in balneum quodā die prosecutus est: cumq; ille aliter effugere nō ualeret, sese in proximū aquæ feruentis lebetem proijciendo necauit. Postremo Demetrius quū profectus in Asiā Seleuco bellum obsessus rebus omnib. potiusq; sponte mouisset, ab eo captus in prælio ac Chersonnesi tantū libere uagari permissus, post triennium ex incōtinentia perijt. Antigonus eius filius cognomēto Gonatas regnū à tyrannis diuersis occupantib. uindicauit, deinde in Syriam adnauigās ad recuperādos patris cineres, medio sanè pōto sibi oblatos in aurea urna alta in puppi collocauit. Inde Corinthū remigās ab omnib. circa nationibus adeuntib. honorādos præbuit, postremo apud Demetriadē regio more tumulauit. Philam ciuitatē de matris nomine ædificauit: Ad ultimū Spartanos bello superauit: quumq; Athenięses item peteret, ab Alexādro Pyrrhi regis filio uictus, unà cū exercitu, regnū post annos XXXVI. amisit: quod deinde Demetrius filius profligato Alexādro recuperauit. uxorē hic ex Seleucidis duxit, quę postea repudiata, & Alexādri prædicti nata inducta, causa belli fuit inter eum & Seleucū. Moriens anno regni XI. Philippo paruo filio Antigonū tutorem dimisit. Is Demetrio relictā coniugem simul cum regno sumpsit, ac in concione beneficia populo collata ex Thessalis & Dardanis superatis, qui post mortē Demetrij insultauerant, cōmemorādo, necessitatemq; regni continuo proponēdo, effecit, ut pars Macedonū ei aduersa planè cōquiesceret. Post hęc ante omīa Spartanos perpetuos Macedonū inimicos duce eorū Cleomene fugato in potestatē recepit, urbi tn̄ pepercit. Cui post annos XV. Philippus Demetrij prædicti filius totidem annorū successit: remq; tenuit annis XLI. Is primum Dardanos, uicinosq; omnis qui cōtempta regis ætate tumultuari cœperāt, rursus compescuit: mox cum Romanis bellū suscepit: de quo simulq; ipsius filijs in eius postea nomine dicā, ad quos usq; à Carano primo Macedoniæ rege uiri XXXVII. per annos ferè quingentos rem tenuerūt: usq; uerò Philippum Alexādri patrē sine nomine omnes ac reb. gestis. Alexāder Epiri, Neoptolemi filius, Olympiadis Alexādri matris frater, à Philippo sororis uiro stupri cōmercio, ut ait Trogus, adolescēs educatus, in regno etiā adipiscēdo adiutus est: adcersitus à Tarentinis contra Rom. fuit teste Liuio libro VIII. ab urbe cond. CCCCXLII. A Samnitib. demum in Lucania magno prælio superatus ad Acherontē amnem est interfectus, secūdum Dodonæi Iouis sortes, quæ prędixerāt, ut Acherusiam caueret aquā, & Pandosiam urbē caueret, quam tantum in Epiro putabat esse. Nam & Molossi Acherontem habent. Corpus eius miseris modis adfectum ad uxorē & sororem Olympiadem remissum. Alexāder Pheræus in Thessalia tyrānidem apud Pheræos exercuit. De quo Cic. De off. lib. II. Quo animo uixisse arbitramur Alexandrū Pheræum, cum uxorem Thebē uehementer diligeret, tamen ad eam ex epulis in cubiculum ueniens, familiarem Barbarū destricto gladio pręmittebat ut perscrutaretur arculas muliebres, & ne quod instrumētis telum occultaretur quęreret. O miserum, qui Barbaros fideliores putabat, q̄ coniugem. hæc ille. Necatum tandem ab ea constat esse dormientē in lecto. Ouid. in Ibin: Inq; tuo thalamo iugulatus more Pheræi, Qui datus est leto cōiugis ipse suæ. Alexand. Aphrodiseus sub Seuero & Antonino Imperatore philosophiā professus, primus omniū Aristotelem antea uiris doctis magis laudatū q̄ intellectum commentarijs enarrauit: è cuius schola tanquam ex equo Troiano, ut de Isocrate dicit Cic. uiri docti emanarunt. Themistius, Ammonius, Simplicius, Philoponus, Olympiodorus, Aristotelis omnes Cōmentatores. Topica pręsertim pulcherrime enarrauit. Alexād. Milesius Polyhistor cognominatus libertus Cor. Lētuli grāmaticus Romæ docuit: Sullę temporib. extinctus est ex incēdio domus apud Laurētes, Suidas. Alexād. Ephesius qui Lynius est cognominatus, orator magnus est habitus & in rep. uersatus, & historiā scripsit, & carmina, in quibus de cœlestib. tractat, & terras cōtinentes describit, autor Strabo. Alexād. Ætolus ex ciuitate Pleuronis poeta Tragicus inter VII. cōnumeratus eorū qui cognominati sunt Plias. Suidas. Alexand. è Seleucia Ciliciæ magister epistolarū Græcarū M. Antonini principis, Herodis æqualis: docuit Romæ & Athenis, cognominatus est πηλοπλάτων, Alexāder & Alexandra, reges Hebræi. De quib. satis in hist. Hierosolymit. diximus. Altera Alexādra, quæ & Casandra dicta

est Priami filia ac uates, quæ Paridẽ fratrem fatum patriæ futurũ prædixit. Eius nomine Lycophronis inscribit͂ poema. Veniã ad nostros, inter quos emicuit Alexãder Cappadociæ presul & ciuis: Hierosolymã adorandi gratia properauit, humaniterq; ab incolis exceptus, coadiutor Narcissi tũc præsulis Hierosolymitani ac iã decrepiti cõstituit͂. Vir fuit in primis eruditus. scripsit epistolas quasdã etiam ad Origenẽ: perijt martyr in custodia sub Decio principe: autores Hierony. & Euseb. in historia. Addit etiã Euseb. bibliothecã Hierosolymis nobilem cõstituisse. Vnde materiam scribẽdi præbitã ei plurimum fatetur. Præterea Pantheriũ ac Clementẽ ea tempestate in sacris libris doctissimos præceptores habuisse. Alexãder præsul Alexãdrinus, qui in cõcilio Niceno princeps inter Orthodoxos cõtra Arriũ se subscripsit, cũ ille maxime torqueret͂ prælatũ sibi in Alexãdrina ecclesia Alexandrũ. Ex hac igitur ambitione uirus omne primũ in eum, deinde in om̃is Orthodoxos insectatio. Huic Athanasius successit, qui adolescẽs sub eius tũc disciplina educatus, ac in conciliũ illud ab eo ductus fuerat, autor Euseb. Amãtius tribunus, Getulius, Primitiuus & Cerealis sub Hadriano Romæ igne cremati & sepulti uia salaria. Alius itẽ unà cum Alexãdro martyr apud Nouodunũ: cuius festum VIII. eid. Iunij. Reperiunt͂ & totidẽ professores: unus præsul Redonẽsis, alter presbyter apud Tifernũ ægrotos curabat: & serpẽtes crucis signo necabat: autor Greg. 3. dial. cuius ille tempore fuit. Amãdus præsul Traiectẽsis à Dagoberto Frãcorũ rege factus: decessit anno VIII. eid. Febr. Ambrosius præsul Mediolanẽ. homo Romanus ac patricius: cui quondam puero in cunis (ut refert Paulinus præsul Nolanus, qui eius uitã conscripsit) examẽ apũ circa os apparuisse, magni uiri mellifluiq; sermonis presagiũ fuit. Adultus paulatimq; disciplinis liberalib. imbutus apud Valentinianũ principẽ in dignatione fuit: missusq; ad regendã Liguriã, & Æmyliã cum potestate cõsulari, Cũ uideret Mediolani ut ait Rufinus in 6. historiæ, Auxẽtinũ eius ciuitatis præsulẽ, qui Arrianis fauerat, iã extinctum: ac populũ diuersa in studia partiũ concitatũ, in electione præsulis pro magistratu atq; officio suo tumultũ sedaturus, eò adcessit. Cũq; ibi multa secũdũ leges & publicã disciplinã pro quiete ac trãquillitate perorasset: populi subito clamor exorit͂ Ambrosiũ præsulem uelle dicẽtis. Itaq; ut baptizet͂ dãt operã: erat em̃ catechumenus. Itaq; onus eo detrectãte ac diu renuẽte: res ad Theodosiũ seniorẽ defert͂. Ille uotũ populi collaudat, Ambrosiũq; inuitũ munus subire coegit. Opera eius notissima. De ipsius Hexamero Hierony. sic ait. Beatus Ambrosius sic Hexamerõ Origenis cõpilauit, ut Hippoliti sentẽtias Basilij q; sequeret͂. De libro aũt S. Augustinus in lib. de doct. Christiana, sic ait S. Ambrosius cum agat ui magna de spiritu S. ut cum patre & filio demõstret esse æqualẽ, submisso tamen dicendi genere utitur: qm̃ res suscepta nõ ornamenta uerborum, aut ad flectendos animos cõmotionis adfectum, sed rerũ documenta desiderat. Quæ causa fuit ut ipse Didymi librum in Latinũ cõuerteret. Hieronymus itẽ ad Paulinũ super hoc scribit: Malui alieni operis interpres, q̃ ut quidã faciunt, infamis corniculæ more alienis me colorib. ornare. Legi dudum de S. S. quosdã libellos, & iuxta Comici sentẽtiam è Græcis bonis Latina non bona: Nihil em̃ dialecticum, nihil uirile atq; distinctũ, quod lectoris uel ingrati adsensum trahat, sed totũ flaccidũ, molle, nitidũ atq; formosum & exquisitis hinc inde colorib. pigmẽtatum. Eum tamẽ alio in loco aeris uolucrẽ, & fidei ac omnium uirtutum firmas esse columnas eius sentẽtias testat͂. Fuit igit͂ Ambrosius apud omnis uenerabilis: tãtaq; autoritate ut Theodosium è Thessalonica ubi hominum aliquot millia seditione orta trucidari iusserat, in tẽplum Mediolani ingredientẽ eiecerit minime resistẽtem, coegeritq; publice sese piaculo expiari. Ambrosius Alexãdrinus Diaconus, uir genere & literis sacris clarus, cum Valẽtini & Marcionis ab initio heresim sectaret͂, ab Origene ab errore depulsus: eum postea cum esset diues factus omnib. rebus iuuit, præstoq; ei pecunia, sumptu, industriaq; adfuit: notariosq; septẽ ac totidẽ puellas eruditas adhibuit, qui eius dictata exciperẽt, qua ille cõmoditate atq; ocio fretus tot illa uolumina cõscripsit: solitusq; eum uocare ἐργοδιώκτην, hoc est, operis impulsorẽ. Tãti igitur officij atq; liberalitatis Ambrosii laudib. hoc tñ defuit quod moriens in diuitijs, Origenis amici quẽ in uita coluit & senis ac pauperis nõ meminerit. Ex Hieron. & Euseb. lib. v. Ambrosius alius Alexãdrinus tempore diui Hieron. ut ipse testat͂, Didymum audiuit, Scripsit contra Apolinarem, cõmentarios quoq; in Iob. Amelius philosophus Apamiensis disci-

discipulus Plotini, magister Porphyrij, quo tẽpore Ammonius, Origenes. Amipsias comicus poeta Atheniẽsis. Ammonius Alexãdrinus summus philosophus, pręceptor Origenis, ut Porphyrius in 3. cõtra Christianos lib. testat̃: qui etiã eum Christianum dicit fuisse à puero, postq̃ autem ad ætatẽ sapiendi uenisset, sese ad philosophiã cõuertisse deserta fide. Quod Euseb. in 6. historiæ lib. manifesto confutat his uerbis. Ammonium fidem Christi etiã inter philosophica studia integrã illibatamq; seruasse usq; ad extremũ: testes sunt eius libri, qui etiã nũc habent̃ luculẽtissimi, de nostra religione scripti, & precipue uolumen illud quod de Mosis & Iesu Christi cõsonãtia scripsit. Sed & multa alia eius opuscula, quæ à studiosis præclara habent̃. Legitur & hic siue alius fuerit professor cum Athanasio Romã uenisse: interrogatũq; in reditu nihil se ędificiorũ egregiũ uidisse præter basilicas apostolorũ & seruatoris respõdisse. tãta alioquin abstinentia ut nunq̃ nisi panem assum ederit: nunq̃ iratus, nunq̃ deniq; mentitus fuerit. Fuit coæuus Syriani, ambo eruditi, sed alter magis diuinis reb. ac philosophiæ deditus: Ammonius autem poetis & oratorib. Hunc Ammonium dicunt habuisse asinum sapientiæ auditorẽ, rem quidem prodigiosam: autor Suidas. Fuit itẽ alter Ammonius Herneus ex Ægypto, preceptor Ioãnis grãmatici. Amphiõ priscæ musicæ inuẽtor, de quo Parabates in epistola scribit, huius lyræ harmonia muros Thebanos exędificatos fuisse, lapidib. spõte insilientib. De hoc & Zeto fratre inter Bœotios, in Geographia diximus. Amœbeas Citharœdus tãta fuisse tradit̃ castitate, ut uxorem, quã pulcherrimã habebat, nunq̃ attigerit, autor Ælianus De uar. hist. Amilchares duces Carthaginẽses plures diuersis temporibus claruere. Ante omnis Trogus lib. 21. Itemq; Orosius Amilcharem cognomẽto Rhodonem cõmemorãt, qui facundia solertiaq; insignis de sententia Carthaginensium, qui ea tempestate crescentem Alexãdri magni potentiã timebãt, in castra ad Alexãdrũ uenit, sese & exulem fingens, & militẽ offerens: Parmenone aditũ cõciliãte, atq; ita cõsilijs eius exploratis, in tabellis ligneis uacua desuper cera inductis ciuib. suis omĩa perscribebat. Sed Carthaginẽses, post regis mortẽ reuersum in patriã quasi urbem regi uenditasset, nõ ingrato tãtum, uerũ crudeli animo necauerũt. Amilchar, an alius an idem quem supra nominaui, fuerit, inter autores nõ satis deprehenditur, tempore tamen non ualde discrepare uidet̃. Hic adcersitus à Syracusanis cõtra Agathoclem tyrãnum eos obsidione prementẽ, cum Syracusas fortiter tueret̃, rogatus tandem ab Agathocle ciuib. eum cõciliauit, tyrãnumq; cõstituit: qui postea per proditionẽ in theatro senatum Syracusanorum trucidauit, ac socios insuper Pœnos uexauit: Indignati Carthaginẽses Amilcharem ducẽ huiuscemodi mali causam clãdestinis sententijs quòd adhuc esset in imperio, cõdemnauerunt, mox aperte ulturi, Quã animaduersionem mors eius præuenit. Quæ res Agathocli aduersus Pœnos occasionẽ mouendi belli dedit. Huius filius Bomilchar fuit, & ipse Pœnorũ dux, eodem Trogo autore lib. 33. qui ueniens in suspicionẽ Carthaginẽsium, ne & ipse cum Agathocle cõspiraret, in medio foro patibulo suffixus est: unde ille magno animo de cruce in Pœnos clamitãdo eorum & ingratitudinem ac crudelitatem, tam in patrẽ suũ Amilcharem, q̃ in reliquos duces exprobrãdo expirauit. Amilchar Gisconis filius primus cum Agathocle apud Syracusas bis congressus, uictor eum coegit stultũ, attamẽ fortunatũ cõsiliũ capere, ut rebus domi desperatione relictis Carthaginem petens obsideret: Igit̃ Amilchar in Syracusarũ obsidione perseuerãs interficit̃. Trogus lib. 33. Amilcharem alium, Liuius lib. 31. memorat: qui dicit L. Furium prætorem Gallos Insubres rebellantes, & Amilcharem Pœnum in ea parte molientem acie uicisse, Amilchareq; interfecto, millia hominum XXXVI. fuisse cęsa. Amilcharem Magonis filium uide in Asdrubale primo. Amilchar cognomento Barcha pater Annibalis, primã secũdum filium inter duces Pœnos gloriã obtinuit. Primus nanq; in Italia Romanorum impetum, qui multas inflixerant reip. clades diutius q̃ par erat sustinuit. Deinde Africo bello cum mercenarij milites seditione facta rem Carthaginensem in extremum periculũ cõiecissent, sic strenue restinxit incẽdium illud, ut sit omnium sententia iudicatum unius Amilcharis opera patriã fuisse seruatã. In Hispaniam post hæc cum imperio missus, quo tempore Annibalem puerũ secũ duxisse tradit̃, cum multa gessisset memoratu digna, tandem octauo anno q̃ in eam prouinciã uenerat, fortiter pugnans occubuit. Annæ præcipuæ in ueteri lege describunt̃, mater dei genitricis, mater Samue

lis prophetæ. Anna prophetiſſa. Hãnones itẽ plures legimus. Primus fuit Philippi regis Macedonis temporib. qui Carthagine priuatis opib. potens regnum adfectãs & in filię nuptijs principes ciuitatis ueneno necare, prodito à miniſtris cõſilio fruſtra cogitãs, alia aggreſſus eſt uia: ſeruitia cõcitat quibus incautã urbem opprimat, quo etiam ciuibus prouiſo, ac uitato periculo, ipſe demum in caſtellum munitũ ſeſe recipiens, Afros, Maurorumq́ regem armauit: captus poſtremo, ac primũ uirgis cæſus, deinde effoſſis oculis, & manibus, cruribusq́ fractis, cruci adfixus eſt, ac in cognatos omnes etiã animaduerſum. Trogus lib. 21. & Oroſius 4. Hannonem ducem alium Agathocles ad expugnationem Carthaginis profectus obuiũ cum XXX. mil. Pœnorũ habuit, conſertaq́ pugna interfecit. Trogus 22. Hanno & Aſdrubal qui duces factioni Barchinæ ſalubria monita Carthaginenſib. de pace contra Annibalem nequaq́ exauditi dederant: Liuius in 1. & ult. de bello Puni. ubi utriuſq́ orationes prudentiſſimas licet aſpicere. Hãno teſte item Liuio loco Aſdrubalis in Italiam ueniẽtis, cum copijs cõiunctus magnum in Hiſpania exercitũ coegit, cõtra quos M. Sillanus à Scipione miſſus eos inſigni clade adfecit, Hannonemq́ captũ in ea pugna Romã L. Scipio frater unà cum cæteris captiuis duxit. Mago uerò alter dux die decima è Gadibus ad Aſdrubalem Giſconis euaſit. Hannonẽ propinquum ſuum Annibal cum primum in Italiam uenit, præfecit Hiſpanię citra Iberum, qui ſæpe cũ Scipionib. cõgreſſus eſt: Thurinos ſubegit, apud Beneuentũ in Italia à Fuluio Flacco ſuperatᷣ. Capuæ præfuit dum obſideretᷣ à Fuluio, ac eam propria temeritate amiſit: in Africã poſtremo redijt. Hãno Carthagine potens ſagaciq́ ingenio, quem ego puto eundem eſſe cum primo quẽ ſupra nominaui, hic leonem manſuefecit, uti Plin. eſt autor. Sed & Ælianus aues eum de nido capere ſolitũ dicit, & in tenebris docere paulatim hãc uocẽ, deus eſt Hanno, & iam adultas ac doctas quaquauerſus dimittere quæ uocem eandẽ redderẽt. Annibales deinceps dicendi: primus ſenior appellatus Aſdrubalis filius, cum primo bello Punico totã Italiam LXX. nauium claſſe uaſtaret, Cor. Aſinam Cos. Rom. ſpe pacis ad colloquium uocatũ, punica fraude trucidauit. Hunc poſtea Cn. Duilius Cos. eius collega eſt ultus, qui Annibalẽ ipſum bello nauali ſuperauit, profligatumq́ turpiter parua ſcapha aufugere cõpulit. Iterum deinde à Carthaginẽſib. claſſi prępoſitum & infeliciter pugnãtem, eius exercitus orta ſeditione lapidib. obrutum interfecit, autor Oroſius lib. 4. Liuius autem dicit hunc cruci à Carthaginenſib. fuiſſe adfixum. Annibal huius filius, teſte Polybio primo bello punico miſſus ab Amilcone duce in Lilybeum, quod à Romanis oppugnabatᷣ, ad Siculos in officio cõtinendos, eſt. Quò poſtea Annibal alter dux Amilcharis filius miſſus cum claſſe LX. nauiũ ad obſeſſorũ ſubſidium. Nam Lilybeum promõtorium Carthaginẽ uerſus Romani oppugnabant: Annibal ergo ad Æguſam inſulã eodem autore Polybio peruenit, quæ media eſt inter Lilybeum & Carthaginẽ. Annibal alius Rhodius dux itẽ Carthaginenſis in eodem bello, Romanorũ præſidium & obſidionem præteriens, in eundo & redeundo hoſtib. uidentib. ob nauis Rhodiæ celeritatem, ſciſcitabundus quid Lilybei agereᷣ Carthaginẽſibus referebat. Tandem cum ſępe redijſſet à Romanis interceptus eſt. Polyb. Annibal Amilcharis filius om̃is hos fama, uirtuteq́ antecellit: cuius geſta breuiter è Liu. Plutarchoq́, ac reliquis autorib. delibata percurram. Ortus in inſula Tiquada iuxta Carthaginẽ, primum in Hiſpaniã ductus ſub diſciplina patris: & ab eo nouem annorũ puer ad aram iurare coactus fuit, ſe hoſtem perpetuum pop. Ro. futurũ: mortuo patre ſub Haſdrubale ſororis ſuæ uiro militauit, poſt quẽ creatus imperator decreto contra Ro. bello, Saguntum ante omnia XX. natus annos expugnauit. In Italiam V. menſe ſuperatis Alpib. ab Hiſpania peruenit, amiſſis in itinere hominũ XX. mil. quæ reſtabant L. millia peditum, & X. equitum tradunᷣ fuiſſe. Polyb. autem uix XX. millia dicit omnino fuiſſe. Quibus primum apud Ticinum amnẽ Cor. Scipionem patrem Africani maioris occurrentẽ ſuperauit. Alterum uero Cos. Sempronium ad Trebiã ingẽti clade adfecit. C. Flaminium ad Traſimenẽ de eius exercitu ad XXV. millia trucidatis. Poſt quem, Q. Fabius Max. eum fregit, cunctãdoq́ rem reſtituit. Deinde Attilius & Seruilius Coſs. Fabianis artib. Annibalem ad cõmeatuum ſummã inopiam deduxerunt. Hinc miſſus P. Æmilius qui ob Terentij collegæ temeritatẽ apud Cannas cum exercitu maximo omniũ clade occubuit, ubi ſenatores XC. ciues ad XLV. millia periere, tresq́ annulorum aureorũ modij

Cartha-

Carthaginē missi. Captiui à Romanis redimi per legatos recusati, ad unū omnes interfecti. Haud multo post Cn. Fuluium Procos. & Tribunos XI. ac militū XVII. millia occidit in prælio. Inde cum ingēti omnium Rom. metu per Suessanum agrum ad tertiū ab urbe lapidem accessit. Vnde pluuia tēpestatibusq; se in Campaniā recipere coactus est. Anno sequente Claudius Marcellus ab eodē dux Rom. occiditur. At Claudius Nero iuxta Metaurum amnem Cos. cum Salinatore collega suo, Asdrubalē Annibali fratri in Italiam ex Africa magnum adducentem exercitum, uicit cęsis supra XLV. millib. hostium: caput ad Annibalem lancea præfixum deportatum eius maximum animū fregit. XIIII. uerò huius belli anno, Scipio Cos. creatus in Africam mittitur, qui multis rebus in Hispania prius feliciter gestis, Annibalem postremo à suis accersitum domū ad tuendam patriam redire coegit, sæpe flentem ac Italiam respicientem. Qui cum Carthaginem peruenisset, initā cum Romanis per Scipionem pacem fregit. Inde ab utroq; duce uentum in prælium, quale nunquam antea ulla prodiderat ætas. In quo Romanus uictor & Annibal penè captus cum quatuor tantū aufugit millibus. Inuēta in eius castris argenti pondo XX. millia, auri noningēta: ita Annibalem tot regionum uictorem tandem Romana fregit uirtus, qui uictorib. facile cōcedens se prælio & bello uictū, in exilium sponte quod insidias metueret, se dedit, ac ad regem Antiochū confugit: quē Romani legati assiduo longoq; colloquio res eius gestas soli coram extollētes, Antiocho reddidere suspectum. Inde in Cretam fugit, ubi cum aliquandiu quiete uixisset, & ob ingentes quas cōgesserat opes metueret insidias, amphoras repleuit plūbo, quas in templo Dianæ fortunæ suæ pręsidia deponere se dixit, ut de ipso insula minimè sollicita esset. Itaq; aurū omne secū ferens ad Prusiam Bithryniæ regē profugit, & ex duce summo factus cliens: ubi postremo de regis fide quænam futura esset trepidās, quod Flaminiū legatum cōtra se uiderat à Romanis missum, ac se paulatim à militibus circumseptū, uenenum quod in anulo gestabat hausit: Prusias paulo post ob eam perfidiā ab omnib. desertus, regnoq; eiectus in latebris miserè uictitādo, tandē à filio perimitur. Annibalis sepulcrū diu in Libyssa oppido uisum est, quā ex oraculo metuebat nomine deceptus ex Libya ob quā causam ex Africa effugerat. Anacreō Teius poeta Lyricus in honore fuit apud Polycratem Samiorū regem. Cuius etiā puerum Smerdiem dilexit. Ælianus. Huius poema, ut ait Cicero, totum amatoriū est. Perijt autē acino uuæ passæ, ut scribit Plinius. Anaxarchus Abderites Diomenis Smyrnæi auditor floruit Olymp. CX. Suidas. Anaxādrides Rhodius poeta Comicus tēpore Philippi Macedonis Olymp. LXXXXI. Docuit fabulas LV. uicit una. Suidas. Anaxilas Comicus. Idē Anaxippus nouę comœdiæ poeta floruit sub Antigono & Demetrio Poliorcete. Suidas. Anatolius pręceptor Theodosij principis uir summa modestia pręditus, diuitiarū cōtēptor. Anatolius alter Laodiceæ Syriæ præsul sub Probo & Caro imperat. miranda uir doctrina in mathesi & grāmatica, rhetorica, ac dialectica: quod ex uolumine deprehendit ab eo super Pascha cōposito, & ex X. libris de arithmeticę institutionib. ex Hieronymo. Anaxenorē Citharœdū Tyana ciuitas ualde extulit, sed magis M. Antonius, qui quatuor ciuitatū ei tributa legēda tribuit. Strabo. Anastasius bibliothecarius Lateranēsis Ioan. VIII. Pont. tempore emicuit: uir utraq; lingua doctissimus. Septimā uniuersalem synodū, & hierarchiā Dionysij, & multorum sanctorū uitas in Latinum uertit sermonē. præterea historiam ecclesiasticam usq; ad sua tempora scripsit, rogante Carolo II. cui in primis charus erat. Ancæus filius Astypaleæ Phœnices & Neptuni filiæ, rex Partheniæ, id est, Sami, cū esset agriculturæ studiosus teste Aristot. uites seruit iam magnopere senex, ridentibus seruis, ac uaticinantibus, minimè ex eis fructū degustaturū. Igitur aduenīēte uindemia ille calicem musti iussit sibi propinari exprobrās ei uaticinium. At seruus illud prouerbiū locutus est: πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου. id est, multa inter calicem existūt labrūq; supremū. Nec mora, nūciat aper fugiēs fines deuastare: ille statim posito calice, it obuiā, ab eoq; interficitur. Ex Apollonij enarratore ac lib. Prouerbiorū. Alij hunc Arcadicum Lycurgi filium dicunt, alterū Pleuroniū. Anaximander Milesius Thaletis discipulus, primus horologiū & gnomonē inuenit, ipsumq; Lacedęmone in loco captādę umbrę idoneo statuit, quo uidelicet, ut ait Fauorinus in omnimoda historia, cōuersiones solis & ægnoctia notaret. Horoscopia quoq; fabricatus est, ac primus terrę marisq;

circuitus descripsit. Sphærã insuper cõstruxit. Emicuit sub Polycrate Samiorũ tyrãno, obijt diem anno ætatis LXIIII. authores Diogenes & Suidas. Anaximãder iunior superioris filius historicus fuit tẽporib. Artaxerxis magni. Scripsit Dissertatiões Pythagoræ. Suidas. Anaximenes Milesius Anaximãdri auditor Olymp. LV. quo tẽpore Sardis ciuitas capta & Cyrus Crœsum sustulit. Scripsit unã ad Thaletẽ epistolã. Suidas, Diogenes. Anaximenes Lãpsacenus orator, discipulus Diogenis Cynici, præceptor Alexandri magni, eiusq; comes in expeditionib. Suidas. Hic missus quondã orator ad Alexandrũ iratũ Lampsacenis, cum suspectus ob eloquentiã esset, iurauit Alexãder, nihil se factu rũ quod diceret. At ille rogauit ut Lãpsacũ diriperet, author Pausanias. Anacharsis, Scytha. Anaxagoras Clazomenius philosophus Anaximenis discipulus, ut Suidas & Diogenes testãt. Mẽs cognominabat, ꝙ mentẽ & materiã principia rerũ ponebat. Dixit preterea solẽ igneũ esse ἀμυδρόν. Agebat Athenis tẽpore Periclis cuius erat præceptor. Inde Lãpsacũ profectus, ibiq; extinctus. Hic uti deus colebat, ꝙ in Olympia cũ alias tũ in siccitate maxima pluiturũ dixit, penulatusq; ꝓpterea æstate media adscessit, ut refert etiã Philostratus in uita Apollonij. Vbi & Apolloniũ cõmemorat uituperare solitũ esse duos Philosophos cõtraria sentiẽtes: Anaxagorã diuitijs & pecuniæ studentem, & Cratẽ Thebanũ qui peculium in mare proiecit, sed mediocritatem in his esse seruandã. Fuere hoc nomine tres alij secundum Diogenem. Primus de Isocratis disciplina ueniẽs statuarius, Alius cuius meminit Antigonus, Tertius grãmaticus Zenodoti discipulus. De Clazomenio Anaxagora philosopho supradicto Ælianus ait, eũ nunquã risisse, sicuti & M. Crassum. Andocides orator Atheniensis unus è decẽ: filius Leogori, prognatus Telemacho Vlyssis, ut meminit Hellanicus. Androcleus philosophus Porphyrij discipulus, cuius ipse Porphyrius mentionẽ facit in libro quẽ περὶ ἐμπέδων τεχνολόγων inscripsit. Andromachus è Neapoli Syriæ filius Zonæ, grãmaticus docuit Nicomediæ Diocletiani principis tẽpore. Suidas. Andromache Hectoris uxor, quæ à Pyrrho abducta est: deinde Heleno Troiano in matrimoniũ data. Andromade filia Cephei regis & Casiopes, religata apud Ioppem mõstro marino, liberata à Perseo Iouis filio. Andronicus Rhodius Philosophus Peripateticus, cuius meminit Strabo. M. Popilius Andronicus grãmaticus desidiosior in ꝓfessione Greca, ex quo minus idoneus ad tuendã scholã ex urbe se Cumas cõtulit, ibiq; in ocio uixit, multaq; cõposuit, uerũ adeò inops atq; egẽs, ut coactus sit precipuũ illud opusculũ annaliũ elenchorũ XVI. millibus nũmûm cuidã uẽdere, quos Orbilius nactus redemisse se dicit, uulgariq; nomine authoris. Trãquillus. Andronicus alius qui res Alexãdri scripsit. Androdamus Reginus qui leges condidit Chalcidẽsibus qui sunt in Thracia. author Aristot. II. Polit. Antimachus Colophonius poeta, cũ teste Cice. poema quoddã obscurũ in auditorio recitaret, atq; omnes præter Platonẽ, quod minimè illud intelligerẽt, discessissent, Plato mihi, inquit, pro omnibus. Nã & poetis hoc quidẽ concedi potest, oratoribus minimè: cum popularis sit illa facultas, illeq; tãtũ sit bonus orator qui multitudini placet. hæc Cicero. De eodẽ Plutarchus in Lysandro. Idẽ dicere uidet quod in quodã poemate apud Lysandrum posthabitus Nicerato poetæ propter obscuritatẽ, Platone tantum cõtra sentiente, Antimachumq; præferẽte. Quintilianus itẽ in IX. In Antimacho grauitas & minimè uulgare dicẽdi genus laudem habet, sed quãuis ei secundas grammaticorum consensus ferat, & adfectib. & iucunditate, omnino arte defecit, ut plane appareat quãto sit aliud proximũ esse, quãto aliud secundũ. Antimachus quoq; alios duos Suidas ponit, alterũ Ægyptium patria Hieropolitanũ, alterum poetam Melicum cognomẽto Psecam. Antiphanes Comicus nouæ comœdiæ. Antillus orator. Antonius natiõe Bithynicus Hadriani libertus mira pulchritudine adolescẽs, ut eius adhuc indicat imago in ueterũ numis quam nos uidimus. Huic dilectissimo Hadriano tẽplum apud Mãtineã cõstituit, & ciuitatẽ sui nominis apud Nilum, ut Pausanias testat. Hieronymus noster eum Hadriani cõcubinũ uocat, exclamatq; ei templũ constitutũ Hierosolymis apud Caluariæ montẽ, ubi Christus passus. Antigenides Thebanus musicus tibicẽ Philoxeni discipulus. Hic primus calciamẽtis Milesijs lasciuioribus usus fuisse dicit: poeta insuper melicus: Suidas. Hic etiã discipulo frigẽti ad populũ ait, Mihi cane & musis. author Cicero in Bruto. Antisthenes Atheniensis Socratis discipulus, præceptor Diogenis, scripsit de Magica. Fuere & alij

tres

tres:unus de schola Heracliti. Alius Ephesius. Tertius Rhodius historicus. Diogenes. Antisthenes Sybarita nobilē uestem elaborauit, in qua uarij dij & terræ erant depictæ. Hæc quotannis in Liciniæ Iunonis templo suspendi miraculi causa solebat, quā à Dionysio Syracusano Carthaginenses CXX. emerunt. author Aristoteles de admirādo auditu. Antiochos & Seleucos Syrię reges in Geographia in Syriæ descriptione dixi. Antiochus Ascalonita ex uetere Academia dicēdi peritissimus, Luculli pręceptor. Cicero uerò Philonē eodem tempore è noua sectabatur. Frequēs propterea inter eos disputatio. Quare Cicero librū edidit cōtra ueterem academiam, qui Lucullus inscribitur, ubi dat ei partes ueteris, ipse nouā tuet̃. Plutarchus in Lucullo. Antiochus Syracusanus Historicus qui scripsit de Italia. citatur sæpe testis à Strabone & Dionysio. Antiochus quē Ægæ Cilicū tulere, doctissimus sophista, securus in figuris, uehemēs in accusationibus: uenustus in defensionibus, in demōstratiuis potens. Et in totū, in forensibus sophistica, & in sophisticis forēsi utebatur oratione. Adfectus scite expressit. Questus & miserationes minimū producēdo latenti sensu includebat. ex Philostrato. Antipater Iolai filius è Paliura ciuitate Macedonię, miles Philippi: deinde inter Alexādri duces & regni successores, discipulus & ipse Aristotelis, uir pręter scientiā rei militaris literatissimus. Duo epistolarum uolumina reliquit, & historiā Perdicæ, resq́ Illyricas. Tutelā gessit Herculis pueri Alexādri filij. Hic solus è successoribus nō sustinuit Alexandrū deum uocari, rem impiam esse dictitās. uixit annos LXXIX. Cassandro filio superstite, qui Olympiadem Alexandri matrē necauit. hæc Suidas. Plutarchus uerò sic ait. Antipater successor Alexandri in regno Macedoniæ, post bellum Atheniensibus illatū legatis ad eum de pace ueniētibus: quorū princeps erat Xenocrates, respōdit se in amicitia permansurū, si sibi Demosthenes, & Hyperides dederentur. Si eius præsidiū in Munichiā, hoc est Athenarum arcē recepissent. Si deniq́ absumptā in eo bello pecuniā, acceptaq́ damna resarcirent. Quibus illi cōditionibus cōsenserūt. Antipater Sidonius poeta, ut Cicero & Quintilianus testatur, uersus ex tēpore faciebat. Idē, ut Valerius refert, die suo natali semper febri ægrotabat: quo tandē morbo perijt ultima senectute. Floruit Crassi oratoris tēporibus. Antipater Tyrius phisophus Stoicus, præceptor Catonis Vticēsis, author Plutarchus in Catone. Alius itē Tarsensis philosophus, ut idem author. Antipater Herodis regis pater, Ascalonita, uir maximus, & potētia præditus. de quo in historia Hierosolymitana diximus. Antipater Hieropolitanus (Hieropolis enim Asiæ ciuitas est) Sophista nobilis, præceptor filiorū Seueri principis, cuius gesta cōscripsit ac magister epistolarū fuit. autor Philostratus. Antiphon Rhamnusius orator antiquus Athenis simul & dux præcepta dicēdi tradidit, teste Quintiliano, quo neminē melius orauisse capitis causam cū se ipse defenderet, locuples est author Thucydides. De hoc itē Philostratus in sophisticis sic scribit. Antiphontē Rhamnusium dubium laudare debeā, an uituperare: quod sæpe duxit exercitū: quod sæpe uicit, quod LX. triremibus plenis nauale Atheniensiū auxerit: inter eius egregia facta posuerim: contra uerò, quod dissoluerit rempub. Atheniensium, in eamq́ tyrannos induxerit, ac cum Lacedæmonijs clam quidem ab initio, deinde manifesto cōsenserit, uir quodāmodo improbus dici poterit. Rhetoricam dicūt primum inuenisse: quidā uerò inuentam excoluisse, atq́ auxisse. Dulci alioquin pronūciatione, Nestor appellabatur. Extinctus est in Sicilia opera, ut putat̃, Dionysij tyrāni, quod interrogante olim illo, ubi optimū æs gigneretur, Antiphon Athenis respondit: ex quo Aristogitonis, & Armodij statuæ constāt. Ex hoc Siculos ad libertatē excitare uisus. Deinde quod eius tragœdias quas magis quàm regni potentiam iactabat, solitus esset uituperare. hæc ex Philostrato. Stephanus autē grammaticus ait, quod patria Atheniensis fuit, ex tribu Rhamnusius: uersificator, & sophista. uocabaturq́ λογομάγειρος, quasi orationis cocus, & ὀνειροκρίτης, id est somniorum coniector. de quorū iudicio etiā scripsit. Et Nestor ob orationis dulcedinem. Præceptor autē ipsius nullus, quantum uidere licet, princeps tamen forensis dictionis post Gorgiam habebat̃. dicitur & Thucydidis fuisse præceptor. Antilochus Nestoris ex Eurydice filius, interfectus in bello Troiano à Memnone Auroræ filio, ut tradit Homerus. Antenor consilio Priami in omnibus adhibitus, unà cum Ænea Iliū prodidit, ut ait Dictys Cretēsis: demū ad Illyricos & Euganeos populos adnauigauit, ut authores Liuius & Virgilius. M. Antonius orator,

Trium-

Triumuiri auus, de quo Cicero in Bruto sic refert. M. Antoniũ & L. Crassum oratores fuisse maximos existimo, & in his primum cum Gracchorũ gloria Latine dicẽdi copiã æquatã. Omnia ueniebant Antonio in mentem, eaq; suo quæq; loco, ubi plurimũ proficere & ualere possent: ab imperatore equitatus, peditatus, leuis armatura, sic ab illo in maxime opportunis partib. collocabant. Erat memoria summa, nulla meditationis suspicio, imparatus semper aggredi ad dicendũ uidebat. Verba ipsa nõ elegãtissimo quidem sermone, cũ diligenter loquendi laude caruerit: non tamen est admodũ inquinate locutus. Nõ eñ tam præclarum est scire Latine, quàm turpe nescire. Neq; tã id mihi oratoris boni, quàm ciuis Romani proprium. In hãc Cicero sententiã. qui interfectũ deinde eũ à factione Mariana cõmemorat, unà cũ pluribus aliјs clarissimis ciuibus, quorũ capita in rostris pepẽdere. Huius filiј M. & C. Antoniј fuere. quorum M. Antonius gratia Cottæ cõsulis & Cethegi factione in senatu curationẽ rei frumentariæ nactus. totius oræ maritimæ, & Siciliã, & prouincias omnis depopulatus est. & ad postremũ inferens Cretensibus bellum ibi morbo interiјt. Hunc Sallustius ait perdundæ pecuniæ genitũ, & uacuũ curis nisi instantibus. author Pedianus. C. Antonius alter oratoris filius multos nactus in Achaia spoliauerat de exercitu Syllano equitũ turmas: illi autẽ adduxerunt eũ in ius ad M. Lucullũ, qui ius inter peregrinos dicebat. Hic aũt Tribunos appellauit. Hunc etiã Antonium Gellius & Lentulus censores sexennio, quo hæc dicuntur, senatu amouerũt: causasq; subscripserũt, quod socios diripuerat, quod iudiciũ recusauerat, qđ propter æris alieni magnitudinẽ prędia mãcipauerat, bonaq; sua in potestatẽ non habuerat. Pedianus. Hunc itẽ Cicero in Verrinis uocat in exercitu Syllano prędonẽ, in introitu gladiatorẽ, in uictoria quadrigarium. Nã inter eos fuit honestissimus, qui iussu Syllæ in Circensibus, quos ipse post uictoriã fecit, quadrigas agitauerunt. Huius filius C. Antonius cum Cicerone cõsul fuit: eiq; maxime aduersus, ut qui Catilinæ cõiurationi faueret. placatus ab eo demũ, rectaq; de republica sentire persuasus est. Postremo post Cæsaris mortẽ in dissensione ciuili in Bruti potestatẽ quum in Græciã uenisset: ab eodẽ traditus est M. Ciceronis filio, in patris ultionẽ in ꝓscriptione trucidati. M. Antonio Oratoris filio M. & L. filiј fuere. Quorũ M. Antonius Triumuir, causa & fax totius belli ciuilis extitit, cũ esset tribunus clã ex urbe ad Cæsarem in Galliã profugiendo. Eũ quoq; mortuũ laudando, percussores publice detestãdo, deniq; sanguinolentã uestẽ ostentando, ac testamentum eius quo populum Romanum uiritim ille munerabat recitãdo: effecit, ut interfectores ob metũ ab urbe profugerent. Deinde Mutinã Bruti prouinciam inuadentẽ, hortante Cicerone, senatus hostem iudicauit: superatusq; ab Hircio & Pansa Coss. ac Cæsare puero, mox triũuiratus fœdere inter eũ & Lepidum ac Cæsarẽ inito, Brutũ & Cassiũ in Macedonia apud Philippos superauit. Quo bello cõfecto Octauius ualetudinis causa Romã rediјt: Antonius in Græciã, Asiamq; profectus, honore quaquauersus ingẽti est exceptus. Cũ illi oriẽs, Augusto occidens, Lepido Italia obtigisset, multos per orientẽ reges, & tetrarchas debellauit. Inter quos Antigonũ Iudæorũ regẽ securi percussit, qđ antea regum nulli contigit. Captus amore Cleopatrę multa ipsius gratia nefanda admisit, eiq; regna multa cõcessit in Syria. Fuluiã uxorẽ statim inito Triumuiratu repudiauit, ac Octauiã Augusti sororem duxit, utramq; postremo ob Cleopatram contẽpsit. Ad bellũ Parthicum Vẽtidium legatũ misit. Qui interfecto Pacoro regis filio ab Antonio missus Ro. triũphauit. Inde Cleopatra in Ægyptũ remissa, per Armeniam, Arabiamq; profectus copias undiq; cõtraxit. Cum Phraate Medorũ rege prælio congressus, ac uictor eum usq; ad Araxẽ fluuium persecutus est. Dein in Armeniam reuersus, eius regẽ in triumphũ Alexandriam duxit. Repudiata igiť Octauia, causa fuit inter eum & Octauium dissensionis. Quo cũ postremo ad Actiũ nauali prælio cõgrediens, superatus est: Alexandriamq; cõfugiens, atq; ibidẽ ab eodẽ obsessus, gladio spõte incubuit, anno ætatis LVI. Huius uiri illud in primis admirabile diciť, ꝙ in ocio luxuriosissimus, in negocio laboriosissimus fuit. Nec ob res male gestas, aut post uictoriã Octauiј quicquam de solita uoluptate remisit. Hæc ex Plutarcho. L. Antonius Triũuiri frater, apud Perusiã ab Octauio fame obsessus, in deditionẽ cũ CCC. aliјs uenit: quib. ut ait Liui. in epitome, Octauius ipse pepercit: ut uero Trãqllus, oẽs ad aram Cæsaris necare crudeliter iussit. M. Antonius, Ianuarius, Honoratus,

Augusti-

Augustalis, Misenas uixit annis L. testamēto poni iussit. M. Antonius Alexāder patrono indulgentissimo conficiendum. Cur. liber liberta. Quæ eor. N. M. S. S. N. N. Ex N. S. Hæc inscriptio Neapoli in domo comitis Matalonæ. Antonius Iulianus Rhetor Romæ perquā fuit honesti atq; humani ingenij: doctrina quoq; ista utiliore ac delectabili, ueterumq; elegantiarum cura & memoria multa fuit. Ad hęc scripta omnia antiquiora tam curiose spectabat, aut uirtutes pensitabat, aut uitia rimabat, ut iudiciū ab eo factū examussim diceres. Gellius. Antonius Gnipho ingenuus in Gallia natus, sed expositus & à nutritore suo manumissus: Romæ docuit rhetoricā, & poemata in domo Iulij Cęsaris pueri adhuc: cuius etiā scholam Cicero & clari uiri frequētasse dicuntur. Fuit alioqui miti faciliq; natura: nec unquam aliquid de mercedibus pactus, eoq; plura ex discentiū liberalitate cōsecutus est. uixit annos L. ex Tranquillo. Antonius monachus, cuius uitā Athanasius pręsul Alexādrinus insigni uolumine persecutus est, misit ad diuersa cœnobia epistolas VII. Ægyptiaco sermone cōscriptas, quæ deinde in linguam Græcā conuersæ fuere: quarum præcipua ad Arsenoitas. Emicuit Cōstantino & filijs eius imperātibus. Hæc ex Hieronymo. Antonij huius uitam ex Athanasio in Latinū sermonē Euagrius monachus cōuertit. Et ipse demū Hieronymus de nouo cōposuit. Antonius patria Vlyxiponensis D. Francisci socius sanctitate ac miraculis claruit. Antichristus ex authoritate Bedæ in Euangeliū Lucæ sic describitur. Nascetur ex tribu Dan, secundū uaticinium Iacob. Fiat Dan coluber in uia. Nascetur autē ex utroq; sexu, nō tantum ex uirgine, ut est quorundā opinio, è ciuitatibus primū Betsaide, & Corozaym exiet, ut in Euangelio. Væ tibi Bethsaida, uæ tibi Corozaym mater erroris. Deinde Hierosolymā ueniet, sedemq; in templo cōstituet, dictitās se Christū esse multa prodigia faciendo Iudæos Christianosq; plurimos in suā sectā cōuertet, resistētes uerò aut minimè auscultātes, minis, cędib. ac omni supplicio terrebit: eoq; modo uniuersum orbē peragrabit triēniū ac sex mēses: quo tēpore calamitas hęc nulli æquiparāda fuerit, nec sinet ulterius sæuire deus, ne & electi in errorem trahātur. Cōcidet ad extremū in Olïueti monte, unde Christus in cœlum ascendit, ut aiunt doctores. Verum dei prouidētia nō deerit. Enoch enim & Helias, ante item trienniū & sex menses in orbem, cōfirmatum animos bonorum, uenient: futurum hoc malum prædicentes, Iudæosq; omnis, quotquot reperient in fidem cōuertent. Secundū illud, si fuerit numerus filiorum Israel sicut arena maris, reliquiæ saluæ fiant. Post mortē uerò Antichristi XL. saltem dies ante aduentū Christi dabunt spatij pœnitentię, his qui fortè aberrauerint. Post illud etiā tempus quādo iudiciū sit futurum, nobis incertum. Sed de ipsius Antichristi aduentus tēpore Apostolus ait, nō eum antè uēturum, quàm discessio fiat: hoc est à Romano imperio regnorū omniū defectio: quod profecto adhuc nō uenit. Nam licet uidemus illud magna ex parte collapsum, donec tamen Gallorū reges erunt incolumes, ad quos res Romanas tueri pertinet, Romani Imperij dignitas nō usquequaq; peribit. Est & cui placeat ex nostris doctobus: ad extremū hoc imperium ad unum ex ipsis regibus Gallorū integrum peruenturū, qui rebus feliciter administratis Hierosolymā adibit, ac se in mōte Oliueti omni sceptro ac imperio abrogabit. Ex quo secundū supra dicta apostolica uerba statim Antichristus apparebit. Et in hāc quidē sentētiā Beda. Ansanus Romanus martyr, Senensiū patronus. uide inter res Senenses. Anastasius martyr & monachus, Persa genere, tempore Heraclij. Alter itē monachus & cōfessor, Rom. ecclesię notarius prius fuerat: dein de cœnobio se addixit, quod est prope Nepet. huius meminit Gregorius III. dialogorum. Anniceris Cyrenęus nobilis equorū agitator, artē Platoni ostentaturus, ante academiā currus iunxit: sæpeq; eundē cursum, ijsdē uestigijs, nihil aberrādo repetijt. Quod cæteris admirātibus, Plato rem nulla laude dignā ostendit: propterea quod rei minimæ & nihil profuturæ animo nimiū intentus maiores artis curas pręuerteret, author Ælianus de uar. histo. Antiphilus Ægyptius pictor, Ctesidemi discipulus, Alexādrū, & Philippum pinxit: Hippolytū tauro emisso expauescentē: In Pompeia Cadmum & Europen. Plinius. Antidotus pictor Euphranoris discipulus, cuius opera extabant Athenis laudata: ipse diligētior q̄ numerosior, & in coloribus seuerus, maximè claruit discipulo Nicia Atheniensi. Plinius. Anselmus præsul Cātuariensis Normādus genere, ac monachus apud Anglos, magna doctrinæ fama tēporibus Paschalis II. Pont. & Hērici III.

Imperatoria

Imperatoris, circa salut. annos M.LVIII. Scripsit libros de meditatiõe, Cur deus homo: De libero arbitrio. de similitudinibus: de cruce: de Iob. Anselmus itẽ alter eodẽ ferè tẽpore pręsul Lucensis, author ut Matildis Comitissa, quæ tunc Lucæ dominabat̃, cœnobium S. Benedicti apud Mantuã ædificaret: ubi & ipse primo sepultus, deinde Mantuã trãslatus fuit. uterq; Anselmus inter sanctos relatus. Apelles Cous pictor olymp. CXII. facile oẽs superauit: uoluminibus editis, quæ doctrinã eã cõtineret. Aliorum opera solebat laudare: uerum unam deesse Venerẽ, quam Græci χάριτα uocant, dicebat. Protogenem etiã admirari solebat tanquã parem famæ suę, uerum una tantum re inferiorem, quod ille de tabula manũ nesciret tollere, memorabili præcepto, nocere sæpe nimiã diligentiã. Acceptus fuit in primis Alexãdro magno, à quo tãtũ uoluit pingi: Opera eius innumera: sed præcipua duæ Veneres prædicant̃. altera è mari egrediẽs, altera Cois imperfecta, quã nullus postea ausus fuit perficere. Dicit̃ ꝓponere solitus opera in pergula, ipse post latens iudicia prætereuntiũ explorans: ex quo sutoris illa reprehẽsio crepidæ fuit; & postera die de crure iudicãti Apelles indignatus: noli, inquit, supra crepidã. Nota & cũ Protogene, qui Rhodi uiuebat, illa linearũ cõtentio, quam tabulã plures se uidisse testant̃. Plinius. Apelles alter è sectatoribus Marcionis: de cuius hæresi Rhodo sic scribit: Senex habuit nobiscum sermonẽ, in quo multa perperã dicere uidebatur, Fidei in primis nõ discutiendam rationẽ, sed in eo quod quisq; crederet permanere oportere. Christi crucẽ omnibus profuturam, modò bene uiuant. Prophetias nõ recipiebat, quod pugnantia loquerẽtur, & sibi inuicẽ aduersarentur: Principiũ de deo sicuti & nos dicebat: quẽ cùm interrogarem causam, Quomodo ęternum principium, aut quãdo, se nescire respõdit, quomodo unigenitus dei filius esset, sed sibi sic uideri, Tũc ergo risi eũ qui se doctorem fateretur eorũ quæ ignoraret, ex Eusebio lib. V. M. Apitius altissimus nepotum gurges Plinio uocatur, libros, ut ait Suidas, de gula cõscripsit, pro qua multas absumpsit opes. Cum audisset in Africa cancros marinos maiores nasci, pro quib. antea multa in Gallia impẽderat, illuc adnauigauit. Cũq; falsum esse quod audiuerat in itinere accepisset, nauis gubernatorẽ uertere cursum retro iussit, execratus prouinciã & incolas. Appianus Alexãdrinus XXII. libros historiæ Romanæ cõposuit: quorum nouem tantũ ad nos peruenere, cõuersi à P. Candido, qui minister Nicolai Pont. V. ab epistolis fuit. Primus Libycus inscribitur de II. bello punico tractãs, II. Parthicus, III. Syrus, bellum uidelicet cum Antiocho, IIII. Mithridaticus. de ciuili quoq; bello Cæsaris & Põpeij libros V. de bello Illyrico librum unum, de Celtico item. Fuisse Hadriani tẽporib. ipsemet in Syriaco testatur his uerbis. Hierosolymã Hadrianus iterũ ætate nostra subuertit. Sed & gesta Imperatorum scripsisse in fine Illyrici etiã demõstrat. Apion Alexãdrinus grammaticus, ut autẽ scribitur Heliconio Cretensis Plistonici filius, audijt Euphranorẽ iam senẽ. Fuitq; Didymi magni alumnus. Docuit Romæ Tyberij & Claudij tẽporibus, successor Theonis grãmatici, æqualis Dionysio Halicarnasseo. scripsit Annales: præterea cõplura. Hunc cymbalum mundi Tyberius appellare solebat. Tãta uit arrogantia fuit, ut donare se immortalitate diceret illũ, cui opera sua dedicasset, uti Plinius refert. Hunc insuper cum Philone Iudæo contendisse, cum legatione uterq; apud Claudiũ uteret̃, diximus in Philone. Apollinares duo, pater & filius, è Laodicea Syriæ urbe oriũdi, doctissimi uiri fuere. Pater presbyter, filius lector: Ambo doctores eloquẽtiæ: Pater grãmaticus: filius Rhetor. Pater quũ esset Alexãdrinus genere & prius Berythi docuisset: postea Laodiceã ueniẽs duxit uxorẽ: ex qua filium suscepit Apollinarem. Qui cum exerceret̃ cum Epiphanio sophista, homine minimè Christiano: eius cõsuetudine à Theodoro præsule Laodicensi iussus abstinere, nequaquã obtẽperauit. Quapropter à Georgio Theodori successore cõmercio Christianorũ interdictus, ob indignationem statim in hæresim erupit, cuius ipse princeps fuit. Nam primum quidẽ dicebat animã à deo, uerbo, facto homine, nõ assumptã: deinde quasi corrigentes se ipsos adiecerunt: animã quidem assumptam, quæ tamen nõ haberet mentem, sed deum uerbum esse pro mẽte. Hæc Socrates in historia. De eodẽ Sozomenus sic ait: Apollinaris Syrus omĩ sciẽtia instructus, & Gregorius, & Basilius Cappadoces, prohibiti à Iuliano principe uti Christiani Grecorũ studijs, & disciplinis erudiri. Tũc Apollinaris cũ esset doctus & ingeniosus, ad imitatiõnẽ Homeri Hebręorum antiquitatẽ heroico carmine scripsit

usq;

usq; ad imperium Saul XXIIII. libris, unicuiq; libro literæ nomen ponendo, uti in Homero legit. Imitatus præterea Menandri soccum, itemq; Euripidis cothurnū, ac Pindari lyram, argumenta è sacris sumpsit libris: omnes Encyclias lectiones breui tempore cõposuit, quæ opera uetustis inferiora nulla in re præter opinionem habebant. Scripsit & ad Iulianum principem contra populos paganos, quem librū pro ueritate inscripsit. Hieronymus uerò de eodē sic scripsit. Apollinaris Laodicensis Syrię pręsul patre presbytero, magis grammaticis in adolescentia operam dedit. Deinde in sacros libros innumerabiles cõmentarios scribens, excessit sub Theodosio: extant eius aduersus Porphyrium, XXX. lib. qui maximè probat. Idem quoq; Hieronymus alibi. Apollinaris cõtra Porphyrium egregia cõscripsit uolumina, probo laborē uiri, licet fatuum eius dogma in plerisq; cõtemnā. Apollinarius alius Præsul Hieropolitanus, sub M. Antonino Imp. emicuit, cui nobilem librū de fide Christianorū dicauit. Extāt & eius V. aduersus gētes libri, & de ueritate duo, & cõtra Cataphrygas qui tunc primū cum Prisca & Maximilla insaniebāt, uaticinantes Mõtano autore: ex Hieronymo & Eusebio lib. VI. Aur. Apollinaris scripsit Cari principis gesta uersibus iambicis, ut testatur Vopiscus. Apollinaris item martyr sub Vespasiano Præsul Rauennas, eò à Petro apostolo missus, cuius erat discipulus, natiõe Romanus, post multa prodigia ex eo uisa iam senex interfectus est. Apollodorus Atheniensis grāmaticus Asclepiadis filius, discipulus Panætij Rhodij philosophi, & Aristarchi grāmatici, primus qui genus metri Triambicū cœperit, ut Suidas testatur. Scripsit quoq; historiam Atheniensem LXXX. annorum, usq; ad reditū Heraclidarum. Diodorus. Apollodorus alter Atheniensis poeta Comicus, tempore quo & Menāder fuit. Fabulas ipsius nõnullas cõmemorat Suidas. Apollodorus Tarsensis poeta Tragicus. Cuius itē tragœdias idē recēset autor. Apollodorus Pergamenus, Cæsaris Augusti pręceptor & familiaris. Scripsit de arte Rhetorica, & Apollodoreā sectā introduxit. Strabo. Apollonius Rhodius, qđ in Rhodo agitaret: Alexādriæ aūt natus, Callimachi discipulus, ęqualis Eratosthenis grāmatici. Cuius etiā successor fuit in pręfectura bibliothecę apud Ptolemæū Euergetē. Scripsit Argonautica uersu hexametro. Suidas. Apollonius Alexādrinus, cognominatus Dyscolus, pater Herodiani grāmatici, nobilis & ipse grāmaticus, filiumq; erudijt. Scripsit de cõpositione partium orationis, & alia cõplura in arte grammatica. Apollonius Aphrodiseus historicus: scripsit res Carias, de Trallibus, de Orpheo eiusq; mysterijs. Apollonius Molo Rhodius pręceptor Cic. Romæ docuit, quò legatus uenerat de præmijs Rhodiorū dictatore Sulla. Orator unus in causis scriptorq; præstantissimus, & in adnotādis animaduertēdisq; uitijs, & instituēdo docēdoq; præstātissimus, ut ait Cic. in Bruto. Apollonius Alabandēsis: Alabanda em̄ oppidū est minoris Asiæ, dicēdi magister cum mercede doceret, tñ non patiebatur eos quos iudicabat nõ oratores euadere, operā apud se perdere, dimittebatq;: quēq; ad quācunq; artem putaret esse aptū, ad eam impellere atq; adhortari solebat. Cicero in primo de Orat. Apollonius Nysseus Panætij Stoici familiaris. Strabo. Apollonius Erophilus appellatus, quod Erophili discipulus fuit, scripsit de unguētis: autor Athenæus. In Plin. autē Apollodorus scribit. Apollonius Astrologus, qui inter cætera de Conicis figuris nobilē edidit tractatū, qui cernit in bibliotheca Vaticana. Apollonius Senator Rom. sub Cõmodo & Seuero principib. proditus quod Christianus esset, uti rationē suæ fidei redderet nobilē super hoc librū cõposuit, quem in senatu recitauit, securi nihilominus percussus, quod huiuscemodi hominib. qui ante eos adducerentur ex lege decreuerant minimè parcēdū, nisi deserta fide. Ex Hieronymo. Philostratus duos ponit inter Sophistas Apollonios, Naucratitā unum, alterū Atheniensem. Qui ambo M. Antonini principis tēpore cõcurrentes docuere Athenis. Apollonij Tyanei uitā multi cõposuere, sed pręcipuè Damis eius peregrinationis comes, à quib. Philostratus mutuatus VIII. uoluminib. interpolauit, ex quo & ego pręcipua cū multa superuacua sint breuiter apposui.

APOLLONIVS è Tyana fuit ciuitate Græca in Cappadociæ finib. arte olim nauta. Dicebat Iouis filius, familiarisq; Æsculapij, ante om̄is pulcherrimus ac sanctissimus. A coitu, uino, & carnib. abstinebat, solis uestibus linteis amiciebat, comā nutriebat, in tēplis & cum sacerdotib. plerunq; uersabatur. Pręuidit Cilicem quendā lasciuum hominē tertia die interemptum iri, atq; ita contigit. Quinquennium integrū siluit. Oriente sole

ſacra quędã in occulto dĳs faciebat,ſolis quatuor diſcipulis ſuis illa cõmunicãs. Aiebat oportere qui rectè philoſophanť adueniente aurora cum dĳs uerſari:præcedẽte autem cõ dijs loqui,reliquũ uerò tẽpus humanis rebus ſermonibuſq; impendere.Se quoq; cõſultore deo,& duce dęmone ſingula facere ꝓfitebať,ſcireq; omniũ linguas abſq; doctrina,& cogitatiões hominũ introſpicere,futura pręuidere ac pręterita diuinitus. Arabes adſumpto in cibo draconũ corde uel hepate,ab auib. nõ ſecus atq; ab oraculis auguria captãt:qđ & Apollonius illic eſt adſecutus,qui etiã ſomnia rectè interpretabať, & portẽta declarabat. Dãnauit ſacrificiũ animaliũ,thure ſacrificabat,orabatq; ſolẽ ut cõcederet,uiros bonos agnoſceret,improbos uerò neq; agnoſceret,neq; agnoſceretur ab illis. Precabať itẽ & ſic deos, Cõcedite mihi pauca habere, & nullius indigere. Dicebat etiã eos qui nulla libidine tanguntur,poſſe tñ ardenter amare,quod in Eunuchis ſit maniſeſtum.Sapienti maius periculum imminere ab inuidia,q̃ uel nauiganti à tempeſtate,uel prælianti ab hoſtib. Turpiuſq; eſſe pecunię ſtudere,q̃ uentri,uel luxuriæ.Nam pecuniã ad hæc aliaq; uitia expeti.In mõte Caucaſo noctu ad lunæ lumẽ cognouit phãtaſma Lamię,qđ nũc apparebat ſub uarĳs figuris,nũc euaneſcebat:obiurgauit ipſum, & prorſus euanuit. Scribiť & eius mora cũ Bardaſane Babyloniæ rege,àquo maximè honoratus, inſuper & comitibus & uiatico uſq; in Indiam adiutus: quã ubi attigit, de Elephãtorum natura hæc ſcribit.Elephãtus eſt iuſtiſſimus,equitať regiturq; à puero,mãſuetior fit homini,q̃ canis,& magis cum eo ludit:ſcribit,ad tibiam artificioſe tripudiat:prudentia cõſilioq; ſecundus eſt ab homine,& ipſe quoq; habet ſapiẽtiam ac mentẽ.Nam ĩi qui uulnerentur,alius Elephantus medeť aloes lacrymas infundens uulneri: uiuit annos,ut cõpertum eſt,plures q̃ quadringentos.Apud Indos quidam ſapientes & ſancti appellanť Oxidrachi,qui urbem ſuam ab hoſtibus,nõ manibus,ſed oratione defendunt. Iuppiter eñ ab eis obſecratus,hoſtes tonitruis & fulminibus arcet.Narrať deinde Apollonius à Phraote rege Indorũ humaniter exceptus,cõuiuioq; adhibitus,ubi ambo oleribus tantum paſti,reliqui cõuiuæ ſumptuoſis uenationũ cibis.Nam rex ipſe & uino & carnibus etiã abſtinebat.Deinde cum maximũ poſt cœnam tripudiũ fieret, Damis ſcribit Apollonium audĳſſe à rege, quod Indi ſapientes putãt uſu muſicæ induci ſomnũ quietũ,ſomniaq; iucunda. Vinũ inſomnia facit inquieta,mentẽ in uigilia caliginoſam,& ſæpe oculos cõniuentes : aquæ autem potor ſemper eſt ſobrius, ſui cõpos,uigil,quietus dormit, dormiens uaticinať.Mens nõ ſuffocata uino quæcunq; in ſomno præſagit,facile diſcernit & colligit : unde ſomniorũ interpretes ſola matutina ſomnia interpretatione digna exiſtimãt. Anfuraus ſummus uates iuſſit ſacerdotes,q̃ reſpõſa clara accipere & ſyncere reddere uellẽt,integrũ diem à cibo,à uino aũt triduo abſtinere.Poſt hæc cõgreſſus cum Iarcha philoſopho Indo eſt,ad quem cum literis cõmendatitĳs peruenit. Hic eñ Indorum ſapientũ princeps,diuinitus Apollonio nomẽ eius,parẽtes,mores,& quæcũq; ipſi cõtigerant dixit,perinde ac ſi omnibus interfuiſſet. Item eos ſapiẽtes qui ſecum agerẽt meridie ſe lauare:poſtea adorare deum,cantu choreã facientes, & interim baculis terrã percutere,quæ inſtar marini fluctus ſeſe in tumulũ attollebat,poſtea reſidebat:peractis ſacris,diſputare cõſueuiſſe. Dicebat pręterea ſe tũ cęteros q̃ boni eſſent deos eſſe,coliq; à ſe ac ſuis opinionẽ Pythagoræ de circuitu animarũ, quã ipſi didicerũt à Pythagora, & Ægyptĳs tradiderũt.Bragmanas à carnib. abſtinere. Auũ ſuũ philoſophũ annos centũ ac triginta uixiſſe. Aiunt Indi pręter quatuor elemẽta eſſe naturam quintã, Æthereẽ ſcilicet,deorũ generationẽ:quæ eñ ex aere trahũt,mortalia eſſe:quę ex æthere,immortalia & diuina.Et ab initio cuncta mũdi mẽbra ſimul facta fuiſſe: eſſe eñ animal cum animalia cũcta producat : & ſicut quoduis aliud animal,ita mundũ ſimul totum nõ per partes natum fuiſſe:maris & fœminæ uicẽ gerere,& amore partium ſuarũ mutuo cõſtare: partes mundi propter mentẽ quę illi ineſt,in ſe inuicem cõuenire:regi autem mundum nõ una manu,ſed multis:primã perfectiſſimãq; mundi ſedẽ deo attribui,huius animalis genitori:cęteras uerò dĳs,q̃ eius partes gubernant.Damis refert,ſapiẽtes illos,ſe pręſente claudum quendã,cæcũ alium,rurſus mãcum alium prodigioſe curaſſe,& cõſuluiſſe,ut à uino generaturi homines abſtinerẽt,itemq; pueri.Nam uinoſus gignit inſanos,& uinũ in pueritia gignit inſaniã. Aiũt q̃ oua noctuæ mediocriter elixata comederit,odio uinũ habebit.Apollonius cõpoſuit lib.de Aſtrologica diuinatione quatuor,ſcripſit etiã quę

ſacra

sacra & quomõ dijs singulis acceptissima sint. Addit Damis Iarchã septẽ annulos Apollonio dedisse stellarũ septem nominib. cognominatos, quorum singulos singulis dieb. gestabat iuxta dierũ nomina illos distinguẽs. Inquit Iarchas, uidet̃ mihi, uirum qui præscire futura uoluerit, caste, sancte dispositũ esse oportere, ita ut nullius sordis macula animam eius inquinet, nullasq; delictorũ cicatrices mẽti impressas gerat. Addit medicinã à diuinatione exordium habuisse: nã Æsculapiũ ex patris Apollinis uaticinijs mortis ꝓfiscua remedia cõposuisse. Dicit apud Indos esse lapillum Panthaurã ignis instar micantẽ, sub terra passus quatuor nascentẽ: tantum uero spiritus inesse, ut intumescat, & plerunq; scindatur terra ubi eiusmodi lapis cõcipitur: hic ita lapides attrahit, sicuti magnes ferrũ. Laudãs Iarchas Apollonium inquit, mirari nemo debet si diuinãdi scientiam cõsecutus es, cũ tãtum ætheris in animo geras. Post hæc Apollonius, cùm de Tãtali fonte bibisset reuersus ad proprias sedes. Erat ẽm iuxta Iarcham Tantali statua, phialam propinãs plenam cõtinuo liquore, de qua bibẽtes ad philosophiam simul & ad amicitiã inuitabant̃. Cumq; morbus grauiter Ephesum inuasisset, rogatus ab eis idem gessit, quod olim Pythagoras apud Thurios Metapõtinosq; fecisse perhibet̃. Duxit turbã ad theatrum, ubi pro malis depellẽdis sacrificia fieri cõsueuerunt: ibi senem quendam mendicanti similẽ inuentũ, Ephesiis inquit, cædite lapidibus hunc deorũ inimicũ, nonne uidetis huic oculos igne plenos esse? Quo uisu cognouerũt Ephesii dæmonẽ esse, ac lapidib. obruerũt: deinde iubẽte eo detexerũt: euanuerat hominis imago, & grãde corpus canis cõspiciebat̃: sic Ephesii morbo liberati sunt. Post hęc ad tumulũ Achillis obsecrauit Achillis numen, ut sibi antiquã eius imaginem demõstraret: parumper tumulus intremuit, & iuuenis quidã apparuit, primo statura cubitorum quinq;, paulopost duodecim, pulchrior ꝗ̃ dici possit. Interrogauit quinq;, friuola nimium, ad grãmaticos & historicos pertinẽtia. Vidẽs adolescentẽ nimis lasciuientem, ridentemq; sine causa nimium & secum ipso, sequentem atq; cantãtem, cognouit eum à dæmone occupatum esse, cõpulit dæmonem corpus eius relinquere, quo discedẽte in rei huius signũ statua quædã proxima cecidit. Item cùm uideret Athenienses in theatro, inter Orphei carmina theologiamq;, ad sonitũ tibiæ saltantes, redarguit lasciuum mollemq; saltum: cõfirmauit autẽ carmina grauiusq; tripudiũ. Apollonius & Damis scribũt, qđ Menippus Demetrij Cynici discipulus, adolescẽs formosissimus, cum Corintho Cẽchreas proficisceret̃, obuiã habuit quandã imaginẽ puellæ peregrinæ speciosæ diuitis, quæ aiebat se esse illius amore accẽsam: inuitauit ut ad eius domũ diuerteret in suburbanũ: ille amore captus sępe illic se illi cõmiscuit, ac de ineundo matrimonio cogitabãt: habebat domum regio ornatu apparatã. Apollonius cùm in ea domo singula cõsiderauisset, exclamauit illã esse quandã ex numero Lamiarum, quas aliqui laruas, aliqui lemures appellãt: quæ sunt ad uenerẽ pronæ, & humanas carnes uehemẽter expetunt, uenereorũq; cupidine alliciũt eos, quos cupiũt postea deuorare. Preciosa autẽ illa domus ornamẽta, mensas, epulas, pincernas, inquit esse tãquã hortos illos Tãtali, qui sicut ab Homero scribit̃, apparẽt aliquid esse quum nõ sint: omnia ẽm illa uanas imagines esse. Iussu Apollonij omĩa illa subito euanuerũt, & illa cõfessa est se esse Lamiam, Lamiasq; cõsueuisse pulchris adolescentũ corporibus uesci, cũ ad summã sanguinis abundãtiam peruenissent. Hæc in media Græcia facta palàm tanquã certa à plurimis habent̃. Cum Nero Philosophos exterminasset, Apollonius ait homo deorũ ludibrium est, iuxta Platonis sententiã. Hominum uero ludibrium est rex impudicus. Nihil sine dijs sumus, itaq; orãdum ut nobis duces sint. Nihil est tã terribile, ut sapientẽ terrere possit. His qui ueram sapientiam modestiamq; attigerunt, omnia quę à dijs mittuntur prosperè succedunt. Sapiẽtia mea ex diuino afflatu prouenit. Dij nõ semper in eodem permanẽt loco, sed nunc ad Æthiopas, nunc ad Athon, nunc ad Olympũ proficiscunt̃. Cũ per syngraphã accusatus esset, quod Neroni detraxisset, & prętor syngraphã lecturus acciperet, nulla reperit uestigia literarũ. Idem sub Domitiano illi cõtigit. Puella quædã Romæ mori uisa est, quæ habitabat in domo cõsuli uicina, efferentibus eam præcepit Apollonius deponere feretrũ: attrectãs igitur puellã, illiq; admurmurans, ab ea quæ uidebat̃ morte ipsam reuocauit: quæ statim etiã loqui incipiẽs in paternam domũ redijt, sicut Alceste quõdam in uitam restituta. Vtrũ autẽ scintillã animæ in ipsa inuenerit, quæ ministros medicosq; latuerat: siue decidẽs fortè pluuia disparatã &

penè iam extinctā animā calefaciens in unum cōgregauerit, difficile cōiectu est, nō mihi solum, uerum etiā his qui uidendo interfuerunt: id autem satis cōstat dum funus efferret̃, forte pluisse. Apollonius in epist. ad Indos quadā (multas enim ad eos misit) inquit, Oceanus à spiritibus sub aqua existētib. impulsus ex multis hiatibus, q̃ partim sub ipso, partim in terra circa ipsum sunt, ad exteriora diffundit̃, ac rursus retrocedit, postq̃ uelut anhelans is quē diximus spiritus recedit. Huic opinioni fidē facit, id quod apud Gades ægrotātibus cōtingit. Nā quo tēpore excrescēs aqua regionē inundat animæ morientes nō deserūt, qđ profecto nō eueniret, nisi spiritus ipse in terrā secederet. Apollonius socius consciusq; fuit cōiurationis in Neronē qua ꝓfligatus fuit. Noscebat aūt futura nō incantationibus utēs, sed ex his cōiectans quę sibi dij immortales ostendebāt. Quondā nauigiū satis idoneū nactus cùm Leucadem tenuisset, Achaiā iturus, descendamus inquit, ex hac naui: illa uerò quanq̃ tunc quieta paulo post submersa est. In Ægypto autē existens noscebat quæ eo tēpore fierent Romæ in exercitu cōtra Vitellium Imp. Apud Vespasianum in honore fuit, quem ita adhortabatur: Vespasiane quæ ad imperium attinent tanquā rex administra: quæ autem ad corpus, tanquā priuatus. Munera deinde ab eo ablata renuit dicēs, auaris hominib. qui harum rerum indigēt, esse tribuenda. Vidēs leonē cum hominib. mansuetè uersantē, & ad pedes suos procumbentē ait, in eo animā Amasis regis esse: tūc leo rugijt, fuditq; lachrymas. Idē Athenis ignotis dijs aras cōstitutas esse nouit diuinitus, & dixit quicq̃d Timasioni Ægyptio à nouerca cōtigisset. Peragrauit deinde uersus occidētē ad gymnosophistas Æthiopū philosophos. Illic Thespetiō gymnosophistarū dux senior pręcepit arbori ulmo, ut Apolloniū salutaret, illa salutauit distincta q̃dē uoce, sed tenui & fœminea. Gymnosophistę à carnib. & libidine abstinēt, meridie sacris incūbunt. Thespetion inquit, Frugalitas, sapiētiæ ueritatisq; magistra est, uictus labore manuū cōparādus. Apollonius ait Indos acutiores esse Æthiopib. q̃a in aere puriore degāt: ueriora etiā de natura & dijs opinari, quod ꝓpius deos & principia substātiæ calidæ, atq; animātia generātis habitarēt. Addit Socratem diuinū fuisse, neq; aliā ob causā ꝑ bestias arboresq; iurare, nisi ne per deos ipsos iuraret. Dijs obsistere insania est: male fortunata apđ homines apparet iustitia: ab Ioue em̃ & fatis ordinata, ut hominib. nō auferatur iniuria, nusq; ne quis sibijpsi iniuriaretur prouidit. Extat Apollonij epist. qua dęmonem satyrū in Æthiopia se mansuefecisse narrat: mansuefecit autē, ut narrat Damis, uini potu, quū cōtumeliose lasciuire soleret in fœminas. Interea Titus captis Hierosolymis omnia circū loca cadaueribus cōpleuerat: à finitimis autē gentib. ob uictoriā coronā offerentibus respuit, dictitās se tali honore indignum: nō em̃ se esse talium operū autorē, sed deo iracundiā cōtra Iudæos demōstranti suas manus præbuisse. Apollonius hortū cōsiderans, diuinitus cognouit in eo thesaurū abscōditū. Quūq; lis inter agri dominū & thesauri repertorē esset, ait ei dādū qui melius uti sciret. Itē adolescētem uidēs rabie furentē, cognouit quis esset rabiosus canis, qui eum lęserat: canis ille iussu eius lābēs uulnus curauit adolescentē, canē uerò natatu fluminis curauit, medicamentū nanq; rabiei est aqua, si eam attingere rabiosus audeat. Item præuidit qua morte Titus moriturus foret. Quū aūt Domitiano q̃ oēs philosophos eiecerat suspectus esset, atq; in cōpedibus ab eo uinctus interrogaret̃, quō crus compedes sustineret, respōdit, nescio: mens em̃ alijs intenta est, quæ aut nō dolebit, aut dolorē sedabit: cogitat aūt nūc mēs hoc ipsum nō cogitare talia: Animā capere nequaq̃ poteris, quin etiā neq; corpus, quoniā tibi fatorū ordine nō subijcior: atq; hæc dicens è prætorio disparuit: solebat em̃ pedes diuinitus soluere cōpedibus. Ritu etiā Pythagoreorū, atq; Bragmanū linteis amiciebat̃, & calciamēta ex arborū corticibus gestabat, dicebatq; ab om̃i uenere abstinere me iuuat, & hoc ipsum amo nihil amare. Quod aūt sit hominib. cū deo quædā affinitas, per quā solus ex omnibus animalib. deū cognoscit, & de ꝓpria natura philosophat̃, & diuinę uocis est particeps, formaq; deo similis est, & à deo uirtutes habet, ꝑ quas deo ꝓximus reddit̃, Apollo nos docuit. Leuibus tenuib. q̃ cibarijs uescor, quę mihi lōge sunt iucūdiora, q̃ lautæ & apparatissimę aliorū dapes, atq; hoc admirabilē quandā & arcanā perspicacitatē sensibus tribuit, nec turbidū quicq̃ aut obscurū circa ipsos manere patit̃, facitq; ut tanq̃ in speculi claritate cūcta perspiciā, tam etiā facta q̃ futura. Præcipiebat insuper ne simus de cōsilijs deorū curiosi. Dū Romæ Domitianus occideret̃: ipse autē

Ephesi

Epheſi meridie diſputaret, rē totā quaſi ante oculos poſitā conſpexit, multiſq; narrauit. De Apollonij ætate & morte Damis nihil ſcripſit: quidā octogeſimū, alij nonageſimū, pleriq; centeſimum ætatis annum exceſſiſſe perhibent, nō minus q̄ in iuuenta ualidum & formoſum. Tradit̄ à quibuſdā ipſum Epheſi deceſſiſſe. Alij in Lyndo mortuū aſſerūt, cùm Palladis templū ingreſſus, repēte ex hominum cōſpectu diſparuiſſet. Alij in Creta cùm eſſet in tēplo cōcluſus ſpōte patefactis foribus exijſſe, & iterū intraſſe, & illinc aſcē diſſe in cœlū: auditamq; eſſe uocē quaſi cantantiū uirginū: ueni de terra, ueni in cœlum, aſcende ſicut inde in terrā deſcēdiſti. Adoleſcens quidā poſt Apollonij mortē dormiēs primū, deinde etiā experrectus uidit, audiuitq; Apolloniū de anima ita dicentē: immortalis eſt anima, nō humana res, ſed à diuina prouidētia ꝑfecta: ipſa igitur poſt corruptū corpus tanq̄ uelox equus uinculis ſolutus facile huc atq; illuc diſcurrens miſcetur leui aeri, grauē moleſtamq; ſeruitutē exuta. Ipſe uero omniū ſermonibus tanq̄ deus colitur, & ſacra Tyana regijs illū honoribus proſequit̄. Cupiebat autē coram nullis teſtib. mori, adeo perſuadēdi cupidus erat ſe ſemper eſſe uicturū. Sic igit̄ exiſtimādū uiros bonos dei particulam quandā habere, mundū aūt qui opifici deo adiacet, omnia quæ in cœlo, terra, mari ſunt exiſtimare debemus: cuius etiā homines pręter fortunę rationē ſunt participes. Eſt aūt & in hoc bono uiro mūdus quidā, ſapientiæ menſurā nō excedens. Verū huiuſmodi figurā inordinatę animę furioſius attingētes, omia perturbāt. Hepar, in quo uaticinij ſedē eſſe dicunt eius artis periti, ex nō puro ſanguine cōſtat: totum em̄ ſyncerū purūq; ſanguinē cōtinet cor, eumq; per uenas in uniuerſum corpus diffundit. Bilē autē in hepate iacentē iracūdia excitat, timor aūt in cōcauas hepatis partes eandē ſubducit: qđ ſi quis ipſam irritauerit adeo efferuet, ut ſuo uaſe cōtineri nō ualēs ſupino hepati ſuperfundat̄, atq; ita partes oēs hepatis occupet, quæ antea ſyncerae fuerūt & aliquid portēdere idoneę. In animalib. uero quę timore terrefiūt, ſubſidēs bilis ſimul cōtrahit quicquid lenibus hepatis partibus luminis inerat: tunc em̄ introrſum cedit prioris ſanguinis pars, qua hepar illuſtrabat̄, cum natura pelliculam, quæ circa ipſum eſt prætēdat, & qui turbulētus ineſt ſanguis ſupernatet. Aphrodiſius pręſul Bituricēſis Petri diſcipulus gn̄e Ægyptius iacet apud Bituriges. Aphthonius Sophiſta ſcripſit πϱογυμνάσματα, id eſt, prę exercitationes in Rhetorica. Itē in artē Hermogenis, cuius liber adhuc extat. Apſines Gadareus ſophiſta, uir erro, primū Smyrnæ ab Heraclide Lycio, deinde Nicomediæ à Baſilio eruditus: poſtremo Romæ docuit Maximiani tēpore, à quo ad coſulatū uſq; ꝓuectus eſt, ut ait Suidas. Eius extāt hodie ſcripta quædā in Rhetorica. Alterū Apſinē ſophiſtā Philoſtratus inter amicos ſuos cōnumerat. Apſyrtus Procōneſius è Nicomedia oriūdus militauit ſub Cōſtātino Imp. circa Iſtrū. Scripſit ἱππιατϱικόν, id eſt de cura equorū: ſed & Cimō Athenienſis ἱπποσκοπικόν, id eſt de equorū cōſideratione. Suidas. L. Apuleius Trib. Pl. diē dixit Camillo, ex quo ille in exiliū Ardeā abijt. Liuius. L. Apuleius Saturninus Trib. Pl. ſeditioſus, ut gratiā tribunorum militum pararet, legem tulit, ut ueteranis centena agri iugera in Africa diuiderent̄. Et intercedentem Bebiū collegam facta per populū lapidatione ſubmouit. Glauciæ Prætori, quod is in eo die quo ipſe cōcionē habebat, inſiliēdo poteſtatē populi aduocaſſet, ſellā cōcidit. De quo uide Cæciliū plura ſcribentē. Liuius aūt in Epitome ſic ait. Apuleius Saturninus adiuuāte C. Mario, & per multas occaſiones à Numio cōpetitore Trib. Pl. per uim creatus, nō minus uiolēter tribunatū q̄ petierat, geſſit: & cùm legē agrariā per uim tuliſſet, Metello Numidio quod in cauſa minimè iuraſſet, diē dixit: qui cùm à bonis ciuibus defenderet̄, ne cauſa malorū certamē eſſet, uoluntariū in exilium Rhodū profectus eſt. Ibiq; legēdo & audiēdo magnos uiros aduocabat. Idē C. Meniū cādidatū quod actionibus ſuis aduerſariū timeret interemit. Quibus rebus cōcitato plurimū ſenatu, oppreſſus armis cū Glaucia prętore, & alijs eius factionis ſocijs interfectus eſt. Q. Metellus ab exilio ingēti fauore reductus. L. Apuleius philoſophus Platonicus è Madaura Africæ oppido, patrē habuit Theſeū, matrē Saluiā, ut ipſemet in Metamorphoſeos libris teſtat̄, Athenis liberales artes adſecutus. Platonis decreta ſibi propoſuit ante omia ſectāda. Omnigenę uir eloquētiæ & diuerſam ab antiquis ingreſſus uiā, nouū dicendi genus adſumpſit. In uerbis em̄ nouus, in ſentētijs creber, in trāslationibus audax, in inuētione acutus, in elocutione uarius, ut in ipſius operibus licet deprehēdere. Nā libros XI. Metamorph. ſcripſit de Aſino aureo,

Lucianũ imitatus sophistam, qui Græce simili ferè argumẽto scripserat. Ob eam rem fabulam hãc Græcanicã uocat. In qua fingit sese ingenij fortunæꝗ periclitandæ gratia cũ aliò tum in Thessaliã profectum. Ibiꝗ à saga, dum in auem cuperet, in asinũ esse immutatum, pristinũ tamen sensum retinentẽ. Multa quoꝗ se passum, multa per ærumnas & labores didicisse, ut planè hoc cõmẽto mores humanos uariosꝗ euẽtus, quis possit ex ea fabulæ lectione perspicere. quin obiter anum quandã solatricẽ puellæ captiuæ referentem inducit: quã qui nosse melius cupit, Fulgentiũ super hoc ipso figmento quæ enarrauerit inuestiget. Deniꝗ post uarios labores, lunę auxiliatricis ope, ut ipse ait rosis de manu Ægyptij sacerdotis acceptis ac deuoratis, homini est restitutus priori, & religionib. magnis initiatus. Deinde Floridorũ libri iiij. qđ florũ modo uarietate doctrinæ, multipliciꝗ eorũ cognitione delectẽt: uersant̃ enim in genere demonstratiuo. Orationes cõtinent ad Africę procos. habitas. Duos itẽ libros in Apologiã magicę: fuerat enim à Sicinio Æmyliano cũ alijs tum magicę criminibus accusatus corã Claudio Maximo Africæ Procos. De deo Socratis librũ unũ, in quo Platonis theologiã collaudat, postremo deum hunc quẽ ille uti consiliarium audire uidebatur, tollere uidetur. Super quo Augustini uerba de Ciuitate licet in mediũ adferre: Apuleius librũ de deo Socratis scripsit, ubi differit ex quo genere numinũ Socrates habebat adiunctum & amicitia quadã conuerbiatũ deum, à quo perhibetur solitus admoneri, ut desisteret ab agendo quãdo nõ feliciter fuerat euenturũ. Dicit apertissime nõ illum deum fuisse, sed dæmonẽ diligenti disputatione pertractãs istam Platonis, de deorũ sublimitate, & hominũ humilitate, ac dæmonũ mediocritate sentẽtiã. De magica uero ipsius idẽ Augustinus sic ait: Apuleij philosophi Platonici extat oratio copiosissima, qua à crimine artiũ magicarũ se alienũ esse defendit, seꝗ aliter nõ uult uitio carentẽ uideri, nisi ea negando, quæ non possunt ab innocente cõuinci: ac omnia miracula magorũ, quos recte sentit esse dãnandos, declarat fieri & in operib. dęmonũ: hęc ille. Scripsit & de dogmate Platõis eius decreta breui epitome cõplectendo, cũ altero libello qui de philosophia inscribitur ad Faustinũ filium, qui pars prima est. De mundo item librũ unum ad eundem, qui naturalẽ continet philosophiã. Trismegisti postremo antiquissimi philosophi dialogũ conuertit. Aquilij & Vitellij simul cũ filijs Bruti Tarquinios reducere quæsiuere, capiteꝗ damnati. Liuius ij. M. Aquilius consul Aristonicũ in triumphũ duxit. In Sicilia bellum seruile concitatũ confecit. Accusatus deniꝗ quũ de repetundis causam diceret, M. Antonius ꝙ pro eo perorabat, tunicã à pectore eius discidit, ut honestas pro republica cicatrices ostẽderet, quib. cõspectis, proculdubio absolutus est. Liuius lib. lxix & lxx. Aratus Sicyonius, uir admodũ potẽs in patria, tyrannisꝗ maxime infensus, quos Sicyonia ciuitas alere cõsueuit. Erat eñ eius loci tyrannus eo tẽpore Nicocles, ꝙ multis incõmodis ciuitatẽ adfecerat. Arato igit̃ libido subijt patriã liberãdi coactisꝗ omnibus quos Nicocles in exiliũ egerat, cõiuratis quoꝗ alijs Sicyonijs, ac nocte in urbẽ per scalas mœnib. adpositas ingressi, tyrannũ metu sponte profugere coegerũt. Hinc Aratus cõposito patriæ statu, ac restituta libertate Achęos in amicitiã adsciscere conatus est, à quibus Imperator delectus, annos XXXIIII. eorũ remp. feliciter administrauit: ac primo Locridẽ & Calydoniã depopulatus, postremo Acrocorinthũ expugnauit, Macedonas ex eo loco depellẽs, Argeorũ tyrannos, Aristonicũ primo, deinde Aristippũ bello sustulit. Lysiadẽ tyrãnũ Megapolitanũ insidijs adpetijt. Sed & nomen eius Ætolorũ res maxime illustrauere, quos Achæis aduersos in finib. agri Megarẽsis sępe superauit. Sublatus tãdẽ ueneno dicit̃, eoꝗ lento ac sensim dato à Philippo iuniore Maced. rege, ꝙ eius uirtutẽ & potẽtiã formidans amicitiæ specie ad se illexerat. Sepultus Sicyone. Aratus poeta solẽnis in grãmatica Menecratis discipulus, in philosophia Timõis & Menedemi, Emicuit Olymp. CXXIIII. regnãte Antigono in Macedonia Demetrij Poliorcetę filio apđ quẽ ad extremũ usꝗ in honore uixit. Fuit uersificator, scripsit Phænomena, hymnos in Pana, in medicina quoꝗ quę ad cõpositionẽ Theriacę pertinẽt: pręterea de morib. & epigrãmata quędã in Antigoni uxorẽ, Epicediũ in Cleõbrotũ: soluta itẽ oratiõe epistolas in cõmẽtarios in Odysseã: hęc Suidas. Quint. quoꝗ his uerbis eũ taxat. Arati materia motu caret, ut in qua nulla uarietas, nullus adfectus, nulla ꝑsona, totusꝗ in nominib. absumit̃. Sufficit tamẽ operi cui se parẽ credidit uel ęqualẽ. Phęnomena ipsius à Cic. & à Germanico Cęsare cõuersa fuere

fuere. Arator Romanus subdiaconus, poeta Christianus, apost. actus hexametris cōposuit. Archelaus Milesius Anaxagorę discipulus, & Socratis pręceptor, primus ex Ionia physicā philosophiā Athenis inuexit. Quapropter appellatus physicus fuit. Hic uitia & uirtutes nō natura, sed lege constare dixit. Fuere item tres alij, unus chorographus, qui omnem ab Alexādro peragratā terrā dixit. Alius qui physicā carmine scripsit. Tertius de arte Orat. Diogenes. Archelai item in Cappadocia regnauerunt. Ex his ille qui superatus à Sulla est, quod Mithridati auxilium tulerat: alterū Romę retinuit Tyberius, ut in Cappadocia dixi. Archelaus Herodis, de quo in hist. Hierosolym. Archelaus Macedoniæ rex, quē lepide Socrates notauit, quod ille magno sumptu Zeusim ad pingendum nouam ab eo cōstructam domū adcerseret, ut hospites plures, quādo nō sui causa, saltē uisendę domus studio allicerent. Idem tyrannus à Platone potius q̃ rex appellat: interfectus est demum ab adolescente nomine Crateua quem in delicijs habebat, quod eum promissa filia alteri posthabuerit. Sed ipse Crateuas post annos quatuor etiā interficit. Hic olim etiā in cœna poeta quodam talentū petēte adferri iussit, deditq́ Euripidi poetę, qui simul cum eo etiā cœnabat, dicens, tu dignus accipere, hic postulare. Ælianus de uar. hist. Archelaus pręsul Mesopotamię librum disputationis cōtra Manichæum Syro sermone cōposuit sub Probo Imp. Hieronymus. Archesilaus Pitanęus ex Æolide mediam adtulit Academiā, ob disputationis cōtrarietatem. Primus nanq; in utrāq; disserere partē adgressus est. Idq; orationis genus quod Plato tradiderat, per interrogationē & responsionem, ex umbra in certamē & puluerē deduxit. Nullū pręterea scripsit librum, quod æque de omnib. retineret adsensum. Poeticę operā dedit. Ex omnibusq; Homerū ita cōplectebat, ut secū semper haberet, & ante somnū semper aliquid ex eo legeret, uocitās eum amasium suū. Excessit ex haustu immodici uini, anno ætatis LXXV. Floruit circa Olymp. CXX. ut scribit Apollodorus in Chronicis. Archesilaus sculptor nobilis fama pręsertim Dianæ simulachri, in quod est Simonidis epigrāma. Fuere pręter hos alij duo poetæ, alter elegiarū, alter uerò priscæ comœdiæ scriptor: Diogenes. Archimedes Syracusanus Geometra nobilissimus, tāta in ipsa sciētia dulcedine dicit uersatus, ut sępenumero inuitus ad balnea ductus, dū perungēdus in cratere cōstitueret, per corporis unguēta, figuras ac lineamēta digito inscriberet. Is amicos & necessarios orasse fert, ut post eius mortē, ambitam Cilindro sphęram sepulchro eius imponerent: inscriberēt, ex cōtinenti fundamēto ad cōtentum quænam excessus sit proportio. Postremo captis Syracusis, contēplandis lineamentis intentus fuisse dicitur, ut urbem diripi nō senserit. Iussus à milite ut ad Marcellum ocyus ueniret, nō ante uoluit, q̃ rem propositam perfecisset. Quamobrē ab eodem euestigio interfectus est, quod ægrè Marcellū tulisse dicit, autor Plutarchus. Cicero uerò in Tusculanis, quum esset in Sicilia quęstor, sepulchrum eius inter uepres cum ijsdem, quę suprà diximus, insignibus inuenisse gloriat. Fuit item alter Archimedes grammaticus, genere Trallianus, qui commētarios in Homerum & mechanica scripsit. Suidas. Archidamus princeps Lacedæmoniorū in bello clarus, Telidis filius, Methonē ad Athenienses deficientem recepit. In bello cōtra Pylum primus è naui prosiliēs, nec uulneratus est, nec scutū amisit. Deniq; aduersus Amphipolim strenuè decertauit. Insimulatus postremo quod Agnonis Thraciæ regis amicitiæ studeret, dānatus est, ut ait Suidas. Hic quōdam cùm uidisset in cōcilio Lacedæmoniorū legatū quendā, qui senectute interpolata canos infecerat, Quid miramini, inquit, eum animo mentiri, qui corpore etiā mentitur? autor Ælianus de uar. hist. Floruit Isocratis oratoris tempore. A. Licinius Archias poeta Antiochenus Romæ fuit in amicitia multorū clarorum oratorū, præsertim Lucullorum, & à nōnullis Græcis populis honoratus, & eorum ciuitatibus donatus, Ciceroni in primis familiaris. Hic cùm discederet è Sicilia cū L. Lucullo Heracleā uenit, & adscribi etiā in eadē uoluit, quod & sua uirtute, & Luculli amicitia, facile impetrauit. Deinde de ciuitate lis mota à quodā Græco, Cicero defendit, ubi multa de laudib. poeticæ dicit. Pedianus. Archias qui cōdidit Syracusas, de quo in Syracusis diximus. Archias Hyblæus præco celeberrimus, uicit tris ordine Olymp. & Pythica, ubi icon ipsius & Epigrāma Gręcum. Pollux. Architas Tarentinus philosophus Pythagoricus rempub. Tarentinorū rexit, exercitus ductando, nec unquā superatus, ut ait Aristoxenus. Scripta eius nō ferūtur, nisi quædā ad Platonem epistola, eius in

Geometria discipulum, pro quo etiā spōsor apud Dionysium quādoq; fuit. Primus qui mechanica mechanicis principijs usus exposuit, primusq; de Cilindri ratione duas medias secundū proportionē sumere quærēs, ad cubi duplicationē & cubum, ut Plato testatur, etiā inuenit: autor Diogenes. Idem fertur simulacrū quoddam columbæ è ligno factitasse, idq; ratione quadā mechanica uolitasse, ita scilicet librametis suspēsam, & aura spiritus impulsa atq; occulta cōcitam: autor Fauorinus apud Gelliū. Architas Mitylenæus musicus, cui pro probro daretur, quod nō exaudiretur, respōdit, Instrumentum pro me loquit. Fuere itē alij duo, unus qui de agricultura scripsit, alter poeta epigrāmatum. Diogenes. Archibius grāmaticus Alexādrinus docuit Romæ sub Traiano principe. Scripsit cōmentarios in epigrāmata Callimachi. Suidas. Archilochus poeta iamborum Lycambem socerum, quod filiam ei pactā alij locauerat, ad laqueum ob iamborū petulantiā in eum scriptorum cōpulit. Ex quo Horatius. Archilochum proprio rabies armauit iambo. Ouidius: Tincta Lycābęo sanguine tela madēt. Quintilianus. Archilochus primus inter eos qui iambos scripsere. Summa in eo uis, elegantes sanè uibrātesq; sententiæ, plurimū sanguinis atq; neruorum, adeo ut uideat quibusdā, quod quidem ueneni est, materiæ esse, nō ingenij uitium. Emicuit regnāte Romulo, ut ait Cic. in Tuscul. Hunc Archilochum Critias lepide accusat, ut hominem ineptum, qui de seipso multa probra dixerit, quæ aliter nesciremus. Nam quod seruæ filius fuerit, quodq; patriam ob paupertatē relinquēs in Thasum uenerit, & quod hic inimicus sit habitus, qđ sine discrimine amicos inimicosq; momorderit: præterea mœchus, libidinosus, contumeliosusq; fuerit: deniq; quod scutum abiecerit, nunq̃ profecto sciremus, nisi ex ipso. hæc Ælianus de uaria hist. Aristides Atheniensis in regenda repub. cum Themistocle dissensit, quū essent diuersis moribus. Hic esse, ille uideri strenuus malebat. Hic abstinentissimus, ille cupidissimus. Hic deniq; pauper, ille diues. Catoni alter, Cæsari Themistocles cōparādus. Hic cū multa pro patria gessisset, postremo ob inuidiā, ut mos est bonorū, in exiliū actus, precatus est deos, nō sicuti Achilles Gręcis iratus, ut Atheniēsibus quęcunq; cuperent, sic bene fausteq; euenirent. Tertio post anno quū Xerxes ductaret exercitū per Bœotiā & Thessaliā, Atticamq; adoriri statuisset, Atheniēses antiquata lege exules restituerunt. Inter quos Aristides reuersus, iniuriarū minimè meminit, sed Themistoclem aduersariū omni studio ornauit, cum quo postea simul militauit, & apud Plateas cū Pausania se cōiunxit. Abstinentiæ ipsius id signum uel maximū, qđ summis functus honoribus inops decessit, iā senex, sumptusq; funeri defuit. Et filiæ ex publico dotatæ, filioq; Lysimacho etiā argēti minæ centum & totidē agri cōsiti iugera erogata. Ex Plutarcho. Aristidē aliū inter Sophistas Philostratus ponit è ciuitate Hadrianorū Mysiæ, q̃ Smyrnæ docebat, & adueniēti forte M. Antonino principi unus omnino nō processit obuiā, eoq; modo in cognitionem pariter & amicitiam uenit Imp. Aristides Thebanus pictor, Apellis tempore. Is omnium primus animum pinxit, sensus expressit omnis, quos Gręci uocant ἤθη, durior aliquantulum in coloribus. Encausticā etiam primus inuenisse traditur, postea à Praxitele cōsummatam. Huius pictura illa pręcipue laudat, infans adrepens ad mammā matris ex uulnere morientis, ac manu prohibentis: sentire mater, & timere uidet, ne à mortuo lacte sanguinē infans lambat. Quā tabulā Alexāder transtulit Pellam. Sed & Iris eius imperfecta cōmendat, quā nullus posteriorum ausus est attingere. Huiuscemodi enī imperfecta opera, sicuti Venus Apellis, & Tyndarides Nicomachi, Medea Timomachi, in maiore sunt admiratione, q̃ si perfectæ forēt: quippe in his liniamēta reliqua, ipsæq; cogitationes artificū spectāt, atq; in lenocinijs cōmēdationis dolor est, manus quū id agerēt, desideranŧ extinctę. ex Plin. Aristides Atheniensis alter orator, inter x. secundus, cuius multę extāt orationes, insuper & declamationes Attico stylo. Aristides Atheniēsis itē philosophus Christianus eloquētissimus, sub pristino habitu, uolumē nostri dogmatis rationēq; cōtinens, eodēq; tēpore quo & Quadratus Hadriano principi tradidit, id est Apologeticō ꝓ Christianis. Hieronymus. Aristotelē philosophum iuuentā luxuriose egisse, & patrimonio absumpto militasse, postq̃ uero in ea arte decoxerit ad philosophiā se cōuertisse, Ælianus de uar. hist. testaŧ. Is Stagerita fuit Platonis auditor, patre Nicomacho medico, Alexādro discipulo uel præcipue charus: id beneuolentiæ signū uel maximū, quod Stagerā eius patriam ab se dirutā ipsius causa

restituerit

restituerit. Scripsit non solũ neruose, sed eleganter cõtra quorundã opinionẽ. author Cicero in epistola ad Fannium. Meus, inquit, liber totũ Isocratis myrotheciũ, atq; omniũ discipulorũ eius arculas, nonnihil etiã Aristotelis pigmẽta cõsumpsit. De fi. bo. Credo, inquit, te minus delectari ab Epicuro, qui hæc Aristotelis & Theophrasti ornamẽta dicendi cõtẽpsit. In primo ad Herẽniũ. Aristoteles aũt q̃ huic arti plurima ornamẽta subministrauit. In Rhetoricorũ secũdo. Veteres quidẽ scriptores huius artis usq; à principe illo & inuẽtore Ctesia repetitos, unũ in locũ cõclusit Aristoteles: & nominatim cuiusq; pręcepta magna cõquisita cura ꝑspicue scripsit, atq; enodata diligẽter exposuit: tantũq; iuniorib. ipsis suauitatis & breuitatis præstitit, ut nemo illorũ præcepta ex ipsorũ libris agnoscat: sed oẽs quicquid illi perceperunt si uelint intelligere, quasi ad quendã multo cõmodiorem explicatorẽ reuertant̃. Scripta eius quadrifariã dispertita sunt. Primo quę ad eloquentiã pertinẽt, quæ sunt Rhetoricorũ libri tres. De poetica duo. De eloquutione poetarũ unus. De poetis tres. De tragœdijs unus. Epistolas itẽ ad diuersos, & carmina insuper, & iudiciariã ab eo scriptam orationem. Altera quæ ad philosophiã Ethicen pertinent, ut ad Eudemũ libri octo, qui nunc etiam extant. Magnorum moraliũ duo, ad Nicomachum decẽ. Oeconomicorũ duo. Politicorum octo. Itẽ libri in quibus sunt ab eo mores & instituta CLVIII. ciuitatũ perscripta. De iustitia quatuor. De gubernatione reip. duo. De uoluptate unus, de somno bono tres. De regni administratione unus, de legib. quatuor, de diuitijs unus: De precatiõe & uoto unus. Reliqua sunt quæ ad logicen & physicen pertinẽt, quorũ q̃cquid superest ab omnib. cognoscit̃. Multa etiã ex eis deperdita. Tradit̃ etiã libros supra CCC. ab se scriptos reliq̃sse. Excessit annorũ LXIII. eodẽ quo Demosthenes anno, hic in Apulia, ille in Eubœa, ambo ꝓfugi, persequẽte Antipatro. De libris & successoribus eius Plutarchus in Sulla, & Strabo, hec quidẽ referũt. Aristotelis & Theophrasti libri longo tẽpore occultati fuerãt. nã suos Aristoteles Theophrasto dimisit. Theophrastus uero Neleo Scepsio. A quo deinceps ad alios hæredes imperitos, qui ne uenirẽt in manus Attalorũ regũ eo tẽpore bibliothecã Pergami cõparantiũ, eos libros defoderũt. Demũ Apeliconi Teio uendidere. Apelicon igit̃, ut qui librorũ esset studiosior q̃ sapientiæ, cariosa loca emendare uolẽs, describẽdos dedit, scriptura nõ rite suppleta. Post cuius mortẽ Sulla cũ eò bello Mithridatico uenisset, Pyreũq; adplicuisset, inuolucris eos Romã deportauit, Tyrãnioniq; grãmatico eius familiari digerendos tradidit. A quo Andronicus Rhodius cũ referret exẽplaria, in uulgus postea edidit. Enarrauerũt eũ plurimi & illustres autores. Inter quos Græci, Themistius, Philoponus, Alexãder Aphrodiseus, Simplicius, Porphyrius, Olympiodorus Alexãdrinus, Magentius, Eustratius. E recentioribus aũt Ioãnes Damascenus, Theodorus Logothetes, Michael Psellus, Nicephorus Gregoras. Ex nostris Boetius, Thomas Aquinas, Albertus magnus, Burleus, Ægidius. Ex barbaris, Auerrois, Auẽpace, Auicẽna. Aristoteles Atheniẽsis, qui remp. administrauit, cuius etiã iudiciales legunt̃ orationes, plurima gratia & elegantia refertę. Alius quoq; qui Iliadẽ Homeri scripsit. Quartus Siculus orator. Quintus cognominatus Mythus. Alius Cyrenaicus, q̃ de poetica scripsit. Alius itẽ grãmaticus, ut autor Diogenes. Aristippus Cyrenæus Socratis auditor, primus Socraticorũ mercedem docendi exegit, ac questu philosophatus est. Cũ Xenophonte simultatem gessit. Summũ bonũ in uoluptate corporis posuit: quapropter à Diogene canis regius est appellatus, quod diuitũ esset assecla. Iactatũ inter eos scomma Horatius perpulchre uersib. includit. Si pranderet holus, patiẽter regibus uti Nollet Aristippus: si sciret regibus uti, Fastidiret holus, qui me notat. Cum olim in naui periclitante perturbaret̃, interrogatus post casum, cur philosophus timuisset, Non agitur, inquit, par periculũ de anima nebulonis, & nobilis philosophi. Huius sectatores Cyrenaici dicti, à Socraticis & nobilibus philosophis ob obscœnitatẽ dudum repulsi. Habuit filiã nomine Aretam doctissimã. Quum nauis olim qua uehebatur, onere premeretur, aurũ iussit in mare proijci, ut ait Diogenes. De eodem Augustinus. Aristippo quidẽ nec respondendum cẽseo. Qui per omnia uixit, ut inter eum ac beluam nihil distaret. Aristarchus grãmaticus Alexãdrinus lege oriundus è Samothracia, patre itẽ Aristarcho, floruit Olym. CLVI. sub Ptolemæo Philometore cuius etiã filium erudijt. Scripsit cõmentarios supra mille. Fuit discipulus Aristophanis grãmatici. Decessit in Cypro, seipsũ cibi abstinentia

necans, in

necans, in morbo hydropiſcos, ætatis anno LXXII. filios reliquit Ariſtarchũ & Ariſtagoram ambos ſtultos, autor Suidas. Ælianus autẽ hunc tradit tam caſtigato fuiſſe iudicio, ut Homeri uerſus nõ putaretur, quẽ ipſe nõ probaret. Ariſtarchus Tegeates poeta tragicus Æſculapio, à quo ex morbo fuit liberatus, pro recepta ſanitate fabulam uouit. Emicuit tẽpore quo Euripides, docuit tragœdias LXX. uicit duabus: uixit annos ſupra LXXX. Fuit & alius Ariſtarchus Epheſi tyrãnus. Suidas. Ariſtogenes Thaſius medicus ſcripſit libros plures in medicina ad Antigonũ Macedonię regẽ. Ariſtogenes alter Gnidius itẽ medicus, ſeruus Chryſippi philoſophi, famã adeptus eſt ex curatione Antigoni Gonatę cognomẽto: autor utriuſq; Suidas. Ariſtogiton orator Athenięſis impudẽs, ex quo canis uocatus ab Athenięſibus, ſcripſit Apologiã ad Demoſthenẽ ducẽ cõtra Timotheum, ad Lycurgũ cõtra Timarchum, cõtra Hyperidem. Ariſtogitõ & Armodius liberatores tyrãnidis Pyſiſtrati, quibus ſtatuæ in foro ab Athenienſibus poſitę. Cauſa quòd Hipparchus Pyſiſtrati filius Armodio ipſo adoleſcẽte quẽ Ariſtogitõ ardebat, per uim potitus fuerat: autor Thucidides. Ariſteas Proconneſius gñe uerſificator, carmina, quę dicunť Arimaſpea, cõpoſuit libris tribus. Præterea Theogoniã circiter uerſus mille. Emicuit Crœſi & Cyri tẽporibus. Hic animam quoties uellet reſumebat. hæc Suidas. Plutarch. in Romulo, item Herodotus Ariſteæ meminerunt his uerbis. Ariſteam aiunt, qui cũ nullo ſuæ ciuitatis eſſet inferior, ingreſſum in Procõneſo fullonicã officinã, illic deceſſiſſe, fullonemq; occluſa officina abijſſe denuntiatũ rẽ ꝓpinquis defuncti. Diſſipatoq; iam per urbẽ rumore Ariſteã eſſe uita functũ, ſuperueniſſe ſermoni de hac re diſputãtiũ quendã Cyricum ex urbe Artetia profectũ, qui diceret ſeſe fuiſſe cõgreſſum cũ Ariſtea atq; colloquutũ. Eapropter propinquos ad fulloniã præſto iuiſſe, habentes quæ ad efferẽdos homines ſunt opus: aperta domo Ariſteã minimè apparuiſſe. Septimo deinde anno cum in Procõneſo apparuiſſet, eos uerſus feciſſe, quos nunc Arimaſpei uocanť. Quibus cõditis rurſus euanuiſſe. hęc iſte Cyricus cõmemorabat. Ariſtocles philoſophus Meſſanenſis Peripateticus, ſcripſit de philoſophia librũ unũ, quis eſſet ſtudio & doctrina prior, Homerus an Plato: ſcripſit & de arte rhetorica, ac alia. Suidas. Ariſtocles Lampſacenus philoſophus: alius Pergamẽſis ſophiſta ſub Troiano & Hadriano, ſcripſit de arte rhetorica, epiſt. & declamationes ad Imp. Suidas. De hoc Philoſtratus ſic ſcribit. Ariſtocles Pergamẽſis nobili gñe natus, ſectæ Peripateticæ, Herodis Attici frequentator, inter ſophiſtas clarus annumerať. Tẽpore quo philoſophabať ſqualidus, horriduſq; aſpectu, mox ſeſe cultius habuit, uoluptatib. nimirũ, tũ lyræ, tũ cãtus indulgens. Quũ eſſet Pergami iã clarus, ad ſe ex omni Græcia multitudinẽ traxit. Eius oratio illuſtris & Atticiſſans habebať, ſermoni potius quàm cõtentioni apta, à qua otium aberat ad breuitatem procinctumq; tendẽti. Cuius Atticiſmus Herodis linguæ cõparatus, exilitati quàm ſono ac magnitudini ꝓpior erat. Extinctus eſt in ipſo ſenectutis limine ſemicanus. Ariſtophanes poeta comicus Rhodius ſiue Lyndius gñe, lege uerò Athenienſis, patre Philippo, inuẽtor Tetrametri & Octometri: filios habuit Ararota, Philippũ, Philetærũ, comicos omnes. docuit fabulas LIIII. Suidas. Eius nunc inueniuntur, πλοῦτος, νεφέλαι, ὄρνιθες, σφῆκες, θεσμοφοριάζουσαι, ἀχαρνεῖς, εἰρήνη, ἱππεῖς, ἐκκλησιάζουσαι. Hic Atticæ linguæ nobilitate adeo præpollet, ut Dionyſio rogãti Athenienſes aliquem eius ſermonis eruditum autorẽ, hunc miſerint. Socratis æmulus fuit, quẽ exagitat ac inſectatur in Nephelis. Ariſtophanes Byzantius grãmaticus Apellis filius, dux etiã exercitus, diſcipulus Callimachi Zenodoti & Dionyſij. Suidas. Ariſtodemus Niſſeus filius Menecratis Ariſtarchi diſcipuli, quem Strabo dicit ſe iuuenem, ſenem uidiſſe. Alter Ariſtodemus, qui magni Põpeij filios erudijt, mane rhetoricam, meridie grammaticã docebat. Strabo. Ariſtomenes Athenięſis comicus, inter ſecũdos antiquæ comœdiæ Olymp. CLXXXVII. cognominatus θυροποιός. Suidas. Ariſtonicus grãmaticus Alexãdrinus ſcripſit in Theogoniã Heſiodi, & de nominibus ſiue conſtructione apud Homerum. Ariſtonicus Eunuchus Ptolemæi, qui animum ſupra Eunuchũ gerebat, dux fuit belli fortiſſimus: præterea liberalis in oẽs: autor utriuſq; Suidas. Ariſtonicũ regem uide in Attalis. Ariſtonymus poeta comicus ſub Philadelpho, pręfuit regię bibliothecę poſt Apolloniũ: ueniẽs poſtremo in ſuſpicionẽ quòd ad Eumenẽ transfugere cuperet, in cuſtodia per aliquot annos fuit, tandẽ liberatus, mortẽ haud multo poſt obijt è ſtranguria, annos natus LXXVII. reliquit opera multa,

inter

Inter quæ tragœdiā ἥλιος ῥιγῶν. Athenæus in Diphnoſo. Ariſtoxenus Tarentinus, Mantinę tamē agēs, philoſophus & muſicus nobiliſſimus, audiuit patrē & Lampū Erythreū, dein Zenophilū Pythagoreū, poſtremo Ariſtotelē, in quem moriente cōuicium dixit, qđ ei Theophraſtū in ſcholę ſucceſſione pręponeret. Scripſit in omni genere libros, in muſica præſertim. Suidas. Hic animā dixit in harmonia cōſtare, ut eſt autor Cic. in Tuſculanis. Ariſtoxenus Cyrenęus, qui adeo delicatus fuiſſe dicitᷣ in hortorū cura, ut ueſperi lactucas mulſo irrigaret, ut luxurioſius ſubcreſcerēt, & ſaporis eſſent præſtātioris. Suidas. Ariſtonus citharœdus cum ſexies Pythia uiciſſet, ut Lyſandri Lacedæmonij gratiā iniret, pollicitus eſt cū denuo uictoriam habere cōtingeret, Ariſtonū Lyſandri ſeruū ſe præconio declaraturū. Ariſtolaus pictor Pauſię diſcipulus è ſeueriſſimis pictorib. fuit. Eius opera nōnulla cōmemorat Pli. Ariſtobulus Iudæus ex Paneade Agathobuli Hebræi diſcipulus unus fuit ex illius LXXII. interpretib. q miſſi fuere ad Ptolemæū tūc Iudæę dominū, uti libros ſacros in Græcū ſermonē cōuerterent, Qui multa ex præceptis Moſcos proponēti regi percontantiq́ꝫ reſpondit. Hic cōmentarios etiā in Hebręorū legem egregios edidit, autor Euſebius. Ariſtobulus alter hiſtoricus itē Iudæus, q res Alexandri magni cōſcripſit, comesq́ꝫ peregrinatiōis fuit. Q. Arrius, qui fuit M. Craſſi quaſi ſecundarius. Is infimo loco natus, & honores & pecuniā, & gratiā conſecutus, etiā in patronorū ſine doctrina, ſine ingenio aliquē numerū uenerat. Sed ut pugiles in exercitu etiā ſi pugnos & plagas olim pręmiorū cupidi ferre poſſunt, ſolē tamē ſępe ferre nō poſſunt. Cic. in Bruto. Q. Arrius familiaris Ciceronis, cuius epulum lautiſſimū cōmemorat ipſe Cic. in Vatiniū. Horatius quoq́ꝫ lib. II. car. Atq́ꝫ epulū, ait, arbitrio Arrij. Arrius philoſophus Alexandrinus, qui Auguſto uenienti Alexandriā, poſt uictoriā Actiacam, ſe obtulit, tātoq́ꝫ in honore apud eū fuit, ut Auguſtus ipſe palā ſit faſſus Alexādrinos trib. de cauſis ab ſe cōſeruatos eſſe, ob Alexādri primū memoriā, deinde ob urbis pulchritudinē, poſtremo propter Arriū philoſophū. Plutarchus in Antonio hic Romā poſtea ab eo ductus magniſq́ꝫ præmijs & honoribus adfectus. Arrius presbyter Alexādrinus, patre Armodio, ſub Cōſtantino magno ſectā excitauit, quæ ab æterna dei patris ſubſtātia filiū conabatur abducere. Sed quū Alexander præſul eius ciuitatis natura quietus, eum cuperet ab prauo incœpto reuocare, nec tunc res ex ſentētia ꝓcederet, qđ pleroſq́ꝫ iam cōtagia peſtiferę opinionis infecerant, haud utile fore exiſtimās rem pati, ad ſacerdotes oēs circa detulit. Ad ipſum quoq́ꝫ Cōſtātinū fama penetrata, Imperator religioſiſſimus apud urbē Nicenā conciliū cōuocari iuſſit, in quo adfuit Paſnutius præſul ex Aegypti patrib. uir ſāctus ex eis quos dextro oculo eruto, ac poplite ſucciſo, Maximianus ad metalla dānauerat, q̄ innumeris quotidie miraculis clarebat. Adfuit & Athanaſius tūc diaconus cū Alexandro ipſo præſule & magiſtro: tandē CCCXVIII. coactis præſulib. exploſa eſt Arrij ſentētia. ὁμόσιον, id eſt, cōſubſtātialē tūc filiū decreuerūt, cūctis ſeſe ſubſcribentib. pręter Arriū cū paucis qui in exiliū acti ſunt. Poſthęc ex eius ſecta quidā presbyter cōciliata ſibi beneuolētia Cōſtantiæ Cōſtantij ſororis, mortuoq́ꝫ interim Cōſtātino, Cōſtātius presbytero ſororis gratia fauēs, iuſſit ex exilio Arriū reuerti, ſollicitāte quoq́ꝫ Euſebio pręſule Nicomedię eius ſectatore. Quūq́ꝫ ille multis è ſacerdotib. & populis ſtipatus rediret, in itinere Cōſtantinopoli ſeceſſū petēs exonerādi uentris gratia inteſtinis defluxis exceſſit, dignā moribus pœnā dando. Itaq́ꝫ Alexander qui tunc ex eius aduētu maximas ſibi excitari turbas timebat, precibus ad deū effuſis exauditus uidebatur. Nō deſtitere tamē eius ſectatores, quin defūcto Alexādro eius ſucceſſori Athanaſio uniuerſiſq́ꝫ orthodoxis multos annos negociū faceſſerēt, adeo ut nulla fuerit ciuitas quæ non Arrianū ſimul cū Orthodoxo præſulē ſuſtineret. Nūc de eius dogmate diſſerēdū. Tres ex hac emanarūt ſectę, Arrianiq́ꝫ trifariā diſpertiti. In Eunomianos, q dicūt omnino filiū patri diſſimilē, qđ nulla ratiōe res creata creatori ſit æquiparāda. In Arriāos, q dicūt ſimilē q̇dē poſſe dici filiū patri, ſed ex munere gratię, nō ꝓprietate naturę, qua ſcilicet poſſit res creata creatori cōferri. In Macedonianos, q adſeuerāt q̇dē ſimilē omnino patri filiū: uerū S.S. nihil habere cū utriſq́ꝫ cōmune. Hæc ex hiſtoria Rufini lib. x. Arrianus è Nicomedia hiſtoricus, Xenophō minor cognominatus, ſicut ille de Cyro, ita hic de Epicteto philoſopho eiuſq́ꝫ diſſertationib. opus edidit trib. uoluminibus. Scripſit quoq́ꝫ hiſtoriā Alexādri magni viij. li. utrūq́ꝫ opus habetᷣ in bibliotheca Vaticana. Emicuit Romę ſub

Hadriano

Hadriano & M. Antonino principibus, à quib. ob literas honoribus usq; consularibus euectus est, autor Heliconius. Arrianus poeta, cuius carminib. Tyberium principē delectatum fuisse Tranquillus scribit. Eius autē opera Suidas cōmemorat, Metaphrasim Georgicorū Virgilij, Alexandriada, Poema uidelicet de Alexādri Macedonis gestis, libris XXIIII. Alia quoq; in Attalum Pergamēsem poemata. Ariō Methymneus citharœdus & poeta lyricus emicuit Olymp. XXXIII. Scripsit cantica circiter uersuū duo milia. Dicitur & tragici carminis primus inuentor fuisse, & Chorum instituisse, ac dithyrambicū carmē cecinisse, autor Suidas. Huius Arionis historiā Ouidius in fastis, & Gellius lib. XVI. ac Ælianus de ani. pluribus referunt uerbis. Dum Lesbū patriā repeteret, animaduerteretq; nauales socios in se propter opes cōiurasse, ex naui se in mare ꝓiecit, quē delphinus dorso exceptū domum usq; tulit. Quapropter eius statua cum eiusmodi epigrammate facta, quod ego sic cōuerti. Cernis amatorem qui uixit Ariona delphin, A Siculo subiens pōdera grata mari. Arsenius stirpe senatoria, Honorij principis aulicus, ac beatę uitæ cupidus, quū diuinitus audisset: fuge, tace, & quiesce, ad cœnobiū properauit, ubi & monachis pręfuit, & sanctitate claruit. Relictā sibi paternā hęreditatē respuit dictitās eam ad se nō amplius pertinere. Videns olim quendam in fractū dolium aquā hauriētē, audijt cœlitus, eos esse, qui bona quę agunt cōtinuo malis admiscēt. Fuit & alter martyr sub Decio. Aurelius pictor celebris Romę paulo ante Augustū, nisi flagitio insigni corrupisset artē, semp alicuius fœminæ amore flagrās, ob id deas pingēs, sed dilectarū imagine, itaq; in pictura eius scorta numerabāt. Plin. Arnuphis philosophus Ægyptius magica præditus arte ferebat in aera. Fama est, ut quōdā exercitu Romanorum M. Antonini principis tēpore siti laborāte, hic imbrē cū fulgure & tonitru media ęstate excitauerit, quod nōnulli Iuliano Chaldęo attribuūt. hęc Suidas. Eusebius aūt huius miraculi meminit, neq; excātationib. aut magicis gestū dicit, sed à Christianorū precib. q in eo exercitu militabāt. Archadius Antiochenus grāmaticus scripsit nōnulla in grāmatica cōmemorata à Suida. Archedicus poeta comicus cōtra Democharē scripsit Demosthenis propinquū. Fabulę ipsius thesaurus & Diamartanō, ut scribit Athenęus. Archippus comicus Atheniensis antiquæ comœdiæ, uicit semel. Suidas. Artemidorus Gnidius Romæ Gręcæ disciplinę pręceptor, Bruti familiaris, libellū de cōiuratiōe obtulit Cęsari extremo die ingrediēti in senatū, ut statim legeret, qd' ille minimè fecit. Plutarch. Artemidorus Daldianus, Daldis em̄ ciuitas Lydię est, philosophus scripsit de interpretatiōe somniorū, de auspicijs, & de Chiromātia. Suidas. Artemisia regina Halicarnassi, in auxiliū Xerxis cōtra Gręcos uenit. Inter primores duces bellū acerrimè ciebat, qppe ut in uiro muliebrē timorē, ita in muliere uirilē audaciā cerneres. Hęc extincto uiro Mausolo sepulchrū fecit, inter septē orbis miracula cōnumeratū. Ad funus quoq; ornādū primos Gręciæ oratores adcersiuit. Suidas. Artemius pręfectus cū Cādida uxore & Paulina filia, martyres sub Hadriano, iacēt in uia Aurelia. Hic Marcellinū presbyterū, & Petrū exorcistā in carcere custodiebat, à quib. & ipse Christianus factus iugulatus postremo est, uxor aūt & filia lapidib. obrutæ. Artabazē Armenię regē quāq; barbarū, uirū planè doctissimū scribūt fuisse Appianus in Parthico, & Plutarch. in Crasso. Pręterea edidisse tragœd. & orationes historiāq;, quorū nōnulla ad sua tēpora peruenisse affirmat. Hic captus ab Antonio dū Orodi Parthorū regi adfini suo suppetias tulit, & in triūphum in Ægyptū ductus est, ut idē Appianus autor. Asclepiodorus pictor ætate Apellis Olympi. CXII. quē in symmetria mirabat ipse Apelles. Huic Mnason tyrānus pro XII. dijs dedit in singulos mnas tricenas. Plin. Asclepiodorus Alexādrinus uir singulari ingenio ad omnia mathematica, ad inquisitionē cognitionemq; lapidū & herbarum. Suidas Asclepiades genere Prusiensis medicorū eloquētissimus, Cn. Pōpeij familiaris, cum in arte rhetorica decoxisset, medicinā sectatus est, aliā à cęteris uiam ingressus. Dicebat salutē cōstare cibi potusq; abstinētia, præterea gestatione, ambulatiōe, frictione. Ipse cōdita noua secta, spretisq; legatis ac pollicitationib. Mithridatis regis, reperta ratione qua uinū ęgris medet, relato è funere homine & cōseruato. Sed maximè spōsiōe facta cum fortuna, ne delatus ad rogū medicus crederet, si unq; inualidus ullo tēpore fuisset. Et uictor suprema in senecta lapsu scalarū exanimatus est. Hęc Plin. De eodē quoq; multa lib. IIII. refert Apuleius. Asclepiades præsul Antiochenus martyr. Asclepiades

Myrleanus

Myrleanus ludimagister in Turditania Hispaniæ regiõe, librũ edidit de gẽtibus eius regionis. Strabo li. iij. Asclepiades Anazarbeus grãmaticus scripsit de fluminibus. Steph. Asconius Pedianus histor. circa Neronis tẽpora, anno uitę LXXIII. captus luminibus XII postea summo cũ honore & hominũ gratia uixit annos, autor Euseb. Hic etiã in Ciceronis oratiões cõmentarios edidit. Aspasius Rauẽnas Demetriani filius sophista, sub Alexãdro Mãmeæ Romę profitebat̃, auditor Pausaniæ, & Hippodromi, scripsit cõtra Aristonẽ & maledicos diuersas orationes, hęc Suidas. De hoc Philost. plurib. uerbis dicit eum uenisse Romã ad Alexandrũ, magistrũq; epistolarũ eius fuisse, eiq; Philost. ipse refert se epistolã scriptitasse, ubi modũ scribẽdi in eo genere edocet. Nã Aspasius cũ scribẽdis imperatoris epist. pręesset, stilo utebat̃ cõtẽtioso, ac minime perspicuo, minimeq; propterea principẽ decente. Cũ eius scripta legẽ cõtineãt, nõ per enthymemata, aut epicheremata ꝓferri fas est. Aspasius Biblius appellatus, qm̃ de byblo, id est, papyro librũ cõdidit, ac artẽ Rhetoricã & Panegyricũ in Hadrianũ principẽ, cuius tẽpore floruit. Suidas. Aspasius Tyrius historicus, scripsit de cõtinente, & quæ in eo sunt, uariã historiã in li. xx. de arte quoq; Rhetorica, & alia ut idẽ autor. Aspasia mulier Milesia magna doctrinę fama, sophistria fuit, & rhetorices magistra. Periclẽ docuit, simul & amauit, ab eoq; in matrimoniũ accepta cũ esset captiua, causa fuit & ipsa duorũ bellorũ, Samij uidelicet, & Pelopõnesiaci. uide in Pericle. Asterius Arianæ philosophus sectę, imperante Cõstantino, scripsit in epistolam ad Ro. euangelia, psalmos, cõmẽtarios, qui ab ipsius sectæ uiris studiosis legunt̃. Hieron. Aster puer in quẽ sunt epigrãmata Platonis, uide in Platone. Asteris nomen fœminæ adamatæ, pro qua sylua extat Papinij. Asbylus Crotoniata, ut ait Pausan. uictor Olympię ter cõtinua serie, stadio ac diaulo. Huius etiã Plato meminit in rep. qui eum castitate perpetua pręditũ cõmemorat, ob cursus studiũ. Huius insup simulachrum in Olympia ostẽdebat̃, uti Pli. testat̃. Asinios claros Romæ legimus fuisse, Pollionẽ in primis celebrẽ oratorẽ, Augustiq; amicũ. Is primus omiũ Ro. aduocatis hominib. scripta sua recitauit. Declamatiões suas nũq; populo cõmisit, siue quia parũ in illis habuerit fiducię, siue, q̃d magis crediderim, tãtus orator inferius id opus ingenio suo duxit. Exerceri siquidẽ uolebat, gloriari fastidiebat. Seneca in decla. à Quintil. aũt his uerbis taxat̃. In Asinio Pollione summã diligẽtiã inuenio, adeo ut quibusdã nimia uideatur, & cõsilij & animi satis, à nitore & iucũditate oratiõis ita lõge abest, ut uideri possit secũdo prior. Vocat idẽ alibi iudiciũ Pollionis. Nã oẽs fere sui tẽporis notauit, nasutiore iudicio, in Liuio Patauinitatẽ, in Cęs. cõmẽtarijs infidelitatẽ, in Salustio uerba obsoleta. Ciceronẽ deniq; ipsum exanguẽ & elixũ appellauit. Primus Romę bibliothecã publicauit, ubi M. Varronis imaginẽ collocauit. Pręterea de Dalmatis triũphauit Salona expugnata, ex qua uictoria Saloninũ tũc forte natũ uocauit. in cuius honorem Seruius dicit eclogã edidisse Virgiliũ. Morit̃ in uilla Tusculana, ætatis anno LXXX. ut autor Euseb. Asinius Gallus eius filius uir etiã doctissimus, ut Seneca testat̃ in declama. libros edidit de cõparatione patris & Ciceronis, in quib. prætulit patrẽ, ut Cæcilius in li. ij epistolarũ scribit. Cõtra quos Claudius Cæsar postea Ciceronis edidit defensionẽ, ut Trãquillus meminit in Claudio. Imitatus etiã patrẽ, qui & ipse orationes scripsit in Plautiũ quẽdã, quæ post mortẽ eius ederent̃ ut nõ respondere possit: ex quo Plautius fert̃ scripsisse, Cũ mortuis nõ nisi laruas luctari. hęc Pli. Hic postea à Tyberio principe nulla manifesta de causa interfectus fuit. Asinius Capito doctiss. artis grãmaticæ, librũ reliq̃t epistolarũ. In primaq;, quę ad Pacuuiũ Labeonẽ scripta erat, titulus est, pluria & nõ plura scribi oportere, ratiõesq; ponit. Gellius. Asinius Pollio Trallianus genere, docuit Romæ tempore Põpeij magni, successit scholæ Timagenis, scripsit bellũ ciuile Cæsaris & Pompeij. Sui. Asellius Sẽpronius historicus militauit sub Scipiõe Aemyliano apud Numantiã tribunus militaris, idq; bellũ literis mãdauit, citat̃ sæpe testis à Gellio. Asellius Claud. eques Ro. tribunus militũ sub Claudio Nerone apud Lucanos memorãda fortitudine, uide in Taurea Iubellio. Asdrubal, & Amilchar, Magonis inclyti ducis Carthagineñ filij fuere, quib. ducib. paternã referẽtib. indolẽ, Pœni multos annos aduersus Sardos feliciter pugnauerũt: in quo bello Asdrubal grauiter uulneratus, Amilchari fratri tradito imperio, interijt. Cuius mortẽ cũ luctus ciuitatis, tũ dictaturæ XI. & triũphi quatuor, insignẽ fecere. Reliquit liberos tris, Annibalẽ, Asdrubalẽ, & Sappho. Amilchar uero alter frater,

quū in bello Siciliensi fuisset interfectus, parē dimisit filiorū numerū, Amilconē, Hānonē, & Gisconem. Igit̄ per hos Carthaginēsis res ea tēpestate regebat̄: per hos & Mauris bellū illatū, & aduersus Numidas pugnatū, & Afri cōpulsi stipendiū urbis cōditæ Carthaginensib. remittere. Deinde cum familia tāta imperatorū grauis liberæ ciuitati esset, centum è numero senatorū iudices legunt, qui reuersis à bello ducib. rationē rerū gestarū exigerēt. In Sicilia in loco Amilcharis, Amilco succedit Imperator, qui cū nauali terrestriq; pugna aliquot secūda prælia fecisset, repēte pestilētia oppressum exercitū ferè totum amisit. Quare mœsta ciuitas, & ululatib. plena, adueniēti sese obtulit. Ipse diuos suamq; incusans fortunā, quod gloriosissimā uictoriā partāq; lætitiā, fato miserabili funestasset, ac queribundus se domū cōtulit, clausisq; forib. doloris impatiens, sibi mortē cōsciuit. Trog. lib. xix. Asdrubal gener Amilcharis patris Annibalis, post eius mortē septē annos imperiū tenuit, fauēte factione Barchina. Annibalē haud multo post interitū patris in Hispaniā uocauit, ut sicut ante puer iuuāte Amilchare cœperat bellicis artib. erudiri: sic etiā tunc robustiore ætate periculis ac laborib. adsuesceret. Demū à seruo barbaro, cuius dominum occiderat, interfectus est in medio suorū. cōprehēsus deinde à circūstantib. seruus haud facti pœnitēs, inter cruciatus & tormēta, speciē semper ridētis præbuit. Liuius XXI. Asdrubal Gisconis, postq; Annibalis frater Asdrubal in Italiam se cōtulit, à Scipione Africano sæpe unà cū Magone fugatus, in Hispania tandē Magone capto se ad Gades recepit, deinde Carthaginē: unde in Numidiā ad Syphacē captatū amicitiā Carthaginensib. cōtendit, quò forte Scipio ex Hispania eadē die, causaq; ꝓ Romanis adfuit: uide in Scipiōe & in Lelio. Asdrubal Annibalis frater, uide in Annibale & Liuio Salinatore. Asdrubal cui Caluo cognomē erat, tēpore quo Annibal erat in Italia, teste Liuio, in Sardiniā dux classis mittit̄, sed tēpestate reiectus ad insulas Baleares, ibi tātisper quoad quassas reficeret naues, resedit. Cūq; audisset T. Manliū Arsicorā Sardorū regē ꝓfligasse, cū classe occurrēs, collatis signis ipse cū Magone & Hannone ducib. memorabili clade ꝓfligatus, captusq; est. Asdrubal dux alius tertio bello Punico à Scipiōe Aemyliano uictus, facta deditione: eius uxor quū paucis ante dieb. à uiro impetrare nō potuisset, ut ad uictorē transfugeret, in medias urbis flāmas sese cum filijs iecit. Liui. LI. Astydamas senior tragicus Atheniēsis docuit Trag. XLII. uicit V. Primus q̄ ex auditorib. Socratis ad poeticā se cōuerterit. Astydamas iunior filius, & ipse tragicus, cuius tragœdias nōnullas cōmemorat Suidas. Astyāpsicus scripsit librū de cura asinorū, & ὀνειροκριτικόν, id est, de cōiectatione somniorū. Suid. Astylus Crotoniata trib. cōtinuis olympicis uicit, stadio, diaulo, & dolicho. Qđ aūt in ultimo se Hierōis magistrū ac Syracusanū à præcōe declarari fecerit, Crotoniatæ irati statuā eius fregerūt, bona insuper publicauerunt, Pausanias. Astyanax quasi urbis princeps, appellatus aūt ꝓprio nomine Scamandrus, Hectoris filius ex Andromacha: qui à matre abscōditus, ab Vlysse repertus, ac de alta crepidine præceps est datus. Attalos & Eumenes reges q Pergami regnauerūt, Str. li. xiij. breuiter persequit̄. Lysimachus unus è successoribus Alexādri, Pergamū ubi thesaurus regius erat, seruabat. Is à Seleuco Nicatore oppressus, curā Philetæro eunucho dilectissimo, regni simul & thesauri reliquit. Is annis XX. regnauit, fratresq; habuit Eumenem & Attalū. Eumeni natu maiori filius fuit Eumenes alter, qui Pergami imperio successit, primusq; res gerere cœpit, & apud Sardis ciuitatē Antiochū Seleuci filiū, prælio superauit. Hic igit̄ postq; regnasset an. XXII. Attalū filiū dimisit hæredē, q̄ primus rex Pergami est appellatus, ut etiā Liui. in viij. de bello Ma. Gallogræcos uicit, solusq; Asiaticorū eis tributū nō pēdit. Romanorū præterea fuit amicus, ut Liu. in III. de bello Ma. & Florus. Pro eis in classe Rhodiorū aduersus Philipp. pugnauit. Coronā aureā senatui dono misit, gratias agens, qđ Antiochū autoritate legatorū de finib. eius mouisset. Decessit senior, postq; regnasset annos XLIII. superstitib. liberis Eumene, Attalo, Philetæro, & Athenæo. Ex quib. Eumenes in amicitia Romanorū permāsit, pro eisq; aduersus Perseū bellū gessit, à quib. totā eā regionē accepit, quæ sub Antiocho citra Taurū erat. Præterea Pergamū munijt, & lucū Nicephoriū seruit, tēplorū quoq; dona addidit, ac nobilē bibliothecā instituit, undiq; cōquisitis libris in hœdinis pellib. scriptis, quę postea ex loco Pergamena sunt dicta: regnauit annos XLIX. Sceptrūq; Attalo filio quē è Stratonice Ariarathis Cappadocū regis filia susceperat, tutoreq; Attalum fratrē dimisit. Qui

bello res

bello res gessit magnas. Nam aduersus Demetrium Seleuci filium, deinde Alexandrum Antiocho natum bellum sumpsit. Romanorũ cõtra pseudo Philippum socius fuit, Diegylum quoq; regem cepit, ducto in Thraciam exercitu. Prusiã Bithyniæ regẽ interemit præfecto illi filio Nicomede: postremo post annos XXI. Attalo Eumenis filio sub eius ut diximus, tutela relicto regnũ dimisit. Is Philometor ex scelere per antiphrasim cognominatus est quod matrem interfecerit. Cum annos V. regnasset morbo absumptus, teste Liuio LVIII. hæredẽ pop. Ro. instituit: qui postea eam regionẽ prouinciã fecerunt, & Asiam minorem uocauerunt. Hunc Attalum Trogus lib. xxxvi. Eumenis è fratre nepotem non filium dicit esse: nisi forte Attalum tutorem eius, ac patruum Eumenem uocet. Vtrunq; scribit fuisse sceleratissimũ. Matrẽ primo, deinde uxorẽ clam necasse, barbãq; ac capillũ dissimulatione facinoris promisisse: preterea hortos colere, ac herbas inde uenenatas ciuibus mittere solitũ fuisse. Postremo hęredes Romanos reliquisse. Hic est qui de agricultura librum scripsit, cui se relictis regni curis penitus tradidit. Aristonicus ex Eumene & pellice natus, post Attali fratris mortẽ ueluti paternũ regnum Asiã inuasit. Cumq; multa prælia secunda aduersus ciuitates quæ metu Romanorum se dedere nolebant, fecisset, iustusq; iam rex uideretur, Asia Licinio Crasso decernit: qui intentior Attalicæ prædæ q̃ bello, cum extremo anni tempore inordinata acie prelium cõseruisset, uictus pœnas dedit. In huius locum Perpenna Cos. missus congressu primo ad deditionem Aristonicum cepit, Attalicamq; gazam hæreditariam Populo Romano Romam deportabat. Quod ægre ferens successor eius M. Aquilius Cos. ad eripiendum Aristonicum Perpennæ ueluti sui triumphi munus properauit. Sed contentionem consulum mors Perpennæ diremit. Sic Asia Romanorũ facta, cum opibus uitia quoq; Romã trãsmisit. Aristonicus in triumphum ductus, ac in carcere necatus est. Liu. LIX. Athanasius præsul Alexandrinus educatus ab Alexãdro eiusdẽ ciuitatis præsule, olim diaconus in concilio Niceno fuit. Arrianorum deinde maximas perpessus insidias ad Constantem Galliarũ principẽ aufugit: unde reuersus cum literis & rursus post eius mortẽ fugatus, usq; ad Iouiniani imperiũ latuit, à quo restituti orthodoxi fuere. Sub Valente morit̃ cũ Petrum quendã coadiutorem in præsulatus munere delegasset. In cõcilio multa ei falsa crimina obiecta. adducto etiã scorto, quod rem cum ea habuisse testaretur, omnia tãdẽ patientia ac sanctitate superauit. Feruntur eius aduersus gentes duo libri contra Valentem: unus de uirginitate. De persecutionibus Arrianorum. De psalmorum titulis, De uita Antonij monachi, in epistolas Pauli cõmentarius, Symbolum, ἑορταστικαὶ epistolæ, id est Castigationes solẽnes. Hæc ex Rufini historia. Ioannes Aretinus Romanæ ecclesiæ subdiaconus ipsius uitæ è pluribus locis collectæ librum dicauit. Athenæus è Seleucia Ciliciæ philosophus peripateticus doctissimus, Augusti tẽpore, princeps aliquãdiu patriæ suæ: deinde contracta cum Murena amicitia qui contra August. conspirauerat, cũ illo aufugit, captusq; ac dimissus cum insons reperiretur. Reuertens autem Romã multis eũ salutantibus, illud Euripidis respõdit. ἥκω κευθμῶνα καὶ σκότου πύλας λιπὼν, id est: Aduenio latebras & tenebrarũ linquens portas: uerum breui superuixit tempore, à ruina domus ubi habitabat oppressus. Strabo XIIII. ATHENAEVS Naucratita grammaticus M. Antonini principis tempore, librum teste Suida Dipnosophistarum composuit, uariũ opus & eruditũ, ut Plinius alter Græcus ferè dici possit: quod ad nos sane haudquaquam integrum peruenit: eius epitome ab Hermolao Byzantio tantum relicta. ATHENODORVM Atheniensis philosophus Stoicus pręceptor Dionysii Areopagitæ, composuit opus quod διαφορὰ inscripsit: emicuit Augusti temporibus. Suidas. Atteius Philologus libertinus Athenis natus: hunc Capito Atteius iurisconsultus eius patronus inter grammaticos rhetorem: & inter rhetores grammaticum fuisse ait: iuuauit scripta Sallustij in componendo ut author est Pollio. Philologi appellationem sumpsisse uidetur: quod sicut Eratosthenes qui sibi prius hoc cognomen uindicauit, multiplici uariaq; doctrina censebatur. Coluit familiarissime Sallustium, eoq; defuncto Pollionem: quos historias componere aggressos alterum breuiario rerum Romanarum, alterũ præceptis de ratione dicendi instruxit: quo magis mirãdum Pollionem credidisse, antiqua uerba & figuras solitum esse colligere Sallustium: quũ sibi sciat Atteium nihil aliud suadere, quam ut noto, celeri, & proprio sermone utatur: uitetq; maxime obscuritatem Sallustij,

& audaciam in translationibus: ex Tranquillo. Atratinus accusator fuit Cælij, ut in oratione Ciceronis apparet, qui male à quibusdam Atracinus scribitur: nam is Varro fuit. AVRELIAM gentem ex Sabinis oriundam à sole dictam putant, quod ei publice à populo Romano datus sit locus, in quo sacra fuerāt Soli, qui prius Auselij, sicut Valesii dicebātur. Festus. Ausonius sophista scripsit epistolas & alia quædam ad Nonnum, ut ait Suidas. Alius poeta Gallus, patria Burdegalensis, cuius extant epigrammata. Augeas Comicus Atheniensis mediæ comœdiæ, ut author Athenæus. Augeam regem in Geographia narraui. AVGVSTAE coniuges dicebantur imperatorum, sed & mater castrorum quandoq; honoris gratia ex S. C. Diuæ autem, ac diui, tantum post mortem. Augustarum nomina hæc sunt. Liuia Augusti, Agrippina Agrippæ, postea Iulia Augusti filia Tyberij. Lolia Paulini Caij. Messalina & Agrippina Claudij. Octauia & Sabina Poppea Neronis. Lepida Galbæ. Pompeia Sabina Othonis. Petronia Vitellij. Flauia Domicilla Statilij Capellæ filia Vespasiani. Marcia Furuilla Titi. Domitia Domitiani. Plotina Traiani. Sabina Hadriani. Faustina Antonini Pij. Faustina filia M. Aur. Antonini. Lucilla L. Antonini Veri. Iulia Seueri. Eadem priuigno nupsit Caracallæ. Theodora & Helena Constantij. Fausta Constantini. Eusebia Constantij. Helena filia Cōstantini uxor Iuliani. Charito Iouiniani. Seuera & Iustina Valentiniani. Dominica Valentis. Galla Placidia Theodosii. Eudocia Arcadij. Eudocia Theodosii iunioris. Eudoxia Valentiniani iunioris. Pulcheria Martiani. Verina Leonis magni. Areta Zenonis. Euphemia Iustini. Theodora Iustiniani. Sophia Iustini iunioris. Anastasia Tyberij. Constantiana Mauricij. Leontia Phocæ. Flauia Eudocia Heraclij. Martina Constantini iunioris. AVREA uirgo apud Parisios cœnobio uirginum pręposita ab Eligio eiusdem ciuitatis pręsule, imperante Heraclio. ambo inter sanctos relati. Fuit & alia huius nominis martyr inter comites Vrsulæ. Autolycus Mercurij seu Deucalionis filius, & maternus Vlyssis auus, ut Homerus & item Plato in primo de republica testant̄, furtorū nomine insignis. Martialis: Non fuit Autolyci tam piceata manus. Alter fuit conditor Sinopis, & comes Iasonis, apud Strabonem: tertius Athleta, nobilis Pancratiastes, cuius statuam in Prytaneo fuisse author est Pausanias: meminit & Plinius huius artificis libro XXXIIII. Cap. VIII.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM

LIBER XIIII.

BABYLAS Præsul Antiochenus, quem & uitæ meritis & doctrina præstantissimum Eusebius sæpe in historia cōmemorat. Bacchylides poeta lyricus, Cous genere filius Medonis nati Bacchylide Athleta, ut ait Suidas. Ælianus autem de uaria historia tris huius nominis ponit: hunc primum, alium Atheniensem, tertium Arcadem. Bacchus alibi mihi narratur. Est & martyris nomen qui unà cum Sergio sub Diocletiano apud Euphratem passus est: ambo enim ordines in exercitu imperatoris ducebant. Bairon historicus scripsit breuiarium rerum ab Alexandro gestarum. Suidas. Balborum & Barborum Romæ familiæ fuerunt. Lucilius Balbus in dialogo De na. ponitur apud Ciceronem Stoicorum partes adsumens. Cosmus cardinalis Vrsinus nummum ante hos annos habebat antiquum: ubi C. Barbi ciuis Rom. nomen inscriptum fuerat. Balbina uirgo Romana & martyr, Quirini filia, liberata à strumæ uitio per Alexandrum Pont. sepulta in uia Appia iuxta patrem, qui ambo sub Traiano sunt passi. Barbara uirgo Nicomediensis Dioscori nobilis uiri filia à quo in turrim est coniecta, quod se Christianam profiteretur: ac post omnibus probris nudatum conuerberatumq; corpus, ab eodem ad præsidem ducta, iugulataq; in eadem urbe sub Maximiano est. Demum Venetijs quò deinde translata fuit, nunc condita. Bardasanes Mesopotamiæ præsul, Syrorum lingua doctissimus, & uehemens dialecticus, aduersus Marcionem patria lingua scripsit: sed & Gręce ad Antoninum, sub quo fuit, librum de fato, aliaq; complura, ut ait

Eusebius libro quarto. Basilius Cæsariensis, & Gregorius Nazianzenus præsules æquales fuere, Cappadoces ambo nobiles, Athenis ambo rhetoricæ philosophiæq; studijs eruditi: quibus cum cupidius Basilius intenderet, Gregorius magnificentius ea cōtemnens, ut qui se totum deo mancipasset, tantum de socijs amore sibi præsumpsit, ut surgētem Basilium de cathedra manu corripiēs ad cœnobium perduceret: ibiq; annis XIII. omnibus Græcorum philosophorum libris relictis, solum sacris uoluminibus uacarēt. Iamq; diuina lege instructi alter altero trahitur itinere, diuino instigati spiritu. Basilius Ponti urbes & rura obeūdo, populos edocebat. Igitur non multo post factus Pręsul Cęsariæ Cappadocum iussus est à Valente qui Arrianis fauebat, deserere officium atque in exilium abire. Cumq; ille minime obtemperaret, atque uti contumax, tribunali Præfecti adhiberetur, ac minis & terriculis parere principi diu frustra tentarēt, nox ei spacij ad deliberandum datur. Basilius nequaquā ego ait, Tu potius in hoc spacio ab incepto desistes. Itaque in ea nocte uxore Valentis maximis correpta doloribus, & filia insuper paruula extincta, Valens rogatum misit ad Basilium, ut precibus ad deum fusis, ipse saltem seruaretur. Sic itaq; accidit, ut pulsis reliquis orthodoxis Basilius tantum ob metū seruaretur. Post hæc uitam instituit monachorum, de cuius præceptis & ordinē librum separatim condidit, à Rufino postea conuersum. Sed & alia eius opera Hieronymus enumerat, dicens eum egregios contra Eunomium elaborasse, & libros de S.S. Et in Hexamerō homilias undecim. Et Astericon intellectu uidelicet breues uariosq; tractatus. Gregorius uero Nazianzenus eum longa Monodia prosequitur. Fuere Basilio fratres duo, Gregorius & Petrus: quorum alter scientia præditus docēdo, alter fide instructus, agendo fratris uirtutē pene exęquabant. Nos de Gregorio ipso in ordine dicemus. Hęc autē de Basilio ex historia sumpsimus Rufini libro undecimo. Basilius Ancyranus præsul arte medicus, scripsit contra Marcellum de uirginitate librum, & nonnulla alia. Hic etiam imperante Constantino in parte Macedonij cum Eustathio Sebasteno princeps fuit, ut author Hieronymus. Alium quoq; Suidas commemorat præsulem Ciliciæ sub Anastasio principe floruisse: haud absimilem primo, & abstinentia, & uitæ institutis scripsisseq; contra Archelaum quendam presbyterum Coloniēsem. Basilius unus ex interfectoribus Cæsaris ponitur ab Appiano, alter item Pirata infamis. Lucanus. Et Basilium uidere ducem, noua furta per æquor. BASSOS claros uiros extitisse nonnullos legimus. SALEIVS Bassus poeta epicus, cuius est Quintiliano uehemens ac poeticū ingenium, nec ipsum senectute maturum, præueniente fato, quemadmodum & Valerio Flacco contigit. Aufidius Bassus historicus item Quintiliani temporibus bellum Germanicum scripsit. Cæsius Bassus inter Lyricos ab eodem ponitur. Probus: Cæsium, inquit, Bassum poetam Lyricum, fama est in prædijs suis ardente Veseuo & late uagantibus ignibus, cum uilla sua flagrasse. Quintilianus quoq; se eum uidisse ait. Bassus & Sextius Niger, Romani homines Græce de medicina scripserunt. Bassus itē martyr sub Decio, patria Nicenus clauis ferreis cōfixus. Bassianus patria Syracusanus Romam studiorum causa missus, ubi Christianus factus patre insectante Rauennam fugit. Inde Laudēsis præsul electus, ibidem decessit nonagenarius quartodecimo Calend. Febr. clarus ꝓdigijs, ab ulcerosis maxime inuocatur: emicuit Ambrosii temporibus, quem ægrotantē adijt, mortiq; interfuit. Batto Sinopēsis de reb. Persicis scribit. Strabo. Batton comicus, fabulas ipsius nonnullas commemorat Suidas. L. Ballienus auunculus Catilinę, Lucretium Asellam, consulatum contra uoluntatem Sullę, ad perturbandum ciuitatis statum petentem, occidit iussu Sullæ tunc dictatoris, accusatus postea ac damnatus. Pedianus. Beatrix uirgo Romana & martyr sub Diocletiano, Faustinum & Simplicium fratres item martyres, quos prius tumulauit, post paulo eodem supplicio secuta, quod prædiū cuidam potenti uēdere noluerat. Hæc enim diues erat, ac unà cum beata Lucina occisorum corpora in agro suo condebat. Beda natione Anglicus, ob uitæ modestiam, uenerabilis cognomentū adeptus, claruit sub Ioanne sexto Pont. cum Saraceni ex Africa soluentes Hispaniam inuaserunt: ex quo Beda literis principes ad eam recuperandā sollicitauit. Græce Latineq; eruditus fuisse traditur. Scripsit in Actus apostolorum, in Lucā, edidit & librum de tēporibus, & homilias quibus Gallici sacerdotes frequenter utunt. Fratres habuit Strabonem & Aymonem doctos etiā uiros, quorū alter homilias quas-

dam non ineruditas, alter in Genesim scripsit. Depositum Bedæ Genuæ uisitur. BERNARDVS abbas inter Burgundos nobili ortus genere anno ferè uigesimosecundo ætatis, sub Abbate Stephano, qui tertius fuerat in cœnobio Cistertiensi, paulo ante instituto, unà cum triginta socijs monachum professus, doctrinæ uitæq; laudatæ fama adeo profecit, ut Clarauallensi cœnobio tūc primum Roberti uiris illustris impensa constructo, præpositus sit. Cui annos triginta sex præfuit. Plura reliquit scripta: commentarios in Cantica, considerationes diuinæ contemplationis ad Eugenium Pontificem, unde Pontificij muneris ratio ducatur. Varias quoq; epistolas, sermones insuper in diebus solennibus habitos. Berenice uxor Ptolemæi Lagi, mater Philadelphi, rara mulier forma, & uiro dilectissima, de qua Theocritus: Ἀλλὰ Θέτις βαθύκολπος ἀκοντιστὰν Ἀχιλῆα Αἰακίδα Πηλῆι, σὲ δ᾽ αἰχμητὰ Πτολεμαῖε αἰχμητᾷ Πτολεμαίῳ ἀρίζηλος Βερενίκα. Altera Philadelphi filia, quæ deinde nupsit Ptolemæo Euergeti fratri. Cuius crines in cœlum relati putātur persuasione Cononis mathematici. De quibus elegiam composuit Callimachus, conuersam deinde à Catullo. Alia Herodis Ascalonitæ filia, quæ nupsit etiam Agrippæ fratri. Strabo sic ait: Cæsar Augustus magno honore prosecutus est Herodis liberos, similiter sororem Salomē, eiusq; filiam Berenicen. Alia item ex eadem progenie, quæ Salomes Herodis sororis filia fuit nupsit Aristobulo Herodis eiusdem filio, quem pater postea interfecit. Iosephus Berenice quoq;, quam Græci Pherenicen appellant, fama celeberrima, & filia, & mater, & soror Olympionicarum fuit, ut ait Plin. Pausanias quoq; hanc dicit cognominatam Callipatram, ac habitu uirum dissimulantem ludis interfuisse: ubi Pisithodum filium coronatum uidit: cognitamq;, ac quæstione habita, quod ad ludos mulieribus interdictos uenisset, meritis suorum absolutam fuisse. Aelianus de Varia historia ferè idem. Valerius item: Berenice, inquit, contigit quod nulli alij mulieri, ut Gymnico spectaculo interesse contigerit. BERYLLVS Bostrenæ urbis Arabiæ Præsul cum plura recte pro religione scripsisset, ad extremum omnia corrupit, peregrina quædam & procul à ueritate adducens. Conseruatorem nostrum uidelicet ante humanitatem non extitisse, nec propriam diuinitatis habere substantiam, sed tātum patris in eo habuisse. Quare plures conuenere Præsules disceptationis gratia. Inter quos Origenes ita errorem eius repulit, ut redire tādem eum ad sanitatem compulerit: ex Eusebio libro VI. Berosus Chaldęus in astrologia clarus, cui ob diuinas prędictiones Athenięses in gymnasio statuam inaurata lingua statuerunt. uti Plinius refert. Scripsit item in ea facultate. Eius nunc fertur libellus nescio quis, cui non satis crediderim. BEMARCHIVS Cęsariensis Cappadociæ sophista scripsit res gestas Constantini principis libris decem: præterea declamationes quasdam & orationes. Suidas. Bestia Appia mulier Attellana Capuæ habitans, & Faucula Cluuia, quæ quondam quæstum corpore fecisset, Annibale tenente Capuā: altera quotidie sacrificauit pro salute populi Romani: altera uero Faucula captiuis egentibus alimenta clam suppeditauit, cæteris Campanis inimice se habētibus. Quapropter à populo Romano libertati ac bonis postea sunt restitutæ. Liuius uigesimosexto. L. BESTIA in coniuratione Catilinæ memoratur à Sallustio. Byzes Naxius, tegulas primus ex lapide fabricauit: quibus tectum templi Dianæ fecit tēpore Aliactis Crœsi patris. Cuius statua est Naxi, cum hoc epigrammate. Νάξιος εὔεργος μ᾽ ἐγένει, λίθους πόρε, Βύζεω παῖς, ὃς πρώτιστος τεῦξε λίθου κέραμον. Pausanias. M. FVRIVS Bibaculus patria Cremonensis, ut scribit Eusebius, qui simul & Catullus inter poetas Iamborum Latinorum pouuntur Quintiliano. P. Sextius Bibaculus apud commētarios Cæsaris. M. Bibulus collega Cæsaris in consulatu. In quem Tranquilli distichum cauillatur. Non Bibulo quicquam nuper: sed Cæsare factum est. Nam Bibulo fieri consule nil memini. Idem Ciceroni proximam prouinciam in Asia tenebat. Bias Prienæus unus è septem, fertur in causis orandis acutissimus fuisse. Cum patriā captam fugeret, nihilq; uti cæteri exportaret, roganti causam, illud uulgatum apud Ciceronem respondit: Omnia mea mecū porto. Bion Borysthenites Cratetis auditor ad Cynicam prius sectam trāsiit, sumpto pallio & pera: deinde ad Theodorea instituta se cōuertit. Reliquit cōmentarios plures qui nō extant, Apophthegmata item plura: quæ simul & aliorum sapiētum ubi de sapiētia narrabo attingam. Bibiana uirgo Romana & martyr sub Iuliano, quę unà cum parentibus martyrum corpora tumulabat, sepulta apud palatium Lucinianū. Bassianus itē alter Syracusanus

racuſanus prior ſupradicto ſub Claudio martyr. Bolus Mindeſius Pythagoreus ſcripſit de utilitate lectionis hiſtoriarum, quæ nos in doctrinã cognitionemꝗ rerum ducũt. De miris naturæ, multaꝗ alia, ut apud Suidã. Boetius Zenone Imperante, ob affectatæ libertatis ſuſpicionem à Theodorico rege exilio damnat: deinde cuſtodię traditus plura cõſcripſit. Tandem ſimul cum Symmacho ſenatore ſocero ſuo, alijſꝗ præſtãtibus uiris interficit, ut autor Euſebius. Eius deinde ſtatuas Amalaſuinta reſtituit, & heredibus patrimoniũ incolume reddidit, uir omnium unus qui & doctiſſimus & ſine genio fuerit in ſcribẽdo. Bonifacij uiri ſancti plures: primus Romanus apud Tarſum Aglaes diuitis uí duæ res ꝓcurabat: cum qua rem habebat, ebrietate, cæteriſꝗ moribus infamis. Factus repente alius, martyriũ ſub Diocletiano ſubijt, relatuſꝗ deinde à ſeruis Romã, eiꝗ templum in Auentino dicatum, quod & Alexio poſtea cõmune fuit. Alius Britannicus natione Præſul Maguntinus, apud Phryſios & ipſe martyr, quod iuſſu Stephani ſecũdi Põtificis Pipinum Caroli patrem in regem oleo ſacro perunxerit. Alius Præſul Carthaginenſis Zenone imperante. Alius Præſul Ferentinas, ambo cõfeſſores. Quintus itẽ martyr Boſnenſis, Othonis tertij conſanguineus. His addam Bonifacium Africæ comitem ſub Honorio Ætij ducis ęmulum, Auguſtini amiciſſimũ. BONICIUS præſul Auernẽſis, uir etiam ſanctitate clarus, cuius tunica hodie mõſtratur, qua à diua genitrice, cuius erat obſeruantiſſimus, donatus fuit in exceſſu mentis, eademꝗ primum ſacrificauit. BONUS presbyter Romanus, ſimul cum Fauſto & Mauro diaconis Romę ſub Valeriano paſſus, ſepulti oẽs in uia Latina. BRASIDAS Lacedæmonius dux circa Amphipolim, ab Athenienſium multitudine impar deprehenſus claudendum ſe præſtitit, ut per longũ coronæ ambitũ extenuaret hoſtiũ frequentiã, quaꝗ rariſſimi obſtabant erupit. Frontinus. BRITIUS Præſul Turonenſis Martino ſucceſſit, cui aliquando aduerſarius fuit diaconus. Deinde ſanctitate emicuit. Brutorum Romę genus Iunijs nominibus adſcitũ legimus, quorũ autor primus L. Iunius Brutus è ſorore Tarquinij Sup̃bi genitus. Quũ eandẽ fortunam timeret, in quam frater inciderat, qui ob diuitias & prudentiã ab auunculo fuerat occiſus, ſtultitiã finxit, unde Brutus dictus. Iuuenibus regijs Delphos euntibus ridiculi cauſa, comes adſcitus, baculo ſambuceo aurũ incluſum deo donũ obtulit, argumentum uidelicet in eius ſapientiæ diſſimulationẽ, Vnde reſponſum eſt, illum Romæ ſummã habiturum poteſtatem, qui prius matrem exoſcularetur. Ipſe terram primus exoſculatus eſt, cæteris minime intelligentibus. Deinde propter Lucretiæ ſtuprum cũ Tricipitino & Collatino in exitiũ regum cõiurauit. Quibus in exiliũ actis primus Cos. creatus eſt. Filioſꝗ ſuos ꝗ cum Aquilijs & Vitellijs ad recipiendos Tarquinios in urbẽ coniurauerunt uirgis cæſos ſecuri percuſſit. Deinde in prælio quod aduerſus eos gerebat, ſingulari certamine cum Arunte filio Tarquinij congreſſus, ſe ambo mutuis uulneribus occiderũt. Cuius corpus in foro poſitũ, à collega laudatũ, matronę annũ luxerunt. Cęcilius, Liu. Dec. Iunius Bubulcus Brutus dictator, Equos ſubegit, ac die octaua triũphauit. Ædẽ ſalutis quã Cos. uouerat, & cẽſor locauerat, Dictator dedicauit. Liui. Dec. Iunius Brutus in Hiſpaniã ꝓfectus his qui ſub Viriato militauerãt, agros oppidũꝗ dedit, qđ Valentia uocatũ eſt. Luſitaniamꝗ uſꝗ ad Oceanũ perdomuit. Et cũ fluuiũ obliuionis exercitus tranſire nollet, raptũ ſigniferi ſignũ ipſe trãſtulit, cæteri ſubſecuti. Liui. LV. L. Iunius Brutus prætorius, & M. Cato Cenſorinus, quorũ Cicero ſecũdo de Orat. meminit, uolumina de iure ciuili ſcripſerũt, & nõ generatim poſuere leges, ſed ueluti interrogati à priuatis reſpõderũt, expreſſis ciuiũ nominibus quorũ crimina defendebãt. Sic feciſſe in Satyris Luciliũ uidemus: in reprehendendis uitijs, ciues nominatim taxauit. Igit̃ Brutum tris de iure ciuili libellos ſcripſiſſe, idem Cicero & Q. Pomponius autores. M. Brutus ꝗ Marianas partes ſequebat̃, ac Galliã Ciſalpinã tenebat, à Põpeio interfectus eſt. Liui. XC. Huius filius M. Iunius Brutus Cęſaris interfector Catonis è filia Seruilia nepos, doctrinę philoſophięꝗ Stoicæ dedititiſſimus, qua puer nutritus fuit, ut ſentire uideret̃ quæ dixerit, ut ait Quintil. Eius ſanè iudiciũ Cicero in epiſt. ad Atticum præ cũctis uereri uidet̃. Plutar. uero in eius uita hæc de eo. Brutus in caſtris ꝑ integros dies, niſi cũ Pompeiũ ipſum cõueniret, circa literarũ ſtudiũ diuertebat̃. Cui curæ nedũ aliud dedit tẽpus, ſed etiam diem quæ maximã illam Pharſaliæ cladem anteceſſit. Erat media æſtas, & præter loca paluſtria ubi caſtrametati fuerãt, calor ingẽs, nec Bruto aderãt ꝗ ce

leriter tentorium attulissent. Fessus autem hac iugi cura cum meridies aduentasset, modice unctus cum pauca comedisset, cæteris de euentu futuræ pugnæ anxijs, hic usque in crepusculum scripsit, Polybij epitomen componens. Genus dicendi breue & elegãs secutus, & in Græca facundia Laconicum stilum imitatus, quod sanè apparet in epistolis eius Græcis quæ adhuc extant. Vir alioquin tyrannidis impatiens, & in seueritate gratus. Cicero ait. Cum gratiæ causa nihil facias, sunt tamen omnia grata quæ facis. Postremo eius coniuratione, cuius ipse autor fuit, Cæsare interfecto, timore aduersariorũ Prætor in Macedoniam prouinciam suam cum exercitu se contulit, ubi coniunctis cũ Cassio castris, ab Antonio & Octauio expugnatus apud Philippos, ne in manus ueniret inimicorum, sibi iuuante Stratone manus attulit, quum esset annorum XXX. Liuius CXXIII. Inuentum corpus Antonius matri uxoriq; remisit. Portia uero eius uxor M. Catonis filia, hoc accepto nuncio, ut refert Valerius, doloris impatiens: cum negaretur gladius, carbonibus è foco ardentibus raptis ac deuoratis sese necauit, muliebri spiritu uirilem patris exitum imitata. Decius Iunius Brutus cognomento Albinus, cui magnã Cæsar fidem habebat, adeo ut secundus ab eo inscriptus esset hæres, unus è coniuratis cũ M. Bruto cuius propinquus erat, Cęsarem mane moras trahentẽ ne dilatio fieret manu apprehendens ad ueniendum inuitauit in curiam, dicens, quod frequentes expectarent, qui eum cunctarum præter Italiam prouinciarum regem crearent. Hæc Plutarchus in Cæsare. Hic deinde post mortem Cæsaris ut M. Antonio resisteret qui Cisalpinam Galliam petebat, Mutinam prouinciam cum exercitu tenuit. Illicq; à M. Antonio legatos senatus de pace spernente obsessus est. A qua quidem obsidione ab Hircio & Pansa Coss. ac Cæsare liberatus fuit. Cui Cæsari cũ senatus parum gratus uideretur, triumphum Bruto decernendo, ac nullam eius rationem habendo, causa fuit, ut per Lepidum Antonio reconciliatus Romam cum exercitu ueniret, ac Cos. XVIII. natus annos crearetur, legemq; ferret de quęstione habenda interfectorum patris. Ex quo postea Brutus unà cum Cicerone & CC. alijs absens damnatus, ac à legionibus desertus in potestatem Antonij uenit, & à Capeno Sequano eius iussu interfectus est. In cuius ultionem C. Antonius M. frater ab Hortẽsio iussu M. Bruti occisus fuit. Liuius CXX. Caia Cæcilia uxor Tarquinij Prisci, quæ antea Tanaquil appellabatur, mulier frugi, ubi de coniugio scribam, mihi dicetur. BVSYRIS Aegyptius Tyrannus, ab Hercule Aegyptio rege interfectus, quod hospites immolaret: autor Diodorus libro quinto. Strabo autem libro septimo, nullum dicit in Aegypto Busyridẽ fuisse, ex quo cuncta de eo falsa referri. Isocratis extat encomion Busyridis, sicuti & Helenę, ut uim oratoriam in illaudatos exerceret.

CADMVS Milesius paulo post Orpheum primus scripsit historiã de Mileto, ac totius Ionię regione, libris iiij. autor Suidas. Hũc Plinius dicit primũ inuenisse prosaicam orationem. Cadmus Agenoris mihi ponitur inter heroas Caij VII. & Candidi duo martyres, totidemq; Candidæ alibi dictæ. C. Licinius CALVVS, & L. Sextius Tribuni pleb. legẽ promulgarunt, ut Coss. etiã ex plebe fierent. Eam legẽ cum magna cõtentione repugnantibus patrib. cũ ijdem Tribuni per quinquenniũ soli magistratus fuissent, pertulerũt. Et primus omniũ ex plebe Cos. L. Sextius creatus est. Lata est alia lex, ne cuiquã plus quingentis iugerib. liceret possidere. Liuius libro sexto. LICINIVS CALVVS orator exquisitũ quoddã & accuratius dicendi genus adferebat, quod quanquã scienter eleganterq; tractabat, nimium tamen inquirens in se atq; ipse sese obseruans, metuensq; ne uitiosum colligeret, etiam uerum sanguinem deperdebat. Itaq; eius oratio nimia religione attenuata, doctis & attente audientibus erat illustris, à multitudine autem & à foro cui nata est eloquẽtia deuorabatur. Cicero in oratore. Idem in eodẽ libro de C. Licinio Caluo huius filio adolescente Curionis æquali mentionẽ facit, qui si uixisset, magnã fuisset eloquẽtiæ gloriã cõsecutus. Seneca in declamatione de Caluo primo oratore hæc refert. Caluus q̃ diu iniquissimã cum Cicerone litẽ de eloquẽtiæ principatu habuit, usq; adeo cõcitatus fuit, ut in media oratione eius exclamaret Vatinius reus, Rogo uos iudices, nunquid q̃a iste disertus est, ego dãnandus sum? Quintilianus Calui sanctitatẽ appellat ob eius tersum, sicumq; dicẽdi genus. Pli. quoq; dicit hũc laminę plũbeę renibus appositę frigore, occurrere

rere solitū genituræ per nocturnā quietem erumpenti, uiresq; corporis studiorum labore custodijsse. Callias Atheniēsis Comicus filius Lysimachi q cognominatus est Schœnion, qđ funes ob paupertatē torqueret. Callias item Lacoplutus cognominatus, dux Atheniensium nobilis cōtra Artaxerxem missus: autor utriusq; Suidas. Callias Methymneus grammaticus, quem Strabo dicit Alceum Sapphoq; poetas enarrasse. Callimachus poeta Cyreneus filius Batti, discipulus Hermocratis Iasei grammatici, uixit apud Ptolemæum Philadelphum usq; ad Euergetē bibliothecæ regię præfectus Olympiade CXXVI. Omne poematis genus attigit. In aduersarium poema acerbissimum, quem ficto nomine Ibim appellat, unde Ouidius poeta nomen & argumentū mutuatus est. Edidit elegias quoq; & epigrāmata & hymnos, aliaq; cōplura, ex Suida. Horum omnium nihil extat præter unā elegiam in Lauacrum Palladis, & quosdam hymnos in deos. Callimachus alter sculptor, ut ait Pausanias, sibi nomen adoptauit τηξίτεχνον, quasi artis interpolatorem, & qui eam in tenuiorem exquisitioremq; disciplinam reduxit: τήκειν enim liquefacere cōflareq; est. Nam ipse prius lapidem perforauit, minutatimq; tractauit. Callinicus sophista Syrius uel Arabs profitebatur Athenis. Scripsit ad Lupum de Cacozelia, de Rhetorica, ad Cleopatrā, de rebus gestis Alexandri, & alia quædam. Suidas. Callisthenes Olynthius discipulus & propinquus Aristotelis, unus è comitibus Alexādri, uir ingenio doctrinaq; præstans, ad extemporalitatē aptus: scripsit historiā secūdus philosophorum à Xenophōte, in qua res Alexandri continentur. Tandem quasi autor cōiurationis Hermolai, miseris modis adfectus ab Alexandro interficit. Suspectus quoq; qđ non uti cæteri adorandum eum putauerit. Trogus uigesimoquinto. Calippus Atheniensis philosophus Platonis auditor interfectus à Syracusanis, qđ tyrannidē post Dionysium aggrederet, Dionemq; patriæ liberatorem per proditionem interfecerit: autor Plutarchus in Dione. CALLICRATES ex ebore formicas, & alia tam parua fecit animalia, ut partes earū cerni nō possint. Plinius. Callistus unus inter comites expeditionis Iuliani principis, qui Heroico uersu eius historiā cōscripsit. FVRIVS CAMILLVS cum Faliscos obsideret, ac ludi literarū magister principū ad eū liberos adduxisset, uinctum eum eisdē pueris in urbem reducendum & uerberandum tradidit. Falisci tali iustitiæ exēplo permoti, statim se ei dedidere. Veios decēnali obsidione domuit, deq; his triumphauit. Postea crimini datū, qđ albis equis triumphasset, & prædā inique diuisisset: die dicta ab Apuleio Saturnino Tribuno plebis dānatus, Ardeam concessit. Mox cum Galli Senones urbē diripuissent, absens dictator factus, collectis reliquijs Gallos improuisos internecione occidit. Populū Roma migrare Veios uolentē, elegāti apud Liuiū cōcione retinuit. In qua omneis urbis dotes, laudesq; licet agnoscere. Adijcit quoq; Liuius, qđ tertio dictator dictus, cōtra Latinos ad Satricū contendit, ut sociā ciuitatem Pop. R. à Latinis oppugnatā tueret. Quarto dictator ad sedādā populi seditionē factus ualetudinē simulauit, ex q̄ ei alter surrogatus est. Quinto dictator Gallos iterū Romā petētes & ad flumē Anienem castrametatos superauit. Postremo Romæ octogenarius pestilētia absumptus est. Camilla Volsca quę uenit auxilio Turno cōtra Latinos & Æneā, in bello interfecta VIII. describit à Vergilio. Priuerni nata, atq; à Metabo patre educta. Statius Tullianus de uocabulis rerū ait, dixisse Callimachum Thuscos Camillū appellare Mercuriū. Quo uocabulo significat prēministrū deorū: unde & Metabū Vergil. ait, Camillā appellasse filiā, Dianæ scilicet ministrā. CALPVRNIOS inter Pisones diximus. Calpurnius Sura ephemeridas uitæ Galieni senioris principis scripsit: autor Pollio. CANDIDVS Seuero Imper. edidit in Hexameron pulcherrimū tractatū, ut Eusebius Hieronymusq; tradunt. CAPELLA Antistius, & Atteius Sanctus præceptores Cōmodi principis. C. Canuleius Trib. pl. rogationes duas tulit, ut cōnubia plebis cū patribus essent cōmunia, & alter cōsul de plebe crearet. Orationē eius aduersus Coss. uide apud Liuiū IIII. Caninius q eodē die quo est adeptus cōsulatū abijt, ex q̄ Ciceronis scōma, Vigilantissimū habuimus consulem Caniniū, qui toto cōsulatu somnū nō uidit. C. Caninius eques Ro. cū in Sicilia ociādi causa uenisset, hortosq; à Pythio argentario uiro doloso emisset, instructos piscibus, & piscatoribus de industria positos: postera die cū ad eosdē ipse amicos inuitasset, nullos ibi neq; pisces, neq; piscatores reperit. Vide Ciceronē li. iij. de officijs. Canthus Abantis filius inter Argonautas ab Apollonio ponitur

tur. Itẽq; Orpheo q̃ sic ait, κάνθος δ᾽ εὐβοιῆθεν ἀβαντιάδης ἐπέρασε. Apollonius dicit eum in Libya perijsse. Flaccus autem noster in Æa. C. Carbones duo oratores pater & filius, & utriusq; meminit Cicero, sed patrem inter oratores celeberrimos, seditiosos attamen ciues collocat his uerbis. Vtinã C. Carboni & Ti. Graccho talis mens ad Remp. bene gerendã, quale ingenium ad bene dicendum fuit. Profecto nemo his uiris gloria præstitisset, sed eorum alter propter turbulentissimum tribunatum, ad quem ex inuidia fœderis Numantini bonis iratus adcesserat, ab ipsa Repub. est interfectus. Alter Carbo propter perpetuã in populari ratione leuitatem, morte uoluntaria se à seueritate ciuium uindicauit. Sed fuit uterq; summus orator. Nã & Carbonis & Gracchi habemus orationes nõdum satis splendidas uerbis, prudentięq; plenissimas. Carbo quo uita suppeditauit, est in multis iudicijs causisq; cognitus: hunc qui audiuerant prudentes homines: in quibus familiaris noster L. Gellius qui se illi contubernalem in consulatu fuisse narrabat, canorum oratorem, uolubilem, & satis acrem, atq; & uehementem, & ualde dulcem, & perfacetũ fuisse dicebat. De filio aũt hæc refert. C. Carbo illius eloquẽtissimi uiri filius, orator nõ satis acutus, sed tamen orator numeratus. Erat in uerbis grauitas, & facile dicebat, & autoritatẽ naturalẽ quãdã habebat oratio: hæc ille. Valerius aũt dicit hũc postremo ab exercitu suo interfectũ fuisse, quẽ bellis ciuilibus lapsum adstringere, & ad disciplinãre ducere cupiebat. Huius frater, GN. Carbo summa fuit autoritate in repub. partes Marianas secutus. In tertio cõsulatu suo in Sicilia, iussu Põpeij dũ uentrẽ apud latrinã exoneraret trucidatus est, quæ crudelitas uulgũ maxime offẽdit: autor Valerius. Carneades Cyreneus nouæ princeps Academiæ, Chrysippi maximè studiosus, de q̃ Gellius itẽq; Plin. ait, qđ scripturus aduersus Zenonis Stoici libros superiora capitis elleboro cãdido purgauit, nequid ex corruptis in stomacho humorib. ad domiciliũ usq; animi redũdaret & cõstãtiã uigorẽq; mentis labefactaret: tãta cura, tãtoq; apparatu, uir ingenio præstãs ad cõfutãda ea quę scripsisset Zeno aggressus est. Hũc pręterea memoria naturali artificialiq; usum fuisse Cic. De oratore scribit. Gel. uero li. xvi. & Quintil. de eo referunt, qđ missus Romã legatus ab Atheniẽsibus, unà cũ Diogene Stoico & Critolao Peripatetico suspectã fecit Romanis legationẽ, dicẽte M. Catone in senatu, ab hoc uiro cauendũ esse, q̃ ob eloquentiã & disserẽdi facultatẽ facile quæcũq; uelit impetrare posset. Carneades alter philosophus Atheniẽsis Anaxagoræ discipulus à Suida ponit: à Philostrato aũt inter sophistas, q̃ tãtum de eo refert, qđ & philosophi sententiã, & oratoris uehementiã in dicẽdo retinuit. Diogenes uero aliũ tradit huius nominis elegiarũ poetã. CARCINUS Agrigentinus Tragicus poeta docuit fabulas nonagintaocto, uicit una, Emicuit paulo ante Philippũ Macedonẽ. Athenæus autor. CHARONTES tris legimus apud Suidã, unum Lampsacenũ historicũ, q̃ tempore primi Darei Olymp. LXXIX. floruit. scripsit Æthiopica libris ij. Cretensia. Græcanica & alia. Charon Carthaginensis historicus scripsit tyrannos quotquot in Asia atq; Europa fuere, uita clarorũ uirorũ lib. iiij. mulierum itẽ totidẽ, Tertius fuit Naucratita item historicus, scripsit sacerdotes Ægypti & regis q̃ fuere ab initio in qualibet gẽte: & alia. Charontẽ quoq; porthmea fingunt poetæ, triẽte animas trãsuehentẽ ad inferos, aliter inhumatos iacere. CHARISIUS orator Athenis eodẽ tẽpore quo Demochares filius sororis Demosthenis, dissimili tamẽ stylo. scripsit alijs multas orationes, Attico genere, cũ imitari cuperet Lysiã, autor Cic. in Bruto. SP. CARBILIUS primus Romanorũ uxorẽ repudiauit ob sterilitatẽ. SP. Carbilius eius libertus primus Romæ ludum grãmaticæ aperuit, mercede docens. Plutarchus in ꝓblematis, Idem literam G primus inuenit, cum ꝑ ea C prius uterent̃: autor Velius Lõgus. CHARILLUS dux Lacedæmoniorũ Tegeatas superauit: ut autor Pausanias. Charondes Tyrius legẽ tulit ne quis armatus in cõcionem ueniret. Cumq; postea ipse è rure ueniens ex improuiso ut erat gladio accinctus in cõcionẽ indictã uenisset, admonitus legis ab eo q̃ proxime sedebat, eidem gladio incubuit, cum liceret culpã dissimulare uel defendere: autor Valerius. Aristoteles aũt libro secundo Politicorum, hunc Charundẽ dicit patria Catinensem qui ciuibus suis leges cõscripsit. SP. CASSIUS regni crimine dãnatus, cui plus suspicio occupatæ dominationis nocuit, q̃ tres magni consulatus uel duo triumphi profuerunt. Populus enim non contentus eum capitali adfecisse supplicio, sed domo eius æquata, ædem telluris fecit. Valerius de Seue. L. Cassius Cos. à Tigurinis

gurinis Gallis pago Eluetiorũ qui à ciuitate ſeceſſerant, in finibus Allobrogũ cũ exercitu cæſus eſt. Milites qui ex ea clade ſupererant, obſidibus datis & dimidia rerũ omniũ parte, ut incolumes dimitterent̃, cũ hoſtibus pacti ſunt, tẽpore quo Iugurtha pulſus eſt à Mario. Liui. XXV. L. Caſsius, L. Filius, Longinus Trib. pl. C. Mario, L. Flacco Coss. plures leges ad diminuendã nobilitatis potẽtiã tulit: in quibus ut quẽ Pop. Rom. damnaſſet, cuiue imperiũ abrogaſſet, in ſenatu non eſſet. Fuit & inter cõpetitores Ciceronis in cõſulatu. Pedianus. L. Caſsius dux Põpeianus, cũ decem nauibus uigẽte bello ciuili tranſiit ad Cæſarem. C. Caſsius ſecundus poſt Brutũ in coniuratione contra Cæſarẽ eodem die cædis apud M. Antonium cœnauit. Deinde metu & ipſe ceſsit ab urbe Syriãq; tenuit cum autoritate ſenatus, tribus exercitibus qui in eadẽ prouincia erant in poteſtatẽ ſuã redactis. Demũ ab Antonio & Auguſto petitus cõiunctis cũ Bruto caſtris apud Philippos cum alteri cornui præeſſet, inclinata iam acie fuſum putans iã totũ exercitũ, ſibi manus attulit. Liuius CXXIIII. L. Caſſius Lõginus iuriſconſultus, ut inquit Tranquillus, quod C. Caſſii percuſſoris Cæſaris nomen ac ſtẽmata haberet, iuſſus eſt à Nerone mori. Pronepos fuit Ser. Sulpitij ac eques Ro. ut ſcribit Põponius, poſtea ad præturã peruenit. Caſſius Seuerus, ut ait Seneca in declã. eloquentiſſimus in agẽdo, in declamationibus parũ ualebat: oratio erat ualde culta, ingentibus plena ſententijs: nemo minus paſſus eſt aliqd in oratiõe ſua ocioſum eſſe: nulla pars erat quę nõ ſua uirtute ſcateret, nihil in quo auditor ſine dãno aliud ageret: melius de illo ſemper fortuna q̃ cura merebatur. De eodẽ uero Tacitus in li. De claris ora. Equidẽ nõ negauerim Caſſiũ Seuerũ quẽ ſolũ Aper noſter nominare auſus eſt, ſi cũ ijs cõparet̃ q poſtea fuerint, poſſe oratorẽ uocari, quanq; in magna parte librorũ ſuorũ plus uis q̃ ſanguinis, & reliqua. Quintilianus uero ſic. Caſſius Seuerus ſi cęteris uirtutibus colorẽ & grauitatẽ orationis adieciſſet, ponẽdus inter principes foret. Nã & ingenij plurimũ in eo & acerbitas inerat, & urbanitas eius ſumma, ſed plus ſtomacho q̃ cõſilio dedit: hæc ille. Huius igit̃ ſcripta, uti latius in Labieno diximus ex. S. C. abolita, ut autor Trãquil. M. Auidius Caſſius præfectus exercitus M. Antonini principis in orientem, dũ ipſe Imperator res in Germania gerit cõtra Marcomãnos, rebellauit. Itaq; relicto bello Imperator eum cũ exercitu petit ac ſuperat. Caput ei ablatũ uidere noluit, recordatus antiquæ amicitię. CASSIVS pręſul Narniẽſis tẽpore Totilæ, cui occurrẽs animũ placauit ne ciuitati noceret. Meminit huius Gregorius III. Dialogorũ. Caſſianus martyr apud Forũ cornelij ubi & iacet, & quò uenerat peregrinatiõis gratia è Brixina urbe Germaniæ cuius erat ciuis & Præſul, quũq; Forocornelij præciperet, iuſſu Iuliani Imp. q ꝓhibuerat Chriſtianos docere, ſtilis diſcipulorũ cõfoſſus eſt. Alius Alexan. ſub Iouiano in Italiã ueniẽs apud Ortanũ tẽplũ cõſtruxit, cuius & Pręſul electus, inde peregrinãdo Auguſtodunũ uenit, eiusq; urbis Simplicio uiro ſancto in Præſulatu ſucceſſit. Alius monachus Honorij tẽpore à Hieroſol. eccleſia ab hæreticis eiectus Maſſiliã uenit, ubi duo cõdidit cœnobia, Io. Eremita prius uocatus. Scripſit & de monachorũ inſtitutis, ubi dicit abſtinẽtiã cibi omniũ uirtutũ eſſe fundamentũ. M. CASTRITIVS cũ tẽpore Sullanæ diſſenſiõis Placentiæ gereret magiſtratũ, & CN. Carbo Cos. Marianarũ partiũ peteret obſides Placentinos, ne Placentia ad Sullã deficeret, negãti Caſtritio dixit ſe multos habere gladios. At ego annos, inqt Caſtritius. Val. Libere dicta. T. Caſtritius Rhetoricę artis doctor Romę ſumma uir autoritate apud Hadrianũ principẽ, q ſe magiſtro uſũ Gel. dicit. Caſſiodorus Rauẽnas præceptor Theodorici regis Gothorũ, primũ Senator, deinde monachus factus, nonnullos ſcripſit pſalmorũ locos apertius: extãt & eius ad Theodericũ epiſtolæ. CATONES, id eſt, Cati & ſapiẽtes ex cognomento dicti. Hi ex oppido Tuſculo originẽ habuere, unde primũ ꝓfectus M. Porcius Cato ſenex, ꝑſuaſiõe atq; amicitia Valerij Flacci ſollicitatus. Hic Trib. mil. in Sicilia fuit. Prætor Sardiniã ſubegit, ubi ab Ennio fuit græcis literis eruditus ætate iã grãdis. Cõſul deinde cũ eodẽ Flacco creatus citeriorẽ Hiſpaniã ſortitus eſt, ubi reb. feliciter geſtis omniũ urbiũ muros quæ intra Betim ſũt, uno die ſolo æquari iuſſit, ut autor Polyb. Ti. Sẽproniũ Cos. q circa Iſtrũ & Thraciã ductabat exercitũ, legatus iuuit. Deinde ſub M. Attilio Trib. militũ, Antiochũ è Græcia occupatis Thermopylarũ anguſtijs depulit. Cẽſurã deinde cũ eodẽ Flacco geſſit, in qua L. Qu. Flamininũ ſenatu amouit. Liui. Valeriũ Flaccũ collegã ſuum principem Senatus dixit. Eã Senatus adeo gratam ha-

buit

buit, ut statuā ei cōsularē in templo collocauerit, cum inscriptione restitutos ab eo mores testāte, ac Cēsorini sit cognomē adeptus. Simultates cum Africano gessit. Cōsul de nō abrogāda Oppia lege Valerio Flacco collegæ nequicquam restitit, quorū oratiōes apud Liuiū in quarto de bello Ma. uidere licet. Accusator frequēs malorū, Galbā octogenarius ad iudiciū traxit. Ipse uero accusatus quadragies quater, toties absolutus fuit, ut Plinius refert. Vir alioquin parcissimus atq; abstinentissimus, ut q cibario pane uiliq; mēsa uteret, ac cū operarijs sæpe uesceret, & in exercitu aquā potare sit solitus, & per ardores æstiuos aliquātulo permixtā aceto: paucis comitibus & toga uili ambulare. Equū quo consul in rē militarem usus est in Hispania reliquit, ne uecturæ illius rationē Reip. redderet. Seruos senio debilitatos tanquā animalia bruta eijcere ac uendere consueuit, qđ ei uitio dat, quasi cōmoditate ex eis sublata, nihil ipsis hominib. humanitatis debeamus. Sed & uiduarū, nō hominis esse, dictitabat, facultates extenuatas relinquere, illū magnopere collaudās q eas auctas dimisisset. Duob. ipse utebat pueris, parsimonia & agricultura, cuius studiosissimus fuit. In agroq; solitus ad cœnas paratissimas uicanos accolasq; æquales familiaresq; suos passim uocare, Dictitans mēsam esse amicorū parē tē. Carthaginē funditus delendā censuit, quādo ficum ex ea regione recentē proferens: tā prope, inquit, P.C. habemus hostem. Tria detestari solebat, arcanū aliquod fœminæ credere. Secundū, si transiuisset naui quò pedibus accedere licuisset. Tertiū, si qua dies ei per incuriā inanis effluxisset. Viribus integer usq; ad extremum fuit: siquidē post annos octoginta filiū genuit. Primus in senatū ueniebat, ultimus discedebat. Nunquā ob dolorē domesticum aut priuatā simultatē Reip. defuit. Plin. tribus cū laudibus cumulat, perfectum & Imperatorē, & Senatorem, & oratorē nominādo. Ipsius ingenij meminit Cicero in Oratore his uerbis, Orationes eius, ut illis tēporibus ualde laudo: significāt eñ formā quandā ingenij, sed admodum impolitā, & planè rudem. Origines eius cum omnibus oratoris laudibus refertas diceres, & Catonem cum Philisto & Thucydide cōpares, nō adsentior hominē Tusculanū cum totius Græciæ principe cōferri. Scripsit & paruū de agricultura librū: hæc ex Cicerone, Gellio, Cæcilio, Plutarcho, Plinio. Huius filij duo Catones fuere. Quorū alter in bello cōtra Perseū sub Æmylio Paulo magna cū laude militauit. Alter Saloninus ex matre cognominatus patre superstite ac prætore designato extinctus est, & egregios in iuris disciplina libros reliq̄t. Cōsul itē cū Q. Martio Rege creatus fuit, ac in Africā pfectus, in ea puincia diem obijt: hæc Gellius. M. Cato minor, senioris etiā nepos, cognomine Vticensis, seueritate ac disciplina Stoica auū referebat: nudis pedibus interdū breuiq; toga in publicū prodibat, sese adsuefaciens, nihilo nisi obscœnis rebus ac detestabilib. erubescere: cætera uero ignobilia ab alijs existimata aspernari, tolerare labores, pedibus iter facere, ac detecto capite sæpius uisus. Totū diē indefessus loquebat. Noctes quoq; lōgas, cum amicis potādo sæpe ac de republica disserendo cōsumere solebat, quod uitium in eo fuerat. Murenā accusauit à Cicerōe Cos. postea defensum. Contradicentem eum in quadā sua causa: olim Cæsar Cos. in carcerē trahi iubebat, quē per uiā senatus omnis summa mœstitia sequebatur. Cæsar aūt uerecundia motus, cuidam ex Trib. pleb. suasit, ut nō pateret Catonem in carcerem trudi. Quæstor è Cypro VII. milia talenta asportauit. Cōsulatum frustra petijt, Marciam coniugē rogāti Hortensio amico concessit, eandemq; postea Hortensii hæredē recepit. In qua re Cæsar ei criminis auaritiæ causa factū obijcit. Dimisit, inquit, ut locupletē reciperet. Toto ciuilis belli tēpore intonsus fuit. Post pugnā Pharsalicā Vticam cum Scipiōe se recepit, quo tandē superato cū mori statuisset, nocte de philosophia Stoica disseruit, ac Phædone Platonis de animi immortalitate perlecto gladio incubuit. Cęsar eius morte audita, & illū eius glorię, & se illius inuidere dixit, patrimoniūq; liberis incolume permisit. Scripsit etiam in eū librum quem Anticatonem inscripsit, ubi Catonis uitia cōmemorat. Cuius apologiā Cicero postea de laudibus eius librum edidit: ex Plutarcho. Idē Cicero in libro de Finibus, heluonē eum librorū appellat, qđ in eo magna ac inexhausta legendi cupiditas esset, adeo ut dū senatus cogeret, ne ipse uacaret in senatu interim libellos aliquos quos secū adferebat lectitare sit solitus. Valerius Cato, quāquā extra familiam, cū his ob nomen inserendus. Hic libertus cuiusdā ex Gallia grāmaticus Romæ docuit multos & nobiles tēpore Sullæ, cuius famā hi uersus monstrant. Cato gramma-

ticus

ticus latina Siren, Qui ſolis legit & facit poetas: uixit uſq; ad extremā ſenectutē in ſumma pauperie, abditus modico gurguſtio poſtq; Tuſculana uilla creditoribus ceſſerat, ut autor Bibaculus his carminib. Si quis forte mei domū Catonis, depictas minio aſſulas & illos Cuſtodes uidet hortulos Priapi: Miratur quibus ille diſciplinis Tantā ſit ſapientiā adſecutus. Quam tres calculi ac ſelibra farris Racemi duo tegula ſub una, Ad ſummam prope nutriant ſenectā. Et idem: Catonis modo Galle Tuſculanum Tota creditor urbe uenditabat. Mirati ſumus unicum magiſtrum, Summū grammaticum, optimū poetam, Omnes ſoluere poſſe quæſtiones: Vnum difficile expedire nomē. En cor Zenodoti, en iecur Cratetis. ex Tranquillo. Catulorum honeſtiſſima gens Luctatiorum appellata nominibus. Q. Luctatius Catulus primo bello punico CCC. nauibus aduerſus Pœnos profectus, ſexcentas eorū naues commeatibus impeditas duce Amilcare apud Ægades inſulas inter Siciliam & Africā depreſſit, finemq; bello impoſuit: pacem petētibus hac cōditione cōceſſit: ut Sicilia, Sardinia, cæteriſq; inſulis inter Italiā Africamq; decederēt: Hiſpania citra Iberum abſtinerent. Q. Luctatius Catulus orator Cos. cum C. Mario quarto eius cōſulatu Cimbros fudit: ab eodē poſtea urbe occupata per diſſenſionē mori iuſſus eſt fruſtra precantibus pro eo ciuibus. Itaq; in cubiculo incluſus, candentiū carbonū uapore ſuffocatus eſt, teſte Valerio. Cuius manes ultus eſt poſtea Sulla interfecto Mario iuniore. Lucanus: Quid ſanguine manes placatos referā Catuli. De hoc Catulo, Cic. in Orat. ſic ſcribit: Fuit in Q. Catulo ſermo Latinus, ut ex libro quem de cōſulatu & rebus geſtis ſuis ſcripſit, apparet. Quæ laus dicēdi nō mediocris ab oratoribus pleriſq; neglecta eſt, nec tamē habitus princeps in numero patronorū. Extat & eius laſciuū epigramma in libro de Diuinatione ab eodē autore poſitum in Roſcium Gallum Comœdum. Quod ſtili eius dignoſcendi cauſa tantum adducā. Conſtiteram exorientē ſolem forte ſalutās: Cùm forte ab læua Roſcius exoritur. Pace licet tantū cœleſtes dicere ueſtra: Mortalis uiſus pulchrior eſſe deo. Catulus alius ſororius Catilinæ, uir eques Ro. partium nullarū tantumq; quieti ſtudēs à Catilina iuſſu Sullæ interfectus eſt, autor Pedianus. Luctatius Daphnis Q. Catuli libertus inter grāmaticos Romæ profitētes à Tranquillo redigitur. Valerius Catullus poeta Veronenſis. Natus anno ante Saluſtiū, Sullæ Mariiq; temporib. in poematis cum laſciuus, tum mordax, quippe qui Cęſaris maximo tunc uiro minimè pepercit, Iambis eum criminatus: recōciliatus nihilominus, ac eodē die ab eo cœnæ adhibitus eſt, teſte Tranquillo. Moritur anno ætatis XXX. Hic liber unà cum Quintiliano repertus fuit ætate noſtra laciniosus mendoſuſq;. L. Sergius Catilina ſatis eloquētiæ, ſapiētiæ parū, ingenio malo prauoq;, ac ex reliquis de eo à Saluſtio narratis longe manifeſtatur. Is cum prætor Africam obtinuiſſet, adeo prouinciā expilauit, ut reuertens Torquato & Cotta Cos. ſit ab Afris repetūdarum accuſatus, agēte cauſam P. Clodio adoleſcēte, qui poſtea inimicus Ciceroni fuit. Defenſus autē à Cicerone fuit, ut ipſe in quadam ad Atticū epiſtola teſtatur. Cumq; peteret Conſulatū uiolētius, tunc conſul cōſilium ſuper hoc habuit. Quamobrem conſulatū ut minimè peteret egerunt: autor Pedianus. Ille demum ob dolorem in patriam cōiurauit. Cantarus poeta Comicus Athenienſis. Huius feruntur fabulæ nonnullæ poſitæ à Suida. Capito Lycius compoſuit hiſtoriam Iſauricam libr. VIII. Epitomas Liuii & Eutropii in Græcum uertit ſermonē. Scripſit & res Lyciæ ac Pamphyliæ. Carpocrates hæreticus de quo Irenæus ſcribit. Quidam Carpocrates tēpore Simonis Magi ſuperſtitionis alterius, autor eorū qui Gnoſtici appellantur uocabulo à ſcientia confícto. Qui ſanè pręſtigia ipſius Simonis, nō ut ille clàm, ſed palàm tradebat, deq; his doceri omnē hominē oportere dictitabat. Ex Euſebii hiſtoria. Calamus Indus unus è Bragmanibus ex India uſq; ad Perſas Alexādrū ſecutus, indoctus, barbarus, in radicibus Caucaſi natus, ex animi ſentētia nullo cogente ſecundum ritum ſuæ gentis Bragmanū, ardentem conſcendit rogum: ſpectāte Alexandro, ac rogāte ſi quid mādaret moriēs: Nihil, inquit: Celeriter te uidebo. Nec multis poſt dieb. Alexan. Babylone ueneno interiit: autores, Cicero in Tuſc. II. De diuin. lib. primo: Plutarchus in Alexandro, Valerius de Miraculis: Strabo in XV. Cebes philoſophus Thebanus, Socratis auditor, ſcripſit dialogos tris, qui inſcribuntur, Pinax, Septima, Phrynicus, Diogenes. Cebriones Troianus inter ſocios Hectoris: Iliados XI. καὶ σφὶν κεβριόνης τρίτος ἦεν. quod nomen poſteris corruptū Cerbones uocatur. Is enim pręſul Po-

pulonienſis fuit,multa ſub Gothis,deinde Longobardis paſſus:quamobrẽ in Iluam in-
ſulam cõfugit,ubi & extinctus,ac Populoniam eius iuſſu, ubi uiuens ſepulchrũ ſibi cõ-
ſtituerat,relatus eſt.Greg.tertio dialog.hęc,aliaq́; de eo prodigia cõnumerat,cuius ipſe
tẽpore fuit L.Cæcilius Epirota Tuſculi natus,libertus Attici equitis Rom. ludum grã-
maticæ Romæ aperuit. Primus dicitur Virgilium & alios poetas nouos perlegere cœ-
piſſe : quod etiã Domitij Marſi uerſiculus indicat : Epirota tenellorum nutricula uatũ.
ex Tranquillo.De hoc autẽ pulcherrimum adfertur ſcomma.cum enim familiaris eſſet
Cæſari,ac ille alijs qui cum eo pila luſitabãt Centena LLS.ſibi autem quinquaginta tra
deret:Quid ego,inquit,una manu ludo & nõ duabus,ut plus habere poſſim?autor Ma
crobius.Sex.Cæcilius Gallus in diſciplina Iuris atq; legib.populi Rom.noſcẽdis inter-
pretãdiſq; ſcientia,uſu,autoritateq; illuſtris,fuit tẽpore Gellij cuius ipſe meminit,dicitq;
librum ſcripſiſſe de uerborum ſignificatione,quæ ad ius ciuile pertinerent. C. Cæcilius
Claudius,Iſidorus,C.Aſinio Gallo & Martio Cyrino Cos.ad VI.Calen.Feb. teſtamẽ-
to ſuo edixit. Quamuis multa ciuili bello perdidiſſet, tamẽ relinquere ſeruorũ quatuor
millia CXVI.Iuga boum tria millia DC.reliqui pecoris CCLVII. millia : in numerato
pondo DC.millia.Qui funerari ſe iuſſit LLS.XI.millibus.Plinius lib.XXIIII.cap.X.
Cæcilius Callãtianus (Callantis enim ciuitas Siciliæ eſt) Iudæus ſecta, Romæ docuit
ſub Auguſto uſq; ad Hadrianum, uocabatur prius Arcagathus. Scripſit librum contra
Phrygas.Dictionarium ex ordine literarũ : Comparationem Demoſthenis & Cicero-
nis,ac alia:autor Suidas,qui miratur hunc Iudæum fuiſſe,qui tam probe diſciplinas lin-
guamq; Græcam tenuerit. Cæcilius Argiuus uerſificator ſcripſit de piſcibus.autor idẽ.
Cæcilius Statius poeta Comicus , quem Cicero ad Atticũ malũ Latinitatis autorẽ uo-
cat.At Volcatius contra ei palmam ſtatuit de Comico:fuit natione Gallus,& Ennij cõ
tubernalis, quidã Mediolanenſem faciunt : deceſſit anno poſt Ennium.Sepultus in Ia-
niculo:autor Euſebius.Cecinarum familia è Volaterris proceſſit,ac per ſimplex N ſcri
bendum,quod à Cecina flumine Volaterrano nomen uериſimile habeat: ſicuti & Cyro
& Cambiſi contigit:præterea Porcinam dicimus & Aruinam Romana cognomenta.
A.Cecina Volaterranus equeſtris ordinis,Quadrigariorum magiſter,Pompeianarum
partium tempore belli ciuilis.|Hirundines paruas è nidis Romæ cõprehẽſas nutriebat,
quas poſtea nuncias belli mittebat amicis uti Plinius refert. Scripſit librũ criminoſiſſi-
mum contra Cæſarẽ,fuit & Ciceroni familiaris & pariter cliens , defenſus ab eo in qua-
dam hæreditatis cauſa.Extant & inter eos epiſtolæ cõſcriptæ. Scripſit & librum de pro
curandis fulguribus,quem Seneca ſe fatetur imitari, dicitq; eum uirum facũdum ,niſi à
Ciceronis rebus primo receſſiſſet.Cecinam alium Octauiani Cæſaris ſcribã legimus in
epiſtolis ad Atticum.Alium item apud Tranquillum in Tito conſularem,ob cõiuratio
nis ſuſpicionem à Tito ad cœnam uocatum , ac per proditionẽ interfectum. A.Cecina
dux Vitellianus cum exercitu è Gallia profectus,ad Bebriacũ cum Othonianis cõgreſ
ſus,feliciter dimicauit.Tacitus lib.VIII.Licinius Cecina Prætorium uirum patrem ha-
buit,qui ob tædium longę ualetudinis ſeſe opio necauit. Plin.XX.cap.XVIII.M.Ce-
lius Orator,acri turbulentoq; ingenio,diſcipulus Ciceronis , deceſſit admodũ iuuenis.
Ex quo Quintilianus eum dignũ longiore uita,& meliore mente dicit.Cicero in Orat.
Celius quandiu autoritati meæ paruit talis Trib.plebis fuit, ut nemo cõtra ciuium per-
ditorum popularem turbulentamq; dementiam à ſenatu & bonorũ cauſa ſteterit con-
ſtantius.Eius actionẽ ſplendida & grandis,& eadem in primis faceta & perturbata cõ-
mẽdabat oratio:graues eius orationes aliquot fuere,acres accuſatiões tres,eęq; omnes
è reipublicæ contentione ſuſceptæ defenſiones. Hic cum ſumma uoluntate bonorum
Ædilis curilis factus eſſet,neſcio quomodo diſceſſu meo diſceſſit à ſeſe.Olim ab Atrati
no quodã ad iudicium capitis adcerſitus,quod in cõiuratione Catilinæ malè de repub.
cogitaſſet,quodq; aurum Clodia Clodij ſorore infame extorſiſſet, eiq; demum uenenũ
propinaſſet,defenſus à Cicerone eſt.Celius Pontius prætor urbanus: cum ei ius dicen-
ti picus ſupra caput inſediſſet , & aruſpices reſpondiſſent dimiſſa aue hoſtium uictoriã
fore , ſed necata Reipub.moriturum tamen qui oppreſſerit , ipſam ſtatim auem exani-
mauit,ex quo accidit,ut ipſe cum XL.alijs Celijs interficeretur. Valerius de Conſt.T.
Celius Terracinæ ſplẽdido loco natus , cum in cubiculo quieſcens in lectulo perẽptus

esset, quũ nulli essent alij ad quos suspicio eius peruenire posset, fratres causam dixere: postquam uerò constitit eos dormiuisse aperto ostio, absoluti sunt, quoniã in tanto facinore uerisimile nõ fuisset, eos quietẽ capere potuisse. Valerius in VIII. Cornelius Celsus mediocri uir ingenio, nõ solum artem rhetoricam, sed de re militari, & de rusticana, deq; medicina libros cõposuit. hęc Quintilianus. Ad nos tantũ eius medicina peruenit oratorio more cõscripta: fuit paulo ante Quintilianum. Celsus philosophus Epicureus cõtra nos libros edidit, quibus Origenes VIII. uoluminibus respondit: quod opus nostra ætate conuertit in Latinum sermonem prior S. Balbinæ. Celsus puer Gallicus IX. annorum, unà cum Nazario apud Mediolanũ martyr sub Nerone. Cephalus Atheniẽsis orator primus procemia & epilogos induxit. Suidas. Cephisiodorus Praxitelis filius: cuius & Pargami & Romę plura Plinius cõmemorat opera. Cerinthus hęresiarcha. De quo Caius in Disputationũ dialogo, sic scribit: Sed & Cerinthus portenta nobis introducit. Dicit enim post resurrectionem regnũ Christi Hierosolymis futurũ esse, ubi mille annis homines sese libidinibus ac uoluptatibus omnibus explebunt. Dionysius quoq; cum de Ioannis reuelatione dissereret, ipsius meminit: Cerinthus, inquit, adfirmabat futurum Christi regnũ uoluptariũ, mores suos fassus, quod gulæ luxuriæq; deditus esset. Irenæus etiã secretiora ipsius in primo sui operis manifestat. Ex Eusebio lib. tertio. Chærephon Atheniensis philosophus Socratis auditor: huius nihil traditur scriptũ: dicit & magnopere iracundus fuisse, unde prouerbium Græcum emanauit: ἐν Παλλάδος ἴχνοις οὐδὲν διοίσ Χαιρεφῶντος. In Palladis uestigijs nihil à Chærophonte differt. Q. A. Ceretanus magister eq. sub Q. Fabio dictatore in bello Samnitũ. Chæremõ comicus poeta, item alter qui scripsit ἱερογλυφικά. Suidas. Cheris Citharœdus, cuius meminit Pherecrates in agris. Alterius meminit Cratinus in Nemesi. Cherilus Samius poeta Olym. LXXV. Seruus fuit Samij cuiusdã, fugiẽs puer è Samo receptus ab Herodoto historico, & eruditus est ac in delicijs habitus, ex quo poeta euasit. Scripsit Atheniẽsiũ uictoriã cõtra Xerxẽ, singulorumq; uersuũ singulos stateres aureos accepit, autor Suidas. Scripsit & res Lysandri Lacedæmonij cuius in expeditione comes erat, ut refert Plutar. Horatius uero eum res Alexandri Magni scripsisse, & ut malum poetam taxat. Gratus Alexandro Magno quondã fuit ille Cherilus, incultis qui uersibus & male tortis Rettulit acceptos regale numisma Philippos. Fuit alter Tragicus: itẽ poeta Atheniẽsis Olymp. LXIIII. docuit Tragœdias CLX. uicit XIII. Suidas. Cæsarũ familia Iulijs adscita est, qui ex Iulo Ascanio descenderũt, teste Virgilio. Cæsar autem à cæso matris utero, quos auspicatius dicit Plinius nasci, eaq; de causa Africanum maiorem Cæsarem cognominatum esse cõperimus. Spartianus uero & item Seruius grammaticus dicũt uocatum primũ hoc nomine Cæsaris auum, qui in Aphrica elephãtum interfecit Cæsarem appellatũ lingua punica. Cæsares duo fratres: Dictatoris pater & patruus, eodẽ ferè tempore extincti, alter pater Pisis dum calciaretur repentino moritur, alter Romæ. Plin. Cæsares alij duo C. & L. ex ijs Lucius poeta tragicus fuit & orator, ut testatur Pedianus, frater uterinus Q. Catuli oratoris: uterq; in libro secundo de Oratore in dialogo introducitur. Cicero etiã in Oratore meminit his uerbis: C. Cæsar & superioribus & æqualibus suis omnibus præstitit, oratorq; fuit minimè ille quidem uehemens, sed nemo unquã urbanitate, nemo lepore profecto cõditior. Sunt eius aliquot orationes, ex quib. sicut eiusdem tragœdijs lenitas eius sine neruis perspici potest. hæc ille. Fuit quoq; in repub. summa autoritate ac Sulpitio Trib. pleb. Marianarum partium quandiu potuit restitit, donec ad arma uentum est. L. uero & cõsul, & prætor fuit. Ambo Sullam secuti, iussu Marij interfecti sunt: C. hospitis eius Quintilij Tarquiniensis ad cuius tectum cõfugerat, proditus insidijs, uestalesq; aras complectens necatus est. Quo tempore Marcus item Antonius orator, Pedianus. Lucius Cęsar alter Marci Antonij triumuiri auunculus Pompeianarum partiũ, missusq; ab utraq; parte quãdoq; orator de pace. Postremo inter proscriptos ab Octauio interfectus fuit. In cuius locũ obtinuit Marcus Antonius, ut Cicero Octauij amicus proscriberetur. Liuius centesimouigesimo. Cęsar Vopiscus (ut ait Varro) cũ causam ageret apud Censores, dixit cãpos Roseæ in Reatino sumen esse Italiæ. Cæsarius Afer genere diaconus, & Iulianus presbyter apud Terracinam sub Claudio in mare præcipitati calendis

Nouemb.Cæſarius alter cum Germano & Theophilo paſſus apud Cæſareã Cappado-
ciæ ſub Maximiano,ut teſtatur Hieronymus tertio No.Nouẽb.Tertius præſul fuit.A-
relatenſis ac conſeſſor Anaſtaſio ſecundo Imperatore:deceſſit in eadẽ urbe VI.calend.
Nouemb.CETHEGOS amictus diuerſus à cæteris diſtinguebat, quos cinctutos Hora
tius uocat, ſiue habitus ſiue pallium ad cinctum reductũ fuerit. conſtat eos exerto bra-
chio procedere ſolitos.Lucanus.Exertiq; manus ueſana Cethegi.& idem alibi:Nudiq;
Cethegi.Silius.Ipſe humero exertus gentili more parentũ,Difficili gaudebat equo.O-
uidius cinctutos uocat lupercos.M.COR. Cethegus primus eloquens inter Romanos
Ennio teſte,qui eum audiuit,& ſcribit de mortuo in IX.Annali.Additur orator Corne
lius ſuauiloquẽte ore Cethegus.eum igitur Suadã medullam appellat, quã Græci πειθὼ
uocant,ut eſt autor Cicero.Quod uerbum ætate noſtra Theodorus Gaza uertit in Græ
cum ſermonem γλυκύγηρυν. Non ut ait Politianus quod ignoraſſet uerbũ Ciceronis uir
doctiſſimus , ſed ut nouum ipſe conderet , quod magis uocabulum illud exprimeret.
Nam Pitho,nihil ad ſuadam medullam,niſi quo ad effectũ perſuaſionis & dulcis elocu
tionis.Hic Cethegus Cos.cum P.Tuditano fuit bello Punico ſecũdo,ut Cicero in Ora-
tore teſtatur.P.Cethegum etiã inter oratores idem Cicero cõnumerat his uerbis:P.Ce-
thegus rem tenebat,eamq; penitus cognouerat. Itaq; in ſenatu cõſularium autoritatem
adſequebatũ, ſed in cauſis publicis nihil,in priuatis ſatis ueterator. Cornelius Cethegus
& Quintus Sulpitius Flamines ſacerdotiũ eiſdem ferè temporibus amiſerunt. Cethe-
gus quod exta uictimæ non rite admouiſſet: & Q. Sulpitius quod ei inter ſacrificandũ
apex quem flamines ferunt,de capite prolapſus eſſet, Valerius. P.Cornelius Cethegus
alius in cõiuratione Catilinæ Salluſtio cõmemoratur.C.COR.CINNA Trib.pleb.cum
pernicioſas leges de reuocãdis exulibus ferret,pulſus à GN.Octauio collega cũ Sextio
Trib.pleb.Imperioq; abrogatus,ex urbe profugit,& bellũ urbi intulit adcerſito C.Ma-
rio cum aliis exulibus ex Africa:in quo bello duo fratres,alter ex Põpeii,alter ex Cinnę
exercitu ignorãtes concurrerũt:& quũ uictor mortuum ſpoliaret,cognito fratre,ingẽti
edita lamentatione,ac rogo extructo ſe inſuper cremauit.Conſulis igitur ſegnitie con-
firmati,qui bellũ ducẽdo & utranq; partem fouendo uires Cinnæ dedit.Cinna igitur &
Marius addito Quinto Sertorio GN.Carbone cum quatuor ſummis exercitib. urbem
circũſedere,Ianiculumq; occupauere,unde fugati ab Octauio Cos.receſſerunt.Tãdem
ſegnitie militum & ducũ qui partes tuebantur Sullanas & nobilitatis,Cinna & Marius
in urbem recepti,cædibus omnia compleuere.Inter quos GN.Octauium Cos. M.An-
tonium oratorem,L.Cæſarem iugularunt,eorumq; capita in roſtris poſuerunt. Craſſus
etiam Craſſi Iuriſcõſulti filius interfectus:pater uero ne quid indignũ pateretur, gladio
ſeſe trãſfixit.Cinna tandẽ editis multis ſceleribus, Eidibus Ianuarii deceſſit, uir difficile
dictu,utrum bello melior,an pace pernicioſior,adeo quã Remp.armatus ſeruauit,eam
primo togatus euertit.Ex Liuio ſeptuageſimonono & octogeſimo.Cinna itẽ alius qui
per errorẽ necatus à populo Romano fuit,foro medio,in funere C.Cæſaris,dum unum
ex interfectoribus eius nominis putãt.L.Cinnam res nouas adfectantem, quẽ ex hoſte
Octauius amicum fecerat,& uſq; ad iudicum dignitatem euexerat, aduerſus ſe inſidias
moliri cognouit,& iratus noua in eum exempla cogitabat:Liuię tandem conſilio uſus
mitior eſt factus,eum ſeparatim in cubiculum uocauit,ubi ingratitudinem eius expro-
brando:uitam,inquit,Cinna tibi iterum do,prius hoſti,nunc inſidiatori, & pariter con-
tendamus utrum ego melius iterũ tibi uitam dederim,an tu debeas.Seneca de Clemen
tia.Cinna poeta edidit poema de Smyrna,quod X.annos elimauit: Seruius in Bucoli-
cis. L.CINCIVS prætor Siciliam per bellum II.punicũ adminiſtrauit. Liuius. Alius
ſenator Roman.ſcripſit de re militari. Idem in ſuaſione legis Fanniæ obiecit ſeculo ſuo
quod porcum Troianum menſis inferrent,quem illi ſic uocabãt,quaſi aliis incluſis ani-
malibus grauidũ,ut ille Troianus equus grauidus armatis fuit. Macrobius. Cincius al-
ter conſul Romanus qui Vrbanum cepit. uide inter Pontifices. CINESIAS Theba-
nus Dithyramborum ſcriptor,compoſuit Pyrrhichiam,ſecundũ prouerbium illud:πυῤ-
ῥιχίην ἔμαθε κινησίου.id eſt,Pyrrhichiam didicit Cineſiæ,uel quod in choris multo motu u-
teretur contra Comicos agens, qui in hac parte deficiunt. erat autem corpore pigro &
tracto

fracto crure. Suidas. CYPRIANVS Afer teste Hieronymo primum Rhetoricam docuit: deinde suadēte presbytero Cæcilio, à quo & cognomentū sortitus est, Christianus factus omnem substantiam pauperibus erogauit. Paruo post tempore presbyter, mox præsul Carthaginēsis factus est. Huius ingenij superuacaneum est indicem texere, cum longè sint notissima eius opera: passus est sub Valeriano, eodem die, sed non anno quo Cornelius Pontifex, cum quo quandoq; uenit in contentionem, ut scribit Eusebius, nō iterandum dicens esse baptismum hæreticis, & his qui fidem deseruissent: cui tandem Cornelius cessit. Alter Antiochenus ciuis & pręsul, ab initio magus, postea martyr unà cum Iustina. Vide in Iustina. CIMON Atheniensis patre Milciade, matre Egesiphile, liberalitate magnificētiaq; domi magis quàm militiæ clarus, quapropter Lucullo ex nostris comparatur. Nam cum hostium spolijs militia partis locuples esset, ea ciuibus suis distribuit. Primum amotis undiq; agrorum suorū septis, egenis peregrinisq; poma fruges q; sumendas impune dabat. Parabatur quotidie ingens domi conuiuiū, quo passim confluentes pauperes uescebatur. Comitibus eius præcepit, ut si quis grādior natu, sordidus amictu congrederetur, unà uestem cum eo mutarent: & si quem in foro indigna oppressum egestate adspicerent, clam pecuniā ei in manibus ponerent. Cuius sanè munificentiæ meminere, & Cratinus Comicus, & Gorgias Leontinus in suis scriptis: præterea CRITIAS unus ex XXX. tyrannis, Scopadum diuitias, liberalitatem Cimonis, & Agesilai Lacedæmonij uictorias, sibi in elegijs precatur. Ferunt præterea Rhesacem quendam barbarum, qui à Rege Persarum deficiens, magnam auri uim Athenas adtulit Cimoni, ut eius tutela uteretur, multa ex his adtulisse: quæ ille aspernatus est, amicū se, non mercenarium professus, eius uerò rebus usurum, si quando opus esset. Obijt diē dum Citium obsideret ex uulnere, quod aduersus barbaros pugnans acceperat. Reliquiæ eius in Atticam traductæ fuerunt, quod monumenta testantur, quæ Cimonia appellata sunt. Colunt uerò & Citienses quoddam Cimonis sepulchrū, ut Nausicrates rhetor tradit, quod in terræ sterilitate ac fame iubētur ex religione uenerari. Ex Plutarcho. Cimon Cleoneus pictor Cataglypha inuenit, id est, obliquas imagines, & uario uultu respiciētes suspicientésue ac despicientes. Articulis etiā membra distinxit, uenas protulit, pręter quæ in ueste rugas & sinus inuenit. Plinius. Cyneas Thessalus, Pyrrhi regis legatus, longe disertus est habitus, ut qui Demosthenis auditor fuerit, adeo ut plures Pyrrho ciuitates facunda oratione subegerit, q̄ ille armis expugnauerit. Eidem magnopere expeditionem in Italiam dissuasit. Pręterea missus ad Romanos legatus de pace, uno die nomina omnium Senatorū edidicit. Quorum consessum totidem regum sibi uideri Pyrrho retulit. Plutarch. in Pyrrho. Cyrus Panopolita poeta, ac pręfectus pętorij Theodosij iunioris, deinde Patricius ob ingeniū factus, fauēte magnopere Eudoxia Imperatoris uxore, quæ poetas & carmina ualde diligebat, eius etiā opera cùm ageret Hierosolymis, præsul ad extremum factus in Cotyleo Phrygiæ: peruenit usq; ad Leonē Imperatorem. Suidas. Cyrillus Alexandrinus pręsul edidit uariarū hypotheseon tractatus, Homilias plurimas quibus utuntur Gręci. Præterea aduersus Nestorium epistolas, quibus omnia occulta eius uenena refellit: contra Iulianū principem nostra impugnantē multaq; alia. Cyrillus alter Hierosolymitanus præsul sæpe pulsus ab ecclesia & receptus. ad extremū sub Theodosio principe VIII. annos in sua sede perseuerauit. Extant eius Catecheses, id est, doctrinæ quas adolescens cōposuit. hæc Hieronymus. Scripsit & ipsius Hieronymi ex hac uita migrationē, longa oratione quæ in epistolis eius ponitur. Cyrillus præsul Delmatię sanctissimus in Delmatiæ regione narrat. Cyriacus diaconus cum Smaragdo Largo & Sisinio, Marcello sedēte sub Diocletiano passi, quod Saturninum iam senem ad fodiēdam arenam pro thermis damnatum opera iuuarent. Sepulti in uia Salaria, translati in Ostiēsem VIII. ab urbe miliario VI. Eid. Augusti. Cyprianus alter, siue Quiriacus præsul Hierosolymitanus sub Iuliano passus, deinde translatus Anconam. Is enim Iudas fuit qui cum Helena Christi crucem reperit. Cyrinus Roman. cum Basilide & Nabore sub Diocletiano passus ac sepultus tertio ab urbe lapide. Cydias pictor Argonautas pinxit, quam tabulam CXLIIII. talentis Hortensius orator mercatus est, eique ædem fecit in Tusculano suo. emicuit Olympiade CXIIII. CLAV-

DIANVM poetam Petrarcha dicit fuisse Florentinum. Sed Posidonius qui fuit Clau-
diani familiaris, dicit Pelusiachum genitum Canopi. Habeo tamen autores qui originẽ
dicãt è Florẽtia traduxisse. Nam & pater eius mercaturæ gratia Canopũ profectus uxo
rem ibi duxit, ex qua genuit Claudianum, quod Colutius Pierius memoria patrum no-
strorum scriba Florentinorum epigrammate testatur, quod ponam, uti eius etiã pariter
scripta adnotẽtur. Ægypto genitũ noua me Florentia ciuem Legibus adnouit, magnis
iam digna poetis: Infernos raptus Cereris pugnasq; deorum, Cæsareas laudes, necnõ
Stiliconis honores. Emicuit Theodosij tẽporib. amicitiã Stiliconis sectatus, in eius lau-
dem, & cõtra Rufinum & Gildonem eius æmulos scripsit. Christianũ fuisse ex eius scri
ptis apparere poterat, nisi Augustinus in lib. de Ci. negasset. Adeo dilectus principib.
& Pop. Ro. ut eius sepulchro inscriberẽt huiusmodi elogiũ, quod ante hos annos Ro-
mæ repertũ in foro Troiani, ac in domũ Põponij Læti translatum est. Claudij Claudia-
ni V.S. Claudio Claudiano V.C. Tribuno & notario inter cæteras ingentes artes præ
gloriosissimo poetarũ. Licet ad memoriã sempiternã carmina ab eodem scripta suffi-
ciant, attamen testimonij gratia ob iudicij sui fidem. DD. NN. Arcadius & Honorius fe
licissimi & doctissimi Imperatores Senatu petente statuã in foro diui Troiani erigi col-
locariq; iusserunt. ἶσαν Βιργιλίοιο νόον καὶ μοῦσαν ὁμήρου Κλαυδιανὸν ῥώμη καὶ βασιλεῖς ἔθεσαν. CLAV-
DIA gens patricia è Sabinis uenit, cognomina sibi Neronis & Drusi usurpauit, quod
Nero, lingua Sabina, uir strenuus & fortis dicat. Drusi uero à Claudio Druso, qui ho-
stium duce Gallorum Druso cominus trucidato, sibi ac posteris nomen indidit. Tradit
etiã Proprætor ex prouincia Gallia retulisse aurũ Senonibus olim in obsidione Capitolij
datum, nec ut fama est exceptũ à Camillo. Hæc Tranquillus. Ap. Claudius Regillianus
Decemuir legib. scribendis summa inter collegas autoritate, quũ Virginiã Virginij cẽ-
turionis filiã in Algido militantis amaret, clientẽ subornauit, qui eam corã se in seruitiũ
deposceret, facile uicturus, quum ipse accusator, iudexq; foret. Pater re cognita quũ in
rem iudicij superuenisset, & filiã iam addictã uideret, ultimo colloquio eius impetrato,
quũ eam paulò remotius à turba seduxisset, occidit: atq; corpus eius humero gerens ad
exercitũ profugit, ac milites ad facinus uindicandũ accẽdit: qui creatis statim decẽ Tri-
bunis Auentinũ occupauere, Decemuiros abdicare se magistratu coegerũt, eosq; omis
aut morte, aut exilio mulctauerunt. Claudius in carcerẽ coniectus sibi manus attulit. ex
Liuio. Appius Claudius cæcus in censura libertinos in Senatũ legit, epulãdi decantan-
diq; ius tibicinib. in publico ademit. Duæ familiæ ad Herculis sacra destinatæ quũ sint
Potitiorũ & Pinariorũ: Potitios sacerdotes pecunia corrupit, ut in sacra Herculanea ser
uos publicos adsciscerent, unde cæcatus est: gens Potitiorũ funditus perijt. Nec cõsola
tus cum plebeijs cõmunicaret acerrimè restitit: ne solus ad bellũ mitteretur, cõtradixit.
Sabinos, Samnites, Hetruscos bello domuit: uiam usq; Brundusiũ lapidib. strauit: unde
illa uia Appia dicta. Anienem de manubijs hostium in urbem induxit. Censuram solus
omnium quinquennio obtinuit. Quũ de Pyrrhi pace ageretur, & gratia potentium per
Cyneam legatũ precio quæreretur, & senex & cæcus lectica in Senatum latus turpissi-
mas conditiones magnifica oratione reiecit. Cæcilius. Apud Liuium lib. IX. scribitur
eum censuram quinquennio per uim tenuisse contra legem Æmiliam, quæ ad menses
XVIII. illam reduxerat, quũ etiã eius collega GN. Plautius se abdicasset. Quapropter
P. Sẽpronius Trib. pleb. apud eum in cõcione inuectus: Hæc est, inquit, Quirites illius
Appij progenies qui Xuir in annum creatus, altero anno seipse creauit, tertio nec ab se
nec ab ullo creatus, priuatus fasces & imperiũ obtinuit. Demũ quum in carcerem eum
duci iussisset, Trib. tribus fauentibus euasit, summaq; inuidia omnium ordinum solus
censurã gessit. Huius fuere filij (Tranquillo teste) Claudius Nero, & Claudius Pulcher.
Hic apud Siciliam non pascentibus in auspicando pullis, ac per cõtemptum religionis
mari demersis, dicens, si nolunt esse, bibant: præliũ nauale inijt, superatus à Carthaginẽ-
sibus est: reuocatusq; ad dictatorem à Senatu dicere iussus, uelut iterum illudens discri-
mini publico, GN. Glauciam ultimæ sortis hominẽ dixit: qui coactus se abdicare magi-
stratu, postea ludos prætextatus spectauit, ut ait Liuius XIX. Tranquillus autẽ Ilixiam
dicit uiatorem suum, dictatorem dixisse. Claudium Caudicem horum fratrem nõnulli
faciunt

faciunt. Is à nauium caudicibus dictus est, qui primus Rom. classe transfretauerit. nam deuictis Volsiniensibus Cos. ad Mamertinos liberandos missus, quorũ arcem Carthaginenses & Hiero obsidebant: primo ad explorandos hostes fretũ piscatoria naui traiecit, ac cum duce Carthaginensium egit, ut pręsidiũ ex arce deduceret. Rhegium ingressus quinqueremim copijs pedestribus cepit, & phalangem in Siciliã traduxit Carthaginenses Messana expulit. Hieronem prælio apud Syracusas in deditionẽ accepit, qui eo periculo territus Romanorum amicitiam petijt. Cæcilius. Ex Claudio Nerone cæci filio Claudius Nero descendit, qui Cos. cum Liuio Salinatore cõiunctis copijs aduenientem ex Hispania cum supplemento Asdrubalẽ interfecit, quumq; Liuius triumpharet, ipse ouans urbem ingressus est. Nam in ouatione oues mactabantur, in triumpho boues. Huius item abnepos Claudius Nero Tyberij principis pater: Quæstor C. Cæsaris bello Alexandrino classi præpositus, plurimum ad uictoriã contulit, quare Pontifex Max. in locum P. Scipionis substitutus est. Claudius Centianus, nonnulli Centimalum, alij Centimanum minus recte scribunt. Is librum in iure ciuili tertium à P. Papyrio scripsit & R. literam introduxit, quum prius fusij, deinde furij dicerentur, & ut in Dig. scribitur, & ut author Valerius de priuatis iudicijs, coæuus fuit M. Catonis Censorini patri iussusq; ab augurum collegio domum demoliri quod eis in capiendis augurijs opponeretur. Pedianus uero dicit Claudiorum familias duas esse: Marcellorũ plebeam, & Pulchrorũ patriciã. Hæc plebi semper extitit aduersa, cuius princeps Appius Clausus fuit, qui postea Claudius est dictus. Regillis oppido Sabinorũ potens, tempore Publicolæ cum V. mille domibus Romam migrauit, agrisq; donati trans Anienem: Clausus in patrũ numero adscitus: autor Liuius. Virgilius quoq; in VI. Agmẽ agens Clausus magniq; ipse agminis instar. Claudia nunc à quo diffunditur & tribus & gens. Claudiæ uirgines uestales duę. Altera cum Annibale Italiam uastante responso sibyllinorũ mater deum è Pessimunte adcerseretur & aduerso Tyberi traheretur, repente in alueo stetit. Cum igitur casta manu trahendã esse acciperent: Claudia tunc incesti suspecta eam mouit. Cæcilius. Altera uestalis iudicium maiestatis ad populum subijt, quod conferta multitudine ægre procedente carpento palã optauerat, ut frater suus Pulcher reuiuisceret, atq; iterũ classem amitteret, quo minor turba Romæ foret. Tranquillus. Hæc eadem fratrẽ inuito populo triumphantem amplexa, ab inimico tribuno de curru deijci passa non est, unaq; & ipsa in curru deuecta: autores Cicero pro Cœlio & Valerius. Hic enim frater quãuis minime nominetur, Claudium Caudicem existimare possumus. Claudij martyres VII. diuersis in locis fuere, inter quos Claudius tribunus cũ Hilaria uxore & filijs Mauro & Iasone ac militibus LXX. à Crysante & Daria instructus in fide, quibus ille custos adhibitus à Numeriano Imperatore fuerat, sepulti in uia Salaria III. Non. Decemb. Cleomenes & Agis Laced. duces Ti. & C. Gracchis ex nostris opponuntur. Sicuti enim illi plebi fauentes aduersus senatum periere, sic hi populo studentes cum rempublicã pulchre iusteq; multo tempore institutã suscepissent, potentioribus ciuitatis aduersari cœperunt, ac diuitias suas quas possidebant, ut æque populo impartirẽt, conabantur. Attamen fratres sicuti Gracchi nõ fuere, sed eadem in republica sentientes, fraternam quodammodo beneuolentiã inter se contraxerant. Agide igitur ob eam causam prius interfecto, Cleomenes eius partes secutus felicius uidetur. Nam ante omnia proscriptis ab eo LXXX. ciuibus, aduocata concione disseruit de his quæ à se essent gesta: hortatusq; eos exinde est, ut agros reliquasq; fortunas in medium conferrẽt: ita demum ciuitatem æquius gubernari. Ipse prius suas opes publicauit, amicosq; ac necessarios idem facere coegit. Sed & uiri huius militiæ alia clara facinora pro patria gesta narrantur. Aduersus Achæos pugnãs eorum ducem Aratum simul & regionem multis adflixit cladibus. Argos antea nulli expugnatum, in potestatem recepit. Quæ tandem urbs cum adcersito in auxilium Antigono rebellasset, rursum cũ Cleomene bellum instaurauit: qui uictus ab Antigono post multa prælia Spartam se recepit. Ciues hortatus, ut Antigonum uictorem reciperent, sese paratum ait discedere causa publica. Inde cum imperasset annos XIIII. profugiens ad Ptolemæum uenit, benigneq; primum exceptus, mox Nicagoræ cuiusdam calumnia apud regẽ suspectus, custodiæ cũ quibusdã alijs traditus se omnes

mutuis uulnerib.necauere. Rex Cleomenem mortuum pelle nudauit, cruciq; adfixit, ex Plutarcho. Ælianus de uaria historia scribit hunc uirum laudatissimũ, una tantũ uitii nimia cupiditate damnatum. Cleomedes Astypalensis genere, cuius portenta quædam memorantur. Hic robore ac magnitudine eximia cum Ciccum Epidauriũ pugil interfecisset, uictoriæ præmijs fraudatus, præ dolore insanus effectus ex Olympia Astypaleã reuersus, ibiq; multa temere ac uiolẽter fecisset, postremo ludum puerorũ ingressus, apprehẽsam manu columnã, quæ tectum sustentabat, concutiens mediam fregisse, ac tectum deiecisse dicitur. Interfectis autẽ pueris, cùm quæreretur ad supplicium, in sepulchrũ magnũ se coniecisse, & clausum intus, adiectum desuper operculum adeo tenuisse, ut ne à multis quidẽ simul annitentibus ui ulla euelli posset. Cõciso igitur circa loco, neq; uiuum hominẽ neq; mortuũ esse cõpertum. Quare missis Delphos legatis respõdisse Pythiã: Vltimus heroũ Cleomedes Astypaleus. Hęc partim è Suida, partim è Plut. in Romulo: qui quidem alter Sampson apud Hebræos mihi uisus est. Cleomedes Græcus autor scripsit de circulis cœlestibus elegãtẽ admodũ tractatũ qui adhuc extat. Cleõ Cureius poeta scripsit Argonautica, à quo poema ac materiam Apollonius Rhodius mutuatus est, ut enarrator eius dicit. Cleõ Halicarnasseus orator qui Lysandro Lacedęmonio orationem cõposuit. Suidas, Cleon Cleontis filius maxima apud populũ Atheniensem autoritate, qui de plectendis Atheniensibus sententiã in senatu protulit, apud Thucydidẽ in III. Clearchus Solensis senior scripsit de uaria historia. Clearchus iunior Ponticus, profectus est Athenas audire Platonẽ. Suidas. Clearchus item dux Lacedæmoniorum, qui dictitabat, Imperatorem plus q̃ hostem metui oportere, significans eos qui in prælio mortem expauescerent, certum sibi decreuisse manere supplicium. Frontinus lib.iij. Clemens historicus scripsit de regibus & Imperatorib. Romanis, ad Hieronymum, de figuris Isocratis. Suidas. Fl. Clemẽs Alexandrinus præsul Pantherij discipulus, post eius mortem Alexandriæ ecclesiasticam tenuit scholam κατηχήσεων, id est, doctrinarum. Ferunt eius egregia uolumina, inter quæ illa sunt: Stromatum, id est, uarietatum, ubi diuersa dogmata Græca, barbara, Latinaq;, cõmiscet, arguit hęreticos, historiã uariam connectit: ὑποτυπώσεων, id est, confirmationum libros viij. etiam scripsit. Constat Origenẽ huius fuisse discipulũ: emicuit sub Seuero & Antonino principibus. Hieronymus & Eusebius libro VI. Cleomachus Magnesius pugil qui in cinædi cuiusdam & ancillæ amorem incidens, quæ à cinædo alebatur, cinædorũ & orationem & mores est imitatus. Nam cinædicæ orationis primus inuentor fuit Sotades, postea Alexander Ætolus, sed in pura oratione Lysis, etiam adhibito cantu. Strabo. Cleantes Zenonis successor in stoica disciplina. Cõtorta Cleãtis & Chrysippi epicheremata uocat Hieronymus orationẽ argumentosam, quod dialecticis aculeis solita sit omnia monstrare. Nam logicæ Stoici magnopere student. Clisthenes Atheniẽsis primus qui tulit legẽ de exilio, primus & ipse in exilium missus. Ælianus de uaria historia. Cleodamas Achneus (Achne, ciuitas est Thessaliæ) scripsit de cura equorum. Stephanus. Clineas musicus & philosophus sectæ Pythagoreæ si quando ad iram prouocaretur, sumpta statim cithara motus animi leniebat, haud aliter quàm Achilles quũ iratus stabat ad littus, eodem ferme modo dolorem placabat. Ælianus de uaria historia. CLEOPHON poeta tragicus Atheniensis, cuius nonnullæ fabulæ Suidæ cõmemorantur. Clitarchus comes Alexandri qui eius gesta conscripsit, cuius in historia ingeniũ probatur, fides infamatur, uti scribit Quintilianus. Clitomachus Carthaginẽsis, lingua patria Asdrubal appellabatur, in qua à principio philosophari consueuerat. Athenas deinde concessit XL. natus annos, audiuitq; Carneadem, breui quoq; tempore adeo profecit, ut XL. uolumina scripserit, successitq; Carneadis scholę. Clitomachus alter Athleta, autor utriusq; Suidas. De Athleta traditur quod nobilis Pãcratiastes, tãtæ alioquin pudicitiæ, ut canes si forte coeuntes uidisset, statim uultum auerteret: in conuiuio si quis sermo lasciuus incideret, statim surgens abiret. Ælianus de uaria historia, Cleobulus unus è septem è Lyndo siue è Caria Ægyptum philosophandi gratia petijsse fertur: extat eius breuis ad Solonem epistola. Filiam habuit Cleobulinam uirginem doctam: quæ hexametris ænigmata quædam perscripsit. Decessit Cleobulus annos natus LXX. Hic dixit amicos atque inimi-

cos

eos bñficijs impertiri oportere: hos ut amicos, illos ut amiciores reddamus. Diogenes, Suidas. Chilo Lacedæmonius unus è septem, excessit, ut Hermippus ait, Pisæ, complexus filium in Olympia uictorem. Horum dicta alibi narraui. Clodiorũ familiam scribit Festus à Clodio Æneæ socio dictam. P. Clodius inimicus Ciceronis: quem ut expellere ab urbe posset, plebeio se homini adoptandũ dedit. Mœchus fuit notissimus, deprehensus in sacris Bonæ deæ formã uirginis adsimulatus, causam dixit de pollutis sacris: cuius stuprum in sororem, aliaq; uitia apud Ciceronis orationes notissima: interfectus tandem à Milone. Fratrem Appium Clodium habuit qui à Cicerone item & Pediano commemoratur. P. Clodius Pulcher orator Romę inter patronos, simul cum Cicerone in causa Scauri. Pedianus. Clodij cuiusdam meminit Plutarchus in Numa, qui temporũ argumentum scripsit. Sex. Clodius rhetor è Sicilia: Latinæ Græcæq; eloquentię professor, male oculatus, familiaris ac præceptor M. Antonij triumuiri. Cuius meminit Cic. in Philippicis, & Trãquillus. Clodius Quirinalis Arelateñ. rhetor Romę docuit teste Eusebio circa Neronis tempora. Clodius Albinus dux in Gallia exercitus, post mortẽ Pertinacis principis à militibus Imperator fuerat consalutatus. Tantæ fuisse traditur gulæ, ut uno accubitu sit solitus edere quingentas ficus passarias, quas Græci καλλιστρατίας uocant, & centum persica Campana, & melones ostienses decem, & uuarum labicanarum pondo XX. Ficedulas centum: ac ostrea XL. Cluentius qui A. Clu. Habitus, patrẽ eiusdem nominis habuit ex municipio Latino accusatus à matre Sassia quod Oppianicum uitricum interfecerit, defensus à Cicerone. Columella, cuius inscriptio prænominis, L. Moderatus Columella: Gaditanus genere, scripsit de re rustica tẽpore Claudij. Cordilio philosophus Stoicus Pergamenus omniũ principum ac regum amicitias spernebat. Hunc Cato Vticensis qui cum tribus milibus in Macedoniã missus fuerat, precibus exorando in castra secum duxit, magnam se putans adeptũ palmam, qui hominẽ seuerissimum è sententia dimouisset. Codrus rex Atheniensis Thracia oriundus cum bello Peloponnesiaco Attica omnis uastaretur regio oraculumq; consulerẽt, responsum, uicturos eos, quorũ dux hostili manu perijsset. Codrus uero deposito habitu regio, gregario militi adsimilatus, se hostiũ globo obiecit, unum ex his falce percussum in necem suam compulit: Cuius interitu factum ne Athenæ perirent, ex quo illi ut deo sacrificauerunt. Cuius meminit & Maro noster in Bucolicis. Si quos aut Phyllidos ignes, Aut Alconis habes laudes aut iurgia Codri. Huius deinde filij & nepotes ex Athenis ꝓfugi XII. Ionicas in Asia constituere, ut in ea narraui. Conon dux Atheniensis nobili illa clade nauali à Lysandro Lacedæmoniorũ duce accepta, unde Athenę subiugatę fuerũt, spõte in exilium profugit ad Artaxerxem regem Persarum in Cyprum: cuius opibus fretus, paucis post annis reuersus cum exercitu in agrum Lacedęmoniorũ irrupit, prædas egit, omnia ferro igneq; uastauit. Lacedæmonij contra eum Lysandrũ mittunt, qui nauali prius illũ pugna uicerat: ab eo nunc terrestri uincitur. Ex qua initiũ libertatis Athenis dedit, qui pauloante dederat seruitutis. Lacedęmonijs igit̃ hac clade perterritis, Thebani antiqui hostes bellũ auxiliantibus Atheniensib. intulerũt. In quo uicti amisso etiã & interfecto Lysandro eorum duce coacti sunt Agesilaũ alterum ducem ex Asia reuocare, qui redintegrato cum hostibus prælio superior fit, ubi Epaminondas dux Thebanorũ in acie cecidit. Conon alter Mathematicus in Catulli elegia introducitur. De quo etiã locutus uidetur in Bucolicis idem Maro. In medio duo signa: Conon, & (quis fuit alter,) descripsit &c. Constantij tres sancti, unus Præsul Aquinas sub Io. primo Pont. Alter templi cuiusdam custos apud Anconem, cuius corpus Venetias translatum. Vtriusq; professoris meminit Gregorius in dialogo. Tertius martyr una cũ sex fratribus, inter quos Biuignatus & Reinaldus fuere, qui Perusiã à Germania peregrinationis gratia profecti, in eadem urbe capta à Gothis interfecti fuerunt. Corax, & Ctesias (nonnullis Tisias scribitur) Siculi, primi artem & præcepta Rhetoricę inuenerũt, quod illa gens acuta sit & cõtrouersa natura. Nam antea neminem solitum, nec uia, nec arte: sed accurate tamen, & è scripto pluresq; inuicẽ simplicesq; fuisse & paratas à Protagora rerum conclusionũ disputationes, quæ nunc communes appellantur loci, constat: idemq; fecisse Gorgiam, cum singularum rerum laudem & uituperationem conclusisset, quod oratoris iudicant proprium, rem magnam posse laudando facere, uituperandoq; rursus affligere: Cicero

in

in Bruto. Corax cum Tybure & Catillo qui oppidum prope Romā ædificauit, uide in Tyburis descriptione. Corinnus Iliensis uersificator ante Homerum, ut quidam uolūt, primus qui scripsit Iliada, uigente adhuc bello Troiano, Scripsit autē literis Doricis inuentis nunc primum à Palamede, cuius fuit discipulus: scripsit & Dardani cōtra Paphlagonas bellum. Ex quo putatur Homerum hausisse omnem operis materiā. Suidas. Corinna Thebana uel Tanagrea mulier lyrica: uicit quinquies ut meminit Pindarus, scripsit libros L. & epigrāmata. Suidas, Pausanias. Corinna altera Ouidij poetæ notissima. Anneus Cornutus Leptites genere, est enim Leptis Africæ ciuitas, emicuit Romæ sub Nerone, interfectus demū ab eo unà cum Musonio philosopho. Multa eius scripta tam in philosophia quàm rhetorica feruntur. Natura magis quàm studio iuuabatur. Erat sine liberis: humanitate alioqui tanta, ut discipulos ex ea causa plurimos ad se non minus quàm doctrina adliceret. Suidas. Corœbi tres: primus Troianus cui Cassandra pacta fuerat Virgilio memoratus. Alius Athleta patria Eliensis, primus uictor cursu prima Olympiade: autores Pausanias, Eusebius. Tertius Atyis regis Lydij filius, qui in cithara quintam chordam inuenit. L. Cornificius poeta & dux à militibus destitutus interijt, quos sæpe fugiētes galeatos lepores solebat appellare. Huic soror Cornificia, cuius clara extant epigrammata. Eusebius. Iulius Cordus. Cognomentū hoc simul & Cordatus sero nascens dicitur, teste Festo, & Columella cordum fœnum serotinum uocat: scripsit uitas Imperatorum. Cui uitio datur, quod eorum qui obscuriores essent, nimia etiā persequeretur. Nam quando processerit, & quādo cibos uariauerit, & quoties uestem mutauerit, sanè de clarissimis, notisq; uiris cōmemorandum est. Capitolinus. Cordus item Cremutius declamator, de quo in Labieno dicitur. Valerius Cordus inter præceptores Alexandri Mammeæ nominatur. Cotys rex Thraciæ annis uiginti quatuor mitis & humanus uersatus cum suis, in tantam deinde uarietate fortunæ crudelitatē uenit, ut uxorem ex qua iam filios susceperat, mediam conciderit. Suidas. Dicitur etiam sacra nefanda instituisse Baccho, ubi omne luxuriæ genus uersaretur. Sacra Cotytia appellata: meminit etiam Iuuenalis poeta. Cornelij uarijs cognominibus appellati. Cor. Cossus Trib. Mil. in exercitu Volumnium Lartem Veientem regem occidit, secūdaq; opima spolia Ioui Feretrio retulit. Cossos enim Festus eos qui rugosi sunt & aspera facie dicit uocari, à similitudine uermiū qui in ligno nutriuntur. Eodemq; modo uocāt hodie uulgo paruos in cute tumores. Cor. Asina cùm fundum emisset, sponsorq; precij ab eo expeteretur, postera die Asinam sacculis pecunia plenis in forum adduxit pro spōsore, unde cognomentū accepit. Macrobius. Cornelius Centimalus & Sul. Galba Coss. cum Annibal mœnibus propinquaret occurrētes, magna urbis trepidatione, extra urbem castra habuere. Plutarchus. L. Cornelius Merula Cos. contra Boios in Galliam missus duodecim millia hostiū cæcidit, nonagintaduo cepit, equites centū uigintiseptem cum tribus eorum ducibus. Cn. Minutius alter Cos. ad Pisas cōtra Ligures res gerebat. Liuius quinto de bello Ma. Cornelius Merula superioris nepos, Flamen dialis, partiū Sullanarum, ingresso urbem Mario in Iouis æde uenis succisis se necando, mortis contumeliosæ damnationem effugit, sacerdotisq; sui sanguine foci uetustissimi maduere. Valerius de morte. L. Cornelius genere Gaditanus præfectus Fabrum Cæsaris in Gallia, à Pompeio magno Cos. ciuitate donatus, deinde accersitus fuit, quod per legis ignorationem Pompeius eam donauerit. Cicero defendit, probatq; Pompeium legem non ignorasse. Pedianus. Cornelius Nepos, Ciceronis tempore uir disertus uitas illustrium uirorū scripsit, quarum tantū Pomponius Atticus extat: huic Catullus librū suum dedicat ut planè monstrat epigramma. Cornelius Epitadius, L. Cornelij Sullæ dictatoris libertus, calatorq; sacerdotio augurali, filioq; eius gratissimus fuit: edidit librum, quem Sulla nouissimum de rebus suis imperfectum reliquit, ipse suppleuit. Tranquillus. Cornelius Gallus poeta Foroiuliensis, Ægypti præfectus primus ab Augusto missus: Cuius amicus primum fuit, deinde quum in suspicionem uenisset, sese necauit, ut etiam uersus Ouidij monstrat: Corporis atque animæ prodige Galle tuæ. Virgilio maximè familiaris fuit, adeo ut quartus Georgicorum liber à medio usque finem eius laudes contineret, quas postea ille iubēte Augusto in Aristei fabulam cōmutauit. Amauit Cytheridem libertam Volumnij: quæ eo spreto Antonium euntem in Galliā est secuta. Cuius

rei

rei gratia. Virgilius item in ultima ecloga eius dolorem quærit placare, tacitè uituperādo ex Seruio. Cornelia soror Africani, mater Gracchorū, epistolas reliquit elegātissimè scriptas: unde & filiorum fluxit eloquentia. In familia Liciniorū, Læliorum, Mutiorum, Scipionū, tam fœminæ, q̃ mares erant eloquentes: ut Cicero in Bruto testatur. Quintilianus item ijs uerbis. Magni interest quos quisq; audiat quotidie, quibuscum loquatur à puero, quemadmodū patres, pędagogi, matres loquant̄. Eloquentiæ Gracchorū mater Cornelia satis pro illo tēpore plurimum cōtulit. Læliæ sermo ex eloquentia C. Lęlij patris defluxit. Liciniarū in dicēdo lepos à patre L. Crasso emanauit. Mutię duæ filię ab utroq; parēte eloquentiā didicere. Hæc ille. Læliarū altera C. Fannio M. filio: altera Q. Mutio Sceuolæ nupsit. Liciniarū alteram pater L. Crassus Scipioni Africano locauit: cuius postea filius adoptatus ab auo Crasso eloquētia ualuit. Ad Corneliā redeo. Hāc natam esse genitali cōcreto, infausti ominis indiciū fuisse testat̄ Plinius. T. Iunius & P. Iunius ambo Corruncani legati ad Teucam reginam Illyricorū. Alter Titus, liberius locutus in reditu cōtra ius gentiū interfectus: cui deinde statua posita, ut in rebus Illyricis dixi. Idē teste Liuio XVIII. primus de plebe Pontifex max. factus. Alter P. Iunius olim cum supplemento ad Lilybæum missus fuerat in locum Claudij qui male rem gesserat. Erycem urbē cepit. Carthaginenses uerò extemplo Amilcarē Barcā cum classe misere ad oram Italiæ populandā, qui Brutiorum & Locrensium maritima deuastata in agrū Panormitanū reuertitur, ibiq; prope cōtra Ro. castris positis per tris annos res magnas gessit. Interim Luctatius Cos. missus, qui Drepano expugnato pacē cū Amilcare fecit. Carthaginēses omi Sicilia excessere. Ro. omia possidere, præterea loca quæ Hiero tenebat. Post hæc Carthag. cōpositis in Africa rebus Amilcarem cum filio Annibale in Hispaniam misere. Polybius. Cosroes Persarum rex quāquam barbarus philosophiam disciplinasq; omnis Græcorum ita tenebat, ut par summis philosophis esset. Nam & Græcorum libros in Persicam linguā uertendos mandauit. Quapropter Platonis & Aristotelis disciplinam probe didicerat. Hæc Agathias. Cottæ ab iracundia & toruitate oris dicti. Tres eodem tempore, ut testatur Pedianus fuere C. M. L. Primus C. Cotta orator, compar P. Sulpitij qui est in dialogo Ciceronis de Orat. Legem tulit ut liceret Tribunis Pl. alios accipere magistratus. Quod lege Sullæ ijs erat ademptum. Præterea cum esset Cos. cum Crasso, decretusq; ei triumphus fuisset, mortuus est ante diem triūphi. In cuius locum repente subrogatus est Q. Mutius Scæuola Pont. Max. L. autē Cotta legem tulit, ut inter tres ordines iudicia cōmunicarentur, Senatum, Equites & Tribunos. De C. Cotta oratore Cicero in Orat. sic refert. Cotta orator pressus in dicendo, & ut ad infirmitatem laterū perscīēter cōtentionem omnem remiserat, sic ad uirium imbecillitatem adcommodabat dicendi genus. Nihil erat in eius oratione nisi syncerum, nisi siccū & sanum. M. Aur. Cotta contra Mithridatē infeliciter pugnauit, Sullam Cæsari conciliauit. L. Arūculeius Cotta legatus Cæsaris in Gallia, insidijs circūuentus ab Ambiorigis Ducis exercitu interficitur. L. Cotta Trib. Pl. cōsuluit in senatu, ut rex Cęsar salutaret̄. Brassi omnino septē memorabiles M. & P. Hic ultimus Pōtifex maximus fuit: M. uero Agelastus est cognominatus, quod semel in uita tantum riserit: filios habuit L. oratorē & P. patrem M. Crassi diuitis: cui diuiti duo item Crassi filij fuere: Oēs Liciniorū nomine appellati. Igitur de P. Licinio Crasso prius dicam. Is ante ætatē Pont. Max. factus, quod nunquam antea contigit. Consul est profectus contra Aristonicū Eumenis filiū. In quo prælio profligato exercitu, ipse ne in manus hostium ueniret, baculo barbarū quēdam in acie oculo cōuerberato in sui necē ꝓuocauit. L. Crassus filius orator, M. Antonij cōpar: de quo Cicero in Orat. Erat in Crasso summa grauitas, & cum grauitate iunctus facetiarum & urbanitatis oratorius nō seruilis lepos, Latinè loquēdi accurata ac sine molestia diligēs elegātia, in disserendo mira explicatio. Eodem tēpore ipse eloquentiū iurisperitissimus, & Scæuola iurisperitorū eloquētissimus habebat̄. Ecce præterea quod difficile est, idem & perornatus & breuis. Accusauit C. Carbonē eloquentissimū hominem, admodū adolescens, summa ingenij nō laude tantum, sed admiratione, cùm esset annos XXI. natus. Hæc ex Cicerone interpellata. Hic Crassus, ut Plin. & Valerius referunt, censurā cum Cn. Domitio iurgijs plenam gessit. Cùm enim ei Domitius obijceret, quod colūnas Hymettias in porticu domus haberet, atqui respōdit Crassus, multo

luxurio-

luxurioſius uideri debet, te tãti ſex arbuſculas domus tuæ fecere, ut quã ſexagies Seſtertio propter eas ęſtimes, ſine his tricies tantũmodo pendas. Idem Craſſus, ut Macrobius & Ælianus Græcus autor teſtãtur, cum piſcinis maximè delectaretur, muręnamq́ȝ mortuam atratus plures dies tanquã filiam lugeret, probroq́ȝ ei daretur ab eodem Domitio collega: Nimirum reſpõdit Craſſus fateor ita me pium eſſe ut minima de cauſa plorem. At tu qui tris extuliſti uxores, minimè ploras. Audiuit Craſſus Metrodorũ, nactus academiam in Aſia cùm eſſet quęſtor, interijt ex dolore laterũ, cùm in ſenatu multũ contra Philippũ Cos. eſſet inuectus, negaſſetq́ȝ illũ ſibi uideri Conſulẽ fore cui nõ eſſet ipſe ſenator: autor Cic. in lib. III. de Ora. P. Craſſus oratoris frater Iuris peritiſſimus fuit. In dominatione L. Cinnæ Marianarũ partiũ, ne incideret in manus inimicorũ, ſeipſum interemit. Huius filius M. Craſſus Romanorũ ditiſſimus cum Pompeio & Cęſare Triumuiratum inijt. Quorũ planè autoritate reſp. aliquot annos regebaẽ. Ad bellum miſſus gladiatorum qui duce Spartaco in Cãpania inſurrexerant: Vatiniumq́ȝ Gellium, ac Lentulum, Romanos Imperatores fugauerant, XII. milibus hoſtiũ unà cum duce eorum cæſis apud Rhegiũ iuxta Leucadis paludem uictoria potitur. Ex quo urbem ouãs ingreſſus eſt. Poſtremo cum ei Syria ſorte obueniret, profectus ad bellũ Parthicũ, ibi filiũ Publium amiſit: Ipſe demum infeliciter rem gerẽs à Surina regis præfecto captus atq́ȝ interfectus eſt. Solebat autẽ dicere nullum eſſe diuitem, niſi qui prouẽtibus ſuarum facultatum alere poſſet exercitũ. Alter Craſſi filius legatus fuit Cæſaris in bello Gallico: in Cæſarianis tandẽ partibus adoleſcẽs occubuit: fuit enim diſcipulus Ciceronis. De quo hęc in Oratore. Erat em̃ Craſſus cum inſtitutus optimè, tum etiã perfectè planeq́ȝ eruditus. Ineratq́ȝ & ingeniũ ſatis acre & orationis non inelegãs copia, præterea ſine arrogantia grauis & ſine ſegnitie uerecũdus eſſe uidebatur. Sed hunc quoq́ȝ abſorbuit æſtus quidã inſolitæ adoleſcentib. gloriæ. Qui quia nauauerat miles operã Imperatori, Imperatorẽ ſe ſtatim eſſe cupiebat. Crates Thebanus philoſophus Cynicus Diogenis diſcipulus: q ut Suidas, itẽq́ȝ Diogenes ſunt autores, in pecuniã omnẽ ſubſtãtiam redigẽs, apud Trapezitam depoſuit hac lege, ut ſi filij philoſophi eſſent, eam indigẽtibus ciuib. diſtribueret, nihilo philoſophos indigere exiſtimãs. Si autem idiotæ, eis redderet, ut uacuis uirtute ſaltem opes opitularenẽ. Philoſtratus autem in uita Apollonij, & Diocles, ſubſtantiã aiunt in mare proieciſſe, uti liberius philoſopharetur. Apophthegma ipſius: Amorem fames ſedat, ſi minus, tempus. Si hoc nõ ſatis, laqueus. Emicuit autẽ Demetrij Poliorcetæ temporibus: ad quẽ Thebas obſidentẽ miſſus legatus ſua autoritate ab obſidione patriæ remouit: autor Plutarch. Crates Atheniẽſis (ut Suidas ait) poeta Comicus antiquæ comœdię, auditor Polemonis philoſophi. Crates grãmaticus genere Mallotes ſub Ptolemæo Philometore, æqualis Ariſtophanis grammatici. Cognominabaẽ Criticus, ſiue Homericus: ſcripſit in Homeri Iliada & Odyſſeã lib. ix. cõmentariorum. Suidas, Hic ut ait Tranquillus, ſtudiũ grammaticæ primum Romam intulit: miſſus enim ad Senatũ ab Attalo rege ſub ipſam Ennij mortẽ plurimas acroaſes fecit, aſſidueq́ȝ per omne legationis tempus diſſeruit: noſtris quoq́ȝ exemplum fuit admirandũ. Cratinus Athenienſis comicus antiquæ comœdię, uir uoluptarius, puerorũq́ȝ amator, docuit fabulas XXI. uicit IX. Suidas. Crantor Solenſis Xenocratis auditor: Scripſit cõmentarios, poemataq́ȝ: admirabaẽ inter cęteros Homerũ Euripidemq́ȝ: deceſſit intercutis morbo. Diogenes. Craterus Macedo è comitibus Alexandri, qui eius etiã geſta conſcripſit. Cuius meminit in Ariſtide Plutarchus. Craſſitius genere Surrentinus, ordinis libertini, cognomine Paſides: Romæ ludũ grãmaticæ aperuit: docuit inter alios Iulianũ Antoniũ Antonij triũuiri filium. Tranquillus. Cratippus Mitylenęus Peripateticus quẽ Athenis docentẽ audiuit Ciceronis filius: ut eſt in procœmio de Officijs. Hic Põpeiũ è Pharſalica clade aufugientem apud Mitylenẽ occurrẽs ultro ſolatus eſt uerbis philoſophicis, ad ſpẽq́ȝ hortatus, cum quædã de prouidentia diſſeruiſſet, reſq́ȝ Romanas tandem labi eſſe neceſſe adfirmaret. Plutarchus in Pompeio. Creophilus Samius, quem aliquando tradũt, excepto hoſpitio Homero, accepiſſe ab eo dono inſcriptionẽ poematis, quod Oechaliæ direptionem uocãt. Sed Callimachus in quodã epigrãmate cõtrà oſtendit, quod quanquam Creophilus opus cõpoſuerit, Homeri tamen inſcribitur ob ipſius hoſpitij munus. Quidam uerò hunc Homeri magiſtrum fuiſſe tradunt. nonnulli non hunc, ſed Ariſteã Proconneſium

connesium Strabo XIIII. Creon Corinthiorum rex, prædonis Sisyphi filius, Creusam Iasoni filiã Medea ab eo repulsa in matrimonium dedit. De quo Tragœdia apud Senecam. Creon alter rex Thebanorũ pater Iocastæ uxoris Oedipi, post Polynicem & Eteoclẽ interfectos, sumpsit imperiũ, filiamq́ suam Megaram Herculi iunxit: ut in Hercule furente etiam apud Senecam. Hic etiam filium habuit Creontem. Crœsus rex Lydorũ Aliatis filius, primus Græcos partim tributis impositis subegit, partim socios atq; amicos sibi adsciuit, tantũq́ imperio & opibus creuit, ut se felicissimũ dicere nõ dubitaret. Paulopost debellatus à Cyro cum pyræ cremãdus imponeretur, suspirans ait, hunc sibi exitum à Solone prædictũ: dimissus igit̃ clementia Cyri, iterũ cõtra eum ueniẽs captus, ac cũ toto regno extinctus est. Chrestus, frequens apud antiquos hoc nomen, multiq́ ut inquit Lactantius, eo tẽpore pro Christo, Chrestũ per imperitiã credebant. Nam & Orosius illud apud Trãquillũ in Claudio: Impulsore Chresto tumultuãtes Iudęos expulit, ꝓ Christo accipiendum putat: erratũq́ ab eis existimatur cõsilio potius q̃ ignoratione, ut religionis nomen supprimerent. Chrestus Byzãtius inter sophistas describit̃ Philostrato, auditor Herodis Attici, Hadriani tẽpore: q uino quanquam deditus, cęteris in rebus cõtinenter uixit, ac in primis uigilanter. Nam cum ad galli cantũ sæpe calices protrahere solitus esset, nõ prius tamen somno se q̃ studio dabat. Crito Pieriota: Ciuitas est eñ Macedoniæ Pieria, fuit historicus. scripsitq́; res Persicas, Siculas, Macedonicas. Fuit item alius Naxius genere, similiter historicus: qui scripsit Octoeterida. Suidas. Crito Atheniensis prior supradictis, Socratis familiarissimus, quẽ & opibus iuuit, & cũ q̃ usq; ad extremum est philosophatus. Critolaus Atheniẽsis philosophus peripateticus, quẽ cum Carneade legatũ iuisse Romam supra dixi. Libram habebat, ut ait Cicero in Tusc. in qua bona corporis & animi appendebat, animiq́; in lãce põdera usq; ad inferos inclinabant. Critolaus Achęorum dux alibi narrat̃. Chrysippus Solensis siue Tarsensis, discipulus Cleantis stoici fuit. Hunc Carneades lepide parasitum librorũ appellat, quod scripta Epicuri sit furatus, scripsitq́; eadem & uerbis & numeris. Diogenes. Christodorus è Copto Ægypti urbe poeta Anastasii Imp. tẽpore scripsit Isaurica, ubi scripsit Isauriam ab Anastasio fuisse captã. Fuit alter Thebanus scriptor haud ignobilis q̃ de Cosmo & Damiano scripsit. Suidas. Christobolus medicus, cui magnã peperit famam quõdam è Philippi Macedonis oculo sagitta citra oris deformitatẽ extracta. Plinius. Crispus Sallustius in Sallustio dicitur. Vibius Crispus ore compositus & iucundus, priuatis tamen causis q̃ publicis melior, ut ait Quintilianus, cuius circa tempore fuit. Crispus Constantini F. à patre interfectus. Crispus & Ioan. presbyteri martyres Romæ sub Maximiano XV. cal. Sep. quod sanctorum corpora tumularent. Ado. Crispinus & Crispinianus ex urbe Roma Suessionem in Galliam profecti, peregrinationis gratia ex arte sua sutoria calceis pauperes iuuabant, multosq́; ad fidem reducebãt. Sub Maximiano deinde interfecti, templum etiã apud posteros in eadem urbe meruerunt. Chrysantus Alexãdrinus Romæ quò iuuenis uenerat factus Christianus unà cum cõiuge Daria uirgine, sub Numeriano Imp. in fossam demissus ac terra saxisq́; obrutus fuit. Hæc eñ Daria missa ad eum tẽtatum ab initio à patre fuit, uerum & ipsa ex eius mutata persuasione in matrimonio simulato simul casta extitit, simulq́; interempta. L. Cornelius Chrysogonus accusator Sex. Rosciј in Roscio dicit̃. Chrysogonus martyr ex nobili prosapia Romæ, quãdo nec cõsulatus nec ullius honoris pollicitatione per Diocletianum à fide auerti potuit, iugulatus est ad scalas gemonias. Huius discipula Anastasia fuit, filia Prætextati, uxor Publiј, uiri extra fidẽ, cuius thorum ficta ualetudine ut ipsa scribit euitauit: extãt epistolæ ad Chrysogonũ, quibus ipsa querit̃ facultates suas à sacrilego uiro perditum iri, seq́; in arctã custodiã coniectã: Viro tandem superstes quod sanctis ministraret ad palum ligata ac cremata est, reliquias cõdidit Apollonia in hortis suis, ubi nũc eius Romæ uisit̃ templum. Christophorus genere Iudæus, patria Chananæus, cum esset ingenti corpore ac nobilis, dominum quæritabat supremũ. Cumq́; diabolo humana specie deceptus seruisset, animaduertit quod Saluatoris ille imaginẽ expauesceret, quapropter Christo ueluti maiori deinceps seruiuit, cuius causa ad fluuiũ quendã humeris peregrinos transuehebat, inter quos & Christus pueri specie fuit: tãdem & ipse adfectus martyrio occubuit. Chromatius præsul Aquileiẽsis à quo Æliodorus præsul Altinẽsis fuit ordinatus,

Hieronymum cuius erat familiarissimus facultatibus magnopere iuuit. Fuit item ante hunc alter sub Diocletiano martyr in Campania urbis præfectus, ac Tyburtij martyris pater. Ctesiphon Atheniēsis qui suasit Demosthenem corona donari oportere pro his quæ pro repub. gesserat, refragante Æschyne, contra quem pro Ctesiphonte nobilis extat Demosthenis oratio. Alter Architectus clarus æde Dianæ fabricata: est & urbis nomen, & martyris, qui simul cum Torquato, Secundo, Adelerio, Cæcilio, Esychio, & Eustathio ab apostolis præsulibus ordinatis ac ab urbe in Hispaniā missis illic periere. Eid. Maij. M. Curtius adolescens eques Rom. abrupto per medium forum ingenti specu, responsoq; accepto nobilem ex ciuibus aliquem id requirere, sese sponte equo præcipitē dedit: quare statim operta est fossa, ciues honoris gratia fruges iniecere: Curtius deinde lacus est appellatus: in quo campo acies primo Sabinorum & Rom. concurrerunt. Liuius sexto & Vale. Q. Curtius historicus scripsit de gestis Alexandri Magni. Cuius liber haud integer ad nos peruenit. Metius Curtius Dux Sabinorum. Curtius Nicias grammaticus in Nicia dicitur. M. Curtius Dentatus primo de Samnitibus triumphauit, quos usq; ad mare superum pacauit. Reuersus in concione ait: Tantum agri cepi, ut solitudo fuerit futura nisi tantum hominum cepissem: Tantum hominum porrò cepi, ut fame essent perituri nisi tantum agri cepissem. Iterum de Sabinis triumphauit. Tertio de Lucanis ouans urbem intrauit. Pyrrhum regem ex Italia pepulit. Quartadena agri iugera uiritim populo diuisit, sibi deinde constituit, dicens neminem esse debere, cui nō tantum sufficeret. Legatis Samnitum aurum offerentibus cum ipse in foco rapam torreret, malo hæc, inquit, in fictilibus meis esse, & aurum possidentibus imperare. Cum interuersæ pecuniæ argueretur, cadum ligneum quo uti ad sacrificia consueuerat, in medium protulit, iurauitq; se nihil amplius de præda hostili in domū suam conuertisse. Aquam deinde Anienem hostium manubijs in urbem induxit. Tribunus militum patres autores fieri coegit comitijs, quibus plebei magistratus creabātur: ob merita, domus ei, & apud Tiphata agri iugera quingenta publice data. Cæcilius. Curius Alexādrinus presbyter sub Caro & Diocletiano scholam regebat ecclesiasticā, Præsule Alexandrino Theone tanta doctrinæ fama, ut Origenes iunior appellaretur. Præterea paupertatis & ἀσκήσεως, id est exercitationis in rebus sanctis ac religiosis appetens magnopere fuisse traditur, ac post persecutionem illam ingentem, Romæ semper uersatus. Huius est perquam lōgus tractatus de Oseæ uaticinio, quem in paschæ profesto habitum sermo demonstrat. Ex Hieronymo. Curiones tres continua serie oratores una in familia claruisse inter euētus humanæ felicitatis Plinius collocat. Q. Curio pater illius qui tribunus pl. Cęsari fauit teste Valerio, magnus orator fuit inimicusq; Cæsaris, appellauitq; eum in quadam oratione omnium mulierum uirum & mulierem omnium uirorum, ut Tranquilus in Cæsare refert. C. Curio filius tribunus Pl. Cæsarianas partes secutus est, uir luxu & audacia singulari. Sexcenties enim Sestertium debebat æris alieni, ut Valerius de luxuria scribit. Quare spe emergēdi Cæsari adhæsit, ut Lucanus ait. Gallorum captus spolijs & Cęsaris auro. Profugiensq; ab urbe quasi uoluntario exilio in Galliam se ad Cæsarem contulit: furorem eius magis excitauit, illud Lucani adferens: Tolle moras, semper nocuit differre paratis. Hic demum frumentatum à Cęsare in Siciliam missus Catonem inde expulit. Deinde cū quatuor legionibus Vticam missus, Actium Varum ducem Pompeianum in prælio fugauit: Postremo à Saluea Iubę regis præfecto ipse cum toto exercitu absumptus est. Huius meminit etiam Cicero dicens, quod si uixisset, magnam fuisset eloquentiæ laudem consecutus: & si eum audire maluisset, honores potius quam opes consequi maluisset. Plinius quoq; de eodem refert, quod funebri patris munere, exemplo Scauri qui simili ferè insania usus fuerat, Theatra duo iuxta fecit amplissima è ligno, cardinum singulorum uersatili suspensa libramento, in quibus utrisq; antemeridiano ludorū spectaculo edito, inter sese auersis ne inuicem obstreperent scenis, & repente circumactis ut constiterant, postremo iam die discedentibus tabulis & cornibus inter se coeuntibus faciebat amphitheatrum, & gladiatorum spectacula edebat, ipsum magistratum & populum Romanum circunferens. Plinius.

R. VOLA-

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER XV.

DAMASCIVS Sigiæus historicus Herodoti tempore ante bellum Peloponesiacum scripsit de rebus in Græcia gestis, præterea de parentibus & progenitoribus eorum qui ad Troiam profecti sunt, & de poetis & sophistis aliaq; plura: ut author Suidas. Damoxenus Atheniẽsis comicus, cuius fabulæ nonnullę memorantur ab Athenæo in Dipnoso. Damostratus philosophus scripsit de piscibus libros XX. Damophilus sophista quem nutrijt Iulianus consul sub M. Antonino principe, scripsit ad Lollium Maximum de uita priscorum, & quædam alia. Suidas. Damophila Græca mulier uxor Pãphili, socia Sapphus poetriæ, poemata multa cõscripsit partim amatoria, partim in Dianæ laudes, ut autor Philost. in uita Apollonij. Damon & Pythias Pythagorei discipuli inter raras amicitias cõputati. Cum Dionysius alterum uellet interficere, & alter pro eo se uadem daret, donec ille constitutis domi rebus rediret, isq; ad diẽ redijsset, ueniã Tyrannus tantæ fidelitati non solum dedit, sed ultro rogauit uti se tertium reciperent: autores Val. de amicitia, & Cicero libro III. de officijs & V. Tusculan. Damianus Ephesius sophista nobilis, circa M. Antonini principis tempora diuitijs ac potẽtia inter suos prędítus. Viros doctos liberalitate prosecutus est. Eloquentiæ quoq; genus secundum naturam imitatus. Philostratus in sophistis. Daphne filia Tyresiæ uatis quæ Thebis captis missa est Delphos ut uaticiniũ disceret: Itaq; edidit uarij generis respõsa. Cuius ex uersibus Homerum ferunt multa mutuatum fuisse. Sibyllaq; cognominata, quod idem deo plena. Hæc Diodorus libro V. Alterã Daphnen ponũt poetæ Penei fluminis filiã: Phœbo adamatam, ac in laurum cõmutatam. Daphne etiam ciuitas Syriæ maximæ amœnitatis. Danae Acrisii regis Argiuorum filia, quam dicunt Iouẽ in auri guttam cõuersum cõpressisse, indeq; Perseum genitum. Daphnis pastor carmẽ bucolicum inuenit, in Sicilia boum armenta multa possedit, postremo captus luminibus, quod ebrius cum alia fœmina cõgressus esset, ut prędictum ei fuerat à nympha: ut ait Suidas: à Poetis autem puer formosissimus, & Mercurij filius describit̃. Danielis & Susannæ historia apud Hebręos, & LXX. non habetur: è Theodotionis translatione legitur in ecclesia: hic solus Danielem prophetã nominat. Hieronymus. Dares Phrygius historicus scripsit bellũ Troianum Græce, in quo ipse militauit, ut ait Isidorus, primus ferè historicorum: qui tandẽ capto Ilio cum Antenoris factione remãsit, ut scribit Cor. Nepos. Qui opus eius in sex libros è Græco cõuertit, dicauitq; Crispo Sallustio. P. Decius bello Sãnitico sub Valerio & Corne. Cosso Tribunus militum, exercitu angustijs Gauri mõtis insidijs hostium clauso, accepto quod postulauerat præsidio, in superiorẽ locum trãsiit, hostes terruit: ipse intẽpesta nocte p medias custodias somno oppressas incolumis euasit, ob id ab exercitu ciuica corona de quercu, quæ dabat̃ qui obsidione ciues liberasset, donatus est. Idẽ Cos. bello Latino, collega Manlio Torquato positis apud Veserim fluuium castris cũ utriq; consuli obuenisset, eos uictores futuros quorũ dux in pręlio cecidisset, inclinante parte Romanorum, sese hostibus obijciens, uictoriã suis reliquit. P. Decius huius filius Cos. de Samnitibus triumphauit. Iterũ & tertio cõsul multa domi militiæq; gessit. Quarto cõsulatu cum Fabio Max. collega, cum Galli, Samnites, Vmbri, Tusci cõtra Romanos cõspirassent, ibi exercitu in aciem ducto & cornu inclinante exemplũ patris imitatus, aduocato M. Liuio Pontifice hastæ insistens, & solennia uerba respõdens, se & hostes dijs manibus deuouit: impetu in hostes facto uictoriam & ipse suis reliquit: Corpus à collega laudatum magnifice sepultum est. Cęcilius. Demades orator Atheniẽsis plurimũ potentia & opibus ualuit, quod nihil præter Macedonum & Antipatri gratiam in rempub. quæreret, quo tẽpore Demosthenes Hyperidesq; capitis metu urbe cesserunt. Erãt em̃ Demades paulo ante & senatu & omni munere reiectus, quia pecuniã, qua illũ Atheniẽses mulctauerãt (septies em̃ falsi damnatus fuerat) nondũ exoluerat ob inopiã. Nam ingentes diuitias per luxum ac libidinẽ perdidit. Cumq; esset ætate cõfectus & luxu simul & auaritia perditus, in eũ solebat Antipater cauillari, nihil ei sicuti & cęsis uictimis præter uentrẽ & linguam superesse. Nactus igitur Antipatri amicitiam omnem ue-

teris licentiæ libidinem renouauit, miſſuſq́ ad eum de auferēdo Athenis præſidio legatus cum Demea filio in Macedoniā uenit, incidítq́ in tempus quo fatali ægritudine Antipater tenebatur. Interea literæ inuētæ deprehenſæ fuerant, quibus Demades Perdicā ad capiendā Macedoniam, ſeruandam autem Græciam hortabatur, pendētem à putrido & uetuſto filo, quod de Antipatro intelligebat. Ob quam rem Caſander cuius erāt primę partes apud Antipatrum, irritatus, filium Demeam ante ora patris, deinde ipſum Demadem trucidauit: ſicq́ quibus ille turpiter adſentabatur, ab eiſdem iuſto iudicio eſt adfectus: hæc ex Plutarcho. Cicero hunc nihil omnino ſcripſiſſe dicit. Demetrius Antigoni Macedoniæ regis filius, cognomento Poliorcetes, id eſt, expugnator, quod inter alias machinā bellicam ferret ſecum in expeditionibus, quæ urbes expugnaret appellatā πολιορκήτην. Hic poſt Alexādrum pręter alios Macedonas nomine ac uirtute clarus, tranſmiſſo Euphrate, Babyloniā occupauit. Athenas Caſandri Ptolemæiq́ imperio liberauit. Cyprum expugnato Ptolemæo bello nauali recepit. Bœotios in deditionē accepit. Pyrrhum ab oppugnatione Theſſaliæ repreſſit: poſtremo cum bellum aduerſus Antiochum ſuſcepiſſet, infeliciter pugnans in eius uenit poteſtatem: Cheronneſiq́ ab eo cuſtodię traditus eſt, permiſſo tamē ei regio ſumptu, molliq́ uictu, uenationibus omnibuſq́ uoluptatibus: quibus ille uſus, minimum de ſalute anxius, in morbum ob incōtinentiam incidit, ex quo perijt. Remiſſum corpus filio in urbe Demetriade honorifice ſepultum fuit. Moribus haud abſimilis M. Antonio uidebat̃. Quare illi à Plutarcho opponit̃ in parallelis. Nā mollis in ocio præter omnis mortales, idē laborioſiſſimus in negocio, uti & ille tradit̃ fuiſſe, ex magnaq́ fortuna infauſtum exitum ſortitus. Pręterea animo inſolens atq́ ſuperbus, legatos Athenienſes qui honore apud eum cæteros anteibant, duos annos fruſtra terendo tēpus, eius ueſtigia ſecutos rebus tandem infectis domū remiſit. Petitiones quondā ac libellos multos à Macedonibus ei porrectos, ad pontem Axij fluminis prætereundo proiecit. Hic ob magnitudinem rerū geſtarum primus unà cū patre Antigono Rex appellatus, cū poſt Alexandrū in Macedonia ad eam diē nulli cōtigiſſet: ex Plutarcho. Demetrius Phalereus auditor Theophraſti præfuit Athenienſibus annos X. æreiſq́ ſtatuis plurimis ab eis honoratus. Mortuo Caſandro rege Macedoniæ, cuius amicitia ac fauore eam potentiā adſecutus fuerat, ob inuidiā accuſatus, abſenſq́ cōdemnatus, ſtatuis inſuper eius C C C. diſiectis atq́ cōflatis, ad Ptolemæū Soterem ſe contulit. Ibiq́ ab eo bibliothecæ regiæ præpoſitus exceſſit ex morſu aſpidis in manu, ſepultus in Buſyride regione prope Dioſpolim. Hæc Diogenes: ubi & X X. alios huius nominis claros uiros fuiſſe cōmemorat: de quibus tamen nihil ad nos peruenit. Cicero in Ora. de Phalereo hęc refert. Phalereus ſucceſſit, eruditiſſimus quidē horū omniū, ſed nō tam armis inſtitutus quàm palæſtra. Itaq́ delectabat magis Athenienſes q́ inflammabat: proceſſerat enim in ſolē & puluerem, nō ut ex militari tabernaculo, ſed ut Theophraſti doctiſſimi hominis umbraculis. Hic primus inflexit orationē, & eā mollem teneramq́ reddidit, & ſuauis maluit uideri q́ grauis: & quæ ſequunt̃. In eandem ferè ſententiam Quintilianus nonnulla. Huius hodie nihil extat præter paruum de elocutione tractatum. Demetrius cognomento Ixion Adramitenus docuit Pergami, diſcipulus Ariſtarchi, ſcripſit in grammatica quædam à Suida cōmemorata. Hunc ergo Demetrium putauerim eſſe, quē Strabo genere Sceplium dicit, & eiuſdem Ariſtarchi tempore, enarrationemq́ in Homerum ut etiā dicit Suidas ſcripſiſſe. T. Demetrius Pompeij libertus tantæ exiſtimationis, ut expectatus ſit quondam Antiochiæ: oppidani tunc forte Catoni eò uenienti occurrentes ab eo petierunt, ubi nam Demetrium reliquiſſet: ille uero indignatus, quod ſui gratia egreſſam turbam putabat. Plut. in Pompeio. Demetrius Cydonius Theſſaloniceñ. uir doctus æque ac ſanctus, Græca Latinaq́ facundia præditus, patria decedens Mediolanum uenit, ubi literis latinis pariter & Theologiæ operā dedit. Thomæ Aquinatis libros in Græcum uertit ſermonē, qui hodie in bibliotheca Vaticana cernunt̃. Scripſit & contra Eunomium de diuinitate filij, poſtremo reuertens in Creta ſubſtitit, ubi erogatis in pauperes bonis, in quodam ibi cœnobio perſancte, citra tamen profeſſionē uixit, pariterq́ defunctus eſt, annis abhinc fere C C. Democrates Architectus Alexādri, q Alexandriā metatus eſt. In qua urbe huiuſcemodi de eo inſcriptio legit̃. Δημοκράτης περίκλητος ἀρχιτέκτων μὲ ἔθεσερ δ' ἀλεξάνδρου μακέδονος. Ex quo apparet corrupte à qbuſdā ſcribi Dinocrates. Democrates palæſtrita facto in ſtadio circulo conſi-

cõsistens à nullo dimoueri poterat. Ælianus de ua. hist. Democritus Abderites, ut autor est Diog. Pythagoræ imitator, nõ tamẽ auditor, cũ duos haberet fratres maiores natu, ab eis discedens, partem suam accepit, quã in pecuniã redactã breui tẽpore peregrinando absumpsit. Nam prius ad Ægypti sacerdotes cõtẽdit ab illis geometriã accepturus. Inde rubro mari emẽso ad Chaldęos & (ut quidam uolunt) ad Gymnosophistas in Indiam penetrauit. Postremo Athenas rediјt ad Socratẽ, ubi se gloriatur ignotum omnibus fuisse. Veni inquit Athenas, & nemo me nouit. Quod dictum Cicero refert, ut sapiẽtis uiri & gloriam spernẽtis. Hic principia rerum ex atomis cõstare dicebat, infinitosq; esse mundos generationi & corruptioni obnoxios. Reliquit opera cõplura quæ nõ extant. Cõtemptor rerum humanarũ fuit, quas ridere semper solebat. Quãobrem ad eũ in suburbano Abderitano agentem, ciues eius Hippocratẽ misere curatum, putantes insanũ. At ille colloquio cũ eo habito, retulit Democritum nõ insanire, sed magnopere sapere: scripsitq; sermones eos in quadã epistola, quę adhuc extat in bibliotheca Vaticana. Demonax Hadriani tẽpore summus philosophus, nõ ut pleriq;, solitudinẽ sectabat, sed nihil potius habuit aut putauit inter mortales amicitia, atq; mutua charitate, omnẽq; sibi hominẽ familiarẽ existimãdo. Viros fortunatos sæpe admonebat q cito desituri essent. Miseros & in calamitate positos ridebat, tanquã nesciẽtes qd breui tẽpore malorũ obliuione ac libertate perpetua per mortẽ adficerent. Ad sacra Eleusina, mysteriaq; nũquã adcessit. Quare à populo exagitatus, ut religiõis contẽptor, rẽ in cõcione excusauit, q iure ea sacra cõtemneret quę secreta sunt, utpote suspecta: omnino aũt ea manifestari oportere, ut si bona essent, alios induceret, si mala, ut caueret. Erat insuper uita cõtinens, & ueritatis amicus. Cũq; ætati nihil uiatici cõparasset, domũ cuiusq; quã uidisset apertã ingressus, uescebat, ibiq; nocte quiescebat, dominis tali hospite se felices putãtibus. Decessit ferè cẽtenarius, funeratus publice magna ciuium frequentia: ex Luciano. Demaratus Lacedæmonius dux, cũ exularet apud Athenienses, belliq; cõtra patriam cerneret apparatũ, magis inimicę debere patriæ existimans, clam Lacedęmonios certiores fecit. Demaratus Corinthius profugus in Hetruria apud Tarquinios oppidũ consedit, pater Tarquiniј Prisci: primũ in Italiã, ut ait Plinius, fictores adduxit, unde plastice introducta est: uide de hoc in Tarquiniјs. Deiotarus Rex Galatiæ à senatu iuuãte Põpeio factus, in bello ciuili eius postea partes secutus, post pugnã Pharsalicam se domũ contulit. Deinde ad Cęsaris clementiã cõfugiens, bella gerenti subsidia ministrauit. Quare ab ipso rex dimissus, uerũ parte regni tantũ mulctatus fuit. Is postea per Philippum medicũ & seruum suum quem Romã cum suis legatis miserat, accusatus est apud Cæsarem, quod ei apud regẽ diuertenti in Asia insidias parauisset, quas ipse Cæsar fortunæ beneficio euasit. Cicero eũ defendit luculenta oratione, dicens inter alia Philippum à nepote Deiotari adolescente aui inimicissimo corruptũ, in hanc perfidiã & calumniã uenisse: autor Pedianus. Strabo hunc Castoris dicit filiũ fuisse, cognominatumq; Philadelphum. Deiotarus Adramytenus ludi magister apud Gargara Troadis, in quem Arati epigrãma. Αἰάζω ὅτι μῦνος ἐνὶ πέτρῃσι κάθηται Γαιοῖ Γαργαρέων βῆτα καὶ ἄλφα λέγων. Steph. Deiphobus Priami filius. Virg. Deiphobe armipotẽs genus alto à sanguine Troiæ. Cum pleriq; mẽdose Deiphœbe legant. Sic ẽm apud Homerũ Δηίφοβος, pronunciandumq; penultima correpta. Hic in Iliј ruina ex uulnere trũcas habuit inhonesto uulnere nares. Demarchus Parrhasius genere, olympionica, in lupũ cõuersus, decimo post anno restitutus est homo. Epigrãma eius in Olympia tradit Pausa. Υἱὸς Δηνύτου Δάμαρχος τὴν δ᾽ ἀνέθηκε εἰκόν᾽ ἀπ᾽ Ἀρκαδίης Παρράσιος γενεάν Plinius hunc Dementhũ nõ Demarchũ uocat li. viiј. cap. xxiј. nisi mẽda sit: Dementhũ inquit, in sacrificio, quod Arcades Ioui Lycęo humana etiã tum hostia faciebant, immolati pueri exta degustasse, & in lupũ se cõuertisse, eum deniq; decimo anno restitutũ, athletice restitisse in pugilatu, ac uictorẽ ex Olympia reuersum. Dexter Paciani Præsulis filius, uir clarus simul & Christi fidei deditus, fert omnimodam historiam edidisse, patria Barcinonẽsis, pręfectus prætoriј Theodosii principis. Cui Hieronymus q hęc testat, librũ de uiris illustribus dicauit. Democides medicus, q Policratem Samiorum tyrãnum curauit talẽtis duobus, scripsitq; librum de medicina. Suidas. Demolchus Syracusanus Comicus olymp. LXXIII. filius Epicarmi medici, docuit fabulas XIIII. lingua dorica. Demochares nepos Demosthenis orator, cũ inter alios Atheniẽsium le-

gatos ad Philippũ Macedonẽ uenisset, absolutis mãdatis petẽti regi quid gratũ Atheniensibus facere posset respondit, Suspende te. Indignãtibus ob eam rem cæteris, Rex dimisit incolumẽ, uos inquiẽs ceteri socij renunciate Atheniensib. quos censeant superiores, q̃ talia dicant, an qui audiunt patienter. Hæc Seneca lib. iij. de Ira. Hic etiam historiã earũ rerũ quæ erant gestæ sua ætate Athenis, non tã historico q̃ oratorio genere perscripsit. Cic. in Bruto. Dexippus Herennius appellatus orator Atheniensis sub Valeriano usq; ad Aurelianũ. Fuit & alius Cous medicus, discipulus Hippocratis, scripsit de Medicina librũ unũ, & de prognosticis: Suid. Diagoras Milesius philosophus & Poeta Melicus post Pindarũ & Bacchilidẽ, quẽ Democritus ob physionomiã cũ esset seruus emit mille Drachmis ut disciplinis erudiret, emicuit Olym. LXXXVIII. uocatus est Atheos, qđ nullos putaret esse deos. Mysteriaq; adeo cõtempsit, ut etiã ea sectãtes auerteret. Quare ab Atheniẽsib. pulsus est, qui talentũ polliciti sunt interficientibus eũ. Suid. Diagoras Rhodius cũ se uictorẽ duosq; olympionicas filios uidisset, Nunc ait tibi Diagora moriẽdum, ne amplius olympiã ascendas, quod sanè præ gaudio accidit: autores Plin. Gellius. Diadumenus formosus omnis adolescẽs appellari poterat, id est, Diadematus & uittatus. Nã in Elide formę certamẽ haberi solitũ Dionysius & Theophr. scribũt, uincentẽ quoq; armis donari, ac uittatum ab amicis ad templũ deduci, coronariq; myrto, arma ipsa Mineruę cõsecrari. Reperta Romę haud diu inscriptio huiuscemodi: Diadumenus Lurnesianus, Prægustator Augusti uotũ Syluano soluit merito. T. F. Diadumenus fortissimus Macrini filius inter Imperatores. Dicæarchus Siculus è Messana Aristoclis auditor, philosoph. orator, & Geometra, scripsit de rep. Spartiatarũ, quẽ librũ quotãnis legere in loco publico cautũ est, iuuenesq; auditũ cõuenire. Fuit itẽ alter Lacedæmonius grãmaticus Aristarchi auditor, Suidas. Dicæogenes poeta scripsit Tragœdias & Dithyrãbos. Idẽ. Dias sophista Ephesius Philippi Macedonis tẽpore ponit̃ à Philostrato. Didymos quinq; Suidas fuisse cõmemorat. Tres tantum Alexandrinos, oẽs aũt grãmaticos. Primus tẽpore Augusti, Cicerone & Antonio Coss. natus, Alexãdrinus genere, q̃ Romæ ꝓfitebat̃ cognomine Chalcenterus ob patientiã in libris quos supra tria millia & quingẽtos dicitur scripsisse. Huius meminit Rufinus in epist. cõtra Hieronymum. Reliqui itẽ Romę posteris tẽporibus docuere. Didymus Alexãdrinus Pręsul Cæsariensis captus oculis à puero, & ob id elemẽtorũ quoq; ignarus, adeo omnib. admirationi fuit, ut dialecticã quoq;, & geometriã, quæ uel maxime uisu indigent, perfecte didicerit. Is plura opera nobilia scripsit. Cõmẽtarios in psal. de S. Sancto librũ unũ, quẽ Hieron. in latinum uertit. Et alia cõplura in oẽs sacros libros quæ cõmemorant̃ ab Hieronymo, q̃ suo tẽpore fuisse testat̃ & ætatis annum LXXXIII. excessisse. Alibi se eum audiuisse dicit. Alibi item ꝓ hæretico taxat his uerbis. In Didymo memoriam prædicamus, & super trinitate fidei puritatem, sed in cæteris quę male ingenio credidit nos ab eo retrahimur. Rufinus uero in xi. historię sic ait. Inflãmatus desiderio literarũ Didymus nõ desperauit adsiduis precib. apud deũ qđ natura cõsequi nõ erat. Miscebat precib. studia, ac labores cõtinuos nõ ad legẽdũ, sed audiẽdũ, in silẽtio uero ea meditãdi quę audiuerat: ita ut quę alijs dat adsidua lectio, illi mẽtis adsidua cogitatio suppeditaret. Itaq; breui doctor ecclesiasticæ Alexãdrinæ scholę successit, collaudãte Athanasio eius urbis præsule. Nos eñ q̃ aliqua ex parte eius fuimus auditores, & ea quę à nõnullis dicẽte eo descripta sũt legimus, lõge maiorẽ gratiã & diuinã quasi ac supra hũanã uocẽ sonentẽ in ipsius magis sermonib. q̃ ex ipsius ore enũciabat̃ agnouimus. Dibutades Sicyonius primus figulus Corinthi filię opa inuenit similitudines ex Creta fingere, quã plasticẽ uocãt: quę capta amore iuuenis, illo abeũte peregre, umbrã ex facie eius ad lucernã in pariete lineis circũscripsit, qb. pater eius impressa argilla typũ fecit, primusq; ꝑsonas tegularũ extremis imbricibus imposuit, quæ inter initia Protypa uocauit. Deinde Ectypa fecit. Pli. Dinocrates Messenius in patria potẽs, in cõuiuio temulẽtus muliebri saltauerat habitu. postero die à. T. Q. Flam. Procos. subsidiũ rogabat, q̃ ab Achęorũ imperio ad defectionẽ sollicitare Messanã uersaret in animo. Tũc Flam. De his uiderimus. Te aũt miror cũ res huiusmodi moliri auderes, in uino saltare & canere posse. Hic rebellauit tñ cũ ciuitate. Philopœmenẽ Achęorũ ducẽ in pręlio cepit, ac ueneno in custodia necauit. Victus tandẽ ab exercitu Achæorũ urbeq; amissa, ne ueniret in manus inimicorũ, sibi mortẽ cõsciuit. Plutar. in

Philopœ-

Philopœmẽte. Dimophilus & Gorgasus Plasticæ artis insignes, Pli. Dion Syracusanus apud suos ciues potentia & facultatibus præditus, Platonẽ primo Syracusis audiuit, donec ille tereret moram apud Dionysium, apud quem ipse quoq; in honore fuit. Sed postea quod esset ei propinquus & familiaris, sæpeq; propterea ad liberãdas Syracusas cũ per se & Platonem hortaretur, in suspicionem Tyranno uenit. Quare in exilium actus, suis prouentibus dimissis Athenas uenit, quo tempore & Platoni præfecto ludorũ impensam de suo suppeditauit. Cæterũ inductus uti creditur Platonis persuasione, ad liberandas animũ Syracusas adiecit, simulq; Speusippo uiro fortissimo & amicissimo iuuãte, habita Zacynthi concione ad milites, factoq; Apollini sacrificio contra Dionysium mouet: in quo bello fretus etiam auxilio & conspiratione ciuium urbe potitus, tyrannũ coegit in arcem sese recipere, donec deditione clàm hosti facta ex fœdere Corinthũ in exilium missus est. Dion itaq; uictoria plene potitus paulo post à Callippo Atheniensi eius familiari unà cum paucis cõiuratis interficitur. Quod Syracusani adeo ægre tulisse feruntur, ut in eius ultionẽ quando eum in potestatem habere non potuerint, filias interfecerint. ex Plutarcho. Dion Cassius, cognomento Cocceius, patria Nicæus, historicus sub Alexandro Mammeæ scripsit Romanam historiam libris LXXX. Præterea gesta Traiani principis, uitam Arriani philosophi. autor Suidas. Historiã hanc hodie haud integram habemus. Superest & epitome ab aliis facta, quorũdam Imperatorum ab eo descriptorum. Item de principe libri III. insuper quidam in moralibus tractatus admodũ parui. Dion Prusieus sophista & philosophus, quem Chrysostomũ appellabant, procedebat in publicum amictus pelle leonis, corpore gracili. Apud Traianũ plerunq; uixit, cuius maxime familiaris fuit, eodẽq; curru dignatus. Scripsit pro Homero contra Platonem libros IIII. De uirtutibus Alexandri Magni X. præterea an mũdus esset mortalis, & laudem Herculis. hæc Suidas. De eodem Philostratus in sophistis pluribus uerbis refert in hãc sententiã. Fuit æqualis Apollonij Tyanei & Euphratis Tyrij philosophorũ, fugiens Domitiani tẽpora quãdo philosophia exulabat, ad Germanos & Getas se spõte cõtulit ignotus, ubi tũc Traianus nondũ Imperator res gerebat: quo tẽpore indigna quoq; multa uictus gratia factitabat, opus in agro faciẽdo, plantando, studia neutiq; intermittẽdo, lectitabat sæpe quos secũ extulerat libellos, Platonis Phædonẽ & Demosthenis orationẽ de legatione. Solebat & sępe in castra uenire. Cũq; Domitiano interfecto animaduertisset tumultuãtes milites & ad res nouas erectos, extẽplo nudus ut erat cucurrit, & ex altissima ara cõcionatus, illud Homericum præfatus est. At nudus tacite prodit cõsultus Vlysses. Seq; Dionem summũ philosophũ esse manifestauit, persuasitq; uti meliora sentirent, neq; à Romano ullo modo discederẽt imperio. Reductus à Traiano deinde fuit in urbẽ, in eodẽ inuectus curru. Scripsit res Geticas atq; id bellum omne. DIOGENES Sinopeus, ut est autor Suidas, Pythiam consuluit, quonam modo posset excellere: respondit, si nummos adulteraret. Quo ille facto patria expulsus Athenas uenit Antisthenemq; philosophũ audiuit, sectã instituit Cynicã. Iã senex à Scytalo pirata captus, uenũdatusq; Xeniadi Corinthio fuit, à quo, ut ait Macrobius, interrogatus, qd artis nouisset, scio, inquit, liberis hominib. imperare: tũc eũ manumisit, eiq; liberos suos ad erudiendum tradidit, apud quem Diogenes uiuere maluit dũ posset ab amicis redimi. Excessit è morsu canis eodem die quo Alexander Babylone. Laertius uero de hoc tradit, quod palliũ duplex primus in usu habuit ob necessariũ usum, ut illo cubitans sese obuolueret: Peramq; in qua cibos ferret, ac baculum ad iter faciendum. Dolium pro domo habuit, ad æstus ac frigora uersatile. Liberales artes suis sectatorib. abstulit, ne intelligẽtes aliena dogmata peruerterentur. Contemptum mundi ac patientiam præcepit, par stoicis, nisi coirent publicè cum uxoribus, dictitantes quæ honesta sunt lege, ea publice fieri debere. Diogenes Babylonius multo post Sinopẽsem præceptor Antipatri: de quo Cicero de Officijs multa. Diogenes Laertius historicus scripsit de uita & morib. philosophorum, cõuersus ab Ambrosio monacho. Scripsit & librum epigrammatum in scriptores uirosq; præstantes, ut ipse planè testatur in Solone. Diogenes Atheniẽsis, & Carsatides, Pantheõ Agrippæ decorauerũt. DIOGNETI plures. Ille primus qui scriptor fuit itinerum Alexandri, quem Plinius libro VI. se sequi testatur. Alter Clitomachi pater, illius Pœni qui successit Carneadi. Fuit alius pictor ætate Iulij Cæsaris, cuius

meminit Capitolinus. DIODORVS Chronus dialecticus ex Iasso Asiæ ciuitate fuit, ut Strabo est autor, Platonis tempore: Euclidemq́; audiuit, dictus Chronus ab Apollonio Chrono eius præceptore, cuius ut famã obscurauit, ita & cognomẽ usurpauit. Dialecticus etiã appellatus, quod, ut ait Diogenes, primus inuolutũ & corneũ differendi genus inuenerit. Hic apud Ptolemæum Soterem cõmorans, cum olim inter epulas à Stilpone sermones quosdam dialecticos propositos extẽplo nequisset exoluere, à rege ꝓpterea increpitus, & in iurgio Chronus appellatus, cõuiuiũ deseruit, ac edito per ociũ super ea propositione libro, ex animi mœrore extinctus est. Diogenes. Diodorus Comicus poeta, eius nonnullas fabulas cõmemorat Athenæus. Diodorus, Stoicus uixit, mortuus est apud Ciceronẽ, quẽ in dialectica exercuit, ut est autor in Bruto. Diodorus Valerius philosophus, Alexandrinus, filius Pollionis philosophi illius qui fecit dictionariũ Atticũ, floruit Hadriani tẽporibus. Suidas. Diodoros præterea duos è Lydia Tyberij tempore Strabo cõmemorat, ambos oratores. Diodorus Siculus scripsit historiam quam bibliothecã inscripsit, continet autem res & Romanas & uarias in libris XL. ut Suidas testatur, qui dicit eũ floruisse sub Augusto & supra. Quod & ipse quoq; libro VI. testatur. Iulius Cæs. inquit, diebus nostris Rhenũ pontib. miro modo iunxit. Primi sex libri antiquorũ gesta quæ fabulosa appellant, ante bellum Troianum continent. In horum primis trib. barbarorum, in reliquis antiquæ res Græcorũ narrantur. In undecim deinde conferunt quæ à bello Troiano usq; ad Alexãdri Macedonis mortẽ gesta sunt. In reliquis XXIII. cõtinẽtur quæ deinceps usq; ad bellum Gallicũ, quod Romani duce Iulio Cæsare gesserunt, qui annos in summa cõplectuntur MCXXXVIII. Huius historiæ tantũ VI. libri ad nostrã ætatem peruenere. Diodorus Tarsensis præsul, dũ Antiochiæ presbyter esset magis claruit, extãt eius in Apostolum Cõmentarij, & alia ut autor Hieronymus. Theodorus uero in historia tripertita dicit hunc Iuliani & Valentis usq; tẽporibus fuisse, scripsisseq́; quanta nemo alius suo tempore, inter quæ sunt Chronica emendans errores Eusebij Pamphili. Cõtra Aristotelẽ de Corpore cœlesti, & quod calidus Sol. De prouidẽtia contra Platonẽ: Quomodo uelle & nõ uelle in deo, cum sit sempiternus. Dioxippus nobilis athleta. Cuius meminit Plinius. Alius poeta Comicus, cuius fabulas commemorat Suidas. Alius miles Alexandri Magni, mira fortitudine, prouocatus à Corrago milite item Macedõe, claua eum cæcidit. autor Aelianus. Dioscorius Miræus grãmaticus præfectus prętorij Leonis Imperatoris ac præceptor filiorũ eius. Suidas. Diomedes rex Aetoliæ, Tydei & Deiphiles filius, unus è ducibus Græcorũ, ab Homero tertius uirtute post Achillem & Aiacem ponitur, qui confecto bello ob adulteriũ coniugis in Apuliam se contulit, Adria, Argyripa, alijsq; multis in Italia cõditis ciuitatibus. Insulæq; duę Diomedeæ, ubi eius socij in aues cõuersi. quam ipse Diomedes historiam in XI. Virgilij libro narrat, cum oratorib. contra Aeneam denegat auxilia. Interfecit autẽ ex Troianis, Xantippum, Mnestheum, Epistronium, Orcomeneũ. Diomedes Thraciæ rex, qui equos humana carne pascebat, expugnatus tandem ab Hercule. Ouidius: Demũ Thracis equos humano sanguine pastos, Plenaq; corporib. laceris præsepia uidi. Visaq; deuoui, dominumq́; ipsosq́; peremi. Diomedes grammaticus cuius extat opusculũ in arte grammatica. Diogenianus ex Heraclea grãmaticus sub Hadriano principe scripsit Dictionarium per ordinem literarũ, multaq; alia in arte grãmatica. Suidas. Diocles Atheniensis Comicus poeta antiquus, fabulas eius nonnullas commemorat Athenæus. Diocles medicus Caristius, Darei Histaspis tempore, reliquit & ipse Commẽtarios. Dioscorides Anazarbeus medicus, M. Antonij & Cleopatræ familiaris, scripsit lib. XXIIII. περὶ τῶν ἁπλῶν φαρμάκων, id est, de simplicibus quæ ad medicinam pertinerent. Suidas. Dipœnus & Scybis Cretenses priusquã Cyrus in Persis regnaret, hoc est Olympiade circiter LII. Sicyonem se contulere, quæ diu fuit officinarum omnis generis metallorũ patria. Sculpendo marmori primi claruerunt. Plin. DIONYSIOS Siciliæ Tyrãnos patrem & filium Trogus libro XXI. describit, ac prius patrem in hanc sententiam. Dionysius è Sicilia Carthaginensibus pulsis, occupatoq; totius insulæ imperio, grauẽ hostem ocium regno suo periculosamq; desidiam tanti exercitus ratus, copias in Italiã traiecit, ut militum uires continuo labore acuerentur, & regni fines prorogarentur. Prima illi militia aduersus Græcos qui proxima Italiæ littora tenebãt fuit, quibus deuictis

finitimos

finitimos quosq́; aggreditur, omnesq́; Græci nominis Italiã possidētes hostes sibi destinat, quæ gentes non partem sed uniuersam ferè Italiam ea tēpestate occupauerant. Itaq́; Dionysius Locros prius expugnat, deinde Crotoniatas aggreditur qui Locris auxiliũ tulerant. In quo bello occupatum legatio Gallorum Senonum, qui Romã incenderant adijt, societatem cum eo petens: quã Dionysius libēter iniuit, fortiusq́; propterea cōtra inimicos ingruebat. Verum ab incepta oppugnatione ob aduētum Carthaginensiũ in Siciliam reuocatur. Nam illi redintegrato exercitu bellũ quod diu intermiserant, auctis uiribus duce Hannone repetebãt. Dionysius autem quē paulo ante nō Sicilia, nō Italia capiebat, adsiduis belli certaminibus à Carthaginēsib. demũ uictus insidijs suorũ interficit. Dionysius filius natu maior inter fratres patri militũ fauore succedit, qui initio tyrannidis populum sibi liberalitate concilians, tria millia nexorũ ex carcere dimittit. Tributa insuper populo per trienniũ remittit, sublatisq́; fratrib. ac propinquis quos metuebat, paulatim in cæteros grassatur. Itaq́; ob crudelitatem inuisus Syracusanis bello expugnari cœptus in arcem se recepit. Legatos etiã Syracusanos de pace ab eo prius petitos contra ius gentiũ retinuit. Tandem ui pulsus ex arce profugit clàm in Italiã, Locros concessit qui sub eius erant potestate. A Locrensib. uero ignaris q́ exul exceptus, solitã in eos quoq́; exercuit sæuitiam, sex annis rapinis, stuprisq́; omnia complēdo. Deinde, Locrensium conspiratione ciuitate electus in Siciliam redijt: ibi Syracusas securis omnib. post longũ pacis interuallum per proditionem recepit. Cũq́; grauior rursus esset, iterata cōspiratione duce Dione Syracusano, cuius supra meminimus, cũ Corinthiorũ auxilio obsideretur: tunc deposito imperio arcē Syracusanis tradidit, receptoq́; priuato instrumento Corinthũ in exiliũ proficiscitur. Ibi humilima quæq́; tutissima existimans in sordidissimum uitæ genus descēdit: in publico uagari, potare, in ganeis & popinis uersari, pannosus & squalidus incedere uisus est, postremo ludi magistrũ agens pueros in triuio docebat: atq́; hæc omnia ut contemnendus magis quàm metuendus uideret. Hæc Trogus. Hunc & Tragicum poetam fuisse cũ Cicero tum alij tradunt. Valerius eius rapinas enarrat: aureas pateras è manibus diuorum simulacrorum rapiebat, dictitãs bona à dijs porrigentib. accipienda: Ob suspicionem filias tonstrices habuit. Anicula inuenta quæ pro eo deos precabatur, causam interrogata respōdit: cũ plures uidisset in ea ciuitate tyrannos continua successione deteriores, ipsum præstare incolumē esse, ne & item deterior ei succedat. Dionysius Dialecticus è Bithynia cōmemoratur Straboni lib. XI. Dionysius Corinthius, ut Suidas scribit, ut alij, Afer ex Byzanthe ciuitate temporib. Augusti scripsit Geographiam uersib. hexametris conuersam à Prisciano. Itemq́; de lapidibus & auib. de Bacchis. quæ omnia deperdita præter Geographiam. Dionysius Alexandrinus grãmaticus peruenit ad Traiani tempora. Cuius bibliothecæ & epistolis præfuit, præceptorem habuit Chæremonē philosophũ. Cui scholæ Alexãdrinæ olim successit. autor Suidas. Dionysius Milesius historicus, scripsit res Persicas & quæ post Dareũ secuta sunt, aliaq́; à Suida cōmemorata. Philostratus hũc plurib. uerbis inter sophistas scribit, eum dicit Hadriano principi ob ingeniũ acceptũ fuisse, à quo Satrapa factus adscriptusq́; inter equites inter eos qui in musæo epulantur. Etenim Musæũ, ut alibi diximus, Aegyptia mensa est cōtinens uiros in toto orbe doctrina claros. Dionysius Halicarnasseus Augusti tempore Romanam scripsit historiam, ut Suidas testatur. scripsit etiam de Characteribus antiquorũ oratorum. Preterea de compositione orationis & elocutiōe, quomodo fiant Epithalamia, Epitaphia, Panegyrica, quæ Theodorus Gaza in Latinũ conuertit. Ipse uero Dionysius de se scribit libro I. Ego in Italiam trajciens post bellum Cæsaris Augusti Olympiade CLXXXVII. annos XX. Romæ usq́; ad hoc tempus cōmoratus sum, sermonemq́; uernaculum Romanum edidici. Cumq́; ad historiam spectarem, nihil in hoc spatio potius habui quàm quæ facerent ad hanc rem, alia ex doctrina hominum cum quibus conuersabar accipere, alia uero ex autoribus receptis mutuari: Catone, Valerio Antiate, Fabio, Actijs, Gellijs, Calpurnijs, cæterisq́;. Dionysius Heraclionis filius Tyrannus apud Heracleam & Antiocheam regnauit, ut autor Strabo in XVI. Ad nostros nunc ueniam. Dionysius Ariopagita præsul Atheniensis, discipulus Pauli, ut scribitur in actibus apostolorum, solus Paulo cōcionante è philosophis qui aderant credidit. Hic ut scribit Sui. cũ esset in Aegypto quò se disciplinę causa contulerat,

uideretq́;

uideretq; tũc eclipsim minime naturalem cũ Christus est passus, una cum Apollophane sophista præceptore suo dixit, aut deus naturæ patit̃, aut machina mundi dissoluet̃. Scripsit ad Timotheum præsulẽ Ephesi de diuinis nominibus lib. XII. de Hierarchia ecclesiastica ac cœlesti, de cœlestibus ordinibus, pręterea alia complura opuscula. Missus postremo in Galliam euangelij gratia una cũ Rustico & Eleutherio à Clemente pontifice sub Domitiano, in eodem loco martyrio adficitur. Eius nobile templũ deinde prope Parisios excitatum, ut in rebus Gallicis explicatius narraui. Dionysius Corinthiorũ pręsul sub M. & L. Antoninis doctrina sanctitateq; clarus. Scripsit epistolas quasdã ualde laudatas, ut autor Hiero. Dionysius præsul Alexãdrinus Origenis discipulus: eius plurima opera Hieronymus narrat. Eusebius quoq; lib. VII. testatur hũc plurima pro religione tulisse. Scripsisseq; cũ multis epistolas, tũ Cornelio tũc episcopo urbis Romæ, ubi dicit: Scito frater. Ex quo notandum, quod tũc præsules fratrem pontificẽ appellabãt. Diues cognomentum est Rom. L. Bebius Diues flamen quirinalis Liuio lib. VII. de bel. Ma. memoratur. Dictys Cretensis peritus Phœnicũ literarũ, natus Merione filio Idomenei, scripsit bellum Troianum, in quo ipse militauit, Phœnicũ lingua. Reuersusq; in patriã moriẽs mandauit, ut liber arca plumbea sepulchro eius inferret̃ occlusus. Anno deinde tertio Neronis principatus ob terræ motũ sepulchro reuulso arca apparuit. delataq; ad Rutilium illius insulæ præsidem, & ab illo ad Neronẽ transmissa est. Librũ Nero in Grę cam linguam cõuerti iussit, bibliothecæq; dicauit, qui ad nostrũ æuum peruenit cõuersus in latinũ sermonem à quodam Septimio, ut eius indicat epistola. In qua dicit librum inuentũ à pastoribus in sepulchro, & ad Praxim eius regionis dominũ delatum, ab illo uero Neroni dono missum fuisse. GN. DOLOBELLAS duos eodem tempore fuisse cõstat præter illum in quem sunt Ciceronis orationes. Horum alterum, Cæsar repetundarum accusauit, nec damnauit. Alterum M. Scaurus accusauit & damnauit. Autor Pedianus. Dolobella partium Cæsarianarum æqualis tempore supradictis, Trebonium unũ ex Cæsaris percussorib. Smyrnæ crudeliter interfecit: ex quo hostis à Senatu iudicatus tandem in Syria multis prælijs cum Cassio congressus, uictus sibi manus attulit. Contra hunc Cicero in Philippicis inuehit̃. Alius quoq; superior tẽpore his omnibus, frater fuit L. Saturnini Tribuni Pleb. & in eius tumultu interfectus. DOMITIORVM gens Romæ uetusta, GN. & L. prænomina tantum sibi absumpsit. L. Domitius Aenobarbus simul & cognominis & familiæ princeps fuit: Cui reuertenti è rure gemini iuuenes imperasse traduntur, ut uictoriã de Latinis Pop. Ro. nunciaret, & in fidẽ maiestatis adeo permulsisse malas, ut è nigro rutilum pilum æriq; similem reddiderint. Trãquillus. GN. Domitius Procos. cõtra Allobrogas Aruernosq; feliciter dimicauit: causa belli qđ Salyorum regem Tentomalium suscepissent, quodq; Heduorum agros Pop. Ro. amicorũ uastauissent. Liuius XXI. Idem teste Valerio de perfidia: Bituitum Aruernorum regẽ, ad successorem Q. Fabiũ confugere paratũ, specie colloquij comiter hospitio inuitatũ uinxit, ac Romam deportandum curauit. Cuius factum Senatus neq; probauit, neq; rescindere uoluit, ne si uenisset in potestatem bellum moueret. Igitur eũ Albę custodiæ relegauit. In hunc etiã dixit L. Crassus orator, non esse mirandum eum æneam barbã habere, cui os ferreum, & cor plumbeũ esset. Hic à Cicerone inter principes oratores sui temporis ponitur in oratore. L. Domitius Pompeianarũ partiũ ter uictus in potestatẽ Cæsaris uenit, toties dimissus. Nam primo successor ei delectus Corfinium cũ præsidio tenebat: obsessus cum clàm fugeret, oppidani ad portã eum sectantes captũ ad Cæsarẽ duxerũt. Qui dimissus, contra iusiurandum ab eo præstitũ aduentu suo Massilienses postea cõfirmauit, sed repentè destituit: postremo in acie Pharasalica occubuit, uir neq; satis cõstãs, & ingenio truci. In desperatione rerũ haustũ uenenũ pœnitentia euomuit, cũ accepisset de clemẽtia Cæsaris, manumisso medico qui illud prudens minus noxiũ temperauerat. Solus inter Pompeianos consuluit in hostium loco habendos, qui neutram partẽ sequerentur. Huius igitur filius melior cũctis ueniã, à Cæsare meruit obtinere. Ex hoc postea auus & pater Neronis principis fuere. Quorum Auus in præturæ Cõsulatusq; honore equites & matronas ad agendũ perduxit in scenã. Munus gladiatoriũ tanta crudelitate egit, ut clàm frustra prius monitus, edicto ab Aug. sit coercitus. Huius filius Domitius Iuliã Agrippinã Germanico natã duxit uxorẽ, ex qua suscepit Neronẽ principẽ, ut ait,

Tranquil-

Tranquillus. L. Domitius prætor Siciliæ illũ qui sibi dono aprũ attulerat, cruci adfixit, cum comperisset ui teli feram captã, quod antea per edictum uetuerat. Valerius. Domitium exulem Marianarum partium Pompeius cum exercitu congrediẽs interfecit. Plutarchus. Domitius Aenobarbus ex Antonij partibus ad Augustũ transfugit. Cui Antonius adeo se humanum præstitit, ut res & bona eius remiserit. Plutarchus in Antonio. Domitius Corbulo à Nerone missus duas alas, & tris cohortes, quas secum ad castellũ duxerat in Armenia, quia hostibus cesserant extra uallũ iussit tendere, donec prosperis excursionibus redimeret ignominiam. Frõtinus lib. IIII. Domitius Insanus, doctus clarusq; in urbe Roma grammaticus, id cognomẽtũ adeptus quod esset natura intractabilis ac morosior. Gellius. Domitius Afer orator Nouariensis Neronis temporib. de quo Quintil. Domitius Afer uerborũ arte & toto genere dicendi præferendus: & quẽ in numero ueterum habere non timeas. Eusebius dicit eum redundãtem superfluitate cibi in cœna perijsse. Domitia Domitiani principis uxor sine liberis fuit. Flauia Domicilla Statilij Capellæ equitis filia: Vespasiani uxor: Titi & Domitiani mater, eiusdẽ etiã nominis filia. Vtriq; Vespasianus superstes fuit, ut ait Tranquillus. Aliã quoq; uirginẽ ac martyrem nostri tradũt ex hac stirpe fuisse, Domitiani ex sorore neptẽ, ac Aurelio Flauij Clementis Domitiani fratris filio pactã. quæ à Nereo & Archileo eunuchis & custodibus eius Petri discipulis ad fidẽ simul & uirginitatẽ seruandã deducta est, & à Clemẽte presbytero abluta. quare de eunuchis supplicium sumptum, ipsa in Pontiam insulam missa: demum à uiro Terracinam reuocata, per Theodorã & Euphrosynã collactaneas nullo modo auerti potuit, sed illæ potius ad fidẽ ab ea conuersæ, ex quo omnes in uno cubiculo atq; eadẽ urbe crematæ. Domninus philosoph. Syrus genere è Laodicea, discipulus Syriani, ut ait Damascius. Est & martyr eius nominis sub Maximiano, cuius erat cubicularius. Liberat inuocãtes à morsu canis rabiosi. Alius item ꝓfessor: ex Africa pulsus una cum Vincentio & Marcellino præsule Ebredunẽsi. In qua etiam urbe sepultus: eius festum XII. calend. Maij, Superioris uero VIII. Eid. Octob. Donatus grãmmaticus præceptor diui Hieronymi scripsit artem quæ in manibus extat puerorum, quanquã in epitomen redacta. Commentarios item in Terentium & Virgilium edidit. Donatus à quo Donatiani sub Constãte & Cõstantino principibus, adseuerabat à nostris scripturas in persecutione ethnicis traditas, totãq; penè Africã ac Numidiã sua persuasione decepit. reliquit scripta ad suam sectam facientia. Hieronymus. Donatus item martyr præsul Arretinus, sub Iuliano principe, qui parentibus ob fidem interfectis, ipse Arretium aufugit una cum Hilariano monacho uiro sancto, simulq; securi percussus, atq; in eodẽ loco sepultus est. Sunt & plures alij huius nominis martyres. Dorotheus cubicularius Diocletiani cum Petro & Gorgonio socijs eiusdem etiam muneris ac fidei, ab eodem principe quod Christiani facti essent martyrio adficitur, teste Eusebio. Dorotheus præsul Antiochenus uir eruditissimus, Græce & Hebraice doctus, eunuchus ab ipsa genesi fuit, quo magnopere Aurelianum principem dicũt delectatum fuisse, Diocletianũq; eum in honore habuisse: autor Eusebius, qui eum puer sacros libros enarrantẽ se audiuisse testat. Socrates autem in historia tripertita Dorotheum ait Arrianum fuisse pręsulem, & ab ecclesia Antiochena ad Constantinopolitanã translatũ: decessisseq; Honorij principis tẽpore, CXIX. natum annos. Dorothea, Euphemia, Tecla, & Erasina uirgines III. No. Septemb. sub Nerone apud Aquileiam post multa supplicia ab earum patribus qui patrueles erant truncatis capitibus in fluentũ proiectę. Altera Dorothea item uirgo apud Alexandreã sub Maxentio passa. Tertia uirgo tantũ apud Cęsaream Cappadocię Imp. Maximiano. GN. DVILIVS Imperator contra Carthaginenses missus suis nauibus manus ferreas cum irrisu hostium instituit. Sic inter pugnandum hostiũ naues apprehẽdit, qui uicti & capti sunt apud Siciliam. Amilco dux classis Carthaginem fugit, & à Senatu quæsiuit, quid faciendum censerent: omnibus ut pugnaret clamantibus: Feci, inquit, & uictus sum: sic pœnam crucis effugit: nam apud Pœnos dux re male gesta puniebatur. Duilio concessum est honoris gratia, ut prælucente funali & præcinẽte tibicine à cœna publice rediret, eo qđ primus de nauali uictoria triũphasset, Ex Cæcilio. Demosthenes orator Atheniensis patre eiusdẽ nominis admodũ paupere, ut q cultellos factitaret, ab initio Platonẽ audiuit philos. deditus, mox oratoriæ incubuit. Ac primũ quidẽ cum nõ

esset satis apta pronunciatione, à Satyro histrione correptus est. Deinde cum multitudinem & tumultũ expauesceret ac mẽte excideret, prope littoris marini sonitũ dicere adsuescebat, & ut ait Demetrius Phalereus locũ subterraneũ elegit, ubi totos dies secũ agitabat, raso etiã crine ne ob deformitatem foras exire cogeretur. Tertio literã R difficile enunciabat, quam calculis in os coniectis & locum adcliuẽ scandendo pronunciare conabatur, ut ore postea soluto faciliore uia uerba decurrerẽt. Nunquã nisi præmeditatus dicebat: ob quã rem Pytheas solitus est dicere: Demosthenis enthymemata lucernã olere. Alij dicunt hoc Demadis oratoris dictũ. Theopompus eum incõstantem fuisse, neq; ijsdem rebus aut hominibus longo tẽpore uti potuisse dicit: notatur etiã auaritiæ & corruptionis, à rege Persarum pecuniam accipere solitus, ut cõtra Philippum ageret, & ab Harpalo corruptus. Hic em̃ Harpalus ob rationes male administratas fugerat ab Alexandro Magno Athenas, ubi aduocato concilio cũ Athenienses de eo recipiendo agerent: Demosthenes qui paulo ante dixerat non esse recipiendũ, acceptis postea muneribus ualetudinẽ simulauit, ac fascijs collũ circumligatus dixit se Synangẽ, id est, Anginã pati. Aeschynes uero perurbane respõdisse fertur, Demosthenẽ nõ Synangẽ sed Argyrangem pati, cuius rei gratia actus in exiliũ paulo post cum omniũ gratia redijt. Ad ultimum cũ Antipatro Alexandri successori late dominanti infensus esset, ac propterea decernente Demade ut capite plecteretur, aufugit in Calabriã insulam Aegei maris. Ibiq; cum in templo Neptuni ab Archia Tyrio actore tragœdiarũ Antipatri satellite deprehensus esset, sumpto calamo quasi prius epistolam ad Antipatrũ scripturus: uenenũ illic inclusũ exhausit, statimq; moribũdus cecidit. Orare causas cœpit annos natus XXVII. Oratio quæ contra Aeschynem de legatione legiẽ, incertũ an fuerit habita. Hic omniũ suffragio Græcorũ præsertim Dionysii Halicarnassei primas inter oratores obtinet & copia & arte, tum attica elegantia: prælatus etiã ex nostris Ciceroni à Quintil. qđ prius fuerit & arte pręcellat, sed natura nequaquã. Quorũ pulcherrimã comparationẽ uidere licet in IX. eius operis lib. Demosthenes dux Atheniensis missus cũ Nicia contra Syracusas qui Gilippum Syracusanorũ Ducem adcersiuerant auxilio, infeliciter pugnantes ambo: Demosthenes ne ueniret in manus inimicorũ mortem sibi cõsciuit: Nicias uero alter dux capi passus est, ut ait Trogus. Plutarchus uero dicit ambos sibi manus attulisse. Fuit item alius Domesthenes genere Thrax grammaticus, qui Iliada Homeri & Hesiodi Theogoniam in prosam orationem conuertit. Suidas.

EBION Hæresiarcha, unde Ebionitæ, Christũ solum hominem putant, alioquin uirtute perfectum, nec tantum fidẽ satis, sed legis ueteris obseruantiã esse necessariã: Quapropter sabbatũ simul atq; diem dominicã seruant. Eusebius in histor. Hecatæus Milesius historicus celeberrimus temporib. Darei illius qui successit Cambisi Olymp. LX. Auditor Protagoræ. Suidas. Ecebolius Sophista Constãtinopolitanus sub Constantino magno Christianus ardẽtissimus uisus, deinde sub Iuliano principe alius apparuit. Suidas. HECTOR Priami filiorũ fortissimus interfecit, ut est autor Homerus simul & Dares Phrygius, Protesilaum, Merionem, Boetem, Archilochum, Protenorem, Delphenorem, Darium, Polyxenũ, Philippum, Xantippum, Leonteum, Polybetum, Carpedontem, Lepodæmonem, Luphorem, Epistrophum, Schedium, Maimentũ, Palamonem & Patroclum, in cuius ultionẽ & ipse demũ ab Achille interfectus, loroq; tractus, quo ille quondã ab Aiace donatus fuit. Sicuti & Aiax ensi ab Hectore dono dato incubuit. Egemon Characenus (Est em̃ Charax Phrygiæ urbs) uersificator scripsit bellum Leuctricum Thebanorũ & Lacedæmoniorum. Stephanus. Egesistratus Ephesius, ob tribulis sui necẽ exul Delphos perueniens, quemnam locum coleret cõsuluit deum: Cui Phœbus, ubi saltrantes uideret rusticos cum coronis oleaginis. Itaq; profectus in Asiam rusticos eo modo cernens, urbem condidit Eleam. autor Pythocles Samius apud Plutarchum. EGESIAS Magnesius orator egregius qui Asiatici stili autor fuit, attico modo qui tunc uigebat immutato. Strabo. Egesippus historiam scripsit ecclesiasticam V. libris quos habemus à Christi supplicio usq; ad sua tempora rudi stilo. ubi testatur se uenisse Romam sub Aniceto Pontifice, ut ait Suidas. Hieronymus hunc patria Iudæũ dicit ac inter sanctos refert. Alter fuit poeta Comicus, inter fabulas ipsius commemorantur φιλέταιροι. Athenæus. Helladius grammati-

grammaticus Alexandrinus sub Theodosio Iuniore, scripsit Lexicon amplissimum ex ordine literarum. De laudibus item Theodosii. Descriptionem balnei Constantiniani. Dionysium siue musas, nonnullaq; alia. Suidas. Hellanicus historicus Mitylenæus uixit cum Herodoto apud Amyntam Macedoniæ regem. Quo etiã tẽpore Euripides & Sophocles. Idẽ. Electra Agamemnonis filia prius Laodice appellata, Argeis ita cognominantibus eam post patris mortem, quod quasi ἄλεκτρα, id est, sine lecto & matrimonio ad senectutem peruenerit. Aelianus de uaria hist. apud Sophoclẽ est eius nominis Tragœdia scripta. Helena post mortem Menelai à Megapentho & Nicostrato filijs Orestis fugata in Rhodũ ad Polyxo uxorẽ Tlepolemi peruenit, quæ iussit eam arbori suspendi ob uiri zelotypiam. autor Pausanias. Helerna uero, eadem & Crana & Carna dicit, filia Iani apud ostia Tyberina regnabat, donataq; à patre albo sceptro, ac post mortẽ à Crano fratre ibidẽ in luco sepulta, cui sacra instituta durabant. Ouid. Adiacet antiquus Tyberino lucus Helernæ. Põtifices illuc nũc quoq; sacra ferũt. Helchesaitarũ secta tẽpore Phil. Imp. & Origenis cõualescere cœpit. De qua ipse Orig. in disputatione LXXXII. psalmorum sic ait, Venit quidam ijs diebus, qui sibi magnũ aliquid & præter cæteros sapere uideretur: adseuerãs quandam Helchesaitarũ sectam, quę nuper exorta est. Hi quędam de scripturis refutant, & rursus admittũt nouæ ac ueteris legis testimonia. Apostolum Paulum penitus respuunt. Fidei desertores ob metum, citra mẽtis intentionẽ, nihil omnino admittere. Hæc itaq; adseuerant, & librum quendam circumferunt, quẽ dicũt de cœlo lapsum. Cuius uerba si quis audierit, ueniam delictorum consequatur, aliã præter illam quã Christus dicit. Eluidius Auxentij discipulus, imitator Symmachi, diuã uirginem peperisse quidem adseuerat, uti scribitur: uerum postea congressam cũ uiro alios peperisse liberos, qui fratres domini sint appellati. Idq; sacris libris contendit & probat perperam interpretando. Cuius insanam opinionẽ Heronymus lib. II. egregie cõfutat. Eluidius Priscus dicit in Prisco. Ennius poeta: Quem Rudiæ genuere uetustæ, ut ait Sillius. Ciuitas est Calabriæ. Sed Eusebius Tarentinũ eum facit, dicitq; à Catone quæstore Romam translatum in Auentino habitasse: ac unius ancillæ ministerio contentũ fuisse: tanta fuit ei siue parsimonia, siue paupertas. Scipionis etiã Africani familiaris erat, quẽ in bellis semper comitabatur. Sepulchroq; illius demum uoluit inferri. secutus & M. Fuluium Nobiliorem ad bellum Aetolicũ, cuius filium erudijt. Ab hoc & Cato senex dicit literas Græcas didicisse. Vt arte rudis, ingenio maximus taxatur. Quintil. Enniũ sicut sacros uetustate lucos adoremus, in quibus antiqua robora non tantã habẽt speciẽ, quantam religionem. Scripsit plurima, inter quæ Annales: Bellũ Punicũ II. hexametris, quæ sanè amisimus. ex ijs nõnulla Macrobius, quę Virgilius est ab eo mutuatus manifestat: nã dicere solebat se aurũ ex Ennij stercore deducere. Quædã & Gellius ex annali eius XVIII. Spernit orator bonus, horridus miles amatur. Haud doctis dictis cunctãter ne maledictis. Miscent inter sese inimicitias agitantes: Non ex iure manu consertũ, sed magis armis Res repetunt, regnũq; petũt, uadunt solida ui. Pellitur è medio sapiẽtia, ui geritur res. In choro itẽ Iphigeniæ Ennianæ hæc scripta sunt. Ocio qui nescit uti, plus negocij habet q̃ cum est negociũ in negocio. Nam cui quid agat constitutum est, nullo negocio id agit: sed ibi mentem & animũ delectat suũ. Elogiũ sepulchri scribit Cicero in Tuscul. ab eo conditũ. Aspicite ô ciues senis Ennij imaginis urnã. Hic nostrũ scripsit maxima facta patrũ. Nemo me lachrymis decoret, nec funera fletu Faxit: cur? uolito docta p ora uirum. Tria etiã corda se dicebat habere, quod tribus loqueret linguis, Latina, Gręca, & Osca. Se quoq; esse quintã ex Euphorbo Troiano animã: hæc in Homerũ, deinde in pauonẽ, mox in Pythagorã: postremo in se, ut planè uersus indicat Persianus. Enniũ post hũc alterũ grãmaticũ scribit Trãquillus fuisse, qui duos libros de literis & syllabis ac metris conscripsit. L. Cottã adlegando, qui ait forte hũc fuisse, qui Tragœdias scripsit. Epaminondas Thebanus, primus qui patriæ lumen nomenq; inter Græcos attulit. Siquidẽ cũ Lacedęmonijs cõgressus multas uictorias ex eis tulit, postremo in bello lancea transfixus occubuit, incertũ uir melior an dux: Nã imperiũ nõ sibi, ut pleriq; duces, sed patriæ quęsiuit. Pecuniæ diuitiarumq; abstinẽtissimus, ut ei post tot triũphos ueluti Paulo Aemylio Romæ, sumptus postremo funeri defuerit. Sed & gloriæ honorũq; ambitiõe ꝓcul, quippe q̃ imperia magistratusq; inuitus ac rogatus inibat. Neq; ab hoc uitę ꝓposito ratio mortis discrepauit. Nã ubi relatus in castra semianimus audiuit scutũ suũ

seruatum,nec ab hostibus abreptum,ac pro Thebanis uictoriã stare, bene res habet,inquit,atq; ita ueluti gratulabũdus expirauit.hæc ex Trogi VI. Aelianus autẽ eum adeo pauperem fuisse scribit,ut una tantum ueste uteretur,quã siquando fuisset opus interpolare aut reconcinnare,domi interim se cõtineret.Plutarchus uero in Parallelis eũ Bruto opponit in Stesimbroti filij seueritate, quem in bello eodẽ Lacedæmoniorũ dimissum, donec ipse domum ad comitia uocatus abesset,cum reuertens preter mandatũ cũ hoste dimicasse comperit,quanquã uictorem,securi percussit. Ephestiõ Macedo unus è ducibus Alexandri:apud quẽ primas tulit ob pulchritudinem prestantiãq; corporis.Cui rei argumento,quòd cum Alexãder deuicto Dareo eius tentoria cũ solo Ephestione reuiseret,ubi regiæ mulieres fuerant,uxorq; Darei obuiã procedens Ephestionẽ pro Alexãdro adorauisset,quòd forma maiore & augustiore uisus esset, cũq; ille repulisset atq; regem ostendisset: Alexander ait eam non errasse:sed & illum Alexandrum esse. Hæc Arrianus Græcus de gestis Alexãdri.Sed & mortuo quidẽ nõ minora beneuolentiæ signa ostẽdit.Nam teste Plutarcho in eius uita,equos mulosq; tonderi,ꝓpugnacula quoq; ex muris diripi & præcipitari iussit.Tumulum preterea XII.miliũ talentorũ ei extruxit,ac eum uti deũ coli mandauit:ut etiã Trogus testat̃.Ephestion grãmaticus Alexãdrinus scripsit de metrorũ differẽtia Comicorũ,Tragicorũ,& aliorũ,teste Suida,quod opus adhuc extat.Ephippius Cumæus auditor Isocratis, scripsit historiã ab excidio Troie usq; ad sua tẽpora li. XXX.nonnullaq; alia.Suidas.Epicrates orator nobilis Athenis.Cuius meminit Demosthenes in oratione pro legatione.Hic quod propẽsam ad pectora barbam ferret, Sacesphorus est à Platone in Comœdia uocatus, quasi scutũ præseferẽs,αἶαξ ὑπήνης Ἐπίκρατες σακεσφόρε. Alius item comicus.cuius fabulæ sunt ἔμπορος καὶ ἀντιλαΐς. Alius Aeschynis oratoris necessarius cognomẽto Cyrebro, ut ait Demosthenes contra Aeschynẽ.Epictetus philosophus patria Hieropolitanus. Ciuitas est Phrygie Hieropolis. Conditione seruus Epaphroditi cubicularij Neronis principis,corpore claudus,peruenitusq; ad M.Antonini tẽpora.Huius dissertationes Arrianus tribus uoluminibus Grece conscripsit eius discipulus.Ipse uero quædam quæ non extãt dicitur composuisse,ut autor Suidas.Hũc dicebat Fauorinus apud Gelliũ solitũ esse dicere,quod pleriq; essent philosophi ἄνευ τοῦ πράττειν, μέχρι τοῦ λέγειν.id est,non re,sed uerbo tenus.Insuper duo obseruanda esse præcepta,tolerandam iniuriam,& abstinẽdum à uoluptate, quæ hoc apophthegmate continerentur,ὑπέχου καὶ ἀπέχου.huius distichon ponitur à Macrobio:

Δοῦλος Ἐπίκτητος γενόμην, καὶ σώματι πηρὸς,
Καὶ πενίην Ἶρος, καὶ φίλος ἀθανάτοις. Quod uerti sic potest.

Seruus Epictetus genitus sum,corpore claudus:
Paupertate Irus,dijs at amicus eram.

Epicurus Atheniẽsis annos natus quatuordecim philosophari cœpit in hortis,ut est autor Demetrius Magnesius.Summũ bonũ,nõ ut Aristip.in uoluptate corporis,sed in doloris uacuitate ponebat:Quapropter in principijs epist. εὐπράττειν scribebat, id est, bene rem gerere seu benefacere:cũ alij ὑγιαίνειν scribũt,id est, Sanũ esse siue ualere. Honestam uitam & tenuẽ uictũ diligebat,ꝗ parabilior esset, & anxietas animi in parandis lautioribus epulis uitabat̃.Dialecticã damnabat: quando philosophia simplicibus ac ꝓprijs rerum uocabulis cõprehẽdi posset.Deos & prouidẽtiã & officiũ in uita tollebat, sibiq; tãtum consulebat,omnia fato agi existimãs.Metrodorũ Lampsacenũ unicũ in uita comitem & familiarissimũ habuit.Audiuit Xenocratem, scripsit & opera nonnulla nõ extãtia,quæ à Diogene cõmemorantur.Epicarmus Cous auditor Pythagoræ,reliquit de natura rerum,deq; medicina cõmentarios,qui adhuc extant in bibliotheca Vaticana.Epimenides Cretẽsis tẽpore Pythagore,ut Apuleius scribit II.Floridorũ,missus à patre Agisarcho in agrũ ad custodiendũ pecus,in quodã antro obdormiuit an. LXXV.Expertectus cum uideret omnia mutata,domũ reuertens à fratre omnia didicit.Quamobrẽ ꝓ deo est habitus.Idem Atheniensibus pestilentia laborantib.dixit,ciuitatẽ purgari oportere.Itaq; cũ rogatus eò uenisset,iussit,oues albas atq; nigras apud Ariopagũ immolari. Reuertẽs deinde domũ,oblatã ab eis pecuniã renuit. Meminit huius & Plato in primo & tertio de legib.Suidas itẽ de ipsius sopore mentionẽ facit,dicitq; ob longã eius etatẽ, prouerbiũ manasse in rebus obsoletis, Pellis Epimenidia. Præterea uersificatorẽ fuisse, Cui Diogenes adstipulat̃,poemataq; eius enarrat.Plutarchus in Solone scribit hũc Cretensem

tensem ut nouū Euretā existimatum, ac uatem maxime religioneq́; præstantem: adcersitum ab Atheniensib. & in Solonis receptum amicitiam, ad leges ei condendas maximo adiumento fuisse. Cum Munichiam quandoq́; uidisset, dixisse quàm parum prouident Athenienses: nam celeriter locū delerent, si ex eo futura prospicerēt mala. Quod postea euenit. Epiphanius sophista patria Petræus scripsit προγυμνασικά, id est præexercitationes: præterea declamationes, orationes in genere demōstratiuo. Suidas. Epiphanius alius, prius Salaminius, deinde Cypri Præsul. scripsit cōtra omnis hæreticos oratiōes, quæ Panaria appellauit: & alia multa, quæ à doctis ob res, ab idiotis ob uerba legunt̃. Decessit in ultima senectute. De utroq́; Suidas. Fuit item alius Præsul Ticinensis, relatus in numerum sanctorū: qui à Theodoto Gothorū rege pecuniā ad redimēdos in Gallia captiuos impetrauit. Epitherses ut est autor Pausanias, Metrodori filius ex Erythris Ioniæ, nobilis pugil, in quatuor certaminib. uictor. Alius itē sculptor, Lysippi discipulus, ut autor Plin. Alius ex Nicea Bithyniæ grāmaticus, qui de Atticis dictionib. scripsit: ut autores Strabo, & Stephanus. Ephorus Cumæus, Theopōpus Chius, clarissimi historici, discipuli Isocratis, alter freno, alter Theopompus calcarib. indigebat: ut ait Quintil. Ephorus item Cumæus iunior scripsit Galieni principis historiā libris XXVII. præterea Corinthiaca. & alia. Suidas. Ephren Syrus apud Edessam diaconus multa Syro sermone cōposuit: tantæ alioqui dignationis, ut post sacras lectiones in quibusdā ecclesiis eius scripta publice legerent̃. Decessit sub Valente principe. In hāc ferè sententiā Hieronymus. Hunc autorem prius in græcū sermonē translatū Ambrosius monachus Camaldulēsis in latinū uertit: plures uidelicet sermones, inter quos unū in laudē fletus & uituperationem risus. Hic etiā quædam cātica ab Armodio quodam hæretico cōposita, cōuersis in ritum orthodoxū uerbis atq́; sententijs pulcherrime interpolauit: quę in templis canūt̃. autor Socrates in sacra historia. Ephren alius græcus abhinc annos CC. qui uitas principum Constantinopolitanorū Iambico carmine scripsit: qd' opus in bibliotheca Vaticana cernit̃. Eratosthenes Cyrenæus discipulus Aristonis Chij & Callimachi poetę, ex Athenis à Ptolemæo Euergete adcersitus usq́; ad Ptolemæū quintū durauit. Plato minor à qbusdā ob doctrinā uocitatus. præfuit bibliothecæ regiæ, successor Callimachi, excessit an. LXX. sibi cibo sponte subtracto, q̃ diu per morbū torquebat̃: relictoq́; nobili discipulo Aristophane Byzātio, cuius postea Aristarchus auditor fuit. Scripsit pręter Philosophiā poemata, historias, Astronomica, De sectis plures dialogos. Suidas. Ergoteles Crentēsis nobilis Athleta per seditionē patriæ secedēs in Siciliā apud Himerā ciuitatē, Himerus est dictus: ubi nō minorē reperit seditionē inter Gelonē & Hieronē excitatā: qua tādem cōposita obijt in olympia, cursuq́; uicit: cui Pind. hymnū dicauit illū: λίσσομαι παῖ ζηνὸς ἐλευθερίε. Eriphus comicus poeta. eius fabulæ sunt αἰολος, πελτασὴς, μελίβοια: ut Athenæus in XIIII. Dipnosophistarū. Heraclides Lycius domi uir clarus, clarior etiā sophistica facultate, cū throno Atheniensi excidisset, Smyrnæ docuit ubi in honore maximo fuit. Dicūt eū olim apud Seuerū principē extemporali facultate dicentē aulicis præsentib. exterritū sermone excidisse. Solus sophistarū ad hāc artē industria, & labore, natura minime iuuāte cōtendit. Est eius nō iniucundū uolumen qd' laus laboris inscribit̃. Apollonius Naucratita eius æmulus in orationib. eum ut laboriosum & ingenio tardū insectat̃. Audiuit Hadrianū & Chrestū sophistas. Decessit octogenarius domi, superstite filia tm̄ & nonnullis libertis: quib. Rhetoricā reliquit, quæ agellus erat X. talentorū, auditorū mercede sibi cōparatus. Hæc ex libro Sophistarū Philostrati. Fuit item alius è Mopso Ciliciæ oppido grāmaticus: ut Steph. Alius Macedo nobilis pictor q̃ initio naues pinxit. Captoq́; Perseo à Paulo Aemylio Athenas cōmigrauit: eodem tempore quo & Metrodorus philos. & pictor: ut Pli. Heraclides item Pōticus philosophus Athenas concessit, Platonem, deinde Aristotelem audiuit. Reliquit ingenij monumenta quę nō extant. Vir fuit mollioris habitus: ut pro Pontico Pōpicus uocaret̃. ut Diogenes autor. Demetrius Magnesius tradit illum nutrisse draconem quendā, iussisseq́; eū fer etro post mortem imponi: ut ex hoc putaret̃ ad deos migrasse. Plures huius nominis à Diogene cōmemorant̃: hi tamen quos cōmemorauimus, præcipui. Heraclitus penultima producta. sic enim gręce ἡράκλειτος. Hic Ephesius philosophus, ut tradit Suidas, nullum inuenit̃ habuisse præceptorem: tantū natura & diligentia solus profecit: quidā tn̄ audisse Xenocratē & Hippasum Pythagoricū uolūt. Floruit temporib. ultimi Darei, scripsit poetice

multa,ab Ariſt.teſtis ſæpe citãt.Cũ eſſet hydropicus medicũ ſpreuit.Sed oblitũ bubulo ſeuo ſoli ſe ſiccandũ prębens dormiebat,ex quo à canib.dilaceratus eſt.Sui.Tradunt & Hieron.& Euſebius aliũ Heraclitũ Cõmodi Seuericq; principũ temporibus,in Apoſtolũ cõmentarios edidiſſe.Heracleon Aegyptius grãmaticus docuit Romæ, ſcripſit enarrationem in Homerũ & Lyricos.Sui.Heracleas præſul Alexan. ſummus antea philoſophus,factus chriſtianus ſcholæ pręfuit Alexãdrinę:deinde eccleſię Demetrij ſucceſſor. De quo Origenes multa apud Euſebij hiſtoriã li. I I.Eius etiã Africanus in quadã Chronica meminit,ubi Alexandriã ſe dicit properare,Heracleæ fama permotũ. Fratrem hic habuit Plutarchũ,qui item eodem teſte Origene è philoſophia ad fidem ſacrasq; literas cõuerſus,martyriũ inſuper Chriſti cauſa pertulit.Eraſiſtratus medicus , qui primus morbũ cognouit Antiochi,ob amorẽ Stratonices nouercę.Hermagoras Aeolides Carion cognominatus,rhetor egregius:ſcripſit artẽ Rhetoricã lib. V I.De diligentia orationis. De decoro.De elocutione.De figuris.Docebat Romę poſt Cęciliũ Auguſti tẽpore.deceſſit iã ſenex.Fuit item alter Amphipolita philoſ. diſcipulus Perſei : qui plures ſcripſit Dialogos.Suidas. Alius martyr ſub Nerone ciuis ac præſul Aquileienſis Marci diſcipulus,locoq; ipſius apud eã ciuitatẽ dimiſſus, ubi ſecuri percuſſus unà cũ Fortunato diacono fuit iiij.Eid.Iulij.Hermogenes è Tarſo xv.natus annos ſophiſta adeo probatus:ut fama eius ad auditoriũ M.Antoninũ principem exciuerit,ab eoq; munera egregia tulerit. Deinde tempore procedẽte,eũ facultatis habitũ deperdidit, nulla morbi cauſa:ex quo inuidis cauilli materiã præbuit dicentib. ꝓculdubio uerba eſſe alata:ſecundũ Homerũ ἔπεα πτερόεντα.Ea ſiquidem depoſuiſſe Hermogenẽ pennarũ modo . De hoc item Antiochus ſophiſta dicebat:Hermogenes in pueritia ſenex,& in ſenectute puer.Quapropter cũ ad ultimã ſenectutẽ perueniſſet ꝓ cõtempto habebat.Ex Sophiſtis Philoſtrati.Hermocrates Phocenſis,clarus ſophiſtica facultate. Antipatri, magiſtri epiſtolarum Seueri principis,filiã haud forma bona inuitus imperatore cõpellente duxit. Ex quo cuidã è familiarib.interroganti:quando Anacalypteria duceret,id eſt mundũ & munera ſponſæ, ἀπὸ τοῦ ἀνακαλύπτειν,quod eſt manifeſtare & palàm ferre:facete reſpõdiſſe fert. Encalypteria potius,id eſt quaſi abſcondenda.haud deinde multo poſt eã abdicauit.Ex Sophiſtis Philoſtrati.Hermes Triſmegiſtus philoſ. Aegyptius poſt Moſen fuit cuius tempore in Aegypto ſtudia philoſophiæ clarere cœperunt,cũ antea tm̄ circa Aſtronomiã & huius generis diſciplinas doctrina uerſaret, quæ ad exercendũ ingeniũ magis q; ad illuſtrãdũ animũ ualent.Scripſit lingua patria Dialogũ in latinũ ſermonem poſtea cõuerſum:ubi Aſclepius introducit.Deũ omnino unũ opinat omniũ conditorẽ,erroremq; fatet parẽtũ ſuorũ,qui ſuperſtitiones Idolorum inuenerint,easq; quandoq; perituras uaticinat ac pariter dolet.In hanc ſententiã Auguſt.li.viij.De ciuitate dei,ubi eundẽ Hermetẽ reprehendit:quaſi pugnantia ſit locutus, ꝙ cũ patriã ſuperſtitionem deriſerit:eam tamen quã doq; peritură doluerit.Suidas uero dicit eum uocatũ Triſmegiſtum ꝙ conſentanea ferè Trinitati ſenſerit de deo,morientẽq; hæc fuiſſe precatũ : O cœlũ magni dei ſapiẽs opus: teq; ô uox patris quã ille primã emiſit,quando uniuerſum conſtituit mundũ:adiuro per unigenitũ eius uerbũ & ſpiritũ cuncta cõprehendentem :Miſeremini mei.Hermes alter item philoſ.Aegyptius , auditor Syriani ſophiſtæ, condiſcipulus Procli ſub Hadriano principe:uir non minori iuſtitia q; doctrina præditus . Nã ſiquid empturo minus iuſto precio indicaret,ipſe nihilominus iuſtũ ꝓmebat.Siquid uero cõtrà ipſe dãs iuſto minus acciperet,nõ ultra appetebat . Moriẽs iurauit & immortalẽ ſe eſſe & incorruptibilẽ habere animũ.hęc Sui.Hermes itẽ martyr pręſul Philippopoleos inter lxxij.diſcipulos ponit Dorotheo.Paulo aũt cõmemorat in epiſt.ad Ro.Scripſit librũ , in ꝗ dixit Chriſtum forma paſtoris ei iuſſiſſe,ut paſcha die dominico celebret, ꝗ à Latinis nõ recipit.Sepultus apud Baptiſteriũ ex facultatib.Praxedis cõſtitutũ:ut autor Hier.Cuius feſtũ vij. Eidus Maij.Alius martyr ſub Hadriano præfectus urbis , factus chriſtianus ab Alex.Põt. unà cum Theodora ſorore ac tota familia,ſeruis uero ccl.cuius feſtum v. cal. Septemb. ſepultus uia Salaria.Hermeas è Caria dux inclytus Antiochi magni,qui cum eo & Taurum pertranſiit & res magnas geſſit.Ad extremũ ab eo ob ſuſpicionem interfectus unà cum coniuge & liberis qui erãt Apameæ.Polybius . Hermippus Atheniẽſis poeta antiquæ comœdiæ,altero captus oculo,frater Myrtili comici,ſcripſit fabulas xl. Fuit itẽ alter Hermippus Berytius,diſcipulus Philonis Byblij , ꝗ multa cõpoſuit ſub Hadr. principe

cipe.Suidas.Hermodorus Siculus,auditor Platonis:huic uitio datũ eſt, ꝙ quæſtui philoſophiã habuerit,dicta quę ſub præceptore audiuerit colligẽdo, ac dein in Sicilia uẽditãdo.Hæc ex li.Coloniarũ nuper inuẽto.Hermodorũ alterũ architectũ Cic. de oratore cõmemorat.Eros cognomentũ Ro.multis uſurpatũ.Proximis hinc annis in Iudæorum platea effoſſa ueterũ ędificiorũ ingẽtia marmora.ubi hęc erat inſcriptio.C.Verres Eros diſsignator Cæſaris Auguſti.Eroſtratus templũ Dianæ Epheſiæ incẽdit, nominis ac famę libidine:ex quo cautũ ne quis eũ poſtea nominaret,aut ſcriptis traderet.Herodotus Halicarnaſſeus ſcripſit hiſtoriã li.x quorũ quilibet Muſæ nomine inſcribit̃.Cœpit à Cyro Perſarũ rege.Seceſſit in Samnũ offenſus Lygdami tyrãnide, qui tũc in patria regnabat.eo expulſo rediit.Poſtremo inuidiæ ciuiũ obnoxius ſpõte Thuriũ cõceſſit Atheniẽſiũ coloniã,ubi extinctus eſt & ſepultus:licet aliqui Pellæ dicãt.Suidas. Hic Ionice ſcripſit laxior Thucydide.Quapropter hũc Liuio, illũ Salluſtio ex noſtris Quint.cõparat. Hermolaus Cõſtantinop.grãmaticus,ſcripſit ad Iuſtinianũ Imp. Epitomen in librũ Stephani grãmatici de urbibus,ut Suidas autor. Memorat̃ & ante hũc alius, ꝗ cõtra Alex. cõiurauit.Alius itẽ Plinio ſculptor,inter eos qui Cæſarũ domos ſignis nobilibus repleuere.Alius presbyter & martyr,ſub Maximiano apud Nicomediã,Roma oriũdus,trãſlatus inde Venetias in baſilica S. Simeonis. Hic in fide inſtruxit S. Sabinã uirginẽ Romanã.Herod. Alex.grãmaticus, Apollonij etiã grãmatici & filius, & diſcipulus:floruit ſub M.Antonino principe.Scripſit de arte grãmatica teſte Suida :prætereа imperatorũ hiſtoriã,quæ ad nos haud integra peruenit.Heron Athenienſis orator ſcripſit cõmentarios in Herodotũ,Xenophontẽ,Thucydidẽ.Sui.Herophila, uocata Sibylla Erythræa, quæ Tarquinij tẽpore Romã uenit cũ lib.ix.ut ait Gel.è quibus ſex ꝙ ſpreti eſſent,concrematis:reliqui adſeruati,& ingruẽte aliqua calamitate pro tẽpore aditi,à Duumuiris: deinde x uiris ſuper his creatis:poſtremo cũ Capitoliũ flagraret de perditis XV uiri cõſtituti,qui apud Erythrã & in omni Græcia huiuſmodi libros cõquirerent. Treſq; itẽ reperti quib.poſtea uſi fuere.Eſt altera Herophila Athenais,quæ Alexandro dixit,filium eũ eſſe Iouis.Apparuit poſt Sibyllã Erythræã,atq; ei ſimilis autor Strabo.Eſt & Cumęa, & Phrygia.oẽs aũt numero ix.quæ de Chriſto ſunt probe uaticinatæ:& Lactantio lucu lẽter,ac ordine deſcriptæ.Herodũ proſapiã ac geſta in Geographia in Hieroſolymæ deſcriptione narraui. Quapropter hic tantũ Herodẽ Atticũ dicã,è Philoſtrati autoritate, cuius uitã plurib.ille explicuit.Hic Athenis natus,nobilitate generis,potentia ſimul & ſophiſtica facultate præclarus,genus ex Aeacidarũ ſanguine ducebat,patre Attico,cui diuitiarũ initiũ ex theſauro prope domũ reperto fuit.Itaq; eò Atticus peruenit magnitudinis,ut ſub Hadriano multis in Aſia præſideret ciuitatib. cẽtũ boues uno Mineruę die ſacrificaret.Moriens uero quotãnis Mnam populo Attico uiritim legauit.quod Herodes minime ſeruaſſe dicit̃.Itaq; ſtadiũ ꝗd Athenis ædificauit, opportuno cauillo Panathenaicũ uocabat̃,ꝙ uidelicet ex ea pecunia quę cuiq; eorũ ſurrepta eſſet,illud extruxiſſet.Theatrũ itẽ Athenis,Regillę extinctę uxoris nomine dicauit,alterũ Corinthi.In Iſthmo duos nobiles Col.Iſthmi uidelicet, & Amphitrites.In tẽplo Melicertæ delphinum. Delphis ſtadiũ Apollini Pythio,in Olympo Ioui fontẽ, circa Malienſem ſinũ Balineas ſalutares.Ciuitates quoq; ornauit. Canuſiũ in Italia introductis aquis. Oricũ in Epiro, & alia cõplura.Filiũ Atticũ ſumma uecordia iuuenẽ, luxuriæq; omni deditũ,tũ etiã literarũ indocilẽ habuit:ex quo patri uenit in mentẽ,xxiiij. ei pueros æquales cũ eo educare,ꝗ nominib.literarũ uocarent̃,ut earũ memoriã præſenti conuerſatione teneret.Qua diffidẽtia illud Homericũ familiæ ſuę uaticinari ſolebat,cõuerſa una tm̃ dictione: Vnus & is ſtultus domui dimittit̃ amplæ.Quapropter in teſtamẽto ei tm̃ bonis maternis relictis,cætera alienis diuiſit hæredibus.Qđ Athenienſib.ſanè inhumanũ uiſum eſt, nõ cõſiderantib.Achillẽ,Pollucẽ,Memnonem ſuos alũnos extinctos haud ſecus ꝙ ex eo natos ploraſſe,ꝙ ingenioſos optimaq; præditos indole cernerent.Inter præceptores plurimos Polemonem & Fauorinũ præcipuos habuit.Diligẽtia ac labore alioqui tãta,ut cũ doctiſſ.omniũ eſſet,ſtudia nunquã intermitteret:uel inter ipſas epulas,uel noctis interuallis excitatus.Nã cũ alijs alia in eloquẽtia natura dederit:huic oĩa ſimul.In dicendo ſublimis habitus,ornatu nõ dithyrambico:neq; uerba ex poetica mutuãdo,ſed receptiſſima.Breuitate alioqui accõmoda rebus.Et in defenſionib.uehemens & grauis.Atticæ linguæ ſobrius imitator.Nã ſuperfluus ineptuſq; Atticiſmus barbarum ſapit. Oportet

igitur tanquã solis radios in oratiõe splendescere. Vox ei Tragœdorũ haud affectata, sed facilis, ac tempori accõmodata. Habebat & figurarũ uarietatẽ, & cũ perspicuitate recessum. Ob splendorẽ & magnitudinẽ orationis à quibusdã siccitatẽ amantib. Orator sagi natus est appellatus. Adolescens quõdã in Pæonia corã M. Antonino imperatore exci disse fert. Quod claris quãdoq; euenit oratorib. ut Demostheni coram Philippo, qui tñ reuertẽs Athenas ac deperdita Amphipoli, honores, coronasq; adsecutus est. At Herodes ignominiæ tædio adfectus, ad Istrum secessit quasi moriturus: tantum uitã eloquentiæ gloriæ posthabuit. Excessit Marathone anno ętatis LXXIII. relatus Athenas lectica, & omniũ lachrymis in Panathenaico sepultus est. Hæc ex Philostrato. Huius etiam Herodis apud Gellium frequens mentio. Ersilia Romuli coniunx, precib. captarũ fatigata uirũ rogauit, ut parentib. earum ueniam daret, & eos in ciuitatem acciperet: ita rem coalescere cõcordia posse. facile impetratũ. Liuius in primo. Esdras scriba Hebræus, incensam legem à Chaldæis, reuertentib. Hierosolymã Iudæis facta ab Artaxerxe potestate, diuino spiritu restituit, totãq; ueterem legẽ in li. xxij. digessit. Hesiodus poeta Cumæus, puer olim unà cum patre Dio, & matre Pychmede ex patria migrantibus, Ascrã Bœotiæ oppidũ perductus est. Cuius ipse meminit in Ergis. Scripsit poemata Theogoniam, Aspida, Heroidum mulierũ catalogum, Epicedium in quendã Batracũ, quem dicunt dilexisse. Pręterea Erga & Hemeras. Decessit iugulatus noctu ab Antipho & Crimeno fratribus, putantib. per errorẽ sororis interfectorẽ aggredi. Fuisse dicunt nõnulli antiquiorẽ Homero. Porphyrius aũt pluresq; alij post eũ annis centũ, ante uidelicet primã Olympiada annis XXXII. autor Suidas. Ipse uero de se testat uictorẽ fuisse ex uersibus in tripode scriptis apud Heliconẽ. Pausanias dicit eum in certamine musicæ fuisse repulsum, quod non didicerat unà cũ cantu citharizare. Primus agriculturæ præcepta tradidit, ut Plin. lib. xiiij. scribit. Idem teste Augustino lib. I. de Concor. primus fabulas scripsit. Adstipulat & Quintilianus lib. v. Fabula etsi ab Aesopo nomen accepit, quia uidetur primus earum autor Hesiodus, nomine tñ Aesopi maxime celebrant. Idẽ lib. viij. Hesiodus raro adsurgit, magnaq; pars eius in nominib. occupata: est tamen utilis circa præcepta. Daturq; ei palma in illo mediocri genere. Aspida Hesiodi Aristophanes grãmaticus esse nõ putat, sed alterius Homericã Aspida imitari uolentis. Stesichorus tamẽ ipsius esse testatur. Argumentum eius, Hercules cũ Iolao auriga suo proficiscens contra Cygnum Martis filiũ, eum simul cum Ceica eius socero propè iam uicerat, nisi Mars illi clypeũ obtulisset, fabulis adnotatũ. Theogonia deorũ genealogiã & fabulas narrat. Hesychius Milesius sub Anastasio principe scripsit Onomatologion, id est catalogũ nominũ quæ claruerunt. Quorũ epitome Sui. se fatet usum fuisse. Cõposuit & historiã lib. vi. in quib. cõplectit tam Ro. imperatorũ q; aliarum gentiũ & tyrannorũ res gestas usq; ad sua tempora, ut ait Sui. Eubulus Certius Atheniẽsis mediæ comœdiæ poeta. Fabula ipsius μετόριος. Fuit Olymp. xci. Suidas. Euãgelus poeta comicus, ipsius est fabula ἀνακαλυπτόμενος, ut ait Athenæus. Scripsit & de re militari, ut Plutar. in Philopœmene meminit. Eudemus orator & Megalophanes Megalopolita cum Archelao in Academia plurimũ uersati præceptores fuere Philopœmenis Megalopolitæ ducis, ut meminit in eius uita Plutar. Scripsit Eudemus dictionariũ ex ordine literarũ ualde utile, quo utunt excellentes etiã uiri, ut ait Sui. Eudoxus Gnidius astrologus nobilis Platonis æqualis, tris habuit filios, Attidẽ, Delphidẽ, Philadem, scripsit de Astrologia uersib. & octoeterida. hæc Suidas. De eodẽ Plutar. sic ait. Eudoxus & Architas primi Geometriã uarijs cælaturis exornantes, hãc machinamentorũ artem inchoauere. Ipsiusq; Geometriæ ratiões difficilesq; demonstrationes per sensum & instrumentorũ exẽpla edidere. Quapropter in eos inuectus est Plato, q Geometriæ dignitatem sustulissent, quã à cogitatione & rebus incorporeis ad ea quę sensib. perciperent declinassent, quasi ad sui usum corpore et mercenaria indigeret inertia. Hoc pacto fabricãdorũ industria machinamẽtorũ, à Geometria dilapsa secernit, ac diutius à philosophia neglecta una militarib. adnumerat artibus. Hęc ille. Diogenes aũt refert hũc Eudoxũ nõ solũ astrologũ, sed & geometrã & medicũ fuisse. In eaq; disciplina Philistiõe Siculo pręceptore, in Geometria Archita usum fuisse. Præterea primũ curuas lineas inuenisse, floruisseq; Olym. Ciij. Eudoxus Gnidius sophista à Philostrato ponit, pluresq; alij hoc nomine claruere. Eudoxus etiã pręsul Cõstãtinopolitanus Arrianæ sectæ imitator, Valentem principem de sacro fonte leuauit.

Cuius

Cuius etiā tēpore obijt, successit alter Arrianus Dimophilus. Cōtra hūc Eudoxū & Macedoniū celebrata secūda generalis Synodus præsulū CL. Cōstātinopoli, Damasi Pōt. & Theodosii senioris tēpore. Hi negabāt sanctumspiritū esse deū, ubi Macedonio deiecto q sedē Cōstantinopolitanā usurpauerat, surrogatus est Nectarius in præsulatu. Interfuere cōcilio, Gregorij duo, Nissenus & Naziāzenus an. CCCLXXXVII. ex hist. tripartita. Eunomius Locrensis citharœdus: huius statua Locris in Italia ostendit̄, quæ insidentē citharæ cicadā habet. Nā cū in certamine cū Aristone Rhegino musico, chorda una fracta defecisset, cicada superuolās astiuit, quę supplemēta uocis faceret. Strabo. Eunomius alter præsul Cyzicenus sub Valēte principe Arrianæ hæreseos sectator, diuinitatē negabat in Christo, uir corpore & animo leprosus, & exterius interiusq́ morbo regio corruptus. Arte tamē dialectica prępotēs, plurima cōtra fidē scripsit, & differēdi leges suis sectatorib. dedit: unde etiā nūc Eunomiani appellāt̄. Hūc duo Gregorij Nazianzenus & Nissenus pręsules acriter scriptis cōfutauerūt, quę adhuc extāt. Sed Nissenus latius. Ruffinus in XI. hist. Eumolpus Eleusinus uel Atheniēsis filius fuit Musei: ut aūt placet nōnullis discipulus Orphei, uersificator ante Homerū fuisse tradit̄. Suidas. Eugenius ex Augustopoli Phrygię ciuitate grāmaticus, docuit Cōstātinopoli imperāte Anastasio. Idē. Hoc itē nomine plures martyres. Eugenia uirgo Romana & martyr dicit̄ in Hyacintho. Eulalia uirgo Barcinonēsis martyr in patria sub pręside Daciano, tempore Maximiani. Eustorgius Gręcus, missus ab Imp. Cōstan. legatus ad Mediolanēses, ab eisdē præsul electus acceptare prius noluit, q̄ dn̄s adsentiret, q quieuit in eadem urbe III. Eid. Aprilis. Hic etiā corpora Magorū Mediolanū è Cōstan. traduxit, idemq́ inter sanctos relatus. Euagrius monachus, ad quē sunt Hieron. epist. antēq̄ esset christianus, philosophiæ studijs deditus, deinde Cōstantinopoli à Gregorio Nazianzeno diaconus factus, ꝓtinus in Ægyptū secessit ad duos Macarios eremitas, qui tūc sanctitate florebāt. Cū his igit̄ ꝑsancte uiuēs multa cōposuit religioni utilia. de uita monachorum, qui liber Monasticus inscribit̄: pręterea propositiones LX. ad contēplationem pertinētes, quas Gnostica ꝓblemata appellauit. Insuper & uersibus opera duo, unū ad monachos in cœnobijs uel itineribus cōstitutos, alterū ad uirgines. Autor Socra. in hist. triptita. De hoc itē Euagrio Hieronymus dicit, acris & uehementis ingenij fuisse, cōuertisseq́ in latinū sermonē uitā diui Antonij ab Athanasio cōpositā. Euphronius poeta Priapi carmē scripsit, ubi deū Orneatā eū uocat. Sūt Orneæ oppidū apud Corinthū à flumine dictū, ubi erat Priapi sacellū. Stra. Euthymus pugil, patria Locrēsis ex Italia, robore ingēti fuit, saxū miræ magnitudinis allatū humeris ante portā Locrēsiū statuit, quod miraculi gratia uisebat̄. Et Temesæū quendā heroa, ad reddenda quæ rapuerat omnibus magno fœnore cōpulit, ex quo prouerbiū manauit in eos qui contra fas quæstū facerēt, Temesæū genium. Deinde cū circa Cecinū amnē obuersaret̄, è uestigio ex oculis euanuit. Hęc Ælianus de uar. hist. Meminit eius Plin. Pausanias itē in eandē ferè de eo sententiā loquit̄. Dicit em̄ post multas uictorias in Italiā reuertisse. postq̄ Olymp. LXXXVII. Temesæum uicisse geniū loci, quē comitē Vlyssis fuisse, ab oppidanisq́ quia uirginem cōstuprasset interemptum ferebāt. Ob id uagari laruas eius, & nisi placaretur quotannis oblata uirgine, grassari solitas. Has igit̄ Euthymum cōpressisse, liberata uirgine quam deuouerant, & in matrimoniū ducta, uixisse diutius & insolito modo extinctū esse. Euemerus Messenius, antiquissimus hist. teste Lactantio li. i. Insti. Iouis, cæterorūq́, qui dij putant̄ gesta collegit, ac historiā finxit, ex titulis & inscriptionibus sacris, quæ in tēplis antiquissimis habebant̄: quā historiā Ennius poeta interpretatus est. Græcia uero miro recepit fauore, ut sacrā appellauerit. Euphranor Isthmius pictor, emicuit Olymp. CIIII. Inter fictores etiā cōmemorat̄. Fecit Colossos, & marmora, & scyphos sculpsit, docilis ac laboriosus ante oīs. Hic primus expressit signa heroū, Symmetriāq́ usurpauit. Sed fuit in uniuersitate corporū exilior, capitib. articulisq́ grādior, uolumina quoq́ cōposuit de Symmetria & coloribus: opera eius multa cōmemorat Plin. Eupōpus Macedo itē pictor ęqualis Zeusidis, Olym. XCV. arithmeticæ & geometrię peritus, sine quibus negabat artē posse perfici: docuit neminē minoris talento an. X. quam mercedē ei Apelles & Melāthius dedere. Huius autoritate effectū est, ut in tota Græcia pueri ingenui ante omnia Antigraphicē, hoc est, picturā linearē in ludo docerentur, reciperetur q́ ea ars inter liberales. Plin. Euodianus Smyrnæus sophista Aristoclis discip. ꝓfitebat̄ Ro. ubi filiū charissimum

ſimum amiſit.Ex Philo.Euphorbus Troianus Pāthi filius, q̃ Patroclū uulnerauit, interfectus ab Achille.Eutyches Cōſtātinopolitanus abbas.Tertius poſt Manetē & Apollinarē,aliū adfirmabat eſſe Chriſtū, aliud uerbū dei. Negabatq; Chriſti carnē noſtræ ſimilē:nec in patre duas in eodē ſuppoſito naturas eſſe. Sed de cœlo corpus deſcēdiſſe dictitabat,ac in uirginis uterū tanq; ſolis radios penetraſſe, ut uiſum ſit ſanè ex muliere generatū,quāuis uere generatū nō ſit.Suid.Cōtra hunc celebrata quarta ſynodus. Fuit alter poeta Comicus.ex eius fabulis eſt ἄσωτος ἢ ἐπιστολή..Athenæ. Eutychij & Eutychiani, plures appellati martyres tradunt.Eutrop.presbyter, Afer genere,diſcipulus Auguſtini,ut tradit Ptolemæus Lucenſis,q uiros illuſtres cōmemorat.ſcripſit Epitomen Romanæ hiſtoriæ,ab urbe cōdita uſq; ad Valentem principem & Iouinianum.Præterea duas epiſtolas cōſolatorias ſatis ꝓbatas ad duas ſorores,quæ religionis ac uirginitatis ſeruandæ gratia à parētibus fuerāt exhæredatæ, ut teſtat Gennadius Maſſilienſis. Alter præſul Auriſiccēſis Iuſtiniano imperante ſanctitate clarus.Eutidemus Maſſilienſis præceptor Apollonij Tyanei.Eupolis Athenienſis,antiquæ Comœdię poeta xvij.agens annum cœpit clarere,ſcripſit Dramata xvij.Deceſſit naufragio nauigās in Helleſpontum uigente bello contra Lacedæmonios.Ipſius ſunt ἀστράτευτος ἢ ἀνδρόγυνοι.Suid. Alter filius Niciæ Athenienſis,q prima nocte nuptiarū ex ruina thalami unà cum uxore extinctus eſt.In lib.epigrammatum. Εὔπολιν ὥς γλυκερῶν τε γλυκέριον, ὧν ὑμέναιον Εσβεσεν ἐν πρώτῃ νυκτὶ πεσὼν θάλαμος Ouid.in Ibim, Sit tibi coniugij nox prima nouiſſima uitæ,Eupolis ut perijt & noua nupta modo.Eurip. Athenieſis poeta Tragicus, natus q̃ die Xerxes rex ab Athenieſib.fugatus eſt.Fuit primo in Rhetorica Prodici diſcipulus, deinde Socratis in philoſophia,ad Tragœdiā cōuerſus,ſecutus eſt Anaxagorā. Athenis diſcedēs uenit ad Archelaū Macedonię regē,apud quē in honore fuit,ueneris omnino abſtinens,ex quo μισογύνης,id eſt oſor mulierū putabat. Duxit tamen uxores duas,Exceſſit noctu diſcerptus à canibus,annum agēs lxxv.Eius oſſa Pellā translata iuſſu regis. Scripſit Dramata lxxv.uicit quinq;,hæc Suid.Gellius uero de eo hæc refert.Euripidis poetę matrē Theopompus agreſtia olera uēdentē uictū quęſiſſe dicit,patri aūt eius illo nato reſpōſum eſt à Chaldæis,eum puerū cum adoleuiſſet uictorē in certaminibus fore.Ideo puero fatum eſſe pater interpretatus eſt,athletā debere eſſe.roborato filij corpore, olympiā certaturum eum inter athletas pueros deduxit,ac primo quidē in certamine per ambiguā ætatē receptus eſt.Poſt Eleuſino & Theſeo certamine certauit,ac coronatus eſt:mox à corporis cura ad excolēdi animi ſtudiū tranſgreſſus,auditor fuit phyſici Anaxagorę,ac rhetoris Prodici.In morali aūt philoſophia Socratis. Tragœdiā ſcribere annos natus xviij exorſus eſt,in ſpelunca quadā apud Salamina tetra,& horrida. Mulieres omnis exoſus fuiſſe dicit:ſiue q natura ipſa, ſiue q ſimul duas habuerat.Huiuſcemodi odij Ariſtoph. quoq; meminit,ἐν ταῖς προτέραις θεσμοφοριαζούσαις.Is cū in Macedonia apud Archelaū regē eſſet,uteret q; eo rex familiariter,rediēs nocte ab eius cœna canibus à quodā æmulo immiſſis dilaceratus eſt,ſepultusq; Pellæ.cuius oſſa Athenieſib. repetētib.per legatos Macedones denegauerunt.Taxat & à Quintil.his uerbis.Euripides, & Sophocles tragœdiā lōge clarius illuſtrauerūt,quorum in diſpari uia uter ſit poeta melior inter plurimos quærit:illud qdem nemo nō fateat neceſſe eſt, ei q ſe ad agendum cōparauit utiliorem lōge Euripidem fore.Nam is ſermo magis adcedit oratorio generi,& ſententijs denſus, & rebus ipſis,& in his quæ tradita à ſapiētibus ſunt penè ipſis par,& in dicēdo & reſpōdendo omnia illis q̃ fuerant in foro diſertis cōparandus.Cicero autem in quadā epiſtola:Euripidē quāti tu facias neſcio, ego uero eius uerba totidē ſententias puto. Euſtath. Epiphanæus ſcripſit tēporum epitomē,ab Ænea uſq; ad Anaſtaſium principē,ſub quo fuit.Tomos etiam VII.& alia quędam,ut Suidas ait.Euſtath. genere Pamphylius præſul Antiochenus aduerſus Arrianorum dogma multa cōpoſuit ſub Conſtantino principe.pulſus demū eſt in exiliū Traianopolim Thraciæ ciuitatē,ubi & ſepultus eſt. Sunt &q; ipſius uolumina de anima,epiſtolæq; cōplures,Hiero.Poſtremus omnium pręſul,is q in Homerū & Dionyſiū poetas cōmentarios edidit:patria Cōſtantinopolitanus.Emicuit ab hinc annos fere CCC.Euſtath.ante hos omnis Ro. martyr q inter aulicos fuerat Traiani principis.Placidus antea uocatus cū in uenatiōe ceruū ſectaret, cōſpecto inter eius cornua crucis ſimulacro, & uoce feræ eiuſdē audita, cur me pſequeris,domi uxori Theophitæ,& filijs rē manifeſtauit,factiq; ex hoc chriſtiani ipſe unà cū uxore,ſub Had.

in æneo

in æneo tauro necatus est. cuius Romæ tēplū festūq; colit̄. Sūt & alij huius nominis martyres. Eustephius Aprodiseus sophista, scripsit Declamationes. Sui. Eustochius Cappadox sophista scripsit ad Cōstātē principē de Cappadociæ aliarūq; gētiū antiquitate. Idē. Euseb. Pāphili. præsul Cęsareę Palęstinę, scripsit historię li. x. cōuersos à Rufino, De preparatiōe euāgelica, cōuersos à Trapezuntio. Epitomen tēporū, cōuersam à diuo Hier. Multaq; alia quæ nō extāt. In perquirēda bibliotheca unà cum Pamphilo martyre diligētissimus uestigator. Hic teste Hier. in epist. xl vij. Cōstantino magno cū ille Cęsaream uenisset, & si qd ei opus diceret, respōdit: minime, cū mihi tua libertate sit satis: uerū qđ magis opto, iube ꝑ orbē terrarū gesta martyrū, & quicquid inter Christianos actum sit, apud omnia loca, ex publicis ac priuatis monumētis exquiri, ac mihi adferri. Ex q̄ ille postea tū uniuersæ historiæ scriptor apparuit. Sed & ipsemet fatet̄ plura à bibliotheca Alexādri pręsulis Hierosolymitani se accepisse. Idē q̄q; Hier. in Apologia, ut hæreticū eū taxat his uerbis. Eusebiū doctissimū dixi, nō catholicū: nā à fide desciuisse dixi, qm̄ Origenis dogma ꝓbare sit uisus, cum in eius defensionē sex lib. ediderit. In iure quoq; pōtificio eius tātum chronica simul & historia recipit̄. Eusebius natiōe Sardus ex lectore urbis Romę, ob religionē & doctrinā pręsul Vercellēsis factus, à Cōstātino principe Cappadociā missus in exiliū fuit. Deinde sub Iuliano reuersus Vercellas. Edidit cōmētarios Eusebij Cęsarieñ. in psal. quos ipse è grȩco in latinū cōuerterat. Tādē ab Arrianis domo extractus ac lapidib. obrutus ut alij tradūt, domi in cubiculo inclusus: post mēsem vij. decessit, Valētiniano ac Valēte imperantib. ex Hiero. Eusebius pręsul Emisenus, Rhetorici elegātisq; ingenij eodē teste autore multa etiā cōscripsit. Fuit Cōstātij principis tēporibus: sub q̄ extinctus est, ac Antiochię sepultus. Euseb. præsul Nicomediēsis Arrianę sectæ, quē idē testat̄ autor Cōstātinū tūc in Persas ꝓficiscentē baptizasse. Hist. uero tripartita dicit, hūc Eusebio Cæsariēsi maxime amicū fuisse, adhortatūq; per literas eum, ut semel sumptā Arrij opinionē tueat̄, & seruet, fretūq; potētia Cōstātij plures alios in eodē errore cōfirmasse. Euseb. Cremonēsis presbyter ex Hieronymi discipulis, q̄ eius successit administratiōi, uitāq; cōscripsit. Euphemia uirgo Chalcedoneñ. martyr sub Diocletiano: post multas pœnas diuinitus euasas, tādē leonib. obiecta interijt xvi. Cal. Octob. alia in Dorothea dicit̄. Euphrosyna apud Alexādriā uirgo nobilis: nuptias aufugit in quodā cœnobiū ubi pater degebat, ignota habitu uirili, in q̄ ꝑseuerauit usq; ad extremū: annos uidelicet xxxvi. in morte tātum se patri manifestauit, quę se Smaragdū appellabat. Decessit iij. Eid. Feb. Altera uirgo Romana, & martyr in Domicilla dicit̄. Exuperātius præsul Tholosanus ꝓfessor. Cuius meminit Hierony. plures itē hoc nomine martyres.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER XVI.

FABIORVM familia ab Hercule genus iactat: Festo ac Iuuen. carmine testibus. Natus in Herculeo Fab. lare. Hæc in ipso urbis exordio adeo & numero & uirtute uirorū claruit, ut treceti totius belli cōtra Veiētes onus subierint. Cūq; sępe uictores extitissent, ad Cremerā fluuiū castra posuere. Veiētes ad dolos cōuersi, pecora ex diuerso in cōspectu ꝓpulerūt, ad quę ꝓgressi Fabij in insidias lapsi ad unū occidione perierunt. Dies quo id factū, inter nefastos relatus, porta qua exierāt scelerata est dicta. unus ex ea gēte ꝓpter ætatē impuberē domi relictus, genus ꝓpagauit ad Q. Fab. Maximū Cunctatorē. Cęcil. Fabius Ambustus de duab. filiabus, alterā Licinio Stoloni plebeio, alterā A. Sulpitio patricio cōiugē dedit: quarū plebeia cū sororē salutaret: cuius uir Trib. mil. cōsulari potestate erat: fasces lictorios forib. depositos indecēter expauit: à sorore irrisa marito questa q̄ adiuuāte socero, ut primū Tribunatū pl. aggressus est, legem tulit, ut alter cōsul ex plebe crearetur. Lex resistente Appio Claudio, tamen lata, et primus Licinius Stolo cōsul factus. Cecilius. Ambustus uocatus, quod olim adolescens fulmine tactus in natibus fuerit. hinc etiā pullus Iouis, quasi dilectus ab eo uideretur. Et mutata litera, postea Rullus dictus, & Eburnus à cādore. ut Festus ait. Fuit etiā princeps senatus, quē honorē & filius eius postea Fabius Rullianus, & ex eo nepos Fabius Gurges, è successione obtinuere. Quod Plinius in rara commemorat felicitate. Rullianum Plutarchus Rullū appellat. Dicitq; cum esset cēsor, & quosdā uiros è libertinis genitos

amoueret

amoueret à senatu, ꝙ Maximus sit appellatus: quē honorē nulli nisi Valerio, ꝗ patres à plebe dissidētes cōciliauit, tribuerūt. Cæteri aūt hunc Rullianū cognomināt. Nam Rutilianus à quibusdā sicuti Petrarcha, male scribit̄. De eoq; Cęcilius sic ait. Primū de Apulis, & Nucerinis: iterū de Samnitibus, tertio de Gallis, Vmbris, Marsis, ac Tuscis triumphauit. Cēsor libertinos tribu amouit. Iterū Censor fieri noluit, dicēs nō esse ex usu reip. fieri eosdē Censores sępius. Hic primus instituit, ut equites Romani Eid. Quint. ab æde Honoris, equis insidētes, in Capitoliū trāsirēt. Mortuo huic tantū æris populi liberalitate cōgestū est, ut inde filius eius uiscerationes, & epulas publice daret. De eodē sic Liui. li. ix. partimq; in alijs. Q. Fabius cum P. Decio Censor, ne Comitia in humillimorum manu essent, oēm forēsem turbā excretā in iiij tribus cōiecit, urbanasq; appellauit. Adeoq; gratū fuit, ut Maximi cognomē, qđ uictorijs nō pepererat, ꝓpterea sit adsecutus. Cos. factus cū Gn. Martio Rutilio apud syluā Ciminiā lx. Hetruscorū mil. partim cepit, partim interfecit. Hic cū esset magister equitū Papyrij dictatoris, qđ eius iniussu, eoq; absente pugnā cōmiserit, quāuis uictor, iuberet̄q; ꝓpterea ad palū ligari, ac securi percuti, ad urbē cōsugit, ad populū ꝓuocās. Stabāt ex una parte merita familiæ, lacrymæ, ac autoritas Fabij senis patris deprecātis: res bene gesta. Ex altera Dictatoris imp. inuiolatum, disciplina rei militaris semp obseruata. Vicit tādē familię cōmiseratio, senatu uniuerso Dictatorē lenire quęrēte. Tūc Papyrius: Viue inqt Q. Fabi, felicior hoc cōsensu senatus, q̄ ea in qua paulo ante exultabas uictoria. Fabius Gurges huius filius cū male aduersus Sānites pugnasset, & senatus de eo remouēdo ab exercitu ageret, Fabius Max. pater deprecatus est hāc filij ignominiā: eo maxime senatū mouit, ꝙ iturum se filio legatū pollicitus est, idq; præstitit. Atq; eius cōsilijs, & opera filius Cos. adiutus, cęsis Sānitib. triūphauit. C. Pōtiū Herēniū ducē Sānitū in triūphū ductū securi ꝑcussit. Aliquot matronas ad populū stupri dānatas, pecunia mulctauit: ex ꝙ ære Veneris ædē, quę prope circū est, faciundā curauit. Hęc Liui. in epitome. Macrob. aūt causam cognominis dicit, ob deuoratū patrimoniū in luxu. Sed insecuta uirtus, uitia prioris cōpēsauit ætatis. Q. F. Max. Dictator, ut Verrucosus, à uerruca in labris, ita Ouicula, à clemētia morū dictus est. Cos. de Liguribus triūphauit. Annibalē mora fregit. Minutiū magistrū equitū imperio sibi ęquari passus est, & nihilominus periclitāti subuenit. Annibalē in agro Falerno inclusit. Māliū Statiliū trāsfugere ad hostes uolētē, equo & armis donatis, retinuit. Et Lucano cuidam fortissimo, ob amorē mulieris infrequēti, eandē emptā dono dedit. Tarētū ab hostib. recepit. Herculis signū inde trāslatū in capitolio dedicauit. De redēptione captiuorū cū hostib. pepigit: qđ pactum cū à senatu improbaret̄, fundū suū C C. mil. uendidit, ac fidei satisfecit. Cæcilius. Hic iā senex, postremo Scipionis uirtuti, & adolescētiæ ꝓficiscentis in Africā obtrectauit, cui multa ille prudētissime respōdit. ut habet̄ in Liuio. Obijt ante partā à Scipione uictoriā. Filium habuit Q. Fabium. ꝗ Cos. cū exercitu in Apulia erat: ubi legatū patrē ad eū adequitantē procul cōspicatus, lictorē misit: ꝗ iuberet patrē, siqđ à magistratu uelit, ex equo descendere: qđ cæteris ægreferentibus, patrē gratulatū fuisse Liuius refert dicentē: uolui nate experiri, si te Cōsulem esse meminisses. Excessit patre Fabio superstite laudatusq; ab eo elegāti oratiōe, quā scriptā Fabius edidit, haud absimilē stilo Thucididis: sicuti Plu. refert. Q. Fa. Pauli nepos, Allobrox cognomēto. Cos. cōtra Allobrogas Gn. Domitio succedens, de exercitu Bituiti Aruernorum regis cxx. mil. cæcidit. Ipse uero Bituitus ueniēs Romā ut satisfaceret, Albæ custodiæ traditus est: quia cōtra pacē uidebat̄, ut remitteret̄: decretū, ut Cōgētiatus eius filius uinctus Romā mitteret̄. Hæc Liu. lxi. Valerius tamen, ut in Domitio supra memoraui, aliter hoc. Plin. uero in naturali historia dicit: Fabiū in hoc bello febri quartana in acie liberatum fuisse. Huius filius sicuti Valerius scribit, ꝑditā & luxuriosam uitā, maioribusq; indignā egit, adeo ut Pomp. prætor urbanus paternis bonis ei interdixerit. Q. Fab. Pictor. PR. unā cū Q. Fabio Labeone fuit. Liui. viij. de bello Maced. Hunc Cic. in Oratore, & iuris, & literarū, & antiquitatis peritū uocat, ac Annales scripsisse dicit. Liui. eū tēpore Annibalis missū Delphos sciscitatū oraculū scribit. Idq; redeūtē è scripto recitasse. Cognomēti uero causa, ꝙ ut ait Pli. ędē Salutis pinxit. Anno urbis C C C C L. Quę pictura durauit, usq; ad Claudij principatū æde exusta. C. Fabritius missus ad Pyrrhū legatus de redimendis captiuis, ut patriam desereret, magnis pollicitationib. ab eo frustra inuitatus est. Captiui igitur sine precio missi. Consul iterum contra eum profectus transfugā medicū qui pro

mittebat

mittebat Pyrrhũ necaturũ, ad cũ remisit. Censor demũ Publicũ Corneliũ Rufinũ cõsulare ẽ senatu mouit, qđ decẽ põdo argenti facti haberet. Liu. xiiij. Faustus Sullæ filius. Faustus itẽ Quintilius senator tẽpore Iuliani principis. Faustus Afer genere, patria Mileuitanus, secta Manichæus, ingenio callidus, eloquio suauis, libros aduersus Orthodoxos scripsit, quib. Augustinus magno uolumine respondit, diuiso in li. xxxiij. Faustus præsul Reginus sub Anastasio primo claruit sanctitate & doctrina. Alius martyr, unà cũ pluribus alijs sub Valeriano, diaconus. Alius presbyter apud Alexãdriã sub Maximiano. Alius apud Antiocheã cum Timotheo. Faustinus, & Iouita itẽ martyres, hic diaconus, ille presbyter, sub Hadriano apud Brixiã: alter in Beatrice dicit̃. Faustinę uero Augustę inter imperatores. Faustina Augusta Maxentij uxor, etiã martyr apud Alexãdreã fuisse dicit̃, Catharinæ ꝓdigijs, & martyrio permota. Fauorinus philosoph. Arelate oriundus. Dionis auditor fuit, præterea eunuchus, & Hadriano principi infensus: ex quo tria de se mira narrare solebat, se Gallũ græcissare, eunuchũ mœchũ putari, (nã accusatus adulterij à cõsulari uiro fuit) tertio inimicũ Imp. uiuere. Ob quã causam statua eius Athenis disiecta, ubi uiuebat. Hũc Herodes Atticus patrẽ solebat appellare, hæresq; librorũ ab eo factus est. Hæc ex Philostrato, Gellius huius sæpe meminit. Ælianus de uaria hist. dicit hũc quãdoq; in disputatiõe quadã Hadriano cessisse, admirãtibusq; proximis, nónne cedã, inquit, ei, q XX. habeat legiones? L. Fenestella historicus sæpe à Plinio citat̃ testis: Morit̃ Cumis Augusti tẽpore, ut ait Euseb. Felices martyres amplius XL. reperti. Felicitates duæ, matronæ ambę, altera etiã prægnãs cũ perpetua itẽ matrona, Saturnino, Satyro, & Reuocato in Mauritania sub Valeriano Imper. feris indomitis obiecta No. Martij. Alterã in VII. fratrib. postea dicã. Felicianus & Primus apud Nomentũ sub Maximiano. F. Fimbria ciuis sæuissimus, quippe q̃ satelles Cinnę, Valerio Flac. Cos. legatus in Asiã ꝓfectus, per simultatẽ demissus, corrupto exercitu, Ducẽ interficiẽdũ curauit. Ipse correptis imperij insignibus, ꝓuinciã ingressus, Mithridatẽ Pergamo expulit. Iliũ incendi iussit, mox à Sulla Pergami oppressus, & à corrupto exercitu desertus, sibi manus attulit. Flaminij Quintiorũ nomen sibi adoptarunt. Præterea ex eorũ domo, ut ait Festus, ignẽ efferri, nisi rei diuinæ gratia nõ licebat. Primus ex eis q claritatẽ habuerit, C. Q. Flaminius, q Cos. cum C. Seruilio inauspicato iter ingressus, & ab equo q̃ insiderat ꝑ caput deuolutus, cũ Annibale pugnãs apud Trasimenũ cecidit unà cũ exercitu: eius cadauer inter mortuos ab Annibale quæsitũ, nec inuẽtũ. Liui. xxij. T. Q. Fla. superioris filius annos natus XXX. Cos. cũ Sex. Ælio factus Philippum Macedoniæ regẽ prælio fudit, castris exuit. Deinde Thessaliam quæ est uicina Macedoniæ iuuãtibus Ætolis, & Acarnanib. uexauit. Ciuitates quoq; Greciæ, quæ sub rege Philippo erãt, ꝑ precõnẽ liberas esse ꝓnunciauit. Demetriũ filiũ obsidẽ accepit, quẽ postea pecunia mulctatũ in regnũ restituit. Nabim Lacedæmoniorũ tyrannũ subegit, eiusq; filiũ obsidẽ itẽ accepit. Reuersus deinde Ro, postq̃ triumphasset, iterũ legatus in Græciã cum Mannio Accilio Cos. cõtra Antiochũ & Ætolos, ac ad cõfirmandas in fide Rom. socias ciuitates missus est. His igit̃ apud Thermopylas uictis, irã Cõsulis in Græcos q desciuerãt, mitigauit. Ludos Iunoni Samiæ per precõnẽ nunciauit. Legatus etiã ad Prusiã, ut Annibalẽ peteret missus, causa fuit, ut ad Antiochũ ille cõfugeret. Postremo cẽsor factus, qui ultimus ac ꝑfectissimus magistratus, in patria senex diẽ obijt. Ex Plutar. Cæcilio, Valerio. L. Q. Flaminius huius frater, uir cõsularis quidẽ, sed libidinosissimus. Is puerũ ardebat adeo, ut siue ꝓuincias adiret, siue exercitus duceret, nunq̃ ab eius latere discederet, eoq; quondã in cõuiuio, aliquẽ corã se necari cupere dicẽte, statim unũ è dãnatis securi percuti iussit. Valerius Antias id amore fœminæ factũ dicit. Liuius aũt scriptũ esse dicit in Catonis oratiõe: Gallũ transfugã cum uxore ac liberis uenisse, & ab eo epulis exceptum, mox ut scorto qđ amabat, obsequeret̃, ꝓpria manu cõfossum. Cuius etiã sceleris meminit Ci. de Sen. Cato deinde cẽsor senatu eum amouit, reclamãte T. Fl. fratre, cuius tandẽ precib. restitutus fuit. Hic fratre Cos. uigẽte bello Mac. Attalo & Rhodijs iuuãtibus, Eubœã & maritimã orã cepit. Deinde Acarnanes Leucade urbe, quę caput est Acarnaniæ expugnata, in deditionẽ accepit. Li. xxxiij. Gn. Q. Fla. q Cos. cum M. Æmylio cõtra Ligures Apuanos res gessit, de quo Li. in ix. de bel. Ma. sic ait, Trãslatum deinde ad Apuanos Ligures bellũ qui in agrũ Pisanũ Bononiẽsemq; ita inuaserãt, ut coli nõ posset. bis quoq; perdomitis Cos. pacẽ dedit finitimis, & q à bellis quieta ut esset ꝓuincia effecerat, ne in ocio mili-

militem haberet, uiā à Bononia perduxit Aretium. De hoc itē Plut. in ꝓblematis dicit:
agrum Po. Ro. reliquiſſe cuius fructu & uectigalib. circum Flaminium & ludos eque-
ſtres ſtatuerunt, præterea cum pecunia ſuppeteret, uiam flaminiam munierunt. Trāquil
lus autē dicit, hanc uiā ad Ariminum ab Aug. perductā. C. Fla. & Fuluius Coſs. cum in
Inſubres copias agerent, fluuius q per agrum Picenum illabit̄, cruore fluxiſſe uiſus eſt.
Augures cum malis auſpicijs Coſs. creatos affirmarēt, è ueſtigio illos per literas reuoca
uerunt. Receptas igit̄ Flaminius nō prius aperuit, ꝙ collatis ſignis barbaros in fugā uer
terit. Quib. nihilo minus redeuntibus populus Ro. nō proceſſit obuiam, priuatusq; tri-
umphauit, ac uterq; ſe abdicare coactus eſt. Liuius. L. Flaccus unus ex auditorib. Ci. &
patriæ defenſorib. in cōiuratione Catilinæ, PR. ex Aſia decedēs à D. Lęlio ſuggeſtione
Aſianorū & Græcorū accuſatus, qd' prouinciā & ꝓuinciales iniuſto grauaſſet onere &
remigū & pecuniæ, defendit̄ à Cicerone, abſoluit̄q; à Iudicibus: ubi de Græcorū multa
& leuitate & natura uidere licet. Pedianus. Flaccus Munatius è partibus Pōpeianis, cū
mœnib. incluſus à Cæſare obſideret̄ in quodā Hiſpaniæ oppido, Cęſarianos omis æta-
tis ac ſexus ibi necauit. Val. de Crudelitate. C. Flaccus librū ad Cæſarē de Indigitamētis
ſcriptū reliquit. Sūt aūt indigitamena libri Pōtificales, q nomina deorū, & rationes ipſo
rū numinū cōtinēt. Cēſorinus. Verrius Fla. libertus docēdi genere maxime claruit: nāq;
ad exercitādū diſcentium ingeniū æquales inter ſe cōmittere ſolebat, ꝓpoſita nō ſolum
materia quā ſcriberent, ſed & præmio qd' uictor auferret. Ab Auguſto nepotibus eius
præceptor electus trāſiit in palatiū cū tota ſchola: uerū ut ne quē amplius poſt hac diſci
pulū acciperet. Docuitq; in atrio Catilinę domus, quę pars palatij tūc erat. & LLS. Cen
tena in annū accepit. Deceſſit ętatis exactę ſub Tyberio. Statuā habet Præneſte in ſupe
riori fori parte cōtra Hemicyclū, in quo faſtos ab ſe ordinatos & marmoreo pariete inci
ſos publicauerat. Trāquillus. Val. Flac. duo, de quib. in Valerijs dicemus. Flaccus & Te
rētianus martyres ſub Hadriano, ſepulti apud Tubertū ubi ſunt paſſi. Flauiā gētē ſcribit
Trāquillus è Reate deſcēdiſſe. Nā Veſpaſiani auus T. Flauius Petronius municeps Rea
tinus, bello ciuili Pōpeianarū partiū Cēturio: incertū ſpōte an uocatus ꝓfugit è Pharſa-
lica acie, domūq; ſe cōtulit, ubi deinde uenia & miſſiōe impetrata coactiōes argētarias
factitauit. Huius filius Sabinus pater fuit Flauij Veſp. principis, & Sabini, qui pręfectus
urbis fuit. Hoc ſanè cognomē præter Veſpaſianos Valētinianus princeps cum tota do
mo & progenie habuit, ut inſcriptio pōtis ueteris Romæ adhuc oſtendit. In Cōſtantini
itē magni ꝓſapia, oēs Flauij appellati, ut præter alia eiuſdē etiā arcus oſtēdit. Gn. Flaui-
us cuius meminit Liu. & Pōponius de origine iuris. Cic. q̊q; ꝓ Murena. Inuētus eſt ſcri
ba qdā q cornicū oculos cōfixerit, & ſingulis dieb. ediſcēdos Faſtos populo ꝓpoſuerit,
ab ipſis iuriſcōſultis eorū etiā ſcripta cōpilarit, Itaq; irati illi: q ſunt ueriti ne dierū ratiōe
peruulgata & cognita ſine ſua lege & opa poſſet agi. Is Libertino patre natus, ædilis Cu
rulis fuit ꝑ forēſem factionē creatus: quæ cū comitia cāpū turbaret, & in his ꝓpter nimi
as uires dominaret̄, Q. Fa. cēſore in IIII. tribus redacta eſt, eaq; res Fabio Maximo no-
mē dedit. Li. li. xi. Rauēnę quoq; in tēplo diuę genitricis huiuſmodi eſt inſcriptio. Flauię
Q. F. Salutari cōiugi chariſſimę. L. Publicius Italicus Dec. orn. & ſibi V. poſuit. hic Coll.
Fabr. M. R. HS. XXX. N. V. dedit: ex quorū reditu quotānis Decurionibus Coll. Fab.
M. R. in ęde Nep. quā ipſe extruxit die Neptunaliorū pręſentib. ſpor. bini diuiderent: et
Decuriōibus XXVIII. ſiue Cēteni Quinquageni quotānis darent̄. ut ex ſumma ſic. V.
arcā Publiciorū Flauiani & Italici filiorū, & arcā in qua poſita eſt Flauia Salutaris uxor
eius, roſis exornēt de XXV. ſacrificentq; ex XXII. & de reliquo ibi epulent̄. Ob quā li
beralitatē Col. Fabr. M. R. inter benemeritos quotānis roſas Publicijs ſupra ſe & Flauię
Salutari uxori eius mittendas ex XXXV. ſacrificiūq; faciūdū de XX. LLS. ꝑ magiſtros
decreuit. Flauiani itēq; Florētij martyres plures. Floridus ꝓfeſſor ac præſul Tifernas u-
bi recubat, tēplūq; ei dicatū. L. Florus hiſtoricus ſe ad Traiani tēpora ꝓueniſſe teſtat̄ in
li. i. Scripſit hiſtoriā Ro. breuitate admodum & elegātia poſteritati acceptiſſimā. Præte
rea epitomē omniū librorū Liuij ab eo factā: cōſtans eſt opinio. Quint. li. x. de huius pa
tre ſic ait. Memini Iul. Secundū illum æqualē meū, atq; à me ut notū eſt familiariter ama
tū, miræ facundiæ uirū, qd' ſibi foret à patruo ſuo dictū: Is fuit L. Florus, flos eloquentiæ
gallicæ, cum ibi eā exercuerit, princeps alioquin inter paucos diſertiſſimus. Florus mar
tyr unà cum Demetrio & Honorato apud Oſtiā, alter profeſſor. Flora meretrix quæ hę

redem

redẽ po.Ro.reliq̃t:unde Floralia in eius honorẽ.Fuere itẽ duę uirgines martyres.una cũ Lucilla sorore,&multis alijs Romę sub Helio pręfecto.altera cũ Maria apud Cordubã. M.Fõteius cũ Gallię pręesset cũ exercitu,accusatus male administratæ ꝓuinciæ,à Ci.defendit:ubi multa cõtra Gallorũ testiũ irreligionẽ dicta. Fõteia eius soror, uirgo uestalis in eadẽ oratiõe memorat. Fortunatus præsul Pictauẽsis in uico ꝓpe Tauriscos ortus,educatus Rauẽnę:Felicis eo tẽpore præsulis Tauriscorũ socius cũ ex oculis laboraret, ac Martini miraculo liberaret,ut gratias ageret,ad eius patriã in Galliã ꝓfectus,apud Pictauos habitauit,ibiq; doctrina sanctisq; morib.præsul Pictauẽsis creatus,sanctorũq; gesta, partim prosa,partim carmine conscripsit. Martini uitã iiij.libris Heroico uersu ꝓsecutus est.Hymnos quoq; omniũ celebritatũ diuerso metro satis elegãter explicuit, ut q̃ ab ineunte ętate studijs poetices liberaliũq; artiũ educatus fuerit.Hęc ex Paulo Foroiul.Fortunatus pręsul Tudertinus,ꝓfessor Iustini principis tpe.Fortunatus itẽ et Felix fratres martyres Vincẽtini sub Maximiano apud Aq̃leiã. Fortunatianus Consultus de arte rhetor. scripsit,q̃d opus extat.Fortunatianus alter natione Afer,præsul Aquileien.sub Cõstant. magno cõmẽtarios in euãgelia breui admodũ & illiterato sermõe scripsit:tm̃ detestabilis,ꝙ Liberiũ pontificẽ pro fide ad exiliũ properantẽ primus fregit, & ad Arrianæ sectæ subscriptionẽ cõpulit:ex Hier.Cor.Frõto philosophię simul &dicẽdi pręceptor M.Antonini principis,adeo ab eo dilectus,ut ille statuã ei à senatu statui peteret. autor Capitolinus.Frontonis alterius sub Nerone &Domitiano meminere Tacitus,Iuuenal.Martia. Clarũ militiæ Fronto togæq; decus.Itẽ. Frontonis platani cõuulsaq; marmora clamant. Frõtones totidẽ martyres fuere.primus Petri apost.discip.ciuis ac præsul Petrocoricẽ. in Aquitania:alter sub præside Daciano in Hispania unà cũ xvij. alijs. Fuluiorũ domus patricia claros & ipsa uiros habuit,diuersis tñ cognominib.L.Ful.Flaccus primus transalpinos Ligures domuit,missus auxilio Massiliensiũ aduersus Sallyes Gallos,q̃ fines eorum populabant. Q.Ful.Flaccus Cos.cũ Appio Claudio Capuã quæ ad Annibalẽ defecerat,ꝑ obsidionẽ cepit.Literas à senatu acceptas, in quib.iubebat ut in plectendis ciuibus supsederet,nõ prius resignauit q̃ senatũ Cãpanũ necari mãdauerit.Liu.xxxvi.Idem postea procõsul in prælio ab exercitu Annibalis interficit.li.xxxvij.Gn.Ful.Flaccus huius frater cũ L.Cor.Scipiõe Cos.factus de Sãnitib.triũphauit.Idem prætor in Apulia ab Annibale superatus amissis XX.mil.de exercitu cũ CC.equitib.aufugit.Ex quo Sempronius Blesus cũ accusauit,ꝙ eius inscitia ac temeritate male rem gesserit, pecunia deinde capite anquisiuit.Demũ XVII.perduellionis se iudicare dixit.Diem igit̃ comitijs Fuluius à Gn.Calphurnio urbis prętore petijt,uti frater Quintus auxilio ueniret,q̃ Capuã obsidebat.Cũq; populo nõ uideret obsidio ꝓpterea deserenda, in exiliũ Tarquinios actus est.Liu.Fuluius Cẽtimalus,teste Floro,Illyricos eorũq; reginã Teucã ꝑdomuit.Ful.Flaccus Censf.tectũ marmoreũ Iunonis Laciniæ spoliauit,ut ædẽ quã dedicauerat tegeret, tegulæ ex S.C.reportatæ.Liu.xlij.M.Ful.Nobilior prætor in Hispaniã ꝓfectus est. Deinde biennio post Cos.tpe belli Mac.cũ Gn.Manlio eodẽ tẽpore:ille Gallogręcos, Fuluius uero Aetolos supauit.De quib.ouãs urbẽ ingressus.Post hæc Ambraciẽses q̃ defecerant uicit,à quib.accusatus,ꝙ crudeliter oĩa diripuisset, defensus à Cos. Gn. Flaminio triũphauit,multaq; argenti ac auri põdera in ærariũ intulit,præter signa tabulasq; pictas quas abstulit.Quã uictoriã per se magnificã Ennius amicus, q̃ comes eius profectionis fuerat,celebri carmine perscripsit.Cic.quoq; in Tus. Catonẽ ait Fuluiũ uituperasse, ꝙ in ꝓuinciã poetas secũ duxisset.Hũc etiã Fuluiũ Macrobius dicit libros Fastorũ cõposuisse,eosq; in æde musarũ & Herculis posuisse.Q.Ful.Nobilior huius filius,uir eloquẽs,Enniũ poetã à quo eruditus fuit,ciuitate donauit.Ful. Gallus ordines duxit in exercitu Antonij cõtra Parthos.Fuluia M.Antonij uxor,Curioni antea nupta,nõ muliebres artes edocta,sed magistratus regere & imperare.Hãc Antonius interdũ ludis aggrediebat, ut tũc cũ fama esset Cæsarẽ in Hispania esse mortuũ:Antonius ueste famuli noctu uenit,dixit se à M.Antonio tabellarium.Illa rogat an ualeat Ant.Ipse nihil. Cumq; epist.legeret, erat ẽm scripta amatorie: ꝓtinus in collũ inuadit. meminit Cic.in Phil. Hãc postea Ant. dimisit,ducta Octauia.In hãc Octauiani Cæs.lasciuũ ac probrosum apud Martial. legimus epigrãma.Fulgẽtius patria Toletanus,præsul Hispalensis,professione monachus, relegatus ab Arrianis:deinde reuocatus annum ante obitum præsulatu cedens,antiquũ repetijt cœnobium; sub Anastasio primo Imp. & Gelasio pont. Scripsit Mythologias,

& nonnulla alia, ut autor Sigisbertus. Alter præsul Otriculanæ urbis sub Totila.

GALBARVM familiã, Sergiorũ nomine uocatã, primus Sergius Galba orator illustrauit, cõsularis tẽporũ suorũ eloquẽtissimus, quẽ Tranquil. scribit, ex prętura Hispaniã obtinentẽ XXX. Lusitanorũ mil. perfidia trucidatis, Viriatini belli causam extitisse. Valerius aũt dicit, eũ triũ Lusitaniæ ciuitatũ conuocato populo, tanquã de cõmodis eius acturũ, nouẽ milia hominũ trucidasse. Pedianus ait, eũ pro direptis Lusitanis, accusatũ à Cẽsorino Catone: duosq; amplexũ filios prætextatos, absolutũ ꝓpterea misericordia fuisse. Cic. in Oratore de eo sic ait. Ser. Galba paulo post Læliũ & Scipionẽ, princeps ex latinis in eloquentia, illa oratorũ propria & quasi legitima opera tractauit, ut egrederet̃ à ꝓposito orandi causa: ut delectaret animos, ut permoueret, ut augeret rẽ, ut miserationib. ut cõmunib. locis uteret̃. Sed nescio quõ, huius quẽ cõstat eloquentia præstitisse, exiliores orationes sunt, & redolẽtes magis antiquitatẽ, q̃ Lælij aut Scipionis, aut etiã ipsius Catonis. Serg. Galba eius nepos ob repulsam cõsulatus infensus Iulio Cæsari: cuius legatus in Gallia fuerat: cõspirauit cum Cassio & Bruto: Propter q̃d Pedia lege damnatus est. Ab hoc imperatoris Galbæ auus, & pater. Nã auus Sergius Galba clarior studijs, q̃ dignitate: Non enim egressus præturæ gradũ, multiplicẽ nec incuriosam historiã edidit: autor Tranquillus. A. Gabinius legatus, reb. aduersus Lucanos prospere gestis, multis oppidis expugnatis, in obsidione castrorũ hostiliũ cecidit. Liuius LXXVI. A. Gabinius q Ptolemæũ in regnũ reduxit. Alter presbyter, & martyr è genere Diocletiani: frater Caij Pontificis: pater Susannæ uirginis, & martyris: quæ nuptias filij Diocletiani recusauit. Gabinus cinctus, genus uestis cõsularis, à Gabijs sumptus. Gallos supra multos nominaui. Gallus itẽ abbas ex Ibernia oriundus, sed disciplina Columbani sanctissimi, diuersa cœnobia obiuit, eius tandẽ hæres, & successor nominis. In Gallia apud castrũ Buruigium quiescit, uixit annos XCV. Galba uidua Romana, Symmachi uiri patricij filia: sub Theoderico rege: quę uiro defũcto cœnobio se addixit. Laborabat ex carcinomate in mãmilla, inter sanctas colit̃. Gaudẽtius præsul Ariminensis, martyr sub Cõstãtio principe, patria fuit Ephesius, uenit Romã: deinde ꝓmotus, Synodũ Ariminẽsem infirmauit: ob quã rẽ ab Arrianis cęsus in fouea quadã annis LXX. ignoratus iacuit. Nũc apud Ariminũ tẽplo simul & cœnobio ei dicato præcipue colitur. Alter Præsul Nouariẽsis, ex Eporedijs oriũdus: discipulus Eusebij Vercellẽsis: comesq; exilij ob Arrianos inter professores adscribit̃. Galenus medicus è Pergamo ciuitate Asiæ, emicuit Traiani tẽporibus usq; ad Antoniũ Piũ. Scripsit uolumina XV. autor Suid. Scripsit etiã in opera Hippocratis dictionariũ ex ordine literarũ: quæq; sint eius uera opera, ab adulterinis secreuit. Venisse quãdoq; Romã dicit̃, ac cœlũ Romanũ incõstãtiæ maxime accusasse. Hunc oẽs tũ Auicenna in quodã libro principẽ medicorũ appellat. Ganymedẽ Troianũ Plautus Catamitũ uocat ab aquila raptũ. Xenophon in Symposio nõ ob formã corporis, sed ob præstãs ingeniũ ab Ioue raptũ dicit: ut eius etiã nomen indicat. Ex duob. enim uerbis Homericis cõpositũ esse uult: hoc est Lætatur, intelligens. Verba subijciã. Καὶ ἐγὼ δὲ φημὶ καὶ Γανυμήδην οὐ σώματος ἀλλὰ ψυχῆς εἵνεκα, ὑπὸ Διὸς ἐς τὸν ὄλυμπον ἀνενεχθῆναι. μαρτυρεῖ δὲ καὶ τοὔνομα αὐτοῦ. ἔστι μὲν γὰρ δήπου καὶ Ὁμήρῳ, Γάνυται δ' ἀκούων. τοῦτο δὲ φράζει ὅτι ἥδεται δ' ἀκούων. ἔστι δὲ καὶ ἀλλοθί που, πυκινὰ φρεσὶ μήδεα εἰδώς. ἐξ οὖν ἀμφοτέρων τούτων οὐχ ἡδυσώματος ὀνομασθεὶς ὁ γανυμήδης, ἀλλ' ἡδυγνώμων. Templum præterea ipsius Romæ fuisse, Iuuenalis in Satyra testatur. Nuper enim ut repeto templũ Isidis & Ganymedis. Geminiani duo, alter martyr sub Diocletiano cum Lucia uidua, per quam Christianus factus fuerat, passus est: cuius festum XIIII. Cal. Octo. Alter præsul Mutinensis professor Iouiniani principis tempore. Cuius festum colit̃ III. Cal. Feb. L. Gellius nõ tam uendibilis orator, q̃ ut nescires q̃d ei deesset: nec enim erat indoctus nec tardus ad cogitãdũ: nec Ro. rerũ immemor, & uerbis solutus satis: sed in magnos oratores incidit eius ætas: multã tamen & utilem amicis præbuit operam, atq; ita diu uixit, ut multarum ætatum oratoribus implicaretur, multum etiam in causis uersaretur. Cic. in Oratore. Aul. Gel. scriptor noctium Atticarũ tempore Traiani: Fauorinũ philosophũ maxime coluit: qui cũ Athenis unà uiuebat homo Romanus, quamuis grãmaticum nõ excesserit. Laudem habet in eo scribendi genere, quod eodẽ fere tempore Aelianus Romæ tentauit homo Græcus. Geminus presbyter Antiochenus: sub Alexãdro Imp. floruit, qui quamq̃; uir doctissimus pauca cõscripsit ut ait Hieron. C. Geminius P R, aduersus Thracas infeliciter pugnauit. Liuius LXX. Gen

nadius

nadius presbyter Massiliensis, Theodosii tēpore, uiros illustres post Hieron. continuauit. Alter fuit præsul Cōstantinop. sub Leone seniore Imp. Edidit cōmentarios in Danielē: præterea Homilias nōnullas. Genesius Arelatēsis patria, arte mimus & infamis, christianos apud Imperatorē Diocletianū turpissimis gestibus irridebat, passus tandē & ipse sub codē. Georgius martyr, genere Cappadox, Tribunus mil. sub Diocletiano merebat. Draconē maximū in Africa exercitū terrentē, solus deo fretus dicit̃ interemisse, quę tamē historia in Niceno cōcilio inter Apocrypha est habita. Germani præter martyres, tres inter professores præcipui memorant̃. unus præsul Antissiodorensis, qui peregrinationis gratia insidens asino Rauennā uenit, ubi obsoniū cū argēteo uase, missum ei à Placidia matre Valētiniani iunioris, statim pauperib. dedit. Inuitatus ad cœnā ab eadē asino inuectus eodē est. Decessit in eadē urbe, in Galliā postea relatus. Alius patria Augustodunēsis Abbas S. Symphoriani: deinde præsul Parisiēsis, ubi etiā recubat. Tertius pręsul Capuanus alibi narrabit̃. Gerardi quatuor. duo inter sanctos, totidēq; inter beatos relati, suis in locis dicunt̃. Giraldus uero ꝓfessor, idēq; patria Germanus, & pręsul Bracharēsis Alphonsi primi Lusitaniæ regis tēpore fuit. Gildardus uero & Medardus gemini fratres sub Clodoueo sancto rege Frācorū, de quorū nobili stirpe fuere, eodē die uidelicet VI. Eid. Iunij nati, & simul extincti, eodē quoq; & præsules facti, alter Rothomagensis, alter Medardus Nouiomensis: postea Tornacensis, quā promotionē puer olim sibi prædixerat. Sanctus uterq; in sua requiescit ecclesia. autor Vitardus. Giges rex Lydiæ inducit̃ à Platone, pastor regis Lydiæ: Cū die quadā uenisset in nemus, coactus est quibusdā magnis imbribus descēdere in terræ hiatū, ubi ęneū equū uidit, in cuius laterib. animaduertit cauernas esse, quib. apertis uidit corpus hominis mortui magnitudine inusitata. annulūq; aureū in digito, quē ut detraxit, ipse induit: & ad pastores reuersus, cū eum uertebat ad palmā, nulli uidebat̃: ipse aūt cuncta uidebat, cū annulū in digito reponebat. Itaq; hac oportunitate usus, stuprū intulit reginæ, eaq; adiutrice regē suū, & quos obstare posse uidebat, sustulit. Itaq; annuli beneficio, rex factus est. hæc Cic. de Officijs li. iij. Hic etiā oraculū cōsuluit, nūquis eo beatior inueniret̃. Cui deus, Aglaus Psophidius dixit. Is erat Arcadū pauperrimus, ætate iā senior, terras agelli sui nunq; excesserat: cōtentus tātū sorte sua. autor Valerius de Felicitate. Glaucus Hippolochi filius, Bellerophontis nepos, auxilio Troianis uenit: cū quo Diomedes memor ueteris hospitij, iunctis dextris amicitiā iniuit, armaq; cōmutauit ænea, precio ix. boum, cum illius aureis armis, quæ centū erant boū. autor Hom. Iliados vi. Glaucus piscator, ut habet̃ in fabulis xiij. Metamorphoseos, pisces captos supra ripā explicuit, donec retia siccarent̃. At illi cōtacta herba reuerso spiritu, in mare ꝓsilierunt. Glaucus eam herbā degustans immortalitatē adeptus est, ꝓtinusq; in altū ruens, inter deos marinos est receptus. Qui amore Scyllę marinę nymphę captus, ad Circē uenit remedij gratia. Illa zelotypa locū ubi Scylla lauare cōsueuit, uenenis infecit, quē attingēs pubetenus in canū figurā uersa est. Glaucus Antenoris Troiani filius ab Agamemnone interfectus, ut autor Dictys Cretēsis. Glaucus Sisyphi filius, qui apud Potniā regnauit, equas alebat humana corpora pascētes, à quib. & ipse postremo deuoratus in funebrib. Peliæ ludis: author Probus grāmaticus. Seruius uero dicit, Glaucū Potniadē sacra Veneris spernentē, ab equab. suis, quib. ad currū utebat̃, dilaceratū. cuius meminit Vir. in iij. Georg. Alius Minois filius. Alius inter ministros Vulcani, ex his qui ferrū exercēt, cōmemorat̃ ab Herodoto. Alius itē Lemnius statuarius à Stephano. Glaucon Atheniēsis philos. scripsit dialogos ix. uno in uolumine. autor Diog. Glyceriū Thespiensis meretrix, quæ dono Cupidinē à Praxitele acceptū, Thespiensib. & ipsa donauit. Stra. Glycerius unus ex Imperatorib. Romanis postea dicetur. Gnæus prænomē Ro. à generando dictum, sicuti Manius à mane, & Lucius à luce. Festus. Gordiani inter principes Ro. dicēt̃. Fuit alter martyr, cū Epimacho, sub Iuliano principe: cuius aulicus fuerat, sepultus in uia Latina, ad secundū lapidē. Gotardus natione Germanus ꝓfessor: ex monacho Henrici primi opera factus præsul Ismensis, ubi etiā iacet. Gracchos per h, Velius Longus scribi iubet. Pręterea Sēpronij nomine cūcti appellant̃. T. Sempronius Gracchus Gracchorū ex Cornelia Africani sorore pater, ꝓcos. Celtiberos in deditionē accepit, ac monumentū operū suorū Gracchurim oppidū in Hispania cōstruxit: ut Liuius refert. Consul in Sardiniā nauigans, inde caprarū greges, captiuorumq; uictor portauit. ex quo natum prouerbium: Sardi uenales. Censor libertinos in quatuor tribus ur-

banas diuisit. Collegã suũ Appiũ Claudiũ dãnari passus nõ est. Cũ geniali thoro duos angues quondã reperisset, respõsumq; esset periturũ ex ipsis cõiugibus, cuius sexus anguis esset cõcerptus, marẽ illico necari iussit. Ita uxori pepercit: ipse paulopost obijt diẽ. Scipionẽ Asiaticũ, quãuis inimicũ, duci in carcerẽ non est passus. Prętor Galliã domuit. Liui. Plut. Val. Addit pręterea Gellius ex oratiõe eius nõnulla uerba, quę ad populũ habuit, cũ e Sardinia reuersus est. Versatus sum, inquit, in ꝓuincia, quõ ambitioni meę conducere arbitrabar. Nulla apud me popina, neq; pueri eximia facie stabãt. Sed in cõuiuio liberi nostri modestius erãt, q̃ apud principẽ. Et paulo inferius. Ita uersatus sum in ꝓuincia, ut nemo possit uere dicere, assẽ aut eo plus in munerib. me accepisse, aut mea opera quẽq; sumptũ fecisse. Biẽnio fui in ꝓuincia. Si ulla meretrix domũ meã introiuit, aut cuiuspiã seruulus ꝓpter me sollicitus fuit, omniũ postremissimũ, nequissimũq; existimatote. Cũ à seruis eorũ tã caste me habuerim, inde potestis cõsiderare, quõ me putetis cũ liberis nostris uixisse. Atq; paulopost. Itaq; Quirites tũc cũ Ro. ꝓfectus sum, zonas quas plenas argenti extuli, eas e ꝓuincia inanes retuli: Alij uini amphoras quas plenas tulerũt, eas argẽti plenas domos reportarũt. T. Gracchus huius filius Quæstor Mancino in Hispania fœdus eius flagitiosum ꝓbauit. Periculũ deditiõis, eloquẽtię gratia fugit. Trib. pl. legẽ tulit, ne qs plus mille agri iugera haberet. Octauio collegę intercedẽti nouo exẽplo magistratũ abrogauit: deinde tulit ut de facultate, quę de Attali hæreditate erat, populo diuideretur. Deinde cũ ꝓrogare sibi potestatẽ uellet, aduersis auspicijs in publicũ processit, statimq; Capitoliũ petijt, manũ ad caput referẽs, qua salutẽ suã populo cõmendabat. Hoc nobilitas accepit, quasi diadema posceret, segniterq; cessante Mutio Cos. Scipio Nasica sequi se iussit q̃ saluã Rẽp. uellẽt. Gracchũ in capitolio senatus oppressit. Cuius corpus Lucretij ędilis manu in Tyberim missum, unde ille Vispillo dictus. Nasica ut inuidię subtraheret̃, per speciẽ legationis in Asiã ablegatus est. Hæc Cæcil. Sed Cic. in Bru. plura de eo. Vtinã in T. Graccho talis mẽs ad Rẽp. bene gerendã fuisset, quale ingeniũ ad benedicẽdũ fuit. Nã diligẽtia matris Corneliæ à puero doctus, & Græcis literis eruditus fuerat. In eis etiã adolescẽs Diaphanẽ Mitylenæũ, Græciæ tẽporib. illis disertissimũ, habuit. Eius & Carbonis habemus oratiões nõdũ satis splẽdidas uerbis, sed acutas, prudẽtięq; plenissimas. Idẽ de Orat. T. Gracchus seruũ habebat cũ fistula eburnea, q̃ occulte post eũ dũ concionaret̃ inflãdo, eo sono, aut illũ remissum excitaret, aut intentionem reuocaret. C. Gracchus Ti. frater pestilẽtẽ Sardiniã Quæstor sortitus, nõ ueniẽte successore, spõte decessit. Asculanæ & Fregellanæ defectionis inuidiã sustinuit. Trib. pl. agrarias & frumẽtarias leges tulit. Colonos etiã Capuã & Tarentũ mittendos cẽsuit. Triũuiros agris diuidũdis se, & Fuluiũ Flaccũ ac C. Cassiũ cõstituit. Quare accersitus cũ in senatũ nõ uenisset, armata familia Auẽtinũ occupauit, ubi ab Opimio uictus, dum à tẽplo Lunę desilit, talũ intorsit: & Pontinio amico apud portã Trigeminã, ac P. Lectorio in ponte Sublicio persequentib. resistente, in locũ angustũ peruenit: ubi uel sua, uel aliorũ manu interfectus: caput à Septimio Attilio amico Gracchi ad Opimiũ relatũ, auro expẽsum fert̃, ꝓpter auaritiã infuso plumbo grauius effectũ: ex Cæcilio. Cic. aũt in Oratore. C. Gracchus doctus à puero, flagrãtiq; ingenio fuit. Damnũ res Romanæ latinæq; literę illius immaturo interitu fecerũt. Atq; utinã nõ tam fratri pietatẽ q̃ patriæ præstare uoluisset. quo ille ingenio tali diutius si uixisset, uel paternã, uel auitã gloriam consecutus, eloquentia quidẽ nescio an habuisset parẽ quenq;. Grãdis est uerbis, sapiens sentẽtijs, genere toto grauis. Manus extrema nõ accessit opibus eius, pręclara inchoata multa. ꝑfecta nõ plane. Legẽdus est inq; hic orator Brute, si quisq; alius iuuentuti. Nõ enim solum acuere aciẽ, sed alere ingeniũ potest. Gregorius & Basilius uiri sanctissimi, pariterq; doctissimi: Cappadocesq; genere, uterq; Athenis simul ꝓfecit Rhetorũ Philosophorũq; studijs. Deinde simul XIII. annis in cœnobio quodã deo mãcipati, tm̃ sacris literis operã dedere. Post hæc alter alteram ingressus uiam, Gregorius apud Nazianzũ oppidũ Cappadociæ, in patris locũ pręsul subrogat̃. ubi maxime Arrianorũ turbini restitit. Mox quoq; reddita pace orthodoxis adcersitus Cõstãtinopolim ad emẽdãdũ eũ populũ, recẽtib. hæreticorũ infectũ uenenis, tm̃ breui tpe eidẽ præsidendo profuit, ut tũc primũ illi in fide renasci uiderent̃. Sed statim inuidia gloriã subsecuta est. obtrectare quidã cœperũt, palãq; uociferari, Gregorium Constantinopolitanam sedem occupasse: ipsum priorẽ repetere, ac alium subrogari oportere. Quod ipse animaduertẽs cũ iam superare posset, cedere maluit, q̃ eius gratia

cædis

cędis aliqd, aut tumultus orireẽ. Atq; hoc pacto pristinã repetẽs sedẽ, qđ reliquũ fuit ęui sacris lectionib. aut scriptionib. tradidit, Quib. ut qetius uacaret, successorẽ sibi, ac coadiutorẽ, q populo præesset, elegit, ætate iã ingrauescẽte. Extãt & Basilij præclara ingenij monumẽta. Nos fermè X. eius oratiũculas cõuertimus in latinũ. Basilij etiã instituta monachorũ. Hæc Rufi. xi. hist. Hier. aũt eius opa cõmemorat. Greg. inqt Nazianzenu, uir eloquentiss. præceptor meus, à quo scripturã explanãte didici, ad xxx. mil. uersuũ omnia opa sua cõposuit, ex quib. illa sunt. De morte fratris Cęsarij, laudes Cypriani, Athanasii, Maximi philosophi post exiliũ reuersi, quẽ falso nomine qdã Heroni inscripserũt, qa est alius liber uituperationẽ eiusdẽ Maximi cõtinẽs, quasi nõ licuerit eũdẽ, & laudare, & uituperare pro tpe. Præterea lib. hexametro carmine, uirginitatis, & nuptiarũ cõtra se dissidentiũ. aduersus Eunom. li. ij. De S. S. lib. i. Cõtra Iulianũ lib. i. Secutus est aũt Polemonẽ in dicẽdi stilo, uiuẽtiq; sibi pręsulẽ successorẽ ordinãs, ipse ruri uitã monachi uixit. Decessit sub Theodosio principe. Gregorius Nissenus itẽ præsul, frater Basilij, Theologus ex doctrina uocatus, rhetoricæ & eloquẽtię studijs legitime imbutus, orationes edidit: quę nũc extãt aduersus Eunomiũ, de diuinitate filij: Apologiã quasi fratris Basilij, quẽ ille defunctũ manifeste oppugnabat, nõ ausus uiuũ attingere. Homilias præterea in Cãtica & ad sororẽ Macrinã. De anima. De laudibus Steph. Protomartyris. Gregorius Põticus è Neocæsaria Ponti ciuitate, discip. Origenis, magna uir fama sanctitatis, pariter & doctrinæ. Nã & Athenis florebat philos. nondũ christianus. Inde Berytũ uenit, ibiq; iura docebat. Permotus Origenis fama, qui tũc Cęsareę sacros libros enarrabat, eò uenit, à quo uerã philosophiã edoctus est. Reuocantib. mox parentib. in patriã redijt, ubi adhuc nullis initiatus sacris, sanctitatis plura edidit signa, ęgros curando, plurimosq; ad Christi fidem per epist. eruditas uocãdo. Huius meminit Pamphilus martyr. Eusebius itẽ in li. quos de Origene conscripsit. Hæc Socra. in hist. Tripart. Gregorius Iacticus, Haliari præsul usq; ad extremã senectutẽ, scripsit diuersos tractatus stilo mediocri, ut Hieron. ait. Gregorius martyr Spoletinus sub Dioclet. & ciuis. In eadẽ urbe Cõcordius presby. Romanus, martyr sub Antonino. Gorgiã inter Leõtinos natũ Sicilia tulit. Cui tãq; patri, quicqd habet artis, ars sophistica referat acceptũ licet. Quod em̃ ornamẽti Aeschylũ miraẽ antiquitas addidisse tragœdiæ, uestẽ uidelicet, pulpitũ, personas, heroũ nuncios, quib. scena et ꝓscenium ornaẽ: hoc itẽ Gorgiã suæ tribuisse arti palã est, uehemẽtiã in dicendo, paradoxas, spiritũ, magniloquẽtiã, elocutionẽ, transgressiones, adiectiones, uerba etiã poetica ornatus gratia, ex qb. oratio cũ dulcis, tũ potẽs emanaret. Quãtũ aũt extẽporalitate præstiterit, ubi de sophistica in uniuersũ tractauimus executi sumus, qua disciplina optimos Atheniẽsiũ sibi deuinxit Critiã & Alcibiadẽ, ambos ætate florẽtes. Itẽ Periclẽ & Thucydidẽ penè senescẽtes. Agatho uero poeta Tragicus, quẽ unũ scena miraẽ sapiẽtẽ, pulchreq; loquentẽ, sæpe in iambis suis Gorgizat. Sed & in Panegyricis eminentissimus uisus, orationẽ Pythicã habuit ex ara: cuius rei gratia statua eius aurea in eodẽ templo posita fuit. Vixit an. CVIII. ea corporis ac sensus integritate, qua iuuenis. Ex lib. Sophist. Philost.

IAmblycus philos. Pythagoricus è Chalcide Syriæ fuit, Porphyrij discip. Constãtini magni tpe. Adeo ꝓfecit, ut secũdas post præceptorẽ Romæ obtineret, nec ab eo quicq; differre uidereẽ, quo ad doctrinã, nisi q ille melior facilitate, candoreq; oratiõis, hic paulo durior habebaẽ: ac, ut de Xenocrate Plato dicebat, uenere dicẽdi carebat. Morib. adeo ꝓbatus, ut eius uitæ abstinẽtia, modestiaq; ea tẽpestate cõspicua fuerit. In secretũ se semel in die recipere solebat, ubi quãdoq; à discipulis ab humo sublimis aliquãto uisus, cũ dijs adloq putatus est. Diuinatiõis in eo inter cætera, uel id argumentũ deprehẽderũt: Cũ quondã è suburbano è sacrificio rediret cũ suis discipulis, ac de sacris loquereẽ: extẽplo, abrupto sermone, diuertamus inqt, alia uia quãdo hæc est, uti sentio, polluta funere nescio quo. Pars ergo eũ secuta est. Pars aũt cœpto itinere pergere ꝑseuerãs obuiã uespillones habuere, qui à defuncti cadauere reuertebãtur: Interrogãtesq; ueritatẽ deprehẽderũt. Hæc ex Eunapio greco autore. Hier. quoq; de eodẽ sic scribit. Iamblicus philos. dogmata Pythagorę cõmentatus est, imitatus ex parte Moderatũ uirũ eloquentissimũ, & Archippũ, & Lysiadã Pythagoræ auditorẽ, quorum Archippus & Lysiades in Græcia Thebis scholas habuere, qui memoriter doctoris pręcepta tenentes, ingenio pro libris utebanẽ. Iarchas philos. Indus apud Philost. in uita Apoll. narraẽ. Ianũ inqt Macrob. physici cœlũ esse uolũt, ab eundo, q semper eat. Pheuras

illum specie draconis, in os caudã reflectẽtis, figurat eundẽ esse finẽ & principiũ anni denotãs. Hetrusci Vadimona, Latini Vertumnũ eũ, teste Seruio uocabãt. Tẽporis q̃q; patrẽ bifrontẽ, ortũ uidelicet, occasumq; cernentẽ. Hora. Matutine pater seu Iane libentius audis. Ouid. Prǫsidet & cœli forib. cũ mitibus horis. & alibi. Cũ tot sint Iani, cur stas sacratus in uno? Quapropter sacrificiũ ab ipso prius incipiebãt. Primus omniũ Latiũ incoluit in Vaticano, locusq; hodie cõmõstrat, ubi oppidulũ instituit de suo nomine. Iani tẽplũ ad infimũ Argiletũ Numa dicauit, indicẽq; pacis fecit, ut clauso à bellis uacaret. Ter igit clausus. ab eo primũ, deinde post ij. bellũ Pu. post Actiacã uictoriã. Hyacinthus & Protus eunuchi Eugenię filię Philippi pręfecti, sub Maximião martyres, cũ ea sepulti in cœmiterio Priscillę. Alter iugulatus apud Terracinã. Ianuarius pręsul Beneuẽtanus, martyr sub Diocletiano unà cũ Acacio, Desyderio, Proculo, et Festo socijs apud urbẽ Puteolos. Ianuarij quoq; martyres alij alibi dicti. Ibycus patria Reginus, historicus, uixit apud Polycratẽ Samiorũ tyrannũ, regnãte Crœso. Hic dicit primus Sambucã musicũ instrumentũ inuenisse, genus uidelicet citharę triangularis. Insanus in amore puerorũ. Ferunt eius lib. viij. lingua dorica. Suid. C. Icilius Tri. pl. Virginiæ spõsus, qui ob flagitiũ Ap. Claudij unà cũ Virginio socero X uiros expulit. Liu. iij. Ictus Tarentinus, nobilis palęstrita, toto uitę tpe Veneris expers fuit, ut arti accõmodatior esset. tãta illi gloriæ libido. autor Ælianus de uar. hist. In hoc igit illud apostolicũ deprehẽdimus, qui in stadio currũt, ab om̃ib. abstinẽt, & hi quidẽ ut corruptibilẽ coronã accipiãt, nos aũt ut incorruptã. Idęus Rhodius uersificator, opus Homeri iterauit, carmẽ carmini cõparãdo: scripsit & Rhodiorũ res uersibus trib. mil. Suid. Ideus media cor. Apharei filius seu Neptuni, Aetoliæ rex, qui ex Marpissa Cleopatrã Meleagri uxorẽ genuit, & ob uxoris zelotypiã Apollinẽ iaculatus. Iliados ix. Idanthyrsus Scytharũ rex, bello res magnas gessit, multũ Asiæ subiugauit, usq; in Ægyptũ excurrit, ut Stra. xiiij. Idmõ uates inter Argonautas, Apollinis & Asteriæ filius. ex Idmone aũt & Testia Testor, è Testore Calchas itẽ uates, ut placet Pherecyd. Apollonius aũt poeta Idmonẽ Abantis filiũ esse dicit. Herodotus item. Idomeneus Deucalionis filius Minois nepos rex Cretensiũ, qui teste Hom. populos suos ad Troiam duxit. In reditu cũ immolare primũ occurrentẽ si incolumis domũ rediret, statueret, in filiãq; incideret, pulsus ob crudelitatẽ à ciuibus in Salentinũ Calabriæ promontoriũ pelago deuenit, ubi & ciuitatẽ condidit. Virg. Et Salentinos obsedit milite cãpos, Lyctius Idomeneus. IESVS, seruator hebraice, pręter dñm nostrũ fuere quatuor. Primus qui successit Mosi in ducẽdo populo, quẽ in terrã ꝓmissiõis introduxit. exploratores Hiericho ad Raab misit, qui etiã cursum Solis prodigiose moratus est ad superandos inimicos, uocat aliter Iosue. Alius filius Iasedech sacerdos ex genere Aaron, qui anno primo Cyri regis cũ Zorobabele duce & Iudæorũ populo, è Babylonia in Iudæã uenit tẽplũ ædificatũ. perseuerauitq; usq; ad an. vij. Darei, renouatũq; dedicauit. Tertius filius Syrach, legis hebraicæ doctor sub Ptolemæo Euergete, & Simõe Oniæ filio Sacerdote. Hic librũ scripsit Ecclesiasticũ. Cuius opus in græcũ sermonẽ Iesus itẽ eius nepos, ut in prologo testat, cõuertit tpe Ptolemæi Euergetis, sub quo in Aegypto uixit. Quartus inter LXXII. Christi discipulos cognominat Iustus. Hiero Syracusanus cũ esset ex duce rex factus, po. Ro. ꝑpetuus amicus fuit: ac cũ omnis expers disciplinæ in morbũ incidit, erudiri cœpit, ac ultro sermonib. physicis aures accõmodare: donec paulatim, dũ per ualetudinẽ licuit, poetis Pindaro & Simonide adcersitis, usus est, fratriq; Geloni propterea experti omniũ literarum præstitit. autor Aelianus de uaria hist. Hic etiã dicit, orta domi seditione eum expellere uolentiũ, inermis in forũ prodijsse, blandaq; oratione populum in officio cõtinuisse. Hiero Ferreus cognomento, Atheniensis, familiaris Nicię ducis Atheniensis, unaq; cum eo disciplinis eruditus, poemata nõnulla conscripsit, quæ Plutarchus in Nicia ad ætatẽ suã peruenisse testatur. Hieronymus Sicilię tyrannus, Hieroni patri successit admodũ puer: cui pater metuens, relictis tutoribus XVI. mãdauit moriens, ut fidem erga po. Ro. an. L. ab se cultam inuiolatã seruaret. Hic postea abiecta tutela, contempta patris disciplina ac moderatione, luxuriosius & arrogãtius agẽdo, à Romanis desciuit, Annibaliq; adhæsit. Cumq; superbe nimis in ciues sese haberet, ab eisdem interfectus est. author Liu. lib. iiij. secundi belli Pu. Hieronymus Rhodius historicus, familiaris Demetrij Poliorcetis, relictusq; ab eo præfectus in regione Bœotiæ, scripsit res ab ipso Demetrio gestas, ut Plutarch. in Demetr. Hieronymi doctorũ principis uitã recensere, parergon fortasse fuerit, cum

cum tot illustriũ uirorũ sit mandata monumentis, quædã tñ ex eius libris de se loquẽtis, præsertim ad eius literas pertinẽtia, in mediũ afferã. Ac primũ in lib. de Viris illustrib. se ex oppido Stridonis ortum fatet̃, patre Eusebio. Romã uenit admodũ adolescẽs, ibiq; se studijs liberaliũ artiũ tradidit. De quibus sic ipse in Apologia ad Pãmachiũ & Oceanũ. Dũ essem iuuenis, miro discẽdi ferebar ardore: nec iuxta quorũdã præsumptionem ipse me docui. Apollinarẽ Laodiceũ audiui Antiochiæ, frequẽter & colui, & cum me in sanctis scripturis erudiret, nũquã illius cõtentiosum dogma suscepi. Iã canis spargebat caput, & magistrũ potius ꝙ discipulũ decebat, perrexi tñ Alexãdriã, audiui Didymũ, in multis ei gratias ago: q̃d nesciui, didici: qđ sciebã, illo docẽte nõ perdidi. Putabãt me homines finẽ fecisse discẽdi, rursus Hierosolymã ad Bethleẽ ueni, quo labore, quo precio, Barabanũ nocturnũ habui præceptorẽ: timebat eñ Iudæos, & mihi alterum exhibebat Nicodemũ. Accuset me quisquã, q̃a hominẽ Hebræũ habui præceptorẽ, & q̃a Didymi, & Apollinaris inter se dogma cõtrariũ est: arguat potius, ubi hæresim defenderim, ubi prauũ dogma sim secutus. De cõuersione aũt sacrorũ librorũ, sic in epist. ad Augustinũ. Quod aũt in alijs quæris epist. cur prior mea in libris canonicis interpretatio asteriscos habeat, & uirgulas prænotatas, & postea aliã trãslationẽ absq; his signis ediderim: pace tua dixerim, uideris mihi nõ intelligere qđ quæsiuisti. Illa eñ interpretatio lxx. interpretũ est, & ubicũq; uirgulæ, id est, obeli sunt, significat̃ ꝙ lxx. plus dixerint, ꝙ habet̃ in hebræo. ubi aũt asterisci, id est, stellæ prælucẽtes, ẽ Theodotiõis editiõe ab Origene additũ est: & ibi græca trãstulimus, hic de ipso hebraico qđ intelligebamus expressimus, sensuũ potius ueritatẽ, ꝙ uerborũ ordinẽ interdũ cõseruãtes. Et miror quõ lxx. interpretũ libros legas, nõ puros, aut ab eis editos, sed ab Origene emẽdatos, seu potius corruptos ꝑ obelos & asteriscos, & Christiani hominis interpretatiunculã nõ sequaris: præsertim cũ ea quæ addita sũt, ex hominis Iudæi atq; blasphemi, post Christi crucẽ editiõe transtulit. Vis amator esse uerus lxx. interpretũ? nõ legas ea quæ sub asteriscis sũt. Imò tolle de uoluminib. ut ueterũ te fautorẽ ꝓbes. Porrò ꝙ dicis, nõ decuisse me interpretari post ueteres: & nouo uteris syllogismo, Aut obscura fuerunt, quæ interpretati sunt, aut manifesta. Si obscura, tu quõ ausus es post eos disserere, q̃d illi explanare nõ potuerũt? si manifesta, superfluũ est te uoluisse disserere, qđ illos latere nõ potuit: Respõdeat mihi prudẽtia tua, Quare tu post tãtos & tales interpretes, in explanatiõe Psalmorũ diuersa senseris ab Origene, Euseb. Cæsariẽsi, Theodoro Heracleota, Asterio Scythopolitano, Apollinare Laodiceno, Didymo Alexãdrino, apud Latinos aũt Hilario Pictauẽsi, & Eusebio Vercellẽsi præsule, q Origenẽ & Euseb. trãstulerũt, quorũ priorẽ noster Ambr. secutus est. Si eñ obscuri sũt psal. te q̃q; in eis falli potuisse putãdũ est. Si manifesti, illos in eis falli potuisse minime putãdũ, atq; hoc pacto sufflua fuerit interpretatio tua. Hac deniq; lege nullus post priores loq audebit: cũ potius humanitatis tuæ fuerit, in quo ueniã tibi tribuis, indulgere & cæteris. Ego eñ nõ tã uetera abolere conatus sum, quæ linguæ meæ hominib. emẽdata de græco in latinũ trãstuli, ꝙ ea testimonia quæ à Iudæis prætermissa sũt uel corrupta, ꝓferre in mediũ, ut scirẽt nostri q̃d hebræa ueritas contineret: si cui legere nõ placet, nemo cõpellit inuitũ. Deinde paulo inferius. Et si me, ut dicis, in noui testamẽti emẽdatiõe suscipis, ꝙ plurimi linguæ græcæ habẽtes sciẽtiã, de meo possint opere iudicare: eandẽ integritatẽ debueras etiã in ueteri credere testamẽto, ꝙ nõ nostra cõfinximus, sed ut apud Hebræos inuenimus, trãstulimus. Præter uero supra ab eo narratã causam uertẽdi uetus testamẽtũ, est & alia quã in Apologia cõtra Rufinũ adsignat his uerbis: Quod aũt me ad uetus testamẽtũ uertẽdũ impulit, uidi apud lxx. interpretes multa præterita, quæ ab apostolis cõmemorant̃. Causam erroris non est meũ exponere: Iudæi prædicant factũ diuino cõsilio esse, ne Ptolemæus unius dei cultor ac Platonicus apud Hebræos duplicẽ diuinitatẽ deprehẽderet. Quare ubicũq; de patre & filio scripta cõstãt aut siluerũt, aut aliter interpretati sũt, ut & regi satisfacerẽt, & arcanũ fidei nõ manifestarẽt. Itẽ quæ me causa impulit, Origenis audacia fuit, q editionẽ Theodotionis lxx. interpretib. miscuit obeliscis, asteriscisq; additis. Sed in hac scripturæ cõuersiõe, multa se passum ab obtrectatoribus & maleuolis fuisse, etiã in eadẽ apologia testat̃ hoc modo. Scripsit frater Euse. se apud Afros præsules epist. meo nomine scriptã reperisse, in qua agerẽ pœnitẽtiã, & me ab Hebræis fuisse inductũ testabar, ut Hebræa uolumina in lati. uerterẽ, in quib. nulla sit ueritas. Sed malitia nõ habet tãtas uires, quãtos conatus. Studiosissimũ

&auidū discẽdi eū semper fuisse, uel illud in primis declarat, quod alio loco dicit: Literę marsupiū nõ sequunẽ: sudoris comites, nõ uoluptatis: ieiunij, non suauitatis: cõtinentię, nõ luxurię. Demosthenes plus olei ꝙ̃ uini expẽdisse dicit̃, &oẽs opifices nocturnis semper uigilijs pręuenisse. Quod ille facit in una litera exprimẽda, ut à cane discat: tu in me criminaris, ꝙ homo ab homine literas Hebræas didicerim. Inde est qđ quidã ineruditi pudentes remanent, dū nolunt discere quod ignorant: nec Horatiū cõmonentem audiunt, Cur nescire pudens praue ꝙ̃ discere malo? Librū Didymi de spiritu sancto nõ æmulatiõe Ambrosii, uti Rufinus obiecerat: sed ardore fidei cõuertit, quū de illo semper honorifice in alijs loquat̃ locis. Sic eñ ad Paulinū scribit: Malui enim alieni operis interpres existere, ꝙ̃ ut quidã faciūt, informis corniculæ modo, alienis me coloribus adornare. Legi dudū de spiritu sancto quosdã libellos, & iuxta Comici sentẽtiã è Græcis bonis Latina nõ bona: nihil eñ ibi dialecticū, nihil uirile atꝗ distinctū est, quod lectorem uel ingratū ad sensum trahat: sed totū flaccidū interdū atꝗ formosum, & exquisitis hincinde colorib. depictū. Calumniatus itẽ ꝙ parū fideliter transferret, conatus est scribere de optimo genere interpretãdi ad Pammachiū, ostẽdens nõ solū gentiliū, sed sacræ scripturæ, apostolorū, simulꝗ euãgelistarū, & lxx. interpretū exemplo, nõ uerbū de uerbo, sed sensum de sensu debere transferri: magistrūꝗ se dicit habere Tulliū, qui Protagorã Platonis & Oeconomicū & Xenophõtis, & Æschynis, ac Demost. duas cõtra se orationes pulcherrimas trãstulerit, quãta in illis prætermiserit, & quãta addiderit, quanta mutauerit, ut ꝓprietates alterius linguæ sua explicaret, nõ est huius tẽporis dicere: sat mihi erit ipsius translationis autoritas, ꝗ in prologo ita locutus est: Putaui mihi suscipiendū laborẽ utilẽ studiosis, mihi quidẽ ipsi necessariū. Cõuerti eñ ex Atticis duorū eloquentissimorū duas nobilissimas orationes inter se cõcertantiū, Æschynis & Demost. nec cõuerti ut interpres, sed ut orator, sententijs ijsdẽ, & earū fruens tã figuris ꝙ̃ uiribus ad nostrã cõsuetudinẽ aptis, in quibus nõ uerbū ꝓ uerbo necesse habui reddere: sed genus omne uerborū, uimꝗ seruaui. Nõ eñ me adnumerare ea lectori putaui oportere, sed appendere. Sed & Horatius uir doctus & acutus hoc idem in arte poetica erudite præcepit. Nec uerbū uerbo curabit reddere fidus Interpres. Teren. Menandrū, Plautus & Cæcilius ueteres comicos interpretati sunt: nū hærent in uerbis, ac decorẽ magis & elegantiam in translatione cõseruant, ꝙ̃ interpretationis ueritatẽ? Repetã igit̃ qđ Euseb. in prooemio attulit. Sicui nõ uidet̃ linguæ gratiã interpretatiõe mutari, Homerū ad uerbū exprimat in latinū: plus aliqd dicã, eundẽ sua lingua ꝓsæ uerbis interpretet̃, uidebit ordinẽ ridiculū, & poetã elegãtissimū uix loquẽtẽ. In allegãdis poetis & oratorib. præter oẽs superiores, maiori & copia & facilitate, ad scripturæ ꝓbationẽ religiosissime adducẽs, Ruffino nõnullisꝗ æmulis calumniãdi materiã præbuisse uidet̃, maxime ꝙ pręter eius iusiurandū facere uidebat̃. quibus ipse minime post uotū eius legisse respõdit, quę tñ ex eis teneret, adlegare. Quapropter nõ ab re fuerit inseri epist. quã Calpurnio Lanario scribit, qui sub cuiusdã oratoris nomine quæsiuerat, cur homo christianus codices seculares adlegaret. Quod aūt quęris in calce tuę epist. cur in opusculis nostris seculariū literarū interponamus exẽpla: Quis eñ nescit & in Mose, & Prophetarū uoluminibus quędã adsumpta de gẽtiliū libris, & Salomonẽ philosophis Tyri & nõnulla proposuisse, & aliqua respõdisse. unde in exordio ꝓuerbiorum cõmonet, ut intelligamus sermones prudentiæ, uersutasꝗ uerborū parabolas, & obscurū sermonẽ, dicta sapientū, & ænigmata, quę ꝓprie dialecticorū sūt. Sed & Paulus apost. Epimenidis poetę usus est uersiculo scribẽs ad Titū. Cretenses semper mẽdaces, malæ bestiæ, uentres pigri. Cuius heroici hemistichiū Callimachus postea usurpauit. In alia quoꝗ epist. Menãdri ponit senariū: Corrumpunt bonos mores colloquia praua. Et apud Athenienses in Ariopago disputãs, Aratū testẽ inuocat, Ipsius eñ genus sumus. Cyprianus roget̃, cur aduersus Demetrianū scribẽs, testimonijs nõ usus sit ꝓphetarū & apostolorū, quę ille cõmẽtitia & ficta esse dicebat, sed potius philosophorū poetarūꝗ, quorū autoritati ut ethnicus contraire nõ poterat. Scripserãt cõtra nos Celsus atꝗ Porphyrius. ꝗbus Orig. Methodius, Euseb. & Apollinaris fortissime respõderūt: lege eos, & inuenies cõparatiõe eorū imperitissimos, & post tãti tẽporis ociū uix quasi ꝑ somniū ꝙd pueri didicimus, recordatos. Iulian. Augustus septẽ li. in expeditiõe Parthica aduersus Christianos euomuit: Si cõtra hūc scribere parauero, puto mihi licere ut rabidū canẽ philosophorū & Stoicorū doctrinis, id est, Hercu. claua

repercutiam

repercutiā: quāquā Nazarenū nostrū ut ipse dicere solebat, Galilęū, statim perfossus ac ceperit. Iosephus antiquitatē probās Iudaici populi, duos cōtra Apionē grāmaticum libros perscripsit, ubi tāta seculariū ꝓfert testimonia, ut mihi mirū sit quō uir Hebręus & à puero sacris literis eruditus, cūctā gręcorū bibliothecā euoluerit. Quid loquar de Philone, quē alterū Iudæum Platonē critici pronunciāt? Quadratus apostolorū discipulus Atheniēsis Pōt. nónne Hadriano principi Eleusina sacra inuisenti, librū ꝓ nostra religione tradidit, & tātæ admirationi omniū fuit, ut à persecutione grauissima illius sedauerit ingeniū? Aristides philosophus uir eloquētissimus eidē principi Apologeticū ꝓ christianis obtulit, refertū philosophorū sentētijs. Quē imitatus postea Iustinus & ipse philosophus Antonino Pio & filijs librū cōtra gētes tradidit. Quid loquar de Melito Sardēsi pręsule, qd de Apollinare presbytero Hierapolitano: Diony. quoq; Corinthiorū pręsule & Tatiano, Bardassane & Ireneo Photini martyris successore, qui Origenis hęreseon singularū uenena, ex quibus fontib. philosophorū emanarunt, multis uoluminib. explicarunt? Pantherius Stoicus ob præcipuæ eruditionis gratiā à Demetrio Alexandrino præsule missus est in Indiā, ut Christū apud Brachmanas, & illius gētis philosophos prędicaret. Clemens presbyter Alexādrinus meo iudicio omniū eruditissimus viij. scripsit Stromatū lib. & totidē διαλέξεων, id est disputationū, & alium contra gentes. Pædagogi q̄q; tria uolumina. Quid in illis indoctū? Imò qd nō ē media philosophia est? Hūc imitatus Origenes scripsit Stromateas, christianorū & philosophorū inter se sentētias cōparās, & omnia nostræ religionis dogmata, de Platone, Aristot. Numenio, Cornutoq; cōfirmās. Scripsit & Milciades cōtra gētes uolumē egregiū. Hippolytus & Apollodorus Romani senatores ꝓpria opuscula ediderunt. Extāt & Iulij Africani, qui tēporū scripsit historiā, & Theodori q postea Gregoras dictus est, uiri sanè apostolici, & Dionysii Alexādrini pręsulis: Arnobij quoq; presbyteri Laodiceni, necnō philosophorū Pamphili, Pierij, Luciani, Marciōis, Eusebij præsulis Cæsariēsis, & Eust. Antiocheni, & Athanasii Alexādrini, Eusebij q̄q; Emiseni, Tryphilli Cyprij, Asterij Scythopolitę, & Serapionis cōfessoris, Titi Bostrēsis pręsulis, Cappadocū, Basilij, Gregorij, Amphilochij, q oēs adeo philosophorū doctrinis & sentētijs suos referciūt libros, ut nescias qd in illis primū admirari debeas, eruditionē seculi, an scripturarū sciētiā. Veniā ad Latinos. Quid Tertuliano eruditius? qd argutius apologetico eius? & cōtra gētes libri, cūctā seculi retinent disciplinā. Minutius Felix causidicus Ro. in li. cōtra Mathematicos, qd Gētiliū librorū reliqt intractatū? Arnobius vij. li. aduersus gentes edidit, totidē discipulus eius Lactan. qui de Ira quoq; & Opificio dei duo uolumina cōdidit: quos si legere uolueris, dialogū Cic. in eis inuenies. Victorino martyri in li. suis, licet desit eruditio, tñ nō deest eruditionis uoluntas. Cyprianus ꝙ idola dij nō sint, qua breuitate, qua historiarū omniū sciētia, uerborū ac sentētiarū splendore pstrinxit? Hilarius meorū cōfessor tēporū & pręsul xij. Quintiliani li. & stilo imitatus est & numero, breuiq; libello quē scripsit cōtra Dioscorū medicū, qd in literis posset, ostēdit. Iuuēcus presbyter Cōstātino historiā dñi saluatoris uersib. explicuit, nec uereť euāgelij ueritatē sub metri legib. mittere. Igiť Hiero. ab ęmulis excitatus, ꝙ pariter bellū omnibus hęreticis ac libidinosis indixerit, eosq; suos ac religiōis cōmunes hostes putauerit, postq; in Asia aliquādiu Gregorio Naziāzeno Gręco pręceptori operā in sacris libris dedisset, Hierosolymā secedere statuit. Itaq; imposita tātū in naui bibliotheca quam summo labore parauerat, quaq; carere nō poterat, cæteris omissis soluit, sequētib. Paula & Eustochio, quarū opib. etiā iuuabať. Cūq; apud Bethleē sese reciperet, quatuor annos in eremo fuit, ut ipse testať. Quotiēs ego in illa uasta solitudine. & quę subsequunť. Inter monachos uersabať, comite leone, cuius nōnulla etiā portēta referunť, ibiq; multos annos in cœnobio lectiōibus diuinis simul & scriptionib. uacās: demū ex hac uita in dño migrauit, āno ętatis xci. pridie Cal. Octob. salutis ccccxlij. Theodosio minore, & Honorio Impp. Opera eius, ꝙ palàm sint, explicare nō oportet. Chromatij Aquileiēsis uiri nobilis ac diuitis benignitate magnopere adiutus est: ad quē plures scribit epist. Cuius itē opibus, seq; suosq; notarios ac librarios sustētauit. Moriēs prædixit teste Cyrillo, qui eius uitā perscripsit, corāq; adfuit, se Romā quādoq; transferendū. Cuius uaticiniū nobis manifestatū, corpus eius in Exquilijs apud ædē diuæ genitricis ad præsepe collocatū cernentib. Vitæ genus qui curiosius cupit indagare, Augustini elogiū de illo uideat, qui & Heliæ & Ioannni Baptistæ eū cōparat, carnib. omnino

& omni

& omni obſonio cocto, uino quoq; abſtinuiſſe. Sciētia tāta prēditū, ut qđ ipſe ignorauerit, nullus hominū unquā ſciuerit. Higynus, prēnomine Iulius. nōnullis y prēponit. Scribit ad M. Fabiū Quintil. cui familiariſſimus fuit, de mūdi & ſphærę narratiōe, utile ſanè aſtronomicū: præterea de ſignis cœleſtib. opus in iiij. li. diſtinctū. Idē teſte Gellio, cōmētarios in Virgiliū, q nō extāt, librū quoq; Gromaticō appellatū, nuper inuentū. Eſt eñ Groma, ut ipſe teſtat̃, ars loca ſtationesq; in caſtris opportune capiēdi ornandi ue. Ignatius, Antiochenus tertius poſt Petrū præſul, ſub Traiano dānatus ad beſtias: Romā uinctus mittit̃. Nauigādo Smyrnæ Polycarpū Smyrnę prēſulē ſalutauit, epiſtolas iiij. in itinere ſcripſit, ad Epheſios, ad Magneſios, ad Tralliēſes, ad Rom. Cum in rem præſentem ueniſſet, & rugiētes leones audiſſet, frumentū (ait) Chriſti nūc dentibus ferinis cōterar, ut panis ſyncerus inueniar. Eius reliquię cadaueris Antiochiā deportatę, iacēt in cœmiterio ante portā Daphniticā: Ex Hierony. Hilarius prēſul Pictauenſis, teſte Hierony. in Phrygiā relegatus, xij. aduerſus Arrianos edidit libros, in quib. Quintilianū ſtilo & numero imitatus eſt. Librū itē ad Cōſtātinū magnū. Præterea ab eodē autore ſic in epiſt. tax̃. Hilarius lucifer eccleſiarū, precioſus lapis, pulchro ſermōe aureoq; ore uniuerſa loquit̃, ſi & ſemina aliqua ſecus uiam cecidiſſe potuiſſent: tamen ab eo in ſcripturis meſſis exorta eſt magna: Hūc ego aliū à priore ſuo tēpore fuiſſe putauerim. Hilarius alter præſul Arelatēſis, uir ſanctus pauperūq; ſuſtētator, q nōnulla etiā ſcripſit: Martiani principis tēpore ponit̃ Gennadio. Iob iuſtus ex terra Hus in Arabiæ Idumææq; finibus, ut ait Hierony. quintus ab Abraamo, nepos Eſau regnauit in regione Edom, potēs ac diues: deniq; quāquā ex gētibus, ſanctiſſimus ac omnib. ꝓbatus doctoribus. Ex Arabiſſa uxore ſeptē genuit mares, & tris fœminas: q quū laſciuirēt, ipſe poſt cōuiuia dño pro eis immolabat. Exēplar hic nobis patiētiæ ꝓponit̃, omnib. malis adflictus, tātū relicta uxore maioris pœnæ gratia, quæ facta exprobraret. Poſtremo tres amici reges ad eū ueniunt, animo qdē ab initio cōſolādi, uerū diabolica inſtigatiōe, lōga uerborū exacerbatiōe, in ipſius odiū & increpationē acrius inuehunt̃. Cū ipſos Iob ſapiēti diſputatiōe, ac patiēti ſermone ſuperaſſet, Helim quendā iuuenē adrogantē cōtra acerbis cōuicijs inſtātē, modeſtiſſime tulit. At deus omnipotens poſt annos vij. eius miſeratus labores, ſtatui eū feliciori reſtituit, eiq; & facultates duplicauit, & filios totidē quot amiſerat, longe meliores cōceſſit. Vixit quoq; poſt hæc annis cxl. uſq; ad quartā ſobolē: toto aūt tēpore, clxxxiij. Scripſit ipſemet librū de ſuis uita & ſermonib. Arabica lingua, ut ait Hieron. Qui liber ꝓſa incipit, metro labit̃, pedeſtri ſermone finit̃. Nā à principio uſq; ad locū illū ubi dicit, Pereat dies in qua natus ſum, ſtilo ꝓſaico inchoat. Inde uſq; circa finē, ubi dñs tris Iob amicos redarguit, heroico metro ꝓſequit̃. Finē uero rhythmo colore cōcludit, oībusq; dialecticę artis legib. ſingula uerba metit̃. Nā quatuor diſputationū genera in ipſo libro cōplectit̃. Prima dialectica, quæ ex ꝓbabilibus ꝓcedit, quæ cōſiſtit inter Iob & tris eius amicos: ubi ipſe theſim hāc ꝓbat, ꝙ deus hominē iuſtū & inſontē quādoq; affligit. Amici uero eius cōtrà, ꝙ deus neminē citra culpā plectit. Secūda eſt ſophiſtica ex apparentibus: & hæc eſt inter Iob & Helim: quāuis Iob minime reſpōdeat, q qdē iuuenis adrogās & uaniloquus cōcluſionē amicorū Iob adprobās ſophiſtice ſyllogizat. Tertia tētatiua, inter dñm & Iob, q eundē multis quæſtionibus tentat & interrogat, ut ei declaret, quod nulla eſt apud deū ſapiētia cōparata. Quarta demōſtratiua, in qua pro ipſo Iob dñs contra tris amicos eius quæſtionē definiendo demonſtrat. Exceſſit Iob VI. Eidus Maias, ut Hieron. in ſuo Calēdario ponit: ſepultusq; in terra Hus, in finibus Edom ſeu Boſra, ubi & ſepulchrū eius adhuc uiſitur. Ioānes Chryſoſt. cognomēto, ob linguę ſermonisq; prēſtātiā, Antiochenus genere, præſul Cōſtantinopolitanus ſub Honorio principe, nobilibus ortus parētibus Secundo & Anthuſa, diſcipulus Libanij ſophiſtæ. Audiuit & Andragathiū, dū foro ſe prēpararet. Quietē tādē elegit, imitatus Euagriū, q ex eiſdē unà ſtudijs ſeſe recepit in cœnobiū. Itaq; relictis philoſophiæ libris, ſacris literis incubuit. Idēq; Theodoro & Maximo ſuaſit, q apud Libaniū eius cōdiſcipuli fuerāt, quorū Theodorus poſtea Veſtenæ: Maximus uero Seleucię Iſauricæ præſules fuere. Diodorū Carteriū, q tunc ſacris cœnobijs præerat, audiuere. Ioannes exinde ob uirtutē Anagnoſtes eccleſię Antiochenæ à Zenone præſule factus, librū ante omnia contra Iudæos edidit. Deinde diaconus à Meletio creatus, alterū de ſacerdotio librū cōpoſuit. Poſt obitū uero Meletij, qui exceſſit Conſtantinopoli, à Paulino præſule presbyter factus, haud multo poſt

præſul

Præsul Constantinopolitanus deligit̃. Erat in regenda disciplina seuerior, ita adrogantis nomẽ apud plures cõtraheret, quibus erat infensus: solitus etiã solus accumbere, obtrectante populo. Causa erat, ꝙ è stomacho sæpe laboraret, ut alij dicunt, ꝙ ob abstinentiam, parum ciuili & eius dignitati congruenti mensa uteret̃. In templo frequenter concionem habebat ad populũ. Multa quoq; passus ex inimicis & æmulis: dũ esset Pręsul sępe pulsus, sæpe etiã reuocatus: inter alios maxime Eutropio Eunucho infensus, quẽ postea imperator Cõsulatu quò peruenerat deiectũ, necari iussit. Scripsit præter supradicta, & epistolas & homilias in euãgelia, quę omnia in latinũ cõuersa sermonẽ Christiani frequẽtant, quãtũ præterea grecorũ nullius. Ex historia tripertita. Ioannes cognomẽto grãmaticus siue Philoponus genere Alexandrinus, plura scripsit in omni doctrina: pro nostra itẽ religione contra Proclũ & Seuerũ, quanquã & ipse de trinitate male sentiret: autor Suid. Ioãnes Scholasticus abbas in mõte Sina, Climacus, ꝙ scalã scripserit XXX. gradibus cœlũ petentẽ, opus sanè ipsa similitudine delectabile pariter & utile: conuersum postea ab Ambrosio monacho Camaldulẽsi. Ioannes Damascenus Damasci natus Hebręus puer Cõstãtinopolim uenit: ubi liberalib. artibus legitime imbutus, & ad Christũ conuersus, monachi habitũ sumpsit, simul & docebat. Captus deinde in littore maris à piratis Saracenis, postea à Theodosio redẽptus, magister eius epistolarũ fuit. In suspicionẽ proditionis ueniens, dextera ei ablata est: uerũ postq; deprehensus qui literas proditorias stilo Damasceni ꝓbe assimilauerat, in honore apud Imp. fuit: at ille ad cœnobiũ regressus, ibi decessit. Scripta eius utilia ab utraq; recipiunt̃ ecclesia. Ioan. Scilax patria Cõstantinopolitanus scripsit de imperatoribus Cõstantinopolitanis. Ioãnes Zezes scripsit in Lycophronẽ cõmentarios. Sed iam ad Latinos ueniã. Ioannes Præsul Gerũdensis genere Gothus, sub Phoca principe, & Bonifacio IIII. Pont. doctrina & scriptis emicuit, Nã adolescens Cõstantinopolim profectus, ita græce latineq; doctus redijt in Lusitaniã, ut Arrianã sectã, quæ tunc usq; Valentiã occupauerat, cõpresserit. Cuius rei gratia Barcinonẽ ab hereticis relegat̃. Verũ defuncto postea Lemogildo rege, qui eis fauebat, in patriã reuersus, multa cõscripsit utilia religioni. Cœnobiũ cõdidit, rationemq; uiuendi monachis scripsit. Duo quoq; Ioãnes religionis fulmina, his omnibus anteponẽdi. Quorũ alter Christi præcursor, alter euangeliũ nouissimus omniũ scripsit, rogatus ab Asiæ populus contra Cerinthũ aliosq;, ac maxime Ebionitas, qui Christum ante Mariã non fuisse affirmant, cõpulsus eius naturã enarrare. Præterea unius tantum anni, in quo passus erat Christus, à cæteris prætermissi mẽtionem habet: & post carcerem Ioãnis historiã texuit. Scripsit unã epistolam, cuius exordium: Quod audiuimus, quod uidimus. Reliquæ duæ à Ioanne presbytero ferunt̃: qui eodem ferme tempore & ipse Christi discipulus fuit. Igit̃ Ioannes in Pathmon insulam à Domitiano relegatus, redijt sub Nerua principe Ephesum: ibiq; usq; ad Traianũ principẽ perseuerans, totius Asiæ cõstituit ecclesias: lõga deinde senectute confectus LXVIII. post Christi supplicium anno extinctus, iuxtaq; eandem urbem sepultus est. hæc ferè Hieronymus. Eusebius uero tradit in historia Apocalypsim quosdã adscribere Ioanni presbytero: de quo paulo supra mẽtionẽ fecimus, eo ꝙ Euangelista Ioannes nõ sit solitus in scriptis nomen suũ præfari. Maximam uero hominũ partem ad euangelistam referre. Cæterum falso in eius historia narrat̃, alibi ꝗ̃ Romæ demissum in feruens oleum fuisse. autores apud Græcos Simon Cõstantinopolitanus, ꝗ gesta sanctorũ conscripsit: & apud Latinos Vincentius, & alij. Romæ quoq; templũ eius rei monumentũ eodem loco uisitur ante portã Latinã. Quodq; magis dolendũ, hæc tam aperta mendacia in horis canonicis legunt̃: non sine illorũ maximo dedecore, quorũ est officiũ hæc interpolare. Iosephus Mathatię filius, Hierosolymitanus sacerdos, & captiuus, Tito principi adeo ob ingeniũ dilectus, ut eius libri bibliothecę publicę traderent̃, liberq; sit factus. Cõscripsit græce antiquitatis Iudęorũ historiã li. xx. ab exordio mũdi, usq; ad XIIII. annũ Domitiani: Bellũ uero Iudaicũ cũ Romanis gestũ, libris VII. quos non solum Græca, sed patria lingua se suis scripsisse affirmat. Sed & duos itẽ alios libros, quos Archeotetos uocant, de Iudæorũ uetustate, id est conflictus aduersus Apionem grammaticum Alexandrinũ, qui ad Caligulam legatus missus ex parte gentiliũ contra Philonẽ, etiam librũ uituperationem gentis Iudæorũ continentẽ conscripserat. In XVIII. antiquitatis libro aperte fatetur ob inuidiã Christũ à Iudęis interfectũ, & Ioannẽ Baptistã uere prophetã fuisse, ac propter Iacobi apostoli cędẽ

direptam

direptã Hierosolymã. In fine uero XX. libri Iustũ quẽdam ex Tyberiade redarguit falsitatis historiæ. hæc ex Hieronymo, & Eusebio li. III. Hunc alibi Hieronymus Græcũ Liuiũ uocat. Ipse uero de se scribit, in expugnatione Iotapatæ, cui præfectus erat, se in puteũ, id est speluncã cauã demersisse, ibiq; suorũ, qui cum eo descenderant, animos ad sui iã necẽ paratos, spe philosophiaq; adhortatũ fuisse, moxq; se Romanis dedidisse, recordatũ quæ somniauerat de suorũ calamitate, ac Vespasiani felicitate, unde ad eũ per Nicanorẽ deductus est. Iosephus alius recẽtior, qui in philosophiã, omnisq; disciplinas cõmentarios edidit, Grecus homo. Iouinianus heresiarcha, q nuptias uirginitati preferebat, opinionẽ secutus Stoicorũ, de uirtutũ ac uitiorũ parilitate: quẽ Hieron. in epistolis acerrime cõfutat. Hipparchus Nicæus astrologus Consulum tempore scripsit de Arati Phænomenis, de stellis fixis, de lunæ motu cõtra Platonẽ: primusq; qui instrumẽta mathematicis inuenerit, unde hæc sensibus deprehendi possent, Plinio maxime laudatus. Fuit alius poeta Comicus, ipsius fabula τῶν γάμων. Suidas alius ꝓpinquus Aristotelis, alius tyrannus Eretriæ. Hipparchus quoq; filius Pysistrati tyrãni, qui ob libidinẽ in Armodium puerũ, Aristogitonis coniurationẽ in eius domũ excitauit, ut apud Thucydidẽ. Idem ut inuidiã tyrannidis sapientiæ opinione extingueret, literas coluit, uirisq; doctis maxime fauit, & Homerũ primus Athenas intulit, eiusq; Rhapsodias in ordinẽ certũ reduxit. Adcersiuit item Simonidem & Pindarũ. autor Ælianus de uaria hist. Hypatia mulier Alexãdrina, Theonis geometræ filia, uxor Isidori philosophi, emicuit sub Arcadio principe. Scripsit in astronomiã, docebat Alexãdriæ, magna omnis generis disciplina, cõcurrentibus undiq; discipulis. interfecta tandẽ dicitur ab Alexandrinis ob inuidiã. Suidas. Hippasus Metapontinus auditor Pythagore, uir doctissimus, nihil scripsit, ut ait Demetrius in Homonymis. Hypenus Athleta, q primus diaulo uicit. Pausanias. Hyperides Atheniẽsis, unus è decẽ oratoribus primis. Æmulus quandoq; Demosthenis, accusatusq; ab eo super rapina pecuniæ, deinde ambo dãnati iussu Antipatri. Hyperides aufugit in Æginã, ibiq; ab Archia Tyrio satellite captus, & ad Antipatrũ missus necat̃: lingua excisa, ut testat̃ in Demosthene Plutarchus. Hyperechius Alexãdrinus grãmaticus sub Martiano imperatore, scripsit de nominib. & uerbis, & orthographia. Suidas. Hippias Elæus philosophus discipulus Egesidemi, ut tradũt Cic. & Quintil. non liberaliũ modo artiũ præ se sciẽtiã tulit, sed earum quas Græci mechanicas uocant, ut & uestẽ, & annulum, crepidasq; ac omnia quæ ferebat, manu sua faceret. Atq; ita se præparauit, ne cuiusuis ope egeret. Summũ bonum ἀυτάρκειαν posuit, hoc est, eo cõtentum esse qđ simplici uictui sat esset. Multa quoq; scripsit quę nõ extant. Hippias alius dux Atheniensiũ, qui in exiliũ pulsus, Dariũ cõtra patriã exciuit. Hippias itẽ & Hipparchus Pysistrati filij. Hippocrates Cous medicus, auditor Democratis, ut quidã uolunt, uixit apud Perdicã Macedoniæ regẽ, excessit natus annos. ciiij. Larissę. Suscepit filios Thessalũ & Draconẽ. Artaxerxes cupiẽs eius disciplinã, sic Hiscani scribit. Rex regũ magnus Artaxerxes, Hiscani Hellespõti prefecto salutẽ. Hippocratis medici Æsculapio prognati ad me artis fama peruenit, da igit̃ operã ut aurũ illi tribuas quãtũ cupit, aliaq; itẽ quorũ indiget, & eũ ad me mitte: erit eñ par honore summis in Perside uiris. Et siquis alius fuerit in Europa uir clarus, hũc amicũ nostræ domui redde, minime pecuniæ parcẽdo. uiri eñ quanquã potẽtes, haud facile inueniunt quod honeste cupiũt. Vale. Eius libri tanquam diuino emanauerint ore, ubiq; celebrant̃. In primo eñ iusiurandũ continet̃, in II. prognostica. III. Aphorismi. IIII. illa admirabilis cõpositio LX. libris omnẽ medicinæ sciẽtiã cõplectens. Hæc ex Suida. Æliano aũt de uaria hist. teste, Doricus quum esset, Ionice scripsit Democriti causa cui familiaris fuit, scripsitq; sepius. Ad eũ curãdũ ab insania adcersitus quãdoq; ab Abderitãis, dixit Democritũ minime desipere, sed maxime sapere. Scripsit etiã librũ Epidimiarũ. Quædã inter eius opera adulterina cõmixta, ut stilus indicat, Galenus secreuit atq; adnotauit. Amator Græciæ magnopere fuit, ex qua nunquã egressus est, etiã Artaxerxis literis magnopere inuitatus: minime ꝗq; pecuniæ appetẽs, ut ex iureiurãdo ab eo in exordio facto deprehẽdit̃. Hippocrates preter supiorẽ Suidas ꝗnq; cõmemorat: omnis eiusdẽ artis & familię qua ille, diuersis tẽporib. quorũ luminib. tñ primus obstruxit. Hippocratẽ aliũ Atheniensiũ ducẽ ponit in bello Peloponnesiaco Thucydides. Hipponicus Hippię filius Atheni. cũ patrię statuã dedicare decreuisse, ac nõnullis eã à Polycleto cõfici suadẽtib. illi nequaq; uisũ est, q ob opis pulchritudinẽ ab

aspicien-

aspicientibus,nō dedicantis,sed potius artificis uirtus laudaretur:autor Ælianus. Hippomachus tibicen quū discipulū quōdam in arte peccare cōspiceret, ab auditoribusq; laudari,baculo admonuit desistere debere, quod maximū fuisset erroris eius indicium, quod à turba laudaret̃.Idem Ælianus.Hippodamus Milesius natura studiosus:primus eorū qui in Repub.uersati nō essent,cœpit aliquid dicere de optimo ciuitatis statu. Cōstituit eñ ciuitatē ex numero X.milliū,diuisam in partes tris:artifices,agricolas, & milites.Regiones in totidē partes,sacram,publicā,& priuatā.Erat ob ambitionem uita morosior,criniū prolixitate,ac sumptuoso ornatu.Aristot.lib.II.Polit.Hippolytus Thesei filius,Phædræ nouercæ, quod eius libidini nō consenserit,insidijs petitus, discerptusq; propterea rogatu patris à Neptuni curribus, Virbij nomine postea Æsculapij arte reuixit:in Latium apud Aricinum templum translatus. Hippolitus alter præsul ecclesiæ, quā se Hierony.reperire nequiuisse testatur, peruenit usq; ad Alexādrum Imp. Scripsit rationem Paschæ.In cuius æmulationem Origenes eius ferè æqualis,scribere cōpulsus est ab Ambrosio suo. Hippolytus Romanus martyr è discipulis Laurentij, sub Decio principe ductus extra portam Tyburtinā,& equis indomitis adligatus,atq; discerptus, primi Hippolyti fatū felicius ac sanctius imitatus est:eius festum XII. calēd. Septemb. Hippodromus Thessalus genere patria Larisseus circa M.Antonini tempora:Athenis scholę successit,ut autor Philostratus, qui inter sophistas eum describit:plura referēs de eo quæ ad hunc locū nō pertinent. Hippodorus unus Codridarū inuidiā populi uitare cupiens,& optimā simul principis famam inter Athenienses adipisci,seueritate in suos est usus,ac filiam cum mœcho deprehēsam currui iussit adligari atq; discerpi.Ælianus. Hipponax Ephesius scriptor iāborū,uixit Clazomenis: expulsus patria à tyrānis Athenagora & Conia. Suidas. Iphiclus filius Phylaci & Climenes Minyi inter Argonautas ab Apollonio positus:ab Hesiodo aūt & Pherecyde nequaq;,ut scribit enarrator Apollonij.Iphicleus Herculis frater,Iolai pater,sepulchrū habet apud Pheneū Arcadię ciuitatem,ut autor Pausanias.Iphigenia Agamemnonis filia, quam ad placandum numen Calchas mactandam in sacrificio apud Aulidē censuit: Diana ceruā pro illa supposuit. Alia uirgo sancta, filia regis Ægypti prædicat̃,ab apostolo Matthæo facta Christiana, quæ cœnobium uirginū instituit.Irene Cratini, Timarete Myronis, Aristarete Nearchi pictorū filiæ simul & discipulæ: sed & Lala Cyzicena uirgo,& Calypso.& Alcisthene, & Martia Varronis uxor,omnes pictrices Plinio cōmemorantur.Irus Ithacensis mēdicus ac turpissimus,ut XVIII.Odysseæ describitur,quē Vlysses pugillatu superauit.Irenæus præsul Lugdunēsis,Photini successor, Polycarpi discipulus. Hic post martyrium Photini cū presbyter Lugdunēsis esset,missus à Christianis eius loci Romā ad Eleutheriū Pōt.legatus de quibusdā quęstionibus,quū pro se etiā cōmendatitias tulisset,factus est ab eo Photini successor,uir in primis eruditus,& qui historiā scripsit ecclesiasticam: quā mutuatus est Eusebius,testemq; citat. Librum præterea de Ogdoade,in quo refert incidisse se in librū cuiusdā è successoribus apostolorū, qui huiuscemodi haberet exordium,quod postea Hierony.in Eusebij proœmio usurpauit: Adiuro te qui hunc librū transcribis per dominū Iesum Christum,& per gloriosum eius aduentum,qui iudicaturus est uiuos & mortuos,ut cōferas postq; scripseris & emēdes illum ad exemplar unde descripsisti diligentissime:hāc quoq; obtestationem similiter transferas, ut in exēplari reperis.Ex Hieronymo & Eusebio lib. VI. Isæus Assyrius sophista, adolescentiā uarijs corporis uoluptatibus tradidit:deinde uir factus,frugalissimus omniū fuit. Characterē orationis nō profusum habuit, sed parcum castigatumq;,ac secundum naturam,qui tātum rebus breuiter enarratis suppeteret.Nam totum quidem argumentū in breui summaq; complecti,ipsius primum inuentum est,ut Lacedæmonijs de ordinibus cōsultantibus ac sollicitis,illud Homericum iactauerit,Scutum scuta premunt, galeam galeęq;, uirum uir.Ex Philostrato.Isocrates orator Atheniēsis unus è decem,dulcis & numerosus in dicendo fuit. Ad rempublicam nō accessit,neq; in concionem ascendit,deficiēte pronunciatione:tum etiam ad euitandā inuidiam eorū, qui libenter ijs qui eloquentiæ honore præstant, se opponūt. Ciuitatē tamen iuuit,Philippumq; in eis,qui ad illū scripsit,Atheniensibus cōciliauit.Panegyricus eius omniū pulcherrimus,quem in Olympia habuit,adhortans Græcos contra Asiam,mutuas inter se accusationes relinquēdo,

Gorgiam excitauit, ut ipse simili oraret argumento. Optima item ex eius cõpositionib. Archidamus & Amartyrus iudicaẽ. In illa enim Archidami cõstantia, & animi magnitudo declaratur: Leuctrica Lacedæmonijs cõmemorãdo. Sermo profecto elaboratus, & uerborũ diligentia, & splendor compositionis in ea apparent. Amartyrus uerò uim ostendit castigatam in numeros, ex sententia sententiã æqualibus periodis terminãdo. Auditores eius plures, quorum princeps Hyperides. Theopompũ uerò Chium, & Ephorum Cumæũ, nec uituperatione, nec satis admiratione dignos dixerim. Qui ait Isocratem à comœdia taxari, ut tibias factitantẽ, errare uideẽ. Nam & pater eius Theopõpus Athenis Aulopœus cognominabatur: ipse uerò nec tibias cognouit, nec factitauit: haud profecto statuam in Olympia meruisset. Decessit Athenis, centũ ferè natus annos post Cheroniæ pugnã, non sustinẽs nuncium Atheniensium cladis. Ex Philostrato. Cicero uerò in Orat. sic ait: Isocratis domus cunctæ Græciæ quasi ludus quidã patuit, atq; officina dicẽdi. Magnus orator & perfectus magister fuit: quanquã forensi luce caruit: intraq; parietes aluit eam gloriam, quam nemo meo iudicio, est postea consecutus. Is & ipse scripsit multa præclarè, & docuit alios, & cùm cætera melius quàm superiores, tum primus intellexit, etiã in soluta oratione cum uersum effugeret, modũ tamen & numerum quendã oportere seruare. Ante hunc enim uerborum quasi structura & quædam ad numerũ cõclusio nulla erat. Cui siquãdo erat, apparebat eam dedita opera esse quæsitã. Isocrates alius Amyclas ex Apollonia Ponti, discipulus & successor Isocratis supra dicti, orator & ipse nobilis: reliquit orationes quinq;. Qui & unà cũ claris oratorib. certauit, orãdo in epitaphio Mausoli Artemisię uiri. Apophthegma ipsius illud: Frustra cõsulit alijs qui malè se gerit: ex Suida. Isocrates & Machaõ præfecti classis Corinthiorũ in bello Peloponnesiaco contra Athenienses à Thucydide commemorantur. Isidorus præsul Hispalensis, patria Carthaginensis, fratrem habuit Leandrum, ad quẽ sunt Gregorij Moraliũ libri: cui successit Heraclio imperante, uir nõ tam doctrina q̃ uita philosophus: & in dicẽdo non tam rudis quàm inexercitatus. Scripsit de summo bono: de uiris illustribus: de uocabulis grammaticis, & etymologijs: historiã præterea ab Adamo usq; ad sua tempora: præterea res Longobardorũ, & breuem quãdam cosmographiã. Isidorus alter Pelusiotes genere, uir philosophus & orator, scripsit epistolas ad tria millia, sacros enarrãtes libros, ut Suidas. Isis Ægyptiorũ dea, cuius etiã sacra Romã translata, magna mollitie colebanẽ. Templum eius apud Terentũ in campo Martio. Io hæc fuerat Inachi fluuij filia, secundum Ouidij fabulam, quam à Ioue uitiatam & in uaccam mutatam Iuno agnouit: ei Argum ctenis oculis cẽustodem adhibuit: ne cum Ioue amplius cõgrederetur. Mercurius deinde fistula, iussu Iouis, Argum sopiens interfecit, qui in pauonem uersus, adhuc oculos antiquos indicat, in eiusq; tutela mansit. Io in Ægyptũ exinde peruenit, ubi pristina resumpta forma, ob merita mõstratæ agriculturæ, pro dea culta est, Isidis nomine. Ismenias Thebanus apud regẽ Persarũ pro Thebanis legatus, quum sciret consuetudinẽ regum eorum, nihil impetrare posse, nisi prius quis adorans procumberet: cum in regis cõspectu fuit, annulũ de industria ad pedes cadere permisit, quã se flectendo collegit. Atq; hoc modo & Grecorũ dignitati, & regis superbiæ satisfecit. autor Ælianus de uaria hist. Iunius Sylanus, & Q. Metellus Numidicus Coss. bello Cimbrico fuere: quod prauè simul & infeliciter gestum, quũ antea, tum ab eis est; ut Pedianus. Iunius Valẽs meruit in prætorio diui Augusti centurio, uehicula cum culeis donec exinanirenẽ sustinere solitus, carpenta cõprehensa una manu retinere obnixus cõtranitentibus iumentis, & alia mirifica facere, quæ insculpta monumẽto spectãtur. Ideo M. Varro: Rusticellus, inquit, Hercules appellatus mulũ suũ tollebat. Plinius. Iunius Rusticus philosophus Stoicus, familiarissimus M. Antonini, cui Imperator omnia publica priuataq; consilia solebat cõmunicare. Quem etiam antea dum esset prefectus pretorij exosculatus est. Consulem iterum designauit. Deniq; defuncto statuam ei à senatu impetrauit. Capitolinus. Iudas frater Iacobi, paruam quidẽ, quæ de septem canonicis epistolam reliquit: & quoniam de libro Enoch, qui apocryphus est, testimoniũ adsumit, à plerisq; reijcitur: tamen autoritatem uetustate iam & usu inuenit, & inter sanctas scripturas connumeratur. Hieronymus. Iudas alter scriptor, sub Seuero principe, de LXX. apud Danielem hebdomadis, pulcherrimè differit, & historiographiam superiorum

riorum

riorum temporū, uſq; ad decimum eiuſdem principis annum deſcripſit, in qua erroris arguitur, quod antichriſti aduentū circa ſua tempora futurum eſſe dixerit, ut quidā putabant. Et hoc quoniā inſectationis magnitudo mūdum iamiam caſurum minari uidebatur. Hieronymus. Iulius Hyginus natione Hiſpanus, nonnulli Alexandrinū putant: & à Cæſare Romam aduectū, Alexandria capta, ſtudioſe & auidè imitatus eſt Cornelium Alexandrum grammaticū Græcum: quē propter antiquitatis notitiā, Polyhiſtorem multi, quidā hiſtoriam uocabāt. Præfuit bibliothecæ Palatinæ, nec ſecus plurimos docuit: fuitq; familiariſſimus Ouidio poetæ, & Claudio Licinio cōſulari hiſtorico, qui eum admodū pauperē deceſſiſſe tradit, & à liberalitate ſua quod uixerit ſuſtentaſſe. Huius libertus fuit Iulius Modeſtus, in ſtudijs atq; doctrina ueſtigia patroni ſequutus: Trāquillus. C. Iulius ſenator, Græcè res Romanas ſcripſit. autor Liuius. Iulius item ſenator & martyr ſub Commodo, ſepultus in cœmiterio Calopodij. Iulius Firmicus Maternus Auguſti tēpore, nobilis mathematicus, tractatū edidit in Prognoſtica genethliaca elegantem, qui & temporum illorū eloquentiam referat. Ad noſtram ætatem ſemifractus peruenit, nō multis antè annis repertus. Iulius Frontinus ad Troianum libros quatuor Stratagematum ſcripſit, & de aquis urbis. Iulius Capitolinus Diocletiani tēpore, cui librum dedicat de Cæſarum uita, quē haud integrum habemus. Iulius Pōponius Secundus, cui ſi longior cōtigiſſet ætas, clariſſimū profecto nomē oratoris apud poſteros cōſequutus foret: adieciſſet em̄ atq; adijciebat cæteris uirtutibus ſuis quod deſiderari poteſt. Id autē eſt, quod eſſet multo magis pugnax, & ſæpius ad curam rerum ab elocutione reſpiceret. Hæc de eo & alia plura Quintilianus, cuius tempore floruit. Iulius Africanus orator concitatus, & in cura uerborū nimius, & compoſitione nonnunquā lōgior, & tranſlationibus parum mediocris. author idem. Iulius Africanus alter Chriſtianus, quem plura ingenij monumenta reliquiſſe, & Euſebius lib. v i. & Hieronymus teſtant. inter quæ de temporibus libros v. epiſtolā ad Origenē, in qua ponit quod hiſtoria Suſannæ quæ in Daniele eſt, ficta uideatur: cui Origenes reſcripſit nequaquā Iudæorum cōmentis & fraudibus auſcultandū: ſed hoc ſolum pro certo habendum in ſacris libris quod Septuaginta interpretes tranſtuliſſent, quoniā id eſſet ſolum autoritate apoſtolica probatum. Aliam quoq; epiſtolam de Euangeliorū diſcrepātia. Iulius Viator eques Romanus, è Vocontiorum gente fœderata: is pluribus annis aquæ ſubter cutem fuſæ morbo prohibitus humore à medicis, naturā cōſuetudine fecit, atq; in ſenecta potu caruit. Plinius. Iulius Pollux Græcus autor, ſcripſit ad Antoninū Commodum dictionarium, nō ex ordine literarum, ſed rerum: uerbi gratia, In qua quæq; re uocabula diuerſa reperiant: quod apud Latinos nemo adhuc tētauit. Iulias plures, eaſq; ex magna parte impudicas legimus. Auguſti filia & neptis, quas ille, Tranquillo teſte, duo carcinomata ſua ſolebat appellare, uetuitq; ſuo ſepulchro inferri. Iulia itē Agrippina Neronis mater: & alia Titi principis filia, cum qua Domitianus conſuetudinē habuit: cauſaq; ei mortis fuit, coactæ fœtum diſperdere, ut Plinius, Tranquillus, Iuuenalis: Cum tot abortiuis fœcundam Iulia uuluam Solueret. Alia Seueri principis uxor, Syra genere, forma conſpicua, parum ſequunda fama etiam uixit. Poſt uiri mortem Caracallam priuignum, nudā ei ſeſe oſtentando, ad ſecundum matrimoniū paulatim adlexit. autor Spartianus. Memorantur tamen pudicæ nonnullæ. Cæſaris in primis ſoror & filia, hęc Pōpeij, illa Balbi uxor, Auguſti auia. Iulia quoq; Mammea, Alexādri principis mater, laudatiſſima fœmina, Syra genere, cuius auſpicijs filius puer orbē terrarū ſapientiſſimè rexit. Fuere & ſanctæ plurimę ac martyres. Apud Barcinonem Iulia comes Eulaliæ item martyris ſub præſide Daciano capite truncata: ut autor Adonius. Alia Carthaginēſis, quā uxor Deſiderij regis ex Corſica ubi paſſa fuerat, Brixiā traduxit, eius nomini cœnobio dedicato. Iulia itē & Maxima ſorores in Luſitania martyres. Inter ſocias quoq; Vrſulę, quæ undecim millia fuere, Iulia uirgo memorat. Iulianus Cappadox genere, ſophiſta Athenis floruit, Ædeſij ſophiſtæ & Conſtantij principis tēpore. Ad hunc omnis undiq; iuuētus diſcendæ rhetoricæ gratia cōfluebat, uiri magnitudinem & eloquētiam ſuſpiciens. Inter eius auditores, qui plures & excellentiſſimi uiri fuere, ij ferè uiri cōmemorant: Prohæreſius, Epheſtiō, Epiphanius Syrus, Diophātus Arabs. Ex Eunapio. Iulianus Chal-

dæus uocatus Theurgus, filius Iuliani philoſophi, illius qui ſcripſit de dæmonibus libros quatuor. Emicuit ſub M. Antonino, ſcripſit Theurgica πλεστικὰ λόγια uerſibus. Hũc memorant, quondam laborante ſiti Romanorum exercitu ſub Marco Antonino, contra Marcomannos prouocaſſe nubes, unde imbres ſtatim deſiliere. Alij hoc ad Arnuphim ſacerdotem Ægyptium referunt. Hæc Suidas. Euſebius uerò in hiſtoria, hoc portentum aquarum, Chriſtianorum, qui tunc in eo exercitu militabant, precibus & meritis refert. Iuliani principes duo: alter iuriſcõſultus, alter fidei deſertor, inter Imperatores dicentur. Iulianus, quem colimus inter ſanctos, dicitur dum ceruum uenator inſectaretur, ab eo ad ſe conuerſo, parentes interfecturum portentoſe audiſſe: quod euitare cupiens, procul à patria profectus, ob beneuolentiam ſeruitio demeritam, cuiuſdam principis filiam cum ditione unius caſtri duxit uxorem, quò fortè parentes quęſitum filium ignari peruenientes, ab eius uxore, abſente uiro, hoſpitio ſunt recepti: ob illorum interrogationẽ cogniti, ſimul & eius thalamo collocati. Iulianus interim aduenit, ubi in thalamo hos uidit, improuiſo mœchum putans cum coniuge, ambos interfecit. Re poſtea cognita, ſeſe expiare cupiens, ad flumen quoddam uxore comite peruenit, ubi hoſpites Chriſti cauſa gratis nauicula trãſmittebat. Quapropter hoſpitio dicitur præeſſe, boniq; ominis auxilio ab hoſpitibus inuocatur. Fuit alter præſul Cenomanenſis, qui putatur ille Simon leproſus hoſpes domini noſtri. Alius eremita cognomento Saba: de quo Theodorus in hiſtoria tripartita dicit: Dum cõtẽplationi uacaret diuini inſtinctu ſpiritus præuidit ac prædixit exitum Iuliani principis. Iuliana uirgo & martyr apud Nicomediam ſub Maximiano. Iuſtus Tyberienſis ex prouincia Galilæa, conatus eſt & ipſe Iudaicarum rerum hiſtoriam texere, & quoſdam commentariolos in ſacros libros componere. Sed hunc Ioſephus coarguit mendacij. Conſtat autem illum eodem tempore ſcripſiſſe, ut autor Hieronymus. Iuſtus, genere Afer, prẹſul Volateranus, ſub Leone primo põtifice, unà cum Octauiano ſocio Volaterras adplicuit: præſulq; eius urbis factus, Ariana tunc eam peſte laborãtem curauit. Iuſtus, præſul Lugdunenſis, qui ſe ab omni cura abdicato unà cum uiatore comite ſeceſſit in eremum: ad quem uiſendũ, Antiochus eius in Eccleſia ſucceſſor, profectus eſt: cadauerq; eius inuentum, ſummo honore Lugdunũ traduxit. Iuſtinus philoſophus, è Neapoli urbe Palæſtinæ, fideliſſimus noſtræ philoſophiæ ſectator, & in Græca diſciplina eruditiſſimus, habitum philoſophi priſtinum retinuit, & ad M. Antoninum apologeticon pro noſtra religione ſcripſit, in quo de conuerſatione ſua ita diſſerit, Nam & ego, inquit, ſectis Platonicis inſtitutus, audiens Chriſtianos infamari, animaduertensq; ad mortem oppetendam, ac omnino toleranda ſupplicia impauidos, mecum conſiderabam eam animi uim in uitio aut luxuria nullo modo poſſe cõſiſtere. Quis enim aliquando uoluptarius mortem libẽter amplectitur, quo ſcilicet ipſa libidine cõfeſtim careat, pro qua infamiam ſuſtinuit? Scripſit & alia complura. Ex Euſebio libro quarto hiſtoriæ. Is demum Chriſti cauſa martyr fuit, relatusq; inter ſanctos. Iuſtinus alter, qui Trogi epitomen fecit. Alius presbyter & martyr Romæ ſub Decio, qui Sixtum, Laurentiumq; ſepulturę tradidit. Iuſtinæ uirgines & martyres duæ: altera Patauina genere & nomine, Vitalini regis filia, à ſancto Prodocimo præſule Patauino Chriſtiana facta: deinde ſub Maximiano gladio transfixa: cuius Paduæ uenerabile templum & eius nomine congregatio. Altera Antiochena, gladio etiam petita unà cum Cypriano præſule Antiocheno: Romã deinde translata: poſtremo Placentiam, ubi nunc requieſcunt. Iuuencus, presbyter Hiſpanus, nobili genere ortus, quatuor Euangelia hexametris, totidem libris: tum nonnulla alia compoſuit ſub Conſtantino Magno, ut autor Hieronymus. Iuuenalis Aquinas, humili natus genere, poeta Satyricus, quod in ſuo poemate Paridem Pantomimum Domitiani, nõnulloſq; alios notaſſet, urbe honoris ſpecie ſubmotus fuit. Etiam octogenarius ad pręfecturam cohortis in extremam Ægypti partem tendentis, miſſus. Verum breui poſt tempore ſequuta mors. Ad Neruæ uſque tempora peruenit, ut eius carmine indicatur.

Iuuenalis, præſul Narnienſis, ex Africa uenit, quum eſſet presbyter & medicus, populumq; Narnienſem Chriſtianum fecit.

LABIE-

LABIENVS Cæsaris in Gallia legatus, qui magnas sub eo res gesserat, demum bello ciuili transfugit ad Pompeiũ: cui Cæsar eius bona quæ habebat in potestate, remisit. Lucanus. Dux fortis in armis Cæsareis Labienus erat, nunc transfuga uilis. Hic potissimum suasit Pompeio, dubitãti inire Pharsalicam pugnã, ut in Cõmentarijs T. Labienus historicus, cuius scripta abolita fuere. Trãquillus in Caligula. T. Labieni, & Cordi Cremutij, ac Casij Seueri scripta, senatusconsulto abolita requiri, & esse in manib. lectitariq; permisit, quod maximè sua interesset, ut facta quæq; posteris tradant. De his etiam Seneca in XI. controuersiarum. Ista ingeniorũ supplicia ut libri cõburantur, post Ciceronẽ cœpere, quo tempore T. Labieni scripta ex senatusconsulto cõbusta sunt: quam contumeliã ipse Labienus non tulit, nec superstes suo ingenio esse uoluit, qui in monumenta maiorũ suorum ferri se iussit, atq; illis includi, ueritus scilicet ne ignis qui nomini suo & libro subiectus erat, corpori negaretur. Idem in libros Casij Seueri factitatũ, qui erat amicissimus Labieni. Cuius libros quũ cremari uideret, Nũc, inquit, me urere oportet, illos edidici. Antistius Labeo sub Augusto iuris quidem disciplinã principali studio exercuit, & cõsulentibus de iure publicè responsitauit, cæterarumq; bonarum artium nõ expers fuit. In eius libris sororis etymologia reperiť, quasi seorsum nata, quod à domo in qua nata est separetur. Libertate fuit nimia, usq; eo ut Augusto iam principe ratũ tunc pensumq; nihil haberet, nisi quod iussum sancitũq; in Romanis antiquitatibus legisset. Hęc ex Gellio. Augustinus uerò II. De ciuitate: Labeo quẽ sacrarum & diuinarum rerum prædicant peritissimũ, numina bona à numinibus malis cultus diuersitate distinguit, malosq; propitiari cędibus & supplicijs fatetur, bonos autẽ lætis obsequijs, qualia sunt cõuiuia, lectisternia. Laberium equitem Romanum, Mimorũ poetam asperæ libertatis Cæsar quingentis milibus inuitauit, ut prodiret in scenã, & ipse Mimos ageret quos scriptitabat. Sed potestas nõ solum si inuitet, sed si supplicet cogit: unde & se Laberius à Cæsare coactũ, in prologo testatur uersibus qui à Macrobio ponuntur: ultimus ex his: Nimirũ hoc hodie uno plus uixi die, quàm mihi uiuendũ fuit. Seneca lib. VII. declamationum: Cęsar ludis suis Laberium produxit: demum quũ equestri ordini reddidisset, isq; sessum iret, omnes ita se coarctarunt, ut uenientẽ nõ reciperent. Narratur & illa facetia, quum Ciceronẽ locum rogasset, & ille se excusans diceret, Anguste sedeo, respondisse fertur: atqui miror, cum duabus sellis sedere soleas. Lacydes Cyrenæus nouæ academiæ princeps, Archesilai auditor à puero, maxime studiosus, seueritatis insuper & paupertatis amator, tenuit ludũ annis XXVI. excessit ex paralysi Olymp. CXXXIIII. Suidas. Lamiarum familia Romæ illustris, Neroni infensa. Iuuenalis: Lamiarum cæde madẽti. Apud Tranquillum in Domitiano de cæde Ælij Lamiæ legitur. Lamia item Ponti regina. Lamus Lestrigonũ rex. Sellius: Et regnata Lamo quondã Caieta. Lamiæ sunt item nocturna phantasmata instituta à Pico, & Fauno & Numa ad terrorẽ. Lucilius: Terriculas Lamias. Lamiæ quoq; mõstra in Libyco mari sunt, quę naufragos ad littus quoddam desertum adpulsos deuorant, ut Plato in Politicis. Lasus, Hermionæus genere, ciuitatis Achaiæ, Olymp. LVIII. regnante Dareo Histaspis. Hunc quidam loco Periandri inter VII. Sapientes adnumerãt. Primus de musica scripsit, primusq; Dithyrambos in certamen protulit, cõtentiosum dicendi genus. Suidas. Latro Porcius, genere Hispanus, cõdiscipulus Senecę, Maximi auditor, nobilis declamator: cuius Seneca primo lib. declamationũ his uerbis meminit: Latro quũ ad scribendũ se concitauerat, iungebãtur noctibus dies, & sine interuallo grauis sibi instabat: nõ desinebat, nisi defecerat. Rursus quũ se remissioni traderet, in omnes luxus & in omnes iocos resoluebat, post cœnã lucubrabat. Memoria felix, nũquã illa quæ dicturus erat, ediscẽdi gratia relegebat, edidicerat illa quũ scripserat. Historiarũ omnium summa notitia. Iubebat aliquem nominari ducẽ, & statim eius facta recensebat. Solebat autẽ & hoc genere exercitationis uti, ut aliqua die nihil præter epithemata scriberet, alia uerò nihil præter epiphonemata, alia nihil præter sententias translatiuas, de seculo, de delicijs, de crudelitate, & his similibus, & has supellectilem appellabat. Lactantius Firmianus, Arnobij discipulus, Diocletiani temporibus, Nicomediæ rhetoricam docuit, ac penuria discipulorum, quod in Græca esset ciuitate, ad scribendum animum adplicuit. Scripsit adolescentulus Sym

posium, & Africæ Odœporicon ex Africa usque Nicomediam hexametris uersibus: præterea quæ nunc extant, de institutione diuina aduersus gentes, de ira Dei, de opificio Dei, & alia complura non extantia. In extrema senectute præceptor fuit in Gallia Crispi, Constantini filij, qui postea à patre fuit interfectus, ut author Hieronymus. Hic ad magnam dicitur deuenisse paupertatem. Taxatur ab eodem authore ut hęreticus in apologia contra Ruffinum his uerbis: Lactantius in libris suis, & maximè in epistolis ad Demetrium, Spiritum sanctum omnino negat substantiam: & errore ductus Iudaico, dicit eam ad patrem referri, uel ad filium, & sanctificationem utriusq; personæ sub eius nomine demonstrari. Quis mihi interdicere potest, ne legam eius libros, quos aduersus gentes diligentissimè scripsit, quod superior sententia detestãda sit? Alius Lampridius scripsit de gestis Imperatorum Romanorum ad Constantinum magnum. Leo Byzantius, auditor Platonis, sophista nobilis, Philippo cõtra Byzantium uenienti occurrens, Dic age, inquit, Philippe, quæ te causa trahit oppugnatum nostra mœnia? At ille, Amor, inquit, tuæ patriæ, qua uti potiar ueni. Leo excipiens, atqui respondit, non instrumento bellico, sed musico: amãtibus est opus. Quo dicto ducem à bello Byzantio auertit: quum Demosthenes multa super hoc apud Athenienses, Leo uerò pauca apud Philippum uerba fecisset. Posthæc quum Athenas legatus missus esset, agitatamq; uideret inter eos longa contentione seditionem, in concionem ascendens risum populo excitauit, obesus admodum uentricosusq; apparens. At ille nihilo magis perturbatus, Quid ridetis, inquit, Athenienses, quod uobis uidear pinguis? Scitote mihi uxorem longè pinguissimam esse, talesq; ac tantos quum sumus concordes, breuis admodum lectulus capit, discordes ne tota quidem domus. Quod sanè uerbũ tempestiuè loco adcommodatum populum paci restituit. Hæc nos è Philostrato cõuertimus. Suidas uerò de eodem ait, quod Philippus quum Leonem in expugnatione Byzãtij præter omnis contrariũ haberet, epistolas ad Byzantios scripsit calumniæ plenas, uti si uoluisset tantum dare pecuniæ Leoni quantum petebat, iamdudum urbe fuisset potitus. Ciues hoc accepto, domũ eius circumstetere: ille sibi timens, laqueo uitam finiuit: parũ quidem Philosophiæ præceptis obtemperãs. Scripsit res Byzantij ab eodem Philippo gestans. Leo Alabandeus scripsit historiã de Caribus libris quatuor, de Lycijs duo, artẽ rhetoricam, sacrum bellum Phocensium, & Bœotiorum. Suidas. Leonidas primus ille Spartanus memoratur, qui quatuor Lacedæmoniorũ millibus apud angustias Thermopylarum, ingentẽ Xerxis exercitum uicit: quiq;, teste Trogo, ait, Prandete milites, hodie apud inferos cœnaturi. Alter, Alexãdri pædagogus, parum Quintiliano probatus: cuius postea uitia Alexander nunquã deseruit. Tertius Byzantiorũ dux, qui muros hostibus obsidẽtibus, quũ Byzãtij, qui uino dediti sunt, ganeas custodiæ præuertissent, œnopolia apud mœnia cõstituit, ut ibi firmiores haberet in officio milites. autor Ælianus De uaria historia. Leonardus, genere Gallicus, à S. Remigio pręsule Remẽsi Christianus factus, ac deinde diaconus Lemouicẽsis, prope eandẽ ciuitatẽ nemus sibi delegit: in quo usq; ad extremum summa in abstinẽtia uixit: uinctos cõplures è custodijs ac cõpedibus prodigiose liberauit. Leontiũ, meretrix apud Gelliũ doctissima, quæ Theophrasti libris respõdit. Leontij plures martyres. L. Cornelius Lentulus procõsul in Hispania, Annibalis tẽpore, quũ in fine belli rediret, ac in senatu de rebus abs se multos iã annos feliciter gestis dissereret, triumphumq; peteret, res quidẽ triũpho dignas senatus censebat: sed exemplũ se à maioribus accepisse, ut qui neq; dictator, neq; cõsul, neq; pretor res gessisset, minimè triũpharet: concessum tamen quanquã Ti. Sempronio Longo intercedente, ut ouans urbem ingrederetur. Tulit ex præda XLIII. millia pondo, auri LXXX. militibus ex præda CXX. asses diuisit. Liuius XLI. P. Cor. Lentulus quũ in Auentinũ fugisset C. Gracchi acies, pro republica multis acceptis uulneribus, hãc mercedem tulit, ne moreretur in urbe. Nam obtrectatorũ morsibus cõpulsus à senatu legationẽ petere, habita oratione qua dijs supplicauit, ne iniuria hæc in ingratã patriã reuerteretur, in Siciliaq; perseuerãdo compotem se uoti fecit. Valerius. Lentuli Cn. & P. circa Sullana tẽpora inter claros oratores à Cicerone scribũtur his uerbis: Cn. Lentulus multo maiorem opinionẽ dicendi actione faciebat, quàm quãta in eo facultas: qui quũ esset peracutus quanquã ex facie uidebatur, nec abũdãs uerbis: & si fallebat, in eo ipso sic

inter-

interuallis exclamationibus uoce suaui & canora admirando irridebat, calebat in agendo, ut ea quæ deerant non desiderarentur. Et tanquam Curio copia nonnulla uerborũ, nullo alio bono tenuit oratorium locum: sic Gn. Lentulus cęterarum uirtutum dicendi mediocritatem actione occultauit, in qua excellens fuit. Non multo secus P. Lentulus: cuius & excogitandi & loquendi tarditatem tegebat formæ dignitas, corporis motus plenus & artis & uenustatis, uocis & suauitas & magnitudo. Sic in hoc nihil præter actionem fuit. Cætera etiam minora quàm in superiore. C. Lentulus Marcellinus nec unquam indisertus, in consulatu pereloquens uisus est: non tardus sentẽtijs, non inops uerbis, uoce canora, facetus satis. autor idem. Hic quum futuram ciuilis belli calamitatem præsentiret, in consulatu ait: acclamate Quirites dum licet, quia statim iam nobis non licebit impune: quam uocem Põpeius dissimulauit. Valerius de libere dictis. Lentuli alij duo P. & L. consulares tempore Ciceronis, de quibus in Bruto ait: P. ille Lentulus iniuriarum nostrarum ultor, autor salutis, quicquid habuit, quantumcunq; illud fuit, totum habuit à disciplina. Instrumenta naturæ deerant, sed tantus animi splendor, & tanta magnitudo, ut sibi omnia quæ clarorum uirorũ essent, nõ dubitaret adsciscere. L. tamẽ Lentulus satis erat fortis: sed cogitandi non ferebat laborem. Vox canora, uerba non horrida sanè, ut plena esset animi & terroris oratio. Lentulus Spinter à Spintere histrione dictus, cuius similitudinẽ maximè referebat, teste Valerio. Præerat Asculi tempore belli ciuilis cum præsidio, quod aduẽtante Cæsare repente destituit. Idem perijt, ut autor Lucanus, in sinistro cornu, in pugna Pharsalica, postq; Pompeium adhortatus est, ut in Ægyptum aufugeret. P. Cor. Lentulus Sura prætor urbis cõprehensus in cõiuratione Catilinæ ac strangulatus in carcere iussu consulis Ciceronis fuit, priuignus Clodij, quæ causa inimicitiæ postea inter eos fuit. Hic patrem habuit P. Lentulum summa in rep. autoritate, principem senatus, ut Pedianus testat̃. P. Lentulus, cui Cic. post mortem Pisonis filiam locauit, apud quem illa ex partu decessit. Cor. Lentulus ab Augusto missus cõtra Dacos, Cotisonem regem in citeriorẽ Danubij ripam in se irrumpẽtem repressit, quem regem tãti æstimauit Augustus, ut eius filiam in matrimoniũ peteret, illiq; suam Iuliam offerret. Lenæus Pompeij magni libertus, & penè omnium expeditionũ comes: eo defuncto schola se sustentauit, docuitq; in Carinis & Telluris æde: in qua regione Pompeiorum domus fuerat. Ac tanto amore erga patroni mẽtionem extitit, ut Sallustiũ historicum, quod eum oris improbi, animo inuerecũdo scripsisset: acerbissima satyra lacerauerit, Lastaurum, & lurconẽ, & nebulonẽ, & popinarium eum appellans: præterea uita scriptisq; mõstrosum, ac priscorũ, Catonisq; uerborum eruditissimũ furem. Traditur autem puer adhuc Athenis surreptus refugisse in patriã, perceptisq; liberalib. disciplinis, precium dño suo retulisse: uerum ob ingenium & doctrinã manumissus. Tranquill. T. Clau. Lemnius, Claudij Augusti libertus à studijs, Hæc inscriptio in sancti Hadriani tẽplo legitur Romæ. Leontium meretricula contra Theophrastum scripsit scite quidem sermone Attico. De qua uide etiam in prologo Plinij. autor Cic. De nat. deor. Lepidorum genus, uide inter Æmylios. Lænates Læti, & Lanati, cognomẽta sunt Romana, de quibus alibi diximus. C. Lælius, & Africanus inter raras amicitias, uterq; à Cic. & eloquens & orator describit̃ in Bruto. Sed & fœminas quoq; in eorum domib. facũdia Latini sermonis & elegantia præditas fuisse, idem & Quintil. autores sunt. Hic in Hispaniã legatus Africano profectus, & in expugnatiõe Carthaginis nouę, prępositus classi fuit: ut Liu. testatur. Idem missus à Scipione ad Syphacem legatus pro amicitia, tribunos peritissimos rei militaris specie seruorum secũ duxit, explorãdæ regionis gratia ut ait Frõtinus. In qua legatione Syphacem populo Ro. amicum reddidit. Quem aliquanto post tempore ad Carthaginenses inclinantem spreto fœdere, inita cum eo pugna, in potestatem redegit. Missus postremo à Scipione Romam cum Magone, cæterisq; captiuis ex Hispania. Leander Abydenus, & Ero Sestia: quorũ amores Musæus hexametris prosequitur, quæ adhuc extant. unde Ouidij epistola materiam mutuata est. Leander item præsul Hispalensis, ad quem sunt Gregorij moralia scripta. Libanius sophista ex Antiochia curuæ Syriæ ciuitate, tẽpore Iuliani principis claruit: ꝑfecit Athenis sub Diophanto philosopho: ita tamẽ ut raro in ludum ueniret, raroq; cum alijs congrederet̃, ac se tantum solus exerceret in declamando. Inde Constantinopolim profectus ludum aperuit.

unde post aliquantulum tempus quorundam adolescentium gratia infamiam subiens, pulsus fuit, ac Nicomediam uenit. Indeq; ob eandem causam rursus eiectus, in patriam sese recepit, ubi profitebatur, multosq; reddidit in arte rhetorica uiros excellentes, inter quos Chrysostomus & Basilius fuere. Quamob rē in Iuliani principis dignationem ueniens, ab eo pluribus honoribus ornatus: præfecturamq; prætorij titulo tenus oblatam respuit, dictitans plus esse sophistā agere quàm præfectum: in hoc gloriam cito perituram, in illo perpetuam esse. Iulianus quanquam magnis rebus occupatus, & magna ipse quoq; dicendi ambitione teneretur, illius magnopere suspiciebat ingenium: quod eo etiam studiosius faciebat, ut eum Proæresio sophistæ, qui tunc apud eum agebat, & primum dicendi locū occupauerat, præponeret. Ad quæ certamina & Acacius & Thuscianus Phryx quotidie uocabantur. Decessit domi iam senex. Scripsit declamationes haud usquequaq; pares illius ingenio, quippe qui in eo dicendi genere præceptorē, uti supra narraui, neglexit: reliqua sanè opera probatissima. Librū de progymnasmatis edidit: inter quæ quas uocant ἐκφράσεις uenuste persecutus est. Orationes præterea & epistolas: in quo genere princeps inter Græcos facile apparet. Quæ omnia ad nostram usq; ętatē peruenere. Ex Suida & Eunapio, qui uitam etiam sophistarum scripsit. Liberatus Afer unà cum uxore & duobus filijs, ac Crescentio presbytero martyrium passus in Africa insectatione Vandalica. autor Africanus. Liciniorum familia uetusta ac lata, diuersa sibi cognomina adsumpsit, Crassorum, & Lucullorum, qui suis dicuntur locis. L. Licinius, L. filius Belutus, unus è quinq; tribunis post reges exactos creatus: ut testatur Pedianus. C. Licinius Caluus, & L. Sextius tribuni plebis legem promulgarunt, ut cōsules etiam ex plebe fierent. Eam legem cum magna contentione repugnantibus patribus, quum ijdem tribuni per quinquennium soli magistratus fuissent, pertulerūt. Et primus omnium ex plebe consul L. Sextius creatus est. Lata est alia lex, ne cuiquam plus quingentis iugeribus liceret possidere. Liuius libro 6. C. Licinius Stolo, gener Fabij Ambusti, cum consul lege sanxisset, ne quis amplius quàm quingenta agri iugera possideret, ipse mille comparauit. Quare accusatus à M. Popilio Lenate, damnatusq; sua lege est. Liuius lib. 7. Valerius item. Hic Stolonis cognomē adeptus, ut refert Columella, quod agriculturæ diligentissimus fuerit, plantasq; & arbores ablaqueare, & resectis fruticibus, quos stolones uocant, curare solebat. Licinius Porcius prętor, eo tempore quo Annibal cum Salinatore & Nerone pugnabat, ante aduentum consulum multa industria, nunc angustias locorum occupando, nunc hostile agmen turbando, Asdrubalis in Italiam tunc primum uenientis iter obstruxerat, ut Liuius 27. Hic serius poeticam Romæ cœpisse dicit, ut autor Gellius. Licinius tribunus militum sub Claudio Marcello. C. Licinius sacerdos deiectus à Scipione Æmiliano censore. Licinius Macer prætorius repetundarum reus, quum nuncium accepisset se reum, & M. T. Ciceronem causam contra eum agentē, putās perijsse sua bona, posseq; hastæ subijci, quod forte manu habebat faucibus suis uinculo coarctatis, pœnam moriendo præuenit. Autor Valer. de mortib. non uulgaribus. Licinus, Augusti tonsor prædiues, sepultus uia Salaria ad secundum lapidem nobili monumento: de quo illud distichon, Marmoreo tumulo Licinus iacet, at Cato paruo, Pompeius nullo, credimus esse deos? Horat. in poetica, Tōsori Licino. Q. Ligarius de quo Pompeius lib. 1. Digest. Q. Tubero à causis agendis ad ius ciuile transijt, maxime postquàm Q. Ligarium accusauit, nec obtinuit apud Cæsarem. Is est Ligarius, qui quum Africę oram teneret, infirmum Tuberonem adplicare non permisit, nec aquam haurire: quo nomine eum accusauit, & Cicero defendit. Plutarch. quoq; in hanc sententiam: Fertur Cæsar in hac oratione Ligarium prorsus condemnare decreuisse, sed processu orationis, quum in his uerbis, Quid enim Tubero ille tuus districtus in acie Pharsalica gladius agebat? cuius latus petebat? quis erat sensus? & reliqua: ita mente alienatus, ut libelli quos tenebat è manibus deciderent, reumq; contra propositum absolueret. Liuia, gens plebeia, consulatibus tamen multis, alijsq; magistratibus floruit. Cuius princeps Liuius Salinator familiam illustrauit. autor Tranquill. Hic primo Cos. de Illyrijs triumphauit. Deinde ex inuidia peculatus reus ab omnibus tribub. excepta Metia, condemnatus in exilium abijt uoluntarium: unde longo tempore sordidatus, promissaq; barba moratus fuerat. Vrgente Italiam Annibale reuocatus, factusq; Cos.

cum

cum Claudio Nerone inimico ſtatim cauſa reipub. ſibi conciliato, de Aſdrubale triumphauit. Cenſor cum eodem collega omnes tribus excepta Metia ærarias reliquit, ſtipendio priuauit: hoc tantum crimine, quod & prius eum iniuſte condemnaſſent, & poſtea tantos honores non recte tribuiſſent. Quodq́; in eadem cenſura, ſalis uectigal primus omnium cõmentus eſſet, Salinatoris cognomen accepit. Cæcilius & Liuius uigeſimonono. Liuius Druſus, hoſtium duce Druſo cominus trucidato ſibi ſuisq́; cognomen indidit. Proprætor è prouincia Gallia aurum Senonibus olim in obſidione Capitolij datum, nec ut fama eſt repetitum à Camillo, retulit. autor Tranquillus. Huius adnepos Liuius Druſus collega C. Gracchi in tribunatu, ob eximiam aduerſus Gracchos operam reſiſtendo agrariæ legi, patronus ſenatus dictus eſt. autores Tranquillus in Tyberio, & Plutarch. in Graccho. Huius filius, M. Liuius Druſus, eodem teſte Tranquillo, qui ſimili diſſenſione diuerſa à patre ſenſit: multaq́; uariè moliens ab aduerſa factione interficitur. Cæcilius uerò de eodem ſic refert: Liuius genere & eloquẽtia magnus, ſed ambitioſus & ſuperbus, ædilis munus magnificentiſſime edidit, & Rhemnio collegæ quædam de utilitate reipublicæ ſuggerenti: Quid tibi, inquit, cum republica noſtra? Quæſtor in Aſia nullis inſignibus uti uoluit, ne quid ipſo eſſet inſignius. Tribunus plebis, Latinis ciuitatem, plebi agros, equitibus curiam, ſenatui iudicia promiſit. Nimię liberalitatis fuit. Ipſe etiam profeſſus, nihil cuiquam ad largiendum præter cœlum & cœnam reliquiſſe. Itaq́; cum pecunia egeret, multa contra dignitatem fecit. Magulſam Mauritaniæ principem ob regis ſimultatem profugum, accepta pecunia à Bocho prodidit. Quem ille elephanto obiecit. Adherbalem filium regis Numidarum, obſidem domi ſuæ ſumpſit, redemptionem eius à patre ſperans occultam. Cepioni inimico actionibus ſuis reſiſtenti collũ in comitio obtorſit, ut multus efflueret ſanguis è naribus. Deinde ex gratia in inuidiam uenit. Nam plebs acceptis agris gaudebat, expulſi dolebãt. Equites in ſenatum lecti lætabantur. Senatus permiſſis iudicijs exultabat: ſed ſocietatem cum equitib. ægre ferebat, unde Liuius anxius ut Latinorum poſtulata differret, qui promiſſam ciuitatem flagitabant, repente in publico concidit, ſiue morbo comitiali, ſiue hauſto caprino ſanguine ſemianimis domum relatus. Vota pro illo publice ſuſcepta ſunt per Italiam, & quum Latini conſulem in Albano monte interfecturi eſſent, Philippum admonuit, ut caueret. In ſenatu accuſatus, quum domum ſe reciperet, immiſſo inter turbam percuſſore corruit. Inuidia cædis apud Philippum & Cepionem fuit. Cæcilius. Liuius Andronicus, Liuij Salinatoris libertus, cuius filios erudijt, ab eodemq́; ob ingenium libertate donatus. ut autor Euſebius. Primus Romæ fabulam dedit, C. Claudio Cæci filio, & M. Tuditano conſulibus: anno ipſo antequàm natus eſſet Ennius: poſt Vrbem uero cõditam DXIIII. Cicero in Bruto. Liuius hiſtoricus Patauinus natus eſt anno ab Vrbe condita DCXCIIII. quo & M. Meſſala orator. Exceſſit Paduæ anno III. imperij Tyberij, ætatis autem LXX. Hunc Caius princeps tanquam uerboſum inſectabatur, Pollio uerò tanquam Patauinitatem redolentem. Quintiliano magnopere laudatur. Eumq́; Herodoto comparat, in concionibus præſertim, ſuadetq́; pueris ediſcendum, ut Ciceronis imitatorem. Nam & ipſe Liuius ad filium ſcribit, ut Ciceronem imitetur, aut ei quàm maxime ſimilem. Solet naſci quæſtio inter eruditos: An Cicero ſi hiſtoriam fuiſſet aggreſſus eum ſuperaſſet: multosq́; habet uterque adſertores. Lycurgum Eratoſthenes & Apollodorus non paucis annis antiquiorem prima Olympiade oſtendunt. Timæus duos apud Spartiatos Lycurgos dicit fuiſſe: diuerſo tamen tempore. Eorum utriuſque res geſtas ob gloriam in alterum referri, & uenuſtiorem non procul ab Homeri temporibus fuiſſe. Igitur peregre telluris multum obiuit. In Cretam primum uenit: indeq́; poetam quendam Thaletem Spartam miſit, ad conciliandos animos diſciplinæ: poſtea in Aſiam profectus: demum ad Ægyptios: unde ritus plurimos militiæ domiq́; aptos tranſtulit ad Spartiatas. Et ut Ariſtocrates etiam tradit, peragrata Africa atque Hiſpania ad Indos penetrauit. Inter præclara eius inſtituta illud memoratur, Lacedæmonijs feciſſe ut agri æque diuiderentur, uitandæ inuidiæ gratia, ſeruandæq́; in ciuitate æqualitatis. Suſtulit præterea conuiuiorum apparatum & menſas lautiores: unde ocium omne cupiditas'que diuitiarum naſcitur. Quare diuitibus infenſus uſque adeo, ut hæc in concione ſuadens inuaderetur, fugiens'que in

templum

templum, ex eo ab uno ex his adolescente audaciore Alcandro nomine, oculo effosso uulneraret. Quem casum Lycurgus dicitur more philosophi tulisse. Sed & adolescẽti à ciuib. ei oblato pepercisse. Ea de causa templũ Mineruæ Ophthalmidis apud Solpium Laconiæ locum dicauit. ut autor est Pausanias. Lacedęmoniorũ pueros quum primum duodecimũ annũ attigissent, iussit discalciatos ambulare, cubitareq; lectis storaceis palustriq; arundine. Ita demum efferatiores fieri ac reipub. utiliores. Excessit in Creta ubi ab initio spõte ac perpetuo secesserat, sumpto iureiurãdo à populo, nequid de suis legibus cõmutaret, donec rediisset, Quapropter post mortẽ iussit cineres disiici, ne solutus quandoq; sacramento populus leges solueret, si mortuum in ciuitatem retulissent. Reliquit filium, qui & ipse sine liberis decedens, finem attulit generi. ex Plutarch. & Trogo. Lycurgus alter rex Nemeæ regionis Hypsipylen regis Thoãtis filiã nato suo nutricem adhibuit. autor Papinius in Thebaide. Lycurgus rex Thraciæ Bacchũ deum esse negabat. Quapropter eum cõtemnens dum conatur uites amputare, sibi crura incidit. Lycaon Arcadiæ rex, quod hospites trucidaret, & Ioui mortalis peregrini specie, mẽbra humana epulanda dederit, ab eodẽ in lupum mutatus est, & à suis canib. in uenatione discerptus. Lycõ ex Troade Stratonis discipulus è Theophrasti schola: huius in dicẽdo suauitatem nomẽ maxime demõstrat, quod addita litera G, Glycon sit cognominatus: habitu fuit mollis & delicatus. Quatuor huius nominis memorãt, Primus Pythagoricus. Secundus hic. Tertius uersificator. Quartus epigrammaton poeta. Ex Diogene. Lycophron poeta patria Chalcidensis, Soclis seu Lyci historici filius, inter septẽ poetas, qui Pleiades dicebãtur à numero stellarũ, Philadelpho Ptolemæo receptus. Erãt autem hi, Theocritus, Aratus, Nicãdrus, Eãtides siue Apollonius, Philetus, Homerus iunior, Lycophron. autor Suidas. Scripsit poema quod uocãt Alexandram, opus in primis obscurum, utpote Cassandræ uaticinãtis: quam & Alexãdram uocabant. Priamus pater hanc uaticiniis penè furentem incluserat turri, dimisso solo nuncio, qui audita tantũ ab ea referret, Nuncius igitur audita refert. Hic opus totũ uersatur, historias continet plures: ab Hercule enim & rebus Troianis exordiẽ, usq; ad Alexãdrum Macedonem uenit. Deinde procedens usq; ad finem poematis, Phœnicũ res, unde bellum inter Græcos & Barbaros ortum pędicit. Eum enarrauit in primis Io. Zezes. Linus teste Diogene Thebis natus Mercurio Musaq; Vrania, scripsit solis & lunæ cursus, animaliumq; ac fructuum generationes. Namq; in primo statim uersu operis, initia rerum altius repetens, cuncta simul nata memorauit. Quem sequutus Anaxagoras, principio facta simul oĩa dixit, eaq; mente accedente cõposita. Interemptũ dicunt ab Apolline sagitta: cuius huiuscemodi narratur epigrãma: Candida purpureis redimitũ tempora sertis Thebanum Vraniæ continet urna Linum. Virgilius tamen in Bucolicis eum Apollinis filium dicit.

LYSANDER dux Lacedæmoniorum inuictissimus, cuius ductu Athenienses cum duce Conone illam nauali pugna cladem acceperunt. Ex quo Athenæ semidirutę, impositumq; iugum triginta tyrannorum postea fuit. Per Thrasybulum exulem Atheniensem postea eiecti, ac decem alii surrogati: moxq; illi quoq; à Lysandro expulsi sunt & Athenæ tyrãnorum iugo liberatæ. Emicuit eo tempore quo & Pausanias & Agesilaus Lacedæmonii, eodemq; in bello militauere. Cecidit in acie superatus ab Atheniensium duce Conone in bello Thebanorum terrestri pugna, ubi alter dux Lacedæmoniorum Pausanias in exilium suspectus proficiscit̃. Lysander in rebus gestis, ac factione & animi magnitudine, ex nostris Sullæ comparatur, in Plutarchi Parallelis. LYSIAS Syracusanus genere, Cephali filius, Ctesiæ discipulus, unus è decem oratorib. natus est Athenis, quò pater se transtulerat, æqualis Demostheni. Puer iam in Thurios coloniam migrauit. Rediit annos natus quadragintaseptem. Interq; principes habitus ea tempestate oratores. eius uero orationes feruntur supra nonaginta: styli puritate & elegantia cunctis præter Isocratem præstat: scripsit quoq; conciones & epitaphia & epistolas, de arte item rhetorica. Cicero autem in Bruto de ipsius stylo sic ait: Lysias gracile dicendi genus sectatus est: quanquam in eo sunt sæpe lacerti, sic ut fieri nihil possit ualentius, ueruntamen est genere toto strigosior. Habet tamen suos laudatores, qui hac ipsa subtilitate delectentur. in lib. autem de Fi. eum oratione locupletem, rebus uero inanem uocat. Quintilianus autem sic: Lysias subtilis atq; elegans, & quo nihil (si oratori satis sit) dicere queas perfe-

perfectius:nihil est inane,nihil accersitum,puro tamen fonti ꝙ flumini propior. Lysippus Sicyonius nobilis sculptor in honore apud Alexandrũ, à quo tãtum fingi uolebat. Lysippus etiam poeta comicus. Dramata eius Bacchidæ, Thyrsocomus,ut autor Athenæus. Lysistratus Sicyonius Lysippi frater primus similitudines è gypso reddere instituit,ac effigiem exprimere:ante eum pulcherrimas tantũ facere studebant. Creuitq; res tantũ ut nulla signa statuæ'ue sine argilla fierent, Quo apparet antiquiorẽ hãc fuisse scientiam ꝙ fundendi æris. Plin. Lysimachus Agathoclis filius è successorib. Alexãdri Magni Pergamo præfuit:ubi thesauri regis fuerũt. Hic illustri quidem Macedonię loco natus,uirtute illustrior fuit: amore literarũ ac philosophiæ ardebat adeo ut Callisthenem tunc ab Alexandro in ærumnis collocatũ, ac cum cane in cauea clausum de uirtute disserentem sæpius audiuerit, poculumq; ei ac uenenum remedium miseriæ optanti, propinauerit. Quod ægre ferens Alexander Lysimachum leoni obiecisse dicitur:sed ille uiribus fretus rem posteris prodendam egit, manum amiculo conuolutam in os leonis inferens, adreptaq; lingua ferã exanimauit, quo pacto uehementius postea Alexandro dilectus,& apud eum in honore maximo fuit. Præterea Lysimachiã urbem condidit quæ post annos XXII. terræmotu euersa ipsi stirpiq; eius exitium portendit. Nã breui post tempore Agathoclem filium fortissimũ, per quẽ bella multa feliciter gesserat, nouerca Arsinoe Ptolemæi sorore instigãte ueneno sustulit. Ob quã immanitatem populi ab eo defecere, unde & ortũ inter eos bellum in quo Lysimachus cecidit annos natus LXX. postremus omnium suorũ cum uarijs casib. antea liberos quinq; amisisset. Macedoniæ regnum ad Seleucidas translatũ. Ex Trogo lib. 15. Lysimachus Acarnan Alexandri pædagogus secundas post Leonidam obtinuit, nullo urbanitatis genere præditus, nisi qđ se Phœnicem, Alexandrum Achillem, Philippum Peleum appellabat: autor Plutarch. Lysimachus Aristidis Iusti filius, cuius meminit Demosth. in oratione περὶ τῶν ἀδελφῶν. Huic ob merita patris erga remp. qui propter abstinentiam & iustitiam pauper admodum decesserat, data sunt publice C. talenta, ut autor Plutarch. in Aristide. Lolliorum etiam Romæ genus, & nomen admodũ celebre. Inter quos M. Lollius magna apud Augustum autoritate fuit, ad quem Horatius scribit: Troiani belli scriptorẽ maxime Lolli. Eius etiam memoria Ferẽtini adhuc in turri quadam legitur marmori inscripta. M. Lollius C. filius Cos. A. Hirtius. A. F. Funda faciunda coætauerũt. Eidemq; probauere. Lollia Paulina, C. principis uxor sestertio quadringenties extimatam tunicam ex margaritis habuisse fertur: uti Solinus & Plin. autores. Hanc Tacitus filiam fuisse dicit M. Lollij consularis supra memorati. Lollianus Ephesius & scholæ & populo præfuit Atheniensi. Prætor enim fuit, qui magistratus antiquitus in bellis delectus habebat. Nũc autẽ rei frumẽtariæ præest. Epicheremata magnopere laborauit inuenire, & inuẽta distincte loqui idoneus. Dicebat extemporaliter Isæi imitatione quẽ audiuit. Imago eius Athenis erat in foro. autor Philostratus. Longinus philosophus Syrus Palmira ciuitate, præceptor Zenobiæ Palmirę reginę: interfectus deinde ab Aureliano in eius orbis direptione, apud omnis de se relicto desiderio: uti Vopiscus testat. Lõginus miles simul cũ Megisto & Acesto ad Christi fidem inductus à Paulo apostolo ad supplicium proficiscẽtc. Ante hũc dicitur & ex militibus unus extitisse, qui Iesum crucifixum hasta percussit, & ob signa & prodigia subsequuta Christianus factus, postremo martyr. Habeo autorem qui dicat hoc nomen ab illius officio Græce uocatum fuisse ob hæc uerba: ἀλλ᾽ εἷς τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν ἔνυξε, quod pro lonche, id est, hasta Longinum putant dictum. Hic est quem Mantuæ sepultum esse dicunt: quò sanguinem ille dominicũ ex humo delectum tulerat. Lucretiorum genus patritium. Sp. Lucretius Tricipitinus Lucretiæ pater, in locũ demortui Bruti in cõsulatu collega Valerio Publicolę suffectus, cum maior iam natu esset, nec uires suppeterẽt ad obeunda munera consularia, intra paucos dies moritur. In cuius locũ Horatius Puluillus suffectus est. Liuius secundo. T. Lucretius consul, cum eodem Valerio iterum consule fuit: ut idem L. Lucretius Tricipitinus cum T. Veturio Gemino consul contra Volscos profectus, nobilem retulit triumphũ, eorum nomine propè deleto, decem milibus, & CCCCLXX. cæsis, expositaq; deinde omni præda in campo Martio, ut suum quisq; per triduum cognitũ abduceret, reliqua uendita cui domini non fuere. Triumphauit de Volscis Equisq;. Triumphãtem secutę

sunt

sunt legiones. Alteri cõsuli datum, ut ouãs sine militib. urbem ingrederetur. Liuius lib. III. Lucretius ædilis cadauer T. Gracchi in Tyberim ꝓijci iussit. Q. Lucretius Vispillo in priuatis causis acutus & iurisperitus & cõcionib. aptior q̃ iudicijs, ut Cicero. Lucretius Asella Sullanarum partium, qui Marium Præneste obsederat, quod præter eius uoluntatem cõsulatum sit petere ausus, ad turbandũ reip. statum, à L. Ballieno centurione iussu Sullæ in medio foro occisus est. Quod cũ populus indigne ferret, Sulla aduocata cõcione se iussisse dixit: Liuius in epitome Maced. Pedianus. Lucretius poeta ob philtra dicit̃ perijsse, hausto amatorio poculo ob amorẽ fœminæ in furorẽ uersus: eius poema sectam imitat̃ Epicuream. Lucretia inter Tarquinios dicitur. Lucullorum familia in Licinios ascita. Eius nullum qui claritatem habuerit priorem lego q̃ L. Licinium Lucullum qui temporib. Scipionis Æmyliani pauloante initiũ belli Punici fuit Cos. cum A. Posthumio Albino. Ii cum delectum seuere agerent, nec quenq̃ gratia dimitterent, à trib. pleb. qui pro amicis suis uacationẽ impetrare nõ potuerunt, in carcerem cõiecti sunt. Lucullus deinde in Hispaniã missus. Cui postea Claudius Marcellus successit, cũ omnes Celtiberiæ populos placasse uideret. Vacceos, Cãtabros, aliasq; in eadẽ Hispania nationes subegit, ut Liuius lib. 49. Huius igitur filij siue nepotes, Lucius & Marcus Luculli fuere: quorum L. disertus ac diues munus quæstorium amplissimum dedit. Per Murenam in Asia classem Mithridatis, & Ptolemæũ Ægypti regem consuli Sullæ conciliauit. Prætor Africã iustissime rexit: aduersus Mithridatem missus collegam Cottam Chalcedone obsessum liberauit, Cyzicõ obsidione soluit, Mithridatis copias ferro & fame adflixit, eumq; regno primũ suo, id est, Põto expulit. Deinde rursus cũ Tigrane Armeniæ subueniẽte, magna felicitate superauit. Post hæc ocio se tradidit: ubi magnificentia uillarum, conuiuiorũ sumptu, uestium numero ac pulchritudine, preterea signorum ac tabularum ornamẽtis, omnes quacũq; tempestate superauit. Paulatim deinde alienata mente desipere cœpit, tutela eius M. Lucullo fratri permissa. hec Cecilius. De eodem Plutarch. etiã ait, quod facundia clarus fuit. Preceptorẽ habuit Antiochum Ascalonitã ueteris Academiæ. Scripsit Græco sermone bellũ Marsicũ: quo ipse unà cum Sulla interfuit. Militiæ uero ipsius par gloria. Siquidem cõsul cum M. Cotta ad bellum Mithridaticum est profectus, ubi primũ magno fœnore Asiã liberauit. In eoq; bello maximis rebus gestis Tigrane ceterisq; expugnatis Põpeium non belli sed pene triũphi successorem habuit. Triumphauit tamen quãuis aduersante Memmio, Ocio deinde se tradidit. Apudq; Baias lacũ maiore inpensa excauauit q̃ uillam extruxerat. Lucilius Balbus in dialogo Ciceronis De nat. Deor. Stoicorum partes tuetur: in quibus tantos progressus fecit, ut in eodem lib. ponitur, quod excellentib. cõparetur Græcis. Lucilius miles Bruti domesticus atq; fidus: qui cũ apud Philippos inclinatã iam aciẽ uideret, sese pro Bruto obtulit, ut spaciũ ei fugiendi daret. Ductusq; ad M. Antoniũ pro Bruto, ut apparuit fraus: collaudatũ eum Antonius ob fidem apud se tenuit, quem non minus postea sibi fidelem sensit atq; Bruto fuerat. Plutarch. in Bruto. C. Lucilius poeta, ut Gell. in 27. lib. testatur tempore II. belli Punici emicuit. De quo Quint. hæc scribit. Primã insignem Lucilius laudem in Satyra est adeptus, qui quosdã ita deditos habet amatores, ut eum non eiusdem modo operis autoribus, sed omnib. poetis præferre nõ dubitent: ego quãtum ab illis, tãtum ab Horatio dissentio, qui Lucilium fluere lutulẽter, & esse aliquid qd' tollere possis putat. Nam eruditio in eo mira & libertas, atq; inde acerbitas, & abũde salis. Horatius tersior & magis purus. Lucillus Senecæ familiaris è Põpeijs oppido Cãpanię fuit adeo philosophiæ deditus, ut quæstor cum esset Sicilię, magnã tẽporis partẽ ab officijs publicis uacãs studijs incumberet. Lucilla M. Antonini & Faustinę filia. L. Antonini Veri uxor, marito superstes, iterũ nupta Põpeiano maximo uiro, remanẽtib. ei principatus insignib. uidelicet in sella imperatoria sedebat. Ignẽ de more præferebat permittente Cõmodo fratre. Verum cum postea hæc sibi ablata doleret, in eum cõiurauit, unà cum Quadrato nobili adolescẽte, cum quo stupri consuetudinem habere putabat̃. Deprehensa igitur & unà cum coniuratis ab eo interfecta: autor Herodianus in Cõmodo. Eius in antiquis numis imagines reperiunt̃ hac inscriptione: Lucilla Augusta M. Antonini & Faustinæ filia. Altera Lucilla lõge felicior uirgo & martyr sub Valeriano & Gallo Impp. Filia hæc Nemesii tribuni, oculis capta, à diuo Stephano põt. luminib. restitu-

ta. Deinde Christiana cum tota familia facta. Aliã supra in Flora narraui. Luciæ itẽ duæ martyres: altera uirgo Syracusana, altera Romana uidua iã annis XXXIX. unà cũ Geminiano, quẽ à lymphatione liberatum ad fidẽ deduxerat, gladio cæsa est sub Diocletiano. Lucina uirgo itẽ Romana diues admodum, circa ea ferè tempora Christianos sumptibus iuuabat, martyresq́ in agro suo sepeliebat. Eius Romæ sepulchrũ in tẽplo Sebastiani adoramus. Moriens, ecclesiã hæredem reliquit sub Marcello pontifice. Lucianus sophista Samosatenus ob mores Atheos cognominatus, sub Traiano principe. Cum apud Antiocheã Syriæ causidicus esset, atq; in ea arte planè decoxisset, se ad scribendũ dialogos conuertit, lacerandãq; Christi religionẽ, ubi sanè ridiculus apparet. Obijsse dicitur à canibus, uti par fuit, laceratus, author Suidas. Hic quum antea Christianus esset, postea desertor religionem incessit, nihil ex ea consecutum dictitans, nisi ut nomẽ eius corrũperet, ex Lucio Lucianus factus. Initio nanq; dialogorũ de se plura loquit. Quod uili genere ortus à patre ad auunculũ statuarium discendi gratia missus, ut primũ cœlo indoctis manibus nobile marmor fregisset, ac ob eam causam acriter uapulasset: nocte insequenti duas ei imagines in somnis uiderit apparentes. Alterã statuariam se affirmãtem esse, pluraq; ex arte pollicẽtem emolumenta. Alteram eloquentiã, maiora promittentem, quam relicta prima secutus sit. Dialogi eius sanè uerbis elegantissimi, sed rebus magnopere excussi, ubi quasi Pyrrhonica profitet, nihil adfirmãs omia rides. Quod sanè ipse suo hoc tetrasticho manifestat. Λουκιανὸς τάδ᾽ ἔγραψε, παλαιά τε, μωρά τε εἰδώς, Μωρὰ γὰρ ἀνθρώποις καὶ τὰ δοκοῦντα σοφά. Οὐδὲν ἐν ἀνθρώποισι διακειδόν ἐστι νόημα, ἀλλ᾽ ὃ σὺ θαυμάζεις, τοῦθ᾽ ἑτέροισι γέλως. Lucianus presbyter & martyr apostolorum discipulus in Galliam unà cũ Dionysio missus & ab eodem Beluacẽ. præsul factus. Lucianus alter uir disertissimus presbyter Antiochenus adeo inter nostros scribendo sacrosq; libros emendando profecit: ut hoc genere exemplaria laudata Luciana appellarent. Ferunt eius de fide libelli & breues admodũ epistolæ. Decessit martyr Nicomediæ sub Maximiano, sepultusq; Helenopoli Bithyniæ. author Hieronymus. Addit Suidas, hũc Hebraica lingua doctissimũ fuisse, sacrosq; libros multis coactis exemplaribus multis in locis emendasse. Lucius poeta Hispanus, cuius Martialis meminit: Luci gloria tẽporũ tuorũ, Qui Gramũ ueterem Tagumq; nostrũ Arpis cedere nõ sinis disertis. Lucius celeber Tarrensis (Tarra eñ Cretæ oppidũ) de puerbijs Græcis tria uolumina scriptitauit. author Stephanus grãmaticus. eius nunc epitomen habemus. Sed hos facile superauit is Lucius, q præsul fuit Alexandrinus sub Theodosio, post Athanasiũ. Scripsit uariarũ hypotheseon libellos, ut author Hieronymus. Lucifer præsul Caralitanus cũ Pancratio & Hilario Ro. clericis ad imp. Constantinũ à Liberio põtifice p fide missus, quũ uellet sub nomine Athanasii Nicenã damnare fidẽ, ab eodem imp. in Palestinam relegatur. Lucas Medicus Antiochensis ut eius scripta indicant, Græci sermonis nõ ignarus fuit. Pauli apostoli sectator & comes, à quo edoctus scripsit euangeliũ, Actus quoq; apostolorum. Reliqua sanè ipsius inter apocrypha, uixit annos LXXXIIII. cum cõiugio, sepultus Cõstantinopoli, quò translatus fuit unà cũ Andreæ apostoli ossibus, anno XX. Cõstantij principis. Hieronymus. L. Luscius Sullanarum partium centurio damnatur, quod tris cędes proscriptorum Sullę fecisset. Diues propterea factus. Nam amplius sexcenties possedit. Pedianus.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER XVII.

MACRIANORVM familiæ uiri Romæ in auro & argẽto, mulieres uero in reticulis, in dextrocherijs, & in omni ornamentorũ genere Alexãdrũ Magnũ exsculptũ semper habuerũt, quod dicunt iuuari in omi actiõe, q eũ gestãt in auro uel argẽto. Ex his fuere Macrianus pater, & filius, & Quietus alter filius, q Cęsares appellati fuere tẽpore Galeni, ponunturq; inter XXX. tyrãnos, q mox interfecti sunt. Pollio. Macedonius Arrianæ sectator hæreseos, Constantij principis fauore expulsis orthodoxis Constantinopolitanus

politanus pręsul cõstitutus est. Is enim eadem quæ Arrius de spiritu sancto sentiebat: eũ uidelicet nihil habere cum patre & filio cõmune. Dissentiebat tamẽ in filio, quem patri similẽ rite fatebaẽ, qua de causa ab Arrianis pulsus fuit. Nam Arrianorum tres sectæ caput extulerunt, Eunomiani, Arriani, & Macedoniani: de quibus omnibus supra in Arrio diximus. Plurimi tamẽ apud Constantinopoli uicinas regiones Macedonij opinioni adhærere uidebantur. Ex libro x Rufini. Æmylius Macer Veronensis poeta, uolucres & herbarum cecinit uirtutes, Ouidij tempore, ut ipse testaẽ: Sæpe suas uolucres legit mihi grãdior æuo, Quęq; nocet serpens, quæ iuuat herba Macer. Sed & opus Homeri persequiẽ, quicquid apud Iliũ actum usq; ad finem belli, ut idem poeta testatur: Tu canis ęterno quicquid restabat Homero, Ne careãt summa Troica bella manu. Hoc opus Homeri continuauit etiã Quintus poeta, ut narrauimus. Opus autem hoc de herbis ad nostram usq; peruenit ętatem. L. Magius, T. Liuij gener, orator Romanus, de quo Seneca in Declamationibus: Non puto quomodo L. Magius gener T. Liuij declamauerit, quãuis aliquo tempore suum populum habuit, quum illum homines nõ in ipsius honorem laudauerint, sed in soceri efferrent. L. Magius, & L. Fannius transfugę è Valeriano exercitu apud Mithridatem agentes, ab eodem rege ad Sertoriũ missi erant de paciscenda belli societate aduersus Romanos, quos & inquirẽdos mandauerat senatus. Ii postremo ad Romanos, ꝑdito ex magna parte exercitu, redierunt. Hæc Pedianus. D. Magius Cãpanus uir optimus, de tradenda Annibali Capua, sententia omnino aduersa fuit, exitum qualẽ habuit uaticinando. Iussus ab Annibale propterea nondum urbem ingresso, ad se uenire, negauit. Deinde uenienti, quum oẽs obuiam procederent, ipse cum paucis in foro deambulabat. Deniq; quum uinctus ad Annibalem duceret, causam dicere iussus, respondit: nulla id lege fœderis cogi potuisse. Tandẽ in exilium quum traheretur, aperto capite uociferans: Habebitis, inquit, libertatẽ Campani quã petijstis: foro medio luce clara uidentibus uobis, nulli Cãpanorum secũdus, inuitus ad mortem rapior. Quid uiolentius Capua capta fieret? Ite obuiam Annibali, exornate urbem, diemq; aduentus eius cõsecrate, ut hunc triumphum de ciue uestro spectetis. Igitur missus Carthaginem, quũq; tempestate Cyrenas delatus esset: indeq; ad Ptolemęum regem à custodibus Alexandriam ductus, ab eodem liberatus est: permissumq; ei unà secum in regno uiuere. Ex Liuio XXIII. Magius Chilo, qui apud Athenas M. Marcellũ interfecit, ut ex epistola Sulpitij ad Ciceronem legimus. Magi tres ex oriente fuere, Gaspar, Melchior, & Baltasar, quorum corpora in ciuitate Coloniensi. Super his uide pulcherrimum Trãquilli locum, quem in Hierosolymæ descriptione adduxit. Magnes Atheniensis comicus antiquæ comœdiæ tempore Epicharmi, docuit fabulas nouem, uicit duabus. Magnes alter Smyrnæus, puer præ cæteris mortalibus formosus: poetica insuper & musica ornatus, corona insignis, aureoq; reticulo redimitus, ac habitu molliore indutus, ciuitates obibat, multis dilectus, præsertim Gigi Lydorũ regi. Parẽtes autẽ probrũ huiuscemodi perosi, capta occasione comã eius inciderunt: uestẽ, ornatumq; omnẽ lacerauerunt. Quare perturbatus Giges in Magnesios bellũ mouit: quibus tandem superatis reuertẽs, Sardibus panegyricum celebrauit magnificentissimum. Suidas. Magnus, præsul Altiensis, diruta patria à Longobardis sedẽ trãstulit in ciuitatem nouam, quæ ante Heraclea dicebaẽ, in qua extinctus. Anno deinde MCCVI. Venetias traductus per sancte coliẽ. Alter martyr apud Cæsaream Palæstinæ sub Aureliano. Magones plures fuisse cõstat. Primus omnium rem ac disciplinam Carthaginensium auxit, quum ante se Mezeum, & deinde Carthalonem fama lõge inferiores duces habuisset. Is ante ullum Punicum bellum, ut Liuius & Trogus XVIII. referunt, cum CXX. nauibus bello Tarentino auxilio uenit Romanis, ægre ferens Italiam ab externis inuadi. Cui actæ à senatu gratiæ, auxiliaq; remissa. Duos moriens filios reliquit, Asdrubalem, & Annibalẽ, de quibus in ordine dixi. Mago, Annibalis frater, causa uictorię apud Trebiam fuit. Sed apud Locros à Manilio clausus, ab Annibale liberatur. Liuius quoq; libro XXX. scribit, Magonem Annibalis fratrem in agro Insubrium uulneratum, quum in Africã per legatos reuocatus nauigaret, apud Corsicam obijsse. Libro itẽ decimooctauo dicit, eundẽ capta Genua in Ligurib. diu restitisse Romanis, ex qua regione eos in Gallia Cisalpina ualde agitauit, ad quẽ inter Alpes Liguresq; agentẽ, naues è Carthagine uenerunt. Rursus in libro trigesimo:

Cum

Cum Magone ancipiti Marte in agro Insubrium concurrerunt Quintilius Varus prætor & M.Cornelius procõsul.Mago alius qui Thurios Annibali subegit,T.Sempronium Gracchum in Lucanis occidit.Apud Capuam duos consules,Fuluium Flaccum,& Appium Claudium clade adfecit, ac nuncius Cannẽsis uictoriæ Carthaginẽ cum annulis missus est, q̃ modium excessere. Mago alius à Scipione capit̃, apud Carthaginem in Hispania,Romamq́; per Lælium mittit . Mago deniq; qui de re rustica scripsit : de quo Columella li.primo,sic ait: Veruntamen Carthaginensem Magonem, uel rusticationis parentem ueneremur.Nam huius octo &uiginti memorabilia illa uolumina ex senatus cõsulto in latinum cõuersa sermonẽ sunt. Varro autem testat̃ Cassium Dionysium Vticensem ex eis uiginti uolumina in Græcum uertisse sermonẽ,ac Sextilio prætori dedisse.Malchion,nõnullis Alchion, Antiochenus presbyter, rhetoricam prius Antiochiæ docuit.Aduersus Paulum Samosatenum excipientibus notarijs disputauit, q̃ dialogus extat.Sed & alia grandis epistola ex persona synodi,ab eo scripta ad Dionysiũ & Maximum Romanæ & Alexãdrinæ ecclesiæ episcopos. Hieronymus & Eusebius lib. septimo. Malchus Byzantius sophista scripsit historiam à Constantino usq; ad Anastasium. Suidas. Mamurra Formijs natus, eques Romanus ut tradit Corn. Nepos, primus Romæ parietes in Cælio monte domus suę marmore incrustauit.Hic est qui epigrammate Catulli proscissus est.Idem solidas è Carystio & Lunẽsi marmore columnas habuit. Plinius. Mamurra alter ante hunc inter Oscos natus tẽpore Numæ.Ancylia pluraq; deorum signa ex ære fabricauit.Meminit Ouidius in Fastis. Mamercus, prænomen Æmyliorum,uti supra cõmemoraui:fuit etiam præsul Viennensis,qui teste Ptolemæo Lucẽsi anno CCCCLIIII.supplicationes primus instituit,quas rogationes nostri uocant,ob frequentes terræmotus, quibus ea regio infestabat̃. Manes hæresiarcha sub Aureliano principe Romam è Perside uenit.Magistrum habuit Buddam nomine,qui & Terebinthus dicebat̃,Brachman genere ac secta. Hic edoctus literas Græcas sectam Empedoclis amauit, duo principia ponens inuicem cõtraria. Deinde in Persidẽ reuertens dictitabat se ex uirgine natum in mõtibus educatum. Edidit libros IIII. quorũ primum inscripsit de mysterijs,secundum de euangelijs,tertium de thesauris,quartum de summis: cuius tãdẽ defuncti libri ad manus mulieris ad quã ille diuertebat peruenere.Hæc puerum septẽ annorum ab se emptum, cui Cubrino nomen erat, literis erudijt, hæredemq́; omnium fecit bonorũ.Hic postea Manes appellatus fuit, ac peregrinatiõis Buddę imitator factus,quaquauersus illius libros ꝓ suis iactabat. Igit̃ quum propriam sectam cõstituere cuperet, dimissis hęreditate & omnibus quæ possidebat,noua quædam cõciliabula subterranea & coitus nefandos cõstituit.De quo Theodorus sic ait:Manes furore percitus dixit unã in Christo naturã, diuinam tantum:humanitatem uero eius, phantasticam.Nõ eñ fuisse uerisimile,deum pati uoluisse. Paulus uero præsul Antiochiæ eius tempore cõtrarium dogma sequutus, adfirmauit simplicem quidem hominem, uerum prophetã maximum Hunc deniq; Manetem ad ultimum rex Persarum,uiuum cute direpta necauit,quod filium eius quẽ reiectis alijs medicis curare pollicebat̃,interfecerit. Ex Suida.Eusebius quoq; lib. VIII.historię sic ait:Manes hæresiarcha,genere Persa, uita & moribus barbarus,tam acer ingenio,ut ex nominis argumento insanire uideretur. Deniq; Christi se nunc formã gerere conabat̃ ostendere,nunc ipsum se esse paracletum dictitabat: eiusq; more duodecim discipulos quos elegerat quaquauersus stultissima dogmata nunciatum mittebat.Atq; hoc pacto Persica uenena in nostro orbe propinabat.Ex hoc igit̃ Manichæorum hęresis orta in præsentẽ diem,ex eo tẽpore q̃ Felix urbi Romę pręerat,Diocletianusq; imperabat.Manlij,& Manilij, euersæ Romæ prosapiæ. Mãliorum amplissima &uetusta familia ab ipsis urbis cunabulis. Inter quos primus claritatem obtinuit M.Manlius,Capitolinus ob defensum capitolium dictus:sedecim natus annos uoluntarium se militẽ obtulit:trigintaseptem militaribus donis à suis ducib. ornatus,trigintatres cicatrices in corpore habuit:capta urbe,in capitolium author confugiendi fuit:quadã nocte,clangore anseris excitatus,Gallos ascẽdentes deiecit:patronus à ciuib.appellatus.Domum etiã in Capitolio publice habuit,ac farre donatus.Qua superbia elatus quum à senatu sumpsisse Gallicos thesauros argueret̃,& obstrictos ære

alieno propria pecunia liberaret, nexos exolueret, regni adfectati suspicione in carcerē coniectus, populi consensu liberatus est. Rursus cum in eadem culpa & gratia perseueraret, reus factus de saxo Tarpeio præcipitatus est, domus diruta, bona publicata. Gētilitas eius Manlij cognomine iurauit, nequis postea Capitolinus uocaret. Ex Cecilio, T. Manlius Imperiosus Dictator claui figendi gratia, perinde ac rei gerendę non soluendę religionis causa creatus esset, bellum Hernicum adfectans, delectu acerbo iuuentutem agitauit: tandem omnibus contra cum tribubus conspirantibus coactus est dictatura se abdicare. Hinc dicta imperia Manliana. Huic igit̃ Marcus Pomponius tribunus plebis diem dixit ex ijs quæ in dictatura impie in eum cum reliqua iuuentute tum in filiū fecerat Torquatū, ruri ablegando, qui utilis reipublicæ fuisset. Torquatus dein filius audita accusatione statim aduenit, nactusq; Pomponium in thalamo solū, iurare coegit stricto gladio nil eum in patrem moliturum. author Liuius. T. Manlius Torquatus is fuit qui ob ingenij & linguæ tarditatē à patre relegatus ruri fuit, patremq; iudicio liberauit. Prętcrea sub Dictatore Sulpitio tribunus militum Gallum prouocātem occidit, torquē ei detractum ceruici suę aptauit. Cos. Bello Latino filium quod cōtra imperium pugnasset, securi percussit. Latinos apud Vesorem fluuium Decij collegæ deuotiōe superauit. Consulatum recusauit, quod diceret neq; se populi uitia, neque illum seueritatem suam posse sufferre. Cæcilius. De alio Manlio Torquato legitur apud Liuium & item Valerium. Cum post Cannensem pugnam Campani erecti alterum à senatu cōsulem per Anium legatum petijssent, Torquatus iussit eum de curia pręcipitem dari si statim nō abscederet. CN. Manlius Volso missus ad ordinandam Scipionis Asiatici prouinciam, cupidine triumphandi, bellum Pisidis, & Gallogræcis qui Antiocho adfuerāt, intulit. His facile uictis uxor regis Orisgontis centurioni cuidam in custodiam data est, à quo per uim stuprata, de iniuria tacuit, sed postea impetrata redemptione marito adulterū interficiendum tradidit. hæc Cæcilius. Liuius autem VIII. de bello Macedonico. Cn. Manlius Volso Cos. in Asia acceptis à Lucio Scipione copijs & exercitu lustrato cōtra Gallogræcos bellum gessit: eisq; superatis reuertens cū in ęde Bellonę triumphum peteret, decem legati qui cum eo missi fuerant, restitere: inter quos L. Furius Purpurio, & L. Æmylius Paulus dicebant se legatos Cneo Manlio datos, pacis fœderisq; cum Antiocho ineundi gratia: Manlium autem summam opem intendisse ut eam pacem turbaret, multosq; nobiles uiros in exercitu sua temeritate morti obiecisse: uicit tamen amicis atq; cognatis suffragantibus, res feliciter gestas & exercitum integrum reportatum dicētibus. Triumphus igitur ei decretus. L. Manlius procos. ex Hispania reuertēs cum in æde Bellonæ triumphum ob res bene gestas peteret, exemplum obstabat, quod ita comparatū more maiorum erat, nequis qui exercitum nō deportasset triumpharet, nisi perdomitā pacatamq; prouinciam tradidisset successori. Medius autem honos Manlio habitus est, ut ouans urbem intraret. Liuius libro quinquagesimo. T. Manlius Iuris pontificalis peritus, iudex inter Macedonas accusatores & filium cōstitutus: audita causa ita pronunciauit, Cum probatum sit Silanum filium meum pecuniā accepisse, ipsum republica & prole mea indignū iudico protinusq; conspectu meo abire iubeo. Silanus itaq; dolore animi percitus, nocte proxima se suspendit, neq; pater exequijs interfuit, sed dum funus duceretur, cōsulere se uolentibus uacuas præbuit aures. Valerius de seueritate. T. Manlius Torquatus bello secūdo punico q Cos. antea Sardos subegerat, rebellantes magna clade adfecit. XXX. millibus ex eis cæsis, Asdrubalem Pœnum cœpit: ac omnem insulā perdomuit. T. Manlius Torquatus, T. filius tēpore Ciceronis uir doctus ex Rhodia disciplina Molonis, & à natura ad dicendum satis solutus, neq; expeditus. Cui si uita suppeditasset, sublato ambitu consul factus esset. Plus facultatis habuit ad dicendum quàm uoluntatis. Itaq; studio huic nō suffecit. hæc ex Cicerone, qui & de alio L. Manlio Torquato alio loco sic ait. L. Manlius Torquatus, cui & si non deerat oratio quam Græci dicunt politicen, erant in eo plurimæ literæ nec eæ uulgares, sed interiores quædam & reconditæ: summa uerborum & grauitas, & elegantia, atque hęc omnia uitæ decorabat grauitas, me quidem admodum delectabat. Pedianus autem de eodem sic L. Torquatus qui P. Sullam patris competitorem in consulatu accusauit, qua & ipse Sulla & colle-

ga

ga damnati sunt. Rursus eum accusauit, quod in coniuratione Catilinę fuisset: defendit à Cicerone, cuius extat oratio. L. Manlius pictor egregius, apud quem quum Seruilius fortè cœnaret, filiosq́ suos deformes animaduerteret, Non similiter, inquit, Manli, fingis & pingis. Ad quem Manlius, In tenebris, inquit, fingo, in luce pingo. Macrobius de Saturnalibus. Manilij autem à Manilio Octauio fluxere: is Tusculanorum dux, & Tarquinij gener fuit, ad quem ille post fugam se recepit, eiusq́ auxilio Romanis intulit bella. Liuius primo C. Manilius Antiochea, conditione seruus, arte astrologus ac poeta, unà cum Plotio poeta mimorum & Taberio grammatico cōseruis, ex Asia una naui aduectus, describitur Plinio libro XXXVII. Astrologiam uersibus primus Latinorū aggressus est, opus Augusto dedicans: ubi se nō aliorum uiam ingressum, nec aliena proferre, sed sua & noua profitetur, tacite Virgilium notans. Carmen graue, sedatum & elegans, ut planè uideatur temporis illius maiestatem & eloquentiam redolere. Quod minime perfecisse uidetur, quoniam de septem erraticis stellis mentionem nō fecerit. Laurentius Miniatensis nostra ætate mathematicus, eius libri enarrator, habere fatebatr argenteum nummum antiquum, cum eius imagine sculptum, ac habitu patrio & sphæra supra caput. Mandouius & Indibilis duces Hispani, partes Romanorum cum Scipione Africano in Hispania iuuere. Deinde Scipione ægrotante, seditionem agitauere, in Romanosq́ insurgere cœperunt. Quos quum Scipio morbo liberatus comprehendisset, ueteris officij memor tantū castigatos uerbis dimisit. Liui. XXIX. Manethus Mendes, Ægypti sacerdos, scripsit de præparatione κυφίων. Alter item è Diospoli Ægypti, uel Sebenites, scripsit physiologiā, & apotelesmata uersibus in astrologia, id est, effectus astrorum. author Suidas. Manius mathematicus, è tribus obeliscis quos ex Ægypto asportari iusserat Augustus: illi qui in campo Martio locatus erat, auratam pilam addidit: cuius uertice umbra colligeretur in semetipsam, alia atq́ alia incrementa iaculantem apice: rationem ferunt à capite hominis intellectam Plinius. Mares monstrum, de quo Ælianus de uaria historia sic ait: Italiam dicunt primo habitasse Ausones loci indigenas. Sed antiquissimum omnium Marem quēdam appellatum, pubetenus hominem, reliqua equū, quem Græci ἱππομιγὴν uocant: quod sanè uidetur ex eo dictus, quia primus equum mansuefacere ac domare didicerit. Marcius per c, scribitur in antiquis marmoribus. Marciorum uetusta domus, iam inde à rege Romano censetur Anco Marcio. Marcius Coriolanus à Coriolis Volscorum oppido capto appellatus, cōtra Tarquinium militans, ob ciuē seruatum corona querna donatus est. Consul uero quum esset aduersus plebē graui annona, aduectum è Sicilia frumentum magno precio populo dādum curauit: ut plebes angustijs oppressa famis, agros nō seditiones curaret. Igitur à tribuno plebis Decio die dicta, ad Volscos concessit, Eosq́ duce T. Tatio aduersus Romanos concitauit: & ad quartum ab urbe lapidem castra posuit. Ter missos ad se legatos spreuit. Tandem Veturia matre, & Volumnia uxore castra petentibus, motum bellum omisit. Inde templum Fortunæ muliebris erectum, ob recuperatam à matronis rempublicam. Marcius reuersus à Volscis damnatus ac trucidatus est. Ex Cæcilio, & Plutarcho. Cn. Marcius Rutilius Alifas, consul cum Q. Fabio, quum non satis prospere cum Hetruscis pugnasset, successorem habuit dictatorem, L. Papyrium Cursorem. Idem censuram cum P. Cornelio Aruina gessit. Q. Marcius Tremulus cum P. Cornelio Aruina cōsul, de Hernicis triumphauit. Statuaq́ ei propterea equestris decreta, quæ ante templum Castoris in foro posita est. Liuius libro nono. Marcius Censorinus quem populus Romanus secundo censorem creauit. Inde suadente eo legem tulere, ne cui bis eundem magistratum gerere liceret. Plutarchus in Marcio. Quintus Marcius rex, iussus à senatu aquarum Appiæ & Anienis regula ductus reficere, nouam à nomine suo appellatam, cuniculis per montes actis intra præturæ suæ tempus adduxit. Plinius. Quintus Marcius Septimij filius eques Romanus, impiger adolescens, animiq́ & ingenij aliquanto quā pro fortuna, in qua natus erat, maioris. Ad summam indolem accesserat Cn. Scipionis disciplina: sub qua per tot annos edoctus erat. Hic in Hispania mortuis Scipiōibus, Annibale Italiam uexante collectis militibus ex fuga, & quibusdam de præsidijs deductis haud contemnēdum exercitū fecerat, habitaq́ cōcione, uice functus imperatoris, fractas Romanorū uires, cęsis fugatisq́ Hispanorū exercitibus recuperauit, ad uigintiseptē milia uno

prælio interfectis. Ex Liuio libro quinto ſecundi belli Punici. Lucius Marcius Philippus conſul, in quem Lucius Craſſus orator, iraſcens ait: ſe minime accepturum eum in conſulem, à quo ipſe in ſenatorem nõ acciperetur. Cicero tertio de Oratore. MARCIA uirgo & martyr cum Rufino, apud Syracuſas. Alia apud Nicomediam, cum plurimis alijs. Romanæ autem tres memorabiles: Marcia, Catonis uxor, quam Hortenſio roganti dedit. Altera Marci Varronis, quæ & penicillo pinxit, & ceſtro in ebore: imagines mulierum præſertim, ſuam quoque ad ſpeculum. Nec ullius in pictura uelocior manus fuit. Artis uero tantæ, ut celebres ſuo tempore pictores antecederet Sopolim, & Dionyſium, quorum tabulæ pinacothecas implent. Plinius. Marcia item Veſtalis inceſti damnata. Liuius. MARCELLORVM proſapiam plebeiam ſupra in Claudijs oſtendimus fuiſſe: Claudiorumq́ ſibi nomen adſciuiſſe. Marcus Claudius Marcellus, primus, ut ait Plutarchus, Marcium genti nomen indidit: uir imprimis bellicoſus, Gallos Geſatas, qui ſuperatis Alpibus, Inſubribus ſeſe coniunxerant, iuxta Padum uicit, interfecto Viridomaro eorum duce, unde ſpolia opima tertia retulit Ioui Feretrio. Deinde conſul apud Nolam Annibalem, primus omnium ſuperauit: docuitq́ inuictiſſimum ducem poſſe uinci. Inde tertio conſul contra Syracuſas profectus triennio urbem oppugnauit. Proconſul deinde cum Fabio Maximo coniunctus contra Pœnum, alter clypeus, alter Marcellus enſis uocatus eſt: ille tarditate & prudentia, hic uiribus & audacia præſtantes: tandem interfectus ab exercitu Annibalis apud Venuſiam, dum exploratum cum Tito Quintio Criſpino collega exiret. Criſpinus autem fugit: oſſa eius à Pœno demum remiſſa, intercepta à Numidis, periere: quum quinque conſulatus, & duos proconſulatus geſſiſſet. Secundum quod in eius ſtatua, in æde Palladis collocata, epigrammate inſcriptum. Ex Plutarcho & Liuio. Huius nepos Claudius Marcellus, unus è tribus legatis miſſis ad Maſiniſſam in Africam, ut ait Liuius libro quinquageſimo, perijt naufragio, paulò ante cœptum tertium Punicum bellum. Idem quum ſenatus ſibi qui ter, auo qui quinquies, & patri qui ſemel Conſules fuerant, poneret: & patris ſplendorem apud imperitiores authoritate aliorum augere uellet, ſubſcripſit: Hi Marcelli nouies conſules, Pedianus. M. Marcellus Pompeianarum partium, Cæſari in petitione conſulatus maxime reſtitit. Poſt mortem Pompeij Athenas profugit. Adeo inimico in tyrannos animo fuit, ut impetrata uenia (pro qua nobilis extat oratio Ciceronis) redire non curauerit. Interfectus paucis poſt annis apud Pyreum, à Magio Chilone eius familiari fuit: ut indicat Sulpitij epiſtola ad Ciceronem: alioquin grauiſſimus, & magna olim in republica authoritate, pariter & eloquentia. Caius Marcellus, eius frater, adſiduis lachrymis ipſius reditum à Cæſare, adiuuante Cicerone, cæteriſq́ eius neceſſarijs impetrauit. Hic Octauiam olim Marci Antonij uxorem, Auguſti ſororem, in matrimonium duxit: ex qua Marcellum ſuſcepit, qui deceſſit admodum puer: magna ſpe adempta ſucceſſionis Auguſto, qui eum ſibi adoptauerat. Dedicauit ei theatrum: Octauia uero mater bibliothecam. Hic eſt de quo Virgilius in ſexto: Tu Marcellus eris. Sed præter Romanos, Marcelli quoque tres memorantur à Suida, uiri doctiſſimi: unus Pergameus, orator, ſub Hadriano principe, cui librum dicauit de regno. Alter Sidites medicus, Marco Antonino imperante, qui ſcripſit heroico carmine de medicina libros quadragintaduos. Tertius præceptor Arcadij principis. Marcellus quoque Ancyranus, præſul ſub Conſtantino, qui ſcripſit aduerſus Arrianos, inter illuſtres ponitur ab Hieronymo. Amianus quoque Marcellinus his addendus hiſtoricus, qui Græcum ſe in ſuo libro fatetur, Latine quum ſcripſerit: quod ſanè ex ipſa ſtyli peregrinitate apparet. quum itineris principum comes & ipſe fuerit: ut in ſcriptis demonſtrat libro uigeſimoquarto. Hiſtoria hæc fracta mendoſaq́, ac lacinioſa ad nos peruenit. Marcellinus præſul Anconitanus inter profeſſores, qui ſe opponens orto incendio prodigioſe reſtitit. author Gregorius, moralium tertio. Marcellinus præſul Ebredunenſis in Gallia, ubi iacet, uenit ex Africa, unà cũ Domnino & Venantio. Machutus natus inter Britones, præſul Sanctonẽſis, ubi iacet, tempore Iuſtiniani: cuius Romæ templum cernitur. Maturinus etiam profeſſor apud ciuitatem Senonenſem, tempore Maximiani. Caius Marius ſepties conſul Arpinas, humili

humili loco natus, legatus primum Metello in Numidia, criminando consulatum adeptus, Iugurtham captum in triumphum duxit. In proximum annum consul ultro factus, Cimbros in Gallia apud aquas Sextias, Teutones in Italia in campo Sammidio uicit: deq; his triumphauit. Vsq; ad sextum consulatum ex ordine factus, tribunum plebis Apuleium & Glauciam prætorē seditiosos interemit. Et quum Sulpitia rogatione prouinciam Sullæ eriperet, armis ab eo uictus, Minturnensium paludibus latuit. Inuentus igitur & in carcerem coniectus, missum percussorem Gallum, uultus maiestate deterruit: ex quo Minturnenses ad mare fugientem comitati sunt: unde accepta ille nauicula in Africam traiecit, ubi diu exulauit. Mox Cinnana dominatiōe reuocatus, ruptis ergastulis ad Telamonem adplicans portum, exercitum coegit: cæsisq; inimicis suis, iniuriam ultus est quo tempore Sulla res contra Mithridatem gerebat. Demum natus annos septuagintatres, ex morbo decessit in septimo suo cõsulatu, relicto Mario filio. Ex Plutarcho & Cæcilio. C. Marius iunior consul natus annos uiginti, aduersus Sullam redeuntem è uictoria Mithridatica, exercitum parat. Nobilitatē in urbe trucidat. Sulla interim ueniens, eum cum exercitu toto fudit. In oppidum Præneste fugientem, per Lucretium Asellam obsedit: postremo potitus ad duodecim millia, trucidauit. Marius tentata per cuniculum fuga, quum omnia clausa uideret, se Pontio Telesino fugæ comiti iugulandum dedit. Liuius octuagesimooctauo. M. Marius Cratidianus, M. Cratidij filius, Ciceronis amicissimus, interfectus à Catilina fuit. author Pedianus. Cicero quoq; de petitione consulatus: Quid ego nunc dicam te cum eo concertaturum, qui hominem clarissimum populi Romani, Marcum Marium Cratidianum spectāte populo Romano uirgis per totum urbem ceciderit, ad bustum egerit, ibi omni cruciatu lacerauerit, uiuo statim collum sua dextra secuerit, quū sinistra capillū eius à uertice teneret, caput sua manu cæderet, quum inter digitos eius riui sanguinis fluerēt? Marius Statilius præfectus equitum in exercitu Romanorum apud Cānas. Marius Celsus, & Annius Gallus, duces Othoniani, uicti sunt à Vitellianis apud Bebriacum. author Tacitus. Marius Priscus proconsul Africæ, tempore Domitiani, damnatus repetundarum, quod Africam expilauerit, in exilium actus est. Iuuenalis: Quum tenues nuper Marius discinxerit Afros. Marius Maximus historicus, scripsit principum Romanorum uitas. Citatur sæpe testis, ad hanc ætatem minime peruenit. Accusatur in hoc à Lampridio, quod nōnullorum principum haud fama dignorū gesta nimis minutatim persequeretur. Marius Aterius declamator ex tempore Romanorum unus, in Latinam linguam transtulit Græcam facultatem, tanta ei uelocitas erat ut uitium fieret. Itaque Augustus optime dixit: Aterius noster sublaminandus est, adeo ne concurrere, sed decrescere uideretur. Alioqui libertum habebat cui & parebat: habebat in sua potestate ingenium, in alterius modū. Seneca in declamationibus. Marius unus è triginta tyrannis, qui tempore Galeni imperium inuaserunt. Marius Maximus historicus uitas imperatorum scripsit. Marius martyr, è Persia uenit Romam, unà cum Martha uxore, Abacuch & Audiface filijs, religionis amore corpora martyrum sepelientes, passi demum omnes sub Claudio principe. Marcus Byzātius sophista, Isæi auditor, Hadriani tempore, à quo legatus Byzantiorum magno honore exceptus est: dicebat ex tempore, & cū Polemone peritissimo sophista quandoq; concurrit. De hoc Philostratus etiam plura: quæ quādo non attinent atq; obscuritatem habent, scribere supersedeo. Marcus, discipulus & interpres Petri fuit, à quo uti acceperat euāgelium scripsit, perbreue quidem, quod ille postea probauit. Deinde perrexit in Aegyptum, ubi præsul Alexandrinus factus, tanta omnium gratia, ut Philo Hebræus, qui tunc Alexandriæ florebat, librum scripserit in laudem suæ gentis super Christianorum conuersatione. Et quomodo Lucas narrat, Hierosolymis tunc omnia Christianis fuisse communia: sic ille quod sub Marco fieri doctore Alexandriæ cernebat, literis tradidit. Decessit octauo Neronis anno, sepultus Alexandriæ: cui successit præsul Annianus. Dicitur & de Marco, ut sacerdotio reijceretur, pollicē sibi amputasse quod minime iuuit. Hieronymus. Martianus Capella, patria Carthaginensis, Romæ uiuebat: ut Remigius testatur. De nuptijs Mercurij poema composuit, quarum commento

de artibus liberalibus tractat, quas in dotem Mercurio dedit, unà cum Philologia uxore. Est enim philologia uariarum artium doctrina & cognitio. Martianus presbyter apud Zenonem imperatorem in honore fuit. Desciuit à fide orthodoxa, Epicuri sectam sequutus in principio, dicens, mundum quidem à deo factum, sed opera uicꝫ casuum secundum quod casu unumquodcꝫ euenit, id prius extitisse. author Suidas. Marcio hæresiarcha: uide in dictiõe Apelles. Martini martyres plures, unus apud Atinam ciuitatem simul cum Nicãdro, ubi etiam quiescit, sub Diocletiano. Alius cum Aquilino & Gemino apud Africam insectatione Vandalica. Alius pręsul Terdonẽsis sub Hadriano. Martiana uirgo & martyr item sub Diocletiano apud Cæsaream. Martiales quoque plures martyres legimus, inter quos ille qui Cordubæ. M. Valerius Martialis poeta epigrammatum, è Bilbilli oppido Celtiberiæ. Romę annos triginta commoratus, in Hispaniam demum reuertit, pauper admodum, & uiatico à Plinio nepote, ut in eius epistola declarat, adiutus. Amicos coluit Stellam, Silium Italicum. Adscitus & in ordinem equestrẽ, & iura trium liberorum adeptus est. Reliquit epigrammatum librum omnino reijciendum, quippe qui necꝫ elegantiæ Latinæ, necꝫ moribus prosit. Fuit & Gargilius Martialis, qui uitas imperatorum scripsit tempore Alexandri principis: cuius ipse uitam diligẽtius persequutus est, teste Lampridio. Scripsit etiam de Hortensibus, teste Seruio. Marsyas Pellæus historicus fuit prius ludi magister, & frater Antigoni postea regnantis, nutritus unà cum Alexandro Magno. Scripsit res Macedonicas libris decem, à primo rege usqꝫ ad Alexandrum. De rebus Atticis libros duodecim. Marsyas Philippus item historicus. Marsyas Tabenus, qui scripsit de trãquillitate libros duodecim: fabulosa libris septem, & quædam alia de patria sua. De quibus author Suidas. Marsyas Phryx tibicẽ, qui, Ouidio teste in fabulis, tibijs à Minerua inuentis cum Apolline certauit, à quo uictus ac tergore nudatus est: quem nymphę fleuere, quodcꝫ earũ lachrymis fluuius Phrygiæ creuerit, ab eius nomine Marsyas uocatus. Marinus Neapolitanus philosophus & orator, Græce eruditus, Procli discipulus & successor, sub Hadriano: scripsit ipsius Procli & uitam & dissertationes uersibus, ac soluta oratione: & nõnullas item physicas quęstiones. author Suidas. Marinus Tyrius autem prior tempore supradicto fuit, qui geographiam scripsit, unde suam Ptolemęus accepit, quicꝫ eum sępe interpolat ac corrigit. Marinus, miles Hierosolymitanus & Asterius, senator apud Cæsaream Palæstinæ, sub Valeriano & Faustino martyres. Alius puer Romanus, nobilis, sub præfecto Martiano. Alius cum Ianuario passus in Africa, insectatione Vandalica. Marina uirgo, natiõe Græca, uirili habitu in cœnobio ubi pater eius agitabat, perseuerauit, Marini nomine ignota. Accusata deinde falso stupri à muliere quadam, ob ignominiam extra cœnobium aliquot annos eiecta uixit & extincta est: dumcꝫ corpus lauaretur à monachis, agnita charitate, honorifice tumulata inter sanctas colitur. Anno deinde millesimo centesimo decimotertio, Venetias è Græcia translata, eius nomini templo dicato. Mardonius Persa, quem Xerxes uictus, apud Salaminem cum exercitu reliquit, ut reliquias belli cõfoueret. Qui & ipse uictus apud Plateas deinde fuit. Dicitur & sub aceruo quodam thesaurum fodisse. Quem locum postea Polycrates Thebanus emit, dum Apollinẽ de thesauro inueniendo consuleret, qui respondit, πάντα λίθον κίνει: omnem lapidem moue: ex libro prouerbiorum Græcorũ. Margarita uirgo Antiochena, in patria sub Olybrio pręfecto, post multa supplicia capite truncatur, annorum quindecim, ibidemcꝫ sepulta decimotertio calendas Augusti, nõnullis tertio eidus Iulij. Maximus, philosophus Tyrius, uixit Romæ tempore Cõmodi: scripsit de Homeri operis philosophia: præterea an Socrates pulchre fecerit, qui se oratione non defendit: & alia. Suidas. Maximus, philosophus Platonicus, Epirota uel Byzantius, præceptor Iuliani principis: scripsit inter alia commentarios in Aristotelẽ ad Iulianum: uario fuit ingenio: primo siquidem Christianus, deinde desertor, postremo ad sanitatem redijt. Quapropter à Gregorio Nazianzeno in eius scriptis primo uituperatur, deinde laudatur. Fuit alius præsul Taurinensis, tẽpore Honorij: ut author Gennadius. Martyres quocꝫ plures huius nominis. Maximus Planudes, monachus Constantinopolitanus, uir planè doctissimus, uehementiscꝫ ingenij: abhinc annos ferè CL. Romanę ab initio fidei fauit, ob quam rem ab imper. Constã

tinopo

tinopolitano multa passus, in custodiam tandem coniectus, contrasentire coactus est, tribus editis contra Romanam ecclesiam argumentationibus. Quas ætate nostra Bessario cardinalis Nicenus perlegens mirari solebat, uirum cæteris in scriptis excellentem summumque philosophum tam ineruditos infirmosque edidisse syllogismos, haud ob aliam putabat causam quàm quod ea quæ metu perscripserit, animo improbauerit, refellendaque uel cuiuis facile præbuerit. Huius plura extant ingenij monumenta. Nam Ouidij Metamorphoseos librum & Macrobium de Satur. in Græcum sermonem conuertit, ambos prosa oratione. Problematum uolumen composuit. Rhetoricos commentarios super Hermogenem scripsit. Epigrammata ueterum Grecorum resectis lasciuioribus in unum iam uulgo sparsum uolumẽ coegit. Maximianus præsul Syracusanus Gregorij primi tempore abbas antea sanctitate claruit. Fuere & martyres plures huius nominis. Maximinus præsul Aquensis in Gallia unà cum Maria & Martha Massiliam adnauigauit. Maximæ uirgines & martyres plures. Matthæus qui & Leui appellatus, ex publicano Apostolus primus in Iudæa ob eos qui ex circuncisione crediderunt, Euangelium Hebræis literis uerbisque conscripsit. Quis postea in Græcum uerterit haud satis constat: Porrò ipsum Hebraicum habetur in bibliotheca Cæsariensi, quam Pamphilus martyr confecit. In quo animaduertendum, ubicumque utitur scripturæ ueteris testimonio, eum non sequi septuaginta interpretum authoritatem, sed Hebraicam, è quibus illa duo sunt. Ex Aegypto uocaui filium meum: Et, quoniam Nazaræus uocabitur. Hieronymus. C. Marullus tribunus plebis cum Flauio coronas Cęsaris dictatoris statuis detraxit, eosque qui primi Cæsarem regem salutauerant, in uincula duci iussit. Quamobrẽ Cæsar Marullum de magistratu deiecit. Plutarchus in Cæsare. Marullus poeta Mimographus sub Antonino principe apud Spartianum. Pomponius Marullus grãmaticus Romæ profitebatur, sermonis Latini exactor molestissimus. Cum ex oratione Tyberium reprehendisset, adfirmante Acteio Capitone & esse illud Latinum, & si non esset futurum certe: Iam inde mentitur inquit Capito. Tu enim Cæsar ciuitatem dare potes hominibus, uerbis non potes. Pugilem olim fuisse Asinius Gallus hoc in eum epigrammate ostendit. Qui caput ad læuam didicit, glossemata nobis Præcipit, os nullum uel potius pugilis. Trãquillus. Masinissa & Iugurtha in rebus Africæ dicti. Masurius legis lator. Athenæus Μασούρος νόμων ἐξηγητής. Persius. Masuri rubrica uetauit. Habetur etiam in digestis de origine iuris. Mauricius martyr præfectus legionis Thebęorum apud Sedunensem ciuitatem, erant enim Orientales. sub Maximiano passus cum tota legione decimana. Mecœnatem equestris ordinis Hetruriæ regibus ortum & Horatius & Propertius authores sunt. Aretini suum faciunt. Amicum insuper Augusti præcipuum & poetarũ ea tempestate amantissimum uel omnes fatentur. Deliciosum præterea non solũ cultu ac moribus, sed etiam stylo dicendi fuisse commemorant: quare Augustus eum Malacinum uocabat, exagitabatque frequenter teste Tranquillo ut Cacozelum & μυροβρέχα, id est, unguento madidum: Esarem quoque Hetruriæ appellans. Ad eius hortos quandoque secedebat, qui hodie à quibusdam monstrantur Romę supra S. Mar. Maioris ędem Mechophanes pictor Pausiæ discipulus, placet nonnullis ob diligentiam quam intelligũt soli artifices. Aliter coloribus nimius. Plin. Megabyzus Persa ex Darei ducibus qui Aegyptum euertit. Melãthus medicus qui filias Prœti regis Argeorum ab insania curauit. Melanthus poeta elegiarum, Cimonis ducis Atheniẽsium familiaris. SP. Melius equestris ordinis prædiues largitione frumenti ex Hetruria aduecti plebe delinita ad regnũ adspirans, à Seruilio Hala iussu dictatoris Cincinnati, cuius magister equitum erat, obtruncatus. eius domus æquata solo Aequimeliũ dicta. Liuius IIII. A. Aurius Melinus uir Cluentiæ, gener Cluentij Habiti. Cuius Cicero meminit pro A. Cluentio. Melianus præsul Rhedonẽsis professor sub Clodoueo rege Francorũ sancto. Melito Asianus genere præsul Sardensis, philosophus Christianus librũ M. Antonino pro nostra religione dicauit, scripsit & alia plura. Huius elegans & declamatoriũ ingenium Tertullianus commemorat ex Hieronymo & Eusebio libro IIII. Melitus orator Atheniẽsis qui Socratem accusauit, æmulus Periclis in republica, unde pulsus dux Samiorũ factus bello nauali contra Sophoclem ducem Atheniensium uenit. Alter poeta tragicus, qui ut durus

rus taxatur ab Ariſtophane. σκολιὰ μελίτου καρικῶν αὐλημάτων. Suidas. Meletius præſul in Aegypto Arrianæ ſectæ, unde Meletiani dicti ſunt. Nam ab initio ob metum ſub Diocletiano principe fidei deſertor fuit. Deinde ſacrificauit. Arrianis demum adhæſit. Sectatores habuit plures, eos præſertim qui tunc Petro præſuli Alexandrino Orthodoxæ fidei aduerſabantur. author Socrates in hiſtoria tripar. Meletius è Sebaſta Armeniæ ciuitate contra decretum concilij Arrianus fit præſul Antiochiæ. Qui tamen inde rurſus pellitur in exilium, quod præter opinionem ipſorum, non Arrij ſed noſtram fidem defendere cœpiſſet, quem magna pars Antiochenſium ſecuta, ab errore depulſa eſt. Euſebius. Meleus Pelaſgus profugus à patria, dum Pythiam de ſede conſuleret reſponſum tulit: πᾶσα γῆ πατρίς. Omnis terra patria. quod à quodam poeta uſurpatum, Omne ſolum forti patria eſt. ex quo prouerbium uenit. meminere ipſius Mnaſeas & Dionyſius Chalcidenſis. Ex libro prouerbiorum. C. Meliſſus Spoletinus grammaticus muneri datus Mecœnati ac manumiſſus ab eo. author Tranquillus. Meliſſus Samius Parmenidis auditor, philoſophus ciuibus ſuis charus, quibus præcepta plura dedit, rempublicam adminiſtrauit, claſſiq; in bello præfuit Olympiade LXXXIIII. ut refert Apollodorus. Meliſandrus Mileſius Lapitharum & Centaurorum bellum ſcripſit, ut author Aelianus de uaria hiſtoria. Melchiſedech Hebræi Sem filium Noe putant & uſq; Aaron ſacerdotem uixiſſe. Rex igitur Salem id eſt Hieroſolymæ primus & ſacerdos fuit, qui nouum ſacrificij genus deo panem & uinum obtulit. Abraamo ex uictoria redeunti obuiam proceſſit. Primus item qui typum domini noſtri geſſit. Nam eius genealogia ignoratur, ſicuti & Chriſti, ſine humano patre, ſecundum uero diuinitatem ineffabilis. Rex etiam fuit Chriſtus, & ſacerdos, & ſeipſum deo loco ſacrificij obtulit. Cn. Memius anno ab urbe condita CCCCXXX. deuictis nauali prælio priſcis Latinis ac Antiatibus eorum roſtra nauium ærata in foro poſuit, appellariq; forum roſtra cœpit. ut author Liuius VIII. Menander Athenienſis Comicus nouæ comœdiæ, ſtrabus fuit lumine, mente acutus, amore in mulieres inſanus. ſcripſit fabulas LXXXVIII. & epiſtolam unam ad Ptolemæum regem, aliaq; nonnulla ſoluta oratione. Hæc Suidas. Quintilianus autem de eo ſic. Menander meo iudicio diligenter lectus ad cuncta quæ præcipimus efficienda ſufficit. Ita omnem in uita imaginem expreſſit, tanta in eo inueniendi copia & eloquendi facultas, ita eſt omnibus rebus, perſonis, affectibus adcommodatus, ut omnibus eiuſdem operis authoribus tenebras obduxerit. Plinius autem ſic: Menandro in Comico ſocco teſtimonium regum Aegypti & Macedoniæ contigit: claſſe per legatos petito. Maius ex ipſo, regni fortunæ prælata literarum conſcientia. Ex hoc authore nihil ad nos peruenit, quod Græcorum ſeueritas Chriſtianorum, longe præſtantior noſtra, hos diu Comicos ſuſtulerit. Menander Laodiceus ſophiſta ſcripſit commentarios in artem Hermogenis & in præexercitamenta Minutiani. Suidas. Menander alius Simoni mago ſucceſſit, & ipſe quoq; genere Samarita, non ſolum eius referens impietatem, ſed longe ſuperans maioribus portentis efferebatur, ſeſe ſeruatorē dictitans ex Olympo ad hominum ſalutem demiſſum, docēsq; nullo pacto angelos ab hominibus uinci, aut cogi poſſe quàm artis magicæ diſciplina, & baptiſmo ab eo traditis, ex quibus profecto immortalitas humano generi proueniat. Quæ omnia ex libris Irenæi ſcire perfacile fuerit. Sed & Iuſtinus de ijs ipſis, in quibus Simonis fecerat mentionem, etiam de hoc talia quædam ſcribit. Euſebius libro III. Menalippides poeta Melius genere: Olympiad. LXV. ſcripſit Dithyrambicorum plures libros & poemata epica, & epigrammata, & elegos. Huius ex filia nepos Menalippides iunior: item poeta, ſcripſit Lyrica & Dithyrambica. Vixit, mortuusq; eſt apud Perdicam regem. Menecrates Syracuſanus medicus, nullam dicitur accipere ſolitus mercedem medendo. Curabat in primis ſacrum morbum, tantum hac mercede contentus, ut liberati ſe eſſe ipſius ſeruos faterentur, Se uero Iouem appellabat. Alter quoq; Menecrates Comicus fuit. Fabula ipſius μανέκτωρ ἢ ἑρμιονεύς. Suidas. De ſuperiore Menecrate Aelianus de uaria hiſtoria ſcribit: eum Philippi Macedonis fuiſſe medicum, tantaq; adrogantia, ut ſe Iouem appellaret: Philippoq; hoc modo ſcriberet. Menecrates Iuppiter Philippo εὐπράττειν, id eſt felicitatem. At ille reſpondit: Philippus Menecrati ὑγιαίνειν: id eſt ſanitatem.

Conſulo

Consulo enim ut ad Anticyræ loca te conferas:planè significans ei elleboro ad stultitię remediū opus esse. Menedemus nobilis inter Socraticos philosophus,Phædri discipulus,pauperis architecti filius.Nihil unquā scripsit:ut author Antigonus Carystius. Decessit annos natus septuaginta quatuor,ut Diogenes ait.Menedemus Lāpsacenus Cynicus secta,in tam prodigiosam uenerat superstitionem, ut sumpto habitu furiæ circūiret,dictitans se exploratorem ex inferis uenisse, delaturum dæmonibus mortaliū peccata.Pullatus ambulabat,cū tunica talari, adstricta puniceo balteo. Caput arcadico pileo contectus,cothurnis tragicis,barba promissa,uirga in manu.author idem.Menęchmus Procōnesius philosophus Platonicus,scripsit libros tris in libros Platonis de republica. Menæchmus alter Sicyonius historicus,scripsit historiam Alexādri magni.meminit utriusq; Suidas. Menæchmi fabula Plautina. C. Menius quum domum suam Catoni & Flacco Coss.uenderet,ut ibi basilica ædificaretur:excepit ius unius columnæ super qua tectum proijceret,ut inde ipse & posteri eius spectare munus gladiatorium possent, q̊d tunc in foro dabatur.Ex illa igitur colūna Menia,uocitata Meniana ædificia.Pedianus. Menius item præsul Catalaunensis à Petro institutus, & unà cum Dionysio in Galliam missus.Menas uir Aegyptius, & martyr sub Diocletiano in Phrygiæ partibus: ubi sub Agricolao duce merebat. Alter ꝓfessor natus inter Samnites,in solitudine uiuēs ac paupertate. Tantum apes in agello curabat:dona tamē non deerant adeuntium eum: quos è malis auertere ad bonaq; conuertere solebat. Fuit Gregorij tempore, qui hæc in dialogo libro tertio narrat. Menippus Phœnix secta Cynicus:nihil memoria dignū edidit, porrò ipse,librîq; eius ridendi.Cumq; habendi cupidissimus esset, bonis amissis laqueo uitam finiuit.author Diogenes:qui sex alios,quanquam minime claros, huius nominis commemorat. Suidas uero alium addidit, qui fuit poeta Comicus:eius fabula κέρκωπες. Menippus item alius Stratonicensis,in tota Asia disertissimus,præceptor Ciceronis:ut ipse in Bruto testatur. Alium Macrobius adducit Menippū, quē philosophum & seruū fuisse tradit:scripsisseq; libros quos imitatur in satyris Marcus Varro: quas Menippeas uocauit,alij uero Cynicas.Menelaus poeta Aegæus scripsit Thebaida libris VI.& alia: Suidas.Mesomedes penultima producta,poeta Hadriano principi charissimus:scripsit in laudē Antinoi liberti sui.Suidas.Meson astrologus, ex his unus qui ab Atheniensib. adscriptus fuit nauigaturis in expeditionem Siciliæ,onus detrectare cupiens,tēpestatē futurā prædixit. Cumq; propterea minime proficeret, simulauit insaniam,atq; hoc modo missionem habuit.Feliciusq; hoc illi contigit quàm Vlyssi:cuius ficta insania à Palamede detecta & accusata fuit.Aelianus de uaria historia.Metelli plebeij fuere, ut ait Liuius,uerū clari uictorijs & magistratibus, Cæcilijq; oēs appellati:Quorū primus Quintus Cæcilius Metellus Cæcus & Pont.maximus:quam orbitatem contraxit, dum sacra ex incendio ędis Vestæ rapuit.Prius enim primo bello Punico aduersus Pœnos speciosissimum egit triumphum XIII.ducibus hostium,& CXX.elephantis in eo ductis. Itē quod pontifex esset, A.Posthumium Cos.quoniam idem & Flamen martialis erat, cū ille ad bellum proficisci uellet,non passus est à sacris recedere.Liuius XIX.Q.Cæ.Metellus à domita Macedonia Macedonicus uocatus:pętor Pseudophilippum,& Achęos, quos bis prælio fudit,triumphandos Mumio tradidit.Inuisus plebi ob nimiam seueritatē,& ideo post duas repulsas consul ægre factus,hostes in Hispania domuit, Quūq; omnia proprio & subito ageret cōsilio,amico cuidam quid acturus esset rogātī: Tunicā, inquit,meā exurerem,si eam consiliorū meorū cōsciam existimarem. Hic quatuor filiorū pater,supremo tempore,humeris eorum ad sepulcrū elatus est: è quibus tres cōsulares, unum etiam triumphantem uidit.hæc Cęcilius.Cicero autem de eodem.Q.Metellus is cui consulares filij fuere,in primis est habitus eloquēs,qui pro L.Cotta dixit, accusante Africano.Cuius & aliæ sunt orationes. Gellius quoq; ostendit hunc inter principes sui temporis oratores fuisse,characteremq; dicendi eius ponit ex quadam oratione,quā in triumpho suo habuit.De hoc itē Liuius LIX.ait,quòd Cēsor cum Q.Pompeio fuit, & ab Attilio Labeone trib.pleb.de saxo deijci iussus:ꝙ in legendo senatu ab eo pręteritus sit:quod ne fieret alij tribuni auxilio fuere.In ea etiam censura legem tulit, ut oēs uxorē ducere cogerentur;extabatq; eius oratio super hoc habita,quam Augustus quū de maritandis

ritandis ordinibus ageret, uelut eo tempore scriptam, in senatu recitauit. Felix præterea appellatus ob rerum successum, quodq;, ut supra narraui, elatus à filijs consularib. quos Plutarchus de fortuna Ro. nominat, Q. Balearicum, L. Diadematum, M. Metellũ & C. Metellum Caprariũ. Ex quibus Q. Metellus Balearicus, à uictis eis insulis dictus est, L. Metellus Diadematus, siue Vittatus appellabat̃. Plutarchus in Coriolano. In Metellorũ inquit, familia fuit, qui Vittatus appellaretur, à uitta, qua ulceris tegẽdi gratia frontẽ obligabat. Hũc Plinius Diadematum uocat, meminit eius & Cicero pro reditu suo. Q. Cæ. Metellus Numidicus, de Numidiæ rege Iugurtha triumphauit. Deinde Cẽsor quia eum qui se Ti. Gracchi filium mentiebatur, in censum nõ receperit: idemq; in legẽ Apuleiam per uim latam, iurare noluerit: in exilium actus, Smyrnæ substitit. Claudia exinde rogatione reuocatus, quũ in ludis forte de reditu literas in theatro accepisset, non prius legere dignatus est, quàm spectaculum finiretur. Metellũ sororis suæ filium laudare noluit, quod is olim iudiciũ & leges detrectarat. Cæcilius. Huius Numidici filius Quintus Metellus Pius appellatus, quod patrẽ adsiduis precibus ac lachrymis ab exilio reuocauerit: prætor bello sociali Marsorũ ducem interemit: Consul in Hispania Herculeos fratres compressit: Sertorium expulit. Adolescẽs in petitione præturæ & pontificatus, cõsularib. uiris prælatus est. author Cæcilius. Valerius uero huius dedecora mutationemq; morum commemorat his uerbis. Metellus Pius uir quondam abstinẽtissimus, aduẽtus suos in Hispaniam ab hospitibus, aris, thure, attalicisq; aulæis læto animo excipi patiebatur. Cum lautissimis epulis apparatissimos ludos interponi sinebat: cũ palmata ueste conuiuia, cum coronis celebrabat: & cuius adolescẽtia priscos uidit mores, senectus nouam exorsa est luxuriam. Liuius quoq; LXXXIX. Hic ait inter proscriptos à Sulla quum ad posticum uxoris suæ adcessisset, & admissus non fuisset, ibidẽ se transuerberãs fores sanguine respersit. Q. Metellus Creticus, à deuicta Creta uocatus, ꝓpinquus illius Metelli, qui æquo imperio contra Hispanos pugnauerat, à senatu fuerat prius in Cretã missus, quàm aduersus piratas Pompeius proficisceretur. Hæc enim insula fons fecũdus piratarum erat, multosq; in ea prædones ab se comprehensos sustulerat. Multiq; etiã obsessi in ea in deditionem Pompeio se potius dabãt, tanquã ea prouinciæ eius pars foret. Pompeius igitur literis acceptis L. Octauium ad Metellum misit, denũciatum uti abstineat, & ad ciuitates uti ne pareant. Quem Metellus despectum habens rem prosequit̃, deq; piratis supplicium sumpsit, ac uictoriam reportauit, exemplum obijciens Achillis, cui non uirtuti datum fuit, q̃ Hectorem ab iniuria aliorũ Græcorũ prohiberet, ut cædi suæ reseruaret. ex Plutarcho in Põpeio. L. Metellus Dalmaticus, à uictis Delmatis. author Pedianus in actionem tertiam cõtra Verrẽ. L. Metellus nobilis adolescens, author cõiurationis inter iuuenes Ro. fuit deserẽdæ Italiæ tẽpore Annibalis, & ad regẽ aliquẽ confugiendi. Qui stricto gladio à Scipione Africano tunc tribuno super eis, adactiq; sacramẽto repressi sunt. Metellus alius tribunusspleb. qui Cæsari ærarium inuadẽti restitit. Cui Cæsar inquit. Non idẽ adolescens armorũ atq; legum tẽpus est: eumq; arma intentãdo absterruit. Metelli Celer & Nepos, Ciceronis tẽpore, quos ipsemet refert, in causis quidẽ uersatos non esse, tamẽ non sine ingenio, nec indoctos. Nepotis pater fuit Q. Metellus Nepos Balearici filius, Macedonici nepos, qui consul fuit cum T. Didio. Accusatus à Curione, moriens filiũ iureiurando adegit, uti Curionẽ accusaret sui accusatorem, qui iussa fecit. Hic est Metellus cũ quo postea Cicero simultates gessit, ac prætor Sicilię Verri successit. Alius itẽ eius tempore pretor urbanus erat: tertius consul cũ Q. Hortensio. Hæc Pedianus. Messalæ cognomentum prius indidit familiæ Valeriorũ, Valerius Messala, qui primo bello Punico Cos. Messanã expugnauit ac Catinã, primusq; tabulã picturæ prælij quo Hieronem & Carthaginenses in Sicilia uicit, proposuit in latere curiæ Hostilię. anno urbis CCCCXC. Idem horologium Romam portauit, secundus à Papyrio Cursore, qui ante annis XLII. publice cõstituerat solarium. Postremo Nasica aqua diuisit horas. Plin. Duos oratores Messalas, senem & iuuenem, Quintilianus cõmemorat. Quorũ iuuenem Plinius testatur, cũ à morbo graui resipisceret, nominis sui oblitum fuisse. Quintilianus item de S litera librum, & item alium de familijs Ro. scripsisse, in Augusti dignationem & amicitiam uenisse: idq; argumentum quòd teste Tranquillo

senatus per eũ patriæ patris ei nomẽ obtulit. Metrodori tres in primis memorabiles. Lã placenus Epicuri discipulus, fidissimusq; amicus, Strabone Diogeneq; testib. q XVII. annis nunq; ab eo discessit. Decedẽs annorũ LIIII. liberos suos Epicuro cõmendauit. Metrodorus Atheniensis Carneadis auditor, ut Cic. de Orat. testatur, pictor & philoso phus fuit. Itaq; quũ L. Paulus deuicto Perseo petijsset ab Atheniensibus, ut ei q̃ probatissimum philosophũ mitterent ad erudiẽdos liberos, simulq; & pictorẽ ad excolendũ triumphũ, in utroq; illi Metrodorũ elegerunt. Hunc & Carneadem usos fuisse magnopere memoria artificiali Cic. est autor. Metrodorus Scepsius, qui è philosophica uita in ciuilẽ migrauit, magna ex parte in suis scriptis oratoriè loquitur, & nouo quodã dicẽdi gñe usus est, quo multos deterruit. Propter nominis famã, quãquã pauper erat, clarum tñ cõiugium apud Carthaginenses adsecutus est. Quumq; in amicitiã Mithridatis regis uenisset, ad eum cũ uxore migrauit, in honoreq; fuit. Nec diu feliciter cessit. Nã legatus ab eo ad Tigranẽ missus, à rege desciuit. Tigranes eũ inuitũ regi remisit, qui seu regis opera, seu morbo, in itinere excessit. Hæc Strab. Methodius Tyri Præsul, libros aduersus Porphyriũ, aliosq; aduersus Origenẽ edidit, multaq; alia quæ lectitãt. Excessit ad extremum martyr in Chalcide Greciæ, Hieronymus. Metius Geminus dux Tusculanorũ, superatus à Romanis bello Latino. Metius Curtius Sabinorũ dux cõtra Romulũ ob raptas Sabinas acriter pugnauit. Metius Suffetius, dux Albanorũ, qđ cõtra fœdus societatis in bello Fidenatiũ animũ ancipitẽ & infidum gesserat, iussus est in cõcione à Tullo Hostilio quadrigis discerpi. Liu. i. Meuius & Bauius mali poetæ, Vergilij ęmuli, ut ipse in Bucol. Qui Bauiũ nõ odit, amet tua carmina Meui. Horat. Mala soluta nauis exit alite Ferẽs olentẽ Meuiũ. Messalianorũ, quos oratores, alioq; nomine Enthusiastos appellãt, exorta secta, Valẽtis & Valentinianorũ tẽporibus. Ii em̃ cuiusdã dęmonis effectum expectãt, quẽ S. spiritũ arbitrãt. Reijciunt opus manuũ tanq̃ malignum, somno ocioq; indulgent. Principes sectę Datosius & Phibas atq; Dalphidius erãt. Quos agẽtes apud Edessam urbem, Flauianus Præsul Antiochenus iussos ad se uenire redarguit, habita lõga cum Dalphidio præsertim disputatione. Theodoritus in hist. tripartita. Minicios & Minucios ac Munacios diuersas Romæ domos, ne quis erret, ex marmorũ testimonio fuisse deprehendimus. Tybure nanq; in templo sancti Vincentij sic legit̃. L. Minucius Natalis Cos. Aug. Cos. Augur. leg. PROPR. Prouinc. Mœsiæ inferioris uotis V.S.C. Et in eadẽ urbe in tẽplo S. Archãgeli idem nomen Græcè scriptũ reperit̃. Ασκληπίῳ σωτῆρι Κ. Μινίκιος Ναταλίος, ὕπατος, ἀνθύπατος Λιβύης, αὔγουρ, πρεσβευτὴς καὶ ἀντιστρατηγὸς σεβαστοῦ Μυσίας τῆς κάτω, τὸν ναὸμ καὶ τὸμ βωμὸμ ἀνέθηκεμ. Minutiorũ uerò & nominis, & nobilitatis plura testimonia. Primus in ea familia qui claritatẽ habuerit T. Minutius Augurinus, Præfectus annonæ sub Cincinnato Imp. SP. Meliũ regnũ adfectare, cõcionesq; & arma & cõcilia domi habere, largitionẽ quoq; facere primus deprehendit, ad Cincinnatũq; detulit, ob quã rem boue ab eo aurata extra portã Trigeminã donatus est: autores Plin. Liuius. Q. Minutius cos. cõtra Volscos & Sabinos bellũ gerẽs, & ab eis in Algido obsessus, à L. Q. Cincinnato Dictatore liberatus est. Quare & à Minutio & ab eius exercitu corona obsidionali donatus est. Hic etiã præter imperium Dictatoris pugnans, pro Cõsule legatus apud exercitũ relictus est. Liuius. Q. Minutius Thermus cũ L. Cor. Merula Cos. factus cũ Liguribus in agro Pisano feliciter pugnauit, interfectis ex eis ix. mil. reliquis in fugã cõuersis. Idẽ legatus C. Mãlij Cõsulis missus, uti iuramentũ ab Antiocho fœderis, quod cũ eo Mãlius iniuerat acciperet, uerberatus: deinde in eiusdẽ Mãlij exercitu pugnãdo, paulopost extinctus est. Liuius. M. Minutius Rufus magister eqtũ ferox & temerarius, criminãdo Fabiũ max. dictatorẽ tanquã timidũ & segnem, effecit ut populi iussu imperium ei cũ Dictatore ęquaret̃. Diuisoq; exercitu, cum iniquo loco cõflixisset, & in maximo discrimine eius essent legiões, superueniẽte cũ exercitu Fabio liberatus est. Quo bñficio uictus, castra cũ eo cõiunxit, & patrẽ eũ salutauit. Liu. xxij. C. Minutius in concione Brutũ Cõsulẽ admonuit, nõ esse sequẽdã Collatini collegę sententiã de reddẽdis bonis quæ Tarquinij ꝑ legatos petebãt, ne his cõtra patriã uterent̃, nec eum suspiciõe uacare, quod propinquus illorũ esset. Plutar. in Publicola. T. Minutio & L. Posthumio Coss. in Sãniũ missis, ad Tifernũ pugnatũ, ut Liuius ix. Ex quo Tifernũ nõ in Vmbria ubi nunc ponit̃, esse apparet, ut Ptolemęo item scribit̃. Minutius Felix Romę nobilis causidicus,

sub Heliogabalo scripsit dialogũ Christiani & Ethnici disputãtium. Hierony. et Lactãt. Minutia uestalis suspecta propter mundiorẽ cultum ad portã Collinam dextra uia strata, defossa. Scelerato cãpo ab inuiso ideo loco nomẽ factũ est: Liu. lib. 7. Mida rex Phrygiæ ditissimus, cuius fabula Ouid. teste lib. xi. Silenũ Bacchi ministrũ captũ Phryges apud Tmolum mõtem, ad Midã perduxerũt. Quẽ rex cũ dimittere iussisset à Baccho gratiam hanc cõsecutus, ut quicquid tãgeret aurũ fieret. Quod tandẽ cum animaduerteret ei officere, rursus petijt ut restitueret̃ in pristinũ. Iterũ de eo narrat̃: Pane & Apolline de fistula cõcertantib. iudiciũ pro Pane tulisse. Iratus Apollo, stultã ei mentem auriculasq; asini ꝓ signo dedit. Ille cælare cõtendens, tandem à seruo cõspicit̃, qui secreti impatiens in scrobẽ terræ clàm quid uiderat retexit: unde arundines enatæ, ac uento agitatæ, uocẽ eandẽ referebãt. Quod Persius noster pulchrè usurpauit, quũ stultitiã suorum temporũ prodere uellet. Auriculas asini quis nõ habet? Mithridates rex Põti, ut est autor Trogus lib. 37. ob auxilium aduersus Aristonicum Romanis latum, Syria maiore donatus fuit, morteq; repẽtina interceptus, filiũ reliquit item Mithridatẽ, cuius ea postea magnitudo fuit, ut omniũ barbarorũ ante se gesta superarit. Bellum cum Ro. an. xlvi. uaria uictoria gessit, Asiã occupauit. Q. Oppiũ Procõs. & Aquiliũ legatũ in uincula cõiecit, iussuq; eius quicquid ciuiũ Ro. in Asia fuit, trucidatũ est. Rhodũ, quæ sola in fide permãserat, oppugnauit, Athenas per Archelaũ præfectũ occupauit, q̃ uictus à Sulla est, paxq; cũ rege facta: ita ut Bithynia (nã cũ Nicomede rege societatẽ iniuerat) Cappadociaq; & Asia cederet. Deinde deficiẽs à Lucullo apd' Cyzicũ suꝑatus, ad regẽ Armeniæ Tigranẽ cõfugit: finisq; belli fuisset, si Romanos præda à ꝑsecutiõe nõ auertisset. Postremo à Põpeio, q̃ Luculli uictoriæ successerat, in Bosphorũ fugatus, ac penitus subiugatus. Põtus in prouinciam redacta. Pharnaces in amicitiã à Põpeio receptus, ac Bosphori rex factus, patri Mithridati bellũ intulit: ille in regia obsessus, uenenũ sumpsit, quũq; parũ ꝑfecisset à milite Gallo adiutus ac interfectus est: nã cõtra uenenũ quotidie utebat̃ antidoto. Pli. lib. 23. ca. 9. In sanctuarijs inquit, Mithridatis antidoti cõpositio inuẽta à Põpeio, è duabus nucib. siccis, & ficis totidẽ, ac rutæ folijs xx. simul tritis, addito salis grano, qđ ieiuno dãdum cõtra uenenum. Ipse quoq; tãta memoria fuit, ut teste Valerio linguas 22. populorum, quib. imperitabat, ꝓbe teneret. Exercitatiõi & uenãdi studio adeo intẽtus, ut septẽ annis neq; urbis, neq; ruris tecto uteret̃. Hypsicrateã cõiugem in omnib. bellis adiutricẽ, armatãq; habuit, crudelis alioquin in suos: nã & Laodicẽ cõiugẽ & sororẽ, præterea matrẽ, fratrẽq;, ac filios tris impuberes, & totidẽ filias interfecit. In omnib. bellis CLX. è suis amisit. Post eum Polemõ in Põti parte successit, Zenonis oratoris filius è Laodicea Syriæ, ob eius merita, Antonio primũ, deinde Augusto cõcedẽtibus: post eum uxor eius Pithodoris cum filijs. Strabo xij. Milo Crotoniata athleta nobilis: quẽ cũ cõstitisset nemo uestigio educebat, malũ tenẽti nemo digitos corrigebat. Idẽ in Olympia bouẽ in humerũ sustulit: tãdem sibi nimiũ credẽs, cũ in sylua ingentẽ uidisset arborẽ caudice discissam, immissis manib. penitus discindere cupiẽs, reclusisq; fissuris deficiẽte conatu se feris lacerãdum præbuit. autor Valer. T. Annius Milo è Lanuuio Municipio, familia Papia, adoptatus à T. Annio auo materno, cliens Ciceronis in causa cædis Clodianæ: autor Pedianus. Hic cum ob eã causam cædis exularet Massiliæ, uidissetq; Ciceronis orationẽ ꝓ se scriptã, lõge meliorẽ atq; ipse habuerat, dixisse fert̃: si sic orasset Cic. nõ ego Massiliæ lumbricos legerẽ: autor Diõ in Romanorum hist. Ex quo ostendit̃ eum domi interpolare solitũ postea oratiões. Hunc Milonẽ sumptu ꝓfusum æris alieni DCC. mil. LLS. debuisse inter prodigia Plin. ponit. Mithæcus grãmaticus, scripsit de obsonijs, de canib. & alia. Suidas. Minitianus sophista Atheniensis Galieni principis tꝑe, scripsit artem rhetoricã, præexercitamẽta, & diuersas orationes. Idem. Miniates martyr Florentinus sub Decio in mõte ubi nunc eius uisit̃ tẽplum, iugulatus. Micon pictor Timareten filiã habuit, eãdem & discipulã, quæ & ipsa optimè pingebat. Plin. Myrmecides & Callicrates in opere admirãdi. Hic quadrigã cum agitatore ex ebore, quã musca alis, & nauem quã apicula pennis integeret, fabricauit. Ille Myrmecides formicas tam tenues, ut membra uidere uix liceat: autor Ælianus de uar. hist. Myron Syracusanus statuarius, cuius uacca multorũ poetarũ epigrãmatis celebrat̃. Alter Atheniẽsis, ut Pausanias. Myrtinus poeta comicus Atheniensis, frater Hermippi comici, Fabulæ ipsius κτανόπανες, ἔρωτες. Suidas.

Mymnermus Colophonius elegiarũ poeta ac tibicen, ut Stra. ſcribit, quẽ Propertius ſe imitari fatet̃. Milciades primus q̃ cõdidit Cherõneſum, alius Gypſei filius, tertius Cimonis, dux inuictiſs. qui Dareũ in cãpis Marathonijs uicit. Eſt & quartus Hieronymo Euſebioq́ cõmemoratus, q̃ Cõmodi principis tẽporib. aduerſus Iudęos gẽteſq́ apologeticũ pro noſtra religiõe diligentiſſimè ſcriptũ Imp. dicauit. Mneſimachus poeta mediæ cõmœdiæ: ipſius ſunt ἱπποτρόφος, βούσιος, φίλιππος, ut Athenæus Dipnoſophiſtis. Mnaſeas Berytius ſcripſit de arte oratoria, & de dictis Atticis. Sui. Mopſi tres, unus Athenis Mopſo patre, alter ex Apolline & Mãto Tyreſiæ filia natus, uates & Argonauta, qui & Mopſorum oppidũ in Theſſalia ædificauit: autor Stra. Mõtanus, qui Vatienus prænomine appellatus eſt, orator Narbonẽſis, in Balearibus inſulis morit̃, illuc à Tyberio principe relegatus: autor Euſeb. De hoc eſt Martialis. Docti patria Narbo Vatieni. eſt itẽ alter hęreſiarcha natiõe Phryx, cuius ſectatores Cataphrygæ appellãt̃. De quo Apollinaris ait. Vicus quidã dicit̃ apud Myſiã Phrygię, qui appellat̃ Ardabau, in quo aiunt Mõtanum quẽdã qui nuper ad Chriſti fidẽ uenerat, ſub Crate Aſię Procos. inanis glorię cupiditate incenſum repentè mẽte alienata, ꝓloqui cœpiſſe diuerſa ab his quæ eſſent à maiorib. tradita: quẽ quũ plurimi ut inſanũ repellerent, nõnulli uero agitari diuino Spiritu putãtes, eũ ſectabãt̃. Inter quos, Priſca & Maximilla eodẽ furore & inſania refertę ſunt, uaticinariq́ cũ eo exiſtimatæ. Ex Euſebij hiſt. lib. 5. Moſcus grãmaticus & poeta Syracuſanus Ariſtarchi familiaris, hic Secũdus à Theocrito ſcripſit carmẽ bucolicõ. Suid. Morychus poeta tragicus & gulę deditus uoluptati, ſup̱ qua notat̃ ab Ariſtoph. ὦ φιλτάτη σὺ καὶ πάλαι ποθουμένη φίλη Μορύχῳ. Morſimus & Melanthius poetæ Tragici. Morſimi eñ ut frigidi & deteſtabilis poetæ meminit Ariſtoph. Καὶ διδασκοίμην προσᾴδειν Μορσίμου τραγῳδίαν, hoc eſt, eijciã & ſibilẽ. Alterũ Apollonius Tyaneus cũ uinctus apđ Domitianũ eſſet, ut infamẽ notat, μή με κτενέῃς, οὐ γ᾽ εἰμὶ Μόρσιμος. Quo dicto nuſq́ cõparuit. Melanthius item ob gulã notat̃. Erat eñ cinædus, molliq́ uita. Suid. Monothelitæ ex argumẽto nomẽ ſumpſere. Duas in Chriſto uolũtates negabãt. Diuinã uidelicet & humanã, cùm cõtra ſit. Nã & multa Chriſtus ut homo uoluit, & fecit, doluit, fleuit, orauit. Vt autẽ deus, imperauit uẽtis & mari. Cõtra hos celebrata ſexta uniuerſalis ſynodus, an. DCLXXXV. Princeps ſectę Sergius pręſul Cõſtãtinopolitanus. Moſes tris omnino memorabiles legimus, Iudęos omis: unũ patria Cordubenſem, qui ſcripſit de ſenſu legis Iudęorũ, in librũ quẽ uocãt Talmud. Moſes alter Gerũdenſis. Tertius legis cõditor Pentateuchi ante hos omis & omnium pręcepta philoſophorũ fuit, quem legiſſe, indeq́ plura hauſiſſe Platonẽ Auguſtinus exiſtimat. Typũ in omnib. cõſeruatoris noſtri geſſit. De quo uaria ſcriptores, ut ueritatis ignari prodidere. Tacitus eum exulẽ dicit fuiſſe, Iudęiſq́ pulſis ex Ægypto, ducẽ ſe pręſtitiſſe, ac eos adhortatũ, ut nequaq́ deũ, hominúmue opẽ expectarẽt, ſed ſibimet duci cœleſti crederẽt. Et quo firmã in poſterũ ſibi eã gentẽ haberet, cõtrarios cæteris mortalib. ritus indidiſſe. Strabo aũt ſic. Fama eſt Ægyptios eorũ progenitores fuiſſe, qui nũc Iudæi appellant̃. Nã Moſes unus ex Ægyptiorũ ſacerdotib. quũ moleſtè ferret eorũ inſtituta, in Palæſtinã migrauit. Diſceſſerũt cũ eo multi, quib. curæ diuina erãt. Docebat eñ quõ Ægyptij nõ rectè ſentirẽt, q̃ ferarũ imagines deo tribuerẽt, nec Gręci qui deos hominũ figuris inſignirẽt. Ac ſolũ id deos eſſe, qđ nos & omia cõtinet, & quã naturã appellamus. Cuius profectò imaginẽ nemo ſanę mẽtis audeat effingere. Itaq́ ſine forma coli digno in tẽplo oportere, ac ſemper bonũ aliquod expectare eos qui caſtè integrè & cũ iuſtitia uiuerent, cæteros nequaq́. Modeſtus & Ammonius infantes martyres Alexãdrię ſub Diocletiano. L. Munatius. L. F. L. N. L. Pron. Plãcus de quo in Plãco diximus. Muſanus quidã uir planè doctus, ab Euſeb. ac Hierony. inter noſtros ſcriptores ponit̃, qui M. Antonino imperãte librũ aduerſus quoſdã qui Encratitarũ ſectæ addicti fuerãt, ſcripſit. Muſeus Eumolpi filius Athenienſis, primus teſte Diogene, deorũ genealogiã uerſibus tradidiſſe fert̃, ſphæramq́ inueniſſe. Scripſit amores Erũs & Leandri hexametris, qui extãt. Deceſſit Falerijs, ut Epigrãma indicat. Eumolpi exanimũ Muſeũ terra Falerũ, Cõtinet hoc tumulo, pignora chara patris. Muſeos tris Suid. cõmemorat: unũ Eleuſinũ Antiphemi filiũ uerſificatorẽ diſcipulũ Orphei, qui ſcripſit ὑποθήκας, id eſt, uitæ præcepta ad Eumolpũ filiũ, uerſuum ferè iiij. millibus. Alterũ Thebanũ Thamyræ filium, ante Troianũ bellum, qui poeta Melicus fuit. Scripſitq́ hymnos & cãtica.

L 2 Tertium

Tertium Ephesiũ item uersificatorẽ, qui tẽpore fuit Eumenis & Attili Pergami regum, scripsitq; res Pergamenses: preterea de Perside lib. x. L. Mumius, de quo Liu. 52. sic ait, Cum Achæis q in auxiliũ Bœotios & Chalcidenses habebãt, Q. Cę. Metellus ad Thermopylas bello cõflixit: quib. uictis, dux eorũ Critolaus ueneno sibi mortem cõsciuit: in cuius locũ Dracchus dux creatus apđ Isthmõ à L. Mumio uictus est: qui omĩ Achaia in deditionẽ accepta, Corinthũ ex S.C. diruit, quia ibi legati pop. Ro. uiolati erãt. Thebæ quoq; & Chalcis quę auxilio fuerãt, dirutę. Ipse L. Mumius de Achæis triũphauit: signa ærea, tabulasq; pictas in triumpho tulit, seq; abstinẽtissimũ uirum egit, neq; de tot opib. quicq; in domum suã peruenit. Mutiorũ domus iam inde à Mutio Codice nobilitata, q Scæuola ob dexterã crematã dictus est. Hic obsidẽte urbẽ Porsena, facta à senatu potestate, in castra ad inimicos processit, Scribamq; pro rege obtrũcauit. Quare captus ductusq; ad Porsenã, ante omĩa dextra quæ errauerat corã eo igni iniecta, adfirmauit secũ trecẽtos esse cõiuratos. Quo facinore territus rex, acceptis obsidib. pacẽ cũ po. Ro. fecit: Mutio prata trãs Tyberim honoris gratia data, statua quoq; statuta. Cęcilius. Q. Mutius Scæuola Trib. pl. nouẽ collegas duce Sp. Cassio ad dominationẽ aspirãtes, uiuos in ęde ubi factio tractabaṫ, cremauit: aususq; solus pœnã ille nouẽ collegis dare, quã nouẽ Tribuni ab uno collega exigere timuissent. Valerius de seueritate. Q. Mutius Scæuola, iuriscõsultorũ eloquentissimus: sicuti eodẽ tpe L. Crassus eloquentiũ iuriscõsultissimus habebaṫ. Fuit peracutus ad excogitãdum, quod in iure aut in æquo uerum aut esset aut non esset: tum uerbis ita ad rem cum simili breuitate mirabiliter aptus. Cice. in Orat. Q. Mutius Scæuola Pont. Maximus, quem se Cicero in Lælio pręceptorem post Scæuolã iuriscõsultum habuisse adolescens fateṫ. Hunc partes Sullanas secutum Marius iunior ad aram Vestæ cõfugientem interfici mãdauit. Q. Mutius prætor Siciliæ ante Verrem. Cui Siculi ob merita, Mutia festum diem dicauerunt. Cic. in Verrẽ. Q. Mutius Trib. ple. ille qui intercessit ne lex ambitus à Calpurnio Pisone ferreṫ. Accusatus deinde à L. Caleno furti, defensus est à Cicerone. Pedianus. Musonius Babylonius philosophus stoicus ac dialecticus Neronis tempore, familiaris Apollonij Tyanei. feruntur & epistolæ utriusq; inter se missæ: à Nerone deinde interfectus ob linguæ licentiã. Scripsit & plura in philosophia, quæ non extant. Citatur sæpe ab autoribus testis. Quædam etiam eius dicta Stobeus in collectaneis refert. Musonius alter Iouiniani principis tempore, magna uir autoritate, qui Procõsulis potestate in Asiam profectus est: autor utriusq; Suidas.

N Abocodrosorus rex Assyriorũ, quem Chaldæi magis extollunt, maioresq; dicunt res gessisse q̃ Herculẽ, & usq; ad columnas peruenisse cõmemorãt: autor Strabo lib. 14. Is igitur est qui in sacris libris memoraṫ corrupto uocabulo, Iudæosq; in seruitutẽ egit. Nannacas Phrygiæ rex teste Hermogene de rebus Phrygijs, ante Deucalionis tẽpora fuit, q pręuidẽs diluuiũ futurũ, coegit populares in templo multa gemens ac dijs supplicans, ex quo prouerbiũ Grę̃cũ manauit in multo luctu, τὰ Ναννάκου κλαύσω. Res Nãnacę plorabo. Ex lib. prouerbiorum Græcorũ. Narses eunuchus Iustiniani principis cubicularius, bibliopola prius: deinde ob animi uirtutẽ patriciatus honore auctus, uir religione pietateq; pręditus, ut qui plus precibus ante deum proficeret, q̃ ui cõtra inimicos. Igitur is in locum Belisarij ducis in Italiã missus, decẽ annos uarijs euentibus pugnauit, qui demũ adscitis auxilio x. millib. Lõgobardis Victige apud Placentiã uicto: deinde alio rege eorũ Teia, qui sibi Lotariũ & Bucellum è Francis adsciuerat, in Apulia superato, bello Gothico finem imposuit, an. XVII. postq̃ inchoatum fuerat: altero uero & LXX. postquã Theodoricus in Italiã intrauerat, Arimino quoq; & cunctis quæ à Gothis in Piceno tenebanṫ receptis, ad urbem uictor cõtendit, ibiq; animum reficiendis ædificijs adplicuit. Cuius opus pons est Anienis uia Salaria: cum huiusmodi inscriptionibus. Imperãte D.N. pijssimo ac triumphali semper Augu. An. XXXVIII. Narses gloriosissimus ex Præf. sacri palatij excos. atq; patritius post uictoriã Gothorum ipsius, eorũ regibus celeritate mirabili, cõflictu publico superatis atq; prostratis, libertate urbis Romæ ac totius Italiæ restituta, põtem uiæ Salariæ usq; ad aquam à nefandissimo Totila tyrãno destructum, purgato fluminis alueo, in meliorem statũ, q̃ quõdam fuerat, renouauit, posuitq;. In alio quoq; marmore pontis: Quàm bene turbati directa est semita pontis, Atque interruptum continuatur

iter

iter. Calcamus rapidas subiecti gurgitis undas, Et Narsem resonās plausus ubiq; canit. Qui potuit rigidas Gothorū subdere mētes, Hic docuit durū flumina ferre iugū. Sed & Aquileiam quoq; restituit ab Hunnis deletā. Tādem tot rebus gestis, nec ipse inuidiam superare potuit. Insimulatus à Romanis auaritiæ & tyrānicæ administrationis apud Iustinianū & eius uxorē, literas ab eis ignominiæ plenas accepit, uti uidelicet Eunuchus ad colum & pensum rediret. Ille iratus, ducā, inquit, tale pēsum, talemq; ordiar telā, quæ extricari facile nō possit. Itaq; è Pānonia Lōgobardos euocat, iamdiu Romā inuadere cupiētes. Ipse uero paulo post excessit Romæ, cuius cadauer loculo plūbeo Cōstātinopolim delatū est. Narcissus presul Hierosolymitanus, doctrina sanctitateq; clarus, cū inimicorū atq; inuidorū insectatione coactus esset fugere, atq; aliquādiu delitescere, alius populo præsul surrogatur. Tandē quū inimici iam diuersa uia sublati essent, iubēte deo, improuisus, gratissimusq; omnib. rediit, quū extinctus putaret. Vbi uero iam lōgæuus, Alexandrū sibi coadiutorē adsciuit, qui postea successit, uixit an. C X V I. Ex Eusebii historia. Nauatus, seu Nouatus, ut nōnullis placet, hæresiarcha, presbyter Romanus, animo tumidus, sectam Nouatianorū cōstituit. Qui sese Catharos, id est, mundos ac puros appellabant. Quamobrē cogi concilium in urbe sexaginta Præsulū necesse fuit, in quo Nauatū dānauerūt. Cuius rei meminit Fabianus Pont. urbis in epistola ad Fabianū Antiochiæ Episcopū. In qua scripsit Nauatū lapsum fuisse cupiditate præsulatus, quā cum dissimularet, apparuit nihilominus paulopost presul, maximeq; plebē deceperat, quod uiros quosdā bonos sibi adiūxerat, à quib. postea facile cognitus ac relictus est. Adeoq; stultus, ut Eucharistiā populo præbiturus, prius eos iurare cogeret, se nunquā relicto, Cornelium Pōtificem secuturos. Cyprianus preterea librū super hoc edidit elegantissimum, ubi lapsos cum eo ad pœnitentiā exhortādos, & obstinatos à cæteris arcēdos admonet. Ex Eusebii hist. Neocles philosophus Atheniēsis, frater Epicuri, scripsit de secta sua. Nepos cognomentū Romanū ex luxuria inditum. Sic Metellus Nepos, & Cornelius Nepos. Nepos hæresiarcha è Cæsaria Philippi, de quo Dionysius præsul Alexādrinus apud Euseb. lib. 7. sic scribit. Episcopus quidā erat in parte Ægypti Nepos nomine, qui more Iudæorū de his quæ nobis futura promittebant, sentiebat: Mille annos uidelicet sanctos cū Christo regnaturos in terris, in libidine & uoluptate: erroreq; tam impudente autoritate ac testimonio Io. apostoli uaticinii tueri conabat, librū insuper eius sectæ scriptitādo. Nestor Alexādrinus Academicus, q Marcellū Augusti sororis filiū erudiit, ac post Athenodorū eius ciuitati præfuit, ducibus ac ciuib. acceptus. Strab. Nestor è Lycia regiōe, pater Pisandri poetæ, uersificator tpe Seueri principis scripsit Iliada λειπογράμματον, siue ἀστοιχείωτον, hoc est sine ordine literarū ab Hom. positarū. Tryphiodorus uero similiter ad eius imitationē scripsit Odysseā. Sui. Nestorius Germanicianus, est eñ Germanicia Syriæ ciuitas, qd castitate ceteros antecedere uideret, Præsul Cōstantinopolitanus electus, postero die orationē habuit ad populū & Imperatorē, adrogātiæ plenam, sese cœlum eis daturū promittēs. Hic igitur Paulum Samosatenū, Manetē, Apollinarem, ac Phrotinū ante se imitatus, Christū tantū hominē esse dictitabat, duas omnino negādo naturas. Aduersus quem Cyrillus presul Alexādrinus, indicto bello multas cōscripsit epistolas, quæ adhuc extāt: reclamāte quādoq; Ioanne Chrysost. & Cyrillum obiurgāte, quod ob nimiā eius in Nestoriū insectationē, ecclesiā perturbaret. Ex hist. tripertita. Cōtra hūc celebrata tertia generalis synodus sub Theodosio iuniore. C. Neuius poeta comicus, epigrāma sibi posuit plenū superbiæ Cāpanæ. Immortales mortales si foret fas flere, Fleret diuæ Camœnæ Neuiū poetā, Itaq; postq; Orci traditus est thesauro, Obliti sunt Romæ loqui Latina lingua: autor Gellius. Varro aūt in lib. de poetis, dicit eū stipēdia fecisse primo bel. Punico, idq; bellū carmine scripsisse. Neemias ꝑpheta F. Helchię, inter captiuos Hebręos pincerna Artaxerxis erat. Miseratus suorū cōditionē, facta è rege potestate Hierosolymā rediit, muros urbis restituit, easq; simul cū Esdra & populo fusis ad deū precib. dedicauit. Postremo in Persidē rediit, Susisq; extinctus ac sepultus, ut scribit in sacris uoluminib. Nicādrus Colophonius grāmaticus & poeta, & medicus tpe Attali iuuenis illius q Gallogræcos uicit. Scripsit de Theriaca cōtra uenenū, de agricultura. Curationū collationes, prognostica Hippocratis uersib. edidit, aliaq; cōplura. Suid. Cicero aūt de Orat. sic ait, Nicādrus homo ab agro remotissimus: de agri

cultura tñ scripsit, tãta uis est eloquẽtiæ. Nicãdrus & Martianus sub Maximiano martyres apd' Atinã ciuitatẽ. Nicanor Herma Alexãdrinus grãmaticus sub Hadriano principe, æqualis Hermippo Berytio. Scripsit de Stigme apd' Hom. & differẽtia ipsius in sensu, & de Stigme in uniuersum lib. 6. Suidas. Alter Neuius Nicanor ante hunc, inter grãmaticos à Trãquillo referĩ. Nicetes Smyrnæus sophista in Hadriani principis dignatione, ab eoq; Musæo Ægyptio adscriptus fuit. Quũ causas tẽtaret, foro etiã aptissimus uidebaĩ. Adeo ingeniũ ad utramq; dicendi rationẽ accõmodauit, ut iudiciale sophistica quãdã facultate exornauerit. Sophisticũ uerò & umbratile forẽsib. aculeis roborauerit. Genus dicendi antiquũ ac politũ retinuit. Lasciuus nihilominus ac dithyrãbicus uisus. Cuius sententiæ ac paradoxæ quasi bacchãtes thyrsi, mellis, lactisq; copiã præbere uidebanĩ. Ad rempub. nõ accessit, quũ se timere diceret magis laudantẽ populũ q̃ uituperãtem. Ex Philostrato. Niceas Atheniẽsis, gñe clarus, oppositus Cleonis potentiæ. Tris eñ uiros dicit Aristoteles eodẽ tẽpore Athenis æquè potentes fuisse, Niciam Nicerati, Thucydidẽ Milesiũ, & Theramenẽ Agnonis. Thucydides his natu aliquantulũ maior, multa cum Pericle pręclara pro repub. gessit: post mortẽ Periclis ad Niciam primæ partes delatæ sunt. Missus igitur Imp. unà cum Demosthene altero duce contra Syracusanos, qui Gylippum Lacedæmoniorũ ducem auxilio accersiuerant, infeliciter pugnantes, ambo in bello capti sunt à Syracusanis, in carceremq; coniecti, sibimet manus attulere. Ex Plutar. ut aũt Trogus scribit, Demosthenes ne ueniret in manus inimicorũ, seipsum necauit. Nicias capi passus est. Is Marco Crasso in Parallelis ex nostris opponiĩ, q & diuitijs æquè abũdauerit, & eundẽ ferè exitũ, hic apud Siculos, ille apud Parthos habuerit. Nicias alius Athenis pictor, diligentissimè canes & mulieres expressit, lumen & umbras custodijt, atq; ut eminerẽt è tabulis picturæ, maximè curauit. Opera eius multa Romã translata à diuersis fuere. Hic est Nicias de quo Praxiteles dicebat, interrogatus, quæ maxime opera sua ꝓbaret in marmorib. respõdit, quibus Nicias manũ admouisset, tãtum circũlitioni eius attribuit. Fuit aũt Olymp. CXII. Ex Plinio. Ælianus autẽ de ua. hist. dicit hunc tantæ fuisse erga artem attentionis, ut sæpe cibi obliuisceretur. Nicias Pyrrhi medicus, qui olim ad Fabritium ueniẽs, promisit ei Pyrrhũ ueneno necaturum. At ille auersatus facinus, Pyrrho rescripsit, ut à Nicia caueret. Curtius Nicias grãmaticus nobilis Romæ, familiaris Põpeio, ac Ciceroni, qui eius in epistola ad Atticum meminit. Itẽ in alia epist. ad Dolobellam. Tranquillus. Nicophanes pictor elegãs & cõcinnus, ita ut uenusta opera fingeret, cui pauci cõparentur. Cothurnus ei & grauitas artis. Plinius. Nicodorus Mãtinẽus pugil nobilis simul & philosophus, quãtum gloriæ in certaminibus patriæ adtulit, tantũ ætate iam profecta certare desinẽs, legibus & institutis cõsuluit. Ælianus. Nicochares Atheniẽsis comicus, Philonidis comici filius coęuus Aristophanis: inter ipsius fabulas sunt ἀμυμώτη, πίλοψ, γαλάτεια: ut testatur Suidas. Nicostratus Macedo orator inter X. secũdos M. Antonini tempore, & Dionis Chrysostomi, & Aristidis oratoris æqualis: scripsit nõnulla, ut autor Suidas. Fuit item alter Nicostratus poeta comicus, cuius meminit Athen. in Dipnosophistis. Nicostratus & Laodocus citharœdi, quum inter se cõcertarent, dixit Nicostratus Laodocum esse in magna arte paruum: se autẽ in parua magnum, satiusq; nõ domum diuitijs, sed artem studio & diligentia augere. Ælianus de uar. hist. Alius martyr pręfectus scrinij Diocletiani, unà cum Zoe uxore: quæ crinib. suspensa, & fumo subter suffocante perijt: antea septẽ annis muta ex morbo fuerat, curata demum à D. Sebastiano martyre, & ad fidem simul cum uiro deducta. Nicolaus Damascenus philosophus Platonicus, familiaris Augusti Cæsaris, ac Herodis regis Iudęorũ. Scripsit historiã uniuersalem libris septuaginta, & uitam Augusti separatim, apud quẽ tanti fuit, ut placentas, aut si quid suauius, quæ ab alijs ei mitterẽĩ, Nicolaus uocaret, & hodie adhuc nomẽ perseueret. Is nullius bonæ artis ignarus fuit. Solebatq; dicere doctrinã omnẽ similẽ esse peregrinationi. Sicut eñ cõtigit longè peregrinantibus, alibi parum, alibi diu cõsistere: ubi uerò domum attigeris, ibi demum cõquiescere, sic & disciplinis alibi breuiter immorari debemus, & pauca tantum sat fuerit discere: alibi plura. Ad philosophiam uero tanquã ad certã domum ac quietem properare. Suidas. Nicolaus autor sectæ Nicolaitarũ, quæ coitus nulla lege tenebatur, breuiq; tẽpore durauit. Huius in Apocal. Ioannes meminit. Hunc unum ex illis dicebant, qui

qui cum Stephano ab apostolis cõstituti sunt diaconi. Sed Clemens Alexãdrinus in tertio Stromatum lib. eum his uerbis excusat. Pulchrã hic Nicolaus uxorẽ habuit, & post Dominicã ascensionem quũ ab apostolis zelotypię redargueret, eam in mediũ productam, cupientibus spõte obtulit. Ex illo igitur putauere homines promiscuo utẽtes coitu Nicolaitas uocari oportere. Mihi autem cõpertum est nullam Nicolaũ, præter uxorem, cognouisse mulierem. Cuius filius persanctẽ uixit. Quod aũt in medium cõiugem produxerit, nõ libidini præbendæ, sed uitandæ potius, purgandæq; famæ gratia fecisse, qua publicẽ accusabatur. Eusebius hist. lib. 4. Duo item sancti, Patararum præsul & Tolentinas. Nicomachos sex tradit Suidas: primũ ex Alexandria Troadis, est eñ ut ait Timosthenes, locus in Ida: ubi Paris qui & Alexander dictus, iudiciũ inter deas tulit, Poetam & hunc tragicum, qui scripsit tragœdias undecim. Secundum Atheniensem item tragicum, qui uicit Euripidem & Theogenem: ex eius Dramis est οἰδίπους. Nicomachũ item Stageriten medicũ Machaonis filium, Æsculapij nepotẽ, qui scripsit de medicina libros sex, & philosophiæ unũ. Reliquos duos patrẽ & filium Aristotelis ponit, ambos medicos quorum filius scripsit cõmentarios in physicam patris, & VIII. Ethicorum libros ad Eudemum, qui adhuc extant apud Græcos, teste etiam Cicerone. Sextũ quoq; Nicomachum addit Plinius pictorẽ, Aristodemi filium & discipulum, qui pinxit raptũ Proserpinæ. Quę tabula fuit in Capitolio in delubro Mineruę, supra ædiculã Iuuẽtutis. Scyllamq; quæ erat in tẽplo pacis. Nec fuit alter in ea arte uelocior. Habuit discipulos Aristidem fratrem, & Aristoclem filium, ac Philoxenũ Eretrium. Publius Nigidius cognominatus Figulus, eo quod respõsurus interrogãti: Cur gemini dispari cõditione nascerentur: cõmentum rotæ meditatus est, quę reuoluta breui momẽto, maxima percurrit spacia. Cuius meminit Augustinus, in primo de Ciu. Fuit eñ & astrologiæ & medicinæ peritus. Ex quo Lucanus. At Figulus cui cura deos secretaq; mũdi Nosse fuit. Refert Gellius duos omnigenũ disciplinarũ & artium culmine eodẽ tempore claruisse, Marcũ Varronem, & Publium Nigidium: cuius tamen cõmentationes in uulgus ob obscuritatem sublimitatemq; nõ exiuerunt. Decessit in exilio, uti testat̃ Eusebius. Nymphis Heracleotes ex Heraclea Ponti Zenagorę discipulus, scripsit historiã Alexãdri, & eius successorum libris uigintiquatuor. De Heraclea XIII. usq; ad euersionem tyrannorũ. Suidas. Gneus Norbanus cõsularis proscriptus in urbe, Rhodi cùm comprehenderetur, se ipse interemit. Liuius octuagesimonono. Hic enim Cos. cũ Gneo Carbone, Sullæ cum exercitu in Italiã traijcientis legatos de pace uiolauerat, prælioq; uictus fuerat. Idem octuagesimoquinto. Nonnus Panopolita euangeliũ Ioannis Græcis hexametris cõscripsit, ut autor Suidas. Nouellius Tricongius Mediolanensis ad Procõsulatũ usq; ex Pręṭura promotus ob tris uini congios uno impetu epotos, spectante miraculi causa Tyberio principe, unde illi cognomen inditum. Satisq; constat eum non labasse sermone, nec leuatum uomitione matutinas obijsse uigilias, non respirasse in bibendo, nõ expuisse. Bibendi enim consuetudo auget cupiditatem. Scitumq; illud: quãto plus biberint, tanto magis sitire Parthos. Plinius. Numius Orator scripsit Thucydidis & Demosthenis chriarum collationes: Ad Hadrianum principem consolatoriam de Antinoo. Suidas. Niger Pescennius amicissimus Commodi principis ab eoq; consul factus, modicis parentibus, uita parcus, libidinis effrenatæ, ordines diu duxit. Ad exercitus Syriacos regendos à Commodo missus, postquam comperit occisum Cõmodum, Iulianumq; appellatum: eundem quoq; iussu Seueri & senatus occisum, Albinum etiam in Gallia nomen Imperatoris sumpsisse, ab exercitibus Syriacis appellatus & ipse Imperator. Demum à ducibus Seueri principis per Æmylianum superatus est, atque apud Cyzicum circa paludem fugiens sauciatus captusq;, & ad Seuerum adductus, trucidatusq; illico est. Caput eius pilo suffixum Romam missum. Filij insuper cum tota familia necati, publicatum patrimonium, quod acerbius egit exasperatus noua rebellione Clodij Albini. Hic igitur Seuerus in regenda disciplina militum habebatur, Mariumq; imitans & Annibalem iussit uinum neminem in expeditione bibere, sed acetum. Pistores sequi exercitum prohibuit, buccellata iubens milites contentos esse. Tumultuantibus quondam his, qui à Saracenis uicti fuerant, & dicentibus uinum non accepimus, pugnare non ualemus, Erubescite, inquit, cum illi qui uincunt, aquam bibant. Ex Spartiano.

OCtauia gens à Velitris originem accepit, quā adſentationis gratia propter Auguſtum excellere dixerunt. Ipſe autē Auguſtus nihil amplius quàm equeſtri familia ortum ſe ſcribit, uetere ac locuplete, & in qua primus Senator pater ſuus fuerit. M. Antonius libertinū ei proauum exprobrat reſtionē è pago Turino, & auum argentariū. Cic. in epiſtola eum nepotē argentarij, & filium adſtipulatoris uocat: utcunque, cōſtat Auguſti patrē honeſtiſſimū uirum fuiſſe, magnaque laude Macedoniā prouinciam adminiſtraſſe, ex ipſius etiam teſtimonio Ciceronis, quo ad Q. Fratrē ſcribēs hortat̄, ut in promerendis ſocijs uicinum ſuum Octauiū imitetur. Tranquillus. Q. Octauius à L. Cinna eius collega cùm ille dominaret̄, interfectus. Pedianus. Q. Octauius Auitus, & Pœtelius Fauſtinus, furta Virgilij adnotarūt, ponentes unde quæque carmina ſurriperēt, ut ait Seruius. Fecit & hoc idē Macrobius. Odenatus Syrus Plutarchi diſcipulus. Oenopides Chius Aſtrologus dedicauit in Olympia æreū libellū, in quo magnū annum prædicabat. Ælianus. Ogyges rex primus Thebarum antiquiſſimus: ex quo prouerbium, ὠγύγια κακὰ, Ogygia mala, id eſt uetera. Suidas. Olympius Myſius tibicen & poeta melicus & elegiarum, Marſię Satyri diſcipulus, qui citharæ legem dedit, modoſque pulſandi reperit & docuit. Floruit ante bellum Troianū, à quo & mons in Myſia nomen accepit. Fuit item alius iunior è Phrygia tibicen tēpore Midæ regis. Suidas. Olympius Nemeſianus, qui ut ait Vopiſcus in uita Cæſarū, ſcripſit Halieutica, Cynegetica, Nautica. Olympius item pręſul nationeque Hiſpanus inter Chriſtianos cōmemoratur ſcriptores à Gennadio: edidit librum aduerſus eos qui naturę, nō arbitrio culpam referūt. Olympius etiam Exarchorū Italiæ unus. Homeros duos fuiſſe comperimus. De iuniore prius dicam. Hic poeta Tragicus fuit patria Byzantius, patre Andromacho: ſcripſit Tragœdias LVII. unus apud Ptolemęum è ſeptem qui Pleiades nominātur. Hunc putauerim illum fuiſſe æqualem Heſiodi poetæ, licet nōnulli primū adfirment. Hæc Zezes, qui in Lycophronem cōmentarios edidit. Homerum uero Troiani belli ſcriptorem Galato pictor mingentem fecit, iuxtaque alios poetas urinam eius legentes. Ptolemęus Philopator ei templū etiam dedicauit, iuxtaque eius ſtatuam ciuitates, quæ ciuem eum ſuum uſurpabāt: autor Ælianus de uaria hiſt. Hic quemadmodum ex Oceano fluminum uis fontiumque curſus capit, ſic omnibus eloquentiæ partibus ortum & exordium dedit: quem nemo in magnis ſublimitate, nemo in paruis proprietate ſuperauit. Idem lenis & preſſus, Iucundus & grauis, cùm copia, tum tenuitate mirabilis, nec poetica ſolum, ſed oratoria facultate eminētiſſimus. Quintilianus. Nunc pauca de eius initijs ex Herodoto qui pluribus eius uitam cōſcripſit. Natus eſt poſt bellū Troianum annis CLXVIII. ex adulterio matris Criteidis uirginis Cumeæ quæ nupta fuerat cuidam Cleonacti. Hæc cùm ob pudorem Smyrnam coloniā tunc à Cumeis duce Theſeo deductam mitteretur, apud fluuium Melen urbi uicinum, inſtāti tempore Homerū peperit non cęcum, ſed uidentē, uocatuſque ab initio ex fluuio Meleſigenes. Puer deinde cum optima appareret indole, à Phannio grāmatico doctiſſimo, qui tunc Smyrnæ cœlebs agebat, unà cū matre educatus eſt, literiſque eruditus. Mercator deinde quidā, Mentes nomine, iuuenem ob literas & uirtutē diligens, cupidum alioquin uiſendi regiones per loca diuerſa orbis tranſuexit. Cum è Tyrrhenia rediret, eum apud Ithacam oculorū morbo adfectū hoſpiti & familiari ſuo curandum reliquit. Qui poſtea cōualeſcens Colophonē profectus, ibidem rurſus in eundem incidēs morbū, cæcus efficitur. Quapropter redire Smyrnā ſtatuit, atque ibi ſe totum poeticæ tradere. Sed & ibi cum uictus difficultate laboraret, Cumas uenit adcerſitus, ubi appellatus fuit Homerus. Nā Cumei cæcos homeros uocāt. Inde poſtremo in Chium ſe recepit, ubi ludū aperuit: ſimul & quietē nactus Iliada condidit, omneſque à quibus beneficiū accepiſſet in ſuo poemate cōmemorauit. Nā multas calamitates in orbitate & paupertate uiuēs paſſus eſt. Apud Cumas à paſtore Glauco exceptus. Apud Phocidē à Theſtoride grāmatico, apud quē Iliada minorem dicit̄ cōpoſuiſſe. Cuius principiū dicitur huiuſcemodi fuiſſe. Dardaniā & Troiā cano cuius Pergama circū, Marticolæ innumeros Graij ſubiere labores. Quū deinde è Chio Cumas, & è Cumis Athenas adnauigaret, feſſuſque in littore quieuiſſet, egrediētes ex oppidis cōplures uti deū uiſitatū adcurrebāt. Ad quē etiā cùm eadē de cauſa piſcatores qdā diuertiſſēt, tale ei ęnigma ꝓpoſuerūt. ἃσ' ἕλομεν λιπόμεσθα, ἃ δ' οὐχ ἕλομεν φερόμεσθα. Hoc eſt

Hoc est:quę cepimus,reliquimus:quę nõ cepimus,adtulimus.Quod de pediculis intelligebant,quos in littore maris sese purgantes reliquerãt. Homerus igit̃ nõ intellecta re paucis post diebus in eodẽ loco extinctus est.Non equidem ex animi dolore,uti quidã putant, sed ex labore uitæ ualetudine contracta. Sepultus ibidem cum hoc epigrãmate. Ενθάδε τὴν ἱερὴν κεφαλὴν κατὰ γαῖα καλύπτει Ανδρῶν ἡρώων κοσμήτορα θεῖον Ομήρον. Hoc est. Conditur hoc tumulo uates diuinus Homer. Heroũ cecinit q bene gesta ducũ. Onesicritus philosophus & historicus Ægineta,ut aũt Demetrio Magnesio placet, Astypalæus fuit è Diogenis schola. Similitudinẽ quandam cum Xenophonte habere uidetur. Vt enim ille cum Cyro, hic cũ Alexandro Macedone militauit: ille Cyri pædiam,hic Alexandri incunabula & originẽ scripsit. Similiter & uterq; principis sui persequitur laudes. Stilus insuper utriusq; similimus:autor Diogenes. Onesimus Cyprius seu Spartiata tẽpore Cõstãtini magni scripsit in Rhetorica de statuũ differentia, pręexercitationes, declamationes & alia. Suidas. Scripsit etiã Probi principis uitã,ut autor Vopiscus,cuius ipse epitomen fecit. Onophrius in desertis Ægypti annis LX. fuit, inuentus capillis coopertus à săcto Paulino abbate ac sepultus. Onosandrus Philosophus Platonicus scripsit de re militari. Cõmentarios in Platonis libros de Rep. Suidas Gn. Oppius Tribunus plebis bello Punico II. de distringendis cultib. matronarũ legẽ tulit, quę postea cõfecto bello abrogata est magna cõtentione, cũ Cato senex maxime obstaret Valerio Consuli. Oratio utriusq; legit̃ in Liuio de bel. Ma. lib. iiij. C. Oppius amicissimus Iulij Cæsaris qui eius cõmentarios cõtinuauit, bellũ Hispaniense scribendo. C. Oppius Verus L. Turpilius Priscus. F. Triumuir iurisdicẽdo. I. D. Aquã cœlestẽ dilabentẽ montibus collectã interciso aggere per formã cura sua factã in piscinis repurgatis lõgo tẽpore cessantibus P R. perduxerũt. Bene L. Merentibus T E. Hæc inscriptio legitur hodie apud castrũ Coræ in Latio. Oppia & Floronia Vestales stupri cõpertę: altera sub terrã defossa est ad portã Collinã, altera sibimetipsi mortẽ cõsciuit. Liuius xxij. L. Opimius Cos. Transalpinos Ligures qui Massiliense oppidũ Antipolim & Niceã uastabant, subegit. Liuius xlvij. L. Opimio Cos. C. & Ti. Gracchis seditionẽ agitantibus ea cœli temperies fulsit quã cocturã uocãt solis opere natali urbis DCXXXIIII. omniũ generũ bonitas fuit. Durantq; adhuc uina CC. annis iam in speciem mellis redacta. Plin. De eodem uero Pedianus sic ait. L. Opimius in Prætura Fregellas cepit, quo pacto uisus est cæteros quoq; nominis Latini socios male animatos repressisse. Idem in cõsulatu Fuluiũ Flaccũ consularẽ, C. Gracchum Tribunitiũ oppressit: ob quam inuidiã postea iudicio circumuentus est, & in exilium actus. Pedianus super orationẽ in Pisonẽ. Aur. Opilius Epicuri cuiusdam libertus philosophiã primũ, deinde Rhetoricã, nouissime grammaticã docuit. dimissa aũt schola Rutiliũ Lupum damnatũ in exiliũ secutus Smyrnæ substitit, ubi docuit, uariæq; conditionis uolumina composuit: ex Tranquillo. Opiter, cognomentũ Romanũ: dicitur is qui mortuo patre, & uiuo auo natus est. Oppianus poeta ex Anazarbo Ciliciæ ciuitate fuit. Pater cũ domi diuitijs ac nobilitate polleret, philosophiæ studijs se dedit. Filiũ item liberalibus disciplinis, præsertim quę cyclicæ dicunt̃, erudijt, grãmatica uidelicet, rhetorica, & poesi: forteq; cũ ea tẽpestate Seuero principi uenienti Anazarbũ, obuiã quemadmodũ reliqui ciues procedere negligeret, ab eodem id ægre ferẽte in exiliũ in Melitã insulã Adriatici maris actus est: ubi tunc Oppianus patrem secutus poema de piscibus haud ignobile cõposuit: quod mox Seuero mortuo Romã profectus, eius filio Antonino dicauit: pro quo meruit & parentis in patriã reditũ impetrare, & ab eodem totidem aureis nummis, quot erant uersus, donari. Paulò deinde post cũ patre redijt in patriam, ubi ingruente pestilentia extinctus est, anno ætatis XXX. Frequentiaq; ciuiũ elatus, statua insuper sumptuosa ab eis honoratus est cũ huiusmodi elogio. Oppianus sum suauiloquẽs uates. Quẽ crudelis atq; inhumani inuidia fati ante diẽ eripuit. Quod si longius in luce moras dedisset, nullus mihi par gloria mortaliũ in terris foret. Hęc ex autore Gręco in libri eius uetusti principio cõuertimus. Optatus Afer præsul Mileuitanus sub Valentiniano & Valente principibus, scripsit aduersus Donatianos. Horatiorũ antiquissimus Cocles, id cognomentũ adsecutus, qđ in prælio oculũ amiserit. Ex quo Plautinus cauillus in seruũ, q altero captus erat oculo, eũ nobilẽ ac de Coclitũ familia appellãdo. Igit̃ dũ Porsena rex Hetruscorũ, Tarquinios in urbẽ restituere tentãs, Ianiculũ cepisset;

Horatius

Horatius pro pōte Sublicio stetit, aciem hostiū sustentauit, donec pōs à tergo interrumperet̃: cū quo in Tyberim decidit, & armatus ad suos tranauit: pro quo facinore ei tantū agri publicè datū, quātū uno die circumarari possit. Statua quoq; ei in Vulcanali posita. Cęcilius. Horat. Puluillus subrogatus in locū Sp. Lucretij defuncti in cōsulatu. Huic sorte euenit, ut ædem Iouis Capitolini dedicaret. Liu. lib. 2. Horatij & Curatij trigemini fratres: ij Albani, illi Ro. uigēte cōtra Albanos bello cōuenere, utri uinceret̃, altera pars cederet. Igit̃ cōcurrentes statim duo Romanorū cecidere, tres Albanorū uulnerati. Vnus Horat. quāuis integer, quia tribus impar erat, fugā simulauit, & singulos per interualla, ut uulnerū erat dolor interfecit. Et cum spolijs onustus rediret, sororē obuiā habuit, quę uiso spōsi paludamēto, qui unus è Curatijs fuerat, flere cœpit, frater eam occidit. Quare apđ Duumuiros cōdemnatus ad populū prouocauit, ubi patris lachrymis cōdonatus, ab eo expiādi gratia sub tigillum missus, qđ nunc quoq; uię suppositum Sororiū appellat̃. Cęcilius. Liu. item Horatia pila dicit appellata fuisse. M. Horatius primus Cos. post abrogatos Decemuiros. Qui cum Sabinis uictis triumphus ei negaret̃, curāte Trib. pl. primus sine autoritate senatus triumphauit. Liui. lib. 3. Horatius Barbatus ab eodē autore cōmemorat̃. Q. Horatius Flaccus poeta, cuius uitā & mores partim ex eius scriptis, partim ex antiquis codicibus & enarratorib. licet deprehēdere. Venusinū fuisse ferunt, patre pręcone libertini generis, natumq; 6. Idus Decemb. Qui adolescēs admodum Romā profectus & literis eruditus, in amicitiā Bruti uenit: inde Athenis studium absoluit. Mox à Bruto adcersitus, cōtra partes Augusti ordines in eius exercitu duxit: quo extincto per Mecœnatis amicitiā Augusto recōciliatus est: ex quo ipsi Mecœnati postea sua poemata dedicauit, quę inopię causa fatet̃ tētasse. Paupertas impulit audax, ut uersus facerē. Moribus haud satis probatū dicunt & Epicureis addictū, ac speculis per cubiculū dispositis uoluptati se tradentē. Victu alioquin parcissimū ac ꝑcul ambitiōe. Nā & ipse se fatet̃ in foro percōtari, quāti cicer & olus. Iracundumq; se natura, tum Virgilio Varroq; familiarē esse dicit. Excessit 77. ætatis anno, hęrede Augusto relicto: scripsit carminum libros 4. Epodō & carmen seculare. De arte poetica librum unum. Sermonum II. epistolarū totidē. Enarratores eius antiqui Porphyrio, Modestus, Acrō, Helenus. Orbilius Beneuētanus, grāmaticus tempore Ciceronis profitebat̃: uir acer in discipulos, ac plagosus ꝑpterea ab Horatio appellatus: uixit prope ad centesimū annū, amissa iampridem memoria, relicto ex sese Orbilio & ipso grāmatico: ex Tranquillo. Oribasius Sardianus familiaris Iuliani principis fuit, à quo etiam Quęstor Constantinopolitanus factus est. Scripsit Medicinæ lib. 72. ad Iulianum, eorumq; epitomen in libris 9. ad Eustathium filium, de regno, & de affectibus: hęc Suid. Eunapius uero Gręcus autor in libro Sophistarū eius uitā pluribus persequit̃. Oribasius, inquit, Pergamenus gñe: in eloquētia pariter & medicina profecit, Iulianoq; propterea ut medicus fuit adcersitus. Inuidia deinde succedentium principū bonis priuatus, ac in exilium ad barbaros missus, animū semper philosophi in omi calamitate retinuit. Tāta apud eas nationes gratia & opinione ob doctrinā ac medicinæ experimenta perseuerauit, ut pro deo penè coleret̃. Placatis demum principib. redijt, bonaq; amissa recuperauit. Origenes Adamantius, decimo Seueri principis anno, uigēte in Christianos insectatione à Leonida patre eodē & martyre cum sex fratrib. & matre uidua relictus est, annos natus 17. pauper admodum, cum bona ob fidem cōfiscata fuissent. In eaq; ferè ætate adeo iam liberalibus artib. sacrisq; literis profecerat, ut Alexandrinæ ecclesiæ cathedræ præficeret̃. Mox presbyter factus à magnis uiris sępe adcersitus & optatus. Firmianus pręsul Cęsariensis cum omni Cappadocia diu retinuit: deinde à Māmea Alexādri matre uocatus Romā uenit. Inde paucis post dieb. Alexandriā reuertit. Dogmata disciplinasq; philosophorum omnium probe tenebat, linguā quoq; Hebræam didicit: eruditiones omnis præter q̃ LXX. interpretū unà coegit. Aquilæ uidelicet Pontici proselyti, Theodotionis Ebionitæ & Symmachi, pręterea quintā & sextam & septimā editionem repperit: quas Hieronymus ex eius bibliotheca habuisse fatet̃. Ardore in fidem pręcipuo, abstinentia singulari, uirilibus sibi amputatis ne ea molestia teneret̃: uixit usq; ad Gallum principem, id est usq; ad LXIX. ætatis annū: decessit Tyri ubi & sepultus. Hęc ex Hieronymo, Eusebioq; li. 6. Orpheus inter heroas dicit̃. Orpheus alter Crotoniata uersificator, quem Asclepiades in libro de epigramma-

epigrammatis dixit uixisse apud Pysistratũ tyrannum. Scripsit Argonautica quę adhuc extant: præterea Decaeterias & alia quædã, ut ait Suidas. Hortensius & Hortesius, sicut Megalẽsia & Megalesia, utroq; modo huiusmodi nomina dicũt. Ex Orthographia Velij Longi, tum etiam exemplo marmorũ antiquorũ. In templo enim S. Mariæ Nouæ sic hodie legit. Qu. Hortensio Q. F. Colle Faustino, aduocato Fisci, Præf. Fab. Patrono Municipi Collegiũ Fabrum Tyburtiũ ob merita L.D.S.C. Romę item prope Capitoliũ sic. T. Hortesio Mucroni Nat. uix. An. xxxv. Ælius Verinus Arm. Cust. Eq. Sing. Aug. Fratri. Hanc familiã primã illustrasse cõperimus Q. Hortensiũ dictatorẽ, qui plebem ob æs alienũ longas seditiones agitantẽ & in Ianiculum secedentem deduxit, & ipse in eo magistratu decessit: autor Li. lib. VI. Qu. Hortensius orator post eũ maximũ decus addidit familię. Hic cum admodũ adolescẽs in foro dicere exorsus esset, ad maiores causas adhiberi cœptus est antequã incideret in Cottæ & Sulpitij ætatẽ. Qui annis x. maior excellente tunc Crasso & Antonio: deinde Philippo, post Iulio, cũ his dicendi gloria cõparabatur. Ardebat enim cupiditate, sic ut nullius unquã flagrantius studiũ uiderim. Nullũ enim patiebat esse diem quin in foro diceret, aut meditaretur extra forũ. Sæpissime aũt eodẽ die utrũq; faciebat. Attulerat minime uulgare genus dicẽdi: uox canora, & suauis motus, & gestus etiã plus artis habebat, ꝙ̃ esset Oratori satis. Hoc igit florente Crassus est mortuus, Cotta pulsus, iudicia intermissa bello. Hortensius igitur post cõsulatũ alios fortasse despiciẽs æquales, summum illud studium remisit quo à puero fuerat incensus: atq; in omniũ rerum abundantia uoluit beatius, ut ipse putabat, remissius certe uiuere. Itaq; ut in cæteris eloquentiæ partibus, tum maxime in celeritate & cõtinuatione uerborum adhærescẽs, sui dissimilis fieri uidebatur quotidie. Hæc Cicero interpellatim in oratore. Varro autẽ in III. de re rustica dicit Hortensium primum Augurali cœna pauonẽ adposuisse. Sed & Macrobius de eodem sic: Hortensius platanos suas uino irrigare solebat, adeo ut in quadam actione quam habuit cum Cicerone susceptã, precario à Tullio postulasset, ut locũ dicendi permutaret secum. Abire enim in uillam se ait, uinũ platano quã in Tusculano posuerat suffundere uelle. Fuit præterea uestitu uictuq; mollis. Nã ut bene amictus iret, faciẽ in speculo quæritabat: ubi se intuens togam corpori sic adplicabat, ut rugas nõ forte, sed industria locatas artifex nodus adstringeret, & sinus ex cõposito defluens modũ lateris ambiret. Is quondã cum incederet elaboratus ad speciẽ, collegę de iniurijs diem dixit, quod sibi in angustijs obuius offensu fortuito structurã togę distruxerat: capitale putauit quod in humero suo locũ toga mutasset. Hunc & L. Philippum quod lautitię pręsertim piscinarũ delectaretur, Cicero Piscinarios uocare solebat. Hæc Macrobius. In causa Verris defensor fuit cõtra Ciceronẽ. Quo orãte cũ forte Hortensius dixisset: Hoc ænigma non intelligo. Atqui debes, inquit Cicero, cũ Sphingẽ domi habeas. Acceperat enim à Verre Sphingem aureã magni precij. Hæc Quintilianus. Excessit eo tẽpore quo Cicero Asiam administrabat, ut apparet in prooemio Bruti: ubi & eius mortẽ deflet non tanquã æmuli, sed gloriosi certaminis socij. Fertur aũt clamore diruptus in actiõe causæ ut indicat Q. Serenus his uersibus: Sic est Hortensius olim Absumptus: causis etenim confectus agendis Obticuit: cũ uox domino uiuente periret, Et nondũ extincti moreretur lingua palati. Qu. Hortensius eius filius inter proscriptos à triumuiris fuit. Qui cum audiret Ciceronem interemptũ, in eius ultionem C. Antoniũ traditũ ei à Marco filio peremit. Iugulatus postremo & ipse à Marco Antonio ad ipsius C. Antonij tumulum, ut est autor Plutarchus. Hortensia eius soror & Oratoris filia mira facundia & eloquentia mulier à Quintiliano in primo libro memoratur. Causam matronarũ ante Triumuiros egit cum essent iudicio grauatæ. Hortalus Oratoris nepos, teste Tranquillo in Tyberio ius quatuor liberorum ab Augusto obtinuit. Ad hunc etiã ut uirum planè eruditũ Catullus elegiam scribit. Seuocat à doctis Hortale uirginibus. Hostiliorũ item propago ex rege Romano Tullo Hostilio qui in Romulo dicitur. Hinc postea Mancinorum cognomina, inter quos maxime memoratus L. Hostilius Mancinus: qui pretor aduersus Numantinos iactantib. auibus & uoce nescio qua reuocante profectus, cũ Numantiã uenisset exercitũ Pompeij acceptũ prius cõiungere decreuit, & solitudinẽ petijt. Eo die Numãtini forte solenni nuptu filias locabãt, & unã speciosam duobus cõpetentib. pater puellę conditionẽ tulit, ut illi nuberet, qui hostis dextrã attulisset.

Profecti iuuenes ob recessum Romanorũ in modum fugæ prope uitium agnoscũt: rem ad suos illi referunt. Statim IIII. millibus suorum XX. Romanorũ millia occiderunt. Mancinus igitur autore Ti. Graccho quęstore in leges hostiũ fœdus percussit. Quo per senatum improbato, Mancinus Numãtinis deditus, nec receptus, augurio in castra deductus est. Præturam postea adsecutus fuit. Cæcilius. Plinius autẽ de eodem sic scribit. L. Hostilius Mãcinus qui primus Carthaginẽ irruperat, sitũ eius expugnationẽq; depictas proponẽdo in foro, adsistẽdoq;, & spectanti populo singula narrãdo effecit ea comitate, ut proximis comitijs cõsul crearet. Mãcinus alius militãs sub cunctatore Fabio neglectis mãdatis, à Carthalone Annibalis duce, unà cum socijs interficitur. Othryades Spartiata cùm inter Argiuos & Spartiatas cõuenisset, ut treceti utrinq; delecti de agro Tyreate inter se decernerẽt, & utri superiores extitissent, eorũ regio foret, unus hic tantum uictor è Spartiatis superfuit. Cum duo qui ex Argiuis reliqui erãt, fugissent, castris suorũ relictis, aiũt Othryadẽ spoliatis prius hostiũ corporibus, & ad sua castra relatis armis: deinde in scuto sanguine suo, Vici, cõscripto, cum puderet Spartã reuerti ob socios interfectos, sibi mortem consciuisse: autores Valerius, Plutarchus, Ouidius de Fastis.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM
LIBER XVIII.

PAcuuius prænomine M. Ennij sorore natus, emicuit tẽpore quo Scipio Numantiam deleuit. Scripsit Tragœdias, deinde Tarentũ se recepit. Decessit nonagenarius, ut autor Eutropius: posuitq; huiusmodi sibi epigrãma, qđ Gellius adnotauit. Adolescẽs, tametsi properas, hoc te saxum rogat, ut se adspicias, deinde quod scriptũ est legas: Hic sunt poetæ Pacuui Marci sita ossa. Hoc uolebam, nescius ne esses. Vale. Plinius quoq; hũc dicit ædẽ Herculis in foro Boario pinxisse. Pacatus Minutius Alexãdrinus grãmaticus scripsit de lingua Alexãdrinorũ, uel de Grecismo libros 7. ex ordine literarũ, de ꝓprietate Atticæ ac Doricæ linguæ. Suidas. Palamedes Eleates grãmaticus scripsit Onomatologiã de Tragicis & Comicis dictionib. cõmentarios in Pindarũ. Suidas. Palamedes Naupli & Climenes filius. De quo Philostratus in Heroicis hęc scribit. Sũmo uir ingenio fuit: ordinẽ literarũ reperit additis nouis quibusdã. Quas Vlysses eius inimicus ait nõ ab eo inuẽtas, sed à gruibus ex ordine uolatus earũ accepisse. Præterea calculorũ, & mensurarũ, & ponderum, tum etiã aleæ in castris apud Aulidẽ repertor fuit. Astrologiæ insuper peritus annũ mensesq; ad cursum solis apud Græcos adcõmodauit. Primusq; in castris uisam atq; formidatã solis eclipsim dixit naturalem, minimeq; timendã esse, sacrificãdumq; Soli iussit. Vlyssis primũ insanię simulatio ab eo fuit deprehensa: quapropter nõ destitit, quin eum apud exercitum proditionis falso insimulatũ, dãnari atq; lapidibus obrui operã dederit. Quẽ postea & fleuere Græci, & magnopere desiderauere. In hãc ille sententiã. Suidas uerò dicit Palamedẽ poemata scripsisse ualde probata, & ab Homero ob inuidiã deleta. Quapropter in suis scriptis nullã habet mentionem. Palæmon Remnius Vicentinus grãmaticus Romæ sub Tyberio & Claudio principibus profitebaŧ. Tanta uir arrogãtia, ut M. Varronẽ porcũ appellaret, secum & natas & morituras literas iactaret. Luxuriæ ita indulsit, ut sæpius in die lauareŧ, nec sufficeret sumptibus: quãquã ex schola quadragena annua caperet: ac nõ multo minus ex re familiari, cuius diligentissimus erat: cum & officinas inde carniũ & uestiũ exerceret: & agros adeo coleret, ut uitem manu eius institutã satis cõstet ei XXXV. uasa edidisse. Sed maximè flagrabat libidinibus in mulieres usq; ad infamiã oris: ex Tranquillo. Palæphatus Abydenus historicus tẽporibus Alexãdri Magni: scripsit Cyprica, Attica, Arabica, solutiones, interpretationesq; fabulosorum, argumẽta in libros Simonidis. Troica quæ in Athenæum pleriq; referũt. Alter fuit huius nominis Parius uel Pirenæus temporibus Artaxerxis, scripsit de his quæ uidenŧ incredibilia. Tertius itẽ Athenis poeta qui scripsit de situ orbis & cõtentione Mineruę ac Neptuni ad uersus mille, Veneris quoq; & amo-

& amoris sermones uersibus quinq; millibus, Latone crinem & alia. Suidas. Pāprepius Panopolita carminum poeta tēpore Zenonis principis scripsit de Etymologijs, & Isaurica prosa oratione Sui. Panætius Rhodius Stoicus philos. præceptor Scipionis Africani, decessit Athenis, scripsit de officijs, unde Cicero suos est libros mutuatus. Fuit alter Panætius senior, itē Rhodius: cuius inter philosophos multa mentio, scriptaq; feruntur. Sui. Panolbus poeta epicus, cuius Suid. nonnulla cōmemorat scripta. Pantherus philos. Stoicus ad nostram religionem cōuersus: scholæ ecclesiasticæ Alexādrinæ præfuit, quę institutione Marci euangelistæ ad sacrorum librorum eruditionem introducta fuit, tanta & doctrinæ & eloquentiæ fama, ut à legatis petitus in Indiā à Demetrio præsule tunc Alexandrino mitteret: unde reuersus euangeliū Petri secum attulit Hebræis cōscriptū literis. Qđ Bartholemæus apostolus in ea regione sparserat. Scripsit & nōnulla, quanq; utilior docendo q̄ scribendo uisus est. Emicuit sub Seuero & Caracalla principibus. Ex Hieronymo & Eusebio. Pācrates duosambosq; Leonis principis tēpore usq; ad Zenonem peruenisse scribit Suidas: alterumq; enarrationem in artem Minitiani, alterū uero quō præparentur opsonia scripsisse. Pancratius martyr, genere Phryx, puer amissis parētibus cum Dionysio patruo Romam Christi causa uenit: ubi sub Diocletiano passus est, annū agens xiiij. uiaq; Aurelia sepultus, ubi eius nunc uenerabile templum cernit. Pātaleon apud Nicomedeā patriā sub Maximiano martyr, Christianus ab Hermolao presbytero Nicomediensi factus. Patricius pręsul apud Scotos, regem Scotorū ad fidē reduxit. Palladius Methonæus, sub Cōstantino magno scripsit de Festis apud Romanos, uariasq; orationes: author Sui. Alter qui de re rustica scripsit ad Pausilypum, homo Rom. post Plinium: nonnulli Neapolitanum putant quod ibi se testat fundum habuisse ubi loquit de mense Martio. Pamphilus Neoclidis filius, Platonis auditor, cuius meminit Ci. de natu. de. & Plato circa Phædonis principiū dicit eum inter illos qui in acie ceciderūt decem dies iacuisse, triduoq; postquā inde sublatus fuerat impositum rogo reuixisse, ac mira quædā tempore mortis uisa narrasse. Pamphilus presbyter Eusebij Cæsariensis necessarius, tanto Bibliothecæ diuinæ amore flagrauit, ut maximā partē Origenis uoluminum sua manu descripserit. Sed & in XII. prophetis XXXV. ζητήσεων, id est, quæstionū uolumina manu eius conscripta reperi, quæ tanto amplector & seruo gaudio, ut Crœsi opes possidere uidear. Scripsit autem antequā Eusebius pro Origene apologeticū ederet. Extinctusq; item martyr apud Cæsareā Palęstinæ sub Maximo: ex Hieronymo. Eusebius aūt in historia episcopum eū Cęsariensem uocat, priuatimq; librum de eius uita se scripsisse testatur. Pamphilus Apellis pręceptor, non tantum pinxisse encaustica, sed docuisse traditur. Plinius. Pamphila quæ in grāmatica cōmentarios scripsit, à Gellio testis citatur. Suidas tris Pamphilos cōmemorat: duos grammaticos, quorū alter Sicyonius genere de grammatica picturaq; ac pictorib. claris scripsit. Alter Alexādrinus dictionarium. Et quod Pratum appellauit, id est uariarū rerū collectanea. Tertium Atheniensem reip. expilatorem. Papyrij clari magistratibus & uiris. L. Papyrius uelocitate Cursor, cū consulem se aduersis omnib. cōtra Samnites progressum esse sensisset, ad auspicia repetenda Romam regressus edixit Fabio Rulliano magistro equitum, quē exercitui pręponebat, ne manus cum hoste consereret. Sed cū ille opportunitate ductus pugnasset ac uicisset, regressus eū securi ferire uoluit: ille in urbem cōfugit, nec supplicē tribuni tuebantur. Deinde parentis lacrymis populus ueniam precib. impetrauit. Papyrius de Samnitibus triumphauit. Item Præneste cū prætorē grauissime increpuisset: expedi, inqt, lictor secures: & cum eum metu mortis attonitum uidisset, incōmodam ambulantibus radicē excidi iussit. Cæcilius. Is etiam ut Liui. in IX. scribit Dictator à Fabio cos. quāquā inimico ob salutem reip. dictus: aduersus Hetruscos profectus apud Longulā & Vadimonis lacū eos insigni clade adflixit, quo die ueteres Hetruscorū opes tot bellis resistētes ceciderē. Secunda pugna apud Rosellas iterū uincens triūphauit. L. Papyrius Cursor eius filius, nobilissimū de Samnitib. præter omnis superiores excepto patre triumphū reportauit, ob ad Aquiloniā cæsa hominū III. mil. cccxl. capta uero cccc. mil. Aedē Fortunæ de manubijs faciundā locauit. L. Papyrius Crassus cū Priuernates intra mœnia fugasset ac pro rebus bene gestis triumphus ei negaret, in monte Albano triumphauit, & ꝓ laurea, myrtea est usus corona. Val. lib. iiij. Gn. Papyrius Carbo cū dentibus natus Pli. li. vij.

M Papyrius

Papyrius Prætextatus nobilis adolescens, ex eo cognomẽ adsecutus, qđ in prętexta & adolescentia constitutus, magnopere uisus est sapere. Cũ enim in senatũ à patre duceretur, in eoq; forte arcana quędã tractarent: domũ reuersus interrogatusq; à matre quidnam in senatu actũ: ut duæ, inquit, uni nubere possint. At illa mane cõuocatis matronis ad curiam properat. Rogantq; ut eadẽ duos habendi licentia sit etiã fœminis. Re cognita, ingeniũ & constantia pueri laudata: author Macrobius. L. Papyrius alius qui Publiũ nobilem adolescentẽ debitorem in uinculis retinebat: quẽ quod stuprũ pati nollet, contumelijs ac plagis adficiebat. Re ad senatũ delata, Papyrius damnat̃. Lex deinde lata ne quis in corpora libera ob æs alienũ ius haberet. Liu. viij. Valerius de pudicitia hæc eadẽ C. Plotium in T. Veturium adolescentẽ admisisse dicit minimeq; conuenit. Papyrius Fabianus naturę rerũ peritissimus, ipsa marmora in lapidicinis crescere dicebat. Pli. Papias præsul Hieropolitanus in Asia Ioannis auditor, quinq; tm̃ edidit libros, quos inscripsit: Explanationes sermonum domini. In præfatione dicit se tm̃ apostolos sequi authores: ubi duos nominat Ioannes, alterũ apostolo seniorem. Cui adscribunt̃ duę epistolę canonicæ. Hic dicit̃ mille annorum Iudaicam edidisse eram, id est, nouitatẽ. Quem secuti Irenæus & Apollinaris & cæteri, qui post resurrectionem dicunt Christũ cũ sanctis in carne regnaturũ. Tertullianus quoq; in lib. de spe fidelium, & Victorinus Pictauẽsis, ac Lactantius hac opinione ducunt̃. Hęc Hieronymus: meminit & Eusebius li. hist. iij. Papias alter è regione Transpadana oriundus, tẽpore Innoc. iij. Pont. scripsit Dictionariũ Latinũ ex ordine literarũ: qđ aliquandiu authoritatẽ sibi apud quosdã præsertim imperitos uendicauit. Papinianus Iuriscõsultus acceptissimus Seuero principi, Scęuolę discipulus cui in aduocatiõe Fisci successit. Is est cui filios suos Seuerus moriens cõmendauit: deinde ab Antonio Caracalla successore securi percussus. Causa necis tradit̃ qđ Caracalla interfecto fratre Geta ei mandauerit, ut & in senatu & apud populũ facinus dilueret: illum aũt respondisse, nõ tam facile parricidiũ excusari posse, q̃ fieri. Spartianus. Papinius Statius poeta Neapolitanus. Pappus philos. Alex. tempore Theodosii senioris, Theonis ęqualis. Scripsit de situ orbis, de fluuijs Africę, de somniorũ cõiectatione: author Suidas. Sed præter oẽs eius extant cõmentarij in Ptolemæũ. Panæus frater Phidiæ præliũ Atheniensium aduersus Persas apud Marathona factũ pinxit: adeo colorũ usus increbuerat, adeoq; ars perfecta, ut in prælio Iconicos primum duces tam Atheniensium q̃ barbarorum pinxisse tradat̃. Pli. Iconicos enim duces & imagines Iconicas uocat, quę similitudinem alicuius exprimant, ἀπὸ τῆς εἰκόνος. Parrhasius Ephesius pictor uenit in certamẽ cum Zeusi. Et cum ille detulisset uuas pictas tanto successu, ut in scenam aues aduolarẽt, ipse linteũ pictũ detulisse tradit̃, ita ueritate repræsentata, ut Zeusis alitũ iudicio tumens flagitauerit tandẽ remoto linteo ostendi picturã, atq; intellecto errore cõcederet palmã ingenuo pudore, quoniã ipse aues fefellisset, Parrhasius aũt artificẽ. Symmetriã primus picturæ dedit, primus argutias, primus elegantiã capillorũ: cõcessione artificũ, in lineis extremis palmã adeptus, secundũ Antigonũ & Xenocratẽ qui de picturis scripserunt. Ita enim desinebat, ut promitteret alia post: ostẽdebatq; etiã quæ occultabat. Pli. Paris Priami filius, quẽ pater quod patrię fatũ futurũ esse præsenserat exponi iussit, pastoresq; educauerunt. Tẽpore procedẽte in aulã paternã receptus, apud Idam iudiciũ pulchritudinis pro Venere cõtra Palladem & Iunonẽ tulit: ex quo illas ꝑpetuo infestas sibi regnoq; habuit. Venus aũt ei nuptias Helenæ per raptũ cõciliauit, unde Troiæ bellum exortũ secũdum Homer. Ex Oenone nympha Idæa ab eo dum esset pastor adamata, Ideũ & Daphnidem dicitur suscepisse. Interfecit aũt in bello Troiano Antilochũ: cũ Aiace uero cõgressus mutuis simul cũ eodẽ uulnerib. cecidit. Parmenides Eleates Anaxagorę discipulus ut Suidas, ut Diogenes Xenophanis. Cuius meminit Plato q̃ eius nomine dialogũ scripsit uocauitq; Parmenidẽ, siue de Ideis. Hic carmine Physiologiã expressit sicut Empedocles & Hesiodus, duplicẽq; eã esse dixit: unã quæ ueritate cõstaret, alterã quæ opinione. Emicuit Olym. lxviij. primusq; deprehẽdisse dicit̃ eundẽ esse Luciferũ & Hesperum. Alij Pythagorã dicunt. Sui. Diogenes. Parmenio inter Alexãdri comites maxime dilectus. Parthenius poeta Nicæus uel Myrleanus, ut ait Sui. Elegiacus, diuersorũq; metrorũ: à Cinna in bello Mithridatico captus, deinde ob ingeniũ manumissus, uixit usq; ad Tyberiũ Cæsarẽ, q̃ teste Trãquillo eius scriptis admodũ delectabat̃. Scripsit elegias

in Ve-

in Venerem, epicedium in Areten uxorē suam. Deqꝫ eius laudib. libros tris. Huius Parthenij locos Virgilius quādoqꝫ mutuabat, ut est illud: γλαύκῳ καὶ νήρει καὶ ἰναλέῳ μελικέρτῃ Virgilius sic: Glauco & Panopeę & Inoo Melicertę: author Gellius. Fuit itē alter Chius genere filius Testoris qui uocabatur Chaos, Homero poeta prognatus: scripsit uersus in laudē patris Testoris. Suid. Parthenius & Calocerus, Eunuchi Triphoniæ uxoris Decij Imp. martyres sub eodē principe. Paulos præter Aemylios quos supra diximus, plures diuersis temporib. uiros doctos ponit Suidas: inter quos Paulum Aeginetā medicū, qui reliquit de medicina libros quos adhuc habemus. Paulum Tyrium Oratorē, qui sub Hadriano legatione functus est, Tyrum Metropolim constituit: scripsit artē Rhetoricam, Præexercitationes, Declamationes. Paulum Germenum, qui scripsit cōmentarios in orationes Lysię. Paulus Samosatenus duas in Christo naturas negabat, sed tm̄ hominē adfirmabat. Idqꝫ ab Apostolis antiquitus traditū falsò dictitabat: cōtra quem conciliū fuit ultimum apud Antiocheam Claudij II. tempore. Huius uita ex epistola præsulū qui Cōcilio interfuere ad Dionysiū Pon. & Max. Alexādriæ præsulem animaduerti potest, quę in historia Eusebij ponit in hanc sententiā. Paulus ex sacrilegijs & falso dogmate de paupere diues factus est, uir intolerabili superbia. Nā incedens per plateas, literas ac doctrinā publice ostentans notarijs solebat dictare. In tēplo thronum altius cōscendens ad plebē concionē habebat, iactando dextrā adrogāter, ad latus reducēdo, scabelluqꝫ feriēdo, theatralem plausum scenica quadam mollitie sibi excitari cupiendo. Sed & antiquis scriptoribus obtrectat sese impudenter laudando, ac rhetorē magis ꝙ doctorē agēdo. Psalmos uero solitos cani prohibuit, suosqꝫ tātum ab eo cōpositos, tum etiam in suas laudes iussit. Et cum filium dei negaret descēdisse de cælo, sed initiū à Maria habuisse, Psalmi q̄ canebantur Paulum de cœlo profectum adfirmabant. Paulus Orosius historicus patria Tarraconēsis decessit in Africa apud Carthaginē, sepultus uero Romæ in tēplo Eusebij ad Tropæa Marij. Reliquit historiam notissimā ab initio mundi usqꝫ ad Honorij principis tēpora. De Orosio August. in epistola ad Hieronymū, sic ait: Venit ad me religiosus iuuenis cōpresbyter noster Orosius, uigil ingenio, ornatus eloquio, flagrās studio, utile uas in domo domini: desiderat ad repellēdas falsas perniciosasqꝫ doctrinas quæ animas Hispanorū multo infelicius ꝙ corpora barbarico gladio trucidarunt. Quapropter inde ab Oceani littore nos adijt, excitatus fama, quod à me posset quod cupiebat audire, neqꝫ ullū cepit aduentus sui fructū, docui autē quod potui. Quod autem non potui, unde discere ualeret, admonui. Itaqꝫ ut ad te proficisceretur hortatus sum. Hæc ille. Cū è Hierosolymis reuertisset, attulit in has partes reliquias corporis Stephani Protomartyris tunc primū inuētas, ut scribit Gennadius. Paulus diaconus Aquileiēsis patria, genere Lōgobardus, Desiderio regi ob ingeniū ac doctrinā admodum charus: à Carolo Magno captus, unà cū uita libertate etiā donatus, ac in honore apud eū habitus est: uerū cū postea Carolus illū cōperisset Desiderij libertatem quęrere, in Diomedis insulā relegauit: unde post aliquot annos aufugiens & ad Arachim perueniēs, rogatu Adilpergæ Desiderij filiæ & Arachis uxoris, historiæ Eutropij duos addidit libros, à Iuliano principe usque ad primi Iustiniani tēpora perscribēs. Defuncta deinde Arachi, in Casinensi Cœnobio reliquū uitæ tēpus monachū egit, literasqꝫ ad Carolū regē plenas humanitatis scripsit, gratias agens quod ab eo à quo prius fuerat cōseruatus, rursus uitā acceperit. Paulus Forouliensis historiā scripsit Longobardorū, quorū tempore ipse fuit. Paulæ uiduæ Hierony. laudib. librum dicauit. Hæc è Toxotio Senatore sex peperit liberos, Paulinā, Blesillam, quæ uidua cœnobio se addixit. Rufinā, qua nubili dimissa simul cū Teuchio admodum puero, Hieronymū Hierosolymā unà cū Eustochio uirgine secuta est, ubi etiā decessit. Paula Busa genere apud Canusiū exercitum populi Ro. ex fuga cladis Cannensis ueste, uiatico, frumēto, iuuit. Liu. XXII. Pompeia Paulina Senecæ uxor laudatissima. Lollia Paulina M. Lollij filia Caij principis uxor. Has oīs Paulina uirgo Romana & martyr laudibus superauit, quæ filia Artemij præfecti & Candidæ etiā martyrū cū matre lapidibus obruta sub Diocletiano, sepultaqꝫ uia Aurelia, ubi passa est. Paulinus Nolanus præsul, sanctitate, literisqꝫ clarus Theodosij tēpore, quādo Gothorū rabies per Italiā sæuiebāt, illud memorādū præbuit pietatis exemplū. Captū uidua mater filiū flebat. Ipse miserando quando pecuniæ nihil amplius supererat redimēdis captiuis, sese pro eius filio ca

ptiuum dedit.Huius postea corpus translatũ Romã,in æde Bartholomæi collocatũ est. Scripsit ad Theodosium panegyricum super uictoria tyrannorũ,quod precib.& uigilijs ac ieiunijs bellum potius confecerit q̃ uiribus aut armis.Pulcherrimũ eius opus de martyrum laudib.Paulinus pręsul Eboracensis à Gregorio ordinatus ac missus unà cum Augustino in Britanniã euãgelij causa.Pausanias Cleombroti filius,Lacedæmoniorũ dux, res multas bello feliciter pro Lacedæmonijs gessit. Cõtra Athenienses q bellũ excitauerant missus eos pacatos reddidit,eiectis ex urbe decem Tyrannis. Post etiã Plateas deuictas tripoda afferens Apollinis templo cũ hoc epigrãmate Ἑλλήνων ἀρχηγὸς ἐπεὶ στρατὸν ὤλεσε μήδων παυσανίας,φοίβῳ μνῆμ' ἀνέθηκε τόδε. Demum rebus Persicis studens dũ esset Byzantij paulatim in tyrãnidem uenit,stipatoribus Phœnicibus & Aegyptijs, & ueste mẽsaq; Persica utẽs,Xerxis insuper filia in matrimoniũ ducta. Quare adcersitus ad iudiciũ aufugit in templũ Mineruæ,ubi & interfectus. Cadauer in barathrũ eiectũ. Epigrãma supra narratũ quod superbũ uideret,sublatũ,& ciuitatis inscriptũ. Græci subiecti ex eius morte grauiter indignati ad Atheniẽses defecerũt,& pestilentia Lacedęmoniã illico inuasit. Quapropter statuã eius statuerũt,ex quo pestis postea sedata. Ex Thucydide.Pausanias Macedo adolescens qui Philippũ Macedonẽ interfecit. Hic primis pubertatis annis stuprum per uim passus ab Attalo fuerat,quodq; peius est,cõuiuis uti scortũ ultro oblatus: quam iniuriã apud Philippum sæpe questus,cum eum ridentẽ facinus & amantẽ potius uideret,iram in eum conuertit,& ultionẽ quam ab inimico nõ poterat,ab iniquo iudice exegit. Trogus.Pausanias Cæsariẽsis grãmaticus æqualis Aristidis scripsit de cõstructione li. I.problematũ item I.ut author Suidas.Hic Hadriani principis tẽpore Romę uixit, scripsitq; uniuersæ Græcię περιήγησιν,id est geographiam cum eius historijs,qđ opus adhuc extat.Philostratus de eo paucis mentionẽ facit,quæ nos hoc modo cõuertimus.Cęsarea Cappadociæ patria Pausanię fuit Herodis discipuli:ex his unus q clepsydri participes sunt,quos uulgus sitientes uocat.Præceptoris copiã cum in plerisq;,tum extẽporali oratione referebat:enunciabat pingui lingua, more Cappadocũ collidendo cõsonãtes, ac longa cõtrahendo & breuia producẽdo: ex quo uulgo Cocus uocabať qđ ex multis sumptuosis cibis sanè obsoniũ præpararet. Declamationis modus quanquã supinus tardusq; uim habet haud ueterib.absimilis, ut est ex eius monumẽtis deprehẽdere:quæ plurima Romæ reliquit,ubi etiã senex extinctus est relatusq; Athenas:unde olim descedẽs inter alia illud Euripidis opportune cõmemorauit. O Theseu iterũ me uerte uti uideã ciuitatem.Pausias Sicyonius pictor Brietis filius & discipulus. Lacunaria & cameras pingere instituit.Amauit & Glyceriũ municipẽ suã inuẽtricẽ coronarũ unde paupertatem illa sustentauit.Hanc pinxit sedentem cũ corona:quæ tabula nobilissima appellata est στεφανόπλοκος,id est,coronam texens.Huius tabulæ exemplar quod ἀπόγραφον uocant,L. Lucullus duob.talentis emit Athenis.Plinius.Pauson pictor quem ego eundem cum superiore putauerim,quãquam aliter appellatus: de quo Aelianus de uaria hist.sic scribit. Socratis sermones erant uti pictura Pausonis. Nam is in parua tabella equum currentẽ frenatumq; expressit. Cumq; ille cuius gratia opus fecerat indignareť quod frenum addidisset,respondit,angustiam tabellę esse causam quod in paruo spacio frenare opus fuerit necesse. Sic Socrates his qui uerba eius nõ recte aut bono animo accepissent,in ænigmate loquebať.Hæc ille.Cui quidẽ exemplo illa Dominica sententia comparari poterit,Cæteris dať in parabolis loqui.Perpẽna & Perpena utroq; modo in antiquis marmorib.reperiť.Perpenna Cos.Aristonicũ regẽ qui Crassum cũ exercitu deleuerat, subiugauit.Perpenna Marianarum partiũ in Hispaniam fugiens cõiunctis castris cum Q.Sertorio aduersus duces populi Ro.multos annos feliciter pugnauit.Demum regnandi cupidus Sertorium ipsum inter epulas incautum interfecit,ut solus imperio in Hispania potireť.Sublatus & ipse mox à GN. Pompeio cũ toto exercitu. Peregrinus presbyter Ciuis Ro.missus in Galliã euangelij gratia,ibidem sub Hadriano passus,iacet Parisii. Perseus Citieus philosophus Stoicus,uocatus & Dorotheus tẽpore Antigoni Gonatæ filij Demetrij,discipulus & alumnus Zenonis Stoici,scripsit historiã:author Suidas.Perseus pictor,Apellis discipulus,à magistro ac etiam Zeuside cõdiscipulo longe differẽs,ad quẽ de hac re scripsit. Plin.Perseus Macedoniæ rex,de quo in Paulo Aemylio mentionẽ feci,à quo in triumphũ ductus fuit. Perses Ascræus frater Hesiodi, uersificator:ut Suidas.

Perseus Iouis filius. De quo in Geographia inter res Argeorũ mentionẽ feci. C. Persius doctissimus Romanorum. Cuius Lucilius meminit. Cicero item de Oratore. L. Lucilius homo doctus & perurbanus, dicere solebat ea quæ scriberet neq; à doctissimis legi uelle, neq; ab indoctis, qđ alteri nihil intelligerẽt, alteri plus fortasse ꝙ ipse. de quo etiã scripsit, C. Persium nõ curo legere: hic fuit, ut nouimus, omnium ferè nostrorum hominum doctissimus: Decimum Lælium uolo, quem cognouimus uirum bonũ & non illiteratũ, sed nihil ad Persium. Hæc Cicero. Huius etiam Lucilij sermonis meminit Plin. in procœmio naturalis historiæ. A. Persius teste Eusebio patria Volater. meus municeps Romæ sub Nerone principe uixit, cum familiarib. Cornuto & Basso Saleio. Inter Satyros secũda palma. Martialis. Plus etiam libro laudatur Persius uno Quàm longus tota Marsus Amazonide. Vixit annis XXI. Volaterris adhuc eius familię monumentum in marmore apud portam S. Angeli, cernit̃ huiuscemodi inscriptione. A. Persius. A. F. Seuerus. V. AN. VIII. M. III. D. XIX. Perdicas Macedo inter comites Alexãdri, qui etiam in regni partem successit: tanta uir audacia simul & fortitudine, ut leæna præsente catulos è cubili per uim auferret. Author Aelianus de uaria historia. De hoc etiam inter res Macedoniæ in Geographia diximus. Pericles Atheniẽsis clarus authoritate & eloquentia. Quẽ Olympũ poetę in comœdia uocant quod tonare in concionibus ac fulmen ciere uideretur. Habuit aduersarium in administranda rep. Thucydidem Milesium uirum nobilẽ ac potentem. Suggestũ ascensurus dijs uota faciebat, ne uerbum se imprudente aut inuito efflueret, quod ad remp. minus pertineret. Cũ Sophoclem haberet in prætura collegã, ac simul aliquando nauigasset, collaudassetq; Sophocles formã pueri prætereuntis inter graues sermones: Non solum, inquit, ô Sophocles prætorem decet manus, sed etiã oculos habere continentes. Thucydide quondã uociferante qđ nimis multa ex publico in ædificijs erogasset, ipse ad populũ dixit: Si ita eis uideret̃, de suo erogaturum, modo eius nomen inscribi in operibus paterent̃. Respõderunt sumptus omnino publice fieri debere. Multos annos princeps rempublicam feliciter rexit, magnasq; hostiũ copias fudit. Inter quas Samios. Quorum classem ualidissimã apud insulam Tagriam expugnauit. Nã Samij infesti erant Milesiis amicis Atheniẽsium. Quod bellũ rogatu Aspasiæ uxoris dicitur sumpsisse. Erat enim Aspasia una è cõcubinis Cyri regis, eoq; mortuo captiuã adeo dilexit, ut cum domo exiret, semper eam dissuauiaretur: quæ & Omphale & Deianira et Iuno per adulationem dicebat̃ à Comicis. Hãc demum in matrimonium accepit. Samo expugnata mœnia diruit. Melissum philosophũ simul & imperatorem eius loci in fugã egit. Reuersus Athenas, defunctos in eo bello pulcherrima oratione laudauit, quã funebrem apud Grecos primam nonnulli fuisse dicunt. Ea siquidem à Thucydide describit̃. Deinde author Corcyreis ferẽdi auxilij cõtra Corinthios fuit: postremo, nec ipse caruit inuidia. Cleon siquidem & Hermippus poeta Comicus magni tunc in rep. eius laudib. obtrectantes, egerunt cum Lacedæmonijs, ut ab Atheniensib. peterent, uti ciuitatẽ eorum piaculo expiarent, cui iamdudũ genus Periclis esset obnoxium: sed omnia Pericles superauit, de authoritateq; ꝓpterea nihil diminuit. Cuius rei Thucydides multis meminit uerbis. Excessit lento morbo, in quo sane à Theophrasto in libro de uirtutib. reprehendit̃, quod in ultimo morbo superstitiones quasdam aniles adpensas collo ob liberationẽ ferret. Cumq; iam penè exanimis audiuisset quosdã de eius laudib. disserentes, & qđ nouies uictor pro patria fuisset, ipse prȩter spẽ locutus Nihil dicitis, inquit, O ciues. Nam hæc fortunæ sunt partiũ, hoc potius dicite qđ nemo propter me uestẽ mutauit. Cicero aũt in Bruto de eo sic. Ante Periclem cuius scripta quædã ferunt̃, & Thucydidem, litera nulla est, quæ quidẽ ornatũ habeat. Et rursus alio loco. Pericles Xanthippi filius adhibuit doctrinam in oratione: quæ quanquã tunc nulla erat dicendi, tamen ab Anaxagora physico auditor exercitationẽ mentis à reconditis abstrusisq; ad causas forẽses populares q; facile traduxerat. Huius suauitate maxime exhilaratæ sunt Athenę, huius ubertatẽ & copiã admiratæ, eiusdem uim dicendi terroremq; timuerũt. Eupolis in huius labijs deam persuadendi sessitauisse dixit. Quintilianus de eodẽ refert. Cicero in Bruto negat ante Periclem scriptum quicquã, quod ornatum orationis habeat, eius aliqua ferri. Ego quidem non inuenio quicquã, quod tantæ eloquentiæ fama sit dignum. Ideoq; minus miror esse qui nihil ab eo scriptum putent. Hæc autẽ quæ feruntur ab alijs esse cõposita.

Periander Corinthiorum rex unus è septē sapientibus, Cypselo patri in regno successit, Olymp. XXXVIII. regnauit annos XL. Rogatus cur in tyrannide perseueraret, cum esset sapiens, respondit, & sponte, & inuitū cedere, æque periculosum. Crudeliter igit̄ & in magna suspicione agebat, stipatus semper militibus, ociosos in foro & oscitantes usq; formidans. Quaprópter cōtinuo erat in bellis naualib. pręsertim, utrunq; possederat mare. Dicitur & Isthmū uoluisse perfodere, & uxorem adeo dilexisse, ut etiam cum mortua cōcubuerit. Scripsit ὑποθήκας, id est, uitæ humanæ præcepta: uersus ad duo milia. Huius illud est, χόλου κράτει, Iram compesce. Et: Exercitatio totū ualet. Diogenes. Suidas. GN. Petreius Atinas Cimbrico bello primipilus sub Q. Catulo, exclusam ab hoc legionē suā adhortatus, Tribunum suum dubitantem per hostium castra erumpere, interfecit, legionemq; eduxit: donatus propterea corona graminea ob seruatum exercitū. Petreius dux Pompeianus à Cęsare in Hispania superatus, ut in cōmentarijs. Petronios Romanos cōplures clarosq; uiros legimus. P. Petronius Aegypti præfectus ab Augusto missus Cor. Gallo successit. Aduersus Aethiopes bellum gessit. Quib. regina Candace imperitabat. Virili quidē animo mulier, sed altero capta oculo. Nam Æthiopes Syenes præsidio expugnato Cæsaris statuas euerterunt, captiuos duxerunt. Petronius cū paucioribus q̄ decem milibus peditum & equitibus DCCC. aduersus XXX. hominum milia, primum cōpulit in Pseleam eos fugere Æthiopicam urbem: deinde cum oppido in potestatem recepit. Inde Nepata progressus quæ Cādaces regia fuerat, ubi eius filius morabat̄: ipsa cū loco proxima esset, legatos misit qui de pace tractarent, redditis statuis & captiuis. Ille ingruens, Nepata cepit ac diruit puero fugiēte: ratusq; ulteriora inuia esse cū spolijs regredit̄ Alexandriā præsidio relicto, è captiuis mille Augusto misit à Cantabris reuertenti. Interea Candacem cum multis milibus præsidiū aggressam, Petronius cum auxilio anteuertit, & castellū ingressus multo adparatu cōfirmauit. Et cum illi legatos ad eum mitterent dixit, si quid uellent ad Cæsarem proficiscerent̄, quib. negantibus scire quis esset Cęsar, & qua ad eum iretur, dedit qui eos duceret in Samum. Itaq; profecti Cęsarem inuenerunt in Syriam progredi parantem & Tyberium in Armeniam, ab eo quæ uolebant facile impetrauere. Nā & tributa eius remissa sunt. Strabo libro decimoseptimo. M. Petronius Granius Centurio octauæ legionis, sub Cæsare bello Gallico militās, Gergouiæ portam à multitudine hostiū tam diu tenuit, donec socijs spacium fugiendi daret. Mox ducibus hostiū cæsis, reliquos à custodia portæ expulit, reuertētibusq; subsidio socijs, uulneribus deficiens: Ite nunc ait incolumes. Hæc Plin. Plutar. aūt in Cæsare scribit de P. Petronio Granio, qui unus è partib. Cæsarianis, cū nauis eius qua Quæstor designatus in Africam uehebat̄, in Scipionis potestatem uenisset & cæteris interfectis, Quæstori Scipio incolumitatem polliceret̄, respondit, Cæsarianos alijs incolumitatē dare, non accipere cōsueuisse, quo dicto se illico gladio transuerberauit. Petronius alius à Val. de amicitia scribit̄. Qui Aelij beneficio ex humili loco ad equestrē peruenerat ordinem. Mox cum Aelius Placētiæ pręesset, ne in manus hostiū ueniret, gladio incubuit. Petronius quoq; qui morientē iuuerat, super eundem cecidit. T. Petronius cōsularis moriturus inuidia Neronis, ut mensam eius exhæredaret, trullam murrinam CCC. LLS. emptam fregit. Plinius. T. Petronius pater Vespasiani, de quo inter Flauios diximus. Petronius Perpenna Magnus Quadratianus V.C. & inlustris præfectus urbis, Constantinianas Thermas longa incuria & abolendæ ciuilis uel potius feralis cladis uastatione uehementer adflictas, ita ut agnitione sua ex omni parte perdita desperationē cunctis reparationis adferrēt, deputato ab amplissimo ordine paruo sumptu quantū publicæ patiebant̄ angustiæ, ab extremo uindicauit, & prouisione longissima in pristinam faciē splendoremq; cōstituit. Hæc inscriptio Romæ in Thermis Cōstātinianis. Petronius Diodotus scripsit ἀντιλεγόμενα, id est, contradicta: citat̄ testis à Plinio. Petronius Arbiter poeta, cuius aliqua de medicina uersib. conscripta ad nos peruenerunt. Petronius præsul Bononiensis huic nomini præter omnis decus attulit. Qui, ut ait Gennadius, patre Petronio uiro erudito & præfecto prætorij Theodosii iunioris genitus ab ineunte ætate sanctitati sacrisq; litteris addictus est. Scripsit de uita monachorū Aegypti, aliūq; de ordinatiōe præsulis tractatū, q̄ elegātiore aliquantulū stilo perscribit̄. Petronilla Petri apostoli filia uirgo, Romæ decessit & iacet. Huic febricitāti cur nō succurreret sicuti alijs Petrus interrogatus respōdit, hoc ei

præstare. Petrus Chrysologus Præsul Rauennas Petri discipulus ꝓfessor iacet Forocornelij. Sunt & huius nominis præclari permulti q̃ alibi dicent̃. Perillus inuentor ænei tauri apud Phalarim tyrãnum, primus ipse iusto iudicio tormentũ expertus. Perilla Ouidij poetæ filia ab eo memorata. Pœtelius nõ aũt Petilius, ut quidã: sic enim in antiquo marmore C. Pœtelius. C. F. Balbus. Is Cõsul cũ M. F. Ambusto de Tiburtibus & Gallis qui auxiliũ tulerant triumphauit. Fabius ouans urbem ingressus est. Liu. li. vij. Pœtelius scriba tẽpore belli Macedonici agrũ habebat sub Ianiculo, in quo dum cultores altius terrã moliunt̃, duę lapideę arcę octonos ferme pedes lõgę, quaternos latę, inuẽtę sunt, operculis plũbo deuinctis: literis Latinis Græcisq; utraq; arca inscripta erat, in altera Numã Põpilium regẽ Romanum sepultum esse: in altera libros Numæ Pompilij inesse. Eas arcas cũ ex amicorum sentẽtia dominus aperuisset, quæ titulũ sepulti regis habuerat, inanis inuenta sine ullo uestigio corporis humani aut ullius rei ꝑ tabẽ tot annorũ omnibus absumptis. In altera duo fasces cãdelis inuoluti septenos habuere libros, nõ integros modo sed recẽtissima specie. Septẽ libri Latini de iure põtificio erant. Septem Græci de disciplina sapiẽtiæ quæ illius ætatis esse potuit. Adijcit Antias Valerius Pythagoricos fuisse: uulgatæ opinioni, qua credit̃ Pythagoræ auditorẽ fuisse Numã, mẽdacio probabili adcõmodans fidẽ. Primo ab amicis qui in re præsenti fuerũt libri lecti, mox pluribus legentibus cũ uulgarent̃, GN. Pœtelius prætor urbanus studiosus legẽdi hos libros à L. Pœtelio sumpsit: qui cũ animaduertisset in eis pleraq; dissoluendarũ religionũ esse, ex S.C. libri in Comitio cremati sunt. Liuius xl. Q. Pœtelij duo Tribuni ple. Scipioni Africano diẽ dixerũt. Cuius rei exitũ in Scipione dicemus. Penelopẽ Icari filiã Vlyssis coniugẽ uulgo laudatã, nonnulli impudicam faciunt: inter quos Duris. Samius qui Troianã scripsit historiã. Pelopidas Thebanus æqualis Epaminondæ cũ quo quandoq; militauit. Lacedæmonios plurib. cladibus apud Plateas & Thespias adfecit. Cũq; Ptolemæus bellũ Alexandro Macedoni inferret, Pelopidas ab utrisq; adcersitus rei conciliandæ gratia cõtentionẽ sedauit, exulesq; reduxit adducto Thebas Philippo fratre regis pro obside, illo qui postea ꝓ Gręcorũ libertate pugnas obibat. Missusq; deinde à Thebanis ad regẽ Artaxerxẽ de rebus publicis legatus, magnopere honoratus, muneribusq; cumulatus, impetratis insuper quæ uoluit remigrauit. Postremo cõtra Alexãdrum Pheræum in Thessalos grassantẽ Imperator profectus, in pręlio occubuit. Ipse uero Alexãder cõdignas dedit postea pœnas, ab uxore interfectus. Pigres Halicarnasseus frater Artemisię uxoris Mausoli poeta, Iliadis Hom. primis quibusq; uersibus adiecit elegos eisdẽ incipiẽdo literis uidelicet. Μῆνιν ἄειδε θεὰ πηληϊάδεω ἀχιλῆος, Μοῦσα γὰρ οὐ πάσης πείρατ' ἔχεις σοφίας. Suidas. Pindarus genere Thebanus, tẽporibus fuit Æschili poetę & Persarum expeditionis in Græciã. Duas suscepit filias: à patre tibiã primo, mox ab Hermione lyram edoctus est. Eius gratia Lacedæmonij in reliquã Bœotiã sęuientes Thebis pepercerũt, animaduersa in foribus nominis eius inscriptione, quod etiã procedente postea tẽpore memorãt Alexãdrũ fecisse. In quodã ipse carmine Athenas magnificas appellauit, quapropter pecunia à Thebanis mulctatus fuit, quã Atheniẽses grati deinde exoluerũt: scripsit lingua patria, id est, dorica, Olympia, Pythia, Nemea, Isthmia, quorũ magna pars amissa. Inter nouem Lyricos princeps putat̃: q̃ sunt, Pindarus, Alcæus, Sappho, Stesichorus, Ibycus, Bacchylides, Simonides, Alcman, Anacreon. Hæc ex uetusto codice cõuersa. Altissimus fert̃ & uerborũ & sententiarũ copia, ut ait Quintil. grauitate arduus, constructioneq; ac ordine immẽsus ac prolixus. Quẽ imitari posse Horatius negat. Apud Græcos, ultima est lectio eorũ qui iã ꝑfecerunt inter poetas, sicuti & Thucydidis in soluta oratiõe. Pindarus alter Melani filius Halyatti regis Lydorũ ex filia nepos: successit Ephesiorũ tyrãnidi, q̃ capta Ephesо postea à Crœso auunculo suo iussus discedere, secessit in Peloponesum cũ parte substãtiæ, dimisso domi præside amico: author Ælianus de uaria historia. Pinitus Lathyneus nobilis grãmaticus Romæ unà cũ Epaphrodito liberto Neronis. Pausanias. Pisandrus Camireus (Camirus enim ciuitas Rhodi est) Eumolpi tẽpore, ut placet nõnullis antiquior Hesiodo. Poema ipsius Heraclea in libris duobus: ubi Herculis facta describuntur. Alia uero ipsius falso ferunt̃, cũ potius Aristeę sint poetę. Suidas. Pisandrus Larãdęus siue Lycaonius sub Alexan. Mãmeę uersificator, scripsit uariã hist. uersibus, libris lx. quã inscripsit, ἡρωικῶν θεογαμιῶν. Sui. Pisandrus Nestoris filius:

Piſcus Tyrrhenus æneã tubã inuenit, author Plinius. Piſones Calpurniorum proſapiæ fuere, quæ à Numa rege deſcẽdit. Calpurnius em̃ Numæ filius fuit, ut ait Feſtus. Horat. itẽ in poetica ad Piſones: Vos ò Põpilius ſanguis. Primus ſanè qui domũ illuſtrauerit, L. Calpurnius Piſo Frugi, q Trib. ple. legẽ primus de repetundis pecu. Cẽſorino & Manlio Coss. tulit, & cauſas egit, & multarũ legũ aut author aut diſſuaſor fuit. orationesq; reliquit quæ iã euanuerũt, & annales ſanè exiliter ſcriptos. Hæc Cicero in Orat. Quorũ annaliũ uerba Gellius li. xi. ponit huiuſcemodi. Eundẽ Romulum dicunt ad cœnã uocatũ ibi nõ multũ bibiſſe, quia poſtridie negociũ haberet, ei dicũt, Romule ſi iſthuc oẽs homines faciãt, uinũ uilius ſit. Is reſpõdet, Imò uero carũ, ſi quantũ quiſq; uoluerit bibat. Nam ego bibi quantũ uolui. Cicero itẽ in orationibus: L. Piſonẽ C. Gracchus accuſator cũ in iudiciũ uocari mandaſſet, & lictor dixiſſet, quẽ? cũ multi eſſent Piſones. Cogis me inqt, inimicũ meũ Frugi appellare. Is filiũ habuit L. Piſonem Frugi: qui ut eſt itẽ author Cicero in ſexta cõtra Verrẽ actione, Prætor in Hiſpania interfectus eſt, tantusq; frugalitatis paternæ imitator, ut cũ forte in exercitatione fractũ annulũ reficere uellet, aurificẽ Cordubæ iuſſerit accerſiri, ac in medio foro poſita ſella appẽſoq; auro, uidẽtibus omnibus, annulũ facere. M. Calpurnius Piſo orator, de quo etiã Cic. in Bruto: M. Calpurnius Piſo quicquid habuit ex diſciplina, maximeq; ex omnib. q ante fuerũt, Græcis doctrinis eruditus fuit. Habuit à natura genus quoddã acuminis qđ iã arte reliquerat, quod erat in reprehẽdendis uerbis acutũ atq; ſolers, ſed ſæpe ſtomachoſum, interdũ etiã facetũ. Is laborẽ quaſi curſum ferentẽ diutius nõ tulit. Et corpore erat infirmo, & hominũ ineptias atq; ſtultitias, quę deuorãdæ nobis ſunt, nõ ferebat iucũdiusq; reſpuebat, ſiue moroſe (uti putabat̃) ſiue ingenuo liberoq; faſtidio. Is cũ ſatis floruiſſet adoleſcẽs, minor eſt haberi cœptus poſtea. Nam quantũ detraxit de ſtudio, tantũ amiſit de gloria. Ad hunc dicit Pedianus Ciceronẽ à patre fuiſſe deductũ. Qui orator fuit, & Procos. de Hiſpania triumphauit. Q. Hortẽſio & Q. Metello Coss. C. Piſo Statarius, ſermonis plenus orator, minime ille quidẽ in excogitãdo, ueruntamẽ ualuit ſimulatione, multo etiã acutior q̃ erat uidebat̃. Cicero in oratore. C. Piſoni Craſſipedi genero meo, nullũ tempus illi uacabat, aut à forẽſi dictiõe, aut à cõmẽtatione domeſtica, aut à ſcribẽdo aut cogitãdo. Cicero in Bruto. GN. Calpurnius Piſo adoleſcẽs, amicus Catilinæ ac ob id ſuſpectus, miſſusq; à Senatu in Hiſpaniã, ut per honorẽ legationis animus eius ablegaret̃. Ibiq; dũ iniurias prouincialibus facit, occiſus eſt, ut quidã putant à Gn. Pompeij clientibus Pompeio nõ inuito. Pedianus. L. Cal. Piſo, in quẽ eſt oratio Ciceronis, ſocer fuit C. Cæſaris dictatoris, Calpurniæ pater. Piſones ad quos ſcribit Horatius poeticã, huius filij ſeu nepotes Mœſiam ſubiugauerũt: alter eorũ L. Piſo uocabat̃, maxime à Seneca in epiſtola li. xi. uituperatur, ijs uerbis: L. Piſo uigẽte bello Actiaco urbis cuſtos, ebrius ex quo ſemel factus eſt, maiorem partẽ noctis in cõuiuio exhibebat, uſq; ad horã ſextã ferè dormiebat. Hoc erat eius matutinum officiũ: ſuum tamen quo tutela urbis continebat̃, diligentiſſime adminiſtrauit. Huic & diuus Auguſtus dedit ſecreta mandata, cum illũ præponeret Thraciæ, quã perdomuit. Et Tyberius ꝓficiſcẽs in Campaniã cum multa in urbe ſuſpecta relinqueret & inuiſa, puto quod bene ceſſerit illi Piſonis ebrietas. Piſo nobilis adoleſcens quẽ Galba præcipue dilexit, ac adoptauit. Itẽ alius antea qui contra Neronem coniurauit. Vtriuſq; meminit Tacitus in hiſtoria principum. Piſo Frugi alius, unus è XXX. tyrannis ſub Gallieno. Calpurnius Sura ephemeridas uitæ Gallieni ſenioris ſcripſit. Pollio. Pyrrho Elienſis ignobilis & pauper fuiſſe tradit̃. Ab initio pictor, deinde philoſophiæ ſe conferẽs, nouã ingreſſus eſt uiã, nihil omnino adfirmãdo, nihil turpe aut honeſtũ, nil iuſtũ aut iniuſtũ natura, niſi lege & cõſuetudine eſſe, ut id à quibuſq; gẽtibus duceret̃. Cõtra igit̃ dogmata omnia ſe opponebat, omniaq; refellebat. Vita preterea opinioni ſimilis, unus om̃ia ſuſtinere, nihil omnino ſenſib. permittẽs. Quare ij Pyrrhonij, Aporetici, Sceptici, Zetetici, Ephectici appellati ſunt. Pyrrhonij ab authore. Aporetici qđ ſemper addubitẽt. Sceptici qđ ſemper quærãt & nũquã inueniãt. Zetetici quod ſemper in ueritatis inueſtigatione uerſent̃. Ephectici ab euẽtu, quod poſt inquiſitionẽ contineatur adſenſio: ex Suida. Huius igit̃ & Erilli ac Ariſtippi iã diu exploſa ſentẽtia, ut ait Cicero in officijs. Pyrrhus, qui & Neoptolemus, Achillis filius, amiſſo Troianis temporibus per abſentiã paterno regno in Moloſſorũ regione cõſedit, gentẽq; à ſuo nomine Pyrrhidas, deindę

Epirotas

Epirotas uocauit. Ibiq; Lanassa Herculis nepte ex oraculi Dodonęi respõso rapta VIII sustulit liberos. Ex his uirginib. matrimonio diuersis collocatis, adfinitates potẽtiãq; sibi cõciliauit. Atq; Heleno Priami filio ob industriã & uaticiniũ Andromachẽ, quam in diuisione Troianæ prędę acceperat, cũ Chaonum regno cessit, breuiq; post tẽpore Delphis insidijs Orestis inter altaria interijt. Trogus li.xvij. Pyrrhus rex Epirotarum materno genere ab Achille, paterno ab Hercule oriundus, eodẽ teste authore in eodẽ libro, cũ propter odiũ patris Æacidę, qui ab Epirotis fuerat interfectus, ad necem & ipse quęreret, furtim subtractus ad Illyricos defert, traditusq; Heroe Glauci regis uxori nutriendus fuit. Cũq; natus annos XI. esset reuocatus à suis, tanta uirtute creuit, ut cũ, sicut Cæcilius scribit, imperiũ orbis agitaret, & Romanos potẽtes uideret, Apollinẽ de bello cõsuluerit. Ille ambiguo respõdit, Aio te Æacida Romanos uincere posse. Hoc ad se dictũ trahẽs, auxilio Tarẽtinis cõtra Romanos uenit: Leuinũ Cos. apud Heracleam elephantorũ nouitate turbauit. Cumq; Romanos aduersis uulneribus occisos animaduerteret, Ego inquit, talibus militibus orbẽ terrarũ breui tẽpore subijcere potuissem. Amicis gratulãtibus, quid mihi cũ tali uictoria inquit, ubi exercitus robur amissum est? Ad XX. ab urbe lapidẽ castra posuit. Captiuos Fabritio gratis reddidit. Viso Leuini exercitu eãdẽ sibi ait aduersus Romanos, quã Herculi aduersus hydrã, fuisse fortunã. A Curio & Fabritio superatus Tarentũ profugit. Inde in Siciliã traiecit. Mox in Italiã Locros regressus pecuniã Proserpinæ auferre tẽtauit, sed ea naufragatione erepta est. In Græciã reuersus dũ Argos oppugnaret, ictu tegulæ ꝓstratus cecidit. Corpus ad Antigonũ Macedoniæ regẽ relatũ, magnificeq; sepultum est. His Plutarchus alia quædam addit, inter quæ Pyrrhi pollicẽ dextri pedis, uim quandã diuinam habuisse dicit, ut eo pressi ex splene laborantes curarent. Eum præterea ardere nõ potuisse reliquo corpore cremato. Hãc hodie similẽ uirtutẽ in dextra Gallorum regum uidemus, qua angina seu struma adfecti liberant. Pyrrhi res gestas in Italia cõscripsit Zeno historicus, ille qui etiã Epitomen Romanarũ & Carthaginensiũ rerum teste Diogene cõposuit. Pyttacus Mitylenæus unus è septem tẽpore Crœsi regis. Huius illud: prouidere ne casus ueniant: si forte uenerint, æquo animo tolerare. Fuit alter Pyttacus legislator ut Fauorinus & Demetrius in homonymis meminere. q̃ minor est appellatus. Ælianus aũt de ua. historia Pyttacũ quendam cõmemorat, qui de mola pistrina Encomiũ fecit, ut in paruo subiecto uim dicendi ostentaret. Idẽ de Sapiente dicit, eũ in templo fortunæ scalam constituisse, ut eius exprimeret effectũ, quum multi in uita mortales ascendant, descendantq;. Pysistratus Atheniensis tyrãnus clarus genere, eloquẽtia uero tãta, ut ea deliniti Athenienses libertate qua nihil charius habebãt, se spõte exuerent, illiusq; facundiæ sanctitatẽ Solonis qui numen fuerat ciuitatis, posthaberent. Astu quoq; incredibili. Timens siquidem olim primores in ciuitate, uoluntarijs plagis domi adflictus ac terga cruentatus in publicum processit, ubi de crudelitate principũ questus, ad ulciscendũ inimicos populum exciuit. Idẽ teste Valerio de libertate, cum quidam medio foro filiam dissuauiatus fuisset, irascenti uxori respondit, si eos qui nos amant cædamus, quid faciendum ijs qui odio persequunt? Artes liberales maxime fouit. Bibliothecã primus Athenis publicauit, quam Xerxes urbe potitus ad Persas transtulit. Eam deinde multis post annis Seleucus Nicanor referendam curauit. Homerus eius iussu in eum qui nunc est ordinem redactus. Quidam filio Hipparcho referunt. Regnauit annos trigintatres, quo tempore Seruius Tullus Ro. ut author Gellius. Plura de hoc, & quomõ sit tyrãnidẽ adeptus, uide apud Trogum libro secundo. Pysistratus alter Larisseus historicus cõmemoratur à Suida. Pyreicus minoris penicilli pictor humilia secutus, in eo summam adeptus est gloriam. Sutrinas, tõstrinas, asinos, & obsonia pinxit, & his similia. Quare ῥυπαρόγραφος cognominatus est, quasi humilium & sordidorum pictor, quippe hæ pluris uæniere, q̃ maximæ multorum ediuerso medicinæ, ut inquit M. Varro. Pyrgoteles sculptor nobilis gemmarum, à quo tantũ Alexãder sculpi uolebat. Pythagoras Samius philosophus patre Demarato locuplete ac negociatore, ut Ægyptũ primo, mox Babyloniã discendi siderũ cursus gratia profectus est. Inde regressus in Cretã ac Lacedæmoniam peruenit, ut Lycurgi & Minois inclytas ea tẽpestate leges agnosceret. Ad ultimum in Italiam transmittens Crotone consedit, ubi populos luxuriæ adsuetos authoritate ac doctrina ad frugalẽ cultũ reuocauit.

Matronas

Matronas ad pudicitiã, iuuenes ad modestiam cohortari cœpit. Eius passim sanctitate ac uitæ abstinẽtia inductæ mulieres, auratas uestes, ornamẽtaq; lasciuiora in tẽplo Iunoni cõsecrauere. Sed & ex iuuenibus CCC. cũ sodalitij iure sacramẽto quodã nexi separatim à cæteris ciuib. religionis ac modestiæ causa agitarẽt, suspicione clandestinæ cõiurationis ciuitatẽ in se conuerterunt. Itaq; eos in unam domum coactos uulgus cremare cõtendens tumultu omnia compleuit, ubi LX. periere, cęteri in exilium profecti. Pythagoras itaq; cũ multos annos Crotone exegisset, Metapontũ migrauit, ibiq; decessit. Cuius tãta fuit admiratio ut ex domo eius tẽplũ facerent, eumq; pro deo colerent. Hæc ex Trogi libro XX. Quintilianus autẽ lib. ix. Cicero uero ait. Tanta opinio de Pythagora præiudicata potuit, ut eius etiã sine ratione ualeret authoritas. Docuit in Italia regnãte Seruio Tullo, ut Liuius & Diony. authores. Eius Philostratus in principio uitę Apollonij, pluribus uerbis meminit. Quẽadmodũ ab omnibus abstineret animalibus, animãq; reducẽ putaret. Sed ꝑpterea Euphorbum Troianum dicebat. Deinde pauonem fuisse. Ex quo Persius noster Pythagoræũ appellat pauonẽ. De ipsius secta scripsit Iamblycus libros tris q̃ adhuc extãt. In quos commentarios edidit Simplicius, opus utrunq; in bibliotheca Vaticana conspicit̃. Ipsius apophthegma, φίλωυ πάντα κοινά, Amicorũ omnia cõmunia. Pytheas siue Python Atheniẽsis orator audacissimus. Captus quondã ob æs alienũ è custodia Macedoniam aufugit. Vnde paulo post domũ reuertit, scripsit orationes iudiciales, & Cõciones & alia. Suidas. Pythis pictor cõcertãs superatus est à Timagora Chalcidẽsi, qđ ipsius Timagorę carmine uetusto apparet. Plin. Pythodorim Strabo suo dicit tẽpore in Põto regnasse. Platonis pueri labris olim apes insedisse, uti memoriæ ꝓditum est, mellifluæ prodigium eloquentiæ fuit. Eruditus Athenis primũ à Socrate, statim dũ licuit in Italiam ꝓfectus est, uti Pythagoreos audiret, ubi Philolai Crotoniatæ libros, de secta Pythagorea, cẽtũ Minis etiã in difficultate rei familiaris mercatus est, ex quibus plura in suum Timæum usurpauit. In Ægyptum deinde properans ut audiret Gymnosophistas, oleũ, ait Plutarchus, secũ mercaturæ gratia uexit, ut uiatico suppeditaret: ubi libros Moseos legisse creditur, ex quo uidetur prẹter oẽs philosophos ad nostrã fidẽ propius adcessisse, ut placet Augustino. Nam deũ & materiam primam rerum principia ponit, cũ alij alia dixerint elementa. Idẽ Augustinus ait in libro de Ciuit. Eligimus Platonicos omniũ philosophorũ merito nobilissimos, propterea quod sapere potuerũt immortalẽ atq; rationis participẽ hominis animam, nisi participato illius dei lumine, à quo & ipsa, & mundus factus, beatã esse nõ posse. Ita illud quod oẽs appetunt, id est, uitam beatam, quenquam eorum adsecuturum negat, qui non illi optimo, qui est incõmutabilis deus, puritate casti amoris adhærescit. Academiã sectam à uilla sua ubi cõmorari solebat instituit: qui post eũ secuti, nõ Academici, sed Platonici dicti sunt. E quib. Plotinus, Alcinous, Proclus, Apuleius, Maximus, Ammonius, Pleto innumerabilesq; alij. Omniũ doctrinarũ præsertim Geometriæ studiosissimus fuit. In qua Euclidẽ, & Architã Tarentinũ, Theodorumq; Cyrenæum audiuit: ex qua sanè scientia secreta quædam inuestigauit in libris suis à paucis cõprehensa, quæ ad rerum naturã tum diuinitatẽ pertinerent. Ter in Siciliã adnauigauit, primo Ætnæ flagrantis uisendæ gratia ut Apuleius ait, Reuersus apud Æginã captus ac minis XXX. uenũdatus. Deinde ab Aniceri Cyreneo redẽptus fuit. Iterũ redijt sub iuniore Dionysio spe liberandi Siciliã. Sed paulo post expulso Dione & ipse suspectus remigrauit. Tertio cũ maxime nollet, rogatus ab Archita ut Dionẽ tyranno reconciliaret, iter ingressus ab eodẽ Dionysio obuiam procedente quadrigis exceptus est. Demũ in suspicionẽ ueniens, uix rogante & spondente pro eo Archita dimissus. Dialogũ primus illustrauit, licet prius, ut aiunt, inuentũ à Zenone Eleate, ut Aristoteles in primo de poetis tradit: ut aũt Fauorinus ab Alexamene Teio. Militasse aũt pro patria ter dicit̃. Decessit annos agens LXXXI. morbo ut fertur pediculari. Libros cõmemorare quod uulgo innotescant, periergon fuerit. Quintilianus sic scribit. Platonem quis dubitet esse philosophorũ præcipuũ, ex quo multum eloquentiæ se traxisse Cicero fatet̃, siue acumine disserendi, siue eloquendi facultate, diuina quadã & homerica: multũ eñ supra prosam orationem & quã pedestrem Græci uocãt, surgit, ut mihi nõ hominis ingenio, sed quodã delphico uideat̃ oraculo instructus. Vita cœlebs fuit ac castus, ut ait Augustinus: semel in die uescebat̃, raro ridebat. Circũferunt̃ tamen

quædam eius epigrãmata in pueros amatos ab Apuleio posita: in Astera prius: Astra uides, utinã fiam mi sydus Olympus, Vt multis sic te luminibus uideã Lucifer ante meus, rutilans mortalibus Aster, Hesperus à fato manibus ecce nites. Ponit itẽ & alia epigrammata in Alexim, in Phædrũ, in Dionem, quãquam lasciua, uita tamen probus inuentus. Eius Genesim Iul. Maternus ita descripsit. In horoscopo Aquariũ cũ Marte & Mercurio, Soleq; in Piscibus in domo quinta, Lunã in Geminis, in septima Iouẽ in Leone. In octaua Saturnũ in Libra. Nomẽ ei ab initio Aristocli fuit. Ob humerorũ deinde Latitudinẽ Plato appellatus. In eius operibus numeri uis deprehẽdit̃ teste etiã Cicerone, q ait in quodã loco, difficilior numero Platonis. Platonẽ Atheniẽsem poetã priscæ comœdiæ tẽpore Aristopha. & Eupolis, Suidas & Athenæus in Dipnosophistis, fabulasq; eius xxiiij. cõmemorãt. Tris itẽ alios Dioge. unum Rhodium philosophum discipulum Panætij, Alium Peripateticũ de Aristotelis ludo, Tertium Praxiphanis discipulũ. Plautus poeta Comicus Farsinas uti mõstrat̃ in eo loco ex antiqua inscriptione, cum uulgo Sarsinas scribat̃. Plotus ab initio teste Festo appellatus, à pedũ planitie, quos Plotos Vmbri uocãt. Siquãdo à mola asinaria uacabat, cui addictus ob paupertatẽ erat, fabulas cõponebat quas uẽditaret, eæ quidẽ XX. feruntur oẽs actæ nostris temporibus. Ponitur à M. Varrone in libro de poetis Plauti epigrãma huiusmodi. Postquam est morte captus Plautus, comœdia luget, scena deserta est. Deinde risus, lusus, iocusq;, & numeri innumeriq; simul collacrymarũt. Hic cęteris comicis præfert̃ sẽtẽtia multorũ pręsertim Varronis q ait: Si musæ Latine loquerent̃, Plautino sermone loquerent̃. Planci & Plautij diuersæ Romę familię. Plãci eñ ex planitie plantę, sicuti Pansæ à latitudine teste Festo appellati. Ex his fuere L. Munatius Plancus uir cõsularis & prætorius ac orator, Cicerõ. discipulus. Ad quẽ sunt eius epistolæ. Is dum Galliã comatam regeret, Lugdunũ cõdidit, & Rauricam quæ nũc Basilea est, ut etiam ex ipsius antiqua inscriptione deprehendit̃, quæ adhuc Caietæ in turri quadã quæ dicit̃ Orlandi legitur hoc modo: L. Munatius. L. F. L. N. L. pron. Plãcus Cos. Cens. Imperat. iter. vij uir epul. triũph. ex Rhætis, ædẽ Saturni fecit, de Manubijs: agros diuisit in Italia Beneuẽti: in Galliã colonias deduxit Lugdunũ & Rauricam. Magnus alioquin scurra fuit, patriæ infidus, in quo maxime sperabat̃. Is cum exercitu Antonio de improuiso apud Mutinã cõtra Octauium conuenit. Frater eius C. Plotius Plãcus cũ à Triumuiris ꝓscriptus in regione Salernitana lateret, odore unguenti proditus, cõprehensos seruos dominũ celantes in tormentis esse diu minime sustinuit. Quapropter sese sponte manifestauit. Plin. C. Plautius. C. F. C. N. Qui in ho. DXXVI. honore Vęnox appellatus est. Hęc inscriptio antiquissimi marmoris ante bellũ Samnitũ in domo Prosperi S. Cruce Romæ unà cum alijs nominib. Quare enim Vænox sit appellatus, Frontinus declarat, ob aquarũ uidelicet uenã ab eo repertã. L. Plautius Hypseus Flamẽ quirinalis apud Liuium XXXVII. M. Plautius cum classem LX. nauiũ in Asiam duceret, Tarentumq; adplicuisset, atq; illic uxor eius Orestilla quæ eũ secuta fuerat, morbo decessisset, in regũ impositæ, inter officiũ ungendi & osculandi stricto gladio incubuit, quẽ interea amici sicut erat togatũ calceatumq; corpori uxoris iunxerunt. Valerius de amore Con. Plautius Lateranus Cos. designatus in cõiuratiõe deprehensus à Nerõe ac necari iussus: autor Tacitus. T. Plautio. M. F. A. N. Syluano Æliano Põtifici. Sodali Au. III uir. AAA. FF. Q. Ti. Cęsaris legato legiõis V. in Germania. PR. urb. leg. & comiti Claudij Cæsaris in Britãnia, Consuli Procons. Asiæ legato Propta & Mœsiæ in qua plura q̃ cẽtũ mill. ex numero Transpadanorũ ad præstãda tributa cũ coniugibus ac liberis & principibus aut regibus suis transduxit. Motũ orientem Sarmatarũ cõpressit, quamuis partẽ magnã exercitus ad expeditionẽ in Armeniã misisset. Ignotos ante aut certos pop. Rom. reges signa Romana adoraturos in ripã quã turbatis perduxit regibus. Bastarnarũ & Roxolanorũ filios, Dacorum fratrũ captos aut hostibus eiectos remisit. Ab aliquibus eorũ obsides accepit, pęr qđ pacẽ ꝓuinciæ, & cõfirmauit, & per obsides Scytharũ quoq; rege à Cherõnesi ex ea ꝓuincia magno tritici modo annonã P. R. adleuauit. Hũc legatũ in Hispaniã ad Præf. urbis remissum Senatus præfectura triũphalibus ornamẽtis honorauit, autore Imp. Cęsare Au. Vespasiano uerbis ex oratione eius. Q. I. S. S. Mœsiæ ita pręfuit, ut nõ debuerit in me deferri honor triũphaliũ ornamẽtorũ, nisi q latior cõtigit ei mora titulus, Pręfecto urbis. Hũc in eadẽ pręfectura urbis

Imp.

Imper.Cæsar Augu.Vespasia.iterum Cos.fecit.P.Plautius Pulcher Triumphalis fecit. Huiuscemodi hodie inscriptio in uia Tiburtina cõspicit̃. Pliniũ Secundum iã constans fama Veronẽsem facit sub Vespas.Imp. quorũ interdiu negocia administrabat,noctib. uero & succisiuis,ut ipse inq̃t,tẽporibus opus de natura cõscripsit, unus omniũ parcissimus tẽporis.Perijt in mõtis Vesuui incẽdio dũ eius causam indagare cupit.Eius uitã diligẽtius enarrat nepos eius ex sorore Cæcilius Plinius,cuius extat libellus epistolarũ,ac de uiris illustrib.præterea Panegyricũ in Traianũ principẽ, q̃ gratias agit Cõsul ab eo factus.Causas actitauit,fundos habuit in Nouocomẽsi.Quintil.filiã dote iuuisse, & Martialẽ poetã secedentẽ uiatico ꝓsecutũ fuisse testat̃. Plotius Gallus patria Lugdunẽsis dicendi præceptor.Romæ ꝓfitebat̃,à quo se Cic.in li.de Orat. & in epist.ad M. Titinium cũ Q.fratre olim puer Latinas literas edoctũ fuisse testat̃: à Tranquillo aũt inter Rhetores ponit̃.Plotius Crispinus, quẽ Aretalogum fuisse cognominatũ q̃d garrula scripserit carmina,Porphyrio narrat.Plotinus philosophus Platonicus Ægyptius natiõe fuit è ciuitate Lyco,discipulus Ammonij,præceptor Porphyrij, Gallieni, Claudij, Taciti & Probi tẽporibus.Cõposuit libros liiij.sectã cõtinẽtes Platonicã.Quorũ obscuritatẽ Porphyrius q eius uitã describit, satis aperuit.Fuit corpore gracili,tenuiq; ualetudine,morbo sacro obnoxius.Hęc ex Suida & Eunapio Græcis authorib.Plutarchus Cheronęus Traiani tẽporibus,à q̃ in Illyricũ missus cõsulari potestate,iussumq; omnib.in Illyria magistratibus,ut absq; eo nihil agerẽt.Scripsit cõplura præter uitas parallelas iã uulgo nota.Plutarchus Nestorij F.Atheniẽsis sophista,præceptor Syriani, qui scholę pręsidebat Atheniensi sub Iuliano principe:autor utriusq; Suidas. Polycrates & Sylosontes fratres Samiorũ tyrãni.Quorũ alter Polycrates fortuna opibusq; clarus,ꝑpetua usus felicitate præterquã ad extremũ:quã uti tẽperaret, annulũ sibi charissimũ in mare proiecit:quem deinde à piscatore recepit,capto pisce qui eũ deuorauerat, Ad ultimũ à Persarum Satrape dolo captus ac suspẽsus est:ex Strabone li.xiiij.Fuere hoc tempore Pythagoras,Anacreon. Polycrates Ephesiorũ Præsul unà cum cæteris Asiæ Præsulibus ex uetere quadã cõsuetudine cũ Iudæis XIIII.luna pascha celebrabat.Quapropter cũ se tueri uellet aduersus Victorẽ Pont.epistolã Synodicam scribit, in qua docet se apostoli Ioannis & ueterũ autoritatẽ sequi.Fuit temporibus Seueri principis, quando & Narcisus Hierosolymis:ex Hierony.Polycletus statuarius duas eodem argumento statuas fecit.Alteram arte sua,alterã uero uulgi opinione,quã de sentẽtia cuiusuis prætereuntis cęlauerat. Quibus ꝑfectis turbã admittit.Ac primũ sua ostensa magnopere laudat̃.Altera deinde non æque.Atqui inquit, Scitote q̃d hãc quã tantopere laudatis ego feci,quã uero uituperatis uos fecistis.Autor Ælianus de ua.histo.Polycarpus Ioannis apostoli discipulus. Ab eoq; Smyrnæ Præsul creatus,sanctitate & doctrina totius Asiæ princeps.Hic ob quãdã paschæ cõtrouersiã Imp.M.Antonino & Anacleto sedente,Romã uenit,ubi plurimos Christianos Marcionis & Valentini persuasione deceptos ad officiũ reduxit.Postea uero M.Antonino & L.Aur.Cõmodo imperãtibus quarta post Neronẽ ꝑsecutiõe Smyrnę spectãte Procõsule cum uniuerso populo, in amphitheatro igni traditus est, ac inter martyres relatus.Scripsit ad Philippen. epistolã ualde ꝓbatã:ex Hieronymo. Polystratus & Hippoclides Epicuri discipuli eodẽ die nati,eodẽq; in ultima senectute elati. Valerius.Polyb.è Megalopoli ciuitate Arcadiæ,præceptor Scipionis Africani,Ptolemęo Euergete apud Ægyptũ regnante:scripsit Romanã historiam libris XL. Incipit à fuga Cleomenis Spartiatæ & Persei Philippi filij Macedonũ regis.Post hæc Rom.attigit:autor Suidas.Eius hodie superstites tantũ v.libri, à Nicolao Perotto præsule Sipõtino Nicolai v.tẽpore in Latinũ cõuersi sermonẽ.Polyænus Sardianus tẽpore Cæsaris Dictatoris & Antonij III.uiri.Scripsit oratiões iudiciales,triũphi Parthici M.Antonij libros iij. Fuit alter Macedo genere, q de Thebis scripsit, & de re militari libros totidẽ. Suid. Polyeuctus Comicus poeta:fabula ipsius ἰῶιοχος,ut scribit Athenęus.Polyzelus itẽ Comicus:fabulæ ipsius nõnullę à Suida ponunt̃.Polydamas Pãcratiastes,ęmulatus Herculẽ, leonẽ inermis amplexus superauit.Taurũ ingẽtẽ apprehẽsis extremis pedib.retro tenebat. Currũ agitatũ sese opponẽdo altera manu apprehẽsũ ex cursu retrahebat.In eq̃sq; insiliebat deiecto auriga.Adcersitus à Dareo Artax. magni filio ter apud eũ ex ꝓuocatiõe uictor fuit.Postremo uirib.suis confisus interijt post cœnã in cauerna,cũ saxũ ruinã

à uertice

à uertice minaret, diffugiētibus cōuiuis, cōfisus ipse manibus posse sustinere oppressus est. autor Pausanias. Polydamas Panthoi filius, socius, & magister, & æqualis Hectoris, ut autor Ælianus. Homerus scribit Iliados XVIII. hunc eloquentia, Hectorem armis ualuisse. Τοῖσι δὲ Πουλυδάμας πεπνυμένος ἦρχ' ἀγορεύειν Πανθοΐδης. ὃ γὰρ οἶος ὅρα πρόσσω καὶ ὀπίσσω. Ἕκτορι δ' ἦεν ἑταῖρος, ἰῇ δ' ἐν νυκτὶ γένοντο. Ἀλλ' ὁ μὲν ἂρ μύθοισιν, ὁ δ' ἔγχεϊ πολλὸν ἐνίκα. Dares historicus hunc dicit ad castra noctu Græcorū profectum Troiam prodidisse. Polydorus Priami filius missus à patre initio belli cum magna ui auri ad Polymestorem Thraciç regem generum tutelæ gratia, ab eodem auaritiæ gratia trucidatur. autor Virgilius. Polygnostus Thasius & Dionysius Colophonius pictores eodem tēpore nobilissimi, uerum alia alij. Polygnostus in picturæ tenuitate ualebat, plicas uestium mollitiasq; signorū imitabatur. autor Ælianus. Pausanias autem lib. X. de eodem sic scribit. Polygnostus pinxit Ocnum torquentē spartum & asinam prope rodētem. Quod sanè ænigma est eius, qui frustra quidē laborat si habet uxorem prodigam: ex quo prouerbium, cùm frustra quis aliquid cōtendit, ὄκνος θώμιγγα συνάγει. Ocnum enim uocant augures auem quæ maxima est, & pulcherrima inter erodios, rarissima inuētu, quę minimè castigata cōtinuata sollicitudine uolitādo, singula quāuis minima & obscura expauescit idola. Iul. Pollux Naucratita grāmaticus sub Cōmodo principe præcipiebat Athenis. Decessit natus annos LVIII. Scripsit ad Cōmodum onomasticon libris decem quē habemus. Scripsit & alia quædā, ut est autor Suidas, quæ nō extant. Philostratus quoq; inter sophistas ponit, cuius characterem in dicendo narrat, quem nec laudat, nec uituperat: una tantum ei laude dulcis pronūciationis attributa. Polus Agrigētinus sophista Gorgię auditor, primus in oratione inuenisse dicitur parisa & antitheta, & similiter desinētia: quod minimè uerū, sed iam inuentis sæpe usum fuisse cōstat: ex quo Plato in eius dicendi genus cauillans, ὦ λῷστε Πῶλε, inquit, id est, loste pole, hoc est, optime pole, ut te secundū te appellem. hæc Philostratus. Suidas aūt eum scripsisse dicit genealogiam, eorū qui ad bellum Troianū profecti sunt, simul & nauiū catalogū. Pollionē inter Asinios diximus ex ordine. Pompeios hos legimus. Q. Pōpeius contra Numantinos missus, ab eisq; superatus, ignobilē pacem fecit: autor Florus lib. II. Huius filius siue nepos, Gn. Pompeius Strabo magni Pompeij pater Nouumcomum coloniā deduxit. In bello sociali Imperator delectus, de Picentibus triumphauit: uir admodū duræ disciplinæ. Eius filius Cn. Pompeius Sullæ partibus adhæsit, ab eoq; ad ulciscendos inimicos missus in Africam, Domitiū prius expugnauit, Iarbam regem cepit, de quo triumphauit, nondū patientibus annis, quare ab exercitu Sullæ magnus cōsalutatus est. Inde cōtra Sertorium in Hispaniam profectus, Metelli copijs sese coniungens, eum cum tota factione sustulit. Mox delectus Imp. ad bellū Piraticū, tribus mensibus id confecit. Dein successor L. Lucullo missus, de Mithridate triumphauit. Tigranem Armeniæ regem ei ad genua procumbentē, in regnū restituit. Inde Iberos, Albanos, Iudęos debellauit, capto eorū rege Aristobulo, in triūphūq; unà cum filio Tigranis ducto. Extincta uxore Iulia Cęsaris filia, Corneliā Scipionis filiā uiduam à P. Crasso M. filio relictā duxit. Neapoli demū grauissima febre correptus, parum abfuit à morte, quæ si cōtigisset, melius cum eo actū fuisset, ob insequentis belli ciuilis calamitatē. Nam Pharsalica pugna à Cæsare copijs longè inferiore superatus, & in Ægyptū fugiens, regis perfidia ab Achilla præfecto interfectus est. Triumphū cùm ex Oriente olim redijsset biduo egit, prænotatis gentiū titulis uictarū, quæ à Plinio in X. itemq; à Plutarcho ordine adnotātur. Hoc quasi uitæ & rerum ab eo gestarū breuiariū fuerit. Pompeij iuuenes eius liberi, alter apud Mūdam à Cæsare in Hispania, alter apud Siciliam ab Augusto postea uicti: ex quibus Sextus Pomp. piraticā exercuit. Lucanus. Sextus erat Magno proles indigna parente. Qui mox Scylleis exul grassatus in undis Polluit æquoreos siculus pirata triūphos. Sex. Pōpeius alius uir pretorius: sub quo Valerius Max. se militasse dicit, & quē Ouid. de Pōto pluribus in locis laudat. Huius pater Sex. Pōpeius Hispaniæ citerioris princeps, cū horreis suis uentilandis præsideret, correptus dolore podagrę mersit in triticū sese super genua, leuatusq; siccatisq; pedibus mirabili modo: quo postea remedio usus est. Plinius. Q. Pōpeius Rufus Sullę è filia nepos, tribunusq; pl. cum T. Munatio Plāco aduersissimus Miloni, in cuius causa dixerat paucis post diebus quàm Clodius esset occisus: Milo dedit, quē ex curia desideretis: ego dabo

quem ex capitolio mulctetis. Idem Milonē ad se in hortis uenientē aspiciens, misit nuncium ne ueniret. Q. Pōpeius qui Bithinicus est dictus summo studio dicēdi, multaq; doctrina, incredibiliq; labore atq; industria. Huius actio nō satis cōmēdabat orationē: in hac eīn satis erat copiæ, in illa leporis parū. Cic. Festus quoq; de eodem sic ait. Pōpeius Bithynicus è suppellectili regia signum ephebi mitram tenentis arenamq; ruentis exercitationis gratia more Græcorū Romam portauit, & in capitolio posuit. Pompeius Leneus magni libertus grāmaticus de herbis & plantis scripsit. C. Pompeio Eusconio cōditori factionis Russate, & factionū primus patrono benemēti optimo & pientissimo, liberti & liberte hęredes fecerūt de suo. Repertū Romæ in æde diuę genitricis de pace: quod ideo posui, ut planè uideat antiquos quoq; quādoq; sine diphthōgis scribere cōsueuisse, sicuti & in alijs pluribus locis reperit. Pomponij plures ex eadem domo cōmemorati. Pomponius Atticus à nepote scribit elegātissime, cuius epitomen autoris subijciam. Is nobilis eques Rom. excellēti ingenio & amicus Ciceronis in primis fuit, unde Atticus Ciceronis est appellatus. Qui postquā uidit Cinnano tumultu rempub. esse turbatam, secessit Athenas, ubi longo tempore moratus, & ciuitatē, & omniū gratiam, moribus elegantissimis promeruit: linguā ita probe didicit, ut Attici cognomē adsequeretur. Humanitate, diuitijsq; simul præditus fuit, quibus amicos libenter impertiebat. Nā & Ciceronē ab urbe pulsum L L S. C C X L. milibus, & Brutū ab urbe fugientem nummis centum est persecutus. Erat alioqui grauissimus, ut quæ religiose pollicerent, præstare omni diligētia niteret. Mēdaciū nec ipse dicebat, nec pati poterat. Quapropter omnes ei res suas amici curādas certatim dabant. Consiliūq; ab eo de repub. deq; rebus magnis petebāt. Studijs sese totum tradiderat, procul à repub. nō necessitate, sed iudicio. Antiquitatis maximus admirator & custos, adeo ut Augustus quo cū erat adfinitate cōiunctus, nulla dies foret, quin eū aliquid de ueterū rebus, aut doctrina rogaret, aut quęstionem aliquā ei proponeret. Scripsit de imaginibus uolumen, ubi singularū familiarum origines enarrauit, ac uersibus nō minus quaternis ornauit, eosq; q honore rebusq; gestis peririerāt. Scripsit & de cōsulatu Ciceronis unum uolumen. Fuit & erga domesticos facilitate tāta, ut iurauerit cum matre nonagenaria se nunquā in gratiam redijsse. Cum sorore pariter nullā gessit simultatē, dictitās cū his quos diligas minimè irasci oportere. Abstinētia præterea singulari, ut qui procul egerit ambitiōe, & pręter patrimoniū nihil quicq; appeteret, nec ædificator, neq; emax fuerit. Vltima senectute morbo correptus, seipsum cibi abstinētia necauit: sepultusq; in uia Appia in monumēto Q. Cæcilij auunculi sui. Hęc Nepos. Duo quoq; Pōponij etiā Ciceronis tempore. Alter L. Pomponius Bononiensis Atellanarum scriptor, quē Solinus ait, ut mirum, nunquam ructasse. Alter Cn. Pomponius orator, patronus acer acerbusq; in dicēdo, & lateribus pugnās, ut ait Cicero in Orat. Iulius item Pomponius Secūdus Quintiliani tempore, inter tragicos longè princeps. Quem senes Pindarum tragicum putabant, cōditione atq; nitore præstare cōfitebantur. hæc Quintil. Tacitus uerò de eodem. Pomponius Secūdus in nostris temporibus Domitio Afro uel dignitate, uel famæ perpetuitate cesserit. Plin. uerò eum cœnam Caio principi dedisse dicit, in qua uinū C L X. annorū fuit. Pomponius quoq; iurisconsultus. Polemō Atheniensis philosophus prima adolescentia lasciuus, & uoluptatibus deditus, cùm patentē Xenocratis scholam intrasset, deq; modestia & moribus sermo uersaretur, ita demū ad eum flexit animum, ut relicta incontinentia, se totum philosophiæ addixerit: ex quo postea eius scholę successit. autor Gellius. Diogenes uerò plura eum scripsisse testat. Suidas contra, nihil scriptū reliquisse: libēter quoq; & Homerū, & Sophoclem lectitasse: quorū alterum Homerū tragicum, Homerū uerò Epicum Sophoclē appellare cōsueuerat. Polemon cognomento Halladicus genere Iliæus, historicus nobilissimus, æqualis Aristophanis grāmatici, Panætij discipulus, scripsit de origine ciuitatū Phocidis, Pōti, Lacedęmoniæ Geographiā, & de cursu solis libros tris. Suidas. Polemonem alium scripsit Philostratus in sophistis, è Laodicea Cariæ, qui Smyrnę uixit ac præcepit: æqualis Herodis Attici sub Hadriano principe, ad quē legatus quādoq; Smyrnæorū missus, ab eoq; honorificè exceptus, & Musæo Ægyptio adscriptus est. Aliaq; de eo ab eodē autore ponunt, minima quidē quæ ad rem non pertinent. Popilij à Pompilijs diuersi legūtur. Quorum princeps M. Popilius Lænas cùm Cos. esset,

eodemq;

eodemq; tempore sacrificium publicũ cum læna faceret, quod erat flam ẽ Carmentalis, plebis contra patres seditione nunciata, ut erat læna amictus, ita uenit in concionẽ, seditionemq; quum autoritate, tum oratione sedauit. Cicero in Bruto. Hic etiã, teste Liuio, consul secundum cum M. Fabio Ambusto factus, Tyburtes bello uicit: agris eorũ uastatis, C. Licinium Stolonem decem milibus æris eius lege dãnauit. M. Popilius à Numãtinis, cum quibus pacem factam senatus irritam cẽsuerat, cum exrecitu fusus fugatusq; est. Liuius L V. Hic deinde ob rem sua culpa male gestam in exilium actus. Popilius legatus ad Antiochum, qui Ptolemæum regẽ amicum populo Romano obsederat, missus nunciatum ut à socijs populi Romani abstineret: cunctantem, responsumq; differẽtem, uirga circumscripsit, ne ultra spatium illud differendo exiret: ex quo territus Antiochus, bellum omisit. Liuius X L V. & Valerius. Plinius tamen C. Octauium pro Popilio ponit manifesto errore. Popilius Lanatus, qui Ciceronẽ occidit, patronum eius in causa capitis. autor Valerius. Romæ in uetustissimo marmore sic legitur: M. Popilius, M.F.M.N. Lęnas. Et alia Tybure inscriptio pro templo sancti Pauli: C. Popilio, C.F.Q. N. Carapedoni Cos. V I I uiro Epuloni, Sodali Adrianali, legato Imper. Cæsaris Antonini Aug. Pij, Prop. Germaniæ, & exercitus nuper in ea tendẽtis, curatori oper. publicor. Pref. ærarij Satur. curatori Viar. Aureliæ ueteris, & nouæ Corneliæ, & triũphalis, legato leg. X. Fretensis, à cuius cura se excusauit: prætori, tribuno pleb. Q. diui Hadriani Aug. in omnibus honoribus cãdidato Imperator. trib. Laticlauiali, donato donis militaribus à diuo Hadriano ob Iudaicam expeditionẽ. X V. uiro stlitibus uindicandis, patrono municipi, curatori maximi templi S. P. Q. Tyburs optime de republica merito. Pompilij autẽ à Numa Pomp. originem habuere, qui in Romulo dicitur. Possidonius Rhodius philosophus Stoicus, docebat Rhodi: discipulus & successor Panetij: uenit etiã Romã M. Marcelli tẽpore: scripsitq; multa. autor Plutarchus. Possidonius Olbiopolita historicus, scripsit post Polybium historiam libris L I I. usq; ad bellum Cyrenaicum, & Ptolemæi: pręterea declamationes rhetoricas: argumẽta in orationes Demosthenis. Suidas. Hunc Strabo testatur suo tempore fuisse. Possidonius Africæ pręsul, Augustini cõtubernalis, cuius etiã uitam scripsit: pręterea homiliarum libros V I I. epistolarum totidem: aliarumq; rerum complures. autor Ptolemæus Lucẽsis. Posidippus Casandreus comicus, docuit anno I I I. post mortem Menandri: eius fabulæ usq; X X X. Suidas. A. Posthumius dictator in bello Latinorũ, quod Tarquinij fuga excitauit, cõfugientis ad generum suum Manlium ducem Tusculanorũ. Itaq; collatis signis apud lacum Regillum, quũ uictoria utrinq; nutaret, magister equitum Romanis equis frenos detrahi iussit, ut irreuocabili impetu ferrentur in hostes, ubi tandem aciem Latinorum Romani fudere. In eo prælio uisi duo iuuenes acriter pugnare, quos post pugnã ad præmia quæsitos dictator reperire non ualuit. Ratus itaq; eos Castorẽ & Pollucem, eis cõmuni titulo templũ dedicauit. Cæcilius. A. Posthumius Tubertus, magister equitum Æmilij Mamerci dictatoris in prima dictatura cõtra Volscos: mox in eodẽ bello à Q. Cincinnato cõsule eius genero, dictator dictus, de eisdem triumphauit: quam uictoriam funestauit mors filij, uiri magna uirtute: quẽ quod iniussu eius occasione rei bene gerundæ pugnã iniJsset, securi percussit. ex Liuio lib. I I I I. M. Posthumius Regillẽsis tribunus militum, autoritate consulari ad bellum cõtra Equos missus, prauę mentis homo, quam uictoria magis quàm bellũ ostendit. Nam exercitu impigre conscripto, ductoq; ad Volas, cum leuibus prælijs Equorum animos fregisset: postremo in oppidũ irrupit. Deinde ab hostibus in ciues certamen uertit. Et quũ inter oppugnationẽ prædã militis fore edixisset, capto oppido fidẽ mutauit. Hac igit̃ & alijs de causis, quod iniuste se haberet, à suis per tumultum lapidibus est obrutus. Liuius lib. I I I I. Sp. Posthumius & T. Veturius Coss. apud furcas Caudinas deducto in locum iniquum exercitu, quum nulla euadendi spes esset, fœdere cum Samnitibus facto, & sexcẽtis equitibus Romanis obsidibus datis, ita exercitũ abduxerunt, ut omnes sub iugum mitterentur. Idemq; autore ipso Posthumio, qui in senatu suaserat, ut eorum deditione, quorũ culpa tam deforme fœdus ictum erat, publica fides liberaret̃, cum duobus tribunis plebis, & omnibus q̃ per fœdus spopõderant, dediti Samnitibus non sunt recepti: nec etiam multo post fusis à Papyrio Cursore Samnitibus, & sub iugum missis, receptisq; sexcẽtis equitibus Romanis obsidibus, pu-

dor prioris flagitij abolitus est. Liuius IX. L. Posthumius alter post Cannensem pugnã Cos. in Galliã profectus, à Boijs cum exercitu profligatus, ne caperetur, omni ui in prælio occubuit. Cuius inuenti caput præcidentes Barbari ouantes in tẽplo obtulerũt. Idq́ʒ sacrum uas erat, quo in solennibus libarent. Liuius XXII. Aulus Posthumius Albinus missus ad Iugurtham, ab eoq́ʒ corruptus auro, patriã magno damno adfecit. Idẽ de Vacceis & Lusitanis triũphauit. Liuius LXIIII. Posthumia uirgo Vestalis de incesto causam dixit crimini obnoxia ob suspicionem cultus elegantioris, ingeniumq́ʒ liberius q̃ uirginẽ deceret: parum abhorrens à fama, ampliata deinde absoluta, sentẽtia pontificis maximi, q̃ eã abstinere iocis, coliq́ʒ sancte potius q̃ scite iussit. Porphyrius philosophus Tyrius gñe, clara ortus prosapia, à puero usus est præceptore Lõgino uiro doctissimo. prius Malchus uocabat̃, deinde ob uestem regiam purpureã, qua ob nobilitatem utebatur, Porphyrius appellari cœptus est. Romã postea profectus, Plotinum audiuit, unà cum Origene & Amelio condiscipulis. Inde in Siciliam nauigans apud Lilybœũ morbo correptus, à Plotino magistro, qui cõsolandi gratia eò se contulerat, & præsentia, & philosophica oratione recreatur, adeo ut statim conualuerit: moxq́ʒ Romã simul repetens, ibidem diem obijt, relictis operibus, in quibus pugnãtia uidetur sentire. Causa putanda est, quod quæ prius probauerit præcedente tẽpore, ea retractauerit. Ea siquidem sunt, De diuinis nominib. liber unus. De principijs duo. De materia sex. De anima quinque. De animaliũ abstinẽtia quatuor. De cognoscẽdo seipsum quatuor. Quod una fuerit Platonis Aristotelisq́ʒ secta, libri septem. In historiã Iuliani Chaldæi philosophi libri quatuor. Cõtra Christianos libri XV. In astrologia ac dialectica isagoge, aliaq́ʒ cõplura. Floruit Aureliani temporibus, usq́ʒ ad Tacitum & Probum principes. Hæc ex Suida & Eunapio Græcis autoribus. Aduersus aũt libros quos cõtra nos edidit Methodius decem milibus uersibus, item Eusebius XXV. Apollinaris XXX. uoluminibus teste Hieronymo Apologiam fecere. C. Pontius Herẽnius dux Samnitum, qui ad furcas Caudinas nobilem illam cladẽ intulit Romanis, ut in Posthumio diximus. Pontium Pilatũ ex historia tantũ ecclesiastica nuncupata, inuenio Lugdunensem patria fuisse. Is quũ anno XII. imperij Tyberij missus procurator ad regendam Iudęam fuisset: Caligulæ deinde principis iussu, Iudæos statuã Imperatoris poni in templo cogere uellet, tantus illius populi tumultus excitatus est, ut res nõ procul à defectione fuerit. autor Iosephus. Sũt qui scribant eum propterea sibi manus attulisse, meritasq́ʒ sceleris pœnas ob latum in cõseruatorem nostrũ iudicium dedisse. de eodem Plin. sic ait. Pontius legatus Caij principis, imagines Atalantæ & Helenæ cominus nudas à Cleophãto Corinthio pictas Lanuuij in tẽplo, earũ libidine captus, tollere conatus est, si natura tectorij permisisset. Põtius diaconus, ut est autor Hieronymus, missus unà cum Cypriano in exilium, egregiũ uolumẽ de uita, deq́ʒ martyrio Cypriani edidit. Potamõ Mityleneus rhetor pręcepit Romæ tempore Tyberij Cæsaris. Redeuntem uerò in patriam Imperator huiuscemodi syngrapha eius iter ꝓsecutus est. Si q̃s Potamoni Mityleneo iniuriã feceris, cogitato an mihi quoq́ʒ indicere bellũ possis. Scripsit de Alexãdro Macedone, de perfecto oratore. Bruti Cæsaris Encomium. Suidas. Praxeas hæresiarcha uir Asiaticus, plures in Trinitate negabat personas, sed eundem patrẽ & creasse omnia, & passum fuisse, quod cõmunicata pluribus monarchia, imperij uim impediret. Hęc inani adrogãtia dictitabat, eoq́ʒ incautos decipiebat, quod fidei causa martyr extiterat. Contra hunc Tertullianus eleganti libro respondit, ubi dicit: Quam Praxeas monarchiam uocat, Latini & Græci οἰκονομίαν appellãt, qui tres non statu, sed gradu, nõ substantia, sed forma, non numero, sed specie constare, nihil impedire monarchiam, si pater filio eadem penitus uolenti coniungitur. Praxiteles marmore nobilitatus, duplici Venere, Gnidia & Coa: sed Gnidia uesano amore iuuenis insignis, qui noctu delituit in tẽplo simulacroq́ʒ cohęsit. Tum Nicomedis æstimatione regis, grandi Gnidiorum ære alieno permutare eam conantis. Natus est in Græcia Italiæ ora, ciuitate Romana donatus. Scripsit teste Varrone, quinq́ʒ uolumina nobiliũ operũ in toto orbe. Eius Romę opera, Triptolemus, Flora, Ceres: Boni euẽtus, & Bonæ fortunæ simulacra, Mænades & Thyades, Silenus, Iuppiter eburneus in æde Metelli, Apollo impubis. autor Plinius. Hunc Apollinem putamus, qui nostra ætate in ruinis sancti Laurẽtij Panipernæ effossus, nunc in hortis ædium apud apostolos cõspi-

citur

citur. Inſcriptio uerò apud equos qui Tiridatis regis exiſtimantur, unà cum Phidia falſo appoſita eſt, quũ diuerſis fuerint temporibus. Hic enim ætate Cn. Pompei fuit, Phidias autem Olymp. LXXXIII. ut idem autor. Praxyla Sicyonia mulier poetria Melica, ut ait Polemon. Hæc Adonidem in carminibus inducit, interrogatum ab inferis quid optimum relinquens uenerit, qui reſpondit Solem & Lunã, & ficus, & mala, ex quo in prouerbium uenit: ἠλιθιώτερος τῶ πραξύλλης ἀδώνιδος: Stultior Adonide Praxylæ. Stultum enim ſoli ficus comparare. ex libro prouerbiorum Græcorum. Priſcus Eluidius è municipio Terracinæ, ſub Nerone quæſtor Achaiam adminiſtrauit. Quæſtoriuſꝗ adhuc à Pæto Thraſea gener adſcitus, è moribus ſoceri nihil æquè ac libertatem hauſit, opum cõtemptor, recti peruicax, conſtans aduerſus metus. Erant quibus appetentior famæ uideret. Quinetiam ſapientibus cupido gloriæ nouiſſima exuitur. Hæc Tacitus. Probus quoꝗ grammaticus de eodem, ſic ait, Priſcus poſt damnationem Thraſeę ſoceri ſui, interdicta ſibi Italia, Apolloniã conceſſit. Sed poſt interfectum Neronem reſtitutus à Galba, non aliter ꝙ liberæ ciuitatis ſtatu egit. Idem poſtea Veſpaſianum ita ſtudio libertatis offendit, ut putaret id optãte Clodio priſtinũ libertatis ſtatum poſſe reuocare. Quo nomine reus, ac pręter ſpem abſolutus eſt. Priſcus alter Panites genere, ſophiſta, Theodoſii iunioris epiſtolarũ magiſter fuit. Qui ſe deſcribit miſſum fuiſſe ab eo oratorem in Scythiã ad Attilam Hunnorũ regem, ac eius regiã pulcherrime deſcribit magnifico opere ſumptuoſoꝗ factam. Scripſit hiſtoriam Conſtãtinopolitanam & ipſius Attilæ, libris VIII. Præterea declamationes & epiſtolas, ut eſt autor Suidas. Hæc hodie hiſtoria in bibliotheca Vaticana cõtinetur. Priſcus unà cũ Malcho & Alexandro martyr apud Cæſareã Palęſtinæ ſub Valeriano. Priſca uirgo Romana & martyr ſub Claudio, cuius corpus re conditum cum Euticiano pontifice. Priſcilla & Aquila eius uir, diſcipuli Apoſtolorum Chriſti fuere: de quibus ſcribitur in actibus Apoſtolorũ. Priſcianus Cæſarienſis claruit Athenis, tempore Iuſtiniani principis, ſcripſit de arte grammatica ad Iulianũ conſulem. Ad Coſroen uero Perſarum regem, librum de naturalibus quæſtionibus. Conuertit in Latinum ſermonem Dionyſii de ſitu orbis carmina. Habeo autorem qui ſcribit hũc ab initio Chriſtianum, deinde fidei deſertorem fuiſſe Mar. Valerius Probus Berytius grãmaticus Romæ docuit, non tamen ut magiſtri perſonam ſuſtineret, unum & alterũ, uel cum plurimos tris aut quatuor poſt meridianas horas admittere ſolebat, cubanſꝗ inter longos & uulgares ſermones legere quædam, idꝗ perraro. Nimis parua & exigua de quibuſdam minutis quæſtiunculis edidit. Reliquit autem non mediocrẽ ſyluam obſeruationũ ſermonis antiqui. Ab initio enim ad ſtudia ſe contulit, poſtquam in militia diu centuriatum fruſtra petiiſſet. Ex Tranquillo. Phroæreſius è Cæſarea Cappadociæ, adoleſcens Antiochiã uenit, permotus fama Vlpiani dicendi magiſtri, apudꝗ eum primas tulit. Cum quo paruo poſt tẽpore Athenas profectus, ſub Iuliano ſophiſta adeo profecit, ut primus item inter auditores eſſet. Epheſtionem cõdiſcipulum amicum perfectũ comitẽ ſibi adiunxit, tanta charitate, ut unanimes perſeuerarent, una ueſte uterꝗ contentus, breuiꝗ ac paupere ſupellectile. Adcerſituſꝗ inde in Galliam à Cõſtantio principe, apud eum fuit in honore. Romã poſtea petiit expectatus. Vbi aliquot annos magna nominis fama moratus, tandẽ opibus ac honoribus auctus, Athenas rediit, ubi magno item exceptus adplauſu, in theatro orationem habuit extemporalẽ. Hæc ex Eunapio, qui pluribus eius uitam perſequitur, minimis quidem, ac cognitione nequaquã dignis. Proclus Lycius diſcipulus Syriani, philoſophus Platonicus, præfuit ſcholæ Atheniẽſi, cuius diſcipulus & ſucceſſor Marinus Neapolitanus fuit. Scripſit plura in philoſophia & grãmatica. Cõmentarios in totũ Homerũ, in Heſiodi Erga & Hemeras, in rempublicam Platonis: præterea cõtra Chriſtianos Epicheremata XVIII. Hic eſt Proclus qui poſt Porphyrium ſecundus contra nos latrauit. Aduerſus quẽ Ioannes cognomento grammaticus ſcripſit apologiam, dictitans eum quanquam in rebus Grecanicis magnum, ſtultum tamen eſſe & in hac parte indoctum. autor Suidas. Is eſt cuius hodie commentarios in Platonem habemus. Præceptor etiã M. Antonini, quem ad conſulatum uſꝗ prouexit, ut autor Spartianus. Alios item duos Suidas ponit. Vnum è Sicilia Malleotem patria, qui ſcripſit in ſophiſmata Diogenis, & contra Epicurum. Alterum

N 3 cogno

cognominatum Proculeium è Laodicea Syriæ. Qui scripsit theologicũ in Pandoræ fabulam Hesiodi, in aurea carmina, Isagogen in arithmeticam Nicomachi, & alia quædã geometrica. Quartũ his addit Philostratus Proclum Naucratitã, qui dicit unum fuisse ex suis prçceptoribus, ac docuisse Athenis, filiumq́ habuisse luxui deditum, in quẽ non modò nõ seuerus fuit, sed usqueadeo indulgens, ut in alendis canibus auibusq́ adesset, dictitans has nugas eum citius cum senibus dimissurũ, quàm cum æqualibus. In docendo hũc omnino seruasse morem, ut ab initio à discipulis centũ dragmas pro totius mercede temporis acciperet, bibliotheca domi publicata: ut illi solum lectioni intenti, dum cogerentur, minimè per ociũ, uti moris est in ludo, inter se sibilent aut iurgentur, pueris cum pædagogis ac adolescentibus in medio cõstitutis. Proclus præsul Veronensis sub Maximiano cõprehensus, deinde quasi senex delirus dimissus, usq́ ad extremum persancte uixit. Prodicus Cous, cuius quanta fuerit autoritas, ex Xenophonte Grylli filio deprehendere licet, qui in Bœotia captus, uadem pro reditu dedit, ut ad eum legentem adcederet. In concilio Atheniensium magnam est laudem adeptus, quanquã uoce grauiore atq́ absona. Conatusq́ est in ea ciuitate primarios ex quaq́ nobili familia adolescẽtes sibi deuincire: quorum hospitium usui sibi & uoluptati foret. Hæc è Philostrato. Suidas autẽ dicit eum Chium patria fuisse, & Democriti ac Gorgiæ temporibus fuisse, librumq́ edidisse, qui inscribitur ὧραι. In quo finxit Herculẽ uirtuti pariter ac uoluptati congressum, & utraq́ adhortante tandem à uirtute persuasum, alterã spreuisse. Cicero quoq́ in Officijs, Herculis Prodici mentionem facit, ubi à quibusdã male legitur prodigi. Procopius è Cæsarea Palestinæ, orator & sophista, scripsit res Iustiniani, quæ in Oriente, aut Ocidente, aut Africa per Belisarium patricium gesserat. Cuius subscriba & comes in cunctis expeditionibus fuit. Composuit item alterum librum, quem inscripsit ἀνέκδοτα, id est, non edenda, siue non edita: ubi comœdia quadam Iustiniani & eius uxoris Theodoræ uituperationem describit. ex Suida. Hunc hodie autorẽ non adhuc redditum Latinis cernimus in bibliotheca Vaticana. Procopius tyrannus Constãtinopoli insurgens contra Valentem principẽ apud Natoliam Phrygiæ ciuitatem, in eius potestatem cum exercitu uenit, proditus à duobus militibus: alligatusq́ deinde duabus per uim reflexis arboribus, discerptus est. De proditoribus etiam sumptum supplicium. Ex historia tripartita. Procilius grammaticus, cuius meminit Seneca, uir suis tẽporibus doctissimus. Quũ de peregrinis regionibus loquitur, cõmemorat apud Mẽphim in aurea columna Ægyptijs literis scriptum, tum demum Ægyptum liberam fore, cum in eam uenissent Romani fasces. Lãpridrius. Protogenes pictor patria Caunius, quæ gẽs Rhodijs subiecta est. Olympiad. CXXII. æqualis Apellis fuit. Eius operum palmam Ialysus tenet, dicatus postea in templo pacis, quẽ quũ pingeret, traditur madidis lupinis uixisse, ut mente ob abstinentiã auctiore esset. Cui tabulæ quater colorem induxit contra uetustatem. Est in ea canis mirè factus, ut quem pariter casus & ars pinxerit: iratus operi, quod penicillo sæpius mutato spuma pingi non nasci uideretur, spongiam impegit, inuiso loco tabulç, ex illoq́ adposuit ablatos colores qualiter cura optauerat. Hanc tabulam quũ Rhodum obsideret Demetrius Poliorcetes, ex ea parte capere quũ posset noluit: ex quo occasionem amisit. Sed in suburbano ipso Protogene agente prope Demetrij castra, meruit & inimici indulgentiã, & ab eo sæpius in belli occupationibus adiri. Pinxit & Satyrum tibias tenentem, quem ἀναπαυόμενον uocãt, id est, recumbentem, siue quiescentem. Fecit & Ciliscum tragœdiarum scriptorem meditantem. Ex Plinio. Ælianus quoq́ de uaria historia dicit, Protogenem Ialysum hũc septẽ annis absoluisse. Quem quũ Apelles intueretur, ingentem quidẽ in eo laborẽ, magnamq́ artem inesse, uerum deesse gratiam, quam si adsecutus fuisset, labor immortalis esset. Prosper Aquitanus, anno Salutis CCCCLIIII. magna ob doctrinã, moresq́ sanctos apud Leonẽ primum autoritate fuit, à quo præsul Reginus factus, persancte uixit, interq́ beatos refert. Scripsit de uita solitaria. De temporibus ab Adamo usq́ ad seculum suum. Quæ adhuc opera extant. Eius meminit Ptolemæus Lucensis. Protagoras Abderites domi Democriti auditor fuit, natus Menandro patre Thracũ locupletissimo. qui & Xerxem aduersus Grçcos proficiscentem, domo, muneribusq́ excepit: ob quã liberalitatem, magi qui

cum

cum eo erant, facta à rege potestate, eius filium Protagoram, tunc adolescentẽ sua disciplina erudierunt. Nam iniussu regis eam communicare non licet. quod de dijs haud bene sentiant, dubitareq; se dicant, eos esse. Illis quoq; clã sacrificãt, ne clara religionis professione illis seruire, aut per illos aliquid posse uideantur. Ex hac igitur consuetudine & ritu Protagoras ab Atheniensibus cõdemnatus, ut autem placet nonnullis, tantum accusatus, sponte exulauit. Quumq; sparsas toto orbe triremes Atheniensium uideret, paruo se acacio credens, insulas cõtinente permutauit: ubi tunc mercede dicĩt primus omnium profiteri cœpisse. Igitur Plato quum uideret eum arte rhetorica intumescentẽ, uerbaq; ex poetica plus iusto ostentantem, eius Ideam longo sermone expressit. Hæc ex sophistis Philostrati. De eodem Gellius ait: Cum domi pauper admodum esset, ac puer quæstus gratia ligna uenditaret, uisus forte à Democrito eius ciue, quàm pulchre fascẽ unum composuisset, iussus ab eo soluere, in pristinũ modum rursus fascem restituit. Signum id Democritus optimę indolis ratus, eum doctrinæ adhibuit, ex quo philosophus euasit nobilissimus. Suidas quoq; nõ minus oratorem dicit fuisse, ac Isocratis præceptorem, Olymp. LXXXIIII. primumq; omnium orationem in quatuor diuisisse: ἐκβολὼ, ἐρώτημα, ἀπόκρισιν, ἐντολὼ: hoc est, eiectionem, interrogationem, responsionem, mandatum. Eiusq; præterea libros ab Atheniensibus crematos, quoniam sic exorsus fuisset, De dijs non habeo quid dicã, si sint an non sint. Fuit & alius Protagoras astrologus, teste Diogene, in quem Euphorion epicedium scripsit. Alius item Stoicus. Sex. Aur. Propertius poeta elegiarũ è Meuania Vmbriæ ciuitate, ut eius indicat carmẽ, patrem cum patrimonio in bello ciuili amisit. Vnus fuit è CCC. dedititijs qui L. Antonium secuti apud Perusiam sunt. Quare urbem Romã petens, in amicitiam Mecœnatis & Cornelij uenit, quorum opibus sustentatus, literis uacauit. Scripsit tantum elegiarum librum, in quibus imitatur Callimachum, Philetam, & Mimnermum Græcos autores, in quo genere iudice Quintiliano, secundam inter Latinos obtinet palmã, durior sanè Tibullo, & ex Græcanicis nimis multa mutuatus. Proteum deum Ægyptium Homerus in Ody. ponit: futura prædicentem, ac in uarias sese mutantem formas. per quod illius sapientiã interpretari uoluit. ut autor Philostratus in uita Apollonij. Prœtus inter reges Argiuos in geographia dicĩt. Cuius filiæ Prœtides appellatæ, ab insania à Melampo curatæ sunt. Prudentius poeta Christianus, genere Hispanus sub Theodosio principe. Scripsit hexametris pugnã uitiorum & uirtutũ: quod ψυχομαχίαν appellauit, quasi animæ pugnam. Eodem quoq; carmine historiam ab Adamo persequitur, ubi exordiũ columba. Author Gennadius. Ptolemæos reges in geographia in Ægypto narraui. Ptolemæus astrologus, natione Ægyptius, patriam non satis accepimus, nisi ex Hali eius commentatore in parte secũda de iudicijs, qui eũ Pheleudensem facit. Alexandriæ profecit, liberalium artium ac Græcarũ literarum studijs clarus, temporibus Antonini, ut ipsemet in magno opere demonstrat. In Astrologiæ scientia priorũ nulli cessit. Primus enim apud Græcos cœli rationẽ omnem diligentius explicuit: inuentaq; ab Hipparcho instrumenta clarius monstrauit. Edidit magnam illam compositionem quam Almagestũ uocant. Opus item quatuor tractatuũ. Scripsit & centiloquium super his quæ ad practicam pertinent astrorum prognosticam. centum uidelicet canones, quos Græci καρποὺς uocant, quod fructum & experimentum prognosticorum esse dicant, à Trapezuntio similiter conuersum. Sed & de musica tris cõposuit libros, deq; geographia, quos astrologi more conscripsit, Enarratores habet præcipuos ex Barbaris, Haly & Albumazar. Ex Græcis Pappum & Theonem, ad nostram usq; durantes ætatem. Sepulchri elogium, tetrastichum ipse posuit huiuscemodi. Οἶδ' ὅτι θνητὸς ἐγὼ καὶ ἐφάμερος, ἀλλ' ὅταν ἄστρων μαστεύω πυκινὰς ἀμφιδρόμους ἕλικας, οὐκ ἐπιψαύω ποσὶ γαίης, ἀλλὰ παρὰ τῷ Ζηνὶ διοτρεφὴς πίμπλαμαι ἀμβροσίης. Quod sic conuerti potest. Mortalẽ quamuis me norim sorte creatum: Dum tamen astrorum scrutor in orbe uias: Sum pedibus tellure procul, iuxtaq; tonantem Adsideo diuus, pascor & ambrosia. Ptolemæos quoq; sex alios commemorat Suidas. Quinque grammaticos, & unum uersificatorem: quorum opera quoniam ad nos minime peruenerunt, cognoscere cupientes ad authorem relego. Iosephus item alium ponit Abobi filiũ, Simonis ducis Iudæorum generũ, quem socer Hiericho tempore belli Macchabæorum præfecerat. At ille incensus regnandi cupiditate, Simonem cum duobus filijs

inuitatum ad cœnam incautũ interfecit. De quo satis in Hierosolymitana historia narraui. Ptolemæus etiã Lucensis non prætereundus, qui scripsit historiam pontificũ, uiros breuiter adnotando, qui temporibus eorum claruerunt, usq; ad Cælestinũ V. Cuius tempore se dicit fuisse, anno MCCLXXIII. Phædrus Eliensis, Socrati Platoniq; familiaris, ac dilectus: cuius nomini liber inscribitur, περὶ τοῦ καλοῦ. Seruus fuit, à lenone domino puer forma prẹstanti ad merendum coactus. Ab Alcibiade redemptus, philosophiẹ se tradidit. Sed & Epicurus seruus fuit & Epictetus philosophus: ut autor Gellius. Phẹdimus Bysantheus (est enim Bysanthe Thraciæ ciuitas) poeta fuit elegiarum. autor Stephanus. Phaonis historiam refert Ælianus de uaria historia, eum fuisse porthmea, Venerẽ quò uellet uexisse. Cuius rei gratia, ab ea unguentum accepisse, quo delibutus pulcher & gratus præsertim omnibus Mitylenæis appareret. Tandem mœchum cum Sappho deprehẽsum ac interfectum fuisse. Phalaris tyrannus Siciliæ Olymp. LII. qui æneo tauro Perilli inuento miseros cruciabat. Huius epistolæ tenues admodũ diu sibi autoritatem uendicauerant: uerum nunc passim legi desierunt. Phemonoe uirgo, prima Apollinis Delphici uates dicitur fuisse, carmenq; heroicum inuenisse. autor Pausanias. Pherecydes Syrius, est enĩ Syrus una ex Cycladibus insulis, tẽpore Halyattis Lydorum regis fuit: magister Pythagorẹ. Ipse uerũ magistrum nullũ habuit, sed per se omnem doctrinam est adsecutus: ut ait Suidas. Diogenes aũt Pyttaci dicit auditorẽ fuisse. Primus dicitur scripsisse soluta oratione. Quidam hoc Cadmo Milesio referunt. Alter Pherecydes à Diogene ponitur, antiquior etiam superiore, Atheniẽsis & philosophus: qui ab Orpheo multa didicit: scripsitq; Theogoniam libris decem, habentem genesim deorum. Item libellum de rerum principio, cuius initium hoc erat: Iupiter quidem atq; tempus & tellus semper erant. Theopompus uero & Porphyrius eundẽ esse dicunt. De Pherecyde Syrio, quem suprà nominaui, Ælianus ait absumptũ eum morbo pediculari: cuius gratia quum se ob fœtorem ab omnibus relictũ amicis uideret, dixisse se id iure pati, quod deos minimè coluerit, minimeq; cuiquã sacrificauerit. Pherecydẽ item aliũ Suidas scribit Lerium genere atq; historicum, qui floruit Olymp. LXXXV. scripsitq; cõplura de Lero, de Iphigenia, de festis Bacchi. Pherecrates Atheniensis poeta comicus militauit sub Alexandro Magno, docuitq; fabulas XVII. Suidas. Philo Iudæus Alexandriæ natus, disciplinisq; omnibus eruditus, in nostra & Græcorum philosophia facile cæteros antecellit. Eloquentiæ Platonis adeo æmulator, ut prouerbiũ fuerit, ἢ Πλάτων φιλωνίζει, ἢ Φίλων πλατωνίζει, id est, aut Plato philonizat, aut Philo platonizat. In diuinis autem legibus & patrijs institutis quãtus fuerit, ex his quæ nobis librorum suorum tradidit monumentis, palam est. Igitur temporibus Caij principis quanta acciderint Iudæis mala, uoluminibus absoluit, in quibus & suam legationem pro Iudẹis apud ipsum Imperatorem refert: unde suggillatus nec sine periculo domum redijt. Sed & Iosephus huius legationis meminit lib. XXVIII. his uerbis. Et quidem quum seditio apud Alexandriam fuisset exorta inter Iudæos & Grẹcos, terni ab utrisq; legati partibus mittuntur ad Caium: in quibus pro parte Græcorum erat quidam Apion grammaticus: qui quum in cæteris insimularet, tum quod honores diuinos (ut mos est apud alios) Cæsari non deferrent: quapropter iratum reddidit Caium. Philo qui legationi præerat Iudæorum, uir in omnibus magnificus, philosophiẹ non ignarus, uehementissime omnia confutauit. Tandẽ absterritus ac repulsus, bono nos, inquit, animo esse oportet, quibus est Caius infestus. Necesse nanq; diuinum adesse, ubi humanum cessat auxilium. Hæc quidem ille. Sed Philo in ipso libro quem de sua legatione scripsit, omnia exequitur. Iterum ergo reuertens legatus ad Claudium in urbe, cum Apostolo Petro tunc primũ cõgressus est: uenitq; in eius & Marci discipuli amicitiam, ob quã causam postea Alexandrinam ecclesiam, cui Marcus præfuit, & Christianos ea tempestate laudibus prosequitur: ut Hieronymus testatur. Volumen eius ingẽs plures cõtinens libros ad nos peruenit. Conuersum Sixti IIII. pontificis tempore à Lilio Tiphernate meo præceptore, bibliothecæq; Vaticanæ dicatũ. Philo Academicus discipulus Clitarchi, præceptor Ciceronis, Romæ profitebaẽ, quò profugerat cũ optimatibus ex Athenis bello Mithridatico. Cic. in Bruto. Philo architectus nobilis Athenis, cuius Plin. & Vale. meminere. Cic. autẽ de Orat. eum eloquentissimũ architectorũ uocat, qui armamentario mille nauium

Athenis fabricato, ratione operis sui perdiserte populo reddiderit. Philo Herennius Byblius genere, grãmaticus tempore Hadriani, de cuius imperio scripsit: præterea de ciuitatibus & uiris claris libros XXX. Suidas. P. Philo Palepolim subiugauit. Idem cum Papyrio Cursore Cos. receptam apud Furcas Caudinas ignominiam, uictis Samnitibus aboleuit. Inde discedens plures Apuliç populos subegit. Liuius VIII. Philolaus Corinthius, qui leges Thebanis dedit, ex familia Bacchiadũ fuit: amicus Dioclis, q̃ Olympia uicit, sed ubi ille ciuitatem deseruit, commotus ob amorem matris Alcionæ Thebas migrauit, atq; ibi ambo defuncti sunt, monstrãturq; adhuc illorũ sepulchra, spectantia quidem inter sese: uerũ ita constituta, ut ex Dioclis quidem sepulchro nõ sit prospectus in Corinthiũ agrum ob animi infectionẽ, Philolai autem sit prospectus. Habitauit igitur ob huiusmodi causam apud Thebas, legesq; illis descripsit, & de sobole ꝓcreãda, quos ille proletarios appellauit, quod hoc est ab illo præcipuo ꝓuisum, ut numerus habitantium conseruet̃. Aristoteles in politicis. Philostratos tris Lemnios scribit Suidas, uiros eruditos, patrem & filium & fratris filium, scripsisseq; omnis. Præstantissimũ ex his qui tempore Seueri principis fuit, eiusq; uxoris Iuliç epistolarũ magister, ut ipse plane monstrat in uita Apollonij Tyanei. Scripsit uitas sophistarũ ad Seuerum. de uita Apollonij VIII. libros præterea heroica: in quo libro holitorem apud hortum à mercatore Ionio conuentum fingit profitentẽ loqui cum Protesilao ab inferis ei apparente. Atq; hic mercatori rogãti narrat ab eo accepta, de bello Troiano uero explicat, deq; effigie, formaq; heroũ: multaq; Homeri emendat fabulose loquẽtis. Scripsit item imagines siue iconas, quarũ materia, quum Neapoli in quadam porticu pictas cerneret imagines diuersorũ argumentorũ hospiti roganti describit tantum quonã pacto erant: ubi magis rhetoricã exercitationẽ in descriptione, quam ἔκφρασιν uocãt, q̃ physiologiã inspicere licet. Philostratus huius pater Athenis docuit Neronis tẽpore, scripsit panegyricos plures, & orationes eleusiacas tris. Declamationes itẽ ualde oratoribus probatas: cõpluraq; alia quæ à Suida cõmemorantur, Philostratus tertius fratris filius superioris, item gener, & auditor, docuit Athenis, scripsit Panathenaicum, Troiã, paraphrasim Homerici clypei. Iconasq; huic multi referunt. Philochorus Atheniẽsis uir doctissimus & uates, tẽpore Eratosthenis extinctus est insidijs Antigoni Macedoniæ regis ob amicitiæ suspicionẽ cum Ptolemæo rege. Scripsit Atthidis libros XVII. qui continẽt res gestas Atheniensium, & reges, & magistratus usq; ad Antiochum cognominatũ deum. ad Dæmonẽ de uaticinio IIII. aliaq; complura. Suidas. Phidamus Epicureus poeta lasciuus, qui apud Pisonem uiuebat, illum in quem oratio Ciceronis. author Pedianus. Philetærus Atheniensis comicus, filius Aristophanis poetæ comici: scripsit fabulas XXI. quæ à Suida cõmemorantur. Philemon Syracusanus poeta nouæ comœdiæ tẽpore Alexandri magni, scripsit fabulas VI. uixit an. XC. perijt nimio risu. Philemon iunior eius filius, & ipse comicus, docuit fabulas LIIII. autor Suidas. De primo Apuleius lib. quarto flor. sic ait. Philemon poeta dum forte recitaret partem fabulæ quã recenter fecerat, ei iam actu tertio iucundas mouenti adfectus, coortus imber interrupit. Quumq; postera die populus ad reliqua audienda conueniret, diutius expectantibus nuncius aduenit mortuũ eum esse, calereq; adhuc in cubiculo. De eodem quoq; Valer. de morte nõ uulga. ait quod risu perijt, uidens asinum ficus edentẽ mensç paratas, seroq; reuertenti puero dixerit, Da nunc ei bibere, quod nomẽ corrupte apud eum scribitur. Quintilianus itẽ. Philemon quãuis prauis sui tẽporis iudicijs, Menandro sæpe prælatus est, cõsensu tamẽ omniũ meruit secundus credi. Philetas Cous tẽporib. Philippi & Alexãdri Macedonũ, grãmaticus criticus, & poeta: prçceptor Ptolemçi Philadelphi. Scripsit elegias, epigrãmata, & alia. autor Suidas. Ælianus aũt de uaria hist. tam tenui eũ corpore dicit fuisse, ut necesse fuerit plantis plumbũ adhibere, ne à uento raperet̃. Philocles Atheniensis poeta tragicus, filius sororis Æschyli, suscepit filiũ Morsimũ poetã & ipsum Tragicũ. Et hic itẽ Aristadamantẽ. Aristadamas alterũ Philoclẽ. Tragicos omnis. Erat igit̃ Philocles ore improbo, acuto capite, ut upupa, Quapropter uocitatus est ἁλμυρώδης χολὴ. Tragœdiç ipsius plures commemorãt̃ à Suida. Philoxenus Citherius, poeta Lyricus, scripsit Dithyrãbos XXIIII. obijt Ephesi. Hic expugnatis Citheris à Lacedæmonijs emptus est à quodam Agesila, à quo educatus Myrmex uocitatus est. Post Agesilæ uero mortem emptus à Menalippide

lippide poeta lyrico atq; eruditus est. Callistratus autē eum ex Heraclea Pōti dicit esse. Scripsit lyrico carmine Æacidarum genealogiā. Hic etiam quum quādoq; apud Dionysiū Syracusanū ageret, Tragœdiasq; eius in quibus ille ambitiosissimus erat, minimè laudaret, cōiectus est in latomias. Indeq; Tarentū aufugit. Dionysio uerò eū per literas reuocare conāti respondit hoc tantum monosyllabū, Non, sæpius iteratū. Ex quo prouerbium Græcum emanauit: φιλοξένου γραμμάτιον. Philoxenus grāmaticus Alexandrinus Romæ scripsit de monosyllabis uerbis, de græcismo, de genere linguarum & alia. autor utriusque Sui. Philoxenus Eretrius pictor Nicomachi discipulus. Cuius tabula nullis postferēda Casandro regi picta, cōtinuit Alexandri præliū cum Dareo. Idem pinxit & lasciuiam in qua tres Sileni comessantur. Hic præceptoris celeritatē secutus breuiores etiā quasdā picturæ uias & cōpendiarias inuenit. Plin. Phidias ab initio pictor dein statuarius Olymp. LXXXIII. Cuius artis inclytæ Iupiter Olympius quotidie testimoniū perhibet. Est & Romæ in Octauiæ porticibus eius Venus, autor Plin. Hic etiā statuam Nemesis deæ, denûm cubitorum apud Rhamnuntē Atticæ oppidum fecit, quæ in manu mali ramum tenebat, ex qua parua surgebat cōplicatio. ubi teste Antigono Carystio inscriptum erat: Agoracritus Parius fecit. Hunc eñ discipulum suum Phidias adeo dilexit, ut nomē eius suo inscripserit operi, ex quo prouerbium: Rhamnusia Nemesis. Ex libro prouerbiorū Grȩcorū. Philopœmenes Megapolitanus defuncto patre Crausidc, puer admodū educatus est à Cleādro Mantinæo hospite paterno. Vir factus in magnā nominis famam peruenit: multaq; pro Achȩis gessit post Aratū ducem, qui paucis antè annis eos extulerat. primo pro eis cōtra Lacedæmonios pugnauit, eorūq; duces uarijs afflixit cladibus, Cleomenē, deinde Machanidam. Messenios quoq; Nabi tyranno superato imperio Achæorū subiecit: postremo cōtra Dinocratē Messenium, cuius opera Messenij rebellauerant, cum exercitu Achæorū missus, cum strenue se gessisset equo in prælio lapso corruēs, ab inimicis captus, & ad Dinocratē perductus est, ac ab eodē ueneno in custodia sublatus. Hunc postea sunt ulti Achæi, urbe per uim potita. Dinocrates metu inimicorū sibi manus attulit. Hæc ex Plutarchi epitome. Meminit Philopœmenis etiā Liuius in bello Maced. lib. 5. Qui eum floruisse dicit cū Qu. Flaminius res in Græcia cōtra Philippū gerebat, uirtutesq; eius multas cōmemorat. ut ibidem uidere licet. Philiscus uel Philistus dicitur autore Suida, Syracusanus historicus ꝓpinquus Dionysii tyranni, discipulus Eueni elegiarum poetȩ. scripsit res Siculas libris XII. & alia, ut autor Suidas. Plutarchus uerò in Dione de eodem sic scribit. Philistus à seniore Dionysio in exilium actus Adriam apud hospitem suum se recepit, ubi nactus ocium, maiorē historiæ suæ partē creditur absoluisse. Redijt sub iuniore Dionysio, à quo acceptus etiā in regni administrationem fuit. Aduersabatur maximè Platoni, tunc Syracusis agenti, quod ille tyrannidi infensus esset, hic faueret. Postremo cum obsesso Dionysio à Dione Syracusano, subsidium ex Iapygia allaturus properaret, cū classe interceptus ab inimicis crudelissimè necatus est. Fuit maxime tyrannorū amator. Eum magnopere laudib. extollit Ephorus. Quintilianus quoque sic ait. Philistus in historia ut Thucidide multo est inferior, ita aliquātulum iucundior. Philistus Ægineta discipulus Diogenis, ut uero Hermippus Stilponis, docuit literas Alexandrum Magnum: scripsit dialogos quorum est Codrus. Suidas. Philistus Milesius, orator Isocratis discipulus. erat enim prius tibicē optimus. Quapropter eum αὐλοτρύπην Isocrates uocitabat. Scripsit de arte Rhetorica & orationes nonnullas, ut autor idem. Philistus Cercyreus poeta tragicus unus è septem qui Pleiades uocātur apud Philadelphum, unde carmen Philisteum ab eo frequentatū emanauit. Idem. Philistion Nicæus, poeta Comicus Socratis tempore, mortuus præ nimio risu: nam fabulam φιλόγελων edidit. ut ex eo epigrammate perspici potest. ὁ τὸν πολυσύνακτον ἀνθρώπων βίον γέλωτι κεράσας Νικαεὺς φιλιστίων. Suidas. Phryne meretrix adamata à Grȩca iuuētute, adeo ut aurea ei statua Delphis dedicaretur. autor Ælianus de uar. hist. Philippos nunc dicam. Nam hoc solum nomen omnibus nationibus cōmune est. Grȩci eñ & Latini & Hebræi & Barbari Philippū sibi usurpāt. Igitur apud Grȩcos claritas eius nominis à Macedone Philippo exorsa est. Hic Amyntæ filius, puer quōdā bis obses datus ab Alexandro fratre, primum Illyrijs, deinde Thebanis conciliandæ pacis gratia. Quo tēpore per trienniū in domo Epaminondæ summi & philosophi & ducis pue-

ritiæ rudimenta exercuit. Inito imperio ante omnia cũ Athenienſibus bellum ſumpſit. Quib. per inſidias uictis, metu belli grauioris cũ om̃is necare poſſet, ſine precio dimiſit. poſt hos in Illyricũ penetrans, multa hoſtiũ milia cæcidit. urbem nobilem Lariſſam cepit. Inde Theſſaliam nil tale metuentẽ improuiſus expugnauit. His rebus feliciter geſtis Olympiadã Neoptolemi Moloſſorum regis filiam in matrimonium duxit: Methonem Magneſiæ urbem expugnauit, ubi dextrũ oculum ſagitta ab Aſtere milite miſſa amiſit. Lectus præterea dux à Thebanis cõtra Phocenſes eos abiectis armis fugã capeſſentes cepit ac diripuit: ſed & ciuitatibus Phocenſiũ quæ ſub auſpicijs eius militauerunt, nõ pepercit, eorũ bonis ac hominibus ſub corona uenditis. Poſt hæc Olynthios aggreditur, urbemq; antiquã ac nobilem deleuit. Auri in Theſſalia, argenti in Thracia metalla occupauit. Duobus fratribus Thraciæ regibus Philippum diſceptationũ ſuarum iudicẽ deligentibus, ille more ſuo præter ſpem cũ exercitu ſuperuenit, regnoq; utrunq; per fraudẽ ac ſcelus ſpoliauit: Ariſbã uxoris ſuæ propinquũ Epiri regem regno deiecit: Alexãdro adoleſcente Olympiadis uxoris fratre, quẽ ſtupri conſuetudine apud ſe habuerat, ad id adſcito. Byzantiũ deinde obſedit, ubi longa mora conſumptus ad piraticã ſe conuertit. Itaq; CL. è captis nauigijs merciũ, inopiam leuauit: Atq; relicto ad obſidionem Alexandro filio tunc XIX. annum agente, in Scythiam ueluti prędo ingreditur, dictitans ſe ſtatuam Herculi uotã in Iſtri oſtio dedicare uelle. Cui Matteas Scytharũ rex ad eum mandata dedit: Statuã mittat licebit, eum cum exercitu fines tranſire nõ paſſurũ. Philippus igit ſoluta Byzãtij obſidione, Scythas aggreſſus eſt ac ſtratagemate ſuperauit, puerorũ ac fœminarũ XX. millib. captis, pecoriſq; magna copia. auri uero argentiq; nihil, quod ſanè argumentũ eſt inopiæ Scythicæ. Reuertenti autẽ Triballi occurrerunt, prædę partem dicẽtes ſe uelle: negantibus prælium cõmittitur. In quo Philippus forte uulneratus grauiter penè mortuus iacuit. Vbi autẽ conualuit, diu diſſimulatum bellum Athenienſibus infert: Thebanis minime auxiliantibus, metu Philippi. Victi tandem ſuccubuere, ueterem libertatis gloriam amittentes. Philippus uero lęticiam diſſimulans, ſolito luxu iocisq; abſtinuit: captiuos reddidit, corpora ad ſepeliendũ tradidit. Alexandrum deniq; filiũ unà cũ Antipatro familiari Athenas ineundi fœderis & amicitię gratia miſit, cõtra Thebanos uero inſolenter ac crudeliter uictoria eſt uſus. Cõpoſitis in Græcia rebus, ad firmandũ rerum ſtatum omnium ciuitatum legatos euocat Corinthum, ubi conuenientibus omnibus, Lacedæmonij tantũ diſſenſere. Deinde repudiata, ob ſtupri conſuetudinem Olympiade: Cleopatrã Attali ſororem in matrimoniũ duxit, filiam nomine item Cleopatrã Alexandro eius filio quem regem Epiri fecerat, locat, proficiſcentemq; ad ludos die nuptiarũ, medium inter duos Alexandros generũ & filium, Pauſanias incautũ in tranſitu obtruncat. Erat hic inter Macedonas nobilis adoleſcens forma conſpicuus, uim ab Attalo paſſus, minime curãte imò ridente Philippo, quẽ ſceleris uindicem ſæpe fruſtra implorauerat. Vixit an. XLVII. regnauit XXV. poſt urbem conditam CCCC. Fuit Philippus natura blandus pariter & inſidioſus, & qui plura promitteret quàm præſtaret. Amicitiã non fide ſed humanitate colebat. Nulla apud eum turpis uincẽdi ratio. Alexandrũ ſucceſſorem habuit, uirtute pariter ac uitijs tum etiam fortuna ſuperiorem. Itaq; uincendi ratio utriq; diuerſa. Hic arte, ille aperte bella tractabat. prudentior hic cõſilio, ille animo præſentior ac magnificentior. Iram pater diſſimulare ac uincere, illi ut exarſiſſet, nec dilatio ultionis nec modus erat. Vini uterq; auidus, ſed ebrietatis diuerſa uitia: Patri mos erat de cõuiuio in hoſtes procurrere, periculis ſe temere offerre: Alexandro non in hoſtes, ſed in ſuos ſæuire. Regnare hic cum amicis uolebat, ille in amicos regna exercebat. Amari pater malle, ille metui. Frugalitati pater, luxuriæ filius magis deditus erat. Quibus artibus orbis terrę fundamenta pater iecit, operis totius gloriam filius conſummauit. Hæc ex libris Trogi VII. VIII. & IX. quoniam nullus hæc diligentius perſequitur, noſtro modo collegimus. PHILIPPVS Demetrij filius rex Macedoniæ à T. Quintio Flaminio uictus. Is ut autor eſt Liuius, cum uideret Annibalem feliciter in Italia res gerentem, legatos ad eum de ſocietate miſit, qui in reditu à Marco Valerio Flacco præfecto claſſis intercepti cũ literis, miſſiq; ad ſenatũ. ſtatimq; Leuinus Cos. cõtra eum mittitur, qui regẽ agentẽ Apolloniæ incautũ ſemiq; ſopitum nocte intempeſta adoritur. Ille in Macedoniam cum exercitu terreſtri itinere fugit, incenſis prius ſuis

ne

ne hostis potiret̃ nauibus. Leuinus adita Græcia ciuitates præsertim Ætolos in amicitiam adsciscere conat̃. Igitur post aliquot cõflictus deditionesq́ urbium, aduentãte Sẽpronio Cos. pax cum Philippo firmata: quam nõ diu seruauit. Nam postquam Annibal (ut Liuius in I. de bello Maced. scribit) in Africam redijt: Socij apud Romanos questi sunt, Philippũ rupto fœdere fines eorum populari, pecuniamq́ Carthaginẽ cõtra Romanos misisse. Romani igitur rem usq́ in belli finẽ dissimulauere. Quo peracto Macedonicum sumpsere. an. ab urbe DXLI. ac Sulpitiũ Gallũ Cos. ad id pop. misit, mãdãs ei de exercitu quẽ Scipio in Africam deportasset uoluntarios tãtum adsumeret. Sulpitius in Græciam traijciens, obuiam Philippum apud Pyrgum habuit, ubi ancipiti pugna certatum utrinq́, ac discessum. Breui post tẽpore iterũ cõmisso prælio Philippus superatus magna clade, clam ad angustias Ardumeæ, ubi è Græcia in Macedoniã arctæ rupium fauces breuiorẽ transitum reddunt, celeri equitatu cõtendit, itaq́ sese munijt. Post hæc Valerius Cos. successit in bello, à quo nil memorabile, ut ait Liuius gestũ. Successorẽ & ipse T. Q. Flaminium habuit, qui Philippũ in prælio penitus profligatũ, ad pacis fœdera coegit, unde amicus postea Romanorum cõtra Antiochũ auxilium eis tulit. Quare Romani Demetriũ filium obsidẽ ei remisere. Cuius uirtute & gratia Philippũ regnare permiserunt. Moti inuidia pater filiusq́ alter Perseus, eum de medio tollere quęritabãt. Quare Perseus Demetrium apud patrem insimulãs insidiarum cõtra se, patrem cõpulit iudicẽ inter utrunq́ filiũ uices suas quæri, ut est pulchra eius oratio disceptatioq́ apud Liuiũ. Interfecto tandẽ Demetrio Perseus succedẽs regno, cõtra Romanos ꝙ Eumeni regi in eorũ cõtrouersiis fauerẽt, bellũ mouẽs, à Paulo Æmilio uictus & in triumphum ductus est. Post quẽ Macedones Pseudophilippum Andriscum antea uocatum, cõditione seruum, ꝙ ora similitudinemq́ Philippi referret regno pręferunt, ne successor deesset qui eos cõtra Romanos tueretur. Is à Demetrio Syriæ rege ad quem auxilij gratia cõtra Romanos uenerat, captus ac Romã missus, custodiæq́ traditus est. Vnde clã postea aufugiẽs à Q. Cęcilio Metello prætore teste Plin. perdomitus est. Philippus medicus Alexãdri, teste Curtio lib. 2. Comes in eius expeditionib. & eũ olim ob Cydni fluminis frigiditatẽ graui morbo adfectũ liberauerat. antequã pharmaci poculum præberet literæ castris à Parmenone uenerũt, quæ Alexandrũ ut à Philippo caueret admonebãt tanquam à Dareo corrupto. Alexãder amici fidẽ probatã habẽs hausto poculo, literas Philippo legendas tradidit, cuius rei meminit etiã Plutar. Philippus item tres memorat Suidas. Amphipolitam unum & historicũ. Alterum grammaticum. Tertium uerò Comicum poetam cuius fabula Κωδωνιαςαί, addit Athenæus. Et hos quidẽ externos. Philippos Romanos nõnullos claros fuisse legimus. C. Marcius Philippus Cos. per saltus penetrauit in Macedoniã. Cõplures urbes occupauit. Deinde aduersus Dalmatas mouẽs, primo infeliciter, deinde ꝓsperè pugnauit. Cum quib. belli causa fuit, quod Illyricos populi Rom. socios uastauerãt. Liuius. L. Philippus orator, Crasso & Antonio proximus, sed longo interuallo proximus habebat̃. erantq́ ea in eo, quæ si quis sine cõparatione illorũ spectaret, satis magna diceret: summa libertas in oratione, multæ facetiæ: satis creber in reperiendis, solutus in explicãdis sententijs. Erat eñ in primis, ut tẽporibus illis, Græcis doctrinis institutus, in altercãdo cum aliquo aculeo & maledicto facetus: Hæc Cicero in Orat. Idem quoq́ in lib. de Orat. 3. ait. in hunc cùm esset cõsul Crassum oratorem in senatu acerbissimè inuectum proclamasse, sibi eum cõsulem minimè fore, cui senator ipse nõ esset. L. Philippum alium magna uirum autoritate in repub. inter amicos Augusti Trãquillus cõmemorat. Ædẽq́ Herculis & musarũ Romę ędificasse. Quod ad alias item nationes pertinet, Philippum Tetrarchã Herodis filium, & Philippos Gallię reges albi cõmemorauimus. Phileas præsul urbis Tomitanæ prius in Ro. repub. honoribus functus, eruditione liberaliũ artium ab incunabulis præditus, nouissimã hãc quæ prima est omniũ secundum deum, philosophiam ita suscepit, ut omnes qui præcesserãt meritis anteiret: Suppliciũq́ Socratis quod ille pro ueritate tulerat exẽpli gratia adducendo, postemo ad necẽ Christi causa deductus martyr excessit. Ex Hieronymo & Eusebio Philippides Comœdiarũ poeta haud ignobilis, ætate iam prouecta, cùm in certamine poetarũ præter spem uicisset, & latissimè gauderet, inter illud gaudiũ repẽte mortuus est. qđ & Diagoræ Rhodio accidit. Phlegõ Trallianus libertus Augusti, nõnulli

Hadriani

Hadriani dicunt. hiſtoriam ſcripſit Olympiadum libris XVI. uſq; uidelicet ad Olymp. CXXIX. Geſta undecunq;. De Faſtis Ro. lib. III. De locis in urbe Roma, & quomodo uocantur. Epitomen Olympionicarum libris II. & alia. Suidas. Phormus Syracuſanus, Comicus, Geloni tyranno familiaris & filiorũ ipſius altor. docuit fabulas VII. quas cõmemorat Athenęus. Phocylides Mileſius philoſophus tẽpore Theognidis, uterq; uerõ poſt bellum Troianum an. DXLVIII. Olymp. LVIII. ſcripſit elegias uerſibus, item exhortationes ſiue ſẽtẽtias ad uitæ inſtitutionem, quas Cephalea uocant, ut autor Suid. Ex his hodie nõnulla ſuperſunt carmina, quę ad bene beateq; uiuendi inſtitutionẽ pertinẽt. Phormio philoſophus Peripateticus, quẽ Annibal expulſus à Carthagine Epheſi apud Antiochũ regem audire cupijt. Ille ob aduẽtum Annibalis de re militari, deq; Imperatoris officio cœpit diſſerere. Tunc interrogatus Annibal quidnam de illo iudicaret cum omnibus admirabilis uiſus eſſet: Ille ſe multos ait deliros ſenes uidiſſe, ſed q̃ magis q̃ Phormio deliraret, uidiſſe neminẽ. Quid eñ loquacius fieri potuit, q̃ ante eum qui cũ po. Ro. de imperio tot annos dimicaſſet, Græcũ hominẽ, qui nunquã hoſtẽ, nunquã caſtra uidiſſet, pręcepta de re militari dare? Cic. de Orat. Phormio Crotoniata dux bello nauali Lacedæmonios uicit. Cuius meminit in Philippicis Theopõpus. Phormio dux Athenienſium in bello Peloponneſiaco, ut Thucydides in II. Phorcynodes poeta Comicus. fabulæ ipſius φίλαργος, μισούμενος, ut Athenęus. Photinus Ægypti adminiſtrator apud puerum Ptolemæũ qui Pompeiũ iuſſit interfici. Photinus hæreticus è Gallogręcia præſul Smyrnæus, Ebionis ſectã inſtaurare conatus, & poſtea à Valẽtiniano principe ab eccleſia pulſus. Plura ſcripſit uolumina in quib. uel præcipua ſunt, Cõtra gẽtes, & ad Valentinianũ libri. Hierony. Photinus pręſul Lugdunẽſis & martyr ſub M. Antonino. Phraotes rex Indorum ad quẽ Apollonius Tyaneus peruenit, quẽ cum de uictu interrogaret, reſpondit, tantũ uini bibo quantũ ſoli ſacrifico: quę aũt uenãdo acquiro, paſcũtur alij, mihi ſat fuerit ipſa exercitatio. Cibus mihi olera & palmarũ fructus, multa mihi quoq; ex arboribus naſcentia, quæ manus hæ plantauerũt. autor Philoſt. in uita Apollonij. Phyrne, nonnullis Phryne ſcribitur, meretrix accuſata, & in iudicio Athenienſi ob pulchritudinem abſoluta, quũ tunicam à pectore deduxiſſet. Hæc etiã quũ à Praxitele amatore opus quod ei uidereť inter ſua pulcherrimũ peteret, ille electionẽ dedit, quod aũt pulcherrimũ uideretur, dicere noluit. At illa finxit Praxitelis domũ flagrare, miſitq; ſubito nunciũ, partem iam operũ abſumptã. Ille percontatur, an Satyrus & Cupido ſint ſalui. Tũc Phyrne ſalua oĩa dixit, cupidinemq; ſibi ſumpſit, atq; hoc modo aſtutia Praxitelem cõpulit pulcherrima opera fateri, autor Pauſanias lib. I. Phyrnis Mityleneus citharœdus qui primus dicitur apud Athenienſes citharã pulſaſſe ac uiciſſe Panatheneo. Fuit autẽ diſcipulus Ariſtoclidis qui à Terpandro genus traxit. emicuit tẽpore Perſarũ in Græcia. Iſtrus aũt in libro de ſcriptoribus melicis Phyrnẽ Leſbium fuiſſe dicit ac cocum Hieronis tyranni: datũ poſtea cum multis alijs Ariſtoclidi. Suidas. Phrynicos fuiſſe plures cõperio. Vnum Athenienſem Tragicum: Theſpiadis diſcipulum, qui primus uultum fœmineũ protulit in ſcenam & Tetrametrũ reperit. Filium habuit Polyphradmonem poetã & ipſum Tragicũ, docuit Tragœdias IX. Alterũ item Athenienſem Comicum inter ſecundos antiquę comœdiæ, qui docuit fabulã unam Olymp. LXXXVI. Tertiũ Bithynicũ ſophiſtã, qui ſcripſit de Atticis dictionibus. Horũ autor Sui. Quartũ ducem Athenienſem lego apud Thucydidẽ. Publius & Laberius poetæ Mimorũ, Iulij Cæſaris familiares ambo, ſed Publius acceptior. Nam Laberij maledicentia ſimul & arrogantia Cęſar magnopere offendebať. Is Publius genere Syrus fuit, cõditione ſeruus, puer enim & forma & ingenio à Domitio manumitti & erudiri meruit. Romã uenit ad ludos Cæſaris, ubi Mimos ſuos egit, magno ipſius populiq; adplauſu. Autores Gellius, Macrobius. Huius ferũtur nõnullæ præclaræ ſentẽtię, quas nos alibi cõmemorauimus. C. Publius nobilis adoleſcẽs ad ſtuprũ ob æs alienũ coactus: uideať inter Papyrios. Pudens Senator Rom. ſub Antonino Imp. à Pio pont. cum tota domo Chriſtianus factus. Liberos habuit Pudentianã, Praxedẽ & Nouatũ, omnes inter ſanctos unà cum patre relatos. Hæ ſorores poſt mortem parentũ ex ſuis facultatibus ſanctis miniſtrabant, martyres ſepeliebant. Praxedis ultima fratris Nouati Thermas in uico Patricio tẽplũ cõſtituit: meruit & ipſa ſibi à poſteris tẽplum dicari, ubi cum ſuis multiſq; martyribus iacet.

O

QVADRATVS apoſtolorū diſcipulus præſul Athenieſis unà cū Philippi filiabus ꝓphetico ſpiritu clarus perhibet. Chriſtianos magnis ea tēpeſtate terroribus diſperſos ſua prudētia redintegrauit: Hadriano principi Athenas uenięti librū pro noſtra religione cōpoſitū dicauit, ualde quidē probatū. In quo ſuæ fidei rationē adſignat, uidiſſeq; plurimos in Iudæa qui uarijs preſſi calamitatibus liberati ſunt. Sed & mortuos quoq; reuixiſſe. Ex Hierony. & Euſebio. Quadraginta martyres, qui ſub Licinio Imp. apud Sebaſten Armeniæ urbē VII. Eid. Martij uarijs adflicti ſupplicijs, poſtremo fractis cruribus, crematiq;, & cineres in mare proiecti. Quinciorū proſapia Romę multiplex, ex ea quidē Cincinnati, Flaminij, Criſpini, Marcij diuerſis tēporib. claruere. De Flaminijs & Marcijs ſuprà narratū. L. Quin. Cincinnatus filiū Cęſonem petulantiſſimū abdicauit. Qui & à Cenſoribus ad Volſcos & Sabinos cōfugit. Hi duce Cælio Graccho aduerſus Ro. bellum gerebant, & Qu. Minutium Cos. in Algido mōte obſidebāt. Quincius dictator dictus, ad quē miſſus uiator nudum & arantē trans Tyberim offendit. Inſignibus ſumptis Cōſulē obſidione liberauit. Quare à Minutio & eius exercitu corona aurea obſidionali donatus eſt. Vicit hoſtes: Duces eorū in deditionem accepit, & in triumpho ante currum egit. XVI. die ꝗ acceperat dictaturā depoſuit ad agrum reuerſus. Iterum poſt an. XX. Dictator dictus contra Fidenates, qui legatos Romanorū contra ius gentium interfecerāt, pugnauit. Magiſtrum equitū Cor. Coſſum habuit, qui & Lartem Volumniū Ducem ſua manu interfecit. Quincius item Sp. Meliū regnum largitione frumenti adfectantē, in exercitu ſuo à Seruilio Hala magiſtro equitum necari iuſſit. Liuius iij. & iiij. T. Quint. L. Cincinnati filius Cincinnatus Cos. unà cum Cn. Iunio Mentone Dictatorem dixit ſocerū ſuum A. Poſthumium Tubertum. T. Q. Capitolinus qui ter Conſul fuit, quoniam neq; familiæ Quinciæ, neq; reipub. Cæſo Quincius quem ſuprà nominaui, reſtitui poſſet, falſum teſtem qui dicendæ cauſæ innoxio poteſtatē ademiſſet, iuſto ac pio bello perſequebatur. Cum Verginius ex Tribunis de lege ageret, duorum menſium ſpatium conſulibus datum ad inſpiciēdam legem, ut cum docuiſſent populum quid fraudis occultæ ferretur, ſinerent deinde ſuffragiū inire: hoc interualli datum res tranquillas in urbe fecit. Liuius libro III. Quint. Capitolinus quinquies Conſul quarto Conſulatu poſt Decēuiros exactos Volſcos ſuperauit, plebē ſedauit. Cuius extat apud Liuium pulcherrima concio. Quintū cōſulatum cum M. Geganio Macrino geſſit, in quo cum ipſius collega de Volſcis triūphaſſet, eius armati gloriam, concordiæ paciſq; domeſtica cura, iura infimis ſummiſq; moderando ita tenuit, ut eum patres ſeuerum Conſulem, & plebes ſatis comem, crediderint. Et aduerſus Tribunos autoritate plura quàm certamine tenuit. Quinq; Conſulatus eodē tenore geſti, uitaq; omnis cōſulariter acta, uerendum penè ipſum magis quàm honorabilem faciebat: eo Tribunorum militarium nulla mentio his Conſulibus fuit. Liuius lib. III. T. Quin. Criſpinus & M. Marcellus Coſs. cum apud Salapiam cōtra Annibalem explorabundi cum paucis è Caſtris egreſſi, hoſtium inſidijs intercepti. Marcellus quidē interficitur: Criſpinus uulneratus paulopoſt exceſſit. Hic & Badium quendam Campanū hoſpitio quondam ægrotantē excepit, curariq; humaniter iuſſerat. Badius uero eum poſt defectionem Campanā aduerſus eius patriam uenientem ultro prouocauit ſingulari certamine. Cui Criſpinus hoſpitij iura ſe non uiolaturū reſpondit. Tunc illum ſæpius inſtantem Criſpinus exagitatus aggreditur, haſtaq; humerum eius trāsfixit, ac ſpolijs potitus eſt. Ille turpiſſimè uulneratus aufugit ad ſuos. Liuius XXVII. T. Quincius Criſpinus Valerianus. C. Calpetanus. Statius Rufus. C. Pontius Pelignus. C. Patronus Vmbranus. M. Craſſus Frugi curatores Locor. Publicor. Iudicād. ex S.C. Cauſa cognita ex priuato in publicū reſtituerūt. Repertū hoc marmor paucis ante annis in Auentino poſui, uti cerneretur Quinciū per C. ſcribendū eſſe. Reperitur & in alijs locis. P. Quincius qui à Neuio quodā oppugnabatur & ui à fundo deiectus fuerat, infamiaq; adfectus, defenditur à Cicerone, aduerſante Hortēſio Neuij patrono. Quintus poeta Romanus admo

dum

dum adolescens Homeri Rhapsodiã imitatus, eodem carmine atq; eadẽ lingua Græcũ poema scripsit usq; ad finem belli Troiani, exordiens ubi desinit Homerus. Quod opus adhuc extat: Græci Κοΐντον eum uocant. M. F. Quintilianum ortum in Hispania constat è ciuitate Calaguritana, ut Eusebio placet. Hierony. uerò ex ea ciuitate fuisse scribit, ex qua etiam tempore Theodosii Cæsaris Aur. Prudentiũ Clementẽ Christianum poetã floruisse testatus. Ipse deniq; Quintilianus Hispanos prouinciales suos uocat. Romã dicunt cum Galba uenisse, breuiq; tempore postea in familiaritatem Domitiani principis ueniẽs eius nepotes erudijt. Ludũ Romæ aperuit, primusq; è fisco salariũ tulit. Scripsit Declamationes, quas quidã Quintiliani alterius declamatoris dicũt esse. Cuius Seneca in vi. decla. lib. meminit. Institutionũ quoq; lib. xvi. adeo quidẽ utiles & posteritati probatos, ut noster Hieronymus eos se diligẽter lectitasse, & inde in secularibus literis profecisse fateatur. Non erit ab re duorum grammaticorũ nostri tẽporis super hoc sententias manifestare diuersas. Laurentius Valla eũ in præceptis Ciceroni pręferebat, stiloq; eius & doctrinæ magnopere adhæserat. Philelphus uero eius æqualis, sibi dissimilẽ dicebat, cõtraq; eius præcepta facientẽ: nullasq; aut delectãdi partes, aut mouẽdi habere. Ego uerò Vallæ potius adsentior. Huius item & Martialis in epigrãmate & Cęcilius in epistolis meminere, qui & præceptorẽ eum habuit & in locanda filia iuuit. Quintiliorũ quoq; Romæ genus sicuti & Sextiliorũ. Quintus quoq; & Quintilius & Quintilia martyres apud Surrentũ dicuntur fuisse. Quirinus item unà cum Mario Martha & alijs sub Claudio. Quirinus etiam Tribunus sub Traiano cum Alexandro pont. & Hermete urbis præfecto. Nomen hoc à Romulo fluxit, ex hasta qua ille utebatur.

RAbirius præno. A. eques Romanus, Perduellionis, id est, crimine lęsæ maiestatis accusatus à T. Labieno Trib. pleb. quod Saturninũ uirum sceleratum & hostẽ patriæ in tumultu occiderit, defensus à Cicerone in semihorę curriculo, oratio imperfecta reperit̃. C. Rabirius Posthumus à Memio repe. accusatus, à Cicerone defensus, simul & ex multis inepte factis. Ragonio Vincentio Celso V. C. à primo ætatis introitu in actu publico fideli exercitatione uersato: cuius primæuitas officio sedis urbanæ aduocationis exercita, fidẽ iunxit ingenio, prudentiæ miscuit libertatem, ita ut nemo de eius industria nisi ille contra quem susceperat, formidaret. Cuius adcessus ætatis, amplissimi honoris & qui solent senioribus prouenire ornamenta promeruit. Nam rexit annonariam potestatem urbis æternæ ea æquitate, ut inter omnes qui ad eum animo litigantis intrassent, parentem se plerunque magis his quàm iudicem præbuisset. Hinc etiã factum est, ut Messores nos portuenses, quibus uetus fuit cum Caudicarijs diuturnumq; luctamẽ, uoti cõpotes abiremus, ut utrunq; corpus & beneficio se & uictoria gratuletur adfectũ. Nam ut hoc esset indicio, iam posito magistratu, statuam patrono præstantissimo testimoniũ gratulationis exsoluimus, cum res non adulatione priuata, sed iudicio, posito in ocio & quiete reddatur. Hanc inscriptionem Romæ in insula repertam ideo posui, quod mihi satis elegans, stilumq; Plinij seu Taciti aut illorũ temporum eloquentissimi alicuius referre uisa est. Rabanus Anglicus monachus, summusq; Theologus, carmine prosaq; disertus, ut scribũt Ricobaldus Ferrariensis, & Ptolemæus Lucensis: fuit præsul Meldensis, Bedæ discipulus, tempore Ludouici Pij & Gregorij v. scripsit in librum Paralipomenon II. & Macchabęos. habuit etiam Conciones ad populum. Scholam Parisiensem tunc primum inchoatã sua doctrina celebriorem reddidit. Rainaldus dux Alemannorũ in prima expeditiõe Hierosolymitana cum Balduino & Gottifredo Gallicis ducibus, primo cõgressu à Saracenis obsessus, deditione fidem Christianã deseruit. Rainaldus alter præfectus in Italia relictus à Friderico II. Imperatore in Hierosolymitanã expeditionẽ profecto, Gregorio IX. sedente plures Pontificis terras inuasit. Hos uero & meritis & tempore præcessit Rei. Constantij frater qui Perusiæ sub Totila martyrium subijt. Regulorũ familiam tradit Iosephus ex Corduba originem habuisse. Suntq; in Attiliorum nomẽ adsciti. De his in Attilijs narraui. Sancti huius nominis duo præcipui. Prior Regulus confessor, natione Græcus cum Dionysio Ariopagita in Galliam profectus, ab eoq; pręsul Arelatensis factus ac ibidẽ sepultus. Alter præsul in Africa, insectatione Vandalica expulsus in littus Hetruscũ applicuit unà cum Iusto & Clemente, ac è uestigio Populoniensibus

ensibus pręfuit:posteri dein Castrū eius nomini dicarunt, caputq; ante hos annos in his locis repertū Pisas retulerunt. Remigij duo, ambo præsules ac clari. Alter Altissiodorēsis, tēporibus Formosi pōt. & Berēgarij primi, plura in sacro eloquio enarrauit. Scripsit & in Matthæi Euangeliū, in epistolas Pauli. Alter uerò Remensis inter sanctos relatus, qui Clodoueū Gallorum regem Christianum primum fecit: de quo in historia Gallorū diximus. Reparata uirgo XII. annorū nobilis, patria Cæsariensis, ibidē sub Decio martyr, translata deinde post multa secula Florentiā, eiusq; nomine templū dicatum. Rodo discipulus Tatiani, in sacros libros plura edidit opuscula, pręcipuū aduersus Martionē: præterea in Hexameron nobilē tractatū sub Commodo & Seuero principibus. ex Hieronymo. Romuli martyres tres, unus præsul Fesulanus à Petro institutus in descriptiōe Volaterrarū mihi narratur. Alius cum Donato & Secundiano in urbe Concordia. Tertius in Mauritania sub Maximiano. Romulus Asylū omnibus patefecit, & magno exercitu facto, cùm uideret cōiugia deesse, per legatos à finitimis petijt: quibus negatis ludos Consualia simulauit, ad quos quū utriusq; sexus multitudo uenisset, dato suis signo uirgines raptæ sunt: ex quibus una pulcherrima cum magna omniū admiratione duceretur: Talassio eam duci responsum est: quæ nuptiæ quod feliciter cesserāt, institutū est, ut omnibus nuptijs Talassi nomē uocaretur. Primi igitur Ceninenses ob uicinorū iniuriam cōtra eos bellum mouerūt, quos Romulus uicit, & ab eorū duce Acrone singulari certamine superato, opima spolia detracta, Ioui Feretrio in Capitolio dicauit. Sabini itē ob raptas bellum mouentes, cùm Romā propinquarēt, Tarpeiam uirginem nacti quæ aquæ causa sacrorū gratia hauriendę descenderat: per eam pactione armillarū & annulorum, quos in sinistris manibus gerebāt, ubi in arcem introducti fuere, eandem præcipitauerūt. Romulus aduersus Tatium qui montē Tarpeiū tenebat, processit, & in eodē loco ubi nunc Romæ forum est, pugnā cōseruit, ibiq; Hostus Hostilius dux Ro. fortissimè pugnando cecidit, cuius interitu consternati Ro. fugere cœperunt. Tunc Romulus Ioui Statori ædem uouit, & exercitū statim seu fortè, seu diuinitus restituit. Tunc raptæ in mediū processerunt, hinc patres, hinc coniuges deprecātes, pacem cōciliarunt. Romulus fœdus percussit, & Sabinos in urbem recepit. Populum à Curibus Sabinorū oppido, Quirites uocauit. Centum senatores ab ætate patres appellauit. Tres equitū Centurias instituit, quas suo nomine Ramnes, à Tatio Tatiēses, à Luci cōmunione Luceres appellauit. Cùm ad Capreæ paludē exercitum lustraret, nusquā comparuit: unde inter patres & populū seditione orta, Iul. Proculus uir nobilis in concione iureiurando cōfirmauit, Romulū à se in colle Quirinali uisum augustiore forma cùm ad deos abiret: eum deniq; pręcipere, ut seditionibus abstinerēt, uirtutem colerent, futurū ut omnium gentium domini existerent. Huius autoritati creditū est. Ædes in colle Quirinali Romulo constituta. Ipse pro deo cultus Quirinus est appellatus. Ex Cæci. & Liuij primo. Numa Pompilius è Curibus Sabinorū ad regnū adscitus, ut ferum populum religione molliret, ædē Vestæ fecit, uirgines Vestales legit. Flamines tres, Dialē, Martialē, Quirinalē. Salios Martis sacerdotes XII. instituit. Pōtificē max. creauit. Portas Iano gemino ædificauit. An. in XII. menses distribuit, addito Ian. & Feb. pluresq; leges utiles tulit, omnia iussu Egeriæ coniugis suæ facere simulās, ob quam iustitiā nemo ei bellum intulit. Collegium Fabr. ęrariorum instituit ob Mamurā qui ancile de cœlo delapsum expresserat. Solutus morbo in Ianiculo sepultus est: ubi post annos arcula cū libris reperta, qui libri quod causas leues sacrorum continebant, ex autoritate senatus cremati sunt. Cæcilius. Tullus Hostilius Hosti Hostilij nepos, qui in bello Sabinorū pro patria cecidit, eiusq; meritis rex creatus, bellum Albanis indixit, quod Trigeminorū congressus finiuit. Albam ob perfidiam ducis Metij Suffetij diruit: Albanos etiam Romā traducens in mōte Cælio urbi ab se addito locauit, ubi & curiam Hostiliam cōstituit. Et dum Numā sacrificijs imitaretē, Ioui Elicio litare nō potuit. Fulmine ictus cū tota regia flagrauit. Cęcilius. Ancus Martius Numæ ex filio nepos, æquitate ac religione auo similis: Latinos bello domuit, quib. in ciuitatē adscitis Auentinū adsignauit, quē mōtem simul cum Ianiculo urbi adiecit. Pōtem Sublicium in Tyberi fecit, noua mœnia oppido circūdedit, Syluas ad usum nauium publicauit, Salinarum uectigal instituit, Carcerem primus ædificauit, Ostiam coloniam maritimis commeatibus opportunā in ostio Tyberis deduxit, Ius feciale

ciale, quo legati ad res repetendas uteretur, ab Equiculis tranſtulit. His rebus intra paucos dies confectis, immatura morte præreptus non potuit præſtare qualem promiſerat regem. Cæcilius. Tarquiniorum genus ab Hetruſcorū oppido Tarquinijs, quo Demaratus profugus Corintho ſe contulit. Hic filios habuit, Lucumonē & Aruntem, qui patre ſuperſtite & uxore grauida relicta, deceſſit. Auus neſcius uētris, nepotē in teſtamento prĕterijt, ex quo ille natus, Egerius ab egendo eſt appellatus. Lucumon Romam uenit, receptuſq; in amicitiam Anci regis, tutor etiam filiorum eſt relictus, potētiaq; adeó ualuit, ut eiectis pupillis regno ſuccederet. Tarquinius Priſcus à patria dictus. Is cētum additis patrum numerum auxit. Latinos ſubegit. Circum deſignauit qui nūc maximus dicit̄, ubi ſpectacula ſibi quiſq; faceret foros appellatos, furcis duodenos ab humo pedes altis ſuſtentata. Ludicrū fuit, equi pugileſq; ex Hetruria adciti, ſolēneſq; deinde mā ſere: Ludi Romani magniq; uarie appellati. Præterea Sabinorum bello petitus equitū Centurias ampliauit. Accij Nauij ſcientiam diuinatione tentauit. Sabinos uicit, urbem muro circumdedit. Cloacas fecit. Cumq; XXXVIII. annis regnaſſet, Anci proles eiecta, Seruij ſucceſſionem ſibi præferri dolens, dat operam, ut duo paſtores ſimulata rixá regem uulnerarēt: ſed Seruio ſocero ſuccedente, illi Sueſſam Pometiam exulatū ierunt. Ex Liuij primo. Seruius Tullius Corniculani & Ocreaticæ captiuæ filius cùm in domo Tarquinij priſci educaret̄, flammæ ſpecies caput eius amplexa eſt: Quo uiſo Tanaquil regis uxor ſummā dignitatem portendi intellexit, Coniugi perſuaſit ut eum ſicuti liberos ſuos educaret. Qui cùm adoleuiſſet gener à Tarquinio adſcitus, & cùm rex occiſus eſſet, Tanaquil ex alto loco ad populum deſpiciens, ait: Priſcum graui quidē, ſed nō letali uulnere accepto expectarent, interim dum cōualeſceret Seruio Tullo audientes eſſent. Is igitur quaſi precario adminiſtrare cœpit autoritate ſenatus, inuito populo, rectē tamen imperium adminiſtrauit. Et Hetruſcos ſæpe domuit, Quirinalem, Viminalemq; colles & Exquilias urbi adiecit. Aggerem, foſſaſq; fecit, populū in tribus quatuor diſtribuit: Dianæ templum cum Latinis in Auentino fecit. Duas habuit filias, mitem alterā, alteram ferocem. Cùm Tarquinius totidem filios pari animo haberet, ut omniū mentes morum diuerſitate leniret, ferocem miti, mitem feroci in matrimoniū locauit. Sed mites ſeu forte, ſed fraude perierunt, feroces morum ſimilitudo cōiunxit. Statim Tarquinius Superbus à Tullia incitatus, aduocato ſenatu regnū patrium repetere cœpit: quo audito Seruius dum ad curiam properat, iuſſu Tarquinij gradibus deijcitur, & domū refugiens interfectus eſt. Tullia ſtatim in forum properauit & prima cōiugem regē ſalutauit, à quo iuſſa turba decedere cùm domū rediret, uiſo patris corpore, mulionē cūctantem, ſuper ipſo corpore carpentū agere præcepit. Ex quo uicus ille ſceleratus eſt dictus. Tullia deinde cum coniuge in exiliū acta. Ex Cælio, Liuio, & Ouidio de Faſtis. L. Tarquinius Superbus, Tarquinij F. cognomē à moribus meruit, occiſo Seruio Tullo regnum ſceleſte occupauit: bello tñ ſtrenuus Latinos, Sabinoſq; domuit, Sueſſam Pometiā Etruſcis eripuit. Gabios per Sextum filium ſimulato transfugio in poteſtatē redegit. Ferias Latinas primus inſtituit: lacus in Circo & cloacam maximā fecit, ubi totius populi uiribus eſt uſus, unde illę foſſæ Quiritū ſunt dictę. Cùm Capitolium inciperet, caput hominis inuenit, ex quo cognitum eam urbem gentium caput futurā. Omnibus quoq; diſcedentibus, Terminus & Iuuentas amoueri ex aris ſe non paſſi ſunt. Ex Volſcorū præda templum Ioui in Capitolio fecit. Armatos circa ſe ad corporis cuſtodiā habuit. Turnum Erdonium ex Aritia fraude interemit. Demū cùm in obſidione Ardeæ filius eius Lucretiæ ſtuprum intuliſſet, cum eo in exilium actus, ad Porſenā Etrurię regem confugit. Cuius ope regnum retinere tentauit. Pulſus Cumas conceſſit, ubi per ſummā ignominiam reliquum uitæ tempus exegit. ex Cæci. & Liuij primo. Tarquinius Collatinus, ſorore Tarquinij Superbi genitus, in contubernio iuuenum regiorum Ardeæ erat: ubi forte quū in conuiuio coniugem ſuam unuſquiſq; laudaret, placuit experiri. Itaq; equis Romā petunt, regias nurus in conuiuio uel luxu deprehendunt. Inde Collatiā petunt, Lucretiam inter ancillas in lanificio offendunt. Itaq; ea pudiciſſima iudicata. Ad quam corrumpendā Tarquinius Sextus Collatiam redijt, & iure propinquitatis in domū Collatini uenit, cubiculum Lucretiæ irrumpit, pudicitiā expugnat: illa poſtero die aduocatis patre & cōiuge è caſtris, rē expoſuit, & cultro quē ueſte texerat, ſe occidit. Illi exitio

regum rem uindicauerunt. Tarquinius cum prole tota eiectus ad Manilium Tusculanũ generũ suum cõfugit: Latinosq́; oẽs concitat. Cõtra quos Posthumius missus. Ex Cæ. & Liuij primo. Quãdo hic sumus, Lucretiam Christianã non prætereibo, quæ uirgo Hispana & martyr apud Emeritam Hispaniæ ciuitatẽ sub Præside Daciano Maximiani tempore passa est. Romanus nomine ac patria, arte miles, à Laurẽtio deductus ad fidẽ, quẽ in custodia iussu Imp. Decij seruabat, martyr & ipse sub eodem. Sepultus in agri Verani crypta. Hoc etiã nomen multi Imp. Constan. ambitiose sibi usurpauere. L. Roscius Otho Trib. pleb. legẽ tulit, ut equitibus Romanis in Theatro XIIII. gradus proximi adsignarẽtur, qui censum CCCC. LLS. haberẽt. autor Liu. Roscius Gallus Comœdus præceptor Ciceronis, in pronũciationis & gestus exercitatione, eò uenit præstãtiæ, ut cum de perfecto in arte aliqua loquimur Rosciũ dicamus in arte sua, aut Rosciũ in scena. Hic cũ obliquos haberet oculos, turpisq́; esset aspectu, primus persona in scena usus est, populus tñ eum sine persona intueri malebat ob pronunciãdi dulcedinẽ, ut Cicero planè de Orat. demõstrat. Scripsit & librũ in quo & histrioniã eloquentiæ cõparauit. In hunc cum puer esset Catuli lasciuũ epigrãma in Catulo diximus. Et hic inter Ciceronis clientes ab eo defensus. A quodam eñ Fannio LLS. CCCLIII. poscebatur debita in rationibus pro socio. Cũ tamẽ debitum illud nõ in codice, sed in aduersaria notatũ esse dicat. Aduersaria eñ tabula est, ex qua ad codicẽ Ephemeridum rationes reducũtur. Roscius Amerinus, defensus à Cicerone in causa parricidij. Patrem eñ hominẽ locupletẽ quidã interfecerũt clam, filius per occasionem discordiæ cuiusdã quæ inter eos interuenerat, paternæ cædis autor accusatur. Præda ad quendã Sullæ satellitẽ, L. Cor. Chrysogonum eius accusatorem redibat, patrono Erucio quodã, quam causam primã egit postq̃ redijt ex militia annos natus XXIII. ut autor Cor. Nepos apud Plutarchũ. Nemine itaq; ob Sullæ metum audente defensionẽ suscipere, Cicero prouinciã suscepit. L. Rufus Purpurio legatus Romanorum in concilio Ætolorum orat apud Liu. lib. XXXII. Rufus sub Scipione Africano Centurio scripsit eius gesta, & quæ in bello pręparanẽ. autor Appianus in historia. Virginius Rufus orator egregius, interfectus à Nerone. de quo Tacitus. Virginiũ Rufum claritudo nominis extulit. Et paulo inferius. Nã Virginius Rufus studia iuuenũ eloquẽtia, Musonius præceptis sapiẽtiæ fouebat. Satrius Rufus, de quo Cęcilius in epist. Satrius Rufus, inquit, cui est cum Cicerone ęmulatio, & qui nõ est cõtentus eloquẽtia seculi nostri. Rufus poeta Bononiensis, cuius meminit Martialis: Funde tuo lachrymas orbata Bononia Rufo. Et resonet tota plãctus in Æmylia. Festus Rufus scripsit epitomen rerum Romanarũ quæ extat, nõnulli Sextum malè scribunt. Nam & Festi Rufi alterius q̃ fuit Græciæ Procõsul legiẽ adhuc Athenis memoria Græcè inscripta ad Columnã in arce ante Palladis templũ, quod in Geographia posuimus. Rufus medicus sub Traiano principe qui multa conscripsit, quorum nil ad nos peruenit. citatur sæpe testis ab alijs. Rufus Corinthius sophista, quanquã diuitijs & generis nobilitate pollebat, plus tñ ad eius laudem dicendi gloria linguæq́; gratia contulit. autor Philostratus in sophistis. Rufus & Cosmus martyres apud Philippos Macedonię tẽpore apostolorũ. Cor. Rufinus Cõsularis à Fabricio censore damnatus, quod X. põdo argenti apud eum inuenta essent. uide in Fabricio. Rufinus alter unà cum Stilicone & Gildone relictus à Theodosio seniore imperij administrator, ꝓ tutela Arcadij & Honorij filiorũ: Gildo in Africa, Stilicon in occidente, Rufinus uerò in oriente: omnes sanè cupiditate regni incensi, in suos arma imperatores uerterunt, ex quo diuersis modis oppressi perierunt. Rufinus presbyter Aquileiensis, Græcè Latineq́; eruditissimus, multis iuuit Christianos librorum interpretationibus. Eusebij Cæsariensis historiã uertit. Cui X. & XI. librum ipse addidit. Gregorij Naziãzeni plures sermones, ut in eius uita diximus. Basilij item. Iosephum, Pamphilum aduersus Mathematicos, Sexti & Euangelij sententias. Enarrauit & ipse Symbolum, Obtrectatori operum suorũ duobus uoluminibus respõdit. Æmulus atq; obtrectator fuit Hieronymi nostri ut Origenis adsertor, quodq́; ab eo reprehensus sit quod eius libros, περὶ τῶν ἀρχῶν, qui cõtra fidem sunt, cõuerterit. Ex epistolis autem inter se missis constat quæ sit utriusq; ingenij uitæq; ac morum differentia. Rufinus & Valerius martyres apđ Suessiões sub Maximiano. Rufina & Secũda Romanę uirgines, patre Asterio & matre Aurelia, martyres sub Valeriano. P. Seruilius Rullus

primus

primus Romanorũ ſolidum aprum appoſuit: autor Plinius: qui ait huius filiũ fuiſſe P. Rullũ illum qui Tribunus pl. legem agrariã promulgauit, ut decemuiri agros per totũ orbẽ Pop. Ro. diuiderẽt, impugnatus a Cicerone Cos. luculenta oratione. Rutilius Geminus libros pontificales fecit. De quo Cicero. Rutilius in quodã triſti & ſeuero dicẽdi genere uerſatus eſt, magnũ munus de iure reſpõdendi ſuſtinebat. Sũt eius oratiões ieiunæ, multa præclara de iure, doctus uir à Græcis literis eruditus. Panætij auditor, prope perfectus in Stoicis. Cic. in Bruto. P. Rutilius primus legẽ pugnandi militibus tradidit: De quo Valerius: Armorũ tractandorũ meditatio à P. Rutilio Cos. Cn. Manlij collega militibus eſt tradita. Is enim nullius ante ſe Imperatoris exemplũ ſecutus ex ludo C. Aurelij Scauri doctoribus gladiatorũ adcerſitis, uitandi atq; inferendi ictus ſubtiliorem rationem legibus ingenerauit. Hic actus in exiliũ à partibus Sullanis, & à Sulla deinde redeundi poteſtate facta, reſpondit illud quod à Seneca in VI. lib. de beneficijs ponit: Malo ut patria mei exilij erubeſcat, q̃ reditu mœreat. M. Rutilius Cẽſorinus teſte Va. de moderatione, iterũ Cenſor creatus, in cõcione populũ corripuit q; eã poteſtatẽ bis ſibi detuliſſent, cuius maiores quia nimis magna uideret, tempus coarctandũ iudicaſſent. P. Rutilius uir ſummę innocentiæ, qui legatus C. Marij Procos. à publicanorũ iniurijs Aſiam defenderat, inuiſus equeſtri ordini penes quẽ iudicia erãt, repetund. damnatus in exiliũ miſſus eſt. Liu. LXX. Rut. Lupus Rhetor ſcripſit de arte, Gorgiã ſecutus non illũ Leontinum, ſed aliũ ſui temporis. Cuius quatuor lib. in unũ ſuũ tranſtulit. Quint. IX. Rutilius Gallus poeta. Cuius elegia quędam iter ſuũ cõtinens haud ignobilis nuper inuenta eſt.

SABINOS claruiſſe plures legimus. Clodius Sabinus declamator tẽpore Senecæ lepido uir ingenio. Is cum in Cretã cum Appio Procos. profectus eſſet, in theatro Græci poſtulare cœperunt ut Sabinus ſummũ magiſtratum gereret. Mos autẽ erat barbam & capillum Magiſtratui Cretenſium ſubmittere. Surrexit & ſilentio manu facto: Hunc Magiſtratum inquit, ego Romę bis geſſi. Bis enim reus cauſam dixerat: Græci autẽ non intellexerunt. Idem cum reus rogaretur ut in latomias transferretur: Non inquit: quenquã ueſtrum nomen latomiæ decipiat, illa ẽm animo meo lauta res eſt, uocabulo carceris ad genus pulpamẽti trãslato. Iocabaẽ in miſerijs, in quibus iocari debuiſſe quis neſcit, potuiſſe quis credit? Seneca in Decla. Sabinus Veſpaniani frater interfectus à Vitellio, q̃ Veſpaſiano res cõtra Iudęos gerente poſt Othonis mortẽ Capitolium cum ęde Iouis occupauerat. Sabinus ſophiſta ſub Hadriano principe ſcripſit iſagogen ad materias & hypotheſes, declamandi libros IIII. præterea in Thucydidẽ enarrationẽ. Suidas. Sabinus Maſurius ſcripſit Faſtorũ & rerum memorabiliũ libros. Sabinus Præſul Heracleæ Macedoniarũ, ſecta Arrianus. Is omnis Orthodoxos qui ſeſe in concilio Niceno contra Arriũ ſubſcripſerant, idiotas & ignauos eſſe palã dictitabat, ac propter ignorationẽ lapſos, haud memor qđ inter hos erat Euſebius Cæſarienſis, quẽ ipſe fide dignum teſtem in religione ac principẽ prædicare ſolebat. Socrates in hiſtoria tripertita. Sabinus Syrus memorandę fortitudinis, qui tẽpore Titi primus Hieroſolymæ muros aſcendit: autor Ioſephus. Sabinus Tyro q̃ ſcripſit περὶ κηπευμάτων, id eſt, de Hortenſibus. Pli. lib. XX. Cap. IX. Martyrio quoq; cõſpicuit Sabinus martyr ac Præſul apud Aſſiũ una cum Exuperantio & Marcello diaconis ſub Diocletiano. Itẽ alter apud Damaſcum, cum Iuliano, Macrobio, Craſſo, Paula & nõnullis alijs. Fuere & Sauini mutatiõe unius literę totidẽ Profeſſores. Vnus Pręſul Placentinus: Cuius iuſſu Padus olim graſſando extra alueũ per regionẽ intra ſuos terminos prodigioſe reductus eſt. Alter Pręſul Canuſinus tẽpore Totilę regis floruit. Amborũ meminit Gregor. III. Dialogorũ. Sabinę nominatę Hadriani principis uxor. Sabina Poppea Neronis, ab eo prægnãs calce interfecta, ut refert Tacitus. Martyres itẽ duę. Vna matrona Romana Valẽtini ſenatoris uxor, Herodis Metallarij filia, ſub Hadriãno principe gladio cæſa. Cuius uenerabile tẽplum Romę uiſiẽ in Auẽtino à Petro Illyrico urbis presbytero dicatũ. Altera in Hiſpania paſſa ſub Præſide Daciano Maximiani tẽpore unà cum Vincẽtia & Chriſtiana. Sabas Abbas impe. Theodoſio è Cappadocia uenit Hieroſolymam, ubi uſq; ad extremũ uixit paruo ſibi ædificato tugurio, quotidie loca religioſa luſtrãdo: eius deinde reliqę trãslatę Venetias. Sabellus Hæreſiarcha circa Galli principis & Stephani Pon. tẽpora. De q̃ Dionyſ. Pręſul Alexãdrinus apđ Euſebiũ ſic ait. Quid dicam

cam de ea doctrina quæ apud Ptolemaidē Pantapoleos ciuitatem nuper exorta eſt, plena peſtilentiæ, negās uerè eum eſſe filiũ patris, nec primogenitũ om̄is creaturę, ſimul & S.S. auferēs intellectum: pro quibus cùm utræq; partes ad me ueniſſent, & præſentibus fratribus quæ commota fuerāt diſcuſſiſſent, etiam literis ſum proſecutus, quarũ tibi exempla tranſmiſi. Euſebius lib. VII. C. Saluſtius Criſpus Romana primus in hiſtoria, ut ait Martialis: Thucydidi ex Gręcis opponit̃ à Quintiliano, elegātia dicendi, attica breuitate, ſententiarũ crebritate. Taxatur autē à Pollione ut nimis antiquarius, & ex Catonis originibus uerba mutuatus. Trogo autē, quod orationibus nimis longis ac directis utatur, ſicuti etiā Thucydides. Hic ille inimicus Ciceronis, diuitijs præditus. Cuius hortorũ ueſtigia adhuc cernimus Romæ. Hic etiā ille alienæ luxuriæ grauiſſimus obiurgator & cenſor, qui Metellũ Pium in hiſtoria reprehendit, quod pręter eius & populi Ro. dignitatē & modeſtiam cōuiuijs in Hiſpania omniq; luxu uteretur. Poſtea uero ipſe deprehēſus in adulterio ab Annio Milone & loris bene cæſus, & poſtquā pœnas dediſſet amiſſus eſt: autores Varro. Macrobius. Gellius. Sāpſon in ſacris uoluminibus legit̃ herculeo robore fuiſſe, ac cōtra Philiſteos multa facinora feciſſe, inter quæ mille quōdā hoſtes aſini maxilla interfeciſſe. Ligatus domũ cōcuſſu diruit, quæ multos necauit, à Dalida demum meretrice ob amorē ſuperatus, crinem fatalem in quo robur omne continebat ei manifeſtauit, quo ille abſciſſo in hoſtiũ manus uenit. Sāpſon alter Præſul Dolēſis tempore Iuſtini iunioris ſanctitate clarus. Sappho Lesbia Lyrica Olymp. XLII. tēpore Alcæi & Steſichori. Fratres habuit Laricum, Charaxum, Eurichum: coniugē uerò Cercylam ditiſſimũ uirum ex Andro, ex quo filiam ſuſcepit Clio nomine. Scripſit lyricorũ libros IX. Prima plectrũ meruit. Pręterea epigrammata, elegias, iambos, & monodias. Aliam dicunt item Lesbiā fuiſſe Pſaltriā, ob amorē Phaonis adoleſcentis ſcripſiſſe uerſus, & ex Leucade præcipitē ſe dediſſe. Hæc Suidas. Nōnulli eandem putant. Plato ſcribit Sappho Scamandronymi filiā fuiſſe ſapientē. Ælianus autē fuiſſe in Lesbo Sappho dicit non poetriam, ſed nobile ſcortũ. Sapores reges Perſarũ, in regione Parthorũ. Scauri inter Æmylios adſciti. M. Æmylius Scaurus nobilis parũ: nam pater eius quamuis patricius, ob paupertatē carbonariā exercuit. Idē primo dubitauit, honores peteret, an argentariam faceret. Sed eloquentiæ conſultus, ex ea gloriam peperit. Primũ in Hiſpania corniculũ meruit: ſub Oreſte in Sardinia ſtipendia facit. Ædilis iura reddendo magis q̃ muneri edendo ſtuduit. Prętor aduerſus Iugurthā pugnauit: eius tandē nō ui, ſed pecunia uictus eſt. Cos. legem de ſumptibus libertinorũ ſuffragijs tulit. P. Deciũ Pręctorē ipſi tranſeunti ſedentē iuſſit adſurgere, eiq; ueſtem diſcidit, ſellam concidit. Ne quis ad eum in ius adiret edixit. Cos. Ligures domuit, deq; his triumphauit. Cenſor uiam Æmyliam ſtruxit, pontem Miluium fecit, tātumq; autoritate potuit, ut Opimium cōtra Gracchũ, Marium cōtra Glauciam, & Saturninũ priuato cōſilio armaret. Idem filium ſuum quia præſidium deſeruerat, in cōſpectum ſuũ uetuit accedere. Ille ob hoc dedecus mortē ſibi cōſciuit. Scaurus ſenex cùm à Vario Tribuno pl. argueretur quaſi ſocios & Latium ad arma coegiſſet, ad populum ait, Varius Verinenſis Æmylium Scaurum principem Senatus ait ſocios ad arma coegiſſe. Scaurus negat. Vtri potius credendum putatis? Cæcilius. Hũc dicit Plinius in naturali hiſtoria principē fuiſſe ciuitatis, & Marianarũ rapinarum ſociũ. Frontinus uero in IIII. ſcribit. Scaurus filium ſuum quod in ſaltu tridentino hoſti loco ceſſerat, in cōſpectum ſuum uenire uetuit, Adoleſcens uerecundiæ ignominia preſſus, mortem ſibi conſciuit. Plinius rurſus de eo. Scaurus à Vario Trib. pl. repetundarum accuſatus & abſolutus. Saluſtius in Iugurthino: M. Æmilius Scaurus homo nobilis, impiger, factioſus, audax, ſed uitia ſua callidè occultās. Cùm eſſet uir conſularis & in ſenatu princeps, ab eo mittitur ad Iugurthā orator, ut eum ab oppugnatione Cyrthæ & à ſeditiōe Adherbalis amoueret. Hic præterea inter uiros doctos ac planè oratores à Cicerone ponit̃ his uerbis. In Scauri oratiōe ſapiētis hominis & recti grauitas ſumma & naturalis quædam inerat autoritas, nō ut cauſam, ſed ut teſtimonium dicere putares. Huius & orationes ſunt & tres ad L. Fuſidium libri ſcripti de uita ipſius quos nemo legit. At Cyri uitam ut diſciplinā legũt, præclarā illam quidē, ſed neq; tam noſtris rebus aptam, nec tamē Scauri laudibus anteponendā. Huius filius M. Æmylius Scaurus Sullæ priuignus fecit in ædilitate ſua theatrũ temporarium uix XXX. dies duraturũ, opus

maximum

maximum omnium quæ fuerant humana manu, non temporaria mora, uerũ etiam æternitatis destinatione. Scena ei triplex altitudine CCCLX. columnarũ: ima pars eius è marmore fuit, media è uitro, columnæ imæ duodequadragenũ pedum. Signa ærea inter columnas fuerant CCC. numero. Cauea ipsa cepit hominum LXX. milia. Plinius. Hic ex prætura prouinciã Sardiniam obtinuit, in qua cum neq; satis abstinenter egisset, & ualde redargueretur quod genus morũ in eo paternũ uidebatur, cum cætera industria, nequaquã esset par: erat enim aliquãdo inter patronos causarum, cum Romam reuertisset ad petendum consulatũ, accusatus à Sardis repetendarum, à Cicerone una cum quinq; alijs defẽsus est. Pedianus. Aur. Scaurus legatus à Cimbris fuso exercitu captus est, & cũ ad consiliũ ab his euocatus eos deterreret, ne Alpes transirent Italiã petituri eo ꝙ diceret Romanos uinci minime posse, à Bolo rege feroci iuuene occisus est. Liuius LXVII. Scipionũ Patricia gens, nominis ac familiæ Corneliorũ, initiũ cognominis à Cornelio adolescẽte, ut Macrobius testatur, habuere. Qui patrẽ luminibus carentem pro baculo regebat, quẽ scipionem grammatici appellãt. Eorum uero qui magnũ cœperint nomẽ sibi comparare, P. & CN. fratres fuere, qui ambo Duces in Hispania periere. Quorum alter P. pater Africani fuit, cum quo primum Imperatore Annibal signa in Italia cõtulit. Is cũ multas esset in Hispania uictorias cõsecutus, resq; gessisset memoratu dignas, demum in quodam prælio aduersus hostes inito dum se offert ubi plurimũ periculi erat, subito occidit. Simili penè casu CN. Scipio frater paucis post dieb. fortiter pugnando interijt. Amboq; ij Imperatores præter rerũ gestarũ nomen, magnũ quoq; fidei ac temperantiæ desideriũ non modo militibus suis qui superfuere, sed etiã Hispanis reliquere. Publij fuere filij duo. P. & L. Scipiones. Ex ijs P. Cor. Scipio Africanus maior est dictus: Cuius uitã ac res gestas C. Oppius & L. Reginius literis mandauere. Is puer certis diei horis secretũ templi petere solebat, putabaturq; apud uulgus cum Ioue loqui: XVII. agẽs annũ à patre in castra ductus est, principio belli Punici II. Constatq; iam tũc in cõgressu Annibalis primo, circumuentũ ab hostibus ac saucium patrẽ liberasse, ut autores Liuius ac Plutarchus. Post cladẽ Cannensem cũ iuuentus de relinquenda Italia cogitaret, ipse gladio supra capita intento, iurare singulos nõ deserturos patriã coegit. Deinde patre patruoq; in Hispania extinctis, quũ nemo ad id bellũ ire uellet, ipse se sponte obtulit natus annos XXIIII. ubi Carthaginem nouam uno die expugnauit. In quo bello uirginem captiuam sibi adlatam, ubi cõperit summo loco natam ac iam pactam nobili uiro, incorruptã ac insuper muneratam remisit. Asdrubalem Carthaginensem ducem superauit. Masinissæ nepotem in bello captũ, auo remittendum curauit, ex quo postea eundẽ sibi perpetua deuinxit amicitia. In Numidia à Syphace rege præpositus in amicitia Asdrubali fuit, qui eodẽ tẽpore è Carthagine eademq; de causa eò aduenerat. Pacata demũ Hispania Cos. factus, Sicilia atq; Africa prouincijs ei decretis, obtrectante Fabio, euestigio in Siciliã, deinde Carthaginẽ delatus, ante omnia Syphacem fœderi minime stantẽ auxilio Masinissę ui cepit, triũphoq; seruauit. In quo bello Masinissam, qđ Sophonisbã Syphacis conjugẽ per amorẽ seruare uoluisset, amice obiurgauit. Postremo Annibalẽ ex Italia adcersitũ prope Zamã superauit, Carthaginemq; tributariã fecit. Reuersus Romam triumphauit. Consulq; iterũ factus cũ Sempronio Longo. Paulo post legatus fratri L. Scipioni Cõsul in Asiaticã expeditionẽ profectus, omnia suis rexit auspicijs. Antiochũ quamuis de se bene meritũ ob filiũ captũ ac ei restitutũ, cõditiones tamẽ oblatas spernentẽ sub iugũ misit. Deniq; tot rebus gestis accusatus à Pœtilio Atteio tribuno Pl. ꝙ prædã Asiaticã non totam in ærariũ contulisset, die iudicij adueniente: Hæc est dies inqt Quirites, qua Annibalẽ uici, Carthaginẽ tributariã feci, patriã hanc maximo periculo liberaui. Eamus hinc in Capitoliũ, gratias dijs immortalib. agamus. Excitatus itaq; populus memoria bñficiorũ est, ex quo omniũ gratia absolutus. Pertęsus ex illo ingratitudinẽ patriæ, Linterni in uillã suã secessit, ubi cõmorantem piratæ forte audita fama maiestatis eius eũ salutatũ descendentes uenere cũ alijs omnibus officerẽt. Decessit annorũ LIIII. iussitq; ossa Romã minime trãsferri, supremo eius die. Eũ Maximus laudãs ait, gratias esse dijs agendum quod esset in ea Rep. natus. Necesse enim fuisse, Illic Imperium esse orbis terrarũ, ubi ille natus esset. Hæc ex Liuio, Valerio, Plutarcho. L. Scipio Asiaticus ob Asiam deuictã, ex qua uictoria luxuria primũ gemmarũ Romam illata, sicuti

cuti ex Corintho ærea uasa ac tabulæ. Is igiť postq̃ triumphasset, accusatus eadẽ de causa qua & frater, & in carcerẽ ac uincula ductus, à Ti. Graccho inimico eius liberatus est. Quæ res causa fuit, ut filiam eius postea in matrimoniũ duceret. Ex Liuio. Scipio Æmylianus, qui & Africanus minor, ab Africani maioris filio adoptatus, filius eñi erat Pauli Æmylij, Numãtiam euertit, in qua expeditione militem corruptum in disciplinã pristinã eiectis scortis restituit. Munera regũ quæ clam ab Imperatore recipi mos erat, pro tribunali acepit, in tabulasq́; publicas nomine pop. Ro. referri iussit, ea fortib. uiris ꝓ meritis postea distributurus. Oppidanis pabulatũ egressis pepercit, quod citius frugibus cõsumptis in deditionẽ uenturi essent. Capto oppido, Numantini sese per uias inuicẽ trucidauere. Factus etiã Cos. ante ætatẽ, ac Carthaginem missus eam penitus sustulit. Idq́; de sententia Catonis in senatu, qui præmaturas ac recentes ficus ostentãs ait, Eæ patres conscripti Carthagine nuper adlatæ sunt, tam prope domũ hostẽ habemus. P. Cor. Scipio Nasica Cn. Scipiõis qui unà cũ fratre P. in Hispania, uti suprà diximus, cecidit filius, à Senatu uir optimus iudicatus, matrem deûm tunc primum aduectã, apudq́; uirũ optimũ ex oraculo diuertendã hospitio excepit. Cum aduersus auspicia Consulẽ se à Graccho nominatũ cõperisset, magistratu se abdicauit. Censor statuas quas sibi Cõsul quisq́; in foro per ambitionem habebat, sustulit. Consul Delminium Delmatię urbem superauit. Imperatoris nomen à militibus, & à senatu triumphũ oblatum recusauit. Eloquẽtia primus, iurisconsultissimus, ingenio sapientissimus fuit: unde uulgo Corculum dictus: ex Cæcilio. Liuius uero plura alia. Nam eo autore theatrũ, quod locatum à Censoribus erat, uti extrueretur, ex S. C. destructum, tãquam publicis moribus nociturũ, populusq́; aliquãdiu stans ludos spectauit. Præterea Ti. Gracchum Trib. pleb. ob agrariam legem Remp. turbantẽ, subselliorum fragmentis in senatu exanimauit. Præterea sortitus Galliam priusquã cum Boijs bellũ gereret, postulauit à senatu uti pecunia sibi decerneretur ad ludos quos prætor in Hispania uouisset. Nouum & iniquũ Senatui uisum. Itaq́; censuere ut de suo faceret quos sine senatus cõsensu uouisset. P. Scipio Nasica, Nasicę huius filius cognomento Serapion, de nobili Scipionũ prosapia, in uilem Serapionis appellationẽ uenerat, quod Serapioni Victimario seruo persimilis omnino foret: autor Valerius. Scipio item Suarius cognomẽto, ob similitudinẽ Suarij cuiusdam negociatoris. Tribunus plebis dignus Africanorũ familia. Cui non fuit in bonis funeris impensa. Asses contulit populus ac funus elocauit: quaqua ferebatur flores è conspectu cõspersit. Plin. Scipio Africani filius poniť Valerio inter eos qui à parẽtibus claris degenerauerũt, inter eruditos tamen à Cicerone in Bruto his uerbis describitur. Scipio Africanus filiũ habuit illum qui minorem Scipionẽ à Paulo adoptauit, qui si corpore ualuisset, in primis habitus esset disertus. Indicãt cùm oratiunculæ, tum historia quædam Græca scripta de Cassina. Hæc ille. Plutarchus in Africano, nihil sanè de eo se cõpertum habere dicit nisi eum præturam gessisse, & in ea consequẽda à Circeio patris scriba adiutũ fuisse. Scipio Pompeij magni socer, post bellũ Pharsalicũ inter Põpeianos bellum refouẽtes in Africam se cũ exercitu recepit cũ Catone: Iuba etiã rege adscito. Qui primo feliciter aduersus Cæsarianos pugnãs, uictus tandem cum toto exercitu occubuit. Scipionem cognomento Salutionẽ è Corneliorum familia, alioquin uirum despectissimũ inter præliandum in Africa perinde ac exercitus ducẽ Cæsar proposuit, quod cognosceret aduersarios uetusto quodam cõfidere uaticinio, ut semper in Africa uincere fatale Scipionum generi foret. Plutarchus in Cæsare. Ante omnis uero legimus apud Liuiũ de L. Cornelio Scipione, qui cum Cn. Fuluio Cos. creatus ac Hetruriam sortitus, occurrentes Hetruscorum acies ad Volaterras fudit. SCYLAX Cariandeus: Carianda enim Carię ciuitas est: Mathematicus & musicus: scripsit circuitum mensuramq́; maris extra columnas Herculis, telluris item. Pręterea Antigraphen ad historiã Polybij. Suidas. Scillis Sicyonius cum Scyane filia, classis Persicæ qua Xerxes Græciæ bellum intulit, ancoras natãdo urinandoq́; pręcidit. Idq́; facinus retulit in tabellam quam dicauit in templo Apollinis Amphictyonei, inde postea Romam translatã. Pausanias. Scyllæ duæ fuerũt, altera Nisi regis Megarensiũ filia quæ in Minoe narrať. Altera marina nympha Polyphemo dilecta: quæ dicitur in Glauco. M. Scæua cẽturio Cæsaris in Gallia solus in acie restitit. Cum in hostes rueret, & iam telo femur trãsfixus esset, saxiq́; ictu ora cõtusus, clypeo &

galea disiectis, gladio ad extremũ fracto, duplici lorica munitus se in mare ꝓiecit, & cũ natando peruenisset ad suos dixit: Parce Imperator, Arma perdidi. At ille sub cuius ala huiusmodi res erat, cẽturiatus honore & uitę gestãda munerauit. Val. de fortitudine. Tranquillus uero sic. Scęua Centurio effosso oculo transfixus femore & humero CXX. foraminib. scuto perforato custodiã portę cõmissi castelli retinuit. Scribonius Aphrodiseus Orbilij seruus atq; discipulus, mox à Scribonia Libõis filia, quę prius Augusti uxor fuerat, redemptus & manumissus. Docuit quo Verrius tẽpore. Cuius etiã libros de Orthographia rescripsit, nõ sine insectatione studiorũ morũq; eius. Tranquillus. Scopelianus Clazomenius inter nobilissimos Sophistas à Philostrato refert̃, Herodis Attici praeceptor. Docuit Smyrnæ magna celebritate: quo iam senescẽte cũ Polemon orator de reb. magnis Smyrneorũ mitteret̃, conuersus ad eũ ait, Δὸς δέ μοι ὤμοιιν τὰ σὰ τεύχεα θωρηχθῆναι. Hoc est: Arma humeris tua nunc cõcede in prælia nostris. Quæ tibi me similẽ faciãt: uerba sunt Patrocli ad Achillẽ apud Homerũ. Scropha Tremelius ponit̃ in Dialogo Varronis de re rustica sic narrans de auo suo. Auus meus primũ appellatus est Scropha: qui quæstor cũ esset Licinio Neruæ Prætori in Macedonia ꝓuincia relictus, ut præesset exercitui dum prætor rediret, hostes occasionem rati uictoriæ, irruptionẽ in castra fecere. Auus cũ adhortaretur milites ut caperẽt arma, dixit se celeriter illos ut Scropha porcos disiecturũ. Idq; fecit. Nam eo prælio hostes ita fugit fugauitq;, ut Nerua præter propter ea Imperator sit appellatus, auus cognomẽ inuenerit, ut appellaret̃ Scropha. Ego septimus sum deinceps pretorius in gẽte nostra. Seleuci & Antiochi in Geographia in Syria narrati. Semiramis quonã pacto Nino successerit uiro, Dinõ historicus cõmemorat. Eã petijsse dicit à rege uti quinq; dies imperitaret, stolã ac coronã sibi aptasse, ac in sella regia cõsedisse, deinde imperasse satellitibus, ut Ninũ sic exutũ regijs ornamentis interficerent. Ælianus. Hæc post ea muros Babylonis dicit̃ condidisse ex bitumine, ac ea latitudine qua duo inter se currus sine cõflictu concurrerent. C. Septimuleius Anagninus amicusq; fidissimus Gracchus. Cuius meminit Plin. Cic. etiã in oratore sic ait. Septimuleio illi Anagnino, cui ꝓ C. Gracchi capite erat aurũ repensũ. Apud Eserniã quoq; oppidum Sãnij hodie huiuscemodi legit̃ inscriptio. C. Septimuleio. C. F. Troobolæ IIII uir ex testamento. Secundus Atheniensis, quẽ aliqui Epithyrũ uocant, quod Architecti filius fuerit, multæ quidẽ doctrinæ, mediocris eloquẽtię, æqualis æmulusq; Herodis Attici: ex quo Herodes illud Hesiodi elegãti mutatione in eũ cauillatus est, Figulus ęqualem exagitat, tum rhetora Tecton: qui nihilominus senẽ postea morientẽ & epicedio & lachrymis honorauit. Ex Philostrato. Secũdus alter Tridentinus uir sanctus Agilulphi regis Longobardorum tempore: scripsit breuiter Longobardorũ historiam: autor Paulus Foroiuliensis. Sempronij quoq; præclara gesserunt. Primus T. Sempronius Longus Cos. cũ P. Scipione patre Africani apud amnẽ Trebiam Annibali occurrit, à quo profligatus est. Huius filius Sempronius Longus & Africanus Coss. primi fuere qui in spectandis ludis patres à populo secreuerũt, qđ plebes moleste tulit aduersus consules indignata. Et ipsum Africanũ aliquãdo pœnituisse tradũt: autor Plutar. in Scipiõe. Liu. tamen scribit: Æliũ Sextũ & M. Cethegũ Censores fuisse autores huius legis. A. Sempronius Atratinus, L. Attilius, T. Cęcilius primi Tribuni militũ pro Consulibus magistratũ iniere, quorũ concordia domi, parem exitũ foris præbuit. Anno urbis CCCX. CN. Sempronius Tuditanus Prætor à Celtiberis cũ exercitu cæsus est, Liuius. Huius Sempronij apud maiorem insulam Hispanię reperta in tabula marmorea eius inscriptio testamẽti, quod elegantiæ gratia posui. KL. Sex. Manlio & Q. Torquato Coss. Sẽpronius Tuditanus testamẽti Iur. mil. quod ipse facio II. absto ob Pœnũ Italia pulsũ Fundos balcares Senat. P. Q. R. D. D. Aurelius Tuditanus tacitam pecuniam, si uia lat. ossibus meis monument. suo sumpt. ædificauerit habeto. Hermeti li. Aug. Vind. ma aut CX. D. D. sunto. Luciæ Agresti uxori B. M. Mundũ mulieb. quæ ue e. ca. pa. D. D. Caius Tuditanus quòd pupillã cuius iussu meo Cu. ge. cõtra decret. amplis. ord. uxo. D. Ex esto Dodrant lege. Celso testament. q̃d Æpheso scripserã adi. Pamphilo uicario pecu. id instrumẽt. rust. qđ Æpyro parauerã uehi ue. D. data sunto. Filij si nepotes mihi nõ fecerint Marcellus Tuditanus ex dam. sum. choi. here. D. Quæ lego O. E. Seruilia gens patricia & illustris in fastis, Trientem æreum pascebat auro & argento, consumentem utrunq;. Verba ipsa

Messalę

Messalæ senis referam. Seruiliorum familia habet trientem sacrum. Cui cum summa cura sacra quotãnis faciunt: quẽ ferunt aliâs creuisse, aliâs decreuisse uideri, & ex eo aut diminui, aut honorem augeri familiæ significari. Plinius lib. XXIIII. cap. XIII. P. Seruilius Maluginensis. Q. Sulpitius Longus Trib. militũ consulari potestate contra Gallos Senones missi, nõ loco castris ante capto, non præmunito uallo quo receptus esset, nõ deorum saltẽ si non hominũ memores, nec auspicato, nec litato instruũt aciem: ex quo turpiter profligati cum toto exercitu nobilẽ illam cladem Alliensem inter nefastos dies relatã acceperũt. Liu. V. Item in eodem. P. Seruilius Priscus, & Q. Clœlius Siculus Censores Q. Seruil. Cepio Consul Hispaniã duce Viriato rebellantẽ pacauit. Proconsul capta Tolosa aurũ è templo sustulit, quod auferentes miserabili fato peribãt, ut autor Gellius. Nam postea Consul cum Cn. Manlio cõtra Cimbros in Italiã ruentes missus, apud Rhodanum uictus profligatusq; est, amissis de exercitu hominũ LXXX. mil. Ex iussione igit̃ pop. Ro. Cepionis cuius temeritate id acciderat bona publicata, eiq; imperiũ primo post Tarquiniũ abrogatũ: ipse in publicis uinculis extinctus. Inde tractus discerptusq; ad scalas Gemonias est: ex Liu. LXVII. C. Seruil. Geminus & M. Attilius Fabianus, Coss. artibus Fabianis cunctãdo etiã Annibalẽ fregerunt, post Fabij dictaturã. Q. Seruil. Procos. apud Asculũ unà cum omnibus Ro. interficit̃ initio belli socialis. Liuius LXXII. P. Seruilius Procos. aduersus Cilicas prospere pugnans, Isaurici cognomentũ inuenit. Liu. XCII. Seruilios Rullos, uide in Rullis. Seruil. Nouianus egregie in historia dixisse uidetur, qui à nobis auditus est, clarus ingenio & sententijs clarior, sed nimis pressus q̃ historiæ postulat autoritas. Quintil. Q. Sertorius è Nursia oriundus, partium Marianarũ fuit unà cum Cinna, moderatius tamen q̃ alij. Sulla redeunte è bello Mithridatico urbeq; potito, ipse quoq; in Hispaniam aufugit: ubi breui tempore ob uirtutem sibi gratiã earum gentium conciliauit, traditurq; per eum Hispanos disciplinã rei militaris Romanã didicisse, ac fortiores deinde fuisse. Nam præter artẽ rei militaris abstinẽtissimus etiam uoluptatũ, tum religiosus est habitus, quod ceruam quãdã secum in expeditionibus haberet sequentẽ, quam Dianæ numen dicebat esse, ex eaq; responsa accipere, resq; gerendas auspicari. Quare dux Lusitanorũ delectus, paruis copijs multas urbes subegit. Sed & quatuor Romanorũ Duces contra eum missos uarijs cladibus adflixit. Primum quidẽ Cottam apud Mallaciam nauali prælio superauit. Phidiã Hispaniæ Prætorẽ dein unà cum duobus mil. Ro. ciuium prælio interfecit. Tertio Domitiũ Procos. contriuit. Postremo Toranium à Metello missum cum toto exercitu deleuit. Ipsum quoq; Metellum uirum amplissimũ in tãtam cõpulit necessitatem, ut L. Lollius è prouincia Narbonensi ei auxilia ferre cogeretur, & Pompeius magnus celeriter cõtra eum mitteretur: uarijs utrinq; prælijs incommodisq; illatis, tandem Sertorius per coniurationem Lusitanorũ à M. Perpenna eius socio belli eiusdemq; factionis, per proditionẽ in cœna interfectus est. Ipse uero Perpẽna meritas dans postea pœnas, una cũ reliquis cõiuratis in Põpeij potestatẽ ueniens interficitur. Serenus Samonicus Gordiani Iunioris principis præceptor fuit. Cuius meminit Spartianus in Caracalla his uerbis. Occisi sunt & in balneis plures, & in cœnis, inter quos Samonicus Serenus, cuius libri plurimi ad doctrinã extant. Macrobius quoq; libro Sa. III. Carmina quędã de urbibus deuouẽdis earumq; dijs euocãdis in lib. V. reconditorũ Samonici Sereni reperisse se ait. Supersunt hodie eius hexametri quidã præcepta medicinæ cõtinẽtes. Suidas aũt siue de eodẽ siue de altero scribit, Serenũ (qui etiã Ælius Athenæus uocabat̃) grãmaticũ, tractatũ de ciuitatibus fecisse, describendo uiros qui in eis floruere. Pręterea epitomẽ in Philonẽ. Serapiõ Hieropolitanus philosophus Stoicus. cuius meminere Strabo, Stephanus. Serapiõ Ælius dictus orator Alexandrinus scripsit in Hadrianũ principẽ Panegyricũ, orationes in genere deliberatiuo apud Alexãdrinos. Et utrum iure Plato remouerit Homerum à sua rep. Pręterea artẽ Rhetoricã. Suidas. Serapiõ pictor, cognominatus Anthropographus, quod homines optimè pingeret. Plin. Serapiõ præsul Antiochenus sub Cõmodo principe. Scripsit de secta Mõtani & quædã alia, ut autor Hieronymus. Serapiõ alter Christianus, qui ob elegãtiã ingenij scholasticus meruit cognominari, charus Antonio monacho: edidit aduersus Manicheos egregiũ uolumen, & quędã alia. Laudatus etiam ob fidei constantiam sub Constantino principe, ut idem est autor. Ioannes Serapion

pion nouissimus omniũ de plãtis uolumen edidit. Septem fratrum Hebræorum unà cũ matre porcinam edere negantiũ sub Antiocho Illustri supplicium in lib. Macchab. legitur. Totidẽ Symphorosa, uxor Getulij martyris, filios Tybure sub Hadriano martyres læta cõspexit: stipitibus per mẽbra uarijs modis trãsfixos: quorũ nomina, Crescentius, Iulianus, Nemesius, Primitiuus, Iustinus, Stacteus, Eugenius. Sepulti uia Tyburtina, IX. ab urbe milliario. Parem filiorũ numerum, Pelicitas, Romana matrona, in hac palma sub Antonino uidit, Ianuarium, Felicẽ, Philippum, Siluanum, Alexandrinum, Vitalẽ, Martialẽ, uarijs necatos supplicijs. Syluanus etiã de alta crepidine præcipitatus. Quos paulopost mater etiam martyrio sequuta est. Sepulti Romæ oẽs. Idem quoq; dormiẽtium numerus legit̃ fuisse, Maximianus, Malchus, Martinianus, Dionysius, Ioãnes, Serapion & Cõstantinus. Hi nanq; socij apud Ephesum Decij insectationẽ in uicinum montẽ Cælium fugitauerunt: ac sub cauerna quadam latitantes quanquam diligenter quæsiti nunquã inuenti sunt. Demum martyrium ferre animati: post cibum dei prouidentià sopiti usq; ad annum XXX. Theodosii iunioris, annis CXCVI. domierunt. Eo tandem tẽpore uigente de resurrectione hæresi excitati, tanquã hesterna die, ad urbẽ uti solebãt prius, Malchum unum è socijs emptum ad uictum necessaria miserunt. Rem prodidit et nouus hominis habitus & sermo & nummus aliter signatus: quorum festum III. eidus Augusti. Septuagintaduo discipulorum Christi nomina hæc sunt: Lucas, & Cleophas, q̃ in Christũ peregrinum inciderunt, ut planè Gregorius in procemio moraliũ sentire uidet. Ambrosius aliũ à Luca putat: Barnabas, Matthias, Thaddæus, qui ad Abagarũ missus est: alter ab Apostolo. Hi Eusebio li. I. ponuntur. Sequẽtes uero Abbati Dorotheo. Septẽ ante omnis primi diaconi, Stephanus protomartyr. Philippus is qui Eunuchum Christianum fecit, præsul in Thracia. Proculus præsul Nicomediæ. Nicanor qui unà cũ Stephano interfectus. Parmenas. Nicolaus Samariæ præsul: deinde ꝓ hæretico Ioãni taxatur. Simon præsul Tyri ac Sidonis. Qui diaconi in Actibus apostol. narrant̃. Insuper Ananias Pauli, qui postea Damasci præsul fuit. Titus Pauli, q̃ in Creta præsul & sepultus fuit. Syluanus Thessalonicæ præsul & sepultus: cuius ut comitis Paulus ad Thessalonicenses prima meminit. Crescẽs Chalcedonię pręsul: Andronicus pręsul in Pannonia: Ampliatus præsul Edessæ: Vrbanus præsul in Macedonia. Stacteus quem Andreas in Thracia præsulẽ cõstituit. Apelles Heracleæ præsul. q̃ oẽs ad Romanos cap. XVI. memorant̃. Philetus, uel Philebus, Ephesi præsul: sensit ea quę Simon magus: restitit & apostolo, ut ad Timotheũ II. Hermogenes Megaræ præsul, Demas, qui tres à fide desciuerunt: ut ad Timotheũ II. & Ioan. ex nobis ꝓdierunt, inquit, sed ex nobis nõ erant. Ampliatus Smyrnæ præsul ante Polycarpũ, ut ad Romanos. Aristobulus Bethaniæ pręsul. Narcissus Athenarũ pręsul: Heraclitus præsul & ipse. de his omnibus ad Roman. XII. Cicis in Gallia nunciauit euãgeliũ. Agabus qui ꝓphetico chrismate dignus fuit. de quo in Actibus. Rufus Thebarũ. Asyncritus Hyrcaniæ præsul: Phlegon, Patrobas, Hermes Philippopoleos. Linus qui postea põtifex: de quo II. ad Timot. III. Caius Ephesi præsul. Philologus ab Andrea præsul Sinopensis factus. Liphasus, qui Romæ simul cũ Paulo uinctus, & post eũ capite cæsus. Lucius Laodiceæ Syriæ. Iason Tarsi. Sosipater Iconij. Erastus Meuidi. Quartus Beriti. De his omnib. ad Rom. XVI. Apollo, ad Corinth. primo. Sosthenes Colophonis apud eundẽ. Epaphroditus. de quo ad Philip. IIII. Titicus Colophonis itẽ pręsul, ad Colossenses IIII. Cęsar Dyrrhachij pręsul ad Philip. IIII Marcus Barnabæ consobrinus Apolloniadis. Iesus cognominatus Iustus Centipoleos præsul. De quo IIII. eccles. histo. Antomas. Clemẽs præsul Sardicẽsis: postea pontifex primus ex gẽtibus Christianus. Onesimus Coroneæ præsul: Carpus præsul Cheroneæ: Euodius Antiocheæ post Petrũ præsul. Aristarchus Apameæ præsul: ad Coloss. IIII. Marcus, q̃ & Io. Bibli præsul. ut in Actibus XIII. & II. ad Timoth. III. Zimas uel Zenas Diospoleos, ad Timot. III. Philemõ Gazæ præsul: ad quẽ Apostolus scribit epistolã. Pudẽs II. ad Timot. IIII. Trophimus, de q̃ ibidẽ. Hi tres apostolo semper præsto fuere: ac post eũ Romæ & ipsi cæsi. Marcus euangelista. Candaces eunuchus Æthiops natione in Arabia & Taprobana euangeliũ nunciauit. de quo in Actibus VIII. Hi Dorotheo, qui Romæ scripsit, cõmemorantur. Polycarpo & Vincentio, qui sequuntur: Sauinus, Potentianus, Alcimus, Maximus & Ioannes senior: in martyrũ quoq; libro ponuntur

tur, Ariston, Rufus, Zosimus, Priscus: Iosephus, cognominatus Iustus, qui cū Matthia in sortem positus: Nason: Silas, Corinthi præsul: Euphrates, de quo ad Coloss. IIII. Martialis, Lemouicēsis præsul: Sidonius, uel Cedonius, cæcus natus, sepultusq; cū Maximino: Lazarus, Massilię pręsul: Vrsinus ad Bituriges missus: is Nathanael, ille qui Christo probatus fuisse dicit. Iulianus apud Cenomannos euangelium nunciauit, qui Simon leprosus esse fert. Sed & his plures longe reperientur, si obseruabimus ea quæ Paulus scribit I. ad Corint. XV. Dominum plusq; quingētis fratribus simul apparuisse. Septuagintaduo interpretes Hebraicæ, Græcæq; linguæ peritos ad Ptolemæum Philadelphum, eos petentē ex omni tribu senos electos, ut sacros libros in Græcum uerterēt sermonē, misit Eleazarus summus sacerdos. Ibi uero, ut Augustinus de ciuitate & Eusebius li. V. testant, totidem cellis separati, eosdem libros eodem modo uertentes nō interpretū, sed prophetarum adflati spiritu uisi sunt. Quā sanè opinionem Hieronymus refellere uidetur in epistola ad Desideriū his uerbis: Nescio quis author primus, Septuaginta cellulas Alexādrię mēdacio suo finxerit: quibus diuisi LXX. interpretes sacros interpretati sunt libros. Quū Aristeas eiusdam Philadelphi familiaris, & nō multo post Iosephus, nil tale retulerint: sed in una basilica cōgregatos conuertisse scribant: non prophetasse uident, quod lōge aliud sit esse interpretē, aliud esse uatem. Sed & idem Hieronymus alibi testatur, minime fideles in cōuertēdo fuisse, cælasseq; de industria ubi de filio deo, aut trinitate aliquid uidissent, ut regē ad unius dei cultum tantū reuocarēt. Præterea eosdem Septuaginta ex consuetudine uocari, quum Septuagintaduo fuerint. M. Anneus Seneca Senecæ philosophi pater, patria Cordubensis, & equestris ordinis ac eruditissimus fuit, ut cui declamationes, quæ filij dicunt esse, nōnulli referant. Martialis duos Senecas, unicumq; Lucanum cōmemorat. Meminit etiam utriusq; Sidonius poeta. Non quod Corduba præpotens alumnis Facundum ciet hic putes legendū, Quorum unus colit hispidū Platona, Incassumq; suum monet Neronē. Orchestrā quatit alter Euripidis, Pictum fecibus Æschylū sequutus. Quod utrum hūc & filium philosophum intelligi uelint: an philosophū & nepotem ex fratre Mela, qui & ipse Seneca appellatus, nō satis liquet. uidet autem ex his Sidonij uersibus tragœdias alter à philosopho scripsisse. Igitur hic ex Eluia Albina tris liberos suscepit. L. Anneum Senecam philosophum, Iunium Anneū Gallionem, & L. Anneum Melam Lucani patrē. Seneca & Gallio Romā ducti, præceptores habuere, Pomponiū Marullum, Iulium Higinum Polyhistorem, Cestium Smyrnæum, & Asinium Gallū: in philosophia uero Socionem Alexandrinum & Photinum Stoicū, teste Hieronymo. Hinc clarus factus in Claudij dignationē uenit, datusq; priuigno eius Neroni præceptor, qui ad necem eum cōpulit, quamuis commeatum petenti & bonis cedenti persancte iurasset, suspectum se frustra. Venas medico præbuit: deinde hausto ueneno in balneo perijt: ut est author Tacitus: qui etiā iuuisse mortis causam dicit Ferinij Rufi & Tigillini coniurationes. Quod insuper opes supra modū augeret, & quædā alia. Iuuenalis aperte diuitijs adscribit. Tēporibus diris igit, iussuq; Neronis Lōginū & magnos Senecæ prædiuitis hortos. Quintilianus habuit eū præceptorē, ualdeq; laudat: multa, inquit, in eo rerū cognitio: in qua tamen aliquādo ab his quibus inquirenda quædā mādabat, deceptus est. Tractauit omnē ferè studiorum materiam: sed in philosophia parū diligens. Datur uitio qđ rerum pondera minutissimis sententijs fregerit: uerum idē robustis & firmatis legendus. Multa eñ probanda in eo, eligere modo in animo sit: qđ utinam fecisset. Digna eñ fuit illa natura, quæ meliora uellet. Caius princeps eum arenam sine calce appellabat. Gellius ut maledicum eum taxat, utpote superiorib. doctis & poetis omnibus, præsertim Ciceroni obtrectantem. Ferunt eius tragœdię aut alterius, ut supradixi: uerū Quintilianus poemata attigisse ait. Præterea epistolæ ad Paulum apostolū, & Pauli ad eum: quarū meminere Augustinus in epistola ad Macedonicum, & Hieronymus de uiris illustribus, qui eū in catalogo sanctorum ponit. Cuius me maxime authoritas mouet, ut eius scripta ac memoriā ueneratione prosequar: quū alioquin arduū mihi uideatur inter tot opes, deliciasq; hortorū, & rei studium, non cupidi potius ac luxuriosi hominis, q̃ philosophi, aut sancti uiri, uestigia posse seruare. Fertur & eius epigrāma: Cura, labor, metus, ac sumpti ꝓ munere honores: Ite alias posthac sollicitate animas. Fuit natura cōstantissimus: solebat illud ex oratione Demosthenis usurpare

pare: ἐστὶ γὰρ ἁπάσης ἀρετῆς ἀρχὴ μὲν σύνεσις, πέρας δὲ ἀνδρεία. Vniuersæ enim uirtutis cõsultatio principium est: finis uero constantia. M. Anneus Lucanus, à patre Mela, unà cum Seneca & Gallione Romam ætate sex mensium deportatus, traditus est in disciplinam Rhẽnio Palęmoni & Cornuto. Saleium Bassum, & A. Persiũ cõdiscipulos & sodales habuit. In Neronis dignationẽ ueniẽs quæstor factus, ludũ gladiatorium edidit. uxorem duxit Pollã Argentariã, Pollij Argentarij filiam doctam, ut planè ex Papinij hendecasyllabo dignosci potest. Quũ in theatro Nero Orpheũ pronunciasset, Lucanus item, iudices coronã Lucano dedere. qđ Nero grauiter ferens interdixit poetæ foro & theatro. Papinius, Ingratus Nero dulcibus theatris, Et noster tibi præferat̃ Orpheus. Igit̃ Lucanus odio principis Pisonianæ cõiurationi adhęsit: accusatus deinde renuit quicquã fateri aut manifestare: sed ꝓmissa impunitate matrẽ nominauit. Acceptoq́ꝫ mortis arbitrio, uenas & ipse soluit uti patruus. Scripsit Saturnalia, Medeã, Orpheũ, incendium urbis, & Troianum: Pharsaliã nõ finiuit: cuius primos tris libros cum uxore correxit. Seuerus Attilius in Hispania, de genere illius Seueri, ad quẽ Lactantij duo epistolarum scribunt̃ uolumina: cõposuit librum Odeporicum, totius uitæ suæ statum continentem, tam prosa, q̃ uersibus, quem uocauit καταστροφὴν, id est, cõuersionem. Decessit sub Valeriano principe. Ex Hieronymo. Seuerus itẽ hæresiarcha, Tatiani dogma sequutus, à quo Seueriani. Duo itẽ clari sanctitate: alter præsul Rauennas tempore Iouiniani principis: qui pręnoscens exitum suũ, aperto sepulchro inter filiã & uxorem se medium collocari iussit. Alter præsul Viennensis. Seuerini plures: unus abbas cœnobij Agaunẽsis, regnãte Clodoueo in Gallia. Alter ex Pannonia, ꝓfectus in Picenũ, Septempedensi ciuitati tũc claræ præfuit: qua diruta à Gothis, sancti Seuerini oppidũ iuxta eius nomini dicatũ. Alius præsul Neapolitanus, frater sancti Victorini præsulis Pictauiẽsis: cuius nomini oppidũ in Salernitano dicatũ. Alius præsul Coloniensis. Sextus Cheroneus, Plutarchi sororis filius, philosophus, ac discipulus Herodoti philosophi sub Marco Antonino, apud quẽ in honore fuit: scripsit Episcopia & Pyrrhonia libris X. author Suidas. Meminit etiam Philostratus in sophistis, opus eius ad nos ꝑuenit. Hic ille fortè quẽ scribit Hierony. ad Seuerũ principẽ librum de resurrectione scripsisse: quanquam eum Christianum alibi fuisse nõ inuenio. L. Sextius, qui Sallyes in Gallia subegit, aquasq́ꝫ Sextias cõdidit, nũc oppidum Aquẽse: ut apud Liuium. M. Sextilius patria Fregellanus, quem Liuius dicit respõdisse pro duodeuiginti colonijs, quæ milites prius denegatos simul & tributa dare postea promiserunt. Sextilia, uirgo Vestalis stupri damnata. Silius Italicus, ex Italica Hispaniæ ciuitate, & originem & nomen traxit. Ipse Romæ natus, in literisq́ꝫ educatus. Prima ei fori cõtentio fuit magna inter patronos authoritate: Ciceronẽ imitatus, cuius etiã uillam Formianã possedit. Extremam ętatem Musis & Phœbo tradidit: ut satis indicat Martialis epigrãma. Consul fuit, quo tempore Nero excessit: procõsul Asiam administrauit. Decessit annos natus LXXV. uoluntaria morte, tędio morbi, quẽ euadere nequaquã posse uidebat: uti Plinius Iunior in epistola demonstrat: in qua & eũ taxat maiore cura q̃ ingenio carmina fecisse, auditorioq́ꝫ sæpe ea cõmisisse, dicens: Imitatus est maxime in his Maronem, cuius etiam natalẽ celebrare quotannis consueuit. Sidonius Gallus præsul Aruernorum tempore Cassiodori & Theodorici regis uir eruditissimus ac Christianus, cuius extant epistolæ. Stilpon, philosophus Megarẽis, tẽpore primi Ptolemæi, discipulus Pasiclis Thebani: præfuit scholæ Megarẽsi: scripsit dialogos nõ minus XX. Suidas. M. Silanus consul, aduersus Cimbros male rẽ gessit: quapropter à Domitio tribuno plebis accusatus: dicebat eñ eum iniussu populi cum Cimbris bellũ gessisse. Idq́ꝫ fuisse principiũ calamitatum, quæ postea euenissent. Deq́ꝫ eo libellum quoq́ꝫ edidit: sed plenissime Silanus absolutus. Duæ tamẽ tribus dãnarunt, Sergia & Quirina. Pedianus. M. Silanus alius, ante hũc ordines sub Africano in Hispania duxit: Hannonem, Magonemq́ꝫ duces Carthaginensium, in deditionem accepit. D. Silanus cõsul design. Cicerone consule. Salustius in Catilinario. L. Silanus Claudij principis gener, maritus Octauiæ, qua sibi erepta, dataq́ꝫ postea Neroni, præ dolore gladio incubuit. Syluanus, Troiadis præsul, Maximiani tyrãni tẽpore, rhetor, ab initio Troili sophistæ discipulus, Christianus factus, uitã monachi dilexit. Quumq́ꝫ ab Attico præsule Cõstantinopolitano prius Thraciæ ciuitatis pręsul cõstitutus esset, post aliquot annos rogauit, ut inde ob

immensa frigora, quũ esset tenui ualetudine gracilíq; corpore, trãsferretur in mitius cœlum. Itaq; se officio abdicans, Cõstantinopolim uenit: ubi monachũ aliquandiu egit, donec Troiano populo præficeret̃. Ipse ægre sumpto negocio quũ nullam haberet excusationẽ itineri se adcingens, portentum ex eo subito uisum. Nauis enim qua in Troadẽ profecturus erat, diu immobilis in littore antea permanserat, nec ulla ui mortaliũ dimoueri sedibus poterat. Tunc uero eius primũ precibus soluta procedere cœpit. His igitur alijsq; signis, uir sanctus, tum etiã doctus est habitus: & q populo exemplis optimis doctrinaq; præfuerit. Extat eius uolumen diuisum in libros VIII. de prouidentia dei, deq; mundi gubernatione ad Saloniũ præsulem. Ex historia tripert. Syluanus Tyri pręsul senex iam sub Diocletiano bestijs obiectus. Alius abbas in deserto Scythiæ. Alius præsul Nazarenus Hierony. auditor, successor, ac defensor. Simones plures. hoc etiam nomen post Philippũ Græcis, Latinis, Hebræisq; pariter cõmune. Ex his antiquissimum sanè legimus Atheniensem ac philosophũ Socratis discipulum fuisse, qui scripsit dialogos XXXIIII. Alius fuit q scripsit de arte rhetor. Alius medicus. Alius sculptor. Quorum omniũ author Diogenes. Simon Magnesius musicus egregius, qui & ipse superiorum musicorum more corrupto, Simodiam introduxit, sicut & Lysis Lysiodiã. Strabo. Simõ Cõstantinopolitanus ludi magister, circiter annos abhinc CC. composuit Græce metaphrastas, id est, sanctorũ uitas quæ singulis mensibus ꝓprie leguntur, habenturq; in bibliotheca Vaticana. Ex Hebræis uero Simonẽ magum legimus, caput & authorem totius hæreseos. De quo Euseb. lib. II. latissime. Iustinus philosophus in apologia ad Antoniũ principem in hãc sententiam scribit: Simon quidam Samaritanus de uico Gypitho sub Claudio principe artibus magicis & ope dęmonũ subleuatus in urbe nostra, cõ plurimis per phantasiã deceptis, deus est creditus, & honore simulacri donatus, à uobis inter duos Tyberis põtes colitur, cũ titulo Latinis literis descripto, Simoni deo sancto. Quem oẽs penè Samaritæ, & nonnulli alij, tanquam deum adorant, ac fatentur. Sed & Selenẽ quandam erroris comitẽ, quæ prius in lupanari fuit apud Tyrum, cum ipso consecrauerunt. Similia quoq; Irenæus in primo aduersus hæreses libro. Quod autẽ, ut uulgo fert̃, Petri apud deũ precibus sublatus ceciderit, nulla sanè apud idoneos mẽtio. Miror & Pliniũ huius nõ meminisse, quum de Neronis magica mentionem fecerit, quam multis experimẽtis ab eo principe curiosissimo uanã ac nullam esse deprehensam dicit. Simon itẽ ille qui à Petro spiritus sancti gratiam mercari uolebat, unde uitio nomẽ inditum, alijq; cõplures præter Apostolum: quorum princeps Machabæorum pater. E nostris quoq; quem potius commemorem non habeo, q̃ nouum ætate nostra exemplum Simonis pueri Tridentini. Hic sedente Sixto IIII. pont. die Veneris sancti à Iudæis clã comprehensus, ac omnibus cruciatibus prius adfectus, demũ cruci adfixus est. Ex quo templum ei ueluti martyri dicatum. Simonides etiã plures, sed potissimi poetæ duo, alter Cæus & Melicus: alter Teius & Iambicus. Melicũ Suidas dicit emicuisse olym. LV. uixisse annis LXXIX. scripsisse Dorica lingua Cambysis & Darei res gestas, ac Xerxis bellum maritimũ: præterea threnos, encomia, epigrammata, pęanas, tragœdias, nęnias, & alia. Cicero autẽ De oratore, artem memorandi inuenisse dicit his uerbis: Simonides Cæus primus artẽ memorãdi inuenisse fertur. Quum cœnaret in Thessalia apud Scopã fortunatũ hominẽ, concinissetq; id carmen quod in eum scripsisset, in quo multa ornandi causa poetarum more in Castorem & Pollucem scripta fuissent, nimis illum sordide Simonidi dixisse se dimidium eius ei quod pactus esset, ꝓ illo carmine daturũ, reliquum peteret à Tyndaridis, quos æque laudasset. Haud multo post nunciat̃ Simonidi, ut ꝓdiret, iuuenes stare ad ianuam duos, qui eum magnopere uocarent: surrexisse illũ ac uidisse neminẽ: hoc interim spatio cõclaue illud, ubi epularetur Scopas, concidisse, ea ruina ipsum oppressum cũ suis interijsse: quos quũ humare uellẽt sui, nec possent obtritos internoscere ullo modo, Simonides dicit̃ ex eo qđ meminisset, quo loco quisq; cubuisset, demonstrator uniuscuiusq; sepeliẽdi fuisse. Hac re tũc admonitus, inuenisse fert̃ ordinẽ esse maxime q memorię lumen adferret. Plinius octauã chordam in lyra inuenisse dicit. Eustathius uero tris duplices literas, ξ, ψ, θ. De Iambico aũt Quintil. sic refert: Simonides Teius alioquin sermone proprio & iucunditate quadam cõmendãdus: præcipua tamẽ eius in cõmouenda miseratione uirtus, ut quidã in hac eum omnibus eiusdem operis authoribus

thoribus præferant, in quibus sanè dissidere uident̃ authores. Iambicum poetã Teium Strabo fuisse dicit. Suid. uero Carystium siue Erythreũ, qui scripsit Græcorũ apud Auli dẽ conuentũ, trimetrorum libros duos, & alia. Præter hos, alios duos ponit: unum filiũ sororis Simonidis Cæi, cognominatũ Melicertam, qui ante bellum Peloponnesiacũ fuit, scripsitq; genealogiam libris tribus: alterũ Simonidem Megnetem poetã, Antiochi magni tẽpore, cuius res gestas scripsit, ac bellũ aduersus Galatas. Syrianus Alexãdreus philosophus Platonicus, docuit Athenis: scripsitq; in totũ Homerum cõmẽtarios VII. In rempublicã Platonis, & alia. Huius discipulus & successor fuit Proclus. Suidas. Synesius è Pentapoli Africæ philosophus Christianus, præsul Ptolemaidis factus, scripsit libros in grãmatica, philosophia, panegyricos, epistolas, & alia. Suid. Huius operũ bona pars extat. Symmachus, unus ex interpretib. sacrorũ librorũ, secta Ebioneus, quæ Christũ è Iosepho & Maria natũ putat, uti supra cõmemoraui: commentarios quosdã cõscripsit, in quibus conat̃ ex euangelio Matthæi insaniã hanc probare. Hos Origenes cum interpretatiõe ipsius Symmachi scribit se apud Iulianũ quẽdam comperisse, qui se diceret hos libros ab ipso Symmacho suscepisse. Ex quo uidere licet Origenis ferè temporibus eũ fuisse. Ex Euseb. Symmachus alter senator, uir doctus, Boetij socer. Symmachus Romanus orator, missus à senatu Cõstantinopolim ad Theodosii liberos, rogatũ ut Vestales à Christianis destrui minime pateret̃. Cuius rei gratia putabant aduersa multa se à dijs fuisse passos. Eius igit̃ orationem & Prudentius & Ambrosius q huius meminerũt, acerrime cõfutarũt. Syloson Polycratis Samiorum tyrãni frater, quum priuatus Dareo Histaspis filio magnopere optãti ueste quam ferebat aliquando largitus esset, ille postquàm est rex factus, dono tyrãnidẽ Samiorũ ei dedit, qui acerbe imperauit. Quare urbs ab hominibus deserta: unde prouerbiũ manauit: ἕκητι Συλοσῶντος εὐρυχωρία: Sylosontis opera locus amplus. Strabo XIIII. Simmias philosophus Thebanus scripsit dialogos XXIII. q ordine à Diogene cõmemorant̃. L. Sisenna Rom. orator & historicus, paulò supra tẽpora Ciceronis. de quo ipse Cic. in Oratore. L. Sisenna doctus uir & studijs optimis deditus tũ Latine loquens, grauis reipublicę nõ sine facetijs, neq; laboris multi, nec satis uersatus in causis, interiectusq; inter duas ætates Hortẽsii & Sulpitij, nec maiorem consequi poterat, & minori necesse erat cedere. Huius omnis facultas ex historia ipsius percipi potest, qua cũ facile uincat omnis superiores, indicat tamẽ quantũ absit ab summo, quãquã hoc genus scriptionis nondum sit satis latinis literis illustratũ. Et paulò inferius. Sisenna emẽdator sermonis usitati quũ esse uellet, ne à C. Russio quidem accusatore deterreri potuit, quo minus inusitatis uerbis uteret̃. Nam quũ in defensione Chrytili Supputatillica dixerit, tũc Russius accusator, circũuenior iudices, inquit, nisi subuenitis. Sisenna quid dicas, nescio, metuo insidias, quid est hoc? Supputa, quid sit scio, tillica nescio. Solon Salaminius genere, unus è septẽ sapiẽtibus, Atheniẽsibus leges dedit, ac eas quas Draco tulit, præterquã quæ de cæde erant, oẽs propter asperitatẽ magnitudineq; pœnarũ abrogandas curauit. Nã una omnibus pœna constituta fuerat, ut etiam qui ocij dãnati essent, aut q holera subripuissent, capite plecterentur. Ob quam causam Demades dicere solebat, Draconẽ nõ atramento, sed sanguine leges scripsisse. Legẽ Sisachtheã tulit, qua bona tãtum nõ corpora uti prius debitorum essent obnoxia creditoribus. Florebat in republica tunc Pysistratus, qui plura ꝓ patria gesserat, ęmulus laudib. Solonis cui & genere ꝓpinquus erat. Illius igit̃ eloquentia plus potuit apud populum, q̃ huius sapientia. Cessit sponte Solon tyrãnũ fugiens prius in Ægyptum, deinde in Cyprum, postremo ad Crœsum regem: cuius quum opes uideret, ostentanti Crœso atq; interrogãti, num quis eo felicior esset: respondit, Tellum quendam pauperem admodum alioquin iustũ Athenis agẽtem: simul adfirmans nihil esse felix quod temporum mutationi subiaceat, felicitatẽ finem tãtum indicare. Cuius sententiæ Crœsus postea à Cyro captus meminisse dicit̃. Solon inde in Ciciliã profectus ciuitatem à suo nomine Solos ædificauit, in qua Atheniẽses colonos statuit, qui interuallo tẽporis ab Attica linguã descicẽtes, solœcizare dicti sunt. Vnde uerbũ solœcismus tractum. Decessit in Cypro annorũ LXXX. mãdauit ossa Salaminem transferri, ibiq; per regionem proijci ac dissipari, ne Athenas inferrent̃, quoniam disced ens iureiurãdo ciues adegit, nõ antiquaturos leges suas, donec rediret. Reliquit etiam cõciones & epistolas quasdam. Emicuit olym.

XLVI.Hic poſtremo tradiẽ,quanq; grauiſſimus fuerit,ſera iã ætate cum Theſpidis tragœdiã ſpectaret,paulatim ocio ſe dediſſe,ac uitæ molliori, qđ ſanè declarant illa carmina ipſius.Dũ propero ad ſenium diſcere multa libet, Grataq; ſunt Veneris nobis & dulcia Bacchi,Quęq; uiris Muſę munera grata ferunt.Epigrãma ſepulchro Cicero huiuſce modi cõmemorat:Mors mea nõ careat fletu, linquamus amicis Mœrorẽ, ut celebrent funera cũ lacrymis.Ex Plutar.Soſicrate,Diogene.Sophocles Atheniẽſis tragicus poeta, æqualis Periclis eius collega quandoq; in prætura. Docuit, teſte Suida, tragœdias CXXIII.tulit uictorias XXIII.Deceſſit poſt Euripidẽ annos VI. Cui ſtyli magnitudine præferẽ,licet eius ſentẽtijs inferior.Primus uſus eſt tribus hiſtrionibus,hoc eſt, tritagoniſta.Chorũ induxit XV.iuuenũ,quũ prius XII.tantũ intrarẽt:appellabaẽ Apis, ob linguę dulcedinẽ.Filios ſuſcepit,Leophontẽ,Leoſthenẽ,Ariſtonẽ,Stephanũ,Meneclidẽ.Hæc ex Suida.Gel.aũt ſcribit,ꝙ filij patrẽ tanquã ſenio delirantẽ, adminiſtratiõe rei familiaris interdixerũt.At ille tragœdiã ꝓtulit nuper ab eo ſcriptam iudicibus,uti uiderent an id eſſet opus deliri ſenis: quare reſtitutus,ſapereq; magnopere uiſus eſt. Valer. quoq; ait hũc ex inſperato gaudio ob uictoriã ex tragœdia quadã repẽtino obijſſe. Memoraẽ & à Suida Sophocles alter nepos ſuperioris, poeta itẽ tragicus,q̃ docuit tragœdias XL.uicit VIII.ſcripſit & elegos.Sophocles etiã grãmaticus,minor appellatus,qui enarrauit Lycophronẽ,Apolloniũ,pluresq; poetas: cuius opera habemus. Sophocles alius,dux Athenienſiũ,Soſtratidæ filius,apud Thucydidẽ.Sopater ſophiſta,Iãblyci diſcipulus,in magna fuit apud Cõſtantinũ magnũ dignatione, eiq; adſidebat cõſiliarius. Calumniã ab inimicis paſſus qđ cauſa caritatis annonæ Cõſtantinop.fuiſſet,inſons eiuſdẽ iuſſu imp.ſecuri percuſſus eſt.author Eunapius in libro ſophiſtarũ.Apameus Sicyonius uel Thebanus comicus hiſtoricus,ſcripſit epitomẽ in plures authores.Suid.Sophilus Sicyonius,uel Thebanus comicus mediæ comœdiæ,ipſius fabulas nõnullas cõmemorat Athenæus.Sophron.Syracuſanus Xerxis & Euripidis tẽpore, ſcripſit mimos uiriles,& mimos fœmineos lingua Dorica,& ſoluta oratione.Diciẽ & Plato quum in eos incideret,obdormire ſolitus.Fuit alius ſiue idẽ comicus,cuius fabula πενθερά,ut ait Athenæus.Soranus Epheſius medicus Alexãdriæ ꝓfecit.Deinde Romã uenit, ubi artẽ exercuit,Traiani & Hadriani tẽporibus.Libros plures optimosq; cõpoſuit.Suid.Eſt & Valerius Soranus,q̃ inter Valerios diceẽ.Soſibius grãmaticus Laconicus.Soſiſtheus Syracuſanus unus de numero eorũ,q̃ Pleiades appellanẽ apud Ptolemæũ; æmulus Homeri tragici.Suid.Soſipatra fœmina uates ac doctiſſima è Libya,uxor Ædeſii ſophiſtæ,educata diciẽ à quibuſdã numinibus.author Eunapius lib.ſophiſtarũ.Soſtratos plures fuiſſe cõſtat:primus Plinio & Strab.teſtibus,architectus,q̃ turrim excitauit in inſula Pharo, iuſſu Ptolemæi Philadelphi ad oſtendendos nocturnos ignes nautarũ curſibus eiq; nomẽ ſuũ inſcripſit,ꝙ regẽ fuiſſe paſſum admiraẽ Plin.Idẽ quoq; penſile Cnidi ambulacrũ feciſſe tradiẽ.Alius q̃ ex ære & alio modo ſigna faciebat, teſte eodẽ Plin. Tertius ſacerdos Cereris apud Tacitũ.Quartus uates, q̃ per furorẽ multa Græcis prædixit. Nã Bacchis Nauſeus,& Soſtratus Atheniẽſis Xerxis aduentũ prædixerunt, ut author Herod. Quintus Soſtratus Sicyonius cognomẽto Acrocherſites,ut ait Suid.Sotades Marõites poeta turpiſſimus Iãborũ ſcripſit libros,quos appellauit Cinędos lingua Ionica,ubi libidinũ laſciua ſpecies & deſcriptio inerat.Fuere & alij duo Atheniẽſes,alter comicus mediæ comœdię,alter philoſophus,q̃ ſcripſit de myſterijs librũ I.Suid.De primo Martial. dicit:Nec retro lego Sotadẽ cinædum.Retro em̃ eius carmina legebantur, ut ſenſus tegereẽ:ut illud,Laus tua nõ tua fraus, uirtus nõ copia rerum Scandere te fecit hoc decus eximium.De Sybariticis itẽ libellis laſciuis alibi diximus.Soteridas Epidaurius ſcripſit muſicæ libros tris,ut ait Diony.Sotericus Aſites poeta,ſub Diocletiano ſcripſit Encomiũ Dioclet.Baſſarica ſiue Dionyſiaca,uitã Apollonij Tyanei,& alia.Suid.Sophronius uir apprime eruditus, Græcis præſertim literis,pſalteriũ & ꝓphetas, quos Hierony. ex Hebræo in Latinũ uerterat,in Græcũ rurſus ſermonem ipſe uertit, ſimul cũ alijs quibuſdã opuſculis,ut ipſe Hierony.teſtaẽ. Sophronia matrona Romana, altera Lucretia Chriſtiana,cũ uim Decij principis uideret ſeſe paſſuram,cõſentiente uiro, adrepto gladio ſeipſam transfixit, ac inter ſanctas mulieres relata.author Euſeb.in hiſtoria.Sophia mater feliciſſima, tris filias Fidẽ, Spẽ, & Charitatẽ ſub Hadriano ꝓ Chriſti nomine iugulatas

gulatas

gulatas, alacriter uidit, sepeliuitq́ XVIII. ab urbe miliario. Socrates patria Atheniẽsis, patre Sophronisco, matre Phanarista obstetrice, Archelai physici discipulus, primus omniũ de morib. disserere cœpit, philosophiã è cœlo ad res humanas cõuertẽdo. Cũ ipse præter cæteros suo tẽpore mortales & uita castissimus, & morib. patientissimus fuerit, exẽpla utriusq́ rei constant. Nã & patientiã Gellius pulchro scõmate refert. Cum uxorẽ Xantippen cõtumacius ac clamosius in se agentẽ diu tolerasset, postremo aqua esset ab ea perfusus, cœpit ridens dicere, Sciebam Xantippem tonantẽ quãdoq́ pluiturã. Castitatis illud ab Aeliano memorat̃, q̃ Zopyrus physiognomus dixisse fert̃ Socratẽ ex physiognomia omniũ libidinosissimũ esse: ciuibus aũt tanquã falsa locutum eũ ridentibus, Socrates minime mentitũ dixit, sed naturæ uim se animi uirtute attulisse. Cic. tamẽ de diuinat. nõ lasciuũ, sed bardum, ac mente stupidũ & obtusum dicit. Nihil unquã scripsisse constat, sed eius dissertationes à Platone cõmemorantur. Victu alioquin facili, q̃ proximũ dijs maxime putaret, q̃ minimis egeret. Dæmonẽ se habere fatebat̃, qui ei futura prędiceret. Accusatus postremo ab Atheniẽsib. q̃ de dijs male sentiret, ac in carcere causam dicere iussus neglexit, & Lysię orationẽ elegantissimã in eius defensionem ei traditã respuit, dicẽs optimã quidẽ esse, sed Socrati minime cõuenire, haustoq́ cicutæ poculo excessit. Cic. de orat. sic ait: Lysię orationẽ Socrates spreuit, tãquã calceis Sicyonijs nõ uteret̃, quãuis essent habiles, quia nimis expoliti: sic illã orationẽ disertã sibi uideri, sed fortẽ ac uirilẽ non uideri. Solebat item dicere, teste Aeliano, ociũ fratrẽ esse libertatis, indicioq́ esse Persas & Indos, qui perpetuo liberi in ocio degunt. At cõtra negocijs intẽtos Lydos & Phryges, qui seruiũt. Fuere itẽ alij huius nominis à Diogene cõmemorati nobis obscuri, qui aũt claritatem habeãt, duo, Alter pictor, inter cuius opera, piger qui appellatur ὄκνος spartum torquens quod asellus arrodit. author Pli. Pausanias autem dicit hunc à Polygnosto pictum, uti supra dixi. Propert. ad hãc tabellã adludens ait, Dignior obliquo funem qui torqueat ocno, Adsiduusq́ tuam pascat aselle famẽ. Alter Cõstantinopolitanus, q̃ historiã ecclesiasticã à tẽpore apostolorũ usq́ ad Chrysostomũ scripsit, quo tẽpore fuisse par est: unus ex his qui in tripertita cõnectit̃ historia: reliq̃ Theodoretus & Sozomenus Græci autores. Est alter Sozomenus presbyter Pistoriensis, q̃ historiæ uniuersalis immẽsum edidit uolumẽ. Sociõ philos. peripateticus, genere Hispanus, scripsit κέρας ἀμαλθείας, id est, cornucopię, librũ multę uarięq́ doctrinę refertũ. autor Gel. Spartacus dux gladiatorũ, qui pop. Ro. bellum mouit. Superatus à P. Crasso. Cicero M. Antoniũ alterum Spartacum uocat. Speusippus philos. Platonis sororis filius cõposuit dialogos à Diogene cõmemoratos. Spintharus Corin. nobilis architectus, Delphicũ templũ ædificauit. author Pausanias. Alter Atheniẽsis Oebali pater. Spurina dux regis Parthorũ q̃ Crassum interemit. Item mathematicus ac uates, qui Cęsari prędixit, ut Martias caueret eidus, cuius Trãquil. in Cæsare, & Valer. meminere. Tertius huius nominis adolescens egregia forma, qui cũ fœminas urosq́ ad libidinẽ aspectu decoro inuitaret, oris pulchritudinẽ uulnerib. sponte dehonestauit. authores Valer. de uerecũdia, & Ambros. lib. III. de uirginitate. Staseas Neapolitanus, philos. Platonicus. Cic. de finibus. Stesichorus poeta lyricus, ex Himera Siciliæ ciuitate olymp. XXXVIII. decessit Catanię, quò profugus uenerat, sepultusq́ ante portam, quę à nomine ipsius Stesichoria dicitur. Fratrem habuit Mamertinum optimum geometram. Dicit̃ & scripsisse Helenæ uituperationem, ex quo exoculatum fuisse, rursusq́ ob palinodiam uisum recuperasse. Vocatusq́ est Stesichorus, quoniã primus cũ citharæ cantu chorum cõstituit. Nã prius Tisias uocabatur. author Suidas. Quintilianus uero sic eũ taxat. Stesichorus q̃ sit ingenio ualidus, materiæ quoq́ ostendunt, maxima bella & clarissimos canens duces, Lyrici carminis dignitatem curua sustinens lyra. Reddit enim proteruis in agendo simul loquẽdoq́ debitam dignitatem, ac si tenuisset mediũ, uideret̃ æmulari proximus Homerũ potuisse, sed redundat & offenditur: quod ut reprehendit̃, ita copię uitiũ est. Stesimbrotus Tarsius historicus scripsit res gestas Cimonis ducis Atheniẽsiũ: ut ait Plutar. Stilpo Megarẽsis philos. tempore primi Ptolemæi, discipulus Pasiclis Thebani, præfuit scholæ Megarensi: scripsit dialogos non minus XX. Suid. Hunc Cic. de diuina. dicit ebriosum ac libidinosum fuisse natura, quã & uoluntate & studio literarũ pertinaci adeo uicerat, ut nihil in eo lasciuũ inueniret. Stratones octo, primus Isocratis auditor, secũdus Lampsacenus

Theophrasti discipulus. III medicus, qui Erasistratum audiuit. IIII historicus. V poeta epigrammatũ. VI antiquus medicus, ut ait Aristoteles. VII peripateticus, qui uixit Alexandriæ. hęc Diogenes. VIII Stratonem Plutarchus in uitis ponit, præceptorẽ rhetorices ac familiarem Bruti qui unà cum eo in bello Philippensi fuit, solusq; adhibitus, dũ sibi ille mortem consciuit. Conciliatus postea Augusto per M. Messalã, qui comes ad bellum Actiacum fuit. Lachrymans enim Messala, hic est, inquit Augusto, qui meo Bruto gratias extremas subministrauit. Aelianus quoq; de uaria historia, Stratonem Sidoniũ quendã scribit in conuiuijs ualde delicatũ, ac lautitia uictus, amicissimumq; Neoclis Cyprij regis pari luxuria certantis. Suidas, cuius lexicon multi auxere authores. Eudemus orator, qui scripsit dictionariũ ex ordine literarũ. Helladius, Theodosio iuniore imperãte, Eugenius ex Augustopoli Phrygiæ urbe, Zosimus Gazeus, Cæcilius Siculus, Lõginus Casius, Lupercus Berytius, qui scripsit de Atticis dictionibus, Iustinus, Iulius sophista, qui scripsit epitomen linguarum Pamphili, de consuetudine Attica, Pamphilus, qui edidit pratum dictionum, Zopyrio, Pollio Alexandrinus, qui itẽ de Atticis dictionib. per ordinem literarum: igitur hi omnes Suidæ operi agglutinati sunt. Suidam alterũ inter sculptores clarissimos ponit Pausanias. L. Cornelius Sulla, nominis etymũ à Sibylla trahit teste Macrobio. Bello Punico II. ludi primũ instituti ex libris Sibyllinis, suadẽte Cornelio Rufo, q propterea Sibylla cognominatus est, postea corrupto nomine cœpit Sulla uocari. Felix ob successus appellatus. Nam mulier quondam obuiã ei puero, salue dixit puer, & tibi & reipublicæ felix, quæ postea uideri amplius non potuit. Primũ quæstor Marij, Iugurthã à Boccho in deditionẽ accepit: bello Cimbrico & Teutonico legatus bonam operam nauauit. Prætor inter ciues ius dixit. Idẽ Siciliam prouinciã habuit: bello sociali Samnites Marsosq; superauit. Ne monumenta Bocchi tollerent Mario restitit: consul Asiam sortitus, Mithridatem apud Orchomenum & Cheroniam prælio fudit. Archelaum præfectum eius Athenis uicit, portum Piræum recepit. Medos & Dardanos in itinere superauit. Mox cum rogatione Sulpitia imperium eius transferrẽt ad Manlium, in Italiam regressus, corruptis aduersariorum exercitibus, Carbonẽ ex Italia expulit, Mariũ apud Sacriportum, Thelesinũ apud portam Collinã uicit. Mario apud Præneste interfecto, felicem se edicto appellauit. Proscriptionis tabulas primus proposuit, nouẽ millia dedititiorũ in uia publica occidit. Numerum sacerdotũ auxit. Tribunitiam potestatẽ minuit. Republica ordinata dictaturã deposuit. Vnde spe deceptus, Puteolos cõcessit, & morbo phthiriasi interijt. Hæc Cæcilius. Sulla rerum potitus, corpus Marij iã defuncti reuulsit atq; disiecit. Quapropter ut ait Plinius, ueritus talionem, cremari corpora instituit. Tota Italia proscriptiones fecit, proscriptorũ liberos & bonis & petendorum honorum iure priuauit, quã legẽ antiquare deinde conatus est Cicero in oratione de liberis proscriptorum. Per u, scribendũ hoc nomen nummi antiqui docent, tũ Romæ inscriptio marmoris celebris apud ædẽ diuę genitricis de porticu huiuscemodi: L. Cornelio, P.F. Sullæ procos. VII. uiro Epul. cliẽtes Cos. P. Suilla à Torquato accusatus inter Catilinæ coniuratos fuisse, defenditur à Cicerone Cos. qui & obtinuit. Sulpicius, per c, scribitur in marmoribus ueterũ. Q. Sulpicius Priscus oppidũ Labicos corona circundatum, scalis captum diripuit, censuitq; senatus frequentem coloniã deducendam. Coloni ab urbe MD. missi. Liuius libro IIII. C. Sulpitius Potitus dictator creatus, reliquias Brenni apud Præneste stratagemate uicit, mulis cũ agasonib. in insidijs collocatis, unde triumphũ egit. Deinde consul Sorã expugnauit, Samnitesq; apud Maleuentum superauit, cæsis ex eis ad XXX. milia. Frontinus lib. II. & Liui. li. VII. Seruius Sulpitius gener Fabij Ambusti, uide in Fabio. C. Sulpitius Gallus, maxime omniũ nobiliũ Græcis literis studuit, & fuit reliquis reb. ornatus atq; elegans. Is prætor ludos Apollini fecit, in quibus cum Thyestẽ fabulã docuisset, Ennius mortẽ obijt. Cicero in Bruto. Valer. quoq; hunc astrologię peritissimũ fuisse tradit, primumq; qui in exercitu Pauli Aemylij contra Perseum eclipsim lunæ noctu factam, militibus admirantib. enarrauit. P. Sulpitius consul primus, qui ad bellum Macedonicũ missus equestribus prælijs cũ Philippo ꝓspere pugnauit, auxiliantib. rege Attalo, ac Rhodijs. Liui. de bello Mac. Ser. Sulp. Galba prętor, ad initiũ III. belli Punici, male aduersus Lusitanos pugnauit. Liu. li. XLVII. P. Sulpitius, & C. Cotta, uiri eloquẽtissimi, oratoresq; maximi, q Crasso & Antonio ora

toribus

toribus successere, à Cicerone in dialogo de oratore introducunt. Tribuni plebis simul etiā fuere. Cotta qui Sullanas partes sequebatur, à Marianis deinde & tribunatu & ciuitate deiectus. Sulpitius aūt Mario fauebat, quo authore, quū perniciosas leges ꝓmulgasset, ut exules reuocarent, & ut Mithridatico bello dux crearetur, quod iam Sullæ decretū fuerat, præterea Q. Pompeio, & L. Sullæ uim intulisset: Sulla deinde cū exercitu in urbem ueniente, ac rerū potito, latitans ob metum, à seruo ipsius proditus necatur. Seruū Sulla prius libertate pacta concessa, de saxo præcipitauit ob scelus. De hoc aūt Sulpitio Cicero in Oratore sic scribit: Fuit em̄ Sulpitius, uel maxime eorū quos ego audiuerim grandis, & ut dicam, tragicus orator: uox quū magna, tum suauis & splēdida. Gestus & motus corporis ita uenustus, ut tamē ad forum non ad scenā institutus uideretur. Incitata & uolubilis, nec ea tamē redundans, nec circūfluens oratio. Crassum imitari uolebat. Cotta uero malebat Antoniū: sed ab hoc uis aberat Antonij, Crassi ab illo lepos. Seruius Sulpitius iurisconsultus, non facile dixerim, quantū & ad dicendum, & ad oēs bonarum artium disciplinas adhibuit curæ. Nam & in eisdem exercitationibus, & ab ineūte ætate fuimus, & postea unà Rhodum ille etiā profectus est, quo melior esset & doctior. Et inde ut redijt, uidetur mihi in secūda arte primus esse maluisse quàm in prima secundus. Atq; haud scio an par principib. esse potuisset: sed fortasse maluit id quod adeptus longe omnium non eiusdem modo ætatis, sed eorum etiā qui fuissent, in iure ciuili esse princeps. Cicero in Bruto. Pomponius autem libro primo digestorū ait: Quum primū locum post Ciceronem in orando obtinuisset, Sçęuolamq; super quadam clientis causa consuleret, ac respondentem parum intellexisset, Scæuolā dixisse, Turpe esse uiro patricio & nobili, scientiam in qua quotidie uersaretur ignorare: ob quem cauillum Sulpitiū postea pertinaciter iuris scientię incubuisse. Excessit in legatione missus à senatu ad M. Antoniū, quē Cicero in Philippicis magnopere laudat, decernitq; statuā pedestrē à senatu statuendam. Quintilianus ait, eum tribus orationibus insignē gloriā meruisse. Sulpitia Paterculi filia, uxor Fuluij Flacci, è cētum lecta matronis, quæ ob pudicitiā simulacrum Veneris è libris Sibyllinis dedicaret, author Liuius. C. Suetonius Trāquillus, Suetonij Lenis XIII. leg. in bello Othoniano Tribuni filius, Hadriani principis epistolarū magister fuit: quo postremo excidit, quod Sabinā uxorē amare ob nimiam familiaritatem uenerit in suspicionem. Plinij Iunioris amicissimus fuit, à quo etiā per epistolam admonetur, suaderturq; ad opus edendum, quū iam lima non expolire, sed exterere uideretur. Scripsit plura, è quibus de grammaticis libellus, quem imitari se noster Hierony. in tractatu de uiris illustribus fatet̄. Præterea uitæ Cæsarū, in quo opere cunctis in eo genere facile præstitit, opinio grammaticorum nonnullorū est primam Cęsaris haud integrā reperiri, quū uerisimile non sit ipsius incunabula generis tacuisse, adeoq; ex abrupto exorsum esse, quū cæterorum omniū etiā ignobilium altius originem repetierit. Itaq; Iulius Cæsar in principio addita esse uerba. Fuit itē alter Suetonius Optatianus Taciti principis tēpore, qui eius uitā perscripsit: ut ait Vopiscus. Saturninus Vetulio uir nimia calliditate, ubi se proscriptū à triumuiris comperit, confestim insignia præturę recepit quū priuatus esset, præmissoq; longo seruorum ordine, qui lictorum speciē præ se ferrēt, per omnis terras occupatis hospitijs tam constanter anteibat, ut magistratū pop. Ro. crederent. Quumq; Puteolos uenisset, naues in statione repertas ceu publicæ necessitatis gratia, nullo aduersante cepit: quib. in Siciliā transfretās, periculū euasit. Valerius. Saturninus Apuleius, de quo uide in Apuleio. Saturninus martyr sub Maximiano, dānatus ad extruendas Thermas Diocletianas, fodiendāq; arenā. Saturninus Antiochenus, & Basilides Alexandrinus post Menandrū illū maleficū apparuere, paulo post apostolos: quorum Saturninū eadem ferè cōmentatum quæ Menandrum, scripsit Irenæus. Basilidem uero prætextu mysticæ doctrinæ ualde delirasse. Aduersus quē uirū Agrippa Castor celebris scriptor librum edidit, ubi eum acerrime confutat, dicitq; scripsisse in euāgelium XXIIII. cōmentarios, prophetasq; sibimet nuncupasse, quosdam Barabbā & Barcob, aliosq; qui nunquam extiterunt, barbaris nominib. appellatos, quo terribiliores uiderētur. Dicere præterea immolata, & eucharistiā, uel inexpiatis sumere, fideq; in metu absque uitio deserere licere. Sectatoresq; suos more Pythagoreorū quinquēnio silere iubebat. Sed & Carpocratem quendam eodem fuisse tempore, alterius superstitionis princi

pem

pem. Hæc ferè Euſebius li. III. & IIII. Sarpedones duo alter qui Lycios Troadis populos duxit ad Troiã, Bellerophontis & Laodomiæ filius. Alter Cretenſis, Minois & Rhadamanthi frater, qui in Lyciã, quæ apud Cariã eſt, regnatũ uenit. author Euſtathius grãmaticus. Sardanapalus rex Mediæ, ut ait Ariſtobulus, ſepultus cũ imagine ſua, his uerbis ac literis Aſſyrijs: Sardanapalus, Anacyndaraxis filius, Anchialẽ & Tarſum uno die cõdidit. Ede, bibe, & lude: & quando te mortalẽ noris, præſentib. exple Delicijs animũ: poſt mortẽ nulla uoluptas. Namq; ego ſum puluis, qui nuper tanta tenebã. Hæc habeo quæ edi, quæq; exaturata libido Hauſit, at illa iacent multa & præclara relicta. Strabo.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER XX.

LTABERIVS Eros emptus de cataſta, propter literarum ſtudiũ manumiſſus, docuit inter cæteros Brutũ & Caſſium. Sunt qui tradant tanta eum honeſtate præditũ, ut tẽporibus Sullanis, proſcriptorum liberos gratis & ſine mercede in diſciplinam receperit. Trãquillus. Thales Mileſius, unus è ſeptẽ, primus omniũ aſtrologiæ ſecreta penetrauit. De urſa minore diſſeruit, ut ait Callimachus: ut Eudemus ſolis eclipſim primus prædixit: ut Hippias & Ariſtoteles, inanimis etiã animas putauit, idq; ex magnete lapide deprehẽdiſſe. Huic tripus aurea à piſcatorib. Mileſiis reperta, dum res in lite uerteretur, ex oraculo Apollinis iudican..s eã ſapientiſſimo dari oportere, delata eſt. Deinde per manus omnib. ſeptẽ ſapientibus tradita, ad Solonẽ peruenit, qui illã Delphos remiſit ad Phœbum, ut qui deũ hominumq; ſapientiſſimus eſſet. A Thalete Ionica fluit diſciplina, ſicut à Pythagora Italica. Exceſſit olymp. LVIII. dũ certamẽ gymnicũ ſpectaret, æſtu ac ſiti lapſus, iã ſenex, ex Diogene. Thales Cretẽſis poeta Lyricus, quẽ è Creta Solon Spartã miſit, cuius odis ac poeſi Spartani deliniti, animorũ feritatẽ nimiam ex Lycurgi legibus imbutã caſtigabant: author Plutarchus in Solone. Talus, hunc ęreis pedib. finxit Iuppiter, cuſtodemq; poſuit Europę, ac celeritate ter quotidie Cretã obibat. Apollonius in Argonauticis: τρὶς περὶ χαλκείοις κρήτην ποσὶ δινεύοντα. Hunc igitur Catullianũ carmen innuere uidet, Nõ ſi cuſtos foret ille Cretũ, hoc eſt, uelocitate uinceret. Qđ quidã de Dædalo male intelligũt. Thamyras Thrax, poeta & muſicus. Ferunt ipſius in theologia uerſus ad tria millia: ſcribitur ab Homero certaſſe de cantu cũ muſis, ideoq; oculis captus. De eodẽ in libro prouerbiorum Græcorũ ſic ſcribitur: Thamyras quum pulchritudine omnes præcelleret, ab initio mares dilexit, deinde præter eius conſuetudinem Muſas amauit, ac cum eis de cantu certauit, hac cõditione, ut uictor cõplexu potiretur. Victus, quod eis luberet, pateret. Itaq; ſuperatus, & oculis & lyra priuatus eſt: ex quo ꝓuerbiũ manauit, in eos ꝗ pręter ingeniũ propriũ aliquid agunt, θάμυρις μαίνεται, Thamyras inſanit. Taurus Berytius philoſophus Platonicus ſub Antonino principe: ſcripſit de differentia ſectarũ Platonis & Ariſtotelis, de corporeis & incorporeis, & alia: ut author Sui. Huius etiã ſæpe meminit Gel. dicitq; eius ſe maxime familiarẽ Romæ fuiſſe. Taurea Iubellius Campanus, memorãda uir fortitudine, quũ in caſtris Annibalis Claudiũ Aſellũ Romanum ingenti hominẽ robore in exercitu apud Nolã ꝓuocaſſet, poſt inania uerba & garrulitatẽ eius cõgreſſum minime ſuſtinens refugiebat, Claud. inſequebat: quũ ille urbis portã ingreſſus, tutus ſtupentibus hoſtib. per alterã curſu contendens euaſit. Hic poſtea capta à Fuluio Capua, manu propria cõiuge, liberiſq; interfectis, ſe poſtremo ante pedes imperatoris gladio trãsfixit. Liu. II. bello. Tages quidã dicit in agro Tarquinienſi, quũ terra araret, & ſulcus altius eſſet impreſſus, extitiſſe repẽte, & eũ affatus eſſe qui arabat. Is ut in libris eſt Hetruſcorũ, puerili aſpectu, ſed ſenili prudentia, ubi à bubulco uiſus eſt, extẽplo rei miraculo totã eo Hetruriã excitauit: ſcriptis tradita dein quę ille dixerit, quę aruſpicinę rationẽ omnẽ cõtinerẽt. Cic. de diui. Cor. Tacitus, ſub Hadr. principe orator clariſſimus, ęqualis ac familiaris Plinij Iunioris. Belgicæ Galliæ ratiões procurauit, ad Veſpaſianos

usque peruenit, ab ijsque honoribus euectus, historiã principũ conscripsit ab Augusto usque ad Hadrianum quae ad nos haud integra peruenit. Hanc igitur nõ uitas imperatorũ ausus inscribere, sed tantum diurnales actiones, quae mediũ inter historiã & uitas teneret. Scripsit & de claris oratorib. Ciceronis Brutum & materia & dicendi copia imitatus. Praeterea uitam Agricolae soceri sui: & de moribus ac situ Germaniae, stylo cõpresso & eleganti, tum arguto & sententioso: in caetera uero historia aliquãtulum sublimior. Scribit Flauius Vopiscus hunc authorem tanquam è suis progenitoribus, Tacitũ imperatorem quotãnis decies describi, ne liber periret, ac in omnib. bibliothecis apponi iussisse. Tertullianus autem noster eum mendaciorum loquẽtissimum appellat. Thais, & Lais frequentes repertae, ut iam ad omnia scorta referantur. Thaidis nomen nobilitatũ in primis à Thaide Alexandrina. Haec à sancto Pafnutio admonita, relicto meretricio, sancta mulier euasit. Nã ignotus ad eã ingressus secretum petebat magis ac magis, illa uero dicente, neminẽ nisi deum posse conspicere: ille sumpta hac occasione, ad dei metũ ac religionem eam est exhortatus, qui posset etiam occulta conspicari & plectere. Lais Corinthia, quam quũ Demosthenes orator adcedẽs, mille drachmas petentẽ uideret, ait, Non emo tanti poenitere. author Gellius. Theagenes tris, Athenis, diuersis temporibus Suidas fuisse refert. Vnum, qui de Homero scripsit. Alium, qui Caprus est appellatus, quod multa promittens nihil praestaret: pauper enim erat, ac diues uideri uolebat. Tertius, uir potens ac diues Athenis, qui liberalitate ac beneficentia publice ac priuatim multa laude digna gessit. Quartũ addit Pausanias, Athletã, patria Thasiũ, qui CXL. coronas è certaminib. retulit. Theano Metapontina, seu Cressa genere, mulier Pythagorea, uxor Brotini Crotoniatae, scripsit cõmentarios in philosophia, de uirtute, poemata quoque & apophthegmata Pythagorica. author Plotinus. Theano, apud Homerum δῖα Θεανώ, pro sacerdote Mineruae memoratur. Thecla, uirgo & martyr apud Iconium sub Nerone, Pauli apostoli discipula. Thearco, Aethiopię rex maximus, qui externas subegit gentes, Europaeque populos quoque ad Herculis perueniẽs colũnas. author Strabo ex Megasthenis historia. Telephus, Herculis filius, ex Auge filia Alcęi Arcadię regis, qui aui iussu expositus in syluis, à cerua nutritus: dein dono datus Teutranti regi Mysiae, proque filio educatus, Telephusque appellatus, quasi à cerua nutritus, Graeca etymologia. Diodorus lib. V. A poetis heros propterea Teutrantius appellatus. Telephus Pergamensis grãmaticus, scripsit ferè omnia quae ad grãmaticam pertinent. Inter caetera collationes epithetorũ eidem rei congruentium, ad copiam paratam eloquutionis. Suidas. Tellen, tibicen & poeta Melicus, cuius meminit Diarrhus Messenius. ex quo prouerbiũ ἄειδε τὰ Τέλληνος: Canne ea quae sunt Tellenis, quod optima fuissent. Ex libro prouerbiorũ. Tellus Atheniensis felicissimus fuit, ut Herodotus in I. scribit: qui quũ potentia maxima esset in patria & filij pręstantissimi atque optimi, tandẽ urgente bello Atheniensiũ contra finitimos apud Eleusinam, postquàm hostes superasset, ipse in bello occubuit: cui honores à ciuib. innumerabiles impensi. Telephanes ad regnum Lydorum è Cumis ex oraculo adcersitus, q antea currus factitabat. author Aelianus. Theognetus poeta comicus, ex ipsius fabulis sunt, ἐπίφασμα ἢ φιλάργυρος. & alię, ut Athenęus. Theogenes poeta Megarẽsis, illius quę est in Sicilia, floruit Olymp. LIX. Scripsit elegiam in seruatos in expugnatione Syracusarũ, sententias per elegias enarratas: ac uitae praecepta, quę ὑποθήκας uocant: ad Cyrũ regem, quem obseruabat, gnomologiam: omnia carminibus. Theogenes, alter poeta tragicus unus è XXX. qui & Chion uocabatur. author utriusque Suidas. Theodectes, Cilix genere, orator, discipulus Platonis, Isocratis, & Aristot. cõuersus deinde ad tragoedias, scripsit fabulas L. Decessit Athenis natus annos XLI. scripsit & uersib. artẽ rhetoricam: laudauit & uirũ Artemisiae Mausolũ, unà cum claris eo tẽpore oratoribus. Theodectes orator, superioris filius, scripsit encomium Alexãdri regis Epirotarũ: cõmentarios historiae, artẽ rhetoricam libris VII. aliaque complura. author utriusque Suidas. Steph. item Phaselitem primum dicit esse, quae ciuitas est Ciliciae, tetrastichũque sepulchri: ἥδε χθὼν κόλποισι Φασηλίτην κρύπτει, ὃν Ηὔξησαν μοῦσαι δῖον ὀλυμπιάδες, ἐν δὲ χθονὶ ἱεροῖς θεοδέκτην τρεῖς καὶ δέκ' ἀμίλλας, ὄκτω ἀκηράτους ἀμφιθέμην στεφάνους. Theodosius Tripolitanus genere, scripsit uersibus in aestatem, & alia: Suid. Theodulus monachus scripsit de Attica elegantia, quam Atticissmum uocat, qd' opus extat. Fuit aũt alter Christianus martyr, qui imperante Iuliano sub

Præfecto Phrygiæ minoris Amachio passus est. Quē dicunt illud dum ureretur pronunciasse. Volue igitū si uis degustare iam coctū. Suidas. Theocritus Syracusanus patre Praxagora, cognomento Sunechides, matre Philina, sub Ptolemæo Lagi emicuit. Appellatus fuit Moschus, scripsit Dorica lingua bucolicū poema, qd' in idyllia, id est, paruos cātus diuisit. autor Suidas. Cum hoc Virgilius ex æquo certauit, qui superās alioquin Hesiodum, cessit Homero. Theocritus alter Chius patria, unde & Theopompus fuit historicus, eius æqualis, & in administratione reip. æmulus: scripsit historiā Libycā, & epistolas quasdā. Sui. Strabo. Theophilus comicus antiquæ comœdiæ. eius fabulas nōnullas cōmemorat Suidas. Theophilus Cęsareæ Palęstinæ pręsul Seuero imperante, aduersus eos qui XIIII. luna cum Iudæis pascha faciebant, cum cæteris præsulib. synodicam & utilem cōposuit epistolam. Hieronymus. Theophilus sextus Antiochenus pręsul imperāte M. Antonino, librum in Marcionem edidit, tum alia quæ ab Hier. cōmemorantur. Alius item Antiochenus præsul VII. ad quē Lucas scribit actus apostolorū. Alius quoque præsul Alexandrinus qui scripsit aduersus Origenē grāde uolumen. Cōposuit insuper paschalem cursum ad Theodosium principem. THEONES apud Suidā plures. Sed notior cunctis philosophus Alexandrinus, eisdem tempore patria & disciplinis, quibus Pappus sub Theodosio seniore. Scripsit de Astrologia. Cōmentariosq; in Ptolemæū, & astrolabium paruum, & alia. Theon Alexan. stoicus tempore superior siquidem sub Augusto post Arrium philosophum emicuit: scripsit in physicam & in artē Rhetoricā, & alia. Alius item Stoicus Antiochenus cunctis antiquior scripsit apologiam Socratis. Quartus Smyrnęus. Quintus etiam Alexan. sophista, cognominatus Aelius, scripsit in arte Rhetorica. Theon Sidonius sophista præcepit in patria, Constantini II. tempore. Pli. his Theonem sculptorem addit, inter quinq; qui Mausoleum celauere. Theotimus Cithienorum præsul, modo dialogorum & ueteris eloquentię breues cōmentarios edidit teste Hieronymo, cuius tēpore fuit. Theodotion Ephesius, & Aquila Pōticus, sacros libros ex Hebræo in Græcū uerterunt sermonem, corrupte tamen, ut ait Eusebius in V. adducens Irenæū testē, q dicit eos Iudæos ambos proselytos esse quos secuti sunt Ebionitæ, qui dicunt Christū è Iosepho natum: præfertq; interpretationē LXX. interpretum quod prophetico spiritu separati eadem scripserunt. Theopompus Gnidius & orator & historicus post Thucydidē & Herodotum, quib. ut in historia minor, ita oratori magis similis, ut qui antequā esset ad hoc opus sollicitatus diu fuerit orator. Quintilianus. Sui. autem de eodem, sic ait: Theopompus Chius & Ephorus historici discipuli Isocratis, alter freno, alter calcarib. indigebat. Scripsit historiam Græcam quæ post bellum Peloponnesiacum à Thucydide scriptū continet, præterea Epitomen historiæ Herodoti, & alia plura. Fuit item alius antiquæ Comœdiæ poeta, ut idē autor. Theopompus Gnidius Cęsaris familiaris, historicus, Artemidorum habuit filium, qui apud eū maxime poterat. Strabo. Theopompus rex Spartanorum, cum instituisset, ut Ephori Lacedęmone crearentur, qui regiæ potestati opponerentur, quemadmodū Romæ tribuni obiecti senatui fuerunt: obiurganti uxori quod filijs minorem relinqueret potentiam: minorē inquit, relinquam, sed diuturniorem: quia ea demum firma potentia est, quæ suis uirib. modum imponit. Hæc Valerius de modestia. Quintilianus tamen II. institutionū hanc modestiam parum ualuisse demonstrat: captum demū fuisse ostendens. Theopōpus, inqt, Lacedæmonius permutato cū uxore habitu è custodia euasit ut mulier. Theophrastus ex Eresso Lesbi ciuitate fuit, Aristotelis & discipulus & scholæ successor. Euphrastus, deinde Theophrastus uocatus ob oris & eloquentiæ suauitatē, quū antea Tytamus appellaret̄. Habuit discipulos ad duo millia: fuitq; in honore apud Casandrum Antipatri. Opera eius quanta nullius alterius à Diogene cōmemorant̄: inter quæ sunt libri sex epitomes in Aristotelem de animalibus. Extant hodie tantū de plantis conuersi à Gaza: de lapidib. & metallis: de sudore: metaphysica parui tractatus, Excessit admodū senex. ex Suida, Diogene, Strabone. Cicero dulcem eum appellat: & quanquā diu uersatū Athenis ab anicula deprehēsum: quum ille percontaret̄, hospes est ab ea uocatus. Theophrastus alter Ephesius orator dicturus in cōsilio Ariopagi excidit: seq; excusans postea q̊d eius authoritate senatus territus fuerit. Aelianus de uaria historia. Theod. Chius præceptor ultimi Ptolemæi in rhetorica, decertantibus in cōsilio regis, an Pompeius ꝓfugus esset

eſſet recipiendus, ſolus cõſuluit interfici debere, qđ ſanè factum eſt. Hunc poſtea Brutus iã Auguſto inimicus in Aſia cõpertum & ad ſe adductũ interfici iuſſit. Plutarchus. Theodotũ alium memorat Philoſtratus in Sophiſtis, qui tẽpore Herodis Attici præfuit Atheniẽſium ſcholæ. Theodotus genere Gothus, propinquus Amalaſunthæ uxoris Theodorici regis, ab ea poſt uiri mortẽ in regnũ receptus, ſecta Arrianus, Græcis Latinisꝗ literis ualde eruditus, ut ſcribit Caſſiodorus: ſuorũ temporum hiſtoriam eleganter ſcripſit, & Platonicã diſciplinam probe retinuit. Segnis alioquin ad res agẽdas, uerum hortante Amalaſuntha Burgundiones & Alanos prælio ſudit. Eã tandẽ ad inſulã Vulſinienſis lacus relegauit, interficiꝗ permiſit à propinquis Gothorũ procerum quos ipſa iuſſerat necari, Atalarico corruptore impellente. Huius nomen Græci Teudotũ ſcribũt ſicut & Teudericũ. Theodori innumeri penè fuere. Notiſſimus omnium cognomento Atheos ex Ariſtippi & Pyrrhonis ſchola, nouã condidit ſectã Theodoreorũ, qua adiaphoriã ſicut Pyrrho tenebat: nullam uidelicet differentiam inter bonũ & malũ, iuſtum uel iniuſtũ ponẽdo, legeꝗ tãtũ nõ natura illa fuiſſe diuiſa. Nullos præterea ꝓbat eſſe deos edito ſuper hoc libro, unde plura Epicurũ mutuatum eſſe cõſtat: quapropter Athei cognomen eſt adeptus. Suidas. Diogenes. Theodorus Byzãtius Sophiſta q à Platone uocatus eſt Logodædalus λογοδαίδαλος, ſcripſit contra Thraſibulũ, & Andocidẽ, & alia plura. Suid. Theodorus & Theladeus fratres, Samij Ræci filij, ſculptores celeberrimi, quorũ alter in Samo Pythij Apollinis ſignũ incepit. Alter Theodorus Epheſi eodẽ tempore, & alio ſaxo abſoluit: quibus ſimul cõpoſitis ita cõuenit, ut unũ corpus ab uno artifice & ex uno lapide ſculptũ uideretur. Genus artis eſt Græcis ignotum, ſed apud Ægyptios frequentatũ. Nam ſoli hominum non oculis tantum totius ſtatuæ compoſitionẽ metiebantur, ſed dimenſione, ut ex uarijs multisꝗ lapidibus in unũ corpus in certam menſurã ſtatua perficeretur. Hęc Diodorus. De hoc Theodoro Diogenes teſtat̃, quod non ſolũ ſculptor, ſed Architectus fuerit, unusꝗ cõſuluit ſubijciẽdos eſſe carbones fundamentis Epheſii tẽpli. Nam cum humidus eſſet locus, omiſſa ligni natura ſoliditatẽ accepit humor immobilẽ. De eodem Pauſanias ſcribit, quod primus ferrũ fundere docuit, ſtatuãꝗ ferream fecit. Theodorus Gadareus nobilis orator. Gadara enim Syriæ ciuitas eſt nõ longe ab Aſcalone: uerũ ipſe maluit dici Rhodius, teſte Strabone, cuius tempore fuit. Eius diſcipuli Theodorei ſũt dicti, inter quos fuit Hermagoras, q de arte Rhetorica ſcripſit. Tyberius quoꝗ princeps cũ ſeceſſiſſet Rhodũ, eum ſtudioſe audiuit, ut Quintil. li. IIII. tradit. Præter hos Diogenes plures cõmemorat, nobis tamen ignotos. Veniam ad Chriſtianos, Inter quos Theodorus Anagnoſtes, id eſt, lector Conſtantinopolitanus ſcripſit hiſtoriam eccleſiaſticam à tempore Conſtantini uſꝗ ad Iuſtinianum. Theodorus Coriarius hæreticus è Sicilia, auſus primum dicere Chriſtum hominem tantum eſſe, uerbum dei ob excellẽtem eius uirtutem in eo habitaſſe, deiꝗ gratia & uirtute deum uocari: Mariamꝗ nõ dei, ſed hominis tantum matrem eſſe. Cõtra quem celebrata quinta Synodus Cõſtantinopoli Iuſtiniani principis & Vigilij Pon. tempore: Anno D. XL. ubi cõſtitutum, ut Maria Theotocos, id eſt, dei mater uocaretur. Huic ſectæ poſtea Paulus Samoſatenus ſe addixit, ut ex Euſebij hiſt. li. V. Theodorus q poſtea Gregorius appellatus eſt, Neocæſareæ Ponti Præſul, admodũ adoleſcens ob ſtudia gręcarum & latinarum literarũ de Cappadocia Berytum & Cæſaream Palęſtinæ migrauit, iuncto ſibi fratre Theodoro: quorũ cum egregiam indolẽ uidiſſet Origenes, hortatus eſt eos ad ſtudia philoſophiæ, per quã paulatim ad religionem deduxit Chriſtianã, eruditosꝗ quinquennio ab eo ad patrẽ remiſit. Ex his Theodorus proficiẽs ante omnia Panegyricum ſcripſit Euchariſtiæ, quem cõuocato frequẽti auditorio ipſoꝗ Origene præſente recitauit. Scripſit & Metaphraſim in Eccleſiaſticũ breuem admodum, ſed ualde utilem. Præterea ex eo iã Præſule prodigia quædam ac ſigna ſanctitatis perſpecta. Ex Hieronymo. Theodorus martyr ſub Iuliano Imp. apud Antiocheã. Euſebius. Theodora uirgo Antiochena & martyr in patria ſub Diocletiano. Hæc ad lupanar ducta, cũ milite quodã pio qui primus ad ſtuprum putabat̃ ingreſſus, amictum mutauit, ille pro uirgine remanſit, illa pro milite diſceſſit. Quumꝗ alter itẽ ad ſtuprum ingreſſus uirũ pro uirgine inueniſſet, putata magicis hoc carminibus facere, capite damnat̃: illa accurrens ſeſe oſtendit, ut illũ ſeruaret, uterꝗ igit̃ cæſus. Hæc Ambroſius lib. II. de uirginibus. Themiſtius philo-

sophus sub Iuliano Imp. cuius præfectus prætorij fuit Cōstātinopoli: Scripsit Paraphrasim in Aristotelis Physicam libris VIII. in Analytica item: præterea edidit sua uidelicet περὶ τῆς σκοποῦ καὶ ἐπιγραφῆς, id est, de intentione & inscriptione prædicamētorū. Disputationes etiam quasdam. Hic Valentem imperatorem Arrianæ fautorem sectæ quotidie sæuientē in orthodoxos autoritate sua & epistolis reddidit mitiorē. Suidas. Themistogenes Syracusanus historicus Cyri expeditionē, & bella quæ in historia Xenophōtis continent̃, cōposuit. Themistocles Atheniensis Nicoclis filius prodigus ac lasciuus prima iuuentute, postea Dux delectus res inclytas gessit. Pireū ædificauit: Bello maritimo Persas apud Salaminem uicit, tandē ciuium inuidia exul ad Artaxerxē confugit, à quo cum pugnare cōpelleretur inuitus aduersus patriam, recente tauri sanguine hausto seipsum necauit. Vir alioqui eloquio præstās. Epistolas reliquit plenas acuminis ac prudentiæ: hæc ex Suida. Cicero uero eū memoria tāta cōmendat, ut scribat eū solitum dicere artē potius obliuiscendi malle discere. Themison Medicus apud Herodotū & Cor. Celsum. Themis uirgo iustissima Hesiodo in Theogonia cœli ac terræ filia scribitur, ex quo pro ipsa iustitia poetis ponitur. Theophanes Lesbius historicus, uir sanè ciuilis ac Pompeio Magno admodū familiaris, cuius res gestas conscripsit: filium reliquit M. Pompeiū quē Cæsar Augustus Asiæ curatorem cōstituit. Tyberius aūt eius successor inter primos habuit familiares. Strabo. Terpandrus Arineus siue Lesbius poeta Lyricus primus in lyra Heptachordū & lyrici carminis canonem scripsit, quod Philemoni quidam adscribūt: autor Suidas. Strabo aūt Methymneum eum facit, quod oppidū est Lesbi, dicitq́ꝫ de Tetrachordo Heptachordum reperisse, ut eius indicāt carmina quæ ei adscribunt̃ ac alibi cōmemorauimus. Huius famæ ac nominis maximi indicium, quod Lacedæmonij in seditione quadā admoniti ab oraculo pro Terpandro mitterent, qui lyræ & poeseos dulcedine animos uulgi ac tumultus sedaret, ex quo postea his prouerbiū mansit, si quādo dulcem audiant musices cōcentum: μετὰ Λέσβιον ᾠδόν: Secundum Lesbium cantū. Ex libro prouerbiorum Græcorum. Teucer Cyzicenus scripsit de terra quæ fert aurū. De Cyzicenorum rebus, aliaq́ꝫ complura à Suida cōmemorata. Teucer Aiacis frater inter Æacidas scribit̃. Teucer ante hos omnis Scamādri Cretēsis filius in Troade una cum Dardano genero regnauit, unde Iliensium regū fluxit origo. Tertullianus Afer genere patria Carthaginensis: presbyter, patre Cēturione procōsulari, sub Seuero & Caracalla maxime floruit, uehemēti uir ingenio. Hic cum diu Orthodoxus perseuerasset, in media ferè ætate inuidia & contumelijs clericorū Romanorū ad Montani dogma elapsus est. Scripsit opera cōplura, fertur uixisse usq́ꝫ ad ætatem decrepitam. Hunc autorem Cyprianus martyr semper in manibus est solitus habere. Hæc ex Hieronymo, qui alibi eundē aberrasse testat̃ his uerbis. Laudamus in Tertulliano ingeniū, sed damnamus hæresim. Item ad Trāquillinum. Ego tam Origenem propter eruditionem sumi interdum arbitror q̃ Tertullianum, Nouatū, Arnobium, Apollinarem & alios nonnullos Græcos pariter & Latinos, ut bona eorū eligamus uitemusq́ꝫ contraria, ex apostoli sententia: Omnia probate quod bonū est tenete. Et Esaiæ dicentis, Væh uobis qui dicitis malū bonū & bonū malū. Theramenes Atheniensis philosophus iussu XXX. Tyrannorū sicuti Socrates in carcerē missus ueneno extinctus est: quod cum bibisset, propino, inquit, hoc Critię, qui causa potissimum eius mortis fuerat. Iocabat̃ uir fortissimus in morte. Cicero in Tuscul. P. Terētius Afer Carthagine natus, libertus Romæ Terentij Lucani fuit: captū fuisse negant. Cū esset egregia indole, à patrono eruditus, uenit in amicitiā nobiliū, maxime Lælij & Scipionis: quorū opera adiutus in scribendo fert̃ ob elegantiā sermonis, teste Cicerone, cui adstipulat̃ etiā Varro. Non obscura fama est, inquit, adiutum Terentium in scriptis à Lælio & Scipione. Eandē ipse famā auxit: non enim nisi leuiter se tutari conatur, ut in ꝓlogo Adelphorū. Nam quod isti dicunt maleuoli, homines nobiles hūc adiutare, assidueq́ꝫ una scribere: quod illi maledictum uehemens existimant, hoc laudē hic ducit suā, qđ illis placeat, qui uniuersis & populo placēt: quorū opera in bello, in ocio, in negocio quisq́ꝫ ꝓ tempore usus est sine superbia. Post editas comœdias anno XXV. egressus est, neq́ꝫ amplius redijt. Q. Cōsenus redeuntem è Græcia perijsse in mari dicit, una cū CVIII. fabulis conuersis ex Menandro. Cæteri mortuum esse in Arcadiæ Stymphali siue Leucadia tradūt, dolore amissarum fabularum quas in naui præmiserat. Reliquit

quit filiam, quæ equiti Ro. nupsit, item hortulos XX. iugerum uia Appia ad Martis uillam. Quo magis mirandũ, Porcium scribere: Scipio nihil ei ꝓfuit, nihil Lælius, nihil Furius. Eorum ille opera ne domũ habuit cõductitiam, saltem ut esset quò referret obitum domini seruulus. Hunc Afranius omnibus Ro. præfert, Volcatius non solum Neuio & Plauto, & Cęcilio, sed & Liu. pręponit. Phormio & Ecyra ab Apollodoro Comico trãslatæ sunt, reliquę à Menãdro. Eunuchus magno successu & precio stetit. Ecyra sæpe exclusa, uix acta est. Terentios duos fuisse Metius est autor. Quorũ alter Fregellanus fuit, & seruus, Alter libertinus. Terentius item Scaurus grammaticus, quem Gellius dicit floruisse Hadriani tẽporibus, ac librum de Casellij Vindicis grãmatici erroribus scripsisse. Q. Terentius Culeo Senator Rom. captus à Carthaginensibus, redemptus ab Africano maiore ac currum eius cum pileo capiti imposito secutus, cuius meminit Liuius li. x. de II. bello pu. Hinc natus error apud ineruditos, Terentiũ Comicum putantes. Terentius Varro Collega Pauli Æmylij post cladem Cannensem cum reliquijs exercitus Canusiã se recepit. Cui Romam redeunti gratulatus est populus quod de rep. nõ desperasset. Terentia Ciceronis in Tullio dicet̃. Thespis ex Icaria ciuitate Atticæ primus poeta Tragicus, & qui personas inuenit. Inter ipsius fabulas Pentheus & aliæ quæ memorant̃ à Suida. Horatius autem in poetica: Ignotũ tragicæ genus inuenisse camœnæ Dicit̃, & plaustris uexisse poemata Thespis, Quæ canerent agerentq́; perũcti fæcibus ora. Post hũc personæ pallæq́; repertor honestæ Æschylus, & modicis instrauit pulpita tignis, Et docuit magnũq́; loqui nitiq́; cothurno. Successitq́; uetus comœdia nõ sine multa Laude, sed in uitium libertas excidit & uim Dignã lege regi, lex est accepta, chorusq́; Turpiter obticuit sublato iure nocẽdi. Nil intentatũ nostri liquere poetæ. Nec minimũ meruere decus uestigia Græca Ausi deserere & celebrare domestica facta: Et qui prætextas, & q̃ docuere togatas. Thespis alter Atheniẽsis Erichthei regis filius, è plurib. fœminis filias genuit L. Cũ quibus uocatis ad epulas Hercules sigillatim cõcubuit. Suscepit totidẽ liberos mares qui Thespiadæ dicti sunt. Hi cum Iolao Herculis ex Iphicleo fratre nepote in Sardiniã ꝓfecti, ciuitates ibi plurimas extruxere: autor Diodo. lib. V. Tetrici pater & filius, è nobili stirpe inter XXX. tyrannos tẽpore Galeni ponunt̃, Cæsares appellati in Gallia post interfectos Victorinos fauente Victoria Augusta quæ adfinis eorũ erat, ac in ea ꝓuincia rerum potiebatur. Verum postea bello ab Aureliano senex superatus, clementia principis non solũ uita donatus, sed corrector Lucaniæ factus est, multarumq́; aliarum prouinciarũ, appellatusq́; ab eo Collega & quandoq́; Imperator est. Eorum domus Romæ in Cælio mõte inter duos lucos erat pulcherrima. In qua Aurelianus pictus erat, utriq́; prætextã tribuens & senatoriam dignitatem, accipiens ab his sceptrum coronã Ciuicam pictam, de Museo. Ex Pollione. Albius Tibullus eques Rom. poeta elegiarum: Messalæ familiaris fuit, ut & ipse in elegia testatur: Ægeumq́; cum eo adnauigans, in itinere captus aduersa ualetudine apud Phæaciã proximam terram remansit. Corporis forma admodũ pręstãti traditur fuisse, natus Hircio & Pansa Coss. extinctus media ferè iuuentute. Quã tẽporis breuitatem Ouidius queritur. Nec auara Tibullo Tempus amicitiæ fata dedere meæ. Hic primum in latina elegia locum cum Quintiliani tum plurimorũ eruditorum sententia tenet. Tyberius prænomẽ Rom. per Ty. in antiquis monumentis scribitur. Eius nominis grammaticum memorat Suidas, qui de Ideis orationis tris libros cõscripsit, aliaq́; cõplura. Timagenes Alexandrinus sub Pompeio magno captiuus Romã ductus à Gabinio, emptus à Fausto Sullæ filio, docuit Romæ usq́; ad Augusti tempora, quando & Cælius grãmaticus excidit è schola quod esset nimis in loquẽdo liber: uixit in agro Sullano appellato. Scripsit libros cõplures, perijt ex uomitu post cœnam. Timagenes alter Milesius historicus autoritate ac tempore prior supradicto, post Thucydidem & Philistũ scripsit de Heraclea Ponti, deq́; uiris in ea claris libros tris: Epistolasq́;: autor utriusq́; Suidas. De hoc ultimo Quintil. ait. Timagenes intermissam longo interuallo temporis scribendi historias industriam, noua laude reparauit. Timosthenes Ptolemæi Philadelphi classis Præfectus, historicus & Geographus nobilis, scripsit de portubus libros X. Strabo IX. Timæus Siculus historicus q̃ res Græcas cõscripsit & usqueadeo adrogãs, ut ait Plutarchus in Nicia, ut Thucydidẽ & Philistũ in historia se facile superaturũ iactet. Ipse uero Sicula quadam pinguedine delibutus, ad riden-

da quędam minimeq́; ad historiæ grauitatē pertinentia digreditur. Cicero uero in libris de oratore sic ait. Post Calisthenem Timæus longe eruditissimus & rerum copia & sententiarum uarietate abundantissimus, & ipsa cōpositione uerborum non impolitus magnam eloquentiā ad scribendum attulit, sed nullum usum forensem. Idem in epistola ad Luceium testatur Timæum bellum Thebanum scripsisse. Diodorus Siculus dicit hunc nimiū operę in alijs redarguendis impendisse, cōtra Ephorum præsertim, nimis res etiā minimas persecutum, librosq́; fuisse penè in res singulas partitum. Ita neminē reprehensione carere. Timæus alter, cuius nomine Plato librū inscripsit de natura, patria fuit Locrēsis, philosophus Pythagoreus, scripsit & ipse naturæ documenta & uitam Pythagoræ. Suidas. Timanthes pictor olymp. XCV. Zeusis tempore. Huius est Iphigenia oratorū laudibus celebrata, qua stante ad aras peritura cum mœstos pinxisset omnes, & tristitię omnem imaginem consumpsisset, patris uultum uelauit, quem digne non poterat ostendere. Pinxit & Cyclopem parua in tabula, cuius magnitudinem exprimere cupiēs, pinxit iuxta Satyros tyrso pollicem eius metiētes: itaq; ex omnibus eius operibus intelligit̄ plus quàm pingitur. Et cum ars summa sit, ingeniū est ultra artem. Plinius. Timon Atheniensis tēporibus fuit Peloponnesiaci belli, ut ex Aristophanis & Platonis poematis perspici licet: describitur enim ab illis, ut inhumanus ac uitans hominum congressus pręter unius Alcibiadis adolescētis. Interrogatus quę cū illo causa esset amicitię: Quod sciam inquit, illum quādoq; multorum malorum Atheniensibus causam futurum. Cum semel in concionem ascendisset, facto silentio mirātibus omnibus inquit. Est mihi ô uiri Athenienses pone domū paruus ortus, ubi ficus coaluit quędā, in qua permulti nostri ciues se suspenderunt, In eodem nunc ego loco ædificare uolo. Quamobrē uisum est mihi uos publice admonere: si quis forte sit qui se prius uelit suspendere antequam arbor excidatur. His igitur de causis ab Atheniensibus μισάνθρωπος est appellatus, quasi genus hominum infensum habuerit. Sed & mortuo mirum contigit, ut sepulchrum eius quod erat in littore, mare quasi perosum, exundatione ab se absterruerit, longeq́; expulerit. In quo hoc erat epigramma Ενθάδ' ἀπορρήξας ψυχὴν βαρυδαίμονα κεῖμαι. Οὔνομα δ' οὐ πεύσεσθαι. κακοὶ δὲ κακῶς ἀπόλοισθε. Hic sum post uitam miseramq́; inopemq́; sepultus. Nomen non quæras: Dij lector te male perdant. Timon Apolloniates, seu Nicenus, uir & philosophię et eloquentiæ studijs pręditus, Ptolemæo Philadelpho in primis acceptus, scripsit Tragœdias, Comœdias, Satyras, & alia, quorum Antigonus Carystius meminit qui uitam eius conscripsit. Suidas. Timoleon Corinthius dux inclytus, uiribus fortissimus, uitaq́; abstinentissimus, missus cum triremibus ad liberandas à Dionysii tyrannide Syracusas, quē Dion Syracusanus implorato Corinthiorum auxilio expellere conabatur, intra dies L. quàm Syracusas attigit urbe potitur, ac Dionysius clam sese atq; arcem Timoleonti dedidit, ab eoq́; cum paucis in exilium Corinthum missus est: ille uero arcē solo æquauit. Syracusanis libertatem restituit. Deinde contra Leontinos pergens eorum Tyrannum Icetem in bello captum interfecit. Posthæc Mamercum Cataniæ tyrannum in fugā uertit duobus hominum millibus occisis. Leptinum qui Apolloniam per uim ceperat captum ac uinctum Corinthum misit. Carthaginenses Siciliam bello inuadentes superauit, castraq́; eorū diripuit. Postremo rebus magnis gestis ex oculorū morbo cæcus effectus est, ac priuatus Syracusis quas liberauit, uixit in magno apud ciues honore. Ibiq́; tandem mortuus ac funere publico elatus. Æqualis autem fuit Timotheo, Agesilao, Pelopidæ, Epaminondæ. Hæc ex Plutarcho. Qui eum ex nostris Paulo Æmylio comparat. TIMOLAVS Larisseus è Larissa Macedoniæ, discipulus Anaximenis Lampsaceni. Scripsit poema de bello Troiano Homeri uersui uersum addens atq; subdēs, uidelicet. Μῆνιν ἄειδε θεὰ πηληϊάδεω ἀχιλῆος, Ην ἔθετο χρύσης κεχολωμένος εἵνεκα κούρης, Οὐλομένην, ἣ μυρί' ἀχαιοῖς ἄλγε' ἔθηκε Μαρναμένοις, ὅτε τρωσὶν ἄτερ πολέμιζον ἄνακτος. Πολλὰς δ' ἰφθίμους ψυχὰς ἄϊδι προΐαψεν, Εκτορος ἐν παλάμῃσι δαϊζομένων ὑπὸ δουρί. Scripsit & alia. Suidas. Timocles Comicus Atheniensis fabulas scripsit, ipsius nonnullas commemorat Athenæus Timotheos quatuor præcipuos fuisse comperio: Primum Atheniensem ducem potentissimum ac diuitem, qui muros Athenis ædificauit. Cuius meminit Aristophanes. Ο τιμοθέου δὲ πύργος; ἐμπέσοι γέσοι. Huius Icona pictores adulandi gratia fecerunt, iuxtáque fortunam retibus ciuitates ei inclusas deferentem, illum autem ipsas expugnantem: quamob-

rem

rem indignatum eum ferũt pictori fuisse, quod felicitati potius eius res gestas quàm uirtuti uidereť adscribere. Haud multo post hoc factum fortuna quasi ægre ferente rebus excidit: autor Suidas. Huius ut uiri etiam docti meminit Cicero in primo de officijs his uerbis. Timotheus Cononis filius Atheniensis cũ esset inferior belli laude patre suo, ad eã laudẽ adiecit gloriã ingenij & doctrinæ. Timotheus itẽ Atheniensis comicus mediæ comœdiæ, cuius fabulas nõnullas commemorat Athenæus. Timotheus Milesius Musicus, qui decimã & undecimam chordam lyræ addidit & antiquam musicam in molliorem modũ mutauit. Emicuit tempore Philippi Macedonis, cuius filius Alexander sono excitabať, & ad res bellicas alacrius instruebatur. Decessit anno ętatis LIII. Scripsit uersibus de Musica libros XVII. Hymnos, Encomia, Dithyrambos: hæc Suidas. Quintilianus tradit hunc à discipulis, qui apud alios musicam prius didicerant, duplicem solitum esse ferre mercedẽ, quod oporteret eos male imbutos prius dediscere accepta, deinde paulatim ab se tradita percipere. Eustathius autem eius defuncti epigramma ponit, πάτρα Μίλητος τίκτει τὸν μούσαις ποθεινὸν Τιμόθεον κιθάρας δέξιον ἡνίοχον. Timotheus sculptor nobilissimus. Cuius in templo Apollinis Romæ plura sunt monumenta. Vnus qui cũ Leochare Briace & Scopa Mausoleum Artemisiæ cælauit, quadrato ab latere quisq; suo: autor Plinius. Timotheus Gazeus patria, grammaticus tempore Anastasii principis, qui scripsit uersibus: cuius opera nonnulla commemorat Suidas. Timotheus his omnibus præstantior inter LXXII. discipulos: Pauli epistolis tũ martyrio clarus, Præsul Ephesinus, patria Licaonius, filius uiduæ mulieris. Alius item martyr Romæ tempore Melciadis Põtificis ex Antiochia. Alij quoq; cõplures. Timagoras Atheniensis capitali supplicio mulctatus, quod Dareum ad quem legatus missus fuerat more Persarum adulando adorauerat. Suidas, & Valerius. Timomachus Byzãtius pictor nobilis, Cæsaris dictatoris ætate, fecit Medeam & Aiacem quos ipse Cæsar LXXX. talentis emit, in temploq; Veneris genitricis dicauit. Plinius. P. Ticinius, ut est autor Varro, primus è Sicilia Romam tonsores adduxit, anno urbis CCCCLIIII. cum antea intonsi essent. Plinius. Sex. Titius orator, homo loquax & satis acutus, sed tamen solutus, & mollis in gestu, ut saltatio quædam nasceretur, cui saltationi Titius nomen esset: ita cauendum est ne quid in agendo dicendoúe facias, cuius imitatio rideatur. Cicero. Titianus Titiani filius Græcus orator, pręceptor Maximini principis, scripsit libros prouinciarũ pulcherrimos. Appellabatur simia sui temporis quod omnia probe imitaretur: autor Capitolinus in Maximino. Titianus, siue ut quibusdam placet Tatianus, uir eruditus prima ætate oratoriã Romæ docuit, ex quo honores ac opes sibi parauit. Dein factus Christianus libros aduersus gentes memorabiles reliquit. Iustini martyris sectator fuit. Postea uero eloquentiæ tumore inflatus, nouam condidit sectam, quæ Encratitarum dicitur, quam postea Seuerus auxit, à qua Seueriani appellati, Valentinum Marcionem Saturninũq; secutus, qua maritos & mœchos pari iudicat lege. Ex quatuor euangelijs unum cõposuit quod Diatessaron nominauit. Titianus uero infinita edidit uolumina, inter quæ quod contra gentes est, omnibus præstat. Emicuit M. & L. Antoninorum temporibus: ex Hieronymo & Eusebio. Titus quando prænomen T. tantum litera notabatur, quando nomen, totũ scribitur, ut Titus princeps. Titus Bostrenus Præsul sub Iuliano & Iouiniano principibus, uehementes aduersus Manicheos scripsit libros: decessit sub Valente: ex Hieronymo. Titus ad quem sunt Pauli Epistolæ. Tirteus poeta Atheniensis. De hoc in Geographia in Lacedæmonia cõscripsit. TYRANNION Amisenus, discipulus Estiæi Amiseni nobilis grammatici, ætate Magni Pompeij docebat Romæ: ductus est à Lucullo captiuus in bello Mithridatico, prius dicebatur Theophrastus, mutauit autem nomen quod inter æquales superbis uersaretur moribus. Clarus igitur & diues ob doctrinam factus adeo est, ut supra tria librorum milia possideret. Decessit iam senex morbo podagræ. Tyrannion Iunior è Phœnicia discipulus prioris, à quo sibi nomẽ usurpauit, cum prius Diocles uocaretur. Captiuus & ipse Romam ductus à quodam Diamante Cæsaris liberto emptus, deinde dono datus Terẽtię Ciceronis, ab eaq; liber factus, ludum Romę aperuit: scripsit libros LXVIII. Tyrannus autem Sophista fuit, qui scripsit de diuisione orationis libros X. Hos tris ponit Suidas. Titornus bubulcus fortitudinis monstrosæ

fuit, cum Milone certauit de robore uicitq;, cum pedem tauri una manu, altera uero alterius tauri pedem per uim conantibus ipsis resilire traheret: autor Ælianus. Tlipolemus patria Tirynthius, Herculis & Astidames filius, autor Rhodiorum, Lycnium fratrē Alcumenæ nothū ac filiū Electrionis, uenientem ex sua patria in urbem Tiryntha, per seditionē oleæ ramo interfecit: ad Apollinem Delphos expiandi sceleris gratia uenit, responsum tulit ut sedem Rhodi cōmutaret, quæ res à Pindaro narratur. Hic postea Rhodijs imperauit, gentēq; auxit, ac eos ad Troiam duxit, ut habetur apud Homerū in Catalogo. Extinctusq; in bello ossibus Rhodum relatis, ubi ei festa celebrantur corona populea. Thrasimachus Carthaginensis sophista periodū & colon, id est, membrum prius mōstrauit, ac modum qui nunc est Rhetorices induxit. Fuit discipulus Isocratis, scripsit de arte Rhetorica. Suidas. Thrasibulus Atheniēsis exul, comparato exercitu XXX. tyrannorum dominationē Athenis sustulit, iuuante Lysandro Lacedæmoniorū duce, exulesq; reduxit. Insuper plebiscitū tulit quod ἀμνηστείαν uocāt, qua iniuriarum memoria deleretur, exulibus iureiurando adactis: cuius Cicero in Philippicis & Val. de Mo. meminere. Thrasibulus Milesiorū Dux ut portum Sicyoniorum occuparet, ex aduersa parte oppidanos tētauit. Dumq; sic detinerentur, cum insperata classe portum cepit. Frontinus lib. II. Trachalus orator Domitiani temporibus sobrius & satis apertus suis, & quē uelle optima crederes, auditus tamē maior. Nā uocis quantā in nullo cognoui felicitas, & pnūciatio uel scenis suffectura, & decora omnino. Deniq; ei quæ sunt extra superfuere: autor Quintil. qui sonū Trachali appellat. Traianus Patricius floruit sub Iustiniano principe. Scripsit tēporum epitomen nobilem, fuit & ipse uir Christianus: autor Suidas. C. Trebatius iurisconsultus, Ciceronis familiaris, cuius commendatitia ad Cæsarem in Galliam proficiscens sub eo militauit. Extatq; Cæsaris responsum per epistolam. Trebatium quem mihi cōmendas, aut regem Galliæ faciam, aut hunc Leptæ legatum. Tu si alterum habes quem ornem, ad me mitte. Hunc idem Cęsar Dictator quod eum uti senatui adsurgeret admoneret, non clara facie respexit. Trebellius historicus. C. Trebonius cū Bruto & Cassio tertius cōiurauit contra Cæsarem. In Asia deinde fraude Dolabellæ interfectus crudelissime fuit, ut narrat Cicero in Phil. Idē siue necessarius eius sub eodē Cæsare in Gallia militauit. eiusq; classis apud Massiliam præfectus bello nauali. Tritanus è Samnio in gladiatorio ludo celebris, qui & filium habuit militē Pompeij magni, mōstroso uir robore, & rectos & trāsuersos cancellatim toto corpore neruos in brachijs manibusq; habuit: hostem ab eo prouocatum ac uictum uno tātum dexterę digito correptum in castra per uim traduxit: autores, Varro, Plinius. TRYPHON Alexandrinus grāmaticus Augusti tempore scripsit de copia orationis, de Orthographia, & alia: quæ à Suida cōmemorantur. Tryphon Origenis auditor ad quem nonnullæ eius extant epistolæ, in sacris libris eruditissimus fuit, ut eius multa ostendūt monumenta, præsertim liber quem edidit, de uacca rufa in Deuteronomio, & alia quædam ab Hieronymo cōmemorata. Tryphon cognomēto Diodorus natus Cosianis castello Apamiensium Syriæ, educatus Apamię, & regi commendatus, regno Apamiensium successit, Syrisq; bellum mouit. Strabo lib. XVI. Tryphon, Respicius, & Nympha uirgo in Saxonia sub Decio martyres. Prior enim anseres pascebat, cuius exemplo Respicius Trib. mil. & deinde Nympha uestalis permoti sunt. Tryphonia uxor ipsius Decij ponitur & in hac palma. Tryphiodorus Ægyptius poeta, scripsit Maratonia: excidium Ilij. Odysseam, id est, poema de laboribus Vlyssis. Paraphrases comparationum ab Homero positarum. Suidas. Thucydides Atheniensis historicus Olymp. LXXXVIII. fuit patre Oloro, matre Egesipyla, genus à ducibus Milciade & Cimone, qui & ipsi ab Æaco Iouis filio originem habuere, duxit: ut Didymus in historia testatur. Vxorem duxit è Thracia oriundā alioqui diuitem, cuius opes adsecutus, nō in uoluptates, sed partim in ocium literatum erogauit. Nam bellum Peloponnesiacum scribere aggressus tempore quo illud gerebatur, Atheniensibus pariter ac hostibus Lacedæmonijs militibus, qui bello interessent, mercedem præbebat, uti res quotidie ueras ei renunciarent, quas fidelius accipere sperabat si non solum ab amicis, sed etiam ab inimicis edoceretur, ne partes quisque suas falso tueretur. Præceptores habuit in philosophia Anaxagoram, & in rhetorica Antiphontem

tiphontem, cuius & ipse in VIII. historiæ meminit, dicens eum causam fuisse perdundæ reipub. ac firmandæ CCC. tyrannidis. Quod autem Athenienses eius post mortem cadauer extra ciuitatem eiecerunt, magistro parcens tacuit. Ad rempublicam non accessit, neq; in concionem ascendit, militauit tamen quandoq;, malis tamen auspicijs. Nam missus Amphipolim, eo tempore quo rex eam Philippus occupauit, insuspicionem uenit proditionis. Quare in exilium actus in Aegina substitit. Inde in Scaptam syluam. In eo casu fortunam æquo animo tulit, nunquam neq; queri, neq; flere uisus: neq; Braũdam exilij sui authorem in sua historia unquam accusare uisus est, quod plerıq; faciunt scriptores suis potius adfectibus, quàm ueritati inseruientes. Herodotus enim quod spretus à Corinthijs fuerat, eos fugere scribit Naumachiam apud Salamina. Timæus Tauromenites Timoleontem plus æquo laudauit, quoniam patrem eius Andromachum Monarchia non deiecerit. Philistus cum iuuene Dionysio orationibus contendit. Xenophon Memnoni conuicium dicit quod familiaris esset Platonis, cuius ipse æmulus fuerat. Adplicatio ad scribendum historiam cupidoq; gloriæ iam inde puero statim apparuit. Nã recitante quondam Herodoto sua scripta magno auditorum assensu, permotus & ipse laudis æmulatione flere uisus est, quod Herodotus animaduertens ad patrem uersus, ait: Deduc puerum ad disciplinas. VIII. historiæ composuit libros, in uerbis luculentus, in sententijs obscurus, multa breui complectens. In hyperbatis frequens, minime figuratus. Nam neq; ironijs, neq; scommatis, neq; obliquis utitur orationibus, uti Demosthenes, quod historiam aut personas quas introducit, cum sint principes uiri & generosi, minime deceat hoc cauillosum ac ueteratorium dicendi genus. Excessit in Thracia sepultus Athenis, ut dicunt nonnulli, ossibus clam exportatis quando cauebatur nequis ob proditionem exul Athenis contumularetur. Eius monumẽtum cernitur prope Pylas in loco Atticæ, quem Cœlam uocant. Hæc ex Marcellino Græco authore conuersa. de eodem Quintilianus ita refert. Thucydides & Herodotus longe cæteris in historia præferendi, quorum diuersa uirtus laudem penè est parem consecuta. Densus & breuis & semper instans sibi Thucydides: Dulcis & candidus, & effusus Herodotus: ille concitatis, hic remissis affectibus melior: ille concionibus, hic sermonibus: ille ui, hic uoluntate.

Dionysius Halicarnasseus scribit, Demosthenẽ adeo Thucydidis stilum probasse, ut eius librum octies exscripserit, totumq; ferè edidicerit. Cicero in Bruto. Thucydides rerũ gestarum syncerus pronunciator & grandis etiam fuit, hoc forense concertatorium non tractauit genus. Orationes quas interposuit, multæ sunt: eas ego laudare soleo, imitari neque possim si uelim, neque uelim si possim: ut si quis falerno uino delectaretur, sed eo nec ita nouo, ut proximis Cõsulibus natum uelit, nec rursus ita uetere, ut Opimium aut Anicium Cos. quærat. Atqui eæ notæ sunt optimę. Credo, sed nimia uetustas non habet eam quam quærimus suauitatem. hæc ille. Obscurus omnino author, & ultima ferè lectio censetur apud Græcos, ijs qui iam profecerunt, quod & idem Cicero non dissimulauit, dum uix illius sententias crebras percipere fatetur. Thucydides alios idem Marcellinus ponit, unum Milesium Athenis inter principes uiros ac duces, æmulum Periclis. Alium Pharsalium, Memnonis filium, cuius meminit Polemon in his quæ de Acropoli scripsit. Quartum poetam natione Achedrysium, cuius meminit Androcion in Attide, dicens eum filium esse Aristonis, qui fuit tempore Platonis Comici & Agathonis Tragici ac Nicerati uersificatoris. ACTIVS TVLLIVS Volscorum rex, qui Coriolanum profugum excepit. deq; communi consilio Romam suos Volscos ad ludos ire suasit: clam deinde Consules adlocutus perterrefecit ac monuit, ut Volscos urbe ejicerent: dubitare se, ne sicuti olim Sabini in similibus ludis aliquem excitent tumultũ. Hæc Tullius simulabat, ut planè iustam belli causam haberet: quod sanè accidit, suis postea in concione ad ultionem excitatis, ut author Liuius libro II. Ab hoc igitur prosapiam Ciceronis Plutarchus originem habuisse dicit, quanquam tempore uiuerit. Silius à Tullo rege Romano, progenitorem eius Tullium alium, qui tempore Annibalis ordines duxit, his uersib. memorat: Tullius æratas raptabat in agmina turmas. Regia progenies & Tullo sanguis ab alto: Indole proh quanta iuuenis quãtumq; daturus, Ausonię populis uentura in secula ciuem. Ille super Gangem, super exauditus & Indos, Implebit terras uoce, & furialia bella Fulmine compescet linguæ, nec deinde relinquet Par decus eloquij

cuiquam sperare nepotum. Marcum Tulliũ Ciceronem plures utriusq; linguæ autores literis mandauere, inter quos Tyro Tullius eius libertus III. uoluminibus eius uitam teste Pediano descripsit. Nos pauca cum ex Plutarcho, tum reliquis autoribus, quę potissima uidebantur, collegimus. Igitur Cicero natus III. Non. Ianu. præceptores se fatetur habuisse, in philosophia quidem Philonem Academicum tunc Romæ cõmorantem. In iure ciuili Scæuolam. In dialectica Diodorũ Stoicum. In dicẽdo Apollonium Molonẽ. Sex. Roscium Amerinum parricidij reum natus annos XXIII. ut tradit Nepos, alij XXVII. defendit. Metuens deinde Sullam, quem in ea causa offenderat, in Græciam abijt, Asiamq; simulata causa ualetudinis adijt, ubi se, ut ipse ait, recoquendum pręceptoribus dicẽdi dedit. Xenoclemq; Adramytinum, Dionysium Magnesium, & Menippũ Carem, Rhodium Apollonium Molonem magistrum dicendi habuit. Feruntq; Posidonium tunc Athenis eum Græce declamantẽ audiuisse, ac protinus exclamasse, quod solam Græcis dicendi relictam gloriã uideret ad Latinos per eum transferri. Cum quęstor è Sicilia reuerteretur, Puteolosq; adplicuisset: ubi multi ciues Romani ad Baias cõuenerant, interrogatus est quid nam Romæ rerum gererẽt. Miratus igitur Cicero illos ignorare tanti temporis absentiam eius in Sicilia, decreuit ex illo semper in urbe uiuere. Consul factus coniurationem Catilinę repressit, legem Agrariam repulit, Murenã defendit. Hinc ob Clodij inimicitiam in exilium actus, æquo animo, ut philosophũ decebat, minime fuit. Eius causa XX. hominum millia uestem mutauere. Redijt Pompeio & consule Lentulo sollicitantibus, tãta urbis lætitia, ut quasi auulsa sedibus suis Roma, omnis ætas ordoq; obuiam ꝓcederet, quæ omnia ex eius orationibus, & pridie quàm iret in exiliũ & postquam redijt, licet deprehẽdere. In augurum collegiũ cooptatus, deinde Procos. in Ciliciam profectus, ibi Ariobarzanem regem populi Romani amicũ seruauit à Parthis, qui in Syriam transiuerant in extremã Cappadociam non longe à Tauro apud Cebistra oppidum. Inde reuertens Athenas Rhodumq; reuisit. Vrbemq; petens, incidit in ipsam flammam ciuilis belli. Demandataq; ei Campanię cura, Pompeio decedẽte, literę à Cæsare superuenerunt quæ hortabãtur eum ut uirum bonum & quietum neutri parti adhærere. Cæsare rerum potito, cum eius nullæ essent partes, sese ad studia & ocium cõtulit: eo deinde interfecto, & Antonio flagitiose agẽte, in Græciã abijt ea mente, ut rediret. Initio consulatus Hircij & Pansæ causa fuit, ut Antonius hostis à Senatu iudicaretur, à quo tandem III. uiro iussus interfici à Popilio quem capitis reum defenderat, apud uillam suam Formianam iugulatur, anno ætatis LXIIII. Terentiam uxorẽ sæpe aduersam tandem abdicauit, de qua Hieronymus contra Iouinianum. Cicero rogatus ab Hircio, ut post repudium Terentiæ sororem suam duceret, negauit se id facturũ, dicens non posse uxori & philosophiæ pariter operam dare. Et item de eadem. At illa quæ de fontibus Tullianis hauserat sapientiã, Messalæ Coruino ac deinde Sallustio acerrimis Ciceronis inimicis nupsit. Hæc postea ad centum uixit annos: duxit tamen aliam Cicero, mirantibusq; amicis, quod ea ætate uirginem duxisset, respondit, Cras mulier erit. Recensere eius libros adeo uulgatos superuacaneum, eos commemorabo qui desunt. De consolatione ad filiam librum I. De gloria II. Laudationem Catonis I. Commentarios sui Consulatus Græce scriptos, quos ad Posidonium philosophum misit. Tris libros de tẽporibus suis uersibus scriptos. Nam & ad poeticam pronus, quingentos nocte uersus facere solebat. Conuertit quoq; in Latinum Oeconomicum Xenophontis. Arati Phęnomena trimetro carmine. Orationem Demosthenis pro Ctesiphonte, & alteram Aeschynis contrariam. Marcus Cicero filius eius inter eos, qui à claris parentibus degenerauerunt, ponitur Valerio. Binos eum congios haurire solitum scribit Plinius, ob temulentiamq; M. Agrippæ scyphum impegisse. Idem libro XXII. cap. VI. ait Augustum Consulem cum Cicerone filio fuisse, quod sanè miror ab alijs scriptoribus præteritum, ab ipso præsertim Cicerone patre, qui tanta de se ac suis iactare solebat. Qu. Cicero frater legatus Cæsaris in Gallia XIIII. legionis præfectus. Deinde ad regendam Asiam Proconsul missus admonetur à fratre per epistolam totius officij. Quãdoq; etiam cum eo in dissidium uenit. Duxit uxorem Pomponij Attici sororem. Miserãdus demum eius exitus. Proscriptus enim unà cum filio quando & Cicero frater, percussorem rogauit se ante filium absumi, filius contra se antequam patrem. Vterque igitur simul interfectus. author

Appianus Tulliola filia Ciceronis, prius locata Dolobellæ. Deinde Pisoni Crassipedi, sub quo in partu diem obijt, patri adeo dilecta, ut à Sallustio ut probrum, matris pellex appellaretur, quod ut ab inimico, non iudice dictum existimandum. Huius igitur & reliquorum Tulliorum monumenta in uia Appia, sexto ab hinc lapide, marmore quoq; inscripta plurima ante hos annos retecta sunt. Tyro Tullius Ciceronis libertus adiutorq; in studijs fuit. Is libros complures de usu atq; ratione Latinæ linguæ, itemq; uarijs ac promiscuis quæstionibus composuit. In his præcipui uident, quos Græco titulo Pandectas inscripsit, tanquam omne genus continentes doctrinarū. Hæc Gellius. Hic supra centū dicitur annos uixisse, uolumina eo quo nūc uidemus ordine disposuisse, ut autor Quintilianus. Laurea Tullius, alter Ciceronis libertus etiam doctus, cuius de balneis epigramma legitur apud Plinium. Tullius Cimber, qui primus in cōiuratione Bruti manus in Cęsarem intulit. Tullius Crispinus, dux Romanus, debellatus à Seuero principe. Turianus Plastes adcersitus à Fregellis à Tarquinio ad Iouis effigiem in Capitolio dicandā. Nam in Hetruria maxime ars uigebat. Fictilia quoq; in urbis exordio erant in honore, abstinentiæ & paupertatis exemplo. ob hoc rex Numa septimum collegium figulorū instituit. Plinius. Propertius item. Fictilib. creuere deis hæc aurea templa. Turpilius eques Romæ, è Venetia. Cuius pulchra extant opera Veronæ. Læua is manu pinxit. author Plinius qui suo tempore dicit fuisse. Turpilius poeta Comicus senex Sinuessæ moritur Pompeij tempore. author Eusebius. Turia uirgo uestalis incesti damnata. Liuius. TVRCIORVM quoq; familiam Romæ fuisse ex inscriptione lapidis cognoscimus, qui nūc in hortis apud ædis apostolorum conspicitur his uerbis. Ex authoritate Turcij Aproniani præfecti urbis. Racio docuit utilitate suadente, consuetudine mercandi summota: sub exagio potius pecora uendere quàm digitis colludentibus tradere, ut appenso pecore, capite pedibus & seuo, lacte & subgulari lanio cedentibus, reliqua caro cum intraneis proficiat uenditori sub cōspectu publica fide ponderis comprobata, ut quantum caro occisi pecoris adpendat, & emptor norit & uenditor commodis omnibus ac præda damnata, quam Tribunus officium, Cancellarius & scriba de pecuarijs capere consueuerant. Quę forma interdicti & dispositionis sub gladij periculo perpetuo custodienda mandat. A. Tuccius. Huius nominis inscriptio, Romæ apud arcum Constantini nuper in effosso lapide, quod fundamentum putatur fuisse alicuius ædificij à Tibicinibus facti. Numini domus Augustorum uictoriæ sacrum Genio collegij Tibicinum Romanorum. Q. S. P. P. Q. Q. II S. P. D. D.

VALERII prius Valesii teste Quintiliano appellati, sicut Fusii deinde Furij. Primus qui in magnum uenerit nomen, fuit L. Valerius Valesii filius, qui primo de Veientibus, iterum de Sabinis, tertio de utrisq; triumphauit. Hic quia in locum Tricipitini collegæ Consulem non subrogauerat, & domum in Velia tutissimo loco habebat, in suspicionem regni adfectati uenit: quo cognito apud populum questus est, quod tale aliquid timuissent: quapropter misit qui domum suam diruerent, secures etiam fascibus dempsit, easq; in populi cōcione summisit: legem de prouocatione à magistratibus ad populū tulit. Hinc Publicola dictus. Cum diem obijsset, publice sepultus & annuo matronarū luctu honoratus. Cæcilius. Hic quadriga primus in triūpho uectus est sine ulla inuidia: præterea collegæ Bruto honores funusq; curauit, funebremq; orationē de ipsius laudibus habuit, quę adeo iucunda fuit Romanis, ut ex eo cōsuetudo manserit, ut qui strenue pugnando occubuissent, ab optimatibus laudarentur. autor Plutarch. M. Val. Publicolæ frater Cos. unà cum Posthumio Tuberto factus, ac contra Sabinos profectus, rem feliciter fratris auspicijs & administratione gessit. Ex quo publice ei domus ædificata, cuius fores extra honoris gratia aperirent, cum cæteræ intus procederent. Valerius Coruinus Tribunus militū sub duce Camillo reliquias Senonum persequente, aduersus Gallum prouocatorē solus processit. Coruus ab ortu solis galeæ eius insedit, & inter pugnandū ora oculosq; Galli reuerberauit, & hoste uicto, Valerius Coruinus dictus. Hic cum ingens multitudo ære alieno oppressa, Capuam occupare tentasset, & ducem sibi Quincium necessitate cōpulsum fecisset, sublato ære alieno seditionem compressit. Hec Cęcilius. Liuius uero addit de Samnitib. eum triumphasse, Sexies consulem fuisse. hostes T. Manlij morte superbos compressit. Vixit

præterea

præterea teste Valerio, corporis & animi uiribus integris annos centum. L. Val. Potitus post decemuiralem inuidiam, plebem in patres incitatam legibus & conditionibus suis mitigauit. Vnde Potiti cognomen adeptus. Primus quoq; Consul post decemuiros cū Volscos Equosq; ad Algidum magna laude debellasset, triumphus ei à patrib. negatus fuit. Sed suadēte Icilio Tribuno Pleb. primus sine autoritate Senatus triumphauit, cum Collega suo M. Horatio. Quamobrem Maximi cognomen adeptus est, quod nemini à senatu præterquam Fabio Maximo datum est, ut ait Plutarchus. M. Val. Falco ad Attalum regem pro simulacro matris deum ex oraculo missus à Romanis. Valerius Leuinus Cos. cum Pyrrho prælio congrediens in Lucania infeliciter pugnauit. Iterum postea Cōsul contra Agrigentum missus, ac superato Hannone duce Carthaginēsium, oppidū in potestatem recepit. Senatū securi percussit. Cęteros sub corona uendidit. Alter Leuinus Cos. contra Philippum Macedoniæ regem prospera bella gessit, teste Liuio libro vi. de II. bello. Valerius Flaccus M. Catonis senis familiarissimus, eundem ex agro Tusculano ad rempublicam adduxit pariter & instruxit, ut ait Plutarchus. Cōsul cum eodē Catone circa Mediolanum, ut Liuius testatur, cum Gallis & Insubrib. & Boijs collatis signis pugnauit, ubi decem milia hostium sunt cæsa. Causam mulierum de abroganda lege Oppia contra collegam suum Catonem obtinuit, de quo uide Liuiū, elegantes utriusq; orationes libro iiij. de bello Maced. Censor quoq; cum eodem creatus ab eo princeps Senatus est dictus. Valerius Antias scriptor historiarū sæpe ab autoribus testis citatus, militauit sub Valerio Leuino aduersus Hannibalem. Val. Messalę, duo oratores, de quib. uide in Messala. Q. Val. Soranus poeta quem Cicero de oratore in primis doctissimum togatorum appellat: Plutarchus uero uirum philosophum & eruditum dicit, ac interfectum per proditionē à Gn. Pompeio fuisse, dum ultro citroq; cum eo ambulantē ac loquentē pauloq; post abeuntē iusserit necari: autoremq; Oppium adducit. Huius Sorani est illud principium poematis. Iuppiter omnipotēs regū rerumq; repertor Progenior genitrixq; Deum Deus unus & omnis. C. Valerius Procillus, militauit sub Cæsare, in Galliam missus legatus ad Ariouistum, ut in cōmentarijs. Valerius Max. historicus scripsit dicta ac facta memorabilia ad Tiberium Cæsarem. Militauit sub Sexto Pompeio, ut ipse de se testatur, ubi de institutis antiquis loquitur. Val. Flaccus poeta scripsit Argonautica. Quintilianus eum sua ætate fuisse testatur, his uerbis. Multum in Val. Flacco nuper amisimus. Inter Valerios sunt sancti uiri duo præsules non prætereundi. Alter Cæsaraugustanus et ciuis & episcopus, Maximiani tempore sub Daciano præsule, unà cum Vincentio martyre captus. Alter præsul Hipponensis fuit, cui successit Augustinus. Est & Valeria uirgo & martyr in Africa, cum Cornelia item uirgine. Pridie Calend. April. Altera Valeria martyr uxor S. Vitalis postea dicetur. Valerianus præsul in Africa martyr sub Genserico rege. Valdenses seu pauperes de Lugduno, sub Hadriano IIII. autore Valdone excitati sunt. Is enim idiota, sacrorum uoluminum degustationem ex alijs deprehenderat, patrimonium omne pauperib. distribuens, dictitabat Christianis omnia communia esse oportere, ad eumq; errorem plures adsciuerat. Marcus Varro natus tēpore, quo Marius Cimbros deleuit in prouincia Narbonēsi, ut placet quibusdā. De quo Cicero in primo Academicorū. Libri tui Varro, nos tanq; in urbe nostra peregrinātes errātesq; sicuti hospites reduxerūt domū, ut possemus aliquādo ubi essemus agnoscere. Tu ętatē, tu descriptionem temporū, tu sacrorū iura, tu domesticā, tu bellicā disciplinam, tu sedē regionum & locorū, tu omnium diuinarum atq; humanarū rerū nomina, genera, officia, & causas aperuisti. Plurimū quidē poetis nostris & literis lumen attulisti, atq; ipse uariū & elegās omni ferè numero poema fecisti, philosophiā & in multis locis inchoasti. Augustinus de ciuit. dicit hūc apud Latinos, & Origenem ac Didymum apud Græcos plus cæteris scripsisse, edidisseq; lib. XLI. Satyras quas Menippeas appellant, De imaginibus. Deniq; tā multa legit, ut aliquid ei scribere uacasse miremur, tam multa scripsit ꝙ uix quenquā legere potuisse credamus. hæc ille. Terētianus item ait, uir doctissimus undecunq; Varro. Militauit bello Piratico sub Pompeio. Coronaq; ob uirtutem donatus nauali, qua lōge clariorem meruit imaginē, ut ait Plinius, in bibliotheca Asinij Pollionis. Terētius Varro ante hunc sordido loco natus, in foro clamitando causasq; agendo pro sordidis hominibus aduersus bonos, honores procurauit, quæstura & duab. ædilitatibus, sella Curuli

&

& Prætura functus. Postremo consul factus culpa sua apud Cannas exercitũ Paulumq́ collegam suum perdidit. Redeunti gratias Senatus egit quod nõ desperasset. Dictaturã nolenti obtulit. author Cęcilius. Q. Rubius Varro, qui à Senatu hostis cum C. Mario est iudicatus, acer & uehemens accusator fuit. Cicero in Bruto. C. Visellium Varronẽ, Cicero item inter uiros sui tẽporis doctos cõmemorat. P. Teren. Varro Atacinus in his quæ nomen est adsecutus interpres operis alieni nõ spernendus quidẽ, uerum ad augendam facultatem dicendi parum locuples. Quintil. Eusebius autem dicit eum ex Atace fuisse uico Narbonensis prouincię, ac post an. XXXV. literas Græcas didicisse. Q. Varius orator acutus in reb. inueniẽdis, nec minus uerbis expeditus, fortis uero autor & uehemẽs, & in uerbis nec inops nec abiectus, & quẽ planè oratorẽ dicere auderes: Cicero in Bruto. P. Actius Varus quum Auximum cum præsidio teneret, adueniẽte Cæsare aufugit. Lucanus. Varus ut ad Martẽ pulsarunt Auximon alæ, Per diuersa ruens neglecto mœnia tergo, Qua syluæ, qua saxa fugit. Prætor idem Africam obtinuit tempore ciuilis belli dum ibi Ligarius esset, qui tyrannide accepta contra Cæsarem prouinciam tenuit. Pedianus. Quintilius Varus Alphenus patria Cremonensis, ut ait Eusebius, fuit: quem Virgilius in Bucolicis magnopere extollit: Vare tuum nomẽ superet mihi. Et rursus: Nanq́ super tibi erunt qui dicere laudes Vare tuas cupiãt, & tristia cõdere bella. Inter Augusti præfectos fuit, & Germanos magna gloria uicerat, ut est autor Seruius grammaticus: uerum hic postremo profligatus ab eisdẽ Germanis, tris legiones amiserat: quapropter Augustus ob dolorem sæpe parieti caput adlidens aiebat: Redde legiones Vare. autor Trãquillus in Augusto. L. Varus & Plocius Tucca, uiri doctissimi, amici Vergilij, heredesq́ ex parte testamenti relicti, iussu Augusti carmina Æneidos emẽdauerunt, hac lege ut nihil adderent, ut Seruius tradit. Horatius. Dilecti tibi Virgilius Varusq́ poetę. Varus Geminus inter Declamatores ponitur Augusti temporib. Hic dixit: Cæsar qui apud te audent dicere, magnitudinem tuam ignorãt: qui non audent, humanitatem. Seneca. Fertur & eius dictum ab Hieronymo: qui non litigat, cœlebs est. Cui quidem adstipulatur illud quod in sacris scribitur libris: Melius habitare in loco deserto, q̃ cum uxore litigiosa. Varus sophista Persa genere describit̃ paucis à Philostrato. L Varinus Liuio nominatur & Verinus, diminutiua à Varo & Vero. L. Varginteius defensus ambitus ab Hortẽsio ut apparet in oratione pro Sulla. fuit & in cõiuratione Catilinæ. Vatinius teste Valerio, cũ esset dignitati Ciceronis semper aduersus, ita postea præualuere amicitia, ut duob. iudicijs publicis ab eo defensus sit. Hic cum esset impudentissimus, elegãter à Seneca describitur. Vatinius, inquit, assiduo conuicio depudere didicerat. Vacię cognomentum non nulli sibi Romæ inuenerunt à suris retortis. Legitur de Seruilio Vacia uiro prætorio tẽpore Senecæ. De quo ipse in epistola LV. dicit: Nulla re alia notũ fuisse illum prætorium & diuitem q̃ uillæ ocio, quam prope Cumas possidebat, in qua consenuerat, ut occupati aliquando clamarent: O Vacia solus scis uiuere. Cum tamen ille non uiuere, sed latere potius sciuisset. Itaq́ Seneca se dicit illac trãseuntem solitũ dicere tanq̃ de mortuo per iocum: Hic situs est Vacia. Fl. Vegetius Renatus comes Cõstãtinopolitanus scripsit ad Valentinianum principem libros V. Epitomen uidelicet institutorũ rei militaris, de cõmentarijs Catonis, Augusti, Traiani, & Hadriani principum, ac Frontini. In primo electionem docet iuniorum, ex quibus locis uel quales milites probandi sunt. aut quib. armorum generib. exercitus imbuendi. Secũdus ueteris militiæ cõtinet morem ad quem pedestris institui possit exercitus. Tertius omniũ artium genera quę terrestri pręlio sunt necessaria, exponit. Quartus uniuersas machinas quib. uel oppugnant̃ ciuitates uel defenduntur enarrat, naualisq́ belli præcepta subnectit. Venerij monachi sancti duo, alter Gregorij primi tempore è regione Lunensi secessit in insulam proximã Palmariam, ubi herbis diu uixit, & extinctus est: inde postea post Apollinarem præsulẽ Lunensem Regium translatus. Alter Othonis III. tempore ex cœnobio S. Benedicti apud Tybur ubi degebat, iniussu abbatis in solitudinem proximam perrexit. Castigatus deinde à S. Romualdo abbate missionem impetrauit, inuẽtus in horrido & alto saxo mortuus in genu cernuus. C. Verres perfunctus quæstura & prętura Vrbana patre C. Verre & prætexta to filio & filia nupta, successit in Sicilia prætor C. Sacerdoti: atq́ in ea libidinose auareq́ uersatus, decedens tandẽ succedente Metello repetundarum reus à Siculis postulatus

est

est. Qui M. Tullium ad accusandum descendere cōpulerunt, iampridem ipsis necessitudine copulatum, quum Quæstor in Sicilia fuisset. author Pedianus. C. Verres Eros Designator Cæsaris Augusti. inscriptio marmoris Romæ. C. Veturius. & Sp. Posthumius Coss. aduersus Samnites bellū gerentes, à Pontio Herennio duce hostium in insidias ducti. uide in Posthumio. T. Veturius Veturij supradicti filius adolescens, cū ob æs alienū se nexum Cælio Plocio daret, uerberibusq; adfectus esset, quod stuprū pati nollet, querelā ad Cos. detulit. Senatus Plociū ad carceres duci iussitauit. Val. de pud. Veturia mater & Volumnia uxor Coriolani, quē nulla uis à mœnibus patrijs amouere potuit, castra adeuntes lachrymis suis amouerūt. author Liuius. Verrius Flaccus Iuris pontificij peritissimus apud Macrobiū & Diomedē grāmaticos. Verrius item Flaccus huius libertus dicendi genere claruit. præceptor Augusti nepotū. docuit in Atrio Catilianæ domus, accepitq; in annum LLS. centena, decessit elatus exacte, sub Tyberio. Statuam habuit Preneste. ex Tranquillo, Verrius Cloacius grāmaticus de uerbis à Græcis tractis librū composuit. autor Gellius qui paulo post eū fuit. Velius Longus grammaticus scripsit in arte grāmatica, cuius quædā reperta sunt nuper in cœnobio Bobiensi. Vectius Prætextatus apud Macrobiū. Vectius Valens Antiochenus libros scripsit Anthologias, in quib. de annis, Climacteribus Septenarijs & Nonarijs eorūq; ratiōe scripsit, tradita prius à Petosiri & Necepse regibus, περὶ κλιμακτήρων ἑβδομαπικῆς καὶ ἐννεαδικῆς ἀγωγῆς. Vibius Virrius Campanus qui inter autores fuerat Campanæ defectionis ad Annibalem, premēte Fuluio Cos. idem etiam fuit autor ante deditionem uti ciues sibi mortē consciscerent. Itaq; XXIII. senatores eum secuti domum, post cœnam uino mentem alienati atq; inuicem cōplexi cum lachrymis ueneno sumpto digressi sunt. Liuius. Victor præsul Carteiæ ciuitatis Hispaniæ, scripsit aduersus Arrianos. Victor Mauritanus genere, sub Maximiano martyr, cuius erat miles & aulicus maximo in honore, apud Mediolanū post uarias pœnas è uinculis fugiens latitauit, mox deprehensus prope eandē urbem in hortis eiusdem principis capite plectitur VIII. Eid. Maij: cuius corpus diu inhumatum ac canibus relictum, S. Martinus loci præsul cōdidit. Eius hodie caput à Callisto II. dono acceptū Volaterrani ostendunt. Fuere item & in hac palma cōplures huius nominis. Victorinus inter XXX. tyrannos tēpore Gallieni. de quo Iul. Aterianus sic scribit. Victorina qui Gallias post Iunium Posthumium rexit, neminem existimant præferēdum, non uirtute Traianum, non Antoninum clementia, non grauitate Neruam, nō in gubernādo ærario Vespasianum, nō in censura aut seueritate totius uitæ Pertinacē uel Seuerū. Sed omnia hęc libido & cupiditas mulierariæ uoluptatis sic perdidit, ut nemo audeat uirtutes eius literis mandare. hæc ille. Eo igitur matronarum libidinum causa interfecto apud Agrippinam, mater Victorina Victorinum filium paruum Cæsarem fecit, qui paulo post & ipse interfectus fuit apud Agrippinam coloniam: unum utriq; sepulchrum hac inscriptione. Hic duo Victorini Tyranni siti sunt, autor Pollio. Victoria Augusta mater Victorini, quæ & mater Castrorū dicta est, inter XXX. tyrānos ponit, ac in Gallia rexit imperium Tetricumq; Imperatorem adfinem suum etiam constituit, de quā etiā inter Imperatores dixi. Altera uirgo Trebulana & martyr in patria sub Decio. Victorinus præsul Pictauēsis ac martyr, scripsit quędam ab Hieronymo cōmemorata. Victorinus Afer, Romę sub Cōstantio principe rhetoricæ præceptor, in extrema senectute factus Christian. scripsit nōnulla quæ Hieronymo recensentur. Victorinus natione Aquitanicus calculator, accersitus ab Hilario urbis Romæ episcopo, cōposuit paschalē cursum post quatuor illos, Hippolytum, Eusebium, Theophilum & Prosperum. Continet autem annorum seriem DXXXII. Ita ut quingentesimo trigesimo tertio anno rursus incipiat paschalis solennitas eodem mēse & die & luna, quæ primo resurrectionis dominicæ anno facta est. autor Gennadius. Victorianus præsul in Mauritania, scripsit nonnulla ab eodem autore commemorata. Vigilantius natione Gallus, eodē etiam teste autore, præsul in Hispania. quē Hieron. Dormitantiū lepido cauillo appellat, acriq; defensione refellit, quod inter alia diuitias paupertati præferebat. Vigilius diaconus cōposuit Monachorum instituta. Alter qui præsul fuit: scripsitq; ad Simplicianum quendā in laudem martyrum. author idē. Vincentius natione Gallus, presbyter sub Theodosio & Valentiniano, uir eruditus in sacris literis, scripsit librum quē tacito proprio nomine inscripsit, Peregrinus cōtra hæ-

reticos.autor idem. Vincentius ordinis prędicatorum, qui scripsit historiã uniuersalem ab exordio mundi usq; ad Hierosolymitanam expeditionem Ludouici regis Gallorũ, annũ uidelicet M.CCXLVIII. Vincentius uero martyr tempore omnibus, ac celebritate prior, patria Cæsaraugustanus, ordine Leuita, Valerij præsulis sui munera euangelij sæpe obibat, sub Diocletiano passus, sepultus apud Valẽtiã. Vincẽtius postremo ordinis etiã Prędicatorũ, natione item Hispanus, patria Valentinus, claruit sanctitate nostra ætate inter sanctos à Calisto III. relatus, qui eius fuerat ciuis, eumq; Pontificẽ futurum prædixerat, ab eoq; se magnis honoribus extolli. Vinutius ciuis Ro. Augusti tẽpore, quo nemo in agẽdis causis prẽstãtius habuit ingenium: quicquid longa cogitatio illi præstatura erat, prima intẽtio animi dabat: ex tẽpore causas agebat, sed nõ desiderabat hanc cõditionem, ut ex tempore agere uidere. De hoc elegãter Augustus dixit: Vinucium in numerato ingeniũ habere. Seneca in Decla. Vindicius seruus qui cõiurationẽ Tarquiniorũ & filiorũ Bruti retexit, donatusq; propterea libertate ex sententia Valerij Publicolæ fuit, ex quo postea manumissioni uindictę nomẽ mãsit. Plutarchus. L. Virginius occisa Virginia filia Icilio pacta, quã Appius Claudius Decemuir per uim corrũpere uolebat, urbem libertati restituit, finemq; tyrannidi Decemuirali cõstituit, ut mors Lucretiæ regibus. Vide Liuium lib. 3. ab urbe. T. Virginius Trib. pleb. Cæsonẽ Quincij Cincinnati filium cum reipub. periculo cõdemnauit. Liuius in eodẽ libro. Virginius Opiter Cos. cum Aruncis bellum gerens, Pometiã magna clade adfecit. Ibidem. T. Virginius Cælimõtanus cum Sp. Æmylio Cos. creatus, pacem foris domiq; habuere. Idem in eodem. Virgilius Maro rectè scribi, nõ Vergilius, ut quidã è nostris grãmaticis hodie putant. Nam de poeta testatur antiqua Græca inscriptio in Claudianũ reperta quæ βιργίλιον ponit, ut in Claudiano scripsimus. Quod uerò in quodã marmore aiunt T. Vergilius Donatus inueniri, nõ mirum mutatione unius literæ diuersa esse nomina. Sic eñ Minucius & Minicius, & multa alia reperiuntur. Huius uitam recẽsere superuacaneum cum ubiq; legatur, ac eam Seruius diligentissime perscribat. Hunc sicut & plerosq; calamitas & exilium clarũ fecit: amissis eñ possessionibus Mãtuæ, ob uicinitatẽ Cremonæ Antonianæ, ad Augusti opes Romã se cõtulit, adiutus Mecœnatis amicitia. Illud inter cætera mirum recensebo, quod Tacitus de eius laudibus cõmemorat. Dum eius quædã carmina recitarẽtur in Theatro, ei omnes adsurrexere ueluti Augusto. apud posteros uero tãtum eius prẹiudicata potuit opinio, ut teste Macrobio, quãuis eius carmina multis in locis damnẽtur, laudem amittere nõ possit. Nostri autem sic eum taxant, ut Hesiodo superior, Theocrito æqualis, Homero inferior existat, quos sibi autores ad imitãdũ adsumpsit. Ego uero huic ueterũ opinioni nõ ausim detrahere, uerum quãtum ex utriusq; cõijcio lectione, quę ab Homero hic accepit multò mihi uidet fecisse meliora. Vgones clari nonnulli memorãtur, quæ suis in locis dicuntur. Vitalis eques Ro. Rauennã cum Paulino pręfecto eius urbis profectus ac Christianus factus domino obtẽperare recusabat, ex quo in eadem ciuitate in fossam altam demissus martyrio adficit, ubi postea templum ei dicatũ. Ex Valeria Geruasium & Protasium genuit, & ipsos deinde martyres. Vigilij quoq; duo clari sanctitate, alter præsul Tridẽtinus, sub Gratiano & Valentiniano martyr: alter præsul Antisiodorẽsis sub Cõstantino. Viriatus Lusitanus primũ in Hispania è pastore uenator, è uenatore latro mox iusti exercitus dux factus uniuersam Lusitaniam occupauit. M. Ventidium Prætorẽ fuso eius exercitu cepit. Post GN. Plaucius Prætor nihilo felicius rem cum eo gessit, tantumq; terrorem hosti is intulit, ut aduersus eum cõsulari opus esset duce & exercitu. CL. Mimerium & C. Nigidium oppressit. Deniq; à proditoribus consilio Cepionis interemptus est, & ab exercitu eius multum imploratus tumulatusq; nobilissime. Liuius, Cęcilius. Vlpianus Iurisconsultus, Alexandri Imperatoris scriniorum magister, è Tyro fuit, ut legitur in libro Digestorũ de Censibus para. V.C. Tyrus. Cum Galliã regeret, populari tumultu interfectus est. Hic utit autoritate Pomponij, Pomponius uero Scæuolæ. Fuere autẽ reliqui Caius, Paulus, Celsus, Papinianus, Modestinus, Florẽtinus, Martianus, Alphenus, Calistratus, Iabulenus, Proculus, Æmilius, Africanus, Marcellus, Hermogenianus, Iulianus, Pompilius, Triphonius, Carnanus, Cassius, Terẽtius, Clemẽs, Neratius, Alcinous, Rufinus, Labeo, Archianus, Venuleius, Claudius, numero XXX. quorum magna pars sub Alexandro. Sulpi-

tius aũt & Trebatius, Scæuola, Pomponius, ijs superiores. Volcatius Sedigitus in libro de poetis quid sentiat de his q̃ comœdias scripserint, his uersibus mõstrat, Multos incertos certare hanc rem uidimus, Palmã poetæ Comico cui deferãt. Eum meo iudicio errorem dissoluã tibi. Vt cõtra siquis sentiat, nihil sentiat. Cæcilio palmã statuo de Comico. Plautus secũdus facile exuperat cæteros. Deinde Neuius q̃ seruet precio in tertio est. Si erit quod quarto detur, dabitur Licinio. Post insequi Liciniũ facio Attiliũ. Sexto consequitur hos Terentius. Turpilius septimũ, Trabea octauũ obtinet. Nono loco esse facile facio Lucretiũ, Decimum addo antiquitatis gratia Ennium. L. Volcatius Cos. impediit ne Catilina ob accusationẽ repetundarum peteret cõsulatum. autor Pedianus. Volcatius Gallicanus quintũ Cos. scripsit uitas Imperatorũ ad Diocletianum. Eius tantum extat nunc Auidij Cassij uita. Volcatius Terentianus historiã sui tẽporis, hoc est, Gordianorum scripsit, ac dicit Gordianũ seniorem uultũ Cæsaris Augusti retulisse. autor Capitolinus. Volcatius Epidius grãmaticus. scripsit res gestas Pompeij magni & eius patris, primus Libertinorũ qui historiã scripserit, cũ ab optimo quoq; scribi solita sit. ut scribit Cor. Nepos. Ludũ aperuit, docuitq; inter cæteros M. Antoniũ & Augustum. Ex Tranquillo. Q. Volumnius Saxa Tribunus pl. legem tulit nequis mulierẽ hæredem institueret. Suasit legẽ M. Cato, extat eius oratio apud Liuiũ. Volumnius eques Ro. M. Lucullum adeo dilexit, quod cũ Antonius eum tanquã Bruti partes secutũ interemisset, flens ad Augustũ tractus, iube me, inquit, ad Luculli corpus adduci, eoq; ductus amiciq; cadauer amplexãs ipse quoq; trucidatur. Valerius de amicitia. Voltacilius Plotus rhetor Latinus Pompeij magni libertus ludum Romę aperuit, ut autor Eusebius. Vrsicinus apud Rauennã martyr sub Nerone. Alius qui de pontificatu cum Damaso contendit. De Vrsis & de Vrsinis, in Nicolao Pont. dicam.

XANTHVS antiquus rerum Lydorum scriptor. Lydus ne, an Sardianus fuerit, Strabo se dicit incertum habere Suidas Lydum eum dicit è Sardibus ciuitate fuisse, scripsisseq; historiam Lydorum libris IIII. Xanthus alter poeta Melicus ponitur ab Æliano. Xantippus Lacedæmoniorũ dux adcersitus à Carthaginensibus cõtra Luctatium Cos. pugnauit. Xenophon Grylli filius Atheniensis, Socratis discipulus, ob eloquentiam Musa Attica uocatur. Equorum, uenationis, & rei familiaris in primis studiosissimus, ut ex eius literis deprehendi potest. Venit in amicitiam Cyri minoris cum quo militauit, ac eius pædiam scripsit, non tam historiæ seruiens ueritati quàm ut perfectum institueret ducẽ, ut Cicero in II. de Oratore testatur, quam se frequenter lectitasse & manibus triuisse alibi in epistola quadam dicit. Præterea scripsit Symposium & Oeconomicũ paruum admodum libellum, à Cicerone conuersum, si credimus Columellæ ac diuo Hieronymo: qui si extaret, labori meo iterũ uertendi cõsuluisset. Edidit & historiã Peloponnesiaci belli, ac eorũ quæ Athenienses post Thucydidẽ gesserunt, quã Paralipomena appellauit, aliosq; tractatus qui adhuc extãt. Quintilianus Xenophontis iucunditatẽ inaffectatam dixit, quam nulla affectatio cõsequi possit. Primus hic philosophorũ historiam scribere cœpit. Cum Platone simultates gessit, ut autor est Gellius, qui ait libros inter se carpsisse. Nã & Plato in libris suis testatur Cyrũ uirum fuisse quidem gnauum & strenuum, παιδείας δ᾽ οὐκ ὀρθῆς ὅφθαι τὸ παράπαν, id est, non rectã tamen omnino disciplinã agnouisse. Contra uero Xenophon in libris quos dictorum & factorũ Socratis cõposuit, negat Socratem de cœli atq; naturę causis unquã disputasse. Idcirco mentiri eos qui dissertationes huiusmodi Socrati tribuãt. Xenophontes alios tris Suidas describit, unum Antiochenũ qui scripsit Babylonica, opus uidelicet de amore. Alium Ephesium historicũ. Tertium Cyprium, qui scripsit Ephesiaca, amores uidelicet Cyrenes, Myrrhæ & Adonidis. Xenophanes Colophonius Physicus poema de Psyllis fecit, ut autor Strabo. Hunc Diogenes scribit Archelai auditorẽ fuisse, scripsisseq; elegias & Iãbos cõtra Hesiodũ & Homerũ, quæ de dijs dixere improbando. Fuit itẽ alter poeta Iambicus, patria Lesbius. Xenocrates Carthaginensis Platonis auditor, præceptor Polemonis. Cum princeps quondam legationis Atheniensiũ ad Antipatrũ, à quo omnium expectatio intenta erat, nihil non illo uiro orante impetrare posse sperare, ac reliqui socij humaniter acciperentur, ipse ad conspectũ uix quidẽ admissus est, quod suspectus haberetur. Tunc uersus ad socios Xenocrates beneficiũ agi-

dixit

dixit; quod sese unum Antipater suæ in Athenienses ingratitudinis & perfidiæ testem uereretur. Et dicere incipientem, nunc obstrependo, nunc obsecrando tacere Antipater coegit. Cui in orando Photion eius socius successit. Ad hunc, ut ait Suidas, misit Alexander dono XXX. auri talenta: ille statim ea remittens, ait regibus, non philosophis opus esse pecunia. Scripsit preterea Commentarios in remp. Platonis. Hunc Xenocratem Hieronymus ait scripsisse in templo Cereris Eleusinæ ex Triptolemi legibus, tria fuisse præcepta, uenerandos deos, honorandos parentes, carnibus nõ uescendum. Xenocratem alium ab hoc Platonico scribit Suidas non minoris modestiæ philosophum fuisse, qui scripsit Oecoscopium, id est domesticũ auspicium. Quando uidelicet, aut mustella, aut serpens, aut his similia in domo apparent, quid portendere soleant. Xenophilus musicus, patria Chalcidensis, Pythagoricus, biennio minor q̃ Gorgias, qui CVII. uixit annis, sed felicitate non inferior: siquidem, ut Aristoxenus ait, omnis incommodi humani expers in summo perfectissimæ doctrinæ splendore extinctus est. autor Valerius. Meminit etiam Plinius, qui dicit eum annos XCV. uixisse. Xenarchus Comicus poeta: fabulas ipsius nonnullas commemorat Athenæus. Xenarchus ẽ Seleucia Siciliæ Peripateticus docuit Alexandriæ, postremo Romæ. Arij primum philosophi, deinde Cæsaris Augusti usus amicitia, usq; in senectutẽ in honore habitus. Deniq; paulo ante mortem uisu orbatus diem obijt, autor Strabo lib. XIIII. Xerxes pictor Heracleota, qui uenerem adeo pulchrã effinxit, ut ex ea quæstũ magnum faceret, precio accepto ab his qui eam uisere cupiebãt. Itaq; Græci lepido cauillo Venerẽ eã amicã Xerxis uocitabant, quod ex eius lenocinio quæstũ faceret. autor Ælianus de uaria historia.

NAmolsim numen Thracum, in Thracia dixi in libro de Geographia. Zathalias Babylonius scripsit ad regem Mithridatem de Gemmis, & natura earũ, eisq; humana fata adtribuit, litibusq; & iudicijs interposuit, & in prælijs salutares pronunciauit. Plinius. Zaleucus legislator Locrensis uinum ægris prohibuit iniussu medici, pœna capitis indita, ut autor Ælianus. Apud Valerium Seleucus malè scribitur, de quo ab eodem narratur, quod cum eius filius adulterij crimine damnatus, secundum ius ab eo constitutum utroq; oculo carere deberet, ac tota ciuitas uirtuti & meritis patris crimen condonaret, ipse sibi non pepercit, sed suo prius, deinde filij oculo eruto, usum utriq; uidendi reliquit. Zenones plures. Primus Eleates Parmenidis auditor, simul cũ Perdicca & in philosophia & in administrãda repub. clarissimus, teste Suida. Hũc inuentorẽ dialectices fuisse, sicut Empedoclẽ Rhetorices, Aristoteles est autor. Zeno Cittieus Stoicę sectæ princeps, Cratis auditor. Alius Rhodius qui Rhodiorum scripsit historiã. Alius historicus, qui Pyrrhi in Italia gesta, epitomenq; Romanarum & Carthaginensiũ rerum conscripsit. Alius Chrysippi discipulus, qui libros edidit perpaucos, sed plures discipulos reliquit. Tres itẽ alij, unus Hermophileus medicus. Alius grãmaticus. Octauus Sidonius philosophus Epicureus. ex Diogene. Zeno item præsul Voronensis, uir sanctus. Zenodotus Ephesius grãmaticus & poeta, discipulus Philetæ. Vixit usque ad primum Ptolemæum cuius filios erudijt, ac præfuit Alexandrinæ bibliothecę. Primus quoq; qui Homeri libros correxit, ac in ordinem redegit. Suid. Zenodotus sophista sub Hadriano docuit Romæ, scripsitq; epitomen prouerbiorũ Didymi & Tarrei in libris III. Cõuertit in Græcum sermonem historiam Sallustij, Præterea Genethliacũ in Hadrianũ & alia. Suidas. Zenodotus Architectus, qui primus Pergami strauit, quod uocãt Asaroton, quoniã in pauimento quoq; purgamenta cœnę cerni soleant, ueluti relicta fuerint, paruis ẽ testulis tinctisq; in uarios colores. Zenodotus Adramyttinus orator clarus Asiatici styli, q in senatu pro Asia dixit, quo tẽpore Mithridaticæ factiõis est accusatus. Strabo. Zeusis Heracleotes pictor Olymp. XCV. Discipulus incertũ Demophili Himerei, an Nauseæ Tasij. In hunc Apollodorus Atheniensis pictor uersus fecit, artem ipsis ablatam Zeusim ferre secum. Opes inde maximas parauit. Postea donari opera sua cõstituit, qđ diceret nullo satis digno precio permutari posse. Diligentia alioquin tanta, ut picturus Venerem Agrigentinis, quã in templo Iunonis Laciniæ locarẽt, uirgines eorũ uoluerit nudas inspicere, ut quod in quaq; laudatissimũ esset, redderet. Pinxit & Monochromata ex albo. Fertur & pinxisse puerum uuas ferentem, ad quas cùm aduolarẽt aues, iratus operi dixit: Vuas melius pinxi quàm puerum,

Nam si hoc consummassem, aues timere debuerant. Æquales eius & æmuli fuere, Timanthes, Androcides, Eupompus, Parrasius. ex Plinio. Zopyrus Physiognomon qui se profitebatur hominum mores naturasq; oculis, uultu, fronte pernoscere, stupidum esse Socratem & bardum dixit, quod iugula concaua non haberet, obstructas eas partes & obrutas dicebat esse. Cicero de fato. Zopyrus Persa, ut regi gratificaretur, naso auribusq; sibi ablatis cruentus ad Babylonios se fugere regis iram simulauit, eosq; paulatim ut sibi crederent, induxit, atq; eo modo ciuitatem regi prodidit. Ex quo in Græcia prouerbium: Ζωπύρου τάλαντα, Zopyri talenta, in eos qui sibi ualde nocent, ut alijs prosint. Ex libro prouerbiorum Græcorum. Zoroastes rex Bactrianorum, qui primus in oriente magicam cœpit. Emicuit Nini regis temporibus cum quo bella gessit. Fuit ante bellum Troianũ an. CCCC. absumptus est igne cœlesti, prædixitq; Assyrijs, si eius cineres seruarent, regnum eorum non defuturum. Feruntur eius de natura libri IIII. De lapidibus item preciosis unus, præterea Astronomica & alia. autor Suidas. Plinius quoq; cum testatur unum omnino risisse, eodem die quo natus est. Eidemq; cerebrum ita palpitasse, ut impositam repelleret manum, futuræ presagio scientiæ fuisse. Zonaras historicus Christianus & monachus, historiam Græcè ab exordio mundi uniuersalem sub Epitomes nomine collegit usq; ad tempora Michaelis Imperatoris Cõstantinopolitani, quo tempore fuit. Zozimus Alexandrinus philosophus scripsit ad Theosebiam sororem suam libros XXVIII. ex ordine literarum, quos ut ferunt, χειρόκμητα, id est, manu facta inscripsit. Composuit & uitam Platonis. Zozimus Gazeus, siue Ascalonita temporibus Anastasij principis, scripsit dictiones Rhetoricas ex ordine literarum, enarrationem quoq; in Demosthenem. Vtriusq; autor Suidas. Zenobia regina Palmyreorũ post Odenati uiri mortem, in Syria Romanum rexit imperium, ponitur q; inter XXX. tyrannos, qui tempore Galeni orbem usurpauerint. Superata tandem ab Aureliano, ac in triumphum ducta fuit, eiq; principis clementia Tybure possessio concessa ubi honestè agitaret. Hæc ea castitate dicitur fuisse, ut ne cum uiro suo, nisi prolis gratia, congrederetur. Regali alioquin pompa, Persarum ferè modo adorabatur. Ad conciones galeata procedebat cum limbo purpureo gemmis dependentibus, uoce clara, moribus seueris, Græci Ægyptijq; sermonis peritissima, Latini non ignara, Orientalem Alexandrinamq; historiam epitomauit. Herennianum & Timolaum filios literis erudijt, de quorum exitu nescitur, an interierint morbo, an ab Aureliano fuerint interfecti. Ex Pollione. Zenobij duo, unus martyr sub Diocletiano apud Sidonem IIII. Calẽd. No. ut scribit Adonius: alter professor, ac præsul Florentinus, ex æde olim Laurẽtij ad ædẽ Reparatæ translatus. cuius festum VIII. Calend. Iunij. Zoilus martyr apud Cordubam ubi & sepultus. Alter confessor presbyter Aquileiensis. Zoilus item Homeromastix. Zorobabel filius Salatiel, de quo in libris Esdræ & Neemiæ scribitur. Quum Iudæi captiui ad quinquaginta millia, facta à Cyro potestate primo regni anno è Babylone reuertissent, uasaq; erepta retulissent, templum restituere cœperunt. Intermissum opus impedientibus Samaritis usque ad annum secundum Darei Hystaspis, quo tempore Zorobabel amicissimi sibi regis nactus occasionem templi opus prosequitur. Res iterum à regis procuratore prohibet. Profectus igitur huius gratia Zorobabel ad regem, honorificeq; exceptus, usque cubiculo præficitur: orta deinde inter epulas quæstione, quid esset in rebus fortissimum, alijs uinum, alijs regem, aut fœminam dicentibus, ipse ueritatem dixit: quod adeo regi placuit, ut in redeundo Zorobabel templi cœptũ opus prosequi simul, & reliquos omnes captiuos reduci imperauerit, finitumq; annis VII. à primo autem Cyri exordio XLVI. dedicauerũt X. Calend. Aprilis de more pascha celebrato. Arcam fœderis alteram instar prioris ædificauerunt, nam priorem Hieremias, ut ait Epiphanius, abscondit usque ad diem iudicij non apparituram. Ignem præterea nouum excitauerunt. Hæc ex Iosephi ac Hieronymi libris.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER XXI.

IN NARRATIS ueterũ nominibus cum eorum æquiuocis, restant partim noua, partim uetera illorũ, qui primũ de Christiana religione benemeriti, sanctorũ ordinũ aut excellentioris cuiusdã abstinentię autores extitere. Deinde successores eorũ doctrina seu uitę sanctitate pollentes. Post hos reliquis in artibus clari. Mox Ro. Pontificũ. Postremo Imperatorũ ordo nomenclaturæ superiori breuiter subijciendus. Ante omnis uerò de Anachoritis pauca, nõ tam ad historię narrationẽ q̃ ad uitæ frugem imitandã adducam. Anachoritas Græci, nos nouo uocabulo Eremitas uocamus. Hi sunt qui ab initio quasi pullulantis fidei germina primũ in Indiæ Ægypti, Syriæq; desertis (ubi mitius ad laborũ tolerantiã cœlum) prodiere, siquando gregatim ageret, monachi etiã appellati, nullo adhuc certo ritu, tantũ duriter uictitando ac manibus sese exercẽdo, tum uni obtemperando ascetæ fuerãt. Horũ igitur principes, Paulus, Antonius, Hilarion, quorũ uitam Hieronymus in epistolis diligẽtissime persequit̃ sub Cõstantino in saltibus Thebaidis apparuerũt. Pauli corpus in Pannoniã translatũ extra Budam in tẽplo ei dicato, ac à religiosis eius ordinis Oliuetensiũ modo amictis custodito requescit. Hilarion post solis occasũ XV. tantũ caricis uescebat̃: deinde ꝓcedente ætate, pane modico cũ olere cocto sine oleo, cui mox insurgẽte impetigine quadã, oleũ addidit. Postremo reiectis ijs, panis quadra usq; ad mortẽ durauit, magna quidẽ admiratiõe q̃ serã ætatẽ qua cæteri mollius ac remissius uiuũt, ipse durius exegerit. De Antonio supra narraui: scribit̃ item de eo, cũ forte suos monachos animi causa deambulatũ per desertũ ociosius duceret, obuiũ sagittariũ habuisse admirãtẽ secũ, Christi seruos uacare: Antoniũ iussisse arcũ magis, magisq; cõtendere, illũq; incolumi arcu ulterius nõ posse respõdisse: qua similitudine sanè perceptũ, modũ esse in rebus seruãdũ. Ex eius officina Pion annis XXX. sub eo fuit, cuius cõsensu cũ nunq̃ antea suos reuisisset, rogatus à sorore ægrotante, eam tandẽ adiuit oculis clausis, pariterq; rediuit. Idẽ ad uitãdã cibi suauitatẽ ambulãs cõmedere solebat. Præfuit demũ & ipse alijs Helię duo, alter sub Antonio nobilis asceta uixit an. CXX. alter pater & rector CCC. uirginũ, metuq; incõtinentiæ curã quãdoq; detractauit: quapropter dei ꝓuidẽtia in somnis sibi pręcidi genitalia sũt uisa: dũ euigilasset, ad curã pristinã redijt ab omi liber lasciuię cogitatiõe, manifesto exẽplo charitatẽ alij nostro periculo nõ esse pręstandã. Macarij duo, Valẽtis principis tẽpore monachi ambo, alter ex Ægypto superiore, alter Alexãdrinus, ambo clari sãctitate, simulq; in eadẽ eremo uixere, mortuiq; sunt, quorum discipulus Euagrius fuit clarus & ipse. Ex historia tripertita. Alter ex eis, ut ait Gẽnadius, unã scripsit epistolã, in qua docet neminẽ deo seruire posse nisi q̃ sit omnino animatus ab omnib. abstinere uoluptatibus, & omnis pariter cũ opus sustinere labores. Moses duo abbates in hoc etiã genere uitę illustres, Alter dicere solebat unã esse omnino libidinẽ cũ qua usq; ad extremũ Christi seruis pugnare oportet. nec prætėritę castitati cõfidere exẽplo Monachi cuiusdã sui sancti uiri q̃ in senectute in stuprũ inciderat, ex quo natũ infantẽ, ille in cœnobio plorans circumtulit, ad culpã ignominia diluendam, rogans fratres atq; obtestans, ut sibi deum propitiũ redderẽt. Idem Moses mitis in delinquẽtes, iudiciaq; inuitus suscipiebat, dictitãs satis se ponderis habere ad propria cognoscenda. Alter Æthiops natione, corpore ater, præsul antea Saracenorũ, captus deinde ab Ægyptijs & ob uitia à domino repulsus in latrocinijs aliquãdiu uixit. Cõuersus deinde ad frugem, annis LXXV. in eremo perseuerauit: ẽ quibus septem, cellula nunquã est egressus: aquã suis monachis necessariã noctibus clam baiulabat. Excessit VII. Eidus Feb. Ex historia trip. Daniel abbas manibus frequenter se exercere solebat, operaq; circumferre pauperibus opitulando. Quũ iam senex charitatis studio proximum Ægypti uirginum cœnobium inuiseret, ex eis unam uilius humi iacentẽ offendit, quam cæteræ ministerio maiore premebant. Rogans quid hoc rei: dixerunt stultam esse ac ebrię similem. At ipse illius causa se uenisse in primis ait, ut eis manifestaret sanctã esse uirginem, humilitatisq; gratia illa finxisse. Pastor presbyter in eadem regione, matrẽ ad se uisendi gratia uenientẽ, clausa in conspectu cella repulit. Dicebat pœnitentiã nõ tempore, sed

animi ardore metiendam. Interrogatus super eo loco: Si quis sine causa fratri irascitur: Nullam, inquit, uerborum cõtumeliam dignam irascendi causam ferre, sed tãtum si manus iniijcerentur. Dorotheus Ægyptius inter patres etiam clarus, cui cibus, panis unciæ sex, cum paucis oleribus, nunquam ad satietatem neq; edit, neq; dormijt in lectulo toto protenso corpore. Ex lapidibus ab eo collectis, quotannis habitaculum cõstruebat ad hospites excipiẽdos. Iosaphat Indorũ regis filius, molliter educatus, & in loco amœno conclusus fuit, metu ne fieret Christianus, ut acceperat à mathematicis. Tandẽ die quodam obequitans fortè senem fractum ac debilẽ uidens, rogauit ab imprudente custode quid hoc rei esset: ut autem de miseria ac sorte humana accepit, alia meditari cœpit: nec mora diuinitus ad eum missus Barlaam è proxima eremo, à quo ueris præceptis imbutus, simulq; baptismate ablutus est. Ambo deinde eremitæ sanctissimi unà fuere, quorũ historiam Ioannes Damascenus perscripsit. Amos pater M D. monachorũ, quos ad horam cibi simul coactus ore operto accumbere iubebat, ne parce comedentiũ uirtus appareret, nam plerique parum aut nihil ex obsonijs sumebant: quum adpositis abstinere longe sit difficilius, quàm non adposita concupiscere. Amonius alius in desertis abbas, cuicunq; cœnobium petenti profitẽdi gratia, sua cellula cum supellectile cedebat, ipse cõtinuo aliã extruebat, ne alicui in causa esset angustia loci. Elpidius Cappadox in specu quodam annis X X V. durauit, ubi, tantum die dominico & iouis uescebatur. Nunquam solem occidentem se uertendo uidit, tantum precibus ad deum, hymnisq; psallendis intentus. Sisinnius eius monachus simul & imitator se uiuum sepulchro clausit, modico pane, & aqua contentus, psalmos pronunciando, nunquã uerò sedendo, aut ambulando. Hæc ex Heraclidis historia. Fuit alter Elpidius præsul Lugdunensis ac professor S. Iusto in præsulatu successit. Hor abbas, de quo tria cõmemorat autor idem, quod nũquam sit mẽtitus, nunquam alicui maledixerit, nunquam citra necessitatem sit locutus. Decessit nonagenarius apud Thebaidẽ, ut ait Hieronymus. Isidorus pater mille monachorũ, quos clausos intra mœnia cœnobij retinebat, diuinis laudibus singulis horis sibi inuicem succedendo uacantes, ac duobus tantũ extra rem procurantibus. Huius meminere Hieronymus & Cassiodorus, qui historiam scripsit tripertitam. Fuit alter Isidorus abbas in Amilia. Serapiõ in regione Arsenoite pater X. millium monachorũ manibus uictum quærentium, tempore messis omnes precio cõducebantur, eoq; pauperes iuuabant. Ipse autem sola tunica contentus, pane insuper & aqua. Excessit X I I. calend. Ap. Alexandriæ tumulatus. Ex historia tripartita lib. V I I I. Punificus maximi & ipse cœnobij pater, iam senex inde clam aufugit ad aliud interioris Thebaidis cœnobiũ, honoris uitandi gratia, & cõmodi, ignotusq; in eo cum aliquandiu in humili ministerio uersaretur, cognitus est tandẽ, & ad pristinum officium remissus. Ex Heraclide. Beniamin an. L X X X. in eremo durauit, quumq; ex hydropisi laboraret, ægrotos tamen quoscunq; diuinitus sanabat, omnisq; pariter rogabat, ut eius animæ misereretur deum precarentur, corpus minime curando. Gadanus apud Iordanẽ sub dio, sineq; tecto degens, lõga abstinentia cõsenuit, ut ait Heraclides. Ioannes eremita quum quendam item Anachoritam nomine Episium, qui eum salutatum uenerat, interrogasset, quid potissimũ egisset, ut annis, inquit, L X. nunquam me sol comedentem uiderit. At Ioannes, nec me, ait, irascentem. Decedens discipulis dixit, nunquã propriæ satisfecisse uoluntati, nunquam quod ipse non prius fecisset præcepisse. Mutius monachus cum filio V I I I. annorum in cœnobium præter consuetudinem receptus tanta patientia claruit, ut abbatis iussu ad eum exercendum, nunquam filium nisi cõuerberatum seruitioq; pressum, & amictu lacero uiderit. Zozimas in Palæstinæ partibus post annos L I I I. in eremo peractos, aliud in eadem regione uisendi gratia petijt. Hic monachi tantũ die dominico ad sacra, & eucharistiam simul sumendã conueniebãt, reliquis diebus paucis secum cibarijs exportatis per eremum peregrinabãtur, ac si quid bonorum exemplorũ uidissent inter se referebant. Zozimas igitur & ipse peregrinando Mariã Ægyptiacã in desertis prope Iordanem repperit. Hic em̃ Alexandriæ diu prostiterat, deinde ad frugem cõuersa in Syriam abijt, ubi annis X L V I I. in solitudine cibo tenuissimo uixit: tunc uerò obuiã Zozimæ facta rogauit, ut anno proximo reuerteret cum eucharistia: quã cùm ille rediens ei præbuisset, altero item anno locum repetẽs defunctã in genua repperit ac tumulauit I I I I.

No.

Non.Ap.Syluanus in desertis oberrãs,unum è discipulis uidit aquam bibentem,quem cùm castigasset,ut ieiunium soluentem,minime inquit ille,ieiuno: nam hodie cum reliquis fratribus accubui: quin ait Syluanus,non id solutio ieiunij,sed charitatis conuiuiũ fuit.Quidam cęteros monachos reprehendens,quod manibus se exercerent:Maria inquit,optimam partem elegit.Syluanus igitur hora prandij eum iussit minime uocari,dicens quod homo sanctus esset,contemplationiq́ꝫ deditus,neq́ꝫ cibi indigeret,recte in ipsius intempestiuum ocium,& ineptam censuram cauillando.Agatho abbas per triennium lapidem in ore continuit, ut tacere disceret. Interrogatus quid maximum ad dei cultum: silentium respondit,deinde oratio, deinde mansuetudo. Nam iracundum & si mortuos excitat,uix putandum esse deo acceptum.

BASILII ORDO.

SEd res hæc monachorum, ex illo incerto inęqualiq́ꝫ modo quanquã durissimo,ad certam,æqualem, ac mitiorẽ uiuendi formulam primũ per Basiliũ redacta,ac tribus cõfirmata uotis,quæ prius non fuerant: quin & testamẽta eis cõdere licitum erat. In quo genere ipse primum,unà cum Macrina sorore sanctissima claruit.Nã quatuor tãtum probati ordines.Huius,deinde Augustini,mox Benedicti,postremo Francisci.Cęteri sunt horũ appẽdices.De Basilio satis in ordine literarum narratum.De Augustino nunc & eius ordinis uiris uidendum.

AVgustinus Afer genere, patria Tagastanus,patre Patritio,matre Monica, à puero statim diuinum ingenium præ se tulit: quippe qui omnis disciplinas paulatim per se didicit, ut ipse testat̃. Verũ in Manicheorum secta diu Carthagine moratus,tandem Romã uenit admodum adolescẽs Theodosio Imp. ubi annos sex rhetoricæ pręceptor fuit.Inde Mediolanũ clam matre profectus annos natus XXX.cum filio Adeodato notho suo,lachrymis matris quę eum Romã secuta fuerat,& Ambrosij sermonibus, ad uerum ritum redactus, statim ad Simplicianum properauit,qui in quodam secessu tunc extra mœnia Mediolani magna sanctitatis fama agitabat.Ibiq́ꝫ annum unà cum quibusdam socijs perseuerauit.Post aliquot deinde annos,Ostiam uenit,ubi matrem amisit.Inde centũ cellas,ubi opus de Trinitate cùm incepisset,fertur uidisse pueri ostentũ,qui aquam in uas paruum transfundere conabatur,ad eius opus alludens.Ipse in patriã nauigatione peruenit. Valerius Præsul Hipponensis eius audita fama, ad se adcersitũ in loco abstinentiæ cõmodo extra urbem cõstituit: ubi annos tris cum socijs agitãs coactus est ciuium quotidie adcedentiũ importunitate locum mutare,ac quendam mõtem aditu difficiliorem petere,ubi tugurium inter saxa uilissimũ, separatumq́ꝫ à cæteris fecerat. Hic librũ scripsit de uita monachorum,& quædã alia.Reliqui uerò socij eum iactu fundæ remoti, circumsistebãt. Tẽpore post hæc uisum Valerio illum ad se adcersere, presbyterumq́ꝫ creare, simulq́ꝫ unà Pręsulem,& coadiutorem officij cõstituere,quod esset eloquio præstãs,& uitæ meritis clarus.Augustinus igitur ægre huiusmodi sumpta prouincia,ante omnia uitam in eadẽ Canonicorũ instituit regulariũ,qui uita degerent cõmuni, ab apostolis prius ordinata.Vandalis deinde irruentibus,ac Carthagine capta,Hipponẽ obsidentibus,ęgrotare cœpit,duranteq́ꝫ morbo VII.Psalmos in tabula descriptos in pariete defigi iussit, quos cõtemplans assidue meditabatur.Ante mortẽ ferè X.dies nullum ad se admisit,postulauitq́ꝫ demum sacramẽta, quæ dictitabat etiam sanctis uiris in extremo non negligenda.Migrauit è uita anno ætatis LXXV.salutis CCCCXXXVII.præsulatus XL.obsidionis Vandalorum mense VII.Corpus eius ob barbarorum uastationem in Sardiniã translatum, usq́ꝫ ad Limpramdum Longobardorum regem,qui anno DCCXXII.per legatos à Saracenis id redemit,Papiæq́ꝫ constituit. Mensa est usus citra delicias copiosa,& argẽteo cocleari,ac cõuictoribus adhibitis domesticis, inter quos Possidonius in Africa præsul rerum huiusmodi testis fuit. Eremitani ordinẽ suum ab eo fluxisse dicũt, in monte Pisano,dum in Africã rediret, à Simpliciano prius institutus.Ediditq́ꝫ Coriolanus eorum paulo ante generalis super hoc Apologiam,totum tamẽ apocryphũ, nullusq́ꝫ autor idoneus. Ordo autem Canonicus nõ tam ab eo institutus, quàm renouatus. Ab apostolis em̃ in mõte Sion exordiũ sumpsit, qui post ascensionẽ, ut ait Thomas II. II.q.LXXXVIII.de uitæ gñe deliberãtes, cõmunia inter se omnia, ac tria uota coram

deo statuere: qui ritus successoribus, clericisq; omnib. diu diligentissime seruatus, fideq; postea deferuescente desitus, nunc quoq; in ecclesiis amplius XL. perseuerat. Amictus est linea tunica tantū uesti cuiuscunq; superaddita, quā Iacobus Apostolus præsul Hierosolymitanus, primus ex more Leuitico, ueterūq; sacerdotū sibi adsumpsit: post eum Marcus Alexandriæ. Posteri uero diuersis inter se factis cōciliabulis, alij alia simul cum lineis indumenta corripuere, statutaq; cōdidere. Nouissime uero an. MCCCCI. autore Leone de Carate ciue Mediolanensi eiusdem ordinis uiro cœnobium S. Mariæ de Frigionaria Lucanæ diœceseos renormantes, Frigionariam cognominauere congregatione. Postremo Lateranensem Eugenius IIII. postquam eam probasset appellari mādauit: Nam eam Basilicam annos prope DCCC. antea tenuere, ex eaq; plures Pōtifices, & uiri maximi prodierūt. Sed & S. Crucis, & Mariæ nouæ tēpla diu possederunt, mosq; fuerat ut qui titulis his cardinales præessent, ex eorum cœnobijs profitentes existerent. Deniq; nulla magis religio propagauit, cuius cœnobia olim in Europa ad IIII. millia DLV. in Italia DCC. Hodie aūt uix LX. Nunc uiros percurrā ex hoc ordine præclaros, in primis autem Pontifices XXXVI. inter quos Gelasius primus. Leo VIII. Alexander II. Paschalis II. Lucius II. Alexander III. Inno. III. Honorius III. Cardinales amplius CCC. Sanctos uiros ad VII. millia & quingentos. Prҫterea Phridianus, cuius Gregorius III. Dialog. meminit. Is enim Vltoniæ regis in Hibernia filius, adolescens admodum Romā uenit, postremo Lucam: ubi Præsul factus cœnobium excitauit, quod post obitum eius nomini dicatū fuit. Patricius Hiberniæ Præsul, sub Cælestino primo. Prosper prҫsul Reginus. Fuere ex his Dominicus & Antonius Vlyxiponensis, quorū alter postea nouum Prҫd. ordinem constituit, alter uero ad minores migrauit. Vgo de S. Victore Parisiensis summus theologus sub Honorio II. scripsit de sacramētis & alia. Vgo de Follieto canonicus S. Petri Cordubensis, moribus itemq; literis clarus. Ricardus de S. Victore Paduanus patria, sub Anastasio IIII. MCL. Inter cardinales uero S. Guarinus patria Bononiensis, præsul Prænestinus à Lucio II. creatus, ætate annorū CX. moriens apud Præneste sepultus est. Petrus Damianus præsul Ostiēsis sub Gregorio VII. quū aduersum suæ quieti statū prospiceret, bonis ac cardinalatu se abdicās in cœnobiū S. Mariæ Rauennatis unde exierat redijt, ubi & persancte decessit, anno MCXIX. operibus in Theologia plurimis relictis. Iacobus de Vitriaco sub Inno. III. Præsul Tusculanus, multa etiam scripsit, profectus & legatus cōtra Albigenses hæreticos. Vgo alius de S. Victore, Pariensisis, Tusculanus prҫsul, celebris Theologus. an. MCCCCXXXI. Iuo etiā ex eodem cœnobio cardinalis, magna uir fama doctrinæ. Est & in hoc ordine alia quoq; congregatio, quæ repente magnopere coaluit S. Seruatoris. Autor Stephanus homo Bononiensis fuit, ord. eremitarū. An. MCCCCX. Is eñ quum rem inclinatā uideret, cum paucis eum sequentibus canonicum sumpsit gestamen, supraq; album cucullum, Gregorio XII. probante ac ad ædem S. Donati de Scopeto prope Florentiam migrauit, ex quo An. Prҫsul Flo. Scopitinos eos uocat. Plura deinde cœnobia recepta, Sancti Secūdi Eugubini, dono religiosi uiri Guidonis Feretrani primi Vrbini ducis. S. Seruatoris de Sylualacu prope Senā. S. Seruatoris Iconici Bononiæ, ubi miraculū uulnerati ab Hebræis crucifixi, ac sanguinē fundentis. S. Seruatoris Venetijs, in urbe uero S. Petri in Vinculis. Alia item cōgregatio S. Petri de mōte Corbulo Florentinæ diœceseos nuper cœpta, tibiq; papa beatissime hoc anno cōfirmata. Hi hospitia colūt, quanquā pauperes adhuc. Pullum humilemq; cucullū linteis crassisq; tuniculis superinduūt.

BENEDICTVS EIVSQVE ORDO MVLTIPLEX.

Benedictus patria Nursinus, primo Sublacum secessit, ubi ordinē Monachorum cœptauit, in Italia primum, quem ante Basilius in oriēte cōstituerat. Deinde quum à frequentibus adiretur, uitādæ gloriæ gratia Casinum uenit ubi templum Apollinis, Ioanni Baptistҫ dedicauit, ad quem Totilas rex Gottorum experiundi uaticinij gratia dicit̃ incognitus uenisse, seruo præmisso, cultu regio, ab eoq; patefactus fuisse. Quondam etiam dispensatori iussit, ut amphorā olei pauperi daret: quod quum ille ob olei caritatem neglexisset, amphoram postea plenam è fenestra præcipitari mādauit, ne quid sub tecto cōtra eius iussa seruaretur: amphora deinde illҫsa reperta fertur, ac pauperi tradita. Sororē habuit Scholasticā,

cœnobio uirginum eiusdem ordinis præsidentem, quā semel quotannis uisere solebat, relata & ipsa in Catalogū. Habuit item inter monachos ab initio Maurū & Placidum: hic Tertulli, ille Eutychij senatorū filij. Placidus missus in Siciliā in eodem loco martyrium subijt. Maurus uero à præsule Cenomanensi in Galliā ad ordinādum cœnobium adcersitus, post multam in ea peregrinationē, prodigiaq; facta, apud urbem Andegauensem in cœnobio S. Martini excessit, annos natus XCII. Fuit & alius huius nominis monachus cœnobij Boliacensis, cuius festum, VI. Cal. Feb. celebratur, ut Ado testatur. Martyres item Mauri plures. Benedictus uerò decessit Casini, ubi & tumulatus, unà cū Scholastica sorore, anno DXVIII. Imperat. Iustino seniore. Cœnobio eius nomini postea dicatum, diuersorum principum liberalitate magnopere auctum fuit. Tertulli & Eutychij primum senatorū, quos suprà memoraui. Deinde Gordiani Gregorij patris. Postremo Caroli II. Imp. Hic enim dum à uictoria Saracenorum ex Apuleia in Galliā rediret, secum Germani præsulis Capuani corpus exportauit, ex eoq; tantum digitum cœnobio Casinensi dono dedit. Huius nanq; Germani Gregorius II. Dialogo meminit, dicitq; Benedictum Casini morantem, eum Capuæ defunctum eadem hora nunciasse, uidisseq; in cœlum euntem, fuisse testatum. In eius deinde honorē oppidum sub Casino ædificatū à Bictario abbate, ubi prius ædes sancti Seruatoris fuerat, quod ab irruentibus deinde Lōgobardis direptum, ac diruptū, simulq; Bictarius interfectus fuit, in beatorum numero putatus. Ossa uero Benedicti ex ea calamitate in Galliā ad Floriacense cœnobium translata. Post annos uerò CX. Casinense cœnobium à Penone quodam ciue Brixiensi potentissimo, ut ait Sigisbertus, restitutū, & eadem ossa rursus eò ex Gallia relata sunt, ubi ante hos annos à cardinale Aragonensi retecta multis uidētibus fuere. Tres erāt arcæ, in duabus B. & soror, in tertia, ad pedes eorū Carolomanus Caroli Martelli filius, Caroli magni patruus, qui monachus fuit, Abbatisq; iussu rursus in Galliam regni in pace cōstituendi gratia profectus, statim reuertit, tantaq; fuit obseruantia, ut greges eius loci iussus pasceret, quapropter iure inter beatos cōnumeratur. Alterum Benedictū eodem ferè tēpore memorat item Gregorius III. Dialogo, qui monachus XL. ab urbe lapide in Latio uiuebat. Totilas unà cū cellula cremare, & deinde in clibanum ardentem includere tentauit, omnia frustra. Ad primū redeo. Hic monachos atros ab initio instituit, qui tāta felicitate coaluerūt, ut plurimæ ex eis postea familiæ cum uarijs institutis amictibus emanauerint, Pontifices etiam XXIIII. fuerint, Cardinales CLXXXIII. Abbates insignes MDCXX. Hoc Casinēse cœnobium religionis caput, cuius aureorum XL. millia reditus fuere, urbibus opibusq; plurimis, si per tyrannorū rapinam licuisset, dominabatur. Regna potius, q̄ cœnobia, uir sanctus posteris reliquit, nimirum fortasse ignorans, non se tam pauperibus hospitiū, aut Christi seruis ad diuina mysteria subsidium (uti sperabat) quàm clericis & sacerdotibus ocium atq; luxuriā paiturum. Sed extrema dies hanc profecto sagenam discutiet. Horū igitur auaritiæ Casinenses nuper occurrētes, cōgregationi S. Iustinæ se consociauere, quæ olim Paduæ sub Eugenio IIII. cœpit. Post Benedictum in Italia apud Spoletū in cœnobio S. Marci Eleutherius præfuit, amicissimus Gregorij, cuius ipse in III. Dialog. meminit, dicitq; eius precib. cū ex syncope ac stomacho laboraret, sabbato sancto ieiuniū potuisse tolerare. Agnellus cœnobiū rexit Neapolitanū, quod Gaudiosus præsul ex Africa pulsus insectatione Vandalica Neapoli cōstituit, ubi uterq; iacet, & colit̄. Meminit Augustinus. Colūbanus ex Hibernia effulxit Gregorij tp̄e: ac Theodorici II. Francorū regis, quem quū liberius corriperet, in exilium actus, sæpeq; reuocatus, postremo post longā in desertis Galliarū abstinentiam, in Italiam ueniens, Bobiense cœnobium cōstituit. Huius discipuli plures: Gallus quē in ordine literarū dixi. Eustasius. Agilus: q̄ uixit annis XCVIII. ac Colūbano successit. huic uerò Philibertus aulicus Dagoberti regis, q̄ cœnobio apud Rotomagū præfuit. His successor Vādegisillus Ausbertus, Vlfranius, uno ferè tēpore, Teutonici omnes, ac nobiles, aulici regum Francorū Dagoberti, & Pipini anno DCCXL. Vandegisillus comes erat Palatinus, uirgini sponsæ quā pactā habuerat persuasit, ut ambo se cœnobijs addicerēt. Ipse ei præfuit, qđ sumptu suo excitauit, de Fontanella uocatum Rotomagensis diœceseos, ubi ætate annorū XCII. persanctè decessit. Ausbertus item aulicorum unus, Andragasina uirgine spōsa ob leprā superuenientem

relicta

relicta, id maximè expetente: ea siquidẽ uirginum, hic uirorum cœnobijs se addicentes præfuere. Itaq; Vandegisillo primum in cœnobio de Fontanella, postea uerò in præsulatu Rotomagensi Andoeno successit. Postremo regi Pipino suspectus, in exiliũ actus, ibi decessit, relatus inde Bellouacũ. Vlfranius quoq; ex eadẽ aula Pręsul Senonensis factus, adsumptis S. Ausberto & quibusdã ex eodẽ cœnobio comitibus ad Phrisios euãgelium nunciatũ profectus est: inde in Galliam reuersus successore sibi Gerico facto officio sese abdicãs in cœnobio supradicto monachũ egit, ac sepulchro Vandesigilli illatus est. Et quãdo amici omnes inter se fuere, de Lamperto & Andoeno dicã. Hic in aula sub molli cultu, cilicium nunc uocatũ, ferebat. Deinde post annos aliquot regis Dagoberti opera Præsul fit Rotomagensis. Profectus in Hispaniã plurimos ad fidẽ deduxit. Inde Rotomagum reuersus ibi cum annis XLIIII. præfuisset, nonagenarius decessit. Huic Ado & Rado fratres itẽ sancti fuere: alter aula abscedẽs monachũ egit, alter Rado regis thesaurarius perseuerauit. Lãpertus Præsul & ciuis Traiectensis, sub Pipino itẽ rege, pulsus ab impijs ciuib. VII. annis in cœnobio latuit, deinde regis iussu reductus atq; ibidem ab eisdem inimicis, quorũ errores reprehenderat, interfectus, pro martyre colit. Ægidius postea insecutus, homo Atheniẽsis, ac nobilis, qui sub Carolo Magno in Galliam nauigauit, fuitq; biennio apud Arelatẽ cum S. Cæsareo. Inde ad Rhodani flueta in loco deserto durissimè uictitauit, cerua quadã ei diuinitus pabulum suggerente. Pręfectus est demũ cœnobio, quod rex ipse cõstruxit. Romam deinde uenit, unde & à Pontifice priuilegia sui loci, & portas cupressinas cum imaginibus Apostolorũ in Galliã retulit. Berno Gallicus uir post hos apparuit. Anno DCCCCXII. sub Cõrado primo Imperat. & Anastasio III. sedente. Hic autor fuit Cluniacensium. Est enĩ Cluniacum locus in parte Galliæ quo suos monachos traduxit, cui successit Odo ab eodem institutus: tẽpore uero post Maiolus, patria Aruernensis, Archidiaconus Maticensis, ex morbo luminibus orbatus, uisum tamen pluribus prodigiose restituit. Huius itẽ successor Odilo, patria ex eadẽ, sub Benedicto X. & Othone III. Hic dicit̃ diem pro defunctis post celebritatem omnium sanctorũ instituisse. Huius & Vgo successor, patria Augustodunensis sub Henrico II. Imp. cuius filium Henricum III. de sacro fonte leuauit. Decessit die quo & Anselmus Cãtuariensis III. Non. Iulij. Et ij quidem omnes abbates inter sanctos relati. Fuit & Ricardus, monachus Cluniacensis, patria Parisiensis, qui sui tẽporis historiam edidit, magis illiteratè q̃ ineptè scriptã: Hadriani IIII. & Frederici Ænobarbi tẽporibus. Gradimõtenses teste Vincentio lib. XXVII. emersere an. MLXXVI. per Stephanum Stephani hominem Gallicum ac nobilem ex Aruerniæ partibus. Is à patre Beneuentum ad Molonem, eius urbis Præsulem, uirum sanctissimũ missus, ut erudiretur: Benedicti ordinis instituta annis XII. probe didicit, inde discẽdens in Aquitaniã prope Lemouicos, ad mõtem, qui Muretum dicitur, anno ætatis XXX. paruum tugurium sibi fecit: ubi pane & aqua tantum cõtentus, loricam supra nudum corpus gestabat, uili superne amictu opertã, mansitq; tantum subdiaconus. Ex quo fama nominis multos ad uisendũ acciebat. Decessit annorũ LXXX. Eius successores postea diuinitus admoniti, locum Gradimõtem uocatum, Mureto uicinum, occupauerunt: ubi templũ cõstitutum, corpusq; eò diui huius Stephani translatũ. Cartusienses, ut Vincentius item ait, ex autoritate Sigisberti, anno MLXXXVI. ex Brunone patria Coloniensi canonico Carnotensi initiũ habuere. Hic cum cathedræ Parisiensis scholæ pręsideret, ac uidisset familiarem suum doctorem quendã ex mortuis clamãtem: Iusto dei iudicio damnatus sum, e uestigio relictis omnibus cum VII. socijs in locum desertũ decessit, qui Cartusia uocabatur, ubi primum cœnobiũ fundauit, cum his quibus nunc utũtur, uitæ institutis. Inter socios Vgo fuit, idem & abbas primus Cartusiẽsis, deinde pręsul Gratianopolitanus factus. Decessit sub Inno. II. quem ex multis ærũmnis cõtra tyrannidẽ tunc Petri Leonis defensitauit. Hic dicitur annis L. mulieris faciẽ nunquã uidere uoluisse, est & in catalogum relatus. Cistertienses an. MXCVIII. ut ait Vincentius, ex quodã Ardingo Anglico prouenere, qui monachus in cœnobio Molismensi Lingoniẽsis agri, cũ animaduerteret in eo minime maiorũ instituta seruari, Robertũ abbatem impulit, ut Cistertium, locum in Burgundia desertum, Cabilonensis diœceseos cõmigraret, Odone Burgundiæ duce, & Vgone Præsule Lugdunensi, ac legato fauẽtibus, ubi uetere ordinis disciplina

renorma

renormata perſanctè uixerunt, ſucceſſoreſq; uiros cōplures clariſſimos habuere. Rem Vrbanus II. probauit. Robertus interea inter beatos putatus in eodē cœnobio III. Cal lēd. Maij deceſſit. Huic inde an. M.CXIII. Bernardus abbas ſucceſſit, Claraualēſi cœnobio cōſtituto, totius religionis decus, quē ſupra in ordine literarum adduxi. Pręmonſtratenſes anno MCXX. in Lugdunenſi diœceſi in loco quem Præmōſtratum uocant, apparuerunt, autore Norbeto quodā presbytero, natione Lotaringo, qui hoc arctiſſimum uitę genus ex Auguſtini ordine quęritans à Caliſto II. impetrauit. Ipſe aūt poſtea Parthenopolitanus Præſul factus ibi deceſſit, ſucceſſoremq; cœnobij abbatem habuit Vgonē. Camaldulenſes initium à diuo Romualdo habuere, an. MXXXIII. ſub Benedicto IX. Hic eñ Rauennæ honeſtis ortus parentib. & ſtudijs liberalibus legitimè imbutus, nihil potius habuit, ꝙ uitam in ſeceſſu ſolitariam ducere, & quando Benedicti ritus laxos nimiū uiderat, in Apennino locū inſtituit, in quo arctiore monachi diſciplinā exercerentur, montis frigore ac aſperitate coerciti, uocauitq; Camaldulenſiū eremum. Hinc plura per Italiam cœnobia excitata, apud Parentiū, apud Vrbem ueterem, apud Spoletū. Item in Gallia. Deceſſit in eodem loco annorū CXX. ubi etiam ſitus. Habuit ſucceſſores uiros claros, ſed recētiore memoria: Ambroſiū è porticu oppido Flaminię, ꝗ ob literas, ſanctoſq; mores, dilectus in primis Coſmę Medici, cui opera ſua dedicauit. Prodijt è ſchola Chryſoloræ, ac demū Latinis, Græciſq; literis philoſophiam theologiamq; adiecerat, quāobrem generalis lectus cōcilio Florētino interfuit. Vertit Laertiū: Ioannem Climachū, uitas S. patrū, Ephrem Syrum, Librum Chryſoſtomi cōtra eos qui uitam monachorum uituperant. Scripſit quoq; ipſe de ſacramentis. De S.S. Epiſtolaſq; plures, quæ multos habēt amatores. Eius iconica imago Florentiæ in eorū cœnobio in tabella cōſpicitur. Valliſumbroſæ autor Ioannes Gualbertus Florentinus, an. MLXX. quem Gregorius VII. ſimul cum ordine probauit, & in catalogum retulit. Is eñ patre Gualberto Florentino, quum inimicitias ob interfectum fratrem cum ciue quodā gereret, ciq; apud ędem S. Miniatis ad mōtem cum armatorum manu occurrens, formidinē incuteret, illico ſupplicem eundē, ac ad genua ueniam orātem, impunè Chriſti cauſa, ac illæſum abire permiſit: ſtatimq; idem ingreſſus templum, ac crucifixū, ante cuius ſimulachrum orabat, adnuentem, & quaſi facti gratias agētem, ipſe cum cætera multitudine manifeſto cōſpexit. Quo prodigio attonitus relictis omnibus, eiuſdē loci cœnobio ſe addixit: quod cum ſimoniaca corruptione, ſicuti reliquā urbem & pene omnē Italiam: labefactatum cōſpiceret, inſtigāte deo, in eum locum, ubi Valliſumbroſa dicitur, iuxta Apenninū ſeceſſit, uitæq; diſciplinā ſub norma S. Benedicti, & amictū Veneto colore, quibus nunc utuntur, inſtituit Alexandro II. probāte. Deceſſit anno MLXXIII. relatuſq; inter ſanctos à Gregorio VII. ac demū à Cæleſtino III. Signa ſanctitatis uaria ꝓdigia mōſtrauit. Inter quæ olim dicitur, dum apud Septimenſe cœnobium cōtra ſimoniacā labem cōcionaretur, ut oſtenderet eam maxime deo inuiſam, ignē in medio ſuccenſum, ſpectāte populo, iuſſit monachū nudis pedibus prodigioſe incolumem trāſire. Brachium quoq; ipſius hodie apud Vallē umbroſam lymphatos curat. Sunt & alia innumera, quæ in uolumē redacta homo religioſiſſimus Blaſius Melaneſius Florentinus eius ordinis generalis, ac in priſtinā obſeruātiam hoc tempore reſtitutor, mihi tradidit, ſimulq; ſanctos uiros, & loca plurima commemorauit, iam inde uiuente adhuc autore per orbem ſparſa. Inter quæ S. Saluij in Moſceta. S. Petri in Razolo. S. Pauli. S. Caſſiani in Scalario mōte: Paſſiniani, ubi corpus ipſius Ioānis in ualle Peſæ. S. Reparatę in Flāminia. Inter uiros aūt catalogo adſcriptos ante omnis effulxit Bernardus Florētinus, ex Vbertorum familia, ordinis item generalis, quē ob morum, ac doctrinæ famā Vrbanus II. quanquā ſæpe adcerſitum, ac renuentem, tandem ad ſe uenire coactum S.R.E. cardinalē S. Chryſogoni fecit, qui humilitatis antiquæ memor, ſe dominū appellari ueluti cæteri, minime paſſus, fratrem Bernardum uocitari uoluit. Miſſus deinde à Paſchale Pōt. Parmā ad hæreſim quandā tunc inualeſcentem tollendam, Præſul eius urbis illico eſt à populo lectus, ubi poſtremo anno MCXXXIII. in domino decedens, in hūc diē quieſcit à cūctis adoratus. Sed & alter quoq; eiuſdē ordinis & dignitatis, beatus cōſcribitur. Petrus is qui à Ioāne per medios ignes trāſire iuſſus fuerat, cuſtos ab initio pecoris inter monachos factus, ex uiliſſimo officio ob uirtutē abbas Fuceticēſis factus, deinde ad car-

dinalatum

dinalatũ uſq; prouectus eſt. Fuere itẽ alij Ruſticus, Benignus, Acto, Prgſul Piſtorienſis, Theſaurus Papienſis, è gente Becaria, abbas Vall. qui Florẽtię partibus Gib. & Guel. ui gentib. martyrio adfectus fuerat. Albertus Torellus. Benedictus abbas Tripolẽſis. Benedictus item eremita apud cultũ bonum. Inter uirgines uero, Humilitas, quæ cœnobium extruxit S. Ioan. Euangeliſtæ Florentię extra portã Fauentinam, ſimul cum eius comite Margarita. Itẽ Verdiana è caſtro Florentino, cui uenerabile cœnobiũ Florentiæ dicatũ eſt. Berta quoq;, & aliæ nõnullę. Humiliati: Anno MXVII. Mediolanẽſes extitere, quidam ab Hẽrico III. imp. exilio mulctati, quos calamitas deo propinquos, iuſtitia & uitę abſtinentia, ſimul cũ eorũ uxorib. fecit, labore manuũ uictitando, ac lanariã factitando, ex eaq; pauperes iuuãdo, tũ reliquo tẽpore diuinis laudibus inuigilãdo. Reuerſi demũ ab exilio priſtinã tenuerunt uitæ formulã, ſeparato cõiugio, & amictu alio ſumpto, quo nunc utuntur, ſemimonachos quodammodo agentes: Innocentio III. probante.

DOMINICVS EIVSQVE ORDINIS VIRI.

DOMINICVS natione Hiſpanus, patria Calaguritanus Mendicantiũ ordinem primum inſtituit. Quatuor enim ſunt: hic qui prędicatorũ dicitur, Minorum, Eremitarũ, & Carmelitarum, ſub ord. omnes Auguſt. præter minores. Suo aũt tempore in primis parem ſe præſtitit uitæ abſtinentia, ſimul & doctrina. Nam adoleſcẽs philoſophiæ, theologiæq;, Valẽtię dedit operã; quo tẽpore dicit̃ humi cubitaſſe, ac decennio uino abſtinuiſſe, ſtomachi deinde gratia medico ſuadente meri paululũ lymphę adiecit. Receptus deinde ob indolem pręclarã à Didaco Præſule Oxoniẽſi inter canonicos regulares, quos ille regebat, cæteris præfuit: cum eoq; ad reſiſtendũ Albigenſibus hæreticis in Galliã pedibus profectus eſt. Erãt enim Albigenſes populi prope Toloſam, XCV. errorib. ab orthodoxis deficientes cõtra quos Innocentius III. Gualonẽ diaconum cardinalem, ac legatũ, tum iuris ſcientia præſtantẽ miſit, XIIq; cum eo abbates, Præſulesq; nõnullos. Armis tandem expugnati fuere. Dominicus iam fama ac meritis clarus Romã uenit: ab Honorio III. ſacri palatij magiſter primus creatus apud S. Sixtũ prius cũ ſocijs habitauit, deinde apud S. Sabinã, ubi adhuc ſacellũ monſtratur, in quo ordinẽ confirmari obtinuit. Deceſſit Bononiæ anno MCCXXI. Ibidẽq; ſepultus. Poſt eũ Iordanes inter Saxones natus theologus Pariſienſis, generalis factus, ſilentiũ menſę inſtituit. Adſiduas ad deum preces cæteris omnibus anteferebat. Perijt in mari dum ſepulchrũ Dominicũ petit, corpus deinde ad littus eiectũ, ac tumulatũ, ipſe inter beatos cõnumeratus. Ramundus Barcinonenſis, theologiæ iuriſq; põtificij peritiſſimus, Bononię profecit, & docuit unde Gregorio IX. adcerſitus decretales quę ſparſę fuerãt in uolumen coegit, quo utuntur hodie. Scripſit quoq; ſummam uocatã de pœnitentia & ſponſalibus ualde probatã: pro quibus meritis oblatũ ei præſulatũ Tarraconenſem cõſtantiſſime recuſauit, ſæpe dictitãs, ſe ſalubrius ac ſecurius ſubeſſe, q̃ præeſſe: miſſione demum flagitata ſe in patriam recepit, ubi omnium conſenſu generalis creatus eſt, quo magiſtratu quũ eum biennio geſſiſſet, ueniã ac requiem petens, ſe ſponte abdicauit, ac priuatus, & uitæ ſanctitate, & cõſilio cunctos iuuit. Ioannes Germanus natione, officiũ ægre ac Gregorio VIII. impulſore, uix ſubijt, cũ pauloante præſul Boſnenſis fuiſſet, ac ut ſanctius ageret, & quietus, præſulatu ſe abdicauerit, relatus & ipſe inter beatos. Vmbertus Viennẽſis theologus Pariſiẽſis rem ſuſcepit, poſt annos deinde IX. officio & ipſe quietis gratia ſe abdicauit. Horarũ modũ, q̊ nũc ordo utit̃, inſtituit, ac libros plurimos de uita religioſorũ edidit. Albertus Magnus natiõe Germanus, ut philoſophiæ tutius uacaret, præſulatus ſe quoq; Ratiſponẽſis officio abſoluit: eius opera uulgo notiſſima. Thomas Aquinas natus è comitũ Aquinatũ proſapia, patre Landulpho, matre Theodora, à quib. ob uaſtatã bellis tũc imminentibus patriã puer annorum V. Caſinenſis cœnobij monachis curę traditus eſt, ubi & prima literarũ rudimenta ſuſcepit. In ſcholis cõdiſcipulis ridiculus erat, boſq; appellatus qđ ſemper taceret, audiretq; tantũ: ex quo audita uox cœlitus, hũc bouẽ mugitus quãdoq; per uniuerſum orbem editurũ. Ordinem Prædicatorum ætate annorum XIII. eſt ingreſſus, quòd à Ioan. quodã eius ord. magiſtro educatus eſſet, à q̊ & Pariſiũ theologiæ gratia ductus eſt, inde Coloniã profectus ad Alberti Magni famã, quẽ multos audiuit annos, ꝓfecitq; adeo ut Pariſiũ reuerſus ſtatim baccalarius quãq̃ inuitus ſit factus, cœpitq; tũc primũ profiteri,

ac li-

ac libros Sententiarum enarrare. Deinde magister creatus post multos & scriptitãdo & lectitãdo exantlatos labores dũ Romã petit, Gregorij X. iussu, in itinere apud cœnobiũ fossæ nouæ in morbũ incidẽs excessit an. ætatis XLIX. salutis MCCLXXVII. Sumptu tus ad extremũ eucharistiam, dominũ Iesum flendo rogitabat, ut ea quæ de ipsius mysterijs, deq; uniuersa ecclesia sancto spiritu instigãte scripsisset, si minus recte fuissent, ueniã tribueret, eaq; oĩa ecclesiæ iudicio sacrosancto ꝓmisit. Inter sanctos à Io. XXII. unà cũ altero Thoma Herfordensi Præsule, in Anglia summo theologo relatus est. Fuit itẽ alius Thomas Branduandinus Anglicus egregius theologus, scripsit de Casa dei cõtra Pelagianos, & alia quædã. Emicuit an. salutis MCCCLVII. Guliermus Durandi speculũ iuris & rationale diuinorũ condidit: Præsul item in ꝓuincia ac thesaurarius Piceni sub Io. XXII. ubi Durantis castrum etiã extruxit. Durandus scripsit in Sentẽtias cõmentarios, Thomæ Aquinatis, cuius ferè tẽpore fuit, prius adsertor: deinde quadã palinodia impugnator, uerũ à quodã postea huius etiã ordinis, qui Durandellus uocatur, palàm impugnat̃. Sic exorsus, Existimasti quod ero inique tui similis, arguã te, & statuã cõtra faciem tuã. Petrus de Palude Gallicus in lib. Sententiarũ, an. MCCC. Barptolemæus Pisanus Pisanellã opus notissimũ, an. MCCCXXXVIII. Rainerus itẽ Pisanus circa eandẽ ferè materiã laborauit, operibusq; suis titulũ nõ inscripsit. Vincẽtius Gallicus patria Beluacẽsis quatuor ingentes libros quos specula uocat. Primũ de naturis rerũ. Secundũ de morib. Tertiũ de diuersis rerũ doctrinis. Quartũ historias omnis cõplectentẽ, quẽ rursus in tris magnos codices diuisit, ubi ab initio usq; ad sua tempora narrat, an. MCCLX. Landulphus Columna Romanus haud diu post Vincentiũ historiã ab initio mundi usq; ad sua tẽpora. Martinus pœnitentiarius urbis, patria Carsulanus, quã Cascinã uocãt, chronicã scripsit, quã Martinianã uocãt, Io. XXII. tẽpore, Iacobus è uoragine Præsul Genuensis sanctorũ historiã MCCXC. Petrus ex oppido Clodiensi: item aliorũ sanctorũ ab Iacobo præteritorũ historiã. Gratiadeus totius logicæ summã. Erueus itẽ in logicã & philosophiã. Vbertinus Florentinus præsul Pistoriensis in Metaphysicã. Ioannes Genuensis ingens dictionariũ uulgo notissimũ, quod Catholicon uocãt. Guliermus Peralt Gallicus cõmentarios maximos de uitijs & uirtutibus, qui uberẽ materiã cõcionantib. suppeditant, ab Ia. postea de uoragine, quẽ supra nominaui in epitomen redacti. Inter hos in eodẽ ordine uiri sacerdotio magni fuere. Pontifices primũ duo, Petrus Tarantasiensis theologiæ professor, qui Inno. V. fuit: scripsit in epist. Pauli, in lib. Sentent. præterea Thomæ Aquinatis opera epitomauit. Nicolaus Taurisanus sanctitate clarus, q Benedictus XI. sepultus Perusiæ. Cardinales itẽ XXIII. Vgo de sctõ Caro prouinciẽ Galliæ theologiẽ professor. TT. S. Sabinæ: sepultus urbe uetere. sacros libros oĩs utriusq; legis enarrauit separatimq; psalmos. Annibal de proconsulib. Romanis magister S. Palatij, sepultus itẽ urbe uetere. Robertus episcopus Portuensis theologiæ ꝓfessor Anglicus: sepultus Viterbij. Latinus Ro. è familia Fraiapanũ episcop. Ostiensis. profectus in Hetruriã legatus pacẽ inter Guelfos & Gibelinos cõposuit: sepultus Ro. in æde Mineruẽ. Vgo è Bellicio no prouinciæ Galliæ, theologus episcopusq; Ostiensis: sepultus in æde Sabinæ, an. MCCCXC. Nicolaus Pratensis theologus & episcopus Ostiensis, sagacitate animi, rerũq; experiẽtia insignis, missus de pace legatus à Bonifacio VIII. Florentiã rebus infectis redijt: sepultus Auenione. Vuilelmus Anglicus TT. S. Sabinæ: sepultus Londini. Gualterius Anglicus TT. S. Sabinæ. Eduardi regis Angliæ cõfessor: sepultus Genuæ. Theobaldus ex Angliæ prouincia theologus TT. S. Sabinæ. Nicolaus è prouincia Galliæ, cõfessor Philippi regis Gallorũ: sepultus Lugduni. Matthæus Vrsinus theologus in æde Mineruæ. Gerardus Tolosanus generalis ord. TT. S. Sabinæ: sepultus Tolosæ. Io. Morlãdinus prouinciæ Tolosæ generalis TT. S. Sabinæ: sepultus itẽ Tolosæ. Nicolaus è prouincia Aragoniæ theologus: sepultus maiore. Philippus Ro. pœnitentiarius TT. S. Sabinẽ. Nicolaus Caracciolus Neapolitanus. Io. Casanoua ꝓuinciæ Aragoniæ theologus TT. S. Sixti: sepultus Florentiæ in æde S. Mariæ Nouellæ. Ioan. Dominici. patria Florẽtinus, Cardinalis Ragusinus, annorũ XVIII. ordinem ingressus literarũ penitus ignarus adeo profecit adsiduo studio, ut more Augustini per se omnis ferè disciplinas cõprehenderit, ut ipse in quodam libro ad Colutium testatur. Scripsit in sacros libros. Concionator egregius. Missus deinde Romam à Florentinis post mortẽ Innocentij VII. ad concordiam Cardinalibus suadendam, in patrũ quoq; numerũ ipse à Gregorio XII. tũc electo

Pont.cooptatus,simul & Præsul Ragusinus creatus est.Interfuit & cōcilio Cōstātieñ.Inde à Martino Pōt.statim in Boemiā ad hæresim extinguēdā missus,cū res minime successisset,in Pannoniā ad Sigismūdi Imp.opem cōfugit,ubi paulopost decessit:sepultusq; in æde S.Pauli primi eremitæ.Io.de Turrecremata Hispanus magister S.Palatij TT.S.Xisti,tempore & ipse Cōstātieñ.cōcilij,scripsit in Psal.uitæ alioquin abstinentia præcipua. Et hi quidē Cardinales.Inter sanctos quoq; relatus Petrus martyr patria Veronensis,cōcionator egregius.Dū iter faceret in Transpadana,ab æmulis quibusdā hæreticis interficit̄.An.MCCLII.sub Innocentio IIII.à quo in catalogū relatus est.Vincentius Valentinus item à Calisto III.Is em̄ an.MCCCCXVIII.sedente Martino decessit septuagenarius:in singulari abstinētia dū uixit,semel in die uescebat̄:fuit & in sermonib.toti Hispaniæ clarus.Antoninus præsul ciuis Florentinus,cuius & opera,& uita uulgo iā nota,sub Cosmo Medice,per quē ꝓmotus fuerat,decessit in beatorū numero:omnib.prius distributis funeri sumptus defuit.Neptē,ꝙ se humili loco natū diceret,mulioni cū exigua dote locauit.Catherina Senensis eiusdem ord. cōmemoranda, quæ admodū puella domo egressa paterna Romā Christi gratia ꝑfecta:causa fuit epistolis ad Gregoriū XI.scriptis & peregrinatione sumpta,ut ille Romam rediret. Scripta eius simul & dicendi prudentia cum magna theologorū doctrina conferri possunt.Decessit in urbe an.ætatis XXX. ac in æde Mineruæ loco celebri sepulta,postremo à Pio II.in catalogum relata.

FRANCISCVS EIVSQVE ORDINIS VIRI CLARI

FRANCISCVS Asisinas humili ortus loco,patre Petro Bernardino mercatore,qui ꝙ ad Francos penetrauerat ob merces,id filio nomē indiderat,eodem quo Dominicus tempore,eiq; iunctus amicitia fuit.Tanq̃ nouū sydus in terris apparuit teste Bonauentura,qui eius uitam exequit̄.Cōseruatoris nostri ferè per omnia typū gessit.Genesis eius, futuraq; sanctitas præuisa parentib. An. XVIII. pastoralem sumpsit habitū,nudis pedib.ambulans,Romam uenit, ubi ad fores basilicæ Petri inter mēdicantes rogator sedebat,ulcerosos exosculabat̄, ut qui prius patrimoniū ōme diuiserat.Quadriennio in eremo,saltibusq; ferarū uictitauit.Inde diuina instructus sapientia xij.sibi comitib.electis,prolapsos ad uitia iamdudū populos cōcionib.adhortationib.prodigijs ad nouū ordinem,uitæq; abstinentiam ꝓuocauit.Ad extremū dominicis stigmatum uestigijs in corpore perlatis, decessit quadragenarius, Asisii.an. MCCXXVII.No.Octob.ubi & sepultus,ac ei templū nobile sine materia ulla dicatū,ex ære collato Heliæ comitis eius præcipui solertia,diligentiaq;.Hic em̄ Helias biennio anteq̃ F.decederet, Vicarius institutus publice fuerat, quasi generalis Francisci, qui omnino magistratū recusauerat,nec alius creandus,dū uiueret,ob eius reuerentiam uidebat̄.Igit̄ defuncto Francisco,Helias cū esset doctrina,ingenioq;,ac rerū experientia præstans:superbo tñ animo,atq; intolerabili,eoq; propterea posthaberet̄, Io.Florētinus uir sanctus successor creat̄:qui paulopost uidens Heliæ turbas,Gregoriūq; IX.Pon. ei fauentem,se spōte abdicauit.Helias interim in cōciliū fratrū centuriatus uenit, clausas sibi portas effringit,ac ui comitū suorū in locū pristinū restitutus, Gregorio probante fuit. Illi rursus cōuenientes paulopost eū deiecerūt,& Albertū Pisanū uirū tunc clarū,Gregorio etiam probante,surrogauerūt.Ille ad Fridericū II.Imp.cōfugiens,eius autoritate multas ordini turbas excitauit.Quāobrē ab Innocentio IIII.sacris interdictus,paulo post Cortonę grauiter ægrotauit, præteritorūq; pœnitens ueniā ab eodē Pōtifice meruit,ex uaticinio Frācisci,qui sæpe illū castigauerat,ac prædixerat,ex præscito prædestinatū precib.ad deum reddidisse.Foreq; propterea ut ille quādoq; ab errore desisteret. Auctus exinde paulatim ordo,ut cunctis postea multitudine uirorū pręstiterit,& sacerdotio,& doctrina,et sanctitate præcellentiū,ut nec ei cardinalis Armacani Aueniōe in cōsistorio uehemens nocuerit insectatio,an. MLCCLVII. dictitātis turpe esse Christianis spōte mēdicis esse. Pōtifices tres primum fuere.Nicolaus IIII.qui & Hier. Asculanus Alexander V.qui & Petrus Cretensis natione,Xistus IIII.qui & Frācíscus de Ruuere Sauonensis.Quorum duo ultimi summi etiā theologi extitere.Cardinalium uero turba ingens.Inter quos Bonauētura præpollet.Hic ex oppido Balneoregio ob eius uirtutem & nobiles cōmentarios ab eo editos in patrū numerum ex generali à Gregorio X. relatus est.Habitum quo nunc utunt̄ instituit,cum prius pastorali modo incederēt. Dum priuatus esset,ne gratis uictitaret,sacros aliquos libros scriptitare solebat, ac custodi tradere mercedis loco uenundan-

nundandos.Postremo à Xisto IIII.in catalogũ relatus fuit. Eius postea libros epitomauit Guillelmus Fulginas eiusdem ordinis.Mattheus de Aquasparta item cardinalis à Nicolao IIII.factus,scripsit indices siue pinaca ex ordine literarum,in libros Sentẽt.ab eodem & Bentiuenga Tudertinus. Vitalis de Furno, Cardinalis à Benedicto XI. factus, anno MCCCIIII.Quo etiam tempore rex Armeniæ Ioannes dimisso regno nepoti suo Leoni professus ordinem Minorum est. Quo habitu etiã in Turcas tunc aduersus uenientes pugnans occubuit. Ex quo in Aquitaniã translatus clarere prodigijs dicit̃.Bertrãdus item de Turre nobili Mediolanensiũ familia,qui sermões quadragesimæ cõposuit, & Petrus Aureolus Præsul Aquensis ab eodem Põt. in patrũ etiã numerũ relati. Tresq; uno tempore fuere Cardinales, Vuiliel. Furnerius ab Innocentio V. Marc. Viterbiensis ab Vrbano promoti ad eundem ordinem.Quo tempore Iacobus Florent.& Guilelmus Campanus apud Saracenos martyrium subierũt.Sed paulo supra hos Benedicto XI.sedente quatuor alij eundem felicem exitũ sunt adsecuti,Thomas Tollentinas, Ia.Paduanus,Petrus Senẽsis,& Demetrius cõuersus siue laicus eorũ interpres. Alex.aũt de Ales, qui tot monumenta reliquit ingenij:statim post Frãciscum apparuit. Et longe post eum sedente Nicolao IIII.Alex.de Alexandria Italiæ Generalis,qui in libros quoq; Sententiarum scripsit:sepultus Romæ in ara cœli.Alexander de uilla dei,qui doctrinale edidit, appellatus.Ramundus ex prouincia Prouincię generalis ordinem sororum de pœnitentia uocatarum,quem Franciscus olim instituerat,ut à Nicolao IIII. tunc Põtifice probaret̃,impetrauit.Deinde cum à Bonifacio VIII.ad sedem Paduanã promoueret̃,pertinacius renuit,se imparem oneri dictitando. Ille uero in malam accipiens partem: At inqt, multo magis impar uideris officio isti tuo:quare eo deiectus est,cũ utilis maxime uideretur.Hoc tempore capta Ptolemais Saracenis,uirginesq; S.Claræ quæ ibi aderant in cœnobio,se mutuis uulnerib. uultib.fœdauerunt,ut ab hoste spernerent̃.Quare ad unã oẽs interfectæ.Gualterius Burgensis minister Turoniæ,quem ob sanctitatem prodigijs clarere dicunt,magnũq; æs alienum benigne pauperib.faciendo cõtraxisse. Cum summus esset theologus,multaq; scripsisset,ac inuitus Præsul Pictauẽsis crearet̃, uenit in litẽ pro iure ecclesiæ suæ,cum Præsule Burdegalensi,qui paulopost Põtifex creatus nomine Clementis V.hũc aduersarium suum præsulatu deiecit. Quare Gualterius cum hanc iniuriã æquo animo tulisset,moriens corpore huiuscemodi chirographum imponi iussit,Ad iustum dei iudicium appello:q̃d Clemens cum legisset dicit̃ expauisse. Præter hos uiri doctrina clari.Io Scotus,An.MCCC.qui scholam eo tempore Parisiensem magnopere illustrauit.Stilis discipulorum dicit̃ cõfossus,nec satis de ipsius fine ueritas cõperta.Cuius famam propè cõsequit̃ discipulus eius Franciscus Maronis.Gulielmus quoq; Okam tẽporib.fere illis effulsit,cuius logica magno est in precio.Ricardus de media uilla. Michael Cesenas.Nicolaus de Lyra à Iudæorum secta ad fidẽ cõuersus sacros omnis libros enarrauit,Ioan.XXII.sedente:quo tẽpore Gerardus Odonis generalis multis editis cõmentarijs claruit in prouincia Aquitaniæ,sub quo alter Gerardus uir quidẽ idiota,uerum sanctitate notissimus.Is è Valentia oppido Padi oriundus,& familia Cagniolorum nõ infima,adolescens annos X.post obitum patris matri ex podagra laboranti adstitit,qua defuncta omnib.omissis ac distributis,in peregrinatiõe uaria, uitæq; abstinentia maxima, aliquot annos cõsumpsit.Demum iam quadragenarius ordinẽ professus habitu cõuersi siue laici an.XXXV.persancte perseuerauit.Decessit Palermi,an.MCCCL. ubi & sepultus.Viuẽs signa plurima sanctitatis ostendit,lymphatos morbisq; alijs oppressos curando,ac futura prædicendo.Sed quando ad hoc genus peruenimus, cõmemorandus Antonius Vlyssiponensis è comitib.Francisci, qui Paduæ decessit, ubi templum ei nobile dicatum.Bonauentura supra dictus.Ludouicus præsul Tolosanus Caroli II.regis Siciliæ filius.Bernardinus Senensis à Nicolao V.in Catalogum relatus.Is collapsum ordinẽ, in frugalitatem obseruantiamq; pristinã reduxit.Adeo,ut postea cum Antonius de Rusconibus,natione Transpadanus Generalis crearetur, Obseruantium partes alterum sibi delegerint.Res ad Eugenium reiecta,uicarius Generalis separatim obseruantibus datur cum potestate generalis.Sed nostra memoria huius & ordinis & seculi felicitate huiusmodi uirorum bonum numerum uidimus,qui & exemplis optimis,& concionib. aures,& corda fidelium tenuerunt, sedesq; nunc beatorum possidere existimantur. Iacobus Picens,Ioannes Capistranus,qui à Pannonijs ualde colit̃,quos erudijt per interpre

tem cōcionādo. Michael Mediola uehemēs in sermonib. Cherubinus lege Spoletinus ex Euboea oriūdus. Antonius Vercellēsis. Bernardinus Fertinus. Angelus de Clauasio q Summā angelicā uulgo notissimā edidit. Amodeus Hispanus, quem ego magnopere obseruabā. Is tantū Generali obtēperabat, cætero reliquis obseruātib. similis, tertiā quādā familiā instituit. Cœnobiaq; plura trans Padū, tum in urbe Roma eo more excitauit. Ipse aūt sola amictus tunica nudis pedibus ambulabat: pane & aqua semel die uescebať post horam nonā statim post sacrificiū, quod Xisti cōcessione Pōtificis differebat. Duas post hæc horas adeuntibus audiendis, reliquū tēpus precibus diuinis sub cauerna montis immorando tradebat. His aūt omnibus Robertus ex Alecio Apuliæ oppido præferendus erat, si per eius uitæ cœptiq; propositi incōstantiā licuisset. Nā adolescēs admodū cōcionari cœperat, tanta eius eloquētiæ, morumq; admiratiōe, ut omnes in eadē arte & pronunciationem, & gestus eius imitari conarenť prooemiandi, exclamandi, cōmiserandi, digrediendi, epilogandi. Nouus quasi orator diuini uerbi modum seculo monstrauit. Trecentos persuadendo ad hunc ordinē deduxit ut ipse testabať. Matronarum deinde certatim eū adeuntiū concursu atq; libidine paulatim illectus uesanus cœpit esse. Præsul postremo factus in patria, senex inter cōcubinas decessit. Clara uirgo Asisinas Francisci quē maxime obseruabat & disciplinā & uitæ genus æmulata, similem inter mulieres ordinē instituit, quē Alexander postea quartus probauit, ac ordini minorū subiecit, in quo plurimæ postea profecere, inter quas Helisabeta Pānoniæ regis filia post uirū defunctū. Sanctia itē Roberti Siciliæ regis relicta, quæ plurima etiā eius ordinis Cœnobia cōstruxit, uiri exemplū secuta, qui moriens Minorū amictū induit: sed ipsa felicius, quæ uiuens professa est. Clara item altera uirgo, ordinis Eremitarū Augustini, sanctitate claruit apud Montēfalcū Vmbriæ oppidum. an. MCCC. Sororum quoq; de pœnitentia uocatarum disciplinam & instituta à Francisco quondam ordinata Nicolaus IIII. probauit.

EREMITARVM ORDINIS VIRI

DEINCEPS Eremitarum uiri, qui tertiū inter mendicantes obtinent locum. Hi ab initio, ut ait Io. Andreę ex pluribus ordinibus, ac Eremitis, simul in unum coacti, sub Augustini ordine, cū baculo, & zona pellicea Alexandro IIII. ac S. Bonauenturæ eius legato probati fuere. Inter eos aūt qui huic uitæ generi initia dederit Guillermus, quē alij alium tradunt: apud plures uero Aquitaniæ dux fuit, an. ferè MCLVIII. sub Eugenio III. diui Bernardi præceptis eruditus, relictis omnibus Romam uenit. Idemq; tolerantiæ gratia loricā cum triplici sindutus cathena Hierosolymam petijt: deinde S. Ia. oraculū in Hispania, rursusq; inde Hierosolymā, ubi à Saracenis captus, pauloq; post dimissus, ac reuertens in insulam Hetruriæ proximam adplicuit, apud quā in loco deserto aliquandiu substitit, eremitarū modo in saltibus proximis durissime uictitando. Post hæc Romam repetijt, inde Centūcellas uenit, inde Ariminum, postremo in patriam reuertens multis ordinatis simul & cōstructis Eremitarum cœnobijs, extinctus est in magna populorum ueneratione, adeo ut successores Guillermitæ cœperint uocari. Fuit & alter Guillermus Præsul Bituricēsis Imp. Philippo MCLXXXI. prius monachus Gradimontensis: deinde Abbas cœnobij Carolacensis. Postremo præsul, in Catalogum ab Honorio III. relatus: ut autor Vincentius. Ioannes Bonus Mantuanus, an. MCCXXII. uixit in Aemylia, magna sanctitatis fama, ubi cœnobia plura eiusdem ordinis instituit. Deinde in patriam reuersus in cœnobio prope mœnia à ciuibus constructo, usq; ad extremum uixit: relatus inde post mortem in urbē. Nicolaus Tollentinas, an. MCCXCIII. abstinentissimus omnium sui temporis, pane & aqua semel in die tantum uescebatur, ab omni procul ocio uerborūq; uanitate: ab Eugenio III. demū in Catalogum relatus. Aegidius Ro. & ut quidā est autor, è Columnensiū familia, generalis: deinde præsul Bituricensis fulsit è schola Parisiensi sub Martino IIII. cuius opera uulgo notissima. Vgolinus Vrbeueteranus Patriarcha Constanti. docuit etiā Parisiis: scripsitq; sub Nicolao IIII. Augustinus natione Siculus generalis, iuris sciētia præditus. Antea siquidē Manfredo Siciliæ regi familiarissimus, eiusq; cōsilijs adhibitus fuit, quo extincto ord. pfessus, generalisq; factus, paucis post annis officio se abdicauit, locūq; in recessu quodā prope Senā petijt, ubi scriptitando, & lectitando, usq; ad extremū persancte uixit, interq; beatos colitť Senæ. Augustinus alter Anconitanus plures & utiles cōmentarios reliquit, inter quos de ecclesiastica potestate ad Io. XXII. uitæ præterea

rea integritate,& abstinētia clarus:qua ꝓpter in beatorū & ipse numero recensetᷓ. Ia. Viterbiēsis præsul Neapolitanus aliquantulū tēpore superior,scripsit etiā plura, tū de Christiani regimine ad Clementē v.Bonauētura Paduanus,è generali,Cardinalis S. Cæciliæ factus,sub Io.xxij.doctrinæ sanctitatē adiecit, ut q pro martyre fere colatᷓ, à Carrariensi principe sagitta perēptus,dum ecclesiæ libertatē cōtra tyrannos tuetᷓ.Henricus de Vrimaria.Inter beatos & illi putantᷓ uitæ meritis uulgo cognitis, Vitus Pannonius, & Phil. Placentinus.Simon Carsulanus patria,quā Cascinā nunc uocant,emicuit sub Gregorio xi.doctrina,scriptis,& uitæ integritate in magna quondā Florētiæ opinione,ubi & cœnobiū uirginū sui ordinis excitauit. Gre.Ariminensis generalis sub Benedicto xi.Parisii profecit,edidit utilia cōplura.Thomas Argētinen.patria,natione Germanus Generalis post eū creatus,scripsit plura & optima quib.maxime Germani utuntᷓ. Henricus quoq; de Vrimaria doctor Parisien.& Hermannus post eū multa scriptitarunt.Gerardi duo,alter Senēsis,alter Bergomēsis patria,præsul Sauonensis sub Clemente vi.uterq; doctissimus,scriptioniq; utilis.Posterior etiā Bergomi ubi decessit,beatorū honorib.colitᷓ.Guilielmus generalis ob doctrinā, & animi uirtutē ab eodē Clemente præsul Nouariensis creatus,exemplo Augustini xij.sibi socios eiusdē ord.elegit, quib.cū horas obiret.Multa quoq; tēpla, & ędis collapsas,castraq; sui prę̨sulatus restituit,persancteq; usq; ad extremū uixit.Barptolemæus Vrbinas,ciuis,& præsul collegit Milleloquiū.Dicta uidelicet Augustini in ordinē literarū redacta.Paulus Venet.sub Innocētio VII.cōplures & egregios in omni philosophia cōmentarios edidit:decessit admodū iuuenis.Iordanis quoq; Germanus & Iacobus Toletanus hoc ferè tempore fuere, plurimaq; sunt ex utroq; scripta.Augustinus Ro.generalis sub Io. XXIII.in theologiam etiam scripsit. Dionysius è Burgo S.Sepulchri multā poeticæ operam dedit:quapropter cōmentarios in eam edidit.Fabularū quoq; tropologicum sensum.Gabriel Spoletinus itē nōnulla. Inter Cardinales uiri doctissimi duo,Nicolaus Fabrianensis,& Alexander è Saxoferrato generalis à Pio II.in patrū collegiū cooptatus,cuius sepulchrum Romæ in æde Augustini cernitᷓ. His omnib.adijciendus Marianus è Chinatiano Columnensiū oppido,Generalis paulo ante ob eloquētiā factus,quē unū in tēplis sermōes habentē ingenti adplausu, summaq; dulcedine,populi gentium omniū audiebant. Verum cum ipse cæteras animi cupiditates superasset,gloriam quæ ultima perfectis exuitur, superare nō ualuit. Siquidē missus ab Alex. VI.Pon.ad Fre.Regē Neapolitanū adfinitatis ineūdæ gratia, cū rebus infectis reuertens neutri se parti satisfecisse animaduerteret,ac spē ꝓpterea magni honoris amisisset,ex animi dolore Tybure decessit.Reliquit Ægidiū Viterbien. theologū, nominis & eloquentiæ successorem, ꝓposito etiā ac doctrina superiorem.Carmelitę in mōte Carmelo mora Heliæ & Helisei nobilitato ab Alberto patriarcha Hierosᷓan. MCCLXXXVIII.primum instituti fuere,diuerso quo nunc utuntᷓ amictu.Honorius IIII.qui illos à Sultano eiectos excepit, eū siquidem interpolauit ordine cōprobato, ac diuæ uirginis nomini dedicato.In quo iā famā cōsecuti sunt Andreas Hierosolymitanus, Andreas florentinus præsul Fesulanus,Cyrillus uir Græcus,Franciscus Martini,Gerardus Bononiensis doctor Parisiensis,Guido Perpinianensis generalis qui postea præsul fuit Maioricensis,Io.de Bachone,Io.Balistari.Petrus de Casa Generalis patriarcha Hieroso.Petrus Thomas patriarcha Cōstantieñ.apud Cyprum. Thomas Valdēsis qui ad Martinū quintum contra sectā Vicleuistarū scripsit.Qui omnes doctissimi uiri scripta etiā plura reliquere.Duo quoq; ultimi inter beatos cōmemorati.Sed om̄is & tempore & fama Albertus antecellit è Drepano Siciliæ nobili genere natus post parentū sterilitatem an. XXVII.quapropter ex uoto huic ordini oblatus à puero persancte perseuerauit,cuius festū colitᷓ.Seruos B.Mariæ An. MCCLXXXV.Martini IIII.tempore VII.Florentini mercatores ediderunt,beati omnes putati,quorū princeps Philippus Tuderti iacet.Is cæteris hāc diuinitus accepisse uiuendi formulā cū habitu retulit,qui è uestigio ædem Nūciatæ religionis caput excitauere,quos sub Augustini ordine postea Benedictus XI.& Vrbanus VI.probauere.Ordo item à Brigida uidua institutus. Hæc em̄ in Suetia nata principis uiri filia ditissima Romā uenit sub Vrbano V.Anno MCCCLX.ubi quotidie loca religiosa pedibus obibat.Ritū ab se institutum probari obtinuit,ut cœnobium cōmune utriq; sexui foret:murorum tn̄ ac adspectus separatione,ut uirgines superiora habitarēt,

monachi uero inferiora, tēplũ uero cõmune. Omnib. aũt Abbatiſſa præeſſet. Sunt plura huiuſcemodi in Germania, ſed extra muros Lubecenſes pulcherrimũ atq; ampliſſimũ. Fuit & altera Brigida uirgo Scota genere ſub Io. primo. DXXI. feſtũ Cal. Fe. Ieſuati ſub Vrbano V. cœperũt apud Senã in Hetruria. Ab initio nãq; inter ſe ſocietate cõiuncti diuinis præceptis priuatim & in ꝓprijs domib. inuigilabãt certa uitæ formula, mox eidem Pontifici ꝓbati addito amictu quẽ nũc geſtãt. Autor primus Ioãnes Colũbinus ciuis Senenſis. Is uir fuit idiota, mercaturæ tñ & auaritiæ ſtudijs deditus, filios & uxorem habuit admodũ religioſam, cuius uerbis ac caſtigatione paulatim & ipſe religioſior factus, caſtitatẽ cũ ea perpetuã deo uouit, uiliore ſumpto amictu, ſimul rẽ negligere, ac facultates egẽtib. diſtribuere cœpit. Mirabat̃ uniuerſa ciuitas ex lupo factũ agnũ, mutationẽq; ſubitã. Ille deinde Franciſcũ Mini, itẽ Seneſem ſociũ primũ ad hoc adſciuit, paulatimq; alios. Creſcente mox numero ſub eodẽ Vrbano ſuſpecti atq; plane inſimulati tanq; Fraticellorũ ſectã imitãtes. Res itaq; adeo dubia fuit, ut plures iam ꝓfeſſi auerterent̃. Dei tandẽ ꝓuidentia patefacta ueritas, inſtitutũq; probatũ. Ipſe interea Ioãnes Senis perſancte obijt, ubi prodigijs claret. An. MCCCLXVII. Poſt eum Romulus Florẽtinus, deinde Ioãnes è Toſignaco caſtro Imolenſis agri præſul Ferrariẽſis in hoc ordine ſanctitate clari Romæ Nicolai V. cõceſſione, opa Latini Cardinalis Vrſini ædẽ S. Io. & Pauli in Cælio mõte habitant. Cœleſtinos, an. MXCVI. Pe. olim Cœleſtinus V. cœptauit: poſtq; ſe pontificatu abdicauit ſub ordine S. A. Hi nunc in urbe apud S. Euſebiũ habitãt. Canonicorũ regulariũ S. Georgij in Alga Venetijs ritũ aliq̃t uiri ꝓbi ſub Gregorio XIII. ſunt aggreſſi, quorũ princeps Laurentius Iuſtinianus uir patriciusfuit inter beatos adnumeratus, q̃ ſe ſuumq; omne patrimoniũ ei loco dicauit, moxq; patriarcha primus Venetiarũ factus. Cuius exemplũ ſecuti Antonius Corarius ipſius Gregorij nepos, poſtea Cardinalis Oſtienſis, & eius ſocius Gabriel Condelmera, qui deinde Eugenius quartus extitit, ordinẽ ipſum, & locũ cũ diuitijs, tum optimis inſtitutis ornauerũt. Marinus etiã Quirinus, Mafeus Cõtarenus Patriarcha Venetiarũ, Veneti omnes patricij inter hos ob uitæ ſanctitatem proceres nominant̃. Hi tamen autorati non ſunt neq; profitentur. Montoliuetẽſes in illa peſtilenti triũ Pontificũ diſcordia initia ſumpſere. An. MCCCCVII. Hi Senenſes primum fuere, quorũ princeps Bernardus è Ptolemæorũ familia, qui temporũ perturbationes peroſi in proximum Senę collem ſeſe recepere, eum de nomine illius Hieroſolymitani dominicis ueſtigijs frequẽtati appellãtes: ſub ordine Benedicti, Gregorio XIII. probante. Eremitæ Hieronymi ſub Auguſtini ritu non quidẽ autorẽ Hieronymum, ſed Redonem quẽdã Montiſgranelli Comitẽ optimũ uirum apud Feſulas habuere, Gregorio XIII. ꝓbante. Verũ à Lupo Hiſpalenſi eiuſdẽ ordinis generali poſtea Eugenij IIII. authoritate interpolati: denuoq; inſtituti amictu quem hodie geſtãt. Huius Lupi ſepulchrum uiſitur in Auentino in æde ſancti Alexij ubi cœnobium eorum. Eremitæ S. Honophri in urbe minime profitentur, exordium apud Vrbinum ab hinc annis ferè centũ habuere ex quodam Petro Piſano, cuius corpus Venetijs contegitur.

ORDINES MILITARES, AC PRIMVM S. IO.

His ordines adijciam militares, ac primum qui Hieroſolymis cœperunt. Fuere autem tres, ſancti Ioannis Baptiſtæ, Templariorũ, & ſanctæ Mariæ Teutonicorum. Ioannes Hircanus Maccabæorum unus, primus Xenodocheũ pauperũ dicit̃ Hieroſolymis cõſtituiſſe, quo recepta à barbaris ciuitate ſub uerſo, Sultanus Aegypti, qui eã tenebat, quartã urbis partem Syris Chriſtianis ſub annuo tributo incolendam conceſſit. Latini quoq; ab eo impetrauere, ut & ipſi, qui ritus Syriacos, aut Græcos non ſequerentur, iuxta ſepulchrum habitare ea ratione poſſent, ubi & cœnobium diuæ genitrici cõſtruxere, quod de Latina uulgo appellabãt, cui Abbas præerat. Huius erat in primis officium hoſpites excipere Latinos. Eodem exemplo breui poſt tempore alterum uirginum cœnobium diuæ Magdalenæ iuxta dedicarunt, quod item fœminas exciperet. Confluentem igitur peregrinorum cateruam, cũ loci non caperet anguſtia, Xenodocheũ prope etiam cõſtituerunt, quod diuo Ioãni Baptiſtæ dedicauere: admoniti Zacharię patris memoria, qui in eum locũ ſæpe ad meditãdum cõuenerat. Habeo tñ autorem, qui dicat nõ Baptiſtæ, ſed Io. Eleemoſynario dicatũ fuiſſe. Is Patriarcha fuit Alexãdrinus, genere Cyprius, ſub Phoca Im. q̃ ob eleemoſynas

frequentes

frequentes, & in pauperes misericordiã tali nomine dignatus fuit. Nam & pauperes dominos suos appellare solebat. Et quãdo locus ab initio reditu carebat, partim e fructib. utriusq; cœnobij, partim ex ære collato uictitabãt. Quidã postea Gerardus, qui diu Xenodocheũ id administrauerat, cũ aliquot socijs amictum, ac ritum, quibus nũc degunt, sibi prius adsumpsit: pariq; exẽplo Agnes, quæ cœnobio uirginum pręerat, professa est. Res deinde per Patriarchã & Pontificem probata, breui tempore adeo coaluit, ut opes deinde maximas principũ liberalitate adsequerentur. Creatus mox Raimũdus primus magister, q cæteris præesset, & Rhodus insula à Gotfredo rege primo, qui ciuitatem eo tẽpore unà cũ cæteris ex barbaris receperat, eis concessa, quã in hodiernũ usq; diem magna uirtute defensitauere. Ordinis censent̃ Augustini, orationẽ dominicã certo numero repetitã ꝓ canonicis pronunciãt horis. At his mores quoq; postea labefactati, cõtra quos diuus Bernardus inuehit̃, ut nimio in apparatibus ac expeditionibus luxu utẽtes: ꝓfecto ignorãs quid ad hoc æui eorũ pleriq; facturi essent, quũ nõ in armis, sed in ocio, interq; scorta, & epulas huiuscemodi luxuria sit. Tẽplariorũ autores IX. uiri extiterũt: quorũ princeps Hugo de Paganis, & Gaufredus de S. Alexandro. Hi primũ sese probãte, ac præsente Patriarcha uouerunt peregrinos sepulchrũ adeuntes contra grassatores armis tueri, tũ pro religione pugnare. A rege quoq; & tẽpli Abbate impetrauere, ut in parte ædiũ ipsius tẽpli eis habitare liceret, unde nomẽ sunt auspicati. Amictus ab initio nullũ discrimẽ, Christianorũ & præsertim Patriarchæ tantũ misericordia uictitantes. In qua quidem abstinẽtia IX. annis perseuerantes fuere, donec anno M.CXXII. Honorij Pon. ac Stephani Patriarchæ autoritate formula ordinis constituta, albus amictus tantum adsignatus. Inde Eugenij tẽporibus rubra crux addita. Resq; adeo creuit, ut & Christianorũ collationib. facultates maximas, & oppida quãplurima possideret, creato magistratu cui obtẽperarent, certamq; pecuniæ summã Hierosolymas quotannis pro tuendis peregrinis mitterẽt. Sed ex bonis initijs pessima exẽpla subsecuta: quippe q eo paulatim impudicitiæ peruenissent, ut noua excitata secta libidinẽ in mares publice consectarent̃, simulachro etiã cui sacrificarẽt cõstituto. Cineres hominis fortis in bello extincti potarẽt, audaciores eo se pacto fieri existimãtes, aliaq; nefãda inter eos patrata. Qua propter anno M.CCCXII. à Clemente V. hic ordo sublatus, eorũq; bona ex magna parte S. Ioannis militibus tradita. Teutonicorũ paulopost subsecuta religio, ex utraq; priorũ mixta: quippe qui hospitio excipiunt, & quũ opus, pro fide armis decertant: initium fecit, uir Teutonicus, q post Hierosolymas receptas unà cũ plurimis gentis suæ de exercitu Christianorũ in eo loco remãserat, uxorẽq; ac facultates habebat: motus suorũ populariũ sepulchrũ adeuntium misericordia, qui neq; linguam nossent, neq; diuersorium haberent, domũ suã Xenodocheum constituit, addito mox patriarchæ autoritate, diuæ genetricis sacello, cui paulatim turba ingens sese curãdis ægrotis dicauit. Nec solũ e plebe, sed pleriq; nobiles, magniq; uiri, qui sumpto demũ candido amictu cũ atra cruce, in hanc quã hodie cernimus potentiã atq; frequentiã uenere. Nec nisi è suo genere admittunt, barbãq; nutriunt. Hi demũ deperditis Hierosolymis unà oẽs patriam antiquam repetiere, eumq; locum quẽ nunc Pruteniã uocant pulsis infidelibus occupauerunt, ut in Germania narraui. In Hispania quoq; ordines huiuscemodi plures. Milites primũ S. Iacobi de Spata ord. S. Augustini. In quo magister primus Petrus Ferdinãdi sub Alexandro III. Po. q rẽ ꝓbauit: cuius uectigal annuũ CL. aureorũ millia, regũ Hispaniæ munere cõcessa. Milites item de Calatraue ordinis Cisterciensis anno M.CXX. à Sanctio rege instituti in regione Toletana, à loco & ꝓuincia Calatraue nuncupatis, ubi cœnobiũ tẽplariorũ fuerat: q cum Saracenis minime resistere ualerent, nouis his militibus cedere sunt iussi, nigrũ amictum cũ rubra cruce gestantibus: quorũ magister nõ minus aureorum XL. millium reditus habet. Milites Iesu Christi in Lusitania anno M.CCCXXVI. apud Tomariũ oppidũ nullius diœceseos sub Dionysio rege per Io. XXII. quib. & bona itẽ tẽplariorum in Lusitania cuncta cõcessa fuere, tantũ ut essent qui proximorũ Saracenorum irruptionib. resisterẽt. Crucẽ gestãt rubrã in atro amictu, ord. Cister. sub magistro cuius uectigal cẽtum aureorũ millia. In eodẽ regno eiusdemq; ord. Milites cũ cruce tñ uiridi apud Auisiũ oppidũ: quorũ caput in regno Castellæ apud Alcantarã oppidũ iuxta Tagum cœnobiũ amplissimũ uisit. In Aragoniæ regno duo militum ordines:

primus, Sanctæ Mariæ de redemptione captiuorũ seu de mercede: cuius autor fuit Iacobus ille qui Baleares insulas subegit, anno millesimo CCXII. Gregorio nono ꝓbante. Amictum gerunt album cũ atra cruce, quorum officiũ captiuos redimere. Inter hos sanctitate clari Raimundus Nonat Hispanus Cardinalis. Petrus Armẽgol Cathelanus. Alphonsus Hispalẽsis. Religionis caput Barcinone. Alter ordo Mõtesiæ dicit̃, qui locus est in regno Valentiæ, cum rubra cruce: ab eodẽ rege ac eodem ferè tempore excitatus, ordinis Cisterciensis, sub magistro & militia de Calatraue. Ordo sancti Sepulchri diu etiã stetit cũ rubra ac gemina cruce, cuius caput Perusii: nuper uero ab Innocẽtio octauo militiæ sancti Ioannis agglutinatus iam penè interijt. SVNT item hodie qui arduũ sunt aggressi propositum, ut Franciscus natione Siculus annis ab hinc ferè triginta ordinem instituit minimorum Iesu Mariæ, Francisci humilitatẽ & decreta simul cũ amictu æmulatus, sed aliquantulum durius à carnibus & coctis cibarijs abstinent. Is ẽm nũc uiuit in Gallia in hominum magna dignatione, multis iam cœnobijs cõstitutis. Sunt & qui asperius uitam cœptauere eodem ferè tẽpore, crasso & ignobili lino tantum corpora contecti, capite ac pedibus nudis, ut recte Linonchleni appellari queant, sicuti de quibusdam Indię populis tradit̃: nullo tamen autoramento, aut certa uitę formula uagantes. Autor eorum Iacobus homo Cremonensis, nunc agere fertur in Pannonia.

DE HIS QVI RELIQVIS IN ARTIBVS CLARVERVNT.

THeologorum, philosophorumq́; turba, cum ipsis ordinibus repetita: nũc recentiores qui nomen aliquod adsecuti sunt: primum in artibus quas Græci κυκλικὰς, id est circulares uocant: uidelicet Grammatica, Poetica, Rhetorica, cum Mathematicarum & philosophię studijs. Qui nec admodum pauci, nec omnino despiciendi sunt. Nam ex illo quo literę tot barbarorum procellis ab Italia migrauerunt, nulla gens prior ꝙ Florentina hunc Ausoniæ honorem restituit: si à Claudiano poeta initium faciamus, post quem rem literariam rursus ob philosophorum Theologorumq́; nostrorum negligentiam qui hæc minime curauerunt, interpolatam, Dantes primum, pauloq́; post Petrarcha in lucem reuocauerunt. Ab his igitur decet exordiri. Dantes poeta Florentinus è gente Alegheria, Durantes ab initio uocatus, interciso deinde, ut fit in pueris, uocabulo. Natus anno M.CCLXV. liberalibus artibus in patria legitime eruditus, poeticæ deditus ab ipsa pueritia fuit. Amauit in adolescentia Beatricem, cui carmina multa dicauit: maiora deinde secutus studia, opus egregiũ quod nunc extat Latinis planè carminibus inchoauit. Cuius initium. Vltima regna canam: qđ minime uena succedente ad uernaculum deflexit sermonẽ, in quo facile princeps emicuit. Pulsus exinde Florentia cum reliquis Albis ad Maruellum Malespinã Marchionẽ primo cõfugit: deinde ad Canemgrandem Veronæ principem: quem etiã in auxilium partium suarũ contra Florentinos dimicare cõpulit, quũq́; apud eum ab initio in honore esset, paulopost ob linguæ licentiam contraxit offensam. Post itaq́; annos quatuor cum frustra reditum in patriam tentasset, etiam Henricum sextum ad Florentiæ obsidionem ducendo, spe omni amissa Rauẽnam profectus est ad Guidonem Polentanum eius urbis principem: apud quem in magna item dignatione fuit, ociumq́; quale optauerat nactus, opus suum absoluit. Accidit ea tẽpestate ut bellũ Veneti Guidoni mouerẽt. Dantes igitur orator missus de pace, minime ab eis acceptus aut auditus est. Reuertens itaq́; Rauennam rebus infectis paulopost morbo cõtracto uti existimat̃ ex animi dolore extinctus est: anno ætatis LVI. Scripsit præter hæc opusculũ de Monarchia, ubi eius fuit opinio qđ imperiũ ab ecclesia minime dependeret. Cuius rei gratia tanquã hæreticus post eius exitũ damnatus est, cum aliorũ, tum Bartoli iurisperiti sententia super lege I. c. præsules. li. digestorũ de inquirendis reis. Franciscus patre Petrarcha quẽ ipse postea Petrarchã appellauit, natus est anno M.CCCIIII. apud Ancisam uicum agri Florentini. Inde puer infans à patre partium factione pulso, Aretiã ductus est, ubi unà cum ętate literis & uirtute adoleuit, studio maxime poeticæ à natura deditus. Desperato in patriã reditu Auenionẽ se cõtulit: ubi forte per sacrã VI. feriã uisam puellã Auretã in templo adamauit, Laureę nomine adoptato: cõparatoq́; paruo domicilio in ualle amœna, suos amores

amores rhythmis solabat̃. Cõposuit item Africani gesta uersu heroico, & eclogas XII. Libros quoq; VII. Inuectiuarum in medicum quendam. De uita solitaria. De remedio utriusq; fortunæ. Hinc profectus Neapolim ad Robertum regem apud eum magno in honore fuit: inde Romam uenit, ac in Capitolio ingenti populi adplausu laureatus est. Mortuo post rege trans Padum cõtendens, Mediolani apud Ioannem præsulẽ Viceco mitẽ aliquot annos uixit. Demum Paduam petens à Francisco Carrariẽsi eius ciuitatis principe, comiter exceptus est. Cuius ope subleuatus factusq; canonicus Paduanus, ocio literato se penitus tradidit, uillam sibi cõparans apud Arquatã in agro Paduano, ubi postremo excessit anno ætatis LXXVI. Eodem ferè tempore Barlaam Calaber quidã S. Basilij monachus utraq; lingua eruditus, multa quæ ad has pertinent disciplinas uno uolumine coegit. Quem imitatus Paulus Perusinus iurisperitus eius discipulus præfectus Bibliothecę Roberti Sicilię regis, cũ planè literatus esset, multa & ipse collectanea reliquit, quæ præsertim ad physiologiã aut tropologiam fabularum poeticarum pertinerẽt. Post hos Colutius Pierius è Stignano uico agri Florentini è familia Salutatorum Bononiæ diu agitauit, quò pater olim Florentinorũ discordia pulsus, apud hospitẽ se receperat. Profecit in artibus liberalibus adeo, ut poeta, & orator ea tẽpestate nobilis haberet̃. Adcersitus deinde à Florẽtinis scriba Reip. in eo munere decessit. Quædã & ipse edidit ut illius tẽporis nõ usquequaq; inepta. Ioãnes Galeatius dicere solebat, plus ei Colutij epistolas officere, q̃ Florentinorum (quibus tunc erat hostis) equites mille. Ioãnes Bocatius è Certaldo genealogiã deorum scripsit, de fluminibus & montibus: præterea fabulas, pluraq; alia uernaculo sermone. Decessit anno ætatis LXII. Salutis M.CCCLXXV. His successit Ioãnes Rauennas qui Venetijs præcepit, primus omnium qui ea tẽpestate post longa tẽpora ludum in Italia aperiret: unde tanquã ex equo Troiano uiri præstantes plurimi ꝓdierunt qui postea scholis ac literis omnia referserũt. Hos ita iã Latinis legitime literis imbutos Emanuel Chrysoloras schola rursus excepit, q̃ præceptor Græcæ disciplinæ Byzãtius genere sub Bonifacio IX. in Italiã uenerat, primumq; Venetijs, deinde Florentiæ docuit: postremo in concilium Cõstantiense & ipse ꝓfectus, in eodẽ loco extinctus est, ac à Poggio eius discipulo in funere laudatus. Ex eius itẽ ludo Leonardus Aretinus, quem Andronicus noster uerum & fidelissimum Græcorũ librorum interpretẽ solebat appellare. Cæteros aũt magis Paraphrastas. Admodum iuuenis ab Innocentio VII. adcersitus eius Breuium magister fuit, deinde Florentinorũ scriba. Pręter libros cõuersos, historiam edidit Florentinam, & Gothorum bellũ ex Procopio sumptum: præterea Græce libellum de repub. Florentinorum, ut uiri Latini non admodum inelegantem. Decessit Florentię ætatis anno LXXIIII. Salutis M.CCCCXLIII. peculio locuplete relicto, & absq; liberis cum uxorem nunquã duxisset, unico auaritiæ uitio tantum obnoxius. Varinus Veronensis Ferrariæ præcepit, literis ac stilo dicendi Leonardo inferior, diligentia tamen & labore infinito. A discipulis quos domi alebat, & contubernij, & disciplinæ mercedem exigebat. Inter quos fuit frater meus Ioannes Baptista præcocis adolescẽs ingenij, cui si deus dedisset maiores in luce moras, poterat & ipse forte lumen aliquod literis adferre. Fuit & Vngaretus cognominatus uir Pannonius: postea pręsul Quinqueecclesiensis, qui Græce Latineq; siue carmina siue prosam scriptitabat, ut nõ barbarus, sed Romanus legitime imbutus uideret̃. Filius item discipulusq; eius Baptista grammaticus, & ipse qui scholæ successit. Ioannes Manectus, & Andreas Fiocus, ambo Florentini: inter illius temporis eloquentes, & ex eadem Chrysoloræ schola commemorati. Guasparinus Bergomas à Philippo Viccecomite adcersitus Mediolani ludum aperuit. Is libros Ciceronis de oratore primus reperit ac perlegit, cum flagitiosa ac penè incognita litera scripti essent. Quintiliano quoq; tũc inuento semilacero emendando, multam cũ adhibuisset operam, Quintilianus integer & ex omni parte incolumis repertus est. Victorinus Fertinus Mantuæ Gonzagas iuuenes erudijt. Carolus & Ioãnes Aretini nobilia tẽporis illius ingenia, quorũ alter scriba Florentinorũ Leonardo successit. Alter Ioannes cognomẽto Tortellius Romanę ecclesię subdiaconus apud Eugeniũ quartum fuit. Orthographiã, uitamq; Athanasii, ac nonnulla alia cõscripsit. Petrus Paulus Vergerius Iustinopolitanus, iurisconsultorum suo tempore eloquentissimus, siue mauis dicere eloquentium iuriscõsultissimus, simul & philosophus fuit. Apud principes Carrariẽses Paduæ in magna fuit dignatione: de q̃ in eius patria supra

tria supra mentionẽ feci. Mafeus Vegius patria Laudẽsis, Martini quinti Datarius fuit, Æneidi Virgilianæ librũ decimumtertiũ addidit, scripsitq́; Encomiũ in Monicã Augustini matrẽ, quã magnopere colebat: suaq́; impensa ex Ostiẽsi oppido in urbẽ transferẽdã curauit, in sacellum quod nunc cernit̃ ab eo cõstructum. Leonardus Iustinianus, cuius familiæ felicitas eadẽ quæ olim & Curionib. cõtigit, ut tres in ea celebrati nominis essent oratores: duo Leonardi auus & nepos, & Bernar. filius ultimi. Laurentium itẽ Iustinianum ex eadẽ domo Patriarchã Venetiarum in ordine Cælestinorum dixi. Franciscus Barbarus Venetus è schola Chrysoloræ utraq́; lingua eruditus: scripsit de re uxoria libellum: oratiões q̃q; & epistolas nõnullas. Dum Brixię prętor esset, eã urbẽ à maxima Philippi ducis obsidiõe, magna cũ laude liberauit. Hic postremo senescens uti ab Hermolao eius necessario accepi, literarum Græcarũ quas probè tenebat erat omnino oblitus. Omnebonus Vicentinus ex eadẽ prodijt & ipse schola. Cõmẽtarios nõ ineruditos Cic. de oratore cõposuit. Gregorius Tifernas Græcis ualde elaborauit utilisq́; fuit, discipulumq́; in ea facultate nõ admodum nomine inferiorẽ reliquit Liliũ Tifernatẽ, q Philonem Iudæum cõuertit, quanq́; is Cõstantinopoli moratus est: nec ei defuit rerũ omnium in ingenij lentitudine cognitio. Antonius Panormita Alphõsi Aragonis Siciliæ regis magister epistol. fuit, eiusq́; dicta factaue memorabilia cõscripsit. Ioannes Aurispa secretarius apostolicus sub Eugenio inter eruditos nõ admodũ ignobilis ea tẽpestate. Patricij quoq; Senensis, qui in factiõe ciuitatis securi percussus fuit, magnopere cõmendat̃ oratio simul & eruditio. Petrus Cãdidus Nicolai v. Magister Breuiũ fuit, posteritati magis cognitus ob cõuersum Appianũ Alexãdrinum, q̃ suo seculo. Blõdus Floren. Romę uixit sub Nicolao v. q quanquã nõ admodum cultus, nõ paruum recẽtiori historiæ, quæ collapsa uixq́; nota scriptorum negligentia obscuritateq́; fuerat, adtulit adiumẽtũ. Magnãq́; ꝓpterea laudem diligentia adsecutus, eoq́; maiorẽ quod Pius Pon. eius opus epitomare fuerit dignatus. Poggius Florẽtinus è Terranoua oriundus oppido agri Aretini, mira & naturali facũdia, præsertim in accusationib. & inuectiuis, quas plures tum in Philelphum potissime scripsit. Ædidit & epistolas. De uarietate fortunę. Historiam Florentinã. Cõuertit Diodorum Siculum, ac Xenophon. pædiam. Fuit in cõcilio Cõstantiensi, q̃ tempore & Quintilianum & Asconium Pedianum dicit̃ reperisse: postremo scriba Reip. Florentiæ ducta nobili uxore superstitibusq́; liberis decessit. Franciscus Philelphus eius ęmulus, genere Picẽs, patria Tollentinas, ad omne genus scripti sese adcõmodauit, ac ut de Vinicio dicit Augustus, ingeniũ in numerato habebat: Græca, Latina, lyrica, heroica, ꝓsam orationẽ ex tẽpore dictabat. Idcirco Francisco Sfortiæ gratissimus. Mediolani ꝓfitebat̃. Stilũ eius Sfortias opus heroici carminis manifestat: qđ nõ tã laudant qui legunt, q̃ admirant̃ qui sciunt quãta id celeritate ac facilitate absoluerit. Filiũ reliquit Marium Philelphum, & ipsum grammaticũ uehemẽtis ingenij. Decessit Mantuę ubi à Friderico Gõzaga salario fuerat ad docẽdum inuitatus. Ioannes Simoneta natiõe Calaber, gestis Francisci Sfortię uolumen dicauit. Lauren. Valla primus ferè nostro seculo qui orationem Latinam nulla obseruatiõe fluentem in cõpedes quasi redegerit, ac in neruos obseruatiõis antiquę cõstrinxerit, ędito sup̃ hoc elegantiarũ lib. qui quamuis in quibusdam refelli potest, modum tñ posteris ostendit, uiamq́; studiosis munijt, ut aliquid ipsi diligentius in copia præsertim librorum postea reperta inueniant. Quintil. in primis admirator simul & imitator: maledicus alioquin in oẽs. Cõtra ipsam demũ religionem latrauit, scriptis q̃q; ꝓbare conatus nullum ius siue munus Imperij Põtifici concessum. Ex q̃ defuncto nõ defuit qui distichũ huiuscemodi iactaret. Ohe ut Valla silet, solitus qui parcere nulli est. Si quæris quid agat nunc quoq; mordet humum. His Græcorum manus adijcienda, qui seculum nostrum clarius reddidere. Quorũ princeps Bessario Græcus homo ac monachus Sancti Basilij, ob doctrinam ab Eugenio IIII. Nicenus Cardinalis unà cum Isidoro Cardinale Ruteno creatus apud Apostolos habitauit: cuius domus officina liberalium artium fuit donec uixit: doctissimos semper uiros aluit atque fouit, Theodorum, Andronicum, Domitium Cattum, Sipontinum: ipse uero semper in literis uersabatur. Ad philosophiæ Theologiæq́; scientiam, eloquentiæ studia, maximum quidem ornamẽtum adiecerat. Platonem in primis obseruabat. In cuius defensionẽ cõmentarios ædidit cõtra Trapezuntium Peripateticum. Senatus ac patrię linguæ columen fuit: postremo initio Xisti põtificatus dum sponte legatus in Galliã ad

compo-

componendã Ludouici regis & Caroli Burgundi pace, tanquã extremum deo munus oblaturus, proficiscit̃, alteri suspectus parti rebus infectis reuertit̃. In itinere Rauẽnæ labore fessus animiq; dolore pessundatus, cõtracto morbo decessit: in urbẽ deinde relatus ac magnificè præsente Pontifice, qđ antea nulli cõtigerat, funeratus in æde apostolorũ hoc disticho sepultus est. Τοῦδε γε Βησσαρίωνος ζῶν ἄνυσε σώματι σῆμα. Πνεῦμα δ' φευγέται πρὸς θεὸν ἀθάνατον. Georg. Gemisto uir etiã græcus ac maxime Platonicus, ut q defensionẽ eius ediderit: ꝓfitebat̃ in Græcia, ac eius nationis homines tãtũ docuit, inter quos fuit Bessario supradictus, cuius ad illũ extãt epistolę plurimę. In die semel tãtũ uescebat̃, studiosissimus omniũ. Georgius Trapezun. patria, uenit è Põto Romã Eugenio sedẽte: peripateticus & ipse uir, labore adsiduo circa disciplinas oĩs, utriusq; linguę interpres eruditiss. Scripsit de Rhetorica, uertit magnũ Ptolemæi opus qđ Almagestũ uocãt: quare a Nicolao v. apostolicus scriba factus fuerat ob literas, publicoq; salario profitebat̃, quẽ ego senẽ puer docẽtẽ audiui. In extrema senectute oblitus erat oĩno literarũ, solusq; urbẽ baculo nixus incedere malebat. Decessit ꝓle superstite. Theodorus Gaza patria Thessalon. utroq; eloquio & ipse clarissimus. Nã & in eloquẽtię philosophiæq; ac medicinę studijs huius facile seculi princeps habebat̃, æmulus oĩno Trapezũtij. Cõuertit in Latinũ sermonẽ Theophrastũ de plãtis, & Aristotelis libros de animalib. & problematũ: prętere a libros Cic. de senectute & amicitia in Gręcã elegãtissime linguã. Huius igit̃ uirtuti nequaquã par fortuna fuit. Nã urbs Roma quãtũ antiquitus hominũ extulit ingenia & uirtutes, tãto postea ob posterorũ qui in ea dominant̃ luxuriã atq; desidiã contẽnit. Viros quoq; multos ego sæpe memini, & literis & morib. claros magna huc expectatiõe uenisse, paulo post fame coactos discedere. Igit̃ Theodorus cõpulsus & ipse ob inopiã urbẽ deserere, in Apuliã se cõtulit, ubi paucis post annis iã senex excessit sine liberis cũ esset sacerdos. Ex discipulis reliq̃t Demetriũ, q hodie pręcipit Mediolani magna nominis ac famę celebritate. Ioãnes itẽ Venetus ex ipsius ꝓdijt schola, q humilis admodũ receptus in cõtuberniũ Cardinalis S. Marci, mox in Innocẽtij dignitatẽ ueniẽs opib. est auctus simul & bibliothecę Vaticanæ adhibitus. Laborabat ex podagra: excessit ferè sexagenarius: eiusbona cũ libris quos tãtopere seruabit uulgo post mortẽ direpta, qđ iusto factũ iudicio putãt, cum ex tot diuitijs nulli mortaliũ, nec fratribus benigne quicquã fecerit. Ea pręterea linguæ fuit licẽtia, ut unus oĩno omnibus laudibus obtrectaret. Doctrina alioquin & ingenio sũmis hoc tẽpore uiris cõferri poterat. Andronicus itẽ Thessalonicẽsis pręceptor in Græca disciplina secundũ Theodorũ habebat̃, forte & lingua patria superior. Nã unus oẽs eius sermonis autores euoluerat: ac scientiã quã cyclicã uocant, præterea Aristotelicã omnẽ disciplinã probe tenebat. Romæ apud Nicenum uiuebat, ꝓfitebaturq; nõ pari quidẽ uirtuti emolumẽto. Quapropter sicuti pleriq; alij eius generis coactus est egestate urbẽ deserere, Florentiãq; se cõferre, ubi magno discipulorũ cõcursu inter quos Politianus fuit, aliquot annos professus, demũ in Galliã comatã penetrauit, dum ibi maiora sperat emolumẽta: ubi paruo post tẽpore cum esset iã magnopere senex, morbo extinctus est. Fuit alioquin ꝓnunciatione ineptus, & qui præter studiũ literarum nihil omnino rerũ gereret. Argyropolus patria Cõstantinopolitanus Florentię diu professus plurimos docuit: inter quos Donatum Acciaiolum. Deinde Romę publico salario, ubi paulo post obijt relicto filio Isacio nobili musico. Aliq̃t Aristotelis libros cõuertit magis elegãter q̃ fideliter, cum in hoc philosopho haud aliter q̃ in sacris libris uerbum uerbo reddere oporteat. Cõstantinus itẽ patria Cõstantinopol. Messanæ docuit: ubi iam senex proximis annis extinctus est. Paruum grãmaticæ Græcæ opusculum edidit quam in primis profitebat̃, magnæq; scholæ par admodum fuit, ac Siculis magnopere satisfecit. Sophianum uero qui Romæ præcipiebat, simul & Georgium Alexandrum præsulem Cretensem, qui nuper etiã in urbe docuit: inter præceptores ponam Græcæ disciplinæ, quanquã Latinam parum attigerint, nec cum supradictis uel in patria lingua cõferẽdi, moribus alioquin humanissimis, uitæq; probitate, quę una maxima est laus, forte superiores. Ad Latinos nunc ueniã, ac prius Nicolaum Perottum è Saxoferrato Sipontinũ præsulẽ. Hic Niceno cõtubernalis, ab eoq; ob ingenium & honoribus & diuitijs auctus: uertit Polybij historiã iussu Nicolai quinti: ædidit & præcepta grãmaticę quibus utunt̃ pueri, ac Cornucopiæ, diligentissimus uocabulorũ ꝑscrutator:

si quod

si quod undecunq; incognitũ audijsset, neq; dormitare, neq; rerũ aliquid gerere solebat, priusquã id inuestigasset. Eodem quoq; tẽpore in urbe Pomponius Lætus, Porcellius, & Chalcidius profitebant. Pomponius natione Calaber Græcorũ ignarus, tantum antiquariũ sese factitauerat, ac siqua nomina exoleta ac portẽtosa inuenerat, scholis ostentabat. Iuuentutẽ Romanam erudijt, labore alioquin adsiduo, noctibus totis uigilabat, libros ipsemet scriptitãdo, simul & discebat, & ꝓficiebat. Ex salario & discipulorũ mercedibus paruũ agellũ & domunculã in Quirinali sibi parauerat, ubi sodalitatẽ literatorum, ut ipse appellabat, instituit: in qua urbis natalem ac Romulum coluit, initiũ quidẽ abolẽdæ fidei. Porcellius poeta Neapolitanus, uerũ ipse Romanus dici malebat ubi uixit & extinctus est admodũ senex: uir absq; labore ac doctrina, in scholis eadẽ quotãnis ferè & lectitabat, & uernacula lingua enarrabat: tãtũ carmina quibus omnia refersit natura faciebat, nõ tã bona ꝙ facilia & penè extẽporalia. Viro tamẽ huiuscemodi admirator nõ defuit Fredericus Vrbini dux, qui res suas ab eo cõscribi uoluit. Chalcidius Grę corũ nõ erat ignarus, nec imperitus grãmaticus, attamen infans & absq; genio. Dictionibus in primis inuigilabat, Lexiconq; cõdiderat, qđ obitu ipsius superueniẽte Iouinianus eius discipulus sibi uindicauit. Ioãnes Antonius Campanus, agro pascẽdisq; ouib. ab initio à patre relegatus fuit: natura deinde iuuãte, literarum iã prouectus tantũ percepit, ut scholæ Perusinæ diu præfuerit: deinde à Pio II. pręsul apud Pręcutinos ex paupere factus, in cõtubernio Senensis cardinalis fuit. Decessit ferè quadragenarius, corpore fuit breui, moribus humanis, Grecorũ om̃ino expers: uerũ in orationib. facilitate ac extẽporalitate parem nõ habebat. Scripsit Brachij gesta. Ioannes Andreas præsul Aleriẽsis in librorũ locis emendandis iure laudatur. Domitius Chalderinus patria Veronẽsis his omnibus statim successit. Acri uir ingenio, primus q̃ hoc tẽpore poetas duriusculos diligẽtius cœperit enarrare, & in eos cõmẽtarios edere admodũ iuuenis. Quare in principũ uirorum dignationẽ uenerat, diuesq; propterea ac apostolicus Secretarius factus. Decessit ex pestilẽtia natus annos XXX. Huius ego quanquã eram familiaris, uitium unicum liuoris atq; obtrectatiõis in omnis penè doctos nõ præteribo, dignus ꝓpterea ut de Cœlio Quintil. ait, uita lõgiore, ac ingenio meliore. Hermolaus Barbarus Francisci Barbari quẽ supra memorauimus ex fratre nepos, ætate & ipse florida Romæ decessit ex animi dolore exacerbãte, qđ orator à Venetis missus, præter eius autoritatẽ senatus, Patriarcha Aquileiensis ab Innocẽtio fuerat creatus, ac propterea cõtumax & exul. Scripsit Plinianas castigationes, ut ipse inscripsit, opus impar eius dignitati & uitæ instituto, morib. alioq castissimis. Dictionũ in utraq; lingua curiosissimus fuit, easq; à quouis discere nõ dedignabat, sæpeq; proximos & familiares de aliquo dubio percõtabatur. ANGELVS Politianus Andronici discipulus Florẽtiæ præcipiebat. Medices iuuenes erudijt: mihi solebat epistolas cũ græcas tũ latinas scribere, sed sermone uernaculo plures qđ frequẽter faciebat occupatus, ne nasus aliquis stilo offensus impręmeditato, præiudicatæ iã de eo opinioni officeret. Rẽ assumpserat perutilẽ si ꝑ mortẽ licuisset, autores uetustate aut negligẽtia collapsos locis emẽdare ac restituere. Decessit quadragenarius. Georg. Merula patria Alexãdrinus apud Vicecomites Mediolani agitabat, quorũ historiã sumpserat scribendã, quã minime absoluit morte præuẽtus: rerũ tñ cognitioni lectioniq; quã ꝓculdubio magnã adsecutus fuerat, magis ꝙ stilo uacauerat. Marsilius Ficinus nõ modicã in Platone cõuerso laudẽ est adsecutus. Christophorus Lãdinus quãquã ingenio supradictis inferior, iuuẽtuti tñ Florentinæ Latina docendo admodũ profuit, nec Græca penitus ignorauit. Bartholomeus Platina Romã cum F. Gonzaga Cardinale Mantuano uenit, deinde dignatus à Xisto Pon. contubernalis simul & opibus auctus, ædes in Quirinali sibi parauit, ubi & decessit sexagenarius, ędita Põtificũ historia, uulgo iã nota. Vir fuit alioqui grauis & procul à mẽdacio, eoq; præsertim admiratione dignior, quod iã prouecta ætate, ac tirocinio posito, quod totũ militię prius tradiderat, literas didicit. Ioãnes Picus ex Mirãdulæ oppidi Flaminiæ principũ genere mira ingenij doctrinęq; fama, iuuenis ꝓximis annis Florẽtię decessit, nõnullis relictis monumentis, felicior tamen si uita cõstantior. Hunc ego Ferrariæ cũ illac iter cũ legato Cardinale Aragonẽsi haberẽ, cum Leonardo Nugarolo iam tũc cũ esset in rudimẽtis magna spectantiũ admiratione puerũ disserentẽ, ac Protonotarij ornatu amictum uidi. Paucis

dein post

dein post annis spreto sacerdotio torquatū, sericatumq́ rursus Romæ aspexi: ubi ostētata doctrina simul & quibusdā propositis haud sanè scholæ Parisiensi ꝓbatis, iussu Inno. Pon. reiectus est: postremo factus alius, ut aiunt, uitæ fruges si ꝑ mortē immaturā licuisset uberes ostētabat. Restāt duo ciues Florētini nō admodum cōtemnendi. Matthæus Palmerius, & Donatus Acciaiolus. Palmerius ad ultimā peruenit senectutem: epitomē tēporum reliquit, rerum maxima cognitione florebat, quam ętate ac prudentia cōtinuę lectioni adiunctis fuerat adsecutus. Donati stilo nil dulcius optatur: cuius & lenitas & ornatus mores eius suauissimos refert. Prodijt è schola Argyropoli. Cōuertit ex Plutarcho Annibalē & Demetrium, cōmentarios quoq; in Ethica Aristotelis edidit: in quo præter literas & uitę castitas, & iustitia laudaſ. Decessit in legatiōe, patrimonio filijs nō amplo ob abstinētiā relicto. Filiæ uero ob eius in Remp. merita haud aliter q̄ Pauli Æmylij aut Aristidis ære publico nupserunt. QVI AVTEM IN Mathesi præstiterunt, lōge pauciores. Quorum primum posuerim Guidonem Bonactum Foroliuiēsem, cuius etiam extant opera. Sub Martino IIII. Pon. Is diciſ ciuibus suis qui tunc aduersus Pontificem certabant, horā pugnæ adsignasse, unde secuta uictoria, quod diuinæ ꝓuidētiæ nobis incognitæ tribuēdum. Horoscopis nanq; huiuscemodi nulla certa subest ueritas. Memoraſ & Petrus de Haliaco Alemanus Cardinalis Cameraceñ. ab hinc annis cētū, cuius in astrologia sunt nōnulli tractatus, inter quos de parallelis XII. ad quos oēs Ptolemæi Parallelos reducit, multaq́ ipsius interpolat ac declarat. Ioannes itē Monteregius homo Germanus, Matthiæ Pannoniæ regi apud quē agebat gratissimus, à quo opibus & honoribus auctus fuit. Edidit Ephemerides inductis nouis à suo nomine calculis, cōfutataq́ Gerardi Cremonensis Theorica. Cōposuit epitomē in Ptolemæi magnū opus quod Almagestum uocant. Adcersitus à Sixto IIII. Pon. ad emēdandum paschale Dionysii Cōputum Romam uenit, ubi Paulo post excessit. Præceptorē habuit Georgium Briobatum Germanum, egregium Mathematicum, cuius Theoricę impressę characteribus æneis circunferunſ. Ioānes de Sacrobusto itē Germanus paulo ante in Sphęram cōmentarios edidit. Andalus Genuensis, cuius meminit Bocatius ut præceptoris sui in hac disciplina. Laurētius Miniatensis, qui paucis ante annis in urbe decessit, nō tā perfectus astrologus, q̄ primus ferme qui Astrologiæ bonas artes & eloquentiæ studia adiecerat. Primus igiſ qui hoc tēpore anni prognostica condere cœpissent, quē postea plurimi sunt imitati. IN Geometria & Arithmetica post ueteres illos Cāpanus primus effulsit circa Sal. annū M. I. Qui glossemata in Euclidem fecit, nōnullaq́ in Astrologia etiā cōposuit. Paulus Florentinus sub Benedicto XI. instrumenta etiā super his factitabat. In Musica Guido Aretinus, cōpositiōe manus, ubi notæ inspicerenſ. In pictura Zotus Florentinus anno M.CCCXL. Cuius opera per Italiā extant plurima, præsertim Florentiæ: Romæ uero nauicula Petri fluctuantis in atrio ipsius basilicæ. Petrus è Burgo S. Sepulchri, q̄ etiā de prospectiua picturæ librum cōposuit. Et paulo supra nostrā memoriam Pisanellus pictor simul & fictor. Eius opus pictus paries in æde Lateranensi. Fuit in umbris & colorib. diligēs. Nostra uero ætate Hercules Ferrarieñ. cuius Bononiæ nobilis in sacello pictura. In Pannonia itē nōnulla, quò fuit adcersitus. Andreas Mantēga Mātuanus ædes quas Beluedere cognominãt in Vaticano ab Inno. VIII. adhibitus ornauit, miro tenuitatis opere. Floret itē nunc Romæ Iacobus Bononieñ. qui Traiani columnæ picturas omnis ordine deliniauit, magna omniū admiratione, magnoq́ periculo circū machinis scādendo. Leonardus Vincius XII. Apostolos Mediolani in æde diuæ genitricis de gratijs, opus prædicatissimū. Petrus Perusinus cōplura & egregia, inter quæ Romæ sacellū in palatio Vaticani à Xisto cōditū, & ab eo depictū, uno tātū uitio q̄d uultus aliquātulū indiserti in plerisq; adspiciunſ. Melotius Foroliuiēsis iconicas imagines preter cęteros pingebat: eius opus in bibliotheca Vaticana Xistus in sella sedēs, familiarib. nōnullis domesticis adstātibus. Io. Bellinus Venetus q̄ aulā curię Venetiarū ornauit. Turcis etiā adcersitus, deinde remissus, hoc tēpore decessit. Inter sculptores Donatellus Florētinus omnib. facile præstat, antiquis cōferēdus, circa annum M.CCCCL. Cosmi Medicis ualde familiaris: eius opera in ære cōspiciūſ diuersis in locis. Huius etiā equestris statua Captæ Melatæ ducis exercitus Venetorū Paduæ. Anton. Paliaiolus sepulchrū Xisti IIII. in ære spectabile fecit, decennio elaboratū. Andreas Cremō. Piū II. Iconicū numismate expressit. In quē est Cāpani epigrāma. Christopho. autē Mātuanus

T Paulum

Paulũ II. Lysippus uero eius nepos adolescens Xistũ IIII. Mirumq́ in ea domo uel fœminas nullo præceptore picturas omnis ab ipsa natura deliniare edoctas cera etiã fingere solitas fuisse. Sũt etiã hodie q circa marmorea præsertim posteris celebrabũt, quorũ præcipuus Archãgelus Florẽtinus cũ priorib. certat. eius opus nuper in sacello Petronillę beata genitrix Iesum extinctũ in sinu tenẽs. Itẽ quanq̃ profanũ, attamẽ operosum, Bacchi signũ in atrio domus Iacobi Galli ciuis Ro. Florẽtiæ uero ante curiã, Dauid statua colossea. Gobus quoq́ Mediolanẽsis in basilica Mediolanensi pulcherrimã ostentat artẽ. MEDICINAE insuper peritissimi secundũ Græcorũ famã Arabes uisi. In primis Albatenius q in Aristotelẽ cõmentarios ædidit, ac Galeni libros in Arabũ uertit sermonẽ, teste Io. Serapione, qui eodẽ ferè tẽpore fuit anno M. LXX. scripsitq́ de simplicibus. Rasis quẽ & Almansorẽ uocãt, Arabs & ipse, qui cunctorũ ante scriptorũ cõmentarios ingenti uolumine coegit, qđ medici cõtinentẽ uocãt, qđ cuncta cõtineant. Post annos deinde LXX. Auicenna emicuit Arabs itẽ genere, patria Cordubẽn. è stirpe regia, qui præter medicinã, metaphysicã ualde quidẽ posteris ꝓbatã scripsit. Huius coæui Auerrois Aristotelis cõmentator & medicus, Zour q̃q́ qui sapiẽs cognominat̃. Ioan. Mesuæ an. MCLX. de pharmacis soluentib. opus ædidit, & alia quædã quæ ꝑ mortẽ absoluere nõ licuit. Ex nostris uero Petrus Aponius (Aponũ eñ uicus est in Paduano) sub Io. XXII. Medicinæ suo tẽpore princeps, in qua & nobile cõposuit opus qđ cõciliatorẽ uocãt: ubi ueterũ præcepta medicorũ simul cõnectit atq́ cõciliat. In ꝓblemata Aristot. cõmentarios ædidit. Scripsit rogatus ab Innoc. VI. Tadeus Florẽtinus tẽpora etiã sua illustrauit. Bononiæ docuit ac decessit ferè octogenarius: cuius tanta fuit nominis celebritas, ut ad curã extra urbẽ uocatus, nõ uilius q̃ aureorũ L. mercede in singulos dies peregrinaret̃, uocatusq́ ab Honorio IIII. centũ statui sibi uoluit. Itaq́ reuertius ab eo iam curato X. milia reportauit. Huius discipuli Tusianus & Dinus de Garbo, ambo Florẽtini pręcellentes. Tusianus cũ se nõ uideret satis fortunatũ in curando, relictis omnib. ordinẽ Cartusiẽsem est ꝓfessus. Dinus aũt sub Io. XXII. Gruni chirurgi filius fuit, Bononiæ ꝓfecit ac docuit. Inuidia nominis clari multis infensus Senas se cõtulit, ubi nuper studiũ literarũ institutũ fuerat. Iuuenis admodũ cœpit scribere in tertiã & quartã Phen quarti Canonis Auicẽnæ. Deinde iam senior hortãte Roberto Siciliæ rege in IIII. phen primi & secũdi Cano. Scripsit præterea in libros Galeni de malitia cõplexiõis, & in librũ Hippocratis de natura fœtus. Quęstiones uero nõnullas in medicina, philosophia, Theol. Enarrauit uulgarẽ cãtionẽ Guidonis de Caualcãtibus, quæ de natura & motu amoris uenerij tractat, ratiõib. philosophicis demõstrãdo. Decessit Florẽtię, sepultus in tẽplo ordinis Mi. relicto Thoma filio, q & ipse in medicina cõmẽtarios ædidit, unde hoc sumpsi. Nicolaus itẽ Florent. sub Benedicto XIII. Marsilius Padua. Iacob. Foroliuiensis Gentilis Fulginas eodẽ ferè seculo claruerũt. Vgo Senẽsis sub Eugenio IIII. Ferrariæ in cõcilio fuit, ubi inuitatos ad cœnã Gręcos atq́ Latinos philosophos Theologosq́ monuit uti ꝓponerẽt, eorũ se doctrinis omnib. respõsurũ, ac partes siue Plat. siue Aristot. defensurũ. Gerardus Subloneta (oppidũ est eñ in Cremonẽsi) pręter medicinã lingua Arabica clarus, qua Auicennę libros cõuertit. Apollinaris itẽ Cremonẽsis, Antonius Guarnerius Papiẽsis sub Eugenio IIII. S. Pisauriensis, Benedictus Nursinus eodẽ ferè tẽpore, Frãcis. Sfortię familiaris. Io. Horologius Padua. Cõmẽtarios ferè oẽs reliquerũt. Nostra uero ætate Vale. Flac. Viterbiẽsis sub Xisto IIII. cuius erat medicus. Iuuenis admodũ decessit in magna hominũ opiniõe. Nã humilis & ignotus à Niceno cardinale Romã ductus fuerat. Petrus Leo Spoletinus celebri fama à Lauren. Medice ex urbe ad Pisanã scholã adcersitus illustrior cœpit haberi, quãquã doctrinarũ omnium magis curiosus ac sobrius iudex q̃ doctus medicus aut fortunatus, qđ ille animaduertẽs relictis curis, Romæ quiescere cœperat: uerũ ꝑ incõstantiã diu nõ licuit, sed cũ in morbũ exitumq́ simul Laurentij rogatus incideret, omni successu desperato dicit̃ (qđ sanè plerisq́ nõ credibile) in puteũ se pręcipitasse, maneq́ mortuus inuẽtus. Viuit & Gabriel Veronẽsis huius artis decurio, q magno Paduæ ꝓfitet̃. IN IVRE Ciuili & Pon. sola q̃q́ nomẽclatura cõtenti erimus. Nã ante Inno. III. q Decretales cõposuit, annis ferè cẽtũ, in iure Ciuili Irnerius siue Guarnerius quidã apparuit, primus ferè q leges aperuit, ut author est Odofredus in eius cõmen. Deinde quẽ Placẽtinũ appellãt. Bosianus itẽ & Martinus ambo Cremo. in ea facultate scripserũt. Post hos Azo Bononiẽsis, qui testi-

qui testimonio Baldi Perusini maximũ legibus attulit lumen. Eius discipuli Odofredus Beneuentanus & Accursius Florentinus. Hic iã quadragenarius imperante Frederico II. cœpit Bononiæ huic sciẽtiæ operã dare: adeoq; ꝓfecit, ut Odofredũ præcellentẽ tũc doctorẽ lõge superaret: postremo sese in solitudinẽ recipiẽs, iuris libros glossematis adnotauit, quibus nũc utunt̃ post Cyprianũ antiquũ sanè enarratorẽ. Erant Bononię duæ tunc eius artis factiones, qui Bulgariũ & q̃ Martinũ Gesiã sequerent̃. Quos omnis ipse sciẽtię fama ad suã scholã cõuertit. Decessit añо uitę LXXVIII. Salutis MCCLXXIX. Sepultus Bononiæ apud ędẽ Minorum loco celebri, relicto Frãcisco Accursio, q̃ & ipse doctor insignis, quædã patris addidit scriptis. Bartholomęus Brixiensis edidit pręter iuris cõmẽtarios etiã temporũ historiã. Hos secutus Bernar. Cõpostellanus iussu Inno. IIII. in Decretales quę uocant apparatũ cõscripsit. Henricus cardinalis Ostiẽsis adhortãte Alexandro IIII. in totas decretales. Successere Odofredus alter à superiore q̃ in iure Ciuili scripsit, & Guido Archidiaconus Bononieñ. & Garsias Hispanus in Decretales. Dinus deinde Mugellanus post Accursium emicuit. Qui cũ plures annos Bononię docuisset, uocatus à Bonifacio VIII. cõponendo sexto Decretaliũ li. præcipuã impendit operã. Deinde munerib. tantũ quibusdã donatus Bononiã redibat, mœstus animo qđ spe honoris maximi ac Cardinalatus qua uenerat frustratũ se uidisset in itinere subitũ incidit in morbũ quo perijt. Post hunc uero Iacob. Neapolitanus. Albertus Odofredi auditor. Ricardus Malũbra Cremonensis. Iac. de Arena discipulus, q̃ Cino teste Iura maxime aperuit. Lãbertus de Rãponibus. Io. Andreæ patre Andrea presbytero & matre cõcubina natus, apud Mugellũ agri Florentini oppidũ, iuris sciẽtia, uirtutibusq; alijs nataliũ pudorẽ cõtexit. Nã domi apud patrẽ prima edoctus literarũ rudimenta, Bononiã admodũ adolescens uenit, ubi ob paupertatẽ pædagogũ gessit, Scarpectã filiũ Mainardi Vbaldini erudiẽdo. Cuius sanè fretus ope atq; amicitia iuri Põtificio ociose uacauit, breuiq; effecit, ut in ea facultate facile princeps haberet̃, atq; in eodẽ loco annos ꝓpe XLV. ꝓfiteret̃. Tanta alioq uitę abstinentia, ut an. XX. pelle tectus ursina citra lecti delicias noctibus cubitaret, frequẽtibus ieiunijs supplicijsq; inuigilans. iuuenis admodũ glossemata in Sextũ Decretaliũ librũ cõposuit, quapropter illa postea retractauit interpolauitq;. Deinde in Clementinas: postremo in Decretales, qđ opus Nouella inscribit: in q̃ ueterũ scripta collegit, ordineq; digessit. Addidit quoq; Gulielmi Speculo, quę sibi ad eius operis ꝑfectionẽ deesse uidebãt. Excessit Bononię an. Sal. M.CCCXLVII. Sepultus in ęde Dominici, Ludo. Bauaro imperante. Cinus Pistoriensis è familia Sinibaldorũ, Cini auditor, Io. Andreæ familiaris. Oldradus è Laudepõpeia aduocatus cõsistorialis, Dini etiã discipulus, cõsilia scripsit. Io. Calderinus Bononieñ. Io. Andreæ discipulus in Iure Canonico, scripsit & cõsilia. Rainerius Foroliuiensis Bartoli magister decessit an. M.CCCLVIII. Fredericus Petrucius Senensis. Recupertus Miniatẽsis. Lapus Castilionensis. BARTOLVS è Saxoferrato Cini auditor decessit an. M.CCCLV. ætatis uero L. Hic pręter oẽs, Iuris ciuilis sciẽtiã maxime illustrauit. Frãciscus Tigrini Pisanus, cuius uita ac mores doctrinã eius maxime ornauerunt. Franciscus de Albergottis Aretinus Bartoli familiaris. BALDVS Perusinus Bartoli discipulus præceptor Gregorij XI. ante Põtificatũ. Qui & causa fuit ut ille lõgo postliminio ex Gallia in urbẽ Romã rediret. Decessit Ticini ubi ꝓfitebat̃, an. M.CCCCXII. Cuius famã Angelus Perusinus frater eius, & doctrina, & scriptis eadẽ facultate penè adæquauit. Bartholo. Salicetus M.CCCCXVI. ab Alberto Ferrariæ principe adcersitus, uti nouã in ea ciuitate scholã auspicaret̃. Petrus Ancoranus Bononieñ. Baldi auditor, scripsit in utroq; iure, cuius maxime cõsilia laudant̃. Petrus de mõte præsul Brixiensis Iuris repertoriũ appellatũ edidit. Antonius Butriensis doctor Bononieñ. uir admodũ bonus, in iure itẽ Põtificio cõsilia cõscripsit. Frãciscus Zabarella patria Padua. cardinalis ac pręsul Florentinus, in Iure itẽ Põtificio, in cuius funere Poggius orauit. Rachael Fulgosius patria Placẽtinus, & alter Cumanus in Iure ciuili clarissimi. Ioan. Imolensis qui Bononiæ decessit, ubi profitebat̃, an. M.CCCCXXXVI. Lud. Põtanus quem Romanum nõnulli appellant, cuius in magna sunt dignatione cõsilia, uir summi laboris & studij, tum memoriæ singularis, Cæterum ineptus dicitur fuisse. Nicolaus Cataniensis abbas Siculus appellatus in Iure Pontificio complura. Paulus Castrensis, in Iure Ciuili. Decessit Paduæ ubi profitebatur anno M.CCCCLXXVII. Antonius Rosellus Hetruscus scripsit in iure ciuili, docuit

Paduæ. Benedictus Capra Perusinus uir admodũ facetus docebat in patria. Scripsit & Decretales & cõsilia. Barbatia Siculus paucis ante annis Bononię ubi diu professus fuerat decesit, reliquit & cõsilia. Laurẽtius Calcaneus Brixiensis nõnulla nuper etiã scriptitauit. Alexãder Imolẽsis & Frãciscus Aretinus ambo scriptis excellentib. nuper relictis in memoria posteritatis uiuent. Frãciscus præter iura cæteras etiã liberales artes est adeptus, princeps seculi huius habebatur. Xisti tẽpore magna expectatione in hãc urbẽ uenit. pauloq; post spe frustratus remigrauit impari doctrinę sapiẽtia uitęq; instituto, cũ in cœlibatu uixerit, ac opibus inhiauerit, quas cumulatissimas cognatis demũ reliquit. Viuit hodie Bartholomæus Sozinus Senẽsis, ingẽtiq; salario Paduæ ꝓfitetur, Mariani Iuris etiã peritissimi filius, qui æquã fortasse superioribus famã apud posteros cõsequetur.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER XXII.

PONTIFICVN Ro. seu temporum eorum historiã scripsere imprimis Damasus Põtifex. Anastasius Bibliothecarius. Paulus diaconus Aquileiensis. Guido Rauennas presbyter ab hinc annos sexcẽtos. Sigisbertus monachus usq; annũ M. C X X X I. Vgo Florianus. Sicardus Pręsul Cremonẽsis. Gotfredus Viterbiẽsis itẽ Præsul. Vincẽtius & Martinus Carsulanus ordinis ambo Prædicatorũ Io. X X I I. tẽpore. Cui Landulfus de Columna Canonicus Carnotensis opus etiã de his dedicauit. Post hos Sozomenus presbyter Pistoriensis lõgũ uolumen ab initio mundi. Geruasius Riccobaldus Ferrariensis usq; ad sua tẽpora annum M. C C C. Ptolemæus Lucensis. Antonius Præsul Florentinus, postremo Platina. ex Græcis autẽ Eusebius Cęsariensis. Sozomenus Salaminius. Socrates Constantinopolitanus monachus, qui Iustiniani temporibus rerum Romanarum epitomen fecit. Nouissimus Zonaras item monachus res orbis ingenti uolumine epitomauit. Atq; horum omniũ libri ad nos peruenerũt: quos omnis cõgessi ut planè omnia uenena scriptorum animaduertere liceat. Qui quanquã uita ꝓbi ac uenerabiles fuerũt, ita tñ eorum nõnulli inepte atq; illiterate, inter seq; pugnantia scripsere, ut ab alijs fortasse inter operarios magis q̃ scriptores collocentur. Ego uero cunctos laude dignos existimauerim: qui quod inuenerũt attulerint, posteritatemq; iuuerint. Ordo uero & cultus ac planè quæ expetit̃ dictio, tẽpori potius uident̃ defuisse q̃ illis. Igitur quoniam Anthropologiæ nostræ Pontificum principumq; Ro. successiones merito uidebantur adijciendæ, eas cõpendio ex superiorum qui magis recepti fuerunt authoritate coegi. PETRVS sedit annos X X V. Menses V I. E quibus V I I. Antiochiæ, reliquos Romę præfuit: ubi cum Philone philosopho Iudæo quandoq; congressum alibi diximus. Iussu tandẽ Neronis cruci adfigit̃, in loco quem Montem aureum nunc uocant trans Tyberim, ubi templum ante hos annos dicatum uidemus à Ferdinãdo Hispaniæ rege, impulsore Amedeo ordinis minorũ uiro sanctissimo. Sepultus in Vaticano. Et eodẽ die Paulus uia Ostiẽsi, quia ciuis Romanus, securi percutit̃. LINVS patria Volateranus è familia Maurorum. sic eñ in quodã ueteri scripto in ea urbe legimus. Linum Volaterranũ à patre Herculaneo annorum X X I I. studiorum gratia Romam missum, in cõtubernio tunc Q. Fabij amici paterni, deinde ueniente eo tẽpore Romam Petrum omissis omnibus secutũ fuisse, ac ob eius egregiã fidem simul & eloquentiã euangelij coadiutorem illi permãsisse. Sedit annos X. M. I I I. D. X I I. martyr sub Saturnino Cos. Cuius filiam lymphatam liberauerat. Sepultus in Vaticano. Ab ultimo Neronis anno ad Vespasiani tẽpora peruenit. Instituit, ne qua mulier nisi capite linteis operto, tẽplum ingrederet̃. Creauit episcopos X I. presbyteros X I I I I. Scripsit res gestas Petri, pręsertim eius cũ Simõe Mago cõcertationẽ. CLETVS Romanus è regione Vicopatricij sedit annos X I I. M. I. D. X I. à Vespasiano usq; ad Domitianum: ut Damasus scribit. Sub q̃ martyrio adfectus iacet in Vaticano. CLEMENS Ro. è regione Cælij mõtis. Sedit annos I I I I. M. I I. D. X. Regiones urbis V I I I. Notarijs diuisit qui res martyrũ diligenter perscriberẽt. A Domitiano ad Traiani tertiũ annum peruenit, à quo exilio mulctatus in insula ubi duo millia

Christianorum offendit ad secanda marmora damnatorũ, & aquæ penuria laborantiũ, humum dextro pulsauit pede, ex quo statim scaturijt fons. Proiectus deinde in altũ, paulopost apparuit diuinitus in littore extinctus, ubi & tẽplum ei dicatum. ANACLETVS Atheniensis sub Traiano martyr, sedit annos nouẽ menses II. Instituit ut episcopus à tribus ordinaret̃ episcopis, sacerdos tãtum ab uno cui subesset: author Gratianus LXVI. canone Porro. EVARISTVS Græcus à Traiano ad initiũ Hadriani peruenit, sub quo martyrio adfectus iacet in Vaticano teste Damaso. Titulos urbis presbyteris diuisit: sedit annos VIII. menses X. ALEXANDER Romanus è regione Capitetauri sub Hadriano martyr: iacet in uia nomentana septimo ab urbe miliario: sedit annos decẽ, menses septem. D. ij. Impedientes legatum sacris interdicit. Item ne clericus ullus ad secularis iudicij tribunal euocet̃, utq; semel tãtum die sacrificet̃. Iussit & aquã in sacrificio uino admisceri, ad notandum Christi cum fideli cõiunctionem. Aquam postremo lustrabilem in tẽplis instituit. Atq; hæc omnia teste Gratia. XYSTVS Romanus sub Hadriano martyr, iacet in Vaticano. Sedit annos X. Men. iij. dies xxi. Instituit in sacrificio cani Sãctus. Nam Petri tempore oratione tantum Dominica sacrificabant. Alia alij addidere. Cælestinus introitũ, Gregorius kyrie eleyson, Thelesphorus Gloria in excelsis, Gelasius collationes, Hieronymus epistolã & euangelium. Alleluia Hierosolymis. Symbolũ in concilio Niceno. Mortuorum cõmemorationẽ Pelagius Tus. Leo iij. osculum pacis. Innocentius Agnus dei. TELESPHORVS Grecus sub Hadriano martyr, sepultus iuxta Petrum: sedit annos X. Men. III. dies XXI. Quadragesimã instituit, utq; natali dominico ter sacrificaret̃: media nocte quando natus: In aurora quãdo à pastoribus cognitus: Hora tertia qua cæteris illuxit. In sacrificio quoq; ut Gloria caneret̃. HYGINVS Græcus sedit annos iiij. Men. iij. dies iiij. Instituit ut baptismo seu cõfirmationi unus saltẽ, quem cõpatrẽ uocant, interesset. Et ne materia templorum in profanos usus uerteret̃, alia quoq; edidit utilia. Martyr postremo sub Antonino Pio, condit̃ in Vaticano. PIVS Aquileiensis sedit annos xi. men. iiij. dies iij. martyr sub Antonino Pio tumulat̃ in Vaticano. Notauit sacrilegij crimine qui fundos aut homines attingerent religioni dicatos. Virgines quoq; sacrari ante annum xxv. ac extra diem Epiphaniæ ꝓhibuit. Die item Dominico pascha celebrari, monitus à quodam Hermete diuino instigato spiritu, iussit. Thermas Nouati, tẽplum diuæ Pudentianæ dicauit, sua rogãte sorore Praxede. ANICETVS Syrus martyr sub Antonino Pio sedit annos xi. Men. iiij. di. iij. instituit ne clerici barbã aut comam nutriant, aliaq; complura ut etiam apud Gratianum uidere est. SOTER Campanus è Fundis martyr sub M. Antonino: sedit an. ix. Men. iij. di. xxi. Sepultus in cœmiterio Callisti. Instituit, ut nuptiæ palàm & in celebritate fierent, benedicerenturq;. Præterea ne sacerdos nisi coram saltem duobus sacrificaret. ELEVTHERIVS Nicopolitanus sub M. Antonino martyr: sedit an. xv. M. iij. Sepultus iuxta Petrum. Iussit contra Seuerianos ne quis Christianus aliquem cibum quo uescerent̃ homines, abominaretur. VICTOR Afer sub Commodo martyr: sedit annos X. Men. III. dies X. sepultus in Vaticano. Hic eos qui ob acceptam iniuriam, aut uetus odium reconciliari recusassent, sacris interdixit. Item ex Eleutherij sentẽtia instituit pascha die dominico celebrari: uidelicet à quarta luna mensis Martij usq; ad xxi. eiusdem mensis, cum celebraretur in eadem luna more Hebraico: quæ res multos uel magnos uiros in dissensionem prouocauit usq; ad conciliũ Nicenum. ZEPHERINVS Romanus, sub Seuero martyr: sedit annos xvij. Men. vij. dies x. sepultus in uia Appia haud procul à cœmiterio Callisti. Statuit ut sacrificium sanguinis in uitreo calice nõ ligneo ut antea fieret. Successores deinde ex auro & argento aut stanno tantum uoluerunt. Vtq; omnes post pubertatem semel in anno Eucharistiam sumerent. Innocentius tertius deinde & confessionem addi peccatorum uoluit. CALLISTVS Romanus è regione Rauennatum martyr sub Caracalla: sedit annos vij. Men. ij. dies x. sepultus in cœmiterio Calopodij. Instituit quatuor temporum ieiunia. Diuæ genitrici trans Tyberim templum ædificauit. Cœmiterium item, quod adhuc Callisti dicitur. VRBANVS Romanus sub Alexandro martyr: sedit annos viij. Mẽses ij. dies xij. Sepultus uia Tyburtina in cœmiterio Prætextati. Statuit ut prędia essent inter clericos communia, fructus quoque uiritim distribuerentur. PONTIANVS Romanus martyr sub Alexandro: sedit annos V. Menses II. Dies II. Sepultus in cœmiterio Callisti; decessit in exilio in Sardinia. ANTHERVS Græcus martyr sub Maximino: sedit

no:ſedit annos III.menſem I.dies II.Statuit utilitatis aut neceſſitatis gratia, epiſcopos conſentiente Pontifice ad alios Præſulatus poſſe trāsferri, primusq; inſtituit uti res martyrum à Notarijs conſcriberentur. FABIANVS Romanus martyr ſub Decio ſedit annos xiij.mēſes xi.dies xi.ſepultus in cœmiterio Calliſti. Vetuit ne quis conſanguineam uſq; ad quintam ſobolem in matrimonium duceret. Vtq; Chriſtianus omnis ter in anno Euchariſtiam ſumeret. Inſuper ut quotānis Chriſma inſtauraretur uetere cōbuſto. CORNELIVS Romanus martyr ſub Decio ſedit annos II.menſes II.dies IIII. Inter uiros doctrina claros memoratur. Quippe qui ad Cyprianum familiarē ſuum multosq; alios, plures de rebus fidei conſcripſit epiſtolas. Actus in exilium Cētumcellas à Decio eſt. Precibus Lucinæ uirginis ſanctiſſimæ, è Catathumbis Apoſtolorum corpora: alterius quidem uia Oſtienſi ubi necatus fuit, in prædium ipſius Lucinæ: Alterius uero Petri ubi & ſupplicium tulit, in Vaticanum tranſtulit. Tandem plumbatis (genus hoc ſupplicij) cæſus, dum ad mortem traheretur, bona eccleſiæ Stephano commiſit Archidiacono. Eius corpus Lucina prædicta noctu ſepelijt in prædio ſuo, haud procul à cœmiterio Calliſti. LVCIVS Romanus martyr ſedit menſes duos, dies decem. Sepultus in uia Appia: primū in exilium à Voluſiano Imperatore miſſus. Inſtituit, ut Diaconi duo, preſbyteri tres ſemper Epiſcopum comitarentur, ueluti uitæ teſtes. STEPHANVS Romanus martyr ſub Valeriano ſedit annos tres, menſes duos. Sepultus in cœmiterio Calliſti. Hic ſententiam Cornelij Pontificis probauit: ut uidelicet deſertores fidei, poſtea pœnitentes, baptiſmo non iterarentur, quæ ſanè quæſtio plures agitabat. XYSTVS ſecundus Athenienſis martyr ſub Galieno. Sedit annos duos, menſes nouem. D. III. Sepultus in cœmiterio Prætextati uia Tyburtina. Dum ad ſupplicium traheretur, Laurentio Leuitæ theſaurum diſpenſandum tradidit. DIONYSIVS, cuius origo à Damaſo ignoratur, martyr ſub Claudio ſecūdo, ſepultus in cœmiterio Calliſti. Inſtituit ne inſanus uel hæreticus accuſare poſſet. Templa, Cœmiteria, ac parœcos presbyteris diuiſit. FELIX martyr ſub Claudio ſecundo: ſedit annos quatuor, menſes tres. dies xv. ſepultus in cœmitero Calliſti. Inſtituit templorum conſecrationes, quodq; niſi in loco ſacro à presbyteris non ſacrificaretur. EVTICHIANVS Lunenſis martyr ſub Aureliano. Inſtituit ut accuſatio coram iudice ſcripto fieret: ſedit annos VIII. menſes decem, ut nonnullis annum tantum. CAIVS Delmata ſub Diocletiano martyr: ſedit annos decē, menſes quatuor, ſepultus in cœmiterio Calliſti. Euſebius hunc quindecim annos ſediſſe ſcribit. Inſtituit ordinationes, Lectorem, Exorciſtam, Acolytum, Diaconum, presbyterum, Epiſcopum: præterea ut clericus ad iudicem profanum accerſiri non poſſit. MARCELLINVS Romanus martyr ſub Diocletiano ſedit annos nouem, mēſes quatuor. dies vi. Sepultus in uia Salaria in cœmiterio Priſcillæ. Hic metu perterritus, Deos primum adorauit. Deinde in concilio Præſulum Sinueſſæ publice ſeſe mulctandum tradidit, ac ob admiſſum facinus ſe inſepultum dimitti mandauit: deinde è ueſtigio ad ſuppliciū reuerſus eſt. Hoc tempore Damaſus, & item Euſebius teſtantur ad ſeptendecim Chriſtianorū millia diebus tantum triginta per diuerſas prouincias adflicta ſupplicijs, præter eos qui ad metalla & arenam, effoſſo altero oculo & crure ſuffracto damnati fuerāt. MARCELLVS Romanus martyr ſub Diocletiano ſedit annos quinq;, menſes ſex. Dies XXI. Sepultus in cœmiterio Priſcillæ, quæ ut illud conſtrueret, ab eo fuerat impulſa uia Salaria. Titulos in urbe uigintiquinq;, ſicuti diœceſis, id eſt gubernationes ad baptiſmi commoditatē. Cæterum relegatus quanquam in pedore & ærumnis ageret, nunquam tamen aut ieiunia, aut preces, curámue fidelium intermiſit. Hoc tempore Lucina uirgo moriens eccleſiam hæredem reliquit. Fuere item martyres ſub Diocletiano, Eraſmus Campanus præſul qui Formijs iacet. Blaſius Sebaſtæ urbis Armeniæ præſul. Vitus puer Siculus cum Modeſto & Creſcētia nutritoribus. Sebaſtianus Narbonēſis primæ cohortis princeps. Georgius Cappadox miles, qui draconem in Africa exercitum uaſtantem ſolus interfecit. Eius meminit cum laude Ambroſius: caput autem repertum Venetias translatum. EVSEBIVS Græcus martyr ſub Maxentio, ſedit annos duos, Men. VI. dies XXV. ſepultus in cœmiterio Calliſti. Huius tempore Crucem inuentam ab Helena memorant magna hiſtoriæ diſcrepantia. MILCIADES Afer martyr ſub Maximiano ſedit an. iiij. Men. vij. di. ix. Sepultus in cœmiterio Calliſti. Inſtituit, ne in die dominico, aut V. feria ieiunaret, qđ hos dies pagani quaſi ſacros colerēt. Hoc tēpore fuere martyres Dorothea

& Sophro-

& Sophronia. Syluester Ro. sedit annos XXI. sepultus in cœmiterio Priscillæ. Instituit ut Chrisma tantum episcopi consecrarent ac baptizatum confirmarent, occasione mortis etiam presbyteri: habitauit apud Soracte uicinum urbi montẽ. Constantinũ falso baptizasse dicitur, cum Hieronymus adseueret eum ab episcopo Nicomediensi Arrianæ sectæ prope Nicomediã in extremo uitæ baptizatũ, ut in Constantino latius dicã. Marcus Ro. Constantino Imperatore, sedit annos II. Men. viij. Iulius Romanus Cõstantino Im. sedit annos XVI. Men. iiij. sepultus in cœmiterio Callopodij, uia Aurelia. Extruxit tria cœmeteria in totidem uijs, Flaminia, Aurelia, Portuensi: basilicas duas, alteram iuxta forum Ro. Trans Tyberim alteram, Instituit & Notarios à quibus res Christianorũ describerentur. Primam Niceæ synodum celebrauit episcoporum CCCVIII. contra Arium, iubente Imperatore. Liberius Romanus Constantio Imp. sedit annos xvi. Men. vij. dies ij. Hic primum à Constantio tanquã orthodoxus in exilium actus: uerum minime in officio durauit, in Arrianam & ipse sectam collapsus. Quapropter eo uiuo & absente Felix surrogatur. Felix II. Romanus Constantio Imp. interficitur Liberij seditione tanquã orthodoxus: sepultus in basilica quã ædificauit uia Aurelia secũdo ab urbe lapide, sedit an. MIIII. Damasus Hispanus sedit an. XVIII. Men. ij. dies x. Hoc tempore Vrsicinum quendam factiosi elegerunt, ortoq; tumultu in basilica quæ Sicinij appellatᷓ, multi mortales ex utraq; parte interfecti fuere. Quę res uitio data Christianis ab Amiano Marcellino est. Damasus basilicã diuo Laurentio prope Theatrum Pompeij ædificauit, muneribusq; ornauit. Instituit in fine Psalmorũ, Gloria patri. Floruere sub eo pręclara religionis lumina, Hieron. Ambrosius, Augustinus. Sub hoc item secundũ conciliũ Cõstantinopoli celebratũ contra Macedonium, episcoperum CL. Siricius Ro. sedit an. xv. Men. x. dies xxv. Instituit ut bigamus ad officium sacerdotis nõ admitteretur. Sepultus in cœmiterio Priscillæ. Anastasius Rom. Honorio & Arcadio Imp. sedit an. III. di. x. sepultus ad Vrsum pileatum. Instituit ne debiles membris ac manci sacris adscriberentur. Et ut Euãgelium in templis stando audiretᷓ. Innocentius Albanus sedit an. XV. sepultus ad Vrsum pileatum. Instituit ut in solennibus sacrificijs pax populo daretᷓ, ut sabbatis ieiuniũ celebraretur. Arcadium principem sacris interdixit, quod Ioannem Chrysostomũ expelli è Cõstãtinopoli permisisset. Cataphrygarũ sectam damnauit. Basilicã S. Geruasii & Protasii dedicauit. Sozimus Graecus Honorio & Arcadio Imp. sedit annũ & mensem, di. vij. sepultus iuxta corpus diui Laurẽtij uia Tyburtina. Instituit ut cereus sabbato sancto benediceretᷓ. Bonifac. Ro. sedit an. III. Men. iiij. dies vij. Honorio Im. Instituit ne minor annis XXX. presbyter ordinaretur. Huius tẽpore orta seditio, alter Eulalius nomine electus est Pontifex: ambo in exilium ab Honorio pelluntur. Sed Bonifacius breui tẽpore reuertitur. Cœlestinus Cãpanus Theodosio iuniore Imp. sedit an. VIII. Men. x. dies xvij. Basilicam Iuliam dedicauit. Mandauit ut omnes sacerdotes nossent sacros Canones. Hoc tẽpore tertia Synodus CC. episcoporũ apud Ephesum celebrata, ubi Nestorius dãnatus. Tẽplumq; diuæ Sabinæ dedicatũ ab Petro quodã Illyrico, uti carmina in eo adhuc in pariete demõstrant. Xystus III. Ro. sedit an. VIII. di. xi. Valentiniano II. Im. basilicã diuæ genitricis ad Macellũ Liuiæ, quæ ad præsepe dicta est: deinde S. Maria maior miraculo niuis, impẽsa Ioãnis Patricij extructã dedicauit, ut prima tẽpli facies pictura ostẽdit. Hic à Basso presbytero accusatus, calumniã in concilio episcoporũ discussit, ex quo Bassus à Valentiniano in exilium pulsus est. Leo Tuscus Martiano & Leone primo Im. sedit an. XXI. Men. i. di. xiij. Inter uiros doctrina, eloquio & sanctitate præcipuos cõnumeratur. Epistolas, sermones plurimos reliquit. Attilæ Hunnorum regi occurrens ad amnẽ Ticinum furorem eius sola oratione compressit. Cõcilium quartũ Chalcidonẽse celebrauit, in q̃ Nestorius dãnatus. Hilarius Sardus Leone primo imperãte, sedit an. VII. Men. iij. di. x. Sepultus in cœmiterio S. Laurẽtij. Instituit ne Põtifices sibi deinceps successorẽ deligerẽt. Scripsit epistolas tris synodos cõfirmãtes, Nicenã, Ephesinã, & Chalcidonẽsem. In baptismo Cõstantinianæ basilicæ tria addidit sacella, Ioãnis Baptistę, Euãgelistę, & S. Crucis. Simplicius Tyburs Leone II. & Zenone Imp. sedit an. XV. M. i. di. vij. Stephani basilicã in Cœlio mõte dedicauit. Itẽ Andreæ apostoli haud ꝓcul à S. Maria ad pręsepe, ubi adhuc uestigia uidetᷓ & carmina inscripta leguntᷓ. Sanctæ quoq; Vibianæ ad palatiũ Licinianũ. Instituit præterea ne q̃s inuitus episcopus deligeretᷓ. Et ne quis clericus pos-

sessionẽ sacerdotij ab homine extra sacra acciperet. Felix III. Ro. è regione Fasciolæ regnante in Italia Theodorico: sepultus in basilica Pauli, sedit an. VIII. Men. xi. dies xvij. Instituit ut tẽpla à solis Præsulibus consecrarentur. Gelasius Afer Theodorico regnãte, sedit an. III. Men. viij. Constituit ut clericorũ ordinationes quater in anno tantũ fierẽt, dieq; sabbati. Vir sanè doctus est habitus, multaq; contra Manichæos conscripsit, eorũq; libros cremauit, hymnos primos qui in templis canerentur ad imitationẽ S. Ambrosii edidit. Anastasius II. Ro. Theodorico regnante, sedit annos II. uir parum secunda fama, ut qui Acacium hæreticum quem primo expulit, ab exilio reuocare tẽtauit. Quare ulto re deo dum in secessu uentrẽ soluit, subito occubuit teste Gratiano. Symmachus Sardus Theodorico regnante, sedit an. XV. Men. vi. dies xxv. Multa passus tradit̃, dũ Laurentiũ quendam primo alij deligunt: dein Petrum episcopum Altinum fauente Theodorico, omnia tandem superauit in Synodo sese excusans eiectis inimicis. Constituit ne q̃s clericus cum muliere nisi sanguine coniuncta habitaret. Plura insuper templa ædificauit, primũ Andreæ prope Petri basilicã: deinde Agathæ in fundo Lardario, diui Pancratij, Syluestri quoq; & Martini iuxta Traiani Thermas. Apsidem in basilica Pauli renouauit, habitacula casulasq; pauperib. prope Petri & Pauli basilicas extruxit, eosq; cõtinuo sustentauit. Sed & episcopos aliosq; in exilijs agentes opib. iuuit. Ormisda Frusinonius Theodorico regnante & Iustino seniore Imp. sedit an. IX. di. xviij. sepultus in basilica Petri. Synodum prouincialem hortante Theodorico apud urbẽ habuit ubi multa utilia cõstituit. Ioannes Tuscus sedit an II. Men. viij. Theodorico regnante, à quo in carcerẽ Rauennæ cõiectis pedore occubuit, relatus Romã in basilica Petri sepultus, catalogoq; martyrum adscriptus. Causa fuit quod missus à Theoderico ad Iustinũ ut Arrianos restitueret, minime placita retulit. Cõstituit inter alia ut spoliatus ante omnia restitueret̃. Felix IIII. Samnius Iustiniano Imp. sedit an. IIII. Men. ij. di. xiij. Templũ Cosmæ & Damiani apud Romanũ forũ, quod carmen adhuc in eo scriptũ indicat, ædificauit. Saturnini basilicã uia Salaria restituit. Quodq; morientes ungerent̃ instituit. Bonifac. II. Ro. Iustiniano Imp. sedit an. ij. Men. iiij. sepultus in basilica Petri. Ioãnes II. Ro. sedit an. ij. Men. iiij. sepultus in basil. Petri. Agapitus Ro. Iustiniano Imp. sedit annũ. Missus à Theodato rege Gothorũ ad Iustinianũ orator de excusanda morte Amalasuntæ cuius author fuerat, cõciliato Imperatore ab eodẽ de Eutychiana secta tentatus cõstantissime renuendo effecit, ut Imperator ipse ad sanitatẽ rediret, Anthemiumq; eius authorem mali Præsulẽ Constantinopolitanum in exilium pelleret. Agapitus Cõstantinopoli paulo post mortuus, & in urbẽ relatus, ac in basilica Petri sepultus est. Syluerius Campanus Iustiniano Imp. sedit annũ, Men. v. dies xij. uir sanctus ac ferè martyr, calumniam passus apud Bellisarium, accusante Vigilio diacono & Theodora Iustiniani ac Antonina Bellisarij uxorib. instigãtibus, coactus Pontificatu se abdicare & insula Pontia in exilio mori, quod Anthemiũ episcopum reducere ab exilio noluerit. Vigilius Ro. Iustiniano Imp. sedit an. XVII. Men. vi. dies xxvij. Hic suffectus in locum Syluerij, fauentibus Theodato rege & Theodora, ex eadem causa qua & ille plectitur, dum contra conuentum inter eos Anthemium episcopum hæreticum ab exilio reducere recusat. Itaq; Constantinopolim uocatus uarijs cõtumelijs uerberibusq; adfectus fuit, in quib. & extinctus ueterẽ culpã optimo fine pensauit, relatus in urbẽ & apud sanctũ Marcellũ uia Salaria sepultus. Ab hoc itẽ quinta Synodus Constantinopoli celebrata, ubi contra Theodorũ Coriarium constitutũ, ut Maria θεοτόκος, id est, dei mater appellaret̃. Anno d.lx. Pelagius Ro. Iustiniano Im. sedit an. XI. di. xix. Constituit ut Clerici vij. horas Canonicas q̃tidie obirent. Quodq; quadragesimæ tẽpore hora ix. posset presbyter sacrificare: sepultus in basilica Petri Ioan. III. Ro. Iustino iuniore Imp. sedit an. XII. Men. vij. di. xxvi. Narseti eunucho amicissimus fuit, eiq; cõsulatũ impetrauit. Ædem apostolorũ Philippi & Iacobi à Vigilio inchoatã absoluit. Benedictus Romanus Mauricio Imp. sedit an. IIII. Men. dies xxviij. Pelagius II. Rom. Mauricio Imp. sedit an. X. Men. ij. dies x. Statim renunciatus Pontifex misit Gregorium qui ei postea successit, tunc diaconum, ad Mauricium Constantinopolim sese excusatũ, quamobrem eius consensum ob rerum turbationẽ non expectasset. Basilicam Laurentij martyris extruxit. Gregorius Ro. Maricio Im. sedit an. XIII. Men. vi. dies x. sepultus in basilica Petri sub ara diui Andreæ. Huius paulo altius uita recẽsenda. Hic Gordiano

senatore

senatore natus, quod doctrinæ religioniq; aptus uideret puer, ac disciplinis liberalib. imbutus esset, diaconus ordinat. Sex in Sicilia cœnobia sua impensa ædificauit, domũq; paternã Romæ prope Septizoniũ, templũ diuo Andreæ dicauit. Missus dein Cõstantinopolim à Pelagio excusatũ quod decreto Cæsaris nõ expectato propter tumultũ necessario sumpsit officiũ, simul & rogatũ auxilia cõtra Longobardos, quę sanè omnia facũdia, modestiaq; fretus obtinuit. Multis uero post annis quib. habitu monachi deo seruiebat, Põtifex renũciatus è uestigio ad Imperatorẽ mittit rogatũ, ut electionẽ minime ratã haberet. At ille cõtrà mandauit, gratias agens clero populoq; Ro. q̃ talẽ uirum delegissent. Itaq; Gregorius sumpta ꝓuincia, dies noctesq; nunc scribẽdo aut orãdo agebat. Cerimonias quib. nũc utunt in templis, modũq; chori & psalmodiæ primus instituit. Agilulphũ Longobardorũ regẽ ex Arriano orthodoxum fecit persuasione Teudelindæ uxoris, cui Gregorius Dialogorũ libros dicauit. Mauricio principi clericos ad militiã cogẽti, & rursus Patriarchæ Cõstantinopolitano Oecumenicũ se dicenti acriter restitit, dictitans qđ Petro Ro. Põtifici traditæ fuissent claues, meminisseq; debere humilitatis generis sui, q̃ dei benignitate ex Notario Comes excubitorũ, & ex comite Cæsar, ex Cæsare Imperator esset factus. Pestẽ maximã Romę supplicationib. precibusq;, quas rogationes uocãt, factis, omni ætate, ordine, sexu, interuenientib. sedauit: placatũ deũ angelus illi arci Romanæ præsidẽs gladiũ cruentũ in uaginã cõdens indicauit. Fert & præcipuas Romę statuas, & quicqd erat mirandi operis in Tyberim præcipitari iussisse, ne mortales à religione nuper instituta sua specie distraherent. Qđ mihi sanè uerisimile uidet. Scripsit libros Moraliũ, in Iob, Homiliasq;, quas nõnulli cęteris doctorũ scriptis in eo genere pręferũt: libros etiã tris Dialogorũ, alias item in prophetas ac sacros libros enarrationes, imitatus ante oẽs Augustinũ, ut ipsius scripta planè fatent, sermõe dulci pariq; præceptis quę tradidit charactere, numerisq; semp idẽ & antithetis frequẽs. Sabinianus cuius patria ignorat Phoca Imp. sedit annũ, Men. v. di. ix. Horas diei sono tintinnabulorũ distinxit. Gregorij iam defuncti laudib. obtrectauit, q̃ ecclesiæ patrimonium popularis gratiæ causa dissipauerat. Bonifac. III. Ro. sedit Men. viij. di. xxviij. sepultus in basil. Petri. Bonifac. IIII. è Valeria Marsorũ urbe, Phoca Imp. à quo & Pantheõ impetrauit, ut diuæ Genitrici omnibusq; sanctis dedicaret, sedit an. VI. Men. viij. di. xij. Domũ suã cœnobiũ fecit, possessionib. etiã paternis ei cõcessis. Deusdedit Ro. Heraclio Im. sedit an. IIII. sepultus in basilica Petri, uir optimus, deoq; acceptus ex eo signo putat, q̃ quendã obuiũ pauperẽ elephantiæ morbo correptũ, solo osculo sanauit. Fuit enim ea tẽpestate quædã elephantia seu scabies, nouũ genus impetiginis, quę toto corpore diffusa homines uix dignoscẽdos reddebat. Quę rursus nostra ætate, an. MCCCCXCVI. cœpit in omni ferè Europa nullo remedio. Bonifac. V. Cãpanus Heraclio Im. sedit an. V. dies x. uir laudatissimus, instituit ut ad tẽpla cõfugientes salui essent. Honorius Cãpanus Heraclio Imp. sedit an. xij. Men. x. di. xvij. sepultus in basil. Petri, quã tegulis æneis è tẽplo Romuli ablatis operuit. Agnedis uia Nomentana, ut carmẽ indicat, Pãcratij quoq; uia Aurelia templa restituit aliaq; à fundamẽtis extruxit, ut Anastasii ad aquas Salinas. S. Quatuor Coronatorũ. Cyriaci uia Ostiẽsi milliario septimo. Seuerini Tybure. Hoc tẽpore Mahumetes caput extulit. Seuerinus Ro. Heraclio Imp. sedit annũ: sepultus in basil. Petri Ioan. IIII. Delmata Heraclio Imp. sedit annũ. Men. viij. di. ix. sepultus in Basilica Petri. Theodorus Græcus Heraclio Imp. sedit an. VI. Men. v. di. xviij. sepultus basil. Petri. Martinus Tudertinus Cõstantino III. Im. sedit an. VI. Men. i. di. xxv. Hic multa passus Imperatoris iussu, q̃ Pyrrhũ, Sergiũ, Paulũ patriarchas Cõstãtinopolitanos hæreticos iudicauerat. Missi itaq; prius Olympius frustra, deinde Theodorus exarchi ad eũ capiendũ fuere: iniecta collo catena specie salutationis à Theodoro mittit Cõstantinopolim: inde à Cõstantino in exiliũ Chersonam pulsus, ibiq; extinctus inter sanctos colit. Eugenius Ro. Cõstantino III. Im. sedit an. II. Men. ix. Statuit Gratiano etiã teste, ut episcopi carcerẽ haberent ad plectenda clericorũ delicta. Vitellianus Signinus Cõstãtino III. Im. sedit an. XIII. Men. vi. Cantũ & Naula quæ organa appellant in tẽplis instituit. Adeodatus Ro. sedit an. IIII. Men. ij. di. v. prius monachus in cœnobio S. Erasmi in Cælio monte, qđ postea sumptuosius auxit. Donus Ro. sedit an. IIII. Strauit marmore atriũ basil. Petri, qđ Paradisum appellãt. Apostolorũ uia Ostiẽsi, & Euphemię tẽpla restituit. Bœotianũ cœnobiũ Romanis incolẽdũ tradidit.

Fama

Fama quoq; sanctitatis eius permota Rauẽnas ecclesia quæ Allocephalis appellata est, cõsentiente Theodoro eius Præsule, Romano se Põtifici subdidit. Agatho Siculus Constantino IIII. Imp. Sedit annos ij. Men. vi. dies xxv. Sextã Synodũ cõtra Monothelitas Cõstantinopoli celebrauit. Tanta alioquin sanctitate ut obuiũ quendã leprosum osculo liberauerit. Leo II. Siculus sedit Men. x. Instituit q̃tidie baptismũ fieri necessitate urgente, præterea pacis osculũ in tẽplis. Benedictus II. Ro. sedit an. x. dies xij. Ea fuit authoritate simul & sanctitate, ut Cõstantinus IIII. eius causa decreuerit, ut deinceps Ro. Põtifex absq; cõsensu Imperatoris, aut Exarchi, populo præesset. Qđ postea nõ diu fuit obseruatũ. Præterea S. Laurentij in Lucina, & Valentini martyris tẽpla restituit. Ioannes V. Antiochenus Iustiniano II. Im. sedit annũ, dies x. Apud Lateranũ à trib. episcopis, Ostiensi, Portuẽsi, & Veliterno se cõsecrari iussit. Quẽ ritũ postea successores seruauere. Conon Thrax sedit Men. x. dies iij. Sergius Antiochenus sedit an. XIIII. Men. ix. dies xiiij. Iustiniano II. Im. Sub quo multa passus est qđ cõciliũ cõtra Monothelitas cõprobaret. Missus Zacharias Protospatharius qui eũ caperet, fauẽte po. Ro. Pontifici, parũ abfuit quin interficeret. Eius nominis sanctitate permoti Saxones Christiani tunc primũ facti sunt. Ioan. VI. Græcus, Iustiniano II. Im. sedit an. III. Men. iij. Martyr ut putat̃: sub quo autem passus aut quamobrẽ, non satis constat: sepultus in cœmiterio Callisti, ut etiã existimat̃ Ioan. VII. Græcus, sedit an. XI. Men. viij. dies xviij. Sisinius siue Sosinus natione Syrus, sedit dies xx. sepultus in basilica Petri. Cõstantinus Syrus, sedit an. VII. dies xv. sepultus in basilica Petri. Et honore præcipuo apud Iustinianũ II. fuit, à q̃ adcersitus Cõstantinopolim Nicomediæ obuiũ eũ habuit, q̃ ueniã præteritorũ ab eo supplex petijt. Gregorius II. Ro. Leone III. Imp. sedit an. XV. Men. ix. di. x. passus multa sub eodẽ q; imagines tollere noluerit. Paternã domũ cœnobiũ S. Agathæ cõsecrauit, mœnia urbis ex parte restituit. Greg. III. Syrus, sedit an. x. Men. viij di. xxi. Leone IIII. Imp. Quẽ ob sublatas imagines, de Synodi celebratæ sentẽtia sacris interdixit. Ex quo obsidẽte Limprãdo Lõgobardorũ rege Romã, ad auxiliũ Caroli Martelli confugit: ille sola legatione cõpatrẽ (uti uulgo nũc uocat) suũ ab incepto amouit. Multa tẽpla restituit. Tectũ inter alia S. Chrysogoni, ubi & monachos collocauit fundisq; ditauit. Zacharias Gręcus Pipino regnãte, sedit an. x. Men. iij. sepultus in basilica Petri. Dialogũ Gregorij in Græcũ uertit sermonẽ. Porticũ Lateranẽsi basilicæ extruxit. Limprãdũ ducẽ Spoletinũ urbẽ uexantẽ cũ frustra legatiõe rogasset, ipse demũ castra petẽs aspectus reuerẽtia remouit. Pipinũ Caroli Magni patrẽ & maiorẽ domus, Frãciæ regẽ cõstituit. Stephanus II. Ro. Pipino regnante sedit an. V. Men. i. Hic Roma obsessa ab Aistulpho, prius ad deũ tẽplaq; confugit, lustrata cũ apostolorũ caluarijs ac supplicationib. urbe. Deinde à Cõstantino VI. Imp. cũ frustra auxilia expectasset, ad Pipinũ mittit rogatũ uti subueniret. Ille ad se iussũ uenire magno excepit honore, Carolo filio centũ millib. passuũ obuiã misso. Reuertens breui post tempore sublatis inimicis, morit̃ in urbe, ac in Petri basilica tumulat̃. Paulus Ro. Pipino regnante, sedit an. x. Men. x. Morit̃ in basilica Pauli. Delatus in Vaticanũ. Vir mira in pauperes pietate: ipse solitus obire Xenodochia & carceres, miseros, & præsentia, & re iuuabat. Stephanus III. Siculus Pipino regnãte, sedit an. iij. Men. v. dies. xxviij. Cõciliũ Lateranẽse celebrauit, ubi Cõstantinũ Pseudopontificẽ dãnauit. Instituitq; uti imagines restituerent̃ cõtra cõciliũ Cõstantinopolitanũ, aliaq; cõplura utilia. Quib. peractis supplicatiões egit à Laterano ad Petri basilicã nudis pedib. Hadrianus Ro. Carolo regnãte. Quẽ uocatũ ad liberandũ ab obsidione Desyderij Romã, in gradib. basilicæ Petri honorifice excepit. Cui obuiã ꝓcesserant tria milia Iudicũ. Sic eñ Bibliothecarius & recentiores historici, uiros Senatores ac claros appellãt. Aquæductus plurimos urbis restituit, strauit marmorib. atriũ basilicę Pauli. Instituit in atrio Lateranẽsi quotidie centũ pauperes alerẽtur, sedit an. XXIII. Men. x. di. xviij. Leo III. Ro. Carolo Magno regnãte, sedit an. XX. Men. x. di. ix. uir doctrina, bonitateq; præstãs. Dũ supplicatiões agit à Greg. institutas apud ędẽ Syluestri captus, Paschalis Primicerij & Cãpuli presbyteri fraudibus, ac ferè ad mortẽ cęsus in cœnobiũ S. Erasmi relegat̃. inde cubicularij sui arte, clã in Vaticanũ, inde ad ducẽ Spoletinũ, postremo in Galliã ad Carol. cõfugit, q̃ honorifice exceptus pauloq; post remissus est. Mox Carolo Ro. aduenieẽte, in basi. Petri iureiurãdo adfirmauit se innoxiũ esse. Quare absolutus corã pop. & de accusatorib. pœna sumpta est. Carolus ob eius

egregia merita Imperator factus. Stephanus IIII. Romanus Ludouico Pio Imp. sedit an. III. Men. vij. Statim ad Ludouicũ in Galliã proficiscit ignota de causa, concurrente magna mortaliũ frequẽtia spectatũ. Reuertẽs secum crucẽ auream Petri Basilicæ à rege dono datã uexit: sepultus in eadẽ basilica. Paschalis Romanus Ludouico Pio Imp. sedit an. VII. Men. iij. dies xviij. Excusauit sese apud Imperatorẽ, quod in Pontificatu ineũdo eius cõsensum non expectasset, quẽ ille nõ solum ratum habuit, sed & liberã episcoporũ deligendorũ potestatẽ summis Pontificib. tradidit: cũ antea ea de re cõsulerent Imperatores ex priuilegio ab Hadriano Carolo cõcesso, uti refert bibliothecarius. Pascalis ędẽ Praxedis extruxit iuxta ueterẽ. Templaq; Cæciliæ ac S. Mariæ ad pręsepe restituit: sepultus in basilica Petri. Eugenius II. Ro. Ludouico Pio Imp. sedit an. IIII. uir optimus existimatus. Valentinus Ro. nondũ presbyter ob merita Põtifex renunciatus. Die xl. decessit. Gregorius IIII. Ro. Ludouico Pio Imp. nõ prius Pontificatũ inijt, quàm Imperatoris cõsensum per legatos expectasset. Cuius etiã hortatu celebritatẽ omniũ sanctorũ instituit. Corpus diui Gregorij ubi nunc iacet transtulit, sedit an. VI. Sergius II. Ro. Lotario Im. sedit an. II. Men. iij. Hic os porci prius appellatus, nomine ob turpitudinẽ mutato initiũ dedit mutandorũ nominũ successoribus. Vir fuit frugi, Ludouici filios ad concordiã reduxit, Imperio Lotario adiudicato. Cuius filius Ludouicus Romã ueniẽs, magna prius strage facta, tandẽ honoribus excipitur, à Põtifice perductus manu ad Petri Basilicę ualuas, interrogatusq; ante templi ingressum adfirmauit se cũ pace uenisse. Leo IIII. Ludouico II. Imp. sedit an. viij. Men. iij. dies vi. sepultus in basilica Petri. Hoc tẽpore Saraceni in Vaticanũ usq; uenere, incensisq; Petri Basilicæ foribus à po. Ro. repressi Ostiã sese recepere. Quò Leo cũ exercitu se cõferens, orationeq; facta, Deus cuius dextra pauci magnã hostiũ multitudinẽ fugauerunt: reuersusq;, Vaticanũ V. annorũ spatio mœnib. cinxit. Ciuitatemq; Leoninã appellauit, ac Corsis à Saracenis expulsis inhabitãdã dedit. In cuius portis supplicia ad deũ uerba iussit inscribi. Fores incensas basilicæ ex argẽto restituit, turrimq; quã nunc in Vaticano cernimus excitauit. Templũ S. Mariæ nouæ extruxit. Crucẽ quã Carolus olim Lateranensi basilicæ dono dederat, furto gemmis spoliatã rursus exornauit. Basiliscũ perniciosum serpentis genus, qui halitu multos mortales necauerat, è fornice S. Luciæ in Orphea fusis ante deũ precib. expulit. Irruptionis huius Saracenorũ memoriã testat inscriptio marmoris, quæ adhuc extat apud ædẽ Michaelis in Vaticano. Ioannes Scotus alter à religioso, hoc tẽpore utraq; lingua doctus dicit fuisse, qui iussu Caroli regis Dionysii hierarchiã cõuertit. Ioan. VII. Anglicus, quẽ dissimulato uiri habitu dicũt fœminã alioquin doctissimã fuisse, deprehẽsamq; in uia apud S. Clemẽtem quãdo peperit. Benedictus III. Ro. sedit an. II. Men. vi. dies ix. sepultus pro foribus Basilicæ Petri, uir imprimis bonus ac planè religiosus, ut qui flens ac penè inuitus Põtifex declaratus, triduo statim ieiunijs supplicijsq; uacaret. Nicolaus Rom. Ludouico II. Im. Qui Romæ tunc erat magnaq; inter eos amicitia intercessit. Regẽ Bulgarorũ cũ tota prouincia ad religionẽ deduxit, episcopis ad eos missis. Multaq; utilia cõstituit, inter quæ ne quis concubinã habenti presbytero ac sacrificanti interesset, ut testat Gratianus. Ad hunc Michael Theophili legatos salutatũ cũ muneribus misit. Sedit an. IX. Men. ij. dies xx. Hadrianus II. Ro. Ludouico II. Imp. sedit an. v. Men. ix. uir optimus pro quo Ludouicus absens per legatos gratias egit po. Ro. Ioannes VIII. tris è successione Imperatores diademate redimiuit, ut in historia Gallorũ satis ostendit, Carolũ II. Ludo. III. & Carolũ III. ex quibus Ludouicũ etiã Romanis inuitis, ob quã rem in uincula cõiectus, deinde elapsus in Galliã aufugit, redijt post annũ. Præterea uitam S. Gregorij quatuor libris explicuit, sedit annos x. dies ij. Hoc tempore Saraceni Casinense cœnobiũ uastauerunt. Martinus II. Gallus, sedit annum, Men. v. Põtificatũ malis artibus adeptus. Hadrianus III. Ro. Carolo III. Imp. sedit annum, Menses tres. Hic capta occasione per absentiã Caroli qui contra Normandos res gerebat, prius retulit ne in creando Pontifice Im. consensus expectaretur, teste Gratiano. Stephanus V. Ro. ex uia lata, sedit annos V. dies xi. Formosus episcopus Portuẽsis largitione Põtificatũ adeptus Bonifacius VI. Tuscus sedit diebus xxv. Stephanus VI. Romanus, Carolo III. Imp. sedit annum, Men. iij. Formosi cadauer erutum è sepulchro cõtumelijs adfici iussit, antiquũ ob odium. Romanus patria Romanus Carolo III. Im. sedit Men. iij. Stephani acta infirmauit. Theodorus II.

sedit

sedit dies xxx.Formosi acta in integrum restituit.Ioãnes IX. Romanus,sedit an.II.dies xv.Benedictus IIII.Ro.sedit an.III.men.iiij.Leo V. cuius patria ignorat̃, sedit dies xl. Christophorus cuius etiã patria ignorat̃,sedit men. vij. Largitione Pontificatũ adeptus eijcit̃,cœnobioq́ addicit̃.Nam & cœnobia solatia tunc miserorũ erant, decoctorũ refugiũ.Sergius III.Romanus,Berengario primo Imp.sedit annos vij.men.iiij. dies xvi. ob ueteres iras Formosi cadauer iterũ erutũ in Tyberim proiecit.Anastasius Romanus, sedit annos II.Lando Ro.sedit annũ,men. v. Ioannes X. Rom. Berengario Imp.sedit an. XIII.Men.xi.dies iij.Hic unà cum Alberico Hetruriæ Marchione de Saracenis,qui diuersa Italiæ loca maxime in Campania occupauerant,triumphũ Romã retulit. Veniens post hac in dissidiũ cũ Pontifice, Albericus Pannonios in Italiã uocauit, qui & Hetruriã & Galliam Cisalpinam uastauerãt.Ipse demum Pontifex à Romanis captus ceruicali in os cõiecto necat̃.Hoc tẽpore Anthropomorphitæ fuerunt deũ humano corpore ponẽtes,quorũ errorẽ Fantinus Præsul Veronensis disertissime redarguit. Leo VI. Ro. sedit Men.vij.dies xv.Stephanus VII.Rom.sedit annos II. Berengario III.Imp.Ioannes xi. Romanus,sedit annos iiij.Men.x.dies xv.Leo VII.Roma.sedit annos III.Men.vi.dies x.nil memoria dignũ gessit.Stephanus VIII.Germanus,sedit an. III. Men.iiij. dies xij. Martinus III.Ro.sedit an.III.Men.vi.dies x.Agapitus II. Roma. Berengario iij.Imp. contra quem Othonem è Germania uocauit, sedit an.IX. Men. vi.dies x.Ioannes XII. Romæ è regiõe uiæ latę,uir sanè sceleratus.Quamobrẽ cõtra eũ Otho uocatus à Romanis.Ille in ultionem è duobus Cardinalibus qui causa huius facti fuere,alteri manũ,alteri nasum abscidit.Coactus est tandem eum diademate redimire.Post hæc ab eodẽ admonitus,ut à uitijs & insania resipisceret,minime paruit.Quare fugiens ob metũ in latebris extinctus est.Sedit an.IIII.Men.x.dies xv.Benedictus V.Ro.sedit Menses ij.dies v.Othone Imper.Hic delectus à Clero & po.Ro.eo tempore quo Ioannes deiectus fuit, & Leo VIII.ab Othone surrogatus.Quãobrẽ Otho hostiliter omnia inuadens, Romanos perterrefecit,& uoti cõpos eos iureiurãdo adegit, nihil immutaturos. Relicto dein Leone Benedictũ secũ in Germaniã duxit,ubi ille ex animi dolore decessit.Leo VIII.sedit annum,Men.iiij.Cuius historiã in Benedicto supra enarrato cõmemoraui.Ioannes XIII. Ro.Othone Imp.sedit an.VI.Men.x.dies x.pulsus à Romanis,ab Othone deinde restitutus.Qui & Decarchones Romanorũ propterea laqueo suspendit, & urbis Præfectũ multis adfectũ cõtumelijs in exiliũ misit. Benedictus VI. Romanus Othone Imp. sedit annũ,Men.vi.A Cincio potente ciue Romano in molẽ Hadriani cõiectus ac fame mori coactus est.Donus II. Romanus sedit annũ.Men.vi.Bonifacius VII.sedit Men.vi.dies xij.uir sacrilegus,qui bonorum cõspiratione relinquere urbẽ coactus,omĩa sacra preciosa secum Constantinopolim fugiens abstulit, quibus diuenditis paulo post audacior factus redijt.Ioannẽ Diaconũ Cardinalẽ exoculauit.Ipse mox turpissime extinctus est.Benedictus VII.Romanus Othone II.Imp. sedit an. viij. Men. vi. Ioannes XIIII.Ro.ut quidã dicunt Papiẽsis,tertio q̃ electus fuit mẽse à Romanis in molẽ Hadriani cõiectus, moriq́ cõpulsus est.Ioannes XV.Ro.à Clero odium ob impietatem sustinuit, quartoq́ decessit mense.Ioannes XVI.Romanus Othone III. Imp.cuius auxiliũ implorauit,pulsus à Crescentio Cos.Romano in Hetruriam.Quo timore perterritus Crescẽtius & Põtificem reduxit,& ad genua ei procumbẽs ueniã præteritorum petijt. Hic enim Hadriani molẽ occupauerat,ex quo arx Crescẽtij dicebatur.Sedit Ioan.an.x.Men.vi.dies x.Gregorius V.Saxo genere,Othonis III.ꝓpinquus,pulsus à Crescẽtio Cos. suffecto Pseudo pontifice quodã Ioãne,ab ipso Othone restituit̃,qui primo in arce Crescentiũ Cos. & Ioannem obsedit.Illi spe ueniæ supplices ad Imperatorẽ adeũtes,alter in uia trucidat̃, alter Ioãnes exoculat̃.Hic instituit ut deinceps Imperatores Romani à sex Germanis uiris addito rege Boemiæ legerẽt̃.Ii sunt Coloniẽsis & Magũtinus,& Treuereñ.Præsules.Dux Saxoniæ.Comes Palatinus.March.Brãdeburgensis,an.M.II.Sedit an.II.Men.vij.Huius elogium sepulchri cõditi apud aram diui Gregorij in basilica Petri uitã eius testãs,legitur hodie his uersib. barbaris.Hic quẽ claudit humus,oculis uultuq́ decorũ Papa fuit Quintus nomine Gregorius.Ante tñ Bruno Francorũ regia proles. Filius Othonis de genitrice Iudith.Lingua Teuthonicus, Vuangia doctus in urbe. Sed Iuuenis Cathedrã sedit apostolicã.Ad binos annos & menses circiter octo,Ter seno Septẽbruo cõmemo

rãte dies, Pauperib. diues p̃ ſingula ſabbata ueſtes Diuiſit numero cautus apoſtolico. Vſus Frãciſca uulgari, & uoce Latina, Inſtituit populos eloquio triplici. Tertius Otho ſibi Petri cõmiſit ouile, Cognatis manibus unctus in imperiũ. Exuit at poſtquã terrenæ uincula carnis, Æquiuoci dextro ſubſtituit lateri. Deceſſit XII. calendas Martij. Ioannes XVII. Græcus, præſul Placentinus, quẽ ſupra dixi, à Creſcentio per ſeditionẽ creatum, & ab Othone eiectum, ſedit menſes X. Syluester II. Gallicus, Othone III. imperante: ſedit annos IIII. mẽſem I. dies X. Hic olim monachus Hiſpali artibus liberalibus eruditus, mox per largitionem ſacerdotia, poſtremo pontificatum adeptus, dæmonẽ malum de uitæ longitudine cõſuluit: ille reſpondit, ut caueret Hieruſalem. Imprudens Syluester in æde ſanctæ crucis Hieruſalem dicta ſacrificans, diem extremum adeſſe ſenſit. Faſſus igitur delictum, publice iuſſit moriens, ut eius cadauer equis daretur trahẽdum, ubi demum illi cõquieuiſſent ibi tumulari. Diuina igitur prouidentia ad baſilicam Lateranenſem peruenere, ubi & ſepultus. Ioannes XVIII. ignobilis, ſedit menſes IIII. dies XX. Ioannes XIX. Romanus, è regione Pontis, ſedit annos IIII. menſes IIII. Sergius IIII. Romanus, ſedit annos II. menſes VI. uir ſanè probus. Benedictus VIII. Tuſculanus, Henrico imperante, quem Romæ diademate redimiuit, ſedit annos XI. menſem I. dies XII. Ioannes XX. Romanus, Conradum imperatorem diademate redimiuit. ſedit annos IX. dies IX. Declaratus nullis antea initiatus ſacris. Vexatus inſuper à Romanis, ab eodem Cõrado defenditur. Deniq; eius uita magnopere laudat̃. Benedictus IX. Tuſculanus Benedicti VIII. nepos, ſedit annos X. mẽſes IIII. dies XIIII. uir probroſus et infamis. Quare à populo Romano pulſus Syluestro III. ſuffecto, deinde reſtitutus. Syluester III. Romanus expulſo Benedicto per factionẽ ſurrogatus, tantũ dies XXXIX. Gregorius VI. Henrico II. imperãte, ſedit annos II. mẽſes III. in eo tumultu ac ſchiſmate creatus, quo Benedictus VIII. fugatus eſt. Sed Henricus celebrata ſynodo, & Benedictũ & Syluestrũ, & Gregorium coegit ſe põtificatibus abdicare, Clementeq; II. fecit. Clemens II. præſul Bãbergẽſis in ſynodo, uti ſupra diximus, factus Henrico II. cogẽte, quẽ poſtea diademate redimiuit, ſedit mẽſes IX. dies VII. Damaſus II. Bauarus natiõe, per uim nulloq; populi cõſenſu põtificatũ occupat, in quo uixit dies XXIII. Leo IX. Alemanus ab Henrico II. imperat. Romã miſſus, petẽtib. Romanis, quibus ob uitia cleri quotidie peiores eligentis, neceſſe fuit ad imperatorẽ cõfugere. Huic igit̃ Romã uenienti Ildebrãdus Soanenſis qui poſtea Gregorius VII. fuit, fit obuiã, hominemq; hortat̃, ut priuato habitu ueniret, electus ab eo qui poteſtatẽ eligendi nõ haberet. Cui cum uir iuſtiſſimus paruiſſet, iterum à clero eligit̃. Ildebrãdus ab eo cardinalis ſtatim factus eſt. Huius igit̃ pontificis iuſtitia portẽto quodam ex leproſo dicitur emicuiſſe, quem in lecto ſuo collocari mandauerat, nec mane poſtea uiſum Chriſtũ putatũ. Hic etiã ut ſcribit Pandulfus oſtiarius Lateranenſis, Normannos in Apuliam adcerſiuit cõtra Grecos & Saracenos omnia cõtumaciter occupantes: ipſe quoq; eò ſimul adceſſit. Hos tñ poſtea ſæpe nocentes diuerſi ſenſere põtifices. Leonis hoc factum quanquã ex animo pio ſanctoq; uiro, nequaquã laudat archiepiſcopus Florentiæ ex autoritate Ioannis de Columna, dictitantis minime eum facere oportuiſſe quod Petro prohibitum, Mitte gladiũ tuum in uaginam. Petrus etiam Damianus in quodam opuſculo dãnat clericos, qui pro tuendo iure rerum externarum certant, aut bello intereſſe ſtudẽt. Nam & Gregorius rapinas iniuriasq; plures à Lõgobardis eſt paſſus: Ambroſius itẽ ab Arrianis: uterq; ſola patientia dimicauit. Simile Leonis facto, illud quoq; Vrbani III. fuit, qui Carolũ è Gallia, cõtra Manfredũ excitauit. Ambo ut idem præſul ait, rem ſuſcepere ſuperuacaneam, cũ externa Chriſtus minime curare mãdauerit: ſedit annos V. menſes II. dies VI. Victor ſecundus, Bauarus natione, Henrico II. imper. & cõſentiente ſynodũ Florẽtiæ habuit. ubi multos preſules & largitiõis & luxuriæ nomine notatos deiecit: ſedit annos II. mẽſes III. dies XIIII. Stephanus IX. natione Lotaringus, Caſinẽſis abbas, Henrico tertio imperante: morit̃ mẽſe VII. ibiq; ſepultus. Huius opera Mediolanenſis eccleſia Romano põtifici obtẽperauit, quæ annis CC. ſe ſubtraxerat. Benedictus X. Veliternus, ſedit menſes nouem, dies XX. per factionem quorundam nobilium factus, diſſentiẽte clero, eijcit̃: Velitriſq; unde erat, exulauit. Nicolaus II. Sabaudienſis præſul Florẽtinus, Gerardus antea uocatus, abrogato Benedicto Senis creat̃: uir morib. ac literatura probatiſ-

V ſimus

ſimus, Henricum III. diademate redimiuit. Robertum Guiſcardi pontificis tributariũ, regemq; Apuliæ cõſtituit. Demum concilio celebrato pontificũ electionem ad cardinales tantum reduxit. Sedit annos tres Alexander II. Mediolanẽſis, Henrico III. imperante: cuius auxilio Cadolus Parmenſis electus, ad urbẽ hoſtiliter cõtendit. Captus demum, & in concilio Mantuæ celebrato ſeſe abdicans, ueniã publice petijt. Huic eñ omnis ferè Trãſpadana & Ciſalpina Gallia parebat, præter Matildẽ comitiſſam. Alexander his geſtis Romã reuertẽs, in magna exiſtimatione uixit. Sedit annos undecim, menſes quinq;, ſepultus in baſilica Lateranenſi. Gregorius VII. Soanenſis, Ildebrãdus nomine, Henrico III. imperante, ſedit annos undecim, mẽſem unum, dies tres. Hic præter omnes qd' uir pius & Chriſtianæ religiõis acerrimus defenſor fuerit, labores pertulit magnos. Primum Cincius Stephani urbis præfecti filius, nocte dominici natalis in baſilica ſanctæ Mariæ ad præſepe ſacrificantẽ adortus, ui corripit, atq; in turrim quandã Parionis cõiecit: unde & à populo Romano liberatus. Mox grauiſſimas cũ Henrico inimicitias geſſit, quod eum tanquam ſimoniæ crimine notatum & rebellẽ, ſacris interdixerat. Ex quo ille furibũdus ad urbẽ diripiendam properauit: ipſumq; in Hadriani mole obſedit: ad quẽ liberandũ Robertus Guiſcardus, Apuliæ dux, reſiſtentibus Romanis occurrit: ingreſſusq; per Flaminiam portã populabundus, fugato Henrico, pontificem obſidione ſoluit: ſecumq; duxit Salernũ, ubi & deceſſit. Nepos eius ex fratre in Septizoniũ confugiens, turpiter ſe dedidit. Victor III. abbas Caſinenſis, ſedit annum, menſes quatuor, Moritur ſuſpicione ueneni iuſſu Henrici dati. Vrbanus II. Henrico III. imperãte. Sedit annos tredecim, menſes quatuor. Acta Gregorij VI. contra ipſum Henricum ꝓbauit in cõcilio Placẽtino, fauente Matilde comitiſſa. Inde profectus apud Clarummõtem alio celebrato concilio, populos Chriſtianos ad recuperandã Hieroſolymã incendit. Reuerſus Romã. Ioannis Pagani, ciuis ſeditioſiſſimi motu omnia miſcentis, in ædes Petrileonis potentiſſimi ciuis, apud ſanctũ Nicolaum in carcere Tulliano ſeſe biennio recepit, ubi & deceſſit. Cadauer trans Tyberim clam, metu inimicorum, delatũ. Hic primus pallium Mediolanenſi archiepiſcopo tradidit: poſt eum Toletano, quẽ & primatẽ regni Hiſpaniæ fecit, Hoc item tẽpore ordo Cartuſienſium initium cepit. De quo alias. Paſcalis II. ex Flaminia oriundus, Henrico IIII. imperante. Quẽ Romam uenientem, ad gradus Petri baſilicæ excepit: ingreſſusq; unà templũ, per proditionem unà cum cardinalibus ab eo capit̃, quod non probaſſet præſules ab eo in Germania factos. Itaq; ductus ad mõtem Soractem, ibi fuit, donec compulſus eſt ei adſentiri ſimul: & eum, cuius cauſa uenerat, diademate redimire. Fuere hoc tẽpore Petrus Columna, qui Cauios pontificis oppidũ occupauit. Ptolemæus princeps Sublaquẽſis, Albam. Stephanus Corſus baſilicam Pauli, ubi caſtellum ad excurſiones fecerat. Hæ nanq; familiæ illuſtres Romę abſente pontifice, qui in Apuliã ſeceſſerat, omnia diripuere: quæ Paſcalis cum exercitu reuertens facile recuperauit: ac poſt diſceſſum imperatoris in cõcilio Lateranenſi, omnia ui facta retractauit. Sedit annos octodecim, menſes ſex. Gelaſius II. Caietanus, Hẽrico IIII. imperante, ſedit annũ, menſes decem, ſtatim renũciatus pontifex, irruptis conclauis foribus, à Cincio & Leone Fraiapanibus captus, calcibusq; petitus eſt: qd' ægreferrent nõ fuiſſe creatum unum è ſuis. Deinde in eorũ domos perductus, paulopoſt à populo Romano liberat̃. Poſtea aduentante ad urbem Henrico ſibi timens Oſtiã, deinde Ardeam, poſtremo in Apuliam cõfugit. Diſcedente autẽ Henrico, Romam reuerſus à Gregorio pſeudopõtifice ab eodẽ imperatore facto, multa paſſus eſt, latebras ob metũ quæritando. Tandẽ in ſancta Praxede dum ſacrificaret, irrũpentibus inimicis uix incolumis euaſit. Hinc in baſilicã Pauli cõuocatis cardinalibus, ſeq; eccleſiamq; cõmendãs, ex Oſtia Piſas mari aduehit̃: inde in Galliam, ubi apud cœnobiũ Cluniacenſe moritur. Cœpere hoc tẽpore Templarij apud Hieroſolymã. Calliſtus II. Burgundus, Henrico IIII. imperante, abſens, ob doctrinam & generis nobilitatem creatur. Veniens ad urbẽ Piſis, deinde Volaterris iter fecit, ut in eorũ hiſtoria cõtinetur: ędemq; Petri Volaterris dedicauit: ac parte reliquiarũ Petri & Pauli donauit: quæ ſub ara latẽtes, & diu ignoratę eruta tandem æde annis abhinc ferè xxx. impietate Florentinorũ arcis ædificandæ gratia, cũ arcula inſcripta prodierunt, prodigiumq; ex his publice uiſum: paulo poſt dum ſacrificatur, ciuẽ morbo diuturno incuruatum, ægreq; ambulantem, ſtatim liberatum, qui

adhuc

adhuc uiuit. Callistus igit̃ in primis pseudopõtificem Gregoriũ Sutrij quorundam potentum fauore sese tutantẽ, exercitu misso cepit, uitaq; donatum in cœnobium relegauit. Deinde Beneuentũ proficiscitur ad tutãdum Rogerium, fratrem Guilelmi comitis Apuliæ. Qui cõtendens Constantinopolim spe nuptiarum filiæ Alexij imper. regnum ei cũ fratre commendauerat. Reuersus inde Romam morbo adfectus, ubi primum conualuit, apud Lateranũ cõcilium celebrauit: ubi actum de supplemento Christianis mittendo, qui tunc res in Asia pro religiõe gerebãt. Sedit annos V. menses X. dies VI. Honorius II. ex agro Forocorneliensi oriundus, uir laudãdus, sedit annos V. menses II. sepultus in basilica Lateranensi. Innocẽtius II. Romanus, è regione Transtyberina, Lotario imperante, sedit annos XIIII. mens. VIII. dies VIII. Cõtra Rogeriũ Apuliæ comitẽ mouens, ab eo capit̃, pauloq; post dimittit̃, reuerẽtiæ gratia. Pontifex ei omnia præter regis titulũ, quẽ ante omnia ille optabat, cõcessit. Reuertens pseudopontificem Romæ, filiũ Petrileonis offendit: cuius metu perterritus per mare Pisas, inde in Galliam ad Philippum regẽ aufugit: apudq; Claromõtem, cõuento diuo Bernardo magnopere recreatus, conciliũ celebrat, ubi pseudopõtificem hostẽ ecclesiæ iudicauit. Inde reuersus cum Lotario imperatore, Pisis substitit: eãq; ciuitatẽ diu cum Genuensibus discordem conciliauit: Romam postremo ueniens cum eodẽ Lotario nusquam pseudopõtificẽ reperto, aliã seditionem exortam uidit, Romanorũ qui senatores, consulesq; creabãt, more uetusto, erepta sacerdotibus facultate. Quare põtifex apud Lateranũ cõcilio celebrato, multa ipsis sacerdotibus utilia statuit. Inter alia, ne quis in prædijs sacerdotalib. successorẽ sibi constituere posset. Cælestinus II. Tifernas, seu è castro Felicitatis, sedit menses V. Lucius II. Bononiensis, Conrado II. imperante, sedit menses XI. dies IIII. Hoc tempore Baliardus philosophus quidã Gallicus, ac peripateticus. Parisii pdijt, uir doctissimus, ab orthodoxis tamẽ in quibusdã aberrans, á quibus nec per synodũ iussu regis Ludouici huius gratia coactã auelli potuit, quin in loco deserto cum socijs nõnullis omne æuum abstinendo exegit. Eugenius III. Pisanus, Conrado II. imper. sedit an. VIII. dies XX. Hic cũ Romanos in seditione cœpta sub Innocentio II. perseuerantes uideret, qđ imperium adripuissent, ob metũ ad Farfense cœnobiũ aufugit, ubi cum nõ satis tutus uideretur: Tyberi Ostiam delatus, mox Pisas inde in Galliam se recepit: ubi etiã conuento diuo Bernardo, à quo monachus olim factus fuerat, maxime lætatus: Ludouico regi ex uoto contra Saracenos ire parãti, bene ac feliciter dixit. Inde illius auxilio tutus Romã reuertẽs, à ciuibus sedato tumultu humaniter exceptus est. Hinc & porticũ sanctæ Mariæ ad presepe extruxit, ut eius etiã indicat inscriptio. Anastasius IIII. Romanus sedit annos II. men. IIII. De quo nil aliud fert̃, nisi quod pulcherrimas ędes apud Pantheon ædificauit. Hadrianus IIII. Anglicus natione, Frederico Ænobarbo imperãte, sedit annos IIII. mẽses X. Imperatorẽ ipsum apud Lateranũ diademate redimiuit, aduersantibus Romanis, portãq; claudentibus. Guilelmũ Siciliæ comitem utriusq; Siciliæ regẽ creauit. Circa Vulsinios nõnulla oppida recõcinnauit: Radacophanũ in agro ac ditione nũc Senensium, arce & mœnibus munijt, ubi quandoq; habitauit. Pertæsus tandem statum Romanorũ quotidie tumultuantiũ & ei aduersantium, secessit Arignanum ubi & moritur. Relatus inde in urbem, & in basilica Petri sepultus. Alexander III. Senensis Frederico Ænobarbo imperante, sub quo multa passus est. Initiũ malorũ Victor pseudopontifex ad eũ confugiens. Alexander uero ad Gualuagnum Mediolani tunc principẽ se recepit. Quare imperator furibundus in Italiam ueniens, Mediolanum, aliasq; terras quæ cum eo cõspirauerãt, desolauit. Ex quo omnis ferè trans Padũ regio defecit ad Alexardrum: eiusq; nomine Alexandriã condiderunt. Mortuo Victore alium successorẽ Paschalem imperator, post hunc Callistum: postremo Innocentium cõstituit, qui omnes superstite Alexandro periere. Igitur à Mediolano discedens in Galliã contendit: hortante Philippo rege, concilioq; apud Claromontem habito: Victorem tũc uiuentẽ damnauit. Mox à Romanis reuocatus est. Imperator quãdoq; & rebellantes trãs Padũ ciuitates & pontificẽ reuersum uidit, extemplo in Italiã properat: ille timore perculsus habitu coci ignotus, Venetias aufugiẽs ad diuę uirginis de Charitate cœnobiũ diuertit: ubi tandẽ cognitus, & à Sebastiano tunc duce summo honore in palatiũ perductus est. Cuius inimicos ulti Veneti, Othonem Frederici filiũ aduersus uenientẽ bello nauali ceperunt

perunt, qui causa pacis deinde fuit. Fredericus capto filio, sequēti anno Venetias ex fœdere uenit. Ad pedes Alexandro procumbens ueniā præteritorum petiјt, dicens: Nōtibi, sed Petro. At ille respondit: Et mihi, & Petro. Romā postremo reuertens, concilium apud Lateranū celebrauit, moriturq; cum sedisset annos XXI. Dies X. Lucius tertius Lucensis Frederico imperante, à quo obtinuit suis Lucensibus, ut Hetrusci non alia q̄ Lucensi moneta uti possent, sicut & in Transpadana regione Papiensi. Cū contenderet ut consulum nomen Romæ extinguerēt, aduersantibus illis, ob metū secessit Veronā ubi & extinctus est, cum sedisset annos quatuor, menses duos. Fuere sub hoc tempore Petrus Comestor qui utriusq; legis historiam scripsit, quā ecclesiasticā uocāt. Itē Petrus Lombardus, patria Nouariensis, præsul Parisiensis, q sententiarū libros edidit quatuor, ex sanctorū dictis. Abbas quoq; Ioachimus in Calabria apud Cœnobium Floris ab eo conditum, qui uaticinia quædam ænigmatica reliquit. Gratianus monachus S. Proculi, natione Tuscus, doctor Bononiensis autor Decreti, qui spurius fuisse traditur. Oēs hi sanè parum inter se tēporibus differunt. Vrbanus tertius Mediolanēsis, Frederico Ænobarbo Imp. Audito nuncio de Hierosolyma à Soldano capta, dum Venetias proficiscit̄ parandæ classis gratia, Ferrariæ in itinere præ animi dolore moritur, cum sedisset annū, menses X. dies XXV. Gregorius VIII. Beneuentanus dum Pisas properat pacem constituturus inter eos & Genuenses, utrosq; uero animaturus ad Hierosolymā recuperandam, ibidem moritur: pontificatus die LVII. Clemēs tertius Romanus Frederico Ænobarbo imper. sedit annos duos, dies XVI. Hoc maxime hortante imperator unà cū cæteris tunc principibus Christianis in Saracenos expeditionē sumpsit: de qua alibi plura diximus. Hic & atrium sancti Laurentij extra mœnia fecit, Lateranensem Basilicā exornauit. Cælestinus tertius Romanus Henrico V. imper. Cui regnū Siciliæ cōcessit, Guilelmo sine herede extincto, tradita ei in matrimoniū Cōstantia Rogerij filia è Cœnobio Panormitano euocata. Primus ædis pōtificales apud Petrum & Lateranensem Basilicā ædificauit, ut inscriptio in æreis adhuc ualuis Laterani ostēdit. Sedit annos VI. men. VI. dies XXI. Innocentius III. Anagninus è comitū familia Othonem IIII. imperatorem diademate cinxit. Conciliū Lateranense celebrauit. Almericum hæreticum qui dicebat ideas in mente diuina creare ac creari, cremari apud Parisiū mādauit. Decretales aliosq; libros cōplures composuit. Xenodocheū sancti spiritus in Saxia fecit. Altare sancti Petri, ut fornix indicat, exornauit. Xysti tēplum restituit: Turrim quam nunc Comitū uocant excitauit, nō sine nota ambitionis ac expensæ superuacuæ, inter tot hominis uirtutes hac tātum ei adscripta. Moritur Perusii pōtificatus anno XVIII. Honorius III. Romanus Frederico II. imper. quē ditionem pontificis usurpare conantem sacris interdixit. Petrum Altisiodorensem imperatorem Cōstantinopolitanū cum Iole uxore in Basilica Laurentij extra mœnia diademate redimiuit. Ioannē cardinalem Columnensem legatum in Asiam cū ijs copijs misit, quas Innocentius coegerat. Fecit Ædis Casemarij, ordines Francisci & Dominici probauit. Sedit annos XIII. menses VIII. dies XIII. Gregorius IX. Anagninus è Comitum familia, Innocentij III. nepos, in Septizonio electus, sentētiam Honorij in Fredericum probauit, quem postea in gratiam redeuntem exsoluto censu, deinde iterum rebellantē, celebrato apud Lateranum cōcilio sacris iterū interdixit, imperiumq; ei abrogauit. Cumq; audijsset quod is fretus auxilio Pisanorū quosdā cardinales è Gallia adcersitos partim cepisset, partim mari depressisset, ex animi dolore extinctus est. Dominicum & Antonium Vlyssiponensem ac Helisabetā Panniæ regis filiā inter sanctos retulit. Secessit Perusium ob uarios in urbe tumultus. Seditionemq; cuiusdam Annibalis ex Annibalum familia uix euasit. Hic munus senatoriū unà cum Pandulfo Sabello obiuit, ac absente pontifice nouam tūc primū hæreseos sectam excitauit, adscitis ad hoc quibusdā sacerdotibus, quo autore Pop. Ro. in ecclesiā dei cōiurauerat. Iam senator more ueterū rogabat, populusq; sciscebat, ac omnia prope oppida in potestatē redegerat. Quod malum ulterius serpere, & Tyberis inundatio, & pestilētia subsecutæ, præterea Gregorij reditus ad urbē prohibuerūt. Re deprehensa ac extincta, Gregorius nihil ulterius in Annibalem animaduertit, quàm eū senatorio munere deiecit. Hoc itē tempore Americus dux quidam Gallicus qui plura contra Saracenos gessit, in precio fuit. Cuius sepulchrū in basilica Petri cernit̄ hodie, cum hoc elogio.

Hic iacet

Hic iacet Americus comes mōtisfortis, Frāciæ conestabilis, qui cōtra Albigenses pro fide catholica sæpius dimicauit: postea cōtra Saracenos ad partes Syriæ transfretauit: à quibus in bello captus fuit, & diu in captiuitate detētus. Tādē per treugā liberatus dum rediret ad ꝓpria, apud Hydruntum expirauit anno domini MCCXLI. Erant tunc Romæ potentes, Petrus, & Ioan. Cincius senator Fragepanes, partiū Frederici: quos pontifex quanquā formidabat, rediјt tamen Iacobi Capotij ciuis Ro. potentia fretus. Is enim Cincio restiterat, eiusq; adhuc nomē legit̃ in tabernaculo opere museo, eius impēsa extructo in basilica S. Mariæ ad præsepe: in qua & Petrus itē Capotius cardinalis sepultus est, qui aduersissimus Frederici fuit: ac Xenodocheū S. Antonij nō procul ab eadem, & Atheneum Perusinū, quod uocant Sapientiā, de suo nomine excitauit. Gregorius item morit̃ pontificatus anno XIII. Cælestinus IIII. Mediolanensis sedit dies XVIII. Vacauit sedes mēses XX. donec cardinales à Frederico capti opera Balduini imp. Cōstantinopolitani restituerent̃. Innocētius IIII. è Flisco ac ex Lauaniæ comitibus, Frederico II. imperante, quē antea magnopere amicum, in pontificatu inimicum habuit. Quapropter eius iram fugiēs, Centumcellas proficiscit̃. Inde in Galliam transfretauit, ubi libere cōtra eum sententias superiorum pontificum cōprobauit. Ludouico deinde rege expeditioni Hierosolymitanæ se accingēte collaudato, reuersus est in Italiam: ac Petrū martyrē ordinis prædicatorū, & Stanislaum præsulem Cracouiensem inter sanctos retulit. Vir in primis iuris peritissimus. Apparatū Decretalium: prӕterea Autenticas edidit, & de iurisdictione imperij, autoritateq; pontificis librum scripsit, cōtra quendam Petrum Vineā, omnia imperatori tribuentē, quem apologeticum appellauit. Moritur Neapoli. unde Romam relatus, & in basilica Laurentij cōditus est, anno pontificatus XI. mense VII. Hic etiam cardinales ut pileo uterent̃ roseo, & equo ueherent̃, instituit. Ipsum cardinaliū nomen, ab initio epitheti honoratioris appellatio fuit. Nā alibi clericum cardinalem, & canonicum cardinalem legimus, id est, præcipuum, aut principalē, quo honore urbani dignabant̃. Sicut enim urbis Romæ episcopus cæteris præstabat, sic etiam clerus Romanus, cui titulos Euaristus primus omnium distribuit. Iidemq; pōtifici de communibus fidelium reb. adsistebāt. Cardinales deinde posteris appellati. Gregorij primi extat epistola ad Populoniēses, aliquem presbyterum sacramētorū gratia requirentes: Mittimus, inquit, uobis dilectum filium A. presbyterū cardinalē. Pompa his splendorq; comitum & ornatus defuere: quos Innocētius addidit, uti diximus. Nostra quoq; ætate Paulus etiā capitis tegmenta russata. Inuenio item in antiquis tabulis apud ecclesiā Aretinā donationis cuiusdam Zenobij senatoris Rom. eidem ecclesiæ tēpore Damasi pontificis factæ, ubi est huiusmodi subscriptio: Et ego Io. S.R.E. diaconus cardinalis ex parte Damasi pont. laudo & cōfirmo. Itē in alijs tabulis donatiōis Caroli Magni cœnobio S. Anastasii Romæ, subscriptio huiusmodi: Et ego Leo episcopus Ro. ecclesiæ subscribo. Et ego Carolus Imp. subscribo. Et ego Guilelmus S. Sabinę cardinalis subscribo. Vbi obiter notandū pontificem Ro. solitum se subscribere, episcopum Romanę ecclesię, multo rectius ꝙ hodie, episcopū catholicæ ecclesiæ. Nam si Romana, catholica est, honorem igitur hunc almæ urbi eripere uidētur. Alexāder IIII. Anagninus Frederico II. imperante, sedit annos VI. Ecelinum de Romano & Manfredum Siciliæ regem pontificū hostes persequutus est, misso legato Octauiano Vbaldino, qui subditos cōtra eos in officio confirmaret. Templum continuū diuæ Agnetis edi, quod Bacchi fuerat, Constantiæ dicauit. Claram uirginem Asisinatem inter sanctos retulit. Moritur Viterbij. Vrbanus IIII. Gallicus sedit annos III. mensem I. dies IIII. Oppugnatus à Manfredo rege, Carolum Andegauensem, Ludouici sancti uiri fratrem, ad regnum adcersiuit. Perusii decessit: sepultus in æde Laurentij. Romani per absentiam eius iterū libertati studentes, Banderesios creant nouos magistratus, qui uitæ necisq; haberent potestatē. Senatorem priuatum hominē, quendā Brancaleonem Bononiensem legerunt, quē paulo post fugatum iterum reuocarunt. Clemens IIII. Narbonēsis, Frederico II. imperante, sedit annos III. dies XXI. Is ad scientiā iuris mores sanctissimos addidit. Duas filias ex matrimonio ei natas habuit, quarum alteri CCC. libras Turonenses pro dote tantum adsignauit. Alteri sacræ uirgini XXX. Nepotē ex fratre treis obtinentem præbendas, duas relinquere coegit. Morit̃ Viterbij: post quem sedes biennio uacauit, quum non satis di-

gnus inueniret̃ successor. Greg. x. Placētinus Rodulpho imp. Hic ante omĩa pacẽ inter Genuēses & Venetos diu cōcertantes cōstituit. Deinde Florētinos pōtificis oppida inuadētes sacris interdixit, proficiscensq́ in Galliã Lugduni cōciliũ celebrauit. In quo Michael Palæologus imp. Constantinopolitanus cũ Romano dogmate rursus cōuenit, cũ eius maiores duodecies antea cōuenissent, semperq́ desciuissent. Interfuit & Philippus rex. Reuertens inde Romã, ac iter prope mœnia Florentinorũ faciens eos interdicto iã ferè triēnali soluere negauit. Morit̃ Aretij in itinere, ibiq́ sepultus, atq; ut uir sanctus adoratus, cũ sedisset annos IIII. men. II. dies II. Innocentius V. Burgũdus ord. prædica. creatus Aretij, statim Romã ꝓfectus, in basilica Petri Mitræ cōsecratiōisq́ solēnia peregit, sedit men. VI. dies II. Hadrianus V. è Flisco Innocētij IIII. fratris filius, Moritur Viterbij, die XL. Ioãnes XXI. Vlyssiponensis uir admodũ literatus, ut q̃ multa scripserit, uerũ rebus agēdis parũ prudēs, sedit men. VIII. Morit̃ Viterbij ex ruina cōclauis. Nicolaus III. Vrsinus cōpositus uulgo appellatus ob morũ modestiã, Iordanum fratrẽ, Latinũq́ fratris filiũ in patrũ collegium cooptauit. Carolo II. Siciliæ regi maxime inimicus, eoq́ de officio senatorio deiecto, instituit, nequis princeps eũ locũ deinde obtineret. Petrũ Aragonẽ ratiōe Cōstãtię uxoris sollicitauit, uti eius regnũ inuaderet. Aedẽ Lateranēsem restituit: Sacellũ S. sanctorũ de nouo cōstruxit: depositis illic apostolorũ caluarijs donec tēplũ recōcinnaret. In Petri basilica antiquo numero canonicos regulares adiecit ut simul cohabitarēt. Eius imago rẽ hãc testans, ꝓpe Lymphatorũ columnã paulò ante uisebat̃: ad cuius pedes prostrati religiosi, eius dicta excipientes erãt. Notarios & tabelliones, ut pauperũ sanguine uictitãtes, ab se reiecit: Gregoriũ X. & Ioannem XII. imitatus: uno tãtũ uitio inter eius laudes accusatus, immoderati erga suos amoris, tradens eis quæ ab alijs iustis de causis erepta fuerãt. Inter quę Surianũ, ubi etiã morit̃, quũ sedisset annos IIII. dies XXI. Vrsinorũ genus hic cōmemorare fas fuerit, ex Petrarchæ primũ autoritate, q̃ hoc in antiquo codice se reperisse testatur. Anno siquidē DLXXXVIII. Mauricio imp. & Pelagio II. sedente: Longobardi sub Artari Flauio rege Saturniam in Hetruria post longã obsidionẽ diripuere, frustra auxiliãtibus Gabinio Sorano Roscio & Anguillario nobilibus tunc ducibus. Quũq́ Romã deinde obsidione cinxissent: Vrsinus & Primienus fratres C. Vrsino geniti, q̃ Spoletum tuebantur, cum exercitu auxilio uenerunt: potitiq́ à S.P.Q.R. signa quæ nunc gestant: præterea ciuitate sunt donati, locumq́ in regione Arenulæ iuxta Tyberim ad habitandũ cōsequuti. His alij quinq; fratres fuere: Tarquinius, Quintiolus, Sextinus, Carentius, & Secundinus. Ex his deinde descendere Cōstãtinus & Ramundus Vrsini, qui sub Carolo Magno aduersus Longobardos militarunt: præterea Pitilius, qui Pitilianum in Hetruria cōdidit. Hæc ex Petrarcha. Reperta est deinde posteris Romę inscriptio huiuscemodi. Vrsus alius, cuius satrapes ex Vmbria in armis floruit adolescēs, uir postq́ factus est capitoliũ restituit: tabellas cōdidit: uixit an. XLVIII. Nonnulli ab eo repetũt Vrso milite qui Maximũ tyrãnum post Valētiniani mortẽ interfecit. Aliũ igit̃ post hos Vrsum annis ab hinc D. uenisse itẽ ex Vmbria cũ prole numerosa in eorũ monumentis cōperiunt. Huius filij quũ essent in bello prestantes, loca urbis munita occupauere. Theatrũ Pōpeij, molem Hadriani quæ postea pōtifici cessit, ac mōtẽ qui Iordanus ab uno ex eis qui eũ ceperat est appellatus. Item extra urbẽ uicina castra, quæ nunc possident trans Tyberim. In latio quoq; Marinũ & Neptunũ olim Antiũ, usq; ad Alfonsum regẽ possedere, quo tēpore Columnensibus ab eo regno pulsis hæc cum Sarno cōmutauerũt. In quo & ipsi regno partim ui, partim principũ liberalitate, plurima tenuerũt. Inter quæ Nolam annis CCCC. Qui uero ex recētioribus claritatem habebãt: Bertholdus ipsius Nicolai nepos, Romãdiolæ comes ab eo factus. Rainaldus q̃ auxilio Florētinis ꝓficiscens apud Aquilã obijt. Alter Rainaldus Plumbini princeps. Roscius Anguillariæ comes, qui Carolo primo regi Neap. militauit, ac in obsidiōe Vrbini sub Guidone duce Feretrano extinctus est. Vrsus item Anguillarię comes cos. Romanus, q̃ omnia ferè administrabat: Petrarchãq́ laurea poetica redimiuit. Paulus, qui pōtificis partes cōtra Ladislaũ regẽ tutatus est. Petrus Io. Paulus ex comitibus Monapelli, q̃ N. Picininũ apud Anglare ꝓfligauit. Ramundus Iacobi, ducis Nicolai filius, pulsus à patre cũ execratiōibus: ac in Hierosolymitanã expeditionem ꝓfectus: uirtutẽ ꝓ fide orthodoxa ostentauit: hoste audacissimo ꝓuocãte interfecto, ac

calce

calce in cadauer sanguinolẽtũ impresso, rubrã postea inferioris calcei partẽ ꝓ insigni ornatus gessit. Reuertẽs ex Gallis dominãtib. Tarentinũ principatũ est mercatus Mariãq; matrimonio sibi iunxit è Baltiorũ familia, suorũ hæredẽ. Hæc em̃ Baltiana ꝓgenies ab initio Gallica, Carolũ primũ ad Sicilię regnũ cõparandũ est comitata, cui ꝓ meritis Venusiũ, Altamura, nõnullaq; alia circa oppida in Apulia sunt data. Hãc igiť Ramũdus cũ patria ditiõne & adoptiõe nominis Baltiani ducẽs: post annos aliq̃t decessit, liberis superstitibus. Illa uero rursus Ladislao regi cũ toto imperio hac lege nupsit, ut filios in re paterna cõseruaret. Inter hos Ioãnes Antonius, q̃ Tarẽto, Nolę, Asculo, cęterę q; paternæ hęreditati successit. Is unà cũ duobus alijs Vrsinis ad Alfonsũ in regnũ Sicilię sollicitandum ꝓfectus est. Fuere aũt hi, Vrsus Iacobi pater Rainaldi nũc pręsulis Florẽtini auus. Alter Frãciscus urbis pręfectus, Grauinę dux primus q̃ Venetis militauit, cuius postea nepos captus est à Cæsare Borgia, ac unà cũ alijs strangulatus. Alfonsus in regno cõfirmatus, eiectis Colũnensibus, Vrsinos extulit, Raimundũq; Vrsinũ q̃ ei militauerat, Salerni principẽ, Nolæ Asculiq; ducẽ cõstituit, cui tantũ filia Isabella supstes, Ioãnis Iordani principis Brachiani mater fuit. Hoc extincto, Ferdinãdus rex Robertũ è Seuerinatũ familia, q̃ optimã ei nauarat operã, Salerni principẽ fecit, cuius filius Antonellus cõtra eũ postea cõiurauit. Ioannẽ Antoniũ Tarẽti principẽ quẽ aduersariũ habuit, necari demũ iussit, filio eius Frederico principatu tradito, Vrsũ uero cõseruauit. Hic em̃ è stirpe Vrsinorũ Soanorũ, q̃ Pitiliano dominanť, auxilio Ioãnis Antonij supradicti, Nolę Asculiq; dux factus erat, ab initioq; simul cũ alijs cõtra regẽ, deinde transfuga unà cũ Roberto eqte, cardinalis Latini fratre, ꝓ rege in acie stetit: motus, ut aiunt, precib. uxoris. Moriensq; duos filios nothos regi cõmendatos, ditionis hęredes reliq̃t. Verum paucis post ãnis ab eodẽ rege causante nõ esse illius filios: matre etiã seu ui, seu precio testante, eiecti fuere, quæ sanè causa fuit, uti postea cæteri ꝓceres sibi timentes, sub Innocentio VIII. exitu infelici rebellauerint, ut alibi narraui. Nũc Nolæ, Pitiliani comes Nicolaus uir strenuus, q̃ Venetis militat, successit. Alia uero stirps ex Ioãne fluxit, illo, cuius in sacello Petronillę uisiť sepulchrũ. Is quatuor reliq̃t, Frãciscũ pręfectũ quẽ supra nominaui, Iordanẽ card. Vrsinũ, regni Siciliæ magnũ cancellariũ, & Carolũ quaterna prole illustrem, quæ patris auiq; luminib. obstruxit. Hi fuere Latinus cardin. magna inter patres autoritate, tantũ extollẽdę familię deditus, in reliq̃s inofficiosus. Neapuleo, domi magis clarus q̃ foris strenuus, nã ędiũ, uictusq; magnificẽtia, præterea liberalitate suos omnis antecelluit: Robertus quẽ equitẽ uocabãt, in bello audacissimus, magnũ reb. Ferdinãdinis momẽtũ adcessit. Ioãnes Abbas Farfensis nostri seculi Apicius lautitia mẽsarũ. Martinus IIII. Turonẽsis, sedit an. IIII. men. I. Quũ Petrũ Aragonem classem cõtra Sicilię regnũ clã parantẽ interrogaret, quid sibi apparatus uellet, respõdit se interullam laceraturũ fore, si illã putaret cogitationũ suarũ consciã esse ꝙ dictũ Metelli Macedonici prius fuit. Quare indignã fore expeditionẽ ratus, eũ sacris interdixit, bonorum eius pręda impune diripientib. cõcessa. Moriť Perusiæ, ubi ob uitę merita adorať. Non pretereũdus hoc tẽpore Ricardus ex Annibalũ Romanorũ ꝓcerũ stirpe. Is post Nicolai III. supradicti mortẽ, comitijs põtificijs pręfuit, & Vrsum Nicolai nepotẽ pręfectura Viterbiẽsi deiecit: qua ꝓpter comitia turbata, ꝙ cardinales Vrsini duo indignati, Vrsum restitui ante omnia peterẽt. Itaq; Ricardus tumultũ cõtra se Viterbiensiũ exortum animaduertẽs, cõclaue ingressus, cardinales eos capit, & in uincula conijcit. ꝙ ubi Romę rescitũ est, Annibalũ factio Vrsinos ab urbe pellit q̃ Pręneste se receperũt, ac paulo post reuersi, Annibales ipsi expulere. Ricardus cõpositis tandẽ rebus, dimissisq; cardinalib. ueniã à Martini postea legato suppliciter poposcit. Hæc domus diu iã Romę desiit. Honorius IIII. è Sabellorũ ꝓgenie, sedit an. II. men. I. Habitauit in Auẽtino, ubi ædes quę nũc extãt extruxit. Martini IIII. acta cõtra Petrũ Aragonẽ quũ ille minime desisteret, habuit rata. Ordinẽ eremitarũ Parisiis nõ receptũ ꝓbauit. Carmelitanis albũ adsignauit amictũ. Post eius mortẽ, sedes men. X. uacauit, cũ pleriq; cardinales ualetudinẽ ex cœli Auentini grauitate cõtraxissent. Sabellorũ genus ex oppido Sabello dicũt deuenisse, Columnensium factionis. Virũ habuit clarum Pandulfum, huius Honorij fratrem, urbis senatorẽ: alterũ in disciplinę seueritate Catonẽ. Postea uero Paulum ducem Venetorum, cui etiã illi ob uirtutem statuam statuere. Nicolaus IIII. Asculanus ordinis

nis minorum, habitauit apud Basilicam sanctæ Mariæ ad præsepe, cuius apsidē exornauit, uti nunc pictura ostēditur. Petrum Columnam in patrū collegium cooptauit, cuius adhuc epigrāma sepulcri in eadē Basilica subito ingrediētibus humi cernitur. Decessit in eodem loco, cū sedisset annos quatuor, Dies octo. Cœlestinus V. Eserniensis prope Sulmonem, Petrus Moroneus antea uocatus, ex eremita pontifex Caroli secundi regis & Latini Cardinalis fauore creatus: Aquilę mitrę soleñia obiuit, ubi miraculo rei nouæ, ducenta ferè hominū milia spectatū cōuenere. Sed uir optimus magis solitudini natus q̄ rebus agēdis, persuasus à Benedicto Caietano, qui postea Bonif. VIII. & eius successor fuit: sese pōtificatu mense VI. abdicauit, à quo postea creato pōtifice captus in custodia interijt, qui ob patientiam uitæq; merita, inter sanctos deinde à Clemēte quinto relatus fuit. Bonifacius VIII. Anagninus sedit annos VIII. menses IX. dies XIIII. Annum Iobileum primus instituit ac celebrauit, anno MCCC. quem ritum posteris mandauit centesimo quoq; anno seruari, antiquę legis imitatiōe, licet illa quinquagesimo coleret, uti testatur Iosephus simul & Leuiticus cap. XXV. longe religiosius. Nam & seruos manumittebat, & debita relaxabat. Bonifacius insuper Basilicam Petri tintinnabulis æreis quibus nil dulcius auditur, exornauit. Eius uectigalia longe adauxit. Sextum decretaliū librum, iuuante Dino Mugellano, cōposuit. Cū Francorū rege Philippo ac domo Columnēsi graues exercuit inimicitias: ex ea duos cardinales ordine, Philippū quoq; regni iure deiecit. Ille Sciarrā Colūnēsem profugū ad littus Massiliense adpulsum, ac à piratis captū redemit, eumq; cū nauibus & auxilijs in Italiam dimisit, qui Anagniæ Bonifaciū ex improuiso adortus, cepit, eumq; in custodia fame necauit. Benedictus XI. Taurisinus ordinis prædicatorū, cardinales Columnenses, & Philippū regē restituit. De interfectoribus Bonifacij quæstionē egit. Moritur Perusię mense octauo. Signa sanctitatis dicitur post obitum ostendisse. Clemens V. Vasco, præsul Burdegalensis, post longam patrum contentionem absens Perusiæ creat, qui statim cardinales in Galliā uocat, an. MCCCV. ubi successores mansere annos LXXIIII. librum Clementinarū ab se compositum edidit in Viennēsi cōcilio. Basilicam Lateranensem Romæ incendiū passam restitui mandauit. Cœlestinū V. nomine Petri cōfessoris inter sanctos retulit. Sedit annos octo, menses X. dies XV. Dicitur ad eius mitræ solennia Lugduni tot mortales ex omni Gallia cōuenisse, ut Ioannes Britannię dux cum multis alijs ruina muri occubuerit, Philippus rex parte corporis læsus, pontifex quoq; ipse turba ingenti oppressus, uix mortis periculum euaserit. Templariorum ordinem iustis de causis destruxit, eorū bonis Rhodijs militib. concessis. Venetos ob Ferrariam occupatā, itemq; Florētinos, & Lucenses sacris interdixit. Tris legatos ex ordine patrum ad regendam Italiam misit. Ioannes XXII. episcopus Portuensis, Lugduni pontifex renunciatus post biennij spatiū, quo sedes ob patrū discordiam uacauit, Ludouicum Tolosanum præsulem ordinis minorū Caroli II. filiū, duos item Thomas, Aquinatem, & præsulem Erfordensem inter sanctos retulit. Nouā militum religionem in Lusitania instituit, quorum caput est oppidum Syluensis Diœceseos. Ludouicum Bauarum hostem ecclesiæ sacris interdixit. Guidonem Petrammalam præsulem Aretinum ob Tifernum occupatum præsulatu deiecit. Sedit annos XIX. Menses III. Dies XIIII. Huius etiam tempore secta Fraticellorum de opinione nuncupatorum excitata est, qui Petro de Corbario Reatinæ diœceseos ordinis minorum pseudopontifici tantum obtemperabant. Is enim à Ludouico Bauaro creatus, & à Bonifacio comite Pisano Romæ captus, Auenionemq; ductus ad Ioannem pōtificem, in carceris pedore extinctus est. Hi itaq; pontificem ipsum Ioannem simul cum successoribus reijciebant, dictitantes non uerum esse pastorem, sed Corbarium. Idq; malum late per Italiam & extra serpebat: eos tantum commercia libidinum, marium & fœminarū unà in antris inclusos conciliabant extinctis luminibus, infantemq; eo modo genitū in cœtum eum deferebant, tradebatq; quisque per manus alteri & complexus, donec exanimaretur. In cuius sinu id contingeret, eum summo sacerdotio præficiebant. Huic sceleri perquirendo data ꝓuincia nostra ętate Ioanni Capistrano uiro sanctissimo à Nicolao V pont. Fabriani XII. ex eis cōprehensi, pertinaciter ignem pertulerunt. Hic etiā scribarū apostolorū collegium numero distinxit, qui proprio ingenio literas dictatas cōscribentij demq; plura obibant officia, quorum postea facta diuortia. Taxas item cōstituit.

Benedictus

Benedictus XII. Tolosanus, sedit annos VIII. Menses IIII. Dies XVII. Sententiam Ioannis in Bauarum probauit. Quare quũ ius imperij ad pontificem deuenisset, imperialibus oppidis uicarios ipse constituit. Rem omnem pœnitentiariæ simul & taxas literarum ordine cõstituit. Sub hoc tẽpus Iuo presbyter emicuit inter Britones natus, pauperum aduocatus, quibus omnem tradebat substantiam. Demum in catalogum post eã à Clemente sexto relatus. Clemens VI. Lemouicensis Iobileum absens Romę celebrari iussit, idq; ad annum L. reduxit. Carolum Boemiæ regis filium, in Bauari cõtumeliam, imperatorem declarauit. Rainaldum Vrsinum, & Nicolaum Capocum in ordinẽ patrũ promouit. Seditq; annos X. Hoc tempore Romę Nicolaus Rentij tyrannidem urbis occupauit. Hic publicus scriba erat, nec sanè bono genere, sed magni & erecti animi populum ad libertatẽ excitauit, arma corripuit, Capitoliũ occupauit, hoc titulo in subscribendo usus. Nicolaus Seuerus & Clemens, libertatis, pacis, iustitiæ, Tribunus, ac sacræ Romanæ reipublicæ liberator illustris. Quo factum est, ut omnis Italia ad eũ legationis de amicitia ineunda, & pace mitterent, sed dum tyrannus paulatim efficitur, pulsus ex urbe post septem menses postquam regnare cœperat: nocte in Boemiã ad Carolum Ioannis filium confugit. Ille captum eum ad Clementem misit, à quo in uincula cõiectus, usq; ad successorem eius Innocentiũ VI. in carcere perseuerauit, à quo postea dimissus Romã, ut Francisco Baroncello ciui Romano qui etiam similem tyrannidis stultitiã mouerat, resisteret. Is Franciscus Romæ admodum potens, pulsis è senatorio munere Ioanne Vrsino, & Petro Columnensi, Tribunitiam sibi potestatem usurpauit cum huiuscemodi titulis. Franciscus Baroncellus scriba senatus, dei gratia almæ urbis tribunus secundus, ac Romanus Cos. Igitur ad hunc tumultum comprimendum Nicolaus ab Innocentio, ut diximus, missus: urbem ingressus, cum eius factione Baroncellum pellit, tribunatu solus potitur. Sed breui post tempore quũ esset nobilitati, & pręsertim Columnẽsibus aduersus, à ciuibus obtruncatur. Innocentius VI. Lemouicensis Aegidium Carillam legatum ad res Italię componẽdas misit. Hic enim genere Hispanus è gente Carilla, in rebus agẽdis longe prudentissimus, statum ecclesiæ eo tempore uarijs tumultibus exagitatũ, absente pontifice pacauit, uicarios terrarum quos idoneos uidisset, confirmauit: è ciuitate Foroliuiensi ubi continuo ferè morabatur, Ordelaphos male de rebus ecclesiæ meritos sustulit. Iterũ ab Vrbano VI. in Italiam missus. Barnabam uicecomitem statum pontificis turbantem compressit: rursus uicecomitum copias duce Io. Haucuto Florẽtinos infestante, inter Aretium & Cortonã adflixit, qua uictoria omnes ecclesię rebelles ultro sese dedidere, obijt Viterbij, sepultus Assisij, sepulcro ab eo cõdito. Ad Innocẽtium redeo, q Carolum imperatorem iussit à duobus Romę cardinalibus diademate redimiri. Cũ Romanis tumultuãtibus sępe de creandis senatoribus egit, ut ipse deinceps priuatim hominem mitteret: itaq; Raimundum Senensem de gente Ptolemæa primũ senatorem misit semestrem. Res aliquot annos perseuerauit. Deinde Romani res nouas appetẽtes, reformatores crearunt, qui senatus gererent potestatem. Sedit annos decem. Vrbanus V. Lemouicensis Aegidium legatũ iterum in Italiã mittit. Ipse quarto pontificatus anno Romam uenit, apostolorum caluarias diu quęsitas, ac tandem repertas in sancta sanctorum sacello neglectas, loculis argenteis operuit, atq; in loco ubi nunc uisunt cõdidit. Apud urbem ueterẽ & montẽ Flasconẽ ædis Põtificales extruxit: in Galliã rediturus Ioannem Haucut copijs quę sub Ægidio militauerãt pręfecit. In itinere apud Massiliã excessit, anno põtificatus IX. Quo tẽpore Brigida è Suetia Romã uenit. Hæc enim liberos, mares quatuor ac totidẽ fœminas sanctos omnis habuit. Inter quas Catharinã uirginẽ, quę matrem uiduam Romã comitata, ubi accepit uirũ quẽ nunquam attigit ex cõsensu, defunctum esse, ꝑpetuo cœnobio sancti Seruatoris, quẽ ritũ mater instituerat, se dicauit. Quã Iulius iamiam in catalogum referre unà cum Francisca Romana matrona statuit, quæ & ipsa sub Eugenio claruit ꝓdigijs ac sanctitate: uoluptatẽ inuiti coitus ardẽte supra uuluã lardo reprimebat. Ad Brigidã redeo, quę sepulcrũ unà cum filia adiuit. annis XXVIII deinde in urbe morata ac defuncta, opa eiusdẽ Catharinæ in patriã relata est, ubi utraq; iacet. Gregorius XI. Lemouicensis, sedit annos VII. menses V. Sub hoc omnia in Italia pontificis oppida defecere: Tifernatibus, Perusinisq; initium facientibus, ac Florentinis sollicitantibus; quapropter card. Gebenensem legatum cũ Bernardono duce, ac V

millibus

millibus Britonum ſubſidio miſit. Pratenſes legati aduẽtu, ſpe auxilij à Florentinis deſciuere, qui ſtatim repreſſi, autoresq; capite mulctati. Foroliuienſes Simbaldum Pinum, Io. Theobaldum Ordelaphos in urbem ſubito recipiunt: quorum armis ſeſe à Britonum furore tueãtur. Legatus quum iam mœnia Bononiæ rebellis obſeſſurus petijſſet, cognito Florentinorum exercitus cum Rudolpho Varano duce aduẽtu, hoſtibus auxilio ueniẽtium, ſeceſſit Ceſenam, quam miſere Barbari diripuerunt. Igitur Gregorius ut his occurreret malis, Romã ire ſtatuit, reuocatus literis diuæ Catherinæ uirginis Senenſis, hortãte etiam Baldo Peruſino eius olim præceptore, ac palam dictitãte, quod ſalua conſcientia, urbem negligere non poſſet. Quamobrem anno MCCCLXXXVI. clam paratis triremibus XXI. in Rhodano res alias ſimulans, primo Genuam, inde Cornetum adplicuit, unde Romam profectus, ingenti omniũ lætitia, Florentinos qui omnem fere pontificis ditionem ac oppida circa ſe occupauerãt, ſacris interdixit. Deinde bellũ contra eos mouit. Vrbanus VI. Neapolitanus, archiepiſcopus Barenſis, extra ſenatus ordinẽ creatus eſt. Gallici autem Cardinales ſeceſſione facta, alium Gallũ Clementẽ eligunt. Vrbanus Carolo regi Neapolitano, quod nepotẽ eius principem creare noluiſſet, maxime infenſus fuit. Quare Nuceriæ ab eo armis petitus, inde auxilio Raimũdi Baltiani principis Tarentini, nauigio Genuam aufugit, ubi dum ueheretur, quinq; cardinales qui cũ pſeudo pontifice cõſpirauerant, depreſſit. Romam reuertẽs primo numero patres XXIX. una die addidit, exceptis tribus, Neapolitanos omnis. Florentinos præterea interdicto per Gregorium iuſſo abſoluit: ſedit annos XI. Menſes VIII. Bonifacius IX. Neapolitanus è Tomacellorum familia, iuuenis admodum creatus: ſedit annos XIII. Menſes IX. Vectigal prædiorum ſacerdotalium, quod annatam uocant, inſtituit: nonnulli Io. XXII. id tribuunt, parandi auxilij gratia aduerſus infideles. quanquam Anglici præterquã ad prę ſulatus id minime admiſerunt. Ladislaum puerum Caroli regis filium Caietæ coronari iuſſit. Peruſiam cõponẽdæ diſcordię cauſa inter Raſpantes & Gentilomines profectus, non prius redijt, quàm Bandereſiis, quibus omnia licebãt, ſublatis: ſenatorem externũ, ut ſtatutum prius fuerat, adcerſerent. Tres enim cameræ conſeruatores inconſulto põtifice iam elegerant. Hoc tempore Tamerlanes mortuus, & Albi per totã Italiã uiſi, quos Bonifacius cõpreſſit, eorum duce ſupplicio adfecto. Quidã enim presbyter fuerat, qui ex alpibus deſcendens cum uexillo crucis & alba ueſte, ingentem omnis ordinis, ſexus, ætatis cateruam ſecum ſpecie religionis traducebat, tantumq; loca obibat, & Viterbium uſq; uenerat. Hemanuel item Chryſoloras in Italiam uenit, præceptor Græcę diſciplinę, qui primus iuuentutem Italicam literis erudijt. Poſt huius mortem Romani ad libertatem excitati, Columnenſibus ducibus. At Vrſini pro eccleſia, qui concurrentes armis inferiores diſceſſere. Res tandem intra menſem conciliata. Innocentius ſeptimus Sulmonenſis, Romanos petẽtes Capitolium, arcemq; ſancti Angeli, & pontem Miluium, remiſit ad Ludouicum fratris filium ex Melioratorum familia, qui in Piceno quædam oppida tenebat, Tunc uero Romæ apud Xenodocheum ſancti ſpiritus in Saxia morabatur: qui ab eo ſunt trucidati, è feneſtrisq; XI. præcipitati. Inde ob metum pontifex Viterbium ſeceſſit. Interea Ioannes Columna & Troiæ, ac Gentilis Varanus, Camerani comites Ladislai regis Neapolitani duces, omnia ea loca munita occupauere: arcem minime potuerunt: repulſi omnes mox à Paulo Vrſino, Moſtarda, & Cæcolino cohortium præfectis ab Innocentio miſſis, qui rebus tãdem pacatis redijt. Sedit annos duos. Gregorius XII. Venetus creatus Romæ hac lege, ut ſi ex re foret eccleſiæ, ſe põtificatu abdicaret, ob Benedictum XIII. Petrum Lunam uocatum, qui Auenione Clementi pſeudopontifici ſucceſſerat. Cardinales ex utraq; parte Piſas adnauigant, ibiq; utroq; pontificatu deiecto: Alexandrum V. in concilio creant. Interea Romæ magnos excitat tumultus Ladislaus Siciliæ rex. Frumenti rubium XVIII. florenis uænijt. At rex ipſe è Sicilia eius copiam aduectam Romanis diſtribuit, intra quod precium annona poſtea ſemper ſtetit, præterquam hoc anno M. D. V. dum hæc proderem: Iulio ſedente, ad aureos XIII. peruenit, ſupra uidelicet flo. XXX. Alexander V. Cretenſis natione, ordinis minorum creatus in cõcilio Piſano: quanquã illi duo deiecti officiũ diuerſis in partib. exercere nõ deſiſterent, ut Gregorius Lucæ Gabrielẽ Cõdelmeriũ cardinalẽ fecit, qui poſtea Eugenius IIII. fuit. Alexãder liberalitate in pauperes ingenti erat: ſolebatq; dictitare ſe diuitẽ epiſco-

episcopum, pauperem cardinalem, & mendicũ pontificẽ fuisse. Summus præterea theologus: in Sententiarũ libros cõmentarios edidit. Adhibitus cõsilio Ioannis Galeatij uicecomitis, & eius opera archiepiscopus Mediolanensis factus fuit. Postremo Ladislaũ regni iure deiecit, idq; Ludouico Andegauensi adiudicauit. Decessit Bononiæ, mẽse octauo pontificatus. Sepultusq; in æde Minorũ. Ricardus Sanguineus Romæ ob seditionẽ capite plectitur, qui à Paulo Vrsino unà cum pluribus alijs Columnensibus & Sabellis portam sancti Laurentij capientibus, captus fuerat: anno MCCCCXII. Ioannes uigesimustertius Neapolitanus, Baltassar Cossa uocatus, uir potius militari, q̃ sacræ idoneus disciplinæ. Legatus diu Bononiæ fuit, qui mox in conciliũ Cõstantiense uocatus, Cosmo Medice eius amicissimo dissuadẽte profectus est, ubi criminibus conuictus inde aufugit, captusq; apud Aldeburgen castellũ, triennio custoditus, nullis nisi Germanis ministrantibus, quorum linguam minime nouerat. Mox eo deiecto unà cum Gregorio & Benedicto, Martinus omnium consensu pontifex creatur. Ladislaus hoc tempore dum Florentiam pergit, in itinere in coitu mulieris, quæ medicatam opera Florentinorũ uuluam habuit, extinctus est. Idem in uita olim etiã potionatus exenteratis mulis se includens uenenum euaserat. Dumq; concilium Cõstantiæ celebrat̃, Romani libertatem cõclamant. Petrus Matutius ciuis inuitus rempublicam suscipere coactus: sese mox magistratu abdicauit, quum legatum cum senatore à Ioãne põtifice missum uidisset, quorum aduentu Ioanes Cincius, & Paulus Palonus securi percussi sunt. Mandauit item Ioãnes supplicationes cum capite Io. Bap. fieri. Romani fraudem timentes, quod id Florentinis uendere statuisset, omnino prohibuerũt. Martinus V. è Columnensium familia Sigismũdo imperatore maxime procurãte creatus in concilio Constantiensi, statim in Italiã ipso imperatore inuito reuertit, prius Basileę indicto cõcilio. Mediolani primum honorifice à Philippo duce eius amicissimo excipit̃. Deinde Florẽtiæ substitit, quod Brachius Perusinus omnem pontificis ditionem occupauerat. Ibiq; Cosmi Medicis precibus, Ioãnes è custodia liberatus, cardinalis etiam remanere permittit̃. Qui paulopost in ea ciuitate decessit. Martinus necessario quodammodo in ipsum Brachium sumpto bello, tandẽ precibus Florentinorum pacem cum ipso fecit, qui pedibus pontificis prostratus, ueniã petijt præteritorũ, eidemq; postea militans unà cum Gabriele Condelmerio legato, Bononiam rebellantẽ in officio cõtinuit. Martino autem Romam uenienti, omnis ætas sexus obuiam proficiscitur, anno MCCCCXXI. Alemanum de Ademaris cardinalem, patria Florentinum, uirum doctissimum ad Petrum Lunam in Hispaniam misit, oratũ ut se põtificatu abdicare uellet. Huius nunc tumultus in sancta Maria noua conspicitur. Ludouicum Ludouici regis fratrem, qui hæres à Ioanna sorore Ladislai regis institutus fuerat, in regno confirmauit, querente maxime Alfonso Aragoniæ, qui suo id iure uindicabat. Quare bellum Aquilæ urbi, duce Brachio mouit. Pontifex Franciscum Sfortiã auxilio mittit. in ea pugna interficitur Brachius, qui q̧ sacris esset interdictus, Romę extra portã sancti Laurẽtij in loco ꝓfano sepultus est. Martinus ex operibus publicis atriũ Basilicę Petri restituit, pauimentum Basilicæ Lateranensis extruxit, ubi & se condi post obitum mandauit. Eius nunc sepulchrum in medio templo cum ænea statua iacente cõspicitur. Sedit annos XIIII. M. III. De Columnensiũ aũt origine, ut par est in hoc loco recensere, nihil sanè exploratum, authorem tamen habeo, qui dicat eos ex oppido Columna descendisse. Ipsi in stemmatis nihil antiquius præferũt quàm ab hinc annis ferè D. Odonẽ quendã magnum militẽ appellatũ, qui oĩa simul eorũ castra unus possidebat. Deinde familiæ triplex facta deductio. Prima quæ de Ginazano dicitur. Secunda de Gallicano. Tertia proprie de Colũna, quibus uiri principes prope CC. usq; in hodiernũ emicuere. Religiosius inter eos nihil Ioãne Eduardi filio nominat̃. Is cardinalis sanctæ Praxedis, ac legatus in expeditione Hierosolymitana fuit, anno MCCXX. martyrium ferè passus. Nam inter duos postes à Barbaris hostibus inclusus, iamiã secandus erat, nisi illos diuina prouidentia eius constantia fideq; permotos pœnituisset. Reuertẽs uero, Columnã cui Christus adligatus ad plagas fuerat, secũ attulit, quæ nunc apud ædẽ S. Praxedis uisitur. Ab his etiam uiris Xenodocheum prope Basilicam Seruatoris excitatũ. Nihil uero audacius Sciarra, qui Bonifacio VIII. restitit, siue Petro Columna, qui sub Paschali II. Cauios oppidum occupauit, siue Ioanne Columna milite Ladislai regis, qui sub Innocentio

centio VII. Nihil insuper contumacius Stephano Columna, qui Romæ inuito pōtifice L. Bauarum coronauit, unde columnæ gentilitiæ corona est addita. Nihil deniq; melius aut benignius hoc ipso Martino, cuius fama bonitatis, modū tot ecclesiæ turbinib. imposuit. Huius fratres ex Agapito patre tres fuere. Iordanus maximus natu, dux Venusiæ: deinde princeps Salernitanus: Sciarra, q̃ sine liberis decessit: & Laurētius comes Albæ: ac magnus regni camerarius. Huic itē ultimo tres liberi fuere. Antonius princeps Salernitanus & Marchio Crotonis ac urbis præfectus: Prosper sancti Georgij ad Velabrū diaconus cardinalis: & Eduardus dux Amalfitanus: ex quo Io. & Fabritius geniti. Ex Antonio uero Io. cardinalis, ac Prosper, qui gratia nunc & authoritate apud Iulium florent: quantum sub Alexandro prius exagitati fuere. Ipse aūt Prosper & Fabritius impigri duces, in rebus Neapolitanis egregiam nuper Hispanis operam nauarunt. Eugenius IIII. Venetus, ordinis Cęlestinorum apud Mineruæ templū, anno MCCCCXXXI. V. Non. Mar. creatus, Sigismundo imperante, quem Romam profectum diademate redimiuit. Quum Nicolaus Fortebrachius agrum Romanum uastaret, ciues frustra apud pōtificē questi, ad libertatem animum excitant. Molem Hadriani, ac Capitoliū capiunt. Septem creant gubernatores. Franciscum adolescentem cardinalem, ac uicecancellariū fratris filium pontificis capiunt, ac in custodiam mittunt. Eugenium ipsum apud Basilicā Mariæ uirginis trans Tyberim relegāt: qui deceptis custodibus aufugiens, clam cimba piscatoria comparata Ostiam: quanquam sagittis insectantibus Romanis, inde Florentiā defertur, ubi aliquot annos commoratus, Bononiam postea se contulit, ibiq; ędes quibus nūc inhabitant legati, extruxit. Quum negasset ad Basiliēse uenire conciliū, Ferrarię indixit. Quare Basilienses pseudopontificem Felicem Amodeum nomine, Sabaudiæ ducē, eremitam agentem, creant. Cœptum igitur Ferrarię, ob pestilētiam necesse fuit Florentiam transferre, ubi & Armeniorum legati, & Ioannes Palæologus imperator Cōstantinopolitanus cum Romano Pontifice de fide orthodoxa conuenere: quū Ioannis maiores terdecies conuenissent, quod argumētum in ualuis æreis Basilicæ Petri ab eo factis cōtinetur. Inde Romam metu liberatam à patriarcha Vitellico, qui cūcta pacauerat, uenit. Sed quoniā de hoc incidit mentio, paucis dicēdum. Hic patria Cornetanus Ioānes nomine, patriarcha Alexādrinus, ex humili loco in senatū adscitus, duci propior quàm sacerdoti fuit: quippe qui absente pontifice legatus, tumultū Romæ cōpressit, statumq; reliquum ac terras rebelles pacauit: de sontibus supplicium sumēdo, inter quos fuit Antonius Pōtadera, quem ueluti prædonem omnia infestantem, captum arbori oliuæ suspendit. Franciscum Vicum Viterbiensem, & Fulginatem tyrānos in arce Soriani securi percussit: demum, quod contra Florentinos cum Philippo duce inuito pōtifice cōspirasset, per insidias captus in transitu pōtis, ac in Hadriani mole custoditus, ueneno sublatus est ab Antonio Rido Patauino arcis præfecto. Eugenius aūt ubi Romā uenit, picturam Basilicæ Lateranensis à Martino inchoatam, ad hoc æui durantem, in pariete absoluit, porticūq; qua ad S. sanctorum sacellum itur, extruxit. Ludouicum patriarcham Aquileiensem solertissimum uirum, cum exercitu Florentinis auxilio misit, qui tunc ad Anglare oppidū à Picinino duce copiarū Philippi uicecomitis oppugnabāt: ex quo uictoria potiti sunt. Hic Ludouicus patria Paduanus: arte medicus, ob sua merita pugnæ, in senatū adscitus, tantos sibi spiritus adsumpserat, immemor generis, ut primus sit ausus cardinaliū, canes equosq; alere: cōuiuiorum, lautitiæq;, ac supellectilis plus quàm illi ordini par erat, splendorem introducere: Ciues Romanos ad omnem ignauiam uitæ collapsos ad cultū ciuiliorem reducere, Campum Floræ ubi greges pascebantur, munire. Deniq; unus omnia tunc administrare. Schisma quoq; Felicis pseudopontificis facile sublatum. Hic enim Amodeus dux fuerat in concilio Basiliensi creatus à Germanis, quod in concilio Constātiensi fuerat indictū, sed de hoc satis in rebus Gallicis. Eugenius igitur post hoc Iulianū Cæsarinum legatum cum Vladislao Pānoniæ rege aduersus Turcas misit, in quo ambo pariter occubuere. Fuit studiorum amantissimus, quotidie se in secretum aliquot horas recipiendo: uultu alioqui decoro, ac uenerabili, oculos in publico nunquā attollebat, ut à parente meo qui eum sequebatur, accepi: cardinales XVI. Florentiæ fecit, inter quos Græcos duos, Bessarionem Nicenum, atq; Isidorum Rutenum, Guilelmum de Eustouteuilla Rothomagensem. Decessit Romæ pontificatus anno XVI. ætatis LXIII. salu-

tis

tis M.CCCCXLVII.VII.Calend.Martij.& in Basilica Petri conditur. Nicolaus V. natione Lunensis, ex oppido Sarazano, imperatore Friderico III. Sedit annis VIII. Thomas uocatus, arte medicus, deinde subdiaconus factus, ex humili loco. Bononiæ studijs profecit, adiutus benignitate Nicolai Albergotti cardinalis sanctæ crucis. Missus deinde cum Ioanne Caruaialla Hispano ab Eugenio in Germaniã, Basiliensis cõcilij, ac neutralitatis, ut ipsi appellabant, tollendæ gratia: fautorẽ tunc Romani pontificis Æneam Piccolominęum, qui postea Pius II. fuit, apud Fridericum Imperatorem nactus, omnia ex uoto reportauit. Redeuntibus honor adhibitus, roseis Galeris obuiã missis ac in senatus ordinem receptis. Eiusq; tempore opera Simoneti ordinis Eremitarũ, pax inter Venetos & Franciscum Sfortiam facta: utq; Alfonsi regis autoritas huic accederet, oratores principũ simul & Dominicus Capranicensis legatus ad eum profecti. Erat hic & ingenio uehemens, & libertate loquendi, qua olim Fauonius apud Ro. Dum esset in cõclaui, Stephanus Porcarius in Aracœli cõiurationẽ de libertate fecit, quẽ ille postea Bononiã relegauit. Inde clam redeuntem, ac in incœpto perseuerantem, unà cum cæteris coniuratis deprehensum in arce suspendit. Inter coniuratos fuit Baptista Sciarra, qui per medios armatos solus incolumis euasit Fridericum imperatorẽ unà cum coniuge Leonora diademate cinxit. Iobileum annum M.CCCCL. celebrauit, quo tempore pons Hadrianus tabernis tunc opprimentibus angustior, quodã die multa milia cõcurrentia non cepit, sed partim in Tyberim deiecti, partim calcibus equorũ oppressi fuere. Bibliothecam Vaticanã instituit, missis quaquauersus doctis uiris comparandorum librorum gratia. Primus nostri seculi literas pene extinctas excitauit, pręmijs omnib. uirtute pręditis hominibus inuitatis. Officium nullum seu magistratum uendidit. Basilicã Petri ab apsidis fronte pulchro cœpit opere augere: Itemq; murũ Vaticano superstantẽ magni sumptus. Opus utrunq; imperfectum. Cõstantinopolis eius tempore à Turcis direpta, quò paulo ante Isidorum cardinalem Rutenũ, natione Græcum, ad confirmandos animos miserat. Inter tot uiri huius egregias laudes, uitium hoc tantũ notatũ, quod nimio bibendi studio teneretur: perquisitis undiq; uinorum generibus. Decessit anno pontifi. VIII. Salutis M.CCCCLV.IX. Cal. Aprilis. Calistus tertius præsul ac genere Valentinus. Alfonsus Borgia uocatus, uir iuris pontificij scientia doctissimus, Alfonsi regis familiarissimus, anno M.CCCCLV.VI. eid. Aprilis pontifex creatur ex uaticinio Vincentij ordinis prædicatorum, quem uiuente Valentiæ coluit, ac post mortem inter sanctos retulit. Expeditionem in Turcas quam antea uouerat si ad hunc statum perueniret, cõtinuo sumpsit. XII. igitur triremes collationibus Christianorũ comparatas cũ Ludouico patriarcha Aquileiensi, quem supra memoraui, classis præfecto, mittit. Qui expugnata Lesbo insula cum aliquot castellis, breui tẽpore reuersus est. Vsuncasan Armeniæ Persiæq; regem, per oratores magnopere hortatus contra eosdem hostes. Quamobrem ille uictoria potitus, gratulatum ad pontificẽ legatos misit, quod eo impulsore hæc felicitas sibi contigerit. Huius etiã tempore, nobilis illa ad Belgradum uictoria contigit, ubi tres Ioannes interfuere. Caruaialla legatus, Vaiuoda dux, & Capistranus concionator. Vir fuit admodũ mitis, ac in pauperes magnopere liberalis. Cædes per urbem ab Hispanis plurimæ, eo tamẽ nescio, fiebant, quod Borgiæ fratris filio feroci ingenio nimium permitteret, cuius fratrem Rodericum uicecancellariũ fecerat. Senio longo confectus moritur in urbe, quum sedisset annos tres, menses totidem. Anno MCCCCLVIII. octauo eid. Augusti. Sepultus in Basilica Petri. Pius secundus Senensis Æneas nomine, gente Piccolominæus, apud Corsinianum castrum Senensium ob paupertatem parentum natus, in ipsa adolescentia peregrinatus, quum magnam pręferret indolem atq; ingenium in Friderici imperatoris dignationem uenit eiusq; magister epistolarũ: postremo rebus magnis, legationibus etiã adhibitus, unus omnia apud eum obibat. Quumq; sub Eugenio in abrogando Basiliensi concilio magnopere Romanæ fauisset ecclesiæ, à Nicolao præsul Tergestinus, deinde Senensis, mox à Calisto cardinalis, deniq; eius successor factus: nihil antiquius habuit quàm cõtra Turcas ipse proficisci, quod proculdubio propositum religiosum absoluisset, si per ignauiã cæterorum principum Christianorũ qui eum decepere, præsertim ducis Burgundię, licuisset: cuius rei gratia Mantuę cõuenerat ex eoq; dolore decessit. Eius res gestas elogiũ hodie sepulchri continet. Ferdinandũ re-

gem in regnum Neapolitanum autoritate ac exercitu adiutum instituit. Sigismundum Malatestã uirum facinorosum, bello ac edita uulgo accusatione insectatus est. Catharinam Senẽsem in sanctarum catalogũ redegit. Vir moribus castissimus, religionis amãtissimus, literis ac studijs pertinacissimè deditus. Nam inter tot occupationes, etiã in extremo historiã orbis geographiæ cœptauerat, magis uerè ac diligenter quàm elegãter. Nam eloquio quodã naturali, ac laterum firmitate magis quàm literis clarus habebatũ, scriptaq́ꝫ eius quanquã sermone carent Latino, uim tamen & uirtutes ostendunt oratorias. Tot igitur uiri laudes unum tantũ ambitionis uitium cõmaculabat. Quum semper promotionũ appetentissimus fuerit atqꝫ gloriæ, eaq́ꝫ de causa & labores plurimos susceperit, amicitiasq́ꝫ principum coluerit, ac demum pontifex sedit annos VI. uixit LXX. Decessit XVIII. calẽd. Septemb. M.CCCCLXIIII. sepultus in Basilica Petri ingredientibus sinistrorsum. Paulus II. Petrus Barbus patria Venetus, successit an. M.CCCCLXIIII. Eugenij sororis filius fuit, ab eodẽ cardinalis ægrè factus, quod natura bardus ac crassa ceruice fuisset. Quapropter res pontificalis magnã in eo primũ fecit inclinationem, ut deinde traditæ per manus successiones usqꝫ ad hunc diem innumerabilibus malis tẽpora referserint, dum ianuis uitiorũ omnium reclusis, palam cunctis antiquam pastorum disciplinã pessundare liceret. Is eñ nec literatura, neqꝫ moribus probatus, ea de causa est cæteris grauibus uiris prælatus, ut Ludouico patriarchæ resisteret, cum quo simultates gerebat, tanta illius erat ob potentiam & diuitias inter omnis inuidia. Igitur præter necessarias auditiones dies totos aut uoluptati, aut numis pensitandis, aut ueterum numismatis, siue gemmis, siue imaginibus spectandis tradebat. Amicitias nullas pristinas aut beneuolentiam seruauit. Inter hæc tamẽ uitia hanc animi integritatem custodijt, ut rem nullam ecclesiasticam liceretur, iustitiam quoqꝫ publice sectaretur, seuerus, nec tamen crudelis in delinquentes: nam carcere magis ꝙ morte plectebat. Primo anno Comitẽ Aduersum ac Deiphobũ Anguillarem qui iter obsidebant sustulit. Contra Robertum Malatestam de urbe Arimino per Neapuleonẽ Vrsinum infeliciter dimicauit, quum hostis numero militum longe inferior esset. Veneti, Florẽtini, rex quoqꝫ Ferdinãdus cum Frederico Vrbini duce erant auxilio. Fredericum Imperatorem apostolorum limina salutatum uenientẽ, sumptu pro dignitate excepit. Cardinales admodum paucos fecit, inter quos duos tãtum ob uirtutem, Marcum Barbum suum propinquum, præsulem Vincentinum, & Oliuerium Carafam præsulem Neapolitanũ, Danielis Matalonæ comitis ex fratre nepotem, qui ob fortitudinem simul & animi modestiã præcipuum apud Alfonsum regem, ac eius successorem locum obtinuerat. Paulus itaqꝫ dum post cœnam cum architecto Aristotele de traducẽdo Vaticani obelisco in plateã Basilicæ Petri sermonẽ haberet, obruentè crapula repentino ex apoplexia interijt VII. calend. Augusti, anno salutis M.CCCCLXXI. pontificatus VI. mense decimo. Xystus quartus, Franciscus Sauonẽsis ordinis minorum generalis, ac theologiæ professor, an. M.CCCCLXXI. VI. eidus Augusti, omnium consensu cardinalium, qui XVIII. fuere, pontifex creatur. Latino Vrsino, Francisco Gonzaga, & Roderico uicecancellario magnopere suffragantibus. In mitræ solennibus apud Basilicam Lateranensem dum in magna populi frequẽtia lectica portaretũ, orto subito tumultu, seu casu, seu ex cõposito maximum uitę subijt periculum, ut etiã saxis appeteretur, & à lecticarijs pene destitueretur. Res tãdem Latini cardinalis autoritate, prouidentiaq́ꝫ sedata. Ante omnia antiquos canonicos in eandem Basilicam reduxit, eiectis inde à Romanis statim post Pauli mortem canonicis regularibus quos olim Eugenius, ut in antiquã eorum possessionẽ introduxerat. Liberalissimus omnium põtifex, negabat nunquã, quin eadem pluribus importunè rogantibus sæpe cõcedebat. Ea de causa libellis signandis Ioannem Mõtemirabilem uirum Gallicum exercitatum ac seuerum præfecit, qui nõ ritè cõcessa interpolare ac retractare posset. Suorũ in primis amantissimus ac indulgentissimus fuit, quorum causa pleraqꝫ præter fas iusq́ꝫ & agebat, & cõcedebat. Petrum ante omnis eiusdem ordinis ac patriæ, quẽ à puero unà cum Hieronymo fratre sibi educauerat, ad cardinalatum usqꝫ prouexit: uirum alioquin natũ perdundæ pecuniæ. Nam biennio quo tantũ post ea uixit CC. aureorum millia, in luxu uictitando solum absumpsit. LX. millia æris alieni, argenteorũ itẽ CCC. põdo dimisit. Decessit tabidus uoluptate annorũ XXVIII.

opificibus maxime desideratus, quorũ officinas nouis semper lucris & operib. replebat. Hieronymus uero frater Foroliuij Forocornelijꝗ princeps factus, post eum rem omnẽ ecclesiæ administrauit, uir ingenio sæuiore, ac uoluptatibus præter unicam uenationẽ minimum deditus. Xistus itaꝗ post hos fratrũ sororumꝗ filios extulit, neꝗ enim alter propinquis fœcundior fuit, inter quos Iulianum S. P. ad uincula cardinalem, eiusꝗ fratrem Io. urbis præfectũ, Soræꝗ ac Senogalliæ principem fecit. Deinde Christoforum & Dominicũ de Ruuere fratres, patria Taurinenses, ex successione in patrum etiam collegium cooptauit. Ab his enim & nomen olim familiæ sumpserat, & plura uitæ cõmoda. Præter autem supradictos & alios diuersis temporibus creauit. Io. Columnensem, & Io. Bap. Sabellum, quos postea quũ suspectos haberet, post consistoriũ die quadam in molem Hadriani coniecit, unde post annũ incolumes dimisit. Praeterea Georgium Vlyssiponensem. Stephanũ Nardinum Mediolanensem præsules, Raphaelem Sauonensem Hieronymi comitis supradicti ex sorore nepotem, ætate annorũ XVII. Ascanium Mariam ducis F. filium, qui ambo nunc & gratia & authoritate pars maxima senatus sunt. postremo Io. Iacobum patria Mediola. Parmenñ. præsulem cubiculariũ suum, quem seruitio tantũ acceptũ, ex humili loco promouit. Ad arma conuersus, quibus magis quàm religioni natus fuerat, primò contra Nicolaũ Vitellium Tifernatem, quẽ antea amicum habuerat, Laurẽtij Tifernatis hostis persuasione permotus, misit expeditionẽ, cui card. sancti Petri ad uincula legatũ præfecit: ille expugnatus in exiliũ quidem abijt, sed paucis post diebus fauentibus ciuibus reuersus, arcem etiam quã pontifex in ea excitabat, disiecit. Bellũ deinde aduersus Florentinos exorsus occasione Laurentij Medicis, quẽ detecta cõiuratione, domo expellere conabatur, de quo quod in Florentinorum rebus satis dixi, scribere rursus supersedebo: tantũ narrabo Florentinos in hoc bello, Galliæ regem, Venetos, Ferrarienses, Mediolanensesꝗ habuisse fautores, & ab horũ omniũ legationib. huius occasione controuersiæ, quæ iniusta uidebat, Xistum ad conciliũ citatum fuisse: illum aũt summa cõstantia respondisse, se conciliũ libenter quidem admissurum, ubi speraret omniũ illorum principũ crimina patefacturũ, resꝗ plurimas ablatas ecclesiæ repetiturũ. Quapropter quẽ illi metu expugnare sperabant, ab eodem perterrefacti discesserũt. Tertium bellum contra Ferdinandũ Siciliæ regẽ per Robertũ Malatestam Sigismundi filium gessit, in quo ducis uirtute pauciores numero ad campum mortuum pugna cõmissa magnũ regis exercitum unà cum Calabriæ duce profligarũt. Capti proceres omnes, Romãꝗ ducti, paucisꝗ post dieb. gratis facta pace dimissi. Dux ipse solus Antiũ usꝗ prope mare fugitãs inde Neapolim se recepit. Columnenses quoꝗ qui unà cum illo conspirauerãt, eumꝗ suis oppidis prope urbẽ receperãt: primũ quidem uenia donauit, deinde quũ Laurentius protonotarius ex ea familia rursus contumax appareret, in domo sua Romæ armis, cohorteꝗ pontificia, tum Vrsinorũ auxilio expugnatus, captusꝗ ac breui post tempore securi percussus est. Eorũ insuper iam omnia ferè oppida capta erãt, si per mortẽ pontificis licuisset. Postremũ bellũ aduersus Venetos sumpsit pro Hercule Estensi duce Ferrariæ, ut in rebus Ferrariensiũ narraui. Quum igitur tot tumultibus absumpta pecunia indigeret, noua collegia primus excogitauit quę liceretur. Dato itaꝗ negocio Sinolpho ꝓtonotario è castro octerio uiro solerti breuiatores minoris pręsidẽtię instituit, quondã à Pio creatos, deinde à Paulo successore sublatos, quorum loca quingẽtis, postea sollicitatores quorũ trecẽtis ueniere. Deinde adstipulatores certos, sine quib. nullæ possent confici tabulæ, sed hi per successorẽ antiquati. Postremo apostolici fisci nouẽ notarios, quib. emolumẽta unius adsignauit, quia antea cũctis præerat. Is fuit ætate nostra Gerardus Mafeus Volaterranus, qui ob egregium bonitatis ac prudentiæ nomẽ ei muneri gratuito à Ludouico patriarcha ac camerario delegatus fuerat, ac Casparẽ Blondum successorem habuerat. Atꝗ hoc modo curiæ Rom. libertas in cõpedes quasi cõiecta, ut nulla industriæ uia sperari posset. Verum hæc seu necessitati, seu uerius proximis ac ministris tribuenda. Nam eo pontificũ nullus nec animo munificentior, nec in dãdo hilarior, nec in promouẽdis hominib. promptior repertus fuit. Miseros enim atꝗ à Turcis eiectos principes, Bosnæ Cypriꝗ reginas, prętereà Andreã Palæologum Peloponnesi, & Leonardum Toccum Epiri despotos aluit. Saxoniæ ducẽ, Christiernũ Daciæ, deinde Mœsiæ, nouissimè Ferdinandũ Siciliæ reges apostolorum

limina salutatũ uenientes, magnificentissimis sumptibus excepit. In operibus publicis æquè maximus, urbem à situ ac cœno uindicauit: uijs primũ munitis, porticibus quoq; eiectis quæ uias occupabant, uicorumq; magistris ac curatoribus institutis. Tẽpla insuper uetustate obsita, omnia restituit. Xenodocheũ sancti spiritus pulcherrimis ędificijs ampliauit. Tẽplum pacis de nouo constituit, ubi canonicos regulares à basilica Lateranẽsi eiectos reposuit. Põtem Aurelium penitus collapsum suo nomine refecit. Ædes in Vaticano põtificias refecit. Pręторianis, excubitoribus, magistratibus, muneraq; obeũtibus loca cõmoda obsignauit: quum prius præter dignitatẽ in cellis ferè penuarijs situ squalentibus agitarent. Romã deniq; ex lutea lateritiam: sicut olim Augustus ex lateritia marmoreã reliquit. Annũ iubileum ad XXV. reduxit, primusq; celebrauit. Rem Romanam sedisq; apostolicæ dignitatem ita tuebatur, ut nõ facile cuiquam quanuis maximo pessundari pateretur, quod cùm in cæteris supradictis, tum in ultimo ostendit bello pro Hercule Estensi. Quum pacem à socijs pręter eius uoluntatẽ & cõsensum fieri conspiceret: ex animi uti putatur dolore, podagra insuper aggrauante, qua in ultimis annis maxime laborabat, in quintũ diẽ expirauit, qui fuit pridie eid. Aug. anno sal. M.CCCC.LXXXIIII. pontificatus XIII. Innocentius VIII. Io. Baptista Cibo Genuensis, post Xysti mortem diebus XX. cathedræ successit, qui pauper olim puer, forma tamen præstanti inter Alfonsi regis Siciliæ ministros, inde Romã ueniens in cõtubernio Philippi cardinalis Bononiensis fuit. Præsul deinde Sauonẽsis: postea Melfitensis à Xysto Datarius, postremo cardinalis factus est: quum ei plurimũ dilectus esset ob dulces mores & humanitatẽ, qua omnis usq; ad uitium superauit. Nam & infimæ conditionis homines sæpe exosculabat, amplectebaturq;. Verum quũ omnibus blãdus esset, nemini tamen benignus, innatamq; auaritiam iocis atq; dicterijs trãsigebat. Initio ferè põtificatus cõtra Ferdinandũ Siciliæ regem cum eius regni proceribus cõspirauit, expeditionis duce Roberto Seuerinate accersito. Is quum in urbe morã ac diem de die traheret: nunc rem aliam, deinde aliam causando tribus mensibus quàm uenerat: Nomentanũ tantum põtem, qui ab Vrsinis regi militãtibus tenebatur expugnauit, ubi etiam eius filij Fracassæ, pila igne cõtorta ora dehonestauit, tandemq; multa pecunia cõmeatuq; frustra cõsumptis, exauctoratus est. Innocentius uerò à suis deceptũ se uidens, necessario pacem fecit his cõditionibus, ut põtifici census debitus penderet, & rebelles seruarẽtur incolumes: rege Hispaniæ, Ludouico Sfortia, ac Laurẽtio Medice uadibus acceptis: quorũ neutrũ Ferdinandus, quũ postea minimè præstaret, missus Petrus Vincẽtinus cameræ auditor audacissimus, unà simul cũ Iacobo Volaterrano secretario apostolico, ac cubiculario, uiro prudẽte ad res repetẽdas, re infecta reuertit. Post hęc Innocẽtius ad pacis studia cõuersus, nihil potius habuit q̃ urbis quieti copiæq; studere, quapropter eius toto tẽpore & uilis annona fuit, & urbs à grassatoribus latrocinijsq; tuta, quũ esset in uindicãdis criminibus inexorabilis. Nam duos fratres F. Busali filios seditiosorũ receptacula, ob eorũ potentiã diu impunitos, una die simul capi ac securi percuti mandauit. Xysti deinde sequutus exemplũ quęstus gratia secretariorum collegium instituit, pristinum numerum augendo: pontificum etiam primus qui nouum & ipse exemplũ introduceret palam liberos nothos iactandi, ac soluta omi antiqua disciplina diuitijs eos omnibus cumulãdi. Nam & alteri Francisco oppida nõnulla urbi uicina dedit: Laurẽtijq; Medicis filiã matrimonio locauit. Alterã Theodericã, Gerardo Vsumari Genuensi nuptam, opibus perquàm magnis ornauit. Cardinales fecit Laurẽtiũ fratris filium nothũ, & Antoniottum eiusdem patrię antiquum eius cõtubernalem, uirum honestissimum, rerumq; multa experiẽtia clarum: alios item nõnullos. Eius tẽpore inuẽtus crucis titulus in Basilica crucis in medio tẽpli, pariete occlusus, cum triplici lingua: Iesus Nazarenus re. Cætera deficiũt. Præterea calix aureus magni põderis, quem Ludouicus XI. Galliæ rex paulo antè basilicę Lateranensi donauerat, surreptus: nec qui fuerit unquã deprehensus. Fuit Innocẽtius corpore excelso, ac cãdido, decoroq;: ingenio tardo, ac literis ꝓcul. Inter officia publica quãdoq; dormitare uidebat̃. Valetudine prospera: uerum biennio antequã decederet, in narcem quandã soporiferã ex morbo incidens horis fermè XX. sine arteriarũ motu immobilis apparuit: famaq; iam mortis quoquouersus perlata fuit: iãq; cardinales de ordinãdis circa successorẽ omnibus conuenerãt, quũ subitò uiuus apparuit.

Excessit

Exceſſit biennio poſt, ex eodem ferè morbo anno ætatis LX. pontificatus VIII. ſalutis M. CCCCXCII. VIII. calend. Auguſti. Sepultus in Baſilica Petri æreo monumēto iuxta arcam ab eo deſignatam, in qua ferrum haſtæ conditur quod latus dominicum perfodit. Hoc ſiquidem olim apud ædem ſancti Andreæ Antiochiæ repertū, capta iam ciuitate, Boemundus in prælio corripiens, arcem quę expugnari non poterat illico cepit, ſimul & hoſtium L. millia prodigioſe trucidauit. Inde Conſtantinopolim dono imperatori aduectū. Poſtremo Turca illi ſuccedens, Innocentio ut eum fratris captiui cauſa leniret pro munere miſerat. Alexander VI. Rodericus Boria, patria Valentinus S.R.E. uicecancellarius. Caliſti quondā pontificis ex ſorore nepos, poſt dies XXII. Innocentio ſuccedit, nonnullorū opera cardinalium qui primi ingratum eum ſenſere, ac omnes ſub eo poſtea uaria calamitate ſūt preſſi: partim exilio, partim carcere mulctati. Iulianus Oſtienſis & Raphael Camerarius, quod ſuſpecti eſſent, alter ob ueterem ſimultatem, alter ob propinquos Æmilia expulſos, ſponte ob metum ſeceſſerūt uſq; ad ſucceſſorem. Proceresq; Romani, quorum cardinales eum extulerant, alij alia de cauſa ſublati. Vrſini ante omnis bellū ſuſtinuerunt æſtate una, in quo duces fuere Guido Vrbinas ac Pont. filius una cum Bernardino Lunate legato. Capta nonnulla caſtra, res ad Brachiani obſidionem redacta, quod mulieris uiduæ uirtute ea tenus defenſum eſt, donec Carolus Virginij filius nothus cum parua ac collectitia manu ſuperueniens, totum pene exercitum ſimul cum ductore ipſo, tanquam in cauea pullos gallinacios caperet. Legatus filiusq; uix fuga euaderent. Poſt hæc eis pax data. Vrbinas XXX. millibus aureorum ſe redemit. Alexander deinde nihil prius habuit quàm Innocentij exemplo ſuos nothos honoribus, uerum longe maioribus extollere, quando iam res hæc honori & gloriæ cœpit eſſe. Itaq; Lucretiam filiam prius Ioanni Sfortiæ Piſaurienſi principi locauit, deinde abdicatā Aloiſio Aragoni, Alfonſi regis filio notho: quo demū interfecto Alfonſo Eſtenſi Ferrariæ duci, cum quo adhuc perſeuerat. Ex filijs uero alterum minorē natu principem in regno Siciliæ fecit: alium Cæſarē cardinalem. Minorem quoq; in Hiſpania ducem. Qui breui tempore noctu quadā trucidatus & in Tyberim proiectus eſt. cædis authorem quanquam plerique non ignorant, nō tamen nominare fas putant. poſt eius mortem Cæſar cardinalis ſpreto ſacerdotio eiuſq; ordine, cupidus dominandi, ſe ad Ludouicum Galliæ regem cum magna ui auri ac ſupellectilis contulit, eiuſq; propinquā de Lebreto in matrimonium unà cum oppido Valentia accepit. Regis deinde auxilio, perpetuoq; fœdere multum in Italia ſibi ditionis parauit. Æmyliā in primis omnē præter Bononiam eiectis partimq; necatis antiquis familiarum poſſeſſoribus, In Hetruria Populinum, in Piceno Camerinum, Senogalliam, Vrbinum, quod ex omnibus per proditionem cepit. Nam cum ut hoſpes & amicus à Guidone duce cum exercitu apud Callium exciperet, extēplo dato ſigno urbem eam corripuit. Inde propere Vrbinū inuadi mandat. Guido uero cum nō ſatis uirium improuiſus ad reſiſtendū haberet, ne in manus hoſtis perueniret, ſtatim relictis omnib. nocte ſequenti paucis comitibus ad ſororiū ſuum Mantuā aufugit. Pontifex interim Roma ſupplementa res agenti mittebat, una tantum cogitatione occupatus, quonā modo eo maximum principum conſtitueret: ea propter in animū induxit proceres urbis finitimos alia atq; alia de cauſa prorſus omis extinguere. Cœpitq; à Caietanis uetuſta familia, qui nōnulla apud Volſcos oppida poſſidebant. Iacobum protonotariū ex ea gente Honorati filium carcere incluſum, necauit. Adoleſcentemq; unicū Colę filium familiæ ſuperſtitem abſentem trucidari iuſſit. Columnenſium deinde Gallorum auxilio expulſorum, imperiū omne inuaſit. Quod reliquū erat cum ad Vrſinos anhelaret nec ſatis cauſæ haberet occaſionē eſt nactus, quā optanti, hominū promittere nemo potuiſſet, ipſa dies iam obtulit ultro. Cōtigit enim ut ipſimet Vrſini tantos Cæſaris ſucceſſus, tantamq; imperandi cupiditatē aſpicientes, ſibi quanquā amicis timerēt, ne cunctis iam ſublatis ipſi quoq; delerentur. Itaq; cum ijs qui pari formidine adficiebantur, unà conſpirant. Erant autē hi, Ioannes Bentiuolus, Ioannes Paulus Balio Peruſinus, Vitellocius Tifernas, Liberoctus Firmanus, Pandulfus Petrucius Senenſis, Baptiſta cardinalis & Paulus Vrſini. Qui omnes prope Peruſiam conſilio facto contra Cæſarē coniurant, E ueſtigioq; irruptione facta, Vrbinū recipiunt & Camerinū,

cohorteſq́ Cæſarianas, quæ ad ſuccurrẽdum mittebantur, in itinere adorti adfligunt, aliaq́ Æmyliæ oppida tentare cõtinuo feſtinant. Pontifex hoc accepto nuncio magnopere cõmotus, omni ſtudio placare ſibi Vrſinos in primis conabatur, quod facile cunctos ipſorum ſperabat autoritatem ſequuturos. Itaq; omni pollicitatione, humanitate, conditioneq́ delinitos in ſuam ſententiã adduxit: illi conciliati iam capta reſtituunt, denouoq́ Senogalliam Cæſari acquirunt, quò Paulus & Grauinę dux Vrſini Vitellocius & Liberoctus unà conuenerant. Cæſar igitur, qui Forocornelij ſe continebat, opportunum tẽpus ſe uindicandi ratus, eò cum exercitu Vaſconum de improuiſo proficiſcitur: illi obuiam inermes procedentes, ueniam petunt præteritorũ. Humaniter excepti ſunt, cuſtodiæq́ interim clam adhibiti ne fugere poſſent. Itaq; iam deducendi officio functi quũ diſcedere uellent, ſimulatione ſimul colloquendi reſtare iuſſi ſunt. Quum in cõclaue ueniſſent extẽplo clauſa ianua, & à militib. ad hoc ordinatis capti Vitellocius & Liberoctus, eodẽ die ſtrãgulati, paucis poſt diebus reliqui. Nec mora, Peruſia, Tifernũq; eiectis Vitellijs ac Balionibus pontifici ſeſe dediderũt. Pontifex interea Romæ ubi per nuncium celerem noctu captos hos eſſe accepit, cardinalem Vrſinũ quem multa prius blanditia, ſpeq́ ſecurũ reddiderat, mane hortatur ad palatium uenire, fingit Columnenſes prope urbẽ adeſſe, ponteſq́ cepiſſe. Ille credulus ubi obtẽperauit, capitur, & in molẽ Hadriani conijcitur cum abbate Aluiano Vrſinarum partium. Præſul uerò Florentinus & Iacobus Sanctacrucius eadem hora capti, in palatio ſunt cuſtoditi. Sanctacrucius poſtera die dimiſſus, uadibus datis, cõſentiente cardinale, ad oppida Vrſinorum pontifici adſignãda: ipſe uerò cardinalis paucis poſt diebus eſt elatus, cauſa mortis omnibus facile iudicata. At Cæſar quum perſequi reliquias coniuratorũ ſtatuiſſet, è Senogallia cum exercitu quindecim millium armatorũ cõtra Pandulfum Petruciũ profectus, in agrum Senenſem irrupit, oppidaq́ nonnulla capit. Senenſes qui ab initio reſiſtere, Pandulfoq́ omnia permittere ſtatuiſſent, quũ tamen nõ ęquis uiribus reſpõderent, cedere illum ad tempus maluerunt, quàm unius hominis cauſa rem publicã periclitari: quapropter illo Lucam cum omni familia diſcedẽte, bellum diſſolutum. Inde Cæſar ad Vrſinorũ oppida reliqua ſe conuertit: ac Cære uetuſtum gentis oppidũ expugnare cœpit, natura munitiſſimum: inſtantia tamen ac potentia iamiã potiturus cum Iulo Vrſino cardinalis fratre, qui locũ defendebat, tranſegit, ut ille incolumi ſubſtãtia diſcederet. Victor igitur cętera inſectari ſuperſedit, quod uideret maximè Ioãnem Iordanum Virginij filium Gallis addictum, quorum ipſe autoritate nitebatur. Alexander interim omnis excogitabat uias ad pecuniam quæ ſuis cupiditatibus ſuppeteret: quapropter nouum ſcriptorũ breuium collegium inſtituit numero octoginta, quorũ loca ſingula ſeptingentis quinquaginta aureis uenire: reliquorum collegiorũ emolumenta quod omnia uenditarentur, nihilq́ pecuniæ negaretur, ab initio fœcunda quidem, uerum poſtea nunquã exiliora, diuiſa cum Rothomagẽſi Galliæ legato rerum omniũ facultate. Quos uulgus Marranos uocat diuerſis tẽporibus anquiſiuit, Cardinales triginta ſex interpellatim creauit, in quibus fuere Hiſpani octodecim, quorum optimi ac præſtãtiſſimi Bernardinus Caruaiala præſul Carthaginenſis, regis Hiſpaniæ legatus tituli ſanctæ crucis, qui ad ſtẽmata nobilis familiæ magnũ ipſe decus adiecit, uitæ modeſtia, theologiæq́ ſciẽtia præditus. Ioannes Salernitanus, & Frãciſcus Borgia Cuſentinus, pręſules ambo, religionis ac bonitatis fama cõſpicui. Italicorũ uerò totidem, Ioannes Antonius Mediolanẽſis præſul Alexandrinus, è duodecim iudicibus, iuris ſcientia nulli ſecundus: Frãciſcus Soderinus pręſul Volaterranus, ac Referendarius, in eadem & ipſe ſcientia clarus: nec minus rerũ prudentia, animiq́ ſolertia, quam & à parentibus quaſi hæreditariam habuit, & ipſe multis pro patria, multis etiam in Romana curia exantlatis laboribus eſt adſequutus. Hadrianus Cornetanus, præſul Batonienſis, eius breuium magiſter, potius uerò rerum omniũ uicarius. Is eñ diu Quæſtor in Britãnia fuerat, ubi ex regis amicitia magnas opes adſequutus, deinde ab Alexandro adcerſitus, unus omnino fuit, qui ob ſingulare ingenium difficillima tempora non ſolum incolumis euaſerit, ſed cum laude ſuperauerit. Cæterũ in Alexandro, ut de Annibale Liuius ſcribit, æquabant uitia uirtutes. Inerant nanq; ingenium, ratio, cognitio, memoria, diligentia, eloquentia uerò quædam naturalis, & ad perſuadendũ apta, ut nemo rem cautius proponeret, aut acrius defenſitaret, ſeu quouis

cuperet

cuperet impelleret, sese unum omnium animis adcommodando, cum iucundis de remissione, cum seueris de disciplina, cum patribus de republica loquebatur. Suos aduersarios placabilitate ac patientia deuinciebat. Nam eorum qui de numero patrum exulabāt, quósue suspectos habuerat, nihil de pristina dignitate detraxit. Gallorũ animos contumacissimos ita sedauit, ut amicissimi discederent. In tanta procerum Rom. uastatione, quod sanè incredibile, nullum in urbe tumultum, nulla sensimus arma; omnia ipse obire, parum in rebus arduis cuiquā fidere. Idem in ocio solutissimus, in metu cōstantissimus: nunquam negocia seu legationes audiendas uoluptate præuertit, res in multā noctē protrahebat, breuissimi somni cibiq;. Artes liberales si nō colebat admirabatur, Iuris præsertim scientiā ubi esse cōtigerit. Salaria doctoribus, stipendia militibus, mercedem operarijs, nunquā est differre nedum auferre uisus: cuius rei gratia exercitū quē magnum sæpe nutriebat, ductore filio, fidelissimum habuit, breuiq; tempore ac negocio totam ferè Æmiliā quæ tributa nō exoluerat ei subegit. In annonæ difficultate quæ bis cōtigit, aduecta è Sicilia magna ui frumenti ita diligenter urbi prouiderat, ut plebes nullum ferè sentirent incōmodum. Has igitur animi dotes magnis obruerat uitijs, quæ narrare nō attinet, tātum referam quæ uulgus adspexit. Siquando rerum fasce non premeret, omni se remissionis generi sine discrimine dedidit: quapropter comœdias Plautinas, cæteraq; ludicra libenter spectauit, frequenterq; in Hadriani molem uentitabat, ut palàm personatos per eorum ferias ac omnes dies festos si quid elegantius in hominum genere per uiam præteriret, propius adspiceret. In nuptijs filiæ quæ ad uirum Ferrariam profectura erat, equestres ludos & uenationem in Vaticano extra ordinem dedit. In urbe gladiatorum nunquā licentia maior, nunquā populo Romano libertas minor. Delatorum magna frequētia, breuissimo maledicto pœna mortis erat. Grassatorū insuper omnia plena, nec noctu tutum per urbem iter, nec interdiu extra urbem. Roma gentium refugium, & arx populorū omnibus seculis, nobilis iam carnificina facta erat, quæ quidem omnia suorum causa, quibus omnia indulserat, permittebat. Ipse quoq; Cęsar dum hęc ei licuere, ea fuit indole, ut si ab initio in bonos incidisset uitæ mōstratores, perpetuam sibi, reiq; Romanę gloriam peperisset: nam & in ea adolescentia, quātū perspicere potuimus, nec deliberāti consilium, nec ductanti exercitum maiorū disciplina, neq; sermonem habenti facūdia defuere, eaq; demum à natura liberalitate, ut patris auaritiam sæpe palàm detestaretur. A iustitia quoq; uti uidebat minimè abhorrens, quin in Æmylia iam adepta summa æquitate populos regebat, ac iudicē grauissimū Antoniū Montanū iuri dicundo præposuit, tanta subditorū probatione, ut illi uel defuncto Alexandro, quod minime putabatur, in officio persisterent. Verum ut sterile solum & intēperies cœli, bona frugum semina præcipitāt: sic & hunc praua instructio, ac proximorū libido à recta uirtutis semita detorserūt, ex quo seq; ac omnē Italiā uarijs calamitatibus inuoluit. Hæc autem quota portio fuit, quæ probris contaminata ex Hispania aduecta reliquā gentem infamabat, quum ut uera loquar, urbs Roma neq; unquam maior, neq; sanctior q̃ sub Hispanis principibus ac pōtificibus fuerit, si Traianum & Damasum recēsere uelimus: hodieq; & in ordine amplissimo tum in cæteris collegijs uiri præstantissimi hanc ex parte magna Rempub. ornent. Ad Alexandrū redeo, qui inter hæc anno M.D. Iobileum celebrauit, his qui uenire neglexerāt seu minimè poterāt per diplomata licitatus. Hadriani molē opere quo nūc cernitur restituit, Angeloq; supremo reposito, cuius similis paulo ante fulmine deiectus fuerat. Quumq; animo adhuc maiora de filio cōciperet, diuturnioremq; uitā sibi polliceretur, subito in morbū incidit, ex quo paucis diebus absumptus est XV. calend. Septemb. Anno pontificatus XI. salutis M.D.III. causam in cœnam uenenatā incerto autore uulgo cōstans opinio iactat, quum præsertim & Cæsar ipse & Hadrianus cardinalis qui unà accubuerāt, eadem pene ualetudine adficerētur, quā ætatis robore euasissent. Post eius mortem Cæsar ante omnia thesaurū omnem corripuit, Vaticanum quod armatorū XII. millibus tenebat, simul & Hadriani molem operibus munijt, eo animo, ut patres in eodem loco de more cogēdos ad nouū successorē, in sua uota cōpelleret. At illi ad euitādū periculū in ędē Mineruę cōgregati, subito à Cęsarianis quos Micheletus Cæsaris ægrotātis emissarius ducebat, circūdant. Fama peruagāte captos esse cardinales, direptiones ac cędes tota urbe fieri, omīs illico

pauor inuasit, tabernæ claudunt, arma corripiunt, transtris, trabibus, cathenisq; ferreis uiarū exitus obstruunt, haud aliter q̄ si rursus Annibal mœnia tenuisset. Ille aūt qđ duram forte prouinciā adsumpsisse sibi uideret, paulo post q̄ uenerat discedēs, Vrsinorū tantū ædium partē apud mōtem Iordanū incēdit. Patres post hæc ad urbis custodiā peditum quatuor millia scribūt. Proceres Rom. adcersunt. Cardinales transalpinos, & undecunq; uocatos prçter cōsuetudinem expectāt. Fabius Vrsinus qui cū DCCC. uenerat armatis, Pauli patris ulturus necē, quādo in autorē nō ualebat, in proximas ędibus suis pauperum Hispanorū tabernas, puerili nimiū ardore impetū facit: aliquot ex eis necat, bona subuertit: uerū nocte sequente Cæsarianorū irruptionē formidās, simulq; à senatu iussus in proxima sua castra discessit. Interim Prosper Columnensis, qui q Hispanis militaret amicissimus esset, ad Cæsarē à patribus mittitur rogatum, ut à pertinacia desistat. Eo tandem simulq; rursus Galliæ Hispaniéq; oratoribus instātibus, Nepet cum omnibus copijs se deferri lectica iussit. Arx uerò adhuc à suis tenebatur, quanquā custos B. Caruaialis card. opera sese patribus obtemperaturū polliceretur. Vaticanum igitur recipitur, ubi de more pont. peractis exequijs tantisper supersederūt, donec Gallorū exercitus qui tunc illac cōtra Hispanos in Campaniā iter habebat, iubente cardinale Rothomagensi qui summā apud eum autoritatem habuerat, mœnibus egrederetur, nequa uis aut tumultus oriretur. Die igitur XXX. uacātis sedis XXXVI. cardinales, quorum Decurio Neapolitanus erat, cōclaue ingressi VIII. post die Franciscum Piccolomineū dia. card. Senensem Pij II. ex sorore nepotem pōtificem creant, Pium III. appellatum, cuius fama bonitatis, animi omnium ad bene iam de religione, deq; rebus humanis sperandū excitati fuere, ad cuius nuncium Cæsar statim cum parte suorū reuertit, patribus gratias agit quod quē maxime cupiebat elegissent. Vrsini nō amplius differre ultionē rati, cum armatis eum in Vaticano inuadūt, fit cædes nonnullorū, cum ille se defensitat, & ut tandē se periculo eximat discedere paratus iussu pontificis in molem ducitur Hadriani. Pius interim ex ulcere cruris ex quo diu laborauerat XXX. post creationem die decessit, nihilo rerū ab se gesto quas maximas animo cōceperat. Nam & ecclesiā Romā renormare, concilium celebrare, ac in Turcas proficisci auunculi imitatione statuerat.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM
LIBER XXIII.

PRincipes Romanos ijdem ferè qui & pōtifices quocunq; modo descripsere. Ex antiquis Latinis Cor. Tacitus, Marius Maximus, Iulius Cordus, Suetonius Tranquillus, Suetonius Optatianus, Gargilius Martialis, Fabius Marcellus, Iul. Capitolinus, Ælius Lampridius, Fla. Vopiscus, Eutropius & Orosius. Ex Græcis uerò Dexippus, Herodianus, Dion, cuius etiam nonnulla extant, Appianus Alexandrinus, ut ex eius libris deprehēdimus, cuius opere caremus. Ex his alios alij diligentius sunt persecuti, ut à superioribus scriptoribus præteritos uiderant, aut iam de dictis racemationibus esse locum, sicuti & mihi necessarium facere. Nam cum duodecim primos adeo probe uulgo cognoscendos Trāquillus ediderit, periergon fuerit eorum gesta repetere. Ex quo tantum initia quædam percurram, unde principatus habuit originem, quæ breuiter Appiano cōmemorantur. Discordiæ uidelicet ciuiles iam inde à Ti. Graccho exortæ ratione Agrariæ legis. Is tribunus cum uideret Romanos potentiores omnem penè agrum Italicorum occupasse, Coloniasq; suo nomine ubique ordinasse, miseratus inopem turbā, legem edidit, ut nulli plus q̄ iugera quingenta possidere liceret, cuius rei gratia ille interfectus fuit. Inde secuta Glauciæ prętoris & L. Apuleij tribuni pleb. cum Metello dissensio, à quo uti censore deijci de senatu ac magistratu, ut obscœni homines, nō facile passi, tandē & ipsi similiter periere. Post Gracchos L. annos Sulla nouo dominatu, dictatura remp. inuasit. Cuius cum Mario inimicitiæ Cæsarē postremo inuitauerunt discipulū, eius uestigia sequi. Huius initia Tranquillo nō repetuntur, quod eius principium operis sit amissum ex eruditorū sententia. Patrem tamen eius

L. Cæs.

L. Cæſarē ſcimus eſſe ex Plinio, qui Piſis dum ſe mane calciaret, repētino extinctus eſt. Tempore deinde procedēte Cæſarē magnis in Gallia per decenniū rebus geſtis, cum à ſenatu exercitū dimittere iuberetur, id Pōpeij reputans inuidiæ, cum ex cōditione impetrare nō poſſet, ut ille exercitum quem per Italiā dominationis cauſa tenebat, etiam dimitteret, contra Pompeium & patriam unà uenit: captoq; Piceno in urbem, unde ille aufugerat cōtēdit, ſeſe excuſans ſenatui ac populo, tum quietis ciuibus nulliuſq; partis impune eſſe licere pollicitus, Brunduſiū aduolauit: deinde prelio Dyrrachino inferior, Pharſalico uero ſuperior in Ægyptum adnauigauit, eoq; regno cōſtituto, ſimul & in reditu Pharnace ſuperato, unius diei de eo uictoriā tribus prætulit uerbis, ueni, uidi, uici. In Hiſpaniā ſe uertit cōtra Pōpeij liberos, poſtremo cōtra Scipionem in Africam. Repetens urbem dictator perpetuus à Sulla ſecundus factus eſt. Triennio poſt, Bruti cōiurationе in curia Pompeij interfectus. De cōiuratis habita quæſtio. Octauius interim natus ex Accia nepte Cæſaris, ex Apollonia ubi dabat operā literis, adcerſitus hæreditatē inijt, ueteranos ſibi adſciuit, in tutelā Ciceronis ſe tradidit, cuius fauore autoritateq;, & Cæſar patris nomine appellatus, & ſenator annorū XVIII. & Cos. XX. per uim eſt factus, admotis ad urbē legionib. Vbi cunctāte ſenatu, Cornelius Centurio legatus enſis capulū in curia oſtendēs ait, hic faciet, ſi uos nō feceritis. Legem ante omnia tulit, ut de cōiuratis quæſtio haberetur: pacem cum M. Antonio & M. Lepido fecit, ita ut tres uiri reip. cōſtituendæ per quinquenniū præeſſent, hinc ſuos quiſq; inimicos ꝓſcripſit. Bella ciuilia V. geſſit, Mutinenſe, Philippenſe, Peruſinū, Siculum, Actiacū, ex quibus primū & nouiſſimū aduerſus M. Antonium. Secundum aduerſus Brutum & Caſſium. Tertiū aduerſus L. Antonium. Quartum aduerſus Sex. Pompeium: poſt cuius fugā collegarū alterum M. Lepidum quem ex Africa in auxilium euocarat, ſuperbiētem XX. legionū fiducia, ſpoliauit exercitu: ſupplicemq; cōceſſa uita Circeios in perpetuū relegauit. Domuit item partim ductu, partim auſpicijs ſuis Aquitaniam, Pannoniam, Dalmatiā cum Illyrico omni, item Vindelicos, & Salaſſos gentem Ciſalpinā coercuit, in ipſis uictorijs alioquin crudeliſſimus & patri Cęſari abſimilis, uerum reliquę uitæ cùm modeſtia, tum caſtitate magnopere collaudatus. Nā & domini appellationē abhorruit, & in curiā ueniens ſenatores quos adſurgere nō patiebatur, nominatim cōſalutabat. Forū anguſtius fecit, nō auſus priuatis domos extorquere. Vnus omiū in ſumma felicitate infelix, in orbitate prolis, in adoptiōis pœnitētia, in generi cōtumacia, in filiarū impudicitia, in periculis aditis per tot bella genu brachioq; in Delmatia ſauciatus, in Cantabria fulmine lectica perſtrictus, ex quo Ioui tonāti ædē ſtatim fecit. Vixit an. LXXII. ex quibus LVI. imperauit, relicta Tyberio Rep. quē ex Tyberio Nerone & Liuia genitū, ſibi adoptauerat. Qui inuitus ſuſcepit imperiū, deq; mitiſſimo principe ſæuiſſima bellua euaſit, cuius adoptionis ſe quādoq; Auguſtus pœnituiſſe ſigna oſtēdit, & apud ſenatū eū excuſauit, naturæ uitia eſſe, nō animi dicēs. Hic poſt annos XXIII. ſucceſſorē habuit Caium, Caligulā in caſtris uocatū, annos tris imperātem: cui ob mores obſcœnos à ſuis interfecto Claudius ſucceſſit, quē mater Antonia Mōſtrum hominis appellare ſolebat, tāta fuit hebetudine ſimul & animi ſegnitie. Vir attamē doctiſſimus. Grecè Latineq;, ut qui libros XL. hiſtorię adhortāte Ti. Liuio cōſcripſerit. Homerū memoriter tenebat, ut in uſu rerū ſæpe uerſus eius recitaret. Eius opera Portus & Aqua Claudia. Nero deinde annos ferè XIIII. totidē quot Claudius orbem lacerauit. In hoc Cæſarū familia defecit, quæ ſic ſe habet: Auguſtus Liuiā prægnantē ex Claudio Nerone duxit, quæ peperit Tyb. Cęſarē. Druſum uero prius genuerat, qui rebus geſtis in Germania deceſſit admodum iuuenis ex lapſu equi, cuius funus Tyb. pedibus uſq; Romā proſecutus eſt. Hoc Druſo & Antonia minore nati Germanicus & Claudius Cæſar. Germanicus in locū patris in Germaniam miſſus, utroq; eloquio, reliquiſq; uirtutibus clarus, etiam iuuenis ibidem excedēs ex Agrippina M. Agrippa & Iulia Auguſti filia genita, Caium Cæſarem & Agrippinā reliquit. Claudius ex Valeria Meſſalina Barbati Meſſalæ filia, uxore impudiciſſima, Britannicum ſuſcepit, & Octauiam quam Neroni priuigno locauit. Nam matrem eius Agrippinā Germanici fratris ſui filiā Cn. Domitio nuptā poſtremo duxit: quæ Agrippina deinde Claudiū ipſum boleto necauit. Nero relicta Octauia Sabinam Poppeam duxit, cuius extat Senecæ tragœ. Poſtea Galba Otho & Vitellius annos tris imperarūt.

Veſpaſianus

Vespasianus tādem res collapsas adflicto imperio restituit annis X. quibus uixit. Titus item Vespasianus eius filius orbis deliciæ appellatus annorum XL. post biennij imperium immerẽs uita priuatur. Domitianus Flauiorum ultimus, ac dedecus, iure à suis interficitur, cum crudeliter imperasset annos XV. uixisset XLV. cuius ob odium rasa ex marmoribus ac titulis est omnis memoria. Deinceps à me reliqui diligentius.

Neruam Cocceium annorū ferè LXVI. uirū bonum ac nobilẽ Domitiano interfecto pop. Romanus imperio dignum iudicauit. Hic initio reos maiestatis qui diffugerant absoluit. Mares castrari, tum sororis aut fratris filiā in matrimoniū ducere ꝓhibuit, quū hęc sub Domitiano passim licuissent. Passus & ipse quanquā bonus coniurationem Crassi Calpurnij, Æliani q; Casperij præfecti prætorij defectionẽ, quæ omnia ciuili animo tulit. A. Vlpium Neruā Traianū qui Germaniæ tunc præerat, causa reip. se dixit in senatu adoptare, Cæsaremq; appellauit, cum propinqui nō deessent. Deniq; ex morbo extinctus est, quū imperasset annum M. III. D. IX. A. Vlpius Nerua Traianus annorum XLII. genere Hispanus ob uirtutem & disciplinam rei militaris adoptatus, accepto de patris morte nuncio è Germania statim redijt. Ælianū, & prætorianos qui in Neruam coniurauerant, in primis ad se, alia dissimulata causa uocatos de medio sustulit. Is post Cæsarem Augustū Romanæ reipub. mouit lacertos. Ante omĩa in Dacos expeditionẽ sumpsit, indignatus quod his pecuniam à Domitiano quōdam uicto pactā pendere oporteret. Itaq; Decebalum eorum regem in prælio uicit. Suas uestes militibus saucijs diuisit, ut uulnera ligarẽt. Decebalus acceptis cōditionibus ante pedes Traiano ꝓcubuit, inde solutus abijt. Imperator Romā uenit, Dacicusq; appellatus ludos gladiatorios dedit. Interea Decebalus rebellat, uicinos populos ad bellū incitat, Lōginū Traiani legatū in colloquio circūuentum capit. Redijt ad Dacos Traianus. Lapideo pōte pilarum XX. Danubiū iunxit, quarum altitudo præter fundamenta CXL. Latitudo LX. Interuallum LXXX. pedum erat. Cuius postea magnā partem Hadrianus diruit, ne Barbaris quandoq; nos inuadendi occasio foret. Post longos cōflictus occupato Dacorum regno, ne uiuus in potestatem Romanorū perueniret Decebalus, sua manu usus interijt. Caput Romā perlatum est. Dacia prouincia facta. Traianum post hęc ad urbem redeuntem, uariarum gentium legati atq; etiam Iudæorum adiere. Spectacula magnifica per CXX. dies edidit, modò mille, modò X. millia ferarum cæsa simul & mansuetarum bestiarum. Tunc & paludes Pōtinas siccauit, uiamq; Appiam ex ea parte strauit. Columnam in foro suo posuit pulchritudinis gratia, siue ut sepulchrū eius esset. Quæ ut circūspici posset, partẽ Quirinalis mōtis solo æquauit. Inscriptionem eius ponā quæ adhuc intra basim ipsius legitur huiuscemodi. Imper. Cæs. Diui Neruæ F. Neruæ Traiano Aug. Germanico Dacico pont. Max. trib. pot. XVII. Imper. PP. Ad declarandum quantæ altitudinis mons & locus tātis uiribus sit egestus. Armeniam deinde recepit à Parthis. Sublato diademate regi Armenię maioris regnum ademit, Albanis regem dedit: Hiberos, Bosphoranos, Colchos, in fidẽ Romanæ ditiōis accepit. Osdrenorū loca & Arabū occupauit, Marcomedos obtinuit, Persidis regionem, Seleuciamq; ac Ctesiphontem accepit tenuitq;. Vsq; ad Indiæ fines post Alexandrum adcessit, in mari rubro classem instituit. Prouincias fecit, Armeniam, Mesopotamiam & Assyriam, ac inter Romanos & Persas limitem Tigrim esse uoluit. Porrò Assyria inter Tigrim & Euphratẽ sita magnis amnibus instar Ægypti fœcūdat. Hæc ex Dione & Rufo. Addit uerò Dion Traianū contra Agarenos, qui unà cum cæteris defecerāt, profectū in Arabiā: quos cum diu obsedisset, eorumq; oppidum Agarā mœnibus nudasset, nunquā tamẽ superare potuisse tempestate cœli quasi diuinitus diremptos. Itaq; re infecta redijsse. Inter amicos Sicinium Suram, quẽ quādoq; apud eum calumniatū, præfectum insuper prætorij sui constituit. Dicit eum præterea uirum laudatissimū, ac natura clementẽ & probū, duobus exceptis uitijs, quod uino, quodq; puerorum libidini indulserit. Igitur his uitijs hūc, nequeo satis mirari, diui Gregorij, ut dicitur, precibus ex infernis ad cœlum euolasse, uerū dei cōsilium minimè à nobis deprendi fas est. Ipse apud Seleuciā quæ postea Traianopolis dicta est, dū rediret ex Syria, ex ꝓfluuio uentris decessit, anno imperij XX. Statimq; Parthi, Armenij, cæteriq;, remotæ gẽtes rebellauerūt, ex quo militum Romanorū tot labores periere. Paucos ante annos Iudæorum

rum magnam cædem fecerat per Martium Turbonem legatum, quod Actium Lupum præfectum fugauerant, eiq; prouinciæ L. Quietum præfecit. Hadrianum eius consanguineum à patre sibi commēdatum adoptauit, cum ipse nullos ex Plotina coniuge, aut aliunde liberos suscepisset. Ærarium Romanum quod sub Capitolio erat, in ædem Saturni traduxit. Vias restituit. Nam ante hos annos repertum apud Circum maximum marmor cum inscriptione huiuscemodi. Imperat. Cæs. diui Neruæ. F. Traiano Germanico Dacico Pontif. Max. Trib. pot. VIII. Imp. III. Cos. V. PP. Tribus XXXV. Quod liberalitate optimi principis, commoda eorum etiam locorū adiectione ampliata sint. Christiani etiam nonnulli sub eo cruciati. De his Plinius cum esset procurator in Bithynia Traianum per literas consuluit quid agendum, cum nihil mali eos agere comperisset, tantumq; quibusdam hymnis antelucanis uacare. Respondit ille. Minime quidem inquirendos esse, uerum oblatos punire oportere. Extant & alia, quæ ex alijs item autoribus, aut panegyricis, aut epistolis de hoc Imperatore colligūt, quæq; magnopere laudes eius cōcelebrant. Et pueros quidem (uti suprà commemorauimus) amasse dicunt, uerum ingeniosos, ac probos, citraq; libidinem. De lætitia etiam potationis omnes cōueniunt, uerum citra ebrietatem. Ante meridiem nunquam uescebatur. Cæterum præditū humanitate, ut ab omnibus facile adiretur. Mortuo Nerua magnis rebus gestis in Germania cui præerat, subiugatisq; Marcomannis ac Iazygum & Pannoniæ populis, quum ad successionem imperij Romam rediret, minime triumphās aut quadrigis cum ei per senatum liceret, sed tantū equo insidens, in Capitolium inuectus, Ioui Opt. Max. tum senatui gratias egit. Per urbem semper more Catonis pedibus ibat, paucis comitibus, nullis speculatoribus aut satellitibus. Senatū patrem, se ministrum laboris uocabat. Stans Coss. sedentes uenerabat, quod se illis inferiorē ex legibus esse reperiret. Bibliothecā nobilissimā publicauit, quæ Vlpia dicta est, in qua libris lintheis gesta principū, ac elephātinis senatusconsulta cōscribi iussit. Ædificia plurima eius titulis & inscriptione fiebāt, preter eius etiam uoluntatem. Ex quo herba parietaria, quæ in muris nascitur, à plerisq; dictus. Decessit annorum LXIII. apud Seleuciam Syriæ. Relatus inde in urbem ac sub eius columna conditus. Ælius Traianus Hadrianus. Sic eñ in ueterum monumentis inscribitur, genus antiquū ab Adria Picentium trahit, unde maiores eius tempore Scipionum in Hispaniā migrauere. Patrem habuit Ælium Hadrianū cognomēto Aphrum consobrinū Traiani principis. ipse natus Romæ, ubi Marullinus Atauus eius primus senator populi Romani fuit. Puer relictus à patre in tutelam Traiani, à quo etiā adoptatus, liberalibus artibus imbutus, literis præsertim Græcis eruditissimus, ut etiam Græculus appellaretur, Mathesim etiā probè tenebat. Quod Marius Maximus usqueadeo demonstrat, ut eum dicat cuncta de se scisse, sic ut omnium dierum usq; ad horam mortis futuros actus antè præscripserit. Satis constat de Vero quem adoptauerat sæpe dixisse, Ostendēt terris hunc tantum fata, nec ultra Esse sinent. Igitur quum omnes profiteretur artes, oēs excogitabat doctores, sæpe aliqua proposita quæstione certādo. Et Alexandriæ quondam in museo multa & proposuit & soluit. Alebat ingenia eisq; fauebat, in primis Fauorino philosopho. Extant adhuc eius quædam epigrammata Græca ualde lepida. Barbam quoq; more Grecanico submittere primus ea tempestate cœpit, quem postea morem nonnulli principes Rom. seruauere. Peregrinationes maximas ingenti celeritate confecit. Expeditionē in Pannonios uiuente Traiano suscepit. Deinde princeps Iudeos debellauit, quod uetiti circūcidi, rebellauerāt, magnasq; sedes Romanorum per diuersas orbis partes fecerunt. Inde in Galliā Britanniamq; cōtendit, in qua multa correxit. Murum LXXX. passuum militibus duxit, qui Britānos à Romanorum imperio diuideret. Mox in Hispaniā, deinde Romam repetens, Athenas profectus est, postea in Ægyptum. In qua peregrinatiōe Antinoum suum ob formā sibi charissimum amisit, cui Hierosolymis templum dicauit. Traiani gloriæ uidetur inuidisse, quando & Armeniam & Mesopotamiam & Assyriam ab illo adquisitas Parthis concessit. Pontē quoq; ab eodem supra Danubium factum deleuit. Limitemq; inter Romanū & Persas Euphratem statuit. Marius Maximus eum etiam natura crudelem dicit fuisse, sed Domitiani finem ueritum, abstinuisse. In cibis amabat tripharmacum, quod phasiano, sumine, perna & crustulo cōstabat. Quę restituit aut recōcinnauit, titulis priorū conditorum

rum adnotauit, ea fuit in parte modestia. Opera eius, uilla Tiburtina, cuius uestigia maxima hodie uisuntur, in qua prouinciarũ & celebratorum locorũ nomina inscripsit, ueluti Lyceũ, Academia, Prytaneum, Tempe, & his similia. Lauacrum quoq; Agrippinę, cuius uestigia sunt prope sanctum Laurẽtium in Panisperna. Pons eius nomine restitutus, quo continuo nunc itur in Vaticanũ, propeq; sepulchrũ quod Moles Hadriani nominatur. In quo Antonini ferè omnes sepulti sunt, quẽadmodum inscriptiones indicãt, quas cum de ipsis agetur ponemus. Pantheon etiã restituit, Senatores equitesq; Romanos togatos in publicum procedere iussit, præter quàm redeuntes à cœna. Adoptauit L. Ceionum Cõmodum, quem L. Ælium Verum appellauit. Hic patrẽ habuit L. Ceionum Commodum Verum. Cuius paternum genus ex Hetruria, maternum ex Fauẽtia fuit. Filius autẽ L. Verus qui cum M. Antonino imperauit, de quo postea dicam, ob uoluptatẽ tantũ ac formã ab Hadriano dilectus est. Amatorios lasciuosq; poetas semper lectitabat. Martialem epigrammatographũ, Virgilium suum appellabat. Cõiugi querenti dicebat, uxoris nomẽ nõ uoluptatis, sed honoris esse, quapropter se cum alijs oblectare uelle. Adoptionis factę de Ælio postea pœnituit, cum uideret & alijs inuisum & natura ualetudinarium esse: ex quo breui tempore defunctus est, sepultusq; in mole Hadriani, cum hac inscriptione quæ adhuc legit̃ in pariete, L. Ælio diui Hadriani August. F. Cos. II. Hadrianus igitur in eius locum Annium Antoninũ qui postea Pius uocatus est, adoptauit hac conditione, ut ipse M. Antoninũ filium fratris uxoris suæ Faustinę & L. Verum Ceioni filium adoptaret. Hoc pacto liberorũ, nepotumq; successioni consuluit, cum Sabinã uxorem sterilem habuisset. Decessit Baijs anno ætatis LXXII. imperij autem XXII. Sepultus in uilla Ciceronis Puteolis, ubi postea Pius templũ ei pro sepulchro cõstituit. Reliquias eius in urbẽ asportari, ac in hortis Domitię collocari iussit. Impatientia morbi sæpe à seruo gladiũ petijt, & à medico uenenum, utrumq; prohibẽte Antonino. Ex eius morte senatus magnopere gauisus est, deq; abrogandis eius gestis cogitauit. Sed respectu Antonini destitit. Qui refragãtibus cũctis eũ inter diuos retulit. Hęc ex Spartiano & Rufo & Capitolino. T. Ælius Aurelius Fuluius Boionius Hadrianus Antoninus Pius, genus paternum è Gallia transalpina Nemausensi uidelicet duxit. Auum habuit T. Aureliũ Fuluium, patremq; item eodem nomine, qui cõsulares fuere. Auiam maternam Boioniam Procillam, Auum maternum Arrium Antoninum hominem sanctum, qui Neruam olim miseratus est, quod ea ætate imperare cœpisset. Socerũ Annium Verum. uxorem uerò Anniam Faustinã. Vultu decorus fuit, moribus clemẽs, ingenio clarus. Pius à senatu appellatus est, uel quod socerũ ætate cõfectum manu subleuaret, uel qđ multos cædi destinatos ab Hadriano surriperet, seu potius qđ multos post mortem honores Hadriano decreuerit. Vxorem Faustinam quam an. III. imperij amisit, diuinis honoribus coli à senatu, delatis Circensibus, & tẽplo & flaminibus & statuis aureis passus est. Cuius honoris uestigiũ hodie uidemus prope S. Cosmũ & Damianum in semiporticu adhuc extãte hac inscriptione: Diuo Antonino, & diuæ Faustinæ. Duas ex ea filias, alteram Lamiæ Silano, alteram Faustinam M. Antonino filio locauit. Vtebatur in senectute pane succio ad sustentandas uires. Aurum Coronarium, id enim est qđ in corona noui principis populi dono mittebãt, Italiæ reddidit, prouincialibus dimidium. Cùm sibi finem adesse sentiret in morbo constitutus: Fortunam auream ad M. cubiculum trãsferri iussit. Nam signum Fortunæ aureũ semper erat in cubiculo Imperatoris, uerũ in exitu uitæ Trib. militum illud ad successoris locum transferebat. Decessit Lorij, ubi natus & educatus est, ac uillam extruxerat. Loriũ enim oppidũ Hetruriæ prope Romam XIIII. lapide uia Aurelia: anno ætatis LXX. imperij XXIII. summo ordinis omnis desiderio. Nam placabilitate, clementia, sanctitate alter Numa putabatur. Ex honoribus à Senatu pater patriæ ac Pij cognomentum accepit. Ex Capitolino. Sepultus in mole Hadriani cum hac inscriptione, quã pauloante quàm ea recõcinnaretur apertè legebamus. Imp. Cæs. T. Ælio Hadriano Antonino August. Pio Pont. Max. Trib. pot. XXIIII. Imp. II. Cos. IIII. P. P. Ex quo patet & Ælij ratione patris adeptum, & Aurelij ratione matris nomen habuisse. In eodem quoque loco eiusdem altera inscriptio huiuscemodi est. Imper. Cæs. diui Traiani Parthici filio, diui Neruæ nepoti Traiano Hadriano Augusto Pont. Max. Trib. pot. XXII. Imp. II. Cos. IIII. P. P.

Et diuæ

Et diuæ Sabinæ.Imp.Cæs.T.Aelius Hadrianus Antoninus Aug.Pius pont.max.tribus pot.II.design.IIII.P.parentibus suis.M.Aelius Aurelius Antoninus philosophus, natus & educatus Romæ in Cælio monte, iuxta ædis Laterani in domo Veri aui sui, originē à Numa rege traxit:ut author Marius Maximus.Liberalib.artibus ab initio magnopere uacauit:in quib.Herodē Atticū & Proclū habuit præceptores: sed in primis Frontonem cui & statuā à senatu impetrauit.Proclum uero ad proconsulatum usq; prouexit. Annos XII.habitu philosophi,in pallioq; uixit,ac humi cubitauit:in qua disciplina doctores item habuit Apollonium Chalcedonium Stoicum:Sextum Cheroneū Plutarchi nepotem,ad cuius etiam domum adibat:ut author est Philostratus in sophistis. Claudiū Maximum:Claudium Seuerum.Ante omnes Iunium Rusticum,quem cos.iterum designauit,cuiq; statuam post obitum postulauit.Operā & picturæ dedit sub Diogneto magistro.Cum L.Antonino fratre simul &genero pari potestate imperauit.Primiq; Romanorum fuere,qui simul imperarent.Cui & Lucillam locauit filiam ex Faustina cōiuge simul & consobrina, quam parum pudicā nequicquā accusantibus amicis dissimulauit, excusauitq; sæpe. Sed & uiuentem in castris matrem castrorum,defunctam uero in peregrinatione orientis,diuam appellari à senatu libenter audiuit. Cum L. Vero ex uictoria Parthica reuertente simul & ipse in eodem curru triumphauit.Post hæc tumultuantibus Marcomanis,cū eodē paludatus ad Aquileiam quo iam irruperant,occurrit:quod bellū in Germania gerens,coactus est deserere ob Auidium Cassiū,qui exercitui præerat oriētis,rebellantem.Iterum aduersus eum proficiscens,uicti caput ad se adlatum etiā uidere doluit.In reditu Athenis iter fecit,ubi Cereris templū solus est ingressus, uti se innocentem probaret.Id enim nullus alicuius sibi conscius criminis ingredi solebat.Romā reuersus triumphauit unà cum filio Cōmodo,quem Cæsarem fecerat. Ludis adeo offendebatur,ut in spectaculis Circensium & legere & audire & subscribere sit solitus. Dicit & ex eo portentum,quod in Germania longa siccitate exercitu siti laborante, eius precib.imber erupisset.hæc Capitolinus.Huius portenti meminit etiam Eusebius:idq; Christianorum nostrorum,qui in ea expeditione tunc erant,uotis ac precibus adtribuit.Ad bellum contra Britannos misit Calpurnium Agricolā,nepotem illius,cuius uitam scribit Corn. Tacitus.Contra Cattos, Aufidium Victorinum.Contra Parthos,L.Verum. Nihil tā æque fugit,q̄ auaritiæ famam.Decessit ex pestilentia, sexta quàm ægrotasset die, in summa omnium beneuolentia.Statuam eius pacificatoris equestrē hodie uidemus apud basilicam Lateranensem:in quo loco natum eum & educatum in principio diximus,ex authoritate Capitolini.Præterea nummus eius antiquus adspicitur duplex:unus cū imagine barbata,ac inscriptione supra adnotata eius nominis. Altera cū imberbi dū erat adolescēs cū inscriptione Aurelius.Ex altera parte cū T.Antonini Pij patris imagine L.Ceionus Aelius Cōmodus Verus Antoninus.Hæc enim omnia retinuit nomina. L. Ceionus Cōmodus pater fuit naturalis.Verus Antoninus,ex Antonino Pio, qui eū adoptauerat.Aelius,ex Aelij Hadriani cōiunctione, unà cum M. Antonio ratione patris adoptionis à Pio pari potestate rexit imperiū:neq; inter bonos,neq; inter malos cōnumerat principes.Præceptores habuit,Scaurū Grāmaticū Scauri filium,qui Grammaticus Hadriani fuit.Græcos uero Telephum,atq; Harpocrationē.Rhetores Apollonium Celerem, Caninium Rufum,Herodem Atticum.Philosophos uero Apollonium,&Sextum Chæroneum.Moribus fuit ab initio probatus.Deinde ad aleā paulatim,scortaq;,ac popinas se conuertit:adeo ut à Marco in Syria ad bellum Parthicū ne uitia eius palā essent, missus fuerit:ubi maiori longe est debacchatus luxuria. Victoriam tamē uirtute Auidij Cassii legati adsequutus est.Redijt comitatus sordidorū hominū turba,in qua & Agrippus histrio fuit:quem ἀπόλαυσον,quasi uoluptuarium cognominabāt.Saturnalibus & diebus festis,uernas admisit in tricliniū.Triumphauit cū M.fratre.Post hæc ductus ab ipso in bellum contra Marcomanos,apud Alpes spectans urbicas uoluptates statuit Romā repetere,sed in itinere apoplexia correptus, Altinū diuertens triduo mutus fuit, moxq; perijt:nō sine ueneni suspiciōe propinati à Lucilla uxore,ob Fabiæ cōsuetudinē.Alij dicunt à Marco,parte cultri ueneno illita, qua uuluā inciderit, partemq; infectā fratri,sibi innoxiam seruante. Satis constat Marcum eius mores perosum dissimulasse, publiceq; & uiuum semper laudasse & mortuum,diuum insuper appellasse. Vixit annos XLII. impe-

imperauit cum fratre XII. Illatus in ſepulchrum Hadriani, ubi primum pater eius Cæſar naturalis conditus fuerat, cum huiuſmodi inſcriptione: Imp. Cæſ. L. Aurelio Vero Aug. Armenio, Medic. Parthic. pont. max. trib. pot. VII. imper. V. cos. III. P. P. Capitolinus enim, unde nos ſuperiora ſumpſimus, dixit, quod partum ei nomen Parthici Medici. Qđ etiam Marco quanquã Romæ agenti delatum eſt. Antoninus Cõmodus, M. filius, qui L. Ælius Aurelius Antoninus Commodus appellatus eſt, eundem diem natalẽ habuit, quem & Caligula: eiſdemq; penè moribus, libidine, auaritia, cædibus, omnia compleuit. Ælianis operibus ſuos ponebat titulos, coloſſo Neronis dempto capite ſuum impoſuit. Quod hodie caput pro ædibus cõſeruatorum in Capitolio cernitur. Ludum gladiatorũ ſæpe ingreſſus certamen ſubijt. Quadrigis quoq; emittendis Dalmaticatus in publicũ p̄cedens ſignũ dedit: eaſq; quandoq; agitauit: ſimul & eò ueſaniæ uenit, ut omnia quæ turpiter, quæ impure, quæ crudeliter fecerit, publicis iuſſerit poni monumentis: ut Marius Maximus teſtat̃. Tot peroſi ſcelera Q. Aelius Lætus præfectus urbis, & Marcia eius cõcubina, cũ athleta, cum quo ille exerceri conſueuit, egerunt, ut eum ſtrãgularet: anno imperij XIIII. Corpus eius, ut unco traheretur in Tyberim populus adclamauit. Sed iuſſu Pertinacis ſucceſſoris, in ſepulcrum Hadriani translatũ eſt. Eius memoria ſicut olim Domitiani, ex omnibus monumentis abraſa. Habuit præceptores Oneſicratẽ Græcũ grammaticum: Latinum uero Capellam Antiſtium: oratorem quoq; Acteum Sanctũ. hæc ex Lampridio. Eius monumenti apud ſepulchrum Hadriani huiuſcemodi legit̃ inſcriptio: Imp. Cæſ. diui M. Antonini Pij Germanici Sarmatici filio, diui Pij nepoti, diui Hadriani pronepoti, diui Traiani Parthici abnepoti, diui Neruæ adnepoti. L. Ælio Aurelio Cõmodo Aug. Sarmatico: Germanico Maximo Britannico, pon. max. trib. pot. VIII. imp. VIII. cos. VI. P. P. P. Aelius Pertinax patre Libertino Aelio Succeſſore natus: ab eodẽ nomen Pertinacis inditum, quod lignariæ negociationi pertinaciter intẽderet: à Marco Antonino ſenator factus, prouincias conſulares quatuor rexit. Mox à Cõmodo cũ Perenne legato ad exercitum in Britanniam miſſus, ſeditiones multas compreſſit. Quãobrem quum infenſas legiones ob corruptam ab eo diſciplinam haberet, cedens ſpõte officio legationis alio ſucceſſori, curam alimentorum ſuſcepit: poſtremo procõſul Africę factus, extincto Cõmodo ab exercitu cõſentiente ſenatu lectus eſt imperator, quum eſſet ſeptuagenario maior. Cui gratias agenti ſenatui, & in primis Q. Aelio Læto cuius miniſterio ad imperiũ peruenerat, conſul Falco ait: Qualis futurus ſis hinc intelligimus quod Lætum & Marciam apud te habeas, ſtultitiæ Cõmodi miniſtros. At Pertinax: Paruerũt, inquit, neceſſitati: ſed ubi facultatem habuerunt, quid ſibi ſemper uoluerint, oſtenderũt. In breui principatu mitis eſt habitus: quamuis multi eum, Chreſtologum appellauerint: quod bene loquendo haud bene faceret. Pręterea ſordidus in uictu, ut qui dimidiatas lactucas & carduos in cõuiuijs apponeret. Interfectus eſt Didij Iuliani ſucceſſoris machinamento, anno ætatis LXXI. imperij menſe VI. Ex Capitolino. Didius Iulianus, pronepos fuit Saluij Iuliani iuriſconſulti, bis cos. & præfecti urbis. Mater ei Clara Aemylia, pater Petronius Didius Seuerus. Ipſe autem præfuit in Germania legioni XXII. primogeniæ. Cattos debellauit. Inde Dalmatiã: poſtea Germaniã rexit. Fuit conſul cũ Pertinace, & in proconſulatu Africæ eidem ſucceſſor. Eo interfecto conſpirationem in eũ, triſtitia diſſimulauit: etiam à cibo donec ſepultus eſſet, abſtinendo. Magna præterea parſimonia fuiſſe traditur, ut qui porcellum aut leporem triduanum habuerit. Sæpe uero oleribus & leguminibus contentus, ſine carne cœnitabat. Maximum ei uitium alea, ſeni præſertim. Comis alioquin conuiuijs, benignuſq; ad ſubſcribendum. Eodem tempore poſt mortẽ Pertinacis, Iulianus à ſenatu Romæ, Seuerus ab exercitu in Syria, Peſcennius Niger in Illyrico, & Claudius Albinus in Gallia, imperatores appellati. Sed quum Iulianus Seuero præſertim reſiſtere non poſſet, fruſtra ad magicas artes adhibito puero qui in ſpeculo futurũ intueretur: poſtremo ad ſenatũ confugit, iudicantẽ eum minime imperio dignũ, qui reſiſtere inimicis non poſſet. Interfectus tandẽ in palatio à prætorianis nutu ac literis ipſius Seueri, quum uixiſſet annos quadragintaunũ, imperaſſet menſes duos. Ex Spartiano, & Capitolino. L. Septimius Seuerus Pertinax, genere Afer, ex Lepti ciuitate, patre Geta: maiores equeſtris ordinis habuit. Sub M. Antonino uarias prouincias conſulares rexit. Poſtremo iuuante Aelio Lęto, exercitui Germanico pręfuit. Vbi de morte Cõmodi com-

d compertum est, imperator ab exercitu declaratus, contra Iulianum quasi ulturus mortem Pertinacis uenit: acceptoq́ nuncio de Iuliano interfecto, armatus Romam properauit. Imperator à senatu comprobat, Pertinacis nomine adsumpto, ob boni principis memoriã: inito imperio statim ad confirmandũ orientis statũ properans, Pescenniũ Nigrũ rebellantem apud Cyzicũ interemit: plerosq́ populos partim subegit, partim in officio continuit. Mox translatus in Galliam apud Titurium, Clodium Albinum etiam tumultuantem conserto prælio interfecit: capiteq́ abscisso Romam misso, reliquum eius cadauer equo refugienti conculcandũ dedit: Romam his gestis reuersus, triumphum ut de ciuibus recusauit: magnam tamen nobilium cædem, qui cum inimicis eius conspirauerãt, edidit. Compositis rebus urbanis repetijt orientẽ, ubi feliciter pugnãs, Parthos, Arabas, Adiabenos subegit: deq́ his reuertens triumphauit, titulis illorum sumptis: cuius rei memoriam testantẽ, arcum nobilem uidemus hodie sub radicibus Capitolij, patris filijq́ Caracallæ nomine, q M. Aur. Antoninus Pius & ipse appellari uoluit hac inscriptione: Imp. Cæs. Septimio M. filio Seuero Pertinaci Aug. P. P. Parthico Arabico & Parthico Adiabenico pont. max. trib. pot. XI. imp. XI. cos. III. procos. Et imp. Cæs. M. Aurelio L. filio Antonino August. Pio felici trib. pot. VI. cos. procos. P. P. optimis fortissimisq́ principibus ob rempub. restitutam, imperiumq́ populi Romani propagatũ insignibus uirtutibus eorum domi, forisq́ S. P. Q. R. Peritissimus præterea matheseos fuit. Defuncta siquidem uxore Marcia, quum de conditionibus ageretur apud eum, genituris omniũ inspectis, Iuliam inter Syros haud bono genere natam, quod imperatoriã haberet genesim, sibi coniunxit: postremo Britanniam adijt: ubi subactis his gentibus quæ uidebantur infestæ, perijt Eboraci morbo, iã senex, anno imperij XXIII. relictis Bassiano & Geta filijs, Quibus Antoninorum nomina indidit, quod M. Antoninum ex omnibus magnopere coluerat: auctusq́ honoribus ab eo fuerat, ut eius etiã sepulcro uoluerit inferri. Tũ quod uirum huius nominis in somnis uiderat successurum. Opera eius Romæ Septizonium, quod Septisoliũ nonnulli uocant, ac in Appia uia hodie cernimus pro templo diui Gregorij: sepulcrumq́ id in media uia uenientibus ex Africa conspiciendum statuit. Et Thermæ Seuerianæ. Cineres eius ex Eboraco in loculo aureo aduecti, ac in sepulcro Antoninorũ conditi. Ex Spartiano. Bassianus Antoninus Caracalla cognomento, à genere uestis talaris qua populũ donauit. Ipse tamẽ ex omnibus, nomina M. Aurelij Antonini Pij sumpsit: sicut in arcu supra ostendi. Præterea nummus eius æreus reperitur, mihiq́ lectus cum eadem inscriptione, ex altera parte cum imagine Circi Flaminij: quoniã uti Spartianus tradit, stadium restituit. defuncto patri successit, Getam fratrem uterinum ex Iulia natum interfici in palatio iussit: questus in senatu se ab eo immerito insidijs petitum, quum multa in eum beneficia contulisset. Cum eoq́ amicos ipsius nõnullos, inter quos Samonium Serenum præceptorem, & Papinianum iurisconsultũ, quod scelus apud milites et senatum excusauerit. Iuliam nouercam, eius captus illecebris in matrimonium accepit. Profectus in Parthicam expeditionem postquàm multum hostiũ cecidisset, inter Carras & Edessam, dũ ex equo mingendi causa descendisset, in secessu à Macrino præfecto prætorij per coniurationem trucidatur. Anno ætatis XLIII. imperij VI. Relicto filio Antonino Heliogabalo. Inter illaudatos principes connumerat, ut qui crudelis in omnes, omnibusq́ inuisus fuerit. Opera eius Romæ, Thermæ Antonianæ hodie quoq́ appellatæ, quæ uisuntur è regione sancti Sixti, euntibus dextrorsum ad portam Capenam. Viam nouam præterea munijt, quæ est sub eius Thermis. Ex Spartiano. Opilius Macrinus Caracallæ successit: uir, ut scribit Aurelius Victor, itemq́ Capitolinus, libertini generis, uenali fide, uita sordida, iuris attamen peritus, & sub Vero Antonino Fisci aduocatus fuit, ex quo officio breui tempore prætorij præfectus cõstituitur: Caracallam imperatorẽ suum, uti supra cõmemoraui, apud Carras interfecit. Imperauitq́ aliquantulum supra annum cũ Diadumeno filio formosissimo: qui purpura adsumpta, equoq́ insidens, exercitui sese spectandũ magno fauore dederat. Huic Antonino nomen indidit pater, quod id & militibus & senatui uideret acceptum. Profecti inde ad Parthicum bellum continuandũ, ab exercitu Antonini Heliogabali ambo in Bithyniæ suburbano sunt interfecti. Ex Capitolino. Herodianus autem dicit, tantum Diadumenum creatũ ab exercitu impera-

torē. Antoninus Heliogabalus cognomēto, quod interfecto patre Caracalla apud Carras, ipse ad templū Heliogabali confugisset: quod Syri Iouis, uel Solis dicunt: eiusq́ postea sacerdos factus & ritus Romam apportauit, templumq́ in palatio illi dicauit. Huius mores impurissimos, gulā, libidinē omnem apud Lampridium uidere licet. hęc tamē potiora. Nouarum dapum ut Xerxes & Tyberius olim libidinum inuentoribus, prēmia cōstituit. Monstrosis conuiuijs Vitelliū & Apitium superauit: sæpe è linguis Phœnicopterorum cerebellisq́ anserum & pauonum præparatis: ac per singulos missus balneis lauari reḳ Venerea uti conuiuas iussit: quos sæpe ludebat, aut immissis sub mensa serpentib. aut triclinijs è follibus statim reflantib. conciderent: aut appositis totidē ex marmore uel alia materia epulis quot cibis. Piscinis præterea de rosato natabat. Balsamū pro oleo uulnerib. apponebat. Euripis uino plenis nauales Circenses exhibebat. Nunquam lotis lintheaminib. est usus. Nunquā uestem aut fœminam præter uxorem iterauit. Nunquā minus cētū LLS. cœnauit. Plateas palatij saxo Lacedæmonico & Porphyretico strauit. Tādem ob uitia, cunctorum odio contracto, in palatio atq́ in latrina quò cōfugerat necat: in cloacāq́ demersus, ac inde per Circi spatia unco tractus, in Tyberim quoq́ proiectus est. Quod nulli antea contigit. Nomen eius è publicis monumētis iussu senatus erasum, anno imperij quarto. Ex Spartiano. Herodianus autē dicit etiā hunc, porcina abstinuisse, ut Heliogabali sacerdotem. Sicuti etiā omnes Syri solent. Aur. Alexander ex Arcena Syriæ ciuitate, ob adfinitatem Seueri principis, ratione Iuliæ uxoris, puer à senatu Cæsar factus: qui quanquam consobrinus Heliogabali, erat ab eo insidijs sępe petitus, à se uero semper liberatus. Nec mirum animis non conuenisse, cum moribus essent dissimiles. Antonini deinde Magni nomina, instante senatu cōstantissime sæpe recusauit, quod & Antoninorum famam in tot malis restituere non posset: nec tūc ab se aliquid egregie gestū quod Magni nomen mereretur. Itaq́ repudiatis alijs, Seueri tantū nomē adsumpsit. Alexander ab initio uocatus, quod Arcenæ in tēplo magni Alexandri natus fuerat: quò mater grauida celebritatis causa diuerterat. Vna die omnes ei tituli congesti, qđ antea obtigit nulli. Hi erant, ius procōsulare, tribunitia potestas, ius quintæ relationis, pater patrię, pontifex maximus. Illam à Christianis accepisse sententiā dicitur, ac in palatio & in publicis operibus scripsisse: Quod tibi nō uis, alteri ne feceris. Nihil apud eum uænale, quū dictitaret, necesse eum uendere qui emit. Christianos non solū tolerauit, sed Christi simulachrum in Larario, hoc est, in secreta domus parte, habebat: eiq́ templum, uti quōdam Hadrianus, dicare erat in animo: teste Lampridio, qui Cōstantini Magni temporib. fuit. Verum prohibitus est ab alijs, qui dicebant omnes futuros esse Christianos: tēplaq́ propterea reliqua deserenda. Habuit item in eodem Larario uiros alios depictos, inter quos Abraamum, Apollonium Tyaneum, Alexandrum Magnū. lenonum uectigal & meretricum & exoletorum in sacrum ærarium inferri uetuit, sed tantum instaurationi operū publicorum adsignauit. Habuit in animo, ut exoletos uetaret, quod postea Philippus fecit: sed ueritus est, ne prohibens publicum dedecus, in priuatas cupiditates conuerteret. Ex hoc igitur patet, mares Romę fuisse, qui publice prostabant. Honores ambitiosis aut quærētibus minime dabat: sed modestis, quos potius rogare oporteret. Si quis in salutādo caput flexisset, aut blandius aliquid dixisset, eum ut adulatorem inanē reijciebat, aut deridebat. Ad salutationem infames non admittebat: sed tātum bonos. Nulla dies quin egentibus aliquid humanitatis aut benignitatis ostenderet. Neminem unquam occidit, nisi in iuris ordinatione: solebatq́ dicere, neminem queri de paupertate, nisi qui rapiūt, aut furantur, ut crimen obtegant: adlegabatq́ illud Græcum: ὃς μὲν πολλὰ ἁρπάσει ὀλίγα δὲ δώσει ψηφίσασι, σωθήσεται. Qui multa rapuerit, pauca autem suffragantibus dederit, saluus erit. Lectitare solebat ex omnibus Virgilium & Ciceronem de officijs ac republica, sed Graece frequentius. Post lectionem, palæstræ aut musicæ operam dabat. Post horas autem meridianas subscriptioni ac epistolis legendis. Adsistētesq́ habebat ab epistolis, à libellis, à memoria. Præceptores habuit Valerium Cordum, Bebium Macrinum, Aurelium Philippum, Iulium Frontinum, Iulianum Grauianum, & T. Viturium, non qui de architectura scripsit: sic enim hoc nomen scribitur; nō autem Veturius, ut à me supra ponitur: nam in antiquis monumentis per i, scriptū postea reperi. Apud eum flos iuriscōsultorum

torum agebat, nec leges ab eo editæ, quæ ab illis numero uiginti nō discuterentur. Quorum princeps Domitius Vlpianus primas tenebat, Fabius deinde Sabinus Sabini filius, Aelius Gordianus pater Gordiani principis, Iulianus, Paulus, Claudianus Venatus, Pomponius, Alphenus, Aphricanus, Florentinus, Marcianus, Callistratus, Hermogenes, Venuleius, Triphonius, Metianus, Celsus, Proculus, Modestinus. Hi omnes iuris professores discipuli fuere Papiniani, & Alexandri familiares, ut Accolius & Marius Maximus scribunt. Nec quicquam ei antiquius fuit quàm matris Iuliæ Mammeæ sapiētissimæ fœminæ auspicijs regi. Expeditiones omnino duas: primam contra Persas, quando Artaxerxem qui apud Herodianum Artaxaces dicitur, uicit. Ac redeunti & de rebus à se gestis pulcherrima oratione differenti triumphus à senatu decretus. Alteram in Germaniam, quo tempore in Galliæ uico à militibus interfectus est ætatis anno trigesimo, imperij decimoquarto. Causam dicunt, durum eius nimis in milites imperium: ut Lampridius ait. Herodianus autem cum eo matrem item interfectam dicit: quæ causa huius ob eius auaritiam mali fuerat. Ad cuius nuncium senatus signa publici doloris ostendit. Scripsere eius uitam libertus eius Aurelius, & Encolpus, & Lampridius. Herodianus uero contra Lampridium scripsit de uictoria Persica, eum exercitū amisisse fame morboq́ confectum, uictumq́ potius quàm uictorem fuisse. Præterea matrem habuisse Iuliam Mammeam Syram, sororem Scenidis matris Heliogabali. Ambas uero ex Messa genitas sorore Iuliæ, Seueri principis uxoris. Has igitur post mortem Caracallæ pulsas à Macrino in Syriam, earum bonis concessis: eo postmodum interfecto statim cū filijs reuersas ad imperium fuisse. Mammeam nonnulli Christianam fuisse adseuerant. Nam Origenem Romam accersiuisse, religionis fideiq́ gratia, non dubium. Maximini duo, pater & filius è Thracia oriundi, humili sanè genere fuere. Senior etiam, authore Herodiano, opilio fuit à pueritia, & à Seuero principe ob magnitudinem, roburq́ corporis uasti, meruit exercitu promoueri. Reuersus deinde post eius mortem in patriam, tempore Alexādri urbem repetijt: à quo ob fortitudinem tribunus leg. IIII. factus est, addito Laticlauo. Interfecto in Gallia Alexandro à militibus, in eodem loco, quum nec senator adhuc esset: statim unà cum filio primus sine senatus consensu, imperator à militibus consalutatus in Germaniam bellum mouit: ubi rebus magnis gestis, pacataq́ ea natione, Syrmium uenit, in Sarmatas expeditionem parans. Sed dum Romam crudelitatis eius immensæ fama esset adlata, hostis à senatu iudicatur: Gordianusq́ proconsul Africæ octogenarius, ac uenerabilis, unà cum filio ab Africæ militibus imperator factus probatur. Quibus ibidem breui interfectis, Maximum, & Balbinum imperatores consalutant. E quibus Maximus contra audaciam Maximinorum Aquileiam obsidentium mittitur. Illi tentata oppidanorum frustra sæpius deditione, ambo in tentorijs interfecti sunt: capita Romam missa ingenti omnium gaudio cōspecta. Reliqua corpora in profluentem proiecta fuere. Traditur Maximinus filius XVIII. annorum tanta pulchritudine, quanta nulli uisa, mira quoq́ pudicitia fuisse. Superbus alioqui, ut qui manus pedesq́ uiris senatoribus exosculandas præberet, quo pater quanquam crudelissimus abstinuisse dicitur. Gulæ tamen immensæ, ut qui amphoram uini Capitolinam quotidie biberet, ederet uero carnis libras quadraginta. Præterea inter Christianorum inimicos præcipue nominatur. Imperauerunt ambo annos III. Ex Capitolino. Maximus & Balbinus uiri consulares, & qui multas administrauerūt prouincias, ingenti uterq́ uirtute. Sed Balbinus nobilis, à Corn. Balbo illo, qui ciuitate à Pompeio donatus fuerat, originem ducens. Doctus insuper ac liberalis. Alter uero homo nouus, sed uirtute bellica præstans: tristis alioqui & seuerus. Deniq́ à Capitolino uti Cato & Cæsar ambo cōparati. Interfectis in Africa Gordianis, lecti sunt imperatores à senatu, contra Maximinorum tyrannidem, de quibus Maximus uictoriam tulit: uti supra ostendimus. Balbinus domi seditionem interim in populo excitatam sedauit. Quumq́ annum hoc pacto simul imperassent, à militibus prætorianis qui eos ab initio nolebant, è palatio tracti, atq́ omnibus contumelijs adfecti, in uiaq́ excarnificati sunt. Hic finis bonorum senum, ac bene de republica meritorum fuit, senatu magnopere dolente. Hæc Herodianus & Dexippus Græci authores. Capitolinus autē

dicit, se apud Latinos nonnullos Maximi nomẽ non inuenire. Sed cum Balbino Pupienum fuisse declaratum, ut Fortunatiano, qui uitas principum & ipse scripserit, credendũ sit, dicenti, Pupienum appellatum nomine proprio, Maximum, cognomento paterno.

GORDIANI tres fuere, pater, & filius, & nepos. Quorum pater & filius in Africa à militib. prius imperatores consalutati: deinde à senatu, qui Maximinos hostes iudicauerat, probati sunt. Filius, in bello contra Maximini ducem, Capelianũ quendam, pro patria occubuit. Pater octogenarius, eius morte audita in eadẽ Africa, indigus uirium ad se tutandũ, atq; inermis, laqueo se suspendit, ne in manus ueniret inimicorũ: quũ imperassent annũ, & menses VI. Romæ deinde metu Maximinorũ, Pupienus, & Clodius Balbinus, creati Augusti fuere. Quos quum populus minime uellet, tertius Gordianus, secundi filius, & primi nepos: ut aũt scribit Herodianus, senioris ex filia nepos, annorum tredecim, Cæsar antea factus ob maiorum merita, unà cum eis Augustus declaratur. Qui suorum uirtutem æmulatus, consilio Misithei soceri sui, uiri prudentissimi ac doctissimi, felicissime rempublicã rexit. Statim aperto Iani templo, in Persas magno apparatu profectus, ac eorũ rege Sapore, Artaxerxis filio, superato, Carras recepit, usq; Nisibim & Ctesiphontẽ profectus: ut ex literis eius ad senatũ apparet. Orientis statũ cõfirmauit. Dumq; triũphus ei decernitur, antequàm rediret in exercitu à Philippi Præfecti prętorij coniuratione incautus opprimitur: anno imperij sexto. Cui sepulchrũ milites apud Circeũ castrũ in finibus Persidis fecerunt, cũ huiusmodi titulo tribus linguis inscripto: Diuo Gordiano uictori Persarũ: uictori Gothorũ: Sarmatarũ: depulsori Romanarum seditionum: uictori Germanorũ, sed nõ uictori Philipporum. Quod euertisse Licinius dicitur, quum Cæsar factus fuit: quum se uellet uideri à Philippis originem trahere. Gordianorum gens, Romæ nobilis fuit: paternum genus ex Græcia, maternum à Traiano duxerunt. Multis clari consulatibus, insuper & diuitijs. Domum Pompeianam diu tenuerũt: quæ post mortem ultimi Gordiani confiscata est. Antonini insuper appellati: ac nõnullis à Scipionibus descẽdere existimati: eo quod Gordianus senior, Africanus dictus est. Is patre Metio Marullo, matre Bibia Gordiana natus, dum esset Africæ proconsul, Afri à Maximino primũ rebellauere, ob crudelitatẽ eius procuratoris, qui Carthagine morabatur, Gordianumq; adierunt strictis pugionibus, Augustũ consalutantes. Senex fessus è grabatulo surgens, coniurationem, aut aliquod malum formidans, imperium oblatum detractat, humi proiectus supplicando: tandem minis compulsus est rem suscipere. Ac in primis, Capeliano Numidię Procõsuli, cum quo ueteres inimicitias gerebat, mandat, uti discedat. Ille ingenti armatorum exercitu coacto, ad obsidionem Carthaginis uenit, quam tandem expugnauit, Gordianumq; iuniorem interfecit. Vrbem diripit. Senex his auditis, desperatis rebus laqueo se suspendit. Hic etiã puer poemata conscripsit: soluta item oratione de laudibus deorum. Præterea in Athenæo Romæ, sæpe magna cum laude controuersias declamauit. Iunior, patri legatus in Africam missus, annorum quadraginta interfectus in prælio, uti diximus, uini parcissimus, cibi appetens fuit, olerum maxime, ac pomorum: cæteris abstinens. Mulierum cupidus, uigintiduas habuit concubinas ex omnibusq; filios: adeo ut suorum temporum Priamus uocaretur: lepido cauillo à nonnullis, pro Priamo, Priapus appellatus. Quadam tenus etiam eruditus, Samonio Sereno præceptore est usus. Ore Pompeium Magnum referebat. Senior autem eius pater, Cæsarem Augustum. Gordianorum opera nulla Romæ. Vltimus ex eis Imperator, ea laude dignus, quod uti diximus, Misithei uiri sapiẽtissimi ac doctissimi soceri sui, simul & Præfecti prætorio, consilijs ac ingenio domi forisq; regebatur. Quem Misitheum populus Romanus ob uirtutem extinctum luxit: curruq;, ac titulo honorauit. Misitheo parenti principum populi Romani, tutori reipublicæ S. P. Q. R. Ex Capitolino.

PHILIPPVS inter Arabes haud bono genere ortus, uirtute rei militaris promotiones meruit. In Perside post mortem Misithei, à Gordiano Præfectus prętorio creatur: ac exercitui præficitur: ab eoq; uti pater colebatur. Tandem eius fraudibus fame in exercitu conualescente, milites accusata Gordiani pueri imperitia, imperium Philippo deferunt. Eum quoque ex imperatore Præfectum prætorio saltem remanere in exercitu cupientem

pientem, nec passi sunt, quin Philippi clam iussu interfecerint. Philippus literas statim Senatui mittit, Gordiano morbo extincto, se ab exercitu creatū Imperatorem probare uelit. Senatus rei nescius, annuit. Ille pace cum Persis facta: dimissa eis Syria, iter per Arabiam faciens, Philippolim in paterno condidit: urbemq; petens seculares ludos celebrauit, anno urbis millesimo. Venationesq; dedit, ubi feras omnis generis, tam mansuetas, quàm efferatas, quas Gordianus puer triumpho Persico reseruauerat, confecit. Filium Philippum imperij consortem facit. Qui Agelastus fuisse traditur, patremq; quondam in ludis ridentem seuero uultu respexisse. Demum ambo post annum quintum interfecti fuere. Pater profectus contra Decium, qui aduersus Scythas missus, ab exercitu Illyrico Imperator factus erat. Filius, Romæ à Prætorianis. Orosius tradit, Philippum Christianum primum fuisse. DECIVS, inter Pannonios bono genere ortus, rei militaris gloria tunc præstabat: ac propterea à Philippo contra Scythas tumultuantes missus, ab exercitu Illyrico Imperator consalutatur: scribitq; ad Philippū sese excusando. Ille è uestigio contra eum profectus interficitur. Nec toto biennio Decius cum filio eiusdem nominis imperauit: pariter in eodem bello cōtra Scythas occubuere. Quem Senatus luxit, ac inter optimos principes, alterumq; Traianum putauit. Ex quo & Traianus Decius inscribitur. Thermas quoq; Decianas in Auētino, suo nomini extruxit. Quippe qui & ius Proconsulatus, & Tribunitiam potestatem, ac censuram, omnia senatui, eiusq; authoritate rempublicam geri permisit. Christiani tamen crudelissimū sunt experti. Nonnulli apud Abrictum, Mœsiæ urbem, interfectum dicūt: ubi & Ara Decij dicta. Gallus Hostilianus ortus è gente patricia, à reliquijs exercitus Romani fusi à Scythis, post Deciorum mortem Imperator appellatus: Senatui comprobatur, quod uisus sit in tanto discrimine reipublicæ succurrere: pacem turpissimam cum Scythis fecit, ducentarum drachmarum tributum dare pollicitus. Caium Vibium Volusianum filium, in partem imperij suscepit. Christianos & ipse insectatus, meritas dedit pœnas. Quum siquidem copias contra Æmylianum duceret, uictus, & à suis militibus desertus, unà cum filio cæsus est, postquàm imperasset annos duos. Æmylianus enim inter Mauritanos ortus, limiti Sarmatico in Mœsia à Decio præpositus, & à Gallo minime submotus erat, re bene contra Scythas gesta imperator ab exercitu salutatur. Cōtra hunc Gallus profectus, ac in primo prælio, unà cū filio interfectus est. De hoc item Treuellius Pollio sic scribit: Æmylianus apud Ægyptum per idem tempus sumpsit imperium. Occupatis horreis multa oppida malo famis pressit. Sed hunc dux Galieni Theodotus cōflictu habito cepit, atq; imperatori Galieno uiuum trāsmisit. LICINIVS Valerianus nobili ortus prosapia, eodem tempore ipse in Rhetia ab exercitu cui præerat, Galienus autem filius Romæ, imperatores facti. Pater censor iam inde permittente Decio, fuit à Senatu factus, ac in summa patriæ existimatione infelicem sortitus est exitum. Profectus enim aduersus Persas, à Sapore rege captus, in miseria ac perpetua perijt seruitute. Persam enim equū ascendentem dorso sustentabat. GALIENVS interim Romæ feliciter primo rempublicam administrauit: multaq; strenue & in Gallia & in Illyrico gessit. Ingenuumq; qui apud Mursiam sibi imperium uindicauerat, interfecit. Gothis, quos paulo ante Venerianus dux nauali pręlio superauerat, uagantibus per Illyricum, occurrit: & fortuito plures interemit. Scythas apud Byzantium uicit. Ipse post hęc Romam reuertens, Decennalia celebrauit, nouo genere ludorū, maximoq; apparatu. Qui sint huiuscemodi ludi ubi de ludis egimus diximus. Postremo in socordiā atq; luxuriam lapsus, omnia in maximum adduxit discrimen: ac triginta Tyrannis per diuersas orbis partes occasionem sumendi purpuram dedit. Tum demum Dacia, & quicquid ultra Danubium à Traiano reipublicæ fuerat adiectum, deperditum est. Caligas gemmatas ferebat. Ficus uirides & poma ex arboribus semper alienis mensibus, melones quoque hyeme exhibebat. Tibijs processui, organis receptui, canere in bello iubebat. Doctus alioqui, ac satis eloquens. Huic Epithalamium illud in fratris nuptijs adscribunt: Ite igitur pueri, pariter sudate medullis Omnibus inter uos, non murmura uestra columbæ, Amplexus hederæ non uincant oscula conchæ. Interfectus est Mediolani unà cum Valeriano fratre minore,

Aureoli fraude, ꝗ dux erat Illyriciani exercitus anno imperij decimo. Scripsit eius ephemeridas Calpurnius Sura. Vtriusq; autem patris & filij uitã Pollio, unde nos hæc sumpsimus. Romæ in arcu sancti Viti paulo ante huiuscemodi legebat̃ inscriptio: Galieno clemẽtissimo principi, cuius inuicta uirtus, sola pietate superata est, M. Aurelius Victor dedicatissimus numini maiestatiq; eius. Vbi notandũ cum i, scribi. Galenus autẽ medicus sine i. Triginta tyrannos qui tẽpore Galieni surrexerunt, Pollio persequitur. Diuina factum prouidentia ut in ignauia principis Romani non defuerint, qui Romanũ tuerent̃ imperium. Nam & Scythæ, diuersarumq; gentium barbari remp. uti postremo fecerunt, proculdubio perdidissent. Sunt autẽ ij, Cyriades, Posthumius, Posthumius Iunior, Lollianus, Victorinus, Victorinus Iunior, Marius, Ingenuus, Regillianus, Aureolus, Macrianus, Macrianus Iunior, Quietus, Odenatus, Herodes, Męonius, Ballista, Valẽs, Piso frugi, Æmilianus, Saturninus, Tetricus, Tetricus Iunior, Trebellianus, Herẽnianus Timolaus, Celsus, Zenobia, Victoria, Titus Cẽsorinus. Ex his nõnullos repetã: Aurel. Posthumius uir Romanus. Galliæ septẽ annos summa prudentia unà cum Posthumio filio uiro eloquentissimo tenuit imperiũ: ambo deinde interfecti à Lolliano. Et is demũ à Victorino. Hunc deniq; unà cũ filio eius Victorino mater Victoria sublatum quum uidisset, Tetricum senatorem affinem suum Augustum fecit. Tetricum uero iuniorem eius filium Cæsarẽ appellauit. Qui ambo ab Aureliano superati fuere. Senior uenia etiã ab eo donatus, corrector Lucaniæ factus est. De Victoria ipsa, quæ mater castrorum & Augusta dicta est, in ordine literarum etiã dixi. Aureolus Illyriciano præerat exercitui. Galienũ apud Mediolanũ interfecit. Ipse demum à Claudio successore interemptus est. Odenatus ex altera parte princeps Palmyrenorũ, nisi Valeriano capto orientis sumpsisset imperiũ, actum de republica fuisset. Itaq; ipse unà cum uxore Zenobia & filijs Herode, Herenniano ac Timolao, omnia usq; ad Ctesiphontem recuperauit. Macrianum & Ballistã qui contra Galienum insurrexerant, interfecit. Deniq; ipse cum filio Herode à Mæonio consobrino suo opprimit̃, uir omnium fortissimus, adsuetusq; malo, & cũ leonibus ac pardalis in uenatu pugnare. Zenobia uero post eius mortẽ fœmina sapiẽtissima simul & castissima, imperium aliquot annos prudentissime rexit. Superata tandẽ & ipsa ab Aureliano, & in triumphum Romã ducta, ac ei Tybure possessio adsignata est. Flauius Claudius II. è Dalmatis genus trahit: cui Quintillus & Crispus fratres fuere. Ipse nihil liberorum reliquit: Quintillus duos: Crispus uero Constantiã filiam: quæ nupta Eutropio nobili è Dardania uiro Cõstantiũ filium genuit. A Claudio igitur Flauiorum Cõstantinorũq; familia. Is sub Valeriano principe, Illyriciano pręfectus exercitui tribunus Martiæ & quintæ legionis defuncto Galieno, statim à militibus & senatu imperator factus, ad extirpandos primũ tyrannos se conuertit: & Aureolũ qui Illyricũ occupauerat, spretis pacis cõditionibus apud Mediolanum superauit. Gothos uero qui finibus egressi ad occupandã urbem properabant, ad Mœsiam apud Martinopolim occurrens ad ter centum & uiginti milia deleuit. Eorum item nauium ingentem numerũ depressit: ut eius epistola ad Iunium Brocum tunc Illyricum tenẽtem declarat. Senatus acclamatio fuit: Claudi Auguste dij te seruent: tu nos à Zenobia, tu nos à Victoria libera. Morit̃ apud Syrmium in Pannonia, quũ imperasset annum & menses nouem. Inter optimos principes & senatui populoq; gratissimos connumeratur. Ex Pollione. Huius uitã epitomauit nostra ætate Põponius Lætus, inscripsit, M. Aurelius Claudius. Quod satis miror, quũ ipse Claudius in quadam apud Pollionem epistola sic scribat: Flauius Claudius, Valerio Aureliano suo salutem. Ipseq; Pollio dicat, eius domum Flauijs Constantinis originem dedisse. Post Claudij mortem, Quintillus eius frater, qui erat in præsidio Italico, statim imperium sumpsit. Verum postea ubi Aurelianum cõperit imperare à toto exercitu electũ, quumq; contra cõcionaretur, nec à militibus audiretur, incisis sibimet uenis, die XX. quã cœperat imperare occubuit. Valer. Aurelianus in Pannonia Syrmij ortus, nõnullis in Mœsia, humili sanè genere, sed ingẽti uirtute, apud Valerianũ ut eius indicant ad præfectũ urbis Ceionum, & itẽ ad Antonium Gallum cos. epistolæ, in honore fuit: diuersisq; temporibus ducatus, tribunatus, & uicariatus propè XL. consequutus

sequutus, sub Claudio equitibus ferè omnibus præfuit: à quo excitatus per literas, erumpentes Sarmatas in Illyrico cum CCC. præsidiarijs obtruncauit: è quibus manu sua uno die ad XLVIII. interfecit, ut Theoclius testatur, qui eius temporis scripsit historiam. In quo bello decē mulieres uirili habitu pugnantes captæ, quas ex Amazonū genere nōnulli fuisse putant. Conuersus deinde in orientem, Zenobiam Palmyrenorum reginā captam in triumphū duxit. Inde in Galliam profectus cū exercitu Tetricum ab eius militibus proditū in potestatē redegit. Mox in Ægyptum properans sublato Firmo tumultuante, regionem eam pacauit. Postremo Romam reuersus de his omnibus nobilē egit triumphum sequentibus ducibus. Mox ludos omnis generis exhibuit. Carnē porcinā distribuit. Coronas tn̄ quas aureas promiserat, siligineas, hoc est, ex farina siliginea dedit. Templum Solis fundauit. Mœnia urbis ampliauit ad ambitum propè passuū quinquaginta millium. Ripas Tyberis purgato alueo extruxit. Legem ἀμνηστείαν statuit, more Atheniēsium. Quum uastatum Illyricum ac Mœsiam deperditam uideret, prouinciam trans Danubium Daciam à Traiano constitutam, sublato exercitu prouincialibus reliquit, desperans eam posse retineri. Abductosq; ex ea populos in Mœsiā collocauit: appellauitq; suam Daciam, quæ nūc duas Mœsias diuidit. Thermas trans Tyberim facere parauit hyemales, quod aqua frigidi aeris illic copia deesset. Forū sui nominis in Ostiensi ad mare fundare cœpit, in quo postea prætoriū publicū constitutum est. Medicū nunquā adhibuit: sed seipsum diæta tantum curabat. Is demum dum contra Persas repetit orientē, in itinere inter Heracleam & Byzantiū notarij secretorum insidijs à suis interficitur, anno imperij sexto, maximo ob uirtutē ac merita desiderio sui apud populum Romanū relicto, quanquam uir alioquin sæuus ac sanguinarius esset. Ex Flauio Vopisco. Annium Tacitū senatus principem & magna uirum authoritate iam senē post Aureliani mortē, senatores Metio Falconio maxime adhortante, quāquam inuitum delegerūt sese propter ætatē excusantem. Cui sanè nihil ob temporis breuitatem gerere licuit, oppresso à militibus mense septimo. Nōnulli morbo perijsse dicunt. Omnino cōstat, & turbatione rerum & factionibus anxium mente atq; animo eum defecisse: ut & Suetonius Optatianus, & Flauius Vopiscus, qui eius uitā scripsere, sunt authores. Florianus, Taciti frater, inconsulto senatu post Tacitum adripuit imperium: sed mense secundo à militibus interficitur. Horū fratrum statuæ longo tempore apud Interamnam ciuitatē fuere, quod illic eorum cenotaphia sint constituta in solo proprio. Vopiscus. Aurel. Probus è Sirmio Pannoniæ ciuitate oriundus, patre Maximo, qui ordines duxit: ipse uero adhuc impubis ob uirtutē tribunus militum à Valeriano factus: ut eius ad Galienum declarat epistola. Mox ab Aureliano quod in Syria aduersus Zenobiā strenue dimicauerit: deinde Firmū tyrannū in Ægypto superauerit, honoribus auctus. In qua expeditione Taciti morte nunciata, imperator ab exercitu cōsentiente senatu cōsalutatus est. Inito principatu è uestigio in Gallias mouens Germanorum qui eas occupauerant, maximā edidit stragē: ciuitatibus sexaginta in potestatē receptis, Francis & Bemis superatis: de quibus Romæ triumphū egit. Deinde contra tyrannos per orbem cōuersus, Saturninum in oriente primum: mox in occidente Proculū patria Albigaunensem, & Bonosum ex Hispania oriundum, qui apud Agrippinam coloniam in Gallia imperiū occupauerat, sustulit. Postremo bellum Persicum parans, quum per Illyricū iter faceret, à suis militibus per insidias interficit̄, anno imperij sexto: Francici, Gothici, Parthici, Sarmatici adeptus cognomina: in tumulo eius inscriptū, Hic Probus uere probus imperator situs est, uictor omnium gentium barbararū, uictor etiā tyrannorum. Probi uitam Onesimus diligētissime persequitur, cuius epitomen Vopiscus cōscripsit. Aur. Carum Narbonēsem dicunt. Onesimus qui etiā Probi uitam scripsit, tradit Romæ Illyricis ortum parentibus. Fabius autē Cæcilianus, qui tempora Cari, Carini, & Numeriani persequit̄, in Illyrico natum dicit: In epistola uero ad senatū, ipse se Romanum facit. Per omnis sanè militares gradus, ad præfecturā prætorij à Probo principe euectus, tantū gratia potuit apud milites & senatū, ut Probi successor probaretur. Imperator Pannonias ante omnia à Sarmatis q̄ eas inuaserant, liberauit. In orientem deinde profectus ad bellum Persicum, Ctesiphonte iā capto, supra Tigridem in castris ictus fulmine occubuit, quū biennio imperasset, relictis

Numeriano & Carino filijs. Ex Vopisco. Numerianus adolescens in eadem expeditiõe contra Persas patre mortuo interficit ab eius socero Arrio Apro, ad imperiũ frustra adspirante. Hic eruditos omnis sui tẽporis antecessit, seu prosa oratione, seu poemate. Gesta parentis iambis perscripsit. Statuã ei senatus in bibliotheca hac inscriptione statuit: Numeriano oratori potentissimo. Ex Vopisco. Carinus, Cari filius, cui pater proficiscẽs contra Persas, Gallias & totum ferè occidẽtem regendum tradidit: quiq; adeo libidinose uixit, ut Carus de eo necando sæpe cogitarit: quemadmodum scribit Onesimus. mox uero parente fratreq; extinctis, ipse demum à Diocletiano post multa prælia ad Margũ uictus occubuit. Huius gesta perscripsit Fuluius Asperianus. Diocletianus, Maximianus, Galerius, & Constantius, quatuor uno tempore principes inter se maxime consentientes, maximeq; reipublicæ utiles fuere. Nam Diocletianus, Iouius cognominatus, natione Dalmata, ex obscuro loco, ob uirtutem post Cari principis mortem in expeditiõe contra Persas, ubi ordines ducebat, Imperator factus, extẽplo concione aduocata, Arrium Aprum Numeriani interfectorem prius de eius parricidio questus, coram omnib. iugulauit: non tam ut putatur iustitiæ gratia, quàm ut Druidę in Gallijs de se olim uaticinium perficeret: qui ait, Imperatorem tunc eum futurum, quũ Aprum interfecerit. Post hæc ad ulciscendos orbis tyrannos, Carausum in Britannia, Achilleũ in Ægypto, Narseum in oriente, animum adplicans, Maximianum, cognomento Herculeũ, imperij cõsortem sibi adsciuit, eumq; in Galliam, occidentemq; pacãdum misit. Ipse in Ægyptum contendit, ac obsessa Alexandria, paucis mensibus eam cũ Achilleo in deditionẽ acceptam crudeliter diripuit. Quo tẽpore, ut scribit Eusebius, paucis diebus ad XVII. Christianorũ millia uarijs supplicijs adfecit. Maximianus oriente confirmato, contra Persas profectus, & à Narseo profligatus est: ex quo ingenti opprobrio exceptus à Diocletiano, biennio post repetito bello, ignominiã pulcherrimo bello cõpensauit, Narseo cum omni eius familia ante currũ ducto. Diocletianus Romæ post hæc, Thermas quas hodie apud ædẽ Susannæ aspicimus, exædificauit, Christianis ad id opus damnatis. Adscitis deinde imperio Cõstãtio & Galerio, iunctisq; inter se adfinitatib. omnẽ ferè orbẽ pacauere. Quibus rebus gestis, inauditũ hactenus, iuuenibus cõcedentes, sese imperio ambo, uti quietius uiuerent, abdicarunt. Alter Mediolani, alter Diocletianus Nicomediæ, seu, uti nõnullis, Salonæ in patria, ubi paucis post annis ueneno tandem sublatus est, uti existimatur, quũ uixisset annos septuagintatres, imperasset uiginti. Cui omnino res duæ mire contigerunt, ut solus imperio cederet, & solus priuatus inter diuos post mortem sit relatus. Igit his cedentibus Cõstantius & Galerius Cæsares antea, post hæc Augusti appellati, orbẽ diuisere, alter orientem, alter Constantius occidentem sortitus est. Sed uir modestissimus Italia, Africaq; cedens, Gallijs tantum atq; Hispania contentus fuit. Quibus prouincijs pacatis, rebusq; maximis gestis, paulopost decessit Eboraci in Britãnia cum omniũ ferè gratia, relicto filio Cõstantino ex Helena suscepto. Interea Romæ absentibus principibus, prætoriani milites, Maxentiũ Maximiani filium, Augustum non abnuentibus patribus cõstituunt. Quo nuncio lætatus pater, q priuatus Mediolani tũc agebat, ut qui propositi pœniteret, Romã uenit: simulataq; cum filio discordia, uti Constantinũ eius ex Fausta filia generum, magno apud orbem fauore, per proditionẽ necaret: ab eodem ipse, re per uxorẽ patefacta, apud Massiliã interficitur. Galerius uero cui Italia obuenerat, post hæc quũ annos imperasset tredecim, Christianosq; supplicijs omnibus adfecisset, morbo graui cruciatus sibi manũ intulit: quum prius duos creasset Cæsares, Maximinum, & Seuerũ: quorum Seuerus breui tempore à Maxentio fugatus, ac Rauennæ, quò ad Maximinum cõfugerat, interfectus est. Cui surrogatur alter à Maximino sibi socius Cæsar Licinius, gener Cõstãtij, è Dacia oriundus: qui genus à Philippo Augusto iactabat. Cuius perspecta uirtus Maximiano fuerat in bello Persico contra Narseum. Interea Thermas à Diocletiano extructas, Cõstantius & Seuerus dedicarunt atq; statuis suis, cõditorumq; appositis ornarunt. Quorũ capita Pomponius Lætus ibidẽ effossa, integra se uidisse testabatur, inscriptionẽq; huiusmodi. M. Aurel. Valer. Maximiano inuicto August. Pont. Max. Sarmatic. Max. Gothic. Max. Imper. VIII. Cos. III. P.P. Proconsuli. Et Viennæ in Gallia D D. NN. Impp. Cæss. C. Aur. Va-

lerius

lerius Diocletianus. P.P. inuictus August. muris Curalonēsibus ædificijs, ꝓuidentia suæ institutis, portā Viennensem, Herculeam uocari iusserunt. Et in fronte alterius portę urbis idē epigrāma, in fine sic: Portam Romanam, Iouiam uocari iusserunt. Nam uti supra diximus, ex his imperatoribus, alter Iouius, alter Herculeus cognominatus est. Constantinus, Maxentius, Licinius, & Maximinus, quatuor item uno tempore principes fuere: sed maxime inter se discordes: Christianisq; infesti oēs, præter Constantinum. Maximinus Licinium sibi imperij consortem adsciuisse pœnitens, breui tempore interijt apud Tarsum, dū bellum aduersum eum parat. Constantinus autem Constantij filius fuit, nati Eutropio nobili ac potente inter Dardanos uiro: & Claudia Cōstantia, filia Crispi, fratris Flauij Claudij imperatoris: sicut in Claudio diximus, ex authoritate Trebellij Pollionis. Quo magis miror Pomponium Lętū nuper scripsisse, Constantium natum è Claudia, Claudij Augusti filia, quum aperte Pollio dicat Claudium omnino sobole caruisse. Præterea Eutropiū patrē, nō ex Dardania Troiæ, ut dicit: sed quæ apud Mœsiā est, intelligit Pollio. Constantinus igit̄ à senatu declaratus Augustus, & accersitus è Britānia, ubi pater perierat, contra Maxentiū: qui ob libidinem & crudelitatem maxime populo infensus erat, quum eū diuersis oppugnasset prælijs: ad postremum conspecto in ęthere crucis uexillo, clamātisq; uoce audita, ἐν τούτῳ νίκα: In hoc uince: ut tradit historia tripertita, apud nos receptissima: ad pōtem Miluium cum toto exercitu superatum interfecit. Cuius uictoriā nobilis adhuc arcus Romæ è regione Amphitheatri testatur, cū huiuscemodi inscriptione: S.P.Q.R. Imper. Cæs. Fl. Cōstātino Augusto. Quod instinctu diuinitatis, & animi magnitudine, uno tempore tam de tyranno, q; de omni eius factione iustis rempub. ultus est armis. Cum autē instinctu diuinitatis dicat, proculdubio portentū supra narratum manifestare uidet̄. Sublato igit̄ Maxentio, Licinium sororis suæ uirum, sæpius pugna oppressum: tandē apud Nicomediam in deditionem acceptum, ac priuatum uiuere permissum, cōtra iusiurandum interfici iussit. Deniq; omnium solus potitus, in suos gladiū uertit. Crispum filium, propter Liciniū supradictum sibi suspectum: itēq; uxorē, ex causis nō satis expressis, necauit. Byzantium uarijs bellorum turbinibus quassum, ædificijs, mœnibusq; cōcinnauit: nouāq; Romam ac Constantinopolim uocauit, sede ibidem constituta. Postremo contra Persas proficiscens, apud Nicomediæ uillam morbo correptus interijt, anno imperij XXXI. In extremo uitæ tātū baptisma suscepit ab Eusebio præsule Nicomediæ, qui sectæ Arrianæ postea se addixit. author Hieronymus in Chronicis. Ambrosius quoq; de morte Theodosii idē sentire uidet̄: Cōstātinus, inquit, quanquā in extremo uitæ baptisma acceperit, magnopere laudandus, qđ fidem successoribus hæreditariā reliquerit. Gregorius item piæ memoriæ Constantinum uocat. Græci inter sanctos referūt: eiusq; festum XI. calendas Aprilis celebrant. De dono eius, aut concessione, apud nullos extat authores, præterq; in libro Decretorum: idq; in antiquis uoluminib. minime cōtineri, author est Antoninus præsul Florētinus in chronicis. Quod ualde miror, quum Isidorus qui fuit abhinc annos propè DCCC. grauis author ac planè sanctus: in historia sua aperte dicat eum urbe Roma pōtifici cessisse, ornamentisq; omnibus imperialibus, diademate uidelicet, habituq;, & albo equo quo uectetur. Basilicas itē dicit in urbe cōdidisse, Lateranensem, Seruatoris nomine, ubi baptisteriū addidit: in quo natalis nocte, lucerna balsami ardebat: legiturq; in eius frōte epigrāmatis principiū: Insons esse uolēs isto mundare lauacro, Seu proprio premeris crimine, seu patrio. Pręterea duas, Apostolis Petro & Paulo. S. Laurentij extra muros. S. crucis. S Petri exorcistæ, & Marcellini presbyteri martyrū, in uia Lauicana, inter duas laurus, ubi diu corpus Helenæ iacuit. S. Petri & Pauli apud Ostiam. S. Ioannis Bapt. apud Albam apostolorum. In basilica Petri quod pauci animaduertunt, supra arcū qui est in medio sere templo, huiuscemodi uersus antiquissimo in opere museo adhuc legunt̄: Quod duce te mundus surrexit in astra triumphans, Hanc Cōstantinus uictor tibi condidit aulā. Libellus aūt apocryphus de elephātia, deq; sanguine puerorum, & Syluestri baptismate, quū manifeste à nostrorum doctorū quos adlegaui authoritate dissentiat, omnino reijciendus. Cōstat tamen catechumenum fuisse, Syluestrumq;, ac reliquos orthodoxos semper in honore habuisse. Tum eius iussu synodū Nicenam celebratā, & Arrium exulasse, ut author est Eusebius. Libellos insuper ei quosdā oblatos de præsulū nonnullorū accu-

sationibus

sationibus reiecisse, dictitantē minime ad se pertinere de Præsulibus iudicare. Helenam autē matrem Ambrosius Stabulariam uocat, hoc est cauponariam inter Britannos natā humili loco, ob formā Cōstantino patri tantum dilectam, quam coactus est postea dimittere, ac Theodoram Maximiani Herculei priuignā ducere. Britanni tamē in suis annalibus aliter tradunt, eā uidelicet Coel regis Angliæ filiam fuisse, quod mihi magis uerisimile uidet̃. Hæc igit̃ nondum filio baptizato Christiana iam facta, cruceq; inuenta, locis aditis, cæterisq; ad augendũ religionem diligentissime obitis, tris filio Christi Clauos attulit, è quibus unũ ille loris equi adfigi iussit: tantũq; piæ parentis preces ualuere, ut inter pios sit is relatus, qui maxime impius fuerit, quiq; tot cædibus suorum domũ funestauerit. Verũ crudelitatis pœnituisse dicitur, eaq; de causa Dalmatium Anaualliani fratris extincti filiũ Cæsarem fecit, ac inter filios hæredem instituit. Dicitur & anno imperij XXX. tricennalia dedisse. Eius autem genealogiam hoc modo ponemus: Cōstantius filius Eutropij & Cōstantiæ filiæ Crispi, fratris Claudij II. Cæsaris, duas duxit uxores: ex Helena supradicta tantũ Constantinus magnus appellatus ei natus est: ex Theodora Anauallianus, qui & Gallus, Cōstantia quæ nupsit Licinio, ex quo genuit Liciniũ iuniorē, & Anauallianum patrem Dalmatij Cęsaris: ac Constantius pater Iuliani principis & Galli uiri scelerati, mariti Cōstātię, Magni Constantini filię. Cōstātinus Magnus ex prima coniuge Crispũ tulit, ex Fausta uero filia Maximiani Herculei Constantinum II. Cōstantium & Constantem, ac Helenam quæ nupsit Iuliano principi, & Constantiā quæ nupsit Gallo. Emicuere sub his Lactantius, & eius præceptor Arnobius. Constātinus II, Cōstantius, Cōstans, & Dalmatius, principes item quatuor, diuiso inter se orbe successerunt. Quorũ Dalmatius in oriente post annum tertium eius imperij, militari factione, Cōstantio dissimulāte, cęsus est. Constantinus dum Constantem fratrem contra ius & fas bello persequitur, incaute sese periculis offerendo, ab eius ducibus opprimit̃, cum imperasset in Gallijs & occidente toto annis tribus, uixisset XXV. Constans uero cui in sortē Italia obuenerat, fratris merito interfecti partē in Gallijs biennio pugnando adsequit̃: ubi aliquandiu, ut omnibus dilectus præfuit, deinde ocio, lasciuięq; se tradēs, grauis iā militibus factus, & à Maguētij cōiuratione incautus, fessusq; à uenatiōe interficit̃. Erat Maguentius comes ordinum apud Augustam Germaniæ ciuitatem, Cōstātio magnopere dilectus, & ab eo quondā contra exercitũ necem illi intentantem defensus. Itaq; sumpta purpura imperator ab exercitu appellatus: statimq; literas Constantis nomine, ad eos quos formidabat, mittit, uti ueniant, quos in itinere incautos oppressit. Cōstantius uero qui res gerebat contra Persas, ad fratris ultionē ꝓperans, Gallum patruelē Cæsarē facit & in oriente tuendis rebus in ea parte dimittit: ubi Mediolanũ attigit, Decentiũ fratrem Cæsarem item facit, ac in Gallias dimisit. Cum Maguentio tandem in certamen uenit, quũ ille cōditionem oblatam de Galliarum tantum imperio respuisset: pręlio apud Mursam cōmisso Constantius fit superior, in quo cæsa utrinq; hominum milia LIIII. absumptæq; penè uires Romani imperij. Maguētius dimisso uacuo equo quo insidebat, uti mortis fidē faceret, aufugit: misitq; ad Constantiũ unum & item alterum de ineunda cōcordia: quibus ille non respōdit. Itaq; coactus rursus pugnare, ac superatus, Lugdunum aufugit, ubi sese demum necauit. Desiderius eius frater ad Cōstantium supplex profectus, benigne excipit̃. Geruntius Maguentianæ coniurationis socius, exilio mulctat̃. Britannion Illyrico præerat exercitui, senio iam cōfectus, & literarum penitus ignarus. Hic à suis compulsus militibus, ac imperator appellatus, Maguētio fauebat: ad Constantiũq; legatos misit, uti Thracijs & oriente contentus esse uellet, quibus ille responsum minime dedit. Verum postea Britannion etiā antequàm Maguētius periclitaret̃ facti pœnitens, deposita purpura apud Murgam, sumptaq; ueste Gallica, fit obuiam Constantio uenienti apud Thraciā, ueniā petens: quam humaniter adsequutus, cœneq; insuper adhibitus est, & apud Prusiada honeste uiuere permissus. Syluanus alius tyrānus Bonosi filius in Gallia natus, q bello Liciniano clarus sub Cōstātino, tribunus sub Maguentio fuit, postea ad Cōstantiũ defecit: à quo missus in Galliam est. Cui rursus quum suspectũ se uideret, apud milites de principis ingratitudine questus, imperator ab eis appellatur. Ad hunc motum cōprimēdum Vrsicinus mittitur, qui pecunia tribunos exercitus corruptos, ad eum necandum compulit. Gallus autem quem diximus Cæsarem in

oriente

orientie relictum, apud Antiochiam cōsidebat, ubi crudelitatis & libidinis omne genus exercuit: noctu per popinas ambulabat, clam sciscitabundus qui de eo male loquerent, quos omnis postea cōficta causa necabat, quod & Galienū principem antea fecisse legimus. Ad hūc reprehendendū missi aliquot uiri à Cōstantio, ab eo interfecti sunt. Deinde iussus ad se uenire, leniendæ rei gratia, Constantiam coniugē fratrem placatum mittit, quæ in itinere morbo correpta periјt. Quo nuncio Constantius accepto, misit qui eū captū in medio fori securi percusserunt. Pauloq́ post pœnitēs, alios misit qui rem detrectarēt, moriq́ ꝓhiberent. Qui ab Eusebio eunucho, cuius imperator cōsilio semper utebat, clam retenti fuere. Imperauit annos IIII. uixit XXIX. Constantiæ corpus delatum ad urbē, & in suburbano uiæ Nomentanæ secundo ferè ab urbe lapide, sepulchro maiorū illatum. Quod nunc iuxta templum Agnetis iussu item Constantini, uti existimatur, ędificatū cernimus, ubi etiam Helena soror eius, Iuliani principis uxor cōdita fuit. Hoc sepulchrū Paulus pont. transferri iusserat in Vaticanū, qđ lapide cōstat Porphyrite, ubi se cōdi uolebat: sed diuina quadā prouidētia eo interim extincto, sepulchrū è medio itinere in locū est antiquum relatum. Constantia enim uirgo sancta ex hac familia prodijt illic sepulta, quæ res non satis liquet: quū enim plures ex hac domo fuerint, hanc de qua loquimur sanctā fuisse uerisimile non est, quam legimus uiro omnium scelerum impultricem in oriente fuisse, causamq́ fratri Cōstantio, ob amicitiam cuiusdam Arriani presbyteri, ut ille Arriū ab exilio reuocaret, ut autor est Rufinus in Chronicis. Ex quo mala plurima orbi illata, orthodoxiq́ oēs expulsi. In primis Alexāder, & deinde Paulus præsules Cōstātinopolitani, Eusebio Arriano suffecto. Cui deinde multo peior Macedonius successit. Constātius igit̄ tyrānis per orbē sublatis, uictor Arelate ludos dedit, reuertensq́ Romā Mediolani Iulianū patruelem Galli fratrem Cæsarem creat, ac ad Gallias regendas mittit. Ipse ad bellū Persicum reuertitur, ubi semper inferior fuit, amissis etiam hominū XX. milibus. Iulianus interea rebus feliciter gestis, & animo elatus, in Italiam Illyricūq́ inuadit. Cōstantium rebus Persicis occupatū imperij parte priuauit. Ille Iuliani facinore comperto, dimissa expeditione, dum ad ciuile bellum reuertit̄, in itinere inter Ciliciā Cappadociamq́ decessit. Huius & Iuliani gesta Amianus Marcellinus persequit̄. De his quoq́ multa tripertita historia. Iulianus extincto Cōstantio imperio potitus, ante omnia aduersus Persas bellū cœptum prosequens, Hierosolymis in itinere sanguinē deuouit Christianorum, ex eisq́ spectaculum præbiturum uictor pollicetur. Sed initio dum per uastos desertæ regiōis campos incautus uagatur, prope Ctesiphontē ab obuio quodā hoste interficitur anno ætatis XXX. cum nō toto biennio imperasset. Ita demum fato quodā Romanis datum uidebatur, ut Ctesiphontem transire non possent. Sepultus Iulianus apud Tarsum in suburbano. Quum primū uulneratus cōcidit, ut tradit historia tripertita, manu cruorē in æthera iactans, exprobrando ait. Vicisti me tandē Galilæe. Sic enim Christum uocare solebat. Hunc Christianū ab initio fuisse, sicuti & cęteros omnes post Constantinum, palam est: qui deinde fidei desertor, librum etiā cōtra nos edidit. Quē argutissime Cyrillus præsul Alexandrinus confutat. Insectatus tamen Christianos citra sanguinē, schola prohibuit, ne doctores artium liberaliū essent unde materia deesset paulatim, & ingeniū fidei defendendæ. Vir alioqui ingenio literaturaq́ ingenti præditus. Eius extāt & orationes & epistolæ Græce cōscriptæ. Eius quoq́ amicitiā atq́ domū frequentauere nobiles sophistæ, dicendiq́ magistri. Libanius in primis, Ætius, Oribasius, Prohæresius, Maximus philosophus, Amianus quoq́ Marcellinus q̄ & comes eius expeditionis fuit, & uitam diligentissime conscripsit. Iouianus protector domesticorū, rebus in summo discrimine repētina Iuliani morte cōstitutis, ab exercitu statim imperator cōsalutatus, pacē cū Sapore Persarū rege ob locorū iniquitatē necessariam potius q̄ honestam fecit, Nisibi urbe & parte superioris Mesopotamiæ cōcessa. Inde per Galatiā iter faciens, in itinere quum se cubitum recepisset, calore prunarū cubiculo inclusarū, nidoreq́ noui tectorij grauatus, octauo q̄ imperare cœperat mēse, interijt. Flauius Valentinianus è Pannonia Cibalensi oriundus, tribunus scutariorū in Iuliani exercitu fuerat: ceciditq́ ordine, qđ homo Christianus dijs iussus ab Iuliano principe immolare nollet. At dei postea prouidentia, breui tempore Iouiano successit. Huic pater fuit Gratianus ignobili stirpe apud Cibalas, Funarius appellatus, eo quod

uænalitium funẽ portanti, quinq; milites nõ potuerũt extorquere: eo merito ascitus ad militiã usq; ad præfecturæ prætorij potentiam ascendit: ob cuius apud milites cõmendationem, imperium Valentiniano oblatum, quanquam inuito. Qui in primis Valentem sibi fratrẽ imperij socium adsciuit. Procopium tyrannum qui Cõstantinopolim inuaserat, in Phrygia interfecit: Saxones inferioris Germaniæ gentẽ tumultuãtes, Burgundiones quoq; nouos hostes, quorum ad septuaginta millia traiecto Rheno in ripa citeriore cõstiterãt, oppressit. Postremo cõtra Sarmatas, q Pannonias occupauerãt ꝓfectus, apoplexia aliquandiu uoce amissa morit̃, anno imperij undecimo, ætatis quinquagesimoquinto. Flauius Valens fratri superstes, ut q Eudoxi Arriani præsulis discipulus fuisset, orthodoxos omnis persequit̃. Firmũ qui Mauris excitatis omnẽ Africã euertebat, per Theodosium patrẽ Theodosii principis superauit. Qui postea ob inuidiam rerum eius gestarũ necari iussus, suscepto prius baptismate, uir religiosus patienter iugulum carnifici præbuit. Gothos finibus egressos, pollicẽtes se Christianos esse uelle, in ripa Danubij citeriore cõsistere permisit. Quare missis ad eos Arrianis, oẽs ea labe cõtaminauit, quã nunquã illi dimiserunt. Sed & cõtra tumultuantibus, cum exercitu occurrens, ab eisdẽ prælio superatus, ac in tugurium cõfugiẽs, unà cum habitatione crematus est, quum imperasset annos tredecim. Statim inde Cõstantinopolim Gothi petẽtes, à Dominica Valentis uxore, fœmina lõge prudentissima, accepto precio cõticuere. Flauius Gratianus Valentiniani filius unà cum Valentiniano fratre minore, post Valentem tenuit imperium: qui cum natura ipsa literis & ocio traditus, tum per ætatem, non satis rebus gerẽdis aptus uideret̃, Gothorumq; immineret bellum, Neruam imitatus, Theodosium Theodosii, cuius supra mentionem fecimus filium, uirum strenuum ex Hispania adcersitum, imperio præfecit: eiq; sororem suam Placidiam matrimonio collocauit. Ipse dum è Gallia in Italiã properaret, dolis Maximi tyranni, qui in Britannia ab exercitu imperator factus erat, interfectus est, anno ætatis undetrigesimo, imperij sexto. Valentinianus autẽ puer Cõstantinopolim ad Theodosii tutelam confugit. Hos igitur cum patre & patruo Flauiorũ nomen habuisse, testat̃ Romæ ueteris adhuc pontis ab eis ædificati inscriptio huiusmodi: Flauius Valentinianus, & Fla. Valens, & Fla. Gratianus pontem felicissimi nominis Gratiani in usum senatus ac populi Ro. cõstitui, dedicariq; iusserũt. Theodosius Hispanus annorũ uigintitriũ accersitus, uti supra cõmemoraui, à Gratiano: apud Syrmium sumpta purpura, extẽplo Gothos bello persequutus uictor Cõstantinopolim ingressus est: mox pace cum eis facta, Athanaricũ eorum regẽ spectandi gratia nouã Romam uenientem honorifice excepit. Inde in ultionẽ Gratiani conuersus, Maximum tyrannum apud Aquileiã bello superatũ interfecit. Ex quo Valentinianus adolescens ad occidẽtis imperiũ sibi restitutum reuersus, dum agit in Gallia, dolo Arbogastis eius comitis necat̃. Erat Arbogastes genere Gothus, Gallici pręfectus exercitus, q adscito sibi Eugenio quodam uire Franco, minimeq; Christiano, ad imperium adspirabat. Contra hos ergo qui iã Alpes magna barbarorum manu occupauerãt, Theodosius imparibus copijs ꝓfectus, dicitur noctem totam uigilando, deumq; precãdo uir religiosus cõsumpsisse. Maneq; uexillo crucis prælato, cõserto prælio, fugatis hostibus Eugeniũ cepisse, Arbogastẽ etiã ad necem cõpulisse. In qua pugna, quum aduersum puluerem in inimicorũ oculos uentus impelleret, Claudianus ea carmina fecit: O nimiũ dilecte deo, tibi militat æther, Et cõiurati ueniunt ad classica uenti. Eius seculum maximi uiri ornauere, Hieronymus, Orosius, Augustinus, Ambrosius: à quo etiam à cæde Thessalonicensi reuertens, ubi ob seditionẽ motã multa ciuium milia interfecerat, ut sanguinarius templo eiectus, religiosissime ignominiã tulit. Morit̃ Mediolani anno ætatis quinquagesimo, imperij undecimo, relictis Arcadio, Honorio, ac Galla Placida liberis. Eius corpus in loculo Cõstãtinopolim translatum. Arcadio igitur & Honorio adolescentibus, Rufinus orientẽ, Stilicon occidentem, Africã uero Gildo Theodosii quondam mandato administrabãt, adfinitate etiã subsequuta. Nã duas Stiliconis filias ex successione Honorius sibi iunxerat, ambas ante nuptias uita functas: ultima Claudiani Epithalamio illustrat̃. Formosus Mariam ducit Honorius. Omnes igitur res nouas quærentes è medio sublati fuere. Rufinus ab Arcadio, quod clam Alaricum contra ipsum Arcadium sumere arma excitasset, ut sibi orientis ea occasione pararet imperium. Caianus Rufini imitator, auxilio Gotho

lio Gothorũ fretus, bellum ciuile mouit: nauali prælio inter Hellespontũ & Chersonnesum uictus, dum fugit, captus est. Caput eius pilo suffixũ Cõstantinopolim deportatũ. Gildo à fratre Mescezele iusta ultione bello superatus & ex fuga retractus est, linteo gula ei perfracta. Nã & eius filios Gildo necauerat, ut Africæ totius dominaret̃. Sed & Mescezelẽ ipsum postea similia cogitantẽ, Arcadius item deleuit. Stiliconẽ Honorius socerum, qđ uocatis clam ab eo Vandalis in Galliam, comperisset rerum summam uoluisse ad Eutherium filium transferre, simul & aduersus Alaricum discedentem in Galliam apud Rauennã infeliciter sua causa pugnasse comperisset, successorem ei pariter & interfectorem è Constãtinopoli misit. Itaq; in foro pacis unà cum filio trucidatur. Virum dicunt eum fuisse genere Vandalum, clarum illa inter cæteras uictoria, qua ducẽta Gothorum milia cum eorum duce Radagaso apud Fesulas deleuit. Cuius res gestæ familiaris eius Claudiani uersibus ornant̃. Arcadius inter hæc morit̃ Constantinopoli, relicto filio Theodosio minore, anno imperij decimotertio. Honorius Romæ interea occidentis tenebat imperium: cui non melior fortuna ex alijs ducibus prouenit, uerum omnes superauit. Nam Maximum, Iouium, & Sebastianum ex successione in Gallia, Attalum quoq; in Africa tumultuantes, per Heraclianũ præfectum sustulit. Postremo Cõstantinum, qui Gratiano tyranno successit, barbarũ hominem Britanniam occupantẽ, apud Arelatensem urbẽ per Constantiũ comitem uirum nobilem ac strenuũ superauit. Huic quoniã eum unũ ex omnibus fidum inuenerat, Placidiam sororem olim Ataulpho Gothorum regi nuptã locauit, ex qua Valẽtinianus iunior natus, q̃ postea fuit imperator. Decessit Romæ postq̃ imperasset annos trigintaduos. Sepultus in Mausoleo iuxta atrium basilicæ Petri, nulla relicta prole. Post cuius mortẽ Ioannes quidam per Hispanias fauore Aetij & Castini præfectorũ, tyrannidẽ adripuit: sed eo breui tempore extincto, Bonifacius Africæ comes, Sisulphũ successorẽ habuisse dolens, Vandalos ex Hispania in Africã adcersiuit. Quo tẽpore noster Augustinus Bonifacij familiarissimus eum cũ Aetio duce dissidentẽ pacificare studebat. Theodosius iunior Arcadij filius, quũ in oriente imperaret, accepto de Honorij patrui morte, Vandalosq; Africã, & Hunnos Pannoniam occupasse cõspiceret: cõfestim Valentinianũ cui Eudochiam filiam matrimonio collocauerat, cum Placidia matre, quæ expulsa olim à fratre Honorio Cõstãtinopolim se receperat, ad occidentis tuendũ imperium mittit. Ipse uero quum frustra Vandalos nauali prælio è Carthagine tentat expellere, Cõstantinopoli morbo absumptus est, quũ imperasset annos trigintaduos. Flauius Valentinianus iunior, ac tertius eius nominis imperator, inito occidentis imperio pacẽ illico cum Genserico Vandalorũ rege cõstituit, certis spatijs Africa inter utrunq; diuisa. Breui post tẽpore Attilam Hunnorum regẽ ex Pannonia Romam properantem, per Aetium patriciũ in campis Catalaunicis illa nobili clade repressit, quã in Hunnorum attigimus historia. Magnam temporis partem uixit Rauennæ, quã mœnibus restituit, eiusq; præsuli Ioãni, ut pallio liceret uti, cõcessit. Optimus ac clemẽtissimus princeps, tandem à Maximo ciue potẽtissimo, potiundæ uxoris gratia, ut ait Procopius, est interfectus, quũ imperasset annos triginta: uiginti quinq; cũ socero, & quinq; cum Martiano, qui Constantinopoli imperarunt. De Aetio paucis dicã. Hic è Dorescana Mœsiæ ciuitate oriũdus ab Honorio principe ob disciplinã rei militaris patricius factus, eius sororio Cõstantio in exercitu successerat: cuius auspicijs nõ solum Hunni superati, sed Burgũdiones Rheno traiecto in Galliã irrumpentes reiecti. In suspicionẽ postremo adfectatæ dominationis apud Valentinianũ ueniẽs, eiusdem iussu interfectus est, cum quo simul occidentis imperium corruit. Nunc Valentinianorum genealogiã paucis describam. Valentinianus princeps Gratiani filius, Gratianum, & Valentinianum, ac Gallã Placidiam genuit. Primi sine liberis fuere. Placidia nupta Theodosio Magno, Arcadiũ, & Honorium, & Placidiã peperit, quæ Ataulpho Gothorum regi, ac post eum Cõstantio comiti summo apud Honorium uiro nupsit: ex quo Valentinianum iuniorem, & Honorium suscepit. Hi Cõstantio patre extincto, expulsi Roma ab Honorio, Cõstantinopolim ad Theodosium iuniorem cum matre cõfugerunt. Honorius autẽ sine prole fuit. Arcadius ex Eudocia Theodosium iuniorẽ, Flaccillã, Martinam, & Pulcheriam genuit. Flaccilla cœnobio extructo, deo se suamq; uirginitatẽ perpetuo dicauit. Theodosio Eudoxia filia fuit, quæ nupta Valentiniano Placi-

diam & Eudociã peperit. Demum post uiri mortẽ in ultionẽ clàm Gensericum Vandalorum regem in urbem matrimonio accersiuit. Is direpta urbe quæ resistere impijs uiribus non ualuit, & per dies quatuordecim maxima omniũ strage facta, fugataꝗ nobilitate ac Maximo prędicto: qui postquã Valẽtinianum interfecerat, eiusꝗ adamata uxore potitus fuerat, occidẽtis imperium occupauerat: à quodã Vrso milite interfecto, ipsam Eudociam, ac filias secum abduxit: quarum alterã Honorico filio locauit, alterã Placidiam Olibio, qui postea imperator fuit, ut mox dicã: matrem uero sibi retinuit. Dum autẽ in Africã cum hac præda reuertit: ingentes prius Campaniæ populis intulit clades. Gesta sunt hęc anno salutis quadringentesimo quinquagesimosecũdo, Martiano apud Cõstantinopolim imperante, Leone primo sedente, ac frustra Genserici furori precibus resistente.

POST Valentinianum Romæ aliquot imperatores, haud sanè memorabiles, nec diu fuere. Quorũ primus Auitus ordinis senatorij à Romanis delectus. Post eum Maiorianus Rauennæ purpura sumpta, post quadriennium apud ciuitatem Dertonensem trucidatur. Seuerianus Rauennæ item succedẽs, anno tertio moritur Romę. Huius tempore Biorget Alanorum rex, magna aduersus urbẽ manu properans, à Ricimere patricio Seueriani duce apud Benacum occurrente superatur. Anthemius deinde sumpto imperio Seruandum Galliarum præfectum & Patricium Romæ imperium inuadere conantes deleuit. Gensericum item in Italiam cum ingenti classe ex Africa uenientem, auxilio Basilici à Leone imperatore missi, ad Populoniam repulit. Post annos tandem IIII. ꝗ imperare cœpisset, à Ricimere patricio Romę interficitur: cui Olibius qui ab eodem Leone rursus auxilio cõtra Vandalos missus fuerat, succedit: hostis conciliati fretus potentia, qui ei, uti supra commemoraui, Placidiam Valentiniani F. captam matrimonio tradidit. Septimo tamen moritur mense. Post quẽ Glycerium senatorem Rauennæ ab exercitu Romanis inuitis delectum Nepos patritius ex urbe cum exercitu profectus superat: eumꝗ exutum purpura, præsulem Saloninũ apud Dalmatiam constituit: seꝗ imperatorem creat. Hoc deinde Augustulus post dies quinquagintasex, ueniens è Græcia per uim repulso, annum ferè imperauit. Huius pater Orestes qui omnia administrabat, Gothis tunc primum irruentibus, ac tertiam agrorum partem in Italia petentibus cum negasset: illi unà cum Erulis qui socij se adsciuerãt, & quorum originem in Geographia narraui, Odoacrum ipsius Orestis militem Italicũ, ut ait Procopius, impulerunt, ut rempublicam usurparet. Quare Augustulus præ metu purpura imperialiꝗ abiecta maiestate, in Lucullianum fugit, anno ab urbe condita millesimo ducentesimo uigesimonono. Ab urbe à Gothis capta sexagesimotertio, salutis quadringentesimo septuagesimoquinto, sedente Simplicio. Post Augustulum diuersis Romam barbaris tenentibus, uacauit in occidente imperium, per annos ferè trecentos triginta, usꝗ uidelicet ad Carolum Magnum. Nunc ad imperatores Constantinopolitanos reuertar.

MARTIANVS interim in oriente Theodosio cuius duxerat in matrimonium sororẽ, successit. Quo tempore Valẽtinianus imperabat in Italia. Hinc quanquam senex & humili genere, præstabat rebus gestis, & arte militari. Prima stipendia in Lycia fecit. Pulcheria uirgo Arcadij filia, cuius supra mẽtionem fecimus, in eligendo Cæsare princeps ei fauit: diademaꝗ capiti eius imposuit. Vixit in imperio annos sex, cum pace ac bonitatis fama. Leo è gente Græcanica, suffragijs ac factione Asparis imperator consalutatur. Aspar enim ita cum Leone cõuenerat, ut factus imperator Ardaburium eius filium adoptaret. Quod Leo obseruauit. Populus ubi hæc nouit, Ardaburium cum patre interemit: nonnulli eos interfectos à Leone dicunt. Suppetias Anthemio imperatori ad expellendos Vandalos tulit: postremo Leonem sororis suæ ac Zenonis, qui postea imperauit, filium successorem reliquit. Tenuit autem imperium annos sedecim. Leo secundus quum paucis imperasset mẽsibus, puer adhuc, nihil aliud egit, ꝗ patri Zenoni sceptrum tradere. Zeno Isauricus genere præfuit annos XVII. Basilicum patricium unà cum filio imperiũ inuadere conantem, in Cappadociã relegauit. Theodericum Ostrogothorũ regem, magnopere dilexit: eiꝗ statuã statuit, ac Italiam petenti concessit, si eam ab Odoacro rege tunc omnia miscente liberasset. Anastasius

ſtaſius,optimus ab initio princeps.Quippe qui Clodoueo Francorū regi munera, patriciatusq; honorē decreuit,quod Gothos in Gallia ſuperaſſet, Burdigalemq; oppidū recepiſſet.A mari ad Zelybriā longum murum duxit,ne incurſiones Mœſiorum,Bulgarorum,& Scytharum officerent.Plures per orbē tyrannos ſupplicio adfecit. Athenodorum Selymanteū apud Antiochiā Ciliciæ, qui à Longino cathenis uinctus, ac ad eum perductus,dilaniatus eſt. Vitalianum militiæ magiſtrū ad Aquilonē grauem excitantē motū,pecunia data pacauit.Getæ Macedoniā, Epirum, Theſſaliā diripuerunt,quū pro captiuis redimendis pecuniā haud idoneā Anaſtaſius ad eos mitteret,illi corā captiuos trucidarūt.Hunni etiā excurſiones aliquot in oriente fecere.Anaſtaſius poſtremo in ſectā Eutychianā lapſus, ex ea nec ab Ormiſda quidē pont. per legatos dimoueri potuit. Quapropter deū ultorem ſenſit fulmine ictus, anno imperij XXXVI. quanquā ſenio lōgo cōfectum,ſubita morte corruiſſe Marcellinus tradit.Iuſtinus genere Thrax, ex humili ſanè loco ſine ſtēmatis, ob fortitudinē in exercitu meruit ordinis princeps, deinde comes fieri.Amātius Spado libertus Anaſtaſii,domino extincto, ad eū q̄ præerat exercitui,uenit cū magna ui pecuniæ,ut Theocritianū deligerent.At ille pro ſe uſus ea, à militibus imperator eſt factus.Amātius uero & Theocritianus inſidias parātes, ab eo ſunt de medio ſublati.Iuſtinus orthodoxus fuiſſe tradit̄.Arrianos ſiquidē expulit.Germanū præſulē Capuanum,miſſum ab Ormiſda Pont. ꝑ orthodoxis reſtituendis ab Anaſtaſio pulſis,humaniter excepit,& exaudijt.Mox Ioannē pont.iuſſu Theoderici regis ad eum uenientē,ac de Arrianis reuocādis rogare coactum,cōpotem fecit,ut & Romanorū,& Chriſtianorū ocio cōſuleret.Imperauit annos nouem. Hoc tempore Theodericus quū multā ſtragē Gallorū feciſſet,Atalaricū ex filia nepotē,regem Toloſæ cōſtituit.Iuſtinianus Iuſtini ſororis filius ab eo adoptatus,imperauit annos XXXIX.Cuius domi foriſq; gloria ingens uulgata eſt,legibus in epitomē redactis,Perſis qui Romanos limites prętergreſſi fuerāt pacatis: Africa à Vandalis,Italia à Gothis liberata,& in Dalmatia Salona urbe per Mundū ducē recepta. Pro quib. geſtis nobile Sophiæ tēplū Cōſtātinopoli extruxit.Beliſarij eius ducis Græci hominis geſta ſub eo percurrā.Hic Perſas in oriente uicit,Vandalos uero in Africa,ducto in triumphū Giliſmere. Gothorū in Italia gētē capto Vitige rege ſuperauit. Poſt hæc Africā repetēs, Vandalorū redintegratis uiribus, bella renouantes,reipublicæ ſubdidit,interfecto eorū rege Guntarit ſub pacis dolo. Victor inde Romā reuerſus,crucē aureā,ubi res eius geſtæ celatę fuerāt,Petri Baſilicę obtulit.Poſtremo cū Totila rege multis magniſq; prælijs cōgreſſus eſt,& Romā eiuſdē hoſtis ingreſſu deſolatā,mœnibus portiſq; refectis inſtaurauit,clauibus Cōſtantinopolim ad Iuſtinianū miſſis.Totilā quoq; iterū reuertentē,magna ui repulit. Deniq; quū impar uiribus eſſet,nec fortuna quæ fuit ab initio perſeueraret, per Antoninā uxorē quā præmiſerat,à Iuſtiniano miſſionē impetrauit. In cuius locū Narſes eſt miſſus. Ad extremū, exitū habuit,magnis plerūq; uiris de Rep.meritis cōmunē.Iuſtiniani iuſſu, ſiue odio,ſiue ueteris belli ſuſpicione,effoſſis oculis mendicabat.Reliqua Iuſtiniani in hiſtoria Gothorū narrata.Iuſtinus minor Iuſtiniani ex filia nepos,patre Illyricæ gētis,Sophiā cōiugē habuit.Cuius hortatu ab initio liberalis uiſus,uerū poſtea auariſſimus euaſit,ſimul et Pelagianę adſertor hęreſeos.Quapropter ferè inſanus ad poſtremū habebat̄.Eius tēpore Vngri q̄ & Hunni,Pānoniā,& Lōgobardi Italiā cepere,de quib.alio loco dixi.Longinum etiā cum nouo Exarchatus magiſtratu in locū Narſetis, quē reuocauerat, miſit. De quo magiſtratu in Rauēna diximus.Imperauit annos XI.ſuperſtite Tyberio,quem adoptauerat,ſucceſſore.Tyberius II.cōtrarijs Iuſtino moribus,peculiū ab eo coactum lōga auaritia,Sophia tradente, ſimul & theſauros Narſetis in Italiæ puteo, monſtrante quodā ſene repertos egentibus dedit. Res in oriente cōtra Perſas feliciter, in Italia nequaquā geſſit.Imperauit annos VII.Mauricius genere Cappadox,ſucceſſor Tiberij ſoceri,rexit annos XX.Ex humili notario comes excubitorum,& ex comite Cæſar:deinde Auguſtus factus,bonus cætera princeps reipub.multiſq; uictorijs illuſtris, tantū diuo Gregorio aduerſus fuit,Patriarchā Conſtantinopolitanum οἰκουμένιον, id eſt uniuerſalis eccleſiæ præſulem uocitādo.Præterea ob eius auariciam militibus infenſus, à Phoca centurione limitis Scythici captus,atq; ſecuri percuſſus eſt.Phocas igit̄ ab exercitu imperator conſalutatus,præter opinionē,quum & ipſe auarus haberet̄,ac minime ſatisfa-

ceret. Cõiuratione Prisci Patricij & Heraclonæ, ac eius filij Heraclij: q̃ Proprætor Africam administrabat: adducto eo exercitu, Phocã omnibus contumelijs prius adfectũ, de medio sustulit: quũ imperasset annos XIII. Heraclius igit̃ interfecto Phoca inito principatu: extemplo mouẽs ingenti exercitu aduersus Cosroen Persarũ regẽ, qui tempore Phocæ crucem dominicã direptis Hierosolymis abstulerat: ac Zachariã Patriarchã inde abduxerat: prælijs primis duobus Hostanẽ Saraceni, & Saraballẽ regis ipsius duces cęcidit: tertio uero omniũ maximo, Saie & Razatene itẽ ducibus superatis, cum multis milibus: usq; Persidem penetrauit. Cosroes ad Ctesiphontem usq; fugit, ubi à Siroe filio interfectus est, q; pater Medasæ alteri filio, sed natu minori, regnum tradiderat. Itaq; coactus est omnia reddere: exercitusq; noster cũ trophæo crucis laureatus Cõstãtinopolim reuertit: q triumphus præclarissimus est habitus. Post hæc cura Reip. alijs tradita, ocio quietiq; se dedidit. Quo tẽpore Saraceni duce Mahumete, de quo in ordine literarũ diximus, caput extulere. Perijt intercutis morbo anno imperij XXXII. Nũc eius Genealogiã paucis recensebo: quum sextã hic sobolẽ habuerit imperantem, quod nulli Cæsarum accidit. Heraclius igit̃ Heraclonę filius princeps, eodem die quo principatũ inijt, Flauiã Eudociam duxit uxorem: ex qua Epiphaniã & Heraclium suscepit: qui Cõstãtinus Iunior appellatus est, quẽ ab ineunte ætate pater diademate redimiuit. Cõtigit dum Eudociæ ferret̃ funus, puellã quandam è fenestra supra feretrum spuere: quæ protinus capta, ac uiua cremata est. Duxit postea Martinã fratris filiã: lata lege, ut idem omnibus liceret, ex qua genuit Heraclonã. Successit primum patri Cõstantinus iunior, qui dolis nouercæ, mense quarto ueneno sublatus est. Suscepit imperium Martina cũ Heraclona filio X. annorum: qui ambo cõspiratione senatus ante biennium capti, & in exilium in Cappadociam missi, lingua matri, naribus autem filio abscissis. Cõstans Cõstãtini iunioris ex Gregoria Nicete patricio nata filius: pulsis Heraclona & Martina, à senatu sine militibus creat̃ imperator, qđ raro accidit. Hic dogma Monothelitarũ sectatus, Martinum Põtificem per Olympium Exarchum cõprehẽdi iussum, in exilio mori coegit: qđ is Paulum patriarcham in synodo præsulatu deiecerit: ac Cyri Alexãdrini, Sergij, & Pyrrhi cõdemnationem nõ remouerit, eamq; ꝓbauerit. Post hæc cupiditate Italiã à Lõgobardis liberandi, filio Cõstantino domi relicto, Tarentum adplicuit classe: indeq; Luceria capta ac diruta, Beneuentũ obsidet: qđ Romoaldus dux adolescens defendere minime ualens, patrẽ Grimoaldũ regẽ ex regione Trãspadana auxilio uocat: quo adpropinquante, Cõstans obsidiõe relicta Capuã uersus cõtendit, ubi obuiũ habuit Mitolã eius urbis ducem armatum: à quo fusus fugatusq; mox ad urbem contendit. Cui Vitalianus Põtifex obuiam ad VII. lapidem processit. ubi siquid aderat pulchri ex ueterum monumentis expilauit: ablatis inter cętera Panthei tegulis æneis, nauiq; sitis. Post dies XII. in Siciliã abijt, ubi in balneis paulopost à suis necatur: quum in principatu uixisset annos XXVII. Cõstantinus quartus, Pogonatus cognomento, Cõstanti patri successit: licet Mazeses miles q Constantem in Sicilia interfecerat, menses aliquot tyrannidem occupauerit: qui paulopost à Latinorũ Græcorumq; exercitu iugulatus est. Cõstantinus igit̃ sextam synodum Cõstantinopoli celebrauit cõtra Monothelitas: Agathone Pontifice impulsore, ubi utraq; cõuenit ecclesia. Gręcis tantum sacerdotibus ducere uxorem permissum. Hic duos fratres adhuc pueros, facie naribus ablatis dehonestauit, ne ad imperium quandoq; adspirarent. Huius item tempore Saraceni ex Ægypto soluentes, *Siciliã*, deinde Africam occupauere. Et Bulgarorum gens à palude Mæotide ad Illyricũ defluxit anno Salu. DCLXXX. ad hunc etiam Constantinopolim reginã Persarum nomine Cæsaream dixit Paulus Foroliuiensis clam uiro uenisse, ut Christiana fieret, uirumq; postea cum multis Persarum milibus idem facere induxisse. Imperauit annos XVII. Iustinus IIII. quem nõnulli Iustinianum uocant: Cõstantini IIII. filius & successor, ultimus ex stirpe Heraclij, & ipse à fide aberrauit, patris Synodum alia synodo infirmando: quã quũ Sergius Põtifex minime ratã haberet, uti cõprehẽderet̃ iussit: ob hoc misso Zacharia Protospathario, q reclamãte populo Romano, re infecta reuertit. Quãobrẽ pœnas Imperator paulopost dedit, ob hæc aliaq; scelera: cõiuratione Leontij patricij Cõstantinopolitani, & Callinici patriarchæ captus, atq; in exiliũ in Pontum missus: post annum tertium ad auxiliũ Cagani Auarorum soceri sui, deinde Trebellij Bulgarorum regum

confugit

cõfugit. Quo poſtremo iuuãte regnũ recuperãs, de Leõtio & Tyberio inimicis ſupplicium ſtatim ſumpſit: Callinicũ Patriarchã effoſſis luminib. Romã relegauit. Mox uocatũ ad ſe Cõſtantinũ ſummũ pontificẽ, & honore, & pietate ſuma excepit: humi ꝓiectus pedes ei oſculãdo: ac Romani dogmatis decreta ꝑ ſynodũ ꝓbãdo, ueniã petijt preteritorũ. Ad ultimũ à Philippico aduerſario, quẽ relegatũ in Põto ipſo dehortãte põtifice bello oppugnabat, ſupatus, atq; una cũ Tyberio filio interfectus eſt, quũ impaſſet an. x. & poſt exiliũ v i. Leõtius pulſo Iuſtino, poſtq; tris impaſſet annos, à Tyberio cognomẽto Apſimaro uiro Cõſtãtinopolitão q Africę prẹerat exercitui, captus: trũcatiſq; narib. in cuſtodiã miſſus, paulo poſt à Iuſtino rerũ potito una cũ Tyberio trucidaẗ. Tyberius i i i cognomẽto Apſimarus: Philippicũ, cuius uirib. fretus ad imperiũ peruenerat, ꝙ poſtea ſuſpectũ haberet, in Põto iuſſit exulare. Ipſeq; demũ poſt an. v i i. unà cũ Leõtio, uti diximus ante, à Iuſtino necanẗ. Philippicus cognomẽto Bardanius, ne ſanctorũ imagines colerenẗ, iuſſit. Quaꝓpter & à Cõſtãtino põtifice ſacris interdiciẗ, & ab Anaſtaſio Anthemio, erutis prius oculis, imperio deijciẗ, quũ imperaſſet annũ, & mẽſes v. Anaſtaſius i i. cognomẽto Anthemius Romanorũ pontificũ & cõciliorũ decreta ꝓbauit, ſacroſanctaq; habuit, claſſem cõtra Saracenos Alexãdriã miſit. Cuius prẹfecti uires cõtra dominũ uertẽtes, Theodoſiũ ignobilẽ quendã Cõſtantinopolitanũ extulerunt, qui Anaſtaſiũ ui coegit relicto imperio ſacris ordinib. addici, poſtq; id tenuiſſet ann. tris. Theodoſius i i i Adramyctenus quãq; obſcurus genere, clarus tñ animo, et fide orthodoxus, imagines à Philippico diſiectas reſtituit. Prælio tandẽ & ipſe à Leone uictus, in cœnobio monachũ egit reliq uitæ tẽpore. Imperauit an. duos. Leo i i i. una cũ filio imperauit an. x x i i i i. De imaginib. male ſenſit, omnibus quotquot poterat crematis. Stephanũ Põtificẽ minime cõſentientẽ, cõprehẽdi ac necari iuſſit. A Gregorio i i. deinde ſucceſſore Romæ cõcilio celebrato, ſacris interdictus, & imperiũ deponere iuſſus eſt. Quãobrẽ omnis ab eo Italia deſciuit, ut de altero creãdo Impatore in occidẽte cogitaret. Hoc tẽpore Saraceni teſtib. Landulpho & Bibliothecario ex Africa in Hiſpaniã: ac decimo poſt mẽſe Aquitaniã inuaſere. Qui Aſiam incolebãt Zulemone Admirato Thraciam, inde Cõſtantinopolim triẽnali obſidione claſſe ingẽti cinxere, tandẽ fame, peſteq; diſcedere coacti ſunt. Quo etiã tẽpore apud omnis cõſtat è Conſtãtinopolitanis ad c c c. millia peſte perijſſe. Cõſtãtinus v. cognomẽto Coꝓnymus, Leonis parẽtis retulit impietatẽ, de imaginib. abolẽdis graue edictũ ꝓmulgãdo. Signũ futuri in eo uitij, iã inde ab initio dũ è ſacro puer fonte lauareẗ, præſetuliſſe Bibliothecarius & Landulphus teſtanẗ, ſacris lymphis uẽtris ſolutione cõmaculatis, cuius rei gratia cognomẽtũ Copronymi meruit. Perijt elephãtiæ morbo, quũ imperaſſet an. x x x v. Leo i i i i. Cõſtãtini paterna imitatus eſt uitia: unã omnino in Syria expeditionẽ fecit, unde leui certamine repulſus domũ redijt: pauloq; poſt deceſſit, anno imperij v. relicto Cõſtãtino filio, quẽ ex Irene cõiuge Atheniẽſi ſuſcepit. Cõſtãtinus v i. cũ Irene matre imperauit annos decem. Quo tempore apud Niceã Synodo celebrata cum Romano pontifice de imaginibus, & de ſpiritus proceſſione cõuenit. Expulſa tandẽ à filio mater quæ omnia magna prudẽtia adminiſtrabat: poſt paulo à ciuib. in priſtinũ ſtatũ reſtituta, annos tris ſola imperio præfuit, ac Conſtãtino in carcerẽ coniecto oculos effodit, ubi breui tẽpore extinctus eſt. Ea fere tempeſtate Landulphus, & quidã alij ſcriptores ſcribunt inuentã in ſepulcro laminã æneã ſupra mortuum hominẽ his uerbis: Chriſtus naſcetur de uirgine, credo in eũ. Tẽpore Cõſtantini & Irenes ó ſol iterum me uidebis. Cũ Carolo magno de imperij diuiſione cõuenit. Expulſa demũ à Nicephoro patricio ſucceſſore ipſius, in exilio uitę reliquũ egit. Mulier una rebus omnino adminiſtrandis nata. Nicephorus Irene capta, occupatoq; impio, pacẽ illico cũ Carolo magno ab ipſa Irene cõſtitutã ſeruauit, uti uidelicet Apuliã Calabriãq; cũ Sicilia ſibi haberet, reliqua Italia illi cõceſſa. Cũ Venetis itẽ pepigit, ut nullius impio ſubeſſent, legibuſq; ꝓprijs uterenẗ. Admiratũ Saracenorũ q cũ trecẽtis millib. aduerſus uenerat, pactione ãnui tributi c c c. numum aureorũ ab ſe repulit. Stauracium filiũ imperij cõſortem fecit. Apolloniã immiſſa claſſe partim uiribus, partim fraude captã diripuit. Cũ Bulgaris in ſupiori Mœſia cõgreſſus, tandẽ tñ bello occubuit an. i x Imperij. Stauracius filius in eodẽ bello Bulgarorum uulneratus, patre interfecto ſtatim reuerſus Cõſtãtinopolim, imperiũ inijt. A Saracenis rupto fœ-

dere ꝙ pater iniuerat, multa accepit incōmoda. Deniq; ab eius sororio Michaele mense tertio ꝙ̃ imparare cœperat, deiectus est. Michael Curopalates cognomēto Rācabe, gener Nicephori supradicti, inito statim impio cũ Carolo cōuenit, ut ille occidētem, sibi uero retineret orientē. Venetorũ quoq; tũc urbē Gotfredus Viterbiēsis scribit ea cōditione Græcis partib. cessisse, ut immunitate prius à Carolo cōcessa uterent̃. Hic quũ aliquādiu aduersus Bulgaros bellũ gessisset superior, tandē apud Hadrianopolim fusus fugatusq; amissis copijs domũ se recepit: ubi mox cōiuratione Leōis Armeniaci captus, & in insulam Proten in exiliũ missus, ibidē in cœnobio quodā monachũ ꝑpetuo egit, biēnio post quā imparauerat. Leo Armeniacus Pardi patricij filius, qui exercitui præerat oriētis, quod rerũ ponderi sufficere uideret̃, à populo imperator creatus: Crumnũ Bulgarorũ regem Hadrianopoli potitũ, & in Cōstantinopolim iam arma uertentē, eruptiōe facta circa urbis mœnia interfecit, quæ res aliquādiu orientis statũ pacauit. Interfectus demũ & ipse à Michaele Thraulo ꝑ cōiurationē. Vir fuit omniũ crudelissimus, q̃ sane uitio res multas bene gestas obscurauit. Michael Thraulus, id est, Balbus, nā lingua fuerat balbutiēti, præterea è Phrygia supiore oriũdus: secta etiā illius regionis contaminatus, apud Leonē imperatorē comes domesticorũ, maximoq; in honore, cuius etiā filiũ ille de sacro fonte leuauerat: tamē ꝙ ingrato animo mēteq; subdolus, simulq; ꝙ à mathematico ꝑsuasus erat imperatoriā habere genesim, nō dubitauit cōtra Leonē cōiurare, eũq; de medio tollere. uxorē tamē nutrijt, filios uero in insulā Proten in exiliũ misit. Thomā quēdā q exercitui præerat oriētis, rebellantē cōpescuit. Classe LXX. triremiũ Cretā inuadentes Saracenos superauit, crudelis alioqui, aduersusq; clericis ac monachis omnibus. Hoc tempore quũ Saraceni Siciliā inuasissent, Sergius pōtifex Ludouicũ II. est hortatus ad occurrendũ: ille rem in Michaelē reiecit, eius esse ditionis dicens. Michael uero Venetis amicis persuasit, ut classem auxilio mitterent. Perijt morbo dysenteria, quũ imperasset annos IX. Theophilus unà cũ patre Michaele imperauit annis VII. Is Theodosius ꝓ Theophilo male à scriptoribus nostris recentioribus scribitur, fuitq; à patre missus cũ Venetis cōtra Saracenos, qui paulo ante duce Saba Siciliā occupauerāt, indeq; per Bonifaciũ Corsicæ comitem in Africa eos oppugnantē auertit. Verũ breui post tempore, eandē maiore ui repetiere, indeq; Crotoniatē sinũ in Italia ceperũt. Hic igitur pugnatum à nostris infeliciter. Venetorũ naues LX. periere. Ex q̃ illi uictores per mare superũ debacchātes, Illyricũ omne uastauerũt, Ragusiũq; ubi et Venetas quasdā merciũ naues, postremo Anconam inuaserunt. Indeq; per Nicephorũ Basilij Imp. præfectũ repulsi, maiores instaurant uires, ac ad mare inferũ deflectentes, Ostiam usq; adplicuere. Inde Romā petētes, basilicas incenderunt, à Leone IIII. demũ repressi, ut rursus alibi dixi. Theophilus igit̃ ex pugna Crotoniate male re gesta, domũ reuertit. Nec multo post ex animi dolore decessit, superstite filio Michaele, an. Imperij XII. Bonus alioquin est habitus princeps. Michael cum matre Theodora XI. solus uero XIII. annos imperauit. Legatos Romā misit Nicolaum primum pontificē, & apostolorũ basilicas salutatũ, cum ingentis pōderis aureo calice. Basilium Macedonē uirũ strenuũ consortē imperij sibi asciuit: à quo mox, uti solus potiretur, interfectus est. Basilius Macedo annos XI. orientis imperio præfuit, quo tempore Ludouicus II. occidentis. Hic annuente Hadriano II. pontifice synodũ Constantinopoli pro Bulgaris tunc factis Christianis celebrauit: ubi post longam cōtentionem decretũ, ut illi pōtificis Ro. autoritatē sequerētur. Per Nicephorũ Phocam Saracenos ex Ancona Dalmatiaq; fugauit, uti supra narraui. Post hæc Hecman Tarsi Admiratus cũ triginta nauigijs, quæ Saracenica uocant, ac paucis armatis ad Euripũ usq; Constantinopolitanum ausus adcedere, turpiter etiā fugat̃. Erat Basilius uir frugi, uictitabat ex ruris uectigali. Decedens postremo ex morbo, duobus reliqt liberis imperiũ, Leoni & Alexādro. Leo V. contra Turcas qui Bulgaros oppugnabāt dum auxilio uenit, male rem per Simonē legatũ gessit. Cum Saracenis item qui Lesbum occupauerant, cōflixit. Decedens fratri Alexandro reliquit imperium, filiũ paruũ Constantinũ ei cōmendans, quē paulo ante per Euthymũ patriarchā diademate redimiuerat. Duas habuit coniuges Theophaniā, cuius nomini tēplũ dicauit, alterā Zoen. Cōstruxit diuo Lazaro tēplũ aliud, eò corpore ipsius trāslato. Alexāder igit̃ XX. annorũ iuuenis singulari desidia, reb. cęteris omissis, tantũ uenationi, equis, canibus, supellectiliq; lautæ, ac luxui uacabat. Extinctus

tinctus est, sanguine naribus erumpente ob saturitatem post cœnam: dimissa fratris filio Constantino imperij successione. Regnarũt ambo fratres annis uigintiseptem. Cōstantinus VII. Leonis filius, puer post mortem patris unà cum Alexandro patruo biennio: solus uero trigintanouem rexit imperium: aliquādiu etiam sub Zoes matris tutela, quã postea in coniuratione deprehensam, ab se amouit. Romanũ Lacapenum, cuius filiam Helenam in matrimonium duxerat, imperij socium sibi adsciuit. Quapropter Nicolaus Patriarcha ambos diademate cinxit. Vitauit coniurationem Leonis Phocæ domestici scholarum: quem contra Bulgaros cum exercitu miserat. Preterea Symbaticũ Protospatharium in Italiam cum alio exercitu misit: qui Beneuentũ à Longobardis annos triginta possessum, tertio obsidionis mense in potestatem recepit. Sed anno post tertio ab eis iterum capitur. Cōstantinus inde in dissidiũ cũ Romano uenit: eumq; in exilium misit, ubi etiam ille decessit: filiusq; eius Christophorus, quem Cæsarem fecerat, simul cum nepotibus fratribusq; absumptus est. Hoc tempore Turcæ excursiones fecere, quorũ dux Bulosides à Cōstantino ad Christi religionem est planè deductus: simul & patricius factus, & diuitijs auctus. Haud multo post dux alter Gylas Cōstātinopolim ueniens, eandem retulit fidem ac titulos: simul & Hierotheum Præsulem suæ gentis secũ duxit. Cuiusdam etiam Roxolanorũ ducis, qui aduersus uenerat, uxor, extincto uiro, Christiana est facta. Constantinus post hæc decessit, superstite Romano filio, quẽ antea diademate redimiuit: eiq; uxorẽ Galliæ regis filiam tradidit. Romanus Iunior appellatus: nepos senioris ex filia: qui cum Constantino patre rexerat Imperium: uir omnium ignauissimus fuit: uino deditus ac ocio: insup crudelissimus: tantũq; uoluptarios homines infamesq; circa se habebat: cura Imperij cuidam Iosepho Bringæ prefecto tradita. Ingeniosus alioquiac solers, ubi animum adplicaret. Matrem Helenam ab se abiecit. Sorores item: pannisq; imperialibus ademptis, in cœnobio relegauit: illæ ob dolorẽ sese impudicitiæ tradiderunt. Mater uero paulopost in luctu & ærumnis decedens, filiũ est diris imprecationibus execrata. Hoc etiam tẽpore Chameda Turca Asiam uastabat: contra quem missus Nicephorus Phocas. Perijt Romanus anno Imperij decimotertio ex ueneno, uti putatur, Basilio ac Constātino filijs superstitibus paruis ac successoribus cum matre Theophania, quam Annam cognominabant. Cuius iussu Nicephorus è Turcis uictor, ex Syria urbem ingressus est, Iosepho reclamante, qui statuerat, uti per insidias de medio tolleretur. Ille deprehẽsis literis, questus iniurias apud populum, meritaq; in rẽ publicam recensens, effecit, uti Imperator crearetur. Nicephorus igitur statim Annam simul cum Iosepho expellit, illa in cœnobium relegata, biennio tantũ postea uixit. Hic aũt Nicephori Phocæ nepos fuit, illius qui à Basilio, uti supra narraui, missus cum classe cōtra Saracenos in Siciliam irruentes, uir æqui seruantissimus ac pius: quumq; eos repressisset, paulo post reuersi, & Siciliam, & Calabriæ magnã partẽ occuparunt. Hic igitur Nicephorus quum minime posse resistere uideret, Eustathio Calabriæ duci ei subiecto mādat: uti fœdus annui census cōditione cum Saracenis ineat. At quum post hunc Ioannem patriciũ Muzalona ducem item Calabriæ interfecissent, Imperator Cosmũ patricium cũ exercitu misit, qui cum Pandulpho partem Calabriæ tenente conuenit, uti de cōmuni sententia resisteret, ac partes Cōstantinopolitani sequeretur. Pax post hæc in Italia subsequuta non diu durauit, iterum atq; iterũ tumultuante Saraceno, imperatore aũt diuersos semper duces ad resistendum mittente. Qui tandẽ coniuratione Ioãnis Zimiscis in palatio interfectus est: quod quidã paulo ante libello tradito, ubi scriptũ erat, uti insidias nocte sequenti caueret, dicitur nunciasse, ac ille legere neglexisse. Imperauit annos X. Antea enim per factionẽ pulsus, ac deinde ab Othone secundo, primi Othonis filio adolescente, iubente patre restitutus est: insuper & sororem ei suã matrimonio collocauit. Ioãnes Zimisces imperauit annos VI. una cum Basilio & Constantino pueris Romani filijs, quorum sororem Theodoram in matrimoniũ duxerat. Hic antea magister scholarũ orientis fuerat: à Nicephoro cōtra Saracenos in Siciliam missus. Cum Barbaris diuersa bella gessit post quàm fuit Imperator. Vnum tamen gloriosissimum contra Roxolanos, qui omnem ferè Bulgariam occupauerant: nec pactis stabant, quibus cum Nicephoro olim conuenerant. Itaq; Sphendòslauũ eorũ ducem, qui sibi Pazinacas & Turcas adsciuerat, cum toto exercitu cæcidit. Trophęaq; in templum Constātinopolim retulit: & in

nummis

nummis seruatoris imaginẽ percussit,hac inscriptione:Iesus Christus rex regum. Quod postea Græci seruauerunt. Basilius, & Cõstantinus fratres, Romani filij, rem post Ioannem tenuere annos quinquagintatres, Othonis secundi Cæsaris tempore, quem bello apud Apuliam,quam ipsi ceperant, superatũ,turpi fuga discedere compulerũt. Basilius in primis annos quinquaginta solus potitus, Bardam Sclerum unũ è suis ducibus rebellantem,in potestatem redactũ exoculauit. Bulgaros deinde quotidie tumultuantes, magnis ac pluribus prælijs tandem superauit, una cũ Samuele eorum duce: ac quindecim milibus ex eis captis oculos effodit,uno tantũ incolumi relicto, qui cæteros ad Samuelem eorũ ducẽ perduceret: qui fœdo spectaculo dicitur tertio post die ex animi dolore perijsse. Cõstantinus triennio tantum post fratrem imperauit,uir omnino ignauissimus, imperij totius cura alijs delegata:inter quos Diogenẽ qui Sirmio præerat, Bulgariæ ducem cõstituit,ad cõpescendos præsertim Pazinacas, qui excursiones quotidie in Bulgaros faciebant.Decessit ex morbo,relictis tribus tantũ filiabus, Eudochia, Theodora,& Zoe,quã Romano Argyropolo patricio,qui sibi successit,matrimonio locauit.Romanus Argyropolus siue Argyrus imperauit annos quinꝗ,menses sex.Hunc Michael Paphlagon per coniurationẽ interfecit, ac Zoen eius coniugẽ in matrimoniũ accepit, uir alioqui morib. lenis,ac fide orthodoxus,excepto hoc tantũ parricidio, cuius etiã culpã alijs nõnulli referunt.Imperauit annos septẽ,menses octo.Michael Calaphates eius consanguineus successit,hac cõditione à Zoe (quę hęres imperij remanserat) factus Augustus,ut illa ueluti mater ab eo coleretũ,paritercꝗ dominaretũ.Quod minime seruauit,haud multo post domo eiecta.At populus indignatus, quũ Zoen magnopere amaret,eũ armis domumcꝗ circumsistunt:ille in concionẽ præfari conatus, saxis obruitur,fugiensꝗ tãdem capitũ,atꝗ oculis mulctatus in exilium relegatur.Zoe igitur restituta, gratias populo agit,eiusꝗ cõsensu imperio pręest,adscita Theodora sorore,ac tertio iam uiro Cõstantino monomacho iungitur.Cuius ob ignauiã res pessum ire cœperũt.Liberalis alioqui habitus in pauperes,ac templa.Cœnobiũ instituit,ubi senes alerẽtur:uexabatur podagra.Demum ipse,coniunxꝗ unà, pestilentia eodẽ ferè tempore interiere. Imperauit annos duodecim. Post Constantinũ & Zoen Theodora eius soror senatu cõsentiente, biennio rexit imperium, ab Eunuchis amicis paternis qui potentes erant cõfirmata, cũ senatus Nicephorum quendam qui Burgariæ præerat imperatorẽ elegisset. Hæc Isacium Comnenum uirum fortissimum exercitui præfecit.Michael post Theodoram ab eisdem Eunuchis suffectus imperio iã senex,hac cõditione,ut titulo tenus imperator esset: illi uero administrarent.Quumꝗ reipublicę inutilis uideretur,à patriarcha, senatuꝗ deiectus est,ac Isacius Comnenus imperator surrogatus:biennio, nonnullis quadriennio, pręfuit:qui bellóne fortior,an mente religiosior, corporeꝗ castior esset,dubium. Paulo ante obitum monachi habitũ sumpsit,quumꝗ postremo ex renibus laboraret,mediciꝗ iuberent remedij gratia coitu uti,constantissime renuit, etiam uiua & incolumi uxore,à quo diu abstinuerat post prolem susceptã. Accusatus quod tyrannide in Michaelem imperatorem usus esset, sese reipublicæ causa fecisse iussum excusauit. Cõstantinus Ducas domesticus Scholanorum, Andronici Ducæ filius,ex senatus authoritate sine tumultu successit.Ex Eudochia uxore tris mares suscepit,Michaelem, Andronicũ, & Constantium.Fœminas totidem,Annam,Theodoram, & Zoen. Is fratrem Cæsarem fecit,consilioꝗ & administrationi adhibuit.Moriens à populo sigillatim iuramentum exegit,nullum imperatorem quàm filios facturũ. Excessit anno ætatis sexagesimo,imperij duodecimo. Eudochia uxor superstes uiro prudẽtissimo unà cũ filijs paruis imperio successit: cuius tempore Turcæ in Mesopotamia Cæsaream,& Antiochiam, multaꝗ loca imperij uastabant. Quapropter senatus his periculis occurrere, ac Romanum Diogenis uirum fortissimum principem deligere necessarium putauit, ac cõiugem Eudochiæ dare. Pater Diogenes patricius ordinibus præfuerat, & ob seditionem in Sardinia exulauerat.Romanus igitur cum uictoria contra Turcas esset potitus,ac rem publicam metu liberasset: à senatu, quod iniuriam pupillis facere uideretur captus, oculisꝗ priuatus, in exilio decessit,in insula Co,ubi ab Eudochia uxore cõtumulatus.Imperauit annos tres, menses octo.Michael Parapinaceus cognomento, Constanini Ducæ filius surrogatus, administrandi regendiꝗ omnino imperitus, duobus Eunuchis rerum curam tradidit,

Ioanni & Nicephoro, quem Nicephoram probri gratia nonnulli uocabãt. Erat enim natura seditiosus ac turbulentus, militia tamẽ clarus, quippe qui uictoriã contra Turcas in oriente clarissimam adsequutus est. Tandẽ Nicephorus Botoniates cognomento, qui originẽ à Nicephoro Phoca imperatore ducebat, uir maximus surrogatus est, deiecto Michaele, qui quod podagra uexabatur, & studijs tantum uacabat (nam Michaeli Psello operã dedit, summo tunc philosopho, cuius adhuc opera extant) inutilis planè reipublicæ uidebatur. Monachum egit, & in exilio uixit, quum imperasset annos sex. Interea ipse tamen cum filio Andronico ad Gregorium septimũ pontificem confugit. Pontificia ergo adhortatione, Rogerius Siciliæ rex auxilio cũ classe uenit, castrisq́; apud Dyrrachium positis, à Dominico Syluio duce Venetorũ, qui partes Nicephori tuebat̃, repellitur. Verum haud multo post Nicephorus ab Alexio Comneno eius copiarũ duce deceptus, imperio deijcitur, urbe à militibus direpta. Ipse in templo sanctę Sophię captus, uita donatur hac cõditione, ut monachũ ageret, anno tertio postquàm imperare cœperat. Alexius statim surrogatur à senatu. Is Nobilissimus cognominatus, Isacij Comneni Imperatoris filius fuit: missusq́; à Michaele itẽ Imperatore contra Basilaciũ Proedrum: qui Dyrrachium ceperat, tumultumq́; cõcitauerat: unde uictor ab exercitu imperator consalutatus. Pulso Nicephoro, bellum cepit contra Robertũ eundem classe Dalmatiam uastantem: unde uictor reuertens, paulopost iterum tumultuantem, prelio coercuit. Zacham Turcarum ducem, qui in Cypro multas occupauerat insulas, fugauit. Pazinacas, quos hodie Tartaros uocant, genus põticum ad Istrum consistens, qui in Thraciam excurrerant, perdomuit. Hierosolymitanam expeditionem primam ab initio quidẽ impedijt, transitum negando: deinde pollicitatione eorũ quæ caperentur, cõuenit cũ Boemundo Roberti Guiscardi filio legato ab exercitu misso, quem recõciliatis ueteribus odijs humaniter excepit. Domũ orphanis pueris pauperibus: museumq́; item literarũ extruxit, sumptus quotidie suppeditãdo. Vir fuit omnino laudatissimus: perijt tandẽ morbo, quum imperasset annos trigintaseptẽ. Caloioannes Comnenus eius filius rem suscepit, tenuitq́; annos uigintiquatuor, tempore Lotharij imperatoris Germani, ad quẽ legatos misit de congratulatione felicitatis in constituendis rebus Romanis, & Innocentio secundo liberato. Aderat inter eos philosophus quidã hæresim Græcorũ de spiritu sancto contra Latinos defendens, quẽ Petrus quidam diaconus dicitur argutissime confutasse. Is insuper uictorias multas ac præclaras in oriente contra barbaros adsequutus, ad extremum quum esset in uenatione, sagitta uenenata quæ in aprum directa fuit, paululũ manum percussus, nullis remedijs curari potuit, quin moreretur. Manuel deinde imperium tenuit annos trigintaocto, quẽ nonnulli ignobilem, ac ab uxore Alexis cõtra uoluntatem senatus in coniugem simul & imperium susceptum fuisse dicunt. Verior tamẽ historia ex Scilace authore, eum Alexis filium tradit. Vir fuit facinorosus, ut qui Conradũ imperatorem illac ad expeditionem Hierosolymitanam proficiscentem, cõmeatu se iuuare simulans, gypsum farinæ admiscebat. In Venetos Stephanum Pãnoniæ regẽ excitauit: eorumq́; legatũ Henricum Dandalum liberius loquutum, contra ius gentium luminibus orbauit. Alexandro tertio pontifici Fredericum Aenobarbũ eius inimicũ expugnaturum se promisit, si per eius authoritatẽ & concessionem liceret ei utroq́; potiri imperio. Quam ille conditionẽ renuit, sed & ipse à Rogerio Siciliæ rege non paruam admodum sustinuit cladem. Alexium filium cui Philippi Gallorũ regis filiam despõderat, in Andronici Comneni tutelam moriens reliquit. Hic enim quanquã ex eadẽ familia, ab eo aliquando desciuerat, multaq́; loca occupauerat, tandẽ in gratiam reuersus, res imperij cunctas obibat. Animo deinde iniquo quũ pupillum necasset, ut imperio potiretur, à populo ob crudelitatẽ pulsus, ac Isacius Angelus è gente itẽ Comneno, qui Angeli cognominabantur, uir ęqui seruantissimus, è Peloponneso ad imperium adcersitus est. Qui Andronicum in potestatem redactũ, minutatim excarnificauit. Hic amantissimus Latinorum fuisse traditur, ac ea in fratrem Alexium pietate, ut captum à Turcis magno redimeret. A quo postea ut ingratissimo, per dolum captus, luminibusq́; priuatus, in custodiam coniectus est: quo ferè tẽpore Fredericus Aenobarbus imperabat in occidente. Alexio igitur per parricidium imperium adepto, Alexius alter Isacij fratris filius, ætate puer duodecim annorum, sed ingenio senex, ad castra Christianorum principum

qui tunc

qui tunc aduersus Saracenos dimicabant confugiens, contra patris proditorem auxiliũ impetrauit, ea conditione, ut Imperator Cõstantinopolitanus Romano subĳceret pontifici: prętereа illatas Francis Venetisq́ quondam à Manuele iniurias, certo precio redimeret. Igitur Cõstantinopoli per obsidionẽ expugnata, Alexius tyrannus fugatur: Isacius frater ut erat amissis oculis, cum filio restituitur. Puer uero post obitum patris mensem, à quodã Murzyphlo eius tutore proditur. Qui imperio occupato, paulo post ab eisdem auxiliantibus Gallis fugatur & ipse. Res deinde ad Gallos trãslata, quorũ primus Balduinus Flandrensis comes, natione Gallus, impator creatur: successoresq́ habuit itẽ ex Latinis, annos prope sexaginta. Hic Bonifacium Montferratensem regem Thessalię fecit: hortatusq́, uti Cretam ei dono quondã ab Isacio datam, Venetis uendat. Paulum Maurocenum patritium Venetum patriarcham Constãtinopolitanum creatũ, Romano tunc primũ subiecit pontifici. Ea tẽpestate Theodorus Lascaris Alexĳ profugi apud Hadrianopolim inuadit imperiũ. Cõtra quẽ profectus Henricus imperatoris frater oppidum expugnabat, sed audita interim Balduini morte, reuertit̃ ad imperiũ soluta obsidione. Huic deinde Petrus Altisiodorẽsis comes Gallicus sufficit̃, qui ab Honorio pontifice apud Basilicã sancti Laurentĳ extra mœnia Romana diademate cinctus: demum à Theodoro Lascari, q imperator à Græcis habebat̃, simulata pace, in Thessalia comiter inuitatus, in conuiuio obtruncatur. Huic quoq́ Robertus item Altisiodorẽsis eius filius successit, qui puellã nobili prius proceri Burgũdo pactã, matrimonio sibi iunxit. Quare ille iratus, uirginẽ effractis cubiculi foribus corripiens, naribus trũcis dehonestauit, eius uero matrem proximo mari demersit. Dum hic pręfuit, de pętoris Veneti sentẽtia cuncta administrauit. Balduinus eius filius admodum puer suffectus, cui nondum per ętatẽ idoneo, Ioãnem Brẽnum regẽ Hierosolymitanum socerũ coadiutorem dedere, qui imperium titulo tenus gessit: idq́ Ioanne extincto, ipse solus gessit pariter atq́ amisit. Nam Ioanne Lascari Theodori filio Hadrianopolis, & altero Ioanne hexagonarũ imperatoribus Cõstantinopolim obsidentibus, primo quidẽ Venetorũ auxilio liberatur, quibus loco pignoris lanceã, ac partem dominicę crucis misit. Deinde bello perseuerãte, ac Michaele Palæologo belli ductore urgente, necesse eum cedere fuit, atq́ unà cũ cæteris fugere, ex quo Græci statum pristinũ recuperauerunt: anno à primo Balduino circiter sexagesimo, salutis uero millesimo ducẽtesimo sexagesimo. Michael igit̃ Palęologus eo tempore imperiũ adripuit: quo duæ nobilissimæ domus Cõstantinopolitanæ, Lascarorum uidelicet, & Palæologorũ, altera occidit, altera caput extulit. Alexius eñ Murzyphlus cognomento, ut est author Acropolites, filiã Annam Theodoro Lascari locauit, fugatusq́ deinde, uti diximus, à Gallis unà cũ cõiuge Euphrosyna & genero fuit. Theodorus igitur tris tantũ filias ex Anna secum abductas, uix à Nicenis impetrauit ut intra mœnia solas reciperẽt, quũ ei portas clausissent. Ipse manu qua poterat collecta, extemplo Hadrianopolim capit: Græcorumq́ imperiũ iure soceri hæreditario sibi adripuit: filiasq́ Mariam regi Pęonũ: Irenen Andronico Lascari Despoto: quo mortuo Ioanni Batazæ cognominato, è gente itẽ Lascarorum ducum locauit. Qui apud Zacynthum imperĳ titulũ extra patriã annos triginta quatuor tenuit. Huic filius Theodorus Lascaris nomẽ aui materni referens fuit. Quẽ Ioannes è uita decedens, Michaeli Palæologo uiro in armis strenuo, quo duce & administratore utebatur, cõmendauit. Ille expulsis Latinis, pupilloq́ luminibus orbato, & in carcerẽ coniecto, imperium sibi per nefas uindicauit. Quod posteris usq́ ad Constantinũ ultimum & octauum ex ea domo, annũ millesimum quadringentesimũ quinquagesimumtertiũ, per manus tradidit. Quæ familia ex urbe Viterbio dicitur ab initio genus duxisse. Huius igitur Michaelis multa postea cõmemorãtur. Guilelmũ Gallicum uirum Achaiæ & Bithyniæ principem regno deturbauit: cum Venetis bellũ gessit, à quibus imperio deiectus fuisset, nisi Genuẽses suppetias tulissent. Pro quibus meritis Peram ciuitatẽ illis concessit. Ad concilium quoq́ Lugdunense Gregorĳ x. tẽpore profectus cum Romano cõuenit pontifice. Quare postea uita functo, nec ei iusta persoluta, neq́ sepulchrũ à sacerdotibus Græcis more maiorum concessum, quod à patrio ritu desciuisset. Andronicus Palęologus senior eius filius, rursus ad Græcanicam sectã reuertit. Is filium habuit Michaelem, cuius nulla memorantur gesta, tantum huius nati Andronici iunioris impietas narratur, qui auum Andronicũ se

niorem

niorem imperio deturbauit, Genuensium auxilio fretus: quibus Tenedō insulam promiserat. At Veneti seniorem in patriam reduxerunt, & Tenedon ab eo accepere. Quare indignati Genuenses in aliud tempus ultionem distulere, ueriti pontificis anathema: qui utriq; populo auxilia minime ad eos pertinētia ferre prohibuisset. At senior Peram illorum ciuitatem simul cum Venetis oppugnare cœpit. Iunior uerò adcersitis Bulgarorum auxilijs, acerrime defendit: adeo, ut auum coegerit cum Genuēsibus fœdus inire. Hic demum quietus imperij successor decedens, Ioanni Catacunzeno, qui magnus domesticus, maximoq; in honore apud eum erat: tutelā Caloioānis & Manuelis filiorū mandauit: ex quibus ille Caloioannē generum sibi adoptauit: deinde in discordiam ueniens expulit, seq; Imperatorem fecit. Ille in Tenedon uenit, ubi auxilio classis Genuensium, cui Frāciscus Catalusius præfectus erat: in regnum paternum restitutus, ipsi Francisco loco præmij Mitylenen cum Lesbo donauit. Filium habuit Manuelem: qui post eum imperauit: ac septem genuit liberos incolumes omnis usq; ad ętatem nostrā. Ioannem, qui post eum imperauit: ac Florentię in concilio cum Eugenio pontifice cōuenit. Andronicum, Michaelem, Theodorum, Demetrium, Thomam, Cōstantinum: qui postremo imperauit: sublatusq; cum tota gente ac ciuitate fuit, Mahumeti Turcę aduentu: anno M.CCCCLII. Thomas quoq; Peloponnesi Despotus: qui post patrię direptionē, ad urbem cum Andreæ apostoli caluaria confugit: propeq; in pratis extra portam Flumentanam obuium habuit Pium Pontificem apostoli gratia, quatuor secum liberos tenera ætate duxit: Andream qui nuper Romæ decessit, ac augustā nobilitatem moribus coinquinauerat: ducto in cōiugem gręco uulgariq; scorto: & Manuelem natu minorē: qui patre defuncto, puerili inconsiderantia ad hostem Mahumetem se contulit: ab eoq; adhuc uiuens in arcto loco captus retinetur. Filias item duas: Helenam, & Zeon: quarū altera Lazaro Seruiæ regi nupsit: altera Zoe Ioanni regi Roxolanorum, qui dux Moscouiæ uocitatur: ex quibus nata est Helena, quæ Alexandro regi Poloniæ cōiuncta est.

HIC finis Constantinopolis, eiusq; principum: qui ob ignauiam suam perierunt. Eò enim uentum erat, ut nō solum rebus Latinis, sed nec Græcis, nec sibijpsis usui essent: barbaris in Ionio Asiæq; littoribus passim grassantib. Sed & addita ignauiæ, peius animi uitium adrogantia fuit: à Romano totiens Pontifice desciscendo. Quapropter eorum paucissimi memorādum aliquod, aut scriptione dignum gessere: ea demum causa quòd hæc historia nō satis explanata aut illustrata fuerit apud Latinos: errareq; cōtingat omnes ferè nostros scriptores ī plerisq;. Nam & Caloioannem pro Andronico iuniore accipientes, omnia confundunt. Græci uerò qui eam executi sunt, hi ferè memorantur. Gregorius monachus, Theophanes, Psellus philosophus, Theodorus, Nicetes Paphlagō, Iosephus, Genesius & Manuel Byzātij: Nicephorus diaconus Phryx: Leo Asianus: Theodorus Proedrus: Sidis: Demetrius Cyzicenus: Ioānes monachus Lydius: Ioānes Curopaletas Cilix: Zonaras monachus Acropolites: Ephren carmine Iambico. Omnes inter se discordes: tum tenuia ac minima, nihilq; ad rem pertinentia haud imperatoria digna maiestate sectantes. Hoc igitur Leo IIII. Rom. Pont. animaduertens, alterum in occidente Carolum magnum, ob egregias uirtutes & merita in Rom. Pontifices creauit: imperante apud Constantinopolim Nicephoro: anno Sal. DCCC. Mansitq; is honor in ea familia annis prope centum. Quos omnis in historia regum Gallorum commemorauimus, ut non iterum sit necesse repetere. Fuere autem hi: Carolus Magnus: Ludouicus pius: Lotharius: Ludouicus II. Carolus Caluus: Ludouicus Balbus: Carolus Crassus: Arnulphus.

POst Arnulphū uerò, qui ultimus in Caroli prosapia imperauit: orbis Hesperij diuisio facta: Romanis alterum in Italia regem: quē & Imperatorem appellabāt: alterum transalpinis creantibus. His quòd antiquum ius, ueteremq; imperij gloriā amittere nolebant: illis quòd uexati assiduis barbarorū bellis, frustra luxuriātes ac inertes principes lōginquo auxilio expectarent. Eaq; discordia usq; ad Othonem primum durauit. Quod interuallum fuit annorū ferè LV. Quare primū prosequar quos illi habuerunt: deinde ad Italos reuertar. Igit̃ Arnulpho Germani Galliq; pariter Ludouicū filium successorē creauerunt. Qui cum Berengario Italiæ rege bellū gessit, primo uictor: mox renouato prælio, ad Veronā uictus

& captus ac luminibus priuatus est: cum præfuisset annos sex, & postremus in Caroli domo, qui nomen imperatoriũ, quanquã minime à pontifice probatum, tenuisset. Huic Conradus Astriæ dux surrogatus: ac post annos VII. extinctus, successorẽ habuit Henricum Othonis Saxoniæ ducis filium: annos XVIII. Nunc ad Romanos redeo: qui ex alia parte Berengariũ quendã ducem Foroiuliensem gñe Longobardum, lõga tamen cõsuetudine Romanum, armis potentẽ legerunt. Qui uti supra narraui Ludouicũ III. apud Veronã superauit: deinde à Pannonijs in Italiam ruentibus, cum XV. millibus armatorũ ad Forumiulij occurrẽs superatus: paulo post eos pactione pecuniæ discedere cõpulit. Guidonem ducẽ Spoletinum genere item Lõgobardum, regem à parte Italorum cum Romanis dissidentiũ factum: cõmisso prælio interfecit. Berengario postquã regnauit an. IIII. Berẽgarius alter successit: tribus deinde post annis à Rodulpho Burgundo rege pulsus ab Italia, sese ad Pãnonios recepit. Rodulphus uerò eius loco tris Italiam rexit annos: & ipse ab Vgone duce Arelatẽsi à Romanis in ultionẽ expulsi Berẽgarij uocato, eiectus, ultra se ad Frãcos cõtulit: apud quos biẽnio postea regnauit. Vgo igitur rerũ potitus, decimo post anno morit̃: relicto filio Lothario regni successore: qui statim sumpto bello aduersus Othonem Henrici filium ad Vrbem cõtendentem, paulo post biennium decessit: relicta Adalinda coniuge. Berengarius postremo tertius, primi ex filia nepos in Italiã accersitus, Lothario mortuo, unà cum filio Adalberto annos XI. rem Romanã gubernauit. Henricum Bauarię ducem ex Italia pepulit: Adalindam Lotharij quõdam uxorem ei resistentem, trans Padum captam custodiæ mandauit. Quem tamen nimios assumentem spiritus, quũ Romani ferre non possent: Othonem Henrici Saxonis filium Transalpinorũ regem Agapito pontifice sollicitante uocant. Qui extẽplo cum XL. millibus armatorum mouens, Berengarium cum Adelberto apud Forum Iulij obuiam profectum, ac prelio superatũ, regno Italiæ deiecit: ei tamen ex liberalitate Gallia Cisalpina trans Padum pręter pauca oppida regenda cõmissa. Quem rursus minime quiescentem cum abijsset in Germaniã, iterum cõtra eum reuersus, prelio utrunq; fusum, ac in potestatem receptum: alterum Cõstantinopolim misit: in Austriam alterũ exilio secum duxit. Ioannẽ pontificem infamẽ officio deiecit Leone suffecto: à quo postea diademate cinctus est. Deinde trans Alpes profectus, rebus ibi constitutis, Boleslaum Boemiæ regem expugnando: fratris Venceslai, quem ille interemerat, innoxium sanguinem est ultus. Vgonem comitem Parisiensem compescuit. Aduersus Pãnonios Italiã uastãtes feliciter pugnauit: in quo bello tris regulos captos, Germani eo inuito suspenderunt. Decessit Viennæ, sepultus in ciuitate Madeburgensi. Imperauit an. XXX. Othone secundo relicto: quẽ ex Adalinda suscepit, coniuge olim Lotharij regis è Longobardorum regio sanguine: quã carcere liberauerat, & matrimonio sibi iunxerat. Hic uiuente patre apud Basilicam Lateranensem à Ioanne XIII. diademate cinctus: adolescens adhuc Nicephorum Imperatorem Constantinopolitanũ expulsum restituit: eius sorore Theophania in matrimonium ducta. Aduersus Basilium & Constantinũ Imperatores qui Calabriam in Italia occupauerant: unde Saracenos eiecerat: sicuti scribit Archiepiscopus Cusentinus: cum classe profectus ac superatus, turpi fuga, solus scapham cõscendit: & à piratis pro ignoto captus, in Siciliamq; ductus est. ubi cognitus à Siculis & redemptus, nihil potius habuit, q̃ se de Beneuentanis ulcisci, qui eum bello deseruerant. Quare eorum urbem redeundo incendit: reliquijs corporis Bartholomęi apostoli inde asportatis: & in insula in eius tẽplo Romæ collocatis: ubi paulo post mortẽ obijt: quum imperasset annos XVII. Sepultus in atrio Basilicæ Petri, in tumulo ex porphyrite lapide ingredientibus ab læua. Otho III. secũdi filius, post annos duodecim principatus, rebus in Germania cõstitutis Romã profectus à Gregorio quinto diadema de more accepit: inde in Apuliam ad S. Michaelẽ uoti reus iter confecit: unde reuertens, è Beneuento corpus sancti Paulini Romã uexit, ac in eadẽ Bartholomęi basilica locauit. Vbi cõperit Romæ turbata omnia, & à Ioanne pseudopontifice & Crescentio consule Gregorium captũ, iustè ulciscẽdo liberauit, ut in ipso Gregorio cõmemoraui. Pro quibus meritis põtifex statuit, ut deinceps à Germanis tantũ Imperator legeretur. Maguntino, Treuerẽsi, & Coloniensi pręsulibus, marchione Brãdenburgẽsi, comite Palatino, & duce Saxoniæ, quibus cõponendæ discordiæ causa additus Boemiæ rex. Hetruriam

per

per Vgonem præfectū marchionem Brandeburgensem, propinquū suum feliciter rexit. Is eñ moram Pistorij, partim Florentiæ faciebat uarijs deditus uoluptatibus: uerum dum quandoq; uenaretur, à suis aberrans, in specu nocte solus iacuit, ubi uisis quibusdā perterritus, ubi illuxit, animo mutatus Florentiā redijt, ac re præsuli narrata, ab eodem iussus expiationis gratia VII. capitalium criminū, totidē cœnobia sancti Benedicti cōstruere. Itaq; patrimonio omni in Germania diuendito, rem absoluit. Suntq; eiuscemodi, abbatia Florentina nuncupata, cui Segnia, Rencinū, nōnullaq; alia oppida fuere cōcessa. Sācti Michaelis in mōte Imperiali. Sancti Bartholomei Bōsolatij apud Mugellum. Sancti Ianuarij Capuloncum in agro Aretino. Sancti Michaelis apud Verruculā prope Pisam. Cōgregationis omnia sanctæ Iustinæ. Præterea Septimense prope Florētiam Cistertiensis ordinis factū: cui aliud Cistertiense Florentiæ subijcitur. Decessit Pistorij anno millesimo primo, translatus Florentiā, ac in suo cœnobio tumulo nunc decoratus. Mater uerò ipsius Villa apud Septimense iacet: ita appellatū, quòd septimo loco ædificatum fuerit. Otho autē excessit Romæ, nō sine ueneni suspicione, anno imperij decimonono, relatus loculo in Germaniā. Hēricus Bauariæ dux, primus Germanorum, qui procerū sententijs nō ex hæreditate patria imperium iniuerit: Romæ post annū duodecimū à Benedicto VIII. diadema suscepit. Contra Saracenos pugnauit: eosq; Capua expulit: ac Pubaganū Græcorū ducem, qui eis bello fauebat, adeo bello insectatus est, ut eum Troia eiecerit, quā ille in Apulia cōdiderat, ubi Annibalis castra fuerāt. Templū Bambergense maius excitauit, cum uxore Cynegūda perpetuo abstinēdo uixit. Stephanum Pannoniæ regem ad suscipiendā Christi fidem per Adelbertum præsulem planè induxit: eiq; sororem locauit. Imperauit annos VIII. Post mortē ambo coniuges sanctitatē prodigijs manifestauere. Conradus natione Sueuus, biēnio post Hēricum dissidentibus inter se proceribus legitur Imperator: qui quū comperisset multas in Italia Cisalpina ciuitates rebellasse, confestim in Italiam properās Mediolanū obsidet, à direptione tamen temperauit ob Heliprandi principis potentissimi uirtutē & autoritatem, ac Coloniensis præsulis admonitionē, qui diuum Ambrosium in somnis dicitur uidisse. Inde Romam petens diadematis insignia à Ioāne XIX. suscepit. Imperauit annis XV. Fuit hoc tempore Gerardus martyr præsul Canadiensis. Henricus II. Conradi supradicti filius de cōmuni procerum sententia lectus est, de cuius genitura Vincētius & Martinus scribunt mira nescio quæ. Hic ante omnia Odalricum Boemorū regem diuersis in prælijs tandem superatū tributarium fecit. Petrum Pannoniæ regem à suis suffecto Alboino, regno eiectum restituit. Romæ cum discordiā pontificū Gregorij, Syluestri Benedicti cōperisset: uti Clemens II. crearetur præsul tunc Bambergensis, autor fuit: à quo & diadematis insigne postea suscepit. Moriēs Victoris II. pontificis autoritate Henricum filium Cæsarem dixit. Imperauit annis XVIII. Henricus III. superioris filius impietati, ac omni sceleri deditus: insuper Gregorio VII. ac eius successoribus magnopere infensus fuit. Quare ab eis & hostis ecclesiæ appellatus, & sacris interdictus extitit. Ille autē furibundus cum Clemente pseudopōtifice, quē ipse creauerat in Germania, Romā infesto agmine petens, basilicas Petri & Pauli euertit: Gregoriū in arce obsedit: aliaq; gessit quę quoniā in ipsis pōtificibus descripsi, repetere supersedeo. Agnetē matrem fœminā ualde prudentem, ac eius facta minime probantem, à rerū administratione amouit: ex quo illa relictis omnibus Romā secessit, ubi aliquot annis pie casteq; uiuēdo, ac sacras basilicas quotidie salutādo, anno quinto Gregorij VII. cū summa laude decessit. Visitur eius adhuc sepulcrū in basilica Petri apud sacellū sanctæ Petronillæ cum elegio uitæ. Dum tamen ualuit in Italia Gisbertū Parmensem nobilem uirum rectorem cōstituit. In qua & Gotfredus tunc quoq; potentissimus erat. Nam ut altius repetā: Beatrix Henrici II. soror Bonifacio uiro Lucēsi potēti nupserat: cuius hęres Matildis filia simul cum Gottifredo coniuge, Lucā, Parmam, Regiū Lepidi, Mantuam, & quod nunc uocant patrimoniū possedit. Hæc deinde superstes dicitur in quadam historia Actiū Estensem matrimonio secūdo sibi iunxisse: deinde Gregorio IX. iubente abdicatū, quod primi uiri ignota intercesserat necessitudo. Castè deinde ac persanctè reliquum tēpus exegit. Decessitq; Mātuæ M. LXXVI. beato Petro Patrimonio nunc uocato, simul & Ferraria relictis. Ad Henricū redeo, Expeditionem Hierosolymitanam

Christianorum principũ tunc primum incipientẽ, impedire conatus est. Cum filio Hẽrico in discordiã uenit, à quo tandẽ Leodij obsessus, in ea turbatione ex animi angustia moritur, imperij anno XLIX. Henricus IIII. superioris item filius haud parẽte melior, Romã ueniẽs, quum à Paschale II. procul aliquantulum à mœnibus subsistere iuberetur: deinde præsulum ab eo creatorum electio infirmaretur: iureiurãdo bene pollicetur. Vrbẽ deinde ingressus, & ad basilicæ Petri gradus humaniter exceptus, dum intro unà progreditur, Põtificẽ cum patribus de improuiso capit: in mõtemq́ Soracte perductos usq́ eò tenuit, donec cõpulit eos ab se gesta probare: ac diadema Augustale, ut moris erat, tradere. Quæ quũ ille postea quasi per uim facta in cõcilio reuocasset, Hẽrici furorẽ rursus ad repetendã urbem excitauit: ubi iterũ eo absente à præsule Bracharenci diademate redimitur. Tertio item in Italiã contra Gelasium II. traiecit: quem Ostiam, deinde in Apuliam fugientem uidens: paulo post in Germaniã abijt, ubi moritur sine liberis, anno imperij XV. sepultus in ciuitate Spirensi inter maiores. Lotarius dux Saxoniæ imperauit annis XI. Innocentium II. pulsum à Petro pseudopontifice in Galliam iuuit: operam de eo reducendo iureiurãdo pollicitus, confestim cõparato exercitu præstitit. Cuius officij gratia ab eo solenni cerimonia Romæ diademate redimit. Mox in Germaniã ad tumultus Boemorũ sedandos redijt: ac ubi accepit pseudopõtificem iterum tumultuantem, urbem ad eum cõprimendum repetijt: simulq́ Rogerium Apuliã iniustè possidentẽ Italia expulit. Cõradus II. genere Sueuus, Bauariæ dux, Henrici IIII. nepos imperauit annis XV. Vnà cum Ludouico Gallorũ ac Richardo Anglorũ regibus, alijsq́ Christianis principibus expeditionẽ Hierosolymitanã frustra & ipse sumpsit, cum omnes rebus infectis redierint. Morit antequã diadematis insignia susciperet. Fredericus cognomẽto Aenobarbus, genere Sueuus, in Italiã traijciens Mediolanum, Dertonem, Cremonã, pluraq́ alia loca quod ab eo desciuissent diruit. Romã ingressus ab Hadriano IIII. clausis Vaticani portis diademate insignitur. Romanorũ impetum eò per uim irruentium euitare nõ potuit. E quibus plurimi partim cęsi, partim capti ab eo, põtificis deinde respectu restituti. Mox reuertẽs omnia populatus, post aliquot annos iterũ Romam cõtra Alexandrum III. cõtendit: ac in pratis Neronis castrametatus, Vaticanum simul cum Petri basilica occupauit. Alexãder interim Venetias fugit: ubi Venetorũ ac Mediolanensiũ auxilio captus in pugna Fredericus, supplex ueniam pręteritorũ petijt. Inita cõcordia ad expeditionem Hierosolymitanam profectus, quũ aliquot Armeniæ oppida iam cepisset, in amnis trãsitu mersus perijt, anno imperij XXXVII. Cuius reliqua gesta in Alexãdro põtifice percurrimus. Hẽricus V. Frederico patri successit. Quo tempore quum Clemens III. nõ pateretur Siciliæ regnũ, mortuo Gulielmo ad Romanum pontificẽ iure pertinens à Tancredo notho occupari, Henrico cõcesserat: uti Cõstantiam Rogerij filiam uirginem deo dicatam iam grandeuã in matrimonium, simulq́ regnum hæreditatis ac dotis nomine acciperet. Igitur Hẽricus cõparato exercitu breui tempore Tancredũ expugnat. Neapolim per uim capit, ac diripit: ubi inter alias cædes duas Tãcredi filias innuptas interfecit. Post hæc Messanæ ægrotãs moritur, imperij anno VIII. Frederico filio quẽ ex Cõstantia susceperat, Philippo fratri tutelæ relicto: quẽ Philippum Germani Imperatorem legerũt. Innocentius autem III. Othonẽ Saxoniæ ducem ei prætulit. Res ad arma deducitur. Otho Ioannis Anglorũ, alter Philippi Gallorum instructus copijs decernunt. Pro Philippo tandem res stetit, qui post annũ nonum quàm cœpisset imperare, à Comite Palatino interficit. Otho IIII. Saxoniæ dux de sententia procerum Germanorũ Philippo surrogatus, ab Innocẽtio III. diadema suscepit: pauloq́ post quum eum cõperisset pontifex suas inuadere terras, ac Fredericũ II. puerum adhuc regno Siciliæ deturbare, sacris interdicit, imperioq́ per sententiã deiecit Frederico suffecto, tum bello auxiliãtibus Italis insectatur. Ille superatus è Sicilia in Germaniam reuertit: ubi bellum aduersus Philippum Francorũ regem mouẽs, fugatusq́ amissis copijs, domũ in Saxoniam se recepit: ibi post paulo mortẽ obijt, quum imperasset annos IIII. Fredericum II. Henrici V. filium adolescentem Othone deiecto, Innocentius III. apud Aquisgranũ iussit diademate redimiri: pauloq́ post mortua Cõstantia matre quę eum in officio cõtinebat, omnibus uiribus Romanos insectatur põtifices tris. Honorium III. Gregoriũ IX. & Innocentium IIII. à quibus ex successione & sacris interdictus

dictus & imperio deiectus per sentẽtias fuit, sicut in eorum attigi cõmemoratione. Italiam omnẽ in Guelfos & Gibellinos (quæ partes tunc primũ in Hetruria per Guelph & Gibel duces Teutonicos cœpere) diuisit:alteros uti põtificios insectãdo,alteros uerò Gibellinos uti suos tuẽdo. Pisanis maxime fauit:auxilioq; ad bella cõtra Genuẽses fuit. Cuius & illi iussu cardinales nõnullos à Gregorio ad cõciliũ Lateranẽse uocatos, mari deuectos, apud Maloram insulã Pisani portus depresserũt. A Florẽtinis intra mœnia nõ receptus Guelfos tamen expelli obtinuit. In expeditionem & ipse quanquam grauatè Hierosolymitanã proficiscens, Rainaldũ eius præfectum in Italia reliquit:qui Romani pontificis statum uexaret. Breui post tempore rebus infectis domũ reuertit. Parmam præterea multos annos frustra obsedit, ubi loco castrorũ Victoriã urbem condidit, hortis leporarijs, fœminis, omniq; luxu inclusis. Etiã nũmos Victorinos percussit. Tandẽ prẹlio inde pulsus Panormũ se recepit, cum Siciliẹ regnũ occupasset ab Othone quondã occupatum, ubi morbo correptus opera Mãfredi filij dicitˀ ocyus interijsse. Filiam Ioãnis Brenni regis olim Hierosolymitani duxit uxorẽ, ex qua perpetuus ei ac posteris hẹreditario iure titulus eius regni peruenit: & filium Cõradum suscepit, quẽ imperij, Manfredũ uerò ex cõcubina natum Siciliæ dimisit hẹredes. Henricum ex Constantia Aragonum regis filia iam antea meditantẽ in patrem insidias captũ custodiæ tradiderat. Imperauit annos XXXII. Fuit hoc tẽpore Petrus de Vineis ex urbe Capua iurisperitissimus, Frederico prẹdicto familiarissimus, à quo demũ ob cõiurationis suspicionem in exiliũ missus, doloris impatiẽs, capite parieti sæpe illiso expirasse dicitur: cõposito prius de cõsolatione libello. Huius meminit & Dantes Can. XIII. primæ partis: Io son colui che tenui ambedue le chiaui. Post Frederici mortẽ imperio nullus an. XVIII. legitimè sufficitur: dissidentibus inter se Germanorũ principum sententijs. Succedens interea Cõradus Frederici filius populorũ & ipse uexator: Neapolim, Capuamq; expugnauit ac diripuit: Aquinũ incendit. Post annũ deniq; à Manfredo ueneno potionatus decessit: relicto Cõradino filio, qui post Manfredum interfectũ cõtra Guelfos in Italiã uocatus, ac cum maximo exercitu Romam ingressus, obuium habuit Henricum regis Castellæ fratrẽ urbis senatorẽ cum omni nobilitate, exceptus pro dignitate Imperatoria. Paulo post dimisso Romæ Guidone Feretrano ad bellum cõtra Carolũ Siciliẹ regẽ profectus, Clemente IIII. Pontifice, haud exitum ei felicẽ uaticinante, apud Beneuentum superatus in Asturam ꝓfugit ignotus, ubi demum captus atq; securi percussus est: quod ei diuina factum est ultione. Is enĩ uxorem formosissimam comitis Casertani eius fidissimi ducis adamarat, qua uti potiretur, uirũ honoris specie ablegauerat: ille facinore cõperto, mœstus ac furibundus clam ad Carolum uenit, sese exercitum illi proditurum pollicetˀ: qđ & fecit, unde supradicta subsequuta calamitas. Rodulphus ex comitibus Abesburgẽsibus, cuius genus postremo dicetˀ, lectus Imperator à Germanis in cõcilio Lugduni à Gregorio X. celebrato. Cui redeũti fit obuiã in itinere apud Bellouacũ Alfonsus rex Castellæ, questus se de Imperij successione posthabitũ, tãdem ipsius Põtificis oratione delinitus est. Rodulphus uicarium, quem in Hetruriã misit, apud Miniatem oppidum iussit cõsistere. Hic Pisas rebelles, ac imperatã pecuniã dare recusantes, ui expugnauit: ac diruit ex magna ẹdificiorũ parte. Lucenses item ac Florentinos bello uexauit, qui in perpetuũ sese à seruitute pecunia redemerunt: alteri XII. alteri uerò Florentini VI. aureorum nummorũ millibus numeratis. Quam rem pontifex tunc Honorius IIII. ut pontificis Romani finibus utilem quidem probauit, indignã tamen Imperatore existimauit. Imperauit annis XIX. Ataulphum Assiæ comitem in Germania lectũ post annos VI. quàm imperare cœpisset, Albertus Rodulphi Cæsaris filius Austriæ dux in agro Spirensi prælio uictum interfecit: quem Bonifacius VIII. diademate prius sẹpe negato, nõ solũ redimiuit, sed Philippo Francorũ regno per sententiã deiecto succedere iussit. Interficitur tandẽ à Ioanne fratris filio in Rheni transitu: quum imperasset annos X. Henricus VI. Lucemburgensis, Romæ iussu Clementis pontificis absentis à tribus cardinalibus diadema suscepit, ubi omĩs Romana nobilitas interfuit, prẹter Vrsinos, qui locis in urbe munitis armati prope Hadriani molẽ sese cõtinebãt. At ubi pecunia imperata est: cæteri tumultuãtes ad Vrsinos sese recipiũt, arma cõclamant. Auxilio

tandem Roberti regis qui eò Ioannē fratrem cum exercitu cōfestim miserat, res cōposita. Imperator inde trepidus in Hetruriā se contra Florentinos cōuertit, ad quos petiturus Italiam antea legatos pręmiserat denūciatum, se ut cum magno exercitu uenturū in urbē reciperent, Aretinosq́; obsidione liberarēt, quos minimè obtemperātes plurimos dies durissima obsidione pressit. Vbi Dantes poeta cū exulibus inter primos partiū Gibellinarum fuit: uocauitq́; tunc primū cæcos Florentinos quod Imperatori tam stolidè ac cōtumaciter respondissent. Henricus tandē re infecta discedēs, apud Bonicium oppidum quod dirutum mœnibus restituerat, hyemauit: agrum cōtinuo Florentinorū populando. Miniatenses deinde magnis adfecit cladibus, inde Pisas Robertū Siciliæ regē tanquā maiestatis reum citatum ad dicendū causam, ac minimè comparentem, regno per sententiam abrogauit. Postremo profectus cōtra Senenses, & apud Boncōuentum discedens morbo interijt, manifesto ueneno opera Roberti regis dato, anno imperij V. salutis M.CCCXXIIII. Quæ autē Mediolani gesserit, in ipsius urbis descriptione attigimus. Tradunt præterea uirum hūc religiosissimū extitisse, totasq́; noctes ante crucifixum quē secum ferebat, orare, ac flere: præterea eucharistiā quotidie sumere cōsueuisse. Ludouicus cognomine Bauarus, quod ex Bauariæ ducibus esset, & Fredericus Austriæ dux per discordiā principū Imperatores creati, ambo VIII. annis inter se armis decreuerūt. Bauarus tādē hoste superato, cum exercitu bis in Italiā traiecit, uir omnino temerarius, Imperatorem se spreto Pōtificis consensu appellabat. Diadema primo ferreū Mediolani à Guidone Petramala præsule Aretino, deinde Romæ aureum à Stephano Colūna apud Lateranū clero & populo Romano cōsentiente de more sumpsit. Quare & à Ioanne primum XXII. & deinde à Benedicto XII. & Clemente VI. pont. sacris interdictus est: ac locis imperio subiectis uicarij apostolica autoritate, ab eis tanquā uacante Imperio cōstituti. Ille cōtra pōtificalibus locis suo nomine principes præfecit. Vt Ioānem Vicum urbis præfectum Viterbio. Galeotum Malatestam & fratres Arimino, Pisauro, Fano. Antonium Feretranū Vrbino. Nolfum & Galasium fratres Callio. Alegretum Clauellum Fabriano. Bulgarucium Matelicæ. Isnardutiū sancto Seuerino. Gētilem Varaneum Camerino. Pungoniū Cingulo. Nicolaum Boscaretū Esio. Guidonē Polentensem Rauennæ. Franciscum & Sinibaldum Foroliuij & Cesenæ. Ioannē Manfredum Fauentiæ. Pręter hęc Petrum quendam Corbarium è Reate ordinis minorum, qui & coniugium deseruerat, summū Pontificem declarauit. Imperauit annis XXXII. Reliqua eius gesta alijs inseruimus historijs. Carolus IIII. Lucenburgensis, Ioānis Boemiæ regis filius, lectus Imperator, uir & literatura & uariarum linguarū catalecto egregius, quàm primum Bauarū bello insectatur ac uincit. Italiā primo petens sollicitātibus Florentinis ferreū Mediolani de more diadema suscepit. Quumq́; Pisas ueniret, legationes omnium factionū obuias: præterea Volaterranos, Senenses sese absq́; ullo fœdere dedentes habuit, à Volaterranis etiā hospitio exceptus. Romæ iussu Innocentij VI. aureo diademate à duobus cardinalibus hac cōditione redimitur, ut ꝙ primum discedat. Itaq́; reuersus in Germaniā iterum cum uxore & filijs Romam ad Vrbanum uenit. Inde Pisas repetens, pecuniam Florentinis imperauit, à quibus Miniatenses, & à Pisanis Lucēses ad eum deficiētes accepit: tertioq́; mēse Italia excessit. Vir omnino ingratus, quiq́; nullam acceptorū beneficiorum memoriam tenebat. Res tamen bello adolescens cum patre gessit magnas, ut in historia Boemiæ cōmemoraui. Pontem Pragæ miro sumptu restituit. Scholā quoq́; liberalium artiū instituit, eamq́; urbem metropolim cum præsule fecit. Datur ei uitio, labem ac nouū introduxisse exemplū imperio Romano, uti filius Venceslaus Cæsar fieret, cum electoribus egisse. Imperauit annis trigintaduobus. Cuius item reliqua gesta in rebus Lucensium, apud quos diu commoratus est, compendio persequuti sumus. Venceslaus ingenio sordido, patri Carolo omnino absimilis, captus quondā à Ioāne Lusatiæ duce, & Procopio marchione Morauiæ: deinde à fratre Sigismundo, è custodia fugit. Tandē ob ignauiā imperio deijcitur, suffecto Roberto Bauaro, anno imperij uigesimosecundo. Hoc fermè tēpore quæ circa Vrbanum sextū pontificem suprà pręterij, subijciam. Quum siquidem cardinales Galli, qui Clementē pseudopontificem creauerāt Anagniæ successorē fecissent, fauēte Ioanna regina, anno millesimo

lesimo trecentesimo septuagesimo octauo, Britones cõtra Vrbanũ & Romanos misere, qui hostibus ad põtem Salarium acie inordinata occurrentes cæsi fuere. Illi molẽ Hadriani custode tradente ceperũt: Romani turribus ex aduerso cõstructis acerrime restitere. Vrbanus interim qui se trans Tyberim cõtinebat, sexto quàm uenerant mense arcem recepit: ita ab hoste dirutam, ut greges in ea pascerentur: necesseq; fuerit Bonifacio nono deinde successori, quãdo urbs aliter teneri non poterat, eam restituere, cõsilio & auxilio Petrucij Saui, ciuis potentissimi, quẽ ille postea suspectum securi percuti iussit. Britones igitur ad Maurinũ prælium instaurãtes interfecti ad unum omnes à Romanis fuere. Tantum qui arcibus præerãt sese ac suorũ reliquias tutati sunt: præsertim Surriani, qui Martino demũ pontifici deditionem fecere. Interea Carolus, quem alibi dixi ab Vrbano ex Vngaria cõtra Ioannem excitatum, cum VIII. millibus equitum in Italiam ueniens Aretium primũ cepit: inde in Florentinos mouẽs, à Ioãnne Haucuto, qui tunc Stagiæ erat, arcetur. At Florentini non æquis uiribus concurrentes, uexationem à rege undecim millibus nummûm redemere, Haucutum absq; stipendio relinquẽtes: qui Bagnacauallum Nicolao Albertoq; Estensibus uẽdidit, quo facilius illi Fauentiã retinere possent, quã tamẽ paulo post amisere, Astorgio Manfredo per proditionẽ adepto. Carolus interim salutato Romæ Vrbano Ioannem in arcem cõfugientem obsidet. Neapolimq; dedentibus ciuibus capit. Iacobum Caracciolum Aretium misit. Is orto partiũ tumultu in arcẽ se recepit. Carolus eo celeriter aduenìens cum Alberico Barbiano & Ferrabac ducibus, eos in officio cõtinuit, direptis Gibellinorum bonis. Ludouicus Andegauensis inter hæc cum XXX. millibus contra, ex Gallia per saltũ Casinensem & Marsos paulatim proficiscens, antequã prælio congrederetur morbo extinctus est. Ingheraunius eius dux cum duodecim millibus subsequutus Aretiũ cepit, rursusq; & ipse diripuit. Arcẽ cum iam diebus quadraginta oppugnaret, audita Ludouici morte destitit. Hortantibusq; Guelfis qui in arce fuerant obsessi, urbe Florentinis uendita, se domum cum suis recepit. Redeo nunc ad Imperatores. Robertus Bauariæ dux, ubi primum iniuit imperium, in Italiam à Florentinis contra Ioannem Galeacium accersitur, Cum quo ad Benacum congrediens prælio, cum toto exercitu fugatur. Tridentumq; & inde Venetias uenit: ubi magnifice exceptus, enarrata clade accepta, Venetos ad misericordiã mouit: à quibus rogatus remanere omnino negauit: trepidusq; in Germaniã abijt, rem Florentinam in magno discrimine relinquẽdo. Imperauit annos decem. Sigismundus, Caroli IIII. filius, Venceslai frater Augustorum, olim puer à Ludouico Pannoniæ rege filiam Mariam in matrimonium unà cum regno accepit. Boemiã paterna hæreditate obtinebat. Mox Imperator factus, pręfuit orbi annos uigintiseptem, ante & post imperium belli fortuna parũ feliciter usus. Quem non solum Turcæ, sed Boemi sæpe acie fuderunt. Proceres trigintaduos in Pannonia necari iussit. Ob quam rem & ipse postea captus, ac traditus uiduæ cuius maritũ interfecerat, eloquentia & blanda oratione effecit, uti ab ea dimitteretur: pauloq; post alia ducta uxore Barbara, è comitibus Ciliæ, & Pãnonia recuperata: uiduæ filios memor beneficij prouexit. Multa huius alioqui egregia facta. Rem Christianorũ in tris diuisam Põtifices ad unum in concilio Cõstantiensi coegit: aditis ea de causa quoquouersus per orbem prouincijs. Prusiæ regnũ quod Poloniæ rex Teutonicis sodalibus Diuæ uirginis, armis ademerat, restitui iussit. Vitoldũ ex Duceregẽ Lituaniæ fecit. Cum Venetis grauia bella gessit, duce Pippone Florentino, quem postea proditorem sentiens, captum interfici iussit. Venceslaum fratrẽ quod imperio parum utilem animaduerteret, in uincula captũ conijcit, Boemia post multos labores potitur. Marchiam Brãdenburgensem Frederico Burgraphio Nuremburgẽsi dono dedit. In Italiam demum sedente Eugenio quarto, atq; inimico traiecit: obsistentibus etiam per Nicolaum Tollentinatem Florentinis, Arnũ fluuium transmisit, adiuuante Antonio Pontadera. Et per agrum Volaterranum iter faciens, VI. mensibus Senis substitit: ubi facta cum Florentinis pace, abijt Romam. Ibiq; de more accepto diademate, Basilica Petri è uestigio in Lateranum contendit, Eugenio usque ad pontem prosequente. Inde in Germaniam reuertẽs, Mantuæ à Ioanne Francisco Gonzaga magno sumptu exceptus, propinquã suam Barbaram, Ludouico filio in matrimonium de

dit, marchionemq́ primũ Mantuæ creat. Vbi domũ peruenit, nihil potius habuit quàm conciliũ Basiliense solicitare. Moritur inde breui post tẽpore sine uirili prole apud Morauiam, relicto regnorũ successore Alberto Austriȩ duce genero suo. Post eius mortem quasi metu liber Eugenius, conciliũ Ferrariæ cœpit. Albertus Austriæ dux regnis Pannonię, Boemiæq́ succedẽs, paulo post imperiũ & ipse adsequutus biennio tenuit. Boemos rebelles, Morauiosq́ bello domuit: Polonos ultra regni fines uagantes coercuit. Sinderouiã Seruiæ ciuitatẽ dum uellet subuenire aduersus Turcas, prius amissam uidit, quàm ad locũ peruenisset. Postremo dum Austriã repetit, in itinere apud locũ qui Villa longa appellat̃, dysenteriæ morbo decessit: uxore Helizabeta prægnãte relicta, quæ Ladislaum peperit regẽ. Fredericus III. Austriæ dux, Alberti propinquus, ut inferius in eorũ cognatione demonstrabimus, anno XII. quàm cœpit imperare, salutis uero M.CCCC.LII. VI. eidus Martij Romæ in basilica Petri unà cum coniuge Leonora Lusitaniæ regis sorore, diadematis insigne à Nicolao V. pontifice suscepit. Inde post aliquot dies Neapolim ad salutandũ Alfonsum eius necessariũ, ꝓfectus, magnificeq́ exceptus est: pauloq́ post in Germaniã rediturus Roma rursus, inde Ferraria iter fecit, ubi à Borso Estensi ingẽti apparatu etiã exceptus eũ Mutinę ducẽ primũ creauit. In itinere quoq́ apud Ciuitatẽ nouam Austriæ oppidum obsessus ab Australibus: Ladislaũ puerum regem, quem in tutela apud se retinebat, ac Romam secum duxerat, reddere coactus est. Conciliũ Basiliense hortante Ænea Syluio, qui postea Pius pontifex, tunc eius epistolarum magister erat, sollicitante per oratores Eugenio, autor fuit extinguendi iterũ, salutis an. MCCCCLXIX. Romã uoti reus, humili ueste, comitatuq́ uenit. Ingressus est urbem prima noctis uigilia natalem dominicum præcedentis, obuiam procedentibus patribus, collegijsq́ omnibus unà cum populo Romano. Aderã & ego in ordine meo, funalibus noctẽ uincentibus. Ad tribunalq́ usq́ Petri basilicæ deductus, Paulum pontificem sedentẽ atq́ expectantem supplex consalutauit, propeq́ iussus adsedit. Inde uesperis de more celebratis unà palatiũ ascenderũt. Discedentem pontifex luculenta grauiq́ auro ueste postea donauit, uir alioqui ocio natus, magis quàm bello aut imperio tuẽdo. annis XLIX. quibus imperauit, literis dignum gessit præterea nihil. Decessit annõ M.CCCCXCII. Huius temporibus sub Pio II. ortus Romæ tumultus iuuenum seditiosorum & obæratorum autore Tiburtio, qui absente pontifice Pantheon occupauere: rapinasq́ & cędes iamiã populo intentantes, accersito statim Pio captos omnes & in capitolio ad XXV. numero suspensos uidimus. Eadem ferè tẽpestate extinctus est Franciscus Sclauius, homo Romanus, è gente Fosca sanè nobili presbyter, magna uir abstinentiæ sanctitatisq́ fama: ad eũ adorandũ frequens populus, in quo & ego puer cum Lucia matre fuerã, properauit. Fuerat ex eadem familia sub Eugenio IIII. Angelotus cardinalis sancti Marci, uir admodũ facetus, ne dicam insanus, ut quidam eum taxant. Is olim Florentiæ cum eius aduecti uini ex more portoriũ exigeretur, reiectis precibus cados omnis extra portã per humum effundi iussit, uti hoc pacto uoti compos esset. Quũ eius familia ducendi domini gratia, sicuti mos est, ad pulsati tintinnabuli signũ nõ cõueniret: ad horã postea mensæ uulpina cauda ne sentirent̃, æra percuti mandabat: paucíq́ admodum fortè præsentes tantum discumbebãt. Mille ipsius huiuscemodi memorantur. Interfectus tandẽ ab eius cubiculario uehemẽter irato, qui calceos petẽs calcibus ab eo petitus fuerat: stultus ꝗ rem dissimulare cupiens, subito primus clamare cœpit rem atrocem, Dominum interfectum, uenite. Re facile cognita, comprehensus, membrisq́ omnibus discerptus. Deinceps ad Maximilianũ ex ordine instituto. Hic rex Romanorũ patre uiuente factus, anno millesimo quadringentesimo septuagesimo octauo, magnis copijs Burgundiã ingressus, Mariam Caroli ducis iam defuncti filiã & hæredem, in matrimoniũ unà cum regno accepit: deinde principatũ adeptus, extincto sine hærede Matthia rege, Pannoniã quam suo iure sibi uendicabat, cum exercitu inuadit: Ac primum Albaregali per uim recepta, paulo post inde ab hostibus repulsus sese domũ in Germaniam recepit: ubi suos deinde aduersos habuit: Heluetios primũ, cum quibus bella gessit: postea Rauricos qui nũc Basilienses sunt, Imperij iugũ omnino excusserũt: quos sequuti populi uicini, multũ ei de antiqua nominis maiestate ademerũt. Diadema de more ma-

re maiorum nec recepit, ne apostolorum basilicas, aut Pontificem salutatum uenit: tantum Mediolanum usq; accersitus à Ludouico duce Pisanos tuente, contra Florentinos profectus Liburnum eorum oppidum frustra dies aliquot oppugnauit. Ex coniugio supradicto Philippum archiducem genuit, qui regi regnoq; simul Hispaniæ gener est nuper adscitus. Filiam Margaritam Caroli VIII. Gallorum olim pactam, deinde abdicatam, nuper Philiberto Sabaudiæ duci locauit. Galeacij Vicecomitis ducis filiam extincta prima coniuge duxit. Vir alioqui bonitate, modestiaq; præditus, pacis magis quàm belli studiosus, uenatiōi deditus. Animi bonis adiectas retinet corporis dotes, ore probo, decoris membris, aspectuq; toto uenerabilis. De ipsius uerò genealogia quæ plurimis ignoratur, pauca subijciam ex commentarijs Matthæi de origine primorum Austriæ ducum, Othonis Phrisingensis, Iordanis Osnaburgi de irruptione Gothica in urbem, Hermani de Sulgon in chronographia, & Henrici Constantiensis. Apparet enim Maximilianum Romanos habuisse progenitores, olim Perleones comites montis Auentini: cuius familiæ nonnullę sunt Romæ reliquiæ prope Sabellorū ædes, quæ prius Perleonum fuere, quibus cognomen dedit Petrus Leonis filius, Stephani nepos, Maximi pronepos, quorum memoria sepulchri pro foribus templi sancti Alexij adhuc cernitur. Is anno M. CLXX. magna in urbe potentia autoritateq; sub Paschale II. fuerat. Cuius duo nepotes per seditionem ex urbe profugi ad Alpes uenerunt: ubi circa Lucernæ lacum prædia ac terras mercati sunt: castrumq; de eo loco Auenburgum, deinde excitarunt quasi Auentini oppidum, licet nonnulli Abesburgum dicant, quod lingua Germanica Abec accipitrem significet, qui olim ab eis dimissus cum præda capta in eo mōte cōstitit, ubi ex auspicio ipsi postea oppidum condidere. Alter ex his præsul Argentinensis fuit. Ex altero qui nobilem in ea regione duxit uxorem, natus est Albertus, qui Albertum & Rodulphum Imperatorem primum ex comitibus Abesburgensibus genuit. Hic igitur Rodulphus Austra fretus potentia domum primus auxit anno M. CCLXXXII. auitæq; ditioni Austriam, Stiriam, Carinthiam, portum Naonis, ac Marchiam adiecit, antiquisq; Austriæ ducibus suam prosapiam inseruit: cuius ordo sic est. Rodulphus siquidem prædictus Albertum item Imperatorem genuit, qui à Ioanne Rodulphi fratris filio interfectus fuit. Is plures suscepit. Fredericum, qui Imperator electus cum Ludouico Bauaro bello inferior certauit: præterea Othonem, Rodulphum, & Albertum Austriæ ducem patrem Leopoldi, Austriæ item ducis, Fredericiq; & Alberti, qui Albertus ex Alberto filio Albertum habuit nepotem, Imperatorem simul & Pannoniæ regem, patrem Ladislai in adolescentia defuncti. Leopoldus autem Hernestum genuit patrem Frederici III. auumq; Maximiliani. Nam primos Austriæ duces iam inde à quodam Aimone repetūt, primo Christiano ac martyre: post quem Austrię ducatus in marchionatum conuersus usq; ad sanctum Leopoldum durauit. Huic pater Leopoldus fuit, cuius uxori Henrici II. Imperatoris filiæ frater uim intulerat. At Leopoldus fratri eidem suo talionem reddiderat. Hæc deinde uidua in peregrinatione sepulcri Alexij Imperatoris insidijs perijt. Ex hac natus sanctus Leopoldus sub Innocentio II. Pōtifice, duo cœnobia maxima de nouo excitauit, tertiū restituit. Sub Innocētio VIII. nostra ętate in catalogū relatus est. Ex filia Hērici V. Imperatoris, XVIII. liberos suscepit: quorū primus Henricus, Austriam rursus in ducatus pristinum nomē restituit. Alter Leopoldus dux Bauariæ fuit. post hos tēpore procedēte hęreditas ad Fredericū II. peruenit, qui contra Pannonios in bello cadens, sine liberis occubuit. Cui Roduphus Abesburgensis Imperator prædictus, ordine quo suprà narraui succedens, rem simul cum genere per manus usq; Maximiliano transmisit.

FINIS ANTHROPOLOGIAE.

AD IVLIVM II. EPISCOPVM VRBIS ROMAE SANCTISS. R. VOLOTERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER XXIIII.

TERTIVS hic mihi scribitur operis tomus ob res uarias philologia, unde Acteus Actei Capitonis libertus qui similia conscripsit cognomen inuenit, quem postea Tyro Tullius, Plinius, Macrobius, Capella, Boetius, Latinorumq; alij sunt imitati: ex Græcis uero Athenæus, Pausanias, Ælianus. Sic enim papa beatissime nos ad rerum diuinarum cognitionem summiq; opificis amorē peruenturos existimamus, si humilia prius atq; humana didicerimus. Sempiterna quoq; uirtus eius & diuinitas, ex eorum scientia quæ conspicimus facile deprehenditur. Enimuero clausi tenebris & carcere cæco statim lucē arduam nisi per interualla paulatimq; cōtueri non ualemus, neq; unū illud, ensq; perfectū nisi ex pluribus facile cognoscere: ad quod adsequendū & diligentia & tēpore & natura bona est opus. Pars nāq; hominū studio, pars ludo, ut ait Plato, sunt geniti: atq; hi quidē libidinū serui, sponsi Penelopes fruges cōsumere nati: Illi uero se cuidā ac sempiterno bono genitos existimantes, nihil nisi quod sit cū uirtute ac laude coniunctū excogitant, nullā per labores occasionē ad propositā nobis ac æternā gloriam consequendā amittendo. Sūt item horū extimorū medium tenentes iter, ambitionis & auaritiæ mancipia, qui quanquā se honestius tuentur q̄ primi, eo tamen miseriores q magna diu contendunt molestia, quæ maiore sint breuiter amissuri, ac longe maxima apud inferos postremo luituri.

DE ANIMALIBVS AC PRIMVM DE PARTIBUS EORUM.

CVM Aristoteles in Physicis finē quendam in cunctis rebus naturā prospicere dicat: in libris de partibus animaliū, primum eos cōfutat, qui cum temere omnia fieri adfirmauerint, necessitatē quandā rerū introducere planè uidebanť, quam profecto minime negat. Sed hypotheticā non aūt absolutam ponit, quemadmodum & in artibus animaduerti licet: primū domui, arcendæ pluuię cæterorumq; usuū gratia ædificatæ, lapides & alia fuisse necessaria cōparari. Sic & in natura homini semel cōstituto membra diuersis officijs obeundis necessaria fuere: ut pedes ad ambulandū, os ad loquendū, dentes ad mandendū, ipsum deniq; totū corpus ob animam factum. Quamobrem duas præcipue causas in animalibus admonet considerandas, materiā uidelicet ac finem. Materiam in homœomera & anomœomera diducit quę Gaza partes similares & dissimilares cōuertit. Nōnullis homogenea & heterogenea dicunť, quæ mox inferius declarabuntur. Finem uero eundē & cuius gratia & formam appellat, quum in natura & finis & forma idem ferè putetur. Vt anima cuius gratia & corporis forma sit, corpus uero ipsum alicuius gratia. Ita fit, ut omnis substantia siue organū omne alicuius gratia dicatur: finis aūt eius, quamobrē sit constitutū, cuius gratia appelletur. Homo igitur cum ex utroq; constet de anima in isagogis ad Aristotelis opera dicā. Nunc de corpore. Triplicem itaq; ponit animaliū compositionem. Primā ex elementis seu potius uirtutibus elementorū, calido, frigido, humido, sicco, & his quæ hæc sequunť adfectionibus, leuitate, grauitate, duritie, mollitie, densitate raritate. Secundam ex homœomeris, quæ ad sensus. Tertiam ex anomœomeris, quę ad organa pertinere dicit. De prima in tractatu de Generatione & Corruptione satis disseruit. Homœomerum item ex ipsis elementis: Anomœomera ex homœomeris cōstare. Rursus homœomerorū partes aliæ molles & humidæ, ut sanguis, sanies, adeps, seuum, medulla, genitura, lac. Aliæ uero solidæ & duræ, ut os, spina, neruus, & quæ his proportione respondent: quum non omnia animalia sanguinem uidelicet, aut carnem: sed pro his aliam quandam materiā aut humorem retineant. Ex his igitur sensus constant, quæ idcirco homœomera dicuntur, quod diuisa partibus inter se similibus cōtinentur: ut caro

ut caro diuisa caro est, neruus itẽ neruus: nõ itẽ anomœomera quæ ad organicas pertinere diximus partes, quæq; diuisæ sibi similes nõ sunt. Vt pes, manus, lacertus, caput, pectus, & reliqua. Nã pes diuulsus nõ amplius pes est. Lacertus nõ amplius lacertus. Quæ quidem organa ex homœomeris continentur, uidelicet manus ex carne, uenis, ossibus.

HOMOEOMERA.

Igitur ab homœomeris incipiendũ, quorum potentissimũ sanguis, ultimum corporis nutrimẽtum. In uenis hic cõsistit, & uenæ omnes à corde. Sanguis ergo est à corde omnis, Alijs item alius & aliter. Quibus crassior & calidior, animosiora: quibus frigidior & tenuior, ingeniosiora. Quibus tenuis simul & calidus, ingenio & audacia sunt prædita: quibus paucus, uita tenuis & breuis. Viris calidior quàm fœminis, purior dextrorsum quàm sinistrorsum. Quapropter sanguinis missiones potius sinistrorsum fiunt: Ipse præterea natura calidus existimatur, subiecto nõ itẽ quòd aquosus sit. Sicuti & ignis, qui licet natura calidus, carbo tamẽ extinctus eius subiectũ, frigidus apparet. Quapropter alterũ altero calidius multifariam dicitur: Energia, potestate, per se, ex accidẽte. Ignis per se calidus, aqua ex accidente: hæc tamẽ ad calefaciendũ, ille ad cõburendum calidum. Et oleum frigidũ aqua calefacta calidius fit potestate, quòd plus sit caloris aptum recipere, tum etiã diutius retinere. Totidẽ modis & humidum dicitur & siccum. Gelu enim omnemq; humorẽ cõcretum siccum dicimus energia & ex accidẽte, cum potestate & per se humidũ sit. Terra uerò mixta cũ humore apparet quidẽ energia & ex accidẽte humida, potestate uerò & per se sicca. Hæc nõ ab re fuerit ex Aristotele cognouisse: nunc ad sanguinẽ redeo, qui etiam fibris, id est, uenulis quibusdã circũfunditur, nõ tamẽ omnis, sed qui crassior sine his nõ coit. Paulus Aegineta ait suillum sanguinẽ minus cęteris calidũ: humanum uerò cunctis temperatiorẽ. Turturis aut colũbę mederi suffusum ophthalmiæ. Noctuæ ex uino uel aqua epotũ dyspnoiæ. Caprarum ob multam siccitatem ex melle sumptũ hydropicis & calculo. Agnorum epilepticis. Hœdorum ex aceto sumptũ reijcientibus sanguinẽ. Vrsorum & taurorum ac agrestiũ caprarum abscessus maturare. Crocodili terrestris ad aciem oculorum facere. Vespertilionis frictu uirginũ mammillas cõprimere, pilosq; penitus extirpare. Deniq; antidotũ ex anatis & anseris ac hœdi sanguine contra omnia uenena rectè dari. Sanies pars est diluta & aquosa sanguinis nõdum cõcocti siue corrupti. Adeps & seuũ sanguis concoctus. Adeps στέαρ Grȩce dicitur. Suillus ante omnis humidus proximusq; oleo, quapropter morsus hebetat. Caprinus omniũ siccissimus, ideoq; celeriter coit ac morsibus prodest. Anserinus calidior ac tenuantium partiũ est. Horũ media tenet gallinaciorũ adeps. Leonũ uerò calidissimus tenuissimusq; uim habet diaphoreticã: Agnorum alopecias sanat. Vulpium aurium dolorem. Testudinum serpitiones. In omni autẽ gñe maribus calidior quàm fœminis, ac nõ castratis quàm castratis, iunioribusq; q̃ senioribus, præterea uetus q̃ recens. Ex Paulo. Seuum habent cornigera nõ utrinq; dentata. Carentia uerò cornibus & utrinq; dẽtata pro seuo adipem habent: qui nõ cogitur, nec siccitate frangitur, quòd eius natura minus terrea. Hæc si mediocria sint, animal cõmendãt: si nimia, interimunt. Ex quo obesa sterilia sunt, quòd in adipẽ aut seuum uis geniture ac sanguinis absumitur. Medulla natura quædã concocti sanguinis, quod patet in nuper natis, cum sanguinea adhuc & ipsa cernat̃ in ossibus: quæ in animalibus seuũ habẽtibus seuosa quodãmodo est, & adipi similis. Hæc calida existimatur, & in ossibus habitat, tum etiã in dorsi spina, quæ ad cerebrum pertinet. Omentũ est membrana, aut seuosa, aut adiposa, oritur in medio uẽtre ex superiore parte lęuo adstrictũ, ex superiore mollius. Lactes membrana & ipsa pertendens ad uenam usq; maiorem & Ahortã plenam uenarum multarũ. Spartianus & murænarum dixit. Abdomen secundum Celsum in homine ab alis & pube sursum uersus ad præcordia pertinet. Nerui sunt ossiũ uincula secundum Hippocratẽ, per quos maxime incuruantur, producuntur, cõtrahunturq; mẽbra. Hinc prouerbium, ut neruum pro robore in rebus usurpemus. Et neruũ rerum gerendarũ pecuniã esse Demosthenes dixit. Arteriæ sunt uiæ spiritus, sicut uenę sanguinis. Mẽbranę tenues pelliculæ quibus uiscera singula & tenues corporis partes circundantur, quæ ruptæ nõ coeunt, Grȩci ὑμένας appellant. Cartilagines ex neruis & membranis cõponuntur, Grȩci χόνδρους uocãt. Venas autem corporis crassiores ad hũc modum Hippocra-

Hippocrates describit. Quatuor dicit esse paria. Primũ ab occipitio ortũ tendit per ceruicem summã, penetrans latera spinę ad clunes & crura. Deinde per tibias & malleolos exteriores ad pedes. Quamobrẽ in doloribus dorsi & coxarũ de poplitibus malleisue exteris sanguis mitti solitus est. Secundũ uenarũ par de capite circũ aures per ceruicem Iugulariæ dictę sunt: intus per spinã & lumbos ad testes & femora perfertur, atq; per poplites & tibias propter interiores malleolos ad pedes. Quapropter in dolorib. lumborũ & etiã testium, sanguis de poplitibus & malleolis mittit interioribus. Tertium par uenarum à tẽporibus per ceruicẽ sub scapulis porrigitur ad pulmones, & altera de parte dextra in sinistrã pergens mammã subit: mox iecur petit & renes, utraq; postremo ad podicem desinit. Quartũ per ortum à sincipite de sede oculorum per ceruices ad humorũ clauiculas deuenit, unde per lacertos ad agilẽ, mox per cubitos ad uolã & digitos. Ad intus penetrãs ad alas propaginẽ mittit, quæ summas costas pertrectat, dũ altera ad lienẽ, altera ad iecur peruenit. Deinde utraq; eminens per uentrẽ ad genitale desinit. Ita uenæ crassiores habent. Procedunt quoq; à uentriculo per corpus aliæ permultę & uariæ uenulæ, ramulorum modo, per quas alimentum corpori trãsmittitur. Quod à crassis uenis & interioribus & extimis ferunt uentriculo, & reliquo corpori, sibiq; inuicem subministrant, internæ scilicet externis, & externæ internis. Hæc Hippocrates.

CAPVT.

ENARRATIS his ex quibus membra cõstant, nunc membra ipsa attingenda, ex Diocle Carystio medico, qui ad regẽ Antigonũ scripsit, ac totũ corpus in quatuor partes diduxit: caput, thoraca, uentrẽ, uesicam. In his quoq; & morbos & uitia, quę singulis accidũt, describere historico more cõabor. Igitur caput in primis secundũ Pollucis descriptionẽ, cutis tenuis ac pertusa circundat, unde quasi per poros germen prodit capillorũ ueluti plantæ. Componit, ῥαφὰς uocant, modo serrarũ inuicem complexarũ: omniũ tamen confessione pauciores mulieri quàm uiro. Herodotus scribit q; in ea sede quę apud Plateas facta est, inter cadauera Persarũ inuentum est caput nullam habens scissurã. Idem solere accidere cõfirmat Aratus in medicina his uersibus. ἤδη γάρ τοι τ' ὄπωπα κέρματα, πολλὰ μὲν αὐτῶν μεσσατίης κορυφῆς μούνη συνέργεγμα γράμμη, πολλαὶ δ' ἐρραφέες κεφαλῶν πάγεν ἀνθρώποισι. Vocatur aũt os totum caluaria seu calua, græce κρανίον, apud Lycophronem Conchos. Apud Aristophanem Scaphium. Cuius summitas uertex dicit, apud illos Coryphe, & Mesocranion in mensuris orphicis nominatur. Pars anterior supra frontẽ Synciput, illi βρέγμα: iuxta uero frons, ab lateribus tẽpora. Occiput pars posterior, illi ἰνίον, quoniam ex ipso ἶνες, id est, nerui capitis principales prodeunt. Postremo capillorum ordo tanquam cutis operimentũ. In capite potissimũ cerebrũ circundatur membranis duabus: Interiore quæ latior est, & exteriore quæ angustior, uocanturq; Ilamides, quæ circa medullã εἰλεῖται, id est, figuntur. Sub basim uero parencephalis, medulla proxima cerebro, colore flaua. Hæc Pollux. Hippocrates uero sic ait. Cerebrum homini duplex sicuti & cæteris animalibus, mediũ diuidit membrana tenuis. Quare nõ semper eodẽ modo caput dolet, sed quandoq; pars, quandoq; totũ. Et uenæ in ipsum tendunt ex omni corpore multę & tenues, duæ uero crassę, altera ab hepate, altera à splene procedens. Aristoteles ait cerebrum frigidissimũ, quod ideo cordi opponitur calidissimo, ut alterũ ab altero tẽperetur. Ipsum omnino ex omnibus exangue cõmunitatem cum terra & aqua retinet. Indicio est quòd coctum durescit atq; siccescit, ut humore exacto à calore terrena portio relinquat. Homini præ cæteris animalibus proportione copiosum, & mari plus q̃ fœminæ. Hinc somnia ꝑuenire palã est: situs eius in prima capitis parte. in hoc collocati sensus. Galenus uero sic. Cerebri calidi signa caluities, pili celeres, uigiliæ plurimę. At frigidi & humidi signa cõtraria, Somnus altus, sensus obtusi, plurima excreatio ex ore, naribus, auribus, & toto corpore frigus infensum. Frigidi uero & sicci prõptus est sensus à pueris, cito tamẽ desinit ac senescit. De capite idẽ autor. paruũ caput haud boni cerebri signũ. Magnũ uero non semper bonũ, tamẽ ex indicijs si corpori reliquo respondeat, si neruosum & uegetũ, si acutos habet oculos ac prompte cõtuentes. Contraria his imbecillum significant. Aristoteles uero in proble. contra sentire uidet. Dicit eñ homines proportione corporis minore esse capite quàm cætera animalia. Et inter eos illum qui minori est, prudentiorẽ esse, Caput

acutum

acutum, more pyramidis, robur ostēdit. Ad eius morbos nūc ueniā. Celsus ait, in capite nascit̄ fluxus capilli uel ꝓprio morbo uel ex altero. Porrigo ubi inter pilos quędā quasi squamulę surgunt, quādoq; exulcerato loco, quādoq; sine rubore, tetro odore, quē morbū quidā uocari dicunt grȩce λεπίδες. Alius morbus qui à Græcis item dicitur Sycosis, σύκωσις, à fici similitudine quādo caro excrescit. ἄχωρες Achores ulcera fœtida. Area ubi mortua summa pellicula pili primū extenuant̄, deinde decidunt, cutem densam & pinguem glabrā facit. Alopecia uero sub qualibet figura dilatat̄. Ophis à serpētis similitudine, incipit ab occipitio, duū digitorū latitudinē non excedit. Ad aures duobus capitib. serpit, & ad frōtem. Illud uitium in omni ætate, hoc infantibus: illud nunquā sine curatione, hoc persæpe finit̄. Galenus ait, in capite Phthiriasis uel etiam in toto corpore ex uehementi humiditate generat̄ in profunda cute non summa, ubi & Pityriasis. Medentur huic unguenta desiccantia & Laurinū, uinū quoq; crassum, & bibere libētius q̄ edere. Idē capitis dolorē ex uarijs ponit causis, ex humorū intemperantia, uel aggestione, per quā interdum meatuum uia intercludat̄, aut ob debilitatem si in quadam eius parte spiritus inflatio fiat. Vehemētissimus fit ex caliditate, mediocris siccitate, nullus ex humore. Dolor igit̄ cum grauedine aggestionē significat. Cum morsu uaporū aut humorum acuitatē. Cum pulsu tumorē, sine pulsu & grauedine inflationē spiritus. Dolor summa cute adfectā summā membranam ostendit, profundus interiorem membranam: quibus intra caluā dolor est, his ad radices oculorum morbus, propterea quod tunicæ oculorū ex cerebri mēbranis initiū habent. Est & dolor inueteratus uix delebilis, q cephalia uocat̄, cum luce motuq; omni offendit̄. Est & quem hemicraneam appellant in medio capite, statis quidē tēporibus ex humoris uel uaporis frigidi aut calidi influxu ꝓueniens. Quidā uero summa caluaria, nōnulli circa tēpora dolent, quos omis iubet Galenus sanguine per uenas misso leuari humoribus. Syriasis morbus puerorū, inflāmatio circa cerebrum, unde sequit̄ sincipitis & oculorum incuruitas cum pallore & siccitate corporis. Celsus itē multa & uaria tubercula in capite nasci dicit. Meliceri des, Atheromata, Steatomata. Prima melli, secūda messi, tertia adipi similia, ut ex etymo grȩco apparet. Aetius quoq; li. III. Quemadmodum quædam plantæ paruo, quædam uero nimio humore siccant: Sic crinibus humoris penuria phalacris contingit, abundantia uero mochtheria, alopecia, & ophiasis: nulla alia inter se differentia, nisi qđ hęc serpenti, illa uulpi sit propior specie coloris. Ex colore igit̄ morbi iudicāda humoris qualitas, q̄ plerunq; pituita aut atra bilis est: qua ꝓpter prius hæc purganda, deinde loci cura adhibēda. Sunt illi q̄q; capitis morbi, tussis, grauedo, pituita, catarrus: distillationes oēs ex humore nimio. Pituita siue grauedo per nares humor, græce coriza. Catarrus per fauces, quando læsæ sunt asperitate arteriarū. Ex humore cōgesto tussis ꝓuenit, græce βράγχος. Morbus quidem arteriarū est, nec solum è capite, sed quandoq; ex uehementi conatu uocis, quādoq; aūt ex aere frigido, interdū & ex calore febris. Inueterata difficile tollit̄. In qua iubet Alexāder eductionē fieri calculorum. Paulus Ægineta in missione sanguinis illos deduci se dicit uidisse. Distillat em̄ humor ex capite, interdum in nares, qđ leue est: interdum in fauces, quod peius: interdum etiam in pulmonem, quod pessimum, ut ait Celsus. Capitis dolori Diocles origani simul & hyssopi decocti gargarizatione iubet occurri: quod si fiat singulis mensibus, & caput & pectus sanum seruabit̄, succus etiā caulium & hederæ naribus, tēporibusq; illitus proderit. Galenus si ex frigida causa, calidorum fomentis, tum laurino cæterisq; oleis calidis oblini præcipit. Si aūt ex calida causa quæ est omnium potentissima, frigidis curandum. Erasistratus si calido capiti sit in sole ambulādum, monet spongiam latam aqua humentem supra uerticem poni. Plinius ambulationē capitis dolori, sicut & phthisi nauigationem, stomacho uectationem maxime prodesse ait.

OCVLI.

SEQVVNTVR oculi, in quibus pulcherrimum naturę opus licet aspicere. Alcyonus Crotoniata physicus, qui primus exectionem aggredi ausus est, & Callysthenes Aristotelis auditor, ac Herophilus, postremo Aetius qui ante se medicorū dicta coniunxit, multa & uaria in hoc genere in lucem protulere. Duas esse angustas semitas, qua nerui à cerebri sede in qua est sita potestas animæ, ad oculorum utranq; cauernam tanquam ex uno principio diuersis flexib. deriuarent. Idq;

ex eo intelligi qđ alter sine altero moueri nequeat. Oculi uero cōtinentiā, quatuor tunicis disparili soliditate, tribus quoq; humoribus, postremo palpebris munitā notauerūt. Prima tunica reticulata appellata, ex neruo uisiuo ducta. Altera quę uua dicit acini similitudine tenui mēbrana in medio pupillę. Tertia post has cornea nominata crassiore mēbrana. Quarta quæ oēs tegit alba est: ex osse capitis q̄d uocant pericranion ducta. Humorē primum & uitreum dicunt, quod & similitudine & materia uitro cōflato sit similis, tunica circundatū reticulata. Alterū post hunc crystallinum ob claritatē, qui pupillę prætendit. Tertium ouatum quod oui albugini cōparetur extra apparens. Igitur ex omnibus his crystallinus tantum lucem præbet. Reliqui duo humores ad illum tuendū positi sunt. Palpebras aūt ut alterum extra munimentum contra noxia natura cōstituit. hæ scissę nō coeūt. Inferiores appellant genę. Anguli quoq;, alter ex parte nasi maior, alter minor appellat: hos gręci κάνθυς uocāt. Oculi cauum κόγχον appellāt. Iris circa pupillam. Aristot. in li. de animali. ait oculos nigros ex ingenti humiditate prouenire. copia em̄ nigri humidū facit. Nec tñ longe aspiciunt, sicuti in mari apparet glaucum ipsius uisibile. Minime uero profundum terminatū nigrum & ceruleum apparet. Minus aūt aqueum. Morbos eorū penè innumerabiles ex Aetij, Oribasii, Pauli, Celsi cōmentarijs breuiter adnotaui. Ophthalmia, Sclerophthalmia quando prę duritie palpebrę uix è somno aperiunt, sordesq; in angulis subsiccæ remanēt, oculiq; propterea subrufi. Xerophthalmia pruritus oculorū sine reumate à siccitate dicta. Hyposphalma ruptio uenæ ex ictu & plaga plerūq; ꝓcedens, ἀπὸ τοῦ σφάττειν. Hypospathismus cū reuma multū & calidū per oculos fert, ac ꝓpterea uultus ruber apparet. Trichiasis eruptio pilorū pręter naturā in ordine palpebræ ex reumate ꝓcedēs. Gramias oculorū Plin. appellat, quas Nonius pituitā oculorū dicit esse, unde gramiosi oculi. Chemosis χήμωσις, quādo ex tumore uehementi utreq; palpebrę cōuertūt, ut uix liceat cōniuere, & albū supra nigrū attollit ac rubescit: utilis huic missio sanguinis. Pterygiū mēbranula neruosa oriens sub angulo, quæ ita augescit, ut quādoq; pupillā operiat. si magna & inueterata sit, chirurgica eget manu: si mediocris, tantū collyrijs. Palpebrarū uitia quæ extra apparent: Atheromata, Melicerides, Steatomata, quæ etiā inter capitis uitia dicta sunt. Intra uero palpebras, Trachoma asperitas palpebrarū. Crethe κριθὴ tuberculum quod nascit in palpebra super pilorum loco hordei similitudine, unde nomē sumpsit, uulgoq; hordeolū appellat. Chalaziū siue Chalazia morbus crethe nō absimilis, quādo tuberculum album grandinis modo, unde nomē trahit, innascit. Sycosis σύκωσις palpebrarum extensio rigida. Lagophthalmia, quando cōtractis supra palpebris, apertis dormitur oculis more leporis. Ectropia uero cōtrarius huic morbus, quādo palpebræ deorsum cōuersæ. Synchysis oculi cōfusio ob plagā aliquā ex qua pupilla turbat. Lithiasis in cōuersis palpebris alba & aspera. Ptilosis πτίλωσις, cū pili superioris palpebræ cōuertunt, pupillāq; impediunt: uel cum decidunt, uel ordine duplici super nascunt ex crassitudine palpebrarum. Emphysma siue Symphysis tumor & inflatio palpebrarū. Psorophthalmia pruritus palpebrarum. Apoptosis cum pili palpebrarū decidunt. Sunt & illa palpebrarum etiā uitia, Diabrosis, Distochiasis: Phthiriasis, Pityriasis. In angulis uero hi memorant morbi. Ægilops abscessus in maiore angulo curatu difficilis, antequā rumpat ἀγχίλωψ Anchilops appellat. Encāthis caro in angulo maiore excrescens, quādoq; dolorē adferēs. canibus hic frequenter, & inter homines nautis. Rhydes oculi dicunt, quādo exulceratione uel Pterygio uel Encanthide tūc adfecti lacrymas emittunt, ἀπὸ τοῦ ῥύειν, id est, à fluendo dicti. Vlcera preterea in tunicis. et primum in Cornea Bothrium, ulcus curuum & angustum: Latius uero q̄ hoc & minus profundum cœloma κοίλωμα. Argemon aūt cum Iris albescit intus. ὑπώπιον, quando ex plaga tenui uenis fractis, sāguis suffundit toto oculo, deinde nigrescit Plinius sugillata appellat. Epicauma ulcus sordidum & impurum: ex cuius purgatione humida quæ sunt intus effluunt. Carcinoma abscessus in Cornea difficilis curatu. Hypopyos item in Cornea quandoq; profundum, quandoq; summum ungui simile. Ideo morbum hunc quidā ὄνυχα appellant. Leucomata λευκώματα maculæ in oculis profundæ. Leuiores Nephelion & maculæ & ulæ dicuntur. Phlictæna φλικταίνα ulcus in eadem parte. Oriuntur item in Tunica quæ Vuæ cognomentū habent: Proptosis πρόπτωσις ulcus Vuæ ex humore aut scissura Corneæ causam ducens, quę parua adhuc & similis musculi capitis Myocephalon

phalon dicit̃. Aucta uero & similis Vuæ Staphiloma appellat̃. Cum autē eo peruenerit ut palpebras feriat, mola. Si deniq; duritie calluerit Chlamys nominabit̃. Phthisis quando pupilla angustior seu latior ex aliquo capitis morbo fit: ex q̃ uisa apparēt esse maiora q̃ sint. Circa crystallinum humorē solent hæc euenire. Glaucoma & Hypochyma, quæ idē antiqui esse putauere, ut Rufus medicus testatur: Posteri uero Glaucoma morbum existimauerunt crystallini humoris mutati in glaucum colorē: Hypochyma uero humorē cōcretum circa pupillam in medio corneę & crystallini lucem impedientē. Sunt autē Glaucomata incurabilia: at Hypochymata pleraq; curantur. Amaurosis ἀμαύρωσις obturatio nerui uisiui incolumi pupilla. Hoc sane uidendi impedimentum citra dolorem aliquem uenit. Amblyopia eadē fere cum Amaurosi. Ecpiesmus dicitur ἀπὸ τοῦ πιέζειν quando ita premunt̃ oculi, ut exerti perseuerent, & plus iusto patentes sint, uti cōtingit athletis in certamine cōpressis. Myopiasis ex ipsa genitura est. Myopes dicuntur, quādo propius admota respiciunt, paulo remota nequaquā. Incurabilis sane morbus ob uisiui spiritus debilitatē: his contraria patiuntur senes, cum remota facilius aspiciant. Strabones nos: Græci Strabismos: obliquus aspectus, corrigitur in infantibus, si lucernā ab fronte nō ab latere adspiciant. Drimiasis quādo pupilla latior naturali apparet, & uisa minora ueris uidentur. Coclites monoculi sunt, unde cauillus Plautinus in eum q̃ altero captus oculo fuerat, de coclitū genere ipsum appellauit. Nuscitiosi ut ait Festus, plus uident uesperi q̃ meridie, nec cognoscere possunt nisi qd' ad oculos admouent. Hic idē fere morbus cum Myopiasi: quapropter satis putauerim corruptū uocabulum anetymum delendo, græcum potius sequi & Muscitiosi scribēdum. Æthiopes statim à genesi frontem stigmate notāt, ut capitis & oculorum humor apud eos peculiaris hoc pacto exiccetur, ut tradit Aetius. Aristot. de animalibus ait, Glauciores oculi propter humoris paruitatem interdiu melius cernūt, Nigriores noctu ob debilitatē, quod minus à uisibilibus & luce mouentur. Igitur hi Nyctilopes dicuntur, & iuuenes frequētius ob nimium humorem. Copia eñ humoris, ut supra dixi, nigrum reddit. Leucoma uero oculis glaucioribus & siccioribus uenit: Quapropter magis senescētium humoribus. Item dicit oculos in situ modico signum esse optimorum uirorum. in recessu autē cauo improborum. Qui nimium cōniuent impudentes, qui multum incōstantes. Homo tantum inter animalia uarijs oculis. Pręterea ut cauda leonibus, aures equis: sic oculi hominib. animi sunt maxima indicia. Sunt & illa oculorū epitheta, torui, obliqui, limi, peti. Ocularibus uitreis adiumento uisus usos fuisse antiquos sicuti nos, nusquā reperio. uerisimile tamen est, quū & illis sensus per ætatē deficerent. Plin. li. vij. Præmoritur inquit uisus auditusq; in homine. Est hodie Camerini familia quædam quæ oculorum morbos omnis curat, singulari quadā naturæ dote uerius q̃ disciplinæ studio: uirtutem hanc paterfamilias filio natu maiori per manus tradit. Oculos ex omnibus minimum attrectari iubet Galenus: si leuis morbi sit causa, tātum noxia subtrahēda, quæ quatuor sunt, Fumus, sol, lectio, uinum immodicum. Aqua prius tepida, deinde frigida diluendi: & si oporteat, lacte & oleo rosaceo liniendi: si altior incubuerit causa, quæcunq; illa sit, maxime hoc remediū proderit in cōmentarijs Cæs. Augusti repertum. Piper & Crocum teres diligenter cum uino æque ac succo fœniculi: quibus mellis Attici modicū simul & fellis uituli seu uulturis addito: deinde hoc collyrium in pyxide reponito, ad omnes oculorum morbos utitor. Aciē quoque restituit teste Plinio aquilæ fel cum myrra & nitro simul tritum. Item passerini oui album cum melle Attico. Cinis deniq; hirundinis impositus.

NARES.

DE NARIBVS uero quæ iuxta sequūtur Galenus sic ait. Quod Diaphragma diuidit nares, altera pars in ora descēdit & attrahit spiritum: Altera sursum recta tēdit ad uentriculos anterioris cerebri partis, unde & cerebri ipsius excrementa purgantur. Itaq; olfactus impeditur non tam ob nasi poros obstructos, q̃ ob intemperiem ipsorum cerebri uentriculorum: aut humorem in eis ad gestum. Sternutamenta hinc quoq; ꝓcedunt, quod uentriculo ipso spiritu inflato ob frigus calore resoluitur, crepitumq; emittit, quod angusta uia dimissum ui subita abrūpitur. Nariū morbus Polypus teste Paulo, ex eius animalis similitudine: ut ille acetabulis inuadit uenantes, sic iste nares occupat usque ad sermonis & anhelitus impedimentum. Ponitur inter

carcinomata penè incurabilia. Ozæna ulcus item narium altitudine usq; ad Isthmiam, prohibēs odorem. Ex nasi quoq; forma Nasones, Simones, Aquilini appellati. Ad iudicium quoq; pars hæc traducitur. Nam & stili nasus Plinio, & Rhinocerotis nasus Martiali: & nasutos homines, & emunctæ naris dicimus iudicij seuerioris, qđ purgatis naribus magis olfacimus. Nepetæ succus naribus supino infusus, sanguinem elicit. Stillationem narium ex humore reprimit, ac sternutamentum facit ocimi semen tritum naribus immissum. Item porri capitati folia cōmanducata. Item oleum calidum si naribus immittitur eunti dormitum.

AVRES.

AVRES secundum Aristotelem totæ ex cartilagine & carne constant. Interior pars cocleæ anfractui similis. Hinc ad cerebrum tractus & oris palatum pertinet: ac uena de cerebro descendit eidem. Morbi uero his Aetio & Galeno authoribus, eueniunt partim ob frigus uel ob cutis tumorem uel sonitum altius neruum penetrantem, maxime uero inflatio spiritus exitu prohibiti dolorem parit: qui cum grauedine sit, in causa pituita erit & crassus humor. Fiunt & intus soni quādoq; ob eandem causam. Otalgia appellatur earum morbus. Cophosis surditas. Dyscoia cum difficultate auditus. hos surdastros, illos surdos dicimus. Qui ex genesi aut inueterati, difficile tolluntur. Parotides quoq; his locis nascuntur ex capitis humore huc descendente & aggesto. Sunt & quandoq; sine tumore, quibus occurritur per cucurbitas & frequentes Pyrias. Est & Thlasis aurium etiam morbus. Auribus magnis stultitiam physiognomizat Aristoteles.

OS, DENTES, LINGVA, FACIES.

OS in primis munitur labris & dētibus. Hinc Labeones, & Dentati, qui cum his nascunť, ut Curio Dentato cōtigit. Dati sunt homini à natura, ut tradit Aristoteles, cibi sermonisq; gratia: quibusdā uero animalibus ꝓ armis, ut quæ serratos habent & exertos. Homini cōmode instituti. Primi acuti ut secent, maxillares lati ut molant: Medij uero qui uocātur canini, qui amborū naturam seruent. Infanti circa VII. mensem nascuntur tres, quo tempore inflāmantur gingiuæ, quas oportet digito iugiter tenuare. Priores quod celerius nascātur pueris decidunt & renascuntur. Vltimi qui genuini appellantur, xx. anno prodeunt, à nōnullis senescentibus iam. Hęc Arist. Pollux uero ait, Dentes xxxij. numero solere esse. Frequētes uitæ lōgioris indicium solere mōstrare. Pyrrhum insuper regem Epirotarum dentes habuisse uno tantum osse continuo lineis summis in figuram dentium distincto. Idem contigisse & Euripheo Cyrenæo. Sed & Mestori Cyprio patri Nicoclis regis, ad quem Isocrates scripsit protrepticos, natus est filius Timarchus, qui ut scribit Aristoteles, duorum ordinum dentes utrinq; habuisse ferť. Galenus omnino ait dentes pati ex nutrimenti eis præbiti siue copia siue penuria. Hæc sicciores & tenuiores facit. Illa tumidiores gingiuas reddit: quæ uti solēt cętera superflua, euacuatione curabunť. At tenuitatis nullū remediū, qđ in senibus accidit. Parulis παρυλίς, tumor ipse gingiuarū diciť. Cui nisi per pharmaca occurrať in pus ueniunt. Epulis ἐπυλίς itē tumor iuxta dentem genuinum quādoq; cum febre & dolore uehemēte, adeo ut hiare ꝓhibeat. Arist. in problem. ait dentes magis frigida, carnē uero calida sentire. Præterea dentiū stupori portulacam cum sale mederi. Plin. uero eorum doloribus acetū calidum in ore retentum, ad candorē quoq; facere testā marini conchilij sale plenā atq; combustam. Mart. Anienis aquam dentes & ebur albos facere testať. Lingua hominib. gustus sermonisq; gratia data. lingula uero siue γλωσσὶς à natura cōstituta, ut arteriam quæ à cibo infestatur operiret. Eam habent tantū uiuipera, quibus pulmo, & cutis pilo intecta. Quibus uero cortex ac penna operimentū: gutť uice lingulæ cōtrahitur & diduciť. Linguā uero alia retinent intus ut formicæ, alia foris ut muscæ aculeum. Tabanis acutissima, cōchis uero mordax. Hæc Aristot. Aetius uero commemorat Batrachū tumorem uocari sub lingua maxime pueros infestantē. Ancyloglossi ἀγκυλόγλωσσοι ex ipsa genesi nascuntur, cū mēbrana opponitur linguæ inferius. Ex morbo fit quando ulcere præcedente dura macula lingua subsidet. tales male ꝓnunciant. Ideo à quibusdam Mogilali μογίλαλοι appellať, manu chirurgi curantur. Muti item & surdi teste Plinio. Aphthæ ulcera etiā in ore summo, infantibus plerūq; peculiaria uitio lactis quo nutriuntur

nutriuntur calido humore corrupti. Oriunt̃ & ętate perfectis, quãdo humoribus eò calidis cõcurrentibus tumescunt ora aspectu sanguineo. Deniq; facies ipsa, quæ ad cõtemplãdum cælum, rerum omnium cõditorem erecta hominibus tãtum data est, uarijs infestatur morbis. Quem uocãt ἴονθοι, nos teste Celso uaros dicimus. Tumor est paruus & durus in facie ex humore crasso & calido, curatur per pharmaca molliẽtia. Fiunt & Ephelides ἐφήλιδες seu stigmata, nõ eñ altius penetrãt. Celsus scribit quod in facie ueniunt uari, lenticulæ, ephelides, quæ curari ineptæ sunt, cũ uulgo notæ sint. Verrucæ tumores in uultu, græci μυρμηκίας. hos Festus sicut & hodie uulgus Cossos appellat. Fiunt quoq; τραχύτητες ex humore, ex capite pityria adfecto. Serpuntq; usq; ad ceruicẽ, quãdoq; dolorẽ adferentes, & pruritum, ut ait Aetius. Scribunt Hippocrates & Celsus, Qui faciem diu pallidam aut liuidam gerunt, uel capite uel uiscerum aliquo laborant.

GVTTVR. FAVCES.

GVTTVRIS utrinq; fauces sphagitides, Arteriæ sursum procedentes ultra aures Carotides dicuntur. Glandulæ item positæ in ipsis ceruicibus, quæ interdum cum dolore intumescunt. Deinde duo itinera incipiunt: Alterum asperã arteriam nominant: alterum stomachum. Arteria exterior ad pulmonem, Stomachus interior ad nutrimẽtum: illa spiritum, hæc cibum recipit. Ipsa autem arteria dura & cartilaginosa in pectore adsurgit: cæteris partibus residit. Constat & articulis quibusdam cõpositis ad imaginem earum uertebrarum quæ in spina sunt. Ita tamẽ ut ex parte exteriore aspera, ex interiore stomachi modo leuis sit, eaq; descendens ad præcordia. Iugulum ipsum recuruum inter ossa mollissima, altero sursum, altero deorsum capite in exiguo sinu pectoralis ossis residit: Et cum lato osse scapularũ, infra caput eius neruis & cartilagini cõnectitur. Faucibus quoq; morbi ueniunt. Qui oẽs in difficultate spirandi cõsistunt. Dum modice est, neq; ex toto strangulat, δυσπνοία dyspnoia. Cum uehementer ἆσθμα Asthma, Cum uero id accessit, ut nisi recta cerruice spiritus trahatur: ὀρθοπνοία Orthopnoia. Hæc Celsus. Sed & alij quoq;, & gutturis & faucium à Paulo Aetio ac Celso traduntur authoribus Anginæ. Cuius tria genera, Synanche, Cynanche, Parasynanche. Præterea Paristhmia, Vua, Tonsillæ, Struma, Dracontium, Cion, Aneurysma, Broncocele. Anginam teste Celso Græci συνάγχην synanchen uocãt: morbum in faucibus acutum, quando nec tumor, nec rubor ullus apparet, sed & corpus aridum, uix spiritus trahitur. Quando uero lingua faucesq; cum rubore transeunt, uox nihil significat, cynanche κυνάγχη. Vbi aũt tantum rubor & tumor est, nec cætera, Parasynanche παρασυνάγχη. Aretæus medicus dicit his morbis causas esse plures. Frigus aut plagã seu frigidas potiones. Archigenes occultam dicit Synanches causam, in quosdã descendentem neruos uim respirãdi iugulantes. Paristhmia quãdo loca gulæ angusta præcludunt̃ aut potione nimia uini aut haustu subito alicuius alterius rei, maxime acorem habentis, unde uehemens & subitus dolor. Vua, ut est author Galenus, similis Acino in summo gargarismi prouenięns. Est & quem uocant Ciona siue cionida, tumor item in gutture. Quando eñ aut ex ieiunio adeo tenuatur ut lori modo sit flexibilis: tunc chirurgia auferre iubet Leonidas medicus. Aetius de utroq; morbo sic ait. Excrescens caro in faucibus, ex rheumate uocem impediens, prælõga & tenuis, cion à columnæ similitudine. Pinguior uero tum profundior ac rotunda, Vua ab acini dicitur figura: quæ si catholicis nõ curantur remedijs, id est, sanguinis missione & purgationibus, ad chirurgiam recurrendum. Aneurysma ἀνεύρυσμα tumor est arterię præclusę, ut ait Galenus, è sanguine & spiritu causam trahens. Fit aũt cum uulnerata arteria pellis nequaquam superinducitur, sed serpit iterum materia ac redit eódem. Strumæ tumores in gutture ueluti glandulæ, quas Græci ἀδένες uocant, uulgo Scrophulas. nec discrepant à Græco uocabulo, cum illi χοιράδας etiam uocent. nõnulli tñ χοιράδας eas dicunt, quas Tonsillas Plinius uocat: est enim caro durata circa guttur, & alas, & inguina. nominis etymum ἀπὸ τῶν χοιράδων, quæ petræ scopulosæ in mari dicunt̃, uel à porcis qđ huiusmodi morbo infestentur. Fiunt eñ duo plurãue quęlibet sua inclusa pellicula, sicuti steatomata uel atheromata. Quandoq; chirurgica egent manu. Broncocele, tumor est ceruicis inter cutẽ & asperã arteriã: quando hebes caro melli apíue similis cluditur, ut ait Celsus. Dracontium morbus apud Indos & Ægyptios in mẽbris musculosis prouenięs, uidelicet gutture, brachijs, coxis, cruribus.

Soranus medicus hoc ex animali quodam simili inter cutē innato dicit procedere: Paulus animal esse negat: Nos Alatri inter hernicos hodie malum hoc frequens cognouimus. Ducunturq; pro remedio noctibus per urbem irrequieti, crepitantibus simul ęreis uasibus, præsertim initio morbi. Spinam teste Plinio è faucibus eijcies, si nudis in aqua pedibus consistes.

CERVIX.

CERVIX siue collum, quod Gręci τράχηλον δειρὴν αὐχένα dicūt, medium inter humeros & caput, nodos seu uertebras habet septem, quos illi spondylos, Homerus astragalos appellat. Primus Capiti proximus Epistrophe. Hippocrates Dentem uocat. Duas habet iuxta caput probolas eminētes, quas cornices appellant. Secundus Axis à mobilitate dictus. Duas probolas habet, altera primum, tertium altera attingit nodum. Vltimus ex omnib. Atlas spatulis proximus, quod baiuli modo ac turbinis onera sustineat. Sustinetur præterea collum neruis, quos à robore & firmitate Galenus & Pollux τένοντας, id est, tenontas appellant. Morbi deinde ipsius Tetanon, Opistoton, Emprostoton, unus tamen morbus. Spasmus quidem est concreto ferè toto corpore è frigido humore, maxime circa spinam musculorum, adeò quod flecti nequeat. Quandoque ex anteriore corporis parte, uocaturq; Emprostoton, quandoque è posteriore, diciturque Opistoton. Interdum recto corpore, uocaturq; Tetanon. Hæc Paulus. Pelops uero Græcus author Spasmum, id est tensionem hoc malum appellat, & Syntomen musculorum ac neruorum circa collum, causam dicit esse musculos crasso spiritu ac frigido refertos. Quapropter non humidam sed siccam pyriam: tum sicuti in spasmo euacuationem his mederi. Signa morbi, difficultatem anhelitus, motum arteriarum paruum ac tenuem, ruborēq; in uultu, tum oculos tumidos, urinam ferè aqueam uel sanguineam.

THORAX ET EIVS PARTES.

SEQVITVR thorax, pars secunda corporis, quam ab initio proposui. Hic, ut ait Pollux, à ceruice usq; ad coxas protenditur. Scapulæ quæ ceruici continuant. Os latum Scapularum utrinque tendit. Græci κλεῖδας & ὦμον uocant. Scapulas uero ipsas ὠμοπλάτας. postea sequuntur humeri, dorsum, renes, tergum, lumbus, spina quæ renes diuidit medios. Humeris iuncta brachia, sub brachijs alæ, sub alis latera, sub lateribus succinctum, quod ὑπόζωμα uocant. Nunc singulas resumam partes. Dorsum ponè pectus. Cuius partes scapulę & spina, infraq; è regione uentris lumbi, communesq; partis inferioris & superioris costæ octonæ. Nam de hominibus gentis Turditanæ, quos septenis costis ferunt gigni, nullus idoneus est autor. Spina dorsi cartilaginea est, principium & ipsa ossium sicuti cor uenarum. Nam à spina ossa continuant, ubi nodi seu uertebræ neruis colligantur, quæ sunt numero decem & septem. A quibus costæ duodecim, utrinque exeunt. has πλευρὰς uocant, quarum aliquæ pectori iunguntur, aliquæ circa thoraca desinunt. Quæ pectori iunguntur octo. Harum quędam legitimæ, quæ magnæ sunt: quædam spuriæ dictæ, paruæ, ac pectori propinquiores. Hinc dolor pleuretis, id est, lateritius, cum febre plerunque & tussi ac anhelitus difficultate: interdum etiam sine febre, ut Paulus scribit. Renum uitia διαβήτης diabetes, ut Aetius tradit. Inueteratus hic morbus ex humore prauo congesto maximam inducit sitim. Potoq; ob debilitatem statim urina emittitur, uocaturq; diabetes, quod speciem Siphonis præ se ferat. Aretæus addit & uisceribus eos ardere, nec diu uiuere. Curantur humoris praui euacuatione. Fit & calculus in renibus, in pueris præsertim defectu concoctionis. qui morbus & uesicæ accidit, uocaturq; lithiasis. Thorax quoq; laborat doloribus, qui thoracis appellant, est & eius morbus Empyema ἐμπύημα, qui per uacua thoracis seu succinctum uertitur, procedēs uel ex sanguine cōmaculato, uel alicuius uisceris ulcere. Hinc statim phthisis solet sequi. Signa, grauitas thoracis, tussis breuis & sicca doloribus admixta, ut author Paulus.

Pectori iunctę, Mammę tantum hominibus & uespertilioni, ut ait Clearchus Solensis.

Viscera

VISCERA, INTESTINA

INteriora aut uiſceribus, aut inteſtinis cõtinẽtur. Viſcera ſunt cor, cerebrum, pulmo, ſtomachus, lien, hepar. Inteſtina ex ſtomacho pendẽt, orbibusq; implicitis excremẽta excipiũt ac reddũt. Nũc uiſcera cõſiderabimus. Quorum præſtantiſſimũ Cor, principium ſanguinis & uenarum, præſertim Magnæ & Ahortæ. Hoc membrum ex omnibus minimum adficitur, utpote quod alijs deficientibus ſalutẽ & opẽ ſubminiſtrat, ſitũ in ſiniſtra parte ꝙ hæc frigidior dextra, calorecq; ipſius foueri ſit neceſſe. Reliquis animalibus in medio pectore. In piſcibus mucro turbinis caput ſpectat. Eius diſcrimina, ãplitudo, exiguitas, durities, mollities: hebetibus ſenſib. durũ: ingenioſis mollius: timidis magnũ ꝙ calorẽ proportione nõ habeãt. At parũ caloris in magno cõceptaculo exoleſcit, ex q̃ ſanguis frigidior fit. cor magnũ ꝓportione lepori, ceruo, muri, hyenæ, aſino, pantheræ, muſtelæ, reliquisq; timidis. Vni omnino homini ſalit ꝓpter adfectus, tũ iugiter pulſat. Hæc Ariſtot. Galenus ait cordis calidi ſigna, reſpirationes, & motus arteriarũ magnitudo ac dẽſitas. Præterea audacia & in rebus gerẽdis prõptitudo, pectus latũ, ingens thorax, deniq; toto corpore calor: cõtraria his ſigna frigidi. Circa cor præcordia ſunt, græce φρένες ἀπὸ τοῦ φρονεῖν, id eſt, ſapere. Hæc pars cor ac pulmonẽ diſcriminat, ut Ariſt. Celſus ait, Sub corde & pulmõe trãſuerſum ex ualida mẽbrana ſeptũ eſt, ꝙ Diaphragma græci appellãt: hoc à præcordijs uterũ diducit, eſtq; neruoſum, multis eò uenis diſcurrentib. In parte igiť pręcordiorum titillatio fit ob pellis tenuitatẽ, q̃bus telo trãsfixis uiſus eſt quãdoq; aliq̃s ridẽdo mori, ut Ariſt. & Plin. autores. Pulmo ſpirandi officio delegať, hũc omnia terreſtria retinent. Piſces eius loco brãchias habẽt, pręter Balęnas & Cetos ac omnia quę reſiliũt, ut ſcribit Ariſt. A Celſo fingiť ſpõgioſus, & ideo ſpũs capax. Spinę quoq; à tergo ungulę bubulæ modo diuiſus iũgiť. Paulus morbũ eius πνευμονίαν appellat, quãdo tumeſcit, plerunq; ex uehemẽti catarrho, uel aſthmate, uel pleuritide. Hos ſeq̃ť difficultas ãhelitus, febris, ſitis, & in ore rubor. Pulmo ſuillus & agninus, ut ait Paulus, pedẽ ex calceo lęſũ ſanat, uulpinus ſi liq̃factus poteť aſthmaticos. Marinus pulmo recens contuſus podagras. Hepar à dextera parte ſub pręcordijs, ab ipſo diaphragmate ſiue ſepto naſcẽs, intrinſecus cauũ, extrinſecus gibbũ, ꝙ ꝓminet uẽtriculo reſidet, et in quatuor fibras diuidiť. Hoc ut ait Ariſt. ſecũdũ locũ inter uiſcera obtinet. Sanguinis eſt poſt cor receptaculum. Hepaticos uocat Aet. ſicuti et ſtomaticos & cœliacos, q̃ citra tumorẽ adeò eo mẽbro debilitãť, ut ex eo ſãguis ꝑ uẽtrẽ effluat. Galenus ait ꝙ more ſplenis hepar etiã tumeſcit quãdoq; & indurat, ex q̃ ſitis ſeq̃ť, & cibi inappetẽtia. Idẽ hepatis frigidi ſigna ponit anguſtiã uenarũ, pituitã, et ſanguinẽ cũ toto corpore frigidiorẽ, niſi forte cor caleat. Cõtraria his calidi. Hepar aprugnũ nuꝑ exſiccatũ atq; cõtritũ ex uino facit ad ſerpẽtiũ morſus. Antiæ ſiccũ epotũ ad calculos. Canis rabioſi aſſatũ atq; mãducatũ ad eius morſus. Lacertæ ore cõtritũ ad dentiũ dolores. Caprinũ itẽ aſſatũ ac oculis ꝑfrictũ ad Nyctilopas. Fel ſub hepate apparet anguſto ore, fũdo ãpliore, cui peculiaris amaritudo. Volatilib. amarior q̃ quadrupedib. Calidior aũt ac ſiccior flauus q̃ pallidus, flauo itẽ uiolaceus. Hoc multa carẽt animalia. Splẽ gręce λίην in ſiniſtra parte ex hepatis regiõe: eius ſubſtãtia mollis ac tenuis, et humorẽ apta recipere craſſiorẽ. Nã et ſãguinis fæcẽ & partẽ trahit, & hũc humorẽ melãcholiã Galenus uocat. Hic ſãguinẽ ꝑ arteriã trahẽs ac tenuãs ſe ipſũ nutrit. Eius natura ſignis extrinſecus deprehẽdiť, ſi frigidus an calidus, ex patiẽtia & impatiẽtia frigoris, ciborũ delectationib. & alijs. Celſus ait: Lien ſiniſtra nõ diaphragmati, ſed inteſtino innixus natura mollis, paulũ à regione coſtarũ in uterũ excedens, maxima parte ſub his cõdiť. Trahit ab hepate melãcholicũ humorẽ, q̃ ſanguinis fæx exiſtimať. Morbus eius quando tumeſcit, primo cũ dolore, deinde citra dolorẽ dureſcit: his os fœtidũ, ulcera in coxis. Intẽperantius is cũ uenerit curabiť, ſicuti aquę morbus. Ariſt. de animalibus III. ait, Quoties in lunę excremẽto plus diuertiť q̃ calor eius uiſceris poſsit cõficere, lienoſi ſunt. Plin. uero homines in Cauno inſula pallido colore ac lienoſos appellat. Hinc lientẽria, leuitas inteſtinorũ. Stomachus, ut ait Celſus, inteſtinorũ q̃dẽ principiũ, neruoſus à ſeptimę ſpinæ uertebra incipit. Circa præcordia aũt uentriculo cõnectitur pars quæ uocatur ſecundum Pollucem, Os uẽtris ſub ſtomacho ſita iuxta pulmonẽ. Ariſtot. pericarpion uocat. Hæc receptaculũ cibi eſt inter lienẽ & iecur poſita. Stomachi frigidi ſigna

secundũ Celsum pallor, macies, pręcordiorũ dolor, uomitus in ieiunio, dolor capitis: remediũ, clara lectio, deinde deambulatio, adsidue ungi, & lauari, uinũ frigidum tenueq́ bibere. Hyptiasmus inter eius morbos. Qui, ut ait Galen. est cõuersio stomachi & Atonia ex humore impante. Ex q̃ nõ facile cõcoquit. Curat̃ pharmacis siccãtibus. Nausea fastidiũ stomachi dicitur ob prauũ humorẽ circumstãtem. Hanc comitat̃ Anorexia, id est cibi inappetẽtia: pellit̃ olfactu aceti, tũ aliis acutis odoribus. Bulimus βούλιμος, quẽ nos magnam famem interpretari possumus, cũ ob famẽ stomachus deficit, paulatimq́ adeo frigescit, ut partes extremæ destituantur. Curatur & hoc aceti aut panis à furno recentis olfactu, tũ si extrema membrorũ aqua calida foueãtur. Lygmus latine singultus fit stomacho ob saturitatẽ, uel quãdoq; uacuitatẽ. Stomachia, id est στομαχία & σκελιτία Strabone teste, morbi quos Romanæ legiones in Arabia duce Aelio Gallo tẽpore Augusti senserũt. Meminit & Plin. li. xxv. ca. iĳ. Cardiacus morbus in ore uẽtris, q græci antiqui cardiã uocabãt, accidit cum febre acuta, & motu arteriarũ frequenti & obscuro: recreat̃ olfactu spõgiæ, & flabelli uentilatione. Celsus sic ait, Stomachũ multa exagitant, calor, inflãmatio, exulceratio, pituita, bilis. In omnibus aũt eius malis utẽda exercitatio. Sed uitiũ uulgatũ ante omnia est resolutio, quã græci Atoniã uocant, cũ cibi nõ tenax est. his optimũ balneũ, lectiões, exercitatiõesq; superioris partis: pfundi frigida, et cibi frigidi q non facile concoquant̃. Deinceps Intestina dicenda, quæ ut diximus, è stomacho pendẽt, initiumq; trahunt. Nomina eorũ sex, ab dextro latere duo, ieiunũ, gracile, totidẽ ab læuo, rectum, cæcum. Colon ieiunũ dicitur q nunquã quod accipit continet, sed protinus in inferiores partes transmittit. Inde tenue intestinũ est renibus uehemẽter implicitũ. Orbes uero eius per mẽbranulas inferioribus connectuntur, q in dexteriorẽ partẽ cõuersi, & è regione dexterioris coxæ finiti, superiores tamẽ partes magis cõplẽt. Deinde ad intestinũ cũ crassiore altero transuerso coniunctũ. q ab dextera parte incipiens in sinisteriorẽ peruiũ, ac longũ est in dexteriorẽ. Id ideo Cæcũ nominatur. Ad id q peruiũ est, late fusum atq; sinuatũ, minus q̃ superiora intestina neruosum, ab utraq; huc atq; illuc uolutum sinistriores inferioresq; partes tenet. Cõtingit iecur atq; uentriculũ & deinde cum quibusdam membranulis ab sinistro rene recuruatum in imo dirugatur qua exeũt: ideoq; ibi rectũ intestinum nominatur. Gracile intestinũ Ileon, plenius Colõ dicunt. Est eñ Colon pars crassioris intestini propaginẽ habens, fertur ab dextro in sinistrũ latus modo zonæ. Huic dolores maximi, qui appellãtur Colici, uel propter crassum pituitosumq; humorẽ, tunicas ipsius operientẽ ac spiritũ prohibentẽ: uel acutũ calidumq;: ante etiã tumorẽ inflãmationẽq; spiritus utcunq; torquet̃, sæpeq; aditu interclu so, excremẽta per ora emittunt̃. Ileus intestini gracilioris morbus eodẽ ferè effectu ἀπὸ τοῦ ἰλεῖν, id est uertere. Huic multa medentur. Tum subitaneũ illud, Psellum ex aqua frigida epotum, ut Paulus.

VENTER

VEnter ipse quem tertiã esse corporis partem diximus, intestinorũ excrementorumq; cõceptaculũ est. Huic sumen seu abdomen adiũgitur, cuius postremũ Aqualiculus dicitur. ut placet Aristot. Huius morbi complures à Paulo, Aetio, Galeno ac aliis memorant̃. Cholera, Dysenteria siue Tormina, Tinesmus, Lienteria, Cœliacus, Syntexis, Tormina, Vermina, Empneumatosis, Emphysima, Fluxus. Igitur Cholera numero plurali, uentris turbatio facta & per inferna et per uomitum ob cruditatẽ & paruos humores aggestos. Cholera uero numero singulari pro bile ponit̃ apud Lampridiũ tantũ in Alexãdro. Dysenteria, ut tradit Archigenes, ulceratio arteriarum ac uiscerum perseuerans, ex causis extrinsecus, uidelicet frigoris, caloris, potionis, cibiq; minime concocti aut acuti. Habet similitudinem cum Tinesmo, qui uoluntas est inefficax excreandi, sanguinis tantũ aliqd emittens. Hũc morbũ Celsus dicit Tormina à latinis appellari. Liẽteria, ut ex argumẽto nominis apparet, interiorũ leuitas et liquatio est. Fit sæpe præcedẽte Dysenteria, quãdo cibus citra coctionẽ liqdus excreat̃. Syntexis quãdo humoribus eó descendentibus simile quiddã flauæ bilis excreatur. Generat̃ è febre urente omnẽ extrinsecus humorẽ. Cœliacus morbus item, cũ uentri liquida emittuntur gratia debilitatis. Si ab autũno in hyemẽ durauerit, uix curabilis. Causa morbi supfluus & alienus cibus, continua frigora, seu calores uehementes. Vermina uentris uiscerũq; dolores. Empneumatosis uentris inflatio, humorib. pituitosis in uapores

uapores resolutis, ex mediocri calore. Nã ingẽs frigiditas haud omnino uaporẽ gignit, quod nequaquã extenuat cibum aut resoluit: uehemens enim calor cibum digerit, mediocris in uapores cibũ ex frigido humore cõuertit. Aetius uero de his morbis sic scribit. Empneumatosis seu Emphysima spiritus inflatio sub cute, quãdoq; sub pelliculis & musculis cõgestus. Fit & in uentre, & intraneis, & in hydropico tympanite. Occurritur pharmacis diaphoreticis pinguiũ humorũ. Fluxus uentris, de q̃ Celsus ait. Vno die fluere aluũ, sæpe pro ualetudine est, atq; etiam pluribus dum febris absit, & intra septimum diem conquiescit. Purgatur eñ corpus, & quod intus læsum erat utiliter effunditur: uerum si perseuerat, uomitu utendũ post cibum. Item balneo ac frictionibus præter uentrem. Nascunt̃ & in aluo uermes, quos græci ἕλμινθας uocãt. Trium sunt generum, Lati, Teretes, & quos à uermiũ similitudine Ascaridas illi uocãt, intestini recti extremo plurimũ reperti, sicuti in gracili teretes. Celsus hos omnis cõmuni uocabulo lumbricos uocat. Idem aluum deijciendã suadet. Quæ si sit adstricta medicamẽtis quærẽda deiectio. Adstrictã faciunt labor, sedile, quies. Lactãtius duas in utero fistulas ponit, spalim & cibalem: hac cibus, illa potus. In uentris medio umbilicus ponitur: hic septimo die infantibus resoluitur magno sanè periculo. Nam ante resolutionẽ ipsam, ut ait Plutarchus in problematis: infans plantæ propior est q̃ animali. Quando tumet exomphalon uocãt, aut intraneis eo cõcurrentibus, aut certe carne supernascente. Moges medicus tris causas posuit. Aut intestinum, aut omentum, aut humorem in eum descendere.

VESICA, GENITALIA, GENITVRA.

VESICA quarta pars corporis, quã græci κύστιν uocant in ipso sinu neruosa, & duplex, ceruice plena, ac carnosa: iungitur per uenas cum intestino, eoq; osse q pubi subest, ipsa soluta liberior est, aliter in uiris, aliter in fœminis posita. Nam in uiris iuxta rectum intestinũ collocata, in sinistram partem inclinat. in fœminis super genitale eorũ sita, supraq; elapsa ab ipsa uulua sustinetur. Tum in masculis iter urinæ spatiosius & compressius à ceruice huius descendit ad colem. In fœminis breuius ac plenius uuluæ ceruix se extendit. Ipsa aũt Ilia inter coxas & pubem imo uentre posita sunt, à q̃bus ac pube abdomen sursum uersus ad pręcordia peruenit, ab exteriore euidẽte cute, ab interiore breui membrana inclusum, quæ omento iungit̃. Qui peritonæus à græcis uocat̃. A Renibus uenæ ad uesicã ferunt̃ colore albæ, quas græci νεφρίτας uocant, quod per eas inde descendentes uenæ in uesicã distillare incipiũt. Morbos ipsius uesicæ uarios esse cõstat. Primũ quoniã hũc locũ urinæ receptaculũ natura parauit, eius prohibitio potissimũ fuerit malũ. Prohibet̃ aũt viij. de causis, ut scribit Paulus, Tũore, duritie, ἐρημώσει genitalis, paralysi, paraptosi itẽ genitalis, Sympathisi, διαρευνητικῷ ulceratione, Lithiasi cũ lapis in uesica generat̃. Nomina uero retinẽdę urinæ tria, Ischuria quę omnino ꝓhibet. Dysuria, cũ nõ quidẽ ꝓhibens, sed cũ difficultate emittẽs. Tertia Stranguria cũ paulatim & cũ dolore emittit̃. Hinc testes sequũtur in maribus quos διδύμους græci uocãt, nos etiã pares, de quibus Celsus sic ait. Simile quiddã medullis habent. Nam sanguinem nõ emittunt. dependẽt uero ab inguinibus per singulos neruos quos Cremasteres κρεμαστῆρας græci uocãt, cũ quorũ utroq; binæ descendũt arteriæ & uenæ. Hæ aũt tunica teguntur tenui & neruosa, alba super ea ualentior tunica, quæ interiori una parte inhæret, Dartos græce uocatur. Mẽbranulæ uenas, & arterias, eosq; neruos cõprehẽdũt, atq; inter has duas tunicas supiorib. partib. lenes perutilesq; sũt. Hactenus propria cuiq; testiculo, & uelamẽta, & auxilia sunt. Cõmunis deinde utriq;, atq; omnibus interioribus sinus est, qui iam conspicitur à nobis, ὄσχεον à græcis, Scrotum à nobis dicitur. Is ab una parte medijs tunicis leniter innexus est, à superiore tamen circundatus. Sub hoc genere plura uitia esse cõsueuerunt, quæ modo ruptis tunicis, modo integris, modo morbo aut pondere deductis eò aut omẽto aut intestino, uocaturq; à græcis Enterocele & Epiplocele, apud nos unico nomine Hernia dicũt̃, Integris uero mẽbranis interdũ eam partẽ humor distinguit. Eius species duæ, uel inter tunicas crescit, uel in renib. Quæ circa uenas & arterias sunt græci uno nomine Hydrocelen ὑδροκήλην uocant. Præter hoc integris tunicis Ramex nascit̃, Cirsocelen illi appellant, cum uenæ intumescunt, ipsum Scrotum implent. Quum uero super ipsum testiculum neruumq; eius id malum increuerit, ut alter sit altero maior, caroq; inter tunicas tristior, Sarcocelẽ dicunt

dicunt. Interdũ etiam inflãmatione tumet ipse testiculus febresq́; facit, cũ dolor ad inguina puenerit Bubocele. Genitale ipsum Coles dicit̃. summũ eius caput Glans appellatur. Cuius uitiũ aut si nuda sit, aut si contecta nudari nequeat, q̃ græci malum Phymosin φύμωσιν dicunt. Priapismus cum tentus Coles iugiter fuerit citra uoluntatem ueneriorũ. Fit ex humore crassitudineq́; Herneorũ, inflãmãte spiritu & calore mediocri. Cui rebus frigidis occurritur. Nascũtur & in glãde Thymi, qui ulcera sunt carne supernata. Phymata etiã dicũt̃ abscessus minuti in fistula urinæ, ut ait Celsus. Gonorrhœa γονόῤῥοια huic parti solet accidere, geniturę uidelicet emissio minime uolũtaria, ex debilitate pfi ciscens. cui occurrit̃, ut idẽ dicit autor, frictionibus, & gelido cibo ac potu, tũ abstinendo à rebus inflãtib. Hermaphroditos quoq; inter huius loci uitia ponit Leõidas, eosq; diuerso genere. In uiris quãdoq; circa Scrotũ mediũ genitale apparet muliebre. In fœminis, itẽ cum suo uirile. Curantur quandoq; Chirurgi manu. Fœminæ quoq; genitale uulua. Cuius duæ partes, interior quã Euripides ἀμνίαν uocat, & exterior quam gręci χωρῖον siue ὑστέρας. Nos locos & Secundas uocamus ubi generat̃ infans. Legitur hæc pluribus & ipsa malis obnoxia. Nã sępe tumescit, aut ex plaga, aut defectu mensiũ. Quãdoq; ex ipsa genesi clausa, aut operta est carne supnata: aut sinus ipse aliqua membrana circa os uuluæ obducitur. Hæc Philomenus. Soranus aũt ipsam quãdoq; durari ait, nulla euidente causa, tumore neq; soluto, neq; in abscessum trãseũte. morbus is σκίρωμα Sciroma dicit̃, plerũq; circa ipsius ceruicem proueniens. Fiunt aũt, ut autor est Aspasia, in uulua Hydrocele & Bubocele in parte dextra, et Cirsocele. est eñ tumor cũ duritie, quę oĩa Chirurgia indigẽt. Insup et uuluæ strangulatio, & Hypercatharsis, cum fluẽte sanguine menses longiore tẽpore continentur. Est & fluxus muliebris, quẽ græce ῥοῦν uocãt, differens ab Hæmorragia, q̃ hæc puriore sanguine emittit̃. Fluxus uero hic marcente ac tabido, uitio diuturniore. Ruber plerũq; florẽtibus emittitur, albus uero deflorescentib. Si perennauerit, incurabilis uterq;. Tempus muliebre Plin. Menses, græci ἐμμήνια uocãt. Contingit circa an. XIII. raris antea, rarissimis postea: perseuerat usq; in annum XLV. quibusdã usq; L. raris ad LV. Durat aũt dies sex, quandoq; vij. rarissime ix. Coeundi omnibus statuta tempora, præterq̃ homini, cui etiã post coitũ pœnitẽtia, auspiciũ uidelicet uitæ à pœnitenda origine. Sed & locus postulat, quãdo de genitalib. diximus, ut de genitura pauca dicamus, quã æquiuoce latini, & semen, & genesim ipsam appellant. Semen q̃ græci γόνην uocãt, ut est autor Aristot. homini proportione copiosius emittitur quàm cæteris animalib. Hinc post coitũ lassitas prouenit. Præterea toto exit è corpore. Argumentũ est filiorũ similitudo, ex paruis interdũ corporis notis parentes referentiũ. Mulieri uero, ut placet quibusdã, semẽ nõ emittitur, sed eius loco mensiũ sanguis: aut si emittit̃, paruũ id qdẽ, nec necessariũ cõceptui. Viri genitura uim habet coaguli. Herodotus, ut ait Aristot. uera nõ scribit, nigrã Aethiopũ esse geniturã, Quasi sit necesse omnia nigra esse, qbus nigra sit cutis. Animalia parua fœcundiora, q̃ semen in magnis abit in mẽbrorum magnitudinẽ. Quare gallinæ Adrianæ, paruæ admodũ, fœcũdiores sũt. Genitale itẽ magnũ infœcũdius, q̃ genitura lõgo itinere fistulæ refrigerat̃, uimq́; amittit. Semẽ ipsum in locos uuluæ cõcedens, ut ait Hippocrates, more panis in clibano, spiritu simul & humore inflãte, adhibito calore extumescit. Cutis ex humore obducit̃. Ossa paulatim coalescũt. Fœmina dieb. xlij, mas xxx absoluit̃: quoniã in fœminis genitura humidior, debiliorq́;, ac plus aliquãtulũ tẽporis expostulat. Signa cõcepti hominis uomitus et mulierũ malacia. Ferũt x nõ ãplius mẽses, quędã vij. nõ nullæ viij. quãto minus habet infans nutrimẽti, tanto citius exit. Mares in hominũ genere, q̃ calidiores mollioresq́; in utero sunt, motuq́; ipso frãgant̃, citius pariunt̃. Fœminæ cõtra longiore tẽpore in utero cõtinent̃, ubi in lucẽ uenerint celerius cõsenescũt. Nã & pubes, & seniũ illis, q̃ natura frigidiores debilioresq́; sint, prius cõtingit. Deniq; sexus fœmineus tanq̃ naturæ detrimentũ aliq̃ putãdus. Natus uero alteri parẽti similior, unde plus acceperit materię, eiusq́; magis refert sexũ ac naturã, cuius genitura pręualuerit. Sunt & futuri sexus signa quædã, si coitus matutinus fuerit, si in dextro latere infãs cõsederit mas erit, ut tradit Hippocrates. ut aũt Aetius, si dextra mãmilla tumidior fuerit. oraculũ autẽ si dextræ manus arteria uelocius pulsabit. ambo uero cõtraria si fœmina. Partus uero difficultas, quã græci δυστοκίαν uocãt, fit uel circa parientẽ, uel quæ iã peperit, aut in locis uel extra.

Circa

Circa parientē multæ sunt causæ. Debilitas naturalis, angustia uuluæ, tumor secūdarū ante horā partus. Circa grauidā quādo pondus præter magnitudinem formāq; naturalem gerit: uel si præter modum naturalē nascit. In locis Dystocia fit quādo uia angusta reddat, Extra uero fit siue ob frigus concretū, seu nimiū calorē uim naturalem dissipantem. Atocia uero medicamenta sunt apta faciūdis abortiuis. Mulieris partus facilior, ut inqt Aristot. quæ laborat, neq; ociosa neu sellularia sit. Labor em̄ excrementa absumit quę augent in ocio. Nascit puer capite deorsum prolato, manibus ad fœmina protēsis, pedibus extensis. Qui uero præter naturā, aut obliqui, aut pedib. prioribus, ut Aggrippę infausto omine. Aristot. scribit mōstrosos partus nasci à Democrito putari, q̄ duo subeāt semina, alterū alteri, q̄bus in utero postea confusis, euenit ut mēbra coalescāt atq; dissideāt. Nā & auiū in crebro coitu semp oua colore uariare. Ipse uero causam in materiam transfert. Quaꝑpter raro fieri monstra in his q̄ singuli pariunt: sed in partu numeroso. Nos Romæ uidimus Alexādri tēporibus infantes geminos simul coniunctos aduersis inter se uultibus ac manibus in eodē corpore: q̄ tn̄ parū uixerūt. Nec longe post duo successere prodigia, quæ fidem omnem excedunt. Duarum uirginum altera ex canis concubitu semicanem peperit, altera nuptiarū die subitò erupto genitali uir marito apparuit. Vterq; igit casus ad eundem pontificem expiationis gratia meo fratre Mario cōciliante relatus, & Minotaurum quōdam mōstrum, & Plinij uerba credibilia fecere, L. Cossitium in Africa factum ex fœmina marem in simili die se uidisse tēstantis.

INsaniæ siue torporis genera diuersa esse, diuersisq; è partib. corporis oriri cōstat. Celsus in primis tria narrat. Phrenesim, cū quasdā uanas imagines, quamuis adhuc sapiat, accipit. Perfecta est, cū illis imaginib. addictus est. De phrenesi Possidonius græcus autor in hāc sententiā scribit. Tumor est membranarum circa caput cum febri acuta mentē alienans: raris accidit in prima febre, plerisq; in quarta quinta seu sexta, prouenit è flaua bili. Eius tria genera. Quidam in Phantasia tantum læduntr salua ratione & memoria, quanquā male imaginantur, bene iudicant. Alij & rationem deperdunt incolumi memoria. amissa deniq; memoria omnia funditus ruunt. Quapropter eius status cōsiderādus, ut ait Rufus medicus. Si humida, profundos somnos facit: si sicca, uigilias: si humida cum paruo frigore, stultitiā. Eius unicū et prę̄stātissimū remediū corpus extra intraq; calefacere: præterea uinū albū ac tenue. Aqua omnino inutilis, cum eā humidam, uenus quoq; frequens frigidam & humidā reddit. Hæc Rufus. Alterū insanię genus sine febre in omni tristitia uersat, quā uidetur bilis atra mouere. Huic utilis purgatio sanguinis, & abstinentia, præterea obiurganda uana tristitia, spes ei ꝑponēda, eius opera aliqua laudanda. Tertiū genus Melancholia dicit, quæ uel in cerebro, uel in toto fit corpore: Ex his quidā imaginibus nō mēte fallunt, ut Orestes & Aiax. Quidā animo desipiunt, subitò em̄ terreri & expauescere huic morbo prodest. Si in tristitia, nigrū ueratrū, Si in hilaritate insanit, album dandū. In hoc genere cauenda solitudo, ac cum notis & familiaribus congrediendū, eis præsertim quibus minime cōtemptui ac neglectui sit. Mutandæ item regiones, & cū mens redit, annua peregrinatione utendū. Memorant & à Marcello medico species illæ Melancholię Lycātropia & Cynantropia, q̄bus noctu excitantur, & more canū aut luporū perābulantes usq; in diē et monumēta. Nosces eos colore pallido, lingua sicca, cauis oculis, ulcerosis crurib. Mania, ut Archigenes & Posidonius scribūt, sine febre generatur ex multo sanguine corrupto ad cerebrū cōfluente. Cui sæpe ebrietas, quandoq; flaua bilis in causa est. Ex quo audaces sunt huiuscemodi, & iracundi, leui quidē de causa. Insuper & hilares aut uano risu, aut cantu. Deniq; ratio in his læsa, memoria uero incolumis. Erotes ἔρωτες quoq; inter Melancholiæ morbos à Paulo ponunt, q̄ nimia amoris cura in ægritudinē ueniunt, oculis sunt cauis, obductis supcilijs. Curant uini potatione, balneis, spectaculis, & alijs rebus iucūdis, quibus mens blāde ab ea cura auertat ac deliniat. Pręter quæ & metu & alijs curis amorū cura extinguit. Est et Lethargus morb. Phrenesi cōtrarius: hic puigil, ille dormitās: hic è flaua, ille ex atra bile. Lethar. cōsanguineus ueternus, quā græci νωθρότηρ, alter obliuiōe, alter somno semisepultus. Catoche & Catalepsis morb. medius inter Letha. et Phrenesim, ex humore melācholico cū febre uenit, similis Lethargo, quādoq; uidet dormire, quādoq; oculos apertos ueluti cōcretos & immobiles sine sēsu habere.

Motum

Motum arteriarrũ paruũ ac pigrum ex Aetio. Caros quoq; somnolentiæ genus ἀπὸ τοῦ καρὸς.id est,capite: Plinius Sopores cõuertit.Scotoma & Scotomatici, quẽ nos morbũ uertiginem appellamus,cũ tenebræ ob oculos uoluũt, ut aiunt Archigenes & Posidonius,procedit ex uaporibus ad cerebrum delatis,his oculorũ hebetudo, auriũ sonitus, semisurditas: ꝙ accidit plerunq; cum surgit̃ è somno aut è sella in ipsa cibi cõcoctione: uel cum circũ actio corporis fit,uel etiã ebrietas,aut saturitas nimia.Incubus,quẽ græci Ephialtẽ uocant,à quodam,ut ait Paulus, uiro eius nominis id patiente cognominatũ. Themison in epistolis Perigaliona eum uocat, ꝙ in eo constituti in somnis strangulari uideant̃,aut mẽbris aliquib.detineri,aut cadere ex alto,aut uoce,aut uenere parata prohiberi.Curandus igit̃ ab initio: Nam inueteratus aut in Apoplexiã aut certe maniã cadet.Prouenit ex atra bile & crassis humorib.ad cerebrũ tendẽtibus.Epilectice ferè similis Incubo morbus.Nam ꝙ illi noctu, hi interdiu patiunt̃.Distentio ac spasmus est quidam totius corporis,ꝓcedens quandoq; ex ipso cerebro,quandoq; ex uẽtre aut pituita aut atra bile.Fit plurimũ in adolescẽtibus,insequunt̃ somnia turbatiora, ꝓximorũ obliuio,dolor capitis,pallor uultus.Eius Galenus tris species ponit, omniũ eñ cõmune est cerebrũ pati.Quandoq; morbi fit initiũ aut in cruribus uel coxẽdice, uel spina.Medet̃ Epilectico Asphaltus suffitus,Agagates lapis,cornu caprinũ, hircinũ hepar cõmanducatũ & odor assati hepatis.Iul.Cæsarem succo herbæ heracleę cũ carne uituli marini ex hoc morbo liberatũ fuisse memorię ꝓditũ est.Apoplexia aut toto corpore fit, aut partim adfecto,& Hemiplagia dicit̃.Paralysis omnino ex neruorũ resolutione & debilitate ꝓuenit,& senib.orit̃,sæpe ex potatione frigidæ & maxime in febribus intempestiue sumptæ,tũ etiã ex humorib.frigidis & crassis,& uini immodici usu. Si sine febre, diæta & ꝓhibitione noxiorũ tantũ curandum.Si cũ febre,ieiunijs, balneis & alijs curis occurrendum. Attoniti,id est,ἀποπληκτικοὶ, quãdo mẽs & corpus stupet: his sanguis mittendus alui ductione, & ueratro albo utendũ.Spasmus neruorũ distẽtio siue rigor.Fit aũt è siccitate nimia in euacuato corpore.Hydropicorũ tria genera: Ascites, Tympanites, Sarcites. Ascites in medio peritoneo,& intraneorũ aquæ immodicę cumulus. Tympanites in eisdẽ ferè locis spiritus inclusi tumor, ut corpus tympani modo inflet̃. Sarcites carnis extuberatio.Cõmunia tñ illa omnibus,difficultas anhelitus,pallor,pigritia,sitis. causa præcipua hepar frigore adfectũ, & quãdoq; sanguinis euacuatio. Licet eñ hinc aspicere.Si hepar in frigidã mergat̃ aquam effundi prius,deinde durari.Hepar eñ cum liene in humorũ adfectionib.cõcurrit.Tympanites periculosior, utilis his potus abstinentia. Memoriæ ꝓditum est Metrodorũ Epicuri sociũ huic morbo obnoxium solitũ quidem bibere, sed paulopost uomere.Hæc ex Aetio.Plinius itẽ dicit equitẽ Ro.in eodẽ morbo paulatim nõ bibere adsueuisse. Vocat̃ apud latinos Aqua intercus. Curant̃ hi quibus abstinẽtia facile impatur.Ictericus morbus, autoribus Rufo & Galeno dicit̃ è similitudine animalis,quod ἴκτις appellat̃: est enim agrestis mustela oculos habẽs auri fulgore: eodẽ modo Icterici pallor ex felle in totũ corpus refuso, nec in locũ excrementorum tendẽte,uia præclusa uesicæ recipiẽtis fel. Quapropter tam ex splene adfecto ꝙ̃ hepate ꝓcedere potest.Fit sine febre & dolore ex atra bili: Eminet in uultu oculisq; pallor,& pigritia,ac sine ratione tristitia. Diuersa quoq; obijciũtur phãtasmata. Nulla cibi adpetẽtia,Styptica aluus,alba excremẽta,ut Alexãder ait in ꝓblematis.Plinius uero dicit Ictericũ eundẽ esse cũ Arquato seu regio morbo,ab Icterone aue, quẽ nos Galgulũ dicimus.Appellat̃ aũt regius,ꝙ, ut ait Celsus,apparatu regio & lautitię & ludis exhilarandus hic morbus est.Arquatus uero ut Festus ab arquus cœlestis colorum uarietate, quos facies adfectorũ reddit. Comitialis morbus, quãdo qs subito cõcidit,ex ore spuma mouetur:deinde paulopost ad se redit,magis uiros ꝙ̃ mulieres infestat.Solet tñ esse nõ periculosus.De hoc multa Celsus. Etymũ eius deducitur ꝙ in comitijs plerunq; ubi turba maxima,frequenter solebat accidere:uel quod si forte alicui accidisset,comitia dimittebãtur.Hos etiã uulgus Lunaticos appellat.Apuleius à græcis morbum hunc diuinum etiã uocari dicit,ꝙ in eo pars quoq; rationalis animę tentatur,ac de statu deturbatur.Dicitur item caducus à cadẽdo eodẽ teste autore, cui Theophrastus librũ dicauit. Aristoteles in problematis dicit,si in dextrum corruat latus, difficiliorẽ eius esse curationem.Optimum autẽ huic remedium pellis stellionis more serpentis recenter exutæ

Animi

Animi defectio, quam Græci λειποθυμίαν appellant, cum febre & sine febre solet euenire ob manifestā causam, uidelicet ob nimiā sanguinis seu uentris euacuationē, uel ob continuum motum seu dolorem: cui medetur eorum prohibitio, per quæ in morbū inciderint. autor Philomelus. Tabis genera tria, Atrophia quando corpus non alit̄, continuo aliquibus decedentibus, & nullis succedētibus: ac summa macies orit̄. Cachexia καχεξία ubi malus corporis habitus, ex qua omne alimentū corrumpitur. Quod ferè fit cum longo morbo corpus extenuatur, etiā si ab illo uacauerit, tamen refectionem ob debilitatē non accipit. Archigenes medicus ait pueris & senibus id plerunq; solere euenire. Quandoq; uero è soliti excremēti retētione. Tertia phthisis lōge periculosissima. Omnes ferè à capite, inde in pulmonē distillant. Huic accidit exulceratio. Ex hac uero leuis febricula fit: quæ quanquā cessat quandoq; reuertit̄. Frequens tussis est: Pus excreat̄: interdum cruētum aliquid. huic utilis nauigatio. ex Celso & Aetio. Perniones uocant̄ in frigore cōbustis ac torquētibus: quibus, ut ait Aristoteles in Problematis, aqua frigida medet̄: calida ab initio cauēda. Intertrigo nostris hodie medicis cācer uocatur: quādo nerui in aliqua corporis parte contrahunt̄. Hanc Cato de re rustica sanare docet, si surculus absynthij Pōtici sub anulo ferat̄. Haud longe à remedio quod Anglorum reges itē in anulis quibusdā hodie diuino beneficio præbent. Plin. remedium tradit ad intertriginem & alarum uitia, quā propter nonnulli alium putant esse morbum.

IMPETIGINES, ABSCESSVS, VLCERA.

IMPETIGINES ulcera & abscessus quæ certis mēbris prouenirent suprà enarraui. Nūc uero quæ toto corpori. Inter quæ primū Elephātiasis dicenda, quā Paulus elephantū uocat. De qua Archigenes græcus autor & antiquus sic scribit. Elephantiasis uocat̄ apud quosdā, qđ eius animalis cutē ob asperitatē referat. à nōnullis Leontiasis, qđ eo morbo correpti frons leonis modo corruget̄. Satyriasis etiā dicta qđ luxuriosis hominibus sicuti sunt Satyri, eueniat, uel quod ora satyrorum pictorū fœdissima referant. Morbus sanè aspectu tetro, ulcerib. plenus, squalēti ore, dolorq; & pigritia iugiter, nulla cibi & potus uoluptas. Fugit̄ eorū cōgressus, quod in opinione sit cōtagionis: Incurabilis sanè morbus ob latentē causam, qđ antequam apparet incœperit. Viris frequentius quàm mulieribus ob caliditatē & libidinē. effectū uidimus cuiusdā diu adfecti, ultro sibi coleos abscindēdo curatus est. Itaq; eius postea exēplo plures. Indicio id maxime est, qđ mulierib. aut pueris raro, eunuchis nunq̄ uenit. Sed quanquam curatu difficilis, tn̄ hæc tradunt̄ remedia. Ab initio ex dextro brachio sanguis mittendus. Post hæc pharmacū hoc uidi institutū. Aceti optimi & Cedriæ simul cyathū, Brassicæ aquæ cyathos duos misce, & da ieiuno matutinis. Deinde uesperi da panē hordeaceū ꝓportione stomachi cū aliqua leuiū auicularū. Hoc utere remedio semel aut bis in hebdomade, durāte morbo. Critonis itē medici aliud tradit̄ remedium. Gummi album, nitri spumam seu nitrū coctū, thus, sulphur ex gleba qđ nō sit ignem expertum, æquis partibus aceto dissoluta, & cōtrita in pastillos redacta in umbra siccato: deinde, cū fuerit usus, cum aceto dissoluito & ungito. Celsus sic scribit. Elephātiasis ignotus in Italia morbus: frequēs in quibusdā regionibus. Totū corpus adficitur, ita ut ossa quoq; uitiari dicātur. Summi pars corporis crebras maculas, crebrosq; tumores habet. Rubor harū paulatim in atrū colorem cōuertitur. Summa cutis inæqualiter crassa tenuis dura mollisq;, quasi squamis quibusdam exasperata. Corpus emarcescit, os, suræ, pedes intumescūt. Protinus ergo inter initia sanguis per triduū mitti debet, aut nigro ueratro uēter solui. Adhibēda tn̄ quāta sustineri potest inedia: paulū deinde uires reficiēdæ & aluus ducēda. Post hæc ubi corpus leuatū est, utēdū exercitationibus, præcipueq; cursu. Sudor primū labore ipsius corporis: deinde siccis sudatiōibus euocādus. Frictio adhibenda: balneū rarū esse debet. Cibus sine pinguibus, sine glutinosis, sine inflantibus, uinūq; præterq̄ primis diebus rite datur. Hęc Celsus. Plin. autē lib. xxxvi. Elephātiasis Claudij Cæsaris principatu primū ex Asia in Italiā uenit, qui celeriter restinctus est. Lichenes græci dicunt, nos Mentagrā, quando à mento prius orieba tur. Dein elephantiasim à similitudine cutis Elephantis, citra dolorē & perniciē magis fœdus q̄ periculosus, in nare primum ueluti lenticula inualescēte, dein tota cuti cicatricibus operta. Aduenit remedium ex Ægypto procreatrice eius mali, & cū in reges inci

disset, populis funebre. Balnei solia temperabant humano sanguine ad medicinā eam. Anno quoq; Sal. D X V. sub Heraclio principe, etiā morbū hūc in Italia serpere iterū cœpisse, & Deus dedit Pōt. sanctissimū quendā eo correptū sibi obuium osculo liberauisse memoriæ proditū est. Nostra deniq; tēpestate M. C C C C X C V I. rursus apparere cœpit: durat in hunc diē, nullo adhuc reperto remedio, quanq; pauci admodū pereāt. Psora & lepra quadā similitudine cōiunctę. Altera magis summa pelle uersat: Lepra uerò altius penetrat. De Lichenis suprà dixi ex Plin. uocari à Gręcis, quā nos elephātiasim. Genus ab Aetio scribit impetiginis toto serpētis corpore e crassis ꝓueniētis humorib. soletq; in psoram aut leprā cōuerti. Quibus occurrit pharmacis desiccātibus. Serpitiones quū rubet cutis cum pustularū extensione, à serpendo dictæ. Cnesmus κνῆσμος, nos pruritū dicimus, si senectuti contingat uix erit curabilis, aliqua tñ ex parte leniri poterit. Aliæ uerò ætati si ex malis ꝓuenit humoribus, hi primū purgādi, deinde extrinsecus adhibēda remedia maxime lauacris. Alphos nostri Rosiones appellāt. Earum quatuor gña Celso cōmemorātur. Prima omniū leuissima, quæ dura est ac scabiē refert. Alterū genus simile Papulis quæ Rubrica cognominat, squamis summā cutem occupātibus, roditq; magis. Tertiū deterius, quod nigra appellat, crassior & durior ex atra bili procedēs, ac serpit magis, ac magis rodit. Quartū colore subalbido, quā Grçci λεύκην, Latini Albuginē uocāt, ac ex glutinosa pituita procedit. Sanè in hoc gñe si frictiōe pāni rubor apparet, spes est curari posse: si in albo persistat, nequaquā. Celsus. Erysipelas, ut ait Galen. fit ex feruēti tenuiq; sāguine. Herpes ex flaua bili humor, latè corripiēs totū corpus, ut nomē indicat. Lēticulæ quoq; ac Myrmeciæ, Verrucæ, Nomæ impetiginū gña. Pustulas φλυκταίνας Grçci uocāt. Trium generum reperiuntur. ἐξανθήματα quę Plinius eruptiones pituitæ, aliquādo papulas uocat. Psydraciū paulo durius ac subalbidū. Mendosè apđ Celsum Phyzacium legit. Epinyctis tertium genus pustulæ, ut ait Synesius in cōmentarijs, paruæ admodū, noctu maxime infestātis in tibijs præsertim. Scabies quoq; ex qua pustulæ oriunt, quædā est humida, quædā sicca, nōnulla cito serpit, reuerti turq; certo anni tpe, asperior omnibus & difficilior curatu. hāc ἄγριαν Grçci dicūt. Gāgrænā Galen. uocat, quādo tumor ingens adficit mēbrum aliquod, cui nisi succurrat ad uicina serpit inficitq;. Quādo autē tale mēbrum ita patitur, ut sine sensu maneat, nō Gangræna, sed σφάκελος dicit. quod malum omnibus accidit ossibus, quādo caro circunstās corrumpit, ut sit necesse præmortuā partem incidere, ne ulterius serpat. Carbunculus, quē anthracem Grçci appellant, quo nō aliud peius, rubore subliuido abscessus ex atra bili. Carcinoma minus periculosum, qđ maxime in superiorib. partibus circa faciē, nares, aures ꝓuenit. Therioma penultima producta id per se nascit uitiū, ulceri ex alia causa facto superuenit. fit sæpe ex his ulcus serpēdo, φαγέδαιναν Græci uocāt, quasi ossa penetrādo uelociter corrodit. Ignis sacer inter mala ulcera, cuius duo gña. Alterum subrubicūdum, quod fit maxime in pectore, aut laterib. aut plātis. Alterū in summa cutis exulceratione, sed sine altitudine latū, subliuidū solet auribus maxime euenire. Hūc morbū Grçci ἱερὰν νόσον uocāt. Dicit em̄ sacer propter admirationē, ut ait Cleomenes, quod nihil habeat simile cū alijs morbis, curat q; exercitationibus uel incātationibus. Ælianus uerò ob Herculē dicit qui eo tenebat sacrū appellari. Chironeū ulcus appellat, quod est magnū nullo dolore, nullòue periculo, nec facile sanescit. De hoc supra cū de cruribus agerē dixi. Vlcera autē hyberna prçsertim pueris in pedibus & digitis oriunt cum inflāmatione mediocri & exulceratione. Struma tumor in quo subter cōcretæ quędā ex pure & sanguine quasi glādulę nascunt, maxime in ceruice, sub alis & unguib. manus, ut ait Meges Chirurgus. Nōnulli Strumam uocari eam putāt, quam Grçci κίρσον seu σκίῤῥον uocant. Aetius cirson esse dilationē uenæ, quādoq; in temporibus & didymis, & coxis prouenieēs ex atra bili. Scirrū tumor est prædurus, ut nomē indicat Grçcū, & insensibilis, uixq; curabilis, ut idē autor. Furunculus tuberculū est tantū cū inflammatione & dolore, quod in pus ueniat. Phyma tuberculū est Furunculo simile, sed rotūdius & planius, & sçpe maius. Nā Furūculus oui dimidij magnitudinē nō excedit. Phyma quidē maius, sed inflāmatione & dolore minus, in pus etiā uertit. Nascit in pueris, in iuniorib. minus, in senib. nunquā. Phygetlon φύγεθλον tumor latus quidē, sed nō altus, in quo quiddā pustulę simile est. Dolor distentioq; uehemens. Fit maxime in uertice, aut alis, aut unguibus. Nostri panē à simili

figura

figura id uocāt. Thymus uerrucula Ægyptię fabę magnitudine, qui florē eius repræsentat, ut ait Pollux. Cerion κήριον, acre genus ulceris ac faui similitudine. Sunt duæ species. Alterum subalbidum Furunculo simile, sed maius cum dolore maiore. Alterũ minus supra corpus, cuius ulcus latũ, subuiride, subpallidũ magis exulceratũ. Acrocordones uerrucis similes sunt, ubi sub cute coit aliquid durius, & interdũ paulo asperius. Terminthi τέρμινθοι, Tumores in corpore nigro colore rotundi & oblongi similes Terminthi fructibus, ut Dioscorides & Alex. autores. Oribasius uero Phymatis genus Terminthon dicit cui bulla adiacet nigra, q̃ adēpto aliud inferius nascit̃. δοθιὴν tumor ex crassis humoribus in locis maxime carnosis cõsistens. Leuis quidem, quando summa cute. Si uero penetrauerit altius dolores adfert. Rupta quę græci ῥήγματα. Cõuulsa quæ σπάσματα. Quando uidelicet nõ rupti ἶνες, id est fibrę, sed lacessiti sunt & uulsi, ut ait Paulus. ἐγχύμωνα quando casu aliquo aut pondere caro fracta sanguinem atterit. Reiectionē sanguinis græci ἀναγωγὴν appellant. Celso lib. iiij. trium generũ sunt. διάπήωσις, quando exesa parte aliqua sanguis expuitur. Regmocasmus quando ruptura id cõtingit. Anastomosis, quando uenarũ alicuius ore putrefacto effundit̃. Apostemata ἀποστήματα, Celsus abscessus interpretatur, Corruptiones sunt & mutatiões carniũ seu carnosorũ, uidelicet musculorũ, uenarum, arteriarũ. Horũ aliqua in tunicis concluduntur, ut Atheromata, Steatomata, Meliceri des. Aliqua sine tunica cõsistũt nomine generis uidelicet Abscessus appellati. Apostema plerũq; tumor cõsequitur inflatiõue loci cum dolore & febre. Ab initio rubra, & dura, ut & pondere uideat̃ ea pars suspendi. Noctu pręsertim infestans, ut Aetius autor. Fistulas aũt græci σύριγγας dicunt: quę, ut ait Celsus, toto corpore ferunt. Sunt eñ ulcera alta, angusta, callosa. aliæ rectæ, aliæ trãsuersæ, simplices, binę, triplices. Pestilẽtia quoq; nõ prætereunda, quã Homerus νόσον tantũ eam uocat, grassatãq; in campis olim græcorum dicit. Sed & apud Liuiũ, cæterosq; autores sæpe fuisse legimus, uerũ nullũ huic unquam remediũ adhibitum, pręterquã fugę ac secessus, quemadmodum hodie uidemus. Tantum apud Herodianũ inuenio incõmodo, uigente in Italia peste, pręsertim in urbe, ob aduenas undiq; sine discrimine eõ aduenię̃tes, ex cõsilio medicorũ Laurentũ secessisse, quod aeris frigidioris adflatu & odore Lauri eius regionis, periculũ euitarẽt: ualere enim plurimũ aiebant ad eius euitandã contagionẽ odoramenta. Quocirca in urbe ipsa Roma pleriq; unguẽtis suauissimis nares atq; aures opplebãt, suffituq; adsidue utebantur. Hæc Herodianus: apud aliũ nullum item reperio, quanquã Liuius in quodam loco ob pestẽ euacuatã urbem dicit, nec propterea militũ numerũ scribi potuisse. Id ex mortibus, nõ ẽ secessu cõtigit. Cõtra eam remediũ excellens Rufus tradit, quod frustra nunq̃ adhibitũ testatur. Aloes partes duas, ammoniaci thymiamatis totidem, myrrhę partem unam contusas ex uino colluito, deinde dimidium quotidie cyathum sumito.

FEBRES.

HACTENVS hominis descriptio, una cũ morbis qui singulis membris acciderent: nũc quando cœpimus, ex eisdẽ autoribus prosequemur ea, quæ toto simul corpori eueniũt. Igitur in hoc genere humores occurrũt græce χυμοὶ, quos ueterũ quidã tres nõ amplius posuere, ꝓpterea quod simplex sanguis inter nutrimenta sit, corruptus uero in bilẽ aut atrã aut flauam cõuertitur. Non cõcoctus aũt pituita dicitur aut acida, aut salsa, aut crassa, aut tenuis. Hinc inflãmationes procedũt, quas græci φλεγμόνας uocant, quæ generatim cunctis sese immiscẽt malis, ubi hæ notę quatuor cõcurrũt, rubor, tumor, calor, & dolor, ut ait Celsus: quę cuncta Febribus ante omnia cõueniũt. Hæ aũt innumerabiles sunt, sed legitimæ seu catholicæ tantũ hæ: Quotidiana quæ certum periodũ habet, & aliquando desinit. Pituitosis accidit, ut Galen. ait, ac hyemis tẽpore, pueris præsertim & senibus ob nimiũ cibũ. & in uitã maxime ociosa, ac in humidis & frigidis locis. Primo die citra frigus, sed ꝓcedẽte tẽpore modicũ frigus, potius q̃ calor. Motus arteriarũ inęqualis, sitis minima, cibi nunq̃ inappetẽtia. Celsus ait si in quotidianis febrib. corpus robustũ, tertio quoq; die cibus sumendus ut altero purget̃, altero sustentet̃. non item in continentibus, ubi corpus magis adfligit̃. Paulus hos primis diebus oximelle curare iubet, & his quę ad pituitę incisionẽ faciũt: sequẽtib. uero alui euacuatiõe, sæpeq; ex cibo, raphano uomitionẽ ꝓuocare, deniq; rebus cõpellẽtib. humorẽ. Hęc græcè Amphimerina uocat̃: Ephemera uero par-

oxysmus seu febris unius diei est, seu sola sit, seu tertio quoq; die redeat, ut in simplici tertiana. Hepialus quē nostri medici lentā ac flegmaticā uocant, ex gñe item pituitosarum ac quotidianarū, eodem ferè modo curãda, nisi q pituita frigidior est. Nam ἠπίαλος dicit quasi ἠπίως ἀλεαίνειν, id est, leniter calere. His proxima Putris febris Græce ὀδοιπεδώρ, cuius nulla manifesta sunt signa, neq; rigor apparet: pulsus autē arteriarum inæqualis, urina indigesta, calor magnus, & fumosus. Huic missione sanguinis occurrendū, deinde putris euacuandus humor, balneisq; ex aqua dulci utendū. Cōtinua seu cōtinēs, Græce συνεχὴς sine remissione est, quã Galenus homogeneam quotidianæ appellat, nisi q hæc desinit, illa nunq;: sicuti Tertiana Hemitriteo. Deniq; ea est quæ inclinata febre absq; febre nō restat, sed tenuior perseuerat. quapropter unus tãtum paroxysmus usq; ad extremum durat, modò leuis, modò feruēs: sic item in eo sanguis erit, pulsus quoq; arteriarū uehemētes & acuti, urina parū à sano distãs. Remedium præsentissimum sanguinis missio, si per alia licebit. Quæ autē nunq; inclinat, de gñe acutarū seu cōbustarum est. cuius signa lingua nigra siccaq;, excrementa lutea, uehemēs sitis, inquies nocturna, interdum mētis alienatio. In hac alterutrum faciendū, aut separare bilem, aut extinguere. Separat autem per sudores, uomitiones & excrementa. Extinguitur autē per frigidas potiones, ut aqua melicratis, oximellis, & his similib. Celsus ait. Quisquis intolerabilis dolor est, uiscerum aliquod adfectū aut collisum intus significat. Si rubet corpus, si uenæ tument, si febris uehemens, sanguis mittendus. Ectica quã Latine habitualem dicere possumus, robustis iam cōtigit, nō tam humidioribus, leniterq; ita ossibus inhæret, ut uix sentiatur, donec paulatim corpus absumat. ex Quotidiana em̄ in hanc, ex hac in Phthisim facile deuenitur. Huic igitur quod siccitatem extremã inducat, maximū remedium humidorum diæta, uelut Ptisana sorbitiōes & panis madidus in frigida potiōe, nisi aliqua fuerit extra inflãmatio. Balnea insup maxime necessaria. Tertianarū teste Celso duo sunt gñā: alterum eodē modo quo Quartana, quū uno perstat integra, tertio redit, quã simplicē uocãt. Alterum lōge periculosius, quum tertio quidē die reuertitur, ex xlviij. horis ferè xxxvi. per adcessionē accipit, interdum & plus, neq; ex toto in remissione desistit, sed tñ leuius est. Id genus plerunq; Hemitriteū uocant, nō quod semitertiana sit tãtum, ut nomen demōstrare uidetur: sed quasi supra tertianã semitertiana. Tertianas omnis è flaua bili uult Paulus originē habere: ab initioq; horrorē inferre ac sitim: quapropter æstatis tpe plerunq; ueniunt. Curãtur alui deiectione, tum urinæ prouocatione per mollia clysmata, & aneti seu apij potionibus. Si uerò signa cōcoctionis ac roboris sint, adhibenda & balnea ex aqua dulci & calida absq; nitro sale ac sinapi. uino aūt penitus abstinendū, sed iam morbo prope superato, modico ac tenui beneq; diluto utēdum. Quartana è frigido humore, atraq; bili nascit, par horrore tertianæ, sed calore inferior, ex quo autūno plerunq; prouenit. In eius cura mitius agendum: neq; dura adhibēda medicina, nisi fortè sanguis abundet tunc mittendus. Diæta utendum ex his quæ nō inflent, neq; frigida sint neq; humida. Vino quoq; tenui & albo. Tria insuper Piperis grana ex aqua quotidie deuorata magnopere iuuabunt. Signa mortis inter alia ab Hippocrate dicta, si adspectum auditumq; sine causa morbo adfectus fugit. Si album oculorū glaucescit, si semiapertis dormit oculis, si resupinus iacet, si præter decorem membra detegi nō curat, si in somno dētibus colludit. Ad hæc stragulæ uestis plicatura, Motus arteriarū densus ac minutus. Lōgitudo autē ex diebus criticis iudicatur. Hos Celsus multos esse dicit. Summam tamen esse potestatē vij. xiiij. & xxi. Si impari die febris discesserit, recidiuã Hippocrates timebat, Pythagorã imitatus, qui imparem numerū infaustum dixit. Asclepiades nihil differre putabat, quum nō dies, sed adcessionem in morbo considerare oportet, quam Græci paroxysmum uocãt. Decessio quum inclinat, Remissio quum desinit, Integritas cùm abest. Fallacissima præterea signa in febribus, arteriarum motus & urina. Cōsideranda medico sexus, ætas, locus, tempus. Asclepiades ægroto quarto die prius per omnia fatigato cibum dabat, in quo nō certum aliquid, sed tantum secundum uires eius dabat.

DE ALIMENTIS ET EXCREMENTIS.

Consideratis hominis partibus quæq; toto accidunt corpori, nunc alia circa cōtēplãda. Quoniã ut ait Hippocrates, Homo ut pleraq; animalia, cibo, potu, & spiritu alitur. Cibus ipse in uentriculū demissus, quē Pericarpion uocat

Aristot. quatuor ut ipse ait, uarietates agit, Digestionē, Maturationē, Elixationē, Assationē. hoc est πέψιν, πέπανσιν, ἕψησιν, ὄπτησιν, atq; hæc omnia si calorē nactus fuerit. Si frigiditatē his contraria peragit, ἄπεψιν, ὤμησιν, μώλυνσιν, σταθεύσιν, hoc est, indigestionē, cruditatem. Cur aūt post cibum frigus oritur, causam Aristot. in probl. dicit esse cibū ipsum, qui cū frigidiusculus sit naturalē calorē subitò sumptus uincit magis q̄ ab eo uincat̄. Hinc omīs cibus bifariā diducit̄, in nutrimentū & excrementū, hoc est τροφὴν καὶ περίττωμα. Nutrimentū quod è cibo necessariū ad alendū corpus sumit̄. Excrementū uero nutrimenti reliquiæ. Quod idē autor bifariā ait excludi. aut locis secundū naturā certis, ut uenter & uesica. Aut quod præter naturā toto fluit corpore, ut sudor, sanguis, sanies. Quod ex ore naribus auribus fluit, quod colliquamentū uocat. his senes magis abundāt, ut ait etiā Alexander in probl. quoniā minus ob frigus cōcoquūt: cruditas enim auget excrementū, sicuti cōcoctio nutrimentū. Inter excrementa pili quoq; cōnumerant̄, & ungues, & cornua. De pilis Aristot. ait, quod eorū diuersitatē colorē q; in cæteris animalibus cutis causat̄. In homine uero nihilo cutis causa coloris, quū multi albi pilos ꝓducāt nigros. causa est cutis teneritas, quod ob debilitatē uim quidē pilū mutādi nō habet, uerū colores ob solē uariat, & morbū qui λεύκη dicitur, ubi è cute exulcerata pili cōsurgunt albi. In canitie uero quę morbus est pilorū, & ob deficientē calorē simul & humorē naturalē prouenit, & à tēporibus ubi minimū est humoris, incipit. Equi quoq; inter animalia soli in eadem parte canescūt per ætatē, & fului citius q̄ nigri. est em̄ fuluitas pilorū ęgritudo quędam, debilia uero senescūt omnia citius. Proueniūt etiā cani quādoq; ex calido simul & humido. Indiciū est, quod quidā celeriter ueniūt. nullū uero sicco cito nasci cōtingit. At albū potius pilū calida faciunt: nigrū uero frigida. sicuti & plantis cōtingit. Nam calidis plus inest & spiritus & humoris. Aer uero perspicuus albedinē facit, ut in spuma & in niue fit. Indicio q; sunt partes quę sub uentre animaliū sunt, albiora existentia, quod humidiora. Calidiora igit̄ non solū alba, sed ad uescendū dulciora. Cōcoctio em̄ & maturitas dulcia faciūt: Cōcoctionē uero caliditas. Differūt pili mollitie, duritie, longitudine, breuitate, rectitudine, multitudine, colore. Deniq; pilos uarios uaria facit cutis, tenuis, crassa, dēsa, rara. Defectus pilorū caluitiū dicit̄. Caluescūt homines, ut arbores folijs nudāt̄, interdū humoris calidi penuria. Humor em̄ calidus pinguis est. Ex quo in olearū genere nō accidit folijs deseri. Argumēto in primis sunt pueri & fœminę & Eunuchi, quod defectus caloris caluitij causa sit: cū hi minime caluescāt, quoniā geniturā nō emittūt, quæ calorē humorē q; secernit. Pars etiā anterior capitis, ut debilior, tantū caluescit. Debilia enim parua intercedente causa patiunt̄. hæc ex Aristotele. Alexander aūt in problematis ait, qđ & ex siccitate caluities, & humiditate canities, nō naturali utraq;, sed accidentali & uitiosa prouenit. & ea demū causa, quod parti anteriori capitis, & nō occipitio canities cōtingat: qđ hęc pars humidior ob cerebrū sit, nō humiditate naturali qua pueri, sed corruptiua qua senes. Caluitij aūt ratio cōtraria ex siccitate prouenit: item uitiosa in eadē parte ex futura & rima capitis exhalante humiditate: & ideo serius canescūt, sed citius caluitium patiuntur, Occipitium uero quamuis siccum reperiatur, ideo non caluescit, quod ea siccitas naturalis & non ex uitio, quia pars inanis & uacua est.

DE PARTITIONE MEDICINAE, ET EORVM quæ pertinent ad sanitatem.

NVNC pauca quæ ad habitū hominis ualetudinē q; pertinēt, si prius generatim medicinę partes explicauero. Igit̄ triplex à Celso diuisio ponit̄. Prima in arte trifariā, Methodice, Empiretice, Theorice. Altera circa curā, itē trifariā, Pharmaceutice, Diætice, Chirurgice. Tertia diducta in partes duas, Hyginon id est sanatiuū, & Therapeuticon, id est curatiuū. Erasistratus & Erophilus primi se empiricos dici uoluerūt, simplicibus q; mederi tantū cœperunt, multa q; de facultatib. medicamentorū tradidere. Zenon & Andras primi exectionē tentauerūt hominis dānati à rege sibi cōcessi, donec Asclepiades ex magna parte usum medicamentorū sustulit, ad solū uictū redigens. Ex his duobus alterū altero indiget, & uictus quandoq; medicamentis, & medicamenta uictus ratione. Chirurgicā uero primus Hippocrates excoluit. Hinc diducta in plures: Philoxenus, Gorgias, Sostrati duo: Romæ quoq; Tyrrhō & Euelpectus, Mages. Ars ipsa aut est in carne aut ossib. Si circa ossa, aut

perfracta, aut luxata, quę Gręci κατάγματα & ἐξαρθρήματα. Luxata sunt quādo articulus seu membrū è proprio excidit loco in aliūm, unde uolūtarius impedit̄ motus. His itaq; cōsideratis ad hominis habitudinem ueniā. Galenus in libro περὶ τῶν ὑγιεινῶν, Optimi habitus hominē signis extrinsecus notat. Si res naturales corpore animoq; ꝑbe gesserit: tū sensu ualuerit, mediocriterq; omnia egerit, probū habitū mōstrat. Calidi humoris Flauę bilis signa. Ingressus celeritas, aspectus uegetus, color rufus, crinis niger, corporis gracilitas. Pituitosos humidosq; indicat pinguedo, obesitas, corpus delicatū ac glabrū, thorax angustus ac tenuis, alba cutis, capillus suffuluus pręsertim in iuuēta, uenę crassæ, nusquā caluitiū. Pręterea animi timor, torpor ac pigritia. Atrā bilem sequunt̄ asperū & gracile corpus ac glabrū, sine uenis, sine musculis, tū in rebus dissimulatio. De atra bili Aristoteles in problem. sic ait, Frigida est & calida, frigida uarias prębet homini molestias & timores, ut etiā quandoq; se interimat: magisq; iuueni q̄ seni, quod in hoc naturaliter sanguis frigidus existat, in illo per uim. Nā omnia naturalia salubriora sunt, & calor magis q̄ frigus. Melācholici omnes natura, ingenio, arte reliqua præcellūt: siue bona, siue mala pro bilis atræ dispositiōe. Cuius clari uiri participes fuere: Hercules in primis q ex eius humoris ui sacro morbo, ut alibi dixi, fuit obnoxius: quaꝑpter sacer eius causa dei dictus est. Præterea Bellerophon, q, ut ab Hom. ponit̄, ob mœstitiā in cāpos solus latos, inq; auia uenit. Inde suū cor edēs, hominū uestigia uitās. Deinde Empedocles, qui se in Aetnā præcipitauit. Præterea Socrates, Plato, absq; atra bili nō fuere. His medet̄ uenus & uinū. Ex his igit̄ omnib. humidi natura potiores, quo cæteris uegetiores diutiusq; uiuentes, quanquā ab initio peiorem præ se ferāt habitū, tempore procedēte quotidie magis cōualescunt. Hi natura, parū potāt, parumq; cōcoquunt: propterea toto corpore excremēta plurima, plurimamq; materiā putrē emittunt. Ex quo utilia his fuerint lauacra, unguēta, exercitatiōes. Demū huiuscemodi humorē, si recte tractet̄, adeo Philippus sophista in quodā libro cōmēdat, ut dicat, si seruari posset, immortales essemus. E sicco em̄ initiū corruptiōis. Et hęc quidē de habitu, nūc de ualetudine ꝓspera. Quę, ut ait Celsus, seruat̄ diæta, pharmaco, unctiōe, frictiōe, balneis, exercitatiōe, uectatiōe, clara lectiōe. Exercitationes sunt arma, pila, cursus, ambulatio cū ascēsu & descensu, multū sub dio & in sole si caput patiat̄. Horū finis sit sudor, & lassitudo citra fatigationē. Deniq; omnia gymnastica. Socrates, inquit Cic. famē obsonabat ambulando. Diæta, id est, uictus formularis quatuor respicere uidet̄, locum, tempus, ætatem, naturā. Semel die uesci hyeme melius, si aluus nō sit adstricta. mane tn̄ aliquid cibi, sine potione & carne sumendum. secunda mēsa stomacho imbecillo coacescit. Itaq; ei poma palmulęq; & his similia primo cibo adsumēda. Qui cōcoxerit, mane tuto surgat: si minus, poterit redormire. Aluus ante oīa ducēda: Si sit diu adstricta, deiectio medicamētis quærēda. Astrictā faciunt labor, sedile, cibus imminutus ex eo quod solitū est, post cibum quies. Anni tempestates cauendæ. Frigus corpori tum seni bellacissimū: At idem iuniorib. ꝓdest. Per frigus mēs erectior, cōcoctio melior, sed cauet̄. Nā immodicū teste Hippocrate uenas dirumpit, ructus & phthisim producit. Calor bonū colorē facit, urinā mouet. At idem cōcoctionem prohibet, somnū aufert, sudorem digerit. Hæc Celsus diuersis locis. At Plinius lib. 28. cap. 5. dicit Hippocratē scribere, qui prandio abstineāt, eorū pręcordia celerius consenescere. Sed hoc remedijs, nō epulis cecinisse. Frictio, ut ait Celsus, ex Hippocratis autoritate si uehemens est, corpus durat: si lenis, mollit: si multa, minuit: si modica, implet. Quod & Plin. in 18. libro repetit. De balneis autē Galenus ita refert. Aliqua fieri studio nostro, quædā uerò spōte naturæ. Fiunt em̄ nostro studio calida balnea, si calidis quibusdā immiscēt̄: uidelicet Nepita, Origano, Hysopo, Thymo, Tymbra, Lauro, & huius generis: ut spasmo & doloribus multis utilia. De balneis uerò spōte enatis Archigenes ait diuersa esse, nitrosa, salsa, sulphurea, Asphaltica, στυπτηριώδη, aut ferri, aut ęris naturā habētia: quædā uerò ex his cōposita. Horū aūt omniū uis est exiccās aliqua pręter hoc. Calfactoria nōnulla præter siccātia. Styptica sunt quidē omnia salsa, & quæ sapiūt æs. Sulphurea neruis & stomacho apta. Quæ uerò ferrū sapiūt, lieni & stomacho. Oportet igit̄ balnea ingredi minime turbatū & exercitatū: quoniam corpus obstringitur, ac poris uis aquæ nō admittit̄. Sunt & frigida balnea, quæ Græci ψυχρολουσίαν uocāt. De quibus Galen. scribit sanis apta esse. Roborant em̄ corpus, cutem durant ac densant. Nec tamen omnibus

prosunt. Sed qui alioqui diligenter ac sobrie uiuunt, necque cibis, necque uenere grauantur. Oportet autem paulatim assuescere æstate, paulatimque deinde per hyemem. Nec omnẽ ætatem, sed annorum XXV, Animo prҿterea uiuaci ac prompto iuuenes. Sed prius frictione, unctione, & gymnasio utendum. Deinde frigidam ineundum, totumque corpus mergendum. Nam una tãtum parte mersa, frigus inducit. Sit aqua nec tepida, nec ualde frigida: ubi exitur: à pluribus fricetur oleo corpus donec calefiat. Post hҿc cibus copiosus, potionis uerò minus sumatur. Nam in frigida lauantes melius cõcoquunt, & sitiunt minus. Laconicum hoc genus appellatur, quod eo Lacones uterentur. Vtebantur & alio modo, sicco uapore ad sudandum. Quod Martialis aptissimè his uersibus describit, Ritus si placeãt tibi Laconum, Cõtentus potes arido uapore Cruda Virgine Martiáue mergi. Appellatur enim pluribus uocabulis, Laconicum, Pyriaterium, Hypocaustum, Sudatorium, Sphҿristerium. Cice. ad Atticum, Laconicũ sibi fabricari petit. Columella in primo. Quotidianam cruditatẽ Laconicis excoquimus, & exusto sudore sitim quærimus, noctesque libidinibus & ebrietatibus, dies ludo uel somno cõsumimus. Vitruuius libro quinto docet rationem Laconicorũ faciendorum, quod rotunda sint, & in medio clypeus æneus dependeat, per cuius reductionẽ & dimissionem sudationis temperatura proficiat. Erat in eo genus alterum exercitationis, quod pitylissare Galenus πρὸς τῶν ὀνύχων uocat, id est, summis pedib. ingredi, manibus altera retrorsus, altera prorsus protensis. Sphҿristerium ex rotunditate dictum idem ferè erat. Tranquillus Vespasianum ait solitum esse ad numerũ membra in Sphҿristerio defricare. & Plinius in epistolis. Apodyteriũ superpositũ est Sphҿristerio. Galenus Pyrias huiusmodi uocat. Dion lib. 54. Pyriaterion, Seneca Sudatorium. Quid inquit cum sudatorijs, per quæ siccus uapor in corpora exustus includitur? Plinius item in epistola ad Gallum de uilla Laurẽtina hypocaustum uocat. Applicitum est, inquit, cubiculo hypocaustũ perexiguum, quod angusta fenestra suppositum calorem, ut ratio exigit, aut effundit, aut retinet. Papinius in syluis. Vbi lãguidus ignis inerrat Ædibus, & tenuem uoluũt hypocausta uaporem. Apodyterium locus ubi se spoliabant. Fricabant autẽ se strigili instrumento ad hoc apto, Sordesque eas strigmenta uocabant, quæ Athletis ad ungendum uenundabantur. Propnigeon locus balnei, ubi ignis præclusus æstuat. Adiacet, inquit Plin. unctuarium hypocaustum, adiacet Propnigeon balnei. Prҿterea Calidarium, Frigidarium, quod Apyrotum Athenæus uocat. Solium item ipsum aquæ locum, in quẽ descendebant. Circa uerò lychni fictiles per noctem lucentes, monomyxi, dimyxi, trimyxi, polymyxi, id est angulorum & luminũ unius duorum, trium, pluriũ. Paulus item sic ait. Lauacra ferè omnia sponte nata calorifica & siccantia sunt. Nitrosa & salsa capiti medentur, Thoraci, Rheumati, Stomacho humido, Hydropicis, Pituitosis. Sulphurea neruis. Asphaltica sensibus: quҿ sapiunt æs, oris uitijs, & uuluæ angustijs: quæ autem ferrum, stomacho & lieni. Huius ultimi generis est aqua ex Volaterrano quæ potatur. Gregorius ad Ro. balnea Christianis maxime clericis uoluptatis gratia omnino interdicit, necessitatis uerò concedit. Deinceps pharmaca. Quæ innumerabilia sunt: apud priscos simplicia magis in usu fuere, apud nos frequentius cõposita. Quæ illi Tetrapharmacum, Heptapharmacũ, Enneapharmachũ dicebãt. Clysteria, Balani, nostri suppositoria. Pessi, Pastilli, Emplastra, Cataplasmata, Malagmata, Cucurbitæ, Cerota, Elateria, Antidota, Acopa, Catapotia, Theriaca, Symplasmata, Smigmata, Diaplasmata, Collyria, Epithemata. Sunt πέσσοι medicamenta composita molli lana, quæ fœminis subijciuntur inter naturalia. Pastilli quos illi τροχίσκους dicunt, ubi tantum arida medicamenta aliquo humore non pingui, aut uino, aut aceto coquuntur, & rursus cocta inarescunt, atque ubi usus erit, eiusdem generis humore diluunẽ, ac aut illinuntur, aut Emplastris, aut Cerotis immiscẽtur, apti ad recentia uulnera glutinãda sanãdaque. Emplastrũ quod liquati aliquid accipit. In hoc cruda medicamenta per se teruntur. Deinde rursus his instillatur, aut acetum, aut si quis alius pinguis humor accessurus est. Malagmata uerò ab ijs duobus differunt, quod hæc maxime è floribus aut eorum surculis: at emplastra magis è quibusdam metallicis fiunt. Deinde Malagmata cõtusa abundè mollescũt: nam supra integram cutem inijciuntur. At ægre cõteruntur ea ex quibus emplastra pastillique fiunt. Diaplasmata unctiones aut fomenta, quibus totũ corpus oblinebant, quorũ maxime in balneis usus. Hҿc ex Celso.

Ce 4 De somno

DE SOMNO ET VITAE TEMPORE.

SOmnum quoq; ac uitæ tempus hominis, paucis ex ipsius Aristot. autoritate attingam. Primum in cõfesso eum omnibus inesse, quibus cor siue analogũ fuerit. Causa humor est cibi, in superiora tendẽs, deinde paulatim descẽdẽs: ante eum descensum nullatenus. Calor ẽm qui circa est subiecti nutrimenti causa frigescens euaporat. Cum autem omnimoda facta fuerit refrigeratio, subsequitur mors. Quare pueros omnis ac pituitosos ob humectãtẽ naturã plus dormire palam est: labore item fessos, quod hi maxime in liquore soluãtur, & cõcoctione impediantur, ex quo plus additur humoris. Nanis etiã par somnus, quod hi partibus maxime augescunt superioribus, plusq; nutrimenti & propterea humoris ad eas partes ferri sit necesse. Melãcholicis secus cõtingit ob frigus, ex quo nõ fit euaporatiõis multũ, neq; uenenosi ob pororum penuriã sunt. Fiunt insomnia pueris. Indicium est, cum impetu expergisci, clamitare, moueri. Sed & plerisq; præter hominẽ animalibus. Diuinatio insuper quandoq; cõtingit, uerũ sobrijs tantum. Necesse ẽm insomnia, uel causas, uel signa, seu casus esse. Ad uitę spatiũ ueniã. Hoc breuius septentrionalib. ob frigora, eademq; de causa & piscibus. Nihil ẽm magis q̃ calidum & humidũ uitam aut tuet, aut colit. Quapropter nanis etiam uita lõgior, quod supernis mẽbris crassiores uegetioresq; sint, & ideo calidiores, modo plãtarum & arborũ. hæ nanq; pro capite radices habent, quantoq; crassiores, eò plus attrahunt humoris, ac diuturniores fiunt. Hæc ex Aristot. Animalibus quæ plures pariũt fœtus, aut multũ coeunt, breuior uita: ut araneæ, piscibus, gallinis. his uerò cõtrarijs lõgior uita, ut elephanti, serpenti, cornici. autor Alexãder in problem. Arist. item in problem. signa uitæ dicit esse dentes frequentes, & lineam per mediã palmã lõge ductã. Sed locus expostulat, ut ea quę Mathematici in hominis ętate deprehẽdũt referã. *Iulius Maternus* fatales homini ualdeq; periculosos Climacterios uocat annos, quasi Gradarios, ut uox Gręca sonat: q̃ per numerũ septenariũ & nonariũ ascendunt: quodlibet ẽm horum tum eorum cõduplicatio cauenda: sed præter omnia annus sexagesimustertius, quod tunc uterq; numerus cõcurrat, cum septies nouẽ eum cõstituat. Quapropter apd' Tranquillum lætatur Augustus in quadam episto. se iam annum climacterium euasisse.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER XXV.

DE RELIQVIS ANIMALIBVS IN VNIVERSVM.

ABsoluto iam homine, atq; his quę ad eum pertinẽt enarratis, reliquorũ animalium historia ex ipso Arist. alijsq; receptis autoribus, quoad eius fieri poterit, cõtexenda. Sed prius pauca, quę necessaria uidenť, in uniuersum ꝓloquar. Primo nanq; satis cõstat eorum uitam in omnib. reperiri elementis, nõnullorum in pluribus: ut quę uocant amphibia, extra atq; intra aquã agere palam est. Verum alia alibi. Efferatiora Asia gignit. Europa fortiora. Africa uerò multiformiora. Ex quo prouerbiũ ἀεὶ φέρει λιβύη καινόν. Nonnulla item Ouipara, ut aues ferè omnes. Quædã animal gignunt, ut quęcunq; pilis uestiunť: & inter aquatilia balenæ, uituli. & quę cunq; cete magnitudine excellunt. Alia sine coitu ac ex putri materia: ut muscæ, & multa insectorum, & conchæ marinæ. Voce diuersa sanè omnia: fœmina uerò acutiore præter taurum, qui exilius mugit q̃ bucula. Causam Arist. refert, quod maribus plus insit caloris: spiritus uerò calidus crassitudine sua uocis grauitatẽ, & latas arterias efficit: exilitatem cõtra frigidus tenuitate, Qď in tibijs animaduerti licet, quę conatu uehemẽtiore grauioreq; flatu grauius resonãt. Quod aũt ex sectis omnib. uox etiã tenuis, causam testibus refert, q̃ ueluti põdera quædã sunt, ex quibus nerui libranť. Quẽadmodũ in cithara chordæ intentæ resonãt altius, submissius uerò cũ relaxanť. Sic & ex sectis partib. ex neruorũ remissiõe uox tenuať. At uocis inęqualitatẽ instrumentũ siue organũ facit, per qď uox ipsa deferť, cùm aut asperũ, aut lene, aut humore aliquo adfectũ, causa flexibilis, duræ, mollis existit uocis. Quamobrẽ uarios eorũ sonos diuersis nominib. Latini expresserũt. Equorũ hinnire, asinorũ rudere,

porcorum

porcorum grunire, taurorū mugire, pecudū balare, canū latrare, anserum strepere, serpētum sibilare, ranarū coaxare, leonū fremere, luporū ululare, auium canere. Dētes mutātur præter hominē, equo, mulo, asino: homini priores mutanť, maxillares nullū animal amittit. Sus omnino nullū. Maribus ꝗ fœminis plures in gñe hominū, suum, ouium, caprarū, in cæteris nōdum exploratū. Quibus plures, hæc uiuaciora. Item alia dētes habēt exertos, ut aper, elephas: alia serratos, ut ceruus, pātherę: alia cōtinuos, ut equus, bos. Ex una tātum parte, bos, ouis, capra. Carniuora omnia quibus acuti, ut canis, leo, pardalis. Maxillā mouent omnia inferiorem tātum, præter crocodilum. Bifida, id est, δίχηλα, bos, elephas, capra, porcus, ouis: & hęc quidem ruminãt. Digitos habēt homo, canis, palmipedes, anser, cygnus. Quædā ungues aduncos & rostrū incuruū. ut aquila & accipitres ferè oēs. Natura mares etiā inter bruta potiore decorauit honoris insigni. Draconē & gallū crista. Cornibus ceruū, iuba leonē. Deniq; maiore etiā animo, præter pantherā & ursam, quę animosiores marib. sunt. Quędā à quibusdā coli populis cōperimus. Ambraciotis Leænā quasi uindicē libertatis, qđ tyrānum eorū interfecerit. Delphicis lupum, quod sacrū aurū cōpilatum ac defossum refoderit, uel quod Latonæ pariēti adfuerit. Samijs ouem, quod item aurum è tēplo surreptū inuenerit. Argiuis serpentē, ut Cleanthes scribit. Ægyptijs crocodilū, ibim, multaq; alia. In Tenedo nutriunt prægnantē uaccam, cui fœtæ ministeria ueluti puerperæ exhibēt. Sunt & amicitiæ & inimicitiæ quędā innatæ, Oues capris cōueniūt. Colūba turturi. Palūbes perdicibus. Alexiones ceryllo. Coruus erodio. Larus graculo. Harpa miluo. At cōtra internecinū inter se bellū gerūt cornices & noctuę, Miluus & coruus, Piralles & turtures, Brēthus & pragus, Cloreus & turt, Ægyptij & aquilæ, Cygni & dracones, Apri & bubali, Tauri & leones, Aspides & ichneumones, Aegithus & asinus, quo rudēte oua & pulli Aegithi pereūt, Leones & galli, Hyęna & pardalis, Scorpius & scalabotes, Vulpes & cygnus, Tauri & cornices. Inter aquatilia Delphinus & balena, Cestreus & lupus, Murena & cōgrus. Sūt & alijs alia noxia uel salubria. Aquilę qđ uocāt symphytū letale, Ibidi fel, Hyenę semē erucę, myrrhæ, Cedri folia calamodyti, Flos uluæ melācoritho, semē alij lacertę, Adeps caprę cātharo, rosa cātharo, lachrymę ex uite grui. Reliqæ cadaueris degustati à lupo, cornici & upupæ: herba quā leōtophonū uocāt leoni, uulturi unguētū, insectis omnib. oleū illitū. Salubritatē quoq; morbis & remedia inueniūt. Palūbes lauri folijs cōmāducatis, Ictinus Rhāno. Turtures ἴρεως fructu, Corui uitice, Vpupæ adianto, qđ & Callitrichō quidā uocāt, Harpa hedera, Perdix arundinis folijs, Turdi myrti, Corydus labrusca, Aquila saxo, qđ aquilinū uocāt, ac utile partubus etiā cōtinēdis. Deuastatiōes etiā inferūt quędā animalia. Magnesij & Ephesij cōtra locustas ordine militari ad bellū exeunt. Pæonij & Illyrij cōtra colūbas. In parte Ægypti ꝓ cane certāt. Muscarū multitudo depopulata est quōdam Megarēses. Vespæ Phaselitas, mures Cosas Hetruriæ ciuitatē. Quędā regiones & loca quibusdā exēpta. In Creta Iouis bñficio, itemq; apđ Delphos, ut autor Nicandrus, nihil animaliū uenenatorū uiuit, eoq; translatū extemplo perit. In tēplum Herculis Romæ muscæ nō ingrediebanť. Mures in Paro insula, ut scribit Aristot. nō sunt. Morsus uerò nō æquè omni tpe officiunt. uespa itemq; musca quæ serpentē degustauerūt, aculeis magis penetrāt. Aspidis ranam depasti ictus immedicabilis. Canis rabiosi morsus letalis. Morsus item ieiuni hominis lōge malignus. Scythas addere pharmaco inficiēdis sagittis sanguinē hominis purgati Theophrastus testatur. Nōnulla diuinatione quadā natura donauit. Futurā famem aut pestē, canes, boues, serpētes, pręsentientes aliò se cōferunt. Mures instāte ruina subito de loco migrant. ut accidit Eliensibus teste Home. qui cùm in Ionas impiè gesserint, dies cōtinuos antea mures ab eis migrarūt, unde fatū illis portenderunt. Sed & prognostica ex animalib. tempestatis à quibusdā obseruata. Aues ēm aquatiles in terra uolantes procellā portendunt: Cōtra terrestres si ad rigua & palustria, serenitatē. Gallinaceis itemq; gruibus alas cōuerberātibus, strepentib. uerò imbrē, eisdem lauātibus uentorū flatus. Graculi more accipitrū sursum deorsum errātes, ut autor Arist. hyemem significāt. Cornix à cibo uolitās in sinistrā partem, serenitatē. Mergi & Anates cōstrepentes alis, uentos: plures aues albæ simul iunctæ, item noctua sereno canēs tempestatē: tēpestate uerò serenū prenunciat. Cōmutationes & eadē sæpe facere uidemus. Luscinia ęstate colorē cātumq; aliū retinet. Sturnus æstate dulce canit, hyeme obstrepit

obstrepit, ac sufflauus è nigro fit. Sed ut turdi, sturni, phocides, mœnides, thoes, ꝑ æstatē macrescũt, per brumã obesę uidenť. Chamæleon quē attigerit colorē reddit. Nec locorum prępterea minor mutatio. Æstatis quędã aduenæ aues ut coturnices: quędã hyemis ut grues, turdi. Medicinas etiã innumerabiles ex animalib. esse quis ignorat? Sed illud mirandũ, quod in Scythia animalia: in Thyle uero insula pisces loco ligni cõburant, ut autor Ælianus. Illud quoq; superstitiosum, quod idem cõmemorat, multa ex his incãtamenta fieri, quæ adferre in mediũ neglexi. Sed ante omnia pulchrum spectare, sua cuiq; arma à natura dari: eaq; ingruēte periculo signis quibusdã expediri. Initurus prælia leo cauda terq; quaterq; terga cõuerberat. Sues armos inhorrēt. Rhinoceros cum elephãto cõgressurus, cornu prius ad petrã exacuit. Ichneumões cum Erinaceis certaturos, oblitos prius luto ac loricatos tenuem pellē cõtra aculeos durare uideas. Insuper in plerisq; uirtutis quoddã simulacrũ. In equis, leonibus, canibus animositatē, palmæq; cõtentionē. In elephãtis memoriã & disciplinã: in uulpe, passere, draconibus argutiã. In colũbis, cornicibus pudicitiã. In ciconĳs pietatem, quæ parentes senes alunt. In formicis, apibus prouidentiam & sedulitatem. In leonibus rursus clementiam, in canibus fidelitatem.

DE EQVIS.

NVnc singula cõsiderãda. Primũq; equos, de quibus Pollux sic scribit. Ante bimatũ domari nõ oportere: Caput aqua perfundedũ, pectēdũ, ac ungula resecãda, manibusq; blãde poppismo fricandũ. Stabulũ lapide sternēdum: tum lapidosa paulatim adsuescēdũ ingredi uia, uti pedes robore cõfirmeť. Tum os facile reddi illitu aquæ tepidæ, & olei quãdoq; unctione: sic frenũ libētius sustinebit. Si minus, chamo cõpescendũ. Ab initio nõ asper agitator sit, nõ cursu fatiget, lēte utrinq; uertēdo experiať: neq; tam calcaribus q̃ uirga castiget, & in loco plano. Pedes auersus capite, ne petať calcibus, pertractet: morsuq; eum cõuersa facie ꝓhibeat. Adsessor equũ ne premat, neq; urgeat, sese coxis sustētet, sic & eum labore leuat, & sibi uim maiorē addit. Sit unius potius coloris. Iuba dēsa ac ea exultãs, forti lũbo, breui capite, erecta ceruice, auribus ꝓportiõe capitis paruis. Cassius medicus in Problematis equos balios laudat, quos Græce βαίους baios uulgo appellãt. Verg. Spadices cõmēdat, id est palmeo colore. M. Varro his alia adĳcit signa, pectus latũ, uentrē modicũ, lũbos pressos, spinã duplicē, si minus nõ extãtem: codam amplã, subcrispam, cruribus rectis, æqualibus genibus, ungulas firmas, nec sanè magnas toto corpore uenas quæ animaduerti possint. Vsum itē spectare atq; habere oportet: cũ alius alĳ sit usui: Vectorius, bellator, cursor, admissarius, quadrigarius, desultor. Vecturę optimi Cãterĳ, equi uidelicet castrati. Veredi cursu ꝑnices. Martialis. Stragula succincti uenator sume Veredi. Itē Asturcones qui ex Asturia ueniebãt, molliter ingressus glomerãdo ingrediunť, qui etiã Tollutarĳ dicunť. Seneca Asturconibus inquit & tollutarĳs mannis. Sunt enim Mãni equi nõ admodũ magni, qui tollutim, id est, more Asturconũ uestigia glomerãt. Nũc sanè id genus ex Britãnia uēnit: ex Hispania uerò leuitate, elegãtiaq; cõspicui. Appuli Roseani bellis aptissimi, ex Tuni Africę, ac Massylia Numidiaq; cursu præstãtes, quos uulgo barbaros uocãt. Ex Tyrrheni maris insulis, prępsertim Corsica & Sardinia: breues admodũ, sed animo generoso atq; audaci, ingressu irrequieto: ex Germania grauiores, attamē succussarios, qui subsultim moleste ingrediũť. His similes appellat Nonius tortores equos. Plautus uerò cruciãtes, ut cruciãte inquit canterio. Succussarios Festus. Desultorĳ uerò sine ephippĳs equi ad cursũ apti erãt, quos Gręci Celetas uocabãt. Hi quõdam à nobilissimis iuuenib. teste Trãquillo agitabãť, nunc sanè à ministris. Illud quoq; obiter notandũ, qđ neq; legimus, neq; sanè ex ueterũ monumētis aut marmorib. aspicimus, equos eorũ ephippia more nostro, neq; penitus pedũ sustētacula, quę uulgo staffas appellãt, habuisse: sed tãtũ in dorso ephippia eius generis, quib. hodie domitores equorum utunť. Festus scribit Romanos equum dexteriorē bigæ in cãpo Martio quotãnis Marti immolare solitos. Lacedæmonĳ in mõte Taygeto uētis immolãt equũ, ac in eodē loco adolēt, ut cinis eius latè diffundať. Rhodĳ itē singulis annis quadrigas Soli cõsecratas in mare iaciunt, q̃ is tali curriculo ferť mundũ circumire. Ælianus mira quædã de equis scribit. In India tam equos q̃ asinos unũ in frõte cornu gerere, illudq; si quis ueneno infecerit innocuũ esse. Apđ Psillos Indorũ equos haud hircis maiores esse, mulos

boueſq; tandē Libycos negligentiā dn̄i facile tolerare. Nā graciles ieiunoſq; labores & curſus maximos perferre. Præterea Scythā fuiſſe quendā, q optimæ gētis equā, & ex ea equū habebat, ne ſoboles periret, filium ad matris initū duxiſſe: primū recuſantem, mox adopertū pallio ſaliētē: ut primū agnouit ſe parēti cōcubuiſſe, euolauit, è crepidine ſaxi ſeſe pręcipitē dādo, ſcelus expiauit. Dareū minorē equas à partu in bellū ducere ſolitū, ut ſi cōtingeret aufugere, ab illis amore relictorū pullorū celeriter transferref. Celtas ac Macedonas & Lydos equos piſcib. paſcere. Sybaritas & Libycos ad cātū Symphoniæ equos inſtruere ac domare, quę cauſa illis cladis fuiſſe dicit̄ cū Crotoniatis cōcurrentib. Ex equæ frōte carunculā à paſtorib. radi, philtris efficaciſſimā quā Hippomanes uocat Vir. in Geor. Equorū nobilitas nō facile patit̄ ab aſinis iniri: remediū eis prius iubas tōdere, atq; turpātes crinibus, amota ſuperbia facile ſuccūbūt. autor Ælianus. Plin. uerò aliter earū libidinē iuba tōſa extingui dicit, cōcipereq; flāte Fauonio apđ urbē Vlyxiponenſem. Coſſinitus Thraciæ fluuius equos epotus efferat. Hinc Diomedis illic regnātis equi mōſtruoſi ob eam cauſam dicunt̄. Adamati equi quoq; Alexādro & Cæſari ac Auguſt. reperiūt̄, à quib. etiā tumuli honore donati. A Semiramide itē uſq; ad coitū. Equus inſuper Nicomedis regis extincto dn̄o, inedia uitā finiuit. Ælianus. huius inuētorē Neptunū tradūt, equitādi uerò Theſſalos, ſicuti frenorū Peletronios. Columella de eqs ſic ait. Maiores bimis domari nō oportet, annorū notæ cū corpore mutāt̄. Dū bimus & ſex menſiū eſt, medij dētes ſuperiores & inferiores cadūt. Cum quartū agit his q canini appellāt̄ deiectis, alios adfert: intra ſextū deinde annū molares ſupiores decidūt. Sexto anno quos primos mutauerit exæquat. Septimo oēs explent̄ æqualiter, ex eo cauatos gerit, nec poſtea quot annorū ſit manifeſto cōprehēdi pōt. Decimo anno tpa cauari incipiunt, ſupcilia nōnūq; caneſcere, & dētes ꝓminere. Morbi equorū Crithiaſis, Hyperęmoſis. Generat ſeptētrio equos ſylueſtres: ſicuti meridies aſinos. Inueniunt̄ & equi fluuiatiles, qui in fluminib. morant̄, quos Hippopotamos uocant autores, Ariſt. Ælianus, Plin.

EX XENOPHONTE DE ARTE EQVESTRI.

NE quid autē de equis pręterea t̄, Xenophōtis Gręcū libellū de arte equeſtri uiſum eſt mihi in Latinū ſermonē ad hunc locū epitomare. Pedes ante omnia probādi. Vngulæ craſſæ ſint, neq; humiles, ne atterant̄, cinepodes: neq; ualde erectæ caprarū modo, tibiæ pingues oſſibus, nō carne. Si pullus molliter genua flexerit, tpe procedente multo magis flectet: ſic em̄ melius q̄ rigida equū equitemq; infractū ac indefeſſum reddunt. Coxę anteriores ſub humeris pingues ꝓbant̄. Pectora latiora ad decorē faciunt, pariter & robur, aptaq; ferre crura minimè inter ſe ꝓxima aut cōiuncta. A pectore rurſus ceruix nō more apri prona ꝓcumbat: neq; itē galli modo recta ad ceruicē tēdat. uacuus circa curuaturā ſit, caput oſſeum, paruas habeat maxillas: oculis ante pedes reſpiciat. Nā colli ꝓtēſio laſſitudinis debilitatiſq; ſignū. Cōſiderādum deinde ſi utræq; maxillæ molles, ac duræ, aut diuerſæ. Diuerſarum em̄ maxillarū, ſicuti alia multa animalia, naſcunt̄ etiā equi: Oculis item prominentib. uigilātior apparet, q̄ incuruis, lōgiuſq; aſpicit. Nares apertæ, magiſq; depreſſæ ſpirabiliorem ferocioreq; demōſtrāt. Etem̄ cū equus alio cū equo fert̄, uel inter equitādū animat̄ & efferuet, nares magis dilatare cōſpicit̄. Vertex præterea ceruicis maior, & aures minores magis equinū præ ſe ferunt caput: latera ꝓfundiora, tumidioraq;. Lumbus quāto latior & breuior, tanto facilior. Ingreſſu equus anteriora crura attollit, & poſteriora deflectit. Vētrē mediocrē: coxas latas eſſe oportet, lateribuſq; ac pectori cōiunctas. ſi aūt hęc om̄ia gracilia fuerint, leuiorē ſanè ad curſum ueloc iorem q; faciūt. Clunes ad caudā, ſi lata linea diuidat, lōge ueſtigiū poſteriorū pedū prioribus anteponet. Teſticuli quoq; magni ꝓbant̄. Si pullus cruribus fuerit altis, hic magnus erit equus: nā quadrupedū omnium magnitudo tibialis tpe non ualde creſcit. Ad huius igitur ſymmetriā & reliquum corpus augeſcit. Pullus in primis māſuetus tractabiliſq; fiet eſuriēdo, ac ſitiendo: demū iræ oblito, cibū præbēdo, tū blādiēdo, leniterq; partes, quas equus per ſe curare nequit, attrectādo. Hūc equiſo p turbā ducat, om̄ibuſq; aſpectibus, ac ſonorib. appropinquare doceat: ut ſi quid expaueſcit, nō planè arduū, ſed placidū eſſe paulatim mōſtret. Cautiones in equo emēdo, ut ętatē quis norit. ſi frenum recipiat, ſi ſeſſorē excipiat, ſi exceptum excutiat, ſi dimiſſus aufugit, aut celeriter recipit̄, ſi uerbere ictus ſit obtēperās aut exci-

tatior

tatior. Sed & ſi bello uis utilē: foſſas tranſmittere, muros trāſilire, inſilire, deſilire, à frōte, à tergo, ab latere ꝑcurrere oportebit. Pauidi & ſuſpicātes omnino reijciendi. Illa ferocis ac boni equi potiſſima ſigna, ſi feſſus rurſus eadē facere uoluerit. Stabulū domi habere oportet, ut ſæpe cernat equū oculus dominicus: repagulaq; inter eos, ne in ſe pabulū furentur ponēda. Pauimēta ſtabuli mollia ſeu leuia generoſis officiūt ungulis. Sint igit̃ lapidibus ſtrata inter ſe ungularum magnitudine ex aſperitate cōiuncta. Ita nanq; à uitijs equorū pedes, & ſi quid illi adhæſerit, prohibentur. Poſt hæc equiſo è ſtabulo equū educat ſtrigilis gratia: ſeponatq; ſeorſū à præſepe poſt prandiū: ut libētius deinde ad cœnā redeat: locūq; eum lapidibus rotundis ſternat: ut ſeſe mouendo tanquā in uia ſaxoſa ingrederet̃, exerceat: eoq; modo chelidonas pedū huiuſmodi effuſi lapides tenuabūt. Ora uero ut ſint mollia curandū: hiſdem ferè remedijs quib. & caro curatur humana. Equiſo quotidie fimū & humida equi cubilia in unū locū efferat atq; aggerat. Equum quocūq; ſine freno ducit chamo cōpeſcat, ꝗ minime reſpirare ꝓhibet, ac mordere nō ſinit: ſupra à uertice capiſtrū adliget: quādo omia circa ora impoſita natura ipſa equus detrectat: ſic uincula minime pertrahet, ſed lēta eſſe ſinet. Quādo ad ſtrigilē uenit̃, incipere à capite & iuba oportet: ubi em̃ ſuperiora purgata nō ſunt, fruſtra inferiora purgantur. Spinam tantū manibus atterat: & pilum qua natura ducitur cōplanet: ſedi minime noceat: aqua caput abluat: quū enim oſſeum ſit, ſi ferro attingat, equū cōtriſtabit. Deinde procomiū, id eſt ſetæ quę ante frontē propendent, aqua inſpergendū uti longe ſuccreſcat: quum uidere minime prohibeat, noxiaq; ab oculis propellat. Etenim exiſtimandū deū pilos huiuſcemodi equo in hac parte, locū magnarū auriū dediſſe: quas aſinis ac mulis ob oculorum defenſionē tribuit. Præterea caudā atq; iubam lauare ſæpe oportet. Nam ſetæ in his partibus creſcentes magno ſunt uſui: cauda in noxijs abigendis: iuba ad equū aſcendendum. Sunt item ad decorē: ſignū quod equę armentales nō ſimiliter aſinos in coitu ſuſtinent, donec comā induerint: cuius rei gratia attondēt equas omis quæ ab aſinis ſint ineundę. Lauare crura ꝓhibemus: nihil em̃ iuuat: nocetq; potius ungulis quotidiana inſperſio. Sub uentre quoq; multa purgatio minuenda: quū hæc magnopere cōtriſtet equum: præterea quāto purgatior hęc pars, tāto magis ſubtus noxia cōgregat. Itaq; hęc loca manibus pro ſtrigili cōfricanda. Videndū ne in equis tractandis à fronte aut à cauda adpropinquemus, ſed ab latere: ſic & minimū nocebit, & aſcēſuro paratior fuerit. Equiſo equū frenaturus primū ad eius lęuā accedat: deinde lora dextra ſummo capiti corypheæq; immittat: os uero ſiniſtra adaperiat: quādo ſi recipiat cecriphalon circūponat: ſi minime aperiat, pollicē ſiniſtræ ori inijciendo freno dentes premat. quod ſi nō itē iuuerit, labrum circa cynodontē premat. Equum inſuper per lorum ducat, nō aũt per frenum: nam hoc diuerſitatē maxillæ facit. Frenū uero ipſum quū nimis prope maxillas fuerit, os atterit: ut ſine ſenſu quodāmodo fiat: quod rurſus nimis in ore ſummo, poteſtatē facit minime freno parendi. Equiſo inſtruat̃, quonāmodo Perſico more ſit auxilio, ut equus facile cōſcendat̃, dorſo domini pedes ſuſtinēdo, ſi forte ille ęgrotauerit aut cōſenuerit. Pręceptū optimū ad equū cum ira nuſquā adcedere: qui em̃ equū generoſum uerberibus cogũt, maiorē incutiunt terrorē: blandeq; potius edocēdus, ut quod expaueſcit minime moleſtum ſit. Equū aſcendēs lora ex freno lęuà decenter accipiat: ita lenta ut crines prope aures minime corripiat: ne ſi forte cū haſta inſiliat, os equi freno cōuellat. Ex utroq; igit̃ latere cōſcendere diſcat. Quod ſi forte crus feſſū eques habuerit, minime genu ſupra equi ſpinam imponendū: ſed tibiam in alterā laterum equi partem tranſmittat: quū uero conſederit coxis equo adhęreat, ut rectius ualētiusq; queat & haſtā manu iacere, & ex equo ferire: tibias à genu molliter dimittat: ſi aũt rigidas protēderis, periculū ſi ꝗd offenderit ne rumpantur. Deinde brachio ſiniſtro equi coſtis adhæreat: ſic enim & ſtabilior equus fuerit, & manus firmior. Si quando currendū: ſignis id tantū ꝙ ſubito præſtat. Equo ſi leui erectaq; ceruice, habenas altius immittendū: ſi demiſſiore fuerit, inferius: ꝙ em̃ ſponte curret corpus alacer inflectet: & ad baculi nutū qua parte inferri uiderit libentiſſime mouebit̃: ſeſeq; rurſus reflectēdo regrediet̃. Equitationis genus laudamus quā pedam uocant. in utranq; enim maxillā uerti aſſueſcet. In cōuerſionibus equus tuto recipiatur: nō ſubito, ſed paulatim è medio curſu frenū contrahendū. Vtile quandoq; fuerit quieſcētē ſtatim impellere: & ex equis equos petere: & ex celeritate rurſus in ꝓximo cōquie

ſcere

ſcere, & ex quiete iterũ irruere. Siquis autem ſaltu eum cupit inſtruere, loro tenẽs equũ foſſam præcedat oportet, deinde trahat, ad ſaltũq; inuitet: ſi reſpuit, uerberibus cogere: reliquo tẽpore uim nõ expectabit, ſed tantũ retro aliquẽ uideat ſat erit: ſic adſuetus, calcaribus poſtea ab equite impulſus magnas trãſmittet foſſas. Hoc idẽ agere in accliui de cliuiq; loco adſueſcẽdus: & adſilientẽ quidem in accliui, iubam prendendo pronus adiu uet: in præcipiti uero ſeſe reſupinãdo, habenasq; cõtrahendo. Equus ẽm q collecto cõdenſoq; corpore fuerit, & ſibi & equiti hæc omnia tutius peraget. Deniq; huic arti & uenatio & cãpeſtris exercitatio magnopere utiles. Cũ equo magnanimo nihil per uim agito: nimiã ferocitatẽ placidiſſimis potius ſignis mitigato: nã lõga magis itinera & quieta mitẽ reddunt, q̃ ſubita ac breuis uiolentaq; agitatio: quapropter minimũ ab aliquo alio q̃ equiſone attingat̃. Præceptũ eſt ẽm, poppiſmo, id eſt, blanda ſibilatione equos manſueſcere, lotio aũt excitari. At ſi quis ab initio in lotio quidẽ placabilia, in poppiſmo uero moleſta proferat, diſcet equus poppiſmo quidẽ excitari, lotio aũt placari: adeo in teneris adſueſcere magnũ eſt. Adhibendus inſuper iuxta clamorẽ & tubas, ne hæc horrida ei uideant̃: neu aliquid triſte, ſeu ſubito moleſtũ ꝓferre, ſed cõquieſcere ſinere, prandiaq; & cœnas offerre ſi capiat. Optimum aũt cõſilium, ualde animoſum equum nõ eſſe in bello poſſidendum. At ignauo & pigro equo ſat fuerit dicere, hæc omnia fieri cõtrarie, quæ animoſo oportere diximus. Præceptum quoq; de frenis hoc erit, ut duo nõ minus habeãtur: horum alterum lęue, rotis ualde magnis: alterum breuibus & humilibus, echinis uero acutis: ut ſi quando hoc equus accipiat, aſperitate dimittat: quando uero lęue cõmutet, ipſius læuitate lætetur: & in altero quidẽ inſtruatur, in altero gaudeat, ac q̃d in illo didicit, in hoc agat & exerceat: ſi uero huius deſpexerit leuitatẽ, rotas magnas addimus læui, ut ab ipſis hiari coactus frenum dimittat. Oportebit & aſperum frenum uarium facere, & clauis firmiter cõfixum ac cõtinuum. Cauendum inſuper ut quantacũq; frena fiant, mollia flexibiliaq; ſint. Rigidum equus totũ habet prope maxillas ſicuti obeliſcum. In flexibili autẽ quod fugit ſemper uenans, mittit à maxillis frenum. Hac igit̃ de cauſa circa medium ex aſſibus annuli ſuſpenduntur, ut in his perſequendis & lingua & dentibus occupatus, ad maxillas frenũ recipere negligat. Siquis autẽ equum cupiat uectoriũ pariter & celerem, ſaltuq; leuem, haud facile in eodem inuenit. Nam qui molliter crura inflectit, corpus attollere minime ualebit. Qui enim lumbum inflexum & breuem ac robuſtum habuerit, nõ ſecundũ caudam, ſed in ea parte quæ inter coxendices, & latera ſecundũ uẽtriculum eſt, is maxime poterit retro crura lõgius ſupra priora ueſtigia ponere: ex q̃ ſi freno cõtrahitur, poſterioribus quidẽ laborabit, corpus uero anterius attollere ualebit, ita ut uentre & genitalibus anteferat̃. Armaturã uero q̃ ex equo ſit periclitaturus huiuſcemodi habeto: primũ thoraca, & ex thorace continuum ei tegumentum q̃ ceruicem ad uultum uſq; ac nares protegat. Ex hoc item alæ duæ circa uerenda depẽdeant, ac cõſiſtant, tales, tantæq;, ut tela repellere ualeant. Caſſidem deinde induat, quæ firmiſſima erit ex pelle bubula. Siniſtra inſuper manus armanda manu appellata, nã humerũ operit tũ brachiũ ac cubitũ, & quod his cõtinuũ fuerit, præterea extenditur & incuruatur, & ubi deficit thorax ſupra alas ꝓtegit. Dextrã ob pugnam liberiorem eſſe oportet, eãq; à thoracis impedimẽto ſeparare, ꝓ quo alæ ſint in giglyſmis additæ: quæ itẽ manus plicantur & ſimiliter clauduntur, brachio tantum ſimile tibialis opponatur. Armanda & ea pars dextræ, quæ ſublata nuda eſt, ꝓpe thoraca corio uitulino aut ferro. Equus poſt hæc armãdus ꝓmetopidijs, poſternidijs, & parapleuridijs. Hæc ẽm ſimul & equiti paramerídia, id eſt, femoralia fuerint. Ex omnib. uero maxime equi uentriculũ ſimul cũ lateribus, quæ pars inter uitalia & debiliſſima uidet̃, quoad fieri cõmode poterit, una cũ ephippio ꝓtegere oportet: neceſſe tñ huiuſcemodi tegumentum, ſicuti & equi alia, conſuere, ut & eques ſecurius cõſideat, & q̃ minimum equi ſedẽ incõmodet. Equitis præterea pedes ex femoralibus eminebunt. Armantur quoq; & hi ſi embates ſeu ſocculi fiant ex corio: quali crepidæ exiſtunt: ſic enim armatura & tibijs, & pedibus pariter calciamenta fuerint. Et hæc quidem omnia ne lædi poſſit, ut aũt lædere ualeat, machæram potius q̃ enſem habeat. Pro haſta perticali quod hæc debilis ſimul & grauis fere eſt, corneas clauas magis laudamus. Nã & hæ ſcientem fallere minime poſſunt, & ignaro eſſe utiles quoquomodo, à fronte, à tergo, à latere. Adde quod robuſtiores ſunt, & ferri facilio-

res quàm hasta, iaculum insuper lõgissimum magis placet. Paltum enim genus minoris iaculi in itinere torquetur ac transmutatur. Longius autem iaculabitur si ante proijciẽs ab læua se reducat in dextram, deinde in coxendice consurgens hastam emiserit: certius tamen si semper scopum in emittendo contuebitur.

DE CANIBVS.

CANES diuersorum generum memorat Pollux. Laconicos, Arcades, Argolicos, Cyrenaicos, Libycos, Molossos, Indicos, Castorides, Eretricos, Cretenses. Laconici ex uulpibus & canibus, uocãturq́ Alopecides. Plautus. Nos Parasiti Lacones sumus. Arcades ex canibus & leonibus, appellanturq́ Leontomiges. Cyrenaici, ex lupis & canibus, nominãturq́ Crocutæ. Castorides è Castore nati, & uulpe: ex quo Homerus ἀλωπεκίδας eos uocat. Eretrici Apollinis iussu nutriti, qui & aratro terram uertere dicebantur. Molossi ex Epiro ueniunt, dicuntur prognati ex cane, quem Vulcanus, ut fabulæ uolunt, fabricauit, & animam inspirauit, donoq́ dedit Ioui, ille Europæ, ipsa Minoi, Minos Procridi, hæc Cephalo uenatori. Cretensium canum aliqui Diaponi, qui semper in certamine foris congrediunt̃, alteri parippi, qui equis cursu cõtendunt. Hæc ex Polluce: Sunt & Celtici ex Gallia Britanniaq́ ueniẽtes, odoratu, cursuq́ prẹstantes. Indici ex tigride nascuntur. Vnius ex his exemplũ tradit Aristoteles, qui præsente Alexãdro in India cum leone cõgressus, prius exspectauerit à circunstantibus totus paulatim cõcerpi, ꝙ mordicus feram dimittere. Extinctum tandẽ Alexander honorauit, eius nomini ac tumulo ciuitate dicata. Nicandrus Colophonius tñ scribit huiuscemodi canes ex Acteonis regis canibus prognatos, qui post rabiem in sanitatem redeuntes Euphrate transmisso, in India errauerũt. Sunt & Melitei ex Melite insula, admodum parui in delicijs domi educantur. Nostra uero tempestate Alani & Corsi nõ cedunt Molossis, quibusuis feris cõgredientes. Molossi em̃ ex Illyrico frequentes in Italiam ueniunt custodiẽdo pecori uillisq́ aptissimi: sub catenis interdiu ob periculũ retinẽtur. Hoc animal Ægyptij sub numine Mercurij uenerant̃, quem uocant Anubin, qđ in exortu caniculæ fiat inundatio Nili, uel quod Isidi Osyrim quærenti Canes præsto fuerint. Scribit Hermippus, qui & Aristoclẽ adducit authorẽ, esse gentem in parte Æthiopiæ, cui canis imperaret, eiusq́ cum latratu tum certis alijs signis iussa deprehendi. In tẽplo Vulcani rotundo, canes Romæ ueluti æditui habitabant, sacrilegis tãtum adlatrantes, cæteris blandi. Eodem fermè modo & in Apulia & in Mineruæ templo uidebant̃. Fidelitatis quoque eorum plura monumenta. Pyrrho Regi canis ab eo educatus adsuit quondã in somnis in quodam terrore clamanti: demum eo mortuo in eandem pyrã sese spõte iecit. Icarij canis fidem ob indicatum filiæ parentis cadauer, cœlo posteritas extulit. Dareus ultimus ab Alexandro uulneratus, ab omnibus relictus, cani tãtũ ab eo educato curæ fuit. Canẽ Athenienses publice alendũ mandauerũt, quod in Æsculapij templo custos sacra cõpilantẹm indicauerit. At canẽ Vlysseum post annos XX. dominum cognouisse fabulose ab Homero positũ. In Ægypto docilitas non minor eis ꝙ equis Sybaritarum. Sub Ptolemæo quidem ludere, saltare ac molliter ad symphoniæ cantũ moueri, edocti fuerant: uicẽ seruorũ pauperibus domi præstabant. Ex Æliano. Canem Latini lupercalibus immolabãt mense Februario: Lacedæmonij uero Marti, eumq́ tẽplis omnibus, ut animal impurum, & qui in propatulo coeat arcebant. Ea demũ causa quod in insulã Delum nõ ingrediebantur, nec eius sacerdoti uel eum nominare fas erat. Plutarchus in Problematis. Pœnã quoq́ apud Romanos singulis annis dabant, ob memoriã male defensi ab eis in tumultu Gallorum Capitolij. Heliogabalus teste Lãpridio canes ingentes rhedis trahendis iunxit. Reliqua ad eorũ pertinent naturam. Plures edunt fœtus, cæcos oẽs usq́ in diẽ XIIII. optimus in fœtu qui nouissimus cernere incipit, primus tantũ patrẽ refert. Geniture initium mari quartus annus, fœminẹ tertius, usq́ in nonũ: ætas dentibus deprehenditur. Iuuenibus albi & acuti, senibus nigri & obtusi, æuum lõgissimum annis XIIII. Ex Æliano. Signa uero probi Pollux uel illa prẹcipua cõmemorat. Torosi, magni, uenosa fronte ac lata, oculis nigris flãmeisq́, auribus tenuibus ac prælõgis. Collo item prẹlongo, pectore carnoso. Spatulæ ab humeris paulo recedẽtes, cruribus altis, altioribus tamẽ posterioribus, lateribus extantibus, coxis teretibus inter se distãtibus, uillo tenui ac denso, colore non omnino uno, sed mixto. Vexantur tribus

morbis

morbis, angina, rabie, & podagra: ab hac ultima facile curantur, à reliquis nõ. Item eorũ caluariam integrã esse constat. Cursorẽ præterea uillosiorem esse oportere, indagatorẽ uero dentibus hebetioribus atq; nigrantibus. Signa quoq; longe odorantis, si abstinent canina carne uel assata uel farcta condimentis. Aelianus.

DE CERVIS.

CERVIS fœminis cornua nasci, cùm nõnulli dicunt, tũ Euripides testat̃ in Iphigenia. Ceruã cornigeram manibus Achæorũ tradam quã pro tua mactabũt filia. Idẽ in Terundis Ceruã ab Hercule expugnatã cum cornibus fuisse dicit. Seseli herba in morbo, & apud Cretam dictamo, ut tradit Aristoteles, sese curãt. Cornua in locis inaccessis ꝓijciunt, ne imbelles inueniant̃. Vnde ꝓuerbiũ οὗ ἔλαφοι τὰ κέρατα ἀποβάλλουσι. Quò abijciũt cornua cerui: author Aelianus. Aristoteles ait Ceruũ in capite uermes habere, præterea felle carere, quamuis eius intestinũ sit amarissimũ. Plinius item de his hæc scribit: Mulcentur fistula pastorali, iacent prope uiam, in terrore ad hominem confugiunt, mirabundum alioqui animal ac timidũ. In bimatu cornua incipiunt, partus ferunt octonis mẽsibus, & uitæ eis lõgissime signum, quod quidã cum torquibus aureis ab Alexandro magno datis post lõgum tempus inuenti. Quin & eorũ carnem matutinis manducatam addere uitam compertũ est. Cornu ceruinũ suffitũ abigendis serpentibus aptum. Africa tantum ceruis caret. Est & apud Aristotelẽ Hippolaphus animal forma cerui & equi cõpositum, magnitudine ferè simili ceruo, uillo tantũ & barba hircina: scribit ipsum gigni apud Aracotas, forte hic est quẽ Aelianus Tragelaphum uocat, dicitq; cætera similem ceruo, barba tãtum & armorum uillo, hirco propiorẽ. Capream Græce Dorcadem Gaza apud Aristotelem cõuertit. Hæc & coturnix placidissima animaliũ ut ait Plinius, uenenis pinguescunt. Musimones Corsica fert, caprarũ more uillum ferentes, ex quo tomenta conficiunt: author Strabo. Damæ raro mansuescunt, cũ feræ dici nõ possint. Cõplura nanq; mediæ inter utrũq; naturæ sunt, ut in uolucribus hirundines, Apes in cãpo, in mari Delphini: author Plinius. Vulpes uafrũ animal, Echinũ cũ uideat nõ posse ꝓpter aculeos superare, resupinat, atq; ita mollẽ corporis partẽ lancinans enecat. Vesparũ quandoq; multitudine uexata sese in cauum condit, extante cauda. Circa quã ut illas certatim occupatas, uilloq; denso implicitas animaduertit, egredit̃, atq; ad murum siue arborẽ perfricando obterit extinctasq; deinde depascit̃. Eodẽ ferè cõmento & pisciculis insidiat̃ ripã oberrans, caudaq; in aquã demersa: illi nouitate accurrunt, uillisq; obuoluti & quasi defossi extrahunt̃. Otides quoq; in fluminibus pariter decipit, sese uni ex eis fessæ adsimilans, illæ superuolãt, uulpes cõuersa statim inuolat. Dicit̃ & in Thracia flumina hyeme glaciata trãsmittere, aure prius ad ripã humi adposita securitatẽ itineris explorare, si quietem nullis crepitantibus undis deprehendit, libera traijcere. Hæc ex Aeliano. Leonũ Aristoteles duo genera ponit, alterum breuis, crispo pilo atq; ignauius, alterũ lõgius atq; generosius. In uniuersum infirmis est lateribus, reliquo corpore robusto, ceruice præsertim ualidissima, qđ osse uno rigida constet, nec uertebris ullis iungatur. Illud obseruatũ ex Homeri carmine qđ ignẽ formidat. Itẽ rotarũ orbes, currus inanes, & gallinaceorum cristas ac cantus. Solũ hoc animalium apertis oculis nasci, author est Democritus apud Aelianũ: minimũq; somno deditũ tradunt signum, quod dormienti cauda iugiter mouetur. Stabula pastorũ armentaq; inuadit fame cõpulsus, ut Homero placet. Carne camelorũ libenter uescitur, ut author Herodotus, qui quondam in camelos regis Xerxis frumẽtum ferentes impetum fecisse leonem cõmemorat reliquo cõmeatu hominibusq; seruatis. Saturitatẽ dierum inedia uel simia deuorata uomitionibus purgat. Ingredit̃ obliquo itinere, ne cubile deprehendi aut fœtus inuadi possint, ossa solida minimeq; uacua habet. Solus quocũq; tẽpore terga nullo terrore uertit, quiete ac sensim sese recipit. Cũ leæna nõ pascit̃, sed separatim errat, cũ in cunctis generibus mas cum consorte libẽter uiuat. Causa, qđ uterq; uiribus fidens nequaquã altero indiget: hæc ex Plinio. Reliqua ad eius pertinent clementiam. Nam ut est inedia terribilis, sic reliquo tẽpore mitis, pueritiæ, ac magistro eũ regenti præsertim. Varia eius placabilitatis traduntur exempla. Illud in primis notissimũ quod ab Aeliano Gellioq; tradit̃ de Androcle seruo, qui Roma aufugit in Libyæ deserta, ac in antrũ leonis incidit, ubi leoni reuertenti cum præda ac pedẽ claudum

porrigenti Androcles auxiliũ tulit. Demũ captus ipse fugitiuus ac Romæ in Theatrum eidẽ leoni forte capto obiectus, ab eodem cognitus & seruatus est. Scribit item Plinius de Mentore Syracusano, qui leonem sibi in syluis obuiũ, pedemq́ porrigentem surculo fixo liberauit: Idẽ fere dicit Helpio Samio cõtigisse. His exẽplis successit diuus Hieronymus q̃ huiuscemodi feram simili beneficio demeritus traditur. In regione Elymea tẽplum Adonidis est, ubi leones mansueti hospitibus blandiunt̃, ex eorũq́ manibus cibũ capiunt: author Ælianus. Plinius scribit, quod primus Romanorũ leones currui iunxit M. Antonius triumuir, imitatus matrem deûm, in cuius tutela sunt: non sine cauillo, generosos spiritus eo tẽpore sub iugum missos significari: quem deinde imitatus est Heliogabalus, teste Lampridio. Pompeius CCCXV. iubatorum leonum pugnã in circo dedit. Cæsar CCCC. Primus hominum Hanno Carthaginensis Leonem mãsuefecit. Graui sunt anima, & diebus alternis uescunt̃. Leęna primo partu quinq́ parit, ac per annos singulos uno minus, ab uno sterilescere. Informesq́ fœtus ac magnitudine mustellarum esse. Semestres uix ingredi. Hæc Plinius. Cõtraq́ Herodotus apud Macrobiũ, itẽq́ Gellius scribunt, qđ Leæna in omni uita unũ parit. Causa quod catulus leoninus ubi in utero moueri cœpit, cũ habeat ungues lõge acutissimos, uterũ lacerat, augescẽs magis ac magis imprimendo exulcerat. Lupus animal uoracissimũ in prędã incidens toto corpore turgescit, taurũ à tergo aggredit̃ cornua cauens, noctibus grassatur. Flumina tranant seriatim quolibet eorũ præcedentis caudæ mordicus apprehensæ innixo. Apollini amicus qđ Latonæ parienti astiterit, unde ab Homero Lycogenas Apollo dicit̃, ex quo in tẽplo Delphico lupi simulacrum cernebatur. Et apud Græcos annus Lycabas dicitur, qđ à Phœbi seu solis cursu pendeat. In Canopo Mareotidis piscatoribus adsistũt more domesticorum canũ, parteq́ ab his prædæ donantur. Alioqui retia, apparatumq́ omnẽ cõcerpunt. Prope Nilum herba quædam est quæ Lycoctonia ex argumento dicit̃, hanc si attigerint pereunt: quare Ægyptij hoc animal uenerantes (nã & Lycopolim ciuitatẽ habent) hãc è suis terris extirpauerunt. Hæc ex Æliano. Plinius ait luporũ uisum in Italia noxiũ esse, uocẽq́ homini quem priores contẽplentur adimere: caudæ eius uim amatoriã inesse. Eum XII. nõ amplius dies toto anno coire. In fame quoq́ uesci terra. De uisu Virgilius etiã in Buco. author. Liuius uero inquit, uiso quondã lupo in capitolio ut dirũ putatũ, urbsq́ propterea lustrata. Lupos ceruarios Gaza ait à Græcis θῶας uocari. Pollux aũt Thoam lupum uulpi similem uoce dicit, qui cæcos parit fœtus, & cum leonibus cõgredit̃. Caos alia species è genere ceruariorum. Lupos ceruarios in Põpeij arena primũ Romæ spectatos fuisse Plinius scribit. Aelianus hoc animal præditum magna humanitate dicit. In hominẽ siquidẽ incidens sese cõuertendo quodammodo dignatur. A cæteris quoq́ oppressum animalibus ultro ulciscit̃. Cum Leonibus congredit̃. Lynx & ipse inter lupos ceruarios uisu acutissimo, pelle uaria. Eius urina cõcreta lapidescit, mulierũ ornamẽtis quęsita. Hanc igit̃ expetitã quasi diuinans dicit̃ (uti tutius degat) occultare, quã Lyncuriũ uocãt, ut author Solinus. eius color precio ut ait Theophrastus, ad succinũ peruenit, spiritu attrahit & ipse appropinquantia, dolores insuper renũ placat, & regio morbo medet̃. Pli. Item scribit lupi ceruarij naturã esse, si cõtingat eum mandentẽ respicere, statim oblitum cibi aliũ quæsitũ abire. Boues inter animalia honore cæteris præfert Columella, tanquã agriculturæ socios, præsertim in Italia, cũ tauros Italos Græci uocarẽt, capitaleq́ fuerit apud antiquos eos necare: ex q̃ dãnatus à Po. Ro. q̃ concubinę ꝓcaci omasum ruri se edisse negãti bouẽ interemisset, tanquã colonum suum sustulisset. Scribit Ælianus apud mare rubrũ boues cornib. flexibilibus esse, apud Mysos sine cornibus nasci, in Phœnicia tãta magnitudine esse, ut à stantibus mulgeant̃: in Libya quæ Aegypto terminat̃, boues Opistonomos, id est, retro pascẽtes esse, qđ cornua luminibus prætenta ab fronte pastionẽ abscondant, regredientibus uero nequaquã. In India cursu cũ equis cõtẽdere publico spectaculo: in Libya boues agrestes esse, cursu itẽ haud equis inferiores. Apud Chussas Aegypti ciuitatem Venerẽ coli cum cornibus bubulis, eiq́ uaccã sacrificari, quod ei numini maxime conueniat, cum constet hoc animal maris sequi uocem stadijs uel XXIIII. distantis. Apud Crathim itemq́ Clitumnũ Vmbriæ fluuiũ, armenta ex nigris alba fieri. In Eubœa ferè omnes boues albos nasci, unde à poetis Argibœa dicta est. Tauros Aethiopũ agrestes qui Sarcophagi dicuntur, cornua

aurium

aurium modo mouere: Apud Troglodytas taurũ esse in præcipua dignatione, qđ robore præstare cæteris animalibus dicant. Huius etiã animalis nomine Ægyptios Apin colere, quẽ ex loco Vphim uocãt, ex eo genere quos Thesprotæ Latinos dicũt, iactãtes illos è semine Geryonei armẽti ortos. Hũc uphim herba tantũ modica pasci. Hæc omnia Ælianus. Plutarchus in Problematis scribit boui q cornu peteret, fœnũ apponi solitũ, ne occursantib. noceret: ex q̃ prouerbiũ ad ꝓteruos & nocentes, fœnũ in cornu gerit: q̃ M. Crassus notatus fuit. Columella teste, boũ differẽtiã regio facit. Cãpania albos & exiles gignit. Vmbria uastos & albos. Hetruria & Latiũ cõpactos & ad opera fortes. Apẽninus uegetos ac labori aptissimos. Tũ illa signa ꝓbata, magna cornua, frõs lata & crispa, hirtæ aures, oculi magni ac nigrãtes, ex quo Hom. βοῶπιν Mineruã appellat. Nares resimę ac patulæ. Ceruix lata & torosa, ampla palearia, capax uterus, latera porrecta lumbi. Dorsum rectũ & planũ, ungulæ magnæ, cauda lõgissima, color rufus uel fuscus. Vaccæ quæ an. X. excesserũt fœtibus inutiles, rursus minores bimis iniri nõ oportet. Hæc Columella. Pli. teste taurorũ spectaculũ primus Cæsar Dictator dedit, quod adhuc Romæ durat. Illud quoq; nõ præteribo qđ scribit Ælianus, Taurũ qui cornu petat, dextro testiculo adligato cohiberi: bouem quoq; triturantẽ à frumẽto abstinere, si os ei spicis prius ꝑfricetur. In prodigijs antiquorũ sæpe locutus bos dicitur, q̃ nunciato Senatus sub dio haberi solitus. Morbi boũ, podagra & struma. Vrsa fœtus informes lãbẽdo paulatim figurat: parit post mẽsem tertiũ, quo tempore ad antrũ quod sibi delegit resupinata serpẽdo accedit, ne insidijs pateat locus uestigiorũ: Ibiq; fœta dies XIIII. ut scribit Aristot. immobilis manet. Sine cibo uero di. XL. tãtũ dextri pedis linctu sese sustẽtat. Hoc remedio utit̃ in morbo intestinorũ. Demũ in escã incidẽs exaturat̃, saturitatiq; uomitione occurrit formicis cõmãducatis. Exagitata à uenatoribus fœtus paruos partim dorso, partim ore rapiẽs fugit in proximam arborẽ. In taurum incidens famelica, palearia inuadit, pre mẽdoq; lãcinat, donec cõficiat. In hoc genere fœmina sæuior atq; fortior mare. Ex Aeliano. Aristoteles ursũ uocat animal omniuorũ & q magna animalia inuadit. Ac erectis duobus aliquãdo pedib. ingreditur. Carnes omnis uel putres depascitur. Præterea ursorũ genus albũ esse in Mysia ita ueneno infectũ, ut canes uenãtes solo afflatu perimat. Apud Roxolanos ac Lituanos ingẽtes hodie uenantur ursos, qui regibus illis sunt etiã in delicijs mãsuefacti. Camelorũ duo genera Aristoteles & itẽ Pli. ex eius authoritate ponunt: Bactrios & Arabicos, illi bina in dorso tubera, hi singula habẽt. Sunt & omnibus singula in pectore qualia in dorso, quibus incumbãt quotiẽs in genua inclinant̃. Papillas IIII. modo uaccæ retinent, caudã asino similẽ, genitale retro, & genua singula in singulis cruribus, clunes ꝓportione paruas animal bisulcũ, & superiore parte dentatũ uti bos. Bellũ aduersus equos naturale gerit, sitim quatriduo tolerat. Bibit obturbata prius pedibus aqua. Ælianus de hoc genere sic scribit. Camelos ad an. L. peruenire cõpertũ, baculoq; seniles gressus regere. Mares alterũ tãtũ uiuere quos Bactriani castrant, sic eñ feritate posita ac robore augescẽte bello sunt utiliores. Vnũ quadrupedũ omnino coitus uerecũdia latebras quæritat, & crura posteriora cõuersa gerit. Strabo li. XVI. scribit in regiõe Arabiæ thurifera Camelopardalim nasci, q̃ nihil pardali, inulo potius pilo coloreq; uario similis bouis magnitudine, posterioribus crurib. humilior, erecta altaq; ceruice sublimiore q̃ cameli, morib. & natura pecori q̃ ferę ꝓpior. Pli. uero eũ describit collo similẽ equo, pedib. & cruribus boui, camelo capite, albis maculis rutilũ colorẽ distinguẽtibus. Cæsaris Dictatoris ludis Circẽsibus primũ uisum, aspectu magisquã feritate cõspicuũ. Hoc animal paucis ante annis in Hetruria uidimus, qđ à rege Tunis ex Africa Laurẽtio Medici dono missum fuerat. Ouis quadrupes mitissima, in admissura si fœminas cupiũt, austrũ obseruãt: si mares, aquilonẽ. In Arabia tradit Herodotus oues esse cauda triũ cubitorũ quã per humũ trahũt. In põto ἄχολα ferunt̃: in Naxo δίχολα Æschylides in libris de agricultura scribit minutissimas esse oues in Chio pabuli inopia. Caseũ tñ ex eis laudatissimũ. Agni à partu statim matrẽ pastorẽq; agnoscunt, circaq; illũ petulca lasciuia subsiliũt. Hæc Ælianus. M. Varro signa ꝓbę ouis tradit. Corpore amplo, molli ac denso uillo pręsertim circa collũ, uẽtre piloso, eo si careãt prisci Apicas uocabãt. Præterea crurib. humilibus, caudis in Italia ꝓlixis, in Syria breuib. Pli. dicit pecori infirmũ esse caput, eaq; de causa auersum à sole pasci cogendũ, uitaq; huic an. X. Naturale insuper

eſſe arieti agnas faſtidire,ſenectã ouiũ cõſectari:prẹterea dextro teſte præligato eos fœminas generare,læuo aũt mares. Aſinos probos Arcadia & in Italia Reate mittunt, ex qua urbe aſinũ ueniſſe milibus HS. LX.author eſt M.Varro. In Betica totaq́ Libya terrã hoc animali ꝓſcindunt,ut autor eſt Columella.Ruri utiliſſimus,diu domini negligẽtiã tolerat.Lacte Aſinæ,ut tradit Trãquillus,Popea Neronis cõiunx cutis nitorem prouocabat. Ælianus hæc ſcribit,aſinos agreſtes quos Grẹci onagros uocãt in Mauritania curſu pernices eſſe, citoq́ deſiſtẽtes & anhelos à uenatoribus capi. In India itẽ agreſtes reperiri equi magnitudine,albos reliquo corpore, capite penè rubenti, oculis ceruleis, uno in frõte cornu,magnitudine unius cũ dimidio cubiti,ab radice albo,in cuſpide purpureo,media nigro diſcriminata.Pocula ex hoc Ægyptios cõficere auroq́ munire,utilia ſanè ex his potãtibus ad ignẽ ſacrũ & uenena deprehẽdenda. Soloſq́ in genere ſolidipedũ hos eſſe q talos habent,felleq́ carẽt.Præterea frigoris impatientẽ eſſe:nec in Põto aut ſeptẽtrione ea de cauſa generari:hæc Ælianus. Noſtra memoria rex Saracenorũ q apud Tunim in Africa imperitat,Ferdinãdo regi Neapolitano aſinũ ingẽtem, forma cõſpicua ac uaria dono miſit.Muli apud Indos ex aſino & equa agreſtibus naſcunť,pernici uelocitate,colore fuluo. Vulgatũ & de mulo Athenis,q iam emeritus operũ,gratis publice alebať. Dũ Atheniẽſes tẽplum extruerẽt, ille laborãtibus mulis alijs præcedẽs ac uacuus ueluti dux,iter greſſuſq́ monſtrabat. Quare cautũ publico edicto, ne qs hordeũ appetenti auerteret. Ælianus. Laliſiones pulli onagrorũ ſunt, cibis apti. Martialis. Cũ tener eſt onager,ſolaq́ laliſio matre Paſciť, hoc infans ſed breue nomen habet. Sus Græcũ uocabulũ ὗς uocať & χοῖρος,quo uocabulo miror à ruſticis Hetruriæ hoc genus clamãdo educi ad paſcua & reduci. Animam ſui pro ſale datã dicit Cicero,q́ hæc pecus ad eſcam tantum ſit nata.Quapropter ſolum ſaginatur, tanto quandoq́ augeſcente adipe,ut in Arcadia Plin.tradat ſoricẽ in corpore cuiuſdã præpinguis nidificaſſe. Nullum animal æque fœcundum,cũ bis in anno pariat ac uicenos. Tẽpus uteri quatuor mẽſes. Nec ullũ æque ganeas implet,ſuccidiã ueteres uocabant:ex quo farcimina, tomacla,lucanica,glandiũ,ſumen,ſinciput, Perna, Abdomen, Laridum, uulua,Spectile.Eſt enim Spectile,ut ait Feſtus,caro exos iuxta umbilicum ſuis.Clidium qđ inter iugulum eſt. Iſiciũ farciminis genus. Venter Faliſcus.Papinius.Nõ lucanica,nõ graues Faliſci.Ila pars lũbi eſt ſeu lateris.Horatius:Perna magis an magis ilis. Erat porcus Cereri ſacer, eiuſq́ initijs mactari ſolebat,& in feriẽdo quondã pacis fœdere.Inuiſus uero Veneri ob interfectũ Adonẽ.Plin.uitã eis XV.an. dicit.Morbos quoq́ anginam & ſtrumam. Solidum aprum Romanorũ primus in epulis appoſuit L.Seruilius Rullus. Aprorũ uiuaria cæterorũq́ ſylueſtriũ primus togati generis inuenit Fuluius Hirpinus, qui in Tarquinienſi feras paſcere inſtituit:nec diu poſt imitati fuere,Lucullus & Q. Hortenſius. Hæc Plin. Callũ aprugnum & porcus Troianus ſumptuaria lege prohibebantur. Erat eñ porcus Troianus per metaphoram dictus,refertus intus condimentis plurimis,ſicuti & equus Troianus militibus:author Macrobius. Ibridã ex ſue domeſtica & apro natũ dicimus. Quo nomine Cicero collegam ſuum C.Antonium notauit.

Antichoã India gignit magnitudine leonis,pelle uilloſa.ac purpurea, uultu ferè & auribus humanis,triplici dẽtium ſerie ſuperius,totidẽq́ inferius:hiſq́ acutis & aliquanto q́ canis maioribus,oculis uilloſis noctuæ ſimilibus, unguibus Leoninis,cauda bifida,utrinq́ aculeis cuſpidata: quos in certamine cõgredientibus eminus ꝓ telis iaculať,alio renaſcente. Veſciť humano cadauere, quapropter anthropophagum eũ cognominauere. Curſu alioqui pernix, pullos eius Indi ante natos aculeos uenanť.Hoc animal ſe uidiſſe teſtať Creſias in Perſide,& ex India dono regi adlatũ:hæc Ælianus. Ariſtoteles in eandem ferè ſententiã.Elephantos Ariſtoteles tradit edere modios hordei Macedonicos nouenos, ſuper his farinæ quinos, & ſi dederis,ſeptenos,ramos q̊q́ teneros mille: bibere uero metretas Macedonicas XIIII. & rurſus ueſpere octonas:uiuere annos centũ,peruenire nõnullos ad trecentos.Ex animalibus maxime exhorrent hircũ,ceraſten,porcũ, quibus ſanè machinamentis Romani elephãtos Pyrrhi regis primũ uertentes uictoria ſunt potiti. Vocant & Lucas boues qđ in Lucania tũc primũ uiſi.Ebur ex eorũ binis dentibus exertis Græci Elephantinũ appellãt,uetuſtate rubeſcit.Reliqua quẹ de his memoranť, uenatione uidelicet, partu,

docilita-

docilitate, obediētia, religione, robore ac magnitudine, scire cupiētes, ad Pli. li. VIII. & Strabonem XVI. ac Aristotelē VIII. relegamus. Simiarum genera, Cercopitheci, Cynocephali, Cæpi, Sphinges, Callitriches, Satyri, Cynoprosopi, Manticoræ, Crocutæ. Cercopitheci, maximi magnitudine sunt, ut Aelianus testat̃, cauda quinū cubitorū, unde nomen auspicant̃. Barba propensa, coma humana, alba facie, reliquo corpore nigrā tes. Versant̃ in montib. Indiæ apud Taxilā ciuitatē, & Alexandro magno quondā cum toto exercitu terrori fuere, ut autor Clitarchus, cū illorū greges in binos pedes erectos uideret. Ad arbores cōfugiunt, ac inde hoc eos modo uenant̃, ut Strabo refert li. XVI. Catinos aqua plenos in eorū conspectu ponunt, ex eaq; oculos oblinunt, ac statim pro aqua uiscū reponunt. Illi aspicientes (ut sunt imitatores ad omnia) euestigio descendūt, oculosq; & ora ipsi uisco pariter impediūt, exinde præda fiūt. Sphinges uillosæ comas, ut ait Solinus, & mammis prominentibus, dociles ad feritatis obliuionē. Callitriches toto pene aspectu à cæteris differūt, in facie barba est, lata cauda. Has capere non est arduū, sed proferre rarū, neq; enim uiuūt in altero q̃ in Aethiopico suo cœlo. Satyri facie admodū grata, & ipsi gestorum imitatores. Cynocephali forma quidem simiarū, uerum ut tradit Aelianus, maiores ualidioresq;, ac facie tū dentib. & robore canib. propiores, humani gestus æmuli, & si infanti admoueris ei ubera mulgenda præbent. Cynoprosopi (ut idē Aelianus) in desertis Indiæ Aethiopiam uersus, capite, dentibus, ac pelle canibus similes, hominib. reliqua. Circa labra more draconis pubescentes, unguib. manuū præacutis, tum cursu ueloces, petiti ad aquas cōfugiunt: propterea uenatu difficiles. Cæpus facie Satyro similis. Cætera inter canē atq; ursum. Nascit̃ in Aethiopia, autor Strabo in XVII. Mantichoa & Crocuta etiā è Simiarū genere hominū gestus & sermones imitantes, author Plin. Capra in genere bisulcorū, sensibus acutissima, spiritus tanta exuberātia, ut pręter nares ad anhelitū aures etiā in itinere fatiget. Humore nimio suffusos oculos spinæ aculeo purgat iugulādo, fatumq; præsentire uidet̃. Argumētū inediæ pertinacia. In Africa nascunt̃ agrestes, equi altitudine. In regione Caspia eadē fere magnitudine, sine cornib. colore albæ, uilloq; longo, ac mollitie lanis Milesiis certant: unde Sacerdotes & Caspiorū lautissimi uestes cōficiunt. In parte Africæ Calisthenes tradit Capras ouiū modo tonsili uillo esse, ex quo nautæ cōficere solēt rudentes. Nymphodorus uero in Sardinia caprarū pellib. incolas pro uestimentis uti, adeo interpolatis, ut hyeme uillo cōuerso, æstate auerso sint utiles. In regione Sybaritarū Italiæ accidit res memoranda. Crathis nomine pastor caprā amabat, quā uti cōcubinā lecto delicijsq; omnib. dignabatur: ab hirco deinde zelotypo sæpe obseruatus, tandē quādoq; incautus inuadit̃, cornibusq; iugulat̃: qui ab accolis postea re cognita iuxta fluuiū quē ab eius nomine Crathim uocauerūt cōtumulatus fuit, ubi & caprā humano uultu finxerūt, quā ꝓ nympha & dea eius loci postea coluerūt. Ex Aeliano. Plin. ait capras pinguedine sterilescere, & morsum earū arborib. præsertim oleæ exitialē esse, quamobrē Mineruæ inimicę dicuntur. De Hircis uero scribit itē Aelianus, sex menses hybernos super sinistrū eos iacere latus cū dormiūt. Ab æquinoctio aūt hyberno totidē menses super dextrum. Aristoteles hircos dicit obliquis esse oculis, & ad nares respicientib. Qđ Virg. probe cecinit in Bucolico, Trāsuersa tuentib. hircis: in quo nostri grāmatici pleriq; errāt. Lepores mares cōcipere cōpertum, dormiunt oculis apertis, quādo genis carēt: interdiu quiescunt, noctu uagant̃. Natalis loci præsertim amatores. Cāpestres parui, ualdeq; pernices. Mōtani magnitudine excedūt. Cursu ad cliui ueIociores omnes, q pedibus priorib. breuiores sint. Ad fugam sese aurib. in terga inclinatis excitant. Canes cursu flexuoso sæpe decipiunt. Cum circumagit̃, altera aure ab ea parte demissiore pro gubernaculo utit̃: Enixa suos fœtus locis plurimis dispertit atq; abscondit: putās eo modo à noxijs melius tueri: uocē accipitris exhorret latitans. In uulpē si forte incidit, euadere cursu cōtendit. Illa dolū celeritati opponit cū in media persecutione quiescēs post paulo leporis uestigia sectat̃ ac cubile inuadit. Dicit̃ & lepus ultro citroq; cōmeare, uti cōfusis uestigijs minime deprehendatur. Solus animaliū præter Dasipodē & hominē superfœtat. Aetas arguitur paruis quibusdā in corpore cauernis. Sūt & in Hispania in hoc genere, q̃s cuniculos uocāt, aliquāto breuiores. hæc ex Aeliano. Pli. uero de cuniculis idē refert, insuper & famē depopulatis messibus Balearibus insulis attulisse. Varro aūt scribit q in Gallia Trāsalpina

& Macedonia fiunt permagni lepores, in Hispania & Italia mediocres. Lælius putabat leporem à celeritate dictum quasi leuipedem. Varro autem è Græco & antiquo uocabulo, quod Aeoles & Bœotij Leporin appellarent.

IN SYLVIS Germanorũ Alces & Vros gigni scribit Cæsar in VI. commentario. Alces figura & pellibus similes capris, uerũ aliquantulũ maiores. Crura sine nodis & articulis habent, quare arboribus ꝓ cubilibus stantes adhærẽt. has uenãtes arbores ab radicib. securi debilitatas relinquũt, atq; ita unà cũ eis cadentes, neq; sese tollere humi ualentes capiuntur. Vri magnitudine sunt paulum infra elephantos, figura & colore tauri, magna uis eorum et magna uelocitas, neq; homini neq; feræ parcunt. In uenatione earum sese Germaniæ iuuẽtus exercet, cornuaq; in publicũ laudis gratia refert, quæ studiose cõquisita ab labris argẽto circũducunt, atq; in amplissimis epulis utuntur. Hæc Cæsar. Bisontes gignit Scythia & Germania, quæ alias paucissima gignit animalia fructuũ inopia. Hos imperitũ uulgus bubalos uocat, cũ id animal gignat Africa, uituli potius ceruice quadã similitudine. Plinius. Ex qua descriptione satis patet, quos hodie Bubalos uocamus alios esse à Bubalo Pliniano. Bonasus gignitᷣ in terra Pęonia, mõte Messapo, iuba tantũ equina, cętera tauro similis, cornibus ita inter se inflexis, ut sint pugnæ inutilia. De quo Aristot. & Plinius. Albertus addit quod pariturus locũ areæ excrementis consepit munimẽti gratia. Bonasorũ uenatio in Lituania hodie cernitᷣ. De qua in Geographia dixi. Pardus bene olere dicitur, quæ res est illi quæstuosa in aliorũ animalium prædam. Nam capreæ & huiuscemodi feræ odore inuitatę, prope adcedunt. Ille ex latebris prodit atque inuolat. Capiuntᷣ in regione Mauritaniæ in loco lapide substrato, laqueis præparatis, carneq; apposita. Ad cuius odorem per conualles subiectas delatum flatibus uentorũ festinantes, in insidias incidunt. In Caria & Libya prælongi admodũ sunt, ac animo imbelles, minimum saltu agiles, pelle adeo dura, ut ferro nõ cedat. Pardi digitis quinis prioribus pedibus insignes, posterioribus quaternis. Fœmina crebrior inuẽtu, quæ si forte degustauerit Pardaleochum capta statim dimittenda. Ea sanè herba humano uentri letalis. In hoc genere est qui cognominatᷣ Bitis, haud alijs absimilis, pręterquã quod cauda carere dicitur. Is si à muliere adspiciatur, extẽplo eam in morbum deducit. Ex Aeliano. Pantheris in candido breues maculæ, earũ colore sollicitantur quadrupedes cunctę, sed capitis toruitate terrentur, quamobrẽ occultato eo reliqua dulcedine inuitatas corripiunt. Primus Scaurus in ædilitate sua CL. misit: deinde Pompeius CCCCX. Diuus uero Augustus CCCCXX. Tigrin Hircani & Indi ferunt, animal uelocitatis horrendæ: totus enim fœtus qui semper numerosus est, ab insidiãte capitᷣ, equo quàm maxime pernici, atq; in recentẽ subinde trãsfertur: at ubi uacuum cubile reperit fœta (nam maribus cura nõ est sobolis) fertur præceps, odore uestigans. Raptor appropinquãte fremitu abijcit unũ ex catulis in olla: illa morsu corripit, & pondere etiã ocyor acta remeat: iterũ consequitᷣ & subinde, donec in nauem ingresso irrita feritas sæuit in littore. Diuus Augustus in dedicatione Marcelli theatri tigrin Romæ prius ostẽdit in cauea mansuefactã. Diuus uero Claudius simul quatuor. Plinius. Strabo aũt dicit Megasthenẽ scribere Tigres in India apud Prasios populos magnitudine duplici ꝙ leo sit esse, adeò ualẽtes ut unus è mansuefactis à quatuor hominibus ductus si mulũ posteriore pede apprehendat, ad se trahat. Pausanias dicit Tigrim tris ordines dentiũ secundum alteram genam habere. Præterea aculeos in cauda, quos ueluti sagittas iacit. Tarãdũ Scythia fert magnitudine dorsoq; tauri, pelle uersicolore: ex qua scuta Scythę cõficiunt, ferro impenetrabilia. Hyenã utriusq; participẽ naturæ, nũc marem, nunc fœminã, modo Cenei aut Tyresiæ uideas, tum utranq; uenerem sentientem. Dicitur & uim habere soporiferam, qua canes in prædam actos enecat. Hystrices aculeatis inhorrẽt pennis, sępeq; illas iaculi modo emittũt. Est in India Poephagus duplo equi magnitudinẽ excedens, cauda nigranti ac speciosa, mulieribus Indis ad capitis ornatũ expetita. Animal alioqui timidũ & obuios quosq; animi magis anxietate quàm pedum celeritate fugiens, præcisa sibi sponte cauda, ob quã se peti præsagire uidetur. ex Aeliano. Monops in Mœonia cernitur magnitudine tauri, qui fugiens igneum quiddã & acutũ excreat, in quod uenatores incidentes tabẽ incurrunt, unde facile pereunt. Ichneumon, idẽ utrunq; retinet sexum. Certamine inter

se congredientes decernunt, uictus ꝑ fœmina patitur, partuꝗ; uictoria deprehenditur. Hunc Crocodilo aduersari in Crocodilo dicemus. Præterea Latonæ & Lucinæ sacrum dicunt. Phattaga in Indis animal Crocodili terrestri simile, magnitudine catuli melitei, pelle squamosa & aspera, ita ut ferrū etiā hebetet. Ortus circa mare Erythreū appellatus ex coloris uarietate, magnitudine canis Eretriaci, figura Cynocephali, ore albicāte usq; ad genas: inde lineis aureis ad ceruicem pertinentibus, dorso plano, maculis incursantibus aureis, pedibus prioribus albis, posterioribus nigris: Mām̄is duabus Mnam implētibus, colore cæruleo. Onocentaurus anteriora humano similis corpori, posteriora asino, colore albo, cursu uelocissimus. Captus, libertatis amore mauult media perire. Aspalacū Bœotiorū terra fert. Inde trāslatū statim perire dicūt. Cernit̄ in regione Orchomeniorū frequens. In Phyrnam siquis intendat oculos ab eaq; aspiciat̄, in pallorem maciemq; incidet dies aliquot. At Charadrius cōtraria natura. Si quis ictericus illius oculis cōcurrerit, ꝓcul dubio sanabit̄. Testatur Euphorion in cōmentarijs, in Samo quondam fuisse animalia quedā uasta magnitudine, quorū ossa adhuc miraculo adseruata uisunt̄, quæ Neades uocāt, quorū sola uoce tellus abrumpatur: Vnde prouerbiū exisse fert̄. Catopleptum Africa gignit tauro similē, aspectu terribilē, superciliјs altis atq; extantibus, oculis in recessu sanguineis, aliquanto minoribus ꝗ̄ boui, in terrā semper aspiciētibus: unde & nomen trahit, iuba equina, quā ad certamen adrigit. Si quādo frendit, ore aperto aera supra caput haurit. Hæc omnia ex Aeliano.

In genere Mustelino tria sunt, primum quā Græci γαλῆν nos mustelā proprie uocamus: deinde quā illi ἰκτίδα, nos uiuerras dicimus. Et meles quem uulgo foinum appellant. Aelianus tradit magorū uanitatē adfirmare mustelā ab Hecate nutritā esse, quod hæc dea amatorijs adhibeat̄. Nam eius uiscera his sunt apta. Testiculi uero mulieri adligati partus cōtinent. Inimica præcipue serpenti, quē petit, ruta prius cōmanducata, quod sciat naturali quadā diuinatione hanc illi herbam maxime infensam. Colitur à Thebanis propter Herculē quod Alcmenam partu laborantē forte interueniens leuauerit. hæc ille. Viuerrā Strabo ex Africa importatā dicit. Martis meminit Horatius: Venator capta Marte superbus adest. Melem uero quidā Foinum dicunt, nōnulli quē uocamus Tassum existimāt: in metu sufflata cute atq; distēta ictus hominum ac canum arcet. In Felium genere mas salacissimus, fœmina fœtuum amantissima. Dicitur & hoc animal tetro maxime odore offendi, ideo excrementa sua effossa terra operire ne à prætereunte premantur. Hæc ex Aeliano, qui αἴλουρον eum appellat. Plinius causam operiendi excrementa dicit, ne odore ꝓdatur: propterea eos clàm insidiari ac obrepere muribus, uiuereq; sex sicuti canes annos. Ex his apparet eam esse, quā cattā uulgus hodie uocat. Quæ antiquitus mansuefactæ nō erant, tantum in agris uiuebant. Inde passim urbes ac domos repleuere. Fiber ponticus à Græcis Castor appellatus, ut ait Marcus Varro, extremas fluminū oras accolens, cuius pluma mollior est pilus. Aelianus amphibiū hoc animal esse dicit, noctu in terra degere, interdiu uero in fluminibus: præterea mordax & obuijs quibuscūq; uesci. Exagitatū à uenatoribus quasi causam persecutionis sciat, testibus sibi præcisis in medioq; relictis sese à periculo redimere. Quod sumitur Castoreum uocāt. Plinius aūt scribit, Sextiū medicinæ diligentissimum negare hoc animal testes sibi amputare, nec eñ posse sine uita. Adulterari autē renibus eiusdē, ꝗ sunt grandes, cum ueri testes pauci admodum reperiant̄. Idem ait: Mures Pōtici albi sunt & hyeme cōduntur. hos ego existimauerim quos uulgo Armellinos uocant. Sciurus tempestatem præuidet obturatisq; qua spiraturus est uentus cauernis, ex alia parte aperit fores. Ipsis uillosior cauda ꝓ tegumento est. Mus Araneus, quē authore Dioscoride Græci μυγαλῆν uocāt, id est, Mygalē qđ muris magnitudine sit, mustelina specie, ore oblōgo, cauda gracili, ordine dentiū quadruplici, ut tradit Acatius. Hoc genere Britānia scatet. De hoc & Pli. xxx. Herodotus uero Mygalas maiores Araneos appellat. Murē uero illū qui odoratus uulgò habet̄, Murē Muscū Hieronymus in epistolis uocat. & in alia epistola, Murem peregrinū. Pellicula, inquit, muris peregrini. Plinius eius nullā mentionē facit. ex quo uerisimile posterius inuentū: ex Aethiopia Arabiaq; hic uenit. Sūt & mures apud Sarmatas & Pontū, quos nūc Zebellinos ac Armelinos uocāt, de quibus postea dicam. Salamādra

lacerti

lacerti figura stellata, nunquã nisi magnis imbribus prouenĩens, à serenitate deficiẽs. hu
ic tantus rigor, ut ignem tactu extinguat, non alio modo quàm glacies: quamcunque cor
poris partem attingit, defluuio pili & uitiligine adficit. Orygem perpetuo sitientem A-
frica producit, uim tamen hoc animal habet ad remedia sitientium. Nam Getuli latro-
nes quod loci natura potu careant, eo durant auxilio, repertis in corpore eius saluberri-
mi liquoris uesicis. ex Plinio. Talpa forma muris, oculis capta, frumentum in area po-
pulatur, Gręcis Blacta dicitur ἀπὸ τοῦ βλάπτειν, quod est nocere, nonnulli aliud genus Bla
ctam uocant. Erinacei gręce echini poma adfixa spinis hyemi prouidentes in cauas ar-
bores ferunt, mutationem aquilonis sentientes, sese in cubile uersus austrum condunt:
ubi sensere uenantem circumuoluuntur in formam pilæ ne capi possint. In desperatio-
ne uero urinam ex se reddunt tergori suo tabificam, spinisque noxiam, propter hoc se ca-
pi gnari: hac enim cute uestes expoliuntur. Plinius. Chamæleon ab Aristotele multis
describitur, à Plinio paucioribus in hanc sententiam. Magnitudine lacerti est, uerum ex-
celsior, & latera uẽtri iunguntur ut piscibus, eminẽti rostro suillo ut in paruo simili, cau
da prælonga, in tenuitatem desinens, ungues adunci, motus tardus ut testudini, corpus
asperum ut crocodilo. Oculi in recessu cauo, hianti semper ore, solus animalium nec ci-
bo nec potu alitur, nec alio quàm aeris alimento. Reddit colorem quem attingit, pręter
rubrum candidumque, hybernis mensibus latet ut lacerta. De lacertis uero tradit Aristo-
teles, in Arabia duũ cubitorum nasci lacertas, in Nisa uero monte Indiæ Plin. XXIIII.
pedum longitudine, colore fuluo aut puniceo aut muleo. Ex Æthiopiæ insulis nuper à
regibus Lusitaniæ captis, Romam iussu Cardinalis Vlyxiponensis lacerta extincta cir-
citer octonum cubitorum longitudine aduecta est, oris uero hiatu, quo solidum infan-
tem deuoraret, ac tholo diuæ genitricis ad portam Flumentanam, miraculi gratia, suspẽ
sa nunc cernitur. Inimicum hoc genus cochleis dicitur, ac semestrem tantum habere ui-
tam. Ælianus rem miram de hoc animali tradit. Quidam uidelicet comprehensam la-
certam, ac oculis stilo acuto orbatam, in ollam fictilem nouam inclusit utrinque pertusam
paruis cauernis: mox illita cera, addita herba quadam, cuius nomen non indicauit: dein
de Gagate lapide anulo ligato ferreo nouem signis signauit, quorum quotidie unũ de-
lebat: post nonum uero, reclusa olla, lacerta inuenta est oculis restituta. Anulum nanque
illum aiebat oculis utilem esse. Stellio lacertæ genus stellatæ, chamæleontis quodam-
modo naturam habet, rore tantum uiuens. Plinius nullum animal hoc fraudulentius di
cit li. VIII. ex quo maledicta, & Stellionatus crimen & Stellatura dicuntur. Spartianus
ait, Tribunos qui Stellaturas uirtutibus tulissent capitali adfecit. Muribus hepar per bru-
mam augescit, ut ait Cicero lib. III. de diui. Ælianus uero, cum luna dicit augeri ac mi-
nui. In Ægypto segetes uastare dicuntur, tanto prouentu, ut uotis & muscipulis & lita-
tionibus resistatur. Æoles item & Troiani ob eandẽ causam Smynthio Apollini ex re-
spõso sacrificauerunt, ex quo liberati murem in honorem Smynthij habuere: & Æschy
lus poeta murem Smynthium dixit. Item Cosas Hetruriæ ciuitatẽ destruxere: libidino-
sum alioqui animal, præsertim fœmina: ut Epicrates in choro (sic enim fabula inscribit)
testatur ijs uerbis. Tandem ad me Leno impurissimus uenit comminiscens puellã Dia-
næ, ut uitulus, ut uirgo, ut pullus indomita. at illa murina erat. sed & loquacissimum per
anum, ut idem est author Comicus in drapetis. φερίνῶ σοι ἐξ αἰθρίας καταπυγοσύνω μυὸς ἀστρά-
ψω ξενοφῶντος, id est, Age nunc è sudo flagitium muris fulgurabo Xenophontis. Vita his
longissima, membris paulatim deficientibus: unde prouerbium, Secundum muris inte
ritum. Cuius sanè meminit Menander in Thaide. Ex Æliano. Multi tum Plinius autho-
res, quod ij uaticinio quodam naturali è domo aut ædificio ruituro migrẽt. Glires quos
Græci ἐλειοὺς uocant, in ipsis arboribus hyeme pinguescunt. Ex his quæ unum in fronte
cornu gerunt Rhinoceros ex argumẽto nominatus, in summa nare cornu gerit ferri du
ritia. Hoc prælium initurus exacuit prius ad petram. Elephanto congreditur, quanquã
impar magnitudine, uentrem ac proboscidem sæpe feriendo. Ex Æliano. Alterum Mo
noceros à Plinio li. VIII. ponitur, asperrima fera, reliquo corpore equo simili capite cer
uo, pedibus Elephanto, cauda Apro, mugitu graui, uno cornu nigro in media fronte cu
bitorum duûm eminente. Nascitur in Æthiopia, ac uiuus minime capitur. Ægoceros,
quem nos Capricornum appellamus inter signa cœlestia.

SERPENTES.

SErpentes diuersorum generum natura procreauit, Cerasten, Hydrum, Enydrum, Natricem, Colubrum, Draconem, Aspidem, Dipsada, Pariam, Amphisbenā, Acontiam, Prestera, Viperā, Aemorrhoida, Sipedona, Sepem, Porphyrum, Cātarides, Ceciliam. Quos ex Æliani explicabo autoritate. Cerastes in Africa geminis in frōte corniculis, ut cochlea insignis. Aspis quinûm cubitorum magnitudine iam inuentus. Color his niger, quandoq; cinereus, interdū fuluus: ab eo ictum ultra quatuor horas uiuere negāt. Dicūt Ichneumonē eius oua sectari ac inuenta perdere, ut inimicorum metus ei ac successio minuatur: perpetuum enim & internecinū bellum uidere licet. Ichneumon cùm sese imparem cognoscat, multo se primum limo obducit ac loricat: caudā deinde ad os, quod mollissimū gerit, curuatam pro clypeo obducit: deinde in hostem tendit. Illa terreū thoracem frustra morsibus appetit. Superat qui prius ora alterutrius attigerit. Plutarchus in libro de Aspidibus, ait Ægyptios in honore aspides habere ac delicijs, unaq; cum pueris educare, adeo mansuefactas, ut uocatæ ueniant: mensisq; adsistant, atq; unà edant pultem farinæ ex melle & uino adpositam. Eorum uerò reges inter diademata aspidis figuram ferunt, quod imperij firmitatē portendat. Galenus aspidum tria gñа ponit: Chelidonias, Chersęas, Ptyadas à sputo cognominatas, quas Cleopatra sibi admouit. Dipsas ex argumēto uocatur, ictum ab se siti inexplebili necans: breuis alioqui, colore albus, cauda duabus nigris lineis intersecta. Hūc quidam Presterem, nonnulli Causonium uocant. Cernitur in Libya precipue & Arabia. Parias serpēs (sic enim Apollodorus cognominat) colore fuluus, oculis uelox, ore lato, morsu haud malignus: quapropter eam mitissimo deorū Æsculapio pro ministro uetustas dicauit. Amphisbena biceps monstrū altero in cauda capite, alterutroq; semper cum libet progredi uel regredi, nunc pro cauda, nūc pro capite utitur. Acontia ex uelocitate dicta, teli modo serpēdo ruit. Hydrus, ex quo ictis grauem excitari odorem autor est Aristoteles, ut nulli prope consistere sit. Insuper eos obliuione rerum adfici ac nebulam præ oculis habere, in horrorem ac rabiem agi: postremo tertia die perire. Prester ictum extemplo sideratione quadam reddit immobilē, ac mente alienum: mox pilis defluentibus cum pruritu ac uentris solutione absumit. Viperæ fœtus enecta matre prodeunt, uti inter pisces acus & Myrena: mas etiā in coitu exanimat̃ capite in os fœminæ inserto, præq; uoluptate ab ea exciso. Aemorrhois inter uiperarū genera in petrosis recessibus cōmoratur, colore sanguineo, partim nigro. Inhorrēt capiti ueluti similia cornua, tacitè pigreq; serpit, obliquo semper itinere. Ictos sanguinis excreatione per omnia mēbra euacuatos perimit. Sipedon malū & ipse reptile, coloris similitudine Æmorrhoidis soror, uti placet Nicādro, uelocior aliquantulū. Iter simili ferè modo & hic obliquat, morsu altius penetrat, illico marcescente plaga, unde & nomen auspicat̃. Seps colorem quē attigerit, reddit. Quatuor recuruis dentibus armatus. Quem petit morsu, tabe exanimat. Porphyrus palmi est magnitudine, capite candidissimo, reliqua purpureus, morsu innocuus, quippe qui dētibus caret. Inuenit̃ in Indię locis uadosis, captum cauda suspēdunt, uiuentisq; ex ore defluentem liquorē legunt in uasculis æreis. Alterum item ex iam defuncto liquorem nigrum, similiter in altero uase excipiunt: & hic quidē in esculentis seu poculētis grano Sesami datus, tabe lenta unius, seu etiam duorum annorū paulatim enecat: ille more cicutæ statim absumit. In Cantaridum genere fœmina non reperitur. Ipse sese mas in orbem sinuans dies XVIII. fouet, mox fœtus paulatim excludit. Ea dè causa Ægyptij statuis uirorū fortium in digitis fingere hoc animal consueuerūt, quod nulla muliebri mollitia uirtus inquinata uiris cōueniat. Draco aduersus elephantum non uulgari pugna certat, os oculosq; eius petens, ac iugulum amplexus exhaurit, donec humi cōcidens elephas simul & draconem pōdere perimit. Mortuo secūdum Varronem tria extrahuntur, oculi, pellis, & dentes. Oculi lapides pretiosi sunt igneo colore: dentes ferè similes apri, præterquā quod graciliores. In hoc genere cristati mares sunt. Onesicritus ex comitibus Alexandri scribit, Indorū regē nutriuisse dracones duos, alterum octogenum, alterum uerò nonagenum cubitorū magnitudine: eosq; Alexandrum spectare inter præcipua uoluisse. Epirotæ Apollinē uenerantur, in cuius templo draconem colunt ob memoriā Pythonis, à quo se prognatos

dicunt, ex eoq; cibum appetente aut auersante auguria capiunt. Sed & eodem ferè modo Draco apud Albam in luco iuxta tēplum Iunonis Argiuæ colitur à uirginibus, quē certis adeunt diebus, suis pascentes manibus, à quo cum cætera capiant auspicia tum uirginitatis integritatem deprehendunt. Leguntur & apud Ælianum plura Draconū exempla, qui pueros puellasq; adamarint. Et Draco serpens in delicijs apud Tyberium dicitur Tranquillo fuisse. Festus dicit dracones, ἀπὸ τοῦ δέρκεσθαι, quod clarissima sint acie. Quapropter eos Thesauris custodiendis consecrauerūt. Tum Æsculapio dicauere, qđ genus uigilantissimū dicatur, quæ res febri maxime necessaria est. Serpens latet per brumam, uere procedit, senectam exuit, uisum quem longo situ amisit, fœniculo recuperat, eos abigit cornu cerui suffitum. Tum lapis quidam in Ægypto, ut placet Aristoteli Nicandroq;: Cuius talem memorant naturam, ut aqua perfusus accēdatur. post hūc Nepeta recens, & herba quam Libanotida uocant. Ex spina humani cadaueris exsiccati nasci serpentem quidam prodiderunt, quod sanè aut uanum, aut ex improbi hominis cadauere nasci par est. Prꝫterea serpētem si baculo semel feriatur, semianimem reddi: si iterum, reuiuiscere: quod etiam apud Hieronymum in epistolis legitur. Hactenus ex Æliano. Serpentum magnitudinis multa in authoribus mentio: tum illa præcipue cum in primo Punico bello ad flumen Bagradā, Regulo imperante, balistis tormētisq; serpens CXX. pedum expugnatus fuit. Faciunt his fidem appellatæ Boæ, teste Plinio in tātam magnitudinem exeuntes, ut diuo Claudio occisæ in Vaticano solidus in aluo spectatus sit infans. Aluntur primo bubuli lactis succo, unde nomē habuere. Basiliscus, ut ait Ælianus, tanta fertur acuitate ueneni, ut quamuis breuissimus (palmum enim non excedere dicitur) serpentem quamlibet magnum halitu solo extinguat. Si quis autem uel baculo eum attigerit, breui tempore intereat. Plutarchus in Vitis, sic ait: serpētes ex hominum cadaueribus medijs medullis gigni traduntur, sicut ex bobus apes, ex equis fuci, ex asinis crabrones. Itaque non sine ratione permoti maiores nostri Heroibus dracones consecrarunt. Natrix à natando dicta. de qua Lucanus: Et natrix uiolator aquæ. & Trāquillus in Caligula. Coluber, ut scribitur in epistolis Hieronymi, si quando bibiturus est, uenenum ne ipse suum exhauriat, prius ejcit. Enydrus coluber est in aquis uiuens, quā Lutricem Gaza conuertit.

DE VOLVCRIBVS.

DEINCEPS uolucres attingendæ, quæ sanè coeunt oēs, ouaq; pariunt: animal paucissimæ, ut uultur, & uespertilio: plurimis rebus inter se discretæ, pedibus, penna, rostro, mora, cantu, magnitudine. Nam aut aduncos habent pedes, ut accipitres, & carniuora ferè omnia: aut digitos, ut Psitaci, aut palmipedes, ut anseres & pleræq; aquaticæ. Deinde aut perennes sunt, ut columbꝫ, aut semestres, ut turtures, aut post fœtus eductos statim abeunt, ut Galguli, upupæ. Cantus quoq; cuiq; suus. Gallis expergificus, bubonibus gemulus, Vlulis querulus, noctuis stridulus, cicadis obstreperus, hirundinibus perargutus, Luscinijs dulcis. Cantus item statuta tēpora. hirundinibus matutinū, Cicadis meridianum, Gallis antelucanum, Noctuis uespertinū, Bubonibus nocturnum. Rostrum præterea accipitri recuruum, Luscinijs tenue, Coruis crassum, upupis oblongum, passeri præcurtum. Pennæ item candidæ ac molles anseri, cygno: nigræ coruis, merulis: uirides chloridi, luteæ Psitaco, rubentes Phœnicoptero: uariæ upupæ, cardueli, columbis. Aues renibus & uesica carent, nec mingunt quod omnis humor in plumas abijt. Auiaria primus Romanorum, teste Plinio, instituit Brundusii M. Lælius Strabo equestris ordinis, inclusis omnium generum auibus. Magnitudine quidem primum Strutio præstat, quem Ælianus magnū uocat, Plinius uero Strutionē camelum ac Africum uel Æthiopicum altitudinem equitis insidentis excedere dicit, nec etiam cursu inferiorem iuuantibus pennis, minime tamē à terra attolli. Cæterum ceruinis unguibus ita bisulcis, ut his lapides cōprehendat, quos fugiens in persequētes iaciat: cōcoquendi uel quæuis dura deuorata maxime efficax: eius oua quæ multa parit præ magnitudine uasis utilia sunt, pennꝫ uero galearum conis. Strutio paruus, ut scribit Ælianus, qđ timidus maxime sit, gregalis est, tū in proceris arboribus nidificat. Strutio Africus, partim quadrupes, pennas habet pilis q; similes, nec sublimis uolat, capite colloq; glabro, cilia pilosa, bisulcis pedibus. author Aristoteles. Ibis Ægyptiū animal alige

rum

rum lunæ ſacrum. Nam ad eius rationem ſyderis oua fingit, inteſtinumq; ipſius augeſcit. Inſuper ocioſe ingreditur. Lautitiarum amantiſſimus, cubile ſordibus forte commaculatum abluit. Nidificat in palmis quod hæc arbor nõ facile prædæ cæterorum animalium obnoxia ſit, cum cortice cultellato difficilis aſcenſu ſit. A Mercurio diligitur quod eius naturæ conuenit. Nam quod nigra & alba in hoc genere reperitur, altera mentis tantum excogitata, tacitaq; notantur: altera uero nuncius auditi prolatiq; ſermonis extrinſecus ſignificatur. Veſcitur ſcorpionibus & ſerpentibus. Captus ſeſe inedia necando liberat à ſeruitute. Ex Æliano. Herodotus autem ſic ſcribit. Species Ibidis duæ, altera gruinis cruribus, roſtro adunco, magnitudine qua Crex, quæ & aduerſus ſerpentes pugnat. Altera crinibus, uultu ueluti prima, humanis pedibus, alis, ac natibus alba, cætera nigra. Aquilarum genera ſex tradit Ariſtoteles. Pygargum ab albicante cauda. Morphnum à pinnæ macula. Hanc Homerus Percnon appellat, ueniſſeq; exitio Priami dicit. Tertium atro colore, minimum quidem, ſed omnium fortiſſimũ. Quartum Percnopterum ab alarum notis, capite albicante, maiore aliquanto corpore. Quintum Halietus, quòd circum mare uerſetur ceruice magna, lata cauda. Hæc eſt illa generoſa, quæ pulſos ſuos probat ad ſolem, cuius radios ſi minime ſuſtineant, ut degeneres abijcit. Sextum Gneſium, id eſt, legitimum, Aquilarum maximum, colore flauum. Ælianus autem ſcribit, Aquilæ pennam uel rebus alijs conſertam ſemper remanere incorruptam, tanquam huius auis etiam extinctæ reliquiæ dominentur. Pręterea magnis hæc congreditur animalibus, etiam ceruo, eius ut ait Plinius cornibus inſidẽdo: deinde puluerulentas de induſtria alas excutiendo, ut ſic ille oculis impeditus, curſuq; incitatus in præceps ruina feratur, mortuusq; præda fiat. Fulica græce φήνη, quam & Oſſifragã uocant, ingẽs auis, pullos Aquilæ ante tempus excluſos nutrit. Autor Ariſtoteles & Ambroſius in Hexameron. Cornices inter ſe fidiſſimę ſũt, mira his caſtitatis & matrimonij cura, haud palam coeuntibus: extincta cõſorte alteri uiduitas impolluta. Quare & inter hymenęos pro cõcordię pudicitiæq; felici auſpicio inuocatur. In augurijs quoq; una ex his uiſa fortunatiſſimum putant. Noctuæ maxime aduerſatur: inuicemq; oua furantur, hæc interdiu, illa noctu. Ex Aeliano. Coruos media æſtate ſitire palam eſt: imbrem uero orare ob notam fabulam, quod ab Apolline aquatum miſſus non redierit, hac mulcta damnatus eſt. Ratio tamen uult quod æſtatis initio hæc auis profluuio uentris obnoxia, ab humore tanquam huic morbo contrario ſeſe naturaliter abſtinet. Ex hoc & augurij maxima obſeruantia. Oua ipſius atrando capillo utilia. Inter cætera tauros inuadit, ex omni corpore maxime oculos appetendo. Imitator humanæ uocis præter cæteras alites. Per regiones fertiles gregatim uolat, per ſteriles uero bini tantum. Fœtus in eſcæ penuria parentes ſenes concerpunt: ex quo prouerbium, κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν, improbi corui, improbum ouum, Si quãdo ex malis parentibus liberi naſcũtur mali. Hęc omnia ex Aeliano. Coruus item qui Romæ Germanicum & Druſum Cæſares, tum populum Romanũ nominatim ſalutabat, quiq; extinctus publice elatus eſt, legitur apud Plinium. Succurrit & in hac uolucre fabulas poetarum cum ſacra hiſtoria conuenire, apud illos à Phœbo, ut ſupra dixi, apud noſtros à Noeo ex arca aquæ gratia dimiſſa, ac eius contumacia utrobiq; accuſata. Miluus rapaciſſimus auium, cadauerũq; adſectator. Eorum uenationem primus demonſtrauit Alphonſus rex Neapolitanus patrum noſtrorum memoria, commiſſa in aere magnorum accipitrum, tum falconum cum eis pugna. Aelianus ſcribit huiuſcemodi de hoc alite. Mas in hoc genere non inuenitur. Fęmina tantum auſtro, aut euro ſeſe pandens concipit, non oua, ſed pullos parit. Barchei gens in Heſperia ſuos morbo extinctos tanquam ignauos igni, in bello autem abſumptos Vulturibus tradũt. In Ægypto in ueſtibulis domorum alas Vulturum proponunt magno ornamẽto, eoq; caput Iſidis ornant. Viſæ eæ aues numero XII. in monte Palatino nomen urbi portenderunt. Ariſtoteles autem Vulturum duo genera ponit, paruũ quod albicantius, alterum maius quod multiformius. Ambroſius in Hexameron ait, quod ubi Vultures, Corui, Aquilæ, & huiuſce modi genus auium conuenerint, cædes ibi ſit putanda futura.

Ee

COLVMBI coniugibus subueniunt in partu, paritérque & ipsi (cum per illas nõ licet) oua incubant. Pariunt oua duo, mas primum, deinde fœminam, cõsortij fidem seruant, exosculatio mutua semper ante coitum. Sed & fœminę in hoc genere interdum ineunt, è quibus oua euanida creãtur. Nihil enim columbis fœcundius, quadragenis diebus concipiunt, pariunt, incubant, educant, tantum modo interuallum à bruma ad æquinoctium uernum facientes. Ad locum redire solent unde mittuntur, quod & in theatris animaduersum è sinu missa, & in obsidione Mutinensi, cũ D. Brutus in castra Consulum nunciam columbã cum epistola misit. Ex Plinio. M. Varro Columbarum duo genera ponit. Agreste, quod in turribus & culminibus uillæ habetur, ex quo appellatæ columbæ, quę ob naturalem timorẽ summa loca in tectis captãt. Alterum genus domesticum, quod domi intra limina pascitur: hoc maxime colore albo solet esse, alterũ uario. Ex his fit tertiũ genus miscellum, fructus causa in locum unũ coactum, quem Peristereona uocant. Palumbos Græci φάττας uocant, eos ad XXX. annos uiuere Arist. author, uno tantum incõmodo unguium & augmento senectæ, hyeme muti, uere uocales. Plinius quoque testis in agrum Volaterranum ex mari quotannis magnam uim palumborũ uolitare. De turture Ælianus sic ait: Turturi uti columbæ impolluta connubia, uox uero non solum ex ore, sed ex infernis notata. Vnde Demetrius poeta in Sicilia (sic enim fabula inscribit) inquit: Quando & culo loquuntur turtures. Plinius scribit huic & columbæ annos uitæ octonos esse, collaque utranque bibendo minime resupinare. Gallinas diuersi generis memorãt autores, Cortales, Meleagrides, Africanas siue Numidicas, rusticas, pumiles, melicas. Columella tria tãtũ genera ponit: Cortales, quæ in corte aluntur. Cœnis Romanis ante tertiũ Punicũ bellũ cautum, ne quid uolucrum proponeretur præter unam gallinã quę nõ esset altilis. Sunt enim altilia aues omnis generis quę sagina ac cibo educantur. Secundum genus, Rusticas nõ dissimiles uillaticis, quæ per aucupem decipiunt, & in insula appellata Gallinaria in mari Ligustico maxime abundant. Africanas tertium genus, quas plerique Numidicas esse dicũt, cum sint Meleagridi similes, nisi quod rutilam cristã capite gerunt, quæ est in Meleagride cęrulea. Tranquillus sentiẽs cum Columella separat Meleagrides à Numidicis. Varro autem cõtra sentiens easdem dicit esse. De Meleagridibus Plinius in X. libro hæc scribit. Hoc est Gallinarũ genus gilbarum, uarijs sparsum plumis, quę nouissimæ sunt peregrinarum auiũ in mensas receptę, propter ingratum uirus, uerum Meleagri tumulus nobiles eas fecit. Secundũ descriptionẽ hanc Plinij in hoc genere duæ pauloante in hortis Cardinalis S. Clementis uisebantur. Ælianus scribit Meleagridas in Lero insula esse, quas fabula uult Meleagri Oenei filij natas fuisse, luctu patris in aues cõuersas, quare & lamẽtabili carmine cãtus earum exaudiri. Gallinæ Pumiles à Græcis νάνοι, id est, paruæ dicuntur. Melicæ uero quasi Medicæ secundum Varronem quod ex Media uenerint, magnitudine ingentes. Gallinago à Gaza conuersum, quando apud Aristotelem ἀλεκτορὶς legit̃, colore attagę, rostro oblongo, cursu celeri. hominem maxime diligit, capitur inter sepes hortorum & uinearũ. Hęc uulgo gallinella appellatur. De Gallo Ælianus sic ait: Lucis nuncius est, Latonæ charus, quòd ei pariẽti adstiterit, ex quo cõsuetudo manauit in hodiernum diem ut adsit pariẽtibus mulieribus: extincta matrice oua incubat: uictus nequaquam canit, post uictoriã garrulus. Hoc genus formidolosum leoni pariter scolopendræ obseruatum est, ex quo Africã petentes, quod ea regio his maxime abundet feris, hunc alitem secum ferre cõsueuerunt. Gallorum spectaculum Athenis quotãnis institutum. Causa fuit Themistocles, qui pridie quàm cum Xerxe pugnaret, ingentem gallorum strepitum audijt, ad quod exemplum suos milites hortatus uictoriam adsecuti sunt, memoria rei deinde posteris tradita. Hæc ex Æliano. Cecinere galli nocte tota, qua magnus Matthæus uicecomes primũ suscepit filiũ, unde Galeacio nomẽ inditum, portẽto quodam magnę successionis. Ex Gallis, ut ait Plinius, tripudiũ Solistimum. Pullis membra sub matrice ex albugine fiunt, ex uitello nutriunt̃. Caput decima die generatur, plumescere desinunt post dies XX. Dicit Aristoteles quod oua lõga mares edunt, rotunda fœminas: quod Albertus refellit, Auicennam adducens authorem, seque etiam expertum fuisse adseuerãs, defectu matricis, ouis impositis, operto ore & igne lẽto subiecto pullos excludi. Perdicibus nihil salacius inter aues, oua mares deperdunt, ne forte cura incubatus

tus uenerem impediat. Ad aucupem prope accedunt quasi sese dituræ, ut à pullis auertant, mox appetentē decipiunt aliò prorepētes. Pullos deinde securæ cōuocāt. Certant inter se mares, præsertim si præsens adsit fœmina, uictus riuali cedit. Tradit Aristoteles fœminā perdicē dorso tantum maris propinquantē concipere: eandēq; parituram sese stipula multa, terraq; circumuallare contra grassantia. Septimo die pullos excludit, parit oua XV. In Paphlagonia eas esse duplici corde Theophrastus est author. Perdices sacras Ioui & Latonæ dicūt. Ex his aliæ quærunt̄ cātibus, aliæ certamini. Quę uero uocantur Circei, sibi quodammodo cōscij nulli uirtuti se esse idoneos, degustatis allijs de industria marcescunt, ut ab aucupe ne quidē cibo dignent̄. Ex Æliano. Attagen Ionius Horatio dicitur, Attagena Martiali, Attaga Aristophani in Ornithibus, qui dicit eā dulce canere. Plinius quoq; eandē auem uocalem dicit, ieiunium maxime celebrare, captā obmutescere, quondā inter raras aues: deinde cœpisse suo tēpore in Hispania Galliaq; capi: Sunt qui has starnas hodie uocatas putent manifesto errore, quū ipsarum cantus minime cōmendetur. Hæ potius aues externæ uocantur. Plin. lib. X. cap. XLIX. Aduenerunt, inquit, bellis Bebriacensibus ciuilibus in Italiā aues externæ quæ adhuc nomen retinēt, paulum infra columbas magnitudine, turdorum specie, sapore gratæ. Coturnices Aristotele Plinioq; testibus ueneni semina pascuntur, quapropter eas ueterū lautæ dānauerūt mensæ. Smulq; ob comitialem, quem solæ animalium post hominem sentiunt. aduenæ æstatis sunt. Proficiscunt̄ duce Ortygometra, quā matricem Gaza apud Aristotelem conuertit, cuius uocē cum sentiunt aucupes, intelligunt parari discessum. Otides, de quibus Ælianus, sic ait: Perdicū similes sunt, obesitate autem corporisq; pondere parum se alis attollunt: quapropter canibus se obnoxias quodāmodo cognoscētes, ad eorum latratum extemplo proripiunt sese, latitantes inter frutices. Præterea equis eas sollicitari argumentū est, si eos transeuntes uiderint prope accedere, attonitasq; cōtēplari. Plinius uero sic: Otidas Græci uocant, quas Hispani aues tardas dicūt. Seleucides aues, quarū aduētum incolas Casii montis dicit à Ioue impetrare cōtra locustas agros eorum deuastātes: nec unde ueniant, aut quò abeāt cōpertum. Lagopus pedes leporino uillo, unde nomē habet, cætera candidus, columbarū magnitudine. Pauone primum in India uiso Alexādrum ferunt admiratum, prohibuisseq; edicto, ne quis eam auem necaret. In Græciam à barbaris trāslata diu quæstui fuit, primum elegantibus tantū mercede indicatus: deinde ad eorum spectaculū admissa multitudine. Hortēsius primus Romanorū eum in cōuiuio apposuit. Cōcipit tertio uitæ anno, quo fere colorum uarietate uestitur. hæc ex Æliano. Plinius: Pauo annos XXV. uiuit, colores in trimatu incipit fundere, nō gloriosum tantū animal, sed inuidū traditur, sicut anser uerecundus. Athenęus dicit oua eos incubare XII. Aug. de Ci. carnem eius nō facile putrescere. Erithrotaones secundū quosdā Tetraones anserū specie nigrantes, rubro paulū perfusæ ueniunt è septētrione. In auiarijs saporem amittunt, moriuntur cōtumacia spiritu reuocato. ex Plinio. Phœnicopteri linguā pręcipui saporis esse docuit Apitius, nepotum omniū altissimus gurges. ut ait Plinius. Huius item linguæ apud Tranquillum in Caligula mentio, tū apud Spartianū in Heliogabalo, qui epulas Phœnicopterorū cerebellis cōditas apponebat. Marti. etiam colorem qui in eius etymo mōstratur, manifestius indicat his uerbis. Nomenq; dedit quæ rudentē pennis. Oenas οἰνάς, hoc est, uinago, ut interpretatur Gaza apud Aristotelē, magnitudine columbi. Capitur autumno. Anseres stomacho sunt calidissimo, riguis, ac herbis frigidis gaudēt, Laurum nullo pacto attingunt. Cor anserinum Plinius antiquis mensis laudatissimum dicit. Theophrastus commemorat anserum exempla, q pueros fœminasq; adamauerunt. A Romanis publice aluntur, ob beneficiū defensi Capitolij: annisq; singulis in Ferculorum pompa honorātur. Chenalopex ansere minor ex uulpis & anseris forma, audax alioquin paratusq;, cum aquilæ, tum feli resistere. Præterea fœtus tanta charitate complectitur, ut more perdicis ultro aucupi obuiam eundo, spatium pullis ad euitandum tribuat. Ex Æliano. Hæc auis ut tradit Plinius, frequēs est apud Britannos in mensarum delicijs. Est & aliud Anserū genus, qui Penelopes dicuntur, ut Aristoteles & Plinius tradunt, à quibus educata Penelope dicitur cum projceret̄ in altū, ab Icaro patre & Peribœa matre reiecta: unde nomē sumpsit. Anas quasi cōscia infirmitatis, quod neq; terrę neque aquæ suos fœtus credat: iuxta paludes & rigua pa-

rit, & statim à partu aquas petit. Ex omnibus aquilam formidat, eam quã Nettaphonũ ab eius nomine uocant. Grues æstatis aduenæ à Thracia tranant æthera triãguli figura, lapides pedibus librantes cõtra uim uentorum, ut tradit Ælianus. Quod tamen falsum Aristoteles esse dicit. Internecinũ cum Pygmeis bellum gerere ab Homero narrantur. Cum uolantes forte regrediuntur, infaustum nautis signum futuræ tempestatis indicãt. Monedulas Græci κολοιὸς uocant. Tria genera ponit Aristoteles. κορακίαν, quam graculum uocamus, magnitudine cornicis, rostro rutilo. Altera Lupus picta, parua admodũ & Parasita. Tertia Palmides est in Lydia ac Phrygia frequens. Ælianus de Graculis sic ait: Regionem Venetorum Adriam incolẽtium uastant, ac semina iacta absumunt, nisi occurrat pabulis quibusdam passim dispositis. Contra uero à Thessalis & Illyrijs ac Lemnijs ali cõtra locustas, quarum ui maxima obruuntur. Capiuntur in labris oleo plenis in agro positis, cũ sese liquoris perspicuitate inspicientes perfundi uolunt, inde madidis alis tardantur. Hæc ille. Pica Græcis κίττα, plures eodẽ die commutat uoces, nidificat in arboribus, parit IX. oua, ut author Arist. Vpupa græce ἔποψ, nidum in desertis, altisq; montibus ex hominum excremẽtis texit, ut inuadentes odore absterreat: uere colorem mutat sicuti plurimæ agrestes, obscœna pastu auis, crista uisenda plicatili, cõtrahens eã subrigensq; per capitis longitudinem. Irundo ut scribit Aristoteles, luna deficiente sese imbre perfundẽs, humi obuoluit, donec materiam cõparet qua nidum sternat. Quinq; numero parit, eosq; magna pascit æquitate, portionẽ illis distribuẽs, à primo incipiens ac deinceps ex ordine natis. Si uiderit implumes minus apte iacere, rapta à dorso recumbentis ouis lana molliter substernit: tũ herba quadã illorum oculis admota celeriter lumen restituit: paulum adultos & adhuc trementibus alis expellit. Coeunt auerse, prę ter naturã cæterarum auium. Sunt qui dicant albas irundines uisas, infausto tamen omine. Nam in conclaui Pyrrhi regis adhuc pueri nidificantes, bellum infeliciter tentatum contra Romanos portenderunt. Item in habitatione Cyri regis uisæ, infaustam eius expeditionem cõtra Scythas significarunt. autor est Aristoteles, in Samo insula quasdam nasci albas, quibus stilo excæcatis lumen rursus restituitur. Ex Æliano. Plinius ait, Cecinam Volaterranum comprehensas irundines nuncias belli amicis mittere solitum, qđ in pristinum soleant nidum redire.

AVES AQVATILES AC LITOREAE.

AVIUM autem iuxta flumina & mare uiuentium ingens turba, inter quas Alcyones notissimæ, quæ parituræ nidum modo conchæ spinis incredibili duritia subtexunt: deinde ad mare deferentes undis imponunt, atq; illò se constipantes dũ uehuntur fœtificant. Ex Aeliano. Arist. uero de Alcyone, quã & halcedonem latini uocant, sic scribit: Alcyone nõ multo amplior passere, colore cùm cæruleo, tum uiridi, tum etiã leuiter purpureo, uarie toto corpore refulgens, rostro longo & tenui, uiuit piscibus. Parit oua V. in cuius partu qui circa tropicum hyemalem esse solet, dies sereni XIIII. nauigantibus auspicatissimi. Alcyonij dies & Alcedonia sacra uocata. Apodes usu pedum carent, ab alijs Cypseli uocatæ, irundinũ species, nidificant in scopulis. eæ sunt quæ toto mari cernuntur, nec unquam tam longo cursu naues recedunt ut nõ circumuolitent eas Apodes. Cæteræ aues quandoq; desident, his tantum quies nisi in nido nulla, aut pendẽt aut iacẽt. Hæc Plinius. Cinclus auis palmipes prope mare uitam traducit. astutus ut ait Plinius, ac decipi difficilis, sed captus omniũ maxime mitescit. Aelianus debilem eum parte posteriore dicit, quamobrem struendo nidos minime aptus, incubat alieno, ex quo in ꝓuerbio apud rusticos, Cinclos pauperes uocari. Eius etiã meminit Aristophanes in Amphiarao. Suidas de eadem sic ait: Cinclus est auis, quę culum cõtinuo mouet, quapropter à quibusdam uocatur σισοπυγίς. Est enim ualde debilis & tenuis, ex quo prouerbium apud Menandrũ, πτωχοτέρα κίγκλου. Pauperior Cinclo. Pelicanus siue Pelicanis, ut ab Aristotele in VIII. appellatur, à Plinio Platæa dicitur, à Cicerone in secũdo de Natura deo. Platalea: Auis est aquatilis, fluuiatiles cõchas deuorans, quas ubi concoxerit, euomit: ut postea facile discuneatas edat. autores Aelianus, Plinius. In epistolis diui Hieronymi mirum legitur, hãc auem ubi pullos suos necatos à serpentibus uiderit, è sanguine suo ab latere incusso atq; insperso nidis, in uitam restituere. Herodij item flumina colunt & littora. cernuntur in insula Diomedea, quia socij Diomedis

medis dicuntur esse. Quare mirum eos Græcis aduenis tanquam ciuibus suis blandiri. uescuntur conchis quas per calorem discuneatas inuenerint. Ex Aeliano. Gaza autē ardeolam dicit apud Aristotelem esse hanc auem, apud quem & Leucorodius legitur, id est, alba ardeola, quæ minor quidem, rostro lato, porrectoq́. Imantopodes à Plinio ponuntur in Aegypto inter aquatiles. Cygnus siue olor uolucris mitis, tantum ab aquila infestatur, cui magnopere resistit, ut scribit Aristoteles: eius mora circa fluenta. In senecta leniter cum melodia uita soluitur, penna capiti traiecta. Ouidius: Veluti canentia dura Traiectus penna tempora cantat olor. Cantat enim, ut ait Plato, nō ex tristitia, sed potius lætitia propinquante fato, quod immortales se sentiant & ad Apollinem suum remigraturos. Nam Pythagoræ erat opinio immortalem eos habere animam. Cicero Apollini sacros eos dicit ob uaticinium finis eorum. Cygnus itaq; allegorice animæ probi uiri comparari potest, qui lætus mortem obit. Onocrotali olorum similitudine, nec distare putantur omnino, nisi faucibus ipsis inesset alterius uteri genus. huc omnia inexplebile animal congerit: mox perfecta rapina sensim inde in os, deinde inferius in aluum ruminantis modo demittit. Gallia hos septentrionali proxima Oceano mittit. Phalerides in Seleucia, quę est apud Parthos cernuntur, inter aquatiles laudatissimæ. Phalacrocoraces Balearium insularum peculiares. Lagopodes nigri, & pedes leporino uillo, unde eis nomen. Cætera candidi columbarum magnitudine. Pyrrocotes Alpium peculiares, luteo rostro, unde eis nomen. Gauiæ, quas Laros Græci uocant, λάρυς. auis littorea, colore cinereo, nidificat æstate in petris. Mergus quem αἴθυιαν appellant, apud mare in arbore nidificat ueris initio. Anthus latine Florus & Cataracta: ambo aquatiles, & fidipedes. Aristoteles ait: Antho magnitudo quanta Fringillæ est. Caradrius, id est, rupex latine, ut placet Gazæ. σχοίνικλος, id est Iunco, τρύγγας, id est Trynga magnitudine Turdi. Calidris colore cinereo uarie distinctus. φάλιρις, Phaliris. κολυμβρίς, id est urinatrix. βοσκάς, id est Bosa, similis anati, uerum aliquanto minor. Querquedulæ quoque, omnes sanè aquatiles.

AVES INDIAE ALIARVMQVE GENTIVM.

INDIA uarias producit aues, Psitacum primo, ut Solinus ait, uiridi colore, capite firmissimo, ita ut ad discenda humana uerba clauicula ferrea conuerberetur. Digitorum numero discreti: qui præstant quinos habent, reliqui ternos: cui latior lingua, docilitas maior. De his etiam Apuleius lib. II. flo. nonnulla cōmemorat. Nunc sanè ex Lusitania insulisq; uicinis Aethiopicis præstantissimos adduci uidemus, uarioq; colore discriminatos. Grypem in India quadrupedem esse aligerum tradunt, uiribus potentem, leonis modo, recuruis unguibus, dorso nigrum, priori parte purpureum, alis albicantibus, ore aquilino, igneis oculis, captu haud facilem nisi pullum: præterea nidificare in altis montibus, ac cuiuis animalium in pugna congredi præterquam leoni & elephāto. Aurum insuper fodere apud Bactrios populos Indis uicinos in desertis locis ferunt, propeq; accedētes arcere, ex eoq; nidos nectere: ad quod surripiendum sæpe uenit mille aut duum milium hominum exercitus, magno cum periculo, tum etiam quæstu, Tertio deinde aut quarto redeunt anno. Ex Aeliano. Philostratus uero in uita Apollonij lib. III. scribit hanc auem simul & Phœnicem sacram esse Soli, currumq; Solis apud eos Grypibus iungi: superare insuper elephantos & dracones. omnia deniq; animalia præter tigridem, quæ ob uelocitatem ab ea aufugit: uultu quoq; non multum ab humano differre. Phœnicem idem author libro eodē in India itē ponit, solamq;, ac annos uiuere DC. Plinius autem sic ait. Phœnix in Arabia aquilę magnitudine, auri fulgore circa colla, cætera purpureus, cæruleam roseis caudam pennis distinguentibus, cristis faciem caputq; plumeo apice honestatam: uiuere annos DCLX. tradunt: sacrum Soli in Arabia esse. Senescentem surculis thuris, casięq; nidum replere odoribus, ac super emori, ex eiusq; cinere aliam nasci. Aelianus itē. Habet, inquit, India gallinaceos crista uersicolore, alis rectis & oblongis modo pauonis, auri smaragdiq; colore. Habet & quam Camelam uocāt maiorem triplo q̄ otides, ore uenusto, cruribus oblongis, pluma cinerei coloris, alis in summo pallidis, uoce absona. Apud Caspium montē auis est magnitudine galli gallinacei, alis uersicoloribus, catuli uoce perstrepēs, quę resupinata uolat, paulum supra terram se attollens. Cinnamomus, ut Aelianus & Aristo

teles, ut Plinius, Cynamolgus, in Arabia in surculis sui nominis nidificat, ex quo accolę sagittis impactos arboribus altis nidos deijcere contendunt, atq; ex cadētibus surculis quæstum facere. autores Ælianus, Plinius. Parnopos Galatæ in oriente quum gregatim fructus deuastare uiderint, alijs exterminant auibus. Syroperdicem Antiochea Pisidea gignit minorem aliquātulum perdice, fuluo rostro, reliquo corpore nigrā, minime mansuescentem, cibisq; inutilem. Asterias auis in Ægypto docilis humanæ uocis. Porphyrio auis domestica cum alitibus quibuscūq; uiuit, maxime cum gallinaceis. si forte socio sit orbatus, ex cibi abstinentia se necat. Meropes contra naturam cæterarum retro uolātes feruntur, ut tradit Ælianus. Plinius ait, Meropes rubētibus esse cruribus, ore prælongo. Hinc morsu eas bibere & omnē cibum in aqua irrigare: deinde pede ad rostrum ueluti manu adferentes. Præterea in Comagena laudatissimas nasci.

ACCIPITRES.

ACCIPITRVM multa genera cōmemorat Aristoteles, Buteonem, Symbuteonem, Triorcham, Hypotriorcham, Percam, Fringilarium, Aesalum, Orcum, Asteriam, Rubetarium, Chalcidem. De Æsalo Plinius ait: Parua auis, oua corui frangit. Ouidius: Nescius assumptis Priamus pater Aesalon alis. Aues Memnoniæ accipitrum specie, carne tamen abstinentes, in sepulchrū Memnonis apud Ilium quotannis aduolant, quasi iusta illius umbræ reddētes. χαλκὶς, id est chalcis ab Aristotele ponitur, raro apparet, incolit montes, colore nigro, magnitudine accipitris, forma tenui & oblonga, cognominatur φάσιφ⊕, id est palumbarius, & Cymindis. meminit Homerus in Iliade: χαλκίδα κικλήσκουσι θεοί, ἄνδρες δὲ κύμινδιν, id est, Chalcida uocant dei, uiri uero Cymindin. Interdiu non apparet ob oculorum infirmitatē: congreditur cum Aquila in pugna, parit oua duo in speluncis. Falcones Seruius grammaticus commemorat nostra ætate frequentissimos, quibus Guillermus qui Rogerij regis Siciliæ auibus præfuit, librum dicauit: & post eum Albertus in libris de animalibus multa de his commemorat genera. Primum quem uocant Sacrum seu Britannicum, Aquilæ magnitudine, capreolos inuadentem. Alterum Gyrofalcum appellatum ex uolandi modo, quod prædam circumagat, priore minorem. Tertium montanum. Quartum peregrinum, quod peregre uolitans longe à nido paterno deprehendatur, nidificatq; in altissimis montibus. Quintum Gibbosum cæteris minorem. quod breuitate colli & alis eminentibus gibbo insignis uideatur: multiq; item ex colore cognominati. Mansuetos quoq; eos reddendi pręcepta ferè in hanc sententiam tradit. Caput ante lucem pellicula obnubito, ac manu sustineto usque ad horam tertiam. Deinde coxam gallinæ pro cibo præbeto: mox supra gramen ponito, ubi riuus sit seu fons quo abluatur, si id expetat, postea in sole siccetur. In loco deinde obscuro seponito usq; ad uesperam: ex illo rursus in manum sumito usq; ad somni tempus, tum iterum in angulo supra perticam, ne pedes lędantur, neu manibus tractetur, cum pellicula noctu ante lucernam collocato. Astorgios Pausanias ponit, quos Italici Astores dicunt. Cuculus, græce Cocyx, tempore anni figuram mutat, apparens usq; ad caniculæ ortum ob frigidam naturam: nidificat in alienis nidis, præsertim Curucæ & Alaudæ: parit unum ouum, quod excludit atq; nutrit illa cuius est nidus, & ita præ specie diligit, ut suos eijciat: secundum nonnullos ipse pullus grandior factus, cæteros unà enutritos enecat: præterea solus ab suo genere absumitur. author Plinius.

AVES NOCTVRNAE INAVSPICATAE.

AVES nocturnæ plerunq; inauspicatæ apud ueteres erant. Inter quas Nycticoraces, Bubones, Alucones, Noctuæ, Asiones, Vlulæ, Vespertiliones, Oti, Ciconiæ, Caprimulgi, Striges, Paræ. Nycticoraces, id est, νυκτικόρακες, Ciconiæ quoq; & noctuæ & quæuis aliæ, noctu uenantes, ut Aristoteli placet. Bubo Græce βύας, noctuæ forma, magnitudine aquilæ, Aluco ἐλεός græce maior est gallinaceo. Noctua item inauspicata apparuit supra hastam Pyrrhi regis euntis contra Argos, quæ fatum ei subsecutum dicitur portendisse. In Creta non cernitur, eoq; translata non uiuit, ut tradit Aelianus. Idem dicit hanc insigne publicum fuisse Atheniensium, Plinius autem parasitam uocat, quam cæteræ circumludant, Nigidius uero Noctuas ait sexagenis diebus hyemis cubare, & nouem uoces habere. Asiones Plinius uocat quos

quos Græci σκῶπας. Meminit eorum Homerus in Odyssea quando eos in antro Calypsus uernare dixit. Capiũtur saltatione quadã ridicula, quam Scopam appellant, unde uerbũ Scoponi apud Græcos manauit in ridiculos: est enim auis aliquanto maior noctua colore plumbeo, alis albo sparsis: duabus à cilijs ad tempora pennis. Callimachus scopum duo ponit genera: Scopas, & Aiscopas: unum loqui, alterum tacere. Aristoteles ait apud Homerum non Scopas, sed Copas legi oportere. Eadem auis parasita item Plinio dicitur, appellaturq; à magnis auriculis Otus. Vlula Græce αἰγωλιός speluncis inhabitat. Vespertiliones illis νυκτερίδες dicti, in Borsippa Assyriæ ciuitate, miræ magnitudinis ac cibo expetitæ inueniuntur: autor Strabo libro XVI. Ciconiæ Græce Pelargi, dicuntur lingua carere, contra serpentes à Thessalis expetũtur, ut Plin. Nidos repetunt hyemis aduenę, unà cũ gruibus, noctu tantum uolant. Parentum senectutem nutriunt, ut tradit Aelianus: quare eos dicit teste Alexandro Macedone ob pietatẽ deorũ beneficio in quibusdã Oceani insulis in homines conuerti. Caprimulgus magnitudine Merulæ noctibus oberrans per stabula, Caprarum ubera mulget, Gręce ἀιγοθήλας appellatur. Auis incendiaria uocitata ex incendijs nasci dicit̃ inauspicatissima, qua uisa ut Plin. refert sæpe urbs lustrata in annalibus inuenitur. Para itẽ auis inauspicata: ut Horatius. Impios Paræ recinentis omen. Plin. libro XVIII. param commemorat. Bubo auspicijs Romanorũ maxime inauspicata, uolat transuersa per loca auia & deserta, gemit potius quàm canit. Semel intrauit cellam Iouis Capitolini, & tota urbs lustrata est. Plinius. Striges sic etiam uulgo appellatæ.

AVES PARVAE AC CANORAE

INTER aues canoras, id est, quæ carmine oblectẽt Luscinia præstat. In cuius descriptione Plinius poetica lasciuit licentia. Aristot. ait, uere sylua frondescente, dies continuos XV. insomnem durare, perpetuo cantu, mox æstate uoce minus modulata uisam. Nota eius fabula, quapropter Philomena & Daulias & Pandaris à Græcis appellatur. Homeri de ea carmen ita conuerti. Pandaris ut quondam florente ætate puella Vere nouo ramis densa super arbore mœstum Ingeminans carmen uarijs loca cantibus implet. Acanthis & Acanthylis eadem: hanc Gaza ligurinum interpretatur, colore quidem ignobilem, sed cantu amœnam. Carduelis ab Aristotele θραυπίς appellatur, alius ab Acanthide, cum nonnulli eandem putent esse auem. Alaudas κορύδας Græce, duorum generum Aristoteles ponit: alterum terreum cristatum, alterum Gregale minore corpore, sine crista. χλωρίων, id est, Chlorio quem Gaza Vireonem conuertit: uiridis est, magnitudine turtũris, hyeme nõ uidet̃, sed ęstate per solstitium apparet, male uolat, & ingrato colore, docilis alioqui & ingeniosus, ut Aristot. ait. Est & alia quæ uocatur ab eodem Chloris, Gaza luteã conuertit, quod miror, cum uulgo nota auis sit, & à uiriditate uocetur, ut sonat uerbũ Græcũ, cantu & uolatu libero, præ cæteris mansuescit. Turdus κίχλη Agrippinæ Claudij principis uxoris, omniũ uoces imitatur, ut Plinius refert. Lucullũ uero Turdos in æstate in auiarijs alere solitũ scribit Plutarchus. Merulæ albæ in Arcadia ferũtur: autor Aristoteles. Hæc auis κόσσυφος Græce dicitur, cantui educatur cibis turdo inferior. Ficedula Græce συκαλίς autumni tantũ tempore, postea Melancoryphos appellata, quã latine Atricapillã Gaza conuertit. Erythacus latine secundũ eundem Rubicula, ea est quæ rubro pectore ęstate inuenitur & nominatur. Eadẽ hyeme Phœnicurus, rubra cauda dicit̃ apud Aristotelẽ. Fringilla Græce σπίζα æstate locis calidis moratur, hyeme frigidis. Picus Martius Gręce δρυοκολάπτης super arbores scandit, auis auspicatissima: nota eius fabula apud Virgilium, Fauni filium dicunt fuisse. Tris eius species ab Aristotele ponuntur, inter quas minor & maior. Passeres auium salacissimi & argutissimi, uita breuissima. Mares diutius anno non uiuunt: argumento quia nullis ueris initio apparet nigrities in rostro, quæ ineæstate incipit. Fœminis longius aliquantulum spatium. Huius auis nomine mentula quandoq; significatur à latinis secundum Festum. Argatylis filis nidum lineis texit, pilæ specie, aditu angusto, ut Aristot. Sturnus domi ut parasitus educat̃, à Græcis ψάρος, gregatim uolat, magno impendẽtis uindemiæ damno ueniũt. Sturnos & luscinias latino gręcoq; sermone doctas habuisse Cęsares iuuenes sua tẽpestate Plin. refert. Velia eadem ἐλία paruo corpore, uoce ꝓba, colore decora, aspectu rara, cũ sit auis peregrina.

Tyrannus auicula elegans, crista rutila, cantu suaui. Aegitus ἀιγίθος, quā apud Aristotelē Gaza Salum cōuertit: altero pede claudus. Crex ingeniosa ad uictū & pugnax, cætera infelix. Sitta uiuit circa maceries, prolē numerosam gignit. Certhia ingenio audaci, uoce clara, nidificat in arborib. Ardea & Ardeola, cuius tria genera. Pulla quæ natura sagax, & uictus ꝓuida, colore prauo, reliqua duo pulchro. Gaza ardeolā Erodiū dicit esse & leucorodiū albā ardeolā: ut supra dixi. Phoicus oculos potissimū appetit, inimicus Harpæ, uictu utriꝗ; simili. Cærulea auicula saxatilis, pede magno, colore sui nominis, rostro tenui. Pardalus parua auis, gregatim uolat, colore cinereo. μαλακοκρανεύς, id est, Molliceps ut Gaza interpretat̃, eodē in loco semper statuit sedē, nigro & cartilagineo capite, magnitudine paulominus ꝙ turdus, colore cinereo. κολλυρίων, Collurio magnitudine qua supior, uescit̃ his q̃bus merula, capitur hyeme. βάτις auis Rubeta dici potest. ἀιγίθαλος qui Parus à Gaza dicit̃. Cuius apud Aristotelē tria genera. σπιζίτης, id est, Fringillago, quippe quæ Fringillā æquet. Monticula ꝙ in montib. degat, cui cauda longa. Tertia similis supradictis præterquam quod minor est, ὀρεσπίζης similis fringillæ, collo cæruleo, in mōtibus, ut nomē indicat, degens. Chrysometris, id est, auri uictus ut Gaza interpretat̃, parua auis, uescit̃ spinis. κολιός quæ & Galgulus, magnitudine turturis, uiridis totus, lino alit̃, frequēs in Pelopōneso. κνιπολόγος, id est, Culcilega ut Gaza apud Aristotelē, magnitudine ligurini, cinereus, maculis distinctus, uoce parua, & ipse linū appetere uidetur. τρόχιλος fruteta incolit & cauos, difficilis sanè capi, fugax est, & infirmis cruribus. πρέσβυς ab Aristotele uocatur, hoc est, senator & princeps, à latinis uero Regulus dictus ut apud Trāquillum. Cum aquila pugna cōgreditur, quidam eundē cum Trochilo dicunt. Iynx auicula quam uulgo Torquillā uocāt à collo circumagendo, à priscis Turbo dicta, paulo maior ꝙ fringilla, colore uario, lingua serpentina, quippe quā mensura quatuor digitorū porrigit: unguibus grādibus, uoce stridula. Ex Aristotele. Glotis quam Gaza Lingulacam interpretatur, linguam exerit, unde ei nomen. Hanc initio blanditia peregrinationis auide prouectam, pœnitentia in uolatu cū labore scilicet subit: reuerti incomitatam piget & sequi: nec unquā plus uno die peragit, in proximo hospitio desistit: uerum inuenitur præcedente anno relicta, simili modo in singulos dies: autor Aristoteles. Oenanthe statos quidem latebræ dies habet, exoriente Syrio occultata, ab occasu eius procedit: autor idem. Motacilla quæ caudam continuo mouet. Mouet etiam Cinclus quem inter aquaticas supra memoraui.

DE PISCIBVS.

QVI halieutica tractauerit, è nostris nemo idoneus, quem sciam, præter Ouidium poetam, & Apitium: ex Græcis Oppianus hexametris, Dionysius is qui de situ orbis scripsit, Democritus, Theophrastus, et alij complures priuatim opus huic rei dicauere. Nec mirum cū opinio sit ponto res omnis contineri. Pisces in primis in quinꝗ; differentias Aristoteles diducere uidetur. Nam aut Selache, id est, cartilaginea sunt, sine squamis & spinis, ut Muræna, Conger, Vitulus, Galeus, Delphinus, Balæna & quæ uocantur Cete. Aut Aselache duro uocabulo incartilaginata à Plinio conuersa, Quæ quidem sunt omnia squamas spinasꝗ; retinentia. Tertium genus Malaciorum, id est, molliū qui sanguine & uisceribus careant, ut polypus, sepia, loligo, urtica. Reliqua duo, alterum crusta, uocanturꝗ; μαλακόστρακον ut Cammari, Cancri, Squillæ, Paguri. Alterum testa integitur, ὀστρακόδερμον ostracodermō dicitur: ut sunt Ostrea, Murices, & cōchæ omnes, quæ pleræꝗ; sanguine uti mollia carēt. Marinorum item alia traditur à Plinio diuisio: quod plani sunt quidā, ut rombi, soleæ, passeres: aut longi, ut muræna, conger. In uniuersum autem, ut placet Aristoteli, nec mamas habent pisces, neꝗ; meatum ullum genitaliū perspicuū, sed excrementorū tantum locū. Branchias quibus humorē, quē acceperint reddant, tum pinnas quas ex magna parte quaternas gerunt. Partes quoꝗ; audiendi, odorandi, sentiēdi nullæ perspicuæ præter oculos, qui sine palpebris sunt. Oua pariunt omnia quæ squamis integunt̃. Animal, quæ genere cartilagineo cōtinent̃, excepta rana. Coeūt plerūꝗ; in occursu, paruo cōtactu. Concipiunt mēse Martio, Aprili, Maio, Autumno pauci, ut Salpa, Sargus, & nonnulla alia generis eiusdem. Errant præterea, ij quidem gregatim ueluti pecudum armenta, aut militum ordines, per alas & phalanges: alios cohortes diceres, illos quasi iussos

iugum

iugum subire, multos in cubilibus uti custodes domi remanere, quosdã etiã uolare, ut Accipitres, Irundines, Sepias. Hyeme uero procellosa pontũ quidem horrent pleriq; al torem, & ij nihilominus arenã aggerentes multo limo loricantur. Alij sub petris glome rati conquiescunt, nõnulli sum̃a pelagi tempestatibus obnoxia fugientes, ima petunt. Iidem uero redeuntem serenitatẽ illico sentiunt, tum demũ prosiliunt, & tanquã pere-gre domũ remigrantes palati, littus libenter aspiciunt. Sed & partu differũt. Lupus bis anno parit, Mullus ter, ut Græcũ indicat nomẽ: cæteri semel ac diuersis tẽporibus. Prægnantes uero libẽter ad aquas dulces fluminũ aut stagnorum uicinorũ se transferunt, pelagi fluctus tanquã partubus aduersos mitiore thalamo cõmutantes. Ferũt & pisces quidã in Africa in quadã palude feruenti uiuere, ut est autor Aelianus, ut aũt Plin. alij in aquis quibusdam calidis prope Pisas. Refert Democritus, & post eũ Aristot. & Theophrastus, Pisces omnis ali dulci aqua in mari, esseq; in cõfesso aquam potabilẽ ponti fluctibus immixtã. Idq; deprehẽdi ex uase cæreo tenuissimo, q̃d clausum, suspensumq; intra maris undas diẽ atq; noctẽ, plenum extrahi dulcis aquæ testantur. Auguria ex piscibus nõnullis prodidere magi & portenta, quæ ego ut alia pleraq; huiusmodi nõ satis probauerim. Pisciũ uiuaria primus excogitauit (ut Plin. refert) Licinius Muræna. Cuius exẽpla secuti Philippus & Hortẽsius fuere. Lucullus etiã exciso mõte iuxta Neapolim, maiore impendio quàm uillam ædificauerat, euripũ & maria admisit, qua de causa Pompeius eũ Xerxem togatũ solebat appellare. Genera pisciũ idem autor LXXIIII. præter crustis intecta quæ sunt XXX. refert. Modi piscationũ omnino V. retibus, iaculis, hamo, concha, ueneno. Herba em̃ quam Græce φλόμον nos uerbascum appellamus, aqua infecta enecti pisces capiuntur: quo maxime modo Phœnices utuntur, ut ait Aristoteles. Mox singulos considerabimus ac primum Delphinos.

AELIANVS de Delphinis multa fortasse fabulosa conscribit, ego uero quæ magis uero similia uidebãtur in hũc locũ excerpsi. Delphini inq̃t, Philotecni, id est, filiorũ amatores sunt. Fœmina lacte copioso mares pascit, ut quæ ubera mulieris modo habeat, Illi ꝓ ætate distincti una natant, more castrensi: & primo quidem infirmiores præcedũt, adulti iam & perfecti subsequunt̃, parentes ab latere comitant̃, agminiq; inuigilant. Si è duobus quos mater peperit (neq; em̃ plures solet) alter capiat̃, illa usq; conseq̃tur, atq; è piscatorum manibus ore appetendo conat̃ auellere: eo tandẽ erepto ad alterũ accurrit, ore, adflatu, cauda, ac quibus potest modis ad fugã instituit. Ipsa postremo capto suppetias ferre cupiens, cõmori prius eligit. Nec solũ erga sobolem, sed & erga socios signa charitatis ostẽdit, ut adfirmat Aristoteles: si quis eorũ captus in scapha iam fuerit, cæteri adnatant supplicantiũ specie socium repetentes, solereq; interdũ piscatores ipsos pro portẽto concedere, compotesq; eos reddere. Agilitate pręterea tanta ut sæpe naues supersiliant. Cuius rei causam idẽ Aristoteles adfert, quod spiritũ inclusum diu retinentes urinantium hominũ modo, uno postea impetu cũ libet effundunt: ut ab intento arcu iaculũ, ita reflatus relaxatione uehementis corpus quocunq; impellitur. Habent & quandam cum Leone cõparationẽ, nõ solum quod alter nemorum, aquarum alter rex censetur, sed q; ingruẽte senio, morbisq; irruentibus, uterq; simia pro pharmaco utit̃, hic marina, ille terrestri. Puerorũ quoq; amatores esse uarijs exẽplis ꝓdit Aelianus. Sed & musices: Arion Methymnæus notissimus testis apud eundem autorẽ, Delphini statua apud Tænarum dicata: quam ipsemet tali inscripsit epigram̃ate à nobis hoc modo conuerso. Dijs genitũ cernis qui uexit Ariona Delphin, A Siculo subiens pondera grata mari. Itẽ ex hymno Neptuno in huius rei memoriã ab eo dicato, mihiq; itẽ cõuerso. Pater tridẽte ferox Neptune aureo, Raucumq; ponti numẽ undis æstuans. Te circa agunt, leuesq; saltu connatant Catuli delphinũ, melos sequentes nobile, Tuarũ sedulũ Nereidũ pecus, Quas Amphitryte Pelops ex te Tænari Rapta parit quondã errabũda littore, Pandoq; me libẽter dorso cõuehunt. Dolosiq̃ẽ humida deijciunt pinu Socij secantes iurati simul freta. Capiuntur aũt hoc modo: Animaduertens piscator per maris tranquillitatẽ illos per æquor palantes, undisq; extantes, è scapha tridentẽ iaculat̃. Et forte ex his uulneratũ infixo telo sinit ad maris ima descendere: uti subitus uigor uulnus retrectans frangat̃, donec paulatim refrigeratũ ac semianimem in sum̃o pelago apparẽtem, fune tridenti iam inde à principio adligato ad

se in

se in scaphā trahat. Balæna Græce φάλαινα parit animal, lacte nutrit, spirat nō branchijs sed fistula quadam. In fronte gerit ora, ac summa fertur aqua. Pręterea ignauam esse cōstat, ꝙ ob corporis molem sensibus hebeteť. Quapropter duce indiget pisce q̄ prælongus & albus, capite ꝓcero, angusta cauda præcedit, extremaq; balænā cōtingit, ac tanquam temone ad eā regendā utitur. Hanc scilicet mouendo, signo quodam cuncta itineris pericula insidiasq; præmōstrat, ad loca deducēs parētia, ut minime angustijs coacta, uitæ discrimen euitet. Balænas alit Indicū pelagus, quincuplo ingētis elephātis magnitudinē excedentes. Balænæ & uituli marini ardēte sole exeunt ad littus, ac prostrati dormitāt in arena: ꝙ pulchre ab Homero in Odyssea describitur, ubi Menelaus Telemacho & Pisistrato Protei uaticiniū narrat: ex Aeliano. Orca cetarij & ipsa generis, miræ magnitudinis, in portu Ostiensi à diuo Claudio expugnata, ac eius reflatu bellue nauigiū depressum legiť apud Pliniū. Vitulus marinus, id est, φώκη animal Amphibium, fœtus in terra parit, paulatimq; ad ūdas adsuefacit: à partu q̄dē breuissimus deinde maximus exit, uentre albus, dentib. frendens. Ipse imbellis & animo degener, nec tantū uiribus quàm uastitati corporis fidens. Vescitur piscibus, et humano cadauere, qua ꝓpter piscantes insidijs petit. Ex Aeliano. Aristot. ueluti quadrupedem imperfectā eum appellat. Nā pedes habet à scapulis manibus similes, modo ursæ, pedesq; posteriores quinis discretos digitis. Pellem huius uituli fulmine nō afflari legimus apud Tranquillū in Tyberio. Romæ paucis ante annis animal precio ostentabať. Torsionē similē esse Delphino, præterquā rostro, Plinius refert. Gaza autem hunc esse putat Phocænā, quam in Ponto gigni Aristoteles dicit. Non præteribo ꝙ uidi anno M.CCCCXCVIII. apud uada Volaterrana reperta in littore extincta siue balæna, siue Cetus alterius generis, magnitudine pedū centū: cuius dorsi uertebræ LX. fuere, septē ex eis adlatas Volaterris uidimus, quarū quælibet equi ephippium quo nunc utuntur ęquabat. Polypo tanta est uoracitas, ut ne quidem à suo genere abstineat. Insidiať latitans post petras quarū colorē reddit. Pisces uero petræ specie decepti iuxta adnatātes, incaute opprimūtur. Carabum ex omnibus expauescit, adeo ut cōiectus in retia ubi ille fuerit quādoq; captus, statim exanimeť. Visi etiā Polypi æstatis tempore exire in agros uicinos, arboresq; fructuum auiditate scandere, uisi & clā ingressi cetaria depasci. Animal alioquin tāta salacitate, ut effœto corpore nulla sit ei aut adnatādi aut prædā adfectādi facultas, nec ultra annū uita, Fœminæ etiā breuior, quæ facilius capitur: ex Aeliano. Quod uero in fame pedem sibi rodat, ut ait Hesiodus & nonnulli, falsum putat Aristot. Pedes eius rapaces sunt à Græcis πλεκτάναι à latinis acetabula dicti, uenitq; in prouerbium rapaciū hominum: apud Plautū. Polypi sunt, quicquid attigerūt tenent. Est & nasi morbus Polypus apud Aetiū. Muræna μυραίνα monilibus & gemis ornata in uiuario colebatur à Crasso, ad eius uocem manumq; ueniens: qua extincta & ab eo defleta ac tumulo dignata, Domitius ait, Murænā Crasse ploras? At ille: sanè inquit. Tu aūt tris à te elatas uxores minime ploras. Hunc piscem ex undis in terram exire, ac cum serpentibus coire, cōpertū. Ex Aeliano. Murænarū, ait Plin. uiuaria primus excogitauit C. Hircius, qui cœnis triūphalibus Cæsaris dictatoris sex milia murænarū mutua appendit, nam permutare quidem precio noluit. Hortensius murænā extinctā & adamatam fleuit. Aelianus tamē de Crasso ut supra ostendi, dicit. Antonia Drusi, murænę quam diligebat inaures addidit: ex Plinio. Flutas murænas appellat Varro, quæ præ pinguedine summo pelago fluitent. Græci πλῶτας. Idem in freto Siculo murænas nobilitat. Mullus Græce τρίγλη ꝙ ter in āno pariat. Maritimorū uoracissimus, uescit' alga & humano cadauere, ut ait Aelianus. Nōnulli ex colore mulleo, id est, purpureo, quod moriens uersicolor & rubentiū squamarum multiplici mutatione spectetur. Binas præterea libras maior non excedit, inferiore quoq; labro barba insignitus gemina, ut Plinius refert: & Cicero barbatulos mullos uocat, libro de Paradoxis. Quapropter eum existimauerim, quem hodie barbū appellāt. Mugil κεστρεύς Græce, quod teli modo intret adulteros Atheniensium lēge: in metu caput abscondit, celeritate saltuq; insignis. Hic hodie notissimus uulgo piscis, nec nomen mutauit. Galeum quem Mustelam Gaza apud Aristotelē uertit, ministri Iouis nō attingunt tanquam impurum, quod ore pariat: quanquā hoc negant quidā, dictitātes cum metu insidiātium fœtus suos quandoque in periculo deuorare, rursus'que elapso periculo

periculo reuomere. Sepia morsu uenenosior Polypo, sed nõ uiolentior, cũ se peti uidet, effuso atramẽto ꝙ pro sanguine illi est, sese abscondit, nõ absimile cõminiscẽs nebulæ quæ Aeneam aut Neptuno qui Achillem decepit apud Homerum: ex Aeliano. Quod sepia cibo expetitur, id atramẽtũ est quod Sepium uocãt. Loligo τεύθις Græce sagittæ modo extra aquã sese effert atqꝫ uolitat, ut est autor Plin. Lollius Græce τευτός paruus admodũ piscis, specie similis Loligini. Pars em̃ Lollij quæ exit in acutũ latior est, pinulæ etiã circundantes: illæ totã in Lollio aluum ambiunt, cum in Loligine partẽ quandã relinquant, ut autor Aristoteles. Scarus solus piscium natando uescitur et ruminat. Optatus è libertis præfectus classis sub Claudio principe hunc piscem è Carpatio mari aduexit, ac inter Ostiensem & Campaniæ orã disseminauit. Erat in mensarũ honore, præsertim apud Claudiũ. Plinius. Aelianus aũt hunc salacissimum piscem esse testatur, uenerisqꝫ gratia in prædã agi, fœmina eius generis per littus ducta. Acipenser ut legimus apud Ciceronem de fato, in mensarũ dignatione fuit, rarusqꝫ inuentu. Plinius tempesta te sua ignobilem fuisse, eumqꝫ Helopem à quibusdam putari, præterea cõtra aquã nare squamis ad os uersis scribit. De Helope sic ait Aelianus. Helopem quidã existimãt esse quẽ Homer. piscẽ sacrũ appellat, inuentu rarũ, nec nisi in mari Pamphylio, corpore gracilem: captus trahitur magno acclamantiũ plausu. Alij Anthiam piscem sacrum dicũt, ꝙ locus ubi ille reperiat̃ sit à belluis innoxius. Lupus clarissimus à uoracitate dictus, & quod solus natet, ut ait Aristoteles, leuis ac mollis. Cancrorũ marinorũ maxime adsectator. Lapidẽ quendã in capite gerit. Fluuiatilis marino præfertur, & ut Plinius refert, capit̃ Romæ laudatissimus inter duos põtes. Hũc hodie pleriqꝫ eruditi Storionem uulgo appellatũ esse putant, nã et in Tyberi capit̃, & præstãtissimi saporis est. Marcius Philippus cũ lupum Casini ex proximo flumine oblatum degustasset, tanquã improbum expuit dicens, Pereã nisi piscem putauerã, autor Macrobius. Pastinacam Plin. appellat quam Græci τρυγόνην, Ambrosius in Hexameron turturem cõuertit: tradũt eã nunc natare, nũc uolare, præterea rostro præacuto ac uenenato appetere, cui nullũ sit remediũ: autores Aristoteles, Aelianus, Plinius. Trochus est ingẽs corpore, ceruice ac spina prominentibus, ut supra undas conspiciat̃: eam sanè ad sonitũ nauigãtium flectit, unde nomen rotę sortit̃. Hunc Aristoteles dicit seipsum inire. Quare Gaza Masculofœmina in latinum conuertit. Nam huiuscemodi animalia quæ utranqꝫ naturã retinẽt, Aristoteles hermaphroditos, androgynos, arsenothelys appellat. Anguilla octonis uiuit ãnis, Durat sine aqua senis diebus. Aquilone spirante hyemẽ in exigua aqua non tolerat neqꝫ in turbida. Atterẽdo se scopulis, strigmẽta iuuenescũt, nec est alia eorũ ꝓcreatio. Capiunt̃ plurimæ in lacu Benaco hyemato: hæc Plinius. Aelianus aũt dicit in Timauo præpingues ac optimas capi. Nonnulli palmã huius piscis nostra ætate lacui Vulsiniensi tribuunt. Athenæus ait ex autoritate Theophrasti anguillas & murenas diu extra aquã uiuere, ob branchiarũ paruitatẽ quæ parum humidi recipiunt. Solinus scribit Gangem educare Anguillas longas pedes CCC. Sciænam, id est σκίαιναν Varro latine Vmbrã appellat: nunc quoqꝫ Vmbriam uulgo uocãt. Hunc Aristoteles & Plinius lapillũ in capite gestare dicũt. Myrus de q̃ Aelianus. Myrus serpens est marinus nec unde nomen habeat satis constat: traditur de eo si oculus capto eruat̃, frõteqꝫ hominis suspẽdatur, ophthalmiam sanare, pisci uero rursus renasci: præterea altero eum capi lumine qui uiuentẽ nõ dimiserit. Plinius & Gaza oculatã eum appellãt. Plautus uero Ophthalmiã. Athenæus autem ex autoritate Aristotelis dicit Myrũ à Murena distare, quod hæc magis uaria & debilior, ille breuior & robustior: eius genera esse duo, nigrantẽ & suffuluum. Hos ego lampredas putarim. Thrissas Plinius laudatissimas dicit in Tyberi reperiri, hæ sunt hodie Romæ quas lacias uocant, Florentiæ Chepias, Neapoli Alosas, ut ait Gaza. Aelianus autem scribit quod in Aegypto circa Meroæ stagnum coloni Thrissas flebilibus numeris & melodijs escæ uice deceptas expiscantur. Troctam Græce τρώκτην cum nomen ipsum, tum dentes arguunt continui, piscem esse uoracissimũ. Captus hami lineã præcidit. Multę simul cum Delphino bellũ gerũt, ut ait Aelianus. Hic piscis notissimus priscum adhuc seruat uocabulũ. Cephalus ut tradit Aelianus, pisces non attingit. In Ionio iuxta Actium Cephalenides Insulæ ab eorum freqũetia nominatæ. Vescũtur limo, ut tradit Aristoteles: quapropter sordidi sæpe sunt, uerum summo pelago quandoque

urinantes

urinantes sese abluunt. Oua eorũ nõ attinguntur. Quare numerosi sunt, sed cum adoleuerunt à cęteris piscibus corripiũtur, maxime ab eo qui Archanus uocatur. Athenæus ait Cephalos ex grauitate capitis dictos esse, marinosq; flumineis præstare: hodie notus est piscis. Chelones Aristoteles nominat. Gaza Labeonem conuertit: nostra ætas hunc Caponem ex magnitudine labiorum & capitis appellat, etymum secuta græcũ, quidem per η scribitur, id est, χηλώνη, per ε autem χελώνη testudinem significat. Ausonius poeta in quodam de piscibus opusculo Tinchas ponit uulgo notas. Athenæus Leuciscum piscem, eiusq; generis esse Cephalum, Chelonem, Mugilem. Sargus mullum semper comitatur. Hoc genus piscis antris inhabitat confertim, ac ex animalibus maxime capris sollicitaẽ, ut ait Aelianus. Synodon eodẽ teste authore sociabilis est. Gaza Dentex apud Aristotelẽ conuertit. Carne uescitur & mollia appetit: euenit huic & hiatulæ, ut cum pisces minores insectanẽ, uenter procidat, quod is iuxtà ori coniunctus sit. Silurus Graece γλανίς ut placet Gazæ inter pisces cõmemoratur, tanta charitate in prolem, ut absumpta fœmina mas oua seruet, sæpeq; unà capitur, dum filios captos subsequiẽ: autores Aristoteles, Aelianus. Est & Glanius à Plinio positus, quem Stephanus grammaticus apud Glanium Cumarum fluuium dicit nasci.

SALSAMENTA ET PISCICVLI

THYNNVS primũ cetarias replet, dextro hic captus est oculo, ut Aristoteles & Aeschylus scribunt. Quare natãdo latus quo cernit, terrã uersus adplicat, ubi bruma deprehenditur, ibidem hybernat. Mox unà uere ꝓcedente exeũt in pontum Euxinum: ac maiores primũ per sese, cæteri gregatim ueluti pecudes sub pastore transmittunt, connexis ita inter se corporibus, ut mutua iuuẽtur umbra contra Solis æstus: ex Aeliano. Strabo mirę magnitudinis Thynnos eosq; glande uesci in Hispania cõmemorat. Plinius uero sic ait. Cordyla appellatur partus qui fœtas redeuntes in mare autumno comitatur, Lutosæ uero à luto Pelamides incipiunt uocari cũ annuum excessere tempus. Thynni ij mẽbratim cæsi ceruice & abdomine cõmendantur edulio recenti, Cætera sale adseruantur. Melandrya uocãtur cæsis quernis assulis similia. Vilissima ex his quæ caudæ proxima, pingui caret: probatissima quę faucibus. Strabo piscationem maximã pelamidum in angustijs Byzantij fieri dicit. Trichiæ sunt eæ quas Sardas dicimus subeuntes Istrum, nec remeantes, ut ait Plin. Inter Alecestria genera commemorantur, Menæ, Smerides secundum Athenæum, & Boces. Speusippus inquit. Sunt Boces Leucomenides id est, Menæ candidæ: nam Boca genus piscis à boãdo bouis uocem emittat, ut ait Festus. Plinius Box dicit. Gaza Voca. Sunt & lacerti ex quibus salsamenta conficiebantur secundũ Celsum. Optimi Sexitani ex Hispania secundũ Pliniũ. Optimi & Amyclani. Martialis. Mox uetus et tenui maior Cordyla lacerto. Hic piscis à græcis κολιάς dictus haud bene uertiẽ à Gaza Monedula. Athenæus duo genera salsamentorũ ponit, Horeũ & Thynnum: in Horeo macra pinguibus, in Thynno macro pinguia præferimus. Quæ aũt Cybia inquit, dicũtur, inter macra sunt. Inter pinguia Cordylæ. Idẽ autor Clidia id est, iugulos & uræon caudæ proximum: Varro Cybium & Thynnum cõmemorat. Cuius partes esse dicit Melandyra et Vræon. Narica piscis minutus. Plautus apud Festũ, Naricam bonam atq; canitam. Percæ saxatiles pisciculi. Tænia itẽ pisciculus quem Gaza Vittam conuertit. Aphyiæ pisciculi quos parit limus in mari concretus, uermiculorũ modo scaturientes, ut ait Aelianus. Plinius aũt Apuas à latinis appellari dicit, quodq; ex aqua & pluuia procreanẽ. Encraules siue ut alijs placet Encrasicoles, ut alijs lycostomij pisciculi minutissimi, albo colore præda cæterorũ: turmatim conglobatimq; adeo dẽse ferũtur, ut scapha aut remis urgẽtibus minime dissociari aut discuneari queãt. Iulides etiã saxatiles ac morsu uenenato. Aristoteles & Aelianus autores. Iulus, quẽ Oppianus ἡγητῆρα, id est, Ducẽ cognominat quod cæteris uti itineris dux præcedat. Scombri è genere Thynnorũ ex quibus salsamenta fiunt: esse mansuetos in Ionij insula Palladis uocitata in quodã stagno autor est Aelian. Strabo dicit Insulã esse contra Africã, quæ ab eorũ prouẽtu Scombraria appellatur, ex quibus etiã Garum fit optimum. Est enim Garon γάρον Græce oleum è cetis & magnorum pisciũ intestinis cõfectũ. Hinc Oxigarũ à Columella ponitur, quondã in mensarũ lautitia. Muria uero liquamen ex salsamẽtis. Plautus. Nos fœminæ tanquã salsa muriatica.

Sphyrænam

SPHYRAENAM Gaza Malleolū conuertit, Pollux & Athenæus eandē cū Ceſtra eſſe uolūt. Plin. eam Sudim ait noſtris uocari. Ælianus & Oppianus aiunt, latiorē in naſſis plagā unde proſiliat quærere. Cyprinus inter fluuiatiles cōnumeratus palatum carnoſum pro lingua habet. χάννη Channa quā hiatulam Gaza conuertit, mollis eſt carnis, ut ait Athenæus. ψῆττα quā nos paſſerē uocamus. Rumbus Rauēnę laudatiſſimus teſte Plinio. Glottis id eſt Lingulaca ut placet Gazæ, quanꝙ Lingulaca à Plauto & Varrone pro Solea ponit̃. Sphondylos piſcis apud Pliniū, apud Athenæum Salſamentū. Cinædus piſcis à Plinio cōmemorat̃, in cuius cerebro Cinædias ait eſſe gemmas libro ultimo: ſoli piſcium lutei. Vranoſcopus itē ab Ariſtotele, à Plinio uero Hippuris, Latine Equiſeles. Gobio, ut ait Athenęus, præſtanti ſapore, parui nutrimēti: differūt ſapore, præſtāt albi nigris. Erythrinus à Gaza Rubellio dictus. Cuculus, Bolitæna aūt & Oſſalis inter genera molliū. Salmo in Aquitania, fluuiatilis marino præfert̃ apd' Pliniū. Phagrus, ut ait Ariſtoteles, carniuorus. Cor habet angulare, creſcit uere. Athenęus ſcribit qd' Phagrus, Chronus, Orphus, Sinodontes, Antias, piſces ſūt ſimiles anguillę. Salpa σάλπη, ut Ariſtoteles ſcribit. Pauo piſcis uarij coloris, rubentibus lineis, è genere ſerratorū & ſolitariorū. Auratæ Chryſophryes à Græcis dictę, timidiſſimi piſciū exiſtimantur, in maris refluxu, maxime circa Actium redeuntes. In locis arenoſis ibiꝙ ſubnaſcentiū arborum coacti, ad frondiū agitationē exterriti ueluti ſeſe dedentes, facile à peritis capiunt̃, ut ait Ælianus. Eorū uiuaria primus inſtituit Sergius Orata, ab eo piſce cognomen adeptus: ut autor Plinius. χαλκὶς quā æricā Gaza dixit, de genere Rumborū. Pholis φωλὶς mucore ſuo ſpumaꝙ cubile ſibi quoddam ſubſternit. Congrus à Nicandro in libro tertio Grillus uocat̃. eſt enim piſcis ſimilis Anguillę duriore tamē carne, ac ſapore inferior: autor Athenæus. Lucerna ex argumento piſcis eſt, qui lingua ignea per os exerta ſerenis noctibus lucet: ut ait Plin. Solea alius à Solene. Glaucus tanta erga ſobolē charitate teneri dicit̃, ut paruos fœtus nunquā deſerat, prꝗſtoꝙ adſit eis cōtra noxia. In periculis ſolidos deuorat, deinde reuomit: ut Ælianus. Ariſtoteles eum è genere ſerratorū & carniuororū facit, colore nigrū. Athenęus ſimilem Phagro dicit eſſe. Æthnæus tanta temperantia traditur, ut conſortē quam ſibi ſemel delegerit, nunquā uiolet. Ælianus. Lagnis piſcis apud Meandrum & Lycum Aſiæ, itemꝙ apud Strimonē Europæ fluuios cernit̃, haud abſimilis Siluro, amantiſſimus alioqui ſobolis. Fœmina ſiquidē enixa mas curat cōmunes fœtus, arcetꝙ à graſſantibus, hamumꝙ & hic deuorat: ut ait Ariſtoteles. Cantharus zelotypus fert̃ & pro conſorte uſꝙ ad internicionē cum ſuo genere pugnat. Aſtacus ſi paulo longius à mari aſportet̃, unde facile irrepere poſſit, ad eundem penitus ubi captus fuerit redibit locū. Hippocāpi uentrem ſi quis ex aceto & melle hauſerit, contra canis rabioſi morſum auxiliū ſentiet. Adonis quem aliqui Exocœton uocāt per maris tranquillitatē exit in terram, interꝙ petras proſtratus, alte ſoporatur. Aues aquatiles maxime exhorret. Hęc Ælianus. Plinius autē de hoc ultimo ſic ait, Miratur Arcadia ſuū Exocœton, appellatū ex eo quod in ſiccum ſomni cauſa exeat. Idem Adonis ab aliquibus dictus. Cucumis item apud Pliniū. Squatina quā Græci ῥίνην uocant, Ariſtoteles uero ῥινόβατον. Glauciſcus apud Pliniū lib. xxxij. & Athenęū. Hepar apud Plinium, alij Hepaton. Gaza apud Ariſtotelem Iecorinū conuertit. Meryx, id eſt, μήρυξ ἀπὸ τοῦ μηρυκίζειν quod ruminet. Gaza apud Ariſtotelem Ruminale appellauit. Helecatenes apud Athenæū Ceti genus, unde ſalſamentum conficitur. φῦκις apud Ariſtotelem, Pliniū, Athenæum. Gaza Phucam uertit, quod ſolus piſcium nidificet in alga. De hoc Oppianus. φύκιδος ἀθαλίης ἀνδρὸς ἐπιονύμιον θηλύφρονος ἠδ᾽ ἀξένου. Tritonem Romę ſe uidiſſe Pauſanias dicit, piſcem cui caput crinitum, colore ranarū paluſtriū, ſquamoſo corpore ut Squatina, branchijs ſub auribus, naſo humano, ore itē, dentibus firmis, oculis glaucis, manibus digitiſꝙ conchularū teſtis ſimilibus ſubtus aluū, cauda uice pedum ut Delphini. Plinius uero ſcribit Tritonē concha in littore canentē auditum, Vlyxiponenſium legationē Tyberio principi nunciaſſe, ea qua noſcit̃ forma: & legatū Gallię diuo Auguſto ſcripſiſſe, cōplures in littore apparere nereidas exanimes. Acus marina Græce βελόνη gracilis quidē ac ſinuoſa nec ſatis fœtib. capax, quare iuſtū uteri tempus non expectat, quū uiua partus erumpat, matremꝙ interimat: autor Ælianus. Stella quoꝙ in mari eſt, parua admodū carne intus, extra uero duriore callo: inſidiat̃ cō

chilijs, tanti demum feruoris natura, ut omnia contacta adurat: autor Plinius. Orcynus mira sagacitate hamũ ui deorsum trahit, adeo ut solo uadi aut petræ illidens, sese laqueo absoluat, aut uulnere luctando laxato prosiliat. Ælianus. Melanuri timidissimi piscium feruntur. Nam tranquillo cœlo ac mari ima pelagi petunt, seseq́ petris multa obductos alga condunt. Per brumam uerò cùm cæteros uiderint pisces undis exagitatos, ac uentis profundum petere, illi tunc fidentes superiora repetunt, iuxtaq́ littus spuma tempestatis operti piscatorum ante ora feruntur incogniti. Vescuntur obuijs quibuscunq́, ad hamum nõ accedunt, capiuntur autem sagena. Ælianus. Orchis durissimus est piscium rotundus & sine squamis, totusq́ capite constat. Plinius.

ANIMALIVM NOMINA TERRESTRIVM ET VOLATIlium quæ in mari uiuunt, ex Æliano & alijs.

DRaco marinus cætero quidẽ corpore, ut reliqui pisces, capite oculisq́ haud absimilis terrestri, squamis prçduris aculeosq́ ferens, uenenũ tactu linquentes: Præterea si manu dextra adripias, cõtumacem renitentemq́ experieris: si læua, subsequentẽ. Lepus gignitur in limo unà cum Aphyis, cum ipsis sępe capitur, specie cernitur cochleæ tegmine nudatæ, gustu uenenosus. Est & alterius generis in mari magno, similis per omnia terrestri præter uillos quos aculeatos & erectos habet, tactu letales: natare summa aqua traditur, haud capi facilis, ut qui uelocissimus sit, nec unquam nassis aut hamo propinquet. Si quis eum attigerit dum in morbo est manu aut baculo, animi defectũ incurret, ac idem ferè quod ex basilisco uenenũ. Remediũ ei in quadã prope idem fermè mare insula natura inuenit, radicẽ uulgo satis cognitã, quæ admota naribus, sic adfecto uires illico restituit. Leo concha integitur, caraboq́ similis, pręterquã qđ gracilior est. Castoris circa littora petrasq́ uersat̃, uoce alioqui lugubri & inauspicata, fatum audientibus portendẽs. Musaraneus quẽ μυγάλω uocant, uisa orbita currus statim uti pedicis impeditus capit̃. Merula pluribus cõgredit̃ fœminis sui generis, easq́ in recessu petrarum abditas tanquã in thalamis secum cõtinet. Zelotypus fertur, puerperium & mas curat adsistendo, cibumq́ fœtæ ministrando. Mustella admodũ parua & fluuiatilis. Asellus præstãtissimi saporis Plinij tp̄e, ab alijs piscibus tantũ differens, quod solus uiuit, nec sociũ admittit. Cor in uẽtre habet, in cerebro paruos lapillos, per caniculã latitat. Eorũ duo genera secundũ Plinium. Collylei minores, & Bacchi maiores, q̃ non nisi in alto capiunt̃. Ideo pręlati prioribus. Canicula sicut & Glaucus fœtus ipsa suos à partu natãtes, ab incursantibus noxijs uorãdo tuetur. Earũ tria gñа, primum qđ inter Cetos possis cõnumerare. Reliquorũ alteri Galei, aleri Cẽtritę cognominant̃. Ambo cubitũ nõ excedũt. Sed Galei colore uario, cauda aculeis densa, ac ictu uenenati. Igitur utrũq́ genus capit̃ in locis limosis, uiles ambo. Sunt & caniculæ fluuiatiles, specie quidẽ paruorum canum, cauda uillosa, quarum sanguinẽ ex aceto & aqua simul, humani corporis neruis intumescentibus dicũt illitũ auxiliari, tum ipsam quoq́ neruis impositam opitulari. Gruem alit Corinthiũ pelagus, magnitudine pedũ XV. Os ceruiceq́ haud absimilem aliti grui, eiusq́ pennarũ modo squamas habentẽ, gracilẽ, prolixamq́ ueluti anguillã subsultim natãtem. Cæterum aduenas esse hyemis, fugereq́ Thraciũ frigus, sicuti aereas, tradũt Epidaurij, gigniq́ hoc modo. fœminas accensas in libidinẽ maribus blãdiri, eosq́ salientes minimè pati, geniturãq́ propterea in aquas cadere, inde ex mari tanquã ex parente procreari. Pediculus piscis parasitus, Delphini siquidem escam prędámue sectat̃. Ille libẽter impertit, quare nitidus semper obesusq́ aspicit̃. Cicada pręterquã quod cornua & aculeum nõ habet, & alacrior est aliquãtulum, nõ absimilis paruo Carabo uidet̃. Alæ ei paruæ sub oculis, sicuti & terrestri. Ab hac abstinẽt plurimi, putantes religiosum, inter quos Seriphios inuenio captã dimittere, extinctã sepelire, dicẽtes eam Perseo Iouis filio quẽ colunt dicatã esse. Mures marini exeunt in terram, sicuti & polypi & Murenæ, & scrobe effossa pariũt oua, ac rursus obruunt terra, trigesima die refossa, fœtus ad aquas ducit. Myscus ut Plinius, ut Arist. Mysocœtus, Gaza Musculus cõuertit. Athenęus μυιάκ, pisciculus est q̃ Balenas pręit. Tres in mari μύες, id est mures dicunt esse, inter testudines, inter pisces, inter ostrea. Vulpes hamũ uorat. Scolopẽdra itẽ quã Centipedam Gaza uertit, haud absimilis terrestri est: si quis eam attigerit, nõ aliter ei q̃ urtica tacta pruritus excitabitur. Visæ iam quas magnitudine inter Cetos habeas,

capite

capite, caudaq; extātibus, per undas triremium modo ferri, pedibus quos plurimos habent ordine sublatis pro remigio utentes. Coruus notus piscis marinus, fuluus est, è stagno nigricans, parit bis in anno, uescitur alga: autor Athenæus. Coracinum Gaza Coruulum cōuertit apud Aristotelem, miror quum alius sit Coracinus à Coruo. Athenæus dicit eum nominari ἀπὸ τῶ κόρας κινεῖν, quod oculos freque̅ter moueat. Hirci marini circa Cyrenaicum, Sardoumq; mare oberrantes uisuntur, unà cum Delphinis. Mas alba uitta frontem modo regum redimitus aspicitur. Fœmina uerò cum crista ueluti gallus, tanta tamen ambitione, ut hanc alteri altera eripiat extinctæ pulchriorem possidenti. Rapacissima belua, ut quæ homines nauigiaq; inuolat, spiritu graui & uehementi, quo sanè instrumento ad prædas utitur cæterorum. Nam ex omnibus adsectatur uitulos marinos, quos proflatu haud aliter quàm iaculo expugnat. Aelianus. Aries grassatur ut latro, & nunc grandes naues stantes in salo occultatus, nunc extra aquam capite exerto piscantium cimbas occultè adnatans mergit. Irundo uolat perquàm similis uolucri Irundini, itemq; Miluus & Aquila. Plinius. Echinus quem Latini Erinaceum appellant, in mari etiam inuenitur spinis similiter aculeatis. Hunc unda maris exagitata ad littus impellit, Captum si concerpseris in frusta, in mareq; proieceris, partes paulo post conuenire ac reuiuiscere uideas. Ælianus. Porcum maximum piscium esse Appion tradit, quem Greci Astragoriscum uocant: preterea quum capitur more porcorum grunnire. Testudines marinæ reperiuntur, & quæ in aqua dulci uiuunt, Plinius author: quas nos Lutarias, Græci ἀμύδας uocant. Scorpius siccioris est carnis ut ait Diocles medicus, parit bis in anno, uescitur alga, uarius est piscis. Icesius medicus, è pelagis fuluos dicit esse scorpios, è stagnis nigrātes. Aristoteles Scorpenas & Scorpios diuersis in locis scribit, tanquam differentes. Athenæus eosdem dicit esse.

THYMALLVM Ticinus Italiæ fluuius gignit magnitudine cubitali, medium sanè inter Lupum & Cephalum. Naribus admotus herbam unde cognominatur & qua uiuit, spirare uidetur, ad hamum non accedit, cum non alium sanè cibum sectetur. Margari rotunda specie gregatim natant, regem sectantes more apum. Hoc capto, cæteri ueluti attoniti paruo negocio capiuntur in mari rubro, in locis prominentibus ac portuosis: conduntur q; in dolijs salsamentarijs, donec exsiccata carne durescit in lapidem aurei coloris hebeti fulgore. Hic postea inter preciosa connumeratur. Iuba tradit hunc legi etiam in Indico & Britannico oceano. In terra non inuenitur nisi fossilis & adulterinus. Aelianus. CALLIONYMVS, huic secundum Aristotelem fellis inest multum in dextro latere, in sinistro uerò iecur: testis Menander in Mesania. Habere facio inquit, fel Callionymi plenum. Sunt qui eum utilem cibis dicunt. Non tamen de his meminerunt Epicharmus de nuptijs Iunonis, & Mnisimachus in Isthmionica, poetæ qui piscium conuiuia diligentissimè persequuti sunt. Ex Aeliano. ECHENEIS Latine Remora, aspectu niger, magnitudine paruæ anguillæ, ex effectu nomen sortitus, nauem quamlibet magnam (dictu mirabile) haud aliter moratur, quàm si quis equum indomitum, maléque freno audientem ab incepto itinere per uim uertat: authores Aelianus, Plinius, Aristoteles. Ambrosius tamen in Hexameron, & Albertus in libro de animalibus confundunt, Echinúmque pro Echeneide accipiunt.

DE PISCIBVS RVBRI MARIS NILI ET ARMENIAE.

MARE rubrum uaria portenta nutrit, inter quæ Citharœdum squamis non asperum magnis in cauda ad uerticem lineis, quasi musico instrumento intentis neruis notatum, unde nominis ei argumentum. Media similem Crocodilo, uertice nigro, luteoq; distinctum, pinnis aspectu aureis, cauda nigra, præter extremam quæ albescit. Pardalim, quem, qui uiderunt, similem terrestri dicunt, colore, ac maculis. Oxyringum ore prælongo, rostri modo, oculis fulgentibus, supercilijs albis, dorso uiridanti, pennis prioribus nigris, reliquis albis, cauda prælonga & uiridi, quam linea mediam aurea discriminat. Perseum, ob Iouis filium quem eius regionis homines colunt. Anthiam lupi magnitudine, naso leniter adunco, lineis & ipse cingit aureis à uertice uentre tenus per obliquū descendētibus, robore uerò & audacia in eo mari principē. Simiam ore coloreq; ac omnia sub aluo similē terrestri, dorso testudineo, cæ

tero corpore latam uti torpedo. Pinnas auium modo pandentem, ac similem uolanti, fuluis circa collum maculis. Hygrophœnicem magnitudine lacertarum eius maris, ore semper hianti, oculis uiridantibus, zonis distinctum binis, altera à brãchijs ad caudam aurea, argentea uerò altera mediam intercidente, maculis deinde intercursantibus cæruleis. Characen pinnis utrinq; maximis, cauda auri fulgore, purpureis dissecta lineis. Sagittarium Echini specie oculos habẽtem solidos ac prolixos. Physalum colore Smaragdi, uenenatũ alioquin, qui fortè captus more pilæ aut uesicæ intumescit, unde ei nomen. Aulopam magnitudine ingentis Thynni, colore etiam priorem, ore ceruiceq; firmissima, oculis patentibus atq; amplis, dorso cæruleo, uentre albente, linea discriminatum aurei coloris, quæ à uertice ad cadam desinit. Hæc ex Æliano. Nilus ipse in hoc genere producit in primis Crocodilum. Quod sanè animal pars Ægypti adorat, qui uocantur Ombitæ & qui Coptum incolũt, illi festos, sacrosq; dies, ut Græci Olympia Ioui statuerunt. Et si contingat liberos ab eo rapi, parentes magnopere gaudent, tanquam se deo placere existimãtes cui escam genuerunt. Aiunt uocatos ab ijs uenire, uesciq; capitibus animalium illis immolatorum. At contrà Tentiritæ magnopere reijciunt, captumq; arbore suspendunt, diuq; uerberibus cruciatum epulantur. Specie describitur huiusmodi: uentre, dorso, caudaq; prælongus, squamis prȩduris ostrearum modo totus obductus. Timidus alioquin ac ueterator, ut qui persequentes fugiat, fugientes persequatur. Narraẽ & numerus sexagenarius ei proprius, ut qui sexagenis diebus oua sexagena pariat, totidemq; diebus foueat. Annos præterea uiuere & dentes eodem fermè numero habere. Deniq; totidem diebus in secessu quiescere quotãnis sine cibo. Insidiatur his qui aquatum eunt. Si quando potando irudines hauserit, illæq; faucibus adhæserint, diu cruciatur. Tandem pro remedio aduersus solem in littore dehiscens extẽditur. Ecce auis Trochilus, dapis illecebra captus, rostro prælongo oris cauernas paulatim pascendo purgatas reddit: excitat etiam eum fortè dormitantem, siquando ab Ichneumone animali ei aduerso inuadi contingat. Venerantur insuper quosdam pisces, quos Pharos uocant, præsertim ij qui Syenem incolunt. Qui uerò Elephantidem, Mȩotidas. Oxyringum item religiosum habent, ob oris acuitatem appellatum, ac tãquam Osyridem suum colunt, quod ex eius uulneribus genitum putent. Hunc fortè hamo captum dimittunt, retibus uerò nequaquam, quod existiment eum metu adsectantium piscium eò tanquam in locum tutum cõfugisse. Ex Æliano. Strabo quoq; multa alia in Nilo genera commemorat. Lepidotum, Coracinum, Porcum, Phagonum, Silurum, Citharum, Alosam. Ex testaceis, Dilichium, Phiscum, Bositen. Apud Armenos petra esse dicitur, iuxta mare altissima. In eaq; fontem figura quadrata apparere, in quo pisces octonum cubitorum magnitudine uiuere semimortuos, alios iamiam morituros, fœdos aspectu, ac degustantes seu hominem, seu feram extemplo necare. Ex Æliano.

RANA, RAIA, TESTVDO.

RAnæ coeunt noctu extra aquã mare fœminam inuitante. Ex omnibus Hydrum maxime odere ac timẽt, quare appropinquãte eo hostem prius clamitando aduersus eunt. Ranarũ coaxatione solito maiore, pluuiã portẽdi obseruatũ est. In Serypho insula eas obmutescere tradũt. Itemq; in Pierio Thessaliæ stagno. De Seryphijs indigenæ fabulam talem cõminiscuntur. Perseum Iouis filiũ deuicta Gorgone redeuntem, ac de uia fessum, prope paludẽ somno se dedisse, moxq; à ranis excitatum, à Ioue perpetuum illis silẽtium impetrasse. Theophrastus causam secutus naturalem, hoc aquarũ illius regionis frigiditati maxime tribuit. Est & Rana quæ dicitur ex argumento Piscatrix, setas habẽs quasdã à cilijs extantes, ac prolixas in summo præpilatas. Harũ igitur adminiculis, natura mõstrante insidias struit, latitãs in limosis auijsq; locis, frontem cum setis uidendam loco escæ pisciculis porrigit: illi accurrẽtes deceptiq; paulatim in arctum deducti, ab ea rapiuntur. Ex Æliano. Solent quidam hic reprehendere Gazam, qui pro Rana Raiam posuerit, quũ Raiam Grȩce βάτος dici adsit ment. Est em̃ Raia piscis qui eodem fermè modo ac Rana piscatrix pisciculos in prædã agit, ut Plinius refert, ubi & Squatinã & rumbũ idem facere dicit. Testudo Amphibium animal, oua gignit in terra, quibus arena obrutis statim in mare redit: mox dieb. sexaginta peractis iterũ ad oua reuertitur: quæ arena regesta, ubi cõperit iam articulis animata

paulatim

paulatim deducit ad pelagus. Est & fluuiatilis in Indis, cuius conuexum scaphæ magnitudinem æquat, capit uero modios denos. In insula quoq; Taprobane usum tecti domibus ligneis præbet. Testudines oẽs salaces esse magnopere, cõpertum est. Ex Æliano.

DE HIS QVAE CRVSTA SEV TESTA INTEGVNTVR

QVAE crusta integuntur, Aristoteles μαλακόδερμα uocat. Quorum quatuor ponit genera. Locustas quas καράβους, Cammaros quos ἀστάκους. Squillas quos καρίδας, Cancros quos καρκίνους appellat. Cãcrorum genus multiplex, maximum quas μαίας, id est, Maias uocat. Secundum Paguri & quos Heracleoticos uocant: hi secundum Ælianum more serpentum, senium exuunt renouata crusta, uocanturq; à Palladio Cancri marini. Tertium genus, fluuiatiles cæteris mitiores, & nullis adnotati uocabulis. Genus Cancrorum littorale Phœnicia fert tãtæ uelocitatis, ut uix cõsequi sit: ex quo Hippeas, id est, equites eos appellant. His nihil est intus propter inopiã pabuli. Genus item aliud est, quod magnitudine cancrum non excedit, facie Cammaris simile. Atq; his omnibus pars dura & testacea foris pro cute est, mollis intus. Supina corporis planiora & tabellarum modo sunt, quibus & oua condunt. Locustæ, ut ait Ælianus, Polypis aduersantur, & Murenis: cornibus ab latere porrectis liberæ procedunt, in metu obliquis. Testa uerò contecta, quæ ὀστρακόδερμα Græci uocant, sponte naturæ in limo gignuntur, quanquã diuerso, ut tradit Aristoteles. Nam in cœnoso Ostrea, in arenoso Conchæ, Chamæ, ungues, pectines. In rimis cauernisq; saxorũ, uertibula, patellæ, natrices, atq; omne genus eorum quæ mediam inter plantas & animalia tenent naturã, uocanturq; ζωόφυτα. Differunt præterea testa, ubi ludẽtis naturæ uarietatem licet animaduertere, crispa, crinita, ungulata, cãcellata, imbricata, pectinata in obliquum, in rectũ expãsa, dẽsata, porrecta, sinuata. Aristoteles etiã Dithyra & Monothyra ponit, id est, quæ duplici & una testa integuntur. Cõchæ omnes & Cõchilia, ut Ælianus ait, lunarem sequũtur rationem. Quin & in genere animalium ueterinorum fœtus alendos nõ putant qui in Neomenia, id est, ipso lunæ coitu nascũtur. De purpura ante omnia dicendũ, quã Porphyram illi dicunt. Conchiliorum uoracissima, lingua prælonga, semperq; uibranti: per hanc potitur præda quã adsectatur, per hanc in prædam ipsa ducitur. Piscator Concham cum esca ponit in mari, hãc ubi illa cõspicit, exerta lingua ut solet appetit, adeoq; nititur ac protendit, ut eam pene auulsam resumere non sit. Ita dum contendit capta extrahitur: eius cruori dignatio præcipua lanis tingendis, si præsertim lapidis ictu semel cædatur. Ex Æliano. Aristoteles autem purpurarum plura genera ponit: nonnullæ magnitudine augentur insigni, ut quæ ad Sigeum & Lectũ Idæ promõtoria gignunt. Aliæ paruæ, ut quas Euripus fert & Caria. Marinæ magnæ scabræq; sunt, paruæ ad littora & oras reperiuntur, flore rubro. Partes item Aquiloniæ nigras, Austrinæ rubras. Ex magna parte fœminæ capiuntur tempore uerno, quum fauos extruunt: flos inde extrahitur, specie membranæ candicãtis, qui contritus manum inficit: reliquum quasi alumen est. Hæc Aristoteles. Ælianus autem tria purpuræ genera seu medicamẽta ponit. Violaceam, Rubram Tarentinam, & Dibapham Tyriam, id est, bis tinctam, ac sanguine saturatam. Murex quoq; quem Græci κήρυκα uocant, ex his qui firmiori testa integuntur, frequens ac nobilis apud Tyrum, eundem usum ac purpura præbet. Aliud genus quod χήμας uocant, quarum aliæ asperæ, aliæ leues: hæ manu frangibiles, illas uix saxo discuneabis: quasdam nigro, nonnullas argenti colore uidere licet, plures ad littora expulsas, in arenaq; iacentes, alias in alga, in limo, in speluncis adfixas. Apud Istriada uocitatum æstatis tempore prouentus earum ueluti messis, confertim connatare cernuntur. Hyemem & Aquilonem fugientes latitant. Mox spirante Zephyro, mariq; tranquillo unà exeunt lasciuientes, discuneatæq; per undas carinarum modo feruntur, tegmine superiore uelificantes: adnauigantium hominum, aut adsultantium belluarum sonitum expauescentes, extemplo clauduntur, seq; condunt. Ex Æliano. Athenæus autem Chamas tracheas & lias uocat, id est, asperas & leues. Tertiũ genus Pelorides siue à magnitudine, siue à Peloro Siciliæ promontorio. Oribasius & Aetius has omnis nomine quo nunc uulgo Romæ utuntur Tellinas uocant, dicuntq; cinerẽ combustarum cum cedria cõmixtum uim habere pilos præsertim è superciliis extirpãdi. De Cochleis Ælianus sic ait, Cochlea marina, parua admodũ magnitudine, sed specie formosa, gignitur in aqua mi

nimum sordida inter maris petras, quas Chœradas uocant. Cochleã alit mare rubrum, maximam quidem ac rubentem, sed in uertebra ipsa uarijs distinctam coloribus, ut coronam uiridi lutheo purpureoq; colore paribus interuallis insertam dicas. Plinius dicit Cochlearum uiuaria primum instituisse Fuluium Hirpinum in Tarquiniensi paulo ante ciuile bellum Pompeianum, distinctis quidem generibus separatim, Illyricæ quibus magnitudo præcipua, Africanæ quibus fœcunditas, Solitanæ quibus nobilitas. Quin & saginam earum cõmentus est farina & farre alijsq; generibus, ut cochleę quoq; altiles ganeam implerent. Ostrearum autem uiuaria dicit instituisse ante omnis Sergiũ Oratam in Baiano, qui & optimum saporem Lucrinis ostreis adiudicauit. Horatius. Ostrea Circeis, Miseni oriũtur Echini. Ostreum apud Senecam, & Ostrea apud Gelliũ fœmininum. Spartianus in Heliogabalo Ostreas & Liostreas dixit. In agro Volaterrano prope mare locus est, qui Gerardesca nunc uocatur, ubi stagnum est optimis refertũ ostreis. Nautilus & Pompilus: de quibus sic Ælianus. Nautilus ex argumento uocatur. Polypus est una munitus concha: hanc conuexam turbato mari natando gerit, ne fluctibus oppleta testa deprimatur: tranquillo resupinat, carinæ modo acetabulis utrinq; pro remis utens, cartilaginem quam in medio retinet pro uelis pandẽs. Si quando metus inuadentium belluarum ingruit, repleta concha sub undis sese dimittens latitat, rursus uitato periculo resilit. Pompilus & ipse de genere Concharũ, terram ceu oderit maximè refugit profunda petens: ad naues adnatant stipati, adsultantesq; circa cõglobantur. Aristoteles uerò Nautilum quem nautã appellat, ac Pompilum, testam dicit habere concauam & simplicem, ut pectunculos: unde contingit ut fluctibus iactati in alto elidantur, & testa dilapsa nudi capiantur. Constareq; exiguo corpore, facie similes Bolitęnis. Plinius Nautilum, & Pompilum eundem esse dicit. Oppianus de Pompilo canit ea ferè quæ suprà commemoraui. Pectines Græce κτένες, & κτείς pectẽ, mobiles sunt adeo, ut de retibus quibus capiuntur, sępe exiliant, & penè uolare putentur. At Pinna immobilis, saxisq; inhærens custodem habet Pinnotherem, quẽ illi πιννοφύλακα appellant, paruum uidelicet cancrum, quo priuatus statim perit. Hic dapes ei suggerit, piscesq; in prędam deducit: autores Aristoteles, Ælianus. Est & quam Gaza uertibulum siue collum à testæ duritie: Aristoteles aũt τηθύαν uocat, dicitq; eam adhærere sua testa totã cõtectã, tantum duo foramina exigua, quibus humorem recipit & reddit, habere. Inter cõchilia quoq; illæ ab Aristotele ponuntur. Ceryces, quas Gaza Buccina conuertit: nonnulli murices dicunt esse. Lopades quos patellas, Solenes quos ungues idem conuertit. Plinius enim Solenes Dactylos transtulit, ab humanorũ unguium similitudine: his natura in tenebris remoto lumine alio fulgore clarere. Spongiarum genus triplex secundum Aristotelem & Plinium, Spissæ raræ, & asperę appellatę: omnes quidẽ ad saxa nascunt, aut iuxta littus, lutoq; alunt. Cuius rei argumentũ est, quod captæ limo refertæ oẽs cernuntur. Imbecilliores aũt spissæ q̃ raræ: quia minus altè adhærẽt. Vrtica adhæret saxis, manum in fame depascit ut polypus. Ora in medio corpore cõtinet, & de medio saxo quasi de testa uiuit. Adnatantes circa adsultantesq; pisciculos corripit. Duplex earũ genus, alterũ corpore paruo, cibo aptũ: alterũ aliquãto maiore durioreq;, quale circa Chalcidem Eubœæ: ut Aristoteles. Torpedinem Græce νάρκην si quis attigerit: morbo unde illa etymum trahit, eo membro tentabitur. Pisces item eo modo in prędam agit. Strombi etiam è genere Concharũ, regem habẽt in mari, quem sequuntur, quocunq; concesserit. Hunc igitur capienti, aut aspicienti bonum omen portendi dicunt. Apud Byzantios præmium constitutum, Attica drachma piscantibus illum: autor Ælianus. Sed & inter Conchilia ponuntur Pastinacæ, Lepores, Arietes, Scolopendræ, mures, & pleraq; alia quæ suprà in lemmate memoraui. Inter Zoophyta uerò & Olothyræ, Pulmones, Stellæ: & quæ uocant ὦτα Otia, quæ uentri aurem coniunctam habent: ut tradit Athenæus. Pernæ, de quibus sic ait Plinius. Pernæ Concharum generis circa Pontinas paludes frequentissimæ. Stant ueluti suillo crure lõgo in arena defixæ, hiantesq; qua limpitudo est, pedali non minus spatio. cibum uenantur. dentes in circuitu marginum habẽt pectinatim spissatos: intus pro Spondylo grandis caro est. Apud Plautum item huius Cõchę mentio, quã putauerim margaritas cõtinere, quas hodie Pernas uulgo appellãt.

De insectis

DE INSECTIS ET PRIMVM DE APIBVS.

NVnc de Insectis, quæ Græci ἔντομα uocant, parte aliqua corporis intercisa. Eorum pleraq; sponte naturæ gignuntur: quæ uerò pariũt, ut Araneæ, Scorpiones, Formicæ, nõ satis constat secundum Aristotelẽ, an coitu cõcipiant. Inter hæc Apes lõge utilissimę, quarum amore nonnulli adeo capti fuere, ut de his libros scripserint. Inter quos Aristomachum Solensem annos duodesexaginta nihil aliud gessisse Cicero testatur, & Hyliscum Thasium Ælianus: quem quod apes in desertis coleret, Agrium nominauerunt. Aristoteles in nouem has genera diuidit: ex quibus Gregalia sunt apes & reges eorum. Fucus qui inter apes degit: Vespæ, Crabrones, Teredines. Solitaria tãtum tria. Sirenis minor Græce σειρὼν qui fuscus totus est. Sirenis maior qui fuscus & uarius est. Tertium Bombis. Earũ rursus quę apes uocantur in alia gña diducuntur: alterum rufum quod præstãtius est. Alterum nigrum magisq; uarium & utile. Tertium quod optimum & uarium. Quartum longum & crabroni simile. In apum numero carẽt aculeo reges & fucus. Vesparũ item duo genera: alterum ferum quod rarum est, nascẽs in mõtibus grãdius & robustius: alterũ imbecillius. Sunt & quæ uocantur Matrices, latiores crassioresq; q̃ uespæ: uolare nequeunt, in uesparijs sedent, fauos fingẽtes, quibus an sit aculeus nõ satis cõstat. Crabrones à Græcis ἀνθρῆναι uocantur, nõ floribus, ut apes, sed carne magna ex parte uiuũt: aculeati, alueũ sub terra faciũt effossa. Qui uerò ab eis aberrauerint facto duce ad aliquã se arborem cõferunt, ubi fauos cõficiant. Bombices sub saxis apud humũ fœtificant, paruum & ipsi mel factis cellulis cõficiunt. Teredo Græce τενθρηδὼν nõ absimilis crabronibus, uerum uaria, fœtũ sicuti uespa sub terra edit. Apum opera tria ponunt in aluearijs, Metyn, Pissoceron, Propolin. Hactenus Aristoteles. Ælianus uerò de his sic scribit. Apũ ætas ex colore deprehẽdit̃, ætate integræ oleo similes renidẽt. Senescẽtes rufæ aspectu, tractatuq; asperæ: his plus artis in mellificatione, iuuenibus plus uiriũ. Prognosticũ tẽpestatis habẽt, imbre impendẽte sese in aluearijs continent. Cum procedunt, ut aduerso resistãt uento, lapillos pedibus librant. Sunt intus quæ apes ociosæ dici queunt: nec tamen de fucorũ gñe, quippe quæ fructuosis nõ aduersantur, sed regi unà cum senibus & emeritis adsistũt: aquã eis ferunt, extinctas apes egerũt. Validiores ad opus exeunt. Regẽ uenerãtes separatim ei cellam cõstruunt in loco celebri. Aduersant̃ apibus Phalãgij, Fucus, Irundines, lacerta, Crocodili terrestres, inũdatio ꝓpinqui fluminis, ignis uicinæ syluæ incẽsæ, teter odor. Ad hæc propellẽda diligẽs mellator remedijs instabit. Fucus noctu cùm apes dormiunt, uel ad opera egrediunt̃, grassatur: à redeuntibus uerò magno certamine pellitur. Fiũt apes ex bouis, fuci ex equi, crabrones uerò ex asini cadauere. Formicarum quoddam genus uenenosum, quod Lacurgus dicitur, ut autor Ælianus. De Indicis formicis Plinius plura. Strabo etiam in hanc sententiam. Megasthenes ait apud Dardas quæ maxima natio est Indorum montanorũ, collem esse trium millium stadiorum ambitu, & sub eo aurifodinas, quas formicæ custodiũt uulpibus nõ minores, mira celeritate, uictũ uenatione cõparantes. Terram auriferam fodiunt, unaq; ad ostium cumulãt, quam mercatores clam surripiunt, dispositis pariter carnibus ad morãdas pabulo formicas, si fortè animaduerterint. Ad abigendas formicas si unam comburas, cæteras fugabis. Si agreste origanum aut Populus in foraminibus earum ponatur, omnes absistent. Fugantur item ex origano & sulphure illito arboribus, ex combustione quoq; styracis & cochlearum testę. De Muscis autem Ælianus hæc scribit. Per Olympicorum celebritatem mirum muscas ad unam oẽs Pisa discedere, rursusq; sacris peractis reuerti, quasi eadẽ cum fœminis illius loci conditione teneantur: sed eæ sponte, illæ coactæ lege certaminis, ut uiri castius per idem tẽpus degant. Idem penè & apud Leucada promontoriũ in sacris Apollinis accidit, uti muscæ tẽplo absistãt, sed quasi mercede ac decima donatæ, ut qui bouẽ antea eis epulãdum tradãt. Hæc ille. Quod autem Plinius scribit, muscam extinctam sub tepido cinere reuiuiscere, haud satis creditũ. Tabanus atq; Asilus idẽ, similis magnæ muscę, ore aculeato, uoce sonora. Cynomya similis illi quã Græci Myopa uocãt, uoce maiore q̃ tabanus, aculeo minore: ambos uerò aduersari bubus, eosq; in furorẽ agere palã est. Vergilius in Georg. multa de his. Plinius ait Cyrenaicos Achorẽ deum cõtra multitudinẽ muscarum inuocare, eiq; litare consueuisse. Sicuti Ægyptij Ibim suam contra serpẽtes,

Muscas interimit fermentũ cum ferri scobe mixta, si in loco ponatur ad gustandũ. Abiguntur itẽ ex atramenti sutorij aut origani agrestis suffitu. Culices quoq; ex eiusdẽ atramẽti mixti cũ iuniperi, seu cedri, seu cyparissi, scobe, seu baccarũ eius suffitu. Pulices uero necat decoctũ Cymini uel Rododaphnes in loco cõspersũ, siue aqua marina. Praeterea si ramos absinthij aqua mixta cũ atramento sutorio madefacies, omnes eò current ac peribunt. Eodẽ quoq; atramento cũ felle taurino & oleo, siue oleo & sulphure lecto illito Cimices delebis. Has etiã omnino defuturas Democritus testat̃, si pedes ceruinos grabato suspenderis. SCORPIONVM genera Ælianus multa cõmemorat. Album, fuluum, nigrũ, fumi colore, uiride, flammeum, quod omniũ pessimum: uentrosum, Carcinoide, uolatile. In India enim Megasthenes scribit uolatiles esse. In uniuersum nõ coitu, sed humore, ac calore cõcipiũt, singulis cauda sese cõplectentibus: nec oua sed animal pariũt, ut Aristoteles. Cicadarũ secundũ Pli. duo genera. Achetę maiores quæ canũt, & minores quæ primæ ꝓueniũt. Ex his Tettigonię sunt quas Gaza Cicadastras: alię Tettigometrę quas cicadarũ matrices uertit: utrũq; sanè genus canit, sed magis Achetę, quas ego putauerim esse, quos uulgo grillos moros uocãt. Fœminę uero in genere silẽt. Tradit Solinus apud Rheginos cicadas mutas esse, quod Herculẽ ibi forte quiescentẽ cãtu uexarint. Aranearũ & Phalangiorũ plura genera ponit Aristoteles. Mordax qđ in duo diducitur. Alterũ simile his quos lupos appellant, paruũ admodũ, uarium, salax. Alterũ maius atro colore, cruribus plurib. magnis, tardũ, nec uiribus potens, neq; salax. Tertiũ genus texit: Fœmina uenat̃, mas comes prædę nõ laboris. Solinus ponit etiã Solifugas in araneorũ genere, frequẽtes in Italia uideri in metallis argentarijs, solis inimicas, unde nomẽ eis. Plinius uenenatũ hoc animal dicit. Rubeta inter rubos morat̃ Græce φρῦνος. Salpynga breuis serpẽs: Quis calcare tuas timeat Salpynga tenebras. VERMES in hoc genere multarũ specierũ ponuntur. Sunt Lumbrici quos Græci scolios uocant: sunt & Elminthes teretes, longi, rufi, albi. Tradit Ælianus in quodã Ægypti flumine ubi nullũ aliud animal gignitur, uermes nasci qui longitudine septenũ cubitorũ, crassitudine uero uix pueri X. annorũ manibus cõplecterentur. Interdiu in aluei profundo in limo considunt: noctu uero in terrã exeuntes in ueterina grassantur. Hos itaq; siquando capiunt, soli suspendunt diebus XXX. unde oleũ stillari dicũt, quod Indorum regi præcipuo dono ferũt. Huius etiã maxima uis est ad incendia, quo ad munitiones incendendas in bellis utunt̃. Hæc Ælianus. Sunt & alijs alia infesta quantũuis minima. Cis frumẽto, Trips ligno ἀπὸ τοῦ τειπαῶ. Sis uestibus. Ips uiciæ. Midas Fabis. Crambe Brassicis. Campe oleribus omnibus: quæ eruca, in sacro eloquio etiã Brucus appellatur. Erucã quoq; Chryselidẽ Græci dicũt, unde rupto cortice uolat papilio uolatilis uermis. Ricinus canibus infestũ, hic pediculo similis est. Pyrales quos Ælianus Pyregonos uocat, alij Pyrastas, muscæ maioris magnitudine inter flãmas medias incolumes uolitãt. Inde egressi statim moriuntur. Bubrasten si bos potu deuorauerit paulo post tumore exanimatus concidet, ut tradit Ælianus, qui & Pithecam cõmemorat Psellon cognominatã in arboribus nasci, uillo coopertã, uentre leniter intercisam, morsu uenenato. Cui remedio sit Cancer marinus commanducatus. Ephemera quoq; dicit animalia esse munitissima aligera, ex argumento uitæ breuitatis dicta, quod diem nõ excedant: In dolijs uini produci illisq; relitis extemplo perire. Hæc Hemerobia nõnulli uocant. Lampyrides quas Plinius Cicidelas Latine appellat, per æstatem noctu fulgentes uidentur. Has compertũ si uitrea pila incluseris, toto anno lampadis modo noctibus fulgebunt. Rediuus similis pediculo, ouibus caprisq; infestus. Scarabeos terrestres Pin. lib. XXX. tauros appellat à corniculis, siue pediculos terrestres. Scarabei uirides ex fimo bouis aut iumenti creant̃. Scarabei itẽ pullarij. Cantharides ex erucis fici, piri, pruni, proueniunt. Melolanthæ etiã inter Scarabeos Aristoteli Plinioq; ponuntur, ex pomis arborũ floribusq; nascuntur. Grillus præterea & Tryxalis Plinio lib. XXX. cap. III. cõmemorantur, ab Æliano τρώξαλις dictus. Teredo Græce τερηδὼν aluearibus infesta. Item Hepiolus ἠπίολος, est enim Papilio qui circa lucernarum lumina uolitat. Pyrasta siue Clerus uermiculus aluearibus etiã aduersus. Centipeda à multitudine pedum cognominata. Ser σὴρ, animal quod teste Pausania lib. VI. Sericũ facit apud Seres, unde ij populi dicti sunt. In Europam deinde Iustiniani tempore ad nostras regiones translatus, ut alibi dixi.

R. Vola-

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER XXVI.

DE PLANTIS.

De his quæ ad agrum plantarumq́ rationem pertinent multi ſcripſere. Ariſtoteles huic rei priuatim uolumẽ edidit. Ampliore tñ materia hãc ſibi laudẽ Theophraſtus uendicauit. Ante hos itẽ lõge Orpheus, Muſeus, Pythagoras, Democritus, Nicãder Colophonius, Dioſcorides. E noſtris uerò Cornelius Alexander Syllæ libertus, Macer, Plinius, pluresq́ alij. Ego uerò priuſquã ad inſtitutum ueniam, pauca de agro in uniuerſum cõmemorabo. Plinius magnã ait partẽ Romanos priſcos in agro uiuere ſolitos. Ideoq́ uiatores inſtituti, ut cum reipub. aliquid agendũ, ex uia, id eſt, ex agro eos accerſerẽt. Plutarchus item in Problem. populũ Romanũ dicit in agro plerunq́ uixiſſe. CLXXX. tantum rempub. adminiſtraſſe. Romulus aruorum ſacerdotes in primis inſtituit, ut refert Plinius, ſeq́ duodecimũ fratrẽ appellari uoluit. Agrũ em̃ male colere, probrum cenſorium iudicabãt, ut Cato teſtatur: nam quẽ bonum colonũ dixiſſent magnopere laudaſſe putabãt. Argumẽto quoq́ ex his religio. Nã pręter ferias Sementinas tria ſacra ob fructus diuerſis inſtituere tẽporibus, ut eſt uidere apud Faſtos: Vinalia, Floralia, Rubigalia. Deaſq́ duas propterea coluere: Seiam à ſemine, & Segeſtã à ſegetibus dictas: quarũ ſimulachra Plinius dicit ſuo tẽpore in foro fuiſſe. Hinc locupletes à locis, id eſt, agris dicti: & æs ſignatũ à pecore, & cognomina Rom. à leguminibus. Res omnis ruſtica opera magis q̃ impẽſa cõſtat. Ex quo Mago initio ſui operis empto agro domũ uendendã iubet, ut planè demõſtret aſſiduitatẽ eſſe neceſſariã. Exemplũ ſuper hoc refertur à Plinio C. Furij Gręcini, qui in paruo agello plus redituũ q̃ uicinus habẽs, accuſatuſq́ propterea quod ueneficio uteretur, protulit in iudicio filiã pannoſam, manibus pręduris, & raſtros ligoneſq́. Hæc, inquit, Iudices mea ueneficia. Exemplũ itẽ aliud patris familiæ à Columella introducitur, qui duabus prędij partibus dotibus totidẽ filiarũ adſignatis: ex tertia ſibi relicta parẽ priori fructũ adhibita maiore diligẽtia percepit. Oculus adeo dominicus utilis agro iudicatẽ. Veteres ita modũ poſſidẽdi ſtatuere, ut Põpeij magni abſtinẽtia cõmemoretur, qui agrum uicinũ aut cõtinuum nũquã ſit mercatus. Adeoq́ apud alios creuit libido nõ ſolum agri, ſed & uillarũ, ut neceſſe fuerit legem promulgare, ne quis plus uerreret, q̃ araret. Sunt & illa ruſticæ rei obſeruãtiæ ſigna: æs à Seruio Tullo primum pecudis imagine ſignatũ: nomina Romanorũ ex leguminibus: turbæ ruſticæ in urbẽ Nonis diebus cõuentus, unde nundinæ appellatæ. Varro in tria genera rem ruſticã diducit: in agriculturã, paſtiones uillares, atq́ agreſtes. Agriculturã in hortẽſia & aruentia: Paſtiones in uiuaria, auiaria, & piſcinas. Mox pauca ex dictis ſapientum de agricultura. Marcus Cato ait, Agrum bene colere utile: nimis bene colere dãnoſum. Agrũ ne cupidè emas. In re ruſtica operi ne parcas. Plinius, Opera nõ impẽſa cultura cõſtat. Mago, Qui emit agrũ, uendat domũ. Varro Villa agro oneri nõ eſt. Columella, Oculus dominicus in agro fertiliſſimus. Sarſena. Nihil agricultura liberalius, aut dulcius. Attalus. ὁ ἀγρὸς ἔϛω πολυκερδὴς μὴ δαπανηρός. Ager ſit quæſtuoſus, nõ ſumptuoſus. κακὸς γεωργὸς ἐϛὶν ὁ ὠνούμενος, ὅπερ ὁ ἀγρὸς δοῦναι δύναται. Malus eſt agricola emens qđ ager dare poteſt, ἄνευ ἀναβολῆς φυτεύειν χρὴ, βραδέως δὲ οἰκοδομητέον. Cito ſerendũ, tardè ædificãdũ. Theophraſtus, ἡ γεωργία ἀνδρὸς τοῦ ἐλευθέρου ἐϛὶν ἀξία. Agricultura digna eſt homine libero.

DE RATIONE PLANTARVM EX ARISTOTELE.

Ariſtoteles in libro de plantis, has animata, non animalia ponit, cõtra Anaxagoræ, Empedoclis, & Platonis opinionẽ: qui ſenſum eis tum gaudij & triſtitiæ, & appetitus, manifeſta ſigna ex earũ uegetatione ac corruptione tribuere: ſimul & animalium partes tradiderunt: quũ caput in eis ſit radix, brachia rami, frõdes, excremẽta, flores, fœtus, fructus uerò fœtuũ digeſtio & maturitas, deniq́ uterq́ ſexus. Plantarũ in uniuerſum cauſa eſt triplex: ex terra ꝓductio: ex aqua cõglutinatio: ex igne cõglutinationis unitas. Hæc item in cõchis uidere licet: lutũ ex quo

materia

materia fit testę: ex qua testacei constitutionem, ignem deniq; partes eius connectentē. Virtutis igiť omnis manifestatio ab igne fuerit: siccitas ēm quę ex igne est, in humidi locū ꝓueniēs, ob firmitatē in omnibus, & animali, & planta, & metallis digestionē creat, digestio igiť ubi & humiditas & caliditas existet. Quod quidē in lapidis, metallorumq; digestiōe maxime apparet: in animali uero ac planta nō adeo: quod horū partes sicut in lapidibus in unū concretæ non sint, quodq; ex his fluxus quidā prouenit: ex lapidibus uero & metallis minime, qualis est sudor. Partes enim ipsarū raræ nō existunt: ex quo inde sicut ex animali ac planta excrementa nō exeūt. In quo aūt raritas nō existit, ab hoc omnino nihil exit. Quapropter solidū est, in quo augeri nihil est aptū: quod autē augeri est aptū, loco indiget, in quo dilatari quid possit & penetrare, sicut plantæ & animalia eoq; magis plātę, quo partes earū rariores tenuioresq; sunt: quo uero rariores, eo spirabiliores. Ea demū causa quod in his terræmotus nō fit aut cōcussio, sed in solidis, non arenosis sed condensis: fit quoq; in conchis, uitro, ferro, cæterisq; metallis. Nam qūū exitus porosos aer nō habeat, scindere necesse est. Eadē quoq; de causa rariora quāuis maioris ponderis & magnitudinis supernatāt: aer ēm inclusus qui aquæ natura superstat, ad proprium retrahit locū, sicuti & oleo quoq; cōtingit. hoc enim naturalis calor frigidū attingens, humidas in eo partes pro tēpore in aerē tenuans, ad aquę superna retrahit. Sunt & saxa ob raritatē quæ non merguntur, ut pumices: sunt itē ligna quæ ob densitatē præcipitāt ut hebenus. Plātis insuper humor causa uiriditatis, quo quę magis abundāt, frondentes iugiter manēt. Argumento sunt frondes ab initio cacuminibus rubentes, qūū in eis nō plene humor nec digestio fiat: ubi enim plene, uirescunt: iterūq; his deficientibus, ruborē contrahunt. In hanc ille interpolatim sententiā, quæ mihi ad hunc locū uisa sunt satis. Quod autem contendere uidetur cur in mari nascantur, cur in saxis, cur præcoces aut serotinæ, cur nōnullæ sine frondibus aut floribus, & his similia: quum diuersa adferre uideatur, ad idem semper reuertitur, humorē caloremq; simul & digestionē plus minúsue cunctis principium. Deniq; hoc idem & Theophrasto contigit.

DE PLANTARVM DIVISIONE.

THEOPHRASTVS in tria cūctas genera diduxit. In arbores, herbas, & quę θαμνώδης appellat in fruticosa, quę mediū inter utrunq; tenent. Communia his omnibus uterq; sexus, exceptis paucis: deinde modi prouenīedi, quos huiuscemodi esse describit: Spōte, semine, radice, auulsiōe, ramo, surculo, trunco, ac ligno minutatim cōciso. Arborū primam dicit esse differentiā: syluestres, & hemeras, id est domesticas: præterea infelices & fructiferas, peregrinas & peculiares. Inter se quoq; diuersas, fructu, folio, flore, semine, radice, cortice, materia, caudice. Fructu uidelicet aut coniferę ut pinei generis, aut pomiferę ut mala oīa: aut glandiferæ, ut quæ sunt in glandiferarū genere: aut bacciferę ut laurus, olea, & his similes. Folio quoq; crispāte, læui, aspero, oblongo, rotūdo, anguloso, serrato, lato, angusto, discriminato, intersecto, dētato, crasso, tenui. Radice uero aut sūmo solo aut ꝓfundo, late serpenti seu angusta, dura seu molli. Caudice recto uel obliquo, uno uel plurib. alto uel humili. Materia dura uel molli, graui seu leui, ædificijs apta uel igni: flexibili, scissili, fragili, uenosa, nodosa, pulchra, deformi, perpetua uel parū duratura. Semine aut nudo, aut cortice, uasculis, quisquilijs incluso, seu racematim pediculis dependēte aut ramis adnexo. Tū rotundo, anguloso, paruo, magno, nudo: sicut in fœniculo, aneto, cymino, coriādro: quę γυμνοσπέρματα Gręci uocāt. Differūt & uita. Aquatilibus terrestres durabiliores sunt: inter terrestres uero syluestres domesticis. Cāpestres arbores generatim maiores carnosioresq;, sed deteriores & pallidiores mōtanis. Aquiloniæ partes & materiā robustiorē, & fructus præstantiores faciūt. Sata in umbrosis citius adolescūt, florētioraq; sunt, minimeq; à uermib. corrūpunť. Quæ citò ꝓueniūt, cito intereūt: ut Malus, Corylus, punica, persicus, pyrus. Vermiculationē, omnes sentiunt. Narranť aūt diuturnitates quarundā: ut Olea Athenis, Palma in Delo, sub qua Latona peperit, usq; ad Cicerōis tēpora, Oleaster in Olympia, Fagus in Troia supra tumulū Ili, Delphis Platanus sita Agamemnonis manu, Ilex Romę: quā Plin. cōmemorat æreis literis Hetruscis inscriptionē habuisse. Et ficus ruminalis Romę in foro colebať, sub qua Romulus & frater à rumice, id est, māma lupæ nutriti fuere, ut autor Plin. Hodie quoq; in Auentino Malus medica cernitur, quā

diuum Dominicum seuisse constans est fama. Ex arboribus insuper diuersus procedit humor: nam aut crassus est, Græce ὀπὸς, qui si concretus sit, uocatur gommi seu resina: Græce κόμμι καὶ ῥητίνη. Opum Cyrenaicũ Syriacum que inter alia prædicatur. Aut est succus liquidior & aqueus: Græce χυλὸς, qui ex herbis siue igne distillatis siue mortario cõtusis exprimitur: capitur & pro sapore ipsius succi. Ipsa enim herbarum per ignem distillatio, Arabum est inuentum, apud antiquos non frequẽs erat, sed decocto magis utebantur, multo præstantiore ac medicinæ utiliore, uerum nausea maiore. Hæc in uniuersum de arboribus. Nunc de fructiferis dicam, ac primũ de his quæ mala producunt.

ARBORES MALA FERENTES.

INTER arbores mala ferẽtes, Medica præstat, seu Persica: quæ poma κιτρόμηλα, id est, mala citrea, prelõga & aurei coloris, atque odorati, toto fert anno. Semen pyro simile, eius succus cõmendat anhelitum. Inter uestes quoque in arculis cõditur. Hæc Diosco. Atheneus ex autoritate Theophrasti sic ait. Media regio & Persica malũ habet. Medicũ siue Persicũ appellatũ, quod foliũ fert simile auro: spinas acutas similes pyro: fructũ nõ comedũt, boni alioqui odoris, ipsiusque folia uestes incorruptas seruãt: Serit̃ uere. Fert fructũ toto anno, aliũ perfectũ, alium incipientẽ, aliũ inter utrunque. Plin. lib. 12. cap. 3. Malus Assyria quã alij uocãt medicã uenenis medetur, folium eius est unedonis intercurrentibus spinis: pomum ipsum alias nõ mãditur, odore precellit foliorũ, qui trãsit in uestes unà cõditus, arcetque animaliũ noxia: pomis est arbor alijs cadẽtibus, alijs maturescẽtibus, alijs cõtinuo subnascentibus. Tentauere gẽtes trãsferre ad se in uasis, dato per cauernas radicib. spiramẽto, sed nisi apud Medos & in Perside nasci noluit. Huius grana Parthorũ proceres esculentis incoquũt cõmendãdi halitus gratia. Palladius li. 4. primũ testat̃ in Neapolitano suo hãc quã ipse citreã uocat coaluisse: insequẽs uerò ætas uti uidemus his pomis uaria forma cũcta loca refersit. Triplici sũt natura Oribasio, extrema calida, interiora frigida, media tẽperata. Punicũ etiã granatũ Pli. dicit̃ Grece ῥοιά, dulce uerò ἀπύρηνον, quasi sine nucleo, quod dulcia punica minore sint nucleo. Florẽ punici Diosco. κύτινον uocat, id est cytinũ, quod Plin. partũ punici in flore interpretat̃: florẽ aũt ipsum quod est in cytino Balaustiũ uterque appellat. Dioscorides dulcia calida dicit esse, ideo febricitãtibus prohiberi, Acida urinã prouocare, stomachũ cõbustum iuuare. Ex his medicamentũ stomaticon Græcis uocatũ: preterea uinũ præparat̃, ex cortice uerò coria tingũt̃. Cotonea Græci Cydonia ex oppido Crete, quorũ tria gñã Pli. facit: Mustia precocia: Strutea serotina, quæ propriè à nostris pira Cotonea dicunt̃: Chrysomela uerò minora & magis intersecta ac crispãtia, quæ propriè mala cotonea nũc dicimus, Virgilio aũt aurea mala appellant̃. Nã eadẽ esse satis antiquitas ostẽdit in Hercule effosso Romæ nostra ætate, qui nũc uisit̃ in curia Cõseruatorũ tria tenẽs manu cotonea: nã ab Hesperidũ hortis dicit̃ aurea mala tulisse. Horũ omniũ styptica uis est. Melimela mala precocia & dulcia sunt. Mala Appia ab Appio Claudio, Claudiana itẽ rubẽtia sunt saporis prestãtissimi teste Pli. Hec in Hetruria nũc rosea uocãt. Atheneus plura cõmemorat. Sidũtia ex Corintho Vactiana ex alpib. Aquileie. Delphica Dionysius reperit, ut ait Theoc. Μᾶλα περ οἱ κόλποιο Διονύσοιο ῥέωσα. Mala quidẽ in sinũ Dionysii influens. ἄρα τὸ δ' ἔχει λευκὸν ἐπ' ἡρακλέως ἱερὸν ἔρνος. Certe habet albũ Herculis sacrum ramũ. Cyparissea eñ & Acrodrya ab eodem dicit inuenta. Malis humida & frigida uis est, quod ex eo intelligit̃, quia expressus succus facile uertit̃ in acidũ. Est & natura uinosus, ut ait Pli. Galenus malis hyemi adseruatis ac coctis languẽtes minime prohibet. Persica ex Persia ueneni gratia Columel. dicit aduecta. Atheneus etiã arborẽ peregrinã. Mala persica eadẽ que & Medica esse suprà narraui. Persica stomachũ iuuãt, uẽtrẽ sistũt, ut ait Diosc. Galenus post cibũ absumenda minime censet cũ cæteris innatẽt cibis. Pruna κοκκύμηλα uocãt, eorũ plura gñã Pli. Ordearia à maturitate eius frugis que precocia sunt. Asinaria à uilitate. Cerea & purpurea à coloribus. Damascena omiũ prestãtissima nascũt̃ in ualle Damasci, que ut ait Atheneus ab eorũ prouẽtu Coccimelũ uocat̃. In uniuersum uerò uentrẽ subducũt recẽtia, minus aũt sicca, syluestria cõtra sistũt. BACCAS olea in primis fert, quã prouẽtu tardissimã miror ab Hesiodo dici, & neminẽ satorẽ ex ea fructũ percepisse, cũ hodie cõtrà uideamus. Baccas maturas Greci Drypetas, nos Drupas uocamus. Tria earũ gñã ponit Vergil. Orchitas, Radios, Pausias. Sũt & aliæ locis alijs peculiares.

Condita-

Cōditanea crassior, ut in Bononiēsi: ex qua minus olei solet exprimi, cū in nucleū abeat substātia, ut ait Plin. Antiqua lex apud Columellā: Oleā si uis rogare fodito, si exorare stercorato: si imperare putato. Oleā itē ne uerberato. Olea Athenięses uictores, Romani ouantes coronabant. In Olympia uerò Oleastro, quē κότινον uocāt. Cinis ex Oleæ folijs dolorē ęmorrhoidū mitigat. Baccas itē fert laurus, Hedera, Myrtus, Cornus Græce κράνεια. Arbutus quoq; quæ & unedo etiā dicit, κόμμαρος Græce. Laurus aliqua angusto folio, altera latiore, utraq; calida. Calidiores & eius baccæ, quas Græci δαφνίδας uocant. Dioscoridi laurus Alexādrina herbæ ꝑpior. Delphica Plinio fert maximas baccas, folia q̃ latissima, quæ solēt mustacijs subijci. Sylua Lauri in Auentino, unde triumphātes coronabant. Adhibebat & lustrationibus. Seritur etiā. Ramū lauri olfactum facere ad remedium pestis legitur apud Herodianū in Cōmodo, ad uitanda quoq; fulmina apud Tranquillū. Oleum ex lauro calidissimū. Est & Chamędaphne herba quæ manditur: & Laurus Alexādrina item herba, utraq; Lauri naturā tenens & diuretica. Hederę genera folium uariant angulosum, rotundū, nigrū, album. Græce κισσὸς dicitur: eius mira natura Plinio memorat, quod in uase hederaceo uinum transfundit, aqua remanet si fortè cōmixta sit: præterea igneā in eo ligno naturā esse sicut in Lauru, ut ex ipsius attritu ignis scintillet. Eius decoctū uulnera glutinat, succus antiqua rheumata sanat: lachryma uerò pediculos necat, ac pilos attenuat. Chamęcissus herba cuius flos calidę itē naturę, hepar ab noxijs custodit: dat & Ischiadicis. Inter hederæ gña Smilax Græce θύια tenui surculo & spinoso, alte serpēs, umbris expetitus. NVCES ferūt iuglandes κάρυα ex eo Græce dicta, quod capiti noceāt, teste Plí. q & religiosas eas dicit: nō tam ob soni tripudiū ut plerīq; putant, q̃ pudicitiæ coniugalis obseruationem, tot calicibus ac putaminibus opertas. Nux castanea eadē & castanea est Græce διοσβάλανος, id est, Iouis glās: ex quo hic cibus, nō glans quercus uti pleriq; putāt, apud primos homines fuisse par est, quod spōte nascatur & firmissimi sit nutrimenti. Cocta etiā ex melle tussientibus dat. Auellana ex oppido Auella uenit, Græce ἡρακλεωτική. Ex hoc gñe & Corilus cibo ante oīa durissima simul & calidissima. Amygdalus dubiū dicit Plí. an Catonis tēpore in Italia fuerit: nā Mespilus & prunus ante ipsum minime fuere. Amygdalus Theophrastus ait, ex amara dulcis reddit, si quis caudice circūfosso perforatoq; mēsura dodrātali undiq; lachrymā effluentē in idē defluere sinit. Amygdala recētia, ut ait Dioscorides stomacho ꝓsunt si cū folliculo edant: sicca maxime nutriūt, sitim augēt: argumēto sunt uulpes, quæ deuoratis amygdalis nisi aquā proxime reperiāt interire putāt. Ex amaris medicamētū Dioscorides Diamygdalō uocat, spleni & iocinori maxime utile. Sunt & in nucū gñe Pistacia, è Syria aduecta, nucleis pineis similia. GLANDES plurima fert arbor Phagus φάγος Suber φέλλος. Quercus φύδιος. Cerrus αἰγίλωψ. Ilex πρῖνος. Latifolia, Salsicortex. Æsculus. Robur δρῦς, qd' teste Plinio mella fert & uiscum, & Chenchrin, ita uocat medicis pilula medicinis apta. Fert & alium moro similem fructū, intus habentē pilulā, in qua flocculi molles sunt lucernarū luminibus apti. Gallam uerò ferunt omnes. Pinei generis arbores etiam plures omnesq; odoratæ: ipsa in primis Pinus sacra olim matri deûm Græce πίτυς, reperitur & syluestris & urbana. Syluestris item Idea aut maritima. Idea crassior & excelsior. In gñe syluestri mas breuior ac folio durior, fœmina ꝓcerior tum ad ædificia tractatior: quod quidē ut aiunt natura est omniū fœminarū in plantis, autor Theophrastus. Nuclei pinei Græce πιτυίδες calidam retinent naturā ad ueneriaq; incitantē. Picea πεύκη, folio tenuior, quàm pinus, magnitudine minor, conum etiā fert minorē: pręterea adustis radicib. regerminat. Theophrastus. Abietis sexus discernit folijs, quæ mari sunt acutiora, magisq; surgētia ac flexa materia: quæ fœminæ est cādidior, & caudice ꝓcerior: utilis materia ad opera domus intestina, ut ait Vitruuius. Plinius inquit abietē nauis quæ obeliscū D. Augusti portauit, quinq; hominū ulnis crassitudine fuisse: hęc Gręcei λάτη dicit. Tęda etiā in hoc gñe δᾷς appellata frequens in Calabria, nuptijs quōdam sacra. Taxus μίλος ꝓcera, folio similis abieti, sed pinguior molliorq; materia, cortice similis cedro. Eius radices si iumēta atttingāt moriunt, rumināntia nihil patiunt. Theophrastus. Acer σφένδαμνον: eius duo genera, quod cōmuni uocabulo acerem uocant: alterum Carpinū, cui folia flaua & crispa: Aceri candida: riguis potissime nascitur inuentu rara. Tilia mas durā flauamq; materiam habet, fœmina candidiorē. Cupressus fœmina quæ

metam

metũ habet in fastigiũ cõuolutã. Mas uero ramos ab se spargit, quæstuosissima in satus ratione sylua, qđ eius perticæ ueneãt, & dotes filiarũ eius plantaria dicebãt, ꝓuentu morosa, baccis torua, fructu superuacua. Fimũ & aquã refugit in satu eius: patria ipsius Creta. Plin. Lentiscus odoratũ etiam lignũ, dentiscalpijs aptũ, ut ait Martialis, Cuius semen Muricatũ Columella appellat à muricis similitudine, & Plinius muricatis crinibus dicit. Ter anno floret, ut Cic. de Diui. Iam uero semper uiridis semperq; grauata Lẽtiscus triplici solita est grandescere fœtu. Ter fructus fundens, tria tẽpora mõstrat arãdi. Cedrus, ut ait Theophrastus, Iunipero nõ absimilis: folio spinosiore & duriore, fructu etiã simili, humilior tñ & materia incorruptior. Dioscorides aũt ait. Cedrus iuniperi fructu myrti magnitudine, ex q̃ Cedria fit uehemẽti odore. Cadauera cõseruat, animalia uiua uestesq; ob caliditatẽ corrũpit. Quidã eius enarrator Græcus sic scribit. Cedri duplex species: altera fruticosa similis iuniperi, altera arbor: utraq; calida & sicca tertio abscessu. Cedria uero oleũ ex cedro, quarto abscessu calidũ. Carnẽ lõgo tẽpore cõseruat: uim eãdem habẽt Cedrides, id est Cedri fructus. Plin. scribit cedrũ appellari in Syria humorẽ qui fluit è ligno tædæ cõcisæ, & in furnis posito: cui tanta uis est, ut in Ægypto cadauera perfusa seruent. Sequẽs liquor crassior picẽ fundit, quæ spissata Brutiæ nomẽ cepit. Idẽ autor lib. XVI. memorat arborẽ Citrũ, cuius laminis altera materia operit. Scribit etiã mensas citreas è Mauritania aduectas similes cupresso fœminę syluestri, uitiũq; arboris, id est, gibbus in medio caudice in cõmendatiõe est. Quod aũt Vergil. ait: Vrit odoratã nocturna in lumina cedrũ, de Tęda intelligit, quæ ibi abundat: uel de humore tædæ, quæ uti supra diximus, Cedrus appellat. Iuniperus ἄρκευθος magna & parua. Magna similis cyparisso: nascit in maritimis & asperis locis. Dioscorides. Eius materia perpetuo durat, ut ex trabibus tẽpli Dianæ uisum est, ut autor Plin. Palmarũ genera plura, fructiferũ, sterile. Fructiferarũ uero mas aut fœmina. Mas primũ super spathã floret, fœmina fructũ oblongũ præstat. Fructuũ uero alij cũ ligno, alij sine, alij cãdidi, alij nigri. Theophrastus. Athenæus aũt cerebra palmarũ edere prius milites in expeditionibus cœpisse dicit. Gellius palmæ naturã ait semper oneri quãuis depressam reniti ac superstare: ex quo uictoriæ significationẽ habet. φοίνικα Græci appellant. Fructus fert, quæ palmulæ, maiores aũt cariotides dicũtur, stomacho perutiles: flores uero nequaquã, ut ait Aristot. Palmarũ patria Iudæa: post hãc insulæ nuper in occidente repertæ. Est & in Liguria prope Rumbam fluuium pass. milibus X. Castrũ S. Romuli palmis circa nobilibus & in Italia raris refertum, quibus Romã cõuectis Põtifex in earũ utitur festo. Ficui antiquitus caprificationẽ adhibebant. Culices em̃ è caprifici fructibus qui nunquã maturescũt ad fici fructus transeunt. Inter ficuũ genera Plinio Caricæ sunt maiores, & Cottana longe minores. Præterea Mariscæ, Biferæ quæ S. Petri aut Io. à nostris uocãtur. Ficus aridæ à Græcis Ischades appellant, tanto in honore, ut regi Indorũ eas per literas petenti ab Antiocho rege dono sint missę, ut autor Athenæus. Aristophani quoq; in comœdia ꝓ cibo suauissimo memorantur. Ficus tam recentes q̃ aridę natura calidissimę, corpusq; saginãt. Cato per fici maturitatẽ iubet colonis cibaria minui. Athletæ ficubus alebãtur, antequã eos Pythagoras ad carnis usum qui fortior est transtulisset. In genitiuo tantum secũdæ declin. in reliquis quartę. Sorborũ itẽ duo genera: fœmina fructifera, & masculinũ sterile: fructus alię orbiculatus alię ouatus: primus pręfertur sapore, flores fructusq; racematim simul ex arbore pendẽt. Theophrastus. Sorba sicuti & mespila acerba legunt, suspensaq; paulatim maturescunt, uentremq; cohibẽt. Morus συκάμινος nigra & alba: hodie quæstuosissima ꝑpter sericũ, uocat Plinio arborũ sapientissima quod ultima floreat. Cerasus è Cerasunte Põti oppido à Lucullo trãslata teste Plinio: eius fructus uirides, ut autor Dioscorides: stomacho nocent, uentrem soluunt. Arida aũt Cerasa contra sistunt, stomacho prosunt. Zizifus ex Africa ad nos translata, ut autor Columella. Eius fructus stomachum pręgrauat, sitim accendit, paruiq; est nutrimenti. Pyrus ἄπιος Gręce: syluester autem ἀχρὰς insitione melius prouenit, parum durat: uermiculationem sentit. Theophrastus. Pyrorum naturã Dioscorides stypticam putat: quare trita uulneribus adhibita sanguinẽ sistunt, acida stomacho cõueniũt, dulcia minime. Galenus ait: Ieiunis data aluum restringere, post cibũ uero dissoluere. Plinius ait partũ difficiliorem fieri si tũc in eo loco fuerint. Idem li. XV. Pyra superba dicit appellari omnium ocyssima & parua, tũ grata sapore: nos hęc hodie

muſcaria uocamus: præterea Decumana omniũ maxima: q̃ uocabulo & mala & cæteros maiores fructus recte nũcupamus. Inter fructifera uero præcipua uitis, quã ex omnibus quæſtuoſam Cato dicit. Semina ſeu malleolos legito grandi acino, tenui folliculo, dulci ſapore, paucis uinaceis. Optima habent̃ à lũbis, ſecũda ab humeris, tertia ſumma uite ſecta. Qui uineta facere cupit, nõ alienæ curæ potius q̃ ſuę credat. Amãt tenue ſolũ ac partes aquilonias, ſolẽq; oriẽtẽ ſicuti & arbores, maxime uero colles leniter adcliuos. Prædicatæ Vergilio cæteriſq; Tapſia, Mareotis, Lagea, Bumaſtus, Aminea, Duracina ſeruabilis in uite. Inter præcipuas aũt Vinaciolã Plin. cõmendat, quã ſoli Sabini & Laurẽtes nominãt. Hãc Itali nũc corrupte Vernaciolã appellãt. De uino aũt eiuſq; generib. & effectib. alibi plura dicemus. Vuã ueteres in dolio operto depreſſam & arena ſubſtrata, annũ ſeruabant, ut autor Columella. Plin. eodẽ modo pyra ſeruari dicit, ſi dũ condun tur, luna ſupra terrã fuerit. Infelices cẽſebant̃ arbores, ac religione damnatę, ut ait Theophraſtus, quę neq; ſerunt̃ unq;, neq; fructũ ferũt Sunt aũt Thamarix Gręce μυρίκη, Populus, Alnus, Vlmus, Attina, Alacernus, Salix & huius generis. Myrice domeſtica teſte Dioſcor. naſcitur in Ægypto, & Syria: alibi agreſtis, à Vergilio humilis deſcribit̃ arbor. Eryce ab eodem autore ponitur arbor fruticoſa ſimilis Myricæ, cuius flore paſtæ apes haud probũ mel cõficiũt. De hac Nicandrus ſic ait. λάζεο δ' αἰθημόεσσαν ἄφαρ πανύφυλλον ἐρύκην. Cape florentẽ ſtatim latis folijs Erycen. ἧν τε μελισσαῖος περὶ βόσκεται ὄλαμος ἑρπων. Circũ quã apia paſcit cohors ſerpens. A Palladio & Columella Eryceũ uocat̃: floret bis in anno, prima & ultima ſylueſtriũ. Salix ἴτεα ab Hom. ὠλεσίκαρπος appellata. Gaza Frugiperdã uertit, qđ fructũ in flore amittat nec p̃ducat ad maturitatẽ. Vitex quã Græci λύγον alij ἄγνον uocãt, teſte Plin. Dioſcorides qđ matronæ in Theſmophorijs Athenienſibus caſtitatẽ cuſtodientes his folijs cubitus ſibi ſternebant. Galen. li. VI. de ſimplicibus ait hanc ob caſtitatẽ dici quã ſeruat quando ſubſtrat̃, uel edit̃, aut bibitur. Statius in fine li. II. Tydeus ait, tẽpla Palladi pollicẽs, Et ab arbore caſta Nectã purpureas uario diſcrimine uittas. Duo eius genera Plin. ponunt̃. Maior in arborẽ ſalicis modo adſurgens. Minor ramoſa folijs cãdidiorib. lanuginoſa. Prima arbor floret, ſicut Morus ultima. Dioſcorides dicit Agnũ naſci p̃pe flumina, uocariq; à Latinis Salicẽ marinã: folia habet ſimilia Oleę, baculũq; ex ea manu geſtatũ laſſitatẽ offendiculũq; pellit. Oleaſter Gręce κότινος, cuius emplaſtrũ, ut ait Dioſcor. igni ſacro medet̃. Oleũ uero dentes cõmotos firmat & fluxũ p̃hibet capillorũ. Vlmus Græce πτελεά. eius duo genera Theophraſto ponunt̃: Vlmus & montiulmus, hæc folio acutiore. Siler cuius baculũ ruſticos ferre dicit Plin. quod hũc froticẽ ſerpẽtes ſpõte fugiãt. Populus λεύκη. Alba & nigra: hęc excelſior & erectior: utrique materies alba & foliũ ſimile. Theophraſtus. Alnus ἄγιρος ſterilis & unigena natura, caudice recto, materia molliore ac fungoſa intus, pini folio maiore aliquantulũ, Theophraſto. Platanus rara arbor & umbræ tãtũ gratia in delicijs apud Ro. Noti apud Plin. ſales Domitij in L. Craſſum, cũ eũ cenſorẽ magno nimis habitare reprehẽderet. Domũ eius ſe paratũ emere dixit ingenti precio. At Craſſus uelle ſe ait exceptis ſex arboribus: tunc ille paruo ſe quidẽ ſine illis æſtimare dixit: ex quo à Craſſo maioris ipſe luxuriæ uitio reprehẽſus eſt.

FRVTICES ODORATI.

POST arbores frutices dicã ex Theophraſti diuiſione ab initio facta: ac primũ odoratos atq; aromaticos, quorum calida eſt penitus natura. Bacchar radicis eſt odoratę, ex qua unguẽta fiebãt odore amomi. Simillimũ ei cõbretũ appellat̃ foliorũ tenuitate uſq; in fila extenuata, & p̃cerius q̃ Bacchar. Aliqui per errorẽ Nardũ ruſticũ Bacchar dixere. Eſt em̃ Nardum ruſticũ herba quã Græci Aſaron uocant. Cuius ſpeciẽ in nardi generibus ponũt. Hæc ex Plinio. Dioſcorides itẽ βάκχαρις inquit odore cinnamomi, caule anguloſo, magnitudine ferè lilij, florib. ſubpurpureis cõronamentis aptis. Nardus frutex eſt craſſa radice, folio paruo ac denſo: ſpargitur in ariſtas, ſpicas & folia celebrãt, ex quibus unguentum: principalis eſt Syriacus: deinde Gallicus, deterior Italicus. Adulterat̃ pſeudonardo herba quę ubiq; naſcit̃, rariore atq; latiore folio, & colore languido in candidũ uergente: hæc Plin. Balſamũ arbor in ſola Iudæa in quodam horto, eodem teſte autore naſcitur. Opobalſamũ ἀπὸ τοῦ ὀποῦ, id eſt ſucco: qđ in ligno inciſo in æſtate diſtillat. Xylobalſamũ lignum ipſius probatum recẽs & folium parum opobalſami ſpirãs. Verum opobalſamum infuſum lacte uel aqua, effundit̃ cito

& lactis

& lactis modo efficitur: adulteratũ supernatat sicut oleũ, uel diffusum sicut in stillas cõtrahitur. Dioscorides. Ammonicũ, Latini Guttã dicunt. Succinũ est & nobile Thymiama quod fluit ex arbore quæ uocat̃ Agasyllis ἀγασυλλίς apud arenosa Cyrenes, unde nominis etymologiã trahit. Optimũ thuris habet speciẽ, & odorẽ aliquantulum Castorei. Hęc Dioscorides. Ex signis hoc ego putauerim qđ nostri nũc Beloginum uulgo appellant. Plin. uero idẽ ex arbore Metopio apud Ammonis oraculũ fluere dicit. Caucamon lacryma ligni Arabici Myrrhę aliquãtulũ simile, gustu delectabile: ꝓ Thymiamate utũtur, cũ Styrace & myrrha uestes uaporãdo. Dioscorides. Cyphi κύφι genus Thymiamatis quo utunt̃ sacerdotes Ægyptij in sacrificijs. Macer, cortex etiã odoratus. Ciprus, Ciperus, & Ciperis diuersa. De his Dioscorides ait: Ciprus arbor folia habẽs oleę similia, latiora tñ, flores albos redolentes, semen nigrum. Oleum ex eo fit Ciprinũ: nascitur apud Ascalonẽ, & Canopum. Vocat̃ & Plinio Ligustrum, Romæ Rouisticum: quanquã Ciperus pro Cipro male apud eum scribitur. Ciperus aũt iuncus est angulosus, iuxta terrã candidus, in cacumine niger pinguisqꝫ, folia ima. Gladiolũ hunc Plin. uocat. Ciperis est Indica herba Zinziberis specie, cõmãducata croci uim habet. Plin. Balanus Myrepsica fructus arboris Æthiopicæ similis Myricæ: fructu aũt similis nuci ponticæ, ex quo conficiũt oleum preciosumqꝫ. Dioscorides. Myrobalanũ apud Troglodytas Aethiopię arbor glandem ferens, nucis castaneæ magnitudine, ex qua unguentũ fit. Plin. Hic in cibo fructus ad uocis claritatẽ magnopere facit. Mastiche plurib. è locis & modis fit, laudatissima è Chio insula, quæ è lentisco tradit̃ gigni gũmi modo, uenit & ex Indica spina, & Gręcia, & Asia. Cardui lachryma adulterat̃ resina ut Thus: ex Plin. Agaricum & Laserpitiũ similitudinẽ habẽt inter se. Agaricũ nascitur in Cilicia & apud Sarmatas: nõnulli radicẽ dicũt esse, aliqui uero fungum in arboribus nasci. Laserpitiũ uero propius frutici qꝫ arbori, folijs ferulæ similib. Cuius radix utilis medicinæ, succus uero ex radice & caule uulnerato, qui cõcretus rufescit & translucet more myrrhæ. Hæc Dioscorides. Plinius uero dicit ex Laserpitij succo gummi Laser appellari, ad pondus argentei denarij appẽsum ad medicinas: de quo uide in lib. XVIII. cap. III. & apud Theophrastum lib. XI. Nascitur optimum apud Cyrenen, Græci σίλφιον uocant. Rustici uero Italici Assa putida. Ladanũ apud Arabes è barbis caprarũ distillãtibus capitur, quod hæc pecus fruticem hũc inter deserta sectetur. Plin. Panacea πανακεία circa Clitorum montẽ reperitur, egregia ad plagas & medicinã. Panacẽ unguentũ Arabia ex ferulæ lacryma incisa mittit, sicuti Malobathron Syria ex arbore quæ ad unguẽta exprimit̃ simili modo. Iryon uua populi albæ. Oenãthe uero uua ex labrusca: ambo siccant̃ in Asia ad unguẽta & odores. Costi radix in precio, frutex aũt inutilis. Stacten Gręci uocant resinã quæ ex Teda fluit. Hęc omnia Plinius. Dioscorides uero ait Stacten esse fecẽ à myrrha expressam. Rhaponticũ nascitur circa Bosphorũ: radix nigra Centaureæ magnæ similis, sine odore, mollis, ut Dioscorides. De hac Amianus Marcellinus XXII. ait uicinum ponto Euxino amnem Rha nomine esse, quẽ prope gignitur radix uegetabilis eiusdẽ nominis ad multiplices medicinæ usus. Plinius ueto Rhacomã uocat, adferri ex his quæ supra Põtum sunt regionibus, radicem Costo nigro similem, minorem & rufiorẽ, sine odore, calefaciẽs gustu & astringens. Quod autẽ nunc Rhabarbarum uocant, ex eodem penè loco post hos autores uenisse par est, quod apud eos nulla mentio. Tamaricen Plinius esse ait similẽ scopis amerinis. Athenæus eã esse dicit quã Græci Myricen uocant. Manna μάννα lachryma est in Arabia similis Ægyptiacæ spinæ, qua incisa effluit lacryma, coagulat̃, deinde legit̃. Excellit Troglodytica à loco quę lucida est, subuiridis, & mordax: reperit̃ & Bœotica, adulterat̃ gummi. Vis eius ad medicinas & suffitus. Dioscorides. Styrax lacryma & ipsa cuiusdã arboris similis cotoneo: excellit flauus & sordidus ac resinosus, perseuerãti odore, & incisus quendã mellicũ humorem dimittit. Idem. Bdellion lacryma est arboris Saracenicæ: probatur quę lucida sit, & gustu amara. Idem. Crocũ apud Corycum Cilicię oppidum prestantissimũ nascit̃. Spina Arabica seu Ægyptia, frutex est, unde liquor preciosus emanat. Spina alba nascitur in locis palustribus, folio crasso & spinoso. Acantha seu Melamphyllon nascit̃ in hortis & petrosis: habet latiora folia lactuca, semen oblongũ, melinũ capitulum specie tyrsi. Syluestris, id est ἀκάνθα ἀγρία similis Scolymo spinoso: nascit̃ & domestica in hortis. Inuenitur & Tragacãtha radice longa, lignea, breui, surculis

humilibus:inter quos plurima folia breuia.Interq; ea spinæ latẽtes. Est & eodẽ nomine lacryma quæ fluit gummi modo ex eadem,ad plura faciens remedia. Spina etiã Oxyacantha narraẽ,quæ præterquã aliquantulũ maior similis erat pyro syluestri,fructu similis Myrto rubenti.Hãc cynosbaton quidã uocant. Asphaltus frutex item spinosus odoratus,nascit̃ apud Istrum & Nysirũ in Syria & Rhodo,quo utuntur unguentarij ad unguentorum succum.Iuncus præstantior Nabatæus,deinde Arabicus,quẽ quidã Babylonicũ uocãt.Tertio loco Libycus penè inutilis.Eligendus florescẽs,subpurpureus, odore rosæ,cõtritus gustu mordens:usus etiã floris & radicis ad medicamenta. Calamus aromaticus nascit̃ in India:cõmendat̃ fuluus colore,ualde geniculatus, in mãdendo uiscosus & subacutus.Costus excellit Arabicus albus existens & leuis põdere,probi odoris. Secũdo loco Indicus q leuis & niger est:tertio Syriacus,colore buxeus, odore graui. Vim habet costus calfactoriã,& ingratus sapore. Amomũ ἄμωμον racemus est ex frutice florẽ habẽs albæ uiolæ,folia Brioniæ similia.Optimũ est Armeniũ,auri ferè colore. Deinde medicũ,postea ponticũ.Cõmendat̃ recens,albũ,graue olens, acutum gustu & mordax,colore simplex,nõ uariũ:uim habet calefactoriã . Chalbana χαλβάνη liquor est ferulæ:uenit ex Syria,quod quidã Metopion uocant: optimũ est thuris specie, probat̃ pura,pinguis,minime lignosa,graui odore: adulteratur resina &ammoniaco admixta. Zinziberis ζιγγίβερις nascit̃ in Troglodytica Arabia:cuiusherba utunt̃ ad multa,sicut et nos ruta.In decoctis miscet̃ ad medicinã,radices eius paruulæ sunt. Ciperi subalbę sapore ferè quo piper,& odoratæ.Cõduntur & in fictilibus,exportãtur in Italiã.Aloe ἀλόη folium habet simile Scillæ,crassum,rotundũ, ex duobus lateribus frõdosum,ab alis spinosum:caulẽ fert similẽ Antherico,florẽ album,fructum ferulæ similem, tota grauis odore,gustu amarissima. Nascitur in India plurima , ex qua uenit : eius gummi uenit etiã ex Arabia et Asia ad cõglutinanda uulnera utilissimũ.Rhus quẽ quidã erythrum uocant, fructus est arboris Byrsepsicæ,qd' eo ad pelles inficiendas utant̃: arbuscula est in petris nascẽs,cuius folia oblõga incisaq; more ilicis.Hæc Dioscor. Alij aliud existimant. Spica στάχυς,frutex porro similis,aliquãtulo lõgior,plura retinens folia subpinguia,dura,odorata,uirgas plures ab una radice . Nascit̃ in mõtanis & asperis:uim habet calefactoriã tertio abscessu.Sarcocola lacrymæ arboris paruæ,ex Perside uenit,similis thuri, subfulua,subamara gustu,uim habet uulnerũ cõstringendorũ. Glaucion succus herbæ qui ex Hierapoli Syriæ uenit,folijs similib.papaueris , pinguior & graui odore , amara gustu,succũ ipsum croceũ.Hydropeperi nascit̃ ꝓpe stagnantes aquas, caulẽ emittit angularẽ prædurum,in quo ramusculi folia habentes gustu acuta sicut piper.Cistus frutex in petrosis locis nõ admodum altus,ramosus,folijs rotundis & crassis: flore ut mali punici : uim habet stypticã,ex quo flores bis in die ex uino austero hausti,dysenteriæ ꝓsunt. Hypocistus nascitur circa radices Cisti:florẽ refert mali punici,prodest cœliacis dysentericis,& fluxibus muliebrib. decoctũ. Ladon,λήδον aliud genus Cisti: frutex & ipse eodẽ modo nascens,lõgiora habẽs folia,& nigriora,quibus uis styptica est , ac ad ea utilis ad quæ & Cistus.Fit autẽ ex eo Ladanũ appellatũ.Eius folia pascentis capræ sordes recipiunt barbis,ex quibus Ladanũ postea colligit̃ ad multa utile:probatur odoratum,sub uiride,molle,pingue,expers arenæ:uim habet stypticã calefactoriã, mollificantem, stomacho utilem.Cinnamomum elige album,friabile,leue tractatu,lignosum,gustu mordax.Radix eius inutilis est.Aliud simile uocatur Pseudocinnamomum nõ multo odore nec uirtute.Xylocinnamomum habet quandã cum cinnamomo similitudinẽ:est em̃ lignosum & lõgis truncis,odore multo inferius , & ut placet quibusdã alterius generis à cinnamomo.Hactenus Dioscorides.Theophrastus autẽ de Cinnamomo &Casia ait: fruticẽ esse utrunq; nõ amplum,sed magnitudine Amerinæ, uerum multis surculosis ramis cõstare.Cinnamomum decerptũ in quinas partes discerni , id est præcipuæ bonitatis quod corticibus propinquius fuerit , idq; ad palmi magnitudinem cædi . Casiã uero sarmento crassiore cõstare,ac neruis,idcirco nõ posse decorticari . Cum itaq; uirgas secant lõgitudine binûm cubitorũ,in recenti bouis corio cõdunt:tunc lignis putrescentibus uermiculos nasci,q lignũ erodant,corticem uero ob amaritudinem non attingant. Dioscorides uero de ea sic ait:Casia in felici Arabia nascit̃, baculũ habet crasso cortice sicuti pip.Est & secũdo loco quę uocat̃ Zigir,crassa,coloreq; nigra,quę primæ præstat.

Tertia

Tertia uocata Balastus Muscleticus prædictis melior. Reliquæ sunt diuersorũ nominũ magni sumptus. Reperit̃ & pseudocasia, quæ deprehendit̃ gustu, minime acuta & aromatica. Probat̃ aũt subrufa coralli colore, & lata fistula, gustu mordax. De Thure quod λίβανον dicũt sic ait. Nascit̃ Thus, sicut Myrrha & Styrax, in Arabia item felici. Adulteratur resina punica & gummi, facilis deprehẽdi: gummi enim incẽsum nõ flammescit, resina in fumũ abit. Thus ardet, deprehenditur & odore. Dendrolibanũ siue λιβανωτός, Latine Thusmarinũ, surculi sunt tenues: circa quos folia tenuia, dẽsa, lõgiuscula, grauis odoris, quibus utũtur ad coronas. Myrrha uero lacryma est Ægyptiacæ spinæ. qua incisa effluit lacryma, coagulatur, deinde legit̃. Excellit Troglodytica, quæ lucida est subuiridis & mordax: reperit̃ & Bœotica, adulterat̃ gũmi. Vis eius ad medicinas & suffitus. Theophrastus autẽ de Thure & Myrrha sic. Thuris arbor haud magna est, sed quinis cubitis attollit̃, folio lauri, cortice leui. Myrrha etiã minor, sed fructuosior, caudice duro crassioreq́ꝫ q̃ sura hominis, folio ulmeo simili aculeatoq́ꝫ & minime leui. Alij thuris arborẽ lentisco similẽ prodidere. Myrrham uero Therebintho, sed scabriorem: nec desunt qui eã Therebinthum omnino esse putẽt. Arabes lignum ex ea Antigono attulere, quæ nihil à Therebintho differebat. Erãt omnino qui thus & myrrhã nasci ex eadẽ arbore prodiderunt. Idẽ balsamũ scribit in ualle Syriæ produci ab arbore mali punici magnitudine, ramis multis, folio rutæ simili, candido tñ & perpetuo uirente, fructu simili Therebintho. Lacrymã colligi in caudice & parte superna tradunt, facta incisura unguibus ferreis subsidere: cum æstus maxime angit, uix tota die cõcha implet̃. Ad nos adulteratũ aut mixtum fertur, uirgęq́ꝫ ex eo odoratæ quotannis abscinduntur. Pli. uero id tantum in Iudæa in quodã horto nasci dicit. Dioscor. ponit Opobalsamũ ἀπὸ τοῦ ὀποῦ, id est succo, qđ è ligno inciso æstate distillat. Xylobalsamũ lignũ ipsius probatũ est recens & fuluũ, parũ balsami spirans. Verum opobalsamũ infusum lacte uel aqua effunditur cito, & lactis modo efficit̃: adulteratũ supernatat sicut oleum, uel diffusum sicut in stellas cõtrahitur. Frutices aquatici nunc. Sida specie papaueris est, teste Dioscoride. Arũdo pluris generis: Tibialis, uallaria, armamẽtaria, fistularia, sagittaria, quæ cretica uocat̃. Insuper Ægyptia, crassitudine quę phaseli uicẽ in Nilo supplet, ut ait Plin. Papyrus item Ægyptia, ut idẽ autor ait ex autoritate Varronis post uictoriã Alexandri in usu fuit: ante uero minime chartarũ usum fuisse cõstat, folijs tum palmarum scriptitatũ, tum quarũdam arborũ libris, postea publica monimenta plũbeis uoluminibus. Mox & priuata linteis cœpta cõscribi uel ceris. Ptolemæi deinde tẽpore mẽbranas, Pergami bibliothecã parãtis. Sed & insecuta ætas philuras diuersi generis. Emporetica inuolucris apta. Regia maior omnibus apud Catullũ. Aliæ itẽ ex alijs locis nomẽ accepere, ut apud Pli. uidere est. Iuncus trium generũ: Acutus q marinus dicitur, & sterilis, Græce ὀξύσχοινος. Alter fructũ ferẽs, quẽ tripherũ nominãt, quod tria genera ferat, tenuior primo. Tertius lõge crassissimus & asper, qui Holoschœnus dicit̃. Phleũ folio cõstat carnoso, multifido, prouenit cũ Vergilijs, diuturnius est anno. Theophrastus. Spartũ, iuncus Hispanus ex quo funes cõficiunt, unde in Hispania cãpus iuncarius iuxta Tarraconis maritima. Memorantur & illa quoq́ꝫ aquatica, Gladiolus, Typha, Menisphlora, Butomum, Ipnum, Oleagnus.

DE FRVGIBVS.

HERBIS uero eadẽ ferè contingunt, quæ arboribus fruticibusq́ꝫ communia. Quod genus Theophrastus in ἄγρια ἢ ἀγροῖα, id est, Aruensia, ut Plin. cõuertit, & κηπευτά, id est hortẽsia diuidit. Item. Aruẽsia in fruges, aut agrestes alias herbas. Hortensia uero in coronamenta, in quibus flores & uiolaria sunt, ac herbæ odoratæ. Et in holera, ut sunt Brassica, Lactuca, Ocimum, & his similia, quæ Gręci ἡδύσματα ἢ λάχανα appellant. Plin. autem acetaria. Holera rursus aut intubacea sunt, ut Napus, porrum, Armoracia & his similia. Aut Bulbacea, ut Cepe: bulbi, & quæ radice rotundant̃, aut humi nascentia, ut cucumis, Pepo: aut surculosa, quæ φρυγανά Theophrastus appellat. Gaza suffrutices cõuertit: in quorũ numero uiolaria ac legumina, quæq́ꝫ attolluntur. Iam illa quoq́ꝫ communia, ut omnia inter se odore, colore, sapore differant. Inter herbas principatum fruges obtinent. Hæc in frumenta, id est, σῖτον, & legumina: id est, χέδροπα, siue ὄσπρια diuiduntur. Inter frumenta triticum præstat, Græce πυρός. Deinde hordeum apud antiquos usitatius: ex eo panes conficiebantur, præsertim in

oriente, ut ex sacris uoluminibus deprehendit. Postea Plinij tēpore quadrupedum refe ctibus tradebat: pane uero hordeaceo milites ignominia in exercitu notati uescebant. Ex hoc fiebat & Ptisana, pultis genus, Græcū sanè inuentū. Cuius laudibus Hippocrates unū uolumen dicauit. Post ptisanam, inuentā à Romanis Alicā Plinius maiore laude testatur. Fiebat & polenta addito semine lini, coriandro, & sale, cibus maxime studiosorū. Pulte enim uixisse priscos Romanos argumento est, quod inde pulmentaria dicta erant, offa iure cōdita. Amylum etiā genus pultis è tritico siue hordeo, quod sine mola conficiatur, quod hodie quoq; priscum retinet nomen. Olyram Gaza Siliginem uertit. Plinius tñ diuersa ponit. Sed & Olyram & Oryzam Turanius quoq; eandem scribit esse. Plin. etiam diuersas. Oryzæ folia carnosa porro similia sed latiora, altitudo cubitalis, flos purpureus, hodie Risum uocant. Zea uocatur semen ob frugis præstantiā, ut ait Plinius: propter quam Hom. ζείδωρον ἄρουραν sæpe dicit, id est terrā Zeam donantem non uitam ut quidā putant. Hanc forte hodie Speltam Italici uocant, nunc sanè uiliorē, quod eius copia creuerit. Nā ex Asia prius & Græcia uenit: peculiares em̃ Græciæ Zea, Olyra, Typhe, Irio, Hormū quod Cymino simile est, seriturq; cū sesamo. Alica in Trāspadana nascitur. Similago ex tritico, sicuti flos dicitur ex siligine. Tritici em̃ farina cernit in pollinem tenuissimum, hoc est, Similaginē, & secundariam: unde panis fit secundarius: extremus est furfur. Farro post triticū Plin. dat palmā, unde & farina dicta, & Farra ueteres Adoreū appellabāt, quo dijs maxime sacrificabant. Hinc adorea uictoria dicta. Fertur & Arinca inter fruges, frequens in Gallia & Italia. Sesamum σήσαμον unà cum Panico & milio serit: uenit ex Indis, ex eo oleū exprimunt Sesaminū: color eius candidus infra magnitudinē seminis lini. Italici iugiolinā appellabant, conficiuntq; ex melle Sesamitē Athenæo uocatum, à nostris cupetam. Milium κέγχρος. Panicum μελίνη, eò dictū, quod (ut Plin. dicit) mel frugum dicat. Inter legumina uero Faba præstat. Eius farina lomentum dicit. Abstinebat ab ea flamen dialis, quod in flore eius literæ lugubres reperiātur, parentando adsumit. A Pythagora quoq; prohibebat, quod hęc maxime natura inflet, ac sensus hebetet. Seritur ante occasum Vergiliarū prima leguminum: Dicitur Græce κύαμος. Ponit Dioscoridi faba Ægyptia, quam ponticā quidam uocant: fit etiā in Asia folio magno, fructu cubitali longitudine crassitudine uero digitali, colore roseo. Lupinus Græcè θέρμος, eius seges agrū lætificat, uertit ad solē, horasq; etiā nubilo monstrat. Plin. Cicer ἐρέβινθος fructum celerrime perficit, noualibus inutilis seges. Pisum πισός. Cicercula λάθυρος. Eruale. Eruum ὄροβος. Lens φακὴ siccātis est naturæ: adeo apud ueteres in delicijs, ut prouerbium sit ἐν φακῇ μύρος, id est in lente unguentum. Lente quoq; scribitur Esau primogenituram commutasse. Phaseulus φασήλος. Trionum ἐρύσιμον. Leguminum prima laus, ut sint coctibilia, maxime in faba & lente, ut Theophrastus ait.

HORTENSIA.

HORTVS altera succidia quondā putabat, ubi opes horti deerāt de carnario aut macello uiuendū erat, ut ait Pli. Hortos primum cōmemorat antiquitas Hesperidū, Alcinoi, Adonidis, ubi nullus fructus nisi ad uoluptatē. Cyri regis pensiles. Apud Athenieses primus hortos intra mœnia instituit Epicurus. Romæ uero uillarū instar hortos ædificatos adhuc uidemus, Sallustianos, Mecenatianos, Neronis principis. De his narrare reliquit Vergilius posteris, Columellæ uidelicet & Caruilio Martiali. Cōtra erucas cæterasq; bestiolas Columella asini, Plinius æque caluariā suspendere in hortis iubent. Scripsit de hortensibus Græce Sabinus Tyro ad Mecœnatē, ut Plin. refert. Inter hortensia Cucumeres, Anguini, Citrini: at cum magnitudine excesserint Pepones appellati, noua eorū forma. In Campania spōte primus prouenit, mali Cotonei effigie: mox ex illo semine genus factū Melopepones uocāt: hæc Plinius. Athenæus aūt ex autoritate Cratini ait Pepones semina esse cucurbitę. Spartianus Melones ostiēses nominat. Columella tradit commētum ut toto anno cōsurgant. Insequens ætas uberiorem copiam nobis attulit huius fructus. Alexāder in problematis ait æstate pepones, cucumeres, cucurbitas, cæteraq; holera ac poma frigida esse: hyeme calida, brassicā, rapum, pastinacam, Raphanum, Armoraciā. De Raphano scribit unū uolumē Marcion Græcus homo. ῥαφανίδα Græci uocant, nūc uulgo radicē. Raphanum uero genus Brassicæ ponit Theophrastus. Plin. autē inter Raphani

genera

genera Siser & Daucon: de quo postea. Armoracia Grece Latineq; dicit̃, omnib. notissima. Bulborum genera omĩa quæ radice rotundant̃. Inter quæ Megarẽses plurimũ laudant̃, & Scilla cui unũ uolumẽ Pythagoras dicauit. Cepas, Alliũq; ꝓ dijs colunt Aegyptij. Inter cepas Ascalonium ex oppido Iudææ, itẽ γήτιον Getium, quod nostri Pallicanã uocãt. Plin. Cepa calida tertio est, quare Galenus pituita laborãtibus recte dari censet. Asclepiades quoq; eius usum laudat. Dioscorides ex ea sitim arceri dicit, inflatiõesq; fieri: cõtritã cum sale & ruta caninis morsib. utiliter adponi: aluum quoq; emollire, & somnũ iuuare inter oẽs cõuenit. Alliũ σκόροδον in Aegypto monocephalũ est: uno uidelicet capite, sicut porrũ, dulce, rubẽs, paruum. Reperit̃ & polycephalum maius. Diosc. Eius cibum illiberalẽ, ꝑpter halitum Plin. uocat, natura tertio calidum, stomacho nocentissimum, uenenis aduersum. Inuẽtus nostra memoria, q cũ in agro dormiẽs ore aperto serpentẽ imprudẽter hausisset, sese statim allijs cõmãducatis curauit: uirus tamẽ ac mortẽ uxori in coitu trãsfudit. Porrum πράσον sectile & capitatũ. Huic ultimo Nero princeps claritatẽ dedit, dum cocto utitur, dans operã Phonasco. Plin. Intubum syluestre aut satiuum. Syluestre Cichorium apud Aegyptios & Græcos uocat̃. Satiuũ Serim nominãt, qđ est minus & uenenosius. Cichorium ꝑpter salubritatẽ singularẽ, alij Enchreston, alij pancration uocant. Seris lactucę simillima duum generum reperit̃: syluestris melior, quæ nigra & æstiua: hyberna uero candida & deterior, utraq; stomacho utilissima. Petronius Diodotus unus omĩũ dãnauit q antilegomena scripsit. Hæc ex Pli. ut uerisimile sit hãc esse quã hodie Endiuiã uocãt. Quã uero Verg. in Geor. dicit, Et amaris intuba fibris, cãpis officientẽ: de syluestri puto loquit̃, quod frequens inter segetes. Nã cichorium Græci, nos intubum dicimus. De domestico quoq; Columella in hortis mentionẽ facit Torpenti grata palato Cichoria: quanq; Diosc. dicit cichoriũ uocari, qđ Latini cicerbitã asperã uocãt, uerisimile mihi nõ fit: multa em̃ inepta, imperitaq;, tũ pugnãtia scripta sunt, quæ putauerim librariorũ, aut cõmentatorũ farcimina esse: nã Cicerbitę nomẽ apud latinos nusquã reperit̃. Est hoc uocabulum apud Hetruscos qđ alibi Crispignus: quę quidẽ herba apud eundẽ autorẽ Sonchus appellat̃, cuius duo dicit esse genera, unũ agreste & spinosum, alterum mollius, & magis cibo aptum. Qđ autẽ uulgo Cichorium dicunt, id Heliotropiũ nõ est, de quo Plin. sic ait. Heliotropiũ una cum sole circũagit̃ etiã nubilo: nocte uero ueluti desiderio cõtrahit cæruleũ florẽ. Genera eius duo, Tricoccũ, & Heliostrophiũ: hoc altius, quanq; utrunq; semipedalẽ altitudinẽ nõ excedat, ab ima radice ramosum: nascit̃ in cultis tñ. Tricoccũ uero ubiq;: hęc Pli. Diosc. uero Heliotropiũ, ait, folia habet rhamno similia: crassiora tñ, ab ima radice nascentia: flos albus & suffuluus. Incuruat̃ sicuti scorpij cauda, ex quo à quibusdã uocat̃ scorpiurus: radix eius inutilis, nascit̃ in petrosis. Idem autor ponit aliud Heliotropium simile folio supradicti, fructũ oblongũ ac dependentẽ habẽs: nascit̃ in segetibus. Papauerũ multa genera, quæ Græci μήκωνας uocãt. Preterea hortense, semine albo, & agreste nigro diuersa. Ceratites quasi cornib. insignis. Thylacites prelõgo capite & albo semine. Pithites ꝙ ex eo succus fluat. Ex Dioscoride. Pli. aũt li. x. ca. xxviij. ait. Opion uocant succũ papaueris contritũ, & in pastillis digestũ ad uim soporiferã ac mortiferã. Sic interijt Licinij Cecinnæ prætorij uiri pater in Hispania: quando impatibilis odiũ uitæ ualetudo fecisset. Papaueris genus agreste, qđ Diosc. memorat: hęc sunt quę cernimus passim more rosarũ rubescẽtia, tenui ac nudo festuco. Cucurbita σικύα domestica & syluestris, quę dicit̃ κολοκυνθὶς, humi strata forma sphærica: utriusq; aũt natura frigida & aquea. Diosc. eius corticis ramẽta cõmendat, dicitq; illita phthiriasi podagrisq; & ignib. sacris mederi. Saluiã ἐλελίσφακον Pli. & Dioscor. Græce uocari testantur. Ocymũ syluestre & satiuũ, utrunq; Chrysippus grauiter increpuit ut inutile stomacho. Pli. ait id cũ maledictionib. serendũ. Præterea Ocymũ, Mentã, Rutã Cunilã ferro tangi nõ expedire: autor est Sabinus Tyro qui περὶ τῶν κηπευτικῶν, id est, de hortensibus scripsit. Cunilæ tria genera: Bubula, quæ semẽ pulegij habet. Secũda Cunilacea, à Græcis aũt origanũ heracleoticũ appellatũ. Tertia quæ à Græcis mascula à nostris Cunilago dicitur, odoris tetri, folio sparso. Ex Plinio. Rosmarinus Græce Libanotis, ꝙ thuris quasi referat odorẽ. Panax piperis refert saporẽ, magis aũt siliquastrum: ob hoc piperitis à Græcis dicit̃. Idẽ. Dioscor. autẽ, Panaces chironeum prouenit in Pelio monte, folijs amaraco similibus, floribus aurei coloris, radice tenui, acuta

gustanti,hausta cōtra repētes bestiolas.Lapathū Gaza Rumicē cōuertit:eius plura genera.Oxylapathū,hydrolapathū,hippolapathū,bulapathū.Theop. Pastinaca domestica Staphilinus Grǽce.Syluestrē Gaza Daucon dicit uocari,quāquā à Plinio Daucō genus Rhaphani ponat,nec ullum det ei nomen Latinū:fœniculi simile,odoris ac gustus suauissimi,radice lignosa:ob quę uerba Pastinaca deprehēdi nō potest. De Staphilino Columella.Lętet mollēq; sinū staphilinus inumbret.Pli.Ex his pastinacę unū genus agreste sponte ꝓuenit,Staphilinus Græce dicit:alterū serit radice uel semine,primo uere uel autumno.Dioscorides ait Carotā uocari. Perseū inuenio nominatū à Nicandro, quam Persam hodie cognominatā putauerim. κίχονα δαρδανίδας καὶ ὃν περσεῖον ἔπυσιν, id est, Cicona dardanidas & quod Perseum uocant. Paulus Perseā arborē dicit esse in Aegypto,cuius folia uim siccādi ac calfaciēdi retinēt:qua ꝓpter sanguinis fluxū sistere.Amaracus aūt Græce σάμψυχον,Latinis maiorana dicitur,ut scribit Dioscor. Calida est & sicca tertio.Origanum foliū simile hysopo,umbellamq; & semen in summo. Idem Plinius aūt ait Tragoriganum simile esse serpyllo palustri.Agnoriganū quod Nicandrus Colophonius uocat Cuniculam. Lactuca θριδακίνη hortēsis & agrestis,prima pluriū generū, crispa,alba,nigra,lata,& quam ob amaritudinē πικρίδα uocant.Est agrestis, & spōte nascens:multigena,quibus Antonius Musa Augustum dicitur curasse.Primum genus Caprinum,quo pisces protinus necantur.Alterū quod Esopon uocāt,in aruis nascēs.Tertium quod in syluis reperitur Isatim dicunt,Quarto infectores lanarum utunt,quod syluaticum appellant,simile lapatho folijs,nisi plura haberet & nigriora.Lactuca sicuti & brassica seritur toto anno:est enim refrigeratrix,stomachi fastidiū discutit, & appetentiam cibi facit.Hac ueteres Græci abstinebāt ob religionē:quod ex sententia Pythagorę castitati obesset,uel qđ soporifera:Hæc ex Plinio. Eubelus Græcus autor in senariolis. μὴ παράθετέ μοι θριδακίνας ὦ γύναι ἐπὶ τὴν τράπεζαν ἢ αὐτὸν αἰτῶ. ἐν τῷ λαχάνῳ τούτῳ ὡς λόγος, τὸν ἄδωνιν ἀποθανόντα προὔθηκε κύπρις, ὡς ἐστὶ νεκύων βρῶμα, id est, Ne apponito mihi lactucas ó mulier in mēsam si ipsas petiero,in hac herba,ut fama est, Adonim mortuū posuit Cypria, Nam est mortuorū cibus.Mortuorū dicit esse cibum, quod in hac Venus Adonē extinctum posuerit.Apium Græce Selinum,semen habet nudū sicut Anetum,die quadragesimo prouenit:autor Plinius.Petroselinū uero ut ait Dioscorides, ex Macedonia optimum ueniebat.Est & hipposelinū,quod Gaza Equappiū conuertit, Columella holusatrum uocat,dicitq; serēdum in hortis post Vulcanalia quæ erāt in fine Augusti, in locis umbrosis.Hoc ego ex argumēto omino putauerim, quod nostri hodie Petroselinū uocant.Est & Helioselinū à Gaza Paludappiū cōuersum,quod apud paludes & rigua nascitur:hoc quidā esse contendūt,qđ uulgo aut Canneā,aut macerones uocāt: utrūq; surgit in humidis.Portulacā ait Dioscorides uocari, quā Græci uocant ἀνδράχνην,nasciq; in petrosis:inueniriq; hortēsem folijs oleæ similib.sed maioribus,plurib. caulib.teneris & rubētibus,supra terrā effusis,dulci succo gustanti.Italici procachiā uocāt,notissimā herbam.Theophrastus tamē & Plinius Adrachnen pro arbore ponūt:error æquiuocationis apud multos,ut Plin.ait,in una enim litera tantū consistit. Nam Andrachne portulaca est herba:Adrachne aūt arbor unedoni siue arbuto similis. Malua μαλάχη agrestis & hortēsis,cibo apta,&ipsa florē habet,ut cichoriū,ad solem sese uertentē,ut ait Theoph. Columella in horto.Et Malache ꝓno sequit quæ uertice solē. Thryallis θρυάλλις à Theophrasto uocatur,à Gaza Pinpinella uertitur,uulgo nota herba, nec nomen sortit apud Latinos. Nasturtiū κάρδαμον teste Dioscoride abūdat apud Babylonē,semine acuto & calfactorio:ea deinde uirtute qua Sinapi. Hæc herba uictum frugalē & abstinentiā cōmendat Persarum,ut ait Cicero.Iulianus pharmacopola uir nostra ætare herbarię peritissimus:hāc dicit esse quam hodie uocamus Allegretos.Sinapi σίναπι & νάπυ dicit Græce,calfacit quarto abscessu,ut Dioscorides. Capparis frutex spinosus humi sparsus,spinas habēs hami modo,folia rotunda, fructū sicuti oleæ,qui apertus albū proijcit florē: q̄ cadente,inuenit sicuti balanus prælongus,habēs grana sicuti mali punici:nascit in locis asperis,eius fructus & caulis sale condit in cibum.Dioscor. Ex Alexandria nunc adducitur optimus.Atriplicē idem autor ait Latine uocari,quā Græci ἀτράφαξιν dicūt,holus notissimū,quod Itali falso spinaciā appellāt:est enim illi simile. Beta τεῦτλον, est alba & nigra.Blitum uero,ut ait Plin.lib.ix. cap.xx.herba est iners sine sapore aut acrimonia ulla

ulla, unde conuiciũ fœminis faciunt mariti apud Menandrũ, stomacho ac Veneri inutile. De hoc uide apud Festũ. Brassica Græce κράμβη, ex quo prouerbiũ illud apud Suidã: δὶς κράμβη θάνατος. Crãbe repetita interficit, qđ etiã uulgo iactať. Durat eius caulis annũ, uocatq́; ob eã causam Epetiocaulis, Sed & caulib. diuersitas nominũ apud Theophrastum. Miocaula, monocaula, polycaula, chamæcaula, hypsocaula. Sũma brassicarũ tenellarũ Prototomi dicunť à Latinis atq; Græcis. Seritur toto anno. Cato ait, sexcẽtis annis medicina brassicę populũ Romanũ fuisse usum, anteq̃ medici ad eos Gręci uenirẽt. Chrysippus ei librũ dicauit, ponitq́; mẽbris oĩb. ex ea remediũ. Calida ei potestas, cõctionẽ adiuuat: semicruda aluũ soluit, ualde cocta restringit. Eruca εὔζωμος cruda cõmãducata Venerẽ excitat. Inueniť agrestis, præsertim in Hispania, acutior domestica, cuius semine pro sinapi utunť. Dioscor. Ruta πήγανον, hortẽsis & domestica acutior mõtana & syluestri & cibis utilior. Inter hortẽses magis apta cibo quæ iuxta ficũ nascit, utraq; tñ uim habet calfactoriã, misceť in antidotis cõtra uenenũ: mustellæ docuere, quę ex uenatione serpentiũ ea se purgant. Serpyllum ἕρπυλλον hortense & coronariũ, habet folia Origano similia, albiora tamẽ, inter sepes maxime augeť. Agreste nõ serpit, sed recte folia emittit tenuia, similia rutæ, lõgiora & angustiora: præterea odore acutius, delectabilius, medicinisq́; aptius. Pulegiũ γλήχων quasi βλήχων, qđ Balatus significẽt: nã hoc oues pastę implẽt ouilia. Menta μίνθη siue ἡδύοσμος ἥμερος. Mentastrũ autẽ ἡδύοσμος ἄγριος. Nepeta καλαμίνθη. Anesum ἄνησον semẽ est è Syria ueniẽs: simile apio, lõgiusculũ, uim habet calfaciendi tertio. Anethũ ἄνηθον similitudine ferè anisi. Cyminum item κύμινον domesticũ & agreste. Carduus Hispanus mirę magnitudinis, præstantisq́; saporis memorať Plinio. Dioscor. ait. Chamęleon niger & albus: hic ultimus Latinis Pinea carduus dicitur, folio spinoso, flore purpureo. Theoph. uero sic, Cardui radix mãdiť cruda & cocta. Est & carduus pinea, quã κύναραν cynarã uocãt, qui nõ multis prouenit in locis: ab radice foligera lachrymã iucundi saporis postrema parte profert, quã spinalẽ mastichen appellant. Columella de eodẽ sic in horto. Hispida ponať cynara quæ dulcis Iaccho Potãti ueniat, nec Phœbo grata canenti. Hæc modo purpureo surgit glomerata corymbo Myrtiolo modo crine uiret, deflexaq́; collo, Nũc adopta manet, nũc pinea uertice pingit, Nũc similis calatho, spinisq́; minantib. horret. De Carduo pinea Plin. itẽ mentionẽ facit. Hunc ex cõiecturis esse certũ est quẽ hodie Italici Carciophanũ uocant, qui iã frequenti apud omnis usu cœpit esse, delicijs mensarũ. Marrubiũ πράσιον alij λινόστροφον uocãt: eius duo genera, alterũ folio serratiore, incisurisq́; ꝓfundiorib. alterũ rotũdius, squalensq́; sicut Sphaceli. Theophrastus. Sphacelũ, & Saluiã, alterũ urbanũ, alterũ syluestre. Sphacelo flos breuior minusq́; squalens. Saluiæ scabrosior. Idem. Fœniculũ Græce Marathrũ. Hippomarathrũ fœniculum syluestre siue erraticũ. Abrotanũ Latini Absinthium ponticum, mas frutice maiore, folijs tenuiter incisis. Mas Absinthio simile amarum itẽ. Absinthium optimum nasciť in Ponto & Cappadocia, calidũ primo abscessu, siccũ tertio. Absinthium maritimũ, qđ Latini Sardonicũ uocãt: pecudes saginat, optimũ stomacho. Dioscor. Hysopum mõtanum & hortẽse optimum in Cilicia nasciť. Dioscorides. Ferula νάρθηξ Græce, fœniculi modo surgit, uulgo notissima, mãdiť cocta ex aceto. Asphodelus Latini Albutium, folijs magno porro similib. caule leui: habet in summo uocatum Anthericũ, radicibus glandis similib. gustu acutis, quæ uim habet calorificã. Fraga terrestria similia arbuto siue unedoni: authore Plinio. Apud Ouidium, Fraga mõtana appellantur ad differentiam campestrium, quæ Plinius quinq; folijs nasci prodit.

CORONAMENTA.

Coronamentorum triplex genus Theophrasto ponitur. Aut ex floribus odoratis, ut uiola: aut sine odore, ut Iouis flore: aut ramis seu folijs odoratis, ut serpylli, Helenij, Abrotani, & his similibus. Athenæus scribit Dionysium ex mari Erythreo primã coronã ex pampino aduexisse. Cumq́; ex uino immodice sumpto capita tentarentur, inuenta ratio ut uitta premerentur, adsumpta hederacea corona quæ prompta omnibus erat: eo pacto capiti medendo: paulatim deinde crescente luxuria, eas uarijs floribus intexuerũt. Aeschylus ait, ꝙ in honorẽ & similitudinẽ uinculorum Promethei, primum corona fuerit reperta: nonnulli ob dignitatem capitis, ꝙ in hoc initium sensuum & principatus consistit: hæc Athenæus. Pli. Liberum patrẽ ex he-

dera

dera primũ capiti suo imposuisse dicit. Postea usus frequẽs apud Grecos & Romanos. Nã & ea sacrificãtes utebãtur, & uictores in sacris certaminibus, & cõuiuæ molliores, Hinc Philostephani appellati, quo nomine Verres à Cicerone notat̃. Dabat̃ honoris gratia Graminea ob seruatũ ciuem, Oleagina ob cõuersum hostem, Laurea triumphantibus. Accepta semel corona, uti in ludis ꝑpetuo licebat. Crassus pretor ludis suis coronas ex argẽto dedit. Adcesserũt & Lemnisci, q̃s adijci honos erat. P. Claudius Pulcher bracteas etiã philiræ dedit: semper tñ autoritas ludicro quæsitarum fuit. Plinius. Sed & maiores poetas lauro coronari solitos esse, minores hedera Propertius hoc distícho ostẽdit. Ennius hirsuta cingat sua tẽpora lauru, Mi folia ex hedera porrige Bacche tua. Ex coronis ad luxuriã unguentorũ deuentũ, quorũ usum Homerus ab initio uidit, oleũq; ipsum appellat, ubi dicit, ἀφροδίτη δὲ ἕκτορα ῥοδόεντι ἔχριεν ἐλαίῳ Venus Hectorem rosaceo unxit oleo. Item Τοὺς δ' ἐπεὶ οὖν δμῳαὶ λοῦσαν καὶ χρῖσαν ἐλαίῳ. Hos ubi lauerũt oleoq; unxere ministræ. Nam sæpe apud eũ legitur, oleo lotos inungi, quod oliuarũ potuit esse. Nam & apud Romanos in usu frequẽti oleũ erat, donabaturq; ab ædilibus populo. Ex eo namq; oblita corpora firmiora sunt, ex quo athletæ & natantes ungebant̃. Legimus & Annibalem pugnaturũ ad Trebiam oleo corpora militũ unxisse, et Pollio Romulus teste Tranquillo dixit Augusto, se longã senectã foris oleo, & intus mulso conseruasse. Idem Galenus affirmat. In cibis uero stomacho inutile. Athenæus unguẽta in Chrisma & ἄλειμμα diuidit, Hoc secũdum luxuriæ maximæ fuerat, unde Aliptes. Fit autẽ ut ipse ait, Iridis optimũ apud Elidẽ & Cyzicũ. Rosaceum apud Phaselidem, & Neapolim, & Capuam. Crocinum apud Solos Ciliciæ & Rhodum. Nardinũ apud Tarsum. Oenanthinum idẽ & Omphacinum apud Cyprum & Adramyctium, Amaranthinum Coum & Melinum, Cyprinum, Metopiũ & Mendesium in Aegypto. Præparatur aũt metopium ex oleo, & amaris amygdalis expressum. Theophr. ex floribus unguẽta nominat: Rosaceum, Leucoion, Susinũ, ꝙ ex lilijs est: aut ex folijs, ut Myrrhinũ & Oenãthinum: aut ex radicibus, ut Nardinum, Amaricinũ. Quinq; modis ueteres cõpertum usos fuisse unguento. Ad salubritatẽ, ut natantes & lauantes. Ad necessitatem, ut certantes ceromate ungebãtur. Ad luxuriam, ut Veneris, aut mensarũ causa delicati. Ex quo Chrysippi dicterium. Male sit istis delicatis qui rem tã bellam infamauerunt. Hæc una omnino uoluptas aliena. His itaq; breuiter de coronis unguentisq; enarratis, flores exequar, ex q̃bus coronæ fiunt. Inter quos Rosis præcipua dignatio, q̃bus maxime Cãpania abundat. Hinc oleum rosaceum à Plinio cõmemoratur, & aqua rosacea, & rosaceũ, & apud Lampridiũ piscinæ de rosato, uiuereq; in rosa hinc dictũ delicate ac molliter. Melissophylum siue Melitæna, quo apes nullo magis gaudẽt flore: nostri Cetriolam uocãt. Crocum gaudet calcari, sicq; melius exit, quare serit̃ iuxta uias ac fontes. Emittit florẽ cũ folio in occasu Vergiliarum. Theophr. Hemerocallis nocte languescit, sole oriẽte floret. Atheneus autor. Dioscorides Liliũ agreste uocari dicit. Nam & folia & caulẽ illi similẽ habet. Lychnis herba coronaria ex balneo Veneris orta quãdo dormiuit cũ Vulcano. Idẽ. Hec hodie Valeriana à peritis herbarijs esse putat̃. Narcissus folia similia porro augustiora, caulẽ uacuũ emittit sine folijs palmi altitudine, in q̃ flos albus in medio, caulẽ habens croceũ. Dioscorides. Cytisus Latinis Trifoliũ maius dicitur, albus totus, ut Rhamnus, surculos emittẽs cubitales, circa quos folia sunt scissa in medio, quæ digitis cõtrita erucam olent, uim habentia frigorificam. Dioscorides. Sisymbriũ syluestre, alij Tymbreũ dicũt pedali altitudine: iuxta rigua nascit̃, neglectũ in nepetã uenit. Tymbra similis thymo, minor & mollior, ferens spicã flore plenã, ut ait Dioscorides. Hæc à Gaza Satureia Latine uertit̃. Miror sanè, quũ Columella aliã à Tymbra faciat hoc uersu. Et Satureia Thymi referẽs Tymbræq; saporẽ. Thymũ ꝙ maxime appetunt apes, supradictis simile. Melilotos optimus Atticis nascit̃, & in Cãpania circa Nolã, melini coloris, odorisq; uehemẽtis. Liliũ rubens, Græci κρῖνον, albũ uero λείριον appellãt, ex quo oleum præparat̃ Lirinũ, quod nõnulli Susinũ uocãt. Saliunca foliosa quidẽ est & breuis, & quęnecti nõ potest: numerose cohæret, herba uerius q̃ flos. Pannonia hanc gignit & Noricũ, multæ suauitatis, uestib. interponi gratissimã: hæc Plin. Cyclaminus folijs aliquãto maioribus q̃ hedera & tenuioribus, angulis distãtibus. maculis albis, caule exiguo, floribus purpureis. Dioscorid. Flos Iouis Græce διὸς ἄνθος, sine odore, cærulei coloris inuenitur & purpurei

& purpurei, uulgo in hortis ferè omnibus uidet̃. Hetrusci florẽ Alisi, in Latio florem paradisi appellãt, nisi forte Cyanus is fuerit ex nominis argumẽto Plin. positus. Helichrysos siue Chrysanthemõ, quo idola coronãt, uirga est alba, uiridis, recta, cũ folijs dẽsis similibus abrotani, comã aureã more Corimborũ in capite ferens: nascitur in locis asperis. Vocat̃ itẽ Latinis aurelia, quæ ex uino sumpta ualet ad pecudũ morsus. Dioscorid. Aristot. tñ de plantis sine folijs Chrysanthemon: nisi alium intelligere uoluerit, ponit. Deinceps ex Plin. quædã. Cõuoluolus flos herbæ eiusdẽ nominis haud dissimilis lilio, nascens in frutetis, nullo odore, nec crocus intus: candorẽ tñ referens. Violæ diuersi coloris purpureæ, luteæ, albæ. Purpureæ latiore sunt folio, spõte ꝓueniẽtes, macris in locis atq; apricis, dignat̃ q́ solo Græco ac ꝓp. io nomine Ia appellat̃: unde Iacinthina uestis tunc per i scribitur, & sine aspiratione apud Pliniũ: quũ aũt ab hyacintho flore deriuat̃ per hy scribendũ. Est eñ hyacinthus flos itẽ uiolaceus, in q̃ teste eodẽ autore, lugubres quædã inscriptæ sunt literæ, luctus nimirũ eius, quẽ (ut est in fabulis) Apollo dilexit. Hic frequẽs in thermis Diocletianis nascit̃. Alba primũ omniũ floret. Hãc Diosc. Leucoiam uocat, medicinis plurimis aptã. Leucathemon itẽ flore albo foliosum, odore abrotani, hodie Gelsominũ nominãt. Deinde Plinio luthea, cui magna autoritas: unde itẽ oleũ fit nobile q́ Arabes Cheir appellant. Proxima ei calta Plinio, cõcolori magnitudine, gratiore tñ odore: nõ lenior est eius quã Scopã regiã uocant: quanquã folia eius nõ flores oleãt. Chrysocoma palmi altitudine, comantib. fulgore auri corimbis, in petrosis opacisq; nascẽs: hãc supra Chrysanthemon uocari apud Dios. dixi: appellant & Chrysitim. Heleniũ lachrymis Helenæ dicit̃ natũ, & ideo in Helena insula laudatissimũ. Est enim frutex humi se spargens, folio similis serpyllo. Anemona nunquam aperitur nisi uento spirante, unde nomen recepit, folia similia apio, flores uero triplici colore, syluestri puniceus, alijs aut purpureus aut lacteus. Illud præterea inter flores obseruãdũ, raro odoratis saporem nõ esse amarũ. Dulcia uero sine odore sunt. Amarantus spica est purpurea uerius q̃ flos, ac sine odore, ꝓuenit mense Aug. Plinius. Cerinthe folio candido, incuruo, cubitali, caule cõcauo, mellis succum habente, apibus magnopere expetitus. Plinius. Onanthe, Melanthiũ, Potos, Belliũ, eidem ponuntur oẽs coronarij. Ligustrum seu Cypreus flos albus præstantis odoris, quẽ in frutetis sepibusq; frequẽter, præsertim Romæ uidemus: quibus decussis, semẽ restat nigrum in pillulis fulgẽte colore. Hæc bacinia putauerim Virgiliũ dixisse, Alba ligustra cadũt, bacinia nigra legũtur. Nam quod quidam uacinia legunt, dicũtq; uiolas esse primas uiolaceas, nõ probo: q́ ad Ligustrum nil attinet quũ priores sint, nec nigræ sint. Quẽ uero nũc Caryophyllon uocãt, post Plinij tempora satis cõstat è Damasco in Italiam uenisse: quũ nec ipse, nec alij mentionem eius faciant, nominisq; argumentum ex odore sumpsisse.

HERBAE RELIQVAE CAMPESTRES

VITIS alba siue agrestis, nigra folia hederæ similia habet, scãdit arbores & racemos facit. Vitis agrestis duplex, altera Oenanthe dicit̃, cuius uua nõ maturescit, sed florẽ usq; ꝓducit, alterius uero maturescit: autor Dioscorides. Plinius uero hanc à nostris labruscam uocari dicit, fere Oenanthen: semen eius utile ad coria perficienda. Adiantus ἀδίαντος herba quam Gaza Capillum Veneris interpretatur: propterea quod eius foliũ in aqua nunquã madescit. Genera eius duo, candidũ & nigrũ, ambo ad defluuium capillorum utiles, oleo triti: nascitur in locis maxime humidis. Theophrast. Dioscorides aũt dicit hãc herbã uocari Cincinnalem à Latinis, caule tenui, folio coriãdri simili, preterea ex eius genere esse quã Tricomanẽ uocat, Latini capillarẽ. Rhitace, quã Plin. uocat Eritacen Dioscor. Ceranthemon, Gaza Ceraginem uertit. Cynops apud Theophrastum, Gaza canis oculus cõuertit, seu Canaria. Pes gallinaceus quã Dioscor. Caucalim ait uocari Græce: caule crassiore, folijs similibus, in sũmo umbellã fœniculo similẽ, albã & odoratã habet. Cunila & Cunilago dicit̃ Plinio, quã Theoph. κονύζαν uocat. Gaza pulica uertit, q́ pulices abigat, odore graui, tactu tenacissima. Ego culicatũ potius cõuersũ existimauerim, q́ Conopes culices, non aũt pulices dicãt̃: malim tñ librarij esse mẽdũ, q̃ autoris errorẽ. Seselis qua ceruæ pariture purgant, ut ait Cic. de Nat. de. Sion herbã Dioscorid. ait uocari in Italia Lauer, surculosam, crassam, similẽ equappio & erucæ: eius etiã meminit Plin. dicitq; herbã eã esse nascentẽ

apud

apud riuos. Hæc hodie uulgo cognita nomẽ antiquũ retinet, his quas uocãt Cresciões præterquã φ maior, cætera similis. Athenæus Sium in aqua nasci testat̃ simile folio heliofelino, id est appio palustri. Plin. Lauer coctũ torminibus mederi dicit. Semperuiuũ ἀείζωον Græce, nascit̃ in muris & tectis, notissima herba hominibus. Sedũ in tectis etiam prouenit, quo tegulæ operiunt̃, utriusq; Plinius meminit. Silago siue sanguinaria, ut ait Dioscor. Grece κορωνόπους radice tenui, herba oblonga. Saxifagia σαξίφαγον, idem autor, plãta est flagella spargẽs in petris et asperis locis. Gramẽ ἄγρωστις, geniculatis flagellis ac tenuibus humi serpẽtibus, uulgo notissima est. Dioscorid. Xyphion Latine gladiolum herba similis gladio acuto, caule cubitali, in q̃ flores purpurei ordine distãtes, nascit̃ in locis fertilibus. Dioscor. Bectonica βεκτονικὴ similis buglosso agresti, folijs nigriorib. & pinguioribus, ex quib. exprimit̃ succus ad multa remedia, maxime ad custodiẽda corpora. Dioscorides. Plin. aũt dicit hanc à Grçcis uocari cestrõ, Bectonicã uero à Gallis à quibus inuẽta. Partheniũ, cuius tria genera, prima λευκάνθις à nostris Pelecynus & muraliũ dictũ, in hortorũ sepibus proueniens. Secũdum quod Helxine & Siderites dicit̃, folio simili plantagini & marrubio, cauliculis densis lẽte rubentibus. Tertiũ φ perdicium & astericũ, à nostris Parietaria dicta est, φ in parietibus nascit̃: ex Plinio. Vesicaria Græce στοιχνός folio lactariæ similis, uim habet soporiferã. Lactaria quã maritimã granã appellãt, folio rotundo, palmi magnitudine, fructu candido, demetit̃ uua nigrescente, reperitur mas & fœmina differens: huius lac per uindemiæ tẽpus præparatũ purgat inferna. Theophr. Alypiũ herba fruticosa subrufa, tenui festuca, & folio, flore nigro, nascitur in maritimis Africę. Dioscor. Est & herba quę ab eodẽ uocat̃ Peplis, ab Hippocrate peplon: frutex utrinq; anceps albi succi plenus, folio simili portulacę hortẽsi. Vincaper uinca, quæ & χαμαιδάφνη dicit̃: de qua supra dixi. Plin. eius meminit. Verbascum quod Græci phlomon uocant, folia habet latiora q̃ brassica, pilosa, nascit̃ in cãpestrib. Plin. Apud Dioscoridem Phlomos scribit̃, hac herba pisces uenenãtur. Quinq; foliũ πεντάφυλλον surculos habet tenues palmares, folio simili mentastro: ex hoc nasci fraga quidã existimãt. Dioscorides. Mãdragoras μανδραγόρας tertio frigida facit ad philtra, ut aiunt: fœmina folia lactucæ ãgustiora humi ꝓiecta habet. Dioscorides. Moly folia habet gramini similia, latiora tñ super humũ effusa, flores uiolæ albæ similes, caules quatuor cubitorũ, radicẽ paruã & bulbosam. Hæc est Moly quæ ab Homero laudat̃, inuẽta à Mercurio cõtra ueneficia. Symphyton petreum quod nos Halum, ut Plinius refert, simile Cunilæ bubulæ, surculosa, floribus paruis, odorata, dulci gustu: ex hoc hodie cõficiũt quã conseruã appellant. Limoniũ λιμώνιον simile Betæ, folijs ten uibus & languidis, caule recto, ęquali, tenui, pleno rubẽte fœtu. Dioscorides. Arnoglossum plãtaginẽ Plin. uocat, nota herba, Lanceolã Italici uocant, nõnulli Pentapleuron dicũt ex numero costarum. Themison medicus unũ uolumẽ laudib. eius dicauit. Duo eius genera, minus angustiorib. folijs, ouis linguæ simile, caule anguloso in terrã inclinato, in pratis nascẽs. Alterũ maius, folijs laterũ modo inclusis: quæ q̃a septena sunt, quidam Heptapleuron dicunt. Huius caulis cubitalis et Napo similis. Buglossũ linguę bubulæ simile. Cynoglossũ uero linguę canis, Topiarijs operib. aptissimũ: hęc omnia ex Plinio. Buglossũ domesticũ hortense, φ hodie Borraginẽ uocãt. Chamępitys terræ serpens folio Semperuiui Chamęmelũ nota uulgo herba, flos eius fomentis calfactorijs adhibet̃. Cyndrilla amara est, et acri in radice succo. Hęc & Aphace, & ea quę Picris ob amaritudinẽ dicit̃ toto anno florẽt. Plin. Chamęleuca χαμαιλεύκη herba tota uiridis, habẽs parua folia, & florẽs ut rosa. Dioscorides. Plin. aũt dicit hanc & Bechion & Tussilaginẽ uocari, φ tussi medeatur. Daucon Plinius dicit significari apud nostros Pastinacã erraticã, Græci σαφίλινον pastinacam uocant. Dioscorides Agrestẽ pastinacã seu erraticã, Carotam à Latinis uocari dicit: at Italici uulgo Carotam φ Latini staphilinũ appellant. Hibiscũ folio maluæ maiori tamẽ pilosioreq;, caule molli, flore melino. Aurelia flore auro simili, folio candido, fructu tenui, duroq;: usus eius ex uino ad serpentũ morsus. Dracunculus caulem habet, serpẽtis modo uersicolorem, eius radix ex melle data ualet ad tussim. Tithymalũ nostri herbã lactariã, alij lactucã caprinã: narrãt eius lacte inscripto corpori, si tritus carbo aspergat̃, apparere literas. Huius genera plura, masculus Characias, fœmina Myrtites dicit̃: pręterea Paralion, Helioscopos, Cyparissias, Dendrodes, Platyphyllus, Pityusa, Latyris

tyris Dioſcoridi. Paulo aũt eſt tertio frigida acutaq́ & amara ſatis: ex aceto cocta, dentium dolores ſedat: lac corpus ubi attigit urit, quare pilos exſtirpat, Myrmecias, Acrochordonas, & quæcũq́ per cutẽ ulcera repũt. Eruca agreſtis uehemẽtior, domeſtica inflat, calefacit, uenerẽ excitat, capiti nocet ſi ſola edaṫ. Lactuca uero admixta tẽperaṫ, autor Aetius. Herbæ nunc fulloniæ. Iſatis folio Arnogloſſo ſimilis. Plin. radiculã uidetur eam appellare, naſciq́ in Syria caule lanuginoſo, ſpinoſo, ſine odore. Glaſcũ herba quã Britãni ſe inficiunt atro colore, terrorẽ oſtentantes, Plinio, Cæſari. Strutheon olens herba & fullonia, quo utunṫ lauandis lanis, ut ait Dioſc. Hoc ego quod nunc Guadũ uocãt putauerim, quo lanas cæruleo inficiunt, tetro odore. Plautus Nautheã dixit in re olida. Coccum, granũ latine, frutex fullonius, cui grana adiacent, inter præcipuos lanarũ colores: naſcitur optimũ in Aſiæ partibus, poſtremum in Hiſpania. ex Dioſcoride. At cõtrã nunc eſt. Nam ẽ Valentia Hiſpaniæ oppido præſtantiſſimũ omniũ uenit. Anchuſa folijs lactucæ acutæ ſimilis, pinguib. & aſperis: multa undiq́ ẽ radice ſurgunt humi ſparſa, radice digitali craſſitudine, æſtate ſanguine offuſa: naſcitur fertilib. locis nigra. Pli. dicit hanc ſanguineo colore tingere, præparareq́ lanas precioſis coloribus. Anthillũ, qđ alij Anthicellũ uocant, duorũ generum. Altera folijs & ramis lenticuloſis ſimilis, palmi altitudine, in ſabuloſis apricis naſciṫ. Altera breuior & hirſutior, purpurei floris, odore graui, in ſaxoſis naſcẽs: hæc Pli. Ex hac deſcriptiõe putauerim hoc forte qđ noſtri fullones Cremiſinum uocant. Scãmonia, σκαμμονία folia habet ſimilia helxine ſiue hederę, molliora tamẽ & triangularia, flore albo, curuo ut calathi, radice graui odore. Calida eſt, & diaphoretica, bilem purgat, tumoresq́ impoſita tollit. Dictamũ herba amara plurimũ ſimilis pulegio, aliqui pulegiũ agreſte dixerunt. Dioſcor. Naſciṫ in Creta, hoc ceruæ nõnullaq́ animalia ſaucia ſibi medenṫ. Hippice herba, quam Gaza equeſtrẽ conuertit. Plin. Scythicã herbã appellat lib. xxv. qua Scythæ diuturnã famẽ tolerãt. Idẽ quoq́ præſtat, inquit, Hippice dicta, quod in equis quoq́ eundẽ effectũ habeat. Helleborum albũ folia ſimilia Arnogloſſo, caule pẽteſtięo. radices multæ tenues ab initio, capitulũ ſicuti cepe: naſciṫ in montoſis & aſperis locis. Helleborũ nigrũ ſiue Melampodion, qđ Melampus hoc Proetidas ſanauerit, habet folia uiridia platano ſimilia, minora tamẽ & ualde inciſa: caulem durũ, flores albos racemoſos, & in ipſis fructus lilio ſimiles. naſciṫ in Anticyra optimũ, & apud Heliconẽ, bonũ purgãdo cerebro & inſaniæ. Ex Dioſcor. Plinius ait lib. xxv. in Italia Veratrum uocari: adeoq́ uſus eius inoluit, ut pleriq́ ſtudiorũ gratia ad prouidenda acrius quæ cõmentabantur ſumpſitauerint. Pauſanias lib. x. nigrũ dicit per inferna purgare, albũ uero per uomitum. Cõſerua peculiaris alpinis fluminib. à conſeruando dicta, ſpongia aquarum dulciũ eſt uerius q̃ muſcus, aut herba, uilloſæ denſitatis & fiſtuloſæ, utilis ad medicinas. Pli. Muſcus herba quæ naſcitur in umbroſis humentibusq́ locis, ex quo antra muſcoſa dicuntur à poetis. Geranium latini Ochinaſtrum, folio ſimili Anemonæ interciſum, radice ſubrotunda, ac dulci guſtu. Aliud eſt Geranium, quod quidã Origanum, latini pulmoniam dicũt, tenui caule, folijs maluæ, habẽs in ſummo binas alas eminẽtes, in medioq́ uti gruis caput. Dioſcor. Sunt & illę aculeatæ. Paliurus, Carduus, Scolymus, Lappa Græce ἀπαρίνη. Vrtica quoq́ κνίδη. Rubus βάτος. Inter ſegetes item auena αἰγίλωψ. Lolium αἶρα. Tribuli. Rhamnus apud Dioſcor. & Plin. hodie Acrifolium Romæ uocatur: eius etiã mentio in Pſalmis, ſicut ſpinæ ueſtræ rhamnũ, ſic in ira abſorbet eos. Ruſcus græce ῥούς, hæc putaṫ eſſe aculeata, ex qua Romæ cõficiunṫ ſcopæ. Millefoliũ μυριόφυλλον cauliculus eſt delicatus unicus, una radice, circa quã multa folia leuia Amaraco ſimilia, naſciṫ in paluſtrib. Dioſcor. De fungis Athenæus ait eſſe quidẽ multi nutrimenti, uerũ inflationẽ faciẽtes, ac difficilis cõcoctionis, ſuccurriq́ eorũ periculo Oximellis potione. Pezices itẽ eſſe genus fungorũ ſine radice & periculo, uocariq́ propterea à nonnullis Arizas. Nicandrus in Georg. enumerat qui ſint letiferi ἐχθρὰ δ' ἐλαίας τε ῥοιᾶς τε πρίνου τε δρυός τ' ἄχρι πήματα κεῖται, id eſt, Inimica uero quæ ab olea, granatoq́ prinoq́ quercuq́, ab eisq́ dãna imminent. Qui uidelicet in olea granato ilice & quercu naſcunṫ. Horat. Pratenſibus tantũ ex omnibus bene credi, cæteris male. Fungorũ natura frigida om̃is. Nicolaus V. Põt. fungos optime præparatos adponi iubebat, ex hisq́ tantũ olfactu cõtẽtus erat. Latinus cardinalis Vrſinus noſtra ętate dimidiatos fungos prius familiæ deguſtandos dabat. Aſparagus itẽ Athenęo teſte, ſtomacho prodeſt,

urinam ꝓuocat, oculis ac renibus nocet, inuenitur paluſtris & mõtanus. Robiũ Feſtus dicit à rubro colore dici, unde & materia quæ plurib. eius coloris uenis ſit, robur dicit̃, & robuſti homines boni coloris & roboris. Hodie quoq; Robiũ radix quædã rubra uocatur, qua lana rubro inficit̃ uulgo, fullonib. magno quæſita. Dioſc. ἐρυθρόδανον Erythrodanũ id appellat. Aconitũ folia habet tria uel quatuor Cyclamino uel ficui ſimilia, minora tñ & ſubaſpera. Caulẽ palmarẽ, radicẽ ſimilẽ caudæ ſcorpionis, ſplendẽs modo alabaſtri. Alterum aconitũ quod latini Lycocto non dicũt, eo quod uenatores illo cũ carnib. appoſito lupos interficiant. Naſcit̃ in Italia, folia habet platano ſimilia, magis uero inciſa, & longiora, ac nigriora, fructũ in ſcapis prælongis incluſum fert. Dioſc. Aconitũ omne quarto frigidũ, & uenenũ eſt. Ariſtolochia dicta, qđ optime partui opituleť, folia habet hederacea, odore præſtãti & acuto, ex ima radice multa germina ſurgũt, flore albo. Maſcula folijs eſt lõgiorib. flore purpureo. Chelidonia magna caulẽ emittit cubitalẽ, in quo germina plura foliorũ ſimiliũ batrachio, colore ſubglauco, flore ſimili leucoio, ſucco ſubamaro. radice ſuperna una, inferne plures croceæ, fructu ueluti papaueris. Cerati tis Chelidonia parua ſine caule naſcit̃, folijs hederaceis, rotundis magis & minorib. naſcit̃ iuxta aquas, uim habet acutã, ſicuti acrimonia: utilẽ quoq; oculis eſſe, irundines (unde herba dicta eſt) inuenerunt: quæ hac cæcitatẽ curãt. Muris auricula μυὸς ὦτα ex argumẽto ſimilitudinis dicta. Anagallis fœmina, flore eſt Cyaneo: maſcula uero rubenti: ſurculos habet humi ꝓiectos, folia parua, ſubrotunda, uim quoq; attrahentẽ, ita ut obelos aut ſpinas infixas euellat. Argemona, quã latini Acrimoniã uocãt, ſimilis eſt agreſti papaueri, ſuccũ emittit croceo colore acutũ, flore rubẽte. Stratiotes in aquis naſcit̃, herba eſt palmi magnitudine, habẽs alas ſimiles uolatili pullo, cõtinet germina plura foliorũ interciſa, & folia ſimilia breuitate cymino agreſti, umbella ſicuti Anethũ. Cotylidon latini umbilicũ ueneris: folia habet ueluti Oxybaphũ rotundũ, & in medio cauliculũ breuẽ, in quo ſemen eſt, radices modo oliuæ longæ ac rotundæ: Strychnon latine Canaria, folio ſimili lentiſco, latiore tñ, caule ad humũ inclinante, fructu cõdito in uaſculis, fuluo ac rotũdo, uti uuæ acini, uſus eius ad coronas: inuenit̃ & hortẽſe quod mandit̃. Ageraton herba fruticoſa ſimilis origano, habẽs umbraculũ in quo flos aureus: eius decoctũ uim habet pyroticã, herba uero ſuffitu urinã prouocat. Chryſanthemon latine Achãta, delicata herba, fruticoſa, leues ferẽs caules, & folia, flores melinos rotũdos oculorũ ſpecie. Caulis pro holere mandit̃, flores medicinæ utiles. Periſtereon latine Criſta gallinacea, folio inciſo ſubalbo, naſcit̃ in humidis: dicit̃ ex eo quod columbi libẽter ſub ea morent̃. Inuenit̃ & Periſterion ſupinus, ſiue herba ſacra, ſurculis anguloſis, folio ſimili quercus. Chryſogonũ folia habet quercus ſimilia: flos uero phlomo coronario. Eupatorium herba eſt fruticẽ unũ retinens lignoſum, rectũ, nigrũ, cubitalẽ, folia ex interuallis interciſa canabis ſimilia, quæ ſiccata odoris gratia ueſtib. cõduntur. Hippuris naſcit̃ in humidis & foſſis, cauliculos habẽs ſubrufos, forma geniculata in equi caudã, unde nomẽ accepit, folia iunco ſimilia, dẽſa, tenuia, eius ſuccus Aemorrhoidas ſanat. Hippice uero ab hac diuerſa eſt, quã ſupra memoraui. Sũt eñ Hippuris fructus ſimiles piſciculis herbaceis uulgo cognitis, ac cibo expetitis. Epimediũ caulis eſt haud magnus, folia ſimilia hederæ retinẽs, neq; fructũ neq; florẽ producit. Radicẽ uero tenuẽ & nigrã, grauiſq; odoris, naſcitur in humidis, uim habet ſpiſſandi & refrigerãdi. Dioſc. Pli. Oloſtiũ herba parua, quatuor ad ſummũ digitis, folia habet Coronopodi ſimilia, uel gramini, radicẽ ualde tenuẽ ſicut albã cæſariẽ, naſcitur in collib. Polymoniũ ramulos habet quatuor in partes diuiſos: folio aliquãto maiore ꝙ rutæ, quaſi nepitæ: in ſummo ipſorũ capitula, in quibus ſemen nigrũ: radix cubitalis: naſcit̃ in montoſis & aſperis. Clematis frutex geniculatus, habẽs longa ſarmenta craſſitudine funis foliũ paruũ ſimile lauro. Polygonõ mas, latine ſeminalis, ſurculos habet tenues & delicatos, multis genib. ſerpẽtes humi, folia rutæ ſimilia, nomen accepit ex multo ſemine. Dioſcor. Plin. uero dicit hanc à latinis Sanguinariã uocari, qđ ſuccus eius infuſus narib. ſupprimat ſanguinẽ. Polygonaton naſcit̃ in montib. frutex eſt cubitalis, folia ferens lauri ſimilia, guſtanti ſimile malo Cydonio: flores albi, radix itẽ, præterea mollis, lõga, multis genibus, unde nomẽ eſt ei. ex hac emplaſtra fiunt uulnerib. utilia. Acacia naſcitur in Aegypto, ſpina eſt arboroſa, ramoſa, obliqua, florẽ habens album, fructũ ſicuti lupinum in ſiliquis: ex eo gummi uim habet ſty-

ptícam

pticam,eius decoctũ mẽbris luxatis medet̃.Eſt & alia Acacia in Cappadocia & Ponto humilior,folia retinẽs erucæ ſimilia,uim quoq; ſiccã ac frigidã. Critharmũ herba ſurculoſa,cubitali altitudine,naſcẽs in petroſis & maritimis,denſa, folijs craſſis ac albicãtib. portulacæ ſimilib.guſtu ſalſis,florib.albis, fructu roriſmarini ſimili odoratu, qui aridus diuiſus ſemẽ fuluũ habet.hæc herba facit ad urinę difficultates.Coronopus:id eſt,cornicis pes,latini Sanguinariã:herba oblonga:naſcit̃ in locis ſylueſtrib. radicẽ habet tenuẽ ſtypticæ naturæ,folia pro holerib.mandunt̃.Aphace genus holeris Theophraſto,quæ Paulo uim habet ſtypticã ſicuti lens.Apate uero herba eidẽ autori,quã Gaza Fraudem conuertit.Polyrizon folia habet myrti,radices multas.Pli. Typhe folium emittit ſimile Cyperidi,caulẽ album,leuem,planum, in ſummo cõplectentẽ florẽ denſum. Dioſcor. Chamædris,id eſt,parua quercus,ſimilis eſt Teucrio,naſcitur in petroſis,ſurculo palmari,folio querno ſimili:guſtu amaro,flore paruo ac ſubrufo:eius uiridis decoctũ prodeſt ſpaſmaticis,tuſsientib.ſpleneticis Dioſcor.Leucas montana latiore folio,q̃ domeſtica, fructu acrior & amarior,ui efficacior:ambæ uero tuſæ ex uino cõſumptæ cõtra uenenata præſertim marinorũ ualent.Dioſcor.Artemiſia ſiue Chryſanthemon naſcit̃ in maritimis,ſimilis abſinthio,maior tamen & folio craſsiore:flore albo,tenui, odorato:differentia in folio maiore,& minore nõnullis.Botrys herba ſurculoſa, patula, colore melino, id eſt,lutheo,plures habẽs ramulos,& in quolibet ſemen,folio cichorio ſimili:odorata, ueſtib.condit̃,naſcit̃ circa torrentes.hanc Cappadoces Ambroſiã uocant,quidã Artemiſiam.Dioſcor.Plin.aũt hanc à quibuſdã Botryn, ab alijs Artemiſiam uocari dicit, ab uxore Mauſoli adoptatã,quæ ante Parthenis dicebatur.Poliũ montanũ,quod Teucriũ uocant:ſurculus eſt albus,tenuis, palmi magnitudine,plenum fructu,habẽs capitulũ in ſummo,corimborum modo,paruam ſicuti canam cæſariem,grauis odoris:inuenitur & minus odoratũ,quoad uirtutẽ & efficacius.ex Dioſcoride. Polio Muſeus & Heſiodus autoritatẽ dederunt, qui eius liquore perungi utiliſsimum ad omnia dicunt.Tripoliũ, cuius flores mane candidi,meridie purpurei,ſole occidente cærulei ſunt.Pli.Phalangiũ ſurculi ſunt duo aut tres aut plures:diſtantes inuicẽ,flores albi,ſimiles lilio, interciſi, ſemen craſſum ac nigrũ.Dioſcor.Clinopodiũ herba ſurculoſa duorum palmorũ,naſcitur in petroſis,folio ſerpylli ſimilis:florib.uero æqua inter ſe diſtãtia:ueluti tripus,unde nomen habet.Hypocheris ὑπόχοιρις, herba quã in Theophraſto Gaza porceliã uertit.Ballota,quæ & nigrũ porrũ à nõnullis dicitur,herba fruticoſa,anguloſis caulibus,nigris & hirſutis, folijs graueolentib.ualet ad canis morſus. Meminit eius Dioſc. Pli. Leontopetalon,latini ſemen leoninũ,caulẽ emittit palmarẽ,plures habens ſurculos,in quorũ ſummo ſiliquæ,in quibus parua ſemina,flore rubente,folio braſsicæ ſimili:inciſo tamen uti papaueris,radice nigra,naſcit̃ inter frumẽta ex Dioſc.Paulus aũt hanc dicit ſiccæ poteſtatis ac diaphoreticæ.Atractylis latine fuſus agreſtis,ſpina eſt ſimilis κνίκῳ, longior tamen,folia retinẽs in ſummis ramulis,reliquũ nudum,aſperũ,quo fermè utunt̃ profuſo: habet & capitula in ſummo ſpinoſa,florẽ pallidũ,partim etiã rubrum,radicem quoq; tenuem & inutilẽ.Aſclepias ſurculos emittit oblongos, è quib. folia hederæ ſimilia pendent,flore graui odore,ſemine pelecini ſimili:naſcit̃ in montibus,ex Dioſc.Paulus, calfacere dicit,ac contuſam utilẽ morſib. uenenatis ululæ ac mãmis.Delphinion ſurculos emittit duorũ palmorũ ab una radice,circa quos folia parua,tenuia,interſecta,lõgiuſcula delphini ſpecie:flore rubricãte ſimili uiolæ albæ:ſemine in folliculis ſimili milio. Peucedanũ ſiue Agriophyllon caulẽ emittit tenuẽ fœniculi ſimilẽ,comã habet circa radicẽ denſam,florẽ melinũ,radicẽ nigrã,grauis odoris,multi humoris & ſucci,naſcitur in mõtibus umbroſis.Sphodyliũ ſiue phalangiũ,folia habet ſimilia ferè platani,partim etiam panacis,caules cubitales ſimiles fœniculo, ſemen grauis odoris, flores albos, radicẽ itẽ ſimilem raphano,naſcitur in paluſtribus.Dioſcor.Pli.uero hanc Leucanthemon etiam uocari dicit.Elaphoboſcon,latini ceruicollũ,caulis eſt rorimarino ſeu fœniculo ſimilis, geniculatus,folia duorũ digitorũ latitudine:in ſummo ſicuti fœniculũ aut anethũ,ſemina umbellas, & capitula,radicem inſuper præſtanti ſapore habet:caulis pro holere manditur,quo cerui cõmanducato ſeſe purgant, occurruntq; uenenis animalium. Dulciradix,id eſt γλυκυρίζα,naſcitur in Ponto: eſt germen ſurculos habens duorum digitorũ,frequẽs,folijs craſſis, & glutinoſis tangẽti:flos hyacinthi ſimilis, fructus platani pilulis ma-

gnitudine, asperior tamẽ, folliculos habẽs modo lentis. Radices oblõgæ buxei coloris. Centaurea maior, folia habet iuglãdi similia, caulẽ ut lapathi, germina à radice plura, in quib. capitula papaueri similia, florẽ cæruleũ. Centaurea minor similis hyperico uel origano, caule anguloso, flore suppurpureo, fructu simili tritico: radix parua, amara, incisa, uiridis est. Caucalis latine Pedegallinaceũ, caulis est palmi lõgitudine, crassiculus, folia apio similia, in summo fœniculi modo umbellã albã & odoratã. Tragopogon, id est barba hircina, caulis est breuis, folia croco similia: radix longa, dulcis: in summo caulis magnus calix, ubi fructus niger similis hircinæ barbæ. est eñ cibo apta. Diosc. Ornithogalon, id est, lac gallinaceũ, caulis est delicatus, tenuis, subalbicãs, trib. aut ad summũ quatuor germinib. refertus, à quib. flores extrinsecus herbidi: aperti autẽ lactei, & in media capitulũ sicuti milio: radix modo bulbi mandiť cruda & cocta. Erysimũ nasciť in hortis & domicilijs, folijs erucæ similib. caulib. modo lori flexibilib. in summo siliquæ cornu specie, semina parua habentib. tritici sapore, medicinis aptis. Ptarmice frutex est surculos habẽs, paruos, multos & rotundos, similes abrotani, circa q̃s folia lõga similia oleæ, capitulũ paruũ, rotundũ, odore acutũ, sternutamẽti excitatiuũ, unde nomẽ accepit. Pancratiũ quod Scillam quidã uocant, radix bulbo magno similis, suffulua, tritici sapore. folia lilio similia, uim eandẽ quã & Scilla habet. Lithosperma latine Heraclea: folia similia oleæ, molliora, & humi proiecta, surculi recti, in summo bifidũ germẽ caulosum habẽs, lõga folia, iuxta quodlibet semen paruũ prædurũ eruo simile. nasciť in asperis & montosis. Semẽ ex uino albo haustũ, calculos terit, & urinã prouocat. Diosc. Plin. autẽ magnopere pulchritudinẽ huius extollit: gerit enim, ut ait, iuxta folia singula ueluti barbulas, & earum in cacuminib. lapillos, candore & rotunditate margaritarum, magnitudine ciceris. ipsa qua pediculis adhærent cauernulas habens, & intus semen. Hanc ego itẽ Romæ in thermis Diocletianis dirutis nascentem uidi. Phaleris cauliculos emittit ex tenuibus radicibus multos, similis Zeæ, semen ueluti milio aliquanto longius. Cepæa portulacæ similis, nigriore tamẽ folio, radice tenui. Hypericũ siue Chamæpitys, dicitur, quasi parua pinus, qđ eius semẽ oleat sicuti resina pini: folia rutæ similia, frutex palmi magnitudine, subrufus, flos albæ uiolæ similis. Siliqua hordei magnitudine, in qua semẽ nigrũ redolens resinã: nasciť in incultis & asperis locis. Genera etiã Hyperici, Ascyron, & Androsemon, & Coris, aliqua inter se differẽtia. De Chamæpity alibi etiã dixi, alias habere ꝓprietates. Anageris frutex, folijs & uirgis similis uitici, grauis odoris: flos brassicę referẽs fructũ in paruis corniculis, qui durescit circa uuæ maturitatẽ. Dioscor. Paulus uim dicit habere calidã & diaphoreticã, ac uomitionib. aptam. Buphthalmõ, id est, bouis oculus siue Cachlas: latine Cappa carocina: caules emittit delicatos, folia fœniculi specie, flores melinos, bouis oculorũ specie: nasciť in campis, & circa urbes. Pæonia, latine Casta, caules emittit palmares, circa germina retinẽs multa folia iuglandis similia: habet in scapis grana similia punici mali, in quorũ medio nigriora sunt quinq; aut sex. Nymphæa à Nympha dicitur, zelotypa in Herculẽ, ab eoq; propterea rhopalo interfecta, & in hanc conuersa: ideo à græcis Heracleon uocari. Qui ex ea bibunt, xij. dieb. genitura ac coitu priuanť. Pli. Nascitur in paludibus, folia similia Cichorio: flos albus lilij modo: quando defloret, rotũdus, malo similis, in summo modo papaueris turgescit, in quo semẽ nigrũ, radix item nigra. Altera Nymphæa, florẽ habet melinũ, id est luteum: similem rosæ nitore, radicẽ albam, cætera primæ similis. Reperitur uenalis in Circo Flaminio. Scolopendriũ folia habet Scolopendræ animali similia, plura ab una radice: nasciť in petris & muris sine caule, flore & fructu: folia incisa uti polypodij, inferius suffulua & crassa, superius aũt uiridia. Hemionitis foliũ emittit simile dracontio, lunę falcatę modo, radices multę tenues: neq; item caulẽ, neq; fructũ, neq; florẽ ferens. nascitur in petrosis: styptica est, & potata ex aceto spleni medeť, unde etiã Splenion dicta est. Crategonon quasi firmãs semen, id est, geniturã. folia tritici specie similia, ab ima radice calami plures nascunť geniculati: fructus similis milio: qui succus ex aqua fœminis epotus mane post mẽses statim, aut ante conceptũ tris dies maxime geniturã iuuat. Diosc. Plin. uero hanc etiã ad maris procreationem dicit iuuare. Dioscorides aũt id cõferre Arrhenogonon potius, de quo paulo post dicam. Thelygonon, id est θηλύγονον, folijs sicut olea, caule breui, radice tenui: flore albo, fructu modo papaueris, epotum fœminis fœmineũ producit fœtum. Arrhenogo-

rhenogonon cętera ſimile priori,fructu tantū differt,quem racemoſum habet,ſimilē eſt floreſcentis oleæ,hæc marem parere,ſicuti prior fœminā ex argumēto nominū dant.author Crateuas.Ad deprehendendos autem fœtus iam cōceptos, Aetius oraculū ponit: quū dextra mammilla tumidior,ſeu quū dextræ manus arteria,uelocius pulſauerit,mas erit.ambo uero cōtraria,ſi fœmina.Batrachiū quatuor generum reperitur, unum folijs ſimilibus corio,flore melino:radice parua,alba,amara:naſcitur iuxta fluēta.Alterū χονωδίστερον,& longiore caule,folijs inciſis:naſcit̄ in Sardinia,quod & apiū agreſte nominãt. Tertium ualde paruū,haud bono odore,flore aureo.Quartū ſimile huic, flore quaſi lacteo.Orchys foliū habet humi ſparſum iuxta imum caulē ſicut olea:florē purpureū, radicem bulboſam.Orchis alter quem Serapiam quidā uocāt:folijs porri ſimilibus,caule ſubpurpureo,radice teſticulis ſimili,unde nomē accepit.Ibiſcū folio maluæ maiore,piloſioreꝗ:caule molli,flore melino.Oenothera folio roſaceo: flore amygdalæ aliquāto maiore.Huius radices ex uino ſumptæ,hilariores,ut aiunt faciūt.id cōpertū ex uirib.uinaceis,quas hæc herba poſſidet:unde nomen accepit. Pteris latine Filix,folia ſunt ſine caulib.floribus,& fructib.uulgo notiſſima.Thelypteris fœmina Filix,filici ſimilis,prætereꝗ qd̕ nō uno ſed pluribus ſurgit germinibus,& altiorib.radicib. Dryopteris filix eſt item quæ naſcitur in parte antiquæ quercus:minor ꝗ alia. Dioſcor. Plin.Dryophonon huic ſimilē herbā ponit. Linozoſtis folio ſimili Ocymo ſiue Parietariæ:inuenit̄ uterꝗ ſexus,mandit̄ pro holere. Plinius uero hanc & Parthenium & Mercurialē dicit appellari,quod à Mercurio inuēta ſit.Cynia Cauliculo delicato,ſubalbo : folio hederæ ſimili, fructu folijs adiacēte.Colytea folio ſalicis,fructū in ſiliqua retinet,magnitudine lētis,folio haud abſimili fœnogræco.Cnecū ſylueſtre & urbanū fructu amaro & hirſuto, caulē profert:fidiculis poſt imbres erūpit,nullum producit ſemen,hebeno ligno ſimilis:folio buxi,utilis ad oculos,& ad colem tritū. Crategus folio,fructu, & guſtu Meſpili ſimilis: quapropter ſylueſtrē meſpilū quidā dixere.Iſopyron ſiue faſeolū, qd̕ faſeolo ſit ſimile, in ſummo petalon contortū ferendo:ubi ſunt capitula tenuia, plena ſeminibus ſimilib. melāthio guſtu,foliū uero aniſo.Rododaphne uel Nerium nota omnibus herba eſt:intus accepta uenenū cunctis animalib.extra uero cōtuſa ac illita corpori uim habet diaphoreticam.Colocaſiū,cuius radix uirtute ſimilis cepæ:tactu lubrica ac uiſcoſa, author Aetius.Lagenis dicta,quod inter ſaxa naſcatur,longa herba, folijs longis inſtar capillorū.Hanc Hetruſci ſaxeficā,Romani Petræbarbā uocant. Colacia folia habet alba in magno caule,in quorū medio ramus florem retinens ſimilem quercui ſiue oleæ:naſciturin montibus.Bunion,latine Scoparegia,caulem habet quadrangularē : folio apij,flore anethi,ſemine odorato,calfacit,& urinam prouocat.Inuenit̄ & Pſeudobunion. Leontopodiū,latine Palladion:herba duorū digitorū : folio paruo & pingui, lanoſa & ſubalba prope radicem flores nigri,fructus lanugine operti. dicunt hanc ad philtra facere ſuſpēſam.Antirrhinum herba ſimilis Anagallidi:flores purpurei ſimiles Leucoio,maiores tamen : ideo agreſtis lychnis uocatur.dicit̄ ſuſpēſum ad gratiā facere. Dioſc.Paulus hanc dicit uim bubonio ſimilē habere.Polygalum frutex palmaris,habens folia lenti ſimilia, guſtu aſtringit:lac extinctū fœminis reddit.Dioſcorides.Plinius.Bromus inter frumenta naſcit̄ auenæ ſimilis:ſiccat & ſpargit,fluxionib.prodeſt.Paulus. Sicys agreſtis, latini Agreti:fructu tantum differt à domeſtico,longis glandib.ſimilis:radice alba & magna: uim habet frigidam,humidā,ac diureticā.Thapſia Ferula ſylueſtris: folijs & umbella anetho ſimilis:flore melino,radice intus alba,exterius nigra:in Thapſo inſula, unde nomē accepit,primū reperta:calida eſt & humida,attrahit & ſpargit.Chamęſyce χαμαισύκη id eſt, parua ficus ſurculo quatuor digitorū pleno ſucci,folijs ferè lentis prope terram, fructu ſub folijs rotūdo,ſine caule,uehemēs guſtu,myrmecias aufert:ſuccus etiā cū melle ophthalmiæ medetur.Paulus.Chamælæa,id eſt,parua olea:ſurculos habet palmares, folia ſimilia oleę,amara guſtu:natura expultrix,ulcerib.purgādis cum melle adhibetur. Paulus.Epithymū flos eſt thymi durioris ſimilis Tymbræ:ſunt & capitula parua,leuia, præpilata ueluti crinibus.Microcomū folio erucæ aſpero & craſſo,caule quadrāgulari: flore ocymi ſimilis:radice nigra & rotūda,ſicuti paruo malo:naſcit̄ in petroſis. Peplion naſcit̄ in maritimis,folio ſimili portulacæ,fructu ſicut pepli. Peplus frutex eſt ſucci plenus:folio ſimili rutæ,coma humi diffuſa & rotunda:ſub folijs paruus rotūduſꝗ fructus,

herba ad multa utilis, nascitur in hortis. Dioscor. Pli. aũt sic. Peplus quam aliqui Sycen, alij Meconion aphrodes uocãt: ex una radice tenui frutificat: folijs rutæ paulo latiorib. semine sub folijs rotundo. inter uites ferè colligiť messib. Paulus uero ambas has in purgando uim habere Tithymali dicit. Satyrium siue Trifoliũ: quoniã humi tria folia projjciat: lapatho siue lilio similia: flore itẽ albo modo lilij, radice bulbosa, quæ diciť in manu sumpta uenerẽ excitare, potata multo magis. Aron folia similia dracontio, caulẽ palmarem ferè purpureũ, in quo fructus croceus: folia condiuntur cibo: uim habet quã & dracõtium. Dracontia nascitur in sepibus, colore uario, uti draco, albis maculis, fructũ fert in summo caule racemosum. Alia Dracontia folijs inueniť hederaceis, caule serpentino baculi crassitudine, eius aqua aurib. medeť. Apud Paulũ calida est natura, medeturq; pota intestinis. Cicuta herba notissima, uenenis apta ob frigiditatẽ. Socrati fatũ attulit: Sorbitio tollit quẽ dira cicutæ. Græci conion eam uocant. Telephion portulacæ similis: & caule & folijs crassis & carnosis. Nasciť in cultis maxime inter uites. Plin. Calida est Paulo ex aceto sumpta: leucas & alphos emẽdat. Trichomanes Adianto similis, exilibus nigrisq; folijs modo lẽticulæ dẽsis. Plin. Thalietrũ folio Coriandri pinguiori paulũ, caule purpureo: nascitur ubiq;, præsertim in cãpestribus. medenť ulceribus folia cũ melle. Pli. Proserpinaca herba uulgo cognita. Pli. Phyllon à Græcis uocatur, herba in saxosis mõtibus fœmina magis herbacei coloris, caule tenui, radice parua, semine rotũdo, papaueri similis: hæc sui sexus facit partus. Mas aũt tñ semine differt. Pli. Phelandrion nascitur in palustribus, folio apij: bibitur semen eius ob calculos & uesicæ incõmoda. Plin. Phaleris tyrsum habet lõgum & tenuem, ceu calamum in summo flore inclinatum. Plinius. Hæc calidã Paulo uim habet, bibiturq; succus ad alui dolores. Periclimenos ex interuallo duo folia habet, subcandida, mollia. In cacumine aũt semen inter folia durum: nasciť in aruis & sepibus. Plin. Vim habet apud Paulum calidã, lienosis ac dyspnoicis utilem, si potetur. Hanc Iulianus matrisyluiam nunc uocitatã dicit, Tuscis aũt uinciboscũ: Myagros herba ferulacea: folijs similis rubiæ, tripedanea, semẽ oleosum, qđ fit ex eo, medeť oris ulceribus. Plin. Lathyris folia habet multa lactucæ similia: tenuiora germina multa, in quibus semen tuniculis continetur, ut capparis: quæ cum inaruere, eximuntur grana piperis magnitudine, cãdida dulcia. hæc in aqua pura aut mulsa pota hydropicos sanat. Eadem Paulo genus tithymali est: cuius succus similiter purgat. Plinius. Idea habet uelu ti Oxymirsina, adhærescẽs sicuti pampini, in quibus flos. Plin. Huius radix Paulo acida gustu ad hæmorrhoidas facit. Isopyron aliqui Phaselion uocãt: quoniam foliũ quod est Aniso simile, in pampinos torqueť. capitula sunt in summo capite tenuia semine Melantij, ualet contra tussim. Plinius. Holcus in aruis nascitur siccis: aristas habet in cacumine tenui culmo, quale hordeũ restibile. Plin. Galaton Cytiso & lenticulæ folijs similis, auersa candidiora. Coquitur in sorbitione similaginis ad excitandã copiam lactis. Plin. Galion Paulo describiť lappæ similitudine: lac coagulat, ualet ad hæmorrhoidas. Hiosiris intubo similis, sed minor, tactu asperior, cõtusa uulnerib. medeť. Plin. Holosteon herba ex aduerso appellata Græcis: quatuor digitorũ longitudine, folijs tenuib. usq; ad capillamenti speciem. Plin. Oribasio uim hæc stypticã habet: rimisq; propterea adhibeť. Empetron quã nostri Calcifragã uocant: nascitur in montibus maritimis ferè in saxo: quod propius mari fuerit, salsa est, potaq; bilem excitat ac pituitas. Plin. Polycnemon cunilæ bubulæ similis est semine pulegij, surculosa: multis geniculis, acri & dulci odore. Plin. Vim habet Oribasio calfaciẽdi ac siccandi: quare uulneribus adhibeť. Androsaces herba est alba, amara sine folijs, folliculos in cirris habens, & in his semẽ: nasciť in maritimis Istriæ maxime, datur hydropicis. Plin. Eius etiã fructus est Oribasio diureticus. Anagyros quã aliqui Acoton uocant: fruticosa est, grauis odore, flore olens, semẽ in corniculis gignit. Plin. Hæc Oribasio uim habet calidã & diaphoreticã. Arction similis Verbasco: folijs quidem hirsutior: sed caule lõgo, molli, semine cymini, nasciť in petrosis, radice tenera albaq;. Decoquitur in uino ad dentiũ dolorẽ. Plin. Asclepias folia hederæ habet, ramos longos, radices numerosas, florẽ aureũ, graue semen ferulaceum: nascitur in montibus. Plinius. Hanc ait Oribasius uim siccandi calfaciendiq; habere, prodesseq; contritã morsibus uenenatis, uuluæq; & mammis. Aster ab aliquibus Bubonion, quod inguinibus præsentaneum remedium sit: cauliculis est folijsq; oblongis duobus aut tribus in ca

cumine

cumine, capitula ſtellæ modo radiata. Bibitur aduerſus ſerpentes. Plin. Dipſacos folia lactucæ habet, bullas ſpinoſas in dorſi medio, caulẽ duorũ cubitorũ horridũ: genicula eius binis folijs amplectentibus, cõcauo alarũ ſinu, quo ſubſiſtit ros ſalſus. in cacumine capitula ſunt echinata ſpinis: naſcitˀ in aquoſis, ſanat rimas ſedis. Pli. Circea ſtrichno ſatiuo ſimilis: flore nigro, puſillo, paruoq; ſemine, ut milij naſcẽtis in corniculis: radice ſemipedali, alba, odorata. Naſcitˀ in apricis: bibitˀ ob dolorẽ uuluæ. Plin. Dioſcor. Circeſion cauliculus duorum cubitorũ triangulo ſimilis: folijs ſpinoſis circũdatus, folia linguę bouis ſimilia, & in cacumine capitulata, purpureasq; ſoluuntˀ in lanugines. Pli. Callauua ſimilis aro, eandẽq; uim habet: alterum eius genus quidã anchuſam uocant, alij Rinochiſiam: habet folia lactucæ lõgiora, plumoſa, radice rubra, quæ ignes ſacros cum folio polentæ impoſita ſanat. Plin. Pſyllion à pulicibus nomẽ accepit: quorum ſimilitudinẽ eius referat ſemen, cuius in medicinis cõpoſitio uim habet frigorificam, ut ait Aetius. Liguſtrũ nõnulli Getſominum hodie putant, quod caducum id faciat Virgilius: ego potius id Leucanthemõ ex Dioſcoridis deſcriptione, uti ſupra narraui. Vaccinia ſi uiolæ ſunt: primæ uiolaceę quę in ſepibus apparẽt, tenui feſtuca, nullo modo ſunt: nã has Dioſcor. & Plin. ἴα: hoc eſt, uiolas proprio uocabulo appellant. Erunt igitˀ alia uiolaria eiuſdẽ coloris, quæ poſt luteam ueniunt. Lutea quoq; duplici cernitur ſpecie, quę lutea dicitur et prima. Deinde Calta minutiore folio ſtatim ſequitur.

SIMPLICIVM GENERATIM NATVRA EX ORIBASIO.

Ex prędictis autem diuerſæ ſunt poteſtates. Calfactoria aut frigorifica primo, ſecundo, tertio, & quarto ordine. In hoc ultimo uenena ſunt omnia & letifera, Græce δηλητήρια, quorum prophylacticon fuerit nepetã quotidie deguſtare, & ex Stratonis medici ſententia xx. rutæ folia cũ duabus nucibus, totidẽq; ficubus ac ſale. Ex Aſclepiadis uero: baccas iuniperi cõtuſas, melleq; commixtas, nucis ponticæ magnitudine, ex melicrato ſtatim à balneo potare. Sumpto aũt ueneno remedium quod alexipharmacum uocant: Rutæ ſeminũ grana nouem trita & ex aqua pota. Sed ante omnia uomere neceſſe: prouocabitur aũt oleo tepido hauſto, uel butyro ex aqua calida, uel maluæ decocto ex oleo. Poſt uomitum raphanos plures edendum, uel tritos aqua tepida bibendum. In tenues quædã partes conuertuntur, id eſt, λεπτομερῆ, ut abrotanũ, uitex, ſandix, anthemis, ariſtolochia, arnogloſſum, aromata omnia, deniq; odorata, calidaq; & acuta. Ex animalibus uero piſciculi ex petris, auiculæ ex montibus: animalia cætera, ſi agitata exercitataq; prius fuerint: ſiccioribusq; cibis magis q̃ humidioribus nutrita: è piſcibus uero qui molliore ſunt carne: duri aũt uiſcoſi minime ſalubres. Mel quoq; & oximel maxime tenuant. Craſſi rurſus humoris, id eſt, παχυμερῆ ſunt magni piſces: conchæ omẽs, anguillę. Ex carnibus, ſuilla, bubula, ceruina, hepar, renes, teſticuli: Caſeus om̃is, pręſertim uetus, lac, oxigala, protogala, oua ſi ad cõcretionẽ uſq; elixantˀ, & aſſata multo magis: caſtaneæ, cariotides, bulbi, fungi, cucurbitæ, citri caro, uina dulcia, magisq; nigra & pinguia & noua: deniq; panes improbi. Quæ q̃dẽ omnia robuſtiorib. cõueniũt, q & exercitatiõe multa & ſomno immodico cõcoquere ſunt apti. Emollientia, id eſt, ἀδηκτα omnia calida, ut adipes, oleũ, & his ſimilia. Dureſcunt partes ob ſiccitatẽ, ob plenitudinẽ, ob cõcretionẽ. Primo modo ex humore reſoluuntˀ: ſecũdo purgatione, tertio ex calore mediocri, ſi cõcretio ex frigore fiat: nã uehemẽs calor concretionẽ facit maiorẽ. Sunt itẽ ῥυπτικά, id eſt, expulſoria: ἢ ἑλκτικὰ adtractoria, quæcunq; ſunt tenuantia & dulcia: ueluti orobi, faba, ordeum, lupinũ, teſtæ concharum, teſtudinũ cinis, ſerũ lactis, mel, amigdala, anagallides, aſparagus, pepones, porri, oui album, narciſci bulbus, hyacinthus. ἐπουλωτικά, id eſt, obducentia ſunt mediocriter calida & denſantia: nã calida uehementer ſcabroſitatẽ pariunt: præterea cepa, allium, oleum irinum. Cohibentia tumores, elateriũ, cucurbitæ ſylueſtris radix, ochra, mandragora, teſtæ cõcharũ torridæ, lapis æmatites cõtritus, faba, æris ſquama. Attrahunt autẽ ad ſumma Cynosbati folia, betæ radix, mẽtaſtrum, hyſopum, origanum, linoſperma, aſphodeli radix: prętera acuta omnia & amara. Diaphoretica natura calida exiſtunt, ſudorem excludunt, ſanguinem tenuant, poros rarefaciunt, urinam prouocant, id eſt, diuretica: deniq; ſtypticis in omnibus ferè contraria: huiuſmodi ſunt abrotanum, agaricum, adiantum, ægilops, artemis, daucon, altea, ſambucus, oleũ dulce, cyminũ, thaſſia, arundinis folia toſta,

brassicæ folia, Malua syluestris, oleum rosaceum, ruta, pix, porrum, caseus uetus, stœchería, hyoscyamus, testudinis cinis & caro, ficus aridæ, beta alba, sampsucum, sales, nitrũ, omnis adeps, stercus omne. Adstringunt autem oleaster, iuncus, apium, semperuiuum, papauer, cytisus, œnanthe, brassica bis cocta, spongia tosta, Rhamnus, aloe, urtica, coccum, glans, nymphea, cariotides, oui uitellus coctus, paliurus, hippuris, sanguis cõcretus, cyprus, multaq; præterea alia. ἐκφρακτικά, id est, apertiua: ptisana, tilis, melopepones, faba: cicer, præsertim nigrum, betarum succus, bulbi, cepa. allium, porrum, ficus aridæ, amygdala, raphanus, capparis, mel, oximel, uinum tenue ac uetus. ἐμφρακτικά, id est, obducentia sunt omnia ferè dulcia ac spleni hepatiq; aduersa: ut palmulæ, farina triticea: in aquatilibus quæ uocantur malacoderma & ostracoderma. ὑπακτικά, id est, uentrem mouentia. Brassica, oliua conditanea ante cibum: lac liquidum, carnes animalium iuuenũ: malua, beta recens cum melle, pepones, melopepones, ficus, uuæ, mora: iuglandes recẽtes & siccæ in aqua reuirescentes, pruna recentia. ἐφεκτικά, id est, uentrem adstringentia, brassica bis cocta, pruna piraq; acerba, sorba, oriza, farina ex uino epota, panicum, milium, caro leporina, granata austera: uinum austerum. δύσπεπτα, id est, difficili concoctione, sunt caro hædina, bubula, ceruina, hircina, suilla: anseres præterquam alæ, palũbi, turdi, pauones, turtures, anates, uentres omnium uolucrum. In animalibus quoq; uulua, hepar, aures, cauda, uenter, cerebrum, cochleæ, phaseolus: cicer, lens, lupinum, milium, panicum, pastinaca, acerba omnia, castaneæ, palmulæ, nuces, holerum radices omnes simul cum ipsis holeribus, præterquã lactuca & intubum: uinum crassum ac recens. πολύτροφα, id est, ualde nutrientia: suis domesticæ caro, cerebrum bubulum: testes, cor, medulla, alæ anserinæ & gallinaceæ: uolatilium uentres, cochleæ præsertim bis coctæ, legumina ferè omnia, & quæ sunt crassi humoris: præterea omnia δύσφθαρτα, id est, quæ difficile corrumpuntur, ut sunt pauones inter aues: in aquatilibus uero malacoderma, ut ranæ, gammari, cancri, & huius generis. Augent genituram omnia φυσώδη, id est, inflantia & calida: maximeq; nutriunt uuæ, faba, ficus recentes, satyrium & his similia. Cõtinent autem uenerem, ac tardant omnia frigida ac densantia, ut lactuca, cucurbita, atraphaxis, mora, melopepones. Siccantia uero quãquam calida, minime geniturã augent, ueluti ruta: sicca uero ac frigida tanto minus, ut nympheæ radix.

PROGNOSTICA TEMPORVM.

In plantis ac sationibus. & lunaris ratio, & temporum prognostica dignoscenda. In prima errare non est, ut in his quæ serimus & augeri uolumus, luna crescens adhibeatur. In his autem quæ demetimus deficiens. In ipso quoq; coitu plurima ex sententia Columellæ coalescunt. Varro etiam eos qui luna decrescente attondentur, fieri confestim caluos dicit: quare accepimus Tyberium Imper. in capillo tondendo eam obseruasse. Quin audent mathematici dicere, non defuturam ei animi tristitiam, qui ungues seu crines luna adfecta inciderit: quod mihi quidẽ minimè persuadent. Prognostica uero ex Virgilij Georg. singula ad pluuias, uẽtos, & tranquillitatẽ ordine deprehendes. Illa tamen generatim ante omnia animaduertẽda, quæ autor quidam græcus describit. Ait enim ex ortu occasuq; signorum cœlestium plurimũ cognosci oportere, sed præter cætera solis & lunæ. Primum enim temporum diuisiones æquales inspiciendæ, ex quibus annus, mensis, & dies quis futurus deprehenditur. Verbi gratia. Annum diuidit ortus Pleiadum usq; ad occasum earum. Itidẽ & tropica & æquinoctia faciunt. Nam qualis temporum constitutio fuerit Pleiadibus occidentibus, ita plerunq; fuerit usq; ad tropicum hybernum: Inde uero ad æquinoctium: Inde rursus ad Pleiadum ortum: hinc postremo usq; ad Pleiadum occasum. Eadem quoq; ratio mensis in lunæ coitu, plena, octaua, quarta, tam crescentis quàm decrescentis. Eodẽ modo diei partes oriente sole, mane, meridie, crepusculo, sole occidente. In his igitur terminis mutatio plerunq; fit ad terminum usq; alterum. Præterea quum sol nouum ingreditur signum, magnum in toto illius cursu momentum habet.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER XXVII. DE METALLICIS.

NVNC ad metallica transeundum, quorum Aristoteles in lib. iiij. Meteororum causam dicit esse exhalationē sub terra. Quæ sicca est, τηκτά, id est, liquabilia generat, ut alumen, sulphur, arsenicum, lapidem. Aut humida est, & fusilia aut ductilia procreat: ut aurum, argentum, ferrū, & huius generis similia. Theophrastus uero ait in libro de lapidibus. Quæcūꝗ sub terra fiunt, aut aquæ plurimū aut terræ retinent. Aquā retinent metallica, ut aurum, argentum, æs, ferrum: Terram uero lapides, & quæcunꝗ lapidibus constant. Ex his igit̃, quæ plus aquæ continent grauiora sunt ꝙ quæ è terra sicciore, ut ferrum grauius lapide, aurum uero ferro & ære. Præcipuam inter hæc gratiam Plin. auro tribuit, nō ob pulchritudinē: quando argentum clarius, dieiꝗ similius splendore est: sed quod ex omnibus unū igni resistat, in eoꝗ potius perficiatur. Altera causa, quod minimū usu deteritur, quū cæteris metallis manus sordescāt, decidua continuo materia. Præterea salis acetiꝗ succis rerum domitoribus resistit, nulla rubigine absumitur. Nec aliud laxius dilatatur aut numerosius diuidit̃ in bracteas, in strigiles, id est, paruas massas, in minuta etiā ramenta. Deinde netur, texitur, sine alia materia. Placas Romana Hispanaꝗ lingua, selibrales auri purgatioris glebas Varro ait uocari. Pli. uero palacas massas auri in puteis repertas, quatuor & amplius librarū pondere, quas alij, inquit, Palacranas uocant. Hadrianus Imper. dicere solebat, plus esse auri in rerū natura, ꝙ reliquorum metallorum, uerum in bracteas uestesꝗ uariaꝗ ornamenta absumi. Annulus ex auro manui sinistræ Romanis adhibebatur, qui distinguebat equitē à plebe, sicuti tunica senatum. Aurum factitium ex auri pigmento fit. Fodit̃ apud Indos à Grypibus & formicis. Apud Delmatas Neronis tēpore, nunc in Pannonia censetur. Aurea corona triumphantiū erat, & aurū Coronariū apud Spartianum erat pecunia collata in sumptus diadematis & coronę noui principis. Auro Theatrū Nero in unū diem operuit, quod monstrauit Tiridati Armenię regi. Auri glutinū Chrysocolla, sicuti Argilla ferro, Cadmia æris massis, Alumen laminis, Resina plumbi, Stannum æramentis, Stanno uero argentum. Nummū aureum, iā inde usꝗ ad Iustiniani tempora non licuisse omnibus cudi sicuti hodie, autor est Procopius. Argentū foditur in aurarijs, in quibus & argentū uiuum. Quæ uomica est quædā liquoris æterni: uenenū rerum omniū, omnia exedēs: cui supernatant omnia præter aurū, quod unum ad se trahit. Hydrargyriū in uicem argenti uiui Plin. li. xxxiiij. facere docet. Inuenit̃ in eisdē uenis spuma lapidis candidi, quā Stibiā aliqui, nonnulli Alabastriā uocant, nō tamen lucet. Fit & in eisdē quod dicitur argenti spuma. Genera eius tria, Chrysites, Argyrites, Chalybites. Spuma tantū à Scoria distat, quantū à fece spuma. Est em̄ Scoria fex omnis metalli. Reperitur & Miniū in eisdē uenis. Plin. Argenteo nummo ante Pyrrhi uictoriā non sunt usi Romani: cum x. pondo argenti possidentes tūc à Censoribus notatos fuisse Liu. sit autor. Quò deinde luxus uenit? Curio postea ludos scena argētea fecit. Sed & quod fœdius religioni, nostra ætate Petrus cardinalis S. Sixti ordinis Minorū, CCC. pondo argenti facti in conuiuijs ostentabat. Genera eius tria, candidū primum omniū, deinde rufum, postremo nigrū. Est aliquod experimentū adulterini, si adhibitū hominis ori, ex anhelitu protinus sudet, nubeꝗ discutiat. Argentū & æs pro pecunia intelligit̃, & exargentare, in pecuniā redigere apud Cic. è gręco deductum uocabulo ἐξαργυρίζειν. Anaglypha uocant̃ argentea in asperitatē excisa. Æs ante aurum & argentū in usu fuisse, indicio sunt Stipis autoritas & æra militū, & Tribuni Ærarij & Ærarium: & Obærati, & collegiū Fabrorum ærariorū tertio instituto à Numa ordinatum. Genera eius Corinthiū, Deliacū, Ægineticū, Cyprium. Sed & Sallustianum & Liuianum in Gallia, utrunꝗ à dominis appellatū, alterum ab amico, alterū ab uxore Augusti. Præstantissimum in hoc genere Aurichalcū, quod ait Pli. iam suo tempore cœpisse desinere effœta tellure. Meminit Orichalci Apollonius in Argonautis, de quo eius enarrator gręcus sic ait. Orichalcū species est æris à quodā Orio inuentore cognominatū. Aristot. aūt in πλιτεαῖς dicit, huius neꝗ nomen, neꝗ speciem inueniri, sed tantum à quibusdā imaginari. Meminere etiā eius Stesichorus & Bacchilides. Hoc igitur ex argumento est quod hoc tempore Lotonem Italici uocant, non fossiciū, sed factitium. in Britannia & Gallia

(tingunt

(tingunt eñ æs lapide quodam rufo eius regionis peculiari)in ahenis conflatum.Plin. itẽ dicit æs album reperiri,& alterum flauescens ex auri natura. Præterea æs præter uenã è duplici lapidum ærosorum genere exprimi,quorũ alter Cadmia,alter Chalcitis dicit̃:hac tantum differentia,quod alter è subdiali petra cæditur,alter Cadmia ex obruta. Pompholicẽ quoq; & Spodion in ærarijs metallis inueniri. Differentia quod Pompholix Arabice Tutia dicit̃,quæ bullæ modo tecto fornacis adhęret. Crassior uero materia & nigrior,quæ infernis partibus adhæsit,uocat̃ Spodiũ. Aeris itẽ Squama, & Rubigo, & Scoria ad multas aptæ medicinas & usus. Cũ perficitur in panes redigitur. Aes collectaneũ Plin.uocat ex usu. Dicit etiã Electrum ex auro & quinta æris parte fieri. Homerus Menelai regiã ex electro dicit fulgentem. Est & electrum succinum,ut postea dicetur. Stannũ plumbumúe aut sua proueniunt uena,aut cum argento nascuntur. Est enim plumbum albũ & nigrum,alterum sine altero inter se glutinari nõ potest. Stannũ apud insulas Cassiterides in Hispania effodiebat̃,ab eius nomine appellatas. Nũc ex Britannia exportat̃. Stanno ahena illinuntur, quod saporem gratiorem reddant,simul & compescant rubiginis uirus. Fiunt & ex eo specula. Adulterat̃ quoq; ex ęre & plumbo albo. Præterea illitũ aceto & alumine colorẽ æreum reddit. Molybdæna materia similis plũbo. Ferrum ex Bilbili & Cantabriæ maritimis montibus:ex Italia quoq; Comensi,& ex Ilua laudat̃ à Plinio. Optimũ ærosum, fragileq; est, quam præstantiã tribuit aut loci natura in Noricis, aut aqua ut Sulmone, aut certe tẽperatura. Nucleus enim ferri coquit̃ ad indurandã aciem,ex quo Aciaiũ Italici uocant. Stricturę uero & in hoc genere appellantur ex eadem causa, à stringenda uidelicet acie. Traditur & ferrum sanguine humano,siquando tinctum,celerius rubiginem sentire. Ex Plinio. Ferrum cõflatile Glaucus Chius teste Pausania fecit,qui ex eo statuam primus finxit.

AD reliqua ueniam fossilia,in quibus rarior materia ac liquabilior, plusq; æris, hoc est fumosæ euaporationis inest,ac primum quod Græci χαλκανθόν Chalcanthum uocant. Plin.uero XXIIII. Atramentum sutorium. Italici uitreolũ appellant,diuersum ab atramento,quod Celsus scriptorium, Vitruuius,librarium nominat. Eiusdem etiam generis & Sori & melantheria siue melanthium est. Fossile ac factitiũ esse Pli. dicit, fieriq; in Hispania in puteis habentibus id genus aquę. Decoquitur aqua mixta dulci,pari mensura, & in piscinis ligneis funditur, in quibus transtra & restes dependentes ponunt,super quibus adhærescit modo uuæ uitreis acinis exceptũ:siccat̃ diebus xxx. color cæruleus est ac nitens,utilis tingendis corijs. dicit & alijs etiã modis fieri. Dioscorides dicit chalcanthũ esse humorem pluribus modis & generibus concretũ. Esse σταλακτικόν,id est,stillatitiũ,quod guttatim ex humidis & cõfractis locis stillat. Esse & πηκτὸν,id est, cõcretitiũ,quod è speluncis coit. Tertiũ ἑφθόν,id est, *elixũ*: è uena enim excerptũ cum aqua decoquitur,deinde in uasa transfunditur: hoc enim cõcrescit diuersa specie. Optimum graue,densum,lucidũ est,usus eius ad fulloniã. hęc ille. Inuenit̃ item hodie in agro Volaterrano copiosum circa lacunas,fumo,spirituq; ferẽte erumpens,redigiturq; in panes & mercis gratia exportat̃. Melãtheria siue Melanthiũ, & hoc de genere uitreoli,inuenit̃ in terræ superficie,ubi ęs præsertim extrahit̃. Inuenit̃ quædã fossilis in Cilicia & alijs quibusdã locis. Excellit quę colore sulphuris leuis & pura,fit & statim nigrescẽs ubi aquã attigerit:uim habet causticã eandẽ quã Mysi. Appellãt eñ Gręci μῦσυ & σῶρυ, nõ ꝓcul ab his generibus supradictis. Fiunt eñ ex lapide Chalcitide. Sori Ægyptiũ maxime laudat̃,grauius olfactu,attritu nigrescẽs,& spongiosum: uomitiones olfactu mouet. Mysi accipiendũ. Cypriũ aureo colore,durũ,& in fractione stellis quibusdã micans,Ægyptiũ & hoc excellit. Hoc aũt miscent qui aurũ purgãt. Vis eadẽ in medicinis ei quæ & Chalcitidi. Chalciten uocant lapidẽ, ex quo æs extrahitur, ut supra cõmemoraui. Elige aureo colore ac friabilẽ. Hæc ferè ex Dioscoride. Alumen græci στυπτηρίαν uocãt:uis eius stringẽdi & tingendi. Inuenitur albũ & nigrum, præterea liquidũ & spissum. Liquidum fit ex aquæ limo,hoc est,terræ æstuantis natura corriuatũ hyeme,æstiuis solibus induratũ. Concretũ alumẽ gręce σχιστόν ob capillamẽta quędã canẽtia quę apparẽt,fitq; ex lapide,ac τριχίτην ꝓpterea dicebãt,inueniebat̃q; in Ægypto, ac in Melo insula & Macedonia. Dioscor. & Plin. Nũc uero fodit̃ nuper inuẽtũ plurib. in locis in Hetruria,apud forum Claudij,præterea in agro Massano & Volaterrano,*sed*

Volaterranum iã desiit. Fit aũt hoc modo, Coquitur gleba in ahenis. Deinde in piscinis ligneis liquatũ demittitur positis transtris, quibus alumen concretũ adheres cit. Sulphuris genera quatuor, unũ qđ Apyron uocãt, nascitur & glebosum translucetq́ & uiret. Alterũ appellant Glebã fulloniã, tãtum officinis familiare. Tertiũ Ægulam, cuius usus tantũ ad suffiendas lanas, quoniã candorẽ tantum mollitiẽq́ cõfert. Quartũ ad lychnia cõficienda potissimũ, nascitur in insulis Æolijs & Melo insula. Nũc uero & in agro Volaterrano extrahitur fossilis gleba, igneq́ perficitur, in fistulas redigitur auri coloris. Bituminis quoq́ proxima sulphuri natura, cũ ardeat uice lucernarũ, & uicẽ calcis Babylonijs muris dicitur suppeditasse: Græci ἄσφαλτον id dicunt liquidũ. πισάσφαλτον uero ex glutinopicis & bituminis, reperitur in Syria & India. Naphthe item Plin. bituminis genus dicit. Sandaraca insuper & Arsenicũ inueniuntur in aurarijs argentarijsq́ metallis, & ex eadem penè materia. Sandaraca melior quo magis rufa ac pura friabilisq́, & sulphur sapiat, ui eadẽ & coctione qua Arsenicũ. est eñ Arsenicũ optimum aureo colore, ac squamosum. Ex Dioscoride & Pli. Sandaracã hodie uernicẽ uocari quidã affirmant, fieriq́ etiã ex resina arboris cedri. Vitrũ inuentũ Plin. hoc modo refert, Mercatores appulsi ad littus fluminis Beli iuxta Ptolemaidẽ coloniã cortinis in littore paratis super nitri glebis epulãdi causa, arena forte permixta nitro, Vitrũ genuit. Deinde officinæ cœptæ, & aliud flatu figurat͂, aliud torno teritur, aliud aliter cælatur, tingiturq́ opere obsidiano. Obsidiana eñ uitra appellantur ab Obsidio quodã inuentore circa Augusti tempora, nigra primũ, dein rubentia, alba, murrhina, hyacinthina, saphirea, omnibusq́ alijs colorib. nec est ulla sequacior materia, aut etiã picturæ accõmodatior, siue ad uasa potoria, aut escaria, aut in parietibus uice speculorũ. Maximus tñ honos in candido translucente, proxima crystalli similitudine. Vsus uero ad potandũ argenti & auri metalla pepulit. Tingunt͂ & in hoc genere calculi, quos abaculos uocant, pluribus modis uersicolores. Excogitatũ Tyberij tempore ut uitrũ flexibile esset. Inuẽtoris officina penitus fuit abolita, cũ metallis preciosis detraheret. In hoc eñ genere preciũ facit fragilitas. hæc Plin. Nũc eadem arte uitra Murania nostrũ appellat seculũ ex loco prope Venetias, ubi nobilis eorũ officina. De uitro Theophrastus sic ait, καὶ ὁ ὕαλος ἐκ τῆς ὑέλιδος, ὅτινες φασὶν, ἡ αὐτῇ πυκνώσει γίνεται ἰδιωτάτη δὲ ἡ τοῦ χαλκοῦ μιγνυμένη. πρὸς γὰρ τῷ τήκεσθαι καὶ μίγνυσθαι δύναμιν ἔχει περιττὴν, ὥστε τῷ κάλλει τῆς χρόας ποιεῖν διάφοραν, Et uitrũ, quidam dicunt, ex hyelide, & ipsa densitate fit maxime una ære mixta. nã præter quod liquescit & cõmiscet͂, uim habet superfluã, ita ut pulchritudine coloris faciat diuersitatẽ. Sal aũt natiuus est aut factitius, prior efficacior secundũ Dioscoridẽ, ut in Indiæ mõte Ormeno creditur renascẽs. Apud Cyprũ sal hammoniacũ appellatur, quod in arena reperiatur. In Chaonia excoquunt aquam fontanam, refrigerandoq́ salẽ faciunt teretẽ neq́ candidum. Tarentinus candidior siccatur in quodã lacu. Nunc in agro Volaterrano præstantissimus ac candidissimus omniũ fit, toti Hetruriæ suppeditans. Aggeritur ex puteis altissimis aqua & in cortinis plumbeis decoquitur, paulatim in sal densatur & extrahitur, unicum relictum illi populo uectigal. Ancus Martius rex Salinas primus instituit, deditq́ populo cõgiariũ salis modiorum sex milia. Sale ueteres uice pulmentarij usos fuisse autor est Varro. Esitasse enim salẽ cum caseo in prouerbio est. Ex muria, id est, aqua salsamentorũ fit etiã sal. Hodie quoq́ candidissimum faciunt è sale marino in ahenis decocto. Nitrum lapis est, sulphuri cõmixtum natura proximum sali: probatio ut sit tenuissimum, maximeq́ spongiosum, fistulosumq́, & album. Nitrariæ nihil aliud producũt, quum salinæ etiam herbas. Aquæ nitrosæ pluribus in locis reperiuntur, non tamen uim densandi habent. Apud Epirum fit eodem modo quo sal, nisi quod salinis infundunt, quod uocant ἀφρόνιτρον, id est, spumam nitri. In Asia in speluncis distillantem colligũt, in alijs item fit locis. Hæc & nitrum uim habent similem salis, aliquantulo maiorem, densandiq́ ac tingendi naturam. Quod fit apud Medos nitrum, uocant halmigara, apud Macedoniam Chalostricum. Sal & nitrum sulphuri concoctum durescit in lapidem. Ex Dioscoride & Plin. Ex nitro enim hodie puluerem præparant, inflammandis, impellendisq́ instrumentis bellicis aptissimum, igni quamuis minimo adhibito, nouo sanè inuento. Arcessita genus gummi apud Colchos ex petris colligitur. Dionysius poeta, πέτρας αἳ φύουσιν ἀφεγγέα ἀρκεσίτην id est, petras, quæ producunt non lucidam Arcessitam.

De pigmentis

DE PIGMENTIS.

PIGMENTA, aut fiunt aut naſcuntur, Naſcitur Sinopis, Rubrica, Parætoniũ, Melinum, Eretria, Auripigmentũ: cętera finguntur. Præſtantiora quæ in metallis reperiuntur. uiliora ſunt Ochra, Ceruſſa uſta, Sandaraca, Sandix, Syriacum, Atramentum. Sed rurſus hæc & ſiqua ſunt alia repetã. Sinopis à Sinopi Ponti ciuitate uenit. Tres eius ſpecies, Rubra, minus rubra, & horum intermedia, quã Rubricã eſſe quidã uolunt, Græce ἐρυθρὰν. Hanc in precio fuiſſe Troianis inde temporibus Homerus teſtatur, qui Rubrica naues illitas cõmendat. Minium Græce μίλτος effoditur ex argentarijs metallis, colore itẽ rubro, magnę apud antiquos autoritatis. Hoc ſiquidem inficiebantur Iuppiter & triumphantes. Cinnabari κιννάβαρι. Sic enim in Libya uocant ſaniem Draconis ſanguine permixtam elephantorum in pugna ſimul morientium: autores Dioſcor. Plin. De Cinnabari Theophraſtus. Γίνεται δὲ τὸ μὲν αὐτοφυὲς, τὸ περὶ ἰβηρίαν σκληρὸν σφόδρα καὶ λιθῶδες, καὶ τὸ ἐν κόλχοις ἐπὶ κρημνῶν, ὃ καταβάλλουσι τοξεύοντες. τὸ δὲ κατ' ἐργασίαν ἐξ ἐφέσου μικρὸν, ἐξ ἑνὸς τόπου, μόνον δ' ἐστὶν ἀμαυρὸν, ὃ συλλέγουσι λαμπυρίζον καθάπερ ὁ κρόκος, id eſt, Naſcitur autem naturaliter, quod in Iberia, durum admodum & lapideum, & quod in Colchis, è præruptis ſaxis, quod deijciunt ſagittarij: quod ex Epheſo, parui lucri, in uno tantum loco eſt fluens, quod colligunt ſplendens uelut crocum. Purpuriſſum Græce ἀνδράκελος, inter ea quæ ob magnum precium à domino pingenti dantur, ut ait Plin. ex Creta fit argentaria, cum purpuris pariter tingitur. uſus eius plurimus inficiendis mulierum uultibus, proq; minio à fullonibus accipit̃. Hæc omnia rubri ſunt ferè coloris. Sandaracam & Ochram Iuba tradit in inſula maris rubri Topazo naſci, ſed ad nos nõ uehi. Quomodo aũt fiãt, ſupra narraui, ſimul & arſenicũ. Nã hæc & auripigmentũ & ſandix & melinũ aurei ſunt pallidiq; coloris. Sandix è Sandaraca & rubrica æquis partibus, ut ſcribit Pli. fit, quanquã Virgil. Sandicẽ herbam intelligere uoluiſſe uidet̃ in Bucolicis, quæ colorẽ eundẽ retinet. Melinũ in floribus maxime cõmendatur, à Melo inſula unde exportat̃ appellatũ. Alba uero in precio Parætoniũ & Ceruſſa. primũ ex Ægypti ciuitate eius nominis uenit, tectorijs tenaciſſimũ ob pinguedinẽ. Adulterat̃ Romæ cimolia decocta. Ceruſſam Græci ψιμίθιον uocant, cuti mulierũ expetitã. Color eius factitius, modum apud Dioſcor. uide, ſed breuius apud Theophraſtum. Τίθεται γὰρ μόλυβδος ὑπὲρ ὄξους ἐν πίθοις, ὅταν δὲ λάβοι πάχος ἡλίκον πλάτος, λαμβάνει δὲ μάλιστα ἐν ἡμέραις δέκα, τότ' ἀνοίγουσιν. εἶτ' ἀποξύουσιν, ὥσπερ εὐρῶτα τινὰ ἀπ' αὐτοῦ, καὶ πάλιν, ἕως ἂν καταναλώσωσι. τὸ δ' ἀποξυόμενον ἐν τριπτῆρι τρίβουσι καὶ ἀφηθοῦσι ἀεί. τὸ δ' ἔσχατον ὑφιστάμενον ἐστὶ ψιμίθιον, id eſt, Ponit̃ plumbum ſupra acetum in uaſis. quando uero ceperit craſſitudinem quantã latitudinẽ (accipit uero maxime intra decẽ dies) tunc aperiunt, deinde abradunt ueluti ſitũ quendam ab illo, & iterum atq; iterum imponũt donec abſumpſerint: abraſum uero, in uaſe terunt. quod uero extremum ſubſiſtit, eſt Ceruſſa. Vſtã caſu repertã dicit Plin. incendio pyræ Ceruſſa in orcis crematã. Ceruleum quod illi Cyaneũ uocant fit ſecundum Dioſcoridem è lapide naſcente in æris Cypri metallis. Theophraſtus de Ceruleo. γένη κυάνου τρία, ὁ αἰγύπτιος, καὶ σκύθιος, καὶ τρίτος ὁ κύπριος. Plin. tria item eius genera, Ceruleum Atticum, Marmoroſum, & Scyriũ. ac dum terit̃ in quatuor dicit mutari colores, in candidiorẽ, nigriorem, craſſiorẽ & tenuiorẽ. Hoc hodie Ceruleum ultramarinũ Italici uocant, Indico multo precioſius, quanquã Indico magnã Plin. ſuo tempore dicit autoritatẽ fuiſſe, ex Indiaq; aſportari arundinum radicibus ſpumę ac limi modo adhęreſcens. Nunc ſanè uilius cõſpicimus uenire. Ita pleraq; dei prouidentia uberius ętas ſuppeditauit. De Indico Dioſcorides. ἰνδικὸς λίθος αὐτοφυὴς, οἷον ἐκβλάστημα ἰνδῶν καλάμων. τὸ δὲ βαφικὸν ἐστὶν, ἐπανθισμὸς πορφυρὸς, ἐπιφερόμενος τοῖς χαλκίοις, ὃν ἀποσύραντες exſiccãt, id eſt, Indicus lapis naturaliter naſcẽs, quale germen Indicarũ arundinũ: quod uero tinctile eſt olens, ruber, purpureus, alteratus à malis uiris, quẽ detrahẽtes, &c. Armeniacũ ex lapide fit ex Armenia aduecto Chryſocollę modo infecto, optimum quod maxime uiride, cõmunicato poſtea colore cũ ceruleo. Et uiride ex uiliſſimis, quod ait Plinius Appianũ uocari, haud diu repertũ ex Creta uiridi. Chryſocollã lotũ mentitur. Chryſocolla eñ humor eſt in puteis per uenã auri defluens. Craſſeſcit limo rigoribus hybernis uſq; ad duriciẽ pumicis. Laudatior tamẽ in ærarijs Cypri & πρασίζουσα, id eſt uirideſcens, ut ait Dioſcorides, uilior in aurarijs & argentarijs metallis: uſus eius ad auri glutinum. Narrãtur ab eiſdẽ autoribus, terræ quædam tam coloribus quàm

medica

medicamentis aptæ,inter quas Samia. Cuius, ut ait Dioſcorides, duplex genus:quædã uocatur συρώπικον altera ἄσηρ. Prioris laus ut ſit recẽs,leuis,linguęq; glutinoſa. Altera globoſior & candida. utraq; uritur & lauatur. Chia alba & cinerea præfertur in medicina, quæ ſi ære producatur melinũ reddit colorẽ. Selinuſia lactei coloris,tectorijs bona. Phinites eretriæ ſimillima. Cimolia quędã alba, quædã purpurea. Melia colore melino ſimilis eretriadi, frictu aſpera, & ſonanti ſimilis. Præterea Creta uarij & generis & loci. Sarda, rubrica, argentaria, uiridis. Puluis itẽ Puteolanus duratur in lapidem ad multa utilis. Gypſum Tympheticũ laudat Pli. ab oppido Tympho. de Gypſo Theophraſtus ſic ait, Gypſum plurimum in Epiro effoditur. In Phœnicia autem & Syria fit, & in Thurijs, & Perrhebia:natura eius lapidior quàm terreſtrior. Colla græcũ eſt uocabulum. Hinc Xylocolla, quæ optima ex pellibus bubulis. Nigra minus probatur. Ichthyocolla ex uẽtre Ceti præſtat, quæ in Pario fit. Sarcocolla lachryma eſt arboris, quæ uenit ex Perſide, de qua inter frutices, & item Chryſocolla, de qua paulo ſupra narraui. Ex Dioſcoride.

DE LAPIDIBVS.

MARMORVM cælatores primi Dipœnus & Scylus Cretenſes apud Sicyonem fuere, ubi uena Marmorũ nobilis erat. Hinc innumerabiles ſecuti, inter quos Praxiteles ętate Pompeij magni. Ante uero multos annos Phidiã fuiſſe cõſtat. Ex quo ea Romæ inſcriptio in equis illis marmoreis mẽtitos titulos oſtendit horũ duorum. Sed & Plin. inter opera Praxitelis ea Romę non cõmemorat. Cor. Nepos tradit Mamurrã equitẽ Romanum, præfectum fabrũ Cæſaris in Gallia, primũ domum ſuã in Cælio monte marmoris cruſtis operuiſſe. L. Craſſus orator primus marmor peregrinũ Romam aduexit, Hymettijs columnis domum exornans. Quãobrẽ à M. Bruto Venus Palatina appellatus. Lucullus ex Aegypto marmor atrum introduxit, appellatũ Luculleũ. Eſt & Numidicum, Caryſtium, Parium. Lunẽſe uero circa Plinij tempora repertũ, ut ipſe ait, nunc Carrarienſe appellatũ. In ædicula Romæ prope Baſilicã S. Crucis huiuſcemodi eſt inſcriptio. Flauius Succeſſus Tabularius marmorũ lunenſium. Præterea Tenariũ, Laconicũ ſeu Lacedæmoniũ uiride, Synadicũ rubens. Tophum lapidem græci πῶρον appellant. Plin. Porus ait lapis topho ſimilis eſt. Et inferius. Minus ponderoſus eſt qui tophus uocat̃, marmori Pario ſimilis. Silex ſicut & tophus diuerſi generis reperitur, niger, rubens, albus, ut circa lacũ Vulſinienſem. Tiburtinus ad reliqua fortis, calore diſſilit. Ophites, ut ait Dioſcorides, à ſerpentũ maculis dictus ut nigris, aut albis, aut aureis uariatus lineis, contraq; ſerpentũ morſus ualet. Porphyrites in Aegypto rubet, candidis in eo interuenientib. punctis, ac propterea Leucoſtictos appellatus. Synadicũ item rubet, quẽ ipſe cruentauit maculis lucentib. Atys, ut ait Papinius in ſyluis. Hunc ſæpe in ruinis Romæ uidemus uenis rubentib. & albis. Baſaltes in Aethiopia ferri & colore & duritie, ut Pli. Orpheus græcus author ponit Sideritẽ lapidẽ à ferri duritie in montib. reperiri, forma rotundũ, colore nigricantẽ, præterea aſperũ & uenis quibuſdã ac lineis perfuſum uim quoq; habere cõtra uenena, & parietibus ſuſpenſum leue puerperiũ facere. Onychites ex Arabia aduehit̃ unguis colore, unde etymũ trahit, ad uaſa maxime expetitus. Dioſcorides ait, uerum Onychitẽ plurimas uariasq; cũ lacteis zonis uenas habere, ex ingratisq; colorib. in unũ gratũ ſimul redeunte cõcentu. Theophraſtus uero inquit τὸ δ' ὀνύχιον μικτὸν λευκῷ καὶ φαιῷ παραλλήλως. Alabaſtritẽ inquit Pli. cauãt ad unguentaria uaſa: naſcit̃ in Aegypto, India, Damaſci: probant̃ mellei coloris, non tranſlucidi: uitiũ corneus color aut candidus. Idem, Lacedæmonius ait uiridis, cunctisq; hilarior eſt, & Aug. eodẽ colore undatim criſpus in Aegypto, Tyberiusq; eorũ tẽpore reperti. Differunt ab Ophite, quod hic ſerpentũ eſt ſimilis maculis hodie ſerpentinũ uocant, nec niſi paruæ ex eo reperiuntur columnæ. Duo eius genera, molle candidũ, & nigricãs durũ. Porphyriti in ſtatuis minima gratia, tris enim ex eo Aſinius Pollio ex Aegypto Clau. Cæſari adduxit, nõ probata nouitate, ſplendet in tabulis. Extat Pauli II. anathema in hæc urbe exportãtes. Corſites ἀπὸ τῆς κόρσης, qđ humano capiti ſit ſimilis ac proſit. tritus aũt cũ allio & epotus, cõtra ſcorpiones facit: cũ melle uentrẽ purgat, hydropicos ſanat, ex oleo quoq; illitus tuberib. medet̃. Chryſothrix ſiue ſolis lapis, duplici ſpecie, Alter cryſtallo præterquã qđ quoſdam quaſi capillos effundit, unde nomen habet, Alter Chryſolitho prorſus ſimilis præterq; qđ crinis quidam in ipſo ſplẽ-

det. Hæc Orpheus. Plin. hanc uocat solis gemmã, dicitq́ candidam esse: ad speciẽ sideris in orbem fulgentes spargit radios. Selenites nascit̃ in Arabia, lunæ nomẽ retinet, qđ no ctu inueniat̃ cũ luna crescere: albus est, lucidus, leuis. Ex Dioscoride. Ostracites similis testæ, latus & fragilis, quo utuntur fœminæ ad capillos colendos. Aematites discernit̃ à uenis rubentib. & sanguineis, unde nomen auspicat̃: tritus cum melle, ophthalmiјs morbisq́ oculorum omnibus impositus medetur, ex aqua epotus ad omnia uenena ꝓphylacticon fuerit: præterea digito gestatus uictoriã contra lites oẽs, ac gratiã conciliare dicitur. Aetites reperitur in nidis aquilarum, sine quo aquilam nõ parere dicũt, quapropter adligatus grauidis mulieribus cõtinet partus. Ex Dioscoride. Lapis specularis in Hispania reperitur, & in Italia in Bononiensi. Quidã humore terræ glaciari modo crystalli eũ tradunt. Ad multa utilẽ esse nomen causæ ostendit. Magnes lapis ab inuentore appellatus, in India repertus teste Nicandro poeta. Sed & in aliјs postea locis uisus. Ex Magnete tholũ tẽpli Arsinoes in Aegypto Ptolemæi iussu excogitauit Democrates facere, ut simulacrũ eius in aere penderet. autor Pli. Theophrastus sic ait, Magnes argento similis colore, fodit̃ in Siphno trib. stadiјs procul à mari. Sculptura, tornoq́ facilis. Cũ in nigro perfundit̃, nigrescit simul, & durescit. Faciunt ex eo uasa & mensas mirando spectaculo ad ferrũ in aere sustinendũ. Lapis Obsidianus in cauernis Aethiopiæ fodit̃, ab Obsidio inuentore, atri coloris. Cuius supra in uitro mentionẽ feci. In hoc genere putauerim lapides nigros quosdã Romæ supra nõnullas aras conspici. Seu potius quem nunc Ambrã uocãt, huic æmulũ dixerim. E Germania is uenit, in mõte inter Austriã & Bauariã repertus: inuenit̃ & albo luteoq́ colore in extrema Germania Sarmatis uicina. Inter Basileã quoq́ & Argentinã appellatus Chalcidonius, qui Murrhino à ueterib. tradito q́ simillimus uarietate uenarũ apparet. In hac item parte extrahitur & Diasprus rutilo colore interlucentib. punctis. Hi sanè oẽs simul cũ uitro Muranio è Venetiјs aduecto, ac alio diuersi coloris, qđ in sylua Hercinia ꝓpe Boemiã fit, in eadẽ Germania ad usum religionis in paruos calculos pertusos, ac in liciјs cõsertos interpolantur, unde quoquo uersus mittunt̃. Cotes Oleariæ & Aquariæ acuẽdo ferro pluris generis, Creticæ, Laconicę. Coticula lapis, quẽ aliј Heracleum, aliј Lydiũ uocant. Theophrasto ἡράκλειος λίθος, modica magnitudine reperit̃ in flumine Tmoli Armeniæ. Tẽpore uero Pliniј in pluribus locis. Hac siquidẽ empirici auri argẽtiq́ metalla, cuius sint generis, deprendunt. Melior secũdũ Theophrastũ subdialis q́ obruta. Pumex græce κίσηρος. de quo Theophrastus sic ait, Errant qui putant pumicẽ ex incendio fieri. Fit enim spuma maris ad littus eiecta, Differẽtia in colore, densitate, leuitate. Nigræ in Sicilia, ex Melo insula dẽsiores & grauiores.

DE GEMMIS.

DEINCEPS de gemmis. Nã ut supra narraui, Theophrasti ex sententia quę & Aristotelis: sicut metalla plus aquæ humorisq́ retinent, & ideo cõflant: sic lapides terreæ siccæq́ materiæ sunt, & ideo minime cõflant̃. Gẽmę igit̃ ex pura planaq́ materia cõstant, per defluxum aut distillationem quandã secreta, ac seu per calorẽ ut Murrinũ, seu per frigus ut crystallũ cõcreta. Et quo quæq́ planiores splendidioresq́ sunt, eo maiorẽ in distillatione purgationẽ demõstrant. In uniuersum uero gẽmæ oẽs, aut nitent, neq́ translucẽt, ut Murrina & huius generis: aut nitent & translucẽt, ut crystallũ, adamas, & his similes. Harũ uitia sunt, capillamentũ, sal, plumbago. In his uero quæ nõ translucẽt, uitiũ est, si aliqua in parte lucebũt. Distinguit̃ insuper genus sexu. Fœmina inferior uirtute & hebetior. Sunt & quę uocãt apyroti, quæ postea dicentur. Adulterantur oẽs uitro factitio, sed facile à mangonib. & peritis, cũ pondere, tum rebus aliјs deprehendunt̃. Dum auro adligantur, aliæ aliјs bracteis auri, argẽti, diuersorumq́ colorũ sublinunt̃. Indicatura præterea diuersa pro libidine cuiusq́, maxime principum, precia faciente. Figura itẽ diuersa, quadrata, & pręsertim oblonga ualde probatur, quam græci πλάκια appellant. Deinde quæ uocat̃ Lẽticula, postea rotunda. Angulosis minima gratia. Respiciũtur melius matutino. Quædã scalpunt̃ in sigilla, quæ græci σφραγίδια uocant: quædã in paruas imagines & scalpturas extantes, quas Pl. li. x. Seneca itẽ de beneficiјs ectypas imagines uocãt. Italici uero Cameos. Quędã aũt scalpi nequeũt, ut adamas. Poetarũ cõmentũ inuentionẽ gemmarũ Prometheo tradit, cuius digitũ annulo ferreo, qui saxi fragmentũ cõplecteretur ornauerũt, eius uincula

cula propterea notãdo. Tradit & de Gygæ annulo, quo circumacto à nemine ipse uideretur. Gẽmas plures, quod græci δακτυλιοθήκην uocãt, primus Romæ omniũ habuit Scaurus Syllæ priuignus. Pompeij Mithridaticus triũphus primũ ad gemmas & margaritas Romanos mores inclinauit. Sicuti L. Scipionis Asiatica uictoria ad cælatũ argentum et uestes attalicas. Sicuti & L. Mumij Corinthiacus triũphus ad ęra Corinthia, toreumata, ac tabulas pictas. Quod aũt lapilli huiuscemodi uim quãdam ad quædam medicamẽta retineant: sanè in confesso est apud Iatraleptas, medicosq́ oẽs: quod uero ad superstitiosa quędã & anilia ac magicas potius dixerim uanitates, haud facile cõcesserim: nec sanè fateri religiosum. Quis enim sana mente non riserit in Achate castitatẽ. In Sarda lætitiã. In Topazio securitatẽ, si in sinistro brachio fuerit. In hyacintho maris tranquillitatẽ, si in ea Neptunus scalpatur. In Magnete uxoris impudicitiã deprẽdi, si puluillo subijciatur, & illa non quiescat. Ego qui hæc negligẽda censeo, nõnulla tamẽ ex eis referã, ut planè noscat, quæ de illis fuerit priorũ opinio. Murrina mittit oriens: humor est, uti putãt sub terra calore cõcretus, amplitudine paruos non excedens abacos, crassitudine quanta siant uasa potoria, splendore sine uirib. Sed in precio uarietas colorũ maculis purpureis cãdore mixtis: spectat & in quibusdã arcus instar cœlestis. Crystallum uero huic cõtrariũ, quũ sit translucidũ, & hoc ab oriente è locis frigidis niue ac uehemẽti gelu cõcretis. Nam glaciẽ esse palã est ex græco uocabulo. κρύος enim rigor dicit. Soli opposita adhibita sicca materia flammã emittit, frigus gestata in æstate creat, renibus suspensa medet. Succinũ ἤλεκτρον gręci dicũt, quod eo nomine solẽ etiã appellant. Fabula nota, Phaetontis solis filij sororũ lachrymas has esse, è populis apud Padũ fluentes. Theophrastus autem Phaetontẽ obijsse in Aethiopia, Ammonis ob id delubrum & oraculum. Electrum ibidem gigni testat λίθον ὀρυκτὸν λιβυστικὸν. Lapidem effossitium libysticũ. Dicitq́ uim ad se non solũ paleas, sed ferrũ attrahendi habere. Plinius quoq́ ait uasa ex his expetita, nec uirtute, nec pulchritudine, sed tantũ cõscientia deliciarum. Infantibus quoq́ pro amuleto, id est, pro amoliẽdis fascinationibus adligari, tũ cõtra lymphationes quas malos spiritus Italici dicunt facere. Genera eius plura: candidũ odoris præstãtissimi: fuluũ, cui maior authoritas, tranlucentib. etiam maior, præterquam si in nimio ardore flagrarẽt, imaginemq́ ignis esse placet, non ignẽ: præterea falernũ à colore uini nullo fulgore perspicui: quartũ mellei coloris. Reperit succini genus quod Glessariũ (ut ait Plinius) ex insula Britannica appellant. Lyncuriũ λυγγούριον ex urina lyncis: ab eodẽ ob inuidiã humani commodi obruta, deinde obdurata in lapidẽ colore melleo: attrahit & ferri ramenta, ut ait Theophrastus. Coralliũ, de quo idẽ autor sic ait, Coralliũ lapis colore rubẽs ac teres nascitur cũ radice in mari. Plinius aũt uirescere in mari gallico modo plantæ, paulatimq́ extractũ durescere, simul & rubescere, adligariq́ infantiæ ꝓ amuleto dicit. Smaragdus in India reperitur, & ut ait Theophrastus, etiã in Cyprijs ærifodinis plurimus, quo utũt ad glutinũ auri, uice Chrysocollæ: nam eodẽ colore dicit esse, uerũ hunc aliquanto crassiorẽ, & in aurifodinis quandoq́ reperiri. Quod autẽ idem autor de Smaragdo regi Aegyptiorũ à rege Babyloniæ dono misso scribit, mirũ uidetur. Lõgitudine dicit quatuor cubitorũ, latitudine trium fuisse. In eadẽ quoq́ Aegypto in tẽplo Iouis obeliscum cerni ex eodem lapide longitudine cubitorũ xl. Hanc gemmã ferunt magnopere gratiã cõciliare. Quod autẽ omnibus constat, Catinũ ex hoc hodie Genuæ cernitur. Adamantem etymologia demonstrat inuictũ esse contra omnẽ roboris ictum, præterquã à sanguine hircino calido. Amethistino uiolaceus est fulgor. Idẽ, sed dilutior, Hyacintho. hũc Aethiopia mittit, ac Chrysolithos aureo colore translucẽtes. Pli. Topazius inuẽtu rarus, colore subuiridi, splẽdore crystalli, bonus ophthalmiæ, ex Orphei descriptione. Pli. aũt ex authoritate Iubæ dicit, Topaziõ insulã esse in mari rubro nebulosam, & ideo quęsitã sæpe à nauigantibus, ex qua causa nomẽ accepisse. Topazin enim Troglodytarũ lingua significationẽ quærendi habere. Iaspis alius Smaragdi similis, alius Crystalli, Cinereus alius & alius fumi ꝓpior colori. Nõnulli lineas albas habẽt, Assyrij uocant. Fert hic lapis pro amuleto, & parienti suspendit aure, ut citius pariat. Hæc Dioscorides. Carbunculus græce ἀνθράκιος. eius plura genera. Carchedonius, qui è Carthagine Massyliaq́ uenit. Indicus, qui ex India ignis fulgore. Vocantur huiuscemodi sicuti etiã Adamas Apyrustæ Plinio, Theophrasto uero ἀπύρωτοι & ἄκαυστοι, quum ipsi non sentiant iniuriam ignis, pro-

pterea quod nihil humoris penitus retineant, haud aliter, quàm carbo & pumex. uerba Theophrasti ταῦτα γὰρ ἄκαυστα καὶ ἀπύρωτα διὰ τὸ ἐξικμάσθαι τὸ ὑγρόν, id est, Hæc enim inusta & expertia ignis, quod aruit humor. Achates uario colore, partem retinens Iaspidis uitreum, partim Sardij sanguineum, partim uero Smaragdi fulgidum. Quandoq; & aerei coloris, plurimum tamen purpurei reperitur. Hæc Orpheus. Plin. uero ait Achatem quondã in magna dignatione fuisse, postea frequentẽ repertum. Cognomina sibi diuersa adsumit à diuersis aspectibus & causis, Cerachates, Aemachates, Leucachates, Dendrachates arbuscula quadã insignitus, qui gestanti feracitatẽ dicitur fructuũ portendere. Theophrastus scribit Achaten inuentum primum in Sicilia in flumine eius nominis. Aliqua plaga percussis dolores emollit, tertianis maxime quartanisq; utilis. Ossa in aqua feruenti si una immittatur liquefaciet. Berillus è Phœnicia uenit, ut Dionysius poeta testatur. φύεται δ' ἐν προβολῇσιν ὀφιήτιδος ἔνδοθι πέτρης, id est, nascitur in principio intus, Petræ ophitæ, uel Nascitur is uenas intra fulgentis ophitæ. Sarda, ut Plin. ut Theophrastus, Sardion nomen cũ Sardonyche cõmunicat, reperta primum Sardibus. Hæc rubens & uulgaris gemma, necnulla translucentium tardius, suffuso humore hebetatˀ, ut Plin. ait, damnatur mellea & testacea. Sardonyx σαρδόνυξ ἀπὸ τοῦ σαρδίου καὶ ὄνυχος, Quasi unguis in Sarda color. Hæc specie purpuræ dilutioris ac candentis scribitur à Plinio, & apud antiquos in precio fuisse, quòd sola gemmarum scalpta cæram non auferat. Dionysius dicit hunc ad corporis custodiã facere, eoq; Athenienses uti dum sol est in ariete: in eodemq; arietem & mercuriũ cor in manu habentem scalpere. Opalis gemma, in qua diuersi colorũ splendores. Aer & purpura pollent, uiriditas Smaragdi deest, magnitudine nucleum auellanæ non excedit. Quidã quod amorem conciliare credatur, uocauere παιδέρωτα. Propter hãc gemmã tradit proscriptus ab Antonio Nonius senator, filius eius quem Catullus dolebat uidere in sella curuli. ex Plinio. Gagates legendus, qui redoleat Aspaltum, id est, bitumen, præterea niger, & latus, & leuis. Nascitur in Lycia iuxta ostium Gagatis fluuij, unde nomen trahit. hęc Dioscorides. Orpheus uero, Gagates coloris cinerei, latitudine haud magna, uritur ueiociter modo picis, fumo eius ac suffitu uenena noxia reptilium abigũtur. Sapphirus σάπφειρος penultima producta, apud Dioscoridem & apud Theophrastum: uero colore proprio cæruleo traditur. Margarita μαργαρίτης lapis Theophrasto appellatur, diciturq; eã ex conchilio gigni simili pinnæ. Plin. autem in capite ferri solitas margaritas dicit, in digitis uero gemmas. Vniones margaritæ dicuntur maiores, quod nulli duo indiscreti reperiuntur. Vniones ingentis precij Cleopatram aceto colliquasse in cœna quam M. Antonio magno sumptu promiserat, autor est Plin. Galactites lactei coloris, tritus ex aqua naribus ouis adhibitus, olfactu lac extinctum reducet: oculis quoq; humectantibus remedium adfert. Elaphoceratites, quod similis cornui ceruino existat, hoc siquidem trito ex oleo si caluitium oblines, capilli nascẽtur. Nebrites porro similis uiridi. Hoc bacchæ nebride succinctæ ad uaticinandum utebantur. Galazites à febre dicitˀ liberare. Lychnites crystalli modo fulget, flammamq; in sole emittit. fertur grãdinẽ & omnem in agris calamitatem prohibere. Hostrites tritus & epotus ὀδυνόπαυτος est, id est, sedans omnis corporis dolores. Echites à uipera dictus. Hic Philoctetis uulnus Herculeæ sagittæ curasse dicitur. ualet & ad omnia uulnera. Lipareus, hunc dicũt è Syria Memnonẽ ad Troiam dono Priamo attulisse ad plura utilem: nam Babylonij ad artem magicã diuinationesq; hoc utuntur. In Glyptice, hoc est, scalpendarum gemmarum arte Pyrgoteles princeps, ex quo se uetuit Alexander ab alio scalpi. Secuti deinde Apollonides & Cronius, & qui Augusti similitudinem expressit Dioscorides. In Toreutice, hoc est, scalpẽdis poculis, teste Pausania, nobiles Athenocles, Crates, Stratonicus, Myrmecides Milesius. Callicrates Laconicus, & qui uocatur Mys, cuius erat scyphus heracleoticus, ubi pictũ fuerat excidium Ilij. In plastice, hoc est, cæra uel creta fingere Dibutadem supra memoraui. Statuarij statuarumq; dignitas his omnibus præstat: hæ nanq; fuerant pedestres, equestres, nudæ, uelatę, armatæ, hermeæ, colossęę. Nudare hominem græca omnino res, tam ob artis ostentationem, quàm ob libidinem reperta: nec iam Christianos pudet eas passim consectari, ac in atrijs domorum ponere, ut hoc planè spectaculo matronas filiasq; suas ad impudicitiam inuitent.

Quando

QVANDO PRIMVM ARCHITECTVRA, EIVSQVE DIVISIO.

LAPIDES & metallica iure sequit̃ architectura, quare de hac paucis ratiocinabor. Prisca uita, sicuti & reliquo uictu paruo se tugurio ab imbre muniebat, ut ait poeta quidã, Frondibus & culmo uicinarumq; ferarũ pellib. qđ sanè conuenit cũ sacris libris. Qui uitam patriarcharum in tabernaculis ponunt. Nec mirum, cum hodie quoq; bona mundi pars, gentesq; plurimæ sine ædificijs uitam sub dio ducãt: pars in currib. ut Scythæ ferè oẽs & Amaxobij: pars in campis, ut Nomades & Saraceni in Africa, qui syluestres uocãtur. Pauci igit̃ in hoc mediterraneo læta arua tenemus, ubi paulatim ingẽs in rebus egestas ædes reperit & architecturã, cuius diuersas partes diuersos inuenisse Plinio placet. Ferrariã Cyclopes. Materiariã Dædalũ: nostri uero Noeum dicunt ob arcã fabricatam. Itẽ alios alia. Qui de hac tractauerit, & planè maiorẽ inter latinos authoritatẽ sibi uendicauerit, D. Vitruuius ad Cæsarẽ Aug. scribens eã fabrica & ratione cõstare dicit, peritumq; esse oportere Architectũ historiæ & graphidos, id est, picturæ: præterea bonũ esse uirũ castumq; ac minime auarũ. nullũ enim opus sine fide ac castitate probari. Architecturę partes ordinationem quã τάξιν, dispositionẽ quã διάθεσιν, distributionẽ quã οἰκονομίαν, cõmensurationẽ quã συμμετρίαν uocat: præterea eurythmiã & decorẽ ponit: quæ omnia nascuntur ex cogitationẽ & inuẽtione. Dispositionis itẽ partes sunt, Ichnographia, Orthographia, & Scenographia. Ichnographiã intelligit eã quæ circini regulæq; rationes cõtinet, ex qua capiuntur formarũ in solis arearũ descriptiones. Orthographia cũ partes pictura monstrant̃. Scenographia siue Chorographia, seu Sciographia cum loca, umbras, habitaculaq; pingimus. Ædificia quoq; publica aut priuata, sacra aut prophana, sex requirũt partes, Regionẽ, areã, partitionẽ, parietẽ, tectum, apertionẽ. Apertio cõstat in uacuo laterali & superluminari, cõprendit enim fores, aditus, fenestras, arcus, & his similia. Arcus integer & diminutus, qui tãto minor, quãto chorda magis recedit à Diametro. Supra arcũ diminutũ ueteres arcũ integrũ faciebant: supra trabẽ uero arcũ diminutũ leuandi oneris gratia, ut licet nũc in antiquis monumentis spectare. Ex quo basilica Petri quod trabes his arcubus uacãt uidebat̃ B. Leoni fore ut quandoq; ante tẽpus collaberet̃, iamq; cœpisse inclinare cõspicimus. Trabes enim uocant̃ omne superlimẽ qđ uice arcus apertiones cõiungat quacũq; materia. Ex quo apertio arcuata & trabeata. Arcuata simul & pilæ theatris cõueniunt. Tẽplis aũt & porticib. trabeata. Trabes enim supra columnas & parastatas antas ponuntur. Pilæ sunt quæ ad sustentandos parietes columnarũ loco collocantur.

DE CALCE, ARENA, MATERIA, LAPIDIBVS, LATERIBVS.

ANTEQVAM de partibus ædificiorũ dicatur, materia omnis absoluenda. Primum calx, quæ tertia pars erat ponderis imminuti ex lapide à fornace: madefacta aqua, intrita dicitur: cauebaturq; in antiquorũ ædiũ legib. ne recentiore trima redemptor uteret̃. author Plinius. Cũ arena mixta seu alijs materijs mortariũ dicitur Vitruuio. Optima ex lapide Tyburtino: ex quo Tybure, ubi nunc fornaces, ingentes adhuc aceruos eius lapidis cõgestos uidemus. ibidẽ ex uena aptabant̃. Ex lapide humidiore & spissiore melior. Arena triplex, fossitia, fluminea, marina. Ex his fossitia utilior. ea quidẽ multiplex, nigra, rubra, glarea. Qđ ad materiã pertinet: Vitruuius & item Pli. infernates & supernates uocant, infra & supra Apenninũ nascentes arbores. Quapropter abies infernas ut solibus magis cocta melior est q̃ supernas. Vlmus quoq; & fraxinus maximos habẽt humores. Castanea nux & alnus magnopere humori resistunt, quod hæc ultima præsertim satis habeat ignis & aeris. Materies amurca perfusa cariẽ aut uetustatẽ nõ sentit, ut ait Cato. Abies bona. Pinus plus abiete teredini obnoxia, qđ dulciore succo: optima cupressus, quę cariẽ & ipsa fugit. Nam signũ Iouis cupressinũ multos annos ad ætatẽ usq; Cæsaris dicunt perdurasse. Deinde cedrus & uitis. Ad excidendũ ædificio materiã ratio lunaris obseruabitur: decrescente luna, quod humor tũc maxime siccescat. In arbore prius incisuras faciẽdas Vitruuius iubet: in extremo autũno, antequã spiret Fauonius. Hesiodus in solstitio æstiuo. Lapides, ait Cato, biennio prius haurire oportet ad ædificandũ, ut gelicidijs & solib. roborent̃. Omnis eñ excauatus recẽs mollior est. Vitruuius. Lapidicinę aliæ molles: ut circa urbẽ rubræ. Palliẽses, Fidenates, Albanæ. Alię tẽperatæ, Tyburtinæ, Amiterninę, Soractinę.

Aliæ duræ ut Sabinę in Campania ruber & niger tophus. In finibus Tarquinienſiũ, quę dicuntur Anicitianæ Vulſinienſes. Et in præfectura Scatonienſi. Nero teſte Tacito, Gabino & Albano uſus eſt, quod igni reſiſtant. Sed & innumerabilia marmorũ genera colorum omnium ex Græcia Aſiaq; adducta, de quibus inter lapides ſcriptum. Cæmentitius autem lapis, qui paulo ante è Capitolio excauabatur: facit ut non amplius Capitolij immobile ſaxum ſit ex Virgiliani carminis uaticinio. Martini quinti pontificis tẽpore fuit adlatus ſerpens repertus in Latio in lapidicinis incluſus. Laterum genera Plinius tria facit. Didoron, longũ ſeſquipede, latũ pede. Tetradoron, Pentadoron. Græci enim δῶρον palmum. Ideo dora munera, quia manu dabantur. Sed & in ueterum monumentis reperiuntur hodie diuerſæ menſurę lateres etiã palmares & quatuor digitorum. In maioribus figuli nomen inſcribebatur, ut palam uidere liceret. Ex creta fiunt optimi quæ ſit macerata, deinde in umbra biennio exiccata. ut author Plinius.

DE DOMO ET EIVS PARTIBVS.

DOMVS ſi meridiem ſpectantes fiant, utiliores ſanè. Nam per brumam ſolẽ hybernum excipiũt, & æſtate inclinato ſole ſemper ex aliqua parte umbra opacant̃. Itaq; altiſſimæ fiant, ut totam diem hyberno ſole caleſcant. Si uero ad arctum uergunt, humiliores eſſe oportet, ne à frigidis uentis apertius petãtur. Hæc Socrates apud Xenophontem Comment. III. Fundamenta locum ſolidum requirunt: ſi uero locus cõgeſtitius aut paluſtris tantũ fuerit, palis robuſtis aut oleagneis uſtulatis configatur. Sublicæq; machinis adigantur q̃ creberrimæ, carbonibusq; interualla palorum, deinde ſtructuris ſolidiſſimis ac molaribus fundamenta repleantur. In fundamentis Romanis ueteres puteos excauabãt tanquam æſtuaria: ut inde uẽtus efflaret, uti adhuc uidemus: faciebantq; & ad terræmotus & ad operis diuturnitatẽ. Veſtibulũ domus Vitruuius prothyrõ uocat. Cauũ uero quod Plautus impluuiũ: partẽ ædiũ ſub dio poſt ueſtibulũ, facitq; V. generũ, Tuſcanicũ, Corinthiũ, tetraſtylon, diſpluuiatũ, teſtudinatum. Cœte & Procœtion apud eũdẽ, hoc eſt, thalamus & ante thalamus. Cœnatio locus cõmunis ædiũ, ubi accumbebãt: erat & æſtiua & hyberna. Cœnaculũ Feſtus appellat domus ſuperiora, ad quę ſcalis aſcendebatur, ſolebantq; ſæpe locari pauperib. Iu. Rarus uenit in cœnacula miles. Et Tranquillus cœnaculũ meritoriũ uocat. Inferiora domini habitabãt. Cameræ, fornices, & teſtudines apud Pli. unde teſtudinari & fornicari dicunt̃, quæ in curuitatẽ flectunt̃. Cubiculũ ſalutatorium ponitur Tranquillo. Quod Lãpridius in Alex. Larariũ appellat: ubi rem diuinã mane ille facere conſueuerat: hodie ſacellũ aut capellã uulgo uocãt. Sanctaria loca arcana & ſecretiora. Pli. li. xxxiij. cap. ix. In ſanctarijs, inquit, Mithridatis. Quidã eruditus ſanctuarijs caſtigauit, qđ ualde miror, cũ huiuſmodi nomina quæ in ablatiuo in o terminant, nunquã in denominatiuis u ſumãt, ut à monſtro mõſtroſus, à portento portentoſus, à prompto prõptarius. Sic à ſancto ſanctariũ. A fructu aũt fructuoſus, à quæſtu quæſtuoſus. Andrones ubi uiri cõuiuia agebãt ſeparatim à fœminis: Græcorũ inſtituto, ne matresfamilias uirorũ morib. accumberent. Parthi (teſte Feſto) etiã quoquo modo cõſpectũ earũ interdicunt. Vitru. Gynęconitim aliũ rurſus locũ mulierũ à uiris diſtinctũ uocat. Oeci ſunt nõ Italicæ cõſtructiones, quos Gręci Cyzicenos uocãt, collocant̃ ad ſeptentrionẽ maxime uiridia ſpectantes. Ipſi ſunt adeo lati & longi, ut duo triclinia habeãt, & à dextra ac ſiniſtra lumina feneſtrarũ uiridia de tectis ꝓſpiciẽtia. Hæc de Oecis Vitru. Exedræ occidentẽ ſpectãt, bibliothecæ & cubicula orientẽ: cella uinaria, quę & apotheca dicit̃, ſeptentrionẽ, olearia meridiẽ. Pergula idẽ ferè quod menianũ, ſiue ex ædibus ꝓſpectus prominebat in uiã, à pergẽdo dicta. Pluteus obex eſt q̃ uſq; pectus ſiue ulterius cõſurgit, aut ex meniano, aut ex porticu ad aditũ occludendũ. Zeta & Zetula hybernacula erãt parua hyemi adcõmodata, ſolẽ hybernũ ſpectãtia, eãq; feneſtrã heliocaminũ uocabant: ſolẽ excipientẽ. Zeta ἀπὸ τοῦ ζεῖν dicta, q̊d eſt feruere: locus eſt maxime ſtudioſorũ. Cæcilius in epiſtolis Zetulã ſuas delicias uocat. Ambulationes erãt, in quib. iuuenes ſe per hybernũ tẽpus exercebãt pila, ſaltu: Seniores uero deambulatione aut uectatiõe. Hæc porticus à quatuor habebat laterib. quę rurſus meridiẽ ſpectabat, dupla, & lõge pulchrior erat. Intus area aut pauimẽta aut uiridariũ. Adiectę his ſedes ęſtiuę & hyemales, in quib. philoſophãtes diſputarẽt, erãtq; latitudine dimidia totius longitudinis. Erãt ferè ſimiles his Xyſtus & paradromides, de

quibus

quib. Vitru. sic ait. Xystus grǽce porticus est ampla in qua Athletǽ per hyberna tēpora subdio se exercebant. Nostri aūt Hypætras ambulationes Xysta uocāt, quas Græci paradromidas itē, iunctūq; habebāt stadiū quo laxius spectatores cōsisterēt, & uiridariū. Valetudinariū locus in ædib. ubi curabant ægroti. Antes Festus dicit esse extremas parietū columnas: unde etiã Antæ nomē habuere. Hæ sunt latera ostiorum, quæ & antepāgmēta Vitruuius uocat. Ex his scapis Cardinales quæ fores sustinēt. Tympana uero supra postes, quæ trãsuerso ponunt. Impagines aūt apud Vitru. regula, qua tympanū, id est, quadratū, uel alterius figuræ spatiū in ualuis aliōue opere intestino per ambitū includit. Parastatas latini etiã, quas Grǽci παρασάδας, quæ ꝓpe & ante parietes sunt columnæ, eædē ferè quæ Antes. Peristylū ordo in circuitu columnarū est ubi deambulat: ex numeroq; earū dicit tetrastylū, hexastylū, decastylū. Anaclinteria, ut ait Lampridius in Heliogabalo, ubi interdiu cubat. Tranquillus in Augusto, Lectulū lucubratoriū uocat, eius hodie usus frequens. Abacus quo mēsæ supellex locabat. Vitru. quoq; podiorum & columnarū abacos dicit ꝓ sedibus, quas hodie uulgus banchos uocat: hinc omnis tabella quadrata abacus: etiam ubi Arithmeticǽ numeri describunt, inuentū Pythagoræ, ut ait Bœtius. Abaci etiã teste Pli. & abaculi parui lapilli quadrati. Museū opus Pli. commemorat li. xxxvi. ca. xxi. Spartianus Musiuã. Sic em ait. Hunc in Commodianis hortis in porticu aurea pictor de Musiuo inter Cōmodi amicissimos pictū. Eius nūc rei hodie ars amissa: cū tot in tēplis collabētes ac celebres imagines absidesq; ignauia seculi pereant.

DE PARIETIBVS ET STRVCTVRIS.

PARIES, aut pedamenta, aut continuū. Pedamenta omnia quæ nō continuāt dicunt, habentq; ossa & apertiones. Ossa omnia sustentacula sunt siue pilæ siue columnæ. Rursus diuiditur paries in soliū, procinctū, & coronã. Solium est qđ post fundamentū è terra surgit è lapidibus. Plerunq; Corona parietem terminat, eiq; ꝓminet. dicunt & Coronulæ & coronides. Est itē corona hominū cōsessus. & apud Liuiū, Corona muros aggressi: & uina coronant apud Virgil. & Homerum. In medio murorū ꝓcinctū dicitur. Itē Coriū intestinū & extremum, extrema superficies muri est: quanta ex uno latere intra & extra protenditur. Structura nanq; aut ordinaria ex lapide quadrato, aut irrationalis ex quouis, aut reticulata horū media. Iuncturǽ coronarū ansæ quæ ex trãsuerso lapides iungunt. Clauiculi qui superne. hi erāt ex ferro, ære, & ligno. Sed ære melius, nã ferrum rubiginem sentit: ne aūt sentiret ungebatur, cerussa, gypso & pice liquida. Luteus paries ex lapide perq; sicco fiat oportet: melius ex testa & latere etiam crudo, quibus pilæ lapideæ iniungendæ ad sustentationē cōtignationū, ut Cato iubet. In coronis & basibus firmissimi lapides esse debēt. In fundamētis quoduis. Si alte ducit ædificiū, exiccari primū oportebit prius factū, ne rimas cōtrahat: neq; etiã diutius remanere, qđ haud bene cōnecteret. Antiquitus plebes Ro. parietes ex cratib. & storijs faciebat illito luto subiecto: dein gypso aut calce operto. Hæc Leo. Pli. de his ait. Sesquipedalis paries nō plus una cōtignatiōe patiebat. Paries lateritius firmissimus si ad perpendiculum fiat. Græci ex lapide ac silice æqua cōstituunt, ueluti lateritios parietes, cum ita faciāt Isœcodomon uocāt genus structuræ. At cū inæquali crassitudine structura sit, Pseudicœcodomon. Tertiū ut Emplectō tãtūmodo frōtib. politis: reliqua fortuito collocatã. Alternas coagmētationes faciūt, ut cōmissuras antecedētiū medij lapides obtineāt. Dictyothetō uocāt reticulatū parietē, quē frequētissime Romǽ struūt rimis opportunū. Structurã prǽter oīa ad normã & libellã fieri, & ad ꝑpēdiculū adcōmodare oportet. Vitru. Structurarū tria genera sunt. Reticulatū quo nō oēs utūtur, ad rimas faciēdas ideo paratū, qđ in omnis partes dissoluta habeat cubicula & coagmēta. Alia incerta dicūtur, quǽ firmiorē qdē habēt structurã, nō pulchriorē. Ordinariū tertiū genus qđ ex quadratis lapidib. fit, ut lateritia sint adligata eorū alterijs corijs coagmētatis. Atq; hǽc triplex. Isœcodomon, ut quū coria æquali crassitudine sunt oīa structa. Pseudisœcodomō quū impares & inæquales ordines coriorū deducunt. Tertiū Emplectō, q̃ nostri rustici utunt, quorū frōtes poliunt, reliqua fortuito, stipata calce ac cæmentis. Laterítij uero parietes (modo ad ꝑpēdiculū sint stātes) ꝑpetui sunt, & in precio apud Grǽcos & barbaros. hæc ille. Ex q̃ satis deprehēdimus hoc ultimū genus Emplecton, q̃ dicit rusticos tūc usos fuisse, nūc à magnis cōstrui uiris, q̃ profecto nihil uilius. Raphael

cardinalis S. Georgij, primus in urbe hoc tẽpore, q́ ædes apud S. Laurentium corio Iſœcodomo ex lapide Tyburtino ſic auſus aggredi. Pſeudiſœcodomũ Florentiæ frequentiſſimum & pulcherrimum cernitur, omnium autẽ magnificentiſſimum & priſcorũ luxui certans, Philippi Strotij ædificium nunc erigitur eius generis, nondum præ magnitudine abſolutum. Eſt & illa parietũ craſſitudo ex lateribus cognominata, apud Vitruuium Diplinthij, Triplinthij, pedalis quoq; & Seſquipedalis. Sunt & parietes ac cameræ cratitię ex cratibus cõtextis, in quib. clauos muſcarios roboris gratia figere oportet.

DE PAVIMENTIS.

PAVIMENTA aut ſub tecto, aut ſub dio. Subdialia ueteres poſt coaxationẽ filicem, potius q̃ paleã inducebant. quod male ſcribit̃ apud Vitruuium ſilicẽ. Deinde ſtatumen ex ruderatione diu ſtatuminata: uectibus ligneis accerſitis de curijs, ubi duæ partes ruderis noui erant & una calcis. Deinde nucleus inducebat̃ craſſitudine ſenũm digitorum. Ex teſta duæ partes & una calcis: diu pinſum ſupra nucleum. Ad libellã exacta pauimẽta extruunt̃, ſiue ſectilia, ſiue teſſeris, ſiue ſcutulis magnis aut quadratis. In leuigatione marmor incernatur cum calce & aruina. At ſubdialia pauimenta ſic agas: poſt coaxationem altera coaxatio tranſuerſa extruat̃: deinde ruderi nouo tertia pars teſtæ tuſæ admiſceat̃, calcisq; duæ partes, ad quinq; mortarij mixtionibus. Statuminatione facta rudus inducatur craſſum pedem unum: deinde nucleus uti ſupra, poſt pauimentũ inducat̃ teſſera ſeu quoduis. Vt autẽ tuta à gelicidijs ſint, quotãnis ante hyemẽ facibus ſaturet̃: uel ſi curioſius facere oportet, tegulæ inter ſe coagmẽtatę ſupra rudus coaptent̃, calcẽ addendo ex oleo ſubactã: deinde rudus & alia inducant̃. Hæc Vitruuius. Pli. autẽ lib. xxxvi. cap. xxv. Pauimenta originem habuere apud Græcos elaborata arte picturæ. Celeberrimus in hoc fuit Xenodotus, q Pergami ſtrauit, quẽ uocant Aſaroton Oecon: quoniã purgamenta cœnæ, quæ euerri ſolent ueluti relicta fecerit. Hæc ille. Nõnulli quæ nõ addũt: ex quo eſt error noſtrorũ grãmaticorum. Nã quidã dixit eo dictũ, quod facile & ualde uerri poteſt: alter uero quod nõ uerrat̃, ſed manu colligant̃ purgamenta. Sed res ſic ſe habet, q́ ille ſtrauit imaginem purgamentorum cœnæ, quæ licet uerrerentur, tñ non uerri uidebantur. Vitruuius Aſaroton œcon ad Theatri uſum haberi dicit, quò ſe populus recipiebat, cum imber repentinus ludos interpellabat. Lucilius. Arte pauimẽta atq; emblemata uermiculata. Pli. Subdialia pauimenta Græci inuenere, fallacia ſanè ubi imbres cõgelant. Lithoſtrota cœptauere ſub Sylla paruulis cruſtis: pulſa exinde ex humo pauimẽta in cameras trãſiere. Agrippa cœpit in Thermis, quas fecit, figlinũ opus encauſto pingere: nõ dubie uitreas facturus cameras, ſi prius inuentũ fuiſſet. Leo remedium ſcribit pauimento ſubdiali, ſi rimulã cõtraxerit: Cineres incerniculo præparatos oleo præſertim lini ſubigito, deinde infundito, coibit. Huic etiã operi cõmodiſſima creta calce uiua diligenter ſubacta, & furno excocta: ac ilico inducta ex oleo, rima prius puluere diligenter purgata. Statumen uocatur quicquid ſtrato adijcitur: unde ſtatuminare, ſtypare, & infercire. Malta è calce ſit recenti: gleba è uino reſtinguitur: mox tunditur cum adipe ſuillo, quæ res eſt omniũ tenaciſſima, & duritiem lapidis antecedit: quod maltatur oleo ante perfunditur.

DE COLVMNIS.

COLVMNAS & arcus in honorem principum erectas uidemus nõ diuturno inuento. Plin. enim ſuo tẽpore dicit cœpiſſe, neq; anteriorem q̃ Titi arcũ Romæ uidemus: neq; Traiani ac Antonini columnis uetuſtiores: niſi Menianã dixerimus, quæ honoris gratia Menio cõceſſa in foro, unde ludos ſpectaret. In foro itẽ Romano columna fuerat miliaria. De qua in Geographia cõſcripſi. In eodẽ quoq; columna à plebe ſtatim à funere in honorẽ Cæſaris poſita pedum xx. lapidis Numidici: inſcriptumq; parenti patriæ, apud quam diu ſacrificatum, uotaq; nuncupata fuere. autor Trãquillus in Cæſare. Columnas Hymettias primus Craſſus orator aduehi iuſſit. Columnæ ratio ſic ſe habet. Inferior pars ubi reſidat uocatur & baſis & abacus: baſi ſpiras addũt & thorulos, q́ erãt torques craſſiores. Orbiculus eſt in gyrũ incauus, q́ ueluti in troclea, ſic iſte inter thoros preſſat̃. Omnis demetiendarũ partium ratio eſt à diametro imæ columnæ. Colũna ipſa ſine parte inferiore ac ſuperiore Scapus dicit̃. Pars ſuperior & capitellũ & epiſtiliũ & modulus: ſupra hoc lapis quadratus appellat̃. In his erãt

triglypha

triglypha,cymatia,encarpia,uolutæ:super omnia tympanum. Triglypha, ut ait Vitruuius,sunt quæ contra tignorũ præcisiones in fronte figunt̃ ob pulchritudinẽ:eadẽ ratio in operibus lapideis inuecta.Cymatia inundantes florũ frondiumq; cõtextus. Encarpia poma frondesq; insculptæ. Volutæ quæ sub capitellis ad euitãdos imbres cõuoluunt̃. In totũ quatuor generum describunt̃. Doricæ quæ sextã altitudinis partẽ in ima crassitudine habent:quæ nonã Ionicæ,quæ septimã Tuscanicæ.Corinthijs eadẽ ratio quæ Ionicis.Atticæ quaternis angulis pari laterũ interuallo.author Plin.Sunt etiam columnæ striatæ,id est,canaliculis incauatæ.Sicuti apud tẽplũ Pacis,alijsq; in locis hodie Romæ uidemus.Striga uero cõsertus ut ficuũ.Striges aũt aues diræ: quo etiã nomine anus maleficas ex ea causa uulgus hodie nuncupat. Apud columnas proponebantur antiquitus edicta,disputantiumq; ordo & coronæ conueniebant.

DE CRVSTATIONIBVS.

CRVSTATIONES aliæ inductæ,aliæ adactæ.Inducit̃ gypsum,calx:adigitur lapis,uitrũ,cæteraq; huiuscemodi. Crustationib. quibusuis ex uetere pariete suffusa inimica est humiditas.Inductarũ aũt hæ sunt species. Albaria picta, & Albaria insignita pictoria.Adactarũ hæ, Orbiculata,circũexecta,tessellulata.Albaria cutis marmoris splendorẽ dabat,si postq; siccauerit cæra & mastiche modicoq; oleo simul colliquefactis unctũ parietẽ carbone ignito expoliret. Eadẽ uero & de sigillis ex gypso ratio est,Quorũ duo erãt genera,unũ ꝓminens,alterũ retonsum.Pictorię crustationis alia in udo,alia in sicco. Vdis calor natiuus,&metallicus cõuenit:Siccis fucatus factitius.Nã calcẽ &humor & auster edit.Nouũ inuentũ oleo lini colores lauari,modò siccus sit ubi induxeris. Tessellulatis adhibebãt̃ calculi minores: uermiculatis aũt maiores.In utrisq; picturã uariorũ lapidũ imitabant̃.Cõchas margaritarũ immiscere crustationibus instituit Nero princeps,quarũ plurimas hodie in ueterum ruinis uidemus.Hęc etiã omnia pauimẽtis cõueniũt,præterq; insignita & pictoria. Nã prius sestucat̃,deinde graui lapide leuigat̃,postq; tessellularũ anguli & lineę figurant̃.Crustatiões marmorũ hoc modo repertæ. Pixidorus pastor apud Ephesum cũ oues pasceret, hircũ infixũ cornibus parieti exceptã crustã cãdidissimã ad ciues attulit,q̃ forte tũc Dianę Ephesiæ tẽplũ facere meditabant̃, magnoq; præmio muneratus est.ut author Vitru. Pli. aũt de crustatione inducta,qđ tectoriũ dicit̃,inq̃t, Tectoriũ nisi ter arenato, & bis marmorato inductũ est, nõ satis splẽdoris habere uidet̃.Crustationes ubi oportebit impingere,arenationes nõ minus tres inducẽdæ.uisæ iã & nouẽ in antiq̃s ędificijs. Primę officiũ,parietes arctissime dẽsare atq; adequare:extremę,expolire,& colorũ lineamẽtorũq; uenustatẽ exprimere:mediarũ,utriusq; uitia emẽdare atq; ꝓhibere, quas asperas esse oportet:nã leuigatis superaddita nõ adhęrẽt.Primas oportet esse asperrimas ex arena fossitia nõ ualde tusa ad digiti crassitudinẽ,interdũq; ad palmũ. Vltimũ marmoratũ appellãt,q̃ marmore tusum cãdidissimo est admixtũ:crassitudo semidigitalis sat erit.Crustã si forte ueteri parieti uelis adigere,prius oblinito aqua pura:deinde liquẽti flore calcis,immixta ex aqua marmoreo pollini,locũ penicillo dealbabis.Post hęc arenatũ adiges. Vitru.Ad opus albariũ parietes primo trullissent̃: post trullissationẽ nõ minus trib. corijs arenati inductis,marmoratũ inducat̃. Deinde colores q̃ cũ udo tectorio sũt inducti nõ mittũt,sed ꝑpetuò manẽt.In locis humidis inducat̃ prius trullissatio testacea:deinde arenatũ.Et reliqua.

DE LOCIS PVBLICIS.

DE Theatro.Pollux.Theatri partes hę sunt.Orchestra,pulpitũ,scena,ꝓsceniũ, parasceniũ,hyposceniũ.Scena q̃dẽ locus histrionũ est. Orchestra,in qua suggestũ quoddã est siue ara.Hyposceniũ,qđ latini podium dicũt. Columnis & statuis ornat̃,ad spectatorẽ cõuersum,sub pulpito cõstitutum.Sunt pręterea secundũ scenã tres portæ:regia in primis,eius q̃ primas agebat partes.Ab læua inferiores & uiliores personæ uel templum. iuxta domum autẽ tentorium cum tapetis & alijs stragulis adopertũ.Locus iumentorũ cũ porta maiore:unde facile exeant,& impellant̃ currus.hæc ille.Ex Vitru. Scenæ lõgitudo ad orchestræ diametrum duplex fieri debet. Podij altitudo à libramento pulpiti duodecima orchestræ diametri,supra podiũ columnæ cũ capitulis & spiris. Deniq; secundũ Vitruuij perscriptionẽ podiũ erat locus iuxta prosceniũ aut orchestrã. Tranquillus.Nero parcius primũ,postea toto podio adaperto spe-

to spectauit. De temporario Scauri theatro quonã modo factũ esset, in Anthropologia cũ de ipso feci mentionẽ, narraui. Basilica locus erat ubi litigabatur, tectũ uidelicet cum expedito & amplo spatio. Ex binis cõstabat porticibus: externa, hoc est, ambulatione ubi serui cõsistebãt, & interna porticu ubi causidici errarent, differẽte à curia aut tẽplo, qđ illa porticum nõ habebant. Porticus publica res est uti basilica, ab ea tñ differens ue luti pars à toto. Nã & porticus pars basilicæ adiuncta tecto tantum & columnis consta bat: eas à familijs & hominibus Romæ cognominabãt. Sub porticu Athenis Stoici phi losophabãt. Porticus Neronis miliaria, mille passibus durabat. Curia quò senatus coge bat, siue in tẽplo, siue tẽplo cõiuncta erat. Tullus Hostilius in Cæliũ Alba Albanos tra duxit, eorũq; principes in patres legit, Tullios, Seruilios, Quintios, Geganios, Curati os, Clœlios, tẽplumq; ordini ab se aucto curiã fecit, quæ Hostilia dicta est. Liui. primo. tẽplum habebat porticũ, cellã, pronaon, opistodomũ, & lucũ. Porticus erat ꝓ tẽplo: Pro naon paruũ ante fores cõseptũ. Cella spatiũ intus totius tẽpli. Opistodomũ quod Vitru uius posticũ cõuertit, spatium post tẽplum. Lucus ferè idẽ sub dio, sacer locus cũ arbori bus sicuti apud nos horti cœnobiorũ. Et præterea in sublimi gradibus aliquot: ex q̊ de- prehẽdi potest quantũ ruinæ creuerint Romæ, ut Pantheon totidẽ gradib. prius ascẽde rent, quot nũc descẽdit. Habebat in frontibus ac pro foribus parastatas columnas, quas παραστάδας uocãt. Amphiprostilos, perithyros, dithyros, pseudothyros: omnia ex porta- rũ appellatione. Inter cellã & colũnas ambulatio erat, eius species diuersæ. Pycnostilos densioribus colũnis. Systilos paulo remissioribus. Ariostilos rarioribus spatijs. In tẽpli tholo res miras suspẽdebat, ut cornua formicarũ, elephãtorũ dẽtes, hostiũ spolia. Socra- tes in Plat. legibus candorẽ in primis ꝓbat in tẽplo absq; picturis: Aurũ aut Argẽtũ, aut aliquid preciosum, tanq; corrũpere quærẽs, in eo offerri, minime ꝓbat. Præterea Gręci, teste Vitruuio, Ioui, fulguri, soli, ac lunę tẽpla hypętra, id est, subdialia cõstituebãt. Ther mas Leo dicit se ꝓ cõperto nõ habere, publicas ne an priuatas fuisse, qđ equidẽ miror: quũ utroq; modo reperiant. Quod priuatæ, docet Martialis. Hetrusci nisi thermulis la ueris, Illotus morieris Oppiane. Quod publicæ, idẽ de Thermis Titi loquens simul cũ alijs ædificijs ait: Et sunt Deliciæ populi, quæ fuerãt domini. Dicunt & balnea & bali- neę, & lauacra, & solia balneorũ. Lãpridius inqt, Oceani solium primus inter principes Alexãder appellauit: cũ Traianus id nõ fecisset, sed dieb. solia deputasset. Ami. Marcelli nus inqt: Lauacra in urbe in modũ piscinarũ extruxit. Est ẽm soliũ alueus balnei. Ocea- nus aũt alueus maior ab æstu quasi & refluxu marino appellatus. Erãt præterea in bal- neis apodyteria, id est, spoliatoria ubi uestes lauaturi ponebãt, ut scribit apud Lãpridiũ. Erãtq; calidariũ, frigidariũ, tepidariũ, pyriateriũ, laconicũ, hypocaustũ, sudatoriũ, eadẽ ferè oĩa quæ cũcta quõ fierẽt, satis in moribus hominũ dixi, ubi balnea & exercitatio nes attigi.

DE VRBIVM AEDIFICATIONE.

VRBIVM ædificatio, coloniarũ instauratio, cœnobiorũq; ingentium cõstitu tio, crebræ fuerãt apud maiores nostros, q tunc & hominum multitudine & ingeniorũ fœcunditate, ac opũ potentia florebant: nunc tã in Italia q̃ extra, Mœnia tot quondã lugẽt deserta colonis. Satis igit locorũ uacat, satisq; ha- bet uir maximus, cũ arcẽ aliquã de nouo fundauit, aut ædes seu uillã sibi cõcinnauit: seu etiã tẽpli partẽ restituit, ubi plus occupãt eius infixa signa spatij, plusq; sibi sumptuũ ex- poscũt q̃ reliquę ędificiorũ partes: ita pessum omnia ire, tãtũq; animi posteris imminuit dies, ut nõ tã potentia q̃ uirtutibus & uera gloria uacui, quæramus in mustacio laureo- lã. Vrbiũ igit ædificationẽ auspicato prius inceptabãt: aratro æneo sulcabant, cũ ad lo- cũ portæ ueniebant, aratrũ tollebant, qđ sacra tantum mœnia haberẽt, portas nequaq̃, cum eas necesse sit multis de causis ꝓfanari. Mœnia ipsa ac ciuitatẽ aliquibus dicabant numinibus. Persæ uero & Ægyptij minime, qđ in obsidione precibus hostiũ uerebant ea migrare. Censorinus de natali dicit eã futuram magnã ciuitatẽ quæ genesim cum fun datore cõmunem habuerit: sicuti urbi Romæ accidit & Romulo. Mœnibus pomerium addebant, erat ẽm spatium post murum, quod neq; habitari, neq; arari fas erat. In urbis incremento, inquit Liuius, quantũ mœnia processura erãt, tantum hi termini consecra- ti proferebantur. Hetrusci primi inaugurato consecrauerunt: ut neq; intrinsecus, neque extrinsecus ædificia mœnibus continerentur, liberumq; aliquid esset ab humano cultu.

DE MACHINIS FABRILIBVS.

MACHINAE, ut ait Vitruuius, pluribus operib. & ui maiore cogũtur effectus habere. ut balistæ, torcularia, præla. Organa uero unius operæ prudenti tractu perficiunt, quod propositum, ut scorpionis, seu alicuius instrumenti uersatio. Rursus Machina est opus cõtinens ad trahenda onera quæ mouentur ex arte, circulorum rotundationibus, quas Græci uocant κυκλικὰς κινήσεις. Quorũ tria genera: scansorium, quod ἀκροβατικὸν appellant: aliud spiritale, cuius inuentor Ctesibus Alexandrinus, quod πνευματικόν. Nam hic & hydraulicas machinas quemadmodum aqua posset ascendere repperit. Tertiũ tractorium, quod βάναυσον uocant. Scansoriæ tignis & transuersarijs fiũt, quibus ad alta sine periculo ascendit, ubi magis audacia quã arte opus est, siquidẽ catenationibus & crismatorum fulturis cõtinentur. Spiritales uero cũ spiritu impulsæ, plagas uocesq; organicas exprimunt. Tractoriũ cũ opera machinis pertrahunt, aut ad altũ sublata collocantur. Hæ duæ artis sunt: ex hac ultima existunt quæ mechanice, & alia quæ organice mouentur. Troclea orbiculũ habet ad funẽ tractoriũ. Trispatos, hec est cum tribus orbiculis. Pentaspatos cũ quinq;. Sucula est ubi funis adligat: Vectes pali qui suculã uersant, trahuntq; colossicotera onera, id est, maiora, & uastiora. Circa tympanũ reuolutus alter funis ad ergata chelonia & ferreos chodacas in capitib. scaporũ & subscudes. Est enĩ tympanũ quod funẽ uertit, ac trahit onera: siue modulos trahat siue aliud. Sunt enĩ Moduli quadrata uasa ad hauriendã aquam. Festus quoq; subscudes etiã angustas dicit esse tabellas, quæ asserũ coagmenta conne ctũt. Artemo Trocleæ genus, quod Græce ὕπαγον dicitur. Non prætereundũ quod Pli. li. xxxvi. cap. ix. cõmemorat. Rex Ægyptius, q̃ Pyramidẽ ex humo erigere mandabat, ad diligentiã artificis cautius admonẽdã, ne rumperet ita machinã iussit aptare, filiũ suũ in obelisci capite adligauit. Cætera instrumenta fabrilia, Trulla, norma, regula, perpendicula, decẽpeda.

DE ARCHITECTIS ET OPERIBVS NOBILIBVS.

ARCHITECTI cũ plures fuisse leguntur, tum præcipue Democrates, qui Alexandriam est metatus. Spintharus Corinthius, qui tẽplum Delphicum construxit. Ctesiphon templum Dianæ Ephesiæ, ubi signum ipsius Deæ uitigineum fuerat. Meleagines fanũ Mineruæ Prieneæ. Theodorus Phocensis tholum Delphicum. Philo Atheniensis armamentarium Pyrei. Hermogenes ædem Doricam Iunonis Magnesiæ. Sugilas Mausoleum Artemisiæ. Zenodotus nobile pauimentũ Pergami. Scripsere super hac arte primus Agatharches Athenis nobilis architectus, ex quo excitati postea Democritus & Anaxagoras in eo etiam cõmentarios reliquere. Deinde Silenus de Symmetrijs Doricorũ edidit uolumẽ. Apud Ephesum testibus Vitruuio & Cicerone, architectus cũ publice opus redimit, scripto sese magistratui authorat. Absoluto opere si ad prædictũ impẽsa respondit, honorat donis: si ultra prædictum quarta pars supergreditur, toleratur. Si autem ulterius, de suo cogitur dare.

DE SERICO PVRPVRA COCCO, BOMBICINO, Bysso, Setabo, Xylino, Linisq; alijs.

PROCOPIVS Græcus author solus, quem sciam inter scriptores Serici originẽ in Europa describit, quod Græci μέταξαν uocant. Ad Iustinianum inquit principẽ, duos monachos eius semen ex Serinda Indiæ ciuitate Costantinopolim attulisse. Ex eoq; deinde sub fimo posito paulatim uermiculos emersisse, qui mori folijs enutriti Sericum fecere: inde transfusum postea in reliquam Europã. Pausaniæ in fine vi. lib. uermiculus huiusinodi σὴρ, id est, Ser appellatur, unde dicuntur Seres populi apud Indos, q̃ his potissime abundent: neq; enim aliud Serinda, unde dixi semen aduectum, q̃ Serum ciuitas Ptolemæo Serica appellata. Ex quo quum Virgilius ait, Folijs depectunt uellera Seres: satis constat de uermiculo in arbore nascẽte, ac sericum procreante dicere uoluisse. Quod Plin. parum intelligens lib. vi. ait, Seres lautitia syluarũ nobiles perfusam aqua depectentes frondiũ caniciem: quasi sine uermiculo id spõte nascatur. Aurelianus princeps Spartiano uestem holosericã ne in uestiario quidẽ habuit dicẽs, nolle pẽsare auro fila. Nã libra auri tũc libra serici ueniebat. Alexander itẽ imperator uestes sericas raras habuit, holosericas nũq; induit, subsericas nũq; donauit. Ex quib. sane uerbis cõijcere possumus, q̃ parcus antiq̃s serici usus fuerit, cuius postea luxuriam

luxuriam plurima sata Morus per Italiã auxit, ut nõ solum ad uilissimi ordinis homines peruenerit, sed eo canũ equorũq; stragula ac dorsualia fiãt. Nihilq; siue in ordiẽdo siue in tingendo maiorẽ recipit uarietatem. Cum uellere, planum, intercisum, pictũ, monochromaton, dichromaton, trichromaton: quatuor, quinq;, sex staminũ qđ Hexamiton uocãt. Color huic purpuræ excellẽtissimus iudicatur. Violaceam Nepos dicit suo tẽpore cœpisse. Rubrã uero postea: deinde dibaphã omnibus prẹstantiorem inuenerunt, bis sanguine saturatã. author Plin. qui etiam in lib. IX. Sybactanam, id est, Hispanã & Mauram cõmendat. Huius præstantia coloris in cane primum deprehensa, qui purpurã forte manducauerat, labris rubentibus apparens. Posteri tñ omnibus cõmodiorẽ inuenerunt ex herbę similis Thryallidi floribus ac seminibus, quæ in Italia pluribus in locis serit. hanc putauerim quam Dioscorides Anthillum uocat. Lauatur furfure, unde uim capit. tanta alioquin tenuitate, ut serici delicijs tantũ nitorẽ præstet, in lana euanescat. Nã in lana coccũ splendescit, qđ hodie Granũ uocant. Hoc olim Africa, Gallecia, & Lusitania mittebãt, ex quo imperatoria paludamenta inficiebant. Transalpina uero Gallia herbas Tyriũ atq; cõchilium, omnisq; alios colores, ut ait Plinius li. XXII. Nũc uero è Valentia Hispaniæ optimum omnium aduehitur coccum. Deinde ex Asia colore inferius. Ex his itaq; color duplex, uiolaceus, & ruber. Violaceo prius Guadum nũc appellatũ, herba subijcit colore cæruleo. Alter quo candidus inficit pannus, color russatus tã antiquis q̃ nobis nominatur, potissimus inter omnis. Nam & russata quondam factio fuerat. Hunc etiã posteri magis arte perfecerunt, ignis ardorem imitantem. Quod uero nunc Brocatum uocamus, antiquitus nõ erat nisi uestis aurata: quæ pannus nõ autẽ sericum, auro intextus fuerat, acuq; laboratus. Pannus à nobis aureus appellatus uidetur is esse, quẽ Plin. se uidisse testatur Agrippinã Claudij principis indutã, paludamento texili, absq; ulla materia. Omnia nunc lasciuia temporis ampliauit, uiliaq; fecit, ad pręcones usq;, parasitosq; ꝓstituendo: cum imperatorũ paludamenta ex hoc cernere nõ esset. Est & Bombicina uestis ad mulierũ delicias. Iuuenalis. Fœmineũ lucet sic per Bombicina corpus. Ex filo sunt tenuissimo instar serici, qđ Bõbix seu Necidalus de genere crabronũ ex Assyrijs ueniens more araneæ texit, nido candore salis, magnaq; duritie in pariete cõstituto. Id retorquere rursusq; texere inuenit Pãphila Platis filia in Co insula. author Plin. lib. XI. Byssus fœminini generis in utraq; lingua, genus est lini flaui ac tenuissimi, unde uestis byssina & color byssinus. In Iudæa præcipuus teste Iosepho. Secũdus in Elide Gręcię ciuitate, colore inferior Iudaico, sed tenuitate prẹstãtior, ut ait Pausanias lib. quinto. Et byssum & bõbicina quãquã raro, hodie quoq; ex Asia Græciaq;, quib. Turca dominatur, in Italiã exportari uidemus. His proximum Setabum tenuitate, in Hispaniæ eiusdẽ nominis ciuitate proueniens, sudarijs aptissimum. Catullus. Remitte mihi Setabũq; meum. Deinde Xylinum, de quo Plin. lib. XIX. sic ait. Ægypti pars superior Arabiam uersus fruticem gignit, quem aliqui Gossipion uocãt, plures Xylon, ex quo Xylina lina. paruulus est, similẽ barbatæ nucis defert fructũ, cuius in exteriore bõbice lanugo net: nec ulla sunt eis in cãdore molliciaúe pręferẽda, uestes inde sacerdotib. Ægypti gratissimę. Hoc Cotonũ hodie uocãt, nascitq; in Calabria, post Pliniũ adeo freques ut nihil uilius. In insula itẽ Maltha prope Siciliã: sed optimũ ex Syria uenit. Orthominium itẽ Plinio è panicula palustris uelut arundinis net etiã tenuissimum: nunc corrupto uocabulo Orthichinũ appellant, ad nos etiã uile externũ ueniens, ubi nunc ora nostri depingunt Seruatoris. Reperit & linum quod uiuũ latine, græce uero Asuestinũ ex argumento uocat, quod igni mundet, nec absumitur, unde funebres regũ Tunicę fiunt, quę fauillã ab reliquo separant cinere. Nascit in Indiæ desertis autore Plinio. Straboni etiã apud Carystũ insulã, ut alibi dixi, rarũ inuẽtu, æquatq; precia margaritarum, ut ait Plin. Nos itẽ in Italia hoc uidimus & experti sumus. Cumanum in Italia ad piscium & alitum capturã tantę tenuitatis, ut annulum hominis cũ epidromidibus (sunt eñ epidromides extremæ funes cum circulis) pertransirent. Sed mirum magis in Ægypto singula fila CCCLXV. filis cõstare, ut in thorace Amasis regis Ægyptij, qui Rhodi in Mineruæ tẽplo uisebat. Æthiopes Indiq; ex malis, Arabes è cucurbitis, Asiatici ex genista lina demetunt. Carbasinum apud Tarraconem repertum, ex quo uela nautica cõficiunt, unde Carbasus nomen habet, quibus postea Lentulus Spinter ludis Apollinaribus theatrũ

texit

texit,& ante eum primus Ro. Q. Catulus in dedicatione Capitolij, moxq; Cæſar dictator totũ forum Romanum uelis operuit in ludis,& poſt eum Marcellus Octauiæ filius, ſine ludis,ut ſalubrius litigantes conſiſterent. Velo nauis purpureo cum Cleopatra M. Antonius ad Accium eſt uſus.e lini libris L.iuſtum eſt X V.ferreis hamis carminari.

Quas quiſq; populus ueſtes reperit,& de priuatis quorundam.

IN laborãdis ueſtibus alij alia inuenerũt.Acu facere Idæi Phryges.hinc Phrygiones uulgo appellati. Aurũ intexere in Aſia reperit Attalus,unde nomen Attalicis.Colores diuerſos picturę intexere Babylon:unde Martialis. Veſte Semiramia quæ uariaᵗ acu.Plurimis uero licijs Alexandria inſtituit,quæ Polymita & Hexamita dicuntur. Delmatica à Delmatis reperta, qua Romani horis tẽporibusq; extraordinarijs etiam ſunt uſi. Lampridius in uita Cæſarum.Delmaticatus poſt cœnã ambulabat. Similis ferè his quas Turcas hodie uocamus. Gabaniũ Græcis, id eſt γαβάνιον.Nam græcanicus eſt habitus, oblongis manicis, quo etiam nũc utuntur paſſim Itali omnes.nec longo inuento,nam à Conſtantino imperatore proceſſit,ut in magiſtratibus dixi.Pallium etiã Græcorũ fuerat. Inde comœdiæ palliatæ.Mantellũ item ad nos poſtea transfuſum.Plautus id cõmemorat,illi autem μανδύαν uocant.Suidas μανδύας εἶδος ἱματίου ὃ περ καλεῖται δορίκιον.Bracæ Gallorum erant,longa uidelicet femoralia ſubligacula: nec adſentior his,qui aliud eſſe putãt.Strabo.Galli,inquit, longis femoralibus utuntur: quem uſum adhunc uſq; diem ſeruant: miſeruntq; iam diu ad nos,ut is habitus geſtetur cum reliquo calciamento coniunctus & ſeparatus. Sed hoc ſatis non fuit, iam penè iuuentus omnis nunc Gallico ritu & habitu uiuit. O uices rerũ humanarũ.Italia quæ Barbaris hominibus leges ac togam antea dare cõſueuerat, ab eis nunc ineptos ornatus ac mores ridiculos accepit. Aulea Britannorũ ſunt, ut Marcellus. Virgilius quoq;, Tollẽt aulea Britanni.ea putarim quæ nũc cernimus picta. Afri præterea, Mauri, Saraceni, Scythæq; omnes uarietate colorũ gaudent,pręſertim luteo,ac rubro. Virgilius. Pictiq; Agathyrſi.Græci aũt crepidati incedebant. Legimus item priuatas quorundã ueſtes.Ælianus de uaria hiſtor. Pythagorã ait ueſte alba uti ſolitum,& coronã auream geſtare.Empedoclem Agrigentinũ purpurea ueſte, calciamentisq; æreis. Hippiã quoq; & Gorgiã purpureis. Vtebaᵗ & purpura Porphyrius unde nomen eſt auſpicatus,cum antea Malchus appellareᵗ. autor Eunapius in eius uita. Ariſtoteles ipſe in ueſtitu uictuq; delicioſus fuiſſe tradiᵗ,ob idq; Platoni aliquantulum infenſus. At cõtra Socrates Diogenesq;, alter diſcalciatus,alter cum pera baculoq; ſemper ambulabant.Apud Rom.Cato ſenex præcurta toga utebatur.& Cethegi exerto nudoq; brachio.Cæſar laxiore tunica. Auguſtus hyeme thorace laneo,tibialibus,& quaternis tunicis.Mecœnas mollioribus ueſtib. unde Malacinus ab Auguſto cognominatus.Noſtra uero ætate Ludouicus X I. Gallię & Alphonſus Sicilię,ac Matthias Pannonię reges,uili amicti panno à uulgo nõ cognoſcebantur.Romanos autẽ toga à cæteris diſtinguebat,utriq; ſexui(teſte Nonio)geſtari ſolita.Cuius forma apparet ex marmoribus antiquis Romæ,modo pallij quo duces Veneti utunᵗ:nam & ſagũ id genus dicere non poſſumus, quod in ſtatuis minime armatis adſpicimus,ſæpeq; anteriore parte præciſa uidetur,à ſtatuarijs de induſtria factum,ut armatorũ thorax ornatusq; cerneretᵗ. Hæc uaria nobilibus fuerat. Triumphalis, ſcutulata, papauerata, Phrygia, ſurculata, ungulata, clauata, palmata: quas Plin. lib. V I I I. enumerat. Spartianus monocolores, dicolores, tricolores, tetracolores, pentacolores, togas ponit. Veſtes cõſulares ac ſenatorię fuerant Paludamentũ, purpura, trabea, prætexta, latumclauũ, cinctus Gabinus, tunica. Feſtus paludatos armatos in libris Auguralibus uocari dicit,& omnia militaria ornamenta paludamenta. Marcellus dicit Prętextã inſigne Romanorũ,quod ſupra tunicas honorati quiq; ſumũt. Hac triumphantes etiã utebanᵗ. Cicero prætextã inquit Appio prætexui. Vtebantur & pueri nobiles. Tunica ſenatum à cæteris diſtinxit. Aurea tunica triumphaſſe Tarquiniũ Priſcũ Verrius eſt autor. Erant enim ſine manicis,ex quo Virgilius probro dat Troianis: Et tunicæ manicas,& habent redimicula mitræ. Cic. in Cat. Manicatis ac talaribus tunicis. Plautus. Manuleatã tunicã habere hominem addecet. Bulla & prętexta liberorum puerorum inſignia. Bulla enim monile fuerat,ut tradit Plutarchus,quondam Tarquinio à patre rege donata,dum puer adhuc Latinos in prælio fugaſſet. Cinctus Gabinus ueſtis religioſa è Gabijs accerſita.

Liu. V. Fabius ritu gabino ſuccinctus à Capitolio oppreſſo in Quirinalem ſacra faciēs,
iuit, & rediuit. Eandem opinamur apud Troianos fuiſſe Peplū: apud Chriſtianos quoq;
lintea tunica ſacerdotalis. Infula quam morti deuotos indui mos erat. Latū clauum cō-
mune fuerat Senatoribus omnibus: cuius formā ac ueſtigia quantū conijcere fas eſt, in
ludis hodie Romanis cernimus: eo em̄ illo die Senator indutus procedere ſolet. Milita-
res erant, Lęna quæ ſupra alia omnia induebatur. hinc Lænatum familia. Græcis etiam
cōmunis erat: χλαῖναμ quoq; & ipſi uocant. Præterea Abolla: ut ait Marcellus. de Sago
nulli dubium. Cic. Itur ad Saga. Virgatis lucēt ſagulis. Supra arma ferebatur: quātumq;
ex ueterum ſtatuis deprehēdere fas eſt: uilis erat panni Venetiq; coloris. Penula quam
ſupra tunicā, & ſi uſuueniret, cōtra imbrē ſumebāt. Iu. Et multo ſtillaret penula nimbo.
Lampridius. Alexander ſenatoribus cōceſſit, ut in ciuitate penula uterentur: nam uſus
fuerat extra ferre. Erāt item Strigium ex Hiſpania, & Maſtruca è Sardis, & Gauſapina.
Plautus maſtrucatū dixit. meminit & Cic. in Orationib. ueſtes ſanè omnes craſſæ & hye
males: ferè ſimiles noſtris hybernicis. Seneca. Gauſapinatum uocat pānoſum hominē.
& Martialis Leucopiatum & bericatū. Erat em̄ Leucopū albus pannus ac uiliſſimus.
Plinius ubi de medicinis ait: in panno leucopo dicit reponēdum. Pullati & atrati ijdem
erant qui nigris utebantur: aut funeris, aut ulciſcēdi ſe gratia ob aliquā iniuriam. Cic. in
Orationib. de Claudio Tribuno. Veſte obſoletior: capillatior ꝗ antea: barba promiſ-
ſior, & uim tribunis nouam minabatur. Idem hos eſſe in conuiuio nō ſolere demōſtrat.
Quis unquam inquit uel in ſuorū funere atratus accubuit? In ſumendo ueſtem dicebāt
mutare, in ponēdo recuperare. Dicūtur quoq; pullati plebei omnes, quod fuſco & natu
rali ſint amicti colore. Tranquillus in Auguſto. Edixit nequis pullatorū in media cauea
cōſiſteret. & Quintil. Pronunciatio uehemēs cum corporis iactatione mirè ad pullatū
circulū facit. Muliebres deinceps: inter quas palla honeſtiſſimæ cuiuſq; Marcello fue-
rat. Inuenimus & apud Ouidiū, uirorū, de Orione loquentē. Induerat tyrio diſtinctam
murice pallam. precioſa utcunq; ueſtis. Virg. Et pallam inſignē gemmis auroq; rigentē.
Stolam ueteres dixerunt nō honeſtā ueſtem ſolum, ſed etiā omne quod corpus tegeret.
muliebre. Strophium faſcia breuis: quæ uirginalem errorē cohibebat papillarū. Cic. in
Clo. Strophiū accuratè præcingēs: autor Marcellus. In hymno tamē diui Io. pro tegmē-
to uillico & agreſti accipit. Plautus in Epidico multas huiuſmodi commemorat: quas
Marcellus declarat. Sunt aūt hæ. Regilla diminutiuè à regia, ueſtis: dicta & baſilica. Itē
mendicula. Ralla à raritate, quæ pretioſis ueſtibus immitti ſolebat: Induſiata. Patagiata.
Plumatile dicitur Plauto. Plumatile aut clauatū, aut è plumis factū. Ceſitium linteolum
purum & cādidū dicitur Plauto: quod ita ad candorē perueniat, quod oras circunciſas
habeat. Suparū eſt linteolum femorale. Exoticū, peregrinū & pulchrū dicitur. Plautus
Baſilicum aut exoticū. Limbus muliebris etiam ueſtis & pretioſa. Plautus. Limborarij
Arcularij. Flameum tegmē quo capita matronæ teguntur, dicitur & Flameolū: uulgus
Italicum adhuc fazolum appellat. Reticulum item capitis: Carbaſus, pallium quo Fla-
meum amicitur. Virg. VIII. Eum tenuis glauco uelabat amictu Carbaſus. Capitia, ca-
pitum tegmina fœminarum. Calantica item. Cicero in Clodium. Te cum Calanticā ca-
piti adcōmodares. Interula, cuius Horatius & Mar. meminerunt utriq; ſexui ferebatur:
erat enim tunica proxima carni: nos linea utimur, apud ueteres lineam nuſquā cōperio
fuiſſe, ut ex marmoribus indicatur. Plin. Græcas ſtatuas armatas ſine tunica, hoc eſt in
nudo corpore dicit, ex quo uidere licet quantum mollities cultus poſteros occupauit.

DE CALCIAMENTIS AC TVNICIS, ET VESTIBVS tragicis, Comicis ac Satyricis.

NVnc calciamenta. Alexander Imper. Caligariorum & omnium artium col-
legia inſtituit, ut autor Capitolinus. Erat enim calciamenti genus: non quas
nunc caligas appellant. Nam ueteres nuſquam inuenio caligas quibus nos
utimur habuiſſe. Sed tantum crure tenus Socculos, ſic in omnibus antiquo-
rum monumentis aſpicimus. Et Tranquillus ait. Vitellio ſocculū alterum detraxit. Cal-
cei fuerant uaria forma diſtincti. Vopiſcus in uita Cæſarū. Calceos mulleos, cereos, he-
deraceos, albos, uiris omnibus ſuſtulit, mulieribus reſtituit. Apuleius quoq; linteos cal-
ceos nominat. Et Phecaſii ſacerdotū calcei, & Sicyonij calcei ab his ꝗ elegātię ſtudebāt
ferebantur

ferebantur, autor Cicero. Soleę mulierũ fuerant. nos planellas dicimus, quas turpe uiris tunc gestare fuerat. Cicero de Arusp. respon. A mulieribus soleis, inquit. & in Verrem. Stetit prætor Pop. Ro. soleatus in littore. Græcanici calcei ex Polluce hi sunt. Basilides quibus utebant̃ Athenis. Crepides gestamẽ militare. Embades sumptuosum calciamentum. Sunt quoq; scistę, singæ, cõpedes, asircę, sandalia, crotopezia, ligneũ calciamentũ, à sonando dicta, quę aliter calopodia à quibusdam dicuntur. Carbatina rusticum est, uocatũ à Caribus. Ex gentibus quoq; & ciuitatibus plurima dicta sunt, ut Argea, Scythica, Rhodica, Laconica, Thessalica. Quædã ex personis, ut Alcibiadia, Smyndrysia, Hyphicratida, Phecasia, Diabathra. Cõmunia aũt utriq; sexui, Embates similes comicis, hyposcesma uirile calciamentũ ualde sumptuosum. Proschema senile. Peribates ancillarum. Albũ calciamentũ meretricũ erat. Plocaria & acontia nominantur Aristophani tanquã muliebria. Rhadia uariũ & circumuolutũ erat. meminit Plato. Baucides sumptuosorũ. Muliebria rursus crocotides, aphracta, opistocrepides, quod amẽtis retro ligantur, amphisphyra, acrosphyra, canobia, gynepodia, niclypedeces, mesopersicę. phyrtacides, seleucides, nissides, ambracides. Cõmunia itẽ utriq; sexui, phares, ledariũ, chiton, xystis. Fœminarũ etiã propria, epopes, diploidiũ, semidiploidiũ, catatistus, catagoges, peplus. Zoma uestis anilis. Tunicæ quoq; diuersorum generũ ex eodem autore, hæ sunt: Scicilis, phanotis, quæ trãslucebat, catasticte, id est, notis uariata animalia uel flores intextos habebat. Myotis ex muscis intextis ex Armenia ueniens. Corætus Massiliensiũ, Rhiza Thracum, Caunaces Babyloniorũ, Sarages Medorum, Temenis Argiuorũ. Circa mammas mulierũ zosma, tænia, & tænidium, strophium quod & zona uocatur. λῦσαι δὲ παρθενίην ζώνην. Et rursus τῆς ἀμάζονος ζωστὴρ. Epizostris uestis crassa ex lana. Scytharum uestes ex pellibus Diphthera, epicranium, bæte, sisyra, spola. Tragicæ aũt ac comicæ uestes ex eodem autore Xystis, batrachis, chlanis, calypta, mitra, agrenum ex lana cõtextum. Ephatis uertibulum erat quoddam rubrum, quod in manu habebãt bellum gerentes uel uenantes. Qui autẽ in miserijs erant, melina, hoc est, lutea uel nigra uel glaucina utebantur. Satyrica uestis nebris, id est, pellis caprina, quam & izanem uocabant, & pardalim subtextã. Venatoriũ Dionysiacũ. Cortæus tunica pinguis est. Comicæ aũt, Exomis, id est, uestis alba ignobilis, secundũ sinistrũ latus suturã non habens. Puniceus habitus & purpura iuniorũ est. Pera, baculus, diphthera rusticorũ est. Nigra uel lucida uestis parasitorũ præterquã Sicyone. Et alba quando parasitus ducturus est uxorẽ. Seruorum aũt Exomis, cui adiacet uesticula quædã alba quæ epiblema dicitur. Coco autem duplex & inflexibilis uestis. Fœminarũ comicarũ, Anus nigra uestis, in sacrificijs tamen alba utetur. Iuuenũ item alba uel byssina. Epicleri album & croceum. Lenones tunicã colore distinctam ac floridã ferebant, baculumq; quod aresum uocat̃ in manu habebant. Parasitis erat scelergis & lecythus, sicuti & rusticis legobolũ. Quibusdam aũt mulieribus tunica talaris purpurea ad cubiti symmetriam rotunda. Hæc Pollux.

DE VARIETATE STRAGVLORVM ET PELLIVM VSV.

STRAGVLA item diuersa. Primũ circa thorum. Amphimallon & gausape in castris usum præbebant. primũ ex utraq; parte uillosum erat, Heteromallum ex una tantum. Stragula quæ lodices poetæ uocant, lintea uestis constrata. Stragula quoq; alia super eis adposita ab Homero planè notantur, ῥήγεα καλὰ πόρφυρα. omnia stragulæ uestes Plinio uocantur. Dicebantur & plagię, deinde sindones appellatæ. Varro de uita patrum. Chlamydes, plagiæ, uela. Nam & uela & uelaria dicuntur. Papinius. Iam uelaria lintea pluebant. Plumaria quoq; & plumarium opus, & plumarij textores, quos polymitarios dicunt, liciorum uarietate, à plumando dicti Marcello. Plautus plumatile inquit. Stromata & peristromata ferè quæ & tapetia depicta uario colore, à sternendo uocata. Plautus peristromata Campana dixit. Tapete & tapetum græcum uocabulum uarijs etiam fuerat coloribus pictum. Cortinas Plinius uocat præter uasa, etiam lintea quæ sternunt siue mensis siue lectis. Culcitra. Cicero culcitram plumeam dixit, erat & Lanea. Tomentum nanq; culcitræ materia ex palustri arundine quam Circensem appellabant, aut ex re alia ignobili suffarcta. Tomentũ concisa palus Circense uocatur. Ceruicalia & puluilli capitis substramenta. Toral tori ornamentum apud Horatium, & Conopeũ tentorij genus apud eundem. Interq; signa turpe militaria

sol aspicit conopeū. Propertius de Cleopatra loquēs: Fœdaq; Tarpeio conopea tēdere saxo. Equorū quoq; uestes phaleræ, ephippia, dorsualia. Vopiscus in Galeno. Boues cū dorsualibus sericis discoloribus prefulgētes. Præterea Mãticæ ac Bulgæ imponunt, sic Festo appellatæ, Senecæ uerò Hippoperæ lib. epist. 13. M. Cato Cēsorinus cãterio uehebatur: hippoperis quidē impositis, ut secū utilia portaret. Pelles autē animaliū, quibus nunc utuntur arcēdo frigori, apud antiquos minime in usu fuisse quidam existimant: eò quod Plinius qui omnia exequitur, tum alij, nullā de his faciant mentionē. Tranquillus Augustū scripsit, nō pellibus, sed quaternis tunicis hyeme solitū muniri. Et Martialis di uitē describēs probè indutū. Optat & obscuras luces, uētosq;, niuesq;, Propter sexcētas Baccara gausapinas, quas suprà cōmemoraui crassa lana fuisse. Barbaros tamē aquilonares gestare pelles, uti etiā nunc, cōsuetos esse cōplures sunt autores: Ouidius Pōticos & Getas describēs inter quos exulauit, pellitos appellat. Sed usum tamē hūc paulatim cœpisse Senecæ tēporibus ex loco eius epistolæ putandum: Pelliculas, inquit, uulpium ac muriū frigoris causa. Murium em̄ pelliculas & zibellinos, & armellinos nunc dictos putare possumus. Nam & inter murium genera sunt in Ponto, ut in animalibus dixi.

R. VOLATERRANI COMMENT. VRBAN. LIB. XXVIII.

De Honesto & eius partibus. Ac primum de prudentia & doctrina, quod magistri in ea necessarij.

QVæ ad corpus pertineāt hactenus, mox ea quæ ad animū reliquū nostri operis spectat: ac primū de morib. citra quos frustra cętera discūt: deinde de artibus liberalib. dicā, ut planè præmisso titulo materia respōdeat: in quibus pauca quidē, uerum exotica ex omni pene Græcia simul cum nostrorū receptissimis delibaui, ut facilius ediscerentur, essentq; cùm ad bene beateq; uiuendū suffragia, tū ad scribendū omnib. parata suppellex, maiorumq; rerū per breues adnotationes indicamēta. Prudētia igitur prius attingēda, quæ unica cùm æque intellectu ac uolūtate cōsistat, sub eadē doctrina cōtinet: utranq; uerò cōiunctā Gręci Sophiā, nos sapientiā dicimus, in qua mōstratore prius est opus. Scribit em̄ Ælianus de uar. hist. q̄ prisca fuit cōsuetudo, ut uiri magni iuxta se magistros alūnosq; haberēt. Sic Vlysses Alcinoū, Achilles Chironem, Patroclus Achillē, Agamemnō Nestorē, Telemachus Menelaū, Hector Polydamãta, Hiero Syracusanus Simonidē Chiū, Polycrates Anacreontē, Proxenus Xenophontē, Antigonus Zenonē, Alexãder Aristotelē. Inter Romanos Lucullus Antiochū Ascalonitā. Cicero Molonē, Mœcenas Arium, Augustus Athenodorū. Neq; mirū, cùm Plato dicat quod & Iuppiter quendā habuit cōsiliarium: unde nos exemplo eius institui debemus. Hesiodus quoq; optimū uocat, qui per se omnia nouit. Proximū huic, qui sapientes audit. Qui neutrū præstat, penitus esse inutilem. Socrates apud Platonē in Phædro ait, disciplinam ex sermone potius & uiua uoce hauriendā q̄ ex lectione, magisq; sciēti prodesse. Sunt altiora quædā quæ scriptis tradi commodè nequeunt. Præterea à quocunq; discendum, etiam si quercus esset quæ loqueretur. Nō enim quis dicat, sed quid dicat in primis uidendū. Hanc igitur Socratis sententiam uox dominica confirmat. Quæcunq; dicunt Pharisæi uos facite, opera uerò illorū minime. Item Plato in Lachete. Is maxime audiendus cuius dictis facta cōueniunt: qui uerò de uirtute quā non attingit, aut cōtra uitium quod habet, quanquā ornatè loquatur, minime auscultandus: siquidem in eo sapientes sumus quod nouimus, in eo delinquētes quod ignoramus. Quæ sentētia superiori cōtraria quodammodo uidebitur, quum minime sit. Idem autor ait: Maxime illud cauendū quod scientię & eruditioni ualde officit, ne uidelicet in Misologiā aut Misanthropiam incidamus, id est, in sermonis aut hominū odiū: uidelicet, cùm fortè alicuius uerbis aut opinioni ita addicti sumus, ut oīa pro oraculo credamus: deinde omino cōtraria esse reperimus, deceptosq; nos esse intelligimus: qđ cùm sæpe fit, maxime euenit

ut nulli

ut nullis postea credamus, quod uitium periculosissimũ est. accidit autem ignoratione, quod citra delectũ & artem credit. Nam si quis studium & artẽ in iudicandis omnibus adhiberet, nec temere crederet, proculdubio reperiret hos bonos, illos improbos & indoctos, alios uero inter utrunq;. Apuleius in Apologia ait, Thaletem Milesium interrogatum à Mandraico Prienensi discipulo, quantam uellet mercedem pro eo quod disceret: respondisse, Si quod didicisti, mihi ascripseris, meq; repertorem prędicaueris. Quantum igitur auditui in hac parte debeamus, satis docent sacri libri, qui fidem ex auditu esse dicunt, & Iacobus: Sit omnis homo uelox ad audiendum. Hieronymus quoq;: Habet latentem energiam uiua uox. & in epistolis: Non enim, ut est quorundam præsumptio, meipsum docui. Hæc deniq; causa cur peregrinationes longas philosophi susceperint; uti coram laudatos uiros audirent, quorum sæpe libros domi habebant.

Qui aptiores ad doctrinam, & quid aut quomodo discendum

AD doctrinã alius alio docilior. Mercuriales pueri uelocissimi sunt, uerũ cito desinunt, raroq; perueniũt ad frugem, maxime si cũ Mercurio Martem coniunctũ habeãt. Talis fuit Hermogenes ille sophista, qui de arte scripsit, in adolescentia senex, in senectute puer, ut ait Philostratus. Saturnini uero tardiores ab initio, sed tẽpore altius radices mittũt. Quapropter Ariston, ut Seneca, dicere solebat, malle se adolescentẽ tristem, quàm hilarẽ & amabilem turbę: Vinum enim bonũ fieri, quod recens durum atq; asperum uisum sit, nõ pati ætatẽ quod in dolio placuit. Huiuscemodi enim legitur fuisse Cato ille Censorinus, qui sero didicit literas, euasit aũt summus orator. Torquati quoq; illius qui filios occidit, ingeniũ rusticanum & inutile ab initio uisum, in summã lucem effulsit. Proximis autẽ seculis Ludouicus Pontanus, iuris sciẽtia præcellẽs, VII. annis scholis Italiæ pertinacissime uacãdo, nunquã in ea facultate mutire aut dissentire quicquam est uisus. Sunt autem qui utrunq; præstant & uelocitatẽ & usq; ad extremum perseuerantiam ac profectum, quæ quidem rara felicitas: qualis Cicero fuit, & Augustinus noster qui per se didicit omnia. Quomodo aũt discendũ, Seneca itẽ in epistolis docet. Lectio certa prodest, uaria delectat. Multumq; potius quàm multa legenda, quæ nõ habeas ad manum: quemadmodũ magnus luctator nõ est qui omnis numeros nexusq; perdiscit, quorũ usus sub aduersario rarus est, sed qui in uno se aut altero bene & diligenter exercuit & eorũ occasiones intentus expectat. Nec est quod de naturę malignitate queramur quod res occultet, cũ quicquid nos meliores aut beatos est facturũ, in aperto aut in proximo posuerit. Idẽ. Cum omni ætati studia conueniant, non eadem tamen semper cõueniunt: Turpe est uiro iam prouecto ex cõmentarijs sapere, aut flosculos captare: semper interpretẽ, nunquã autorem esse, Sẽper deniq; meminisse, nunquã scire. Idem. Dementia est mi Lucilli superuacua discere, in tanta præsertim tẽporis breuitate. Negat Cicero, si duplicetur sibi ætas, habiturũ se tẽpus quo lyricos legat. Eodem modo & dialecticę uanas captiones. Nam apud plerosq; philosophia quæstui est, institores pòtius nacta q̃ antistites. Hanc fas est dare tẽpus nõ accipere: res enim non subcisiua, sed ordinaria est. Aristotelis insuper opinio: Nullum esse magnũ ingenium sine melancholia aut mixtura dementiæ. & ex sententia Platonis, Frustra poeticas fores cõpos sui pepulit. & Cicero pro Archia: Sæpius cõpertum ad laudem atq; uirtutẽ naturam sine doctrina, quàm doctrinã sine natura ualuisse.

Quod doctrinam cum prudentia ac iustitia coniungere opus.

MENANDRI Senarios sex ad hoc propositũ conuerti. Cuncta enim serua sunt prudentiæ, Frustra mei debilitatẽ corporis accusauerim, si aderit prudentia. Hæc em̃ potẽti brachio fortior. Sicut nanq; corpori existit oculus: Sic demum nostræ mens animæ fuerit. Idem. δὶς ἐξαμαρτεῖν ταὐτὸν οὐκ ἀνδρὸς σοφοῦ. ὁ μηδὲν εἰδὼς οὐδὲν ἐξαμαρτάνει. Bis in eodem peccare, nõ est uiri sapientis: qui uero nihil uiderit, nihil peccat. Phocylides poeta dixit, mentẽ ac rationẽ hominibus pro armis datã, his hexametris à me cõuersis. Cuncti mortales, æque locus omnibus idẽ Regibus, ac inopi est, animis deus imperat altus Cunctorũ. qui cuiq; dedit ꝓpria arma ferenda. Velocẽ lepori cursum, sed cornua tauris Sponte sita, ast apibus penetrãtia acumina caudæ. Mentẽ homini melius tribuit, qua cætera inermis, Robusto sapiens longe præstare uidet. Cleãthes dicebat homines absq; disciplina & literis, tantũ forma distare

à feris. Plato scientiam ait sine iustitia, cæterisq; uirtutibus calliditatem potius quàm sapientiam. Zeno dicebat quod in disciplinis quidam erant Philologi, quidã Logophili, id est, amatores potius uerborum quàm scientiæ: item nonnullos esse philosomatos, id est, corporis amatores potius quàm philosophos, siue etiam philotimos, aut philochrematos, id est, amatores honoris ac pecuniæ.

QVOD DOCTRINA OMNIS AD PHILOSOPHIAM ac theologiam referenda.

ARistonymus Chius circulares scientias sectantes, negligentes uerò philosophiam comparabat procis penelopes, qua cum minime potiri possent, ad ancillas se conuertebant. Idem uulgum comparabat Laerti, qui tãtum agrorum curam habens, sese domumq; propriam sperneret. Sic plures curam tantum diuitijs intendẽtes animum negligere agrestibus exulceratum perturbationibus. Bion dicebat, grammaticos Vlyssis errores inquirere, suos autem minime. Plato in Protagora poeticam similem facit imperitorum conuiuijs, qui cum propter inscitiam & rerum ignorationem propria uoce suisq; sermonibus colloqui nequeant, tibicines accersunt, ut aliena uoce, hoc est, tibiarum flatu utantur: ubi autem sunt eruditi ac philosophi, inter se disceptant. Nec ab re Homerus dicit, ut Diomedi daretur socius ad explorãda castra, quod alter ex altero si duo sint, melius intelligent. At Cicero pro Archia poeticam & cyclicas scientias magnopere laudat. Hæc inquit studia adolescentiam alunt, senectutem oblectãt, secundas res ornant, aduersis profugiũ & solatium præbent, delectãt domi, nõ impediunt foris: pernoctãt nobiscum, peregrinantur, rusticantur. Quod si ipsi hæc attingere minimè possemus, tamen ea mirari debemus cum in alijs uidemus. Apuleius de deo Socratis. Vlysses, ait, comite sapientia, quã Homerus poetice Mineruã appellauit, omnia horrẽda subijt, omnia aduersa superauit. Et Cyclopis specus introijt, & egressus est: solis boues uidit, & abstinuit: ad inferos migrauit, & remigrauit: Scyllã prę ternauigauit, nec abreptus est. Circes poculũ bibit, nec mutatus est. Ad Lotophagos accessit, nec remãsit: Sirenes audijt, nec adcessit. Basilius quoq; in quodã libello nõ usque quaq; poetarũ lectionem detestatur, si quis ex his rosam nõ sentes delegerit. Nam Vlysses, inquit, uelut alter Iob, nobis exẽplar patiẽtię ab Homero proponitur. Hieronymus item qui secularem scientiam aliàs dæmonũ cultus esse dicit, ad nostrã deducere iubet philosophiã. haud aliter quàm Hebræi captiuam alienigenã resectis unguibus & capillis, in matrimonium deducere poterãt: sic dicta illorũ castratis erroribus & uerborũ lasciuia, si qua probata sunt nostro dogmati adijcere rectè licere. Nã Salomõ & Paulus & Cyprianus, multiq; alij ex nostris, poetarum philosophorumq; scripta, ut ipse testat, ad nostra cõfirmanda in mediũ adduxerunt. Idem ad Rusticum monachũ: Ama scripturarum studia, & carnis uitia nõ amabis: eripiunt enĩ sensum à cogitatione lasciuiæ, & carnem macerant ob laborem. & alibi: Literæ laboris sunt comites, nõ uoluptatis, damnũ, nõ marsupium sequuntur, ieiunium, nõ saturitatem. Augustinus de Trinitate: Vera philosophia est Trinitatẽ intelligere, scilicet unum deum, à quo spiritũ sanctũ in quo & filium per quẽ sumus: principium ad quod creamur, formã qua separamur, gratiã in qua reconciliamur. Gregorius tris ponit sapiẽtiæ profectus. Inchoationẽ & perfectionẽ, & quod inter utrumq; est mediũ. In primo blandimenta dulcedinis, medio tempore mẽtis certamina laboresq;, ad extremũ perfectionis summa uoluptas. Hieronymus: Gratias nũc ago deo meo, quòd ex amarissima doctrinæ radice nũc dulces fructus carpo. Thomæ Aquinatis sententia est, ut scientiæ uestigia nobis defunctis remaneant, quibus doctiores maiore cum uoluptate ac uberius diuinitatẽ speculẽtur. Quod & Hieronymus sentire uidetur: dum ait: Discamus in terris quorum scientia nobiscum perseueret in cœlis. & alibi ex Danielis autoritate doctiores firmamento cõparat, reliquos uerò astris.

QVOD DOCTI SEMPER IN PRECIO FVERE.

DOCTRINA quanquam sæpe plurimorum iacet, uiri tamẽ ea maxime præcellentes semper in honore fuere. Nam & Platonem Siciliam petentẽ Dionysius cum albis quadrigis obuiam procedẽs excepit. Alexander Thebas euertens, Pindari domui pepercit, Stageram oppidum ob Aristotelẽ restituit. Athenienses Thucydidem quem Imperatorem in exilium miserãt, rerum suarum

rum suarum scriptorem reuocarunt. Menander Comicus petitus classe Ægypti ac Macedoniæ regibus uenire contempsit, regiæ fortunæ prælata literarum conscientia. De Hippocrate idem contigit, Xerxe rege adcersente. Pto. quoq; Philadelphus & Hiero Tyrannus occasione aduersæ ualetudinis se studijs maxime tradiderũt, uiris doctis undecunq; adcersitis. Vt autem de Romanis loquar, ex Hispania uenerunt quidam nobiles, ut Liuium uiserent. Pompeius post bellum Mithridaticum Possidonij disserentis domum Athenis intraturus, non percuti de more ianuam iussit, sed fasces lictorios foribus submisit. Scipio statuam Ennij sepulchro suo imponi mandauit. Cato senex Carneadem legatum Atheniensium ob uiri eloquentiam suspectam senatui non admittendum esse cõsuluit. Augustum quoq; item Claudium, Hadrianum & M. Antoninum ex Romanis principibus, maxime doctis uiris fauisse memoriæ proditũ est. Numerianus item Imperator teste Vopisco, dicendi facultate maxime præditus: maluit in bibliotheca Vlpia statuã sibi poni Numeriano oratori quàm Cæsari. Proxima memoria Robertus Siciliæ rex Petrarcham, omnisq; eruditos in pretio habuit. Mea uerò ætate, hac laude magnopere digni Nicolaus Pontifex, Alfonsus Tarraconensis & Matthias Pannoniæ reges. Cosmus item Medices ac Federicus Vrbinas dux.

QVOD VNVS QVANDOQVE IN POPVLO SAPIENTIA præditus, plus cæteris uideat.

EST & illud sapientiæ proprium, ut unus sæpe plus cæteris in multitudine uideat, frustra tamen, animos reliquorum stultitia seu inuidia occupante: ut Annibali accidit, ob inuidiam factionis Barchinæ, ut Socrati de deorum opinione, ut Capy Troiano in equi introductione, ut Magio Campano, ne Annibal in urbem reciperetur consulenti, ut apud Romanos Paulo Aemilio pugnam Cannensem detrectanti, ut Fabio Maxi. contra Minutium & totum exercitum contendenti, ut denique apud Hebræos tot Prophetarum prædictionibus minime exauditis. Quandoque tamen populi felicitate auditus sapiens, ut Ap. Cæci solius sententia de pace non ineunda cum Pyrrho, ut Catonis de Carthagine delenda, ut denique apud nostros Iona Niniuitis.

APOPHTHEGMATA SEPTEM SAPIENTVM EX Demetrio Phalereo

CLEOBVLVS. Μέτρον ἄριστον. Mediocritas optimum. Πατέρα δεῖ αἰδεῖσθαι. Parentẽ uereri oportet. Εὖ τὸ σῶμα ἔχειν καὶ τὴν ψυχήν. Bene corpus & animã habe. Φιλήκοον εἶναι ἢ πολύλαλον. Libẽter audi magis quàm multa. Γλώττης κρατεῖν. Linguam compesce. Βίᾳ μηδὲν πράττειν. Nihil age per uim. Ἔχθρας διαλύειν. Inimicitias dissolue. Τὸν δήμου ἐχθρὸν, πολέμιον νομίζειν. Populi inimicũ æquè tuum puta. Γυναικὶ μὴ μάχεσθαι, μήτε ἄγαν πεποιθέναι. Cum uxore ne contende, néue ei nimium confide. Οἰκέτας μεθύοντας μὴ κολάζειν, ὥστε μὴ δόξῃς καὶ αὐτὸς μεθύειν. Seruos temulentos ne castiga, ne & tu tumulẽtus uideare. Γαμεῖν ἐκ τῶν ὁμοίων. Nube pari. Μὴ ἐπιμαίνεσθαι τῷ σκώπτοντι. Ne cum cauillantibus insani. Εὐπραγοῦντα μὴ ὑπερήφανον εἶναι, ἀπορροῦντα μὴ ταπεινοῦσθαι. In copia ne sis animo elato, neq; in egestate demisso. Solon. Μηδὲν ἄγαν. Ne quid nimis. Κριτὴς μὴ κάθησο. Ne sis iudex, alioquin inimicus alteri eris parti. Ἡδονὴν φεῦγε, αὐτὴ γὰρ λύπην τίκτει. Voluptatẽ fuge, ipsa nanq; postremo dolorẽ parit. Σφράγιζε τοὺς μὲν λόγους σιγῇ, τὴν δὲ σιγὴν καιρῷ. Obsigna uerba silẽtio, silentium uerò occasione. Φίλους μὴ ταχὺ κτῶ, οὓς δ' ἂν κτήσῃ, μὴ ταχὺ ἀποδοκίμαζε. Amicos ne cito pares, paratos ne cito reijcias. Ἄρχεσθαι μαθὼν ἄρχειν ἐπιστήσῃ. Imperiũ discẽs pati, melius exercere scies. Μὴ κακοῖς ὁμίλει. Cũ malis ne cõgredere. Χρῶ τοῖς θεοῖς. Vtere dijs. Ἃ δ' ἂν ἴδῃς μὴ λέγε, ἀλλ' εἰδὼς σίγα. Nõ quodcunq; noueris dicas, sed planè cognoscens tace. Τοῖς σεαυτοῦ πρᾶος ἔσο. Circa te proximis mitis esto. Τὰ ἀφανῆ τοῖς φανεροῖς τεκμαίρου. Ex manifestis, occulta deprehende. Chilo. Γνῶθι σεαυτόν. Nosce teipsum. Πίνων μὴ πολλὰ λάλει, ἁμαρτήσῃ γάρ. In uino ne multa loquere, si nõ uis errare. Μὴ ἀπείλει τοῖς ἐλευθέροις. Ne minitare liberis hominib. Μὴ κακῶς λέγειν τοὺς πλησίον, ὥστε μὴ ἀκούσῃ κακῶς. Proximo ne malè dicas, si nõ uis audire. Ad amicorum cœnas tardè, ad calamitatẽ celeriter ito. Γάμους εὐτελεῖς ποιοῦ. Nuptias parcè facito. Τὸν τετελευτηκότα μακάριζε. Defunctum lauda. Πρεσβύτερον σέβου. Seniorem honora. Τὸν τ' ἀλλότρια περιεργαζόμενον μίσει. Curiosum nimis rerũ alienarũ fastidi. Dãnũ ama potius quàm turpe lucrum. Τῷ δυστυχοῦντι μὴ ἐπιγέλα. Miserum ne deride. Cum seueritate quietum te

præbeas, ut honoreris magis quàm timearis. ἰδίας οἰκίας προστατεῖν. Pręſis propriæ domui. Γλῶσσα σου μὴ προτρεχέτω τοῦ νοῦ. Lingua non diſcrepet à mente. Μὴ ἐπιθύμει τὰ ἀδύνατα. Ne cupias quæ haberi nõ poſſunt. In uia ne propera, neq; manũ moueas, qđ ſtulti indiciũ eſt. Νόμοις πείθου. Legibus obtempera. Ἀδικουμένοις διαλλάσσου. Placa ſeu cõcilia quos iniuria adfeceris. Pittacus. Ἐγγύα, πάρα δ' ἄτα. Spõſio proximum damno eſt. φίλων ἀπόντων καὶ παρόντων μέμνησο. Amicorum pręſentium & abſentium memor eſto. Μὴ προσδέχου τὸν φαῦλον. Ne recipe improbum. Qualem erga parentes te præbueris, tales habebis erga te filios. Difficile in uoluptatibus ſe bene noſſe. Ocium fuge. Μὴ δ' ἂν πλουτῇς εὐτυχίαν κρύπτε. Ne diuitias abſcõde quum in eas ueneris. Μὴ πᾶσι πίστευε. Ne omnibus crede. Thales. Καιρὸν γνῶθι. Occaſionem noſce. ὃ μέλλεις ποιεῖν μὴ πρόλεγε, ἀποτυχὼν γὰρ ἀπογελασθήσῃ. Quod facturus es nemini prodas, ne fortè non compos deridearis. Ama proximum. Amicis parce maledicere. Δεινὸν τὸ συνιδεῖν τὸ μέλλον. Magna res futurum prouidere. Πιστὸν γῆ, ἄπιστον θάλασσα, ἄπληστον κέρδος. Fidele terra, infidele mare, inſatiabile lucrum. Bias. Οἱ πλεῖστοι ἄνθρωποι κακοί. Homines ex magna parte improbi. Εἰ καλὸς φαίνῃ, καλὰ ποιεῖν. εἰ δὲ αἰσχρὸς, τῆς φύσεως ἐλλιπὲς διορθοῦσθαι καλοκαγαθίᾳ. Si pulcher es, pulchra fac. Si deformis, naturæ defectum bonis actionibus cõpenſa. Βραδέως ἐγχείρει, ὃ δ' ἂν ἄρξῃ διαβεβαιοῦ. Tardè aggredere. Quod aggreſſus fueris, perſeueranter proſequere. Μίσει τὸ ταχὺ λαλεῖν. Velociter loqui faſtidi. Μὴ εὐήθης ἴσθι, μήτε κακοήθης. Ne ſis nimium moribus facilis, neu nimiũ difficilis. Prædica ubiq; deos eſſe. Noſce quod geſtũ eſt. Ἄκουε πολλὰ, λάλει καίρια. Audi multa, loquere opportuna. Cũ ſis pauper, ne diuitibus iraſcaris: niſi fortè ualde uideris proficere. Ἀνάξιον ἄνδρα μὴ ἐπαίνει διὰ πλοῦτον. Indignum hominem ob diuitias minime lauda. Πείσας λάβε, μὴ βιασάμενος. Hortando accipe, non per uim. Ὅταν ἀγαθὸν πράξῃς, θεοὺς μὴ σεαυτὸν αἰτιῶ. Si quid benefeceris, dijs referas acceptum, non tibi. Κτῆσαι ἐν μὲν νεότητι εὐπραξίαν, ἐν δὲ τῷ γήρᾳ σοφίαν. Ama iuuenis, pulchri quid agere: Senex uerò ſentire. Ἕξει ἐν ἔργῳ μνήμην, καιρῷ εὐλάβειαν, τρόπῳ γενναιότητα, πόνῳ ἐγκράτειαν, πλούτῳ φιλίαν, λόγῳ πειθώ, σιγῇ κόσμον, γνώμῃ δικαιοσύνην, τόλμῃ ἀνδρείαν, πράξει δυναστείαν, φύσει εὐσέβειαν. Habebis in negocio memoriam, in occaſione cautionem, In moribus generoſitatem, In labore conſtantiam, In diuitijs amicitiam, In oratione perſuaſionem, In ſilentio ornatum, In ſententia iuſtitiam, In audacia fortitudinẽ, In actione potentiam, In natura pietatem. Huius deniq; illa ſunt. Infelix qui infelicitatem ferre non poteſt. &, Quod agere inſtituis, cunctabũdus aggredere. Periãder. Μελέτα τὸ πᾶν. Cogita totum. Καλὸν ἡσυχία. Res pulchra quies. Ἐπισφαλὲς προπέτεια. Res fallax temeritas. Democratia melius tyrannide. Αἱ μὲν ἡδοναὶ θνηταί. αἱ δ' ἀρεταὶ ἀθάνατοι. Voluptates mortales, uirtus autem æterna. Εὐτυχῶν μὲν μετρίως ἄγειν, ἀτυχῶν δὲ φρονίμως. Fortunatus modeſte agas, infortunatus prudẽter. Φειδόμενον κρεῖττον ἀποθανεῖν, ἢ ζῶντα ἐνδεῖσθαι. Pręſtat eum qui bonis non utitur mori, q̃ uiuẽtem egere. ἄξιον παρασκεύαζε τῶν γονέων. Fac te dignũ maioribus tuis. Ζῶν μὲν ἐπαινοῦ, ἀποθανὼν δὲ μακαρίζου. Viuens fac lauderis: Moriens beatus puteris. ὅ,τι ἑκὼν ὡμολογήσῃς, μὴ παράβαινε. Quod ſponte promiſeris, etiam præſtabis. Λόγων ἀπορρήτων ἐκφορὰν μὴ ποιοῦ. Secreta ne prodas. Λοιδορεῖ ὡς ταχὺ φίλος ἐσόμενος. Ita iraſcaris aut conuitium dicas, ut ſtatim futurus amicus. Τοῖς μὲν παλαιοῖς νόμοις χρῶ, τοῖς δὲ ὄψοις προσφάτοις. Vtere legibus antiquis, obſonijs uerò recentibus. Cohibe non ſolum peccantes, ſed paratos ad peccandum. Δυστυχίαν κρύπτε, ἵνα μὴ τοὺς ἐχθροὺς εὐφράνῃς. Cela inimicos calamitatem, ne gaudeant. Sunt & illa indiſcreta ſapientum ex Sodiade autore: uidelicet. Εὔχου δυνατά. Appete quæ poſſis. Ψέγε μηδένα, εὐλόγει πάντας. Neminem uitupera: omnis lauda. Χρόνου φείδου. Parce tempori. ἴδια φύλασσε, ἀλλοτρίων ἀπέχου. Propria cuſtodi: alieno abſtine. Ἔχων χαρίζου. Habens gratificare. Λαβὼν ἀπόδος. Accipiens redde. γνοὺς πράττε. Cognoſcens age. Σοφοῖς χρῶ. Vtere ſapientibus. ὃ μέλλεις δός. Da quod debes. Εὐεργέτας τίμα. Benefactores honora. Φθόνει μηδενί. Nulli inuideas. διαβολὴν μίσει. Calumniã odio habe. Γλώττης ἄρχε. Impera linguæ. Υἱοῖς μὴ καταθάρρει. Filijs ne confide. Ἀποκρίνου ἐν καιρῷ. Reſpõde opportuno tempore. Πράττε ἀμετανοήτως, ἁμαρτάνων μετανόει. Age quorũ nõ te pœniteat: ſi tamen peccas, pœniteat. Ἄρχε σεαυτοῦ. Impera tibi. Φιλόσοφος γίνου. Eſto philoſophus. Ὀφθαλμοῦ κράτει. Oculum cohibe. Ἄρρητον μὴ λέγε. Secretum ne prodas. Καιρὸν προσδέχου. Occaſionem expecta. Ἀπέχθειαν φεῦγε. Fuge inimicitiã. Κινδύνευε φρονίμως. Prudenter periculum adeas. Σεαυτὸν αἰδοῦ. Teipſum uerere. Πλούτῳ ἀπίστει. Diuitijs ne confide. Θνῆσκε ὑπὲρ πατρίδος. Morere pro patria. Ἐπὶ νεκρῷ μὴ γέλα. Super mortuo ridere noli. Sis in adoleſcentia con-

tinens

tinens, In media ætate iustus, In senectute sapiẽs, In morte sine dolore. Epicteti dissertationes ex Arriano. Fortunę cõmixta uita similis est torrẽti, q lutulẽtus ruit, difficili trãsmissu, ingentẽ daturus sonitũ, breui tẽpore duraturus. Virtuti autem anima coniuncta similis perenni fonti, qui purus fluit ac quietus & potabilis. Si uis bonus esse, primum existima te malũ existere; Castiga perturbationes animi, ne ipse ab illis castigeris. Si uis bene audire, disce prius benę dicere. hoc est. Εἰ βούλει καλῶς ἀκούειν, μάθε καλῶς λέγειν. Quęre tecum, si te cupis diuitem an felicem esse. Si diuitem, scito neq; hoc bonũ, neq; omnino in te fore. Si felicem, hoc & bonũ & omnino in te esse. Nam alterum fortunæ breuis commodatio est: alterum penitus electionis. Sicuti neq; aspidem, neq; scorpiũ propterea nõ perniciosos existimabis, quod in aurea theca inclusos uideas. Sic & uitium noli ideo nõ miserum ac uile putare, quod fortuna ornatum atq; opertũ adspicias. Difficile aut diuitem modestum, aut modestum esse diuitẽ. hoc est, Δυσχερὲς ἅμα πλουτοῦντα σωφρονεῖν, καὶ σωφρονοῦντα πλουτεῖν. Sic enim inter Persas natus, nõ malles in Græcia uel in diuitijs degere. In paupertate aũt educatus quid quæris ad diuitias ꝓperare, cum nec ibi felix futurus sis? Sicut in parua habitatiuncula aut grabato pręstat cum aliquo incõmodo sanum esse, ꝙ in magno atq; cõmodo ægrotũ. Sic in parua substãtia pręstat arctius uictitãdo felicem esse, ꝙ in magna curis plenum & infelicem. Οὐ πενία λύπην ἐργάζεται, ἀλλ' ἐπιθυμία. οὐδὲ πλοῦτος ἀπαλλάττει, ἀλλὰ λογισμός. Nõ eñ paupertas, sed cõcupiscentia tristitiã parit. Nec diuitiæ à tristitia liberãt, sed animus & ratio. Neq; equus ob phaleras, aut auis ob pulchræ caueæ ornamentũ animo tollitur atq; exultat: sed hæc in pennarũ, ille in pedũ celeritate gaudet. Eodem tu modo neq; ob uictus, aut sanè horũ omniũ quæ extra ueniũt lautitiã, tete extollas, sed ex ijs tantũ quę ex animi natura sunt, bonitate uidelicet, & rectè factis. Pulchre uiuere dupliciter intelligit̃: Parcè, sobriè, modesteq; uiuere. Et molliter ac delicate. hoc uituperatur, illud laudat̃. Si uere pulchre uiuere cupis, ne quære sumptuose uictitando laudari. Is cũ quo cõuersaris, si melior, ei crede atq; obtẽpera. Si peior, noli credere. Si ęqualis, cũ eo cõuenias, neq; unquã cõtendas. Libertas & seruitus nomina sunt, hæc uitij, illa uirtutis. Corporis uinculũ fortuna, animæ uerò uitium. Corpus eñ soluet, aut mors, aut uitiũ per diuitias. Animã uerò uirtus per exercitationẽ doctrinæ ac abstinentiæ. Sicut lupus similis cani, sic adsentator aut parasitus, aut mœchus similis amico. Vide igit̃ ne ꝓ canibus custodibus accipias lupos. Si parua primũ admiraberis, maioribus dignus putaberis. Si parua despexeris, maiori fueris admiratiõi. nihil uilius ꝙ amare uoluptatẽ, aut quęstũ, aut iactantiã: nihil magnificẽtius mãsuetudine & humanitate. Bionis philosophi nonnulla cõmemorat Diogenes, inter quæ illa. Interrogatus quisnã anxietate maiore premeret̃, inquit, qui se cupit maxime felicẽ ac quietũ esse. Senectutẽ malorum omniũ portum esse dicebat, siquidẽ ad ipsam cuncta cõfugere. Gloriã amicorum esse matrẽ. Pulchritudinẽ, alienum bonũ. Publij poetę Mimorũ, familiaris Cęsaris, ponunt̃ Macrobio Gellioq; apophthegmata etiã quædã, ex quibus illa sunt. Malũ esse cõsiliũ, quod mutari nõ possit. Beneficiũ dãdo accepit, q̃ digno dedit. Feras, nõ culpes qđ uitari nõ potest. Cui plus licet ꝙ par est, plus uult ꝙ licet. Comes facũdus in itinere ꝓ uehiculo est. Frugalitas miseria est rumoris boni. Hęredis fletus, sub persona risus est. Furor fit læsa sępius patientia. Improbe Neptunũ accusat qui iterum naufragiũ facit. Ita amicum habeas, ut posse fieri inimicũ putes. Veterem ferẽdo iniuriam, inuitas nouam. Nunquam periculum sine periculo uitatur. Pars beneficij, quod petitur si cito neges.

Senecæ item ꝙ multa sunt huiusmodi, uerum delectu iudicioq; indigẽt, Anthologiã igitur earundẽ ponam. Si uis beatus esse, cogita primũ cõtemni. Si multis placuerit uita tua, tibi placere nõ poterit. Solitudinẽ quærit, qui uult cum innocentibus uiuere. Si cupis ab omnibus cognosci, da operã ut à nemine cognoscaris. Stultũ est timere, quod uitari nõ potest. Secreto admone amicos, palã lauda. Scias multis uirtutibus abũdare qui alienas amat. Tacere q nescit, nescit loqui. Libẽtius audias ꝙ loquaris. Si bonus es quęre tui similem. Tam omnibus ignoscere, ꝙ nulli, crudelitas est. Seruis moderate imperare, laus est. Vt fulmina paucorũ periculo cadũt, omnium metu: sic animaduersiones magnarum potestatum terrent magis quàm nocent. Omnia uitia panduntur, cùm fortuna excideris. Omne uitium habet patrocinium suum. Non citò ruina perit uir qui ruinã rimet. Quotidie damnatur, qui semper timet. Pleriq; famam, conscientiã pauci uerentur.

Recta

Recta ingenia debilitat uerecundia, praua cõfirmat audacia. Negãdi causa auaro nunquam deest. Nõ aspicias q̃ plenas deo quisq; manus, sed quàm puras admoueat. Nil petas quod negaturus es. Nihil negabis quod petiturus es. Nihil magnum in rebus humanis, nisi animus magna despiciens. Morbum esse scias non hilaritatem semper adridere ridentibus. Omnis dies uelut ultimus ordinandus est. Odium peccandi facias nõ metũ. Proxima innocentiæ uerecundia est peccati confessio. Malis displicere, laudari est. Lucrum sine damno alterius fieri nõ potest. Inopi bis dat, qui celeriter dat. Minus offendit qui cito negat. Grauissima est probi hominis iracundia. Furor fit læsa sæpius patientia. Ficta ad naturã suam recidunt. Bonis nocet, qui malis parcit. Amicos res secũdæ parãt, aduersæ probãt. Beneficium qui dare nescit, iniustè petit. Beneficiũ accipere libertatem uendere est. Bona nemini hora est, ut nõ alicui sit mala. Beneficiũ qui se dedisse dicit, petit. Beneficium sępe dare, docere est reddere. Nihil magnificentius q̃ dare semper, nunquã exigere. Plura sunt quæ nos terrẽt, q̃ quæ premunt: & sæpius opinione, q̃ re laboramus. Aliquis uir bonus eligendus ac semper ante oculos ponendus, ut sic, tanquam eo spectante, uiuamus. Tardè deliberandum, cito exequendum. Tardè iudicandũ. Qui enim cito iudicat, ad pœnitentiam properat. Quam sentẽtiam alio loco aliter dicit. De te spem inquit, habeo, nondum fiduciam. In qua sanè imitatus est Ciceronem, ille enim sic. Hominem ignotum bonum sperare licet, iudicare periculosum.

DE NOSCENDO SEIPSVM.

Prudentis est illud ante om̃ia γνῶθι σεαυτόν. Hoc est, nosce teipsum. Quod Chilonis esse pleriq; dicunt positũ in templo Delphico, alij uerò aliorum. Philippus Macedo, ut tradit Ælianus, post uictoriam quam apud Chæroneam cõtra Athenienses habuit, cum se elatum sana alioqui mente animaduerteret, iussit seruo, ut ei mane surgenti quotidie diceret: Memento quod homo es. Quod ab Æliano positum Plutarchus Pausaniæ Lacedæmonio adscribit. Æsopus duas nobis mãticas in Apologo ponit. In ea quæ ante est, posita sunt aliena facta, in altera quę post tergum, propria. Bion dicebat, grammaticos inquirere de Vlyssis erroribus, nõ autem de proprijs, cum seipsos uideant minime utilia sectari. Demonax interrogatus quando inciperet philosophari. Quando, inquit, meipsum nosse incipiam. Socrates dicebat: Si in theatro præco diceret, omnes fullones aut sutores surgant, eius tantum ordinis uiri consurgerent: si dicat omnes sapientes, statim uideres omnes sine discrimine consurgere. Hoc enim maximum uitium esse humanum, ut quisq;, quãquam stultus, se sapientem existimet. Diogenes quosdam esse aiebat, qui ea quæ oporteat facere probè dicunt, se autẽ minime auscultant: Haud aliter quàm lyræ, quæ probe sonãtes se ipsas minime sentiunt. Simile est huic illud apostolicũ: Factus sum uelut æs sonãs, aut cymbalũ tinniens. Bias inquit. Respice uelut in speculo tuas actiones, ut bonas augeas & ornes, malas uerò retractes. Plato in Alcibiade. Nihil, ait, difficilius quàm seipsum cognoscere, quod qui assequuntur, diligentiã quandam & artẽ qua boni efficimur acquirunt: haud aliter quàm si quis calceum aut annulum bonum factitare ignoret, nõ autẽ artificem ignoret. Plutarchus. oportet unumquẽq; ad suiipsius naturam sese accõmodare, neq; ad alterius uitæ rationem cogere, aut per uim trahere. οὐ γὰρ πάντα πάντων. id est, non enim sunt omnium omnia. Ciceronis similis ferè sententia. Sequenda cuiq; natura non uitiosa: etiam si sint alia meliora, tamen nos naturæ nostræ regula metiamur. Simile item & illud Apostolicum. Vnusquisque in suo sensu abundet. Menander. ὁ βούλεται μόνον ὁρῶν καὶ προσδοκῶν, ἀλόγιστος ἔσαι τῆς ἀληθείας κριτής. Si enim quod uult quisque, hoc tantum spectat, haud bonus fuerit ueritatis iudex. Demosthenes. ῥᾶστον ἁπάντων ἑαυτὸν ἐξαπατεῖν. ὃ καὶ βούλεται τοῦτ' ἕκαστος καὶ οἴεται. τὰ δὲ πολλάκις οὐχ οὕτως πέφυκεν. Facile quidem seipsum decipere, quod enim uult quisq; hoc item existimat, res tamẽ aliter sæpe eueniunt. Herodotus. Si liceret unicuiq; leges condere, ac optimas eligere, suas quisq; ac optimas eligeret, adeo sui amantissimus est. Euripides. ἅπαντες ἐσμὲν εἰς τὸ νουθετεῖν σοφοί, Αὐτοὶ δ' ὅταν πταίωμεν οὐ γιγνώσκομεν. Omnes quidem sumus in alijs monẽdis sapientes: Ipsi uerò cum res poscit, minime intelligimus. Sed neq; ad sui notitiam, neq; ad animi ueram uoluptatem, quis nisi per cõscientiæ puritatem peruenire poterit, quam Græci συνείδησιν: & item aliam quam συντήρησιν, id est, Synteresim penultima producta uocant, hoc est, iudicij conseruationem

tionem & integritatem in rebus benefactis, quæ naturalis est intellectus, altera uerò uoluntatis. Ex quo Pythagoras. πάντων δὲ μάλιστα αἰσχύνεο σαυτόν. Preter omnia tui te pudeat. Antiphon. τὸ μὲν συνειδέναι τῷ βίῳ ἀδίκημα μηδὲν, ἡδονὴν πολλὴν ἔχει. Nihil equidem sibi in uita conscire, magnam habet uoluptatem. Isocrates. Μηδέν ποτε αἰσχρὸν ποιήσας ἔλπιζε λαθεῖν. καὶ γὰρ ἂν τοὺς ἄλλους λάθῃς, ἑαυτῷ συνειδήσεις. Quum turpe aliquid egeris, ne puta latere posse. Etenim si alios lateat, tibi conscius eris. Menander. Si quis sibi conscius est, si audacissimus, ipsum conscientia timidū facit. Hāc imitatus Cicero pro Milone ait. Magnā uim habet cōscientia in utranq; partē, ut semper pœnā ante oculos uersari putēt qui peccauerint, & nihil timeāt, qui nihil admiserint. Idē in Tusc. Nullū maius se ipso cōscientia theatrū habet. Ad nostros ueniā. Bernardus in Meditationibus. Pręstat eñ teipsum cognoscere, q̃ si te neglecto, siderū cursus, uim herbarum, hominumq; ac omnium terrestrium pariter & cœlestiū naturas tenueris. Redde igit̄ te tibi, corrige gressus, statue te ante te tāquam alium. Idem de Con. Quid dulcius aut quietius bona cōscientia, quæ nec damna, nec uerborum cōtumelias, nec quicquā aliud formidat? Idem bona conscientia quotidie uirescit, laboribus nō adfligitur, deniq; adficit gaudio uiuentem, cōsolatur morientem, æternumq; durat. August. super Genesim. In ipso autē homine nunc lætitia quædā bonæ conscientiæ paradisus est. Idem de Cathe. Tu qui ueram requiē, quę post hāc uitā Christianis promittitur, quęris: eam inter amarissimas huius uitæ molestias degustabis, iucundiusq; ex bona conscientia inter erumnas lætaberis, quàm ex mala inter delicias.

De impudentia loquendi, ac primum de parasitis.

LOquendo multifariam delinquimus, adsentando, obtrectando, mentiendo, aut scurriliter, siue nimis, siue intempestiuè dicendo, de quibus omnibus dicam, ac primum de parasitis, qui ab assentatoribus differunt, quod hi quauis causa, illi aut cibi, aut cōmodi tātum gratia adulantur. De his itaq; Athenæus ex autoritate Clearchi Solēsis ait. Parasitos uocabāt antiquitus sacrorū conuiuiorū cōuiuas, Græce συνθοίνους. Altera sacerdoti, altera parasito pars erat. Aristoteles in Pol. inquit, quod principibus olim Methoniensibus duo sigillatim parasiti fuerūt, ducibus uerò exercitus unus, certosq; cibos & obsonia ex piscib. sumebāt. postea probro fuere, adulatoresq; dicti sunt. Primus Homerus introducit Podem quendā asseclam Hectoris & cōuiuij: qua etiā de causa ipsum ponit Hectorem à Menelao uulneratū, quòd par fuerat à uiro Spartano ac sobrio hominē Troianū (quod genus in luxu & uino ac saltationibus uiuit) feriri in uentre, qui mensis & parasitico luxui uacaret. Legitur & apud Cromilum Autositus, qui se ipsum inuitabat, plerūq; συνεργάτης domino. & Cacositus apud Eubulum, qui malè cōcoquit. Et Oligositus apud Stratidem, qui parū comederet. Oecositus, qui non mercede, sed gratis ciuitatis munus siue officiū gerebat. Sitocurus, qui inutilis erat, & frustra nutriri ac cibum sumere cōtingeret. Apud Sontiates Gallorū populos, rex habet quosdā secum adulatores, quos Galli Siloduros, Græci Euolimos uocant, qui unà semper adhærent, sectantur quocunq; ierit. idemq; faciunt, siue rideat, siue lugeat, seu aliqua alia capiatur uoluptate. Denique si occumbat, pariter occumbunt.

De nobilibus parasitis & adsentatoribus, ex Athenæo.

CLisophus Philippi Macedonis parasitus claudū se fingebat, quod Philippus crus fractū haberet: os oculosq; idem contorquebat, quoniam huiusmodi gestibus dominum uidebat. Nitesias cùm Alexandrū magnum à muscis petitum uideret: quanto, inquit, hæ cæteris præstant, quæ tuum sanguinem degustant. Cùm uulneratum semel conspiceret, illud Homericū protulit, ἰχώρ, οἷός πέρ τε ῥέει μακάρεσσι θεοῖσι. Qualis diuorum percurrit corpora sanguis. Carisophus Dionysii parasitus, quū uideret eum separatim cum amicis ridentē, ipse procul etiam ridebat. Interrogatusq; ab eo quid rideret, quod inquit existimē digna risu quæ dicitis. Andromachus Carrenus Crassi adulator, cui ille omnia cōmunicabat, Parthis eum prodidit. Patroclides item causa fuit, ut Philippus, cuius adsentator erat, à Romanis uinceretur, ut autor est Polybius. Demadē oratorē missum ad Alexandrū, quòd eum deum dixisset x. talentis Athenienses mulctauerunt. Euagoram uerò quòd regē eundem adorauerit, interfecerunt. Hactenus ille. Seneca in decl. Cliens quidā cum Cælio oratori omnia in sermone concederet, ille iam longa adsentatione fastidiatus: Dic, ait, cōtrà, ut duo uideamur.

Dicta contra parasitos & adsentatores.

CLearchus Solensis dicebat: Adulatorũ mores humiles esse atq; seruiles, breui tẽpore eorum artem durare. Nemo enim parasitum canum amat: deinde mẽdacia eadem repetere diu nõ placet, materiam quoq; fingendi tẽpore consenescere. Anaxilas ut autor Theophrastus, adsimilabat eos uermibus, qui triticum nacti non discedunt donec uacuum reddiderint, sic illi apud diuites substantiam rodunt. Hermes autẽ Salpino pisci, qui urinantes cibi causa usq; ad littus tuto adsectatur, in terram uerò minimè descendit. Sic parasiti utilitatis gratia currũt: deinde in asperis deserũt locis. Antisthenes meretricibus, quę amatoribus omnia bona exoptant pręter mentem & pudorem. Hęc ex Athenæo. Euripidis tris senarios cõuerti. Amicos minime blandos posside: Qui tecum gratiæ causa loquuntur, mali, Claustra domus prohibeas tuę. Critias. Qui cum amicis gratiæ causa cõuersatur, postremo adsentationis uoluptatem in inimicitiã conuertit. Deinceps nostratium. Plautus naturã eorum elegãter his uerbis expressit. Nos parasiti lacones sumus, id est, canes uoracissimi. Idem alibi. Licet parasiticæ arti dicere maximam malam crucem. Nam huic ego diei libenter effoderem oculos, adeo me malignitate mortaliũ onerauit: ueni in forum, conuenio adolescẽtes, nemo me inuitat ad cœnã: quasi de cõdicto rem gerunt, uelut in uelabro olearij. Dico unum dictũ de dictis melioribus, nemo ridet. Seneca. Esto omnibus benignus, nemini blandus. Lucanus. Exeat aula, Qui uult esse pius. Hierony. in epist. Naturali ducimur malo, & adulatoribus nostris libẽter annuimus, & quanq; respõdeamus nos indignos, & calidus rubor ora perfundat, tamẽ ad laudẽ suam quisq; intrinsecus lætatur. August. in epist. Gratias tibi uberes agimus, quod nos laudas tanquam tales simus: magnopere enim hortaris, ut tales esse cupiamus. Greg. in Moral. Sicuti plantæ uigor auræ siccitate grandescit, sic bonarum mẽtium studia cõmendatione proficiũt. Et alibi. Multis laudari prodest, nõnullis uituperari: utrunq; tẽpestiuè factum iuuabit. Chrysostomus in Mathęum, O stultũ. Quid enim illa tibi post mortẽ laudatio prodest, si ubi non sis lauderis, ubi uerò fueris, crucieris? Proximis seculis primus qui in Italia hoc genus ineptũ aluerit, Nicolaus Estensis fuit, Petri Gonnellæ iocis delectatus. Eoq; uenit impurissimus usus, ut iam non solũ uoluptati, sed ambitioni res hæc principibus existat. Ex quo Plato inquit. Video sępe in magnis opibus ac fastu uiros domi nutrientes parasitos & adsentatores perniciosos, quibus nihil potestas aut diuitiæ detestabilius habent.

DE VERITATE.

QVòd autem ueritas sit optima, & apud deum maxima, cùm plurimi demonstrant, tum Homerus his uersibus. οὐ γὰρ ἐμὸν παλινάγρετον, οὐδ' ἀπατηλὸν οὐδ' ἀτελεύτητον, ὅ,τι κεν κεφαλῇ κατανεύσω. Iupiter loquitur. Non etenim nostrũ est aut detrectabile uerbum Decipiénsue aut imperfectũ, quod probo nutu. In quæ carmina eius enarrator hæc dicit. Tres sunt causæ, ob quas promissis non stamus. Aut ẽm animo fallendi dicimus, Vel postea nos pœnitet, Seu certè uolenti præstare quod promisit, deest facultas. Prima est malę uoluntatis, Secũda infirmi iudicij, Tertia inopię facultatis. Hæc omnia minimè deo cõueniunt: qui ob bonitatem nõ decipit, ob stabilitatem non retractat, ob potentiam imperfectum nõ relinquit. Æschylus. ἁπλᾶ γάρ ἐστι τῆς ἀληθείας ἔπη. Simplicia sunt uerba ueritatis. Euripides ferè idem. ἁπλοῦς ὁ λόγος τῆς ἀληθείας ἔφυ. Simplex sermo ueritatis est. Idem. οὐδὲν ψεῦδος εἰς γῆρας χρόνου. Nullum mendacium senescit. Menander. ἔρχεται τ' ἀληθὲς εἰς φῶς ἐνίοτε οὐ ζητούμενον. Venit in lucẽ ueritas uel nõ quæsita. Sacri quoq; libri idem dicere uidentur. Nihil occultum quod non reueletur. Quapropter poetæ temporis filiam ueritatem dixere. Sophoclis item tres senarios uerti. Loquaris semper uera, nec unquam dubita. Mortalium uerò nemo ob id decipiet. Nam iusta lingua robur immensum habet. Apollonius. ψεύδεσθαι ἀνελεύθερον, ἀλήθεια γενναῖον. Mentiri illiberale, ueritas generosa. Serenus in cõmentarijs. Plato dulcissimũ auditorũ ueritatem dicebat: Polemon autem, lõge dulcius dicere q; audire ueritatem. Plato de legib. Veritas apud deos hominesq; bonorũ omnium potissima est, cuius in primis eum participem esse oportet, qui futurus est felix. Infidelis autem est cui mendacium uoluntariũ existit amicum, cui autem inuoluntarium, stultus: utrunque igitur fugiendum, quum uterq; tam infidus quàm imprudens, non sit amandus. Theophrastus Chius, ut scribit

Ælianus de uaria historia. uenit legatus Lacedæmoniã, uir alioq́ iactator & lasciuus, ut qui senectutẽ dissimulans, canos infecerat. Archidamus igitur surgens in senatu: Quid inquit, pro sano hic dicet, qui etiam capillis mentitur? Magi apud Persas maximum deum colunt, quem uocant Oromagdem, corpore quidem homini similem, anima ueritati. Pythagoras interrogatus, quid nam homines potissimum simile dijs faciant: Cum uera, inquit, loquuntur. Thales Milesius interrogatus, quantum mendacium à ueritate distaret, quantum ait, oculi ab auriculis: Planè inferens oculatam fidem præstãtiorẽ esse aurita. Ex Stobęo. Legitur & in sacris libris Zorobabelis Iudæi, apud Dareum sententia omnibus prælata, qui ueritatem omnium fortissimam dixit.

DE IRONIA ET IACTANTIA OFFICIOSA.

QVVM inter ironiam & iactantiã ueritas (ut ait Aristoteles) cõsistat, utrunq; tamen extremũ apud perfectos quãdoq; uiros reperitur. Socratis ironia apud Platonem & Ciceronẽ notissima, q́ se scire nihil simulabat, tantum alios audiebat. Idem dicebat, de se in neutrã esse partẽ dicendũ, quod laudare arrogãtis esset, uituperare stulti. Apud nostros quoq; Samuel ad immolandum domino uenisse ait, cum potiorẽ causam aliã haberet, & hoc facere nihilominus decreuisset. Dauid quoq; Saulis seruũ sibi insidiantẽ dicebat, cũ Saul potius ei insidiaretur, 1. Reg. XVIII. præterea Abraami de cõiuge, & aliorum multa huiuscemodi. Iactantiæ quoq; plura traduntur exempla. Plutarchus, qui super hoc pulcherrimũ edidit tractatum, ait: Ob delendã calumniã nos ipsos nõ inepte laudare possumus, ut accidit Pericli inuidiã sustinenti. Sic enim in cõcione, Mihi uiri Athenienses succensetis tali uiro, qui in his quæ necessaria sunt reipub. obeundis, aut summa experientia ac fide prouidendis, nemini me cessurũ profiteor. & apud Romanos Scipio accusatus, hodie inquit, P. C. Annibalẽ uici, Carthaginem tributariã feci, hanc patriã maximo periculo liberaui: eamus hinc in capitolium, & gratias dijs immortalibus agamus. At q̃ fatue & inepte Cicero sæpius extra propositum liberatã à se patriã à Catilinæ coniuratione iactat? Legimus item apud Virgil. Sũ pius Æneas, fama super æthera notus. Isidorus de summo bono. Superuacanea est, inquit, eorũ humilitas, qui seipsos falso accusando inepta utuntur ironia. Nec eñ qui se suaq; iusta de causa, sine arrogantia laudat, est admodum uituperandus: Sic nãq; & Paulum & Hieronymum, plpluresq; alios suas quandoq; uirtutes narrantes, legimus.

DE LOQVENDI LIBERTATE.

LOQVENDI etiã libertas, quã Græci παῤῥησίαν uocant, ad ueritatẽ pertinere uidet̃. Est eñ philosophorũ & perfectorum hominum, sicuti Diogenes ad Alexandrum, & ex nostris Nathan ad Dauid, Helias ad Achab, Heliseus ad Ioram, palã criminibus uarijs obnoxios reprehenderunt. Sunt tñ qui illã impudenter exerceãt, ut Thersites Homericus, & Drances Virgilianus, ut Demochares Demosthenis nepos, missus legatus unà cũ alijs ad Philippum Macedonem hostem: impetratisq; cõditionibus, cum ille dixisset, si quid aliud uellent: respõdit, uti te suspẽdas. author Ælianus. Quapropter Socrates dicebat, ut scribit Stobeus: Sicuti nec gladium obtusum ad incidendum, ita nec loquẽdi libertatẽ sine effectu aut utilitate esse oportere: ut nõ odio magis q̃ iudicio contendere uideamur: eamq; ex disciplina nõ tradi, sed ex natura. Aristonymus dicebat, sicuti mel gustu quidẽ dulce ulcera mordet ac sanat, sic sermo philosophicus. Eusebius. Fiducia, inq́t, loquẽdi à libero animo ueritateq; amãte ꝓcedit: hoc præstabis, si nõ cuicunq; nec semper putabis cõuicium aut obiurgationẽ facere, sed pro tẽpore personis & modis. Dion in chrijs. Diogenes interrogatus à quodã Attico, cur Athenis moraret̃, cũ Lacedæmonios tãtopere laudaret: Quoniã, inq́t, medico bene habẽtibus nõ est opus. Themistius de anima. Diogenes recte apud Platonẽ: Quid, inquit, utilitatis philosophus adfert, si neminẽ in dicẽdo mordet? Melle igit̃ utat̃ oportet apud exulceratos & medicina egentes homines. Plutar. insuper in lib. de uero amico & adulatore, multa præclare ad hoc ꝓpositũ disserit, ex quib. nos pauca in medium adducemus. Diogenes, inq́t, dicere solebat, q; aut beneuolẽtissimos amicos, aut infestissimos inimicos habere oportet: alteri eñ monent, alteri uero redarguũt. Nã amicorũ est cũ amicis uera ac citra adsentationẽ loqui, monereq; officij quando est opus. Sed hæc ueritas multas habet cautiones. Primũ ne pręterita reprehẽdamus quę corrigi nequeunt

queunt, quũ ſit opus potius inimicorũ. Deinde ut modeſtiæ gratia noſipſos ſimul in eadẽ culpa cõnumeremus. Socrates enim leniter & ſine ſtrepitu adoleſcentes redarguebat, tanquã ſcilicet à culpa & ignoratione nec ipſe liber eſſet. Et apud Homerũ τυδείδη τί παθόντε λελάσμεθα θούριδος ἀλκῆς, Tydide quid patimur noſtrę obliti uirtutis in armis? Deinde ut ſolum & ſine arbitris moneamus honoris gratia. Non em̃ amici, ſed ſophiſtæ officium eſt, ut à præſentibus laudet̃, alienis erroribus exornari: ueluti chirurgi faciunt, q̃ artificiũ corã multis oſtentant. Pythagoras enim quũ quendam adoleſcentem aſperius reprehendiſſet, ita cõmouit, ut ille ob dolorẽ ſibi manum adferret: ac ex illo poſtea pręſente alio neminem reprehendiſſe dicitur. Hanc igitur ob cauſam, magis q̃ ob ebrietatẽ, Alexander Clitum interfecit: quod audientibus multis eum uituperaſſet. Ariſtomenes quoq; Ptolemæi præceptor, quod eũ dormientẽ præſentibus legatis excitaſſet, ab eodẽ necatus eſt. Ex quo Homericum illud recte dicit̃: ἄγχι σχὼν κεφαλὴν, ἵνα μὴ πευθοίαθ' οἱ ἄλλοι. Ne reliqui audirẽt caput auribus admouet ultro. Deinde ne irati moneamus, ut magis ex libidine noſtra impelli, q̃ ex amici charitate uideamur. Sunt tamen quædam quæ ab amicis nõ iratis uidentur irate dici, ut Patroclus Achilli. νηλεὲς οὐκ ἄρα σοί γε πατὴρ ἦν ἱππότα πηλεὺς οὐδὲ θέτις μήτηρ, γλαυκὴ δέ σε τίκτε θάλασσα, πέτραι τ' ἠλίβατοι, ὅτι τοι νόος ἐστὶν ἀπηνής. Non tibi diua Thetis mater crudelis Achille, Non pater eſt Peleus, ſcopulo ſed natus acuto Ceruleoq; mari, nam mente immitis acerba es. Amandi igitur in primis amici, q̃ libere uereq; loquuntur. Ex quo in tragœdia dicitur: φίλους δὲ τοὺς μὲν μὴ χαλῶντας ἐν λόγοις κέκτησο, τοὺς δὲ πρὸς χάριν σὺν ἡδονῇ σιγῇ πονηροὺς, κλαῦθρον εἰργέτω στέγης. Tuis nequaq; uerbis cedentes habe. Nã gratiã ſpectantes, qui loquuntur uiri, Hos clauſtra domus abſterreant tuę. Hæc em̃ ueritas inter amicos pars potiſſima. Nam ſicuti Patroclus dũ Achillis arma circundaret humeris, & equos in pugnã duceret, ſolã eius haſtam attrectare nõ auſus, intactã dimiſit: ita adulatores cætera amici officia perſequuntur, præter hoc ueritatis. Megabyzus Perſa dux Darei regis, dũ olim apud Apellẽ de umbris & lineis nugaretur: Apelles inquit, num uides hos pueros minium terentes? dum taceres, te tuamq; purpuram & attoniti adſpiciebãt: quũ autẽ loqui de his cœperis, ſimul oẽs te rident. Quemadmodum igitur Ageſilaus, ab eis etiã qui uituperare ſcirent, laudari ſe cupere dicebat: ut ſcribit Xenophon: ſic etiam eũ qui delectat & ad gratiã loquit̃, amicum exiſtimari decet, ſi & mordere poſſit. Nã ſermo ſemper placens & ad gratiã, ſuſpectus eſt. Ex quo Lacedæmonij cuiuſdã dictũ in precio eſt. Is enim quum Carillus rex laudaretur: Quonã modo, inquit, bonus eſt, qui ne in malos quidẽ acerbus eſt? Et hæc quidẽ Plutarchus de uero amico. Fuere hac animi libertate apud Romanos Fauonius, qui ad Pompeiũ ait: Nunc Pompei pede terram pulſa, quum ille iactaſſet, ſi opus in bello ciuili, milites ſe pedis pulſu excitaturum: Et Cato, qui Cicerone cos. Murenam defendẽte Stoicorum ſectam ac paradoxa deridente, quum riſus iudicibus excitaretur, ait: Dñ boni q̃ ridiculum conſulem habemus. Duos præclaros Homeri uerſus his addã, Iliados IX. ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς ἀΐδαο πύλῃσιν, ὅς χ' ἕτερον μὲν κεύθει ἐνὶ φρεσὶν, ἄλλο δὲ εἴπῃ. Hoſtis enim ille mihi ſimul uſque ad limina ditis, Qui ſimulans aliud, menti contraria fatur.

DE TACITVRNITATE.

SOCRATES, ut author Stobeus, duo loquẽdi tẽpora ponebat: uel de quibus ipſe clare noueris, uel de quibus neceſſariũ dicere: cæteris in rebus tacendũ putabat. Idẽ nullam ſcripſit literã, quod pluris dicebat eſſe chartã q̃ ſua ſcripta. M. Antonius orator, teſte Cicerone, nullã ſcripſit orationẽ, ut ſi quid nõ opus dicto eſſet, poſſet ſe negare dixiſſe. Pythagoras ait, uel taciturnitatẽ opportunam, uel ſermonẽ utilẽ habe. Idẽ iubebat quinquennio diſcipulos ſilere. Solon interrogatus in cõuiuio à Periandro cur taceret: Sermonis ne inopia, an ſtultitia: At nullus, inq̃t, in cõuiuio ſtultus tacere poſſet. Dicebat em̃ ſermones obſignãdos eſſe ſilẽtio: ſilentiũ uerò tẽporis opportunitate. Epictetus philoſophus iubebat tacere multa: uel loqui neceſſaria, & de paucis. Zeno quũ legatos Antigoni regis miſſos Athenas, unà cũ nonnullis philoſophis ad cœnam inuitaſſet: ac reliqui ſuam inter epulas oſtẽtarent loquendo diſſerendoq; doctrinã: ipſe ſolus tacuit: quærentibusq; legatis, qui ei priuatim regis mãdato egregiam eius uoluntatẽ obtulere: ſi quid reſpondere uellet: Hoc, inquit, quod uidetis: Δυσκρατίσαθαι πάντων λόγον: id eſt, difficillimũ omnium retinere ſermonẽ. Diogenes cuidam

cuidam philosopho, qui cõtentiosius aliquid differebat: Miser, inquit, quod optimũ in uita philosophi ac præcipuũ, uerbis philosophando corrũpis. Ægyptij Harpocratẽ mutorũ deũ celebrabãt, Romani uero Angeronã deã cũ digito ad os adalligato in ara Volupiæ colebant, quod uidelicet silentiũ magnã in posterũ uoluptatẽ præstaret. Aristot. interrogatus, Quid difficillimũ: silere, inquit, quod minime dicendum sit. Nicostratus, multa inquit, uelociter & cõtinuo loqui stultitiæ signũ. Sermonẽ præterea ad audientis aurẽ adcõmodare oportere. Zeno dicebat, duas nobis deus aures cõstituit, unã uero linguã, qđ duplo debeant plus esse quæ audimus, ꝙ quæ loquimur. Idẽ ferè Iaco. in epist. Sit omnis homo uelox ad audiendũ, tardus ad loquẽdũ. Menãder. οὐδὲν σιωπῆς ἐστὶ χρησιμώτερον. Nihil silentio utilius. Sophocles. πολλὰ ἔχει σιωπὴ καλά. Multa retinet silentiũ pulchra. Athenodorus. τῷ σιγᾷ ἔστιν ἀκίνδυνον γέρας. Tacendi munus est sine periculo. Plutarchus. ἀνυπεύθυνον σιγὴν uocat, id est, Silentiũ non redditurum rationem. Idem. Haud modica uirtutis pars, linguam rationi obtemperantem habere. Apollonius. πολυλογία πολλὰ σφάλματα ἔχει, τὸ δὲ σιγᾶν ἀσφαλές. Sermo longus in multis peccat, silere aũt res tuta. Idem Optimi hominũ qui parce loquunt̃, Loquaces enim si eã molestiam paterentur quam inferunt, nunquã loquaces essent. Plato Antistheni longius disputationẽ protrahenti: An ignoras, inquit, sermonẽ eum metiri q audit, nõ qui dicit? Euripides. ἀχαλίνων στομάτων τὸ τέλος δυστυχία. Finis oris effrenis est infortuniũ. Idẽ. γλώσσης γὰρ οὐδὲν πιστόν, ἣν θύραζε μὲν φρονήματ' ἀνδρῶν νουθετεῖν ἐπάγεσθαι, αὐτὴ δ' ἑαυτῇ πλεῖστα κέκτηται κακά. Linguæ nihil fidũ, ꝑ quã licet eorum quæ honesta sunt, monere sciamus homines: ipsa tamen per se multa possidet mala. Hesiodus. γλώσσης τοι θησαυρὸς ἐν ἀνθρώποισιν ἄριστος φειδωλῆς. Thesaurus parci probus est mortalibus oris. Hom. στρεπτὴ δὲ γλῶσσ' ἐστὶ βροτῶν, πολέες δ' ἔνι μῦθοι παντοῖοι, ἐπέων δὲ πολὺς νομὸς ἔνθα καὶ ἔνθα. ὁπποῖόν κ' εἴπησθα ἔπος, τοῖόν κ' ἐπακούσαις. Lingua hominum uolucris, sermo quoq; plurimus illi, Ac uarius, tum lex dicendi plurima utrinq;. Nam tale audieris uerbũ, quale ipse loqueris. Plato ait, Ciuitatem Atheniensium oẽs Græci existimant esse, ut philologã, id est, uariæ doctrinæ, ita & polylogã, id est, multi sermonis amãtem. Lacedæmoniã uero breuiloquam, ac polynomam, id est, multarum legum, magis ꝙ polylogam. Laconicũ igitur genus, pro breui capiunt, ut Philippus Macedo cum peteret ab eis, an eum in urbem recipere uellent, rescripserunt tantum literis maiusculis. NON. author Plutarchus περὶ ἀδολεσχίας. ubi etiam tris ponit responsionum modos unum necessarium, ut interrogatus, est ne intus Socrates? dicat tantũ, Est. Secundum ad iucunditatem, quãdo dicit: Intus est, nunc fere ingressus. Tertium ad nugationem, ut quãdo plura alia adduntur non interrogata, neq; ad rem pertinentia. Ex quo dicit: plus fastidij adferre uirum bonum alioqui, inepte & tempestiue loquẽtem: quàm prauum & indoctũ, tempestiue. Sed iam nostros adeamus. Ambrosius de officijs. Silendi patientia, opportunitas loquendi, contemptus diuitiarum, maxima sunt uirtutum fundamẽta. Isidorus. Si cupis tuas augere uirtutes, prodere noli, nec loquaris nisi interrogatus, nec prius ꝙ audias. Deniq; Dauid in toto psalmorum libro, nihil potius quàm linguæ innocẽtiam, ac silentium petit, aut extollit. Breuitate sermonis inter Romanos maxime Brutus, Cæsar, Atticus, Sallustius, polluerunt. Inter Græcos, Socrates, Lysias, Thucydides, Lacones. Dicacitate, M. Cato, Cicero, Fauonius.

DE STVLTITIA.

PRVDENTIAE stultitia maxime aduersatur, quæ cũ ex alijs causis, tũ ex delictis nascitur. Interrogatus enim Socrates, qui essent stulti, respondit, qui facile peccant: Sapientes, qui non facile peccant. Hinc oritur Stoicorum paradoxum. Omnis cupidos stultos esse. Æschylus in tragœdia eleganter expressit. ἡ δὲ μωρία μάλιστα ἀδελφὴ τῆς πονηρίας ἔφυ. Stultitia maxime germana est iniquitatis. Sophocles. τὸ μὴ δ' εἰδέναι μηδὲν ὧν ἁμαρτάνεις, ἔκκαυμα τόλμης ἱκανόν ἐστι καὶ θράσους. Non animaduertere se peccare, incendium est & occasio maioris audaciæ. Idem. ἄνοια θνητοῖς δυστύχημα αὐθαίρετον. Stultitia mortalibus uoluntaria infelicitas. Plato. Stulti Proteo similes, inquit, sunt: ille corpus, hi animum, sæpe mutant: preterita magis concupiscunt, præsentia etiam fructuosiora despiciunt. Obliuio propriorum malorum audaciam gignit. Crates stultos comparabat terebris, sine uinculis & ui, nihil horum quæ oportet uelle facere. Nam & terebræ genus est, quod cum adligato loro circumuertitur. Cicero in Pisonem. Nolite

putare P.C. ut in scena uidetis, homines cōsceleratos impulsu deorū terreri furiarum tedis ardentibus, sua quēq; fraus suum scelus de statu ac mēte deturbat. Hæ sunt impiorū furiæ, hæ faces, hę flammæ. Ex rerū etiam ignoratione procedere Cleanthes docet, q̄ dicebat ineruditos tantū forma differre à bestijs. Inconstantia quoq; propositi magnopere stultitiā mentisq; leuitatē arguit. Ex quo Seneca inquit: Vide q̄ magna res sit constātia, & in suo proposito perseuerātia: ut authoritatē habeat etiā inertia pertinax. Itē præter decorum & tempus & locum res agere: ut de Aristagora Milesio legitur apud Tarreū in prouerbijs. Is quū legatus Milesiorū Lacedæmoniam auxilij petendi gratia contra Persas uenisset: ueste sumptuosissima, unguentisq; delibutus cōcionari in miseria ac necessitate patriæ cœpit: ex quo prouerbium manauit, οἴκοι τὰ μιλήσια: domi Milesia, hoc est, domi & in ocio hæc facienda. Tales etiā uiros Persius notat, quū sollicitos reos deridet, qui superstitiosa quadā eloquentia sese defensitabant. Crimina rasis Librat in antithetis, doctus posuisse figuras Laudat: bellū hoc: bellum hoc? an Romule ceues? Men' moueat? quippe & cantet si naufragus, assem Protulerim? cantas quū fracta te in trabe pictū Ex humero portes? Sic eñ mos erat antiquitus. Iuuenal. Naufragus assem Dū rogat, & picta se tēpestate tuet̃. Horat. quoq;, Si uis me flere dolendum est Primū ipsi tibi. Sophocles prætor in sermone de re grauissima cū eius collega Pericle, transeunte puero ait: O pulchrū puerū Pericle. Quæ aūt sequunt̃ facto cōtingunt. Metellus Pius in iuuentute cōtinentissimus, in senectute luxuriosissimus. Antiochus magnus in securitate sobrius, in sollicitudine lasciuus. In bello eñ contra Romanos periculosissimo, captus amore uirginis debacchabat̃. Quē uero nos uidimus: Paulus pontifex in paupere cardinalatu liberalissimus, in diuite pontificatu illiberalissimus. Sunt & inertes quidā in hoc numero, q̄ nulla unq; aduersitate, nulloq; rerū euentu erudiunt̃: ut M. Antonio cōtigit. Is, ut ait Sallustius, uacuus omnino à curis fuit, nisi instantibus. Nostro aūt seculo Renatus Siciliæ rex, rebus excidens, tot bellis calamitatibusq; adflictatus, uel in extrema senectute nunquā iocos amoremq; dimisit. De his Seneca dicit, quod stultitia semper iuuenescit, stultiq; semper uiuere incipiūt. Ambrosius in sermone: Stultorum ac prauorū hominum iubet uitare cōsortia, præstareq; dicit, ab illis odio haberi, quàm cum illis cōuersari. Apollonius Tyaneus, ut est author Philostratus, uiros huiusmodi, quamuis potentes, non solum fugiebat, sed ne quidem ab illis dignosci cupiebat. Xenophon quoq; comment. III. Socratem ponit, stultos neglectos & ignauos, etiam si cæteris careant uitijs, ad amicitiam nullo pacto recipiendos esse censere, quod minime ἀσύμβολοι existāt, id est, non facile ad commune mutuumq; officium conferentes.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM

LIBER XXIX.

QVOD ANIMADVERSIO ANTE OMNIA SIT NECESSARIA. DE IVSTITIA.

QVVM de iustitia inter Aristotelica postea sim dicturus, nunc tantū flosculos in ea delibabo: ac primū quàm necessaria sit in delinquētes animaduersio. Chrysippus imaginē eius fingit forma uirginali, adspectu uehementi, luminibus oculorum acrioribus: Quod uidelicet magistratū in improbos seuerū ac rigidum esse oporteat. Plato de Repub. τὴν δίκην διδόναι, μεγίστη κακοῦ ἀπαλλαγή. σωφρονίζει γὰρ καὶ δικαιοτέρους ποιεῖ, καὶ ἰατρικὴ γίνεται πονηρίας ἡ δίκη. ἐκεῖνο γε οὐδεὶς οὔτε θεῶν οὔτ' ἀνθρώπων τολμᾷ λέγειν, ὡς ἀδικοῦντι οὐ δοτέον δίκην. Dare pœnas maximi mali euitatio est: facit enim alibi prudentiores & iustiores: & medicina quædam iniquitatis ipsum est iudicium. Illud uero neq; deorum neq; hominū ullus dicere audebit: ut ab eo qui iniuste egerit, pœna non sit exigenda. Idem: Castigare noxium enim oportet, nō ob præteritum delictum, quum id corrigi nequeat: sed ne iterum peccet, tum ne ipsius exēplo ceteri quoq; peccēt. Homerus quoq; in Odyssee χ. Οὐχ ὁσίη κταμένοισιν ἐπ' ἀνδράσιν εὐχετάασθαι. τούσδε μοῖρ' ἐδάμασσε θεῶν καὶ σχέτλια ἔργα. Hos lugere nefas, qui dijs ultoribus ipsis

Ob ſua dementes perierunt impia facta. Idē in Odyſſeę li. ξ. Οὐ μὲν σχέτλια ἔργα θεοὶ μάκαρες φιλέουσιν, Ἀλλὰ δίκην τίουσι καὶ αἴσιμα ἔργ' ἀνθρώπων. Cœleſtes hominum nō impia facta tuent̃: Quin plectunt æquamq; ferunt pro crimine pœnam. Idem. Ἀλλ' ὁ μὲν ὡς ἀπόλοιτο, θεὸς δέ ἐκτυφλώσει. Hunc deus, ut pereat, priuabit lumine mentis. Vlyſſes em̃ de procis loquit̃. Nam pœna hæc omnium maxima eſt. Ex quo in libris Regum ſimile huic dicitur. Infatua domine conſilium Achithophel. Idem poeta. Εἴπερ γάρ τε καὶ αὐτίκ' Ὀλύμπιος οὐκ ἐτέλεσσεν, Ἔκ τε καὶ ὀψὲ τελεῖ, σύν τε μεγάλῳ ἀπέτισαν. Iupiter haud quamuis ſubito ſit criminis ultor, Fœnore poſt illud lōge grauiore recenſet. Quod Cæſar in cōmētarijs pulcherrime imitatus, ait. Cōſueuere dij immortales, quo grauius homines ex mutatione rerū doleant, quos p̱ ſcelere eorū ulciſci uelint, ijs ſecundiores interdū res ac diuturniore impunitatē cōcedere. Hyperides. Occurrere oportet iniuriæ, qđ ſi inueterauerit, queadmodum cō nutritum morbū, uix extingues. Antiphontis optima ſententia, minime tamen obſeruata. Οὐ δίκαιον οὔτ' ἔργῳ ἁμαρτόντα ῥήματι σωθῆναι, οὔτ' ἔργῳ ὀρθῶς πράξαντα, διὰ ῥήματα ἀπολέσθαι. τὸ μὲν ῥῆμα τῆς γλώσσης ἁμάρτημά ἐστι, τὸ δὲ ἔργον τῆς γνώμης. Non fas re peccantem ob uerba ſeruari, ſicuti neq; recte agentem ob uerba tantum perire. uerbum enim linguæ peccatum, res uero animi. Pythagoras. Ἀεὶ μὴ κολάζοντες κακοὺς, βούλονται ἀδικεῖσθαι τοὺς ἀγαθούς. Qui non plectūt malos, uolunt bonis iniuriam inferri. Seneca idem mutuatus, ait. Qui parcit malis, probis nocet. Cambiſes, ut ait Valerius, Iudicem alioquin ſibi chariſſimum, quod iniquam ſententiam tuliſſet, eueſtigio comprehendi, ac eius pelle diſcerpta tribunal cōſterni iuſſit. Cato & Phocion præcipuis amicis, teſte Plutarcho de ciuilibus præceptis, quādoq; reipub. cauſa aduerſabantur, nec illum priuatum aduerſarium ob remp. habuerunt. Idē in eodem lib. ait. Timoleon Corinthius cum monendo fratri perſuadere non poſſet, ut tyrannidem poneret, eius interfectoribus adiutor fuit.

DIFFICVLTAS IN SERVANDA IVSTITIA.

DEMOSTHENES. Πάντων δυσχερέστατον τὸ πολλοῖς ἀρέσκειν. Omniū difficillimū multis placere. Demochares. Magis enim homines malorum reminiſcunt̃, q̃ bonorū ex magiſtratibus. Idq; merito. Nam hæc quod tanq̃ depoſitum aliquod reddant, laudare nō eſt opus: malorum uero tanquā rem depoſitam ac debitā, magiſtratu nō reddente, facile reminiſcunt̃. Cicero pro Flacco exclamat. O cōditiones miſeras adminiſtrandarū ciuitatum, in quibus diligētia plena ſimultatū eſt, negligētia uituperationū, ubi ſeueritas periculoſa, liberalitas ingrata, ſermo inſidioſus, adſentatio pernitioſa, frons omnium familiaris, multorum animus iratus, iracundiæ occultæ, blanditiæ apertæ: Venientes prætores expectant, pręſentibus inſeruiunt, abeuntes deſerunt. Chryſippus interrogatus, cur nō adcederet ad remp. Quoniā ſi male, inquit, curarē, dijs diſplicerē: ſi bene, hominibus. Refert Pauſanias qđ Iſocrates tria præſtitit miranda. Primū ſapientiſſimum, quod ad remp. nunquā adceſſit, quū æquum in ea ſeruari nō poſſe cōſpiceret. Secundum laborioſiſſimū, quod annis XCIX. quibus uixit, diſcipulis nunquā caruit, ſemperq; docuit. Tertium libertatis amantiſſimū, quod audita apud Chæroneā Athenienſium clade, ob animi dolorē extinctus eſt. Ipſe quoq; in orationibus ſic ait. Ego uero iuſtitiam nullo modo doceri poſſe, neq; artem ipſius ullā prorſus exiſtimo, ut ij qui male ſunt à natura inſtituti, ad eam dirigantur.

QVOMODO IVSTITIA RECTE IN REP. SERVABITVR.

EPICTETVS. Si rectū uis facere iudiciū, neutrā cupias partē cognoſcere, ſed cauſam ipſam. Minime quidē in iudicio errabis, ſi ipſe in uita nō erras. Bion. Oportet is qui à magiſtratu diſcedit, non ditior, ſed glorioſior factus ſit. Agatho. Triū rerū reminiſci magiſtratū oportet: Quod hominibus præſidet, Qđ ſecundū leges præſidet, Quod nō ſemper præſidet. Solon. Ἄρχε πρῶτον μαθὼν ἄρχεσθαι. Diſce regi prius quàm regere. Lyſias. Eandē habere iudices mentem decet ac legiſlatorē. Euripides. Κακῶν ἂν αἱ πόλεις ἐλασσόνων στερούμεναι, τὸ λοιπὸν εὐτυχοῖεν ἄν. ἐν τῷ δὲ κάμνουσιν αἱ πολλαὶ πόλεις· ὅταν ἐσθλὸς καὶ πρόθυμος ὢν μηδὲν φέρῃ τῶν κακιόνων πλέον. Ciuitates malis hominibus orbatæ, felicius in futurū agerent. In hoc enim pleræq; urbes anguntur, cum uir bonus nihil melius malis adſequitur. Hippodamus. In tris remp. partes diuiſam eſſe oportet: primam, bonorū gubernatorum: Secundam, militum: Tertiam mechanicorum. Primā rurſus ordinū optimorum, ultimā inferiorum. Militum uero mediocrium. Prima irē

debet imperare: ultima obtẽperare: media uero utrunq; pro tẽpore facere. Architas: Pũto omnẽ cõmunitatem cõstare ex tribus: Dominante, dominato, & legibus. Præterea meliorẽ imperare oportere: peiorẽ imperari. Aristides iustus interrogatus quid esset iustitia: nihil inquit alienũ desiderare. Plato ad Architã: Dulce omnino rẽ priuatã tractare. Attamen considerare oportet, quod non tibi soli sis natus, sed partim patriæ, partim etiam amicis. Quod elegãter Seneca mutuatus expressit. Alijs, inquit, uiuat, oportet, q̃ sibi uult uiuere. Plato itẽ: Ille bonus est medicus, qui plures tractauerit ægrotos. Iudex uero qui animos. Et ille natura nõ ualde sanus sit, oportet, si aliorũ melius degustauerit curas, quoniã nõ corpore corpus curat. Sed animæ longe diuersa ratio, ipsa em̃ adfecta curare alias minime poterit, quoniã animã anima regit. Quapropter sanũ esse iudicem decet: nec sibi cõscium, sed in aliorum salute per ætatem exercitatum: quum iuuenes ob inexperientiã facile decipiant̃, nimis indulgẽtes existãt. Demosthenes: Δίκαιον ὀργιλοτέρως ἔχειν τοῖς μετ᾽ εὐπορίας πονηροῖς, ἢ μετ᾽ ἐνδείας. τῇ μὲν ἀνάγκης χρεία φέρει τίνα συγγνώμην παρὰ τοῖς ἀνθρωπίνως λογιζομένοις. οἱ δ᾽ ἐκ περιουσίας πονηροί, οὐδεμίαν δίκαιαν πρόφασιν ἔχουσιν. πολλὰ γὰρ κακὰ πράγματα τοὺς ἐλευθέρους ἡ πενία βιάζεται ποιεῖν, ἐφ᾽ οἷς ἂν ἐλέοιντο δικαιότερον ἢ προσαπόλλοιντο. Diuina hæc est sententia. Dicit enim: Fas est magis irasci aduersus iniquos diuites q̃ pauperes. Necessitas enim ueniam aliquam habet apud humaniter iudicantes. Multa nanq; cogit liberos inopia facere, in quibus misericordiam iustius q̃ pœnam inueniant. Menãder: Qui præiudicium adfert anteq̃ audiat, malum se ostendit uirum. Sophocles: ἄκων ἁμαρτὼν οὐδεὶς ἀνθρώπων κακός. Non ex sententia peccans, nullus est malus. Plutarchus: περὶ τῶν πολιτικῶν παραγγελμάτων. Mediocritatem humanitatẽq; etiam in seruãda iustitia probat: exemplumq; Cleonis & Themistoclis ponit, qui in repub. diuersa sententia ambo fuere. Alter enim adcessurus ad rempub. amicis sese excusauit quod his nullus erat habendus respectus, lædiq; sæpius eos ob principatum oporteret. Alter Themistocles quum esset in imperio, admonitus à quodã, ut æque omnibus se præstaret. Quin absit, inquit, ut ego dum potero non magis amicis faueam, cunctis in rebus. Similes igitur his in Romana republica Catonem & Cæsarem accepimus fuisse.

DE REFERENDA GRATIA.

REFERRE gratiam ad iustitiam pertinere uidetur, quo nullũ est magis, ut ait Cicero necessariũ. Sed & nullum quoq; difficilius esse cõperimus, quia quæ ex liberalitate sponte damus, libenter damus: Quæ nõ sponte, nõ itẽ. Quod eleganter Hesiodus his uersibus expressit: ὃς μὲν γὰρ κεν ἀνὴρ ἐθέλων, ὅγε κἂν μέγα δώῃ, χαίρει τῷ δώρῳ καὶ τέρπεται ὃν κατὰ θυμόν. ὃς δέ κεν αὐτὸς ἕληται ἀναιδείηφι πιθήσας καί τε σμικρὸν ἐὸν τό τ᾽ ἐπάχνωσε φίλον κῆρ. Quisquis sponte dabit quamuis ingentia gaudet. Idẽ forte procax quisquam si postulat ultro, Vel minimum, hærebit mœrens lõgeq; grauatus. De hac igitur multa Seneca de beneficijs. Queritur, inquit Epicurus, nos esse ingratos, nec præterita inter bona cõnumerare, anxios tantum futurorum. Memoriæ itaq; minimum tribuit, qui spei plurimum. Item, Beneficium nullum perit, qui enim perdit cõputauerat: beneficiorum uero simplex ratio: si reddet aliquid, lucrum est: si nõ reddet, damnum nõ est. Nemo beneficium in calendario scribit. Quapropter Gratias dicit tris ab Hesiodo positas: Aglaen, Euphrosynam, & Thaliam. Ab Homero aũt unam ex his Pasithoan appellari, matrimonioq; addici. Respiciunt se inuicẽ cõplexis dextris, ut redditio beneficij notet̃. Hilares sunt, sicuti dantes & accipientes. Præterea uirgines, q̃ sine spei cõceptione det̃. Vestibus fluentibus & lucidis, quod sine adligatione alterius aut obligatione tribuatur. Deniq; iuuenes, quia nõ debet beneficiorum memoria senescere. Tres sunt, promerentium uidelicet & reddentium, & amborũ simul. Itẽ qui grate beneficium accepit, primã eius pensionem soluit. Quidam aliquid intempestiue subito remittunt, nihil se tales uelle debere testãtur. Qui em̃ nimis cito soluere cupit, inuitus debet: qui inuitus debet, ingratus est. Beneficium qui nõ potest sustinere, hoc est, ꝓ facultate sua reddendi animũ nõ habet, nõ accipiat. Aliquando tamen nõ reddendum, quando uidelicet plus mihi detracturus sum q̃ illi collocaturus: uel illi parum aut nihil redditum adcesserit, mihi multum ereptum fuerit. Et hæc quidem ille in eodem lib. diuersis in locis. Ingrata enim omnis natura mortaliũ est. Quod si recensere uelimus exẽpla, superuacuũ quidem, reperimus omnis ferè populos suis de se benemerẽtibus ciuibus ingratos

gratos extitisse. Conandũ igitur omnibus uiribus ex Apostoli præcepto, nemini quicquam debere, quo nihil magis in terris nos deo proximos facit: quodq; is tantũ assequi poterit, qui cupiditati modum statuerit, paruoq; admodum contentus fuerit.

DE LEGISLATORIBVS AC LEGIBVS.

LEGES quoq; adcedunt iustitiæ, quas alijs alij populis dedere. Gymnosophistæ Indis, Prophetę seu sacerdotes Aegyptijs, Chaldæi Babylonijs, Magi Persis, Druidæ Gallis. Zaleucus Locrensibus, Moses Hebræis, Solon Atheniensibus, Lycurgus Lacedæmonijs, Minos Cretensibus, Phido Corinthijs, Zamolsis Getis, Androdamus Rheginis, Hippodamus Milesiis, Carondas Thurijs, Philolaus Thebanis, Phaleas Carthaginensibus. Apud Romanos uero primus P. Papirius regias leges in unum contulit. Deinde Appius Claudius Regillanus Decemuir, cuius maximum consiliũ in XII. tabulis conscribendis fuit. Post hunc eiusdem familię Appius Claudius Centimanus, qui R. literam inuenit, actiones scripsit, & primum de usurpationibus, qui liber non extat. Post hos Sempronius Catus, Deinde Scipio Nasica, qui optimus à senatu iudicatus, & cui publice domus in sacra uia data est, quo facilius consuli posset. Demum Q. Mutius, qui ad Carthaginenses missus est legatus: quum essent duæ tesseræ positæ, una pacis, altera belli, arbitrio sibi dato utram uellet referre, Romam utranq; sustulit, & ait: Carthaginenses petere debere utram mallent accipere. Post hos fuit T. Coruncanus, qui primus profiteri cœpit, cuius tamen nullum scriptum extat. Deinde Sextus Aelius & frater eius P. Aelius, ambo Coss. Deinde Cato Porciæ familiæ princeps, cuius extant libri, Postea M. Mutius & L. Brutus & P. Manilius ius ciuile fundauerunt. Ex his Mutius consularis fuit, & decẽ libros reliquit. Brutus prætorius VII, Manilius consularis & pont max. III. Ab his profecti sunt P. Rutilius Rufus Coss. Romæ & Asiæ Procos. Et Publius Virginius & Quintus Tubero ille Stoicus Pansæ auditor ac Consul. Et Sextus Pompeius Pompeij magni patruus. Eodẽ tempore Cælius, qui plus eloquentiæ quàm scientiæ iuris operam dedit. Et Lucius Crassus Mutianus, P. Mutius frater illius quem Cicero iurisconsultorum disertissimũ dicit. Post Q. Mutius P. filius pont. max. ius ciuile in XVIII. libros redegit. Mutij auditores fuere complures, sed præcipuæ authoritatis Aquilius Gallus, Lucilius Balbus, & Sextus Papirius. Deinde S. Sulpitius, qui in causis perorandis post Ciceronem primum obtinuit locum reprehensus à Q. Mutio quod ius non intelligeret, iuri operam dedit, reliquitq; CLXXX. libros de iure ciuili. A Seruij disciplina manauerunt Alphenus Varus, C. Flauius, A. Ophilius, T. Celsus, Aufidius Sura, Aufidius Mamusa, Flauius Priscus, C. Atteius, Antistius Labeo Paternus, P. Celsus. Libri digesti fuerunt ab Aufidio Mamusa. Ex his Alphenus consul fuit, & Ophilius equ. ordin. qui edictum prætoris diligenter primus cõposuit. Fuit eodem tempore Trebatius Cor. Maximi auditor. A. Cesellius, Q. Mutius Volusii auditor Quæstorius. Consulatum enim renuit offerente Augusto. Ex his Trebatius peritior, Cesellius eloquentior. Ophilius utroq; doctior. Deinde Aelius Tubero, qui post quam accusauit Q. Ligarium, nec obtinuit apud C. Cæsarem, à causis agendis ad ius ciuile transiit. Post hunc Atteius Capito, qui cõsul fuit, Ophilij imitator, & annũ sic diuisit, ut Romæ sex mensibus cum studiosis esset, & totidem in secessu in cõscribendis libris, ideo uolumina sexaginta reliquit. Labeo ingentis doctrinæ fiducia, ut qui operam philosophiæ dederat, plurima innouare instituit. Masurius Sabinus Atteio Capitoni successit, Labeoni Nerua, qui fuit Cęsari familiarissimus. Masurius Sabinus eques Romanus publice primus scripsit, Hoc beneficiũ à Tyberio Cęsare dari cœpit. Nã ante Augusti tempora publice respondendi ius à principe non dabatur, sed qui fiduciam studiorum suorum habebant, consulentibus respondebant: neq; responsa utiq; signata dabant, sed plerunq; ipsis iudicibus scribebant, aut testabantur qui illos consulebãt. Primus Augustus ut maior iuris authoritas haberetur, constituit, ut ex authoritate iuris responderẽt, Et ex illo tempore peti hoc pro beneficio cœpit. Quapropter optimus princeps Hadrianus quum ab eo uiri prætorij peterent, ut sibi respondere liceret, respondit eis, hoc non peti, sed præstari solere, & ideo si quis fiduciam haberet se populo ad respondendum præstaret. Igitur Sabino concessum est à Tyberio, ut populo respõderet, cui quũ amplæ facultates non essent, à suis auditoribus sustentatus est. Sabino successit

Caſſius Longinus Tuberonis ex filia nepos, quæ neptis fuit Seruij Sulpitij. Is cõſul extitit in Cintino ſub Tyberio, à quo propter authoritatē è ciuitate pulſus fuit, & ab imper. Veſpaſiano reuocatus diē obijt. Neruæ ſucceſſit Proculus. Fuit & eodē tempore Nerua alius, & alius Lõginus eq. Rom. ac prætorius: ſed Proculi autoritas maior extitit. Nã qui ſucceſſere partim Proculani, partim Caſſiani appellati ſunt, quæ origo à Capitone & Labeone cœperat. Caſſio Cælius Sabinus ſucceſſit, qui plurimũ ſub Veſpaſiano potuit. Proculo ſucceſſit Pegaſus, qui ſub Veſpaſiano præfectus urbis fuit. Cælio Sabino Priſcus Iabolenus. Pegaſo Celſus. Celſo patri Celſus filius & Priſcus Neratius, q utriꝗ Cos. fuere Priſco Iaboleno Ebutius Valens, & Tuſſianus, & Saluius Iulianus. Poſt hos uero turba plurima, quorũ princeps Papinianus Scęuolę diſcipulus, fiſci aduocatus ſub Seuero imperatore: deinde Vlpianus, Paulus, Modeſtinus, Caius, alijꝗ complures, qui ſub Alexandro fuere, quóſue in Vlpiano cõmemoraui. Leges quoꝗ uariæ fuere. Ius in primis naturale omnibus cõmune animantib. Ius gentium, quo humanæ gentes utunt̃. Ius ciuile, qđ ex legibus, plebiſcitis, ſenatuſconſultis, decretis principum, & authoritate prudentiũ uenit. Plato, ut ex Timæo, Phædro, & Gorgia colligit̃, quatuor legis ſpecies ponit: diuinã, quã prouidentiã uocat: cœleſtem, quã fatum: tertiã, mouentem, quæ naturæ eſt: quartã humanã, quæ prudentiũ ſit. Cicero pro Cluentio. Eſt enim magiſtratus legum, iudices, legis interpretes: ſerui legũ ſumus, ut liberi eſſe poſſimus. Idē pro Sextio. Quodã tempore homines nondũ neꝗ naturali, neꝗ ciuili iure deſcripto, fuſi per agros atꝗ diſperſi, uagabant̃: tantumꝗ habebãt quantũ manu ac uiribus per cædē eripere potuiſſent: qui uero ingenio ac uirtute præſtiterunt, genus indocile unũ in locũ congregauerunt, eoſꝗ ex feritate illa ad iuſtitiã & manſuetudinem tranſtulerunt. Hinc reſpu. domuſꝗ cœptæ. Leges ac iudicia ſeuera rempublicã Romanorũ olim ſeruauerunt. Quapropter, ut ait Pedianus, adoleſcentiores laudē ex accuſatione principũ uirorũ ſibi omniũ conceſſione acquirebant. Sic Clodius Catilinã. Sic Iulius Cæſar annorũ XXI. Cor. Dolobellã, & eiuſdē ferè ætatis Aſinius Pollio Catonem. L. Craſſus Carbonem. Cn. Furius M. Aquilium. Accuſatorum temeritas, ut ait Martianus ad S.C. Turpilianum, tribus modis detegitur, totidemꝗ pœnis ſubijcitur: aut enim calumniantur, aut præuaricãtur, aut tergiuerſant̃. Primũ eſt, falſa crimina intendere. Secundũ eſt uera crimina abſcõdere, quãdo corrupti ab altera parte. Tertiũ in uniuerſum ab accuſatione deſiſtere. Iudices, teſte Pediano, annos L. equeſtris tantũ ordinis lege Sempronia fuere: deinde ob eorum turpitudinē lege Aurelia, ad tria genera reducti ſunt, ad ſenatores, equites, & trib. Aerarios. donec Cæſar, ut ait Tranquillus, ad duo genera reduxit, equites & ſenatores. Trib. Aerarios ſuſtulit. Conueniebant in forũ, ubi per tabellas ſententias proferentes in ciſtã cõferebant. Damnationis θ fuerat ſignũ. abſolutionis aũt A. Hęc apud prætorē uerſabatur, ac deinde recitabat̃. Reus mane eodē ueniebat, barba, capilloꝗ obſoletus, adoleſcentiũ cõuicijs ſępe laceratus, ut planè indicat Liuius XXXIX. de P. Scipione: eiꝗ licebat teſtimoniũ uitæ laudatores adducere, plures etiã patronos habere, ſupplicareꝗ, ac miſericordiã omnibus uijs implorare. Horæ tres ei ad dicendũ dabantur, actori autē duæ: qui in fine, Dixi, pronunciabant. Iudicũ numerũ ex multis electis in urnaꝗ poſitis ſortiebãtur apud prętorē per pilulas manu pueri, licebatꝗ parti utriꝗ ex quolibet ordine quinꝗ magis ſuſpectos reijcere. Ita ut LI. remanerent. numerus deinde ad centũ perductus. Edititij uocabãtur iudices quos pars altera elegit, ideo parũ fide probati. hos Cicero pro Murena ſępe cõmemorat. Cõperendinatio, teſte Pediano, erat ab utriſꝗ litigatoribus inuicem ſibi denunciatio in perendinũ diem. Sector ęſtimator redemptorꝗ bonorũ damnati, qui ſpe proprij lucri bona omnia in auctione uendebat, in ærariũꝗ mittebat. huic enim illa à prætore dabantur. Accuſationes in albo iudicũ proponebant̃. Erat enim album non ſolum iudicũ, ſed omnium magiſtratuum: paruum ante ædis confectũ album, ubi ab eis edicta proponebãtur. Diuinatio, erat accuſatio, ubi ſine teſtib. & tabulis agebatur, iudiceſꝗ propterea argumenta ſequerent̃, ac coniecturas, quaſi diuinarēt. Acceptilationē, ait Modeſtinus, eſſe liberationē per mutuã interrogationē qua utriſꝗ contigit nexi abſolutio. Nexi, teſte Varrone ſunt liberi, qui ſuas operas in ſeruitutē pro pecunia debita dabãt. Eos demũ tollendi cauſa fuit P. Veturius adoleſcēs, qui nexus ob æs alienũ, cũ creditoris Papirij libidinē pati nollet, ac propterea uerberatus rē ad ſenatũ

detulit

detulit, ille in carcerem ductus est. Ius gentium ita Romanis obseruatum, ut sine iustissimis causis nunquam bellum inferrent, nunquam legatos uiolauerint, uiolatos acerrime uindicauerint. Legatos Apolloniatium Romæ quum quidam iuuenes pulsassent, capti sunt, & Apolloniatibus traditi, ut author Liuius XV. Idem libro V. tres Fabios memorat, M. Fabij Ambusti filios legatos Clusium ad Gallos missos nunciatum, ut à bello sociorum abstinerent, ac unum ex his ducem Gallorum interemisse: quare expostulatiõe Gallorum Romani Fabios dedere cogitabant, nisi plebis fauor familiæ nobilitatẽ tutatus esset. Veturius & Posthumius Cos. Samnitibus dediti quanquam non recepti fidem publicam liberauerunt. Mancinus item Numantinis. At contrà suos & ipsi legatos à Fidenatibus, à Teuca regina, à Gallis Senonibus interfectos, à Tarentinis pulsatos, qui ad querendum iniurias missi erant, quod hi classem eorum diripuissent, simul & præfectũ occidissent, acriter omnes uindicauerunt.

LEGES PLATONIS.

PLATONIS leges ad hunc locũ epitomare mihi uisum est. In his enim instituit quales esse debeant in republica ciues, quomodo institui. In libris aũt de Republica instituit ferè Rempublicam imaginariam quandã, nec facilem inuentu, nec ab hominibus obseruatu. In primo igitur libro uideť castigare uelle Lycurgi leges ac Minois, quæ belli potius causa uidebanť scriptæ. Cũ contrà esse debeãt leges, ob pacis studia ferendæ, propter quã bellũ sumiť. Itaq; se has dare leges, quæ ad pacis pertinerent studia profitetur. Nonariũ in dandis legibus laudat exemplo Homeri, qui eo spatio annorũ à Ioue Minoem dicit leges accepisse. In primis legũ conditores tanquam agrum rempublicam colere debent, exstirpando ante omnia malas herbas, bonasq; serendo. Præterea totum eorum studium circa dolores & uoluptates uersari, & hæc duo tãquã fines cohiberi oportet. Vbi dicit, fortis uiri esse, nõ solũ metus & pericula superare, sed etiam cupiditates coercere. Præterea neminẽ iudicari posse forte, nisi diu inter labores & pericula, tũ etiã in ipsa licentia & illecebris uoluptatis uersatus fuerit. In quo animaduertendũ, non esse tutũ homini qui fortis sit futurus, procul à tumultu: uel eum qui sit futurus temperatus, separatim à uoluptatibus omnib. educari. Dicit præterea hominẽ à dijs factũ, uel ludo, uel studio: ludo, si se inquinauerit rebus mortalibus: studio, si rebus uacauerit diuinis. Descẽditq; ad alia, quæ quanquã leuia uidenť, utilia sunt, ut Musica iuuentus erudiatur ad animi perturbationes moderandas, alacritatẽq; bonarũ actionũ excitandam. Probat demũ cõuiuia & usum uini liberiorem quandoq;, ubi mores iuuenum deteganť. Illic enim prudens iuuẽtutis custos inspectis tanquam in speculo uitijs, melius castigare poterit ac mederi, adsuescetq; propterea in ebrietate omniũ impudentissima seruare pudorẽ. Sed de usu uini melius deinceps. In secundo à pueritia ciuẽ instituit. Quapropter uini usum usq; in annũ XVIII. non ꝓbat, deinde post usq; in XL. probat, ultra uero eam ætatẽ hilarius ac plusculum se inuitandũ suadet, in sacrificijs præsertim deorũ, ut ingrauescentis iam ætatis mœstitia subleuetur. Iuuenes coram senibus & maioribus uino utanť, à quibus corrigantur, si forte lasciuius potibus indulserint: nulli tamẽ ætati concedendũ uino pro sua libidine uti. Prohibet etiam à uino seruos in ciuitate & magistratus, & qui de reb. magnis in republica cõsultãt. Castrenses quoq; uiros toto belli tempore more Carthaginẽsium, Lacedæmoniorũ, & Cretensium. Pueros itẽ musicæ tradendos, ut studia grauiora, honesta aliqua uoluptate cõpensent. Ob quam etiam causam, inquit, Deum hominũ labores miseratum, sacra festaq; instituisse, quibus humana fragilitas recreetur. Commendãtur nonnulla numina, ad præcepta morum facientia. In tertio, ciuitatem, ait, seruare ante omnia prudentiã uirtutum omniũ matrem oportere: destruere uero imprudentiam, quam ignorationẽ uocat. Ignarosq; item eos, qui quanquam literatissimi sunt, sibi suoq; nesciunt imperare appetitui. At eos qui sibi temperant quanquã illiteratos, & prudentes & scientes appellat. Prohibet præterea magistratum illis tribuendum, qui propter incontinentiam sese regere nesciunt. Quamuis enim septem enumeret rationes, quæ ad dignitatem imperandi facere uidentur, quæ sunt, Paternitas, Nobilitas, Dominatio, Potentia, Senectus, Prudentia, Sors: prudentiã tamen omnibus præfert, ut intelligať quę saluti expediant humanę. Memorat deinde tria in ciuitate seruanda esse oportere, quæ sunt media inter unius &

populi

populi potentiam: ut neq; se totam unius imperantis arbitrio, neq; potētiæ paucorū cōmittat. Tertio ne quemlibet absq; delectu recipiat consultorem, sed plurimū optimatū adhibeat gubernationem. Postremo duas narrat gubernādi species, ubi nimia libertas, quę uitia parit: in altera, nimia seruitus, quæ odiū in principē ac patriā gignit: sed mediocriter hæc omnia esse oportere. Quarto ciuitatis gubernationē diuinæ similē esse iubet, quæ regnū est cū optimatū senatu coniunctum. Diuinā prouidentiā nunquam homini deesse, modo sibĳpsi non desit. Deinde humanū ingenium in summa morum licentia lasciuire ac superbire. Et sicut bestiæ nequeūt à bestĳs atq; humano quodā pastore, sic nec homines ab hominib. absq; summo deo optime gubernari. Et quādiu mortalis sine deo dominabit̃, tandiu laboriosam miseramq; uitam ducet. Seruari præterea nos & maxime diuinam legē ab his qui diuinæ legis iugo magnopere se subĳciunt, quorū primū futura beatitudo censetur: respui maxime à superbis, qui diuinā legē deserunt, sic & ipsi deserūtur à deo. Deserti autem peccant atrocius, ac miserabilius cruciātur. Primum deos colēdos monet, illos præsertim, quib. patria quasi patronis dicata est, Om̄es uero ipsius summi dei causa. Parentes deinde tanquā dei uicarios. Deinde propinquos & familiaritatē coniunctos, postremo hospites. Præterea dicit uanorū etiā uerborū diuino iudicio rationem esse reddendam. Cuius angelus nobis præest, quasi superioris iudicis uicarius & minister, ut nos à turpibus reuocet, prouocet aūt ad honesta, & cōsentientes quidē trāquillitate conscientiæ nutrit & delectat, dissentientes aūt conscientiæ perturbatione uexat. ubi delectat, ab antiquis gratia appellatur: ubi uexat, furia. Et gratia quidē triplex, quod præteriti præsentisq; ac futuri gratia bonos oblectat. Furia quoq; totidem modis malos exagitat, & utrobiq; fatū seu parca triplex nominat̃. Dicit̃ & Nemesis præsertim ab Orpheo, ubi in superbos animaduertit. Quinetiā iubet in omni uita parentes uenerari. Leuium etiā uolantiumq; uerborū grauissimā esse pœnā. Nam omnibus proposita est Nemesis iudicĳ angelus, huiuscemodi cōsideratrix. Prima societas est coniugĳ. In ciuitate quisq; uxorē à XXI. in XXXV. annū ducat. Qui aūt spreuerit, plectatur honorib. emolumentisq; quæ ciues cōsequi solent minime impartiat̃. Quinto honorē corporis circa mediū consistere, ne nimis robustū pulchrumúe sit: neu nimis debile, aut deforme. Alterum audaces, inflatosq; animos reddit: alterū deiectos & illiberales. Similiter & prædiorū & census possessio excedens superbiā, seditionēq; parit: deficiens, ut plurimū seruitutem. Nemo igit̃ filiorū gratia pecuniæ cumulandæ incūbat, ut ditissimos eos relinquat: neq; enim id ipsis neq; ciuitati conducit. Sed census tum adulatione uacuus, tū necessariorū nō indigus, omniū optimus est. Seniores sint iuuētuti exēplo modestiæ, minimeq; corā ea scurrile aliquid aut turpe loquantur. Ne quis priuatus aurū habeat aut argentū: sed quando nummis opus est cōmerciorū gratia, opificibus tantū eos concedit aut peregrinantib. reuersi à legatione aut peregrinatione nummos ciuitati restituāt: Nemini aut dare dotes, aut accipere liceat, nec fœnerari. Accipientib. liceat usurā pariter cum sorte negare. Valde diuites boni nō sunt. Si non bonus, neq; felix. Nā qui quouis modo pecuniā acquirunt, parciq; sunt, diuites ꝓpterea efficiunt̃. Qui uero honeste parat honesteq; erogat, neq; diues neq; pauper erit. Ergo operæpreciū in ciuitate nō esse auri nummum aut argēti, neq; quæstus ullus homini bono, nisi ex agricultura. Nulla utilior reip. disciplina ꝗ numerorū cognitio. Hęc em̄ pigros ingenio excitat, solertesq; facit, cū numeris ferè om̄ia cōstent. Cauendū præterea ut ab iniuria abstineamus in peregrinos & in supplices: horū em̄ ultor ac uindex deus. Præterea ꝗ bonis quib. abundat, alios impertit, maxime honore dignus est: ꝓximus huic ꝗ uellet, nec ei per facultates licet, habēdus est. Inuidus uero ꝗ nihil curat benigne facere, om̄ino uituperandus. Amor em̄ nimiū ꝓprius, omniū peccatorū semper est causa. Oportet igit̃ in primis eū ꝗ magnus in ciuitate sit futurus, neq; se, neq; sua diligere: sed iusta semper, siue ab ipso siue ab alio quouis gerant̃, sectari. Veritatē deinde magnopere laudat, quæ dĳs & hominib. dux est omniū bonorū. Cuius ꝗ felix futurus sit, statim ab initio participē esse decet, ut in hac plurimū tēporis uitā agat. Fidus aūt hic erit. Infidus qui spōte mentit̃: qui uero nō spōte, amēs, utrūq; malū. Nā & infidus & stultus omnino ab amicitia alienus aut honore: procedēte quoq; tempore inglorius, & in solitudine etiā si liberi supersint uitā ducet. Honorandus uero certo est is in primis, qui nihil nocet, aut nullam infert iniuriam. Qui autē nec alios id fa-

cere

cere patitur, duplici dignus honore. Sexto. Distributionē bonorū in ciuitate, nō æqualitate arithmetica sed geometrica pro meritis cuiusq; facere oportet, quæ ꝓprie ad Iouis pertinet iudiciū, qui merita nouit hominū. Pueris educādis proponatur publice uir bonus. Qui post annū XXXV. uxorē nō duxerit, nullo dignus honore censeat̃. Ad mulierum conuiuiū non uocentur, nisi quinq; amici uiri ex latere paterno, ex cognatis & propinquis totidem. Nuptiarū sumptus pro modo facultatum fiat. Ducat uxorē in aliā domum ubi sit habitaturus: quasi parentib. utrinq; ac fratrib. relictis in coloniā proficiscendo, ubi numerum augeat, liberos procreando. De seruis aūt, sapiens poeta dicit, de Ioue loquens: Dimidiū mentis Iuppiter illis aufert, qui seruitutis sorti subiecti sunt. Minis em̄ ac uerberibus quasi ferarum naturā efficiunt, Sæpe cōiurant cōtra dominos. Remedio est, ut sint diuersæ patriæ & maxime inter se dissoni. Nulla alioquin eis inferat̃ iniuria, q̄ minus q̄ æquales possunt resistere. Etenim maxime natura iustus deprehenditur, cū cauet his iniuriam inferre, quibus facile potest. Idem de Tyranno in subditos dicendū. Castigandi insuper serui, neq; ita monendi uti liberi, ne molliores sint: neq; sermo cū eis familiaris habeat̃, aut iocus siue lusus, ex quibus tardiores ad obtemperandū reddant̃. Tēpus matrimonij, uiris à XXX. ad XXXV. fœminis uero à XVI. ad XX. ad summū. Magistratus fœminis post XVI. uiris post XXX. tribuantur. Coniuges post liberorum procreationem caste uiuant, & ex honorentur magnopere, contra uero uituperentur. Numerum quinq; millium & XL. optimū in rep. repetere, quoniā partes æquas totus diuisus usq; ad XII. habeat, præter undecimam quæ parum aberrat. Dimidium totius summæ, duo milia quingenta & uiginti. Tertia erit, mille sexcenta & octoginta, & sic deinceps. Reuolutio quoq; primæ sphæræ XXXVI. milliū annorū, in XII. diuidit̃. Primus nanq; duodenarius infantiæ datur, secundus adolescentiæ, tertius senectuti. Duodecim sunt etiā Zodiaci partes. Elementa quoq; totidem cū qualitatibus suis. Ciuitatem igitur Plato per XII. trib. partiri iubet, ut numero perfectiore. Septimo: educatio puerorū tractatur. Conducere dicit magnopere ad uirtutē, puerorū exercitationē quæ in moribus est, disciplina quidē duplici, corporis circa Gymnasticā, & animi circa musicā. Gymnasticā uocat, quæ saltatione, luctatione, hasta, iaculo, cursu, pugillatu, rebusq; bellicis cōtinetur. Post hæc dicit nocte exurgendū esse patribus & matribusfamilias, ut rem domesticā curent. Somnus enim multus nec corporib. nec animis, neq; rebus augendis cōducit. Nemo em̄ cū dormit alicuius est precij, non magis q̄ si non uiueret. Quare quicunq; uiuere & sapere cupit maxime, q̄ longissimo tempore uigilet, sola sanitatis necessitate seruata. Exoriente sole pueri ad magistros proficiscantur, nec sine pædagogis. Decēnis incipiat ire, tris tn̄ annos ut legere ac scribere discat. Deinde tris alios annos musicæ cōtinuo det operā. Matrem ad procreationē liberorum ut actiuā causam concurrere, qđ & quidā alij senserunt. Aristoteles aūt minime. Humorē in pueris melancholicū non ex ipsa esse natura quæ sanguini propior est, sed ex reliquijs materni menstrui, sanguinisq; in utero tabescentis. Mutatio præterea in omnibus rebus præterquā in malis periculosissima est, etiā si in melius fuerit, saltē ad tempus periculo non uacabit. Deum Plato sæpe annuit esse adorandum, licet plures deos quandoq; dicat, id monstrat in epistola ad Dionysiū & ad Hermā, & in Parmenide, qui totus agit de uno, & in Timæo qui naturā producit ab uno, & in Philebo qui naturā uno metitur, & in Epinomide qui omnia ad unum reducit. Vndecimo. Deos ponit, eosq; prouidentiam habere, minimeq; corrūpi muneribus dicit. Post hos Mentiū genus præstare in quibus angeli comprehenduntur. Deinde animarum rationis ac mentis participū, quæ ante omne corpus procreatę sunt. Nam quod per se mouetur, potius est q̄ id quod ab alio. Et quod melius ac diuinius, antiquius est eo quod uilius. Has etiam migrare in alia corpora etiā bruta, & eadē pati quę admisere purgationis gratia. Animarū præterea tria esse genera, unam totius mūdi. Deinde sphærarum. Sphærā enim quamlibet habere plures animas, quæ in æthere sunt astra ipsa, & in terra sunt homines, in aere & aqua sunt dæmones intermedij, & hi nobis somnia ministrant, aspirāt, monstrantq; salutē ab ipso deo missi. Igit̃ ita fit, ut animæ humanæ à sphæris sint, Sphærarū ab ipsa mundi anima, ipsa uero ab ęterno deo. Astrorum enim animæ æternæ beatissimæq; sunt. Quod ex ordine rationeq; ac constantia cursus earum demonstratur. Duodecimo. Militares uiri abstinere discant, frigus æstusq; præ-

terea

terea capitis ac pedũ nuditatẽ tolerare, quæ duo maxime naturam cõseruant, magnasq; uires corporibus malis assuefactis gignunt: Contra uero debilitatẽ. Imagines deorũ nõ ex auro, nec argento, nec ferro, aut ære, sed tantũ ligno, aut lapide fieri iubet, ne ex occasione rei preciosæ se criminosi Deos propterea placare, aut decipere posse existiment. Deniq; omne aurũ & argentũ à sua politia excludit. In Epinomide numerũ magnopere laudat, sine quo dicit nos minime uirtute præditos fore, cũ is in omni ratione humana magnũ adfert momentũ. Numeris omnia in ciuitate, tum in natura constare adfirmat. Ordinem numerorum & rationem qui mente conceperit, haud facile in rebus errabit.

DE SVPPLICIIS.

Quod preces spretæ, ultorem habent deum.

IVSTITIAE pars & religio est: quapropter preces quas & supplicia Latini, λιτὰς Græci appellant, Iliados IX. eleganter Homerus describit his uersibus à me conuersis.

Namq; preces summi famulæ Iouis esse feruntur,
Claudæ & rugosæ, strabo quoq; lumine utroq;:
Turmatimq; sequi damnum non passibus æquis.
Hoc & ui maiore, & firmis gressibus illas
Præuenit, ac terram perlustrat cursibus omnem,
Adficiens mortale genus. sed pone sequentes
Illæ subueniunt, ac tum cultoribus altum
Sponte suis adeunt mites orantq; tonantem.
At spretæ innumeros luctus, ac damna precantur.

Ex qua descriptione probe colligitur quantæ sint curæ deo preces ac supplicantes. quos si quis spernat deum ipsum sentiet ultorem.

Nam in Ody. quoq; sic ait. Πρὸς γὰρ Διός εἰσιν πάντες ξένοι τε πτωχοί τε.
Proximi sunt deo hospites ac pauperes. Et alibi. Οὐδ' ἱκέτας ἐμπάζεαι, οἷσιν ἄρα Ζεὺς μάρτυρος
Nec supplices spernas, quibus Iuppiter est testis.
Et rursus. Ἀντὶ κασιγνήτου ξεῖνός θ' ἱκέτης τε τέτυκται.
Fratris nanq; loco supplex ac hospes habetur.
Hesiodus idem ferè. Ἶσον δ' ὅς θ' ἱκέτην ὅς τε ξεῖνον κακὸν ἔρξει.
Virgilius item. Si genus humanum & mortalia temnitis arma,
At sperate deos memores fandi atq; nefandi.
Apud euangelium uero. Quoties unum ex his minimis &c.

Quod preces ad deum necessariæ etiam ex philosophorum sententia.

SOCRATICORVM omnis schola deum ante omnia adorandum putat. Licet deos plures quandoq; memorẽt, eos certe numina deo Ioui optimo maximo subiecta intelligunt, quem etiam Homerus uocat patrem hominumq; deumq;. In primis ipse Socrates dæmonem habebat familiarẽ, quẽ deum uocabat. Ischomachus apud Xenophontis Oeconomicũ deum rogat in primis ualetudinem, deinde rei familiaris amplificationem. Plato in Timæo deũ adorandum suppliciter dicit. Super quo Porphyrius & Iamblycus Platonici, multa dicunt. Porphyrius sic ait. Cum deus nobis prouideat, ac res nostræ se possint aliter habere, certe pro rerũ nostrarum usu utiliter adoramus, uidelicet ut boni simus: sic enim utpote similes deo facti ad eum propius adcedemus, in qua coniunctione adorationis uis tota cõsistit. Nempe cũ nos dei filij sumus, ab eo quasi in exilio & carcere segregati simpliciter adorare decet, quo hinc liberati reuertamur ad patrẽ: alioqui similes eorũ erimus qui parentũ patrocinio sunt orbati. Profecto cum uniuersi partes simus, uniuerso ꝓculdubio indigemus. Ipsa enim ad totum conuersio salutem partibus præstat. Cõpertũ uero habemus, excellẽtissimos quosq; apud omnes gentes sapientia uiros, diuinis potissimum uotis nuncupauisse, præcipuè Indorum Brachmanas, Persarum magos, Græcorum theologos: Chaldæos autem & aliud quoddam adorauisse. Ipsam enim superorum uirtutem appellãtes hoc uno nomine uenerati sunt. Hæc ille. Iamblycus uero eius discipulus. Primum quidem est notio quædam eius quod orandum est, & qua ratione colẽdum. Secundum uero adsimulatio quædã uitæ nostræ cũ diuina uitæ puritate, castitate,

sanctitate, disciplina, ordine, & diuina beneuolentia proficiscens. Tertium coniunctio quædam per quam diuinam attingimus essentiam, ad ipsamq; ascendimus summitatē. Quartum ingressio quædam in liminis diuini uestibulum. Quintum deniq; animæ coniunctio cum diuina uoluntate, ut non iam amplius nostri, sed dei simus, illius splendore obruti & circūfusi, qui modus ultimus est & perfectissimus adorationis. Sola igit̃ adoratio recta animos beatæ patriæ reddit. Sola sanctimonia est plena uirtus. Solus uir bonus, ut Plato scribit in legibus, deū feliciter precatur. Sola cum superis consuetudo beatos facit. Ab hac enim flagitiosi sunt omnino alieni, & tanquam profani à uotis & sacrificijs arcendi. Pueri uerò decenter ad supplicandum adcedant, habētes uidelicet secum tris præcipuas comites, fidem, ueritatem & charitatem, quibus stipati spem bonorū accipiant firmā. Frustra enim deum quærit, qui se non adhibet solum soli, ac simplicē simplicissimo, immobilemq; stabili, ac otiosum quietissimo. Hęc ille apud Proclum Platonicum. His addit magnus Theodorus. Si quis naturas rerum diligentius explorauerit, inueniet nō animas tantum aut mentes, sed omne excepto primo adorare atq; moueri. Hesiodus uerò omnium antiquissimus. ἠμὲν ὅτ' εὐνάζῃ καὶ ὅταν φάος ἱερὸν ἔλθῃ, Ὡς κέν τοι ἵλαον κραδίην καὶ θυμὸν ἔχωσιν. Quum ibis dormitum, & rursus quum illuxerit, ora Cœlicolas, ut sint præstò tibi mēte benigna. Romanos uerò tanta huius rei tenuit religio, ut nihil publici aut priuati grauioris negocij nisi prius litato aut auspicato fieret, ac demū postea uoti compotes gratias dijs per sacrificia redderent. Athenienses item in fame, templo Delphico εἰρεσιώνην, id est, Eresionem posuerunt, hoc est, ramum oliuæ siue lauri, plenum fructibus uarijs. Hodie simile Caleñ. Maij ante fores amicarum ponunt. Homerus teste Herodoto Carmina quæ Iresionem uocat edidit: Vt nos palàm pudeat ad firmiorem certioremq; uocatos spem, esse fide ac diligentia superstitiosis in hac parte inferiores.

QVOMODO AVT QVID ORANDVM

Mos erat etiā antiquis teste Plinio in adoratione manū ad os referre, totumq; ea corpus circūagi, ut quasi diuinationem quandam futuri signi nostri salutiferæ crucis portendisse uideantur. Similiter & qui sacra facturus erat, ut ait, se reum ante omnia fatebatur, nostram quoq; ac ueram culpæ confessionem expiationis gratia in sacrificijs quodammodo prænotando, qua purius ad aram accederemus. Græcum insuper prouerbium, ἀλλ' οὐδὲν δεῖ παρὰ τὸν βωμόν. Hoc est, nil oportet ad aram consulere. Quoniam mos erat sacrificantium, ante sacrificium & in ipso procinctu solere consulere, ut autor Tarreus in Prouerbijs. Pythagoras in aureis carminibus, & Orpheus in hymnis docent quæ à dijs sint petēda: Iusta uidelicet & modesta, cętera deum nō exaudire. Nec enim auro aut muneribus corrumpi. Homerus dicit sacrificia Troianorum dijs inuisa, quanquam bona & nidorem suauem adferant, cùm Priamus, Priamiq; populus odio sit. Plato in Alcibiade inquit. Athenienses cum Lacedæmonijs concertantes semper inferiores fuere, quod dijs magis Lacedæmoniorum benedictio placeret, quàm omnium Græcorum sacra, quamuis Athenienses maiores pōpas muneraq; offerāt. Ex quibus profecto exemplis, nostrorum ueritas magis effulget, quum Esaias dicat, uictimæ impiorum abominatio. Theophrastus. Eum qui admirationi uult cæteris esse, libenter sacrificare dijs oportet, non tam multa quàm frequenter & plenam hoc sanctitatis, illud copiæ signum. Deinde parentum alere senectutem, hisq; obtemperare. Plato item in Eutyphrone, ubi de sanctitate tractat, Sāctum ait & iustum idem esse in accipiendo ac reddendo: Esseq; propterea mercaturam quādam inter deos & homines, ut illi nobis bona honestaq; dent, nos eis sacrificium ac preces. His enim officijs & domos priuatas, & ciuitates conseruamus. Homerus.

Ζεὺς δ' ἀρετὴν ἄνδρεσσιν ὀφέλλει τε μινύθει τε.
Iuppiter ipse uiris uirtutem firmat & aufert. Et Satyricus noster.
Orandum est ut sit mens sana in corpore sano.
Fortem posce animum, mortis terrore carentem.
Qui spatium uitæ extremum inter munera ponat
Naturæ, qui ferre queat quoscunque labores:
Nesciat irasci, cupiat nihil, & potiores
Herculis ærumnas credat sæuosq; labores,

Et uenere & cœnis & plumis Sardanapali. Quomodo orandum, Xenophon in Cōmentarijs probè ostendit. Non enim fas, inquit, à deo petere, ut ignorando equestrem pugnam, eos qui periti sint uincamus. Eodem modo naualis artis ignarum, nauem ducere aut uincere. Imperitum etiam spargendi semen, frumētum optimum metere. Neq; si te ipsum minime custodias, à deo seruari. Hæc itaq; petere minime ex deo licet, haud aliter quàm si ab hominibus aliquid contra legem petamus. Ex quo memento prouidere necessaria antequam necessitas aut usus ueniat. Hanc Xenophontis sententiam ęmulatus Sallustius sic ait: Non enim supplicijs aut lachrymis muliebribus auxilia deorum parantur, uigilando, agendo, bene consulendo, prospere omnia cedunt. Vbi te socordiæ atq; ignauiæ tradideris, nequicquam deos implores, irati infestiq; sunt.

DE CELEBRITATIBVS. PRIMVM SACRORVM.

MAcrobius. Celebritas dicebatur cùm sacrificium fiebat, aut epulum dabatur, aut Feriæ obseruabantur, aut ludi agebant. Festus. Sacra autē aut domestica, aut peregrina, aut publica, aut priuata fuerunt. Aelius Gallus Sacrum esse ait, quodcunq; modo atq; instituto ciuitatis cōsecratum sit, siue ædes, siue ara, siue signum, siue locus, siue pecunia, siue quicquid aliud dijs consecratum sit. Quod autē priuatus siue religionis causa aliquid earum rerum dedicauerit, id Pontifex Max. non extimat sacrum. Plutarchus in Probl. In sacrificijs Italici autore Ænea uelant capita, quod is cùm rem diuinā faceret in littore Laurēti Veneri matri, ne ab Vlysse cognitus interrumperet sacrificium, caput adoperuit, atq; ita conspectū hostis euitauit. Magistratibus uerò & alijs potētioribus caput aperimus, tanquā omnia nostra illis patere debeant. Idem. Regi sacrificulo nullum magistratum gerere, nec concionem habere licet. Idem. Sacerdotibus nec habere, nec petere magistratū Rom. permittebatur. Lictore tamen & sella curuli utebātur, ut his deliniti ultra nō quærerēt. In templis prope ianuam lecticam habebāt tanquā custodes & refugium, pedes his reliqui osculabātur. Non absimile hoc ueteri legi, quæ tribum Leuiticā sacerdotio insignitā esse uoluit. cæteris muneribus aut facultatibus prohibuit. Nos item Pōtificum nostrorū pedes exosculamur. Idem. Ver sacrū dicebāt, cùm primitias fructuum omniū proximi ueris uouebant. Idē, Postridie Cal. Nō. & Eidus dies religiosos & nefastos habebant, nec quenquam exire, aut peregrè proficisci permiserūt ob pugnā Alliensem quæ postr. Eidus Quintiles fuit. Hodie quoq; dies Ægyptiacos appellatos nōnulli superstitiose obseruant. In luctu supplicabant, sed nō sacrificabant: quapropter obsidente urbē Annibale mensis ad lugendum datus, & anniuersariū sacrum intermissum, ut ait Liuius. Horatius Puluillus & Xenophon auditis filiorū mortibus à sacris non discessere. C. Fabius obsidentibus Capitolium Gallis in Quirinalem sacra domestica facturus per medios hostes iuit atq; redijt.

De his qui sacra spreuere multa sunt infelicitatis exēpla. Appius qđ Potitios sacris Herculis priuasset, cęcitate mulctatus. Ser. Cepio qui Tolosanū tēplum diripuit, miserè perijt. Pleminius legatus Scipionis Locris relictus, unde Annibalis pręsidiū Scipio eiecerat, ꝙ Proserpinę templū spoliasset, Romæ damnatus in uinculis extinctus est. Sed & idem in eodem loco patrans Pyrrhus è Sicilia in Italiam reuertens, à Rom. profligatus discessit. Brennus dux Gallorū Delphico templo direpto, grādine tēpestateq; cum toto exercitu occidit. Crassus Hierosolymitani tēpli Gaza surrepta à Parthis trucidatur. Eundē Heliodorus à Seleuco missus attingens exitum habuit, quē in ratione temporū adnotaui. Quin & sacra quoq; corpora seu mysteria nefas attrectare, extraq; locū adspicere: legitur de Tiresia ob uisam nudam Dianā cæcato. In uetere lege Lothi uxor retro respiciens in salis statuā est cōuersa. Oza, quod nocte cum uxore coisset, & tabernaculum postea fœderis cōtortū attigisset, illico discerptus est. Ex quo Gregorius cōmixtos nocte coniuges ab eucharistia iubet abstinere. Clodoueus Galliæ rex ꝙ Dionysii corpus impudenter attigisset, in insaniam incidit. Et qui S. Benedictū in Galliā translatum rursus in Italiam reportaturi reuulsere, perijsse feruntur. Proximis annis Ioan. Cardinalis Aragonēsis quod eiusdem sancti cōditorium retexisset, eodē anno iuuenis decessit.

In igne sacra præter alia elemēta consistere multa declarāt, quod proximus cœlo sit, quod perpetuus à Vestalibus seruaretur, quod ante Imperatores ferret. Ignea flamma Serui Tullij, itemq; supra Ascanij Virgiliani capita, optimū fertur portēdisse augurium.

In

In Odyssea cędem factã igne & aqua iubet Vlysses expiari. In uetere lege ignis de cœlo scribitur, holocausta accepta rapuisse: & ignis in puteo seruatus. Nec ullũ sine igne sacrificium. Apud nos uerò nullo magis honore ꝙ cæreis, cœlicolæ extrinsecus decorãtur. Deniq; deus noster ignis cõburens est. Sacra deinceps nominatim. Bonam deam nominant, quã alij aliam fuisse dicunt, ad cuius sacra quæ in Auentino in eius templo fiebãt, uiri nõ ingrediuntur. Deprehensus quondã Clodius habitu in his muliebri, de pollutis sacris causam dixit. Floram & Liuius & Dionysius meretricẽ fuisse tradunt, quæ populum Rom. hæredem instituit: cui ob merita tanquã deæ pridie Cal. Maij festũ dicauere Floralia uocata. Colebatur à meretricibus cum coronis & uestium uarietate, temporis lætitiã florumq; diuersitatẽ significãdo, uti Ouidius in Fastis testat̃: qui Chlorim nympham fuisse prius dicit raptã à Zephyro, Floramq; deinde uocatã, ac fructibus cunctis præesse. Ad cuius festũ ac theatrũ quũ Cato semel uenisset, statim abijt: ex quo obiectũ ei, cur in theatrũ Cato seuere uenisti: an tãtum ueneras ut abires? Bacchanalia Liu. XL. dicit Romæ expulsa fuisse ex senatuscõsulto, tãquam mores corrumpentia. Noctu ẽm celebrabãtur, ubi nudus uterq; sexus impurissime cõmiscebãtur, thyrsis pãpinisq; uincti. Cereris sacris, quæ Cerealia dicta sunt, uestibus utebant̃ albis, noctu mystæ cũ facibus currebãt, uinum non libabant. Insuper & ieiunium institutũ quinto quoq; anno ex libris Sibyllinis prodigiorũ causa, ut Liu. XXXIII. Ouidius etiã à uenere abstinẽdum dicit, qđ castitati pręsit. Iuuenalis. Dignæ Cereris cõtingere uittas. Θεσμοφορία apud Græcos eius dicuntur sacra, quapropter Latini Legiferã uocãt. Athenis sacris Eleusinæ Cereris nemo sibi cõscius intererat. Eius Romæ templũ prope Circum fuerat max. autor Plinius libro XXXV. Feriæ insuper statiuæ, quæ semper erant eodem tempore, Cõceptiuæ ex auguribus, Imperatiuæ ex edicto. Itẽ feriæ Seruorũ Sextilibus ex eo institutæ, cum Seruius Tullius natus ex serua est. Ferias item stultorũ, Quirinalia & Fornacalia dicebant Quirino instituta, quod his potissimum adsignata fuerint qui cuius essent trib. ignorabãt. Idem. Herculi decimas dare locupletibus ac nobilibus antiquitus mos fuit. Lucullus quoniã hunc ritum seruauit, auctior factus est postea. Hunc etiam deum custodiendo thesauro & domibus seruandis maxime præficiebãt. Festus. Solitaurilia hostiarum trium diuersi generis immolatarũ significãt. Tauri uidelicet, Arietis & Verris, quod omnes hæ sint solido corpore. Idem. Saturni dies celebrat̃ festus mense Decẽbri, quod tunc ædis eius dedicata. Præterea is culturæ agrorũ pręsidere uidetur peractis sementis, ex quo etiã falx ei insigne. Dicitur & à sationibus. Cicero tamẽ quod Satur annis dicit. Macrobius. Sigillariorũ dies adiecti Saturnalibus, & ita VII. dies fuere Saturnalia, quũ antea quinq; fuissent: illis enim diebus parua simulachra fingebantur uænalia, quæ homines pro suis capitibus offerebãt in sacellum Ditis, aræ Saturni cohærens. Nostra omnia quodam modo uaticinabãtur sacra. Nam & eadem ex cæra sigillaria tẽplis offerimus. Et libertatem quam eo tempore habebãt serui in dominos, nunc quoq; per dominica natalia nostri retinẽt. Inde lasciuientes, seruum creant dominũ. Alea etiã tunc uigebat, passim ludere licebat: eundem nunc morem his diebus à leuibus hominibus introductũ uidemus. Festo item teste mittebãt hoc tempore pauperes diuitibus cæreos. Nam cæreis potentes utebãtur, humiliores uerò candelis. de huiuscemodi seruorum libertate Athenæus sic ait. Mos est apud Romanos in Saturnalib. ingenuorũ ministeria seruorũ occupare. Idem apud Græcos in festo Hermeorũ. Apud Babylonios Sacea appellata quinq; diebus celebrãtur, in quibus dominis imperãt serui. Apud Thessalos Peloria eadẽ ferè quæ Saturnalia apud Ro. à Pelorio uiro Pelasgo, qui primus omnium annunciauit ex terræ motu in Aemonia excitato Tẽpe scissa, aquas omnes fluminaq; quæ loca inundabãt descendisse in alueos, cãposq; siccatos apparuisse. Lupercalia Euandrus instituit, ex more Arcadio, Pani Lyceo, siue Syluano seni nemorũ pastorũq; deo, nudi per urbem incedebant, ac laruati, flagellis obuios cædẽtes, putabãturq; ex eo steriles matronæ fœcundari. Rei causa Ouidio fabulã adfert, Pana spolia leonis noctu ab Herculis uxore fuisse deceptum, quũ illa uestem cum uiro cõmutasset, quare uestem deinde abominatus est. Nostri hodie pœnitentes felicius ꝙ luperci non pellibus quidem, sed sagis linoq; ora cõtecti, nõ alios, sed sese flagello conuerberãt, nudum ac lacerum tergus ferentes. Cornelius libro decimo octauo, Sodales sacerdotes Romulũ cum

Tatio inita societate fecisse scribit. Vnde Titij sodales, & apud Tranquillū legimus Sodales Augustales, apud Iulium Capitolinū Sodales Antonianos. Tybure quoq; in marmore uetusto Sodales Hadrianales. Caius in titulo de collegis, dicit Sodales esse qui eiusdem collegij, quiq; ualde simul habitantes sunt. Pręcipitur igitur mādato principalibus præsidijs prouinciarū, ne patiantur esse Sodalitia ueluti inhonesta collegia. Et Augustinus ait Sodales quasi edales. Plinius item scribit Romulum instituisse Collegium Aruorū, seq; duodecimū fratrē appellari uoluit. Nos fraternitatem & cōfraternitatem dicimus, qua sanctiore instituto quidā inter sese hodie mutua charitate ac pudico ritu, certaq; uiuendi formula conueniunt. Hecatombas ut ait Capitolinus, Balbinus Romæ fecit ob oblatū Maximini caput. Centum Aræ uno in loco cespiticiæ extruuntur. Et ad aras cētum sues, centum oues mactantur. Nam si Imperatorū sacrificium fit, Centū leones, centum aquilæ, & cætera huiusmodi animalia. Quod quidem Græci quondam fecisse dicuntur cùm pestilentia laborarent, & à malis id Imperatoribus ablatum esse cōstat. Hæc ille. Homerus quoq; nihil potius quàm ἱερὰς ἑκατόμβας in sacrificijs commemorat. Ouidius in Fastis, tribus anni temporibus fructuū gratia totidem sacrificia dicit Romanos instituisse, Vinalia, Robigalia, Floralia. Prima causa uini, secunda frugum, tertia cunctorum, quæ Floræ deæ fuisse suprà narraui. In quibus animaduertere quoq; est eadem nos tēpora nō inani superstitione, sed ieiunijs tribus ex eadē causa celebrare. Plutarchus in Problem. Septimontiū ponit festū cùm septimus mōs est additus urbi quasi finitæ. Fiebant & quinquatria Mineruæ Calēdis Mart. diebus quinq;, quo tempore (ut ait Hieronymus in epistolam Pauli) munus mineruale appellatum magistro pueri offerebant, quando uacabāt, quod & Saturnalibus etiam seruabant. Iuuenalis. Accipit exiguo quisquis colit asse Mineruam. Hoc item matronę colebant festum, mittebantq; uiris munera, sicuti & Saturnalibus uiri mulieribus. Erant & quinquatres minores appellati, eidem Mineruæ sacri Idibus Iunijs, quo tempore tibicines personati per urbem incedebant: ut hi qui olim ebrij ex Tybure Romam reducti fuere, quum non omnes essent, uiderentur omnes simul alijs ignotis & personis admixti. Ouidius de Fastis.

Cur uagus incedat tota tibicen in urbe.
Quid sibi personæ, quid toga longa uelint.
Callidus ut possit specie numeroq; senatus
Fallere, personis imperat ora tegi.
Admiscetq; alios, uti & hunc tibicina turba
Augeat, in longis uestibus ire iubet.

Sed & personæ in Megalesibus quoq; adspiciebātur, de quibus Herodianus in Cōmodo sic ait. Veris initio, stato solenniq; die quem Megalesia uocāt, Romani Pompā matri deûm celebrāt, prælata diuitiarum magna pompa: permissumq; cuiq; personas eo die induere quas cuiq; libitū, cuiúsue magistratus aut hominis imaginem effingere, ante simulachrum eius deæ ludere. Id simulachrū dicitur apud Pessimuntē Phrygiæ de cœlo descendisse. Romani responso accepto, nō duraturū imperiū sine eo, legatos pro eo miserunt: quod concessum & aduectū, in ripa Tiberis cum consedisset nauis, Claudia sola uestalis quæ incesti accusata fuerat, eam trahens se uirginē probauit. Videre igitur licet has esse personas quas nostri seculi pestilētia, nō uno die, nec sacrorū, aut comœdiæ tātum causa, sed duos cōtinuos mēses per ferias stultorū permittit: sub quibus inueterata passim licētia cuiq; licet scelerato esse, omniq; libidinis exemplo uti, res quidem noua, & tātum inter Christianos hæc immodestia uisa. Idibus uerò Maijs de pōte Sublicio simulachra in Tyberim inijciebāt, quæ Argeos & Oscilla uocabāt: Herculis instituto, q Græcos ea loca incolētes barbari mactare soliti essent, ut autores Plutarchus in Probl. & Ouidius in Fastis. Cōpitalibus laneæ effigies noctu dabantur per compita & lares. Is erat dies festus, animæ putabantur esse hominum: autor Festus. Erant enim lares dij numina priuatarum domorum. Macrobius ait Laribus cōpitalibus Tarquinius ex responso Apollinis capita puerorū pro salute familiarū sacrificabat: emendauit postea Brutus expulsis regibus capitibus alliorum & papauerū oblatis: his effigies Maniæ deæ suspēdebantur. Erant em̄ caninis adoperti pellibus, ad pedesq; canes habebant. Causam Ouidius refert. Seruat uterq; domū, domino quoq; gratus uterq;: Cōpita grata cani, cōpita

grata

grata lari. Sacrificabat̃ & Genio die natali, q̃ naturæ cuiusq; deus est assistẽs, ex quo in domorũ fundamẽtis eius familiæ Genio inscribebant. Erat & is geminus, bonus & malus. Plutarch. in Bruto. Sũ malus, inquit, Genius tuus Brute: haud ꝑfecto ꝓcul à nostrorum ueritate, qui duos nobis nascentib. angelos cõstituunt. Templa deinceps dedicata, ex Liuio: Ioui statori à Romulo ut acies staret cõtra Sabinos, quæ iã terga uertebat. Ab eodẽ quoq; Ioui Feretrio à ferendis spolijs opimis, quę de Acrone rege retulit: Ioui Elicio à Numa in Auentino, ut mẽtibus diuinis eliceret, quomodo curãda essent fulmina. Ioui Pistorio ob iactos Gallis à Manlio panes. Ioui Capitolino à Tarquinio, ubi caput humanum inuentũ. Ioui Vltori à M. Agrippa quod & Pantheon dicit̃. Ioui Tonanti ab Augusto. Apud Græcos Ioui Eleutherio, id est, liberatori, quũ à Persarũ armis liberati fuere, ut Pauſ. scribit. Itẽ Ioui Milesio in Asia, Ioui Ammoni in Libya, Ioui Dodoneo in Illyria. Ioui Soterio, id est, seruatori, Ioui Xenio, id est, hospitali, Ioui Ilascio, id est, placatori. Iunoni Monetæ in Capitolio, ubi Mãlius habitauit, qđ anseres de irruptiõe Gallorum admonuissent. Iunoni Reginæ in Auẽtino à Camillo locatũ lib. v. Iunoni Sospitæ uotũ à Cor. Cethego Cos. in bello cũ Bois circa Padũ post II. bellũ Pu. lib. XXXIII. Iunoni Lucinæ in Auẽtino, Iunoni Gabinæ, Faliscæ, Samiæ. Dianæ in Auẽtino à Seruio Tullo ad imitationẽ Dianæ Ephesiæ memorabilis. Dianæ Scythicæ cui sacrificabat̃ hostijs humanis, Ariciæ, qđ Artemisiũ dicebat̃. Apollini qđ Apollinare uocabãt in pratis flaminijs: lib. III. Id postea (teste Pandulfo ostiario Lateranensi) Hadrianus primus Apollinari martyri dicauit. Aliud item eidẽ uotũ ob ualetudinẽ peste inualescẽte sub Mamerco Æmilio iterũ dictatore, lib. IIII. Apollini quoq; Palatino. Celeberrima & illa apud Delphos, apud Acciũ, apud Cumas. Marti uotũ bello Gallico, dedicatũ sub Camillo dictatore à T. Quintio duumuiro sacris faciũdis, lib. VI. Marti Vltori in foro Romano ab Augusto. Bellonę quod uouit Appius contra Sãnites pugnãs lib. X. Extra portã Veneri ꝓpe Circũ max. ex ære mulctaticio impudicarũ matronarũ, à Fabio Gurg. Cos. lib. X. Veneri Erycinæ extra portã Collinã, cui uirgines puppas, id est, paruas imagunculas donabãt. Persius. Nempe hoc quod Veneri donatæ à uirgine puppę. Eodẽ quoq; tempore & Menti post cladem Thrasimenis acceptam, lib. uigesimoprimo. Ouidius.

Mens quoque numen habet, menti delubra fatemur
Ad uotum belli perfide Pœne tui.

Item Pauori à Tullo rege in bello cõtra Veientes, lib. primo. Itẽ Febri & Veioui & Malæ fortunæ, malis numinibus ne noceant. Virtuti à Cla. Marcello dicatũ apud portam Capenam, lib. XXIX. Concordiæ à L. Manlio Prætore in Gallia uotum in Capitolio, coniunctum Menti, canale uno tantũ discreta, lib. XXI. Victoriæ ex mulctatitia pecunia, lib. X. Victoriæ item in palatio ubi simulachrum Cybelis ex Asia aduectum conditum fuit, lib. XXIX. Castori & Polluci, quod Castoris tantum dicitur, uotum bello Latino à Postumio. Dein dedicatum ab eius filio duumuiro S.F. Fortunæ complura, quæ alibi narraui, quum de ea mentionem feci. Iuuentuti in Circo max. à Cn. Licinio duumuiro dicatum. Liuius de bello Maced. Mercurio paulo post mortem Publicolæ Ap. Cl. & P. Seruilio Coss. prope Circum max. Ouidius in Fastis.

Templa tibi posuere patres spectantia Circum.

Herculi ara max. sub Auentino ab Euandro, in cuius ruinis nostra ætate repertum eius æneum signum, quod in atrio domus Conseruatorũ in Capitolio cõspicimus. Herculi item ædes rotunda in foro Boario prope templũ Pudicitiæ patriciæ. Herculi prope Circũ maximũ à Sylla Sibyllæ iussu. Ouid. Altera pars Circi custode sub Hercule tuta est:

Quod deus Euboico carmine munus habet. Si quæris titulos Sulla probauit opus.

Herculi deniq; & musis à L. Philippo sub Augusto, teste Trãquillo. Diti ꝓpe Circũ maximũ, ad qđ gradib. descendebat̃. Nam aræ inferorũ subterraneæ fuerũt, quũ ad cætera tẽpla ascenderetur. Iano apud uelabrũ à Numa. Vestę item haud longe ab eodẽ dicatũ.

De Celebritate conuiuiorum ac ludorum.

CElebritas conuiuiorum pluribus de causis instituta. Aut erant pontificalia cõuiuia, quæ in sacrificijs sacerdotes, saliares, Põtifices, ac VII. uiri epulones præparabant. Aut triũphalia, quæ Imperator duxq; post uictoriã exhibebat pop. Romano: aut funebria in defuncti honorẽ, ut quæ ad pollinctũ fiebãt.

Aut uiscerationes, cum caro cruda populo dabatur, ut apud Albanum. Aut congiaria, quæ Prætor in celebritatibus populo dabat. Aut erant Missilia, quæ in theatro spargebantur, aues, legumina, oleum, quandoq; uestes. Ludorum celebritates Græcia primum reperit, quas Archias poeta hoc Tetrasticho Græco eleganter expressit.

Τέσσαρές εἰσιν ἀγῶνες ἀν' ἑλλάδα, τέσσαρες ἱροί,
οἱ δύο μὲν θνητῶν, οἱ δύο δ' ἀθανάτων.
Ζηνὸς, Λατωΐδαο, παλαίμονος, ἀρχεμόροιο.
ἆθλα δὲ τῶν, κότινος μῆλα σέλινα πίτυς.

Græcia cōcelebrat duo bis certamina sacra: Quorū hominū duo sunt, cætera cœlicolū. Sacra Iouis, Phœbiq;, Palemonis, Archemoriq; Dona Oleaster erūt, mala, selina, pitys, id est, pinus. Primū Hercules in Iouis honorē cōstituit in Olympia, ubi stadiū fecit tāto cæteris maius, quāto eius mensura pedis præpolleret: ubi primus Olympionica fuit Corœbus Atheniensis, ut autor Eusebius. Secūdum Phœbo dicatū Delphis, ob Pythonē serpentem ab eo interfectū, ubi certamē erat Musicæ: in quo Chrysothemis primus uicit, in hymnorum cātu, deinde Thamiras, ut autor Pausanias. Coronabantur lauro, quę Delphis adeo magnas fert baccas, ut mala uideri possint. Tertiū Palæmonis Athamātis filij, ex cæde paterna ab Ino matre liberati, Neptuno apud Isthmō. Quarta Nemea sacra. ob Archemorū puerū Lycurgi filiū, ab Hypsipyle nutrice educatū, & in sylua Nemęa defunctū. Sūt pręter hęc & alia sacra. Aeacea apud Æginā de Aeaco. Marathonea ob taurū à Theseo interfectū, ubi phiala argētea pręmiū. Thebis Heraclea & Iolaea. Megaris Dioclea. Cassiodorus inij. epist. lib. ait Oenomaum primū apud Elidē ludorū spectaculū, equorūq; cursum edidisse: apd' Romanos uerò Romulū in raptu Sabinarū. Ad huiusmodi certamina Gymnica fœminæ nō admittebant. Quod etiā uersus Papinij in Thebaide indicat. Exclusæq; expectāt præmia matres. Et Valerius dicit. Nō paruū honorē attributū Berenicę, q; sola mulierū spectauerat Gymnica. Pausan. de huiuscemodi ludis sic ait. Duo certandi equis gña, Synorides & Celetes. Synoris erat biga è duobus equis: Celes singulari equo currebat. Accesserunt & alia duo κάλπη καὶ ἀπήνη, quæ postea decreto Eleorū antiquata sūt. Calpe certabāt equabus, ita ut cursum extremū assessores ipsi desiliendo apprehēsis manu habenis perficerēt. Deinde maribus utebantur equis. Apene mulas iungebāt, qd' animal execrabile habebāt: nec in terra illa nasci poterat, cū circa uel frequēs earū fœtura esset. Festus. Pētathlon nostri quinquertionē uocāt, q gñibus illis quinq; uno die certat, id est, disco, hasta, saltu, iaculatiōe, luctatiōe. Pācratiastes q certat & uincit. Qui uerò in quatuor illis certaminib. suprà narratis uicerit, Periodus uictor appellatur. Cuius rei autor etiā Plin. Pausanias scribit Dioreū Athletā aconiti, id est, sine puluere & labore Pythia uicisse. Heraclidē uerò apud Olympia Pācratio. Quod neminē parē cum quo cōgrederent inuenirēt, cedētibus ob metū aduersarijs. Plin. etiā dicit Dioxippum uicisse Olympia Aconiti: Nemea uerò Coniti. Hic ętate fuit Alexandri magni, mortemq; sibi cōsciuit. Vide causam in Q. Curtio. Antiquus enim mos athletis certaturis fuerat spargi prius puluere corpora. Ouidius de Acheloi pugna.

Inq; uicem fuluæ tactu flauescit arenæ.

Martialis. Et flauescit Aphe. Luciā. in dialog. q Erotinus siue de dilectiōe inscribit, pulchrè mōstrat quónā modo sortes Athletis obueniebāt, quomodóue pares ad certamen iūgebāt: uerba ipsa cōuerti. Vrna, inqt, argētea sacra Apollini in medio aderat, ubi sortes inscriptæ magnitudine fabæ: hic in duab. A scribebat, in duab. B, in duabus C, & sic deinceps. Veniebāt certaturi Ioui uouētes, ut idoneū & facile cōparē sortirēt, deinde suam quisq; educebat literā. Minister dei ibi assistēs, antequā legerent sortes accipiebat, deinde eos cōferebat ad ludū, ut illi quibus A utrisq; euenerat, simul pugnarēt, & sic de alijs. Si aūt fortè impar numerus erat, ille q sine socio remanebat cōmiscebat eius literā cū alijs cōparibus: & q sibi sorte ueniret, expectabat, ut ille prius cū cōpare suo pugnet, postea ipse cōsurgens cū eo certabat. Magnūq; Athletæ bñficiū hoc & fortuna, ut integer uiribus cōgrediat cū iam lasso ac fesso. Hęc ille. Philostratus quoq; libellū cōposuit de Athletis, in quo hęc refert. Pācration palęstrā simul & pugilatū uocari. Certaturi ante oīa per aliquot dies sese exercebāt maiore q̃ postea labore: uerbi gratia, cursu certaturi in arena cum ocreis per aliquot dies currebāt: postea solutus, tāquam compedibus

liberatus, maiorē obibat operā. Item saltu certaturi cū manibus prius oneratis assuescebāt. Prȩterea carne uescebant bubula, quæ fortiores redderet: abstinebāt à cæteris delicijs, præsertim coitu. Hæc ille. Quæ sane omīa Paulus noster nō ignorasse uidet, cū ait: Qui in stadio currunt ab omnibus abstinēt, & hi quidem ut corruptibilem coronā, nos autem ut incorruptā accipiamus. Erat & illa consuetudo Hieronicarū (sic em̄ uocabantur qui in sacris certaminibus uicissent) ut domū redeuntes disruptis de industria mœnibus à patria exciperentur, tanquā uiri fortissimi & ui superātes. Prȩterea coronas patriȩ donabāt, ut ait Plinius. Ludi Athenis (teste Athenæo) Dionysia fuerāt, ubi agones fiebant Athletarū, populusꝗ; passim coronatus spectabat, bibendiꝗ; maxima licentia: uinum em̄ cum bellarijs toto theatro circunferebat, ac certātibus in principio & fine pugnæ propinabatur. Idem autor ait, quod Dionysius Leneus apud Grȩcos primus Tragœdiarum choros inuenit, primus spectaculorū sedes instituit. Apud Romanos (teste Plutarcho in Probl.) Romulus primus Cōsualia diem festū Neptuno equestri celebrauit: ubi equi & canes & asini exornabātur, ac in ocio esse permittebantur. Festus Consualia deo Conso, id est, cōsilij sacra dicit fecisse ad cōparanda matrimonia, ubi Sabinæ fuerunt raptæ. Fiebāt autem in foro, nōdum theatro extructo. Ouidius in Fastis: Primi sollicitos fasti tenuere Quirites, Quū fuerat uiduo rapta Sabina uiro. Tūc neꝗ; marmoreo pendebāt uela theatro: Nec fuerāt sparso pulpita rubra croco. Deinde ait Liuius libro I. Tarquinius Priscus Circum maximū designauit, loca diuisa patribus, equitibusꝗ;, ubi spectacula sibi quisꝗ; faceret, fori appellati. Spectauere furcis duodenos ab terra spectacula alta sustinētibus pedes. Ludicrū fuit equi, pugilesꝗ; ex Hetruria maxime acciti. Solennes deinde mansere ludi, Romani magniꝗ; uariè appellati. Hæc ille. Dicuntur & Circenses. Trāquillus in Cæsare, sic ait: Circensibus spatio Circi ab utraꝗ; parte producto, & in girū euripo addito, quadrigas, bigas, & equos desultorios agitauerūt nobilissimi iuuenes. Troiam lusit turma duplex, maiorum & minorum puerorū. Idem in Augusto: In Circo aurigas, cursoresꝗ; & confectores beluarū, & unumquenꝗ; ex nobilissima iuuentute produxit: sed & Troiæ ludum edidit frequentissimum maiorum minorumꝗ; puerorum. Idem in Caligula: Edidit Circenses plurimos à mane usꝗ; ad uesperā, interiecta modo Africanarum uenatione, modo Troiȩ decursione, minio & chrysocolla constrato Circo, nec ullis nisi è Senatorio ordine aurigantibus. Idem in Claudio: Circenses frequenter etiam in Vaticano cōmisit, nonnunquā interiecta etiam per quinos missus uenatiōe. Circo uerò maximo marmoreis carceribus auratisꝗ; metis, quæ utraꝗ; & tofina & lignea prius fuerāt, exculto: propria Senatoribus cōstituit loca promiscue spectare solitis, ac super quadrigarum certamina Troiæ ludum exhibuit. Huius autē ludi originem Verg. in V. describit. Hunc morē sacrorū, atꝗ; hæc certamina primus Ascanius, Lōgam muris quum cingeret Albā Rettulit, & priscos docuit celebrare Latinos, & quȩ sequuntur. Equi fuerāt in orbem se inuicem petētes: nunc torneamēta uulgus appellat. Equorū uerò agitatio duplex fuerat, aut desultorij, quos Grȩci celetas uocāt, singuli uidelicet equi sine ephippijs cū ingenuis assessoribus currētes, aut bigæ quadrigȩꝗ;, quarū quatuor erāt factiones, Russati, Albati, Prasini, Veneti: quibus aurati & purpurei, & linthei additi à Domitiano extitere. Hi em̄ colores pannorū quibus illi induti fuerant, quorū similitudinē quandam Florentiæ Caleñ. Maij in ludicro hasta cōcurrentium cernere licet. Circus autē maximus cuius adhuc Romȩ uestigia uisuntur, lōgitudine trium stad. latitudine unius fuerat. Ipsam uerò longitudinem diuidebant in partes VII. unam dabant anfractui, quo in dextro Circi spatio in sinistrum certātes ad ultimam migrarēt metam. Deinceps uerò alias metas per lineam mediam ita dispertiebāt, ut per lōgitudinem Circi ȩquis inter se spatijs distarēt, & caperēt totius longitudinis septimam septies: ducebaturꝗ; à meta ad metā ueluti crepido alta pedes nihil minus sex: erātꝗ; Circi lateribus gradationes, ubi spectatores cōsisterēt. Hæc ex Leonis descriptione, qui fuit optimus uetustatis indagator. Cassiodorus autē in epistola in hāc sententiam. In Circo alba linea currentes coercebant, ut quadrigis progredientibus inde certamen oriretur: quod septē peragit metis numero planetarū. Ipsæ uerò metȩ ternas obtinēt summitates, inter has duo sunt obelisci, sacra priscorū Chaldaicis signis quasi literis indicātes. Mappa uerò quæ signum Circensibus datur, tali casu fluxit. Quū Nero prandium protenderet, &

celeritatẽ (ut assolet) auidus spectãdi populus flagitaret, ille mappã qua tergendis manibus utebanť, iussit abijci per fenestrã ut certaminis postulati potestatẽ faceret. Hinc igitur tractũ, ut ostensa mappa permitterentur. Totum certamẽ missibus XXIIII. expediebatur, ex horis diei cõputatis. Quatuor uero factiones, anni etiã tempora totidẽ notabant. In hanc ille sententiã. Varro autem missus XXV. ponit. ultimumq; ærarium appellari, quod de populi collatione exhiberetur. Missus aũt hi apud nos hodie brauia sunt seu præmia, ob quæ toties currebatur. Domitianus (teste Tranquillo) centũ missus equestres exhibuit, eosq; quo facilius peragerenť à septenis spatijs ad quina corripuit. Non aũt septies currebant, nec infra metas omnis circumuertebant, ut quidam putant: nam sic nunquã tot missus absoluissent, uel eo modo circũuertendo singulas nulla spectatoribus fuisset uoluptas, sed omnes eas tantum semel obibant. Domitianus aũt, ut citius peragerentur ad metæ quintæ spatium uertere iussit. Prope Circũ columna fuit unde Imp. ad bellũ profecturi hastam iaciebant. Ouid. Fast. lib. VI. Prospicit à tergo summum breuis area Circũ. Est ubi nõ paruæ parua columna notæ: Hinc solet hasta manu belli prænuncia mitti, In regẽ & gentes quũ placet arma capi. Circus quoq; Flaminius hodie notissimus, instar Circi max. fuerat cũ totidemq; metis: circũ quas, ut ait Varro, ludis Taurijs equi currebãt desultorij. Currus uero teste Cassiodoro in epistola, ab Augusti Mausoleo nũc notissimo sex portis dimittebantur, qui per campum Martiũ Circum fla. cucurrerunt. Dicitur enim Equiria (ut autor Varro) ab equorũ cursu, quod eo die ludis currunt in Martio campo. Ouid. quoq; lib. II. Fast. Ex uero positum permansit equiria nomen, Quæ deus in campo præstitit ipse suo. Hæc nunc uia ædificijs occupata, ubi nunc S. Maria in Equiria nomen adhuc retinens adspiciť: inde postea rectà tendebatur in Circum. Fiebant & in Circo max. Apollinares ludi: quos Liuius Lib. XXV. uotos fu isse dicit in honorẽ Apollinis ad expellendũ ex Italia Annibalem postq; ille Tarentum ceperat. Macrobius quoq; in Satur. ait ex libris Sibyllinis bello Pu. II. suadẽte Cor. Ruso Xuiro institutos fuisse in Circo, ac populũ coronatũ spectare iussum, stipemq; Apollini dare quantũ cõmodum. Ludi aũt seculares (ut ait Festus) in honorem Apollinis & Dianæ instituti centesimo quoq; anno. Præco clamabat: Venite ad ludos, quos nemo mortaliũ uidit, neq; uisurus est. Capitolinus in Gordiano scribit hos à Val. Publicola ob exactos reges cẽtenis quibusq; annis ab urbe cõd. ordinatos. Celebrauit eos Philippus Imp. anno urbis millesimo, in quibus fuisse tradit elephantos XXX. alces. X. Tigres. X. Leones mansuetos XL. Leopardos mansuetos XXX. Cebũ I. Hyenas X. Gladiatorũ fiscaliũ paria mille. Hippopotamũ & Rhinocerotẽ. Arcoleontes X. Camelopardales X. Onagros XX. Equos feros XL. Taurij ludi appellantur in honorẽ deorum inferorum facti. instituti aũt uidentur hac de causa, Regnante Tarquinio Superbo, quũ magna incidisset pestilẽtia in mulieres grauidas, quę fuerat facta ex carne diu uẽdita populo taurorũ, ob hoc dijs infernis instituti sunt Taurij ludi. autor Festus. Hi ex omnibus Romæ in hodiernũ diẽ durãt apud portã Trigeminã: prius teste Varrone in Circo Flaminio. Ludos plebeios exactis regib. pro plebis libertate fecerũt, seu pro plebis recõciliatiõe post secessum in Auentinũ. Piscatorios prætor urbanus trans Tyberim mense Iunio faciebat pro Tyberinis piscatoribus, quorũ quæstus nõ in macellũ peruenit, sed in areã Vulcani. Ferť ꝙ id genus pisciculorũ uiuorũ ei dono pro humanis animab. dať. autor Festus. Ludi Diti apđ Tarentũ ex pręcepto Sibyllinorũ anno primo primi Pu. Be. ab Vrbe aũt LI. uoti. Liu. XLIX. Munus gladiatoriũ Cic. dicit institutũ fuisse ob iuuẽtutẽ, quę planè cædẽ ac dimicationẽ spectãdo, assuesceret in bello nõ expauescere. Lanista gladiatorũ familias nutriebat, eorũ paria iussu Prætoris in Amphitheatrũ exhibebat. Ipsius pugnæ modus, Retiarius & secutor erat qui Mirmillones sequebatur, quos Festus sic describit: Retiario pugnãti aduersus Mirmillonẽ cantatur: Nõ te peto, piscẽ peto, quid me fugis Galle. Quia Mirmillonicũ genus natiõe Gallicũ: & ipsi Mirmillones antea Galli appellabanť, in quorũ galeis piscis effigies erat. Hoc aũt pugnæ genus à Pyttaco uno è septẽ sap. institutum uidetur, qui aduersus Phrynonem dimicans ob finiũ controuersias, quæ erant inter Atticos & Mitylenæos, rete occultato eundẽ cepit. Ludorũ quoq; alia causa fuerat, quũ Imperatores in periculis, uel in bello eos quãdoq; uouebãt, ex annis imperij cõputatos. uerbi gratia: Galienus Decẽnalia celebrauit deuictis in Asia Syris: & Theodosius

dosius uota Vicennalia & Tricennalia edidit, id est, ludos totidẽ annorũ quot prçfuere imperio: quod indicãt marmora incisa & antiqua nomismata ex ære sub hac figura. uotis XX. uotis XXX. De ludis Scenicis, Cicero ait: Liuium Andronicũ primum fabulã populũ docuisse anno post Vrbem condi. DXIII. Liuius lib. VII. T. Sulpitio Petico, & C. Licinio Stolone Coss. ob pestilentiã ludi Scenici instituti, noua res populo bellicoso & statim pergrata fuit: sine carmine ullo, ludiones ex Hetruria acciti, ad tibicinis modos saltãtes, haud indecoros motus modo Tusco dabãt: imitari deinde eos iuuẽtus cœpit, nec absoni à uoce motus erant: & quũ hister Tusco uerbo ludio uocetur, nomen histrioni inditũ: qui nõ sicut ante Fescennino uersu similẽ modũ incõpositum iactabant, sed impletas modis satyras descripto iam ad tibicinẽ cantu motuq́; congruenti peragebant. Hæc Liuius. Idem lib. XLVIII. ait: Quum locatum esset à Censoribus theatrũ, ut extrueretur, P. Cor. Nasica autore tanquam inutile & publicis moribus nociturum ex S.C. destructũ est, populusq́; aliquandiu stans ludos spectauit. L. Mumius primus theatro tẽporario ludos in suo triumpho edidit, histrionibus ab Hetruscis accitis. Deinde Scaurus eum secutus: postremo Pompeius theatrum gradibus mansuris perpetuũ primus ędificauit: quare publicè accusatus, uitioq́; datũ illi fuit. Alia deinde extructa theatra & Amphitheatra. Primi Amphitheatri molẽ in cãpo Martio Iulius Cęsar posuit, teste Tacito in gestis Neronis, quã Trãquillus imperfectã postea ab Augusto mausoleũ ædificaturo destructam dicit. Idem in Cæsare testatur Statiliũ Taurum aliud ædificasse. Tertiũ cœpit Vespasianus, quod & Titus absoluit. In theatro ludi Scenici fiebãt, in Amphitheatro gladiatoriũ & uenationes, quibus homines aut cõducti aut dãnati adhibebantur: seu etiam ambitiosi ad ostendendã audaciam. In Circo cursus, uenatio, naumachia, pugillatus. In ludis à principe, aues, uariiq́; generis missilia spargebãt, aderatq́; larua quædã appellata Ciceria, quæ ut ait Festus, ingẽs oblongis malis, ac grãdibus buccis Manduci speciem præbebat. Plautus: Quid si me ludis pro Manduco locem? Amphitheatrum sicut & Circus arena substratum erat quo mollius caderent. Operiebantur uariis coloribus, ut suprà monstratũ, quum de theatro inter ædificia dixi. Scenicæ leuitati minimè olim uiris grauibus dignatæ, Cato procul à theatris magnum præbuit testimonium, nec minus Nasicæ seuera repugnatio, & Põpeii dãnata lasciuia: de quibus paulo antè mentionem feci. Sed & apud Ciceronem Scipio Aemylia. sic ait: Quum autẽ ludicram scenamq́; totã in probro Romani ducerent, genus id hominum tribu amoueri cẽsoria nota uoluerint. Aristoteles itẽ in Proble. Scenicos artifices, quos Grçce Dionysiacos technitas uocat, mẽte improbos magna ex parte testatr̃ esse. Et Labienus eques Ro. sese per epigramma excusat à Cęsare coactum in histrionicam inuitũ descendisse. Nero quoq́; princeps infamis ob eandẽ causam fuit. Sed quid nunc de fece huius seculi dicã? quum uirtutem ac gloriam ueterũ imitari nullo pacto ualeamus, uitia tamen omni studio imitamur. Iã scena ubiq́; renouata est, ubiq́; comœdias spectat uterq́; sexus, quodq́; longe impudentius, ipsi sacerdotes & præsules, quorum erat officium omnino prohibere. Multo igitur seueriores in hac parte Græci, qui omnis suos comicos iamdiu abolcuerunt, præter unum Aristophanem, quod is moribus minime officeret.

DE LVDO DIVERSO QVO SVMMI uiri quandoq́; occupati fuerunt.

LVdum uerò singulari appellatione diuersum genus dicimus, sicut pilæ, cuius inuẽtrix fuit Anagallis puella Cercyrea, quã dono dedit Nausicaæ Alcinoi regis Cercyrei filiæ. autor Ælianus. Plinius uerò Pythũ quendam: Herodotus autem Ludos eam simul cum alea & tessera inuenisse tradunt. Hac igitur Phæacia iuuentus, ut narratur Odysseæ lib. VIII. primum lusit, quos uersus hoc modo conuerti. Ille pilam dextra missurus ad astra reflectit Terga retro: rursusq́; ad magnum protinus ictum Consurgens terram procumbit pronus ad imam. Nostra ætate Manzus Florentinus qui quæstũ ex ea factitabat, sumptusq́; domi multorũ famulorum tolerabat, parem nullum seu uictorẽ inuenit. Deinde latronum seu latrunculorũ. Martialis: Insidiosorum si ludis bella latronũ Gemmeus iste tibi miles & hostis erit. Seneca: Latrũculis ludimus. Proximo seculo Mãgiolinus item Florẽtinus adeo in hoc ludo fuerat exercitatus, ut memoriter per alium luderet minimè respiciẽs, aduersario & uidente

diligentius

diligentius & perdente. Aleam uero Palamedes in castris Græcorũ cõtra Troianos reperit, dũ ocia miles ageret, ut autor Philostratus in Heroicis. Alea totus est ludus, Alueolus & Phimum ipsa tabula lusoria uocatur. Est enim tabula lusoria inter Martialis lemmata sub hoc disticho: Hic tibi bisseno numerant tessera pũcto: Calculus hic gemino discolor hoste perit. Erat enim tabula in qua & alea exercebãt tesserã iactando, & latrunculorũ ludus, quos calculos in alio supra lemmate appellauit. Ipsa uero tessera duodena omnino puncta (ut carmẽ demonstrat) retinebat: in quibus Senio seu Venus felix punctum: aduersus uero canicula, infaustũ. Persius. Quid dexter Senio ferret, Damnosa canicula quantum raderet. Turricula seu fritillus, idem quod apud Gręcos pyrgos dicebatur, inter lemmata item Martialis sub hoc disticho. Quęrit compositos manus improba mittere talos. Si per me misit, nil nisi uota facit. Erat enim paruum turriculę modo uasculum, quo inclusę tesserę, siue tali ad tollendam ludentis fraudem iactabantur. Tali enim ne quis erret tesseræ nõ sunt, quamuis eodem ferè modo quo tesserę iacerentur. Officuli sunt iuxta pedis uertebram, quos græci astragalos uocant: quibus Apollonius in Argonauticis puerum Cupidinem ludentem ponit. Ludunt & his hodie in Germania & trans Padum. ludere quoq; par impar ex Horatiano carmine morem etiam fuisse apud ueteres deprehendimus. Nucibus uero uti & nunc, etiam ex Persiano uersu: Nucibus facimus quæcunq; relictis. Chartarũ uero & sortium diuinationis ludi priscis additi sunt, ab auaris ac perditis inuenti, non solum nostro dogmati, sed publicis ueterum moribus unà cum alea reiecti, cęteri cessationis gratia uiros uel summos quandoq; occupatos habuere. Quapropter Scæuolam ex Valerio cognouimus optime pila ludere solitum: sed & Hercules ipse dicitur labores suos interdum cum pueris ludendo leuasse. Quod Euripides monstrat. Παίζω μεταβολὰς τῶν πόνων ἀεὶ φιλῶ. Socrates item deprehensus cum Alcibiade puero quandoq; colludere. Agesilaus Lacedæmonius cum arundinẽ forte cũ filio paruo adequitaret, ridenti amico, ait: Tace quousq; fueris pater. Architas Tarẽtinus uir philosophus simul & politicus, plures habens seruos, cũ eis eorumq; filijs uisus erat ludere, ac in conuiuio lætari. autor his omnibus Ælianus. Ætate autem mea Cosmus Medices iam senex ac princeps nepotibus paruis colludebat instantiq; uni auenã aptauit olim in medio foro, mirantibusq; cunctis: Bene, inquit, successit, quod à me non contendit ut eam inflarem.

De magistratibus Græcorum & Romanorum.

GRAECI formam reipub. & magistratuũ Romanis ostenderunt. Athenienses primi Prytanes, post reges sicuti Romani Coss. habuere. At Prytanes, ut ait Pausanias lib. I. erãt numero L. decima uidelicet pars Senatus quingentorum hominũ, qui exequebantur quæcunq; Senatus decernebat. Locus autẽ ubi conueniebant, Prytanium uocabant, quasi Pyritanium, quod frumentũ ibi seruaretur. Lacedæmonij autem Ephoros creabãt numero X. perpetuos, qui uitæ necisq; haberent potestatẽ. Regem item perpetuum, qui tantum bellorũ tempore dominaretur. Harmostæ quoq; quoquo uersus discurrebant per ditionem, quorũ erat officiũ, collapsa ędificia, urbes, mœnia, portus restituere. Cretẽses similiter Cosmos magistratus suos appellatos perpetuos habebãt: quos omnis Aristoteles in II. Politicorum reprehendit, ac tẽporarios maluisse se scribit. Thebani quoq; & ipsi post reges statim sese reip. accõmodauerũt quo tẽpore maxime & opibus & gloria floruerunt. Hæc prisca Græciæ magistratus cõditio. Postq̃ uero res ad imperiũ deducta per Cõstantinũ, qui primus Byzantij imperauit: tũc hos usq; ad extremũ habuit magistratus, siue munera, siue officia sub ipsis principibus. Filij Imperatorũ Despotæ uocabant, præcedebãtq; honore & fratres & generos Imperatorum, etiam despotas. Ipsi autem & Sebastocrator & Cæsar nullum habebant certum munus, nisi belli tempore exercitibus prẹficerentur. Magnus dux classi imperatoriæ præerat, cui parebat magnus Drungarius & Admiratus & Protocomes, cæteriq; classis curatores. Magnus Domesticus post Cæsarem erat: Spatham ante Imperatorẽ ferebat, quo honore functus est Catacunzenus apud Andronicum iuniorẽ. Magnus Comestabulus caput erat togatorum Francorũ. Pincerna siue à poculis. Paracœmomenus cubilis, Decurio cubiculariorum erat, seruat palatiũ, absente principe, fert Spatham eius. Domesticus mensæ & à mensa, præerant mensę imperatoriæ

toriæ. Primicerius aulæ, in cõſeſſu, magiſtratus omnis pro dignitate loco ſuo diſponit, ac ordine ſedere iubet, quaſi magiſter ceremoniarũ apud Põtificem. Magnus Drungarius claſſis eundem habet locũ apud magnum ducẽ, quẽ Magnus Drungarius Biglę apud magnum Domeſticũ. Protocynegus præeſt canibus quãdo Imperator equitat, cui donari ſolet ab ipſo quicquid ueſtium ei ſanguis ferinus polluerit. Scuterius fert ſcutũ ante Imperatorẽ quocunq; proficiſcatur. Ameralius præeſt claſſi maritimæ uniuerſæ, ſubeſt autẽ magno duci. Magnus interpres præeſt interpretibus omnibus. A memoria hi erant qui deſcribebãt eos qui uel in bello uel alibi pulchre ac cum laude ſe geſſerint, eoſq; Imperatori cõmemorabant, ut ex hoc præmijs dignis afficerentur, ſed hoc poſtea munus uacauit. Protoieracarius præeſt uenatoribus ferentibus aut nutrientibus accipitres. Magnus ſtratopedarcha eſt curator exercitus neceſſariorũ & cõmeatuum. Magnus Hetæriarcha recipit undecũq; exules & ſodales & amicos imperiales. Acoluthus ſequitur Imperatorẽ quocunq; ierit, ſicuti ſcuterius præcedit. Orphanotrophus olim curabat orphanos, poſtea ceſſauit. Protonotarius nomine ipſo manifeſtus, nam & notariorum ſeu pragmaticorũ primus erat. Domeſticus murorum, curam habebat caſtrorum aut murorum reficiendorũ ſi quid his opus erat. Præfectus cubili curam habet cubilis Imperialis, præeſt quoq; cubicularijs. Subditus tñ & ipſe Paracœmomeno. Præfectus ueſtiarij, Imperij curat uectigal, datiq; & accepti rationes. Veſtiarius Imperatorẽ per mare ſequitur, curamq; habet eius inſtrumenti ac ueſtium. Protocomenſis in mari pręeſt omnibus curatoribus. Præfecti & caſtrophylaces ciuitatibus præſunt, quiſq; pro dignitate. Domeſtici orientalium thematũ ſimiliter curant res eorum populorum. Stratopedarcha Monocaballorum qui præerat monocaballis. Erant eñ locis ſecundũ themata ordines phoſati, quorũ alij Tricaballi, alij dicaballi, nõnulli monocaballi dicebãt. Similiter Stratopedarcha murtariorum, & Stratopedarcha Zaconorum & Zangratorum curam habet in caſtris cuſtodum, qui Zaconi uocãtur. Protoſtrator qui per abſentiam magni Domeſtici fert ſpatham Imperatoris, & eo adequitare uolente tenet equũ uſquequo ſit tempus. Tunc comes equorum exceptum ab eo ducit ad quintũ aulæ palatinæ gradum. Inde rurſus magnus Chartularius excipiens ducit ad portã ubi adequitet. Idem quoq; cùm deſcendit ordo ſeruatur. Comes præterea equitatum põpæ Imperatoriæ in itinere diſponit, ireq; iubet ordine quo ſibi placet. Habet etiã dona regia: Ephippia, habenas, omnemq; equi Imperatorij ueterem ornatum, ſingulis annis, quod eadem omnia in reſurrectionis Dominicæ celebritate iterẽtur. Protoſtrator etiam poſt exercitum adequitat, ac ſi quos uidet inordinatos ire corrigit. Erant & alia præter hæc honorum nomina quæ antiquitus certa obibant munera: poſtea tãtum titulo tenus habita. hæc ſunt Panyperſebaſtes, Protoueſtiarius, magnus Primicerius, Logothetes, qui idem ferè quod ſcriba: & magnus Logothetes qui erat ſupra magnum Stratopedariũ, quo munere functus eſt Theodorus Metochites ſub Adronico primo Pælæologo Ariſtotelis commẽtator. Magnus Papias magiſter equitum, magnus Drungarius Biglæ, magnus Hetæriarcha, magnus Chartularius, Logothetes, Genici, Dromi, Domeſticus ſcholarũ, magnus Drungarius claſſis, Protoſpatharius, magnus Zauſius, Pretor populi, magnus Logatiaſtes. A libellis hi erãt qui ſupplicationibus à noſtris appellatis pręerant. Coealter, Logothetes expeditionis, Logothetes turmarum, Iudex Phoſati, Diœcetes, id eſt, adminiſtrator. Logatiaſtes aulæ, magnus Myrtheta, Patricius.

ROMANI MAGISTRATVS.

De Romanis autẽ hęc cõperimus. Primũ Dictator pluribus de cauſis dicebat. Aut rei gerũdæ, id eſt, belli cauſa grauioris. Primuſq; fuit T. Largius cum LX. populi Latinorũ aduerſus Ro. cõiuraſſent. autor Dionyſius Halicarnaſſeus. Deinde claui figendi cauſa, quũ graui morbo peſtilentiæ ciuitas affecta eſſet, ſenatus L. Manlium Imperioſum dictatorem claui figendi cauſa dici iuſſit. Iſq; clauus in æde Iouis in Capitolio in dextro latere fixus eſt, autor Liu. Sed & ob aliquã aliam calamitatem clauus affigi etiã ſolitus. Comitiorũ item cõſularium cauſa, ut Cõſul dictatorem diceret, ſi cõtingeret utrunq; aut per bellũ, aut aliã neceſſitatẽ ab Vrbe abeſſe. Aut quæſtiõis exercẽdę. Quãdo Q. Cincinnat. dictator factus, ut Sp. Melij regnũ affectãtis temeritati reſiſteret. Aut legẽdi ſenatus, numero deficiẽte, ut M. Fa. Butheo. Modus aũt

hic fuerat. Consul dictatorē dicebat, dictator magistrum equitum noctuq; tantum dicebatur, & in solo Romano quod Italia terminabat̃. Sexq; tantū menses durabat. Et ex patricijs C. Marcius Rutilius tantū de plebe in bello Faliscorū dictus, qui & ipse de plebe hominem L. Plaucium magistrum equitum dixit. Procedebat cum lictoribus XXIIII. ac totidem securibus, à quo prouocatio nō erat. Magistratū hunc Romani ab Albanis acceperant, apud quos Metius Suffetius dictator inuenitur prius fuisse. Tribunorū plebis creandorum causa secessus plebis fuit in montem sacrum à senatu grauatæ. Inde per Menenium Agrippam reducta, dato exemplo uentris ad membra. Tribuni duo primū creati: deinde per aliam secessionē tres, mox quinq; alij, fuereq; tandem numero X. Sacrosancta uocabat̃ potestas, nec sicuti aliæ per dictatorē unquā cessabat. Absq; iudicij discussione in exiliū carceremq; mittebat. Curiā non ingrediebatur, sed in sella ante uestibulum permanebat dum S.C. fieret, quod si probaret, T. litera annotabat, si minus, intercedebat. Ab Vrbe nec per unū diem abesse licebat. Domus eius die noctuq; apertis foribus patebat, ut auxilio plebi omnibus horis (si quando opus) foret. Præterea de plebe tantū fuerat, & qui patrē uiuū non haberet: ex quo Seruilius tribunatū falsò gessisse creditus, quod pater eius quē decessisse opinio erat, uiuere ferebatur. Inter se quoq; dissidebant, plusq; poterat unus qui prohibuisset, q̃ reliqui qui rem aliquā probassent, autor Plutarchus in Catone. Capitis etiā diem & dictatori & Consuli post magistratum dicere poterant. Nec purpuram, nec sellam curulem, nec lictores ut Coss. & prætores habebant, sed tantū unum uiatorem. Per aliam plebis discordiam quæ delectum pati non poterat, necesse fuit Tribunos consulari potestate creare, creatiq; sunt ex patribus, A. Sempronius Atratinus, L. Attilius, & C. Cæcilius. autor Liuius. Hi duorum generum erant. Comitiarij, qui in Comitijs fiebant. Et Rutilij seu Rufi qui in castris. Nā Rutilius Rufus legem tulit de eis in exercitu creandis, ut autor Festus. Prætores numero XVIII. fuere, habebant sellam curulem & lictores sex, trabeam item, reliquaq; cōsularia insignia. Ab initio unus tantū Prætor urbanus fuit, qui in urbe ius diceret, omnēq; publici ac priuati iuris potestatē habebat, equis itē albis utebat̃. Alius deinde Prætor peregrinus factus, qui inter peregrinos ius dicebat. Deinde adauctus paulatim numerus, qui & urbanis & prouincialibus rebus adessent: Sylla quatuor, Augustus duos, Claudius totidē adiecit. Inter minores magistratus etiā ius dicebant. Absentibus Coss. Prætor urbanus senatum & comitia habere poterat. In prouincijs nō solum ius dicebāt, sed res gerebant. Quæstores sub se habebant, qui uice eorū fungerentur cum opus, sicuti Dictator magistrū equitum, & Consul legatū. Proprætores prætoria potestate prouincias etiā administrabant. Quæstores uetustus magistratus. Gratianus Iurisconsultus in eo libro quē de potestatibus scripsit, ipsum etiam Romulum & Numam duos habuisse Quæstores, quos nō sua uoce, sed populi suffragio creatos, scriptū reliquit. Deinde Tullum Hostiliū sine dubio Quæstores etiā habuisse. Dictos autem à quærendo: quorum officium, partim ærarij & urbanæ pecuniæ curā agere, partim prouincias exigendis uectigalibus sortiri, quādoq; in senatu occupari: & hos candidatos principis esse dictos: nōnullos in exercēdis quæstionibus uersari: alios Quęstores parricidij dictos, qui ut capitalibus rebus præessent, à populo constituebant̃. Hæc ex libris Digestorū. Reperio quoq; apud Valeriū Quæstorum fuisse curā, legatos regesúe Romam uenientes pro dignitate populi Ro. excipere ac honorare, obuiamq; proficisci. Nam legati primū in ædem Saturni petebant ubi ærarium erat, ibiq; mos erat, ut à Pręfectis ærarij scriberentur eorum nomina, traderenturq; Quæstoribus, qui & eos donis prosequi, & ægrotos curare, ac demū mortuos sumptu publico sepelire solebant. Ærariū enim apud Saturni prius ædem fuit. Hic libri elephantini seruabant̃, in quo XXXV. tribus conscriptæ, tum senatusconsulta omnia fuerunt. Libros autē linteos Pontifices retinebāt, in quibus annales cōscribebant. In ipso quoq; ærario locus erat secretior, ubi uigesima uectigalium seruabatur. Liuius XXXVII. Cætera expedientibus quæ ad bellū opus erant Consulibus, aurum uigesimarium, quod in sanctiore ęrario ad ultimos casus seruabat̃, promi uisum est. prompta ad III. mil. pondo auri. Fiscus deinde ærariū appellari cœptus à fiscella, id est, crumena, ubi seruabāt pecunię, ut ait Varro. Primū fisci aduocatū instituit Hadrianus princeps, ut testat̃ Spartia. Vectigal Po. Ro. inter alia fuit uigesima redditūū omniū rei frumētariæ in Italia: præterea sal

sal à singulis exigendũ, Salinatoris cõmentum. Qui uectigalia redimebãt, publicani appellati, & mancipes publicanorũ principes, ut ait Pedianus. Senatores primũ à Romulo cẽtum instituti: Patres appellati: ex his geniti Patricij dicti: qui uero postea per reges ac alios additi fuere, patres conscripti, & minorum gentiũ uocati apud Gelliũ. Fuereq́ usq; ad mille, quem numerum Augustus postea minuit. Qui non uti nunc mercedẽ aut stipendium aliquod à repub. sumebant, sed gratuitam exhibebãt operam, quod sanè ex nonnullorum senatorũ paupertate maximè declaratur. Liberalitas tamẽ principũ multis prouidit. Augustus item teste Tranquillo Senatus censum ampliauit, ac pro DCCC. Duodecies LLS. taxauit, suppleuitq; non habentibus. Et in Vespasiano scribitur: Expleuit censum senatorum. Consulares inopes quingentis sestertijs annuis sustẽtauit. Senatores libertinos in senatum Cõmodus teste Lampridio adsciuit. Cæsar etiam Gallos. Heliogabalus Senatulũ mulierum in Colle Quirinali instituit. Augusti quoq; cõstitutione Senatores priusquã considerent, uino & farre sacrificabant ei deo, in cuius ædem conuenerant, nec ultra quàm bis in mense plerunq; cogebantur. Ante ortũ aut post occasum solis Senatusconsultũ irritum erat. Ante annos XXV. in curiã ingredi non licebat post casum Papirij Prætextati. Senatores ex lege post annos LX. non citantur, ut autor Seneca ad Paulinum. Citatis uero ex lege non uenientibus pignora auferebantur, ut uidere licet apud Ciceronem de Oratore lib. III. Duobus tantum exceptis casibus, cũ supplicatio uidelicet aut triumphus alicui decernendus. Nam tunc uti placerent, libẽter omnes sponte minimeq; coacti properabãt. Cic. Phil. prima. De supplicationibus referebatur, quo genere Senatores deesse non solent. Senatusconsultũ tribus modis fiebat, sententia, uerbo, discessione. De quibus testatur Liuius XXXVI. Liuium Salinatorẽ, inquit, olim damnatum in Senatum uenire, & tondere, squaloreq́; ponere Censores iusserunt, sed tum quoq; aut uerbo adsentiebat, aut pedibus in sententiã ibat, quos modos sanè deprehendimus fuisse ignobilium Senatorum, præcipuorũ uero sententiã dicere. Pedibus ibant mouendo se in locũ illius cuius sententiam probabant. Vnde pedarij Senatores dicti sunt. Gellius uero etymi causam dicit, quod pedibus in Senatũ iret, ad eorum differentiã qui curru uehebantur, in quo sella erat, quod curulem iam dignitatẽ obtinuissent. In sententia uero dicẽda is ordo erat, ut ait Gellius, ante legẽ de Senatu habẽdo. Princeps Senatus primum à cõsule rogabatur, deinde Cos. designati. deinde reliqui præcipuæ existimationis. Cæsar consul Catonem rogauit, dicẽtemq; non placita in carcerem duci iussit, sequenteq; eum senatu pudore motus prohibuit. Quẽ uero ordinem, ut ait Tranquillus in Cæsare, Cal. Ian. Consul seruasset, toto anno seruabãt. Sententia insuper si quando nõ tota placeret, diuidebatur. Cicero in epistola ad Lentulũ. Postulatũ ut sentẽtia Bibuli diuideretur. Pedianus in oratione pro Milone. Cum aliquis dixit qđ non probaret, postulabant ut diuideretur, & de singulis referretur. Seneca in epistolis. Quod fieri in Senatu solet, iubeo illud diuidere, & sententiã sequor. Et hæc quidẽ de senatu. Consules primi post exactos reges L. Iu. Brutus, & L. Tarquinius Collatinus, quibus dati XII. fasces ac totidem secures cũ lictoribus, ita ut apud unum tantũ essent ne timor duplicaretur. Isq; maior Consul appellaretur. Val. Publicola eis secures ademit, dũ prouocandi potestatem à Consulibus dedit. T. Largius Dictator restituit, ita tamẽ ut minime in caput Romani iniussũ populi ualerẽt. Addita his sella curulis, purpurea trabea, prætexta: quæ omĩa ab Hetruscis teste Liuio accersita sunt. Plebes deinde per seditionẽ alterum de suis obtinuit. Alterũ item Campani superbi per Anniũ petierunt Consulem Campanum, quem Torquatus paulo minus quin è curiæ gradibus præcipitẽ deiecerit: Prima hæc post dictatorem potestas. Ciues in carcerẽ mittendi, non tamen necandi autoritatem habebat. Proconsules autem (ut narratur in libris Digestorum) sex lictores ac tantum in prouincia ius habuere, ingressi urbis portas amittebant. Legatos & ipsi cõstituebant, qui accepta ab eis facultate administrabãt. Candidati & honores petituri in cãpum ad Comitia descendebãt, ubi in septis ouilibusq;, locis uidelicet eorũ similitudine factis. Comitia cõsularia, calata, tributa, centuriata, curiata. Calata à calando, id est uocãdo per lictorem. Curiata tantum ex curijs ciuium, quæ XXX. fuerant, constabant. Centuriata frequentissima per Cornicinem ex censu & ætate accersebãtur. Tributa uero ex omnibus regionibus urbis & tribub. Accedebant prærogatiuę iuniorum seu ueterano

rum, hoc est ex omnibus qui militarẽt iuuenibus & ueteranis: Cẽturiæ ad suffragia deligebantur. Consul uero sortiebatur quæ pro uno quoq; candidato prærogatiua iuniorũ prius ad suffragia mitteretur, quã & præco citabat in montem citatorũ dimissa. Classes uero in centurias distributæ fuerant. Dabãtur suffragia duobus modis. Primo, mos fuit sententijs ab utraq; parte dictis. Deinde tabellis, ut deprehenditur in Cicerone legũ II. In ea, inqt, sum sentẽtia qua te semper fuisse scio, nihil ut fuerit in suffragijs uoce utilius. Quis autem non sentit, autoritatem optimatũ tabellariã legem abstulisse: quã populo libero nunquã desiderauit, in oppressis dominatio & potentia principũ flagitauit. Quãdoq; non in comitijs Consules, sed per interregem ad hoc factũ legebantur, ob candidatorum tumultũ & arma. Liuius IIII. Per interregem creati Cos. ac pronunciati, L. Val. & M. Horatius, acta res in Flaminijs pratis. Pompeium quoq; solum creatum Cos. per Sulpitium interregem legimus apud Plutarchum in Pompeio, Collegæq; potestatẽ ei attributã fuisse. Candidati ueste induti alba sine toga, ut ait Plu. ne munera ad corruptionem absconderent: ciues rogabant, prensabantq;, merita cõmemorabãt. Nasica uir sanctissimus bis cãdidatus repulsam habuit. Cæ. Metellus semel in cõsulatu, qui postea Macedoniam patriæ subiecit. Cato quoq; semel & Q. Aelius Tubero uir stoicus in prætura ob mensas pellib. hœdinis Pop. Rom. paratas. Cẽsores primi L. Papyrius Mugillanus, & L. Sempronius Atratinus: anno Vrbis CCCX. per quinquennium ab initio facti: deinde ob eorum insolentiam per Mamercum Aemylium dictatorem ad annũ & sex menses redacti, ut autor Liuius IIII. Alteroq; defuncto se etiã alter magistratu abrogabat, totidemq; fiebant. Censum agebant ciuium Ro. lustrumq; cõdebant: quẽ prius Seruius Tullius instituit rem saluberrimã, ex quo belli pacisq; munia, non uiritim, ut ante, sed p habitu pecuniarũ fierent. Censu perfecto edixit, ut in campo Martio oẽs ciues quisq; cum suis centurijs prima luce adessent: ibi instructum exercitum oẽs, sue, oue, taurisq; lustrauit, idq; conditũ lustrum appellatũ, quia in cẽsendo finis factus est. Milia LXXX. eo lustro ciuium censa dicũtur. Bello II. Pu. censa fuere ciuium capita CXXVII. milia, & CVIII. ex quo numero apparuit quãtum hominum Pœnus abstulisset. Li. XXVII. Idem lib. LIX. dicit sub Q. Pompeio & Q. Metello Cens. statim post III. bellũ Pu. censa fuisse capita CCCXIX. milia, & DCCCXXXIII. præter pupillos & uiduas, quo nũquam maior numerus. Præterea disciplinam ordinum, morumúe curam habebant: Senatum legebant, ab eoq; indignos amouebant. Quorum tanta seueritas fuit, ut oscitantem paulo altius ciuẽ Ro. in publico ignominia adfecerint: & equiti Romano qui equũ strigosiorem haberet, se aũt pinguem, mollius ut curaret equũ admonuerint. autor Gellius. De Præfecto urbi sic scribitur in libris digestorum. Omnia crimina quę per totã Italiam admittebañt (ut in epistola diui Seueri ad Fabium Cilonem cautũ est) præfectura urbi sibi uendicat. Initio uero eius epistolæ, sic scribitur: Quum urbem nostrã fidei tuæ cõmiserimus, quicquid intra urbem admittiť ad Præfectum urbi uidetur pertinere. Sed & si quid intra centesimum lapidem admissum sit, Pręfecti urbi ad cognitionẽ pertinet. Si ultra, Præfecti urbi notio non erit. Curã præterea habet tutorũ, curatorũ nõ proborũ, sed & nummulariorum, ut ab illicitis abstineant. Macellum quoq; ac forum boariũ, suarium, piscariũ, olitoriũ curat, ut iusto ueneant res precio. Præfecti annonę frumentũ prouidere urbi habebant, emereq; à ciuibus quod uictui superesset. Præfectos uigilũ, ut scribitur in digestis, Augustus primum constituit ad incendia reprimenda, quod erat antea officium triumuirorũ: nam cohortes opportunis urbis locis disposuit, quibus Pręfectos constituit, qui furũ, incendiariorũ, raptorũ, receptatorũ crimina uindicabant. Præfectus prætorio, ut in eisdem scribiť libris, erat apud Imperatorẽ, qualis magister equitũ apud Dictatorem. Nam disciplinæ publi[illegible]ræerat, à quo ex Cęsarum priuilegio prouocare nõ licebat: secundũ post Imperatorẽ locũ obtinebat. Aediles Plebei & curules satis nomine ipso distinguuñt. Hi ludos curabãt, aquas, cloacas, publicaq; ędificia. Quicqd etiã rerum uitiosarũ pro syncero, fractumq; pro integro uenisset, Aedilitio edicto redhiberi solet. Petitis per legatos & allatis Atticis legibus, ad eas proponendas Xuiri, inter quos Appius Claudius, & T. Genutius principes fuere, pro Consulib. sine ullis alijs magistratibus creati, à quibus non esset prouocatio: anno ab urbe cõdi. CCCI. Hi descriptis legibus quum modeste se gessissent, in alterũ quoq; annum eundem esse magistratũ placuit,

quo

Quo tempore quũ plura impotenter feciſſent, magiſtratum deponere nolẽtes in tertiũ annum detinuerunt, donec inuicto eorum imperio finem attulit Appij in Virginiã libido, ad quem ſumma rerum referebat̃ : quo facto Plebes incitata occupat Auentinũ, Decemuiros ſe magiſtratu abdicare coegit: ex quibus Appius & unus collegarũ, qui præcipue pœnam merebant̃ in carcerem cõiecti, cæteri in exiliũ acti. Inſtante igitur Virginij accuſatione, & ex altera parte Claudiorũ omniũ deprecatione, Virginij lachrymæ iuſtiores uiſæ fuerunt. Itaq; anteq; dies adeſſet Appius ſibi necẽ cõſciuit. Liuius lib. iij. III. uiri capitales cauſas criminum capitaliũ cognoſcebant. Ab initio duo fuerant. iam inde concreati ad iudicandum Horatium illum qui ſororem interfecerat rediens à uictoria Curatiorum. III. uiri coloniæ deducẽdæ, ad hos pertinebat, ut agros nouis deductis colonis diuiderent, urbes deſignarẽt, ædificare uolentib. areas partirentur, cõmodis regionibus ciuitatẽ diſtinguerent, legibus, magiſtratibus ſiſterent, & ad ſpem optimæ gubernationis rempub. effingerent. III. uiri reipub. conſtituendæ. Hi fuere M. Antonius, Octauianus, & M. Lepidus. II. uiri Sacrorũ, ſacris libris legẽdis, carminib. Sibyllæ, fatisq; populi interpretandis præerãt, ut ſi quid in urbe portenti accidiſſet, lectiſternijs ad puluinaria deorũ factis eorũ minas aueruncarent, præterea templa dedicarent. VII. uiri Epulonũ, genus erat Sacerdotij, additũ Pontificibus, qui epularum conuiuiorũq; ſacrorũ & pontificaliũ cerimonias curarent. Quũ magiſtratib. horis ueſpertinis in publicũ conuenire fas non eſſet, ut habet̃ in libris Digeſtorũ, creati V. uiri cis Tyberim, & totidẽ ultra, qui poſſint pro magiſtratib. fungi. Erant & V. uiri qui minuendis publicis ſumptib. iudicio Senatus conſtituti erant. autor Cæcilius II. lib. epiſtolarum. Et itẽ V. uiri menſarij, de quibus poſtea dicam. Pontifex maximus ſupra omneis Pontifices, omniaq; ſacra erat, penes quem libri rituales, lintei, elephantiniq; erãt, ubi annales ſcribebant. Tãtaq; pollebant autoritate, ut Metellus Cæcus Pont. Max. A. Poſthumium Cos. ad bellũ properantem, quod is flamen Martialis eſſet, non ſit paſſus à ſacris recedere, ut Li. XIX. teſtatur. Rex ſacrificulus exactis regibus creari cœptus ad obeunda quædã ſacra ſolis regibus fieri conſueta, quod populus ægre ferebat diminutã propterea religionem, & numerũ ſacrificiorũ, Iu. Bruto, & M. Valerio Cos. Flamines Numa inſtituit, id eſt ſacerdotes, quaſi filamines, quod lanã in capite quandã geſtarent, duos Marti, unũ Quirino, & aliũ Ioui, qui flamẽ Dialis diceretur, omnibus ſuperiorẽ. Idem & Salios XII. Marti, qd' ſaltando per urbem irent dictos. Mamurramq; uocabant, fabrũ uidelicet Ancylium ad ſimilitudinem illius quod è cœlo delapſum fuit. Quæ inſtitutio diſcrepare non uidet̃ à modo ueteris legis. Dauid enim legimus ante arcam fœderis ſaltando proceſſiſſe. Potitij, & Pinarij, Herculis ſacerdotes ab Euandro inſtituti, quæ familiæ tũc nobiles ea loca tenebant. Potitij diutius remanſerũt, ſublati tandẽ utriq; ab Appio Claudio Cenſore his infenſo familijs: ob id credit̃ ira deorũ luminib. orbatus. autor Liuius. Fœcialis ſacerdotium & patris patrati idem ferè & in eiſdem rebus fuerat, in feriendo cũ hoſte fœdere & bello indicendo iam uſq; à tempore Tulli Hoſtilij. Forma autẽ fœderis feriendi huiuſce modi à Liuio ponit̃. Fœcialis, inquit, regẽ Tullum ita rogauit. Iubésne me rex cum patre patrato populi Albani fœdus ferire? Iubẽte rege: Sagmina, inquit, te rex poſco. Rex ait, pura tollito. Fœcialis graminis herbã puram attulit, poſtea regem ita rogat. Rex facis'ne tu me regiũ nunciũ Populũq; Ro. Quiritũ? Rex reſpondit, quod ſine fraude mea Quiritumúe fiat, facio. Fit ergo tunc fœdus, multisq; id uerbis peragit. Legib. deinde recitatis: Audi, inquit, Iuppiter, audi pater patrate populi Albani: audi popule Albane, audi ut illa palã prima poſtremáue ex illis tabulis ceráue recitata ſunt ſine dolo malo, utiq; ea hic hodie rectiſſime intellecta ſunt, illis legib. Pop. Ro. ferito, ut ego hunc porcũ hodie feriam, tantoq; magis ferito quanto magis potes polleſq;. Id ubi dixit porcũ ſaxo ſilice percuſſit. Eodẽ modo pars altera per ſuos ſacerdotes ſuumq; Dictatorẽ peragit. Cũ autem bellum per Fœciales indicunt, hoc more utuntur: Fœcialis haſtã ferratam præuſtam aut ſanguineam ad fines eorũ quibus bellũ indicit, defert, nec minus puberibus tribus præſentibus hæc adijcit. Quod populi Priſcorum Latinorũ, hominesúe priſci Latini aduerſus Po. Ro. Quiritũ fecerunt, deliqueruntq;, Populi Ro. bellũ cũ Latinis priſcis fiet: ob eam rem ego populusq; Ro. populo Priſcorum Latinorũ hominibusq; Latinis bellum indico, facioq;. Id ubi dixit, haſtã in fines eorũ mittit, ex quo bellũ eſſe intelligit̃.

Virgines Vestales Numa instituit, quæ sacra in Italiam per Aeneam adducta fuerunt. Virg. Sic ait, & manibus uittas uestamq; potentē Æternumq; adytis effert penetralibus ignem. Antistius Labeo scripsit, minorem quàm annis sex, maiorem quàm x. natã negauerunt capi fas esse: præterea quæ ex seruis nata sit, aut corpore sensu'ue diminuto. Neq; illa hæres cuiquam intestato, neq; intestatæ illi quisquam est, sed bona in publicũ redigebantur. Carpento uehebantur, magistratusq; illis adsurgebãt, magnusq; apud hos illarũ respectus fuerat: si quando pro reis aut damnatis precabanť. Iu. Cæsar Tranquillo teste, per Vestales apud Sullam meruit ueniã impetrare. Ignem perpetuũ seruabant, quæ aũt per negligentiam extingui sineret, flagris à Pontifice Max. cui suberant, cædebať. In stupro deprehensa uiua defodiebať, eoq; die in urbe publici nihil fiebat. Nuper sub radice Palatini è regione Cosmi et Damiani tēpli multa Vestaliũ monumenta refossa: in quib. statuæ olim fuerunt, ex his duo tantum ponam. Cœlię Claudiæ V.V. maximę sanctissimæq;, cui egregiam sanctitatem, & in deos infatigabilē operationem meritis suis laudis æternam adhibita grauitate, numen quoq; Vestę cõprobauit. Sacerdotes sacri urbis, in dextro latere. Dedicata Cal. Mart. M. Iunio Max. II. & Vellio Aquilio Coss. curante Fla. Martiano & B. Fictore VV. Et in altera, Fla. Maniliæ V.V. Max. cuius egregiã sanctimoniam & uenerabilem morum disciplinam, in deosq; peruigilem administrationē, Senatus laudando cõprobauit: Aemylius Rufinus frater, & Flauij Siluinus & Irenæus sororis filij ob eximiã eius erga se pietatē præstantiãq;, in latere dextro. Collocata XII. Cal. April. C. Veraio Attico, & A. Asinio Prætextato Coss. Augurum disciplinã ab Actio Nauio, ubi de eo diximus, processisse narraui: unde collegium institutum, cui tanta fuit autoritas, ut nihil magni in rep. fieret inaugurato, inauspicatóue. Reges, Consules, aut Dictatores qui uitio creati per augures censebanť, redeuntes retractabanť: in mõte consistebat augur, manũ supra caput eius qui inaugurabať tenebat, cũ lituo in altera manu, id est, recuruo baculo, septētrionē à sinistra, meridiemq; à dextra statuens, oculis regionem præfiniebat, uerbaq; quædam ad Iouē dicebat, atq; ita inauguratus discedebat.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER XXX.

De principe præcepta nobilium autorum.

QVANDO autē princeps cõmuni societati, bonoq; diuinitus datur, de hoc item ac ijs quæ ad eum pertinent, dicam. Dion qui Romanam scripsit historiam, ponit Augustum quandoq; de restituenda rep. cogitantem, ad consilium Agrippã & Mecœnatem adhibuisse. Igitur alteri tuēdi imperij, alteri Mecœnati dimittendi uitæq; priuatæ partes tradit, magnis utrinq; rationibus. Scripsit etiam separatim de Regno tris libros. In his primum præceptum Regi, ut deos colat atque ueneretur: quos siquis impune præterire posse putat, is eos aut prauos aut stultos opinatur. Deinde homines curet atq; amet, si & ipse redamari cupit. Nam uerisimile non est nec natura patitur, diligentem nõ diligi, cũ uideamus canes equosq;, magistros, curatoresq; suos circũludere, eisq; blandiri. Post hæc labores amplectať, spernatq; uoluptatē, quæ inter cætera mala possidentem se non diu perfrui sinit. At labor diutius laborantē sustinet atq; adiuuat. Milites cõmilitones appellet, hominumq; se magis patrem & pastorem quàm dominum uocet. Domini appellationē non solũ inter liberos, sed etiã inter seruos fugiendã censeat. Sese magis multitudinis naturæ q̃ suæ accõmodet. Præterea liberalitate prẽditus existat, nec uereatur benigne faciendo sibi defuturũ aliquid: cum ea sit conditio donantis, ut magis gaudeat quàm qui accipit. Prẽter omnia sit ueritatis ac simplicitatis amicus, eamq; uti regiam uirtutē consectetur. Astutiã uero ac fraudem uti seruilia putet. Nam uilia animalia ea potissime sunt quæ insidianť. Laborantium circa se hominũ prẽsertim militũ rationē habeat. Ad bellũ omi tēpore paratus existat. Sic em̃ ipsius in sua magis fuerit potestate. PLATO in Critone regnum probat unũ totius orbis, ad dei similitudinem, ita tamen ut in alijs locis dicat: Senatus autoritas ad consiliũ adhibeatur. Ratio, quoniã nulla essent bella, nulli tumultus, dum unus omniũ potireť. Debet & pastoris modo præesse. Sicuti apud

apud Homerũ ſcribitur, qui uocat Agamemnonẽ ποιμένα λαῶν, id eſt, paſtorẽ populorũ. Nam & mitẽ & ferè æqualẽ ciuibus ſe præbere debet, tm̃ iuſtitia ac prudẽtia ſuperiorẽ. Quod ſiquis reperit̃ huiuſmodi, etiã ſi priuatus ſit, à deo eſt rex cõſtitutus. Nã nõ populus cauſa gubernatoris, ſed cõtra gubernator cauſa populi fit. Præterea uti bonus muſicus debet in rep. ciues inſtituere, ut inter modeſtiã, fortitudinẽq́; quadã ſeruẽt mediocritatẽ, ueluti acuti grauisq́; nerui concentũ ſimul cõmixtũ ac cõtemperatum: ut ne per nimiam modeſtiã imbelles adeo reddantur, ut quũ opus fuerit patriam uiribus & audacia nõ poſſint defendere, & ne rurſus adeo audaces, ut pacis ſtatũ ferocitate ꝑturbẽt. Ariſtoteles in Politicis etiã ex omni rep. Monarchiã probare uidet̃, adhibito Senatu. Hęc ego cum alio in loco dixerim, hic repetere ſuperſedebo. Iſocrates orator uitã priuatã ac principis duabus orationibus elegãter expreſſit, ad Demonicũ & Nicoclẽ regẽ. Ex hac ultima huiuſmodi ſunt uerba cõuerſa. Amicos tibi delige, nõ omnis, ſed nec cũ quibus uoluptaria, ſed optima regni perficias. Tales præpone negocijs quæ ipſe nõ cognoſcis, ut pro eis quę illi gerunt ſis redditurus rationẽ. Fidos puta nõ eos qui tibi blandiuntur, ſed qui caſtigant. Da ſapientibus loquẽdi libertatẽ, de his quæ ipſe ignoras. Diſcrimẽ habe eorũ qui tibi cum beneuolentia obtemperãt, plus q̃ qui cum adulatione, ne plus improbi à te ferant q̃ boni. Ama eos homines nõ qui in publico cum timore obtẽperant tibi, ſed qui priuatim ſecum tuũ magis animũ quàm fortunã admirant̃. Sis exẽplo modeſtiæ cæteris. Nã τὸ τῆς πόλεως ἦθος ὁμοιοῦται τοῖς ἄρχουσι, id eſt, principib. ſimilis eſt mos ciuitatis. Quã Plato ſententiã expreſſit. Tales ſolent eſſe ciues, quales in rep. principes. Hos imitatus epigrãmatiſta. Et domini mores Cæſarianus habet. Proſequit̃ Iſocrates. Pluris exiſtima bonã famam præ multis diuitijs. Simile & huic Salomonicũ: Melius nomen bonum, q̃ diuitiæ multæ. Salluſt. uero non longe ab his. Diuitiarũ & formæ gloria fluxa atq́; fragilis eſt, uirtus clara æternaq́; habetur. Proſequitur etiã Iſocrates: Quæ dicis aut recipis te facturũ, tanq̃ rem ſacram obſerua. Amicos tibi beneuolentia ac liberalitate para. Inimicos animi magnitudine ſubige. ἡγεμὼν ἡδονῶν οὐκ ἀγόμενος ὑπ᾽ αὐτῶν, id eſt Ducas, non ducaris à uoluptatibus. Ex omni rep. meliora ad imitandũ tibi delige. Nihil iratus facias. Peccata citra merita plecte. Xenophon. Sunt qui putẽt principẽ ſumptibus & uictu & lautitia præſtare oportere: Ego potius eũ & prudentia & diligẽtia laboreq́; cæteros antecellere debere exiſtimo. Idẽ: Præſtat regẽ gratiarũ q̃ trophæorũ hæreditatẽ relinquere. Diotimus: Tria regi oportet eſſe, Religionẽ, iudiciũ, & exercitum. Primũ ad ſe probãdũ. Secundũ ad ſuos continendos. Tertiũ ad hoſtes propulſandos. Homerus duo præcipua tribuit Agammemnoni, hoc eſt, ἀμφότερον, βασιλεύς τ᾽ ἀγαθὸς κρατερός τ᾽ αἰχμητής. Geſſit utrunq́;, bonus rex, idẽ & in agmine fortis. Quod carmen Alexãder Macedo ſemper cõmemorare ſolebat. Thales: Principis felicitas, ut ſenex ſecũdũ naturam in ſuo lectulo moriat̃. Anacharſis: Si ſapiẽs fuerit. Cleobolus: Si nihil his q ꝓximi ſunt, credat. Chilo: Si nõ curauerit timeri. Pyttacus: Si ita ſubditos diſponat, ut timeãt nõ ipſum, ſed quæ ſũt ex ipſo. Socrates: Si ſibi ipſi prius ſciat imperare. Solon: Si Monarchiã democratiæ ꝓximam ciuibus reddat. Demetrius Phalereus hortari ſolebat Ptolemæũ Philadelphũ, ut libros plures de regno cõſcriptos perlegeret, q in ipſis plura reperiret, quorũ amici reges uererentur admonere. Cæſar quoq́; Auguſtus, huic ſimile teſte Trãquillo excogitauit. Ex omnib. eñ autoribus utriuſq́; linguæ tm̃ ea quę ad remp. adminiſtrandã pertinerent excerpere ſolebat. EGO VERO tot ſapientiũ dictis, quę & ipſe ſentio, quæq́; ex uſu uidi adijcere nõ uereor. Duas maxime res in his qui pręſunt cęteris eſſe oportet, bonitatẽ, & doctrinã: prima præſtat, tantæq́; uirtutis erit, ut ſi per ſe nõ ſapit, uiros adhibeat ſapiẽtes. Huiuſmodi fuit Alexander Imp. qui quanq̃ puer iuriſconſultos & matrẽ prudentiſſimã reb. præfecit: præterea tot ſancti Principes in noſtro dogmate, alioqui idiotæ, reip. utiliter præfuere, ut Henricus, Steph. Ladiſlaus, Leopoldus, alij innumerabiles. Ipſa quoq́; citra bonitatẽ doctrina nõ nihil etiã proderit, magnumq́; in augendo auxiliũ ſuppeditabit. In hoc genere extiterunt, Cæſar ipſe & Claudius princeps, quorũ alter quanquã tyrãnus, alter uero ignauus, præter hiſtorias ab ſe ſcriptas, utilia multa edidere, ac publica monumenta. Hadrianus item, & Dionyſius Syracuſanus. Inter Pontifices autẽ, Bonifacius VIII. uir doctus, alioqui ſeditioſiſſimus, multa & pręclara ab ſe geſta reliqt. Sixtus IIII. Theologia munitus quamuis bellis cõtinuo inutilis orbẽ uexauerit, tot tamen pia

templa restituit, totꝙ; ad hominum usum facientia gessit. His uero qui utrunq; præstat, nihil in rebus humanis perfectius optat, ut Augustus fuit & Titus & M. Antoninus & Iustinianus. Inter Pontifices, Damasus, Gregorius, aliiq; plurimi. Qui autem neutrum retinent, hi omnino postremissimi hominum. Ex his Sylla crudelis legitur fuisse, quē unū Cæsar admirari solebat principem reipub. sine literis extitisse. Deinde Nero, Caligula, Heliogabalus, Commodus. Et quando utrunq; seculum cōnectimus, apud nos Paulus II. Innocentius VIII. Alexander VI. à quibus in suas cupiditates cōplura erogata, nullum ad usum reipub. Christianæ publicum extat monumentum. Hæc quidem cōmemorasse non ab re fuerit, ut hi qui quoquo modo præsidentes hominibus deligunt, sciant quantum piaculi admittant, quantumúe extremo iudicio sint obnoxii, si libidini potius quàm conscientię seruierint, quum non unum hominē, sed innumerabiles quandoq; populos simul cum re Christiana præcipitent.

DE TYRANNIDE EX XENOPHONTE

DEINCEPS de Tyrannide, quæ est excessus legitimæ Monarchiæ. Ad hūc igitur locum uisum est mihi Xenophontis libellum de Tyrannide ex Græco breuiter epitomare, ubi tota Tyranni uita conspiciatur. Simonides poeta uenit ad Hieronem Siciliæ Tyrannū, quē nactus ociosum, his aggredit̄ uerbis: Dic quæso Hiero, Tyrannus an plus cæteris gaudeat in his quę sensum attingūt. Negat ille, dicēs magis dolere, minusq; gaudere his, qui uitā ducāt mediocrem. Tunc Simonides incredibile, ait, si sic res habeat: quonāmodo multi hoc adfectāt & extollunt? Tunc Hiero utriusq; uitæ inexperientiam accusat, infertq; quod tantū extrinsecus tyranni putentur beati. Nam quod ad uisum pertinet, nos ob suspicionē & metum spectaculis multis & celebritatibus priuamur, ad quæ uos acceditis securi. Et quanquam pauca ex multis quandoq; domi uidemus, ea quidē cara, magnoq; à nobis empta sunt. Simonides. Si in spectaculis damnum facitis, at aurib. oblectamini, semper uestras continuo laudes, nullumq; contumeliæ uerbum audiendo. Nemo enim Tyrānū coràm accusat. Hier. Ecquid putas nō audiendo male, propterea lætari, quando quis manifeste uideat quod tacētes male sentiāt? Laudes uero si quæ proferunt̄, ex adulatione prouenire? Deinde Simonides. At in hoc priuatis superiores estis, quod epulis lautiorib. gaudetis. Nec hoc quidē, Hiero ait, quādo satietas ocyus ex ciborū superfluitate irrepat, adeo ut fastiditi quandoq; priuatorum exoptent frugalitatē & famē. Multoq; magis proximi & circa nos adstātes securi ex hac lautitia gaudēt. At in uenere, inqt Simonides. Huius etiā in uita uoluptate priuamur, Hiero ait, ꝙ amore (quo sine nihil est delectabile) minimū capiamur. Nō em̄ amor in paratis sed magis speratis uersatur uoluptatib. haud aliter quàm si quis sine siti bibat, sic ille uoluptate quidem fruitur sine uoluptate. Tūc Simonides: Illa saltem quæ cogitatis celerius adsequimini, quæ multa sunt & uaria, præstantis equos, arma pulcherrima, ornatus mulierū, domos magnificas, præterea posse amicos facile iuuare, inimicis uero officere. Ad hoc Hiero: multa quidem à nobis possidentur, quæ admirabilia & aspectu pulchra uidentur: attamen nostris animis grauia, per quæ felicitas longe ab hominibus abest. Pręterea pace summo hominis bono carent, ac bello summo item malo abundant. Priuatis enim per pacis fœdera bellum desinit. At Tyrannis nunquam. Nulla enim pax inter eum & subditos interuenit, non fœdera quibus confidere possint. Et paulo post subdit, quod firmiores sunt priuatorum amicitiæ ac beneuolentiæ inter se, & maiore charitate necessitudines seruant quàm Tyranni, quorum plerosq; uideas filios necantes, aut fratres inter se de regno decertantes, nullis legibus aut fœdere aut humana ratione teneri. Quin fide, maximo inter mortales bono, priuantur, cum minima sit omnibus sub eis degentibus: quippe qui neq; potui neq; cibis etiam prægustatis confidere satis queunt. Cumq; leges alibi cædem prohibeant, contaminatisq; ea propinquare ac congredi: Tyrannos tantum qui interficiunt, non solum nō expelluntur, sed magis honorantur, & in sacris etiam locis ac templis ciuitatum, eorū imagines collocantur. Neq; quod paulo ante dixeras adsentior, uidelicet omnia citius à Tyrannis perfici. Nam & priuatus aut agrū aut seruū aut his simile optabit: Tyrannus autē ciuitatem aut regionē uel arcem munitissimā, quæ difficilia sunt obtentu. Sed & paupe res priuatos pauciores adspicias quàm tyrannos, si non ad numerū diuitias, sed ad usum

&

& indigentiã iudicamus. Nã si plura ꝗ indigeas habeas, multa possides: si uero pauciora, parũ. Tyrãnus eñ quãꝗ multa possidet, minus tñ ei sufficiũt ꝗ necessarij sumptus priuato. Cui etiã de quotidianis impẽsis remittere aliquid interdũ licebit. Tyranno aũt nequaꝗ sine periculo. Deinde quid opus misereri eorũ ut pauperũ, q̃ possunt ex honestè partis tantũ uiuere, & ea facile habere, quorũ indiget usus? Qui uero ob egestatẽ coguñt aliq̃d turpe cõmittere, qũo nõ hos miseros & uere pauperes putabis? Hi tyranni sunt, q̃ oĩa coguñt expilare & capere ob necessarios & maximos sumptus, semper pecuniã quęritãtes. Necesse quippe habẽt erogare in custodias, aliaꝗ his similia ꝓ tuenda dominatiõe, uitãdisꝗ periculis. Graue etiã illud, ꝙ uiros bonos quos amare cuperẽt, timere necesse est: fortes ne q̃d audeãt, libertatis gratia, prudẽtes nequid aduersus machineñ, iustos ne cupiant ab illis populi gubernari. Deniꝗ tantũ improbis in uita tyrãnus diligiñ, qui per eius mortẽ scelerũ sub eo perpetratorũ pœnas se daturos timẽt. At honores, inquit Simonides, qui maxime hominis sunt & deorũ, uos retinẽt. Nec hoc quidem Hiero ait. Cũ hi maxime honores oblectẽt, qui ex amore gratiaꝗ nõ ex metu ꝓcedãt, sicuti supra de uoluptate Venereꝗ dixi. Quid quęso, Simonides inquit, in his spõte persistitis malis, neꝗ tyrãnidẽ relinquitis? Et miserũ præter omnia, Hiero ait. Cũ soli tyranno nec tenere rẽ malã nec dimittere cõducit, Qũo eñ tot cædes, rapinas, exilia, totꝗ facinora cõpẽsare aut persoluere priuatus sine periculo posset? Et hęc quidẽ Xenophon. Plato in IX. de rep. Tyrãni uiuũt tanꝗ uinculis quibusdã deuinctĩ formidinũ omniũ & armorũ, solisꝗ in ciuitate minimũ dañ egredi, aut peregrinari, aut quicꝗ eorũ quæ alij liberi solẽt. Domi præterea totos dies more fœminarũ residẽt, uerẽtes ciuiũ inuidiã. Phalaris in epistolis. Veniã quidẽ do tibi monitionũ, quippe qui tyrãnus nunꝗ fuisti, tyranno cõsulis ponere tyrãnidẽ, nescius ꝙ tenere imperiũ securius est ꝗ ponere. Si uero alterutrũ sit optãdũ, malim ego me sub tyrãno ꝗ tyrãnũ esse, ꝙ unũ tantũ timerẽ, à cęteris malis omnibus liber. Tyrãnus aũt metuit tã externorũ insidias, ꝗ eorũ per quos seruañ. Demosth. Οἶμαι ταῖς πολιτίαις ἡ τυραννὶς ἄπιςος, καὶ ὁ βασιλεὺς ἢ τύραννος ἅπας ἐχθρὸς ἐλευθερίᾳ καὶ νόμοις ἐναντίος. Puto eñ tyrãnidẽ infidã esse rebus publicis, omnẽꝗ regẽ aut tyrannum inimicũ per se libertati ac legibus existere. Aristippus ait regẽ à tyrãno distare, ut libertatẽ à seruitute. Huic cũ Diony. dixisset, nihil ex eius philosophia iuuari, nihilꝗ utilitatis ferre: Vera inquit, loqueris. Si eñ te iuuissem, tyrannidẽ iam diu posuisses. Antigonus ad uetulã à qua beatus dicebañ ait. Si scires sub hac ueste quã fero quot lateãt mala, nunꝗ eam in cœno iacentem tolleres. Pto. Philadel. dicebat, cũ tyrannus multa ferat incõmoda, tũ illud præcipuũ, ꝙ cogitur eos, qui minime nocuerunt, utilitatis gratia quãdoꝗ interficere. Aristot. in Politicis nullam ait tyrannidem annos centum excessisse.

De his qui contra Tyrannos coniurant.

Philosophi plures patrias tũ suas tũ alienas liberare à tyrãnis tentauerũt. Q̃d nequaꝗ laudi tribuẽdũ, ut qui specie uirtutis suã potius gloriã ꝗ populorũ cõmoda quęsiuerint. Ego philosophorũ in primis putauerim in ocio & quiete, doctrina populos potius iuuare, & ad uindicandũ in libertatẽ animos magis ꝗ corpora admonere. Nam si tam uetera ꝗ noua repetere uoluerimus, inueniemus male plerunꝗ huiuscemodi uiris euenisse. Plato in Siciliã studio eam liberãdi ꝓfectus, infelicẽ habuit exitũ, dum uix ipse incolumis euasit. Zeno Eleates Nearchi Mysii tyrannidẽ euertere tentans, deprensus, dũ uarijs supplicijs torquereñ, socios cõiurationis minime ꝑdidit, sed eos qui tyranno erant fidissimi calumniatus, ut illi morte damnareñ effecit. Dion itẽ in Dionysium cõiurando postremo & ipse perijt. Ab eodẽ quoꝗ Python exul Rheginus benigne exceptus, cum Rheginis cõsilia per literas manifestaret, diro supplicio absumptus est. Apollonius quoꝗ Tyaneus à Domitiano, contra quem cum Nerua cõiurauerat, in cõpedes cõiectus. Gallus & Lucanus poetæ ob eandem diuerso tẽpore causam periere. Deniꝗ hi qui Cæsarem interfecerunt, quanꝗ uoti cõpotes, nõ toto uertente anno cuncti (teste Tranquillo) extincti sunt. Hoc uero seculo ut in historia supra ostẽdimus, quã multas taliũ infelicitates cõspeximus. Feliciter tñ res hæc nõnullis, auxilio patriæ, ciuiũꝗ successit, ut Armodio & Aristogitoni Hippia ex Athenis sublato. Sic demũ Saturninus, Gracchi, Flaccus, interfecti: quod Sylla metuens, ut securius (sicut ipse dicebat) dormiret, unus omnino est ausus adeptã semel tyrannidem

ponere, dictatura se abdicãdo: quib. ꝓfecto exẽplis diuina illa pręcepta magis ac magis audire admonemur. Dominis nõ tãtũ bonis, sed etiã dyscolis Christi causa esse obtẽperandũ. Seruis fieri liberos minime curandũ, deniq; Cæsari quæ sunt Cæsaris reddenda.

De re militari. Et primum de officio Ducis ex Xenophonte.

E Xenophontis libello ἱππαρχικῷ. id est, de officio magistri equitũ. Ante omnia deos orare oportet, uti nobis ea dicere ac facere tribuãt, quæ & nobis & amicis tũ patrię saluti, ac glorię sint. Post hæc equites recẽsere. Qđ nisi sedulo faciamus, sæpe numerus intercidit aut senio, aut alia de causa. Deinde equos ꝓuidere uti boni sint ac laboris patientes, neu strigosi, neu calcitrones, q inter alios inutiles sunt, qđ sępe cũ res agi oportet turmas dissipat, ordinesq; rũpit, equitẽ q̃q; bonũ inutilẽ reddit. Neu incessu tardus, ob hoc firmos habeat pedes. Eius indiciũ, cũ alij alia, ego id ostendã, uti egressus pręsepe in uiã lapidib. cumulatã de industria ducat̃, in ea neq; cõsistere neq; quiescere poterit. Tũ alterũ signũ, ut pedes habeat oblõga rotunditate figuratos. Post equos equites inspiciẽdi sunt, uti boni cõscribant̃, corporis uirib. ac facultatibus idonei, naturaq; dicto audiẽtes, q̃ sine nihil pręclarũ geri potest. Pręterea pacis tẽpore exercẽda iuuẽtus ac docenda, uti in equũ q̃ aptissime ac uelociter insiliat, qđ magnũ præstat bello adiumentũ. Deinde in equũ in locis salebrosis & aditu difficilib. ire adsuescat. Ipse eques simulacra belli flectẽdo & reflectendo excitet, nunc ꝓsequẽdo, nũc se recipiẽdo, nunc in orbem simul cõsistendo, sicut in celebritatibus deorũ ac Theatris. Iaculum ex equo q̃ longe iacere cõsuescat. Deniq; seq; ac equum armis idoneis cõtegat. Populus eñ Atheñ. XL. talenta quotannis erogat, uti paratos habeat equites, quãdo usus aut necessitas ingruit. Ipsi propter hoc iusta exercitatione uacare nõ debẽt. Tẽpore belli oportebit magistrũ equitũ in itinere prouidere, ut exercitus moderatũ faciat iter: tũ loca equis opportuna capere, curãdiq; corpora, militibus spaciũ dare. Si quãdo loca adire angusta cõtigerit, exercitũ in cornua disponere: sic tutius ibit: cũ largior se uia prębebit, frõtes dilatare. Cũ uero in cãpũ apertũq; locũ peruenit̃, in phalanges exercitum instruere. Si uero suspecta itinera locaq; difficilia declinãda, quoad fieri potest in aliam semitã & in partes cohortesq; procedere. Cuiq; aũt cohorti ministros adsignare. ne si forte usus aut necessitas rei militaris uenerit, equitatus dissipet̃ aut abscedat. Pręterea ultimi q̃ sequunt̃ semper expectandi, ne ipsi occasione consequẽdi magistrũ equitũ nimio labore equos adficiant ac cõterant. Occultos pręter omnia exploratores habere, q omnia referãt, tũ etiã custodias. Ipsum magistrũ equitũ peritũ regionis esse oportebit, q pacis aut indiciarum tẽpore facere poterit. Valde eñ refert, ipse ne, an per alios iter faciat. Qđ ignorauerit, à mercatorib. ex proximis ciuitatib. exploratores capiat. Nam huiuscemodi genus fidele ob spẽ lucri aduenĩẽtiũ fuerit. Nec tñ ita fidat q̃uis amicis, ut agmen propterea nõ iubeat intẽtũ ac paratũ procedere, ac si præsentẽ hostẽ haberet. Nã multa possunt accidere præter spẽ in bello, quę subito indigeãt auxilio, interdũ dimicatiõe. In discessu utilius fuerit ꝑ denũciationẽ principũ exercitus, & illorũ ad subditos moneri, q̃ per præconẽ, ne hosti cõsilia pateant. Pręter aũt oĩa illud pręcipiendũ, ut inuigilemus insidijs, siqua hostẽ uia aggredi, aut oscitantẽ aut imprudẽtẽ, aut sine ordine ac cura ꝓficiscentẽ. Nã his artibus sæpe animalia rationis expertia, maiora se petũt ac cõficiũt: ut mustella & miluus cortales aues, & lupus ingẽtes tauros ac armẽta, cũ ante prouiderint quà sese tuto recipiãt, tutoq; aggrediant̃. Optimum item fuerit consilium, partem semper hostium debiliorem aggredi, quamuis longe sepositam: præstat enim maiorem aliquantulo subire laborem, quàm cum fortioribus maiore periculo pugnare. Nunquã enim cum potentiore agmine aut hoste cõgrediendum. Oportebit enim simulatiõe interdũ uti, hostẽq; uana specie deludere: uidelicet cum pauci sunt uideri plures, cum plures rursus uideri paucos. Itẽ cum discedimus uideri præsentes. Pręsentes aũt cum simus, uideri absentes. Deniq; cum maxime debiles sumus, metum incutere hosti. Cũ uero potentiores, metũ simulare. Quę omnia intẽto ac diligẽti magistro facilia factu erunt. Primo nanq; ut pauci plures uideantur, confertim est ambulandum ac procul ab hoste, sic enim puluerem maiorem excitabunt. Præterea cum hastis longis aut similibus hastis in manibus: peditum uero turbam pedibus colludere, ex motus enim uarietate res maior apparebit: tum iumentis alijsq; huiuscemodi simul ingredi. Vt uero plures pauci uideantur

deantur: Si uiarũ recessus & obtorta fuerint, partẽ exercitus in his occultare. In cãpis uero apertis sparsim ac palãtes incedere, utilius & lãceis uti rectis ac breuibus. Præfaturi sese ad cursum & labores exerceãt, ut possint militibus necessaria suppeditare. fossas trãsilire, muros trãscẽdere, flumina tranare discãt, tãto excellẽtius, quantũ peritus ab ĩperito, ac uidẽs à cæco differt. Id aũt cauẽdũ ne equis ad cursum aut prædã utanť saginatis aut saturis, ne labore absumanť. Magister equitũ ephippijs & habenis ad usum equorũ abundabit: parua qdẽ impensa facultatẽ opẽq; præbẽs militibus indigẽtib. opportunã. In cõgressu uero hostiũ adhuc illud moneo (Sũt ẽm quidã q cõtra eos quos inferiores uiribus putant, cũ mediocri conatu & imbelli turba occurrendũ arbitranť. Ex quo illud qđ inferre cogitãt, sępe ipsi reportãt. Rursus uero cõtra eos quos putãt superiores, toto conatu atq; omni exercitu ꝓcedũt. At ego contra iudico) Aduersus illos qui inferiores putanť eundũ omĩ ui ac conatu, neq; ẽm quenq; pœnitet nimis fecisse cũ uincit. Itẽ aduersus illos q supiores existimanť cũ paucis atq; melioribus cõgrediendũ. Nã pauci melius ꝓsequenť & diligẽtiores erũt. Et si quid accidat, melius ac celerius se recipiẽt. Non ẽm dico q pauci sint ideo laboriosiores & celeriores, sed q facilius fuerit paucos reꝑire q multos, q curẽt equos ut oportet, ac seipsos solertes ad equitãdũ præbeãt. In magna uero multitudine magna cõfusio. Siqđ accidat, alter alterũ trudit, difficilius se recipiũt, ac alius qdẽ ex equo male ephippiato corruit, alius ob eq̃ tarditatẽ nõ subsequiť, alius itẽ ob loci iniquitatẽ peribit. Adde q nõ multi sunt, q terrorẽ incutiũt in bello, sed tãtũ strenui. Si aũt cũ parib. cõgrediẽdũ, existimauerim nõ inutile ut ex custodijs duæ acies fiãt, & alteri Tribunus pręsit, alteri is qui post eũ magis strenuus uideať. Hic cũ tribuno exercitus caudã sequať, & cũ hostis ꝓpinquet statim primus ꝓuolet. Sic ẽm ex insperato ruens perterrefaciet hostẽ: si pedites utriq; habuerint, ij occultenť post equites, simul ipsi ex insperato una corruẽt. Videnť ẽm mihi lõge maiora ea uideri siue bona siue mala, quæ inexpectata ueniũt. Ex quo quis cõsiderare potest, q qui in sedib. suis inuaduntť quãuis plures numero sint, magis pertimescunt. Meliores ẽm partes sicuti actoris sunt q rei, sic præmeditati q impræmeditati, & inuadẽtis q inuasi. Pugnãtes etiã inter se hostes primis quidẽ diebus timidiores sunt, procedẽte tẽpore nequaq;. Illud pręterea difficillimũ reperire equites fortes ac utiles ad decertandũ. Signa uero sunt, si pulchrũ aliqđ, aut fortis uiri gestũ, & cũ laude cõiunctũ audire gestiant, ac dicto audiẽtes sint: ij ẽm perferre ac tolerare facile poterũt, quæ cognoscunt. Præterea si celeriter quis persequať inimicos, aut celeriter se recipiat, maxime hostẽ infestat, & ipse tutus erit. Tum si ex ordinibus aliquos sibi sumpserit, & de improuiso excurrat, ac eos q se recipiant inuadat. Hæc & his similia oportebit sæpe & legere & scribere. Tum meditari si quid accidere possit, qđ nõ est aliud q futura præuidere. Maximã enim cõmentationẽ arbitror, ut quę quis esse utilia nouit, cogitet quonã modo ea exequi possit. Recte ẽm cogitata neq; in agricultura, neq; in re nauali, neq; in imperio aliquid ꝓderunt, nisi meditemur, quomodo ea perficiamus. Equitatus mille equitum congruens numerus & facilis ordinari, & inter se cõcordiam habet. Ex peregrinis uero totum aut ex parte cõstare maxime probatur. Peditatus his utilis magnopere q adsistat. Hæc igitur (ut in exordio dixi) deo iuuante ac fauente fieri debẽt, nec mirum si id sæpe repeto. Quoniam adire periculum extra bellũ haud mirandũ sanè. Sed in bello ubi hostium uersantur insidiæ, quæ occultæ hominib. sunt, dijs autẽ manifestæ, is maxime potietur, qui ab his potissimum diligetur, aut per sacrificia, aut omina siue somnia. Et hæc quidem Xenophon.

DICTA DVCVM.

NVNC dicta Ducum quorũdam subijciam. Agesilaus dicebat oportere ducẽ habere tria: erga quidẽ inimicos audaciam, erga subditos beneuolentiam, erga temporũ oportunitates rationem. Epaminondas uidẽs pulchrum exercitum sine duce, uideo, inquit, pulchram bestiam sine capite. Philippus solebat dicere se malle exercitum ceruorum cui præesset leo, quàm leonũ, cui præesset ceruus. Iphicrates belli dux cum in sociorum regione contra hostes uallum firmaret, fossamq; facetet, cuidam dicenti quasi hæc superuacanea quid timemus? respõdit, turpe esse ducem (si quid accideret) dicere, non putaueram: quod dictum Cicero Scipioni Africano tribuit. Annibal pollicenti cuidam philosopho de arte militari docere, cum nunquam

quam fuerit in acie, non opus inquit, exercitu sine tuba. Cicero Phormionē hūc fuisse, ait, qui corā Annibale ausus est de re militari disputare. At ille interrogatus quid de tanto philosopho iudicaret: Se ait uidisse deliros multos. sed nullū magis delirare ꝙ Phormionē. Idem cum apud Antiochum à Scipione qui eò legatus fratri uenerat, interrogatus quos duces precipuos censeret, respondit Alexandrū, deinde Pyrrhum, tertium se: Quid, inquit ille, si me uicisses. tunc ait, & Alexandro & Pyrrho me prætulissem. Liu. li. XXXII. Timotheus interrogatus quid differret ars militaris à Rhetorica, quantū inqt, pax à bello. Lamachus dux cū præf. cohortis peccāti irasceret, illeq; nō amplius hoc faciā diceret, respōdit illud ꝓuerbiū. Οὐκ ἔσιν ἐν πολέμῳ δὶς ἁμαρτάνειν. Nō est bis in bello peccare. Alexander interrogatus quo nā modo tam breui tempore orbem subegisset: Consilio, inquit, & uiribus, & arte, ubi opus esset noua. Xenophon in III. Cōmētariorū probare nitit, quod boni ducis, & boni Oeconomi officia penè similia sint: Reddere primū subditos ad obtēperandū faciles, malos castigare, bonos munerare, præsentem substantiā custodire, diligētem ac laboriosum esse ad obeunda officia: preterea decertare quando opus est; Oeconomiā maxime iuuare. Demades captus in bello apud Cheroniam à Philippo, interrogatus ab ipso inter epulas dū mentio de generositate Atheniensiū incideret: Quàm bene inqt, se res haberet, si Philippus Atheniēsibus, & Chares Macedonibus imperaret. Chares em̄ dux fuerat in bello, ubi ipse captus. Hęc ex Stobeo. Thucydides. Pulchre certantib. tria esse oportet, uelle, erubescere, & obtēperare. Demosthe. Οὐκ ὁμοίως οὐδεὶς ὑπέρ τε τοῦ πλεονεκτεῖν πολεμήσειεν ἄν, καὶ τῆν ἑαυτοῦ. ἀλλ' ἑτέρως μὲν ὡς ἂν μὴ ἐλαττῶνται μέχρι τοῦ δυνατοῦ πάντες πολεμοῦσι, ὑπὲρ δὲ τοῦ πλεονεκτεῖν οὐχ ὁμοίως. ἀλλ' ἐφίενται τε μὲν, ἐάν τις ἐᾷ, ἐὰν δὲ κωλύωσι οὐδὲν ἠδικηκέναι τοὺς ἐναντιοῦντας ἡγοῦνται. Non enim similiter quis in adipiscendo, sicut in se suaq; tuendo pugnauerit, sed longe aliter. Nam uel oēs ne sua perdant, uiribus omnibus quibus possunt utentur: In acquirendo aūt tantū quis cupit quantū permittit ab hoste: si aūt prohibet, nihil amplius molestare aduersarios putat. Cæsar in cōmentarijs Pōpeium imperitiæ militaris accusat, ꝙ in acie Pharsalica in cōgressu suis ne se mouerent imperauit, sed expectarent impetum hostium. Nam innatum dicit esse ardorem quendam in animis hominum, ut clamore motuq; magis excitentur.

PARALLELA STRATEGEMATA.

PER dissimulationē quādoq; hostes uti desperent, aut terreantur. Apud Casilinū post longā obsidionē rapa prope mœnia serebāt, ut hosti desperationem deditionis facerēt. Viciniorib. seculis Ladislaus rex Pannoniæ inter Sāctos cōnumeratus, aduersus Polonos & Cracouiā pugnās, post diuturnā obsidionē ut oppidanis opinionē copię faceret, montē uicinū farina cōspersit. Rati illi regē nō desiturū, sese dediderūt. Iustus quoq; & ipse sanctus presul Volaterranus, ut Manlius de capitolio Gallis, sic in obsidione Vandalorū dicitur panes de mœnib. iecisse. Sed hæc eis de nō Christianis licuere. Sese etiam quādoq; principes astutia à periculis subtraxerūt. P. Rutilius Rusus, ut autor Cicero in oratione ꝓ eo, cū à Mithridate Mitylenis oppressus esset, crudelitatē regis in togatos uestitus mutatione uitauit. Alexan. III. Pont. Max. habitu serui Venetias fugiēs manus Friderici subterfugit. Isidorus card. Rutenus, Græcus homo, Cōstantinopoli legatus, dū ciuitas à Turcis caperet, habitu uillici sumpto, se XXX. asperis, paruo admodū, captū redemit. Boemundus Roberti regis Sicilię frater, ab expeditiōe Hierosolymitana rediēs trāsiturus necessario per loca Alexij imp. inimici, se loculo clausum uti mortuū ferri iussit, eoq; modo euasit. Nicolaus Picininus dux Philippi uicecomitis in oppugnatiōe Brixiensi profligatus per hostiū castra transire coactus, in culeo inclusum à lixa se transferri mādauit incolumē. Annibal item apud Liuium, ut inuidiam Fabio crearet, possessiones seruasse scribit. At ille ut suspicione careret publicasse. Idē Vrbini dux Fridericus Laurentio Medici nostra ætate in bello Florentino fecit. Nō tamen ille ut Fabius. Prodigia insuper, & rerum euentus in bonā uertuntur de industria partem. Scipio apud Frontinū contra Annibalē proficiscens, cū in descēsu in littore corruisset, teneo te inquit, Africa. Quod Tranquillus Cęsari adscribit.

Chabrias Atheniensis, fulmen de cœlo ueniens in castra, Iouis optimum signū dixit.

Sulpitius Gallus eclipsim expauescētibus militibus causam naturalem adduxit. Philo Hebræus cum legatus Romæ causa excidisset, pro qua uenerat, turbatis omnibus Iudæis

Iudæis ait. Nunc fratres optime sperandū de deo, qui tunc maxime adest, cū hominum æquitas & auxilia desunt. Demosthenes aūt in oratione, re male contra Philippum gesta, ad rursus animandū causam in negligētiam Atheniensium traduxit, maximeq; sperandum, si officio diligentiaq; utantur, dixit. Specie etiā superstitiosa turbæ continent, ut Sertorius Cerua: Maumethes uaticinijs, & hodie Sophi apud Persas uelata facie more Mosis turbas alloqui dicitur, præireq; exercitū, ac omnia uincere. Dies quoq; belli apud nonnullos obseruati. Ariouistum decrescente luna pugnare nolentem Cęsar uicit. Qui mos etiā Lacedæmonijs fuerat, ut autor Lucianus. Titus Vesp. item Iudæos teste Iosepho Saturni die superauit. Quidā ab hostibus in loca iniqua imprudenter adducti: ut M. Crasso accidit à Surena deducto apud Parthos. Viriatus quoq; Lusitanus fugam simulans exercitum Romanum ad confragosa perduxit.

MOS ANTIQVAE MILITIAE.

VERBENAS teste Festo, & sagmina, hoc est, gramē ex arce Capitolina cū sua terra auulsum, legatus qui Verbenarius uocabat̃, ad hostes clarigatū, id est, ad res repetēdas ferebat. Ab his eñ sagminibus Martianus iuriscon. Sanctū appellari dicit, quod est ab hominū iniuria defensum. Fœcialis item cum patrepatrato ad indicendū bellum mittebatur. Caduceator uero contra is erat, qui pacem adferebat, aut nunciabat. Festus item. Sub corona ueniebant in bello capti, id est, coronati. Nos hodie hanc cōsuetudinem in equis seruamus Romæ, ut uænales fronde capiti imposita circunducant̃. Idem ait sub hasta uēdere, cum hasta in foro fixa, bona damnatorū aut proscriptorum ad præconis uocem uæniebant. Hic memoratur Plutarcho, cū quondam Augustus ad hāc auctionē diu adsedisset, Mœcenas cui res illa indigna principe uideretur, tabella inscripsit Græcis literis: Surge carnifex, quam sublatam in turba cum Augustus inspexisset, Mœcenatis scomma esse existimans, statim surrexit. Idem in Probl. Qui sacramento nō tenebantur, licet in castris uersarentur: nec hostes in prælio lacessere, nec ferire ius erat. Quod Cato senior in quadā epistola ostēdit, ad filiū scribēs monet. Si missus factus sit, ad urbē redeat. Aut si in exercitu maneat, uelit ab imperatore impetrare, ut sibi aduersus hostē pugnare, ac eum interficere liceat. Liuius. Romani in obsidione Veiorū Camillo duce sub pellibus primum hyemare cœperunt. Idem lib. IIII. scribit populū Rom. supra CC. annos proprijs sumptibus militasse. Deinde Cor. Cosso. C. Fabio Ambusto L. Valerio Potito Tribunis Mil. Consulari potestate, Anxure capto, decreuerunt patres, ut stipendiū miles acciperet. Frumentū quoq;, & uestē, ultra pecunias dabant, equiti etiā equum. Dicebanturq; delecti & auctorati. Postremis uero temporibus Matriculati & solidati. Cassiodorus, Vegetius, & Frontinus Solidatum fuisse in militia scribunt eū cui stipendia ab imperatore promissa erant, unde uocabulū hodie soldatorū est. Missionū tria erant genera, ut ex Marcello & Vlpiano iureconsultis colligitur. Honesta quæ tēpore militiæ expleto datur. Causaria, cum uitio animi uel corporis minus idoneus militiæ renūciatur. Ignominiosa, cū quis ob delictum sacramēto soluitur. Mercenario autem & externo milite primum sunt usi Scipionibus in Hispania res gerentibus, Celtiberis in amicitiā receptis, ut autor Liuius. Capitolinus insuper in Balbino inquit. Ro. Imperatores exituri ad bellum prius Nemesi sacrificabāt, & munus gladiatorium dabant: primū quod dea Fortunæ sit Nemesis, secundum quod milites iam sanguini adsuescentes domi, hostem foris non expauescerent.

De disciplina, ac pœnis, & præmijs militaribus.

DISCIPLINA quoq; prima in exercitādo Tyrone fuerat uarijs quidē modis, aut ambulatiōe ferēdo onera, aut cū armis cursitando, aut in ligneum equū insiliendo, pręter omnia uero ad palū. Erat aūt palus imago lignea super terrā fixa, quā hasta siue ense petebant, & tanq; cum hoste certatim congrediebant̃, scuto uimineo, & interdū claua grauiore, ut in uera pugna postea solutiores, aptioresq; essent: aut scopo præfixo, id est, aliquo fasce uimineo uel aliquo signo, arcu exercebant̃. Hęc ex Vegetio. In milite aūt corrigēdo legitur apud Liuiū LVIII. Scipio Æmylianus oēs delicias in obsidione Numantiæ, uinū scortaq; amouit: militē in opere quotidie habuit: quem extra ordinem deprehēdit, si Romanum, uiribus, si externum, uirgis cęcidit. Iumenta omnia ne exonerarent militem, uendidit, XXX. dierum frumentum

ac septenos uallos ferre cogebat. Pescẽnius Niger teste Spartiano, ꝓhibuit pistores exercitũ sequi, ut oẽs bucellato in locis pacificis accepto essent cõtenti, quærentibusq; uinũ: Num habetis inquit, Nilum uicinũ? Alexãder quoq; Imperator expeditiõis tempore melius putauit, ut annonã milites in mãsionibus acciperent: nec cibũ XVII. dierum portarent, uti solebant. Ex quo patet quantus esset cuiusq; labor, ut nec plures duceret uti nunc solent seruos, aut iumenta, sed ipsemet legionarius partim dorso, partim super hastam necessaria ferebat, ut in columna Traiani uidere licet. Pœnæ fuerãt: Exautoratio citra munera meritorũ pręmiorũq;. Ignominia cũ ex ordine mouebatur, aut hordeo pascebatur miles, uel equiti equus adimeret. Pręter oẽs autẽ Decimatio, cum decimus quisq; seu legionis, seu cohortis, capite plectebat. Cicero pro Cluentio. Statuerũt enim ita maiores nostri: ut si à multis esset flagitiũ rei militaris admissum, sortitione in quosdã animaduerti, ut metus uidelicet ad omnis, pœna ad paucos perueniret. Idẽ quoq; in uniuersum pœnas octo connumerat, dãnum, uincula, uerbera, talionẽ, ignominiam, exilium, seruitutẽ, mortẽ. Exempla seueritatis inter cætera uide Papirij in Fabium, & Torquati ac Pausaniæ in liberos. Præmia uero coronæ fuerant diuersæ, aureæ, murales, uallares, quernæ, gramineæ, ordinũ ꝓmotio, cognomentorũ insignia, quandoq; & statuæ, præterea æs donatiuũ. Postremo militiæ uacatio, quæ post annos L. ex lege ueteranis dabat, ut autor Seneca ad Paulinum. Insuper & bene meritis ager. Cæsar suis ueteranis agrũ Stellatem diuisit. Ex quo res fuit non solum utilitati, sed ambitioni, ut societas ea Stellates uocarentur, repertumq; iam in marmoribus & sepulchris qui se stellatẽ inscripserit. Sulla suis item militibus Volaterranum, Arretinumq; agrum.

DE CELERITATE IN BELLIS.

CELERITATIS, qua nihil in bello utilius, plura sũt exẽpla. Ante oĩs ipse Cæsar in Cõmentarijs testat, in Arari uno die pontẽ constituisse, aliũ item supra Rhenũ mira arte ac celeritate militum opera decẽ diebus absoluisse. Classem cõtra Massilienses nauium lõgarũ XII. die tricesima ab excisa materia armasse. Classis item Romanorum cõtra Hieronem regẽ quæ CXX. nauiũ fuerat teste Plinio, quinto & quadragesimo à securi nauigauit. Classis etiam Scipionis proficiscentis in Africã die quadragesimo. Ipse quoq; Cæsar Centena passuum milia quandoq; uno die peregit. Sæpe nuncios de se præuenit. Hanc mittendorum nunciorũ celeritatem, primus apud barbaros Xerxes excogitauit, ut tradit Cleomedes de circulis cœlestibus Græcus author. Hic eñ bellum Græciæ inferens, ita frequentes toto itinere stationes constituit, ut uoce alteri ab altero perlata horis XLIIII. e Græcia in Persidẽ noua perferrent. Apud Romanos primus Augustus: teste Tranquillo. Qui ut sciret uelociter quid in prouincia quaq; gereret, modicis interuallis per militares uias iuuenes primo qui sub manu uoceq; nunciarent, deinde uehicula disposuit. Cõmodius id uisum, ut q perferunt literas, interrogari quoq; si quid opus possint. Nostris uero seculis diu neglectã hanc cõsuetudinẽ in Italia Vicecomitum familia renouauit, dispositis ac paratis in itinere equis sæpe cõmutandis: eoq; res peruenit, ut uix credibile auditu diebus XIII. nuncius frequens ex Britannia Romã ueniat. Cecinna Volaterranus portentoso inuento irundines, quod ad eãdẽ domum sint redire cõsuetæ, nuncias in bello ciuili mittebat. Hircius cõsul ad Decium Brutũ Mutinæ ab Antonio obsessum, columbas tenebris fameq; prius distentas. Illæ lucis cibiq; auidæ mœnia alta petẽtes, loca escis assueta, ab eo cũ literis collo adligatis deprehendebantur. Autor Frontinus. Traduntur & nunciatæ diuinitus uictoriæ eadẽ hora, ut de Perseo teste Valerio, & Domitio Ænobarbo à Castore & Polluce. Proditumq; in historia Florentinorũ de uictoria quã illi cõtra Gibellinos exules in Æmylia habuere, & itẽ Innocentio VII. de ea quam tunc contra hostes habuit uictoria, teste Poggio qui aderat, similiter euenisse ex incertis nũcijs. Vsus etiam apud priscos belli tempore, aut ob aliquam suspicionem, per notas scribere, Cæsaris primum inuento Tranquillo teste, sic structo literarũ ordine ut nullum uerbũ effici possit. Habebant & simile quiddam Lacedæmonij in sua Scytala: quæ autẽ sit, aut quomodo, in prouerbijs narraui. Nostra uero ætate Baptista Leo Florentinus, faciem super hoc artem breuibus rotulis excogitauit, quam Friderico duci Vrbinati dicauit, mihiq; item ostendit. id genus uulgo nunc Cyphram appellant.

De

DE ORDINIBVS, ET MILITVM EXERCITATIONE.

De ordinibus autē circa bellum Cyrillus hos ponit, Armigeros, Peltatos, Psylos pedestris pugnæ oēs: hæc tamen differentia quod Armigeri grauis erant armaturæ secundum ritū Macedonicū rotundo scuto & lõga hasta utentes. Hi triarij apud Romanos dicebātur: postremiq; erant, ac spes ultima tanquā murus. Vnde prouerbium in periculis, res ad Triarios redacta. Psyli leuis erant armaturæ, utebantur arcu & iaculis, & saxis iactis manu uel funda. Peltati uero inter utrūq; se habebant. Nā pelta utebantur, quæ scutū admodū paruū est, & hastis lõge leuiorib. ac minoribus quàm armigeri. Hi ferentarij Romanis apud Vegetiū appellāt, qui etiā ait pedites olim ab urbe cõdita usq; ad Gratiani principis tēpora: nõ solū scutatos, sed cataphractos & galeatos fuisse, postea ob inertiā militū hæc nimis grauia uisa, scuto tātū & ense aut hasta fuisse armatos. Totidē & equestris pugnæ differentiæ. Aut equitatus aut currus. Equites rursus aut Amphippi sunt, id est, qui alterū iuxta equū desultoriū habebāt, in quē cum usus esset trāsire possent. Aut Cataphracti, id est, armis undiq; cooperti. Aut Acataphracti, id est, minime cooperti. Et hi aut eminus pugnabant hasta: & Doriphori id est, hastati uocabant: aut ex arcu, & Hippotoxotæ appellati. Aut Hippacontistæ seu Acrobolistæ, id est, hastā eminus iacientes. Cominus aūt pugnabant Xystophori & Cataphracti. Elaphri apud nos Velites dicti, equites erāt leuiter armati, q discursu faciles erant, missiliaq; seu sagittas iaciebāt. In exercitu officia, Signifer, Vragus, Accẽsus, Princeps, Cõmentariẽsis, Cornicularius, Præco, Tubicen. Lixæ quoq; ac Calones, quorū alteri ab aqua ferēda dicebant, quod lixam ueteres aquā, unde Lixiuium uocabāt. Alteri à lignis cõuehendis: ut autor Festus. Miles Cēturioni suberat. Cēturio Tribuno, Tribunus Legato. Legatus aūt Cõsulis parebat imperio. Cõsul postremo Dictatori. Ordinarij dicunt qui ordinib. prẹerant Trib. aut principales. Augustales, qui his ab Imperatore adiuncti fuerant. Accensi quasi accedētes, qui ministerio ac seruitio publice adijciebantur legionibus: cū fas nõ esset milites qui ueste & pecunia publica alebant cuiquā seruire. Matriculæ aūt apud eundē sunt militū ordines. Ordines uero, Ala, Manipulus, Acies, Cohors, Turma, Primū pilum q ex tribus uexillis cõstat. Vexillum aūt CLXXXIII. hominibus. Horum primum Triarios habebat, ueteranos & summæ uirtutis. Secundū Rorarios fiduciẹ paulo minoris. Tertium accensos, qui minimi roboris in postremā plerunq; partē reijciebantur. Cohors autē, alia miliaria: quæ M.D.V. pedites, Equites uero XXXII. habebat. Alia quingentaria, quæ ex D.L.X. peditibus, equitibus uero LXV. cõstat. Huius generis X. cohortes iustā legionem implebant. Erat enim legio diuersa. Romuli tempore primum ex equitibus CCC. peditibus tribus milibus fuerat. Deinde aucta usq; ad sex milia peditum. Equitum uero DC. author Plutarchus, q numerus etiā quandoq; diminutus: ut apud Liuium cõstat. Singulis quoq; quatuor legionibus Trib. Mil. XVI. præerant. Cēturia ex CX. peditibus. Decuria ex denis equitibus: quibus prẹerant Cēturiones & Decani. Manipulus leuis ex XX. militibus: ideo leuis quod hasta miles nõ gesa nõ armis muniret. Huius generis XV. in prima acie fuerant: ubi tyrones & flos pubescētium iuuenum aderant. Turmæ ex equitibus, plerunq; cõstabant ex trib. Decurijs. Romulus prius tris centurias scripsit celerum equitum, Tatiensium, Ramnensium, & Lucerum. Ideo celeres ut expeditos haberet. Festus autem appellatos à Celere Remi interfectore: quibus & Tribunos præfecit, fuereq; numero CCC. eo quod ex singulis curijs quæ XXX. erant X. adsciuerit: author Liuius. Romanorum robur totum in legionibus ac peditibus fuerat: ut inquit Vegetius: nec ultra duas Cõsul secum extra ducebat. Hi lecti & iurati erant, quibus auxilia adijciebant ex socijs. Milites Prætoriani, Cohors prætoriana & Prætori adsistebant: muneribus cæteris uacabant. Hac primum usus Scipio Africanus est. Inter principes uero uiolentius est usus primū Tyberius. q eā in uia Appia ad duo passuū milia retinebat loco munito: ubi nūc caput bouis appellat.

DE SIGNIS, TROPAEIS AC TRIVMPHIS.

Signvm militare, qd' Tesserā dicebāt, Ducis erat signū, quo ꝓcessui, aut receptui, aut ad castrorū metationē, seu discessum disponi milites iubebant. Tesserarij uero q illud in cõtubernijs nūciabāt. Eratq; ut ait Vegetius triplex. Vocale, ut Victoria, Triumphus & his similia uerba: aut semiuocale, ut tubæ uel

buccinæ sonus: seu mutū, ut eleuatio dextræ, hastæ inclinatio & similia. Ex his autē utilius mutū cēset Onoxandrus Græcus autor, qui ad Gerannium scribit de re militari, eo qđ inimicos lateat, & suis magis innotescat, ob linguarū diuersitatē uerba nō omnibus intelligentibus. Est & Tessera apud Plautū signū inter duos. Hic inquit mihi hospitalis tessera: & alibi, Tesserā amisit. Erant præter hæc & signa quæ ordines pręibāt. Aquilæ, Dracones, Vexilla, Pinnæ, Cristæ, quiq; ea ferebant Aquiliferi, Draconarij, signiferi: hi ēm simul & Cēturiones pellē leonis ad terrorē in capite gestabāt. Sunt & signa Sphragitica, id est, signatoria, quæ tabulis tabellisq; adponebanť: hæc in annulis expressa fuerant. Sulla Iugurthæ à Bocho traditi imagine utebať, Cæsar Alexādri, Augustus Sphingis, alio ꝗq; alij. Vno tantū annulo utebanť, soluq; equestris ordinis, in digito leuę manus quē annulariū appellabāt: qđ inde teste Gellio uena cordis ꝓcederet. Præterea signa discessus, uasorū cōclamatio, ad eā uocē se sumptis rebus præparabant. Signa uero quæ hodie passim omnib. ꝓpria uidemus, ab insequētibus Imperatorib. postea magnis uiris ob merita donari cōsueuerūt, paulatimq; ambitio hæc ad operarios usq; transfusa, & qđ lōge detestabilius, ad sacerdotes, quos potius crucis aut alicuius religiosæ imaginis pictura decebat. Quid ēm alienius uiro religiōe aut doctrina prędito, ꝙ dimidia animalia aut tessellas aut lineas seu pilas, siue his similes nugas, suorū ineptias maiorū imitādo, nulla sæpe significatione præferre? Sed hæc alterius loci. Nunc ad militaria redeamus. Vegetius itē ait moris Rom. fuisse, donatiui dimidiū apud signa deponere: ꝙ hoc genus hominū plerūq; ꝓdigū esset, præterea ut fidelius tuerenť eos apud quos eorū sci rēt esse substātiā. TROPAEA Spoliaue hostiū tēplo dicabanť: quæ ut ait Plutar. in Proble. pio Rom. instituto uetustate obsoleta sarciri nō permittebanť: ut uidelicet ea simul cū inimicitijs quādoq; interirēt. Nec laudat Gręcorū morē ꝗ ænea ea cōstituerūt ad captorū similitudinē. Cæsar potitus uniuersa Gallia, cū in Aruernorū tēplo ensem sibi ab hoste raptū suspēsum uidisset, hortātibus etiā amicis, auferre noluit, quasi eius ibi restaret memoria sempiterna. Clypeorū etiā magna fuit ambitio, in quibus argumenta rerū uariarū antiquitus inscribebāt, ut Homericus & Virgilianus clypeus: etiā ab Hesiodo descriptus. Rom. primus Appius Claudius ꝗ Cos. cum Seruilio fuit, an. urbis CCLXX. clypeū in æde Bellonæ dicauit. Post eū M. Æmylius Cos. cū Q. Luctatio in basilica Æmylia. Q. Martius, ꝗ Scipionibus in Hispania successit, aliū supra fores Capitolij. TRIVMPHANTIBVS quoq; hæ fuerunt leges, ut nullus ante triūphū urbē ingrederet, sed in æde Bellonæ exceptus de rebus ab se gestis disserebat, triumphusq; ei decernebať si Cos. Prætorue aut Dictator exercitū integrū reportasset: una acie V. milia hostiū fudisset. Post hæc in territorio triūphali ad ædē Apollinis, ubi obeliscus in C. Neronisq; principū Circo cōspiciť iuxta Petri Basilicā, portaq; triūphali quæ iuxta pontē fuerat, nunc sublatū è regiōe S. Spiritus usq; ad S. Celsum. Inde cōuersa in dextrā per uiā eam nūc celeberrimā, ac Floræ cāpum ubi Pōpeij ædificia fuerāt, tendebat: rectaq; ad S. Angelum ac theatrū Marcelli usq; in uelabrū spectabat, ubi S. Georgius. Inde postrema conuersa cliuū ascendebat Capitolinū, rupēq; Tarpeam ad tēplum Iouis Capitolini, ibiq; sacrificabatur. Curru bijugo seu quadrijugo uehebať triumphans, quali sæpe in marmorib. uidemus. Equis currus filij seu nepotes insidebāt: ipse seruum iuxta retinebat iocularia iactantē, qualē Cæsari Trāquillus fuisse dicit. Iosephus aūt Tito alatam dicit iuxta fortunam seu uictoriā adfuisse, qualem in arcubus hodie cōspicimus triumphalibus. Epulū postridie triumphans po. Ro. dabat: ubi & Coss. inuitabat: nec ueniebāt, pręterea uenationes & spectacula. Celeberrimum omniū Pauli Æmylij de Perseo rege fuisse Plutarchus tradit trium dierum pōpa. Vltimus Probi principis de Germanis & Boemis. Ouatio uero longe inferior triumpho: procedebant enim myrtea corona qua ouantes donabantur, qui sine cæde & sanguine rem facile gessissent. Insuper pedibus nō curru ueniebat: nec militibus comitatus, sed tamen senatu obuiam procedente. Triumphantes aūt milites cum ferculis, hostiumq; spolijs præcedebant, currum captiuis sequentibus.

DE CASTRIS METANDIS.

De Castris autem metandis Hyginus libellum edidit nuper inuentum, quē Gromaticon appellauit. Est ēm Groma (ut ipsemet in eodē declarat) ratio metādi castra, & loca in bello capiēdi opportuna. In eo ēm uerba sunt obscura: partim

etiam

etiã uetustate corrupta, ut paruus admodũ sensus elici ex plerisq; possit. Loco eminenti iubet fieri castra ut regioni dominent̃: neu paludibus interluant̃, præsertim porta decumana. Secundũ locũ habẽt quæ in plano cõstituunt̃. Tertiũ quę in colle. Quartũ quę in mõte. Quintũ quæ in loco necessario: unde & necessaria Castra dicunt̃. Pręcipue obseruari debet uia quæ lateribus castrorũ supersit. Castra quocunq; latere flumen seu fontẽ habere debebũt in qualicũq; positione. Iniqua loca quę à prioribus Nobiria appellant̃, omni modo uitari debẽt: ne mõs castris immineat, per quẽ superuenire hostes, aut ꝓspicere possint qd in castris agit̃. Ne sylua celatura hostes adiaceat, néue fossæ seu ualles ꝑ quas obruti castris occũbere possint: ne uicini fluminis torrẽs subita tẽpestate castra inundatione obruat. Meminisse oportet in hostico ascẽsus ualli duplices & frequẽtes facere, & tormẽtis tribunalia extruere circũ portas in coxis: in loco cõtrariũ maxime instruendũ erit uallũ tormẽtis ab eo latere qua Nobiria, si uitari nõ poterũt. Hæc igit̃ ex Hygino. Quæ aũt manifestiora nobis apud alios authores cõperimus, hæc sunt. Castrorũ forma uaria fuerat, quadrata, triangularis, rotũda, hemicycla. Portarũ etiã uarius numerus: ubi amplissima castra quatuor tãtũ fuerãt: minora & angustiora, duabus portis muniri tantũ sat erat. Prima Prætoria fuit, quæ orientẽ spectare & è cõspectu hostiũ dirigi cõsueuit: unde in omnẽ tumultũ acies educi & præsto & parata esset. Secũda decumana à tergo castrorũ cõstituta, ex qua desertores aut facinorosi milites in quos militari disciplina animaduertendũ erat, extra castra educebant̃ ad pœnã. Tertia principalis cognominata, ex qua principẽ ordines tradere, & ad edictũ cõuenire ac suorũ ducũ imperiũ exequi oportebat. Quarta post prætoriã sita. Quinta dicebat̃ ꝑ quã cõmeatus in castra & uenalia deducebant̃. Inde etiã merces exportari & importari ad usum consueuerunt.

DE MAGNIS EXPEDITIONIBUS AC MODIS BELLI VARIIS.

DARES Phrygius qui bellũ scripsit Troianũ ait, apud Iliũ ex Argiuorum classe conuenisse hominũ milia DCCCLXXXVI. ex Troianis DCLXXVI. Carinas circiter mille: ut autor Homerus in Catalogo. Hãc superauit Xerxis classis apud Græciã, quæ teste Herodoto nauiũ trium miliũ, ubi fuere hominũ Myriades XXIIII. id est. CCXL. mil. Terrestris autẽ fuere eodẽ autore CLXX. Myriades: equitum uero VIII. Exercitus sub Mose fuit DC. & tria milia, reliqua multitudo imbellis DL. Tota summa, milies mille & CL. Sub Iosue DC. & tria milia tantum. Sesostris regis Ægyptiorum exercitus DC. Milium peditum, equitum XXIIII. Curribus armatis XXVIII. Gallorum nunciato tumultu Romani sine Transpadanis ad LXXX. milia equitũ, & DCC. milia peditũ armauerũt, L. Æmylio Paulo, & C. Attilio Regulo Coss. paucis annis antequã Annibal Alpes transiret. Qui & ipse nõ amplius ꝙ XXXVII. milibus armatis in Italiã traiecit: ut author Polyb. Alex. Macedo. exijt in Asiã cũ milibus armatorũ nõ amplius XLVIII. In Hierosolymitana expugnatione autore Iosepho ferro, fameq; interiere undecies cẽtena milia. Post hãc in Cannẽsi pugna cædes memorat̃, ubi annulorũ modius inuẽtus. Cæsaris itẽ in Gallia cõtra Heluetios ad CCC. mil. Marij cõtra Cimbros, Claudij secundi cõtra Gothos. Aetij ducis sub Valentiniano cõtra Attilã apud Aquileiã, Caroli Marcelli contra Saracenos in Aquitania. In quibus omnibus prælijs nõ minus ꝙ CCC. milia consumpta. Modus insuper belli uarius externis fuit. Lacedæmonij teste Thucydide procedebãt in aciẽ tibiaria modulatione. Cretenses uero Citharæ. Massagetæ tunica induti rubra pugnant, ne sauciorũ sanguis cæteros deterreat. Parthi fugiendo post terga sagittas iaculant̃. Galli certantes, ut scribit Pausanias in X. ponẽ duos præsto seruos cum equis habent, ut si forte equus domini conciderit, aliũ præbeant: si dominus, equum seruent: si uterq;, pro domino pugnæ succedant.

DE MACHINIS BELLICIS.

ARIETEM teste Vitruuio inuenere prius Carthaginenses cũ castellũ apud Gades captũ demoliri conati sunt: tignum manibus sustentantes, murũ uerberabant. Deinde alia alij addiderũt. Scorpio quoq; & balista reperti. Hæc saxa, ille sagittas emittebat. Scorpio quo lõgiora habet brachia, eo mollius ducit̃, nõ minus ꝙ à duobus hominibus leuabatur, qua Vitruuij descriptiõe satis constat nostrã esse ballistam, uerum aliquanto maiorem. Vegetius autem ait antiquas ballistas non solũ saxa, sed sagittas grauiores ac scorpione maiores emittere. Esseq; præterea arcuballi-

stas & carroballistas quæ paruis curriculis ferebant̃: ex his alię uectibus, alię suculis polispastis, aliæ ergatis, quædã etiã tympanis torquent̃: nostri bricolas uocãt. Insuper alia plura in expugnationibus ponit opera. Vineas quæ ex tabulis leuiora machinamẽta erant ad expugnãda mœnia, nostri bastias uulgo appellant. Turres uero instar turriũ ex trabibus lignisq; ingentibus fiebant. Vrbes quoq; altitudine quãtalibet æquabãt, easq; mobiles ac mœnibus ꝓpinquãtes cõstituebant. Musculi minores machinę ad turriũ ministeriũ similitudine pisciculi q Balenã præit ac regit. Testudines diuersæ, aliæ quæ ariete ꝓtegebant, aliæ ad euertẽdos muros, alię ad fossas replẽdas, hostes à ꝓpugnatoribus mœniũ superne defensitabãt. Plutei, ut ait Festus, crates erãt corio crudo & intẽto operti q hostibus opponebant̃, uocabãturq; Plutei militares. Sed & tabulę quib. aliquid pręsepiũt, Plutei dicunt̃. Præter hæc ab eodẽ Vegetio ponit̃ Onager, p quẽ saxa grauiora emissa nõ solũ homines elidebãt, sed hostiũ machinamenta diruebãt. Plũbatæ itẽ pilulę plũbeæ sunt, quas pedites scuta ferẽtes manu iaciebãt. De Scalis quoq;, Sambuca, Exostra, & Telenone apud eundẽ leges. Quæ oĩa si quis animaduertit, in ueterum monumẽtis Romæ cognoscet. Malleoli erãt missilia quæ arcu iaciebant̃, materiã ad cõburendum habẽtia. Liuius xxxvij. Aliqui uenerunt ferẽtes stupã, picẽ, & malleolos. Marcellinus li. xxiiij. eos qui essent declarat. Elipolis & Poliorcete duæ bellicæ Machinæ ad muros expugnãdos Vitruuio exponit̃, altera à Chabria Arcade, altera Poliorcete quę Demetrij fuerat à Diogneto Rhodio, Architectis reperta. Vbi obiter notandũ, male apud eundẽ authorẽ scribi Lepidolim ꝓ Elipoli. Tryphon Alexãdrinus: cũ obsideret̃ Apollonia ab hoste, iussit specus plures excauari, q ultra ciuitatis muros aliquãtulũ procederẽt, suspẽdiq; crebra per loca ipsius uasa ærea, ut tumultus hinc & subterraneos hostiũ ingressus præsentitos uia angusta occurrẽtes oppidani superarẽt, qđ euenit. Et hęc quidẽ de machinis, in quo genere multa quidẽ posteritas adiecit. Nã à Germanis plura de his arte reperta simul & usu, ut nihil tã firmũ, nullaq; tãta uis quæ nõ his hodie debilitari aut uinci possit. Etenim Scorpio quã nunc balistã uocamus, citius torquetur ab uno tractata, q̃ prius à duobus. Loco uero onagri simul & arietis, ęreas machinas, quas ex sonitu bõbardas uocant: ingentis põderis saxa, igne impulsas euomẽtes habemus. Quæ quidẽ machina primum à Germanis dono Venetis data, quum hi apud Clodiã fossam Genuenses obsiderẽt. Innumerabiliaq; alia, quæ nũc apud Gallos potissime cernimus. Sunt tñ qui huiuscemodi apud priscos etiã fuisse uelint ex uersibus Vergilianis. Vidi & crudeles dantẽ Salmonea pœnas Dũ flãmas Iouis & sonitus imitat̃ Olympi. Quatuor hic inuectus equis & lãpada quassans Per Graiũ populos, mediæq; per Elidis urbẽ Ibat ouans: diuũq; sibi poscebat honorẽ Demens qui nimbos & non imitabile fulmẽ Aere & quadrupedũ cursu simularet equorum. Et quando ad bellũ faciunt nauigia percurrã Marcello memorata. Horia, faselus, lembus, lenunculus, lintres, celox, cymba, scapha, piscatoria oĩa paruaq;. Velocia uero sunt, nauis rhodia, actuaria, liburnica, myoparũ quod piratarum. Tarda autẽ corbita, oneraria, pistris, circerus. Vehicula quoq;, currus, esseda, petoritum, pilentum, carpentum, carruca, cisium, arcena.

DE NVMMIS ET MENSVRIS.

Assis siue libra, siue põdus, in partes XII. Vncia, sextãs, quadrãs siue teruncius, triens, quincunx, semis siue sexunx, septunx, bes siue des, dodrans siue nonunx, deunx siue dextrãs: postremo assis. In his igit̃ tota hęreditas diducebat̃. Festus. Asses sextantarij in usu esse cœperũt ex eo tẽpore quo ꝑ bellũ punicũ II decreuere patres ut ex assibus q̃ tũc erant librarij, fierent sextantarij, per quos cũ solui cœptũ esset, & populus ære alieno liberaret̃, & priuati quibus debitum publicũ solui oportebat, nõ magno detrimento afficerent̃. Pli. quoq; li. xxxiij. cap. iij. idẽ testatur, additq; postea Annibale urgente Q. Fabius Max. dictator asses triunciales fecit. Semiunciales insuper lege Papiniana idẽ est autor esse percussos. Varro dicit quadrãtem prius dictũ triuncialem, qđ de tribus uncijs assis esset: quæ est pars totius ex quo eum teruncium quasi triunciũ uocant Varro & Cicero sæpe. In ære autem erat Saturnus cum rostro nauis quæ alea dicta est, qua ille olim aduectus hospitio exceptus est. Ouidius. At bona posteritas puppim formauit in ære Hospitis aduentũ testificata dei. Assem igit̃ ꝓ quadrante & teruncio Latini accipiunt, ꝓ eo itẽ quem Græci obolũ uocant: ut Vitruuius

est author

eſt author. Martial. Si plebea Venus gemino mihi uincitur aſſe. Pollux. Obolos habet viij.calchos. Erat & apud antiquos ſemiobolũ, diobolũ, triobolũ, tetrobolũ, qđ duas habebat noctuas ſignatas: Diobolus uero unã tantũ, ex altera parte Iouis ſimulacrũ. Nam Athenis noctua erat publicũ inſigne. Idẽ. Stater aureus Mna permutabat̃. Erãt ſtateres Darei Philippei, Alexandrei, aurei oẽs. Ex quo cũ aureos forte dixeris, intelligendũ ſtateres cũ ubiq; ſtater ſit aureus: quãuis Alexãdrides ſemiaureos appellet. Theopompus Statericũ dixit, id eſt, ſtatere dignũ permutari. Erant tñ eodẽ teſte authore, ſtateres etiã argẽtei, quorũ x. Chryſiũ, quẽ nos aureum & aureolũ dicimus, ualebãt. Horũ LXXII. quondã ut in iuris ciuilis libris apparet, libra expendebant̃: nũc uero XCV. Ex quo cernere licet, quantũ maior aureus antiquus. Symbolũ paruum nomiſma permutabat̃ diobolo. Polus: ut idẽ refert, nomiſma Corinthiacũ, qđ Pegaſum habebat inſculptũ. Idem. Core nomiſma Atheniẽſe, ut eſt apud Hyperidẽ: erat em̃ tetradrachmũ. Chelone aliud à figura teſtudinis, unde ꝓuerbiũ, τὴν ἀρετὴν & τὴν σοφίαν νικᾶν ζ χελῶναι. Collyrium aliud tenue nomiſma. Idẽ. Drachma Attica denarij argẽtei habet pondus, eadẽq; ſex obolos ualebat. Erat & didrachma, tridrachma, tetradrachma, pẽtadrachma, pẽticontadrachma. Drachma Ægynenſiũ maior Attica, x. obolis permutabat̃, quã Athenienſes craſsã drachmã uocabant, ut nõ Ægyneam uocarent odio Æginetarum. Drachma, & nummus, & denarius uocat̃, ut ex Celſo & Pli. deprendit̃: propterea Caſſiodorus, Sex, inquit, milia denariorũ faciunt ſolidũ. Centũ drachmis, hoc eſt, denarijs cẽtum argenteis æquari librã, quũ alij, tum Plutar. in Põpeio tradit Minã uocãs eam. Plin. lib. XXXIII. ca. IX. E libris, inquit, argẽteis ſignari denarios LXXXIII. iuſtũ erat. Cleopatra quoq; ait: Libra drachmas habet LXXXXVI. Dion drachmas ꝓ aſſibus intelligit. Seſtertius, inqt, nummus drachmas quaternas facit, hoc eſt ut Pli. & Feſtus, aſſes. Vitruuius drachmas in ære ſignatos uti aſſes, quos Græci obolos uocãt, diuerſos eſſe ait li. III. Mna Attica habet drachmas cẽtũ ſecundũ Pollucẽ. Drachma uero quælibet ſex obolos. Italica Quadraginta, uocat̃ & Hemina. Bos, ut ait Pollux, antiquũ apud Atheniẽſes nomiſma qđ bouẽ ſignatũ habeat, cõmutabat̃ duab. drachmis Atticis: hinc ꝓuerbiũ βοῦς ἐπὶ γλώσσῃ βέβηκε, id eſt, bos in lingua uenit, in eos q̃ argẽto corrupti ſunt. Hoc Homerus nomiſma ſignificare uidet̃ uoluiſſe, dum loquit̃ de permutatione boum loco pretij, ἑκατόμβοιον & ἐννεάβοιον. hæc Pollux. Seſtertiũ à ſemiſſe tertio uidet̃ appellari, quia uidelicet non duos aſſes tantũ, ſed ſemiſſem quoq; tertij cõtinebat aſſis. autores Vitru. & Feſtus. Fuit id tractum à Græcis, qui, ut ait Pollux, τρίτον ἡμίδραχμον, hoc eſt, tertium ſemidrachmum uocabant, ꝓ duabus drachmis ac ſemiſſe. Poſtea tñ ſeſtertium quaternos aſſes ualuit: ſemper tñ quarta pars erat denarij: nam quum denarius initio decuſſem ualebat, quarta pars ſanè dipondius & ſemis: quum uero ſex aſſes ualere cœpit denarius, quarta pars erãt quaterni aſſes. Cæterũ Columella pretium ſeſtertij nummũ facit, quando ſingula iugera inculti ſoli uenire tradit milibus ſeſtertijs. Apud Lãpridium uero ita legit̃. Heliogabalus nunquã minus centũ ſeſtertijs cœnauit, omnibus ſupputatis quæ impẽderet. Idem, Cœnas inquit, & Vitellij & Apicij uicit. Scribebat̃ autem ſeſtertium apud antiquos hac nota, LLS. Seſquiplũ Greci Hemiolũ: Vitruuius & pleriq; ſeſquialterũ ꝓ ſeſquiplo utunt̃. Et ſeſquitertiũ quod tertiarum, & Epitriton Gręci, & ſeſquiſextũ, quod ephecton apud Vitruuiũ legit̃. Quãdoq; aũt ſine cõparatione ad alterũ dicit̃: ut ſeſquilibra, ſeſquipes, ſeſquimenſis. Talentum Atticum, ut Varro & Plin. autores, XVI. ſeſtertia ualebat, hoc eſt põdo XL. Ægyptium põdo LXXX. Cleopatra põdo CXXV. talentũ facit hoc eſt, ſeſtertiorum quinquaginta. Aphricanum uero põdo LX. Quapropter Gręci talentum hac nota inſcripſerũt [illegible], quod ea litera eundẽ numerum ſignificet. Libræ enim, id eſt, põdo, apud alios & alios diuerſitas, talenti quoq; differentiã facit. Pollux, Talentũ, inqt, ꝓ aureis nummis tribus cõmutabat̃. Nummus aureus ꝓ drachmis tribus Atticis. Erant ergo talentorũ multa nomina, Ptolemaicum, Syrum, Tyrium, Antiochenum, Atticum. Nam hoc æquale Tyrio fuerat, ſed plus ſeſquitertio, q̃ Syrum, & Antiochenum. hæc Aphricanus. Ælianus aũt Babyloniũ talentum duo milia ſeptingenta mnas Atticas ualuiſſe tradit. Vitru. quoq; de talẽto uariat. Strabo & Euboicũ celebrat: alij minimũ libris quinquaginta. maius LXXII. maximũ CXX. faciunt. Athenæus talentũ ſex miliũ nummûm permutari tradit. Nummũ aũt drachmã eſſe, hoc eſt, denarium, ex Plinio, Celſo, et

Cleopatra ſupra dixi. Pollux aũt ſic ait, Talentũ erat maius & minus teſte Demoſt. q̃ πεντηκοντάλαντα dixit. Ex quo ditalentũ, & tritalentũ, & decatalẽtũ, & hecatontalentum, & ſemitalentũ dicimus. De ſemitalento Hom. ἀλλάτοι ἡμιτάλαντον χρυσὸν ἐγὼ ἐπιθήσω. Præterea Polytalentus pro diuite, & polytalenta res precioſa ponit̃. Valuit aureum talentũ tris aureos Atticos, argenteũ uero LX. mnas Atticas. Aurei talenti Hom. mentionẽ facit, κεῖται γὰρ ἐν μέσοις δύω χρυσοῖο τάλαντα. Quod aũt ipſius tempore non multum ualuerit, ex eo demõſtrat, qđ in curſus certamine apud eum tertiũ præmium eſt lebes, quartum duo auri talenta ex uerſu prædicto. Menſuræ aũt ex Paulo Ægyneta hæ ſunt. Mna Greca habet uncias XVI. Romana XX. libra habet uncias XII. Vncia drachmas VIII. Drachma autẽ grãmata tria. Grãma obolos duos. Obolos ceratia tria, & chalcos VIII. Ceratium chalcos duos, Cyamus Ægyptius grãmata XII. Chœnix ſextarios quatuor. Cõgius ſiue Chus ſextarios ſex, unde ſextarius dicit̃. Culeus ſextarios quindecim. Cotyle dimidiũ eſt ſextarij, dicit̃ & alio uocabulo hemina, quaſi ἥμισυ, hoc eſt, dimidiũ, ut ait Feſtus. Cotyle habet Mytra magna III. Oxybapha IIII. Magnũ uero mytrũ oxybapha III. Oxybaphũ cyathos tres. Cyathus habet chemas lõgas, uel mytra parua duo. Acena habet orgyã unã cũ dimidio, gradus quatuor, cubitos ſex, & paleſtas uigintiquatuor. Gradus ſimplex habet pedes duos: duplex quinq;. Plethrũ habet Acenas X. Orgyas XII. pedes C. paleſtas CCCC. Sicla habet grãmata IIII. Medimnus habet amphoras duas. Amphora modios tris. Modius ſextarios XVI. Itẽ talentũ habet mnas LX. Mna ſtateres octo. Libra ſcrupulas XXIII. CC. XX. obolos XLV. CCCCXL. Vncia ſiliquas XC. CCCLXXX. Stater drachmas quatuor, ſcrupulas XII. obolos XXIIII. ſiliquas XLVII. Drachma ſcrupulas III. obolos VI. ſiliquas XII. Scrupula obolos II. ſiliquas IIII. Obolus ſiliquas II. Paraſanga apud Feſtũ quinquaginta cõtinet ſtadia. Ariſtides in Encomio urbis Romæ οὐδὲ δέκα παρασάγγαι λογιζομένω. Stadiũ, ut Heroni placet, habet pedes in lõgitudinẽ DC. Diaulus MCC. Miliare ſtadia VIII. Dolichus ſtadia XII. Plethrũ pedes C. Idẽ Paulus ait, Põdus grauitate, mẽſurã uero uacuitate uaſis metimur. Vas aũt uel ſicci quãti eſt uel humidi. Idẽ docet mẽſurarũ characteres ſiue adnotatiões hoc modo. Dragma ⁓ quæ idẽ & olche eſt. Sed olche notat̃ hoc ſigno ⅄ libra λ uncia ʃo Mna M Modius M Cyathus κ Medimnus M Ceramiũ κρ Ceratiũ κ Chalcus χ Choa χ Chœnix χ. Cotyle κ. Trybliũ τρ. Seſtariũ ξε. Oxybaphum ξο. Hemina H. Gramma γρ Apud noſtros Obolus * tali nota reperit̃. Menſuras limitesq; agrorũ nũc attingã ex Iul. Frontino, & M. Iunio Nypſo, quẽ figuris pulcherrime adnotatũ mihi tradidit uir ornatus, omnisq; uetuſtatis ſtudioſiſſimus Angelus Colotius. Limites urbis duos aruſpicũ olim diſciplina (ut ait Varro) poſuit: unũ ab oriente in occaſum, quẽ decumanum uocauerũt, q̃ is lõgior ſit: nã decumana omnia principalia uocabãt: alterum à ſeptẽtrione in meridiẽ quẽ cardinẽ dixerũt, q̃ ſub axe ſeptentrionis mũdus ſicut in cardine uertat̃. Decumanus itẽ dextrã habet orientẽ & ſiniſtrã occidentẽ, ex quo ager dextratus et ſiniſtratus dicit̃. Cardo aũt habet ultra ſeptentrionẽ & citra meridiẽ, ex quo ultratus & citratus dicit̃ ager. Ab his duob. oẽs agri partes nominant̃, reliqui limites fiebant anguſtiores, & inter ſe paribus interuallis diſtabant. Quũ aũt ſcire cupis in qua parte agri ſis, reſpice ſcripturã lapidũ terminaliũ: ſi eñ numeri ab oriẽte incipiẽt, & in occidentẽ creſcẽt, Decumani erũt: ſi creſcit in partẽ ſeptẽtrionis, erit in parte ultrata & dextrata: ſi in meridianũ & cardines in parte occidẽtis, erit pars ſiniſtrata & ultrata. Ipſi aũt lapides terminales diuerſa fuerãt figura: Orthogoni, Iſopleuri, tetragoni, hexagoni, heptagoni, pyramides, rombi, ſemicirculi, cultellati, ſpatulæ, triuertini, archifinij, cẽtuſiati, ſyginati, ſemitali. Is eſt ille q̃ in agris ſemitas cuſtodit Pani, Herculi, & Cereri ſacer. Nomina uero limitũ hęc ſunt, Decumani, cardines, actuarij, interciſiui, linearij, ſextani, nonarij, q̃ ſolis curſum ſequunt̃: Pręfectuales, mõtani, q̃ angulo ſubiacẽt: Vſtrenales, undecumani, ſolini, Gręci, regulares, ſubruncini, quintani, ſcutellati, tẽporales, q̃ lunę curſũ ſequunt̃, Diabonales, dipotẽſales, gallici, chronici, ꝑpetui, paſſiui, limites q̃ per antica & poſtica diuidũt̃. Agrorũ aũt nomina: cẽturiatus, dextratus, ſiniſtratus, citratus, tetratus, ultragonus, normalis, Neronianus, Podimatus, Cæſaria. Adſignatus, Nigrius in q̃nquagenos: Meridianus in XXV. Cõmutatus ex beneficio Auguſti. Subciſiuus, Teſſellatus, epiponicus, Solitrius, Syluanus. Mẽſurę nomina in agris ſunt Digitus, uncia, palmus: Sexta ſiue Du

trans,

trans,pes,cubitus,passus,gradus,decempeda,actus,stadium,miliarium.

DE NOMINIBVS.

PLATO in Cratylo nomina ab antiquis non frustra rebus imposita existimat,magnãq; in his animaduerti obseruationẽ,& Etymũ apparere,ac quasi uaticinio nõnullis futurorũ esse. Vbi græcę historiæ plura recenset nomina:ut Orestes qui matrẽ interfecit atq; insaniit:ab Oris,id est, montibus auspicium traxit,eius montanam atq; agrestem significando naturam. Agamemnon, qui & apud Troiam,& apud omnis inuictæ fuit perseuerantiæ, & in laborib. tolerantiæ:dicitur ab agan,quod est ualde & epimone patientia. Atreus quasi Ateron, qđ Græci ueteres noxium & indomitũ & cõtumeliosum dicebant. Pelops quasi prope uidens,quod in Myrtili cæde non prouiderit, quanta toti orbi immineret calamitas ex cõnubio Hippodamiæ:unde ortũ bellum Troianũ ex nepotibus. Tantalũ quoq; quod miserrimus fuit,quasi Talantatõ dixerũt. Alij quod principes nascuntur aut futuri sunt, ut Astyanax,Agis,Agesilaus,Archepolis. Alij qđ fortes in bello,ut Polemarchos, Eupolemus,Polydamas,Leo,Leontopolis. Alij quod medicinæ ꝓfessores, ut Acesimbrotus,Iatrodes,Iasius. Dij quoq; uocati sunt,quasi Thin,id est θεῖν,hoc est currere,quod ueteres more barbarorũ primũ signa cœlestia uenerati sunt, ut solẽ, lunã, cœlũ, astra, quæ sunt in cursu perpetuo:ex his postea paulatim reliqui eandẽ retinuerunt appellationẽ. Dæmon prisca lingua Daimon,id est,sciens,quod omnia intelligat, quod secundũ Hesiodũ boni uiri,post fatũ Dæmones,id est,felices,& omnia intelligentes erunt. Heroes dicti,uel ab Erin,id est,dicere,quod facundia & rhetorica cæteros antecellant: uel eros amor,quod ex amore alterius parẽtis immortalis nati sunt. Ioue zena,id est,ζῶα,hoc est iuuantẽ dixerunt:& dia,id est,causam per quã uiuitur. Saturnũ quoq; cronon quasi coron,id est saturitatẽ:nostri autẽ hunc quasi saturũ annis: illum uero quasi iuuantẽ patrẽ uocant. Rhea quasi ῥεῖν,id est,fluere,quod secundum Heraclitũ omnia fluãt,sintq; in perpetuo motu,necesseq; eadẽ aqua rursus ablui. Quod sane sensisse uidet Homerus:& Hesiodus dicit Oceanum & Tethydẽ parentes esse deorũ: primumq; Oceanum cõiugium cum Tethyde germana iniuisse. Tethydem dictam quasi διαττόμενον καὶ ἠθούμενον, quod per duo hæc uidelicet scaturiens & transiliens,fontis imaginem præ se ferat. Neptunus Posidon quasi ποσὶ δέσμον,id est,pedibus uinculum habeat,quia euntem ipsum maris natura detinuit,nec progredi ulterius siuit. Pluto ex diuitijs dictus,quod ex terræ uiscerib. eruatur. Persephone quasi Phersophone,quod sapiẽtiam præ se ferat,ob quã diligitur à Plutone. Ceres δημητήρ,quasi διδοῦσα μήτηρ ob frumẽti largitionem. Apud nos Festus ait quasi Geres à gerendo frumento. Iuno item à iuuando græce ἥρη appellata, ἐρατεινή,id est, amabilis ob amorem quo Iupiter in eam adficitur: uel quasi ἀήρ contrarijs inter se literis dicta. Venus à spuma maris dicta ἀφροδίτη secundum Hesiodum, latine à ueniendo secundũ Ciceronem,quod omnibus ob uoluptatẽ ueniat. Pallas ἀπὸ τοῦ πάλλειν, id est,uibrare & cõmouere,quod in bello saltationẽ significat,uel aliquid manu iacere, uel efferre qđ ad bellum pertineat. Minerua Athena dicta à Græcis, prius Theano ab Homero quasi θεία νόησις,id est,diuina intelligentia,uel diuina meditans,quod sapientia & anima dei sit. Vulcanũ quẽ Ephestũ dicunt,quasi φάεος ἵστορα,id est,luminis præsidẽ. Mars quasi mas: Grece ares quasi ἄρρεν,id est,masculus & uirilis. Mercurius Hermes ἀπὸ τοῦ ἑρμηνεύειν,quod interpretari dicimus. Sol qđ solus sit pulcherrimus inter astra,ac maximus. Græce Elios ἀπὸ τοῦ εἱλεῖν,id est,uoluere quod circumuoluatur terram. Luna Selena dicta,quasi noctis iubar. Astrum quasi Astrape,id est,coruscatio. Iris quod nuncia deorum sit, ἀπὸ τοῦ εἴρειν,id est,dicere. Pana Mercurij filium,& gemina figura merito faciũt,quod uerbũ Pan, id est, omne significat:uerũ uidelicet & falsum. Et uera quidẽ superna & diuina sunt,falsa inferiora & humana. Ex quo Panos superiora hominis sunt ac pulchra, inferiora autem fera & hircina. Dionysius quasi per iocum dictus διδοίνυσος, id est, δοὺς οἶνον, hoc est, dans uinum. Diana quasi diem ob lucem præ se ferens,apud Græcos artemis quasi ἄνδρα μισοῦσα, id est,uirum odiens,ob castitatem. Apollinis nomen & Medicum, & Vatem, & Iaculatorem, & Musicum: quatuor hæc refert. Medicum primo, ἀπολούων & ἀπολύων, id est, abluens à malis soluensq;. Quod uates ἁπλοῦς,id est, Aplus dicitur. Quod simplex idem & uerus dicitur secũdũ Thessalos. Quod iaculator ἀεὶ βάλλων,id est,longe iaculãs: quod

Muſicus quaſi ἀπολῶν,id eſt,ſimul uertens dicitur,quod ex cōuerſione mutua polorū et orbium cœleſtium muſica conſtet ſecūdum mathematicos. Nā A quandoq; apud Græcos pro ſimul accipitur,ut ἄκοιτις uxor quæ ſimul cubat,& ἀκόλουθος,qui & ὁμοκέλευθος,id eſt ſecutor,& ſimul iens. Atq; hæc oīa quæ ad Græca pertinēt nomina ex Platone. Apud etiā latinos palam eſt nihil eſſe fruſtra poſitū. Nā plurima ex ſono uocis,ut ferè omnia animalia,puerorū etiam. Mammas enim atq; tatas matrē ac patrē infantes uocant,et buas atq; papas bibere uidelicet ac edere,ut ait Cato de nu.pu. Nōnulla per antiphraſim ut bellum lætum. Quorū multas Varro Ciceroq;,& alij etymologias narrāt,quas cōmemorare ſuperuacaneum fuerit. Sed & illud admirabile,quod ne ipſa quidē ruſticorū uocabula Italicorum temere ſint,nec ſolū ab ipſis latinis authoritatē ſibi uendicāt,ſed pleraq; ex Græca grāmatica:quod maximo eſt argumento,ipſam Italiā olim ex magna parte à Græcis habitatā fuiſſe. Nos ex multis pauca cōmemorare ad hoc propoſitum nō ab re exiſtimauimus. Baſtazon portans ſeu baiulās dicit. Romę uero nūc uulgo Baſtazus. Item Tios & Tia auunculus & matertera dicitur Romę,& plurimis Italiæ regionib. idē ſignificatur. Mactra Romæ Mactera locus ubi cernit farina,& panis conficit. Phrattin obturare ac ſepire. Romę Phractā ſepes appellāt. Chiros,id eſt χοῖρος. Hetruſcus ſuarius agmen cogens Chir chir exclamat. Vas aūt illud quo ſolet eos quādoq; paſcere Trogū appellat,Græci aūt Trogin comedere dicunt. In Hetruria itē alijsq; locis,Chalare dicūt id eſt,flectere,Græci Chalao,deprimo,ſubmitto. Quod uero loquunt ubiq; Battere,nō aliunde putauerim ueniſſe,quàm à uerbo Blattin, quod eſt nocere. Quod aūt Hetruſci Schizam uocant partitū lignum, illi etiā eodē modo à uerbo Schizo, quod eſt findo & diduco. In eadem Hetruria Aporiam faſtidiū animi appellant, quo uocabulo Græci dubitationē & animi ſuſpenſionem dicunt. In Italia Tranſpadana bugnonē appellant ſupputationem in inguine præſertim:illi bubona inguen uocant,& itē Phymata,quę multi Phignola,id eſt,tubercula aut tumores ſuppurantes. Hetruſci itē tettas mammas uocāt, illi Tittas nutrices dicunt. Appellant & Gaſtadā amphoram uentroſam: illi Gaſtera uētrem. Et Carapham Ceraphiū. Maltham in Tranſpadana dicunt terrā glutinoſam aqua madefactā. Item illi Malthen cerā liquentē, & omne ferè liquidum glutinum. Collam omnes appellant Itali,quod Latini glutinū,Græci uero collam. In Hetruria ſi quid uile notauerint,dicunt,piſtachij non facere. Eſt enim piſtachium apud Dioſcoridē fructus paruus ſimilis nucleis pineis,ex Aſia ueniens. Romę Bubulcū Buterū dicunt,quod grępca grāmatica Boum cuſtos ſignificat. Bicarium item illi,quod omnes ferè Italici Bicherīu,& Baucaliū quod Bocale. Romani item Cupellum uas aqueū curuū. Homerus etiā Depas Cupellon,id eſt,pateram curuam uocat. Damas Hiſpani,itemq; Italici matronas honoris gratia uocāt:Græci ſimul & Homerus Damar uxorē dicunt. Nundina Romanorū dea à nono die naſcentiū nuncupata,qui Luſtrarius eſt. Eſt enim dies luſtrarius, quo infantes luſtrabant,ac his nomina imponebantur,maribus quidē nono, fœminis octauo:cauſa forſitan,quod in maris conceptione plus eſſet temporis,ureq; ſeptimū diē prętérijſſe expectabāt,quod is maxime periculoſus eſſet, nec ante eum terminū umbilicus reſolueret,ante quem homo propior eſt plantæ quàm animali. Author Plutarchus in Problem. Feſtus quoq; idem de luſtrario die teſtat. In nominibus quoq; magnos uiros errare contigit,ut Plinium inter alia Octauium pro Popilio ponendo. Ipſum deniq; Ciceronem in libro de gloria,teſte Gellio Vlyſſem pro Aiace. Nomen quum & dictionē ſignificet,& debitum,& famā,hanc quamplurimis deus eripit,conceditq;,ut ait Heſiodus,ὅν τε διὰ βροτοὶ ἄνδρες ὁμῶς ἄφατοί τε &c. id eſt, Cur homines ignoti,& quidā nomine clari, Dicti ac indicti: cauſa eſt Iouis alta uoluntas. Magnum ſanè argumentum deum hanc glorioſam tempore ruituram ridere, quod improbos tanquam eorum portione frequentius quàm bonos exornet. Nam ſi recenſere hucuſq; tempora uelimus, innumerabiles uiri ſanctiſſimi,inſuper & martyres,quorū nomina ſcripta ſunt in libro uitæ, iacent ſine ulla fama,quū tot ſceleratiſſimi per ora hominū quotidie uolitent. Nomina uero ipſius dei altiſſimi Dionyſius de diuina notitia exequitur,quæ in unaquaq; lingua uim maximā habent,non ſolum ex authoritate noſtrorum,ſed ipſius Platonis. Chriſti autē Chriſtianorumq; nomen,quanto magis ab ipſis inſectatoribus depreſſum, tanto magis nobis illuſtre conſentaneumq; redditum. Cuius rei teſtimonia plura adducunt, Tertulliano teſte

in Apo-

in apologetico, Tyberius quum è Syria à Pontio Pilato Christi diuinitatem accepisset, detulit ad senatum cum prærogatiua suffragij sui. Senatus, quia non ipse probauerat respuit. Cæsar in sententia mansit cōminatus periculum accusatoribus Christianorū. Ad Traianum Plinius Secundus scribit Bithyniæ procurator, cuius adhuc extat epistola, eiusq; meminit etiam Tertullianus. Imperatorem consulit quid de Christianis quotidie oblatis agendū, quū in his nil mali reperiatur, nisi Christo antelucanos hymnos canere: an qui esse desierint uenia donandi: cui ille respondit, Inquirendos quidē non esse, uerū oblatos puniri oportere. Hadrianus de eo adorando referendoq; in deos cogitauit. Alexander in suo larario depictū habuit. Eunapius Græcus author, nec tamē Christianus, in libro sophistarum scribit, Cōstantinum sub quo ipse fuit, deorum delubra in Christianorū templa cōmutasse. Eius deniq; & Tacitus uterq; in Neronis uita, & Iosephus lib. antiquitatum XX. mentionē faciunt, quorum testimonijs innumerabilis ardorem multitudinis conspicere possumus, ut iam nobis turpe sit his maiora desiderare prodigia.

DE FORTVNA QVOMODO A GRAECIS EXPRIMATVR

CEBES philosophus in libello qui adhuc extat, Fortunam fœminā cæcam pingit, furenti similem, supra rotundum ac uolubile saxum constitutā, eius uidelicet instabilitatem significādo: circaq; comites puellas habere, uoluptatē, adulationē, incōsiderationē. Bupalus, ut ait Pausanias libro quarto, primus apud Smyrnæos statuam Fortunæ fecit cum polo supra caput, & altera manu Cornu copiæ: ex quo Pindarus φερέπολιν eam uocauit. Apelles interrogatus, cur fortunā sedentē pinxisset, Nondum inquit, stetit. Teles Bion fortunam cōparare solebat poetriæ cuidam ac scenæ, ubi histriones diuersas induti personas, qui primos, qui secūdos actus agit, quiq; serui & domini personā agunt: haud aliter diuitum pauperumq; ordo quisq; suos actus ac personas tueri exequiq; debet. Socrates Theatro similem dicebat uitam, ubi indigni sæpe meliora capiunt loca: & qui in rebus secundis nimis alta sapiunt, similes esse his q in stadio currūt uia lubrica. Euripides, ὡς οὐκ ἔστιν ἀνδρῶν ἅπαντ᾽ εὐδαιμονεῖ. Quod Horatius eleganter conuertit. Nemo ex omni parte beatus. Idem nihil est in hominib. æquale, nihil firmū, nec adeo quis felix ut nō possit esse infelix. Hesiodus. ἄλλοτε μητρυιὴ πέλει ἡμέρα, ἄλλοτε μήτηρ. Lux quandoq; parens, alia est quandoq; nouerca. Theocritus. Ζεὺς ἄλλοκα μὲν πέλει αἴθριος, ἄλλοκα δ᾽ ὕει. Iuppiter interdū pluit, interdū serenus. Sophocles. ὁρῶ γὰρ ἡμᾶς οὐδὲν ὄντας ἄλλο, πλὴν Εἴδωλ᾽ ὅσοιπερ ζῶμεν, ἢ κούφην σκιάν. Ὡς ἡμέρα κλίνει τε κἀνάγει πάλιν ἅπαντα τἀνθρώπινα· τοὺς δὲ σώφρονας θεοὶ φιλοῦσι καὶ στυγοῦσι τοὺς κακούς. Quinq; sunt senarij. Video nanq; nos nihil existentes aliud, Quàm idola siue umbrā quicunq; uiuimus. Dies enim inclinat rursusq; refert Mortalium facta, sapientes igitur Amant dij tantū, odereq; non probos. Virgilius haud lōge ab hac sentētia. Multa dies, uariusq; labor mutabilis æui Rettulit in melius, multos alterna reuisens Lusit, & in solio rursus fortuna locauit. Nam magnos legimus uiros paruis cunabulis emersisse: multos etiā expositos quos Aelianus de uaria historia huiuscemodi cōmemorat, Cyrum à cane nutritum, Telephū à cerua. Peliā Neptuni & Tyrus filium ab equa. Paridem ab ursa. Aegistū Thyestis à capra. Romulū & Remum à lupa. Pindarus fortunā unam in parcis facit. Dionysius Tyrius: Nullus mortaliū antequam moriatur felix. Augustinus noster similiter, Lauda post mortem cum peruenerit ad triumphum. Archilochus, Dij sæpe homines humi iacentes ex malis erigūt. Sæpe etiam resupinant. Diphilus. ἀπροσδόκητον οὐδὲν ἀνθρώποις πάθος, Ἐφημέρους γὰρ τύχας κεκτήμεθα. Nullum hominibus inexpectatum malum. Fortunas enim in dies possidemus. Isocrates ad Demonicum. Nihil rerum humanarum magnum puta: sic neq; secundis lætaberis, neq; aduersis dolebis.

DE FORTVNATIS IMPROBIS AC STVLTIS.

AESCHYLVS. ἦ βαρὺ φόρημα ἄνθρωπος εὐτυχῶν ἄφρων δέ, μωρία μάλιστ᾽ ἀδελφὴ τῆς πονηρίας ἔφυ. Quàm graue onus homo felix insipiens. Nam stultitia germana est iniquitatis. Theognis. Πολλοῖς ἀχρήστοισι θεὸς διδοῖ ἀνδράσιν ὄλβον Ἐσθλόν, ὃς οὔτ᾽ αὐτῷ βέλτερος οὐδὲν ἐὼν Οὔτε φίλοις. ἀρετῆς δὲ μέγα κλέος οὔποτ᾽ ὀλεῖται. Diuitias deus ignauis dedit ipse frequenter, Quis melius nec eis, nec charis esset amicis: Nobilis at uirtus æterna in secula durat. Euripides. φεῦ φεῦ, ὅταν δαίμων κακοῖσι δῷ καλῶς, ὑβρίζουσ᾽ ἀεὶ πράξοντες εὖ. Heu heu cū fortuna malis bene tribuerit: qui em̄ semper

agunt feliciter, inique agunt. Idem. Cum improbi feliciter nimis agunt, quando non putabunt pœnas dabunt. Idem. Omnium optimum non cogere deos, & amare præsentem ac propriam fortunam: amor enim difficilium, stultos induxit præsentis fortunæ ac sui obliuisci. Demosthenes pro Ctesiphonte. οὐ γάρ ἐστιν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀδικοῦντα καὶ ἐπιορκοῦντα καὶ ψευδόμενον δύναμιν βεβαίαν κτήσασθαι. ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα εἰς μὲν ἅπαξ καὶ βραχὺν χρόνον ἂν τύχῃ, τῷ χρόνῳ δὲ φορεῖται, καὶ περὶ αὐτὰ καταῤῥεῖ. ὥσπερ γὰρ οἰκίας, οἶμαι, καὶ πλοίου, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων, τὰ κάτωθεν ἰσχυρότατα εἶναι δεῖ, οὕτω καὶ τῶν πράξεων τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ὑποθέσεις, καὶ δικαίας εἶναι προσήκει. Non est, non inquam est, ô uiri Athenienses, iniustum & periurum & mendacem uim habere firmam ac perpetuam: uerũ ei felicitas breuis continget, temporeque defluet. Existimo enim, sicuti domus aut nauigij, uel his similium inferna firmissima esse oportet: sic actionum principia ac subiecta, uera ac iusta esse oportere. Idem. τὸ εὖ πράττειν παρὰ τὴν ἀξίαν ἀφορμὴ τοῦ κακῶς φρονεῖν ἀνοήτοις γίνεται. αἱ γὰρ εὐπραξίαι δειναὶ συγκρύψαι καὶ σκιάσαι τὰς ἁμαρτίας ἀνθρώπων. εἰ γάρ τι πταίσει, τότ' ἀκριβῶς ἀνακαλύπτεται πάντα ταῦτα. Feliciter euenire præter merita, stultis quidem est occasio male sentiendi. Bona enim fortuna peccata mortalium apta est abscondere atque adumbrare. Quod si forte corruerit, omnia quidem illa facile apparebunt. Contra uero, & si sapit, stultus censebitur infortunatus. Cicero pro C. Rabirio Posthumo. Consilia euentis ponderamus, ut si bene quid cessit, multum illum præuidisse, cui autem secus, nihil sensisse dicamus.

NON ESSE OBIICIENDAM FORTVNAM.

DEMOSTHENES item pro Ctesiphonte. Ὅστις ἄνθρωπος ὢν ἀνθρώπῳ τύχην προφέρει, παντελῶς ἀνόητον ἡγοῦμαι. ἣν γὰρ τὰ βέλτιστα πράττειν ὅμοιον καὶ ἀρίστην ἔχειν οἰόμενος, οἰκίαν, καὶ τοιαύτη διαμενεῖ μέχρι ἑσπέρας, πῶς χρὴ περὶ ταύτης λέγειν, ἢ πῶς ὀνειδίζειν ἑτέρῳ. Quicunque homo homini fortunam obijcit, prorsus eũ sine sensu existimo. Est enim feliciter agere simile illi qui optimam possidet domum quæ tantum usque ad uesperã duret: quónam modo de hac adfirmare, uel quomodo probro dare alteri addecet? Isocrates ad Demonicum. Nulli calamitatem obijcies, cõmunis enim est fortuna. Hesiodus. Μηδέποτ' οὐλομένην πενίην θυμοφθόρον ἀνδρὶ τέτλαθ' ὀνειδίζειν. Pauperiem misero caueas ne obieceris unquam. Cicero quoque de Oratore præcipit ne cauillus aut scomma in miserum iactetur.

QVOD CHRISTIANI FORTVNAM NON ADMITTVNT.

AVGVSTINVM in libro Retractationum pœnitet laudes cuiusdã uiri nobilis ex fortunæ parte sumpsisse, ut fortunæ tribuendo, quæ dei prouidentiæ sunt. Nec Iob consolantes amici fortunam incusant. Neque Dauid in tot ærumnis queritur ab ea pressus, nisi diuino iudicio. Ex quo palàm est Christianos fortunam non admittere. Sed & ueterum sapientes ei minimum tribuerunt. Sallustius ad Cæsarem scribẽs inquit. Vt ait Accius in carminibus: Faber quisque fortunæ suæ est. Et in procœmio Iugurthini, Ignauos atque socordes dicit, cum uirtuti ac diligentiæ desint, falso fortunam incusare, ad eamque fœlicitatem suam referre. Et Iuuenalis: Nullum numen abest si sit prudentia, sed nos Te facimus fortuna deam, cœloque locamus.

QVOD A ROMANIS FORTVNA PRAECIPVE COLEBATVR.

PONEBATVR eius signum in cubiculo Imperatorum. Die uero supremo in successoris conclaue transferebatur, ut author Spartianus. Romę quoque plurima eius templa diuersis appellata cognominib. fuisse accepimus. Seruius Tullus primus ędẽ ei ędificauit: adepto deinde regno, Fortis fortunę, Primogeniæ & Masculæ templa constituit. Deinde cũ de Veientibus Caruilius Cos. triumphasset, ex manubijs Fortis fortunæ ędem quã Seruius Tullus uouerat faciundum locauit. Author Liuius. Muliebris fortunæ fanum uia Latina quarto ab urbe miliario, quo loco Coriolanus matris precib. persuasus ab urbis obsidione discessit. Viscutæ etiam Fortunæ templum, quod illecebris ac quasi uisco mortales capiat ac deuinciat. Fortuna equestris quæ iuxta Theatrum est. Fortuna Virilis iuxta lacum Nemorensem, ubi uirgines templi sacerdoti sese nudas ostendebant, ut si quid uitij esset in corpore, uiros futuros possent perpetuo celare. Multis itẽ antea tẽpestatibus conuertẽtis, & bene

& bene sperantis, & uirginis Fortunæ templa constituta. Et intra portam Carmentalem rursus fortunæ, & in exquilijs Malæ Fortunæ uno ferè tempore posita delubra.

DE PRONOEA. LOCVS EX XENOPHONTIS III. COMMEN.

SOCRATES. Nosti Euthydeme quàm bene deus rebus consulat humanis. Primum lucem creauit ad quam aspiciendam oculos nobis dedit, deinde noctem requiem laborum. Solem uero luci præsidentem, ac omnia lustrantem, qui horas temporaq; distingueret: nocti uero astra præfecit, per quæ temporis etiam uarietatem motumq; dijudicaremus: deinde lunam, nõ solum noctem, sed etiam menses nobis patefacientem. Pręterea quod alimentis cibisq; egeremus, ea nobis ex terræ fœtibus procreauit, non solum ad necessitatem, sed & ad uoluptatem. Deinde aquam quæ rebus plurimis utilis foret, plantis, telluri, terraq; nascentibus omnibus: nobis deniq; ad potũ ac nos omnibus nutrientibus: eaq; de causa palàm ac uulgo in magna copia cunctis patet. Ignem insuper qui tenebras, simul & frigus pelleret, necessariusq; ad multas artes operaq; hominum foret: nam citra ignem minime egregium aliquid cõficitur. Solis quoq; cursus quàm apte disposuit, ut ex eius adcessu & recessu omnia in terra producerentur: tropicosq; instituit, ne per nimium propinquãtes ureremur, néue per longius recedentes frigore corrumperemur. EVTHYDEMVS. Ita est profecto ut ais. Sed scire uelim hoc deorum opus cuiusnam gratia, an hominum sit. Nam & cætera animalia uideo in horum quoq; utilitatis partem uenire. SOCRATES. Nullum profecto dubium, quin hominum gratia sint omnia. Nam quæso, quę animalia tot bonis fruuntur, quemadmodum homines? Etenim ipsa quoq; ob nos facta non minus quàm terra nascentia sunt. Plures nanq; populi terræ fructibus minime uescentes, tantum animalium lacte, carneq; ferarum ac uenationibus aluntur: tum plurima ex eis mansuefacta ad bellum reliquosq; mortalium usus magnopere suppeditantia sunt: quo magis mirum uidetur, quod cum uiribus ac robore superent homines, ab eis ad omnem usum subigantur. Quid de sensibus dicam, qui nobis additi, ut rerum differentias, uariarumq; rerum uoluptates exciperemus? Post hos & rationem ac mentẽ, qua sensibus obiecta potissima uideremus, bonaq; eligeremus ac mala euitaremus. Postremo oratio nobis data, qua inuicem disciplinis erudiremur: hac etiam leges conderemus, respublicas administraremus, tum bona omnia communicaremus. Hactenus Xenophon. PRONOEAM quam nos prouidentiam dicimus, negat Cotta Epicureus apud Ciceronem. Cur ait tot secula dormierunt antequam foret mundus? An deus Aedilis factus uoluit exornare sideribus mundum? cur potuit hac uoluptate tanto tempore carere? Sed ut dicitur, factus est hominum causa. Quorum? bonorum, an malorum? Balbus Stoicus ex Cleanthis sententia respondit: Deos esse, apud omnis in confesso esse: quales autẽ sint, hoc tantum differre: nulla enim gens tam fera, tam barbara, cuius mens deorũ opinione non imbuatur. Eos nanq; prouidentiam habere, quatuor manifestis de causis dicit. Ob rerum futurarum uaticinium & præsensionem. Deinde ob cõmodorum multitudinem, quæ ex cœli temperatione, terræq; fœcunditate percipitur. Tertio quod homines fulminib. tẽpestatib. pestilentia, cæterisq; malis terrẽtur. Quarto ob rerũ ordinẽ ac perseuerãtiã, siderumq; pulchritudinẽ: quæ cum summa ratione disposita perdurẽt, stultum est ea ratione ac prouidentia non regi existimare, & id esse fortuitum quod ordine summo ꝓcedit. Itaq; ex Aristotelis ait sententia, si qui sub terra Cimmeriorum more habitassent, ac tempore quodam ad superiora uenissent, pulchritudinemq; cœli ac mundi ornatum, solis iubar fulgentis, cæterarumq; stellarum adspicerent, stuperent omnino, nec nisi deorum hoc ingenio maximaq; ordinis ratione gubernari existimarent. Deos deinde dicit esse rerum proprietates, ut quæq; uim ad aliquid habeat: Iouem autem unum omnium patrem. Hinc causas reddit nominum, & etymorum deorum quæ nos alibi attigimus. Diogenem deinceps affert dicentẽ, quod improborum res secundæ magnopere prouidentiã redarguunt: plures enim boni quibus male euenit, & cõtra: ut Marius, Sulla, Dionysius tyrãnus senex, Pisistratus, Phalaris, innumerabilesq; alij facinorosi perpetua sunt usi felicitate. Paulus uero Cãnis cũ exercitu trucidatus, Africanus in exilio mortuus, Catulus à Mario interfectus. Duo Scipiones in Hispania pereuntes, atq; alij probatissimi fuere, quib. res male euenit. Sed quos ipsi uidimus Sigismundus Malatesta & Nicolaus

Vitellius tot perpetratis cædibus, tot iuribus uiolatis, in omnib. bellis ac cõtrouersiis superiores, tandem in patria senes inter suorum amplexus facili morbo perierũt. Verũ omnium exempla uicit Alexander Pont. cuius supra memini, qui ita usq; ad extremũ obsequentem habuit fortunã, ut in magnis semper periculis creuerit. Legatus quondã ex Hispania reuertens, quũ innocẽs familia ferè omnis tẽpestate in mari perijsset, ipse cũ paucis euasit, defunctorum hæreditatem consecutus. In Pontificatu minas Gallorum nõ solum subterfugit, sed eos præsto, paratos, obtẽperantesq; habuit. Aduersarios om̃is superauit, in bellis etiã ferè omnib. uictor. Quin ædib. olim fulmine ictis quũ conclauis pars sub qua erat corrueret, ruinaq; aliquandiu opertus, ac iam ab omnib. extinctus ꝓculdubio putaret̃, subito incolumis ac sub trabe seruatus apparuit, nõnullis qui circa aderant uiris insontibus exanimatis. Postremo quum omnes exitũ expectarent malũ, leui morbo annõsus, inq; suo lectulo inter oscula filiorũ decessit. Hic igitur Cicero cũ hallucinetur, nec satis contra Epicurum instet, occasio dat̃ contentiosis, ut planè prouidentiã esse negẽt. Verũ adsertorem in medium fas adducere Augustinum: Is in libro de Ci. Ciceronem reprehendit, qui cum res duas tueri nõ posse sibi uideat̃, uidelicet humanarũ actionum liberam potestatem, ac futurorum certam in deo scientiam, quę libertatẽ tollere uidebatur: ut primum concedat quod magis hominib. prodesse ad tuendas resp. cõseruandamq; inter se societatẽ putaret, deos omnino rerũ inscios ac ignaros facit: quod si ignari, neq; dij putandi. Ipse igitur utrunq; ponit, ac rationibus cõtendit diuinã præsensionẽ minime nostrarũ actionũ libertati officere. Quod autẽ de improborum felicitate, bonorumq; aduersitate supra memoratur, idem causas facile aperit. Quod bona quæ uident̃ hominibus, uera bona non sunt: nec mala, quæ uidẽtur mala. Et in alio loco ait. Qđ hæc omnia nobis reguntur incognita, deo autẽ notissima, atq; in incertũ reseruantur, in fine quandoq; nobis in cœlo manifestanda. Duplicemq; esse prouidẽtiã, unam quæ generatim rebus consulit humanis, alterã quę priuatim bonis omnibus, qui pietatẽ iustitiãq; sectantur, quorum numerus cũ orbis fine simul explebitur. Eos quoq; qui in uia perfectæ uirtutis constiterunt, laboribus quãdoq; exercet, ut patientia feliciores eo sint postea futuri. Imperfectos aũt & adhuc ex rerũ cupiditate anhelantes incommodis, aut corporis, aut externorũ, siue etiam repulsis & ignominijs mulctatos, purgatiores in posterũ reddit. Deploratis uero plurima facile cõcedit, ut si forte in uita facinorosa aliqd bene gesserint, præmiũ nunc ferentes iustius perpetuo crucientur. Quoniã uero utrũq; genus in omnib. existit, hi tantum boni putandi ex authoritate Origenis in epistolã Pauli ad Ro. quib. bona malis præponderant, mali uero quibus mala. Gregorius autẽ de his luculentius. Externa, inquit, cum de medio sint genere, malis sæpe deus cõcedit tanquã nõ uera bona, bonis uero quandoq; tanquã ea nõ mala esse demonstrando, quib. uti liceat bene.

DE DIVINATIONE.

ET QVONIAM præsensionem rerum ad Pronœam facere à Cicerone cõmemoratum esse dixi, pauca de uaticinijs subijciam, Plato, Platonicíq; omnes oraculis uaticinijsq; auscultant. In Phædro quidem humanam sapientiam præ illa quæ ab oraculis furoribusq; diuinis habetur nihili pendit. In Timæo dicit eatenus de rebus diuinis adfirmandum, quatenus diuinis oraculis confirmentur. In apologia autem Socratis defensionem ab oraculis uaticinijsq; auspicatur, dicitq; totam eius uitam ad Apollinis oraculum, & cuiusdam dæmonis uaticinium institutã. Nã Socratis dæmon notissimus, cuius ipse instinctu apud Platonẽ agitur. Igitur quæ apud eundem Mantia, apud nos mania rectius uocata, diuinatio nominatur, ut ait Cicero, qui eã dicit esse, aut ex natura ut somnia & uaticinia, aut ex arte ut aruspicium, auspicium, augurium, Astronomia, magica, coniectura sapientum. Plato diuinam primã dictam esse ait. Secundam uero humanam. De somnijs idem scribit, quoties quis sapienter ac sobrie se habet, in somniũ uenit, excitans partẽ rationis participẽ ueritatẽ attingit, minimeq; errat. Homerus Ody. XIX. de Somnijs. Δοιαὶ γάρ τε πύλαι ἀμενηνῶν εἰσιν ὀνείρων. & quæ sequuntur. Sex enim uersus sic conuerti possunt. Sunt geminæ somni portæ, quarũ una uocatur Cornea, apud Stygios pariter, sed & altera eburna. Hac penetrans somnus uerba imperfecta reportat. At quicunq; uenit portæ de limine primæ, Vera refert, dulci correptis mẽbra sopore. Ea uero quę ex uatibus siue prophetis est, si data

diuinitus

diuinitus, semper est uera. Si minus, etiā quandoq; uera, ut placet Augustino qui Virgiliū in ecloga Pollionis de Christo uaticinatum esse dicit, & Caiphā pont. de liberatione populi. Asinam quoq; Balaam locutam. Ipsum uero pręter Balac Moabitis mādatum Hebręorum populo benedicētem Numero XXII. Mantia quondam plurima leguntur priscæ superstitionis, apud Mopsum Ciliciæ, apud Telmessum Cariæ, apud Elidē Iamidarū & Glutidarum, apud Delphos Apollinis, apud Ammonē in Libya, apud quercus Dodonæas. Vates uero Tyresias, Mopsus, Idmō, Amphiaraus, Calchas: quibus oppositi nostri facile indicāt quantū inter mendaciū & ueritatē intersit, ut illis Pindari sententia uera contingat ὡς τῶν μελλόντων τυφλῶνται φράσεις. Quàm cæcæ sunt futurorum prædictiones. Diuinatio aūt quæ ex arte uenit, & primū ex mathematica, falsa etiam deprehendit, non solum ex euentu rerū & experiētia ipsa, sed ex autoritate philosophorum, & astrologorū: primum Diogenis Stoici qui aliquid quidē prædictionis in ea cōcedit, ut qualis sit quisq; naturæ, & ad quā potissime rem generatim sit aptus: cætera negat sciri posse. Eudoxus astrologus negat adhibendā esse fidē Chaldęis, Archelaus itē & Casandrus eiusdē facultatis periti, q̄ ætate Panætij philosophi fuere, hoc genus prędictionis omnino reijciūt. Nostri doctores item. Verū Thomas Aquinas, sicuti & Diogenes quē supra nominaui, nonnihil ei concedit. Corporis uidelicet dispositionem, motū sensuū ad res uarias, partim etiā horum ratione intellectus. Nam corruptis ex aliquo astro sensibus, intellectus etiā patitur. Volūtas aūt nullo pacto attingitur, liberaq; semper & incolumis permanet. In hanc ille sententiam, quæ quidē fuit plurimorum philosophorū: tum ipsius quoq; Ciceronis, qui fatum qđ Græci εἱμαρμένην, id est, Imarmenen appellant, omnino tollit, Stilponis Megarēsis & Socratis exempla adlegando, qui naturam prauā & uitiosam, in officiosam diligentia commutarūt. Nostra ętate Matthias Pannoniæ rex, & Fridericus Vrbini dux, graues alioquin homines, mathematicæ addicti fuere, eāq; profitentes undecunq; alebant. Nuper uero Ludouicū & Ascanium Mariā Vicecomites, magnorū censores ingeniorum, nihil propterea ex hac disciplina quā tantopere delectabantur, feliciores fuisse uidimus. Quod aūt ad magicam pertinet, à Zoroaste primū cœpisse Plinio placet, ultimam uero fuisse Cypriam: puto ob Barnabam Cypriū, & quod ibi ab initio frequentes fuerint Christiani, de religione nostra uelit dicere. Neronē quoq; testatur eius rei studiosissimum, nullam ueritatem inuenisse: ex quo magis miror ea quæ de Simone Mago qui fuit eius tēpore, uulgo traduntur, nullo certo autore. Nam Eusebius nulla eius magicæ miracula scribit, sed tantum hæreticū, procq; deo cultum. Veritatē tamen ei subesse quantam deus permiserit, nefas Christiano uiro credere nō fuerit, quin potius nefas non credere quæ de Pharaone portenta in sacris uoluminibus legunt̃. Hinc quoq; & illa dependere uidentur, Hydromantia ex aqua, Geomantia ex terra, Necromātia ex mortuis, Coscinomantia ex cibro, Cleromantia ex sortibus, Lecanomātia ex pelui. Strabo Lecanomātas & Hydromantas in Perside frequētes esse ait. Physiognomia ex natura mēbrorū. Chiromantia ex manibus, sicut ab Vxiorū genere de quib. in Geographia dixi. Astrognomia ex astris ut à Babylonijs & Chaldæis. Botanomantia ex herbis, ut à Thessalis fœminis, quæ Latinis sagæ dicunt̃. Gastromantia ex amphora uentrosa quæ à puero solet inspici, etiā apud ueteres. Hoc Cicero forte intelligit in lib. de Diuinatiōe, quum dicit auspicia militū per acumina: nisi de lapide syderite intelligat, cuius est ea uirtus teste Orpheo de lapidibus, ut noctu uelatus ad lucernā expiatis mente introspicientibus moueri, responsaq; dare uideatur. Est & apud Ægienses in Achaia teste Pausania lib. septimo templum Cereris, ubi fons in quē peracto sacrificio introspicientes in morbo uident ualetudinis euentū. Præterea augurium ex auibus. Cuius inuentor Accius Nauius, & Aruspicina ex extis cuius repertor Tages Etruscus, de quib. in Anthropologia narratur. Oscines aues quæ ore canunt, qđ nō felix semper signū. Solistimū tripudiū semper felix, quando uidelicet è cauea pultem ita pascunt aues, ut ex ore pars cadens terrā pauiat, id est, feriat, quasi terripauium. L. Papirius quod nō feliciter aduersus Samnites pugnauerat, à Pullario admonitus, ad repetendum auguriū Romam reuertit. Fascinatio post hæc & incantatio inter portēta referuntur dæmonica, quorum ultimam non solum inter repentina uulnerū remedia in castris, sed psalmi testimonio ualidā uenefici incantantis sapienter adspicimus. Alterā nōnulli

Pp lætis

lætis rebus insidiari putauerunt, ut in matrimonijs uenerē tardare, & pulchritudini tum pueris præsertim officere. Quapropter infantiæ corallium & his similia ꝓ amuleto alligant. Despui quoq; consuetudo est, quod ab antiquis obseruatū etiam animaduerti, ut in Theocrito Polyphemus pulchritudinem suam apud Galateam iactans ait. ὡς μὴ βασκανθῶ δ' τρὶς εἰς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον. Despui & ipse sinū ter, ne quis forte noceret. Ouidius etiam. Despuat in molles & sibi quisq; sinus. Nonnulli præterea creduli uanis rerū quarundam auspicijs, ut sternutamento uerbis interueniente probari sermonis ueritatē putant: sicut in Ody. Penelope somnia recitāte, Telemachum sternutasse bonū omen putatū. Et fulgetra popismis, id est, paruis sibilis adorari seu placari cōsueta Plinius refert. His similibus ualde mouebāt Augustus, Trāquillo teste, Cæsar uero minime. Prodigia quoq; formidata uates sæpe interpretabant. Duumuiri ad hoc creati procurabant, eorumq; aueruncandorū, id est, auertendorum gratia supplicationes ad omnia puluinaria decernebant, thus, uinumq; publice præbebant. Physiognomia corpus ex Aristotele tum alijs cōsiderat. Quadratum uitæ longitudinem pollicetur, breue ac delicatum ingenium & bilem, quod cor ꝓpius sit capiti ac cerebro, ut ait poeta quidā, Ingenio pugnax corpore paruus erat. Nā laudatos plerunq; uiros infra mediocrē magnitudinem fuisse accepimus. Oculi extantes eminētesq; ac etiā albicantes temeritatē indicant, in recessu cauo malignitatē, minime conniuentes impudentiam, sæpe leuitatem, nigri dolum & astutiam. Frons breuis ingenium, lata ignauiam, rotunda iracundiam. Auriculæ magnę hebetudinem tarditatemq;. Dentes rariores uitæ breuitatem, densi multiq; longitudinem. Supercilia protensa mollitiem, incuruata seueritatem.

De coniugio, quis in eo ueterum ritus.

Mox de iustitia, quæ Oeconomia domesticos quoq; attingit, ac primū de Cōiugio, in quo diuersa gentium cōsuetudo cōspicitur. Apud Romanos, ut ait Festus, nubentē deducebant patrimi & matrimi pueri tres, id est, qui patrem & matrē uiuentes haberent. Vnus qui facem præferebat ex spina alba quia noctu nubebant. Duo qui nubentem tenebant. Plutar. in Problem. nouæ nuptæ noctu quinq; faces quæ ex teda erant dicit accendi solitas. Ante uiri cōgressum ignis & aqua dant attingenda, quod his elementis purgatio cōtineatur, significando castam ac purā futuram. Ouidius in Fastis alium adducit morem. Ne pigeat tritum niueo cum lacte papauer Sumere, & expressis mella liquata fauis. Quum primū cupido uenus est deducta marito, Hoc bibit, ex illo tēpore nupta fuit. Pro quibus nūc mel Romæ degustandū tribuunt. Tum supra caput hastam de corpore gladiatoris eductā adhibebāt. Cuius loco nunc sanè ensem adhibent. Alexan. in problem. Noctu tantum, non interdiu noui cōiuges cōgrediebant, ob uirginei pudoris reuerentiam. Sequebat sponsam mundus muliebris. Græce anacalypteria, quoniā discoopertus ferret. Dicunt & parapherna, qđ pherne dos appellat: nostri uero legulei corrupto uocabulo paraphrena nunc dicunt. Spōsa introducta dicere iubet, Vbi tu Caius & ego Caia, id est, ubi tu frugi fueris, ego itē: exēplo Caiæ Tarquinij uxoris, frugalissimæ fœminæ quæ & Tanaquil dicebat, statuāq; in tēplo meruit. Talassi quoq; nomē sępius inuocat, ut operū matresfamilias ac lanificij Græco uocabulo admonerent, aut qđ in raptu Sabinarum Talassio uiro optimo sorte uirgo obtigerit, unde auspiciū nuptæ sumpsere. Ipsum quoq; limen trāscēdere nō permittit, sed transportatur ut coacta pudicitiam amittere uideatur. Vir ab uxore uiua dono aliquid accipere prohibet, quod suspicione minime careat ne uiri donationē & ipsa expeteret. Ex quo Solō scripsit morietiū legatiōes ratas esse oportere, nisi forte ab uxore lenocinijs persuasus. Qui uxorē habebāt, siue ex agro siue peregre redirēt, aduētus sui nuncios domū mittebant, uti seq; domūq; ornarent, si qua esset (ut moris est pudicarū quæ sine uiro agunt) negligentia. C. Carbilius primus Ro. sterilitatis causa uxorē repudiauit. Hunc secutus Sulpitius Gallus, idcirco uxori nunciū remisit quod eā in caput uestem deducere animaduertisset. Idem quoq; fecit P. Sempronius, quod eius uxor ludos funebres spectasset. Cæsar itē uxorē Pōpeiam, quam alioquin pudicā esse existimasset, qđ in sacris Bonæ deæ quæ illa celebrabat, Clodius fœminę habitu fuerit inuentus, repudiauit, dictitans Cæsarū domum etiam suspicione probri carere oportere. Hæc Plutarch. diuersis in locis. Mos etiā fuerat tam Gręcis quàm Romanis uirginibus fascia

genitalia succingere usq; in diem matrimonij. Hom. Ody. XI. de Tyro uirgine à Neptuno compressa. Λῦσε δὲ παρθενίην ζώνην κατὰ δ' ὕπνον ἔχευεν. Et Martialis. Qui zonam soluit diu ligatã. Durauit Romæ usq; ad Honorij tẽpora. Nam legimus S. Alexium, Romanũ clã ex urbe fugiturum nouæ sponsæ balteum insigne pudicitiæ usq; ad reditum custodiendum tradidisse. Balteum hoc quod Græci Ceston uocant Veneri attribuunt, quo sexũ amore coniungit. De cõsuetudine uero exterorũ, Strabo inquit, mos Scythis prius nautis prostitutas in littus ducere. Corsis item. Liburnis ut ait Stobeus in Collectaneis cõmunes esse uxores ac liberos usq; ad annos V. deinde illi cui similiores essent reddere, eosq; parẽtes putare. Aeliano Lydis uirginibus amatores ante cõiugiũ habere, postea uero caste agere. Assyrijs nubiles pulchriores in forũ ducere, uirisq; in matrimoniũ uendere. Hodie quoq; Arabibus & Saracenis mos emẽdi uxores æs ꝓ arrabone tribuẽtes. Quæ quidẽ emptio apud Romanos item ueteres reperitur. Festus enim sic ait: Nubentes Romanæ asses tris ad maritum solebant ferre, unũ in manu quẽ statim ei dabant tanquã ementes uirum. Alterum in pede quem foco lariũ familiarium offerrẽt, quod etiam hodie in Italia ferè tota seruatur. Tertium in Sacciperone, quem certo tẽpore solebant resignare. Ex quo Virgilius ait, Teq; sibi generum Tethys emat omnibus undis. Maximam uero lasciuiendi licentiam præbebat in nuptijs Fescenina locutio ab oppido tracta: autores cum plurimi tum Catullus in epithalamio.

QVI NVPTIAS VITVPERANT.

An uero præstet uxorẽ ducere, utrinq; plures reperiuntur adsertores. Hipponactes duos dixit uxoris dulcissimos dies, nuptiarũ uidelicet, & mortis. Alexandrides nuptiarum diem multorum malorum initium. Si pauper diuitem duxeris, dominam non uxorem acceperis: si pauperem, onus uitæ ferre non poteris, cum pro uno duos sis nutriturus. Si turpem, dolebis: si pulchram, communem habebis. Philemon. Ἀθάνατον κακὸν ἀναγκαῖον γυνή. Immortale malum necessarium uxor. Menander. ὦ τρὶς κακοδαίμων ὃς ὢν πένης γαμεῖ. O ter infelicem qui pauper ducit uxorem. Idem. Habere te uxorem, esseq; patrem, Parmeno, curas uitæ multas adfert. Diphilus. γυναῖκα ἀγαθὴν ἐπιτυχεῖν οὐ ῥᾴδιον. In uxorem incidere bonam non facile. Cheræmon. Vxorẽ prǽstat efferre quam ducere. Theodectes. Coniugẽ simile senectuti: utrunq; enim adsequi cupimus, adsecuti tandem dolemus atque angimur. Thales Milesius rogante matre ut uxorem duceret, Nondum tẽpus ait: ætatis quoq; processu, nõ amplius tempus inquit. Epaminondas Thebanus interrogatus, quid ei melius esset quod uxore & liberis careret: Non dubitare, inquit, pro patria mori. Lycurgus dicebat, quando uxor cum uiro in discordia esset, uitam reliquam minime uiuendum esse. Hipponax. Habet enim fœmina quiddã natura indomitum: quod si quidẽ quotidie dirumpatur, sicuti arbores tandẽ cõcidere. Romanus quidam dicẽti quod bonam pulchramq; duxisset, calceũ extẽdens, & hoc inquit pulchrũ, sed nescis ubi me angit. Socrates dicebat uiros ciuitatis legib. coerceri debere: fœminas uero uirorum cohabitantiũ disciplina. Simonides interrogatus quid esset uxor, uiri inquit naufragiũ, domus tẽpestas, quietis impedimentũ, uitæ captiuitas, pœna quotidiana, pugna sumptuosa, bestia cõtubernalis, canis ornata, malum necessariũ. Hesiodus. Ὃς δὲ γυναικὶ πέποιθε, πέποιθ' ὅγε φιλήτῃσι. Quisquis confidit mulieri frondibus hæret. Hom. idem ferè. Ἀλλ' οὔ ποτε καὶ σὺ γυναικὶ περ ἤπιος εἶναι. Μηδ' οἱ μῦθον ἅπαντα πεφαυσκέμεν ὅν κ' εὖ εἰδῇς. Vxori quanquam, semper confidere noli, Neu facilis referas uerbum quod noueris omne. Nam & Vlyssem ponit nunquã se Penelope quanquam fidelissimæ nisi postremo manifestasse. In theogonia item Hesiodus ex Pandora ab Epimetheo ficta, dicit pessimum genus fœminarũ fluxisse, felicemq; uocat expertem cõiugij. Idem in Ergis ait dictam Pandoram ex omnium deorum dono. Nam Mercurius ei ingenium & astutiam dedit, Pallas artes muliebres, Venus ornamenta, monilia. Cumq; homines felices & absq; malis ullis prius degissent, ex ea nata mundo cõcupiscentia & omniũ labes malorũ: quæ mala Iupiter in dolio incluserat, quo ab illa detecto irruerũt in orbe præter Spem, quæ in summo ore remãsit. Quæ si quis animaduerterit, multã in hac fabula Euæ similitudinẽ inueniet, à qua initium cœpisse peccati accepimus. Veniã ad nostros. Origenes in euangeliũ Cananeæ centum hoc genus epithetis cõfixit. Chrysostomus, Qui uxoris, inquit, tulerit improbitatẽ, mercedem à deo magnam expectet.

Hieronymus in tota ferè ad Eustochiũ epistola incõmoda matrimonij enarrat. Deniq; ex Salomonis sentẽtia decernit, præstare in loco deserto habitare q̃ cũ uxore litigiosa. Et alibi ex bono autore. Qui nõ litigat, inquit, cœlebs est. Huic igitur proposito ueterẽ monumenti inscriptionẽ adijciam, quæ hodie in uia Tyburtina cõspicitur. Heus uiator commodum, Hic uir & uxor non litigant. Qui sum non dico At ipsa dicam. Hic Bebrius ebrius, ebriam me nuncupat. Hei uxor adhuc mortua litigas.

QVI NVPTIAS LAVDANT.

SED contra plurima sunt. Xenophontis Oeconomicus, quem cõuerti, multa diuinitus de matrimonio dicit, & quamobrem sit institutum, quæ facile uidere est. Aristoteles item in Ethicis ait uiro politico ducendam esse uxorẽ, non solum liberorum, sed uictus auxilij gratia, primamq; hanc inter omnis societatem. Fœminæ nanq; ætatẽ statuit XVIII. uiro XXXVI. Ante hos annos non solidã esse generationem. Quinetiã in Politicis cogendum esse ad matrimonium dicit. Athenæus ex autoritate Hieroclis philosophi ait, Genus hominum sociale esse, ipsius aũt societatis elementũ quasi quoddam & principium cõiugium: sine quo neq; ciuitates consistere, neq; domum perfectam esse posse, ut inquit Hom. de Protesilao Iliados II. Τοῦ δὲ καὶ ἀμφιδρυφὴς ἄλοχος φυλάκῃ ἐλέλειπτο, Καὶ δόμος ἡμιτελής. Musonius. Summi eñ philosophi, Pythagoras, Socrates, Crates, qui etiam sine domo & supellectile fuit: uxores duxerunt, eisq; cohabitauere, nec impedimẽto philosophiæ esse putauerũt. Quid eñ magis officiũ philosophi q̃ secundũ naturam uiuere? Quid aũt magis secũdũ naturam, quàm uxorẽ ducere? Democrates. Amicas uoluptatis gratia, ancillas ministras corporis, uxorem domus & omniũ quæ intra domum sunt fidelissimam custodẽ habere inquit oportet. Theognes. Οὐδὲν δὴ ἀγαθῆς γλυκύτερόν ἐστι γυναικός. Coniuge nanq; proba nihil extat dulcius usquam. Euripides. Οὐ γὰρ ὄλβος, οὐ γάρ τι μηδὲν τοσοῦτον εἶχεν ἡδονάς ὥσπερ ἀνδρὸς ἐσθλοῦ καὶ γυναικὸς εὐσεβοῦς. Nec diuitiæ nec quicquam aliud tantum uoluptatis habent, quantũ uir & uxor boni. Hesiodus. Οὐ μὲν τοι γυναικὸς ἀνὴρ ληΐζετ' ἄμεινον τῆς ἀγαθῆς. τῆς δ' αὖτε κακῆς οὐ ῥίγιον ἄλλο. Nil melius uiro quàm cum uxorem fuerit nactus bonam: nil contrà cum malã. Suadet præterea uirginem ducendam quam moribus possis instituere annorũ XIIII. uiro XXX. Deinde haud lõge abs te, quã melius noueris, ne alijs uicinisq; potius quàm tibi sit gaudio. Themistocles Atheniensis filiam locaturus, uirũ bonum ac iustum diuiti præponebat, dictitans se quærere uirum pecunia potius indigentem, quàm pecuniã uiro. Athenæus ait. Lacedæmonij tris de coniugio leges tulere. Prima damnabant eum qui uxorem non duceret. Secunda qui sero. Tertia qui non bene. M. Val. Max. & Iu. Brutus Bubulcus Censores bona eorum qui ad senectutem cœlibes peruenerant, fisco tradebant. Metellus Numidicus apud Romanos de maritandis ordinibus legẽ tulit. Quem imitatus deinde Augustus eam renouauit, cum inueterata passim licentia per bella ciuilia quisq; pro libidine uagaretur, ut autor Tranquillus.

De moribus mulierum, & de ducenda quid præstat.

DEINCEPS de moribus. Theano Pythagorea, ut tradit Athenæus, interrogata quam potissime uxorem cõmendaret, respondit illud Homericũ ἱστὸν ἐποιχομένην, καὶ ἐμὸν λέχος ἀντιόωσαν. Id est, quæ telæ uacaret, & uiri lectum diligeret. Eadem silentiũ in muliere magnopere laudabat. Hac de causa Phidias apud Eleos Venerẽ concha cõdecoratã pinxit, quod in mulieribus sub tecto curam & silentium significaret. Sophocles quoq; ait. Γυναιξὶ κόσμον ἡ σιγὴ φέρει. Silentium mulieri ornamẽtum parit. Euripides. Fas mulieres sapientes officia uirorum obire. At uirgines in turba conspici nefas. In quo notandum, apud Græcos matronas mulieres uocari quod Latini usurpant. Cicero interrogatus cur senex uirginẽ duxisset: cras, inquit, mulier erit: autor Macrobius. De mulierum item modestia Democrates. Κόσμος ὀλιγομυθίη γυναικί, καλὸν δὲ κόσμου λιτότης. ἀπὸ γυναικὸς ἄρχεσθαι, ὕβρις ἀνδρὶ ἐσχάτη. Mulieris ornamẽtum sermonis & item ornatus parsimonia. Præterea uirũ à muliere dominari, summũ est probrum. Athenæus. Philonis philosophi uxor in cœtu matronarũ interrogata, cur auream coronã sicuti cæteræ nõ ferret: respondit, quod uxor satis habet ornamẽti uiri uirtutẽ. Euripides. Vxor quæ sapit serua est uiri, quæ nõ sapit eum spernit. Plutarch. Vir philosomatos, id est, corporis amator lasciuã reddit uxorẽ ac uoluptariã. Philocalos autẽ, id est, honesti

uoluptas

amator continentem & ornatã. Varro, Qui castigat uxorẽ, eã meliorẽ reddit: qui uero tolerat, se probatiorẽ facit. Diodorus, Præstat uxorẽ ducere bene educatã gratis, ꝙ male cum pecunia. Theognes in hypothecis. Κύας μὲν δὴ νῶϊ διζήμεθα Κύρνε καὶ ἵππους εὐγενέας· καί τις βούλεται ἐξ ἀγαθῶν κτήσασθαι. γῆμαι δὲ κακὴν κακοῦ οὐ μελεδαίνει. Cyrne canes & equos generosa è gente paramus. Cura boni nusquã coniugis est generis. Paritas in hac re maxime laudatr. Menander. Quoties aliquis pauper ob diuitias uxorẽ ducit, nubit ipse, non illa: quem imitatus Martialis ait, Vxori nubere nolo meæ. Plato tñ de rep. iubet potẽtiores cum humiliorib. iungi ad æqualitatem ciuium seruandã: quæ res Romæ inter patres ac plebem discordiæ quondã causa fuit. EXEMPLA quoq; laudatarũ plurima ueteribus ꝓdita, earũ mulierũ pręsertim quæ pudicitia fideq; in uiros pollerẽt. Euadne Capanei, Alceste Admeti, Laodamia Protesilai, Penelope Vlyssis. Inter Romanas, Caia Tarquinij, Lucretia Collatini, Porcia Bruti, Sulpitia Paterculi, Æmylia Tertia Scipionis, Iulia Pompeij. Extraneæ etiã Sabinę Teutonicęq; sub Mario. Vaticinio decoratæ, Theano Metapõtina, Themis, Mãto, Cassandra Priami, Sibyllæ. Fortitudine Amazonũ genus; Camilla Volsca, Hypsicratea Mithridatis, Artemisia Mausoli, Lacęnę, quę uirorũ obeunt munera sese in gymnasio, in bello, in uenatiõe exercẽtes, ut tradit Ælianus. Thomyris etiã regina, & uniuersę Scytharũ fœminæ. Semiramis Nini, Gatis Illyrica. Proximis uero seculis Margarita Henrici VI. Britãnię regis cõiunx aciẽ uiri deficientẽ restituit. Et puella Gallica sub Carolo V. rege Gallorũ regnũ collapsum. Frugalitate Hispanæ, quæ teste Nicolao Damasceno iussæ sunt quotãnis telas ab eis textas in mediũ populis suis adferre, certorũq; iudicũ sentẽtia quę plus laborauerũt magis honorantr. Habẽt pręterea singulę zonã uẽtri adligatã certa mensura, ne turpe aliquid admittãt. Post has Lydæ, quæ à flumine redeũtes urnã aquæ in capite gestant, infantẽq; sinistra, ac colũ tenẽtes obiter, dextraq; loro adligato trahunt equũ: ut autor Ælianus. Gaditanę à partu statim surgũt, ministeria domus obeũt. Liberalitate & hospitio insignes, Ebusa Paulina apud Venusiã, Bestia Appia apud Capuã. Thespiẽsib. Glyceriũ, Romanis Flora ex testamẽto facto. Matronęq; oẽs quæ aurũ & ornatum cõtulerunt in ædem Apollinis dedicandã, quã Camillus ob captos Veios uouerat: & itẽ bello Pu. II. ut autor Liu. Apud Hebręos uero Raab meretrix. Artib. insignes ac primũ penicillo. Martia Varronis, Timarete Myronis, Aristarete Nearchi, Irene Cratini, pictorũ filię simul & discipulę. Literatura uero Corinna, Sappho, Aspasia Periclis. Leontium meretrix, Arete Chrysippi, Cleobulina Cleobuli, Zenobia Palmyrenorũ regina, Ædesia Alexãdrina, Erophila Erythrea. Pãphila, Cleopatra. Inter Romanas Hortẽsia, Cornelia: Lęliorũ, Mutiorũ, Liciniorũq; fœminę oẽs, ut autor Quintilianus & Cicero. Pręterea Põpeia Paulina Senecę, Pollia Lucani. Inter nostras uero Catherina uirgo & martyr Alexãdrina: ꝓximo seculo Baptista Malatesta. Sed & magnorũ quãdoq; causa malorũ fuere. Siquidẽ post Helenã Iliẽsium fatũ, Romę Lucretia atq; Virginia bis statũ immutauere. Octauia deinde repudiata ciuilis initiũ belli fuit. Viciniorib us uero tẽporibus Luchini uice comitis uxor, ob Vgolini Gonzagę adulteriũ, maximi Mãtuanorũ Mediolanẽsiũq; causa belli extitisse memoratr. QVOD in summa, nostrorũ Senatuscõsultũ uideamus. Apostolus indulget, nõ imperat matrimoniũ bonis: ociosis uero, aut libidine, aut auaritia, ambitionéue occupatis potius imperat: quũ hoc præstet ꝙ nihil aut nõ sancte agere. Ipsemet fragilitatẽ cõsiderãs ait: Volo adolescẽtiores nubere, iã multæ post Sathan abierũt. Et itẽ: Mulier seruabitr per filiorũ generationẽ, si permãserit in fide cũ castitate: qd' ut ait Hierony. minime præcepisset, nisi metus incõtinentiæ causam addidisset. Nã bigamiã ipse in euãgeliũ seminis potius uituperat: à fructu quoq; tricesimo arcet, quũ in bonã tellurem nõ cadat, sed inter uepres: qua ꝓpter illã uulpi inter eas latitãti cõparat: cui animali Herodẽ bigamũ ac sceleratissimũ ait dñm ęq̃parasse. Ambrosius itẽ eã nec laudat nec uituperat. Filijs etiã ex bigamia ꝓuenientib. haud esse feliciter sępe cõspicimus. At primis nuptijs quãq; tricesima palma tribuitr, plures in his legimus & principes & priuatos ꝑsancte degisse, ac ingẽtibus uitę meritis cũ uirginib. cẽtesimã adæquasse: aliquos lõgo tẽpore, nõ nullos semper thoro abstinuisse: quosdã ꝓlis tantũ causa cõgressos, quorũ etiã nõnulli regno liberis incolumi relicto, ita in delicijs citra delicias pie, sobrie, casteq; agitarũt, ut aure obstructa per loca Sirenarũ transeuntes, ob terrenã substantiã nõ amiserint ęternã.

EX LIBERIS BONA MALAQVE.

PALAM est ignauos sæpe filios claris ortos esse parentibus, ut de Cicerone legimus, Scipione, Herode Attico. Causam Aristot. in probl. adfert. Mentem uiri præstantis magis à natura sensus carnisq; remotā ac quasi suspensam, inopem ingenij conceptis genituram præstare. Contra uero claros ex ignauis, & improbis bonos sæpe genitos uidemus, ut tot sanctos uiros ex crudelibus & nefarijs. Plerunq; tamen Græcum prouerbium solet euenire: Κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν, hoc est, mali corui malum ouum. Plato felicem dicit fieri genituram ex utrisq; bonis, malam uero ex utrisq; malis. Bonam nãq; intelligit, ut in Politicis Legibusq; differit, ex cōcordi discordia prouenientem: ut uidelicet acriora ingenia mitioribus copulentur, uehementiora remissioribus. Talia in Zodiaco signa masculina fœminis coniugata conspicimus: sic lunam cum sole, Venerem cum Marte: sic & harmonia acutum cum graui. In VI. etiam Legum utrūq; sobrium esse in coitu iubet, ut sobrius extet partus. Tradit Aristot. in Politicis, parentes liberis domi, non ut dominos seruis, sed legitimi regis more qui patrem refert, imperare debere. Liberos uero eos tanquam deos colere ac uereri oportere. Hierony. se cōperisse ait apud Delpos tria hæc fuisse scripta. Deos colēdos, parētes uenerādos, & à carnibus abstinendū. Theophr. Oportet ante omnia dijs nō tā multa q̃ frequēter & pie sacrificare. Deinde parentū alere senectutē eorūq; consilijs uitā accōmodare: qui aūt hæc neglexerit, cōtra naturæ & iustitiæ leges aget. Vxoris igit̃ & filiorū curam suscipiendā, ut ab ipsis in senectute uices recipiamus. Menander. Εὐδαιμονία τοῦ πατρὸς υἱὸς νοῦν ἔχων uerba sunt ferè libri Sapiētiæ. Lætitia patris filius sapiens. Cheræmon. Γένοιτό μοι χάριτας ἀποδοῦναι πατρί. Liceat mihi gratias parēti reddere. Pythagoras in aureis carminibus. Τοὺς τε γονεῖς τίμα, τούς τ' ἄγχιστ' ἐκγεγαῶτας. Ipse parētes, atq; tuos uenerare propinquos. Agatho. ὡς ἡδὺ τῶν φυσάντων πείθεσθαι τέκνα. Quàm dulce genitorib. filios obtēperantes habere. Anaximenes. Τί γὰρ δικαιότερον ἢ τὸ τοὺς γενέσεως καὶ παιδείας αἰτίους ἀντευεργετεῖν; Quid iustius q̃ generationis & eruditionis autores remunerare? Isocrates. Τοιοῦτος γίνου περὶ τοὺς γονεῖς, οἵους ἂν εὔξαιο περὶ σεαυτὸν γενέσθαι τοὺς παῖδας. Talis esto erga parētes, quales erga te futuros esse cupis liberos tuos. Huiuscemodi enim in parentes pietatē, tū sustentationē Græci θρεπτήρια uocant. Hinc apud Homerum adolescens in bello cadens queritur non potuisse threpteria, id est merita nutritiōis reddere. Tradit̃ mulieris exemplū apud Valerium, illius quæ parentē in custodia fame necandā clam ingressa ubere alebat, Sed & feras hæc charitas excitat: ut apud Ælianum Ciconiæ parentes in senectute alimentis sustentant. Parentū interfectoribus nullā priuatim pœnam maiores statuerunt (ut inquit Cicero) quod non sana mente hominib. id accidere putassent. Alcmeon & Orestes matricidæ ambo in furorē uersi tradunt̃. P. Malleolus teste Liuio LXVIII. matre interempta primus omniū insutus culeo in mare præcipitatus est. IGITVR hic felicitatis humanæ censurā agere licet, qua nulla maior in terris liberorum successu putatur. Hac de causa Metellus felix appellatus, à quatuor filijs Cōsularibus elatus. Diagoras Rhodius ob duos Olympionicas filios. Mater quoq; illa Ro. quæ lætitia cōcidit, ubi filium redeuntē quē apud Cannas interfectū acceperat, adspexit. Quibus ego prætulerim felicē miseriā matris, quæ VII. liberos sub Ptolemæo rege iussos edere porcinā, morientes pro patria lege cōspexit. Et alterius nomine felicitatis, quę totidem filios ad supplicium rapi non solū uidit, sed adhortata est. Numerū uero non addere prosperitatē Priamus est exemplo, & post eū Artaxerxes Mnemon CXV. susceptis liberis, quorū magnā partē ei insidias parantē de medio sustulit. Proximis quoq; temporibus Barnabas Vicecomes XXX. relictis, quorū nemo regnauit. Verū numero cunctos superauit Conradus, qui ante hos annos decessit ex regia Poloniæ domo Masouię dux LXXX. susceptis: ex quibus tantū quatuor legitimi, superstites uero paulo plures. Vnam ego Thyesteā domū nostra ætate referā Francisci Busali ciuis Ro. nobilis ac prædiuitis, qui duos filios mutuis uulnerib. se petētes uidit, totidē ob seditionē securi percussos: aliū nouercā interficientē, filiā uero apud uirū sese ueneno necātē. Ex q̃ Euripides ait bonū esse incognitū, carere liberis: qđ sanè uerbū noster Bern. usurpauit: causam ambo uiderūt, q̃ ob liberos sępe mœremus, sæpe inuitū, sępe inhonestū aliquid facere cogimur: ualdeq; his aduersari uident̃ q intuēdæ ueritati cœlestiq; amori se totos tradidere: alioqui si cupiditatibus adhuc

adhuc ardemus, liberorū sane cupiditas cunctis inter mortales esse honestior uidetur, magnaq́; merces rempublicam Christianā augere, populis per prolem cōsulere. Ea de causa Lacedæmonij iura trium liberorū habentes militia uacabāt, per quatuor uero etiam libertatem adsequebantur. Quod & Romani ex parte postea sunt imitati. Florentiæ uero nunc duodena uir prole ab omni immunis uectigali efficitur.

DE PARENTIBVS ERGA LIBEROS.

Mox de indulgentia patrū. Compertū quemadmodum efferatiora animalia, ut ait Aelianus, sunt magis philotecna, id est, filiorū amantia, ut Tigris, ursa: eadem & hominū ratio. Praui crudelesq́; uiri, ac natura iniusti charitatē erga liberos, præter alios maximā retinēt. Causa est ꝙ humana natura quæ amore uacare nō potest, seq́; suaq́; eo uehementius diligit, quo per iniustitiam & iniquitatē magis expers charitatis in cæteros fuerit, quam totā in se retinet. Viri aūt boni quo meliores eò comiores ac in omnibus moderatiores: tum ita adficiuntur, ut eorum causa ab honesto nō discedant. Improbi uero cum nihil pensi habeant, nihil eis potius ꝙ̃ liberorum gratia sceleri omni rapinæq́; inseruire. Quapropter indulgentiores etiā sunt, eis omnia permittētes nulla seruata disciplina. Heli legimus de sella retrorsum cecidisse, ꝙ filios ollas deuorātes nō ab se expulerit. At cōtra bonorū plura seueritatis in filios exēpla sunt: apud Ro. Brutus & Torquatus, & alter Torquatus, qui Silanū filiū publice accusatū dānauit. Apud Græcos Epaminondas uictoris etiā filij interfector: & Zaleucus Locrēsis qui ob seruandas leges oculū filio extudit. Hac demū de causa Romani suos liberos fratrib. educādos dabāt, ꝙ apud eos & charitas esset generis, & indulgētia paternæ nimiæ dilectionis abesset. Ci. pro Cœlio: Fuit in hac causa pertristis quidā patruus, Censor, magister obiurgauit. Hora. Ne sis patruus mihi. Persius. Quū sapimus patruos. August. de Vid. Nec ideo laudo ꝙ liberos habes, sed quod eos uirtutibus erudire studes: ut enim tibi nascerentur, fœcunditatis fuit: ut uiuerent, felicitatis: ut bene educarētur, uoluntatis.

De seruis commoda & incommoda, & quomodo manu mittebantur.

CAIVS Marius qui uitas scripsit Imperatorū, ait eos omnis probos fuisse principes, qui quanquā ipsi mali, probos apud se libertos ac seruos administratores haberēt. Cōtra uero bonos natura principes, nequaquā bene regere ubi malis rem cōmitterent. Quod etiā proximis accidit temporibus: Bonifacio IX. & deinde Eugenio IIII. & Calisto III. sedentibus optimis uiris omnia pessumibāt. At sub Paulo postea: nequaquā cum illis uita cōferēdo, quod Marcus S. Marci Cardinalis cuncta disponeret, omnia melius. Menāder ait. ὅταν τύχῃς καλοῦ οἰκέτου, οὐκ ἔστιν οὐδὲν κτῆμα κάλλιον βίῳ. Cum quis incidit in seruū bonū, nulla est possessio melior. Duo sunt senarij. Euripides quoq́; ait. Magis seruū oportet habere sapientē, ꝙ̃ ut ipse sapias. Bias bonos omnis quanꝙ̃ seruos liberos esse dicebat. Improbos & si liberi sunt, seruos esse multarū cupiditatū. Arist. eos esse seruos in rep. qui inscitia rerūq́; ignoratiōe tenent: qui uero ingenio præstāt, naturaliter dominos. Insuper nonnullorū fides egregia memoratur. Paduanos quondā dn̄os teste Val. ob imperatā à Pollione pecuniā latitātes, ꝓposita libertate qui ꝓdere uellet, ne unus quidē inuētus. M. Antoniū oratorē accusatū stupri seruus captus minime ꝑdidit. Ex quo Plau. ait, Superbū esse decet fidelē seruū apud dn̄m suū. Populus Ro. in clade Cānensi captos redimere nullo modo uoluit: cūq́; in summā penuriā esset redactus, ergastula soluit, seruorū XI. milliū auxilia quęsiuit, ciuiū contēpsit, & existimauit eos potius tueri libertatē qui nunꝙ̃ habuissent. At cōtra ex infidelib. multa incōmoda. Volsiniēses cū seruos temere oēs manumitterēt, ab eis postea oppressi sunt, multaq́; indigna passi: quib. auxilia petentibus missus Decius Mus libertinos om̄is partim necauit, partim dominis in seruitutē pristinā restituit: ut autor Cæcilius. Seruile bellū in Sicilia terrorē Romanis attulerat, nisi celeriter ꝑ Perpennā, & rursus renouatū ꝑ M. Aquilium cōfectū fuisset. Euripides. οὐκ ἐχθρὸς μείζων, οὐδὲ δώμασιν κτῆσις κακίων, οὐδ᾽ ἀνωφελέστερος οἰκέτου. Domi nullus maior inimicus, neq́; peior possessio, neq́; inutilior seruo. Democratus. δοῦλος ἀναγκαῖον, οὐχ ἡδύ. Seruus necessaria possessio, nō aūt dulcis. Plau. in Pseudulo naturas eorū elegāter expressit his uerbis. Plagigera hominū genera, quorū haud quicꝙ̃ in mentē uenit ut recte faciāt. At cū est occasio data, tene, clepe, rape: hoc est eorū opus ut mauelis lupos apd' oues relinquere, ꝙ̃ hos domi custodes. Plato de legi. Nimia seruitus

& libertas omnino mala, Moderata uero utraq; bona. Exemplo nobis dij sunt q̃ inter se utranq; mediocriter exercent. Cic. Dignitate domini minus turpis est fortuna serui. Stultum est in eum locũ scientem uenire, ubi libertatem sis amissurus, ut Platoni in Sicilia cõtigit, & Callistheni apud Alexãdrũ. Demetrio item Phalereo in Aegypto. In manumissione autem seruorũ, ut ait Plutarchus in libello de ijs qui sero puniunt̃ à deo, festucã eorum corpori inijciebãt. Plautus in milite. Quid ea ingenua an festuca facta, serua an libera. Præterea circumagebãtur, ut ostenderet̃ licere eis agere pro suo arbitratu. Seneca in epistolis. Non differtur in diem qui se philosophiæ subijcit, statim circumagitur, id est, liberatur. Manumittebatur autem à Prætore, cui seni lictores apparebant. Persius. Nõ in festuca lictor quem iactat ineptus. Pileo insuper ornabantur & uindicta, unde uindicię. Sumebant patroni nomen, ut autor Artemidorus Ephesius de somniorum coniecturis. Tertullianus quoq; in libro de resurrectione, Seruos patroni nomine honorari dicit.

Quomodo serui seu ministri tractandi.

PLATO de legibus, Seruos ait minus adficere cõtumelijs debemus q̃ pares, qđ illi recõpensare iniuriã, aut uindicare se nequeant, Deinde ob metũ & obscuritatẽ magis iustitiã colunt. Quapropter in iudicio eorũ castigatio fieri debet. Aristot. in Politicis seruorũ misereri oportere ait, quod quã quã ingeniosi natura, minis assiduis & cõtinuo metu uim ingenij cõsiliũq; amittunt. Seneca in epist. xlvij. plurimis uerbis cõmẽdat eos qui familiariter cũ seruis uiuũt, illosq; & cõsilijs & sermonib. tũ mẽsæ adhibẽt, ac tanquã cõtubernales putãt, & humiles amicos: uituperatq; eorũ adrogantiã qui prouerbiũ hoc iactant, totidẽ hostes domi habemus quot seruos. Nõ enim hostes inquit habemus, sed facimus: dũ magis timeri, q̃ coli uolumus: dum eis ut iumentis utimur, & immoderate imperamus. Sic igit̃ cum inferiore uiuamus, quemadmodũ nobiscum superiorem uiuere uolumus. Seruorũ nomen bellorum quondã leges attulerunt, ubi capti essent. Nũc aũt dei benignitate ac prouidẽtia oẽs liberi ac fratres in Christo sumus. Sed quid dicã de nostri seculi impudẽtia? quãdo nõ solũ reges, sed sacerdotes ministros domi seruos appellãt, moreq; mancipiorũ tractãt. Inter quos uiri sunt quãdoq; doctrina ac moribus præstãtes: tum etiã Præsules, qui pares officio ac fratres à summo Pont. appellant̃: insup domini uocari pari ratiõe uolũt, dominationemq; iactant & profitent̃: quæ quidem apud Latinos haud aliud q̃ tyrannidem notat, quũ maiores doctoresq; nostri patres olim dicerentur, appellariq; iuberent. Nam domini nũcupationẽ non solũ Christianis diuinitus prohiberi, sed Romanis quõdã rerũ dominis inuisam fuisse legimus, Augustumq; ita abhorruisse, ut ne dominũ etiã se uel à domesticis uocari pateret̃. Diõ quoq; Græcus autor inter præcepta de principe, Cauẽdam ante omnia inter subditos huius nominis insolentiã dicit, patremq; potius & pastorem populorũ sese Princeps uocet, more Homerici Agamemnonis quẽ ille ποιμένα λαῶν appellat. Quid igitur, nos quota portio? Verum quod magis ridiculũ, heros famulosq; nũc dominos uocari nullo discrimine uidemus, quæ labes & adrogãtia à Barbarorum moribus in urbẽ potius q̃ à Romana grauitate deducta. Sed tam duræ militiæ utinam esset emeritis locus aut digna expectatio. At si forte gratissime cũ eis agatur, sacerdotia tribuuntur mercedis loco, spiritalemq; thesaurũ quæstui habent ac negociantur.

DE PATRIAE CHARITATE.

PATRIAE parẽtibusq; secundũ deum magnopere debemus, ac eis præcipue fruimur. Quapropter Homerus in Odyss. οὐδὲν γλύκιον ἧς πατρίδος, οὐδὲ τοκήων γίνεται, εἴπερ καί τις ἀπόπροθι πίονα οἶκον γαίῃ ἐν ἀλλοδαπῇ ναίει ἀπάνευθε τοκήων. Dulcius est patria nihil atq; parentibus usquam, Illi præsertim qui longe à finibus errans Forte domus propriæ, peregrina in sede uagatur. Idem. Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης. quo etiam Cicero utitur in epistolis ad Atticũ. Pro patria certare omẽ perfectius unum. Euripides. Μακάριος ὅστις εὐτυχῶν οἴκοι μένει. Beatus q̃ felix in patria manet. Idẽ. Homini etsi mala cõtingunt, nihil dulcius tamen nutriente solo. Sophocles. οἴκοι μένειν δεῖ τὸν καλῶς εὐδαίμονα. Domi manere oportet eũ qui pulchre sit felix. Cuidã è Seripho Atheniensis patriæ ignobilitatẽ obiecerat, At ille, Mihi patria, Tu patriæ dedecori es. autor Diogenes. Vlysses deniq; apud Calypso patriã prætulit immortalitati, qđ Cic. usurpat in orationib. At si uos quid patria uestra delectat Quirites, cuius est tãtus amor ut Ithacã uir præstan-

præstantissimus, nidulumque illum adfixũ saxis immortalitati prætulerit. Multi tamẽ extra patriã melius rem gessere: ut ait Medea tragica ad Corinthios, usurpatũ itẽ ab eodẽ. Inter quos uiri præclari fuere qui domi tyrannidẽ sponte fugerunt, ut Pythagoras Sylosontis apud Samios dominationem, ut Herodotus Lygdamum Halicarnassi tyrãnũ, ut Dion Syracusanus Dionysiũ, ut Solon Athenis Pisistratũ. Inter Romanos uero Marcellus Cæsarem, & Scipio populũ ingratum. Nunc exempla subijciã pauca eorum qui pro patria quãdoque priuatas posuerũt simultates. Plut. περὶ τῶν πολιτικῶν παραγγελμάτων, scribit quod Cretinus Magnesius cum Hermia priuatas gerens inimicitias superueniẽte bello Mithridatico ascendit in cõcionem, consuluitque Hermiã Imperatorẽ cõtra Mithridatẽ deligendum, eius uirtutes cõmemorãdo: se interim professus iturum in exilium, ne quid tumultus ob eorũ discordiã oriretur: quod si ipsum Cretinum mallent, Hermias exularet. Hoc audiẽs Hermias permotus inimici modestia, libenter ei spõte cessit, atque in exilium abijt. Romæ quoque, ut autor est Cicero de prouincijs conf. M. Lepidus Pont. Max. cum M. Fuluio collega alias inimicissimo, statim Censor cum eo factus redijt in gratiã; ut cõmune officium cõmuni uoluntate defenderent. P. Seruilius & M. Lucullus priuatas simultates in administratione reipub. reliquerunt. Tib. Gracchus Gracchorum pater, L. Scipioni, cui & fratri Africano erat inimicus, triumphanti auxilio fuit.

DE FELICITATE OPINIONES.

Felicitatem aliã alij suopte ingenio iudicauere. Aristoteles in x. Eth. in uirtute primũ, adiunctis corporis externisque bonis. Stoici in uirtute tantum, Epicurus in uoluptate quæ tantũ dolore careat. Aristippus in corporis uoluptate: quos omnis cõmemorat Cic. de Fi. Socrates felicitatẽ appellabat ἡδονὴν ἀμεταμέλητον, id est, uoluptatẽ absque pœnitentia. Felices autem quibus mens bona & ratio fuisset. Diogenes autẽ uere lætari, nec unquam ullo'ue loco aut tempore mœstum esse, animumque semper in quiete & hilaritate continere. Iamblicus, Quod eo simile sit, perfectum, simplex, purũ, exemptumque à malis humanis. Hippodamus Thurius, Eam non sine uirtute: uirtutem uero nõ sine habente rationem. Selerius, Sanũ quidem esse, homini mortali ante oĩa putat. Deinde, hominẽ esse bonũ. Tertio, ditescere sine dolore. Quarto, florere cũ tibi charis. Theogenes. Dulcissimum est, eo modo se feliciter habere quo quisque cupit. Idem. Οὐκ ἔραμαι πλουτεῖν οὐδ᾽ εὔχομαι, ἀλλά μοι εἴη ζῆν ἀπὸ τῶν ὀλίγων μηδὲν ἔχοντι κακόν. Non amo diuitias, non opto magna, sed adsint Parua, unde ipse queã uiuere & absque malis. Sophocles. Κάλλιστόν ἐστι τ᾽ ἔνδικον πεφυκέναι, λῷστον δὲ ζῆν ἄνθρωπον. ἥδιστον δ᾽ ὅτῳ πάρεστι τὸν φις, ὧν ἐρᾷ καθ᾽ ἡμέραν. Pulcherrimũ iustum esse genitũ, Optimũ uiuere hominem, Dulcissimum delectationẽ adesse eorũ quæ quis quotidie cupit. Idem. Εὐδαίμονες εἰσὶν οἱ κακῶν ἄγευστ᾽ ἀεί. Felices sunt qui semper malis uacant. Callimachus. Οὔτ᾽ ἀρετῆς ἄτερ ὄλβος ἐπίσταται ἄνδρας ἀέξειν. Citra uirtutẽ res nullũ extollere nescit. Menãder. Beatus q diuitias simul cũ mente possidet, quib. pulchre in his tantũ quæ oportet utat̃. Idẽ. Infortunatus natura credulus est: semper eĩ proximũ sapere magis putat. Idẽ. ἔξωθέν οἱ δοκοῦντες εὐτυχεῖν, τὰ δ᾽ ἔνδον εἰσὶ πᾶσιν ἀνθρώποισιν ἴσοι. Qui extrinsecus uident̃ feliciter agere, intrinsecus sunt omnibus hominibus similes. Idem. Πάντα μὴ προσδοκωμένοις ἔκστασιν φέρει. Cuncta non expectantibus adferunt admirationẽ. Heraclitus. ἦθος ἀνθρώπῳ δαίμων. Mos homini numẽ. Xenophon. Felicitatem puto multa possidere & erogare. Democ. Εὐτυχὴς μὲν ὁ ἐπὶ μετρίοις χρήμασιν εὐθυμεόμενος. δυστυχὴς δὲ ὁ ἐπὶ πολλοῖσι δυσθυμεόμενος. Felix q ad moderata diuitias bene optat. Infelix qui ad plura & superuacua, male optat. Menander. Qui nihil adfert in uita boni, hic minime felix. Idẽ. Μικρὰ γὰρ ἀπαρχὴ ἥ τις κακῶς πράττει. Parua est occasio qua quis male rẽ gerit. Eurip. senarijs VII. pbe mõstrat fragilẽ huius uitæ felicitatẽ. Ὡς εἰς τὸ μηδὲν ἥκομεν φρονήματος τοῦ πρὶν στερέντες, εἶτα δῆτ᾽ ὀγκούμεθα, ὁ μέν τις ἡμῶν πλουσίοις ἐν δώμασιν, ὁ δ᾽ ἐν πολίταις τίμιος κεκλημένος. τάδ᾽ οὐδὲν ἄλλ᾽ ὡς φροντίδων βουλεύματα, γλώσσης τε κόμποι. κεῖνος ὀλβιώτατος, ὅτῳ κατ᾽ ἦμαρ τυγχάνει μηδὲν κακόν. Quàm miseri ex fastu ad nihilũ reuertimur bonis forte amissis. Quid ergo tumidi amamus: hic quidẽ in superbis domib. alius inter ciues honoratus aspici? Cũ inaniũ hæc tantũ curarũ cõmenta sint, & linguæ fastus. Ille beatiss. cui mali quotidie nihil cõtigerit. Seneca. Ad tuendã ex fortuna felicitatẽ, alia felicitate est opus, & pro ipsis uotis uota nũcupanda. Ciceronis de Fin. aurea uerba subnectã, Omniũ rerũ principia parua sunt, sed suis progressib. augent̃. Virtutis enim beatæque uitę, quę duo maxime

expetenda

expetenda ſunt, ſerius lumen apparet: multo etiam ſerius ut plene qualia ſunt intelligantur. Præclare enim Plato beatum ait, cui etiã in ſenectute contigerit, ut ſapientiã ueraſq; opiniones adſequi poſſit. Plato autem in Philebo ſummum bonum ex ſapientia & uoluptate compoſitum ponit, quorum ſubiecta ſunt intellectus & uoluntas, ex his uero intellectum ſapientiamq; ut adfectuum moderatorem præferre uidetur.

DE AVTARCIA ET VERA FELICITATE.

NONNVLLI in ea quam Græci αὐτάρκειαν uocãt, id eſt, in ea uita quę tantũ paruo & neceſſario cõtenta ſit, felicitatẽ ponunt. Inter hos ſunt qui procul ambitione in agro uiuũt: ut ait Horatius. Beatus ille qui procul negocijs, Vt priſca gens mortaliũ, Paterna rura bobus exercet ſuis. Et Vergilius. O fortunatos nimium ſua ſi bona norint Agricolas: quibus ipſa ꝓcul diſcordib. armis Fundit humo facilem uictũ iuſtiſſima tellus. Pindarus in eadẽ eſt opinione his uerſibus. ὑγίεντα δ' εἴτις ὄλβον ἄρδει ἐξαρκίων κτεάτεσι, καὶ εὐλογίαν προσιθεὶς, μὴ ματεύσῃ θεὸς γένεσθαι. Sanã ſi quis ſubſtantiam amauerit, ac neceſſarias uitæ poſſeſſiones, addita boni nominis fama, Is nec deus eſſe quærat. Omnes quidẽ Metellũ illũ ac Syllã, qui ambo felices dicti ſunt: præterea Auguſtũ ad hanc cenſurã uocant: ſed ſi uerũ facere iudiciũ uolumus, mortaliũ nemo eſt felix, quũ tantulus dolor, quo nullus uacare poteſt, cũ omni uoluptate præterita non ſit compenſandus. Sed fac ut uacare poſſit: dum ſe profecto mortalẽ quiſq; ſentit, nec perpetuo bonis fruiturũ, facile cõtemnit omnia: ut ait Hieronymus. Quapropter nos Chriſtiani aliã expetimus felicitatẽ, eam uidelicet quæ ab Ambroſio de officijs ponit̃. Beatã inqt, uitã efficiũt tranquillitas conſcientiæ, & ſecuritas innocẽtiæ. Auguſtinus aũt de doctrina Chriſtiana. Beatitudo eſt diuinitatis perfecta ſcientia ac contemplatio. Idẽ ſuper Geneſim. In ipſo aũt homine nũc lætitia quædã cõſcientiæ paradiſus eſt. Idem de Sp. & be. Tanta eſt conditionis humanæ dignitas, ut nullum ei bonum niſi ſummum ſit ſatis.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER XXXI.

DE LABORE.

DE fortitudine iam par erat ex lemmate præſumpto me dicere, ſi extra triuium aliquid expiſcatus fuiſſem: uerum unam tantum eius partẽ ac potiſſimam attingã, quæ in laboris doloriſúe tolerantia conſiſtit: ac uiri eſt proprie, ut ait Bion in Bucolicis. Μόρφα θηλυτέραις πέλει καλὸς, ἀνέρι δ' ἀλκά. Forma decus fragili ſexu, roburq; uirili eſt. Heraclides Lycius, ut ſcribit Philoſtratus in uita Sophiſtarum, unum librum laudibus laboris dicauit, ſine quo dicebat nihil in rebus humanis frugiferum geri poſſe: adeoq; probari, ut caſſus etiam labor (modo non uitioſus) ſit ocio ac delicijs anteferendus. Quid autẽ inter utrunq; interſit, Xenophon Commentario ſecundo probe indicat, ubi Herculem Prodicium inducit de uitæ genere deliberantem: ac inter cætera dicit, nullam eſſe uerã uoluptatem citra laborem. Nam ſi ſomni aut cibi aut potus appetitum præuenias, nihil dulce ſentiri: Labore autem exercitatis omnia dulcius ſuppeditari. Ex quo Socrates dũ corpus ambulãdo ſeu quiduis aliud agendo exercebat, obſonare famem dicebat: quod item noſtris religioſis ante cibum præceptum eſt. Idem opus conferre dictitabat ad hominis bonitatem, ocium uero ad uitium. Bonos igitur in opere eſſe quanquam ocioſi uiderentur: Improbos autem, qui aut alea aut opere aliquo turpi ſiue etiam plus æquo ambitione ſeu quæſtu occupati appareant, ocioſos eſſe. Idem cum laboraret circa citharã, dicenti cuidam: Iam ſenex diſcis? reſpondit, κρεῖττον ὀψιμαθῆ εἶναι ἢ ἀμαθῆ. Id eſt, præſtat tarde diſcere quàm nunquam. Laſſus Hermioneus interrogatus à quo ſapientiam didiciſſet, à labore & experientia inquit. Diogenes aiebat, Medeam non pharmacidam, ſed ſapientẽ fuiſſe: ea ſiquidem homines delicijs corruptos, in gymnaſiis & pyriterijs per exercitationem interpolabat, ac laboribus robuſtos reddebat. Inoleuiſſeq; opinionẽ qđ ex aheno recoctos elixatoſq; iuniores reſtitueret. Pythagoræ quoq; ſentẽtia fuit, legẽdã eſſe ab initio uitã optimã ac laborib. q; maxime exercitatã, quã cõſuetudo paulatim ex aſpera dulcẽ redderet. Laborẽ nãq; uoluptatẽ quoquo modo ſemꝑ comitari. Si bona ſit

uoluptas

uoluptas, ille præcedit. Si aũt mala, labor subsequit̃. Musonius. Cũ sæpe p̃ uoluptate & pecunia aut alia re, nulla cũ laude labores maximos subeamus: quid mirũ si pro gloria, p̃ æquitate eosdẽ adeamus, exẽplo coturnicũ & gallorũ, q̃ quanquã rationis expertes, adeo pro gloria certãt, ut ad extremũ spiritũ inuicẽ pugnent? Euseb. Corpus uitiũ corrũpit, animũ uero earũ rerũ negligentia quæ ad diuinã faciunt cõtemplationẽ. Hactenus philosophi. NVNC poetæ. Epicharmus. τῶν πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τ' ἀγαθὰ θεοί. Laboribus omnia nobis dij uenditãt bona. Euripides. τὰς τύχας ἐκ τῶν πόνων θηρᾶν ἀνάγκη. Fortunas ex laboribus uenari oportet. Idẽ. Πόνος, ὡς λέγεται, εὐκλείας πατήρ. Labor ut dicit̃ gloriæ pater. Idẽ. τῷ γὰρ πονοῦντι θεὸς συλλαμβάνει. Laborantes deus adiuuat. ἡ δ' ἀρετὴ βαίνει διὰ τῶν μόχθων. Virtus per ærumnas uenit. Idem. Labor solus citra fortunã sumptus (ut in prouerbio) mortales adhuc minime adfligit. Labores audẽt boni, timidi nihil unq̃ adsequũtur. Ex laborib. gratia prouenit hominib. Nullo modo quis citra laborem felix esse, neq̃ gloriã adsequi ullã nihil agẽdo potest. Ex qua Euripidis sentẽtia Ciceronis est illud prouerbium. Omnis laus in actione cõsistit. Idem. ἀργὸς οὐδεὶς θεοὺς ἔχων ἀνὰ στόμα, βίον δύναιτ' ἂν συλλέγειν ἄνευ πόνων. Ociosus nullus, quanquã deos habẽs in ore, uictũ sine labore parare posset. Sophocles. Μοχθεῖν ἀνάγκη τοὺς θέλοντας εὐτυχεῖν. Laborẽ subire oportet eos qui sibi feliciter esse uolunt. Idem ἀπ' αὐτοῦ ζητοῦντος εὑρίσκει πόθος. Desideriũ ex ipso quærente inuenit. Idem. Θεὸς γὰρ τοῖς ἀργοῦσιν οὐ παρίσταται. Deus ociosis nõ adest. Menander. ἁλωτὰ γίνεται ἐπιμελείᾳ καὶ πόνῳ ἅπαντα. Cuncta & labore & diligẽtia deprehẽdi possunt. Idẽ. ἀργὸς δ' ὑγιαίνων τοῦ πυρέττοντος ἐστὶ ἀθλιώτερος. διπλάσια γὰρ ἐσθίει μάτην. Ociosus qui ualeat longe miserior est febricitante: quippe qui duplo plura cibaria frustra cõsumit. Idẽ. Nullã omnino rem oportet uiris desperare benefacientib. Philemõ. Quàm mihi dulcia sunt priora mala. Nisi enim tunc laborassem, nũc minime gauderẽ. Alexis. Cuncta ab initio dij hominibus mõstrarunt: uerũ diligentibus & inquirẽtibus melius patẽt. Democrates. οἱ ἑκούσιοι πόνοι τὴν τῶν ἀκουσίων ὑπομονὴν ἐλαφροτέρην παρασκευάζουσιν. Labores uolũtarij inuoluntariorũ tolerãtiam leuiorẽ præparãt. Hesiodus. Εἰ γάρ κεν καὶ σμικρὸν ἐπὶ σμικρῷ καταθεῖο, καὶ θαμὰ τοῦτ' ἔρδοις, τάχα κεν μέγα καὶ τὸ γένοιτο. Si modico iugiter modicũ superaddere perges: Nempe breui magnus surget tibi tẽpore aceruus. Idẽ. Πολλὰ δ' ἀεργὸς ἀνὴρ κενεὴν ἐπὶ ἐλπίδα μίμνων, χρηίζων βιότοιο κακὰ προσελέξατο θυμῷ. Spem uanã ignauus nihilũ dum spectat agendo, Indigus adspexit mœrens mala plurima uitæ. Idem. τὴν μέν τοι κακότητα καὶ ἰλαδὸν ἐστὶν ἑλέσθαι ῥηιδίως. ὀλίγη μὲν ὁδός, μάλα δ' ἐγγύθι ναίει. τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν ἀθάνατοι. μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος ἐπ' αὐτήν, καὶ τρηχὺς τὸ πρῶτον. ἐπὴν δ' εἰς ἄκρον ἵκηαι, ῥηιδίη δ' ἔπειτα πέλει, χαλεπή περ ἐοῦσα. Ad uitium facilis uicinaq̃ semita cunctis Panditur: at uirtutis iter posuere remotum Cælicolæ, durumq̃ prius, sed uertice summo Dum fuerit, planũ se offert quærẽtib. illud. In eandem quoq̃ sententiã litera Pythagoræ describit̃ in forma Y Litera Pythagoræ discrimine secta bicorni Humanæ uitæ speciem præferre uidet̃. Nã uia uirtutis dextrũ petit ardua callẽ, Angustũ primo, sed late in fine patentẽ. At læua ad uitiũ tendens, perducit in arctũ. Sed Latinos attingã. Ennij uerba pulcherrima ad hoc propositũ scribit Gellius, quæ in choro Iphigeniæ scripta dicit. Ocio q̃ nescit uti, plus negocij habet q̃ cũ est negociũ in negocio. Nã cui quod agat constitutũ est, nullo negocio id agit, sed ibi mentem & animũ oblectat suum. Idẽ autor uerba ex Catonis oratione ad milites refert. Memẽtote si q̃d unquã recte per laborẽ feceritis: labor ille cito à uobis abscedit: benefactũ aũt semper remanebit. Siquid uero nequiter p̃ uoluptatẽ, uoluptas repẽte abibit: nequiter illud factũ apud uos semper extabit. Virgil. Labor omnia uincit. Cicero. Ad om̃e officiũ cõtentio animi est opus. Idem pro Archia. Nullã em̃ uirtus mercedẽ laborũ periculorũq̃, præter hãc laudis & gloriæ desiderat: qua quidẽ detracta, quid est q̃d in hoc tã exiguo uitæ curriculo tãtis nos laborib. exerceamus? Certe si nil animus præsentiret in posterũ, nec tãtis se laborib. frãgeret, nec tot curis uigilijsq̃ angeret. Nũc insidet quædã in optimo quoq̃ uirtus, quæ noctes atq̃ dies admonet, nõ cũ uitę tẽpore dimittẽdã cõmemorationẽ nostri nominis, sed cũ om̃i æternitate adæquandã. In sacris itẽ libris Salomõ pigris exemplũ ac prouidentiã formicarũ proponit. Dauid. Tu dñe laborẽ & dolorẽ cõsideras. Dominus uero ipse eum qui talentũ per ignauiã & desperationẽ fodit, & ociosos in foro stantes, & uirgines dormitantes reprehẽdit. Greg. in M. Sicuti in malis præsens securitas parit dolorẽ: sic in bonis præsens labor pp̃etuã inducit securitatẽ. Et alibi pulcher-

pulcherrimus eius locus. Desidiosus, inquit, sæpe ingenium accipit, ut iustius neglig͏ẽtia puniat̃, qd̃ scire cõtempserit quæ sine magno labore adsequi poterat bonitate naturæ. Contrà uero studiosus tarditate punitur, ut eo maiora prẽmia ferat, quo magis laborauerit. Deniq; Sophocles, Plato, Isocrates, Hieronymus etiã noster, & alij cõplures q̃ diu uixerunt usq; ad extremã senectã scribentes, labores subierũt, finemq; discendi cum uita fecerũt. Ad quam rem multũ faciet alienæ imitatio uirtutis. Nã quisq; bonus aliena gloria magis excitabitur. Thucydides puer quũ audisset Herodotum senem suã historiã recitantem, collachrymasse dicitur. Demosthenem fabrorũ antelucana dilig͏ẽtia excitare solebat. Themistoclem Milciadis tropæa somnũ capere non sinebãt. Alexander Achillis, Cæsar Alexandri conspectis tumulis, laudis æmulatione ingemuisse feruntur.

DE OCIO.

QVVM duplex sit ociũ, illaudatum & laudatũ, primum uoluptariorum & ignauorũ est, aduersumq; labori, cuius suprà mentionẽ feci. In quo uiuentes Seneca stultos uocat, semperq; uiuere incipientes. Talem dicit Vaciã illum fuisse, qui ruri in desidia agebat. De hoc item Greg. in past. ait. Plerunq; piger dum agere necessaria negligit, quædã supra se difficilia proponit, quædã uero incaute format, & dũ quod iuste metuat̃ inuenit, ostendit quod in ocio iuste torpescat. Alterũ ociũ laudatum, literatorũ est ac cõtemplantiũ ueritatẽ. De hoc Cato dicebat, uiro nobili quẽadmodũ negocij sic & ocij rationẽ extare oportere. Hoc item Seneca in epistolis amplectendũ suadet honesto ac prudenti uiro, quò ex actionũ tumultu tanquã in portũ se tandem recipiat: ubi sese primũ, deinde humana pariter ac diuina dignoscat. Nã semper negociosis, inquit, tẽpus furtim labitur, & hos esse qui ambitione uel auaritia iugiter occupati, breuitatẽ temporis queruntur, & improuisos se ad mortem trahi, nihil omnino uixisse putantes. Aristoteles in libro de anima inquit, animã sedẽdo & quiescẽdo fieri prudẽtiorem. Plutarch. Sapientem decet quietem & ociũ in scientiæ & prudentiæ exercitatione ponere. Non dico eam uenalem ac forensem, sed maximã quæ nos deo cõiungat. Socrates dicebat ita instituendam esse uitã, ut ex te, nõ ex alijs uoluptatẽ capere possis. Euripides, ὁ πλεῖστα πράσσων, πλεῖστα ἁμαρτάνει βροτῶν. Qui agit plurima, plurimũ peccat. Quod ambitiosis & auaris maxime accidit. Ea demũ ratio, quod improbi probis rerũ experiẽtia simul & solertia præstant: quã enim quis diligit artem, in hac se libenter exercet: quã uero exercet, hanc & probe nouit. Deniq; ex Augustini sentẽtia in lib. de ciui. nemo bonus negociũ quærit, nemo improbus in ocio cõquiescit. Ociũ, inqt, sanctũ quærit charitas, negociũ iustũ suscipit necessitas charitatis: quã si nullus imponit, percipiendæ uacãdũ ueritati. Gregorius in Ezechielẽ. Cõtemplatiua uita est charitatẽ dei ac proximi tota mente cõplecti, ab omni terrena actione quiescere, soli desiderio cõditoris omnib. post habitis curis inhærere. Idẽ in eodẽ loco triplicẽ eius gradum ponit. Primum quũ se ad se colligit: alterũ ut se collectũ qualis est uideat: tertiũ ut supra semet insurgat. Idem. Sicut enim grauioris est culpẽ, inter bonos improbũ esse: sic maioris fuerit laudis, inter improbos bonũ se præstare. Idem in Reg. Quanto quis in rebus mortalibus occupatior, tãto à deo remotior. Isidorus de summo bono. Quanto quisq; curis maioribus occupatur, tãto magis uitijs premitur. Mundi enim amatores non solum stulti ex eo quod infima ꝓ summis appetant, uerumetiã miseri quod ea cum ærumnis consequantur. Bernardus. Ociũ est uacare deo, imò negocium negociorũ, ubi nullum admittit̃ ocium. Seneca in epistolis. Crede mihi, plus agunt, qui nihil agere uidentur. Necessarium tamẽ huiuscemodi uiris Aristotelis sententia, rerum administratorẽ aliquẽ prope habere, qui res obeat ac curet, ut Socrates Critonem, Epicurus Metrodorũ, Apollonius Damidem. Ipse quoq; dominus noster Iudã negocio præfecit. Apostoli item alios alij. Vt aũt monachos attingã, Origenes Ambrosiũ, Hieronymus Cromatiũ habuit. Bernardus fratrẽ Viterbij defunctum deflet, ut paternæ domus præsidium, curarumq; suarum leuamen. Deniq; Franciscus Helia suo quanquam flagitioso, ob rerum experientiam carere non poterat.

Quid ab ocio honesto retrahit, quidúe inducit, & de solitudine.

s ED ut facile uidemus, ab hoc ocio multos præstanti ingenio repellit metus amittendæ dignitatis & existimationis, quam negociũ nutrit & auget. Quapropter Cicero & ociũ cũ dignitate, & negocium sine periculo, in proœmio de oratore

exoptat

exoptat, duo quaſi difficilia. Et Virgilius ex eadẽ cauſa ſuũ ociũ literarũ ignobile appellat. Ad idẽ rurſus ociũ pleriq; ob calamitates inducũt, ut accidit imprimis Ptol. Philadelpho, q cũ podagra diuturnoq; morbo laboraret, ad fouendas artes liberales ſe cõuertit: accerſitis undiq; ingenijs, & bibliotheca illa nobili cõſtituta. Hieron itẽ Syracuſanus tyrãnus in grauẽ incidẽs morbũ, uocatis Simonide alijsq; poetis, philoſophari cœpit. Aphricanus maior poſt accuſationẽ illã relicta reip. cura ſe in Liternũ cepit. Nõnulli uerò naturali quadã philoſophia res humanas peroſi, ut Dioclet. & Maximian. principes, rẽ nouã auſi relicto imperio in uitã ſe priuatã redegerũt. Vt & mea ætate Amurathes Turca ex Othomanis, pater Mahumetis, q Cõſtãtinopolim cepit, relicta penitus filio regni cura. Religionis aũt & Chriſti cauſa innumerabiles, inter quos Lotarios Caroli Magni nepos: itẽ Petrus Angliȩ rex, q dimiſſo ſuis regno Romã uenit, ubi in paupertate priuatus uixit. Duces quoq; Venetorũ nõnulli, ut in eorũ hiſtoria narraui. Ex Pontificib. uerò Cœleſtinus V. ſeſe penitus abdicãdo. Ex Cardinalib. ipſe Hieronym. quãdo inter hos iã uulgo receptus eſt. Præterea Petrus Damianus, proximis quoq; annis Ardicinus De la porta Cardinalis Aleriẽſis iã grãdis natu, q ſignãdis libellis pręerat, relictis ſtatim omnibus, Hetrurię ſe cœnobio addixerat, ſi per Innocentiũ VIII. q eũ paulopoſt reuocauit, licuiſſet. Sũt qui hanc ſeceſſionẽ in media ambitione & magiſtratu aggredi ſunt auſi, ut ꝓxime cõtigit Eugenio IIII. q Aloiſio patriarchę uiro ſolerti rerũ cura delegata, ſeſe totũ literis tradiderat: qđ minime laudi tribuẽdũ. Qui enim huiuſcemodi ſunt animo, ſubeſſe potius q̃ pręeſſe debẽt: ſed gloriã expetũt, glorię tamẽ pondus ac faſtidiũ detractãt. Solitudo eñ huic uitæ generi neceſſaria, cui nõnulli agrũ delegerunt. Menander. Ἀρετῆς καὶ βίου διδάσκαλος ἐλευθέρου ἀγρός. Et uirtutis & uitæ liberæ magiſter optimus eſt ager. Idẽ. Ὡς ἡδὺ τῷ μισοῦντι τοὺς φαύλους ἡ ἐρημία. Quàm dulce improbos odienti ſolitudo agri. Plutarch. in Mo. Solitudo eñ philoſophiæ uacãs, nõ ut in ciuitate cõſiſtentes, multis ac paruis ſe implicat, ſed alte uolat in mũdi cõtemplatione. Quapropter maiores noſtri tẽplà in locis remotis & deſertis dedicauerũt: maxime Panos, muſarũ, nympharũ, Apollinis, et q muſarũ duces ſunt. Hieronym. cõtra Io. Multi Philoſophorũ relinquũt nõ modo urbes, ſed agros ingẽtes, & amœnos fontes, uocalesq; auiũ modos, ne per abundantiã animæ fortitudo lãgueſcat. Pythagorei in ſolitudine & locis deſertis habitauere. Platonici quãdoq; in tẽplo & locis ſacris uerſabãt, ut admoniti auguſtiore habitaculi ſãctitate, nihil aliud q̃ de uirtute cogitarẽt. Idẽ. Inuenti Platonici q oculis ſe ſpõte priuarẽt, ut nihil aliud q̃ ſolã ſcientiã meditarent. Idẽ contra Iulianũ, ſecedere & in ſolitudinẽ ſe recipere tutius eſſe dicit. Nolo, inquit, ſpe uictorię pugnare, ut uincã aliquando. Idẽ ad Ruſticũ Mo. Si Paulus caſtigat corpus, quanto minus te poſſe exiſtimas ſine lapſu uitã ducere? Si in cœlo peccatũ fuit, quanto magis in terris? Si delictum in ijs qui corpore carebant, quanto magis qui in fragili ſunt corpore conſtituti? Caſſianus de anima. Turba uitiorũ ſine certamine ꝓculdubio uincit ab eo cui ſolitudo gratiã ſuffragat. Greg. in Mo. Quid prodeſt ſolitudo corporis, ſi ſolitudo deficit mentis? Qui enim corpore remotus, & tumultibus humanæ cupiditatis angitur, in ſolitudine nõ eſt. At cõtrà, ſi quis in turba ſit, nec ullos curarũ ſeculi tumultus mente patiat, in urbe nõ erit. Nam Loth in peruerſa ciuitate iuſtus fuit, in ſeceſſu peccauit. Illud præterea obſeruatione dignũ, q; ſanctorũ hominum diuerſum cernimus à reliquis ocium: cæteri ſiquidẽ ſapientes poſt exantlatos làbores, poſt adminiſtrationẽ reip. ac res geſtas ocium quaſi debitũ eis mollioris uitæ ac ſolitariæ adſumentes, in uirtute theorica ſibi uiuere cœperunt, quorũ exẽpla ſupra memoraui. At Chriſtiani perfecta ſapientia præditi, exordiũ perfectæ uirtutis à ſolitudine auſpicãt: ubi aliquãdiu ſeſe lectioib. abſtinẽtiaq; exercẽtes ante omnia probẽt. Deinde cõfirmati, qđ ſoli hauſerũt, reliquis cõmunicant, ad actiões uarias cõuerſi. Sic dñs Ieſus poſt habitationẽ deſerti loci, ac ieiunij tolerantiã, ad docẽdos homines prodijt. Sic Paulus poſt an. xiiij. quib. didicit ab apoſt. Euangeliũ, ad gẽtes proficiſcit. Sic Hieronymus, Franciſcus è ſaltibus & locis ferarũ poſt aliquot annos prodeuntes, alios cõfirmauerũt.

DE TEMPORE ET OCCASIONE.

OCIVM ſimul & negociũ tẽpus metitur, quapropter de hoc pauca, ac primũ de horis & horologijs. Horas Homerus cœli forib. aſſiſtere dicit, quadrigãq; & equos ſoli ꝓdeũti mane pręparare. Has mathematici ęquales & inęquales ponunt. Inæquales etiã chronicas uocant. Quoniã totidem ſigna tam æſtate

quàm hyeme, tam interdiu quàm nocte semper supra hemisphęrium apparent: totidem etiam horas uoluerunt, id est, xij. interdiu, noctuq; totidē: uerum inæquales ideo dictæ quod secundum rationem ascendētium signorum hyeme minores interdiu sunt, nocte uerò lōgiores: æstate autem contrà. Æquales autem æquali inter se spatio omnes xxiiij. inter diem noctemq; commixtæ: dictæ quoq; & æquinoctiales, quod ex æqualitate æquinoctij signis ascendētibus pares sint: cuilibet uidelicet signo duas adsignādo horas. Martialis satis indicat quid actionum Romani cuiq; tribuerēt. Prima salutantes atq; altera cōtinet hora, Exercet raucos tertia causidicos. In quintam uarios extēdit Roma labores. Sexta quies lassis: septima finis erit. Inde sequens dabitur nitidis octaua palęstris. At iubet extructos frangere nona thoros. Græci elegāti disticho diuidunt horas. ἓξ ὧραι μόχθοις ἱκανώταται. αἱ δ᾽ μετ᾽ αὐτὰς γράμμασι δεικνύμεναι ζῆθι λέγουσι βροτοῖς. Sex horę tantum rebus tribuuntur agendis, Viueq; post illas, litera zeta monet. Hoc est, post horas sex negocijs datas accumbe & uiue, quod ostenditur per Z literam in horologio, cuius numerū ex ordine literarū notāt. Z. enim septimus numerus est, quæ uiue apud Græcos significat. Horologiū solarium, teste Plinio, primus Pap. Cursor Romę in colūna statuit. Varro tradit, Primo bello Pu. M. Val. Messala Catina capta deportauit horologiū gnotericum, siue gnomonicum: siue planū: quod postea diligentius adornauit Martius Philippus, qui cū L. Paulo cēsor fuit: nec tñ per umbelicū discurrebat, donec Scipio Nasica aqua distinxit, idq; horologiū sub tecto dicauit: tam diu apud Ro. indiscreta lux fuit. Ctesimus Alexandrinus, ut scribit Vitruuius, primo horologia excauata in auro & gemma caua composuit: Scaphium inuersum, quod ab artificibus tholus siue tympanū dicitur, aliaq; uersatilia supra habebat. In his etiā in colūna aut parastatica horæ distributæ, quæ sigillatim egredientes ab ima uirgula significant in diem totum. Posteri uerò cōmodius horas distinxerūt, & tintinnabulo quo absentes lōge admonerēt, & umbelico siue obelisco numeris addito: quo tpe omni horæ adspiciētibus discerni possint. De diebus. Paulus Iuriscōsul. de Ferijs. Dies more Ro. à media nocte incipit, & sequētis noctis media parte finit. Gellius ait Gręcos ab occasu solis ad alterū occasum accipere, Vmbros à meridie. Sūt dies fasti, nefasti, festi, profesti, atri, perēdinarij. Apd' Mathematicos, Ægyptij, fausti, intercalares, natales, naturales, artificiales. Diē quoq; pro tēpore accipiebāt, ereptus ante diem, uenire ante diem, trahere ante diem, prope diē. Noctē item in quatuor diducebāt partes, appellabātq; primā, secundā, tertiam & quartā uigiliam: eius custodes uigiles dicti, Pręfectusq; uigilū: diei autē excubię. Potior autē pars diei est matutina. Hesiodus. ὄρθρευ ἀνισάμενος, ἵνα τοι βίος ἄρκιος εἴη. Ἠὼς γὰρ τ᾽ ἔργοιο τρίτην ἀπομείρεται αἶσαν. Hoc est, Manè tibi surgendū, ut uitæ suppetat usus. Tertia nanq; operis fuerit pars mane ineunti. Iurisconf. autē de uerborū signif. ait plusquā dimidiā esse partē: eaq; de causa operam in æquas diei partes diuidi nō posse, uocatq; matutinas bonas horas. Mēses Numa duos pręposuit antiquis qui tantum decem erant, Ian. & Febr. nō habita tñ ratione intercalaris: Cæsar uerò oīa restituit, annūq; ad cursum solis adcōmodauit. Cuius opus alieno ingenio factum nō habemus. Mensi cuiq; rusticatio sua Columellæ describit. Mēsibus horisq; Ægyptij, Chaldei, Babylonij, & pleriq; Oriētales carēt: tātum ex lunæ solisq; cursu & aspectu uiuētes. Quidā narrant certis anni diebus ęgrotare, ut teste Valer. Antipater Sidonius poeta in die natalis sui: sicut hodie uidemus accidere Oliuerio Carafæ Cardinali Neapolitano, q mense Maio semp in ualetudinē certā incidit. Obseruatū & Romæ mortes Pōtificū in Augusto mēse plerūq; cōtingere. Quibusdā euenire felicitates: ut est autor Ælianus de Atheniēsibus, qui mēse Thargilione, id est, Februario uictorias maximas eos adsecutos fuisse dicit. Pisanis olim ter uictoria de inimicis die S. Sixti cōtigit, adeo ut ei tēplū extruxerint. Omnia tñ ꝓuidētia regi ordine nobis incognito, ait Augustinus. Ætates animalū Græci hoc epigrāmate scribūt. Ἐννέα τοι ζώει γενεὰς λακέρυζα κορώνη Ἀνδρῶν ἡβώντων, ἔλαφος δέ τε τετρακόρωνος, Τρεῖς δ᾽ ἐλάφους ὁ κόραξ γηράσκεται, αὐτὰρ ὁ φοῖνιξ Ἐννέα τοὺς κόρακας, δέκα δ᾽ ἡμεῖς τοὺς φοίνικας Νύμφαι εὐπλόκαμοι κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο. Nempe nouē cornix hominū prope tempora uiuit. Cornicū quater & ceruus, trini quoq; cerui. Coruus: itēq; huius pertrāsit metra nouena Phœnix, quā decies superamus tpe nymphę. Hominis autem æuum Cēsorinus de natali die per hebdomadas distribuit. In secūda pubescere dat, qd' Aristot. de animali. τραγίζειν uocat, nos hirquitallire ab hirco male olēte: in fineq; cu[...] periculū uitę ponit: pręsertim xlix. ubi numerus septenarius quadratus uenit, uocā-

turq;

turq; anni huiuscemodi Climaterij, q̃d ad eos quasi gradatim ueniamus. Plato uero apd' eundẽ autorẽ hos Climaterios ex nonario constare uoluit, quapropter lxiij. magnã esse uim, ꝙ ex utroq; numero multiplicato cõsistat: in quo anno periere Aristot. & Cic. maxime aũt senes plerũq; lxxxi. nõ præteriere, in quo decesserũt Plato, Dionys. Heracleotes, Dioge. Cynicus, Eratosthenes geographus, & Xenocrates Platonicus. His uero q hũc terminũ prætereũt ex psalmi etiã autoritate, labor & dolor. Diua genitrix quanq; extra sortẽ est humanã, ac speciali dei prouidẽtię reseruata, annũ ipsum undequinquagesimũ nõ excessisse, apud receptũ autorẽ inueni ex Helisabetę uirginis sanctę de Sconãgia cõmentario, quę an. MCLX. emicuit. Hæc in diuina cõtemplatione eam annũ post filiũ & q̃cquid est ultra usq; ad eius assumptionẽ uixisse clare conspexit, qd' mihi uerisimile fit. Neq; em̃ assentior his qui multis dicũt eam superstitẽ annis, quũ Diony. teste om̃es apostoli in eius funere cõuenerint: ipsi uerò palã est ꝙ nõ tot annis, quot uulgo dicũt illã superstitẽ fuisse, simul fuere. Optare senectutẽ in ænigmate est. Res una uidelicet quę potissimũ ab omnib. desiderat̃. habitã uero omnes spernũt & ab se reijciũt. Eam uero cõtra mortaliũ omniũ opinionẽ amplectendã Cic. in Catone suadet, cõfutatis quatuor quę solẽt impugnare causis. Sũt aũt huiuscemodi. Auocatio à reb. agẽdis, infirmitas corporis, priuatio uoluptatis, uicinitas mortis. Hiero. in Amos ꝓphetã. Senectus bona multa, multaq; itẽ mala secũ adfert. Bona, ꝙ nos ab importunissimis dñis liberat uoluptatibus, modũ gulę imponit, libidinis impetũ frãgit, auget sapientiã, prudentiã quoq; ac cõsilia suppeditat. Annũ magnum Pythici octauũ quẽq; dicunt ob ludos, Olympici quintũ: Romani itẽ, quo tẽpore lustrũ agebãt. Sed centesimũ maxime quo ludos seculares celebrabãt. Mathematici xij. & vij. ob Iouis ꝑfectiones, magnasq; in his mutationes fieri, ut ait etiã Plato De legib. Quod aũt legimus in sacris uoluminibus, homines priores tãdiu uixisse, Augustinus ueros integrosq; xij. mẽsiũ annos fuisse testat̃, ac ex ꝓuidẽtia factũ, uti pauci tũc citius crescerent: rerũ insuper cognitio cõmodius ex longa experientia deprehẽderet̃. Annos Romani, ut ait Festus, domi quotãnis in parietib. portarũ clauo annali defixo notabãt. Sed & aliud tẽpus quod Gręci καιρὸν, nos occasionẽ siue tẽpestiuitatẽ dicimus, quã ueteres teste Callistrato pulchrũ puerũ ac deũ rotulæ fingebant summis digitis insistentẽ, alatis talaribus, nouaculã in dextra, crinib. tantũ anterioribus, occipitio caluo, ut planè significarẽt à breuitate, cõmoditateq; tẽporis nos deseri, nũq̃ redituri. Quapropter omnib. bonis est curę ne frustra labat̃. Lacedæmonijs tanta fuit huius rei obseruatio, ut nemini ꝑmitterẽt extra uirtutẽ sibi uacare. Argumẽto id pręter alia fuit, ꝙ Ephori quondã animaduertẽtes, quosdã iuuenes ambulatiõe uespertina uti, pręceperũt eis ut abstinerẽt, ueluti nõ se exercẽtes, sed in delicijs utilẽ diei partẽ cõterentes, tẽpore abuterent̃: optare em̃ Lacedæmonios, nõ per ambulatiões, sed per gymnasia & uirtutẽ, bonã corporis habitudinẽ, ac uires quęrerẽt: autor Ælianus. Inter Romanos Cato senex dum senatus cogeret̃, libellos quosdã quos secũ afferebat obiter lectitabat. Plin. teste eius nepote in epist. Vulcanalib. uigilare incipiebat, quæ sunt in fine Augusti, noctibus literis, interdiu negocijs principalib. uacabat, quendã eius anagnosten frustra parũper dũ legerẽt interpellantẽ acriter reprehẽdit. Iul. Cęsar quaternas simul epistolas dictare solebat. Vespasia. dũ se amiciret & calciaret, legatiões audire. Proximis uero annis Sicilię rex Alfonsus senior post tot bellicos labores utrũq; sacrũ uolumẽ quindecies legisse fert̃. Nullam occasiõnẽ pretermittẽdo, iugiterq; uigilando, magni uiri sunt om̃ia cõsecuti. Breue nobis spatiũ inquit Cicero, natura dedit: cursum uero gloriæ sempiternũ. Nihil tamẽ est quod de illa queramur. Longũ satis tẽpus ad cõsequendas omnis artes suppeditauit, sed breue nos ipsi fecimus, in delicijs, iocis, uoluptatibus, sodalitatibus, bonã æui partẽ absumentes. At si forte pueritiã & senectutẽ frustra cõsumimus ob debilitatẽ, media saltẽ ætas debet esse frugifera & parca tẽporis. Qd' Hesiodus hoc uersu allegorice satis monstrat. ἀρχομένου δὲ πίθου καὶ λήγοντος κορέσασθαι, μεσσόθι φείδεσθαι. Hoc est, Incipiẽte uini uase & in fine pota quantũ libet, ueluti nõ ita perfecto: in medio aũt tanq̃ perfecto utere parsimonia.

DE IRA EIVSQVE REMEDIO.

IRAM, inuidiã, dolorẽ, metũq; mortis: pars cõtinet irascibilis, quæ facile sedabit̃, si dictis sapientũ auscultabimus. Irę igit̃ prius naturã dicemus, Quę gemina est, aut aperta, aut dissimulata. Hęc posterior lõge deterior. Arrian. sophi-

sta. Cauendū, inquit, irā illorū qui paulatim eam cōcipiunt, lētiusq; exardescūt, magis q̄ illorū q̄ celeriter. Nā his ira breuior, illis diuturnior. In eandē sententiā Homerus Iliados α. Κρέσσων γὰρ βασιλεὺς ὅτε χώσεται ἀνδρὶ χέρηϊ. Εἴπερ γάρ τε χόλον γε καὶ αὐτῆμαρ καταπέψῃ, ἀλλά γε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον ὄφρα τελέσσῃ Nam melior princeps iratus forte minori est. Quod si dissimulat subitū tunc mēte furorē, Tēpe post illū pœna grauiore rependet. Ex nostrorū quoq; sentētia, Deus tarditatē supplicij pœnæ grauitate cōpēsat. Ira uerò aperta sine iurgio nō est: admodū & ipsa uituperabilis. Plutar. Verborū leuissimā rem grauis pœna sequitur secundū Platonē. Silētium autē ubiq; nullā reddere rationē habet. Theophrastus. Irasci q̄dē sapiētē siue seruis, siue amicis nō oportet, sed sedato animo agēdū, ne iudiciū qđ de alio appetimus subeamus, néue culpæ potius rei q̄ accusatores, aut odio potius q̄ cōsilio fecisse uideamur. Euripides. Duob. litigātibus alter semp̄ uisus altero q̄ nō respōdet sapiētior. Idē. Grauis quidē & implacabilis est ira, qua amicus amico irascit̄. Idē. Σμικρᾶς ἀπ' ἀρχῆς νεῖκος ἀνθρώποις μέγα γλῶσσ' ἐκπορίζει. Parua quidē occasione magnā lingua prębet contētionē. Idē. Πρὸς κέντρον μὴ λακτίζειν. id est, Noli contra stimulū calcitrare: usurpatū quidē à multis ꝓuerbiū. Democrates Θυμῷ μάχεσθαι χαλεπόν, ἀνδρὸς δὲ κρατέειν εὐλογίστου. Cū irato animo cōtendere difficile, tū uirū sine ratiōe superare. Menāder. Hic demū optimus uir ô Gorgia, q̄ inter mortales ferre iniuriam potest. Philemō. Dulcius aut lepidius nihil q̄ posse uerborū cōtumeliā pati. Hoc eñ pacto maiorē maledicus patit̄. Pythagoras. Magnā puta disciplinā, ꝑ quā ferre indisciplinā potes. Glycō. Māsuetudo ac patiētia, maximū signū, esse deo acceptū. Remediū iræ subitę teste Pli. tēpus interponere seu cibū. Cibus eñ impetū animi magnopere lenit. De tēpore testat̄ Plato, qui quādoq; in seruū iratus Xenocrati amico astāti ait, Accipito tu & uerberato. Nā ego iratus sum. Præterea Musica. Clinias eñ Atheniensis uir Pythagoreus, ut scribit Ælianus de uar. hist. siquādo in iracundiā incidisset, prius q̄ ederet, cithara deliniebat̄. Exēplo quoq; se hoc dicebat Achillis Homerici facere, qui & ipse irā hoc modo leniuit. Aliā quoq; medicinā Seneca ostēdit. Optimū quidē inquit, scire nolle qđ quisq; peccauit, tollēdaq; ex animo suspicio & oīa in bonā partē pręsertim cum amicis accipienda, retinēdaq; in animo illa sentētia, in quibusdā rebus satius esse decipi, q̄ diffidere. Cęsar eñ post uictoriā incidēs in epistolas inimicorū, partim etiā eorū qui neutrius partis uidebant̄, eas cōbussit, maluitq; eorū ignorare cōsilia, q̄ ꝑ eos occasionē iracundię dare. Et Alexāder Macedo, quū medicinā sumpturo literæ superuenissent, ut à Philippo medico eius familiari caueret, sumpto statim poculo, medico literas ostēdit. Plutar. in Mo. alia insuper adducit. Faciundū, inquit, iracūdo, more gubernatoris, q̄ ob timorē (quū timor nō sit minor ira) nō remittit de diligētia, quin in trāquillo oīa obeat munera, Sic animi naufragia uir quietus ꝓuidere antea debet. Dicit quoq; patiētiā domi paulatim ediscēdā cū seruis & uxore: ut planè foris ea postea utamur. Exēplūq; Socratis ponit, q̄ Xātippes uxoris cōuicia, insolentiāq; domi ex hac potissimū causa ferebat. Cic. ad Qu. fratrē. Propediē si te iracundū cognoueris, inquit, quotidie meditere resistendū esse naturę: tum legē tibi statue, qua iratus nō nimium uideare, magis q̄ omino nō irasci. Nam illud est nō solum nō grauitatis, sed interdū lentitudinis: moderari uerò & animo & orationi cū sis iratus, aut etiā tacere & tenere in sua potestate motū & dolorē: & si nō est perfecta sapientia, tñ nō mediocris ingenij. Improborū pręterea maledicētiā magis ęquo animo ferēdā q̄ aliorū suadet Euripides. Τὸ δ' ἀξίωμα κἂν κακῶς λέγῃ τὸ σόν, πείσει. λόγος γὰρ ἔκ τ' ἀδοξούντων ἰὼν, κἀκ τῶν δοκούντων, αὑτὸς οὐ ταὐτὸν σθένει. Dignitati quanq; uir improb. obtrectet tuę, fer æquo animo, nanq; uerbū idē à bonis exiēs atq; ignauis haud idē potest. Qđ Seneca itē imitatus ait, uituperari à malis laudari est. Et in sacris libris. Ne stulto respōdeas secūdū stultitiā suā, ne similis ei efficiaris.

EXEMPLA MANSVETVDINIS ET PATIENTIAE.

TErtullianus librum de dei patientia elegantissimum scribit, ubi monstrat nihil in eo diuinius aut mirabilius, q̄ cum facta mortalium improborum toleret ac misereatur. Nullamq; in hominibus præstantiorē ac cōmodiorē posse patientia reperiri uirtutē. Ad hanc igitur Vlyssem ante omnis citat antiquitas, ut qui rem suam feliciter dissimulando sit adsecutus. Deinde Iasonē: qui cùm cæteri Argonautæ uim Æetæ regi insolenter respōdenti adferre uellent, solus patiētia resistēs oīa superauit. Patientissimus unus apud Athenienses fuisse tradit̄ Socrates, apud Lacedæ-

cędęmonios Agesilaus, Apud Romanos Pompo. Atticus, ut Corne. Nepos scribit, qui irã omnino coercẽdã putabat, in eos præsertim quos diligeremus. Dauid quoq; inter Hebræos. Aristippus ad eũ q̃ ob uerba in irã cũ eo uenerat, Ne quęso à uerbis propter iram discedamus, sed potius ab ira propter uerba. Idẽ cuidã maledicenti ait: Tu maledicendi dñs, ego audiẽdi. Quis nõ miret̃ Lycurgũ, qui teste Plutarcho, priuatus oculo à quodã in cõcione iuuene: traditũ deinde à ciuib. plectẽdũ, interpolauit, erudijtq; in posterũ melioribus moribus? Deinde in theatro mirantib. omnibus, Iuuenẽ, inqt, Lacedęmonij mihi à uobis noxiũ ac sontẽ traditũ, nunc eruditũ optima reddo disciplina. Fabius Rullianus Cõsul quũ res cõtra Hetruscos apud Ciminã syluã gereret, crescẽte hostiũ metu legatis rogantib. ex parte senatus, ut L. Papiriũ eius inimicũ dictatorẽ diceret, uultũ demisit, nihil aliud respondẽs: sed nocte sequẽte sese uincẽdo eundẽ dixit, cui gratiæ sunt actæ. Iul. Cęsar nullam habuit, ut Cic. dicebat, uirtutẽ misericordia admirabiliorẽ, cuius rei gratia putat Augustin. dei ꝓuidẽtia clarissimũ in orbe nomẽ obtinuisse. Augusti quoq; succurrit exemplũ, cuius uerba ex epistola hęc Trãquillus memorat. Noli mi Tyberi ætati tuę nimiũ in hac parte indulgẽdo succensere, ut sint qui de nobis male loquant̃. Satis em̃ habemus ne quis nobis male facere possit. Mea uero ætate Alfonsus Tarraconẽsis Sicilię rex nũq̃ iratus uisus. Alterũ nos uidimus Romę Gabrielẽ Brixiensẽ ordinis minorũ Cardinalẽ Agriensem, q̃ Matthiæ regis Pannonię res diu ꝓcurauerat: iurare solebat annos xxx. nulli mortaliũ uel minimo seruo subcẽsuisse, quæ res illũ ad eum honorẽ perduxit.

De ira officiosa, & quod etiam opinione quandoq; officij errat.

PERIPATETICI uirũ negant qui irasci nesciat, cotemq; fortitudinis iram dicunt: per eam leges seruari, ius defendi, arma pro patria suscitari: ut est autor Cic. in Tuscula. Chrysostomus in euangeliũ in eandẽ ferè sententiã, dicit irã esse necessariã ad tuendas leges, ad regendam disciplinã, ad improbos coercendos. Hieronymus in epistolis, Irasci quidẽ hominis esse dicit: iram aũt non perficere Christiani. Hanc iram laudatã sacri libri Zelum appellant, qualem habuisse Phineem legimus, quũ scortum Madianitę interfecit: qualem Mosen quũ de monte descendens ac animaduertens uitulum conflatilem, tabulas decalogi perfregit. Neemiã quoq; quũ populum audisset uociferantẽ ob fœnus quod optimates exigebant, uehementer iratum accipimus. Heliseum item quũ ille in Ioam regẽ inueheretur, quod terrã quinquies aut sexies sagitta minime percussisset uti Syrię regionẽ destrueret. Paulum deniq; in faciem Petro resistentẽ legimus. Talia quædã & apud Romanos seueritatis, Brutorũ, Torquatorũ, Nasicæ, Metelliq; illius qui Cæsari expilanti ærariũ, restitit. Errat tamẽ ira huiuscemodi siue Zelus quãdoq; opiniõe officij. Vt illi qui se zelotas Hierosolymis belli tẽpore appellabãt, om̃ia permiscẽtes, ut autor Iosephus de bello. Iosue Mosis famulus uidẽs duos prophetantes in castris ait, Domine prohibe illos. Cui Moses: quid inqt, ęmularis pro me? Abisai cernẽs duos seruos maledicentes Dauidi fugienti Absalonẽ: ait, Ibo, interficiã eos, nec ab eo permissus est. Et Paulus æmulator paternæ legis. Discipuli quoq; domino dicentes: Ioannes trans Iordanem baptizat, & omnes ad eum ueniunt.

DE INVIDIA EIVSQVE REMEDIO.

XENOPHON libro iij. Cõment. ex sententia Socratis dicit inuidiã esse tristitiã quandã, non quidem in felicitate inimicorũ, neq; in aduersitatibus amicorũ: sed tantum mœrorẽ in amicorũ prosperitate. Admirantibusq; quibusdam q̃ inuenirent̃ qui amicis inuiderent, respondit: Profecto sic res habet. Multi em̃ eos qui male rem gerunt miserantur & iuuant, quibus si forte res secundæ cõtingerent, inuiderent, ęgroq; animo ferrent, quod minime sapientis est. Hesiodus probe monstrat inuidiã inter pares reperiri. Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει, καὶ τέκτονι τέκτων, Καὶ πτωχὸς πτωχῷ φθονέει, καὶ ἀοιδὸς ἀοιδῷ. Inuidet aut figulus figulo, uel egenus egeno, Siue faber fabro, dulcisq; poeta poetæ. Ex eadem ferè causa ætate quoq; imparibus minime inuidemus, ut ait Plutarchus, ueluti senibus & pueris. Inuidiæ hoc solũ bonũ, teste Aristot. q̃ maximũ malũ habentibus est. Menãder. ὁ φθόνος αὑτῷ πολέμιος καθίσταται, Αὐθαιρέτους γὰρ λυπεῖ ἀεί. Inuidia sibi ipsi inimica existit, spõteq; uolentes semper adficit dolore. Democrates ὁ φθονέων ἑαυτὸν ὡς ἐχθρὸν λυπέει. Inuidus seipsũ ut inimicũ cõturbat. Scribit quoq; Virgil. elegãs de huius natura hendecasyllabũ, quod extat inter eius opera. Huius filia maledicẽtia est atq; ob-

tractatio, quæ calūnijs aggreditur atq; adlatrat: unde Vlysses Palamedē cōficta causa insectaē. Aristophanes quoq; apud corruptos Dionysiis & ebrietate Atheniēsiū animos, Nephelas comœdiā, cōtra Socratē scōma excogitauit, unde inuēti postea qui ausi sunt eū publicè accusare. Quin & mortuis ac absentibus obtrectat: cū quib. ait Plautius Laruæ luctātur. Quapropter ursis eam antiqui adsimilauere cadauera petētibus. Leonibus nequaquā qui resistētes inuadūt. Stellioni etiā, quē nunc Tarantulam uocant. Præterea Cācro insidiosissimo animali, quod is Herculis uigilantē metuēs olim uirtutē, dormientem est aggressus. Quoniā uerò, ut ait Socrates, inuidia gloriā uelut umbra solem sequitur: maxime eā uitabit si quis uirtute aut potētia, seu etiā fortunis prẹditus modice se habuerit, minimeq; adrogāter: ex Horatiano carmine. Iā tacitè pasci si sciret coruus, haberet Plus dapis inuidiæq; minus. Ex Apologo Æsopi tractū, puerbiū. Qua etiā de causa, ut scribit Ælianus de uar. hist. Atheniensiū proceres qui rerum gestarū gloria florerēt, quod nō possent ex æquo cū cæteris uiuere, ad declinandā inuidiā, atq; ut liberius uicti tarent, extra patriā spōte agebāt: ut Iphicrates in Thracia, Conon in Cypro, Timotheus in Lesbo, Chabrias in Ægypto, Chares in Sigæo. Inter Rom. uerò Pōpeius teste Plutarcho, post tot triūphos & imperia libēter domi aut ruri se cōtinebat, raro in publico cōspectus. Idē in Imperio facilis ante omniū ora uersabatur, ut ait Cic. de Imperatore deligendo. Nam legitimi principis, seu in magno sacerdotio, siue magistratu cōstituti, cōtraria ratio. Is eñ maxime collaudabit, proculq; ab inuidia fuerit, ad quē fores ac cōmunicatio cūctis patebūt, quod memoria patrū Alfōso Aragoni regi Siciliæ, ac Martino V. Pōtifici obseruatū diligētissimè fuit, turba sine discrimine admissa. Nā huiuscemodi uiri qui in penetralibus latitāt Epicuri sectatores, sibi tantū cōsulunt, officiū in uita deserentes: aut certè, ut ait Apost. semetipsos desperātes impudicitiæ, omniq; libidini tradiderūt.

DE DOLORE.

EXercentur insuper patientia, maximeq; pollent in doloris mortisq; contemptione, quapropter Euripidis primum dicta super hoc adferam. In Orestis principio sic orditur. οὐκ ἔστιν οὐδὲν δεινὸν ὧδ᾽ εἰπεῖν ἔπος, οὐδὲ πάθος, οὐδὲ ξυμφορὰ θεήλατος, ἧς οὐκ ἂν ἄραιτ᾽ ἄχθος ἀνθρώπου φύσις. Tres sunt senarij à Cicerone hoc modo cōuersi. Nulla est tam difficilis fando ratio, Neu fors nec ira, neu tam inuictum malum, Quod non natura hominis patiendo ferat. Idem. Is est diues qui mala quæ contingunt tātum æquo animo ferre potest. Malis quæ eueniunt succensere minimè debemus. Tantum rectè agamus, bene rem gerimus. Cic. hanc sententiā in epistolis secutus, nullū malum, nihilq; dolendū, præter culpā dixit. Idē in Hecuba. φέρω τὸ δ᾽ ἄλγος, οὐ κακοῖσι δ᾽ οὐ ῥᾴδιον βροτοῖσιν εὐφημεῖν στόμα. Fero dolorē: nāq; in malis bene loqui haud facile fuerit. Idem ἄγαν φρονεῖν σοφοῖσιν ἄλγος ἐστίν. Sapientibus ualde sapere pœna est. Idem. ἀνὴρ ἄριστος ἐν ταῖς συμφοραῖς ἐλπίσι πέποιθεν ἀεί, τὸ δ᾽ ἀπορεῖν ἀνδρὸς κακοῦ. Aurea est sentētia. Vir, inquit, optimus in calamitatib. semper sperat. Nam dubitare uiri est improbi. In eandē ferè Apollodorus οὐκ ἀθυμεῖν τὸν καλῶς πράττοντα δεῖ, τὰ βελτίω δὲ προσδοκᾶν ἀεί. Nō oportet eū dolere qui bene agit, quin semp potius expectare meliora. Sotacus. Dolor & tristitia procul à te erit, si recta sectatus fueris. Lex deus est, hūc uenerare, im pbos euita, ubicūq; bene uixeris, ibi agas, bñq; tibi erit. Omia obserua imitareq; bona. Prẹcepta sermonesq; bonos custodi. Quietē ubiq; serua. Bonā ualetudinē deos exposce. Antiphō, λύπη μανίας ὅμορος ἐστί. Tristitia uicina est insaniæ. Omne etem cōtristans morbus est homini, nomina uera plura retinēs. Idem. Vita tristis ac mœsta uti malus pictor colores primum de corpore aufert. Idē ferè sacra uolumina. Animus gaudēs ætatē floridā facit, Spiritus tristis desiccat ossa. Democrates. Optima est uita plurimū lætari, minimū dolere: hoc tantum assequi poteris uoluptates in rebus mortalibus spernēdo. Simile illud Salomonis, Bonum facere & lætari. Pyttacus Mitylenęus, Prudentis esse ait, curare ne ueniant mala: Fortis uerò, si ueniant tolerare. Thucydides huic similem sententiam pulcherrimè expressit. ὅσοι πρὸς τὰς ξυμφορὰς γνώμῃ ἥκιστα λυποῦνται, ἔργῳ δὲ μάλιστα ἀντέχουσι οὗτοι ἄριστοι. Qui in calamitatibus animo minimè dolent, opera nihilominus ac diligentia obsistunt, hi optimi putandi sunt. Metrodorus. πρᾶγμ᾽ ἐστὶν ἐπὶ πόνων προσδοκᾶν, Difficile in laboribus expectare. Prouerbium est Græcum. ὅπου τις ἀλγεῖ, κεῖσε καὶ τὸν νοῦν ἔχει. ubi quis dolet, ibi & mentem habet. Thraces teste Plinio dies infaustos nigro calculo, fastos albo notabant. Horatius. Thressa ne

careat

careat pulchra dies nota: quanquã ex usu cressa legatur, librariorum errore manifesto.

DE DOLORIS NECESSITATE ET REMEDIO.

Socrates interrogatus quonam modo minimè doleremus, hoc fieri dixit nullatenus posse. non enim esse quenpiã qui ciuitates aut domos inhabitet, aut cum hominibus cõuersetur, qui nõ tristitia quãdoq; adficiatur. Philomenes. Nullus est usquã mortaliũ cui non aliquid accidat aut acciderit: qui autẽ minimi facit illud, hic sapit & felix est. Menander. μηδὲν πεπονθὼς κακῶς, λίαν ἀθυμήσῃ ποτέ. Nihil unquam infeliciter gerens, etiam quãdoq; ualde dolebis. Idem. Malorũ faciem tantum ne aspice, sed quæ intus latẽt bona. Etẽm nulla bona nisi admixta malis sunt. In hãc igitur sententiã Cratis Cynici Græcũ epigrãma cõuerti. Quod uitæ genus exposces? fora turbida sectans, Iurgia, difficilesq; ipse sequeris opes. Multa domi anxietas, ruri dolor, horror in alto: Inq; bonis dubiũ si quid habebis erit. Si pẽdes animo, durũ: si uxorẽ duxeris, ibis Sollicitus, tristis si sine cõiugio. Pœna patri, dolor est orbis, uesana iuuẽtus Desipit, & mẽbris fracta senecta uenit. Ergo exoptandũ est aut nũquã in luce fuisse, Ocyus aut tolli de medio genitũ. Verũ hęc ultima sententia nostris doctoribus aduersatur, qui dicũt pręstare uel in miseria esse q̃ nihil esse. Homerus Iliad. ω. Δοιοὶ γάρ τε πίθοι κατακείαται ἐν Διὸς οὔδει Δώρων. οἷα δίδωσι κακῶν ἕτερος δ' ἑάων. ᾧ μὲν κ' ἀμμίξας δώῃ Ζεύς τερπικέραυνος, Ἄλλοτε μὲν τε κακῷ ὅγε κύρεται. ἄλλοτε δ' ἐσθλῷ. ᾧ δέ κε τῶν λυγρῶν δώῃ λωβητὸν ἔθηκε. Καί ἑ κακὴ βούβρωστις ἐπὶ χθόνα δῖαν ἐλαύνει φοιτᾷ δ' οὔτε θεοῖσι τετιμένος οὔτε βροτοῖσιν. Bina Iouis summi dicũt in limine dudum Vasa, quibus sortẽ deus ipse emittit utranq;: Ille miser cui sors fati cõtingit amara. Heu quantos etiam gemitus, q̃ dura uidebit Exitia, atq; omnẽ mixtam mœroribus atris Vitam aget, hunc homines odio superiq; sequentur. De Pandora uerò postea dicã, qua ex dolio mala retegẽte, ad oẽs ea peruenire necesse fuit. Plutar. de cõsolatione ad Apollonium scribit. Cum Philippus Macedo tris eodẽ tẽpore felices nũcios habuisset, duos de uictorijs, tertiũ de filio nato, sciẽs quod aliquis dolor semper læta sequeret, deos rogauit, ut alicuius moderati casus temperamẽto fortunæ inuidiam minuerẽt. Theramenes quoq; unus è XXX. tyrannis Atheniensibus, domo corruente in qua accumbebat, cæterisq; conuiuis pereuntibus, quũ solus euasisset, protinus exclamauit: Quò me fortuna reseruas? nec diu post ab eisdem tyrannis interfectus fuit. Paulus Æmylius, ut idem author in eius uita testatur, à Persei uictoria reuertens quũ filium iamiam morientẽ offenderet, proximo die in senatum uenit, gratiasq; deis egit, quod tantæ reipublicæ per eius uictoriam felicitati metuẽs, ne quid publicũ malum (ut solet res secũdas comitari) eueniret, id priuatim orbitate sua potius uidisset. Remediũ tamen sapienti contra dolorem fuerit, nõ expectare tempus obliuionis patrem, cuncta mitigantẽ: sed omni studio præueniẽdo cũcta prius mala præmeditari. Ex quo Theseus in Euripidis tragœdia, inquit: Futuras mecum cõmentabar miserias, aut mortem acerbã, aut exilium, seu aliquod magnum malũ, ne me imparatũ cura laceraret recens. Post hęc alienas calamitates respicere. Nam Cicero itemq; Plutarchus de Consolatione testantur, Socratem dicere solitum: quod si malorum aceruus omnium foret, & quisq; suam ex eo partẽ auferret, nemo non existimaret minora sua portione ea esse quæ ferret. Ex quo Antimachus poeta elegiã in Lyden coniugẽ suam defuncta faciens: in ea ærumnas omneis heroum heroidumq; cõmemorat, quas infra suam esse dicit. Quamobrem patiẽtia in his maximũ leuamẽ: unde Plautina sententia: Animus æquus in re mala, dimidiũ mali est. Pyrrhonij dolorẽ & uoluptatẽ in opiniõne ponunt, quũ ea quisq; suapte iudicet sententia: nam quod alijs dolori, nobis uoluptati forte fuerit. Inuenti propterea q mortes suorũ nihil curare sunt uisi, ut suprà de Paulo memoraui: ut de Xenophõte legimus, audito de filio nũcio, nõ cessauit à sacrificio quod peragebat. Cato nihil cõmotus in eodẽ casu, se moriturũ genuisse tantum dixit. Plutarchus in eodem tractatu: Animi dolorẽ toleratu longè faciliorẽ corporis dolore existimat, quod cruciati sensus quũ absq; ratione sint, mẽtem rationemq; pręcipitem agunt, ac de statu per uim dimouẽt. Animus autẽ sapientis ab omni liber exteriore impulsu, quũ sui tantum sit arbiter, sibi melius imperabit: eoq; magis quod exẽpla sint plurima eorum qui etiã corporis pœnas prorsus cõtempserint: ut Marius, quum secarentur uarices immobilis permãsit. Scribit Liuius de eo seruo qui Asdrubalẽ sororiũ Annibalis in Hispania interfecerat, tot cruciatib. pressum semp ridẽtis speciẽ prębuisse.

Institutio quoq; ab incunabulis, & in delicijs nõ fuisse educatum quàm maxime refert. Pueri nanq; Lacedæmonij uerberum dolore laniati minime ingemiscunt. Prisci item Latini teste Virgilio, natos ad flumina primum Deferimus, sęuoq; gelu duramus & undis, Omne æuum ferro teritur. Vita insuper ambitiosa & cupida quot mala libẽter patitur? quot barbarę gentes in bellis mortes summa animi alacritate perferunt? Febres nihilominus ac morbos non æque. Multi uerò contrà in morbis patientissimi, in armorũ congressu timidissimi atq; molles. Sed præter omneis, nostri potissimum martyres testimonio sunt, quàm sit animus probè institutus, Imperator uitæ mortaliũ. Ex quo uita beata & cum uirtute non solum in uiola & rosa, sed in tormentis & eculeo erit. Est enim Eculeus id pœnæ genus, quem hodie nostri funem appellant. Quod sanè ex autoritate Senecę in epistolis deprehẽdimus. Doloribus, inquit, distortus, & in eculeo lõgior factus.

DE MORTE QVOD BONIS MINIME EXPAVESCENDA.

QVum patientia commẽtatioq; mortis sit omnis uita sapientis, is erit felix qui ita sese accõmodabit, ut illam & si non cupiat, minime tamen expauescat aut curet. Apollodorus philosophus: Hi qui cum uirtute uixerũt, si liberis carẽt, laudes immortales eorum loco dimittunt. Qui liberos habent, eis optimam dimittunt hæreditatem, hominum & patriæ gratiam. Epictetus. τοῦ δὲ κακῶς ζῆν τὸ τεθνάναι κρεῖττον. Pręstat mori quàm malè uiuere. Plato in Phœdone triplicem ponit mortẽ. Quũ per moralem actionem uitia in nobis extinguuntur, deinde quum per contemplationem cum deo coniungimur: postremo cum anima per corporis mortem separatur. Bonis & mors, & uita dulcis est: hęc ob benefactorum memoriã, illa ob præmiorum expectationem. Facinorosis autẽ neutrũ, quapropter illis mors potius imprecãda. Quod eleganter Homerus Ody. χ duobus carminibus expressit. οὐχ ὁσίη κταμένοισιν ἐπ' ἀνδράσιν εὐχετάασθαι. τούσδε μοῖρ' ἐδάμασσε θεῶν καὶ σχέτλια ἔργα. Hos lugere nefas, qui dijs ultoribus ipsis Ob sua dementes perierunt impia facta. Seneca quoq;, Non cito moritur qui uicturus amplius nõ fuit. Cic. pro P. Quintio, Mors honesta sæpe uitam turpem exornat: uita turpis ne morti quidẽ honestæ locum relinquit. Gymnosophistæ apud Indos castè & cum uirtute uiuentibus, mortis diem natalẽ putant. Idem & Augustinus apud nos adfirmat. Qui etiam ait, neq; naufragium, neq; cædem, aut ullam aliam uim inter mala esse. Hæc omnia martyres sunt passi. Deniq; malam nullam putandam esse mortem quã bona uita pręcesserit: sicuti nec cõtrà, ullam bonam his qui flagitiose uixerint, uel pœnitẽtibus: quod pœnitẽtia & senibus & alijs iamiã morituris rarò sit uera, cùm hi peccata nõ deserant, sed ab illis deserãtur. Sed iam illam Socratis diuinam orationẽ in Apologia sua audiamus. Mihi, inquit, hora discedendi iam morituro, uobis autem uicturis: utri autẽ nostrûm uenient in rem meliorẽ, incertum omnibus præterquã deo. Non enim uiuere, sed bene uiuere plurimi faciendum: dissoluta iam anima redit ad locum suum, corpus mutũ remanet, nec eñ amplius homo. Nos enim animal immortale sumus, mortali cõclusum in custodia. Ciceronis uerò in Tuscul. pulcherrimus etiã locus atq; ediscendus. Si à deo denunciatũ uideatur, ut è uita exeamus, læti & agentes gratias pareamus, emittiq; nos è custodia, atq; leuari uinculis arbitremur. Si autẽ nihil denũciatum fuerit, eo tamẽ simus animo, ut illũ horribilẽ diem alijs, nobis faustũ putemus: nihil in malis ducamus, quod uel à dijs immortalibus, uel à natura parẽte omnium cõstitutum. Nõ eñ temerè, nec fortuitu facti & creati sumus: sed profecto fuit quędã uis quæ generi cõsuleret humano, ne id gigneret inter cætera, quod cùm exantlauisset omĩs labores, in mortis malũ incideret sempiternũ: paratũ nobis perfugium potius putemus, quò utinam passis uelis tẽdere liceat: si aũt reflantibus uẽtis reijciamur, tamẽ eòdem paulo tardius referri necesse est. Ex quibus ꝓfecto uerbis satis docemur, ne iniussu dei de uita decedamus. Itidẽ Christianis præceptũ: quanquã nonnullas sanctas uirgines seruandæ gratia pudicitiæ sese necãtes: nõ itẽ cęteris cõcessum, ut ait Aug. q̃ mortẽ Lucretiæ & Catonis animi potius paruitati adscribit. Socrates in uita dicebat, quanquã in theatro persistẽdum, donec spectaculũ operũ delectabile cõtingat. Postremo magnũ argumẽtum nullum esse in morte malũ, quod boni plerunq; tãquã deo dilecti de medio tollunt, raroq; ad senectutẽ perueniũt, idq; frequẽter & usu uidemus & legimus: quapropter duo à ueterib. posita exẽpla adducã. Trophonius & Agamedes templũ Delphicũ faciẽtes, ab Apolline pręmiũ petierũt.

Is uerò se daturũ septimo die respõdit, atq; eodẽ perierunt. Cleobis & Biton fratres, quũ Cydippe Iunonẽ pro filijs precaret̃ qđ optimũ factu esset, seipsos cõiungẽtes, matrẽ in templũ adduxerũt, atq; illico extincti sunt: autores Plutar. Herodo. in 1. & Cic. in Tusc.

DE VITAE FRAGILITATE ET DEFVNCTORVM MEMORIA VENERANDA.

IN hac uita breui Herodotus inquit, nullus adeo felix, quem mala multa non circunstent. Ipsæq; & calamitates & morbi adcedentes uitã ipsam quãuis breuem, longã uideri faciũt. Quẽ Martialis imitatus dixit: Si cõputentur febres & mali dolores, pueri sumus, & senes uidemur. Seneca uerò, Non diu uixit, sed diu fuit. Apollodorus. Βραχὺς βίος εὐπράττουσι, δυστυχοῦσι δὲ μακρός. Breuis uita fortunato, in fortunato autem longa. Homerus quoq; multa in hoc genere. οὐδὲν ἀκιδνότερον γαῖα τρέφει ἀνθρώποιο. Non homine enutrit tellus confractius usquam. Idem. ἴσχεο, μηδ' ἀλίαστον ὀδύρεο, ἔγχεε πρήξεις, οὐδέ μιν αὖ στήσεις. Θλῆτον γὰρ θυμὸν θεοὶ θέσαν ἀνθρώποισι. Desine nec doleas, nil semper proficis usq;, Nec semel extinctum lachrymis reuocabis ab orco. Fata dedere homini patiẽtius omnia ferre. Idẽ. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ βίη ἡρακλῆος φύγε κῆρα, ὅς περ φίλτατος ἔσκε διὶ κρονίωνι ἄνακτι. Vis etiam Herculea haud potuit depellere fatum. Quamuis ipse Ioui fuerit charissimus unus. Et Apostolus apud nos inquit. Qui proprio filio nõ pepercit. Euripides, οὐκ ἔστιν θνητῶν ὅστις ἐξεπίσταται μελλοῦσαν εἰ βιώσεται. Quod Horatius imitatus ait. Nemo tam diuos habuit fauentes Crastinum ut posset sibi polliceri. Plato in Gorgia. Grauis uita: neq; enim miror si Euripides in Thressis dicat hoc modo, Quis nouit si uiuere est mori, aut mori sit uiuere? ego em̃ à sapientibus audiui quod nos morimur, & quod corpus est nobis sepulchrum. Pyrrho unde Pyrrhonij qui omnia cõtradicunt, & in incertũ reuocant: dicebat: nihil differre uiuere aut mori: dicentiq; cuidam, cur igitur nõ moreris? quoniam inquit, nihil differt. Memoriã quoq; defunctorum uenerari, oẽs scriptores ferè precipiunt. Demosthenes. Τοῖς ζῶσι πᾶσιν ἔπεστι ὁ πλέον ὁ ἔλαττον φθόνος. τοὺς τεθνεῶτας δὲ οὐ τῶν ἐχθρῶν τις ἀτιμάζει. Cuncta quidem animalia inuidiam aliquam siue paruam, siue magnam subeunt, Mortuis etiam inimici parcunt. Timocles: Mortuis misericordia deusq; propitius optãdus, uiuis innocua inuidia. Stesichorus. Θανόντος ἀνδρὸς ὁ πᾶσ' ἀπόλλυται χάρις. Morientẽ hominẽ nõ oẽs gratia deserit. Archilochus. οὐ γὰρ ἐσθλὰ κατθανοῦσι κερτομεῖν ἐπ' ἀνδράσιν. Ne mortuorum hominum bonis obtrecta. Quæ quidem res maximè dãnatur. Ex quo Sophocles queritur. φεῦ φεῦ, τοῦ θανόντος ὡς ταχύς βροτοῖς χάρις διαρρεῖ. Heu heu quàm cito mortuorum gratia mortalib. defluit. Homerus de corpore Hectoris dehonestati. Κωφὴν γὰρ γαῖαν ἀεικίζει μενεαίνων. Quid nisi iam mutam fœdat moribũdus arenam? Moschion eandem secutus sententiam: Vanum, inquit, defuncti hominis umbram lacessere. Et Plautius ait non nisi laruas cum mortuis luctari, quum Pollio orationem aduersus eum scriptam reseruaret post mortem edendam. Zoili Homeromastigis nouai neptia, unde cognomen episcopo. Is librum in Homeri uituperationẽ Ptolemæo Philadelpho dicauit: quumq; diu præmium frustra expectasset, petere cœpit. An inquit Ptolemæus egere potes? qui maior sis Homero, ac uiuus? cũ ille te inferior ac mortuus tot hominũ millia diu pascat?

DE MODO FVNERANDI.

FVnerum autem diuersa ratio. Funerare in bello corpora, ut testatur Ælianus de uaria historia, primus Hercules monstrauit: quum antea hostium corpora proijcerentur, teste Homero. ἑλώρια τεῦχε κύνεσσιν Οἰωνοῖσί τε πᾶσι. Hæc auibus predam tribuit canibusq; cruentis. Eustathius in Homerũ dicit consuetudinẽ fuisse apud Græcos, ut cum magno uiro mortuo XII. hostes sepelirentur. Sic Patroclo Troianos cõtumulauit Achilles: quem morem secutus Vergilius Pallanti extincto tribuit: si nona diem mortalibus almum. Nam nona die tumulabatur: octaua prius cõburebatur. Septem uerò dies in domo plorabatur. Ex quo Horat. Nouẽdiales dissipare cineres dixit. Fiebant & ludi funebres totidem diebus: quorũ autor item Hercules, Pelopi atauo primum eos instituendo. Ælianus etiam scribit: apud Tauros quum rex moritur, charissimi quiq; simul sponte cõmoriuntur. Sindi tot pisces in sepulchrum mittunt, quot hostes interfecerũt. Phryges marmoribus pro sepulchro suspendũt. Hircani canibus tradunt ad hoc nutritis. Massagetę eos qui morbo pereunt tanquã impios, canibus item dant: in bello extinctos, aut quoquo modo interfectos honorãt. Persæ & Ægyptij

mortuos minimè cõburunt, quod Persæ deum ignem dicant, quem nõ fas sit cum homine cõmisceri. Ægyptij uerò quod ignẽ animal putãt, ne attingantur ab animali, sub dio iacentes dimittunt solibus siccandos & absumendos: autor Herodotus. Apud Ro. ipse mos cõburendi à Sylla cœpit, teste Plinio, uerito talionẽ, eruto C. Marij corpore. Desiit autẽ in Antoninis. Vngebantur quoq; corpora & cum aromatis cõdebantur, tãta cura, ut nos Romæ testes simus ante paucos hos annos fœminã in tumulis Albanis fuisse effossam: supra M. C C C. annos defunctã, ut è uestigio sepulchrorũ animaduertimus, integram membris: crasso opertam unguẽto. Quidam ausi Tulliolam dicere, quod eodem prope loco multa Tulliorũ memoria, & Herenniorum, & Tulliolæ reperta fuerint. Modum funerandi Imperatores uide apud Herodianũ in Cõmodo. Eius moris quiddã hodie in summis Pont. & Cardinalibus simile seruari conspicimus. In alijs uerò defunctis pręficæ ad plorandũ cõductæ, Næniam, id est, carmẽ funerale canebant. Cupresso fores ornabãt, qđ hęc arbor Diti sit sacra: cadauera uestibus albis amiciebant, fœminę quidẽ: atris autẽ uiri, ut autor Plu. in Probl. In arca deinde cõditis, sacrificia manibus offerebãt, quæ & inferiæ, & parentalia, & iusta, & februa dicta sunt. Fiebãt autem tribus rebus, sacrificando Diti, spargẽdo flores tumulo, ac ludos & epulum dando, quæ pollinctura dicta est: cui Pollinctores, id est, hi qui corpora ungebãt præerant, annonamq; flagellabãt carius omnia ementes: ex quo ad Pollinctũ emere prouerbium. Hæc igitur tria in testamento marmoreo Flauij Salutaris legũtur, qđ in Anthropologia in eius nomine posui.

DE CVRA SEPVLCHRORVM ET LAVDANDIS DEFVNCTIS.

SVnt quibus uiuentibus curæ sepulchri pompa sit, ut Soloni dicenti: Mors mea non careat lachrymis: linquamus amicis mœrorem, ut celebrent funera cum gemitu. Contrà uerò Ennius: Nemo me lachrymis decoret, nec funera fletu Faxit, cur? uolito docta per ora uirum. At pudeat nostros Christianos, præsertim sacerdotio dicatos funeris ac sepulchri põpam expetere: nec etiam satis pendentis luxuria marmoris, sed etiam æris cœpta, quum Petri & Pauli, preterea Stephani, Laurentij, Hieronymi, Gregorij, totq; aliorum sanctorum etiam martyrum corpora uideamus humi Romæ iacere, nullis in aere pẽdẽtibus mausoleis. Sed ne hãc tãtũ nostris modestiã cõuenire dicamus, uideamus quid Cyrus moriens apud Xenophontẽ loquatur. Meũ corpus pueri quũ decessero, nolite neq; in auro, neq; in argento, neq; in aliquo lapide collocare, sed terræ statim reddite. Quid eñ beatius q̃ terræ cõmisceri, quæ tot pulchra nutrit ac parturit? Ego autẽ cum cæteris uiribus homo sim, libẽter nunc quoq; mihi uideor cũ ea cõmunicare, quæ benemerita sit. Hæc ille. M. Æmylius Lepidus qui princeps senatus sextis iam censoribus fuerat, antequã expiraret præcepit filijs, lecto se strato sine linteis, sine purpura efferrẽt, in reliquum funus ne plusquã æris denos cõsumerent, imaginum specie non sumptibus nobilitari maximorũ uirorũ funera solere. Liuius lib. X L V I I I. Cicero de legibus excitari uetat sepulchrum altius q̃ quinq; diebus absoluatur, nec lapide condi plusquã capiat laudem defuncti incisam, nec plusquã quatuor uersibus elegis. Humare mortuos semper uel in ueteri lege religiosum fuit. Iacob moriẽs, ut ad patres suos trãsferreť, ne inter Ægyptios prauos homines tumulareť, Iosepho filio mãdauit. Moses item ex Ægypto fugiẽs, ipsius Iosephi ossa secũ tulit. Laudať Tobias qui sepeliendis mortuis uacabat. Iudas Maccabæus post prælĩũ contra Gorgiã cõmissum, iussit prostratorũ corpora mãdare sepulturæ. Iehu rex Israel Iezabelem suã hostẽ iussit sepeliri, eo q; esset de stirpe regia. Ex his uerò qui deũ ignorauerũt, Alexãder Darij interfecti corpus uxori matriq; liberalitater tumulandũ dedit. Pauli Æmylij Annibali hosti perquisitũ cadauer, & humaniter sepultum. August. de Ci. Sepulchrorũ memoriã, sumptusq; funeris, magis uiuorum cõsolationem dicit esse quàm defunctorũ utilitatẽ. Ambrosius in sermone: Quid proficit, inquit, sepulchrorũ superbia? dãna sunt potius uiuentium q̃ subsidia mortuorum. Viris igitur sapientibus, ut in ueteri prouerbio πᾶσα γᾶ τάφος, hoc est, oĩs terra sepultura. Laudare defunctos uetus est cõsuetudo, cœpitq; apud Græcos: iam inde à Pericle, qui teste Thucidide, prius defunctos in bello Peloponnesiaco pro cõcione laudauit. Apud Ro. uerò Val. Pub. primus collegã suum Brutum, ut est apud Liuium. Græci epitaphium uocãt quãdo uel unum, uel etiã plures cõprehendat. Monodiam uerò quando unum tãtum. Epicedium plerunq; fit carmine.

R. Vola-

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER XXXII. DE MODESTIA, GRAECIS SOPHROSYNE DICTA.

Reliqua sunt quæ ad modestiã temperantiamq́ pertinent, quã Græci simul & pudicitiam uno uocabulo σωφροσύνην uocãt: magnopereq́ cõmendant. Menandri nonnullos cõuerti senarios. Ego uerò nihil antiquius puto modestia, quam semper in bonis admixtam cernimus. Ne dixeris mihi diuitias, deum, Nullatenus colo, neq; in cœlo puto, Quẽ intemperans uir possidet atq; improbus. Idem. Heu heu diuinitus hoc omnibus malũ est, Quando bonum uidet si quis nec eligit. Quid nempe nobis est opus nisi duo, Cibus Cereris, & paruus aquæ cãtharus? Idem. Ταμεῖον ἐστὶ ἀρετῆς ἡ σωφροσύνη. Prõptuarium uirtutis est modestia. Sophocles. Σώφρονας θεοὶ φιλοῦσι καὶ στυγοῦσι τοὺς κακούς. Modestos dij amãt, oderéq; malos. Antiphon. Qui nullis tangitur aut mouetur uoluptatibus, modestus aut abstinẽs dici nõ potest. Deest em̃ materia uirtutis & exercitatiõis ad ipsũ honestandũ. Plato in Lachete. Temperantia facit ne ex homine præcipitemus in bruta. Fortitudo aũt ut ex homine ad deos perueniamus. Hypseus. Magnũ puto uectigal modestè quotidie uiuere. Menedemus iuueni dicenti, maxima res est adsequi quod optras, ait, multo maior optare quod deceat. Epictetus dicebat: Quẽadmodũ in cõuiuio uersari modestè debemus, ut ad ea quę nobis oblata sunt in mẽsa manũ modicè protẽdamus: ea uerò quę nos prætereunt minime attingamus, quæ nõdum uenerunt nõ auidè expectemus: eadẽ est & in cęteris uitæ modis ratio, & in diuitijs, & in imperio: sic eris dignus deorum conuiua. Euripides. Βραχεῖα τέρψις ἡδονῆς εἰς ἀεὶ τίκτει λύπην. Breuis uoluptatis delectatio tristitiã parit sempiternã. Idem ad natum admonitio. Æquã in primis mentem habe, neq; partem locupletibus trade, qui in alterum propendent, alterũ uerò odio persequuntur. Iniustam pecuniam ne possìde, si cupis eam diuturnã esse domi. Amicos minimè blandos, minimeq́; tuę auscultantes uoluptati possìde. Sed & penetralia domus tuæ uiris grauibus pateant, cum senioribusq́ tantum congredere. Isocrates ad Demonicũ. A quibus autẽ detineri turpe, ab his te cõtine, lucro, ira, uoluptate, dolore. Quod profecto adsequeris si potius lucrũ putabis ex his quibus maximè laudaberis, q̃ quorũ abundabis. Iram superabis, si hanc ita in delinquentes exercebis qualem ipse ab alijs ferre dignum putas. Voluptatẽ uerò, si turpe existimabis à seruis dominari, ac seruire libidini. Dolorem postremo, si respexeris aliorum aduersitates, teq́; hominem esse memineris. Maximè autẽ ad pulchra peragenda excitaberis, si considerabis quod ex illis uoluptas nobis maxima prouenit. Contrà uerò ex desidia atq; luxuria dolores. Nam uirtuti semper incumbere, casteq́; ac modestè uiuere, id demum perpetuam iucunditatem firmissimamq́; præbet.

EXEMPLA MODESTIAE.

Persarum reges, ut autor Stobeus in Collectaneis, ante cibũ ac potũ de modestia disputãt: ante sacrificiũ, de iustitia: ante bellũ, de fortitudine. Sic Socrates anteq̃ decederet, de animæ immortalitate disseruit: quẽ posteaCato Vticẽsis imitatus est, dũ sibi manũ intulit, perlecto prius Platonis libro. Magis em̃ ad opus uirtutis excitari uidemur, si de his prius aut nobiscũ meditando, aut cum alijs loquẽdo disserimus. Apud Plutarchũ in tractatu περὶ τῶν πολιτικῶν παραγγελμάτων. hęc legimus: Themistocles in uictoria quadã cùm hostẽ iacẽtẽ torquatũ, armisq́; nobilibus indutũ uidisset, amico se sequẽti ait: Hæc accipe spolia: nã tu Themistocles nõ es. Honestũ igit̃ quãdoq; amicos ditare, dum sumus in potẽtia, nos aũt minimè. Pyttacus Mytileneus ex agro quẽ reip. sua uirtute parauit, populo ei quãtum uellet cõcedẽte, tantũ sumpsit quãtũ hasta percurreret. Apd' Romanos P. Claud. in simili causa quãtũ uno die arasset. Quod honoris signũ uerbis publicè oblatũ, nõ ad quæstũ, satis esse debet. Cato nullã sibi passus est statuã poni ob modestiã, dicẽs, malo uti posteri interrogent cur Catoni non posita est statua, q̃ cur posita est. Ælianus de uar. hist. scribit, quod Archelaus Macedonię rex cùm in mensa à quodã poeta X. talenta dono peteret,

Euripidi qui & ipse præsens aderat dedit, dicẽs, Tu dignus accipere, hic autẽ petere. M. Fabius Cos. deuictis Veijs triumphũ spreuit ob fratris & collegę mortẽ, dictitans in luctu ciuium lauream nõ accepturum: autor Liuius lib. II. Alter ex eadem familia censuram renuit, quod eundem honorem in domum suam sæpe nimis collatum uidisset. Põpeius oblatam sibi ab Hebræorũ rege mẽsam & sedem auream, ut usui suo foret, in ærarium deferri iussit. Fabius Gurges, Fabius pictor, C. Numerius, Q. Ogulnius legati ad Ptolemæũ missi munera quæ ab eo priuatim acceperãt inærariũ antequã quicquã retulerunt: quibus Senatus merita liberalitate per Questores omnia distribuẽda cẽsuit: ut autor Valerius de Modestia. Nostra memoria Zacharias Barbarus Romæ legatus Venetorum equum pręstantissimũ quo à Xysto Pont. donatus fuerat reipub. suæ misit; illa uerò eidem libenter remisit. Q. Cincinnatus dictator sex mẽsium factus deuictis Equis XVII. die se magistratu abdicauit: quod & L. Sylla etiam spõte fecit. Idem imitatus est Cn. Plaucius in censura, collega Appio Claudio cõtra legẽ & uoluntates omniũ perseuerante. Claudij Neronis moderatio Liuio prędicata, quod equo sit passus Liuiũ triumphantem sequi, quũ plus operę ad uictoriam de Asdrubale cõtulerit: res tamen in Liuij prouincia sit gesta. Illa quoq; alterius generis, in eadẽ tamen uirtute exẽpla, quod se nõ nulli inferioribus patriæ causa subiecerunt. Duo Fabij Maximi: alter filio Fab. Gurgiti, cui ob malè rem cõtra Sãnites gestã senatu de eo remouẽdo agente, se legatũ proficisci pollicitus est: alter Q. Fabio item filio in Apulia res gerenti. Africanus etiã L. Scipioni fratri cõtra Antiochũ misso. Et ante hos omĩs Val. Publicola M. Valerio fratri in bello Sabinorũ, quorum legationibus & cõsilijs Consules feliciter pugnauerũt. At cõtrà immodestiã adrogantiamq; indicauere, M. Horatius, & M. Valerius Publicolæ frater, qui cõtra senatus autoritatẽ duobus diebus triumpharũt. Cæsar Iulij filius XX. an. Senator & Cos. quanquã honores ante tempus nonnullis etiã modestissimis ob uirtutem concessi, M. Vale. Coruino annorum XXIII. Cõsulatus, Scipioni Æmyliano item Carthaginem petenti. Et demum Põpeio ante annos triumphanti. Cęsaris quoq; gesta pleraq; tyrannica, pręsertim dum peteret absens consulatum, ac prouinciæ tempus prorogari, quamuis & hęc omnia absentibus quibusdã sponte quãdoq; data. Nam metu belli Hetrusci crescẽte, ut autor Liuius lib. X. Q. Fabius, P. Decius consules, App. Claudius Prętor absentes creati sunt, & L. Volumnio qui Cõsul antè Samnites uicerat, ex S.C. in annum prorogatum imperium. Fabio deniq; ob egregie domitam Hetruriam consulatus cõtinuatus. Sed & in alio genere laudati Scipio Æmylianus Æliano, & Põponius Atticus Cornelio Nepote testibus, qui nec unquam emerunt quicquam nec ędificauerũt. Pompeius agrum uicinum nunquam mercatus est. Augustus forum angustius fecit, nõ ausus possessoribus domos extorquere: quem mea ætate imitatus Cosmus Medices, unus omnia potens, quũ domum uicinam Lucianorum suas ædis maximè incõmodantem nullo precio obtinere posset, nihil unquam ex honoribus humili familiæ detraxit.

DE VERECVNDIA ET PVDICITIA

AD modestiam uerecundia pertinet, quæ Aristot. adfectus magis quàm uirtus ponitur, quod diffusa in corpore existat. Menander. Πᾶς ἐρυθριῶν χρηστὸς εἶναί μοι δοκεῖ. Omnis qui uerecundatur, bonus mihi uidetur in primis esse. In hac repulsę sunt plurimorũ, qui mihi suprà in magistratibus cõmemorantur. Cato inter alios duas tulit: alterã cõsulatus: alteram uerò pręturæ cum Vatinio uiro infami. Idem bis in carcerẽ duci iussus, à Cæsare, & à Trebonio Trib. Pleb. quod legem impediret, quæ prouincias Cos. Cæsari, Põpeio & Crasso dabat. Virginia quod L. Volumnio de plebe Cõsuli qui Samnites uicit nupta fuisset, ex tẽplo pudicitię patriciæ, sacrisq; eiecta fuit. At ipsa aliã ædem plebeiæ pudicitiæ extruxit. Liuius X. Simile huic apud Hebręos Anna ob sterilitatem est passa. Pudicitia uerò ipsa quanquã sit mulierum pręcipua, uiros etiam sæpe uel nõ Christianos honestauit: quorũ aliquot exempla ponit Ælianus de uaria hist. Eucrates Chalcedonius philosophus manibus uerenda nõ attingebat. Amœbeas Citharœdus, & Diogenes tragœdus castitatẽ seruãtes, ab uxoribus perpetuo abstinuerũt. Clitomachus Pãcratiastes canes cõcumbentes se ne uideret, auertebat. In cõuiuijs uerba impudica & obscœna dedignabatr. Democles puer ob formã cognomento Pulcher, Athenis Demetrij libidinem, in feruentẽ lebetem sese

proijciendo

proijciendo uastauit. Apud Romanos adolescẽs in castris C. Marij, ut Cicero pro Milone testatur, tribunũ uim sibi adferentem interfecit. Facere enim probus adolescens periculose, ꝙ perpeti turpiter maluit. Publius item adolescens Papyrij creditoris libidinẽ simul & crudelitatem ad senatũ detulit. Spurina item alius Romæ, ne ob formã uexaret, gladio sibi faciem dehonestauit. Insequentibus uero tẽporibus duos audiuimus ob Veneris abstinentiam in morbis perire maluisse, Isacium Cõnenũ imperatorem Constantinopolitanum, & alterum quem uidimus, Iacobum Lusitaniæ cardinalẽ, è stirpe regia, sub Pio Florentiæ decedentem, uirum utrunq; summa modestia ac probitate.

De ijs qui bona habuerunt initia, turpem uero finem, & contrà.

NONNVLLOS uero laudatos fuisse adolescentes accepimus: illaudatos uero senes, ut Metellum Pium, qui cætera uita continentissimus, consul ad extremum in Hispania, iam senex uarijs se dederat uoluptatibus. Idem & Hortensio, Lucullo q; euenit. Et apud Græcos Soloni Atheniensi sapientissimo, ut eius indicãt carmina: Dum propero ad senium discere multa libet, Grataq; sunt Veneris nobis, & dulcia Bacchi, Quæq; uiris Musæ munera grata ferunt. Alcibiades quoq;, Antiochus Magnus, Xerxes, alij q; complures in eiusdem albo censuræ: qui excusatione feré remissionis ab omnibus concessæ, post labores exantlatos utentes, nimiũ ad ociũ & luxuriam prolapsi, famam pristinæ frugalitatis ultima incontinentia amiserunt. Aliqui uero contrà: lapsi in iuuentute, alios postea mores sumpserunt, ut accidit Protagorę philosopho, & Alexãdro sophistæ. Cicero pro Cælio: Multos audiuimus in hac ciuitate, ꝗ totam adolescentiam uoluptatibus dedissent, emersisse aliquando, & se ad frugem bonã, ut dicitur, recepisse: grauesq; homines, atq; illustres fuisse. Augustinus item: Nõnullos legimus & uidimus, qui aut adolescẽtiæ uanitate, seu ignorãtiæ cæcitate decepti, uario peccatorum genere tenebantur obnoxij: deinde ocyus ab errore cõuersi, maiora adhuc opera fecerũt iustitiæ, ꝙ antea peccata admiserãt. Ad hoc igitur multum faciet bona natura. Quapropter Euripides sic ait: Profecto res mira, si terra quidẽ mala, bonã nacta tempestatem fuerit, satis dabit segetũ. cõtrà uero bona, si ea desint quæ circa sunt opus, fructum adferet malum. In hominum autẽ genere quisquis semel malus, nunquam erit aliter ꝙ malus. Bonus uero semper bonus: neq; ob aliquod damnũ naturã mutabit quin sit bonus. Diligentia tamen cunctis in rebus semper aliquid proficit: ut ait Quintilianus: naturæq; ac fortunæ ex parte resistit. Ex quo idem poeta postea subdit: ἔχει γέ τι καὶ τὸ θρεφθῆναι καλῶς. Refert, inquit, nonnihil bene educatũ fuisse. Igitur, ut inquit Hieronymus, uitæ præteritæ minime credendũ, ac cum uitijs usq; ad extremũ & castrorum euersionem pugnandum: si quis autem per licẽtiam paulum de animi cõtentione remiserit, inimicis de se diu expectatam uictoriam non auferre quidem, sed differre uidebitur.

DE AMORE IMPVDICO.

THEOPHRASTVS, amor est, inquit, animi cõcupiscentia, quæ celerem habet ingressum, tardum uero regressum. Plutarchus autẽ aliter: Amor neq; nos statim, inquit, nec uehementer ab initio queadmodũ ira inuadit, neq; facile ingressus discedit, quãuis alatus: sed sensim ingredit̃ ac molliter: manetq; diu etiam in senibus: qui quanquam discedit, aut tempore, aut ratiõe uictus, nõ penitus liberam relinquit animam, remanetq; in ea uestigiũ, ueluti sylue exustæ, aut fumãtis, nec penitus ex ossib. eijcitur: ignoraturq; quid sit, unde ueniat, quomodo ingressus. Hieronymus contra Iouinianũ in hanc ferè Plutarchi sententiã: Amor, ait, in multis est insuperabilis, extinctus accenditur, & post copiã rursus est inops, & ob perturbationem quam sustinet, aliquid cogitare non sinit. Idem ad Amantium presbyterũ: Omne peccatum post factũ pœnitentia sequitur, sola uoluptas in ipso pœnitentiæ tẽpore præteritos stimulos patit̃, ut ex hoc quod corrigere cupimus, rursus sit materia delinquendi. Plautus in Cistellaria amoris insaniã pulcherrime describit: Credo ego primum amorem apud homines carnificinam cõmentum. Hanc ego de me coniecturã facio domi, ne foris quærã, qui omnis homines supero cruciabilitatib. animi: iactor, crucior, agitor, stimulor, uertor in amoris rota miser, exanimor, feror, differor, distrahor, diripior. Ita nullam mentem animi habeo: ubi sum, ibi non sum, ubi non sum, ibi animus est. Ita mihi omnia ingenia sunt: quod lubet iam, non lubet id cõtinuo. Ita me amor lapsum animi ludificat

dificat,fugat,agit:quod dat non dat:modo quod ſuaſit diſſuadet: quod diſſuadet id oſtẽtat. Theophilus dicit amorem cœlo à dijs,quod ſeditionẽ inter illos agitaret, expulſum fuiſſe effractis alis,ne rurſus ad ſuperiora uolaret. Menander: Φύσει γὰρ ἔρως τοῦ νουθετοῦντος κωφός. Amor natura ſurdus admonẽti. Plato in Phædro,animam cõparat geminis equis:alteri bono,rationis:alteri malo,appetitus: peioremq́; cõcupiſcentiæ quàm iræ appetitũ eſſe. Ariſtoteles ait,amantes ad oculos protinus reſpicere ante omnia in quib.pudor cõtinetˀ. Theocritus: Νῦν ἔγνων τὸν ἔρωτα, βαρὺς θεός. ἦρα λεαίνας μαζὸν ἐθήλαζε, δρυμῷ τέ μιν ἔτραφε μήτηρ. Virgil.hunc æmulatus ait, Nunc ſcio quid ſit amor, duris in cotibus illũ Iſmarus, aut Rhodope,aut extremi Garamentes, Non noſtri generis,nec noſtri ſanguinis edunt. Idẽ Theocritus uno uerſu eius exprimit inconſtantiã: Καὶ φεύγει φιλέοντα, καὶ οὐ φιλέοντα διώκει. Sectantem refugit,cõſectatur fugientẽ. Et alibi: Πολλάκις γὰρ ἔρωτι τὰ μὴ καλὰ καλὰ πέφανται. Sæpe haud pulchra ſatis,ſat pulchra uidentur amori. Ex quo,ut ſcribit Pauſanias, apud Aegyram urbem Achæorũ, amor cum fortuna ſub eodem tecto colebatur, quoniã ad amorem conſequendũ plus poſſet fortuna quàm pulchritudo. Alexis: ὅστις αὖθ' ἀλλ' ἧς τῶν σωμάτων ἐρᾷ, τῶν δ' οὐδενὸς ἐστὶ οὐχὶ τῶν φίλων φίλος. Qui uires corporis amat,uoluptatis non quidẽ amicorum amicus eſt. Cheremon tragicus ait: Sicut enim uinum dilutum, ſic amor mediocris gratus:intenſus uero & immoderatus,moleſtus. Theſpienſes Erotidia celebrabãt ſicuti Olympia. Lacedæmonij ante pugnã amori ſacrificabãt, uelut in amore certantium & certa amicitia uictoria cõſiſteret. Cretẽſes in prælijs optimos ac pulcherrimos amore deuinctos ſecernebãt,ac per eos annua ſacra fiebant. Apud Athenienſes ſacra cohors appellata ex amatis & amãtibus cõſiſtebat:ut tradit Alexis,in qua ſumma erat fiducia. Ex Athenæo. Nũc ad proceres noſtros, Gregorius in Moralibus, Luxuria ſenſum hebetat, cõfundit intellectum,memoriã obturat,euacuat ſenſum,obnubilat uiſum,reddit hominem pallidum ac fœdum,ſenectutem inducit,mortem deniq́; maturat. Chryſoſtomus in Matthæum:Luxuria eo plus augeſcit,quo magis frequẽtatur,fugiendo fugatur. Hieronymus ad matrẽ & filiam in Gallia cõmorantes. Ferreas mẽtes libido domat, ac eo plus in uirginibus,quo dulcius eſſe putatur quod neſcitur. Idẽ, Difficile inter delicias ſeruare caſtitatẽ. Idem, Qui luxuriã perfecta uicerit continentia,ſanctior erit Dauid, ſapientior Solomone,fortior Sampſone. Nã quũ nihil ſit uilius ꝙ à carne uinci: nihil tamẽ glorioſius quàm carnem uincere. Idem ad Nepotianum dicit,præteritæ caſtitati non eſſe cõfidendum. Bernardus rem hãc tripliciter euitandam ſuadet,actione,ſenſu,oculis. Et quãdo amor & uoluntas ſunt actionum principia, merito Auguſtinus animam citra amorẽ uocat extinctã:nec eo uacare poſſe pudico uel impudico. Pudet cõmemorare ſapientes plurimos infra ſuam appellationẽ ob uoluptatem conſtitiſſe,ut literas etiã quæ perficere ingenium & mores debuerant,infament. Vt à Græcis ordiar. Nec tantũ Clario Lyde dilecta poetæ: Nec tantũ Coo Bacchis amata uiro. Philetas enim de Bacchide poema fecit,& Callimachus de Lyde apud Clarium Ioniæ urbem ortus, quãuis è Cyrene originem ſuorum duxerit. Has ſequutę ſunt Lesbia Catulli, Delia Tibulli, Cinthia Propertij, Corinna Naſonis. Duces etiã corruperunt, Lamia Demetriũ, Phryne Timotheum, Philippum Græcæ puellæ amores, Annibalem Campanæ, Cleopatra Cæſarem, Flora Pompeium. Ducta inſuper in matrimoniũ ſcorta, Pericli Aſpaſia, Pſamnitico regi Aegyptio potentiſſimo Rhodope, Antonio Cleopatra. Nos Andreã Palæologũ Pelopõneſi Deſpotum ex tanta nobilitate ſuperſtitem, Græcum ſcortum atq́; uiliſſimum ſibi cõnubio iunxiſſe uidimus. Sed utinam ſexũ non mutaremus:in hac parte multo feris nocẽtiores quum illæ naturæ legem cuſtodiant. In gymnaſiis Græcorũ hęc reperta ſunt uitia. Primi enim Lacedæmonij,teſte Thucydide,puerorum corpora ad palæſtram nudauerunt, ſic poſtea nulla priſcorum ſocietas hac caruit nota. Inter Argonautas, Hylas Herculi dilectus,qui quũ aquas haurire deſcendiſſet apud Arganthoniũ Bithyniæ raptus nymphis dicitˀ:quẽ Hercules quæſitum exiens,& ipſe non amplius ad naues redijt. Nireus,qui ad Troiã uenit,pulcherrimus unus ponitˀ Iliados β. Euryalus Virgilianus, Parthenopeus Statianus. Sic deinde uarijs uarij adamati,ut Bathillus puer Siculus Anacreõti. Magnes Gygi Lydorũ regi, Harmodius Hippiæ, Aſter Platoni. Q. Catulo Roſcius, Piſo Galbę, Antinous Hadriano. Nec Pindarum poetam hęc infamia liberauit, qui teſte Valerio,in gymnaſio in gremio pueri adamati,obdormiſcẽs expirauit. Duos quoq́; Romanos eq-

tes

tes Plinius libro septimo sua ætate dicit in Venere Pantomimi Mythici forma præcellẽtis obijsse. Huiuscemodi etiam fatũ exitiumq; Cor. Gallo prætorio, & Q. Heterio equiti Romano diuersis temporibus contigisse. Quin & bruta sæpius adamata, ut à Cratide pastore capra. Amati & homines à beluis, ut à delphino puer Corinthi. Apud Solos puer Xenophontis à cane. Alius à graculo apud Spartã. Ab ansere quoq; Cithariſtria. Hæc Aelianus. Vidimus & nos huius generis his temporibus exempla: primũ quod accidit puero Romæ dũ adequitaret, forte cercopithecus de maiore genere è fenestris uicecancellarij conspiciens, illico eum cõsectatur uersus Hadriani põtẽ, metu quoq; adcelerãtem, & ipse insiliens tãdem in equũ capite colloq; horrẽdo spectaculo cõplexus est: ille penè exanimatus concidit, ductusq; in proximã tabernam: fera perseuerauit eo modo, aliquandiu nihil aliud prorsus agẽdo, dein prosilijt. Postremo loco, quod omnibus incredibile forte fuerit, referam recentissima historia, ut illud iactare carmẽ possimus: Credite Romani Dictæo credite tauro: Vidimus, accepit fabula prisca fidẽ. Siquidẽ sub Pio tertio in Hetruria puella quædam cum cane quẽ maxime amabat rem habẽs, grauidaq; ex eo facta, semicanẽ peperit, hoc est, pedibus, manibusq;, ac auriculis caninis, cętera hominẽ: res expiationis gratia ad pontificẽ delata. Inuenti quoq; qui inanimata dilexerũt, ut iuuenis Atheniensis statuam Fortunæ in Prytaneo consistentem, quæ quũ ei negaretur precio mercari uolenti, apud eam se noctu interfecit. autor Aelianus. Plinius itẽ de signo Veneris scribit, qnod quũ iuuenis deperiret, sæpe cum eo cõgressus, turpitudinis signa apparuerunt. Oenomanthi deniq; sophistæ insaniã, uerbaq; in imaginẽ pueri dilectam Philostratus ponit: quã referre ob turpitudinẽ supersedeo. Vitandæ libidinis duo maxima remedia Ouid. his carminibus ponit: Ocia si tollas periere Cupidinis arcus. Et in alio loco: O nimis exitio nata theatra meo. Quapropter soleo mirari grauitatem Romanam spectacula permisisse Vestalibus. Nam Augustus contra prætoris tribunal, eis locum in theatro adsignauit. Tertium addit omnium præstantissimum Hieronymus ad Rusticum monachum: Sacrorum uoluminum, theologiæq; studium.

DE AMORE PVDICO.

ORPHEVS in carminibus, amorem quem φάνητα uocat, principium ponit rerũ humanarum. Zeno stoicus amorem dicit amicitiæ & concordiæ, libertatis quoq; instrumentum: ideo ad salutem reipublicæ plurimum conferre. Sapientes alij, ut ait Athenæus, eũ procul ab omni turpitudine iudicabant: & in gymnasiis unà cum Mercurio & Hercule statuerunt, cui sacrificabant. Nam amorem, honestamq; uoluptatem, quæ ex uirtute prouenit, deliciæ corporis infamauerunt: ut Seneca testatur in epistolis. Neq; uoluptas, inquit, causa uirtutis, more Epicuri: sed accessio est. Virtus enim nõ quia delectat, placet: sed quia placet, delectat. Plato triplicem ponit amorem. diuinum, ferinum, & humanum. Primus occurrente pulchro aspectu ad diuinorum contemplationem animum extollit, ab omni procul labe remotus. Secundus belluarum more coinquinat. Humanus autem inter utrunq; consistens: sensus quidem quadamtenus oblectat, uitium tamen refugit. In Symposio quo quisq; ex ordine cõuiua de amore sermonem habet, geminam ponit Venerem cum gemino amore: primã sine matre cœlestem & pudicam, quam sequitur amor pudicus: secundam ex utroq; sexu ꝓcreatam impudicã, ex Dione, quam item amor sequitur impudicus. Amici insuper in partẽ honesti ueniunt amoris: de quibus legendis, præter Aristotelem in octauo, Xenophon cõmentario secundo Socratem differentem introducit. Dicit enim minime eligendos esse, qui in reddendis beneficijs, alijsq; uitæ officijs fuerint negligentes: pręterea auaros omnis qui tantum proprio cõmodo student: mendaces insuper ac subdolos, uoluptarios uentri, somno ac Veneri nimium indulgentes. Tales enim nihil boni in cõmune officium amicitiæ conferre petunt, sed eorum potius cõmercium fugiendum. Nam bonus ignauum cuius facta minime probat, nullo pacto diligere poterit.

CONTRA DIVITIAS GEAECORVM DICTA.

PLVTARCHVS. Prouerbium est, Μὴ παιδὶ τὴν μάχαιραν. id est, nõ gladium puero. Ego autem dico nec puero diuitias, nec uiro ineruditionem. Bion dicebat ridiculos esse homines, qui studeãt diuitijs quas fortuna præbeat, illiberalitas custodiat, probitas auferat. Diog. Neq; in ciuitate, neque in domo diuite uir-

tutẽ posse habitare. Fauorinus. Homines quandoq; dignos risu, quãdoq; misericordia, interdum odio. Risu, quũ ob insolentiam maiora, quàm eis conueniãt, appetant. Odio, quũ ea adsequuntur. Misericordia, quum non adsequuntur. Pythagoras. Neq; equũ sine freno, neq; opes sine sapientia retineri diu posse. Socrates. Diuitias existimãdas esse, si saltẽ uoluptatem parerent. Sed qui uti uelit pereuntes uidet, tum uoluptate desidiaq; marcescit: qui autem custodire, curis uritur: qui uero possidere, assidua cupiditate. Neq; auratus lectulus ægrotum leuat, neq; bona fortuna stultum. Appetitus natura frenari difficilis, adiunctis uero diuitijs penitus insanus. Insatiabilis animus, furiosa res est: quum mœreat sæpe nondum miser, spe plura consequendi cõsequuta negligat, desideret absentia, despiciat præsentia, neq; ita amet uti sperat. Atq; haud uideo utrũ miserius possideat an expectet. Possessis enim nõ utitur, expectatione laborat. Bonum igitur existimabimus cuius nullus sit finis, ac res adepta principium sit cupiditatis alterius? Nullus enim ita locuples est, qui minora uotis nõ possideat. Oportebit igitur in rebus secundis in eũ q utitur non adeo secundis, in aduersis uero in eum qui magis aduersis utitur, intueri. Qđ si forte aut in prosperitate longe fortunatiorẽ, aut in calamitate minus calamitosum respexeris, semper mœrebis. Simonides interrogatus, utrũ eligendum magis, diuitias an sapientiam: Num uides, inquit? Aspicio enim sapientes ad diuitum ianuã uenientes. Hactenus ex Plutarcho: deinceps ex Platone de republica. Mihi autẽ nõ amare pecunias magnopere uisus est, quod solet accidere his qui non possidẽt eas: qui uero possidẽt, duplo quàm cæteri diligunt: haud aliter quàm poemata uel patres filios, adeoq; tenent eo studio, ut in cõuersatione molesti sint omnibus, nihil aliud laudari, nihil aliud fieri ab hominibus cupiẽtes. Vera, inquit, ais. Certe ego inquã. Sed hoc enarra, quod præstare putas, frui' ne multa substantia? Moderata, inquit ille, & reliqua quæ sequuntur. Idem. Pecunia quid opus hominibus, nisi forte ut morbis medicus, ut tantũ utilitatem adferat? Nã χρήματα chremata ex hoc pecunia dicitur, quasi utilia. Idem ualde diuitem non posse felicẽ esse probat hoc modo. Felicem simul & bonum necesse est esse, ualde autẽ diuitẽ & bonum esse non licet, nõ ergo felicem & diuitem. Idem. Qui nimiũ intenti parãdæ rei sunt quanto hoc putant honoratius facere, tanto uirtutem inferiorem existimant. Virtus & opes haud aliter quàm duo in trutina pondera, quorum altero degrauante eleuatur alterũ. Sic in ciuitate tanto boni uirtuteq; præditi sine honore sunt, quãto magis in precio diuites. Mox ex Isocrate, πλοῦτος κακίας μᾶλλον ἢ καλοκἀγαθίας ὑπηρέτης ἐστὶ, ἐξουσίας μὲν τῇ ῥαθυμίᾳ παρασκευάζων, ἐπὶ δὲ τὰς ἡδονὰς τοὺς νέους παρακαλῶν. Diuitiæ uitij magis quàm uirtutis ministræ, licẽtiam inertiæ præparant: ad uoluptates quoq; iuuenes traducũt. Idem. Qui diuitijs uti nesciũt, similes sunt his qui pulchrum possident equum, nesciunt autem equitare. Idem. Præsentem substãtiam duabus de causis noli despicere: nam & magnæ calamitati facile medentur, & studiosum hominem, alioquin minime fortunatum iuuant. Idem. Non eñ accipere lucrum, aut erogare damnum, putato te. Neutrum eorum semper candẽ habet uim: quum tempore uirtuteq; fit, utrunq; possidentes iuuat. Euripides. πολλῶν τὰ χρήματα αἴτια ἀνθρώποις κακῶν. Pecunia est hominibus multorum causa malorum. Simile illud apostolicũ. Radix omniũ malorum est cupiditas. Itẽ: Melior uita mediocris, innocuaq; substantia, quàm domus impijs referta diuitijs. Simile illud Dauidicum: Melius est modicũ iusto super diuitias peccatorum multas. Idem. Male partam pecuniam à tua domo expelle, ea siquidem perniciem adfert, ac breui tẽpore dilabitur. Hunc imitatus Sallustius eleganter expressit. Male parta male dilabuntur. Idẽ: Opes ea moderatione adipisci ac retinere oportet, ne quis earum causa postea mœreat. Idem. κακῶς οἴκους εἰσελθόντ' οὐκ ἔχει σωτηρίαν. Quæ male domũ ingrediuntur, minime salutẽ habent. Sophocles. χρήματ' ἀνθρώποισι εὑρίσκει φίλους, αὖθις δὲ τιμάς. Pecunia inuenit hominibus amicos pariter & honores. Vsurpatum & ab Ouidio. Dat census honores Census amicitias. Lycurgus. οὐ τὸ πλουτεῖν καλῶς, ἀλλ' ἐκ καλῶν. Non enim pulchrum diuitem esse, sed è rebus pulchris. Hesiodus. χρήματα μὲν ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι. Est anima heu miseris nummus mortalibus ipse. Preterea ea detestanda quæ causa malorũ sunt, ac inferendi belli. Quapropter Demosthenes in Philippicis ait. δεῖ μὲν δὴ χρημάτων, ἄνευ γὰρ χρημάτων οὐδὲν ἐστὶ γενέσθαι τῶν δεόντων. Opus pecunia, nec sine pecunia quicquã fieri licet ex his quæ oportet. Cicero in simili causa neruum belli pecuniam appellauit. Musonius. Diuitem tantum & sapientem putamus eũ qui necessi

tatem

tatem ubiq; ferre potest. Antiphanes. Præstat egere, quàm turpiter ditari: hoc uituperationem, illud misericordiam parit. Hypseus. Nullus enim quod diues, sed quod procul à turpitudine uixerit, laudem consequitur. Hierax. Diuitiæ bifariam insidiantur: primū potentioribus per inuidos, deinde pauperibus per potentiores: quod igitur possidētes inuidiosos facit & iniustos, quam potest cum uirtute societatem habere? Aristonymus. Diuitum uita, ueluti qui altum nauigium tenent: pauperum uero qui iuxta littus adnauigant. Vt enim uinum quosdam ebrios & iratos reddit, quosdam mente salubriore & mitiore, sic diuitiæ. Theognis. Qui sua uult latere uitia, diuitias quærit. Diuitiæ tantū expetuntur ad ambitionem, libidinem, & gulā, quæ fati sunt sæpe causa celerioris. Ex quo idem autor ait: πολλῷ δὲ πλείους λιμῶ κόρος ὤλεσεν ἄνδρας. Plures mortales gula quàm pestis dedit orco. Democrates. Qui animum curat, seipsum curat: qui corpus, non se sed sua curat: qui pecuniam, non se nec sua, sed ualde aliena curat.

DE OFFICIO DIVITIS.

IGITVR longe difficilius fuerit, ut ait Plutarchus, dispēsare opes quàm parare. quod hoc cuiusuis est, illud sapiētis tantū. Multiq; propterea in tenui fortuna beatius, quàm in opulenta degūt: ex quo Augustus, teste Trāquillo, quibusdam ciuitatibus libertatem, ea uti nesciētibus, ademit. Et quādo ad censuram liberalitatis, omnes philosophi diuites uocāt: sæpe euenit, ut auarissimi quiq; famam lautitiæ, uictusq; splendore tueantur. Nam ita fit, ut qui præter officiū sumptuosi existunt, præter etiā officium præparci sint, ut olim Milesii, qui mollibus ornati uestibus, domi sordidi habebātur, nunc item Neapolitani: seu si ad omnia ꝓdigi, rapaces. uti C. Cæsar, & omnes ferè qui castra sequuntur. Contra hos Hieronymus ad Pammachium ait: Pythagoræ præceptum est. Per uiam publicā ne ambules, hoc est, ne uulgi sequaris errores: quicquid agas, æternæ causa mercedis agas: cūctaq; nō ad laudem, neq; opinionem, sed gloriam reuoces sempiternam. Idem ad Nepotianū: Nōnulli diuites templa ædificant, columnis ac marmoribus ornant: nō damno, non uitupero, unusquisq; in suo sensu abundet, sunt tamen meliora quę agāt. Si igitur in operibus sacris nimium sumptuosi minime laudātur, quid dicemus in profanis, ac superuacuis ædibus, aut arcibus? Cæterum in fortuna unum cuncti hospitiū extollūt. Nam cætera si dantur copiæ signum, uel quandoq; non diligentis erit: in hoc etiam excipientis charitas laudatur: unde multi uel ignobiles apud posteros nomen meruerūt, ut Molorchus ille pastor in Nemea sylua, qui Herculē à leonis cæde redeuntem excepit: Ianus Saturnum, Euander Aeneam, Canusinæ & Cāpanæ mulierculæ Romanos à clade Cannēsi, Raab apud Hebræos dei populum. Gręci olim Ioui Xenio, teste Pausania, tēplum cōstituere, quod nulla re magis illum placari putarēt. Hesiodus loco fratris hospitē dicit esse. Gregorius pontifex, multiq; proceres ex nostris domi uocatis ministrabant, quū possent hoc officium foris delegare. Res hæc uitio contrario prælucet. Inhospitales primo omnium Thraces, Polymestoris proditio, & Diomedis stabula declarāt. Deinde Aegyptios arę Busiridis, & Pōpeij cædes. Deinde Scythas infamis olim ara Dianæ. Aethiopū quoq; multos anthropophagia. Quibus non multum cessit hoc tempore Pisanorum simul & Boniensium noua crudelitas, qui inquilinos omnis iam penè ob antiquitatē ciues expulere. Hi ob annonę caritatē, ex quo paulo post terræmotu sunt ingenti periclitati. Illi quū à Florentinis desciuere, direptis etiā bonis. Vnde in hunc diem in maximis agunt ærumnis. Quod ne quidem à priscis Romanis didicere, qui quōdā expulsis Tarquinijs bona etiā reddere decreuerant, si per eorum compertam proditionem licuisset. Cæsar quoq; non nullis transfugis etiam apud se relicta remisit. Populus Romanus reges ac legatos omis per quæstores sumptibus excipiebat. Sed fortunatis quum ex dominica sententia res ardua sit, tria Apostolus præsentanea remedia, ut Hieronymus innuit, proponere uidetꝛ, quæ his uerbis cōpendio dicuntur: Diuitibus huius seculi præcipe, non altū sapere. Facile tribuere. Non sperare in incerto diuitiarum suarum. In primo frugalitatē, modestiamq; in moribus ac uictu, citra superstitiosum splendorem & ornatū præcipit: cuius rei gratia diues damnatur epulo, laudatur Lazarus. Deinde beneficentiā ac liberalitatē in pauperes: qua de causa illius qui bona ad multos annos cōgregauerat, nocte sequēte repetita est anima, & Zacchæus probatus. Nam quum omnes morum ac doctrinę perfe-

ctam laudem consequi non ualeant, hi maxime in secundis consistent, qui tales demerebuntur. Quod Augustinus ad propositum euangelicæ Mammonæ mirari solet tam ad posite à Virgilio dictum: Quiq; sui memores alios fecere merendo. In tertio modũ cupiditati, honestæq; rei statuere, & ne semen à spinis obruatur ex ambitionis auaritiæq; sollicitudine, ad ueram philosophiam quandoq; quisq; pro ingenio suo se recipiat: quod principes multi fecere, qui supra mihi memorantur.

PRO PAVPERTATE.

PAVPERTAS tribus de causis amplectenda: quod curas remittat: quod ad philosophandum aptior: quod meliores uiros reddat. Fauorinus, ut scribit Stobæus in collectaneis, duplicem ponit paupertatẽ: ex fortuna, & ex sententia. Primæ mederi exercitationem, liberalitatem, alienam quoq; fortunam. Secundę nihil mederi, quoniam minime indiget. Illa quidem indiget & quærit. Xenophon in Symposio: Quid est ó Charmides? Quænam res tibi maximæ curæ est? Mihi, ait, paupertas. Certe, inquit Socrates, res quidem gratissima, minimeq; inuidiosa, minime contentiosa, incustodita seruatur, neglecta fortior. Diphilus: πένητος ἀνδρὸς οὐδὲν εὐτυχέστερον, τὴν γὰρ ἐπὶ τὸ χεῖρον μεταβολὴν οὐ προσδοκᾷ. Paupere uiro nihil fortunatius, cõmutationem ad peiora non expectat. Epictetus: Corpus mensura possessionis, sicuti pedis calceus: qui si intra eius mensuram cõstiterit, induentem iuuat: si laxior, molestat. Hypseus: θεράπευε τὸ φοβεῖσθαι, καὶ μὴ φοβήσῃ πενίαν. Cura timorem, nec timebis paupertatẽ. Menander: αἰσχυνόμενος αἴσχιστα πενίαν φέρεις. Turpissime fers paupertatẽ si pudeat. Apollonius philosophus ait: Egere probrum non est. Sed ob turpem causam egere, uelut Iro illi Homerico contigit. Antiphanes: Fames omnia dulcia præter seipsam facit. Seneca in epistolis: Si ad naturam respicias, nunquam eris pauper: si ad opinionem, nunquã diues. Idem: Nullum maius lucrum, quàm carere his quæ possides. Quod autem, ut ab initio proposui, sit aptior ad philosophandum: Diogenes, Stobeo item teste, paupertatem dicere solebat, philosophiam esse αὐτοδίδακτον, id est, sine præceptore, sponte edoctam. Nam quod philosophia persuadere uerbis multis contendit, hoc præstare paupertas cogit. Prouerbium quorundam est, ut ait Teles: ἡ πενία χωλὸς πρὸς τὸ φιλοσοφεῖν. Paupertas clauda ad philosophandum. Quod ille quidem negat. At non uides, inquit, quod plerunq; pauperes philosophantur. Diuites uero in ocio male uiuunt? At inquiunt Aristotelis protrepticum ad Themisonem Cypri regem esse hortantis ad philosophiam, quũ nulli magis cõmodum quàm ei sit, ob opes quas ad hoc opus impẽdere potest, insuper & gloriam. At hoc pauper præstare melius poterit, quod minus occupetur negocijs, quàm diuites: quos non solum sibi, sed & alijs uacare oportet: minus etiam ob modicas facultates uoluptatibus uacet. Præterea gloriam nõ minus quoq; pauper præstabit. Videmus enim sæpe honoratiores in hoc genere homines in ciuitatibus esse. Aristides in cõstituendis uectigalibus omnibus prælatus fuit, cuius gloriã Callias ea tẽpestate, quãquam ditissimus, æmulabatur. Lysander etiam apud Lacedæmonios. Et Euripides dicit, quendam pauperem adolescentem plures honores adsequutum apud Argiuorũ ciuitatem. Hæc Teles. Paupertas insuper magis industria, & ingeniosa. Nam Architas, ut ait Plutarchus, legens Eratosthenis Mercurium, carmen illud magnopere laudare solebat. χρεὼ πάντ' ἐδίδαξε, τί δ' οὐ χρεὼ κεν ἂν εὕροι. Vsus cuncta docet, quid non inuenit egestas? Virgil. hoc imitatus ait: Labor omnia uincit Improbus, & duris urgẽs in rebus egestas. Maximum postremo argumentum in diuitijs uirtutem non esse, quod tam apud Græcos quàm Latinos optimi uiri, maximeq; sapientes, omnes pauperes extiterunt. Hic igitur Apulei locum, quod in apologia sua causam paupertatis pulcherrime declamare uidetur, adducam: Paupertas, inquit, philosophię uernacula est, frugi, sobria, paruo potẽs, æmula laudis, habitu secura, consilio benesuada, cultu simplex: neminem unquam superbia inflauit, neminem in potentia deprauauit. Ciuitatum est conciliatrix, omnium artium repertrix. Eadem in Aristide iusta, in Phocione benigna, in Epaminonda strenua, in Socrate sapiens, in Homero diserta, eadem populi Romani imperium ab initio fundauit. C. Fabritij, Cn. Scipionis, Manij Curij filiæ de publico dotatę ad maritos ierunt, portantes gloriam domesticam, pecuniam publicam. Publicola regum exactor & Agrippa populi reconciliator collatis sextantibus à populo Romano funerati sunt.

Attilij Reguli agellus ob similẽ penuriam publica pecunia cultus. Hęc ille. Socrates dicere solebat, paupertatem paruã esse modestiam. Prouerbium est Grȩcum apud Plutarchum: οὐδέποτε λιμὸς ἐγέννησε μοιχίας. Nunquam fames adulteria genuit. Plato in legibus ait: Pauperum peccata ob huius uitæ incommoda, leuius apud inferos puniri, diuitum uero grauius. Cui consentire uidetur Chrysostomi sententia in sermonibus: Habet & paupertas martyrium suum si patiẽter toleretur. Ambrosius in psal. Quãto quis in hac uita ignobilior aut abiectior, tanto erit in futura excellentior.

COMPARATIO VTRIVSQVE EX XENOPHONTE.

XENOPHON quoq; in dialogo quodam pulchre ostendit diuitiarum ac paupertatis comparationem his uerbis. An putas Saca, Pheraulas ait, eo me iucunde uiuere, quod plura possideam, scito me nõ secure degustare, aut bibere, aut dormire æque, atque quum eram pauper. Nam quo plura adsunt, plura custodire, plura oportet distribuere, curas etiam plures admittere, negociaq; tractare. Serui multi multis indigent, ac hi uictum, illi uestes, alij medicos requirunt. Diuersis è locis nuncij proruunt mali, aut oues à lupis abreptas, aut boues è rupe præcipitasse, aut morbum aliquem armentis agrisq; incidisse. Minime, inquit Sacas, ista puto. Quũ potius saluis rebus plurimis, animum magis gaudere oportet. Tu uero, inquit Pheraulas, Saca noli putare pecuniam, curas, aut tristitiam ex animo posse discutere Nullum enim uidere licet, aut diuitem quiete somnum capere, aut hæc spernentem esse irrequietum. Atqui, Sacas ait, ista concedo diuitibus euenire quæ memoras, si quando eos erogare, sumptusq; facere grauate contingat. Quod si forte impensis æque ut possessis oblectarentur, nimia profecto diuites felicitate pollerent. Necesse, inquit Pheraulas, ó Saca, multa possidentem, multa erogare, In deos, in amicos, in hospites. Quicunq; igitur in acquirenda pecunia gaudet, is oportet ualde in distribuenda mœreat. At ego, Sacas ait, putauerim non minori esse uoluptati, multum possidenti diuitiarum, multum facere impensarum. Et quæ sequuntur. Apud Aristophanem quoq; utrunq; simul differentem probe legimus: πλοῦτον καὶ πενίαν. Quumq; Plutus paupertati incommoda extrema, miseriamq; ultimam obiectet: At illa non, inquit, mea sunt ista, sed mendicitatis. Quod lepide Martiali exprimitur. Nam Cinna non est pauper, habere nihil: ut planè innuatur statum inter utrunq; optimum, ferè ex nostrorum etiam sententia. Paupertatem & diuitias ne dederis mihi.

CONTRA AVARITIAM DICTA GRAECORVM.

HERODES Atticus, ut est apud Philostratum in eius uita, auaros cõparabat Aloidis, qui Marti quem ceperant, & in uinculis retinebant, nihilominus sacrificabant. Sic illos pecuniam, quasi in compedibus retinere, simul & uenerari. Aristonymus in historia: Auari uitam pollincturæ, id est, cœnæ mortui comparat, ubi quum adsint cætera, lætitia deest. Apollonius Tyaneus apud Philostratum, dicit, magis esse fugiẽdam auaritiam sapienti & Philosopho, quàm luxuriam, aut aliud crimen, quod ex auaritia & quæstu cætera dependeant. Idem Platonem accusabat, qui ad Dionysium in Siciliam, auaritiæ causa profectus sit. Similiter & Eudoxum in Ægyptum, specie philosophiæ. Speusippum quoque Atheniensem, qui in Macedoniam usque profectus, in Casandri nuptijs poemata frigida recitauit. Timon, qui Misanthropos cognominatur, duo dicebat malorum principia: auaritiam, & ambitionem. Bion sophista, eam tantum omnis uitij originem ac matrem. Socrates: Neque à mortuo sermonem expectes, neque ab auaro gratiam. Idem: Nullo unquam tempore tibi uel decepto fas alium decipere. Pittacus: ἄπληστον τὸ διὰ πάντος κέρδος. Insatiabile semper lucrum. Periander: κέρδος αἰσχρὸν βαρὺ θεμέλιον. Turpe lucrum graue fundamentum. Xenophon: Non enim tam durum non accipere, quam priuari solitum accipere. Sophocles: φιλάργυρον μὲν δὲ τῶν βαρβάρων γένος. Auarum omne barbarorum genus est. Hesiodus: χρήματα δ' οὐκ ἁρπακτὰ θεόσδοτα πολλὸν ἀμείνω. Raptæ diuinitus concessa pecunia præstat. Idem: μὴ κακὰ κερδαίνειν, κακὰ κέρδεα ἶσα ἄτῃσι. Turpe lucrum fugias, damni nanque instar habetur. Apollonius philosophus: Excusatio auaritiæ, & proprij moris est, cumulare pro filijs. Diphilus: ἂν μὴ τὸ λαβεῖν ᾖ, οὐδ' εἷς πονηρὸς ᾖ. Nisi

lucrum esset, nemo quidem improbus foret. Diogenes eos qui immensas opes cumularent, μεγαλοπτώχους, id est, magnificos pauperes appellabat. Theopompus. Qui multas possidet fortunas, ac cum tristitia degit, is omnium mihi uidetur & præsentiũ & futurorũ infelicissimus. Hanc mutuatus Martialis ait: Tristis es & felix, sciat hoc fortuna caueto. Ingratum dicit te Lupe si scierit. Euripidis senarij quatuor aurei sequuntur: εἰ δ᾽ εὐτυχῶν τις βίον κεκτημένος, μηδὲν δόμοισιν τῶν καλῶν πειράσεται, ἐγὼ μὲν οὔποτ᾽ αὐτὸν ὄλβιον καλῶ, φύλακα δὲ μᾶλλον χρημάτων εὐδαίμονα. Si quis uitam in fortunis uixerit, Neq; pulchrũ aliquid domi tentauerit, Ego hunc diuitem aut beatum nullo modo, Sed custodem pecuniæ felicem dixero. Exempla insuper auaritiæ ex Plauti Aulularia pulcherrime auspicari licet. Notatur & Simonides poeta, ut author Ælianus de uaria historia. Is enim rogatus à quodam, ut encomium ei scriberet, gratiamq; se loco muneris habiturum: Respondit, duas se habere arcas: unam gratiarum, alteram argenti: Hanc quum aperiret, communẽ plenamq;: illam uero uacuam solamq; reperire. Idem in ultima senectute, cur auarus esset, interrogatus: Quoniam, inquit, inimicis malo diuitias relinquere moriens, quàm amicos uiuens frustra rogare, detestans plurimorum quum opus infidas amicitias. Dum Brennus dux Gallorum Senonum obsideret Ephesum, uirgo quædam Demonica nomine sollicitata specie barbari cum eo pepigit, se Ephesum prodituram mercede monilium, ornamentorumq; quæ Galli ferebant: quo facto Brennus ut promissa præstaret, simulq; & eius ulcisceretur auaritiam, iussit aurum omne in eam congeri, usq; adeo ut uiua supprimeretur. Idem ferè exemplum & Tarpeiæ Romanæ prodita arce Tatio duci Sabinorum. Semiramis, ut itẽ scribit Ælianus, in suo sepulchro inscripserat: Si quis rex pecunia indiget, monumentum diruat. Dareus igitur quum id demoliretur, nihil pecuniarum inuenit, sed tantum hoc scriptum, Nisi esses insatiabilis, nunquam sepulchrum mortuorum attigisses.

DE MENSIS AC CIBIS, DEQVE HIS QVAE AD EA pertinent: ac primum Quis priscorum cibus.

ANTIQVITVS nondum Cerere præbente uictum, alijs alium fuisse cibum satis constat. Glandes Arcadibus. Pyra Argeis, Ficus Atheniẽsibus. Pyra syluestria Tyrinthijs. Palmulas Carmanis. Milium Meoticis ac Sarmatis. Cardamum Persis. Mox apud Ægyptios ab Iside frugibus inuentis: apud Græcos, à Triptolemo: apud Romanos, à Saturno: mitior sanè cultus ingressus est, ut paulatim etiã obsonia fuerint expetita. Autor Ælianus de uaria hist. Obsonium uero, ut ait Athenæus, omnis cibus est qui per ignem præparatur. Pulmentum autem omne iurulentum ac subliquidum. Scripsere de obsonijs, teste Polluce, Pantaleon Mithecus, Zopyricus, Sophon, Egesippus, Paxamus, Epænetus, Heraclides Syracusanus, Tyndaricus Sicyonius, Simonactides Chius, Glaucus Locrensis, sophistę oẽs. Athenæus inquit, Erat prima & secunda & tertia mensa, & tripodes quibus innitebantur mensæ appositæ, quæ nunc Magades uocantur. Meminit Sophocles ἐν Χρύσῃ, τὰς ἑκατίας μάγαδας δόρπον. Mensas nominabant & epulas in ipsis positas. De tripode mensa Aristophanes. τράπεζαν ἡμῖν φέρε τρεῖς πόδας ἔχουσαν, τέσσαρας δὲ μὴ ἐχέτω. καὶ ποτ᾽ ἐγὼ τρίπουν τράπεζαν λήψομαι. Apud Romanos uero, testibus Varrone & Festo, quadratis mensis in castris utebantur, quas cibilas à cibo uocabant. Domi rotundas habebant. Lauti etiam ex citro. Cn. Manlius, Asia deuicta primus, ut Plin. scribit, suo triumpho monopodia, abacos, & triclinia ærata in urbẽ inuexit. Monopodia enim, quę uno tantũ pede sustentabant̃ mensæ. Monopolia uero merces, tota eiusdẽ generis ab institore uel societate coempta. Abacus, ubi argentea instrumentũq; mensæ locat̃. Est & omnis forma quadrata. Vnde bancum uulgo dictũ, & abaculi. Est & tabula, ubi numeri scribuntur. Persius: Aut abaci numeros.

DE CONVIVIS.

TRIS tantum adhibere conuiuas mos fuit ex numero Gratiarũ. Deinde nouem ex numero Musarum Pausaniæ. Athenæo uero quinq;. Archestrato quatuor uel quinque his carminibus ponuntur ἔστωσαν δὲ τρεῖς ἢ τέτταρες οἱ ξένοι ἅπαντες. ἢ τῶν πέντε γε μὴ πλείους. ἤδη γὰρ ἂν εἴη μισθοφόρων ἁρπαξιβίων σκηνὴ στρατιωτῶν. Cyrus ut apud Xenophontem, conuiuas ab latere sinistro locabat

bat honoris gratia, utpote ab latere cordis, chariores. Plutarchus in problematis scribit. Imperatores post uictoriam populū Romanum triumphali cœna in loco publico accipere fuisse moris, deinde ab eo deduci domum. Consules uero ad conuiuium inuitare, uerum post ea ne adcederent rogare, quum is honor deducendi presentibus ipsis tribui non posset. Idē ait, uetere instituto nemo foris cœnabat sine liberis, qui ætate essent pueri. Causa, quod senes prudētiores respectu filiorum essent, & filij modestiam uoluptatum iam inde capere coram patribus didicissent. Insuper quum ex alijs tum ex Ciceronis in Vatinium autoritate deprehēdimus, minime atratos accumbere solitos. Quis enim, inquit, non solum in publica lætitia, sed etiam in luctu domestico aut funere amici accubuit unquam cum pulla toga.

TEMPUS EDENDI ET APPOSITA MENSAE.

COENARE noctu semper cōsuetū fuisse Athenæus testatur ob lunā, quæ uim habeat ad concoctionē præcipuam. Quo magis miror Martialē in quodam carmine hora nona accumbere solitos dixisse. Nā si prandium, nimis tarde: si cœna, nimis cito. Quod autē Gregorius in homilia quadam in concordādis euangelistis, quum alter prandium, alter cœnam dixisset: Nona semper ait hora ueteres edebant, quapropter prandium cœnam uocabant. Inuenimus tamen & prandere & cœnare solitos. Apud Trogum. Prandete milites hodie apud inferos cœnaturi. Et Celsus hyeme dicit, utilius semel accūbere, prēter q̃ aluo adstrictis. Et Ischomachus apud Oeconomicum Xenophontis dicit se leuiter prandere, ut cœnæ det locum. Quapropter horam hanc nonam non satis intelligo. Ordo autem is fuerat ex eodem authore. Vt in principio & fine mensæ, proposim siue propomasim darent, modicum acrati, id est uini meri, uocabantq; bonum dæmonem in Bacchi honorem. Ponebant item primo piper, phyllida, myrrham, cyperum, unguentū, turdos, aliasq; aues. Olus etiam, quod acetaria uocabant Latini non ab aceto, sed accipiēdo ut acetabula in polypis. Plin. ait, expedita res est & parata, Inde acetaria dicta. Græci autē hæc ἡδύσματα uocāt. Hodie apud uulgū ex Sale nomen habent. Secundæ mensæ quas tragemata illi, nos bellaria uocamus, constabant ex cocco, cicere, faba, chōdro, caseo, melle, sesamide, hoc est sesamo cōfecto, qđ Iugiolinam nunc uocant. Romæ uero ex nucibus auellanis nuceatā. Mensam itē uacuā non sinebant, teste Plutarcho, sed quum omnino aliquid superesset. Causam ipse adfert, quod urbanū putarēt cōprimere appetitum, quum adhuc uoluptate perfrui liceret. Sic eñ absentia minus cupiunt, qui præsentibus ac paratis abstinere cōsueuerunt. Athenæus quoq; in lautis cœnis, ait, uasa cum epulis mutari morem fuisse. quod Plinius etiam libro trigesimo tertio, capite decimo testat: eaq; conuiuis donari ac uocari ἀποφόρητα. Alexander in probl. ait: Poculorum discrimē in eadē mensa fuisse, ac à maioribus initium: causam adfert ne saturitatē primo mensæ ingressu iniiciant. Cicero in Verrinis, poscunt maioribus poculis. Et Plautus. Incipere à summo, id est, à maiore poculo. Panes insuper hi Iulio Polluci probant. Cribanitæ, qui & obeliæ, collices, collabi, nasti, amyli, collyre, zymetes, sigamitæ, charisis, cancridæ, mazæ, pelini cōmunes omnibus, uocati à figura bouis, melittuti, hyglea, anthema, thridacine, physte, œnutta, ephieras, dandalis, lolodica, comon, lupe. Placentarum species, ames, ametidais, pyramus, sesaminus, erichytus, erithrya, strecta, cotyliscus, phthœdia, crepis quæ erat ex farina & melle. Plinius aūt lib. decimooctauo, panis genera ponit: Ab obsonijs ostrearios, à delicijs artolaganos, à festinatione speusippos, à coquendi ratione furnaceos & artoptesios. Præterea nauticos, qui cōtusi sunt & iterū cocti. Siligineos cunctis præstantiores. Secundarios hordeaceos. Cibarios, qui pastoribus & uulgo dantur. Qui aūt hodie panis Martius dicit, ἀπὸ τῆς μάζης putauerim dictū. Est enim maza, teste Athenæo, panis offa madefacta, seu libum, seu placēta. Supra etiā Polluci memorata maza inter lautitias panis. Vasa quoq; ob mēsam reperta, idē Pollux ponit oxybapha, lecanias, quod nos lancē, seu patinam, embaphia, celaria, tryblia, canastrum idē & canistrū: chytrā, nos ollā: chalcea, nos ahena. His addi possunt patina, cacabus, ubi aqua calefit, cōcha, mortariū, harpago, sartago, situla, hydria, urna, lebes: Homero manibus lauādis ponit, apud nos peluis seu trulla, qđ teste Nonio, uas est aquarium. Labrū uero pedibus lauādis balneis adhibebatur. Gutturniū unde

unde aqua manibus descendit. Addita fistula sipo dicĩ & epistomium. Seneca ad Lucilliũ duodecimo: Nisi aquam argentea epistomia fuderint. Vinaria uasa dolia fictilia fuerant, & picata, cũ inscriptione notarum. Relinebant uero quum primum attingebant. Nos Sixti tẽpore in reficiendis ædibus põtificijs in Vaticano effodi uidimus eius generis ingentia, quæ in domum suam traduxit Ioannes Iacobus cardinalis Parmensis. Nam dolijs ligneis tãtum in Alpibus sicuti & nos Plinius suo tẽpore testatur homines uti cœpisse. Dyota apud Horatium, dolium, quod duas utrinq; ansas ueluti aures, unde nomẽ sumpsit, habebat. Cadus insuper, amphora, congius, baucalium, quod nunc boccale uocant. Tinarum etiam illis usus fuit ut nobis, teste Nonio. Festus autem tinia uasa uinaria uocat. Cantharus, urceus, orca, fidelia, cortina, lacus, præla, infundibulum. Cupa, uas ligneum idem ferè quod dolium, quod nos uegetem uocamus: ut ex Festo deprehendiĩ, & Lucani carmine: Namq; ratem uacuæ sustentant undiq; cupæ. Nam cupis in mari naues sustentantur quum resarciuntur. Hinc cupellum parua ueges. quæ uidelicet barilis mẽsuram capere poterat: quod adhuc uocabulum apud Romanos restat, ex Græco etymo, κύπελλον enim curuum dicunt. Hom. Δέπας ἀμφικύπελλον. Decupa, qui uinum minutatim uendit. Cicero, Vinum à decupa & propola quotidie sumit. Sunt qui mensuram dicant. Cupedia uero auiditas lautiorum ciborum est, à ciupiditate dicta. Cicero, Mulierositas, liguritio, temulentia, cupedia. Inde cupedinarij, qui coctos ac lautiores uẽdunt cibos, ut in popinis. Gellius cupedulas etiã dixit. Ad cœnulam, inquit, non cupedulas ciborum, sed argutias quæstionũ. Deinceps poculorum genera ex Athenæo. Acatium poculum, simile acatio. phiala, xylmon, myssum, quod uno haustu bibitur, calix, crater, patera, arymillus, argyris, arysus, bessa poculum Alexãdrinorum inferius latũ, superiore parte angustũ. Baucalis sopatrus, baucalis tetracalix, quæ quatuor calices capiebat. Bicus poculũ, & bicarium diminutiuũ, uulgo nũc cognitum. Dactylotus, carchesium, poculum oblongum, cõiunctum in medio leniter, aures habens ad prendendum. Calpeon, coleba, & lebes, ubi libũ ponebatur. Ceras instar cornu poculum. Nã prisci Græci in cornibus bubulis potare cõsueuerũt. Ex quo Dionysius cum cornibus cernitur, & taurus etiam uocatur, ac apud Cyzicum tauri specie colitur. Hinc uini mixtionem cum aqua κεράσαι dicimus: & uas in quo miscetur, crater, quasi cerater, quod in cornu prius infundebatur. Xenophon in sexto: Bibebant autẽ in poculis ceratinis. Præterea cernos, cortacis, cotyle, cissirion, labronia, lepasta, lesbyon, lycurgis, phiala est à Lycone facta, sicuti & cononius à Conone, toreutis.

DE MENSARVM SVMPTV AC POLYPHAGIA.

ERANT maximi sumptus cœnæ triumphales quas supra commemoraui, prętereа põtificales & saliares. Funerales quoq; ubi pollinctores erant, qui corpora ungebant, cariusq; omnia emebant, ac lautius, ex quo ad pollincturam emere & pollincere dicebatur, ubi annona flagellabatur. Plautus: Hodie pol linctura est. Teste quoq; Plinio cauebatur, ne pisces qui nõ essent squamosi ad pollinctum emerentur. Pollux ζημιοπώλας eos appellat, quod carius omnia emerent. Veniam ad externos ex Athenæo. Antiochus cognomento Grypos apud Daphnen ciuitatem amœnissimam celebritatem instituit: cœnasq; sumptuosissimas adhibuit, cum epulis omnifarijs animalium omnium, coronisq; aureis. Exercitum integrum epulo excipiebat adeo copioso, ut præter absumpta quilibet ex reliquijs animalium omniũ integrorum aliquid referret. Demetrius Phalereus, cum mille & ducenta talenta quotannis in sua haberet potestate, parum admodum in administratione reipublicæ cõsumpsit. Reliquũ in delicijs luxuriosissime uictitãdo inter scorta. Alcibiades uictor in Olympia oẽs quotquot aderant conuiuio excepit. Empedocles Agrigentinus, q̃ è secta Pythagorea animalibus abstinebat, bouem ex preciosis aromatibus cõfectum, omnibus q̃ in Olympia conuenerant distribuit. Pytheas Bithynicus, qui platanum auream, uitemq; illã nobilẽ Dareo regi donauit, Xerxis copias, hoc est, septies octingẽta octo millia hominũ excepit epulo. Stipendium quinque mensium, frumentumq; insuper pollicitus, ut è quinque liberis senectuti suæ in delectu unus concederetur. Hactenus Athenæus. Ad Romanos redeam. In cœna aduentitia data Vitellio principi à fratre, ut refert Tranquillus

quillus, fuere duo millia lectiſſimorũ piſcium & ſeptem auium adpoſita. Hãc ipſe poſtea princeps in dedicatione patinæ ſuperauit. Heliogabalus princeps nunquam minus centũ ſeſtertijs eſt epulatus. Polyphagi deinceps plures memorant̃. Gatis regina Syrię, ut ſcribit Antipater Tarſenſis, edixit ne quis piſcẽ ſine ipſa ederet. Quare pro Gatis Atergatis appellata eſt, quod Ater Græce ſine dicat̃. Sacerdotes eius loci in feſto ſacrificium parant oblato prius Atergatidi piſce argenteo. Menſas omnis generis piſciũ refertas deuorant, eleganti legis diuerticulo. Hæc poſtea regina piſcibus deuorãda eſt data. Hyperides orator, teſte Timochare, fuit obſophagus, his uerbis in quadam oratione. ἰθχυοπώλας οὗτος ἡμῖν πλουτεῖ. Hic nobis Cetarios ditat. Philoxenus poeta Dithyrambicus edit polypũ duorũ cubitorũ, præter caput, ut eſt autor Machaon Comicus. Ariſtophanes poeta Syracuſanorum mẽſas & Sybaritarum luxus notat. Plato ſcribit in epiſtolis, Quod ueniens in Siciliam nequaquam uitam eorum adamauerit, utpote bis in die ſaturum fieri, & nunquã cubitare ſolum: Qui enim in hac licentia adſueſcunt, nequaquam (præſertim ſtudioſa iuuentus) aliquid mente præclarum excogitare poſſunt. Ælianus de uaria hiſtoria hæc refert. Ariſtoteles philoſophus ab initio, authore Timæo Taurominio obſophagus ac decoctor fuit. Xerxes nouũ genus gulæ, aut uoluptatis inuenientibus, præmia ꝓpoſuit. Mithridates, teſte Nicolao Damaſceno, certamẽ polyphagię & polypoſiæ ſtatuit. Alexãder Macedo per Dionyſia pręmia de bibendo propoſuit. Hercules deniꝗ cum Leprea rege, de gula cõtendit, uicitꝗ tauro toto paulatim deuorato. Hæc ille. Athenæus itẽ hæc ſcribit. in Sicilia tẽplũ Saturitatis fuit. Annarus Babyloniæ rex ſtola & ornatu muliebri uidebatur, dum cœnaret cẽtum quinquaginta puellę ſaltatrices ac canentes aderant, quũ prius eſſet ſeruus. autor Cteſias. Ageſilaus Lacedæmonius dux dũ gereret apud Peloponneſum bellum, uideretꝗ Aſiaticos quoſdam in exercitu ſuo obſophagos, uentriꝗ deditos, ornatos inſuper ueſtibus, corpore uero minime ualentes, iubebat nudatos à præcone palã incedere per ignominiam, ueſtes aũt militibus quorũ uirtus laudata eſſet, tradebat, ut hoc excitati præmio fortius pugnarẽt, illi uero hac irritati ignominia frugalius uiuerent. De Syris etiã dicit, eos cõtinuo eſſe in conuiuijs, balneis & unguentis. De Ariſtippo itẽ philoſopho, qui cum reprehenderetur à Platone quod tanquam obſophagus magno piſcem emiſſet, reſpõdit, minime, ſed duobus obolis. Quumꝗ ille reſpondiſſet, ſe tali precio empturum etiã fuiſſe: Num uides, ait Ariſtippus, quod nõ ego obſophagus, ſed tu auarus es? Sardanapali autẽ nota uita & inſcriptio ſepulchri. Huiuſcemodi moribus fuit ille rex Bithyniæ Pruſias, in luſtris, popiniſꝗ ſemper agitans, ut tradit Liuius. Idẽ & Dionyſius tyrãnus, quũ Corinthi exularet. Apud Romanos uoraciſſimi memorant̃, in primis Fabius ille Gurges Fabij Rulliani filius, qui ob deuoratũ patrimonium nomen inuenit: ut autor Cæcilius. Apitius deinde, qui, teſte Suida, longas regiones piſciũ cauſa obibat. Clodius Albinus, & Maximinus imperator. Hic quadraginta carnis libras una mẽſa edebat. Ille Clodius centũ ficedulas, centũ perſica cãpana, totidem ficus Labicanas, & decem melones Oſtienſes: ut apud Spartianum legimus. Ante hos Luculliana cõuiuia & nomina cœnationibus adhibita, & ſæpe mille ex improuiſo exceptos hoſpites, turdoſꝗ per æſtatẽ adpoſitos, iam qui legerit eius uitã, facile nouerit. Sed ad hæc uſꝗ tempora, is furor impenſarum penetrauit. Memoria patrũ noſtrorũ Galeatius, Ioannis Galeatij primi Mediolani ducis pater, in filiæ nuptijs, ubi adfuit & Petrarcha poeta, ad centum millia nummum aureorum dicit̃ erogaſſe: conuiuis ad omnis intermiſſus ingentibus donis muneratis. Vidimus & ipſi pręfectũ urbis, Sixti quarti põtificis fratris filium, qui Friderici ducis Feretrani filiã duxerat, populũ Romanũ ad nuptias inuitaſſe: theatro ligneo apud ædes apoſtolorũ conſtituto. Sed hæc honeſtũ ex parte tuentur. Illud ſanè deo hominibuſꝗ inuiſum, quod in Petro ordinis minorũ cardinale ſancti Sixti cognouimus, duobus annis quibus ſub eodem pontifice in potentia uixit, trecenta aureorum millia in luxu nugiſꝗ conſumpta. Secundis familię triclinijs, argẽtea ac epulas principales quotidie adhibitas. Verũ horũ memoriã facile obliterauit nouus nuper luxus Cęſaris Alexãdri põtificis filij, qui quotidianis epulis ducẽtos aureos dicauit. Paraſitis quãdoꝗ ueſtes duorũ milium donauit. Exercitũ inſuper nõ minus octo millium hominũ alere cõtinue, uiuente patre, ſolebat.

De ſum-

DE SVMPTIBVS ALIIS.

SED quando cœpimus, ſumptus etiam non neceſſarios nonnullos repetam, quoſdã etiam liberales. Alexander Macedo pręter patrimoniũ omne amicis donatum, tabernaculum in itinere mirandum inſtituit: quod ad hunc modũ Ælianus de uaria hiſtoria deſcribit. In eo lecti centũ ſternebantur, aureæ columnæ uerticem ſuſtentabant aureum uarijs textum ornamentis. Perſæ in eo mille uocati Melophori à ſtolis melinis & purpureis conſiſtebant. Sagittarij mille Macedones, item quingenti cum ſcutis argenteis. In medio aũt tabernaculo aurea ſella fuerat, ſuper quam ſedebat Alexãder ſtipatoribus circumfuſus. Extra uero in peribolo eius quo circundabatur, aderant Macedones mille, & totidem Perſæ. Sed & muros Babylonios bitumine conditos, duorumq; curruũ inter ſe aduerſe cõcurrentium capaces. Templum Dianæ Epheſiæ à tota Aſia CXX. annis factũ. Alexandrię Pharum, Mauſoleum Artemiſiæ, reliquaq; orbis miracula, inter ſuperuacua poſuerim. Inſuper Athos ſolo adæquatus. Iſthmos perfodi à diuerſis cœptus, nec perfectus. Fucinus lacus XL. annis XXX. hominum millibus exſiccatus. Totq; Thermæ & aquæ ductus à Romanis extructi. Villaq; Luculliana ubi exciſo monte Euripus maris admittitur. Præterea Milonis æs alienum quem DCC. millia ſeſtertia debuiſſe Plinius tradit. Theatrum temporarium unius menſis cum columnis erectum. Poſtremo Neronis & Heliogabali dementia, quorum alter ſoleis mularum argẽteis, ac retibus aureis utebatur: pręter domum Romam factã, & Milliariam porticum. Alter Heliogabalus nũquam lintea, aut ueſtem, aut mulierem iterauit, recte ſuperiori narratæ inſaniæ adijcientur. Illa uero liberalitatis potius fuerint, quæ Athenæus commemorat. De Ione Chio qui uictor Athenis in tragœdia uiritim Athenienſibus Chium fictile diſtribuit. Tellia item Agrigentino, qui exceptos quondam hoſpitio milites exercitus patriæ, per brumã uiritim lorica & ueſte donauit. Atticus, Herodis ſophiſtæ pater, ut eſt author Philoſtratus, mnam quotannis ex eius redditibus uiritim Athenienſibus teſtamento legauit. Superior ſanè Cæſaris teſtamento, qui & ipſe ſtipem ſigillatim populo Romano largiendam dimiſit. Vtrunq; tamen Nicomedis Bithyniæ & Attali Aſiæ regum tabulis præpoſuerim, quod illi ſucceſſoribus carentes, regna Romanis dimiſerunt: hi uero filios relinquentes quàmplurimis alijs benefici fuere. Iam uero Beſtiæ Appiæ, & Fauculæ apud Capuam: ac Paulinæ apud Canuſium, in excipiendis Romanorum exercitibus liberalitatem ac ſumptus, qui Liuium legunt, facile noſcunt. Populus autem Romanus, teſte Plinio, ſtipem ſpargere cœpit Sp. Poſthumio, & Q. Martio conſulibus, tanta pecunia erat, ut eam L. Scipioni cõferret, ex qua is ludos fecit. Portorijs quoq; & tributo plebes liberata, ut diuites conferrent oneri ferendo. Pauperes ſatis ſtipendij pendere ſi liberos educarent. autor Liuius II. idem lib. VII. Quinq; uiros menſarios creatos dicit, poſt cladem à Gallis illatam, qui menſis in foro cum ære poſitis ex publico, populum æris alieni onere leuarent. Iulius Cæſar, & itẽ Auguſtus Congiaria ſæpe populo dederunt quadragenos & quinquagenos nummos uiritim, Tranquillo teſte. Erat enim pecuniæ tum etiã eſculentorum diſtributio publica. Auguſti rurſus pietatem non præteribo. Is nanque ex bonis damnatorum ſiquid pecuniæ ſupererat, in populi neceſſitate ob bella diſtribuit, cuius his qui in duplo cauere poſſent uſum gratuitum dedit.

DICTA CONTRA PRODIGOS AC SVMPTVOSOS.

MENANDRI ſenarios quatuor contra prodigos cõuerti. Stulte ſua prodigentes uiri cauſam dant omnibus audiendi male. Nam qui propriam uitã neſcit domi regere, quonam pacto hic alienam ſeruauerit? Zeno his qui prodigalitatem excuſabant, quod ex his quæ ex neceſſarijs ſupererant, tantũ prodigere aiebant: Hoc pacto, inquit, ignoſcendũ & cocis, ſi ſalſa nimiũ ſint obſonia, quod copiam ſe dicant habere ſalis. Socrates uidens quendam, ſine delectu & modo omnibus dantẽ ac gratificãtẽ ait: Κακῶς ἀπόλοιο, ὅτι χάριτας παρθένους οὔσας, πόρνας ἐποίησας. hoc eſt, Male pereas, quod gratias uirgines exiſtentes proſtitueris. Diogeni roganti quẽdam prodigum mnam: Cur me, reſpondit ille, mnam rogas: alios uero triobolos? At Diogenes: Quod ab alijs, inquit, iterum ſpero, à te uero non amplius.

De uiro

DE VINO AC PRIMVM DE REPERTORIBVS EIVS

NICANDRVS Colophonius in carminibus uinum appellari dicit ab Oeneo qui primus mustum in paterā expressit, uocauitq́ ex suo nomine οἶνον, id est uinum. Plato in Cratylo dicit Oenum uinum appellatum, quasi οἰόνουν, hoc est existimationem, siue iudicio mentem replens. Alij uerò Icarum Penelopes patrem apud Athenienses id reperisse, moxq́ pœnas dedisse, à colonis ebrijs interfectum. Propertius. Icare Cecropijs merito iugulate colonis. Nonnulli Dionysium dicunt, cui nomē dicatum. Itali Saturnū, Hebræi ac sacræ literę Noeū. Athenæus autem ex autoritate Hecatei dicit uitem primum repertā apud Aetnam hoc modo. Oresteus Deucalionis filius uenit regnatum Aetnam, & canis eius fortè in eo loco ramum euulsit, quem iussit defodi, unde nata uitium germina, Oenumq́ à canis nomine appellauit. Ex quo ueteres Gręci uites, Oenas uocabant. Idem quoq́ ex autoritate Hellanici dicit uinum apud Plithinam Ægypti ciuitatem fuisse repertum. Ideo Dion Academicus, Aegyptios Philœnos, & Philopotas esse dicit, inueniriq́ apud eos pauperes qui uino careant, ex hordeo factum bibant quod zitum uocant. Quod uino sint diditi, illud est argumēto quod brassicam omnes ferunt, quæ locum uino dulciori procreando disponit. Ex quo etiam Sybaritę, ut autor est Taneus, ante potum brassicam edunt. Eubulus in quodam loco dicit. Γύναι ῥάφανον μὲ νομίσαο εἰς ἐμὴν κεφαλὴν ἐθέλειν ἀφεῖναι. Raphanum enim Græci ueteres brassicam uocabant. Hæc Athenæus.

VINI PARSIMONIA APVD VETERES.

OMNINO moderatus uini usus laudatur, qui in tanta apud ueteres fuit obseruantia, ut Hesiodus sic scribat. τρὶς ὕδατος προχέειν, τὸ δὲ τέτρατον ἱέμεν οἴνου. Id est. Tris lymphæ partes quartæ fas addere uini. Et hoc etiam quum exhilaratur animus in festis fieri iubet. Athenæus etiam dicit Græcos duos uini cyathos ad quinque aquæ dilutos bibere solitos, uel unam ad tres. Ex quo Nicolaus adludens ad Bacchum ait. χαῖρε πέντε καὶ δύο. Et Amepsias: Ego Dionysius, inquit, omnibus uobis quinque & duo. Apud Anacreontem inuenitur unum uini ad duas aquæ, qui & meracam Scythicam potionem uocat: ex quo Lacedæmonij quando uolunt meracius bibere Scythizare dicunt, quod Scythæ aqua minime in uino utantur. Eubulus introducit Dionysium, dicentem: Tris tantum crateras his qui sana sunt mente propino. Primum sanitatis. Secundum uoluptatis. Tertium somni: ulterius probri est & luxurię. Idem ferè apud nos Apuleius. Qui fermè numerus sacris etiam canonibus præscribitur, qui prohibent sacerdotes ultra tertium poculum attingere. Veteres Græci merum aquæ non aquam mero addebant, ut facilius misceretur, uini quàm minimum, ut autor Theophrastus. Panyasis qui de obsonijs scripsit, primam potionem distribuit gratijs, horis & Dionysio. Secundam Veneri & item Dionysio. Tertiam probro & damno. Sed & ad numerum & memoriam amicorum antiquitus bibebant, nonnulli gratiarum, aliqui musarum. Vini parsimoniam paucitatemq́ fuisse apud Romanos etiam illud est argumento, quod L. Papirius, ut scribit Plinius, in uictoria Samnitum uini pocillum Ioui uouit, & Galli apud Liuium uini dulcedine adlecti in Italiam ab initio traiecerunt. Et uini mercede Mezentius Turno contra Æneam auxilium tulit.

DE ABSTEMIIS.

PLATO de Legibus iubet pueros usque ad ætatem XVIII. annorum à uino abstinere, quod non sit necesse ignem igni addere. Inde uerò usque ad XV. modicè uti. Post eam ætatem se plusculum inuitare, ad uitæ tædium leuandum. Præterea mancipia omnia, fœminas, magistratus, oratores qui consulunt reipublicæ. Coniuges item primo nuptiarum die, reliquo etiam tempore modicè dum proli uacant. Cui nocet uino grauem esse, partusq́ ignauos reddit. Quod etiā probare uidetur Aristoteles, ubi dicit ebriorum genitura esse infœcundam. Item Plato uacantes doctrinæ & sapiētiæ à uino excludit, concedit nihilominus post annos XVIII. in festis tantum & sacrificijs, cum senioribus licentius uti, ut mente exhilarati reliquo tempore se contineant. Romanis quoque mulieribus simul & seruis interdictum. Ægrotis item. Cicero libro III. de Natura deorum ait: Vinum ægrotis quia prodest raro,

nocet sæpissime: melius est non adhibere, quàm sæpe dubiæ salutis in apertum periculum incurrere. Locrenses Zephirij, ut est autor Athenæus, ex lege Zaleuci uino uti capitale ducebant. Vt hodie quoq; Saraceni nō tam ex lege Mahumeti, quàm ex antiqua gentis Arabumq; consuetudine. Inter Romanos unus ex omnibus sobrius Cęsar etiam inimici Catonis confessione apud Trāquillum. Inter Græcos Demosthenes, quamobrem & moribus & orationis uehementia prælatus Aeschyni ebrio fuit. Alexander in Problem. ait: Aquæ potores uisu esse & cæteris sensibus acutiores, uinum nanq; copiosum spiritalibus uijs sensus magnopere obstruere. Deniq; in nostro dogmate nullū celerius iter ad arduas uirtutes consequendas, quàm per uini carnisq; abstinentiam, cum pluribus in locis sacrorum uoluminum aquæ diuina sapientia comparetur.

DE VIRIS CLARIS QVI VINO DEDITI FVERE.

Vinum insuper multorū egregias uirtutes legimus obscurasse apud Athenęū. Inter quos Lysander est dux Lacedæmoniorum, uir alioqui cæteris in rebus frugi. Antiochus magnus dies totos dormire solebat ob uinolētiam, uesperi excitabat. Ieiunus pauca uidere dicebat, ebrius multa uaticinari. Ideo duos habuit regni rectores, Aristonem & Themisonem Cyprios fratres, quos maximè amabat. Cùm bellū cum Romanis sumpsisset, captus amore puellæ Chalcidensis cum iam iam pugnaturus esset, nuptias celebrauit, hyemeq; tota cum ea uino uenerisq; pariter indulsit. Ex quo superatus aufugit Ephesum. Inter uini amatores etiam Demetrius qui Romæ obses fuit. Itemq; Olophernes Cappadocię rex. Alexāder Macedo ab ebrietate duos dies totidēq; noctes dormiebat, quare in re ueneria imbellis erat, quod teste Aristotele uinolentorū genitura aquosa sit. Theophrastus quoq; ait eū haud bene circa ueneria dispositū. Ex quo Olympias mater, ut ait idē Athenęus, questa apd' Philippū, scortum Thessalicum pulcherrimū cum eo cubare iussit, rem periclitādo. Cœnans idem apud Mediam Thessalū XX. cōuiuis solus propinauit, totidemq; ab eis pateras accepit, grauisq; uino paulo post dormitauit. Ex quo Menander ait. Ἀλεξάνδρου πλέον πέπωκας τοῦ βασιλέως. Plus quàm Alexander rex bibisti. Dareo illi qui magos sustulit in epigrāmate sepulchri inscriptum erat. ἠδυνάμην καὶ οἶνον πίνειν πολὺν, καὶ τοῦτον φέρειν καλῶς. Potui, & multum uini potare, & hoc præ se ferre. Vinolentus erat & Dionysius minor tyrannus, ex quo corruptos habuit oculos: aureā coronā bibentibus proposuit, quā uicit Xenocrates philosophus. Alexāder pręmio etiā Indos, qui maximi potores erant, inuitauit. Quidam Choas dicitur bibisse, talentumq; tulisse, ac biduo tantum uixisse. Mithridates item polyphagiæ ac polyposiæ argēteum talētū proposuit. Ex omnibus heroibus Nestor ab Homero ponitur potor: & item Agamemnon, ut οἰνοβαρὴς, id est, uino grauis ab Achille incessit. Vt poetas quoq; attingā, & alios uiros doctos, Anacreō & Alcęus lyrici & Aristophanes Comicus in ebrietate multa scripsere. Æschylus item, ideo Sophocles cauillans in eum dicit. O Æschyle, εἰ καὶ τὰ δέοντα ποιεῖς, ἀλλ' οὐκ εἰδὼς ποιεῖς. Si ea quæ conueniunt facis, non tamen cognoscens facis. Timocreon Rhodius poeta simul & Athleta epigrāma. Τῇδε γε πολλὰ πιὼν καὶ φαγὼν, πολὺ κερτομέων δὲ ἀνθρώπους, κεῖμαι Τιμοκρέων Ῥόδιος. Multa bibēs tum multa uorās, malè deniq; dicēs multis: hic iaceo Timocreon Rhodius. Hactenus ex Athenęo. Plato in XI. legum ait Lydos, Persas, Iberos, Thracas, Scythas, Gallos maximè uini potores esse, qui uel in uestibus uinū perfundere felix putant auspiciū. Lacedęmonij eundem calicē in conuiuijs circūagere ac potare cōsueuerunt, prius amicorum nomine inuocato cui bibere se dicebāt, quod proposim uocabāt. Nonnulli gratiarum, alij musarū numero bibebāt. Inter Romanos uerò idem ebrietatis uitiū Ennio poetæ tradunt. Ennius ipse pater nunquā nisi potus ad arma uenerat. Prĕterea M. Antonio Triumuiro, M. Ciceroni M. filio, Catoni Vticensi. Et apud Tranquillū in Tyberio: Nouellio Tricōgio Mediolanēsi, tribus uno spiritu amphoris uini epotis. Mea uerò ætate Nicolao Pontifici, uiro alioqui laudatissimo. Erat eñ apud ueteres quosdā insanos opinio, ut nihil nisi in uino prĕclarū ab ingeniosis aut poetis ederetur, ut patet ex hoc distícho Demetrij poetæ. Οἶνος τοὶ χαρίεντα φέρει ταχὺς ἵππος ἀοιδῶν, ὕδωρ μὲν πίνων χρηστὸν ἂν οὐδὲ τέκοις. Dulce merum musis equus est in carmine uelox. Si quis aquā potas, nil bene parturies. Quod omnino falsum, quū plerunq; contrà eueniat. Horatius: Abstinuit Cerere &

Baccho

Baccho. Et Iuuenalis: Ac toto uinum nescire Decembri. Et apud Plinium, Protogenes in Ialyso pingendo plures dies lupinis tantum madidis uixit. Minos legem à Ioue accepturus, apud Homerum, nouem dies in cauerna summa est usus abstinentia: apud Hebræos Moses dies quadraginta.

DE VINI IMMODICI DAMNIS.

IN EIVS malignitate illud in primis apud Athenæum legimus: Quod sanos quidem homines insanire facit, stultè loquendo, aut nihil reticendo: ex quo prouerbium apud ueteres, οἶνον μὴ ἔχειν πηδάλια, uinum non habere calciamenta, quod ebrius pateat, omniaque tanquam speculum reddat perspicua. Vnde Tripodas duos constituere, Apollinis & Bacchi. Nam ex tripode loqui dicimur, quum uera enarramus. Et uinum cum uera loquitur tripodem propriè ueritatis habere dicebatur: hic ex ebrietate, alter ex uaticinio. Aeschylus poeta ait, Aes formæ, uinum autem mentis speculum. Et Dionysius Liber ex eadem causa est appellatus. Hactenus Athenæus. Plato, mores cuiusque manifestari in uino maxime dicebat. Theognes. Ἐν πυρὶ μὲν χρυσόν τε καὶ ἄργυρον ἴδριες ἄνδρες γιγνώσκουσ᾽. ἀνδρὸς δ᾽ οἶνος ἔδειξε νόον. Igne probant homines aurum argentumque periti. Ast hominis uinum mõstrat aperte animum. Plutarchus in libro De erudienda fœmina. Dionysio, inquit, Lethargum & obliuionem cõsecrabant, quod in uino delinquentes officij penitus obliuiscerentur, ac admonitionis egerent puerilis. Selerius. Quàm intolerabilis uir temulentus est aut iratus: semper enim securè agit apud seipsum, apud alios morbidus. Plinius. Vinum ad procinctum tendentibus impedimento est. Eodem teste autore, Androcides scribit ad Alexandrum: Memento rex quum uinum potas sanguinem terræ te bibiturum: nam cicuta homini uenenum est, cicutæ uinum: hoc est, uide quanta sit uini uis, ut ueneni uenenum sit. Nam & idem libro XXV. dicit Cicutam uenenum esse: remedium antequam sumatur bibere, quod uini natura sit excalfactoria. Hieronymus in epistola: Vinolentos sacerdotes, inquit, & Apostolus damnat, & lex uetus dicẽs, Qui altari seruiunt, uinum & siceram non bibant. Sicera enim apud Hebræos est omne quod adfert ebrietatẽ. Idem ad Eustochium, Vinum uirginibus uenenum est. Aristoteles in Probl. ait: Pueros quum non minus calidi quàm uiri sint, minus tamen sitire: quod ipsorum calor humidus, uirorum uerò siccus est. Idem in libro de Ebrietate inquit, uinum paulatim epotum minus capita tentare, quod uis eius mora potationis frangatur. Dicit item seniores ac pueros citius tentari: hi excessu, illi defectu caloris, quasi natura debilitata. Ex animalibus quoque quoddam genus, tum coruos ex herba, quam Oenoctã uocãt ebrietatem inducentem, adfici. Pythecum etiam & clepsam bibere uinum. Ideo uenationes fieri ex Pythecis & coruis ebrijs: alteris ex herba, ex uino alteris. Ipse quoque uidi Romæ ursum ex Vrsinorum ædibus cellas uinarias passim quas poterat per urbem ingredientem, doliaque exhaurientem. Ebrietas igitur semper habuit adsertores ac dijs consecrata. Nam & Romæ uinalia fiebant sacrificia. Athenis quoque teste Athenæo Dionysia ludi erant Gymnici in theatro in Bacchi honorem, ubi uinum circunferebatur, magnaque bibendi licẽtia. Idem ait, libare pocula, quod dijs in primis debetur, Cortalum puerum Siculum primum amatoribus suis inuenisse.

VINI MODERATI COMMENDATIO ET VTILITAS.

VInum Aesclepiades magnopere commendauit, nec ægrotis negauit, cuius proximam dijs naturam dixit. Eius laudibus & uirtutibus librum etiam dicauit. Homerus. Οἶνόν τε μάκαρες θεοὶ ἄριστον ἀνθρώποισιν ἀπασκέδασαι μελεδῶνας. Vt pellant homini curas dij uina dedere. Mnesitheus ait: Vinum modicè sumptum animæ corporique robur addere. Secus uerò præter modum. Ideo Dionysium medicum uocant. Vnamque ex eius nymphis Hygien ex sanitate appellari. Socrates apud Platonem laudat uinum in conuiuio modice sumptum: quod haud aliter quàm Iouis imber plantas leniter irrorans uegetiores facit quàm impetu descendens: ita merũ moderatum uirtutem excitare, alacrioremque animum ad officia reddere, immodicum uerò obruere. Neque enim pollincturæ funeralesque epulæ alia de causa inuentæ, quàm ut per uini cibique recreationem, defuncti desiderium ex eoque mœstitia cõprimatur. Paulus Timotheo iubet, ut stomachi tenuis gratia modico utatur uino. Defectis aũt inedia purga-

tionibusq; consumptis corporibus saluberrimum est. Inflammationibus omnibus inimicum. Omnino autem rarus breuisq; potus in tuto est: ex Hippocratis oraculo illo ἀδιψία αἰνυπεύθυνος ἐστὶ, id est, nihil sitire seu bibere nullam debet rationē. In hac enim re uoluptati magis aut consuetudini quàm necessitati indulgemus. Hominem enim omnino potu posse carere docuit Iulius Viator eques Romanus, qui ob intercutis morbum nihil penitus bibere paulatim adsueuit. Viuit etiam Romæ nunc mihi notissimus, qui plures in anno impotus omnino transigit dies.

VINA LAVDATA AVT FACTITIA.

GRæca quondā uti nunc in precio fuere. Eius cyathum tātum in conuiuijs, teste Plinio, dabāt. Methymnea in Lesbo. Maronea in Thracia quæ rubra erant, ut autor Homerus: uocat enim αἴθοπα οἶνον ἐρυθρὸν. Aethopa uinum rubrum. Quare Aethopa dicat, Atheneus declarat: quod sic uocetur unus ex equis Solis qui uim habet in fructus autumnales, presertim uuas maturandi. Chia quoq; & Maruisia ex monte in Chio insula cognominata, quæ adhuc priscum retinent nomē. Ex Creta eius generis nunc optima ueniunt. In Italia palma Campaniæ regnoq; Neapolitano datur. Inter quæ Aminea prestāt nunc, uti suprà diximus, Seuerinatia dicta, deinde Setina, nūc Latina. Falernum & Calenum immutata natura soli desierunt. Pōpeiana prope Vesuuium, nunc Græca appellātur: proxima in Hetruria Trebiana uocitata, deinde Geminianensia, quæ ambo in œnophoris amphorisq; translata fiunt præstantiora, ac lōgius exportātur. Lucensia nigra mollissima firmaq;. Factitio insuper uino ex frugibus preparato diuersis modis multi utuntur populi, diuersis etiā nominib. In Ægypto Zithū appellant, ut ait Columella, in Hispania Cerea, in Gallia Ceruisia, ut Plinius lib. XXIII. que adhuc uulgo retinent nomina. Mulsum quoq; ex melle & aqua, cuius loco nostri medici Ioleb barbaro nomine utuntur è Saccaro liquido loco mellis preparato. Aqua mulsa alliolis prodest, & his qui sunt humilis & preparci animi, quos Græci μικροψύχους uocant. Plinius. Mulso item Pollio Romulus dixit Augusto se cētesimum annum prospera ualetudine superasse. Passum ex uua fit quæ diutius in uite solem passa durauit, unde nomen eius autor Varro. Græcè γλυκύ. Sapa ad secundā partem mustum decoctum. Defrutum ad tertiam. Murinum ex unguento uinum præparatum, ut etymum demonstrat ἀπὸ τοῦ μύρου. Quod apud Plautum pro dulci ponitur, ac inter uini delicias. Quomodo item præparetur Cydonite, Apite, Daphnite, Cedrinū, Cyparissinum, aliaq; cōplura: uide apud Græcos Dioscoridem, apud Latinos Columellam.

DE FRVGALITATE ET ABSTINENTIA DICTA NOBILIVM AVTORVM.

SOphoclis primum quatuor senariolos ad hoc propositum conuerti. Quotquot philosophātes excudunt aliquid, Ante omnia uentri ut dominent decet. Quo sine nihil est pulchrum dicere aut facere. Magistra consiliariorum est frugalitas prudētium. Xenophon in primo Commen. de Socrate loquēs, Diæta animum corpusq; instruxit, minimoq; uiuebat sumptu, pane tantum cum lacte uescebatur: uocatus ad cœnam (quod difficile plerisque) ultra necessitatem non edebat, nec extra tempus. Cur putatis, inquit, Circen socios Vlyssis in porcos uertisse, nisi ob incontinentiam fictum esse, quia illi in hoc cibi genere usi fuere: Vlyssem autem cōtinentia usum monitu Mercurij minimè mutatum fuisse? Dicebat præterea abstinendū esse à uenereis, quibus qui tangerentur, non facile sapiētia posse uti. Musonius de cibis solebat sæpe disserere ualde quidem ordine, ut de re non admodum parua. Putabat enī cibi potusq; continentiam, principium ferè totius sapientiæ. Et ea quæ inuentu sunt facilia ac omnibus in promptu, pluris esse facienda in usu, quàm quæ preciosiora remotioraq;, nec animalibus his præsertim uescēdum, quæ utilia sunt uitæ humanæ. Prōptissima esse dicebat omnia quæ igne nō egerent, ut caseum, mel, lac, fructus pro tempore: præterea olera, cerealiaq; omnia etiā cocta. Carnium omnino cibum abominabatur, ferarumq; potius dicebat esse, quàm hominū. Deinde ob grauis cibi ad superna euaporationem grauare ac à sapientia retrahere. Oportere hominē more deorum terrestriū, quibus cōsanguineus est, leuissimo simpliciq; uti cibo. Nā & illi aquæ ac terræ humore nutriuntur tantū. Sed eò uenimus deliciarum, ut artē huic uoluptati adhibeamus, scriptiq;

de gula & obsoniis libri reperiant. Igitur Zeno sapientius, qui nec in morbis putabat nihilominus utendũ esse delicijs ciborũ, quàm utantur serui qui his carerent, quibus turpe putaret in hac parte inferiorẽ esse. Neq; indulgendũ sibi uel tantisper in hac re existimabat aut blandiendũ, q̃d huiuscemodi esset natura uoluptas, ut paulatim illecta & subrepens quotidie maiores campos acquirat, priusq; totũ occupet, q̃ ex parte sentiatur. Hęc ille. Pythagoras dicebat hominẽ ex homine non alta cogitare, hoc est hominẽ incontinentem & luxui deditũ. Totius enim honesti ducem & fundamentum continentiæ, laborem in primis esse. Anaxagoras apud Diogenem. τῶν ἐλαχίστων μὲν δεόμενος, ἔγγιστα ἐστὶ θεοῖς. ἥδιστα ἐσθίων, ἥκιστα ὄψου προσδεῖται. Qui minime indiget, dijs proximus est, Qui suauiter edit, minimũ eget obsonij. Charis poetæ quatuor item senarios lepidos cõuerti, Ventris habenas oportet tute regas. Solus enim accepti nunquam habet gratias. Plusq; necesse quàm sit semper expetit. Huic indulgens malorũ sentiet mala. Plinius hãc furatus, Venter ait instat ut creditor, nec accepti gratiam habet. Anacharsis Scytha apud Ciceronẽ. Mihi pulpamentũ fames, cubile solum, uestis Scythicũ tegmen. Epictetus apud Arrianum. Quod si te uoluptatis phantasia forte rapuerit, eam alijs dele phantasijs, ut spatio interposito diuertas. Reminiscere utriusq; temporis, cum uidelicet uictum quandoq; à uoluptate magnopere te pœnituit: & cum abstinueris, magnũ fuisti gaudiũ adsecutus. Si aũt uoluptas aderit tolerabilis, ea sic utere, ut tui sis compos, habenasq; manibus teneas. Epicurus apud Diogenẽ frugalem uictum pane aquaq; contentus amabat, nõ ut aduersus uoluptati, sed quod maiorẽ uoluptatẽ in minima uictus cura reperiret. Sumptus eñ & delicias animi dolores ac molestias gignere. Idẽ dicebat gratias naturę agendum esse quæ necessaria fecit ut essent præsto parata omnibus, non necessaria aũt inuentu difficiliora. Eusebius. Cõtinentia corporis ualetudinẽ conseruat, & animi pudicitiã. Pudicitia uero quietã præparat uitã. Hieronymus ait, Athletas qui multa uescuntur carne non diu uixisse. Plutarchus περὶ τῶν ὑγιεινῶν παραγγελμάτων. Vinum enim & caro uires quidem maiores faciunt, uerũ mentis impediunt actiones. Idem. Si ad bellũ eligere uelimus uirũ à quo maxime seruemur, eum minime indulgentẽ uino somnoq; ac cibo eligamus: uel si in morte liberos nostros ac uirgines alicui cõmendare, huiuscemodi uiro non aũt seruo cõmittamus. Incontinentium hominũ diuersa ab auaris ratio: hi ex iniuria aliorũ sibi utilitatẽ adferunt, illi & alijs nocent & sibi multo magis, si nocere est non solum domũ sed proprium corpus corrumpere. Igitur abstinentiam fundamentum totius uirtutis existimare oportet, sine qua nec honestũ aliquãdo aut meditari aut agere possumus. Deinde paulo inferius. Nescis quod qui dulce bibũt, aut edũt, minimũ obsonij aut potus indigent. Validiores quanquã natura debiles sunt, corpus per cibi abstinentiã curantes, quàm qui robusti per luxum naturã debilitantes. In rebus aũt publicis quis consilio utilior, quis cõmodior? In bello quis inexpugnabilior, obsidionẽq; pati aptior, qui paucis eget an qui multis ad uictũ? Sic igit̃ existimo, diuinũ esse illud quod nullius indiget, proximũ huic qui paucis. Ad Latinos ueniã. Cic. de Officijs. Si cõsiderare uelimus quæ sit in natura excellentia & dignitas, facile perspiciemus q̃ sit turpe defluere uitijs, & molliter ac delicate uiuere, quamq; pulchrũ continenter, caste, seuere, sobrie. Idem pro Flacco, Hęc animi magnitudo in maiorib. nostris fuit, ut in priuatis reb. minimo cõtenti essent, in imperio atq; in publica dignitate omnia ad gloriã & splendorem reuocarẽt. Quærit̃ igitur in re domestica cõtinẽtię laus: in publica, dignitas. Et alibi, Populus Ro. publicã munificentiam diligit, priuatã odit. Idem cœnas aut conuiuia frugi, Phiditia uocat more Lacedęmoniorũ, quorum frugalis uictus & apparatus erat, ἀπὸ τοῦ φείδεσθαι, id est parcere. Cœnas autẽ sumptuosas antelucanas appellat. Hieron. contra Iouinianũ. Non possumus è delicijs trãsire ad delicias, hic uentrẽ implere, illic mentẽ. Miserię nanq; delicijs, & delicię miserijs cõpẽsant̃. Adamus donec ieiunus, in paradiso fuit: satur eiectus est. Et qui uirgo permanserat, uxorẽ subito duxit. Moses ieiunus in monte legẽ accepit. Populus uero satur uitulũ conflatilẽ fecit, seditq; manducare & bibere, & surrexit ludere. Acab rex impius euersionẽ domus, Niniuitæ iram dei ieiunio uitarunt. Anna uxor Helcanæ inanẽ cibo uentrẽ filio meruit impleri. Daniel ieiunus responsa dei accipere, lacumq; leonum superare meruit. Ipse deniq; Christus baptismũ antea XL. dierum ieiunio celebrauit. Ambrosius. Lothus Sodomitas sobrius uitauit. Idẽ ebrius filiabus con

cubuit. Noeus in arca ieiunus seruatus est, extra uerò potãs perijt. Idem in epistolam ad Corinth. Qui ab illicitis abstinet, laudẽ habet: qui à licitis, præmium quærit. Idem in Apologia, Cogitur summopere ut qui se illicita cõmisisse meminerit, à quibusdã licitis studeat abstinere. Dauid quõdam alienam coniugẽ cõcupiuit, postea sitiens uehementer aquam desideratã expauit, quã sciebat à tribus fortibus uiris cũ uitæ discrimine apportatam: exemplũ simul dando, ut exercitus etiam sitim tolerare disceret, ac ne cui regũ bibẽdi usus alienis periculis esset. Gregorius in Moralibus triplicẽ ponit gulæ excessum. Quãdo hora præuenitur, Quãdo lautiorẽ appetit mensam, Quando cibos quoscunq; nimio cupit seu uorat appetitu. Quibus omnibus uetus nobis lex exẽpla proponit. Primum in Ionata primi Regũ XIIII. Secundum in Israelitis, Numeri undecimo, quando carnes appetebant. Tertium in filijs Heli, primi Regum II. quum ollas carnium deuorarẽt. Augustinus in Sermonibus, Qui eñ sic à carnibus abstinet, ut alios cibos sumptuosiores appetat, nõ abstinere uidet̃, sed luxuriã mutare. Quod igitur de solito sumptu ac cibo lautitiæ remittit̃, id egẽtibus distribuat̃. Præterea auiditas nimia exsaturatioq; cibi qualiscunq; fugienda. Esaus eñ primogeniturã nõ ob offam aut lautum cibum, sed ob lentem perdidit. LEGES sumptuariæ ex hoc cõditæ. Primã dum Cato censor esset tulit C.Orchius Trib.pleb. de senatus sententia, qui numerũ conuiuarum præscribebat, & ut ianuis cœnarent patentibus: ex quo Iuuen. Quis fercula septem Secreto cœnauit auus? Post hãc annis XXII. Lex Fannia subsecuta nõ cõuiuis tantũ,, sed conuiuijs quoq; modum statuebat usq; ad asses centum. Lex Didia deinde nõ solum Ro. sed etiã Italiam his legibus subiecit. Licinia quã Crassus diues tulit, erat: ut Calendis, nonis & nũdinis cuiq; liceret XXX. tantũ asses in cibis cõsumere. Reliquis autem diebus ne amplius adponeretur q̃ carnis aridæ pondo tria, & salsamentorum libra: & quod è terra, uite, arboréue natũ esset. Leges etiã in hac re tulere M.Lepidus & Antistius Restio, quæ minime seruatæ. Restio tantũ ne suæ aduersari uideretur, quãdiu uixit foris minime cœnauit. Sylla uerò preciũ rebus uænalibus imminuit. Lucinius Stolo, ne quis plus quingentis agri iugeribus possideret. C.Oppius ornatus mulierũ cõpressit. Deinde per Val. Flaccum Cẽsorẽ abrogata, Catone collega cõtradicẽte. Lege Cincia, munera & dona sunt prohibita, quod misera plebes iam uectigalis senatui esse cœperat, ut autor Liuius lib.34. Res igitur hęc nõ animus tantum, sed corpora quoq; magnopere iuuat: ut ex his patet qui ex abstinentia diu ualentes uixerunt. Apud Philostratum ponitur Porus rex Indorum longo robore mirãdus, tantũ aqua & pane se sustentare solitus. Masinissa rex, teste Cicerone, iam nonagenarius sine pulmẽto uictitabat. Mithridates iam senex & ipse detecto capite ac pedibus in uenationib. sese exercebat, minimeq; accũbere, sed stãs uesci solebat. Viriatus Lusitanus, q̃ Romanis toties restitit, ubi bellũ cœperat, neq; accũbere, neq; in lecto dormire nisi eo cõfecto cõsueuit. Annibal teste Liuio, neq; somni habuit discriminata aut certa tẽpora, sed quæ tantũ à negotijs superessent. Augustinus, ut est autor Trãquil. facilis ac breuissimi cibi fuit, sæpeq; ad medias epulas uescẽtibus iam cõuictoribus ueniebat, eisq; relictis sæpe primus è mensa surgebat. Lacedęmonij ex Lycurgi legibus nullã abstinẽtia potiorẽ habuere disciplinã. Apd' quos, ut autor est Atheneus, mos fuit: ut Ephori corpora iuuenũ nuda dies aliquot inspicerẽt, si q̃d in his inusitatę pinguedinis & inhabilis ad certamina gymnasiaq; esset, uictus abstinẽtia & exercitatiõe castigari iubebãt. Idẽ scripsit Dionysiũ Heracleotã tyrannũ uastam obesi corporis crassitudinem, partim abstinẽtia, partim crudis adpositis noctu lateribus dũ quiesceret humorẽ paulatim exhauriẽtibus emendare solitũ. Diodorus Siculus est autor Ægyptiam iuuentutem ex lege Amasis regis breui cibo adsuetam, nec prius uesci quàm CLXXX. stad. percurrisset. Platonem frugalibus etiam cœnis uti consueuisse autor est Cicero in Tuscul. Timotheus, inquit, cùm apud eum cœnaret, cœnæ tuæ Plato nõ solũ in præsentia, sed etiã postero die iucundæ sunt. Idem & Plutarchus repetit in tractatu de pręceptis bonæ ualetudinis. Christianorũ autem exẽpla superuacuum recensere. Hieronymus ipse sit spectaculo quãnã uitæ duritie annos prope XC. tolerauit. Hilarion XV. primũ aridis ficubus ac modico postremo pane, decrepitos uidit incolumis annos. Nec defuere nostro seculo quos in hac uirtute priorib. obijcere possumus. Nicolaus q̃dã inter Heluetios in recessu nemoris degere paucis antè annis dicebat̃, sine ullo penitus cibo, cõspicua sancti

tatis

tatis fama. Peruſiæ quoq; Columba uirgo ſanctiſſima ante hos annos deceſſit, quę conſtituto uirginum cœnobio, præter aliquid fructuum aut pomorum, idq; raro, nihil uiſa eſt edere, quã etiam miraculi gratia Alexãder Pontifex dum in eam ciuitatem ueniret, adire ac ſalutare uoluit. Sed hæc diuinæ quis tribuat opi aut muneri. Illud ſanè non minus admirandum, quod ex ipſo naturæ prouenit robore, aduenam quendam anno Iubilei à Nicolao V. celebrato Romam ueniſſe, iuſſuq; Pontificis cuſtodiæ traditum, quòd fama eſſet eum nunquam edere: poſt octauum tantum diem cibum petiiſſe: edentem haud ſanè multum, aliquot uiri nobiles ſimul & matronæ, inter quas mater noſtra fuit, quæ mihi hoc retulit, ſpectauere. Ad ieiunium & ſtomachi inanitatem panis recentis à furno olfactum magnopere facere cõpertum. Quo uſus Demetrius Cydonius uir Græcus doctrina atq; abſtinentia ſingulari, multorum dierum famem tolerare uiſus fuerat.

DE RISV ET FLETV.

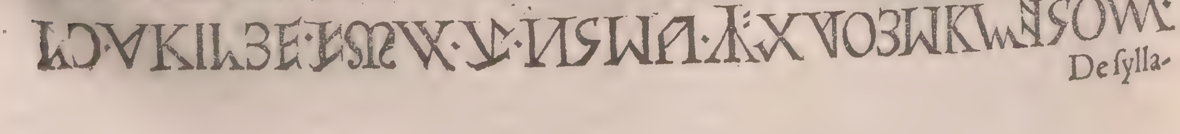
RIſus ac fletus indices etiã modeſtię, ac duo humani adfectus intrinſeca ſigna, contraria quandoq; aguntur natura ſapienti, ut in rebus mœſtis rideamus, in lætis interdũ ploremus, ut ait Verg. Spem uultu ſimulat, premit altum corde dolorem. Alexander (teſte Plutarcho) initurus prælium cum Dareo periculoſiſſimum, ubi de ſumma rerum agebatur, ut animi fiduciam oſtenderet, inter familiares paulo antè iocabatur. Scripſit Liuius, cùm Carthaginenſes aduenientẽ tempore quo Romanis penderẽt tributum, mœſti omnes & lugentes erant, ſolus Annibal riſit, quod iam ab initio præuiderat calamitatem, cùm factio Barchina ei ſupplemẽta in Italiã mittere negaſſet. Inuentus item Romæ in Theatro, teſte Plinio, gladiator qui cùm ſub alis uulneraretur, ubi ſenſus titillatio eſt, ridendo moreretur. Brutus Romæ frequẽti riſu ſimulauit inſaniã. Democritus quoq; perpetuo riſu pulmonem agitare ſolebat, quẽ Abderitæ ut melancholicum curaturi Hippocratẽ accerſiuere. Qui ueniens nõ inquit, Democritus delirat, ſed præter alios longe ſapit. Ridebat enim ſecum hominum ineptias. Greg. in Dialogo ait: uirum quendã alioqui ſanctiſſimum, uitio tamen nimij riſus teneri, nec uincere ullo pacto naturam potuiſſe: reſponſum tandem, diuinitus id ei permitti, ne reliquis eius ac claris actionibus extolleret̃. M. Antonius triumuir licet in mole bellorum ciuilium magniſq; periculis uerſaretur, etiã in ipſa fuga nunquã iocos ac ſolitos riſus luſuſq; intermiſit. Eiuſdem penè & Demetrius Poliorcetes naturæ. His etiã proximis annis Alexander Pontifex. Dion in Moralibus ait, Riſus cõtinuus & magnus apud amicas & pueros impudentes reperitur. Ego uerò multo magis hominẽ ornari lachrymis puto ꝙ riſu. Nam in his maxime morum oſtenditur diſciplina, in illo uerò intemperantia. Pręterea flens nullum prouocat ad ſui contumeliam, ridens auget. Ephren Syrus grauis autor atq; ſanctus, de riſus uituperatione ſcripſit: ubi ponit nequaquã eum ad hominem ſapientem pertinere, bonaq; animi euacuare, intemperantiam augere, temeritatem adrogantiamq; alere. Dicitq; dominum nunquã riſiſſe: fleuiſſe autem quãdoq;. Sed neq; apoſtolos. Salomon quoq; adcedendum ad domum luctus potius ꝙ lætitiæ iubet: quòd in ea finis cunctorum admonetur hominũ, & uiuens cogitas quid futurus ſis. Baſilius in Hexameron. Iocus ſiue riſus mollem efficit animã, ac in diuinis pręceptis negligentem, ut ne admiſſorũ pręteritorũ facile reminiſci ſinat. Præterea bonis omnibus priuat. Auguſtinus. Puer à fletu incipit propheta futurę calamitatis, lachrymaſq; fundit nõdum loquentis miſeriæ teſtes. Simile huic Plinius. Homo, inquit, à fletu uitã auſpicatur. Inueniunt̃ qui à riſu omnino tẽperant: ut L. Craſſus pater Craſſi diuitis ſemel in uita traditur riſiſſe, ex quo Agelaſtus cognominatus. Cato ſenex nũquã. Philippi Cęſaris filius in hoc etiã ſeueriſſimus, patremq; in Theatro quõdam liberius ridentem dicitur rigido uultu reſpexiſſe. Fletũ autẽ & eiulatum de mortuis, præſertim uiris, prohibitũ eſſe lege XII. tab. Cicero teſtatur. At noſtri magnopere collaudãt. Lachrymæ, inquit Chryſoſtomus cœlum pulſant, crimina delent, cõſcientiam lauant, homines deniq; deo proximos faciunt. Gregorius in L. Regnũ cœleſte deus noſtris fletibus uult rapi, quod meritis nõ debet̃. Ambroſius in Lucã. Si ipſe flebis, minime fleberis. Auguſt. de Pa. Qui ſe per cordis impuritatẽ inquinauerũt, oportet lachrymis ſaltem mentis abluantur: nec eſt quod doleat fonte lachrymarũ carere, cùm in rerũ amiſſione & calamitatibus eiulet. Ambroſius item in epiſtola. Vnica ad ſanitatẽ perfectamq; ſapiẽtiam uia, lachrymarum gratia.

De scientijs Cyclicis, & primum de Grammatica.

GRammaticæ ratio apud Velium in tris omnino diducitur species, Ety-
mologiam, Analogiam, & Orthographiam. Etymologia est uerborum
in usu credibilis enunciatio. Vnde ab Etymo, id est uero, nomen sump-
sit. Analogiam Græci sic definiunt. Συμπλοκὴν ἀκολούθων, Id est, connexũ
orationum consequentium. In declinatione partium orationis Aristo-
phanes grammaticus quinque obseruationes tradit, per quas possent
inueniri similia. Vt eiusdem sint generis, casus, exitus, numeri, syllabarumq; soni. Vt ca-
nis, funis, finis: Legere, credere, reddere, & his similia. Aristarchus his adijcit differen-
tiam: ne simplicia cum compositis comparemus. Alia grammaticæ diuisio quadrifariã,
in literas, syllabas, dictiones, & orationes. Nam de orthographia quæ est rectè scriben-
di ratio, postremo loco dicam.

DE LITERIS.

LIteras alij aliunde ducũt. Plin. Assyrias esse, quod Epigenes Babylonius obser
uationes syderum annorũ LXX. milliũ lateribus coctilibus inscriptas tradit.
Diodorus Ægyptias à Mercurio. Plato à Teutate quodã Ægyptio deo reper
tas. Quidã è Phœnicia Cadmum eas adduxisse numero XVI. Quibus Troia
no bello Palamedem addidisse quatuor, θ.ξ.φ.υ. Totidem quoq; post eum Simonidẽ Me
licum, ψ.ζ.η.ω. Quarum omniũ uis simul & character in nostris cognoscitur. Aristoteles
XVIII. testatur & duas ab Epicharmo additas. De Phœnicibus etiã Lucanus adfirmat.
Phœnices primi, famæ si credimus, ausi Mansurã rudibus uocem signare figuris. Eupo-
lemus apud Eusebiũ primũ literarũ inuentionẽ Mosi tradit, qui ætate superior Cadmo
fuit. Itaq; ex Iudęis, q ijdẽ cũ Syris sunt, ad Phœnices deuenisse. Philo Abraamo tribuit,
qui Mosem etiã lõge præcessit. Iosephus uerò multo antiquius ad Adami filiũ Seth glo
riam hãc refert, qui ait in primo Antiquitatũ, in duab. eum columnis rerum cœlestiũ di-
sciplinã cõscripsisse. Græcis uerò dicit nullũ fuisse literarũ usum ante bellũ Troianũ aut
Homerũ. Sed hoc manifesto falsum Eusebius esse ostẽdit in Præparatione euangelica,
ubi ante Homerũ Linum ponit, Philemonẽ, Thamyrã, Amphionẽ, Orpheũ, Museum,
Epimenidẽ, Aristeũ, Sibyllã. Diodorus itẽ Æthiopũ literas antiquissimas facit, ab hisq;
dicit Ægyptios suas sumpsisse. Gręcas uerò ueteres fuisse easdẽ penè, quæ Latinæ nunc
sunt: indicio est Delphica tabula ænea quæ Romæ in palatio Mineruæ dicata in biblio
theca cõspiciebat̃ Plinij (ut ipse testat̃) tẽporib. In Latiũ attulerũt Pelasgi, ubi diu incor-
ruptæ permãserũt. Deinde à Latinis interpolatę, postremo per insecutã barbariẽ Lõgo
bardorũ corruptæ, ut in eorũ adhuc monumẽtis ac libris uidere licet. Idẽ ut in nostris sic
in Græcis accidit fatũ, ꝓximo Illyrico literas eorũ corrũpente. Quapropter in hũc usq;
diẽ Delmatæ & Illirici his utunt̃ characterib. quos à Gręcis acceptos dehonestauerunt.
Igitur Catalecti VII. totidemq; literarũ gñа reperiuntur. Assyrij siue Babylonij, ut dixi-
mus antiqores. Deinde Arabes: Iudæi nõ ualde ab Arabib. charactere literarũ linguaq;
distãtes. Ægyptij uerò & Æthiopes quãuis antiquissimi: alteri tñ figuris animaliũ alia-
rumq; rerum, uerius q̃ literis, quas hieroglypha uocant, nulli adhuc cõperta: Æthiopes
uerò Babylonijs literis sunt usi usq; in hodiernũ diẽ. Post hos Græci, deinde Latini. Po-
stremo Dalmatæ ex corrũptis (uti supradiximus) Gręcis. Vidi etiã Armenica libros lin
gua cõscriptos: qui tñ cũ Chaldæis ferè cõueniunt in paruo discreti. Saraceni itẽ hodie
Tartari ac Turcę quãuis diuerso inter se paululum catalecto, Arabicis tamen oẽs utunt̃
literis. Turcæ etiã Græcis quibus dominãtur, Sicuti ex epistola ad Innocẽtium Põtificẽ
ꝓximis annis indicat̃. Sed & refossa nuper Volaterris multa ueterũ Hetruscorũ monu-
mẽta cũ literis Hetruscis, quę olim Liuio Plinioq; testibus apud Ro. in precio fuere: nũc
autẽ penitus incognitæ. Ex his igitur unam ponere statuæ inscriptionẽ mihi uisum est.



De sylla-

DE SYLLABIS ET PEDIBVS.

QVum igitur literæ inter uocales cōsonantes & liquidas distinctæ sint, Græci indifferentes habent, α.ι.υ: longas, η.ω: breues, ε.ο. Nos autē nostras indiscretas. Syllabæ item breues, longæ, Dichronæ. Pedes ex his qui certis mēsuris & tēporibus terminātur, paucissimi ex duabus, maiores ex senis syllabis. Vniuersi autē numero XXVIII. Ex his dissyllabi quatuor. Pyrrhichius, ex duab. breuibus. Spondæus ex totidem longis. Iambus ex breui & lōga. Trochæus (quem chorion uocant) ex longa & breui. Trissyllabi VIII. Dactylus ex longa & duabus breuibus. Anapæstus ex duabus breuibus & longa. Creticus ex lōga breui & longa. Amphibrachus ex breui & longa & breui. Bacchius ex duabus lōgis & breui. Antibacchius ex breui & duabus lōgis. Molossus ex tribus lōgis. Tribrachus ex tribus breuibus. Igitꝰ simplices duplicati faciūt cōpositos pedes sexdecim, qui sunt hi. Ex spōdęo & Pyrrhichio Ionicus ἀπὸ μείζονος, id est, à maiore. Ex pyrrhichio & spondæo Ionicus ἀπὸ ἐλάσσονος, id est, à minore. Ex Chorio & Iambo Choriambus. Ex Iambo & Chorio Antispastius. Ex trochęo & pyrrhichio Pæon primus. Ex Iambo & trochæo Pæon secūdus. Ex pyrrhichio & iābo Pæō tertius. Ex duob. trochæis Ditrochæus. Ex duobus iambis dijambus. Ex duobus spondæis dispōdęus, ex duob. pyrrhichijs Proceleumaticus: ex iambo & spōdęo Epitritus primus, ex trochæo & spōdæo Epitritus secūdus, ex spōdęo & iambo Epitritus tertius, ex spōdæo & trochæo Epitritus quartus. Ergo cū unus pes simplex bis positus cōpositū pedē fecerit: Græcè συζυγία, Latinè cōiugatio dicitꝰ. Hi rursus cùm duos similes pedes iungūt, ταυτοποδία, id est, Tautopodia, cum diuersos Diopodia dicitur. Hi igitur præter dactylū usq; ad pentametrū procedunt. Est eñ prius Monometron habens duos. Dimetrō quatuor. Trimetron sex. Tetrametron octo. Pentametron decē. Qui oēs gressibus alternatim quasi incedunt, & per uersus mouentur. Hic est motus & ingressio quā Græci βάσιν uocāt, quę sublatiōe cōstat & depositione: ut, armaui: ar sublatio est tēporis unius, maui depositio tēporum duûm. Pedes qui ex utraq; parte paria tēpora habet πάρισοι, qui inæqualia περισσοι uocātur. Depositionis genera quatuor: aut eñ Brachycatalectū quandò pes deficit, ut in dimetro: Quis hic manū tenet. Catalectū quū syllaba tantum deficit: ut; Quis hic manū tenebat. Acatalectū quū nihil deest carmini: ut, Quis hic manū tener capit. Hypercatalectū cū syllaba tantū excedit: ut, Quis hic manū tener decorat. Has omīs species inueniemus in his metris, quę p syzygias ingressionē habēt. In dactylico aūt cui nec pes, neq; syllaba potest in ingressiōe deesse: quippe cū eius simplicibus pedib. basis cōstet, nō nisi acatalectū inuenire poterimus. Ideo in dactylico solo simplicib. pedib. ingredimur, quoniā & dactylus & spōdęus æqualitatē tēporū habēt, alij uerò pedes syzygias diuersæ potestatis. Spōdęus eñ ratiōe tēporis in dactylū resoluitꝰ. Ideo indifferēter uterq; ponitꝰ, præter q̄ in fine tātum spōdæus euphoniæ gratia ne uelocitas sequētis carminis per dactylū impediatꝰ. Quandoq; tamē dactylus ponitur in fine, uocaturq; carmē acatalectū, ut cui nihil ad perfectionē desit. Virgil. Inseritur uerò ex fœtu nucis arbutus horrida. Hypercatalectum uerò aut brachicatalectū nunquā. METRVM idē & uersum & syllabā dixerunt. Ex quo hexametron, pentametron, trimetrō. Ergo & syllaba à quo pes, & pes à quo ῥυθμός, rhythmos à quo comma, uel colon à quo uersus nascitur, metrū dicimus. Inter metrū & rhythmum hoc interest, quod metrū circa diuisionē pedū uersatur, Rhythmus circa sonum. Metrum etiā sine plasmate prolatū proprietatē suā seruat. Rhythmus nunquā sine plasmate ualebit. Est etiā rhythmus & in corporali motu: quū eñ histrio indecenter signum aliquod expressit, arhythmos dicitꝰ: quū uerò decēter, eurhythmos. Itē si fuerit æqualitas corporis modicè tēperata eurhythmos. Inęqualis uerò & toris quibusdā cōfusa, arhythmos appellatꝰ. Ex quo Virg. Tum lōgo nullius lateri modus. Toris eñ extātibus & interrumpētibus latera, arhythma latera sunt facta. Colō est pars siue partes uersus integris pedibus perfectæ, ut defecisse uidet sua. Habet eñ tres pedes integros. Cōma est pars seu partes uersus imperfectę. Vt, Arma uirūq; cano. Habet eñ duos integros pedes & dimidiū. Quapropter Colon dictū, à corpore abscissum integrū mēbrum. Cōma quasi trunca pars mēbri: à corpore amputata. Nos cæsurā dicimus. Metra uerò principalia à Gręcis Prototypa & Archogena dicūtꝰ. Cętera ex his nata sunt, quæ mutilata per Cola & cōmata aut partibus agglutinātꝰ sibi, aut sola ponuntꝰ.

Sumũt quoq; nomina, ex pedibus quibus cõstant, ut dactylica & anapæstica. Ab inuentoribus, ut Phaleutica uel Sotadica. Ab his q̃ maxime ea frequẽtarũt, ut aristophania & asclepiadea. Ab usu, ut priapea. A numero syllabarũ, ut Hẽdecasyllaba. A numero pedũ ut uersus senarios octonarios dicimus. A numero syzygiarũ ut trimetros tetrametros. A passionibus, ut Coluros & Scazones. A tẽpore ut Saturnios q̃d eodẽ tẽpore primũ in Italia usurpati sunt quo Saturnia urbs erat. Igit̃ originalia sũt numero IX. Dactylicũ, Iambicũ, Anapesticum, Trochaicũ, Ionicum à maiore, Ionicũ à minore, Choriambicũ, Antispiciũ, Pæonicum. Dactylicũ ex his princeps carmen, quod & heroicũ & hexametrum, Græci etiã Deliacum & Pythicũ uocãt, quod ex his responsa darent: unde ipsum originẽ habuit, teste Plinio. Ennius uero longũ appellat. Et Cicero in Pisonẽ longiusculis pedibus, Dactylicũ intellexit. Qui & spondaicus dicit̃ quando in quinto spondæum retinet. Vltima syllaba Adiaphoros est, simul etiã syllaba quæ partem orationis finit. Et hoc aut cũ Pentemimeris est: id est, cũ prima pars duos pedes habet & syllabã partẽ orationis finientẽ, quasi πέμπτης ἥμισυ μερίδος. ut, Omnia uincit amor. Or est adiaphoros syllaba. Aut ἑφθημιμερὴς, Heptemimeris, quando cæsura fit in septima syllaba: ut, Et furijs agitatus amor, & cõscia uirtus. In nona Catullus. Iam ueniet uirgo iã dicet̃ Hymeneus. In tertia, ut itẽ Virgi. Inualidus etiãq; tremẽs etiã inscius æui. Quod nisi huiuscemodi fiãt cęsuræ, Carmẽ dactylicũ nullũ habet splendorẽ. Priscianus Cæsurã Semiquinariã & semiseptenariã uocat. Aliud genus dactylici, quod priapæũ uocant, cum tertio pede partem orationis finit. Vt hunc lucũ tibi dedico, consecroq; Diana. Aliud itẽ quod Glyconiũ, cũ in duas partes æquales diuidit Dactylicũ: ut, Cui nõ dictus Hylas puer & latonia Delos. Quo prius est usus Homerus, ut Κρῆτες τ' ἐμάχοντο καὶ αἰτωλοὶ μενεχάρμαι. Aliud genus Bucolicũ cum quarto pede partem orationis finit, ut, Ab Ioue principiũ musæ: Iouis omnia plena. Theocritus hanc metri legẽ custodit, Vergilius cõtempsit. Iambicũ in Tragicis & iambicis locis imparibus tantũ Iambum recipit. In comicis uero licẽtiosior. Hũc Homerus primus tẽrauit. Græci nanq; comici & tragici diligẽtius hæc secuti & reliqua custodiere: nostri uero plus erãt habituri gratię si & intra legẽ hanc ipsi cõstitissent. Perfectior item quum ex puris constat iambis: ut, Mala soluta nauis exit alite. Si aũt penultima in hoc lõga fuerit Scazon siue Choliambus efficit̃, quasi claudicãs Iambus: ut Apollinarem cõueni meũ Scazon. Horatiana uero carmina pedum cõstant uarietate iam cognita, quorũ pleraq; aut ademptione, aut adiectione, seu in aliqua parte cõmutatione legitimi carminis fiunt: ut, Mecœnas atauis edite regibus. Pentametrũ est catalectũ: si in extremo addatur syllaba legitimũ fiet. Idem in IIII. Trahuntq; siccas machinæ carinas. Trimetrũ est etiam catalectũ: aliter quoq; in alijs. Monostropha appellauere, quod prima strophe duobus uel tribus colis explicata cæteras sequẽtes similes habeat, nec in aliqua parte interueniẽte epodo cola mutent̃. Colon quid sit iam dixi, id est, integrũ membrũ genusq; carminis, à quo monocola, ut Ode prima: & dicola, ut est secũda. Sed & tricola siue tetracola dicũtur hæc carmina. In cantionibus aũt lyricis legitime scriptis: hoc est monostrophis, hæc tria inueniri necesse est, strophen, Antistrophen, Epodon: olim eñi carmina in deos scripta cõstabant. Circũire aram à dextra Strophen uocabant, redire à sinistra Antistrophen. Post cũ in conspectu dei consistentes cantici reliqua peragebant, Epodon. Hinc translatũ nomen in hos Epodos qui binos uersus impares habent. Nam ut illic Epodus canticũ finit: ita hic uersus secundus sensum. Hoc est enim in epodis legitimũ. Ergo secundum & hæc elegia epodicum carmẽ. Hæc igitur cantio lyrica, quæ tres has partes habet, Periodos appellat̃, eadẽ Trias, si ex rebus his cõstat. Solet enim abundãtior & plenior cãtio habere antistrophen, proodon, aliquãdo & in medio, hoc est inter strophen & antistrophen mesodon. Inueniuntur aũt in strophe cola uel cõmata aliquot ex uoluntate scribẽtis uiria lege metri finita. Huic antistrophe reddit̃ totidem colis ijsdẽ metris. Tertio additur Epodos iam quolibet metro: hoc est, ut dixi, quã uocant triada. Sed hæc accuratius Græci poetæ seruauerũt. Cætera uero quos requirũt pedes, quæue ad carminis rationẽ pertinẽt: si uberius scire cupis, uide apud Græcos Ephestionẽ: apud nos uero Terentianũ & Velium Longũ, antiquos sanè grãmaticos, ex q̃bus omnib. hæc pauca decerpsimus. Inter syllabas diphthongi sunt numero VII. Tris Græcas quas usurpabimus adnumerãdo, αυ, ει, υι. Scribitq; in antiq̃s uoluminib. Harpyia

Minyiæ

Minyiæ. Quæ omnes apud Græcos etiam producũtur. Sunt autem Dichronæ cum uocalem sequentem habent. Quod & Latini interdum usurpant: ut, Insulæ Ionio in magno. Sed & omnis uocalis ante uocalem: ut, Credimus an qui amant ipsi sibi somnia fingunt. Et sub Ilio alto. Et in una dictione: ut, Dextraq; prehendit.

DE DICTIONE ET ACCENTIBVS.

Dictio quoq; pars orationis tertia: ea siquidem accentib. regitur. Sunt autẽ accentus tres, acutus, grauis, & circunflexus ex utroq;. Reliqui quatuor, lõgus, breuis, tenuis, adspiratio: tenores potius quàm accentus sunt dictionis existimãdi. Nam omnis syllaba quæ aliquid trium superiorum sibi uendicat, utiq; aliam sibi ingenitam habet, aut longitudinem, aut breuitatem, aut tenuitatem, aut aspirationẽ: quæ si accentus essent, pariter duæ syllabæ in unum cõstare nõ possent. Lõgum accentũ transuersa linea notat: ut, Dederitis pro dederitis. Breuẽ uerò sursum erecta, ut Fulgere. Sed hi tẽpora quoq; distinguũt. Aspirationẽ uerò dictio cũ h scripta præstabit. Si aũt adscripta nõ erit, siccitatẽ hac figura' His addũt tris alias notas. Hyphen, quũ duo uerba quæ in unã pronunciationẽ colligimus, inflexa subter uirgula iũgimus. Vt, Turnus, ut anteuolãs. Apostrophẽ, quũ uocalẽ ultimã subtrahimus, quã notat inflexa uirgula ad caput eius cõsonãtis cui subtracta est: ut, Tãton'me crimine dignũ Duxisti. Diastolen unioni cõtrariam, quæ orationẽ, ut apud nos nota distinguit hoc modo' Apud Græcos itẽ ultimę acuunt. Apud Latinos uerò nequaq;, preterquã in aduerbijs quibusdã, ut Feré, pené. Illud preterea catholicũ in hoc gñe animaduertendũ, apud Latinos accẽtus quãtitates syllabarũ minime sequi. Antiqua tñ siue poetarũ, siue grammaticorũ licentia multa utriusq; linguæ modo accentuq; pronũciamus & scribimus, præsertim quæ nihil immutant, ut philosophi, comœdia, tragœdia, pręterea Euripides, Darius. In qub. omibus penultimã dichronã facimus. Sidonius poeta. Orchestrã quatit alter Euripides. Si ratio itẽ sequẽda, producemus Dareũ, Alexandreã, & Antiocheã, Trigonũ, Idolũ, Paracletum, quæ licet Græca licẽtia aut metri causa interdũ corripiant, tutius tamẽ ac obseruantius nostris utimur syllabarũ temporumq; legibus, nisi autoritas ususue refragetur.

DE ORATIONE.

QVo ad orationem uerò partes adsignantur octo. Verum à Priscis inter quos Theodectes fuit, ut ait Dionysius Halicarnasseus, tres tantum ponebantur, Nomen, Verbum & Coniunctio, quòd in uerbis uis sermonis: in nominibus uerò materia inesset. Quoniam alterum est quod loquimur, alterum de quo loquimur. Paulatim deinde adiectæ aliæ partes ab Aristarcho primũ, deinde à Palęmone Vicentino, qui memoria Quintiliani fuit (ut ipse testat) donec numerus supradictus expleretur. Reliqua uerò quæ ad orationem pertinẽt in parte Rhetoricæ dicam.

DE ORTHOGRAPHIA.

NVnc ad orthographiã ex ipsius Velij, tũ Victorini autoritate descendã, partim quoq; ex ijs quę ipse in marmoribus annotaui. Orthographia em̃ Orthoepia lõge difficilior, cùm hęc haud quęrat quemadmodũ scribendũ sit, at ad legẽ etiã uocis orthographia est adligata. Diphthõgis primũ nõnulli ueterũ non utebantur, ut ex marmorũ inscriptionibus aliquorũ apparet, ex quibus unam in C. Põpeio Eusconio in Anthropologia annotaui. Oe, diphthongo tripliciter ueteres sunt usi pro e, ut plerũq; pro u, ut ex monumentis adhuc adspicimus plurimis. his uerbis, Faciundum cœrauerũt, pro curauerunt. Pro i, apud Ciceronẽ iij. de na. Canephoræ pro canephori. Et in antiquis uoluminibus, Solœ pro Soli urbe. Ai item diphthongo dupliciter disiuncta: ut, Aulai in medio. Rursus cõiuncta pro e more Græco, ut in marmoribus, Aimylius sępe reperitur. Ei pro i sæpe in genitiuis singularibus & nominatiuis pluralibus secũdæ declina. ut Captiuei. Præterea in his dictionibus, Heic, illeic, isteic. B litera pro V. Sic em̃ Romæ in antiquo lapide. Bixit annis xxv. Quod ex Græco more ꝑuenit. Nã illi per B scriptã dictionẽ, ꝑ u pronunciãt. C itẽ affinitatẽ cũ g retinet, ut Secobrica & Secobriga. Nec mirũ, nã g literã primus Romę repperit Sp. Carbilius grãmaticus libertus Sp. Carbilij illius qui primus uxorẽ abdicauit, quũ prius C pro G passim uteret: autor Plutar. D insuper habet cũ T cõmunitatem, nam Alexãter pro Alexander (teste Quintiliano) scribebat. Et apud Lucianũ Græcũ autorẽ in dialogo quodã D litera cũ T contendit

contendit,queriturq; ab ea usurpari. Hinc monstrat̃ grāmatici cuiusdā nostri tēporis error de endelechia & entelechia,quæ uaria putauit,quū pro eadē ab illis quos allegat autoribus ponat̃,Græcā in hoc imitādo cōsuetudinē, quū illi D pro T pronunciēt.I literā geminatā raro inuenimus,ut in lapidib. licet aspicere, Ærari, Iuli,Fabi,argētari.Inuenit̃ tamē,ut in Obelisco Vaticani nūc legit̃.Diuo Cæsari,Diui Iulij.F.Augusto.Tybe.Cæsari,Diui Augusti.F.Sacrū.Et idē numero plurali,ut Coss.Faciundū curauerūt, ijdēq; reprobauere. Virgil. Iidē uenturos tollemus in astra nepotes.In medio itē dictionis inijcere,proijcere.Dis pro dijs.Inuenit̃ & ij duplex pro e in nōnullis Romę locis,ut extra portam Vaticanā huiusmodi inscriptio.Licinio Clijminti,L.Coccijus Gaionas alūno.Qui uixit annis v.Mijns VII.Diijs xi.Transit etiā in consonantē,ex quo Cic. Maijā & Aijacem per ij duplex scribendū putauit.Quidā per iij ut coniijcit,ut sit coni.deinde sequentium altera consonans,altera uocalis.Sed & hoc exoletū.Næuius enim & Lenæus quū longa syllaba scribenda esset,duas uocales ponebāt,præter q̃ quū in i literā incidebant. Hanc em̄ per e & i scribebant.K.literā nō duxerunt,sed notā,qua multi religiose utunt̃, ut in epistolis scribāt karissime,sicut & in lapidibus sæpe inuenit̃.Eadē & Gręci ueteres sunt usi ante χ literā à Simonide repertā.P quoq; litera ante inuentū φ.Itaq; σπαῖραν dicebant,& Spinga.Addita deinde aspiratio est,ut nos quoq; & sphærā dicamus,& Sphinga.In quibusdā reijcimus ut Tropæa, Calpurnius,Scapus: scapha tamē aspiratū.Q.literam multi excludūt,inter quos Licinius Caluus fuit,dicentes nihil aliud esse q̃ C. & V. Et ideo nōnulli,Qis pro quis, & qid quid. Loquutionē Antonius Rufus qui de orthographia scripsit,per q dicebat scribi oportere,q̃d à loquēdo deriuaret,cęteri om̃es per c. Quū pro tempore per q & u simplex seu geminatum antiquitus positū. Pro præpositione uero cū per c.Cottidie item rectius quam quotidie,quod à continente ueniat:nō aūt à quoto die:& secutus & cocus, quamuis à sequendo procedāt.S literā, de qua Messala (teste Quintiliano)unū librū edidit,inter duas uocales geminabāt,ut frequēter in marmoribus,caussa,dissignator.Sed & alias quoq; literas,ut Paullus, Sallustius. Victorinus aūt dicit quod quodā tēpore nullas geminabāt literas,ut Anius,Luculus, Memius.Sed supra quā geminari oportebat, notabant hac figura c quod erat geminandi signū,ut in quibusdā adhuc ueteribus libris apparet. Idē ait quod iuxta nō ponebant c m.Ideo nec alcmenā,sed alcumenā dicebant,donec Cæsar correxit.Item s pro r,ut Valesius,Fusius, pro Valerius & Furius. Primus aūt q r literā inuenit Appius Claudius Centimanus fuit, ut testatur Pompon.lib.i.digest.Gręci quoq; loco duorū ρρ.σσ ponebāt,ut Tyrsenus pro tyrrhenus, & pyrsos pro pyrrhos. Pro duobus itē σσ geminū ττ.ut θάλαττα:apud nos uero s pro t.ut à nepet,non nepetinus,sed nepesinus dicit̃.Itē ex Rhamnunte rhamnusius, ex Acheronte acherusius. G quoq; in c, ut uicesimus & tricesimus:uicenos & tricenos. Reliqua uero numeralia g seruāt.V litera loco o posteris est posita. Nam priscis seruos cōsol scribebat̃,sed per u pronunciabat̃.Itē funtes & frundes scribebant tantū.Pronunciabāt uero & scribebāt quædā pinguius: uidelicet u loco i ut optumus, maxumus,artubus,partubus,portubus,Sic Augusto placuisse Lōgus testat̃. At cōtrà Cæsar sicut in eius titulis uidere est elegātius,sicuti & nos i pro u utebat̃. Item pro cōsonante ponit̃, ut uinū,uitium,in cuius loco antiqui Digamma æolicum conscribebāt:uidelicet F.Præterea uerba hęc unguo & tinguo,pro ungo & tingo.Deniq; loco y gręcis in omnib.apud Latinos conuertit̃ u, μαρσύπιον Marsupiū,μασσύλοι massuli, λύκος lupus,ἴντυβον intubum. In quibusdā nō mutatur,ut Labyrinthus:autor Verrius Flaccus.At mutatur secundum literā sequentis cōsonantis,appello,applico,accelero,attingo,aggrauo,aggero.In marmoribus tamē antiquis d retinēt atq; ita obseruat̃,ut in plerisq; uidemus. Adplico,adcelero,adgero. Itē abstulit,abstinet, apsyrtus,apsis, loco b imitātes literā ψ.Inlustris etiam & inlicitus,inlepidus, opsoniū,optineo.N semper ante D.F.Q.S.Vt eandem,Lanfrancus,tanquā,monstrum.Quamquā tamen per m. Eam uero sicut alias quasdam leuitatis gratia scribere recusabant, quapropter in uetustatibus frequēter aspicimus coiugē pro cōiugē. Et Cic. Foresia & megalesia sine n libēter dicebat,ut uerbis ipsius utamur,Posmeridianas quadrigas inq̃t,libentius dixerim,q̃ postmeridianas. His adijciendū toties, & traposuit,& tramisit,pro totiēs trāsposuit & trāsmisit. Ab abs & a præpositiōes diuersis modis ponebāt.In rationib.& auferēdo dicebant pecuniā acceptā nō à Lentulo,sed ab Lentu-

ab Lentulo Cic. dicit religionē hanc ſcribendi apud pauciſſimos ſuo tēpore remanſiſſe, Antiquos tñ ſcimus abs te dixiſſe, & abs re frequēter, ab Lentulo aũt & ab Lucio ſemper. Nos tm̃ ab præponimus uocalib. Illa quoqꝫ per geminatas literas: Apēninus, Cherſonneſus, Peloponneſus, Millia, milliariũ, ex inſcriptione portæ Næuiæ, Relligio, rettulit, repperit, relliquiæ, reliquum tamē & repertũ. Per ſimplices aũt iminēt, amittit, omē, comodum, proicit, inicit, flama. Neptunus, comune: hi & his. Paucioribus quoqꝫ nongēti mihi nihil. Pluribus aũt mōſtrare, exſpectare, exſaturari. Illa inſuper utroqꝫ modo Aelius & Helius, Hetruria & Aetruria, hęreticus & ereticus, quod alterum ab hærendo, alterum ab eligendo ducatur. In nonnullis diuerſa ſcriptio poteſtatē uariat, ut Oechalia et echalia, Aemonia & emonia, Thetis & Thetys, Aſopus & Aeſopus, Hadrianus & Adrianus ex adria. Nulla præpoſitio t. litera terminať, ex quo apud diciť, non aput: Sic & nulla coniunctio d. litera finitur. Ex quo ſet, non ſed dici oportebat, quamuis uſus præualuit, ut ſed dicamus. Illa etiã per T ſcripta in marmorib. reperimus, Otium, negotium, mitto, potius, ratio, littus. Per C. lictor, Accius, Minucius, Sulpicius, Marcius. Accerſo quoqꝫ & arceſſo idē: nam r. in c. conuertitur. Errãtqꝫ qui putant accerſere uocare, arceſſe re aũt remouere, quaſi ab arceo. Interdũ etiã aliud ſcribimus, aliud ꝓnunciamus, ut, Hoc erat alma parens. Nã ſi enũciationi reſponderet ſcriptio, oportebat ſcribere, hocce erat gemino cc. Item tēptare & contēptus ſcribitur, dum à cõtemno uenit. Authorem quidã recentiores ſcribunt, quod ἀπὸ τοῦ αὐθέντου, id eſt, Principe & rectore ueniat: in antiquis tamen monumentis auctorem ſemper ſcriptũ reperimus: ut eſt in hortis apud Apoſtolos: Ex auctoritate Turci Aproniani: & alibi. Ex auctoritate Imp. Cæl. Cœna item, & cœlũ per œ: quod ex Græcis ueniant. Acheron tñ quaſi ſine gaudio abſqꝫ diphthongo, quãuis à Græca diphthongo ἀχαίροντος ueniat. Cætera græca non uariant, ut Alcman, Alcmeon, Alcmena, Dictys, dictyotetõ, Xenodocheũ, Pandocheũ, Dyſcolus, Syphax, Labyrinthus, Lilybeũ, Siſyphus, Xyſtus etiã pro nomine ꝓprio, Hypſipyle, Alcinous Alcyone, Hylas, Hyacinthus. Cyrcus etiã & cyrculus per y. qđ ἀπὸ τοῦ κύκλου ueniat. In latinis uero & barbaris nominib. Græcos nõ ſequimur, nam & illi Teudatũ & Teuderichũ, & Gotthos & Cointũ ſcribunt: nos aũt Theodatũ, Theodorichũ, Gothos, Quintũ ut ex latinis carminib. & marmoribus indicať. Illa quoqꝫ diuerſa Hortenſius & Horteſius, Atratinus & Atracinus. Viturius & Vitruuius, qui de architectura ſcripſit ex inſcriptiõe Veronæ extante. Itē Delmatia & delmata ex Delminio oppido, ut Longo placet. Eſt etiã nonnullorũ in quibuſdã peculiaris ſcribēdi modus. Cn. Pompeius dicebat & ſcribebat Cadamitatis. Nigidius Figulus in cõmentariꝭs ſuis nec K. poſuit, nec Q. nec X. Idē H literã nõ aſpirationis notã eſſe tradit. Licinius Caluus Q. litera non eſt uſus. Idē Senaticõſultũ dicebat. Cæſar uero ſenatuſconſultũ. Auguſtus genitiuo caſu huius domos ſcribit. Meſſala, Brutus, Agrippa pro ſumus ſomus dicebãt. In aſpiratione uero hoc obſeruatũ, ut nomina è Græcis prouenię̄tia, in principio quæ per y ſcribunť omnia aſpirenť, ut hypotheſis, hypoſtaſis, hyperboreus, hyperbole, hyperion, & quæ ex Hippo, ut hippolytus, hippodromos. Cõſuetudo tenet ut multa cũ aſpiratione ſcribanť, quũ non ſit neceſſe, cuius gratia Catulli extat epigrãma lepidiſſimũ. Chõmoda dicebat ſi quando cõmoda uellet dicere, & hinſidias. Vt etiã harena, hortus, cohortes, quũ aſpirari minime debeant, quod ab oriendo & cooriē̄do ꝓueniant. Habet & aſpiratio cũ F. cõſanguinitatē, ut eius loco ponať. Sic hædus aſpirať, qđ antiquitus fædus diceret, & hircus olim fircus. Vtimur & aſpiratiõe interpoſita, ut traho, exhibeo, cohibeo. Reperiť & coheo, & cohitus in marmorib. Quodã etiã tēpore detrahebãt, itaqꝫ elegãtius trao, exibeo, coibeo ſcribimus, & his ſimilia, ex quo etiã aduc ſicut iſtuc & illuc. Pulchrũ uero ſemper aſpiratur, & ſepulchrũ, & ſimulachrum, & Gracchus & Cethegus, teſte Cicerone. Poſt g, aũt nunquam. Præterea ex Græcis uenientia, quæ per θ. aut per φ. aut χ. ſcribuntur cõtinuo, ſiue etiã per ρ. in principio dictionis aut in medio per geminũ ρρ. ut Thetis, Philippus, Chriſtus, Rhadamantus, Pyrrhus. Nomina quoqꝫ Hebræa & item barbara ob pinguedinem nonnulli aſpirant, in utriſqꝫ cauendum in ultimo. Græci aũt huiuſcemodi nomina omĩa inflectunt minimeqꝫ aſpirant. Dicunt enim Abraamum, Adamũ, Noeum, Ioſepũ, Iſacium, Eliſabetã. Claudius princeps (ut ait ipſe Longus) nouã quandã literam excogitauit ſimilem ei notæ, quã pro aſpiratione Græci ponunt, per quã ſcriberenť illæ uoces, quæ

neqꝫ secundũ exilitatẽ literæ, neqꝫ secundũ pinguedinem sonant, ut uiro & uirtute: Neqꝫ rursus secundũ latum literæ sonum enunciarent, ut in eo quod est legere scribere.

De Orthoepia, alijsqꝫ obseruationibus.

IN pronunciãdo uero ἔγκλισις, id est, Enclisis, in utraqꝫ lingua pariter seruatur, ut hominũqꝫ deumqꝫ, ἐπρόμ π. Aspirationes etiã pinguius enunciandæ, ut ex uersu Catulliano supra narraui. Itẽ l.m.n.r. liquidæ geminatæ uehementiore spiritu, ex quo orationẽ uersumqꝫ frequentatæ magnificant. à Græcis Hygra uocant, quod l. & n. molliter enunciantur. Sed & quod nulli neotericorũ adhuc animad uersum: C. & simplicẽ & coniunctã cum e. aut i. Græce pronunciandã doctiores existimauere modo K. ut Cicero & Cecinna haud aliter ꝙ & genus & gignere si analogiæ auscultamus, ex quo K. litera (uti supra memoraui) superflua putata. Græce itẽ per, ει. diph. scripta bifariã enunciamus, ut Alexãdria & Alexãdrea, Antiochia & Antiochea penultimis ꝑductis. Itẽ per αι. diph. Argæi & Argiui, Achæi & Achiui, Pithagorei & Pithagorici, Epicuræi & Epicurij. Itẽ per η. terminãtia fœminina, Methona, & Methõe, Arithmetica & Arithmetice. Per on uero & um. anthedon & anthedum. Poema uero & stẽma & emblema ac his similia in os. & in is. genitiuũ emittũt, in plurali poematis & poematib. Deponentia amans, excellens, & quę sunt huiusmodi, ablatiuũ in e. & in i. emittunt. Nominatiua aũt in is siue er. & neutra in e. in i. tantũ, ut celeber, omnis, terrestris, Hispanieñ. & huiuscemodi deriuata. Apud Ouidiũ uero tantũ bis inuenit cœleste sagitta. Gemino quoqꝫ genitiuo dicunt amantũ & amantiũ, sic muriũ & murũ, lariũ & larũ. Carisius cuius cõmentaria ad nos peruenerunt, nullũ uult latinũ nomen in c. terminari, ex quo non lac, sed lacte dicẽdũ, sicut & soracte, & bibracte. Nomina, insuper Romana nulla in eus, sed eius terminant, ut Põpeius, Septimuleius, Petreius, Canuleius. Illa quoqꝫ apud nos utroqꝫ modo Silignus, ilignus, quernus, faginus: iligneus, querneus apud Plin. & fagineus apud Ouid. Nec me faginea qui tecũ nocte iacebã. Ex quo Valla indocte falsoqꝫ Hieronymũ ab arbore ficulnea pro ficulna male scripsisse reprehẽdit. Item plebs & plebes, proprætor & proprætore, Proconsul & procõsule: Apes & apis. Sic feles & felis. Itẽ celeber & celebris, & saluber, & quæ sunt huiuscemodi tertiæ declinationis. Applicui & applicaui, incubui & incubaui. Sunt & in secunda & tertia cõiugatione fulgeo & fulgo, moueo & mouo. Sed ut & alias quoqꝫ partes attingã: Cõparatiua alijs ꝙ ablatiuo interdũ iungunt, ut Sall. II. histor. Nulla arte cuiqꝫ inferior. Ex quo indocte rursus Valla Hieronymũ reprehendit. Horũ aũt maior est charitas, id est, ex his tribus. Quandoqꝫ absolute posita minuunt, ut Ter. Aliquantulũ ad rẽ auidior. Et Vir. Tristior & lachrymis. Participia præsentis indicatiui & casib. suorũ uerborũ & genitiuo iungunt, ut abundãs copijs Ci. pro Cor. Et niuei ꝙ lactis abundãs, Virg. Scientẽ iura & iuris ciuilis. Cic. Amãtẽ tui & te. Requirit & genitiuum hoc nomẽ animus, ubi cætera ablatiuũ, ut animi pendeo. Plaut. Præstans animi iuuenis. Vir. Egregiusqꝫ animi. Sall. Incertus animi. Requirũt ablatiuũ pariter & accusatiuũ huiuscemodi. Os oculos patri similis, & ore. Itẽ Cretẽsis genere & cressa genus. Virg. Imitamurqꝫ in hoc Græcos. Sic & illi loquunt. ὡς γένει καὶ τ' γένος ἀθλωαῖος. Præpositiones insuper sæpe ornatus gratia iterant, ut ad, Adsidet ad illũ, & illi. Adplicauit se ad amicitiã. Cic. in Ver. Et terræ adplicat ipsum. Virg. Adgredior ad crimẽ. Cic. Et talibus adgredit Venerẽ. Vir. Accedo ad scopulos & scopulos. Adire ad urbẽ & urbẽ. Adesse ad causam. Cic. & causæ. Adsuetus ad mensam & mẽsæ. Ab. Abducere illã ab uiro. Cic. Et gremijs abducere pactas. Virg. Abhorrere à nuptijs. Terent. At abhorrebat illũ. Auertit ab urbe impetus in Galliam. Ci. in Phi. Nec posse Italia Teucrorũ auertere gentẽ, Vir. Ex. Expello ex patria & patria. Ci. utrunqꝫ. Ex æde excessit, Ter. Excessere omes adytis, Vir. Expedio me ex hac turba. Ter. & hac turba, Ci. De. Detrahere de illo & illi. Ci. utrunqꝫ. Decedere de uita. Ci. Sera decedere nocte. Vir. Cœlo deiecit ab alto. Idẽ. Inducit in animũ. Ci. Inducite animũ. Ter. Incubuit in spongiã. Incumbite remis. Virg. Arma sua quisqꝫ incubuere. Sal. In amore hæc omnia insunt Ter. In illã bona inuadere. Ci. Hic thalamũ inuasit natæ. Vir. Insilire in equũ & equũ: sicuti, Desilire equo & de equo & ab equo. Per. Per oẽs gentes peruagatũ est. Cic. Per caput hoc iuro. Item maria aspera iuro. Vir. utrunqꝫ. Sub pro prope cum gemino casu. apud Vir. Sub noctem cura recursat. Itẽ. Euridicẽqꝫ suã iam luce sub ipsa respexit. Super. pro de, apud eundem

eũdem. Multa super Priamo. Et pro supra, ut Sæua sedens super arma. Præpositiones itẽ duæ simul, ut usq; sub extremũ brumę. Aduerbia quoq; uarie ponunt. Ergo, igitur, itaq;, etenĩ, enimuero, in orationũ principijs apud receptos inueniunt. In os etiã Gręca aduerbia recepta, ut apud Vitru. organicos, colossoteros. Plus una nocte. Cic. & plus septima ducit æstas. Vir. Propius absolute. Et propius uirtutẽ. Cic. Et ꝓpius tectis. Virg. Ritu. id est, modo. Crebra niuis ritu. Vir. Qui cũ: cũ quo. Dũtaxat, id est, solũ apud Ci. Post inter positũ ablatiuo iungit: Vt lõgo post tẽpore uenit. Sal. in Cat. Multos post annos. & Ter. in Hecy. Post duob. mensib. dixit. In præsentia & præsentiarũ apud Ci. In præsens uero apud Sal. Indies pro cottidie apud Ci. In diẽ, in futurũ. Ad diẽ, ad tẽpus cõstitutũ. Diem de die, propediẽ, cito. De die, ex tẽpore. Cic. in Phi. Non solũ de die, sed ad diem uiuere. Ter. Apparare de die cõuiuiũ. In tempus, processu tẽporis. In tẽpore, opportune: apud Sal. utrunq;. Tempore idem: apud Cic. Potis est, pro potest. Peiore res loco nõ potis est esse. Reapse nõ ratione præceptio, Ci. de rep. id est, de re ipsa. Verba etiã nonnulla geminos admittunt casus, ablatiuũ uidelicet & accusatiuũ. Vtor, abutor, fruor, ludo: ut Ludere quæ uellem: &, Versibus incõptis ludũt. Et lacesso, ut cursuq; ictuq; lacessunt. Pascor. Et carice pastus acuta. Itẽ mala gramina pastus. Habito. Atq; humiles habitare casas, & habitabant uallibus imis. Induo, indutusq; hostilibus armis. Vir. XII. Exuuias indutus Achillis. Induit loricã humeris. Egredior: Est urbe egressis tumulus Virg. Raro egressa fines suas. Sal. Subeo quoq; & succedo tecta & tectis. Saturor. Antiquum saturata dolore: Et odijs exaturata quieui. Accusatiuum quoq; & genitiuũ Obliuiscor, reminiscor, & memini. Vt, Et dulces moriẽs reminiscit Argos. Alternos musæ meminisse uolebãt. Et, Nec ueterũ memini lętorũe malorũ. Rursus genitiuũ & ablatiuũ: Lętor, impleo, abũdo, egeo, indigeo, potior, Diues, indignus, Vt lætorũe malorũ, & læta laborum, & læta deũ partu. Item Iouis omĩa plena. Vir. Implent ueteris bacchi. Et plenãq; sagittis: & Si ueris implet Apollo. Item. Diues pecoris: & Africa terra triumphis Diues alit. Itẽ indignus re pub. & reip. Genitiuũ præterea & datiuũ poscũt & amicus & similis. Amicus Lepido et Lepidi: Et delphinũ similis, & illum indignanti similẽ. Nonnulla cũ præpositione & sine, ut genitus seu natus ex parente & parẽte: Dijs geniti potuere: Ex nato atq; ex matre magus nascatur oportet. Liber à spe, metu & odio. Sal. Et tum libera fati classis. Virg. Et fato liber dicitur. Caue illos & caue ab illis, & caue facias. Recordor de te Ci. Et uocem Anchisæ uultũq; recordor, Vir. Certo itẽ & cõcurro & cõgredior Antonio & cũ Antonio, Ter. Sperat se à me auellere. Vir. Auulsum humeris caput. Alienũ uita & à uita. Queror de te Ci. Nec plura querẽtẽ Passa Venus Vir. Itẽ Do. Mitto tibi & ad te. Itẽ aptus, ac cõmodus, bonus, Idoneus bello & ad bellũ. Offendo: Si quid in me offendistis, in meo capite luite. Itẽ Quid me apud equites po. Ro. offendisse dicebã. Cic. utrunq;. Quædã etiã absolute & cũ casibus, ut Attendite & attendite animũ Teren. Abnuo. Abnuerã bello Italiã cõcurrere Teucris Vir. Et neq; illi senatus de ullo negociũ abnuerit. Itẽ nihil sibi abnuturos. Sal. Itẽ desine mordere, & Desine Menalios, Et apud Teren. Te desinit & deficit. Requiesco etiã absolute, Et mirata suos requierunt flumina cursus. Doleo, & doleo casum: Et dolerẽt tibi oculi Cic. Pergo ire & pergo iter. Nosse & scire Græce & Græcam linguã. Ardeo, ardet amans Dido, & Corydon ardebat Alexim. Et Spoliorũ ardebat amore. Gratificatus absolute: Et populo aliena ac sua gratificatus Cic. Audio quoq; accipio, disco, emo à te elegãtius & ex te dicemus. Studeo: Studẽt sese præstare cæteris: Et eadẽ studẽt, Sal. utrunq;. Itẽ Student cõsulatui Ci. Nõnulla utroq; modo æque potestatẽ habent, ut comito & comitor, populo & populor, reuerto & reuertor: Sic & apud Græcos πιώ & πίομαι, & alia cõplura. Aliqua insuper lepide iterant: hoc modo, Seruitutẽ seruire, uitã uiuere, citharã citharizare, cantionẽ cantare, facetias facere. Et nostro doluisti sępe dolore Vir. Dixi unũ dictũ Plau. Quędã casibus hoc modo cõmutant: Impertio tibi bona, & impertio te bonis: Dono tibi lancẽ & dono te lance: Delego tibi curã & delego te curę. Eadem quoq; significantia diuersis iungunt casibus, ut ferax frugũ & fertilis frugibus. Doctus cithara & citharam & peritus citharæ. Miserere laborũ, & miseratus amantem. Digredior à te. Egredior aũt & progredior portu, & aggredior scribere & aggredior opus: Decet nos & nobis. Ter. Ira uobis decet: Itẽ pudet illius, & apud Teren. Non te hæc pudent: Item piget, Non te hæc pigent Geta: Terent.

Modus scribendi apud ueteres.

ET quando de ratione scribendi scribere cœpi, modum scriptionis ueterũ non præteribo. Scribebant enim ex altera tātum parte. Hinc Iuuen. Scriptus & in tergo necdum finitus Orestes. Quapropter Hopistographi appellant, utrinq; scripti. Cęcilius in epistolis. Electorumq; commentarios. Clx. mihi reliquit hopistographos. Et Vlpia. Chartæ appellatio ad nouam refertur, & ad deletitiam proinde Hopistographam. Est enim deletitia quam Cic. Palimpsestum uocat, ut in epistola ad Trebatium, id est, rasam & rursus scriptam. Qui igitur cõponentes aut rescripturi rursus aliquid scriptitabant, hopistographas, id est, ex utraq; parte chartas implebant. Scribebant insuper principes sicuti pleriq; hodie reges transuersa charta. Primus Iulius Cæsar (teste Tranquillo) epistolas in forma memorialis libelli reduxit, cum prius Coss. & duces tantum transuersa scriberent charta. Præterea calamo non penna utebantur, ut Cic. in epist. Quicunq; calamus ad manus uenerit, eo pro bono utor. Interdum & stilo ferreo cum pugillares in itinere notabant, qui ex cereis tabellis seu ligneis erant, ut legitur apud Cæcilium. Breuiare insuper dictiones (si Senecæ credimus) primus reperit Ci. quũ Cos. in senatu Catonis orationem, quam cõtra coniuratos habebat, uelociter scribi iussit, ita ut litteræ dictiones referrent. Sed iam diuina prouidentia ingeniorum immortalitati consultum, quando nouo portento reperit hoc seculum non describere libros, sed fingere, ex æneis characterib. atramẽto scriptorio perfusis pagina torcularibus expressa. Authores duo è Germania fratres Romæ cœperũt anno MCCCCLXV. Primiq; omnium August. de ciuit. dei, & Lactantius prodiere.

DE POETICA.

POETAE tam apud Gręcos q; Latinos haud semper in honore fuere. Plato in primis à sua rep. lib. II. eos ac præsertim Homerũ reijcit ob pugnas cõtentionesq; deorũ. Cato probro dat M. Nobiliori (ut ait Cicero) quod is Enniũ poetam in prouinciã duxisset. In nostro item dogmate nullo in numero sunt. Augustinus libro secundo de ciuit. dei: Platoni Græco potius palma danda est, qui cũ ratione formaret, qualis esse ciuitas debeat, tanquã aduersarios ciuitatis poetas censuit urbe expellendos. Multos tñ oblectant multorumq; tenent aures, præsertim principũ. Nam duo Alexãdri, unus Macedo, alter Imperator Ro. hic Virgilij studiosissimus tradit̃ fuisse, ille Homeri, ut nulla unquã die ab eorũ lectione uacauerint. Aristoteles totũ hoc genus in tris diuidit, in Epicos, Lyricos, Dithyrambicos. Sub quibus reliqui facile continẽtur. Asmatici, Melici, Satyrici, Tragici, Comici, Elegi. Iambici, Hymnographi, Epigrammographi. Epicos enim Heroici carminis scriptores appellat, cuius inuẽtio oraculo pythico debetur, teste Plinio: ubi siquid altius canitur, Rapsodia uocat̃, ut est illa Homeri. Qui in hoc excelluere quinq; apud priscos Gręcos nominati. Homerus ipse, Hesiodus, Panysis, Antimachus, Pysandrus. Inter Lyricos decẽ illi nominant̃ uulgo cogniti: Stesichorus, Bachylides, Ibicus, Anacreon, Pindarus, Simonides, Alcman, Alcęus, Sappho, & Corinna: hi taurũ in certando palmã ferebãt. Inter Dythirambicos uero Philoxenus Corinthius præcipuus. Dithyrãbici enim lyrici sunt (ut ait Zezes) uerũ aliquantulũ altiores: & ad honorem Bacchi canebant, unde nomen auspicati sunt. Dithyrambus enĩ Dionysius, quod διὰ δύο θύρων, id est, per duas portas prodierit in lucẽ: ex uentre uidelicet Semeles, & femore Iouis, ut patet in eius fabula. Accipiebant in concertatione palmam Tripoda. Dithyrambicorũ chorũ primũ Corinthi statuit Arion Methymnęus, secundũ Lassus Herminæus. Hoc genus latini nõ habent. Inter lyricos apud nos tantũ Horatius qui simul & Catullus iambum interposuere. Apud Græcos Iambici tres tãtum clari. Ananias, Archilochus, Hipponax, quanquã & Homerum cœpisse Iambum in grãmatica supra prius diximus. Hic acerbitatis causa inuentus. Trimetrum Græci uocãt, nos Senarios ex numero pedum. Elegia in luctu reperta, in qua excelluit Callimachus, Mimnermus, & Philetas, apud nos Tibullus, Propertius, & Ouidius. Inter epigrammographos Græcos Simonides antiquus: cuius meminit Herodotus, & Alcæus iunior Vespasiani tempore, Athenæus, Proclus, Palladas, Agathias, innumerabilesq; alij. Hymnographi deorum scribebant laudes, ut Orpheus, Homerus, Hesiodus, & Asclepiades. Poetas item Melicos Demetrius Phalereus cõmemorat, Automedem, Demodocum, & Lærim

Corcy-

Corcyreos, & Phemium Ithacensem. Ex nostris in hoc genere nullum habemus præterquam in sanctorum hymnis & Sedulium & Prudētium poetas. Qui scripserint epithalamia apud Græcos Agomeson nominat̃, & Hesiodus, q in Pelei & Thetidis nuptias hoc exordio. Τρὶς μάκαρ αἰακίδη, καὶ τετράκις ὄλβιε Πηλεῦ, ὃ τοῖς ἐν μεγάροις ἱερὸν λέχος ἱσαναβαίνεις. Apud latinos Catullus, in Ptolemæi & Berenices nuptijs. Claudianus itē in Mariæ & Stiliconis, & Ausonius ex Centonis collectū edidit. Qui uero scripserint Epicedia in mortuos, inuenti etiā, & qui Monodias. Hæc ab Epicedio siue epitaphio differt qđ Monodia super uno tantū, illa etiā in plures. Vsurpat̃ tamen Monodia ad omnem materiā modo unius sit, sicuti Lycophron Monodiā de Alexādra scripsit, ut autor Zezes in Lycophronem. Comœdiam deinceps, tragœdiamq́; ac reliqua attingam poemata, ex Gręcis enarratoribus. Comœdiam inuenerunt rustici, qui iniuriam passi à ciuibus ex agris in urbem uenientes noctu medijs uijs quæ passi fuerant recensebant. Vicini itaq; experrecti mane simul memorātes quæ audiuerant, illi qui fuerant in causa reddebant̃ meliores, tali uerecundia coerciti: itaq; uisum hoc utile remediū morib. cōpescēdis: uocati rustici in theatrū & hominū frequentiā, coacti sunt media luce eadē facere, ora fæcibus peruncti. Quod postea officiū poetæ usurpauerunt, nulla hominū reuerentia seruata. Quorū primus Susario quidam hoc exordio prodijt. Spectatores aduortite. Susario hæc dicit, Turpes fœminæ quarum nullius est sine probro domum habitare. Multi igitur secuti sunt eum postea improbos homines insectari. Postquā uero potentiū luxuria ac uitiū cōualuit, res minime placuit. Paulatimq́; interdictū comicis aperte ac nominatim de ipsis loqui, ex quo per ænigmata reprehendebāt: procedente aūt tēpore nec sic etiā loqui permissi. Quare omissis diuitib. poetæ in aduenas & pauperes cauillabāt̃. Vnde comœdia in tris diuisa partes. In antiquā quę manifeste reprehendebat: In mediā quæ per ænigmata: In nouam quæ in seruos & pauperes cauillabatur. Fuere autē primæ Aristophanes, Eupolis, Cratinus, Secundæ Plato, Nouę Menander. Dicti sunt enim comici uel ἀπὸ τῶν κωμῶν, id est, uicis unde rustici ueniebant, uel ἀπὸ τοῦ κώματος, quod est somnus, quoniam somni tempore hæc recitarentur. Tragœdia uero ἀπὸ τῆς τρυγὸς, quod est uindemiæ fæx, quod ea fæce peruncti agerent: uel τραγός, quia hirco donarentur. Est enim comœdia humanarum actionū imitatrix, uitæ correctrix per risum & iocū. Differt enim à tragœdia, quod illa historiā & rem gestam, hæc figmentum continet: illa in luctū spectatores mouet, hæc risum. Differt autem noua à uetere, tempore, lingua, metro, dispositione. Tempore: quod noua magni Alexandri ætate cœpit, antiqua per bellū Peloponnesiacū floruit. Lingua, quod illa dulciore plenioreq́; Atticismo, antiqua altiore & grauiore. Metro, quod noua plerunq; iambico: Altera uero multimodo utit̃ uersu. Dispositione, qđ in noua chorus non interuenit, in altera frequentius. Rursus antiqua ab ea differt, qđ circa Susarionis tempora personæ sine ordine ueniebant. Cratinus autē succedens constituit in comœdia tris personas, eiq́; decorē ordinis addidit, comœdiamq́; magna ex parte correxit, donec Aristophanes maiorem ei tribuit splendorē. Cęterum comœdia cùm uerborum tum rerum sex modis elegantiam habet: uerborum aut ex homonymia, quā æquiuocationem latini uocāt, cum plura eodem uocabulo significant̃. Ex Synonymia, cum idem diuersis dicit̃ nominibus, ut eo, accedo, adeo, cōtendo. Ex loquacitate lasciuiaq́; loquendi, quam Græci ἀδολεσχίαν uocant, cum quis eodem nomine sæpius utitur. Ex denominatione, cum proprio nomini aliquid extra festiuitatis gratia adijcit̃, ut si minax uocatur Midas. Ex diminutione, ut Socratidium, Euripidium. Ex mutatione, ut δεῦ pro ζεῦ. Rerum uero modi omnino duo, aut per deceptionē, ut cum Strepsiades credit ueros esse de animo sermones apud Aristophanē: aut per similitudinē, ut Xanthus Hercules aut Hercules Dionysius putatus. Traditū memoriæ Alexandrū Aetolū & Lycophronē Chalcidensem à Ptolemæo Philadelpho interpolādis scenicis libris fuisse delegatos: Alexandrū uidelicet Tragicis ac Satyricis: Comicis alterū. Reliquis uero poetis Zenodotū & Aristarchum grammaticos, quanquā Homericos longe antea LXXII. grammatici iussu Pysistrati tyranni interpolauerunt: Quorū principes Orpheus Crotoniata, Zopyrus Heracleotes, Onomacritus Atheniēsis, & Epicyclus fuere. Posteris deinde temporib. successere & alij q scenicos reliquosq́; poetas diligētissime enarrauerūt, Didymus, Tryphō, Apollonius, Herodianus, Ptolemæus Ascalonita, inter q̄s & philo-

ſophi, Porphyrius, Plutarchus, Proclus, & ante hos omneis Ariſt. Sed ad Comœdiã redeo antiquã, quæ (uti ſupra cõmemoraui) cauillos habebat apertos uſq; ad Eupolidẽ: q poſtq; Alcibiadẽ Athenieñ. ducẽ notare cœpit, iratus ille ut q in expeditiõe nauali eſſet & exercitũ paratũ haberet, ſtatim iuſſit eum ad ſe trahi: quẽ alij dicunt repente mari proieciſſe, alij capiſtro tractũ ad littus ac paulatim ablutum cum huiuſmodi uerbis: Eupoli qui in ſcena totiens me tinxiſti, nũc te ſalſis tinguo lymphis. Ex illo cõſtat Cratinũ, Pherecratẽ, Platonẽ, & Ariſtophanem per figuras & ænigmata, dimiſſa aperte notãdi licentia, mordere ſolitos fuiſſe. Comœdiæ propriũ cauillus cũ riſu. Tragœdiæ luctus & mortes hominũ. Satyra uero (ut exiſtimant quidã) ex luctu in gaudiũ finiebat, ueluti Euripidis Oreſtes & Alceſte, ueluti etiã Sophoclis Electra. Sed perpetuum riſum elegãti, ſcenicoq; modo habebat: ut apud Euripidẽ Hercules emptus à Sileo tãquã uillicus & ſeruus mittiť in agrũ ad uineã fodiendã: ille magnis uiribus ſumpto ligone uites eradicat, easq; in uillã humeris cõportat. Cum ueſcitur panes ingentes frangit, ingentemq; bouẽ mactat, fores cellæ uinariæ diruit, easq; pro menſa portat, optimũ doliorum relinit, alterum ſeruum qui agro præerat toruum aſpiciens iubet ei poma ex arboribus adferre. Deniq; conſurgens uicinum flumen in habitationẽ introduxit, quo cuncta deleuit. Satyra ergo huiuſcemodi utitur modo. Lyrici aũt & Dithyrambici Athletas in certaminibus, aut Dionyſiũ, aut aliquẽ ex dijs, laudibus extollunt. Sciendũ præterea ſecũdũ Dionyſiũ & Cratẽ, & etiã Euclidem grãmaticos, in partes quatuor comœdiam diuidi, in Prologũ qui uſq; ad chori principiũ durat, in chori melodiam, in Epiſodiũ, quẽ latini ingreſſum dicunt, quod inter duos choros dicebať. In Exodium, quod circa chori finem pronũciari ſolebat. Egreſſionis uero partes, quas Græci παραβάσεις uocant VII. Septies nanq; chorus ſaltabat poſtq; uenerat in orcheſtrã, quã Græci λόγιον appellãt. Prima ſaltatio Cõmation, quã nos particulã dicere poſſumus: ſecunda cõgreſſio, homonyma cũ ſuo genere: tertia lõgũ, quarta cantus & cõuerſio, Græce ᾠδὴν καὶ στροφήν. Quinta Epirrhema. Sexta & Anticãtus & anticõuerſio, quas illi ἀντῳδὴν καὶ ἀντιστροφήν dicũt. Septima Antepirrhema. Chorus eñ ſi ex urbe theatrũ accedebat, è ſiniſtra fornicis parte ingrediebať, in ſcenãq; reſpiciebat: Si uero ex agro è dextra, quadrangulari ordine cõſtituebať, & ad ſolos reſpiciebat hiſtriões. Illis uero diſcedentib. ad utrãq; populi partẽ ſe uertẽs ſedecim Anapeſticos uerſus tetrametros ꝓnũciabat. Et hæc cõuerſio uocabať. Deiñ ex altera parte totidẽ, quã Anaſtrophen nominabãt: utraq; uero antiquitus Epirrhema appellabať. Probatur inſup Scena uerno tẽpore cũ ædificijs & habitationib. triplicib. inſtructis culminib. parapetaſmatis, tapetib. lintheisq; candidis, atq; in agris ornata. Additæ & ſonãtes pelles ignesq; manib. excuſſi, cauernæ quoq; ſubterraneæ ac putei, figuræ maris, tartari, fulminũ, tonitruũ, noctis, cœli, diei, regiarũ, prætoriorũ, ingẽtes aulę, fornices ad uiarũ ſimilitudinẽ. Dramata Græce cõpoſitiones & comœdiæ & Tragœdię & Satyræ uocanť q̃rũ decus ac oẽ fere pondus in hiſtrionib. cõſiſtebat, q in Tragœdia & Satyra XVI. numero interueniebãt, in comœdia uero XXIIII. Qui ſimul coacti in quolibet horũ genere unãq; rẽ agentes Chorus uocabať. Diuiſi in duas partes Semichoria abuſiue aũt chorus. Sigillatim quoq; ac per ſe cõmuni uocabulo hiſtriones dicti ſunt. Hi uero in partes plures diuidebanť: in eos qui prologũ dicebãt, in nũcios, in exploratores, in cuſtodes, in ſeruos, in heroas, in deos, & alios cõplures. Mimus ultimus ſtatim in Orcheſtrã ueniẽs primũ ad alios mimos qui loquebanť, diſcedentib. aũt illis ad populũ ſeſe uertebat, nũc dextrorſus nũc uero ſiniſtrorſus, & aliquid ꝓnunciabat, deinde exiẽs finẽ faciebat. Dramata itẽ practica erant & logica, practica in ipſo corporis motu cõſiſtebant in quatuor deducta partes, in acceſſionẽ, conuerſionẽ, antiſtrophen, & exodũ. His motibus totidẽ orationis modi reſpondebant, ac logica appellabanť: acceſſioni prologus, cõuerſioni itẽq; antiſtrophæ oda. Exodo demũ ἐξιτήριον, id eſt, egreſſiuũ, quod ultimo loco pronunciabať. Practica, his erãt tantũ Conuerſio, Antiſtrophe, & Exodus. Logica, Oda, Antoda, & Epodus. Primæ duæ æquales habebãt numeros. Epodus aũt ab illis diuerſus & numero & qualitate. Dicebãt eñ Lyrici ad utranq; populi partẽ ſtatim ſine ꝓœmio reſpicientes Oden primũ, deinde antoden. In fine uero tanq; epilogum aut ultimũ cantũ, qui precibus plerunq; ſermonẽ clauderet Epodũ pronunciabat. Hæc ex Grecorũ cõmentarijs cõuerſa. Deinceps ex noſtris: Donatus in actus quinq; comœdiã diuidit. Partes uero

primas & secundas & tertias. Primas, qui primo sæpiusq; in scenam ueniebat magno spectatorum fauore agebat, ut ait Cicero, quod animos primus occuparet, etiam si cæteri melius dicant. Secundarum partium actores summisse agunt, ut autor Porphyrius, & item Cicero De diui. ut in actoribus Gręcis fieri uidemus, sæpe illum qui est secundarum aut tertiarum partiū, cum possit aliquando clarius dicere quàm ipse primarū, multum summittere, ut ille princeps quammaxime extollat. Terētius in Phormione de primis partibus. Quia primas qui agit, is erit Phormio parasitus, Pantomimus.

EX HESIODI THEOGONIA.

DE SOBOLE autem deorum, heroumq;, quod hæc pars ad poeticam pertineret, nihil duxi potius quàm Hesiodi Theogoniam in breue deducere prosæ latinæ. Nam is Varrone & Augustino testibus, primus in hoc genere autor fuit. Sic enim exorditur: Ab initio nanque chaos fuit. Deinde terra lata omnium firma sedes deorum, tartara quoque nigra in terræ penetralibus late: post amor qui optimus inter deos soluit membra, omniumq; deorum atq; hominum domat in pectoribus mentem & sanum consilium. Ex chao uero Erebus & nigra nox genita est. Ex nocte rursus æther & dies procreantur complexu Erebi prægnante. Terra autem genuit simile sibi cœlum stelliferum, ut ipsam circum omnia operiret, & ut esset beatis dijs sedes secura perpetuo. Genuit & altos montes nympharum gratas stationes, genuit & immensum pelagus ac pontum sine concubitu: sed deinde cœlo concumbens peperit Oceanū, Cœum, Crium, Hyperiona, Iapetum, Rheam, Themin, Memoriam, Phœben, Tethym, Saturnum nocentissimum omnium, qui odio persecutus est filios: post hos Cyclopas superbum genus, Brontem, Steropen & Argen, qui Ioui dederunt tonitruum, fabricaruntq; fulmina. Hi siquidem cæteris dijs similes erant, unum tantum oculum in fronte gerebant. Cyclopes illis nomen propterea fuerat. Alij quoq; cœli & terræ filij Titani, Cotus, Briareus & Gyges, torui atq; infandi, centum quibus ab humeris manus pendebāt, ceruices autem cuilibet L. ex humeris surgebant. In diris membris, insuper robur impotens. Hi fratribus ac patri infensi fuere ab initio. Quapropter cœlum eos in terræ penetralibus abscondit. At terra mater anxia dolosam excogitauit artem, genus produxit candentis ferri, ex quo falcem tradidit filijs ad iniuriam ulciscendam: quibus facinus reformidantibus Saturnus cæteris audacior falce arrepta sese clàm in sinu terræ monitu abscondidit. Venit autem cœlum noctem afferens, circaq; terram amore complexum extenditur ubiq;. Hic autem ex insidijs consurgens, læua cœlum, dextra falcem corripiens chari genitalia patris incidit, in mareq; proiecit. Ex cuius guttis terra Erynnes genuit, & magnos gigātes, nymphasq;, quas Melias uocant: ex spuma uero genitalium puella orta, quæ cōcha Cytheron sacram adnauigauit: deinde Cyprū: quapropter & Aphrodytam & Cypriam nominant, & philomedeam, id est, risum & lætitiam amantem. Quod hanc amor & honestum desiderium secuti sunt. Nox autem nulli concumbens genuit horribilem mortem & magnum fatum & somnum ac insomnia: præterea opprobrium & Hesperidas, quibus ultra oceanum aurea mala curæ sunt. Deinde parcas Clotò, Lachesim & Atropon, quæ hominibus nascentibus dant habere bonum & malum. Peperit & Nemesim & fraudem & Amorem: Senectutem perditam, litemq; ac laborem, obliuionem, famam: ac flebiles dolores. Pugnas etiam & certamina, mortes hominis, contentiones, mendacia, loquendi amphibologias, Transgressionem legum, damnum, Iusiurandumq;, quod maxime incommodo mortales adficit siquis sponte peierat. Pontus Nereum genuit antiquissimum filiorum, quem Semen uocant, optimum quidem, mitemq; ac æqui seruantissimum. Deinde terræ concumbens Thaumanta & ingentem Phorcyn, Cetò pulchram Euribiemq;. Nerei uero filiæ Nymphæ plurimæ marinæ fuerunt: ex quibus nominatæ ab autoribus (ut reliquas ab Hesiodo commemoratas præteream) sunt, Amphitrytæ, Tethys, Glauce, Cymothoe, Melite, Doris, Panopea, Galathea, Cymodoce. THAVMAS ex Electra Oceani filia uelocem genuit Irim & Harpyas. Phorcys ex Ceto genuit Serpentem, qui aurea mala custodit. præterea Pephrido, Enyo, & Gorgonas quæ habitant ultra Oceanum ad occidentis extrema: ubi Hesperides canoræ: Tenò Eurialem & Medusam. Hæc quidem mortalis, illæ duæ immortales. Huic soli concubuit Neptunus in molli prato & floribus uer

nis. Ab hac Perseus ut caput abscidit, exilijt Chrysoar magnus & pegasus equus: sic illi nomen fuit, quod iuxta oceani fontes genitus est. Chrysoar uero quod Chryson, id est, aurum haberet in manibus, Geryonem primum genuit quem Hercules interfecit, genuit & Hydram monstrum, mediam nympham, mediumq; serpentem, immortalē nunquamq; senescentem. Hæc ex Typhone Orcum, Cerberum inferni canem ferrea uoce, L. ceruicibus monstrum pudendum: præterea hydram Lernæam quā nutrijt dea Iuno Herculi irata. Et hanc quoq; Hercules interfecit simul cum Iolao, consilijs diuæ Mineruæ. HYDRA uero peperit Chimæram spirantem ignem, cui tres inerāt ceruices, una Leonis, altera capræ, tertia Serpētis. Prima Leo, postrema Draco, media hispida capra. Pegasus hanc necauit & bonus Bellerophōtes. Hęc ex Typhone genuit Sphinga perniciosam Thebanorum pestem, Nemæumq; leonem, quē Iuno nutriēs saltibus Nemeæis pestem hominibus immisit, Herculea quoq; tandem uis edomuit. Tethys ex Oceano peperit in primis fluuios ingentes, Indum, Nilum, Alpheum, Eridanum, Strymonē, Mæandrum, Istrum, Phasim, Rhesim, Peneum, Caicum, Sangarium, Ladona, Parthenium, Euenum, Scamandrum, Simoenta, multosq; alios. Genuit insuper Nymphas numero tria milia. Inter quas sunt memoratę, Electra, Doris, Vrania, Erato, Calypso, Styx. Hyperion unus è cœli & terræ filijs suscepit ex aurora Solem & Lunā. Creo siue Creio alter filius ex Eurybia Nympha Astreum magnum & Pallanta. Astreus ex Aurora genuit uentos: Pręterea Phosphorum astrum, astraq; reliqua lucentia. Styx autem ex Pallante genuit Zelum, uictoriam, potētiam, uim, sine quibus non est domus Iouis, nec ulla sedes, neq; iter ubi deus illis non imperet, sed semper apud Iouem consident. Ex consilioq; Stygis Iuppiter omnis deos in cœlum uocauit, ac his qui contra Titanos secum esse auxilio uellent recepit se pristinum honorem redditurum, quem ab initio amiserūt à Saturno simul cum eo eiecti. Quapropter Iuppiter Stygem dilexit atq; honore prosecutus est, ipsam deorū iuramentū statuendo, eiusq; filios in perpetuum secum habitaturos pollicendo. Phœbe ex Cœo noctem genuit, nonnulli obliuionem legunt, dulcem hominibus, ac dijs, & simul Asteriam. Hæc uero ex Perse Hecaten, quam præter omnis Iuppiter honorauit, donauitq; tribus numinibus, terræ, maris, ac poli. Ipsa in primis inuocatur dea quæ felicitatem prębet uenatoribus, nauigationibus, certaminibus, prędis, mercaturis. Deniq; custos ac nutrix Auroræ posita, ut post illam lumen oculis Auroræ fulgidum conspicerent. Rhea ex Saturno genuit Cererem, Iunonem infernā quæ sub terra habitat: Neptunum, & Iouem diuûm atq; hominum patrem. Saturnus autem cum ei fatum sentiret, ut à filijs regno pelleretur, eos quum primum nascebantur necari iussit. Rhea uero Iouem pariens clàm misit in Lycton Cretę locum, ubi in antro conditus est: Saturnoq; saxum deuorandum pro filio obiecit. Iuppiter quum primum auctus est opibus, patrem expulit, fratres uinculis liberauit. Saxum quod ille euomuit, sub Parnaso in memoriam rei sempiternam statuit. Iapetus unus ex cœli & terræ filijs ex Climene Oceani filia genuit Atlantem, Menœtium, Prometheum ingenio callidum, & Epimetheum culpæ obnoxium, qui malum in primis miseris peperit uiris: Pandoram è limo fingendo uirginem. Atlas humeris Cœlum sustinet in terræ finibus ad Hesperios. Promethea ad columnam Iuppiter Caucasi firmis obligauit uinculis, aquilamq; adhibuit quæ eius hepar ederet, tantundemq; noctu cresceret quantū interdiu consumeret. qua ille peste ab Hercule tandem Ioue consentiente liberatus est. Hic enim bouē diduxit, mentemq; Iouis furatus, pelli simul cū carne & intraneis inclusis, imaginēq; alteram bouis cum ossibus nudis constituit: Iouiq; arguenti, ait, tolle quem mauis. At ille sciēs multa mala hominibus eligenda, imaginem manibus adripuit. Iratusq; ex eo facto Mēti subreptæ ignem negauit, quem & Prometheus in ferula clàm abstulit. Rursus Iuppiter ut se uindicaret: Virginē è terra finxit, omniq; cultu ornauit, ex qua genus fœminarum perniciosum & pestilens prodijt, quæ ueluti fucus inter apes, ita uirorū opera delet. Ex quo si senescere cupis, minime ducenda uxor si bona, malum hoc aliquātulo bono compensabis: si mala, perpetuo dolebis. Iuppiter igitur post hæc Titanos, Briareū, Cotum, & Gygem eorum uastitatem & superbiam ueritus sub terrā relegauit. Verum eosdem postea cum cæteris dijs quos Saturnus genuit ex Opi, cōsilio terrę in lucem ex terra restituit. Titani autem bellum deinde Ioui dijsq; intulere. Hic Hesiodus ordinem

belli

belli multis refert carminibus. Tandem eos fulminatos à Ioue ac ad inferos demissos dicit post annos X. Infernumq; describit & eius æreas portas ubi excubat Dies & Nox: altera extra mouet, altera nox intus ingressa diem reuertentē expectat. Noctis filij Mors, Somnus, ad quos minime sol penetrat. In inferno etiam Canis custos, qui arte dolosa utens uenientibus blanditur, ingressos exire prohibet, conantem deuorat. Hic & Styx Oceani filia antiquissima, quæ separatim ab alijs inclytas tenet domos argenteisq; cathenis ad cœlum libratur. Iuxta est Iris Thaumantis filia pedibus uelox nuncia. Hic & Tartara nigra, quæ uel dij timent, & portæ beatæ, & lapideum pauimentum. At postquam ex cœlo Titanos expulit, terra immanem genuit Typhoea ex tartaro. Cui manus pro scuto fuerant, pedesq; Martis, ac centum capita, linguę serpentibus micantes. Ignis ex oculis flagrabat, uoces totidem ex oribus. Igitur & ipse à Ioue fulminatus sub Peloro sepultus iacet: unde uenti dicuntur ruere diuersi, qui terram mareq; infestant. Vbi uero subacti Titani, diuisus dijs honor omnibus. Iuppiter rex omnium cepit primam uxorem Metim, præ omnibus sapientem. Nulli sunt liberi nati, ne pro Ioue alius regnaret. Sed ex suo Iuppiter capite Mineruam excussit. Cui primum sapientiam & consilium & mentem dedit. Secundam ducit uxorem Themidem, hæc Horas peperit, Iudicium & Pacem, quæ mortalium opera honestant: Parcas insuper quæ hominibus bonum & malum tribuunt. Post hæc ex Eurynome Oceani filia tris suscepit gratias, Aglaen, Euphrosynam ac Thaleam. Dein ex Cerere Persephonen, quam pluto Ioue concedente rapuit. Post hanc ex Memoria Musas nouem, quibus delectatio cantus & melodia data est. Deinde ex Latona Apollinem & Dianam. ex Iunone Heben & Martem & Dianam. Ex Amphitrite Neptuni filia Tritonem, qui profunda Maris timens prope parentem residet. Iuno autem sine Ioue Vulcanum arte fabrili præditum præ omnibus dijs. Mars è Cytherea timorem & tumultum: qui cum Marte diras in bello promūt ac quatiunt acies. Harmoniam quoq; quam Cadmus duxit uxorem. Post hæc Iuppiter ex Atlanta Mercurium deorum interpretem, è Semele Cadmi filia Dionysium, ex Alcumena Herculem. Vulcanus quoq; Aglaen gratiarum unam duxit. Dionysius Ariadnam Minois filiam. Hercules uero Heben. Sol ex Perseide Circen & Aeetem regem, qui ex Oceani filia Medeam genuit. DEINCEPS Hesiodus inuocatis Musis incipit enarrare, quot deæ mortalibus nupsere. In primis Ceres ex Iasio Plutum, id est diuitias. Harmonia ex Cadmo Ino, Semelem, Agauen & Antonoen quæ nupsit Aristeo apud Thebas. Callirrhoe Oceani filia ex Chrysaore Geryonem. Aurora ex Titono Memnonem Æthiopem & Æmāthiona reges. Eadem ex Cephalo peperit Phaetontem, quem in ætatis flore in mare præcipitatum Venus excitauit, numenq; constituit nocturnum ac propitium nautis. Iason Medeam duxit iussus à Pelia Iolchon adnauigare & certare, ex qua Medum suscepit. Quem Chiron Phyllirides in montibus nutrijt. Filiæ quoq; Nerei dei marini altera Psamathe Phocum ex Æaco, altera Thetis Achillē ex Peleo genuit. Venus ex Anchise Æneam apud Idam Troiæ. Circe quoq; Solis filia ex Vlysse Latinum, qui Thuscis imperauit. Calypso item ex Vlysse Nausithoum Lysinoumq;. Atq; hæ quidem deæ quæ mortalibus nupserunt. Deinceps musas inuocat, ut narrēt fœminas mortales immortalibus nuptas, nec ultra sequitur, cum uetustate deperditum reliquum nō habeamus. HAEC AB HESIODO breuiter, tum à me breuius repetita plura cōsequuntur: physiologia primum siue tropologia, quum fabulæ inuentioni rerum pondus ac ueritas quædam subijciatur. Quam cum aliam alij enarrant suopte quisq; ingenio, fastidium explicandi uitauimus, tantū scire sensum occultiorem cupientes ad autores, Fulgentium, Leontium & Palephatum relego. Nunc de dijs & heroibus quædam præterita, aut nō satis explicata rursus ex alijs autoribus adducam: Genealogiamq; reliquam repetam, ut in primis Cœli & Terræ genus.

COELI ET TERRAE PROGENIES.

TITANOS COELVM ac Gigantes ex terra genuit. Qui manibus magnum rescindere cœlum Aggressi, superisque Iouem detrudere regnis, ut ait Virgilius: montes montibus imposuisse dicuntur. Fulminati denique omnes & ad inferos deiecti, pars sub Aetna monte sepulti. Gigantum

gantum nomina non extant. Titanorũ hæc sunt. Hyperion, Briareus, Ceus, Tiphoeus, Enceladus, Ægeon, Aurora, Iapetus, Astreus, Aloeus, Pallenes, Lycaon. Genuit Rheam & Saturnum. HYPERION igitur Solem genuit & Horas, quas Homerus adsidere cœli ianuæ dicit cum clauibus, eamq; Soli aduenienti recludere. Sol uero Miletum, Æetam & Phaetontem. Fœminas uero Dircen, Circen, Pasiphaen & Angitiam, infortunatas omnis & impudicas, Veneris ultione, quod à Sole cum Marte deprehensa, sit uiro manifestata. de Dirce alibi: sed de Circe in Vlysse. De Pasiphae in Minoe. Angitiã dicũt ad Marsos in Italiã secessisse prope lacum Fucinũ, ibiq; ueneficijs & herbarum uiribus doctam pro dea coli. Macrobius Angeronam hanc uult esse, quæ digito dea Silẽtij dicebatur, in ara Volupiæ collocata, quod uidelicet qui linguam cõprimit, magna sentit cõmoda. Circe ad Circeium delata montem in Italia, ueneficijs & ipsa Vlyssis socios in feras commutauit: Scyllam Glauco dilectam in monstrum: postremo Picum Pomonam adamantẽ in auem. Miletus ex Cyane Mæandri fluminis filia Caunum & Byblidem, quę fratrem Caunum adamauit, ac diu fugientem insecuta in fontem uersa est, autore Ouidio. Æetam Colchidis regẽ, & uellus aureũ, & Medeam, & Apsyrtum eius filios, uide in genere Æolidarũ. Phaeton cum regendos currus à patre impetrasset, nescius regendi combustus in Padũ cecidit. quem sorores flentes in populos uersæ sunt. Hic Lygum genuit, qui postea Lyguribus imperauit. CEVS alius Titani filius Latonam et Asteriem. LATONA ex Ioue prægnans Iunonis ira nullo loco consistere ualebat Pythone serpente immisso: tandem in Ortygia siue Delo oliuę innixa peperit Dianam et Apollinem. De Apolline in Iouis genere dicam. Dianæ perpetuo attributa uirginitas & uenatio. TYPHOEVS & Typhon dicitur alius Titani filius sub Inarimen insulã Campaniæ à Ioue detrusus. Virgilius: Tum sonitu Prochita alta tremit durumq; cubile Inarime Iouis imperijs imposta Typhœo. & Lucanus: Vndat apex Campana fremens cui saxa uaporat Conditus Inarimes æterna mole Typhoeus. Enceladus autem sub Ætna. Virgilius: Fama est Enceladi semustum fulmine corpus Vrgeri mole hac, ingentemq; insuper Ætnam impositam, & quæ sequuntur. IAPETVS Titani filius Hesperum, Atlantem, Prometheum & Epimetheum. Atlanti, teste Diodoro, loca ad Oceanum posita sorte euenerunt, qui & populos & montem de suo nomine appellauit. Ferunt astrologum fuisse, deq; sphæra mundi inter homines disseruisse: qua ex re uisus est orbem humeris sustinere. Hæc ille libro IIII. libro autem V. dicit: duos in Hesperia fuisse fratres, Hesperum & Atlantem: hos in hortis decora habuisse poma, quæ ob pulchritudinẽ aurea mala sunt à poetis appellata. Ex Atlãte & Hesperide Hesperi fratris filia genitæ sunt VII. filiæ quæ à patre Atlantides, à matre uero Hesperides dictæ sunt. Ouidius aũt scribit Atlantem à Themide uate accepisse, ne quem hospitio Iouis filium exciperet, si se ac hortum cum pomis saluum esse uellet: quod ille minime faciẽs Perseum excipiendo cũ Medusæ capite in montẽ sui nominis est mutatus. Ex eodem (ut idem tradit autor) geniti sunt HYAS, Hyades & Pleiades. De primo sic ait: Nondum stabat Atlas humeros oneratus olympo: Quũ satus est forma cõspiciendus Hyas. Dicit tandem à leæna in uenatione occisum. HYADES & Suculæ eædem sunt VII. nymphæ in cœlo. In capite tauri septẽ radiantia flammis: Nauita quas Hyadas Graius ab imbre uocat. Nonnulli Hyadis dicunt filias, Ortus earum pluuiam portendit: unde etymologiam habent. Pleiades totidem sunt nymphæ in genu tauri à Pleione matre dictæ, eædem & Virgiliæ. Ouidius: Pleiades incipiunt humeros releuare paternos. Quæ septem dici, sex tamen esse solent. Seu quod in amplexum sex hinc uenere deorum. Nam Steropen Marti concubuisse ferunt. Neptuno Alcyonen, & te formosa Celeno: Maiam & Electram Taygetãq; Ioui. Septima mortali Merope tibi Sisyphe nupsit. Pœnitet, & facti sola pudore latet. Nam Mathematici dicunt unam obscuram esse nec clare apparere. Prometheus Pandoram fœminam primam è limo finxit, ignemq; de cœlo in ferula furatus pectori subdidit: unde spiritus illi. Quapropter Iuppiter iratus apud Caucasum eum religauit ferreis uinculis, cuius hepar continuo renascens pascatur ab aquila. liberatus demum ab Hercule. Æschylus Tragœdiam Prometheum fecit. Hic Isidem genuit & Deucalionẽ. Qui cũ Pyrrha Epimethei filia matrimonio iunctus humanum genus dicitur post diluuium reparasse: hic lapides ex Parnaso post terga iactando mares, illa fœminas edidisse.

Astreus

Astreus Titani filius ex Aurora Astream genuit & uentos teste Lactantio. Astreã Virgilius uirginem castam ac iustam in cœlum abijsse dicit: quã uirginis dicunt plerique signum, Manilius uero poeta Erigonem dicit Icari filiam. Boreas uentus Thraciæ rex ex rapta Orithya Zetũ & Calaim genuit, qui inter Argonautas fuerunt, Harpyiasque à mensis Phinei fugauerunt. ut alibi dixi. Genuit etiam Boreas Harpalicẽ, quæ nupta Phineo regi Arcadiæ causa fuit, ut ille priuignos excæcaret, ex quo & ipse deorum ira oculis captus est, & infestas ac fœdas mensis Harpyias habuit. Hæc insuper patrem ab hoste oppressum traiecto Hebro uelociter dicitur liberasse, teste Vergilio: Nonnulli Lycurgi filiam dicunt. Zephyrus uentus Chlorim Nympham adamauit, ut refert Ouidius: premiumque complexus ut floribus Floræ nomine præesset ei tribuit. Hanc Floram Lactantius meretricem fuisse dicit ditissimam, quæ populum Romanum hæredem reliquit. In cuius postea memoriam Floralia instituta, ut alibi narraui. Aloeus Titani filius, cuius uxor Iphimedia à Neptuno compressa Otum & Ephialtem genuit. Qui tamen Aloidę dicti sunt. Hi monstrosis corporibus Iouem detrudere regnis aggressi. Virgilius apud inferos ponit. Hinc & Aloidas geminos, immania uidi Corpora. Dicuntur Martem etiam cepisse, & in uincula coniecisse, cui nihilominus sacrificabant. De his Homerus in Odyssea libro XI. sic scribit: τὴν δὲ μετ' Ἰφιμέδειαν Ἀλωῆος παράκοιτιν Εἰσῖδον ἣ δὴ φάσκε Ποσειδάωνι μιγῆναι. Καί ῥ' ἔτεκεν δύο παῖδε, μινυνθαδίω δὲ γενέσθην, Ὦτόν τ' ἀντίθεον, τηλεκλειτόν τ' Ἐφιάλτην. Lycaon Titani filius Arcadiæ rex cum Iouem hospitio excepisset, ut eius diuinitatem tentaret, hominem coctum dismembratim ei adposuit. Iuppiter regiam eius statim incendit immisso cœlitus igne: ille ob metum in syluas abijt, in lupumque uersus. Calisto eius filia sese Dianæ comitem addixit. Compressa deinde ab Ioue, utero in balneis apparente dum simul lauaret, ab ea repulsa Arcadem in syluis peperit: ipsa in cœlum relata in septentrione fulget arctos appellata, quod in Vrsam à Iunone uersa fuerat. Arcas uero Ionium genuit patrem Nicostratæ, quæ ex uaticinio Carmenta est appellata: Euandrum ex Mercurio filium domi seditionibus agitatum impulit, ut in Italia montem peteret iuxta Tyberim. Hic Pallantem genuit, qui pro Aenea contra Turnum pugnans occubuit. cuius cadauer Henrici III. Imperatoris tempore prope Romam uillicis fodientibus repertum tantæ magnitudinis, ut mœnia adæquaret, cum maximi uulneris cicatrice atque hoc epigrammate: Filius Euandri Pallas quem lancea Turni Militis occidit more suo, iacet hic: Autor Martinus in Chronicis. Connumeratur & Tityus inter Terræ filios ab Homero. hic Latonam tentauit, apud inferos porrectus per iugera nouem. Sic enim in Odissea XI. Καὶ Τιτυὸν εἶδον γαίης ἐρικυδέος υἱόν, κείμενον ἐν δαπέδῳ, ὃ δ' ἐπ' ἐννέα κεῖτο πέλεθρα. Γῦπε δέ μιν ἑκάτερθε παρημένω ἧπαρ ἔκειρον, Δέρτρον ἔσω δύνοντες. ὃ δ' οὐκ ἀπαμύνετο χερσί, Λητὼ γὰρ ἕλκυσε Διὸς κυδρὴν παράκοιτιν, Πυθώδ' ἐρχομένην διὰ καλλιχόρου Πανοπῆος.

SATVRNI PROGENIES.

SATVRNVS unus ex Cœli & terræ filijs ponitꝰ ab Hesiodo: ac Cœlo patri uirilia abscidisse & in mare proiecisse, & ex Rea sorore, quã eandem Opim & Vestam & Cybelem uocent, filios editos deuorasse. Ioue autẽ clam educatum, pro eoque saxum oblatum. Hic demum à Ioue pulsus in Latiũ uenit. Pingitur senex & cum falce, Cronos à Græcis uocatus, quasi tempora deuoret. Trigis utitur, id est trium equorũ curru. De ipsius templo Romæ diuersæ Sententiæ. teste Macrobio. Tullus Hostilius quũ bis de Albanis & ter de Sabinis triumphasset ex uoto fanũ ei consecrauit. Saturnaliaque tũc primum instituta. Varro autem dicit ipsius ædem à Tarquinio locatam in foro faciundam, ac T. Largium dictatorem saturnalibus eam dedicasse. Gellius item scribit Senatum deuouisse ut ædes Saturno fieret. Hãc postea ærarium esse uoluerunt, quod sub illo nullum furtum fuit, nec alicui priuatum. Nec signare solum aut partiri limite campum Fas erat: in medium quærebant. Sed & ex L. Accij annalibus deprehendimus prius etiam apud Græcos eodem ferè modo saturnalia celebrata. Saturni liberi: Iuno, Iuppiter, Pluto, Neptunus, Ceres, Chiron, Picus: Ouidius ponit & Vestam. Ex Ope Iunonem memorant Cereremque creatã Semine Saturni, tertia Vesta fuit. Et inferius: Nil aliud Vestam quàm uiuam intellige flammam. Iuno igitur eodem partu cum Ioue nata prima fuit; Iouis item soror & coniunx. matronis

& partubus

& partubus numine Lucinæ præest. Ex animalibus Pauonē habet consecratū. Peperit autē sine uiro Martem percusso flore quodā, & Heben commanducatis lactucis agrestibus: quam deam Iuuentutis uocauit ac ministrantē Ioui pocula constituit, Herculiq; uxorē locauit: quumq; forte in conuiuio deorum illa caderet retectis pudendis summota est, proq; ea Ganymedes raptus. Ceres de qua Virgilius: Prima Ceres unco terram dimouit aratro. Prima dedit fruges alimentaq; mitia terris. Prima dedit leges. Cereris sunt omnia munus. Hæc ex Ioue Proserpinam genuit, quæ uirgo legēs apud Ethnam flores à Plutone inferni deo dicit̃ rapta. Ceres igit̃ facibus accensis noctu per orbem eā quæritando ad inferos peruenit: ubi tribus ex horto Plutonis granis mali punici deuoratis ius repetēdi filiā amisit: uerū Iouis miseratione factum, ut sex menses supra terram cum matre, totidēq; cum Plutone apud inferos esset. In peregrinatione uero Ceres cū apud hospitē pauperem diuertisset, filium eius paruum ægrotum curauit, Triptolemumq; uocauit, immortalitate illi donata, & curru cōcesso à serpētibus uecto, insuper & arte serendi monstrata, quā ille per orbem discurrens mortales docuit, ut autor est Ouidius. Nōnulli patrem Triptolemi huius Eleusinum dicunt fuisse, proptereaq; in patris honorem Eleusinā urbem illum condidisse, Eleusinaq; sacra Cereri primum instituisse, quæ Græci Themisphoria appellant, Latini uero initia. Plutoni autē regna inferna concessa: græce Ditis uocat̃: cui Romæ templum apud Terentū, & apud Circum sub terra, ad quod gradibus descendebat̃, sicuti & Conso deo Consiliorum: ea significatione, ut qui meditant̃ aut consilium capiunt, abdita loca & secreta ad deliberandum petere debeāt. Chiron Centaurus Saturni ex Phylira nympha filius semihomo ac semiequus, in antro educatus, iustissimus dicit̃ fuisse, Herbariam doctus & Lyram, Achillis præceptor & Aesculapij. quū Herculem hospitio recepisset, sagittasq; eius attrectaret, ex una forte in pedē cadente morbum contraxit: cumq; accepisset se immortalem ex deoq; genitum esse, uitandi doloris gratia mortē precatus est, ex quo in signum cœleste cōuersus. Eius filia Ochiroe uates fuit ex Cayci fluminis nympha suscepta. Picus Saturni filius, ut autor Virgilius. Accipimus, Fauno Picus pater, ipse parentē Te Saturne refert. Ouidius Martium Circes dicit uirum, eumq; dilexisse Pomonam, quamobrem in auē sui nominis ab ea cōmutatum fuisse. Regnauit in Latio, genuitq; Faunum, qui Saturno auo (ut ait Augustinus) primus nefaria sacra instituit, & Sentā Faunam sororem & cōiugem suā consecrauit. Hic Faunos, & Panes, & Satyros, & Syluanos dicit̃ etiam genuisse, semideos à poetis appellatos. Ouidius: Sunt mihi semidei, sunt rustica numina Fauni, Et nymphę satyriq; & monticolæ Syluani. Vnū ex his in saltibus Ægyptijs diuo Antonio obuiam factum ponit Hieronymus ea specie qua pinguntur, cornibus in fronte, caprinis pedibus, interrogatumq; respondisse unum ex Faunis Satyrisq; se esse, quos stulta colit gētilitas. Eurimedontē insuper Fauni filium ponit Papinius partes Eteoclis iuuisse. Proximus Eurimedon, cui pastoralia fauni arma patris. Forte cuiuscunq; Fauni, quoniā agitabat in syluis. Filiam uero Eurimedontis Peribiā Nausithoi matrē Homerus in Odyssea scribit. Latinus postremus Fauni filius apud Laurentū, ut autor Virgilius: Rex arua Latinus & urbes Iam senior lōga placidus cum pace regebat. Hunc Fauno & nympha genitū Laurente Marica Accipimus. Hesiodus in Theogonia Latinū dicit Circes & Vlyssis filiū, quod monstrare uidetur Virgilius, teste Seruio, quum ait: Solis aui specimē. Nā Circe Solis filia fuit. quamobrē Hygino credendū ipse Seruius putat, qui plures Latinos fuisse dicit. Virgiliū uero licētia poetica nominis similitudine abuti. Lauinia uero Latini filia ex amata pacta Turno: deinde Aeneæ cōcessa, causa belli inter eos fuit. Hęc post mortem Æneæ timens priuignū in syluas fugit, ubi Syluium Posthumum genuit. Vnde genus Albanorum. Deinceps de Neptuno Saturni filio.

NEPTVNI PROGENIES.

NEPTVNVS Iouis frater, ex Saturno & Opi. cui datū Maris imperium cum tridente loco sceptri, à Græcis ἐνοσίγαιος etiam appellatus, quasi terram cōmouēs. Ministri eius Tritones, Cete, Phorcus, Palæmon, Glaucus, cæteriq; à Virgilio descripti libro v. Iunxit equos curru genitor, spumantiaq; addit Frena ferox, manibusq; omnis effudit habenas. & quæ sequuntur. Multos dicit̃ habuisse liberos, inter quos Amycū, Phorcū, Dorum, Polyphemum, Mesapum,

Busyridem

Busyridem, Pegasum, Nycteum, Peliam, Neleum, Cygnum, Chrysaorem, Otum & Ephialtem, Aegeum, Onchestum, Nauplium, Harpyas, Nausithoum. Aegeus igitur Athenarum rex, qui Pandioni successit, Theseum genuit: cuius secundum Herculē labores memorantur, cum quo primum Amazonas superauit rapta Hippolyte regina, Taurum Marathonium interemit, Scyronem & Procustem latrones Atticę sustulit: quorū alter de saxo hospites præcipitabat, alter Procustes, arboribus per uim retortis discerpebat. Minotaurum postremo arte Dædali monstrum superauit, filo ad ostiū Labyrinthi adposito. Quare Phædra Minois filia abducta uictor reuertēs, oblitusq; nigra uela quæ secum extulerat cōmutare, patri è specula prospectanti causa fuit, ut ille mortem filij suspicans in mare se præcipitem daret. Aduersus Centauros in nuptijs Perithoi amicissimi sui pugnauit, cum illoq; ad inferos ad rapiendā Proserpinam profectus, Perithoo trucidato, uix ipse euasit beneficio Herculis ab inferis eum reducentis. Domi turbata omnia offendit: cum Phædram Hippolytum priuignum, quem ille ex Hippolyta suscepit, castissimum iuuenem accusantem audiret, eum curribus discerpendum mādauit. Populos Athenienses in uicis antea dispersos in unum congregauit. Tandem de repub. bene meritus à ciuibus pulsus extra patriam decessit, cum regnasset annis XVIII. genitis ex Hippolyte Hippolyto, ex Phædra Mnestheo & Demophoonte. Hippolytus igitur, ut supra dixi, nouercæ accusatione, quod interpellatus de stupro renuisset, peremptus dū fugeret patris iram à Phocis currus eius perterrefacientibus, excitatus deinde ab inferis ope Aesculapij, nomine Virbij quasi bis uiri secessit in Latium prope Romam, ubi Dianam colebat. Virgilius autem eum Aritiam cōiugem habuisse dicit, quæ oppido nomē dedit. ex qua Virbium filium suscepit, quem pater contra Aeneam misit in auxiliū Turni. Ibat & Hippolyti proles pulcherrima bello Virbius insignē quem mater Aritia misit Eductū Egeriæ lucis. Mnestheus patri Theseo in regno successit Antigonus antea uocatus, qui ad bellum Troianum profectus Demophoontem fratrem iuuenem secū duxit: reuertens tempestate delatus ad insulā Melænam, ibidem extinctus est. Demophoon quoq; ex eodem bello rediens, uentis & ipse in Thraciā delatus, à Phyllide Lycurgi regis filia hospitio est exceptus simul & lecto: à qua post aliquot annos defuncto fratre discessit ad regnū paternum suscipiendū, data spe redeundi, quod minime seruauit. Medus Aegei etiā filius fuit ex Medea susceptus, quam ille Iasonem & Creusam post scelus fugientem hospitio simul & matrimonio sibi iūxit. Nauplius alius Neptuni filius ex Amymone apud Euboeā regnauit, in ultionē filij Palamedis ignes è turri prætulit, quos Græcorum classis secuta naufragium in Euripum Capharei deducta fecit. De Palamede uide in ordine literarum. Hippomenes Neptuni nepos ex patre Macareo, filio Onchesti Neptuno geniti, Atlātam uirginē cursu superauit. De quibus uide in Atlanta. Peliam Neptuni filiū ex Tyro, Acasti patrem uide in Aeolidis. Neleus Neptuni filius item ex Tyro, à fratre Pelia à regno Thessaliæ pulsus secessit in Peloponnesum, ubi Pylon cōdidit, genuitq; ex Chloride uxore liberos XII. qui Nelidæ sunt dicti, teste Ouidio, inter quos sunt, Nestor, Periclymenus, & Pero filia tātū nominati. Homerus in Odysseæ XI. Καὶ Χλῶριν εἶδον περικαλλέα, τὴν ποτε Νηλεὺς γῆμεν ἑὸν μετὰ κάλλος, ἐπεὶ πόρε μυρία ἕδνα, ὁπλοτάτην κούρην Ἀμφίονος Ἰασίδαο. ὅς ποτ' ἐν Ὀρχομενῷ Μινυείῳ ἶφι ἄνασσεν, ἡ δὲ Πύλου βασίλευε. τίκεν δέ οἱ ἀγλαὰ τέκνα, Νέστορά τε, Χρόμιόν τε Περικλύμενόν τ' ἀγέρωχον. Τοῖσι δ' ἐπ' ἰφθίμην πυρὼ τέκε θαῦμα βροτοῖσιν, τὴν πάντες μνώοντο περικτίται. Nestor apud Homerum tria secula se uidisse gloriatur, interfuisseq; in bello contra Centauros in nuptijs Perithoi. Huic in bello Troiano partes eloquentiæ ac salubris consilij dantur. Ex Euridice VII. mares genuit præter Pyro fœminā inter quos Antilochus in bello Troiano perijt à Memnone in pugna interfectus. Pisistratus alter filius missus à patre cum Telemacho Lacedæmona ad Menelaum pro inquirendo Vlysse. apud Homerum. Periclymenum Nelei filium Hercules in bello interfecit. Huic à Neptuno auo concessum omnia fieri, siue in ursum, siue formicam, siue apē se uertere, ut Apollonius & item Hesiodus poetæ testatur. Chromius etiam inter filios Nelei in bello quod Pylij & Messenij contra Epios & Herculem gessere occubuisse ponitur ab Ouidio. Amycus Neptuni filius Bebryciorum rex apud Cyzicum regnauit, pugil optimus & ludo cæstuum quo transeuntes necare solebat. à Polluce demum ex argonautis dum illac iter haberet eodem ludo interfectus est. Butes eius filius qui ob cru

delitatem post obitum patris à regno pulsus secessit in Siciliam, ubi ex Lycaste uirgine quam ob pulchritudinem Venerem uocabant: Erycem genuit qui ciuitatem in monte nomine Veneris Erycinæ dicauit. Hic etiam notissimus pugil: postremo & ipse ab Hercule illac iter ex Hispania habente superatus est. PHORCVS Neptuni filius apud Sardiniam regnauit, quidam in Aethiopia dicūt. Nam Gorgonas genuit, quas Mela Gorgadas insulas in Aethiopico oceano tenuisse dicit, quod Lucanus etiam testatur. Has tantum duas Ouidius fuisse dicit, nonnulli tres, quæ uno tantum oculo inuicem utebantur. inter quas MEDVSA crinibus anguineis in lapidē aspectu mutabat homines. à Perseo tandem scuto Palladis interfecta est rescisso capite: cuius guttæ per Libyam cadētes serpentibus regionem referserunt: hæc ille. Atlantem in primis regem ac Gigantem in Libya dominantem mutauit in montem. Scylla item Phorci fuit filia Glauco dilecta & à Circe ob zelotypiam in monstrum mutata. Phorcus igitur cum in Aethiopia aduersus Atlantē regem pugnaret nauali prælio submersus pro deo marino colitur. PEGASVS equus alatus Neptuni filius Lactantio ex Medusa: Ouidio autem ex Medusæ sanguine procreatus, pede Castalium musarum fontem erupit. Hoc deniq; Bellerophon Chimæram superauit, uti in Aeolidis diximus. POLYPHEMVS Neptuni filius simul & uniuersi Cyclopes in antro Siculo Vlyssis socios absumpsere. uide Virgilium in III. scribentē Achimenidem esse à socijs in antro relictum. Immemores socij uasto Cyclopis in antro Deseruere, domus sanie dapibusq; cruentis, Intus opaca ingens, ipse arduus altaq; pulsans Sidera. dij talem terris auertite pestem. Nec uisu facilis nec dictu affabilis ulli: Visceribus miserorum & sanguine uescitur atro. Galateam nympham marinam dilexit. NYCTEVS Neptuni filius, ut ait Lactantius, rex fuit Aethiopiæ. cum Nyctimene filia concubuit, quæ in auem sui nominis conuersa est. Altera eius filia Antiopa Lynceo regi Thebarum Aegyptiarum nupta & à Ioue compressa est: quamobrem à uiro abdicata in ducta Dirce Solis filia, quæ illam in uincula coniecit. Partus autem tempore à Ioue soluta, in Cytheronemq; translata: Zetum & Amphionem genuit, qui Dircen curribus adligatam discerpserunt, conuersam postea in sui nominis fontem prope Thębas Bœotias. NAVSITHOVS Neptuni filius Phæacum rex ab Homero ponitur ex Peribia Eurymedontis filia genitus, ex quo Alcinous, & ex Alcinoo Nausicaa filia, hospites Vlyssis fuere, de quibus uide in Vlysse. Huic enim horti præcellentes feruntur extitisse. HARPYIAE Celeno Ahello & Ocypete dicuntur, & Neptuni filiæ fuisse fugatæ à mensis Phinei ad Strophadas à Zeto & Calai. CYGNVS Neptuni filius, teste Apollonio inuulnerabilis ex dono patris, fuit Cæycis gener. ab Hercule tandem unà cum socero sublatus cum claua & scuto à Vulcano fabricato. autor Hesiodus in Aspide. De Oto & Ephialte, supra narraui.

DE IOVE.

IOVEM Saturni filium postremo loco reseruaui, ut ipsius genealogiam longissimam sine interpellatione narrarem. Hunc natum Saturno & Rhea in Hesiodo supra narraui, occultatumq; à Curetibus ne à patre uoraretur, educatumq; à nymphis lacte capræ Amaltheæ. Cretenses texere Iouem crepitantibus armis. Latini quasi iuuantem patrem uocant. Græci uero, Ζῶα καὶ δία, quod uitam cunctis impertiat, ut Orpheus in cratere, his uersibus indicat:

ἔστι δὲ τῶν πάντων ἀρχὴ Ζεύς. Ζεὺς γὰρ ἔδωκε,
Ζῶα τ' ἐγέννησε, καὶ Ζῆν' αὐτὸν καλέουσι,
καὶ δία, διότι δὴ τὸν ἅπαντα τέτυκται.
Εἷς δὲ πατὴρ οὗτος πάντων τε βροτῶν τε θεῶν τε.

Hesiodus autem:

Ζῆνα δὲ κρονίδην πατέρα ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

Hunc etiam nomine unius summi dei nobiles philosophi, tum Plato colebant: quāquam diuersa numina uulgus sibi adscisceret, proprietates, uiresq; rerum à doctis intelligebantur. ut Cicero in natura Deorum plenius explicat. ubi & Ioues plures aliosq; item deos iteratos poteris animaduertere. Nunc autem filios ipsius recensebo, ac primum Dionysium.

DE DIONYSIO SIVE BACCHO.

DIONYSIOS tris Bacchi nomine Diodorus ponit. Primum ex Ioue & Io in Bœotia natum uineæ autorem, orbem quoq; obeuntē multas subiecisse nationes ac plane mitiores reddidisse, docuisseq; ubi uitem tellus non pateret, potum cum melle quod nonnulli Zitum uocant. Bœotiæ urbes patriæ causa liberas esse iussit. In Indiam postremo cum exercitu penetrans eam triennio subiugauit. Inde in Bœotiā reuertens primus omniū triūphauit Indico elephante inuectus. Ex quo Bœotij cæteriq; Græci ac Thraces in eius triumphi memoriam sacra ei Trieterica instituere. Vnde & in multis Græciæ urbibus triennio Bacchides mulieres cōueniunt: quas Mænades & Bacchas & Mimallones uocauerūt: Thyrsum ferentes, hymnos & cantus furentum more in eius honorem cōcelebrant. Hic sustulit omnis in orbe impios, sed maxime Pentheum & Lycurgum: hunc quod uites incideret, & illum quod Bacchas sacrificantes rideret, ab eis discerpi iussum. Secundum uero Dionysium ex Ioue & Proserpina natum multo priorem ætate fuisse: nonnulli Sebastum, id est, Augustum uocant: boues præterea primū iunxisse aratro, sereréq; eorū opera docuisse: ex quo illū cum cornibus finxere, eiq; sacra ob pudorem nocturna faciunt. Tertium ex Ioue & Semele natum posteriorem ferunt, puerum molli corpore & delicijs addictum, imperfectū ex paterno crure absolutum: exercitum quoq; mulierum circumduxisse cum Thyrso: secutus est & Silenus pædagogus, optimorum institutor studiorum, qui plurimum illi ad gloriam & res bellicas profuit. In bellis utebantur pardaliorum pellibus, diebus festis uestibus floridis & delicatis. Aiunt præterea Dimetora uocatum, quoniam ex uno duo sunt nati Dionysii ex matribus duabus. Verum posteriori prioris adscripta sunt gesta: quapropter qui postea secuti sunt ueritatis ignari, nominis ducti similitudine, unum extitisse credidere. Hæc Diodorus. Satellites Dionysii, Satyri, Tityri, Sileni, ijdem ferè omnes. Eorum uestes amphimallos tunicas uocant, & Dionysium Phlyona ἀπὸ τοῦ φλύειν, quod antiqui dicebant multos fructus colligere. Præterea Protigona à uindemia, Staphilitem ab uuis, Omphacitem ab acerba uua. Hæc Aelianus de uaria historia. Vocatur item ab alijs autoribus Liber ob uini ebrietatisq; libertatē, & cornua habere quod ebrius feræ similis fit, & Iacchus quod uinum hiare facit, & Euan interiectio laudātis Bacchū, & Briseus, id est hirsutus, & Leneus à pueritia & lenitate. Nam duas habebat statuas, barbatam & imberbem. Bassareus à genere uestium, unde & Bassarides Bacchæ. Eius filij Tioneus & Thoas Lemni rex. Cui Hypsipyle filia pepercit. Ex omnibus hircus, quod uitibus officiat, ei sacer. Præterea thyrsus & hedera. Templum Romę sub Capitolio habebat, nūc Sergio & Baccho martyribus dicatum.

De Hercule, Venere, Minerua, Mercurio.

HErcules Iouis ex Alcumena filius. Cuius labores iussu Euristei toleratos Virgilius breui epigrammate cōplectitur: apud Grecos uero Antipater. Si cupis & prosa oratione copiosius Diodorus lib. V. Qui etiā tris eius nominis facit. Vnum Aegyptium antiquum pro deo ab illis habitū, qui subacta magna orbis parte columnas in Africa posuit. Secundum Cretēsem, qui olympicum instituit certamen. Tertium Thebanum ex Alcumena: cui nihilominus ex rerum gestarū & nominis similitudine tribuuntur Euristei labores & columnæ in Europa fixæ, tanquam unus fuisset. Herodotus aūt ait uetustum esse apud Aegyptios deum Herculem putatum iam VII. annorum millibus. Itaq; recte Græcos facere qui templa Herculi colenda censuerunt, uni quidem immortali immolantes cognomine Olympio, alteri ut Heroi parentātes. Elenchus Græcus autor scribit Herculem, Briareum quondam uocatum, ad columnas quæ nunc sunt Herculis penetrasse, ibiq; diu moratum. Postremo alterum Tyriū uenisse Delphos ad oraculum, responsumq; habuisse, ipsum alterum Herculē esse. De hoc item apud Diodorum legitur, quòd ob honorem ei ab Latinis impensum dixerit, quicunq; ei decimas bonorum darent uitam felicem uicturos. Hic Deus colebatur domib. ac pingebatur bono diuitiarum auspicio. Pręest & fortibus & inueniēdis thesauris. Deniq; humanæ felicitati. Inter plures eius filios Telephus fuit, ex Auge filia Alei Arcadiæ regis, qui aui iussu expositus in syluis & à cerua nutritus: dein dono datus Teutranti regi Mysiæ, proq; filio educatus Telephus est appellatus, quasi à cerua nutritus. autor

Diodorus in eodem libro. Huius item filius Cyparissus Syluano dilectus fuit: quumque eius cerua quam amabat ab illo imprudenter interficeretur, puer ob dolorem perijt, uersusque in sui nominis arborem. VENEREM Iouis filiam à ueniendo nostri dicunt appellatam, quod uoluptas libenter ueniat, Græci ἀφροδίτην, quod è spuma maris è testibus Saturni proiectis sit nata. Concha insidentem finxerunt, quod, ut legitur apud Stobeũ, mulierem deceat preter omnia cura sub tecto ac silentium. Triplicem eam & amores geminos Cicero facit. MINERVAS idem quinque ponit, primam Apollinis matrem. Aliã ortam apud Nilum, quæ ab Aegyptijs colitur. Tertiam ex Iouis capite sine matre. Quartã Iouis & Coryphes Oceanidis, quadrigæ inuentricem. Quintam ex Pallante, quæ patrẽ interemit uim ei adferentem. Pennatis scribunt talarijs, Græcis dictam, ἀθηνᾶν, & Palladem quum artibus præest, Bellonã Latinis quũ militiæ. Homero quoque κόρη γλαυκῶπις, αἰγίοχος ab ægide, id est, scuto quod præfert. Amat oliuam arborem. Inter ciuitates uero Athenas, quibus etiam nomen dedit. Perpetuam quoque uirginitatem seruat, quod sapiẽtiæ studentes abstinentia maxime ueneriorum deceat. MERCVRIVM Ioue & Maia genitum dicunt. cuius nepotem Augustinus Trimegistum illum Aegyptium, cuius extãt nonnulla de philosophia, facit. Numen est eloquentiæ, Mercatorum, Furum, Præstigiorum. Præterea interpres deorum. Pileum gerit & talaria ac uirgam. Hac animas ille euocat orco, hac deducit. Eius filij Eudorus ex Polymia, teste Homero. Myrtilus auriga Oenomai regis. Euander, de quibus alibi diximus. Hermaphrodytus qui utrunque sexum habuit. Daphnis pastor, & Aethalis præco: cui quandoque inter mortuos, quandoque inter uiuos esse licere cõcessum est, ut autor Apollonius primo Argon. ἄλλοθ' ὑποχθονίοις, ἄλλοτ' ἐς αὐγὰς ἠελίου. Ex hoc itẽ Lares, teste Ouidio, & Lara nympha procreati, quæ & Mania dicta est. His ex responso Apollinis Tarquinius Superbus iussit ut capitibus puerorum pro salute familiarum sacrificaretur, quod Brutus expulsis regibus correxit, capitibus alliorum & papauerum oblatis: sic responso occurrens, dicenti capitibus satis fieri oportere. Compitalia quoque sunt dicta, quod ij ludi in compitis fierent, ibidemque Maniæ deæ effigies suspenderetur. autor Macrobius, qui hanc correctionem similem illi fuisse dicit, quam Hercules fecit de imaginibus præcipitandis in Tyberim, quæ Oscilla dicta sunt. ut & alibi commemoraui.

DE APOLLINE.

APOLLINES uero quatuor Cicero ponit. Primum antiquum custodem Athenarum: alterum Coribantis filium natum in Creta: cui de ea insula cum Ioue fuisse certamen traditur. Tertium Ioue & Latona natum, qui ex hyperboreis Delphos uenerit, quamuis Eusebius illum antiquiorem describat. Quartum in Arcadia, quem Arcades quod illis leges dederit, Nomion uocant: deinde ob nimiam seueritatem regno pulsus ad Admetum Thessaliæ regem confugit, & iuxta Amphrysum amnem eius armenta pauit. Quare à pastoribus pro deo colitur. Homero pluribus appellat̃ nominibus: φοῖβος ἀπόλλων, ἀργυρότοξος, ἑκηβόλος, ἑκατῖος. Quod uero hæc dictio Apollo quatuor eius artes, uidelicet musicam, medicinam, uaticinium, & sagittas in etymo demonstret apud Græcos: uide Platonẽ in Cratylo, & ubi nos de nominibus alio loco diximus. Eius filij præcipui, Aesculapius, Linus, Aristeus. Dicit̃ & amasse nymphas Cyrenem, & Daphnem Penei fluminis filiam, quam fugitantem in laurum cõuertit. Præterea pueros, Hyacinthum, quem ludendo disco peremit, quod Boreæ magis pareret amori: & Branchum Thessalum, ut ait Lactantius, interfectũ adeo doluit, ut & sepulchro sacraret & tẽplo Branchiadis Apollinis. Aesculapios tris Cicero ponit, uerũ pro omnibus unum Latini colunt. Ouidius, Diodorus, alijque dicunt Apollinis & Coronidis filium fuisse, traditum Chironi erudiendum, ac Hippolytum herbis in lucẽ reduxisse: ob quam causam fulminatum à Ioue. Hic deus petitus à Romanis uigente pestilentia è libris Sibyllinis per X. legatos Epidauro ubi colitur, anguem qui se in nauim eorum coniecerat, in quo ipsius numen esse cõstabat, deportauere, eoque in insulam Tyberis elapso, in eodem loco sedes ei constituta est. autor Liuius XI. Huius item filij Machaon & Podalirius in bellũ Troianum unà cum alijs ducibus ab Homero cõmemoratis profecti sunt. Linum Apollinis filium Virg. facit. Lactãtius item eius ex Psamata Crotopij regis Argiuorum filia natũ, qui à matre expositus apud fluuium Nemeũ à canibus discerptus fuit

fuit. Quare Apollo iratus, monstrum in eam regionem immisit omnia uastans, quod deinde Corœbus interfecit. Papinius huius meminisse uidet̃. Irradiāt medio liciȷs intextus acantho Letiferiq́ canis. Diogenes autem eum Thebis natum, Mercurio musaq́ Vrania scribit. qui solis & lunæ cursum, animaliūq́ ac fructuū genera ab initio narrauit, quē & Anaxagoras postea philosophus est imitatus. Aristeus regnauit in Arcadia, ex Apolline & Cyrene genitus, rapta in eo loco, ubi Cyrene urbs ex eius nomine dicta est: à nymphis educatus fuit, mel, lac, & Oleum in Sicilia cōficere docuit: quamobrē uti deus est habitus. Regnauit in Arcadia, in Bœotiā deinde profectus ex Autonoe Cadmi Acteonem genuit, qui discerptus à canibus postea fuit, ut autor est Diodorus libro V. Aristeum Virg. in IIII. Georg. ubi eius fabulam refert, ex Peneo flumine & Cyrene natum dicit. Hesiodus Apollinem pastoralem eum uocat. Varro Aegarim appellatum apud Ceam dicit, quod pecus ibi à peste curauerit, ara Ioui dicata.

VVLCANI PROGENIES.

VVLCANVS Iouis & Iunonis filius, ob deformitatem in Lemnum insulam à parētibus deiectus ponitur ab Homero in primo Iliados, ut Ioui fulmina fabricaret: dum è cœlo caderet claudus effectus est. De quo Virgilius: Cui non risere parentes: Nec deus hūc mēsa dea nec dignata cubili. Veneris insuper maritū dicunt, quam in adulterio cum Marte deprehensam sole monstrante cathenis adligauit, insuper Erichthonium, Cacū, & Ceculum genuisse. Erichthonius nanq́ ex eius genitura natus, in humum cadente dum Mineruæ uim afferre uoluisset, pedes habuit anguinos: quapropter currum ad eos tegēdos excogitauit, regnauitq́ Athenis. Virgilius: Primus Erichthonius currus & quatuor ausus Iungere equos. cuius fabulæ causam uide in Augustino de ciuitate dei. Hic Pandionem, Procrim, Orithyam genuit. De Procri uxore Cephali inter Aeolidas nati, alibi dicit̃ simul & his qui Harpyias à mensis Phinei ad Strophadas fugauerunt. Ex Pandione Athenarū rege Progne & Philomena: quarum prima Tereo Thraciæ regi nupsit, qui dum Philomenam sororē uisendam deducit, in itinere uitiauit: eiq́ ne facinus retegeret, linguam abscidit. Re cōperta, Progne indignata, reuertenti uiro Ithim cōmunem filium in epulis adposuit, ex quo mutati omnes: ille in Vpupam, Progne in Irundinem, Philomena in Lusciniam. Dædalus quoq́ è genere Erichthonidarum, ut ait Diodorus libro V. clarus architectura, Telē puerum discipulum suum interemit ob inuidiam. quod figuli rotam reperisset, & serram inuenta spina piscis ad eius similitudinem formata: ob quam rem actus in exilium, uenit in Cretam in amicitiam Minois, eiq́ labyrinthum construxit. Pasiphae quomodo tauro concumberet inclusa ligno monstrauit: quam ob causam inde aufugit in Siciliā aptatis alis Icaro filio, qui cadens mari nomen dedit. Minoe igitur eum persequente bello, à Cocalo rege specie colloquiȷ in Thermis retentus est donec æstu suffocaretur. In cuius memoriam Cretenses Minoiam ciuitatem in Sicilia postea ædificauerunt. Hæc Diodorus. Vnde prouerbium fluxit ex artificis excellentia, ut clara opera Dædala appellent̃. Virgilio Dædala tecta. Homerus: ὃς χερσὶν ἠπίστατο δαίδαλα πάντα τεύχειν. Cacus monstrum fuit igniuomens, qui ante Romam conditam in Auentino habitabat, terror omnium uicinorum: aduenienti Herculi ex Hispania cum armento Gerionis quatuor subripuit boues: ab eoq́ propterea claua necatur. Historiam uide in Virgilio. Hic spelūca fuit uasto summota recessu Semihominis Caci. Ceculus, de quo idem: Nec Prænestinæ fundator defuit urbis Vulcano genitum pecora inter agrestia regem Inuētumq́ focis omnis quē credidit ætas, Ceculus.

MARTIS PROGENIES.

MARS IVNONIS absq́ patre filius ab Ouidio ponitur, ex herba quadam quam ei Flora monstrauit percussa. Apud aquilonem regnare dicitur. Virgilio: Gradiuusq́ pater Geticis qui præsidet aruis: unde gentes illæ feritatem præ cæteris auspicantur. Inter eius liberos, Oenomaus ponitur, Tereus, Parthaon, Phlegias, Hyperius, Aetolus, Euadne, Hermione, Romulus & Remus. Oenomaus apud Elidem regnauit, bello pulsus à Pelope qui eius etiam filiam Hippodamiam cursu superatam est adsecutus, de quibus uide in Pelopidis. de Tereo item Thraciæ rege, ac Progne, uide in Neptuno. Parthaon Martis ex Meroe filius,

nonnulli ex Meleagro dicunt patre, filium habuit Oeneum regem Calidoniæ, ex quo geniti, Deianira, Meleager, Tydeus & Menalippus. Deianira Herculis fuit coniunx, de qua paulo inferius, ubi de Nesso cētauro. Meleager Oenei ex Altea Testio genitore nata filius, quum regno paterno successisset, ac omnibus dijs prę terquam Dianæ sacrificasset, aper ab ea immissus est, qui regionem omnem euerteret: ad quem perdendum uiros undiq; fortes acciuit, inter quos Atlanta fuit Iasii Arcadiæ regis filia uirgo fortissima, quæ prima est aprum iaculata, ex quo eius capite Meleager eam honorauit: quod eius auunculi eripere tentantes, ab eodem interfecti sunt. Altea igitur mater indignata ob fratrum mortem, stipitem quem fatalem filio semiiustum ex igne seruauerat, rursus igni tradidit: ex quo Meleagri mors secuta. Meleagri historiam, uide plenius in Iliados lib. IX. quem conuerti, in quo hæc inter cætera referunt de ipso Meleagro. Alteæ matri grauiter subcensuit, inde Delicijs tantum Cleopatræ coniugis hæsit, Olim Marpissa atq; Ideo genitore creatæ. Ideus illorum qui hominum fortissimus unus Coniugis ob causam in Phœbum direxerat arcum. Hanc olim Alcyonem cognomine forte parētes Dixere, Alcyonis quod fatum flebile mater Filia quum rapta est fuerit miseranda secuta. Parthenopeus eius ex Atlāta filius, inscia matre, uenit ad bellum Thebanum, in quo occubuit, admodum adolescens, forma præcellenti, quemadmodum à Statio scribitur. Menalippus Oenei filius, dum in syluis aprum unà uenaretur Calidonium, à Tydeo fratre imprudenter atq; fortuitu occisus est. Quapropter Tydeus ob metum fugiens, Argos nocte uenit, imbremq; in atria Adrasti regis uitans, confugit, quo paulò ante Polynices exul à regno paterno confugerat: quumq; locus duorum non esset capax, ad arma uenerunt. Quorum ac totam Thebanam historiam, uide in Thebis, quas in Geographia descripsi. Scribitur autem à Statio corpore fuisse admodum paruus, sed animo simul & audacia pugnacissimus. Ex Deiphile Adrasti filia Diomedem suscepit, qui in bello Troiano tertius uirtute post Achillem & Aiacem ab Homero describitur. Nam equos Rhesi cepit, Palladium sustulit, Martem uulnerauit, insuper & Venerem quæ Aeneæ cum eo congredienti auxilium attulerat. Postremo reuertens ob adulterium Aegiales coniugis domum uitans, in Italiam apud Garganum consedit: ubi plures condidit urbes, ut alibi diximus, ac mortuo templum ei Diomedeum, teste Augustino, dicatum, socij eius in aues Herodios mutati. Aetolus Martis filius, teste Plinio, qui ait eius inuentum fuisse iaculū, Aetolis, ubi postea Oeneus & eius successores regnauerunt nomen dedit. Euadne Martis filia ex Thebe, quæ Capaneum uirum extinctum in bello Thebano uidens, in eundem se rogum ob amorem moritura imposuit. Genuit autem ex eo Steneleum. Hermione Martis filia Cadmo Thebarum regi nupsit: cui Vulcanus monile preciosum fabricasse dicitur, infausti ominis illud possidentibus. Nam ipsa primum in odium uiri ob zelotypiam uenit. Deinde ab Argia Polynicis possessum infelici uiri exitu: postremo Eriphyle dono ab ea datum causa fuit uirum Amphiaraum manifestasse, ex quo à filio interfecta. Hermionem aliam Menelai filiam Orestis coniugem in Aeacidis dixi. Phlegias Martis filius, qui Ixionem genuit & Coronidem, quam ab Apolline uitiatam sentiens, templum eius Delphis incendit. Quamobrem Apollo iratus, eum ad inferos relegauit, ut sub ingenti sedeat saxo ruinam eius continuo metuens. Virgilius: Phlegiasq; miserrimus omnes Admonet, & magna testatur uoce per umbras, Discite iustitiam moniti, & non temnere diuos, & quæ sequuntur. Ixion eius filius in Thessalia regno paterno successit, qui quum cœli honore à Ioue dignatus esset, arcanorumq; eius particeps, Iunonem tentauit: illa in sui similitudinem nubem ei obiecit, ex cuius complexu Centauros genuit. Iuppiter indignatus eum fulmine ictum ad inferos deiecit, rotæq; uolubili ac serpentum plenæ adligauit, ut Ouid. Voluitur Ixion & se sequiturq;, fugitq;, & quæ sequūtur. Centauri autem monstra fuerant, equi posteriora, homines anteriora. Inter quos nominati tantū Hyeus, Pholus, Eurytus, Nessus. Hic ultimus precio uiatores ad Euenū fluuiū transmittebat, inter quos & Deianiram Herculis, quam in alteram traductam ripam uiolare conatus Herculis sagitta petitur. Ex quo moriens ueneno tunicam infectam specie amatorij, quo cum Hercule uteretur, Deianiræ dedit, quam illa per Lycam Herculi misit. ex quo ipse flagrauit, prius Lyca de saxo præcipitato. Perithous Ixionis ex coniugio filius in nuptijs Hippodamiæ simul cum Centauris deos omnis præter

Martem

Martem inuitauerat: quare ille iratus Centauros ebrios excitauit, ut rapere Hippodamiam conarentur, crateras poculaq; iacientes. In qua rixa superati à Lapithis, ut scribit Ouidius fuere: hi tantum populi Thessaliæ auxilio Perithoo uenerãt. Posthæc Perithous ad rapiendam Proserpinam ad inferos cum Theseo amicissimo descendit, ubi à Cerbero quamprimum trucidatus, Theseus autem Hercule iuuante saluus fuit. Aliam Hippodamiam supra narrauimus Oenomai regis filiam, Pelopis coniugem. Tertiam quã Achilles rapuit, Briseida appellatam, in Æacidis diximus. In cœna item Perithoi quam supra memoraui Ceneus est interfectus. Is enim ab initio Cenis uirgo fuit Elathei Lapithæ filia, quæ à Neptuno complexa, sexus mutationem, simul & se esse inuulnerabilem impetrauit. Congressus autem cum Cẽtauris quum multos ex eis interfecisset, ipse demum ab eisdem non ferro, sed trabibus coniectis usq; terram infixus est, in auemq; sui nominis mutatus. Regnauit apud Gyrtonem, unde filius eius Coronus inter Argonautas apud Apolloniũ ponit. Filiam item habuit Atlantan, quæ quum ex responso nulli uiro coniungi deberet, petentibus procis ea lege promisit se coniugem futuram illius à quo pedum cursu superaretur, uicto autem necem statuit. Hippomenes Macarei filius ex Neptuni progenie eam uicit, iactis tribus aureis malis à Venere dono acceptis cursum puellæ morantibus. Sed dum in luco matris deûm concubuere, in leones ambo mutati sunt.

De Lacedæmone, Orione, & Pilumno.

DEINCEPS mortale genus Iouis. Lacedæmon, ut scribit Dictys Cretensis, eius fuit filius ex Taygeta Agenoris filia, q Lacedæmoniã cõdidit: ex hoc Amyclas genitus, aliã de suo item nomine urbem. Argulus exinde Amyclanatus Oebalum genuit patrem Tyndari, qui ex Leda Castorem, Pollucem, Helenam, Clitemnestram, Icarum edidit. Icarus inuentor uini fuit in Attica regione: à colonis deinde ebrijs iugulatus est, ut ait Propertius. Icare Cecropijs merito iugulate colonis. Cuius canis Erigonen filiam gestu ad locum cædis duxit, quæ cõspecto patre præ dolore laqueo uitam finiuit, relataq; in cœlum cum cane inter astra uirginis nomine micat. Penelopen Vlyssis coniugem Icari etiam filiam uulgo laudatã, Duris Samius historicus, & Lycophron poeta impudicã fuisse, cum procisq; omnibus concubuisse scribunt. Castorem & Pollucem cum sororibus fabulositas Iouis in forma Cygni & Ledæ ex geminis ouis filios fecit, cũ Tyndari sint. Hom. in Odyssea libro XI. Καὶ Λήδην εἶδον τὴν τυνδαρέου παράκοιτιν. Ἥ ῥ' ὑπὸ τυνδάρεω κρατερόφρονε γείνατο παῖδε, Κάστορά θ' ἱππόδαμον, καὶ πὺξ ἀγαθὸν Πολυδεύκεα. Horũ alter mortalis genitus domitor equorũ fuit, cuius inter equos Cyllarus nominatᷓ: alter Pollux immortalis ac pugil Amycũ uicit Cyzici regem quum inter Argonautas esset. Ouid. dicit hos Phœben cũ sorore rapuisse, quę Linceo & Idæ fratribus nuptæ fuerant: quamobrẽ orto inter eos bello Castorem occubuisse, Pollucẽq; immortalitatem cum fratre Ioue permittente diuisisse, ut sex mensibus uicissim uiuerent in cœlo: prospera sunt nauigantibus sydera. Helena bis rapta, à Theseo primum, quam Castor & Pollux reduxerunt. Deinde à Paride cum nupta esset Menelao: à quo post bellum Troianum in Ægyptũ ducta, postremo Lacedæmoniam, ut Homerus testatur. Seruius de gemino raptu quonam modo fieri potuit miratur, quum tempora nõ conueniant. Clitemnestra Agamemnonem uirum redeũtem à bello Troiano, unà cũ adultero suo Ægisto, oblata chlamyde sine capitis exitu, iugulauit: mox & ipsa cum eodem à filio Oreste. Orion teste Ouid. de Fastis, Iouis Neptuni & Mercurij filius fuit, qui cum simul peregrinarentur, recepti hospitio ab Hyreo paupere sene ac cœlibe: cũq; liberos optare diceret, illi hospitij mercede minxerunt in corio bubulo: ex quo deinde terra infosso mense decimo puer apparuit, Orion ex urina dictus. Hic satelles postea Dianæ fuit, ingens corpore, ea arrogantia ut oẽs feras se iactaret interfecturũ. ictus demum à scorpione breui animali extinctus est, ac in cœlũ relatus micat inter sidera, infestum nautis signum. De hoc Hom. in XI. Odysseæ. Τὸν δὲ μετ' Ὠρίωνα πελώριον εἰσενόησα, Θῆρας ὁμοῦ εἰλεῦντα κατ' ἀσφοδελὸν λειμῶνα. Virg. Sed quantus Orion ingreditur. Erat enim magnitudine gigantea. Huius filius Hippolochus Dryanta genuit, quẽ in bello Thebano Papinius fuisse ponit. Dryante uero Lycurgus genitus Thraciæ rex, quũ spernẽdo Bacchũ uites incideret, crura sibi succidit. Lactantius dicit eum mari præcipitatum, eo

quod primus merũ aqua miſcuiſſet. Hic Ancæum, Harpalicen, & Phyllidẽ liberos habuit. Ancæus is fuit, ut autor eſt Ælianus, qui quum uites ſereret iam ſenex, deriſus à ſeruo, quaſi fructus nõ guſtaturus, adueniente uindemia ex eis calicem extollens ei plenũ oſtentabat: at ſeruus prouerbium illud iactauit, Πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου. Multa inter calicem eueniunt labrumq́ʒ ſupremum: ac ſtatim aper nũciatus agrũ uaſtare, ille obuiam profectus ac diſcerptus eſt calice nõ deguſtato. Phyllis in Ouidÿ epiſtolis ponit: hæc quũ Demophoontem à bello Troiano reuertentem hoſpitio & lecto excepiſſet, ab eodem abeunte & redire promittente decepta eſt. Pilumnum Iouis filium Virg. facit ubi Iuno loquitur. Ille tamen noſtra deducit origine nomen, Pilumnusq́ʒ illi quartus pater. Daunus Pilumno genitus in Apulia regnauit, & ex Danae Acriſii patris iram illuc fugiente patrem alterius Dauni procreauit: cuius nomen apud authores non reperi. Hic Faunum ex Venilia ſorore Amatæ coniugis Latini & Turnum genuit, qui ab Aenea in bello interfectus fuit, uir alioquin miræ fortitudinis Virgilio deſcriptus, cũ in ſingulari certamine congreſſus ſaxum antiquum ingens, campis quod forte iacebat limes agri poſitus, in Æneam contorſit. Apud Ardeam regnauit, Iuturnamq́ʒ ſororem amantiſſimam habuit, quæ à Ioue uitiata ob mercedem ablatæ uirginitatis immortalitate donata, & nympha Numici fluminis facta eſt.

MINOIS PROGENIES.

MINOS Iouis & Europæ filius in Creta regnauit, antiquiſſimus ſanè omnium quos legimus, claſſem præparauit maximã, partem maris quod Græcũ nunc uocant tenuit, & inſularum Cycladũ imperium primus: in earũ pleriſq́ʒ colonias poſuit Caribus eiectis, filioſq́ʒ ſuos cõſtituit reges, primusq́ʒ piratas è mari ſuſtulit, quum & Græcis & barbaris mos olim prædari fuiſſet, quod exemplum Heruſci prius introduxere, resq́ʒ laudi potius ꝗ uitio daretur. Quamobrem urbes procul à mari incolebant, metu latronum in altis plerunque montibus, easq́ʒ ſine mœnibus. In hanc ſententiam ferè Thucydides. Hic igitur imitatus Rhadamanthum regem ante iuſtiſſimum in ea inſula apud Gnoſum nouem annis quibus imperauit, in antrum deſcendebat, leges ſe ab Ioue accipere dictitans, ut author Strabo. Homerus. ἔνθα δὲ Μίνως ἐννέωρος βασίλευε Διὸς μεγάλου ὀαριστής. Filium habuit Androgeum, qui quum ob inuidiã ab Athenienſibus quod in Athletica ſuperaſſet interfectus fuiſſet, cauſa belli contra ipſos fuit, ac primũ in Megarenſes Atticæ uicinos, Quorum rex Niſus crinem in capite purpureum patriæ fatalem habebat, quem Scylla filia Minois amore capta, patri dormienti abſcindens, noctu portis reſeratis ad hoſtẽ pertulit: ex quo ille uictor auerſatus facinus, eam in mare ſuſceptam demerſit, quæ in cirim auem ex Ouidÿ fabula libro viÿ. mutata eſt. Minos poſt hęc Athenienſes coegit ad danda Minotauro certa iuuenũ corpora. Minotaurus eñ ex Paſiphae cõiuge & tauro natus ei fuerat, cum quo arte Dædali ligneo incluſa ſimulachro illa cõcubuerat: ſimul & ei nato Labyrinthum fabricauerat. Theſeus igitur cum ex ſorte ad eum nauigaſſet, monſtrante Phædra filo foribus adpoſito, Labyrinthi errorẽ ſuperauit. Victor igiẗ Phædram & Ariadnen filias Minois ſecum uolentes tulit. Ariadne in quadã inſula nocte ſilenti dimiſſa, à Baccho ex India aduenięte adamata, atq́ʒ aſportata fuit, cui coronã dono dedit, quod in cœlo ſignũ dicũt aſtrologi fulgere. Dædalus interea quum parato ſcelere iram Minois fugeret, Icaro filio aptatis alis in Siciliã peruenit: quo inſequentem Minoẽ habuit, qui demum apud Camarinen ciuitatẽ à filiabus Cocali teſte Ariſtotele in politicis, interfectus eſt. Poſt mortem ob iuſticiam iudex fingitur apud inferos. Virgilius. Quęſitor Minos urnam mouet. Glaucus alter filius eius & Deucalion ponitur ab Homero in Iliade, ille qui poſt diluuiũ genus reparauit. Deucalionis uero Idomeneus deſcribiẗ, qui rediens à bello Troiano quum ex uoto filiam quæ ſibi primo occurrerat ſacrificaret, pulſus à ciuibus ob crudelitatem, uenit ad Salentinos in Italiam, ubi Petiliam condidit. Huius item Orſilochus filius cũ capto Ilio prædæ pars ne Vlyſſi dareẗ maxime inſtaret, ab eodẽ interfectus eſt. Rhadamãthum quoq́ʒ Minois fratrem ex Ioue item faciunt, ſimulq́ʒ iudicem cõſtituunt apud inferos: alÿ regem ante eum in Creta fuiſſe dicunt. Homerus in XI. Odyſſeæ. Ἔνθ᾽ ἤτοι Μίνωα ἴδον Διὸς ἀγλαὸν υἱὸν, χρύσεον σκῆπτρον ἔχοντα, θεμιστεύοντα νεκύεσσιν.

PERSEI PROGENIES.

PERSEVS Iouis filius ex Danae Acrisii regis filia, auum interemit, regnūq; Argæorum Mycenas traduxit: de quo inter Argiuos in Geographia satis dixi. Gorgonem uicit: eiusq; capite Atlantem uertit in montem, quumq; Andromadem filiam Cephei regis ex Casiopia uxore apud Ioppem monstro religatam solueret, ex ea Gorgophonem genuit, hic uero Electrionē Alcumenæ, & Alceū Amphitryonis patres procreauit. Amphitryo ex Alcumena Herculem, & Iphicleum, de quo fabula apud Plautum Amphitryo. Quando Hercules Ioue conceptus, gemina nox fuit, quod Iulius Maternus interpretatur, solis eclipsim tunc fuisse. Nam eo tempore res magnas siue feliciter siue infeliciter portendi. Ex Iphicleo Iolaus genitus, qui quum uidisset eius filias ab Hercule uitiatas, aufugit in Sardiniam ibiq; imperauit. Persei item filios Achemenidem & Erythrum Solinus dicit fuisse, quorum alter apud populos sui nominis inter Persas imperauit. Alter apud mare rubrum: Erythreumq; ab eius nomine appellatum. Stenelus quoque Persei filius apud Homerum in Iliade scribitur, qui in regno Micenarum patri successit. Hic & Euristeum genuit, qui eo die quo Hercules natus est, quem quum ex fatis maxime formidaret, uariis obiecit monstris.

EPAPHI PROGENIES.

BELLI prisci progenies breuiter recēsenda. Hic Epapho natus Ægyptio rege Iouis & Isidis filio, siue ut placet Eusebio Isidis & Telegoni cuiusdā: cui post Apidis mortem Isis nupsit, regnante Cecrope, anno mundi MDCCX. Priscus dicitur ad differentiam Beli patris Didonis, & item alterius patris Nini regis, cui templum Babyloniæ ædificatum est. Ex Belo igitur Prisco Danaus, & Ægyptus, unde regio nomē accepit, & Agenor geniti. Danaus cum essent ei L. filiæ, & Ægypto totidem mares, responsum accepit se à genero interfectū iri, quapropter ut nuptias recusaret fratris: secessit Argos, tandem cum ad hoc cogeretur, filiæ monitione paterna, coniuges noctu omnis interfecerunt, præterquā Hypermestra, quę Lynceo uiro pepercit, à quo Danaus postq; annos regnasset L. interfectus est: cōiuges uero quæ & Danaides & Belides à poetis uocantur, dare criminis pœnas apud inferos ponuntur, aquis implere fracta dolia coactæ. Lynceus igitur in primis genuit Abantē, Iasium, & Acrisium. Ex Abante genitus Prœtus, qui filias habuit insanas à Melampo postea curatas. Ex Acrisio Danae uirgo quā in turrim relegauit, quod acceperat ex ea nepotē sibi fatalem oriturum. Ex Iasio Atlanta uirgo, & Talao geniti. Atlanta hæc cursu pernix uocata est à Meleagro ad aprum Calidoneum, ac prima iaculum misit, & ex Meleagro Parthenopeū peperit. Talao Adrastum suscepit patrē Argiæ, & Deiphiles, quæ Tydeo, & Polynici nupserunt. Agenor tertius Beli filius in Phœnicia regnauit, Cilicem, Phœnicē, Europā, Cadmum, Labdacū procreauit. Ex Cilice quarta generatione ortus Cinara, qui cum Myrrha filia sua nutricis astutia ignarus concūbens Adonē suscepit, qui à Venere dilectus cum feras sectatur: ab apro interemptus est, & in florē sui nominis cōuersus. Phœnix paternā Syriæ regionē de suo nomine appellauit, ut ait Eusebius, primus characteres literarum inuenit colore rubro conscribendos, quē ab eius nomine Phœniceū, deinde Puniceum aiunt appellatū. Hic Phylisthenem & Belū reliquit: primus natu minor Herculis sacerdos relicto domi Sichæo filio, ipse ad Hispaniæ littus tendens, Gadiram condidit ciuitatē. Ex Belo Pigmalion, Dido, & Anna procreati. Dido Pigmaleonem uiri Sichæi interfectorem ob auaritiam fugiēs in littus Carthaginis, ibiq; mercata solum de nomine Byrsæ, id est, corii bubuli in tenues partes secti, Æneam hospitio excepit, cuius amore, uti placet Virgilio, periit. At Iustino Augustinoq; ut pudica potius taxatur: ut Iarbæ uim afferentis connubium uitaret, quasi Sichæi manes placatura, rogum conscendens, gladio incubuit. Anna uero soror post, eius fratrem aufugiens, tempestate maris ad littus Lauinium deuecta est, uisaq; ab Aenea ac cognita, ab eo domi una cum Lauinia nutrita: quam cum aduersam sibi ac zelotypā uidisset, in Numicium proximū amnē se præcipitē dedit. Eam postremo inquirētibus, uox Annę exire uisa, quæ ab Oui. in Fastis ponitur, Placidi sum Nympha Numici Amne perenne latens Anna Perenna uocor. Cadmus alius Agenoris filius missus à patre ad inquirendā

Europam

Europam à Ioue raptam, iussusq; sine illa nō redire, ex respōso secutus bouē, Bœotiam ubi cōstitit regionē uocauit, Thebasq; ex nomine Ægyptiarum Thebarum unde originem habuit, ciuitatem cōdidit. Socios insuper eius cum uidisset à dracone absumptos, eius interfecti dentes seuit, ex quibus orti qui se mutuis uulneribus cōfoderūt. Ipse tandē ab Amphione & Zeto pulsus in Illyricū secessit, quam historiā seu fabulam in Geographia Bœotiæ attigimus aliter enarratam. Hunc Cadmum XVI. literas in Græciam attulisse Plin. dicit, ut alibi narraui. Huius quatuor fuere filiæ ex Hermione Martis filia. Semele quæ ex Ioue Bacchū genuit imperfectū, ab ipso fulmine icta, quod astutia Iunonis, eius tanquā cū Iunone concubitū rogauerat. Agaue ex Echione Cadmi socio Pentheum genuit, qui sacra Bacchi quæ à matre eiusq; sororibus fiebāt deridēs, ab eisdem in furorē uersis discerptus est. Autonoe ex Aristæo Actæonē genuit. Ino ab Athamante Learchū & Melicertam. De quibus etiam inferius dicetur. Labdacus ultimus Agenoris filius Laium genuit Thebarū regem Oedipi patrem, ex Iocasta Creontis Thebani filia: ex Oedipo Eteocles & Polynices, ex Polynice Tessandrus, quorum historiam in Thebis in Geographia plene attigimus.

AEACIDARVM PROGENIES.

AEACVS Iouis filius apud Oenonē insulam regnauit, quā de nomine matris Æginam appellauit: ubi cum ob pestē defecissent homines, Iouem orauit, ut formicas quas uiderat, homines faceret, exauditus eos Myrmidonas ex etymo appellauit. Describitur tertius apud inferos iudex cū Minoe & Rhadamātho ob eius in populos iustitiam: suscepit Telamonem & Peleum & Phocum. Telamō uero Aiacem & Teucrū: ambo in bello fuere Troiano. Aiax cū Hectore cōgressus ponitur ab Homero, ac pugna nocte superueniēte dirempta, gladio ab Hectore donatus, ille aūt ab Aiace balteo, perniciosissimis quidem donis. Nam Hector eo tractus ab Achille fuit. Hic uero quū ob arma Achillis Vlyssi adiudicata insanus efficeret, ei gladio incubuit. Teucer quum sine fratre reuertisset, nō susceptus in patriā, in Cyprum secessit, ubi alterā cōdidit Salamina. Peleus aūt alter Æaci filius rebus magnis interfuit. Cū Perithoo siquidē aduersus Cētauros pugnauit, cum Meleagro in uenatione apri Calidonei accessit. Thetidē Atlantis filiam cepit in matrimonium, ubi oēs dij deæq; dicunē conuenisse præter discordiā, quæ postea inter illas tris deas de forma cōtentionem misit, unde natum bellū Troianū. A Thetide Iupiter abstinuit, quod in fatis erat filiū ex ea uenturū patre maiorē: ex ea Peleus Achillem genuit. Posthæc quū ipse ac Telamon Phocū fratrē nothum interfecissent, patris seueritatē fugientes: Telamon in Salamina insulam secessit: Peleus uero Thessaliā ad Acastum Magnesię regē peruenit, à quo lymphis fraterna cæde purgatus est: quumq; iuuenis esset formosus ac castus, ab eius uxore de stupro tentatus renuit. Illa falso apud uirum se tētatam ab eo deferens, effecit ut ab Acasto ad uenationē mitteretur, ut à feris discerperet: quas dum uirtute superasset, domum reuersus Acastum cum cōiuge interfecit eorūq; regnum inuasit: autor enarrator Apollonij. Achillem uero Iouis filium, ut scribitur Iliad. X. Thetis mater ut à Ioue accepit fato duplici natum, aut longa uita, sed mortali fama, aut uita futurum breui, uerum cursu glorię sempiterno, protinus natum stygijs demersit undis, ut inuulnerabilis esset, præter calcaneum quo eum tenebat, tradiditq; puerum fratri suo Chironi Centauro erudiendum. A quo in antro citharam edoctus est, feramq;, ac omni labore, uitam exercere. Tandem quum apud Troiam periturum audiuisset, eum apud Scyron insulam inter filias Lycomedis regis in puellæ forma abscondit. Inuentus demum Vlyssis astutia, qui obiectis diuersis donis, puellæ colos & calathos acceperunt, ille uero ensem & arma. Hac re deprehensus ac ad Troiam profectus XII. in primis urbes euertit. Ex præda Lyrnessi Astinomē quā Chryseida ex Chryse patre nominat Homerus, Agamemnoni dedit: sibi aūt ex Pedaso expugnato Hippodamiā, quā Briseida ex Brise patre idē appellat, ut autor Dictys Cretēsis. Sacerdoti uero Chrysæ filiā repetēti iussu Calchantis uatis reddidit Agamēnon, quū p uim Briseidā rapuisset: Achilles indignatus secessit ad littus diu mœstus. Exercitu itaq; frustra eū reuocare per oratores quærēte, Patroclus à Nestore persuasus ab Achille amicissimo arma saltē rogat, quibus impetratis inimicos irruentes perterruit, aciemq; Græcorum restituit. Postremo ab Hectore interfectus, armisq; spoliatus est.

Achilles

Achilles amici dolore percitus, statim oblatis ei à matre Vulcani armis, denuo in Hectorem irruens, eum interfecit, loroq; dies aliquot ante Patrocli sepulchrũ traxit, ueniẽ tidemum ac oranti Priamo concessit. Præter hunc quoq; ex Troianis interfecit Euphemium, Hippotum, Plebeum, Asterium, Lyconium, Euphorbium, Memnonem. Hunc tollere de medio statuens Hecuba, filiæ Polyxenæ quam ille adamauerat, nuptias pacis pactione promisit: qui prope mœnia in templum Tymbræi Apollinis nocte celebraturus hymenæum adcedens, ibidem ante aram clam à Paride sagitta in calcaneo appetitus occubuit, sepultusq; est in Troade apud Sigæum, Pyrrhum filium reliquit ex Deidamia filia Lycomedis, quam eo tempore quo inter eas fuerat uitiauerat. Hic igitur Neoptolemus appellatus, magna iuuenis audacia, Politem Priami filium, ac ipsum deniq; Priamum iurgia iactantem ad aram trucidauit. Polyxenam ad patris tumulum mactauit, & Astyanacte de turri ab Vlysse præcipitato, Andromachẽ abduxit, quam postea Heleno Priami filio ob uaticinĩj uirtutem in coniugem dedit cum parte regni Molossorum, Hermionemq; ab Horeste abstulit, à quo demum interfectus est.

AEOLIDARVM PROGENIES.

AEOLVS Iouis filius apud Siciliam Æolias tenuit insulas, cui potestas uentorũ fingitur, quod nautas signa tẽpestatis & rationẽ uentorum docuerit. Liberos habuit, Macareum, & Canacen, qui ob amorẽ inter se concubuerunt, præterea Alcyonẽ. quæ nupsit Cæyci, Trachinę regi, ac in auẽ sui nominis uersa est. Post hos Cretheũ, Salmonea, Sisyphũ, Cephalũ, Athamantẽ. Cretheus autem ex Tyro Salmonei filia Æsonem, Alcimedontẽ, & Amythaonem. Homerus Odysseæ XI. Τοὺς δ' ἑτέρους Κρηθῆϊ τέκε βασίλεια γυναικῶν, Αἴσονά τ', ἠδὲ Φέρητ', Ἀμυθάονά θ' ἱππιοχάρμην. Aeson uero Iasonem cuius fabula sic se habet. Pelias patruus Neptuni ac Tyrus filius pulso ex Thessaliæ regno Aesone eius fratre uterino, filias tantũ quasdam & Acastum suscepit, de quo inter Aeacidas mentionẽ feci: in fatisq; habuit ut caueret quẽ altero pede nudo uenientem uidisset. Dum igitur Neptuno patri sacrificaret, ecce Iason qui à Chirone magistro ad recuperandum paternũ regnum properabat, alterũ in flumine Anauro calceum ob celeritatem reliquit: quem animaduersum Pelias, ut eum morti obĳceret, Colchos ad uellus aureũ rapiendũ iussit proficisci, regno in reditu promisso. Igitur Argo naui fabricata coactisq; proceribus Colchos attingens, uellus ab Æeta petĳt, quod in insula Martis custodiebatur. Sed hoc pacto impetrauit: igniuomis prius tauris adactis ad iuga, draconis qui uellus custodiebat dentes sereret: quod ille simul cũ alĳs laboribus superauit, ostẽdente pharmacũ Medea, cui in tẽplo Hecates cõcubuerat, ex quibus dẽtibus nati sunt gigantes, quos ipse demessuit. His igitur obitis, cũ uellere aureo & Medea per uarios errores reuerterunt: Apsyrto fratre Medeę mẽbratim per uiã discerpto, ut insequẽtes à patre missos moraretur. Vbi Thessaliam attigerunt, Æsonẽ Medea in aheno recoctum pristinæ iuuentuti restituit: post hæc fingens cum Iasone discordiam filiabus Peliæ persuasit, si senectã patris restituere iuuẽtuti uellẽt, cultris sanguinẽ eius debilem exhaurirent, quod illæ credentes patrem interfecerũt. Deinde cum Creusam Creontis regis Corinthiorum filiã Iason in matrimonium duxisset, illa uidens se relictã, quædã scriniola dono nouæ nuptæ misit, quibus apertis flamma protinus exiit, quæ Creusam cũ tota regia cõbussit. Inde statim fugiens Athenas uenit, ac Ægeo regi matrimonio iuncta, peperit ei Medũ filium qui Medis postea imperauit. Iason filiũ Thoantẽ reliquit, quẽ ex Hypsipyle Thoantis regis Lemni filia suscepit, quum ab illo hospitio simul cũ Argonautis receptus fuit. Nã de Lemniadibus fœminis quę mares interfecerũt, & cõseruato Thoante patre ac Hypsipyle, in Geographia, ubi de Lemno tractaui, satis dixi. Hic Thoas ponitur à Papinio in bellũ Thebanum una cum Adrasto profectus, in sylua Nemea Hypsipylẽ matrem reperisse: quæ ob seruatum patrem eiecta è Lemno, & à piratis capta, deinde Lycurgo regi Thraciæ diuendita fuit pro nutrice filio Opheltis: quũ audirent eã casus recitãtem suos Adrasto in sylua, illam Thoantis esse matrẽ è uestigio cognouerũt. Quapropter iræ Lycurgi regis ob male seruatum Opheltem puerũ dum ipsa loqueretur, atq; extinctũ, subripuerũt. Pueri nomine Archemori in memoriã festa annua apud Nemeam instituta. Et hæc quidẽ quo ad Iasonis omnẽ breuiter historiam. Amythaon alius Crethei filius apud Homerum in Odyssea legitur, ut uir

fortissimus

fortissimus bello. Hic Biantē & Melampū genuit, qui quū herbariæ sciens esset, filias Prœti regis ab insania liberauit, ac Theodamantē filiū genuit, q̃ à Papinio uates describit, & Amphiarao in bello Thebano successit. Bias aūt ex Pyro Nelei filia suscepit Antiphantē patrē Oicli, qui Amphiaraum uatem procreauit patrē Alcmeonis & Amphilochi ex Eriphile coniuge, quorum exitus in Bœotia attigimus. Salmoneus Æoli filius apud Elidē regnauit, qui ob superbiam conatus est quodam æneo ponte fabricato deū se facere, ut Virg. in vi. Hic Tyro tātum filiam habuit, quæ ex Neptuno Peliam & Neleum, ex Cretheo Æsonem & eius fratres suscepit, ut supra narraui. Sisyphus Æoli filius regnauit apud Ephyram Corinthū. Dicit̄ deorū arcana, quorū ille conscius erat, mortalibus manifestasse, ꝑpterea saxū ingēs apud inferos perpetuo uoluere: alij latronē alioqui infamē describunt. Ex Merope Atlantis filia Glaucum & Creontē genuit. Glaucus uero Bellerophontē, qui item apud Ephyrā regnū tenuit, quo priuatus à Prœto Argeorū rege, ab eodēq; seruus domi susceptus, ac de stupro ab eius uxore Anthia tentatus est. Qui, qđ facinus auersaret̄, ab eadem apud uirū falso accusatus, cū literis ad Ariobatum socerum missus est, quibus scribebat̄ uti ille occideret̄. Ariobatus itaq; eum contra Chimæram mōstrum misit, qui equo Pegaso adsumpto, illam è uestigio superauit: post hæc ad Solymorū bellum, postremo ad Amazonas missus, uictor pariter redijt, pro q̃bus meritis Ariobati filiam Achimenē duxit, ex qua filios suscepit, Isandrum, Hippolochum, & Laodamiam. Iliad. libro vi. ἡ δ' ἔτεκε τρία τέκνα δαΐφρονι Βελλεροφόντῃ, Ἴσανδρόν τε καὶ Ἱππόλοχον, καὶ Λαοδάμειαν. Isandrus ad uersus Solymos pugnans occubuit. Hippolochus Glaucū alium genuit, illum qui in eodē lib. Iliados introducit̄ cum Diomede suam genealogiam narrare, & ob iunctā amicitiam cum eo, arma aurea mutasse cū armis æneis Diomedis multo uilioribus, ac quasi uti ignauus taxat̄. Laodamia Protesilai q̃ primus apud Troiā occubuit uxor, in uiri umbræ ei apparentis amplexu expirauit. Creon Sisyphi filius apud Corinthū regnauit, pater Creusæ Iasonis uxoris quē supra narraui. Cephalus Æoli filius Auroræ dilectus, eius cōsilio Procris uxoris Erichthei regis Atheniensium filiæ castitatē tentauit, mercatorē se fingens, ac eius concubitum auro paciscēs. Illa uero re detecta, erubescēs in syluas abijt, ubi uir forte uenabat̄, quæ rusticū putans inter uepres se abdiderat. Cephalus igit̄ feram existimans, eam iaculo interemit. Athamas Æoli filius apud Isthmon regnauit, ex Nephele Phryxū & Hellē suscepit, qua in furorē acta, nouercā filius induxit Ino Cadmi filiam: hæc cū ueneficio semētes in agris infecisset, instituit ut is nuncius qui ad Pythiā pro responso mitteretur, falsa referret, rem hanc sanguine filiorum placandam. Expositis igitur Phryxo & Helle ad arā morituris deorum miseratiōe aries aureo uellere apparuit, quo ambo superpositi per mare trāsueherent̄: ubi Helle forte excidēs, Hellespōto nomē indidit. Phryxus Cholcos ad Aeetā peruenit, qui arietem Marti sacrauit. Phryxus ab eo tandē interfectus filium Cytorum reliquit, quē ex Aeetæ filia susceperat. Athamas interea in furorē uersus Learchum filium sagitta interemit. Ino aūt mater perterrita cū altero filio Melicerta se in mare pręcipitem dedit. Ipsaq; Matuta & Leucothoe ex rupis nomine unde desilijt: Melicerta uero Palæmon appellati, ac eis sacra Isthmia in Neptuni honorē cōsecrata. Quidā dicunt uenisse Melicertam ad Isthmon, ibiq; sacra Neptuno instituisse. Deæ Matutę sacra Romę priuatim celebrata, ad quæ matronæ cum una tantum ancilla ingrediebant̄, ut author Plutarchus in Probl. Et hæc quidem quæ de Aeolidarum genere scribuntur.

Dardanidarum ac Pelopidarum progenies.

DARDANVS Iouis filius ex Electra Atlante genita fratrem habuit Iasium, quo interfecto, è Coriti sede Hetruriæ quæ nūc Cortona est, in Samothraciā aufugit indignationē populorū, ut autor Virgilius. Auruncos ita ferre senes, his ortus ut agris Dardanus Idæas Phrygiæ penetrauit ad urbes Thraiciāq; Samum, quę nūc Samothracia fert̄. Hinc illum Coriti Tyrrhena à sede profectum. Inde uero in partē Troadis, ubi à Teucro rege exceptus ac gener adscitus, genuit Erichthoniū & Ilum. Erichthonio Trous, ex Troo Ganymedes raptus à Ioue, de quo latius in ordine literarū dixi. Ex Ilo Laumedon, qui Neptunum & Apollinē peracta mercede ædificatorum ab eis murorum fefellit: quapropter peste uexato, ex respōso Troiana uirgo ex sorte, monstro marino religāda erat. Sors in Esionem eius filiam

filiam cecidit. Hęc postea dicit̃ liberata ab Hercule, dataq́; Telamoni uxor, ex qua Aiax & Teucer nati. Laomedon igit̃ quũ similiter & Herculẽ pacto precio decepisset, eumq́; insuper hospitio ꝓhibuisset, ab eo sublatus bello est, plurib. relictis filijs, inter quos fuere Titonus Auroræ maritus, ac Priamus L. filiorũ pater partim ex Hecuba Cissei regis Thracię filia, partim ex cõcubinis, quorũ nõnullos in Anthropologia dixi. Ex hac Æneas ortus progenie, qui simul cũ Antenore, ut est autor Dictys Cretensis, prodita patria, in Latium nauigauit, genus unde Latinũ, Albaniq́; patres, atq; altæ mœnia Romę. Pelopidas nunc dicã. Pelops Tantalo Iouis filio genitus, à quo heroes plurimi fuere. Tãtalus enim, ut autor Eusebius, in Phrygia regnauit. qui cũ deos cõuiuio excepisset, Pelopem filium coctũ membratim apposuit, ut eorũ diuinitatẽ tentaret, illi facinus auersati membra restituere, præter humerũ quem Ceres deuorauerat, cuius loco eburnum fecerunt. Tãtalũ uero ad inferos deiecere, ut inter flumina usq; ad ora mersus aqua prohibereat̃, inter poma item cõstitutus, nullũ attingere posset. Homerus Odysseæ lib. XI. κὴ μὴν Τάνταλον εἰσεῖδον χαλέπ' ἄλγε' ἔχοντα, Ἑστεῶτ' ἐν λίμνῃ, ἡ δὲ προσέπλαζε γενείῳ Στεῦτο δὲ διψάων, πιέειν δ' οὐκ εἶχεν ἑλέσθαι. Ὁσσάκι γὰρ κύψει' ὁ γέρων πιέειν μενεαίνων, Τοσσάχ' ὕδωρ ἀπολέσκετ' ἀναβροχθέν. Pelops igitur cum regno Phrygiæ successisset, aduersus Oenomaũ bellum mouẽs Elidis regẽ, regnũ ipsius adsecutus est cũ Hippodamia eius filia adamata atq; coniugio negata. Fabula uero dicit eam cursu uictam, corrupto Myrtilo eius auriga Mercurij filio, quem postea de saxo præcipitauit. Hic Polysthenẽ, Atreum, & Thyestem genuit, Atreo, ut est autor Seneca in Tragœdia, aries erat aurei uelleris, custos gregis, quem Thyestes frater ei abstulit, conciliata sibi Merope eius uxore ex cuius etiam cõcubitu filios suscepit: quapropter expulsus à fratre: deinde cõcordiam simulans in regnũ reuocauit, eiq; in cœna filios quos susceperat adposuit: quo facinore Sol dicitur in cursu refugisse in ortũ. Thyestes ex Pelopia filia quam complexus est, Ægistum suscepit, ut autor Seneca in Tragœdia. Polysthenes Agamemnonẽ & Menelaum filios paruos iuuenis decedẽs Atreo fratri cõmendauit: quapropter nulla patris habetur mentio, sed tantũ Atridæ ab Homero appellati. Agamẽnon post reditũ à Troia insidijs Ægisti adulteri à Clitemnestra uxore dum uestem indueret ore præcluso iugulatus est. Filios habuit, Alesum, Orestẽ, Iphigeniã, Iphianassam, Laodicen, Electram, & Chrisothemin. Electra Orestem paruũ post patrem interfectũ Strophilo Phocensi cõmendauit, quæ quum matrem probri admissi redargueret, ab ea interfecta est: cuius nomine Sophoclis extat Tragœdia, Electra appellata. Iphigenia apud Aulidẽ aris immolanda ex responso ad placandã Dianam, duorũ miseratione cerua supposita liberata est, ac in Tauricã regionẽ translata apud Thoantẽ regẽ Dianæ templo seruiuit, cui humanis hostijs sacrificabatur. Orestes autem quũ matrem & adulterum interfecisset, in furorẽ actus, à Pylade Strophili filio comitatus, se itẽ contulit in Tauricã, ubi interfecto Thoante, & subrepto Dianæ simulacro, unà cũ Iphigenia sorore in Latiũ uenit, apudq́; Aritiam oppidum simulacro collocato, templũ constituit. Ex Hermione Menelai filia Orestem filium genuit, qui paruus admodum secedens, apud Epirum Orestas populos condidit. De quibus in Geographia late narraui. Alesus autem alter Agamemnonis filius (quidam aurigam dicunt) in Hetruriam uenit, ubi Faliscos condidit populos. Ouidius autor.

VLYSSIS GENVS EX IOVE.

VLYSSEM Ouidius ex Ioue genus ducere ait, ubi suam ipse contra Aiacem explicat nobilitatẽ. Nam mihi Laertes pater est, Archisius illi, Iuppiter huic. Nõnulli Sisyphi nepotem, aliqui filium faciunt, dicuntq́; Anticleam eius matrem ante nuptias Laertis cum Sisypho cõcubuisse. Anticlea enim Autolyci Mercurio nati filia ponitur ab Homero Odysseæ XI. Exemplar hic propositus mortalibus & patientiæ simul & eloquẽtiæ. quũ fugeret bellum Troianũ, insaniam simulauit salem seminando, cum aratro diuersis animalibus iuncto. res à Palamede detecta, qui cũ Telemachum filium ante arantem poneret, aratrum ille suspendit. Fata omnia Troiæ superauit. Nam & cinerem Laomedontis ante Scæam portam abstulit, & Palladium cum Diomede ex arce surripuit, & Achillẽ occultatũ inuenit. Deniq; Herculis sagittis apud Philoctetẽ ex oraculo repperit. sine his enim rebus Troia capi nõ poterat. Rhesum post hæc primum uenientẽ interfecit, ablatis eius equis albis, simultates cũ Palamede gessit,

arma Achillis eloquẽtia aduersus Aiacem obtinuit: postremo rediturus in patriam, decennio naufragus errauit. Nã ut ipse Odysseæ libro Alcinoo Phæacũ regi narrat, primo cursu ad Cicones delatus est: quos cùm expugnasset, & Ismarum euertisset in prædam, ad Lotophagos eiectus est: ubi cùm exploratores quos miserat loto gustato reditũ nõ curarẽt, se recepit in Siciliã: ubi antrum Polyphemi Cyclopis cum duodecim socijs intrauit: ex quibus sex ab eo deuoratis: ipse eruto ei oculo præusto fuste arietũ pellibus inuolutus, cum superstitibus socijs exiuit. Inde Aeoliã uectus, ab Aeolo uẽtos in utrẽ coactos obtinuit: in uia deinde, soluto utre à socijs, credẽtibus thesaurum esse, in Aeoliam aduerso uẽto repulsus iterum est: ex qua ab Aeolo pulsus nauigãs, die sexto peruenit ad Lestrigonas: quos quum haberet aduersos, perditis nauibus, socijsq; cum sola naue sua peruenit ad Circẽ, quæ exploratores mutauit in belluas. Idẽ à Mercurio suscepto pharmaco, ad illam accessit impauidus: mortẽ ei minatus, nisi illos restitueret: quod cùm obtinuisset, annum cum ea moratus, suscepto Telegono filio, spretaq; immortalitate quã ei ultro illa offerebat, si remanere uellet: edoctus insuper quæ agẽda essent, relicto Elpenore ob ebrietatem lapsu scalæ defuncto, nauim soluit: & secundo uento una nocte ad oceanum peruenit: ubi peractis sacris à Circe mõstratis ad infernum descendit. Hic Anticliam matrem, & Elpenorem nuper præcipitatum, inter alios inuenit: & futurorũ multorum à Tyresia uate admonitus, reuersus ad naues, ac iterum ad Circẽ, Elpenorem tumulauit: indeq; in insulã Sirenarũ aduectus, aures socijs obstruxit: seq; malo nauis adligari iussit: atq; hoc modo tutus earum cantus euadẽs, ad Scyllam & Charybdim perlatus est: unde uix incolumis euasit. Quumq; ad loca uenisset ubi à nymphis Solis greges seruabantur, iussit ne quis eos uiolaret. Quo dormiente, quum Eurilochus socios impulisset ad rapinã gregis, nympharum imprecationibus tempestas subsequuta: qua quum omnes perijssent socij, ipse solus & nudus capto nauis malo nouẽ diebus ab undis agitatus, ad Ogygiã tãdem insulam depulsus est, ubi à Calypso nympha susceptus: ac septẽ annis retentus, tandẽ discessit, ac nouis ab ea socijs, ac naui donatus fuit: quumq; Neptuno infensus esset, iterũ mersus ac nudus natauit: ac cum uelo ei à Leucothoe fatũ ipsius miserante oblato, die tertia ad littus eiectus est: atq; inde ostia fluminis Phæacũ intrauit: ubi reiecto uelo inter nemorũ frondes conquieuit: ibiq; à Nausicaa Alcinoi filia cõpertus, uestem accepit: & Palladis ope usq; ad Areten Alcinoi regis coniugẽ deductus, ab ea meruit dona referre, sociosq; ac nauim: in qua quum dormitaret, excitatus à Pallade, ac præmonitus agendorum, in senem mendicum mutatus ad suos peruenit subulcos: apud quos Telemachũ superuenientem ex peregrinatione eum quærendi gratia uidit, & adloquutus est: tãdem à Sybote suario in patriam deducitur incognitus, ubi in propria domo à procis Penelopes ignominiosa multa passus est: & demum ab Euryclea nutrice dum pedes lauaret ex cicatrice cognitus; sed antea à cane fuerat, quẽ domi reliquerat. Inde ex cõposito armis cum filio, & duobus subulcis adsumptis, procos omnis peremit. Deinde Penelope sese ad ultimum manifestauit. Laertem uerò in uilla morantem, neq; ob ignauiam domũ aut procos curãtem, salutatũ profectus est, qui ante Vlyssem triennio extinctus est. Ipse uerò Vlysses perterritus in somnis, ut à filio caueret: nescius fati Telegono filio ad regnũ paternum uenïeti ac repulso, ut ignoto obuiam hastã iaculat: ac ille rursus in patrẽ ignotũ iaculum intendens, eum peremit, ut refert Dictys Cretẽsis.

FLVMINVM FILII.

FLVMINA quoq; ex Oceano & terra orta dixerunt, filiosq; habuisse: ut Inachus Phoroneum Argeorum regem, & Io quæ Isis est appellata. Peneus Cyrenen & Daphnẽ, ambas Apollini dilectas. Cephisus Narcissum, qui se in undis conspiciens amauit: conuersus in florem sui nominis. Acrisius Acestem. Tyberis ex Manto Tyresiæ filia Ocnum, qui & Bianor Vergilio dicitur: Ille etiam patrijs agmen ciet Ocnus ab oris Fatidicæ Mantus & Tusci filius amnis, Qui muros matrisq; dedit tibi Mantua nomen. Tyresias enim Thebanus uates cæcus, in baculo ambulabat, quod Dianã lauantem uiderat, ut autor Callimachus in elegia. Eius anima ponit in XI. Odysseæ, obuiã Vlyssi ueniens, multaq; ei prædicẽs. Asopus item genuit, Ipseum & Æginam. Hæc insulæ nomen dedit: & ex Ioue Aeacum genuit. Ille secundũ Papiniũ Eteocli aduersus Polynicem auxilium tulit. Sperchius Menesteum suscepit ex Polydori Pelei

ri Pelei filia, qui Achillē ad Troiam comitatus est. Mæander Cyanē, quæ ex Mileto Solis filio peperit Caunū & Biblidem, qui simul in uenere coniuncti sunt, Ouidio. Achelous deniq; Sirenas aspectu puellarū pubetenus, reliqua pisces, nautas cantu decipientes. Acheloi aūt ipsius Ætoliæ fluminis fabulā Diodorus lib. v. sic refert. Hercules Calidoniorū gratia eum amnē rapidissimū in cāpos diffundēs, plurimos agros eius irrigatione fertiles reddidit. Quapropter fingit cū eo luctari in tauri specie, eiusq; cornu fractū dedisse dono Ætolis, refertū copia uuarū, malorū huiuscemodiq; fructuū quod uidelicet ex ea fluminis diuersione agros reddiderit fructib. feraciores. Ouid. aūt in Fastis aliā de cornu copiæ fabulā narrat, Amaltheæ uidelicet capræ id fuisse cornu quæ Iouē nutrijt, beneficioq; eius talē dedisse copiam. Græci κέρας ἀμαλθέας appellant. Orpheus Thrax genere Oeagri fluminis ex Calliopea filius, doctrina, melodiaq;, ac poesi antecessit omīs, cantus quoq; suauitate feras, arboresq; dicit adlexisse. Theologiæ gratia cui plurimū operæ impendebat, in Ægyptū nauigauit, unde ex eorū sacerdotib. plurima ad Græcos præcepta ac cæremonias cōtulit. Cū Argonautis insuper Colchos profectus est. Postremo Eurydices uxoris causa ad inferos descendēs, à Proserpina cātus suauitate impetrauit, ut defunctā ab inferis excitaret. Quod & antea fecerat Dionysius, quē dicūt matrem Semelē ab inferis quoq; eductā immortalitate donatā Theanē cognominasse. Hęc Diodor. lib. v. Diogenes uero de eodē sic refert. Orpheus Oeagri & Calliopes filius Theologus, interq; argonautas unus, de dijs multa cecinit. Discerptū à mulieribus dicūt, quod mariū sectaret libidinē. Suidas item hæc scribit. Orpheus Ciconeus uel è Bisaltica Thraciæ, uersificator, fuit duas ferè generatiōes ante bellū Troianū, scripsit de fabulis, epigrāmata, hymnos. Ælianus de uaria historia dicit falsa tradi de huius Orphei sapientia, quū Thracū sit nescire literas. Ouid. lib. x i. Meta. scribit, Orpheū uatem fœmineū amorem in puerorū uenerem transferentē, à fœminis interfectum fuisse, lyra & capite eius in Hebrum amnē proiectis. Fuit alius Orpheus qui scripsit argonautica: alius q̃ de lapidibus.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM

LIBER XXXIIII.

De origine, fine, ac uiribus Rhetoricæ.

RHETORICAE primū in Sicilia Corax & Ctesias Syracusani, ut ait Cicero, simul & procemiorum, & epilogorum, ac argumentationū, quas Græci agonas uocant, repertores fuere. Inde Athenas per Gorgiam Leontinum fluxit, cuius discipulum Isocratē Aristoteles tunc æmulatus, scholis pomeridianis cœpit præcipere, dictitās illud notū, αἰσχρὸν γὰρ σιωπᾶν, Ἰσοκράτην ἐᾶν λέγειν. Eodem ferè tēpore Theodectes post hos Hermagoras & Hermogenes, qui etiam de arte scripsit. Inde Rhodum per Æschynem exulem ars peruenit. Postea deflorescentibus iam Athenis, Alexandriā migrauit quanquam celebriore philosophiæ studio ea urbs teneretur: postremo Massiliæ per Antoniorum tempora cum huius facultatis, tum reliquarū artium uiguere. Apud nostros uero Romæ Ciceronis temporibus maxime floruit per Apollonium Molonē. Cicero initium orandi cōditoribus urbiū & legislatoribus tribuit, negatq; ante Periclē quicquā in ea q̃d ornatū habuerit reperiri. Finis eius, ut Aristoteli placet, nō persuadere, sed tantum benedicere, & ea nosse quæ sint ad rem persuasibilia: ueluti & medicinę nō sanitatē quærere, sed bene mederi, & eò arte procedere quousq; fieri poterit. Cic. idē in arte sentit alijs uerbis: Finē his apte dicere atq; adposite, quæ faciunt ad persuadendū. Parem & hāc itē uiribus dialecticæ Aristoteles facit, nisi q; illa strictior, hæc latior: ambarūq; nullius certe scientiæ, sed cōmunem quendam modum omniū nosse: aliarū quidem artium præter has nulla inter se pugnantia syllogisat. Huius igit facultatis magna uis est, ut ait Quint. nec ulli ueterū satis pertractata, quā si quis rite sectatus fuerit, ungues tondere, aut capillum reponere nō existimabit ad curā suam pertinere: quodq; mirum quū cæteræ artes iudiciū doctorum exquirant, hæc etiam imperitorū. Quapropter ex Demosthenis sententia, nulla huic res magis q̃ pronunciatio cōferet, quæ corporis eloquentia pu

tatur. Hac igit una re uel indocti sæpe dicēdi famā quęrunt: itaq; ubiq; clamāt, ac dextrā eleuant: multaq; uoce, anhelitu, iactatione corporis cōtendunt. Iam manū ad pectus reuocare, ferire caput, pede terrā incutere, mirè ad pullatū circulū facit. In his uerò q defecerit, uel doctissimus nihil scire putabit. Quamobrē modestis tantū hęc facultas ediscēda ut uirtutis, cæteris ut adrogātiæ instrumēta fugiēda. Archidamus Lacedęmonius interrogatus an esset Pericle potētior, respōdit: quāuis Pericles in bello sit à me uictus, ea tñ pręditus est facundia, ut cùm de his ratiocinet, nō uictus, sed uictor appareat. Quidā qui philosophiā simul cum eloquio profitebat, à medicina alioqui alienus, Aristotelis physicam uerbis & ostentatione iactabat, medicos nō ritè morbos curare mōstrando, quumq; arte inferior esset, uincere uulgo putabat. autor utriusq; Eunapius in sophistis. Multi igitur uirtute modestia pręditi, eloquētiæ seu naturæ defectu, inferiores nocētib. habētur. Cicero de admini. prouin. ad Q. fratrē ad hoc propositum ait. Atq; is dolor est, cùm illi te innocentia nō uincāt, uincunt tamē artificio bñuolentiæ. Et in alio loco: Magis ineptijs q̃ uoluntate peccat. Ex quo Euripides ait: τυραννικόν τι πολλ' ἐπίστασθαι λέγειν. Tyrānicum quiddā, multa scire dicere. Ego uerò collatis ueterum ac nouorū exemplis, quęq; audiui, quæq; legi, partim etiā uidi, adfirmare ausim paucissimos uiros bonos eloquētes inueniri. Hac præditi facultate homines in ciuitatibus plerunq; cōiurant, seditiones agitant, decipiūt, blandiunt, mordent, cauillantur, libidinē sibi ac uoluptates cōciliant. Demū ab orthodoxa fide plurimi eloquio cōfisi desciuerunt, sectęq; ac superstitiones hinc pullularunt, ut nō frustra sibi coscius Cic. dicat. in lib. de Orat. Si alterutrū optādum, indisertam prudentiam malim, q̃ imprudētem mihi eloquentiam esse. Et Cato ex eadem causa oratorem uirum bonū uocabat: & Statius Cæcilius in suis poematis, ut Apuleius in apologia testatur, dixit innocentiam eloquentiā esse, quod si causam hāc rationibus & exēplis, quibus possem declamare uelim, lōgius proueherer, sed alterius fortasse loci.

De ipsius multiplici diductione ex Aristotele, Hermogene, Cicerone, Quintiliano.

Eorum autē quæ persuadēt, fidemq; faciunt, aut sine arte sunt, & p nos nō fiūt: ut testes, scripta, leges: aut cum arte, & per nos, hoc est per artem & rationem nostrā fiunt. Et harum rursus tres species, aut per adfectus, adficiendo aliquo modo auditorē, aut per demōstrationem, seu certo per apparentē demōstrationem. Demōstrationem faciunt syllogismus, & inductio: uoco autem syllogismū rhetoricum, enthymema: inductionē, exemplum aliquod. Enthymematū uerò quædā necessaria, quædam ut frequenter cōtingentia, quæ ex ueri similibus & signis cōstant. Verisimile est factum ut plurimum cōtingens: sic se habēs ad rem, sicuti uniuersale ad particulare. Signum uerò sic se ad illud cuius est signum, ut particulare ad uniuersale. Genera omnino tria sunt: deliberatiuum siue dialecticū, iudiciale & demōstratiuum siue epidicticō. Deliberatiui hortatio & dehortatio est: tempus uerò futurum. Finis autē utile & inutile. Iudicialis accusatio aut defensio, tempus pręteritū. Finis iustum & iniustum. Demōstratiui laus & uituperatio: tempus præsens: secundum em̃ præsentia laudant aut uituperant omnes, quanq; & facto & futuro adijciunt laudes. Finis honestum & turpe. hactenus ex Aristotele. Hermogenes quęstiones rhetoricæ finitas & infinitas ponit. Infinitæ, quæ remotis personis & temporibus & locis, cæterisq; similibus, in utrāq; partem tractantur, quas Gręci θέσεις appellant. Cicero propositū. Alij quęstiones uniuersales ciuiles, alij philosophicas. Hoc genus scientiā & actionem distinguit, ut sit scientiæ, an prouidentia mūdus regatur. Actionis, an ad remp. accedēdum. Prius trium generum est: an sit, quid sit, quale sit. Sequens autem duorum, quomodo adipiscamur, quomodòue utamur. Finitæ quæstiones sunt ex cōplexu rerum, personarum, temporū, aliorumq;: ὑποθέσεις à Gręcis dicūtur: à nostris uerò causæ. In his omnis quæstio quā alij negocium, alij causam dicūt, circa res personasq; cōsistere uidet. Amplior est semp infinita. Verbi gratia: infinita, an uxor ducēda: finita, an Catoni ducēda. Cicero in primo rhetoricorū, materiam rhetoricæ in thesim & causas diuisit: thesim nihil ad oratorē pertinere cōtendit, sed tātum ad philosophos. Verum ipse postea hos improbat libros: & in libris de Orat. & in Orat. & in Topicis præcipit, ut à proprijs personis ac tēporibus auocemus cōtrouersiam: quia latius dicere licet de gñe q̃ de specie: & quod in uniuerso probatum est, id in parte probari est necesse. Status causæ, ut ait idē in eodē, & Quintil. in quo res maxime uer-

meuertiť,hāc ςάσιν Græci uocāt.Theodectes uero κεφάλαιον γενικώτατον.i.caput generalissimū,siue summā ad quā referūť omnia:ut fecisti,nō feci.Status est an fecerit.In cōsultatione,fit cū diciť bellū sumendū nō sumendū.In demonstratiōe,Adsecutus,an nō adsecutus hāc laudē fuerit.Vtraq; in iudiciali statu,nostri hodie legulei pūctū iuris appellāt. Partes rhetoricę secūdū Cic.& itē Quint.quinq;.Inuētio,dispositio,elocutio,memoria, ꝓnūciatio.Oratoris officiū,docēdi,mouēdi,delectandi.Ad docēdū,expositio & argumētatio,ad mouēdū adfectus pertinēt,q in omi qdē causa in principio ac fine domināť: nā delectatio quāuis in utraq; sit, magis tamē proprias in elocutiōe partes habet.In deliberatiuis cōsultās circa qualia uersať,id est, bona an mala, quorū principiū in nobis est, quæ posšūt aut nō possunt fieri. Hic præcipuè spectandū,qs apud quē qd dicat.De qb. aūt cōsultāt homines in rep.secūdū Aristot. quinq; existimāť,de uectigalibus,de bello, de pace,de custodia regiōis,de exportādis & importādis,de legislatiōe.Laus aūt cōmunē habet cū cōsultatione speciē:nā quæ cōsultationi subieceris,hęc mutato nomine laudes fuerint.Iudicialiū uero causarū aliæ in singulis, aliæ in plurib.cōtrouersiis cōsistunt. Porrò omis causa inficiatione duplici est:Factū ne an hoc factū sit:pręterea defensione, altercatiōe cōstat.Quęstio è scripto est aut ex facto.His accedit rerū fides,ꝓprietas,qualitas,scriptū, uerborū uis, aut uolūtas in quib.uis tum causarū,tum actionū inspici solet, quæq; aut scripti & uolūtatis,aut ratio naturæ aut ambiguitatis,aut rerū cōtrariarū speciē cōtineť.In omni porro causa iudiciali quinq; sunt partes quarū exordio cōciliať audiens: narratione ꝓposita cōfirmať, cōfutatione aut memoria reficiť,aut animi moueť: his argumētandi &adficiēdi loci sunt,ac genera quib.placari ac resolui iudices oportet.

DE ELOCVTIONE, AC DICENDI GENERIBVS.

ELOCVTIO uero quā Græci φράσιν appellant, pars orationis difficillima est, quę propriè ad oratorē pertinere uideť:nam M.Antonius aiebat se multos uidisse disertos:eloquentē uero neminē. Et Cic.inuentionē ac dispositionē prudentis hominis putat,eloquentiā oratoris.Nostra præsertim ætate hāc tantū ūsui cernimus,cū cæteræ iam exoleuerint:nā iudicia priscorū penitus sublata,& modus alter introductus.Elocutione uero utimur ad epistolas, orationes, cōsultationes,panegyrica,epithalamia,epitaphia,epitreptica.De quib.omnib. præcepta tradit Diony. Halicarnasseus,à Theodoro Gaza cōuersa:nōnulla etiā Demetrius Phalereus & Absines, quorū libri ad nos usq; peruenerūt.De hac igiť pauca ac magis necessaria dicā.Dictio in primis uaria reperiť.Est enim philosophica,uelut uirgo grauis & speciosa,ut ait Cic.nulla agitatione,aut cōtentione,quā Pythagoras & Plato retinuere. Hi & persuasiōe quadam in dicēdo utunť,semper eodē modo se habētes:nā pedestris & numerosa Platonis oratio est existimata.Secūda politica,in qua principes fuere Milciades &Cimō,& Themistocles.Tertia dialectica,in qua excelluere Demost.& Lycurgus,ubi de cōtrouersia agiť facti.Quarta sycophātica,quæ uersať in calumnia & maledicētia,in qua præstitere Aristogiton & Hegemon.Quinta adsentatoria in qua nomināť Demades & Aristobolus.Sexta sophistica,quę ꝙ plurimos habuit sectatores,par est diffusius aliquātulū de ea ex Philostrato narrare.Sophisticā antiq̄,philosophātē rhetoricā dicere oportet,quū de eisdē ferè reb.disserāt sophistę atq; philosophi:nā quę illi interrogationes ꝓponēdo,circaq; quālibet parua dubitantes se nescire fatenť: antiqui sophistę uti certi loquunť.Igiť exordiū eis disserendi huiuscemodi est.Hoc scio,hoc intelligo: itē nihil homini stabile. siue hic modus procemiorū splēdorē addat oratiōi,siue cōstātiā,seu etiā per hoc manifesta fuit,de quo disputať adsūptio.Cōuenit sanè uaticinio humano q̄d Ægyptij & Chaldæi,ac ante hos inde per astra inuestigati sunt.Cōuenit &diuino,sic Pythia loquēte.Noui ego arenę iam numerū metrūq; profundi. Itē. Lignea Tritonię dat mœnia Iupiter almę.Tūc uero &Orestes & Alcmeon matricidę,ac pleraq; alia ueluti sophistę se ueteres exercebāt,eaq; lōgius ac planè mēbratim oratorio more ampliatā exornabāt,ut de dijs, de heroibus,de iustitia,de fortitudine: interdū etiā altius de ipsa mūdi forma disserebāt. Noua uero quæ potius secūda dici debet, quū illa uetus sit:sophistica,pauperes,diuites tyrānos deniq; res gestas omnis materię nominib. subijcit ꝓprijs.Prima siquidē à Gorgia Leōtino originē habuit.Secūda ab Æschyne Atrometi filio cū excideret rep. Atheniensiū,traditis ab utroq; illorū pręceptis:deinde super his exercitatiōibus.Extēporalis facundiæ fontē quidā à Pericle primū deriuasse adfirmāt,ex quo magnus ille linguę potentia

tentia putatus est. Aliqui uerò à Pythone Byzantio, quẽ Demosth. solũ Athenienſiũ ut audacẽ in dicẽdo, lõgeq́ꝫ fluentẽ taxat. Nõnulli aũt ab Æſchyne, qui primũ Rhodi Mausoleum Cariæ ſubita laude cõmendauit. Mihi autẽ uideť, ait Philoſtratus, Æſchynem ipſum & in legationibus, & in iudicijs, ac cõcionibus, multa ſanè ex tẽpore dixiſſe, ac tãtummodo orationes ſcriptas reliquiſſe, ut in cura ac diligẽtia haud multũ Demoſthene inferior uideať: attamẽ extẽporalitatis inuentũ Gorgiæ trado. Hic primũ Athenis prodiẽs, ingenioq́ꝫ fretus: ꝓponite, inquit, oſtentãs ſe ad reſpõdendũ ſubito paratũ, nihilq́ꝫ penitus ignorare. Vnde poſtea Prodicus Chius excitatus, librũ ſcripſit, ubi uirtus ac uitium muliebri ſpecie Herculẽ circunſtetere, atq́ꝫ hæc quidẽ uario elegãtiq́ꝫ cultu ocium deliciaſq́ꝫ offerre: illa uerò humili figura laborẽ triſtitiãq́ꝫ polliceri: deniq́ꝫ longo inter ſe ſermone cõtendere uidebãtur. Idẽ Prodicus demõſtratiuum genus primus inſtituit, ciuitates oberrãs ac demulcẽs, iuxta Orphei ac Thamyræ cõſuetudinẽ: ex quo apud Thebanos in magnis fuit honoribus, maioribus etiã apud Lacedæmonios, à quibus ut hæc iuuẽtutẽ doceret, magnopꝫ rogatus eſt. A Gorgia poſtea agitatus, ꝙ obſoleta ſæpiuſq́ꝫ dicta tractaret: ad extẽporalitatẽ ab eodẽ inductus eſt. Sed & ipſe Gorgias haud expers æmulorum dicitur fuiſſe. Erat ſiquidẽ Athenis Chærephon nomine, nõ quẽ comœdia Buxeũ uocabat: ille uerò ob ſtudij laborẽ tabe adfectus fuerat: hic autẽ Gorgiæ ſtudia ſubodoratus: quare, inquit, ô Gorgia, fabæ inflationẽ aluo faciũt, igni nequaquã? Ille uerò haudquaquã cõmotus: hoc, inquit, tibi ad cõſiderandũ relinquo: ego uerò illud iamdiu noui, ꝙ terra ferulas cõtra tales gignit. Eloquentiã animaduertẽtes ſophiſtarũ Athenienſes, foro eos prohibuerũt, tanq́ꝫ iuſtitiã peruertẽtes. Ex quo Æſchines & Demoſth. publicè quidẽ alternas cõtumelias operimẽto iuſtitiæ prætexerũt: priuatim aũt re uera famã ex his quęrẽtes. Ipſumq́ꝫ Demoſthenẽ ſanè cõſtat gloriatũ olim apud amicos, iudicum ſentẽtias ad ſuã ipſius uoluntatẽ quãdo liberet ſe poſſe cõuertere. Neq́ꝫ Æſchynes Rhodi docere potuiſſet, quę neſciret: niſi in his prius Athenis exercitatus. Sophiſtas igitur antiqui nõ ſolum claros oratores uocauere: ſed philoſophos copioſe apteq́ꝫ dicẽtes. Hæc Philoſtrati ex libro ſophiſtarũ ad hunc locum cõuerti. Ariſtoteles aũt x. Ethic. ait: Scientiã gubernãdæ reip. ſophiſtę profitenť: quorũ nullus remp gerit. Boetius ſophiſticam in malam accipit partẽ, cauillationemq́ꝫ eſſe dicit. Alcinous eum à philoſopho differentẽ facit, ꝙ uideri potius ꝗ̃ eſſe uelit. Suidas oratorẽ ait illum eſſe mercenariũ & deceptorẽ. Plato in Protagora, & pluribus in locis ſophiſtas exagitat, tanquã corruptores nõ profeſſores ciuilis diſciplinæ, quodq́ꝫ uerbis magis ꝗ̃ rebus cõtendãt. Sed & in Gorgia maximè oratores nõ legitimos ridet, qui uerisſimilia uero anteponẽtes, populum ac ſeipſos fallunt, illoſq́ꝫ cocis & adulatoribus cõparat, qui delectabilia potius ꝗ̃ ſalubria proponũt atq́ꝫ offerũt, legitimos autẽ medicis. Appellat eñ nõ legitimos, qui philoſophia, boniſq́ꝫ artibus carẽt. Nã & philoſophi & dialectici pręcipuũ officiũ indagãdæ ueritatis, diuidẽdiq́ꝫ & cõponendi. Et in Philebo perfectũ dicit dialecticũ, id eſt, metaphyſicum, tanquã deum honorandũ eſſe: quapropter uerum oratorẽ ſine his ſciẽtijs nõ eſſe.

DE PARTIBVS ELOQVVTIONIS.

Conſtabit igiť eloquutio partib. octo: cõpoſitione, dictiõe, ſentẽtia, methodo, colis, pauſa, numero, figura. Cõpoſitio tris habet partes Quintil. præcepto: ut ſit emẽdata, lucida & ornata. Prima ad grãmaticos pertinet: ut barbariſmi ſolœciſmiq́ꝫ fœditas euiteť. In barbariſmũ incurrimus nõ ſolũ accẽtibus, ſed modo: ut lãdaciſmo, iotaciſmo, plataciſmo, cœloſtomia: quæ oĩa in orthoepia cõſiſtunt. Dilucidã faciet orationẽ perſpicuitas: uerba Latina uſitata nõ peregrina, nec acccerſita: nõ aſyndeta. i. diſiũcta: cũ multa uerba ſine cõiũctiõe obſcurẽt ſenſum. Ornatus uerò ex figuris alijſq́ꝫ partib. cõſtabit: de quib. poſtea dicemus. Ad cõponendũ prẽterea Quint. monet agrũ nõ utilẽ eſſe: eo ꝙ amœnitas aeris, auiũ cõcentus, uirentiumq́ꝫ iucũditas, ingeniũ diſtrahũt: magis aũt ſeptũ, nec admodũ laxũ ſub tecto habitaculũ eligendũ. Hinc ait Iuuen. Qui facis in parua ſublimia carmina cella, Vt dignus uenias hederis & imagine macra. Dictiõe: ut ſit dictio Latina & uſitata, quẽadmodũ ſuprà dixi. Sentẽtia multiplici poteſtate in oratione poniť: ut dianœa, chria, apophthegma, adagiũ, ſiue ꝓuerbiũ, paradoxa. Chriarũ plura gña eodẽ teſte autore: unũ ſimile ſentẽtiæ, qđ in ſimplici uoce cõſiſtit: ut alicuius dicti qđ ad mores pertinet cõmemoratio, quæ à Gręcis etiã ethologia uocať: ut oĩs laus in actiõe cõſiſtit. Eſt etiã Chria genus exercitationis breui argu-

mentatione sententiã propositã demõstrans, cuius plura exẽpla utriusq; linguę autores ponunt, trahitq; etymon ab usu & utilitate. Verbi gratia. Fugiẽda est maximè corporis uoluptas; ea siquidẽ ob breue delinimẽtum innumeros perpetuosq; parit dolores, mẽtemq; à rerũ utiliũ cõmercio exercitationeq; auertit, infamiã gignit, & animi corporisq; uires euacuat. Voluptati præterea deditos nullius uidemus apud homines existimationis. At cõtra eos qui cũ sobrietate ac castimonia uitã duxerint, maximè utiles reip. maximisq; propterea honorib. adfici. Hęc etiã pręcipue amaт̃ à belluis, quib. deus diuersam à nobis ignobilioremq; tribuit naturã, ut quę illas oblectãt, nos fugere omnino debeamus. Et sic reliquæ. Apophthegmata uerò dicta sunt sapientũ. Paradoxa itẽ, sed præter opinionẽ aliorũ, ut oẽs diuites serui. Cola κῶλα sunt mẽbra orationis perfecta. ex his breuia & asyndeta. i. sine cõiunctione aptiora sunt epistolis & sermoni, lõga & cõiuncta orationibus. Methodus ars est præcipitatioq; styli. Est ẽm stylus quẽ Græci χαρακτῆρα uocãt. Is imitãdus qui maxime secundum naturã sit, ex omnibusq; autoribus nõ omnia, sed præcipua melioraq; sumẽda. Asiani exuberãtius seu potius uerbosius, inter quos Ciceronẽ Brutus notauit, qui elixum & exanguẽ eum uocauit. Attici simplicius & elegãtius, inter quos Caluus fuit: ex Græcis uerò Lysias. De characterib. antiquorũ scripsit Dionysius Halicarnasseus, nõnulla etiã Dion, uterq; Demosthenis atticismũ omnib. pręferũt. Pręcipit insuper Quint. cãdidos maxime legẽdos & imitãdos, ut Ciceronẽ & Liuium: nec omnia sua nimis diligẽda Ouidij more, nec rursus per morositatẽ omnia abijciẽda, statuendumq; quãdoq; iudicij inuẽtionisq; modũ. Præter omnia cauendũ in imitatione ab impudẽtibus furtis, in quo Celsi duo notati fuere. Primus Albinouanus cognomẽto, ab Horatio. Quid mihi Celsus agit monitus multũq; monẽdus Priuatas ut quærat opes, & tãgere uitet Scripta Palatinus quæcunq; recepit Apollo: Ne si fortè suas repetitũ uenerit olim Grex auium plumas, moueat cornicula risum Furtiuis nudata coloribus. De altero cuius medicinã habemus Quint. ait: Gręcinum trãsscripsit, eumq; mediocris appellat ingenij, quo profecto post Ciceronẽ nihil legitur elegãtius. Cõmata nos incisa dicimus, de quibus, deq; Rhythmis in grãmaticæ parte diximus. Est rhythmus quo numerosam facimus orationẽ. Res ẽm numeris augemus atq; ornamus, numeros qualitas uerborum facit, si tumida sint, siue hiãtia, siue depressa. Præterea si restringere fortè periodũ uolumus, id iambo in fine faciendũ, ut Cic. Quintilianusq; tradũt: Seu uerbo proparaxytono. i. quod accẽtum in antepenultima retineat. Verbi gratia, Diuturni silẽtij patres C. quo his tẽporib. usus eram, nõ timore aliquo, sed partim uerecundia, partim dolore, finẽ hodiernus dies attulit. Epistolaris breuitas rhythmos omnino respuit. Mora siue pausa Gręce ἀνάπαυσις, est animi requies, quæ reficit lectorẽ, ac sensibus lumẽ accõmodat. Huius Stigmæ. i. notæ siue distinctiones duæ: Telia & Hypotelia. i. perfecta & imperfecta. Prima quæ propriè distinctio uocatur, est ubi tota sententia requiescit, ut optime quidẽ ac pulcherrime ueteres philosophati sunt. Altera quæ subdistinctio dicitur, est cõstitutiua particularis sentẽtiæ perfectæ secundum dictionẽ quæ inserri aliquid significat, ut deus æternus est. Schema maxima pars orationis, & quæ maximũ præstat ornatum: uocaturq; oratio ἐσχηματισμένη, i. figurata: quæ autẽ minimè figurata, ἀσχημάτιστος. De his plurimi scripsere autores, Cęcilius, Dionysius, Rutilius Lupus, Cornificius, Visellius, Celsus. Tropus autẽ, quẽ Caius, Aristarchus & Proclus uerborũ figurã appellauere, est sermo à naturali loco in alium ornatus causa translatus. Figura est cõfirmatio quædã orationis remota à cõmuni ratione. Primum igitur Tropi XXIIII. solent poni. Allegoria, metaphora, catachresis. i. abusio, metalepsis, metonymia, ænigma, synecdoche, onomatopœia, periphrasis, hyperbaton, anastrophe, syllepsis, parapleroma, hyperbole, eclipsis, pleonasmos, antiphrasis, exoche, prosopopœia, parabola, anapodosis, paradigma, antonomasia, irõia. Figurę uerò aut sentẽtiarũ, aut uerborũ Gręce schemata dianœę, & schemata lexeõ uocanт̃. Sententiarũ figuræ sunt Synathresmus, quãdo res multæ in unũ caput cogunт̃, ut populi tumultuãtes, ciuitates rebelles, domus inter se diuisa, cõiuges discordes. Epimone in eodẽ permãsio augmẽti gratia. Leptologia quãdo res minutatim narratur. Prosopopeia quãdo sermonẽ damus inanimatis. Aposiopesis quæ cùm relinquuntur tacẽdo significãtur: ut, Quos ego, sed motos præstat cõponere fluctus. Paralepsis quãdo fingẽtes aliquid nolle dicere, nihilominus dicunt: hæc occupatio in rhetorica ad Herennium dicitur. Apostrophe quando ab uno ad alterum uertimus sermonem.

Virg. At tu dictis Albane maneres. Diaporesis quãdo de re una plures succurrũt sentẽtiæ, quarũ quæ uera sit dubitamus, hęc dubitatio dicit̃ ad Herenniũ. Erotema breuis interrogatio, ut, Num nũc è tumulo fortunataq; fauilla nascẽtur uiolæ? Diatyposis quãdo sub uno aspectu uidẽtur agi res. Metathesis quãdo ab una re causam in aliã trãsferimus. Epanaphora repetitio eiusdẽ dictionis: hæc ad Herenniũ repetitio dicit̃. Verborũ uerò figuræ, tautologia idẽ ferè significantiũ uerborũ positio, ad rem augẽdã siue demõstrandã, ut diruit, sustulit, eripuit, auulsit. Palilogia repetitio eiusdẽ uerbi. Anadiplosis duplicatio dicit̃ ad Herenniũ, ut ille meos tulit ille meos. Antistrophe cõuersa cõscriptio, ut quib. cũ, quos inter. Climacotõ gradatio dicit̃ ad Herẽnium. Pleonasmus & itẽ Eclipsis cõtraria inter se, altera superabũdat, altera deficit. Exemplũ primę, Seruitutẽ seruio, uitã uiuo. Exẽplũ secũdę, Cras in Tusculanũ, scilicet ueniã. Enallage siue cõmutatio, siue alteratio etiã Atticorũ est, quãdo casus pro casu, tẽpus pro tpe ponit̃, ut hostis habet muros: & iã multos annos est. Metabole est cõmutatio qñ idẽ diuersis sentẽtijs replicatur. Zeugma quãdo diuersa mẽbra una cõiũgit dictio. Quint. Synezeugmenõ appellat, ut lictor pedib. pretor equo, cõsul curru uectus in urbẽ ueniũt. Hypallage siue Epanorthosis, quãdo corrigimus dictũ, ut accusabo ego nõ dico patientiã, sed ignauiã. hæc correctio ad Herenniũ dicit̃. Isoteleutõ & Isoptotõ. i. similiter desinẽs & similiter cadẽs ad Herenniũ uocat: quãdo uerba similiter desinũt. Parison Philostrato, Isocolõ Quint. ad Herennium uerò cõpar dicit̃ quãdo mẽbra nõ solũ similiter cadũt, sed & eundẽ numerũ & penè tẽpus retinẽt, ut de hostib. uictoriã retulit, patriæ salutẽ attulit, sibiq; magnũ decus cõtulit. Asyndetõ quãdo ob breuitatẽ sine cõiũctionib. teximus orationẽ, qđ epistolis cõuenit. Polysyndetõ. i. ualde adligatũ, cõtra primę naturã, ut unà Eurusq; Notusq; ruũt. Antithetõ cõtrarijs inter se sentẽtijs, fit eñ pluribus modis. Hæc omĩũ figurarũ pulcherrima frequẽtiorq;, ut hic probus in uirtute agẽdo semp̃ est pauper, ille improbus in scelere semp̃ fortunatus. Itẽ. Crœsus tot opib. munitus tã à suis dilectus, cito corruit: hic tyrannus nulla ui septus, suis maximè infensus longo tẽpore durare poterit? Parangelma quãdo magnas humili oratione: humiles uerò alta enunciamus. Ecphrasis à Latinis descriptio dicit̃, inter progymnasmata est, & gña exercitationis, cùm rẽ aliquã aptè ac floridè uerbis describimus, & ante oculos ponimus, ut nemus descripturi dicimus, Arborũ folia lasciuiũt tenui Zephyro, Aues cõcẽtu murmurãt, Riuus aquæ subterlabẽs umbrosos irrigat aditus, Molles herbæ dulces recumbẽtib. prębẽt thoros. Prepõ, cũ cuiq; personæ propriũ adsignamus sermonẽ pro dignitate statuq; illius: qđ poetæ maxime cõuenit. Tropos aũt, ut suprà dixi, figuras quidã uerborũ dixere. Sunt aũt, Metaphora omniũ pulcherrima & necessaria, quã trãslationẽ dicimus. Allegoria quãdo sub uerbis alienis latet alius sensus, perpetua eñ metaphora allegoria est. Ænigma uerò differt ab illa, ꝙ hoc maioris obscuritatis. Antonomasia siue metonymia, nomen pro nomine ponit, ut Mars pro bello. Synecdoche, quũ nõ plenè rem ostẽdit, quasi extra indigeat alia mõstratione uocabuli. Fit plurib. modis, ut Sũma descendẽs aureus arce. Et tristis thorus, lætæ nuptię. Onomatopœia quæ reb. uocabula fingit, ut apiũ bõbus, hinnitus equi, ranarum coaxatio. Syllepsis. i. cõprehẽsio, quãdo res plures sub uno tpe aut casu cõprehendũt, ut Boreas unà Zephyrusq; ruunt. Antiphrasis cum cõtrario cõtrariũ significamus, ut lætũ mors, bellũ pugna. Exoche excellẽtia, ut poeta, ꝓ Homero, philosophus ꝓ Aristotele. Parabola similitudo siue cõparatio. Metalepsis trãssumptio. Ironia cũ p̃ irrisionẽ quãdã cõtra q̃d sentimus, significamus. Huius partes quatuor: Cãchasmus, mycterismus, sarcasmus, astismus. i. cachinnatio, subsannatio, urbanitas. Sũt pręter hęc figurę quędã dictionis, quas Gręci πάθη uocãt, quũ aut augmẽto, aut diminutiõe patiunt̃: uidelicet Ectasis, quũ syllaba breuis producit̃, quæ apice distinguẽda est secundũ Quintil. ut uitã dederitis: & apud Homerũ ἄρες ἄρες. Systole quũ lõga corripit̃: ut, unius ob noxã. Epectasis, cũ syllaba in medio auget̃: ut apud Hesiodũ, ἐπτελάωρ, & ἐδὴ ἐδωδὴ. Apud Latinos Induperator. Huic cõtraria syncope, quæ de medio tollit, ut amarunt. Prothesis addit in capite: Aphęresis cõtrà tollit: ut, Stlites pro lites, & temnere ꝓ cõtemnere. Diaplasmus additio cõsonãtis in medio, ut rettulit: & apud Gręcos ἐν ἔπεσι. Cõtrà Paraptosis quãdo litera demit̃: ut, κάλιον pro κάλλιον. Apud nos uerò Megalesia ꝓ megalẽsia. Proschematismus additio syllabę in ultima, ut amarier ꝓ amari: & apud Gręcos τοῖσι. Cõtrà Apocope, ut mi pro mihi. Apud Græcos δῶ pro δῶμα, & ἀπόλλω pro ἀπόλλωνα. Diæresis diuisio uocalis, dictionis

dictionis aut diphthongi, ut apud Ouid. Elegeia pro elegia; & apud Virg. Aulai in medio. apud Homerum uerò ἔπεϊ pro ἔπει. Synęresis cōtrà, quando è duabus fit una, ut conicio, Antoni pro Antonij, audit pro audijt, efficiturq́; lōga. Apud Gręcos autem latè patent Synæresiata, ut τριίω τριῶ. Hactenus quæ quātitate patiunt̃ dictiones. Deinceps quæ qualitate. Sunt em̃ sex, Synalœphe, Metathesis, Metalepsis, Enallage, Metaschematismus, Antithesis. Synalœphe est duarū syllabarū per uocales unio. fit aūt apud Latinos uno tantum modo, cùm ex duabus uocalibus una fit lōga, ut dì pro dij: apud Gręcos uerò pluribus modis: primū simpliciter quadrifariā, per Ectlipsim. i. expulsionē, ut ἐπὶ ἐμὲ, ἐπ' ἐμὲ. Per crasim, ut τὰ ἐμὰ, τἀμὰ: quod accidit quando breuis exclusa producit sequentem. Apud nostros hoc etiam fit, pręsertim comicos, ut actū est, actust. Per Synæresim, ut νεφέεσσι, νεφεσσι. Cōpositæ item totidē modis, primum per ectlipsim & crasim, ut καὶ ἐγὼ κἀγὼ. Expellitur em̃ ι, unitur α: & ε breuis in α longum uertitur. Per ectlipsim & synęresim, ut ἐγὼ οἶδα, ἐγ' ᾦδα. remouetur em̃ ο, & unitur ω. Per crasim & synæresim, ut ὁ αἰπόλος, ᾡπόλος. connectit̃ enim ο & α in ω. Coniungitur insuper ω & ι per ectlipsim & crasim & synæresim, οἱ πόλοι, ᾡ πόλοι. amouetur enim ι ex diphthongo, & conglutinatur ο in ω. Est præterea quędam propria synalœphe, quę coniunctis duabus dictionibus uocalem secundæ dictionis in υ conuertit: ut, τὸ ἔλιον, τοὔλιον. τὸ ὄνομα, τοὔνομα. Est alia in hoc genere figura, quæ Metathesis dicitur, siue paragrammatismus, quando literæ seu syllabæ aliquæ mutantur, ut arcesso pro acerso: & apud Græcos κάρτος pro κράτος. In literis tantum Valesij pro Valerij, & Fusij ꝓ Furij: apud Græcos uerò τύρσιος pro τύῤῥιος, & πύρσος pro πύῤῥος. Sunt item quæ ad locutionem pertinēt Progymnasmata, id est præexercitationes apud Hermogenem & Aphthonium, uidelicet μῦθος fabula, causa ueritatis alicuius inducta: partes eius Promythion ipsa fictio, epimythion sensus. Deinde διήγημα narratio, quę differt ab alia principali: hæc particularior in reb. quibusdā, cuius uirtutes breuitas, perspicuitas, uerborum proprietas. χρεία, Chria dictū breue alicuius sapientis, cum autoris adlegatione. Γνώμη, sententia, idem quod Chria, sed sine autoris adlegatione. ἀνασκευὴ cōfutatio, & κατασκευὴ confirmatio seu probatio rei alicuius. ἐγκώμιον laus. ψόγος uituperatio. Σύγκρισις comparatio. ἠθοποιΐα ethopœia, quum mores exprimuntur, & uerba introductæ alicuius personæ: cuius partes Idolopœia, quum iam mortuis datur sermo, & Prosopopœia etiam rebus inanimis. ἔκφρασις, descriptio, quum aliquid describendo ante oculos ponimus. Θέσις positio, & hypothesis, de quibus suprà dixi. Cōmunis locus. Latio legis.

DE MEMORIA.

MEmoriàm quartam orationis partē summumq́; hominis bonum ponūt, cuius tanta uis est, ut Iarchas philosophus Indus, ut scribitur apud Philostratū in uita Apollonij, eam secundum deos esse uoluerit, omniaq́; præter eam senescere dixerit. Hac maximè pręstitere, Themistocles, qui percōtanti an uellet memorandi artem ediscere, respondit se potius uelle obliuiscēdi. Nicias item Pyrrhi regis legatus, qui uno die nomina omnium senatorū edidicit. Carneades quoq; philosophus. Mithridates qui XXII. linguas edidicit, quot gentibus imperabat. Cyrus rex, ut Quint. & Plin. autores, nomina militum cunctorum in exercitu tenebat. Hortensius, teste Cicerone, orationē iisdem uerbis scriptitabat aut pronūciabat, quibus meditatus est. Summi item uiri quandoq; excidisse in dicēdo leguntur, ut Demosthenes apud Philippum legatus, & Theophrast. Ephesius dicturus in cōcilio Ariopagi. Herodes & Atticus corā M. Antonino. Heraclides Lycius sophista corā Seuero principe, ut ait Philostratus. Nostra uerò ætate uidimus Bartholomæum Sozinū Senensem in iuris scientia principem apud Alexandrum sextum nouum pontificem de more pro Senensibus orantem, principio ferè orationis excidisse, nullumq́; inde uerbum pronunciasse. Detrimentum hæc pars animi præter omnia sentit, aut senectute, aut morbo, ut Orbilio grammatico, & Messalæ oratori, ac Hermogeni sophistæ contigit: nostra itē ætate Gregorio Trapezuntio, qui omnes literarum obliti fuere. Messala etiam sui nominis in quodam morbo. Artificialem repperit Simonides Cæus poeta: nam dum cœnaret in Thessalia apud Scopam diuitem uirum, cum conclauis ruina omnes præter eum perijssent, dicitur sepulchro mandare suos uolentibus, nomina mortuorum confuse iacentium ex ordinis mensæ memoria dixisse, autor Cicero de Oratore.

ADAGIA GRAECORVM.

VT igit̃ meditãtibus res facile succurrãt, prçter ea quç supra philosophis dicta narraui, pauca nũc alia ex utraq; lingua, quasi uiã ad alia cõquirenda, sum afferre conatus, ac primũ Græca adagia ex Terræo & Didymo. Hi nõnulla in hoc gñe ex autoribus excerpta posuerũt: uerũ qđ ea magna parte sint poetarum loci obscuriores, qui ad rem minimè pertinent: ea tãtum tam ex illis q̃ alijs delegi, quæ usui Latinis essent, tum ad elocutionẽ, partim etiam ad prudentiã facerent. Δελφῖνα νήχεσθαι διδάσκεις. Delphinũ natare doces. In eum qui doctos docere uult. ὗς ἀθηνᾶν. Sus Mineruam. ex causa supradicta ponitur à Theocrito poeta. ἰλιὰς κακῶν. Ilias malorum. In ærumnis & laboribus. quod Cicero & Propertius usurpant. Πᾶσα γῆ πατρίς. Omnis terra patria. Respõsum est Apollinis ad Meleum Thessalum cõsultantem de sede. Μία δ᾽ χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ. Vna irundo uer nõ facit. Apud Aristotelem in Ethicis. Πενία σοφίαν ἔλαχε. Paupertas sapientiam sortita est. Apud Euripidem. Εἰς ὕδωρ σπείρειν. In aqua seminare. In frustra laborantem. ὄκνου θώμιγγα συνάγεις. Ocni funem colligis. ex eadem cum superiore causa manauit, quod altius repetere oportet, uti res plures simul intelligantur. Apud Pausaniam scribitur, quod Polygnostus tabellã pinxit, ubi Ocnus appellatus sedens spartũ torquebat, asinamq; prope spartum rodẽtem: quod significare uolebat, frustra uirum laborare, si uxorem quã in asina notauit prodigam habeat. Ocnum prçterea dicit auem uocari de genere herodiorum, quç cõtinuo uolando sollicitatur, aut quærendo. Meminere huius prouerbij & Propertius & Plinius. Κέρας ἀμαλθείας, Cornu copiæ. tritum in omĩ copia. τὰ τῶν φίλων κοινά, amicorum omnia communia. Pythagoreorum prouerbium, quod ita inter se uiuerent. Γλαὺξ ἵπταται. Noctua uolauit. uolatus enim noctuæ apud Athenienses uictoriam portẽdit. Nam hçc auis in magna eis ueneratione, signabatur & in numismate. Εἰς ἀρχαίας φάτνας. Ad antiquum præsepe. In eos qui ad antiquam uiuendi formulam redeunt. Horatius eleganter hoc expressit. Vitæ me reddere priori. Εἷς ἀνὴρ οὐδεὶς ἀνήρ. Vnus homo, nullus homo. Sicut illud. Ab uno tãtum nihil bene fit. Εἰς πάγας ὁ λύκος, Lupus in laqueos, in euntes manifestũ in periculũ. De lupo item apud Latinos, Lupus in fabula, aliquo superueniẽte de quo erat sermo. item. Lupi Mœrim uidere priores. Virgilius & Plinius ꝓ malo auspicio ponũt. ἐλάφειος ἀνήρ. Ceruinus homo. in timidos. ἐλέφας μῦν οὐχ ἁλίσκει. Elephas murẽ nõ capit. qui humilia despicit. De elephãtino fœtu apud Pliniũ aliud prouerbium, si quid tardè fit. Apud Tranquillũ item Augustus usurpare solebat, stipem elephanto porrigere, qui timidè dat. ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα, καὶ οὐκ ὀνήσιμα. Inimicorum dona perniciosa. meminit huius Sophocles in Aiace Mastigophoro. Λαγὼς καθεύδων, Lepus dormiens, in eos qui dormire simulãt, nã lepus oculis apertis dormit. Πάλαι ποτ᾽ ἦσαν ἄλκιμοι μιλήσιοι. Dudum potentes erant Milesii, respõsum est Apollinis positum ab Anacreonte & Aristophane, iactatur in eos qui de rebus deciderũt. Apud Virgilium uerò in eandẽ sententiam & idem propositum, Fuimus Troes, fuit Ilium & ingẽs gloria Teucrorũ. Συβαριτικὴ τράπεζα ἢ συρακουσία. Sybaritica mensa, uel Syracusana, utraq; lautis & delicatis cõuenit. Αὐτόματοι δ᾽ ἀγαθοὶ ἀγαθῶν ἐπὶ δαῖτας ἴενται. Boni sponte ad bonorum cõuiuia properant. Quo utitur Eupolis in Chrysogono, & Plato in Symposio. ἀφύας πῦρ. Aphyiæ ignis. Quãdo uelociter ad finem alicuius rei peruenitur. Est ẽm Aphyia pisciculus, & breuiter percoquitur. Hinc apud Tranquillũ illud etiã in festinatione ab Augusto dici solebat: Celerius quàm asparagi coquuntur. ἀφ᾽ ἵππων ἐπ᾽ ὄνους, Ex equis ad asinos, quando ex honestis ad minus decora descenditur. Βάλλ᾽ εἰς μακαρίαν. Iace in Macariam, locus enim in inferno dicitur. & apud Comicos. Βάλλ᾽ εἰς κόρακας, εἰς ὕδωρ, εἰς ὄλεθρον. Nostri autem Comici usurpant, Abi in malam crucem, in malam rem. In eos qui perditione sunt digni. Βοιώτιος νόμος, Bœotia lex, quãdo quietum principium turbatus sequitur finis, quod Bœotijs similiter acciderit post mortem Lai. βομβύλιος ἄνθρωπος. Bombylius homo, hoc est crabronius & inutilis, qđ crabro apis species in luto fauũ fingat. Βελλεροφόντης γράμματα, Bellerophontis literæ. Quãdo quis est causa necis propriæ: nota fabula. usurpatur à Plauto, Bellerophontẽ me fecit. ἀντιπελαργεῖν, Pelargizare. Qui beneficium reddunt more Pelargorum, id est, ciconiarũ, quæ in senectute parẽtes nutriunt. ἄξιος τριχός. Pilo dignus. Qui nullius est pretij, usurpatum à Catullo, apud quẽ pili facio scribitur: Apud Plautũ uerò & Ciceronem Teruncij facio. Teruncius quadrans & minima est moneta. ἄπληστος πίθος.

Inexplebile

Inexplebile doliũ. Insatiabili uẽtre hominibus, à dolijs quę Belides apud inferos frustra implere conant̃, nota fabula. traducitur etiã prouerbium ad auaros. Cic. autẽ uocat huiuscemodi homines Tritones piscinarũ, qui ob potẽtiã aut aliã facultatem in rep. partes aliorũ usurpãt. Plautus uero Lacones uocat parasitos, ex uoracitate canum Laconũ. ἀπὸ βαλβίδος, à repagulo, hoc est, ab ipso exordio bonum aut malum, seu quoduis aliud esse. Cicero ab ipsis unguiculis dicit. ἀπώλεσας οἶνον ἐπιχέας ὕδωρ. Perdidisti uinum infundẽs aquam. Polyphemi uerba sunt ad Vlyssem apud Homerũ, ex quo in prouerbiũ uenit. ἀπὸ βραδυσκελῶν ὄνων ἵππος ἄρουσεν. Ex tardo asino equus prosilijt. qui ex humili loco prouehitur, & etiã indigne promouetur. ἅπαντα τοῖς σοφοῖσιν εὔκολα, Omnia sapiẽtibus facilia. Qui per prudentiã in rebus difficilibus proficiunt. ἀκέφαλος μῦθος, Fabula sine capite, in eos qui nunq̃ perorãt. Plautus. Vt orationẽ sine capite relinquã, id est, sine cõclusiõe. ἄκρων ἅπτεσθαι τῶν δακτύλων, Summis attingere digitis. Qui nõ diligẽter aut perfectè rem aliquã deprehendũt, aut eruditi sunt. utunt̃ hoc Latini & etiã summis labris. ἀλλ' οὐκ αὖθις ἀλώπηξ πάγαις, Nõ iterũ uulpes in laqueos incidet. intelligitur prouerbiũ de ĳs qui semel ex insidĳs euadũt. ἄλλο γλαὺξ, ἄλλο κορώνη φθέγγεται. Aliud noctua, aliud cornix loquitur. Qui cum potentiorib. certãt, aut qui cum alĳs nõ conueniunt. ἀλωπεκίζειν πρὸς ἑτέραν ἀλώπεκα. Cum uulpe uulpizare. Qui similes astutia decipere contendunt. ἀντὶ πέρκης σκορπίον, Pro Perca Scorpio. ĳs dicitur qui peiora pro potioribus eligunt. ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ δαιμόνιον, Homo homini numen, qui subito beneficiũ aliquod ab aliquo adsequuntur. At Plautus cõtrà, Homo homini lupus, dixit. ἅμ' ἔπος, ἅμ' ἔργον, Vnà dicere, unà facere. Qui celeriter aliquid peragit. ἄμμον μετρεῖν, Arenã metiri. in rebus arduis & quæ minimè perfici queãt. ἂν μὴ παρῇ κρέας τάριχον στέργετε. Vbi caro abest, salsamentũ amatur. ĳs qui rebus uilioribus coacti nõ spõte utunt̃. quod etiã uulgo iactatur. ἀνάγκῃ οὐδὲ θεοὶ μάχονται, Necessitati neq̃ dĳ pugnãt; quod à Latinis etiã usurpatur, ut apud Laberiũ in epigrãmate. ἄϊδος κυνῆ, Inferni galerus, ĳs qui aliquid clam agunt ne uideant̃. huiusmodi em̃ pileo dicitur Perseus minimè uisus Gorgonẽ interfecisse. Αἴαντος γέλως, Aiacis risus. Qui stultè ridet, ob Aiacẽ cui insania similis accidit. ἄχρι κόρου, Ad satietatẽ usq̃, in rei copia & uehementia dicit̃. ἄκαιρος εὔνοια οὐδὲν ἐχθρᾶς διαφέρει. Intẽpestiua bñuolẽtia nihil ab inimicitia differt. Hoc sanè dixisse ferũt Hippolytũ Phædræ profitẽti se illũ pręter oẽs amare. ἀκαρπότερα Ἀδώνιδος κήπων, Infructuosiora hortis Adonidis. In rebus inutilibus & parui fructus. erãt em̃ hi horti in uasis fictilib. tãtum usq̃ ad herbã emittentes. Meminit eius Plato in Phædro. ἀκάνθιος τέττιξ, Acanthia cicada. i. inter spinas. Dicit̃ uoce absonis, propterea q̃ huiusmodi cicadæ nõ canãt. αἴθεις πέπλος, Ardẽs peplus. Qui malorũ causa facesq̃ sunt. Ex peplo misso à Deianira, q̃ Herculem cremauit, nota fabula. Latini ad hoc propositũ utuntur: Equus Seiani, & aurũ Tolosanũ, quibus utentes incõmodo adficiebãtur. Gellius autor. χάριτες γυμναὶ, Gratiæ nudæ, uel q̃ manifestè gratificari oportet, uel q̃ ingrati decore priuant̃. αἰγιαλῷ λαλεῖς, Littus alloqueris. Inexorabilibus dicit̃. Latini p̃ hoc usurpãt, Surdo fabulã narras. ἄγναμπτος βάτος αὐός. Aridus rubus inflexibilis. Duris dicit̃ & obstinatis. apud latinos dicit̃, Pardus maculas nõ mutat. ἀετὸν κάνθαρος, Aquilam Cantharus. Aquilæ enim infensi Canthari, ut numerũ hostium minuant eius oua surripere quærunt. ἄλλος βίος, ἄλλη δίαιτα. Alia uita, alia uiuendi formula. ĳs qui melius uitam instituunt. usurpatur & à Terentio, Hęc ætas alios mores postulat. ἄλλοτε δ' ἀλλοίων πελέθειν καὶ χώρου ἕπεσθαι. Alibi alium esse, ac regionem sequi, quod locorũ mores ubi uiuimus, sequi debemus. ἄδακρυς πόλεμος, Bellũ sine lachrymis. qui cum facilitate rem agunt aut adsequuntur. Dicitur etiã ἀκονιτὶ, id est, sine puluere: tractum ab Athletis, qui quandoq̃ nõ pugnãdo ob metũ aduersarĳ uincebãt. Apd' Enniũ uero scribit̃, Salmacida spolia, sine sudore & sanguine. Delicatis & ignauis. Ἀδράστεια Νέμεσις, Adrastea Nemesis. Qui initia p̃speritatis habet, exitũ uerò infelicẽ, ab Adrasto, cui similiter euenit. Αἱροῦντες ᾑρήμεθα, Captãtes capti sumus, quũ tenet̃ qui sperabãt alios tenere. ἀγαθὴ καὶ μάζα μετ' ἄρτον. Bona est offa secũdũ panẽ. in secũdis locis cõsistẽti dicit̃. Ἀθηνᾷ ἄλλοτρον Mineruæ felẽ. Quãdo paruis magna ineptè cõparant̃. Αἲξ σκυρία, Capra Scyria, q̃ utilitatẽ adfert. q̃ capræ Scyrię multũ ferũt lactis. Cuius meminere Pindarus & Alcęus. Εὐάγαθος εὐαπάτητος, Valde bonus, ualde deceptibilis. Bionis philosophi est, p̃uerbiũ. ἀληθέστερα τῶν ἐπὶ Σάγρᾳ. Veriora q̃ ea quę apd' Sagrã, uidelicet gesta sunt. huius p̃uerbĳ Menãder meminit. Sagra locus ubi Locri Crotoniatas uicerũt. In quo bello dicũt Castor &

Pollux

Pollux fuisse cõspecti: fama ergo eadem hora uenit Lacedæmoniã, nescitur quomodo: per nuncium deinde adfirmata fuit. Ἀντλεῖν ἀμφοτέροις, utrisq; haurire, intelligitur manib. cùm aliquid uehementer cõtendimus. ἄνθρακες θησαυρὸς πέφυκεν. Thesauri carbones facti sunt. Quãdo quis spe fraudat̃, eius meminit Lucianus. Carbones nobis thesaurus factus est. & rursus. Carbones meũ thesaurũ planè ostẽdis. Οὐ παντὸς ἀνδρὸς εἰς Κόρινθον ἐσθ' ὁ πλοῦς. Nõ omnis hominis est adire Corinthũ. ĳs quib. desunt facultates ad delicias. Quoniam Corinthi hospites facultatibus uiatici exhauriebãtur ob illecebras multorum scortorũ. Μὴ σπεῦδ', οὐ γάρ τοι πυρὶ θάλπεαι. Ne festina, non eñ igne cremaris. Theocriti dictum. quum properare non sit opus. Τίς ῥίγας ἀντ' ἐρίων ἐπεκίξατο. Quis pro lana pilos attondit? Ab eodem positum. Σφὴξ βομβῶν τέττιγος ἀντίον. Fucus murmurans contra cicadam. Ab eodem De ĳs qui cum maioribus certãt. Τάκειν ὀφθαλμοὺς, Corruperis oculos. ab eodẽ, in eos qui premuntur inuidia, aut concupiscentia aliqua. Δρόσον σιτίζεται ὥσπερ ὁ τέττιξ. Rore pascitur ueluti cicada. Ab eodem in eum qui macie ingenti affectus est. ὀλίγον ἐστὶ τὸ τύμμα καὶ ἄλικον ἄνδρα δαμάσδει. Tantulum tormẽtum, quantum domat hominem. Ab eodem positum, de spina loquitur extracta. Πῦρ ἐπὶ πῦρ. Igitur supra ignem, id est, malum supra malum. Huius meminit Plato. Simile aliquid & Apostolus. Vince in bono malũ: Sic carbones ingeres supra caput eius. πυραύστου μόρος. Æschyli poetæ est, in eũ qui sibi ipsi causa est mortis more Pyraustæ paruuli uolatilis, qui lucernã petentes uruntur. Πρὸς κέντρα λακτίζειν. Cõtra stimulum calcitrare, Euripidis dictũ, & etiã Æschyli. usurpat̃ & in sacris libris. εἰς τὸ δέον. In rem opportunã. uerbum est Periclis. cùm enim Astyanacti Lacedęmoniorum duci pecuniã daret, ut ex Attica quã bello infestabat discederet, redditurus impensarũ rationẽ, nec apertè rẽ manifestare uolens magistratibus, respondit uerba supradicta. Ἐνδυμίωνος ὕπνος, Somnus Endymionis, in eos qui longo premuntur somno. nota fabula. Γηράσκω δ' αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος. Consenco dicens plurima semper ego. Ex Solonis elegiaco est. Τὰ ἀπὸ τρίποδος, Hæc à Tripode, in rebus ueris. Latini & Plinius oraculum dicunt. Ἀμείνονων οἰωνῶν τυχεῖν, Auspicĳs uti melioribus. Qui ex aduersis ad secunda ueniunt. Cicero ait. Meliora dĳ, scilicet dent auspicia, cùm alicuius mali mẽtio inciderit. Ἀρχὴ ἥμισυ τοῦ παντός. Principium est plusquã medietas totius, prouerbium apud Aristotelem in Ethicis. Κακῆς ἀρχῆς τέλος κακόν. Mali principĳ, malus est finis. Aeoli poetę est. Τὸ λαβεῖν ἔλαττον, τοῦ μηδὲν λαβεῖν πλέον. Parum accipere plus est ꝙ nihil omnino. Apud Menandrum. Καλὴ κεφαλὴ ἐγκέφαλον οὐκ ἔχει. Pulchrũ caput cerebro caret. in eum qui pulchro sit corpore, ac parum sapiat, Comici dictum. Αἰὼν πάντα φέρει, Theocriti est à Virgilio cõuersum: Oĩa fert ætas. Ἀδώνιδος κῆποι. Adonidis horti, quando quis parum utilitatis refert, quod in eis flores tantum metebãtur non fruges. Platonis est dictum in Phœdro. ἱστὸν Πηνελόπης ἀναλύειν, Telam Penelopes retexere. quãdo res facta destruitur, laborꝙ; perit. Ponitur apud eundem in Phœdro. εἰς ὕδωρ σπείρειν. Seminare in aqua, cum frustra fit aliquid. Πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου. Multa inter calicem existunt labrumꝗ; supremum. ἀνερρίφθω κύβος, Iacta sit alea. Cæsaris uerba in transitu Rubiconis posita Plutarcho. Γέροντι ἀωρότερον τρυφᾶν τοῦ πολιτεύεσθαι. Seni incommodius in ocio & delicĳs agere, quàm remp. administrare. Apud eundem autorem, uerba sunt Pompeĳ de Lucullo. πρὸ τῆς ἀπολογίας τὴν ψῆφον φέρειν. Ante defensionem iudicium ferre. Libanĳ in epistolis.

ADAGIA LOCIQVE ALIQVOT LATINORVM.

Apud Latinos nonnulla huiuscemodi commemorantur, præsertim apud Ciceronem, inter quæ sunt illa, Primum pro Murena. Cornicum oculos confixit, De Cn. Flauio loquens, qui plus uiderat quàm qui prudentiores putabantur, eisꝗ; spem ademerat. Item pro Cor. Balbo: Duo fulmina nostri imperĳ Cn. & P. Scipiones, quod Virgilius non est dedignatus imitari. Item pro P. Quintio. Intus est equus Troianus, quum de insidĳs loquitur, Prætorius candidatus quasi desultorius in quadrigarum curriculum currere uidetur. De eo qui ex minore conditione maiora tentat. In epistolis ad Atticum: Clitellæ boui sunt impositæ, quum indigno aut nõ apto aliquid datur siue geritur. In eisdem. Bibulus cœpit laureolã in mustacio quærere, hoc est, gloriã in re minima & nullius momenti. Nam, teste Plinio, laurus mustacĳs subĳciebat̃, qui mos adhuc Romæ seruat̃. Item. Ille callipides adsiduo cursu cubitũ nullũ processit: in eũ qui multa tẽtat seu pollicetur, pręsertim in itinere, ac parũ pręstat. est eñ καλλιππίδης

animal

animal tardissimum, qui tota die se mouendo cubitum nõ procedit, ut ait Trãquillus in Tyberio. Athenas noctuã mittam. Suos dicit mittere uersus ei qui ijs abũdet. Nã Athenis frequens est noctua, quæ publicũ insigne est. Ad hoc etiam propositum quædã alia dicit, ut lucernã soli adhibere. Teruncių, id est quadrantẽ, adijcere Crœsi diuitijs. Mitto Scitalã Laconicã, scribẽs in ænigmate ac breuitate. Nota res Scitala apud Lacedæmonios. Baculi duo similes erant, quũ opus erat scribere secretum aliquod magistatibus, in eo baculo qui in urbe remanebat charta circũuoluebat, ubi quod opus scribebat: eaq; mittebatur magistratui, qui & ipse similẽ secum habebat baculum: & hoc ne consilia ab hostibus quoquo modo deprehenderẽtur. Idẽ in Orationibus. Abiecit hastã, Quũ quis decidit lite acceptis. Item, Charta dentata & calamo tẽperato res agetur: quũ accuratius aliquid scribere uolumus. Et alibi. In hac causa aqua mihi hæret. i. addubito, uereor, qđ etiã in Italia pleriq; usurpãt. Idẽ Ibridã C. Antoniũ uocat, & puerũ Iunonium, aureumq; partũ Cæsarẽ adolescentẽ. In Tusculanis Græcũ prouerbium. Quã quisq; nouit artẽ in hac se exercitat. In Officiorũ lib. 3. Cum uelis & equis Epicurus eiusdẽ adiutor sentẽtiæ, In conatu dicitur. Cum uela nõ sint satis, equi quoq; ad trahendã nauim adhibentur. Et ad Trebatium. Sero sapiunt Phryges, in tarditate pœnitenda. Quod in tragœdia equi Troiani extremo loco cõscriptũ esse dicit. De diuinatione, Græcũ erat prouerbiũ, Aut bibat aut abeat. Nõ eñ oportet sobrios ad ebrios uenire, aut si ueniãt, cũ alijs cõueniãt. Item in Orat. Arcem è cloaca facere. i. loco indigno aliquid sumptuosius ędificare. Item ad Trebatiũ, Quẽ antea ne Andabatã quidem defraudare poteramus. & Hierony. contra Io. Melius est quod dicitur Andabatarũ more pugnare q̃ directa spicula clypeo ueritatis nõ repellere. Populi putant esse q cõniuentes pugnabãt. Sed & alij quoq; alia in hoc gñe. Virg. in Taciturnitate, Lupi Mœrim uidere priores. Itẽ in metu potẽtioris: cor nu ferit ille, caueto. Ex Theocrito tractũ: ille eñ ait, τὸν τράγον φυλάσσεο μή τυ κορύψῃ. In eandẽ Plutarchus sententiã: Fœnum in cornu gerit. Plin. autẽ in impudẽtia: Frõtem perfricui. Quod à Seneca mutuatus est, ipse eñ hoc etiã alio modo eleganter expressit. Vatinius inquit assiduo cõuicio depudere didicerat. Catullus de uiro inepto & ignauo: Satis cũ hoc uappa frigora & famẽ pertulisti. Itẽ, Scripta ueneni ac pestilẽtię plena. Probitatẽ uerò & malitiã elegãter colore cãdido & atro distinguit, de Cæsare loquẽs. Albus, inquit, an ater sis. quod ꝓximis tẽporibus studia partiũ nõnullarum in Italia usurparũt. Cor. Nepos mansuetudinẽ Attici perpetuã describẽs. Cum matre, inquit, nunquã rediuit in gratiã. Horatius: Fauorẽ à suffragio transfert: Omne tulit punctũ qui miscuit utile honesto. Itẽ. Propria delicta à tergo mãticã appellat. Et se suaq; sine riuali amare. Coronas hominum collocutiones aut attẽtiones. Colũnas itẽ ꝓ locis publicis quò disputãtes cõueniebant. In fauore itẽ, premere pollices dicit. Vtroq; tuũ laudabit pollice ludũ. Qđ & Pli. adfirmat lib. 28. cap. 2. pollices ait cũ faueamus premere etiã prouerbio iubemur. Et lib. Sermonũ. Membra animumq; tuum nabis sine cortice sic me. nare eñ sine cortice. i. sine cucurbita aut aliquo appensili artificio, hoc est aliquid cum facilitate & citra alienũ adminiculum facere. Persius in cauẽda derisione, Posticæ occurrite sannę: dixit. Iuuenalis: Dat ueniã coruis, uexat censura columbas. pulcherrima translatione puritatẽ fœminarum, impuritatemq; uirorũ, per hæc animalia demõstrans. Corui eñ, teste Plin. ore pare re coireq; putatur. Pręterea equus Seiani & aurũ Tolosanũ apud Gelliũ in prouerbium uenerunt infelicitatis, q̃ hæc possidentibus nunquã bene eueniret. August. apud Tranquillum ad Calendas Gręcas se soluturũ festiue dicebat. i. nunquã, quod Calẽdas Gręci nõ habeant. Apud Cic. in Verrẽ, ac apud Martialẽ: attollere digitũ, est se conductorem uel emptorẽ ex publica uẽditione aut locatione significare. Idem in epistolis, humilẽ & ignotũ significare uolẽs, q̃ huic terræ filio, inquit, literas de tãtis rebus dare. & Iuuenalis hoc idẽ alijs uerbis. Malim fraterculus esse gigantũ. Nã gigãtes terræ filij sunt. Plaut. uerò cõplura: si quis legat. Nam seruos improbos mastigiam uocat, plagiariũ, subiculũ flagri, tritorẽ cõpedum, trium literarũ hominẽ. Pręterea senes, Acherontium, capularẽ, pabulum Acherontis, edentulum, mucosum, uulturum cadauer. In adolescẽtem frugi. In mare it, rem familiarẽ curat, parẽti obtẽperat, uxori ac liberis uacat. In perditũ. Amatur, egetur, plusquã res patitur studet elegãtiæ. In meretrices sellularias. Quæ olet sellam & sessibulum merum, scortũ diobolariũ, mõstrum mulieris, salsa muriatica. In nobiles,

Matrem uenustatũ, Veneres, Cupidinesq́. Mores earũ sic explicanť. Negociũ sibi q uelit cõparare, nauẽ ac mulierẽ sibi cõparet. Nã hæ duæ res nunq̃ satis ornantur. Dum comũtur, dum ornãtur annus est. Fũdis ornatæ incedũt per uias Fũdi nostri calamitas. Viscus merus uestra est blãditia. Senecæ quoq; trãslatiões audaces innumerę sũt. Glabros eñ iuuenes ac ministros imberbes uocat. Lychnobios uerò quasi lucernariosq; totis noctib. uigilãt, interdiu dormiũt. In senectute quoq; uasa colligere, aut receptui canere, requiescendũ intelligit. Itẽ: In freto uiximus, moriamur in portu. Et in altercatiõe, captioneq; mutua uerborũ, Latrũculis, inqt, ludimus. Auctoratos itẽ & exauctoratos, obligatos & liberos appellat. Beneficiũ seu quoduis aliud in calẽdario scribere ait. i. fœnerari. Sed nouatione uerborũ cũctos facile supat Apuleius: cuius quędã adponã, ut legẽtis sit arbitriũ ea cũ iudicare, tũ eligere. Loquiť de Cinedo, q̃ emasculatorib. suis ad omnia infãda morigerus fuit. Mox in iuuẽtute saltãdis fabulis exossis planè & eneruis. Sed ut audio indocta ac rudi mollitia, negať eñ quicq; histrionis habuisse præter impudicitiã. In hac etiã ætate quæ nũc est qui istũ deperdũt multi sunt, domus eius tota lenonia, familia cõtaminata, ipse ꝓpudiosus, uxor lupa, filij similes prorsus, diebus ac noctib. ianua calcibus ꝓpulsata, fenestræ cãticis cõstrepitæ. Tricliniũ comessatoribus inquietũ. Cubiculũ adulteris peruiũ. Itẽ alibi: Dico Crassum iamdudũ ebriũ stertere: aut secundo lauacro ad repotia cœnæ obeunda, uinolentũ sudorẽ in balneo desudare. Et in oratiõe ad Claudiũ Procos. Euathlus postq; cũcta illa exorabula iudicantiũ & decipula aduersantiũ, & artificia dicentiũ, uersutus alioqui ingeniatus ad astutiã facile prodidit. Itẽ antiquũ prouerbium. Vbi uber ibi tuber. i. nulla uoluptas nõ mixta aliquo dolore. Itẽ: Pariter eñ ut qui hærediolũ sterile, & agrum scruposum, meras rupinas & senticeta miseri colũt, quoniã nullus in tesquis suis fructus est, sed infelix loliũ & steriles dominãť auenę, furatũ eũt, & uicinorũ flores decerpũt. Itẽ: Quis nõ laudauit hominẽ numerosa arte multiscium, tam iugi sciẽtia magnificũ, totũ utensiliũ peritia Dedalum? fateor me sellularias artes minus callere: uestẽ de textrina emere: baxeas istas de sutrina præstinare. Itẽ spelunca frõdibus inũbrata, quercus cornib. onerata. colliculus sepimine cõsecratus, uel trũcus dolamine effigiatus, uel cespes libamine humigatus, uel lapis unguine delibutus. Itẽ nomina hæc, honoripeta, lucifuga, tenebricola, multiforatilis tibia, scissile palliastrũ, cibaria uolupas. Inter nos uerbigeratũ. Itẽ: Hyagnes pater ac magister Marsyę tibicinis primus in canẽdo manus discapedinauit: primus duas tibias uno spiritu animauit. Itẽ, ut uetus ꝓuerbium ait: Inter sacrũ & saxum positus cruciabať, quod in rerũ difficultate ac dura deliberatione succurrit. Itẽ: Mulieres candido splendẽtes amicimine, uario lętãtes gestamine, uerno florẽtes coronamine. Itẽ Basia pressula, meretricũ poscinummia, seu aduectorum negocinummia. Itẽ: Liberalibus cœnis inescatus, & humanis adfatim cibis saginatus, corpus obesum pinguedine cõpleuerã, coriũ aruina suculẽta molliuerã. Item: Pistor dulciarius, qui panes & mellita concinnabat edulia. Alter cocus qui sapidissimis nutrimentis pulmẽta mollita uapore cõdibat. Itẽ: Estur ac potatur incõdite pulmẽtis aceruatim, panibus aggeratim, poculis agminatim ingestis: clamore ludũt, strepitu cãtillãt, cõuitijs iocanť, ac iã cætera semiferis Lapithis Cẽtaurisq; similia. De speculo aũt pulcherrima ab eodẽ descriptio exprimiť: quippe in omnib. manufaciũdis imaginibus opera diuturna sumiť, neq; tamen similitudo æque ut in speculis cõparet. Deest eñ & luto uigor, & saxo color, & picturæ rigor, & motus omnib. qui pręcipua fide similitudinẽ repręsentat. Enimuero quod luto fictũ, uel ære infusum, uel lapide incussum, uel cera inustũ, uel pigmẽto illitum, nõ multa intercapedine tẽporis dissimile reddiť, & ritu cadaueris unũ uultum & immobilẽ possidet: tãtum pręstat imaginis artibus ad similitudinẽ referendã leuitas illa speculi fabra & splẽdor opifex. Nunc Ciceronis quosdã subijciã locos, quos posteri omnes qui in secundis planè cõstiterunt ab eo usurpare sunt uisi, mutatis tamen rhythmis ac numeris. Antithetis primũ in uerbis ac sententijs omnia ipsius sunt referta, quibus nihil magis lumẽ adfert orationi: ut sunt illa. In negocio sine periculo, In ocio cũ dignitate, In cõuiuijs sobrius, In sobrietate facetus. Itẽ: Honores sine ambitione, diuitias sine fastu, copiã sine luxuria possidebat: in ocio de periculis solicitus cogitabat, in periculo rerum euentum securus expectabat. Plinius in epistolis hunc imitatus modũ ait: In summa auaritia sumptuosus, in summa infamia gloriosus. Itẽ: Nõ uiuere ut edas, sed ede

re ut uiuas. Nõ possim si uelim, nec uelim si possim. Nõ defuit auxilium, sed ipse auxilio defui. Item illa festiuitatem simul & grauitatẽ habẽt, quæ quasi hypothetice inferuntur: ut, Ego, si dignitas est bene de repub. sperare, obtineo dignitatem meã: si autem in eo dignitas est, quod sentias efficere, ne uestigiũ quidẽ ullum reliquũ est dignitatis: agiturq́ præclare nobiscũ, si nos ipsos regere possimus, ut ea quæ partim iam adsunt, partim impendent, moderate feramus. Item, Me regem appellas: Ego, si regnum est ab omni cupiditate abstinere, nulli libidini seruire, nullorũ gratia ciuiũ aut hostiũ metu de recta sententia decedere: fateor me regẽ esse. Item, A nobis agent̃ omnia diligẽter, ut neq; si quid obtineri poterit, nõ cõtendamus: neq; si quid non obtinuerimus, repulsi esse uideamur. Item, Quem fauendo retinere nõ potuerunt, inuidendo abalienauerunt. Item, Aut te in sententiam meam adducã, aut certe testatum apud animũ tuum relinquã quidnam senserim. Itẽ, Sententijs, nõ animis dissentimus. Naturæ nõ animi uitia, obiurgatione, non cõtumelia contẽdi. Item, Cùm nos florere oporteret, tunc maxime uiuere puderet. Aut probare quæ fiunt oportet, aut tacere quæ nõ probes. Dicendũ quod nõ sentias, aut faciundum quod nõ probes. Est em̃ res in eum locum adducta, ut quanquã multum inter sit inter eorum causas qui dimicent, tamen inter uictores non multum interfuturũ putẽ. Sed plane animus q dubijs in rebus fuerat infirmus, nũc desperatis cõfirmatus est. Nec temeritas cum sapientia cõmiscetur, nec ad cõsilium casus admittitur. Nõ tam adlicere uolui, q̃ alienare nolui. Nõ tam pulchrum scire Latine, q̃ turpe nescire. Scęuola iuriscõsultorum eloquẽtissimus, Crassus eloquentium cõsultissimus. Quantũ opibus tuis diuturnitas detrahet, tãtum adfert laudibus. Illa uerò maxime ad pœnã deprecandã faciũt: Et si aliqua culpa erroris humani, scelere certe liberati sumus, nõ cupiditate aut prauitate aliqua lapsi, sed opinione officij stulta fortasse, certe nõ improba: nec liberationẽ culpæ, sed errati ueniã impetramus. Quod aũt sequitur, ad palpandũ. Satis te dicis uixisse, uel naturæ, uel gloriæ. Noli periculo nostro sapiẽs esse. Dimitte quæso istã doctorũ hominũ in cõtẽnẽda morte disciplinã: tua cautio, nostra cautio est. Vide quæso ne hæc tua diuina uirtus apud posteros admiratiõis sit plus habitura, q̃ gloriæ: nihil est omino diu in quo est aliquid extremũ, quod cùm uenerit omnis uoluptas præterita pro nihilo est. Omnes igitur supradicti loci, uim pithicã habẽt. Sed maiorẽ hoc quod sequitur per interrogationẽ. De religionibus sacris & cerimonijs cõcionat̃ P. Claudius? Publius inq; Clodius religiões negligi, uiolari, pollui questus est? Nã & Catullus quasi simile. Quid est Catulle, quid moraris emori? Curuli in sella Struma Nouius sedet qui consulatũ petierat. Vatinius item ille gurges heluatus sanguinẽ reip. ad cœlum tum extruxit uillã in Tusculano uisceribus miserorũ. Mihi meas ruinas aspicere nõ licuit. Itẽ, Ille ab initio cupiditate & audacia pugnauit, hic ueritate & pudore, quod potuit restitit. Sed illa partes habẽt integras. Vide quantũ distãt argumẽta tua à re ipsa & ueritate: quod cõsuetudine patres faciũt, quasi nouũ reprehẽdis: quod beneuolẽtia fit, odio factũ criminaris, qđ honoris causa pater filio, idẽ supplicij causa fecisse dicis. Neq; tu hæc nõ intelligis, sed usq; eò quid arguas nõ habes, ut nõ modo tibi contra nos dicendum putes, uerum etiã contra rerum naturã, cõtra consuetudinem hominũ, contra opiniones omnium. Sed in hoc etiã maior spiritus adsurgit. Fero ego te Torquate, iam dudũ fero, & nõnunquã animũ incitatũ ad ulciscendũ orationẽ tuã reuoco ac reflecto, permitto aliquid iracundiæ tuę, do adolescẽtiæ, cedo amicitiæ, tribuo parẽti. Sed nisi aliquẽ modũ uitæ tibi cõstitueris, coges me oblitũ nostræ amicitię, habere rationẽ meæ dignitatis. Nemo me unquam tenuissima suspicione perstrinxit, quẽ non peruerterem. Sed mihi crede nõ his libentissime soleo respõdere, quos mihi uideor facillime posse superare. Tu noli hac mea noua lenitate abuti, noli aculeos oratiõis meę, qui recõditi sunt, excussos arbitrari, noli id putare omnino à me esse omissum, si quid est tibi remissum atq; cõcessum. Illa uerò potius de scriptiõis aptissimę sunt, quæ subijciã. Hic unguẽti adfluẽs calamistrata coma, despiciẽs conscios stupri & uexatores ætatulæ suæ, fœneratorũ gregibus inflatus: alter ô dij boni q̃ teter incedebat, q̃ truculẽtus, q̃ terribilis aspectu? exemplũ Imperij, imaginem antiquitatis, columẽ reip. diceres intueri. Itẽ, Pugnis & calcibus exturbare hominẽ possessione, cędẽ facere uicinorũ, spoliare fana sacrorũ, iura conatu & armis disturbare, iudicia in bonis rebus cõtemnere, in malis pugnare cõtra bonos, nõ reipub. cedere, nõ fortunę

ipsi succūbere. Honestius hoc duce errare, q̃ illo magistro erudiri. Animus eius uultu, flagitia parietibus teguntur. Item leuē, imò grauissimū. Mobilē, imò cōstantem. Familiarem imò alienissimū. Item de urbe Roma. Hanc sedē Imperij, arcem populorum, lumen gētium, theatrū orbis terrarū. Item: Neq; Catilina is es, ut te aut pudor à turpitudine, aut metus à periculo, aut ratio à furore reuocēt. Vestrę nunc bonitatis, ut huius inopia plus possit ad misericordiā, q̃ illius opes ad crudelitatē. Item in reddēda causa pulchrū est illud: Plus uirtus tua dedit, q̃ fortuna abstulit, propterea quod adeptus es, quod nō multi homines noui, amisisti quæ plurimi. Et rursus: Mihi consiliū iam diu captum est, de quo ad te, nō quo celandus esses, nō antea scripsi, sed quia cōmunicatio cōsilij tali tempore, quasi quędā admonitio uidet, uel potius efflagitatio ad cōmunicandā societatē. Sed his quæ sequūtur aptè animi cōceptus rerū multarū paucis explicat uerbis. Quare quid adsequi possis nō tam facile est nobis, q̃ tibi cui prope in conspectu est Ægyptus, iudicare. Nos quidē hoc sentimus, si exploratū tibi sit posse te illius regni potiri, nō esse cūctādum: si dubiū, nō esse conādum: illud tibi adfirmo, si rem istam ex sententia gesseris, fore ut absens à multis, cùm redieris ab omnib. lauderis. Sed ego ut te ad certā laudē adhortor, sic à dimicatione deterreo, redeoq; ad illud quod initio dixi, totius facti tui iudiciū, nō tam ex cōsilio, q̃ ex euentu homines esse facturos. Illa etiā quasi paria inter se membra uim habēt. Nihil tam uolucre q̃ maledictū, nihil facilius emittit, nihil citius excipitur, nihil latius dissipat. Itē: Negotiatorib. comis, mercatoribus iustus, municipibus liberalis, socijs abstinēs eram uisus. Item meorū consiliorū socius, periculorū particeps, rerū quas in senatu gessi adiutor. Item: Latrator fori, depeculator curiæ, tabernariorū cōcitator: Item: Nolite fortunā conuertere in culpam, neq; regis iniuriam crimen putare, neq; cōsilium ex necessitate, nec uoluntatē ex ui interpretari. Itē: Profectionē amore prosequar, reditū sæpe expectē, absentiā memoria colam. Illæ quoq; ipsius sentētiæ pręclarę. Fortunam si nō æquo animo, ut fortiter feras. Quod honestū initio cœperis, constantia prosequere. Nihil in malis ponendū præter culpā. Nihil turpius uanitate. Mors nō tam optāda q̃ nō timēda. Mors honesta uitā sæpe turpem exornat, uita turpis ne morti quidem honestæ locū relinquit. In bonis uirtus socia uitæ, gloria mortis comes. In altero ne reprehendas, qđ in te probes. Inuidia uirtute parta, gloria nō inuidia putāda. Scōmata sunt quæ in alterum cum sale iactamus, ut Cic. teste Plutarcho de coco, qui ad ordinem equestrē adscitus fuerat: optimo iure hunc meruit locū, cùm de iure culinæ intelligeret. Huiuscemodi q̃ multa leges apud Macrobiū, inter quæ illa duo Augusti, qui inuitatus à Mecœnate ad tenuē cœnā familiariter, ut ille dicebat: non putabā, inquit, me tibi tam familiarem. Item Galba gibboso apud eum causam orante, ac dicente: Corrige in me si quid uides: Ego uerò, inquit, monere possum, corrigere non possum. Cùm Romani legatos ad pacem inter Nicomedem & Prusiam faciendam misissent: & unus ex eis multis cicatricib. sparsum caput haberet, alter pedibus æger esset, tertius ingenio socors haberetur: Cato eam legationem, nec caput, nec pedes, nec cor habere dixit. Autor Liuius lib. L. In hoc genere quamplurima sparsim mihi dicta sat erunt, si duo rursus Augusti recenseam. Is quū similem sui quendam aspiceret, interrogauit an eius mater Romæ unquam fuisset: At ille, Quin, ait, meus hic pater fuit. Idem contumaci beneficium petēti, eius cōsiderando ineptiam respōdit: Redi prius mecū in gratiā. Vnum adducam externum. Cùm Annibal ab Antiocho ad quem cōfugerat interrogaretur, An exercitus magnus opulentusq; quē ei ostenderet satis esset Romanis: Ita, inquit, etiā si auarissimi essent. De clade uti contigit loquens: non ut ille putabat, de uictoria. Autor Plutarchus.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER XXXV.

De scientijs mathematicis, ac primum Arithmetica.

NVMERORVM scientiam, quam Arithmeticam dicunt, primus apud Grecos illustrauit Pythagoras, eorum ratione, ac characteribus adinuentis, ac in tabula discipulis perscriptis: quam posteri deinde abacum, ut Boetius tradit, uocauere. Euclides dein quatuor libris eam complexus est. VII. VIII.

IX. X.

IX.X.ex nostris Boetius,& è recētiorib, nōnulli libros edidere, ut Leonardus Pisanus, Blasius Parmēsis, Ioā. de Sacrobusco, Prodocinus Paduanus, Algorismus, Algebra Catainus, Ludouicus Eremita. Laudes eius insuper Pythagoras nōnulliq; adeo extulerūt, ut quātum categoriæ, substātiæ subesse cōtendāt. Plato quoq; in Epinomide ante om͠ia numeros edocēdos pueros esse iubet, sine quibus nec res propriȩ, nec publicæ, satis cōmodè administrari queant, omniaq; in suorū ipsorum cum dispositione, tum harmonia, facta mortalia uersari. Eorū diductio plurifariā. Species omnino VIII. Numeratio, additio, subtractio, mediatio, duplicatio, multiplicatio, diuisio, progressio. Radicū extractio in numeris quadratis & cubis. Alia quoq; diuisio, aut digitus est, sic eñ appellāt, ut sunt numeri soluti & simplices usq; ad decem: uel est articulus, ut X.XX.XXX.XL.& reliqui integri: uel est cōpositus ex utrisq;: ut, XIIII.XXV.XXVII.& reliqui similes. deinde aut par est uel impar, Græcè ἄρτιος ϗ περιττός. Paris rursus numeri species sex, de quib. Euclides in IX. differit. Pariter par quū usq; ad ultimū numerus in duas partes diuidi potest, ueluti LXIIII. cuius mediū XXXII. & huius XVI. huius quoq; VIII. dein de IIII.& tādem II. Pariter impar quū numerus quidē par est, in partes tñ impares ducit̃, ut VI.X.XIIII.& his similes. Impariter par ex utrisq; superiorib. cōstat, quum numerus par in partes etiā diuiditur pares, sed nō usq; ad extremū: ut, XXIIII.XXVIII. & his similes. Aut itē diminutus, cū partes eiusdē integrales ipsum nō adȩquāt: ut, VIII. cuius partes IIII.II.I. constituunt septē, qui numerus est inferior VIII. idē accidit numero X. Aut superfluus est cū excedit: ut, XII.& XXIIII. Perfectus uerò cū adæquat. Impar autem numerus sic se habet. Aut primus est & incōpositus: ut, III.V.VII.XIII. XVII.XIX.XXIII. qui quod nullus eos præter unitatē metit̃, numeri dicunt̃ incōmunicabiles. Aut secūdus & cōpositus, quē nō solū unitas, sed alius quoq; metit̃ numerus, ut nouē per tres, XV. per V. XXI. p VII.& his similes. His addit̃ tertia diuisio, uidelicet abstractus, quū à materia separat̃: cōiunctus cū est in materia, ut res numerata. Dimensionib. quoq; geometricis & epipedis & solidis cōparatur. In primis punctū est unitas quælibet. Lineares sunt numeri soluti & lineis descripti, uidelicet II.III.IIII.V. Quadratus qui in se ductus sit: ut, XVI. quē quater quatuor cōstituunt: ut, IX. quē ter tria faciūt. Cubus numerus, qui bis in se duplicat̃: ut, XXVII. quē ternarius numerus iteratus reddit, ut ter tria IX. ter uerò nouē XXVII. Ipse aūt ternarius numerus radix dicit̃. Quadrata est cū semel reddit cubis cuba, quū ter relata, & hoc itē modo reliqua quatuor. Insuper numerū Euclides in 8. li. multis alijs prȩter eū quē diximus, tradit cōfici modis, cū uidelicet aut numeri duplicāt̃: ut, unū duo quatuor octo: aut de ternario in ternariū: ut, unū tria quinq; septē: uel ijdē numeri impares multiplicant̃: ut, unū & tria, quatuor reddūt, huic additus quinq;, nouē cōstituūt: & eodē modo reliqua. Sed & triāgulares & pētagonos & hexagonos, tū solidos Pyramidales sphȩricos Euclides ponit. Plato planos appellat numeros, q̄ prima multiplicatiōe numeri numerāt̃: ut, bis duo IIII. uel ter tres IX. Solidos uerò, q nō solum multiplicatiōe fiūt: ut, bis bis duo VIII.& ter ter tria XXVII. Æqualitates aūt cū quilibet p se in seipsū multiplicat̃, quales modò narrauimus. Inȩquilateros quoq; ex multiplicatiōe nūeri alterius per alterū, ueluti in planis bis ter sex, ter quater XII. In solidis bis bis ter, uel bis ter tres XVIII. Mox de ui numerorū. Plato numeris om͠ia tribuit, cœlestia & hūana: sphȩrasq; om͠is, & uirtutes, harmonia cōtineri, ciuitates quoq; mutatiōes ex illis facere dicit. Ante oēs ipse Pythagorā imitatus Monadas & Dyadas celebrat, ut numerorū principia. Ex his cōstare dicit res humanas, uniuersamq; naturā. Nā p Monada. i. unitatē, essentiā, formāq; res habet, & in quiete statuq; sūt. In motu aūt p Dyada. Monas itē perfectū aliquid ponit & absolutū, Dyas imperfectū & infinitū. Dicit̃ & alijs uerbis. Idē & alterū seu diuersum: nā quodlibet creatū unū & idē est in sua essētia & perfectiōe, duo uerò siue diuersum cōpositiōe: unū itē energia, diuersum seu plura potestate. Quin in Parmenide tantā uni tribuit diuinitatē, ut dicat unas solū esse ueras & immortales substātias ac à materia discretas, ueluti deū, angelū, quē mētē & uocat & animā. Trias aūt alio quodā gñe habet optima, & in IX. de rep. magnopere extollit̃ ꝙ in primis quadratus ab eo numerus exeat, uidelicet nouē, dein solidus XXVII. Postremo magnus ille ac fatalis DCCXXIX. Qui radicē habet III. dein IX. tertiā XXVII. Trias sola initiū medietatē & finē retinet, quib. corpora augescūt. Interuallū unum lineā facit, duo superficiē, tria corpus, qđ tribus etiā metimur, lōgitudine, latitudi-

Yy 3 ne &

ne & ſoliditate. Primus item impar eſt numerus, qui perfectior pari eſt, cùm illũ cõprehendat, nõ ab eo cõprehendat̃. Præterea trianguli figurã cõtinet, quæ omnib. præſtat. Siquidẽ in hãc ſolida cuncta & plana reſoluuntur. Proportionẽ in arithmetica refert ſeſquialterã: in muſica diapẽte: in philoſophia rerũ principia, uidelicet materiã, formã & priuationẽ. Secundũ uerò Platonẽ, deũ, ſpecies, & hylen: apud uerò poetas Gratias dicentes. Tetras ante omnia ſecundũ uim & potentiã in denariũ reſoluitur numerũ perfectum: ſi unum, duo, tres & quatuor cõputentur. Pythagoreorũ iuſiurandũ: Iuro ego per ſanctũ plura tibi mẽte quaternũ Æternę fontẽ naturæ animiq; parentẽ. Nã noſtrã dicũt animã ex quatuor cõſtare: mẽte, cui unitas cõparatur, nã ſpecies rerũ ſub unitate cõprehendit: ſciẽtia, quæ binario cum indefinita ſit, & ex alijs confeſſis demõſtratur: ternario autẽ opinio, quæ ex pluribus originẽ habet, ac fallibilem: quaternario ſenſus. Præterea parem & imparẽ cõtinet numerũ. Nam duo, & item unũ, Plato nõ tam numeros, quàm principia numerorũ uocat, Proportionẽ habet in arithmetica epitritã, à nobis ſequitertiam appellatã, In harmonia diateſſaron & tetrachordũ, ac diagrãma Pythagoreũ, quo ille primũ in muſica cõcentum inuenit. Totidẽ ſunt etiã corpora ſimplicia, & partes honeſti & in cœlo cardines. & quadratum agmen ordinatũ & perfectũ, & quadrigæ totidem, equorũ ſat ad certamẽ curſuſq; palmã fuere: & quadrare accõmodatum aptumq; eſſe ob numeri huius cõcinnitatẽ dicimus. Pẽtas ſuas etiã retinet proprietates, ut mediũ decadis quæ cæteros includit. Hexas numerus merito perfectus iam habet̃, quippe qui ſit æqualis his partibus ex quibus ipſe cõſtat. habet eñ dimidietatẽ in tribus: tertiã portionem in duobus, ſextã in uno: quæ ſimul & in unum collecta faciũt eundem. Pręterea quadratũ cõſtituit, XXXVI. Senarius eñ & octonarius uidelicet ogdoas perfectiores omnibus ab arithmeticis dicũtur eſſe: & qui terminãt in illis. Qui uerò ab his defecerint imperfecti: ſemp eñ & in infinitũ hi duo diductionẽ æqualitatemq; recipiunt. Auguſt. tamen ſenariũ pręfert ob mũdi creationem. Heptas quoq; à Platonicis ſimul & Pythagoreis receptiſſima. Quæ hanc in primis proprietatẽ habet ꝙ ſola neq; gignit ex ſe aliũ numerũ infra decadẽ, neq; à quoquã ipſa gignit̃. Etenim duo duplicata pariũt quatuor: tria ſex: quatuor & parit̃ a duob. duplicatis, & ipſe duplicatus octo parit: rurſus quinq; à nullo naſcit̃, ipſe bis ſupputatus decẽ cõſtituit: itẽ ſex naſcitur quidẽ ex duplicato triẽte, parit aũt infra decumanũ limitẽ nullum: paritur nonus ex ter tribus, ipſe itẽ nullũ: eodem modo & decẽ. Igit̃ quoniã ſeptenarius ab hac cõditione immunis eſt, à ueteribus Minerua eſt cognominatus: ꝙ ſicut illa, uirgo perpetuo ſit, ac ſine matre. Multa inſuper quæ natura proueniũt, huic ſunt accõmodata. Nã ſeptenarij mẽſis partus legitimi ſunt, Poſt partũ deinde ſeptimo mẽſe dẽtes emittũtur. Septimo deinceps mutãtur anno, Annorũ quoq; hebdomada ſecũda poſt pubertatẽ, antiquitus pueris nomina imponebãt̃, cũ antea dubiã putarẽt uitã. Scd'a pubertatẽ utriq; ſexui defert: tertia adoleſcẽtię lanugiñẽ: quarta uirilitatẽ. In morbis quoq; mutatiões fieri experiẽtia docuit. Hippo. in lib. de hebdomadis enumerat ſenſuũ omniũ q̃ ſunt in capite ſeptenos meatus, oculorũ, auriũ, nariũ, atq; oris. Vitalia quoq; paris numeri, lingua, pulmo, cor, lien, hepar, duo renes. Lunę etiã creſcẽtis & seneſcẽtis, ut in aſtrologia dicã, eodẽ nũero notat̃: ſiquãdo de obſcura ſeneſcẽte lumine fiat & decreſcẽte eodẽ omino ordine. Septẽ cœlũ planetis cõſtat. & in muſica ex diapẽte ac diateſſarõ ſymphoniã cõſtituit. In matheſi deniq;, teſte Iulio Materno, ſeptenarius quiſq; nũerus, in genitura & annis magnos portẽdit effectus. In nonario, ſiue enneade, idẽ Maternus dicit eadẽ, in annis itẽ fieri mutationẽ. Sed & huic nũero alia etiã conuenire inuenimus. Hom. ſæpe illius meminit, ἐννῆμαρ appellat. i. nono die: cũ uidelicet aut reſpõſa ſunt dãda, aut clades ſæuitura, aut leges cõdendæ: totidẽ eñ annis dicit in ſpelũca Minoẽ à Ioue leges accepiſſe, totidẽq; dieb. mortuos antiqui funerabãt. Decas itẽ à Pythagoreis obſeruata, eo cũctis pfectior, quo cæteros ſingulatim includit numeros: ſupra decẽ nõ tã numeratio ꝙ̃ eorundẽ numerorũ replicatio. Hãc igit̃ Pythagorei primã quadraturã appellãt. Nam decẽ ex uno, duobus, tribus, & quatuor fit ſimul collectis. Dodecas in octaua de rep. Platoni tanꝙ̃ diuina celebrat̃, qui ait, eã ciuitatib. magnã portẽdere mutationẽ ſiquãdo multiplicari cõtigerit, ac peruenire ad æquialterum ſuum planũ, uidelicet CXLIIII. Poterit autem in melius mutari ſecundũ diſciplinam: cùm uerò ad ſolidum peruenerit, uidelicet M.DCCXXVIII. tãquam finem ſuum cõtigerit, poſtea declinabit. Antea uerò nõ fatali numero, ſed imprudentia collabetur.

Eiuſmodi

Eiuſmodi mutationis cauſam Ariſtot.in lib. V.Politicorum nō negaſſe uidetur,Platonē allegando,ut in eius epitome libri diximus. In legibus item Plato eodem numero duodenario ciuitatem agroſq́, custodias,ac magiſtratus diſponit. In Phædro XII. adducit ordines diuinorū.In Timæo XII.faciebus format mundum etiam propter ſphęras mūdi XII.ſignaq́ totidem.In Critia plagis XII.antiqua ante diluuium regna deſcribit.

DE HARMONIACIS.

HArmoniæ rationē,quæ Arithmeticę ſubijcitur,Ariſtoxenus Platonis ęqualis ferè primus in lucem extulit,repertis etiā inſtrumētis.Deinde Ptolemæus,cuius muſicam negligentia poſteritatis ex magna parte corruptam Nicephorus Gregoras interpolauit, & paraphraſim ſimul quādam cōſtituit,Nicomachus etiā in quibuſdā illuſtrauit.Cōmentatores his adceſſerūt Pappus,Theon,Alypius,Gaudētius,Iſacius.E noſtris uerò Apuleius,qui libellum ſuper his edidit,& Boetius.Et Auguſt. qui magis pedum rhythmos ꝙ̃ harmoniam eſt perſecutus. Triplicem eius conſtituunt diuiſionem,primā uidelicet ſenſus & mētis. Initium em̄ à ſenſu,id eſt,auditu accipit,deinde mentis ratione ac iudicio abſoluit̃. Cuius rei gratia uel imperiti de hac cēſuram agunt,cum Harmonia numerorumq́ oblectatio & cōcinnitas æquè omnis capiat, unde illud Virgilianum,Numeros memini,ſi uerba tenerem.Non item geometriæ hoc euenitcuius figuræ nemini ſunt curæ,an pulchræ apteq́ depictę ſint,ſed tātum ſenſibus acceptæ.Alia diuiſione triplicem faciunt.Coſmicum,qua mundus & ordo cœleſtiū orbium mira concentus dulcedine conſtat.Alteram humanam, qua homo conſtitutus eſt diſpoſitione ordineq́,tum quatuor elementorū,tum animæ unà cum corpore harmonica cōiunctione.Tertiam,quæ in uocis humanæ inſtrumentorūq́ ſonitu cōſiſteret.Tertia diuiſio Ariſtoxeni eſt,qui uocis rationem in rhythmum,melos & metrū deduxit. de his Gell.lib.17.Longior menſura uocis rhythmos dicitur. Altior melos. Metrum uerò per quā ſyllabarum lōgarum & breuium & mediocriū iunctura & modulus cōgruens cum principio geometriæ aurium menſura terminatur.Adraſtus Peripateticus pulcherrimè muſicæ principia dictionibus cōparat. Nam ut hæ literis & ſyllabis cōſtant,ſic illa phthongis tanquā literis,& diaſtematis,uti ſyllabis:poſtremo harmoniæ perfecta ratio ſimul in unum coacta ſyſtema dicetur,tetrachordū, heptachordum, octachordū,& his ſimilia.Quæ tria totidē illæ dictiones (quas ſuprà narraui)exprimere uidētur,uidelicet rhythmus,melos & metrū. Phthongus igitur uox nō omnis,ſed cum taſi, id eſt, productione prolata in inſtrumento.Chorda dicitur phthongus apud nos, apud Græcos dynamis. Diaſtema quod nos interuallū dicimus, eſt diſcrimē quo alter acutior,alter grauior phthongus appellet̃. Diaſtematū differētiæ plures, magnitudo, genus, melopœa, cōpoſitio,modus,mutatio.Magnitudine primū differunt maiora minoribus,ſicuti diateſſaron,diapente maius,& hoc item diapaſon.Superat genere,ut diatonicū,chromaticum,enarmonicū. De quib.inferius dicā.Melopœa quādo uidelicet homophona,ſymphona,antiphona,paraphona,diaphona ſunt.Homophona,quę grauitate aut acuitate nō diſcrepāt.Symphona,diſſimiliū cōcentus. Antiphonū diapaſon uocat̃,ꝙ duo ſimul reſpōdeant.Paraphona uerò diateſſaron & diapente.Diaphona aūt diaſtemata ſunt inferiora ꝙ̃ diateſſaron,& in medio poſita.Quæ harmoniā per ſe nō efficiunt ſola,ut Tonus,ditonus,hemitonus,dieſis.Eſt em̄ dieſis quarta pars.Cōpoſitione differūt diaſtemata,quādo ſimul iuncta,ut in ſyſtemate,aut diſiūcta per ſe ſola cōnumerata. Modi quoq́ uariāt diaſtemata,qui ſecundū Ariſtoxenon XIII.ſunt,hypermixolydius,hyperphrygius,mixolydij duo.Acutior alter,qui hyperiaſtius uocat̃,& grauior alter,qui hyperdorius dicit̃.Lydij duo,quorū grauior arolius uocatur.Phrygij duo,quorū grauior dorius. Hypolydij duo,quorū grauior hypodius. Hypophrygij duo,quorū grauior hypodorius:poſtremo dorius omniū acutiſſimus. Genere etiā diaſtemata mutātur, ut diatonicū, chromaticū,Enarmonicū,Diatonicū cōſtat ſymphonia duorū tonorū, & hemitoni. Eius etymū ex eo uenit,ꝙ ſeu per tonos procedat,ſiue robuſtius aliquid & ualentius in ſe habeat ꝙ̃ reliqua,inſuper & magis tritū,ac in uſu. Eſt in eo differētia, ut molle diatonū, aut ſyntonū. Molle diatonū per ſemitoniū & tres dieſes procedit. Syntonū ſimile eſt generi:nā per tonū & tonum & ſemitoniū melodiā peragit. Chromaticū ex eo dicitur, ut inquit Boetius,ꝙ è diatonio in aliū quaſi colorē mutat̃, genus ſanè rarius & mollius, cōſtatq́ ſemitono & ſemitono ac tribus ſemitonis.Enarmonicum uerò,ꝙ magis cooptatū

ſit, quod cantatur in omnibus tetrachordis per dieſim & dieſim & ditonũ. Quapropter phthongi quinq; qui mutabiles dicũt, eorũ nomina in mutatiõe aſſumũt, ut cęteri ſtabiles ſint, ut lichanos hypatõ, lichanos meſon, paranete ſyneugmenon, parenete diazeugmenon, paranete hyperboleõ. Ex his deprehẽdit ꝙ mutatiões faciebãt in omni muſica quatuor. In genere, quãdo ex diatono in chroma uel enarmoniũ tranſitur. In ſyſtemate quãdo ex ſynaphe in diazeuſim uel cõtra mutatio fit. In tono quãdo ex Dorico in Phrygiũ uel Lydiũ, aut aliũ ex modis fit trãſitus. Nũc rurſus ratio ſymphõię ab initio repetenda. Eſt igit ſymphonia, duarũ uocũ ſeu pluriũ inter ſe iũctarũ dulcis cõcentus: nã nõ omne diaſtema ſymphoniã facit, ſicuti nec omes literæ ſimul iunctæ ſyllabã aut dictionẽ, ſed quę cõueniunt. Itaq; omnis ſymphonia diaſtema eſt, nõ item contra. Symphonię in ſyſtemate perfecto & immutabili, hoc eſt, perfecta harmonia, ſex. Diateſſaron, diapẽte, diapaſon, diapaſon & diateſſarõ, diapaſon & diapẽte, bis diapaſon. Primę tres ſimplices ex quibus reliquę cõſtant. Prima habet duorũ tonorũ & ſemitoni diaſtema, quoniã tria interualla & uocũ quatuor cõſonantiã recipiat: cui ꝓportio reſpondet, quę apud arithmeticos epitrita uocat, quę ſe habet ut tres ad quatuor. Secũda diapẽte triũ tonorũ & ſemitoni diaſtema habet, ꝙ quatuor cõtineat interualla & uocũ quinq; cõſonãtiã portiõe hemiolia, hoc eſt, ſeſquialtera, quę ſe habet ut duo ad tres. Tertia, diapaſon: cuius diaſtema duas priores cõtinet cũ tonis quinq; & duob. ſemitonis, ad duplę refert portionem, quæ ſe habet ut duo ad quatuor. Vocaturq; toniæũ diaſtema, ob excellentiã ꝙ tonos & ſymphonias principales cõtineat. Quarta ſymphonia, diapaſon & diateſſaron, phthongorũ XI. interuallorũ X. proportione διπλασιεπιδίμοιρος: quæ ſe habet ut XXII. ad IX. Quinta, diapaſon & diapente phthongorũ XII. & diaſtematũ XI. proportione tripla, quæ ſe habet ut ſex ad duo. Vltima, bis diapaſon, è quatuor tetrachordis proportione quadrupla, quæ ſe habet ut octo ad duo. Huius rationis autorẽ Pythagorã primũ fuiſſe dicunt, tetrachordo primũ inuento, quod diagrãma uocant. Eſt enim diagrãma in muſica figura plana, cõplectens phthongos ſiue chordas in melodia: nam, ut refert Boetius, auditis quondam fabrorũ malleis harmonia quadam & cõcentu ad ictũ ſonantibus, accedens inueſtigaturus rationẽ conſonę uocis eos expendit, animaduertitq; primũ libris VII. alterũ IX. tertiũ VIII. quartũ VI. Ad hoc exemplũ, quatuor in ligno eiſdẽ ponderibus neruis libratis ac pulſatis uidit totã ſyſtematis ſymphoniã ad cõcentũ diaſtematũ, quę ſupra narraui, reſpondere. Idem & in tibijs tentauit quatuor ſimul impari longitudine ac pari cauo cõiunctis, hoc eſt, prima longa digitis XII. & deinceps reliquis eodem ordine numerorũ. Sed inter tibiarũ neruorumq; naturã hoc differre uidit, q̃d tibiæ longitudinis incremento fierent grauiores: nerui uero ponderis incremento acutiores, utrobiq; tamen eandem portionẽ contemplatus eſt. Ratio chordarũ eſt, quod acutiſſimã neten, quaſi νεάτην: & nouiſſimã appellabant: grauiſſimã uero hypaten, id eſt, ſummã & principalem, initium tetrachordorũ. Ante hanc uero proſlambanomenos erat omnibus grauior & principiũ perfecti ſyſtematis. Parypate iuxta hypaten Lichanus, index digitus, græce dicit: appellata, quoniã in canendo ad eam chordã, quæ erat tertia ab hypate, index digitus inueniebatur. Quarta Meſe quod inter ſeptem erat ſemper media. Quinta parameſe, id eſt, iuxta mediam. Sexta paranete, id eſt, iuxta neten & ultimã: uoces pariter omnes in acutiorẽ tendentes. His addebant quandoq; tetrachorda ſyneugmena, id eſt, coniuncta, & diazeugmena, id eſt, diſiuncta. Eſt enim ſynaphe quã nos coitum dicere poſſumus, duorũ tetrachordorũ ſimul iunctorũ tonus medius & cõmunis, quæ triplex eſt, acutiſſima, grauiſſima & media. Diazeuſis, id eſt, diſiunctio, cum uidelicet phthongus nõ cõmunis eſt inter tetrachorda. Duo igit antiqui ſyſtemata faciebant perfecta, ſecundum ſynaphen quod minus, & ſecundũ diazeuſim, quod maius erat: ad quod minus poſt chordã meſam tris addebant chordas, triten ſyneugmenon, paraneten ſyneugmenon, & neten ſyneugmenon, uocabantq; eas tetrachordũ neton ſyneugmenon, quas neton, id eſt, proceſſus ad extremã acuitatẽ. Syneugmenon uero, id eſt, cõiunctarũ, quoniã à chordis meſon nõ abſiſtit, ſed cum ea quæ meſa uocat cõmuni phthongo coniungit. Dicebantq; tertiã prope mediã, ꝙ eſſet tertia à fine pareneten. Deinceps ultimã neten ſicuti finem exiſtentẽ motus ad acutũ, ut diximus. Sunt igitur in minore ſyſtemate chordæ VI. quæ referunt diapaſon & diateſſaron ſimul diaſtemata tria, uidelicet tetrachorda Syneugmena adinuicem ſecundum communes phthongos ab hypate

Meſon

Meson ad mediã prǽterito proslambanomeno. Suntq; huiuscemodi proslambanomenos, Hypate Hypaton, Perypate Hypaton, Lichanos hypatõ, Hypate Meson, parypate meson, Lichanos meson, Mese, Trite syneugmenon, Neton, Paranete syneugmenõ, Nete syneugmenon. In maiore autem Systemate, quod secundum Diazeusim erat tetrachordũ neton Syneugmenõ nõ ponebãt. A paramese initium sumebãt tetrachordi, Neton diezeugmenon hemitonio quidẽ acutius ꝗ paramese, Tertiam neton diezeugmenon, & deinceps paraneten diezeugmenon: & nete diezeugmenon, quã rursus faciebant principium tetrachordi, paranete hyperboleon, nete hyperboleon, erantq; oẽs chordæ XV. hoc est, quatuor tetrachorda hypaton & meson simul coniuncta & cõmunia, disiuncta uerò ab his alia, uidelicet diezeugmenon & hyperboleon neton, uocatq; systema Ametabolum, id est, immutabile, quasi absolutũ, quod mutari nequeat ad profectum. Maximũ uerò Systema ex omnibus tetrachordis fit, quæ sunt numero quinq;, Hypaton, Meson, Syneugmenon, Diezeugmenon & Hyperboleon, Chordæ numero XVIII. In his est quicquid potest concentus aut in cithara, aut in tibijs.

Accommodatio Harmoniæ humanæ naturæ, ac cœli rationibus.

REstat ut harmoniacã uim naturæ humanæ, deinde cœlo accõmodemus. Quẽ locum pulcherrimè Ptolemæus in lib. 3. de Musica prosecutus est. Nos pauca ex eodem libro adducemus. Igitur cùm initia rerum dicat ex materia secundũ subiectum, ut ex quo, & motu: secundum causam, ut a quo, ac forma: secundum finem, ut cuius gratia cõstare: harmoniam causam ponit. Cùm autem triplex causa sit, Natura qua sumus, Ratio qua bene sumus, Deus quo semper sumus: Harmoniã causam eam ponit qua bene sumus, id est, secundum proportionem motuum. Proportio enim simpliciter & in uniuersum est ordinis & symmetriæ mater. Est nanq; prius in mẽte symmetriæ inuẽtio, harmoniæq; iudicium: Deinde in organica secundũ artem mõstratione sensibus subiecta, addita secundum practicen experientia exercitationeq;. Huius igitur proportionem & cõcinnitatem anima prius eius indagatrix in seipsa, ac suis motibus cõspicit. Nam quum tres sint eius partes: Ratio, sensus, & appetitus, hæ tribus musicæ diastematis ac symphonijs respondẽt. Diapason ante omnia rationi, cùm hæc pars sicuti illa reliquas duas cõplectatur, Diapente uerò sensui, Diatessarõ appetitui. Vt enĩ diapẽte propior est symphoniæ diapason quàm diatesseron ob excellentiã imparitatis: Sic sensus propior est rationi ꝗ appetitus. Præterea in tonis etiã respõdent. Vt enim diatessaron tris habet tonorum mutationes, sic appetitus augescens primum uidetur, deinde feruescẽs, postremo senescẽs. At sensus quatuor, ęquas numero speciebus symphonię diapente, cõtinet partes: auditum, uisum, gustum, odoratũ: nam tactũ prætereo, tanquã cõmunem omnibus, aliter alijs deprehensum. Rationi uerò VII. numero æquales Diapason species, Phãtasia, mens, cogitatio, memoria, dianœa, opinio, sciẽtia. Siue uelis aliam animæ diuisionẽ, uidelicet rationem, iram, cõcupiscentiam: easdem partes respondere uidebis. Diatessaron tres partes cõcupiscentiæ uirtutibus similes sunt. Tẽperantia in uoluptatibus, Patientia in tolerantia necessariorum, pudor in abstinẽdo à turpibus. Pars rursus irascibilis quatuor diapente retinet species: Mansuetudinẽ in ira, cõstãtiam ad usus motus, fortitudinem in periculis, perseuerãtiã in laboribus. Pars rationalis item VII. secundum diapason ordinẽ. Celeritas, ingenium, anchinœa, eubulia, sapiẽtia, prudẽtia, experientia. Totus itaq; perfectus philosophi animus perfecto systematis diagrãmati cõparandus. Mores etiã secundum tonos in systemate aptabimus. Grauiores referunt segnitiem & tarditatẽ, secundum Hypodorium modũ, Acutiores uerò secundum Mixolydion celeritatẽ & audaciã in homine referunt. Semitoni autem secundum Doriũ mediocritatẽ & modestiã in rebus. nã & animi ipsi simile quid melodiæ patiuntur, & cõcordi quadã rerum gestorũq; inter se cõgruentia, cùm lætãtur, dolẽt, quiescunt, silẽt, loquũtur. Ex quo Pythagoras dicitur aliquid incepturus sese lyræ harmonia ad alacritatem, tum animum, tum corpus excitare solitus. His igitur Ptolemæi sentẽtijs Aristoxenus prius adhæsit, qui animã ex harmonia cõstare dixit, quẽ Plato quoq; secutus est. In eodem libro Ptolemæus, uti suprà cõmemoraui, cœlestibus orbibus musicam tribuit, quorum interualla diastematis phthongorum in lyra cõparauit, ita ut Hypaten Lunæ tribuat, quæ ut uelocior cursu, grauiori phthõgo similis uidebat, qui citius finit.

Et deinceps

Et deinceps ultimũ Neten Saturno. Zodiacũ uero Ptolemæus perfecti Systematis diagrãmati similem reddit, in quo quatuor tetrachorda inueniuntur. Præterea symphoniæ in eodem similes per aspectus mutuos: primũ Tetragoni, quod diatessaron comparat, Deinde Trigoni q̃d diapente, Diametri, quod Diapason, postremo uniuersum circulũ in se ductum Bis diapason referre imaginẽ monstrat. Cumq́ꝫ tris cœlum habeat cursus, longitudinis, latitudinis, & altitudinis: mutationes in his tonorũ indicat oriens & occidens per longitudinem, principium & finem referunt chordarum grauiorum, quod hæ partes obscuriores nobis in ortu & occasu signorũ apparẽt. Obscura uero silentibus similia: grauis enim uox ad silentium propius accedit. Acutiores autẽ chordas meridiei per latitudinẽ assimilat, quod hæc pars nobis manifestior & clarior: præterea meridies altior, nobis acuitatem refert. Oriens uero & Occidens depressiores nostro aspectui uocis humilitatẽ & grauitatem repræsentant. Altitudo quoq́ꝫ cœli ex eo notatur, cum planetę in eo in altiore, quod Græci ἀπόγαιον, barbari augẽ uocant, siue in humiliore, quod ὑπόγαιον item Græci, barbari augis oppositũ, siue in medio loco discurrunt. His tria melodiarum genera similia facit, Diatonicũ, ut altiori & maximo cursui, Enarmonium minori, Chromaticum uero medio, quod in hoc lichani media tetrachorda diducunt.

DE INSTRVMENTIS MVSICIS.

INSTRVMENTA musica aut pulsata aut inflata sunt. Prima præfert Aristoxenus, ut ait Athenæus, quod inflare tibias aut fistulam multi sine præceptore sciant. Lyram in primis Trichordon reperit Mercurius Ægyptius, ut autor est Diodorus Siculus, imitatus tris temporum mutationes, calidissimum, frigidissimum, & temperatum. Tres igitur posuit phthongos. E duobus solstitijs duos, acutum & grauem. E duobus uero æquinoctialibus unum medium temperatum. Tetrachordi inuentionem Boetius Mercurio tradit, ad quatuor elementorum harmoniam accommodatum. Quintam chordam Corœbus Atyis Lydi filius. Hyagnis uero Phryx sextam reperit. Septimam Terpandrus exemplo VII. planetarum. hæc ille. Apud Græcos tamen authores sic reperio. Heptachordum primum inuenisse Mercurium, Orpheumq́ꝫ docuisse. Hic uero Thamyram & Linum, Linus Amphionem. post Orphei mortem lyram in mare proiectam à mulieribus Thracibus in Lesbum peruenisse. inuentamq́ꝫ à Terpandro Lesbio poeta delatã in Ægypto sacerdotibus monstratam. Ex quo nouus ille lyrę repertor est habitus. Versus de ea ipsius Terpandri subijciã, Ἡμεῖς τοι τετράγηρυν ἀποστρέψαντες ἀοιδὴν, Ἑπτατόνῳ φόρμιγγι νέους κελαδήσομεν ὕμνους. Sed & Octachordum & Enneachordum & decachordum postea usurpatum. Ion poeta sic ait. Ἐνδεκαχόρδῳ λύρα δεκαβάμονα τάξιν ἔχοις ἄν, τὰς συμφωνούσας ἁρμονίας τριόδους. Πρὶν μὲν δ' ἑπτάτονον ψάλλον διατέσσαρα πάντες Ἕλληνες σπανίαν μοῦσαν ἀειρόμενοι. Achæi autem tradunt lyram primũ à Cadmo Agenoris filio in Græciam allatam. Cithara à lyra ante non distinguebatur aut parum. Lyra & plectro & digitis pulsabatur. Propertius. Ille lyrę carmen digitis percussit eburnis. Sæpe etiam plectro, quod ex caprarum ungulis, ut ait Pollux, fiebat. Nostra tempestate hoc instrumentum interpolatum testudinea nihilominus forma, quamuis artem & modum mutauerit, utranq́ꝫ tamen sicut antiquitus requirit manum. Pedianus sic ait. Citharistæ utriusque manu funguntur officio, dextra plectro utuntur, & hoc foris canere: sinistra digitis chordas carpunt, & hoc intus canere. Leutum uocant, fortasse à leuore, & loco plectri penna percutitur. In quo excelluit Petrus Bonus Ferrariensis. Pulsatur & digitis, inuento nostra ætate Stephani Hispani, Aulici Ferdinandi Siciliæ regis excellentissimi lyristæ. Ex Polluce. Epigoneum ab inuentore Epigono pulsatur sine plectro chordis XL. Tosinon chordis XXXV. Monochordum Arabum inuentum. Pentechordum Scytharum. Psithyros Libycorum maxime Troglodytarum figura Tetragonum. Psalterium in hymnis exercebatur, sicuti Barbiton in lyricis. Ex Athenæo. Erat enim Barbiton tetrachordum Anacreontis poetæ inuentum Apollodorus ait: Quod nunc dicunt psalterium, Magada olim appellabant, à Magado inuentore. Magadis enim apud Anacreontem cithara est XXX. chordarum. Dicit enim. ψάλλω δ' εἴκοσι χορδαῖσι μαγάδιν ἔχων. Ion uero Chius poeta de hoc tanquam de tibia uidetur loqui dicit enim, λυδός τε μαγάδις αὐλὸς ἀγείσθω. Panætius philosophus Magadum, & item genus esse tibiæ, ἀπὸ τοῦ μαντεύεσθαι, hoc est, ad uaticinandum & uestigandum aptum.

Sambuca

Sambuca genus Tetrachordi erat acutissimi soni, maximè utebantur Parthi & Troglodytæ, à Sãbuco inuentore appellata, qua prius est usa Sibylla. Alibi dicit inuẽtum fuisse Ibyci poetæ Regini. Tripus, cuius meminit Artemon, inuẽtum hoc prius à Pythagora Zacynthio, instar Tripodis Delphici, prębebat usum trium cithararũ, ut tres citharœdi uiderẽtur cõcordes pulsare. Cumq; tria essent eius instrumẽti loca, tris habebat harmonias. Phillis Delius cõmemorat phœnicas, pictidas, iambos, trigona, clepsiãbos, scindapsos, nouem chordas. Iambi dicebanẽ, ubi iambi canebãtur, deprehendebanturq; ubi à metro declinabãt. Trigon item in iambis exercebaẽ. Est em̃ Syrorũ inuẽtum. Cymbala & Crotali manibus agitabanẽ. Tibiarum diuersa gña ex Polluce. Cares Threnetica tibia utebãtur ad luctus apta: Thebani ex osse ceruino eam factitabãt, Scythæ & Melãchlęni ex aquilarũ & uulturum ossibus, Ægyptij ex calamo hordeaceo Osyridis inuento. Anthippus repertor in tibijs harmoniæ Phrygiæ, Doricę, Lydię. Nicopheles Athenã inuenit, genus tibiæ Mineruæ sacræ. Erat & odontismus aliud genus, quatuor foraminibus. His etiam pluribus Diodorus Thebanus fecit obliquas aperiens spiritu uias. Gameliõ quoq; inflationes duæ erant, altera magis q̃ altera, uoce maiore. Parœniæ tibiæ in cõuiuijs æquales erant. Spõdaicæ hymnis aptæ. Pythicæ picis. Choricæ Dithyrambis. Parthenicæ Virginibus. Iuueniles pueris. Hyperteliæ uirorũ choris. Paratretę threnis accõmodatę: Bõbicorũ impetuosa & furiosa inflatio orgijs cõueniẽs. Laconicũ in bellis: Argolicũ in Thesmophorijs. Maioresq; & minores tibię cõcinebãt, in theatris, in nuptijs, in funeribus, in sacris. Naulium instrumentũ. Sopatrus. ναῦλα λαρυγγοφώνους ἐκπεχόρδωται. Ouidius etiam poeta. Disce etiã duplici genialia naulia palma Vertere. Ea putãtur, quæ nos organa appellamus. Monaulium conuiuiorũ instrumẽtum, Osiridis inuentũ in Ægypto, ut est autor Athenęus. Sophocles. οἴχω κωκρότητα πητίνωμ διαδύσμωμ λύρα μοναύλοισι. Caulas quoq; nominat Philemon, eas putauerim quam Cornumusam hodie uocãt. Pelyx etiam instar coni galeæ unde nomẽ habet: inter instrumẽta musica ponitur Polluci. Choraula genus tibiæ quæ inflaẽ. Fistulam ex cannis ligno & cera cõpactis Pana dicũt prius inuenisse. Athenęus ait Marsyam tibiã prius in Celenis inuenisse, ac fistulã κηρόδετον, id est, cera cõpactam. Mercurium uerò ex Euphorionis autoritate fistulã monocalamum, polycalamũ quoq; Silenũ. Cornua, tubæ, classicũ, buccina in bellis canebãt. Buccinam tubã esse retortã Vegetius dicit. His hodie addimus Tympanũ, sonum etiã castrensem, quẽ Galli antiquitus Matris deũm sacerdotes in sacris excitabãt. Terga erant bubula prætenta à baculo pulsata, quibus nunc utimur. Tubæ inuentor Piseus Tyrrhenus. Hac pręcones utebantur quorum erat officium indicere silentium, & in certaminibus, & in sacrificijs, ac pacta recensere, & Athletas nunciare in ambitionem uenire certandi in Olympia. Archias Hyblæus præconum primus tris ordine Olympiadas simul & Pythica uicit, ubi & statuam cum epigrammatis inscriptione meruit. Vegetius. Habeat legio tubicines, & cornicines buccinatores, Tubicen processui & rursus receptui canat. Cornicines autem in motandis signis. Dum uerò pugnatur, uterq; sonat. Exercitus Lacedæmoniorum musico instrumento ad bellum incendebatur, quod uocant Castoreum melos. Meminit Plutarchus in libris de musica his uerbis. ὅτι ὁ καλούμενον κάστορειον μετ᾽ αὐλῶν ᾔδετο πρὸς Λακεδαιμονίοις, ὁπότε εἰς τοὺς πολεμικοὺς κινδύνους εἰσῄλθον.

DE SALTATIONIBVS.

SAltationũ quoq; gña plura ex Polluce memorãtur. Harmoniaca & Emmelia utebãtur in tragœdia, Cordace in comœdia. Sicinni in satyra, Pyrricha & telesia in armis, à Pyrrho & Telesio inuentoribus. Erat & Xyphismus & podismus, cornos, tetracornos in sacris Herculis, & polemica. Præterea Hadicornus, Hedion, Gnismus, Holoclasmus. Sic em̃ in Thesmophorijs nominabantur: saltatio Persica, Cephalicon in Dionysij, Callinicon in Herculis sacris, & Colabrismus & Caucon, Baucismus, Nautica saltatio. Geranion in qua multitudine saltabant per ordinem partibus inæqualibus, Labyrinthum imitãtes: Cerna species Laconicæ saltationis, cui præmia proponebanẽ, nõ solum pueris, sed puellis. Ionium Dianæ saltabãt Siculi maxime. Angelicũ, in qua nunciorũ figurã imitabanẽ. Morphasmũ in qua omniũ animaliũ erat imitatio. Erat & Scopia in qua collũ circũuolutabãt ad eius auis, id est, bubonis similitudinem, quę attonita ad eam capitur saltationem. Leo quoq; timẽda saltatio,

Carrãdes Dianæ: Ithymbri Dionysio fiebant. Baryllica ab autoritate Baryllico, in qua pueri & puellę Dianę saltabãt. Hypogerõ senũ cũ baculis saltatio. Gyraones quoq; cũ ligneis suffulti pedib. saltabãt. In choris Teijs uarietas plurima, Hemichoriũ, dichoriũ, antichoriũ, quando chorus diuidebat̃ in duas partes: res tota uocabat̃ choria, utraq; pars hemichoria. Trichoriã Tirtæus repperit, tres laconũ choros secundũ diuersas ætates. Ingressus chori parodus dicebat̃: Exodus exitus, sicuti rursus ingredientiũ Anastasis, post hãc ingressus epiparodus, postremus aũt exitus Aphodus. Ingrediẽtes Isodiũ melos canebãt, ingredientes uero exodiũ. Romana iuuentus Troiã saltabat iam inde Troianorũ instituto, ut Virgil. in v. refert. Simulacrũ belli erat, uolucris in orbẽ circumagitatio. Ex Athenæo. Tres enim scenæ saltationes, tragica, comica, & satyra: totidẽ lyricę poeseos, pyrrhicha, gymnopedica & hyporchematica. Ex his Pyrrhicha similis satyricæ, quæ Sicinnis dicebat̃, utraq; uero cũ celeritate mouet̃. Bellica aũt uidetur esse pyrrhicha. in armis enim pueri saltabant cũ celeritate quadã fugiendi & persequẽdi. Gymnopedica similis erat tragicæ, quę eumelia uocat̃. in utraq; enim uidebatur graue quiddã & compositum. Saltabant enim pueri numeroso motu agitati palæstrę speciẽ præbentes. Hyporchematica comicæ similis, quę uocat̃ cordax, in qua cantans chorus ex uiris & fœminis Laconũ apud Pindarũ saltabat. Seculis uero insequẽtibus in hodiernũ diẽ mutata ratio saltandi, quanq̃ pyrrhicha inter milites exercet̃, & quæ scopia uocabat̃, colliq; ac corporis obliquitate, imitatione Saracenorũ. Omnino totum hoc genus, ut libidinosum pessimiq; exẽpli, nõ solũ à Christianis, sed à grauitate Romana reijcit̃. Scipionis enim Æmyliani uerba quædã orationis, quã contra legẽ iudiciariã Ty. Gracchi habuit, Macrobius huiuscemodi ponit. Docent̃ præstigias inhonestas cũ cimbalis & sambucis psalterioq; euntes in ludũ histrioniũ, discũt cantare, quę maiores nostri ingenuos probro ducier uoluerũt, eúntq; in ludum saltatoriũ, inter cinædos uirgines pueriq; ingenui uersantur. Cicero item pro Murena. Nemo sobrius saltat, nisi forte insaniat, neq; in solitudine, neq; in cõuiuio moderato: intempestiui cõuiuij, immoderati ioci, comes est illa saltatio. Plutar. ait saltationẽ Coribantes Cretensiũ populós primũ inuenisse, genus hominũ insanum atq; maleficũ. Augustinus quoq; noster. Præstat, inquit, arare uel fodere die dominico, quàm choreas ducere. O mores, ó tempora. quod officium psaltriarũ & impudicarum fuerat, canere uidelicet ad lyram, ac psallere, nunc uirginalis ac matronalis pudor Christianarum in laudibus ducit, magistrosq; eius adhibent artis.

DE PARTIBVS GEOMETRIAE.

GEometriam Isacius Græcus autor, qui Euclidis paraphrasim edidit, testatur ab Ægyptijs in Nili auctu ac dimensione inuentam: Thales in Græciam primus adduxit. Post eũ Mamertius frater Stesichori poetæ, & Hippias Eleus. Deinde Pythagoras eã interpolauit omniũ superiorũ doctissimus. Hinc Anaxagoras, Oenopides, Chius, Theodorus Cyrenæus, Hippocrates, Leodamas Thasius, Architas Tarentinus, Theætetus Atheniensis, Eudoxus Gnidius, qui tribus analogijs tris alias addidit. Euclides quoq;, & Eratosthenes, ac Plato. Turba post hos ingens recentiorũ secuta. Proclus, Theon, Nicephorus, Isacius, ex nostris uero Cẽsorinus, Boetius, Campanus, qui Euclidẽ enarrauit. Omnis igit̃ hæc ars in ratione cosmicarũ figurarũ uersatur quas elementa inscripsit Euclid. quod ab his tanquã ab elementis & principijs ad cæteras artes mathematicas ingrediamur. Nã per hæc & in cæteris disciplinis initia exemplaq; demonstrationũ sumi: & apud Platonẽ & apud Aristotelẽ, palàm est. Sita prẹterea est sicuti & omnis mathematica, in phantasia, nõ opinabili quidẽ, sed certa ex apparentibus speciebus notitia: quã Latini & assensum & certitudinẽ, Græci πίστιν uocant. Ea siquidem uniuersa, ut ait Porphyrius, aut à principijs, aut ad principia deducitur. A principijs quidem, à cõmunibus sententijs, & sponte credibilibus prouenit: ad principia cum principia seu ponit, seu destruit. Principia geometriæ, ut ait Isacius, tria sunt. Hypotheses, Postulata, & Axiomata. A principijs autem sunt theoremata, & problemata: quorum differentiam sic se dicit habere. Axioma quod nos dignitatem uocamus, quando assumptum in principio fit, per se credibile discentiq; notũ: uidelicet sibiipsi æqualia, & inuicẽ æqualia sunt. Quando uero sentẽtia per se credibilis audienti nequaquam fuerit, facit autẽ Catathesim, & nihilominus proponenti concedit: ea demum hypothesis

hypotheſis eſt.ut eſſe triangulum figurã talem ſecundũ cõmunem cogitationẽ aut ſententiam nõ accipimus ſine docente:cõcedimus aũt ſine demõſtratione. Vt habẽs angulos æquales,habet & latera æqualia,habet & angulos. Item totius Iſoſceli anguli ad baſim æquales inter ſe ſunt.Et per antiſtrophẽ, qui habet ad baſim latera æqualia Iſoſceles eſt.Quãdo aũt nõ facile noſcitur dictũ,nec facile cõcedente diſcente nihilominus accipit̃,poſtulatũ uocamus,ut oẽs angulos rectos æquales eſſe. Hæc itaq; ſecundũ Ariſtot. modo prædicto diuidunt̃.At Stoici oẽs hypotheſes uocãt. In problematis uero & theorematis hæc ferè differentia,qđ quædã problemata geneſes amplectunt̃ figurarũ,& inciſiones,& additiones.Ex quo Euclides in propoſitionib. ſemper ponit. Oportet figuras ſeu cõponere,ſeu ducere,ſeu demere,& his ſimilia uerba energiã ſeu actũ alicuius figuræ geneſis habẽtia.Theoremata uero neq; geneſim,neq; præparationẽ alicuius figuræ cõplectunt̃:ſed eius accidentia tñ demonſtrant. Quapropter in his Euclides uerba ferè huiuſcemodi ponit.Aequale hoc eſt illi,& aliud alij, & hæc alijs. In fine aũt ſemper narrare ſolet.Qđ quidẽ oportet monſtrare,tanquã mõſtratione propria exiſtente theorematũ.Omne aũt problema ſeu theorema perfectũ partibus omnibus cõſtare oportet, quæ ſunt huiuſcemodi.Propoſitio,expoſitio,ſiue definitio, præparatio, demonſtratio, concluſio.Propoſitio quæſitũ aliquid dicit,aut aliquod datum,perfecta ex utroq; eſt,ut ait Philoponus in Analyticis Poſteriorib.ut an cœlũ ſit corruptibile, Cœlũ enim dat & concedit:corruptibile quæſitũ eſt.Item intra datum circulum triangulum cõſtituere.Expoſitio idẽ ſecundum idem datũ accipiẽs anteuertit quæſito.Definitio ſi quæſito quandoq; accidit declarat.Præparatio,quod dato deeſt ad quæſiti indagationẽ addit.Demõſtratio recte ex confeſſis ſubiectũ cõplectitur. Concluſio iterum in propoſitionẽ roboratum iam datum reducit.Atq; ex his omnibus quas dixi partibus neceſſariæ tantũ propoſitio,demonſtratio,cõcluſio.Quãdo enim propoſitio & datũ & quæſitum tenet, tũc definitio & expoſitio ponuntur.Cum uero datũ defuerit, expoſitione opus non erit:nã expoſitio definitio dati eſt. Verbi gratia,propoſitio dicit quod oportet inuenire tale Iſoſceles.Hoc datum uocatur:expoſitione ac definitione indiget, quæ minime fuerint neceſſariæ dato nõ præmiſſo.Poſtulata inſuper & Axiomata aſſenſu & credulitate non egẽt,ſed ut nota accipiunt̃,& ut principia aliquorũ quæ deinceps monſtrant̃. Ambo eñ & ſimplicia & facile ſine demonſtratione perceptibilia. Sed poſtulatũ ut facile inuentu & inueſtigatu materiã reſpicit:ac cũ aliqua monſtratione dat perfectã ſumptionẽ.Axioma facile notũ fatetur,nec amplius ad materiã ut poſtulata,ſed circa accidentia uertitur. Quapropter eo modo quo theoremata & problemata differre uidet̃ : nam in theorematis(ut dixi) conſequens ſeu accidens uidere tantũ eſt:in problematis autem inuenire ac creare figuras.Marinus Tyrius quẽ in coſmographia Ptolemęus imitat̃:multa & pręclara in matheſi tum in libro Euclidis περὶ τῶν δεδομένων,id eſt,de datis,cõſcripſit,ubi quid in geometria datũ ſit enarrat:ſed ante quid ordinatum,inordinatum,notum,ignotũ, normale,alogũ ſiue irrationale. Ordinatũ igitur quod ſemper idẽ eſt:nec poteſt aliter fieri, ſiue ſecundum quantitatem,ſiue ſecundũ ſpeciem, ut linea per duas notas ducta recta ſignatur:per tres notas circulum & æquilaterum triangulum figurare.Inordinatũ his contrarium eſt,ut ſcalenum pingere, & recta infinite diuidere. Vnum tamen & idẽ poterit quandoq; partim ordinatum eſſe,partim inordinatum. Vt latera triãguli æquilateri qua æquilaterũ eſt,ordinata quidem ſunt,quantitate uero minime determinata. Notũ quid nobis & manifeſtũ apparet,ut uiæ ſpatium alicuius quot diſtat ſtadijs noſſe,& triãgulus quod duabus rectis tris angulos æquales habeat,atq; his ſimilia.Ignotũ, tamẽ noſcibile irrationale quidem & alogum non eſt : ſed nobis minime cõprehenſum aut manifeſtũ. multorũ enim ignota ratio nec deprehenſa adhuc hominibus,quę tamen deprehẽdi poteſt,ut tetragoniſmus,id eſt,circuli quadraturæ ratio,quã licet Archimedes poſteriq; in ea inuenienda elaborauerint:non tñ penitus eius rationẽ conſecuti ſunt.Multa item nota quæ adhuc ordinem & rationẽ non habent:ſcaleni conſtitutio,& lineæ in infinitũ diuiſio.Normale,ſic enim Cẽſorinus cõuertit,quod illi ῥητὸν uocãt, eſt figura ſiue linea,cuius poſitionem & quantitatem ad menſuræ certę rationẽ aptamus,ut cathetus & triãgulus æquilaterus.Alogũ ſiue irrationale,qđ nulla ratione ducit̃ aut menſura.Deniq; normale & irrationale non per ſe,ſed ad aliud minimũ in ſubiecto cõparat̃, ut numeri ſym-

metri quando quilibet eorũ ab aliqua minima mensura metiť, ut linea cui reliqua figura correspondet, normalis diciť & triangulus, & quadrangulus normalis, & itẽ cubus normalis. Data uero de quib. Euclides separatim librũ edidit: ea sunt per quæ aliquid ponitur comprehensiuũ in Mathesi. Fiuntq́ quadrifariam, positione, quantitate, proportiõe, specie. Positione dari dicunť notæ & lineæ & latera, quæ eũdẽ semper locũ habẽt. Quãtitate seu magnitudine data dicunť loca & lineæ, ac latera, in quibus possumus eandẽ pportionem inuenire. Specie figuræ dantur, quorũ anguli secundũ unum & rationes laterũ inuicẽ dati sunt. Initijs huius artis hoc pacto breuiter enarratis, Euclidis libri subodorãdi recensendiq́ in uniuersum delibando: eius uero penetralia illis relinquẽda, quorũ imagines lambunt hederę sequaces. Planorũ scientiã antiquitus (ut Plato in rep. testatur) Geometriã appellabant: corporum uero solidorum stereometriam, recentiores aũt cõmuni postea uocabulo utrãq; geometriã, quod cõmunis esset doctrina, dixerunt. Nã & sicut in planis aliqua rectilinea, aliqua circularia, quædã uero ex his mixta: sic & in solidis, quædã ex rectilineis, aliqua è rotundis, nonnulla ex mixtis: Vt est cylindrus & conus. Deniq; solida ad planorũ resolutionẽ deducũtur. Autoris uero ipsius ordo ferè hic est. Libris x. Geometricã rationẽ cõplectitur, uidelicet 1.2.3.4.6.11.12.13.14.15. quatuor uero arithmeticam: uidelicet 7.8.9.10. quinto autẽ proportiones ad utramq; facultatem pertinentes attingit. In primis duobus libris primas figuras rectilineas tradit, triangulũ uidelicet & Parallelogrammum. In his enim tanquam generatim causas cõplectitur elementorum, Isoscelem & Scalenum, & æquilaterũ triangulũ & quadrangulum: è quibus figuræ quatuor elementorum sunt. Diuiditur ergo trifariam, in triangulorũ genesim, in Parallelogrammorum theoriam, in triangulorum & parallelogrammorũ cõmunicationem & cõparationem. Secundus liber circa Parallelogramma & quadrangulos moratur. Tertius & item quartus circa circulos & chordas eorum. A nota enim incipit: sic ẽm Censorinus melius q̃ punctum, quod ille σημεῖον dicit, conuertit. Quæ duplex intelligiť: aut ut lineæ extremum, aut per se absolute, quæ unitati cõparatur, sicut Dyadi linea, & Triadi superficies, ut tradunt Pythagorei. Nam in traidis figuræ oẽs cõstituuntur, ut tribus notis & triangulus & circulus circumfertur. Figuræ omnes aut planæ aut solidę gręce epipeda & sterea: planę uero aut rectilinea aut obliqua, rectilineorũ aut parallelogrãma sunt ut quadranguli, aut in acutũ tendunt, ut trianguli: si obliqua, circuli, semicirculi, aut his prope accedentia. Solida sunt sphæræ, pyramides, cubi, cylindri, coni, aut his prope accedẽtia. In utrisq; aũt qualitas cõsideranda, deinde quantitas. Qualitas hoc modo: si linea recta, obliqua, normalis, irrationalis. Cathetus est quę supra rectã cadit. Recta enim si supra rectã ceciderit, aut duos rectos facit, aut æquales duobus rectis angulos. Lineæ duæ coeuntes angulũ faciunt, figurã minime. Primã & perfectam figurã triangulus facit, ut Plato putauit, ex quo solida cõsisterẽt, & in eũ resoluerenť: mentiq́ adsimilauit, qđ ab se dependeat anima, in ea cõtineať, & ad eã reflectať. Is aũt ęquilaterus est, qui paribus lateribus: aut Scalenus qui tribus inæqualibus lateribus. Oxygonius est ex tribus uidelicet acutis lateribus. Orthogonius ex uno tm̃ acuto. Ambligonius ex uno obtuso. Quadrangulos itẽ quatuor specierũ monstrat Euclides. Primũ æquilaterũ, qui angulos habet rectos, & latera æqualia. Secundũ ἑτερομήκην. Heteromecen, hoc est, altera parte lõgum, qui duo tantũ latera opposita inter se æqualia, & omnis angulos rectos habet. Tertium Rombum, quẽ Arabes Helmuayn uocãt, scutulæ forma: latera quidẽ æqualia, sed angulos neq; rectos, neq; æquales habet. Quartũ Romboidem. Arabes uero similẽ helmuayn, qui facies & latera æqualia opposita: angulos aũt inæquales habet. Cæteros nõ quadrangulos, Græci τραπέζια uocãt. Arabes helmuaryphe, id est, irregulares, q̃ innumerabiles ac uarij sunt. Post hęc pẽtagonus, hexagonus, heptagonus, octagonus, polygonus. Circulus quoq; una linea circũdatus. Hemicyclus chorda Diametro minor in circulo est. Quãtitas uero & ratio trianguli ante om̃is sic se habet, ut habeat necessario tris angulos æquales duob. rectis. Quadrangulus æquilaterus quatuor angulos totidẽ rectis æquales, Pentagonus angulos quinq; sex rectis æquales. Hexagonus sex angulos octo rectis æquales. Nã unus angulus æquilateri & æquianguli hexagoni sesquialter erit recti. Et sic de reliqs secundũ quãtitatẽ omniũ angulorũ cuiuslibet figurę. Dimẽsiones autem planorũ ad superficies areas catheta reperienda sic se habẽt in Euclidis sexto. Super

ficies

ficies ſimiles ſunt, quarũ anguli unius æquales angulis fiunt alterius, latera quoq; eaſdẽ continentia eiuſdẽ erunt proportionis. Si ſint duæ ſuperficies directarũ linearũ & æquidiſtantiam laterum ſeu triangulorum, eius quoq; ſunt altitudinis: tanta erit alterius ad alterã proportio, quanta baſis altera ad alterã. Si linea recta duo unius trianguli latera diducat: ſicq; lateri æquidiſtãs: tertio eadẽ latera ex proportione diducet. Si ab uno angulorũ trianguli recta linea ad baſim uſq; ducatur æque diuidẽs talis baſiũ proportio, ſicut alterius ad alterũ latus fuerit. Quod itẽ recta angulũ diducit adeo, ut baſiũ partes ſint ſecundum proportionẽ alterius duorũ reliquorũ anguli ad alterũ: tunc angulus is in partes diducetur æquales. Si ab angulo recto trianguli orthogonij perpẽdicularis ducitꝰ ſupra baſim: triangulũ in duos triãgulos magno triangulo ſimiles diuidet. Area cuiuſcũq; trianguli ex cõgeminatione ſemicatheti in tota baſi cõſiſtit, aut ex cõgeminatiõe totius catheti in baſis medietate. Cathetus ſeu perpendicularis trianguli linea recta eſt, qui ab angulo trianguli in oppoſitã diducitur faciem, facitq; duos rectos angulos: quapropter ex omni angulo unus tantũ cathetus duci poteſt. Cathetus in quolibet triãgulo ſiue oxygonio, ſiue orthogonio, ſiue ambligonio decidẽs ſemper intra triangulũ cadet. Vt autẽ citra cathetũ trianguli menſura reperiri queat ſic agendũ. Latera ſimul omnia iungãtur, ex his medietas ſumatꝰ, ex quo ordine latera trianguli ſubtrahenda: deinde cõgeminãdũ reliquum alterius lateris cum alterius reliquo. Summã itẽ ex alterius lateris reliquo. Votum quoq; ex medietate trium laterũ rurſus cõgeminandũ, ſummaq; exiens radix areæ trianguli fuerit. Ad quadrati autẽ ſuperficiem reperiendam uidẽdum quoties in ſuperficie menſuranda capitur: uerbi gratia, in dato quadrato unũ erit latus cubitorũ X. quod in ſe congeminatum cẽtum facit: totidem igitur quadra erit, dicta quadrata ſuperficies, hoc eſt, in dicta ſuperficie centies quadrata una ſuperficies capitꝰ, quæ ex omni ſit latere cubiti unius. Quadrangulũ diameter tranſuerſum diducit, qui cum coſtarum laterũ mẽſura minime cõuenit, nec eius unquam inuenta ratio, quẽ & Euclides & Ariſtot. ſępe in exemplis ponit. Quadratura uero circuli, quam tetragoniſmum uocat, nondũ antiquis reperta: quãq; Ariſtot. dicat eius ſcientiã poſſe reperiri, & patrũ noſtrorũ memoria Raymundus Matheſeos peritiſſimus in ea inueniẽda multũ laboris cõſumpſerit. Noſtra uero tẽpeſtate præſul quidã Tranſalpinus uir doctiſſimus ei rei librũ dicauit, quem Petrus Leo medicus Spoletinus Marco Barbo cardinali S. Marci mõſtrauit. Archimedes ſuper hoc etiã ſeparatim librũ cõſcripſit: citra tñ rei perfectã inueſtigationẽ. Dixit em̃ eius peripheriã maiorẽ eſſe tripla ſeſquioctaua, & minorẽ tripla ſeſquiſeptima. Poſteri uero dimẽſi ſunt Diametrũ ad peripheriæ tertiã & ſeptimã totius partẽ: quæ dimenſio puſillum uariat, ut ait Ptolemæus. Ex quo euenit, ut non cognita perfectiore ratione diametri circuli, neq; etiã eius quadratura inueniri poſſit: quod ſi nondũ circuli quadratura reperta, longe difficilima erit ſphæræ dimenſio, & eorũ corporũ quę ad ſphæram tendũt. Stereometriam, id eſt, ſolidorum rationem libro XIII. XIIII & XV. (ut ſupra cõmemoraui) Euclides complexus eſt: In quib. corpora normalia ſphæris includi monſtrat. Hæc ſunt quæ Plato in Timæo elemẽtis accõmodat: Pyramidem uidelicet, ſiue Tetraedron πυραίδρον, quod quatuor baſibus triangularibus conſtat: ſiue Pyramidem trilaterã quam igni comparat. Hexedron ſiue cubũ ſex baſibus quadratis, octo angulis & XII. laterib. quẽ terræ adſimilat. Octedron octo baſibus triangularib. aeri attribuit. Aquã uero Icoſedro cõparari uoluit, quæ figura eſt XX. baſibus triangularibus, qđ plus q̃ aer retineret materię: medium uero horum uoluit eſſe Diodecedron ex XII. baſibus pentagonis cœlo attributum. Hanc Platonis ſentẽtiam Ariſtoteles in libro de cœlo cõfutat, ut quũ eò uenero paulo apertius narrabo. Hæc igitꝰ corpora cæteris perfectiora ponuntꝰ: quod æquiangula & ęquilatera à ſphæra circumſcribi poſſunt. Alia his conditionibus nuſquã reperiuntꝰ: licet nonnulla ſint, quibus cum adſint cætera, æqualitas tamen baſiũ deeſt, ut corpus XIIII. baſium, quarũ ſex ſunt quadratæ, & octo triangulæ. Aliud item XIIII. baſium, quorum octo ſunt hexagonæ, & ſex quadratæ. XXXII. etiã baſium, duo corpora, quorum alterum XX. baſes triangulares, & XII. pentagonos habet. Alterũ uero XX. hexagonos, & XII. item pentagonos. Cõmemorantur & alia ſolida, ut ſerratile corpus, de quo paulo poſt. Colũna ſiue cylindrus figura rotũda. Conica figura Pyramidalis eſt: de qua librũ ſcripſit Apollonius. Pyramis autẽ trilatera, quadrilatera, columnaris, trũca.

Cubum constituunt facies IIII. anguli. VIII. latera XII. Sphæra cũctis perfectior una superficie contenta, à qua omnes lineæ æqualiter ductæ tendunt ad centrum. Extremæ illius notæ poli sunt: linea mediam pertransiens axis dicitur.

EVCLIDIS TRADITIONES.

POSTVLATA nunc huius artis ab Euclide posita subijciã. A nota in notã lineam rectam ducere. Omnem finitam rectam lineã quantũuis protrahere. Omni modo centro & interuallo circulum scribere. Omnes rectos angulos sibi inuicem pares esse. Duas lineas rectas superficiem nõ includere. Axiomata uero, siue latine dicunt̃ dignitates, siue cõmunes animi conceptus, huiuscemodi fiunt. Si paribus paria addantur, quę excrescunt paria sunt. Si à parib. paria demantur, quæ relinquunt̃ paria sunt. Si imparibus imparia adimes, ipsa quoq; paria redduntur. Si duæ lineæ parallelæ in infinitum protrahantur, nunquã se contingent. In XI. autem hæc scribuntur, Linea recta partim in plano, partim in sublimi nullatenus esse potest. Duæ lineæ inuicem intersectæ in eadem sunt superficie. Quilibet angulus in una tantum est superficie. Solidus angulus è tribus saltem constat angulis planis, ad unamq; notam non ex una superficie concurrit. Duarum planarum facierum inter se con sectarum cõmunis est intersectio. Corpus serratile dicitur quinq; superficierũ, quarum tres parallelæ sunt, duæ uero trianguli. Solidum æquidistantium laterum si per diametrum superficiei secetur, duas utrinq; superficies per medium secari necesse fuerit. Solida æquidistantium laterum supra eandem basim ac lineam eiusdem altitudini æqualia fuerint: si autem non supra eandem lineam, æqualia non fuerint. Solida æquidistantiũ laterum supra bases æquales orthogonaliter & æqualibus lineis erecta sunt æqualia. Solida similia dicuntur ea quæ angulos habent æquales, ac circa latera proportionata. Columnæ æque altæ suis basibus sunt proportionales.

DE PROPORTIONE.

PRoportionem λόγον appellat Euclides: Analogiam uero, quã nostri proportionalitatem. De quibus libro quinto & sexto differit. Nonnulli inuentũ Eudoxi, alij Platonis dicunt, in his pars maxima mathematicæ continetur. Est enim proportio duorum terminorum eiusdem generis certa alterius ad alterã habitudo. Nam diuersi generis non est: ut numerus numero, linea lineæ, corpus corpori comparatur: fitq; in duobus non amplius terminis, ut A. ad B. Proportionalitas uero siue analogia trium, aut quatuor, seu plurium proportionum simul ad aliquid relata coniunctio, fitq; in tribus non minus terminis: ut sic se habet A. ad B. ut B. ad C. In quatuor uero, sic se habet A. ad B. ut C. ad D. Est & proportio arithmetica in discreto, & geometrica in continuo: in discreto tamen certior & notior, ut in numeris qui cõmunicabiles aut symmetri uocantur tantũ consistit. quũ enim pars minor, quam aliquotam dicũt, nõ est: dicitur incõmunicabilis & irrationabilis ꝓportio, nec nobis nec naturæ nota, ut XI. XIII. XVII. In geometria uero proportio irrationalis siue asymmetra, quã minime metiri possumus ratione, ut Diameter costæ sui quadrati, quæ in VII. & X. Euclidis ꝓponitur. Et proportio semidupli dicitur. Vsurpaturq; ab Aristotele in libro Analyticorũ posteriorum, ut probet non esse scientiam eorum quæ non sunt. Ex quo fit, ut quæcũq; ꝓportio in numeris reperitur, & in omni genere continuorũ reperiat̃: non itẽ contra. Infinitæ enim proportiones sunt repertæ, quas numerorum natura minime sustinet. At quęcunq; proportio in uno genere continuorum inuenitur, eadem & omnibus. Qualiscũq; se habeat aliqua linea ad quamlibet aliã, sic se habeat quælibet superficies ad aliquã aliã, ut corpus ad corpus, tempus quoq; ad tempus. Nõ item sic quilibet numerus ad aliquẽ alium numerum. Vnde apparet quod in continuis largior atq; liberior sit proportio q̃ in discretis. Quare proportionẽ Geometricam constat maioris esse abstractionis q̃ Arithmeticam. Proportionis igitur species multæ, æqualis, inæqualis, maior, simplex, composita, multiplex, superparticularis, superpertiens, tripertiens, bipertiens. Inæqualitatis tamen principales sunt, multiplex, & superparticularis. Multiplex est quum maior numerus minorem numerũ habet in se totũ, uel bis, uel ter, uel quater: appellaturq; dupla, tripla, quadrupla, & ultra. Secunda uero inæqualitatis proportio superparticularis, quũ maior numerus minorem numerũ habet in se totum, ac unam eius aliquã partẽ, ut tres

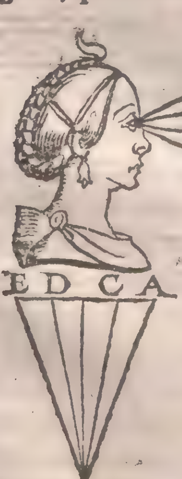
duo,uel medietatem duorum,uocaturq; ſeſquialtera proportio,ad tertiā, ut quatuor ad tres,& dicitur ſeſquitertia. Ad hunc modū etiā in poſterioribus numeris, aliqua à maioribus ſupra minores numeros continetur.Sed ut melius proportionū ratio pateat: Abacum hic in extrema pagina adnotauimus huius ordinis indicem pulcherrimū. Nā ſi numerum primi ordinis ſecundo referes,habebis primā ſpeciem proportionis multiplicis uidelicet duplam,& ſi tertium primo,triplam,& ſic loquendo in reliquis ordinibus. At ſi numerum tertij ordinis primo cōparabis,hoc eſt,tria duobus,habebis primā ſpeciem proportionis ſuperparticularis,uidelicet ſeſquialteram,& ſi tertio quartū,hoc eſt, quatuor tribus,ſeſquitertiam.Et ſi quarto quintum,hoc eſt,quinq; ad quatuor, ſeſquiquartam.Eodem quoq; modo de reliquis ſeſqui. Verum ſi numerum ordinis tertij quinto cōparabis,hoc eſt,quinq; tribus : habebis primam ſpeciem proportionis ſuperpertientis, hoc eſt,ſuperpertiēs tertias.Et ſi numerum quarti ordinis ſeptimo referas, hoc eſt,ſeptē ad quatuor,habebis ſecundam ſpeciem, hoc eſt, ſuperpertientem quartas : & ſi quinto nonum numerum,hoc eſt,nouem quinq; cōparabis, habebis ſuperpertientem quintas. Et ſi ſecundo numerum quintum,hoc eſt,quinq; duobus cōferes, habebis primā ſpeciē multiplicis ſuperparticularis,hoc eſt,duplam ſeſquialteram.Et rurſus ſecundo ſeptimū, hoc eſt,ſeptem duobus,triplam ſeſquialteram. Poſtremo ſi numero tertij ordinis octauum comparabis,hoc eſt,octo tribus,fiet prima ſpecies proportionis multiplicis,uidelicet dupla ſuperbipertiens tertias.Poſſet & ulterius procedere ſi quis uelit,hoc eſt,quarto undecimum comparando,habere duplam ſupertripertientem quartas. Præterea reliqui interlineares huius Abaci numeri primæ ordinem lineæ ſequentur.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2	4	6	8	10	12	14	16	18	20
3	6	9	12	15	18	21	24	27	30
4	8	12	16	20	24	28	32	36	40
5	10	15	20	25	30	35	40	45	50
6	12	18	24	30	36	42	48	54	60
7	14	21	28	35	42	49	56	63	70
8	16	24	32	40	48	56	64	72	80
9	18	27	36	45	54	63	72	81	90
10	20	30	40	50	60	70	80	90	100

DE OPTICE ET CATOPTICE.

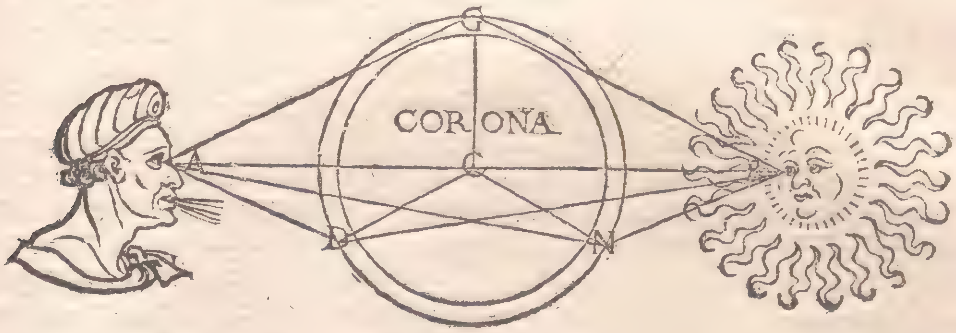
OPTICE quoq;,quam noſtri Proſpectiuam communi uocabulo appellant, Geometricæ ſubijcitur arti,cum corpus proſpicimus,quod figura & ratione certa continetur. Cui ſeparatim Euclides multiq; poſt eum libros dicauere, Inter quos Ptolemæus, Heros Mechanicus, Damianus, Heliodorus Lariſſeus & proximo ſeculo Petrus è Burgo Sancti Sepulchri nobilis pictor, de hac ſimul & pictura uernaculo ſermone copioſe in quodam uolumine diſſeruit. Vſus huius diſciplinæ nimirum in pleriſq; rebus elucet.In metiendis ædificijs. In architecturæ picturæq; ratione.In umbrarum corporumq; poſitione,cum ſæpe non rationi partium neq; harmoniæ,ſed aſpectui ſit inſeruiendū.Poſtremo ad deprehēdēdam cœleſtiū,tum aliorum corporū uarietatem,ueritatemq;,tum reflexiones, refractionesq; eorundem. Quapropter quædam ex his ueluti rudimenta ex Damiano tum Euclide græcis autorib. excerpſi,in reliquis perſcrutari diligentius uolentes ad ipſos relegamus autores. Trifariā eam diuidunt,in opticen,quā,ut dixi,proſpectiuā dicimus : qua libere, & recte,& ſine fractione perſpicimus.Catopticen,qua per diaphana aquā uidelicet aut aerē craſſum,aut ſpeculū ſeu leue aliqd' refracte adſpicimus.Sciographicen,quū corpora aut ædificamus aut fin-

gimus, quæ non tam artis rationi, q̃ aspectui seruiant. Habet aũt uisus has conditiones. In primis ab oculo in rem uisam fertur: nõ item contrà. Indicio est ipsius oculi figura nõ caua, ut cæteri sensus, sed ꝑminens & rotunda, ex qua lucẽ iacit, uti radios sol. Quod aũt lux in oculis cõsistat, declarat ipsius oculi Diaphanũ, tum quædam animalia noctu cernentia: Sed & homines quandoq;, uti Tyberio accidit principi. Præterea recte cõtuet̃, ac figura Coni Orthogonij, qđ Ptolemæus per organa in suo tractatu de Optice monstrauit. Hæc nanq; ratione & usu probant̃ adspectus, & ex ipsa natura celeriter uisis congreditur, & plurimum uisorum simul cõprehendit. Quare necessariũ fuit & recte ob uelocitatem, & circulari forma, quæ omnib. planis capacitate præstaret, cõspicere. Conus quẽ adspicimus, tetramorios, id est, quarta pars circuli est: summitas em̃ aspectus Coni, intra pupillam existit, & centrũ quodãmodo est sphæræ, siquidem tetramorios diuidat̃ circulus pupillæ. Quod aũt Orthogonius Conus in cõfesso est, apparent nanq; uisa siue per rectos angulos siue per acutos, per obtusos nunquam. Consistunt aũt recti per diametrũ Coni à summo usq; ad basim, quibus acutius & maxime cernimus. Acuti uero inferiores uident̃ à diametro siue basim attingentes siue nõ, nam in lõginquo adspectu anguli acuti basim nõ attingunt. Si quid uero diligentius contueri, aut certius uelimus, per Coni axem & rectã lineam adspicere oportebit. Hoc enim manifesto patet: acum uel rẽ paruam in terræ spatio quæritando, non prius adspicimus, q̃ directo in eum conspectu, licet reliquũ Coni spatiũ oculis una uisus celeritate lustremus. Quod argumento est, uisum ex omnib. maxime natura quæ sunt à fronte recta cõspicere. Sed & quæ post terga sunt in speculo coram cernimus. Proxime autem axi propinquãtes sunt radij aspectus. Deinde extremi utrinq; ab lateribus finiunt̃, per quos minus adspicere licet. Manifestũ igit̃ ex his, quod summus Coni adspectus non in pupilla oculi, nõ em̃ ab omni loco pupillæ uideremus, sed in oculi recessu ac penetrali cõsistit. Basis uero Coni prima & ultima circulus est, cuius terminus pupillã circũscribit. Ipsa enim pupilla nõ circulus, sed tetramoriæ sphæræ est epiphania. Refractus aũt adspectus, qui κατοπτρικὴ appellat̃, fit per medium diuersorum diaphanorum: nam si diaphana æqualia ubiq; forent, non refringeretur. Refringit̃ tamen nõ radius seu linea perpendicularis, sed obliquus qui ad æquales finit angulos illius à quo refringit̃, uel recedendo à perpendiculari in occursu diaphani rarioris, uel adcedendo ad perpendicularẽ in occursu diaphani densioris: exẽplo est baculus in aqua dimidium obliquum se ostendens. Ex quo etiã patet solis radios ad æquales frangi angulos, cui omnino noster adspectus cõparatur: uocantq; hanc incidentiæ lineam, cuius angulus oritur ex illa parte superficiei, uersus quam obiectũ uisibile inclinatur pariter ex incidentiæ linea. Angulus aũt reflexionis est, qui oritur ex alia facie extrema simul & reflexionis linea. Radius enim perpendicularis nunquã refringitur, sed continuo medium pertransit quodcunq; occurrit, quanquam diuersum diaphanum. Si autẽ in opacum densumq; corpus inciderit, reflectitur in se, unde aspectus dicit̃ reflexus, qđ in sole causa est umbræ: nisi enim lumen reflecteretur, umbra non esset: sed id tantum fulgens, quod ab lucente corpore adspiceretur, reliqua tenebræ.

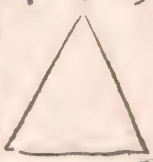


Cæterum inter uisa differentia uersatur. A maiore em̃ angulo uisa maiora apparere uidemus, qđ in eum plus luminis uehemẽtius iacimus. Minora uero à minore, æqualia ab æquali, altiora ab altiore, & humiliora ab humiliore. A plurib. itẽ angulis uisa diligẽtius & melius: quoniam nihil uidet̃ ubi totũ simul uidet̃. Figurã igit̃ adspectus subijciã imagine. Sit uisum A.E. oculus autem B. à quo adspectus extendit̃ in BA, BC, BD, BE, Interuallo enim adspectus finiet̃: non em̃ subito cõcidit in A.E. sed per interualla quamuis totũ simul uisus celeritate uideatur adspicere. Insuper æqualibus magnitudinib. interuallo positis propius posita diligentius cõtuebitur. Maior quoq; apparebit angulus inferior quàm superior, quum sint æquales. Aliã quoq; coronę figuram ab Aristotele in meteoris positam nõ ab re fuerit ponere, qua ille refractũ monstrat adspectum, simul & radios incidentes ab eodẽ signo in idem signum refringi undiq; in orbem secũdum angulos æquales, unde circulum eum demonstrat. Ducantur tres lineę perpẽdiculares

culares supra lineam A.B.ad notam C.ab illis tribus notis, G.D.Z.in nube signatis: tūc cōstruantur tres æquales anguli qui sunt, AGC.ADC.AZC. Ex Euclidis autem proportione, si plures lineæ rectæ q̃ duæ è diuersis partibus prouenie͂tes, & æquales in eandem notam ceciderint, ea centrum circuli fuerit.



ANTEQVAM è Geometria penitus digrediar, demonstratio supra prætermissa mihi repetenda ad aream trianguli reperiendā. Nā uti diximus, latera simul trianguli iungenda. ABG. quorum AB. Cubitorū est. 13. BG. 15. AG. 14. Simul autē iuncta erunt 42. è quibus subtrahenda medietas, ex qua lateribus supersunt 678. congeminandū 6. per 7. Totum aūt per 8. exibit. 336. quæ summa congeminanda per 21. hoc est laterum medietatē, exibit 7056. cuius radix erit 84. Area uidelicet trianguli. Quomodo aūt quælibet per catheton reperiat̃, supra ostendi, uidelicet, aut per semicatheti cum tota basi, aut semibasis cum toto catheto congeminationem, Quadrati etiam area monstrata.

14 a 13

g 15 b

DE ASTROLOGIAE PARTIBVS, ET circulis cœlestibus.

ASTROLOGIAE principium sensus & experie͂tia est, quod Cicero Babylonijs refert. Hi enim ex altis montibus longo tempore quo se fuisse testantur per noctes astra obseruantes, in eorum cognitionē uenere. Aristoteles inter mathematicam & scientiā naturalem hanc ponit. Totius autem rationē Ptolemæus bifariā diducit, in theoricā, quam nostri quadriuialem, uocāt, quod quatuor scientijs, Geometria, Arithmetica, Musica, & Astrologia contineat̃, qua noscunt̃, quot in cœlo sphæræ, quot species motuum, qui siderū cursus, eorumq; magnitudines & differentiæ, super quo nobile cōposuit opus, quod Arabes Almagestū, Græci μεγάλην πραγματείαν, nos magnam cōpositionē dicere possumus, diuisum in libros xiij. à Trapezuntio in latinum sermonē cōuersum, cuius ante hos annos egregiā edidit epitomen Ioannes Monteregius. Aliam uero Astronomiā proprie dictam practicā posuit super stellarū iudicijs, quæ Græci apotelesmata uocant, qūo se habeāt circa ea quæ sunt infra orbem lunæ, quæ omnino quatuor esse uident̃, Elemēta, mineralia, seu metallica, quæ item uegetant̃, & quæ sentiunt. De hac igitur opus quatuor tractatuum edidit. In primo generatim modos omnis huius scientiȩ partes cōtinentes cōprehendit. In secundo modos, quibus nosse ualemus res in uniuersum magnas quæ uni uel pluribus accidere possint: uidelicet regnorū euersiones, prælia, uberes prouentus, & his similia. In tertio circa hominū genituras uersat̃, quid astra & animo & corpori polliceantur intrinsecus, ut adfectus, mores, ualetudinē, formā. In quarto quid extrinsecus, ut artes, ministeria, cōiugia, & his similia. Quas aūt electiones aut interrogationes uocant, consulto præterijt tanquā res leues, inuētuq; faciles per ea quæ dicta sunt si quis uestigauerit, sed superuacaneū omnino. Nā fortunato semel ex genesi si quid esset mathematicȩ ueritatis etiā bonæ cōtingerent horæ. Cœlū omne in domos xij. diuidit, qđ diagramma seu themation Grȩci uocant, in quorum angulis principalibus uim potissimam constituit: hi sunt horoscopus, occidens, mesuranon, & hypogȩon, cæteras epanaphoras aut apoclimata nominat, nos succedentes aut declinantes. Horoscopus nati uitā & mores auspicat̃: secunda substātiā, tertia fratres, quarta maiores ac antiquitatē, quinta filios, sexta ualetudinē, septima amicitias & inimicitias, octaua mortē, nona religionē, decima honores artesq;, undecima aduersarios & incōmoda. Hāc igitur secundā astrologiȩ partem, quanquam



eruditi nobilesꝗ philoſophi nihil cōtra humani animi arbitrium ualere dictitant, quod tamen incerta ſit nobis, nec facile deprehendi poſſit, deturꝗ propterea paulatim occaſio, præſertim ineruditis in fati opinionē delabendi, iure à noſtris doctoribus reijcitur. Reliquū eſt ut de prima quæ ad theoricen pertinet, pauca dicam, quanquam de hac in Ariſtotelicis de cœlo, quæ poſt hæc ſequunt̄, multa uidere eſt: præterea in geographiæ principio, ubi de terræ habitationibus & umbrarū ratione, nonnulla ad hanc pertinētia ſcientiam in medium attuli. Sphærę in primis circuli pręter lacteum qui mihi inter Ariſtotelica dicetur, decē Macrobio ſunt. Zodiacus ante omnis partibus duodecim latus, ubi totidem ſigna & linea media ecliptica uocata, ſolis tantum uia. Quinꝗ alij paralleli circuli uocantur, quorum medius & maximus æquinoctialis ſiue æquator. Duo extremitatib. uicini, atꝗ ideo breues, quorum unus ſeptentrionalis, alter auſtralis uertex dicitur. Inter hos duo ſunt tropici, qui ex utraꝗ parte zonæ uſtę terminum faciunt. Pręter hos totidem coluri appellati, quibus nomen dedit imperfecta conuerſio, ambientes ſeptentrionalem uerticem atꝗ inde in diuerſa diffuſi, & ſe in ſummo interſecant, & quinque parallelos in quaternas partes æqualiter diuidunt Zodiacū interſecantes, unus eorum per Arietē & Libram, alter per Cancrum & Capricornum meando decurrit, ſed ad auſtralem uerticem non peruenire creduntur. Duo qui ad numerum prędictum ſuperſunt Meridianus & Orizon in ſphęra nō ſcribuntur, quia certum locum habere nequeunt, ſed pro circumſpicientis habitantisue diuerſitate uariantur. Meridianus enim eſt, quem ſol cum ſupra hominum uerticem uenerit, ipſum diem medium efficiendo deſignat. Orizon quem ſibi unuſquiſꝗ circumſcribit adſpectus, ultra tamen CCCLX. ſtadiorum longitudinem intra ſe continere non poterit.

DE SOLE.

INTER ſeptē erratica ſpecioſiſſimus lōgeꝗ mortalibus utiliſſimus Sol eſſe dignoſcit̄. Homero poetę, tū cunctis olim orientalibus ꝓ deo ſummo habitus. Hunc Epicurus pedaneū eſſe dixit ſenſu deceptus, ut ait Ariſtoteles. Eſſe aūt longe maiorem terra, declarat ipſius terrę umbra in coni figuram terminans ex Euclidis ſententia, qui ait minores corpori umbras fieri, quando illuminantia maiora fuerint. Vltimos enim radios cōcedere eiſdem, ex quo & minuere umbras. Maiores uero fieri corporibus umbras, quum illuminantia fuerint minora: ultimos enim radios in his extenuari. Si enim cilindrica foret, totum Zodiacum operiret, & ſic menſibus ſingulis lunę eclipſis cōtingeret, umbra ſe opponente. Pręterea ſtellę ipſę quandoꝗ lucidiores apparerēt per umbrā, qua remota per ſolis aut Lunę ſplendorē nō adeo nitent. Si uero latiores eſſent in fine umbrę terrę nō ſolū Zodiaci, ſed alia quo aſtra fixa operirēt, & ſic luna ferè tota nocte ſine luce remaneret. De ipſius igit̄ certa magnitudine diuerſę ſentētię, inextricabiles ſanè oēs, ſed tā prodendę ꝗ̄ proditę. Macrobius adſeuerat deprehenſum eſſe illum ducenteſimam ſextamdecimā partē circi ſui habere, & ex Eraſtothenis ſententia maiorē eſſe terra ſepties & uicies, ex aliorū uero opinione octies tātum. Terrā aūt CCLII. milia ſtadiorum complecti, cuius diametros erit nō multo amplius LXXX. milibus ſtadiorum. Cleomedes autem dicit Solem Lunamꝗ DCCL. partē eſſe ſuorum circulorum: Solem uero diametrum DXX. milium ſtadiorū habere. Eſſe autē terdecies Luna maiorem: Lunam autem terra dimidio minorem. Terrā deniꝗ circiter milia XXXIII. ambire. Capella idē ferè de terra, ſed Lunam ſexies dicit minorē, ſuo aūt circulo ſexcēties, quum hydrologa ratione cōpertum eſſe ait clepſydris duabus ſuperpoſitis, altera uacua inferius, altera aqua plena ſuperius, obſeruato lunę ortu cum ſtella fixa, & quum tota ſit orta tollendo clepſydram inferiorē, & aliam ponēdo, donec uigintiquatuor horarum ſpatio Luna ſeu ſtella eadem fixa ad eundem redeat locū. Solarem quoꝗ circulum duodecies quàm Lunę maiorem ponit manifeſta ratione, quum quod illa menſe, ille duodecim menſibus percurrat. Martis autem circulum eadem cōputatione curſus uicies quater potiorem inueniri. Iouis centies & quadragies quater. Saturni trecenties tricies & ſexies. Si quis autē Solis aut Lunę à terra diſtantiam noſſe cupiat, facile fuerit ex ſupradictorū calculo indagare, conſiderato ſphęrę diametro, qui quum per mediā tranſeat terram, neceſſario continget eius medietatem totam eſſe altitudinem, quod ſexta pars totius cuiuſꝗ ſphęrę fuerit. Vbi autem nubes congeruntur,

non

non amplius XL. stadia Possidonius esse dixit. Nũc ad alias ueniam solis ꝓprietates. In oriente atq; occidente maior sanè apparet & rubicundior, tum etiã lõginquior, ꝙ quũ in mœdio cœli. Ratio, quod uapor & aer, in ortu & occasu crassior, in medio uero subtilior uidet̃: ex ꝗ refractus per nebulas, tanq̃ per speculũ aut aquas, uisus, ut quadrantẽ in aquæ catino maiorem ꝙ sit, uidere uidetur. Sic etiã in oriente aut occidente solem & maiorẽ & longinquiorem, & puniceo colore: quod, ut alibi dixi, album & splendẽs, per umbras aut nebulas adspectu rufum apparet. Hic insuper poetarum cõmẽto quadriga inuehit̃, cuius equi Phlegon, Pyrois, Æthon, Eous. Ex hoc ortus & occasus signorũ auspicamur. Nam ut ex radijs eius primum emergentia apparere incipiunt in oriente post ipsum, aut in occasu, & tũc heliacus dicitur. Ouidius. Iam grauis obliqua subsedit aquarius urna. Aut oriunt̃ cũ eo pariter & occidũt, uocaturq; cosmicus. Vt Virgilius. Candidus auratis aperit quũ cornibus annũ Taurus, & aduerso cedẽs canis occidit astro. Aut occidente sole apparere incipiũt in oriẽte, & rursus eo oriente occidere, & tũc Chronicus erit. Ouid. itẽ. Quatuor autumnos pleias orta dabit. Pleiades in capite sunt tauri. At mathematici alios habẽt ortus, quum siquidẽ signa ex Orizonte emergũt, quę in sphæra recta recte ascendũt, alibi oblique. Recte eñ ascendere seu occidere signum dicitur, quũ pars maior æquatoris, hoc est, quum plus ꝙ portiones XXX. simul cum eo cõscendunt & descendunt. Obliquæ uero quum pars minor æquatoris, hoc est minus ꝙ portiones XXX. cum eo simul conscendunt & descendunt. Lucanus. Non obliqua meant nec tauro rectior exit Scorpius. Deinde quo magis polus arcticus eleuat̃, tãto maior est dies & cõtra. Præterea in quolibet mundi angulo integrum hemisphærium adspicit̃, & in qualibet quãuis breuissima die, sex itẽ signa atq; in maxima ascẽdunt. De umbris uero quas iacit sol alibi dixit. Deinceps de motu ipsius ac sphæris, nã plures cuiq; sphæræ orbes ad seruandas motuũ epiphanias tribuunt, Aristoteli illiusq; tẽpori nondũ repertos, sed tantũ Ptolemęo. Motus insuper diuersitatem esse in eadẽ sphęra minime incongruum, cum unũ quendã ac proprium habeat à sua quisq; intelligentia. Duos quoq; alios ex raptu uiq; aliena, quorum alter ex raptu primi mobilis est contra successionem signorum diurnus uocatus, alter ex octaua sphæra secundum signorum successionẽ tardissimus: ueluti sol in primis contingit. Nã huic tris tantum orbes cum totidem motib. ponunt. Duos primum inter se eccentricos, ac aduersos, simul autẽ positos mundo concentricos, quos solis summã apsidem deferentes uocant. Est enim apsis currus proprie circulus. ἀπὸ τοῦ ἅπτειν, id est, attingere terram, ex quo ad eccentricũ planetarum, in quo uoluunt̃, transfertur. Summa ergo apsis maxima est eius altitudo Plinio uocata. Ptolemæo autẽ Apogęon, & Hypogęon eius aduersa depressio: barbaris uero Aux & oppositum Augis. Hanc dicũt Neoterici, sicuti & reliquorũ planetarum ad motum axemq;, ac polos nonæ sphæræ moueri, Annis uidelicet ducentis parte una, uocariq; Ptolemęo motus astrorũ fixorum & Apogęorum planetarum. Attamen solis Apogęon tantum Ptolemæus ipse mutari negat: Nã si mutaretur, tempus esset durante mundo, ut ad Capricornũ rediret, ubi nunc Hypogęon, & hoc pacto altera pars australis, quæ ad antœcos nostros pertinet, habitaret̃, si ulla esset, & hæc nostra desereret̃, ut ait Albertus. Sed quoniã nullum esse continens pręter nostrũ, nuper, ut dixi, à Lusitanis compertum est, neq; si esset, temperatum (ut est opinio) foret, adeo ut esset necesse ante plenã reuolutionem finẽ mundi aduenire, aut certe habitatoribus deseri. Ratio autem, ut ipse Albertus ait, cur minime sit illorum temperata, quod caloris intolerabilis causa duplex est, ꝓpinquitas solis apud nos, & terræ uicinitas. Causę uero intolerabilis frigoris, horũ cõtrarię. Nos igitur alterum altero tẽperamus. Nã quum est in apogęo prope nos æstate altissimus est, cum uero hyeme recedit, uicinus est terræ. Illis aũt omnia cõtra contingunt, qui quãuis in quibusdam insulis incolumes uiuant, hoc non ex cœli temperie, sed ex dei habent prouidentia. Intemperãtiæ signa sunt colonorum paucitas, nulli fructus, pręterea morũ feritas, ac rerum omnium indocilitas. Solis nanq; tẽperãtia nõ solum corpora, ut ait Aristot. in Politicis, sed etiã animos moderatur humanos. Nunc aũt ad reliquos solis ueniam motus. In medio igitur duorum ex accidente eccentricorum tertius est orbis per se eccentricus, qui solem deferens uocatur, perficitq; cursum proprium secundum successionem signorum CCCLXV. diebus & quarta parte. Hic ob eius inæqualitatem

ad terræ centrũ tãquam turbo præcisus, minore spatio peragit australia signa ꝙ borealia.Nam turbines duos cõsiderare possumus.alterum reuera adsequentem solem, alterũ adparentem:quorum cuspis quidem una in pupilla erit uisus,bases uero duæ, alia ueritatis,alia sensus.Ex quo etiã lineæ duæ imaginãdæ æquidistãtes, altera à centro mundi,altera ab eccentrico: per hãc inæqualiter mouet̃ uocat̃q; uerus motus seu locus: per illam uero æqualiter: diciturq; motus medius, quod ex illius augmento uerus solis deprehẽdit̃ locus. Æquatio aũt nostris mathematicis appellata: Ptolemæo aũt in magna cõpositione differentia seu diuersitas dicta, arcus est Zodiaci inter lineas medij motus & ueri cadens.Hanc nullam esse cõtingit,quũ sol in apogæo uel hypogæo fuerit, maximam uero cum sol in longitudinibus medijs.In alijs aũt locis secundum augmẽti uarietatem crescit & decrescit:quanto nanq; uicinior sol apogæo fuerit,uel hypogæo, tanto minor est:quanto autem lõgitudinibus medijs,tanto maior.Augmentum solis uocant arcus Zodiaci intra apogæi lineam:& lineam medij motus secundum successionem signorum.Hic semper est similis arcui eccentrici uersus apogæon existenti, quẽ apogęõ secundariũ uocant:quare fit ut subtracto hoc apogęo à solis motu medio augmentum solis remaneat.Hoc igitur dum sex signis cõmunibus minus fuerit,linea medij motus lineam ueri præcedit,quamobrem tunc æquatio subtrahit̃. Si uero maius sex signis, contra fit,ex quo tunc æquatio medio iungitur motui,ut uerus exeat.

DE LVNA.

LVNAM uero infra terræ magnitudinem esse, umbra item ipsius est argumento,quum se tota,& sola per eclipsim opponit:quæ conica in terram uenit, latitudine coni stadiorum circiter quatuor milium:qui locus om̃is est, in quo sol non uidetur: in qua magnitudine considerari potest, quantum sit diametros basis ipsius umbræ.Si uero partem tantum operit solis, proportione fiunt umbræ.In lunæ eclipsi perfecta primæ partes eius ad orientem uergentes obscurantur, & rursus hæ primæ relucent, quia terræ umbra ex oriẽte in occasum procedit, & luna cursu proprio ab oriente in occidentem fertur,& sic umbræ occurrent.Quę uero in boream spectant, fugiunt eclipsim:neq; enim umbræ subingrediuntur: quando autem è meridie in boream redit,pars quæ in boream uergit, obscuratur. Si igitur altissima fuerit in eclipsi, citius apparet, angustiorem nacta umbram: humilis contra tardius, latiorem nacta umbram, media uero mediocriter. Ex his ergo apparet, quod terræ umbra forma conica est,ac Sol terra longe maior,& luna longe minor. Si enim tanto tempore occultatur in umbræ angustia, quanto magis in umbræ latitudinem incidens occultaretur? quod in terræ superficie contingit. Insuper in lunari eclipsi luna patitur. In solari autem noster aspectus.Lunæ eclipsim primus Romanorum manifestauit Sulpitius Gallus in exercitu Pauli Æmylij. Solis uero eclipsim Pericles dux Atheniensis in bello Peloponnesiaco. Ratio uero, quod æqualis soli & maior cæteris astris uidetur, ob eius est humilitatem uicinitatẽq; terrę. Maculas insuper eius nonnulli terræ humorem dixerunt:alij animalia, resq; omnis quæ in terra sunt multo ampliores in ea contineri. Diuersis apparet insuper formis. Dum est in coitu deficiens luminis neomenia dicitur. Deinde quum primum apparet specie bicorni ac falcata Menoides. Semiplena dichotomos,id est sectilis. Amphicyrtos plus quàm plena. Propter has uero tris formas tria Dianæ numina dixerunt.Panselinos autem Plenilunium appellatur. Hæc iterum omnia in diminutione resumit. Deinceps de motibus eius sex ac sphæris quinq;, quarum tris habet cum sole communes:uidelicet, duos eccentricos inter se,simul autem concentricos mundo, qui deferentes apogæon lunæ dicuntur. Tertium in horum medio deferentem epicyclum,mundo eccentricum.Præterea æquantem. Est enim æquans par quantitate deferenti,eumq; intersecat. Circulus excogitatur,quoad reliquos primum planetas, ut epicycli ac deferentis inæqualitas ad æqualitatem ac normam reducatur. In æquante enim normaliter fertur epicyclus, quum in eccentrico & Zodiaco sit inæqualis. Ob quam causam non erat æquantem lunæ ponere, quod norma lunæ in centro terræ sit. Nam cæteri planetæ tam in eccentrico, quàm in centro Zodiaci, siue terræ inæquali sunt motu:quam obrem hæc indigent æquante. Sed ob caput draconis tantum luna ęquantem necessariã habet,qui quidem in ea solum mundo concentricus & in superficie

eclipticę

eclipticæ eſt, in reliquis minime. Deinde orbẽ habet extremum mundo item concentricũ ac tris alios orbes ambientẽ, q deferẽs caput draconis appellatur. Poſtremo epicyclũ in orbe tertio immerſum. In quo lunæ corpus eſt adfixũ. Motus aũt horum ſe ſic habẽt. Deferentes apogæon eccentrici cõtra ſucceſſionẽ ſignorũ ſimul ſupra cẽtrũ mũdi ultra motũ diurnũ in die naturali xi. partibus, & xiȷ. tantũ minutis mouent̃, & axis motus huius axẽ Zodiaci in centro mundi interſecat, ac poli à Zodiaci polis partibus ſex declinant. Hoc igit̃ pacto hi deferentes tris habent motus, primum ac proprium ſupradictũ. Deinde diurnum ex motu primi mobilis. Tertium his cõtrariũ, ex motu octauæ ſphæræ, ſicuti cæteri tardiſſimũ. Orbis uero epicyclum deferens mouetur ſecundũ ſucceſſionẽ ſignorum cotidie partibus xiiȷ. & M. xi. Axis tamen huius motus per centrum huius orbis, quod centrũ eccentrici dicitur æque diſtans axi apogæon deferentium, mouet̃. Ex quo poli etiam motus huius à polis ipſorum orbium deferentium diſtabant. Lunã quoq; in epicyclo ſolam aſtrorum moueri opinio eſt, ac in parte quidem ſuperiore cõtra moueri: ꝓpterea q; tardior fit: in parte aũt inferiore celerior, quod ſecundum eum moueat̃, quæ cauſa eſt totius inæqualitatis. Nã ſi luna nõ moueretur, æqualis perpetuo ſphæræ ipſius motus foret. Quod Ariſtoteles minime uidiſſe dicit̃ deceptus ipſius maculis ſemper eiſdẽ apparẽtibus: nec mirũ, cum epicyclum nõ poſuerit, nec lunæ motum ipſius neceſſe fuit ponere. Poſito aũt epicyclo, lunam in ea moueri ad ſeruandam apparentẽ inæqualitatẽ neceſſe eſt. Inæqualitas uero huiuſcemodi ad hanc reducitur æqualitatẽ, ut à puncto apogæi ipſius medio, quodcũq; illud ſit, cotidie xiiȷ. partibus progrediendo recedat. Apogæon autẽ medium epicycli eſt punctũ circumferentię ipſius, quod oſtendit linea à puncto oppoſito centro eccentrici in circulo paruo per centrũ epicycli ducta: hæc mediũ motũ oſtendit. Sed apogæon uerũ, punctum eſt eiuſdẽ circumferentię, quod à centro mundi per centrum epicycli ducta indicat. Hęc duo apogęa unũ fiũt, dum centrũ corporis lunaris in apogæo uero epicycli uel hypogęo eccentrici fuerit, & cũ hoc luna in linea, à centro mundi ad peripheriã epicycli ducta, forte exiſtente. Dum autẽ augmentum eſt minus ſex ſignis cõmunibus, luna mediȷ motus lineam ueri præcedit in ſignorũ ſucceſſiõe. Ideo tunc æquatio à medio motu ſubtrahit̃. Sed dum plus ſex ſignis fuerit, contra euenit: quare tunc cõiungitur, ut uerus eueniat motus. Draco autẽ ſic ſe habet. Orbes apogæon deferẽtes à polis eclipticæ ſex partibus, ut dixi, utrinq; declinant, eiuſq; ſuperficiẽ ſupra diametrũ mundi interſecant, ubi æquans cum deferente cõnectitur: ex quo una pars uerſus aquilonem, altera uerſus auſtrum tendit. quæ interſectio ex ſimilitudine Draco uocat̃. In quo cum cẽtrum epicycli fuerit uerſus aquilonem pergens, caput Draconis dicit̃. Cauda uero uerſus meridiem. Mouentur autem hæ interſectiones ab orbe extimo, qui deferens caput draconis uocat̃ contra ſucceſſionẽ ſignorum cotidie minutis tribus, appellat̃q; hic motus latitudinis. Pręterea nõ ſemper ſuperficies eccentrici ſuperficiẽ eclipticæ in partes æquales ſecabit, ſed apogæon, quod cũ ſuis orbibus deferentibus cõtra ſignorum ſucceſſionem moueri dixi, quandoq; euenit ut omnino ſub ecliptica ſit, tunc æquales intercident̃ in partes. Alias uero cum apſis in alterã partẽ declinabit, maior portio ex ea parte fuerit: ob quã rem epicyclus ei parti propinquãs celerius perferet̃. Cõtra uero in hypogæo, ubi minor portio tardior fuerit. Inſuper dicti orbes apogæon deferentes erga deferentẽ epicyclum talem habent in ſuo motu ordinẽ, ut bis menſe quolibet inter ſe concurrant, curſumq; ſuum peragãt, quum aduerſis inter ſe motibus perferant̃. Erga uero ſolis motũ ſic ſe habent omnes, ut linea mediȷ motus ſolis ſit media inter centrũ epicycli lunæ & apogæon eccentrici eius, uel ſimul cũ eis uel in oppoſito amborum ſimul exiſtentium. Ita quod in omni media ſolis & lunæ cõiunctione centrũ epicycli lunæ, & linea mediȷ motus ſolis, & apogęon eccẽtrici lunæ ſit in una Zodiaci parte ſecundũ lõgitudinẽ. Quare fit ut in omnib. tetragonis mediȷs eorũ centrũ epicycli lunæ ſit in eccentrici ſui hypogęo, & in omni oppoſitione media rurſus in apogęo. Appellat̃ aũt medius coitus quum coeunt, ſeu opponũtur, mediorum motuũ lineæ, quæ ſemper eſt æqualis, & habet ex Ptolemęi computatione dies xxix. M. viiȷ. Verus aũt eſt quando ueri motus lineæ, ſecundum itẽ lõgitudinem opponunt̃, quũ uidelicet ſol & luna in eadẽ omnino parte cõſiſtunt. Eadẽ & quum fuerit ex diametro, ratio. Maxima uero diſtantia ſolis à linea deſignante mediũ eius motũ duarũ

Zodiaci

Zodiaci partium esse potest, quū sol uidelicet in xv. parte uirginis, ac xx. pisciū fuerit. In aliis uero locis semper minor existet secundū adcessum eius ad apsidem, & eius oppositum, Quū uero in illis fuerit, eadē prorsus utriusq; linea. Maxima uero lunæ distātia à linea mediū eius motum designante in coitu & diametro partiū quinq; potest esse. Quando uidelicet luna fuerit in aliquo extremarū notarū laterum epicycli. Ex quo manifestū quod in coitu media distantia solis à luna nō fit maior septenis partibus, quod raro contingit. Harum quoq; alterā altera quādoq; præcedit, maiorq; est. Æquantur tamen quibus libet CCLI. lunationibus, ut in magna Ptolemæi cōpositione narratur. Ita ut infra tempus illud quod uni X. defuerit ex altera supplendo, parem inter se numerū sortiant̄. De luna itē illud animaduertendum, quum habeat apogæa duo, Eccentrici uidelicet & epicycli, quādo in utroq; forte fuerit, tunc altissima erit: humillima uero in horū cōtrariis. De eius aūt post coitū manifestatiōe triplex est ratio, cur quādoq; citius, quandoq; tardius appareat. Prima est obliquitas Zodiaci & orizontis. Nā si sit cōiunctio sub ecliptica à fine Sagittarii in finem Geminorū, tunc quum sol occidendo in orizonte fuerit, plures erunt gradus in circulo reuolutionis lunæ, & ab ipsa luna ad orizontē, quàm de Zodiaco à luna ad solē, quoniā signa illius partis Zodiaci obliquè discedūt. Ex quo à septentrionalibus citius uideri poterit, ꝙ si fuisset in signis australibus. Secunda causa, latitudo lunæ ab ecliptica est. Nam si post coitum mouetur in altitudinem septentrionalē, iterum citius uideri poterit, ꝙ si in meridionalem, quoniam orizon obliquus magis uersus septentrionē deprimit̄, uersus uero Austrum magis eleuatur. Tertia causa, uelocitas ueri motus lunæ. nā si uelox ex motu, citius apparet, ꝙ si tarda foret. Fit igit̄, quandoq;, ut omnes hæ causæ cōcurrant, tunc termino horarū xxiiii. uetus & noua apparet: quandoq; duæ tantū, & tunc altero post coitum die: quandoq; una sola, & tunc tertia uidebit̄ die. Interdum etiam horum omniū contrarium accidit, tunc quarto die eam apparere cōtinget. Omnino aūt citius ꝙ partib. xii. procul à sole uideri nequit, ortusq; hic heliacus dicitur. Nam quod solem cursu pertranseat, aliter ꝙ post eum oriri aut occidere crescens nō poterit. ex quo auersis à sole cornibus ortum spectat, decrescens uero occasum. Postremo nō ignorandum semel ipsam in quolibet signo coire: In Geminis tantū bis, quod apogæon soli aduersum habens in sagittario diutius, in Geminis minimū moret̄. Sol autem contra Geminos diebus xxxii. Sagittarium xxviii. percurrit. Præterea luna signiferū diebus xxiiii. & besse absoluit, sed Solem xxix. & semis consequitur. Ascendens insuper ac descendens eclipticā acutis aut sparsis secat angulis. Nec tamen ad idē potest, hoc est, ita ut est posita eisdē parte, mense, & latitudine, rursus reuerti, nisi mēsibus ccxxv. hoc est, anno xix. Nā ut sub eadem die, eisdemq; propinquitatibus siderum inhærētium redeat, annus faciet lv. Vt uero etiam planetarū eodē ordine ac specie contingat, annus est exspectandus magnus. Demū hoc ipsius etiam sciendum, quod ea dē conscendens eclipticam in aquilonem, uocatur ὑψομένη. ab aquilone ad eclipticam reuertem ὕψος ταπεινομένη. Quum ab eadē in occasum descendit, ταπεινὸς ταπεινομένη. Quū deinde rursus ad solem resurgit, ταπεινὸς ὑψομένη.

DE RELIQVIS PLANETIS AC SPHAERIS.

RELIQVI planetæ quemadmodum apparent, modo lunæ tris habent orbes, cū epicyclo uidelicet deferentes apogæon, qui motu sphæræ nonæ, uti supra dixi, mouent̄: nec sunt, ut in sole & luna, simul terræ concentrici, sed eccentrici ambo: & in horum medio deferentem epicyclum super centro æquantis: cuius axis intersecat eclipticæ superficiem partibus inæqualibus: contraq; euenit hic, atq; in luna, ut epicyclus tardius percurrat maiorem portionē, hoc est, uersus apogæon. Præterea uoluit̄ etiā aliter, id est, ex parte superiore secundum signorum successionem, & inferiore contra successionē: in qua reuolutione planetæ retrogradi, directi, & stationarii appellant̄: quod lunæ minime cōtingit ob eius in epicyclo celeritatē. Caput draconis in cæteris omnibus stabile, præterquā in luna est. Veneris epicyclus etiam in meridiem transit supra axē imaginarium mota: cuius poli adcedunt, recedunt à polis Zodiaci in utrāq; partem portionibus sex, totidem quot luna, ut placet Capellæ. Plinio etiam duabus circulum excedit. Præterea solis apogæon secūdarium semper sequitur, quapropter ultra partes xlvi. ab eo non absistit. Eius astrū amplissimum, deprehensum à Pythagora

gora primum: idẽ & Hesperum esse quum solem sequitur, & Phosphorum, hoc est, luciferum quũ præcedit. In ortu matutino quatuor & amplius apparet mẽsibus, in uespertino diebus tantũ xx. coit autem cũ sole diebus D.lxxxiiij. Mercurius Stilbon appellatus partibus quatuor à sole latitudine utrinq; discurrit: longitudine non ultra xxij. coit autẽ cũ eo diebus cxvi. cui planetæ ob eius uarietatẽ plures dant orbes. Ambo item cursum paulo ꝗ̃ sol minore spatio absoluunt: nec terræ centrum uti cæteri habent planetę: sed circa solis centrũ de latere circumducũtur: longitudinisq; spatia latitudinum uagatiõe cõpensant. Mars Pyrois dictus, paulo plus biennio cursum peragit. distat latitudine circiter duabus & semis. coit diebus D cccxxx. Iupiter Phaeton cognominatus, annis xij. perficit: discurrit totidẽ ferè partibus quot Mars. coit diebus cccxcviij. Saturnus Phænon appellatus, absoluit annis xxx. discurrit partibus duabus. coit diebus ccclxx. Summæ Apsides sunt hæ. Sol in Geminis, Luna in Sagittario, Venus itẽ Mercurius in Capricorno, Mars in Leone, Iuppiter in Virgine, Saturnus in Scorpio, in medijs signorũ partibus iã inde Plinij tẽporibus. Sed & alias Apsidũ altitudines immobiles à ꝓprio cẽtro oẽs etiã habere contingit. Solẽ in Arietis parte xxix. Lunã in Tauri iiij. Mercurium Virginis xv. Venerẽ pisciũ xvi. Martẽ Capricorni xxviij. Iouẽ Cancri xv. Saturnum Libræ xx. Iam illa planetarum Catholica sunt. Retrogradi quum solẽ uerentes à cursu proprio retrocedunt: superiores triquetra distãtia, inferiores minore. Directi quũ reuertuntur. Stationarij quũ stare uident̃ in prima & secunda statione: prima item & secũda potestate accepta. Pręterea tardi & minuti cursu, quũ linea ueri motus eorũ tardius ꝗ̃ linea medij motus, aut contra successionem mouentur. Aucti numero quando æquatio additur supra mediũ motum. Minuti uero quando minuitur. Aucti lumine quum recedunt à Sole, uel Sol ab eis. Minuti lumine quũ ad solẽ accedũt, aut Sol ad eos. Orientales & matutini, quãdo ante Solem oriunt̃. Occidentales & uespertini, quando post Solem occidunt. Orientes ortu matutino sunt, q de subradijs exeũtes ob remotionem eorũ à Sole, uel Solis ab eis, mane ante ortũ Solis apparere incipiunt. Orientes ortu uespertino, q de subradijs exeuntes ob remotionẽ eorũ à Sole uesperi post Solis occasum apparere incipiunt. Occidentes occasu matutino sunt q radios solis ingredientes ob eorũ ad Solẽ adcessum mane occultari uident̃. Occidentes occasu uespertino, q Solis radios ingrediunt̃, & ob adcessum eorũ ad Solẽ, aut Solis ad eos, uesperi post Solis occasum occultari incipiunt. Tres aũt superiores nec occasu matutino occidunt: nec ortu oriuntur uespertino. Zodiacus à Columella sub Augusto VII. circiter partes ꝓcessit: nam viij. Calend. Ianuarij octaua pars erat, ut ipse ait, Capricorni quãdo solstitiũ: & viij. Calen. Aprilis erat octaua pars arietis, quãdo æquinoctiũ uernum: nã in octauis partibus solstitia, & æquinoctia ponit ut agricola. Hipparchus aũt & reliq Mathematici in signorũ principijs. Reliquum est ut superiores cõtemplemur. Neoterici multis ratiõibus, Ptolemęo nonæ repertæ primum sphæræ, decimã adhibuerunt loco primi mobilis: cuius sit motus unus tãtum ac simplex, quo cæteri inferiores motu diurno ferunt̃. Nonam uero secundũ mobile uocant, à qua octaua sphæra secundo mouet̃, quantum cõijcere licet, supra polos eclipticæ secundũ signorum successiones annis CC. parte tantũ una. Hic motus Apogæorũ & stellarum fixarum Ptolemæo dicit̃: & est arcus Zodiaci primo mobilis inter caput Arietis primi mobilis: & caput Arietis nonæ sphæræ. Superficies nanq; eclipticæ nonæ sphærę semper est in superficie eclipticæ primi mobilis. Octauę itẽ tertius est motus ꝓprius, quẽ trepidationis uocãt, siue adcessus & recessus: fitq; supra duos paruulos circulos in cauo latere nonæ sphęrę æquales: in principijs Arietis ac librę eiusdẽ. Ecliptica quoq; octauæ sphæræ eclipticã nonę intercidet, si forte intercidere cõtinget. Velocitatis aũt huius norma hæc est, ut quælibet duarum notarũ Arietis uidelicet & Librę cursum sui parui circuli, in quo circumfert̃ spatio vij. miliũ annorum perficiat. Nã & characterem quendã Zodiaci & eclipticæ cũ eisdem animalibus distinctũ: non tñ ex astris, sed eorũ similitudine ponunt etiã in nona & decima sphæra, ubi magna uis prognosticorũ cõsistit: qui quoniã ignoret̃, nõ satis uera iudicia à Mathematicis tradi. Duplicem igit̃ eclipticã ponunt: fixã in nona, mobilem in octaua, quę à capitibus fixorum tropicorũ nunc ad orientem, modo ad occidentem partibus iiij. xix. discedit. Omnino indeprehensa eius uariatio, alijs alia putantibus: quibusdã XC. annis vij. partibus

ultro & totidē citro uariari: Albategno annis LX. partē unā ad orientē procedere: Alphragano centū existimātibus. Ipsius aūt octauæ sphæræ Phænomena, quæ nos imagines uocamus, XLVIII. esse Arati Hygini Ptolemæiq; autoritate palā est. In quibus cōtinent astra fixa M.XXII. Ex his CCCLX. uersus Boreā extra Solis uiam figuras XXI. cōstituūt, uidelicet Vrsam maiorē & minorē, quæ Cynosura uocatur. Inter hæc serpētē mediū. Deinde Cepheū, Cassiopeā, Coronā, Herculem, Olorem Ledæū, seu uulturē cadētē: Pleiades, Arctophylacē, siue Bootē, siue Arcturū: Perseū cū Gorgonis capite, Aurigā siue Agitatorē, Ophiuchum siue Anguitenentē, alterū anguē, Sagittā, Aquilā, Delphinū, Equū primū, equū secundum, Andromedā, Deltacon, Triangulum. Stellæ uero CCCXLVI. in ipsa uia Solis XII. Zodiaci signa cōstituunt. Reliquę CCCXVI. ad austrū cōstitutę XV. faciunt figuras, uidelicet magnū Cetum, deinde Orionē cum gladio, Nilū uel Eridanū fluuium, Leporē, Canem maiorē, Canē minorē, siue Caniculā: Argonauim. Aram, Craterē, Coruū Apollineum, Chironē Centaurū, Hydrā, Thuribulū, Australe sertū, Piscē Australē. Sunt itē alia plura extra normā astra, quorum Canones ignorant. Illud postremo nō ignorandū, minimū in cœlo astrum uniuersa terra longe maius esse cōpertū. Instrumēta Mathematica, alij alia inuenerūt, ut author Vitruuius. Berosus Chaldęus scaphē siue hemisphęriū, Aristarchus Samius discū in planitie, Eudoxus astrologus Arachnē, Apollonius Paretinū, Archimedes sphęrā & cylindrū. Ptolemæus omnia interpolauit. Nec astrolabiū alterius putauerim inuētum: quāuis Hali Abraamo referat. Posteriores uero ex multis instrumētis simul ordinatū cōstituerūt uti apparet. Nā ex quadrāte cōstat & aranea & dioptra, quanquā quadrantē Israelis uocatum Iacob Hebręi adsignēt. Hoc in annulo nuper insculpsit Bonetus medicus è ꝓuincia Rabi Hebręorū, qui nūc urbē obequitat: miro artificio rem totam tam breui spatio cōplendo.

AD IVLIVM II. VRBIS ROMAE EPISCOPVM SANCTISS. R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIB. XXXVI.

ARISTOTELICA.

EXPLICATIS reliquarū artium fundamentis, restat parens omnium ac princeps philosophia, quā tātū subodorari torpētis atq; inepti, tractare etiā temerarij fortasse fuerit quum eius enarratoribus præclaris sint oēs refertæ bibliothecæ. Itaq; nihil mihi potius uisū, ꝙ eius me præsidis authoritate tueri: nec tātulū ab eiusdē abscedere uestigijs: quapropter hęc Aristotelica peripsemata quocunq; modo ex uarijs utriusq; facultatis autoribus uoluminatim in tris libros, more paraphrastæ cōiecī: sic em̄ inscribi malui, quādo quisquilias ex eo tantum legimus: penitiora uero illis relinquimus, qui hæc gryphis Cleantheis aut tendiculis Chrysippeis ne dicā Ockanicis aut Raimundeis excarnificāt: quod æquius à me tolerandū, qui hæc quasi Isagogica ac ꝓgymnastica grāmaticis & oratoribus eius expertib. lectionis dicaui. Quibus Papa beatissime Marium fratrē fas adhibere fuerat, ut q ab ipsis unguiculis hunc philosophū cōsectatus, iā nūc ferè cū tota ipsius familia in cōpedibus habeat, si per uigilē curā Vaticanę basilicę, quā ei nuper delegasti, licuisset. Nec is nunc primū tyro inter tuos manipulares, adeoq; ante hos annos tuā dignitatē te absente tutatus est, ut difficilimis tēporibus sacri officij tui decus & autoritatem, quo ad eius fieri potuit, minime labefactari sit passus. Sed rē iam prosequar institutā. A partitione igit̄ auspicādum: Totius enim disciplinæ huius ratio, ut ait Simplicius, in practicā ac theoricā diducitur. Finis alterius uerum, alterius bonum. Prima rursus in Ethicā, Oeconomicā, & Politicam diuiditur: ac omnis legibus & formulis constat: quibus & nos ipsos & domū & Remp. regimus. Theorica in Logicā, Physicam, Mathesim, & Metaphysicā. Logica uerum à falso distinguit. Physica in rebus uersatur & hypostasi

& mente

& mente in materia consistentibus. Metaphysica siue Theologia in reb. & hypostasi & mẽte & materia secretis. Mathesis uero inter utrãq; sita rebus in mẽte, sed nõ hypostasi à materia secretis, ueluti numeri & figuræ. Neq; quiuis numerus siue triangulus sine materia subsistere ullo pacto potest: sed aut in ligno, aut in lapide, aut in ęre hypostasim habet. Mente uero aut cogitatione poterunt à materia secerni. Vnde Mathesis, ut placet quibusdã, dicta quasi metathesis, id est, transpositio & quodã modo trãsitio p res quę in materia sunt ad eas quæ sine materia. Mathesis eñ omnis quãtũ cõsiderat, siue cõtinuũ, siue discretũ. Cõtinuũ id est, cuius partes cõmunẽ aliquẽ locũ attingũt, uidelicet punctũ terminus est mediæ partis lineæ, & reliquæ mediæ principium. Discretum, cuius partes aliquẽ cõmunem locum minime cõtingunt. Vt tria quatuor sex p se diuisa sunt unitatibus. Rursus discretũ aut est p se simplex, ut par aut impar numerus, in quo Arithmetica uersatur: aut aliud respicit: ut duplum, epitritum, sesquialterum, in quo musica consistit. Quantũ item cõtinuum aut immobile, sicuti terram Geometria, aut mobile, ut est cœlũ Astrologia metit̃. His breuiter enarratis ab ipsis moribus auspicari oportere iuuẽtutẽ, quæ philosophiæ addicitur, idem autor adhortatur, quum frustra scientiæ naturalis aut diuinæ meditationem tentemus, nisi prius cupiditates animi prauas abijciamus.

IN ETHICA.

OMNIS ars, omnisq; doctrina, actio quoq;, & electio bonũ aliquod ut finẽ appetere uident̃. Finiũ aũt aliqui sunt artes, aliqui præter artes opera quædam restantia. Quorũ uero restãt opera, ea sunt artibus potiora, ut medicinæ sanitas, & militaris uictoria. Finis aũt eorũ qui propter se expetit̃: alia uero propter ipsum, hoc erit summũ, hoc est humanum bonũ ac politicæ scientiæ finis: quæ quãuis sit unius hominis pariter & ciuitatis, perfectius tñ ciuitati cõtingit. Ex quo prudentia cõdendæ legis in ea principatũ inter agibilia cõtinet, qđ hæc cæteris artib. præcipiat. Quũq; triplex sit uita, Voluptaria, actiua, & cõtẽplatiua, Prima belluarũ est: ultima rerũ cognitioni: media morali cõuenit uirtuti: quæ uti fiat tradit̃, non ut sciat̃ tantũ. De qua sermo nõ exactus neq; apodicticus erit: quũ de singulis scientia nõ existat ob officiorũ artiumq; humanarũ uarietatẽ. Felicitas tñ deprehendet̃, si officiũ hominis idẽ & summũ bonum definiat̃. Est eñ quoddã proprium hominis officiũ, sicuti reliquorũ artificũ: hoc est, animi actio secundũ uirtutẽ. Si plures uirtutes, secundũ optimã & in uita lõga. Nam una hirundo uer nõ facit, neq; una linea geometrã: sic neq; una dies, neq; breue tẽpus beatum aut felicẽ. Nõ requirenda causa in omnibus similiter. Sat erit in quibusdã, quantũ rei patit̃ natura, eum qui docet̃, causas exquirere. Nã principia quædã inductione sunt, quædã sensu: & alia itẽ aliter: uidet̃ aũt principiũ esse plus q̃ dimidiũ: ueritati nanq; cõgruunt omnia, mendacio celeriter uerũ abscedit. Trifariã bona diuidunt̃: externa, corporis, animi: hæc ultima potiora & proprie bona dicunt̃: nihil enim firmius q̃ actiones animi secundũ uirtutẽ, quæ scientijs ipsis stabiliores existũt. Itaq; q̃ eas adamauerit, uir bonus ac grauis fuerit: nec uoluptate secũdũ uulgus indigebit, quũ magna per se fruat̃. Sed agat necesse est, quare & dormiẽs & nihil agẽs felix esse nõ poterit: haud aliter q̃ in Olympia nõ fortissimi, sed qui certãt, coronant̃. Præterea rẽ hãc, ut diuinam, ac omniũ optimã, nõ ex fortuna sed ex dei munere ac nostra diligentia, exercitationeq; paramus, pfecta utẽdo ratiõe: ex qua neq; bruta, neq; pueri, nisi forrte ob spem, felices esse nequeũt. Felix insup nunq̃ miser esse poterit: etiã si in Priami calamitates inciderit: licet nõ omnino beatus. Nã & corporis & externis bonis ad perfectã felicitatẽ opus esse palã est, qđ per ea quasi per instrumẽta egregie multa faciamus: neq; agi pręclara possint ab eo cui desunt facultates. Quapropter Solonis opinionẽ cõfutat, qui dicebat, qđ nemo beatus ante obitũ dici supremaq; funera debet: primo qđ (ut supra narrat̃) aduersa fortuna minime felicitatẽ tollit: deinde qđ post mortẽ nulla felicitas, quũ ea in actiõe qua defunctus priuat̃, cõsistat. Sed neq; beatus q̃ fuerit in uita, qđ res aduersæ proximorum ad eũ uel extinctũ pertineãt, si & illæ uiuo nocebunt. Post hæc ait felices à miseris dimidio uitæ, hoc est, somni tẽpore nihil distare: est eñ somnus animi ociũ. Animę partes rationale & irratiõale: hoc ultimũ uegetabile minime ratiõis particeps: alterũ uero in intellectu & appetitu, q̃ tãtũ particeps rationis fuerit, quantum illi obtẽperauerit. In hoc tãquã in subiecto habitus uersantur morales. In intellectu autẽ ingeniũ, sagacitas, me-

moria, solertia, & huiuscemodi uirtutes. Quũq; de moralibus agat̃, nec ingeniosus, neq; solers, sed modestus, iustus, pius tãtũ felix extiterit. Lib. ij. Duplici existente uirtute, intellectiua & morali: prima ex præceptore plus habet augmenti. Ideo & experiẽtia indiget & tẽpore. Moralis uero ex cõsuetudine (unde nomẽ est ei) ꝓcedat oportet. Ex quo manifestum qđ illa nobis à natura nõ est: nihil eñ qđ à natura sit aliter assuescit, ut lapis deorsum, ignis ad superna tẽdens. Præterea ex similibus actibus habitus fiũt, & corrumpunt̃, ut bene citharizando boni, male aũt mali efficiunt̃ citharœdi. Eadem de iustis & iniustis ratio adsuescendo. Nõ ergo ex natura quæ ad opposita uim nõ habet. Igit̃ neq; natura, neq; pręter naturã est uirtus moralis. Versat̃ aũt circa uoluptates & dolores. Etenim ob uoluptatẽ improba admittimus, & ab honestis ob dolorẽ absterremur. Tria sũt quæ in animo gignunt̃: affectus, quos Græci πάθη uocãt: potẽtiæ & habitus. Affectus uocat dolore gaudioq; & his similibus affici. Potentias per quas gaudere, dolere, irasci habiles aptiq; sumus. Quorũ neutrũ est uirtus, relinquit̃ ut sit habitus, per quos ergo affectus bene ac male nos habemus. Quũq; in artibus scire tãtũ sat existat, in his & scire, & eligere, tũ perseuerãter agere oportebit. Virtus igit̃ est habitus electiuus in medio cõsistens, quo ad nos ratione terminata. Quo ad nos uidelicet, quãdo, & in quibus, & erga quos, & cuius causa, ut oportet. Nã est mediũ rei qđ æqualiter distat ab extremis: ut ex decẽ minis sex distãt æqualiter à medijs. Nõ eñ si cui decem minas comedere multum est duas aũt parum, ludi magister sex ei tradet. Nam ueterano parum: tyroni uero nimis fuerit. Nã sicut se habet robur tyronis ad ueteranũ, sic se habere debet cibus. Hoc medium difficile inuenire. Nã malum quidem infinitum est. Bonum aũt ut finitum, ut Pythagorici tradũt. Virtutis quoq; una uia: uitiorũ multæ. Extrema medijs ac inter se cõtraria sunt. Extremorum itẽ alterum magis ac minus medio cõtrariũ: ut timiditas magis q̃ audacia fortitudini opponit̃. Ex parte autem nostra ea magis cõtraria uident̃, ad quæ proniores sumus. Remedium ut alteri extremorum cõtrario propendeamus, tanquã qui ligna flexa rectificant: ut dicit̃ apud Hom. Odys. xij. Vlyssi ex monitu Circes. τούτου μὲν καπνοῦ καὶ κύματος ἐκτὸς ἔεργε νῆα. Hoc ꝓcul à fumo fluctu quoq; diripe nauẽ. Id maximè adsequemur, si diligentiam adhibuerimus, ac maxime à uoluptate abstinuerimus: ut item apud eundem poetã de Sirenibus. Σειρήνων μὲν πρῶτον ἀνώγει θεσπεσιάων φθόγγον ἀλεύασθαι, καὶ λειμῶν' ἀνθεμόεντα. Et rursus Σειρῆνας μὲν πρῶτον ἀφίξεαι, αἵ ῥά τε πάντας ἀνθρώπους θέλγουσιν, ὅτις σφέας εἰσαφίκηται. Enumerat deinceps uirtutes. Fortitudo media inter timiditatẽ & audaciã. Temperantiaq; inter intemperantiã, & ἀναισθησίαν, id est, insensibilitatẽ. Liberalitas inter auaritiam & prodigalitatẽ. Magnificentia circa sumptus magnos. Cuius defectus μικροπρέπειαν, id est, paruus decor & infra dignitatẽ cuiusq;: ac ἀπειροκαλίαν. Leonardus hęc duo modicitatẽ & uulgarẽ uẽtositatẽ cõuertit. Magnanimitas in magnis honoribus inter χαυνότητα, id est, uastitatem potius q̃ uentositatem: & μικροψυχίαν, id est, pusillanimitatẽ. In medijs honoribus nõ inueniunt̃ extremorũ nomina: potest tñ dici philotimus, id est ambitiosus, & Aphilotimus, id est, procul ab ambitione siue remissus. Mansuetudo inter iracundiã, & ἀοργησίαν, id est, segnitiem: & si dici potest inirascibilitatẽ. Veritas siue grauitas inter Ironiam & ἀλαζονείαν, id est, iactantiã. Eutrapelia, quam leporem dixerim potius q̃ comitatem: inter rusticitatem & scurrilitatem. Amicitia, ea quæ in uerbis tantum, cum de altera in VIII. dicat̃, inter adsentatorem & dyscolum, id est, contentiosum siue difficilem. Verecundia quanq; adfectus nõ uirtus ponit̃, tamen laudat̃, ac inter impudentem & attonitum collocat̃. Nemesis (quæ indignatio cõuersa est, uidelicet erga improbitatem) inter inuidiã & ἐπιχαιρεκακίαν, id est, malum gaudium, siue malorũ gaudium. Li. iij. De uoluntario, electione, cõsultatione, uolũtate, ac fortitudine disserit. Vident̃ illa inuoluntaria, quæ per uim uel ignorantiã perpetrantur. Violentũ est, cuius principiũ extra tale est, in q̃ agens uel patiẽs nihil cõfert, ueluti si tracti aliquo feramur. Quæ aũt metu maioris mali fiant: inuoluntaria quidem nõ sunt, quod agendi principiũ in nobis sit: nec tñ per se uoluntaria, qđ nemo sponte tale quid faceret. In huiuscemodi casibus trium generũ homines. Primi laudant̃, q pro honestissimis laboriosum aliquid minime subterfugiunt. Secundi uenia digni qui subterfugiunt. Tertij penitus dãnãdi q iussi mala perpetrãt, cũ extrema omia potius pati deberẽt, ut Alcmeon apud Euripidẽ, qui patre impulsore matrẽ occidit. Quod per ignorationẽ fit, non omnino uolũtarium,

ſed illud uoluntariũ, cuius poſtea nos minime pœnitet. Pręterea ſi ꝓpriiſſima ac principaliſſima ignorent, ut quid eſt aut cuius gratia. Aliud eñ per ignorationẽ aliquid agere, aliud eſt ignorantẽ eſſe. Ebrius & iratus ignorãtes faciũt. Ignorat eñ oñis flagitioſus quid facere oportet. Itaq; Pyttacus duplici pœna mulctabat ebriũ, q facinus aliquod admiſiſſet, quod in eius fuiſſet poteſtate ebriũ nõ eſſe, deinde ob malum perpetratum. Electio, id eſt, προαίρεσις uoluntariũ apparet eſſe. Non itẽ omne uoluntariũ electio. Nam repentina quidẽ & ea quæ à pueris fiãt uolũtaria profecto ſunt: electionẽ uero nõ habẽt. Rectiusq; ſpõtaneũ dicimus in beluis & pueris, ꝙ uolũtariũ, id eſt ἑκούσιον & βουλητὸν ſecundũ Græcos. Præterea electio nõ eſt eorũ quæ fieri nequeũt: ut uelle immortalitatẽ: neq; itẽ opinio eſt. Opinio eñ magis circa omnia quę ſupra nos, ꝙ quæ in nobis ſunt: diſtinguit̃q; in uerã & falſam. Electio uero in bonã & malam: poſtremo uoluntas finis eſt magis: Electio aũt eorũ quę ſunt ad finẽ, ut ſanos nos eſſe uolumus & felices. Eligimus aũt illa per quæ ea cõſequamur. Electio igit̃ eſt cõſulta adfectatio eorũ quæ à nobis fieri poſſunt. Et quoniã electionẽ cõſultatio præcedit: de cõſultatione diſſerit. Dicitq; qđ eſt inueſtigatio de his quæ à nobis fieri poſſunt, quorũ incertus euentus. Neq; eñ de finibus cõſultamus, ſed de his quæ ſunt ad finẽ: medicus nõ conſultat, ut ſanũ faciat: neq; orator, ut perſuadeat: neq; gubernator, uti bene Remp. inſtituat: ſed uenit̃ ad primã cauſam, quæ in inuentione ultimũ eſt. Nã qđ ultimũ in reſolutione, primũ in generatione. Verbi gratia, ſi de pace tractãdũ, media ſunt, oratores mittendi, & propter hoc ſenatus cogẽdus, & hic actus ultimus qdẽ in cõſultatione, primus in executiõe fuerit. Et de electione quidẽ ſatis. Voluntas igit̃ eſt eius qui eſt finis. Sed finiũ aliĳ quidẽ boni uidentur eſſe, aliĳ apparentes boni. Re uera boni tãtũ uoluntas eſt, uir eñ ſtudioſus ſingula recta iudicat. Multitudinẽ uero uoluptas, & ſua libido decipit, ut licet bona nõ ſint, ei uideantur, ut ſanis ſalubria quidẽ ſunt quæ re uera ſunt, ægrotis aũt alia. Præterea neq; ignoratio, neq; ingeniĳ tarditas aliquẽ excuſat, cũ nullus ignorare debeat, q ex actibus habitus ſint. Abſurdũ eſt eñ dicere graſſantẽ nolle iniuſtũ eſſe, neq; flagitia patrãtẽ flagitioſum, Quin ea punit̃ pœna uel maxima iniuſtus, ut habitu iã facto ſi iuſte uelit agere nõ poſſit. Sicuti ęgrotus q medico nõ obtẽperauerit, in ualetudinẽ incidit: & ſemel demiſſus lapis retineri nõ poteſt: ſic flagitioſo cui licebat ab initio talẽ nõ eſſe, poſt lõgã cõſuetudinẽ reſipiſcere nõ eſt, ex quo fit ut nolẽs peccet. Et hoc docẽs Ariſtoteles tacite Platonẽ cõfutare uidet̃ qui dicebat, Nemo nolens improbus, neq; inuitus felix. Quorũ alterum ſecundũ Ariſtot. falſum eſt, alterũ ſatis ueriſimile. Deinceps de fortitudine diſſerit, quæ circa timores & audacias uerſat̃. Fortis ꝓprie dicit̃ circa honeſtã mortem, & quęcunq; illã repẽte afferũt. Ira honeſta cum ratione maxime fortitudinẽ adiuuat. Mortẽ oppetere ob fugiẽdos labores nõ fortis, ſed mollis potius animi eſt. Itẽ q pudoris aut metus cauſa pericula ſubit, nõ ꝓprie fortis, ſicut apud Homerũ Hector. Si quẽ ego ꝓcul à pugna adſpexero, nõ ei ſat erit aufugere aut cauere. Socratẽ deinde cõfutat, q̃ dicebat fortitudinẽ eſſe ſcientiã rei militaris, ac in arte potius ꝙ in animo cõſiſtere: ob quã cauſam imbelles fortiores eſſe quandoq; ꝙ audaces. Poſt hæc dicit cõfidentes etiã ob ſucceſſum rerũ nõ proprie fortes eſſe: cõfidũt eñ ſolitę fortunę, cũ & timidi ſint etiam quandoq; bona ſpe. Difficilius laborioſa pati ꝙ aggredi difficilia: Et triſtia ſuſtinere ꝙ à uoluptate abſtinere. Poſt fortitudinẽ de temperantia pauca narrat, quę in delectatione tactus & guſtus, in aliĳs uero improprie dicit̃. Sed de hac plenius in ſequentibus. Lib. iiĳ. De Liberalitate in principio diſſerit, quæ circa pecuniã mediocritas eſt. Cuius uirtus in ſumptu conſiſtere uidetur. Nam cuſtodia magis poſſeſſio eſt. Magis igit̃ liberalitas fuerit dare, quib. oportet: ꝙ non accipere unde nõ oportet. Quod magis uirtutis bene dare, ꝙ bene accipere ſit, ac pulchra facere ꝙ à turpibus abſtinere. Sed habet cautiões: ut honeſti gratia det̃ & hilariter ac ſecundũ facultates. Non eñ in multitudine datorum, ſed in animo dãtis ea cõſiſtit. Illud uero nõ facile, ut liberalis quiſq; dicat̃, cũ nõ accipiat, nec acceptũ cuſtodiat. Deinde magnificentia, quę in magnis ſumptibus cõſiſtit, uidelicet in theatralis pompę ludis, epulis publice, tẽplis, in domeſtica quoq; ac ſumptuoſa ſupellectile, in quibus magis quęrit̃ operis pulchritudo, ꝙ quid cõſtet. Ex quo palàm eſt pauperẽ magnificũ eſſe nõ poſſe. Extrema eius ſupra libro ſecundo enarrata. Magnanimus quoq; circa magnos honores, q̃ maximum eſt inter externa bona, dĳſq; tribuit. Quapropter

bonum uirũ eſſe oportet, eũ qui his dignus cupit eſſe, ſummũq; morũ uirtute locũ quærit obtinere. Nã ſine uirtute pfecta, bona externa poſſidens nequaq; magnanimus erit. Habet aũt has proprietates. In primis liberalitate dãtes excedere cupit, dare cuiuis promptus. Adfectus em̃ beneficio adficiẽte inferior eſt. Ex quo Thetis apud Hom. ꝓ Achille precãs beneficia eius non cõmemorat, quæ tulit ei dũ Briareũ gigantẽ cõcitauit contra cæteros deos q̃ ei regnum auferre uolebãt. Neq; Lacedæmonij ſuperati à Thebanis auxilia ab Atheniẽſibus petẽtes, beneficia eis impenſa cõmemorauerunt. Prẹterea magnanimus palã amat atq; odit, minime rogator, cõtẽptor potius, audax, uerax, minime oblocutor, minime admirator, nec odij tenax, nec querulus, nec adulator, nec ſub alio niſi ad amicũ facile uiuit. Extrema eius, animi uaſtitas & puſillanimitas. Circa mediocres honores uirtus eſt abſq; nomine, quẹ eſt inter duo extrema, emphilotimiã, id eſt, ambitionẽ, & aphilotimiã, id eſt honoris negligẽtiã aut remiſſionẽ. Quẹ uirtutes quãdoq; uertunt, ut alter honeſte appetẽs & uirilis, & alter modeſtus uocet̃. Manſuetudo inter irã & ſegnitiẽ. Eius tres ſpecies. Excãdeſcẽtia, quæ ſubita ira eſt, citoq; extinguit̃. Amaritudo & acerbitas diu retinet̃, ac cõtra ius, nec deſerit̃ niſi pœnas repetat. Amicitia quæ in uerbis eſt iucũditatẽ aut moleſtiã parit, extrema cõtẽtioſus & adſentator. Si in omib. placere ſtudet ἀρεσκος, id eſt, placitus: ſi cõtẽdit aut moroſus eſt, dyſcolus. Veritas q̃q; inter oſtẽtationẽ & ironiã. Ironiẹ uero duplex genus. Qui more Socratis ſua extenuat nõ nimis patẽtia, ut boni ſunt. Qui uero parua quẹq; ac manifeſta fingũt, glorioſi potius uident̃ & infaceti: ueluti Lacedæmoniorũ ueſtitus. Lepidus inter ruſticũ & ſcurrã. Poſtremo de uerecũdia, quæ potius adfectus eſt & in corpore ueluti timor. Signa ſunt qđ ex altero quis palleſcit, ex altero rubeſcit, quẹ qđẽ adoleſcẽtiũ uirtus eſt: uiris aũt aut ſenibus minime cõuenit. Li. v. de iuſtitia cõtinuo differit, quæ aliena uirtus eſt. Optimus em̃ nõ ſibi ſolũ, ſed & alijs uiuit. Ipſa q̃q; nõ pars uirtutis, ſed tota uirtus eſt. Neq; em̃ iniuſtitia pars uitij, ſed totũ uitiũ. Eſt altera quæ pars uirtutis eſt. De qua differit in hoc lib. Cuius duæ ſpecies, una in diſtributiõe honoris & pecuniæ, ac aliorũ omniũ quæ ciuib. cõmunia debent̃: altera quæ in cõmutatiõe atq; in cõmercijs hominũ cõſiſtit. Et huius partes duæ. Cõmercia quædã uolũtaria, ut emptio, uẽditio, & ſimilia. Quædã inuoluntaria. Et horũ rurſus quædã clãdeſtina, ut furta, adulteria, & alia: quædã uiolẽta, ut uincula, rapinẹ, uerbera, cõtẽtiones, & his ſimilia. Iuſtũ igit̃ in quatuor cõſiſtit, eſſe mediũ, & ẹquũ, & quibuſdã, & ad aliquid. Quo ad mediũ quorũdã eſt, hæc ſunt plus & minus. Quo ad æquũ ſiue æquale, duorũ eſt. Quo ad iuſtũ, quibuſdã, & ad aliquid. Quibus autẽ iuſtum cõtingit: duo ſunt, & in quibus res duæ: & eadẽ eſt æqualitas quibus & in quibus. Iuſtũ em̃ in diſtributione cõſiſtit. Oẽs enim ꝓ dignitate cuiq; ſua eſſe oportere fatent̃. Dignitatẽ aũt nõ eandẽ eſſe dicunt. Eſt em̃ iuſtum analogũ. Analogia uero æqualitas eſt rationis, & in quatuor minimis, uidelicet ut unũ ad duo, ſic tres ad quatuor. Et uice uerſa, ut unũ ad tres, ſic duo ad quatuor. Sicuti totũ ad totũ, quã proportionem geometricam uocant. In cõmutatione aũt iuſtũ æquale non ad aliquid: & iniuſtum inæquale ſecundum arithmeticã proportionem. Nil enim reſpicit utrũ bonus aut malus abſtulerit: neq; utrũ bonus adulteriũ cõmiſerit an malus. Sed ad dãni differentiã lex tantũ reſpicit. Itaq; Correctiuũ iuſtũ fuerit: mediũ dãni aut lucri. Ideo quãdo dubitãt, ad iudices cõfugiũt, inuentusq; ex lege nummus (ut plane nomen indicat) ut menſuras rerũ adæquaret: inæqualitatẽ ad æquũ iuſtumq; redigeret. Pythagorici haud bene diffiniũt iuſtũ id quod retributũ ſit alteri, qđ minime cõgruit, nec iuſto diſtributiuo neq; correctiuo. Nã eo pacto ſi iure percuſſerit, repercutiet̃ etiã iure. Sed in omnibus ſocietatibus & cõmercijs huiuſcemodi iuſtũ cõtinet̃, in qđ recipit̃ ſecundum proportionẽ, non ſecundũ æqualitatẽ. Nã in hoc maxime ciuitas cõſiſtit. Renumerandus em̃ quiſq; ꝓ dignitate, proq; meritis ac labore. Igit̃ nummus, ut dixi, menſurã adæquat. Neq; enim citra permutationẽ ſocietas eſſet: neq; permutatio ſine adæquatione, neq; adæquatio ſine mẽſura. Poſt hæc de iuſto Ciuili. Quod inter eos cõſiſtit, inter quos imperãdi atq; obtẽperandi uiciſſitudo eſt: nõ aũt in eodẽ qđ quiſq; intulit alteri, ſuſtinẽdo. Sed diſtributiuũ eſt, & cõmutatiuũ. Iuſtum inſuper eſt aliud Oeconomicũ. Ius ciuile, alterũ naturale apud oẽs, quod ſemper eandẽ uim habet. Alterũ legitimũ, qđ lex iuſſit. Differunt aũt iniuſtũ & iniuria: & iuſtũ & ius. Iniuſtum natura & ordine, nec dicitur anteq; fiat. Poſtquã factũ eſt iniuria fuerit. Eodem

modo

modò ius.Sed cõmunius pro quocunq; iustitię actu.Specialius quoq; pro iniuriæ correctione. Accidit itẽ sæpe,ut iniusta faciat quasi nõ iniustus, ut quãdo uidelicet nõ sponte peccat.Quapropter triplex in reb.humanis iniuria,aut est ab inuito,aut à uolẽte, aut ab eligente.Primo per ignorationẽ cõmittitur,ac uenia dignũ:quando nec quod, nec quo modo, nec cuius gratia intelligebat,hoc egit. Quãdo igiť præter propositum noceť, infortuniũ est:quando aũt nõ præter propositũ,sed sine malitia, error appellabiť. Errat enim,quod in ipso primũ causa est.Aduersa tamen utiť fortuna extrinsecus. Sed quando sciens quidẽ,sed nõ cũ animi deliberatione facit,iniuria est:cuius generis sunt omia quæcunq; per iram aut cæteras perturbationes animi admittunť:nõ tamẽ illi propterea iniusti ac mali:nõ em̃ ob improbitatẽ admiserunt.Sed quando cũ electione,iniusti & improbi.Inuoluntariorũ aũt alia sunt,in quibus uenia locũ habet, alia minime. Nã quæcunq; non ignorantes solũ,uerũ etiã per ignorationẽ admittimus, ignoscenda sunt. Quæcũq; uero nõ per ignorationẽ,sed ignorãtes quidẽ,uerũ propter animi perturbationẽ nõ naturalẽ,neq; humanã,nõ sunt ignoscẽda. Post hæc dicit queãdmodũ aliquis uolẽs lædiť, & iniusta patiť,sed nõ iniuriã.Nulli em̃ uolenti iniuria fit.Nã Glaucus apud Homerum, qđ arma aurea cũ ferreis mutauerit,iniuria ei facta nõ est, ꝙ donare fuerit in sua potestate.Patet igiť qđ accipere iniuriã minime uoluntariũ est.Dubitať etiã an iniuriať,q plus tribuit præter dignitatẽ,uel qui plus accipit,uidetur em̃ in tribuẽte esse. Deinceps de ea differit parte,quã ἐπιείκειαν Græci uocant, latini æquũ & bonũ, quæ emendatio legis est, qua omissum erat propter uniuersale. Nã agibilia nõ possunt adeo uniuersaliter cõprehendi.Ex quo quod illã interpretať ac moderatur,melius illa ac iusto legitimo habeť.Indefiniti enim indefinita est regula,sicuti Lesbiæ ædificationis plumbea regula. Nã ad lapidis formã transmutatur,& nõ permanet regula. Igiť qui nõ exacte ius in peiorẽ partẽ interpretať,sed ex suis cõmodis detrahi patitur:& si lege se tueri possit,hic iustus erit,æquũq; ac bonũ seruabit.Postremo probat,qđ sibi nullus iniuriã facit,per translationẽ tñ & metaphorã quandã facit:non secundũ ciuile iustũ, sed ut despoticũ, & œconomicũ: quando uidelicet pars animæ,quæ secundũ Platonẽ animalis,ab ea quæ particeps est rationis diuisa,nõ dominabiť alteri.Læsus aũt si iure reddit,nõ uideť iniuriã facere.Sed & facere & pati iniuriã utrunq; malum,peius tñ primum.Nam pati citra prauitatẽ & iniuriam est.Lib. VI.de prudentia tractat.Duas dicit esse animæ partes,rationis uidelicet participẽ & expertẽ.Rationis participem in totidem diducit partes, ἐπιστημονικὸν καὶ λογικὸν,id est,scientificã siue cognitiuã,& logicã siue ratiocinatiuã. Consiliari enim & ratiocinari idem.Nullus nanq; cõsultat de ijs quæ nõ possunt aliter se habere. Itaq; altera ex his prospicit ea,quorũ principia nequeunt aliter se habere:altera uero quæ sunt possibilia.Tria enim sunt in anima quę ad actionẽ ueritatẽq; pertinẽt,Sensus,mẽs siue intellectus,& appetitus.Horũ sensus nullius est actionis principiũ:patet ex beluis quæ sensum habẽt, actionẽ minime.Quod aũt est in Dianœa,id est,in parte animæ cognitiua, est affirmatio & negatio:hoc in appetitu fuga & prosecutio. Nihil em̃ factũ in electione poniť,uerbi gratia,nõ est eligere Iliũ destruere.Ideo recte Agatho,hoc solo deus priuať,inqt,ꝙ facta infecta facere nequit.Quinq; aũt sunt per quæ aiẽdo aut negãdo ad ueri cognitionẽ qs peruenit. Ars,scientia,prudentia,sapientia,intellectus siue mens, νοῦς. Sciẽtia est habitus demõstrationis,& quæcũq; alia definitio in Analyticis.Ars habitus cũ ratione factiuus circa ea quæ possunt aliter se habere.Prudentia habitus cũ ratione actiuus circa bona et mala quæ homini cõtingũt.Intellectus est principiorũ, Scientia cõclusionũ, Sapientia amborũ:Dicimus & in arte quẽq; sua perfectũ sapientẽ esse,ut Phidiã,Praxitelẽ.Igiť illa tria sunt preciosissimorũ natura.Habẽt em̃ diuiniora subiecta,uidelicet,substãtias separatas.Prudẽtia uero hominẽ pro subiecto & bona ipsius.Nõ itẽ circa uniuersalia tm̃, sed etiã singularia uersať,ut practica.Est insuper potẽtia quædã,quã uocãt δεινότητα:quę tali uigore est ut id q̊d intendit perficere possit,modo sit laudabile:si secus πανουργία. i.astutia potius diceť.Ex q̊ prudentes δεινοὺς,& nõ panurgos.i.astutos uocamus. Apud Leonardũ nõ ꝓprie cõuertiť dinotita astutiã:Panurgiã dolũ.Nõ em̃ est ipsa potẽtia, sed nõ sine ea potẽtia.Ex his patet ꝙ homo nõ bonus minime prudẽs esse potest.Nã principiũ agendorũ finis est,q intellectũ & appetitũ mouet, quẽ profecto finẽ homo uitiosus, ac plane intẽperans minime uideť.Nec mirũ,uoluptas em̃ & dolor in rebus agẽdis iudiciũ

corrumpūt,licet in scientijs nequaꝗ̄. Ideo Socrates dicebat oēs uirtutes prudētias esse. Quē profecto errare dicit,ubi uero uel nō sine prudentia dicebat esse, nō errare. Nā ille oēs rationes uirtutes esse,qđ uirtutes esse sciētias putabat. Aristot.uero nō rationes, sed tm̄ cū ratione. Lib.vij.Incontinentiā enarrat hoc modo.Circa mores fugiendos tris esse species dicit: Vitiū,incontinentiā,& θηριότητα,id est,feritatem rectius ꝗ̄ immanitatē.Cōtrariā uero his uirtutem,cōtinentiā,& uirtutem quādā heroicā, ac plane diuinā esse.Cōfutat præterea Socratem,qui dicebat incōtinentem per ignorationem agere, nullumq́; sciente esse, qđ sane durum uidet̃.Sed cum scire quis dicat̃ habitu & actu:si sciens & nō cōsiderās,incōtinens est,nō mirum:sed si cōsiderās,durum. Per ignoratione item sciens potest esse incōtinens ea ratione,qua ebrius & dormiens,turbata in eo ratiōe. Præterea cum cōtinentia solum ac ꝓprie circa tactus oblectamenta sit, abusiue reliquorū etiā dicet̃. Videlicet honoris,pecuniæ,iræ.Iræ em̄ incōtinens excusatior,& minus turpis ꝗ̄ uoluptatis,ceu magis naturalis.Naturalior est em̄ ira hominib. exemplo illius q̄ patrē uerberauit,nā & ille suū uerberauerat:& hic puer me uerberabit, quasi gentilis ira in partu eis successerit.Post hæc ponit differentiā incōtinentię,intēperātiæ,& mollitiei: cū circa idem uersent̃.Incōtinens em̄ fruit̃ uoluptate,tāquā ipsa urgente.Mollis causa doloris fugiendi,qui ex uoluptatis priuatione ꝓuenit.Cui opponit̃ cōstātia:incōtinentię uero cōtinentia. At temperati & intemperati alia ratio:hic em̄ eligit,incōtinens minime: hic nō pœnitet,ille statim post factū.Cumq́; finis in reb. agēdis,ac uirtute morali sit principiū: principiaq́; tā in actione ꝗ̄ in speculatione minime ꝓbatione indigeāt,sed ita sint nota, ut in Mathematicis suppositiones,intemperās circa finem iudicio corrumpit̃:ex quo totā destruit uirtutem.Incōtinens uero minime.Nā si à uoluptate quādoq; uincit̃, nō tñ in eo uincit̃,ut eā imprudenter ac cōtinuo persequi uelit.Sunt etiā qui perstāt in sententia, quos uocāt ἰσχυρογνώμους,latine uero cerebrosos seu ceruicosos, qui similitudinem quandā habent cum cōtinente,sicuti prodigus cum liberali,& temerarius cum forti:qui tñ potius incōtinentes dicendi sunt,qđ ob immensam ambitionem dolent suā improbari sententiā,tanquā publica decreta. Sunt & nōnulli, qui in sua sententia nō persistunt, sicuti Neoptolemus ille apud Sophoclem, quia ꝓpter honestatem uera loqui pulchrum ei uidebat: ab Vlysse suasus mētiri pœnituit. Cōparat̃ insuper incōtinēs ciuitati, quæ bonas habeat leges,nō tñ eis utat̃.Post hęc de feritate narrat,dicēs:Feritas est uitiū supra humanum,ab eo q̄ mente ac ratione priuat̃ ꝓueniens,ut masculorum cōcubitus,homines mādere,aut barbarorum aliquo teneri excessu prauo ac crudeli: qđ tñ minus est ꝗ̄ uitium, quia hoc à ratione licet corrupta procedens, uehementius est. Illi opponit̃ heroica uirtus,ut apud Homerum Priamus de Hectore filio dicit,nō mortalis hominis filius uisus, sed maiori quadā uirtute præstare:Postremo de uoluptate ac dolore scribit, in quib.uirtus moralis cōsistit, in eaq́; potissimū felicitatē existere putāt.Quibusdā em̄ uidet̃ nullā uoluptatē esse bonū.Alijs quædā uidentur bonæ, sed plurimæ prauæ. Sunt horū tertij, q̄ dicunt,& si bonū,tñ nō summū.Probatio primæ sentētiæ hæc est:Nulla generatio est finis,nec de genere finium,sed motio quædā ad finem,ut ædificatio ad ædē:præterea q̊d à tēperatis uitatur,impeditq́; cōsilium.Qđ aūt nō sit summum bonū,dicunt, quoniā nō finis,sed generatio ad finē est.quod dicit uerū esse,si sic esset: sed est quædā actio post naturam cōstitutā,quæ est finis,ut est actus uirtutis post habitū.Et ideo distinguere debet, quod omnis actio est generatio,nō aūt cōtrà. Voluptatem igitur summū bonum felicitatēq́; ponit,quæ prouenit ab habitu & uirtute,modo nō sit impedita. Nam felix bonis corporis & externis indiget.Redarguitq́; Stoicos,qui tm̄ uirtute prẹditos,uel in calamitatibus beatos esse dicebāt,magnoq́; esse indicio uoluptatē præstare,ꝙ eam cūcta expetant animalia,quanꝗ̄ rursus deliciæ corporis infamauerūt,quæ iā sibi authoritatē uendicauerunt,expetiturq́; ea magis,ꝙ dolorib. & uitæ curis,ac præsertim melancholicis mederi uidetur. At animi uoluptates corporis sunt potiores:ꝙ hæ ex accidentiū proueniūt medicina,quando morb.adest:illæ uero ex natura ipsa & habitu firmiter cōstitutæ ꝑpetuo manēt. Verū in hoc deficiunt,ꝙ nō idē semper iuuat, quia nō simplex natura nobis ob corruptilis naturæ uarietatē.Ideo deus semper una & simplici gaudet uoluptate.Nō em̄ motus dūtaxat est energia.i.actus,sed etiā immobilitatis. Et uoluptas magis in quiete ꝗ̄ in motu ꝑ se.Nobis tñ uarietas omiū dulcissima:ut ęuū itēq́; homo facile uariāt,sic et

natura

natura uarietatis indigẽs. Lib. viij. de Amicitia refert, quod est uirtus quædã, uel cũ uirtute: insuper in uita magnopere necessaria. Etenim absq; amicis nemo uiuere mallet, reliquas etiã habẽs uirtutes. Ciuitates quoq; amicitia cõsistere uidẽt: ac legislatores magis circa eã q̃ reliqua studere. Homerus de Diomede loquit̃, qui proficisci uolebat explorarũ hostiũ castra. Si duo, inquit, erunt, in cognoscendo atq; agendo potentiores erũt. Nã & concordia simile quiddam uidetur amicitiæ. Itaq; si concordes sint, nihil est eis opus iustitia: ut Κολοιὸς πρὸς κολοιόν, id est, Gracculus ad gracculum. Quidã similitudinẽ quãdã aiunt esse amicitiam. Propterea Empedocles, ait ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ ἐφίεσθαι. Simile suum simile appetere. Nõnulli hos similes, potius inter se figulos, id est, cõtrarios esse aiunt, ut inquit Hesiodus, Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει, καὶ τέκτονι τέκτων. Dicuntq; magis ex dissimilib. amicitiã cõstare, ut ait Euripides, Ἐρᾷν μὲν ὄμβρου γαῖαν ξηρανθεῖσαν, Ἐρᾷν δὲ σεμνὸν οὐρανὸν πληρούμενον ὄμβρου πεσεῖν ἐς γαῖαν. hoc est, amare imbrem terram arescẽtem: itemq; cœlum ornatũ imbre grauidum amare in terram pluere. Et Heraclitus mutuam utilitatem & optimã Harmoniam ait ex lite omnino fieri. Obiectum autem & finis amicitiæ, bonum, & delectabile, & utile, siue uerum siue apparẽs. Tres igitur amicitiæ species secundũ totidem amabilia reperiuntur. In singulis quoq; est mutua dilectio non latẽs. Quæ enim propter utilitatẽ aut uoluptatẽ consistit amicitia, facile cessat, eo cessante propter quod erant amici. Ideo ex accidente dicit̃ potius amari. Quæ autẽ per bonum & uirtutẽ initur tantũ, per se est & durabilis: ꝓpterea quæ sunt huiuscemodi, & cõsuetudine indigẽt & tẽpore: ac iuxta prouerbiũ modium salis prius comedendũ anteq̃ sese cognoscere possint. Qui eñ amicitiam ob utilitatem persequunt̃, maxime senes sunt, qui magnopere cõmodũ diligunt. Ob uoluptatẽ uero adolescentes. Prima illiberalium est, qui minus amant. Atq; hæ oẽs amicitiæ æqualitatem requirunt. Est alia amicitia inęqualis secundũ hyperochen, id est, excellentiam, ueluti patris ad filiũ, & senioris ad iuniorẽ, uiriq; ad uxorẽ, & magistratus ad subditos: differuntq; tñ omnes inter se. Quæ amicitię eatenus durare poterunt quum pro dignitate diligat̃, ac ex propotionis æqualitate, quæ maxime uidetur esse amicitiæ. Non eñ similiter æquale amicitia & iustitia. Nã iustis quidem primũ illud ęquale, quod ex dignitate est: secundo qđ ex quantitate. In amicitia uero id quod est quãtitatis primo loco: quod aũt dignitatis, secundo fuerit. Hoc est, principalior iustitia cõsistit in proportione geometrica circa inæquales personas: principalior aũt amicitia in proportione arithmetica circa æquales personas. Patet aũt, si plurima fiat distantia uirtutis, aut diuitiarũ, aut alterius rei, nõ amplius sunt amici. Ideo dubitat̃ an optãda sint bona amicis, ne discedant ab amicitia. Ex contrarijs aũt uidetur fieri aliquo modo ea quidem amicitia quę est propter utilitatem: ut pauper diuiti, aut indoctus sapienti. Cuius eñ quisq; indiget id exoptat, aliud pro alio adferens. In hoc etiã genere fuerit amicitia amantis & amati, pulchriq; & turpis: quãuis amicitia non uere in turpitudine cõsistat. Postquã declarauit amicitiã in societate esse, iustumq; & amicitiã circa idem uersari, & quod singulæ societates ad Ciuilem reddunt̃ tãquã partes ad totũ: ex hoc distinguit Ciuilẽ societatem, id est, Politicã in species tris, Regnũ, optimates, & populũ. Prima melior, altera peior, sed minus periculosa. Excessus eorũ tyrannis, factio paucorum, & popularis potestas. Ex horũ similitudine ostendit societates rei familiaris & domum contineri: quia ad illas nõ solum se extendit iustum, sed etiã amicitia. Nam patris ad filium societas regni instar habet: patri eñ cura est filiorum. Hinc Homerus Iouem patrem uocat. Tyrãnicum est domini in seruos. Viri quoq; & uxoris societas similis optimatibus erit. Quod si in omnib. uir siue uxor dominari uelit, transgreditur in oligarchiã. Fratrum item societas similis populari: pares eñ sunt ubi nõ multum ætatib. differunt. Multitudinis gubernatio in his domib. constat, quæ sine domino sunt. Deinde ostẽdit quomõ se habeat amicitia in huiusmodi societatibus. Nã supra dictũ est, Iustum & amicitiã in societate consistere, & alterã cum altera crescere plus & minus. Primo igit̃ parentes diligunt natos, quasi suum quiddã existimantes, magisq; amant q̃ redament̃: tribus de causis, ob maiorẽ certitudinẽ, ob maiorem coniunctionẽ quod ab eis sunt, non illi ab ipsis: ob dilectionẽ longiorẽ. Nã statim natos diligũt. Filij erga patrẽ ut homines ad deos & optimos amicitia cõparant̃, fratres inter se & sodales. Cõiugalis amicitia nõ solũ est naturalis hominibus, sed etiã Oeconomica. Non eñ solũ procreationis causa iungunt̃, quod est cõmune cæteris animãtibus,

sed

ſed eorum quoq; gratia quæ pertinent ad uitã, operaq; cõfeſtim inter eos diuiſa. Nã homo natura coniugalis magis q̃ ciuilis: quãto prius ac magis neceſſariũ eſt domus q̃ ciuitas. Itaq; iucundũ hoc, ſi boni erũt, pro uirtute & utriuſq; gaudio. Filij uero nexus quidã matrimonij uidebuntur. Sunt aũt & querelæ in amicitijs, non ab ijs quidem quæ ſecundum uirtutẽ ſunt: quoniã cõferẽs beneficiũ eſt ipſa liberalitate cõtentus, nulla recipiẽdi ſpe. In uoluptarijs amicitijs quãminimũ, quod ſiquidẽ mutua cõuerſatione gaudẽt. Etenim ridiculũ eſſet ſi quis quenq; accuſaret, qđ ſibi iucundus non ſit, cũ liceat illo nõ uti. At illa quæ propter utilitatẽ eſt, querelæ ſubiacet. Cũ eñ amicitia ꝓ utilitate utanť, ſemper plus quærũt, & minus q̃ deceat ſe habere exiſtimãt. Videť aũt ut duplex eſt iuſtũ, alterũ ſine ſcripto, alterũ legib. Sic & ea amicitia quæ eſt ob utilitatẽ, partim moralis, partim legitima. Hæc in dictis eſt ſtatim per manus ſeu per pactionẽ ad tẽpus q̃d pro quo: manifeſtũ eſt quid debeať, ſed amicabilẽ habet dilationẽ. Moralis uero quæ nõ eſt in dictis, ſed ut amat, donat, uel q̃d aliud facit, dignũ putat, ut ipſe tãtundẽ uel plus ab illo cõſequať, quaſi nõ donauerit, ſed cõmodauerit. Itaq; reddendũ, ſi adſit facultas. Conſiderãdumq; ab initio, à quo q̃s accipit, & cuius gratia, ut ſic uel ſuſcipiat uel nõ. Præterea mẽſura retributionis ſumenda ex parte ſuſcipientis: cũ tm̃ fuerit beneficiũ, quantũ iſte q̃ accepit utilitatis iudicabit. Reddendũ igiť tm̃, quantũ accepit, ſiue etiã plus. Id enim honeſtum eſt. Nec dantis ratio aut querela ualere debet: beneficiũ ſuũ ex dignitate, aut opera, aut periculo ſuo metientis. Lib. ix. Proſequiť itẽ de amicitia. Cuius diſpares ſpecies adæquat analogũ, adfertq; ſuper amicorũ officijs præcepta quædã & cautiones, & quãtum cuiq; tribuendũ. Ceu magis reddendũ eſt cui debeas, q̃ amico dandũ beneficiũ. Interdũ enim non æquũ beneficiũ retribuere, ut ſi q̃s ſciens benefecerit: ipſe aũt cui remuneratio ſit faciunda, malus exiſtimať ab eo qui accepit. Nec illi q̃ mutuo dederit uiciſſim mutuo dandum. Nã ille quidẽ certa ſpe ductus ſe ſuum cum uelit cõſecuturũ mutuo dedit bono uiro. Hic autẽ non ſperat à malo cõſequi poſſe. Alia igiť alij præſtanda, ut parẽtibus alimẽta & honores ſicuti dijs. Ad nuptias & funera cognatos potius uocare q̃ amicos: ad quædã alia potius uicinos. Amici qui ob mores ac uirtutẽ ſe amare ſimulant, utilitatẽ potius ac uoluptatẽ ſequentes, diſſuendi ſunt, uitandiq; nõ minus, q̃ hi qui nummos adulterãt: niſi quidã ſeipſos decipiãt ab initio: cum amore digni nõ ſint, ob mores ſe putẽt amari: Amicitia itaq; diſſuẽda nõ ſtatim cum omnib. ſed cum illis qui incurabiles ob prauitatẽ uidenť. Nã quib. locus eſt caſtigationis, ferẽdum auxilium in morib. honeſtius q̃ in diuitijs: quãto amicitiæ magis proprium. Si uero hic quidẽ permanet, hic autẽ melior fiat ac multum uirtute tranſcendat, uti quẽadmodum prius, amico nõ decet, haud aliter q̃ puero uirum. In magna enim uirtutis ac morum diſtãtia nulla poteſt eſſe cõgruentia. Tribuendum tamẽ ei aliquid ob priſtinã amicitiã, quando non propter exceſſum prauitatis fit diſſolutio. Tria poſt hæc dicit accidere amicitiæ, per uirtutẽ, beneuolentiã, beneficentiã, concordiã. Atq; hæc ex amore originẽ habent, quo ſe quilibet ſtudioſius recte amat. Amicitia enim ad ſeipſum, idea eſt ad alterum amicitiæ. Eſt eñ amicus alter ego. Beneuolentia nõ ꝓprie amicitia, ſed principiũ amicitiæ. Poteſt eñ eſſe latẽs, & ad ignotos, amicitia nequaq̃. Concordia autẽ amicorũ non eſt coopinatio, ut idẽ de cœleſtibus ſentire, ſed circa agibilia & magna cõſilia, ac ex duobus uel plurib. eorum cauſa, quę ad uitæ ciuilis cõmoda pertinẽt: quæ tantum in bonis uiris reperitur. Quod ad beneficẽtiã aũt pertinet, qui beneficia cõtulere, uidenť magis eos diligere, quibus collata ſunt, q̃ illi qui acceperunt eos qui dederunt. Eius rei multæ cauſæ ſunt, uel illæ præcipuæ, qđ ꝓprium opus magis quis amat. Ex quo poetæ opera tanquã filios amãt. Præterea labores ac dãna ſuſcepere: quę aũt cũ labore fiũt magis amamus. Ea demũ cauſa eſt cur matres magis q̃ patres filios amant. Quæriť deinde an ſeipſum diligẽdum, propterea ꝙ eos qui nimium diuitiarũ honorumúe ac cõmodorũ expetũt, maxime ſe amare dicũt: ac φιλαύτους. Sed magis amare ſeipſum dicit Philoſ. qui res huiuſmodi deſpicit honeſti gratia, eo ꝙ principaliſſimo, id eſt rationi ſeruit. Hoc pacto uir bonus diligens ſeipſũ, etiã alijs fuerit utilis, eaq; deſpiciet, pro quib. homines inter ſe digladiari ſolẽt. Magiſq; ambit breui tẽpore lætari uehemẽter, q̃ longo leuiter: & honeſte uitã ducere unum annum, q̃ multos utcunq; exigat: ac rẽ unã honeſtã & magnã, q̃ multas prauas ac paruas. Pręterea probat felici opus eſſe amicis, & his ſecũdũ uirtutẽ: ut poſſit intueri actiões eorũ ſtudioſas, quæ

sint

sint proprijs similes, ac illis cõtinuo gaudere. Deinde qđ uirtutis est exercitatio cõuersari cũ bonis, ut ait Theognis. Ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἄπ' ἐσθλὰ διδάξεο, ἢν δὲ κακοῖσι συντύχῃς, ἀπολεῖς καὶ τίον ἐς θαίχτον. Nẽpe bona edisces socius si forte bonorũ es. At simul intereas ipse sequẽdo malos. Videt̃ aũt uiuere ꝓpriẽ esse sentire uel intelligere. Idq; dulce eo quod oẽs appetũt, maxime uidet̃ esse boni uiri & felicis: quod bonum sentiunt, & iucundũ memoria præteritorũ bonorũ, præsenti actione, ac spe futurorũ. Postremo differit, quod nõ multi sunt parandi amici. Dicit enim non oportere multos amicos utilitatis gratia habere, qđ laboriosum sit multis satisfacere: Ad uoluptatẽ itẽ pauci admittendi. Sicuti in cibo dulcedo. Studiosos uero tot esse oportet, quot cõuictui sint idonei: nec sanè hi multi queũt esse, qđ pauci boni inueniant̃, & qui idẽ sentiãt, alijsq; de causis. Deinde quærit quo tẽpore magis necessarij amici. In prosperis em̃ honestius, in aduersis utilius amicis indigemus: nõ tñ qui querulus maxime nõ est, audiet conquerentiũ uoces, nec amicos ob suã tristitiã adfici tristitia uolet. Ex quo Orestes apud Euripidẽ Pyladẽ alloquens ait, Sat est quod ipse calamitatib. premor. Nã quod amant homines, suũ putant esse ac uiuere: ut alij cõpotare, alij colludere, uenari, exerceri, philosophari. Boni aũt amicitia cõiuncti simul congredi ac uiuere, mutuoq; aspectu recreari. Lib. x. de uoluptate. Ea nãq; familiarissima nostro generi uidet̃, & ad uirtutẽ maxime facere: ut gaudeamus quib. oporteat, & odio cõtraria habeamus. Opiniones de uoluptate ponit. Eudoxus summũ bonũ esse dicit: ꝓpterea quod cũcta animalia illã appetãt. Fidẽ habuere sermones eius ob morum probitatẽ, magis etiã ꝓpter seipsos. Platonici hũc cõtra, uoluptatẽ summũ bonũ nõ existimant, quod uirib. euacuet̃. Voluptas aũt recipit plus & minus. præterea qđ bonũ perfectũ sit, uoluptas imperfecta, eo quod motus & generatio sit, quæ sunt natura imperfecta. Quib. omnib. Aristoteles respondit. Quod omnis sit in tẽpore, & partes eius sint imperfectæ: neu etiã simul, & sunt alicuius gratia: secus aũt uoluptas. Dicit igit̃ eã esse perfectionẽ formalẽ ipsius potentiæ percipientis, prouenientẽ ex bona potentię dispositione, & obiecto cõueniente & optimo in suo genere. Quare nullus cõtinuo in uoluptate aut dolore. Cũcta nanq; nõ possunt cõtinuo agere. Nec igit̃ uoluptas fit cõtinuo. Nã ea sequitur actionẽ. Quædã etiã delectant, cum primũ fiunt: sed postea non similiter. Nam primo quidẽ prouocata est mens, effusaq; agit circa illa, sicuti hi qui aduersum intuent̃. Postmodũ non est eadẽ actio, sed neglectio: quare uoluntas quoq; refrigerat̃. Oẽs autẽ expetere uoluptatẽ uident̃, quia oẽs uiuere appetũt, uita aũt actio quædã est. quilibet enim circa illa maxime agitat̃ quæ maxime amat. Specie tamen differũt uoluptates ex actionũ diuersitate: idq; ex eo maxime patet, quod ab alijs prouenientes uoluptates impedimento sint alijs actionib. Qui enim fistulis delectantur, nequeant mentẽ adhibere sermonib. fistularũ sono impediti uoluptate. Sic de reliquis. Ex quo fit ut quoties uehemẽter aliqua re gaudemus, nõ ferè aliud agamus, cũ alijs leuiter delectemur: dũq; alienę uoluptates quãdoq; perinde agũt, ac propriæ molestiæ, id est, actiones nostras corrũpunt, licet nõ similiter. Cũq; differant actiones, & aliæ expetendæ, aliæ fugiendæ, aliæ neutrę, eodẽ modo se uoluptates habẽt, cũ sint actiones eius annexæ. Præterea cæteris quidem animalibus propria in specie sua est uoluptas & proprius cibus. Homini tantũ, licet eiusdem speciei, diuersa inest uoluptas. In causa est electio quã habet. Inter eius quoq; uoluptates præstãtior illa quæ cõtingit homini studioso, & secundũ uirtutẽ uiuenti: cæteræ uero secũdariæ. Mox de felicitate quã dicit nõ in habitu, sed in actione cõstitutã esse: & ea actione quæ ꝓpter se, nõ propter aliud expetat̃: hoc est, actio secundũ uirtutẽ, nõ secundũ iocũ: cũ iocus & ludus necessario fiat, laboris tñ & animi causa. Si igit̃ secundum uirtutẽ, erit secundũ optimã, quæ ab optima ꝓcedat potestate, quæ alijs imperat, scilicet intellectus. Huius igitur actio erit felicitas cõtemplatiua plurib. de causis. Nã uidetur felicitas in ocio esse. Negociamur em̃, ut ocia sint nobis: & bellũ gerimus, ut in pace uiuamus. Præterea actiua minus per se sufficit, aliorũ indiget adminiculis. Iustus his ad q̃s iustitia utatur. Fortis aduersantib. quibus certet: eodẽ modo tẽperatus & alijs. Sapiẽs autẽ per seipsum cõtẽplari poterit, & sibi sufficit, minimisq; indiget. Indigebit tñ & ipse adminiculis quibusdã. Nã, & sanũ corpus & famulatũ, & cætera necessaria adesse oportebit. Præterea actiua secundũ hominẽ est: hæc diuinũ quiddã habet. Quãtũ aũt distat hoc diuinũ à cõposito, tantũ & hæc actio ab illa quæ est secundũ uirtutẽ actiuã. Nã cũ diuinior

in homi-

in homine pars sit mens: actio secundum illã diuina erit. Igitur, qui mentẽ explent, proximi sunt dijs. Nã ipsius dei actio, quædã cõtemplatio est. Nam si dij curam aliquam rerũ habent humanarũ, ut creditur, par est eos gaudere optimo & cognatissimo, huiuscemodi est mens. Amantes igitur illam ab eis maxime diliguntur. Post hæc finem operi impositurus exhortat̃ ad hæc non tantũ noscenda sed seruãda. Boni enim efficiemur natura, doctrina, consuetudine. Duæ primæ sine hac ultima, parum prosunt, nisi animo cõparemus libidini non obtemperare, ad quod maxime opus legibus, quod homines magis timore q̃ amore moueantur: quæ plus in ciuitate possunt q̃ patris authoritas domi. Igitur legislator & qui curã ciuitatis suscepit, bonos exhortabit̃, contumaces plectet: eos uero qui corrigi nullo pacto queunt, penitus exterminabit. Postremo probat ciuilẽ hominẽ aptũ esse oportere ad leges ferendas, si non ciuitati, saltem domui, quia nihil refert utrũ scriptis an sine scripto unus an plures instituantur, ceu nec in musica & gymnastica aut alijs disciplinis. Huic igit̃ arti nemo idoneus, nisi & in particularib. & in uniuersum sciat: quorũ alterũ experientia, alterũ doctrina cõparatur: quapropter neq; sophistæ siue oratores, qui tantũ scientia sunt præditi, neq; ciues reipub. administratores, qui solũ experientia sapiunt, sunt apti. Sed sicuti medicus non solũ disciplina, sed etiã usu indiget: sic legislatorẽ utrunq; habere oportebit. Nã & oratores ipsi suã artem huic parem, seu etiam ea superiorẽ falso existimãt, præterea ex rerum publicarũ, ac legum collationibus id adsequi posse: ex quibus quanquã aliquid utilitatis in consultando adferre ualent, scientiã tamen hanc adsequi non poterunt. Demũ profitet̃ Aristoteles post hæc illico legũ huiuscemodi se præcepta traditurũ. Et hæc quidẽ in Ethicis ille: in quibus à Platonicis sanè redarguitur, ac primum quod male de anima senserit. In primo, quum locũ gaudij post mortem negauerit. Deinde quod uirtutes mediocritates posuerit. Nam mediũ æqualiter ab extremis distare oportet. Insensibilitas ergo extremũ tẽperantiæ, aut nullũ aut certe paruum fuerit uitium. Intemperantia uero extremum crimen admodum magnũ. Præterea fulmina ac terræmotus non expauescere posuit fortitudinis excessum, ut uideatur quanto non quali uitium metiri, quum certe in hoc nulli sit uitium, sed siquis crimen aliquando non horreret, hoc uitium foret. Postremo lib. vij. & x. summum bonum in uoluptate manifesto ponit, quanquam eam bono uirtutis & contemplationis fucat: nec aliter Epicurus uoluptatem suam tuetur. Platonici igitur in honesto finem collocant: hoc autem postea uoluptas uelut umbra solem subsequitur. Hæc ex Plethone Platonico.

IN POLITICA.

QVVM omnis societas boni alicuius gratia consistat (nam bonũ finis est omĩs humanæ actionis) maxime Politica est huiusmodi. Quicũq; putat politicũ, & basilicum, & œconomicũ, & despoticũ idem esse, nõ bene sentit: multitudine enim & paucitate differre putant, sed nõ specie. Ciuitas igitur ex partib. naturalibus constat: primum uicis simul coniunctis, uici uero ex domibus pluribus: quęlibet aũt domus ex duorum societatibus, uiri primũ & uxoris, unde genus humanũ. Filij deinde serui & domini prodeunt. Ille enim natura dominus, qui ingenio pręstat. Seruus qui deficit. Ex quo Hesiodus recte Οἶκον μὲν πρώτιστα γυναῖκά τε βοῦν τ᾽ ἀροτῆρα. Quęre domũ prius uxorẽq; bouẽq; arotera. Nã bos pauperi ꝓ seruo est. Vicus à domo differt, ut pars à toto. Domestici nãq; uictu, & cotidianis officijs inter se cõmunicãt. Sũtq; appellati ὁμοκάπνοι, id est, sub eodẽ fumo, ὁμοσιπύοι, id est, sub eodẽ cibo. Cũ extraneis uero in mercimonijs & alijs uitæ cõmercijs ac officijs cõgrediunt̃. Homo ꝑfecto animal ciuile uidet̃: argumẽto est maxime sermo non frustra ei à natura datus. Nã solitarius homo aut nequã, aut deus. Ciuitas prior est domo ꝑfectione: quũ pars sit nobis natura toto posterior. Nã tũc esse res incipit, quũ forma est absoluta. Pes eñ sine homine ꝑfecto pars nõ dicet̃: nisi forte ęquiuoce mortui siue marmoris, eo pacto nec homo ipse ꝑfectã habet finitionẽ, nisi pars sit ciuitatis. Qui sicut est omĩũ ꝑfectissimũ animal: ita omĩũ pessimũ, si à lege iustitiaq; desciscat: quãto magis ardua gerit arma, quæ sunt ingeniũ ac prudẽtia, q̃b. ad cõtraria licet uti. Licet eñ in eo animaduerti prius despoticũ & politicũ. Anima nãq; corpus regit, ut Despoticũ. Mẽs uero animę appetitũ ac sensum, ut politicũ. Nã prima imperat, altera suadet atq; cõsulit. Differũt aũt inter se, q politici liberior natura est, Despotici seruorũ. Et altera q̃dẽ Oeconomica monarchia (Monar. eñ patris dicit̃) altera politica

liberorum

liberorũ & æqualiũ imperiũ. Dominus est nõ possidẽdo seruos sed utendo seruis. Nam possessoria distat ab Oeconomica, ꝙ alterius est quærere pecuniã, alterius uti: utrũ eñ ipsius sit an altera species dubiũ. Possessiua Oeconomicæ nõ est, nec pars eius, quũ Oeconomicę sit uti reb. possessis, possessiuę aũt adquirere. Subministra uero eius est: sicuti frenorũ ars, equestris, Despotica à politica & œconomica differt: à politica ꝙ illa sit libertatis, hęc seruorũ: ab œconomica qđ illa sit omniũ q in domo sunt, hęc tãtũ seruorũ. Prędterea Politicũ & Oeconomicũ differũt, qđ hoc multorũ, illud unius principatus sit. Inter homines q̃q; diuersitas. Sunt eñ q ꝓcul à politia agũt, quos ciborũ uictusq; diuersitas etiã distinguit. Nã sicuti & bruta quædã quæ carnibus aliorũ uescunt̃ solitaria sunt, quæ aũt herbis gregalia: sic homines reperiunt̃ sine labore aut arte uita nomadica, syluestri, piratica, uenatica, ex rapto uiuẽtes. Plãtæ ob animalia. At ipsa animalia ꝓpter hominẽ creata sunt: nã si frustra natura nihil genuit, necesse est ut hominũ causa omĩa obgenerauerit. Circa uero res parandas, Ex agro & pecore acquisitio nobis uitæ physica est. Mercatura uero & pecuniaria, trãslatiua nõ naturalis est, sed ad res naturales parandas inuẽta: laudaturq; usq; ad metã quãdam, necessitatis uidelicet gratia. Vituperat̃ aũt cũ est terminus nullus. Inter artes uero illæ artificij plurimũ habẽt ubi minimũ fortunæ, plurimũ uero mechanicæ, ubi corpus requirit̃. Seruiles ubi corporis itẽ plurimus usus. Ingenerosæ ubi uirtutis minimũ expetit̃. Imitari exẽpla ueterũ oportebit in his quæ honeste acquisiuerũt. Thales Milesius (probro data ei philosophia ob paupertatẽ) oleum cõquisiuit, cũ præuidisset eius charitatẽ futurã: quod deinde ꝓ sorte uẽdidit, quo exemplo non coactã sed uoluntariã paupertatẽ ostendit. Tres omnino Oeconomiæ species in quib. forma reip. tota cõspicit̃, despotica, gamica, demotica. Vir uxori imperat & filijs, sed aliter, his basilice, illi politice. Fratres aũt inter se demoticũ ac popularẽ referunt statũ. Lib. ij. Ea demũ optima respub. in qua secundũ id in quo felicitatẽ esse existimãt, si ue uirtus sit, siue aliquid aliud, in quo quis excellit, is ciuis felicissimus putat̃. Confutat præterea multos reip. administratores ac legislatores, ubi dicit quẽlibet in aliquo errasse, & inter cęteros Platonẽ: qui ex Socratis sententia dixit cõmunia omnia, etiã uxores, in ciuitatibus esse debere. Hæc tanta unitas remp. potius dissoluere, & ex ciuitate domũ facere uidet̃. Nam ex dissimilibus partib. & familijs respub. floret. Præterea nulli uxorẽ aut liberos amare cõtingeret cũ incerta esset proles. Rei etiã acquirendæ minime uacarent: cũ nihilominus ponat lucri diligentiã, alijs de causis. Deinde cõtra Phaleam arguit, q leges Carthaginẽ. dedit, ac statuit æquales ciuiũ possessiones, errauitq; non statuere quãtæ ac quales esse deberẽt: nã si immoderati sint omniũ census, intẽperanter uiuerẽt: si nimiũ exiles, sordide ac misere. Nã statuendus modus emptionũ, ne quis de plebe ob diuitias potẽtior factus, sese cum nobilitate cõmisceat. Quæ distinctio in creãdis magistratib. necessaria est. Mentionẽ deinde facit de Phidone Corinthio q Corinthijs leges dedit. Deinde Hippodami Milesii leges etiã reprehẽdit, q abstulit opificibus possessiones & arma, nullo honore dignans, quaꝓpter ij serui magnopere facti, amare rẽpub. nõ poterãt. Præterea potestatẽ nouas inueniẽdi leges cõcedebat: qđ ꝑfecto reip. minimo cõducit: quũ paulatim ciues adsuescãt nõ uereri principis instituta, mutatis facile legibus: abrogatioq; huiuscemodi uim eneruat, introducitq; legis contemptũ. Post hæc iubet Aristoteles seruari seruorũ disciplinã, qua sublata dñi in insidias ueniũt. Sicut Hilotæ in Lacedæmonios, & Penestæ in Thessalos fecerũt. Deinde mulieres bene instituere, ut tẽperate & sine arrogãtia & sumptu degãt: ut de Lacenis fœminis dicit̃, quę ob insolentiã & audaciã uiris resistunt, muliebria dedignant̃, quũ illi aduersus Thebas pugnarẽt arma tractare uoluerunt. Reprehendit etiã in quibusdã remp. Lacedæmoniorũ: ꝙ magistratus eorũ nõ recte erat ꝑpetuus, cũ ꝓcessu tẽporis uir iustus iniustus possit euadere. Deinde ꝙ nõ darent̃ nisi potentibus, quæ res ambitiosos plane faciebat. Regẽ perpetuũ creabãt, classis insuper præfectũ: ærario carebant, sed cũ bella gererẽt singuli cõferebant: ex quo & cupidos, & auaros faciebant, ac sibi magis q̃ reip. uacantes. Syssitia non de publico, sed de proprio faciebant, ex quo pauperes illis interesse non poterant, & qui non interessent ad magistratus non eligebantur. συσσίτια, Syssitia conuiuia erãt quæ inter se publice ac sæpe celebrabant, symbolum conferentes. Differit præterea de Cretẽsium legibus quas præfert Lacedæmonijs: nam hi Syssitia melius de publico faciebant: præterea filiorum multitudinem prohibebant, potestate uiris facta post

susceptam æquo numero prolē,uxoris abdicandi,alio introducto usu.In quo ex sententia diui Thomæ uidet̃ Aristot.de mariū usu intellexisse,nec uituperasse.Cosmos etiā eorum magistratus reprehendit esse perpetuos,sicut Ephoros Lacedæmoniorū.Ex omnibus his laudat Solonē:meliusq; dicit remp.instituisse,quā ex optimatibus & populo instituit,omnibusq; eo modo honores cōmunicauit:licet præter eius mentē ad popularē postea statū deuenerit.Nā Pericles & Ephialtes sublato Ariopagi consilio iudicib. primū Salaria cōstituere.Lib.iij.postq; aliorū leges cōfutauit,disserit quā ipse remp. ꝓbat. Prius declarat quid sit ciuitas,quid ciuis:dicit eū esse ciuē,qui magistratū gerere potest. Vnde excludit aduenas & pueros & senes inutiles. Ciuitatē uero nō quæ mœnib. circundat̃ cū una fermè regio possit muris cingi,Sed quæ ex forma reip.sit cōstituta.Ciuis bonus & uir bonus nō ijdē. At idē uir bonus & bonus princeps. Imperio eñ uirtus & prudentia expetit̃.Nā uir bonus nō potest esse sine prudētia.Ciuis itē bonus nō sine pudicitia,at sine prudētia potest esse.Nā ei qui subijcit̃ atq; paret,sat est rectam habere opinionē agendorū quæ ei cōmittunt̃.Bonū aūt principem & prudentia & cæteris uirtutibus præditū esse oportet.Opifices & mercenarij in Aristocratia nō admittunt̃,nisi forte diuitijs adeo creuerint,ut inter optimates censeant̃.At bene in Democratia ciues esse poterūt.Ciuitatis instituta nō ad uiuendū tantū,sed ad bene quoq; uiuendū.Nā eo pacto animalia in ea politice uiuentia essent.Reprehendit præterea ueteres q nō diffinierunt nec cōsiderauerunt remp.nisi iustū ex parte rerū, cū bona reip. nō sint distribuēda ex rerū quantitate,sed ex personarū dignitate.Sic ciuis unus inuentus sit qui cæteros lōge uirtute antecellat,is perpetuo reip.præficiendus erit. Secus si sunt multorū pares uirtutes.Post hæc regiā potestatē omnib.præfert:deq; hac disserit.Monarchiæ quinq; species dicit.Heroū q ciuiū cōsensu certis de causis certoq; tēpore rēp.gubernēt. Alia barbarica,ex genere ꝓueniens & legib.imperans,sicuti Parthorū rex. Alia Esineta electiua tyrāni, qualē elegerunt Mitylenis Pittacū aduersus exules suos quib. præerat Antimenides.Alia Laconica perēnis secundū leges tantum belli tēpore imperiū habens.Ex quo apud Hom.Agamēnon cū in ciuitate agitabat iurgijs exagitabat̃: in bello aūt potestatē habebat.Postremo Regia omniū optima,quę se ad populos uti pater se ad filios habet.Apud Ægyptios medici ante diē tertiū corpus ægrotorū suo periculo curabant. Lib.iiij.& etiā v.de forma rerū publicarū uaria tradit: deq; earū solutione & corruptiōe. Corrigere eñ remp. institutā nō minus difficile q̃ ab initio creare: sicuti discere eū qui male didicerit à principio duplex est labor.Tris omino rerū publicarū species,Regnū, Aristocratia,Politia. Totidēq; sunt excessus,Tyrānis,Oligarchia & Democratia: horū pessima Tyrānis.Minus mala Democratia.Cōnumerat partes & officia ciuitatis:qđ reprehendit pretermissum fuisse à Socrate apud Platonē,qui solū ea cōnumerat quæ sunt ad uiuendū,non aūt ad bene uiuendū.Politia quædā ex mixta & populari & paucorum administratione: quæ quando ad paucorū potentiā inclinat, solēt appellari optimates, quod diuites uirtute ac nobilitate præferri credant̃. Tyrannidis species cōmemorant̃: & quam barbari per leges eligebant sicuti Græci Esinetas.In paruis ciuitatibus melius paucis plures cōmittere magistratus ob inopiam ciuium.Lib.v.de principijs seruantib. ac corrumpentibus rēp.Seditio omnis ob inęqualitatē orit̃.Æquum dupliciter cōstituunt,aut excessu,ueluti Arithmeticus, ut tres ad duo & unū:aut dignitate ut Geometra, sicuti quatuor ad duo & duo ad unū. Omniū cōfessione iustum simpliciter est secundū dignitatē, ex quo uel quia in aliquo pares sunt, in omnib. se penitus pares existimant: uel quia in aliquo præstāt,in cunctis se superare arbitrant̃. Popularis gubernatio tutior est q̃ paucorū,minusq; seditioni subiacet:ꝙ inter se populus minus diffidet,magis autē pauci ac nobiles.Res oēs pro quibus homines cōtēdūt sunt lucrū & honor & his cōtraria.Sub lucro omnia quæ ad corpus,sub honore omnia quæ ad animā pertinent intelligunt̃.Narrat præterea causas omnis quibus reip.status corrumpit̃ siue aristocratiæ siue regiæ,allegando Platonis certos numeros in quibus mutationes fiunt ciuitatum, quos alibi attigimus,uidelicet in epitome libri Platonis & in Arithmetica. Hic est numerus Duodenarius,& multiplicatus per æquilaterū suū planū & solidū.Deinde de remedijs salutis & cōseruationis statuū.Tria oportet habere eos qui principales ac publicos gerunt magistratus,ut ament ciuitatis statū,Deinde ut habeant potentiā idoneam ad coercendos homines. Tertio ut uirtute ac iustitia sint præditi. His in statu eodē non diu sibi

uiuendum

uiuendũ esse cogitandũ. Tyrãnus uero ad retinẽdã dominationẽ tria conat̃. Vnũ ut animos ciuiũ imminuat. Nemo em̃ parui animi cõtra tyrannũ insurgit. Deinde ut ciues inter se dissideãt, ne in eũ quandoq; cõspirent. Tertiũ ut imbelles eosdẽ reddat, cũ nullus ea quæ omnino nequit aggrediat̃. Præterea cauere debet ab ijs qui amplius uiuere non curant, quosq; dolore adfectos uiderit. Lib. vi. subiectũ Democraticæ politiæ libertas: ubi multitudo per uices imperat & imperat̃. Nã populi iustũ nõ ex dignitate, sed ex numero consistit, ex q̃ plus poterit in hoc statu inopũ multitudo q̃ paucitas diuitũ, utileq; fuerit populum esse dñm rerũ grauiũ si quæ inciderent. Magistratus uero nõ minimotũ sit. Merces insuper magistratibus dãda: illis itẽ qui cõsilio præsunt, raroq; consiliũ cogendũ: ubi tunc ne excurrat̃. Laudat preterea gubernationẽ quæ sit ex agricolis, q̃ ij robusto sunt corpore ad auxilia ciuitati ferenda. Præterea suis occupati rebus familiarib. & agro minime honores ac magistratus cupiẽt. Vituperat aũt opifices & mercatores, qđ ij semper in ciuitate manẽtes fora uexãt, primiq; sunt q̃ tumultus excitent. Operæq; preciũ est ut magistratus deligant̃, pariterq; cẽseant̃ ab agricolis ac bonis uiris, q̃ ij propter hunc metũ cõpescent̃, minimeq; ab officio discedent. Ad popularẽ itẽ gubernationẽ iubet etiã aduenas & spurios recipere. Vtile etiã ad copiã cõseruandã ꝓuidere ne quis egeat: quapropter ex superabundanti uectigali omnia distribuẽda egenis quantũ sit satis, uel ad agelli cõparationẽ, uel saltẽ à dantibus uolentes ipsorũ negocijs delegandi. Deinde multos tradit modos quib. Democratia, quibus etiam Oligarchia cõseruet̃. Officia postremo ac magistratus enumerat quæ creari oportet. Lib. vij. Cum ex triplici bonorũ genere felicitas cõsistat, plus ad eã cõfert uirtus, q̃ per hãc externa bona acquirunt̃ ac cõseruant̃. Non aũt cõtra: argumento est deus ipse, quẽ felicem, & beatum dicimus, nõ ex aliquo externorũ, sed per se. Nã externorũ causa est fortuna, quæ nihil ad uirtutẽ facit. Neq; em̃ fortis aut iustus aliquis ꝓpter fortunã. Virtus & felicitas igit̃ eadem unius hominis & unius ciuitatis. Vita philosophi cõtemplantis lõge melior, q̃ in administratione ciuitatis occupati, qđ liberior sit suiq; ipsius gratia: modo nõ sit penitus ab actione remota, sed ab actione quæ ab alijs & exterioribus rebus depẽdeat, quæ admodum seruilis est. Sed actio interior & ex se sumpta cum philosophia cõuenit. Veluti Architectus qui nihil externũ agit, mente tantum & cogitatiõe operi præest, Deus quoq; nõ ipse penitus sine actione, sed sua & ꝓpria. Ab eo aũt q̃ nihil penitus agit, præclari nihil fieri potest. Disputat insuper de magnitudine ciuitatis: dicitq; nõ eam esse magnam quæ tantũ abundet hominibus, sed ciuibus eo numero quo satis sit ad bene uiuendum secundũ politicã societatem. Agrũ deinde iubet eligendũ esse fertilẽ, Situmq; urbis qui nõ possit facile inuadi, & iuxta mare ꝓpter cõmeatuum opportunitatẽ. Deinde de qualitatibus locorũ narrat. Qui em̃ circa Europã & in frigidis habitãt locis, animo quidem præsenti sunt, ingenio uero crasso, quapropter liberi sunt & indomiti. Asiatici uero contra ingeniosiores & timidiores, ideo subditi. Græci aũt in horũ medio cõstituti utriusq; gentis naturã sapiunt: hinc animum, inde ingenium sumunt: ideo & liberi perseuerãt, et optimis remp. regunt institutis, aptiq; alios regere. Quapropter ingeniosos pariter & animosos esse oportet quos legislator dispositurus ad ciuitatem est. Nã animositas & audacia uirtutis amorẽ parit, in eaq; parte cõsistit ubi amor: signum est qđ erga amicos à quib. decipimur aut iniuria afficimur, magis q̃ cæteros irascimur. Post hęc opifices & mercatores dicit esse necessarios in ciuitate: nõ tñ ex ciuib. Nam ocium ijs qui reip. uacant esse oportet. Sed & bellatores, & cõsiliarios, & sacerdotes esse necesse est. Primos iuuenes. Secundos senes. Tertios honoratiores, qui rebus gestis floreãt, ac domi cõquiescant. Cultores agrorũ & uillici serui esse debent, & diuersæ à ciuibus nationis. Præterea pusillanimes, mẽte obtusi, & corpore robusti, sic utiles ad opus erunt, & nihil rerum nouarũ ex eis timeri poterit. Docet deinde publica & priuata cõstitui ędificia & syssitia, id est, cõuiuia publica ubi cõstituant̃. Ad flatus præterea orientis seu aquilonis ut salubrius, ædificanda ciuitas. Si tyranni imperio, arx cõstituat̃, & in arduo loco: Si liberi, in planitie: Si optimatũ, inter utrũq;. Duo sunt quibus agit̃ bene. Vnũ ꝓpositum finisq; recte agendi, alterũ eas res inuenire per quas finem eũ cõsequamur. Nam cũ oẽs cupiant felices esse, beneq; uiuere, alijs quidem facultas adest, quibusdã uero nequaquam, siue ob fortunã aliquam, siue ob naturã: quapropter ad bene beateq; uiuendum adiumento est opus nonnullis. Bonus autem & euentus & actio & usus uirtutis perfectus simpli-

 citer

citer est intelligẽdus:nõ aũt ex suppositione,hoc est ex necessitate aliqua.Boni insuper & studiosi fiũt ob tria,naturã uidelicet & morẽ ac rationẽ.Cætera quidẽ animalia natura uiuunt,nõnulla morib.& cõsuetudinibus.Homo etiã ratiõe, qui sæpe contra naturã cõtẽdit.Sed lõge hęc tria simul esse utilius fuerit.Fas præterea in ciuitate oẽs participes esse imperij:quanꝗ si cõstaret aliquẽ cæteris uirtute antecellere,ut heroes:hic omnium cõsensu princeps cõstituẽdus.Qui uult quãdoꝗ imperare, oportet ut ipse prius subijciatur dũ iuuenis est,discatꝗ parere senioribus. Cũ bellũ sit pacis gratia:negociũ uero ob ociũ,utilia ob honesta:actio deniꝗ ob contẽplationẽ,ad hęc tãꝗ ad finẽ legislatorẽ respicere decet.Quaꝑpter ille magnopere laudãdus, qui bellũ gerere aut uincere docet: nã exercitũ potentissimũ habere oportet:nõ ut in seruitutẽ alios redigamus, sed ne ipsi redigamur. Virtutes ꝗꝗ alijs aliæ,ꝓpriæ.Ad bellũ & negociũ fortuna opus,ad ociũ Philosophia. Ad utrũꝗ tẽperãtia & iustitia.Prior legislatoris cura corporis,ꝗ animi ordinãdi sit,& appetitus ꝗ rationis:ꝙ corpus in generatione antecedit animã,& partem rationalẽ ea quæ rationis est expers.Argumẽto sunt pueri quib.statim insit ira & cõcupiscẽtia.Ratio aũt & mẽs tãtũ ꝓuectis. Quaꝓpter legislator ante omia matrimonijs uacabit, ne ea ætate cõiungant̃ qua simul cessant,quę erit uiro LXX.mulieri L.annorũ.Itẽ ne iuuenis nimis,ꝙ fœtus mẽte & corpore minus ualent,& incõtinẽtię uitijs adsuescũt.Ætas cõmoda uiri xxxvi.Fœminæ xviij.annorũ.A etas senilis ꝓpe lxx. inualida ad procreandũ. Sic demũ occurrit̃ multitudini filiorũ quæ nimis excrescit, paucosꝗ natos educare cõmodius ad institutionẽ,tum ad reip.salutẽ esse uidet̃. Infantes adsuescẽdi laboribus, duræꝗ uitæ, ut natura sint robusti, ex quo in quibusdã locis frigida statim demergunt. Prohibendi quoꝗ à turpibus collegijs:ea ẽm diligimus natura quæ prius nobis occurrũt,pręsertim ne spectatores iãborum aut tragœdiarũ fiant. Theodorus tragœdus nulli cõcedere uoluit,ut ante se ageret quãuis uili histrioni, quasi magis faueãt auditores illis quos primo audierint. Quapropter oportet à pueris omnia ꝓcul lasciua ne audiãt amouere,néue turpes imagines spectẽt. Ætas idonea disciplinis septẽnis est, ex quo ꝑ hebdomadas diuidẽda disciplinæ ratio,ut à vij.usꝗ ad xiiij.annum.Inde politię usꝗ ad xxi. Li.viij.Legislatori circa iuniorũ disciplinã maxime uacandũ, quæ ualde necessaria est, nec tã priuata de causa ꝗ publica, quũ ipsi reip.mẽbra sint.Quapropter abducendi sunt à mechanicis & his artib.omnibus quæ ea producunt,& corpus liberorũ cõficiunt:nominat aũt quatuor in primis edíscẽdas, literas,gymnasticã,musicã,graphicẽ. Quæ ualde refert cuius gratia discant̃. Nã ex fine etiã quæ liberales dicunt̃ sordidæ fiunt. Ociũ ẽm negocio præstat,magisꝗ appetit̃ ꝙ finis sit, illud uero ad finẽ: & in ocio felicitas & uita beata,in altera ęrumna & labor.Musica igit̃ ediscẽda non tanꝗ necessaria,sed ocij gratia siue ioci,eius uidelicet qui nõ finis sit sed ad finẽ,& animi gratia ex labore recreãdi.Per literas aũt cæteræ disciplinæ ediscunt̃. Graphice,id est,pictura præcipit̃,nõ ut in mercatura suppellectilis,aut instrumenti alicuius mens occupet̃,sed potius ut ex illa inspicere possit corporũ pulchritudinẽ. Nõ enim fas est ingenuis semper cõtemplationi actioniꝗ quãꝗ honestissimis studere.Gymnastice etiã iuuentutẽ ac bonã corporis habitudinẽ disponit, quanꝗ in hac parte fera Laconũ exercitatio ac patiẽtia uitãda, quæ nihilo meliores ad bellũ præstat, quũ multi sint strenui ꝓpteruiꝗ in grassationib.& cædibus,in arte tñ militari nihilo fortiores. Honestas nõ feritas in certaminib.præferẽda:nã neꝗ lupus neꝗ bestia alia honestũ periculũ pugnãdo subit.Itaꝗ feritas Laconũ nõ causa uictorię,sed ꝙ ipsi exercitati cõtra nõ exercitatos pugnãt.Quaꝓpter haud graues pubescentib.exercitationes iniungẽdæ,ne corporis nutrimento augmẽtoꝗ officiãt. Post pubertatẽ annis tribus tantũ ciuili disciplinæ intendãt omissis corporis laboribus, ꝙ utriꝗ uacare cõmode nequeant, quũ alterũ ab altero impediat̃.Firmatis iã robore ac uiribus maiores addendi labores.Post hæc de Musica multa differit, probatꝗ inter disciplinas eã esse recipiendã,ꝙ requietis ac oblectamenti causa sit,& animi tristitię medicina, mentemꝗ rhythmis ac numeris ad uirtutem cœlestiaꝗ extollat: quã si quis eodẽ modo quo cupit ad moderationẽ & harmoniã inflexerit,iræ,gaudij,spei,cęterorũꝗ animi motuũ decorũ retinebit.Quæ quidẽ modeste ediscẽda, ne impedimentũ cæteris rebus ciuilibus ac bellicis adferat:Deniꝗ in rebus agendis iuuentus exerceatur, quarũ sint postea boni iudices,ꝙ iudiciũ in exercitatis maxime sit.Senibus corporis actio minuẽda, qui & gaudere & recte iudicare ꝓ iure suo possunt ob doctrinã in ipsa iuuentute perceptã.

In Oeco-

IN OECONOMICA.

De Oeconomica Aristoteles breuē admodū edidit tractatum, quod hanc sibi laudē à Xenophōte præreptā uiderit Differit tñ in hāc sententiam. Oeconomica & politica inquit, differunt nō solum quantū domus & ciuitas (Hæc enim eis subiecta sunt.) Sed etiā ꝙ Politica ex multis principib. est, Oeconomia uero monarchia. Prima igit̃ in hac hominū cura ac diligētia circa cōiugium. Societas em̃ ab ipsa natura maris & fœminæ maximè cōciliat̃, ut nō solum sit hominibus, sed etiā bene sit, nec solum naturæ causa sed etiā utilitatis. Qui em̃ uiribus ualidi imbecillos iuuant, rursus ipsi debiles in senectute ab illis quādoꝗ sustentant̃. Huc accedit etiam, ꝙ quando numero ꝓhibemur à natura, saltē specie perpetuos esse affectamus. Diuersa tñ cōditione ꝓcreati simul iungunt̃ ad stabiliorē uitæ usum. Nā fœminæ timiditas maior ob res domi custodiēdas. Viris audacia ob fortitudinē & res foris parandas. Fœminis itē charitas maior ac patiētia ad filios nutriēdos, uiris sapiētia ad erudiendos. Possessionum post hæc diligētia adhibenda, quarū prima est homo, qua ꝓpter seruos ante om̃ia studiosos parare oportet. Eorū species duæ. Curator seu uillicus qui alijs præsit, & operarij. Seruis itē uini parū aut nihil dare oportet: uini nanꝗ potatio uel liberos ꝓprosos facit. Alimēta quæ sat fuerint operarijs dent̃. Sine mercede subiectis imperare nō ualemus. Merces em̃ seruorum cibus. Operis uero adhibere nec ualde timida, nec ualde fortia seruitia: qđ hæc nō facile obtēperātia, illa uero nō facile perseuerātia in labore sunt. Omnino aūt labori tēpus & præmium statuendum. Oeconomo præterea ad rē tuendā modi sunt quatuor, Primū parare, deinde partū tueri, sine q̃ nihilo magis parare iuuat, ꝙ in uas fundo carens aquā haurire: præterea prudentē esse ac diligentē. Nullus enim res alienas æque tuet̃ atꝗ suas. Ex quo Porus interrogatus quid maxime equū saginaret, oculus inquit dominicus. Libys etiā rogatus quod optimū lætamen, uestigia respondit dominica. Ideo Socrates dicere solebat, dñm ante seruos exurgere, & ultimū ire cubitū oportere. Surgere em̃ noctu & ad ualetudinē, & ad Oeconomiā, & apud philosophiā deniꝗ cōferre. In lib. aūt ij. dicit optimū Oeconomum nō ignarum esse debere moris locorū circa quæ negociat̃, sed natura ingeniosum, mēte uero iustū ac laboriosum. Oeconomiæ om̃ino quatuor, Regia, Satrapica, Politica, & priuata. Regię aūt ꝓuētus species quatuor, circa monetā, circa importata & exportata, uti sūt portoria, circa sumptus quū cōpēdio fiūt ac res uice pecuniæ dent̃, æstimationeꝗ ubi expediat magis ꝙ numerato impēsæ fiant. Satrapicæ prouentus species sex, ex terra quā decimam uocant, ex locorū ubi dominat̃ metallicis, ex terra & agro nascentibus, ex mercatoribus, ex pasturis decima itē appellata. Sexta ex alijs uarijs. Tertia œconomię species politica, id est, ciuitatis. Huius uectigal optimum ex ijs quæ in loco proprio gignunt̃: deinde à mercaturis, post hæc ἀπὸ τῶν ἐγκυκλίων. Quarta & ultima priuati hominis, quę quidē anomala, id est, absꝗ norma existit: ꝙ nō ad unam tantū intentionē illi Oeconomia exerceat̃. Est insuper omnium minima ob breues prouētus & expensas. Huius optimū uectigal ex terra primū, id est, agricultura quę omniū est parens. Hinc enim magis secundū naturā res nobis acquirunt̃. Deinde ex alijs rebus. Tertium ex argento, præter aūt omnia parcere superfluis, & ne maiores sint prouentibus expensæ. Post hæc prosequit̃ Aristoteles cōnumerare populos ac reges eos qui calliditate nouas artes uectigalis & rei parandę sibi inuenerunt. Quæ pars adhuc in Latinū sermonē (quod sciuerim) cōuersa nō est. Byzātij pharmacopolarū & funambulorū eorumꝗ qui mirāda faciunt, & his similiū artiū, tertiā partē publico dare iusserunt. Itē existēte lege nō esse ciuē nisi ex utroꝗ parēte ciue natum, cōcessere xxx. mnas tribuēti ciuē esse tātū ex altero. Antisthenes Atheniensis in magna Atheniensiium necessitate cōsuluit, ut Dionysia quæ magna expensa celebrare cōsueuerunt, supersederent̃: ac Dionysio uouerēt anno futuro duplicia fieri. Cypsellus Tyrānus Corinthius uouens Ioui offerre bona Corinthiorū si ipsorū potiretur, Decimas tantum eorū possessionū in annos decē dari iussit, hoc pacto & uoto satisfecit, & eorū substātiā ex magna parte seruauit. Lygdamus Naxeus cū exulū bona nullus auderet emere ipsis exulibus reddidit possessionē: supellectilē uero resꝗ preciosas siquæ aderāt eisdē uēdidit, seu alijs descripto nomine. Hippias Atheniensis tyrannus in augendo uectigali mira cogitauit, ut qui domos haberent prominentes & uiam occupantes, præterea portas extra aperientes, quod erat honoris, uendidit dominis. Monetam quoque iussit

minori cōmutari, quam à se coactā rursus in pristinā æstimationē reduxit. Nauarchis & Demarchis publicis officijs & munerib. uacare, si pecuniā tribuissent. Idē cuilibet in sacrificio Palladis uouēti unū obolū imperauit. Idē & cuilibet puero nascēti fecit. Lāpsaceni indigētes pecunia multa coegerūt nauigia frumēti priuatorū, uēdideruntq́ pluris q̄ illi cōstituerāt: atq; hoc modo preciū iā cōstitutū dn̄is reddiderunt, reliquū ipsi sibi retinuerunt. Lacedæmonij Telminensib. amicis pecuniā in reditū patriæ rogātibus iusserūt seruos & ueterina unā diē ieiunare, impensamq́ hāc dare Telminensib. Cyziceni tumultuātes ac populo diuitibus præualente cū militib. pecuniā deberent, in penuria, statuerunt ut oēs diuites capti ac damnati capite, tantum exilio plecterent, si pecunia se redemissent. Chij legē tulerunt ut debita priuatorū omnia publice describerent, eaq́ exegerunt in patriæ necessitate, creditoribusq́ fœnus quousq́ sortē redderēt exsoluerunt. Cordaulus magister equitū Mausoli regis iter faciens p regni fines donis plurimis & diuersis, etiā porcis, uitulis, ac his similibus cumulatus, munera nominaq́ dantiū iussit scribi, dantibusq́ mādauit ea nutriri donec usus tēpus aduenirет. Idē finxit regem uelle comas incidi q his opus haberet, effecitq́ ut iuuentus quæ studebat comæ & elegātiæ, data pecunia cū eo trāsigeret, edictūq́ uitaret. Aristoteles Rhodius præfectus Phocensiū uidens in duas partes multitudinē diuisam, alteri adhærens parti dixit, alterā multa ipsi pmisisse uti potiret alterius, se aūt noluisse auscultare q beneuolentior huic esset: hoc illi audientes obtulerūt ei qđ uoluit. Eodē modo & cū altera egit deinde parte. Post hæc inuicē eos cōciliauit. Clazomenij debētes militib. xx. talēta à diuitibus ea receperunt, datis totidē talentis ex ferrea moneta quā percusserūt. Selymbriani indigētes pecunia lege phibente triticū exportari, & fame existēte circà: ipsi aūt frumento abūdātes, cōstituere priuatos dare ciuitati frumētū certo precio, sibi reseruato quātū in annū satis esset: deinde preciū terminātes potestatēq́ extra mittendi faciētes pecunia simul & frumenti usu abundauerūt. Dionysius Syracusanus uolens cogere pecuniā finxit Cererē sibi apparētē iussisse omnē ornatū muliebrē offerri in tēplo. Itaq́ prius ipse suarū obtulit. Deinde idē facere cęteras coegit, ne dea ipsis tanq́ sacrilegis irasceret. Demū coacta oīa ipse abstulit tanq́ à dea mutuatus. Peracto aliquāto tēpore mulierib. ornatū recuperare uolētibus, pristinū pmisit si certū aurū deæ offerrent. Idē describi iussit orphanorū substantiā, & q illā detineret, eoq́ modo usus est donec illi ad ętatē uenissent. Idē Rheginis captis atq; direptis pmisit libertatē: si certū auri numerū publice atq; priuatim ei darent. Itaq; illi hac spe sollicitati, reliquū qđ occultauerant prōpserunt, eiq́ dederūt, ille nihilo magis pmissis stetit aut eos liberauit. Mēdei cū aduersus Olynthios dimicarēt abūdātes seruis & indigētes pecunia, iusserūt ciues mare & fœmina tantū seruis sibi retētis, reliquorū usum ciuitati prębērēt. Timotheus Atheniēsis bellū gerēs aduersus Olynthios deficiēte argēto æs incisum militibus diuisit, iussitq́ pro argēteo usum in exercitu præbere. Mercatorib. aūt aliò pficiscētib. edixit ex eadē moneta spolia emere p quib. argētū reportarēt. Idē expugnās Samū, fructus ex agricultura oīs eis uendidit, q militū stipendijs suppeditauere. Didales Persa militib. tumultuātibus, ac stipendia postulātibus in exercitu: in cōcione dixit ei nō deesse pecuniā, uerū in quodā loco quē nominauit esse, finxitq́ iumēta plura onerata argento atq; cōtecta: deinde unū tantū cū argento discooperto præmisit. Quod cōspicatus exercitus in spem uenit: at ille inqt, minime exoluere stipendiū oportere donec Amasum peruenissent quo tendebat, eratq́ iter pluriū dierū ac hyemale. Atq; hoc modo usus est interim exercitu tantū necessaria præbendo. Iphicrates Atheniensis Cotyi Thraci congreganti exercitū in pecuniæ inopia cōsuluit imperare subditis, ut quilibet tris tritici modios p eo sereret, ex q ille magnā uim frumēti cōgregans cū mercatoribus pecunia cōmutauit. Cotys idem rogauit Corinthios pecuniā mutuā in cōgregando exercitu, quod negantes iterum rogauit mitterent aliquos ciues, quibus ipse custodiā quarūdā arciū & oppidorum uti fideliorib. tradere uolebat: q facto eos ciues in custodia detinuit, donec coegit eos mutuum quod rogauerat dare. Cleomenes Alexandreus Ægypti Satrapa, cum ex suis quidam per Nilum nauigans à Crocodilo esset arreptus, sacerdotes eius loci postulauit, ut ob ultionē hos uenarentur: illi q sacros habent Crocodilos, magna ui pecuniæ sese ab hac iussione redemerunt. Alexander Macedo uolens prope Pharum ciuitatem habitari, illicq́ emporiū quod Canobi erat unà cum sacerdotibus transferri, illi ne hoc cogerentur pecunia transegerūt.

Stabelbyus

Stabelbyus rex Mysorum debens stipẽdium militib. duces eorũ cõgregauit, monuitq; non amplius priuatis opus habere, sed ducib. Itaq; stipendium quod militibus debebat eis se recepit daturum, modo missos faciant milites: quod illis facientib. ac procedente tempore stipendiũ petentib. respondit, neq; tibicinem sine choro, neq; ducem sine exercitu aliquid utilitatis adferre. Iussit igitur illos discedere. Huiuscemodi ergo Aristoteles exempla connumerat, quib. profecto nostrorũ ingenia minime cedunt, si cõsideremus quæ principes quæstus gratia moliant̃. Vt alia omittã, quæ Xistus, quæ Innocentius põtifices noua in urbe collegia cõmenti sunt, unde breuem utilitatem præposuerunt decori atq; libertati curiæ sempiternæ. Quid Laurẽtius Medices Florẽtiæ iuuentis albis quadrantib. quæ portorijs p̃enderentur. Quid Neapoli Ferdinandus rex in belli necessitate chartea moneta iussa rebus cõmutari. Deniq; tot impudentissime nõ solum populis, sed sacerdotib. quotidie imperatæ pecuniæ. Stobeus in Collectaneis sapientũ dicta de Oeconomia breuissima ponit. Solon dicebat domum honestã sibi uideri in qua res possessæ neq; possidentib. iniustæ, neq; custodientib. difficiles, neq; augentib. pœnitendę sint. Bias, in qua talis est dñs qualis extra per legem. Thales, In qua ita probe sint oĩa disposita, ut plurimum in ea uacare domino liceat. Critobulus. In qua dñs plures habeat sui amantes, q̃ timentes. Pittacus, In qua superfluorum nihil requirens, & necessariorum nihil indigens dñs. Chilo, Quæ maxime imperio similis sit ciuitatis. Musonius maxime uituperat in Oeconomia superfluos sumptus luxumq; ac uasa argentea, aurea triclinia, lectos eburneos, cedrinas mensas: præterea plures q̃ oporteat seruos & ancillas, epulas item sumptuosiores: quib. rebus non solũ inepti efficimur, sed iniusti & auari, quum pro his cõparare multas oporteat opes, ac uectigal magnum, quod nisi per iniustitiam quæri non potest. Delicijs insuper longe tolerabiliorem morbũ esse dicit, quod is corpus tãtum corrumpat, illæ uero corpus animumq; inficiant. Antiphon ita rem Oeconomicã describit, ut uxorem uelit domui rebusq; domesticis conseruandis præparandisq; præesse: uirum autem foris in agro, in foro, in repub. Bernardus noster non inutilem & ipse de Oeconomia tractatum edidit, ubi pascendã copiose quidem familiã, citra tamen delicias iubet. Reliqua uero ac pulcherrima in hac disciplina qui cupiat uidere, eum ad Xenophontis Oeconomicum quem conuerti relegamus. Officia domestica apud ueteres fuerãt, Dispensator, Condus, Promus, Atriensis, Cocus, Dulciarius qui cõfectiones pręparabat. Structor qui cõuiuia, Chironomon qui obsonium in repositorijs secabat. Iuuenalis, Spectas & Chironomõta uolanti Cultello. Prægustator qui libabat. Præterea Medicus, Iatralepta qui unguentis aut pharmacis præparandis præerat domino siue lauãti siue ægrotanti, id nunc officium Aromatarij usurpant. Cubicularius, à poculis, à memoria, ab epistolis, à libellis, à studijs, uestiarius, ianitor, Anagnostes, Dissignator. Is erat & publicus, & priuatus principũ, qui nunc Cerimoniarũ magister. In marmore Romæ. C. Verres Eros dissignator Cæsaris Augusti. & in Plauto, Surge dissignator. Loca enim et in ludis, & in funeribus, cuiq; constituebat. Horatius, Dissignatorem decorat funeribus atris: quanquam omnes designatorẽ legunt, quod male omnino putauerim. Designare nanq; aliquid est mente disponere, ut Terentius de adolescente, Quid nunc nõ designauit is mali: seu etiam aliquid in ædificando ordinare, ut Liuius, Loca theatri designauit.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER XXXVII.

IN LIBROS DIALECTICAE.

ZENO Eleates primus hanc philosophiæ partem ad uerborum contentionem deduxit, ne dicam inquinauit, quũ plane ex Epicuri sentẽtia res naturæ dialectica non opus habeant, multoq; minus theologia, ut ait Hieronymus. Ambitionis cõmenta sunt omnia, ut scientia difficilior cognitu putaretur, satisq; constat ipsum quandoq; Aristotelem gloriatum apud Alexandrum fuisse, Physicam ab se editam neminem esse satis intellecturũ. Neoterici uero multo ambitiosius hãc inuolucris & ænigmatis postea distorserunt, ut iam sphinge opus sit ad artem Raimundi. Is enim uir Gallicus sublimi doctrina sub Ioanne XXII. alia quoq; obscu-

obſcuriora reliquit, quæ in ſanctuarijs Pariſiorũ adſeruari ferunt. Sed & hæc cõtagio noſtros iamdudũ afficit religioſos, & in eorũ cõciliabulis ac diſputationib. is maxime prouehiť, qui cæteris clamoſior & adrogãtior uideť: tum maxime ſapere, ſi portentoſis nominibus è cœno cõmentariorũ depromptis, ꝙ minime ab alijs intelligatur. Neq; ars uituperãda, quæ ſicuti ſobrie percepta ingeniũ acuere, ſic peruertere poterit, ſi multũ hæc temporis, ac de uerbis magis ꝙ de rebus, deq; uictoria magis ꝙ de ueritate ſollicitũ teneat: quod uitiũ Cic. inquit maxime contra prudentiã eſſe. In hac igitur tẽporis breuitate utilia tantũ, & quæ ad uitæ faciãt frugẽ ediſcenda. Quũ itaq; dialectica omnis uerbis cõſtet, hæc bifariã diducunť, aut ſimplicia ſunt, ut Plato: aut cõiũcta, ut Plato diſputat. Simpliciũ rurſus ſynonyma, homonyma, analoga, paronyma, finita, infinita, categorematica, ſyncategorematica. Synonyma ſunt quũ ſub uno plura cõprehenduntur ſecundũ eandem ſubſtãtiæ rationẽ, ut animal, quo fermè modo genus de ſpecie, ſpecies aũt de ſingularibus dici poteſt. Aut homonyma, id eſt æquiuoca cum idẽ plura ſignificat, ut lætũ hilarẽ & mortẽ. Analoga Latini proportionẽ dicunt, quã aliter mathematici uſurpãt, pro menſura uidelicet quadã in numeris: philoſophi aũt in uerborũ congruẽtia cũ duo proportionẽ ad unũ habẽt, ut caro piſciũ cõparatione terreſtriũ animaliũ, & hominis ſimulacrũ cõparatione ueri: poteſt tñ idem dici uniuoce, æquiuoce, & analoge: ut canis animal, & cœleſtis, & pictus. Grãmatici item aliter in caſuũ declinationumq; ſimilitudine, ut canis, funis, panis. Paronyma, id eſt denominatiões, ut à iuſtitia iuſtus. Finita ut homo infinita ut nõ homo. Categorematica, ut equus, homo, animal, nam prædicatiua dicunť ad eorũ differentiã quæ nihil ſignificãt aut ponunt. Syncategorematica nomina quæ illis addunť, grammaticis diſtributiua, dialecticis ſigna appellata: ut oĩs, nullus, aliquis. Tertia uerborũ diductio, quã noſtri dialectici primæ ac ſecundæ intentionis appellant, Ariſt. in Met. adnotata. Sub prima nomina re ſubſiſtẽtia, & ad phyſicũ pertinẽtia cõtinẽtur, ut homo, animal, qualitas, quãtitas, & reliqua prædicamenta. Sub ſecunda nomina nõ re ſubſiſtentia, ſed ratione cõprehenſa, ac nominũ re ſubſiſtentiũ ſignificãtia, quæ ad dialecticũ pertinẽt, ut genus, ſpecies, differẽtia, ꝓpoſitio, ſyllogiſmus, & reliqua huiuſcemodi. Ariſt. itaq; quũ ad ſyllogiſmũ præſertim demonſtratiuũ qui neruus eſt logicæ properaret, neceſſariũ duxit hæc tanquã eius partes prius enarrare. Verba uidelicet & propoſitiones. Verborũ duos edidit tractatus. Primũ, Quinq; uoces Categoricas. Alterum X. genera, ſiue categorias. Tertiũ his addidit de interpretatione tractatũ, ubi de ratione ꝓpoſitionũ omniũ agit. Quinq; igiť uoces categoricæ à noſtris uniuerſales & prędicabiles dictæ, quod in his uniuerſæ cõprehendanť uoces: ſunt genus, ſpecies, differentia, propriũ, & accidens. Genus apud grãmaticos ſexũ ſignificat, apud oratorẽ ſobolẽ, apud logicum quod plures continet ſpecies. Sub hoc ſubſtantiæ prędicamentũ proprie continet, ac rurſus genus ſubalternum, ſpecies quidẽ uocata reſpectu ſupremi generis. Eadem quoq; ratio ſpeciei, donec ultima ſpecialiſſima dicatur. Species Ariſtoteles ſubſtantia fecit ſecundas, ac minime ſubſiſtentes. Plato aũt & primas & ſubſiſtentes, quas ideas uocauit, quorum eſſet particeps indiuiduorũ ſubſtantia. Differentia cõmunis, propria, & magis propria: hæc ultima diuidit genus, cõſtituit ſpeciem, perficit diffinitionẽ. Accidens & propriũ inter accidentalia ſunt & cõmunia, tam in uniuerſalibus ꝙ ſingularibus, tñ inter ſe differunt, quod omne proprium accidẽs eſt, non cõtra. Proprium eñ eſt quod in anguſtiore cõſiſtit limite, ac tantũ alicui rei uel ſpeciei accidit, ut Socrati ironia, uel riſibile homini. Propria aliqua dici poſſunt, quæ oriunť ex principijs ſubſtantialib. ſiue ſpeciei, ſiue indiuiduorũ, quãuis ſint accidẽtia ad differẽtiã illorũ quæ dicunť accidẽtalia. In uniuerſum uero quadrifariã diciť propriũ, qd' ineſt ſoli, & nõ omni, ut homini eſſe medicũ: quod ineſt omni, & nõ ſoli, ut eſſe lapidi: quod ineſt omni, & ſoli, ſed nõ ſemper, ut homini eſſe cogitantẽ: quod ineſt omni & ſemper, hoc proprie proprium, ut eſſe riſibilem. Ex quo nõ inepte illud diſtichon extat: Forma, figura, locus, ſtirps, nomẽ, patria, tempus, Cuilibet eueniunt hæc homini propria. Accidens duplex, aut tanꝗ extraneũ eſt in ſubiectũ, & de nouẽ generibus ac primæ intentionis eſt: de quo dicit Ariſt. in Prędicamentis, quod uere eſt nulli accidit. Et accidens inter quinq; uoces quod ſecũdæ intentionis fuerit, quum uidelicet extraneum aliquid non ut in ſubiecto, ꝓprie fuerit ut homini accidit ſeruus, & Socrati ueſtimẽtum. X. uero Categorię, quæ à noſtris Prędicamenta dicunť, non tamẽ prima, ſed prima genera ut ait Simplicius, de re ſunt, non de

uo cibus

uocibus aut nominibus, quanquam contra uidetur: nam ad logicum pertinet de prædicamentis uestigare: logicus quoq; entia rationis, uerbaq; tantum cõsiderat. Instatur aũt, quod uerba considerat non ut abstracta, sed rebus cõcreta, igitur ex accidente res ipsas: quod aperte Aristoteles monstrat in primo Physicorum, ubi uult quod quicunq; urinæ salubritatem intelligit, intelligat & urinam ut est obiectum salubritatis. In II. item Physicorum qui in materia formam considerat, habet etiam quadantenus materiam iudicare. Categoriarũ igitur prima οὐσία est, quã Cicero & Quintilianus essentiã cõuertunt, posteriores uero substantiam, de qua tantum scientia est. Reliqua accidentia, Quale, Quãtum à posteris diuisum, quàm magnum & quàm multum. Ad aliquid unde deducitur translatio & cõparatio. Post hæc facere, pati, ubi, quando, habere: quod est quasi armatũ & uestitum esse, & Situs. Ex his plurima in sequentibus perspiciemus. Quæ uero his adduntur ab Aristotele indiuidua substantiarũ primarum de nullo subiecto dicuntur, neq; in subiecto sunt, ut Socrates. Accidentium uero indiuidua, de nullo item subiecto sed in subiecto sunt, ut quædam grammatica, quoddam album. Substantiæ autem secundæ siue uniuersales siue species in subiecto non sunt: de subiecto autẽ dicuntur ut homo. Accidentia item uniuersalia de subiecto & in subiecto dicuntur, ut sciẽtia in anima dicitur, & de subiecto ut grammatica. Item color in corpore, & de subiecto, ut de albo.

IN PERI HERMENIAS.

QVVM de propositionibus hic uelit differere, necesse prius fuit nomen & uerbum tãquam eius partes enarrare: quapropter ἑρμηνείαν uocat, id est, interpretationem & enarrationem. Nomen igitur & uerbum uoces sunt: altera sine tẽpore, altera cum tempore significantes, quarum partes diuisę nihil significãt, & in altero rectum tantum, in altero præsens recipitur tempus, ut homo, & studet. Nam hominis, aut studebat, nec nomen, nec uerbum appellat, sed nominis & uerbi casus. Præsens eñ solum tẽpus ait uel negat, quod fit ex oratione, id est ex nomine cõiuncto, uocaturq; ἐπαγγελία, apud nos uero enunciatio: quasi præsentis sit cõsiderationis uerũ uel falsum enũciare, in casu nõ itẽ. Reliquæ uero orationes uariæ sunt, exhortatorię, protrepticæ, cõsultatiuę: ad rhetoricen magis pertinẽt, hęc tantũ ad logicã. Oratio igitur res differentes significat, eius uero partes diuisæ etiã aliquid. Adfirmatio est alicuius enunciatio de aliquo. Negatio alicuius enunciatio ab aliquo. Has insuper propositiones, Capella proloquia uocat: quæ adhibitæ syllogismis maiores dicunt̃, aut præmissæ, aut maius & minus, adsumptũ siue sumptiones siue interuallum. Græci & lemmata & prolepses uocãt, teste Cic. Tertiã uero cõclusionẽ, siue ut Capella elationẽ, siue ut Consultus, symperasma. Propositionũ rursus genus & cõparatio cõsideranda: genus multiplex, categorica, hypothetica. Categoricorũ item aut qualis ut aiens & negans apud Cic. apud Capellam uero dedicatiua, & abdicatiua: aut quanta, ut uniuersalis, particularis, indefinita, singularis, exceptiua. Indefinita autem pro particulari accipitur, quod ea necessario sit: non aũt necessario uniuersalis, ut homo, iustitia, uirtus. Aut secundũ modos. Modi autẽ sex, & hi quidem de sensu cõposito seu diuiso. De inesse aũt uocat Categoricã citra modos, quando uidelicet simpliciter inest prædicatũ subiecto. Nam propositiones utræq; species sunt specialissimæ, ac sub specie subalterna, id est sub categorica cõprehensæ de quibus tantum in hoc loquitur tractatu. Hypotheticam Capella conditionalẽ uocat, ut Socrates quum ualet, ambulat. Fit etiam sub disiunctione, ut, aut ualet aut ambulat. Inter ꝓpositiones etiã positiones, problemata, axiomata, postulata, instantię, de quibus alibi dixi. Præterea cõparant̃ inter se, aut opponunt̃, aut cõsequunt̃, aut cõuertunt̃. Oppositiones, id est, ἀντικείμενα, deinde quatuor attingit in tertio libri tractatu: contrariam, subcontrariã, contradictoriã, subalternam: hæc ultima non uere oppositio. Est enim oppositio repugnantia duarũ propositionum in qualitate tm̃, uel quantitate & qualitate simul: in ueritate tantũ uel falsitate tantum, uel in utraq; simul. Quod autẽ propositiones categoricæ sint contrariæ, requiritur ut altera uniuersalis aiens, altera uniuersalis negans sit eiusdem subiecti & prædicati, ut omnis homo currit, nullus homo currit. Et deniq; oẽs illæ partes cõcurrunt, quæ narrantur in diffinitione elenchorũ. Præterea nequeunt simul esse ueræ, at simul falsæ possunt. Subcontraria non ponitur Aristoteli, sed Boetio: cuius conditio est, ut sit particularis uel indefinita aiens: altera uero particularis uel indefinita negans

negans eiusdē subiecti & prædicati, ut aliquis homo currit, & aliquis homo nō currit, et itē homo currit, & homo non currit: potestq; utraq; uera esse, quū nec simul negari neq; adfirmari possint. Cōtrariæ singulares aut uniuersales: singulares sunt quū duæ singulares propositiones diuersæ se opponūt, ut Socrates est doctus, Socrates non est doctus, quæ maior est omnibus oppositio. Alteram eorum oportet esse uerā, alterā falsam. Non autem sunt pugnantes si negatio postponitur, ut Socrates est doctus. Socrates est nō doctus, quod terminus sit infinitus: nec dicit̄ negans sed aiens, possuntq; stare simul. Cōtradictoriæ uniuersales sunt illæ: omnis homo doctus, nō omnis homo est doctus: quidam homo doctus, & nullus homo doctus, quæ nec simul ueræ, nec simul adfirmari possunt. Post hæc quū quædā propositiones sint necessariæ, quædā impossibiles, quædā uero cōtingentes, Necessaria dicit̄ quæ haud potest nō esse, seu falsa esse non potest. Impossibilis quæ nō potest esse, seu nō potest esse uera. Contingēs uero quæ potest esse & nō esse, quæ, ut ait Aristoteles, est uere determinata. De cōtingenti autē aut necessario est aliud genus propositionis secundū modos. Libro secundo. De cōsectarijs quæ ἀκολουθήσεις, seu συμπλοκὰς ἀκολούθων, & oppositionibus, quas ἀντιθέσεις appellat. Ac prius de consectarijs quæ accidunt propositionibus de inesse ratione infinitorum, quę ἀόριστα uocat. Nā dicit̄ propositio de subiecto finito aut infinito, siue ꝓpositio de prædicato finito uel infinito, in qua subiectū uel prædicatū est finitū aut infinitum, ut lilium est album, & nō liliū est album. Exemplum secundi. Lilium est album, & lilium est non album. Negās igitur ad aientem prædicato uariato penes finitum & infinitum, & contra recte consequit̄. Vt homo est iustus, homo non est non iustus: & homo non est iustus, homo est non iustus. Itē non recte cōsequit̄, Hic equus est pater & tuus, ergo est pater tuus: quod tuus possessionem equi significat, pater uero paternitatē. Similiter, quinq; sunt tria & duo, ergo quinq; sunt duo, & quinq; sunt tria. Et Socrates est albus & musicus, ergo est albus musicus. Cōsectariorum catholica quatuor. Primū. Si ad aliquod antecedens sequatur aliquod cōsequens, & non contra, tunc ad oppositum cōsequentis sequitur oppositum antecedētis. Secundum. Si antecedens sequatur aliquod consequens, & nō contra, nō oportebit ad oppositum antecedentis consequi oppositum cōsequentis. Tertium. Oppositum antecedentis potest omnino stare cum opposito consequentis. Quartum. Oppositum cōsequentis stare nequit cum antecedente. In cuius exemplum figura inferius subijcitur.

A		B
consequens	F	oppo. consequentis.
Plato mouetur	Cont	Plato non mouetur.
D		C
antecedens	E	oppo. antecedentis.
Plato currit	Cont	Plato non currit.

DEINDE de oppositionibus, & æquipollentijs, ac consectarijs propositionū modorū tractat: ubi dicit ad cognoscendum cōtradictionē in ijs quæ sunt eiusdem modi nō satis est negare uerbū, sed modū. Aliter sequeretur quod cōtradictoriæ essent simul ueræ, qđ fieri non potest. Vt contingens est Socratem ambulare, contradictoriū est, Contingens nō est Socratem ambulare. Pręterea apud antiquos positas has modorū propositiones, se inuicem haud probe cōsequentes & æquipollentes, Aristoteles interpolat: primū Antitheses inter se pares, deinde oppositas ponēdo hoc modo. Possibile est esse. Cōtingēs est esse. Nō impossibile est esse. Nō necesse est nō esse. Sequunt̄ totidē cōplexus inter se itē pares. Nō possibile est non esse. Non cōtingens est non esse. Impossibile est nō esse, Necesse est esse. Oppositæ his, inter se quoq; pares. Possibile est nō esse, Cōtingēs est nō esse. Non impossibile est nō esse, Non necesse est esse. In alio ordine secundis opponit̄. Non possibile est esse. Non cōtingens est esse. Impossibile est esse. Necesse est nō esse. Eadem rursus ratio de propositionibus de inesse. In his eñ negatio præposita parē contradictorio facit, postposita contrario. Subalterna uero quū non satis respondeant non est necesse ponere. Omnis homo miser: Nullus homo nō miser. Nō aliquis homo nō miser. Itē particularia. Aliquis homo miser: Nonnullus homo miser. Non omnis homo nō miser. Opposita his. Nullus homo miser. Omnis homo nō miser. Non aliquis homo miser. Particularia. Aliquis homo nō miser. Nō oīs homo miser. Nōnullus homo nō miser.

Insuper

Insuper possibile & contingens conuertuntur: utrunq; autem dupliciter dicitur. Primo lato cõmuni uocabulo tam ad illud quod est necessarium, q̃ nõ necessarium, modo non impossibile sit. Ex quo hęc consequitur. Necesse est, ergo possibile est, siue cõtingẽs est, non tamen conuertitur. Secundo capitur utrunq; pro eo quod non est necessariũ, nec esse nequeat. Sic igitur diuidit̃ in tris modos, frequens, rarũ, & ad utrunq;. Deinde quærit̃, an Plato potest philosophari, sit modi, an de inesse. Ad hoc, si uerbũ potest resoluitur im possibile, modi est: si minus, de inesse. Sequitur ordo modorũ, necessarij, possibilis, cõtin gentis, impossibilis. Dicit itaq; necessarium esse primum, quoniã sempiterna & ea quæ semper sunt prima sunt, sed necessariũ est semper, ergo prius. Ex quo infert huiuscemodi entium diuisionẽ. Quædam energia sunt semper, ut primæ substantiæ Deus & intelligentiæ: quædam energia & potentia: in quibus energia non prior est, sed tempore posterior. Alia nusquam energia, sed solum potentia, ut continuum in infinitũ diuidi, sed nunquam erit energia diuisum. Possibile item æquiuoce dicitur. Nam aliquid est possibile quod iam energia est: ut possibile est aliquem ambulare quando ambulat: aliud possibile distans ab energia, uel possibile ante energiam, ut quãdo potest ambulare, sed nõ ambulat. Hoc ultimo modo dictũ in mobilibus & generabilibus: sed primo modo tam in mobilibus, q̃ in immobilibus. Modi proprie accepti sunt quatuor tantum: hi se in tempus quoduis extendunt, ut possibile Platonem disputare: sic necessarium, contingens, & impossibile. Nõ item uerum & falsum. In hoc libro illa dignitas maxima notatur. De quolibet est adfirmatio uel negatio uera, & de nullo ambo simul.

IN PRIMA ANALYTICA.

TRIA Genera syllogismorum ex totidem proueniunt causis: ex cognoscente, cognitione, & cognito. Ex primo hoc modo. Cognoscẽs enim aut mens est, aut dianœa, aut opinio, aut phãtasia, sed neq; mẽs, neq; sensus syllogizat: qd' mens præstat syllogismo, & ut Plotinus ait primis simpliciter incursibus res omnis percipit, uel citra principia, minimeq; fallitur. Phantasia item non syllogizat, qd' sensuum sit conseruatrix, & propior sit statui q̃ motui. Nam & syllogismus motus quidam est, & ex alio in aliud discursus. Sed neq; opinio, quod ea sit dianœæ conclusio. Restat ut dianœa sit: hæc ex propositis aliquibus nobis notis & concessis oportet ut colligat accepta, siue à mente, siue ab opinione, siue à phantasia. Si ex mente, tunc uera fuerint principia: ex his quas ἐννοίας, id est notiones communes, seu dignitates, seu maximas propositiones uocant, uerus erit syllogismus ac demõstratiuus. Si ex opinione, uerus ac falsus poterit esse, ex quo dialecticus in hominũ disputatione fuerit. Si ex phantasia, falsus omnino erit, uocatus sophisticus, quod phantasię semper falsum subest. Nam quũ dico, omne superstans eo quod superstat maius, phantasia imaginat̃ ex corporis magnitudine, neq; æquiuoca distinguit sicuti mens, ubi consistit deceptio. Nam superstans æquiuocũ est, quod & magnitudine & tumore aut eminentia superstãs dici potest. Ex cognito similiter hæc eadem tria inueniũtur. Nam res de quibus est syllogismus, uel semper similiter se habent, & fit circa ea demõstratiuus: uel nunquã similiter se habent & fit sophisticus, aut quandoq; sic habent & quandoq; non, & fit dialecticus. Ex cognitione itẽ similiter. Vt aut notitia minime fallitur, aut semper falsa, aut quãdoq; falsa, quãdoq; uera. Igitur in hoc Priorum libro nullus horum tractatur, sed de simplici & uniuersali. Nã de demonstratiuo tractaturus oportuit ut de simplicibus uocibus, deinde decem generibus, postea de interpretatione, postremo de simplici syllogismo diceret. Nunc dicendũ cur Analytica dicantur. Deinde cur priora. Est enim Analysis resolutio compositionis ad partes, & compositi ad simplicia elementa: quum autem hic res componantur & propositiones, cur non potius synthetica, id est compositiua quàm resolutiua dicantur? Ratio in parte tertij huius libri tractatus, qui de resolutione narrat, adfertur, quoniã magis inuenitur ex resolutione syllogismus habens propriam figurã. Cognitio enim quomodo resoluitur, cognoscitur quomodo componitur, non item contra. Nam idiota nõ ignorat nominum & uerborum compositionem in ordinẽ finire ac dicere, uidelicet Socrates ambulat. Soluere autem non idem scit, dicendo quod est nomen, quod uerbum. Prima autem Analytica dicuntur, quod de simplici tractans syllogismo uidetur ad materiam sine forma propositionẽ habere. Et quoniã prius est genus quàm species propria:

Simplex

Simplex aũt & uniuersalis syllogismus, genus est tam demonstratiui ꝗ reliquorum syllogismorum speciebus. Ex quo cõgruum uidebatur primo hæc quasi de genere priora: secundo de demonstratiuo quasi de specie posteriora uocare. Aiũt præterea XL. resolutionum libros in antiquis bibliothecis promiscue fuisse inuentos & hos quatuor tantũ Aristotelis ex genere dicendi & stili naso iudicatos. In primo nãq; libro docet de forma syllogismorum. In secũdo de materia. Formã enim dicimus syllogismorũ cõclusionem, materiã uero propositiones. Sicut enim cõclusio cuius gratia est, dicit̃ forma: sic & propositiones causa conclusionis. Primus itẽ diuidit̃ in partes tris. In prima de generatione syllogismi: in secũda de inuentione propositionũ: in tertia de resolutione syllogismorũ. Primo definit, quot propositionum species: quid sit terminus: quid sit syllogismus, dici de omi, de nullo, prima normalia syllogismorũ: quoniã per illa duo probari rite possunt syllogismi primæ figuræ, ad eamq; reliquas figuras duas reduci. Hæc ex Philopono. De conuersionibus deinde differit, quas ἀντιστροφὰς uocat. Est enim conuersio consectarium quoddam ab argumento distinctũ, inter duas propositiones categoricas consistens. Fit enim trifariam, simpliciter, ex accidente, & per contrapositionem. Simplex cõuersio est mutatio prædicati in subiectũ, & contra, manente eadem qualitate & quantitate, ut uniuersale abdicatiuũ. Si enim omnis uoluptas bonũ non est, omne bonũ non est uoluptas. Vniuersale autem dedicatiuum non necessario sequitur cõuersio: nõ enim si omnis uoluptas est malum, omne malum est uoluptas, nisi forte addatur differentia seu proprium aliquid: ut omnis uoluptas st malum iucundũ, omne malum iucundũ est uoluptas. Omnis homo est animal rationale, omne animal rationale est homo. At in particularẽ pbe cõuertitur: ut si omnis uoluptas est malum, aliquod malũ est uoluptas. Eadem quoq; ratio de uniuersali abdicatiua in particularẽ abdicatiuã. Quibus ferme duobus modis mutata quantitate, ex accidente fit cõuersio. Rursus igitur particularis dedicatiua habet necessariam cõuersionẽ, ut si quædam uoluptas est malum, quoddam malum est uoluptas. Particularis uero abdicatiua non habet necessariam cõuersionem: non enim si quoddã animal non est risibile, quoddam risibile non est animal. Vniuersalis autẽ abdicatiua, & particularis dedicatiua, necessario ac simpliciter conuertuntur, ut nulla uoluptas est bonum, aliquod bonum nõ est uoluptas. Vniuersalis dedicatiua & particularis abdicatiua non necessario cõuertũtur, nisi per particulas indefinitas, ut si omnis uoluptas est malũ, aliquod non malũ non est uoluptas. Qua cõuersione utitur Cicero in Rhetoricis. Particularis abdicatiua similiter, ut si quoddam animal non est risibile, quoddã nõ risibile nõ est animal. In his igitur ultimis duobus conuersionẽ nostri dialectici appellant per cõtra positionem, de qua Aristoteles mentionem non fecit: quia quum agat de cõuersione tã quam causa & origine perficiendi syllogismi, ac ad integritatem absolutã reducẽdi, nõ necessarium duxit nouas, aut indefinitas sumere particulas. Adfert̃ etiã methodias ferè idem per quẽ propositiones de contingente & necessario inesse conuertant̃. De possibili non ponitur, quod cõtingens sequatur, & impossibile necessarium. Deinceps de syllogismi creandi ratione, qui ex duabus propositionib. & tribus terminis cõtinetur, maiori, minoriq; extremo, ac medio: figuris insuper tribus, & modis XIIII. qui sub his uerbis Græcis apud Arist. continent̃, γράμματα ἔγραψε γραφίδι τεχνικός. ἔγραψε κάτεχε μέτριον ἄχολον. ἅπασι σεναρὸς ἰσάκις ἀσνίδι ὁμαλὸς φέρισον. Quãdo igitur in prima figura tres termini sic se habent, ut postremus, id est minor, extremitas sit in toto medio, id est illi subijciatur uniuersaliter & dedicatiue, & medium sit in toto primo sic uel nõ sic, id est dedicatiue, uel abdicatiue maiori extremitati subijciatur: erit illatio perfecta. Mediũ igitur ideo dictum, qđ alterum extremorũ, uidelicet minus sit in eo, & ipsum in altero hoc est maiore consistat. Hæc in prima per has literas adnotauit philosophus A. B. C. Per A maius intelligit extremum, per B mediũ, per C minus: uerbi gratia, in primo modo si A de omni B, & B de omni C prædicat̃, necesse fuerit A de omni C prædicari. In secundo modo, si A de nullo B, & B de omni C prædicet̃, necesse fuerit A de nullo C prædicari. In tertio, si A insit omni B, & B alicui C, necesse est A alicui C inesse. In quarto si A nulli B insit, & B alicui C, tũc necesse est A alicui C nõ inesse. Secunda figura totidẽ literis conscribitur, M.N.X. per M medium, per N maius extremum, per X minus adnotatur. Medium aũt hic extremorum extimum est, ac ordine primum, eo quod de utrisq; prædicatur extremis: maius

autem

autem extremū in medio sitū, quia de minori & ipsum prædicatur: uerbi gratia. Si M de nullo N prędicat̃, de X autē omne, ergo N de nullo quidem X prædicatur. Conuersa eñ maiore simpliciter, habebit̃ secundus modus primæ. In secundo modo si M prędicatur de omni N, & de nullo X, necesse est N de nullo X prædicari. Nā minore conuersa simpliciter, & præmissis trāspositis, erit syllogismus in secūdo primæ. Tertia figura trib. itē literis notat̃, P. R. S. Per P maius extremū, per R minus, per S mediū. Medium enim hic itē extimum, ac ultimū in ordine: extrema uero præcedūt, quia de medio prędicant̃, ut in Darapti. Omne S est P, omne. S est R, ergo quoddā R est P: qd' probat̃ cōuertendo minorē per accidēs, ex quo fit syllogismus in tertio primæ: deinde ꝑ impossibile capiendo oppositū illationis ꝓ maiore, & minorē ꝓ minore ad inferendū oppositum contrariū in Celarēt. Secūdo modo in Felapton. Nullū S est P, omne S est R, ergo quoddā R nō est P. Probat̃ aūt reducendo ad Ferio minore cōuersa per accidens: deinde reducendo per impossibile ad Barbara, capiendo oppositum cōtradictorium illationis cum minore ad inferendū contrariū maioris. Tertio modo in Bocardo, quoddā S non est P, omne S est R, ergo quoddā R nō est P. Quod ꝓbat Aristoteles bifariā, primo reducendo per impossibile: quia ex opposito cōtradictorio illatiōis cū minore, infert oppositū cōtradictoriū maioris in Barbara. Deinde per expositionē sumendo aliquod particulare sub S N, hoc modo: hoc S N nō est P, hoc S N est R, ergo quoddā R nō est P. Cōmunia uero figuris omnibus, unā propositionē dedicatiuā ipsarū quamlibet habere, & unā uniuersalē necessario. In nulla figura constare syllogismū uel ex duabus abdicatiuis, uel ex duabus particularibus præmissis. Propria uero ipsorū sunt: primæ quidē figuræ minorē ꝓpositionē habere semper dedicatiuā, siue uniuersalis siue particularis ea fuerit: & maiorē uniuersalē semper dedicatiuā, siue abdicatiuā, illationē uero indifferentē. Praterea in prima figura mediū subiectū q̃dē maioris erit, & prędicatū minoris: ut uoluptas uitiū, luxuria uoluptas, luxuria uitiū. In hac eñ quādoq; maior ꝓpositio minori postponit̃: cognoscit̃ aūt qd' ipsius prædicatū in dilatione repetit̃: ut homo animal rationale, animal rationale est mortale, homo est mortale: mortale nāq; reperit̃. In secunda prędicatū ponit̃ utriusq; extremi: ut homo animal, lapis nō animal, homo non lapis. In tertia utriusq; subiectum: ut homo animal, homo rationale, animal rationale est. Quapropter uersus q subijci solet, ꝑ notas satis usum memorię suppeditat. Sub præ prima: secūda bis est præ: tertia bis sub. Præter autē hos, alij tradunt̃ modi indirecte inferendi. Ex maiore eñ dedicatiua quātacunq; sit, & minore uniuersali abdicatiua, syllogismus in quacunq; figura constat ad indirecte inferendū minorē extremitatē de maiore. Quapropter duos modos omi figuræ cōmunes ponit Aristot. uidelicet Fapesmo & Friseſomorū, de q̃bus exempla adducit, eosq; per simplicē cōuersionē cōmutationēq; præmissarum adsumptionū perficit. Sed omniū facile ꝑfectissima prima figura, unde & demonstrationes & ꝓblemata sumunt̃, & ad quā cæteræ reducunt̃ per conuersionem, aut per impossibile. Nā uniuersales secundæ figuræ ad modos primę per cōuersionē abdicatiuę uniuersalis redigunt̃: particulares uero secundæ ꝑ impossibile. Eadē ratione & modi particulares primę ad uniuersales secūdæ: nā Aristoteles Darij ad Camestres reducendo capit cōtradictoriū illationis ꝓ maiore, ac minoris cōtradictorium infert. Ferio autem ad Cæsare, contradictoriū illationis ꝓ maiore, & maiorē ꝓ minore capiendo, ac minoris contradictoriū inferēdo. Item syllogismi uniuersales tertię reducunt̃ cōtinuo per impossibile ad modos uniuersales primæ: & modi particulares in quibus altera præmissarū est particularis, redigunt̃ item cōtinuo ad modos particulares primę per conuersionē, & modi particulares primæ ad uniuersales eiusdē figuræ. MEDII deinceps reperiendi artem ostendit, in qua primū antecedētia cōsequētia & extranea prędicati & subiecti illatiōis inspicere oportebit: extranea nāq; abdicatiua sūt, reliqua uero duo dedicatiua, ac quāto uniuersaliora & ueriora, tāto efficaciora. Igit̃ in Barbara mediū cōsequēs subiecto illationis, ac antecedēs eiusdē prędicato esse oportet. In Darapti mediū antecedens tam subiecto q̃ prædicato illationis fuerit. In uniuersali autē abdicatiua secundi modi primæ, uel primo secundæ mediū cōsequēs subiecto erit, & extraneū prædicato. In uniuersali abdicatiua secundi modi secūdæ, medium cōsequens prædicato, & extraneū subiecto. In particulari abdicatiua secundi modi tertiæ, mediū antecedens subiecto aut extraneū

CC prędica

prædicato. Has itaq; quinq; cõiugationes Aristot. per notas hoc modo demonstrat. Sit A prędicatũ illatiõis, B uero cõsequens illi, C antecedẽs, D extraneũ prędicato, E autẽ illationis subiectũ, F illi cõsequens, G antecedẽs, & H subiecto extraneũ. His igitur positis si quis primã ꝓbare uelit illationẽ, ut omne E sit A, ꝓ medio sumat E F, sic in primo primæ arguendo. Omne E F est A, omne C est E F, ergo omne C est A. In secunda autẽ cõiugatione, si quis inferat quoddã E esse A, ꝓ medio sumat C G, in primo tertię arguẽdo. Omne C G. est A, omne C G est E, ergo quoddã E est A. Tertio si quis inferat nullũ E esse A, ꝓ medio sumat D F, in secũdo primo arguẽdo. Nullũ D F est A, omne E est D F, ergo nullũ E est A. Quarto si inferat nullũ E est A, ꝓ medio B H sumat, sic in primo secũdę arguẽdo. Omne A est B H, nullũ E est B H, ergo nullũ E est A. Postremo in secundo tertię, si quis particularẽ abdicatiuã ꝓbando inferat quoddã B nõ est A, ꝓ medio sumat D G arguendo. Nullũ D G est A, omne D G est B, ergo quoddã B nõ est A. Tris ad hæc inutiles ponit itẽ cõiugationes. Primã quãdo tã subiecto q̃ prędicato illationis mediũ cõsequẽs fuerit, qa syllogismus aut ex omnib. dedicatiuis in secunda figura argueretur, aut omnib. abdicatiuis. Secundã quãdo mediũ prędicato fuerit antecedẽs, & extraneũ subiecto: qa argueret ex minore abdicatiua in prima figura. Tertiã quãdo mediũ utriq; fuerit extraneũ, qa ex omnib. abdicatiuis argueret. Post hæc octo ponit canones quib. ex obliquis syllogizare possimus, ut cõtrariorũ est eadẽ disciplina. Deinde mõstrat quo modo omĩa cõsectaria nõ syllogistica, & reduplicatiua ad syllogismũ reducant: nã non omne qđ necessario cõcludit, syllogismus erit. Est eñ cõsectariũ argumẽtatio, cuius antecedẽs est loco adsumptorũ, cõsequẽs loco cõclusionis. Debemus igit in duas diducere partes, & deinde cõclusionẽ inferre. Verbi gratia. Si homo est, animal est. Et si animal est, substãtia est. Ergo homo est substãtia. Resoluere itẽ terminos infinitos, ubi ostendit qđ abdicatiua de prædicato finito, non æquiparat dedicatiuæ de prędicato infinito: ut nõ est bonũ, & est nõ bonũ. Verbũ eñ infinitũ ut dicit primo Peri hermenias nihil ponit. Igit dedicatiua de prędicato infinito, abdicatiuã de prędicato finito recte cõsequit. Nã bene sequit, est nõ albũ, ergo nõ est albũ. Sed nõ cõtra. Abdicatiua de prędicato finito dedicatiuã de prędicato infinito nõ ualet cõseq: nõ eñ sequit, hoc nõ est lignũ albũ, ergo hoc est lignũ nõ albũ. Dedicatiua de prædicato finito, abdicatiuã de prędicato infinito recte cõsequit: ut hoc est albũ, ergo hoc non est non albũ. Abdicatiua de prędicato infinito, dedicatiuã de prędicato finito nõ cõsequit. Nõ eñ recte dicit, nõ est lignũ nõ albũ, ergo est lignũ albũ. Ex his duo catholica. Dedicatiua de prædicato finito, & dedicatiua de prędicato infinito: ut est albũ & est nõ albũ, nequeũt simul esse. Alterũ, abdicatiua de prædicato finito, & abdicatiua de prædicato infinito nõ se inuicẽ cõsequunt, tñ possunt simul esse. Quia quod nõ est lignũ album, non est etiam lignum non album.

A Est bonum	B Non est bonum.
D Non est non bonũ	C Est non bonum.

POST hæc de potestatibus siue ꝓprietatibus syllogismi simplicis, quid ualet ex forma ad uerũ seu falsum ostendẽdũ. Sunt eñ sex, in hoc uersu per notas cõscriptæ: Plus, falso, circũ, cõuertit, impos, & oppos. Prima eñ est potestas: eundẽ syllogismũ plura inferre posse sympera smata: qđ cõtingit primo per illationis cõuersionẽ, quando uidelicet ex duabus præmissis alterã cõcludit, aut quãdo colligit sub uno distributo plura sub eo cõtẽta. Secũda potestas, quãdo ex falsis uera cõcludit. In q̃ catholicũ illud est, Quod si cõclusio sit falsa necesse est ambas uel alterã præmissarũ esse falsam. Secundo si cõclusio sit uera, nõ necesse est utrãq; uel alterã prẹmissarũ esse uerã. Tertio quod uerũ ex falsis non infert propter quid sed quoniã. Deinde quod in omnib. figuris ac modis potest ex falsis uere concludi. Verbi gratia. Animal in omni ligno, lignũ in omni homine, animal in omni homine. Et rursus ex una falsa. Inanimũ in omni ligno, lignũ in omni lapide, inanimũ in omni lapide. Et itẽ: albũ in omni animali, animal in omni niue, albũ in omni niue. Similiter in secũda figura, & in tertia: ut animal in omi lapide, animal in nullo homine, lapis in nullo homine. Item, inanimum in omni lapide, inanimum in omni ligno, lapis in omni ligno. Tertia potestas quando syllogismus est Reciprocus ab oratoribus uoca-

tus,à nostris aũt dialecticis Circularis. Fit eñ ex altero adsumpto cũ cõclusione cõuerso,alterũ inferẽdo adsumptũ:uidelicet omne risibile est homo,omnis homo est risibilis, omne risibile est homo. Vtilis est quãdoq; demõstratiõi,utit̃ eo Aristot.in VIII. Physicorũ, ubi per æternitatẽ motus monstrat primũ motorẽ esse immobilẽ:deinde reuertendo p immobilitatẽ demonstrat primũ motorẽ esse æternũ. Fit aũt in prima figura in modis dedicatiuis.In tertia uero in modis abdicatiuis.Sẽperq; particulare concludit̃.Quarta potestas syllogismus cõuersiuus:est eñ ex oppositione illationis cũ altero adsumptorũ inferre oppositũ alterius adsumpti, capiẽdo contrariũ siue contradictoriũ illationis. Vt omni a inest c.& nulli a inest c.uel omni a inest c.& non alicui a inest c.Quinta potestas ad impossibile,q ab Aristotele cõparat̃ syllogismo cõuersiuo.Conueniunt tripliciter,primo q; sunt ex eisdẽ terminis & figura.Deinde q; syllogismus hic est cõuersiuus et ad impossibile.Tertio q; ꝓcedit ex opposito alicuius ꝓpositionis. Differunt autẽ, q; ad impossibile nõ supponit aliquã illationẽ syllogisticã, sed solum aliquam propositionẽ abdicatiuã à respõdente.Conuersiuus uero semper supponit aliquã syllogisticã illationẽ.Deinde cõuersiuus ualet ad ostendendam consequentis cõgruitatẽ,sed ad impossibile ualet ad ostẽdendã alicuius propositionis ueritatẽ.Tertio ad impossibile semper ꝓcedit ex altera falsa,sed cõuersiuus potest ex utraq; uera ꝓcedere.Quarto ad impossibile ꝓcedit tãtũ ex opposito cõtradictorio,cõuersiuus aũt tã ex contradictorio,q̃ contrario.Sexta potestas ex oppositis.Oppositorũ aũt quædã sunt secũdũ ueritatẽ, quædã secundum locum.Sunt autem secundum locum ex abdicatiua & dedicatiua dandi subiecti & prędicati.Et sunt quadrupliciter,ex quibus tantum dedicatiua particularis & abdicatiua particularis non sunt secundum ueritatem.In prima figura non fit ex oppositis, in quo loco Aristot. septem catholica narrat. Post hæc de tribus peccantibus quæ accidunt cõtra potestatẽ syllogismorum.Primum petitio principij circa syllogismũ reciprocũ.Deinde peccans cõtra syllogismũ per impossibile,quod est non propter hoc accidere falsum qđ intelligit̃:nam propter hypothesim datã accidit falsum, id est sequitur falsa conclusio,differtq; à nõ causa ut causa, cõuenitq; aliqua ex parte. Duo sunt omnino modi quibus fiũt non propter hoc accidere falsum:prior manifestus quãdo hypothesis conuenit in aliquo termino cũ conclusione illata impossibili. Posterior peccãs contra opposita est, uocaturq; fallacia contrariæ deceptionis, quo aliquis simul opinat̃ cõtraria,ubi Aristot.concludit q; non possumus de eodẽ habere opiniones contrarias, facileq; ꝓbatur, quoniã nõ possunt cõtraria eidẽ simul inesse.Deinde tria de eligẽdo præcepta tradit,quæ sunt in li. Topicorũ repetita.Postremo de instantia, inductione, exẽplo, enthymemate:Est eñ instantia ꝓpositio ꝓpositioni cõtraria: habetq; hæc catholica,ut possit esse uniuersalis & particularis. Sed ꝓpositio contra quã fert̃ semper uniuersalis. Pręterea fit in duabus tãtũ figuris prima & tertia:uerbi gratia, probat̃ q; contrariorum eadẽ est disciplina.Contra instatur in prima figura.Nullorum oppositorum eadẽ est disciplina,sed omnia contraria sunt opposita,ergo nullorum contrariorum eadem est disciplina.In tertia figura contra uniuersalẽ abdicatiuam per particularem dedicatiuã sic. Cuiuslibet sanantis & morbũ inducentis est eadẽ disciplina, sed sanans & morbum inducens sunt contraria,ergo aliquorũ contrariorũ eadem est disciplina.Ratio cur non fiant in secunda, q; in ea semper inferat̃ abdicatiue, at instantia fit in illa ubi possit opposita concludi.Inductio ꝓcedit ex omnibus singularibus.Exemplũ uero ex aliquib.tantũ singularibus:Quod sic deduci potest.Thebanos aduersus Atheniẽses pugnare incõmodũ,sed Thebanos pugnare aduersus Atheniẽses est uicinos aduersus uicinos pugnare,ergo uicinos aduersus uicinos pugnare incommodũ. In syllogismo aũt per inductionẽ totũ ex singularibus congestũ ꝓ medio capi debet.Et subiectũ passionis pro minore extremitate,passio uero ꝓ maiore,ut sic arguẽdo in tertia figura. Omne quod est homo equus mulus, & reliquũ in animaliũ genere non carens morbis afflictat̃: sed omne quod est homo equus mulus & reliquũ in animaliũ genere non caret morbis,ergo omne animal nõ carens morbis afflictat̃.Deductio est syllogismus, cuius assumptio maior per se nota est,& minor dubia,sed æque ac magis credibilis conclusione: ut omnis disciplina est docilis,uirtus est disciplina,ergo uirtus est docilis.Enthymema signũ ꝓ medio habet,qđ prodigiũ uocant,& insolutum, quũ altera retinentur in mente:Solutum uero

quum ad ſyllogiſmũ reducitur perfectum: ut mulier quæ lac habet peperit, hæc mulier & reliqua. Quapropter ad ſigna deprchendenda de phyſiognomia loquitur, ut habens ſumma corporis craſſiora magno eſt animo, leo habet & reliqua. Adhæc Albertus inquit, latam habere frontem ſignum eſſe liberalitatis.

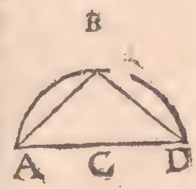
In poſteriora Analytica.

QVOMODO fiat demonſtratio & ex quibus, & quid ab alijs differat, oſtendit in hoc primo lib. Nam in alijs ſyllogiſmis mediũ cauſa cõcluſionis eſt, nõ aũt rei. In demonſtratione aũt medium illationis & rei. Omnis igiť doctrina ex præexiſtenti cognitione fit, quod probat per inductionẽ ex diuerſis diſciplinis per quas acquiriť ſcientia. Primum quidẽ ex mathematicis, quæ per dignitates mõſtrantur per ſe notas. Deinde ex dialecticis quæ fiunt per ſyllogiſmũ ex præcognitione uniuerſalis, ipſa quoq; uniuerſalia in infinitũ non procedunt, alioquin ſcientia nõ eſſet. Inſuper e ſenſu & ſingularibus deprehenduntť, ut de ignis caliditate facto periculo colligimus uniuerſalẽ cauſam & ꝓpoſitionẽ, ꝙ ignis ſit calidus. Tertio præexiſtentẽ cognitionẽ ex rhetorica oſtendit, quæ per inductionẽ & exempla procedit. Dicitur igitur ex primis ueris neceſſarijs immediatis & notis cauſis concluſionis demonſtrationẽ eſſe, in qua definitione pluribus inſiſtit uerbis. Ponit nãq; ex neceſſarijs ex quibus fit quãdoq; uera cõcluſio, ſicuti diximus ſuperius in ſyllogiſmo ſimplici, ſed dicit nõ ꝓpter quid. Ex immediatis, id eſt, ꝓprijs, quoniã unaquęq; ſcientia habet ꝓpria & cõmunia principia. Cõmunia, ut ſi ab æqualib. æqualia demas, quę reſtãt æqualia ſũt, hoc eſt, cõmune arithmeticę & geometrię. Propria ſunt de quib. ſupponiť ꝙ ſint, & de quib. in unaquaq; ſciẽtia demõſtranť proprietates, ut unitates in Arithmetica, & notæ & lineæ in geometria. Supponiť etiã quo ad ꝓprietates quid ſignificat par & impar & triangulus. Quaꝓpter tria ſunt quæ dicit Ariſtot. nõ oportere demõſtrari, ſed tãtũ ſupponi, uidelicet ſubiectũ, quid eſt, & ꝙ eſt. Proprietas ẽm rei ſeu diffinitio dicitur quid eſt, & dignitas ꝙ eſt. Nam per hæc tria iam ſuppoſita fiunt demonſtrationes. Deinde dicit ex primis quod priora ſunt alijs alia: ut naturę priora uniuerſalia, ſicut homo, nobis uero particularia, ut Socrates. Itẽ cauſa cauſato prior præter quædã quę ſimul ſunt, ut ſol & ſplendor eius, ſimul ẽm prænoſciť ſol & cauſa ſplendoris. Igiť demonſtrationẽ e primis cauſis nõ nobis, ſed naturæ fieri iubet: uerbi gratia, luna deficit quoniã opponiť umbræ terræ, cauſa oppoſitio eſt, eclipſis uero cauſatũ, & uocať ſyllogiſmus ꝓpter quid, q̃ ſecundũ demonſtrationem & cauſam, naturæ prima cauſa eſt. At cõtra cum dicimus, luna opponiť terræ, quoniam deficit, cauſatum & nobis prius notum loco cauſæ ponimus, quod minime demõſtrat, uocaturq; ſyllogiſmus: Quod eſt: & rurſus planetæ nõ coruſcãt, quoniã prope ſunt, propter q̃d demõſtrat. At cõtrà planetæ prope ſunt quoniã coruſcant, diciť ſyllogiſmus ꝙ eſt, ac minime demõſtrat. Sed ut hæc ratio latius pateat, ſcire per ꝙ aut ꝓpter quid multipliciter differt. Primo quidẽ in eadẽ ſciẽtia dupliciter: uno modo ſi per cauſas propinquas ꝓpoſitiones fiant, ſyllogiſmus ꝓpter q̃d eſt. Si aũt mediũ aliquod interuenire queat: ꝙ erit: uerbi gratia. Nõ reſpirat lapis, quoniã nõ animal, ſyllogiſmus ꝙ eſt. Nã cauſam uerã & abſq; medio nõ affert. Multa ẽm ſunt animalia quæ nõ reſpirãt. Sed ꝙ pulmonẽ nõ habet, dicere debuit. Altero modo cũ ex cauſa cauſatũ cõcludit, propter quid eſt. Si uero ex cauſato cauſam, Quod erit, ut ſupra de lunæ eclipſi diximus. Secundũ uero aliã atq; aliã ſcientiã: Quod & propter quid differunt, in ſubalternis uidelicet ſciẽtijs, ut harmonica ad arithmeticã: Optice ad geometriã: Machinatura ad ſymmetriã, Phęnomena ad aſtrologiã. In his igiť ſi optice per principiũ optices demõſtratur & harmoniaca per harmoniacã, & ſic reliqua, ſyllogiſmus ꝙ fuerit. Si uero illud per arithmeticã, hoc uero per geometriã, propter quid erit. Ratio, quod ſubalternæ ſcientiæ ſciuntur per ꝙ eſt & nõ propter quid eſt, ſubalternantes uero propter quid. Quædam uero nõ ſubalterne ſe inuicẽ ſic habent, ut altera probet per ꝙ: alter propter quid: uidelicet medicina ad geometriã hoc modo, Quod rotunda uulnera tardius ſanantur medici eſt tãtũ uidere, propter q̃d uero geometræ. Circulus uidelicet eſt pręter alia plana cõplectens plus & loci & angulorũ. In cunctis igitur ea demũ propoſitio circa mediũ fuerit, qua res uera ac eadẽ nõ æquiuoca uel alia demõſtratur, ut triãgulus quia triãgulus & nõ figura tris habet angulos duobus rectis æquales. Reciproca demonſtratio plurifariã fit: uno modo ſit uariando

riando genus demõstrationis,uidelicet qđ est in propter quid est,uel cõtra. Quãdo uero causa ignorat̃,per effectũ nõ tñ conuertibilẽ demonstratur, uidelicet quod est. Si uero effectu causa notior,tũc per causam uidelicet ꝓpter quid proceditur. Secundo uariando unũ genus causæ in aliud genus causæ, ut demonstrando causam finalẽ per efficientẽ & cõtra. Tertio modo quando notitia alicuius illationis per plures accipit̃ demonstrationes,tunc illatio potest esse notior qualibet præmissarũ separatim sumpta. Quarto modo quãdo illatio solũ demõstrat̃ per unã demonstrationẽ & ipsa adsumit̃ ad probãdam aliquã præmissam non uariando genus demonstrationis, nec genus causæ: & hoc inusitatũ,nec fere possibile. Post hęc reliqua definitionis exequit̃,quoniã demonstrationẽ ex necessarijs & uniuersalibus constare dixit. Vniuersale ostẽdit esse illud prædicatũ,quod inest alicui subiecto,tribus modis,in omni,ꝑ se,&secundum quod ipsum. In omni dicit̃ qđ nihil extra relinquit ex his quæ subijciunt̃ ei, ut animal omne est essentia, & in cœlo sidera. Nam cœlũ sol luna ꝓ uniuersalibus demonstrant. Per se aũt tripliciter. Primo cum de essentia dicit̃ prima, ut Socrates per se est ens, ambulans uero siue albus est accidens,& aliud quoddã ens. Secundo cũ proprietates subiecti dicunt̃,ut par & impar in numero, longitudo & latitudo in superficie,simitas in naso. Tertio dicit̃ in duab. illis causis:formali uidelicet,ut corpus per animã uiuit:& efficiente, ut aqua per ignẽ calefit. Per se aũt & secundum quod ipsum idem penitus esse dicit:uerbi gratia. Nota inest lineæ secundũ quod ipsum,id est,secundũ quod triãgulus,& per se etiam inest. E tribus his modis secundo modo scientia demõstratur, Diffinitio igit̃ demonstrationis initium est,& absq; medio ꝓpositio,uerũ non omnis. Est enim quædã diffinitio lato uocabulo, quæ descriptio est,quum ex accidentibus rẽ describimus. Hic aũt ex rei essentia ponit̃. Dependet aũt aut ex materia,aut ex forma,aut ex utraq;:uerbi gratia: Ars omnis subiectũ habet qđ est materia,& finẽ qui est forma, Ars igitur naualis cum dicitur nauium factiua,diffinitio ex forma fuerit. Et rursus naualis ars quæ circa ligna uersatur &nauium factiua.ex materia & forma diffinitio perfecta fuerit. Nã alterum solum nequaquã proba diffinitio. Igit̃ materialis per medium formalis est cõclusio. Formalis aũt principium proximum demõstrationis:ut ars naualis circa materiã uersatur, quoniam nauigiorum actiua. At contra nullus per materiã mõstrat. Nõ enim ars naualis nauigiorum factiua, quoniã circa materiã uersatur. Item:Ira est feruor sanguinis circa cor, materialis est diffinitio. Si addatur, appetitus tristitiæ,formalis est. Sed in diffinitione atq; demonstratiõe diuersa positio. In prima materialẽ præponimus,ac ita dicimus. Ira feruor est sanguinis circa cor,quoniã uindictã tristitiã appetit. In demonstratione uero cõtra formalis præponit̃ hoc modo,iratus appetit tristitiã, appetenti uero tristitiã feruet circa cor sanguis. Irato ergo feruet circa cor sanguis. Si eñ dicemus:Irato feruet circa cor sanguis, feruẽs aũt circa cor sanguis appetit tristitiã,mentiemur,nõ enim omnis circa cor sanguine feruens tristitiã appetit. Sunt namq; aliæ causæ propter quas sanguis feruet circa cor,ut febris. Nõ refert,ut in enunciatione sit rectũ,ut iratus, in illatione uero uariet casum ut irato. Differit præterea de scientijs subalternis,quæ sunt illæ quæ partẽ ab altera sciẽtia sub iecti uel medij recipiũt. Quatuor sibi cõditiones expetũt: Primo ut subiectũ eorũ sub superiorũ scientiarũ subiecto sicuti pars in toto contineatur. Secundo,ut subiectum scientiæ superioris ad scientię inferioris subiectũ per differentiam accidentalem cõtrahatur, quod si per essentialem contrahat̃, tum ipsorum eadem erit scientia. Tertio quod talis differentia cõtrahens nõ causam ducat ab illo superiore. Quarto quod subiectũ sciẽtiæ inferioris sit aliquid cõstitutũ ex subiecto scientię superioris cũ aliquo addito, qđ quidẽ additũ constituat unum ex accidente cum illo superiore. Illud uero faciat unũ ex accidente cum altero quod prædicat̃ de altero cõtingenter. In quarto huius libri tractatu de differentia ponit monstrando per quod est & propter quid est in eadẽ scientia,quod supra attigi. Per effectũ uero conuertibilẽ possumus quadrifariã demonstrare, primo quando medium excedit minorem extremitatẽ,& conuertit̃ cum maiore: ut quicquid nõ coruscat ꝓpe est,Iuna non coruscat, ergo luna prope est. Secundo quando medium excidit à minore extremitate,recte fiet demonstratio particularis:ut quicquid nõ coruscat est prope,stella nõ coruscat,ergo stella est prope. Tertio quando mediũ exceditur à maiore extremitate,ut quicquid mouet̃ motu progressiuo habet animam sensibilẽ, sed

animal mouetur sic, ergo. Quarto cum medium excedit maiorem extremitatem tũc nõ potest fieri demõstratio, quia effectus procedens à pluribus causis nõ potest alterã illarũ cõcludere. E tribus autẽ figuris prima & in primo modo demonstrationi magis conuenit, quod in ea partes diffinitionis magis innotescãt. Nã diffinitio demõstratiõis initiũ est. Deinde ꝙ affirmatio negationi prętet, quia per se ꝓbat. Negatio uero adfirmatione indiget, nõ em̃ ex omnibus abdicatiuis fit demõstratio. Insuper categorica siue positiua utilior hypothetica, qđ in hac præpositionis cõditio perfectæ ꝓbationi officiat. In sexto tractatu differit de syllogismo ignorationis & deceptiuo, qui dupliciter fit: primo simpliciter, quãdo ex falsis in materia peccat: quod accidit cũ quis opinatˀ oppositũ alicuius principij uel cõclusionis sine aliquo ductu rationis, uel quando adsentitˀ oppositis principiorũ uel cõclusionis ob aliquã rationẽ quam nesciat dissoluere. Alio modo quũ in forma peccat, hoc est in modo & figura, quapropter nõ syllogismus, sed paralogismus appellatˀ. Præterea docet quõ sensus potestate occupata, mentis cognitio etiã tollitˀ, cũ ex illa dependeat. Dein quod in demonstratione non est processus in infinitũ, estꝗ; in diffinitionibus quidam status, ultra quem sursum in prædicatis non altius, neq; deorsum in subiectis ulterius itur. Dein quod unitas habitus scientiæ sumitˀ ab unitate subiectorũ. Distinctio à distinctione principiorũ. Dein utrũ principia sciẽtiarũ sint eadẽ. Respondet qđ principia scientiarũ duplicia sunt, cõmunia & propria, complexa & incomplexa. Cõmunia uocantur ex quibus. Ex his enim demonstrantur proprietates subiectorum. Propria uero circa quæ dicuntur. Et hæc sunt subiecta scientiarum, circa quæ scientia uersatur, sicuti in Arithmetica numerus est subiectum, & in geometria magnitudo. Itẽ, Nõ potest ab eodẽ intellectu de eodem obiecto simul & semel haberi sciẽtia & opinio. In quo differit quid scientia ab opinione & scibile ab opinabili differt, altera de uniuersali & necessario, altera de cõtingẽte & nõ necessario, & aliter se habere possibili. Lib. II. de scibilibus differit cũ libro superiore de demonstratione quæ scientiam gignit tractasset. Dicit em̃, quæ uere sciuntˀ sunt totidem, quot quæruntur. Quæruntur aũt duo. Si est, & quid est. Cognoscuntur autem totidem, uidelicet: Quod est & propter quid est. Quot inquit, quæsita problemata, tot sunt modi secundum quos scimus. Problema & cõclusio eadẽ sunt subiecto, ratione autẽ diuersa. Cum enim per interrogationem fit dicitur problema, cũ per demonstrationẽ conclusio. Similiter & quęsita & cognita eadẽ sunt subiecto, ratione uero altera. Si enim ignoro quid est eclipsis, quæro si est aliqua ratio eclipsis: quando aũt didici quod est, desino quærere, & rursus quæro q̃d est, quo cognito desisto. Igitur duo ex his prima simplicia, reliqua composita. Quapropter si est, & quod est, unum facit secũ, uidelicet quæsitũ & cognitũ. Et rursus quid est, & propter quid est, idem constituit. Nam cognito quod est aliqua causa eclipsis lunæ, interrogat diffinitionem quid est causæ eclipsis, propter quid autẽ accipit hanc diffinitionem. Post hæc docet quõ omnes hæ de scientia quæstiones de medio sunt, id est de causa. Est enim medium causa qua demõstratur. Deinde probat quod nulla sit eiusdẽ diffinitio ac demonstratio. Deinde quod quid est non potest demonstrari de eo cuius est, in eo quod quid est. Quod uti clarius ostendat, tris ponit diffinitiones, modis ad demonstrationẽ se uarie habentibus. Prima quidẽ propter quid, quũ res explicatur quæ mediũ siue causa ipsa est, ac alio medio seu causa caret: estꝗ; omnino indemonstrabilis, sed principiũ tantũ demonstrationis: ut solis eclipsis est oppositio lunę in capite uel cauda draconis existẽtis. Alia est diffinitio quid tantum, & illa demonstrabilis ac cõclusio demõstrationis: ut eclipsis est solis obscuratio supra terram: nã quid nominis ostendit. Tertia dicit quid & propter quid: illa est tota demonstratio differens solũ positione & ordine terminorũ: ut eclipsis est solis obscuratio quũ luna opponitˀ. Ex his cõcludit quomodo quid est, fit demõstratio & quomodo non. Itẽ, quorum potest esse demonstratio, illorũ autem quæ non habent causam non potest esse. Præterea explicatum est quomodo qđ quid est demonstratur, uidelicet quatenus significatur per demonstrationem solum significantem propter quid. Postremo quõ diffinitio se diuersis modis habeat ad demõstrationem. Et quomodo contingat eiusdem esse demõstrationem & diffinitionem, & quomodo rursus non cõtingit. Postea dicit diffinitionem ultimi termini, id est minoris extremitatis, hoc est subiecti, esse mediũ demonstrationis. Partes diffinitionis plus esse debere

debere quàm diffinitum. Ex quo tradit tria præcepta: Primo nanq; ut diffinitionis partes, hoc est, eius prædicata plus habeant narrationis quàm diffinitum. Secundo sint cum diffinito cõuertibilia. Tertio sint necessaria, hoc est uniuersalia, nã uniuersalia necessaria sunt. Inter hæc de numero ternario mẽtionẽ habet, dicitq; primũ imparẽ esse, nec ex alijs compositum, nec cum alijs mensuram habere. Et quando medium causam esse dixit, de causis differit. Primo, causa & causatum, & simul & conuertibilia sunt quãdo causati una tantum fuerit causa, ut lunæ interpositio, causa eclipsis. Et latum folium, causam esse decidui folij. Deinde causa prior est causato. Tertio, si unius causati diuersæ sunt causæ, & si sequitur effectus, non tamen conuertitur: ut uituperabile ex audace & timido procedere potest. Sed quanquam eiusdem plures possunt esse causæ, una tantum per se fuerit, reliquæ ex accidente. Longæ item uitæ alijs alia causa, auibus siccum, quadrupedi bilis defectus. His addi potest, quod ex eadẽ causa diuersa quoq; causata, ut Limus ut hic durescit, & hæc ut cera liquescit, uno eodemq; igni. Ostendit insuper quod per quodlibet causæ genus demonstratio recte fiat: primum per materialem exemplo mathematico, quum partes toti comparatæ habeant materiæ rationem, ut est II. Physicorum: Omnis angulus qui continet duas medietates duorum rectorum angulorum est rectus: sed angulus D, cadens in semicirculo A.B.C. est huiusmodi, ergo angulus D in semicirculo cadens est rectus. Idem & in tertio Euclidis probatur. Formalem quod quid est esse, iam supra ostendit immediatam & necessariam causam existere. De efficiente sic monstrat: omnes qui Medos lacessiuerunt ab eis fuere debellati, sed Athenienses Medos lacessiuere, ergo. De finali, exẽplo ab eo posito sic argui potest. Omnis qui cõcoquere cupit ualere uult, sed qui post cœnam ambulat cupit cõcoquere, ergo. Ait insuper finalem in his quæ à natura & arte sint tantum reperiri, quæ autem à fortuna, minime: quod hæc temere contingat. Deinde ostendit quod idem pluribus causis demonstrari potest exẽplo luminis quod laternam pertransit: ex materiali quod lumẽ sit diuisibile in parua corpora: ex finali, ut noctu mõstret iter. Alterum quoq; exemplum cur tonat, totidẽ causis ostendit: finem enim dicit ex Pythagoreorum sententia, ut hi qui sunt in inferno timeãt. Post hæc causas dicit esse aut simul, aut non simul cum suis effectibus: si simul, conuertibiles erunt inter se, sed causa propter quid ab effectibus, quia demonstrabitur. Itaq; causam præsentem per effectum præsentem recte probamus, & per præteritam præteritũ, per futuram futurũ: quod duobus probat exemplis, si quæratur propter quod lunæ fuit defectus, quia tellus in medio fuit: & propter quod facta crystalus, quia lympha concreuit. Eodemq; modo simul procedunt, est & erit. At contra in his quæ simul non sunt, ab effectu ad causam prius factam, seu à futuro ad prius futuram probe mõstratur. A causa uero priori ad effectũ posteriorẽ nequaquã: quia inter causam factã esse, fieri, seu factũ effectum adhuc mediũ sit: in quo tempore medio probe dicitur causam esse, falsum uero effectum esse. Antecedens patet, quia duo puncta non sunt inuicem coniuncta: ergo neq; duo facta esse. Consequens manifestum, quia utraq; sunt indiuisibilia: nam sicuti se habet punctum ad lineam, ita factum esse ad fieri. Quod autem in huiuscemodi ab effectu ad causam prius factam recte procedatur, duobus itẽ monstrat exemplis. Probe eñ sequitur: domus est facta, ergo fundamenta iacta. Item: Fundamenta iacta, ergo necesse lapides esse excisos. Sed & ex eodem quoq; genere causa, diuersa tamen specie, plures demonstrari possunt quæstiones: ut Echo, Iris, & Idolum omnia ex repercussionis genere creata, sed diuersa, ex sonitu, è sole, è speculo. Possunt item nonnulla hoc modo per analogiam, ut ad probandam manus utilitatẽ quæ homini est, elephanti proboscis, simiæ pedes anteriores, os item sepion & spina. In his etiam quæ reciproce fiunt, reciproco utendum argumento, modo à posteriori procedatur ad prius: ut ex terræ pluuia fit uapor ex uapore nubes, ex nube pluuia, pluuia iterum in terram descendit. Est quoq; causa sub causa, ut propter quid Nilus exuberat quum finis adest mensis, quia is hyemalior extat: cur autem hyemalior, quia luna tunc deficit. Deinde ad effectus semper frequenter & raro causas, item illis respondẽtes temporibus adducere oportebit. Singulare definire seu demonstrare facilius quàm uniuersale: ex singularibus eñ ad uniuersalia adscendimus, in quibus æquiuocationes magis quàm in differentibus latent.



IN ELENCHOS.

ARISTOTELES librum ſcripſit Elenchorum,nõ ut fiant, ſed ut uitentur ueluti medicinæ quædam non ad ſanitatem,ſed ad uitãda uenena præparant. Syllogiſmum enim & litigioſum,& contentioſum,& ſophiſticũ, & ſyllogiſticum,& elenchum continet eadem omnes ſignificatione. Nam elenchus dicitur,ἀπὸ τοῦ ἐλέγχειν,quod eſt deprehendere.docet enim quomodo Sophiſtæ deprehendant,id eſt decipiant,aut decipientes deprehendãtur in mendacio,& propterea uitentur.Is igitur triplex eſt,aut peccat in materia tm̃,qui ex apparentib. probabilibus recte ſyllogizat,ut lętum eſt amabile,lętum aũt eſt mors,mors eſt amabile.Omnis ſtatua naturalis eſt:Hercules eſt ſtatua,Hercules eſt naturalis.Secũdus peccat in forma, qui item ex apparentib.probabilibus,non autẽ recte ſyllogizat. Vt omnis homo eſt animal,aſinus eſt animal, ergo aſinus eſt homo. Nã adſumpta uera ſunt, ſed errat in forma. Tertius errat in utroq; ex apparẽtibus etiam probabilibus,ut,Omnis homo eſt animal: nullum riſibile eſt homo,ergo nullum riſibile eſt animal. Eſt apparẽs ſyllogiſmus,ſed arguitur minore negatiua in prima figura,peccat in forma,& minor eſt apparenter probabilis per talẽ ſyllogiſmum etiã in forma peccantẽ.Nullum accidens eſt homo,omne riſibile eſt accidens,nullum riſibile eſt homo.Qui igitur peccat in materia tm̃, ſyllogiſmus contentioſus ſeu ſophiſticus elenchus dicetur.Qui aũt peccat in forma,iam nõ ſyllogiſmus neq; elenchus,ſed apparens elenchus ac paralogiſmus dicitur. Deniq; ſyllogiſmus eſt ſophiſticus, quando ambas uel alterã habet ꝓpoſitionem falſam, forma uero reſtat. Paralogiſmus aũt ſiue apparens ſyllogiſmus quando forma errat,ſiue ſint falſæ ſiue uerę propoſitiones.Syllogiſmus pſeudographus ſiue falſigraphus eſt ueluti detorquens demonſtrantẽ:ex principijs ẽm ueris, ſed male intellectis falſum cõprehendit. Vt ſi dicat, oẽs lineæ à centro ad circunferentiã ſunt æquales, At duæ lineæ à centro ad circumferẽtiam in non æqualib.circulis ductæ ſunt,ergo æquales,falſum erit.intelligitur ẽm in eodem circulo.Doctrinalis ſyllogiſmus idem & demonſtratiuus,de quo ſupra narratũ eſt. Tentatiuus aũt idem eſt quod dialecticus,differt tm̃ quod non eſt ex ſimpliciter opinabilibus,ſed tm̃ ex ijs quæ uidentur reſpõdenti,de quo ſcientiã ſe habere fingit.ENARRATIS diſputationum generibus enumerantur quinq;,quorum cauſa fit ſophiſticus ſyllogiſmus.Redargutio,Falſum,Opinabile,Solœciſmus,Nugatio.Per primũ ſophiſta uult uideri redarguere reſpondentem,quod non eſt. Per ſecundũ falſum aliquid monſtrare. Per tertium uult qđ dicat contra opinionẽ multorum, ſeu plurimum, ſeu ſapientũ. Per quartum barbara grãmatica & incognita utitur. Poſtremo idẽ frequẽter per nugationẽ quandã repetit.Poſt hæc uia fallendi duplex proponitur.In dictione, & extra dictionẽ. In dictione ſex modi,æquiuocatio,amphibologia,cõpoſitio,diuiſio,accẽtus, figura dictionis.Quibus exẽpla ſunt huiuſcemodi.Ac primũ æquiuocationis,duob.modis. Aut unum plura ſignificat,ſicut canis,lætũ:uerbi gratia:omne lætum bonum.Malum eſt lætum,malum ergo bonum.Sic melius ꝙ exemplum quod ponitur in textu Latino de uerbo expedit.nam expedit apud Latinos æquiuocum ad bonum & malum nõ proprie reperitur,ſed bene apud Græcos δέοντα.Secundo,quando una dictio per ſe tm̃ rem unam ſignificat,ſed addita alteri plura.ut qui ſurgebat, ſtat: & qui curabatur, ſanus eſt.Surgebat enim ſedens,& curabatur ægrotans.Aegrotans enim per ſe rem unam ſignificat,ſed iunctũ uerbo curabatur,ſignificat tã illum qui eſt ꝙ qui fuit ægrotãs.Amphibologia ſic fit:Quicquid ſcit hoc ſcit,lapidẽ ſcit aliquis, ergo lapis ſcit: ſoluit Ariſtoteles. Maior eſt duplex.Nã & ſcitum & ſcientem poteſt ſignificare. Si enim illud pronomẽ hoc cõſtruatur cum primo uerbo:tunc ſignificat ſcitum:ſi conſtruatur cũ ſecundo,ſignificat ſcientẽ. Item:Quicquid uidet hoc uidet,lapidem uidet aliquis,ergo lapis uidet:quod eodẽ modo ſoluitur.Item:Quicquid contingit dicere,contingit loqui,ſed tacentem contingit dicere,ergo tacentem contingit loqui:ſoluit Ariſtoteles:Minor enim eſt duplex,quia uel ſignificat qđ tacens poteſt loqui,uel contingit dicere aliquem eſſe tacentem.Differunt inter ſe Amphibologia & æquiuocatio,q̃d in æquiuocatiõe ex eodem nomine diuerſa ſignificante probatur.Amphibologia ex oratione facit errorẽ ſignificante non unũ Dico autem orationẽ dictionum compoſitionem,nomen uero dictionem ſimpliciter.Ter

tius

tius modus cõpositione,ut sedens potest ambulare: quæ propositio si sit cõposita, falsa est:si diuisa,uera,monstrato sedente,qui possit ambulare.Itẽ non scribẽs scribere potest. Et quicunq; scit literas nunc didicit illas.Et qui unũ solũ potest ferre, potest plura ferre. Diuisione sic:Quinq; duo & tria sunt,ergo quinq; sunt paria & imparia.Itẽ quod est tantundẽ & amplius est æquale,sed maius est tantundẽ & amplius, ergo maius est æquale. Itẽ ego te feci seruum existentẽ liberum. Itẽ:Quadraginta uirorũ cẽtũ reliquit diuus Achilles.Accentu sic in pronunciatione ac diuersitate acuti ac grauis.Feræ uenenũ est,aduerbiũ est fere,aduerbium ergo uenenũ. Addendo aũt hyphen dictionis sensum uariat, ut Samothracia cõtinens nomine coniuncta est.Samothracia insula est continens,ergo nomine cõiuncta est insula.Hic carmẽ Horatianũ aut Virgilianũ,haud proprie ab interprete ponitur.Græci cõmodius q̃ Latini hoc modo utunt̃,qui accentus magis frequẽtant.Figura dictionis fit,quando non idem similiter interpretamur, ut masculinũ fœmininũ:uel contra,uel neutrũ fœmininũ aut masculinum. Vel quãdo quale interpretamur quantũ,uel faciens patiens.PARALOGISMI extra dictionẽ VII.Per accidens,per ubi & simpliciter,per ignorantiã Elenchi,per consequens, per petitionẽ principij, per non causam ut causam,per plures interrogationes,ut unã. Per accidens fit quando idem adsignat̃ subiecto siue essentiæ & accidenti,ut Socrates est alius ab homine,Socrates est homo,Socrates ergo est alius à seipso.Itẽ Socrates est alius à Platone,Plato est homo,ergo Socrates est alius ab homine.Nã non secundũ naturã Socrates est alius à Platone, sed p hypostasim & proprietatẽ,quæ circa naturã sunt,non aũt naturæ.Conclusio uero ꝓprietatẽ ab his quæ sunt circa naturã ad naturã transtulit. Rursus: Homo animal,animal genus.Homo ergo genus.Itẽ:Antonius homo, homo bissyllabũ, Antonius ergo bissyllabum.Itẽ in secunda figura:mel intentionẽ & remissionẽ non recipit,dulce intentionẽ & remissionẽ recipit:Mel ergo non dulce.Item albũ secundũ magis & minus est: Cygnus, nix,cerussa,secundũ magis & minus non sunt,non ergo alba.Secundũ quid ad simpliciter fit quando aliquod dictũ solũ inest secundũ quid,& sumitur inesse simpliciter. Vt q̃d opinabile est,est.Et quod nõ est,est opinabile.Ergo quod non est,est.Soluit negãdo cõsequens,quia nõ est idẽ esse secundũ quid & esse simpliciter.Sicut esse opinabile & esse. Itẽ quod non est,homo non est,sed aliquid est quod non est, ergo homo aliquid est qđ non est.Soluit negãdo cõsequens.Itẽ Indus est niger,& Indus est albus dentes, ergo est albus & niger.Et sic erit albus,& non albus. EX ignoratione Elenchi fit paralogismus quãdo omittitur aliquid ad rationẽ syllogismi uel Elenchi. Est ẽm Elenchus,ut inferius etiã dicit̃,contradictio unius & eiusdem,& quæ sequunt̃. Verbi gratia:Duo sunt duplũ unius,& non sunt duplum trium,ergo sunt duplum & non duplũ.Soluit,quia hoc est respectu diuersorum & non ad idem.Item decẽ dupla secundum longitudinẽ, & non dupla secundum latitudinem,duplum ergo non duplum. Soluit quod non arguitur secundum idem.Quarto ex consequente,quando credimus consequens cõuerti cũ antecedẽte,cũ quo tñ non potest conuerti,quia cum antecedens est,necessario cõsequens est,sed cũ consequens est,putamus necessario antecedens esse:ut si mel est,dulce est, ergo si dulce est,mel est:soluitur negando consequens,à positione consequẽtis,ad positionẽ antecedentis,quando non cõuertitur.Item:Si pluit terra est madida,ergo si terra est madida, pluit.Item:Hic corruptor est,ergo adulter.Item:Hic noctu errat, ergo furatur.Præterea Melissus sic dicebat ad probandum infinitum. Quod factũ est principiũ habet, Sed uniuersum non est factũ,quia ex nihilo nihil fit, ergo uniuersum non habet principiũ, & ex consequente,infinitum.Aristoteles uero instat negando primũ consequens. Non enim sequitur omne quod factum est habet principium,ergo omne quod habet principiũ,est factũ.Quinto ex petitione principij cũ idem in cõclusione repetit,uidelicet: Anima est incorruptibilis.Incorruptibile autẽ immortale est, ergo anima incorruptibilis.Hic causam dat & recipit ex principio ad demõstrãdũ neq; ẽm incorruptibile differt ab immortali,sed idẽ diuersis uerbis.Sexto,quando nõ causam,ut causam dixit.Fit aũt hic syllogismus per impossibile,uidelicet si aliquo dicẽte, omñi risibili inest rationale,hinc in impossibile orationẽ deducẽs dicat:si rationale omni risibili,risibile & omni simiæ,ergo rationale omni simię,qđ quidẽ impossibile.Hic ẽm nõ causa ponit̃ ut causa.Neq; ẽm esse omni risibili rationale(hæc quidẽ erat hypothesis)causa fuit impossibilis, sed dicẽdo minorem

rem quòd omni ſimiæ ineſt riſibile, quoniã nulla ſimia uere ridet, & ſi riſum hominũ imitatur. Septimo, quando plures interrogationes, ut unã facimus, hoc modo: utrũ terra ſit cœlum, an mare. Item an Socrates docet Platonẽ & Ariſtot. Si concedat, Socrates ergo docet hominem, ſed non homines. Item: Demonſtratis duob. quorũ unũ ſit bonũ, alterũ malum, an illa ſint bona, an non bona. Si bona dicantur, cur ergo ſequitur aliquod non bonum eſſe bonum. Hinc ſubdit, quòd ſi negetur, tunc aliquibus ſuppoſitis cõtingit uerum facere elenchum contra reſpondentem. Poſtremo notandũ quòd fallacia dictionis in æquiuocatione nominis conſiſtit. Extra dictionẽ uero in æquiuocatione intellectus. NVNC ad elenchi diffinitionẽ, nam oẽs paralogiſmi in elenchi ueniũt ignorationẽ. Eſt em̃ contradictio eiuſdẽ & unius, nõ nominis, ſed rei & nominis, nõ homonymi ſed eiuſdem, ex datis ex neceſſitate collectis, & non alijs quibuſdã, nõ cõmemorati à principio, ſed ſecundũ idẽ & ad idẽ, ſimiliter & in eodem tempore. Debet igit̃ diſputãs qui redarguere alium cupit, eius quod ille dicit oppoſitũ colligere, in eodem & uno, nõ quidẽ in alio & alio: uerbi gratia: Dicẽte aliquo Platonem de arte differere, ſi alter cõtradicat Platonem non de arte differere, intelligendo aliũ Platonẽ, nõ eſt elenchus. Propter hoc ait diffinitio contradictionẽ unius & eiuſdem eſſe elenchũ, nõ nominis ſed rei, hoc eſt, non ſolum nominis ſed rei: ſi enim unum quidem ſit nomẽ, differẽtes uero ſub eo res declaratæ, in alia ſignificatione, non eſt elenchus. Sed neq; homonymi nominis. Dicere em̃, animal ambulat, & animal non ambulat, & ambo uera, non eſt elenchus: eſt igitur eiuſdẽ & unius nominiſq; & rei contradictio, ex datis ex neceſſitate collectis, & non alijs quibuſdam, non cõmemorati à principio, hoc eſt non per aliud nomen acceptũ quæſtionis in propoſitione, in rationem demonſtrationis. Nam ſecundũ idem oportet quod exiſtat à principio, & nõ ſecundũ aliã atq; aliã partem ſubiecti fieri cõtradictionem. Si em̃ idem lignũ longitudine dicit̃ bicubitũ, latitudine uero non bicubitũ, & item Aethiops corpore reliquo coloratus, dentib. uero nõ coloratus, non fiet elenchus. Et ad idem quidẽ, nõ ad aliud oportet contradicere. Dicere em̃ decem ad quinq; duplũ, duplum ergo decem, non erit elenchus. Non ſolũ autem ſecundum idem, & ad idem fieri oportet cõtradictionem, ſed ſimiliter & in eodem tempore. Similiter quidem, ut nõ dicatur de infante grammaticum, & nõ grãmaticũ. Et rurſus de dormiente uidentem, & nõ uidentem, & hoc q̃dem poteſtate, illud energia accipiendo. In eodem aũt tempore, ut nõ eundem hominẽ dicamus in uno tempore motũ, in alio rurſum non motum. Ex datis ex neceſſitate elenchus fit, quãdo non ponimus non cauſam ut cauſam: ex accidente uero & conſequente, & ſi uident̃ concludere ex datis, at non ex neceſſitate concludit, neq; idẽ. Neq; em̃ quæ ſecundũ eſſentiã exiſtunt prædicato, ex his neceſſe eſt ſubiecto prædicari: neq; ſi homo animal, animal aũt eſt triſyllabũ, neceſſe eſt hominem eſſe triſyllabũ: neq; rurſus, ſi febricitans calet, neceſſe eſt, ut qui calet febricitet: propterea in elenchi diffinitiõe ex neceſſitate ponitur. Hinc liquet ꝙ (uti ſupra diximus) paralogiſmi omnes in elenchi ignoratione apparent, quem ſi quis nouerit nunquã decipiet̃ captionib. aut ſophiſmatis quib. utũtur ſophiſtæ, nihil aliud quærentes q̃ talibus coloratis ſyllogiſmis diſputantem irretire. Poſt hæc Ariſtoteles ponit differentiã ſophiſticorũ elenchorũ, ſiue paralogiſmorũ, alios in forma, alios in materia peccare. Deinde differentiã inter pſeudographũ & litigioſum: dicitq; hunc ex proprijs principijs alicuius artis, ſed litigioſum ex cõmunibus quæ omnia ſupra in principio cõmemoraui. Deinde comparat litigioſum ad ſophiſticũ, dicitq; eundem eſſe re, uerũ fine aliũ. Nã litigioſus litem tantũ intendit, ſophiſta gloriam. Itaq; alterius eſt apparens uictoria, Sophiſtæ uero apparens gloria. Deinde ſic ait: Litigioſum deficere à dialectico, ſicut pſeudographus deficit à demonſtratiuo. Nã alter ex principijs dialecticis: alter ex principijs demonſtratiuis procedit, & alter proprijs quarundã artiũ principijs, alter communibus applicatur: hac tantũ differentia quòd pſeudographus eſt pſeudographus reſpectu demonſtrationis, litigioſus aũt non litigioſus reſpectu dialectici. Poſt hæc confutat antiquorũ opinionem, qui putabant opponentes problemata ab initio contra reſpondentem diſtinguere ęquiuocationem ſeu multiplex & uerbi & intellectus debere. Ariſtoteles aũt dicit minime propalanda arma ſua aduerſario. Attamen hanc diſtinctionem neceſſariam reſpondenti eſſe in fine primi libri topicorum dixit. Litigioſum præterea ſeu ſophiſticum tria oportere dicit habere. Illationem

per

per quam syllogismus est: probationē, per quam dialecticus: & contradictionē, per quā elenchus est. Omnis igitur elenchus syllogismus est, sed nō contra: quoniā in eo ꝙ differit dialecticus uocatur, in eo aūt quod contradicit, id est redarguit, elenchus. Preterea cōditiones quatuor dialecticæ cōnumerat: primū quod non est artis determinatę: deinde ꝙd nihil cōcludit ꝓprie, nisi in cōmuni materia. Tertio hoc differt à metaphysica, qđ illius subiectū est cōmune cum subiecto omnium scientiarū ex prædicatiōe: Dialectica uero subiectū habet cōmune ex adplicatione. Postremo ex interrogatione procedēdo disputat in utramq; partem uel idiota, quanquā imperfectius ꝙ eruditus, respondētis ingenium tentando, ex quo tentatiua dicitur. Metaphysica tm̄ demonstrat citra interrogationē. IN TERTIO tractatu ponit cautiones quibus utatur opponens, ut respondentē deducat ad aliquam quinq; metarū supradictarū. Primo ad falsum, & inopinabile deducet, si celabit propositū, id est, cōclusionem suam. Secundo multa interrogabit, ut saltē aliqđ inconueniens cōcedatur. Tertio respondentē laudabit, ut eo pacto delinitus propositis adsentiatur. Quarto si minus concedetur, aut in id se cōpulsum uiderit, ubi minus sapiat aut intelligat, aut respōdēs cautior sit, paulatim clàmq; disputatio aliouersum detorquēda. Quinto non statim interrogabit, sed se discere uelle fingēdo, ac paulatim propositū insinuādo, adsensum facilius eliciet. Sexto si inopinabile extorquere uult, de secta aduersariū interroget, ubi sæpe inopinabilia dicunt, & quæ sæpe aliter mente uolūt. uerbi gratia: Præstat mori ꝙ uoluptarie uiuere. Si secundū mentem adsentitur, tūc deducēdus ad cōtrariū dictorū: si secundū dicta, ad mentē & uoluntatē. Pręterea si secundum naturam dicunt, tunc ad leges: si legem, ad naturā cōtrarium deducere. Deinde si secundū opinionem sapientū concedet, cōtradicere per dicta pluriū. Si dicta pluriū, per dicta sapientū. Postea docet quomodo ad nugationē uerborū deducat sæpius eadem ac superuacue repetendo. Vt si dicatur cōcupiscētia delectationis, uel appetitus delectationis quod idē est, & his similia. Deinde ad solœcismū dicit facile posse deducere, per uerba neutra proposita, sexū utrumq; & plura significātia, ut, quid est hoc? Si respōdeatur, lapis uel aqua, tunc fiet paralogismus cōtra respondentē, quod se arbitrabatur masculinum dixisse pro fœminino, & contra, seu casum pro casu. Siue in barbarā pronunciationē quæ diuersa significet, ut pēdere, cecidit, & his similia, solœcismus dicitur ad fallaciā dictionis pertinere. Vlterius dat alia pręcepta & cautiones opponēti generatim, ut adsumpta dissimulet, & sine ordine ponat, ne uideatur ex eis aliquid posse concludi. Deinde responsum cito prouocare, ne spatiū cogitandi det. Respondentē quoq; ad iram prouocare, & de mēte ac cogitatione deturbare, uerbis, cauillis, iurgijs irritando, ac cōtraria his quæ uolumus addendo, ut facilius alterū cōcedatur. Vt aut in omnib. patri obtēperandū, aut in nullo. Resistat insuper proposita distinguenti, magisq; adsumpta ꝙ cōclusionē interroget: nōnunquam adsumptis antequā cōcessis utatur, & his similia nōnulla alia ab eo ponātur: præterea occurrat his quæ uidentur posse responderi. LIBRO II. instituit respondentem, quum supra opponentē docuerit. Monstrat enim soluēdi paralogismi modum. Nā plures destruere sciunt qui nesciunt cōstruere, sicut in signis mathematicis. Quapropter Socratem ait solitū semper interrogare, respōdere aūt se profiteri nescire. Hinc prouerbiū tractū: multi sunt arguētes, pauci uero soluētes. In primis respōdens multiplicis ęquiuocationē distinguat, quæ sophismatis causa est. Propositionē haud satis intellectā aut dubiam, nō facile nec statim cōcedat. Sed respondeat, fac ut ita sit. Ad inopinabile itē, & de quo sit uaria sententia, dicere quod multi ita sentiunt. Itē petere principiū cum propius conclusioni cepit opponens. Item: Si utrunq; sit propositū, cōsequenti respōdere debet, quoniā antecedente cōcesso, cōceditur consequens. Non item contra. Præterea cū duplex sit falsus syllogismus, alter syllogisticus qui falsis ꝓbat & peccat in materia, alter apparens syllogismus qui peccat in forma: primus æquiuocationis infirmatione soluetur, totq; infirmabit quot reperit falsas siue adsumptiones, siue conclusiones. In forma uero peccantē soluet paralogismum cōpositionis & diuisionis, ostendendo nō eandē esse orationem cōpositam & diuisam. Ponit insuper quosdam paralogismos: Vt quicunq; potest citharizare, citharizabit, sed nō citharizans potest citharizare, ergo non citharizās citharizabit. Soluit quod hoc potest, non citharizans citharizabit, sed ille qui est nō citharizans postea potest citharizare. Deinde dicitq; pauci fiūt per accentū paralogismi.

Cuius

Cuius ponit unum exemplum, quod apud Latinos hoc modo reperiri potest. Bonũ est uiros iustos pendere, & bonum rursus uiros iustos non pendere: ergo est idem pendere & non pendere. Soluit quod pendere diuersa significat secundum accentus diuersitatẽ. Paralogismi omnes extra dictionẽ, præter paralogismum fallaciæ petitionis principij, qui solus non peccat in forma, soluendi per infirmationem consequentis, ponit exẽpla multa: præsertim secundum quid ad simpliciter. Vt iustum est iniusto magis eligẽdum, quo ad agendum uidelicet non patiendum. Item, Scio hanc rem mihi iuste adiudicatã, ergo scio hanc rem meam esse: negatur consequens, quia nõ fuit iudicata simpliciter, sed secundum quid. Item, Quod non est, ipsum est opinabile, ergo quod non est, est. Negatᷓ consequentia, quia esse opinabile, non est esse nisi secundum quid. In Paralogismo petitionis principij soluitur dicendo opponenti quod petit principium. Difficilius autẽ syllogisticos, id est, eos qui in materia peccant, soluere. Inter syllogisticas uero orationes eas maxime difficiles, de quibus dubium, an sit oratio syllogistica an non, & an sit soluẽda per destructionem an per infirmationem. Et illa acrior, quando nescimus secundum quod adsumptum debeat fieri solutio. Item illa acris, cuius defectus maxime latet, illa facilis cuius maxime patet. Postremo Aristoteles se gloriatur hanc artem inuenisse, cum antea syllogizantes sine ordine, sine præceptione aliqua confunderentur instar artium mechanicarum, quarum nulla traditur certa uia. Quapropter ueniam petit si minus perfecta sit, cum à principijs sit reducta debilibus, & paruis, sicut & rhetorica per Ctesiam primo, postea per Theodorum. Gratias autem si perfecta fuerit.

IN TOPICA.

LOCI sunt sedes argumentorũ, unde firmatio & infirmatio fit propositi problematis. Eorum ratio duplex est, aut inductio, quæ per exemplũ fit, aut syllogismus, qui sæpe per Enthymema. Proceditur propositione quando certus est adsensus, ut uoluptas bonũ est: aut problemate per interrogationẽ quando incertus, ut an uoluptas bonum sit, disputaturq; in utramq; partem ad ueritatẽ eliciendã. Verbi gratia, uoluptatem omnia appetunt, quod autem omnia appetunt bonum, uoluptas ergo bonum. Item contra: Voluptas motus est in naturã sensibilem, omnis autem motus imperfectus, quod autem imperfectum nõ bonũ, uoluptas ergo non bonum. Sunt igitur huiuscemodi totidem quot subiecta. Nam quædam philosophica, ut, an mundus æternus, an anima immortalis. Aut Ethica, ut, an honestum utili præferendum. Aut ad medicinam pertinẽtia, ut, an pharmaco siue diæta sit Hemitriteus curãdus, an pituita sit causa frigoris intestini. Aut logica, ut, an propositio necessaria Topicis cõueniat. Sunt & uniuersalia, ut uirtus appetenda: aut particularia, ut quędã uirtus appetenda. Nec mirum dialecticam hoc modo singulas artes discutere, & in omnib. utrinq; disputare: quum ipse Aristoteles in VIII. huius operis dicat quædã esse falsa, quæ ueris probabiliora uidentur. Alia est ratio, quod dialectica septam per se regionem non habet, nec proprium subiectum quemadmodũ reliquæ, quarũ quęlibet secundũ ea quę insunt in demõstrationem facit, eaq; perpetuo tuetur. Neq; propterea dialectica de geometriæ aut medicinæ principijs, ut medicus aut geometra disputabit, sed ex cõmunioribus & opinabilibus: unde in utranq; partẽ argumenta faciat. Quęlibet em̃ sciẽtia & propinqua & remota principia retinet. Propinqua professor artis habet. Remota uero quiuis: uerbi gratia: Propria & propinqua geometriæ sunt, Recta supra rectam si ceciderit, duos facit angulos rectos, aut rectis æquales: & rectæ à centro ad circunferentiã protensæ oẽs inter se sunt æquales. Cõmunia uero sunt hæc: Quæ sunt eidẽ æqualia, & inter se æqualia sunt. Et si ab æqualibus æqualia subtrahas, quæ restant æqualia sunt. In medicinali cõmune principium omnibus notũ, uidelicet: Febris est motus præter naturã uenæ uel excessus caloris. Propria solo medico sunt nota: uidelicet: Febris est calor præter naturã cordis & arteriæ, cõtinens animalem tonũ ex profundo, relata acuta. Rhetorica itẽ omniũ artiũ principijs utitur cõmunibus tanquã proprijs. Quapropter Aristoteles in demonstrationis primo dicit Rhetoricã esse antistrophon Dialecticæ: hoc enim intelligẽdum, uel circa eadem & æqualia supposita uersatur, uel circa opposita, & in idẽ firmat et infirmat, sicut dialectica. Sed iam ad dialecticas argumẽtationes redeamus, quarũ organa siue instrumẽta sunt quatuor. Primum propositiones suasibiles & opinabiles legere.

Primum

Non enim necessaria proponit aut ab omnibus cõcessa,ut si deus colendus,aut si Sol luceat,sed tm̃ media quæ inter utrãq; partem dici possint. Vt an pax sit potior bello,an uxor ducenda.Secundũ facere distinctiones in eodem & uno non solũ nomine, sed & re & nomine nõ homonymo,sed eodẽ ex datis ex necessitate & à principio cõmemoratis secundũ idem & ad idem & similiter & eodem tempore.Tertium,nosse differentias cuiuslibet rei,uidelicet,quid sensus à sciẽtia differat:quid sensus cõmunis etiã à cæteris animalibus:scientia em̃ tantum hominis, & ille statim nobis natus, hæc interuallo temporis.Et ille semel amissus nunquã,hæc quandoq; recuperat̃.Quartũ, nosse similitudines, quam simul habeant uicissitudinẽ res,ut simile cõtendere & litigare: hoc uerbis,illud factis,& sic de reliquis.Categorumena,id est,prædicta unde oriuntur quęstiones dialecticæ quatuor.Definitio quam Aristot. ὅρον uocat,hoc est uerbũ,quod quid est esse significans,Cicero notationem seu notã.Deinde proprium,genus,& accidens. Hæc em̃ propositiones aut coniuncta non sunt,sed ex his fiunt propositiones & syllogismi. Idẽ & alterum definitioni coaptatur.Probatio em̃ diffinitionis probat & idem,monstrato quod diffinitio hæc illius congrue monstrat̃,& quod hoc idem illi.Non item cõtra. Verbi gratia:Gaudiũ est idem cũ lætitia.Non tñ est gaudiũ diffinitio lætitiæ,neq; lætitia gaudij.In infirmatione uero contrà euenit infirmato,quod illi nõ est idem:tollit̃ etiã quod nõ diffinitio hæc illius. Idem quoq; tripliciter dicitur,numero,specie,genere.Aqua em̃ ex eodem fonte eadem specie uidetur,si in duob.consistat uasis:similitudine tñ maxima:haud aliter q̃ homines qui uehementer inter se similes sint. Vnum etiam numero plurifariam ex accidenti,proprio,diffinitione,& his similibus.Problemata etiam utrum hoc an hoc sub eodem genere reducant̃.Generica enim problemata sunt quærentia qđ genus adlati,utrum hoc an hoc.Comparatiua insuper sub accidẽte & ipsa reducunt̃: uidelicet: An magis opinio q̃ ratio diligenda,utile an honestum.Nam omnia comparatiua intentionem & remissionem recipere palàm est. Præterea cum sint quinq; uoces quæ uniuersales appellantur: Species & differentia in dialectica ad generica reducunt̃ problemata. In uniuersum uero cuncta in diffinitione etymorum nominũ consistunt,quã Cicero notationem uocat.Nam & singula diffinitione ad probandũ indigere uidentur. Libro II. Accidens persequitur.Quod dicit non esse necesse statim cũ suo subiecto cõuerti, sicut in genere ꝓprio & diffinitione:ut animal statim inest homini,Grãmatica nequaquã, nã statim nõ est grãmaticus.Præterea uniuersalia problemata priora particularibus,& negantia aientibus,quod plerunq; respondentes aiunt ac firmant. Qui uero proposuerũt negant & infirmãt.Duo insuper uitanda,uel falsa adsumere problemata,uel insuetis denominationib.uti,ut hominẽ plantã uocare,& his similia.Primus igit̃ locus: Si genus ꝓ accidẽte ponatur,infirmabit̃,ut si quis dicat albo colorẽ accidere, & nigro coloratũ.Nã species à genere denominari non oportet.Alius locus:Si quid omni uel nulli inesse dicatur,ut contrariorũ eadẽ est disciplina.Si nõ ita sit(cõsiderandę species oppositionũ usq; ad indiuidua)infirmat̃:si uero sit,firmatur.Tertius locus ex diffinitionibus accidentis et illius cui accidit:ut si dixit,inuidũ bonũ,quid est inuidus, & quid est bonus:si discordãt inter se diffinitiones,infirmet̃ accidens:si aũt cõuenit,firmatur.Præterea nominib.utat̃. Firmansq;,ut pluribus dicat frequẽtata.Infirmans uero de sapientiorib.tantũ. Alius: Si quod in problemate nomen obscurũ incidat,ad clarius transferat:& qui firmat & qui infirmat:ut si quis uoluptatem cõmodam dixerit decentem, transferat δέον græce & utile & decens. Alius:à genere & speciebus accidentis,& firmati & infirmati,ut dixit aliquis animã moueri,ut genus aliquod motus augmẽti diminutionis in locũ mutationis:si nullo motu moueatur anima,infirmat̃ accidens:si aliquo aut omni motu moueat̃, firmabitur.Quod em̃ specie inest & generi,ut albũ aut uiride oculos oblectãt,ergo & color:sed nõ statim quicquid nõ inest speciei nõ inest generi. Alius:Tempus respiciendũ.Si nõ in omni tempore infirmat̃,si in omni firmat̃. Vt dixit aliquis,nutritũ auget̃. Si aũt mõstrabit ꝙ non semper nutritũ augetur,ut in senibus,infirmat̃ accidens. Si aũt cuncta nutrita augeri monstrant̃,firmabitur. Alius:cum aut æquiuoce aut quouis alio modo quædam multa dicta fuerint,oportebit respicere ac infirmare si nõ existat aliquibus, uel firmare si existat:ut si quis dixerit hominem animal & rationis participem & risibilẽ,si subiectũ eadem nõ habet infirmat̃ qđ dixit,si aũt habuerit firmatur:ut item qui bonũ dixerit aurũ & utile ac delectabile,& multa quædã alia dicat, quibus uel horum aliquibus esse mon

stratis firmaṫ accidens,nõ monstratis,infirmaṫ.Alius:Quando nomen transferṫ in diffinitionẽ,ut propriã aut impropriã,ut Rex felix:aut regnũ felix:q̃ ad regẽ accidens firmatur,quoniã felix idem quod fortunatus diciṫ:quo ad regnũ uero infirmaṫ tanquã improprium.Nõ eñ recipit regnũ felicitatẽ.Alius:In rebus quædã necessario, quædã plerũq;, quædã quandoq; contingũt,quorũ ordinẽ si quis peruersum ostendat,accidens infirmabit.uerbi gratia:Dixit aliq̃s dãnatos necessario prauos esse, cũ plerũq; dicere debuisset, aut plerunq; pulsatos dolere cũ necessario debuisset,aut exercitatos laboribus plerunq; lætari cũ interdũ dicere debuisset,quæ omnia si ordine ac secundũ eorũ naturã ponanṫ, accidens firmare uidebunṫ.Alius:Quãdo cõtraria cõplectuntur quidẽ Sextipliciter,ea contraria capienda, quæ proposito cõducant. Sed de sex quatuor tñ uere opponunṫ: uel enim cõtraria de cõtrarijs subiectis alternatim prędicanṫ:ut amicos quis amat & inimicos odit,uel amicos odit, & inimicos amat, & ij duo modi uerã oppositionem nõ habẽt.Ambo eñ uel fugiẽda uel eligẽda.Aut quãdo utraq; cõtraria de uno.Et hoc etiã dupliciter,ut amicos diligere,& amicos odio habere,& inimicos diligere,& inimicos odio habere.Aut quãdo unũ cõtrariũ de utrisq;,& hoc dupliciter,ut amicos diligere,& inimicos diligere,& amicos odio habere, & inimicos odio habere.Igiṫ quatuor ultimæ uere opponunṫ.Itẽ uni & eidẽ plura esse cõtraria.Amicos eñ diligere,cõtrariũ est, inimicos diligere:itẽq; amicos odio habere.Et idẽ in singulis reliquis.In cõtrariorũ itaq; copia ad sumẽda utilia ꝓ disputãte.Alius etiã si sit aliquid accidenti cõtrariũ,considerare si huius susceptibile est subiectũ.Si eñ nõ susceptibile illius,neq; huius.Si aũt susceptibile illius, firmabiṫ,& huius fuerit susceptibile.Non aũt & quod accidit illud rei,sed solũ potest accidere,& susceptibilis est illius res.Vt dixit aliquis,Scientiã albã,quoniã albo contrariũ nigrũ.Non est aũt susceptibile nigri scientia neq; erit. Dixit item lapidem hunc album, quoniã susceptibilis lapis coloris,sed nõ ꝓpter hoc albus fuerit lapis,sed ꝙ susceptibilis tñ albi,firmabitur.Alius etiã ex quatuor oppositionũ generibus.Primũ ad aliquid,ut si scientia suspicio,& scitũ suspectũ.Si illud nõ est,neq; hoc,Ex cõtrarijs:si bonũ utile,malum dãnosum.Si nõ illud,neq; hoc.Ex his quæ secundũ habitũ & priuationẽ.Si cæcitas probrũ adfert,& uisus laudem.Si nõ illud neq; hoc.Ex negantib. & aientibus: si discere bonũ,non discere non bonũ.Si nõ hoc,neq; illud.Ex cõiugatis & casibus:cõiugata sunt ex abstracto & concreto,ut iustitia & iustus & iustũ:casus uero aduerbiũ,ut iuste:uerbi gratia.Si iustitia bonũ & iustus & iustũ & iuste.Si aũt nõ hoc,neq; illa.Et sic in reliq̃s similibus.Ex generationib.& corruptionibus & itẽ efficientibus & corrũpentibus.Quorũ eñ generatio bona,& ipsa bona,quorũ uero generatio mala & ipsa mala.Quorũ aũt corruptio bona,ipsa mala:quorũ uero mala,ipsa bona:Hinc accidẽs firmari & infirmari licebit:uidelicet dicit quis,uirtus prauũ.Infirmandũ ꝙ nõ prauũ.Generatio ipsius bonorũ est.Agathopraxia eñ uirtutis generatio,& illi intẽdere generatiuũ uirtutis. Et rursus nõ prauũ uirtus,ꝙ corruptio praui & corruptibile malorũ est.Corruptio aũt uirtutis Cacopraxia,& corruptibile bonorũ usus & cõgressus.Cõtra uero firmãdũ hoc modo: Negligẽtia malũ,quoniã corruptio huius,& corruptibile malorũ est. Studiũ uero bonũ, ꝙ ipsius corruptio quæ est negligẽtia & corruptibile bonorũ uirorũ est. Ex similitudinib. uidelicet si sciẽtia una cõtrariorũ.Sicut medicinalis sanitatis & ægrotationis. Et opinio eadẽ cõtrariorũ.Opinaṫ eñ quis etiã mendaciũ.Rursus infirmaṫ.Si non eadẽ sciẽtia cõtrariorũ neq; opinio,Simile aũt q̃d sciẽtia & opinio:utraq; eñ animi habitus noscibilis. Ex magis & minus.Sunt aũt taliũ loci quatuor:unus quidẽ si magis sequiṫ magis & simpliciter sequiṫ simpliciter,in subiecto si hoc & illud.Videlicet magis nocere magis malũ est,& simpliciter nocere,simpliciter malũ. Alius locus unius circa duo subiecta,infirmãdo quidẽ ex magis,firmãdo uero ex minus,ut ratio magis laudabile q̃ diuitię,si ratio nõ laudabile,multo minus diuitiæ:Ex magis aũt firmando,ut si diuitiæ laudabile,multo magis ratio.Quæ sic coaptanṫ. Si cui magis uideṫ inesse & nõ inest nec cui minus. Et si cui minus uideṫ inesse,inest & cui magis.Tertius locus duorũ de uno subiecto dicto, ut ratio magis laudabile q̃ secũdũ animũ utile. Quartus locus duorũ de duob.dictis,uidelicet uirtus utile magis,q̃ ratio laudabile.Si nõ uirtus utile,neq; ratio laudabile.Si aũt ratio laudabile,multo magis uirtus utile.Ex similiter inexistẽtib.Et hoc tripliciter,uel unũ q̃d accidẽs duob.similiter existit,et est unũ alterius uel infirmatoriũ uel firmatoriũ,ut laudabile similiter inexistit & rationi & uirtuti.Si unũ laudabile, & alterũ. Et si unũ nõ laudabile

dabile,neq; alterũ.Secundo,cũ duo accidẽtia uni subiecto uidenť inexistere: similiter si unũ existit,& alterũ:si aũt unum nõ existit, neq; alterũ . Vt similiter uideť bonũ & utile. Et si utile,& bonũ. Si aũt bonũ,& utile. Tertio,cum duo accidentia duobus subiectis similiter inexistunt. Si alterũ uni,& alterũ alteri. Si non uni alterũ,neq; alteri alterũ:uidelicet,similiter uideť inexistere,& rationi laudabile,&uirtuti utile.Et si uirtus utile,&ratio laudabile. Et si ratio nõ laudabile,neq; uirtus utile.Locus etiã ab adpositione . Si qd additť,ut album,aut bonũ quod nõ erat:aut si erat:magis albũ & bonũ erit.Nã propter unũ quodq; tale & ipsum magis:qui locus ad firmandum faciet,&ad infirmandum minime: non eñ probato ꝙ dulce nõ fuerit,statim ipsum dulce nõ erit. Additũ eñ dulce amaro, non statim dulce facit,nec tñ ipsum dulce nõ est. In quibus autẽ aliquid diciť magis aut minus,aut secundũ quid,aut ubi,aut quãdo,aut alicubi inesse,diciť & simpliciter,sed nõ cõtra,ut homo est simpliciter,cũ nullis his cõditionibus cõtradicimus secundũ quid.secũdũ quiddã boni ac minime simpliciter.Quare ubi nullo addito dicimus, bonũ aut malũ,simpliciter dicimus. LIBRO III. Cõparata problemata sub accidente reducunť.Cõparanť aũt non longe distãtia,sicuti quid magis eligendũ,felicitas an diuitiæ, cũ consultatione nõ egeãt,sed proxima.Quorũ sunt ij loci. Primũ quidẽ antiquius & firmius minus antiquo &firmo magis eligendũ.Itẽ qđ magis eligeret bonus ac prudẽs in qualibet arte uir uel lex certa,magis eligendũ. Deinde natura bonũ magis ꝙ arte acquisitũ, ut iustitia magis ꝙ iustũ.Est eñ iustitia hoc aliquid in genere,iustũ uero minime. Nam illa in genere bono,iustũ uero ꝑ accidens.Deinde qđ est per se magis ꝙ per aliud,ut sanitas ꝙ missio sanguinis aut exercitatio.Dein,quod est per se magis ꝙ per accidẽs,ut amicos iustos esse ꝙ inimicos.Per se eñ eligendum amicis optare iustitiã, quibus bona cupimus: Inimicis uero alia de causa,ne uidelicet nobis noceant.Præterea honoratius meliori existenti,ut homini quidẽ uirtus,equo aũt cursus,uirtus certe preciosior,quòd etiã preciosior ac melior equo sit homo.Finis quoq; ꝙ ea quæ sunt ad finem,ut sanitas ꝙ medicina: Duobus uero existẽtib.ad finẽ,quod est propinquius fini, ut medicina ꝙ procatharsiũ. Dein,qđ ad uitæ finem magis pertinet,ut uirtus diuitijs.Finis eñ humanæ uitæ felicitas ad quã uirtus pertinet,diuitiæ uero ad fortunã.Dein è duobus creantib. bonũ pręstat id cuius finis melior,ut gymnasiũ quod bonã habitudinẽ creat magis ꝙ medicina, quæ sanitatẽ.Bona eñ habitudo sanitati præstat.Et duobus item efficientibus finis , quod proportione præstat,uidelicet:Felicitas melior sanitate, pluris ꝙ sanitas, eo quòd sanat,efficiens eñ felicitatem melius ꝙ sanitas.Dein quod sequiť maius bonum,sequitur eñ uirtus salutẽ,ratio uero opinionẽ.Magis eligẽda uirtus ꝙ ratio. Quod melius per se & honorabilius,ut amicitia diuitijs,& iustitia sanitate.Etiã quod oñi tẽpore,ꝙ quod interdũ utilius,ut panis fructib.Illustrius minus illustri,ut ratio diuitijs. Quod magis arduũ,magis eñ amamus quod non est facile adire aut cõprehendere . Quod magis proprium ꝙ cõmune,ut diuitiæ,ratio,gloria,magis ꝙ in bello strenuitas.hæc si sit,cum multis sit,illa uero propria sunt. Vnumquodq; in quo tẽpore magis ualet. Vt prudẽtia & tristitia senectuti.Robur & fortitudo iuuentuti Et quod oñi tempore magis ꝙ necessariũ, ut modestia & iustitia fortitudine.Et circumstantia necessarijs meliora, ut bene uiuere ꝙ uiuere. Quandoq; etiã meliora nõ magis eligenda,ut philosophari præstat ꝙ ditari,sed nõ magis eligendũ indigẽti.Etiã hoc sine hoc magis eligendũ,hoc aũt sine hoc minime,uidelicet,potẽtia sine prudentia nõ eligẽda,at prudentia sine potentia eligenda.Et ex his quę sunt sub eadẽ specie,id quod habet propriã uirtutẽ nõ habente,ut ferreus gladius magis eligendus,qui sit acie temperatus , ꝙ aureus obtusus . Ambobus aũt habentib. id quod magis habet.Præterea id quod plures habeat partes,uidelicet,utile,delectabile,honorabile,magis ꝙ id quod nullas aut pauciores. LIBRO IIII. Ex genere problemata ponũtur,ubi uidere oportet,Primum,si de aliquo prædicatur positum genus,si de illo nõ prædicatur non erit genus:uerbi gratia: Voluptatis bonum genus. Aliqua uoluptas nõ bonum.Non genus ergo uoluptatis bonũ.Deinde si nõ in quid est prædicatur, non erit genus:ut si qs dicat risibile genus hominis,nõ erit genus:secus uero si animal dixerit,quoniam in quid est,prædicať.Deinde si nõ in eadẽ diuisione ac prædicamẽto sint genus & species:uidelicet,dicat quis scientiã bonum ac pulchrũ.Sed bona ac pulchra sub prædicamento qualitatis,scientia uero sub relatione.Genus item infirmať,ꝙ suæ speciei particeps fuerit,& rationẽ acceperit,uerbi gratia: Homo q̃ recipit animalis diffinitionẽ,par-

ticeps est animalis. Nõ item cõtra debet animal hominis, ut si quis dicat genus animalis aut entis & unius genus. Etiã si aliqua pro genere species alicuius ponatur, uidendum si species ea prædicatur de aliquo, de quo nõ prædicatur genus, quod si cõtingat, ꝓblema infirmatur, ut ens & scibile non sunt genus opinabilis. Quoniã opinabile prædicat̃ de nõ ente. Multa em̃ nõ entia opinabilia sunt. Sed ens & scibile nõ prædicant̃ de nõ ente. Deinde si quid pro genere ponatur, quod nullius specierũ talis generis est particeps. Vt si quis dicat motum genus uoluptatis, nõ est uoluptas sub motu particeps motus specierum, quamobrem infirmabitur. Dein si genus prædicet̃ de paucioribus ꝙ species, infirmandum, ut si quis dicat ens genus opinabilis. Opinabile em̃ prædicatur de pluribus ꝙ ens. Nam ens & nõ ens sunt opinabilia. Semper em̃ genus de pluribus prædicatur quàm species. Dein si genus & species prædicent̃ de ęqualibus, similiter infirmandũ. Vt ens et unum & omnia transcendentia cõuertunt̃. Quapropter ens non dicet̃ genus unius nec contra. Similiter primum & principiũ conuertũtur. Ideo neutrũ est genus alterius. Etiã si aliquod genus ponatur, aliud genus habens quod non cõtineat̃ sub genere posito, infirmandum est, ut si quis posuerit lineas diuisibiles cõtineri sub hoc genere, quod est diuisibile, male ponitur: quoniã aliæ lineę indiuisibiles eiusdem speciei sunt, nec cõtinent̃ sub hoc genere diuisibile. Sunt enim inter se indifferentes secundũ speciem rectæ lineæ oẽs. Dein si alicui speciei adsignauerit duo genera subalternatim posita, infirmandũ problema: ut si quis dicat iustitiã speciem uirtutis & sciẽtiæ, quia nec uirtus cõtinet̃ sub sciẽtia, nec scientia sub uirtute. Si quid etiã tanquam genus alicuius speciei ponatur, uidendum si ipsum & quodlibet suum superius nõ prædicat̃ in eo quod quid est, infirmabitur: ut si quis neget itionis genus lationẽ, non sufficit monstrare quòd motus sit itio antequã mõstret ꝙ latio est, quoniã & alij motus sunt: sed monstrãdum ꝙ nullius est particeps itio secundum eandẽ diuisionẽ lationis. Necesse igit̃ quod generis est particeps, & speciei alicuius participem esse earũ quæ sunt secundũ primã diuisionẽ: itio igitur neq; augmenti neq; diminutionis neq; aliorum motuũ particeps est, manifestũ quòd lationis particeps esset: itaq; latio genus itionis. Dein si differentiã ut genus posuit deceptus forte quòd de pluribus prædicetur: uidelicet, quis dixit immortale genus angelorũ: non solũ em̃ oportet esse de pluribus genus ꝙ species, sed etiã in quid est prædicari. Dein si genus fecit speciem, uidelicet cõtinuitatem genus, de contiguitate loquens, uel cõnexionẽ mixitionis, cum continuitas ipsa magis contiguitas sit, & cõnexio mixtio. Nõ enim omne cõtiguũ continuat. Sed bene omne continuum tangit: neq; om̃is mixtio connexio est, sed cõtra omnis connexio mixtio. Vniuersaliter em̃ mixtio & in humidis & in siccis. Si etiã differentia pro specie ponatur, ut immortale nõ est species dei, quòd accideret speciẽ dici de pluribus quàm differentiam: sed differentia semper de ęqualibus aut pluribus quàm species prædicat̃. Etiã differentia pro genere sui generis male ponit̃, ut color nõ est species congregatiui. Nec numerus est species imparis. Dein, Si genus pro differentia ponatur, ut mixtura non est tẽperãtiæ genus, nec loci mutatio genus lationis, eò quòd semper genus prædicatur de pluribus, ꝙ differentia. Deinde, Si nulla differẽtia generis dati prædicet̃ de specie illius generis. Si etiã species data sit prior natura quàm genus, uel si possit infirmare genus, male ponit̃, quia magis apparet contrarium esse. Videtur enim genus esse prius natura suis speciebus, & eas interimere. Etiã si qua species alicuius proprietatis particeps sit, cui impossibile illius datũ genus conuenire, non erit illud genus. Vt si ꝗs dicat: sicuti Xenocrates, numerum animæ genus, anima enim uitæ particeps, numerus uero nequaquam. Etiã si genus de specie æquiuoce prædicetur, non est genus. debet em̃ uniuoce. Etiam contrariã speciem positi generis considerare oportet, si eadem sub eodẽ est genere, uel sub contrario genere si habeat genus contrariũ. Contraria sub eodẽ genere sunt, ut albũ & nigrũ sub colore: sub contrario autem genere, iustitia & iniustitia, sub uirtute uidelicet & uitio. Si igitur sic se habet, firmatur genus. Si autẽ neq; sub eodẽ genere, neq; sub contrario est contrariũ positæ speciei, infirmabitur genus. Etiã ex casibus & coniugatis, uidelicet, si bene genus est huius aduerbij fortiter, & bonũ genus erit fortitudinis. Et bonus erit fortis genus. Etiam in similiter inter se habentibus, uidelicet. Similiter se habet dulce ad uoluptatẽ, & utile ad bonũ, quando alterũ alterius efficiẽs est. Si dulce uoluptatis genus, & utile boni fuerit. Itẽ peccant qui ponunt potentiam consequentẽ genus habitus, ut ponentes mansuetudinem sub continentia diffiniũt iræ conti-

nentiam

nentiam esse, accipientes quidē continentiā ut genus, iram uero ut differentiā. Dicētes quoq; fortitudinem timorū continentiā, & iustitiam lucrorum continentiā esse. Fortem nanq; & iustum & mitem nō pati. Continentem uero tantū pati nec deduci. Non aūt est genus potentia. Nam genus synonyme, id est, uniuoce de specie prædicatur. A potentia æquiuoce dicitur. Totā hanc opinionē contra Platonē tacite cōfutat. Etiā si genus sit in aliquo, uidendum est si species sit apta esse in illo: q si non fuerit, male ponit: ut timor nō est genus uerecundiæ, quia uerecūdia in appetitu rationali. Timor aūt in appetitu q est rationis expers. Similiter tristitia non est genus iræ, quia tristitia est in appetitu cōcupiscibili. Ira uero in irascibili. Male ponit etiā genus si eius sit particeps species secūdū qd, ut homo nō est animal secundū quid. Item si pars integralis adsignetur pro genere: ideo corpus nō est genus hominis, quia est pars illius. Item, si quis dicat passionē esse speciem passi. Item passio subiecti alicuius male pro genere ponet, ut uentus nō aer mobilis, sed magis aeris. patet quia remaneret idē aer ipso quiescēte. Ex quo Aristoteles infert, q male ueteres dicebant niuē aquā esse coagulatā, quia neq; nix est aqua, neq; lutū terra. Similiter & uinum esse aquā putrefactā in uite, sicut Empedocles. Item male ponitur genus si subiectiue in specie adsignatur. Vt albū subiectiue est in niue. Ideo albū non est genus niuis. Item male ponitur uniuocū pro genere. Etiā si in duobus uel pluribus generib. sit & ponatur in altero illorū tm̄, male ponitur. Vt fraudator uel calumniator non est illi q appetit impossibile & nō potest, uel qui potest & nō appetit, sed qui potest & appetit simul. Ex his quoq; quæ sunt secundum magis & minus infirmat genus, si recipit magis, species uero non recipiat neq; secundū se neq; secundū non significantē per ipsam. Nā si uirtus secundū hypothesim recipiet magis & minus: etiā iustitia & iustū recipiet magis & minus. Si igitur genus recipit, & species non recipiet, infirmabit. Deinde si illud quod magis uidetur uel similiter esse genus non est genus, neq; illud quod minus uidet, ut tristitia & opinio, æque similiter uidentur esse genus iræ. Cum tristatur em̄ iratus, & opinatur se, & exanimat se. Et tamē tristitia nō est genus iræ, ergo neq; opinio. Eadē de specie ratio. Hic aūt locus & firmanti & infirmanti admodū utilis. in quibus plura apparent de eadem specie in eo quod quid est prędicari, & nō diffinitū sit quale est genus. Nec oportet si aliqua duo sic se habeāt, ut ambo recipiāt magis & minus, q unum sit genus alterius, ut bonum & malum, pulchrū & album. Præterea si tam generis q̄ speciei sit aliquid contrarium, tunc si illud contrariū quod est melius, ponatur in genere peioris, male ponitur, ut cum anima se ad quietem & motum habeat, & melior sit quies q̄ motus, anima dici poterit magis stabilis q̄ mobilis. Postremo illud genus esse uere dicitur quod de pluribus speciebus prędicatur in eo quod quid. Quòd si nullas habeat species, male ponit, ut albi nulla est species. Inter genus autē & differentiam tripliciter differt. Primo genus de pluribus quàm differentia prædicatur. Deinde quod genus magis indicat quid esse rei. Tertio: Si unum cōiugatorum sit genus unius, & alterum erit genus alterius, ut si musicum sit sciens, musica erit scientia, & si ambulans mouetur, ambulatio erit motus. Deinde dicit: Si aliquid sequatur ad aliquid & cum eo nō conuertat, difficile erit separare qd non sit genus: ut quies semper sequitur ad tranquillitatem, & diuisibile ad numerum, sed non contra. Non tamen oportet quod ipsum sit genus: patet per hoc quod nō est ens, sequitur ad omne quod fit. Nam omne quod fit non est, non tamen conuertitur. Non em̄ omne quod est, fit. Et tamen non ens non est genus eius quod fit. Nō enim sunt nō entis species. LIBRO V. Proprium firmatur & infirmatur hoc modo. Primum quidem bene ex re notiore ponitur: si minus, nō bene: ut si quis dicat propriū ignis simillimū esse animæ, hoc minime ex notioribus est, quod anima magis ignoretur quàm ignis. At si qs dicat ignis proprium mobilissimū, per notiora reddidit proprium. Neq; in nomine æquiuoco, ut animalis proprium sentire. Sentire enim ęquiuocum ad energiā & potestatem. Neq; si iterat idem uerbum, ut ignis proprium corpus tenuissimū corporum. Idem erit si uerbum iterat alio modo, ut terræ proprium, substantia maxime corporum in inferiorē delata locum. Bis em̄ substantiā dicit. Nam corpus nihil aliud est quàm substātia. Etiam si non ab alijs separatur, ut terræ proprium ens & ferri ad ima. Etiā si idem pluribus proprijs notatur, non recte ponitur, ut ignis propriū tenuissimum & leuissimum corporū. Nec si quis eodem usus est, cuius proprium ponit, aut ipsius aliquo, dicens: Animalis ꝓpriū essentia, cuius species est homo, Aliquo hic utitur improprie eorum quæ sunt ani-

malis. Si autem neq; eodem neq; eorum aliquo quæ sunt eiusdem utitur, bene datur proprium: uidelicet, animalis proprium cõponi ex anima & corpore. Etiam si utitur contrario uel omnino simili natura. huiuscemodi enim non faciunt natura: uidelicet, albi ꝓprium opponi nigro. Et rationis particeps opponi rationis experti. Itẽ si nõ semper sequẽs fuerit, ut ambulare in foro alicuius propositum: nõ enim semper ambulat neq; solus. At proprium magis fuerit, si dicat uirtutis proprium, eam habentem studiosum facere: infirmatur enim proprium, quod solo sensu cognoscitur. Nã huiuscemodi procul ab oculis incertum erit: ut si quis Solis propriũ dicat astrũ supra terrã lapsum splendidissimũ. Si autẽ uel sensibile quidẽ & ex necessitate existens, & non tm̃ sensu aut die, sed nocte manifestũ: bene ponitur, ut superficiei propriũ primo colorẽ habere. Hoc quanquam sensibile non tamen semper manifestũ. Infirmatur propriũ si in quid est more diffinitionis genus posuerit. uidelicet, bene dicetur: hominis propriũ animal scientiæ susceptiuũ. Ad deprehendendum propriũ respicere etiã oportebit, si de omni prædicatur: ut male quis dicat Geometræ proprium indeceptibile. Decipitur autẽ & hic sæpe in falsa figuratione. At recte dixerit, terræ proprium ferri ad ima: quoniã nulla sit quæ nõ sit huiusmodi. Etiã si de quo nomen de illo non ratio, uel de quo ratio de illo nõ nomen prædicatur, non erit id proprium. Contra uero si utrunq; prædicatur: superioris exemplũ, ut si animal sciẽtiæ susceptibile probare uelim, homo aũt non prædicatur, non erit id hominis propriũ. Nam ratio quidẽ deo conuenit, quæ homini, sed nõ animali. Quando uero utrunq; prædicetur, exemplũ: Nam quoniam de quo animal prædicatur de eodem & animã habere, & de quo animam habere de eodem & animal, erit propriũ animalis habere animam. Infirmatur item proprium quando subiectum ei quod in illo dicit propriũ dat, ut si quis dicat corporis tenuissimi partes proprium esse ignem, subiectum prædicato proprium dedit. Firmabitur si prædicatũ subiecto de quo prædicatur proprium tribuetur, ut terræ ꝓpriũ grauissimum corporum. Infirmatur etiã cum secundũ participationẽ ponit̃: tunc enim in eo quod quid adiuuat magis. Et differentia quædã est, ut si hominis propriũ rationis particeps gressibile, bipes dicat̃: hoc propriũ secundum participationẽ est, nec recte ponit̃. Contra uero firmabit̃. Si non secũdum participationẽ, nec in eo quod quid est infirmat̃, & prædicatũ subiecto conuertit̃: ut animalis propriũ natum sentire. Infirmat̃ itẽ si eorundẽ quæ eadẽ sunt idem propriũ non est: uidelicet quoniã idẽ mortalis homo propriũ mortalis, & hominis risibile. Etiã sunt quædã quæ dicunt̃ secũdum idem, & quædã secundũ aliud quid primũ. Si igitur propriũ ponat̃ secundũ primũ, & aliquid improbanti, dicendũ ꝙ hoc propriũ secundũ idem. Si aũt secundũ idem ꝓpriũ ponatur, dicendum ꝙ secundũ aliud: uidelicet, quoniã propriũ superficiei & corporis colorẽ habere: sed superficiei quidẽ secundũ per se idem, corporis uero secundũ superficiẽ. Si aũt superficiei propriũ ponitur colorẽ habere, dicendũ & corporis: si aũt corporis, superficiei dicendũ. Est & propriũ secundũ aliud quid primũ uel eius quod ipsum primũ. Nam si eius qđ secũdum quid ponit̃, & de eo ipsum prædicat̃. Si uero proprium ipsius primi ponit̃, & de eo secundũ quid prædicabitur, ut si superficiei propriũ dat̃ colorẽ habere, & de corpore prædicatur colorẽ habere. Et si corporis dicat̃, & de superficie prædicabit̃. Non igit̃ de quo ratio de eodẽ etiã nomen. Infirmat̃ etiã propriũ quando eidẽ idem datur, ut si dixerit, Pulchri propriũ dicens est, idẽ est decẽs quod pulchrũ. Etiã si totius ꝓpriũ nõ in parte uerũ. Seu partis nõ in toto, ut maris propriũ salsum, nõ dicit de omni mari. Ponti enim mare nõ adeo salsum. Et rursus aeris propriũ respiratiuũ, nõ dicit de omni aere, sed de eo qui tm̃ prope terrã uolutat̃. At cõtra firmat̃ si uerum ubiq; reperit̃, ut quãti cõtinui ꝓprium in infinita diuisibile. Deinde ex oppositis cõsiderandum, & in his quę sunt ad aliqđ. quoniã ꝓprium dupli multum, dimidij autẽ parum. Si nõ illud neq; hoc. In cõtrarijs aũt si boni ꝓprium lætari animum, mali est dolere: si nõ illud illius, neq; hoc huius. In his uero quæ sunt secundum habitum & priuationẽ, quoniã cæcitatis proprium ualde dolere, uisus erit proprium ualde lætari. In his autẽ quæ sunt negantia & aientia, quoniã uiuẽdi proprium sentire, & nõ uiuẽdi proprium fuerit nõ sentire. Etiã ex casib. ut si fortiter proprium est esse inuictum, & fortitudinis quoq; & fortis erit. Etiã ex similiter habentibus. Si quod enim similiter se habens proprium non est, neq; alterum proprium erit quod similiter se habet. Videlicet, quoniã similiter se habet ædificator in domo construenda, & medici creare sanitatẽ. Si medici non fuerit proprium creare sanitatẽ, neq; ædificatoris

domum

domũ cõstruere. Etiã ex eodem modo se habentib. Si enim eodẽ modo habẽs, eodẽ modo habenti cõparat, ut eodem modo se habet prudentia ad honestũ & turpe, scientiam eorũ esse, nõ est aũt propriũ prudentiæ habere scientiã honesti, neq; scientiã habere turpis fuerit propriũ. Si hoc & illud. Etiã si secundum esse dictum alicuius secũdum esse dicti propriũ nõ est, neq; secundum generari, neq; corrumpi proprium erit: ut quoniã sanguinẽ generari est animalis, generari propriũ. Et corrũpi sanguinẽ proprium corrumpi sanguinẽ erit animalis corrumpi propriũ: si nõ illud neq; hoc. Itẽ nõ animalis proprium esse animal, nec generari hominẽ ꝓpriũ erit, generari animal nec corrũpi animal. Post hæc. Ex magis & minus. Primũ si id qđ magis eius qđ magis ꝓpriũ nõ est: neq; id quod minus eius qđ minus: nec simpliciter eius quod simpliciter, neq; minus eius qđ minus: uidelicet, qm̃ ignis ꝓpriũ supraferri, magis ignis, magis supferri erit: si hoc & illud. Deinde si qđ magis eius quod magis propriũ nõ est, nec minus eius quod minus: ut qm̃ magis est animalis sentire, q̃ hominis scire, si sentire nõ ꝓpriũ animalis, neq; scire ꝓpriũ hominis. Tertio: Si cuius magis est ꝓpriũ nõ est ꝓpriũ, nec cuius minus est proprium, erit huius ꝓpriũ: ut qm̃ colorẽ habere est magis supficiei q̃ corporis, nõ erit superficiei, neq; certe corporis. In firmatiõe aũt nõ utilis hic locus: nõ enim fieri põt ut idẽ pluriũ sit propriũ. Quarto si magis ens nõ est ꝓpriũ, neq; minus ens: ut qm̃ animalis magis est sensibile, q̃ diuisibile, nõ est aũt sensibile ꝓpriũ: nec diuisibile animalis propriũ fuerit. Si aũt minus fuerit & magis erit. Postremo ex similiter inexistẽtib. Qm̃ similiter est cõcupiscibilis cõcupiscere, & ratiõis participẽ ratiocinari, nõ est unũ alterius propriũ, neq; alterum alterius. Dein ex similiter inexistẽtib. alicui. Si nõ unũ propriũ illius, neq; alterũ, ut qm̃ hominis similiter est & audire & uidere, nõ est aũt unum hominis propriũ, neq; alterũ. Si unũ & alterũ erit. Tertio siqd duob. aliquib. ens similiter nõ unius est ꝓpriũ neq; alterius, ut qm̃ similiter ardere & flãmæ & carbonis est, nõ erit unius propriũ ardere, neq; itẽ alterius. In firmatiõe aũt nõ utilis hic locus: nihil em̃ proprium duob. aliquibus existit. Si uni & soli, & om̃i & semp. Et hęc qdẽ de proprio. Li. VI. Diffinitionum tractatus sic se habet. Primũ quidẽ quęrendũ an bene locus diffinitus sit; deinde an diffinitus. Primo igit̃ haud bene diffinit̃, si nõ clara utit̃ interpretatiõe, ut si hominẽ diffiniẽdo, rectãbulum dicat. Deinde si æquiuocũ dictũ, ut generationẽ dicat esse ductionẽ in essentiã: nã ductio cõmune uocabulum etiã ad alui solutionẽ. Similiter si diffinitio multipliciter dicto nõ distinguẽs dicit. Alter si per metaphorã dixit, uidelicet scientiã ametacton, id est minime cõmutabilẽ aut trãslatiuã, qđ columnis cõuenit: aut terrã nutricẽ, & tẽperãtiã cõsonantiã. Si nõ usitatis utit̃ uerbis. Vt phalãgium dicãt animal sepsidaces, id est morsu uenenato. Etiã si nõ manifestus subiecti sermo. Dicẽs em̃ hominẽ esse animal sensitiuũ, & spõte mobile tãtum, qđ etiã cęteris cõueniat animalibus. Si etiã dicat hominẽ grãmaticum, nõ em̃ oẽs grãmatici. Si quis multis in diffinitiõe uerbis inepte ac supuacue usus est, ut homo est animal spõte mobile, ratiõis particeps, gressibile, bipes. Itaq; hi loci infirmari si qd aut bene declarat̃, aut distinguit̃. Si cõtra, ꝓbari solẽt. Alter uero modus erat, An locu- sit diffinitus, aut dixit q̃ erat. In q̃ primum uidẽdum an per priora & notiora naturę diffinitus sit, sicut in Analyticis posterioribus diximus. Deinde si eodẽ utit̃ diffinito, ut Sol est astrum interdiu splẽdẽs. Et dies est cursus Solis supra terrã, quod idẽ esse ab omnib. intelligit̃. Itẽ si nõ plene diffinit, ut grãmatica est ratio recte dicẽdi, deficit, scribẽdi. Itẽ si nõ dixit ꝓpriũ genus diffiniti, uel si dixit q̃d supgredit̃ genus uidelicet homo est essentia ratiõis particeps: debuit em̃ animal dicere: hoc em̃ proprium entis hominis. Et si negatione diffiniat. Nã esse aliquid, nõ autẽ nõ esse diffinitio in medium deferre debet, quanq; in quibusdã necessarium negatio, ut in priuationib. uidelicet cæcus est nõ habẽs lucẽ. Pręterea si genus ut differẽtiã dixit, ut uirtutẽ habitum bonum: uidet̃ autem bonum magis genus esse uirtutis: Etiam si non prior differentia specie, erit differentia plus continens, q̃ species. Etiam si referatur diffinitum in duo genera non subalterna. Nam si ita esset, cõtingeret eandem speciem sub duobus generibus esse, quod fieri nõ potest. Sed contra pedestre, alatum, genera sunt nõ subalterna, & tamen amborũ eadẽ differentia: id est Lepus. Soluit̃: ita subalterna diximus, ut eò inferant̃ illa etiã quæ sub eodem genere cadunt. Nam si pedestre alatum subalterna non sunt genera, tamen sub eodem genere, id est animali, cadere possunt. Etiam si non reddidit differentiam alicuius, quod sit ad aliquid, ut dicẽs medicinalem scientiam esse theoriticen & practicen,

debuit dicere cuius rei sit theorice. Etiã si res recipit magis & minus, ratio uero minime, uidelicet si albus color discretiuus uisus, quoniã recipit albũ. Et discretiuũ similiter recipit hoc. Etiã nõ diffinit qualis & quãti. Vt ambitiosus aut appetens honoris, oportebat dicere quanti. Oẽs em̃ honorem appetimus. His igitur uisis oportebat partem saltem, si quis totum nõ poterit infirmare, sublata em̃ parte totum tollitur. Lib. VII. De eodem et altero cõsiderandum: nam & ea quæ de hoc dicuntur ad diffinitiones problemata reducunt. Primum ex casibus & cõiugatis & subiectis. Si em̃ iuste & fortiter idem, & fortitudo quoq; iustitiæ, & fortis iusto idẽ fuerit. Si minus primũ, neq; hoc secundum. Rursus ex efficientibus & corrumpentibus. Si em̃ efficiens felicitatis idẽ efficienti sanitatis, & corrumpens quoq; corrumpenti, & felicitas sanitati idem. Etiã ex accidentibus ex his quæ fuerint alijs subiectis, alijs uero minime, ut si quis dicat medicinalẽ & gymnasticã idem esse, uerum huic accidit curare, illi uero nequaq;, nõ ergo idem. Si aũt eadem accidentia utrisq; subiectis cõtingant, sic dicatur. Album scientię idem, uerum alterum corpori, altera animo accidit, nõ ergo idem. Nõ ꝓpterea, si quædã idem recipiunt accidẽs, inter se eadem sunt, ut bonum recipit & animal & planta, nõ tñ & animal & planta idẽ. Nõ etiam sunt eadem, quorum diuersum est genus. Etiã ex magis, si hoc recipit magis, hoc uero minime, uidelicet album & Socrates, licet idem subiecto, nõ tñ ratione. Etiam qm̃ multifariã idem dicitur, & genere & specie & numero, licet dicere infirmanti, qđ secundum aliũ modum idem. Si autem firmare uolumus idem, uel diffinitionem in monstrando eandem diffinitionẽ diffinito, primum quidẽ oportet adferamus, qđ nulli uel pauci disputantium de diffinitione syllogizant, sed oẽs principium tale accipiunt. Deinde qđ alterius est diligentiæ & tractatus, de ipso reddere rationem, id est metaphysicæ. Nunc aũt quantũ ad præsentem pertinet usum idem dicitur. Etiam cõsiderare oportet ex oppositis. Si em̃ talis diffinitio huius, & opposita oppositi. Disciplinæ enim cõtrariorum cõtrariæ sunt. Videlicet quoniam collectiuum nigri, Discretiuum albi, Commune autem genus color. Est & ex magis & ex similiter, quotiescunq; recipit confirmare duo & ad duo cõparata, ut si magis hæc huius diffinitio ꝙ hæc huius. Si minus & magis: uidelicet minus uidetur diffinitio animæ dicendo numerũ esse seipsum mouentẽ, uel corporis dicendo esse essentiã triplicẽ dimensionem. Si minus uisa est animæ diffinitio, certe nec corporis. Etiã si similiter locus hic huius, & alter alterius & reliquus reliqui. Videlicet similiter uidenť diffinitionis, ignis quidẽ corpus tenuissimũ & aptũ supra ferri. Et aeris corpus. Nõ omnes secundũ locum motus secundum naturam sunt. Si unus unius diffinitio & alius alterius. Vnius autem diffinitio ad duo cõparata, uel duarũ diffinitionum ad unum, nihil utilis est magis cõsideratio. Neq; em̃ unum duorum, neq; duo eiusdẽ diffinitiõis possibile est esse. Sunt aut opportunissimi omniũ locorũ ex casibus & cõiugatis & oppositis, & ex similiter se habentibus, ut si salubre qđ sanitatis effectiuum, et robustum effectiuũ roboris. Item ex magis & minus. Nã si hoc magis ꝙ hoc diffinitio, & qđ minus est. Est tamen ergo de quo magis. Illa præterea cõmunia, respicere oportebit singulas species, si congrua sit diffinitio. Multo em̃ facilius infirmare ꝙ firmare diffinitionẽ, ꝙ oporteat multa adducere ac reperire, quorũ si unũ tantũ ruat, cætera infirmantur. Sed & in genere & in ꝓprio idẽ cõtingit præterq; in particulari accidẽte ubi facilior est firmatio. Infirmatio uero difficilior, Firmãs em̃ ostendit accidere alicui. At infirmãs nulli, qđ longe difficilius. Sed de firmatione & infirmatione problematum hæc in uniuersum dicimus. Quod infirmare quidẽ uniuersalia facile, firmare aũt difficile. Cõtra uero infirmare quidẽ particularia difficile, & firmare facile. uerbi gratia. Dicit quis: omne animal maxillam inferiorem mouet, mõstrabit aliquis crocodilum, qui superiorem mouet, & sic firmauit nõ omnis, & omnis sustulit. Sic & in particularibus aliquis per nullus infirmabitur. Lib. VIII. De ordine & quomodo interrogare opus. Primum nanq; docuit locos, unde quis argumentorum copiam inueniat. Deinde quæ secũ formet argumenta. Quæ tertio ad alterum exire faciãt. Sed tertius hic locus dialectici ꝓprius. Cætera cũ philosopho cõmunia. Nã inuenit philosophus & format, sed nõ interrogat, ut maximis ꝓpositionib. naturaliter manifestis suffultus. Dialecticus uero ex ꝓbabilib. interrogat respõdentẽ. A cuius demum responso argumenta facit. Sed de reliquis postea, nunc de ordine interrogãdi. Igitur uidendum quot sunt propositiones præter necessarias. Nam necessariæ demõstranti cõueniunt. Nõ necessariæ igiť IIII. uel inductoriæ ad uniuersale

sale probādum, uel ampliatoriæ, uel ad occultationē illationis, uel ad claritatē oratiōis. Quæ autē ad occultationē, certandi gratia, nam & eæ in usum ueniunt, cum tota res cōtra alterū fiat: his sic utimur, inductorijs à particularibus ad uniuersalia, à manifestis ad obscura. Occultantē uero patrocinari nō solū illis propositionibus per quas infertur cōclusio, sed etiā illis quæ ad eas utiles sunt. Item illationes nō ad suas ueras propositiones opponere, sed ad tumultū illum ratiocinātiū: de quibus supra. Atq; ut uno uerbo, ut cogat respondens rogare propter quid illa cōclusio inferatur. Vtile quoq; fuerit, & in pluribus cōcludendis pretermittendas propositiones non ordinate, sed confusim sumere. Vtile & in uniuersali ꝓbando ad occultandū uti diffinitione, ex qua fiat propositio uniuersalis, uti aūt nō ipso, sed in coniugato. Facilius enim adsentitur respondens, & minori instantia assurgit: ut ostendere uolens omnē iratum appetentem uindictæ, non iratū diffiniat, sed iram, quæ est uindictæ appetitus. Multa quoq; alia ad occultanda documēta ponuntur in ipso autore uidenda.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIB. XXXVIII.

In physicam Acroasim.

HVIVSCEMODI libri argumentum de principijs inuestigare: quoniā nosse quidem entia sicuti cæteras doctrinas haud aliter contingit quàm si horum causæ ac elementa prius cognoscantur. Principia uero alia apud alios existimantur. Quoniam aūt cōmunis est ea dignitas apud omnes philosophos: E nihilo nihil gigni, sed omnia ex aliquo existente, uerum simpliciore ac priore, ut principij principium nō quæramus & aliud simplicius, Melissus & Parmenides unum ens, sed alter finitum & mobile, alter uero Melissus infinitum & immobile posuere. Quam quidem opinionem, in qua & Plato fuit, postquam nonnullis Aristoteles rationibus confutauit: Ens ponit similiter & ipse unum, sed æquiuocum, solus omnium contra Platonem præcipue ac superiores: quum & illi præter substantiā quicquid esset, id est, accidēs nō esse dictitando, ens planè alterum fateri uiderentur, de quo etiam in Metaphysica pluribus disseram. Post hæc eos refellit qui paulo naturalius ac altius de his loquuti sunt, sanè omnes in uno conuenientes, ut ex contrarijs principia constent: nonnulli densum & rarum, Plato paruum & magnum, alij par & impar, aut concordiam & discordiam, aut calidum & frigidum, aut humidum & siccum. alij quandam congregationē & secretionē. Anaxagoras Clazomenius homœomerias subijcit, id est, è pluribus minimis partibus similibus integrum aliquod simile fieri, ut ex atomis ignis, ignē. Democritus & Leucippus ex his atomis quæ in sole ꝑ aera tenuissime, puluereeq; apparēt, cūcta cōstituebant. Empedocles unà cū quatuor elemētis amicitiā & inimicitiam, ꝙ è sympathia elementorū, id est cōcordi rerū discordia res procreatæ coirent. Thales Milesius aquā, ꝙ in ea cætera continentur elementa, Primū enim terreum quiddam in ea subsistit. Deficiens in aera resoluitur, & ex aere demū tenuissimo ignis procreat. Hippo. & Diogenes aerē, ꝙ occultiores in eo differentias uiderent, ut calidi & humidi. Heraclitus Ephesius ignē ut reliquorū tenuissimum. Pythagoras numeros & monada identitatis: Diada uero alteritatis esse. Sic enim inopia uocabulorū appellari liceat, ꝙ uidelicet res fierēt, cū planè in unū coirent, ac tūc desinerent, cū in plura rursus dissoluerētur. His alia coelemēta adijciebat. Hesiodus Chaos dixit in Theogonia. ἤτοι μὲν πρώτιστα χάος γένετ᾽ αὐτὰρ ἔπειτα Γαῖ᾽ εὐρύστερνος: Chaos appellans locum qui corpus recipit: nam ex χῶ τοῦ χωρῶ, id est, capio etymum trahere uidet. Orpheus in Argonauticis: φάνητα, id est, phanetē opinatur, quod idem est quod amor, qui primus (ut idē poeta interpretat) ex Chao apparuit, per quem reliqua omnia lucem & manifestationem suscepere. Hom. primum deorū Vestam esse principium dixit, quam ἑστίαν uocat, hinc rerum permanentiā declarare uolens. Plato quinq; in primis uniuersalia posuit, essentiam: sic enim Cicero substantiā uocat: idem, alterum, motū & statum. Principia uero rerum deum & Ideas, id est, rerū omniū species ingenitas, paresq; deo æternitate, quas è nostris quidā pie diuinā mentem interpretati sunt. Has aūt ideas uti formas, cum hyle, id est, materia coniunctas intellexit: nec alteram ab altera nisi tantum mente & cogitatione separari, ut in statua forma & materia secretas non quidē uidemus, sed intelligimus. Aristoteles uero ex superiori

superioribus magis Platonē sectatus, materiā ac formā ut ille quidem posuit, sed separatas, quib. & priuationē tertiā addidit ex accidente ac extrinsecus principiū: in quorū omnium demōstrationib. sensum cū ratione cōiunxit, nō imitatus Epicurū, qui tātum oculis credēs Solē pedaneū, id est unius pedis magnitudine iudicauit. Nec etiā Zenonē, q ratione tantū fretus Solē minime moueri dicebat. Quoniā motus principiū nō haberet, principiū aūt infiniti nō est, infinitū est rursus quē ille peragit, ut cōtinua quantitas. Caeterum cū rerum contrarietatē ponāt, nō errare dicit, ac fere eadē oēs quanq̄ uideant̄ differre, posuisse. sed alij quidē ratione, alij sensu magis nota ponētes. Cōfutat aūt eos q generationē & corruptionē negant. Praeterea rerum principiū tātum unum & infinitū. Adfert & ipse opinionē suam, duo cōtraria statuens principia, formā & priuationē. Tertium quoq; hylen tanq̄ necessarium subiectū. Tot igit̄ uidebant̄ necessaria principia, quot ex cōtrarijs res naturales fierent, ac rursus in cōtraria resoluerent̄. Ex amuso uideli cet musicum fit, & item in amusum redit. Quod aūt priuatio sit necessaria hoc modo ꝓbat: id est principium alicuius, quod ipsum est medium per quod fit, sed materia naturaliter formā appetit per priuationē, ergo priuatio principium. Quare species & priuatio recte horum causa sunt, quarū altera sua praesentia causa per se est. Priuatio uero sui absentia causa generationis ex accidente. Non ēm ποιότης, id est, factio, esset non existente priuatione eius rei quae fit. Hac igit̄ absente species introducit̄, praesente recedit. Haec inter se non habitus oppositione ueluti uisus caecitati, sed cōtrarietate conueniunt. Quae quanq; diuersa, in subiecto aliquo fieri necesse est, quod hylem uocant. Haec est materia prima ingenita, immortalis, incorporea, mente perceptibilis, nō substātia, sed substātiae pars: quā Aristoteles per analogiā cognosci dicit, ꝑ quā simile quid demōstrat̄: ut quod uisus in corpore, hoc in anima mēs, quod est aes statuae, hoc in natura materia formę. Plato autē per cogitationē quandam impropriam deprehendi scribit. Impropriam uocat, quod cogitatio est in his quae sunt: haec autē nihil est entium, sed tantum infinitum ac in potestate: quum uero in formam redigit̄, unum aliquid fit, nec amplius infinitum. Non esse aūt, quinq; secundum eum modis dicitur: Primo quod uocat hyperusion, quod est ipse deus quasi super omnē essentiā: Deinde metusion quasi essentiae participans, quod (ut dixi) primae materiae cōuenit. Quorum alterū supra omnia, alterum infra omnia sit. Tertio alteritas secundū Graecos seu pluralitas, quādo ex pluribus unum fit siue in plura resoluunt̄: iam esse uel non coepit uel desiit. Quarto mendacium. Postremo quod nō est, ut quod diametros symmetros existat. Libro secundo naturā diffinit esse principiū motus. Entium naturalium quaedā esse animantia, quaedam inanima. Et horum quaedā mixta, quaedam simplicia. Animantia & mixta omnia principium in se motus habent, à contrarijs enim corrumpunt̄ & fiunt. Simplicia uero, ut elementa, ab externo agēte mouent̄ & alterant̄, apta alioquin id est per se recipere. Eodem modo & artificialia, nisi forte ex accidēte per se moueant̄: ut medicus aegrotus qui se ipsum curet, quod ut medico accidit, nō ut aegroto. Praeterea quum natura materiā contineat & formam, materiā tantum nōnulli ad eā pertinere dixerunt: nam & grabatum ligneum si corrumpat̄ nō in alterum conuertit̄ grabatum, sed terrā, sicuti & aeris statua in aquam quae materia omniū liquabilium est. At qui formam maluerunt sic probauerunt. ob formā agere tantum naturam: nec res nominari aliquo modo aut dici, nisi ex entelechia ꝑfecta, & absoluta: quū ēm in potestate sit nō aes uocari aut domus. Cuius igit̄ gratia, id est, causa finalis seu formalis, in naturalibus praeualet. Post haec quū astrologia, musica, & perspectiua intermedię sint artes, eas ad mathesim magis spectare cōtēdit, similitudinēq; quandā inter naturalē & mathematicę scientiā demōstrat, quum circa corpora utraq; uersetur & lineas & superficies & notas: uerū altera de his quanq̄ in materia, cū abstractione tū materiae cōsiderat: altera uero naturalis corpus naturale metit̄, in materiaq; omnino uersat̄. Ex his astrologia, ualde cū naturali cōsentanea. Nā & utriusq; officium est Solē Lunāq; ac coelum ipsum uestigare, motūq; perquirere. Hinc demū ad causas ingredit̄, sine quibus nihil est in rebus naturę aliqd demōstrare. Omnis enim causa principiū, sed nō cōtra: nam principiū pręter causam ordinē quendā prę se fert, ut in quanto nota principiū lineę, & unitas principiū numeri, & κίνημα motus. Causas Aristoteles quatuor ponit, sed proprię appellatę duę, efficiens, finalis, Concausae totidem, materialis, formalis: hac inter se differentia, quod hae cum causato coniunctae, illae discretae. Causam igitur efficientem in

rebus

rebus naturalibus Aristoteles naturã primũ posuit. Plato aũt pulchrius organicã eã cõstituit, motã ab ipso deo, quẽ causam efficiẽtẽ esse uoluit, mouẽtẽ nihilominus & ipsam corpora physica, ex q̃ potius cõcausam appellauit. Exemplarẽ uero Ideas posuit, quas cõditoris dei mẽtẽ pie possumus interpretari: Materialẽ elementa, Finalem & formalẽ eandẽ natura intẽdit, quũ omnia formæ gratia cõtendat. Hęc omnia in arte conspicimus, ut in domo efficiẽs causa ædificator, finalis imbrium uitatio. Materialis, lapides & ligna, formalis figura ipsa: organicã siquis quærat, inueniet cathetum, normã, trullã, & his similia. Exẽplarẽ uero ipsius cõditoris & architecti designationẽ ac mentẽ. Causarũ itẽ & entium, id est, causatorũ, quædam per se, quędã ex accidente: ut causa efficiens statuę per se statuarius, ex accidente uero Polycletus uel albus uel musicus. Accidit eñ statuario Polycletũ uocari, & albũ aut musicum esse. Similiter & causatũ per se statua fuerit, ex accidẽte uero Socrates forte & tricubitalis seu rubra. Accidit eñ statuæ ꝓpter Socratẽ fieri ac uocari Socratẽ & tricubitalẽ aut rubrã esse. Est q̃q; causarũ & causatorum tertia diuisio: uidelicet quædã propinquæ, quædã remotiores sunt, tã per se q̃ ex accidẽte. Quædã etiam actu, & quædã potestate. Versat̃ & illa quæstio, Quid prius, causa an causatũ: utrũq; simul & energia dicẽdũ, q̃m alterũ alteri inuicẽ eodẽq; tẽpore uim præbeat ac nomen. Si tamen ꝓpinquior causa eligat̃, ut ædificans & ædificium simul sunt, & altera ab altero nomẽ accipit. Non item causa remotior, ut homo & ædificium. Potestate aũt possunt quidẽ nõ esse simul, ut si ędificator periret remanente domo, uel cõtra. Sunt etiã quædã inuicẽ causæ, ut labor causa ualetudinis & ualetudo laboris. Posthæc quũ nõnulli cũcta ratione occulta fieri, ac nihil temere putẽt: Arist. solus fortunã & casum inter causas ponit agẽtes ex accidẽte, & ex genere raro cõtingentiũ: hac tamen inter eos differentia, q; fortuna in his quæ secundũ electionẽ sunt, & ab extrinseco agente, ac in ratione plerũq; bonorũ ponit̃: qua ꝓpter nec inanimis nec brutis nec pueris, q̃ cõsilio careant, euenit. Fortunæ nãq; ceu temere fuerit, aliud eligere, aliud euenire, idq; tribus modis. Aut optatũ assequi finẽ, & obiter pręter spẽ aliud cõtingere, ut si fodiens ædificãdi gratia thesaurũ inueniat: Vel alium assequi finẽ q̃ eum qui intendit̃: ut si amicum obuiã quis habeat, aliud in foro frustra quæritans: Postremo si non finis omnino q̃ intendit̃ consequatur. Casus aũt ex his quæ præter electionẽ eueniunt, quod Græcũ declarat uocabulũ αὐτόματον, secundũ naturã tamen euenit, ut brutis ac inanimis quæ electione rationeq; carẽt: ut si ex lapide spõte cadẽte quiescens intereat, causa mortis per se lapis fuit, ex accidente uero casus. Pręterea casus ampliore dicit̃ potestate: nam omnis fortuna casus, non itẽ cõtra. Fortunę quoq; infinitæ sunt causæ, ratio uero eorũ quæ semper aut frequenter. Fortuna item causæq; cæcæ quoad nos, quoad deũ naturãq; manifestæ. Insuper bona fortuna, εὐτυχία, mala aũt δυστυχία dicit̃. Bona ergo fortuna felicitas quædã erit. Felicitas autem actio quædã. Nihil agentẽ neq; fortunatũ esse contingit. Libro tertio motum & infinitum exequitur. Entium enim quædam sunt principia motus, ut deus omniũ motor, ut anima quæ animalia mouet, & natura à qua res naturales mouent̃ intrinsecus, quãuis aliam extrinsecus causam uideant̃ habere. Nonnulla uero sunt motus, ut generationes, augmẽta, alterationes, secundũ locum mutationes: quædã principia motuũ, ut materia & forma: aliqua sunt mota, ut corpora simplicia & cõposita: alia sunt in motis accidentia, ut locus et tẽpus: quædam propter locum & tempus, ut uacuum & infinitũ. Corpus igit̃ in loco est, motus autem in corpore, tẽpus uero in motu, de quo nunc agit̃. Hic (secundum Aristotelis diffinitionẽ) energia est entis potestate qua potestate. Ens eñ potestate dupliciter dicitur. Primo imperfectã tantũ cõtinet applicationẽ ad motũ: ut dicimus semen potestate animal, & puerũ potestate musicũ. Secundo perfectã indicat facultatẽ ac dispositionẽ ad agendũ, ut Aristoxenus iã musicus factus, nõ citharizãs, sed potens citharizare, & ignis potestate calorificus, q̃ nõ calefacit. Totidẽ modis & ens energia dicit̃, ut quod modo diximus, Aristoxenus arte musicus musicã nõ exercens, Secũdo cũ musicã exercet. Nã ens potestate secundo modo & ens energia primo modo, idẽ sunt. Igitur motus imperfectus entis potestate in energiam primã perducit̃, & ex hac in secundã. His itaq; cognitis motus dicit̃ energia ac relatio moti ad mouentem, hoc est, patientis ad agentem tanquam accidens quoddam substantijs adiectũ. Ex parte igitur mouentis perfectus est auctus, ex parte moti imperfectus. Quoniam mouens quod est ens actu agere certe potest secundũ quod energia & natura perfe

ctum

ctum,quod em̃ dicit̃,hoc eſt.Motum uero quod eſt ens poteſtate patit̃, qua poteſtate, & eſt imperfectũ, quod enim dicit̃ nõdum eſt.Itaq; utrunq; in eodem ſit ſubiecto:uerbi gratia: Democrates colore rufus, morbo pallidus factus erat,energia rufus, poteſtate uero pallidus,quãdoquidẽ potuit fieri pallidus.Igit̃ qua rufus nõ dicebat̃ moueri, qua uero pallidus quoniã poteſtate contingit quando cœpit palleſcere, & ab ente poteſtate pallido in ens energia pallidũ ꝓceſſit, tunc ad pallidũ dicebat̃ moueri. Et erat pallor motus,energia enim entis poteſtate pallidi Democratis,qua ens poteſtate,hoc eſt,ſecũdum quod aptus erat fieri pallidus. Quãdo autẽ factus eſt pallidus non amplius ſecundum pallidum motus erat,ſed conſtitit in pallido.Eodẽ modo &omne energia ens qua energia minime mouet̃,qua poteſtate mouet̃.Sed non diceretur moueri qua poteſtate manente tãtum poteſtate & ſola ad motum applicatione.Sed cum ab ente poteſtate trãſit in ens energia,manente etiã poteſtate tunc moueri dicit̃. Ideo hoc additur ad motus diffinitionẽ,uidelicet qua poteſtate,ut etſi ſubiecto idẽ eſt ens poteſtate &ens energia. ſecundum quod ens poteſtate factus motus tãtum conſiderat̃,& quouſq; etiã ſeruetur poteſtas.Nã hac pereunte motus non eſt.Quare hoc motus ab ente energia differt, qđ in hoc perit poteſtas,in motu aũt manente poteſtate motus energia perficitur. His hoc modo diffinitis patet,quod motus à mouente quidẽ incipit,& deſinit, firmatur uero & conſiſtit in moto & patiente: ut ædificatio, hoc eſt, energia ædificantis ab ædificatore quidẽ in ędificato eſt,ædificare uero motũ eſſe ſignificat. Adfectus enim ex motib.procedentes motus non ſunt,ſed effecta motuũ.Deinceps de infinito diſſerit, quoniã infinitum & motus eſt & tẽporis ueluti continuorũ menſura.Pythagorã & Platonẽ parum phyſice locutos redarguit,qui infinitũ ſubſtantiã poſuerunt. Sed alter in numeris & in rebus ſenſibilibus conſtituit. Nã numerus extra ſenſibilia non eſt.Alter Plato tã ſenſibilibus,ꝙ inſenſibilibus,quod numeros poſuerit infinitos ſimpliciter & ideas ac ſine loco.Alteritẽ parem numerũ infinitum magnũ poſuit,quod ex additiõe parium nunquã ex quadrato uariet̃, at bene ex impari.Plato duo infiniti principia,magnum & paruum conſtituit,quod alterum in infinitum per numeros auget̃, alterum in continuo ſemper diminuit̃.Anaxagoras & Democritus,aliquanto naturalius elementa dixerunt infinita eſſe,diuerſo tñ modo,Alter enim ex infinitis partibus homogeneis,ſiue homœomeris:Democritus aũt ex ſemine omniũ figurarum per continuũ contactũ,hoc eſt,ex infinitis partibus atomorum.Ariſt.uero negat quicꝗ ex contactu procedere in infinitum, quod unũquodq; corpus ſit per ſe terminatũ.Deinde quatuor enarrat cõditiones, quas antiqui infinito tribuebãt:Primã quod infinitum eſt principium:Deinde quod ingenitum.attamen corruptibile, quum finẽ quãdoq; ſit habiturum:Tertiã quod contineat & gubernet omnia.Nõnulli uero diuinum quiddã & immortale dixerunt ſicut Anaximãder.Infinitũ quinq; dicit̃ modis:Primo ſine ulla parte & quãtitate,ut nota in linea:terminus eſt enim lineæ nota,quanꝗ ipſa termino caret,ut quæ nullã poſſideat partem.cuius enim nulla pars,terminus etiã nullus:ex ꝙ quãtæcunq; ſimul notę cõgrediant̃,lineę partẽ non cõficiũt uel minimã:quoniã non inuicẽ contingunt.Quã igitur nota in linea rationẽ habet, eandẽ in tẽpore nũc, & in motu κίνημα. Secundo cuius figurę terminum nõ eſt inuenire, ueluti in ſphæricis, quod in his idem ſemper curſus principio fineq; caret: quanquã & hoc modo iure infinitũ ab Ariſtotele dicitur, cuius eſt proprium nõ idem accipere. Tertio quum res difficilis inuentu,ut inextricabilis error labyrinthi apud Cretenſes,apud Lacedæmonios Cæadas locus damnatorũ.Poſtremo magis omnibus proprie dicitur infinitum,cuius eſt ſemper nõ idem accipere,ut in numeris adſpicitur addẽdo,in cõtinuo uero minuendo.Et in additione quidẽ futurum tempus adnotat̃,in diminutione uero præteritum:utrunq; aũt tantum poteſtate infinitum eſt,ꝙ poteſt hoc quidẽ augeri,illud diminui ſemper:neq; em̃ numerus eſt energia infinitus,neq; itẽ ulla magnitudo.Cõtra infinitũ energia Ariſtot.multis argumentis diſſerit.Primũ cõtra Platonẽ,ꝙ infinitum extra ſenſilia nõ eſt, quoniã circa quantũ & magnitudines & multitudines:aliter nõ eſſet diuiſibile:ſi nõ diuiſibile,nõ infinitum.Cõtra Pythagorã uero probat nullum numerum eſſe infinitũ. Nullum enim numeratũ aut numerabile eſt infinitũ,ſed om̃is numerus eſt numeratus aut numerabilis,ergo nullus numerus eſt infinitus.Præterea quicquid eſt in loco,ꝗ eſt finitum,corpus eſt huiuſmodi, ergo finitũ:aſſumptũ maius probat̃ quod ſpecies loci ſunt finitæ,ut ante,ſurſum,deorſum.Idem mõſtrat & poteſta-

te & energia poſſe quandoq; infinitum eſſe:ut quę habent nõ ut eſſentiam energia finitam:ſicut homo, & domus:ſed eſſe eorum eſt, fieri alterum poſt alterũ ſuccedẽdo: quod Græci, ἀνυπόστατον καὶ ἐπορύστατον, dicunt: ut certamen, & dies: eſt ẽm & eſſe certamen energia, & poſſe certamen fieri poteſtate. In hominibus uerò etiam infinitum, non per ſe, ſed ſuccedendo alterum alteri cõſiſtit. Infinitum eſſe dicit non ſecundum antiquorũ diffinitionem. Non ẽm id cuius nihil extra, ſed cuius ſemper aliquid extra eſt, hoc infinitũ. Cuius autem nihil extra, hoc perfectum eſt & totum. Sic enim diffinire ſolemus totũ, cuius ad partes nihil abeſt extra, uidelicet hominẽ uel animal. Cõtra item Meliſſum, qui totũ uniuerſum infinitum eſſe dictitabat, probat totum & infinitum tanquam pugnantia nõ conuenire. Similiter contra Platonẽ, qui aliquid ſimile dixit, uidelicet id eſſe infinitum, quod in ſeipſo omnia habeat, omniaq; cõtineat. Nam quod ἄπειρον, id eſt, infinitum dicebant, id ſiquidẽ materia prima eſt, quę forma caret. Quapropter nõ totũ, ſed pars totius, ſicuti æs æneæ ſtatuæ reperitur. Libro quarto. Cùm corpus in loco ſit, & ſecundum locum moueatur, iure loci rationes ut corporis appendices enarrant. Sicuti etiã motus & tẽpus. In quæſtione primum an ſit. Igitur locũ negantes hoc modo probãt. Si omne ens in loco, locus autem ens: erit locus in loco: & hoc in infinitũ. Et rurſus: ſi eſt, erunt & notæ, & lineæ, & ſuperficiei loca propria: quod minime cõtingit. Præterea ex corporũ augmento aut diminutione erit: erit item loco augeri & diminui. Quid autẽ ſit, manifeſtũ ex mutatione, cùm aqua è uaſe exeunte aer ingreditur: & cõtrà. Ex quo patet, quod locus eſt aliquid, præter inhęrentia & cõmutata. Superiores rationes per loci diffinitionẽ mox facile confutabuntur. Cùm unum è quatuor locum eſſe oporteat, aut materiã, aut formã, aut interuallum in medio terminorũ, aut terminos ipſos, quod nullum duorum priorum ſit, demõſtrat: quoniã illa in unum coeãt, locãs autem & locatum minime. Sed neq; tertium, cùm uacuum nõ admittat natura. Reſtat ut terminus ſit, & ſuperficies immobilis cõplectentis locatũ. Igitur aer extremus cõplectens noſtri corporis ſuperficiẽ, erit locus noſter: & curua cœli ſuperficies locus eſt ætheris. Cõtactus autem ætheris ad hypercauma, locus eſt elementorum ſublimiũ: & deinceps. Ex quo patet, ꝙ nõ ſit neceſſe duo ſimul eſſe corpora in eodẽ loco, neq; locum ꝓpterea augeri: cùm ſuperficies corpus nõ ſit, ac propterea locus incorporeus, aptus tñ recipere dimenſiones & ſpacia, ſecundum locati magnitudinẽ. Ex quo nihil maius aut minus eſt, q̃ corpus locatum. hoc tñ ſi contiguum fuerit, & nõ continuum: nã continuum ens non in loco dici poterit, ſed pars in toto: nec in illo moueri, ſed cum illo. Confutat deinde Platonem, qui cùm materiam poſuerit cõmunem omnibus locum, ideas & numeros in loco minime poſuit. Eſſe præterea aliud in alio octo modis declarat. Sicut ſunt pars in toto, totũ in parte: ſpecies in gñe, genus in ſpecie. Et hęc quatuor ſecundum totum & partes: reliqua ſecundũ cauſas: ut forma in materia: res in agente, & motus in motore: res in ſuo optimo & fine: poſtremo magis omnibus propriũ res ſicut in uaſe, & ſicut in loco ſuo. Rurſus locus multifariã dicit: mutabilis, immutabilis, cõmunis, proprius, naturalis, ex accidẽte. Vas igitur locus dicetur, ait, μεταφόρητος. i. tranſlatitius & mutabilis: ſicuti immutabilis uas appellatur ἀμεταφόρητον. i. minime tranſlatitium: ꝙ uerè locus eſt exemplo nauis, quæ quamuis in fluminis parte tanquã in uaſe ſit: nõ in eo dicitur eſſe loco, ſed in flumine toto: & hic propriè dicetur locus. Naturalis autem locus ſpecies habet duas: ſurſum, ac deorſum. Leuia nanq; ſicuti ignis & aer, ſurſum tendunt: grauia uerò ad mediũ, ut terra & aqua, quæ ſibi inuicẽ loca ſunt ex ordine ſphærarum. Ex his aliquę partes actu ſunt in loco: ut extrema ſuperficies locati: aliquę poteſtate, ut ſunt cęteræ partes ſe inuicẽ tãgẽtes: ueluti aeris & aquæ, quæ quãuis fluãt exagitatæ & cõmotę, eundem tñ in uniuerſum cum toto retinẽt locum. At locus ex accidente is fuerit, qui introductitius eſt ſingulis partibus: ſiue illæ moueanꝫ, ſiue quieſcãt: quã Gręci, εὐταξίαν uocãt. i. rectũ ordinem diſpoſitionũ partium locatarũ. Poſtremo dicit, cœlum nõ eſſe in loco, cùm extra cœlum nihil ſit: tñ motus inſunt partibus: altera ẽm pars alteri ſuccedit in loco ſecundũ accidens: ac altera ab altera cõtinetur, ut aqua ab aere, aer ab igne, ignis ab æthere, æther ab ultima ſphæra. Vltimæ uerò ſphęrę cùm nec locũ cõcedat, neq; neget: dicatq; aptã locũ recipere, cùm ſit mobile quoddã quieſcens, quod tñ nõ ſit corpus, neq; propriè locus, niſi ex accidente ſit mobilis: occaſionem poſteris dedit multa ſuper his uana ac inter ſe pugnãtia cõmentandi:

tum scitu quidē superuacua, ut aliqui dixerint, cētrum tanq̄ rem stabilem eius esse locū: nōnulli ultimā cœli superficiem: ac alij alia. Post hęc de uacuo. Physica etiā cōsideratio, si est, an nō, & quid est, & quomodo. Quidā locum sine corpore uacuū ponunt. Testantur em̄ nisi uacuum sit, neq; motus secūdum locum esse posse, neq; augmentum, neq; diminutionem. Vbi em̄ uidebitur aliquid moueri existente pleno uniuerso? Quod em̄ au ctū fuerit in pleno, quò abibit? Et rursus, si totū aliquid per corruptionē remisit, necesse ut maius ad minus redeat, uacuumq; propterea appareat. Vas item cinere plenū, uacuū mōstrare uidetur, cum tātundem nihilominus aquæ capiat. Pythagorei quoq; idē diuersis innixi rationib. sentiunt: nisi em̄ aiunt unum à duobus, & deinceps uacuo distingueretur: certè unū & duo simul essent. Hęc itaq; atq; his similia solēt adducere. Quæ quidē hoc modo cōfutantur, uacuum nō esse causam motus: nā huiuscemodi per uacuum motus, aut secundum, aut pręter naturā erit: sed nō secundum naturā erit, quum omnis uiolentus motus sit posterior motu secundum naturā. Sed quónam pacto fuerit motus per uacuum secundū naturā, cùm uacuum nihil sit? In nō ente nulla differentia aut supra aut subtus locorū, ad quę uidemus naturaliter corpora simpliciora p̄ se tēdere. Et si ignis est delatus, ubi firmabitur, cùm suprà nō sit: ubi etiā terra descēdet aut subsistet, cum subtus aut medium cesset? Est quoq; illa ratio non parua: q̄ per uacuum sine tempore corpora mouerentur. Motus autem sine tempore nō est. Assumptum mōstratur. Corporū citius aliud aliò fertur, secundum eius & leuitatem & etiā tenuitatem loci, per quem trāsiturum est. Citius em̄ penetrat aquam q̄ terram, & aqua citius aerem, donec per uacuum nullum sit tempus. Cōtendunt etiam per rarum & densum quidem idem mōstrare, quos item Aristot. cōfutat, probans q̄ materia sit una calidi & frigidi, & omnium contrariorum. Est & corporis tam magni q̄ parui eadē materia, eademq; uis, cum ex potestate sit energia, ut cum fit aer, & cōtrà. Igitur cum densum & rarum sit idem & una materia, nō propter uacuum fuerit: sed ob corporum generationē ac transmutationem, ubi & resolutione & agglutinatione opus est. Sed & cum alia sint quę uacui rationē cōfutent, tum experientia sensusq;. Vasa em̄ ore angusto statim ac facile fonti inuersa implerent aqua, nullo per uacuum corpore impediente: qđ secus cōtingere uidemus aere intus resistente, nec eijci ex oribus aqua obturatis ualente. Simile & in Clepsydra, quā ponit Aristot. cōspicitur, quę ore obstructo aquā minime fundit. Similiter & utres aere pleni, pondera sustinentes. Tum à sensibus clarissimum, quomodo em̄ uisu lōge ac usq; in cœlum penetrare possemus aere per totum nō existente cōtinuo, ac uacuationibus intercipientibus sensum? Reliquū quid sit, an usquam sit uidere. Locum physici sine corpore uacuum appellāt, si locus uacare corpore potest. Quidā uerò solo nomine, uacuumq; & αὐ πλήρωμ. i. insubsistens uocant: nōnulli autem extra curuam cœli superficiē, hoc est, extra mundū, uacuumq; & infinitū demōstrant hoc argumento. Omne circundatum ab altero quodā corpore circundatur: sicuti in singularibus corporibus demōstratur: extra mūdum uerò corpus nō est, igitur incorporeum est quod mūdum circundat. Si em̄ corpus, & hoc ab alio quodā circundaretur, sed corpus infinitum nō est. Quapropter necessario incorporeum erit, quod postremo cōprehendit, atq; ambit uniuersum, sicuti omnium ultimum erit & infinitū. Itaq; supremam corporeorum entium periochen incorporeumq; infinitum, & uacuum nomināt, ut nihil reliqui corporum in ipso retinentē. Tempus. Cum sint mēsuræ quatuor, numerus, magnitudo, locus, tēpus. Numerus discretionē metitur: magnitudo spatiū: locus omnimodā positionē: tempus generatiōis fluxum & extensionē. Est em̄ motus & omnium entium mensura. Quod quidā nō admittentes huiuscemodi rationibus cōtendunt. Aliquid em̄ illius factum est & iam nō est: aliquid uerò futurū, & nondum est. Cōpositum em̄ ex nō entibus quomodo fuerit? Pręsens autem & nunc, nō pars temporis, sed partem metitur. Quod facilè redarguitur, quū multa ex entibus non entia sint, & ex nō entibus entia: non autē corrumpuntur, sicuti etiam sensuum ἀντιλήψεις dicimus & existētes absq; eo quòd fiant: & item nō existentes absq; eo q̄ corrumpātur. Sic & partes temporis minimè incorruptioni subijciuntur præteritum & futurū. Est & medium quoddā, quod nūc appellatur, alterius quidē finis, alterius initium, quod quāquam primo & per se nulla quidē pars temporis est, haud aliter q̄ nota in literis & unitas in numeris: hęc in discretis, illa in cōtinuis nihil augent. Tamen pręsens etiā tempus

secundum

secundũ latã poteſtatẽ denotat. uerbi gratia: domus tota locus generatim uocatˢ omniũ quæ ſunt in domo. Sed ea ratiõe qua terminũ ac ſuperficiẽ circundãtis cõtinẽter retinet in ſe, ipſa propriè locus dicetˢ. Sic quoq; nunc, ſecundũ præſens tẽpus appellatũ eſt temporis pars, inter præteritũ & futurũ. Ea uerò ratione qua nunc propriè & per ſe dicitˢ, indiuiſibile ſibi cõtinenter coniunctũ habet. Quare ſub eodẽ uocabulo nũc, & pars tẽporis, & nõ pars tẽporis accipitur. Cognitis his, reſtat quid ſit tẽpus definire. Eſt eñ numerus motus ſecundũ locum per ſe, & aliorũ per accidẽs. Diciˢ nãq; numerus numerãs, & numerus nũeratus. Primus dupliciter diciˢ, unitates uidelicet ipſæ. Et alius quo numerato alia numeramus: ut p lineas numeratas alia numeramus, & p tẽpus numeratũ numeramus & motũ. Numerus autẽ numeratus ſeu numerabilis, ſunt ipſæ res numeratæ. Et hic rurſus dupliciter: aut ſecundũ quãtum, ut duos aut tris motus dicimus: aut ſecundũ ordinem, ut primũ motum & ſecundũ. Igitur tẽpus nõ eſt numerus numerãs primo & per ſe, q ad diſcretã pertinet quantitatẽ: nõ ad cõtinuã: ſed eſt numerus numeratus, quã unitates numerãt, uidelicet duorũ, trium, quatuor dierum tẽpus. Eſt etiã numerus numerãs ſecũdo modo dictus: quoniã per tẽpus huiuſcemodi numeratũ numeramus & motus, uidelicet duorum trium dierũ iter ſeu motus. In primo nãq; tãtum tẽporis partiũ exiſtẽtia eſt. In ſecundo tẽporis eſt motus partiũ exiſtẽtia, deinde relatio prioris partis ad poſteriorẽ. Nã tẽpus eſt mẽſura motus ſecundũ prius & poſterius. In oñi eñ mutatione prius & poſterius eſt, quæ ſunt partes tẽporis: ergo omnis mutatio in tẽpore fit: itaq; motũ tẽpus metiˢ, & tẽpus motus. Tẽpus eſt mẽſura motus, q̃ maxime omniũ eſt notiſſimus ac normalis, pręſertim cyclicus: deinde per eum reliqui motus generatiõis & corruptiõis & aliorũ. Corruptiõis nãq; per ſe tẽpus cauſa eſt, generatiõis ex accidẽte: utputa ſol cauſa eſt generationis, qui tẽpore agitur. Præterea tẽpus nõ diciˢ, neq; uelox, neq; tardum, ſed magnũ & paruum, breue & lõgum. Nã uelocitas in breuitate fit tẽporis, & tarditas in lõgitudine. Cęterũ æqualium numerabiliũ idem eſt numerus. Decẽ eñ ouium & decem canũ idẽ numerus, ſed nõ eſt idem decẽ. Diuerſę eñ oues à canibus: argumento eſt ęquilaterus & ſcalenus, cùm nõ ſit idẽ triãgulus, tñ eſt eadem figura. Numero igitur numerãti cõuenit, ut ſit idẽ reſpectu diuerſorũ. Sed numero numerato cõuenit ſecundum prius & poſterius inter ſe differre. Nõ ſolum eñ numeramus motũ per tẽpus, ſed tẽpus etiã per motum: qđ ſanè probatur primo per ſimile, quoniã numerum per numerabilia, & numerabilia per numerũ: ut p numerũ cognoſcimus multitudinẽ equorũ, rurſus per unum equũ ſæpe iteratum cognoſcimus numerum equorũ. Eodẽ fermè modo quando nobis nota eſt certa quãtitas tẽporum, motus uerò ignotus: tunc motũ per tẽpus metimur. Pręterea ſicut ſe habet motus ad magnitudinẽ, ita ſe habet tẽpus ad motũ. Sed nos metimur magnitudinẽ per motũ: & cõtrà. Sic eñ dicimus uiam eſſe magnã, ſi multi fuerint motus: & rurſus motum eſſe multũ, ſi uia fuerit magna. Poſt hæc differit φ nõ ſolum motus menſura eſt tẽporis, ſed etiã quietis ex accidẽte. Nõ eñ qua quies, hoc eſt abſentia motus, ſed quia qua quodãmodo motus dici poſſit. Duplex eſt eñ motus: alter eſt quieti oppoſitus: alter eſt fixus ſimpliciter & extẽſio, quæ eſt quietis cõprehẽſiua. Itaq; metiˢ tẽpus rem motã & quieſcentẽ ſecundũ exiſtendi extenſionẽ. Poſtremo cùm mẽſurę largo uocabulo res metiamur, ęternitatẽ theologi ſine tẽpore ponũt, qua ſolus fruitur deus: æuo autẽ angeli, qui quanq̃ ſine fine ſint, principio nõ carẽt. Reliqua mortalia tẽpus metiˢ. Partes autẽ tẽporis nunc, tunc, iam, modò, olim, repẽte. Poſt hæc quoniam motus eſt in tẽpore, & ideo numeraˢ à tẽpore, dupliciter dicit aliquid eſſe in tẽpore: uno modo qđ ſimul eſt cum tẽpore, ſic φ ipſum eſt quando tẽpus eſt. Alio modo ſicuti pars tẽporis aut paſſio, ut etiã arithmeticæ unitas par impar. Deinde dicit duo requiri, ut aliquid ſit in tẽpore: primo φ cõtineatur ſub tempore, ut ſicut illud eſt in loco quod continetur ſub loco. Ex quo infert φ eſſe in tempore non eſt eſſe quando tempus eſt, nec eſſe in loco quando locus eſt, quia ſic omnes res eſſent in quolibet. Et ſic cœlum eſſet in milio: nam quãdo milium eſt, cœlum etiã eſt. Sed oportet quæ in tẽpore, patiantur aliquid ſub tẽpore: probat ex eo quod conſueuimus dicere quòd tẽpus tale faciat omnia: & qđ omnia ſeneſcũt ſub tempore. Facit inſuper quatuor catholica: primum, nõ entia & impoſſibilia ſe aliter habere: ut diametrũ quadrati eſſe lateri ſymmetrũ: nõ ſunt in tempore, probat quoniã ſub tempore nil cadit, niſi quæ mouentur & quieſcũt. Deinde omnia

generabilia & corruptibilia, & omnia quę aliquãdo sunt, & aliquãdo nõ sunt, in tẽpore sunt. Probat quoniã tẽpus esse eorum excellit, eorumq́ item essentiã metitur. Tertium, illa quæ nõ sunt, aliquãdo tñ fuerunt: ut Homerus. & illa quę nõ sunt, & aliquãdo erunt, metimur tẽpore. Quartum, illa quæ nec fuerunt, nec sunt, nec erunt, & illa quorũ opposita semper erunt: ut asymmetrũ diametrum, in tẽpore nõ sunt. Illa uerò quorũ opposita nõ semper sunt, esse & nõ esse, generari & corrũpi possunt. Et sic ea metimur tẽpore. Libro V. de diuisiõe motus in species suas, deq́ unitate & cõtrarietate motuum & quietũ. Primo quæ mouẽtur, aut ex accidẽte sunt, ut cùm dicimus musicũ ambulare: aut secundum partẽ, ut curari dicitur totũ corpus, cùm thorax curatur. Id uerò qđ sic mutatur, dicitur simpliciter mutari. In mouẽte itẽ medicus primũ per se curat, manus autẽ percutit. Quæ tanq̃ indeterminata dimittẽda. Nã quæ per se mouẽtur, per mediũ fiunt cõtrariorum, ut uox media & grauis ad ultimã, acuta ad extremã. Et fuscũ album ad nigrũ, & nigrum ad albũ. Itẽ motiua non esse neq; in specie. i. qualitate, neq; in loco subiectiue, neq; in ijs quæ mouẽtur. Nã quæ mouẽtur immobilia sunt, ut sciẽtia, calor, alioqn erit in motu mutatio. Quapropter aliqs dubitet an proprietates motus sint: nã albedo nõ est motus, sed albatio. Motus eñ in ligno non in specie: magis eñ dicetur motus à termino ad quod, q̃ à quo. Nã corruptionẽ dicimus, quod mutatur ex esse ad nõ esse, & item gñationem quod mutatur de nõ esse ad esse. Prętere a in omni motu quinq; cõcurrere oportet, mouẽs, motũ, tẽpus in quo moueť, & termini à quo & ad quẽ. Deinde sex mutatiõis species narrat: de subiecto in subiectũ, quæ diciť alteratio: de nõ subiecto in subiectũ, quæ est gñatio: de subiecto in nõ subiectũ, quę est corruptio. Ex nõ subiecto aũt in nõ subiectum nõ dicitur, nisi in accidẽte: ut ex nõ nigro, nõ album. Ex his dicit gñationẽ nõ uerè motum esse, ꝙ (cùm ex nõ esse fiat) quod nõ est moueri nõ potest. De nõ ente quoq; ait multifariã dici, uidelicet secundũ corruptionẽ & diuisionẽ, & illud qđ uocatur falsum: aliud nõ ens, quæ potestas est: aliud secundum accidẽs, ut homini nõ esse album, quę nõ entia simpliciter nõ moueri dicũtur. Sed neq; corruptio est motus, qa motui opponitur motus, aut quies: sed corruptioni opponitur gñatio, quæ neutrũ est. Solũ alterationẽ deniq; motũ ponit. Posthęc sub tribus generib. motũ subijcit. Sub quãto augmẽtum & diminutionẽ: sub quali alterationẽ: in ubi, secundũ locum mutationẽ, q̃ proprior omnib. Sub substãtia uerò nõ est nisi per accidẽs, ꝙ nullũ entium substãtię sit aduersum. Nõ etiã sub relatione, neq; sub actiõe & passione, ꝙ nõ sit motus motus, neq; gñationis gñatio, neq; mutationis mutatio. Nã motus nõ est de numero subiectorum: neq; terminus alterius motus, qđ septẽ rationib. probat, uti apparet. Dicit etiã ꝙ motus secundũ magis & minus, q̃ fit in alteratione, est nihilominus ex cõtrario in cõtrarium secundũ quid, ut ex magis albo minus albũ. Simpliciter autẽ mutať ex albo in nigrũ. Prętere a immobile tripliciter fieri: uno modo ꝙ nullatenus aptũ est moueri, ut sonus. i. uox inuisibilis. Deinde qđ difficile aut moueť, aut saltẽ difficile incipiat moueri. Tertio quod aptũ est moueri, facileq́ moueť: & hoc immobile diciť quiescere. Quies eñ motui est cõtraria. Deinceps de unitate motus & oppositiõe, narratq́ in primis super hoc septẽ ꝓprietates: easq́ diffinit, uidelicet, Simul, separatim, tãgere, medium, cõsequẽter, habitũ, cõtinuum. Simul eñ dicunť quę sunt in uno loco & immediato. Separatim uerò quæ in alio. Tãgẽtia, quorũ ultima sunt simul. Mediũ est in quod aptũ est peruenire id quod cõtinuo mouetur secundum naturã prius q̃ in ultimum terminũ motus, in quẽ mutatur. Hinc addit ꝙ ut minimũ ad mediũ tria reqrũtur: duo extrema & ipsum mediũ. Cõsequẽter sunt quæ se habẽt secundũ ordinẽ: & qđ inter illa mediũ eiusdẽ generis: ut linea lineæ cõsequenter est, unitas unitati, & domus domui: nihil tñ prohibet inter ea quæ sunt consequenter aliud esse medium, dum modò illud nõ sit eiusdẽ generis. Deinde subdit ꝙ prius nõ se habet cõsequẽter ad posterius. Nõ eñ unũ est consequẽter duobus: neq; linea prima consequẽter secũdę. Sed hęc sunt cõsequenter illis. Habita dicũtur quæ cõsequẽter sunt ac se tãgunt. Cõtinua dicũtur quorũ ultima sunt unũ. Aitq́ triplex esse cõtinuum, quædã ꝑ colligãtiã, alia per contactũ, alia per insectionẽ. Cõparat demũ adinuicẽ nõnullas earũ ꝓprietatũ, uidelicet cõsequẽter, habitũ & continuũ. Primaq́ est consequẽter se habere: secunda habitũ esse: tertia continuũ. Postea catholicũ infert, ꝙ notę in continuo non se habẽt eo modo sicuti unitates in nũero. Primũ ꝙ secundũ notas fit cõtactus: secundũ uerò unitates

tates

tates nõ fit cõtactus. Deinde quia inter duas notas necessario mediat linea, sed inter unitates nõ necessario mediat numerus, nullum enim medium dualitatis & unitatis. Post hęc de triplici motus mutatione tractat, mõstratq́; multifariã dici motum unum: specie, genere, numero. Motus item unus numero tripliciter: unitas illius quod mouet, unitas termini ad quẽ fit motus, & unitas temporis requiritur. Ad motum uerò unum, genere uel specie, nõ unitatẽ tẽporis, aut mobilis, sed ad motũ unum numero: oportet terminũ esse unum, & nõ deficientem. i. nõ interruptum: & mobile etiam debet esse unum, nõ secundum accidens, sicuti Socrates, & album. Nec etiã sat est, ꝙ terminus sit unum cõmune: quia tunc cõtingeret duos homines sanari simul, secundũ eandẽ sanitatẽ, qđ fieri nõ posset. Ad unitatẽ igitur motus requiritur unitas tẽporis, & mobilis & termini. Nõ erit idẽ numero sanitas Socratis, qua sanus est mane & uesperi: dato ꝙ interrupta sit p morbum. Pręterea motus, ὁμαλὸς. i. nomalis, hoc est, uniformis, magis unus q̃ nõ nomalis: ꝙ uidetur uariare secundũ magis & minus: uerbi gratia: si aliquo modo obliqui sint motus, nec in ubi, nec quãdo terminant: nõ ergo fuerit unus qua uarius, qua uerò nũerus unus. Deinde motus cõtrarietates ostendit, quæ est quędam diuersa species: ut in x. Metaph. scribitur. Cõtrarij eñ sunt motus inter se simpliciter. Quieti aũt ex oppositiõe. Pręterea quies quieti, & mutatio mutationi: sed magis motus motui cõtrarius. Fit aũt dupliciter: secundũ naturã, cùm sursum & deorsum est, aut termini à quo ad quẽ: deinde pręter naturam, cũ uidelicet ignis fertur deorsum, & terra sursum. Eadẽ ratio & in quietib. Quies sursum, & quies deorsum: in his etiã quæ præter naturã sic quiescũt. Et mutatio de sano in ægrotũ, & de ægroto in sanũ erit aliquo modo cõtraria. Lib. VI. Motũ diuidit in partes magnitudinis: ante oĩa mõstrat continuũ nõ cõponi ex indiuisibilibus: ut linea ex notis nõ cõponitur: qđ cùm alijs rationibus, tum ex magnitudine & tẽpore, quæ itẽ cũ motu sunt in infinitũ diuisibilia ostẽdit. Nã de utrisq; probat. Velocius in tẽpore ęquali pertrãsit maius spatiũ, & minore æquale spatiũ, qđ nõ esset si magnitudo & tẽpus cõponeretur ex indiuisibilibus, essent eñ indiuisibilia: ex quo uelocius aut tardius nequaquã ex eis ꝑdiret. Hęc eñ ex partib. diuisibiliũ ꝓcedunt. Post hæc uenit ad motus diuisionẽ: dicitq́; motũ dupliciter diduci. Vno modo tẽpore, ut triũ horarũ iter: alio modo per partes, ut trium stad. motus. Mutari rursus dupliciter dicit: secũdũ alterũ, ut aliquid in anno mutat̃, q̃a in die: alio modo aliq̃d mutat̃ aliquo tẽpore, ꝑ se primũ: & necesse est illud mutari qualibet illius tẽporis parte. Ex quo fit ut in motu, sicuti neq; in tẽpore, neq; in magnitudine ulla, det̃ principiũ. Nã si esset principiũ, aut illud diuisibile uel indiuisibile foret, si indiuisibile, eadẽ ratiõe alia pars esset indiuisibilis: & sic in cõtinuo esset indiuisibile immediatũ indiuisibili. Si uerò diuisibile, oportet ꝙ medietas prętereat̃ ante q̃ totũ, & medietas illius medietatis ante illã: & sic in infinitũ: igit̃ nõ est dare principiũ, quoniã ante quãcunq; partẽ pręteritã est accipere partẽ prius præteritã. nã mutatũ esse, duplex est: primũ actu: cũ res iã perfecta, & motus absolutus, & tũc principiũ dat̃: secũdo modo dicitur potestate cõtinuãs trãsmutationis partes adinuicẽ: & tũc principiũ minimè datur: quoniã quodlibet mutatũ esse, qđ Gręci κίνημα uocãt, pręcedit trãsmutatio seu trãsmutari, & in qualibet trãsmutatione sunt infinita mutata esse: sicuti in qualibet linea sunt infinitæ notæ: unde sicut in linea recta cõtinua nõ est dare primã notã cõtinuantẽ partes eius adinuicẽ, ita in moueri nõ est dare primũ mutatũ esse cõtinuãs partes motus adinuicẽ. Ex quo hęc ordine huiuscemodi ponũt̃. ante oẽ mutari, est mutatũ esse: deinde ante oẽ mutatũ esse, est mutari: ante oẽ mutari, est mutari: postremo ante oẽ mutatũ esse, est mutatũ esse. Post motus diuisionẽ disserit de finito & infinito circa motũ. Sicuti eñ diuisio ꝑtinet ad cõtinui rationẽ, ita finitũ & infinitũ. Quẽadmodũ suprà ostẽdit, diuisionẽ simul in motu, magnitudine, tẽpore & mobili inueniri, ita nũc de infinito docet. Primũ autẽ demõstrat in oĩ magnitudine & tẽpore reperiri: deinde in motu & in mobili. Dicit igit̃ nõ posse magnitudinẽ finitã in tempore infinito pertrãsire: nec rursus infinitã in tẽpore finito. Eodẽ modo nec mobile finitũ magnitudinẽ infinitã: nec item infinitũ magnitudinẽ finitã in tẽpore finito peragere. Duplex est eñ infinitũ: aut secundũ diuisionẽ, aut secundũ extrema. Ex hac igit̃ diuisione Arist. Zenoni respõdet: q̃ dicebat nihil posse moueri de loco ad locũ, quoniã pertrãsibat spatium infinitũ in tẽpore finito. Nã prius erat necesse trãsire mediũ spatij, & prius medium medij, & sic in infinitũ. Dicit itaq; tam spatiũ seu magnitudinẽ, q̃ tẽpus, in quo pertransit esse infinitũ secundum diui

sionem,nō autē secundū extrema:ac trāsire infinitū secundū diuisionē,finitū uero secundum extrema:in tēpore infinito secundū diuisionē,finito tñ secūdū extrema. Ad ultimū disserit de natura & diuisiōe quietis. Cū eñ probauerit nec motui nec tēpori dari principium,nec etiā dari quieti:nunc cōtendit,ꝙ status q est quietis gñatio & motus,in tēpore mouet̄:quod sanè probat̄ hoc modo. Omne quod mouet̄,mouet̄ in tēpore: sed oñe quod stat,mouet̄:ergo omne qđ stat,mouet̄ in tēpore. Minus adsumptū patet:qđ aptū est moueri & nō quiescit,mouet̄:sed omne qđ stat,aptū est moueri, & nō quiescit:ergo omne quod stat,mouet̄. Nā stare,intēdere quieti est,quod motui subijcit̄ cuidā:si motui & tēpori:nō habet ergo quies,sicuti & motus principiū. Enarrata motus & quietis diuisiōe cōfutat quosdā ueterū errores circa motū,& primū Zenonis negātis penitus motū esse,ac dicētis,neq; cœlū,nec aliud moueri,à loco ubi esset progrediēdo, sed tñ uerti in seipsis, Deinde Democriti,q ex atomis & indiuisibilib. dicebat esse motū,& ex his oñia gñari:ubi probat nihil omnino indiuisibile moueri. Nā qđ mouet̄ in tēpore mouet̄:sed indiuisibile in tēpore moueri nō potest. minus adsumptū probat:ꝙ in oñi tēpore datur minus,daret̄ propterea minus tēpore in quo indiuisibile mouet̄: quod omnino falsum. Tertio Heraclitū refellit,oñia semper moueri dictitātem: mōstrādo ꝙ nulla mutatio inter duos terminos existēs est infinita:nā gñatio & corruptio est inter duo cōtradictoria: & alteratio inter duo cōtraria:motus itē rectus à quo & ad quē:nā impossibile est id moueri qđ nō cōtingit motū esse:sed si rectus motus esset infinitus,non cōtingeret aliquid mobile esse motū per ipsum:ergo nec cōtingeret aliquid per ipsum moueri. His addit ꝙ fortè nil prohibet tales motus esse infinitos:ut si post motū localē fiat alteratio,& si post alterationē augmentū, & iterū gñatio : nō tñ unū & eundē motū esse infinitū cōtingit. Lib. 7. De motu prosequit̄,quē ad mobile motorēq; adplicat. Primū nāq; de primo mobili. Postea de motore primo. Dicit esse necesse omne q̄d mouet̄ ab aliquo moueri. Deinde posse aliquid moueri à seipso:quod dupliciter intelligendū : aut ad actū primū.i.ut de nō esse trāseat ad esse:aut ad actū secundū.i. de nō agere ad agendū. Ad actū nāq; primum nihil seipsum mouet:quoniā nihil producit seipsum. Ad energiā uerò secundā potest aliquid mouere seipsum,nō solum ex accidēte:ut cùm uehit̄ quis,nauim aut equum ipse mouet:sed etiā per se:ut de grauibus & leuib. patet. Deinde nō esse processum in infinitū in mouētibus & motis,sed ad unū mobile ultimū ueniendū,& ad unū ultimo mouentē. Deinde mōstrat,ꝙ omne mouēs est simul cū moto cōtiguū,aut cōtinuū sine medio:& hoc in omni motus specie. Ad quod probādum narrat quadrifariā esse motū extrinsecū,Pulsione,tractione,uectione, uolubilitate. Omnes tñ ad pulsionē & tractionē reduci. Pulsionis duæ species : uidelicet impulsio,qua deficiēte expulsio est,quæ Græce sic uocātur:ὦσις,ἕλξις,ὄχησις,δίνησις,ἔπωσις,ἄπωσις. Volubilitas aūt in tribus cōsistit motibus, q̄ itē oēs ad tractionē & pulsionē reducunt̄. Nā uolubilitas cōponit̄ ex tractione & pulsione:ꝙ alter impellit,alter trahit. Sub tractiōe quoq; diuersi cōprehēdūt̄ modi:inspiratio,expiratio,expuitio.i.εἴσπνευσις,ἔκπνευσις,πτύσις. Et quęcunq; corporū emissiua,aut receptiua sunt:ut σπάθισις & κέρκισις,hoc est dissipatio & cōtextus. Nā oñis secundum locum motus collatione aut discretione cōstat:quas Græci σύγκρισιν κ̓ διάκρισιν dicūt. Circa alterationē multa quoq; disserit:ꝙ sit secundū sensilia,nec in specie prima qualitatis. Primo quo ad habitū & dispositionē corporis. Deinde quo ad habitū animæ,circa partes appetitiuas & etiā intellectiuas. Postea ostēdit ꝙ trāsmutatio uirtutis & malitię cōsequit̄ aliquā alterationē. Dein ꝙ nō sit in parte intellectiua alteratio pręcipuè. Primo quo ad cōsiderationē iam habētis scientiā quæ est sciētiæ usus. Secūdo quo ad primā sciētiæ acceptionē. Postq; ostendit ꝙ in mobilibus & motoribus necesse sit aliquod primū ponere, deinceps de motuū cōparatiōe uestigat,ꝙ ea quę sunt unius ordinis,cōparabilia uideāt̄ esse:& hoc ipsum qđ est prius & posterius cōparationē prę se ferre appareat. Primo nāq; cōparat motū cyclicū ad rectū,q̄ uident̄ esse cōparabiles,cùm sint ęquè ueloces:sed negat esse æquè ueloces. Pręterea cōparat motuū cōditiones ex parte formę penes quā fit cōparatio. Primū,quæcunq; sunt nō æquiuoca oñia cōparabilia sunt. i. forma in quā fit cōparatio debet uniuoca esse. Ideo stylus & chorda & uinū in acuto nō cōparātur. Deinde in ipsis penes idem proximū susceptiuum recipi oportet. Ideo equus & equa cōparabilia sunt penes duplū & dimidiū : & penes album & nigrū: quoniā albū in eis est per idem susceptiuum proximū,uidelicet per superficiem : ex quo hæc aqua & uox nō sunt

comparabi-

comparabilia. Tertia cōditio: comparabilium sit una natura, hoc est, ut forma in qua fit cōparatio sit species specialissima. Ideo dulce & albū nō possunt cōparari inter se, neque album & nigrum secundum colorē, sed aliqua cōparantur alba. Deinde agit de cōparatione motuum localium inter se tribus cōditionib. Primo cōparabiles inter se fiunt inęquali tēpore: tum per ęqualē magnitudinē: postremo ut sint magnitudines eiusdem speciei specialissimæ. Præterea loci mutatio & alteratio non inuicē cōparabiles: quod non sint per æqualē longitudinem. Similiter motus rectus nō debet dici æqualis motui cyclico. Ratio quod hi motus nō sint eiusdē speciei specialissimæ. Post hęc de comparatiōe alterationum: ostēdit unā alterationem æquè uelocē alij: ac secundum quid uelocitatis æqualitatē attendi. Postremo quónā modo forma debeat cōparari in gnatione & corruptione. Li. VIII. De primo motu & motore differit, & apertè decernit cōtra dogma Christianum mutum esse sempiternū, semperque fuisse, ex quo mūdum ponit æternum: qd' quāque in primo Topic. dicat esse indemōstrabile, argumētis tn̄ procedit dialecticis: cùm alijs, tum hoc, quod oēs philosophātes gnationem & corruptionē dixere: ergo & motum. Deinde q dicunt mundos infinitos esse: quosdā corrumpi, quosdamque generari, ponunt gnationem & corruptionē semper esse: propterea & motum. Refert Anaxagorę opinionē, dicētis omnia in chaos cōfusa infinitū fuisse tēpus, mentē uerò diuinā ea secreuisse. Probat deinde ex parte tēporis: nā tempus qd' numerus & passio motus existit, semper fuit: quia prius & posterius semper sunt, quæ sine tēpore nō sunt. Solum nanque dicit Platonē tēpus genitū putauisse: idque cum cœlo esse factum: cum etiā cœlum factū asseueret. Post hęc ipsum primū motorē immobilē ponit: quod necesse sit quędā moueri & quędā quiescere: aliqua semper moueri & nunque quiescere: nōnulla semper mouere, & nunque moueri. Primum est animaliū, secundum cœli: tertium ipsius dei. Quęri autē solet, an cœlū moueat̄ à seipso. Si enim totum cum sua intelligētia ponat̄, à seipso pculdubio mouet̄. Si p mobili tātum, à ppria intelligētia extrinsecus moueri dicet̄. Grauia & leuia naturaliter aut uiolēter mota in reflexionis termino cōquiescere necesse est. Motum localē omniū primum dicit, antiquiorēque, ob primi mobilis perfectionē, ex cuius motu, q cyclicus infinitus ac perfectus existit, cætera mouent̄. Motus autē rectus minime perpetuus, quia reflexus ac nō cōtinuus extat. Postremo ratio motus oīs hoc modo diducit̄. Quędā per se mouent̄, quædā ex accidente, ut quæ insunt motis, ut albedo in homine, uel homo in naui, & quędā per partē mouet̄, ut membrū aliquod ab homine motum. Eorū autē quæ per se mouentur: alia ab se, alia ab alio: alia secundū naturā, alia præter naturā. Ab se aūt & secundū naturā animātia omnia, quod principiū motus in se habeāt: quatenus autē corpora sunt & grauia, præter naturā feruntur nisi deorsum descendāt. Quæ aūt ab alio mouentur, aut naturaliter, aut præter naturā mouent̄. Præter naturā, ut terrestria sursum, & ignea deorsum. Secundū naturā grauia deorsum, & leuia sursum: quanque utrum ab se, an ab alio dubitatur. Arist. dicit, quod in se principiū quidem agendi nō habent, uerū patiēdi.

IN ANIMAM.

IN primis speculādi scientiā ponit de gn̄e bonorū honorabiliū esse, præsertim de anima ob nobilius subiectū. Sūt & scientię practicę de gn̄e laudabiliū, quę circa actionē uersant̄. Laudat̄ actio: cōtemplatio uerò ac doctrina honorat̄: quoniā hęc, finis est: altera ad finē. Animū esse dicit substātiā incorporeā pductā ante corpus: nō ex elemētis, ut putat Plato: sed quintā essentiā quē entelechiā uocat, id est, habiti perfectionē, sed de diffinitiōe melius in secūdo. Per animę uerò accidentia, siue qualitates, siue pprietates, seu etiā potestates: ipsa ualde deprehēditur anima. Harū pprię sunt quędā animæ, ut mēs, siue intellectus, Gręce νοῦς, q corpori minime cōmunicat, quāuis corporis phātasięque instrumēto utat̄. Nōnullę corporis tm̄: ut sensus. Alia uerò cōmunes animæ ac corpori, quas πάθη. i. perturbatiōes uocat. Præterea animā retinere in cognoscēdo rerū species, nō res ipsas. Nullus em̄ in anima lapis, aut homo, sed lapidis, aut hominis species intellecti. Postremò opiniones ueterū de anima enumerat: quę his uersib. facilè claudi possūt: Democritus cōstare animā decreuerat igne. Pythagoras atomis, simul & Leucippus, eandē ponit Anaxag. intellectū ac elemēta: Empedoclesque, Platoque ferūt nūeros & ideas. At motū Thales animā dicebat. Et inde ē, Qd' ferrū moueant, lapides essēt animati. Aera Diogenes. Heraclitus esse uaporē. Cōparat Alcmeō hāc cœli motib. ex quo Perpetuā putat, ac cœli ratione teneri. Hippocrates lymphā facit hu

mentẽ ob geniturã. Sanguine sed Critias illã cõstare uolebat. In tris igit̃ opiniones cuncta de hac dicta diducit. Quidã mobile spectauere: nõnulli sensile, incorporeũ alij. Quorũ sentẽtias partim recipit, partim reijcit. Qđ mouet anima, cõcedit: ꝙ uero mouẽs moueat̃, minime cõcedit. In qua opiniõe fuere Pythagoras & Plato. Nõ, inqt, mouẽs moueri per se, nõ esse necesse, nisi ex accidẽte: ut nauta nauẽ mouens, mouet̃ & ipse. Quod em̃ dicebãt, per irã, aliasq́; animi perturbationes manifesto animã moueri: hoc ait nõ animę tãtũ, sed animę in corpore motus esse: ꝙ corpus ex illis maxime mutat̃. Animã uero per se integrã, incorruptãq́; manere. Sicuti & in senecta, aut in morbo aliquo deliratio ex affectis organis, nõ ex anima affecta ꝓcedere uidet̃. Secũdo ꝙ sentiat anima admittit: ꝙ aũt simile simili sentiat, nõ admittit. Nã cũ & Pythagorei & Platonici dicerẽt eam ex elementis cõstare: uolebãt per similitudinẽ cæterorũ cõpositorũ cuncta sentire, cũ innumerabilia sint: q̃d omnino falsum. Tertio ꝙ incorporea sit adsentit̃: ꝙ uero huiusmodi incorporeũ tenuissimũ esse corpus dicãt, nõ adsentit̃. Li. II. Vt animã ipse tãdẽ diffiniat, entelechia primã eã uocat corporis physici organici, potestate uitã habẽtis. Est enim entelechiã quã Græci enarratores ἐντελῶς ἰχέαν. i. perfecti habiã, ut ita dicã, sunt interpretati: hoc ab energia differens: ꝙ hæc generatim actus intrinsecus etiã corrũpendo, Entelechia tantũ perficiẽdo appellat̃. Primã dixit ueluti potestate ac habitu scientiã: nõ itẽ secundã, quę in actiõe meditationeq́; sciẽtię sit. Sic in somno ac quiete uacare quãdoq́; animã cõtingit: nihilo tamẽ secius hominẽ animatũ putamus. Organici pręterea, nõ lapidei: physici, nõ mathematici, aut artificialis. Entelechiã igit̃ & formã essentialẽ animã, esse corporis cõtendit. Nã in homine duplex forma essentialis: una quę eadẽ & cõpositi dicit̃, cum cõpositum omne ex materia cõstet & forma: altera quæ magis proprie essentialis hominis est anima in cõposito. Duo in his nondum manifesta dicit: an anima sit à corpore separabilis. Nã quasdã eius partes quæ corporeas habẽt sedes, omnino inseparabiles esse probat. Quasdam uero nullius esse corporis, ut intellectus, qui cõtingit separari, ueluti perpetuũ à corruptibili. Alterũ an anima sit entelechia corporis, sicuti nauita nauis: q̃d ab orthodoxis in nostro dogmate minime recipitur. Quinq́; insuper ei partes attribuit, uegetãdi, sentiendi, appetendi, secundũ locũ mouendi, & intelligẽdi: quæ sunt eædẽ subiecto, distinctę uero ratione. Et pro animantibus ipsis, ac anima tota quandoq́; ponunt̃, ut in ijs quę uegetant̃: quãdoq́; partes sunt, ac potestates ipsius, ut in ijs quę sentiũt, pars eius uegetatio est: in ijs uero quę intelligũt, uegetabile ac sensile eius dicẽt̃ partes. Vegetãdi igit̃ pars gignit, nutrit, auget. Quę itẽ auget, attrahit, retinet, cõcoquit, expellit. Sẽsus quoq́; pręter exteriores quinq́;: sensus cõmunis, phãtasia, memoratiua, imaginatiua, æstimatiua: eædẽ & ipsę subiecto, diuisę ratiõe ac officijs quę ad tria prima tantum reduci solent. Sensus ideo cõmunis dictus, ꝙ omniũ exteriorũ sensuũ iudiciũ sumit tantũ præsentiũ. Phantasia, uel absentiũ. & ille uigilantiũ, hæc etiã dormientiũ: ille in nostra potestate nõ est absentibus rebus, hęc uero semper, sine qua nec mẽti quicq̃ est percipere. Nã per paragrãmatismũ quasi phaostia dicit̃, ut cogitationi lumẽ præferens: siue ἀπὸ τοῦ φαίνεσθαι, q̃d est apparere. Differt aũt à memoria, ꝙ ex facta sæpius phãtasia memoria gignit̃. Nã illa ut animal pictũ contemplat̃ tantũ, nec ultra prospicit. Memoria uero ut leonis, uel alterius animalis imaginem contuet̃. Nã si solũ imaginẽ cõsideraremus, nihil absentiũ recordaremur. Memoria igit̃ per sese in sensorio: ex accidẽte uero in ratiõe sita est, ꝙ sine magnitudine & tẽpore nihil sanè recordari possumus. Memorię siccitatẽ attribuũt in occipitio: sicuti sensui cõmuni humorem: quapropter senibus aut pueris deest, his ꝙ nimio humore tanq̃ in aqua typus nõ figit̃: illis nimia siccitate ueluti calx in ueteri ædificio tabescit. Idẽ & in morbo affectis cõtingit. Adfecta em̃ memoria ratio funditus perit. His addit recordationẽ, Latinius q̃ reminiscẽtiã, id est, ἀνάμνησιν, quæ est reuocatio prioris memorię post obliuionẽ: nõ aũt penitus, quoniã hæc sciẽtiæ & disciplinæ foret: sed quasi per nebulã, q̃d solius est hominis, quoniã ratiõis cuiusdã & perscrutatiõis adminiculo uidet̃ uelle in memoriã per signa aut typos similes, uel cõtrarios, seu ꝓximos redire. Et uelle tantũ hominis est. Igit̃ recordari seu reminisci hominis fuerit. Sed de sensu, sensatione, sensorio, sensili, breuiter dicendũ, quæ Græci αἴσθησις, αἴσθημα, αἰσθητήριον, καὶ αἰσθητικὸν uocant. Est em̃ sensus, potestate & energia, ut uisus & uisio, quã sensationẽ uocãt: quo ferme modo sciẽtia: nisi ꝙ sensus energia extrinsecus, sciẽtia uero energia intra hominẽ est: & hæc uniuersaliũ, illa singulariũ. Transit igitur de potestate in energiã, nõ agendo

agendo, ſed patiẽdo. Sẽſus ẽm à ſenſili patitur: nõ per corruptionẽ, ſed per perfectionẽ. Sunt autẽ quinq;, uiſus, auditus, guſtus, odoratus, & tactus: quæ ad unũ ſunt terminata, nec ualẽt ad cõtraria: uti ualet intellectus. Præterea à ſummo ſenſili corrũpunt̃. Sẽſus itẽ duplex uirtus, lõge, deinde critice ſentire. In hac ultima præſtamus, cũ in altera ſupemur à belluis. Sẽſilia ꝓpria quæ ſingula ſingulis obijciunt̃. Cõmunia uerò uocat Ariſt. quietẽ, motũ, numerũ, figurã, magnitudinẽ. Ex quib. duo ultima tãtũ tactui & uiſui ſunt cõmunia, ut ait cõmentator, cõtra Themiſtiũ, ꝗ poſuit oẽs cõmunes. Sẽſoria ipſa ſunt organa quib. ſentimus, eodẽ ſubiecto cũ poteſtatib. Poteſtates ẽm perfectiones uirtuteſq; ſenſoriorũ ſũt. Hęc Ariſt. elemẽtis accõmodat. Viſum aquæ, auditũ aeri, olfactũ igni, guſtum tactũq; terræ. Energiæ ac obiecta nobis notiora ac priora poteſtatibus ſunt, ꝙ termini ſunt earũ. Poteſtates ẽm ordinẽ & relationẽ ad energiã referũt. nã per energias & obiecta diſtinguunt̃. Inter ſenſus autẽ uiſus nobilitate præſtat. Hũc Empedocles & Plato in Timæo igni adcõmodant, refellẽte Ariſt. ac dicẽte, ꝙ eo modo uidendi energia, ſicuti ex lucis ſplendore egrediens uel in tenebris uideret. Nõ ẽm par eſt in tenebris lucẽ extingui, ſed potius in humore: at hoc minimè cõtingit: quare falſa eorũ opinio. Humor igitur cõcretus in oculo ex humida parte cerebri profluẽs intrinſecus, tum aer extrinſecus tanquã duo diaphana uidẽdi ſunt cauſa. Illud quoq; nõ paruũ iudiciũ aquæ, qđ corruptis oculis humor ꝓfluit. Viſus om̃ino triplex: directus, refractus, & reflexus, de quibus optica & catoptica Euclidis eſt. Nec ſubſtantiã, ſed colorẽ cernit. Si ẽm ſubſtãtiam cerneret, noctu quoq; ipſam cõſpiceret: ſubſtantiã ẽm ſola mens nouit. Viſus igitur propriũ obiectũ color, ꝗ & ipſe in luce cõſpicit̃. Lux uerò entelechia diaphani qua diaphanum: cui rei indicio eſt, admotus propius oculis color minimũ uidebit̃. Sed color quidẽ diaphanũ mouet, uidelicet aerẽ. Nec bene Democritus putat, ſi uacuũ fuerit qđ in medio eſt, adſpici poſſe diligẽter, ſi formica in cœlo fuerit. Hoc ẽm fieri nequaq; poteſt, ꝗa ſenſorio patiẽte uel ab ipſo colore uiſo, uel certe ab eo qđ eſt in medio, neceſſe eſt uidere. Sed ex colore quidẽ nõ poteſt, ꝙ color uti ſupradiximus oculis ꝓpè admotus nõ adſpicit̃: relinquit̃ ſenſoriũ ex eo qđ eſt in medio pati. Ita neceſſe fuerit, aliqd in medio interuenire, uti color adſpiciat̃. Viſus itaq; hoc modo nõ agit, ſed ex obiecto patit̃. ꝓpterea ꝙ lux ſolis uel ignis energia diaphani mouet ꝑ aera mediũ ſẽſoriũ, niſi fortè corruptũ morbo uel hyperbole uiſibilis fuerit. Sed de colore & diaphano rurſus paucis differẽdũ. Aer ẽm & aqua diaphana nõ ſunt niſi energia, hoc eſt luce adueniẽte: ſine luce uerò, poteſtate diaphana tãtũ dicũt̃. Lux uerò ipſa ex accidẽte diaphani color eſt, ac nõ certo loco neq; circunſcripto, ſed tota in toto fulget. Lux itaq; & tenebræ in diaphano ueluti in ſubiecto ſũt. Cuius poteſtas tenebrę: Energia uerò lux. Color diaphanũ mouet. Diaphanũ uerò uiſũ corporis extrema color & ſuꝑficies ſimul: qua corpus, ſuꝑficies: qua uerò diaphanũ, color. Omnis ẽm color cũ ſuperficie: nõ itẽ cõtrà om̃is ſuperficies cũ colore: quoniã om̃e corpus diaphanũ aut terminatũ aut indeterminatũ: ſicuti aqua & aer. Indeterminatũ ꝓpria caret ſuꝑficie: ſic & ꝓprio colore, ſed externũ recepit colorẽ ſicuti & figurã. Color igit̃ ꝓpriè eſt tãtũ terminati diaphani. Quapropter ut aeris colores, lux & tenebrę, quãuis impropriè dicunt̃: eodẽ modo in corporibus media extremis certa ꝓportiõe cõcordãtia uiſum oblectãt. Sũt purpureus, melinus, puniceus, luteus, glaucus, cęruleus, fuluus, flauus, pallidus, uiridis, uenetus. Oẽs ſanè colores medij inter albũ & nigrũ. Auditus uerò aeris eſt: & ſonus aer: qđ ẽm eſt energia ſenſile, hoc ſenſoriũ poteſtate fuerit. Aer ẽm nõ ſolum auditus, ſed & uiſus & olfactus diacriticus eſt. Differt aũt auditus à uiſu, ꝙ uiſus ſine tẽpore fit, ſtatim obiecto cum ſenſu cõiuncto. Auditus ſæpe per interualla, ꝙ tardius ſonus ad ſenſoriũ ingredit̃, ob auriũ uolucra, quę natura tribuit in noxiorum tutelã. Altera deinde cauſa, qđ ſonus nõ omnẽ illico penetrat aerẽ: ſed primo propinquum, deinceps alium ex alio trãſmittit: ac per ſucceſſiones quodãmodo ad ſenſum peruenit. Aer ẽm ſemper proprio quodã modo in aure mouetur, ut ſoni differẽtias tanquã in receſſu iudicet. Indicio eſt immiſſo digito aurẽ ſemper ſonare: quod ſignũ incorrupti ſenſus eſt. Ex quo & ſub aqua audire cõtingit: quod ab auriũ uolucris aqua repulſa, aerem intra cõgenitum corrumpere nequaquã ualet. Sonitus nõ una ex re fit, ſed ex pulſante pulſatoq; corpore: ac ſemper refractus, ſicuti & lux. Fitq; ſemper Echo, quãuis nõ manifeſtè: clarius ẽm in uallibus aut cameris redditur tanquã pila muro repercuſſa.

Aeris prętcrea respiratione natura ad res præcipue duas utitur:ad uocē,tum ad intrinsecam uiscerum refrigerationē.Olfactus sensorium ignis est, ꝙ odor fumea quædā euaporatio sit.hoc dicit in lib.de sensu Aristot.in libris uero de anima cōtra sentire uidet̃:olfactum aut aquę aut aeris sensoriū esse. Ignem uero aut nullius esse,uel cōmune omnibus. Nullum enim sine calore sensoriū. Terram aut nullius item esse,aut in tactu maxime misceri:ex quo relinquitur nullū extra aerem & aquā sensorium esse.Odor gustui maxime consanguineus,ꝙ eius extremæ qualitates,dulce & amarū:intermediæ item,acutū, pingue,austerū,uehemens,gustui quoqꝫ sunt cōmunes.Præterea cōueniunt,ꝙ ea quæ sine odore,plerunqꝫ sine sapore sunt,ut elementa omnia.Differunt aūt ꝙ horum alterū peiorem cæteris animalibus habemus. Gustū uero ac tactū præstātiores propter cutis tenuitatē.Odorantur & exanguia.Indicio est ꝙ uehementi odore corrumpuntur.Sed dubiū si respirando odorant̃. Animalia uero spirātia nō odorant̃ sub aqua.Pythagorei quędā animalia dicūt odore uiuere:q̃d minime probat Arist.dicens cōpositū esse,quod nutrit, oportere:ex quo cibi excrementa fiunt, etiā in plātis:ut lacrymæ, resina,gummi quāuis in quibusdā excrementa minime fiant, ut cicadis,quod sine mēbris sunt,& digestū accipiūt à terra nutrimentū quantū sat est.Ad hęc quoqꝫ Aristotelica Theophrasti sententiā addā dicentis,calidum & ignē causam esse odoris, superfluū humorē tanquā rem putridam exsiccans:quapropter loca in orbe calidiora sicut Æthiopia, frutices adoratos gignunt.Plutar.insuper ait, carnē Alexandri magni odoratā fuisse ob uehementē in eo calorē.Gustus,tactusqꝫ ꝓpiores terrę sensus, quorū sensoria,alteri caro,alteri lingua.Sensile uero sapor in gustu:eius etiā qualitates,ut in olfactu superius enarraui.Fit em̄ ex sicco terreo in aqua diluto.Nō enim aqua materia saporū,cū aqua odore saporeqꝫ penitus careat:sed in aqua uti colores fiūt.Dulcia nutriūt pṙę cæteris,quoniā calida.Nam uehementer dulcia calida omnia.Acerba terrea & frigida ac pinguia.Nā frigus plerūqꝫ condensat.Acuta uero aquea,cū sapor ex humore acescat.Sapores deniqꝫ om̄es,sicuti & generationes,ex elemētis cōstant.Nam horū aliis alia uelocius cōmutari uidemus:quædā statim:nōnulla mediis quibusdā:ut triticū ex tellure statim gignitur.Caro item ex tellure,mediis tritico ac cibo interueniētibus.Sic & in fructibus ipsis acerba,quia minorē q̃ꝫ matura mutationē habent, propria sunt terræ ac frigiditati.Matura uero tanqꝫ mitiora, ac per solē immutata magis calida.hęc Theophrastus.Sed redeo ad tactū cuius sensoriū caro est, & in sanguine carentibus proportione carnis. Quidam tamen cor potius putauerunt.Carnē uero mediā, ut aerem in reliquis sensibus. Quod nō probat Arist.quamuis cor ponat alioquin sensuū omnium receptaculū,ac primū & cōmune sensoriū. Sensilia tactus, molle ac durū potissima. Sed & calidum & frigidū & siccum & humidum. Quare quidā addubitauere an unum antitypum tactus seu plura sint,ob sensiliū uarietatem. Sed & idē accidit olfactui & uisui multiplices esse odores, tum colores. Tactus itē & gustus hoc à cæteris distant,ꝙ reliqui sensus nō materiā sed formā à sensilibus accipiunt:ut uisus album nō recipit,sed albi rationē,nec albus uisus dicit̃. At in gustu & tactu dulcis effici῀t lingua ob saporē,& calida ob tactū,aut frigida caro.Pręterea cæteri sensus ad id in primis cōstituti sunt, ut bene animalibus sit. Hic tantū ut sint. Et alii hyperoche sensiliū corrumpunt̃.Hoc uero corrupto animal esse desinit.Et iam perlustratis omnib. sensibus adducā quod ab Arist.ponit̃ in libris de animaliū generatione:Quid causę est, quod longinquitate sentiendi à cęteris animalibus superamur:cū sensus iudicio & acuitate præstemus.Meatus enim longior,qui tanquam fistula quædā sensilia excipit,causa est longe sentiendi:hoc præstant belluæ.Nā productioribus pleræqꝫ sunt auribus: ut canes,maxime Laconici.Et oculi quo magis in recessu cauo fuerint, ꝓcul magis aspiciūt. Indiciū manus est opposita fronti cum remotius quid prospectamus. Acuitatē uero & iudiciū tenuitas membranæ facit,qua præcellunt homines,quibus tenerior cutis,ii critici magis.Postremo probat Aristoteles in lib. de sensu,qualitates sensiles esse in infinitū diuisibiles,& si corpora,cum in corporibus illæ sint. Contra uero sentientes confutat,libro tertio.Eam animæ partem attingit,quæ rationis est particeps:quámue in opinionē dianœam,& mentē diducit.Opinionē posse decipi dicit: quia in plerisqꝫ cognitio quædam,nō quod sint,aut quomodo sint(nam de ente tantum scientia)sed quod nō sint,& quomodo nō sint. Quapropter opinio dicet̃ habitus intelligēdi ratiocinatiuus circa ea

quæ pos-

quę possunt se aliter habere. Dianœã uerò definit discursum rationis syllogistícō ad ueram esse cōclusionē, quæ quidē uera per se sit, ex accidēte uerò quādoq; falsa, ob errorē in causis quas ad ipsam nequaq; pertinet indagare, sed qualescūq; accipiat, ueras per illam inducere illationes. Nā de ipsis quidem principíjs scientia tātum quęrit quęnā sint: si uera seu falsa: media, uel nō media: si demōstrari, uel nō demōstrari queāt. Quare apud Latinos adhuc nomen nō inuenit: nisi fortè cognitionem interpretari uelimus. Nā dianœa, quā rhetorici sententiā dicunt, alia est. Nostri autem theologi hanc partem intellectum diuidentē & cōponentem appellāt. Mēs uerò entelechia & quasi perfectio ipsius animæ, sicuti anima corporis ponit. Animā eñ mediam corporis & mentis, eius sapere partem cui inclinauerit, uoluere. Hāc Græci νοῦν uocāt: nostri uerò theologi, intellectum simplicē. Hæc igit siue intellectus, idem pueris & uiris & dormientibus & meditātibus est, tota in toto corpore indiuisibilis essentia incōmunicabilis, simplex, ꝑpetua, nihil externū patiens uti sensus. Seipsum cernēs quoniā ea quæ intelliguntur à materia separata sunt: & ipse intellectus receptor est speciei, & id qđ scitur ipsa scientia est: & id qđ intelligit ipse intellectus. Hic quoq; multifariā secundū multiplex eius officiū & potestatem diducit: practicus, theoriticus, agens, potens, seu possibilis, tantū ratione inter se differentes: ut agens & patiēs cōparant. Agētis est phātasmata intelligibilia offerre, illustrareq;, ac rerū species gignere. Potētis uerò oblata recipere, ac intelligere: utrūq; uerò cōmentator insanus unicū in cunctis facit, externumq;, quo tantū in uita uteremur, sed iādudū diui Thomę epicherematis explosus est. Nōnulli de agente tantū hoc putātes tolerabiliores fuere: attamen & ipsi ab eodē quoq; facilè refellunt, cùm agentis, ac patiētis unus sit, & in eodē actus. Ex his pręterea potentē dignitate pręferūt ob præstātius officium: cuius est summū bonū adsequi ac percipere. Huius item partes, ac officia, mēs & dianœa est: huius & itē practicus & theoriticus. Quoniā intelligere pati quoddā sit. Huius deniq; sunt actus intelligēdi, q qualitates absolutę dicunt, ab obiecto intelligibili & intellectu re distincti. Quapropter quadrifariā illum cōsiderant. Primo ut uacuā tabellā anteq; sit specie rerū ulla occupata: quæ sit apta tñ apprehendere. Secundo modo cum diuersa rerū specie & cognitione illustrata uacat. Tertio cùm nō uacat, sed meditat atq; intelligit. Postremo cùm circa suū intellectile iugiter uersatur: quā post mortē Christiani in æterna patria sese cōsecuturos sperāt. In extremo Aristo. de parte differit quę secūdum locū mouet: cuius causam dicit appetitū & intellectum practicū, siue phantasiam esse. Nā multa appetunt quæ nō mouentur. Omnia nanq; animalia etiā quæ cęteris carent sensibus tactū habent: ex quo & phantasiā necesse est & appetitū, dolereq; & delectari, ut sunt cōchæ marinæ, quæ ζωόφυτα appellātur: mediamq; inter animalia & plātas tenent naturā. Deinceps pauca ex alíjs quoq; autoribus subíjciā. Cùm eñ anima ex diuersis officíjs diuersa sibi nomina cōparet, uidelicet cùm intelligit, cū reminiscitur, cùm iudicat, cū appetit: intellectus, memoria, ratio, uoluntas appellat. Voluntas eñ & intellectus diuersas potestates re distinctas cōnotāt, quarū quęq; suos habēt adsertores. Nōnulli uoluntatē præferūt. Thomas intellectū, Plato item in Philebo: causamq; adsignat, cùm duo sint entiū elementa, infinitū & terminus, ex quibus ens & uniuersum cōstat, in gñe infiniti uoluntas est, cùm sit motus quidā ad magis & minus. Mens autē in gñe termini, quoniā dum in se conuertitur, profecto terminat ordinatq; seipsam. Adfectus qui aliunde uenit septo nullo circūscribit. Mens autem sui imperiū habet: quapropter summum bonū dicitur tanquā definitor ac moderator. Quod profecto uerum in his quę secundum naturā sunt. In his uerò quæ supra naturā: uolūtatem idem Plato uidetur quodāmodo pręferre in Phædro & Symposio, q hæc per amorem simul iungatur. Hęc itē, ut nostri tradūt, multiplex cōscribitur: humana, diuina, antecedens, subsequens, iubens, significās. Signa uerò ipsa cum iubet deus, cum ꝓhibet, cum indulget, cum cōsulit, cum exequitur. Vsurpatur & hęc interdū ꝓ potestate, energia, obiecto: sequitur & proæresim. i. electionem, quā nostri liberum arbitrium uocāt: de qua in libro tertio Ethicorum uberius dicitur. Præterea synedesis & synteresis. Solus eñ animalium homo, ut Aristoteles alibi narrat, aliud cogitat, aliud facit: qđ cogitationis atq; intelligentiæ plures sint uiæ, uoluntatis una tātum. Alexander Aphrodiseus in libro de Anima, de intellectu sic differit. Possibilis & agens se habēt, ut materialis & formalis. Materialis in nobis est, qui & habi-

& habitualis dicit̃.In eo enim fiunt ab agente habitus. Agens uero extrinſecus eſt,& incorruptibilis uiuit ſeparatus. Similiter quoq; & intellectiones deforis ſunt,quãdo intelliguntur tantũ intellectiones fiunt.Itaq; intelligibilis ſpecies,agẽs intellectus dicit̃.Qui cauſa eſt habitus & per ſe ſine materia ſubſiſtere poteſt.Nam in qualibet re id potiſſimũ quod maxime propriũ & pręcipuũ,eſt & alijs cauſa ut ita ſint.Species rerũ intelligibiles perpetuæ ſunt: intellectus quoq; eas apprehendens ſimilis eis fit:& eſt intellectus deforis in nobis genitus: ut placet Ariſtoteli.Poſſibilis uero una cũ anima cuius eſt poteſtas interijt,unaq; cũ habitu,potentia,& perfectione ſua.Quomodo aũt ſe intellectus intelligat,idẽ autor ſic diſſerit.Intellectus cum ſe intelligit,per ſe ſpeciem intelligibilẽ intelligit:per accidens uero ſeipſum:ea de cauſa quod intellectui accidit: ut cũ intelligit,illud fiat,quod ab ſe intellectũ eſt.Antequã igitur actu intellectum intelligat,ipſum intelligere,& id quod intelligitur mutuo referunt̃, atq; oppoſita inuicẽ habentur: uelut ea quæ ſunt ad aliquid. Cum uero utraq; in actum prodeunt,& unũ fiunt,ceſſat oppoſitio.Ideo intellectus in energia,qui idẽ fit cũ intellectu ſpecie,iure ſeſe intelligere dicit̃: quia hoc idem quod intelligit fit.Species eñ diſiunctas à materia intelligit.Nõ enim hoc ſingulariter apprehẽdit,ſed in ſingulari id q̃d eſt eſſe intelligit. Neq; pari ratione ſenſũ energia ſeipſum ſentire dixeris:licet ipſe quoq; ſpecies ſenſiliũ rerũ accipiat,ea de cauſa,quia ſentit quæcunq; ſentit uelut addita materiæ.Nã in ſenſilibus aliud eſt eſſe rem,aliud eſt eſſe rei.Neq; enim idem eſt æs,& eſſe æri:nam ſimul utrunq; eſt & materia & ſpecies,æri aũt eſſe nõ per utrunq;, ſed per diffinitionẽ & ſpeciẽ eſt, quæ ſubiecta materiæ ingenitæ æs ipſum facit.Senſus ergo utrũq; uidet,ſpeciẽ uidelicet in materia. Ideo omne ſenſile hoc aliquid & ſingulare eſt.Intellectus uero ſpeciei & diffinitiõis in uniuerſali.Et hęc quidẽ Alexander,cuius ſententia tam de mortalitate q̃ unitate à noſtris itẽ explodit̃,ꝗ & ipſa cõmentatoris ſupra enarratũ ſapiat errorẽ. Platonis aũt de anima opinio in uniuerſum hæc eſt. Animas in primis,non ut Ariſtoteles entelechias,ſed ex ipſis elementis ac rerũ omnibus initijs principio à deo creatas unà cum mundo exiſtimat, ſecutus Pythagoricum dogma,ſimilia nõ niſi à ſimilibus ſuis cõprehendi: quod etiã Empedocles ſentiẽs, ait in ſuis carminibus,Terrã terreno comprendimus,æthera flammis, Humorem liquido,noſtro ſpiratile flatu,Pacem tranquillo,litem quoq; litigioſo. Nam & his ille rerum initijs cũ cætera omnia tum animę ſubſtantiã conſtare cenſebat:proptereaq; penes eam rerum omniũ eſſe plenam ſcientiã,ſimili ſuo ſimilitudinẽ habentia comprehendentem. Plato igitur eas trium generũ facit,mundi primã uniuerſi:nam animal intelligibile mundum eſſe dicit:deinde aſtrorum ſphærarumq; omniũ,quibus ſingulis dat animas.Poſtremo terreſtrium omniũ,& hæ trium item generum. Dæmonum aeriorum qui ſunt inter deos & homines.Secundæ hominũ,qui ſunt inter dæmones & belluas.Tertię belluarũ citra rationẽ. Igitur hominũ animas ab initio procreatas deus æthereis inuoluit corporibus,alias alijs aſtris accõmodãs.Deinde in corpora demerſit,ex quo nõ ſcire putabat, ſed ſcita reminiſci:parteſq; tris habere in corpore:rationalẽ in capite,iraſcibilẽ in corde, ut uitia ratione emendet: cõcupiſcibilem in hepate procul à ratione,ꝗ minus hoc uitiũ rationi obtemperet. Tribuit itẽ cuiq; animę mentẽ cuſtodiæ gratia, quæ ad uirtutẽ eam adhortaretur. Præterea in Philebo & in Phædone dicit animã uiri probi ad dei factam eſſe ſimilitudinẽ.Quæ autem in terris ſenſuũ perturbationes uincerent,ad ſtellam ſuam reuolarent.Quæ ferinis perturbationibus ſuperarent̃: poſt mortẽ in alia tranſirent corpora pro criminũ qualitate ſuſcepta:& ambitu quodã quaſi bruta pererrãt, donec mente perturbationes exuperante purgatæ reuertent̃ ad ſtellã ſuam.Apud inferos etiã purgatiões eſſe dicit in Styge,Phlegetonte, & Cocyto. Magna uero ſcelera perpetrãtes ac tyrannos ad tartara funditus demitti: ubi perpetuo crucient̃.Locũ hoc pacto mediũ cũ noſtro dogmate uidetur probare. Immortalitatẽ uero ipſius animæ ex motu potiſſimũ probat.Seipſam mouere dicit cõtra Ariſtot.Quod aũt ab ſe mouetur,ſemper mouetur. Quod ſemper mouetur,immortale eſt. Quod itẽ ſe moueat,eſt argumento hominis cogitatio,quãdo incorporea diuinaq; appetit,quãdo uirtute proficit,facile oſtendit ſupra corpus eſſe,ſineq; eo motus agitare ſempiternos poſſe. Si quis aũt obijciat animam irrationalẽ uideri principiũ motus,quatenus ipſa ex ſe uegetandi uim ac ſentiendi qualitates edit in corpus,facile reſpondebimus,eam non habere uerã principij rationẽ, ſed inſtrumenti

ſtrumenti ab ipſa natura impulſi, haud aliter q̃ elemẽtares qualitates in ſuis agitatæ motibus. Et hæc quidẽ ex Platone. Ariſt. aũt de ipſius animæ immortalitate recte quidẽ ſentire uidet̃: præſertim duobus in locis. In primo huius operis libro, ubi ut perpetuũ à corruptibili intellectum diuidi dicit. Et lib. xij. Metaphyſicæ, ubi ait formas reperiri eſſentiales, quæ corrupto cõpoſito uiuãt: exemplum animæ intellectiuæ allegãdo. In lib. aũt primo Ethic. aliquid nubis obijcere uidet̃, quod locũ felicitati poſt mortẽ negauerit. ex quo loco Alexander Aphrodiſeus fatet̃ manifeſto eũ mortalẽ poſuiſſe animã. At Thomas pro Ariſtot. inſtat. Platonici inſuper errare adſeuerant, ꝙ quum ſicut & ipſi priorẽ corpore animã dixerit, tamẽ reminiſci nõ admittat. Hæreticorũ quoq; opinio q traducẽ eã dicebãt, hoc eſt, ſicuti corpus à corpore ſic animã ab anima generari, ab Hieronymo cõfutat̃. Nos igit̃ ſic edocti diuinitus ſumus, ut animas poſt corpus in utero factũ omnipotẽti deo condi recte credamus, eiuſq; perpetuitatẽ quanq; ex multis cœlitus ꝓdigijs dignoſcere manifeſto poſſumus, plurimis tñ humanis rationibus cõſiderare licet, præſertim quinq;. Prima Platonica, quã ſupra diximus, de motu. Deinde cũ ſenſus reliqui à ſummo ſenſibili corrumpãt̃, intellectus à ſummo intelligibili perficit̃. Tertia, ꝙ ſeipſum uideat. Et hæc quidẽ naturalia, quæ ſupra item ab Ariſtotele, cõmẽtatoreq; narrata ſunt. Reliquæ duæ ad mores & ueriſimilitudinẽ pertinẽt. Primum ꝙ cõſentaneum ſit examẽ quandoq; malorum bonorumq; futurum, ac cuiq; pro meritis tribuendũ ex diuina iuſtitia, quum indiſcreta eſſe omnia in hac uita uideamus. Deinde, ut ait Cicero, philoſophi omnes, quorũ uita moreſq; probati fuere, ut Socrates, & Socratici, cuncti immortalẽ animã dixere. At hi qui cum uoluptate fœdiſſime uixerunt, contra opinati ſunt: ſicuti Ariſtippus, & Theodorus Atheos. Nõ igitur eſt ueriſimile, ut uerius de rebus animi iudicet ebrius aut uoluptarius, qui ſecundum mores ſuos iudicat, quàm uir ſobrius & caſtus.

IN GENERATIONEM ET CORRVPTIONEM.

De rerum naturalium permutatione nũc diſſerit, quæ ſecundũ eſſentiã generãtur & corrumpunt̃, aut ſecundũ qualitatẽ alterant̃, ſeu etiã ſecundũ quantitatẽ augent̃ & minuunt̃. In his etiã de mixto diſputat & de tactu. Quid'ue ſit agere ac pati. Ac initio ueterũ opinionẽ de princípijs rerũ & generationis confutat. Platonis etiã, qui corpora ex planis indiuiſibilib. & Democriti, qui ex atomis cõſtituebant: quorũ magna pars in primo phyſicæ cõmemorant̃. Deinde hæc firmat ſymperaſmata: ꝙ in corruptione ſubſtãtiali nõ fit reſolutio uſq; ad materiã primã, ſed forma remanet eſſentialis: ꝓbat ꝙ eadẽ forma accidẽtalis remanet corrupto, quæ fuit ante genito, ut animaduerti licet in elementorũ eſſentialiũ generatiõe: ergo etiã aliqua alia forma eſſentialis remanet. Cõſequens manifeſtũ, quia ſi det̃ oppoſitũ, aut accidẽs migrabit de ſubiecto in ſubiectũ, aut ſubiectũ generationis & alterationis erit materia prima, & cõpoſitio ſecunda præcedet primã. Symperaſma ſecundũ. Aliqua forma accidẽtalis eadẽ numero manet in ſubiecto genito, & corrupto. Triplices enim formæ accidẽtales ſunt. Quædã cõpoſiti eſſentiã cõſequunt̃ ex materia & forma corpulẽtiæ, ſicuti quãtitas. Aliæ cõpoſitũ mixtũ conſequunt̃, ſiue ex materia & forma mixti cõpoſitũ, ſicut cicatrix et figura. Nõnullæ uero cõpoſiti ſpecifici eſſentiã cõſequunt̃, ſicuti ſimitas & riſibilitas. Ex his catholica dicunt̃ tria, quod oẽs formæ accidẽtales formã corpulentiæ cõſequẽtes remanent eædẽ genito & corrupto. Deinde, ꝙ oẽs formæ accidentales formã mixti conſequentes, remanẽt eædẽ numero in corruptione alicuius mixti. Poſtremo oẽs formæ accidẽtales eſſentiã ſpeciei cõſequentes nõ remanent eædẽ genito & corrupto, ut corpus hominis genitũ eſt ſanũ, uel ægrotũ, ſed corpus eius corruptũ, neq; eſt ſanum, neq; ægrotũ. Ad generationẽ aũt ſympathia & antipathia cõcurrunt. Nos rerũ cõcordiã & diſcordiã recte dicimus, interprete Plinio, ut ſit illud Ouidij: Concors diſcordia fœtib. apta eſt. In hac igitur unã eſſe ſubiacentẽ naturã, in qua facere ut pati ſit, neceſſe eſt. Neq; eñ calidum frigefit, ſeu frigidũ calefit, ſed quod his ſubijcit̃, uidelicet animal, lapis. In quo & facere & pati eſt medio cõtactu. Neq; enim alius ſenſus aptior fuit, ut qui omnibus ſenſibilibus ſit cõmunis, quum quædã cæteris deſint ſenſibus. Nam aer quod ſine colore ac ſapore ſit & oculis & aurib. minime ſentit̃. Multa quoq; ſine ſapore, ut aqua. Tactui uero omnia cõmunicãt. Quamobrẽ generationi is fuit aptiſſimus. Igitur generatio mutatione quadã ſubiecti abſoluitur: ut, ex ouo auis, ex aqua aer. Alteratio uero manente ſub-

iecto:ut ęgrotat & conualescit idē pmanens homo. Mixtionē deinde enarrat, pbatq; eā omnino esse, cōtra negantes. Est em̄ mixtio mixtibiliū alteratorū unio, ubi elementa tm̄ potestate nō forma remanent. Ratio quia unūquodq; mixtū esset re, plura supposita: qđ fieri nequit. Præterea in mixto semper unū prædominatˀ elementū. Mixta quadruplicia sunt: alia ex quatuor: alia ex trib. aut duob. alia ex uno elemento & mixto: quædā ex mixto tm̄ citra elementa generantˀ. Sunt em̄ in mixto quatuor. materia elemētaris: forma essentialis ipsius mixti: deinde ipsum mixtū: postremo forma accidentalis, quæ consequitˀ mixtū. Præterea mixtū neq; generationē, neq; corruptionē, aut augmentū siue alterationē: sed tm̄ cōpositū significat. Cōpositum em̄ idē ac mixtū. Ex contrarijs nanq; & æquis partib. constat: ꝙ si alterū superetur, in maioris partis naturā mutabitur. Vt aqua minore quantitate in uinū, & contra. Si uero æque confundantˀ, in quandā tertiā conuertuntˀ naturā. Simile quoq; à simili non patiˀ, sed dissimili: ut aqua ab igne. Sunt igiˀ elementa materia mixtorū. Mixta uero subiecta, ac materia formarū accidentalium. Quidā mixtionē dicebant, immitti solida in uacuos poros alterius: qđ sane absurdū apparet in augmento. Si em̄ augens in poros immittiˀ alterius, nihilo secius crescit, sed eadē manebit quātitas. Alias itē alij causas inducunt, quas primo physicæ libro percurri. Anaxagoras inter alios homœomeras corporū eorundē, ut minima ossa principiū ossiū: quē confutat Arist. pbans ꝙ multa simul coeunt, quæ ꝓpterea non fiunt, ut mel melli coniunctū nequaq̄ fit: eadē quoq; ratione disiuncta corrumpuntˀ. Sunt etiā qui generationē nullā esse dictitabant, sed tm̄ nobis uideri. Sunt itē Platonici, qui omne corpus physicū ex planis & indiuisibilib. faciunt, & in plana & in indiuisibilia dissoluunt: ut ex superficie in lineas, deinde in notas. Ex his esse grauiora, quæ multis constent triangulis: leuiora, quæ paucioribus. Quæ sane opinio Platonicorū ab Arist. ut inepta redarguiˀ: ꝙ corpus physicū sit necesse pondus habere: inclinariq; natura ad superna uel inferna tendere. Mathematica uero nulla sunt pondere. Præterea magnus ignis plures triangulos retineret: ex quo grauior esset. At contrà uidemus, quanto maior, tanto leuior. Liber II. elementa, ꝓprietatesq; eorū omnis enarrat, ꝙ ex his generationes fiunt: moreq; suo in primis ueterū sententias confutat: præsertim Platonis, qui materiā ponebat πανδοχεῖον, id est, susceptiuū omniū formarū: qm̄ minime distinguebat, quid illud sit, an separatū ab elementis. Alij elementa separata æqualia & contraria, nōnulli unū elementū esse alterius materiā dixere. Arist. aūt unā esse corporū sensibiliū materiā à proprietatib. seu qualitatib. minime diuisam: neue à contrarietate ex qua fiunt elementa uaria. Probatio est, ꝙ calidū non sit frigidū, nec cōtra: necesse ergo materiā esse unā quæ sit amborū subiectū. Deinde qualitates eorū contrarias ac tactiles narrat, calidū & frigidum, humidum & siccum: quib. accedunt rarū & densum, leue & graue, molle & durum, planum & asperum, lubricum & tenax. Cōiugationes in summa VII. quę oēs ad quatuor primas reducuntur, quæ differētię sunt elemētorum. Ex quib. calidum & frigidum agentia sunt: siccum & humidum patientia. Quod ꝑfecto ex effectu manifestum: calidum em̄ discretiuū, frigidū collectiuum: colligere & dissipare agere quoddā est. Humidum itē facile terminatˀ: at siccum nō facile. Facile em̄ ac difficile pati rursus quoddā fuerit. Distinguitˀ igiˀ hoc modo: Calidū & siccum & acutū, ignis est: frigidū & humidū, lubricū & molle, aquæ: calidū & humidū & leue, aeris: frigidū, siccū, durū, asperū, pingue, terræ. Ex his alia magis alijs insunt, ut ignis, magis calidus q̄ siccus: aer, magis humidus q̄ calidus: aqua, magis frigida q̄ humida: terra, magis sicca q̄ frigida. Ad generationē igiˀ mixtorū agētes causæ trifariā faciunt. Causæ principales mediatæ, quæ sunt agētia uniuersalia. Causæ agētes immediatæ, quæ sunt quatuor elemēta. Et causæ agētes instrumētales, quę sunt qualitates primę supra memoratę. Causam em̄ agētē uniuersalē dicit esse, solis accessum & recessum in obliquo. Deinde ostendit, ꝙ licet elementū simplex, requiriˀ tn̄ sępe cōpositū: ut uidemus aerē aqua terrena immixtū, & ignē uaporib. inferiorib. & terrā aqua. Præterea dicit esse elemēta trāsmutabilia, hoc est, alterū in alterū cōmutari, ut aerē in aquā: & aquā in aerē reciproce. Secundū rectū em̄ fiunt generatiōes in indiuiduis, & ex diuersitate numerali, ut in eis nō sit reuersio: ut idē homo erit idē animal post corruptionē. Sed in specie fiunt generationes reciprocæ, ut sit reuersio: uidelicet ex aqua fit aer, & ex aere aqua: nō eadē numero, sed specie. Ex q̄ etiā sequiˀ illud ex Arist. catholicum: ꝙ generabilia reuertuntur eadem specie,

quorum essentia deperit & corrumpit. Quorū uero essentia minime deperit, eadē numero reuerti, ut idē sol numero supra nostrū hemisphærium reuertit. Quum em̄ cōmutant elementa, tunc resolutio fit usq; ad materiā primā, quæ est subiectū quatuor elementorū in specie: nā in quolibet corpore simplici, est una tm̄ forma essentialis. In mixtis uero nō fit resolutio usq; ad materiā primā, uti supra narrauimus. Deinde superiora, inqt, per orbium cœlestium motum in inferiora influere ac res ꝓcreare. De situ aūt & quātitate elementorum, sic ait. Concauum cuiusq; esse alterius locū. Magnitudine uero, alterū ab altero decuplo superari. Raritate quoq; inter se eodē numero distare. Præterea si simul oīa cōfunderent, quodq; in locum suum reuerteretur. Si uero pariter condensentur, æqualē omibus fore materiā. Idem quoq; in Probl. ait, terrā & aquam putrescere, ignē & aerem minime, quod calida nō putrent, dum calida perseuerāt, sed refrigerata. Illa uero duo calida semper, alterum per se, alterum ob ignem existunt. Præterea ignis naturā, oleum & ceteram calidam, cutem uero nigram reddere, quod hęc uritur, ab illis uero terrena pars quæ nigrior est eximitur. De coloribus uero alibi dicit aeris esse nullum, aquæ album, ignis rubrum, terræ item album: nigrescere autem ex humore, esseq; indicio cinerem.

DE COELO.

COELVM Aristoteles descripturus has breuiter theses ꝓbat. In primis quintū esse corpus simplex, finitū ac diuersum ab elemētis, nec plures esse cœlos, præterea æternū, nec genitū, neq; desiturum: Quòd diuersum ab elemētis hoc modo: Elementorū motus rectus est. Mixta quoq; secundū elementum prædominans mouent sursum aut deorsum. Motus aūt cœli est cyclicus, q̄ est prior recto & diuerso, ergo corpus & essentia eius diuersa prior. Qd' corpus simplex, probat motu itē cyclico, q̄ simplex & unus est, simplicis uero corporis simplex est motus: nā nec ipse, nec Commentator, cœlū ex materia & forma cōpositū ulio modo admittunt, sed formā esse simplicē quātitati subiectā, ac trinæ dimēsioni. Entiū nāq; naturaliū quædā sunt corpora & magnitudines, alia quę habēt corpus & magnitudinē, nōnulla uero sunt principia habētium corpus & magnitudinē. Qd' finitū est probat, quia infinitū circumagi, aut moueri non pōt: inde si corpus cyclice motū est infinitū, lineę protractæ à cētro ad circūferentiā erunt infinitæ. Si igit cœli corpus moueret, quādo moueri necesse est, intercideret linearum à cētro protractarū distātia, q̄d fieri nequaq; potest. Nullum igit corpus infinitū esse dicit, sed neq; locū, neq; uacuum, neq; tēpus extra cœlū. Dicitur tn̄ infinitū cœlū quadantenus, ob eius magnitudinē, eo ferè modo, q̄ numerū etiā magnum infinitum uocamus: motū itē cœli infinitū, quo motum in circulo dicimus quoq; infinitū, cū principiū habere nō uideatur. Est tn̄ finitus eius motus cum ab oriēte incipiat. Qd' aūt plures cœli esse uideant ꝓbat: cœlū uniuersale ac species est, ergo plures numero habet. Itē, quoties aliqua duo sic se habēt, ut unum sit prius altero secundū modum prioris, stat prius esse sine posteriore: sed mundus & hic mundus sic se habēt, ꝙ mundus præcedit hunc mundū secundū modum prioris: stat itaq; mundū esse sine hoc mundo, ergo plures esse possunt. Soluit, primo ꝙ aliud est hoc cœlū, & cœlū simpliciter. Nā cœlum simpliciter est uti forma, sed hoc cœlū est forma cū materia: quā cum cœlum totā cōprehēdat, nō alterum poterat esse cœlū: haud aliter ꝙ si homo ex omnib. ossib. & carnib. cōstaret, nō alter homo posset inueniri. In alterū arguit. In omnib. in quib. est forma per medium cuiusdā speciei, sub ea nō cōtingit esse plura singularia: sed cœlū est huiuscemodi, igit unum est cœlum, extra qd' corpus nō est, neq; locus, neq; uacuum, neq; tēpus. Locus & uacuum nō est, q̄d neq; corpus: nā ubi corpus, & locus, & uacuum reperiret, si esset. tēpus itē nō est, qd' cœlum nō sit, cuius motum cœlum metit. De æternitate autē mundi siue cœli, triplex opinio ab eo refert. Oēs penè philosophi ante eum, genitum dixerūt: quidā genitum & nō corruptibile, ut Plato. Ipse uero primus in hac opinione, neq; genitū, neq; corruptibile. At primum cōfutat Platonē, cum genitum esse oporteat omne qd' futurum corruptibile sit, & quod habuit initium, finē etiā habiturū. Nā generabile & corruptibile, cōuerti dicit, qm̄ eorum cōtraria in ingenerabile & incorruptibile cōuertuntur. Etem̄ esse quū ex alijs, tum ex tempore declarat, qd' aūt perpetuum est, & infinitum. Supposita em̄ temporis æternitate, implicat cōtradictionem, aliqd idem habere potestatem ad esse p tempus infinitū, & potestatem ad non esse per tempus infinitum, quoniā sequeretur ꝙ esset



tunc aliquid generabilium aut corruptibiliũ, sed nullũ tale est huiusmodi: patet ꝙ secundũ Arist. quodlibet generabile & corruptibile quãdoq; nõ erit, & tũc implicabit ipsum esse. Nã aliter idẽ numero posset produci. Ideo cõtradictionẽ implicabit ipsum habere potestatẽ ad esse per tẽpus infinitũ ex parte posteriore. Præterea narrat quot modis dicitur ingenitũ. Vno modo quod prius fuit nõ ens, & nunc est ens sine generatione & trãsmutatione, sicuti quidã dicunt de motu & tactu. Deinde quod om̃ino fieri nõ potest & corrumpi, tñ ipsum nõdum factum est. Tertio quod omnino fieri nõ põt. His addit ꝙ aliquid fieri nõ potest dupliciter: uno modo, simpliciter: altero modo, quia nõ facile fit. Genitum totidẽ dicit̃ modis: primo, qđ habet esse, deinde nõ esse: secundo modo, qđ generari potest, siue simpliciter, siue facile: tertio, qđ ꝑ naturalẽ trãsmutationẽ posset accipere esse post nõ esse, siue iam sit, siue nõ. Deinde corruptibile distinguit: uno modo q̃d potest habere nõ esse, postea esse, siue sit per trãsmutationẽ, siue nõ: secundo modo qđ per trãsmutationẽ rei potest habere nõ esse, postea esse: tertio modo, quod facile corrumpit̃, ἐυτακὴς Græci dicunt. Deinde incorruptibilis modus: primũ dicit̃, qđ prius est ens, & postea nõ ens sine trãsmutatione, sicuti motus & tactus: secũdo modo, quod est fieri nõ potest, cum nõ fiat, aut nõ futurum sit: & hoc proprie incorruptibile dicit̃: tertio, quod non facile corrũpitur. Lib. II. prosequitur æternitatẽ mundi probare topicis q̃dẽ argumentationib. Ex tempore, q̃d est perpetuum, ex opinione antiquorum, q cœlum uel sempiternum tribuunt dijs pro sede: ex facilitate motus, q nullã habet terminorum repugnantiã. Adducunt præterea tale argumentũ: si factum est cœlũ, erat quando nõ erat: sed achronon, neq; sensu capax sine cœlo: sed tẽpus, numerus est cœlestis motus: itaq; dicere, erat quãdo nõ erat cœlum: idẽ est, erat tempus, quãdo tempus nõ erat. Erat aũt, pars est temporis præteriti. Si igitur nunq; erat tempus, quãdo nõ erat cœlum: tempus aũt sempiternum erat: ergo præcedit om̃e acceptum. Manifestum igit̃ ꝙ cœlũ ingenitũ, ꝙ sicuti erat prçcedit omne tempus: sic cõsequitur erit. Tempore enim semper existente, semper erit simul existens cum eo cœlum. Hæc quidem Peripatetici. At Platonici nobiscũ sentientes cõtendunt simul cũ cœlo factũ esse tempus. Et sicut erat qñ nõ erat cœlũ, sic & nõ erat qñ tempus nõ erat. Nam erat, & est, & erit, partes quidem temporis existunt, attamẽ πρωτοτύπως hæc sunt. i. præfiguraliter, ꝙ æuũ aliter demõstrari nõ possit. Est em̃ æuũ, collecta ex deo ꝓcreatio semper habens ante tẽpus, & post factũ. Igit̃ tẽpus simulacrum çui habuit, hoc q̃d dicit̃: & est, & erit, donec fuerit, secundũ uidelicet anaphorã ad æuum. Dicentes igit̃, erat quãdo nõ erat cœlũ: nõ dicunt, erat tempus quãdo tẽpus nõ erat: sed ꝓductio quædã æualis ut ita dicã, secundũ quã, neq; cœlum, neq; tẽpus habuit hypostasim: quãdo aũt cœlũ cœpit esse, tunc & tẽpus. Præter hçc animatũ esse cœlũ ac perpetuo & æquali motu agitari: nõ ab anima quidẽ, ut Plato sentit, Arist. putat, cũ animæ motus sicuti cæterorũ animalium requiẽ quãdoq; & interpolationẽ expetat: sed magis diuino quodam actu atq; impulsu, qm̃ nõ absistit à ꝓprio loco, sed semp eundẽ retinet & circũuertit̃, ac quanq; partes mutat, locũ nõ deserit uniuersi. Quaꝓpter animam sphçris nõ insitam, sed extrinsecus adhærentẽ atq; impellentẽ attribuit, qđ & nostro quoq; Aquinati ꝓbat̃. Cyclicus præterea motus æternus nullo altero termino corrũpente apparet. Post hæc de ordine ac numero sphærarũ, deq; motus earũ uarietate tractat. Triplici nanq; dimensione senis modis moueri dicit: longitudine, latitudine, altitudine. Longitudine, sursum, ac deorsum, hoc est, à polo antarctico in septẽtrionẽ. Polũ em̃ nobis antarcticũ qui nobis latet, sursum cœli appellat, qm̃ dextrã habeat orientẽ. Nam orientem dextram uocat, unde motus orit̃, & sinistrã occidentẽ. Cõtra Pythagorei sursum uocabãt nostrũ polũ. At Ptolemæus & astrologi longitudinẽ uocãt orientis in occidentẽ, latitudinẽ uero à septẽtrione in meridiẽ. Tertia uero dimensio secũdũ oẽs ex altitudine ante respicit nostrũ hemisphæriũ ac mediũ cœlũ. Retro uero cõtra sub terra. Patet igit̃ secũdũ Arist. nos qui arcticũ habitamus aduerso mundo cõstitutos. Nã qđ mundo & antarcticũ habitantib. dextrũ ac sursum est, nobis sinistrũ & deorsum. Dicit quoq; inter hos situs esse ordinẽ, ut lõgitudo latitudine prior sit, postremo uero altitudo, ut sit sursum, unde motus, dextrũ à quo, & anterius ad qđ, & hæc quidẽ suis terminis cõtrarijs priora. Arist. octauam sphærã à deo motã, tm̃ primũ mobile posuit. At post ea Ptolemæus diligentius uestigãs nonã primũ mobile dixit. Neoterici etiã decimã addiderunt. Quapropter nonã non primum

mum,sed secundũ mobile faciũt. Dicit itẽ ꝙ cœlũ agit in hæc inferiora triplici instrumẽto,motu,lumine,& influentia:per has ultimas duas etiã si motus tollereť,multas &generationes & corruptiones fieri posse.Cæterũ figura sphærica cœlum esse,quę inter solida perfectior,sicuti circulus inter plana,qm̃ simplicior:nã una tm̃ linea,reliquæ figuræ plurib.cõsistunt.Insuper æquali & normali motu mouere, quoniã inæqualitas remissionẽ, tum cõtentionẽ creare uideť.Tribus eñ terminis motus cõtentio cerniť,à medio ad mediũ,& circa mediũ.In his eñ quæ secundũ locũ mouenť,in fine magis cõtendunt:ueluti parte ad totũ,& ad naturã suã ꝓperante.Sicuti terrea & grauia,ad inferiora.i. ad mediũ. At ignea & leuia,ad supiora,id est,à medio ferri.In his uero quæ præter naturã impellũtur, uis maior ab initio motus cõspiciť,uiresq; deinde paulatim aduersante natura remitti.Quę aũt ex obliquo & aduerso ferunť,hęc nisi uires accipiãt aera secãdi, debilia sunt: ut patet in telis aut lapidib.excussis,quę propius emissa nõ adeo nocẽt.Itaq; huiusmodi genus diciť circa mediũ cursum uim habere.In circulari igiť motu nullus horũ cõtingit, cũ principio,ac fine careat:neq; etiã ꝑ se motum uariat,neq; à mouẽte inæqualitatẽ accipit.Sed ꝙ cõtingit planetã minore spatio signũ aliqđ peragere, nõ ex inæqualitate, sed circuli eccẽtrici,siue deferẽtis ratione prouenit. Similiter uero in signo aliquo diutius ꝑmanẽdi causa Epicyclus,in quo planeta reuoluiť & ubi retrogradatiões fiunt:quos quãquã nõ ponit Arist. ꝙ suo tẽpore nõ fuerint reperti, uideť tñ ponere ac tacite cõcedere, cum dicat multitudinẽ motuũ sphærarum causam esse inæqualitatis.nã & eccẽtrici & epicycli numerũ ac diuersitatẽ motuũ augẽt.Monstrat insuꝑ,ꝙ orbes astraq; omnia & ipsæ intelligẽtiæ ea mouentes inter se specie specialissima differunt.Ratio,qm̃ habeãt proprietates specie differẽtes.alia eñ alijs magis lucẽt, aut magis frigorifica, aut calorifica. præterea ut ipse in VIII. Metaphysicæ testať, abstractis à materia sit tm̃ unũ indiuiduũ & una species. Astra eñ & cœlum,ut idẽ opinať,corpora sunt,à materia abstracta.Deinceps de astris,ex quib.cõstent,quibus'ue figuris,qui motus eorum. Placet igiť Aristoteli ea ex eadẽ essentia poni,qua & cœlũ,in quo cursum habẽt, Solẽ quoq; ipsum non calidum natura,sed motu suo hypeccaumatis caliditatẽ excitare & aerẽ flãmantẽ ad inferiora demittere:nec mirum cum motus sit aptus,& lignũ & lapides,& ferrum deniq; ipsum incẽdere.Quod Platonici,ut ineptissimũ reprehẽdunt,qui solẽ,ꝓprium habere calorem uolũt,ut alibi dicemus.Præterea animalia esse astra existimãt,sensum habentia:quæ quãq; moueri uidenť,immobilia tñ per se esse,moueri aũt à suis delata sphæris: ꝓprio & contrario cursu firmamẽti tardiore,uelocioreúe,secundũ eorũ à prima sphæra distantiã,probatq; trib.potissimũ de causis:nã si cœlo inhærerẽt mouerenťq;, cœli cõtinentia discindereť.Omne eñ scissile,corruptibile.Deinde,quõ sine instrumẽto , aut pedib.mouenť. Postremo,duplex est sphęricus motus,uolutatio,& circumactio.i.κύκλωσις & δίνησις:circũagunť planetæ,uolutanť epicycli secundũ Ptolemęum.Arist.neutro horum modorũ astrum ꝑ se moueri dicit:nã circũactio locum cõtinet eundẽ, astra uero errãt , ac modo in septẽtrionẽ modo in meridiẽ trãsferunť.Si uero uolutarenť,faciẽ mutarẽt , sed minime mutãt.Indicio est lunæ facies,& maculæ semper eædẽ apparentes.Si igiť in uno astro,et in reliqs est.Volutatio eñ quãuis in sole oriẽte & occidente uideať,ob eius formæ mutationẽ ac uibrationẽ,nõ tñ per se,sed propter uisus distantiã fit,cum longior ab latere uideať q; supra caput,quũ idem sit. Visus nanq; longe protractus uoluitur ob infirmitatẽ. Quæ causa est etiã ut astra fixa uibrare uideanť . Ad planetas uero , ꝙ ꝓpinquiores sunt minime caligat:ex q̃ illi nõ tremere uidenť,astra uero cætera uidenť. Quod etiã Platonici refellunt,astraq; ipsa moueri dicunt. Sphærica itẽ astra esse docet ex argumento lunæ plenæ,ex motu quoq; perẽni ac cyclico,cui nõ alia forma suppetebat, cũ reliq motus in termino requiẽ quãdoq; cõsequatur.Influere insuper inferiori mũdo apotelesmata.i.effecta,dicit.Orbes itẽ erraticos ordine inter se ac cursus celeritate distare. Nã in cursu diurno quãto sphęra remotior à cẽtro,tanto uelocior,ut Saturno cõtingit:quanto uero ꝓpinquior,tanto tardior,ut lunæ.ratio,ꝙ hęc minus spatij ac tẽporis cõsumat.Cursu uero proprio cõtra euenit,quãto centro propinquior,tanto uelocior.Nec quõ primo mobili cõtingit unus tantũ motus,& sequẽti duo,alijs propterea numerus motuũ crescit.Sed solis & lunæ pauciores,Mercurij esse plures pro officijs eorũ & perfectione.Astra insuper plura octauæ sphæræ cõcurrunt ob perfectionẽ,quod reliquos inferiores orbes du-

cat ac antecellat. Sonum quoq; qui Platonicis placet, negat omnino in motib. ferri astrorum, aut ullam melodiam. Ratio, ꝙ ab se non moueantur. Nam & partes nauis motę nō excitant sonum. Deinde à nobis proculdubio audiret̄: nec solum audiretur, sed ex eo auditus uehementiore corrumperet̄. Postremo de terra plurib. disserit: stabilemq; ac rotundam ob naturalem grauitatē in medio quiescere dicit: nonnullorum opiniones cōfutando, qui motum cœli continuū, causam esse ne descenderet dixerunt, ex aquę in uase similitudine: quod si sic esset, & ignis quoq; uiolenter tractus ascēderet. Pręterea quāuis partes habeat ob montes inæquales, tota tamen in se sphærica est, ꝙ necesse sit eā æque undiq; ab extremis abesse. Nam maior pars semper minorem usq; ad mediū cōpellit. Qui conica figura sunt arbitrati, solē respexerunt recta tendere uisum, nō animaduertētes ꝙ ingens cœli spatio gyrus sit in causa, tātundēq; ꝓpterea latitudinis habeat. Huc accedit maximum id signum, ꝙ aliquibus procedentib. a septentrione ad austrum aliquæ apparent stellæ uersus polum, quæ nō antea apparebant: & contrà, ꝙ in causa terræ curuitas est. Præterea dicit XL. myriadas stad. esse circuitu, hoc est, CCCC. mil. stad. Hanc alij ut insulam magno mari circundatā dixere, aquā in medio ponentes, haud cōsiderantes ꝙ ipsi aquæ subiectū aliquod habere sit necesse: nonnullæ terræ uiscerib. magnis ueluti cauernis aquā immixtā. Omnino inter plerosq; cōuenit, terrā uno globo cum aqua esse cōplexā tanq; dispartitis insulis, licet quantitate superet̄. Quæ uero partes emineant, si paruæ sint, insulas uocari: si magnæ, cōtinentē. Liber III. à plerisq; cōmentatorib. uti superuacaneus præterit̄. Quarto de elementis, deq; proprietatib. eorum disserit, id est, de leui & graui tm̄. Nam reliquas proprietates simul cum ipsis elementis in II. lib. de generatione plenius exequit̄. Nunc leue & graue ad cœli materiā pertinere uidētur: quòd sursum, deorsumq; tendunt. Ignis em̄ & terra extrema elementorū cōtrarijs inter se proprietatibus, natura rectis angulis mouetur. Alter quidē leuitate à medio, altera grauitate ad mediū, & alter perpetuo mobilis, altera perpetuo stabilis. Horū ignis sua in sphæra hypeccauma uocatur. Intermedia uero coelemēta sunt, aer, & aqua, nō leuia quidē, aut grauia per se sed cōparatione. Aer em̄ aqua leuior, igne grauior, aqua uero terra leuior, aere grauior: ignis, aerq; quāto maiores tāto leuiores, facilioresq; ascensu. At cōtrà, terra & aqua pro magnitudine magis descendūt. Ex his alterū alteri locū præstat: terra aquæ, aqua aeri. Quapropter oīa grauitatē aliquam habent, præter ignē: ac rursus leuitatē, pręter terram: ꝙ ille ubiq; leuis, hæc ubiq; grauis. Quæ causa est, ut uter uento plenus citius descēdat, ꝙ uacuus. Et lignū in aqua quamuis magnū paruo plūbo leuius, in aere aūt grauius. Aqua itē tellure, & aer aqua fissibilior. Ea demū est causa, ꝙ lata quamuis grauia, aquæ potius ꝙ aeri subsidūt: ut spatij plus occupantia, ꝙ rotunda, in loco minus apto repente diduci. Et hæc quidē Arist. At Plato hæc corpora mathematicis ac solidis constituebat: & ex his cōstare physica: & in plana usq; ad triangulos resoluebat. Primū terram cubo, ꝙ hæc figura stabilitati sit apta: ignē pyramidi, seu sphæræ, quòd hæc mobilis inter solida, uelut ignis: præterea quòd sphæra quidē tota, est angulus: natura uero angulus calefacit: pyramis uero acutissimi est anguli. Aquam, quòd plus haberet materiæ, icosedro cōstituit, id est, solido XX. basiū, quod magnarū partiū ac pluriū sit, ea propter frigus cōstringat, nec poros pertranseat. Aera uero octedro, id est, octo basiū figuræ, quòd minorū partiū est: ex hoc aer rarior & penetrabilior. Cœlū aūt ipsum dyodecedro, id est, XII. basiū corpori medio inter utrunq; numero, quòd hoc è cōmuni esset elementorū materia. Hæc itaq; omnia Arist. in fine III. libri de cœlo, qui ante hūc est confutat: in primisq; ex motu ipso. Si em̄ cubus terra est, ob stabilitatē, hoc tm̄ in loco suo fuerit: sed extra instabilis pyramis, aut sphæra esset. Sicuti & ignis in proprio loco cubus erit: in alieno itē pyramis, aut sphæra. Præterea si calefacit & ardet ignis propter angulos, oīa fierēt elementa calorifica, quod omnia basib. & angulis finxit, tm̄ magis ac minus differrent. Si igitur oēs anguli & sphæra ardent, corpora omnia mathematica quæ ex his constant, arderent. Non ergo reliqua erit figura aeri & aquæ. Postremo existentibus angulis, & nō sphærica in his forma, uacuum in rerum natura dicetur. Sed quando ad hęc uenimus, ponam breuiter quæ hoc tractatu de cœlo, item Platonici ab Aristotele dissentiunt. Solem in primis, non propter motum, more Aristotelis, sed per se calidū dicunt. Nam si ratione motus calesceret sol, luna quoque debuisset. Et quanquam, ut Peripatetici dicunt,

hoc ei

hoc ei ob curſus ac motus tarditatē non contingat, attamen ꝙ terræ propior eſt, caloris aliquantulum reflectere par erat. Ignis præterea proprium ac principale Platonici non æſtum, ut illi, ſed lumen eſſe dictitant. Siquidem quo minus alienæ immiſcetur materię, minus urit. Quo autem purior, eo lucidior ac longius lucet, ꝙ̃ calefaciat: tū igne abſente, abit & lumen. Calor autē calefacto remanet. Aſtra quoq; ipſa animalia eſſe ſicuti Ariſtotelici putant. Qua de cauſa, non ut illi raptu ſphærarum, ſed per ſe moueri dicūt. Mentem ſiue animam cuilibet præeſſe orbi, uerum extremo non deum, ut ille: nam parū ex proportione rem huiuſcemodi Ariſtoteles diſtribuiſſe ab eis reprehenditur: præſertim cum in tractatu de iuſtitia proportionem tantopere laudet. Etenim mentes ipſæ ſecundum analogiam, alteram altera ex dignitate excedere debuerat. Dei autē cum reliquis ſubſtantijs, ꝙ nulla ſit proportio, omnes facile norunt. Quod Auicēna Ariſtotelis aliâs adſertor, hunc tamen errorem in ſua Metaphyſica cauit, ac ſphæris quidem eodem modo mentes tribuit, deum tamen omnium conditorem motorē primi mobilis, ut ille, nō fecit, neq; huic tam uili officio ullo modo delegauit. Cœlum inſuper ipſum & incorruptibile & perpetuo ferri motu adſentitur Plato: uerum hoc ab anima ipſius, non corpore, ut ait Ariſtoteles, habere. Præterea genitum eſſe, nec alia ꝙ̃ elementari materia cōſtare, ex igne primum, & terra, duobus elementorum extremis: ex argumento ſenſus, ꝙ lucent corpora cœleſtia, quodq́; ſe contingunt. Ignis enim diaphani luciſq; cauſa, Contactus uero terra. Hæc reliqua elementa neceſſario trahunt, aerem, & aquā. Aer enim purus igni propinquior cū eo circumagit̃ perpetuo motu. Aqua uero, & aer craſſus, & unà cū terra ſtant, & cōmunicāt. Craſſiora enim corpora terra quadā puriore admixta ſunt, ut aſtra: & ex his erratica diaphana quidem, ſed rariore materia, fixa denſiore, & magis ſplendentia. Intermediæ cœli partes, aqua ſimul & aerea liquiditate diſtētæ. Quod aūt ex igne cœlum, ex magna parte conſtet, indicio ſunt ſplendor & perpetua mobilitas & motus ſimplicitas ac peripheria igni conuenientia. Simplex enim cœleſte corpus, quēadmodum & ignis eſt, cōparatione corporis compoſitioris, hac tamen differentia, qđ extra locum ſuum ignis, ſicuti cætera elementa, recte mouetur. Ariſtoteles autē contra recto eum motu tantum natura agi: in ſphæra uero, non natura, ſed ui à firmamento circumagi adfirmat, ob quam cauſam igneum cœlum non ponit.

IN METEORA.

METEORA Græci omnia quæ in aere pendent appellant. μετεωρεῖν ſuſpendere dicunt. Quæ uti clarius innoteſcant, diductio huiuſcemodi faciēda eſt. Viſa omnia in cœlo aut perpetua ſunt, ut phænomena & ſigna cœleſtia, aut cōtingentia, & hæc aut per ſyſtaſim, id eſt, rei conſiſtentiam, ut flammæ, cometæ, circulus lacteus: aut per emphaſim, id eſt, apparentiam & phantaſiam, quæ phalmata dicuntur, ut Iris, halo, uirgę. Phænomena quidem ab aſtrologis conſiderantur. Nunc tantum quæ per ſyſtaſim, & emphaſim apparent, proſequitur. Primum igitur flammarū cœlo diuerſarum apparentium agentem, dein materialem cauſam altius repetit. Supra enim ab initio ſphæræ ſupremæ uſque ad lunam æthereum corpus eſt, inferius uero ad medium, & circa medium, frigidiſſima corpora aqua & terra. In hoc medio aer & ignis elementaris, qui hypeccauma dicitur, quiq; quanto magis ipſiætheri & orbi lunari propius accedit, tanto uehementior eſt: quanto uero ab ipſo recedit, tanto remiſſior. Hic quidem ſcintillat, ac flammas quas diximus excitat, non quidem per ſe, ſed ex motu aſtrorum, quum ſolis, tum reliquorum excitatus, atque incenſus. Hinc quoq; accenditur uicinus aer elementaris, qui & ipſe unà in orbē agitur: reliquus uero craſſus, qui in medio eſt, paulo ſupra nos conſiſtit, quod impeditus ſit montium anfractibus & terrę ſublimitatibus, ſtans quodam modo eſt, nec in orbem unà cum reliqua aeris ſphæra circūagitur. Frigidus eſt, ut minime calefactus, neq; à motu hypeccaumatis, quod ab eo remotus ſit, neq; à radijs ſolaribus reflexis, quod à terra ſit procul. Reflexi enim radij dicūtur cum ex calefacta tellure in aeris uicini calorem retorquentur. His itaq; cognitis agentē ſiue efficientem cauſam harum flammarum motum aſtrorum prædictum iure dicimus. Nūc materialis cognoſcenda, quæ eſt exhalatio: ex terra enim & aqua à ſole calefactis quædam calida & humida prouenit ad ſuperna euaporatio, quæ in altū ſublata bifariā diſpertitur. Calor enim ad ſuperna tēdens ad hypeccauma exhalatio ſicca & calida eſt.

Humor uero qui in media regione relinquit̃, uapor appellatur. Exhalatio enim, quam Græci ἐπιθυμίασιν, & uapor ἀτμίασιν uocant, hac inter ſe differẽtia ſunt. ꝙ exhalatio poteſtate eſt ignis, calida uidelicet & ſicca, Vapor uero poteſtate eſt aqua, humidus & calidus: & altera leuitate tẽdit ad cœlũ & hypeccauma: altera in media regione ſubſidet, & pluuias grãdinẽq́ ac cętera, quę paulo poſt dicemus, excitat. Exhalatio uero ſiue hypeccauma ſuperiorũ ſphærarũ motu excitata, uel flãmas ardẽtes per ſe mõſtrat, uel aſtra inflãmat, diuerſa quidẽ ſpecie: nã aut longa, & lata flãma apparet more calamorũ ardẽtiũ in cãpis: aut longa tantũ, & Hœdus, uel Dalus, ſeu diſcurrens & ardens aſtrũ uidebitur: aut uehemens & cõdenſa fuerit flãmatio & quaſi ſphærica, & tũc cometes erit ex coma dictus. Si lõga, pogonias ex barbę ſimilitudine. Ambo tñ cometę uocabulo. Cauda eñ ipſius nõ prope aſtrum, ut uidetur, ſed lõga ſub aſtro ei tñ cõtinua, cõſiſtit ex materia & regione elementari, Cauſamq́ talis Syſtematis & ignis, ex craſſiore exhalatione, ob motum ipſius aſtri incenſa recipit. Quoniam nõ ſolum ſol, ſed reliqua quoq́ aſtra ſunt apta ex motu ignes excitare. Cõmemorantur & alij à Plinio præter Ariſtotelem cometæ. ξιφίας Xiphias, in mucronẽ faſtigiatus, omnium placidiſſimus. ἀκοντίας Acontias iaculi modo uibrãs. πιθίτης, id eſt, Pithetes, doliorũ figura. κερατίας, Ceratias, cornu ſpecie. ἱππίας, Hippias, equina iuba. Oẽs fermè ſub ſeptentrione, maxime in parte lactei circuli. Venti ab his, & æſtus, & ſiccitas, tum etiã principum mortes portẽdi dicunt̃. Fiunt & in auſtrali polo. Sed ibi citra ullum iubar. Deniq́ cometes nunquã in occaſura cœli parte reperitur. Cur autẽ raro fiant, & plerunq́ extra tropicos, cauſam adſignat Ariſt. motum ſolis, cæterorumq́ planetarum, qui in medio tropico moti tenuant craſſiores exhalationes, quæ ſunt materia cometarum. Ex quo frequentius ſtellæ potius ardẽtes ac diſcurrentes in ea parte apparent. Eſt quoq́ & illa cauſa raritatis cometarum, circulus lacteus, q̃ plerunq́ tales exhalationes ad ſe trahit. Sicut eñ ſub uno aſtro denſior exhalatio incẽſa cometem facit, ſic ſub multis aſtris lacteum circulum, ex eo dictũ, quod non igneus color, ſicuti in comete, ſed albus & lacteus, loco cometæ apparet. Igit̃ quod unum aſtrum facere poteſt, nõ abſurdum, & multa ſimul idem putare, uidelicet attrahere & excitare, atq́ inflammare exhalationẽ. Hoc enim fieri par eſt in ea parte cœli, ubi plurima ſunt aſtra. plurima enim & maxima in circulo lacteo cõſiſtere, ueriſimile eſt, quod eorum motus cauſa ſit lactis toti circulo circumfuſi. Extra etiã Zodiacum apparet, quoniã & reliqui planetæ, ut ſuperius de comete diximus, huiuſcemodi Syſtaſim tenuant ac diſſoluunt. Maximus tñ & obliquus, ueluti Zodiacus eſt, ac ſupra tropicos extenſus à fine Geminorum ad principium Sagittarij protenſus, quoſdam alios contingit circulos, exiſtens haud procul à polo, iacens ab latere Zodiaci. Inſuper & duplicẽ eũ ponit, alterum altero maiorem, ubi & maiores & plures ſunt ſtellæ. Præterea confutat eos qui hunc circulum uiam planetarum eſſe uoluerũt, ut Pythagorici, aut uiam Phaetontis combuſtam, aut qui aſtrorum lumen à ſole nõ aſpectorum, aut qui ſolis refractionem ad noſtrum uiſum ut emphaſim quandam dixere. Phaſmata quoq́ alterum genus uiſorũ ſupra poſuimus, quæ per emphaſim, id eſt, idolum quoddã appareant, ac ſyſtaſi careant, ut ſunt foueæ, hiatus, iris, coronæ, uirgæ. cauſa enim fouearum & hiatus, quem Græci χάσμα uocant, ignis eſt, quẽ hypeccauma diximus appellari. Hæc quandoq́ inflammatior noctibus ſerenis uarios oſtendit uiſus. Igneum enim & album per tenebras conſpectum, croceum fuluumq́ oſtendit colorem, plus minus ſecundum denſitatẽ tenebrarum. Indicio eſt flamma ex igne ardente, quæ per ſe alba eſt, per fumum crocea uidetur. Denſiore aũt fumo punicea ac ferè ſanguinea. Quando igitur lucis ſplendor & cõtinuatio per noctis tenebras eo modo præcedit ac offuſcat̃, tunc profundũ aliquid uidetur apparere, quod aut hiatum, aut foueã monſtret. At contrà, interdũ fiunt Iris, Halo, id eſt, area, quam Plinius coronã uertit, Parelij, Rabdi, id eſt, uirgæ, quos idem columnas uocat. Eſt enim nubes in modum fiſtulæ condenſata. Omnia per refractionem ſolis, ad noſtrum uiſum. Aer enim recipiens refractiones lucis & uiſus, quando per lucem uiſus exercetur, phantaſiam diuerſorum præbet colorum, ſimul & cauſa horum omnium eſt. Refrangit̃ enim uiſus cum luce, ab aqua, ab aere denſo, ab omnibus leuorẽ in ſuperficie habẽtibus. Emphaſis non in figura fit, ſed in colore. Figura nanq́ diuiſibilis. Talia uero per emphaſim apparentia, indiuiſibilia ſunt. Eſt enim Area ſiue Corona albedo quædam apparẽs, qua

luna

luna, aut aliquod aliud astrũ, sed frequẽtius sol circundatˢ: qđ signũ tempestatis, soluitur calore. Iris aũt ex eadẽ causa refractionis fit. Cũ sol per cathetũ superstat nubi ad pluuiã plerũq; paratæ, nondũ tñ pluere incipienti. Est igitˢ emphasis coloris & nõ figuræ, ꝙ ex minutis & cõcisis nubibus huiuscemodi adspectus phantasiam parit. Colores Iridis in primis puniceus. ꝙ lux & albedo per nigrũ & interuallũ cõspecta punicei coloris uisui apparet, uti supra dixi. Licet eñ sit lux, fuscus nihilominus redditˢ aer medius ob nubilũ. Reliquus color prasinus & semicæruleus, nõ quidẽ ob nubiũ speculã, sed ob uisus debilitatẽ redditˢ nobis. In obscuro nãq; caligãtes oculi subuiride quid uidere uidentˢ. Serenitatẽ Iris, sicuti corona tẽpestatem portendit: apparet tñ corona nõ uario colore, sicuti Iris, ꝙ nõ per nubila, sed in aere perspicuo fit, qui clarior est aqua. Iris aũt ob nubilũ & aquã, lucem solis refractã impeditiorem ostendens, uarios præbet uisui colores. Sicut & parelij & uirgæ seu colũnæ. Quæ apparẽt etiã cœlo sereno, colore perspicuo & albo, ut refractione solis minime impediẽte. Cõtingunt aũt, nõ sub sole, sed ab latere. Signa præterea & ipsi pluuiæ parelij, fiunt circa ortũ solis & occasum, nõ aũt in meridie, quãdo in parelijs est nubes dẽsior ꝙ̃ in uirgis, & nõ posset, cũ remotissimus à uisu sit refringi. Magis etiã sunt pluuiæ signũ. Apparẽt eñ in nube densa colore albo ex refractiõe solis instar alterius solis: uirgæ aũt in rariore nube creanˢ. Deinceps de pluuia, grandine, niue, rore, nube, & caligine: nã, sicuti superius cometarũ & flãmarũ cœlestiũ, materia sicca & fumosa exhalatio fuit adsignata, sic & horũ uapor humidus causa erit. Et quẽadmodum illorũ causa efficiẽs motus est astrorũ & sphærarũ, sic horũ frigus. Vapor eñ è terra calidus & humidus, ubi à calore in altũ tẽdente, in media, ut supra dixi, relinquitˢ regiõe, frigus sentit, & in nubẽ cogitˢ: ac rursus in humorẽ resolutus, aut pluuiã, aut grãdinẽ, aut niuẽ ꝑ nubilũ, siue in rorẽ, aut pruinã ꝑ serenitatem cõuersus descendit. Nubes igitˢ est aer dẽsatus è uapore collecto, aquę cõceptiua. Caligo, quæ ὀμίχλη gręce dicitˢ, est uaporatio minime aquam cõcipiens, densior ꝙ̃ aer, rarior ꝙ̃ nubes. Fit eñ ex raritate & diffusione nubis, quę quandoq; serenitatẽ, quandoq; cõtrariũ inducit. Inimica his æthra, quę nihil aliud est, ꝙ̃ aer sine nubibus aut caligine. Ex nubis itẽ crassitudine aut raritate, diuersi fiunt imbres. Molles eñ pluuię, quas Gręci ψεκάδας uocãt, uere plerũq; ueniũt ob humoris adsumpti tenuitatẽ: potẽtes uero aut cõtinui imbres potius uere, aut autũno. Niuẽ facit nubes cõcreta & abrupta, anteꝙ̃ in aquã cõuertatˢ. Abruptio eñ spumosum & albidũ gignit. Ex ꝗ inhærens humor cõcretus in niuẽ erũpit. Grandinis aũt alia ratio. nõ eñ ex nube statim grando, sed prius imber. Deinde ob antiparistasim in grãdinẽ cõuertitˢ. Antiparistasis eñ est, cum ad medium quid urgetur à contrarijs: qđ in calido & frigido animaduerti licet. Nam cõtrarium additum cõtrario, aut uincit, aut uincitur. Cum eñ calor præualet, frigus expellitur, ac magis in seipso unitur, aut corroboratur. Cõtraq; cum frigus, calor. Ex ꝗ hyeme calidiora sunt loca subterranea, in ꝓfundum coacto calore, ac circumdante frigore. In æstibus cõtra, fontales aquæ & oñia subterranea frigent ob circumdantem caloris potentiam. Eadem & in aeris nubibus ratio. E nubis enim humore aqua expressa in ipso cursu uelociter in grandinẽ cõcrescit. Ideo magis uere & autumno ac locis calidioribus fiũt ob antiparistasim. Ex aeris eñ inferni calore medius magis frigescẽs, pluuiam in grandinem cogit, ęstate autem & hyeme ob humoris defectum, raro accidere uidemus. Diximus ꝗq; è uapore rorem & pruinam per serenitatem fieri. Alter enim humor in æthera tenui systasi delatus. Altera itẽ pruina est ferè glaciata, quã gręci δροσοπάχνην uocant: hęc hyeme, ille temporib. temperatis & mitior. Ros uero & pluuia sunt idem, sed differunt ex quantitate magna & parua. Nã pluuia fit ex multo uapore frigefacto & in loco distãte à terra: hic autem ex paruo, & in loco proximo. Similiter pruinam cõparat niui: hæc procul à terra ex nubium cõgelatione, illa ꝓpe terram paruo uapore ex eisdem nubibus excutitur. Pluuias pręterea dicit lib. sequenti fieri magis nocte ꝙ̃ interdiu, & hyeme ꝙ̃ æstate, ob solem uapores trahentem, deinde recedentem: æstiuus enim sol discutit atq; exsiccat. Postremo fontes aquasq; describit. Quæ ita diuiduntur. Quędam fluentes, quędam stantes. Fluentes è fontibus habent originem, ut aut natura fluentes sint ut flumina: aut arte deducta, ut ꝑ riuos uel aquæductus. Stantium uero quędam fontales, quędã collectitię: & simul quędã manufactę, quędam spõte nascẽtes. Manufactæ rursus aliquę fontales, nõnullæ collectitiæ (hac enim diductione clariores

notitia

notitia fiant) Sponte nascẽtes aũt fontales, & stãtes, quæcunq; paruos habent fontes & locorũ curuitates, nequaq; fluere possunt. Collectitiæ uero, aut ex pluuijs fiũt, aut ex fluminũ influxu, uel in cisternis manufactis coactæ, uel in curuitatibus terræ considentes, quæ si multæ sint, uocant̃ stagna: si parua τίλματα Græce: nos nisi lacunas dicamus, latinũ nomẽ nõ habemus. Sed ut rursus earũ causas philosophus adsignet, fõtes & flumina nõ ut quidã putãt, ex aquis ꝓuenire dicit, quæ hyeme in terræ uiscera penetrãt: neq; ẽm tellus sufficeret tãtæ aquæ receptaculis, tribus de signis. Primo, ꝙ cõpertum sit aquam cœlestẽ non descendere intra terram X. pedes. Deinde sub rupibus profundis, inuentæ sunt aquæ. Postremo in montiũ cacuminibus, aquæ repertæ, ubi non est aquas cœlestes ascendere. Igit̃, sicuti superius dixit, in nubibus causam earum materialẽ uaporem esse, efficientẽ uero frigus, easdẽ nũc aquis exeuntibus causas adsignat. Vt enim supra terrã uaporans aer ac frigefactus in aquã trãsmutat̃: Sic putandum ẽ uaporibus per poros ingressis subtus terrã, ob eius frigiditatẽ aquã gigni: præsertim ex montibus, ꝙ ij maxime porosi existunt: fluminaq; nõnulla adducit aquas recipientia, nullo tñ exitu, quæ argumento sunt terræ subtus poros permeare. Igit̃ principia fluminũ, ex magnis oriunt̃ fontibus, quos Græci πηγάς uocãt, paruos aũt salientes κρήνας, id est, crenas appellãt, q minime apti sunt fluuiales fluxus creare. Maxima flumina, ab altis oriunt̃ mõtibus. In cãpis nanq; parui fontes citra fluminũ cursum. Sunt itẽ qui dicunt, ex aqua marina per terræ poros penetrãte fontes ꝓduci, amaritudine ob limũ exemptos. Quod si foret, potius ex uallibus q̃ mõtibus nasci flumina uideremus, faciunt tñ ad principia fontium. Præterea senescere terras, fluminaq; ob uetustatem deficere, mutariq; naturã soli dixit exemplo Ægypti, quæ teste Homero, paludibus prius inaccessa fuit. Argos item, nũc uero regio sicca cernit̃. Inter hæc, quo modo mõtes ꝓcreati, enumerat, pluribus causis: ex impetu aquarũ terra ingenti cõgesta, aut ex uentis in unum terrã cogentibus, aut terrẹmotu hiatu facto, unde mõtes ꝓducti mediocres. Maximos tñ natura ipsa plerunq; spõte ꝓcreauit. Hæc Arist. Sed quando in aquarum tractatu sumus, alias aquæ ꝓprietates ex alijs referã autoribus. Aquã marinã dulcẽ reddere, Ælianus & item Pli. docent, uasis cereis ea plenis & opertis in mari demissis aliquot dies. Pli. itẽ aquæ signa uirentẽ & frequẽtẽ herbã in loco esse tradit. Rursus medicus mõstrat, si in malã incideris aquã, in itinere faciendã fossam, in quã aqua mergat̃ ipsa. Insuper uero terra dulcis & argilosa, ubi aqua facile purgat̃, & omne relinquit uitiũ. Idem est autor bonas putãdas esse quæ tenues, quæ cito frigescunt & calescunt. Malas uero, quæ putent, quæ arundines nutriunt & animalia fœtida. Oẽs præterea ẽ uenis argenti sulphuris frigidas omnino & inflatiuas ac fluxionibus capitis obnoxias. Si supra olera bibat̃, Phthiriasis, lichenarum, leprẹ & huius generis morborum ꝓcreatrix est. Calida uero ualde iuuat, & frigentes & cõcoctionem & ulcera intranea. Cocta utebant̃ antiquæ deliciæ, ut de Nerone apud Tranquillum legimus. Inter aquas Paulus & Cellsus cœlestem præferũt. Deinde, quæ cito corrumpit̃, aut saxis cõfracta, aut solibus exposita, siue etiã lutosa modo purgata sit, ueluti magis cõcocta. Pessima, quæ ex glacie aut niuibus liquescit, qđ omnis tenuitas eius in cõcretione absumat̃. His addit, qđ aqua calida citius gelascit, ut magis tenuata ac rarefacta, alia uero magis frigori resistit. Li. II. de mari uentisq; sermo est. Mare sponte nascens & stabile extra fluxum nõ habet, intra locũ ꝓprium septum ac cõstitutum: nec sub terra penetrat, quãuis de maris Hircani subterraneo fluxu quidã nulla certa ratione describant. fluxũ tñ & refluxũ in seipsum recipit, q quidem nobis occultior est, ꝙ utrunq; littus ab alternantibus undis percussum, propter distantiã nõ cernimus. Sed lunã maxime huic dominari tanq; humoribus præsidentẽ certum est. Fluit aũt ab oriente in meridiei terminũ, ab eo aũt in occidentẽ, inde ad angulum terrẹ meridiei aduersum. Inde postremo rursus in orientẽ. Fluit item ex altioribus ad loca curuiora. Sunt ẽm & in mari loca quædã altiora, qđ præter philosophi autoritatem cognouimus, nuper ex nautis regis Lusitaniæ, q pari usi tranquillitate, ac remige, plus temporis in redeundo à quibusdã insulis Æthiopicis, q̃ eũdo cõsumpserũt. Ratio primũ, ꝙ inæqualis alueus, mõtesq; mari subsunt. Deinde cõcursus fluminũ in unã maris partẽ nõ itẽ in aliã. Tertio, calor in una magis parte aquã deliccãs, ob quã causã fluũt maria septẽtrionalia in australia. Ratio itẽ cur nõ ẹque fluũt omnia, tenuitas est: nã quod magis tenue, mobilius est. Mouet̃ & quãdoq; præter

naturam

naturā cū à uentis exagitat̃. Igitur mare cū aqua sit stabilis, aut fontalis est, aut collectitia. Sed fontalis esse nō potest, cū aqua ex magno fonte nascens, nulla stabilis inueniat̃: ꝑpterea & stagna è fontibus oriētia, aut manifestos habēt fluxus ad mare, aut subterraneos: sicuti stagnū Hircanū, qđ accolę mare ob magnitudinē uocant. Relinquitur ut sit maris aqua collectitia, nō quidē ex fluminibus cum nulla sufficerent flumina, sed spōte nascens, uti supra cōmemoraui. Restat cur salsum sit ostēdere. Hoc ob terrę siccitatē, deinde ob solē uidet̃ habere, cum stando, tū uaporādo. Vt enim in nutrimēto potabili & humido, pars tenuior & melior secernit̃ in carnē & cæterā animaliū substātiam, reliquū uero excrementū defluens in uesicā salsum est & amarū: Sic putandum in mari potabile ipsius per exhalationē à solari calore secerni, atq; absumi: quod uero relinquitur tanquā excremētū, amarū atq; salsum. Quę ꝑfecto causa est, ꝙ minime ob multitudinē fluminū crescat, cum cōtinuo aqua dulcis à sole absumat̃. Nec aūt ob cōtinuā absumptionē deficit, fluminibus & imbribus copiā iugiter suppeditantibus, & qđ inde haurit̃ recōpensantibus. Illud præterea docet. Aqua quo salsior atq; amarior, tanto crassior & corpulentior, ac melius nauigia grauiaq; retinet onera. Dulcia flumina nō itē. Exemplum adducit salsi stagni in Palæstina, qđ hominē colligatū non deprimat. Nos exemplum simile proximis annis uidimus: Hierony. Florentinū quendā decoctorē à creditore è turri Antiatū in mare uinctū manibus præcipitatū, ab undis tota nocte sustētatū, mane ad littus euasisse, ac deinde cōtra creditorē facti quæstionē habuisse. Post hæc diuersas fontiū & aquarū per orbē proprietates adducit. Hæc Arist. qui mare sicuti & reliqua sine principio posuit. Nos aūt à ueritate eruditi legimus, Cōgregentur aquæ in unū locum. Item, cōgregationes aquarū appellauit maria. Itaq; mare sicuti & cætera cū suis omnibus proprietatibus initio ab omniū cōditore deo cōstitutū rite credimus. De uentis aūt hęc adducit: Sicuti uapor humidus ob frigus cōcretus in aquā mutari potest, eodē modo siccus & calidus poterit cōdensatus in spiritū consistere. Et sicut ex humidiore uapore fit aqua tā sub terra ꝗ̃ supra, sic è licciore fient subtus ac supra terrā spiritus. Cur aūt cum calidum & siccū principium habeant, non tñ calidi spirare uidentur, Id accidit ob longinquum aeris motum pleni uaporis frigidi, haud aliter ꝗ̃ per os reflatur spiritus calidus lōge ueniens per uiam frigescit. Cur aūt & sæpe in eadem regione proxime alibi uenti spirēt, aut etiā pluat, alibi nequaquā: Causam dicit diuersos solis adspectus in eodē tractu, ut sæpe hinc sicca magis ascendat exhalatio, hinc uero humida. Præterea sol sedat & cōmouet spiritus. Debiles quidē & paruas exhalatiōes exterminat ampliore calore ac dissipat. unde uenti nō surgūt, haud aliter ꝗ̃ si in magnū ignē inciderit paruū lignū, totum citra fumū flamma absorbet̃. At cōtra, modicus solis calor ac temperatus exhalationes excitat siccas, unde uenti procreant̃. Ex quo in ortu Orionis circa Cancri tropicū uenti ponunt usq; ad etesias. Igit̃ per magnos calores, aut magna frigora, cū nulla est exhalatio, uenti tacent, aduersamq; esse materiā pluuiæ illud indicat, ꝙ per pluuiā raro flāt, aut per uentū raro pluit. Cumq; annus fuerit uentosus, sequit̃ alter pluuialis. Quod aūt oblique ferant̃, causa est antiperistasis. Nā cum ferat̃ exhalatio, ad mediā regionē, à frigido expellit̃ aere, remeare ad inferiora recta nō permittitur à suo calore, quod superest oblique tendit. Præterea uti fluminū sic uentorū parua initia, multis em̃ exhalationibus aggregati in apertā ꝑcedūt magnitudinē. Quocirca & minimi sunt, unde spirare incipiūt, ut spiritus aut aurę magis appellari possint ꝗ̃ uenti. Fiūt aūt & oriunt̃ in aere medio, ubi imber, ad nosq; paulatim ex altiore loco descēdūt. Sub Zodiaco itē habitabiles nō esse terras ponit. Qđ tñ falsum nō solū multorū astrologorū autoritate, sed etiā experientia uidemus, ut alibi dixi. Preterea duas tātū zonas habitatas ꝑ latitudinē, ꝑ lōgitudinē uero totā habitatā, distareq; habitabilē ipsius lōgitudinē ab Herculis colūnis usq; ad Indicū. Ab habitabili uero latitudine, ab Æthiopia usq; ad Mæotidē & Scythię ultima loca, plusq; quinq; ad tria. Ventos postea ponit numero XII. catholicos, qbus ego ex Plin. autoritate Latina subijciā nomina. Ex oriēte æquinoctiali Apeliotes, nobis subsolanus appellatus. Cui ex aduerso respōdet Zephyrus, nobis Fauonius. Ex oriēte æstiuo Cęcias, nobis Vulturnus. Ex aduerso respōdet Libs Africus. Ex Oriē. hyberno, Eurus. Ex aduerso Argetes nobis Corus. A meridie Notus, nobis Auster. A septen. Aparctias, nobis Boreas. Intermedij uero quatuor, ꝑpe Mer. ab latere oriē. Euronotus, nobis Phœnicius.

Ex aduerso

Ex aduerso Trascias, nobis Circius. ꝑpe meridiẽ ab latere occidentis Libanotus, nobis Africus Auster. Ex aduerso Messes, nobis Aquilo. Ex his sereni sũt Aparctias, Trascias Argetes. Humidi Libs, Cæcias, Apeliotes. Sicci Argetes, & Eurus. Niuosus maxime Aparctias, æstuosus maxime Notus. Alios uẽtos locis peculiares minime salubres putat Adamantinus sophista. De terræmotu. Hũc dicit ex uẽtis fieri terra inclusis, ut causa agẽte. Præualẽte uero calida & sicca exhalatione, ut materiali. Ex quo plerũq; sereno & trãquillo cõtingit tẽpore, quãdoq; etiã cõtra, Nec ab re, cũ pluribus flãtibus uẽtis quidã terræ incũbunt, reliqui supra remeãt. Nõ tñ quando id accidit magnopere mouet̃. Fiũt noctu plerunq;, & maxime circa diluculũ, ꝙ noctes sereniores ob solis absentiã existũt propter terrã frigore cõcretã & adstrictã. Tum circa eam horã uenti plerunq; insurgunt excitati, ꝙ ea hora quietior & sol potẽtior ꝓhibeat è tellure exhalatiões egredi, ex quo ꝑ uim erũpere necesse. Fiũt etiã sæpe maiores circa loca ubi angustũ mare, ꝙ ibi uentus uiolẽtior sit, ob angustias coercitus, cauernas ingredit̃, terrãq; mouet. Idcirco & loca cauernosa omnia huiuscemodi malo sunt obnoxia. Et in æquinoctijs plurimũ dominatur terræ uẽtus. In solstitijs uero minimũ emittit̃ ex halationis. Præterea sonus in hoc genere prius audit̃ ꝙ̃ incussio. Genera terræmotuũ plura, τρομώδης tremulẽtus, quãdo late cõcutit. παλμώδης palmodes, quãdo alte cõmouet. ἐπικλίντης epiclintes, quãdo in obliquũ secũdũ acutos angulos mouet. βράστης brastes, quãdo cũ motu frãgit̃ ac secũdũ rectos angulos supra subtusq; euertit. χασματίας, cũ fit hiatus terræ, in locis curuis cõtingit. ῥήκτης, id est scissor, q rimas aperit. ὤστης ostes, q unã cõtinuat scissurã. μύκτης mectes, q sæpe citra motũ terræ intus sonat ac mugit. In mari quoq; analogũ ac simile aliquid terræmotus cernit̃, cum hiatus in eo & cõcussio uidet̃. Hę oẽs species ex Aristotele sparsim colligũtur, quas Albertus sic interp̃retat̃. Scissionẽ, percussionẽ, perforationẽ, subuersionẽ, tremorẽ, titubationẽ. De tonitru mox ac fulgetra & fulmine, deq; Typhone, & Ecnephia prosequit̃, quæ omnia sicca & ignea exhalatio & materia gignit in nubiũ humore restans. Nã calor & ignis haud genitus ex eis secernit̃, sed quantulus restat qui horũ causa effectuũ est. Ex abruptione itaq; nubium crassarum sonitũ simul & fulgetram reddit. Fitq; prius igne tonitru, quanquam prior ignis adspicitur. In causa est uisus sensus celerior ꝙ̃ auditus. Nec unquam alterũ sine altero fit, quamuis ad sensum nostrum sonitus nõ perueniat ob loci distãtiã, quando modice fit. Igitur sic tonitrus definiri potest: Sonitus ex nubibus ex uiolẽta cõuerberatioue exhalationis calidæ & siccę excussus. Quod autem inæqualia sint tonitrua, inęqualitas nubiũ facit. Vbi enim maior est crassitudo, maior emittit̃ sonus. In fulminis autem exitu maximus est. De quo in sequente dicitur uolumine. Libro III. fulmina Typhonem & Ecnephiam, incensionem, coronam, iridem, parelia, uirgas enarrat. Est enim fulmen ex eadẽ pene causa & materia ignea, sed tenuior, demissa a nubibus. Diuersæ eius species. πρήστηρ Prester, proximũ aerem comburit coloratũq; reddit. κέραυνος Ceraunus maiore, sed tenuiore spiritu exit. ἀργήτης Argetes, per intiphrasim dictus, quod uelociter penetret, nec nisi antitypismata, id est, ea quæ resistũt, adurit, ut ferrum, petram: lignum uero aut uestem, nequaquã: sed pertrãsit innociuus tenuitate poros. Interiusq; sæpe concremat, ut in loculis pecuniã, saluo marsupio. Heliciũ quod oblique tortuoseq; uenit. σκῆπτον Scepton, quod ad aliquid certum priuatim tẽdit: ἀπὸ τῶ σκήπτειν: quod est uestigare & inquirere. Illa uero quę petunt̃ à fulmine, prius moueri cõtingit, ꝙ̃ sonitũ audiri, ꝙ celerius spiritus penetret ꝙ̃ fragor nubibus excutiat̃, qui per impetũ uiolẽtę fit excussionis. Nec mirũ. Spiritus enim omnis è cœlo missus, ui non natura, ad inferiora fert̃, cũ natura ut materia calida tendat ad superiora. Sicuti contrà quædã sursum ui emittunt̃, quæ inferna petũt, ut aqua saliens. Procellas quoq; & turbines circa terrã subito uolutãtes, τυφῶνα καὶ ἐκνεφίαν, id est, Typhonẽ & Ecnephiã Greci uocãt. Quæ ex eadẽ materia sunt ignea, separata, & egressa nubibus, hac inter se differẽtia: qđ Typhon oblique & ꝑ gyrũ ruit, & in locis angustis furit: arbores eradicat, quãdoq; turres deijcit. Ecnephias, obscurat aerẽ, qđ materia sit crassior, & in locis patẽtibus ruit. Est & flãmatio siue incensio Græce cauma appellata, quæ item est exhalationis uis in aeris aliqua parte, quæ rubere ob incendiũ uidet̃. de area aũt, quã coronã diximus uocari, & Iride & parelijs & uirgis in I. lib. quoniã ꝓposito distinctionis mihi factæ cõuenire uidebant̃, enarraui. In fine aũt huius III. li. attingit Mineralia, dicitq; ex fumosa & sicca

exhalatione

exhalatione fossilia om̃ia fieri, sicuti lapides, & om̃ia liquabilia; ut sulphur & alia quedã. Metallica uero ex uapore humido magis esse, ideo fusilia cõflatiliaq; sunt. Præterea solẽ astraq; cætera causam esse remotã metallorũ: sulphur uero & argentũ uiuũ propinquã; quod uirtute caloris sulphuris, uapor humidus cõmiscetur cũ pingui terrestri in argento uiuo, quod frigerandi ac cõdensandi uim habet. Præterea metallica omnia de genere mixtorũ imperfectorũ quo ad formã essentialem uideri. Quæ septem esse dignoscuntur totidem planetis cõparata: plumbum Saturno, stannũ Ioui, ferrum Marti, æs Veneri, aurum soli, argentum uiuum, Mercurio, argentũ Lunę. Lib. IIII. Rursus de elementorum qualitatibus ratiocinat̃, unde generationes fiunt ac corruptiones in animalibus & plantis. Ex his agentia calidum & siccum, patientia humidum & siccũ. Quatuor igitur sunt ad perfectam horum dispositionẽ. Digestio siue cõcoctio, quæ ex proprio uenit calore per aliquod exteriorũ auxilium consummatũ, uelut alimentum per balnea aut gymnasium digestum. Huius partes sunt Pepansis, id est maturitas, quæ primũ in Pericarpio, id est uentriculo concoquit̃: quæ tunc perfecta est, quando semina quę in pericarpio sunt, queant alterum quale ipsum efficere. Hæc totidem indigent adiumentis, quorum altera epsesis, id est elixatio à calido humido naturali: altera optesis, id est assatio, à calido sicco & alieno iuuante prouenit, & hæc extrinsecus, illa intrinsecus. His totidem cõtraria ob caloris defectũ. Apepsis, id est indigestio, pepsi. Homotes cruditas, pepansi. Molynsis elixationi opposita, quum alimentũ liquescit, ac minime condensatur. Stateusis optesi aduersa, cum pigrescit. Ait insuper ex his qualitatũ differentijs homœomera corpora uariari. Vocat autẽ Homœomera ueluti metallica, & quæcunq; ex his fiunt separata, quæ item in animalibus & plantis ueluti carnes, ossa, nerui, pellis, uiscera, pili, uenæ: ex quibus anomœomera cõstant, ut facies, manus, pes, & alia. In plantis uero lignũ, cortex, folium, radix, & his similia. Horũ igitur aliqua πηκτὰ καὶ τηκτὰ, id est, concretilia & liquabilia: quæ enim per frigus concrescunt, rursus per ignem liquescunt, ut quę ex aqua sunt: glacies, æs, & reliqua metalla. Quæ aũt per ignẽ densantur, per humidũ quoq; dissoluuntur: ut lutũ, sal, nisi forte poris nimium constricta fuerint, ut lateres. ἄπηκτα uero, id est inconcretibilia sunt quæ plus calidi ac terræ retinent, ut mel, mustũ. Item quæ plus aeris quàm aquæ, ut argentũ uiuum & oleum, & si quid uiscosum, ut gluten. Nonnulla μαλακτὰ, id est mollificabilia per ignem, ut ferrũ, cornu, lignũ. Immollificabilia, electrũ, & tophi speluncarũ. Aliqua καμπτὰ flexibilia, τεγκτὰ tingibilia, κατακτὰ ductilia, πλαστὰ, formabilia, θλαστὰ, frangibilia, θραυστὰ cõminuibilia, ἑλκτὰ tractabilia, πιεστὰ impressibilia, σχιστὰ fissilia, τμητὰ truncabilia, γλισχρὰ uiscosa, ψαθυρὰ friabilia, πιλητὰ cõmassabilia, καυστὰ ustibilia, θυμιατὰ exhalabilia, φθαρτὰ corruptibilia, σηπτὰ putrescibilia. Putrescunt enim quæ secundum partem corrumpuntur, quum à natura separentur, quod omnibus accidit præter ignem: nam terra, aqua, & aer putrescunt, quod hæc igni sint materia: nihil enim dum est calidum putet seu putret. Humida enim primo, deinde sicca fiunt putrefacta ex propria frigiditate & alieno calore: ac hyeme minus, quod aer minus calidus: mota item minus quàm stantia, quod motus aeris calorem debilitet: ea demum ratio, quod multum minus pauco putrescit: in maiori enim amplior est ignis proprius & frigidũ quàm obtineant in circumstante uirtutes: ex quo mare secundum partẽ diuisum putet, totum uero minime: eodem modo & aquę reliquæ. Animalia quoq; in putrescentibus fiunt, quod ab his separata caliditas naturalis illa exuscitet.

IN METAPHYSICA.

ORPHEVS Museusq; ac longo post hos interuallo Pythagoras, Plato, eiusq; temporis homines qui theologiam attigerunt, ut tradit Herodotus, ab Ægyptijs hausere sacerdotibus, quibus multa ob sapientiã ac uitæ abstinentiã de diuinitate manifesta fuere. Arist. deinde lõge in hoc genere Platone inferior, ut qui potius logicæ aut philosophiæ partes, q̃ theologiæ sit executus, plurima à Platonicis refellunt̃, nonnulla etiã ab eius adsertore Auicenna, qui & ipse in hoc genere scripsit. Theophrastus quoq; paruũ de hoc edidit libellũ. Cuius meminit Nicolaus Damascenus, dicitq; magnũ ipsius disciplinę isagogen esse, licet latuisse uideat̃ Andronicum & Hermippum, qui in eius libris hunc non cõnumerant. Visus etiã & ipse Cicero post Timæũ conuersum aliquid & supra naturã conscribere in libris de Fato, de Diuinatione, & natura deorũ. At nostri diligentius omnia ueriusq; interpolantes eò rem deduxe-

runt, ac dialecticis epicherematis physicisq; argumẽtationib. munierũt, ut per naturã id qđ est supra naturã penè mõstrauerint: nec tam fidei q̃ experimẽtis quodãmodo rationibusq; ad ardua nostri dogmatis deprehẽdẽda sit locus. Hãc itaq; summis digitis locos distinguẽdo principales attingã, si prius libros Aristotelicos in uniuersum ac summatim repetã. Primo nanq; honestę sciẽtiæ dignitatẽ exequit̃, ac quẽadmodũ ipsius habitũ sensuũ experimẽtis cõsequamur. Secũdo quãdo sciẽtia de ente ac ueritate simpliciter est, infert: q̃d ueritas uno modo facilis, altero uerò difficilis, difficultasq; interdũ ex parte materiæ: q̃d quomodo sit uerũ in 4. lib. declarat. Tertio dicit hãc sciẽtiã esse theoricẽ, q̃d ꝓfecto nequaq; liquet, nisi nouerimus quid à praxi theoritica differt. De qua quidẽ lib. 6. disseritur. Quapropter hic tractatus eò differt̃. Præterea 28. quæstiones enumerat, quas paulatim in libris sequentibus soluit. Quinto disserit, ꝙ ueritas nequaq; nisi per causam liquet. Et quoniã nõ omnes facilè cognosci possunt nisi in infinitũ progrediamur, probat ꝙ in nullo gñe causæ in infinitũ proceditur: de quibus omnibus agitur lib. 12. ubi tractatur de causa prima, efficienti, & forma, & fine. Hic præterea de ente dicere incipit, ac proprietatibus eius, quæ cùm eò cõuertuntur (quæ trãscendentia nostri uocãt) præsertim de uno. De reliquis uerò & maximè de uero & bono agitur in vi. Quinto proprietates enti subiectas ponit quę sunt x. gña, ubi disseritur nõ tam de potestate illarũ, q̃ aliorum uerborũ ad illas siue primo siue secũdo loco pertinentiũ. Quod profecto fit ad deprehendẽda significata, quæ ad Metaphysicã pertinẽt. Ex his autẽ quędã excludit à Metaphysice scientia, uidelicet ens rationis: quod nihilominus uerũ significet per propositiones cõstitutas ex uerbis priuatiuis, ut cùm dicit̃ cęcitas. Et hoc agit lib. 6. In quo quoniam fit de huiusmodi ente mẽtio, ex cõsequẽte disserit de uero, quod cũ ente cõuertit̃, & itẽ de bono. De naturis entiũ disputat, quorũ aliquæ sunt substãtiæ, aliquæ accidẽtia. Sed quãdo accidẽs à substãtia depẽdet tam quo ad esse, q̃ quo ad cognitionẽ: ideo si q̃s substãtiã indagauerit, illico accidẽtis naturã nosse poterit. Eapropter de substãtia tantũ uestigat in hoc opere. Cõmunis aũt est omnis substãtiæ diffinitio, quã Arist. quod quid est esse, nostri uerò theologi quidditatẽ appellãt, per quã talis est substãtia, ut deus deitate sit deus, quẽadmodũ dicũt, & homo humanitate homo: ac de his disserit lib. 7. declarãdo quæ sint ea quæ requirũtur ad quod quid est, & quõ se id habeat. Et id cuius est qđ q̃d est, tam in substãtijs cõpositis, q̃ simplicibus, nõ tñ separatim de aliquo, sed gñatim, & in uniuersum de ipso loquẽdo. Substantiarũ uerò aliquæ sunt cũ materia & corruptibiles, ut physica corpora: aliquæ incorruptibiles, ut cœlũ: nõnullę citra materiã & incorruptibiles, ut intelligẽtiæ seu mẽtes. de primis agitur lib. 8. sanè declarãdo, ꝙ ex materia & forma cõponũtur, & quònãmodo hæc inter se & ad cõpositũ habeãt. Lib. 9. de Proprietatib. siue ut nostri uocãt theologi, passionib. quæ in omni ente reperiũtur, sed in aliqua tantũ parte, uidelicet de energia & potẽtia. Nã in substãtijs citra materiã, ita est energia ꝙ nõ est potẽtia. In substãtijs uerò cũ materia utrũq; existit. In x. disserit de quadam alia ꝓprietate disiũcta, uidelicet de eodẽ & diuerso, & de his quę ea cõsequũt̃. i. de oppositionib. In 11. priuatim nõ edit tractatũ, sed tãtũ superius enarrata in epilogũ colligit. In 12. de substãtijs æternis disserit, siue sint corporeæ, siue incorporeæ. Et hoc fermè modo substantias om̃is absoluit, ac ꝑ illas etiã accidẽtia quæ substantiã cõsequunt̃: ex quo ens om̃e tractat̃, q̃d Metaphysicæ subiectũ est. Ens em̃ q̃d nomẽ à Quint. latinitate donat̃, qua ens ut ait Nicephorus Gregoras, huius disciplinæ dicitur subiectũ, ꝙ rerũ ac artiũ omniũ diffinitiões, naturas, ac ꝓprietates ꝑ se cõsiderat, nec septã regionẽ aliquã seu limitẽ habeat: quẽadmodũ nec dialectica, nec rhetorica: sed hę ut aptè tñ atq; appositè de omnib. loquat̃: dialectica uerò ut metaphysicæ ad ueritatẽ deprehẽdẽdã instrumẽtũ. Reliquæ itẽ artes ens nõ in uniuersum, sed ex parte cõprehendũt, ut Physica ens corporeũ, Arithmetica nũeros, Musica sonos, Geometria magnitudines, Astrologia sphęras, & quæ sunt in cœlo. Ens insuper, ut quandoq; definiã & in partes diducã, est quo cũcta appellant̃, & in qđ omniũ simplicia cõpositorũ resoluuntur. Eius diuisio quadruplex, mobile & immobile, ratiõe & re, energia & potestate, idẽ & diuersũ. Mobile rursus corpus seu corruptibile, ut physicũ, seu incorruptibile ut cœlum, physica tractat. Immobile uerò ꝑpetuũ Metaphysica. Ens ratiõe ab eadẽ tanq; minime uerũ reijcitur, ꝙ tantũ mẽte ac ratiõe ꝑcipiatur, re aũt nequaq; subsistat, de quo suprà dixi. Re aũt ens duplici exprimit̃ modo: gñali per ea quę uocãt transcẽdentia, quæ ꝓprietates sunt entis ęquales, ety-

mis tantũ diuersis. Ens in primis, q̃d primus sit omniũ conceptus, & in eos cætera resoluant̃. Res ab effectu & essentia. Vnũ à sui diuisione ac integritate. Aliquid ab aliorũ diuisione. Verũ q̃d mẽtis cogitationi ac cognitioni respondeat. Veritas em̃ quadruplex; aut orationis est, quã mentis ueritas metit̃, quę & ipsa à rerũ naturaliũ ueritate illustrat̃: hæc postremo ab ipsa summa & cuncta metiente ueritate, qua deus appellat̃. Verũ aũt q̃d enti est æquale his omnib. supradictis cõmune est, uelut hominib. & belluis animal. Verũ & falsum Arist. in mente ponit, bonũ aũt & malũ in rebus. Bonũ item seu bonitas quadruplex: aut ex essentia ipsa & natura, qua om̃ia quę sunt impartiunt̃, & hoc cũ ente cõuertit̃: aut q̃d ex accidẽte & naturæ & animi & gratię ꝓuenit. Decẽ quoq; genera his supradictis nõ quidẽ æquiparant̃, sed subijciũt̃: quorũ prima substãtia tantũ, reliqua accidẽtia, de quib. separatim nulla est sciẽtia: substãtiæ nõ itẽ, quã in hoc lib. cõtendit ante om̃ia declarare, ut hac percepta facile illa dignosci queãt: quapropter hãc ens ꝓprie uocat, nouẽ uero uniuersalia entia æquiuoce appellat, ꝗ in ea retineãt esse, nec ab ea ꝓrsus diuidi ualeãt: neq; solũ nominis, sed & rei sint participia. Medicus em̃ liber & medica experiẽtia & medicũ pharmacũ ab arte medica omnia dicta nõ solũ nomẽ cũ ea cõmunicant, sed eundẽ finẽ, hoc est sanitatẽ. Sic & nouẽ categorię à substãtia entia dictę nõ simpliciter, nõ solũ nomẽ cũ ipsa substãtia cõmunicãt, sed etiã rem. Nulla em̃ substãtia absq; his om̃ino simpliciter est, hæc nanq; om̃ia substãtię sunt aliq̃d. Tãta igit̃ entis siue essendi uis est, ut etiã nõ ens esse nõ ens dicat̃, & sub ente ueniat. Si igit̃ ens & unũ est & idẽ & nõ aliud, haud aliter q̃ causa & principiũ se cõsequẽdo. Vnus aũt homo & ens homo secundũ dictionẽ duplicatã, & nõ aliud q̃d demõstrat: unus itẽ est hõ, & est hõ, uidelicet ex eodẽ & simili, & altero & dissimili, ꝗ eiusdẽ sit sciẽtię opposita cõsiderare. Musicæ nanq; est cõcinnũ & incõcinnũ, & eiusdẽ sensus opposita sentire: quapropter nõ solũ simile, aut unũ, sed etiã dissimile aut plura, eiusdẽ fuerint disciplinę. Substãtia igit̃. i. οὐσία & ὕπαρξις. i. subsistẽtia idẽ ferè, diuersũ modo ac ratiõe quadã. Eius diuisio duplex: simplex & cõpositũ, prima & secũda. Per secundã species notant̃, qua uniuersalia dicũt̃. In prima singulare cõtinet̃ & indiuiduũ: quo nomine tãtũ ex Latinis Capella utit̃, uocaturq; suppositũ, subiectũ, hypostasis, ꝑsona, hoc aliq̃d. At hypostasim quanq̃ om̃e singulare in genere essentię græci uocãt, usurpatũ tñ in eo tãtũ supposito, q̃d ratiõis est particeps: sicuti & ꝑsona quę ꝓpter hyperochen tam deo q̃ angelis & omnib. cõuenit. Sed & primã substantiã prẽter hũc modũ Albertus & deũ ipsũ intelligit, & genus supremũ inter prędicamẽta. Altera substantię diuisio, simplex & cõpositũ: simplex nulla est prẽter deũ, reliqua cõposita: om̃ia diuersa tñ cõpositiõe: aut ex materia & forma, ut corpora physica: aut energia & potestate, ut ex esse & essentia. Et ex quo est & q̃d est, qualis in angelis cõpositio dicit̃. Cõpositũ uero ex subiecto & accidẽte tã in substãtijs incorporeis, q̃ corporeis dicit̃. Hoc igit̃ modo Arist. substãtiã in prædicamẽtis appellat, nõ extremã sed mediã; quę nec cõtrariũ habet, neq; magis & minus. Igit̃ de extremis & partib. substãtię hoc modo diuisis loquemur, ac primũ de materia. Hanc ex qua, in qua, & circa quã appellat. Ex qua naturalis & artificialis, ut elementa materia mixtorũ in naturalib. Elementorũ uero materia prima, quę dicit̃ hyle, de qua in physica satis dixi. Et hęc ꝓprie nõ tã substãtia q̃ pars substãtię. In arte ꝑfecta est substãtia, ut ensis siue domus: materia, ferrũ & lapides. In qua, est ipsum corpus in quo fit anima. Circa quã dicit̃ potestatis obiectũ, ut uisus color, & sciẽtię subiectũ, ut physicæ corpus mobile. Forma uero essentialis anima est, quę ꝗ pars existat substãtię, partis forma dicit̃, tribuitq; aut esse aut uiuere, aut sentire, aut intelligere, aut hæc om̃ia, ut homini. Præter hãc & alijs forma dicit̃ modis, ut entelechiã non tribuẽs sed habẽs existẽtiã & ꝑfectionẽ, ꝗ nõ sit è duob. saltẽ principijs substantię cõposita, ut angelus & deus: ac qua refert angelũ, in genere substantiæ ponit̃. Deus em̃ extra genus om̃e. Tertio modo dicit̃ ipsa rei natura citra materiã cõsiderata, ut humanitas ex homine, nigrities ex nigro: ponitur q; in eo genere in quo est illud, cuius est forma. Quarto modo dicit̃ q̃duis accidẽs q̃d causa quidẽ existẽdi per se nõ est, sed ex parte, ut sciẽtia in homine siue albedo. Quin & ea quæ re nõ sunt, sed tantũ mẽte cõcepta, formæ appellari cõsueuerũt. Postremo forma quantitas est modo quodã subiectũ circũscribens, quę ad quartã ꝑtinet speciẽ qualitatis. Energia siue actus & potestas siue potẽtia tertia entis diuisio, quanq; nõ in omni ente. Nã quãuis nil sit præter deũ q̃d nõ ex utraq; cõstet, sunt tñ quędã quæ entelechię dicũt̃, perfectionẽ in se habẽtes, ut deus, angelus, anima. Quędam citra perfectionẽ quas energias appellãt, quæ sunt motus oẽs: perfectiões tamẽ in

mouentibus, imperfectæ in motis. Est insup prima & secũda triplici quidẽ modo: primũ ratione ipsius dei, quẽ actũ primũ & purũ appellãt. Cęteri oẽs secundũ eũ. Deinde ex energiarũ successiõe in eodẽ gñe seu specie, ut in triplici intellectus actiõe secũdũ Arist. Postremo energia prima est ipsa forma, ut in homine sciẽtia: energia secũda ipsum officiũ, uidelicet scire intelligere, sicuti mõstrat liber de Anima II. Potestas itẽ plurifariã agẽs & patiẽs, posse uidelicet mouere & moueri, amare & amari. Patiẽs rursus aut ratiõe accidẽtis in subiecto, aut formæ in materia prima. Energiæ quidẽ cõiuncta est potẽtia, ratiõe tñ distincta, cũ idẽ numero ens respiciat: ut homo absolutus energia est homo, & potẽtia qua potẽs fuit esse homo, sui principij ꝓducentis aut cõseruãtis ratiõe. Remota est ab energia, cũ diuersum numero ens cõtinet, ut semẽ potestate homo. Et sic diuisa re sunt. Aut etiã sicuti energiã primã & secundã dicimus, eodẽ modo potestatẽ primã quę remota & impfecta est, ut semẽ potestate homo: & secundã ut in eodẽ subiecto, ac ꝓpinquã ac facultate paratã ad agendũ, ut ignis potestate urẽs, q̃ nõdũ urit. De quib. in physicis locuti sumus. Sũt itẽ potestates naturales tã sensus q̃ ratiõis, quę in tertia locant̃ specie qualitatis. Inter entia quoq; idẽ & diuersum posuit Arist. Et qđ hoc cõsequit̃ oppositũ. De quib. disserit li. x. Vnum, idẽ, simul, indiscretũ cõmuni dicunt̃ uocabulo. Est eñ eadem differentiũ essentia, sicuti simile eadem differentiũ qualitas, & ęquale eadẽ differẽtium quãtitas. Quẽadmodũ cõtra diuersum, aliud, differẽs, oppositũ, discretũ, alterũ, duo, diuersitatẽ omnia significãt. Entia & essentia oĩs ẽ cõtrarijs ad unũ & plura deducunt̃: unũ in statu & quiete, plura in motu: ut ex forma & priuatiõe. i. ente & nõ ente: siue id esse sit ex materia & forma, siue energia & potestate. Ea demũ ratio mouit Pythagorã, ut unũ & duo. i. numeros inter essentiã & rerũ principia referret, quæ Monada & Diada appellauit. Quapropter quodlibet est, qua unum est. Dissoluta eñ unitate nõ est. Et hoc demũ modo unum enti cõparat̃, absolutã rei indiscretionẽ cõtinens. Cùm uerò tñ quãtitatis indiscretionẽ præ se fert, principiũ est numeri. Tertio uerò ut ait Diony. nulla est multitudo citra unitatẽ. Nã multa partib. sunt, unũ toto. Multa accidẽtib. unũ subiecto. Multa numero, unũ specie. Multa specie, unũ gñe. Multa deniq; potestate, unũ energia: ut oĩe cõtinuũ qđ in infinitũ diduci potest. Reperit̃ tñ indiuisibile & natura indiscretũ, ut ipsa est unitas, & nota quæ est principiũ lineæ, & nunc in tẽpore. Præterea ipse deus, q̃m ut ait in x. lib. qđ simplicissimũ est, mẽsura est in quolibet gñe. Totidẽ modis diuersum seu differẽs dicit̃. Est quoq; differẽtia rei & ratiõis. Dicit̃ eñ re aliq̃d tripliciter differre: numero, specie, gñe. Quędã eñ uera sunt, & re differũt: ut species inter se, asinus uidelicet & homo. Quędã minimè uera, nec re differũt: ut genus & species. Nõnulla uera, & itẽ cogitatiõe differũt, ut homo & animal. Vsurpat̃ aũt cogitatio siue ratio in hac parte ꝓ animi cõceptu extra rẽ, uel in re, quæ tñ res ipsa nõ sit. Extra rẽ, ut si q̃s chimærã quæ nusq̃ est, mẽte fuerit cõtemplatus. In re, ut si q̃s in hominis meditatiõe speciẽ cõceperit, aut casum genitiuũ. Sequit̃. Ex his oppositũ uidere numero quadruplex, aut ratione cõparationis, ut relatio, seu remotiõis oppositi triplici de causa. Aut eñ remoto nihil omnino relinquit, ut negatio: aut subiectũ relinquit, ut priuatio: aut certè subiectũ & genus, ut cõtrariũ. Quocirca quędã dicunt̃ opposita cũ medio, quędã citra mediũ. Cõtradictio in primis maxima oppositionũ ac remotissima est, senasq; retinet cõditiões: q̃ extrema oĩ medio careãt tã gñis q̃ subiecti, q̃ sint extra genus, ut de ente & nõ ente: q̃ alterum extremorũ sit aliq̃d positiuũ, q̃ negatio sit absoluta, non alicuius determinatæ rei aut subiecti: q̃ extrema nequeãt esse idẽ uel simul: q̃ sit unius & eiusdẽ, secundũ idẽ, respectu eiusdẽ subiecti & in eodẽ tẽpore. Priuationis oppositũ totidẽ habet cautiões, q̃ medio careat sui gñis, q̃ alterũ extremorũ aliq̃d ponat, q̃ extrema nõ sint idẽ neq; simul: in quib. tribus cum cõtradictione cõuenit. Cæterũ q̃ habeat mediũ subiecti, q̃ extrema sint gñe, q̃ deniq; sit aptũ illud habere qđ ponit: ꝓ suis specie loco & tẽpore. Cõtrarium quinq; cautiones: q̃ opposita cõtraria nõ sint idem neq; simul, in quo cum utroq; cõuenit prædictorum: q̃ extrema possint uicissim in eodẽ subiecto inesse, nisi alterum insit à natura: q̃ extrema sint in eodẽ gñe: q̃ alterum extremorũ habeat rationẽ habitus, in quibus cum priuatiõe cõuenit: q̃ utrunq; extremũ positionẽ faciat. Latiore autẽ modo cõtraria secundũ Arist. sunt in diuerso subiecto: ut ignis & aqua. Aut quãdo potestate cõtraria sunt, ut sanãs & debilitãs. Aut in potestate ipsorũ cõtrariorum agẽtia uel patiẽtia, ut calorificũ, & frigorificũ, aut calefactile uel refrigerabile. Relatiua quatuor cautiões: q̃ careãt medio sui generis & subiecti: q̃ alterum oppositorum ponat reliquum, uel de-

struat

ſtruat:quoniã poſita ſe ponũt,& perempta ſe perimũt:quod in relatione re conſtat non idem ſit,in quo cõuenit cũ alijs tribus.At in relatione rationis poſſunt idem eſſe ſicut in relatione identitatis. Sed quãdo ad relationẽ uenimus, pluſculum in ea immorandum, præſertim cum Ariſtot.in XI.Metaphyſicæ eam minime prætereat.Diffinitio ipſius in præceptis generũ eſt huiuſmodi. Ad aliquid ſunt quæcũꝗ ipſum q̃d ſunt aliorũ dicunt̃ eſſe,uel quomodolibet aliter ad aliud:hoc Latini Græciꝗ enarratores ſic declarãt,ut in caſu genitiuo,& alijs etiã caſib.relatio fieri poſſit,ut pater filij pater: uel ablatiui,ut maius minore maius. Sũt & relatiua re quidẽ appellata & per ſe, ut q̃d ſimpliciter in ꝓpria fuerint & natura & categoria:ut pater,duplũ.Ex accidente ſunt rationis,nõ in propria, ſed altera categoria, ut ſcientia eſt in prima ſpecie qualitatis: tamen quoniam refertur ad ſcibile,quo ad relationẽ eſt in genere relationis,quamuis ſecundũ quoſdã non idem poni debeat.Sunt itẽ relatiua excellentiæ,ut dominus:ſubiectionis,ut ſeruus:æqualitatis,ut amicus. Ariſt.in Metaphyſicæ VI.relationẽ in quãtitate ponit, ut duplũ, triplum. Pręterea in actione & paſſione:ſiue ſecundũ poteſtatẽ,ſiue ſecundum actum agentẽ & patientẽ,ut calorificũ ad frigorificũ refertur.Poteſtate & energia, ut calefaciens ad calefactũ.Poſuit itẽ in qualitate,nõ tamen explicite:quoniã qualitas non eſt aliud niſi ſecundum quod accipit̃ ratione poteſtatis agẽtis uel patientis:uel ratione quãtitatis, ſicut dicit̃ aliq̃d albius alio. Et ſicuti dicit̃ Socrates albus eſt ſimilis Platoni albo, referre uidet̃ potius quandã albedinis quãtitatẽ.Reliqua uero accidentiũ genera potius cõſequunt̃, ꝗ creare poſſint relationẽ,ut ubi aliqualẽ relationẽ ad locũ,poſitione partiũ refert.Habitus relationẽ habentis ad habitũ. Sed & Theologi noſtri relationẽ in eſſentia ponũt, & hoc tantũ in diuinis, quatuor modis. Primo cũ propriũ nomen ad aliquid refertur,ut pater.Deinde relatio quę cõſequit̃ uel cauſatur relationẽ,ut generatio & generans.Tertia quæ implicite claudit in ſe relationẽ,ut trinitas,hæc perſonas includit diſiunctas. Poſtrema quando pro relatiuo ponit̃, ut deus. Sunt item alia quædã inter ſe diuerſa & oppoſita ſub ente,quæ oportet exprimere:ut prius & poſterius,neceſſariũ & cõtingẽs,totum & pars,magis & minus,quæ deinceps paulatim explicabo.Prius & poſterius dicit̃ ratione ordinis alicuius & principij in quãtitate,in cognitione,in eo q̃d exiſtit.In quanto cõtinuo tripliciter: ratione loci,ut ignis prior aere:ratione tẽporis,ut præteritũ prius futuro:ratiõe motus in rebus naturalibus,ut puer prior uiro.In quãto diſcreto,index eſt prior medio reſpectu pollicis.In cognitiõe ſecundũ rationẽ uniuerſalia ſunt priora particularibus,& ſimplicia cõpoſitis.In cognitione ſecundũ ſenſum ſecus,niſi ex accidẽte. Nam ex accidente notius eſt ſenſibus uniuerſale nõ tamen per abſtractionem ut magis cõmune.Sicuti pueri q oẽs homines ab initio patres uocant,poſtea diſtinguũt.At intellectui contra ex accidente & indirecte notius particulare. In eo quod exiſtit prius dicit̃ tripliciter.Ratiõe cõmunitatis,ut priora ſunt quæ poſſunt eſſe ſine alijs,ut animal prius homine.Ratione analogiæ.Tertio ratione diuiſionis entis in energiã & poteſtatẽ,ſi ſecundum energiã cõtra. Nã partes non incipiũt eſſe in energia niſi toto abſoluto. Ariſt. uero ponit quartũ modũ,cũ ſunt duo cõuertibilia,& unũ ſit alterius cauſa, ut pater.Poſtremo ſpecies oẽs,quæ ſub genere cõprehendunt̃ & diuidunt̃,ſunt oppoſitæ differentiæ.Quę magis & minus recipiãt uidendũ.In primis quãtitati id cõuenit.Quantitas ẽm duplex:prima dimenſionis,cui magis cõuenit & nõ magis:ut maius robur,maior latitudo,lõgitudo.Et quantitas,uirtus,quæ eſt de qualitatis genere, ac per alterationẽ auget̃, cui cõuenit magis, ut magis albus: nam magis in alteratione dicit̃,maius in augmento. Demũ extenſio ad dimenſionis, intenſio uero & remiſſio ad uirtutis pertinet quantitatẽ.Formis quoꝗ rerũ abſtractis in genere accidentiũ maius conuenit, ut maior albedo. Cõcretis uero magis,ut magis albus.Eſt inſuper Metaphyſici, quõ totũ & partes dicantur ueſtigare.Sex ẽm tradunt̃ modi. Totũ in primis quoddã quod perfectionis dicitur, carens partibus:ut deus,angelus,nota in linea. Totũ eſſentiæ, quod plura cõtineat unã conſtituentia rem:ut homo cuius partes eſſentiales dicunt̃.Totũ integritatis,quod plura continet integrũ conſtituentia,modo continuationis in toto continuo:ut contignatio,uel colligatio,uel aceruus.Totũ poteſtatis,quod habet diuerſas poteſtates re diſcretas à ſua eſſentia,ut anima habet uiſum & auditũ & reliqua. Totũ uniuerſale, quod plures continet partes ſubiectas,non re,ſed ratione diuiſas, ut eſt genus ut animal, uel ſpecies ut homo, eius per ſubiectionem dicentur partes. Totum numeri, quum numerus plura numerata cõprehendit,ut Duodenarius.De neceſſario autẽ & contingente inter

se oppositis, rectè perspiciemus si causas cõsiderabimus que attingunt in Physica. Necessitas duplex: simplex & hypothetica. Simplex est illud qđ à priori causa necessario depẽdet, ut hominem mortalem esse, quod elemẽtis cõpositus: qđ quãdoq; à forma dependet sicuti exemplũ supradictũ: quãdoq; à materia, ut animal mortale. Necessarium è positione siue hypothesi est: si hoc fieri debet, illud habere oportet, ut si ensis fieri debet, ferrũ est necessariũ. Et hoc totũ causam finalem significat, qđ in naturalibus uideri licet. Qui eñ finẽ naturæ ademere ac omnia temerè posuere, necessariũ simpliciter existimauerunt, ut in cõstructione domus lapides deorsum cadentes natura ferri, ligna uerò sursum tanquã leuia dixere: sic homines mẽbra fortuitu, nullamq; ob causam facta ad suam utilitatem accõmodauisse. Arist. uerò simplicẽ necessitatẽ in hypothesi esse negat, naturamq; dicit ob formã nõ cõtra factã, necessitatẽ uerò in materia esse nõ in forma. In Mathematicis idẽ esse, sed diuerso modo. Si sunt priora, sunt & posteriora, ut si est triãgulus rectus, tres ergo angulos duob. rectis æquales habet. In naturalib. aũt si posteriora sunt & priora, ut homo est, ergo mũdũ ob eũ creari necessariũ fuit. In se aũt & in ordine ad effecta necessariæ sunt causæ, sicuti motus cœli respectu eclipsiũ & aliorũ effectorũ: quæ prẹexistẽtia in causis sunt quoddã futurũ nõ cõtingẽs quidẽ, sed necessariũ. Quædã aũt sunt causæ nõ necessariæ saltẽ cõparatiõe ad suã effecta, & huiusmodi dicunt futura cõtingentia dum sic in causis suis præexistũt. Et hæc aut frequẽter, ut hominẽ pentedactylum esse, aut raro, ut hominẽ fodientẽ inuenire thesaurũ, aut in horũ medio, ut legere & nõ legere. Rursus in his quæ frequenter eueniunt natura & ars dominat, quoniã natura in proprijs effectis plerunq; superat: rara eñ portẽta, & ars propriũ finem plerunq; adsequit. In ijs aũt quæ inter sæpe & raro, electio dominat: in nobis eñ est legere & nõ legere. Raro aũt cõtingẽs fortunæ & casus est. Fortunæ cùm secundũ electionẽ nostrã sunt, ut fodiẽtem thesaurũ inuenire, causa est fortuna ex accidẽte inueniẽdi. Casus aũt in ijs quæ secundũ naturã, nõ autẽ secundũ electionẽ eueniũt, ut casu tecti supprimi, terręmotu terrã scindi, fulmine ici. Quapropter cõtingens infinitũ est: potest eñ & potest nõ fieri. Necessariũ, dicit Auicena, nullũ habet extrinsecus impedimentũ: cõtingens uero, rarumq; plurima impedimẽta extrinsecus. Potest idem cõtingens & necessariũ esse. ut Socratem mori diuina ꝓuidentia iussioneq; necessariũ, cõtingens uerò Atheniensiũ iussu.

PARALIPOMENA

QVum canat extremos prope iam uindemitor antes: racemationi locus in quibusdã erit, ac in urbe primũ Roma, quę tumultus malaq; summatim hęc passa est. Plebes propter nexos ac æs alienũ in sacrum mõtem primum secessit: unde à Menenio Agrippa reducta est creatis duobus tribunis C. Licinio, & C. Albino, q tres alios sibi creauerũt. Deinde Sp. Cassio & Proculo Virginio Coss. lex Agraria ꝓmulgari cœpta, usq; ad ciuile bellũ semper tumultuosa. Cassius alter Cos. partes agri Hernicis adempti dimidiũ Latinis, dimidiũ plebi diuisurus erat, nisi alter restitisset: ex quo damnatus necatusq; fuit. Liuius lib. 2. Deinde Capitoliũ noctu à seruorũ exulumq; quatuor millibus Herdonio duce occupatũ, ac his cæsis receptũ est. Deinde per Virginiæ casum plebes ex Algido in Auentinũ secessit: unde per L. Valeriũ Potitũ, & M. Horatiũ reducta, creatis ab ea V. Tribunis militũ, qui XX. postea fuere. Lib. 3. Deinde de cõnubijs orta cõtentio C. Canuleio Trib. legẽ sciẽte, ut essent cum patribus cõmunia. Et ut alter de plebe Cõsul fieret: tuncq; primũ tres Tribuni cõsulari potestate creati, anno urbis CCCX. Lib. IIII. Postremò in Ianiculũ ob æs alienũ secedẽs per Hortensiũ dictatorẽ reducta fuit: Galli anno CCCLXV. urbem incenderũt omnẽ præter Capitolium: quibus aurũ pactum ac ultra quantũ ensis appenderet petẽtibus, Camillus superueniens uictor abstulit, signa retulit. Anno DCC. uici XIIII. cum uico iugario igne absumpti sunt. Orosio teste. Seditiões deinde per Gracchos & Apuleios, Ciuilia quoq; insecuta bella à Sylla usq; ad Augustũ, & à Nerone usq; ad Vespasianũ. Nero uetustatẽ ædificiorũ perosus per stultitiã urbem incendit, quæ septẽ diebus, totidemq; noctibus flagrauit. Vitellius Sabinũ Vespasiani fratrẽ in Capitolium cõpulit, succenso templo. Flauianis tãdem potientibus, Titi tẽpore aliud ortum incendium plurimas ædes cremauit. Sub Cõmodo ictum fulmine Capitoliũ: ex quo bibliotheca illa maiorũ cura cõparata, absumpta est. Anno DCCCXLVII. Aurea domus Neronis flagrauit. An. M. CLX. Gothis duce Alarico pars urbis incẽsa. A Vectige aũt moles Hadriani in feriore parte disiecta: reliqua uerò à Britonib. sub Vrbano VI. euersa, postea à Bõifacio IX. postremo ab

Alexand. VI. reſtituta. Tyberis ex eadẽ ferè Apẽnini parte unde Arnus ſupra Aretiũ oriẽs, paruuſq; ab initio, mox multis fluminib. augeť. Albula prius à colore, deinde à Tyberi rege Albano ibi pręcipitato cognominatus, Auctu religioſus magis q̃ ſęuus, ut ait Pli. Nã redũdantẽ bis uidimus, peſtilẽtias anniq; incõmoda cõſecuta portẽdẽtẽ. Li. li. 5. glaciatũ & innauigabilẽ eo fuiſſe anno cõmemorat. Amneſq; xlij. in eũ corriuare ꝑ ſpatia cl. M. ex quib. præcipuos eſſe Narẽ & Anienẽ: itẽ Pli. cõmemorat. Pręterea Glanẽ & Tinnã, quorũ alter ex Arretio, alter tinna ex Apẽnino inter Eugubiã & Aſiſiũ meat, hodie Chiagiũ uocãt: nõnulli hũc potius Aſim Propertio uocatũ putãt, ambo tñ ſimul & Topinus Silio nominatus in Tyberim fluũt. Deinceps de locis alijs. In Apulia Melphis flu. Plinio Straboniq; poniť, à quo nõ ꝓcul poſtea Melphis oppidũ Normãdis ædificatũ. In eadẽ parte Auguſti Tropęa, nũc urbs Turpia ſeu Tropięſis. Fanũ Voltumnæ deæ Hetruſcorũ, apud quod habita illorũ cõcilia de auxilio Veijs obſeſſis ferẽdo. Liu. lib. 4. Pauſilipũ Cãpaniæ promõtoriũ ubi Cæſaris piſcina, teſte Columella piſcẽ habuit annis lx. uiuentẽ. In Aſia quoq; tres fluuij nobiles mihi præteriti, Dionyſio poſiti. Rhebas ꝓpe Bithynios in Põtũ fluens, Eurymedõ in Pãphilia, & Boſtrenus prope Sidonẽ. Senã inter urbes Hetruriæ Ptolemæus ponit: nõ tamen Coloniã in Gręco uolumine. error in Latino fuit ex loco Liuij malè intellecto, cùm dicit lib. 11. Caſtrũ Sena & Adria coloniæ deductæ. De Caſtro & Sena Piceni intelligiť, unde ager Caſtranus appellatur. Poſteri uerò Caſtrum Senę dixere à Rom. ædificatũ, ut etiam in quibuſdã antiquis tabulis eorũ reperitur. Sed de hac ſuperius mihi ſatis. Locus item de hac apud Plin. malè intellectus. Apud Cluſiũ inqt, & Senas, id eſt, libras: nã de lino loquiť, illi aũt de ciuitate intelligunt.

De populis à Romanis debellatis.

Ex bellis autem Romanorũ pleraq; mihi præterita redordiẽda. Primum Sabinarum occaſione Ceninenſes, Antẽnates, & Cruſtuminij Romulo mouerũt, q Sabini eorũ amici, ac uicini nimis lente agere uiderenť, uictiq; ſunt. Poſtremo Sabini periculoſius Tatio duce: cũ quo poſt captũ fraude Capitoliũ ſimul cõuenit in unam urbem, ut Ro. Palatiũ, illi Capitolium arcemq; habitarent. Poſt hos Fidenates eorumq; cauſa Veientes, qui item uicti & parte agri à Romulo mulctati, ac in annos centũ induciæ datæ. Deinde Tarquinius Priſcus de Latinis Sabiniſq; triumphauit, primus omnium curru uectus bijugo, quum ædem Ioui Capitolino uouit, quã poſtea Superbus filius ædificauit, Horatius dedicauit. iterum rebellantes à M. Val. Publicolæ fratre triumphati. poſtea uerò Sabinorũ iuuentus in ludis Romæ quum per laſciuiam ſcorta rapuiſſent, tumultuq; propterea exorto res non procul à defectione fuiſſet: Sabinis ſeſe per legatos excuſantib. ac rem in iuuentutẽ reijcientibus, reſponſum ſe quidem iuuentuti parcere: ſenibus autẽ minimè, qui cõtinuo cauſas rebellionis necterent. Quãobrem M. Horatius Cos. de his ſimul, & Val. Publicolæ frater, qui Volſcos uicerat cõtra ſenatus autoritatẽ duobus diebus triumpharũt, cùm ille unum utriq; decreuiſſet. Poſtremo à Curio Dentato penitus ſubiugati. Latinorum Albam Tullus rex per fratres trigeminos uicit. Deinde ꝓdẽtes præter pacta Romanũ exercitũ autore Metio in bello cõtra Fidenates & Veientes iterum ad internecionem deleuit. Alba diruta. Albanorũ principes in patres legit, Tullios, Seruilios, Quintios, Geganios, Curatios, Clœlios. Deinde Priſcos Latinos uicit. Superbus fœdera & adfinitates cũ Latinis inijt, armaq; iunxit. Ad Lucum Ferentinę in cõcilio Turnum Herdonium Aricinũ ei uerbis aduerſantẽ ſuſtulit, clàm per ſeruum corruptũ armis in eius diuerſoriũ inductis, ac quaſi regem per proditionẽ occidere uellet. Ancus deinde Politorium eorũ urbem potiſſimã diruit. hoſtes Latinos exemplo ſuperiorũ in urbem recepit, dato eis Auentino: ex eius oppidi ruinis nunc Polim crediderim appellatũ. Extat & alterum Palliamũ, cuius Pallienſes lapidicinas Vitruuius uocat: oppidũ utrunq; Colũnenſium. Poſt hæc populi XL. priſcorũ Latinorũ Manlio & Sex. Tarquinio exule ducib. rebellauere. Inter quos fuerũt Ardeates, Aricini, Bolani, Bubentani, Corni, Varientani, Gabini, Laurẽtini, Lauinieñ. Lanuuitæ, Lauicani, Nomẽtani, Moreani, Pręneſtini, Pedani, Querquetulani, Atricani, Scapteni, Setini, Tyburtini, Tuſculani, Telini, Telerini, Veliterni. Cuius rei gratia T. Largius primus dictator eſt factus, aduerſus quos A. Poſthumius alter poſt eũ dictator ad lacum Regillũ auxiliantibus Dioſcuris proſperè pugnauit. Quumq; poſtea rurſus cum Cãpanis defeciſſent, cõditionẽ tulerũt, ſi pacẽ habere uellẽt, alterũ ex Latinis cõſulem

faceret,ex quo Annius eorū prętor de curia prolapsus exanimatus est.Igit̃ debellati Latini per T.Manliū, in quo bello se P.Decius deuouit,deditionē fecere. Gabios Dionysius inter priscos Latinos ponit. Capti autē hoc modo:Sex.Tarquinij filius simulata ira patris ad eos trãsfugiēs factus est etiã belli dux: explorãs igitur patris uolūtatē, accepit à nuncio illū papauera summa in horto tãtū demetere uisum, ipse quoq; summos ciues necaturū se intellexit:qđ & fecit.Hetruscorū bellū à Fidenatib.& Veientibus cœpit ab ipso Romulo uictis.Rursus Veientes simul cum Tarquiniensib.Tarquinios iuuantes,à Val.Publicola uicti apđ Arsiã,ex quo ipse primus curru quadrijugo triūphauit: in quo bello Brutus collega cecidit.Deinde Lartes Porsena rex Clusinorū bello ꝓ Tarquinijs etiã suscepto,cùm ad Ianiculū castra posuisset,ne Tyberim trãsiret,uirtute Coclitis Horatij prohibitus est.Adcessit & Mutij aliud exēplum alibi narratū. Quorū admiratione rex pacis cōditiones ferre coactus,bellū dimisit,acceptis obsidibus,ex quib.uirgo Clœlia dux uirginū facta,inter quas Valeria item uirgo Publicolę filia fuerat,equo sumpto, custodibusq; noctu deceptis ad suos per Tyberim tranauit:& cùm reddita esset,à Porsena honorificè remissa,equestriq; statua à Ro.donata est. Veiētes in antiquo perseuerantes bello cccvi.Fabios apud amnē Cremerã per insidias interfecerūt. Menenius Agrip. illius Agrippæ filius q plebē reduxit. Cōs.unà cum C. Horatio statim illos petēs rursus malè rem gessit,ex quo illi ad Ianiculū castra posuere. Vnde noctu Tyberim natãdo exercitū Sp.Seruilij Cōs.insequētis an.adorti pariter &reiecti fuere. Seruil.elatus uictoria, & ipse Tyberim tranat, aciē in iniquo cōtra hostē dirigēs fugat̃, à superueniēte deinde collega A. Virginio seruatus,& hostis cęsus est.Seruilio postquã cōsulatu abijt dies dicta,cui crimini datus erat cū hoste cōcursus.Ille tñ &audacia &meritorū exprobratiōe periculū euasit.Cōtra uerò Agrippa supradictus & ipse ob rem malè gestã capitis anqsitus,ac ære ex gratia multatus, cū modestè patiēterq; se gessisset,morbo ob ignominiã correptus excessit: ex quo uidere licet in causa pari apud imperitū ingratumq; uulgus plus adrogantiã ualere ꝙ modestiã. Alius Agrippa Menenius cognomēto Lanatus ex eadē familia cōsul cū Macerio Geganio,quo tēpore Sp.Melij largitio fuit, & L.Minutius præf.an. Veientes tandē Camillus sub iugū post ætates decē penitus misit, ex aquæ Albanæ uaticinio delphico,nō prius huic finē bello fore,ꝙ aqua ex lacu Albano in cãpos egrederet̃,uti euenit.Aduersus itē Hetruscos, Vmbros,Samnites,Gallos,Decio & Fabio ducib.prosperè pugnatū,Decio se imitatione patris deuouēte. Deinde apud Ciminū lacū à Fabio,postremò à Papyrio ultima occidione apud lacū Vadimonis debellati.Post longū deinde tēpus rebellãtes à Sylla superati fuere. Volscos Tarquinius Superbus ante omĩs ꝓuocauit ablata per uim eis Suessa pometia, quorū bellū CC.post eū an. durauit, ex cuius manubijs Iouis Capitolini tēplū ædificauit. Qđ postea cōsecrauit M.Horatius Puluillus Cos.Publicola collega in bello Sabinorū occupato,q obiter allato de morte filij nūcio iussit uti efferret̃, minime à cœpta cōsecratione discedēdo. Volscos itē post superatos ad Regillū Latinos uicit Ap.Claudius,q Cos.cū P.Seruilio fuit: rursusq; rebellantes idē cōpescuit direpta Suessa pometia.de his etiã M.Val.Publicolæ frater dictator triūphauit.Deinde simul Volsci & Equi à L.Æmylio q Cos.cum Fabio Cæsone fuit,cùm per astutiã Actij Tulli eorū ducis ex urbe pulsi rebellassent. Deinde à L.Lucretio &T.Veturio,rursusq; Quintio,& Q.Seruilio Coss.uicti,& Antiū captū,& Veriternis ager adeptus.Cum Equis rex Superbus captis Gabijs,inquit Liuius,pacem fecit:eos deinde,ꝙ Latinos uexarēt, Q.Fabius Cæso Cos.uicit tumultuario bello, rursusq; rebellãtes cū Volscis ad Algidū secutus cōpressit.Tertio in eodē loco Q.Cincinnatus Dict.unà cū Gracchi Clœlio duce ꝑdomuit:eaq; fuit modestia,ut dictatura quã in sex mēses acceperat xvij.die bello cōfecto se abdicauerit. De Volscis itē & Equis P. Valerius Potitus Cos.apud Algidū, & post eum M. Geganius etiã Cos. ducto Cluilio duce Volscorū ante currū triūpharunt.Samnitibus primū motū est bellū occasione Cãpanorum,q uexati ab eis se Romanis dediderãt:ut autor Liuius lib.7.deinde sæpe rebellantes annis LX.Papyrios duces exercuere.M.Attilius Cos.quū uidisset aciē ab eis pulsam,Ioui Statori tēplū uouit,si exercitus cōsisteret:ut idē lib. x. Vouerat & Romulus simile in bello Sabinorū. Sãnitibus pacē petētibus,quarto fœdus renouatū:demū per Curium Dētatū bellū cōfectū.Eorū urbs Beneuētum Hirpinorū, olim Maleuētū ob horribilē & pestilentē uentū,cui olim fuit obnoxiū,ut tradit in bello Goth.Procopius.Hanc

urbem

urbem per bella pun.T.Sẽpr. Gracchus ꝓcõſ.cõtra Hãnonẽ defendit apud Calorẽ tria milliaria caſtris poſitis:ubi cũ uiciſſet, Volones ex ꝓmiſſione facta liberos fecit:deinde ex eis illos,q pugnã detrectauerãt mulctauit,ut quoad ſtipẽdia facerent, ſtãtes cibũ poꝗ caperẽt.Li.24.Sunt autẽ Volones ſerui,q uolũtarij militãt,Ampſanti colles Virgiliani & ſæui ſpiracula Ditis,in ualle apparẽt Beneuẽtana,uti quibuſdã placet. Tarẽtinũ inſecutũ eſt bellũ,qđ itẽ Curius ſuperato Pyrrho è Sicilia rurſus redeunte cõfecit,in eodem magiſtratu bis triũphauit.Tarẽtinis uictis pax & libertas data.Neapolitani per Q. Publiũ obſeſſi in deditionẽ uenerũt.Publio triũphus per Cõſ.decretus & Imperiũ ꝓrogatũ.Legio Cãpana cũ D.Iubellio pręf.quæ in pręſidio Rheginis relicta fuerat,eã urbẽ cepit,quapropter capta ſecuri percuſſa eſt:cętera uerò Italica ſimul cũ Siciliẽſibus ſupra narrata.Deinceps de externis.Illyrici regina Teuca, Agronis olim uxor,cũ admonita à duob.Corruncanis legatis,quæ primo bello pu.orã maritimã populabat̃,alterũ Titũ liberius locutũ in itinere redeũtẽ interfeciſſet,à Cn.Ful.Cẽtimalo &L.Poſt.Albino Cõſ. poſtea ſuperata ſupplex reddita ex cõditiõe Cercyrę & Apolloniæ libertate pacẽ obtinuit,quæ Demetrij uiri potẽtis è Pharo Illyrici oriundi ꝓditione,cõſpirãtib. Iſtris ſimul cũ Iſſeis & Atintanis populis Illyricorũ fœdus cum cõſulib.iniuerãt. Verũ paulo poſt eiuſdẽ opera Atintani occupatis in bel.Gallico Romanis rebellãtes ad officiũ reducũt̃. Demetrius pulſus cũ reuertiſſet, auxilio Philippi captus, atꝗ interfectus eſt, ac Pharos eius patria euerſa,Illyricis pax reddita.Et hæc illico poſt primũ punicũ.Secũdo aũt quũ Philip.Italiæ ꝓpinquãs Oricũ occuparet,Apolloniã obſideret,an.v.belli pu.à.M.Val. prętore ſupatus eſt,Illyriciꝗ orę populi recepti. Valerius ob rẽ bene geſtã abſens cõſul creat̃, fœdus cũ Aetolis inijt. Gẽtius deinde rex Illyrici hoſti Perſeo precio cõiunctus, cũ legatos de hoc ad eũ querẽtes in uinculis tãꝗ canes emiſſarios habuiſſet,à Cn.Mãlio xxx.dieb.terra mariꝗ uictus, ac unà cum uxore & liberis in triũpho ductus. Eius urbes Paulus Æmylius trib.diruit horis. Vardei gẽs Illyrica ꝙ Rom.ſubditos moleſtarẽt,nec iuſſi abſtinere obtẽperarent,à Ful.Flacco ſuperati ſunt.Iapides à Sẽpronio, Segeſtani à Cotta,Delminiũ à Naſica, Delmatæ à Metello ſunt domiti. Papyrius Carbo à Cymbris in Illyrico cum exercitu eſt fuſus. Per bella ciuilia Illyrici Cæſ.copias duce Gabinio illac iter habẽtes adflixere.Cęſare interfecto præſidia quę paulo ante acceperãt,eiecere. Bebium cõſularẽ uirũ interemere.Demũ ſub Auguſto Salona per Pollionẽ Celeniſꝗ oppidis ſuperatis penitus ſub iugũ uenerũt.Iſtri autẽ q Illyricos,Aetoloſꝗ iuuerãt,cũ prędæ cupidi Cn. Mãlij caſtra cepiſſent, ab Appio Pulchro debellati ſunt. In Pãnonios M.Liuius ab Auguſto miſſus Segeſtã cepit,deletis Pãnoniorũ copijs auxiliũ ferẽtib.& armis hoſtilib.in ꝓfluentẽ iactis, quo uictoria cæteris repẽte ꝓnunciaret̃. Bathonẽ eorũ regẽ deinde Tyberius maxima cæde ſuperatũ,ac donis ingentib.muneratũ,trãſtulit Rauennã, gratiã referẽs ꝙ ſe quodã cum exercitu iniquitate loci circũcluſum paſſus ſit euadere.Pãnoniã itẽ Marcomãni gẽs fera irruperãt,ſed ab Antonino philoſopho repulſi ſunt. Probus itẽ princeps eã à Sarmatis occupatã liberauit.In eadẽ & Cõſt.Liciniũ oppreſſit. Diuiſa eſt in primã & ſecundã.Amãtini in ſecũda ubi Bacũtius amnis in Sauum influit. Sauus eñ Drauuſꝗ potiſſimi,hic è Noricis uiolẽtior,ille ex Alpibus carnicis placidior fluit,uterꝗ nauigabilis.A Sauo Sauẽſis regio dicta eſt:q aũt inter Drauum & Danubiũ tractus extendit̃, Valeria dicit̃,quæ Croacia nunc eſt.Hãc Marcomãni Quadiꝗ infeſtabãt:cũ quib.cõſpirauerãt Sueui,Sarmatæ,Baſtarni,Alani,Peucini.Cõtra quos ꝓfectus M. Antoninus philoſoph.cũ etiã ſeruitia armaſſet, in Danubij trãſitu feliciter acceptos in deditionẽ Marcomãnos in Italiã traduxit. Voluit Marcomanniã & Sarmatiã ꝓuincias facere.feciſſetꝗ niſi Auidij Caſſii rebelliõe Orientẽ petere coactus fuiſſet.Sub Aureliano deinde à Marcomãnis uaſtata ſunt om̃ia,quæ circa Mediolanũ erãt,quib.occurrente Imp.tãta eſt clades accepta,ut Ro. penè ſolueret̃ Imperiũ,luſtrata urbs,inſpectiꝗ libri Sibyllini,mox barbari uicti nõ tam Romana uirtute,ꝗ̃ ꝙ mõſtris quibuſdã, uiſiſꝗ diuinis ex ope(uti credebat̃)Sibyllina territi fuere. Sunt eñ Marcomanni & Catti, ubi nunc Mauraula ac Vratislauia.Bohemi uerò priſtinum Bohemorum retinent nomen. Quadi itẽ ubi Quauia adhuc uocatur apud Vladislauiã.Daci quoꝗ ſub Cotiſone rege in Pãnonias Mæſiaſꝗ ꝓximas cõcreto gelu Danubio irrumpebãt,cõtra quos Cor.Lentulus ab Auguſto miſſus, tris eorum duces cum magnis copijs deleuit,citerioremꝗ ripam præſidijs muniuit,ſatis uictoriæ putans poſſe illos ꝓhibere. De Dacis & Sarmatis

Domitia-

Domitianus duplicē egit triũphũ. Traianus in eos ꝓfectus regē Decibalũ uicit, eius legatis ſeruilē in modũ introductis pax data. Iterũ quoqꝫ in rebellantē proficiſcit̃, quo ſuperato Daciã ꝓuinciã fecit, theſauros regios ſubter uada fluminis inuenit, pōtē lapideũ ingentē fecit, de quo in eius uita referã: rex ſibi manus attulit. Sub Galieno Dacia eſt amiſſa. Aurelianus deſperãs retineri poſſe, omnē Daciã trans Danubiũ ſublato exercitu ꝓuincialib. reliquit, abductoſqꝫ ex ea populos in Mœſiã collocauit, appellauitqꝫ ſuã Daciam quæ duas Mœſias diuideret. Macedones ſocia arma cũ Annibale cōiunxerãt. Philippus rex ad Apolloniã primo ſimul cũ Acarnanib. à Valerio Leuino ſuperat̃. Deinde à Sulpitio ꝓcōſule Attalo rege ex Aetolis belli ſocijs uarijs prælijs agitatus: pax poſtremò illi à Pub. procōſule data, dũ occupatis in Africã animis, omnib. alijs bellis Romani leuari cuperēt. Nec diu in fœdere mãſit Philip. Athenienſeſqꝫ Romanorũ ſocios uexabat: acta rurſus res eſt primis illis quōdã in eũ ducib. Leuinuſqꝫ illuc miſſus eſt. Sed omē negotiũ Sulpitius Cōſul ſuſcepit, terra mari Attalo Rhodijſqꝫ iuuantib. bis uicit, bis caſtris exuit, bis fugauit. Vltimũ illi præliũ cũ Q. Flaminio cos. fuit, à quo uictus dato etiã Demetrio filio obſide pacē impetrauit. Perſeus defuncto patre bellũ hereditariũ ꝓſecutus, aliquanto felicius ab initio, ut ꝗ Liciniũ, ꝗ prius in Macedoniã ingreſſus fuerat acie uicerit: naues ceperit: ꝓximos inſuꝑ populos bello illato, partim in deditionē, partim in amicitiã redegerit. Martius Philippus per altas paludes immunitã Macedoniã penetrauit: coactus eſt rex claſſem incēdere, pecuniã mari mergere, ne in Romanas manus ueniret, à Paulo deinde Æmylio Cos. ſic cōterritus, ut pugnæ adeſſe nō auderet, ſic uictus, ut nec illi Samothraciæ latebræ ꝓfuerint, è quib. tãdē erutus miſerabilē triũpho pōpã præbuit. Andriſcus poſt hunc ꝙ ſe Demetrio genitũ diceret, à Demetrio Syriæ rege captus, Romãqꝫ miſſus, cùm indiligēter cuſtoditus euaſiſſet, tãtos in Macedonia motus fecit, ut cæſo deletoqꝫ Ro. exercitu cũ Quintio Prætore, ingentē terrorē incuſſerit. Duce tñ Q. Metello in cathenas reductus, ſeruituteqꝫ Maced. mulctati. PſeudoPhilip. ad extremũ excitatus à L. Tremelio quæſtore unà cũ exercitu cæſus eſt. Dardani Mœſiiqꝫ poſt Macedoniã ſunt, in quã quotidie irrumpebãt, auſi tēplo Delphico manus inferre uiolētas. L. Scipio auri pactione corruptus cũ Dardanis fœdus ꝑcuſſit, L. Sylla partim eos uicit. M. Curio procos. penitus ſub ditionem redegit. Scribonius procos. Cl. Appij qui cōtra Rhodopeios pugnans morbo abſumptus erat ſucceſſor, declinato in Dardanos bello intra trienniũ ad Iſtrũ penetrauit. Dacia tenus uenit, ſed ſaltuũ tenebras expauit. M. Lucul. L. ꝗ Mithridatē uicit frater, Mœſiorũ regionē excurrit omē. M. Craſſus Auguſti auſpicijs feliciter in eos pugnauit, quos cũ peteret, rogitaret̃qꝫ ab eorũ duce quinã eſſent, reſpōdiſſetqꝫ Romanos gentiũ dños, ille, ita inquit, ſi nos uiceritis. Nec parũ timoris incuſſit Domitius Cēturio foculo ſupra caſſidē tanqꝫ ardente capite collocato. Tyberius poſtremo Imp. ſub Romana eos iura redegit, tributũqꝫ pēdere coegit. Thraces Macedonum erãt tributarij, quib. uictis Rom. detractabãt Imperiũ, uicinas excurrētes regiones. Scordiſcos igit̃ inter eos cōprehēſos M. Ceſonius debellauit, M. Cato cōſul fuſus fugatuſqꝫ ab illis eſt: aboleuit dedecus Liuius Druſus ꝗ illos uictos Danubiũ trãſire ꝓhibuit. Thraces inſuꝑ Minutius Rufus apd' Hebrũ adflixit. C. Geminius ob flumē gelatũ equitatu amiſſo infeliciter cōtra eos rem geſſit. L. Piſo Rhodopeios penetrauit. Sylla multis prælijs cecidit, Appius ſæpe uicit. M. Lucullus ad Tanaim Mæotimqꝫ ꝑuenit, & efferatas gētes mira celeritate debellauit. Poſt mortē Cæſ. M. Brutus aduerſus eos mouit infeliciter. M. Craſſus Auguſti auſpicijs primo, mox Scipio domuere. Tribali Thracia gens, ꝙ Germanorũ armis iuuarent̃, indomiti mãſere. Tyberius Imp. Thraſibulũ Thraciæ regē ſuſpectæ fidei reum per blãditias ad ſe traxit, neqꝫ unquam poſtea remiſit. Veſpaſianus Thraciã omnē quæ ſub regibus amicis antea erat, in ꝓuinciæ formã redegit. In hac item Perinthus, nunc Pera, Genuēſibus ab Imp. Conſt. ob latũ ei auxiliũ cōtra Venetos cōceſſa, ſicut Theſſalonica ab Andronico Hemanuelis filio Venetis. Prope Tenedus eſt inſula, cuius notiſſima fama Virgilio deſcribit̃, quod teſte Ariſt. in Pol. hic ob Troiam importuoſam hoſpitiũ celebratũ fuerat. Cicero in epiſt. prouerbiũ uſurpat ſecuris Tenedia, ꝙ libertatem rebellando amiſerit. Græcis Romani contra Philippum Macedoniæ opem tulerunt. M. Val. Leuinus II. bello pu. cum Aetolis fœdus percuſſit, captaſqꝫ de hoſtib. urbes illis cōdonauit, nec paruo fuere bellis Macedonicis uſui. Omnia tamen obruerunt beneficia coniuratione cum Antiocho contra Rom. inita. Igitur uiolati fœ-

deris

deris pœnas dederũt, & à Glabrione primũ uicti, mox à M. Fuluio Nobiliore expugnata Ambracia unà cum Epiro ſubacti, benigneq́ cum illis actũ quod plus apud iuſtiſſimũ populum beneficiorũ memoria, quàm recẽs defectio ualeret. Achæi licet cum Philippo bellũ intuliſſent, accepti tñ in amicitia, maleq́ deinde uſi ſunt cõceſſa libertate. Legatos pop. Ro. uiolauerũt, ac duce Critolao arma ſumpſerunt. Attriti ergo per Metellũ Macedonicum: poſtremò euerſa per L. Mumium Corintho libertatem amiſere. Thebæ inſuper & Chalcis quæ auxilio fuerãt euerſę. Athenięſes auxiliũ cõtra Philip. petiere, defenſi ſunt, & ſita illis libertas cõceſſa. Archelaus Mithrid. pręf. urbẽ occupauit, grauiq́ ſeruitio preſſit. L. Sylla circũſeſſam magno labore expugnauit, & antiquã libertatẽ reſtituit, neq́ ullam urbẽ maiore honore dignatus eſt po. Ro. Poſtremò cùm Galli rebus exciderẽt Cõſtantinopolitanis, Athenas diu tenuerũt cum Polopõneſo: quorũ imperium dum in regnum transferretur Neapolitanũ, ad manus Acciaiolorũ Florent. ſub Io. regina peruenit: deniq́ ad Turcas. Hodie à barbaris corrupto uocabulo Sethinæ uocãtur. Cum Lacedęmonijs & eorũ tyranno Nabide bello Maced. amicitia iuncta eſt. T. Flaminius deficientes uicit, pacẽ dedit, bellum ob libertatẽ Argæi qui ſub tyrãno erant iuuere. Vniuerſos autẽ Græcos T. Flaminius uicto Philippo, ſenatus populiq́ nomine per præconem liberos eſſe iuſſit. Rhodij qui plurimũ arte nautica pollebãt, auxilio Romanis cõtra Philippũ fuere. Cõtra item Antiochi claſſem cui Annibal præerat xxvij. prius, & deinde xx. naues ſupplemẽto miſere: quibus meritis uicto Antiocho, Cares, Lydi, nonnullæ aliæ uicinæ urbes à Rom. ſunt eis donatæ, quin & Aetolis eorũ precib. placuit ignoſcere. Auſi ſunt tñ bello in Perſeum legatos Romã mittere, in pace cõueniſſe, ſe auxilia regi laturos. Viſum id indignũ: quapropter ciuitatib. iam donatis mulctati fuere: nec uicto poſtea Perſeo audita legatio, intromiſſa demũ dubia dimiſſa eſt. Cùm tñ aſſiduè deprecaretur, in amicitiã accepti ſunt, nec unquã poſtea etiã Mithrid. bello fidem mutauerunt. Ante Veſpaſianũ libera fuit Rhodus ſuis utẽs legib. Ipſe primũ adẽpta libertate in prouinciæ formã cũ adiacẽtibus inſulis redegit. Pãphylij, Cretenſes, Phryges, Lycij, Cilices, & circa nationes oẽs piratas excipiebãt, cõmodaq́ & portus præſtabãt. Seruilius eos cũ Iſauria uicit, tributarioſq́ fecit: & tributa quæ grauia fuerãt ab Antonio triũuiro diminuta, Lycijs libertate donatis. Cretenſes uerò Metellus domuit Põpeius poſtremò graſsãtes iterũ piratas uictos ac ſupplices aliò traduxit. Arabes Aelius Gallus auſpicijs Auguſti uſq́ ad Troglodytas deuicit. Sileus Nabatheorũ legatus per deſerta deductũ exercitũ, morbo, labore, fame ferè cõfecit: uicti tñ reges nõnulli, oppida diruta, nec peruẽtum ad aromata ob aquę inopiã. Sileus ꝓditionis cõuictus, Romã ductus ſecuri percuſſus eſt. Traianus ꝓgreſſus ad mare rubrũ primus Arabiã ſubiugatã rectore impoſito in ꝓuinciã redegit. Rediẽs Agarenos rebellãtes reiectus tẽpeſtatib. & fulminibus ſuperare nõ potuit. Hos eoſdẽ eſſe cũ Saracenis teſtat̃ Auguſt. ab Agar ancilla Abraami cognominatos: deinde à Sara cõiuge ſe Saracenos potius appellari maluerũt. Horũ hiſtoria ſuprà repetita eſt, eiecti tandẽ ex Italia regnoq́ Ciciliæ fuere per Othonẽ II, auxilio Pãdulphi Capiteferrei principis Capuani, cuius poſtea meritis Cãpana urbs facta metropolis fuit. Iudæi primo ſub Iuda Machabæo amicitiã petẽtes, à Demetrio Syriæ rege ſeſe tutati ſunt. Põpeius & Hieroſolymã cepit foſſis die Saturni repletis, quo gens ea uacat, & Fauſto Syllæ filio primo muros aſcendente, tẽplo pepercit, cc. mil. talentorum, ſacraq́ intacta relinquẽs, quæ poſtea Craſſus in Parthos profectus diripuit, Hircano facto ſacerdote, & Ariſtobulo eius fratre Romã in triumphũ ducto. Titus etiã poſtremo rebellantem expugnauit, tẽplum incẽdit, muros diruit, undecies centena millia gladio fameq́, teſte Ioſepho, perierunt. Reliqui uerò ad XC. mil. diſperſi. Ianus ſexto clauſus. Iudæi deinde ſub Traiano circa Cyrenas ſumptis armis, ſupra CC. mil. hominum interfecere, pariq́ clade qui in Cypro erãt Cyprios adfecere. Traianus per Luſium legatum omnes ubiq́ inuentos profligauit. Hadrianus Hieroſolymã inſtauratam Haliam de ſe uocari iuſſit. Iudæoſq́ urbis ingreſſu prohibuit, ciuitate Chriſtianis permiſſa. Iulianus Imp. cùm templũ reparari iuſſiſſet, diuino qui opus faciebant igne fundamẽtis prorumpente cõflagrarunt, neq́ unquã poſtea Iudæi certã ſedem poſſederũt. Indorũ rex Porus qui ſexcẽtis regib. imperabat, munera ad Auguſtũ amicitię cauſa miſit, octo ſeruos nudos aromatis delibutos, uiperas ingentes, ſerpentẽ X. cubitorũ, teſtudinẽ fluuialẽ trium cubitorũ: & perdicẽ uulture maiorẽ. Cum munerib. aderat Larmanocagas Indus, cui cùm

omnia

omnia ex sententia euenissent ne quid aduersi accideret, more patrio Athenis nudus ridensq́ in ardentẽ se pirã coniecit. Galli postq́ Italia omni expulsi sunt, Sallyes per Sextium domiti, Allobroges à C. Domitio. Aruerni à Q. Fabio. Postremo Cęsar Heluetios in eorũ patriã redire coegit. Germanorũ ccc. mil. Ariouisto duce è Gallia expulit. Suessiões, Atrebates, Belgas in deditionẽ accepit. Venetos orãq́ maritimã classe superauit. Aquitanos per Crassum legatũ domuit. Rhenũ traiecit, proximosq́ Rheno territauit. Oceano remigato Britãnos tributarios fecit, Eburones deficiẽtes recepit, cum rebellãtib. demũ Gallis omnib. & Vergẽtorige ad Alexiã cõflixit, tãdemq́ IX. anno in fide habuit. tributiq́ nomine imperauit sestertiũ quadringẽties. Alpini prædones erãt, nec superari poterãt nec in saltibus pręruptisq́ mõtibus adiri. D. Brutus Mutina fugiẽs data uiritim drachma se redemit. Messala cùm iuxta eos hiemaret, p̃ singulis hastilib. preciũ pẽdere coactus est. Terẽt. Varro acie uictos sub hasta uẽdidit. Augustus per Tyberiũ funditus deletos extinxit, trophęumq́ in Alpibus erexit. Germani liberiores omnib. secundum Parthos fuere: à nullis eñ maiores acceptæ clades. Carbo, Cassius, Syllanus, Manlius, Seruilius fusi uel capti, quinq́ simul exercitus cõsulares, Ipsi nulla lacessiti iniuria, anno ab urbe cõdita DCXL. in Italiã irrupere. Cimbri fuere ac Teutones Oceano p̃ximi, ambo à C. Mario uicti, & à Catulo ad aquas Sextias, quorũ uxores noctu se suspẽderũt necatis infantib. Germani ob corporũ proceritatẽ cùm primũ in Gallia cum Cęsare cõcurrerẽt, tãtum terroris intulere, ut testamẽta passim in Romãis castris scriberẽt: ac tũc primũ in Germaniã põte Rheno imposito Romanę legiões perductę: cumq́ se in paludes syluasq́ reciperẽt, nõ inuẽti sunt q̃ uincerẽt. Bellis ciuilib. expugnatis legionũ hibernis Gallias adfectauere, pulsi tñ sunt, Augustiq́ auspiciis bellũ illatũ. Drusus eos usq́ ad Albim prosecutus, ne uerò ulterius prosequerẽt, mulieris specie humana maiore idipsum p̃hibentis perterritus est. Cimbris accepto lebete delictorũ antiquorũ obliuionẽ petẽtib. cõdonatum. Sueui & Sicãbri traducti in Galliã, ac proximis Rheno agris collocati. Vãdius Sueuis, Vãnius Batauis reges impositi. Quintiliũ Varũ Cherusci cum tribus legionib. ob eius libidinẽ adflixerũt, ad Rhenũ Romanos reiecerũt, tãtumq́ terroris iniecere, ut ludi sint uoti, Augustus capillo p̃misso caput parieti sæpe illiserit. Germanicus dein filius cladis uindex adcessit. Germanorũ principibus captis ac in triumphũ ductis. Marcomãnorũ Quadorũq́ reges ex autoritate Romanorũ ad Danubiũ regnabãt, raro armis, sæpe pecunia adiuti. Tyberius accitũ per blãditias Marobadũ Germanorũ regẽ nõ remisit. De Phrisiorũ legatis Romæ suprà narraui. Mortuo Nerone multi populi Batauis ducib. nimis acerbũ delectũ perosi, autore Ciuilio cõiurarũt, legiones Romanorũ ceciderũt. Vbios ubi colonia Agrippina deducta fuit, ob nomẽ Romanũ uexarunt. A Cereali tãdem & Domitiano Imp. pacati sunt, triũphusq́ de Cattis ductus, eosdemq́ ac Marcomãnos superius dixi à M. Antonino subactos. Probus tot eorũ incursionib. indignatus supra cccc. mil. cęcidit: ultra Albim remouit, Romanas urbes in hostico posuit, milites collocauit: xvi. mil. tyronũ ex eis accepta p̃ omnẽ p̃uinciã sparsit, & omẽ deniq́, qua latè tendit, Germaniã subegit. Nouẽ reges ad pedes p̃stratos habuit, ac uinũ cõficerẽt permisit, uoluitq́ & arma p̃hibere, sed prius p̃uincia erat deducẽda. Alemani sub Galieno in Hispaniã penetrãtes Galliis attritis in Italiã irruperũt. Eorũ deinde Constãtius magnã fecit stragẽ. Constã autẽ magnus ipsorũ reges captos: spectaculo bestiis obiecit. Iulianus interfectis regib. magno captiuorũ numero abacto, fœdus cũ eis fecit. Valẽtinianus Saxones Oceani accolas inter inadcessas paludes domuit, uictorq́ ad Oceanũ peruenit. Vltimus Romanorũ Theodosius Germaniã attriuit. Nã & Hydræ modo hęc semp̃ natio uires instaurabat. Tartari nõ ut quidã tradidere, Scythicũ genus est, sed Europęũ in Taurica Chersõneso Plinio positi ac Tartari appellati: hodieq́ ibidẽ p̃seuerãt, ubi quõdã Theodosiã nũc Caphã regiã cõstituere, quæ deinde in Genuẽsiũ, postremo Turcarũ potestatẽ uenit. De his scripsit Aitonus Armenus Aitoni regis Armeniæ nepos, q̃ fuit an. M. ccxc. Hi eñ cùm diu more ferarũ sine rectore, sine lege, sine deo degerẽt, crescẽte planè multitudine, an. M. ccxxxiiij. Cã Guiscã regẽ sibi creauerũt, q̃ primus fines patrios egressus, in Scythiã cũ exercitu penetrauit, usq́ ad portas Caucaseas: tris filios in totidẽ orbis partes misit. Iachim in Occidẽtẽ, Tagladaim in Meridiẽ, Bathonẽ in Septentrionẽ. Hic ultimus res gessit magnas, Comanos uicit, q̃ & ipsi Europęi sunt, antiquitus prope Roxolanos, Omani Ptolemæo uocati, uerũ postea & in Asiã cõmeãtes.

Iberos

Iberos, Albanosq́ꝫ, ac circa natiões expulere: eiecti tandē à Tartaris, ad Polonos postremo Pannonios migrarunt, ubi à Bela rege in partē regni recepti fuere. Deinde Batho Scythis superatis in Cataio sedē constituit, quæ regio inter Imaum & Iaxartē fluuiū est: de qua itē supra mentionē feci. Ad occidentē uersus exemplo Comanorum eosdem petijt populos, strages maximas edendo, de quibus in Pannonia dixi. In Germaniā demū flectens in Danubij transitu cum bona exercitus parte mersus est. Ahalon Bathonis ex Occota nepos Syriæ primus bellū intulit, Saracenos debellauit. Babylonēq́ꝫ in Ægypto uastauit, quā sicuti Babylonē Assyriæ Baldacā nunc uocant. Huic filius Abaga succedens Syriā amisit. Huic itē Tangoder primus Christianis aduersus, qui legem colere cœpit Mahumetanā, deinde Agonius, Quegatho MCCXC. Deinde Bādo, postea Cassanus, q Syriæ per Molaim & Catalosam duces bellū intulit. Ex his genus itē Tamerlanes ille potētissimus, quē supra memoraui, dicit̄ dixisse. Hodieq́ꝫ hæc natio potētissima magnopere coaluit: & in Europa, & in Scythia apud Cataiū, Can ubi oēs ex successiōe principes à primo rege appellati. Bellorū igit̄ huiuscemodi excursum T. Phedri nostri ex magna parte diligentia collectum, non ab re fuerit simul ordine repetijsse.

ANthropologiæ hæc insuper adijcieda. Isis Phoronei regis Argiuorū filia, quæ & Io dicta est, Ioui dilecta: & in uaccā, ob Iunonis zelotypiā mutata, Argoq́ꝫ cui centū erant oculi in custodiā data est. Hic lyra Mercurij à Ioue missi sopitus, ac Isis elapsa: mareq́ꝫ ingressa, Ioniū ex ea uocatū, in Ægyptū ubi colitur ꝓ dea uenit. Argus uero in pauonē uersus, Iunoniq́ꝫ dicatus est. Anteus gigas ex terræ filijs cū Hercule congrediēs, ut deprehēsus est ex telluris tactu uires excrescere: ab eodē in aera sublatus ac exanimatus est. Vesores rex Ægypti primus omniū cū Scythis prælio cōgressus aduersoq́ꝫ Marte repulsus, sese in Ægyptū recepit. Illi uictoriā sequentes, Ægyptū & Asiā ferè totā infinitis cladibus adfectā tributariā fecere, usq́ꝫ ad Nini regis tēpora, q eā à Scythis liberauit, postq́ꝫ uectigalis fuerat annis MD. Æsopus Phryx genere scriptor fabularū: quē Arist. non dedignat̄ allegare II. rhetor. & Plato in I. Phædri, & Apul. de deo So. Hic olim seruus ac deformis, sed astutus ac facetus: missus ad fodiendū agrū, cū falso à cōseruis accusaret̄ ꝙ ficus domino seruatos edisset, aqua calida corā potata, & eadē reuomita, se insontē esse mōstrauit: accusatores idē facere iussi, ficus euomuerūt. Deinde dono datū Zenæ agri ꝓcuratori, Zenas cuidā mercatori illac prętereunti uēdidit: ac in penuria iumentorū cū ferre iuberet̄ unà cū alijs sua quisq́ꝫ onera: ipsi debilē se faciēti data optio leuius portare: tulit itaq́ꝫ canistrū panibus plenū cæteris ridentib. ut grauius: at cū illos anteiret, distributis paulatim in itinere panibus leuiore sarcina ambulabat, donec ꝑueniret Ephesum: ibi eū rursus uēdit̄ Xantho cuidā, à q interrogatus cuias esset: respōdit, ex carne. at ille: nō hoc peto, inquit, sed ubi natus: in uentre matris. ait rursus: nō hoc dico: sed, in q loco, nescio, ait, si in lecto, an extra. Cedo, inquit ille, qd scis facere? nihil, ait Æsopus. Illo admirante: nā mei, dixit, cōserui, q tibi mecū sunt uenditi, cū se dicāt omnia scire, mihi nihil relictū est. Proposita quondā quæstione cur holera spōte nascentia citius uenirent q̄ sata: Xantho ꝓuidentiæ rem tantū referente, Æsopus nouercæ cōparationē ꝓposuit, quæ alienos filios, ut terra semina, difficilius enutriat. Deinde iussus coquere lentē, unū tantū lentis granū coctum adposuit. Iussus quatuor pedes porcinos emptos coquere, cū dominus calumniandi gratia unū surriperet: suspicās ille qd̄ erat factū, pedē uiui porci qui domi nutriebat̄ reposuit: at dominus cū oblatū loco restituisset: nū, ait, quinq́ꝫ hic porcus habuit pedes? At Æsopus, Minime: sed bene duo octo: nā reliqui tuo porco sunt incolumes relicti. Iussus ad lauādos pedes peluim adducere: eā sine aqua parauit: ꝙ nulla de aqua facta esset mētio. Iussus cōuiuium ex optimis præparare: linguas tātū emit: dicēs has esse optimas, sanè bona ex eis memorās. Iussus cōtrà, ex pessimis aliquid præparare: linguas iterū adposuit, similiter memorās quāta ex eisdē mala ꝓuenirent. Interrogatus cur ouis ad mortē tracta mutescat, porcus aūt grunniat: Quia, inquit, ouis adsueta mulgeri ac tōderi, ferrū nō expauescit. Post hæc cū Xanthus ad ludos ꝓfectus in Samiorum theatro uidisset aquilā de manu prætoris anulum in aere ferentē: dixit mirantibus Samijs Æsopum suum hoc portentum indicare posse: ille statim accersitus, ante omnia libertatem ꝓ mercede petijt: qua instantibus Samijs adsequuta, uaticinium suum impleuit, qui domino prædixerat, nolentem

se quãdoq; liberaturum. De portẽto ait, regem fore externum, q eorum cito occuparet libertatẽ: nec mora, ecce Crœsi Lydorũ regis literæ tributũ petentes: qđ Samij cum Æsopi cõsilio detrectassent, Æsopus ante omnia à rege petit̃: ille fabulã huiuscemodi Samijs ꝓposuit: Lupi leporibus bellũ indixerunt: lepores auxilio canes accersunt: lupi de pace cõueniunt: modo canes ab eis in custodiã dent̃: quo facto in lepores postea irruerunt. Tãdem negantibus illis ꝓfectus est ad Crœsum: à quo honorifice susceptus est, ac donis cumulatus. Samijs insuper libertatẽ impetrauit: quibus meritis ei postea fabulas suas dicauit. Reuersus cũ ingenti Samiorum lætitia: paulo post Babylonẽ profectus est ad Lycurgũ regum regẽ, quem docuit ænigmata soluere: nã orientales tunc in his sapiẽtiores ignaris mos erat tributa imperare. Apud hunc igit̃ in suspicionem ueniens accusatione cuiusdã Eni, quem Æsopus sibi adoptauerat: diu latuit in quodã sepulcro. Interim Nectabo rex Ægyptius ad Lycurgum ænigma mittit, se turrim uelle ædificare, quę nec cœlũ nec terrã cõtingat. Ad hoc soluendum Æsopus quæsitus, è latebris apparuit magna regis gratia, q & filio adoptiuo supradicto iniuriã omnem remittẽs, salutaria insuper præcepta de uita tradidit. Ad postremũ Delphos ꝓfectus cum nullum honorem, ut in cæteris locis accepisset, dixit in cõcione eos similes ligno maris esse, quod ꝓcul magnum apparet, ꝓpinquans uero cõtinuo minus: sic eorum esse famã. Illi turbati phialã argenteã sarcinulis eius clã adligatã discedentis posuerunt: in itinere itaq; deprehẽsus ac falso furti accusatus: de rupe insons præcipitat̃. Valeriorum, familia, q supra confuse scribat̃, sic ex ordine habet. Primus genus illustrauit, P. Val. Publicola Valesi filius: deinde huius filius, P. Val. qui cos. etiã post eum fuit. Deinde Publicolæ frater M. Val. qui cos. de Sabinis: postea dictator de Volscis triũphauit: ex q̃ honoris gratia datũ ei, ut fores extra aperiret Græcorũ imitatione, q hoc bene meritos munerabãt decore: quodq; in theatro locũ ad spectandũ ipse successoresq; haberẽt. Cecidit in pugna Latinorũ, uulneratus à Sexto Tarquinio: autores Liui. & Plutar. Hos sequutus est Val. Potitus idẽ & Maximus, q post decemuiralem inuidiam plebem patribus cõciliauit: primusq; cos. factus de Volscis triũphauit. M. Val. alter Coruini cognomen trib. militũ meruit: à coruo cõtra Gallum auxiliante. Deinde cos. XXII. annorũ factus, de Samnitibus triumphauit. Postremo dictator milites, q̃ Capuæ præsidio relicti erant, ac ob æs alienum eam occupare urbẽ cogitassent: à furore reuocauit, eosq; insuper patrię incolumes restituit: fuere & alij quos supra narraui. Scipio Æmylianus cũ legatus Martio & Mãlio coss. in Africa esset: bis cos. temeritate exercitũ in iniquũ locum relictum, sua uirtute restituit: quapp ter ex sententia Catonis dicentis cæteros in Africa umbris pugnare, Scipionẽ uigore: cos. & ipse ante ætatẽ factus Carthaginẽ deleuit. Post uictoriã uero imitatione Pauli Æmylij patris ludos celebrauit, trãsfugas, fugitiuosq; bestijs obiecit. Petrus Traseas Patauinus, senator, uir Catoniana disciplina & seueritate, ob adfectatæ libertatis suspicionẽ dãnatus à Nerone, sibi & ipse uenas soluit. Deinde Iunius Rusticus de q̃ supra mẽtionẽ feci, q laudẽ eius edidisset, sanctissimũq; appellasset: dãnatus à Domitiano est. Martia. Quod magni Trasee cõsummatiq; Catonis dogmata. Richardi duo supra cõfusi. Alter eñ de Mediauilla ord. min. alter ord. præd. patria Florẽtinus hinc annis CC. nõ cõtẽnẽda doctrina: qui cũ in Asia peregrinaret̃, Alcoranũ doctus linguã Arabicã cõuertit: cõtraq; cõmentarium edidit: quẽ Demetrius Cydonius in Græcum postea trãstulit sermonem. Quãdo uero in hominum nomenclatura sumus, nõ prætereundus Ioannes Iouinianus Pontanus, Alfonsi iunioris regis Neapolitani epistolarũ magister, q nuper decessit iam senex, multis relictis poematis: uita ꝓbus: ꝓle infortunatus: unicum enim habuit: eũq; ad literas indocilem, cui etiã superstes fuit. Carmina factitabat arte maiore q̃ ingenio, ut de Sillio Plin. dicit: ita tñ culta, maiorum imitatione, ut parem hoc tempore nõ habuerit. Dignus alioqui ob eloquentiã ad omne genus scripti accõmodatã, qui ad altiora quandoq; studia penetrare debuisset, si p Musarum dulce cõmercium, quæ nos ignobili decipiunt ocio, licuisset. Discipulũ habuit Marullum Cõstantinopolitanũ hospitẽ meum, qui eodẽ die quo à me Volaterris discessit, in amne Cecina submersus est: uir a cris cũ ingenij, tum iudicij, & qui plus nostræ q̃ patriæ linguæ uacauerit, ut eius indicant carmina. Cæterum seculo nõ parcam, cum libelli quidã infaceti nuper falsis editi titulis lectitentur, ut ex filo & multis pugnãtibus deprehendit̃. In Xenophonte quẽ

Gryllonis

Gryllonis filiũ authorem editionis uocat, cum Grylli sit, hæc scribunt: Gallum, significat Græci candidum & lacteum: quod minime uerum. Deinde sequitur: Gallus Latine dicitur gallinæ maritus. Vide quęso miser philosophus, par in eloquentia Platoni, quibus laceret delyramentis. In his etiam Cecinæ fit mentio: qui lõge illis posterior fuit. Multa huiuscemodi. In Catone, ne uerbum quidem eius uenerandæ uetustatis apparet. In Beroso item portentosa nomina: nec apud ullum ueterum scriptorum penitus memorant. Sed quid de sacris dicam? inter quæ multa quotidie legunt apocrypha, ita indiligenter ineptęq; conscripta: ut si à patribus quorum est officium interpolare, diutius toleretur, magis de redditibus & diuitijs, quàm de religione sollicitos esse se ostendent.

PHilologiæ, tertiæ operis parti, quæ deinceps sequunt adglutinãda. Poscã apud Pliniũ, aquã ex hordeo coctã: nõnulli ex melle dicunt. Aemorrhoides capitula sunt uenarum ad anum descendentes, unde sanguis fluit, Celso: magno naturæ beneficio, purgationẽ ultro emittẽtis. His obstructis occurritur per irudines: torquẽtibus uero, per cãcrorum, ouorumq;, aut oliuæ cinerem illitum, siue etiã gallinæ adipẽ ex oleo rosaceo. Suffitus etiã sedẽti, ex origani, pulegij, ac chameme lę decocto, siue in aqua tepida, magnopere dolorẽ leuabit. Narce, alicuius est mẽbri torpedo, seu labore, seu frigore stupescentis. Narcodes qui hoc patit, à Narco pisce hoc infligente malũ: quem torpedinem Græci uocant. Suspiriosi, qui frequenter suspirant, ex morbo præcordia grauante. Pterygiũ, supra morbũ esse diximus oculorũ: est & digitorũ iuxta ungues ulcusculum. Paronychia, dicit Latine reduuium: cum caro iuxta item ungues soluit. Inter Benaci pisces anguillæ tantũ Plinio memorãtur, magno argumento, carpiones uocatos, nõ fuisse repertos: q̃ nunc in eo scatẽtes quoquo uersus inter nobilia salsamẽta exportant. Attilus itẽ in Pado, mille quandoq; librarum eidem positus: nunc adanus Transpadanis uocitat: quẽ minimus, ut ipse ait, piscis nomine clupea, eius appetens ora, interimit. In plantarũ genere, lotus arbor, cuius dulcis est fructus, in obliuionẽ ducẽs Vlyssis socios, q ad populos Lotophagos peruenerãt. Hãc Romę frequẽtẽ uidemus: si ea, ut opinio herbariorũ quorundã, est quã ponzeracum uocant. Buxus, humilis arbor, folio myrti similis, nascit in locis algẽtibus & asperis, ut in Cytoro & Olympo Macedoniæ: adhibet in hortis operi topiario: Græci πύξον dicũt. Ebenus, nigro colore arbor, quæ materiæ intersita decorẽ præstat, nascit in Æthiopia. Sãbucus, Græce ἀκτῆ, arbor surculosa, in summo umbellas habens floribus albis, q maturescẽtes tingẽdis corijs adhibent. Chameacte, Latine ebulus, parua est sambucus, parũq; attollit, quæ uulgo conspicit. Nauteã, Festus herbã oliuã dicit esse: aut aquã fœtentem in nauis sentina. Manna, nostra ætate cœpit in Calabria ꝓuenire: licet orientali inferior. Verbena passim adspicit, sacrificijs quondã priscorum adhibita: nunc similem ferè superstitionẽ retinere uidet, herba sancti Ioannis appellata: quod eo die lectã, uim nescio quam dicãt habere. Itẽ & de artemisia dicunt. Napum, genus est rapi oblõgi. Pastinaca duplex: domestica, quã Græci staphylinum uocant, qđ nos usurpamus: ac Columellę inter hortẽsia cõmemorat: uulgo carotã uocant, ut etiã apud Dioscoridem. Syluestris uero pastinaca, Latinis proprie pastinaca uocat, Græcis daucon. Ibiscum autem Plinio, parua est pastinaca, quã corrupte libysticum uocant: Hetrusci uero pastinacinũ. Idem Plin. cõtra omnium sententiam solus, staphylinum eundẽ, & pastinacã syluestrem uidet appellare. Siser, apud eundẽ authorem genus ponit raphani ualde amarum: lõgitudini neruus inest, qui extrahitur. Tyberius eũ nobilitauit, flagitãs quotannis à Germania, ubi sunt maximi. Quid aũt hoc tẽpore sit, nõ satis existimare possum. Raphanus illiberalis, ob uim laxandi ructus, frigore gaudet: in Germania magnitudinem infantiũ puerorũ æquat. Aristomachus, detrahi per hyemem folia iubet, & ne lacunæ stagnent adcumulare: ita in æstate grãdescere. In Ægypto mire celebrant, ob olei fertilitatẽ, quod de semine ipsius faciunt: nã oleo cætero carẽt: utilissimus in hyeme cibus, idẽ dentibus inimicus, quoniã atterat, sicuti ebora poliunt. Marcion Græcus huic unũ uolumẽ dicauit. Odium his cũ uite maximũ: refugit iuxta satos. Fertur in templo Apollinis adeo prælatus cæteris cibis raphanus, ut ex auro dicaret: beta ex argento: rapum è plumbo. Et hęc quidẽ Pli. Verum ubi dicit corticẽ eis esse & magnã quibusdam, hoc tempore apud nos minime cõtingit. Inter nuces, iuglans potissima, quã Græci basilicam, & persicam ab initio uo-

cauerunt,ut ait Plin.quod sanè argumento est, eas à Perside à regibus fuisse translatas: deinde Caria qđ capita tentarent,nominauere.In hoc genere sunt & molluscę putamē rumpentes ob incrementum,simul & mollitiē.Quidam uero nuper scriptor heracleoticā ait à Græcis, castaneam nobis uocari,cum auellana sit. Hanc ex Heraclea Pōti idem author testatˀ esse prius aduectam:ideoq; Ponticam nucem, & Heracleoticā appellari: deinde auellanā, ab oppido Campaniæ. Cato Prænestinas laudat. Plin. Tarentinas, & amplitudine & putaminis mollitie. Arbor aūt auellanā ferens, corilus appellatˀ.De nucipersica Martialis in distichis: Vilia maternis fueramus pręcoqua ramis, Nūc in adoptiuis persica cara sumus. Nucespineæ Tarētinæ digitis fragili sunt putamine. Est aliud genus apud Apinū, dicitur nucleorum cortice tam molli,ut simul mandatur. Quartum genus pytia uocant,è pinastris. Nuces castaneas, διὸς βαλάνους Græci uocāt. Ex his generosiores Tyberius princeps balanos uocabat. In Hetruria nūc marones appellātˀ. Pruno aūt nulla æque sustinet adoptiōes. Nucipruna enim, & pruna amygdalina, & pruna malina Plinio ponuntˀ, naturæ omnes geminæ. nunc autem raro uisæ. Nucum putamē tingendis linis, rufandoq; capillo utile. Cato nuces ollis cōditas in terra seruari uirides dicit. In uniuersum uero in seruādis uuis, ac pomis, præcipitˀ ea legi decrescēte luna, ac infra terrā existente, cœlo sereno: post horā diei tertiā, & ante perfectā maturitatem, collocandaq; in loco frigido, & septentrionalibus fenestris opposita. Punica aqua marina feruente indurari utile est: moxq; sole siccata suspendi. Varro & in dolijs arenæ seruari iubet: & immatura obrui terra in ollis fundo effracto, sed spiritu excluso. Cætera mala generosa folijs ficulneis singula cōuolui, & in cistis cōdi: uel creta illini, exsiccariq; præceptū est. Caduca uero in storijs rara collocari. Pyra in fictilibus picatis inuersis obrui inter scobes: uuas itē sed suspēsas. Sunt tñ qui in granarijs suspendant tutas eo puluere putantes. Cucumeres pluris generis supra narraui: cū magnitudine excedūt, pepones uocantˀ: in cibis nō insalubres: tñ plurimū natant: uiuunt in stomacho aucti in posterū diē: oleū mire odere, nec minus aquas diligunt. Desecti quoq; ad eas modice distantes adrepunt, cōtrà oleum refugiunt: aut siquid obest, aut si pendeant, curuantur: idq; una nocte deprehenditˀ, si uas cum aqua subijciatur à quatuor digitorū interuallo descendentibus ante posterū diem: at si oleum, eodem modo in hamos incuruātur: ijdem in fistula flore demisso mira lōgitudine crescunt. Noua eorum forma in Campania ꝓuenit mali cotonici effigie: forte primo natū, mox semine ex illo genus factū, melopeponas uocāt: non pendent hi, sed humi rotundantur: mirumq; in his, pręter figurā, coloremq;, & odorem esse. Hæc Plinius. Hoc aūt genus posteritas auxit appellauitq; melones. Spartianus melones Ostienses celebrat. Isatim Pli. radiculam uocari dicit, herbam fulloniam, rubro colore, è Syria uenientē. Columella radicē Assyriam eandem uocat inter hortensia: & alibi raphani radicem appellauit, Ouid. metamor. Intubaq; & radix & lactis massa coacti. Ex quo utilis etiam cibo uidetur. Capnion, Pli. diureticū est, bilem ꝑ urinam purgans: nunc fumū terræ appellant. Strichnon, nos solatrū dicimus, cuius supra plures adsignaui species: eius una quæ frequēs in hortis, caulibus, folijsq; penitus rubētibus. Intubū & intybū dicimus, Græci cichoriū idem appellāt: hoc domesticum, & syluestre reperitur: domesticū intyuia nunc quoq; corrupte uocatˀ, quę seris etiā dicitur: de hoc Columella, Torpenti grata palato cichoria. Syluestre, id est quod uulgo cichorium dicimus: de hoc Virgilius. Et amaris intyba fibris Officiunt. Rusticula, à gallina rustica differt: hæc, teste Columella, similis est uillaticis. De rusticula uero Martialis distichū: Rustica sum ꝑdix, quid refert, si sapor idē est? Carior est perdix, si sapit illa magis. Ex quo hęc Aristoteli alectoris uocata: apud Gazā gallinago uertitˀ, uulgo gallinella nuncupata, uti supra memoraui: est eñ perdici aui externæ ꝙ similis. DE LVDIS autem supra narraui, ac munere gladiatorio haud aperte. Retiarius, & secutor, & thrax, idē erat quod Thraces ab initio fuerint: qui autem petebatur mirmillo, & parmularius idē, à Parma scuti genere, qua se defensitabat. Horū paria lanista prætori uendebat: prætor aūt populo in ludis donabat: ex quo munus est appellatū. Quoad uestes, ac sumptus, apud Trāquil. de Tyberio legitˀ, qđ ex militia se, uiuēte Augusto, ad pallium & crepidas redegit: hi enim simul & chlamys habitus erant Græcanici, quib. milites pariter & philosophi in ocio & gymnasiis utebantˀ, à togę Romanę grauitate alienus. Persius: Nō hic ꝗ in crepidas Graiorum

ludere

ludere gestit. Adsumebatur tñ à Ro. quibusdã principib. fiducia quadã ꝓpria, dum uacarẽt, ut Afric. teste Val. dũ in Sicilia gymnasio studeret, mox in Africã trãsiturus: ex q̃ cũ fama esset eũ luxuriari, legatis inquirẽdę ueritatis gratia missis, sese purgauit. Itẽ Scipio statuã crepidatã & chlamydatã sibi in capitolio poni uoluit, ꝙ his uteret̃: utebat̃ & Sylla etiã imp. Crepidæ eñ apud nos soleæ dicunt̃. Amictu sacrificaturi caput operiebant, ut de Numa apud Liui. legimus. Infula uero se deuouentes. Idẽ li. II. Consulares fasces nihil aliud ꝗ̃ põpã funeris putetis, claris insignibus uelut infulis uelatos ad mortẽ destinari. Vitta uirginũ ac uestaliũ fuerat. Instita ac stola matronarũ. Ouid. Este ꝓcul uittę tenues insigne pudoris: Quæq; tegit medios instita lõga pedes. Et August. apud Trãquil. Liuiã suã Vlyssem stolatũ ob uim ingenij solebat appellare. De auro, argẽto, ære, ferro.

AVrum ex auri pigmento facere Caius princeps, teste Plinio, cœpit: uerũ adeo modicũ ut detrimentũ sentiret. Nascit̃ auripigmentũ in Syria in summa tellure, quidã hoc tẽpore ex æris fossitij libris tribus unũ eliciunt aureũ. Argentũ itẽ è stãno purgatiõe prius hoc modo fit. Sumito mellis, salis, aceti albi, ac uehemẽtis urinæ puerilis sigillatim põdo, Tartari selibrã (uocãt eñ, tartarũ uini gũmi induratũ, q summis dolijs hæresćit) misceto simul: & in hac aqua stannũ duodecies fusum lauato: deinde ad calcinationẽ sic reducito, fusum cũ spatula moueto, ac telã primam, ꝙ immũda sit, remoueto, & salis armonici pollinẽ adijciẽdo, reliquas nebulas amoueto donec totus in calcẽ redactus in puluerẽ terat̃, postremo cũ melle & tartari modico in corpus rursus reducito. Sic igit̃ reductũ cũ sale uel armonico uel tartaro simul fundito: ac illius selibræ calybis scobis unciã adijcito. Vel aliter, cũ hyoscyami succo fundito: & rursus cũ saluię succo pari refundito: supraq; puluerẽ ꝓijcito ex herba quã uocãt solsequiã. Dioscorides pẽtedactylũ appellat, partẽ unã supra stãni sic fusi partes sex: argentũ erit, & colore, & duritie probatũ. Argẽtũ uiuũ hoc modo cõgelabis. Huius põdo stãni modo supradicto purgati libris tribus admisceto sulphuris mũdi unciã, totidẽq; salis armonici rursus cõmisceto. Deinde succi asphodeli selibrã simul cũ uncia succi phlomi, quẽ tassum barbatũ uocãt, ac totidẽ sulphuris adijcito: mixtaq; oñia in pila uitrea locato, ita plena ne euaporet, aliter frangeret̃: deinde luto sapientię uocato digitis quatuor crasso circũlinito, deinde siccato: ac demũ in plũbo fuso duos naturales dies positũ sinito: postremo extractũ, argentũ firmissimũ & examine ꝓbatũ habebis. Est eñ lutũ id ex Creta cũ setis bubulis & panni lana detõsa cõmixta fartũ: adeo firmũ ut ne igne qdẽ absumat̃. Rursus stannũ, æs, ferrũ, hoc modo purgabis: Sumito salis alcali, cineris, cateni, id enim genus est põpholicis, æquas partes: & ex aceto uehemẽti supra marmor diligẽter mollito, deinde acetũ colato: & in hoc postea stannũ quinquies fusum lauato, æris aũt aut ferri laminas ignitas extinguito, optime purgabunt̃. Sed & ferrũ qđ ostenti loco cõflatum in statuã olim à Glauco Chio Pausanias memorat, cœperunt ꝓximis annis apud Melitã Siciliæ insulã, quę nunc Malta dicit̃, ubi & cotonũ nascit̃, rursus cõflare. Id ostẽdit captiuus ac nobilis Turca in fornacibus follibus XXXIIII. horarum spatio excitatis, puluere quodã adhibito. Ex argento autẽ uiuo plura cõficiunt̃, solimatum, cinnabari, sal armonicum, addito alumine & nitro. Sal alcalis uero ex herba fit cõbusta: ex qua simul & arena flaua uitrũ cõficiunt. De chrysocola auri glutino fossitia & factitia supra narraui, est eñ ea quã nũc boracẽ uocãt. Nitrũ etiã factitiũ ex terra fit humano lotio, seu porcino macerata, igneq; despumata. Aqua q̃q; ex uino ꝑ ignẽ expressa ad multa utilis, ꝗ̃ ardẽtẽ uocãt, post Pliniũ reperta uidet̃. Musicę cui superius rationẽ cœlestẽ accõmodaui: tonus pars est, is ad diastemata refertur planetarũ: nã CXX. mil. stad. dicunt esse quẽlibet, id est, milliaria XV. M. DCXXV. qđ est spatiũ à terra ad lunã, à luna ad Mercuriũ semitonũ dicũt. Inde ad Venerẽ tantundẽ. Inde ad solẽ tonũ & semis. Inde ad Martẽ tonum. Inde ad Iouẽ semitonũ. Inde ad Saturnũ tãtundẽ, ab eo aũt ad polum toni duo & semis. A terra igitur ad polum stadia DCCCLXXV. M. id est, milliaria CIX. MCCCLXXV. Sunt & qui aliter hanc rationem subducant, ut supra in astrologia memoraui.

FINIS Cõmentariorum Vrbanorum duodequadraginta, iuuãte deo ac domino nostro Iesu Christo: in quorum apographis, ꝙ antigraphum indocti manu fuerit exscriptum, author multa desiderat: Ante omnia uero siquid imprudenter quod ad rem minime pertineat, usquam sit ausus, ueniam petit, ac sacro ecclesiæ senatuscõsulto permittit.

R. VOLATERRANVS TITIAE MINVTIAE SALVTEM.

OECONOMICVM XENOPHONTIS OLIM A CICErone conuersum, uti planè Columella et noster Hieronymus indicant, si ab iniuria fati prouidentia uindicasset, meo rursus labori consuluisset: in quo quum ego, uelut ignobilia tesqua campo feracissimo successerim, ita sum conatus in eo uertendo, ut lectorum potius utilitati, quàm propriæ studerem ambitioni. Nam quũ res tota in dialogo sit, ac more Platonis ambagibus & periodis distrahatur, sic me adcõmodaui, ut quũ nihil ex eo sententiarum desideretur, uerborum haud ad rem magnopere pertinentium non nihil præterirem, inter quæ illa sunt: Inquam & inquit millies repetita, Ciceroni etiam, ut palam est, euitata: quæ uti nostris fastidium, sic Atticis gratiam pariunt & leporem. Hunc igitur mea Minutia tibi dedico, quæ nunc in Tuscis rem curas communem, ut mulierem fortem quam sacræ cõcinnant literę ex hoc libello diligentius agas. Et quanquam ætas iam sera sarcinulas colligere: tum ex tumultu receptui canere, ad excolendam maximam nostri partem expostulat, Matronæ tamen prudentis officium ex huius etiam præceptis philosophi ab re non fuerit, non tam tibi quàm alijs haurire, nostræ præsertim Lucillæ, ut & ipsa si generum nobis, qualem optare fas est, deus obtulerit, possit ex æquo cum uiro ac reliqua familia uiuere: si autem diuinior ei uia cœlitus ostendatur, hæc nihilominus nosse inter animi bona collocare.

SOCRATES CRITOBVLVS ISCHOMACHVS.

AVDIVI SOCRATEM de œconomia quandoq; talia disserentem. Dic, inquit, ô Critobule, œconomiáne scientiæ nomen sit, uelut medicina, aut æraria, seu etiam architectura? CRITOBVLVS, Mihi profecto uidetur. SOCRATES, An ne ut harum artium, sic œconomiæ, officiũ esse aliquod dicere possumus? CRITOBVLVS, Sanè. Nam & œconomi boni esse puto, bene regere propriam domum. SOCRATES, Quid si alienam curet? an non uti suã curabit recte, & quemadmodum architecturæ sciens æquè alij atque sibi artem exercebit? eadem ratione & œconomus. CRITOBVLVS, mihi quoq; uidetur. SOCRATES. Igitur huiuscemodi artis peritus, si nequaquam contingat eum esse diuitem: haud aliter alienam poterit regere domum, quàm qui mercede ædificat? CRITOBVLVS, Vt ais. Et mercedem profecto feret admodum magnam, qui circa id omnia diligenter administret, rem augendo alienam. SOCRATES. Sed quæso, domum quid nam putas esse: an quæ tantum intra sint seu etiam extra illam, quæcunque usquam possidemus: eius erunt rationis? CRITOBVLVS. Nempe ita est: & si nihil in eadem ciuitate habuerit, quæuis, aut ubiuis possessa ad domum pertinebunt. SOCR. Ergo & inimicos possidebunt aliqui. CRIT. Certe: & plurimos nonnulli. SOCR. An inimici inter possessiões computandi? CRI. Ridiculum siquis auxerit inimicos, insuper ea de causa mercedẽ ferat. SOC. Neq; mirum. Nam & nobis initio uidebatur, haud aliud esse domus, quàm possessio. CRIT. Sanè. Sed bonum si quis non malum possederit. SOCR. Videris ergo possessionem, quod cuiq; sit utile appellare. CRITO. Equidem. Namque damnum potius quàm opes, quod officit existimo. SOCR. Num qui equum mercabitur utilitatis gratia, qua forte exciderit, inter opes equum putabit? CRIT. Minime. Si bonum est, opes. SOCR. Neq; terra cultori hoc modo, inter utilia qui damnum in ea fecerit? CRIT. Profecto sic est. Cum terra quæ alere debuerat, adfligit. SOC. Neq; item oues, si quis uti nesciat, opes erunt. CRI. Sanè. SOC. Vt uideris quæ tantum iuuant, non quę nocent, opes esse adseueras. CRIT. Nempe. SOCR. Omnia igitur hæc, si quis uti sciuerit, opes erunt:

nescien-

nescientibus nequaquam, haud aliter quàm tibiæ earum usus ignaro, quæ uelutí lapides inutiles possidenti fuerint, nisi eas inflauerit? CRIT. Ego quoq; idem sentio: tibias tantum possidentibus, neq; inflantibus, aut eas uenundantibus, non esse inter opes: ex inflatis uero & diuenditis secus euenire. SOC. Si quis tamen uendere sciuerit: si autem ignorauerit, neq; uenditæ inter utilia, uti paulo ante dicebas, censeri debent? CRIT. Planè id uideris insinuare, ut neq; argentum utile sit nesciētibus uti. SOC. Nempe secundū tuam rationem opes hæ tantum, unde quis proficit, existimandæ. Siquis igit̃ argento hoc modo utatur, ut scortum emat, cuius gratia corpus, pariter & animum, domum quoq; ipsam pessundet: quo nam modo huic argentum fuerit utile? CRIT. Nequaquā. Nisi fortè hyoscyamum utile putauerimus, quo uescentes attoniti fiunt. SOC. Pecunia ergo, nisi bene utamur, procul habenda est. De amicis uero quid sentis? Inter præcipua eos censeo commemorandos, uel bubus potiora, quippe cum utiliores sint, modo his etiam utamur recte. CRI. Et inimici quoq; ista ratione, si quis ex his utilitatē ceperit inter opes adnumerandi. SOC. Ita prorsus uidetur. CRIT. Putásne legitime fieri posse, ut ita cum inimicis agatur, ut ex eis aliquid iuuari possimus? SOC. Omnino. Etenī Critobule uidere licet multas priuatorum domus ob bellum auctas: multas ob tyrannidem. CRIT. Hæc mihi pulchre narrari uidentur. Sed & illud sæpius apparet, quod uidere licet nonnullos quibusdam præditos artibus: unde domus augendæ facile occasionē habere possent, si uelint: in eisdem se minime exercere. Quare neq; possessionem neq; utile quicquā eós obtinere opinabimur. SOC. De seruis nūc adeo mihi uideris dicere. CRIT. Neutiquam. Sed de quibusdam, qui orti bono genere uidentur, quos ego & bellicis & ciuilibus uirtutibus idoneos animaduerto, quas tamen exercere nolint, haud alia puto de causa, q̃ ut dominos non habeant. SOC. Quo nam modo non habeant dominos, si & ipsi felicitatē, eaq; sectari cupientes, unde sperent eis bona prouenire, à dominantibus tamen prohibētur. CRIT. Quosdam fortasse dicis, qui suis ignoti dominis sunt. SOC. At profecto magnopere clari, ijdemq; flagitiosi, qui te minime latent, si flagitium putas ocium: mollitiē animi, negligentiā: adde his aleam, inutiles sodalitates, aliaq; huiuscemodi, quæ tanquā domini specie uoluptatis decipiunt. Temporis spatio demum deceptis, nō quidē uoluptates esse, sed dolores apparent, quæ prohibent illos in actionibus utilibus uersari. Alij uero nonnulli minime ab his prohibentur, quin potius solertes in agēdo sunt: operāq; dāt rei parandæ, ac ut redditus plures consequantur. Verū cupiditatibus ac libidinibus dediti domos labefactant. Horum igitur alij quidē serui sunt gulæ, alij luxuriæ, nonnulli temulentiæ, quidam etiam stultæ cuiusdam ambitionis: aut impense uitijs addicti, ita tenētur ab eis, donec florente ætate sint, utilesq; rebus agendis: cū uero nō amplius utiles statim ab eis deseruntur, seq; deceptos esse sentiūt, cum ad senectutem tristē ac miserā perueniunt imbecilli. Quare aduersus ea ô Critobule, non minus q̃ contra inimicos in bello pro libertate pugnandū: quippe cum illi quandoq; iustiores inueniantur, captos ab se & modeste sæpe uiuere cogunt, & libertate sinunt uti. At huiuscemodi desinere nesciūt: unaq; corpus, animumq;, ac domum eorū quos possident usq; ad extremum inquinant. CRIT. Iamdudum satis de his à te audio Socrates quorum memet uestigans abstinentē adeo comperio, ut si me quoduis honeste augendæ rei gratia præcipias agere: nihilo secius ab his quos tu dominos uocitas impediar. Sed age consule quod optimum censes: uidemúrne ambo tibi satis diuites nihilo preterea egere? SOC. Minime. Ego quidē, si de me loquaris, minime inquā uideor egere, dum mihi quod habeo sat est. Tu uero cōtrà uisus Critobule: quapropter ualde me miseret tui. Ridens Critobulus: Dic, inquit, ô Socrates, quanti nam putas tua uenirēt? SOC. Ego quidē existimauerim bonū nactus emptorem mea omnia cum ipsa domo quinq; tantū minis. Tua uero mihi satis exploratū plus centies illis uenire posset. CRIT. Cum hoc noueris, te non ais egere? Mei aūt te miseret? SOC. Quid mirum? cum hæc tantula mihi sint satis. Tuæ uero dignitati, uiuendiq; instituto: uel si ter tantū adieceris, minime suffectura concesserim. CRIT. Quo nam modo? SOC. Primū quidē puto te multa ac magna dijs sacrificare oportere, qui partes tuas tueātur. Deinde hospites plurimos magnifice excipere: tū ciues ad prandium inuitare, hosq; beneficijs demereri, si te suffragijs & fautorib. uacuū esse nō cupis. Audio quoq; ciuitatē iamdudū tibi equorū, ludorū, præterea gymnasiarcharū & præfecturarū, & si bellum in

gruerit trierarchiarum sumptus uix tibi tolerabiles imperantem, quibus si paulominus suppeditabis, haud aliter ab Atheniensibus quàm publica expilasse putaberis. Ad hæc quoq; animaduerto te facultatibus abundare putantem, luxuriæ deditũ, ac in re parãda minime diligentem: quę causa est, ut tibi timeam ne quid indignum patiaris, aut in egestatem peruenias. Mihi autem si quid opus fuerit, scio te non latere adfuturos qui uel tantulum ministrantes meum lautissime uictum efficient. Tu uero quos amicos esse putas, & si plura in ordine suo lautioraq; tua supellectile domi retineant sectabuntur tamen ut aliquid à te recepturi. CRITO. Ego Socrates quæ adfers nõ ausim ullo modo refellere. Quin potius monstra uiam, qua maxime miser non fiam. SOC. Næ tu mirũ nunc loqueris: qui me pauloante paupertatẽ iactantem tanquam insanũ ridebas, nec prius destiteris quàm fateri coegeris centuplo te minus possidere: nunc præcipere iubes, atq; ostẽdere, quanam ingressurus non egeas. CRIT. Video nempe, ut tu planè docuisti, uiam unã crescendę rei ex tenuitate proficisci. Multo spero magis ex copia in diuitias etiam potiores te monstrante peruenire. SOC. Non equidem reminiscere, quæ nuper disseruisti. Cũ mihi nec refellendi potestatem fecisti, adfirmans neq; equos, aut oues, aut argentũ, sunt em̃ ab huiusmodi rebus prouentus, inter utilia minime fore his qui nescirent illis uti. Me igitur quomodo putas illorũ usus præcepta tenere quibus ab initio carui? CRI. At mihi uidebatur, quamuis pecunia quis careret, posse tamẽ œconomiæ scientiam retinere: quid ergo te prohibet quo minus hæc præstes? SOC. Sanè quod prohiberet tibias inflare cupientẽ, qui nec ipse tibias haberet, nec alius monstraret: eadem ratione circa œconomiã me habeo, ut neq; ipse pecuniam tanquam instrumenta possideam, neq; quisquã unquã eã regere docuerit. Me tamen monstrare cogis. Vide quæso, ne id tuo periculo fiat. Atq; uti solent primum discentes musici citharam obterere, ita & ego nunc potissime œconomiam discens tuam obteram domum. CRI. Palam Socrates iamdudum uideo te subterfugere, ne tuam ad hanc rem necessariã mihi disciplinam cõferas. SOC. Non equidẽ Critobule. Quin omnia libenter tibi enarrauerim, sed accidit, ut si à me ignem aut aquã nõ habente forte poposceris, locumq; unde haurias ostendam: siue etiam pro musica ediscẽda nos adeuntem ad peritiores te mittam, iure id quidem facere uidear. Nũc uero idem imitari cupientem, quid est quod queri possis? CRIT. Nihil iure ô Socrates. SOC. Quæ igitur à me requiris procul dubio ab alijs quos tibi monstrauero præstantiorib. adsequeris. Etenim fateor semper mihi curę fuisse, qui in quaq; re uiri in ciuitate florerent inuestigare. Cumq; uiderem ex eisdem actionibus alios diuites, alios quidem pauperes, profectò sum admiratus, nec temere factum putaui, eamq; rem dignam perscrutatione duxi: cumq; indagarem, repperi hos negligentius œconomiam tractantes socordiæ suæ pœnas dare. Illis uero qui essent diligentiores felicius omnia succedere. Per quorum pręcepta proficere poteris: ac, nisi deus obsistat, rem familiarem magnopere augere. CRITO. Non profecto effugies hodie prius quàm quod receperis pręstes. SOC. Quid si ostendã multa pecunia inutiles domos exędificasse: alios uero longe minore maxime cõmodas: uidear ne tibi unum œconomiæ opus haud contemnẽdum adferre? CRIT. Sanè. SOC. Quid si deinde subijciam multos copiosiorem suppellectilẽ, quod eam nõ ordine disponant in promptu nõ habere: proptereaq; & domos & seruos adfici sæpe tristitia: quosdã uero longe minorem, eamq; usui paratissimam obtinere? CRIT. Quid esse in causa putas, quod forte hi quodlibet non animaduertendo qualibet proijciunt: illi uero ordine collocant? SOC. Isthuc profecto. CRIT. Nunc primum aliquid œconomiæ paulatim attingis. SOC. Quid si monstrauero item alibi seruos quãquam, ut ita dicam, uinctos effugere: alios solutos sponte omnia exequentes: nonne & hoc egregium huius disciplinæ? CRIT. Magnopere. SOC. Sed & circa agriculturam quosdam excidere fructibus, nonnullos mire proficere? CRITO. Erogant fortasse non solum in his quæ non oportet, sed quæ damno sunt ipsis & domui. SOC. Sunt profecto quidam, ut ais, huiusmodi. At ego de his loquor, qui quanquam se rei intentos esse, ac agrum colere dicant: in uictus angustia uersantur. CRIT. Quid dices hoc esse? SOCR. Ego te ad hos ducam, tu tantum spectando disces. CRIT. Equidem si possim. SOC. Oportet te spectantem periclitari si didiceris. CRIT. Ego em̃ te quãdoq; animaduerti bene mane ad spectandas comœdias properantẽ: meq; simul ire adhortantem: ad huiuscemodi uero spectaculũ nunquã uocasti.

Itaq;

Itaq; uideor tibi ridiculus Socrates. SOC. Ego ſanè tibi multo magis uideor, ſi poſſim eos monſtrare, qui ex arte equeſtri male rem gerant, qui item quæſtum haud modicũ faciunt. CRIT. Hos ego ambos cum uideam, nihilo tamen auctior fio. SOC. Spectas igitur eos quemadmodum tragœdos & comœdos, non uti poeta fias, ſed ut aliquid audias, q̃d tibi uoluptatem adferat. Verum hæc recte fortaſſe habẽt, ubi poeta minime uis fieri. At coactus equeſtrem facere artem, non ſtultus fortaſſe uidebere, ſi des operã, ut artis eius non ſis ignarus, quæ præſertim & ad mercaturã faciat. CRIT. Equos domare me iubes? SOC. Haud aliter profecto, quàm agri cauſa colonos à pueris emere. Sunt enim quædã cum equorum, tum hominum gentes ſtatim utiles ab infantia, quæ ſe cõtinuo meliores reddunt. Sed & habeo maritas monſtrare, quæ adeo uiris obſequentes ſunt, ut cõmunis domus utilitatem reſpiciant, plures uero agendo perperam obterant. CRIT. In hoc genere quæſo Socrates utros accuſabimus, uirum, an uxorem? SOC. Ouis nanq; morbidæ ad opilionem, & equi ſtrigoſioris culpam ad equitem, referemus. Matrona ſi à coniuge admonita improbe egerit: haud extra cauſam erit. Si uero per uiri indulgentiam peccauerit: non tam ipſa quàm uir accuſabitur. Omnino qui ſimul in una uiuimus domo, chari inuicem & monitores eſſe debemus. eſt ne inter officia cui plus adhibeas curæ q̃ uxori? CRIT. Nulli profecto. SOC. Eſt quo cum minus ſæpe diſſeras? CRIT. Nemo uel pauci admodum. SOC. Duxiſti teneram, & quæ minimum quo ad fieri potuit & uiderit & audierit. CRIT. Maxime. SOC. Igitur mirabilius uideri debet eam aliquid eorũ, quæ aut agere aut dicere ſit fas, ſcire, quàm ignorare. CRIT. Quibus bonas ais eſſe uxores ipſi puto uiri erudiere. SOC. Nihil enim conſiderare ualent. Neq; tibi pono Aſpaſiam alteram quæ ſapientius, quàm ego cuncta præcipiat. Exiſtimo enim probam coniugem ſociam domus eſſe, magnumq; momentum ad uiri felicitatem. Ipſam porrò ſubſtantiam uirorũ opera uidemus augeri, abſumi plerumq; ſumptibus mulierum. Bene igitur huiuſcemodi habentibus res creſcit: male autẽ ſecus euenit. Sed & alias artes, earumq; factores poſſem nunc in medium adferre: ac declarare ſi neceſſe putaueris. CRIT. Quid cunctarũ opus reminiſci? neq; puto licet eas om̃is attingere: aut perfectos in eis uiros reperire. Sed quæ tantum optime mihiq; potiſſime conuenire uideantur: has nunc earumq; profeſſores oſtende. SOC. Pulchre tu quidem Critobule. Nam quæ uocantur mechanicæ abiectæ omnino ſunt ac iure à pleriſq; improbantur. Quippe quæ corpora exercentium atterant: tum abſiſtere homines atq; umbratiles eſſe cogant. Nõnullæ uero ex eis totos dies igni incubare compellant. Eneruatis deinde labore membris neceſſe & animos debilitari: ac quodammodo ægrotare. Præterea huiuſcemodi uiri uix ſatis commode cũ amicis, tum reipublicæ uacare poſſunt: uidenturq; quodammodo patriæ deſertores cum in ſingulis ciuitatibus, maxime ubi bellum uiget eos errare cõtingat. Quapropter ciuium nemini fas illa attingere. CRIT. Mihi ſis autor, quam potiſſimã ſequar ô Socrates. SOC. Regem Perſarum in hoc genere non dedignabimur imitari. Is enim inter pulcherrima ac neceſſaria ſtudia agriculturam & militiam duxit, ambasq; mire abſoluit. CRIT. Mirũ. Sed putas tantúmne ei à bellis ocium fuiſſe, ut agro quoq; intenderet? SOC. Facile conſiderabimus quas animo curas geſſerit, ſi quæ ſolerter & impigre adminiſtrauerit palam fiant. Primum circa res bellicas fatemur hæc illi curæ fuiſſe: ut ex omnibus quas recepiſſet gentibus præfectos conſtitueret: hiſq; imperaret alimenta diſtribui, equitibus, ſagittarijs, funditoribus, ſcutigerulis. Ex his qui idonei forent imperio cæteris præficeret: & ſi in bello inimici ingruerent loco adeſſe, præterq; in arcib. cuſtodes nutrire ſolebat, præſidijs cibũ præbebat præfectus illis dicatus. Rex ipſe quotãnis luſtrabat exercitum ſtipẽdiariorum, aliorumq;, quibus arma ſumere iuſſerat: eosq; ſimul omnis, præter illos q arcibus præeſſent, ubi colloquium cogeretur uocabat. Propinquos ipſe regebat populos: remotiores per fidos adminiſtrabat præſides. E ſuis uero cẽturionibus, ſatrapisúe, aut præfectis, ſi quos uidiſſet numerũ eis militum imperatũ impleſſe, equisq; præterea & armis florentib. præparaſſe: hos magiſtratibus & munerib. euehebat. Quos uero aut imperata negligere, aut turpes facere quæſtus reperiſſet, acriter caſtigatos abrogabat imperio, alios idoneos ſubrogabat. Hæc igitur opera eius bellica, quæ mihi diligenter cuſtodire uiſus eſt. Regionũ deinde nõ minor ei cura. Quas adire poterat, ipſe probabat. Ad ceteras exploratũ certos mittebat. Inter quas ubi forte comperiſſet hominibus frequentẽ, agros

in ea cultos, arboribusq; consitos, ac fructibus uberes, promouere præfectos eorũ locorum, eisq; alias terras insuper curandas tradere, tum donis & aliis monumentis ornare. Qui uero per secordiam infrequentẽ colonis prouinciam traditã habuissent: eos grauiter mulctatos magistratu abrogare solebat. Hæc agenti nõ minus interea studiũ aderat, ut à ciuibus agriculturæ, cæterarumq; artium industria exerceretur, quàm à præsidiis custodia teneretur. Quibus duo magistratus ab eo mittebãtur. Quorum alter ciuibus, atq; artibus, à quibus cẽsum duplicẽ exegit. Alter uero militibus præest: qui si fortè per ignauiam minime det operam, ut in ciuitatib. studia pacis exerceri possint, ab altero ad iudiciũ adcersitur. Qui & idem ipse, si præter officiũ populos desidere, quominus artes exerceantur permiserit, à præfecto militum accusatur. Et certo dum opifices aut agricolę uacant, neq; pręsidia in populis nutrire, neq; rursus exigere queunt. Vbi uero satrapa mittitur, is utrisq; magistratibus imperat. CRIT. Si rex hæc obibat, mirum nõ minus agricolationis eum, ꝙ rei militaris cura teneri. SOCR. Sed & ubicunq; eũ agere, quocunq; ue diuertere contingeret, hortos, paradisosq; constituebat rebus omnibus, quæ terra ferret, ornatos ac refertos. In quibus ipse dum per anni tẽpus liceret, plurimũ morari solitus erat. CRIT. Necesse nempe fuerat eum in his potissimũ agere locis, quæ eius maxime curam expeterent, arbores, aliaq; terræ nascentia serendo. SOCR. Dicunt præterea quando munera largiretur, primum, ad se uocatos milites monere solitũ, parum prodesse multa arare, nisi qui ea tuerentur adessent. Deinde colonos qui agris inuigilarent, ut frustra uirib. uti & fortes esse liceret, sine horum auxilio, qui militibus alimenta tribuerent, ostẽdere, professus utrosq; donatos esse oportere, quod & fortibus solum præparare, & pręparãtibus suppetias ferre sit necessarium. Dicitur & olim ipse rex, uti probatissimus, cũ ad dona utrosq; cõuocaret, monstrare solitus se ab illis potius munera iure accipere oportere, quod & regionẽ posset optime ad colendum præparare: & præparantibus opem ad uictum præstare. CRIT. Vti uideo haud minoris faciebat, eos qui agrum colerent ꝙ qui bello deligerentur. SOCR. Prorsus. Sed & eũ dum uixit æqui seruantissimum fuisse, cum multa sint argumẽto, tum illa præcipue: dum aduersus fratrem pro regno certaret, ab eo nullum, à fratre uero plures ad eũ transfugisse cõstat. Illud demum regiæ uirtutis uel maximũ signum, quod ad eum uoluntarii properarent, in periculisq; cum eo persisterent, quod mortuo uero mortem oppetere non dubitarent, circa cadauer eius pertinacissime dimicando: præter unũ Ariæũ, qui in sinistro cornu cõstiterit. Ad eundem dicitur quondam Lysander cum donis missus à sociis belli, ut ipse postea cuidã hospiti suo apud Megara retulit: deductusq; ab eo in paradisum, quẽ Sardibus habebat, cũ uidisset ordinẽ, elegantiamq; arborũ in quicuncem positarum, angulorumq; symmetriam & ambulationum subsequentium odorem sensisset, admiratus dixisse. Hæc me suspicientẽ Cyre multo magis magistri admiratio capit, quicunq; is fuit, qui tibi talia disposuerit. Cyrus autẽ animo lætatus respondisse. Hæc egomet Lysander, ordine quo uides disposui, ut facile cernere est, quæ mea serui dextra. Tunc eũ Lysander, ut erat ornatus respiciens, uestiũq; fragrantiã, ac sumptus & armillarũ decorem cõtemplatus dixisse. Quid est quod ais Cyre? Tuæ ne hæc omnia manus plantauerũt? Ad hęc Cyrus: Admiraris Lysander: Iuro p Methren, me nunquã cũ per ualetudinem licet prius prandere solitũ, ꝙ aut bellicũ aliquod, aut rusticũ opus, siue actionũ aliquid honestarũ, qđ me magis moueat, absoluam. Ille deinde hoc cæteris laudibus addidisse. Iure mihi uideris Cyre beatus: qui bonus cũ sis, es etiã felix. Hæc tm̃ narraui ô Critobule, ut planè intelligas agriculturã, uel ab honestioribus, magnopereq; potentibus posse recipi. Habet enim hæc diligentiam quandã, & animi uoluptatẽ. Insuper domus augmentũ, exercitationemq; corporis, quantum homini libero fas est: ac fructib. quoq; ipsius partim uictitamus, partim deorũ aras extruimus, partim quoq; ob coronamentorũ, odorũq; oblectationẽ iucũditatẽ excipimus, fœtus alios nutriẽdo, alios ꝓducendo. Sed & pecuariã agriculturæ annexã nemo dubitat: unde præsertim copia sacrificii ad deos placãdos suppeditat̃. Hæc cũ late præbeat, citra tñ mollitiẽ, aut segnitiẽ præbet, operarios multa patiẽtia, & algoris, & æstus, uel nudos operi adsuefaciẽdo. Quaꝓpter corpora uegetiora, ac firmiora uirib. reddit, pręterq; impigros facit: & matutino surgere, ꝓperareq; ad opus suadet. Enimuero ruri sicut in ciuitate

actiones suis quæq; temporibus ingruũt. Deinde si patriæ usibus cũ equo præsto esse cupis, hũc ager alere poterit. Si pedibus, robur ad hoc corporis præstat. Tum uenationib. insudare hortatur. Canibus tibi copiam, ac cæteris animalib. ministrat. Quæ pasta nõ minus & ipsa rus iuuant. Equo dominus mane in aruum festinans contendit aliquid nũciaturus, seroq; redeundi facultatem habet. Canes à fructuum tum pecudũ uastatione prohibent feras. In solitudine ac deserta regione securitatem præstant. Vnaq; cũ armis ad ferendum dominis auxiliũ excitant. Colonos eadem in medio fructus carpere, ac certãtes currere, subsilire, iaculari inuitat. Quæ nam ars ualidiores homines præbet? quæ colẽtibus maiores gratias reddit: aut auidos magis exsaturat: aut hospites lautius excipit? Vbi per brumam caminus luculentior, & calida lauacra cõmodiora? Per æstũ uero umbris, aurisq; moræ dulciores? ubi dijs litaturis primitiæ decentiores, aut dies festi lætiores? Quæ amantior seruis, dulcior uxori, optatior filijs, gratior amicis? Mihi profecto mirũ uideaẽ, si liber homo hac dulcius diligẽtia, aut lætius possessione: & ad uitam cõmodius inuenerit. Cæterum hæc colonos ad iustitiam officiumq; acuit. Cũ belli tempore ab operis uacantes animo, atq; corpore ualentes per hosticum, nisi deus prohibeat, ruunt, prædasq; agunt: quæ operum loco uictum præbeant. Nam tutius eo tempore armis q̃ rustico instrumento cibum quærere. Instruit quoq; uti mutuam præstemus utilitatem. Quippe cum ad bellum conficiendum, tum ad agrum colendum hominibus est opus: alteraq; harũ artiũ alteram iuuat: ac similitudine quadam inter se cõueniunt. Bonus agricola operas parere promptas, ut dux milites comparabit. Ille in bello fortiter agentes munerabit: cedentesq; de loco plectet. Nec minus hic pecunijs, castigationibus, adhortationib. utetur. Enimuero spe bona non minus serui quàm liberi mouentur: multoq; interdũ magis ut sponte permaneãt. Quamobrem pulchre quidem, qui agriculturam aliarum artiũ parentem atq; nutricem appellauit. Qua bene habente cætera ualeãt: neglecta uero, terra, mariq; iacent omnia. CRI. Hæc quidem oĩa probe ô Socrates. Sed circa agriculturam haud facile cuncta cauere est. Nam & grandines, & glacies, & imbres intempestiui, rubigo, & alia complura sæpe eueniunt: ut quæ summa sint elaborata & arte & diligẽtia euertant. Tum armenta tentata quandoq; intereant. SOCR. Puto te non ignorare deos rei rusticæ, non minus q̃ militari præsidere, At in bello uides pugnã inituros antea dijs litare, sciscitantes sacrificijs augurijsq; quid opus. Itidem & in agro seruandum. Nosti enim sapiẽtes uiros pro fructib. pecoreq; omni placare solitos deos. CRIT. Recte tu quidem mones omnem à dijs actionem potissimũ auspicari oportere, tanquã pacis ac belli studijs imperantibus. Hoc igitur deinceps seruabimus. Tu perge uti cœpisti, reliqua huiuscemodi disciplinæ enarrare. Nã & ego iamdudũ audiens uideor aliquid magis q̃ antea prospicere: quid uicturis potissime faciundum. SOCR. Quin potius repetamus quæ supra disseruimus, ut deinceps reliqua eodem quoad possumus ordine narranda pariter probemus. CRIT. Vt ais, nos mutuo sermone unà adsentiendo procedere decet, haud aliter q̃ qui clara ratione pecuniam inter se tractant. SOCR. Igitur scientiæ cuiusdã œconomia nobis uisa est, eaq; in augenda domo cõsistere. Domus autem quicquid possidebatur appellari: possessionem esse quamcumq; uictui utilem diximus: utilia uero tm̃ metiri, ut illis uti quis sciret. Cunctas autẽ artes neq; posse quenquam scire, neq; sane à republica probari, quas uocãt Mechanicas, quæ corpora pariter & animum corrumpũt. Argumentum eius rei manifestum enarrauimus, Si quis hostibus regionem inuadentib. ex opificibus & colonis separatim experiaẽ, utri magis præsto adsint reipublicæ. An hi subtracti agris mœnia tuendo. Sic enim huiuscemodi genus hominũ bello utiles esse putamus. An illi minime pugnantes, operi quod quisq; edoctus fuerit adsidendo. Cęterũ homini honesto ac bono culturam maxime cõuenire affirmauimus: unde ad uictũ necessaria nobis adfatim suppeterent. Ipsius autẽ opus haud cognitu difficile, factu delectabile, corporibus salubre, iucundum amicis, minime negocium creans, quin & amicis & patriæ uacare pariter queat. Videbatur insuper & extra munimenta munitos reddere, uictum suppeditando, & colonos nutriendo: ob quam rem hæc priuata industria, & honestos homines, & reipublicæ redderet amantissimos. CRIT. Iamdudum Socrates per te intelligo dulcissimum, atq; pulcherrimum uitæ genus uideri. Quod autem te docere receperas, ex ea multos ꝓficere, plurimos damna facere, hoc potissimũ rogo, quippe qui

cupiam quæ ad hanc rem faciũt ediſcere,ut inde incommoda poſſim euitare. S O. Quid ſi enarrem ab initio quemadmodum ſum olim congreſſus cum uiro qui mihi unus uiſus eſt ex his qui iure nomen hoc honeſti atq; boni uiri adſequuntur? CR. Libenter equidẽ audiuerim.Nã & ego quoq; tali nomine dignari exopto. S O C. Dicam nempe quonam modo in ipſius uenerim meditationẽ.Bonos enim architectos,bonos item fabros ærarios,pictores,ſtatuarios,aliosq; huiuſcemodi ex eorum operib. breui tẽpore perſpexi ac probaui. Vir aũt qui honeſtus atq; bonus uocaretur perſcrutatus ſum,quidnam potiſſimum ageret quamobrem hoc ſibi merito nomen uſurparet:ac primũ ſum periclitatus ſi quem adſpicerem honeſtum hũc & bonum etiam inuenirẽ, quæ me ratio longe fefellit. Nam & quoſdam ſpecie honeſtos,improbos tamẽ animo aduerti. Atq; his miſſis cũ audirem Iſchomachum præter omnis hoc nomine inſignem eſſe: ſtatui mecũ ipſe hunc omnino adire.Cumq; illum in Iouis Eleutherij porticu ſedentem conſpicerem,quãdo mihi uacare uiſus eſt,propius accedẽs,Quid inquam Iſchomache hic deſides minime ſolitus ceſſare? Nam te ſæpe in foro uideo,aut agentem plurima,aut certe minimum uacantem. I S. Non profecto nunc quoq; uideres,niſi hic hoſpites expectarem. S O. Quãdo igitur nihil huiuſmodi agis,per deos,ubi moram trahis? Quid rerũ geris? cupio prorſus audire quidnã potiſſimum agendo honeſtus ac bonus uociteris: præſertim cum domi nõ maneas,nec talis habitu corporis uidearis. At ille ridere atq; in ea appellatione lætari uiſus ait. I S. An uocent me hoc nomine qui tecum loquuntur, haud ſatis ſcio: hoc tm̃ ſcio ad collationem Trierarchiæ uel ludorum,nomenclator me tãtum Iſchomachũ ex patre uocat. Ego autem Socrates ut ais,nequaquã intus moror, quod rei familiaris curã uxor eſt idonea ſuſcipere. S O C. Hoc à te libenter audierim,tu ne erudieris eam,an à parentib. edoctam acceperis: ut quæ ad eam pertinent,regere ſciret. I S. Quomodo doctã accepiſſem,quam quinq; & decem uix natam annos duxerim, ætatemq; præteritã omnẽ ſub cura maxima fuerit,ut quàm minimum uideret,quàm minimũ audiret,aut loqueretur. Satiſq; habuerim ſi tãtum lanam columq; accipiat,ueſtem cõmonſtret, ancillis opera diuidere ſciat. Tum circa uentrem pulchre inſtituta,quæ res magnũ Socrates mulieris ornamentum uidetur. S O. Reliqua tu monſtraſti? I S. Minime. Sed dijs ſacrificaui ac Ioui, ut me quæcunq; optima utriq; forent,edocere contingeret,illam uero diſcere. S O C. Et cõiunx hæc tecum uouit? I S. Profecto. Nam multa illis per uota promiſiſſe, ut qualem eſſe oporteret euaderet,illud in primis eſt argumento qđ præcepta minime neglexerit. S O. Eloquere queſo Iſchomache,quid prius cœperis edocere. Namq; ego te huiuſmodi narrantem libentius audiuerim,quàm ſi gymnicum aut equeſtre aliquod pulcherrimũ certamen recenſeres. I S C H. Cũ primum mihi poteſtas cum ea colloquendi fuit, hoc modo ſum eam percontatus. Dic uxor noſti quamobrẽ te ceperim, tuiq; te mihi parentes locarunt? puto ſcias uti ſimul cubaremus: ſocietatemq; mutuã,optimamq;, & domus, & liberorum iniremus. Cum ego te probauerim,meq; parentes tui, quantũ deprehendi licuit: liberos ſi deus dederit,in medium conſulemus,quo pacto erudire debeamus: quippe q̃ cõmunem nobis felicitatem allaturi ſunt: ac emeritis iam & ſeneſcentibus alimenta præbituri. Interea domus hæc utriq; cõmunis erit. Ego tibi quæcunq; ſunt intus prodidi. Tu item tecum allata in eãdem collocaſti. Illud nequaquam cõputari oportet, uter plura in medium contulerit. Sed uter potius ſocius melior,is demũ plura attulerit. Ad hæc ó Socrates,quid reſponderit,ego tecum diſſeram. Quænam meæ uires? inquit. Tuæ iſtæ ſunt partes: meę tantum,ut mater olim monſtrauit,ſeruare modeſtiam. At me pater inquã itidem docuit,uerum modeſtorum & uiri & fœminæ fuerit rem familiarẽ continuo reddere meliorem: ac alijs iuſte partis facultatibus augere. Tunc illa: Putásne,inquit, me adeo quoduis agendo domũ augere oportere? Ea duntaxat inquã,quæ dij te iubent, & leges collaudant agere tandẽ optima eſſe cenſeo. Quę nã ſunt huiuſcemodi? inquit illa. Haud ego inquam paruo exiſtimanda. Si nõ paruo exiſtimas apis officiũ, quæ cæterarũ operi præſideat in aluearibus. Mihi profecto uidetur deos ipſos multa quidẽ ſapientiſſime, tũ præſertim iugum hoc inſtituiſſe. Primum quidẽ ne animantiũ genera deficerẽt: deinde ut haberemus à quibus noſtra ſenectus aleretur. Cumq; mortalium uita non ut cæterorũ animalium ſub dio,ſed ſub tecto ducat,oportet ſub dio procurare quorũ adminiculo futurorũ hominum uſui ſub tecto conſulatur: huiuſmodi ſunt,noualia,arbores,ſementes, paſcu-

pascuã.Ex his necessaria uictui proueniunt: quibus in domũ relatis seruatorẽ adhibere fas est: qui maxime is fuerit quẽ sub tecto res agere decet. Tecto indigent infantiũ nutritio, fructuum segetes, uestiumq; è lana cõtextus. Quoniã uero utraq; hæc & extra & intra domum diligentiã expetunt, mihi uidet̃ deus naturam mulieris ad curam intus suscipiendã in lucem protulisse: molliorecq; corpore, ut intra parietes officium obiret. At uiri corpus animumq; frigora, æstus, itinera, expeditiones facile tolerare cõstituisse. Quapropter illi foris res agẽdas delegasse. Rursus illas ob infantiũ curã maiore erga liberos charitate: tum ad custodienda quæ à uiris parta essent metu uehementiore, q̃ rebus asseruandis utilis foret, præditas esse uoluit. Viro insup̃ cui tueri extranea facta incũbit, ac oppugnanti resistere, maiorẽ addidit audaciã. Memoriã uero ac diligentiã parẽ, atq; in medio posuit: qua pro suo quisq; officio cũ dando tum accipiẽdo usurus esset. Eadẽ ratione & abstinendi ab his quæ oporteat reb. utrisq; facultatẽ æque cõcessit: Qui uero probatior hic longe meliora ad coniugẽ adferet. Quas igit̃ ob res cũ hominũ natura utriq; nõ sufficiat officio: ea potissimũ causa inter se matrimonio deuincti sunt, sibi inuicẽ hoc pacto utiles, ut q̃d alteri deesset, alter suppeditaret. Hæc nos uxor decet cõsiderare, ut suas q̃sq; partes q̃ optime absoluamus. Deus itẽ uxorẽ pulchriorẽ cõdidit: ut formã cum pudicitia se domi cõtinẽdo tueret̃. Virum torosiorẽ, ut extra magis ageret, edidit. Si q̃s aũt huiusmodi ordini aduersus ierit: aut uiri partes uxor, seu uir uxoris peregerit, ultorẽ se sentiet habiturũ deum: qui apum exẽplum nobis ante oculos posuit, quarum dux haud absimile huiuscemodi officio, q̃d subituri sumus, exequi uidet̃. Nã quod illa in alueari exercet, nobis munus incumbit. Illa quidẽ in ocio esse apes nõ sinit, sed quas oportet ad opus extra mittit: importataq; ab eis excipit ac seruat, donec usus tẽpus ueniat, quæ æque omnib. diuidit. Intus fauis incubantib. ipsa præsidet, ut pulchre ac celeriter cõficiant̃. Partus uti nutriant̃, curat: quos iam adultos, operiq; aptos uiderit, aliò trãsmutat, ac tanq̃ in colonias cũ duce mittit. Me quoq; inq̃t uxor, talia peragere necesse? Necesse p̃rsus, inquã ego, te domi manentẽ seruis officia distribuere: ac eos q̃ opus extra facturi sunt emittere: alijs uero intus ipsã præsidere, ac illata recipere. Quæq; ex his esu absumi oportet partiri: quę obseruanda cõdere, ac prouidere, ne quæ annum durare debent, uno mense absumant̃. Cum lana domum refert̃, curandũ uti uestes seruitijs cõficiant̃: ut triticum, cæteræq; segetes, ac legumina, proba sint usui, ac facile mandi possint. Sed unum præter cętera tibi seruãdũ, q̃d plus gratiæ sit habiturum: seruos uidelicet cum in morbos inciderint, curare uti curent̃ recte. Per Iouẽ, inquit uxor, uera mones: si illi gratiã habituri sint, ac p̃pterea magis beneuolẽtes. At profecto inquã ego, apum dux, quẽ modo diximus, haud alia de causa, q̃ ob hanc curã à suis tantopere diligit̃: ut quocunq; abscedat eum oẽs subsequant̃, minimeq; deserẽdum putent. Mirer, illa inquit, si nõ magis ad te pertinet exemplum apis q̃ ad me. Nã & mea domi custodia operumq; distributio ridicula prorsus uideat̃, nisi tu cures uti domũ aliquid importet̃. Ridicula, ego inquã, & mea fuerit importatio, nisi fuerit qui eam cõseruet. An ignoras, qui fractis dolijs dicunt̃ haurire q̃ frustra laborent: in quantaue sint miseria? Miseri profecto, inquit illa, si hoc agunt. Sed & alia inquã ego, sunt tibi in hoc genere ediscenda præcepta. Quoties lanæ ac telæ nescientẽ famulã acceperis, si eam erudieris, altero tanto facies ualentiorẽ. Si itẽ ministerij nescientẽ artem ministrandi docueris, pluris existimatã possidebis. Quoties modestos atq; utiles nacta fueris, his benigne facies. Cõtra uero ignauos plectes. Omnino illud mihi iucundissimũ fuerit, si me ipsa melior apparebis, ac me ministrum quodã modo tuum facies. Nec id uerebere, ut per ætatẽ uilior domi habearis: sed ita tibi persuade, q̃ modo fida mihi liberisq; nostris appareas, quãto senior, tanto honoratior domi fueris. Enimuero pulchra, itẽq; bona nõ ex ipsa tñ specie aut forma, quantum ex uirtute metiri ac spectare licet. Hæc & his similia Socrates memini me, cum primũ licuit cum uxore disseruisse. SO. Nosti ut diligentiorẽ propterea reddideris? IS. Per Iouẽ animaduerti uerecundia quadã ex ore adfectam, ubi eam pupugi accusando importata domum male custodire. Cumq; mœstam aliquantulum conspicerem, nec habere satis quod responderet: Quid inquam subtristis es uxor quod fortè te accuso? sed scito multo tristiorem esse paupertatem, quæ quorum indiget usus, non habet: præsertim si quærat quod olim habueris, magis q̃ si ab initio nunquam consueueris quærere quod non habeas. Sed huius me mali causam esse

fateor,qui non ordinẽ semel constitui,quo singula condi oporteret,ut uideas ubi quęq; locanda,unde promenda sint. Nihil ô coniunx in rebus humanis est ordine præstãtius, nihil utilius:quod in choro maxime cernitur,qui cum ex hominibus cõstet,si temere implicetur atq; consistat,turbationẽ uideas iniucundam, minimeq; spectatione dignã. Cũ uero & loquentium concentus,& consistentium ordo respondeãt,digna res uideri, spectariq;.Eadem & exercitus ratio,cum confuse incedunt iumẽtum,armiger,grauis armatura:qui tarde progreditur currentem,stantem currus,iumenta equitẽ, grauis armatura leuem adficient incommodo.Quomodo autem pugnam inibũt,si quibus necesse fugere prosequentes,hi potissimũ terga dantes,opprimant subsequentiũ arma? Ex quo lætitiam hostibus,suis uero tristitiam pariant. At ordinata militia quẽ nõ oblectat? Vniuersos armatos ordine uenientes adspicere equites,parte alia peltatos,sagittarios,funditores,suis quosq; locis,unaq; oẽs suum sequentes ducẽ. Qui etsi multi numero, unus tñ & ordine & silentio uideantur. Triremis item hominibus & armis munita quantã uictoribus præbet alacritatem atq; audaciam,inimicis uero terrorẽ? Cum uno cuncti spiritu remis insurgunt,uno incumbunt, uno inuicem adhortãtur. Enimuero rerum perturbatio haud aliter fuerit,q̃ si colonus uno aceruo hordea,triticum,legumina confundat. Deinde cum usus uenerit tẽpus,singula sit opus discernere,cum iam discretis uti liceret. Hæc tu coniux facile uitabis,si ordine res condas,ordine promas,ut quæ tibi sint opus abunde facileq; capias,& mihi gratanter exhibeas, locum cõstituemus rebus quibuslibet opportunum. Ministrumq; ponemus ac docebimus,quæ hinc promere oporteat, quæ ibidem locare. Hoc enim modo facile sciemus,quæ salua sunt,& quæ minime. Locus enim ipse quod nõ existit,desiderat. Quod autem cura indiget adspectus inquiret. Pulcherrimum quandoq; ô Socrates,ac diligentissimũ ordinem sum mihi uisus uidere,descẽdens in spectaculum cuiusdam nauigij Phœnicum. Plurimã enim suppellectilẽ in paruo uase animaduerti. Per multa enim instrumenta lignea & cõtexta è littore soluitur,& ad littus deducitur nauis. Per multa suspensa pensiliaq; nauigat. Multis etiam machinis cõtra inimica nauigia armatur. Multa item arma hominibus administrat. Omnem supellectilem, qua mortales domi ad uictum mensamq; utuntur, fert secum. Insuper & onusta rebus omnibus,quas nauclerus gratia quæstus asportat, & quantas in quã maior locus alius nõ caperet,si rursus reponerent:hic tamen omnia ita collocata, ut minime inter se impedimento sint,minime indagatore indigeant. Neq; rursus incomposita, neq; dissolute se habentia,ut minime moram faciant ad usus eorum cum opus festinare. Ministrum quoq; gubernatoris,qui proreus nauis uocatur,ita scientẽ omnis loci,ut absens nosset ubi quęlibet sita essent,tum quanta essent,non minus q̃ literarum sciens. Dicat enim Socrates literas,& ubi quælibet sita sunt. Vidi præterea hunc quandoq; secũ tacite uestigantem,ac ociose omnia quæ in naui essent circumspicientem. Admiratus ergo interrogaui quidnam ageret. Considero,inquit ille, hospes si quid usu contingat,quomodo hæc sita sunt in naui,siquid abest à loco suo,aut in cõmune situm fuerit. Non enim postea deus cõcesserit in maris tempestate,quid sit opus inquirere,neq; siquid incondite cõsistat reperire. Plectit enĩ deus incõsideratos. Si enĩ minime errantes non perdit,hoc maxime expetibile. Si item recte administrantes conseruet,multas dijs gratias. Ego autem respiciens hãc supellectilis diligentiã dixi uxori:Magna nempe nostra est ignauia,si in nauigio,locoq; tam paruo ac mobili,res quæ uehuntur æque seruãt ordinem, tum in metu maximo uersantes reperiunt quod opus accipere:nos aũt qui magnis distincta muris firmoq; in solo domi singula possidemus,nisi bonum ac promptum inueniamus locum, quo nã modo magna non sit imprudentia nostra? Vt igitur ordinare supellectilẽ, & locis quibuslibet condita reperire,utile quidem omnibus sit,iam dictum. Sed & pulchrum q̃ maxime apparet calciamenta qualiacunq; suo ordine disponere, pulchrum & uestimenta, stromataq;:præterea quæ ad mensam pertinent,ahena,ollasq;,pulchrũ disposita qualiacũq; uidere:quæ forte quis riserit,non ornatus homo quidẽ,sed ineptus. Ordinata enim supellex chorus quidã uidetur rotundus,qui nõ tam ipse quàm eius media pulcherrima eminus apparent. Horum uxor licet periculum facere, paruo quidem negotio. Non enĩ in labore aliquo positum,aut difficile loca quęlibet addiscere,singulaq; distinguere. Nã et ciuitatem nouimus millecuplo quàm nos plura possidere. At siquis seruũ ex foro cupit

emere

emere, statim ei quemcunq; optet quilibet adferet, reliquaq; itẽ omnibus capiendi prõpta. Huius igitur̃ causa rei nihil aliud q̃ locus singulis rebus ordinatus. Quo prætermisso nihil presto paratũ est. Quin tanta plerunq; oritur difficultas, ut si duo citra constitutum sese inuicem quæritent, prius deficiant q̃ conueniant. Et hæc quoq; de usu supellectilis eã monuisse recordor. S O. Ecquid hæc illa te monstrantẽ audijt? I S. Quin se oĩa seruaturã promisit, ex eoq; significauit, q animo magnopere lætata est, tanquã si ex angustia in rerũ copiã uenisset: ac me ultro rogauit, ut formulam qua domus foret disponẽda præberem. S O. Qua nam, quæso, ratione disposuisti? I S. Partes ac uim domus omnẽ in primis enarraui. Quæ non tam uarietate ædificiorũ atq; ornatu illustratur̃, q̃ utili supellectili ac habitãtibus necessaria: cuius gratia facta est, qualibet eius parte res ei cõuenientes adseruante. In primisq; thalamus cum sit in penetrali ac loco munitiore, peristromata, uasaq; nobilia, & alia preciosiora tuetur. Granaria, siccaq; loca frumenta: apothecæ frigidæ uina exposcunt. Perspicuis uero quę maxime lucis egeãt, & uasa & opera dicantur̃. Tum diæteteria uirorũ illi monstraui pulcherrima, æstate frigida, hyeme calida. Domũ quoq; omnẽ quemadmodũ ad meridiem spectaret, ut esset aprica per brumam, per æstus umbrosa. Deinde Gyneconiten ab Andronitide balneo disiunctam. Demum ne domo exportetur quod nõ oportet, neu serui iniussu nostro liberos procreent. Nã boni ex eo plerunq; fideliores atq; amantiores fiũt: improbi uero cum uxore coniũcti proniores ad dolum euadunt. His enarratis ad instrumenta domestica deuenimus: eaq; secundũ genera distinximus: ac primũ sacrificijs apta constituimus: post hæc ornatũ omnem muliebrem festis profestisq; diebus diuisum. Virilem item per festa & belli tempus. Stromata in Gyneconitide: stromata item in Andronitide. Calciamẽta alia uxoris, alia uiri. Instrumenta præterea alia textrinæ, alia pistoriæ, alia coquinæ, alia circa lauacrum, alia circa mactras, alia circa mensas. Et hæc quidẽ distinximus, quibus quotidie uti oportet, quibúsue per celebritates & cõuiuia. Mox rationẽ in singulos menses erogatorũ subduximus, separatim subducta cõscripsimus. Hoc pacto minus latet, qd in annũ sumptus exeat. His cõstitutis loca præscripsimus, quib. ea condi oporteret, promæq; enumerauimus, atq; cõscripta tradidimus: eiq; præcepimus, ut quæ opus essent cuiq; promeret, ac meminisset recepta rursus in locũ suũ cõdere. Promã fecimus, quæ in primis nobis uisa sit frugi: ac Veneris, uini, somniq; luxu abstinens, tum procul à uiri cõplexib. Ad hæc eo ingenio prędita, ut facile circũspiceret sese per negligentiã incõmodum: per diligentiã uero gratiã à nobis & munera consecuturam. Monuimus insuper ut beneuolente erga nos animo esset: quando gauderemus lætitiæ, tristitiæq; item si quid accideret cõsortem fecimus. Instruximus deinde uti in augenda domo prõpta foret. Tum iustitiæ ei seruãdæ exempla prodidimus: quemq; pro meritis munerando, ac probos seruos lõge liberius ac locupletius improbis apud nos agere mõstrando. Ipsam postremo in loco & officio statuimus. Post hæc uxorem monuimus præceptorum omnium frustra esse diligentiam, nisi ipsamet curet, ut ordo cuiq; suus seruetur̃: exemplũ reipublicæ seruando, in qua ciues nõ solũ bonas conscribunt leges, sed & illarum eligunt custodes, qui uestigando aduersus agentes plectunt: seruãtes uero collaudant. Pari ratione eius esse officiũ domesticis præsidere legibus, supellectilem tanq; custodes arcis explorare: ac si quid bene habeat, sicuti & senatus equos ac equites, probare: moreq; reginæ quæ pręsenti utitur potestate, dignũ collaudare, ignauum aũt castigare. Insuper addidi, ne fortè grauaretur̃ si plura quæ ad œconomiam pertinerent ei q̃ famulis mandarem. Cũ illi tm̃ rerum dominicarũ participes essent, quo ad custodiæ ministrandiq; officium attineret. Licere uero illis præterea nihil, nisi cui potestatem herus utendi faceret. Domini aũt alia ratio, in cuius facultate sunt omnia constituta, hisq; pro arbitrio utitur̃: ad quem item & seruatorum utilitas & amissorum peruenit incommodum. Huic maxime diligentiam præter cæteros conuenire docuimus. S O. Quid ergo illa quõ auscultauit? I S. Quid nisi quod recte sentirem respondit, si putarem dura illi præcepisse, ut rei necessariæ curã susciperet. Duriora sanè uideri, si potius negligere, quæ ex re fuissent eius, mandassem: quod innatum sit homini sapienti, quemadmodum filiorum sic possessionum amore teneri, earumq; cura oblectari. S O. Mentem profecto mulieris uirilem prædicas. I S. Sed & alia sunt, in quib. magnanimitatem eius deprehendas. S O C. Qualia, audire cupio: maiore profecto uoluptate mulieris uiuentis uirtu-

tem spectauerim, quàm si mihi Zeusis pictam in tabella nunc referas. IS. Ego cum illam quandoq; colore oblitam externo uti pulchrior uideret, adspicerem, insuper calciamentis paulo altioribus, uti maior appareret: Dic inquam coniunx, putásne me magis tibi diuitias cõmunicaturum esse, si tibi præsentia tantum nullo mẽdacio patefaciam: an te decipiendo, ac plura iactando pro ueris falsa, argentum adulterinum, monilia sublignea, aliaq; huius generis ostentarem? At illa statim excipiẽs: Recte, inquit, mones: caue mihi sis talis, fatear, te ex animo diligere nequeam. Igitur inquam ego, conuenimus ut corporibus cõmunicaremus. Ita ferunt, inquit illa. Vtrum inquam amantior sim tibi, si corpus ualens integrumq; uiribus nullo adhibito fuco, an os oculosq; minio infectos tibi attingendos præberem? At ego, inquit uxor, minium nunquam attigerim, neq; fucatos oculos gratius quàm tuos puros aspexerim. Et me puta inquam non tam cerussa ac mentito delectari colore, quàm tuo. Neq; sanè alia est in hominibus ratio quàm bubus, equis, cæterisq; animalibus, quibus deus inter sese pura sexus simplicitate deuinci dulcissimũ esse uoluit. Quod si in hoc genere decipiendum, alienos decipere magis tolerabile. Nam coniuges, & qui simul semper uersantur inter sese fallaciam facile deprehendunt: uel mane cum surgunt incompti, uel ex sudore, aut ex lachrymis, siue etiam ex balneo decidente colore. SOC. Quid per deos respondit? IS. Quid, nisi reliquo tempore nil huiuscemodi facturam se recepit: rogauitq; insuper, ut siqua haberem alia, quibus pulchra non tam uideri, quàm esse posset, in medium adferrem. Igitur admonui, ne more seruorum totos dies desideret, sed cum imperio diuersa obiret. Illam quæ telæ præesset, doceret, si quid melius nosset. Si minus, disceret: obseruaret pistorem, adesset promæ metienti. Domum circũiret, si suo quæq; loco sint condita prospiceret. Hæc & his similia mihi & diligentia & ambulatione digna sunt uisa. Adieci optimam ei fore corporis exercitationẽ lauãdo, pinsendo, uestes, & stragula excutiendo, deinde cõponendo. His modis demũ & cibus eius suauior, & ualetudo firmior, & color roseus, tum splẽdor oris uerior adfuturus, præsertim si hæc sponte fecerit & nõ coacta. Oscitantes uero aut desidentes se tantũ mulier culis eas ornantibus iudicandas ac decipiendas tradunt. Posthæc Socrates scito illam adeo secundum officium uiuere, uti mõstraui. SO. Hic ego, satis mihi uideor Ischomache audĳsse opera mulieris, quæ maxime amborum digna sunt laude. Nũc aueo tua magnopere facta intelligere, ex quibus potissimum sit, quam ob rẽ honestus, ac bonus dicaris, hinc ego maximam tibi habebo gratiam. IS. Dicam equidem libenter quæ faciam, ut si qua tibi in re uidear ab honesto discedere ipse interpoles. SOC. Tẽne hominem honestum, ac bonum uocitatum interpolem ego, qui nugas sectari & aera metiri uideor, & quod omnium stultissimum putatur, pauper appellor? Quod sanè nomen ęgre quondã ferebam, donec equum Niciæ fortè obuium habui: quem cum uulgus certatim spectatũ properaret, deq; eo sermonem plurimũ haberet, adcessi ad equisonem percontãs si quas equus obtineret diuitias, quem tantopere laudarent. At ille me tanquam insanum suspiciens, Quid, inquit, uidisti'ne unquam equo diuitias? Ex illo satis ego deprehendi, etiã equo & pauperi & bono esse licere, qui animũ natura possideat bonũ. Nũc age quæso, enarra: ut ego abs te discam quicquid in hoc genere audire possum, crastina die te omnino imitaturus, quæ quidem optima fuerit, utpote à uirtute auspicaturus. IS. Facetias facis, attamen quod possum operam dabo omnem nunc uitæ meæ rationem percurrere. Ego postquam didici deos hominibus citra intelligentiam earum rerum, quas nos agere, & quomodo agere oporteat, bene rem gerere minime concessisse: prudentibus uero ac diligentibus felicitatem tribuisse, Illos ego colere ante omnia constitui, conorq; quãtum mihi fas est supplicanti, ualetudinem in primis uiresq; corporis: deinde honores in ciuitate beneuolentiamq; apud ciues, & in bello salutem, postremo rei familiaris honestam amplificationem ab eis impetrare. SO. Curæ'ne tibi est Ischomache quomodo diuitias adsequaris, unde tibi plura oriantur negocia, quæ sis curaturus? ISCHOMACH. Curæ profecto, iucũdum mihi apprime uidetur magnifice deos honorare. Amicis deinde siquid opus, subuenire, rempublicam quoq; per me nihil egere permittere. SOCR. Pulchra nimirum quæ loqueris, eaq; potentis sanè uiri. ISCHOMACH. Quid ni? cum multi homines sine hominũ auxilio uiuere nequeãt, nonnulli id in primis amant, ut suo sint contenti: plures quoq; non solũ suæ domui sufficiunt, sed adeo copĳs abundant, ut

ciuitatem ornent, amicis opitulent̃, quos non uideo cur tu nõ alto ingenio præditos ac præpotentes putes. SO. Quin ego præsertim cum multis alijs huiuscemodi uiros uehementer habeo cõmendare. Tu uero perge ut cœpisti, quomodo ualetudinẽ, roburq́ corporis, quomodo ex bello, quomodóue ex augẽda re salubritatẽ adsequaris. Hæc audijsse sat fuerit. IS. Hæc nempe omnia inter se ordine cõsequunt̃, ut quis ex cibo idoneo ac labore absumpto ualetudinem recte consequatur. Nã & sese exercenti magis succrescit robur, & in his quæ ad bellũ pertinent, ornamentum prouenit. Tum res familiaris augetur. SO. Ego quoq́ adstipulor, quod & exercẽtem sese, & in re diligentem, necesse sit bonorum quoq́ cõpotem fieri, sed quali exercitatione, laboreúe circa bellum, & rem augẽdam diligentia utaris, ut etiã amicis & patriæ possis subuenire, maxime optauerim audire. IS. Ego enim mane surgere cõsueui, cum primum deprehendo tempus esse, in forum ire, si quo mihi conuentu est opus, ac urbẽ siquid aliud sim facturus ambulatione obire: si uero nullum in urbe negocium, tum puerum cum equo præcedere in agrũ iubeo, ipse pedibus subsequor, meliore fortasse exercitatione, q̃ si in Xysto ambularẽ. Vbi rus ueni, si obuios habeã colonos, quonã modo seruerint cùm arbores, tum fruges percontor: singulaq́ quo facta sint ordine, perscrutor: rationem quoq́ subduco, si res melior atq́ auctior q̃ antea fuerat, facta sit. Posthæc plerumq́ equũ conscendo, equitatione bellicę simili memet exercendo, nunc à fronte appetendo, nunc à latere flectendo, tum fossas, tũ aquæ riuos transmittendo, incolumi quoad fieri potest uestigio. His actis equum puero domum ducendũ trado, simulq́ ex agro ferendum quæcũq́ opus in urbe, ego modo pedetentim, modo cursim reuerto. Deinde prandeo quantum nec uacuus, nec omnino sat̃ ualeam per diem ferre. SO. Lepide tu quidem Ischomache uno tempore & ualetudini et bellicæ exercitationi, tum rei familiari cõsulis. atq́ his omnib. te recte uti idonea præbes argumenta. Quod te & ualentem, & firmis uiribus, & cum dijs sæpe uidemus, tum inter ditissimos uiros & equis maxime abundantes adnumeraris. IS. Hęc cum omnia faciam, calumniam tamen plurimorũ euitare nõ ualeo. Tu fortè putabas me dictur̃u, ut à pluribus honestus & bonus propterea uocarer. SO. At hoc prius percontari malebam, si qd fortè res hæc tibi curæ est. Quonammodo calumniantibus respondes, quamúe rationẽ cum oporteat, reddis aut accipis? IS. Nónne tibi uideor & hanc quoq́ partẽ absoluere, si memet factis bonis cogito defendere nemini nocẽdo, quos possum iuuando? Nonne itẽ uideor accusare, si homines improbos nosco, plurimis priuatim, publice uero ciuitati iniuriã facere, præterea iuuare neminem? SO. Illud insuper doce: si cogitationes huiuscemodi ullo unquã ꝓferas sermone? IS. In hoc genere exercitationis me nunquã scito desinere, uel seruorum lites utrinq́ inter se accusantium castigatiõe dirimere, uel apud amicos aliquem uituperare, seu collaudare, uel discordias necessariorũ cõponere, mõstrando q̃ præstet amicos esse: apud magistratum aliquem cõmendare, iniuriaq́ adcersitum defendere: uel in senatu accusare, siquidẽ uideam immerito honoratum, aut quæ cõsulti uolumus fieri laudare, quæ uero nolumus eadem uituperare. Sed & iam ô Socrates, ad id sæpe sum iudicium deductus, ut me oporteat pati, aut punire. SO. A quo quæso Ischomache? me nãq́ hoc latet. IS. Ab uxore. SO. Et quõ litigas? IS. Quando uera dicere cõtingat, ualde humaniter. Quãdo autem mentita fuerit, in uerbis errantem, nequeo ô Socrates meliorẽ reddere. SO. Fortasse mendacium uerum facere non uales. At fortè dudũ te moror Ischomache. Ego uero minime ꝓhibeo quo minus si cupis hinc abeas. IS. Per Iouem nequaquam hòc agam, ut ante hinc discedam, q̃ forum sit missum. SO. Video te nempe magnopere obseruare, ne nomen hoc honesti & boni amttas. Quippe cũ multa tibi priuatim negocia sint, quæ tuam requirant diligentiam, quãdo cum hospitib. semel cõuenisti, eos ne fallas expectas. IS. At illa quæ dicis negocia Socrates, nequaquã negligo, cum uillicos ruri habeã. SO. Quando in hũc sermonem incidisti, quæso Ischomache, an sicuti architectũ architecturæ, ita & uillicum curãdi res dominicas peritũ tibi parau eris, an ipse eũ instruxeris? IS. Ipse ꝓfecto instruere conor. Enimuero qui rebus meis substitutus est, quando ego absum quid aliud curare habet, quàm quæ egomet: qui si semel præesse scio, & illum in his quæ noui erudire facile potero? SO. Igitur beneuolẽtia in primis puto sit opus huic hominum generi, qua erga te tuaq́ adficiant̃, si recte in locũ tuũ substitui uelint, citra quam haud scio quid utilitatis eius tibi ars poterit adferre. IS. Nihil

prorsus, sed beneuolētiā in primis, quā erga me habiturus est, eū conabor edocere. SO. Et quid per deos beneuolentē eū quē legeris, eruditione aliqua queas facere? IS. Ei benigne faciēdo, si quas mihi copias dij dederūt. SO. Planè hoc adseueras, ut qui ex parte aliqua tuo fruanť, ad te diligendū tibiq; bene exoptandū ꝓpensiores sint. IS. Hoc ꝓfecto Socrates instrumentū uel maximū ad amorē prouocādū. SO. Dicámne hoc ei satis fore ad res tuas administrandas? Num uides omnis homines seipsos amantes ea tñ facere per ignauiā negligētes, quæ ex magna parte sibi cupiant bene euenire? IS. At ego q̃s rebus meis præficere statui, quō præesse debeant moneo. SO. Potin' hoc efficere? mihi sanè uerisimile non fit, ut quisquā recte rē alienā edoceri possit. IS. Sanè nō omnes idonei. SO. Quos quæso idoneos edoceri putas? Nā hoc expeto magnopere nosse. IS. Primū quidē nimiū meri appetentes ab hac cura excludunť, q̄ per temulentiā facile obliuiscunť officij. SO. Aliud'ne expetiť? IS. Sed & uigilijs assuetū esse oportet, breuisq; somni, qui ualde rebus agēdis est impedimēto. SO. Adhuc alia desideranda? IS. Mihi uideť & à Venereis procul esse debere, quib. dediti rem aliā magis curant. enimuero nulla uoluptuosior in rebus humanis diligentia, q̃ illa quæ amorib. impendiť. Nihilq; ubi intermissio maiori pœna plectať, cū amans fortè excludiť. Hos itaq; censeo nullo pacto rebus adhibeas tuis. SO. Quid si lucri auidi fuerint, satis apti ad hanc curā? IS. Quin nullū genus hominū magis docile reperiri poterit. Quippe quib. hāc curā ostendiť nihil esse aliud q̃ lucrum. Quare huiuscemodi nactus hominē magnopere collaudo. SO. Hactenus Ischomache de ijs q ad agri curā legunť quō debeāt erudiri. Nunc perge quæso declarare, si quis fuerit indiligens natura, an alios queat ulla ratione reddere diligētes? IS. Nihilo secius q̃ si expers musicæ alios musicos facere coneť. Difficile id sanè, male monstrāte magistro ꝓbe discipulum edoceri, ac torpente dño seruū esse diligentē: &, ut breuiter dicam, sub hero ignauo famulos uel natura bonos nūquā putauerim aliquid posse cōprehēdere. Sub solerti uero, uel ignauos alioquin, castigatos facile posse erudiri. Attentos igiť operi qui cupiat alios reddere, ipsum in primis circūspectū rebusq; instantē esse oportebit. Tū gratiā recte curanti habere. Secus uero agentē plectere. Pulchre nimirū barbarū illum interrogatū à rege, quonam modo equū quē optimū nactus fuerat tā celeriter saginaret: oculis dominicis ferunt respondisse. Eadē ratione & mihi Socrates uideť alia quæcūq; oculū ipsum domini posse reddere meliora. SO. Vbi feceris diligentē, estne idoneus? IS. Minime, sed admonendus etiā quando, quáue ratione singula. Quod si nō præstabit, nihilo secius uillico erit opus q̃ medico, qui curet aliquem ęgrotū. Deinde mane tarde iam ueniens, quod remediū adhibendū fuerit, insuper nō uideat. SO. Tum si didicerit quæ sit facturus, eritne absolutus? IS. Dominari eū adhuc opis oportebit ediscere. SO. Túnc quæso mōstras, quō is domineť? IS. Conor quidē. SO. Dic oro, quō aptos imperio doces esse homines. IS. Inepte quidē ridebis si audies. SO. Nō ego ꝓfecto ridiculū puto, sed maxime collaudādū, qui eo ingenio sit, ut queat docere, quonam modo ualeāt homines imperare. Nam & hoc pacto reges facere potest. IS. Reliqua eñ animalia Socrates duab. de causis ad obtēperandū mouenť, quando uidelicet audiētia muneranť, minime uero obtēperātia plectuntur: equorū sobolē domitores hoc fermè erudiūt, ut obsequentem delinimento aliquo demulceant: reluctantē uero uirga cōpellant. Canes itē simili ratione cū currere, tum flecti instruunť: hominū autem natura ob rationem & orationē præstantior, sane docilior ad parendum uideť, suadentibus ea præsertim quæ ad eius faciāt rem, quanquā alij alia de causa mouētur. Quorū sanè natura ferarū more uētri indulget, hos tñ gulæ illecebris multa facere cōpelles. Quorum uero ambitiosior ac magis ingenua, non minus laudibus q̃ alios cibis excitabis. Hæc igitur & similia quæ ipse facturus sis, uillicū seruare doceas, ut obsequentiores habeat operas. Tum uestes nō æque omnibus distribuendæ. Non item calciamēta, sed alij alia pro meritis præbere. Magna Socrates imminet bonis desperatio, cū ab ignauis se præmijs discretos non adspiciunt, & qui se periculis atq; laboribus obijciūt, cum subterfugientib. pari ratione habere. Meū itaq; uillicū cū huiusmodi bonos cæteris pręponere uideo, magnopere collaudo: eūdē obiurgo, si inani assentatione utēdo, indignos illis ꝓmouere cōtendit, atq; ostēdo minime ad rem ptinere. SO. Vbi igiť & imperare & operas, ut monstrasti, obtēperātes habere didicerit, perfectū habebis, an aliud in eo præterea exoptes? IS. Maximum adhuc Socrates,

utrei

ut rei herilis sit abstinens: si em̃ fructus interuerterit aut abscõderit, q̃d eius referet in agricultura diligẽtia? S O. Tu quoq; iustitiã eũ seruare doces? I S. Nempe enim oẽs in hac præceptione dicto audientes inuenio, ego tñ eos partim Draconis, partim Solonis legibus ad iustitiã reuoco. Hi sanè mihi uidenť tali formula iura conscripsisse, ut fures deprehẽsi uincirenť, grassatores uero capite plecterenť. Ob hęc palã esse eos tãtũ uoluisse improborũ hominũ turpe lucrũ irritũ facere. Ego uero huiuscemodi tum regias leges usurpando conor ad officiũ seruos reducere. illæ nanq; peccãtibus pœnas infligunt: regiæ uero leges etiã bonos munerare cõtendunt. Quo sanè exemplo pleriq; etsi lucri appetentes permoti, missa nocẽdi arte, bona uia ingrediunť. Quos uero uideã mea semel benignitate adfectos perperã agere, hos tanq̃ inutiles penitus abdico. Quos uero quãquã probos, magnoq; dignos, nõ tã studere auaritiæ, q̃ gloriæ, à me tãtũ laudes expectare, his ego tãq̃ liberis utor, eos insuper diuitijs atq; honoribus cumulo. Et ꝑfecto mihi uideť hoc cupidus honoris, auaro præstare, ꝙ laudis gratia labores ac pericula subit ubi oporteat, præterea à turpi quæstu procul habeť. S O. At ego satis uideor didicisse quẽadmodũ instruendus sit uillicus. Nam beneuolũ in primis dixisti tibi esse oportere, deinde diligentẽ, postea imperio aptum, postremo iustum. Nunc quæso ne pretereas quid illud est quod ab initio cursim attigisti. I S. Quid nã? S O. Dixeras enim ꝙ hotũ maximũ erat quemadmodũ singula sint exercenda, ut ex his utilitas nobis aliqua ꝓueniat, citra quã artẽ nec ulla ualeret diligentia. Nam cum recte curaris opus, esse agriculturã sciam; quãdo, aut quomodo, seu qua ratiõe curari oporteat, haud satis scio: non aliter q̃ si literas oportere discere tantũ audiuissem, nihilo ꝓpterea magis literas scirẽ. Quod si nõ ꝓgrediar, ero cõparandus oberrãti medico ac ęgrotos quęritãti, medicinæ alioquin ignaro. I S. Hic planè me inducis, ut rei rusticæ paulatim explicẽ tibi rationẽ. Cuius periti diuites fiunt, ignari angustia sæpe uictus laborãt. Huius tu artis humanitatẽ degustabis, quæ utilis ꝓuentu, iucũda opere, & hominibus grata, tũ quòd facilis cognitu, exercitio quoq; generosa uideať: quippe cũ generosa uocemus animalia, quæ cũ pulchra sint & utilia, tũ & hominibus mansueta. Quin Socrates, nõ ut reliquæ sciẽtiæ multũ temporis in ea antequã ad usum necessaria parias, cõsumere oportebit. Sed eius erit facilitatis, ut eã exercens partim uidendo, partim audiendo statim ipse tantum ex ea percipias, ut & alios si uelis possis edocere. Enimuero cũ cæterarũ artium professores multa quæ ad eorũ disciplinas occultiora pertineant, haud omnib. patefaciãt: agricola bonus magnopere gaudet opus suũ ab omnibus cerni, rogatusq; quonãmodo id egerit, libẽter explicabit: adeo ingenuos hæc ars, adeoq; liberales homines reddit. S O. Procemiũ nẽpe optimũ, ut difficile sit audientẽ nõ ulterius percõtari. Igiť quãdo ais rẽ esse tam facilẽ, quæso edoce. Nã tibi turpe non fuerit facilia mõstrare. Turpius mihi potius ea ignorare. Præsertim si inde nobis utilitas ꝓuenit. I S. In primis eos q tradunt illã cognitu laboriosam prorsus asseuero, quippe qui rationibus tantũ muniti uideantur, experiẽtia uero colendi minimũ. Dicunt enim primum terræ ingenium indagare oportere. S O. Recte hi quidẽ sentire uidentur, cum ignorantes quid quæq; ferat tellus, neq; serere, neq; colere scite poterunt quicquã. I S. Igitur si hoc in aliena terra dignoscere cupis, hoc erit præceptũ, ut fructus arboresq; illius adspicias: nec culturus quicquã contra illius cõtendas ingeniũ, nisi fortè spe decidere, aut cum dijs pugnare malis. Si uero per domini negligentiã uim suã tellus non experiatur, id sæpenumero non tam à uicino homine, quàm loco melius inuestigãdo deprehendes: qui quanquã neglectus, ac rudis ostendet aliqua ex parte potestatẽ eius. Si em̃ agrestis pulchre ꝓduxerit, multo fertilius mãsuefactus uberes reddet. In summa facile uel cuiuis nõ magnopere perito terrę naturã hoc pacto deprehẽdere licet. S O. Satis igiť in hac re rustica uideor cõfidere, ut ab ea minime tanquã imperitus abstineã. Nã & qđ ais uerũ esse uel illud inter cætera persuadet, qđ memini cõsuetudinis piscatorũ, eorumq; qui in mari uersantur: cum ad littus applicant, neq; cõsiderantes, neque tarde incedẽtes statim in agros exiliũt, eosq; ubi maxime fructus esse cõspexerint, extẽplo quæ nam sit bona tellus iudicant, quæ mala, & hanc uituperant, illã uero collaudant. Igiť nobis eodem modo de agricultura & tellure bona, iudicandum. I S C H. Vnde uis tandem aliquid de ea narraturi exordiamur, ne quid scienti subijciam, nempe te uideo plurima in ea nosse. S O C. Primum quidem quod iucundum utileq; puto, & ad phi-

losophiam huiuscemodi maxime pertinere. Quid potissimũ agã, ut plurimũ hordei tũ tritici metam? ISC. Nouale ante omnia sementibus præparandum. SO. Noui. ISC. Per brumam arare incipiemus? SOC. Minime. Nam terra tunc limo obducta erit. ISC. Per æstatem? SOC. Dura nimis, & aratro intractabilis. ISC. Vere quid? SOC. Æquius sanè. ISC. Herba tunc maxime uertitur, quæ & terram fimi loco lætificat, & ante exclusum semen euersa pullulare prohibetur. Quippe cum ante omnia mihi uideatur nouale materia purgatum, & solibus deinde coctum esse oportere. SOC. Hoc item mihi. IS. Hæc'ne duo putas æstate cõmodius fieri posse, quũ sæpenumero cõtingat arari? SO. Nihilo profecto magis isthæc uere existimauerim posse fieri, ꝗ æstate media in meridie, si tellus aratro moueatur. IS. Si autem rastro præparetur nouale, haud tutum quin iterare oporteat. SO. Et materiã uidelicet deijciendo, ut arescat: & terram uertendo, ut excoquatur. IS. De nouali igitur uides inter nos cõuenire. SO. Mihi uidetur. ISC. De sementibus autem quid sentis, an idem quod omnes ferè sentiunt, tempore uidelicet autumni, cũ, omnes cœlum suspicientes à deo maxime imbrem expectant? SO. Hoc profecto, ut ais, tẽpore: quod siquis anteꝗ iubeat deus, aggrediatur, merito damnis plectitur. IS. Hoc ferè oẽs adstipulantur. SO. Quæ nempe semel deus constituit, rata sunt omnibus & obseruata: ueluti cunctis mortalibus per brumam satius esse uidet̃ pingues ferre uestes si possint, & focum accendere, si ligna suppeditant. IS. De ipsis uero sementibus multi quærunt, an præcoci, an medio, an serotino sint tempore faciendæ. SOC. Neq; deus una cœli tẽperie seu ordine semper agit annũ. IS. Horum tamen quod elegeris tempus, siue paruas, siue magnas feceris sementes, an à præcoci incipere, usq; ad serotinũ durare? SOC. Mihi isthuc profecto uidetur, atq; optimum censeo, tutioremq; serendi modum, utrũq; tempus attingere, quod segetes iugiter mediocres colligas, ꝗ quandoq; copiosas, quãdoq; minime suffecturas. IS. Eiusdẽ ego quoq; sentẽtiæ, præceptor sanè discipulo prius hoc iudicãti adsentior. SOC. Sed in semine iaciendo uariáne arte uti putas oportet? IS. Omnino. Nã cõsiderandum qđ manu iacit̃ ut nosti. SO. Noui profecto. IS. Iacere quidã æqua manu possunt, nõnulli nequaquã. SO. Exercitatione & in hoc opus haud aliter ꝗ citharœdis, ut usum scientiæ manus suppeditet. IS. At terra quædã tenuis, quędã crassior. SO. Quid isthuc quæso? tenuiorẽ fortè uocas infirmiorẽ, crassam uero robustiorẽ. IS. Isthuc prorsus. SO. Sed rogo putas utriq; par semen dandũ, aut alteri magis? IS. Nã & ego censuerim sicut & uino uehementi plus aquæ, & homini robustiori plus oneris cũ erit usus, addẽdum: & quidã infirmiore cibo alunt̃, sic in hoc genere seruandum. SO. Putas'ne ueterina copiosiore segete oblata pinguescunt, ita & terra gracilis pinguior fiat? IS. Iocaris. Scito tñ ubi iacto semine herba rore cœlesti excitata exurgere cœpit, si eã ex parte aliqua euertas, haud aliter in triticũ abierit, ꝗ si fimum addideris. Quod si totã segetẽ usq; ad maturitatẽ crescere sines, durũ ꝓfecto fuerit gracili telluri multum seminis aut fructuũ nutrire, nõ secus quàm sui plures alere fœtus iam adultos. SO. Planè insinuas, ut debiliori solo minus dandum sit seminis. IS. Sanè. Nã & pauloante tu idem fatebaris, cũ putabas debiliori minus esse imponẽdũ negocij. SO. Præterea sarculóne opus sementibus? IS. Nosti hyeme plures imbres? SO. Quid tũ postea? IS. Tria ex his proueniunt incõmoda: cum luto inducto gramen operit̃: tum radices quædã ab inundatiõe tenuant̃: postremo sæpe tanta surgit materia aquis excitata, ut segetes opprimat. SOC. Hæc omnia uerisimile euenire. IS. Igit̃ uideturne tibi nullo remedio occurrendũ? SO. Mihi quidẽ. IS. Quid in primis si luto obducit̃? SO. Humo sementẽ leuabis. IS. Quid si radicibus tenuat̃? SO. Humũ superaddes. IS. Quid demũ si materia exurgẽs humorem frugibus auferat, queadmodum fucus apibus cibũ? SO. Extirpãda à satis, sicuti fucus ab aluearibus. IS. Igit̃ nõ ab re sarculis utemur. SO. Profecto, sed ualde rẽ ante oculos posuisti cum auenã fuco cõparasti, magis ꝗ antea, cum eam sine cõparatione memoraueras. Ex quo uidere licet quantũ ualeat recte similitudines introducere. Sed cũ deinceps tẽpus metendi sit, dic oro siquid & in hac parte monstrare habes? IS. Puto te scire segetẽ incidere oportere. SO. Quid ni? IS. Incidis uento aduersus an auersus? SO. Ego uero auersus, ac secundũ uentum: durũ mihi uidetur & oculis & manibus aduersus uento aristas metere. ISCH. Alténe, an ima tellure metis? SOCR. Si calamus breuis fuerit, ima, ut aptiores sint manipuli. Si uero oblõgus, commodum puto medium incidere, ne terentibus

tibus in area excutiendo, neq; uentilantibus labor superuacuus addať, & stipula remanens cõbusta fimum additum magnificet, agrumq; lætificet. I S C. De metendi ergo modo nosti ea quæ egomet. S O C. Cupio uestigare an terere sciam. I S C H. Nosti puto quod messes à ueterinis terantur. S O C R. Veterináne boues, mulos, equos, & reliqua huius generis appellas? I S C H O. Hæc tantum puta huiuscemodi apta esse officio. S O C. Quid deinde? I S C H O. Terunt, manipuliq; complanantur. S O C R. Certo sic est. Noui à terentibus eos uerti, ac sub iumentorum pedibus iniici, ut non satis concussi melius excutiantur, citiusq; aream absoluant. I S C H O. Hæc igitur æque atq; egomet intelligis. S O C R. Quid deinceps, uentilabimus? I S C H. Nosti, quod si ex parte quæ uento est obuersa incipias uentilare, per totam aream palea diffunditur. S O C R. Necesse. I S C H. Tum etiam necesse, ut supra fruges cadant. S O C. Nimis profecto fuerit, ut frugibus superferatur in loco areæ uacuo. I S C H O. Quid si quis uentilabit ex ea parte incipiens, quæ uento obuersa est? S O C. Manifestũ quin palea in loco statim suo, ubi aggeratur fuerit. I S. Vbi fruges purgaueris usq; ad areæ medietatem, utrũ statim sic effuso frumento uentilabis cæteras paleas? an cumulabis iam purgatũ in medium ueluti locum angustum? S O. Nẽpe cumulabo iam purgatũ, ut superferatur palea in locum uacuum areæ, & nõ bis eandem paleam uentilare. I S C. Tu uero, ut mihi uideris, iã probe tenes quomodo sit uentilandum, ut alios docere queas. S O C. Hæc equidem oblitus eram me scire, ac dudum cogito, si hoc modo sciuerim, & item oblitus fuerim aurificinã, choraulicam, picturã, quanq; nullus mõstrauerit, sicuti nec agriculturã. Video nempe, ut hanc sic & alias artes homines exercere. I S C H. Nequaquam. Nam dudum dixi, quod agricultura ex eo generosa esset, quod maxime facilis cognitu. S O C. Sed age Ischomache res rustica sationẽ continet arborum? I S. Profecto. S O. Cum igitur multa circa sementes intelligam, in serendis arboribus ignoro. I S. Profecto ignoras. S O. Quippe qui nesciã in qua tellure sit serendum, quàm alte semen demittendum, quomodo'ue collocandum. I S C. Disce igitur qđ ignoras, scrobes quales fodiunt puto sæpe uidisti. S O. Sæpe. I S C. Vidistíne altiorem tripedanea? S O. Quin & quadrupedaneam & semis. I S. Latiorem'ne tripedanea? S O. Per Iouem bipedanea & semis nõ uidi latiorem. I S. An altitudine minorẽ bipedanea? S O. Non equidẽ bipedanea & semipede minus altam. Nam facile plãtaria euellanť, si adeo summa tellure fodianť. I S. Igitur satis tibi patet, ut neq; altiorem quatuor pedibus & semipede neq; breuiorẽ duob. & semipede scrobes, fodi oporteat. S O C. Necessariũ istuc in primis scire. I S. Noscis'ne aridã aut uliginosam terram? S O. Arida mihi quidem uidetur circa Lycabectũ, & huic similis. Vliginosa circa Phalericã paludem, & huic item similis. I S. Vtrum deinde in arida saturus, altius quàm in uliginosa effodies? S O. Nẽpe in arida, quippe cũ in uliginosa altius penetraueris aqua manabit, quę serere prohibet. I S. Pulchre mones, sed facta scrobe scis quonam modo planta sit locãda? S O. Maxime. I S. Tum si cupis cito coalescere in subactũ fodies solum an rude? S O. Manifestum quòd in subacto ocyus proueniet. I S. Summouenda igitur terra semini. S O. Quid ni? I S. An semen rectũ locabis, seu iacentem ut gamma supinum? S O C. Sanè isto modo plures oculi ac radices in terræ uiscera penetrabunt, ex quo planta firmius radicabiť, & totidẽ germina supra terram pullulabunt. I S. Idẽ atq; ego sentis, sed oro leuiter tellurẽ superiniicis an calcatã? S O. Calcatam profecto, alioquin periculum quin leuem aqua usq; ad imum penetrando patefaciat: aut sol per æstus exsiccando radices adurat. I S. De uitibus autẽ sentis mecum eadem his omnibus conuenire? S O. Profecto, & de ficu. I S. Tum ego putauerim & de cæteris arboribus fructiferis. Nam uitis cum in satione sit potissima, hac probata, facile omnia eodem modo semina probantur. S O. Oleam quomodo seris? I S. Disce hoc à me præterea. Scrobes huic altior paulo ac iuxta uias fodieť. Trunci quoq; in hoc genere seruntur, quibus summum caput luto contegitur. S O C. Noui. I S C. At puto hoc saltem ignoras, testam luto superimponendam. S O C. Nẽpe noui omnia. Sed rursus aliquid intelligo magis, quam cum ab initio comprehensim interrogasti, an scirẽ serere: quippe cum interrogatio, præceptio sit, olim iam disco, cũ à me singula sciscitatus es: ducens nanq; me per ea quæ his similia noui, ostendis planè quæ me non putabã scire. Edoctus iã hæc intelligere mihi persuadeo. I S. Profecto sic res habet, ut si te interrogarẽ de argẽto, bonũ ne esset an nõ, persuadere nõ possem, ut bonũ ab adulterino facile

digno

dignosceres. De tibicinibus autẽ tibi persuadere non possem, quod inflare tibias scires, similiter de pictoribus ac alijs huiusmodi. SO. Fortasse quoniam colẽdi agrũ me sciẽtẽ esse persuasisti, quamuis mihi conscium quod nullus unquam monstrauerit hanc artẽ. ISC. Nõ hoc est, sed iamdudum tibi dixi, quod agricultura ita humana, facilisq; ars est, ut eam audientes seu uidentes euestigio intelligant. Multa nanq; alia nos edocet quomodo eis pulcherrime utamur. Vitẽ si prope sit arborem consuefacere rectam cõsurgere, & luxuriãtibus pampinis æstatis tẽpore umbrã porrigere. Deinde ubi paulatim uua maturescit pãpinare, ut solibus excocta ocyus per autumnũ uindemiã præbeat. In qua sæpenumero ob fœtus abundãtes, sicut in ficu: alios maturos, alios acerbos cõspicimus racemos. SOC. His missis rogo Ischomache, cur est qđ cum ars hæc sit facilis, omnesq; pariter nouerint quod circa eam faciundũ, non omnes idẽ faciant: sed alij quidem in magna copia degunt, alijs uero etiã necessaria desunt, aut in ære potius sunt alieno? IS. Dicã equidem. Neq; enim huius rei scientiæ uel ignorationi hoc dederis, ut aliqui in ea minime proficiant, aliqui uero abundent. Nõ profecto audies domũ decoxisse ob hãc causam seu famã, qđ agricola ignorauerit æqua manu semen iacere, aut arbores serere, aut in loco sterili serere, seu fimũ agro quàm maxime prodesse, uel nouale sementibus præparare. Non hoc inquã audies, sed potius audire licebit segetes non recepisse quod terrã nõ arauerit, aut nõ stercorauerit: uindemias itẽ non collegisse quod uites nõ seruerit, satasq; minime curauerit. Non oleũ, non ficus, quod hæc & his similia nequaquam operã dederit uti consequeretur. Hæc demum causa est Socrates, quod maxima sit inter colonos differentia, magis q̃ siquis egregiũ aliquid in colendo reperiret aut sentiret. Eadẽ & de belli ducibus ratio, cum rei militaris scientia sæpe minime causa sit, ut alijs alij pręstent, cum in bello quid agendum sit quandoq; uel priuati sciant: sed nonnulli hoc exequuntur: quidã uero negligunt: Quemadmodum præcipit, per hosticũ transituriũ exercitum ordine incedere, ut siquid acciderit, ad pugnã sint paratiores: custodes quoq; interdiu, noctu uero excubias ꝓ castris ponere: aut si per loca iniqua iter faciundũ, opportuniora semper occupare, cum oẽs uideant esse necessariũ, non omnes tamen efficiunt. Vt igitur ad agrũ reuertamur, cum nullus ignoret stercorationem esse utilem, fimumq; cumulare aut magnificare, negligunt tamen quanquam cœlestibus aquis à deo iuuent, quæ in loca fluentes incurua limũ lætamini aptũ efficiunt. Præterea materia omnis quæ campis seminandis aratro subuertit, in aquas cõiecta palustres tempore inueterata pro fimo utilis agro existat. Deinde qua cura tellus egeat. Quod uliginosior frugibus, sterilior arboribus aptior, queadmodũ aqua fossis educit, ac sterilia tum arẽtia uliginosis admixta castigantur, oẽs ferè sciunt, sed quidam curant, alij nequaquã. Siquis autem quid quisq; ferat locus penitus nescire se dicat, neq; uidendi ex eo fructũ aliquem facultatem habuerit, neu uerum quicquam de eo percontando acceperit, nónne facilius multo terræ ingenium, q̃ hominis aut equi experiunt? Quæ sanè culta non mentitur. Enimuero mihi uidet illa in promptu esse, facilemq; se ad agnoscẽdum omnibus præbere. Neq; ut in cæteris artibus, à quibus exercendis sese ignarus excusat, ita & in hac euenit, cum oẽs fermè intelligant qđ bene culta bene respondeant. Est illa prçterea indagatrix, & quasi accusatrix hominũ uitæ: quippe cũ nullus ignoret citra uictui necessaria neminem posse degere, quæ maxime ex re rustica proueniunt: hac neglecta, nisi quis fortè ex alia uiuat arte, necesse ut in furandi aut rapiendi suspicionẽ ueniat, aut certe ꝓcul à ratione habeat. Contingit etiã sæpe, ut alijs alios ea reddat utilitate potiores, quoties non tam nõ curatur, quàm lente curatur. Vt si alter tempore adhibeat operas atq; urgeat, alter hoc studiũ negligat: nã opera una inter decẽ pollet, quæ sit sollicitior: altera uero ignauior, quæ abeat ante tẽpus. Sinere autem totum diem segniter agere, totius operis dimidium refert, haud aliter q̃ in itinere ducentorum stadiorum, si ex duobus iuuenibus ætate roboreq; paribus, alter centũ stadijs diligentia fretus præcesserit, alter spirantes auras captando, ac fontibus umbrisq; commorando longe relinquatur. Sic & operis in agro cõtingit, si studium remittunt, si oscitantur, si sæpe causantur, si herus non instet, lõge post habentur his, qui seduli cernuntur. Bene autem aut male opus facere id referet, ut recte facere, aut omnino non facere æque cẽseatur. Licet enim fossores adspicere, qui plus in uineis materiæ reliquerunt, quàm rastro abstulerint: quomodo ociosum ac superuacuũ

opus

opus huiuſmodi nō putabis? Hoc igitur pacto ocyus abſumet̃ domus, cū iugis impenſa ſupra operis fuerit utilitatē. nec profecto mirū, ſi pro diuitijs egeſtas poſtea ſubrepat. Sed præceptū ante omnia pulcherrimum, uolentibus rem ruſticā ſequi, unde ocyus res auctior proueniat, pater meus olim monſtrauit, me quoq; edocuit, nunquā agrum cultū, ſed eum qui ob domini ſui negligētiā ſiue tenuitatē incultus uidet̃, iuſſit emi. Quod bene cultus ager magno uæniret, ac minimi eſſet redditus. Qui uero prouentus non haberet, nullo modo ſimilem præberet uoluptatē, atq; ille in quo ſpes ſit, ut cultus melior effici poſſit. Nihil enim plus utilitatis, ꝙ locus ex inculto bene cultus tribuit. Sic igitur plures fundos plurima ferentes, ac antiqua dignos ueneratiōe, ipſe meus pater parauit, hac tantum commentatione, quum nec ipſe didicit, aut alia cogitatione adſecutus eſt, ꝙ erga rem ruſticam amore pariter & labore, ut haberet quod ageret, & unà cum uoluptate caperet utilitatem. Erat em̃ præter omnis Athenienſes agri ſtudioſiſſimus. S. Dic præterea, iſtos agros quos tantopere diligebat pater tuus, uendidiſſet'ne ſi magno potuiſſet? IS. Sanè. Sed alium eueſtigio incultum emiſſet, ob colendi item uoluptatem. S. Mirum prædicas eius agriculturæ amorem, haud ſecus ꝙ mercatorum frumenti: cuius gratia nauigant quocunq;, ubi audierint eſſe plurimum, Ægæum, Euxinum, ſimul trāsfretantes pelagus, inde exportantes naui qua ipſi aduehuntur, imponunt. Deinde cum egent pecunia, uendūt ubi putauerint maximo uænire. IS. locaris. Ego autem exiſtimo domus amantem non minus cenſeri qui domum ædificat, deinde uendit, ac rurſus alias exædificat. S. In iſtam etiam ſententiam Iſchomache penitus adducor, ut arbitrer natura quemq; id potiſſimum diligere, unde utilitatem ſperet. Deniq; conſidero quantum ueritatis ex argumento tuo profeſſor præſtitiſti. Propoſueras enim rei ruſticæ artem facile omnibus patere, qđ ego à te nūc perſuaſus atq; edoctus planè animaduerti. IS. Eſt adhuc aliud Socrates difficilius, quod ſanè cōmune uidet̃ cūctis mortalium actionibus & agriculturæ & politicæ & œconomicæ, ſcire uidelicet hominibus imperare. In huius artis cognitione maxime dixerim homines inter ſe differre ac alteri alterum præſtare. Quemadmodum uidemus in triremi, cuius remiges gubernator ita uerbis animabit, ut alacres ac ludibundi quocunq; ille iuſſerit celeriter perueniant. Alij uero ignauum nacti magiſtrum altero tanto uix temporis ſpatio ſegniter ac ſummo eius odio eundē curſum abſoluerint. Similis item eſt belli ducibus ratio. Nam ut priuatim cuiq; innatus quidam agendi amor, ita & toti exercitui ſub ſtrenuo imperatore alacritas quædam ad eas res nauandas, quæ ab ipſo ſpectante probari ac laudem referre poſſint, erga quem ipſi afficiuntur. Sic igitur fortem, ſic magnanimum appellamus ducem, etiam ſi corporis uiribus deficiat, aut arcum tendere uel haſtam intorquere ignorauerit, ſeu etiā equo inſidens bellatore, aut peltatus ſeſe periculis obijcere ſuperſederit: ſi tātum præſenti animo ac eloquentiæ uiribus utatur ad excitandam militum audaciam, ut obtemperare ac ſe per medios hoſtium ignes offerre uelint: hoc pacto magna militum manus eſſe ſub eodem dicitur, non tam numero ꝙ animo præſenti. Eodem fermè modo & in priuatis negocijs, ſiue curator, ſiue præfectus, ſeu uillicus, qui ad opus queat promptos ac animo deſtinato deducere homines, is maxime mihi uidetur rem præclaram præſtare, tum facultates dominis augere, præſertim ſi ex operarijs quemq; ignauum plectat, impigrum uero extollat. Ego uero illum cuius præſentiam ſubditi non uerentur, nunquam admirabor: ſed quo uiſo moueantur, terreantur, ad laudē ſe inuicem exhortent̃, hunc regiæ indolis aliquid habere putauerim. Eſt igitur hoc opus, uti ſupra diximus, in primis magnū atq; arduum, cum in cunctis rebus quas homines acturi ſunt, tum in ipſa agricultura: neq; ad cōſequendū ſemel uidiſſe, neq; audiuiſſe ſat fuerit, ſed diſciplina opus erit & perfecta natura: quippe cum diuinum potius ꝙ humanum eſſe ſit putandū uoluntarijs imperare. Nam ijs oēs manifeſto parent, qui uera atq; perfecta ſint præditi modeſtia: apud inuitos uero tyrannidem exercere his tantum tribuunt, ut mihi uidetur, qui Tantali uitā uiuere ſunt digni apud inferos, in lucem ne iterum moriatur redire formidantis.

FINIS.

BASILEAE, APVD FROBENIVM
ET EPISCOPIVM M. D. LIX.


FRO BEN.

VOLATERRANUS

COMMENT. URBANA


calibrite
colorchecker CLASSIC
mm